32101 066110360

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Library of

Dei Sub Numine Viget

Princeton University.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL

ANDRA BANDET

SENARE HÄLFTEN

þ (TH)—Ö

TILLÄGG OCH RÄTTELSER

LUND 1900—1918
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Þ.

þa (**þä** *VGL I R* 8: *pr.*, *þ* 5: 1. **thaa** *BSH* 4: 278 (1501), 5: 367 (1509), 504 (1513); *Di* 233; *MD* 444. **taa** *Di* 264. **dha** *BSH* 4: 276 (1501), 277, 5: 401 (1510), 573 (1517). **dhaa** *ib* 4: 276 (1501). **da** *VGL I Kg*, *III* 32; *Di* 232; *BSH* 5: 514 (1512), 573 (1517). **daa** *ib* 514 (1512), 582 (1517). **thag** *Lg* 3: 198. **tag** *Li* 204. **tagh** *BSH* 5: 106 (1506). **tho** *Li* 212, 228, 245; *SO* 27; *Lg* 3: 249; *BSH* 5: 103 (1506), 202 (1507), 270 (1508). **too** *Di* 245. **togh** *BSH* 5: 101 (1506; *på två st.*), 106 (1506). **dog** *ib* 152 (1507; *på tre st.*)), *adv. och konj.* [*Isl.* þá] *L.*

A) adv. **1)** *då, på den tiden, i den stunden, vid det tillfället.* iohannes baptista ok . . . iohanne[s] ewangelista agha baþe missumars dagh. þy at baptista födes þa. ok ewangelista do sama dagh *Bu* 50. þa var hans howoþ funnet *ib* 52. þriia daghen stoþ han for neronem. ok vände þa fulkumleka hans (wentho) tel villo *ib* 102. þa hötes simon viþ petrum *ib* 103. þa limnaþe þän döþe *ib* 171. atunda daghen kombar han atar firi domen. ok sa huar þa stoþo baþa syster *ib* 21. en tima langt äpte hans martirium for cristen här at vinna ierusalem. þa teþes enom präst vänaste ungar man *ib* 496. þa först trygdes natalia viþ at han var staþughar i tronne *ib* 520. tha kom prästin framgangande *KL* 5. nw war tha et maal i iordhrike *MB* 1: 175. tha war chanaan släkt wäldigh i thy landeno *ib* 177. tha kom ok anna prophetissa bidhiande til han *Bo* 7. tha jnnan thz samma aar tha skildis hertogh waldemar widher sina husfrwo *RK* 1: 2416-7. stäkaborgh belagdis tha *ib* 4174. thz skedhe ther äpte at een riddarins win redh sit ärande ofwir ena mark, tha kom then dödhe ridhande mote honom *ST* 290. *Jfr* **7** *a.* — *pleon. efter en föreg. tidsbestämning.* annan dagh þän nästa þa lät biscopen kalla þeophilum *Bu* 29. thär epter nästa somar dagha tha loot konungen aff danmark dragha sin här jn j swerighe *RK* 1: 2795. ther epter vm pingisdagha tha loot hertogin hugga ok dragha tymber til at göra en saal *ib* 3525. fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom. äru läsin a almänningx þingi. oc atär þär til war bref biuthä. at wir ärum aff lande farnir. þa wäri frither mällin aldra manna *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *Jfr* **8.** — *åtföljdt af en temporal bisats.* han war tha barn. judha drapo wan herra *Bil* 314. om ij ärin the mik hialp tha tha iak mällan portana la *Iv* 2699. *Jfr B* **1.** — *då. uttryckande en öfvergång i framställningen; ofta med kausal bibetydelse.* þe samu þiura, för varo galne ok oþe. wrþo sua spaki for hälgho lasse. at þe gingo rättan vägh vtan leddhare ok köresuen . . . þa vändes hon tel cristendoms *Bu* 168. þe vildo han lösa. þa dumnaþo þera arma *ib* 141. sonen talaþe tel faþeren . . . grat eigh. aldre var mik sua väl. som mik havar här varit . . . þa varþ fäghin faþeren *ib* 170. annan dagh lät dacianus georgium sätia a hiul . . . hiulet brast ok giorþe georgio ängen scaþa. þa lät dacianus georgium sciuta i panno mz uällanda bly *ib* 494. entidh hände thz sua at han gik fram vm eth faghart kors hulkit han . . . änkte hedhradhe. tha spordho hans thiänara honom til. hwi han ekke hedhradhe thz korssit . . . tha swaradhe han oc sagdhe at han saa ekke thz korsit *Pa* 8. han war swa ilzscoklokir oc ordhfullir. at iac formatte ey forvinna han mz ordhum tha räddis iak at mange sculdin scadhas af hans villo. vm han hafdhe gangit fra mic owunnen *KL* 192. gudz ängel . . . kallar abraham tyswar at nampne tha mon han op halda swärdhit *MB* 1: 201. alth folkit j huseno kom thit löpande oc spordhe hwat henne wlte, hon swaradhe awi iäk är all saman bränd, tha syntis henna lykame swartir som kol oc iämerlika skaptir . . . tha baro the hona j een spital *ST* 142. thzta maal kom bradhlica for germani öron oc wardh thag han swa harmslaghin. at han hafdhe tha thenct owergiwit allan guz kerlek *Lg* 3: 198. **2)** *då, då alltid, vid de tillfällena.* skulu tidhana siongas läghre tha än annan tima *Bir* 5: 21. han aat alrigh vtan vm sunnadaghin. oc þa kom een prästir til hans oc gaff honom guz likama *KL* 190. — *åtföljdt af en temporal bisats.* tha kände hon . . . storan oröntan sötma. nar hon tholkan son söfdhe *Bo* 6. *Jfr* **7** *a samt B* **2.** **3)** *sedan, derefter.* tha hoff sik ather wp eth kiiff *RK* 1: 4158. — *pleon. efter föreg.* siþan. iohannes . . . fäste granlica al ordhin hans, sidhan tha gaf han sik mäst vin om thöm saman scrifwa *Bo* 179. **4)** *vid den tid som är för handen.* skipa wäl ok vitrlika thz som tå är *(d. v. s. det närvarande)* *KS* 22 (53, 23). **5)** *då, alltså, följaktligen.* alt thz som til är, thz är antiggia skapath eller skapare nw är ängin skapare vtan gudh ensamen . . . tha är alt thz skapath som til är, vtan han siälfwer *MB* 1: 34. *ib* 130. **6)** *då, i den händelsen, under den förutsättningen.* hwath än ther hittas thrätighi rätwise tha skal iak sigher waar herra ey fordarwa stadhin for thera skuld *MB* 1: 191. rätwisom manne hörir til, ey at enast halda sik aff ondom gerningom, vtan oc göra mykit got, oc tha ma han hiälpa badhe sik oc androm *ib* 192. thz war . . . ey vtan skäl. at laban gaff honum *(Jakob)* för lyam, thy at iacob hafdhe tha minna giwith om lyam sidhan än han hafdhe förra fangith rachel *ib* 222. sighi han mik hwat jak giordhe: tha vil jak sighia hanum hwat han huxsar *Bil* 103; *jfr* **3.** huxa thet nåkre män, ok säghia: at betra är hafua kunung äpte weli almogans än äpte byrd ok arf, thy at tå maghe the welia, then wittur är *KS* 10 (23, 10). *Jfr* **7** *b.* **7)** *så. inledande eftersatsen.* *a) efter en temporal försats.* siþan hon hafþe þer nokor ar varit þa böþ biscopen at alla iuffru som upfödes ii guz mönstar ok tel aldar varo komna skuldo hem fara *Bu* 5. mäþan han var inne när [nero]nem. þa talaþe diäwl i hans hami vte viþ folket *ib* 102. þa alle uaro saman cumne tel afguþa mönstar. þa fiöl georgius a knä *ib* 495. jämsköt clädhit kom vidh philetum: tha vardh han löss *Bil* 163. thän tiidh elizabeth hördhe marie helso, tha gladdis barnit j hänna lifue *ib* 893. tha balaam hiög fast til mz sporom, tha thrängde asnen sik in til annan wiingardhin *MB* 1: 413. nw ögxladhos the swa mykith, at än för än noe do, tha waaro kompne aff hans sönom fyra thwsand

3358
.864
(RECAP)
Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

oc tiwghu oc hundradha män *ib* 174. thaghar the andro the tidhande fragho ... tha bruto the wp *RK* 1: 4172. tha han hafdhe lighath eena stund ij dwala tha fixks han vidher *Iv* 2610. da herdingh hade sambladh sin här tha gik hans hustrv borth j en storan skog *Di* 232. när han viil wpsegie then dagh ... togh är mith breff altiid tiil reedhe *BSH* 5: 106 (1506). meden the vore dher, dha bran pörtet vtaff *ib* 573 (1517). mädhan hon sat i fästom tha sände gudh sin ängil ... til henna *Lg* 31. ä män han gitr giort skilnadh manna mellom, tå huxa han sik sikran wara *KS* 62 (155, 68). tå tu hauer änkte sysla, tå huxa ok idhna i hugh tinom thz got ok dyghdelikt är *ib* 22 (53, 24). nar thessin thingh hända ok thäkkias j manzsins öghom tha wardha skälin blindh *Bir* 1: 314. *Jfr* **1** *samt B.* *b) med en konditional försats.* pröua iuþa at vi gratom: þa tala þe tel var spot *Bu* 14. hafþen ii eihg hana callat tel hialpa. þa varin ii nu alle viþ grund döþe *ib* 23. hafþe þu talat tel min þaghar först þolict orþ. þa hafþe iak lango lyt þino raþe *ib* 494. är simon guþ þa sighi for os huat iak huxa *ib* 103. wilin i lydha minom ordhom ... tha skulin i wardha mit forprisath folk *MB* 1: 328. äst tu witir, tå skipa tin tima tarflika *KS* 22 (53, 23). halde *(för* haldr*)* han tätta, tå hauer han aff almogha räzl ok lydhno *ib* 78 (194, 86). rosade hanum noger annar, tha stodh han oc hörde till *Di* 2. warþer nakor man i kronunne þiänist fangen, þa agher konunger han lösä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). warþer ... godzit a minä wäghnä för ater löst þa gangon ... wtskyldinna godzins ater vndir mic *ib* 160 (1343). kwnne i nokith vende i thet bessta, ath blodzgytilse skolle icke koma i rikith, thaa ware thet mökith nöttelegith *BSH* 4: 278 (1501). än min guþ brytar eigh niþar þin guþ. þa vil iak ofra þinom guþi *Bu* 189. en nokor presenterade hanom dyr klädhe tha selde han klädhit *Bil* 650. än himbla tungel hafdho iäm myken krapt ower mantzins fötzlo. som andra likamlika diwra oc thinga, tha ware hans natwra ey frälsare at göra nakra gerning än andra oskälika diwra oc thinga *MB* 1: 45. än iak är thin win, tha far ey bort *ib* 188. vm nokar är sniäldare än andre. þa är han swa öþmiukir ... at han synis ... aldra minzstir *KL* 183. om swaa skaal ske, at lyndorm komber her tiil arffs, togh gar her manghen arff tiilbaghe i swärighe *BSH* 5: 101 (1506). vtan han hiolde alt oppe ... tha wordhe thz at alzängo *MB* 1: 128. vtan thu idhkelica oppinbara the synena thu seer, tha skalt thu thola alra grymast the samo pinona *Gr* 291. nu wil vinen e uiþärganga vizorþeno; þa a þän uizorþ sum köpte *SR* 5. nw war oxsen för stangull, oc hans herra waradhe ey för oxsan ... tha skal oxsen ... nidher brytas *MB* 1: 336. nw kan nakar brodher krankar ligghia tha skulu brödher honum withia *SO* 27. nw wm systrana slaas inbyrdhis, tha maa confessor them afflösa *Bir* 5: 51. *Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i fornsv. s.* 18 *f.* *c) med en allmänt relativ försats.* j hwat hus ir gangin in. tha sighin först. frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwar sum aþrum gör a mot þeem wir giwm wart breff ... þa skilium wir halw minni plikt *ib* 670. ä hwar som ey halder konungs dom, þa scal konungs näfnden hem fara til hans, oc myetä vt af hans gods konungs dombrut *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). hwa som äter blodh, tha skal iak hämpna ower han *MB* 1: 172. hwilkin ekke vidher sigher allo thy han ägher tha kan han ekke vara min kennesuen *Bil* 910. hulkin som astunda mit gul tha lägge mer vppa andelika gerningh ... än likamlika gerningh *Bir* 1: 238. hwa först kom i watnith sidhan thz togh at stadhna tha wardh han heel aff allom sinom siwkdoom *Lg* 95. ä hwar thu far tha haff os i thinne aminnilse *ib* 40. ä hwat jak wil tha hörer thz grewa iacop til *RK* 1: 2407. *Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i fornsv. s.* 17. *d) med en koncessiv försats.* än tho hwarro at the waro badhe dräpne en dagh petrus ok paulus: tha skipadhe tho sanctus gregorius paue: at thäs daghs höghtidh wara *(för* -e*)* särlica sancti petri *Bil* 110. þot huaro at konungi þät for smaþe oc burtkastaþe þa skal annar konunge *(för* -er*)* þät for heþar taka *Bir* 4: *(Avt)* 182. tho at werldin gik honom illa i hand tha haffdin tho at hwario borga oc land *RK* 1: 1857. än thot the äru faa. tha äru the mykyt stora *Bo* 8. än tho at thu mik dräpir tha hafwir än alexander badhe wisare oc fromare riddara atir *ST* 529. än tha ath alztinges mwrgerningen är obetaladht, tha hoppas jak kwnna snarligha betala *PM* LXVI. *Bo* 13, 102. *MP* 1: 47. *Jfr* **þo.** *e) med en kausal försats.* mädhan thu vilt ey taka mik j thit hws tha skal iak ganga til nakon annan *Bir* 1: 158. mädhan himiltungel hawa swa mykin krapt ower alt thz som a iordhinne födhis. tha wiliom wi spöria hwath krapt the hawa ower mantzens födho *MB* 1: 45. for thy at abraham hafdhe kallath saram sina syster ... tha gör konungin sik ther aff gaman *ib* 196. ther fore at gudh älskadhe abels offer. tha hafdhe kain mykla awnd widh honum *Lg* 89. epter thet at bökerne holle icke alle eeth, och mik twifflar met flere gode men, thet fyärde man skaal gaa i arff met syskyne, togh sättes thet up tiil edher ricsens raadh *BSH* 5: 101 (1506). *f) med en final försats.* þär til at friþrin se althings starker. þa wilium wir at hwilkin man sum bär nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ i þem timä wir ärum j landit. hawi þe samu plikt sum fyrrä är här sakt vppi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 670. til þes at þetta er sua mykle staþughane, þa sätium wi her fore war insigle *ib* 6: 181 (1350). **8)** *tillbakavisande el. återtagande efter satsdelar (i sht adverbialbestämningar) som föregå predikatsverbet; jfr* **1.** aff hans nathum oos hauer alt giuit. oc sinum tiänistu manum sagþe. j hwat hus ir gangin in. tha sighin först. frither wäri mäþ husi thässu. tha wilium wir thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). til sanna vitnysbyrþ. oc fulkumilse aldrä förnäfndä þingä. þa sätyum wi vart insighli för þettä breff *ib* 5: 568 (1346). gudh siälwer, han wiste wäl hwath hans ordh til moyses teknadho, än fore folkeno tha war thera andelik vnderstandilse huld *MB* 1: 357. j the samo aktinne tha doo han *VKR* x. for milhetena tha do han *Bir* 2: 217. af allom dyghdom tå äru fira the sum äru howudh dyghde *KS* 18 (46, 20). tässe ord all tha sighir salomon *ib Fragm.* 13. annath ärende tha hafuer han *Fl* 590. min fadher är een konung rik; flores til nampu tha gaff han mik *ib* 1261. *ib* 1469,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1774. en aff wara bezsta tha er han *RK* 1: 1601. om then dagh, som i haffwe mik tilscriffwedh om, at jach skal w[p]seeghe mellen otte rwth oc mik, tagh haffwer jach seelf taledh tiil her aage *BSH* 5: 106 (1506). **9)** *då, så, på det sättet.* hwi tha *(cur hoc?) Bo* 40.

B) konj. **1)** *då, när, vid den tid el. det tillfälle då.* i moysi laghum þa iuþa ensamne þiänaþo guþi waro män ok kono forbanaþ än þe egh barn fingo *Bu* 3. brullöpes afton at quelde. þa alle vänto han soua mz sinne bruþ. rymde han fran bruþ ok fäþärne *ib* 27. a nämdom dagh. þa þe vildo disputera väl tel rede. teþes þöm huarom þera sin patronus *ib* 50. en tima þa romara hafþo friþ goþan . . . þa bygdo þe mönstar ok vigþo þät friþi tel heþar *ib* 64. vm iula nat þa var härra födes . . . fiöl þät sama mönstar viþ iorþ *ib.* þre natura komo saman ii guz son þa han födes *ib* 63. mindre var minna moþor möþa: þa hon skulde mik tel dozens föþa än þins hälgha likama nöþ þa þu köpte mik lif mäþ þinom döþ *ib* 75. þa iosep þörste fast brast up än kälda vällande þär iorþen var þörrast *ib* 71. gifuer skuld firi halsbänd, ät han hiolt þa hin dödh fik *SR* 32. han kom thiit tha han foor om wärldina *MB* 1: 13. tha the komo fram fore altarit fallir modhorin a knä *Bo* 8. tha han kom fram ij thz hws ther mötte honum iomfrughor mz storä blus *Iv* 2825. tha the varo alle kompne thäre konungin stodh op ok togh at kärä *Fl* 1626. tha olaff räd tha var god sider *MD* 372. tho hon stodh vp aff bönum. stodh vp piltin aff dödha *Lg* 3: 249. hurw abram ericsson giorde moth mik, dha jak kom fra stocholm *BSH* 4: 276 (1501). dha myn gard brende, dha bran wp mith harnisk *ib* 277. dog jach thera hörde, ath the sua litiith telbudhe, tha suaradhe jach them sua igen *ib* 5: 152 (1507). daa jach sadhe edher hulskap oc manskap, da loffuede i mich goth *ib* 514 (1512). *Jfr A* **1, 7** *a.* **2)** *då, när, alltid då.* ä þa þu giorþe aldra bäst þe talaþo vm þik aldra värst *Bu* 77. tha waar hugher far ower syndelik thing, tha thorfwom wi at thässe andelike föter siälinna loste ware wäl scodher *MB* 1: 281. — *då, om.* tha tw sätter wddin nider a jorden, tha är sa till atsee som en orm lopo op at bladet aff röt gwll. tha tw wänder vdden op tha löper ormen fra hieltit oc till vddin *Di* 76. ey forbiwdz idher tha j gaan at see män *Bir* 5: 7. tå the sea ok röna at han säter sik . . . vt firi almoghans hedher . . . tå sätia te . . . sik ut firi hans hedher *KS* 78 (193, 85). tha tik om tränger tha är iak när *MD* 375. — *Jfr A* **7** *a.* — **þa sum,** *konj. L. då, när.* om en dagh tha som moyses war komin langt wt a ödhemarkina, tha tedhis honum waar herra siälwer *MB* 1: 281. tha som quinnonar komo heem i husit . . . tok pätar til at grata *Bo* 229. *ib* 4. *Bir* 2: 156, 304. *Su* 160. *BSH* 5: 152 (1507). — **tha thär,** *konj. då, när.* tha ther gudh sänder them *(änglarne)* at tala oppenbarlika hans ärende til manna, tha skapa the sik mantz liknilse *MB* 1: 190. — **tha um,** *konj. om, men om.* tå vm kununger älla höfdinge warder grimbr ok rivande, tå får han thessin åt häve *KS* 61 (152, 67). — *i förbindelse med ett föreg.* än. än tå vm owin ok skadhaman är ey rikesins makt iwi starkr, tå är bätra bärias än tula bådhe blyghd ok skadha *KS* 75 (185, 82). han *(en konung el. höfding)* skal . . . gärna giua ok skipta goz ok peninga . . . medh sinom mannom . . . än tå vm han spar widh töm sit goz ok päninga, tå må han wänta sik af töm litla lydhno *ib* 78 (193, 85). *Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i fornsv. s.* 60 *f.* — **þa än,** *konj. L. om, men om.* thå än then kununger kan döa, ther äpti wali almoghans är til wälde kumin, tå kumber görna missämia ok stridh manna mellom *KS* 11 (26, 11). thå än the skulu . . . kunung welia, thå äru männene opta wildoghe *ib* (27, 12). *ib* 75 (184, 82). — *i förbindelse med ett föreg.* än. än thå än the skulu kunung haua äpte byrd ok arf, thå måge the opta få barn ok owir magha til kunung *KS* 10 (23, 10). *MB* 1: 449. — *Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i fornsv. s.* 61. — **þa är,** *konj. L.* — *Jfr* **likoväl, än þa.**

þaghar (þäghar *VML I Eþs* 6: 2, *II Kg* 6: *pr., Ä* 7: 1 *o. s. v.* **thäghar** *SML J* 11: 2 *i var., Add.* 1: 4. **thagher** *Bil* 103; *Al* 2279; *RK* 1: 682. **thager** *ib* 624. **tagher** *Bil* 112, 117; *RK* 1: 418, 421, 1478, 2: 1191; *Iv (Cod. C)* 88. **thaghir** *KL* 390, 399, 409, 411, 416. **taghir** *MB* 1: *(Cod. B)* 527, 535. **thaghan** *Bo* 105, 119, 165, 171, 214; *Lg* 3: 233. **taghan** *RK* 1: 2458. **thagha** *Iv* 472**),** *adv. och konj.* [*Isl.* þegar] *L.*

A) adv. **1)** *genast, strax.* decius böþ fram bära iärnsiäng ok lägia laurencium . . . at huila sik. þaghar varþ laurencius afklädar *Bu* 416. han sagþe sik tro ok löstes **þaghar** *ib* 15. tha fik han brat budh: ok for tagher aff iherusalem til cesaream *Bil* 112. patricius giorde cors iwir sarit ok ward thaghar helt *Pa* 6. balaam . . . far ekke nw länger at leta siin antzswar, vtan byriar thaghar swa siin ordh *MB* 1: 416. huath thz annath *(det ena af barnen)* nima ma thz sigher andro thaghar ij fra *Fl* 144. the taghar op ij stadhin ga *ib* 675. tha öpte a thingith marghin man ok badho thaghar dräpa han *ib* 1731. then tiid mannenom misgaar tha er han taghan litet hörder *RK* 1: 2458. han stötte mz sinom staff a asnan. oc ginstan reste han oc riste oc war thaghan swa starker som honum hafdhe enkte skat *Lg* 3: 233. *Bu* 494. *Bil* 103, 117. *KL* 390. *MB* 2: 385. *Bo* 105, 119, 171, 214. *Fl* 671, 874, 1858, 1880, 1984. *Iv* 472, 590, *(Cod. C)* 88. *Al* 492, 2279, 2911. *Lg* 31. — *i förbindelse med ett ord el. uttryck af liknande betydelse.* drapo the thaghar genast han *Fl* 38. *ib* 1494, 1803. *Iv* 2145, 2242, 2612. *Fr* 334, 1275. thaghar ginstan opuäktis mote thöm . . . en ny striidh *KL* 341. *ib* 362. alexander sagdhe thaghar braat *Al* 477. sin eghin gangara han bänta badh ok gaff han flores thaghar ij stadh *Fl* 522. han ridher nu thaghar thädhan ij stadh *ib* 561. han thagar for konungin gik ij stadh *Iv* 1640. *ib* 599. *Fl* 776, 1216, 1313, 1389, 1515, 1616. *Fr* 1578. *RK* 1: 816, 2: 1191, 5617. **2)** *genast, omedelbart.* män äre ey wane at hanna dyyr thing thaghar äpter oreen thing, vtan the thwa sik för *MB* 1: 508. *ib (Cod. B)* 537. **3)** *genast, först, i början, från början.* män kunno ekke thaghar ledhena ower hawith, oc ey waro män thaghar swa köne til skip at göra dromunda oc sighla *MB* 1: 3. hon wiste thaghar först, at diäwlin taladhe i ormenom *ib* 95. nw war ängelin thaghar först skapadher *ib* 125. *ib* 58. **4)** *strax, först, till en början, vid första*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

påseendet. ma taghir synas at swa monde wara *MB* 1: *(Cod. B)* 535. nw ma än nakar spöria, än paradiis war rätter stadher mannom oc ma thaghar först synas at ey *ib (Cod. A)* 125. *ib* 129. **5)** *strax, redan.* nw wiliom wi spöria, än konan skulle skapas thaghar mz mannenom *MB* 1: 84. *B) konj. så snart som, då.* þaghar utlöpis skip warþä nämd i skiären *SR* 28. thaghir *(motsv. ställe MB* 2: 393 tha*)* iudha biscopane thätta hördho. vordho the gladhi *KL* 399. thaghar konungin hänne sa tha mälte han ok sagdhe swa *Fl* 43. thaghar the bröder hördo thz vara sakt tha sampnado the saman sina makt *RK* 1: 296. tha war konung waldemar blidh tagher han the tidende hörde *ib* 418. *KL* 409, 411, 416. *Bo* 165. *Fl* 351, 741, 1238, 1980. *Iv* 321. *Fr* 809. *RK* 1: 161, 231, 624, 682, 1478, 1588, 3606, 4170. tha bödh konung erik ouer alt sith rike bade riddare ok riddare like ... swa som herra plägha oc än at sighia synom mannom til taghar han eth örlogh driwa wil *ib* 94. — **þaghar är,** *konj. L.*

thaghmilder, *adj. tyst, tyst fördragande smärta el. lidande.* swa som lambith thigher fore them som thz klipper swa war han i sinne pino thulugher oc thaghmilder *MB* 1: 201.

thaghna (thigna. thyghna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* þagna] *tystna.* thaghnadhe han äkke *Bo* 150. konung atilius gik op j eth torn ok ropadhe högth ok badh höra sik, sidhan tagnadhe the alle *Di* 209. jämsköt thignadhe alt thutit *Pa* 22. gaymas thyghnade *(af senare hand ändradt till* thaghnade*)* wm *(upphörde med)* sin böna maal *Bil* 658. — *förstummas; dö.* skal enkte thz dö eller skadha som israels söner ägha, swa at ey thaghnar thera mintzste rakke *(ut nihil omnino pereat ex his, quæ pertinent ad filios Israel) MB* 1: 299. *ib* 306.

þak (taak. tack *RK* 3: *(sista forts.)* 5028**),** *n.* [*Isl.* þak] *L. tak.* þak skyle fore väto oc väþre *Bir* 4: *(Avt)* 181. han ma þätta þakit op nya *ib.* thessa husins tak *ib* 1: 55. taksins vindögha at hulko solin ingar *ib.* systranna koor skal wara owirmeer wndir takino *ib* 4: 23. *VKR* 69. ther bleste tha bort sa mangt et taak *RK* 2: 7350. han sadhe jak skal ekke thz höra at mit hws skal haffwa saa högt ith tak at thz skal göra mina granna omak han bröt aff badhe tak ok tinna ok giorde sidhan halffino minna *MD (S)* 269. *MB* 1: 482. *Bo* 68. *Bir* 1: 53, 362, 2: 90. *RK* 3: *(sista forts.)* 5028. hon *(arken)* skal wara fiwghurslind nidhan op ower bunkan, oc sidhan skal swdhin oc thakith inbyggias *MB* 1: 168. at thu gaar vndir mit thak *Bo* 67. tilbör hänne thässa grötelico daghana i sinom änkiodom framledha vndir annars thaki *ib* 214. *Jfr* **bodha-, hus-, kirkio-, näver-, spar-; torf-þak.**

þak (taak. takk *RK* 2: 3168. **tack** *Lg* 3: 63. **tach** *Di* 273. *pl. nom., ack.* **thakkir** *Bil* 253. **thakke** *Bir* 3: 251, 256, 394, 4: 145; *MP* 2: 62, 116. **takke** *Ber* 63. **täkke** *MP* 1: 289, 345. **takka** *Di* 197. *dat.* **þakkom. þakom** *Bu* 72. *gen.* **thakka. takka. tacka** *(dessa tre former kunna dock fattas ss gen. sing.)***),** *f.* [*Isl.* þökk] *L. eg. tanke, tänkande.* **1)** *tack, tacksamhet, tacksägelse.* tha the winna stridhena, magho the thänkia sik hafwa wunit aff thera eyghne makt, oc weta mik ther fore enga thak *ST* 346. *ib* 218. forbätred medh harer, fogla oc fersk fisk, huad i kunne som i vele fortiäne tac vpp ad *BSH* 4: 241 (1498). jhesus tok brödhin oc giorde gudhi fadir tak *MP* 1: 97. thz ij rättin idher thäs hafwer thak *Al* 1856. tha fa i mykin tak aff hanom *Di* 198. — *vanl. pl.* gafws tha gudhi thu loff ok thakkir for thu iärtighne sender (giordhos) *Bil* 253. þänkia mz þakom guz älskogha *Bu* 72. þänkia mz þakom þina pino *ib.* biscoþen *(för* -open*)* ... grät sarleka at han giorþe guþ vreþan. ok negh hans naþom mz öþmiukom þakkom *ib* 145. *ib* 25. *Bil* 159. böd han didrik ... till sik at bliffua ther the natt. thz tok han mz takka *Di* 197. *Bir* 4: 32. jhesus tok brödhin oc tha han hafdhe giort ghudhi fadhir thakke gaf han thöm som ato *MP* 2: 62. *ib* 1: 345. *Bir* 3: 394. gör them mykla takke *(multas age gratias)* som thik näfsto *Ber* 63. gudhi vardhin thakke *(Deo gratias) MP* 2: 116. vari thik oändelica thakke *(gratiarum actio) Bir* 3: 251. *ib* 4: 145. honum bör loff ok hedhir ok thakke *ib* 3: 256. **2)** *erkännande, beröm, pris.* fik han sinum mästara bokena at pröfua ok rätta ok fik dighra thak *Bil* 247. the hämpdo thera herra swa at all werlden legger them taak vpa *RK* 1: 4523. **3)** *tillfredsställelse, belåtenhet, nöje, behag.* engin gitir tiänt twem herrom til takka *MP* 1: 289. *Lg* 3: 13. the gotho henne siellan giort til tak *RK* 1: 555. the ... agtade ey hwem thz war til tacka *ib* 2: 8974. han sporde ey vm thz war til takka *ib s.* 340. alt lotz marsken tage til takk *(väl upptaga, hålla till godo med) ib* 3168. the fängelse nywta togot til tacka *(fingo hålla till godo dermed) ib* 9440. huilka for:da xviij mark peninga jak haffuer vpburit aff hanom til takka och til fulla nöghiä *SD NS* 1: 219 (1403, *gammal afskr.*). hwlke for:de päninga mik betaladhe äro wäl til thakka ok nöghio *ib* 260 (1403). *ib* 413 (1405). 2: 222 (1409). *FH* 2: 77 (1431). **4)** *vilja, samtycke.* honum *(kroppen)* är nw kalt eller het, vtan henna *(själens)* thak *MB* 1: 131. jak will ther ower vtan hwars manz taak *(mot hvars och ens vilja, utan att fråga efter någons samtycke) RK* 1: 1554. hertogh erik ... took thz vtan konungsins taak *ib* 2740. vtan klärkana tak sculle han biscop wara *ib* 2: 580. the snaran ... ther stäkkir vsaldz syndox manz aldir ok tima vtan diäfwlsins thak *(contra voluntatem diaboli) Bir* 2: 255. ey skalt thw formagha nakan hindra oc atirhalla vtan sina thak mz owiruälle *ib* 3: 463. ther nödhghoms wi til vtan wara thak *ST* 32. *KL* 408. *MB* 2: 402. *ST* 371. *Di* 273, 283. *MD* 353. *Lg* 3: 63. — *Jfr* **othak.** — **thakka gärning,** *f. tacksägelse. MP* 1: 30.

thakbrädhe (taakbräde) *n. takbräde, takbräda, bräda som användes till tak.* sender jach nw thel stokholm ... ij[c] tiocke bräder, eth hwndrat taakbräder *FM* 360 (1508).

þakka (þaka. thäkka. -ar, -aþe), *v.* [*Isl.* þakka] **1)** *tacka. med personens dat.* laurencius þakaþe guþi *Bu* 414. *Bil* 104. han thäkkadhe ä gudhi til han gaf vp sin anda *ib* 250. tha the äru mätte sculu alle thakka gudhi oc läsa gracias *VKR* 41. en man ... fik hanom en gulring at föra änglanz konunge ok takka hanom aff iohannis ewangelista wäghna *Bil* 160. han thakkadhe them swa innerlik *Fl* 549.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bu 20. *Iv* 3196. äghom vi them *(änglarne)* mykyt thakka *(eis gratiarum actiones referre tenemur) Bo* 114. — *med personens dat. och prepositionsuttryck.* badhe han ok systrana hans fiollo a knä ok thakkadho varom herra ihesu for .swa stora godhgerning *Bo* 158. salogh moþer ... þakaþe marie ... for hänna naþe *Bu* 25. han ... thakkadhe them for gafuor rika *Fl* 511. *Bu* 144. *Iv* 243. han ... thakkadhe mykyt han konungxsleka walde ... for wäl giort *Bil* 844. thakka ther af thinom gudhi *Bo* 127. — *tacka för (ngt). med dat. och gen.* thäs. thakka thäs gudhi ok ey mik *Iv* 965. *ib* 4104. thäs thakkadhe honum thän dwärghelin *Fr* 238. *ib* 3032. *RK* 1: 1032. — *med dat. och ack.* thz vil iak gudhi thakka gärna *Iv* 5573. — *med ack.* athenienses thakka eskils tala *Al* 1739. — *vara tack skyldig. med personens dat.* han haffuer mik haldet alth thet han mik sakth haffdhe ... som een dondemaan, swa at iak honom allaledhis takkar til endha vth *SD NS* 1: 226 (1403). **2)** *prisa. med dat. och gen.* thäs. then vngä falantin ... sprang opp j sadlin wtan stigläder eller istäd; thäs thakkade honom badhä frvr och jomfrvr *Va* 21. **3)** *löna, belöna. med dat. (el. i dess ställe ack.).* gudh thakke then fadher ther talar swa *Fl* 487. gudh thakke käre herra thik *ib* 759. *Iv* 3833, 5698. *Fr* 187, 506. — *med dat. och prep.* for. gudh thakke honum fore sina gafuo *Iv* 230. *ib* 828, 1644, 2466, 3198, 3469. *Fr* 920, 1221 *o. s. v.* gudh thakker idher for idhra dygdh *Iv* 1776. — *med dat. (el. i dess ställe ack.) och gen.* thäs. thäs thakke gudh thän ädhla quinna *Iv* 931. — *Jfr* **ful-, o-thakka.**

thakka, *f. tack.* war herra ... hulkom hedhir ok loff ok takko ok ödhmiukaste thiänist wari äwärdelika for sina otalika godh gerninga *VKR* XXI.

thakkan, *f.* [*Fnor.* þakkan] *tack, tacksägelse.* dantanin ok mootkorran skal takas af hiärtano. ok thakkan ok lofsins röst vändas i munneuom *Bo* 109. mz loff oc takkan *Su* 218. *ib* 326, 341.

thaknämlika (tacknemmelige), *adv.* [*Jfr Mnt.* danknemeliken] *med tacksamhet, gärna.* wore the alle gladhe aff the tidendher, i bwdhe them tiill, och toghe ether scriffuelse ganske tacknemmelige *BSH* 5: 160 (1507).

thakoffer, *n. tackoffer.* the ... offradho tak offer gudhi *MB* 2: 236.

þaleþ, *adv.* *L.*

thaledhis, *adv.* [*Fnor.* þáleiðis] *på det sättet, sålunda.* thrim lundom vndestandom wi oc seem nakar thing som tha ledis *(Cod. A* thäsledhis 55*).* at the luta *(Cod. A* lykta 55; *utan tvifvel rätta läsarten),* swa som genom speghel ... som oc mz thy at thera andelikt liknilse skipas i waro ögha *MB* 1: *(Cod. B)* 532.

þan, *se* **þän.**

thang (taangh), *n.?* [*Isl.* þang, *n.*] *tång, sjögräs.* taangh som haffwit wräker *PM* LI.

þangbräkka (þengbräkka. thangbrykka. þanbrika), *f. L.*

þanke (thankie), *m.* [*Nyisl.* þánki. *D.* tanke. *Jfr Mnt.* danke] *tanke, tankeverksamhet, tänkande.* akten änkte manna loff. hwilkit diäfla inskiwta i iþan þanka *KL* 190. takom nakat af hans gärningom i hulcom var thanke skal idhkelica vändas *Bo* 54. fara the ok wandra kring vm wärldinna mz hiärtano ok thankanom *Bir* 1: 155. jak gaff mannenom hiärta ... at hans thanke ok luste skulle vara mz mik oc j mik *(ut cogitando in me esset delectatio sua) ib* 2: 276. thu lat thz aff thin thanka ga *Al* 4328. — *tanke, tankeyttring, det som tänkes.* bidh gudh at thättä *(för* thänne*)* thins hiärta thankie *(hæc cogitatio cordis tui)* forlatis thik *KL* 145. han rörþis ... af fanytom þankom *ib* 188. han ... bort rörþe änkte v sino hiärta af vrangs lusta þankom oc astundilsom *ib.* lutlöse af allom ilzkofullom þankom *ib* 182. *Bo* 236. tholke thanka gifwa gudhelikhet *ib* 15. the män som standa j androm thänkom *(för* thankom*) Bir* 1: 155. fik han ganzska dywpa tanka *Lg* 664. atirlatir diäfwllin j thy *(hjärtat)* wärldinna astundilse ok thanka til the thingh som han älskadhe *(cogitationes et affectiones mundi, quas ... dilexit) Bir* 1: 37. om j *(d. v. s.* en*)* sonedagh han j tancka *(i tankarne, tankspridd)* stodh j sino hierta mykit modh han telgde eth trä vtan acth *MD* 361. — *begrundande.* gudz godhgerninga thanke *(recogitatio) Bir* 2: 108. — *tanke, håg, sinne.* tha kom honom til tanka, at han wille sökia jomfru maria closter *Lg* 3: 283. — *tanke, föresats.* alexander hafdhe alt tiidh hafft stadhughan thanka ij sinne akt thz han wille mz braghmanis tala *Al* 5900. — *Jfr* **a-, for-, kärleks-, mis-thanke.**

thankol, *adj. Jfr* **misthankol.**

þar, *se* **þär.**

þarf (thorff *Bir* 3: 285. *pl. nom., ack.* **-ir. þärwir** *VGL IV* 19: 1. **thärwer** *MB* 1: 198. **thärffwer** *ib* 110 *(på två st.).* **thorfwe** *Bir* 2: 144, 248, 274. **thorfwä** *ib* 144. **tharfuar** *Bil* 464. **tarua** *KS* 78 (193, 86). *gen.* **-a. thärfwa** *MB* 1: 93**),** *f.* [*Isl.* þörf] *L.* **1)** *tarf, behof, behöflighet. med gen.* thäs. thäs är äkke tharf at thu döö *Bo* 119. abbatisse oc conuentui j wazstena clostre ... gifuom wi macht at taka swa dana quinnor ... swa offta som thes tharff är *VKR* 3. är thäs engin tharff eller nödh at sända mik *MB* 1: 285. ey skalt thu springa älla löpa. vtan thäs tharfär *(för* tharf är*) Ber* 257. medh ... them som thes synis aff skäliche sak tharff hafua dispensera *VKR* 7. **2)** *tarf, behof, det som (för ngn) är behöfligt el. nödigt; nödtorft.* läg alt thet af, ther iuir mätes är ok iui naturalik tarf *KS* 24 (58, 25). nar vi hawm ... brödh oc klädhe. äpte thy som tharfwin] tilsighir. ey owirflödhelica *Bo* 35. *ib* 68, 128, 131. förande mz mik renasto klädhe til mins sons nyt oc thorff *Bir* 3: 285. for ensampna tarffuena oc iämcristens nytta haffua rikedoma *ib* 4: 52. the päninga som the mik länt hafua innan mina tharf *SD NS* 1: 352 (1404). — *pl.* örnin flygher fughla högist, tho flygher han ey länge swa höght at han far ey stundom nidher til sinna tharfwa *(naturæ necessitate ad ima descendit) Bil* 157. hon thiänadhe thera tharwm aff sinu fädherne *ib* 265. tå te sowa älla äta, alla *(för* älla*)* nåkora andra sina tarwe göra *KS* 87 (212, 95). ha sik latr nöghia at sinom taruom *ib* 23 (57, 25). hwar vnte androm iämwäl hans thärffwer som sik siälwom sina thärffwer *MB* 1: 110. alla the konster som mannenom äre ärlika eller tharfflika,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ey at eno til likamens thärfwa, vtan oc til siäla tharfwa *ib* 93. got rwm är i hans hwse, oc alla tharwer honum oc hans wlwallom *ib* 204. huru var liofwe herra ... lät sik vardha vm thera tharfwir *Bo* 88. än thot barn haui sina thorfwe *(necessitatem suam) Bir* 2: 248. — *förnödenheter*. the sattus a skip badhin mz goz oc allom tarfvum *Bil* 268. mamertinus ... fik hanum skip ok kost ok alla tharue *ib* 360. iätto hänne mykin hedher oc alla tharfuar *ib* 464. jak hawer sport at hwete är falt i egipto lande, fariu thiit oc köpen os waara tharfwer *MB* 1: 240. *ib* 198, 243, 408. thöm som fara inbyrdes äpte tarvom ok ärandom sinom, ok suå thöm thet land wilia sökia, älla täthan torvo fara åt tarvom sinom *KS* 65 (160, 71; *ordet betyder här kanske: angelägenheter*). **3)** *tarf, behof, naturbehof. pl.* om man gyther ey syna tarffuer giörth *LB* 2: 9. **4)** *nytta, gagn. stundom i pl.* hvar wil fylghia thykkio ok tharf sinne *KS* 7 (17, 8). skal godhr kunungr huxa huat almoghans tarf ellr skadhi må wara *ib* 31 (80, 34). skal ... godhr kunungr sea medh förhuxan sinne huadh almoghanom må wara tarf ella skadhi *ib* 32 (81, 34). thz almoghanom må warda tarf åt ella förderuilse *ib* (82, 34). huar som män warda vini firi tarua skyld, tå haldz suå lenge vinskaperen sum taruin fylghe *ib* 37 (98, 40). städhga sin land ok rike wislika ok tarflika, allom almogha til tarf *ib* 65 (160, 71). är thet ... almoghans tarf *ib* (162, 72). thet är almoghanom både tarf ok glädhi *ib* 66 (162, 72). äru thön *(lagen)* ey almoghanom til fridh älla tarva *ib* 67 (164, 73). at en man giti thet ... giort sik til tharwa, thär han må sik mädh födha, ok klädha, ok wäria *ib* 4 (8, 4). nytia thz tik til tarua *ib* 20 (51, 22). at han säter sik ... vt firi almoghans hedher ok tarua *ib* 78 (193, 86). te skulu ey akta sit likamlika äruodhe ok wådha fram för then hedhr ok tarue, the skulu för sit örlögh få *ib* 81 (201, 89). um han räthr tik tin hedhr ok tina taruer *ib* 22 (54, 24). *ib* 56 (141, 62; *på två st.*). *MB* 1: 449. *RK* 1: 4280. *Bir* 2: 274. **5)** *behof, nödvändighet, nödtvång.* engoledhis sculu the stigha ofuir thessa maattona vtan ther finz oppinbaarlicha tharff wtj *VKR* 43. **6)** *nöd, betryck, trångmål.* thz är tharflikin tharf som gifwir kronona *(res necessaria est ista necessitas quæ parit coronam) Bo* 106. ther är tharfwanna hiälp *(subsidia necessitatum) ib* 104. — *Jfr* **nödh-, o-, siäla-þarf** *samt* **boskaps-, lifs-þarvir.** — **tharva hus,** *n. behöfligt hus.* nu skal ... kunungr ok höfdinge haua före sik ok sit härskap al tarwa hus, thr han är medh waru sinne *KS* 41 (106, 44). — **tharva lös (thärua-),** *adj.* **1)** *som har brist på det nödvändiga.* hon ... fan et ödhkn thörrast ok thärualöst til licams *Bil* 271. **2)** *onyttig.* thz är tharffwalös stadher som ängin hawer gaghn aff *MB* 1: 125. *Jfr* **tharflös.**

tharflika, *adv. till nytta, på ett sätt som medför nytta.* hurw tharfflika han hafdhe radhit honum *MB* 1: 238. skipa tin tima tarflika *KS* 22 (53, 23). han *(Gud)* hawer hänna *(verlden)* skapat ok skipat wislika ok tarflika *ib* 63 (158, 69). *ib* 65 (160, 71),

þarfliker (þärf- *L.* **tarffleker: -leka** *Lg* 3: 176. **tarfligh: -lighast** *KS* 19 (48, 20). *f. samt nom. och ack. pl. n.* **-lik. -likin** *Bo* 106, 128. *n.* **-likt. -likit** *Bo* 87, 102, 106, 142. **-lichith** *VKR* 38**),** *adj.* [*Fnor.* þarfligr] *L.* **1)** *behöflig, nödvändig.* sen i hwat nyttelik oc hwat tharflik *(necessaria)* kärleksins dygdh är *Bo* 78. thz godha som tharflikit är til siälinna helso oc gagn *ib* 87. the thing äru os tharflikin vtan hulkin vi gitom äkke varit *ib* 128. thz är mykyt tharflikit at vita *ib* 142. i alla manna åthäue är förhuxan godh, tho är han *(för* hon*)* mäst tarflik i stridh ok bardagha *KS* 82 (202, 89). haallis thet folk som tharflichith är oc ey annat *VKR* 38. *Bo* 102, 106. *MB* 1: 127, 483. — *angelägen, viktig.* för tarffleka sakar skuld *Lg* 3: 176. **2)** *nyttig.* fagher ordh oc tharfflik *MB* 1: 266. är thz märkelikt oc tharfflikt epterdöme allom them som wardha formän *ib* 291. är flere manna samwara ä bättre ok tarflikare, at the samman äru *KS* 41 (105, 44). tarflikt rådh *ib* 44 (114, 48). godh lagh skulu hawa thessin try: thön skal wara rätwis, tarflik *(utilis)*, ok möghelik *ib* 66 (164, 73). lagh skulu ... almogha tarflik wara *ib* 67 (164, 73). thz suå är nåkrum tarflikt, at thz se ey androm skadhlikt *ib* 68 (167, 74). *ib* 19 (48, 20), 29 (74, 102). *MB* 1: 93, 109. **3)** *god, värdefull?* mz frwom hawa the (ɔ: wars tima klärka) wärm klädhe oc fagher oc tharfflik *(Cod B* karsklek 537*) MB* 1: 135. — *Jfr* **oþarfliker.**

tharflös (thärff-), *adj.* [*Isl.* þarflauss] *onyttig, gagnlös.* thänne fatikdomen är äkke dygdhelikin ok thäkkir ... vtan hällir pinsam oc tharflös hawanzlösa *Bo* 127. paradiis är ey thärfflös stadher *MB* 1: 127. skapadhe gudh enkte tharfflöst *(kan fattas ss adv.) ib* 125. — *n. adv. onödigt, onyttigt, till ingen nytta, förgäfves.* j skulin tharfflöst *(frustra)* sa *MB* 1: 377. *Bil* 286. bätra är tighia ä *(för* än*)* tharfflöst *(temere)* mält *GO* 782. — *onödigtvis, på ett fåfängt el. betydelselöst sätt.* thu skal ey taka gudhlikt nampn tharfflöst *(in vanum)* i thin hugh oc mwn *MB* 1: 459. — *Jfr* **tharva lös.**

tharft, *se* **thorft.**

tharfteliker, *se* **þorfteliker.**

tharmber (*pl.* **tharmar),** *m.* [*Isl.* þarmr] *tarm.* alle liberij tharma gingo wt v hans lifue *Bil* 589. *Pa* 22. hans tarma wara losnadhe j honom ok syndher slitne *Di* 268. at man ätir formykin maat som icke kan döffwas oc smältha i magan, men han slemmes tiil hopa i tarmana *LB* 7: 253. aff raa oc halff swdin matt, som icke kan smälta i magan oc j tarmana *ib* 261. for vred j qwed oc i tarmana *ib* 255. oppo ted at nar maten är forterder i magan, at han skal en tha siidan ganga ginom tarmana *ib* 256. *ib* 257, 258, 259. samme tarm *(ändtarmen)* sweller *ib* 260. ter aff swlnar tarmen *ib* 261. *Jfr* **ars-, ända-tharmber** *samt* **smatharmar.** — **tharma värker,** *m. värk i tarmarne.* fik liberius othölda tharma verk *Bil* 589.

tharva (-ar, -adhe. *pres.* **tharfwer: vidhertharfwer** *Ber* 245**),** *v.* [*Isl.* þarfa] — *refl.* **tharvas, 1)** *tarfvas, behöfvas, vara af nöden.* hwat honom tharfwadhis *ST* 434. thz som thik tharfwas til licammans fordhan *Bo* 127. hwat sighiom vi tha af klädhomen älla andro som tharfwadhis i boskapenom *ib* 16. at redha til thz som tharfuadhis *ib* 59. hwat tharfwas

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thz at thänne thin son skuli fly vndan *ib* 12. hänne tarffuas bäther wara krank än helbrigdha *Lg* 331. *Bo* 33, 64, 137, 151, 244. *VKR* 12, 28. *Su* 421. *Lg* 3: 331, 624, 637. *Bir* 5: 100. systra som siwka äru magho badha swa opta som them tarffuas *ib* 44. **2)** *behöfva.* the systra som tarffuas laata sik blodh *Bir* 5: 41. — *i sht i förening med en inf. i refl. form.* ffor thera skuld som siwke äru, oc tarffuas skodhas oc helas *Bir* 4: 87. for siwka systra skuld som tarffuas badhe skodhas oc helas *ib.* nakor stoor ärande the ther tarffuas tracteras oc wtletas *ib* 5: 48. ath gotzith tarffwadis kastas offwer bordh j traangom *PM* XIV. *ib* XXVIII. — *Jfr* **vidhertharva.**

þarver, *adj. Jfr* **oþarver.**

þarvi, *m. Jfr* **oþarvi.**

thasta, *v.* [*Sv. dial.* tåsta] *pusta, flämta.* konungen mykith thastandis oc thröttir wtgik *Gr (Cod. D)* 380.

thatter (taatter. totter), *m.* [*Isl.* þáttr] **1)** *tåt, sträng i ett rep.* repet är thäs starkare, at thät är aff flerom thåttom starklika sa man *(för saman)* snot *KS* 6 (14, 7). vm rep af mångom tottom *ib* 7 (15, 7). **2)** *sträng på ett musikinstrument.* aff . . . psalterio aff x tattom ällir strängiom *(de psalterio decem chordarum) Mecht. Upp. s.* 230 *(enl. uppg. af Dr. R. Geete).* — (?) siongande mik nakra aff syons wisom ällir canterlenom, hwilkra sötasta liwdh skal tilföghias mz treem taattom *(cujus melodia ex triplici proportione composita suavissimum reddit sonum) Su* 280.

thera, *f.?* [*Jfr Sv. dial.* tera. *Jfr vidare Isl.* í þeir(r)i *samt äfven det* **i** *VGL och ÖGL förekommande uttrycket* i þerri, *deri, dervid; se Schlyter, Ordb. s.* 762, 816 *f. samt glossaren till VGL och ÖGL; det kan möjl. tänkas att* i þer(r)i *efter mönstret af* i allo, i fyrsto *o. s. v. blifvit* i þerro *el.* i þero, *hvaraf sedan* i theronne *skulle kunna hafva utvecklats efter mönstret af gammal dat. sing. af fem. subst. på* -a *med slutartikel; jfr* **i fyrstonne** *samt nysv.* i *el.* med allone, i förstone, på sistone, åtminstone] *blott i uttrycket* i theronne (i theranda; *uppkommet af* i theran *(yngre form för* theronne*)* tha?). **1)** *i det samma, härunder.* thiänisto quinnan . . . vndan rykte fotin ok i theronne slo hon hona mz fotenom mykyt hardhelica for sin mun *KL* 331. i theranda hördhe han bösta oppa dörena *Lg* 3: 679. **2)** *under det att.* i theronne hon stodh oc sörghelika gräät. vände hon siin öghon til portin *KL* 358.

thet (theet), *n.?* [*Mnt.* dêt] *folk, personer.* pipara gäranda theet waro tith kompne aff marghom landom *RK* 1: 3585; *jfr* **gärande.** *Jfr* **othet.**

þia-, *se* **þiä-.**

thidha (-ir), *v.* [*Isl.* þíða] *Jfr* **upthidha.**

þiþborin, *p. adj. L.*

thidhin, *se* **thydhin.**

þiggia (þigia *Bu* 18, 56, 139, 174. *pres.* **-er. þygger** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *impf.* **þa** *ÖGL B* 46 *(på två st.); UplL Ä* 11: 1. **thå** *ÖGL Vins.* 6: 7 *i nyare hdskr.* **þagh** *VML Ä* 12: 4. **thagh** *Bil* 581, 582; *ST* 56. **thaagh** *Bil* 582. **thigdhe** *Bir* 2: 150; *Lg* 584. **thigde** *Bir* 3: 264; *ST* 56. **tigdhe** *Lg* 585. **thyggde** *MP* 2: 54. **tygdhe** *Lg* 3: 29, 34. *pl.* **thagho** *Bo* 14. **thigdho** *Bir* 3: 124. *supin.* **þighat** *ÖGL B* 46; *SR* 46. **thygat** *Bil* 712), *v.* [*Isl.* þiggja] *L.* **1)** *mottaga.* then sum mallseghändä rätt thiggär *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). lata änglane som the wilia ängaledhis thiggia hans budh *MB* 1: 193. iak thigger henne *(den fångna qvinnan)* aff idher gärna *Fl* 74. vi idher biudha at thiggia thz (ɔ: tafuil) ok föra heem *Fr* 837. sagdhe sik siälfuan hafua thygat hans almuso *Bil* 712. thaagh fäghin almuso af thera hendom ok louade thes gudh at han war värdogher wrdin likas widh gudhz son som thagh *(mottog ss gåfva el. almosa)* thessa hems siälfsins brödh *ib* 582; *jfr* **2.** *Lg* 585; *jfr* **2.** *ST* 56; *jfr* **2.** — *abs.* klandas firi þöm þighat havär *SR* 46. þo matte man þiggiä at e vare vin þär at *ib.* han warþ vm siþe sua fatökar: at han þorpte väl viþ at þigia smam *(inciperet minimis indigere).* som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. — *taga, njuta.* han wille tha hwilo tiggia *MD* 169. — *taga sig, skaffa sig, tillåta sig.* ij skullin ey swa hema liggia thz mak skullin ij aldre thiggia *Al* 1874. — *få, bekomma.* at vi matom af guþi äuinnelekt lif þigia *Bu* 139. sith licamlica vppehälle aff androm tiggiandhe *MP* 1: 47. han var värdhir aflat aff kirkionne thiggia *Bir* 3: 266. at hon matte ther aflat thiggia *VKR* VII. — (?) han sa fra fore sik widha ena ö i haffwith liggia sit hop monde han til henna thiggia *(sitt hopp fick han riktadt på att komma till henne?) Al* 8818. — *få, komma till.* them syntis honum dödhan liggia ok lifwith aldre tidhare thiggia *Al* 3490. *ib* 9348. — *få, erhålla, genom böner förskaffa, utverka.* thigde *(impetravi)* iak the nadhina aff minom son *Bir* 3: 264. *RK* 1: *(LRK) s.* 226. hon . . . vpfostradhe barnit mz myölk hon fik aff hyrdhomen thiggia *ST* 377. bar hon han *(den drunknade sonen)* fram for sanctam genouepham. oc badh for guz hedher thiggia honum liiff *Lg* 3: 249. — *förskaffa, gifva?* the sagho honum maallöös liggia honum wiste ängin lifwith thiggia *Al* 2546. **2)** *utbedja sig, begära.* ma iak thiggia ena bön aff thik *Fr* 1879. giff mik nadher ok ena bööu hona thigger iak fore all wärlz lööu *Al* 2974. wi thörffwom änga nadher thiggia *ib* 6317. iak wille hiit til hiälpa fly thiggia badhe hiälp oc raadh *ib* 7877. sighin os thz thz thiggiom wi *ib* 8012. tha gik hon *(lejonet)* for herra iwan liggia som hon vilde nadher aff honum thiggia *Iv* 2506. *Bir* 3: 264. wil iak orloff aff ider haffua ok tigger iak thz for ena gaffwa *RK* 1: 1995. offte the hielp aff konungin tigge *ib* 2: 312. konunghs fogda sculle ey til bönder fara och engen skat aff landit thiggia *ib* 1598. tigger jak thet af gudhi i himmerike *BSH* 3: 293 (1470, *samt. afskr.*) — *tigga.* hwat ey . . . äru the avitande vm the thigghia mangh thingh *(plura mendicant)* til at fulkomna tholika bygninga *Bir* 1: 362. han var then sami som saat for mönstersins port thiggiande almoso *KL* 135. tha tygdhe han födhe tiill honum *Lg* 3: 34. han . . . tygdhe sancte anna altiidh eth wax liwss *ib* 29. — *abs.* enom pilagrim . . . wnnos eigh päniga. ok var bliughar at þigia *(mendicare) Bu* 174. hwat ey gingo the ok thagho *Bo* 14. *ib* 66. sat en blindir man vidh väghin och thyggde *MP* 2: 54. *Bir* 2: 232. nar han thigdhe oc äruodadhe mz sinom handom til sina födho *ib* 150. ther al thing j sändir forläto for gudz skuld ok thigdho sidhan aff androm *(postea ab aliis mendicantes) ib* 3: 124.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— **þiggia sik,** 1) *taga sig, förskaffa sig; söka förskaffa sig el. erhålla.* þri biscopa komo þär for vndars skyld. at seia guz iartigne ok þigia sik noquat af hälghom domom *(cum quilibet de illo pollice partem vellet accipere) Bu* 56. 2) *utbedja sig, utbedja åt sig.* tiggiandis *(petentes)* sik hielp aff gudi *MB* 2: 155. — *tigga sig, tigga åt sig.* at tiggia sik födhu *Bil* 349. *ib* 581. *Lg* 584.

thigning (thyngning), *f. tiggande, tiggeri.* haffuom wij ... forbudith ... then ... tigningh the *(djäknarne)* när idher haffua brwkat *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*). — *tiggeri, armód.* fatikdombir skal koma thik swasom vägfarande man, oc thyngning *(mendicitas)* som väkntir man *MP* 2: 137.

þighia (tygia *RK* 3: *(sista forts.)* 4920 *(i rimsl. med* segia*).* **þiia** *Bu* 136. **thiia: -andis** *GO* 1080. **thia: -ande** *Gers Frest* 33. **tija** *MD (S)* 216. **tia** *ib* 274; *RK* 2: 6920 *(i rimsl. med* sigia*).* **tya** *ib* 3: 3879 *(i rimsl. med* nyia*). pres.* **-er.** *impf.* **thagdhe** *MB* 1: 48; *Bo* 156, 215; *Fl* 1808; *Iv* 60, 2035; *Fr* 1965; *Al* 82, 2265. **tagde** *RK* 1: 2081, 3718, 2: 5725; *MD* 10; *Di* 122. **þigþe** *Bu* 136. **thighdhe** *ST* 144, 174, 326, 403. **thigdhe** *MB* 1: 48; *Bo* 29; *Bir* 3: 72; *VKR* XII. **tigdhe** *Bir* 1: 26, 3: 101; *Di* 205; *LfK* 194; *Su* 164. **thyghde** *Bil* 83 *(på två st.).* **thygdhe** *Bir* 1: 384. *pl.* **thagdho** *Bo* 87. **thighdho** *ST* 525. **thigdho** *Bo* 220. **tygdo** *Lg* 3: 39. *konj. pl. 2 pers.* **thigdhin** *MP* 2: 254. *supin.* **thakt** *Iv* 118, 1270; *Al* 8494. **takt** *RK* 1: 1029, 2843, 2: 5772. **tacht** *ib* 3161. **thighat** *MP* 2: 254; *Su* 421. **tighat** *RK* 1: 3720. **tigät** *Va* 16. **tigäth** *ib* 47. **thegat** *RK* 2: 4381. *imperat.* **thigh** *KL* 245; *Bo* 38; *VKR* XII; *Ber* 258. **tik** *Va* 35; *Di* 200**),** *v.* [*Isl.* þegja] *L.* 1) *tiga.* vil iak þiia ok aldre ne gen sighia *Bu* 136. han þigþe *ib.* bartholomeus baþ han þighia *ib* 205. thighiom wi genast som en sten *Al* 6255. the frugha gat tha ey längre thakt *Iv* 1270. han ey taladhe vtan sat oc thagdhe *ib* 60. hafdhe them bätra varit hafua thighat än talat *MP* 2: 254. thighia är bädhzst *Su* 420. bätra är tighia ä *(för* än*)* tharfflöst mält *GO* 782. badhe thiande ok talande *Gers Frest* 33. faa wita thiiandis mans tharff *GO* 1080. thigh thu vsald diäfwl *VKR* XII. *Bil* 83. *Bo* 29, 87, 215. *Bir* 3: 72. *Fl* 1808. *Iv* 2035. *Fr* 1965. *RK* 1: 2081, 2843, 3718, 3720, 2: 3161, 5725, 5772, 6920. *Al* 2265. *MD* 10, *(S)* 216, 274. *Va* 35. *Di* 122, 200. hon thighdhe qwar oc thordhe honom ekke swara *ST* 403. *ib* 144, 174, 525. *Bo* 156. *Al* 82, 6886. *Lg* 3: 142. — *med prep.* thigh af fanyte talan *KL* 245. *LfK* 194. at iak aff androm *(de ceteris)* tigdhe *Su* 164. nakath ... ther ij badhin mik ower thighia *Iv* 2778. thigdhe moyses vm thera skapilse *MB* 1: 48. moyses thagdhe ... om ängla *ib. ib* 164. *Bo* 38. *KL* 340. *ST* 326. *VKR* XII. *Fl* 339, 923. *Iv* 340, 2648, 3216, 5088. *Fr* 929. *Al* 1181, 8092, 8494. *Su* 421. *Ber* 258. her byrias en stridh som scripten sigher hona ma wäl höra hwa ther til thigher *Al* 3304. skal thu thz äkke sighia at iak wil til thit breff thighia *ib* 6056. *ib* 6524. 2) *förtiga.* thighia thera nampn *MB* 1: 302. thighia sinna vina synde *Bir* 1: 317. the som thighia sannindena *ib* 3: 194. han ... biwdher hänne ... thz at thighia *Iv* 3633. huru vndirsamlica hon sin licamma plagadhe är vanlica bätra at thighia än ther nakat vm tala *KL* 334. *Bo* 82. *Bir* 1: 26, 384, 3: 459. *GO* 361. *Al* 6, 7004. *RK* 1: 1029, 2: 4381, 8249, 3: 2079. *Su* 349. *Lg* 3: 39. thenne orden skulden j haffua tigäth *Va* 47. *RK* 3: 3879, *(sista forts.)* 4920. 3) *tiga vid, tigande lida.* vm thw ... thighir thän orät som thic görs *KL* 233. 4) *vara stilla, hvila.* thigdho the quarra the nattena *(nocte siluerunt) Bo* 220. 5) *part. pres. tyst, ej högljudd.* þighiande mässa, *del af messan hvilken läses med låg röst och hvilken utgöres af nattvardens instiftelseord samt böner som föregå konsekrationen, nattvardsmessa.* j thighiande mässo tha prester bidher for lifuandis vinom *(ad locum canonis veniens, in quo de viris mentio fieri consuevit) Bil* 799. — **thighia ivir,** *förtiga.* mik thykker iak hafuer änkte sakt ther bätre *(för* ther ey bätre*)* är sakt än ofuer ware thakt *Iv* 118. *Jfr* **ivirthighia.** — *Jfr* **forþighia.**

thighna, *se* **thaghna.**

thikkia, *se* **þykkia.**

þikla (þikklä *UplL Þg* 8: 1 *(på två st.).* **þikllä** *VGL IV* 12 *(på tre st.).* **tikle** *SML Conf. i var. (på två st.).* **þycclä** *ib B* 15: 1. *komp.* **þiklär** *UplL V* 8. **thiklar** *SML B* 15: 1 *i var.* **þiclare** *VML II B* 7: *pr. i var.* **tiklare** *UplL Conf. i var.* **thiklaren** *SML Conf.* **tiklarenn** *UplL Conf. i var. (på två st.).* **þyclare** *VML II B* 7: *pr. Jfr* **þiklarmer),** *adv.* [*Jfr Isl.* þjokkliga. *Jfr Rydqvist* 5: 152; *Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 1: 168; *Dens., Altschwed. Gramm.* 1: 69; *Söderberg i Öfvers. af Filol. sällskapets i Lund förhandl. 1881-88 s.* 80] *L. ofta.* en þiuvar ... las þikla hänna helso värs mz knäfallom *Bu* 26. trät kan ey fruct bära. vm thz thikla af stadh föris *KL* 264. bör licamanom af lustelicom sömpne thikla väkkias *Bir* 4: 129. sua mangom sinnom han fölghe lustanom mädhan han är liuande sua tikla oc opta bör honum *(djäfvulen)* ökia eldin j häluite *ib* 2: 256.

þiklarmer (þiklärmär), *adv. komp. L.*

þiklika, *adv. L.*

thilde, *n.? L.*

thili, *m. Jfr* **planko thili.**

þiliker, *se* **þyliker.**

thilster (tilsther), *n.? StadsL Thj* 19: *pr. i var.*

þin (thiin *Bir* 4: 148, 150. *f.* **þin. thiin** *MB* 1: 188, 189; *Iv* 1122; *MD* 97; *Bir* 4: 148, 150; *Ber* 259. **dyn** *Gers Frest* 52. *n. nom., ack.* **þit. thiit** *Bir* 4: 148, 149. **thijt** *Ansg* 227. *ack. m.* **þin. thiin** *Bir* 4: 148, 149. *f.* **þina. thyna** *VKR* 65. **tin** *Di* 103. *gen. m.* **þins.** *f.* **þinna** *Bu* 73. **thinna** *Fl* 940. *n.* **þins. dyns** *Gers Frest* 52. *dat. m.* **þinom. tynom** *Gers Ars* c 2. *f.* **þinne.** *n.* **þino.** *pl. nom. m.* **þine.** *f.* **tina** *Bir* 4: 143, 144, 151. *n. nom., ack.* **þin. þiin** *KL* 182. **thiin** *Iv* 1152. *ack. m.* **tyna** *Gers Ars* a 4. *f.* **þina** *KL* 191. **thina** *Gers Ars* c 2. **thyna** *Gers Frest* 52. *dat.* **þinom. thynom** *VKR* 65. **dhinom** *Ber* 259. *gen.* **þinna),** *pron. poss.* [*Isl.* þinn] *L. din.* han *(palmqvisten)* skal bäras for þinne likbaar *Bu* 13. þin käre son biþar þin *ib.* ängen diäuul skal diruaz tel coma þän tima for þin öghon *ib.* þins mästara orþ *ib.* blöt mit hiärta mäþ þino bloþe at þänkia mz þakom þina pino *ib* 72. þit lif *ib* 73. þin pina *ib.* þinna pino sara suärþ *ib.* þinom döþ varkunna *ib* 74. loua þin guþ *ib* 165. þu ok þine guþa *ib* 166. þu ueter ... guþlekan heþar

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

þinom afguþum ok handauärkom ok þinna manna. ok glöme þin sannan guþ ok þin skapara *ib* 189. iak lät binda þins broþors guþ *ib* 209. när scal iak þins bruþlöps hof halda *ib* 491. skipa tin tima tarflika *KS* 22 (53, 23). blanda stundom skämtan medh aluore tinne *ib* 24 (59, 26). þw oc þin man skulin wara helbrygþo *KL* 184. fore thina skuld *Fl* 753. til thinna bön vil iak aldre sighia ney *ib* 940. wiltw wäll tiänä, tha will jak haffua tin tiäniste *Di* 103. o dotter hör thins mästara ihesu cristi budhordh oc bögh thins hiärta öra oc tagh gärna thins mildha fadhers kännedom *LfK* 169. ära vari thik min iomfru maria fore at thin son lät thik här nakar aar epte sik vara *Bir* 4: 141. miin herra ihesus christus ... ära hawi thiin dyre haals *ib* 150. — *i förbindelse med en missaktande el. skymfande benämning på en lefvande varelse (el. ngt som tänkes ss lefvande varelse) och i användningen motsvarande andra personens personl. pron. i sing.: din. Jfr Rydqvist* 2: 541 *f.*, 5: 209; *Tegnér i Sv. Akademiens Handl. ifrån år 1886* 6: 335 *f.* gak thu bort thiin fula vätär *Iv* 1122. gak thu bort thin hemska quinna *ib* 1151. sit nu kwar thin fule skände *ib* 2042. thin onde man thu sigh thz mik *Fr* 981. awi awi thiin fwla iordh hwar namp thu swa kyndigh ordh *MD* 97. mintz oppa thiin fwla mwld ... tha iak wille thik styra oc radha ... tha lismadhe wärlin fore thik swa miin radh monde thu all forsma *ib.* minz uppa tith fule fool thu wilde ther ey til giffuä tol *ib* 113. see thin frassirska, thu oppfyller tik ganzska mykyt *Lg* 3: 401. hwat will thin skiffting ther görä *Di* 88. mik löster ey längher liffua vtan jach far hempth pa tin ondha hwndh *ib* 218. jach formanar tik. then ledhe fleen ... ath thin ledha fleen tw skalth bort fly i tz bärgh. som ingen boor *LB* 7: 18. *ib* 14, 16, 17.

þing (thyng), *n.* [*Isl.* þing] *L.* **1)** *sammankomst.* the scriffuo oc sielffue alt radit om kring at the jo komo til thz tingh *RK* 2: 8236. — *ting, sammankomst af en menighet för allmänna angelägenheters afhandlande, i sht sammankomst för rättegångsmåls utförande; äfven ställe der en dylik sammankomst hålles.* sithan a þinge är buthät a warra i färþ i land ok bortfärþ af landi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). a þinggum kräuis rätter äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *ib* 669. kyäre sik ... a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs, þär han boor *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). a förstä þinge siþan konungins bref äru vpp läsin, äller a kyrkiostämpno, þär ey äru þing *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). vppa satto thinge *ib NS* 1: 9 (1401). a sättho thingheno *ib* 58 (1401). niclis gottormsson hawer op budhit laghleka her a thingeno i wilskahäret quislo quärn *ib* 183 (1402). han giordhe tha fult for sin fadher badhe a thingom oc stämpnom *ib* 2: 227 (1409). kumbär eþätakin a bysins þing *SR* 13. hwar som ey orkar skipan sinne bivte opp a thinge eno oc andro ... hafui bonde wald a tridhia tinge a legh at sälia hwem han will *TB* 74. wäri sik then aftäkt giordhe mz twäggia manna edhe ok sielfwir tridhi j thy thinge som först swäria scal *ib* 78. at tridhiwngxmän wilia ey thing sökia *ib* 79. the ting atten sökia *ib.* komber ey domare till thingx then tidh thet halz *ib.* sidhan thingit war slithit *FH* 2: 113 (1438). koma til tings *BSH* 5: 118 (1506). begintis tingith x (10) sloo och lyctades widh v (5) sloock *ib.* nw klagar brodher pa brodher pa radzstwgu heller pa tingh ok ekke ffor allermanne heller j stempna *SEG* 119. göras ogildh bade paa tingh och stämpno *BSH* 5: 304 (1508). een lagh sum iak vrätlikä gangit hafþe ... ok goþe tolf men a þingge vgilläþu *FH* 3: 6 (1353). sänt thijt vissa budh medh mik uppa nästa thinget, ther iak *(d. v. s. konungen)* skal thinkta *Ansg* 227. almogen stempdis tha till tingh *MD* 327. tha öpte a thingith marghin man *Fl* 1730. the loto thaghar stämpna thing ouer alla the bygdh ther var om kring ok togho han til konung ther *ib* 1984. for husith loth han säthia ting som man pläghar i en ring *RK* 2: 4072. ther helde iudhe eith maktokth tingh *MD* 32. herodes sat a thinge kläder mz gulwäfium *Bil* 112. [dat]um wæstbo thing *SD* 4: 611 (1338). *BSH* 5: 152 (1507). — *Jfr* **afkännu-, almännings-, biskops-, biärgsmanna-, bonda-, boskaps-, bya-, disa-, ennät-, fiske-, fiärþungs-, folklands-, for-, hovuþ-, hundare-, hundaris-, härads-, häradhis-, höst-, iämlanga-, kirkio-, kyndil-, köp-, lagh-, lagha-, laghmanz-, lands-, luktar-, mal-, mantals-, prästa-, räfsinga-, räfsta-, rättara-, sam-, skat-, skogs-, skäp-, sokna-, somar-, säghnar-, thridhiungs-, var-, vinter-þing,** *äfvensom* **urþinga. 2)** *föremål för förhandling el. handläggning, angelägenhet; sak, ting, stycke. vanl. i pl.* et märkelikt thing är nw spöriande *MB* 1: 463. liknadhe hon allaledhis sin wilia gwdhlikom wilia. vt wäliande hällir ödhmiuklika thola al dröwilse til gudz wilia fulkomnilsa. än til nokrom sin thokka j nokro thinge *(in aliquo)* wändas fran gudhlikom wilia *Bir* 4: *(Dikt)* 268. at fälla nokor þing i almännilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit. äller rättilsi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). all þe þing. maal ok sakir. som j worom stafghä scriuaþ ok stadd äru *ib* 5: 605 (1346). til sanna vitnysbyrþ oc fulkumilse aldrä förnäfndä þingä *ib* 568 (1346). wäghändes þe þing mällän oss, swa som oss ok kronunnä vpp a gingo *ib* 475 (1345, *nyare afskr.*). þe þing at ökyä oc styrkiä, som kronän i suerike oc ware äfftekomände waro a bewaräþe *ib.* flere män smittas i tholkom maalom oc thingom *MB* 1: 463. þe þingh vilium vi här af vare fru visa, som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. the waro wiise men i book oc til all ärlikin thing *Lg* 34. här mat thu märkia mang nyttelikin thing *Bo* 10. fore thänkt ond thing tholas lättelikare *Ber* 151. fore sed thing wndras ey nar the hända *ib.* thwngare äru the ond thing hwilkin ey ärw forethänkt *ib.* al bradh thing ärw hardh at bära *ib.* redh thit hiärta badhe til ond thing ok godh, ledh til aminne ond thing i godhra thinga dagh, ok minz godh thing i ondra thinga dagh *ib.* ofwärfar annars onda thing mz thinom godha thingom *(tuo bono supera mala aliorum) ib* 119. lönlikin thingh skal man lönlika bära *GO* 48. fathighx manz thingh koma ey aal sändir *(non inopis votum subit vnica sumula rerum) ib* 599. kärlekin aff hwilkom scriffuat är, at han ey letar the thing som hans gagn är, wndirstars swa, at han foresätir almännelikin thing sinom eghnom, oc ekke eghin thing almänneliko gagne *Bir* 5: 10. en tingh tha er

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

komen for mik *RK* 1: 2037. stor thingh *(magna res)* är at aldra thinga herra ok äronna konungir är forsmadhir *Bir* 1: 221. licamlikin kostir hauir thry thing *(tria)* han tuggas först oc smältir annantidh görs han til änkte thridhiatidh mätte han ena stund *ib* 3: 60. til hwat nimbir mannin swa mang thing *ib* 229. at vita klok thing *ib.* komaskolande thing *VKR* XII. han talade mangh ryghelik thingh mote gudhi ok sagdhe thy j bland annor thing til sancta byrgitta o huru olikir ande är j thik ok i mik *ib.* ath til fälle af wrangom thyngom vtelykkins *ib* 60. — hemelik thing, *hemligheter*, *mysterier*. vndirsta the hemelico thingin *(mysteria) Bo* 163. *Se vidare under* **hemeliker 2.** — underlikt thing, *under*, *underverk*. at gudh vilde sin thiänisto man mädh thenna vndarlico thingeno glädhia *Bil* 853. tha gudz man var glad(d)hir mz thänna vndirlico thingom *(randläsart:* iärtekne*) ib.* — tholik thing, *dylika saker*, *dylikt*. all tolikin tingh framforo som skugge *MP* 1: 11. tolik tingh sagdho the j heluite som syndadho *ib.* mot glömsko ok tholikum thingum *KL* 44. *ib* 43. — al þing (alting. alt ting), *allting*, *allt.* min nat hauar ängte mörk. vtan al þing *(omnia)* scina i liuso *Bu* 416. *Bir* 4: *(Avt)* 177. konung erik wil jach thz slottet fa ä huru alting kunne ga *RK* 2: 1069. all tingh sculo än faa godhan ända *ib* 3: 1205. ath all thing skulu skällika göras *VKR* 60. älska gudh ofwir alth tingh *Gers Frest* 56. — ängin thing, *ingenting*, *intet*. swa at ingin thing skilin thik fran hans älskogha *Ber* 148. — for ängin thing, *för intet pris*, *för ingen del.* smaswenin ... wilde for engin thing lata at läsa hwarn dagh at minzsto ena aue maria *KL* 61. — mädh allom thingom, *till alla delar*, *i alla afseenden.* är louande mz allom thingom *(per omnia et in omnibus)*, at gudh vilde sin thiänisto man mädh thenna vndarlico thingeno glädhia *Bil* 853. — mädh ängom thingom, *på intet sätt*, *ingalunda.* man kunde mz engom thingom *(mit geinem dink)* han fran honom skilia *ST* 274. — *föremål*, *sak*, *ting*. *vanl. i pl.* naar som nakor ... nakrom sinom wardhnat, j clostreno staddom nakot thing giffwir, som är kläde ällir annat ... som skipande är j bland widhertorfftog thing *Bir* 5: 10. friiheeth är thz betzta thing ther sökias kan all wärldin vm kring *MD* 391. sidhane han hafdhe tha ätit. badh han bära atir thingin *(res) Bo* 52. at brödhirne ellir hionin farin ey iilla ... medh sinom klädhom, anbudhom. ellir androm thingom som them äru antwardhath *VKR* 35. myn herre fik mik en litin ting atgöma oc thz är nw borte *Di* 45. gör thu en ting oc jak et annat *(ger þu einn lut en ec mun annan) ib* 46. om thet *(repet)* är af godhom thingom *(d. v. s. goda materialier)* wäl samansnött *KS* 7 (15, 7). leta gudh wm ytra thingin *(per ista exteriora) Ber* 199. skal iak atherkoma af ytrothingomen *(för* ytro thingomen*)* til indhra thinganna och wpfara af nidhro thingomen til himerikis thing *ib.* *ib* 205. jak akta ängte iorþrikes þing *Bu* 206. vm the thigghia mangh thingh *(plura)* til at fulkomna tholika bygninga *Bir* 1: 362. — *pl. saker*, *effekter*, *bagage.* flores ... bödh sin thing til skipith föra *Fl* 628. *ib* 1958. *RK* 1: 4227. harnisk oc ting the saman lade *ib* 2: 8925. — hemelik thing, *könsdelar*, *blygd.* fik cham ... se fadhersins hemelik thing *MB* 1: 173. *Se vidare under* **hemeliker 2.** — *Jfr* **drafls-, flätio-, hemil-, hemils-, himirikis-, midhal-, sma-þing,** *äfvensom* **alzþings, iorþrike.** — **thinga mal,** *n. rättegångsmål.* j tinghamalom *KrLL Kg* 35: 1 *pr. i var.* *Jfr* **thing-, things-mal.** — **þinga nöti,** *se* **þingunöti.** — **þingariþ,** *f. L.* *Jfr* **þingriþ.** — **þinga timar,** *m. pl. L.* *Jfr* **þing-, þings-time.** — **thinga thrätta,** *f. tingstvist*, *rättegång.* wäfias j wärdlz sakum ärandom ok thinga thrättom *Ber* 22. — **þingsbär,** *adj. L.* *Jfr* **þingbär.** — **þings dagher,** *m. L. tingsdag.* a rättom tinxdagh *SD NS* 1: 52 (1401). *ib* 56 (1401), 77 (1401), 97 (1402), 109 (1402). *BYH* 1: 230 (1421). *VAH* 24: 320 (1422), 321 (1424), 327 (1377). *FH* 3: 78 (1446). *HSH* 17: 63 (1389). förste thingx daghir *TB* 73. *ib* 74. wppo annan daghen tingxdaghen *BtFH* 1: 147 (1506). wppo monedagen nest effter tingx dag *ib* 282 (1508). wppo tisdagen nest effter tingx dag *ib.* at jänke then tompt millan epter retskattingh gongandis dag nest epter tingx daghen *ib* 160 (1507). — **þings domber,** *m. L.* — **þingsdomi,** *m. L.* — **þings fal (þingx fall. þinx fall),** *n. L.* *Jfr* **þingfal.** — **things fiske,** *n.?* dömdes powal mannis ... sak til iij m. för tingx fiske *BtFH* 1: 282 (1508). — **þingsfriþer,** *m. L. tingsfrid.* quando fuit proscriptus pro quadam transgressione legis, dicta *(för -æ)* thingsfrid *SD* 2: 375 (1303). hafwa oc nivta huusfridh, kirkiofridh, thingxfridh oc qwinnofridh *GS* 27 (1375, *orig.*). skulle haffwa lysth tingx fridh medh oss *BSH* 5: 118 (1506). *Jfr* **þingfriþer.** — **þingsganga,** *f. L.* *Jfr* **þingganga.** — **things gardher (tingx gordher),** *m. tingsgård*, *inhägnad tingsplats*, *inhägnad å tingsplats.* wore the vppe wel met xl staffrä wth vppa tingx gordhen oc wilde slo vppa migh *FM* 610 (1513). — **þings giäld (-gäld),** *se* **þägns giäld.** — **things mal,** *m. L.* *Jfr* **þing-, thinga-mal.** — **þingsmän,** *m. pl. L.* *Jfr* **þingmän.** — **þingsstaþer (thingxstadher. thinxstadher),** *m. L. tingsplats.* a rättom tinxdagh oc tinxstaat *SD NS* 1: 52 (1401). oppa rettom thinxstadh *ib* 55 (1401). *ib* 56 (1401), 77 (1401), 109 (1402). *VAH* 24: 320 (1422). *BYH* 1: 230 (1421). — *i förbindelse med ett föregående ortnamn.* a anundahöghe thingxstadh *SD NS* 1: 95 (1402). — *Jfr* **þingstaþer.** — **þings stämna,** *f. L.* *Jfr* **þingstämna.** — **things sökning,** *f. inställelse vid ting.* tingx sökninga *KrLL Tg* 14 *i var.* *Jfr* **thingsökning.** — **things tal (tings taall),** *n. L.* — **þings time,** *m. L.* *Jfr* **þingtime, þinga timar.** — **things vite,** *n.* = **þingvite.** tingzwide fol. 213 b (puto vijte) *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdr.*). ätegeld och tingzwijde *ib.* dömdes lasse jacobson annula sak til 3 m. for tingx vite oc swar lösan *ib* 155 (1507). dömdes lauri henricsson wahoys sak til iij m. for swars lös och tingx vite *ib* 166 (1508). dömdes powal nilisson salmis sak til iij m. for tingx vite *ib* 168. *ib* 202 (1509), 213 (1507), 230 (1509), 268 (1508), 270 *o. s. v.* — **þings vitne,** *n. L. tingsvittne.* gifuer iak ... härizhöfdhunganom i thy häredhe ther gozith ligger fulda magth ... thet gozith a härizthinge fastfara ok ... meth fastom ok thingxwithnom stadfästa ok tiileghna *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 12 (1408). *Jfr* **þingvitne.** — **þingsvitnis man,** *m. L.* *Jfr* **þingvitnis man.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— **þings vägher,** *m. L. tingsväg.* dömdes nilis michelson liattula til en ful byltogh for han kom med beredde modh i tingx wäghen och slogh clemet symonsson liattula ij bloduite *BtFH* 1: 212 (1507). *Jfr* **þingvägher.**

þinga (*impf.* **-aþe.** *supin.* **tingath** *BSH* 5: 118 (1506)), *v.* [*Isl.* þinga] *L.* **1)** *hålla ting.* tha magnus haraltsson thingadhe i fernabo *SD NS* 1: 267 (1403, *nyare afskr.*). *ib* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). will fougtenn tinga *ib* 1: 290 (1403, *nyare afskr.*). thingadhe pether niclesson meth almoganom i widbo i höridum *ib* 2: 226 (1409). *BSH* 3: 143 (1463), 5: 118 (1506). *Di* 6. — *hålla ting med?* jak dragher nw i strax i dag aff stadh in ath helsingelandh, ath tingha (*för* tingha mädh?) the tinglach ther igen stha *BSH* 5: 577 (1517). **2)** *hålla sammankomst, öfverlägga, förhandla.* han tingade mz rekbona oc the andra ther näst *RK* 3: (*sista forts.*) 4615. — *förhandla, underhandla, dagtinga, inlåta sig i underhandling el. dagtingan.* kesarin matte länge thinga (*Cod. B, C* skulde medh them lenge tinga) för än han matte her een herra thwinga *Fl* 968. sidhan tinghade . . . landet alt *RK* 1: 2976. erchebiscopen oc skaninga hans bud finge at komma til hanom ther oc tinga *ib* 2: 8670. gydinga hanum wäl vnfingo for thera hered the tha tinga *ib* 8732. villo the sielffue tinga for sich han ville them nadha sannelich *ib* 4116. ey dugdhe tha for lifuith thinga *Iv* 4516. thöm alla ther til at thwinga a moot thera vilia at thinga *ib* 5410. bäträ är thinga widh buskan än widh boya (*d. v. s. bättre är att dagtinga ss fredlös i skogen än ss fängslad vid bojan*) *GO* 828; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 336 *f.* — *genom underhandling el. dagtingan uppgöra el. öfverenskomma.* han thingadhe här fore lifuith swa thz han skuldě hwariom thera fa halft annath hundradha mör *Iv* 4245. **3)** *betinga, genom öfverenskommelse el. på öfverenskomna vilkor åtaga sig (ett arbete).* ingen mwramestara tynge eller stedie mera gerning til sigh en han vel tröster bestaa for vinterdaga *SO* 82. **4)** *tinga, uppgöra köp af (ngt).* komber här noget wtlenst hwethä til stadin thaa skal then yngxthe bagaren tinga tz hwethe til alles theres behoff och betale siden hwar effter sin empnä oc makt *BS* 36. thetta tinge och köpe bröderne, och han (*d. v. s. den som gör sitt inträde i skrået*) skal betala *TS* 26. — *Jfr* **be-, dagh-, for-, lagh-þinga,** *äfvensom* **þinkta.**

thingan, *f. Jfr* **daghthingan.**

thingare, *m. Jfr* **daghthingare.**

þingat (**tingat. tingad. tinget** *BSH* 5: 320 (1508). **thighat. tighat** *RK* 1: 2395, 2585), *adv.* [*Isl.* þingat] *L. dit.* genom thz bergh han thighat reedh *Fr* 851. tha the fa mz sik märkia ther hwi han tingad sendher är *Fl* (*Cod. B*) 188. mz sinom här han thingath far *Al* 9548. allom persis han ombödh at the skullo thingath koma *ib* 3603. min genasta wägh iak thingath spör *ib* 4832. the ridho tha annan stadh tinghat som hertogen bad *RK* 1: 2067. för än the komo bort til dall tinghat swa som husit war *ib* 2366. wille han tighat *ib* 2395. tha skal for:de nisse swensson oc andris petersson tingat koma *SD NS* 1: 363 (1404). then gard är then älste biskops gard wii haffue, oc then ther pa bor gör arlige medh the landbor ther om kring mang daguercke tinget *BSH* 5: 320 (1508). *RK* 1: 2585, 3622, 2: *s.* 345. *Fl* (*Cod. B*) 1007. *Al* 5280. *MD* (*S*) 211. *Pa* 16, 17, 19. *MB* 1: (*Cod. A* 3) 558. *Jfr* **þit.**

þingbuþ, *n. L.*

þingbär, *adj. kompetent att å tinget erhålla uppdrag att utföra el. deltaga i offentlig förrättning och egande röst i allmänna angelägenheter.* warþen aldre optar þingbäre *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **þingsbär.**

thingeliker, *adj.* [*Sv. dial.* tinglig] *obehindrad, oförhindrad, färdig?* tha byrdhin är nidhir lagdh. är hon thingelik ok fräls i hughenom fölghia sinom alra kärasta allaledhis äpte sinom astundilsom aat väghinom *Bo* 92.

thingest? (*pl.* **-ar?**), *m.?* [*Ä. Dan.* thingest. *N.* tingeste] *L. ting, sak.* the ärende oc tingesthe som hantheeris oc skee i thiden *SD* 1: 336 (*afskr. fr.* 1400-*talet*).

þingfal (-fall), *n. L. Jfr* **þings fal.**

þingfastar, *m. pl. L.*

þingfiäl (*pl. dat.* **þingfiällum** *SML Kk* 15: 4. **tingfiellom** *ib i var.*), *n.? L.*

thingfiäl (*pl. dat.* **thingfialum** *SML Kk* 15: 4 *i var.* **tingh fiölom** *ib i var., motsvarande* **þingfiällum** *ib i texthandskriften och* **tingfiellom** *i var., se föreg. ord; till hvilket af de båda orden stället urspr. hör, är ovisst, ehuru öfvervägande sannolikhet synes tala för att det hör till det förra. Se Schlyter, Ordbok s.* 746 *f.*), *f. L.*

þingfriþer, *m. L. Jfr* **þings friþer.**

thingföra, *v. L.*

þingganga (þinganga), *f. L. Jfr* **þings ganga.**

þinggilder (þingilder), *adj. L.*

thingia, *f. Jfr* **daghthingia.**

thingilse (tingelse), *f. dagtingan.* tha the tingelsen waar vt til ända *RK* 2: 8919.

thingirska, *f. Jfr* **daghthingirska.**

þingkänna? *f.* hawi þing kiänun (*för* þing kiännu) *VML I þg* 13: *pr. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 747.

þinglagh, *n.* [*Jfr Isl.* þinglag] *L. tingslag, område hvars inbyggare hafva gemensamt ting; äfven inbyggarne i ett tingslag.* then tiidh wy repstathing hiollom . . . medh almoghanom aff häuerbo sciplagh, bro sciplagh, birke thinglagh, frötuna sciplagh ok öslabo thinglagh *SD NS* 2: 185 (1409). bönder i thenna for:na sciplagh ok thinglagh *ib* 186. jak dragher nw i strax i dag aff stadh in ath helsingelandh, ath tingha the tinglach ther igen stha *BSH* 5: 577 (1517). *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl. s.* 300, 304 (1438). hvilke vm thet jordha köp fore räfstene oc allo thinglaghino witnadho *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*). — **þinglags syn,** *f. L.*

þinglami, *m. L. utskyld som i Uppland (särsk. i Roden) erlades de år då leding utgick och de vanliga tingen derför icke höllos? Se Schlyter, Ordbok s.* 747; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 267. reddentes bona predicta (*näml. Upsala domkyrkogods*) . . . ab omnibus iuribus et causis regijs, jnposicionibus, solucionibus. ac exhibicionibus, videlicet, skipuist, leth-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

unxlamæ, spannamalæ, ættegield, et thinglamæ, necnon alijs omnibus, et singulis, nomini nostro, vel iuri debitis, libera penitus et exempta *SD* 2: 424 (1304).

þingluter (-loter), *m. L.*

thinglysa (-liwsa), *v.* [*Fdan.* thingliusæ] *tinglysa, på ting kungöra (en rättslig handling).* hwilkä contract oc sämyä genistha giordes oc tingliwsdes paå forscreffne ting *SD* 4: 585 *(öfvers. i hdskr. fr. sl. af 1400-talet; Småland).* — *på ting kungöra öfverlåtelse af (ngt).* thz the *(godsen)* warre thinglysd oc skaftförd efte:r swerikis laghum *HSH* 17: 63 (1389; *Vestergötland*). thz jac erlike förstinno förnempde ell:r thöm som hon thz befäla wil. the förnempda goz oc tillaghur wil lata thinglysa oc skaft föra oc mz allom swenskom rät fulcompna läta a neste härezthinge oc thingsdagh *ib.*

thinglysing, *f. tinglysning, på ting verkställdt kungörande, på ting gjordt offentligt tillkännagifvande. med afs. på kontrakt om öfverlåtelse af jord.* hanc . . . donacionem et assignacionem, publicacione wlgariter dicta thinglysing, anno preterito in festo sancti andree, confirmaui *SD* 3: 719 (1326; *Småland*). *Jfr* **thinglysning.**

thinglysn, *f.* = **thinglysing.** affhender iak mik . . . the fornempda halff sätte örisland iordh oc vndersäter oc vplater hona meth allom skälom oc landzlaghom, tinglysn, fastom . . . herra ärkebiscop henrike *SD NS* 1: 377 (1404; *Uppland*).

thinglysning, *f.* = **thinglysing.** quo . . . contractu per nobilem thirkillum birghisson a me presente rogatum in ipso placito, pupplicato, modo qui thinglysning appellatur *SD* 4: 584 (1337; *Småland*). *ib* 3: 719 (1326, *Småland; duplett af det under* **thinglysing** *anförda diplomet*).

þingmal, *n. L. Jfr* **thinga-, things-mal.** — **þingmala balker,** *m. L.* — **thingmala sak,** *f. rättegångssak.* tingmåla saker och saköre med lagom lysa *MD* 423.

þingmän, *m. pl. L. Jfr* **þingsmän.**

þingriþ (þinghriþ), *f. L. Jfr* **þingariþ.**

þingstaþer (thyngstadher), *m.* [*Isl.* þingstaðr] *L. tingsplats; ting.* de bonis . . . de nobili matrona katerina . . . cum fastis et laghafang ac omni sollempnitate legali tam apud ecclesiam herseme quam in publico placito thingstadh ad me deuolutis *SD* 5: 473 (1345, *gammal afskr.*). — *i förbindelse med ett föregående ortnamn.* super qua permutacione, testes seu firmarios wlgariter dictos fastar, eidem domino arosiensi . . . in walendahundæristhingstad . . . dari fecimus infrascriptos *SD* 3: 367 (1318, *gammal afskr.*). quam . . . pecunie summam ab ipsis totaliter sublelaueram [ɔ: subleua-] secundum leges patrie in publico placito dicto grænbythyngstadh *ib* 5: 632 (1347). in prenominato publico placito grænbythyngstad *ib. ib* 640 (1347). testes dictos firmarios juxta leges patrie dedisse et nominasse apud langhundaristhingstad *ib* 6: 182 (1350). — *ss ortnamn.* in parochia thingstath *SD* 4: 206 (1331). — *Jfr* **folklands thingstadher** *samt* **þingsstaþer.**

þingstämna, *v. L.*

þingstämna, *f. L. Jfr* **þings stämna.** — **þingstämnu man,** *m. L.*

þingstämning (-stämpning), *f. L.*

thingsökning, *f. L. Jfr* **things sökning.**

þingta, *se* **þinkta.**

þingtime, *m. L. Jfr* **þinga timar, þings time.**

þingunöti (þinga nöti), *n. L.*

þingvite, *n.* [*Isl.* þingvíti] *L. böter för underlåtenhet att infinna sig vid ting. Jfr Styffe BSH* 1: XCVII; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 267. nota leuata in castro nicøpung de skipuist ættægeld spannamal laghæ nöth imposicionibus et denariis causarum (thingwitæ) *BSH* 1: 62 (1365). ætagiæld et thingwitæ *ib.* de ættægiald et thinguite *ib* 63. *ib* 64, 65, 66, 69 (1366), 70, 72, 73, 74, 77. *Jfr* **þings vite.**

þingvitne, *n. L. Jfr* **þings vitne.** — **þingvitnis man,** *m. L. Jfr* **þingsvitnis man.**

þingvägher, *m. L. Jfr* **þings vägher.**

þinkta (þincta *SML Kp* 13: *pr.* **þingta: -är** *HelsL Kg* 6: 1. **tyngta.** *pres.* **-ar.** *supin.* **-at),** *v.* [*Sv. dial.* tingta] *L. hålla ting.* sänt thijt vissa budh medh mik uppa nästa thinget, ther iak *(d. v. s. konungen)* skal thinkta *Ansg* 227. konungen skulde thinkta medh sinom almogha *ib* 229. han *(landsfogden Olof Jute)* haffuer tyngtad medh os som en god man i alle handhe matthe, ath han haffuer flyth os alle . . . lak ok reth *BSH* 5: 498 (1512). haffwer jach tincktadh j älth närke och nycöpwnghz län pa idert herrisdöme wegna *FM* 680 (1517). *Jfr* **þinga.**

thiokhet (tyokheth), *f.* **1)** *tjocklek, vidd (jfr* **thiokker 1**). han *(Lucifer)* var stoor ok fasuligin, c alna longher ok x alna j breddenne ok tiokhetena *LfK* 237. **2)** *tjocklek (jfr* **thiokker 2**). klokka wm thio besmana marker skal haffwa widheth nädhan wm kringh kaffian ij (1 ½) span, affwan wm kring hoffwodith hälffthena swa mykith, och en fingher meer pa längdena än hon är pa breddhena, oc tyokhethen skal wara en fingers tyokheth *AS* 157. klokka wm fämtyo hwndrath besmana marker wil wara . . . sex finger bredharen än hon är longh, tyokhethen warj fira finger *ib.* **3)** *massa.* gynom . . . jordhinna tiokhet *Su* 335.

thiokker (thiökker. thiukker. thiwkker. tiukker. tiwkker. tykker), *adj.* [*Isl.* þjokkr, þjukkr, þykkr] **1)** *tjock, vid, som har vid omkrets el. vidt omfång, icke smal. om föremål som har el. närmar sig cylindrisk form.* skal thässe rotin . . . vara stark ok thiok *(grossa) Bir* 3: 62. vm vilians rot är stark oc thiök *ib.* ther wäxte rör . . . hon war stark ok vnderlik miok som en gran swa war hon tiok *(calamis grossis ut pini) Al* 4928. han *(Videke)* war bade tiwk ok bred *Di* 128. — *tjock, vid (i förhållande till andra föremål).* eusebium lät han j kysto läggia skembre en han war langher ok thrängre en han war thiokkir *Bil* 588. **2)** *tjock, icke tunn.* canellabark han är thuegghehonde then thunne han är bäthrä en then tykke *LB* 8: 49. fik han sea en thiuccastan sten mur ok lät han ginum grafua *Bil* 318. thiökkir *(spissus)* mwr *Bir* 3: 131. ij[c] tiocke bräder *FM* 360 (1508). — *tjock, bred (i förhållande till andra föremål el. med angifvande af utsträckningens mått).* hon byghde dana virke höghan mur . . . swa thiokkan. at wäl mathe thwe vaghna mötas owan a murenom *Bil* 747. — *med gen. el. ack.* han *(muren)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thriggia fampna thiokkir är *Fl* 957. *ib* 976. han kastade en toffue wt iij föter tiwkker *Di* 48. **3)** *tjock, icke tunn, trögt flytande.* thiok wädzska *Bir* 1: 290. thz tiokka piis *LB* 5: 292. vm han *(blodet)* är tiokker eller thunder *ib* 293. tag getha söör siwd han i gamblo wine heller i getha miölk. siwd tiockth som gröt tha är tz märkelicha goth *ib* 7: 6. **4)** *tjock, tät, tätt hopad, tätt stående el. liggande.* han haffde hwit haar ... oc tiwkt *Di* 128. *Ansg* 179. — *tjock, tät, tätt hopad, ymnig, i massa.* nar hans *(fjärilens)* litir haunas atir blifwir han thiokkir a fingromin swa som aska *Bir* 1: 348. *ib* 349. sand ok mwl ok asko thiok dreff ther fast *Al* 5635. thet *(haglet)* ... fiol rät thiokt ok mykith thäät *ib* 5680. thakit ... drypir suasom aff thiokko rägne *(pluvia densa)* *Bir* 2: 90. kom enskyns fughel som kallas koturnix ... swa marghe oc thiokke, at ey skortadhe *MB* 1: 322. — *tjock, tät, icke gles.* han ... kom til een thukkan *(för thiukkan)* buska ... oc tha war chayn j sama buskanom *ST* 322. fludhe han til lönlikt rwm j thiokkastom skoghe *Bil* 751. — *tjock, svår att genomtränga el. genomfara, besvärlig.* öknin ok skoghin war swa trangar ok thiokkar *(arcta et densa)* at the formatto ey at fara älla framgaa för hans thioklik *Bir* 1: 243. tilburdhe the vndan fly vm vadhelica oc thiwkka ödhkna *KL* 297. thänne vägh var thiokker at ridha mörk ok thrang mz diwpa lidha *Iv* 165. — *tjock, ogenomtränglig, ogenomskinlig.* tiokt mörkir *MP* 1: 221. tiukkasta mörker *LfK* 234. aff suarta rökenom oc thiokka ... äru alle väggiane smittadha *Bir* 2: 90. **5)** *idelig.* i thässom licamanom, ma vara af brudhgomans när varo. thiok. än äkke ympnandis glädhi *(frequens lætitia sed non copia)* *Bo* 91. — *n. adv. tjockt (jfr* **2***). med angifvande af utsträckningens mått.* läggis j posan tre fingers tiokth aff the blendnyngenne, oc swa ather tre fingers tiokth goth bysso pwlffwer *PM* 7.

thiokleker (-liker), *m.* **1)** *tjocklek (jfr* **thiokker 2***).* muranna thioklekir är swa starkir at han ey sundir lösis af nakro wädhre *Bir* 1: 362. **2)** *tjocklek, täthet (jfr* **thiokker 4***).* the formatto ey at fara älla framgaa för hans *(skogens)* thioklik *Bir* 1: 243.

thiokna (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* þykkna] **1)** *tjockna, svullna, styfna.* at tungan thioknar ofmykit af thrutman älla onde vätzsko *MP* 1: 264. **2)** *tjockna, styfna, hoptofvas.* alt skäggit vpfyltis ok thioknade af nidhir flytande blodeno *Bir* 1: 31. *ib* 4: 135, 148. **3)** *tjockna, blifva tjock el. grumlig.* blodit tioknar i menniskione oc löper ta samman *LB* 3: 22. **4)** *tjockna, tätna, sammandraga sig.* skyn vp ga j hymlana mz hitanom af iordhiuna wädzsko ok tiokna *(densantur)* ther *Bir* 1: 278.

thiokqvistadher, *p. adj. försedd med täta el. rikt grönskande qvistar.* j thässe ... höghtiidh som kalladhis cenophegia, tha skullo the hawa ... thiokqwistath oc mangqwistadh trä *(ramos ligni densarum frondium)*, ther är pors *MB* 1: 499.

þistel, *f. L.*

þistil (thitzstil *MB* 1: 161. **thizstil** *Bil* 227. **thistil** *ib* 422. **thitzstel** *MB* 1: 59 *(på fyra ställen).* **tiisteel** *Su* 88. *med art.* **thizstilin** *Bir* 3: 232. **tistelin** *MP* 1: 232. **tistillin** *Bir* 1: 353. **tistellen** *Su* 65. **thydztillin** *MP* 2: 186. *pl. nom.* **thitzla** *MB* 1: 59. **þithstlä** *HelsL Præf.* **thitztla** *Bir* 2: 104. **tidzla** *MP* 1: 73. **tidzsla** *ib* 76. *med art.* **thitzlane** *ib* 2: 47. **thizstlane** *Bir* 3: 232. **thitzslane** *ib* 398. **tidzslane** *MP* 1: 76. **tidzlana** *ib.* **tislana** *ib* 73. *ack.* **thitzla** *ib* 2: 47. **tidzla** *ib* 1: 73. **tidzsla** *ib* 84 *(kan fattas ss gen.).* **tisla** *MB* 2: 94. **thytzla** *MP* 2: 51 *(kan fattas ss gen.). med art.* **thitzlana** *ib* 47 *(på två st.).* **thizlana** *Bir* 1: 246. **tidzslana** *MP* 1: 76. **tizslåna** *ib* 73, 77. **tislana** *ib* 73. *dat.* **thitzlom** *Gr* 278. **thitzslom** *Bir* 3: 398. **thyzlom** *Gr (Cod. D)* 371. **tyslom** *MB* 2: 93**),** *m.* [*Isl.* þistill] *L. tistel.* meensam sädhe swa som thorn oc thistil *MB* 1: 132. *ib* 59, 161. *Bil* 227. swa som tornin bär ey vinbär, och tistelin fikon *MP* 1: 232. somlikin *(näml. säd)* fiol mellan torna oc tidzsla *ib* 84. *Bir* 1: 246. hon *(jorden)* bar jnthe vtan tistil ok torn *MD (S)* 286. ouinlike mannin kom ok owirsadhe thizstilin ok thizstlane opuäxsto ok quafdho oc fordärnadho godha sädhena *Bir* 3: 232. *MP* 1: 73, 76, 2: 47. *Su* 65. *Bir* 2: 104, 3: 398. hwi vt sputtadhe thu hwetit ok tuggadhe tistillin *ib* 1: 353. konungin loot strö iordhina mz thitzlom oc lot ther valtra hälgha mannin vppa *Gr* 278. at thu mik swa som tiisteel äller kärreborra alstingx förglöme *Su* 88.

thistilborre, *m.* [*Sv. dial.* tistelborre, *onopordon acanthium Lin.*] *kardborre, lappa Tourn.? onopordon acanthium Lin.?* skal iak kasta mina thistil borra *(paliurum meum)* j hännas klädhis fald *Bir* 3: 31.

þit (thit. tith *RK* 1: 1491, 2376; *Lg* 439. **þiit** *SML G* 2: 2; *MELL B* 27: 4; *SD* 5: 563 (1346). **thiit** *Bil* 582; *MB* 1: 123; *Iv* 4847; *Fr* 71; *Al* 3947, 5173. **þijt** *SML Þj* 12: 6, *G* 2: 2. **thijt** *Bo* 30, 204. **tiith** *RK* 1: 1498, 3: 3710. **tidh** *ib* 2: 3279 *(i rim med* ridh*)*; *MD (S)* 209; *Di* 221; *LfK* 235, 236, 242; *Lg* 3: 562. **tiidh** *Va* 6; *PK* 241, 246. **tiid** *RK* 2: 3213 *(i rim med* riidh*)*; *Va* 35, 36. **diit** *BSH* 5: 600 (1519); *HSH* 19: 162 (1506). **diith** *ib* 20: 203 (1507). **tydh** *BSH* 5: 609 (1519)**),** *adv.* [*Fdan.* þit] *L. dit.* sigherlikä þit komä oc þäthan *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwilkin timä wir kallum saman wart riki til nokrä samtalu. þa dyruis ängin til at komä þit. vtan þer *(sannolikt för* þän*)* sum þit warthar kallaþer *ib* 670. för än ... lifnäþrin är þiit kumin *ib* 5: 563 (1346). hon for þit *Bu* 532. han sagþe ... sik vara ... þit sändan a luciferi vägna *ib* 8. sanctus iacobus ... sagþe ... sik haua länt hanom asnan þit ok atar hem *ib* 173. han foor siälwer op ower alla himblana, oc kalladhe sidhan thiit til sik sina rena modher *MB* 1: 123. tha waro the ey halwäghis kompne tiith *RK* 1: 1498. tith haffdo the huxat *ib* 1491. enkte land laa thiit wt mere ther man wiste aff sighia flere *Al* 3947. komber ... nakar þit som bonde bruþlöp györ *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). han drogh ... genast i thz land tith som konung birger laa *RK* 1: 2376. gange ater guthz thiänisto quynna til sin stadh thit som hon för stodh *VKR* 67. *Di* 221. *Va* 6. — *med følj. rel. adv. underförstådt.* riddaren ... com þit han hafþe louat coma *Bu* 19. komo somi thiit the waro kende af honum *Bil* 582. the vändo thaghar a then sama leedh thiit the the riddara halda sa *Fr* 71. hans folch welie sin wäg diit the faa dwbbelt saald *BSH* 5: 600 (1519). dragandes

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

henne tidh the sagde *LfK* 236. — *(dit) hvarest.* hafdhe han sik iät een annan stadh thiit han hafdhe yfrith at göra *Iv* 4847. farom nu heem thit vi mak finna *Fr* 76. — *Jfr* **ä thit,** *äfvensom* **þingat, hingat.**

þiuþer, *se* **tiuþer.**

þiuþvägher, *m. L.*

þiufbogher, *m. L.*

þiufbot, *f. L. Jfr* **þiuva-, þiufs-bot.**

þiufhul (-hol), *n. L.*

thiuflika (tywfflika), *adv.* [*Jfr Isl.* þjófligr] *förstulet, i smyg.* at hon göme swa som eghit lönlika ok thiwflika *Ber* 132. huru . . . huars ens eghin oc syndeliken kärlek . . . i clostrom oc renliffnadom wndher renliffwes hampn haffde sik tywfflika indragith *Su* 51.

þiufnaþer (tiufnat. thyufnadher. [þ]iumnaþer), *m.* [*Isl.* þjófnaðr] *L.* **1)** *tjufnad, stöld.* huar som taker älla häfda annars godhs mote almoghans wilia, thz är rån älla tiufnadhr, hua thet taker äghandanom owitande ok owiliande, thet är tiufnadhr *KS* 73-4 (180, 80-1). for han mz suenom a ueghenom äpte þöm ok vite iumnaþ *(skriffel för* þiumnaþ*) Bu* 170. *MB* 1: 243. the nykomno munkane hafdho giort thän thiufnadhin *KL* 49. *Bir* 2: 133. af hiertano . . . vtganga ond hugxilse . . . skörlifnadhir, thiufnadhir fals vitne *MP* 1: 259. fuller tiufnat *SO* 296. *ib* 300. hwilkin här vil amote koma . . . viliande . . . laata äller göra . . . thz som hans samwit maa dröfwa. formannenom ey atspordhom. fore gudhi han gör thyufnadh. j thy at han stiäl sin vilia. som formannen är aa gudz wäghna rätleka äghande aat. ok thenne thyufnadhen timar thy vär opta i andeliko lifwerne *Ber* 245. **2)** *stulet gods.* þe buþu sik diäruleka undi dom. än þiufnaþ hittes mz þöm *Bu* 170. är thz thiwfnadher hwilkit som gudhz thiänisto qwinna hafwer lönlikit älla eghith *Ber* 132. — *Jfr* **viþertaku þiufnaþer.**

thiufri, *se* **thiuveri.**

þiufsak (þyufsak), *f.* [*Isl.* þjófsök] *L. anklagelse för stöld.* wändis manne þyufsak till *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *tjufnadsbrott, tjufnad.* köpmannen . . . witte thom thiuff sak *(Bu* [þ]iumnaþ 170*) Lg* 970. — *Jfr* **þiufs sak.**

þiufska, *f. L.*

thiufskaper, *m. L.*

thiufson, *m. L.*

þiufstulin (-stolin *L.***),** *p. adj.* [*Isl.* þjófstolinn] *L. stulen.* kallas vara þiufstulit *SR* 46.

þiuft (thyuft. þyft *L.* **þypt** *L.***),** *f.* [*Isl.* þýft, þýfð] *L.* **1)** *tjufnad, stöld.* wiita them thiwfft *MB* 1: 247. *SR* 39, 40 *(båda möjl. att föra till* **2***).* **2)** *stulet gods.* thyuftena atirgälda *ST* 429. thyuftena göma *ib* 430. — **þiufta mal (þiupta-),** *n. L.*

þiuftas (þyftas), *v. L.*

þiufti (þiupti. þyfti. þypti), *n. L. Jfr* **viþertaku þiufti.**

þiufvala bot, *f. L.*

þiur (-ar), *m.* [*Isl.* þjórr] *L. tjur.* ii hiorþenne varo änge ygsn. vtan þiura otami *Bu* 168. offra ioui . . . en þiur *ib* 526. *Bil* 85. *MP* 1: 329, 331. — **thiura blodh (tywrä blod),** *n. tjurblod. LB* 7: 212. — **thiura galle (tiwre-** *LB* 7: 265. **tywra-** *ib* 4: 354**),** *m. tjurgalle.* stöter man malyrt mz tiwra galla *LB* 3: 72. *ib* 4: 354, 7: 265. — **thiura hovudh,** *n. tjurhufvud.* bucefalus war hans *(hästens)* nampn thiwra howdh hafdhe han *Al* 542. — **thiura kiöt (thiwra köt** *MB* 1: 469. **tywra köth** *LB* 7: 87**),** *n. tjurkött. MB* 1: 469. *LB* 7: 87. — **thiura sina (thyura-),** *f. tjurs födslolem (använd ss straffredskap); tjurpiska.* sla henna lykama mz thyura sinom *ST* 264. — **thiura skarn,** *n. tjurträck. LB* 7: 24.

thiut, *n. Jfr* **bardagha thiut,** *äfvensom* **þut.**

þiuta (tywta. *pres.* **-er.** *impf.* **þöt. thööt** *Bir* 2: 264, 269. *pl.* **þutu),** *v.* [*Isl.* þjóta] **1)** *tjuta.* þa þutu afguþa präste som vlua. ok þera biskopar öp[te] sik vilia hämna sin guþ *Bu* 189. diäuulin þöt ok grät *ib* 20. diäfwlen borthwarf. swa hökt þiwtande at alle bröþrenne vmkring hörþo hans liwþ oc þut *KL* 190. diäfullin öpte höght ok rööt ok thööt ok sagdhe ve mik *Bir* 3: 269. *ib* 2: 264. *Bil* 164. *Pa* 23. burtfördhis siälin aff domenom thiutande oc ropande *Bir* 3: 60. jwdhane . . . stodho gratandhes oc tywtandhes i hymellen som en wargha hoper *Lg* 3: 439. hördhe han swa rädhelika röst som leon oc biörna oc all the grym dyur j werldinne waro thutu oc rutu swa ath all werldin monde skielfwa *ST* 79. honom thotte at al the diur som til kunno vara the toko til at thiwta oc ryuta *Pa* 16. thz thiwtir alt aff wluom är komith *GO* 391. *ib* 1084. kombir thu til wlua tha thiwth som the *ib* 147. **2)** *tuta, susa. opers.* her fasholt drog sit swerd oc hiog vppa didriks hielm sa athan styrte aff hästin oc haffde när beswimat ssaa ath thz töth i hans ören *(þaut at eyrom hans)* aff thz stora hwg *Di (Cod. B)* 321.

þiuvaþer, *p. adj. L.*

þiuver (þyuuer *SD* 5: 638 (1347). **thyufwir** *ST* 430. *med art.* **þiufren** *SR* 45. **þiufhuären** *ib* 39, 41. **thiwin** *GO* 233. *ack.* **thiuff** *EG* 63. **tiuff** *MEG (red. A)* 54; *BtFH* 1: 171 (1506). **þyuf** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **thyuff** *ST* 430. **tywff** *FM* 418 (1509). **þyf** *VGL II þ ind.* 7. **tyfh** *MEG (red. B)* 59. *med art.* **thyufwin** *ST* 430. *gen.* **thiwffs** *MB* 1: 337. **þyufs** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* þjófr] *L. tjuf.* the äru tiufa, androm afhända lönlika sit goz utan äghanda wit ok wilia *KS* 68 (169, 75). tine höfdinga äru otrone ok tiufa kompana *ib. ib* 69 (169, 75). *SR* 39, 45. snattäre ok e fuldär þiuuär *ib* 41. är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *SD* 5: 638 (1347). winne han ällär til þyufs ällär ranzmans *ib* 378 (1344, *nyare afskr.*). fanga rättän þyuf *ib.* en þiuvar ok röuare *Bu* 26. bryter thiwfwer mantz hws eller grawer vnder *MB* 1: 337. wardher thiwfwer dräpin a liwsom dagh *ib.* hawer ey thiwffwer stylda giäld *ib.* wardher stolith liwandis fä, fintz thz innan thiwffs hände, eller hwse, tha skal thiwffwer twä giäldom ater giälda *ib. ST* 430. han for witade lauris persson toyiala til en tiuff *BtFH* 1: 171 (1506). felte the xii i nämpnde sotto lucia erixdotter til en ful tiwff for hon stal en hor band swa got som iij öre ty dömdes aff hänne hwd och bad öron *ib* 193 (1508). ffelte the xij i nämpnde sotto thomas rayrie til en fulder tiwff for han dölde wndan ij pund korn *ib* 220 (1508). *ib* 235 (1506), 292 (1510). jop nilis[son] rödile sagdes i konu[n]gx wald för i [1] ful tiwffure *(för*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tiwffuer*)* som han stal en ko aff konungx saköre *ib* 223 (1508). thiwin älska gärna myrkith *GO* 233. ther är onth at stiäla som bondin är siälwir thiwuir *ib* 289. *ib* 617. een ondh hittare är wärre än een thiwff *ib* 812. **2)** *ss skymford. Jfr Dom. regl.* 36. kallar man annan tiuff. härinson. eller annat oquädhins ordh *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 63. han haffuer giorth eth nijth forrädelsä ok eth tywueri ok eth forbundh medh then gamble tywff tordh kogh *FM* 418 (1509). — *Jfr* **fiska-, gor-, humbla-, hvinsku-, kirkio-, kloster-, konungs-, nätia-, run-, sio-, skafl-, viþertaku-þiuver,** *äfvensom* **o-, ur-þiuva.** — **þiuva balker (-bolker** *L.***),** *m. L. tjufvabalk, balk af lagen hvilken afhandlar tjufnad.* tiufwa balcken *SO* 296. — **þiuva bot,** *f. L. Jfr* **þiuf-, þiufs-bot.** — **thiuva draghare (thyuffua-. tyuffua-),** *m. en som i smyg el. olofligen utöfvar en bärares yrke.* naar rettha dragara som i embetet äre befynna nagra thyuffua dragara öll bära *SO* 204. the tyuffua dragara *ib.* — **thiuva hoper (tiuffwahooper),** *m. tjufhop, hop af tjufvar.* aff een tolkin tiuffwa hoop *BSH* 3: 293 (1470, *samt. afskr*). — **þiufs bot (tiufzboot** *SO* 292, 305**),** *f. L. tjufsbot, böter för stöld. SO* 292, 305. *Jfr* **þiuf-, þiuva-bot.** — **þiufs eþer,** *m. L.* — **þiufs mal,** *n. L.* — **þiufs namn,** *n.* [*Isl.* þjófsnafn] *tjufsnamn.* firi þiufs namneno *SR* 40. — **þiufs rätter (þyufs-),** *m. L. tjufsrätt, straff som tjuf förtjenar.* stande þyufs rät *SD* 5: 638 (1347). *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *SO* 296. — **þiufs sak,** *f. L. Jfr* **þiufsak.**

thiuveri (thyufweri. tywueri. tiuffri. tiwffri), *n. L.* **1)** *tjufveri, tjufnad.* wardh han for thyufweri gripin oc hängdir j een galgha *ST* 231. andre människior hwilka ... ey giordho bätringh ... för sith tiwffri *MB* 2: 348. thz tiufuerij han giorde *BtFH* 1: 83 (1487, *nyare afskr.*). then iordh som til förende war wt dömpt för tiuffri *ib* 133 (1506). dömdes oleff henricsson kuttis ffri for then tiwffri som oleff niclisson ... honom lade til at han skulde haffua stulit hwetie sten aff honom *ib* 149 (1506). *ib* 160 (1507), 211 (1506), 221 (1508), 227 (1509). böte therföre som för annat tiufwerij *SO* 299. *ib* 300, 303. **2)** *tjufstreck, nedrig handling, nedrighet.* han haffuer giorth eth nijth forrädelsä ok eth tywueri ok eth forbundh medh then gamble tywff tordh kogh i skänigghe ok benth basse ok flere sadhanne skalke, ok haffue dy legath i forsath for benth skrädare ... ok ville sla honom yhäl *FM* 418 (1509).

thiädhur (tyäder), *m.* [*Isl.* þiðurr] *tjäder.* aff tyäders dygdh och läkedom *LB* 7: 152. — **thiädhurs blodh (tyäders-),** *n. tjäderblod. LB* 7: 99. — **thiädhurs galle,** *m. tjädergalle. LB* 3: 160. — **thiädhurs hiärta (tieders-),** *n. tjäderhjärta.* tagh tieders hiertha och bär aa tiik vnder armen vider hiertath, ey orm ey kniff ey trwl maagho skadha tiik *LB* 7: 153.

þiäghn (þiängn), *se* **þäghn.**

þiäl (þyäl), *n.* [*Isl.* þel. *N.* tel] *botten (i tyg), bottenväfnad, den egentliga väfven (i tyg, i motsats till det som sättes på den samma ss broderi o. d.).* giwum vi ... eenä altaräbrun med pärlom, och blat þyälit *(för* blat þyäl? *el.* þyälit blat?*),* med stukum som þer til hörä *SD* 5: 563 (1346).

þiäli (þiäle *SML B* 1: *pr.* **thiali** *ib i var.***),** *m.* [*Isl.* þeli] *L. tjäle.* — **thiäla dragh (tyäle-),** *n. tjällossning.* kärräyrt som opgraffwen er om waren i tyäledragiit *LB* 7: 163. — **thiäla ganger (tielgonger),** *m. tjällossning.* keryrth swm graffwen äre om voren i tielgongen *LB* 8: 44. — **þiäla syn (þiala-),** *f. L.*

þiäna (þiena. þiana *L.* **thiana. þyäna. tyäna. thena: -te** *MD* 11. **tene** *ib* 26. *pres.* **-ar. -er** *SO* 21, 85. *impf.* **-aþe. -te.** *part. pret.* **-adher: -adh** *MB* 1: *(Cod. B)* 535 *(på två st.).* **-ter),** *v.* [*Isl.* þjóna, þéna] *L.* **1)** *vara tjenare, tjena.* här pläghom wi ey swena hafwa ther thiäna skulo om nakra gafwa *Al* 6398. inghin magh wardha syn äghin man för än han haffwer thiänth eth ar här j kompanit *SO* 15. lära pilther thiäne ath minstha iij ar *ib* 18. skal husbondhe städhia pilth hurw länghia til läro thiano *(för -a)* skal *ib.* nager suen som fore lön tiener *ib* 85. — *med dat.* skal thu thy thiäna mik päninga löst at thu äst mik swa när skylder *MB* 1: 221. jak wil thiäna thik siw aar fore rachel *ib.* thu weest wäl, mz hwilke tro iak hawer thiänt thik *ib* 222. maga suena tiena hwem thöm lyster *SO* 21. man kan ey thiäna thwem härram *(för -om)* til hyllist *GO* 554. — *särsk. om tjenst hos en konung el. storman. med dat.* þänkte han mz sik. eigh vilia þiäna. vtan väldoghastom väruls härra *Bu* 497. nu är thz sakt vm vngara ok allom som konungom ok höfdingom tiäna, at the skulu wara höuiske ok haua faghra sidhi *KS* 54 (136, 58). thz war een godhir riddare, han hafdhe langan tima throlika thient enom konunge *ST* 147. tiänar iak ider gerna *(yttrande af Tyrgils Knutsson till kon. Birger) RK* 1: 1996. — *om krigstjenst, särsk. krigstjenst till häst.* baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna i wart riki *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). änkyor, som þe husbönder hafþo, som frälst hawa þyänt *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). skal han, äller annar af hans veghnä i rikesens þiänist þiänä for sins oc sinnä syzkenä godz frälse *ib.* hawi en man med sik som firi han scal þyänä *ib* 477. scuþä ... än þän mannen som þiänä scal af hans veghnä, är nytter til rikesins þiänist, äller ey *ib.* kan ... þänne wiþer han skiliäs som firi han þiänä *ib.* þiäne hwar firi sik *ib* 478. the som tyäna mz hästh *PM* 29. ath jngen herre, capitenare, äller foghote, bethee äller j wapensyn framledhe andra hoffmän äller tyänara wthan the som wndy hans baner sannelika tyäna wthan skrymptan *ib* 23. then som segh presentera ... vndy annath baneer, än ther han wndhy tyänar oc taker sin lön *ib.* — *med dat.* kan þet ... swa warä at nakar þyänistoman hawer son äller syni som þyänä androm mannom, oc äru daghlikä hemä med faþrenum *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *ss undersåte tjena (en konung), vara i undersåtsförhållande till, vara underdånig, lyda. med dat.* i hafin varit idra þiänisto manna oc vnderdana forraþare skanuga idar oc idrum syni þiänto viliandis idar oc idrum syni þiäna *Bir* 4: *(Avt)* 184. *ib* 185. han *(konungen)* hafuer thes mera kärleek til almogha ok sinna vndidåna, at the haua thiänt ok lydhuge waridt

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

fadher ok föräldre hans *KS* 10 (24, 11). andra släkter skulo thik thiäna oc thinne släkt *MB* 1: 215. han ... thiänte konungom til skat *(factus est tributis serviens) ib* 264. — *med prep.* undir. han är väldogh ouer margh land ther alle thiäna vnder hans hand *Fr* 2816. *ib* 1086. **2)** *tjena (Gud el. öfver hufvud väsen som är föremål för religiös kult), bevisa tjenst och lydnad mot, egna tjenst el. dyrkan, dyrka. med dat.* i moysi laghum þa iuþa ensamne þiänaþo guþi *Bu* 3. at gudhi tiänis mz gladhelighet *Bir* 5: 35. skal han *(konungen)* gudhi mera tiena ok liva gudhlikare ... än huar annan man *KS* 14 (32, 15). *KL* 170. een thräl gafs fräls at thiäna gudhi i ödhkn *ib* 210. alle gudz ängla thiäna sinom skapara oc äre vnder honum mz lydhno oc hedher *MB* 1: 491. swa som han skapadhe mannin at thiäna sik, swa skapadhe han alla wärldina at thiäna mannenom, ther til at han matte swa mykit hälder gudhi thiäna *ib* 37; *jfr* **1, 5.** äru the före gudz säthe oc skulu thiäna honom dagh oc nath j hans kirkio *ib* 2: 344. ärfuodhis folk hulkit gudhi äghir tiäna mz licamlico äruodhe *MP* 1: 194. jek loffuer tegh ihesu i thin guddom ... tu mz fader ok swa then helge ande skopth himil oc jordh oc alle handhe himil planetor oc alle stierne äpter tith bodh the tene tegh gerne *MD* 26. *ib* 11. romara þiento giärna marti *Bu* 9. romara þiänto än mer februe *ib.* þiäna proserpine *ib.* han ... þiänte guz moþor ä män han lifþe *ib* 20. en klärkar vare fru giärna þiänande *ib* 17. þiäna stokom ok stenom *ib* 138. — *abs.* gerna ma hwar häldär länge thiäna til nadha ok bidha til bätra *Bil* 922. — *om tjenst som egnas onda andemakter.* þik *(Satan)* þiäna ängen mz räto *Bu* 21. skal iak iþar lata seia þän fula gäst. för än han fly. at i maghen pröua hulikom i þiänten *ib* 208. *ib* 20. **3)** *tjena, betjena, göra tjenst, gå till handa, passa upp. med dat.* na[ta]lia þiänte þär ... hälghom martiribus þuo þerra sar ok strök mz selke *Bu* 520. *ib* 521. *Bir* 5: 101. stander han oc thiänar them *MB* 1: 189. en draki com braþleca vndan iorþenne ok drap af guþa prästs son. som þiänaþe tel altara *(ignem ministrabat) Bu* 199. tyänä thöm til bordz som vedh bordet saato *Lg* 3: 583. — *abs.* natalia ... þiänte som för mäþ þuat ok föþo *Bu* 522. the giordo ihesu kost oc marta tiänte *MP* 1: 194. *Bo* 62. stod han for konungens bord oc tiänte *Di* 49. the ... thiänto sielff for bordhe *ST* 55. systrana ... som thiäna skulu til bordz *Bir* 5: 72. **4)** *tjena, vara (ngn) till tjenst, göra (ngn) en tjenst. med dat.* vi skolom ... ey thiäna nakrom i öghomen *Bo* 68. en wäldogher man thiänar fatighom manne mz thy at han mödher han, oc thiänar honum himerike mz hans store mödho *MB* 1: 208; *jfr* **8.** **5)** *tjena, vara till tjenst, hjälpa, bistå. med dat.* huar en eptir ty som han tok nadh af gudhi tiäne androm mz henne *MP* 1: 194. gören them *(bröderna)* alla samman till prästha oc taken inga lekbrödher ju wthan the som beqwäme ärw til ath wardha präste swa kwnna the mera hedher göra gwdy oc sigh syälffwom gawghn oc tyäne hwarandrom, komber jak hem jak wil swa snarth tyäna enom aff them til messo som the mik *PM* LXV. — *vara till tjenst el. nytta, vara tjenlig, gagna, hjälpa. med dat.* alt thiänar *(serviunt)* honom iämpt swa lint som strijt *Bo* 66. tholughom man thiäna *(subserviunt)* badhe genwärdha ok sälikhet *Su* 443. thz tyänar stridz folke, skepmannom oc fiskarom *PM* 13. — *tjena, befordra. med dat.* tw faar ... hwilken som ... thiänto minne nytelikhet *Su* 433. — *med prep.* til. the tw förra mantzwit. the thiäna til thz thridhia *MB* 1: 82. ey matte thäskyns likame wäl thiäna til got näme oc vnderstandilse *ib.* hans likame wit, som mäst thiäna til godha vnderstandilse *ib* 83. **6)** *syssla med, sköta, vara verksam för. med dat.* ey är os iämt at forlata guz ordh ... ok thiäna *(ministrare)* bordhom *KL* 142. thiäna *(ministrare)* iordhrikis ärandom *Ber* 206. vansamlik *(för -likt)* är at badhe sändher thiäna *(servire)* himerikis afling ok iordhrikis ärendom vthan them thiänis for gudhz skul *ib* 26-27. **7)** *besörja, sörja för, skaffa medel till.* hon thiänadhe thera tharwm aff sinu fädherne *Bil* 265. **8)** *tjena, förtjena, genom tjenst el. arbete förskaffa el. förvärfva.* guþ menar stundom naturonne giua þät han vil at hans vini þiena af naþom *Bu* 4. han ... offradhe them af thy fatöka wärdhe som han thiänte i ödhknomen mz sinom handom *KL* 210. at taka lön ... þolik iak hauar þiänt mäþ hans andbuþum *Bu* 142. at wilia hawa siin lööu, för än the äre tiänadh *(Cod. A* forthiänt 92*) MB* 1: *(Cod. B)* 535. han bidhar siin löu, til the äre tiänadh *ib.* hvilken hosbonde sinom swen holler sin lön fore epter the tiente äre *SO* 85. — *med dat. och ack. MB* 1: 208; *jfr* **4.** en godh fatök quinna thiänte sik födho mz sööm *KL* 92. — *förtjena, göra sig förtjent af.* iak hafuer ey thz aff thik thiänt *Iv* 4594. then fik wärst som bätst hafde tienth *MD* 386. — (?) *med prep.* til. heter then stool propiciatorium, som thydher a wart maal nadha stadher, oc miskund, thy at thädhan ma hwar man wänta sik nadher, oc miskund än han kan ther til thiäna *MB* 1: 491. **9)** *genom återtjenst visa sig förtjent af, vedergälla.* thz vil han thiäna *(Cod. F* for tiene*) Iv* 5644. — **thiäna af,** *aftjena, genom tjenst el. arbete lemna (ngn) ersättning för el. betala (ngt). med dat. och ack.* är hosbonden plichtoger at giffua fore drengen ena thunno ööll oc drengen tiene sinom hosbonde then aff *SO* 113. — *Jfr* **for-, til-, ut-thiäna.**

þiänare (tyänare. teyanare), *m.* [*Isl.* þénari. *Jfr Mnt.* dêner] **1)** *tjenare.* hon hafdhe äkke annan thiänara älla smaswen *Bo* 23. *ib* 33. syslomanzsins pilta ällir tiänara *Bir* 5: 115. jac war idhar thiänare. oc i gawin mic frälse til gudz thiänist *KL* 211. *Pa* 8. sände han til petrum fyrä thiänarä *KL* 151. at han synis äfte wars herra buþorþe alra minzstir oc alra þiänare *ib* 183. en konungir var hulkin räkinscap vilde halda mz sinom thiänarom *MP* 1: 337. at nakar thiänare ... vidhirfrestadhe mote kifwa sinom herra *Gr* 260. jettom wi ... thet minne oc rät sighiä oc kunnugha mellum osz, warrä kära husfru, wars sons haquonä, warra oc therrä manna, thienara, vinir oc hielparä fornepmdä a eno sidho, wars kära sons eriks, hans manna, thienarä, vinir oc hielparä a adhra sidho *BtRK* 32 (1358, *orig.*). *ib* 31. i screffuä mik, at noggra aff mynä swenä haffwe gyorth idher teyanare [kn]wd linddormson stort hogmoth, ... hwilket ickä skall bewisses, forti myne teyanare [t]oghe ickä hans hestä *BSH* 4: 297 (1501). armigerj. jöns hokonssons tienere ... thomas heluegerssons tienere *FH* 1: 185 (1497,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gammal afskr.). oppenbarningh ihesu christi. hwilka gudh gaff honom oppenbara sinom thiänarom, hwilken snart skal wardha oc kungiorde sändandis om sin ängil, sinom thiänara iohanni *MB* 2: 333. **2)** *i krigshär för lön el. sold tjenande man, soldat.* ath jngen skal dirffwas lokka, leya, äller wndanrwna annars tyänara som stadder är tyäna i the örlögeno *PM* 40. ath capithenaren haffwer aff allom sinom tyänarom oc stridz folke största lydhno *ib* 2. capitenaren skal jnnerlika ransaka hwilke aff tyänarommen ärw dristoghe *ib.* jngen tyänare ma taka seg härbärge annath än ther the warda lagde aff härbärgis skaffarommen *ib* 23. ath jngen herre, capitenare, äller foghote, bethee äller j wapensyn framledhe andra hoffmän äller tyänara wthan the som wndy hans baner sannelika tyäna *ib. ib* 3, 24, 28, 29. ath alle oc hwar en sollanär oc tyänare skwla lydha capitenarommens bwd *ib* 26. *ib* 25. — *Jfr* **hus-, sam-, stads-, tro-thiänare.**

thiänirska, *f.* [*Fdan.* tiänerske] *tjenarinna.* iak thin tiänirska dyrkar gudh *MB* 2: 165. *ib* 164. jak bidher tik herre min gudh kom mik til hiälp som är en fatigh änkia, thin tiänirska *ib* 160. *LfK* 46. haa ären j . . . ther mik syndoga qwinna, willen tagha til idhra discupulam oc tiänirsko *Lg* 808.

þiänist (þienist. þianist *L.*; *Bu* 20. **thianasth** *SO* 14. **þyänist. thiänest** *FM* 211 (1504). **tenisth** *MD* 43. **thienst** *RK* 2: 1164. **tienst),** *f.* [*Jfr Isl.* þjónosta, þénasta, *äfvensom Mnt.* dênst] *L.* **1)** *tjenande, tjenst.* ödhmiwk thiänist *(seruicium bassum)* faar högh lön *GO* 934. skal thu sighia hwath lön thu skal fore thina thiänist hawa *MB* 1: 222. *ib* 223. *KL* 210, 211. — *tjenst, ställning el. anställning ss tjenande.* at han hauer sik ey stat mz androm tilforen för än han sade hanom tienisth som han tiener *SO* 21. hwilkin swen thwem husbondhom lofwar thiänisth j enom stempno dagh *ib. ib* 14. haffuer nager suen som fore lön tiener nagat for sin hosbonde forsumat forfallalös i tienistenne *ib* 85. hvilken swen sinom hosbonde vntlöper i tienisten *ib.* för än han siger hosbondan til . . . at hans tienista hion byudz hanom til tienist *ib* 118. — *om tjenst hos en konung el. storman.* af kunuge. som vil haua rena þienist *Bu* 188. varþ kunugen fäghin af þoliks manz þiänist *ib* 497. latis vr hans þiänist *SD* 2: 669 (1285, *gammal afskr.*). latis bort vr sins härrä þiänist *ib.* skipathum wir . . . at äru änkiur. äller faþurlös barn. äller aþrir gamblir män gother. þeer sum for sin alder latäs bort af warre thiänist. äller härrä män gamblir. tha takum wir theem i wärä þiänist *ib.* — *särsk. om krigstjenst till häst.* äptir þy sum . . . hwars thera þianist äär tijl *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). är frälses mannen gamal äller oför, swa at han forma ey siälwer þiänistenne vppe halldä *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). äru flere frälsis män oskilde vit . . . þa ma en af þem, þän som bäzt är þär fallen til, þiänistenne vppe haldä med häst oc vapn *ib.* kan þet . . . swa warä at nakar þyänistoman hawer son äller syni som þyänä androm mannom, ok äru daghlikä hemä med faþrenum, þa ma faþren nyutä þerä thiänist än oskipt är þerrä mällom *ib.* seulu þe fräls wara af þe þyänist *ib* 476. vm han ey þiänist forma atgyörä *ib.* vm þe þiänist, som wi sculum af warom mannom hawä *ib.* at nakar dyrwes sik vndan lönä af vare þiänist til rikesins wärn *ib* 478. i kronunne þiänist *ib.* i rikesens þiänist *ib* 476, 478. — *om undersåtes tjenst- och lydnadsförhållande till öfverhet.* gör almoghen thöm *(konungar och höfdingar)* hedher ok tienist lydhno ok wirdning *KS* 39 (101, 42). konungen sculle til thera thienist ey mere thy *RK* 2: 1162. manscap och thienst sagde the honom vp *ib* 1164. jak haffuer räckth klämeth hoffuenskell mijn hand, throhet ok thiänist ppaa eder herredommes wenghne *FM* 211 (1504). will jak ghöre eder herredöm ok ryketh thiänest ok throoheth *ib.* **2)** *tjenst el. hyllning som egnas Gud el. öfver hufvud den som är föremål för religiös kult, dyrkan.* han forstoþ varra fru dygh ok höuisco. at hon fik hanom þän heþar mz sins sons ängle. þy at han dualdes ii hänna þiänist. ok for atar ii sama klostar. ok gaf sik þär i guz þiänist. ok guz moþor allan sin aldar *Bu* 24. þen som mykit hawer. aaf guþi oc hans helghu naþom. här i wäräldinne, är mykit oc harþlicä plictugher guþi aff þy til heþers oc þyänist at varä *SD* 5: 561 (1346). ändadho sit liwirne j guz modhors thiänist *KL* 77. at alle thera gudha läto seghia thom sua . . . alla the thiänist j hafvin oss giort, hafuom vi thäkkeligha taghit. nu thykker oss, at . . . alt thet idher bör oss göra til thiänist oc hedhir, thet görin j mykith latare nu än för *Ansg* 227. the hafdho lätidh byggia eth mönster thom fornempnde konung eriker til loff oc hedhir, som langho var dödhir; oc i thy mönstreno giordho the hanom hedhir oc thiänist, oc offradho hanom thera offer, likerwijs som han hafdhe varit gudh *ib.* — *om tjenst som egnas onda andemakter.* *Bu* 20. alle the i wara *(d. v. s. djäflarnes)* thiänist ga *MD* 104. — guds þiänist, *Guds tjenst el. dyrkan, det som hör till att tjena Gud, det som afser Guds dyrkan.* hon *(modren)* . . . louadhe . . . gifua han *(sin son)* j guz thiänist *Bil* 275. at ökia guz folk ok þiänist *Bu* 3. ioachim ok anna . . . satto hana *(Maria)* þär *(i templet)* atar at nima guz þiänist *ib* 5. tå almoghen se at kunungur ella höfdinge hawer sik wäl i gudz tienist ok i allo ty gudhi tilhöre *KS* 60 (149, 65). gudz tienst forökelse *FM* 656 (1516, *på två st.*). *KL* 211. — *gudstjenst, särsk. messa.* höra gärna guz þiänist *(divinum officium)* *Bu* 492. burdhis gudz thiänist siungas ok läs(as j kirkiom aa) grescu *(græco more . . . mysteria celebrata sunt)* *Bil* 378. sionga mässona oc gudz thiänist *Bir* 4: 23. *Bil* 877, 887. **3)** *tjenst, tjenstebevisning, bistånd, hjälp.* vi skolom . . . ey thiäna nakrom i öghomen. oc ey äptir thy som yttra vällit wtkräfwir. vtan äptir thy som hans tharf oc godhlekir wtkräfwir som thiänistena thorf vidhir *Bo* 68. louaþo huar androm þiänist i nöþ *Bu* 169. huar jag kan vare eder til tienisth oc vilie, finne i mig veluillug till *BSH* 5: 335 (1508). aff theras *(änglarnes)* gömo oc wärn oc jämwäl tiänist til os syndara sigher appostolus, hälge ängla the ärw alle tiänist aktoghe anda, sändhe them til tiänist som skulw ärfwa helsonna arff *LfK* 132. **4)** *hedersbetygelse, vördnadsbetygelse, helsning.* the . . . giordho honum thiänist oc vyrdhning *(officium facientes Nicolao)* *Pa* 15. — *i höflighetsuttryck.* miin frw mz mik idher helsa badh mz sinne thiänist margin fald *Iv* 2013. vare ödmiwke helse och veluillig tiänisth altidh forsend medh vor herre *BSH* 5: 443 (1511; *i*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bref). **5)** *tjenst, bruk.* honom kom a moth eyth fagerth sky til tenisth som honom bör skapat ny *MD* 43. **6)** *skötsel, vård.* siluester manadhe klärka ... at vakta kirkio thiänist *(ecclesias suas diligentius gubernarent) Bil* 569. **7)** *lön för tjenst ss krigsman, sold. Se* **manadha thiänist.** — *Jfr* **afgudha-, fasto-, for-, hof-, hvardags-, qvinno-, snäkkio-, tro-, viku-thiänist,** *äfvensom* **þiänista.** — **thiänista folk,** *n. tjenstefolk.* foresattir allo thy clostrith aaghir gooz landbo thiänista folk *VKR* 31. *ib* 34, 35. *SO* 118. *Jfr* **þiänisto folk.** — **thiänista giäld (-gäld),** *n. pl.* [*Jfr Isl.* þjónostugjöld, *n. pl.*] *vedergällning för tjenst.* thera hoghmoodh är alt for bald ther the gifua tholik thiänista gäld *Iv* 2062. för än thu komber til thiin thiänista giäld *MD* 104. — **thiänista hion,** *n. tjenstehjon.* jngen embetz broder steyde ... synom *(för* syns*)* emb[e]tz broders tienista folk ... för än han siger hosbondan til ... at hans tienista hion byudz hanom til tienist *SO* 118. — **thiänista iungfru (-iomfru),** *f. tjenande jungfru, tjensteflicka.* keysarinnine budh göra henne thiänista iomfrur *Lg* 3: 485. — **thiänista lön (thiäniste-),** *n. pl. lön för tjenst.* thz fingo the til thiänista löna *Al* 8842. the skulo hafwa til thiäniste lön all india herskap *ib* 10288. — **thiänista lös (tienneste looss),** *adj.* [*Jfr Isl.* þjónostulauss] *utan tjenst, utan anställning.* epter hanis er tienneste looss, radde jag honum, ad han skulle komme til eder *BSH* 5: 335 (1508). *Jfr* **þiänisto lös.** — **thiänista magdh (tieneste-. tyäneste-** *Lg* 3: 545**),** *f. tjensteflicka, tjensteqvinna.* agar saray tiänista magdh *Su* 55. hennes tieneste magder *Lg* 3: 549. *ib* 545. — **þiänista man (thiänistä-. tienista-** *L.***),** *m. L. tjenare.* här ära änge thiänista män wi ärom brödher alle iämpn *Al* 6399. tha kom var herra til hans ... ok sagdhe kom til mik'min thiänista man *Bil* 863. jak skal wt giutä aff minom andä ovir minä thiänistä män *KL* 133. at se gudz þiänista manna likamlikit änlite *ib* 184. hiälpa änkiom ok fadhir lösom barnom ok allom gudz thiänista mannom *(fidelibus Dei) Bir* 3: 367. *Jfr* **þiänisto man.** — **thiänista människia,** *f. tjenande menniska, tjenande person.* — guds thiänista människia, *person tillhörande det andliga ståndet, person tillhörande en munk- el. nunneorden.* wille hon ... nokodh thet göra ... thet gudhi matte wara tel lof ok ära ok iumfrv marie, ok henna siel tel nadha, ok gudz thienista menniskiom tel oppehelle, ok ther fore ... gaff hon ... risabergx klostre eth gotz *SD NS* 1: 435 (1405). *Jfr* **thiänisto människia.** — **thiänista mö (tiänistä-),** *f. tjensteflicka, tjenarinna.* hon wilde farä j frömade landh ... mz enä sinä tiänistä mö *Va* 53. hon gik ther in ... mz twem sinom thiänista möiom *ST* 437. *ib* 248. tiänista möyanar gingo mz *Lg* 3: 383. iak sagdhe thik förr aff minna modhirs thienista möya *(d. v. s. klostersystrarnas)* tal *VKR* 2. *Jfr* **thiänisto mö.** — **thiänista pika (-pigha),** *f. tjensteflicka, tjenstepiga.* fatabwrs möör oc thiänista pikor war enkte tal *ST* 422. hans thiänista pika *Lg* 3: 222. sändhe han ena aff sinom tiänista pighom *ib* 611. — **thiänista qvinna (teniste quinne** *MD* 10. **tiänasta quinna** *Lg* 3: 2, 8, 17**),** *f. tjensteqvinna, tjenarinna.* miin thiänista qwinna hawer mik forsmadha *MB* 1: 185. thiin thiänista qwinna är i thino walde *ib.* jämskyt som thiänista qwinnan wiste at hon war öken mz sins herra barne *ib* 184. *ib* 197, 205, 222, 227. hälagh guz thiänista quinna *Bil* 457. tha swaradhe maria se gudhz thiänista quinna *Lg* 32. *MD* 10. *Lg* 3: 17. anna, gudz tiänasta quinna *ib* 2. minna modher sancta anno ödhmiwk tiänasta quinna *ib* 8. *Jfr* **thiänisto qvinna.** — **thiänista sven (tieniste-),** *m. tjenare.* gudh hawer giwith honum ... thiänista swena oc thiänista qwinnor *MB* 1: 205. — *om handtverkssven el. lärling.* ath the goda men i opstädernä läre sig sielffue holla tieniste swena *SO* 119. — *Jfr* **þiänisto sven.**

þiänista (þianista *L.* **theniste** *(ack.) BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.; på två st.*). **teniste** *(obl. kas.) MD* 7. **þiänesta: -o** *VGL III* 95. **þianesta: -o** *ib* 90. **þianosta: -o** *ib* 104**),** *f.* [*Isl.* þjónosta, þjónasta, þénasta] *L.* **1) = þiänist 1.** — *särsk. om krigstjenst till häst. SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *om undersåtes tjenst och lydnadsförhållande till öfverhet.* the for:de ... sagde for:de k. cristiern mantzskap oc theniste *BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*). **2) = þiänist 2.** en biscopor ... gik vm miþia nat tel enna varra fru kirkio. for hänna þiänisto skuld *Bu* 25. kununga ok höfdinga skulu sik wäl ok dygdeligha haua i gudz tienisto *(bene se habere circa divina) KS* 60 (149, 65). lätias j gudz thiänisto *Bir* 2: 129. ta skal man ey af sömpnlöso thyngias. ok än sidhir af langom sömpn gudz thiänisto tima stäkkias älla nidhir läggias *ib* 4: 128. **3) þiänist 3.** alskons fugle oc diur ok aldrehanda creatur the skulde them til teniste wäre *MD* 7. — *Jfr* **klädha thiänista.** — **þiänisto folk (þienisto-),** *n. tjenstefolk, tjenande menniskor, tjenare.* alt thiänisto folk *Bir* 2: 336. hwar then man som hawir ägho älla ingiäld aff rättelica afladho gooze honum lofwas at opbära godzsins ingiäld til sit oppehälle oc fordhan ok sins thiänisto folkx *ib* 3: 124. af kunuge. som vil haua rena þienist. ok renfärþokt þienisto folk *Bu* 188. han tholde engha konu bo j sinom garde ey sina syster eller systirdotter som tho waro gudhz thiänisto folk *(quæ Deo ... serviebant) Bil* 650. at ey sculi clostrith ellir gudz thienisto folk in j clostreno koma j vmtalan *VKR* 31. *Jfr* **thiänista folk.** — **þiänisto lös,** *adj. L. Jfr* **thiänista lös.** — **þiänisto man (þyänisto-. tienisto-. tiänistu. þianesto** *VML II Þg* 14: *pr. i var.* **þiänästo-** *ib.* **þianosto-** *ib i texthdskr.***),** *m.* [*Isl.* þjónostumaðr] *L. tjenare.* jak är thiänisto man *(servus)* abrahams *MB* 1: 205. godher thiänisto man han gör gladhlika sins owermantz budh oc wilia *ib* 134. i hafin varit idra þiänisto manna oc vnderdana forraþare *Bir* 4: *(Art)* 184. aff hans nathum oos hauer alt giuit. oc sinum tiänistu manum sagþe. j hwat hus ir gangin in. tha sighin först. frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *Bil* 249. *Bir* 1: 235. *MP* 2: 101. kununga ok höfdinga skulu sik wäl ok dyghdelika haua i gudz tienisto, ok suå til hans hus ok tienistomanna *KS* 60 (149, 65). han *(Gregorius)* scref sik först aff allom pawom seruus seruorum dei thz thydher thiänisto man gudz thiänisto manna *Bil* 714. the ... kiärdhu sik ... widh mariam magdalenam hwi hon lät sin thiänisto man

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vskriptadhan döö *ib* 275. — *tjensteman i hof- el. krigstjenst, en som gör krigstjenst till häst.* hertogh magnus loot kriära ok baad sina hulla tienisto men ok troo sin örss fortekkia ok sik hosen skoo *RK* 1: 818. bödh konung erik . . . bade riddare ok riddare like swa ok bönder oc tiänistomen *ib* 91. kan þet . . . swa warä at nakar þyänistoman hawer son äller syni som þyänä androm mannom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *Jfr* **þiänista man.** — **thiänisto mänuiskia,** *f.* = **thiänista människia.** aldrogha gudz thiänisto människior *Su* 430. — **þiänisto mö,** *f.* [*Isl.* þjónostumær] = **thiänista mö.** hänna faþer fik hänne tolf þiänisto möia *Bu* 503. hon sagdhe tidhande sinne thiänisto mö *Bil* 463. hon hafdhe wäna thre thiänisto möiar cristna *ib* 485. *ib* 265, 266. *ST* 247, 248, 250. *MB* 2: 159. — **thiänisto qvinna,** *f.* [*Jfr Isl.* þjónostukona] = **thiänista qvinna.** medh sinom thiänisto quinnom redhande mässo klädhe *VKR* VII. gudh spar ey meer j sinom doom frwna än thiänistoqvinnona *Bir* 3: 325. at warda gudz modhirs thiänisto qvinna *ib* 1: 26. see iak gudz thiänisto qvinna *ib* 28. *KL* 133, 355. *ST* 250. — **þiänisto sven,** *m.* [*Isl.* þjónostusveinn] = **thiänista sven.** þiänisto suena som hana gömdo *Bu* 205. iak är hans *(Kristi)* þiänisto suen *ib* 144.

thiänistaktelika (tiänestaktelige), *adv.* = **thiänistlika.** ther jak eder ödmiwgelige och tiänestaktelige före takker *BSH* 5: 305 (1508).

thiänistaktogher (tienistachtok. tienistachtock *SO* 112. **tienistachtig: -achtige** *ib* 156. **thiänesthactig. tienistafftich.** *n.* **tienisthactokt** *LB* 7: 94**),** *adj.* [*Mnt.* dênstaftich] **1)** *tjenstpliktig, tjenande. med dat. (el. i dess ställe ack.).* tädh begärom vi gansca ödmiwkelighe och gerna vare edher herredömö tel welia och tiänistactighe fore *BSH* 5: 450 (1511). oldermannenom tienistachtok vara *SO* 187. huilken broder som nyligast ock senast j embetet jnkomen är han schall wara allom brödrom tienistafftich i thz aarit ganga alles theris ärende *ib* 195. *ib* 112. **2)** *tjenande, biträdande, hjälpande.* äre samma guldzsmetz companij beplichtige . . . at wara tess tienistachtige *(deri el. dermed till tjenst)* *SO* 156. hälge ängla the ärw alle tiänist aktoghe *(administratorii)* anda *LfK* 132. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* at han . . . skulle wara . . . mester göstaff och thöm thiänesthactig i then sak *HSH* 24: 47 (1516). **3)** *tjenstvillig, tjenstaktig.* skal han wara . . . tiänistaktogher *(obsequiosus)* *Su* 113. thed barn som tha födis, tz vardher . . . tienisthactokt *LB* 7: 94.

thiänistaktoghet (thiänstaktighet), *f. tjenstpliktighet, tjenst.* huilkit *(för* -in) throhet ok thiänstaktighet jak gherna ffullkomma ok äppter fföllia will *FM* 211 (1504).

thiänistlika (thienstlika), *adv.* [*Mnt.* dênstliken] *tjenstvilligt; ödmjukligen.* bidhiom wi ider . . . thienstlika mädh ganzske ödhmyukt. at i them fornempda jeppa idhan godhuilia . . . oc fulbordh gifuen . . . til thetta fornempda lagmansdöme *BSH* 1: 185 (1386).

thiänistliker (-eligh), *adj.* [*Mnt.* dênstlik] *eg. tjenstvillig; ödmjuk.* bydhom wy idher nadh alle meth . . . kärleghe oc thiänisteglighe rööst *SD NS* 1: 623 (1407).

thiänliker (tienligh), *adj. tjenlig, lämplig.* när någen aff ämbetedt will tage sigh läre drängh skåll åldermannen see honom, om han ther til tienligh är eller ey *SO* 223 *(fr. början af* 1500-*talet, officiel afskr. fr. år* 1579*).*

þiänogher (-ugher. -igh. þänoghar *Bu* 24**),** *adj.* **1)** *tjenande, lydig, undergifven. med dat.* al thing som skullo vara honum thiänigh ok vndir bughin *Bir* 2: 278. **2)** *tjenande, dyrkande. med dat.* gudhi thiänugher ok sancto marcho *Bil* 252. en þriuin ridare ok vare fru giärna þänoghar *Bu* 24. en biscopor goþor ok guz moþor miok þiänoghar *ib. ib* 516. *Bil* 748, 931. **3)** *tjenstfärdig, tjenstvillig, tjenstaktig. med dat.* görande sik them tillatoghan ok hemelikin. liofwan oc thiänoghan *Bo* 57. war han allum mykit thiänoghir *KL* 56. *Ber* 214.

þo (thogh *SD NS* 1: 63 (1401), 136 (1402), 317 (1404), 2: 169 (1409); *Pa* 10; *VKR* 3, 5, 10, 11, 24, 26, 27, 28, 45. **thog** *Bir* 4: 15, 52, 53, 63, 72, 5: 21, 29, 38; *Su* 202, 203, 204, 209, 211, 366; *BYH* 1: 272 (1474). **thoch** *VKR* 24, 30, 39, 45; *SO* 149. **thok** *Iv* 1884, 1950, 3225, 3226. **thoc** *RK* 1: *(sfgn) s.* 174. **togh** *L.*; *RK* 1: *(sfgn) s.* 183, 2: 4855; *SJ* 188 (1449); *Bir* 4: 50; *Di* 1, 245; *MB* 2: 57. **tog** *SML Kk* 20: *pr. i var.*; *RK* 1: *(LRK) s.* 224; *Di* 19. **toch** *KrLL Kg* 2: *pr. i var.*, 7 *i var.*; *LfK* 217, 220 *o. s. v.* **tock** *BSH* 4: 9 (1471). **tok** *MD (S)* 209; *RK* 1: *(sfgn) s.* 181, 3: 2510; *SO* 21; *Di* 18. **dogh** *Gers Frest Inl.*, 13, 33, 37. **dog** *MD* 494. **doch** *SJ* 272 (1459); *BSH* 5: 539 (1514); *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6209; *Gers Ars* c 1, c 4, c 5. **doc** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6220. **þö** *L.* **þa** *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). **tha** *SML Kk* 20: *pr. i var.*; *KrLL Kg* 7 *o. s. v.*; *Bir* 1: 363, 2: 17, 3: 73, 121; *MP* 1: 80; *Al* 8387, 10445; *MD* 160, *(S)* 270; *Su* 113, 368. **thaa** *KrLL Kg* 2: *pr. i var.***),** *adv. och konj.* [*Isl.* þó. *Jfr Mnt.* doch] *L.* *A) adv.* **1)** *dock. a) utan relation till en koncessiv bisats.* α) *uttryckande en motsättning: dock, likväl, icke dess mindre, det oaktadt. vanl. i förbindelse med ett föreg.* ok. sa moyses at buskin loghadhe oc bran tho ey *MB* 1: 281. läggiom wi saman en bonda som är hoorkarl, oc en prest som giort hawer löskoläghe . . . tha hawa biskopa oc preste mera syndath än en kotkarl, oc är tho hans synd meere aff sik siälwe, oc thera minne vtan the synda tho flerom lundom *ib* 139. rosin loktar sötelika, hon är faghir at see vppa. liin at hanna ok tho wäxir hon ey vtan j bland thornana som äru hwasse at hanna *Bir* 1: 66. her didriks häst föll till jordena, oc tog bleff han i sadelen *Di* 19. hon skal mik följghia ok vara hull ok halda tho sina kristelika tro *Fl* 77. af iuda forradhära hulkin som var thera ledharä som gripu ihesum ok var tho taldär . . . j wart ämbite *KL* 132. vinträn the synas litith värdh om vinthrin ok äru tha dyr ok nyttelik om somaren *MP* 1: 80. hon skulde wara modher och tha okrenkt *MD* 160. — *men likväl, dock,* thär äptir thänkte paulus at fara til macidoniam . . . tho bleff han qwär nokrä stund *KL* 163. somlike äru fatighe j thingomen, thog *(sed)* fulle j andanom *Bir* 4: 52. andre äru the som äru rike j rikedomom, thog thome j andanom *ib.* tässe äru sanne-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

like fatighe, thog äru the rike j gudhi *ib.* *β) uttryckande ett beriktigande, ett modifierande, en inskränkning, ett förbehåll el. dyl.: dock, likväl, emellertid, men.* ful prästar ... bra bondanom ... at hans kona myrþe sin magh mz hans raþe. þo var han saklös baþe tel raþa ok tel gärnig *Bu* 30. vi ärum alle tomlöse ii vara fru þienist ok gitum nu eigh iartingne giort: vilt þu þo tro a ihesum christum ... þa varþar þu lös *ib* 15. han *(mannen med de förlamade och vid likbåren fastgrodda händerna)* ... löstes þaghar ... þo hafþe han en värk *ib.* ma faþren nyutä þerä *(sönernas)* thiänist än oskipt är þerrä mällom. þa scal en af þem af vapnsynenä kumä hwart aar *SD* 5: 447 (1345, *gammal afskr.*). lät thik aat ängo swa mykyt lysta som at vara när varom herra ... tho skalt thu ey lata älla forsuma at göra alt annat thz som tharfwas oc thik biudz *Bo* 102. i alla manna åthäue är förhuxan godh, tho är han *(för hon)* mäst tarflik i stridh ok bardagha *KS* 82 (202, 89). gör thegh gladh, togh vara tegh thz besta thu kan *Di* 245. wij haffua förnommed tock ecke i nager sannindh, at the yperste män aff dala haffua scriffuad konung c[ristiern] nw nylega til *BSH* 4: 9 (1471). thz riff thz war inföt oc inskapath mz adam, oc hördhe hans natwro til, ey tho äpter thy som han war en man, vtan äpter thy som han war mankynsins forfadher oc ophoff *MB* 1: 89. mz fasto oc licammans thwang tho skällike *Bo* 45. haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga tho innan godhum hawum *SD NS* 2: 117 (1409). är thet ... swa at ey kunna ellir formaa abbatissa oc confessor swadana rätta oc nepsa tha taki raadh oc hielp aff byscopenom thoch swa at reghlan haallis j allom sinom punctom *VKR* 39. aff thennom fyrom som korsit bära maagho een ellir twe wara preste. thogh swa at allom *(för* i allom*)* thingom warin the abbatissonne lydoghe oc confessori *ib* 5. hus läna þöm sum beþäs med gooþ wiliä ... stallarum i uutt husum, þo swa att fänäþer äghandens egh uutt skiutis *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), *NS* 1: 317 (1404). þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu ... þo med þänna skiälum *SD* 5: 293 (1344). *ib NS* 1: 63 (1401). dömpde vi thet skipte til ryggia i swa mattho ath veretha clostret skal anama syn gardh i kädilstörp o hyndrat igen och for:de swen pedhersson syn fädhernes gardh igen i kulla och thog swa mz skäl at XII o vildoge män skule offwer lägia vm for:de closter bör göra nogra fillist for awerke *BYH* 1: 272 (1474). *MB* 2: 57. ath alle op och wth met store älffwen till ny lödisse ofortollat ... fara skullä, saa doch, ath hoo then annnen *(för* annen*)* siidhen gynom älffwen nest bahus fara ville, göre then toll, gammalth och fort warith haffwer *BSH* 5: 539 (1514). kan ey confessor thz retta tha bedhis raadh oc hielp aff biscopenom. thogh gömbdom allom helgha reghlonna stadga *VKR* 5. scal systor formann ... sighia henna brut thogh medh käleeks ordhom *ib* 28. kennis jak ... at jak ... haffuer vnt ok giffuit ... niclis stub ... alla mina ingedöma ... togh vndan taknom minom bokom gangklädrom oc sängia klädrom *SJ* 188 (1449). han ... las nakat af förra bönom. oc þo mz vafrande hugh *KL* 188. synas hans gerninga vndarlika thy at han astunda at wara ensamin ok tho *(sed)* til sinna eghna nytto *Bir* 1: 349. blanda stundom skämtan medh aluore tinne, ok tho föghelika *KS* 24 (59, 26). nw skal iak dö huat nw for tho *RK* 1: 4422. thenne bok ... war til forende aff nagra goda lärda män skriffwath och wendh af latjne ok oppa swensko ... doch alth for dy sa fansz naghz forsymath ... som ganszka nyttogth war *Gers Ars* c 5. *b) i eftersatsen efter en koncessiv försats.* tho han ey vilde han skulde tho bidha *Iv* 2432. tho the villo mik fordarfua iak var tho thera herra ok arfue *Fr* 660. än tho at iak a sottosäng liggir thogh ära minn sinne, skäl, minne oc vndirstandilse swa fwlkomlika godh ok stark, som tha iak aldra helbrigdoghast warith haffwir *SD NS* 2: 189 (1409). thänk vppa the välsignadho familiam. ok än thot hon är litin, är hon tho mykyt höghelica värdogh *Bo* 33. än tho iak viste the thing som scrifwadh varo aff minom son tho for älskoghans storlek skuld som jak hafdhe til min son opfyltis mit hiärta mz sorgh *Bir* 3: 156. än thot hans likame skulde skylias aff thinom likama i hans födzslo tho ey thäs minna forewiste han thik oatskillika bliwaskolande vtan ända mz sik *ib* 4: *(Dikt)* 220. än tho at hon i them ... seer skina tith wald ... än fiärkas hon thot *(för* tho*)* tha lankt fran tik *Su* 98. än þo at alle dagha ok höghtiþe äru hans ok af hans naþom þo hauar han noquara höghtiþ särleka af hans särlekom naþom *Bu* 61. *KL* 178. endogh ath menniskian wardher oppa then tidhen j werdz tingh fry aff sorgh dogh alth fordy komber hon sydhen mykith större ygen *Gers Frest* 37. mädhan *(licet)* wärldinna skapare haffwer swa hedherlika ornerat hymblana mz stiärnom oc planetom ... ängia oc dala mz wänasta blomom thog *(tamen)* ower alt thetta, o hälgasta jomfru, haffwer han aldra fägherst ornerat thin hälga licama, mz thinom aldra hälgasta spenom *Su* 203. **2)** *icke dess mindre, det oaktadt, dessutom.* alla stadz ther hugx vtan tridhiungx wari tökt alt thz han mz faar oc tho böte äptir thy lagh äru *TB* 76. *B) konj.* **1)** *om ock, om än, äfven om.* tho man letar badhe vte ok inne man kan ey tholkin kämpa finna *Iv* 93. tho hon skulde thwsand vintre lifua iak vil hänne ey een päning gifua *ib* 3729. wari engom lofflikit haffwa nakot eghit alzstingx enkte thing, tho thz wari aldra minzsta *Bir* 4: 9. thu thörff ey nw hopas a thina fränder tho the togho thit goz alt i sänder the lösto os ey aff ware pino mz eno mintzsto goze sino *MD* 94. *ib* 101. **2)** *ehuru, fastän.* the äru swa liik tho the äru sär *Fl* 905. tho han ey vilde han skulde tho bidha *Iv* 2432. tho the villo mik fordarfua iak var tho thera herra ok arfue *Fr* 659. mannen dör tho han han ey will *RK* 1: 3277. huilkith gotz risabergh closter hawer i langa tima i wäriom hawidh, tho thet war mik eygh meth lika eller retta af gangith *SD NS* 2: 117 (1409). — **þo alt um ens,** *adv. dock, likväl.* the mistäkkias gudhi hwilke som ey halda sina lofwan ... tho alt wm ens *(verumtamen)* skalt thu ey halda tro i onde iättan *Ber* 170. *ib* 229. — **þo at (þo ... at. thot. thoot** *VKR* 27. *sammandrages med* **thu** *till* **thotw** *Ber* 280)**,** *konj.* **1)** *om ock, om än, äfven om.* þo matte man þiggiä at e vare vin þär at *SR* 46. hwaar sum ok nokot taker af präste eller bondä ... aa moto therrä williä ... tha aghum wi ok skulum ha-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

num lijf af latä takä ... tho at thät ware eigh vtan eett höns wärt *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). tho at iak matte thusanda vinter lifua iak kunne thz ey til fullo skrifua *Iv* 1562. tho at iak vilde här sighia ney mik thykker thz ma dugha ey *ib* 4435. aff mik skal engin wita fanga thot thz skulde mik til dödhen ganga *Fr (Cod. B)* 2312. *ib* 2294. iak vil ey göra nakot än thot aldra minzst mot rätuisonne. ämuäl thot alle hälghe män badhen mik thz *Bir* 1: 5. wari ... ey abbatissan oc systrana mykith böghelicha ellir redhobona at lata noghra stechirhws systor wt aff inlykkeno ... thoot hon än wille gaa til annan ordin *VKR* 27. **2)** *om. efter ett föreg. komparativt* sum, sva sum *el.* än. thän orloghis man som vtginge äptir sins herra budhi til stridh hauande vilia at stridha starklica oc kome atir sargadhir hauande änga faanga, skulle ey fa mindre lön for sin godha vilia än thot *(quam si)* han hafdhe sighir wnnit *Bir* 2: 66. for the dyro loktena som han kände aff hulke han mättis swa som thot han ware j paradijs *KL* 103. at thw granlika skwdha twa städhi som thotw saaghe theem ffore thinom öghom *Ber* 280. **3)** *ehuru, fastän.* thot hans pina ymnungadhis os till helso, tho gaff han os sinna apostla martyrium till äftirdöme *KL* 178. thot the hafdho gitit thera handa sik radhit. ey vilde fatikdomsins älskare thera handa plägha *Bo* 16. tho at idhur tunga faller slät ij biwdhin idhre syster ekke rät *Iv* 3735. *ib* 3225, 3709. tho at werldin gik honom illa i hand tha haffdin tho at hwario borga oc land *RK* 1: 1856. tho at the misto badhe sadhla oc hästa han wille them enkte giffwa til nästa *ib (Albr) s.* 209. *ib* 210 *(på tre st.)*, 2: 4855. — **þo ok,** *konj. om ock.* tha som iak aldra tryggasta saat ... swa som eth blomstrande trää, tho oc ey än *(necdum)* tilfulnadz ympat äller rotat *Su* 160. — **þo um (tog om),** *konj. om ock, om än.* enchtit swerd thesligis war burit aff eld tog om man lettä offuer all wärildena *Di* 76. — *Jfr* **allikoväl, alt liko väl** *(under* **alder***),* **hvar, hvarist, likoväl, þa, þöghin, än.**

tho, *se* **þa.**

thoka (tuka), *f.* [*Isl.* þoka] *töcken, dimma.* thiokka tukan äller dymban *Prosadikter s.* 88. *Jfr* **dimbo thoka.**

thokhardher? (tuckharder), *adj. envist fasthållande el. följande sitt tycke; tredskande.* the bönder ere her pa landet ganske tuckharde *BSH* 5: 148 (1507). kunne finnis nogre tuckharde her pa nordmoted, at then gingierd kommer icke vt i thenne veken, tha matte the straffes epter edert herredömes tillatilse *ib.*

thoki, *m.* = **thoka.** ofuer hampnen sa stoor en toke gik *RK* 2: 6612. ey länger stood then token ther än marsken til läghis komen är *ib* 6616. — **thoka vädher (tokka wädher),** *n. töcknigt el. dimmigt väder.* tha the kommo i syön wart swa mörkt oc tokka wädher, thz the ekke wisto hwart the waro komne *Lg* 3: 694.

þokke (þukki *L.* **thukke. twkke),** *m.* [*Isl.* þokki. *Fgutn.* þunki] *L. tycke, mening.* **1)** *tycke, vilja, behag.* vt wäliande hällir ödhmiuklika thola al dröwilse til gudz wilia fulkomnilsa. än til nokrom sin thokka j nokro thinge wändas fran gudhlikom wilia *Bir* 4: *(Likt)* 268. thz tykte gudh ware aff thakke *(sannolikt för* thokke; *d. v. s. det var Gud emot)* thz iudas loth segh ther til lokke *MD* 24. föl thz ey j henne tokka *ib (S)* 225. — *behag, behagande, välbehag.* til tholka vina thokka *(complacentiam)* gör hon opta moot gudhi oc sino eghno samuiti *Bo* 95. prydh aldre thit änlite for manna thokka *(ut hominibus placeas) Ber* 173. **2)** *tycke, behag, välvilja.* konungin fik swa storan twkka oc godhwilia til honom *Lg* 3: 47. — *ynnest, gunst, tillgifvenhet, vänskap.* manna hedhir ok thukke älla thykkia *(favores) Bir* 1: 314. huru smälikin värlzsins thokke *(favor)* är *ib* 2: 61. aff ödhmiuke ok hemelike samtalan faar han sina thiänara thokka *(gratiam)* ok älskogha *ib* 3: 308. tha forskylla thu thes större thukka badhe for gudhi ok mannom *Lg* 3: 499. — *Jfr* **o-, samthokke.** — **þokka bot (þukka-),** *f. L.* — **þokka orþ,** *n. L.*

thokkeliker, *adj. Jfr* **othokkeliker.**

thokkia, *f. Jfr* **othokkia.**

thokkogher, *adj. Jfr* **othokkogher.**

thokna (thukna), *f.* = **thoka.** hwat är wart lif här j iordrike, wtan swasom en thukna *Lg* 3: 504.

thokne, *m.* = **thoka.** pa alla andra sidha monde engen tokne bidha *RK* 2: 6615.

thol (tholl. toll. *BSH* 3: 293 (1470). **tool. thul),** *n.* [*Isl.* þol] **1)** *fördragande, uthärdande, förmåga att uthärda el. hålla ut.* for then skuld at han wtgik oskaddir af the pinonne. konungin mykyt vndrandis swa stort thol ... sagdhe. jak storlica vndra at i thik är lifsins ande *Gr* 279. — *tålamod, ståndaktigt uthärdande af lidande.* i största thuli *Lg* 3: 516. **2)** *lidande.* thu söte ihesu ... lät vp mit hiärta thz iak matte ... thik thakka ok thiäna for thit mykla thol *Bir* 4: 163. **3)** *tålamod, fördrag, fördragsamhet.* hafua thol vm fa päninga *MP* 1: 339. duäl hämdena thr til wredhen är iui gångin. ty at thul ok forhuxan fylghe dyghd ok snille *KS* 37 (96, 39). the skulo bedhas nadher mannom oc tholl aff gudhi *MB* 1: 385. thit *(Guds)* dygdelika thol *(motsv. ställe Bir* 2: 265: tholamodh*)* hafuer mik hulpith *Bir* 4: 164. **4)** *tålamod, tåligt väntande, förmåga att tåligt vänta, förmåga att gifva sig till tåls el. gifva sig ro.* thet är lastr ok odyghd, huar som brådhr ok slidhzkr löper i sin mat ella dryk ... thy at huar then wana hauer, han halda alle vitre män firi ovätughan slukara, ther huazke hauer thul ella skiäl *KS* 42 (109, 46). hwa som ärffwoder dagh ok nätter ... ok hauer enkte tholl eller bidh *RK* 1: 1758. *ib* 2207. — *tålamod, uthållighet, tåligt väntande.* goth thol giwir godhan ända *GO* 511. *ib* 921. — *tålamod, undergifvenhet, lugn.* badh hon oss hafua thol *Lg* 3: 517. **5)** *tillåtelse.* af gudz tillate oc tholi *Bir* 2: 50. gudh gifwer honom thol at fresta them *Ber* 180. gudh giuer opta sit thol ther til *KS* 16 (40, 17). var herra gaff ther til eth tool *RK* 1: 253. mik är ther til thol gifwit *Bir* 2: 113. vm thu hafdhe ther til thol fangit *ib. Bo* 122. *VKR* VI. *ST* 310. *BSH* 3: 293 (1470). — *Jfr* **o-, sara-þol.**

þola (tollä *MD* 69. **thula** *KL* 50, 301; *Bir* 1: 195. **tula** *KS* 61 (152, 67), 75 (185, 82), 81 (199, 88). *pres.* 1, 3 *pers.* **þol** *SML M* 14: 1; *VML II M* 24: 7;

Digitized by Google · Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bu 140. **thol** *MB* 1: 277; *GO* 1040; *Bir* 1: 67, 98; *MD* 95 (*på två st.*). **tholl** *RK* 1: 1759. **toll** *Su* 177; *LB* 7: 63. **tool** *RK* 1: 346. **þul** *SML J* 13. **thul** *Bir* 1: 194. **tholir** *KL* 303. *2 pers.* **tolth** *MD* 73. **thol** *Bir* 2: 277, 4: 163. **tol** *LB* 7: 47. **toller** *ib* 48. **tööl** *Su* 119. *refl. 3 pers.* **thols** *Bir* 1: 133, 2: 147. *pl. 2 pers.* **þulin** *Bu* 518. *konj.* **þole** *VGL I LR.* **tholi** *Bir* 1: 291. **tuli** *KS* 49 (125, 53). *imperat.* **thol** *Bir* 1: 67. **thool** *GO* 300, 958. *impf.* **þolde** *Bu* 12, 23, 76, 78, 138, 139. **tholde. tolde** *Bir* 1: 8. **thölde** *MB* 1: 426. **thulde** *KL* 79, 302. *pl.* **toldo** *Bir* 1: 29. **thuldo** *Bil* 391. *supin.* **þolt** *VGL III* 112; *Bu* 28. **tholt** *Bil* 476; *MB* 1: 171, 249, 295; *ST* 115, 409. **tolt** *KS* 81 (199-200, 88-9)), *v.* [*Isl.* þola] *L.* **1)** *tåla, stå ut med, uthärda, kunna uthärda.* tula (*sustinere*) mykin tunga ok äruodhe *KS* 81 (199, 88). hua som ey giter tolt at han jamlika wardi (*för* wari i) wapnom, han är onytr i stridh *ib.* han giter ey tholt tholka oro *MB* 1: 295. onth är thz hors ey thol een kyrkmässa rydh *GO* 1040. haa kan lidha äller thola tolkit liffwerne *Su* 122. huru skal jak lidha oc thola olidhelika pinona *ib* 251. — *abs.* hwar forma thola (*sustinebit*) än thu göme wranglikheter *Ber* 94. tagh ena riiss oc siwd i watn oc basa then siwka som han hetast toll *LB* 7: 63. *ib* 47. 48. — *med prep.* vidh. ey af minne makt älla dygdh forma iak här vidh thola *Gr* 279. hwilkin ey thol widh stadugan oc groffuan maat *Su* 363. *MB* 1: 83. han gat ey länger tholt widh kötfastona *ib* 171. iak giter ey tholt widh alla the ysäld ther minom fadher ower komber, än han saknar smaswenin *ib* 249. *ST* 409. han tholl ther ekke lenge widh *RK* 1: 1759. — *stå ut med, hålla ut med.* är stort wndir . . . huru jak gither tholt ällir bwrit tolkins kärlekx swa hetastan brona *Su* 339. **2)** *utstå, lida, erfara (ngt svårt el. obehagligt).* ihesus christus þolde döþ a corse *Bu* 138. *ib* 12, 139. *MB* 1: 277, 426. *Fl* 1614. *RK* 1: 346. *MD* 69. *Bir* 2: 142. þola harþa pino *Bu* 187. þu . . . þolde saar ok saran värk . . . þolde hungor ok myken þörst *ib* 76. *Al* 4912. þolde þu snymbo ok bannor *Bu* 78. tholom vi här pino ok digher omaka *Iv* 4220. ath thu tolth wee *MD* 73. thola the nödh tha er i wonom *ib.* *ib* 69. som thola vidhirthorfft (*necessitatem patiuntur*) *Bir* 3: 305. thola domin *ib* 70. vtan hon lidhe ok tholi thz som hwast ok besk är *ib* 1: 291. är bätra bärias än tula bådhe blyghd ok skadha *KS* 75 (185, 82). *KL* 303. han thulde . . . mykin ok hardhan siukdom *ib* 79. the . . . thula al thing gladhlika ok thulomodhlika *ib* 50; *jfr* **5.** at han gladeleka lidher oc toll all genwärdogh tingh *Su* 177; *jfr* **5.** thetta hafwir sanctus vitus tholt oc lidhit for ihesu christi nampn skuld *ST* 115. þäs kärare varþar iak minom mästara. at iak þol mera for hanom *Bu* 140. en salogh kona þolde mycla nöþ oc möþo af enom diäfle *ib* 23. en gudhlikir monkir tholde mykit gab aff androm sinom brodhor *KL* 79. *ib* 302. *MD* 95 (*på två st.*). — *lida, röna, träffas af.* ödhmiwktin . . . tholde aldre nidherfal *Ber* 114. — *lida, undergå.* bör thic at thula hardha plikt for thina skämmelico synd *KL* 301. hwilikin syndogher man ther nidher fore at thola synda giäld *Pa* 11. — *underkasta sig.* þolde þu saklös moysi lagh *Bu* 76. — *undergå, vara underkastad.* thola thässe fyra (*jorden, vattnet, luften och elden*) sambland oc omskipte *MB* 1: 38. — *undergå, röna.* tha tholde wl äller liin vmskipte *Bil* 84. — *röna, erfara.* at [han] skal thz göra androm som han vil siäluir thola (*pati*) *Bir* 3: 229. — *abs. lida, tåla, underkasta sig.* a moth botalöst maal krista wid riff ok thool *GO* 958. — *lida, känna smärta.* min modher oc jak wi frälstom människiona swa som mz eno hiärta, jak tholande (*patiendo*) j likamenom oc hiärtano, oc hon tholande j hiärtans sorgh oc kärleke *Bir* 4: 52. **3)** *tåla, fördraga, kunna behålla.* for alskons ether man ffaar om man drikker ether drikke tachi dragencia tha tol han hwarke ether eller math jnnan man *LB* 2: 59. **4)** *tåla, gifva sig till tåls, hålla ut.* thool ok biidh tha vindhir thu al thingh *GO* 300. — *hålla sig, gifva sig ro.* sebastianus stodh när ok hördhe ok gat ey länger tholt *Bil* 476. **5)** *tåla, fördraga, finna sig i.* te skulu gita tolt litla ok almänninx födho *KS* 81 (200, 89). tro at alt är tolande vtan fyliskia ok oreu lifnadr *ib* 24 (59, 26). mäktughe ok wälbyrdughe herra wilia ey tula trugh ok wålzgärninga hans *ib* 61 (152, 67). petrus ok paulus vildo eigh längar þola guz van heþar *Bu* 102. tolket alt seer thu, tööl oc tigher *Su* 119. — *hafva fördrag, vara tålig el. långmodig.* huat dom vilin ii giua þänna manne. som mykit ilt hauar giort: ok iak hauar länge vmburit ok þolt. ok eigh är han þäs bätre *Bu* 28. huru opta iak vmbar mz thik ok tolde nar thu fiolt j syndena *Bir* 1: 8. — *tåla, fördraga, hafva fördrag med (ngn).* vmbär . . . thu gerna ok thol mins sons owinj *Bir* 1: 67. thol . . . thu them swa länge som han thol them *ib.* *ib* 73. iak thol han ok städhir *ib* 98. han tholde oc stadde onda män j thera ilzsko *ib* 3: 46. *ib* 1: 98, 126, 195, 2: 277, 4: 163. — *med dat.* thul iak mannenom tholomodlika alt til ytersta punctin *Bir* 1: 194. o min sötaste gudh, huru länge oc mz huat thulimot thu mik wslom syndara, tik genstridande, stadherlika tholde *Su* 339. — *fördraga, låta vara, tillåta att vara.* cristna manna guþ . . . som ängen annan guþ vilde þola mz sik *Bu* 150. wranga män vildo han ey thola j sino lande *Bil* 884. — *med två ack.* ey skal thu thola han saklösan som wanwyrdher gudz nampn *MB* 1: 333. — *tåla (ngt af ngn), fördraga (ngt af ngn), hafva öfverseende med (ngn för ngt). med dat. och ack.* tuli sinom suenom änga ilgärninga *KS* 49 (125, 53). han är sa dränger at tha han tog alla wara wapn. oc kläde oc kastade i skarnit for war ögon wij skuldum hanum thz likawäll tolä *Li* 99. *MB* 1: 277. — *med ack. och prep.* af. skodha . . . apostlana ganga äpte honom . . . thrängiande sik in til hans . . . än han tholde thz af thöm alt saman gärna (*libenter hoc sustinebat ab eis*) *Bo* 179. **6)** *tillåta. med sats inledd af* at. hälagher man tholde at hänna händer komo widh hans föther *Bil* 264. — *med dat. och sats inledd af* at. ey toldo the honom älla staddho at han j förde sik *Bir* 1: 29. — *med dat. och inf.* thän man som gerna tholde henne väl lifua ok gudhi thiäna *Bil* 803. *ib* 805. *Bir* 2: 142. thols oc städz diäflenom stundom at dröua rätuisa män *ib* 147. — *med dat. och ack.* vm min son tolde them thz älla stadde *Bir* 1: 112. — *med ack. och underförstådd inf.* — *pass.* vilde gerna än meer synda. vtan hon forma ey ok thols ey älla städz (*non potest nec permititur*) aff gudhi *Bir* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

133. — **thola vidher,** *tåla, stå ut med, uthärda.* thin likama tholde ey vidhir at see thz *Bir* 1: 254. *Jfr* **vidherthola.** — *Jfr* **otholas, otholande.**

þoli, *m. Jfr* **sar-, sara-þoli.**

tholikaledhis (tholkaledhis *Bo* 80; *Bir* 3: 395. **tholka ledhis** *ib* 445**),** *adv. på sådant sätt, sålunda, så.* at iohannes skoli tholkaledhis *(taliter)* döö *Bo* 80. hafdhe thu tholikaledhis dömt *Bir* 1: 376. *ib* 3: 395, 445.

tholikalunda (tolke lunde), *adv.* = **tholikaledhis.** han swarade them ater tolke lunde *RK* 2: 7963.

þoliker (tholiker *Ber* 103. **tholikir** *Bir* 1: 337; *MP* 1: 147. **tholikar** *Bil* 249. **tholkir** *Bo* 78; *Bir* 2: 115; *MP* 2: 190. **tholik** *GO* 437; *MD* 101. **tholikin** *Bir* 1: 334, 336, 337. **tholkin** *Iv* 1306. **tolkin** *MP* 1: 6; *Di* 298. **thölkin** *Iv* 236. *f.* **þolik** *Bu* 167. **tholik** *GO* 290, 528, 792, 979; *Bir* 1: 133, 3: 461; *Ber* 52. **tolik** *ib* 50. **tholikin** *Lg* 69. **tholkin** *Bir* 4: 72. *n. (nom., ack.)* **þolikt** *SD* 5: 160 (1343); *Bu* 497. **þolict** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **tholikt** *KL* 41, 47, 334; *MB* 1: 375; *MD* 96; *Fl* 1824; *Al* 4170, 6086. **tholicht** *VKR* 35. **tolikt** *RK* 2: 7535. **thulikt** *KL* 301. **tholikit** *ib* 52; *Bir* 1: 27. **tholikith** *GO* 793. **tolikyt** *LB* 7: 76. **toligit** *RK* 2: 7926. **töligit** *ib* 7806. **tholkit** *Bo* 8, 10, 39, 81; *Bir* 5: 46; *Su* 368. **tholkith** *Fl* 1249. **tolkit** *RK* 1: 124, 3: 2840, 3572, 3578; *Su* 122. **tolket** *Di* 141; *Lg* 219; *Su* 119. **tolkyth** *Gers Frest* 15. **tolgit** *RK* 2: 9238. **tolgith** *Di* 229. **tolghith** *Gers Frest* 3. **thölkith** *Iv* 267. **tölkit** *Di* 46. **tulkith** *Gers Frest* 15. **tulkyth** *BSH* 5: 316 (1508). *ack. m.* **þolikan** *Bu* 141. **tolikan** *MB* 1: *(Cod. B)* 536. **tolkan** *MD* 383; *Gers Frest* 15. **tölkan** *Di* 190. **thulkan** *Bil* 112. **tulkan** *Gers Frest* 15. **þolikin** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **tholikin** *KL* 44, 240; *Ber* 189. **tholkin** *MB* 1: 140; *Bo* 82; *Bir* 4: 33. **tolkin** *BSH* 3: 293 (1470); *MD* 335. **tolken** *PM* 34; *MD* 331. **tolkya** *(för -yn) Gers Frest* 15. **tölken** *Di* 29. **tholik** *Fl* 695; *RK* 1: 1316; *Al* 4166. *f.* **þolika** *Bu* 144. **tholika** *KL* 52. **tholica** *Bil* 300. **tholka** *MB* 1: 125, 140, 295; *Bir* 3: 73; *Fl* 94, 596; *Fr* 698; *Su* 54. **tulka** *Gers Frest* 15. **toliga** *RK* 2: 7892. **töliga** *ib* 8368. **tholik** *Fl* 1586. **toligh** *MD* 16. **tölic** *RK* 2: 7885. *dat. m.* **þolikum** *VGL II VS* 12. **thulukom** *KL* 249. **tholkom** *Bo* 111, 127; *Gr* 279; *MB* 1: 140; *RK* 1: 124. **tolkom** *Lg* 3: 640. *f.* **þolike** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **tholike** *Lg* 69; *Bir* 1: 133; *KL* 87. **tholke** *Bo* 188. *Bir* 3: 229; *Lg* 93. **thulke** *KL* 252. *n.* **þoliko** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *Bu* 26. **þoleko** *Bir* 4: *(Art)* 185. **toliko** *MP* 1: 195. **tolico** *Lg* 46. **tolko** *MD* 334. **tolka** *ib* 335. **tölko** *PM* 25. *gen. m.* **þoliks** *Bu* 497. **tholkins** *Bo* 82. **tolkins** *Su* 339. *n.* **tholkins** *ib* 367. *pl. m.* **þolike** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **tholike** *Bir* 1: 337. **tholke** *Bo* 102; *MP* 2: 190; *GO* 978. **tolke** *PM* 14; *LB* 7: 76. **tolga** *RK* 1: *(sfgn) s.* 177. *f.* **þolika** *Bu* 9. **tholika** *Pa* 18. **tolka** *PM* 7; *MD* 335. **tölka** *Di* 127. *n. (nom., ack.)* **þolik** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *KL* 187. **tholik** *MB* 1: 88, 237, 238; *KL* 43; *Bir* 1: 219; *Fl* 1814. **tolik** *MP* 1: 11, 215. **tholigh** *ST* 444. **tholikin** *Ber* 119. **tolikin** *MP* 1: 11. **þoliken** *Bu* 167. **tholkin** *Iv* 1616. **tolkin** *MD* 335. **tolken** *Su* 98; *PM* 26. *ack. m.* **tholika** *KL* 173; *Bil* 610; *Bir* 1: 337. **þolikä** *SD* 5: 639 (1347). **tholka** *MB* 1: 325; *PM* 34. *f.* **tholiga** *Bil* 375. **tholka** *MB* 1: 301, 353. **tolka** *Lg* 3: 550. **tolgha** *MB* 2: 289. *dat.* **þolikom** *SD* 5: 605 (1346); *KL* 189. **tholikom** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); *KL* 290. **tholichom** *VKR* 35. **tholikum** *KL* 44. **tholkom** *ib* 201; *Gr* 278; *MB* 1: 463. **tolkom** *Su* 366. **tolghom** *Lg* 814. *gen.* **tholka** *Bo* 95. **tokka** *Spec. Virg.* 443**),** *pron. adj. L.* **1)** *slik, dylik, sådan, så beskaffad.* j sliko watne äru tholke fiska *GO* 978. epter þy som þolikt godz gelder i skeninge *SD* 5: 160 (1343). þolik mal forsökyä *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). at han obuþin kom til þolike höghtiþ *ib.* at vtleta sannynd j þolikom malom *ib* 605 (1346). moghu . . . þolike män forwnne fangas aaf laghmannom *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*). tholke klärka äru false propheta, tholkir var then prestin som var herra sighir af *MP* 2: 190. þolika ok sua hemska varo heþna villor *Bu* 9; *jfr* **2.** the spurdho hona hwadhan aff hon hafdhe tholika makt *KL* 52; *jfr* **2.** huru opta nakor tholkir thanke löpir mot thik . . . tha sigh thz thinom andelicom vinom *Bir* 2: 115. thiäna vnder tolikan *(Cod. A* thäskyns 102*)* herradoom är faghert frälse *MB* 1: *(Cod. B)* 536. lat tik . . . aldrigh falla i tokka slema människio loff *Spec. Virg.* 443. fienden saar . . . tulka wantro *Gers Frest* 15. medhan han taladhe tholik thing *KL* 43; *jfr* **þing 2.** thee fizska som ey haffwa fieldh som är aall lagx torsker oc sill, oc tolke andre *LB* 7: 76. — *abs. en sådan, en sådan menniska, pl. sådana, sådana menniskor.* hwat ey blidhka tholikin gudz wredhe *Bir* 1: 336. *MP* 1: 147. tholike vita ey af för än the falla *Bir* 1: 337. — *n. abs. dylikt.* cristoforus vndraþe huat þolikt sätte *Bu* 497. þe vndraþo dighart huat þoliko sätte *ib* 26. wi fordärffwom ey diwr äller fisk tholikt skal ey opa waar disk *Al* 6086. thz tökte the swenske engen lost . . . at her gren them töligit böd *RK* 2: 7806. gräselighit är tänkia tulkith *Gers Frest* 15. smaa skriin . . . hwar the magho göma wti sina naala oc hwiffua oc annat tholkit *Bir* 5: 46. gömandhis thz fore thiwfuum oc diurum oc andro tolico *Lg* 46. äth ey nötha kööth eller annat tolikyt, vthan sinap *LB* 7: 76. tholikt skal thu ey thola, at wtläntzsker man thrughe ofmykith thin brodher *MB* 1: 375. — *åtföljdt af* sum *el.* hvilikin: *sådan (som), så beskaffad (som).* dicipuli foro for drotnig *(drottning Ulfhild)* som þolik var at röna som hon namn hafþe *Bu* 167. saa han . . . thulkan fughil som han saa fordhom jfwir sit hofwodh sitia *Bil* 112. all waar likamlik natura war tha i adam, oc tok ther tholkin dom som han forskuldadhe, oc tholka natwr takom wi äpter honum mz tholkom dom, som hon tok innan honum *MB* 1: 140. stundom drömir man om tholik thing som han thänker waken *ib* 237. tholik man gaar til dör som inne är *GO* 437. *ib* 792, 979. tholik war thin sänningh som thith fä draap *ib* 528. *ib* 290. änlitith *(näml. var)* thölkith som biörna skin *Iv* 267. tolgith venthe jach mik ey aff myn mogh som tu nw mik giorde *Di* 229. the *(själarna)* varo tholika see oppa som glödheth iärn *Pa* 18. tolkin skal huar finnas fore gudz dom hulkin han hädhan gaar j sinom ytarsta dagh *MP* 1: 6. war tolik androm hwilka thu öxke andra wara widh

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thik *Ber* 50. *ib* 52, 189. — *i korrelatförhållande till ett föregående* hvilikin. hwlkith malith är tholiker pröwas hwghin wara *Ber* 103. — *med ett följ.* sum *underförstådt.* tholik vapn han siälfuer krafdhe *Fl* 1814; *jfr* **5.** — *sådan (som), den (som).* at rättä ywir þolikä män som swa göra *SD* 5: 639 (1347). — *omedelbart efterföljdt af obest. art. och ett adj.: sådan, så.* tha sancta anna saa swa stora ödhmyukt aff tolkom enom storom herra *Lg* 3: 640. — *med följ.* sum. ther ... siälff är tholkin een ädhla man som konung yrians son är herra iwan *Iv* 1306. **2)** *sådan, så stor, så mycken, så betydande, så utmärkt, så märklig, som finnes el. eger rum i så hög grad.* fran thy at världin byriadhis offradhis alrigh tholkit offir *Bo* 8. at tholike fru sömde ey at sända swa dyran kost j swa fulo kari *KL* 87. miste konungen then han vnte best thz war hans drotning oc forstinna nepliga han töliga aater finna *RK* 2: 8368. gik mykit rycthe aff ath tolkin *(sua mikill)* kempe var slaghen *Di* 298. at han matte ey längir thiäna ij thulke ödhmiukt oc smälikhet *KL* 252. han ... war mykith gladher aff tholke fynd *Lg* 93. aldrigh bodhadhis människiom tholikin glädhi nakot sin för *ib* 69. — *åtföljdt af* sum. aldrig findz skriffwat at ängla syntos människiom nakot sin förra j tholike clarhet som tha syntes *Lg* 69. at alder swerikis aalmoghe scal hawa friþ a sik oc allo sino, þolikin sum bäztär war i warrä foräldrä daghum *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *med ett följ.* sum *underförstådt.* alle the ther woro finge nog ä hwar tolikt hans wili til drog *RK* 2: 7535. — *i ond bemärkelse: sådan der, så stor, så förskräcklig.* johannes tholde tholimodhelica dödhin. oc sidhan tholkin dödh *Bo* 82. the motte tha skylla her magnus gren som them hade wollit toligit men *RK* 2: 7926. komma ith tulkyth anskry i landith i blandh almoghen *BSH* 5: 316 (1508). at ey ware loffleket tolket trol leffwa konungenom til wanhedher *Lg* 219. mädhen daghen i kalmara stodh ryzer göra tolkit homodh ... i karelzlandh monde the lenna och manga byar ther opp bränna *RK* 3: 3578. — *åtföljdt af* sum. thin fadhir ... giordhe änkte thulikt ilt som thw giordhe *KL* 301. — *åtföljdt af* at. fläste thäs samma hälga renliffwes söner oc professores haffua sik oprest i tolka olydno oc genstridilse mothe sina förmän, at the aldz enga makt ... haffua them at rätta *Su* 54. — *n. sing. i omedelbar förbindelse med följ.* lika *el.* sliker *(i best. form): något sådant, något så förskräckligt.* huar hörde man tolkit slika *RK* 3: 2840. nyligha är ey hörth tolkit liike *ib* 3572. **3)** *sådan, likadan, af likadan el. samma beskaffenhet.* jak skodhar thetta torn thy swa innerlik iak vil tholkith göra hema at mik *Fl* 1249. — *i omedelbar förbindelse med följ.* sami: *likadan, enahanda, samme.* tholikt sama iärtikne hände j paris *KL* 41. hon pläghadhe tholka sama iidh *Fl* 596. *Fr* 698. hans likame hawer tholka samo natwro som annor diwr *MB* 1: 125. tholik sama *(similis)* rätuisa är aff mannenom swa som aff änglomen *Bir* 3: 461. — *n. sing. likadant, enahanda, det samma.* tha thik händir tholkit sama *(simile)* *Bo* 10. man ma tholkit sama *(idem)* sighia af hans vmskärilsom *ib* 39. en wälborin iomfru lowadhe at göma iomfrudom ok kesarans son lowadhe tholikit sama j sama timanom *KL* 52. *ib* 334. nakot tholkit samma läsom wi ... aff ... symeon *Su* 368. **4)** *lika stor. åtföljdt af* sum. tha är thinna siäl vidhlekir tholkir som himilsins *Bo* 78. — *särsk. i n. pl. el. sing. i fördubblande el. mångfaldigande uttryck.* skal han tholik tw ater giälda *(duplum reddet)* *MB* 1: 338. spurde barlaam huru gamal han war. barlaam sware sik wara xl ara gamblan josaphat swaradhe thu synis tholikt thw gamal *Bil* 618. hulkin forlatir for mit nampn hws älla brödhir älla systir han scal taka til löna tolik thusanda *(tusen gånger så mycket, tusenfaldt)* *MP* 1: 215. aff enom näwa watn ma wardha tholik tio wädher oc aff enom näwa wädher ma wardha tholik tio elder *MB* 1: 88; *jfr* **sliker 3. 5)** *sådan ... som, den ... som, hvilken, hvilken som hälst ... som.* biuþar iak þik at boua viþ þolika kirkio þu vilt *Bu* 144. **6)** *den och den, en viss.* bidher iak tik at thu atirkom tholkin *(tali)* dagh *Bir* 4: 33. sänt mädhir mic min brodhir til tholikin *(quodam)* stadh *KL* 240. — *Jfr* **sliker, þyliker, ä.**

tholilse, *n. pl.? lidande.* thz är som änkte. hwilket thu thol. vm thu thz rättelika vägher ok likna vidh thinna forfädhra pino ok tholilse *Su* 436.

thollika (toleligha *Lg* 821. **thollelika** *MP* 2: 129; *Bir* 5: 18. **tholulika** *ST* 119. **tulelika: -likare** *Su* 172. **thululica** *Bo* 82. **thululiga** *Bir* 4: 97. **tululiga** *MD (S)* 274. **tululegha** *Gers Frest* 13**),** *adv.* **1)** *på ett sätt som är möjligt el. lätt att fördraga el. uthärda.* gudh matte thollicare *(tolerabilius)* synas j mandomenom än j guddomenom *Bir* 2: 297. **2)** *tåligt, med tålamod.* at han vmbar thollika sin forradhara *Bo* 175. at thu skuli ... vmbära them (ɔ: dröuilse) thollica *ib* 106. han ... tok thululica hwart eet hug *ib* 82. toleligha lidha haardh swar *Lg* 821. *MP* 2: 129. *ST* 119. *Bir* 4: 97. *MD (S)* 274. *Su* 172. — (?) tha är ren likamans qwämmelighet, wm hon j bland lastanna othama gälnizsko thollelika haldz *Bir* 5: 18. **3)** *fördragsamt, med ro, utan ovilja el. missnöje.* thz är ekke lithen syndh, tululegha höra bakdanthan *Gers Frest* 13. — *Jfr* **othollika.**

tholliker (tholeliker: -likare *Su* 429. **tholuliker: -likare** *Bir* 1: 215. **tululigen** *(ack. m.)* *MD (S)* 274**),** *adj.* [*Fnor.* þolligr] **1)** *dräglig, möjlig el. lätt att bära el. fördraga.* hwa vänte ey thollicare *(tolerabiliorem)* vara höghfärdhena i them rika än i stafkarlenom *Bo* 124. gör hänna sorgh thollikare *ib* 202. tholelikare är at en är onder. än flere *Su* 429. *Bir* 1: 215. **2)** *tålig.* wi läsom ... aff een tululigen man *MD (S)* 274. — *Jfr* **otholliker.**

þolomoþ (tholomodh *Bil* 85, 214; *Bir* 1: 17, 2: 274, 3: 38, 315; *MP* 2: 71; **-modhe** *Bir* 1: 238, 2: 206. **tholomod** *Bil* 369; **-motz** *Bir* 2: 299. **tolomodh** *Su* 50, 175. **tholumodh** *Bo* 45; *MP* 1: 258; *Su* 437; **-modhit** *Bo* 175; **-modhz** *Su* 434; **-modhe** *ib* 429. **tholamodh** *MP* 1: 14; *Bir* 2: 265. **tholamoodh** *Al* 6175. **tholemodh** *Bil* 537; *Bir* 2: 108. **tholemod: -modz** *ib* 35. **tholimodh** *Bo* 12, 48, 125; *Gr* 279; **-modheno** *Bo* 197. **tholmod: -modzsins** *MP* 2: 71. **thulomodh** *KL* 42, 214, 215. **thulomoth** *Su* 156. **tulomodh** *Lg* 821; *MB* 2: 297, 336. **tulomod: -mode** *ib* 333; **-modz** *ib* 338. **thulumodh** *KL* 204, 207, 249; *VKR* 64; **-modhz** *KL* 214. **tulumodh** *MB* 2: 335. **tulumod** *ib.* **þulimoþ** *KL* 183. **thulimodh** *Bir* 4:

Digitized by Google | Original from PRINCETON UNIVERSITY

17; *Ber* 115, 116; **-modhinna** *ib* 116. **thwlimodh** *ib* 115; **-modhinna** *ib* 116, 119. **tulimodh** *Lg* 823. **tulimod** *Ber* 115. **twlimod: -mode** *Su* 172. **thulimot** *ib* 339. **thulmodh: -modhe** *Ber* 249), *n. och f.* [*Jfr Isl.* þolinmœði] **1)** *tålamod, ståndaktighet, förmåga att uthärda.* katerina tröste them til tholemodh *Bil* 537. thera handa thänkilse dughir til dröuilsanna ok frestilsanna tholimodh *(tålamod i vedermödorna och frestelserna) Bo* 125. tholemodh j genuerdhoghom thingom *Bir* 2: 108. til thins tholemodz styrkilsa *ib* 35. nar mannin stridhe j gudz thiänisto oc j tholomodhe suasom starkir riddare j stridh *ib* 206. tholomodh j ärfwodhe *ib* 3: 315. wi lidhom thz mz tholamoodh *Al* 6175. *Bil* 85, 369. *KL* 42, 204, 207. *Gr* 279. *MP* 2: 71. *Bir* 1: 238, 4: 17. *VKR* 64. *MB* 2: 297, 333, 335, 336, 338. *Ber* 249. *Su* 50, 156, 163, 434. **2)** *tålamod, saktmod, långmodighet.* han ... väghir ... mz godhom vilia hans wredhe hulkin han gate fordäruat i enom punkt. hwat mykyn ödhmiukt thätta är oc stort tholimodh *Bo* 12. kärlekin beuisas i hans välsignadha licamma sacramento ... tholumodhit. at han vmbar thollika sin forradhara. ok tholde mang obrygdhilse *ib* 175. manzins höghfärdh tholdis ok vmbars länge aff mit tholomodh *Bir* 2: 274. swa som rätuis domare hauande tholomodh j rätuiso *ib* 3: 38. the vilia ey nw böghia sit harda hierta til hans tholamodh *MP* 1: 14. ofwärfar mz thulimodh thera hat och smälikhet som wm thik bakdanta, bryt syndher obrygdhilsinna strala och skot mz thulimodhinna skiöld, sät thwlimodhinna bwklara mot thwngonna swärdh *Ber* 116. halt thwlimodhinna thysto *ib* 119. ther widh lifdhe han mz godho tholomode ... siwttan aar *Bil* 582. forwin annars ildzsko mz thino tholumodhe *Su* 429. o min sötaste gudh, huru länge oc mz huat thulimot thu mik wslom syndara, tik genstridande, stadherlika tholde *Su* 339. *Bil* 214. *KL* 183, 214, 215. *Bo* 45, 48, 116. *MP* 1: 258. *Bir* 1: 17, 2: 265, 299. *Lg* 821, 823. *Ber* 115. *Su* 172, 175. (tholomodhe *för* otholomodhe: sua mykyn thäs hälghe andz styrkir är j thy hiärtano at thz brydz aff ängo tholomodhe *(impatientia) Bir* 2: 127.) — *Jfr* **otholomodh.**

þolomoþa, *f. tålamod, ståndaktighet.* natalia ... saghþe þöm hans ... þolomoþo *Bu* 521. sagdhe sinom herra hans lifnadh ok tholomodho *Bil* 582. nimber iak dygdh aff thera odygdh. thäs mere tholomoda *(ändradt till* tholomod*)*. at the mer mödha mi(t moodh) *ib* 369. christus tholde alla thässa hems pinor ok mödho os til godho *(ändradt till* godh*)* tholomodo *(ändradt till* tholomodh*)* ok astundan himerikis ro *ib* 85.

tholomodhelika (*Bir* 1: 66, 355. **tholomodhelica** *Bo* 197; *Bir* 2: 123, 305, 3: 129, 339; **-licare** *MP* 1: 69. **tholomodhlika** *Bir* 1: 18; *Su* 437. **tholomodlika** *Bir* 1: 194, 196. **tolomodhlika** *MP* 1: 14. **tholumodhelica** *Bo* 111, 188. **tholumodhlika** *Su* 416, 435. **tolamodhlica** *MP* 1: 69. **tholemodhelica** *Bo* 189. **tholimodhelica** *ib* 4, 8, 12, 82, 101, 145; *Gr* 277. **tolmodlige** *RK* 2: 8517. **thulomodhelica** *Bir* 2: 221. **tulomodhelica** *MP* 1: 258. **tulomodeliga** *MB* 2: 296. **thulomodhilica** *KL* 215. **thulomodholika: -likast** *ib* 31. **thulomodhlika** *ib* 50, 79, 106. **thulumodhelica** *Bo* 76, 94; *KL* 207, 214. **thulimodhilica** *ib* 252. **twlimodhelika** *Su* 50. **thulmodhlika** *KS* 20 (49, 21)), *adv.* [*Jfr Isl.* þolinmóðliga] **1)** *tåligt, med tålamod, ståndaktigt.* tholimodhelica vmbära ginuärdhogh thing *Bo* 101. johannes tholde tholimodhelica dödhin *ib* 82. i alle genuärdho ... skalt thu thik gladhelica oc tholumodhelica hawa *ib* 111. thula al thing gladhlika ok thulomodhlika *KL* 50. at ... dröfdhe *(näml.* skullin*)* thäs tholomodhoare *(sannolikt för* tholomodholikare*)* at thola syna ysäld *(ut tribulati tolerarent miserias suas patientius) Bir* 2: 38. tolmodlige led konung karl thetta *RK* 2: 8517. *KS* 20 (49, 21). *KL* 79, 106, 207, 252. *Bo* 145, 197. *Gr* 277. *Bir* 1: 18, 2: 123, 221, 305. *MP* 1: 258. *Su* 50, 416, 435, 437. **2)** *tåligt, saktmodigt, fogligt, långmodigt.* skodha ... huru thulumodhelica han stadde hänne alt thz hon giordhe *Bo* 76. huru tholomodhelica han lätir sik fanga oc binda *ib* 189. gwz son talar til sina brudh hwi dröwis thu at jak thol han swa tholomodhelica som mik gabbadhe *Bir* 3: 339. war skapare vmbär nw tolomodhlika mz oss *MP* 1: 14. thul iak mannenom tholomodlika alt til ytersta punctin *Bir* 1: 194. kärlekx fullir ok godhir konungir ther granlika wet stadsins ondo gerninga ok thol tholomodlika them som ther byggia *ib* 196. hedhninga. hulka han *(Gud)* tulomodeliga lidher alt til ädan *MB* 2: 296. *Bo* 12, 188. *Bir* 1: 66, 355, 3: 129. *MP* 1: 69. — *tåligt, med ro, med lugn, i stillhet.* blef ... världinna frw mz sinom son oc gambla karlenom iosep tholimodhelica mz alle ödhmiukt quar vidh iätuna *Bo* 4. han ... bidhar tholimodhelica ... thz som them bör framledhis göra *ib* 8. thulumodhelica vmbära hans fran uaru *ib* 94. *KL* 31. — *Jfr* **otholomodhelika.**

tholomodhogher (**tholamodhuger. thulumodhogher**), *adj.* **1)** *tålig.* tholamodhuger j genwärdhu *Bil* 245. **2)** *fördragsam, långmodig.* sigher han *(Paulus)* ... warin thulumodhoghe til alla *Ber* 50. — *Jfr* **otholomodhogher.**

tholinmodhogher (**tulinmodhughr. tulinmodhögher**), *adj.* [*Jfr Isl.* þolinmóðr] **1)** *tålig, ståndaktig.* at han haui stadhughan ok tulinmodhöghan hugh *KS* 45 (115, 49). **2)** *tålig, saktmodig.* war tulinmodhughr i annors ordom *(loquentium patiens) KS* 25 (64, 27).

þolugher (**-ogher. þulugher. thulugher. thwluger: -ug** *Ber* 115. **tulughr** *KS* 49 (125, 53). **tuluger: -ug** *Su* 175. **twlugher** *ib* 113. **thulogher: -oghe** *Bo (Cod. B)* 341), *adj.* **1)** *tålig, i stånd att tåla el. uthärda, ståndaktigt uthärdande, ståndaktig.* tholugher j ginuärdo *Bil* 885. *KS* 49 (125, 53). nar thik koma dröuilse til. tha var thologh *Bo* 12. at vi ärom äkke tholughe i alle ginuärdho *ib* 82. vara stadughe oc thuloghe j dröfwilsom *ib (Cod. B)* 341. nar the äru sua thulughe som jak var, hulkin som aff fotzsins yliom oc til jässan var sua sargadhir at änkte var helt a mik *Bir* 2: 176. **2)** *tålig, saktmodig, långmodig.* hwar een iþna at finnas ... väluiliughare oc þulughare än annar *KL* 183. moyses war aldra manna millaster i iordhrike, oc fore thy hämpde gudh hans orät, at han war siälwer thulugher *MB* 1: 395. thz ordhit som almännelika sigx af almoganom hulkin som tholughir är han forsmas af allom *Bir* 1: 57. *Bo* 72. *MB* 1: 385. *Bir* 1: 116. *Ber* 115. *Su* 113, 175. han

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(Gud) är ... tholughir oc mykyt miskunsambir, oc vmbärande vara ondzsko *Gr* 295. *Bir* 1: 16, 98. hwi iak är swa thologhir vidh onda män *ib* 73. — *Jfr* **otholugher, tholliker.**

tholughet, *f. Jfr* **otholughet.**

tholughmodh, *n. Jfr* **otholughmodh.**

þolughmoþa, *f. tålamod, ståndaktighet.* han ... tröste þöm tel þolughmoþo *Bu* 499.

þor, thorfasta *o. s. v., se* **þör, thörfasta** *o. s. v.*

þora (torra *Di* 135. **torrä** *ib* 68, 134. **thöre** *RK* 3: *(sista forts.)* 5160. **thörra** *MB* 1: *(Cod. B)* 551. **þura** *L.* **thura** *Bir* 1: 200, 207 *(på tre ställen); Ber* 270. *pres.* 1, 3 *pers.* **þor. thor. tor. thör** *Bil* 643; *Iv* 553, 1297, 1305. **tör** *LfK* 170. 2 *pers.* **thör** *MB* 1: 409. **thort** *(frf. följ.* thu *el.* thw*) KL* 78, 261. *pl.* 1 *pers.* **thorom** *RK* 2: 3641. 2 *pers.* **thorren** *RK* 2: 4945. **thörem** *(för* **-en,** *i' förbindelsen* ij thörem möta*) Al* 1700. **tören** *RK* 3: *(sista forts.)* 4350. **töre** *ib* 4352. *konj.* **thuri** *Su* 448. *impf.* **þorþe. thordhe. torde. þörþe** *ÖGL Eþs.* 5: *pr.* *supin.* **thort** *Bir* 2: 299, 3: 408; *Lg* 3: 220. **thorit** *Bo* 190. *refl.* **toras** *KS* 61 (152, 67). *pres.* **torss** *Di* 100. **törs** *Su* 88; *Lg* 3: 7. **törss** *RK* 3: 2076. *impf.* **thordhis. tordhis. tordis. tordes.** *part. pres.* **thorandis** *KL* 325. **thörrandis** *MB* 2: 191**),** *v.* [*Isl.* þora] *L.* **1)** *våga, töras, drista.* grymbar karl ... þor eigh framganga *Bu* 19. þor iak eigh nokrom amot han[s] buþi biuþa *ib* 509. octouianus kunogar var ... sua räþeleken at änghen þorþe se han vreþan *ib* 62. berit ... sagþe þera guþ ... eigh þora tala, siþan bartholomeus com þar *ib* 204. cristne män þorþo eigh stigha staþen *ib* 496. the sagdho sik ey thora minzsto my(g göra oro j hans) herberghe *Bil* 164. sara thordhe ey widher ganga at hon lo *MB* 1: 189. thu skulle ey hawa thorit läta thin mon op mot thöm *Bo* 190. huru thort thu sitia a biscops säte *KL* 78. hwa äst thu ... ther thik thordhe thetta tagha til handa *Fl* 1585. ey thorande fresta thom *Bir* 2: 109. thän är mykith räd ey thor skälwa *GO* 806. then som then vndarleka hestin thor ridha *ST* 514. iak tor ey komma til idher *Va* 50. ey tör han orsaka sik *LfK* 170. *Bu* 23, 129, 500, 516. *Bil* 643. *KL* 261. *Bo* 114, 146. *MB* 1: 249. *KS* 81 (201, 89). *Bir* 1: 140, 200, 207, 2: 147, 299, 3: 47, 408. *Iv* 553, 1297, 1305, 2734. *Al* 1700. *SD NS* 1: 639 (1407). *RK* 2: 3641, 4945, 5761, 3: 904. *MD* 371. *Di* 68, 134, 135. *Ber* 270. *Su* 448. thor jag eky wage nogre penige nw ower at sendhe *FM* 219 (1505). biskopen ... talar tel hänna ... i dagh skalt þu mz mik äta hon þakaþe hanom for buþet ... ok sagþe eigh þora *Bu* 144. gerna hafdhe han giwit honum sina gawor vm han hafdhe thort *Lg* 3: 220. — *våga, drista utföra?* han widher sigher thz gudh giordhe gudz gerning han fore sina *(såsom sin?)* thordhe ok wil gudz gerning bäter skapa *Al* 6380. — *töras begifva sig, våga sig.* at konung karl ey til calmarna torde *RK* 2: 8444. *ib* 6185. the ey wille troo ath byscopin torde fram *ib* 3: 482. — *vara dristig, vara modig.* een ärligh junkare som wäl torde *RK* 3: 3177. **2)** *för att uttrycka en förmodan el. sannolikhet: kunna, töra, torde.* moske mig kan och sammaledes henda ati tören än en tiid edhra kåpa omwenda *RK* 3: *(sista forts.)* 4350. som i giorde mott kong karll stortt swiik så töre i sammaledes göra mott mig *ib* 4352. edher nåde thöre the göra samma odygd *ib* 5160. **3)** *genom förvexling med* **þorva:** *behöfva.* ekke tor tw *(þarftv)* ther sa rosa aff *Di* 113. *Jfr* **þorva.** — *refl.* **thoras,** *töras, drista sig, våga.* ängin skal toras göra ella lata mote hånom *KS* 61 (152, 67). ey thorandis ... at framgaa *KL* 325. sannelika om iak maa äldher törs at sighia, en widher oc kather älskare äst thu *Su* 88. badh mik thöm thän riddara fa ther thöm threem brödhrom thordhis een besta *Iv* 2736. engin thera tordis slotted naka *RK* 2: 8868. ingen fanzs som tordes biidha *ib* 3: 922. han ... tordhis ekke skilia sic widhina *Lg* 45. *Di* 100. *RK* 3: 1828. *MD* 344, 371. *Lg* 438, 3: 7. *MB* 2: 170, 191. — *töras begifva sig, våga sig.* swänske ey tordes fram *RK* 3: 3948. *ib* 2076. — **thora vidher,** *behöfva.* hwg till mz bada händer tw tor thz alt wid *(þess munir þu viðr þorfa) Di* 49. — *Jfr* **þura, thurugher, thurulika.**

thordombla, *f. ett slags klädesplagg.* lego ... vendilo rubeam capam et rubeam thordomblo *SD* 3: 755 (1313). *Jfr* **kordhumbla.**

thorduna (torduna. torddöna), *f.* [*Jfr Sv. dial.* döna; *N.* dyna; *Isl.* duna, reiðarduna, reiðiduna] = **þordyn.** aldra elementa striidh, som komber aff lyghn elder oc torduna *(Cod. A* thordyn 122*) MB* 1: *(Cod. B)* 537 *(bör möjl. föras till* **þordyn***).* tha som vij torddönona *(tonitrua)* haffdho taladh syna röster *ib* 2: 348.

þordyn (thordhyn *Bil* 571; *Gr (Cod. D)* 379; *LB* 3: 186. **þordön** *Bu* 526. **thordön** *Bir* 3: 145; *Al* 10337; *MP* 2: 113; *Lg* 986. **tordön** *LB* 7: 83, 84, 85, 86, 87, 88; **-dönin** *Bir* 3: 221; **-dönen** *Su* 353; *LfK* 114; **-dönena** *MB* 2: 348. **torddön: -döna** *ib.* **thordhön** *LB* 3: 185. **tordhön** *ib* 7: 86. **thoordön** *Ber* 289. **thoor dön: -dönen** *Su* 95. **thordun** *ST* 198. **thordon** *Di* 78. **tordhon** *MB* 2: 79; **-dhona** *ib* 340. **thordin** *LB* 3: 186 *(på fyra st.).* **tordin** *ib (på två st.).* **torden** *ib.* **thordhan** *ib.* **thordan** *ib. pl.* **-ir. -ar),** *m.* [*Fdan.* thordyn, thordun] *tordön, åska.* j samu stund com þordön sua räþelecar at mykit folk do *Bu* 526. jordhdyn ok thordhyn komo j samu stundh *Bil* 571. tha vardh bradhelica en röst swa som störste thordyn *Gr* 297. tha kom mykin thordhyn oc lyngäldir *ib (Cod. D)* 379. skyt vexste owir allan hymillin ok kom mz mestom tordyn ok lyugn eld swa starkom at manga manna liiff ändadhis vidh then dönin *Bir* 1: 263. tha kom tordönin ok slo han til dödz ok liugn eldin vpbrände tha alstingis hans blyghelika limi *ib* 221. stort owädhir byriadhis aff thordun liongeld oc rägn *ST* 198. mädhan thu pläghar läsa salue regina skal thik hwarte thordyn ellir lyongeldh göra skadha *ib.* ther kom rädhelikin thordyn, lyungeldir oc haghil ofwir alla mato *ib.* war sa till them see ther the hwggo hwar vppa annars wapn som thz haffde warit en liwng eld. oc sa small i skogen aff theris slagh som thordon slar *(storir brestir ero af hoggom þeirra sem hinar mesto reiðarþrumur) Di* 78. komber tordön i then manaden, tz teknar stor plaaga oc död *LB* 7: 84. *MB* 1: 122, 330. *Bir* 3: 145, 191, 411. *MP* 2: 113. *Al* 419, 10337, 10429. *Lg* 986. *MB* 2: 79. *Ber* 289. *LB* 3: 185, 186, 7: 83, 85,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

86, 87, 88. aff sätheno vtgaa lywngeldha oc rösther oc tordhona *(tonitrua)* *MB* 2: 340. taladhe ... vij torddöna syna rösther *ib* 348. thz som the vij tordönena sagdo *ib.* tha the skulu höra then rädhelika tordönen ite maledicti in ignem eternum *LfK* 114. *Su* 95. — **thordyna bräsker (-bresker. -brasker. thordina bresker** *Bil* 238**),** *m. åskknall.* kom swa stor thordyna bresker ok lynghn elder at ängin thorde standa *Bil* 250. *ib* 238. bidhin gudh fore mik, at han frälse mit land aff haghle oc thordyna braskom *(Cod. A* thordyna brästum 302*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 554. — **thordyna bräster (thordinna-),** *m. åskknall.* kom thordinna brästir ok asikkia elder *Bil* 108. bidhin gudh fore mik at han frälse mit land aff haghle oc thordyna brästum *(ut desinant tonitrua Dei et grando)* *MB* 1: 302. tha forganger iämsköt haghel oc lyghna oc thordyna bräster *ib.* *ib* 300. — **thordyna ganger,** *m. åska.* tornit skalf stundom swa som for thordyna gang *Bil* 722. — **thordyna röst (tordhona-),** *f. tordönsröst.* hördhe iak eth aff iiij dyurom sighiandis swa som mz tordhona röst *MB* 2: 341. tha wordho tordhona rösther *(tonitrua et voces; för* tordhona ok rösther?*)* *ib* 345. *Jfr* **thordyns röst.** — **thordyna slagh (thordona-),** *n. åskslag.* eeth rädhelikit thordona slagh *ST* 150. *Jfr* **thordynslagh.** — **thordyns blaster (thordyns blästir. tordöns bläster),** *m. åskväder, åska.* ther eptir dömdhis siälen diäflenom ok the badhin saman bunden nidhirforo til heluitis swa som thordyns blästir *MP* 1: 327. i thy tha hördes owan en rädeliken röst, swa som höxta tordöns bläster *(vox ... quasi tonitruum)* *Su* 129. — **thordyns röst (tordöns-),** *f. tordönsröst.* jak hörde ... röstena aff hymmerike ... swa som stor tordöns röst *MB* 2: 354. *Jfr* **thordyna röst.**

thordynslagh (tordön-), *n. åskslag.* at han *(Tor)* skulde ... förtagha them liwngheldh och tordönslagh *PK* 225. *Jfr* **thordyna slagh.**

thorf, *se* **þarf.**

þorft (torft. torpth. þörft. thörft. thörfft. törft. törfth. tyrft. tyrfft. tharft. tarffth. -ir), *f.* [*Fdan.* thyrft, thörft. *Isl.* þurft] *L.* **1)** *tarf, behof, behöflighet.* hafwin gömo vm han ok gaan ok gömen swa som i vitin thorft vara *MP* 2: 22. här til ... var ey tyrfft at bedhas *ib* 1: 149. ey är tyrft, at nakor spyri tik *ib* 150. — *med prep.* hwat thorft är här aat liuse *KL* 347. hafdho the änga nödh äller thörfft til iwdha skyrdha skirsl *MB* 1: 450. gafwo thz ... fatiko folke. hwariom som han hafdhe tharft til *Gr* 307. — *med gen.* thäs. thäs är ey tyrft *MP* 1: 150. twa thera fötir som thäs thorft hafva *Ber* 252. **2)** *tarf, behof, det som (för ngn) är behöfligt el. nödigt; nödtorft.* fatöka mannä þörft *SR* 39. then som forsmar fatikan bedhandis sina torft *MP* 1: 191. gif honum *(den fattige)* sina törfth *ib* 192. ärwodha ... til sinna lykamlika thörft oc vppe häle *ST* 539. göri lika thorftynne medh skällikhet *VKR* 79. — (?) at diki oc dikis rätter skulu uptakas ther sum thyr ... wer *(en annan afskr. har* thyrf ... wer; *för* thyrft kräwer?*)* *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *pl. förnödenheter.* funno the redho for sik badhe skip oc wädherlek oc alla thorfte *Lg* 3: 221. — (?) annor skipsens tarffther *PM* 72. **3)** *behof, nödvändighet, nödtvång.* smitta ey thins gudz nampn, vtan tyrft swäriande vm thz fanytliga *MP* 1: 315. jak köpthe fäm ygxna ökia ok mik är törft *(d. v. s. jag måste)* at ga pröfua them *ib* 193. skal biskopin them jnsätya j brödhrana gardh af hwilkom the skulu aldrigh vtga vtan j kirkiona vtan j sua store tharft oc fallom ath thet maghe engaledhis latas *VKR* 71. utan all tillfälle nokra handa thranga thorft älle bön skal engin wärldzman älla quynna ... jngaa j systrana klosters inlykkilse *ib* 60. **4)** *behof, brist?* hwat hiälpir thik at thu fordäruar kroppin mz ofmyklo ok oskällico äruodhe ok hawir sidhane thorft *Bo* 138. **5)** *nöd, betryck?* i tolka stoora torpth *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). — *Jfr* **almännis-, nödh-, viþer-þorft (-thörft).**

thorftelika, *adv.* *Jfr* **nödhthorftelika.**

þorfteliker (thorftelikin *Bir* 3: 256. **törpteliken** *MP* 1: 55. *f.* **thörfftelik** *MB* 1: 148. **thorftelikin** *Bir* 2: 107, 323. *n. (nom., ack.)* **torfftelikt** *RK* 1: 4259. **þyrftilikt** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **thorftelikit** *KL* 135, 247; *Bo* 16, 91, 128, 131. **torfftelikit** *Bir* 5: 98. **törftelikit** *MP* 1: 193. **törfftelikit** *Su* 96. **tarfftelikith** *PM* 72. **tarfftelikit** *LB* 3: 69. *ack. m.* **thyrftelichan** *SML Add.* 1: 7. **thorftelikin** *Bir* 3: 167. **torffteleghen** *PK* 224. *pl. nom., ack. n.* **thorftelik** *Gr* 302. **tharftelik** *ib (Cod. D)* 396. **þyrftelik** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **thorftelikin** *Bir* 2: 274. **tyrftelikin** *MP* 1: 150**),** *adj.* [*Isl.* þurftuligr] *L.* **1)** *behöflig, nödig.* nar hon hawir sofwit thorftelikin sömpn *Bir* 3: 167. mins mandoms takilse var thorftelikin *ib* 2: 323. sänga oc annat thz som i huseno är thorftelikit *Bo* 16. *ib* 128. *LB* 3: 69. the skipto hwariom swa som thorftelikit var *KL* 135. dömum wir thät þyrftilikt ok rathilikt at fälla nokor þing i almännilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). thätta är thorftelikit *(necesse)*. älskoghan swa länge thola *Bo* 91. är törfftelikit at mine wener här i wärldenne haffwi til mik badhe kärlek oc swa räddogha *Su* 96. huat hwariom torfftelikit är *Bir* 5: 98. hulkins lifwirne som ... var mykyt thorftelikit kirkionne *Bo* 131. annat slikt som rikeno war torfftelikt *RK* 1: 4259. *MP* 1: 55. *Bir* 2: 107. hiälp mic i allom frestilsom. swa som thu veest mic vara thorftelikit *KL* 247. mik är törftelikit *(necesse habeo)* at ga ok see then byn *MP* 1: 193. stundom hände at aff suartom oghn vtgar faghir lughi nyttelikin ok mykyt thorftelikin *(utilis et valde necessaria)* til at smidha faghra gerninga *Bir* 3: 256. hafdhe ey barnith syndena aff modher weyna, tha ware thässkyns skirsl til ängxins thörfftelik *MB* 1: 148. til redha the thing som thorftelik varo til bygning *Gr* 302. fyra ting ... ther til tyrftelikin at nakor höris af gudhi j sinom bönom *MP* 1: 150. *PM* 72. **2)** *nödvändig, angelägen, viktig.* vtan man hawe þyrftelik fall *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **3)** *nyttig.* the thing som licamenom äro thorftelikin ok siäline ey skadhelikin *Bir* 2: 274. **4)** *lämplig, god.* the ... hedradhe honom *(Tor)* före torffteleghen wäderlek *PK* 224. j thässo lande räghne siäldon älla ok aldregh i thorftelikom tima *KL* 312. — *Jfr* **vidherthorfteliker.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thorftelikhet, *f. det som är behöfligt (för ngn), förnödenhet, förnödenheter.* en lithin porter j gynom hwilkin brödhranna torfftelikhet *(res necessaria)* som är wedher oc annat slikt skal anamas *Bir* 4: 87.

thorftogher (thörftogher: -oghasta *Bir* 4: 156. **thörfftogher: -ogh** *StadsL Kg* 16: 1. **thörfftugher** *ib* 3. *n.* **thorftokt** *Bo* 138**),** *adj.* [*Isl.* þurftugr] *L.* **1)** *behöfvande (ngt), hafvande behof (af ngt), i behof (af ngt). med prep.* at. han var thorftoghir aat licamlicom mat til sit behof oc vppehälle *(sustentatione cibi corporalis indigentem) Bo* 52. **2)** *lidande brist (på ngt). med gen.* the ... bodho ther siw aar swa som pilagrima ok wtländningia fatike oc mangx thorftoghe *(pauperes et egeni) Bo* 14. **3)** *behöfvande, fattig.* thu är thorftogha siäla nadhagiuare *Bir* 4: 143. **4)** *behöflig, nödig.* hon *(ödmjukheten)* är swa mykyt thorftogh. at vtan hona synas hwazske renlekir älla kärlekir vara dygdhe *Bo* 43. är thik thorftokt skällikhetinna lius *ib* 138. — (?) thu alla siäla thörftoghasta *(för* alla thörftoghasta siäla? *i sådan händelse att föra till* **3;** *jfr det under detta mom. anförda språkprofvet)* nadh gifuare *Bir* 4: 156. — *Jfr* **vidherthorftogher.**

þorn (ss *m. pl.* **-ar),** *m. och n.* **(***Bo* 195**)** [*Isl.* þorn] *L.* **1)** *torn, törne, törntagg.* wtdragha en thorn *Bil* 627. hwi skal jak taka thorn w annars footh ok sätia i min *GO* 178. the *(flädermössen)* hafdho ... föter hwassa som en thorn *Al* 5210. howdhit hans fult mz thornom *Bo* 195. the bitarlico hwassasto thornin ginom stungo hans hälghasta howdh *ib. Bir* 1: 244. rosin ... är ... liin at hanna ok tho wäxir hon ey vtan j bland thornana *ib* 66. stundom wärnar ... thornin rosina *ib* 67. thornin göme rosina *ib* 2: 53. — *bildl.* syndinna thorn *Bir* 2: 53. *GO* 66. — *törne, törnqvist.* kronadho han mz thornom *Bo* 194. — *koll. törne, törnris.* satto the krono af torn owir hans howdh *Bir* 1: 30. mz thorn kronas *ib* 3: 473. *Lg* 334. skal iak ... sargha idhert köt mz torn oc tyslom *(spinis tribulisque)* aff öknenne *MB* 2: 93. bardhe sik mz thorn ok qwista *Iv* 2069. **2)** *törne, törnbuske.* the äru like tornsins fruct som kallas hiupun *Bir* 1: 156. lägx thessin fructin j iordhena tha vpuexa annantidh andre torna *ib. ib* 157. *MB* 1: 83. tornin bär ey vinbär *MP* 1: 232. thitzla oc thorna waro skapadhe fore adams synd *MB* 1: 59. somlikin *(näml. säd)* fiol mellan torna oc tidzsla. ok tornane vpuäxtho mz henne *MP* 1: 84. then sädhin som fiol j thornana *ib* 85. *Bir* 1: 246. riff opp aff thins hiärta aaker smaa torna för än the rotas *LfK* 199. — *koll. törne, törnbuskar.* hon *(jorden)* skal bära thik thorn oc thitzstil *MB* 1: 161. *ib* 59, 132. *MD (S)* 286. at ther waxe hwarke thorn älla thizstil *Bil* 227. *ib* 422. han ran vp ... som roos af thorn *ib* 829. han ridher ... til thz bergh han for sik sa genom thorn ok thiokka qwista *Fr* 121. **3)** *spänntorn.* sölge och torna *(näml. voro)* aff rödhe gull *Fl (Cod. C)* 535. — *Jfr* **hagh-, hiupona-, naghl-, slan-, sylghio-thorn,** *äfvensom* **thörn, thörne.** — **thorna krona,** *f. törnekrona.* the sätthe oppa hans hwffwdh ena torna crona *Lg* 3: 85. *Jfr* **thorn-, thörne-krona.** — **thornakronadher,** *p. adj. törnekrönt.* i hans torna kronadhe huffwth *Lg* 3: 86. *Jfr* **thornkronadher.**

thorngadder, *m.* [*Fdan.* torngad] *törntagg.* thz synis them som the sithi mellan torn gadda *MP* 1: 52. mange blodz bäkkia nidhirflutu aff thorngaddomen owir hans änlite *Bir* 2: 133. *ib* 3: 136.

thornisker (*n.* **thornist** *SD* 4: 105 (1329); *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 707 *(urk. fr.* 1397*).* **thörnist** *SD* 5: 637 (1347)**),** *adj. från Thorn (i Preussen).* — *n. tyg från Thorn. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 707. vnam tunicam thornist *SD* 4: 105 (1329). ipärst oc kortrist ma oc skal gyäldäs fore half mark ... thörnist fore syu örtughä *ib* 5: 637 (1347).

thornkrona, *f. törnekrona.* somlike sätia honom thornkronona a howdhit *Bo* 181. *ib* 194. *Bir* 1: 34, 84, 111, 2: 133, 3: 271. *Lg* 3: 86. *Jfr* **thorna-, thörnekrona.**

thornkronadher, *p. adj. törnekrönt.* hans thorn kronadha howdh *Bo* 181. *Jfr* **thornakronadher.**

thornkäpper, *m. törnkäpp, käpp af törne.* laarin ok skinubenin syntis swa som twe thorn käppa *(baculi spinosi)* fulle mz huassasta thorngaddom *Bir* 3: 136. *ib* 138.

thornpigger, *m. törntagg.* aff torn pigge kronadhe the hans hoffuudh *MD* 35.

thornqvister, *m. törnqvist.* the som thz göra äru i bland andra ... swa som rosen mällan thornquistana *Su* 424. *ib* 407. *Jfr* **thörneqvister.**

þorp (thörp: -um *SD NS* 1: 126 (1402); **hässingxstörp** *ib* 91 (1401)**),** *n., och* **þorper? (***pl.* **-ar),** *m.?* [*Isl.* þorp] *L.* **1)** *torp; på utmark anlagdt nybygge; enstaka gård; gård el. by som uppstått af ett på utmark anlagdt nybygge; i allmh. gård el. mindre by. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 51; *Thulin, Om mantalet s.* 9 *f.; Falkman, Om mått och vigt* 1: 240 *f.; Kjellén, Vestergötlands Fornminnesförenings tidskrift* 10: 13; *Es. Tegnér, Nordisk tidskrift utg. af Letterstedtska Föreningen 1884 s.* 199 *f.; Steenstrup, (Dansk) Historisk Tidskrift* 6 *R.* 5: 344 *f.* testimonium perhibeo huius rei. quod bolstad wlgariter dictum thorpp. inicium habens a suarto hæld. usque jn grænswyk, in siluis et in aquis. et in piscacionibus. dilectum maritum meum ... possedisse. intra sepes atque foris nec aliquando ad communitatem siue almænning. pertinuisse in piscacionibus siue siluis *SD* 3: 172 (1314, *gammal afskr.*). alth thorpith *(predium)* som heter burgarstorp *ib* 1: 319 *(öfvers.).* curiam nostram in hwarf. prouincie varthoptæhæret. cum mansiuncula quadam dicta thorph. ibidem per nos empta ... contulisse *ib* 5: 29 (1341). kidiänäs medh eno þorppe, sum hete kimbbara malle *ib* 6: 180 (1350). kennis jäc ... mic ... hafua wnt oc til äwerdhlika ägho vplatet ... reenliifuis systrommen innan sancti martins closter i skäninge eet thorp som kallas akabodhe ... oc afhende jäc mic ... thet forscripna godz akabodhe ... oc tileghnar jäc thet thy fornempdo clostre meth hws oc jordh, aker oc äng, scoghom oc wtuadhum oc allom androm tillaghum när by oc fierran, innan gaardz oc wtan ... ängo vndan takno, som thy godze hafuer af aller til hört *ib NS* 1: 465 (1405). kongör iac ... mic hafua ... saalth ... magnuse i axafalzbodhum västra gaardhin i sölfuothorpe, swa som är rätte halfdelin aff thorpeno *ib* 2: 398 (1411). *ib* 399 (1411),

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

400 (1411). aff thy gotze som min son ... pantzat hafthe, som är först i hirikstadha ... twa landbo ... item I thorp, en landbo oc tw thorp ther meth annat liggiende när huidh binom, som är thorp i taby sokn ... oc annat ligiende i mogata sokn *ib* 101 (1409). the ... komo til en arman torpare byggende j skoghenom ... ginstan som leedh när mynnat kom torpet fult mz strokröffwarom *Lg* 3: 541. hon är lik fatike qvinno the ther änkte hafdhe j thorpeno älla dalenom ther hon bodhe *(habitans in convalle)* vtan litit lifwande som vare höna älla gaas *Bir* 2: 28. om nattena ij eet thorp han la *Fl* 717. the ... komo til land ... vider eth torp widher ena aa *RK* 1: 1504. haffde konung waldemar brent x^c torp *(þorpa)* oc xv kastalla *Di* 185. mangh torp oc stora byia bliffw ödhe *Lg* 3: 392. at rättara blifwa i alla bya medh the torp ther om kring liggia, swa at gestningen legges jempt om kring *GS* 59 (1474). — *i ortnamn.* totum predium quod dicitur burgharstorp *SD* 1: 319 (1247). eidem ecclesie curiam meam thorp cum omnibus suis attinenciis inpignerauj *ib* 624 (1283). nouerint vniuersi me ... curiam meam jn hognathorp cum ... omnibus pertinenciis ... vendidisse *ib* (1283). quandam mansionem in twetum. dictam merathorp. domui regularium ordinis sancti benedicti. in nouaualle. reliquid in testamento *ib* 697 (1248-59). quod ... thingolfus ... cum fratre suo nicolao ... predium suum in gudstenthorp cum vniuersis appendiciis suis aluestrensi monasterio perpetuo tradiderint possidendum *ib* 700 (1250-66). vidhemmä sokn skiptis i þre þridiungä. hägguþorppä. olafstorppä oc honborä *VGL IV* 13. hägguþorppä þridiungär *ib.* olafstorppä þridiungär *ib.* arnbiornäþorppär *ib.* olafstorppär *ib.* jak hawir ... vplatit nydala clostre mina quarn i hagbardhathorppe i ödhestuwo sokn liggiande *SD NS* 1: 638 (1407). the fornempda hagbarthathorppa quarn *ib.* — *särsk. torp som angifves ss lydande under större gård.* min gardh sandha oc thässin thorpin ther wnder liggia *BYH* 1: 185 (1381, *gammal afskr.*). *ib* 186. min forscripno godz j ydhrö j withbo j östragötlande oc j sudhermannalande medh hws jordh ... quärnom oc quärnastadhom tomptom oc tomptastadhom thorpom oc thorpastadhom *ib* 187. alt mith gotz i wisinxö ok een gardh widh junaköpungh, som hethir hidhinstorp ok een gardh i rädhishella ... meth allo thy thesso fornempdo gotzum vnderligger ... thorpa ällir thorpa stadhir *SD NS* 1: 20 (1401). tileghnar jak thet *(godset)* ... sancti martins closter ... meth tomptom ok tomptastadhum ... meth thorpom ok thorpastadhum *ib* 22 (1401). iak ... kännis ... mik hafua salt ... herra jönisse ... ok herra thomasse ... tolff örislandh ioordh liggiande i borstistom ... meth aker ok engh, husom ok ioordh, skoghom ok fämarkom, thorpom ok thorpastadhom, ok allom androm tillaghom *ib* 91 (1401). aff hendhom wi os ... thena före:dhä jordh och til egnom wi henne före:da her bo dyure ... medh hus och jordh ... torp och torpastadha *ib* 2: 6 (1408). *ib* 1: 126 (1402), 172 (1402, *gammal afskr.*), 211 (1403), 215 (1403), 2: 34 (1408). *BYH* 1: 194 (1385), 267 (1469). bescrifua alla clostirsins iordh oc ägho dela medh allom thera tillaaghum ... thorpum oc thorpastadhum *VKR* 31. forbenempda gotz ... med alle the grwnd oc egiädhommä szom ther till laåghä oc till lyddä vti the thwände nestha torpp *(in duobus oppidis vicinis) SD* 4: 585 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). **2)** *by, småstad.* the *(de kristne)* ... waro mz godhum fridhi jnnan eno thorpe *(oppido)* som callas pella *Bil* 313. thäntidh han kom til bethfage eet thorp *(viculum)* mit i väghenom *Bo* 164. j eno thorpe *(dorpe)* som kallas holtbeke *ST* 142. *ib* 32, 150, 155, 156, 157, 242. ower alla borgher oc thorp oc städher *(tam urbes quam viculos et castella) MB* 1: 421. *ib* 424. thz är ruben affkömdh, j sinom släktom j städher oc torpom ällir byyom *(per cognationes suas urbium et viculorum) ib* 2: 38. *ib* 138. torpeth *(villa)* hemona *ib* 49. *ib* 37, 52. — *särsk. under en stad lydande by.* accharom mz sinom byiom oc torpom *(vicis et villulis suis) MB* 2: 43. xi städher mz sinom byiom oc torpom *(civitates undecim et villæ earum) ib.* nio städher oc theris smastädhrom oc torpom *ib.* tio städher oc theras vndirstädher oc torph *ib. ib* 38, 44, 47. the som boo oc byggia j thenath mz sinom torpom *(cum viculis suis)* oc the som bo j magedho mz sinom torpom *ib* 46. tässe äru tolff städher mz sinom vndherlagdhom torpom *ib* 49. xiij städher mz theris torpom *ib.* **3)** *förstad.* thänne stadhin som thw saat är ey vtan som thorp *(suburbium)* vndir äronna stadh thy at j thässo thorpeno vil herran thom vt röna hulke som oquämelike äru at inganga j äronna stadh *Bir* 2: 36. — *Jfr* **afgärdha-, härads-, kloster-, köp-, landboa-, qvärna-, undir-þorp.** — **þorpa karl,** *m.* [*Jfr Isl.* þorpkarl] *L. torpare; torp.* jn fløtasundum duo thorpacarla quilibet eorum exhibebit decem oras denariorum jn morgha duo thorpacarla qui dabunt tantum jtem quinque thorpakarla prope curiam. quilibet eorum dabit sex oras *SD* 5: 327 (1344, *gammal afskr.*). septem thorpakarla *ib.* quidam thorpakarl *ib.* vnus thorpakarl in sæltisløso qui dabit duas marchas denariorum *ib.* thorpacarla sub bereme *ib. ib* 328, 330. jn bedharnum predia due marche terre de quibus proueniunt due leste annone et tres marche denariorum. de vno thorpakarl ibidem due marche denariorum *ib* 329. — **thorpa stadher (thörpastader: -stadum** *SD NS* 1: 126 (1402)**),** *m. torpställe, torp.* i langan tima matte aldrigh hani gala i them thorpastadh *Lg* 3: 213. — *torpställe, torpplats, å utmark upptagen nyodling som varit bebyggd el. är afsedd att bebyggas till torp?* thet iak hafwer ... wnth claws zamo fyra thorpastadha ligandhe i waxengh, som war frwa prebendo thil höre, meth alla thes thil laghom, när by och färre, i skoghom, fiskewathnom, i akrom och änghom, swa som thy thil höre och ther thil hafwer lighat aff aldñer, swa with som ther är badhe stawadh och stenth, thöm for:da fyra thorpastadhwm thil höre *SD NS* 1: 455 (1405). kongör iac ... mic hafua ... saalth ... magnuse i axafalzbodhum västra gaardhin i sölfuothorpe, swa som är rätte halfdelin aff thorpeno oc allan min äghodeel i hiälmsäng, swa som är rättelika fiärdhedelin aff thorpastadhenom *ib* 2: 398 (1411). for fiärdhadelin aff thorpastadhenom i hiälmsäng *ib* 399 (1411). *ib* 400 (1411). — *särsk. torpställe som angifves ss lydande under större gård.* alla wara ägholyty i nässio ... mz lanbom ok lanboa bolom mz thorpom ok thorpa stadhum *BYH* 1: 183 (1379). *ib* 187 (1381, *nyare afskr.*). afhender

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

jac mic thenna forscrepna godz ... oc tilegnar them ... herra beinte ... mädh ... qwärnom oc qwärnastadhum, tomptom oc tomptastadhum, thorpom oc thorpastadhum *SD NS* 1: 156 (1402). *ib* 20 (1401), 22 (1401), 91 (1401), 126 (1402), 172 (1402, *gammal afskr.*), 211 (1403), 215 (1403), 2: 6 (1408), 34 (1408). *VKR* 31. — *Jfr* **thorpstadher.**

thorpare, *m.* [*Isl.* þorpari] *L.* **1)** *torpare, den som bebor el. innehar ett torp.* komo til en arman torpare byggende j skogheuom *Lg* 3: 541. **2)** *torp, mindre å utmark upptagen och med bostad försedd nyodling som lyder under större gård.* mitt godz somawiik oc all the godz badhe landbo oc thorppara thär wnder liggia *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). **3)** *under en stad lydande by.* manasses han fördreff ekke bethsan oc chanath mz theris byom *(viculis suis)* oc inbyggiaranna j dor oc iebblaam oc maggedo mz syna torpara *(viculis suis) MB* 2: 71. **4)** *ss föraktlig benämning: stackare, usling.* tha somaren kommer vj viliom finna huat knut torpare kan här vinna *(yttrande af Norske konungen Olof om Danske konungen Knut) MD* 346. **5)** *obildad el. rå menniska, tölp.* *Jfr* **thorpara athäve.** — **thorpara athäve,** *n.* [*Jfr Isl.* þorparaskapr] *torparsed, handling som röjer råhet el. brist på bildning, tölpaktighet.* siu torpara ok siu höuisk åthäue *KS* 44 (113, 47). torpara åthäue äru thessin *ib* (113, 48).

thorparahet (thorpara heet), *f.* [*Jfr Mnt.* dorperheit] *ohöfviskhet, otillbörlighet.* aldre giordhe han thorpara heet *Fr* 3159.

thorpeliker, *adj.* [*Jfr Mnt.* dorplik] *torftig, simpel.* prophetanna skrifft, apostlanna ok andra thäns hälga anda lönlikhetir, hwilka holdha äru j swa groffwom ok torpelikom täxth *Spec. Virg.* 526.

thorpstadher, *m. torpställe, torpplats.* do et lego patrimonium meum sudhra røsbergh in parochia haxhylta et vnum thorpstadh dictum kullagardh ibidem prope iacentem, cum omnibus eorum attinenciis *SD NS* 1: 479 (1405). iak ... hawer giwit warzbärgha kyrkyo ok wndher prästins bordh samustads än torpstadh, som hether älskoghathorp ok är ganghit wt aff himnum, hwilkin thorpstadh iak affhändher mik ok minom arwom *ib* 572 (1406). — *särsk. torpplats som angifves ss lydande under större gård.* forscrifna godz mz ... thorpom ok thorphstadhom qvärnom ok qwärnastadhom tomptom ok tomptstadhom *BYH* 1: 194 (1385). — *Jfr* **thorpa stadher.**

thorsbälghbune? then store torsbelgbune fogothen jocep *FM* 614 (1514).

þorsdagher (thorisdagher: -in *SD NS* 1: 479 (1405)**),** *m.* [*Isl.* þórsdagr] *L. torsdag.* daghar som än haua nampn af heþnom afguþum ... som oþens daghar ok þors daghar *Bu* 61. siätte daghin kalladho the hedhne romara diem iouis oc ware forfädher kalladho han thorsdagh, aff thoor som wäldoghaster war mz odhine *MB* 1: 68. thorsdaghin kallar hon *(kyrkan)* quintam feriam *ib* 69. tha som wintir thing waro i thorsange första thorsdaghin i fastone *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 479 (1405). *Bil* 737. *Bir* 4: 15, 5: 31. *VKR* 62. — *Jfr* **hälghe-, skär-, skära-þorsdagher.** — **thorsdags aptan (torsdagx affthen),** *m. torsdagsafton. FM* 580 (1513).

thorska (-ar), *v. fånga torsk.* hwilken som torskar om lördagen *SO* 290. hwilken som torskar medh annars stränger *ib* 291. *ib* 301, 305, 306.

thorskare *m.* [*Jfr Mnt.* dorscher, *äfvensom Sv. dial.* torska] *tröskare, tröskeman. ss tillnamn.* niclis thorskare *SJ* 5 (1425). *ib* 40 (1427), 41, 62 (1436), 94 (1439), 201 (1451). *Jfr* **þriska, þryskiare.**

þorsker (þyrskär), *m.* [*Isl.* þorskr] *torsk.* þyrskär gimellus *(för* asellus?*) VGL* XIV; *jfr Lorenzen, Gld. glosser s.* 71, 72. thee fizska som ey haffwa fieldh som är aall lagx torsker oc sill *LB* 7: 76. torsken och finska laxen *BSH* 5: 249 (1508). j [1] tunna torsk *BtFH* 1: 327 (1463). *ib* 326, 329, 332. en fierding torsk *SO* 290. en stijgh torsk *ib. ib* 291, 305, 306. *BSH* 4: 241 (1498). *Jfr* **skavethorsker.**

thorskning, *f. torskfångst, torskfiske.* the som intet annat bruka än torskning emellan olofzmesso och michelsmässo *SO* 290.

thorsmanadher (tordzmonadher. thördsmanadher), *m.* [*Fdan.* tormoned, tormaaned. *Jfr Isl.* þurðr *samt* þorri, þorra mánaðr; *se Noreen, Sv. etym. s.* 71 *f.*] *mars månad.* ä gratha karla thördsmanadha grödha *(corda senum ledit cum flores marcius edit) GO* 153. om hon *(qvesört)* thags op om tordzmonadh *LB* 8: 44.

thorster, *se* **þörster.**

þorva (þorwa *SML J* 9: 4 *i var.* **þorua** *MELL B* 12: *pr.* **þorfwä** *UplL V* 9: 1. **thörfwa** *MB* 1: 376. *pres. sing.* 1, 3 *pers.* **þarf** *VGL I VS* 4, *II J* 6. **þorf** *ib I K* 14: *pr.*; *ÖGL G* 1 *o. s. v.* **thorf** *Bo* 124. **þorff** *UplL Kk* 6: 8. **thorff** *VGL II K* 42; *Al* 1769, 6991; *MB* 1: 308; *Bir* 1: 223, 3: 229; *GO* 112, 432, 451. **torf** *KS* 13 (30, 13), 40 (104-5, 43-4), 66 (162, 72). **torff** *ib* 83 (205, 91); *RK* 1: 2549; *Di* 62. **thörff** *MB* 1: 34, 43; *Bo (Cod. B)* 341; *Iv* 4878; *Al* 6284, 6295, 6298, 6312, 7018; *MD* 94, 101. **thärff** *Iv* 3834. **therff: widhirtherff** *VKR* 4. **torffwer** *MD (S)* 293. **thörffwer** *Al* 6996. 2 *pers.* **thorft** *Bo* 33. **thorst** *(för* **thorft***) Bil* 555. **torft** *KS* 23 (57, 25). **torfft** *Di* 69, 145. **þorf** *Bu* 13. **torff** *MD* 360. **thörff** *Iv* 5234; *MD* 94. **törff** *Di* 245. *Jfr MB* 1: 569. *pl.* 1 *pers.* **þorwom** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **thorfuom** *Bil* 115. **torffwom** *RK* 2: 2979. **thörfwum** *Al* 2510. **thörffwom** *ib* 6279, 6282, 6300, 6317. **törffuom** *RK* 3: 3098. **torffwa** *Di* 113. **torffue** *ib* 202. 2 *pers.* **þorven** *Bu* 50. **thorfuin** *Fr* 1369. **thörfwin** *Iv* 145. **thörfuen** *RK* 2: 2403. 3 *pers.* **þorwo** *SML Kg* 12: 2, *B* 12: *pr.* **thorwo** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **þoruo** *MELL B* 22: 2. **thorfwo** *MB* 1: 34, 109; *Gr* 295. **thorfuo** *Bil* 884. **torvo** *KS* 65 (160, 71); **widh torvo** *ib* (161, 71). **thörfwo** *MB* 1: 34. **törffwo** *ib* 2: 368. **þurw** *UplL Kk* 4: *pr.* **þorfwä** *ib Kg* 1: *pr.* **thorua** *MB* 1: *(Cod. B)* 530. **thorffua** *ib.* **torva: widh torva** *KS* 65 (161, 71). **thörwa** *MB* 1: 409. **thörfua** *MP* 2: 59. **thörffwa** *Al* 6139. *konj.* **þorwe** *SML Kg* 10: *pr. impf. sing.* **þorpte** *Bu* 18, 144, 173. **þorfte** *SML Kg* 2: 1. **thorffte** *MB* 1: 138; *Bo (Cod. B)* 344. **torfte** *Bil* 84. **torffte** *RK* 1: 673. **thörfte** *MB* 1: 118. **thörffte** *ib* 34, 130; *Fr* 2145; *MD* 101. **törffte** *MB* 1: 109; *MD* 332. **törffthe** *Di* 252. **þurfpti** *UplL Præf. pl.* 2 *pers.* **thorftin** *Iv* 2712. 3 *pers.* **thörffto** *Fl* 656; *Al* 1780. *pl.* 3 *pers.* **thorftin** *Bir* 1: 113. *supin.* **törfft** *BSH* 5: 515 (1512)**),** *v.* [*Isl.* þurfa] *L.* **1)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

behöfva, vara i behof. han bedhis thär thorff *GO* 432. — *behöfva, hafva behof af, hafva af nöden. med ack.* han *(d. v. s. menniskan)* torf hus sik wäria för räghn sniö hita ok kulda *KS* 40 (104, 43). torf han dyrare ok kräselikare födho ok klädhe än annor diur *ib* (105, 43). torf han marghfäld wapen *ib* (105, 44). huxa medh tik huat tu torft til naturalik vphälde tins lifz *ib* 23 (57, 25). the thörfua starka böne. oc gudz oc hans vina hiälp *MP* 2: 59. thörffte han *(Gud)* rwm oc stadh, tha ware han ey fulkomin aff sik siälwom *MB* 1: 34. likamlik thing thorfwo . . . andelika thinga ophälde oc gömo *ib.* han pröffuade at han torffte ey mera *RK* 1: 673. — *med inf.* thöm thet land wilia sökia, älla täthan torvo fara åt tarvom sinom *KS* 65 (160, 71). war mannin odödheliker för än han syndadhe tha ma synas at ey törffte hans natura ökias *MB* 1: 109. j skulin ey thörfwa äta eller nöta vtan idhert älzsta aarsädhe *ib* 376. *Bu* 173. *Bil* 84. — *med sats inledd af* at. aff þeem sum wir þorwom at optelikä se mäþ os *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — *behöfva, vara nödsakad. i nekande sats.* eigh þorpte fa[n]gen flöia *Bu* 173. wiste han *(Gud)* . . . at mannen thorffte ey tapa sigher vtan han ville *MB* 1: 138. tha thörffte iak ey nw til helwitis ga *MD* 101. — *behöfva, hafva anledning, hafva skäl. stundom närmande sig omskrifning af finit form af följ. verb. i nekande el. frågande sats.* þorven ii eigh disputera vm os *Bu* 50. biscopen sagþe at hon þorpte þät ägte räþas *ib* 144. hui þorf þu viþ diäuul stygias *ib* 13. hwi thorst *(för* thorft*)* thu thz bedhas af mik *(quid a me petis)* som thu forma(t) wäl siälf gifua thinne modher *Bil* 555. ey thörwa the wänta sik ändelika himerike, vtan the take widh ihesu christi tro *MB* 1: 409. then som vil koma til mik thorff ey mödhas *(non habet sollicitari)* aff laghsins fakunno *Bir* 3: 229. *ib* 1: 113. *Di* 62, 69. — *behöfva, böra. i nekande sats.* ij thorfuin ey meer ther om kära *Fr* 1369. *RK* 2: 2403. ther thörff ängin vndra oppa *Al* 7018. — *opers. med ack.* thik thörff enkte iäfwa *(nec dubitare debes).* at engin dröfwilse lätir han sinom vinom komma vtan the äru them nytlikin *Bo (Cod. B)* 341. — *må, få, vara berättigad. i nekande sats.* vtan thu hawir ödhmiuktena. thorft thu trösta thik *(confides)* hwazske vidh iomfrudom. älla fatikdom. älla nakra andra dygdh älla gärning *Bo* 33. iak thörff ey hopas a nakra boot *MD* 94. thu thörff ey nw hopas a thina fränder *ib. ib* 101. **2)** *behöfvas, vara nödig.* skulin i änga gärning göra a thenna daghum, vtan the eno som thorff til födho *MB* 1: 308. **3)** *genom förvexling med* **þora:** *våga, töras.* thär är mykith räddir som ey thorff skälwa *GO* 451; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 213. *Jfr* **þora.** — **þorva viþer, 1)** *behöfva, hafva behof af, hafva af nöden. med gen. el. ack.* änkte land är thet ey torf annars widh *KS* 66 (162, 72). flya te opta tå man torff tera mest widh *ib* 83 (205, 91). *MB* 1: 34, 43, 118. *RK* 1: 2549. iak thärff thäs nu väl vidher *Iv* 3834. *Al* 1780, 6279. nokor þing . . . the sum näfst thorwo wit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). thorfuom wi opta vidh hans aflösn oc nadhe *Bil* 115. the thorfuo thz väl vidher *ib* 884. iak thorff änkte thik vidhir *Bir* 1: 223. wi thörfwum idhra hiälp nw widh *Al* 2510. andelik thing thörfwo ey widh likamlik rwm *MB* 1: 34. ey törffwo the vidher lyktonne ällir solenna lyus *(non egebunt lumine lucernæ neque lumine solis)* *ib* 2: 368. *ib* 1: 118. *Bo* 124, *(Cod. B)* 344. *Gr* 295. *GO* 112. *RK* 1: 1979, 2: 2979, 3: 3098. *Iv* 2712, 4878. *Fr* 2145. *Al* 6991, 6996. *MD (S)* 293. *Di* 202, 252. vara tegh thz besta thu kan, tu törff tha *(för* thät *el.* thz?*)* alth vidh *(allz mantu þess við þarva)*, om tw skalth hädhan komo *(för -a)* *ib* 245. red bade hanum *(hästen)* oc tik som tw best kant, tw torfft thz alt wid *(lat sva sem allz mynir þu þess þyrfa)* om tw skalt ekke mista tin häst *ib* 145. — *med inf.* han þorpte väl viþ at þigia smam. som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. — *i supinform åtföljdt af ett af* at *föregånget supinum.* johan monssens förläningh hon war try [sin] saa godh som den förläning jach hade. han hade inthe törfft wedh at gaath effther min skadha *BSH* 5: 515 (1512). **2)** *behöfvas. opers.* almogen beddis gerna friid mellen land thz törffte vell vid *MD* 332. — *med personens dat.* thön äru try, manne *(måhända dock för* mannen, *i hvilken händelse stället hör till* **1;** *jfr Landtmanson, Undersökn. öfver språket i skriften: Um styrilsi kununga ok höfdinga s.* 113*)* torf widher, ther til at han må sik sieluan ok sit liwerne wäl styra *KS* 13 (30, 13). — *med gen.* thäs. hwath thörffte . . . thäs widh, at waar härra satte fore paradiis mang lughande swärdh oc cherubin *MB* 1: 130. — *med inf.* thörffte [ey] iämmykith widh at forbiwdha wilian til mandrap, eller til lyghn, som til hoor oc styld *MB* 1: 463. — *refl.* **þorvas viþer,** *behöfvas, vara af nöden.* wilt tw pröffwa thin *(för* thinna *el.* thina*)* wena sidh thw lat tik torffwas nagat widh *MD (S)* 296. — *Jfr* **viþerþorva.** — *Jfr* **bethorva.**

thova (-adher), *v.* [*N.* tova] *tofva, hoptofva.* skinnit är sundir rifwit ok wllin thowat *(conglobata in unum)* *Bir* 1: 205. thera *(fårens)* wl är thofwadh mz thräk *ib* 360.

thovan, *f. hoptofning; tofva, hårtofva.* ey kom nakar orenlikhet owir han oc ey syntis thofwan j hans haare *Bir* 3: 156. *ib* 2: 135, 3: 3.

thove, *m.* [*Isl.* þófi] *tofva, ulltofva, stycke hopvalkad ull, stycke filt.* veland . . . kastade en toffwa i ana twa föter tiwk oc hiolt swärdit fore. tha skar swerdit toffuen sunder *Di* 48. han kastade en toffue wt iij föter tiwkker, oc lot driffwa vpa swerdit. tha skar swerdit toffuen *ib.* — **thova hatter (tooffwa-),** *m.* [*Isl.* þófahattr, þófahöttr] *hatt af hopvalkad ull, filthatt.* weland . . . kastade en toffwa hat vp i strömen *Di* 48. mannen styrte hoffwodhstupa oc hoffwodhet ful swa hardheligha widh rothena aff eet trä at toffwa hatten som han haffde oppa hoffwodhet brast synder *Lg* 3: 376. i pulffwer the hadhe saa storan skath hulkit ey kunde fylla een tooffwa hath *RK* 3: 3229.

þra (thraa. traa. *præs.* **-r.** *impf.* **-þe.** *supin.* **-t),** *v.* [*Isl.* þrá] *L.* **1)** *längta, känna längtan.* mz hon swa stundade ok swa tradhe *RK* 1: 607. folkit stundar hädhan ok traar *ib* 3297. — *längta (efter), hafva åtrå (efter).* gudh late idher the äro fa ther ij swa mykith äpter thra *Iv* 3524. the sama quinna ther snimst aff os thän riddara sa ther ij swa mykith

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

äpter thra *ib* 3912. *ib* 1239. til sin ofaghnath *(d. v. s. efter det som bringar honom sorg el. olycka)* thraar opta manger *Al* 2423. thu skalt ey thraa at thy thu kan ey ffa *(quod nequis amplecti quid anelas id tibi necti) GO* 820 *(möjl. att föra till* **2)**. — *längta, önska.* nu är flores komin härä, ther han haffwer länge thrat at wara *(Cod. A* ther han öxste sik at värа*) Fl (Cod. B, C)* 804. — *opersonl. med dat. el. ack.* vlffuer mz sit fagra haar haffde om gullad som androm traar *MD* 324. — lata sik thra, *längta (efter), hysa längtan (efter).* latin idher ther ey meer äpter thra ther ij kunnin aldre ater faa *Fr* 1367. **2)** *sträfva (efter), arbeta (för), kämpa (för).* thörfuen j ey ther äfter tra *RK* 2: 2403. jak weyt ey hwar at i wilin traa *ib* 1: 4274. **3)** *söka vinna, söka taga.* om ij vilin . . . läta mik hafua thz iak a ok mz orät thz ey aff mik thra *Iv* 4882. **4)** *söka komma (till), vilja begifva sig (till).* konungin aff danmark haffde wtsänt marga hälada stark the til swerikis tradhe *RK* 1: 2648. är thz thino liffwe wadhe thz thu hingath nakath sin thradhe *Al* 8360. — *vilja begifva sig (från), söka skilja sig (från).* them angra at the fra honum thradhe *Al* 4256. wi wiliom aldre fra thik thra *ib* 4265. **5)** *tråna, tråna bort, täras.* i we oc sorgh mondo the thra *Al* 10560.

þra, *v. L.*

thra (thraa. traa), *f.* [*Isl.* þrá] **1)** *längtan, trånad.* jwtta hon fik swa mykin traa *RK* 1: 598. han hafuer til hänna swa mykla thra *Fl* 1138. huar dagh var han äpter henne ij thra *ib* 234. — *längtan, åtrå, önskan.* ther epther haffuer iag myken trå thenne store twnge skilias i fra *RK* 3: *(sista forts.)* 5751. — *trånad, tärande kärleksqval.* kan jak ey hänne til hustru faa tha dö jak snart af thenna tra *MD (S)* 300. **2)** *qval, sorg.* aff ängxla oc mykin thraa nöddis thu i skoghin gaa *MD* 160.

thrabetin, *adj.* [*Sv. dial.* tråbiten. *Jfr Sv. dial.* tråbett *samt N.* traabeitt] *enträgen, envis.* skalt thu thänkia thässa quinnonna dygdhe . . . hulka som varo särlica thre. förste var tron . . . the andra var böninna stadhughet ok var hon ey at enasto stadhugh. vtan än thrättin. som man pläghir kalla een akäfwin älla thrabetin *Bo* 112.

thradher (*ack., dat.* **thradh** *Bil* 84; *Bir* 1: 385. **tradh** *ib* 225. **thraad** *Bil* 707. **traadh** *LB* 2: 68. **trot** *RK* 2: 294. *ack. med art.* **thradhin** *Bir* 2: 247; *Al* 5254. **tradhin** *Bir* 4: 114. *dat.* **thradhe** *MB* 1: 365. **thraadhi** *Bir* 2: 6. *pl.* **-ir),** *m.* [*Isl.* þráðr] *tråd.* jak skal spinna henne then thraad henna bonde gitir ey slitit *Bil* 707. alle thradene *ib* 833. tedhe folke blodhogha tradhe *ib.* mz enom vextom traadh *LB* 2: 68. *Bir* 1: 225. konungin loth . . . hwar en trot aff thöm draga *(d. v. s. fullt afkläda dem) RK* 2: 294. — *koll.* sidhan thz *(ull. el. lin)* snodis ok spanz j thradh *Bil* 84. hafuande nät i handom hulkit ey vari saman bundit aff thraadhi *(de filis)* vtan aff dyrasto eer *Bir* 2: 6. affnysta thradhin *ib* 247. *ib* 4: 114. klädhe som wäwith är aff twäsköns thradhe *MB* 1: 365. swa skal wäwin wara rändh at thän godhe thradhrin är i wänd *GO* 1015. j gamblom äwom war rom swa som litat lärift mz aldra fäghirste färgho samanwäuit mz ärlikasta thradh *Bir* 1: 385. *Al* 5254. — *Jfr* **bla-, gul-, iärn-, läripts-, noppo-, silke-, silkis-thradher.** — **thradha nysta (traadha-** *Bir* 4: 114**),** *n. trådnystan.* hulkin som hauir thradha nysta j hulko som bäzsta gul är jnnantil han afflatir ey at affnysta thradhin til thäs han findir gullit *Bir* 2: 247. *ib* 4: 114.

thrahet (traheeth), *f. trånad.* fik the jomfrwn swa storan länktan och traheeth äpther thäm vnga mannenom ath hon lagdhis oppa sotta siängh *JP* 27.

þralynder (þrolyndar), *adj.* [*Isl.* þrályndr] *styfsint, trotsig.* iak är miok þrolyndar *(Bil* thralyndher 1018*)* ok þryscar gen cuske *Bu* 494.

thrana (traana. *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher: thranat** *Bo* 121; **bort tranadher** *Lg* 3: 93**),** *v.* **1)** *längta, tråna.* lenkta oc trana til hänna kärlek *Su* 13. at the swa hetelika tranadho til gudh *Lg* 3: 392. **2)** *tråna, försmäkta.* ther hafdhe en siukir man lighat oc thranat i sotta säng atta aar oc thrätighi *Bo* 121. *ib* 109. o hulkin tha var modhorinna sorgh nar hon saa han swa pinlica thrana. oc ängxlas. grata. oc döö *ib* 204. huat staar mik nw före wtan at iak liffuandhis skuli döö, blomstrandis bort törkas, oc i minom wänasta wngdome förgamblas, oc mith i helbregdonne traana, oc siwker liggia *Su* 42. — *tvina, lida af tvinsot.* om man forswinder eller tranar *LB* 7: 230. — *refl.* **thranas, 1)** *längta, tråna.* äpther honom länktar oc thranas min siäl *Su* 86. **2)** *smäkta, försmäkta, tyna bort.* wsla siälin . . . liffuandis dör oc än helbrygda warandis wanskas oc traanas *(languidus efficitur) Su* 352. — *Jfr* **bort thrana.**

thranadher, *m. försmäktande, krankhet.* hedhir giri är behändokt ont . . . görande soot af boot. ok thranadh *(languorem)* af läkedom *Bo* 96.

thranan, *f. längtan, trånad.* een dödhelikin tranan *Spec. Virg.* 429. for tranan skuld wanskas hon *(själen) ib* 430.

þrang (traang. traangh. þräng *VGL III* 24; *VML I B* 41. *ss f. pl.* **-ar),** *n. och f.* [*Isl.* þröng, *f.*] *L.* **1)** *trängsel, trångt ställe; brist på utrymme.* war herra ihesus kalladhe thik af myrkre j liws af orenlikhet j fulkomplika renlikhet af thrange *(angustia)* j vidhelikhet *Bir* 1: 299. *ib* 300. han giordhe ther rwm ther förra war thrang *Al* 5292. göra . . . sik stort rwm ok androm thrang *ib* 1926. **2)** *trängsel, svårighet att komma fram på grund af tätt hopande af menniskor el. djur; tät hop af menniskor el. djur som tränga hvarandra.* kesarin ok pauin baro siälfue liik barena j swa myklo thrange at the ey gato fram komit *Bil* 583. om the herra var mykith thrang *Fr* 1597. *ib* 3001. äpter honum var eet mykith thrang *ib* 579. *RK* 2: 5161. tha warth millan them eeth storth trangh een paa then andra spraangh *ib* 3: 3861. a them *(gatorna)* var swa mykith thrang aff thz folk ther var op a *Fr* 1524. *Lg* 45. aff örss war stöff ok mykit trangh *RK* 1: 1405. — (?) ther öffuer *(för* ther öffuer var? *Hadorphs uppl.:* ther öfwades *s.* 446*)* mykit traangh *RK* 3: 135. **3)** *trångmål, betryck, vedermöda.* aldar þin aldar var möþa ok þrang *Bu* 76. þät var eigh minst ii þina þranga *ib* 79. skulu vndirlik tekn vardha j solenne ok mananom ok stiernomen, ok mykit manna trang

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(pressura gentium) ok dröuilse *MP* 1: 10. tha vardhir trang a iordhinne *ib* 13. fatika manna . . . hielpare j trangom oc dröfuilsom *ib* 225. i allom dröfwilsa ok ängxla thrangom *(angustia) Su* 450. nar han angxladhis aff dözsins thrange *(pressura) Bir* 3: 445. *MP* 1: 12. han . . . slo at honum mz sinne stang hon giordhe honum stora thrang *Fr* 1010. *Al* 5126. *Su* 49. för then traaangh *(för* traangh*)*, i wetha os oc kyrkiona inne wara *BSH* 5: 538 (1514). **4)** *nödtvång, tvång, nöd.* six af enom wisom kununge, at han aldrei wilde vtan trång skipta vm syslomannom sinom *KS* 41 (107, 44). *ib* 58 (146, 64). at nakor syndar aff krankdom, oc j obärlike trangh *(necessitate importabili) Bir* 4: 63. — *pl. tvingande omständigheter, nöd.* ath gotzith tarffwadis kastas offwer bordh j traangom *PM* XIV. **5)** *brist.* a mat ok dryk war mykith thrang *Al* 1814. — *Jfr* **nöþþrang.** — **þranga köp,** *n. L.* — **þrangalös,** *adj. L. Jfr* **þranglös.** — **thrangs mal,** *n. trångmål, svårt förhållande, svår ställning.* at hon ware miskundsam widh salugh folk badhe til bätring oc androm thrangx malom *Lg* 3: 510.

thrangbrystadher, *p. adj.* [*Isl.* þröngbrjóstaðr] *trångbröstad, som har trångt bröst, som har besvärad andedräkt.* later han görä sik alskona supan at han warder ey trangbrystader *AS* 60. swa wardhir mäniskan thrang brystat oc thz hetir catarrus *LB* 3: 91. *ib* 7: 228.

þranger (*n.* **thrankt. thrangt. trangt. thrängt** *Lg* 33. *komp.* **thrängre** *(ack. f.) Bil* 588. **tränghre** *(nom. n.) Gers Ars b* 5. *superl.* **thrangaster: -asta** *MB* 1: 37. **trangaster: -ast** *ib* 2: 149; **-asta** *ib* 155. **tranghaster: -asta** *ib* 316**),** *adj.* [*Isl.* þröngr] *L.* **1)** *trång, smal.* han . . . innelykte sik ij þrange hulo *KL* 186. portin är swa trangir *Bir* 1: 89. the sama bron hon var sua mio oc thrangh af sik at han aldre saa sua litla ena bro *Pa* 19. þe sagho . . . sik sialua ganga manga stigha þranga *Bu* 152. thänne vägh var thiokker at ridha mörk ok thrang mz diwpa lidha *Iv* 166. thit bryst är thrangher vägher gudhi *Bil* 784. *MB* 1: 37, 2: 149, 316. j trangasta wägha skälen *ib* 155. eusebium lät han j kysto läggia . . . thrängre en han war thiokkir *Bil* 588. **2)** *som (på grund af trångt utrymme el. trång stig) är svår att passera, svårtillgänglig.* thz bergh war ont ok rät langt ij hwariom wägh mykith thrangt *Al* 2528. **3)** *trång, som har trång genomgång, som har svårt för att passera, förenad med svårighet.* hielpa . . . for trangha piss *(svårighet att kasta vattnet) LB* 6: 107. hielpa for brysth werk ok trangh andha *(svårighet att andas) ib.* **4)** *svår, svår att komma till rätta med, kinkig.* i trångom ok uådelikom sakom *KS* 27 (69, 29). **5)** *tät, sådan att de särskilda delarne sluta sig tätt i hop el. liksom tränga hvarandra.* öknin ok skoghin war swa trangar ok tiokkar *(arcta et densa) Bir* 1: 243. — *trång, på grund af trängsel svår att få utrymme el. plats i.* vnd mik . . . koma y selskap mz tyna helga änglar ok y blant tyna helgha wthwalda til . . . glädhi y tyna rike . . . ekke warder . . . tith rike des mer tränghre *Gers Ars b* 5. — *n. abs.* ther war swa thrängt at ey fingo the annars stadz rwm mz honum i hwseno än i iätwne *Lg* 33. **6)** *trång, snäf, åtsittande.* hwilkin mantol . . . skal wara . . . een deel thranger och släter *VKR* 58. — *trång, stram.* thetta klädhit war ey mykit trangt *(stricta) Bir* 1: 144. **7)** *trängande, tvingande.* utan all tillfälle nokra handa thranga thorft älle bön skal engin wärldzman älla quynna . . . jngaa j systrana klosters inlykkilse *VKR* 60. **8)** *sträng.* gamblo laghin waro trang *(stricta)* ok hardh at bära *Bir* 1: 79. *ib* 144. gudh vtkräfwir swa thrangan rekinskap aff konungom . . . swa som aff almoghanom *ib* 3: 306. **9)** ? hafdhe han (ɔ: maunen) iämhardha waaror oc tungo som nw hawa annor diwr, tha tholde han ey widh alzskona thrangan *(Cod. B* krankan 535*)* mat som opta wäxer mällan thorna eller annor hwas thing oc meensam *MB* 1: 83. — *n. adv. trångt, tätt i hop, tätt vid hvarandra.* the sato nakat thrangt *(arcte) Bo* 171. — *tätt, sammanpackadt.* vm nakor määlte hundhradha fota iordh j langlikhet. ok swa mykit j vidhelikhet ok sadhe hona fulla mz reno hwete swa thrankt *(compresse)* at ey ware atskilnadhir mällan korn ok korn *Bir* 1: 382.

thranghet, *f. trånghet.* thäs wägxsens tranghet *Su* 145.

thranglika, *adv.* [*Isl.* þröngliga] *trångt.* see likamans klena limi swa thranglika häfta i tholike vidhermödho *(tam arte inclusioni mancipata) Su* 404.

þranglös, *adj. L. Jfr* **þrangalös.**

thrangvald (trangwoldh), *n.? L.*

thrar, *adj.* [*Isl.* þrár] *Jfr* **enthrar.**

thrasot (traasoth), *f. trånsjuka, tvinsot.* hwar som . . . far traasoth oc mäginszlösa *LB* 7: 231.

thrava (thräwa. -ar, -adhe), *v.* [*Sv. dial.* trava. *Jfr Isl.* þreifa] **1)** *taga på, gripa, vidröra.* tha war mörk ower alt egipto land aff swa thiokkom skyiom at traffwa *(Cod. A* hanna 305*)* matte mz handom *MB* 1: *(Cod. B)* 554. — *taga på, vidröra, känna på.* henna fadher badh hona leta om nat. oc thrawa konungxins öron *MB* 1: 24. än min fadher faar at thräwa *(attrectaverit)* mina händer eller min hals baran *ib* 213. han wil thräwa hans händer bara *ib* 214. — *röra, träffa.* kallar the hälgha kirkia then hälgha anda gudz finger, thy at hans godhwili thrawar mangx syndogx mantz hiärta, oc stinger ther til at the kännas widh sik *MB* 1: 296. **2)** *känna efter, pröfva, försöka.* at han säti warlika sina fötir nidhir ok thräui *(attentet)* ok lete j hwario fiätino vm nidhir satte fotin star stadhlika *Bir* 1: 312. **3)** *trefva.* mz giäld skal thu fara thrawande *(palpes)*, vm midhian dagh, swa som blinder man i mörke *MB* 1: 428. — *trefva (efter), gripa (efter).* swenbarnith trawade epter modher spinom *Lg* 989.

thravan, *f.* [*Jfr Ä. Dan.* thræven] *känsel.* nakot aff fäm likamans vitom, som äre syyn oc hörsl, röker, thäner, trauan *(Cod. A* hannan 42*) MB* 1: *(Cod. B)* 531.

þravi, *m.* [*Jfr Isl.* þrefi] *L. trafve, sädesskyl.* flere äru dagha en thrawa *GO* 238. *ib* 251.

threzker, *se* **thryzker.**

þre-, *se* **þrä-.**

þriþi (tridhi *Bil* 615; *MP* 1: 193; *GO* 401, 777. **thrydi** *Bil* 615. **tridhie** *MB* 2: 345, 357. **triddhie** *ib* 345. **tridie** *PK* 226, 227, 233; *MB* 2: 345. **triidhie** *LB* 7: 139. *f.* **þriþi** *Bu* 150. **thridhi** *ST* 205. **þriþia** *Bu* 185. **thridhia** *Bil* 117; *Pa* 4; *MB* 1: 159. **tridhia**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

KS 19 (47, 20); *MP* 1: 12. *n.* **þriþia. þriia** *Bu* 10 *(kan fattas ss pl.). obl. kas. m.* **þriþia. tridhia** *Bil* 615. **þriia** *Bu* 14, 102. **tridhie** *MB* 2: 201. **trydie** *SO* 157. **trydia** *LB* 7: 66. **tridye** *PM* 37. *f.* **þriþiu** *ÖGL Kr* 7: 1. **þriđiu** *VGL I A* 5. **þriþio** *KL* 187. **thridhio. þriio** *Bu* 62. **driđiu** *VGL I Br* 2. **thridia** *Lg* 65. **tridhia** *TB* 76, 77. *n.* **þryþä** *VGL II G* 12 *i var.* **thridhio** *(dat.) MB* 1: 70. **thridio** *(dat.) Bil* 913. **thrydio** *(dat.) DD* 1: 39 (1373). **tridhi** *(dat.) LfK* 89. **þriio** *(dat.) Bu* 5. *pl. nom. m.* **thridhi** *Bir* 1: 40. *n. (nom., ack.)* **þriþio** *Bu* 153. **þriþi** *ib* 139. **þriþy** *ib* 20. **þriiþy** *ib* 21**),** *räkn.* [*Isl.* þríði] *L. tredje.* þriþi broþurluttar *SD* 6: 180 (1350). þär af taka en lutt vi, annan maalsäghandin, oc þriþiä näfnden *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). aldir almoghin vilde hanom wt gifwa thridhia delin aff allom brut päningom *Bil* 884. *PM* 37. for blod soth dwgher rökilse med win twa deela. oc trydia deel aff ätykia *LB* 7: 66. een saar ok annar skär thän tridhi wäth ey hwat han ffaar *GO* 401. twe magho swa liugha at thän tridhi hänghir *ib* 777. maria födes ok a þriio are tel ierusalem förþes *Bu* 5. a þriþia dagh fra þänna *ib* 13. þriþia daghen foro þe *ib* 26. þriþia dagh äpte þässe iartingne *ib* 172. annor skäl þänna höghtiþ haua tekna mariam . . . varaa rena mö . . . þriia skäl þässa högtiþ är teken huru maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *ib* 10. annur skäl tok han af hans gamlo þianist . . . þriþy tok han þär af at hans ilgärnigga varo flere än hans goþgärnigga *ib* 20. fiurum lundom ma maþar varþa . . . þriio lund som daghleka föþes af manne ok quinno *ib* 62. þär varo innan fäm kunuga. þän förste var af liiamäre. annar af benemarin: þriþi af granat *ib* 176. vm þriia tima a natene *ib* 14. þe paua alexandar þriþi ok innocencius fiarþe *ib* 51. j alexandrii paua daghum thridhia *Bil* 888. then förste . . . sagdhe . . . annar . . . sagdhe . . . then tridhi sagde *MP* 1: 193. fiughur thrä waro i korseno . . . j eno fästis stolpin nädhan. annat war stolpin. thridhia war thwär thrät fiärdhe war taflan *Bil* 89. thridhia sancti petri högtidh hether cathedra *ib* 117. a þriþia dagh paska *SD* 6: 181 (1350). siluester paue bödh halda thridia dagh maii manaz helghan *Bil* 88. hwi heter thridhi daghin manadagher *MB* 1: 67. thridhia daghin kalladho the diem lune *ib* 68. owan a bunkanom skulo wara thry stoor hws, et fore ospakom diwrom . . . annath fore spakum diwrom thridhia fore mannum oc fughlom *ib* 168. tridhia howdh dyghd är hofsämi *KS* 19 (47, 20). thridhia budhordhit *ST* 140. the thridhi iomfru mario frögdh *ib* 205. thina thridhio glädhy kan engin forsta *ib* 207. hugger vtan tridhiungx axul dighra ek böte iij öra fore ena swa fore andra ok swa fore tridhia *TB* 77. *ib* 76. dyll han aftäkt som hona giordhe tha binde then aftäkt giordhis till han widhir mz twem mannom sielfuir han tridhi *ib* 78. tha han sa in thridhia sin *Lg* 91. fyra thingh höra til konungenom först skal han wara rikir annantidh mildir thridhia tidh sniällir fiärdatidh kärlekx fullir *Bir* 1: 40. thön äru tijo godhum kununge til höra . . . tridhia är, at kunungur skal ey tea sik firi almogha ok vndidånom sinom ofmykit grymman ok räddelikan *KS* 58 (145, 64). the vordho pinte arom äpter gudz byrdh fyrahundradha oc vppa thridio areno oc siäxtionda *(d. v. s. år 463) Bil* 913. — *n. adv. för det tredje.* skal han (ɔ: kununger) try enkannelika huxa . . . först . . . annat . . . thridia, huru han må styra land ok almogha *KS* 12 (29, 13). *MP* 1: 56. — *Jfr* **half thridhi.**

þriþiunger (tridhywngher. tridywnger. triddhionger. þriþunger: -ung *SML B* 30: *pr.* **thridunger: -ungen** *BSH* 2: 43 (1397). **tredunnger: -unngen** *DD* 1: 39 (1379, *afskr.*). **þriþinger: -ing** *VGL II Fr* 11. **thridhinger. tridingher: -ingh** *VGL II K* 8 *i var.*; *LfK* 16; **-inghen** *Su* 56. **tridiger: -igen** *RK* 2: 5839. **thrydinger: -enom** *DD* 3: 15 (1385, *nyare afskr.*). **trydyger: -ygen** *LB* 7: 65. **trediungher: -ungh** *FH* 2: 105 (1437, *nyare afskr.*). **tredhinger: -ing** *FH* 4: 60 (1457). **tredinger: -ing** *BtFH* 1: 300 (1510). **tredingher: -ingh** *ib* 183 (1507); *FH* 4: 60 (1457). **tridningger: -en** *LB* 2: 71. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* þriđjungr. *Fnor.* þriđungr] *L. tredjedel, treding.* vnnom . . . wi konungs näfndinne . . . þriþiungen af dombrutumen *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). haffua tridiwngen aff rikit *RK* 1: 2814. *ib* 3454. triddhiongen aff alle südh. oc alla hälfftenaaff trä frukt som oss til hörer. til giffwom wi idher *MB* 2: 251. som wndhan stalo en tridingh aff iordha wärdheno *LfK* 16. *Su* 56. hwith löker stötter mz trydygen aff pyper korn *LB* 7: 65. at han haffde ey meer än een tridiungh aff then ffämtungh *FH* 3: 57 (1445). thwaa tridiunga j enom ffämtwng *ib.* een tridiungh j leystilä ffämtungh *ib* 58. benct vdzsson skal . . . lindorme iönisson een thridhing giwa . . . aff thöm päningum, som gladzcolla stodh hanum fore til panth *SD NS* 1: 670 (1407). kännis iak mik fullelika hafwa vpburidh hundradha mark swänska päninga i minom *(d. v. s. den mig ss hustru tillkommande)* thridhiung *ib* 443 (1405). kännis iak fult hafwa vpburith for thänna förnämpnda tridhiung, som mik bordhe äptir min husbonda hafwa *ib.* ath iak scal vntfrii honom . . . swa wäl the thwälyti, som thän thridhiungen *ib.* dömdes barns fader broder twe lut och moder fadern en tredingh *BtFH* 1: 183 (1507). *ib* 300 (1510). *RK* 2: 5839. at syster matte erffua mz broder tridiwngh bade epter fader ok moder *ib* 1: 459. *Iv* 4985. samtykkia the alle *(näml. att strida)*, oc owerwinna fiendannas skip, tha skal thz swa bytas at skiparen oc skipit skal haffwa en tridhywngh, annan tridywngen skwla alle köpmännena haffwa, tridie tridywngen styremannen, batzmennene oc alle the j skipeno tyäna före lön *PM* xv. *ib* 37, 38. wideke . . . hiog opa hans hielm när en tridiung bort *Di* 72. ä som tridninggen är af drwkken swa skal kannan fyllas j gen *LB* 2: 71. — *särsk. a) (i Götaland) konungen tillkommande tredjedel af allmänningsjord. Se Styffe, VAH* 24: 234 *f.* totam partem prediorum communium et siluarum dictam thridhiung . . . tradimus *SD* 4: 335 (1333, *gammal afskr.*). *Jfr* wlf jonsson riddare atte thridhiungen j somlikom häradzstorppummen j ydhre *BYH* 1: 198 (1389). *Jfr* **konungs thridhiunger** *samt* **konungs luter.** *b) tredjedel af ett landskap; en af de domsagor hvari Nerike var deladt. Jfr Styffe, Skandinavien und. unionstiden,* 2 *uppl.*, *s.* 240. härädz höffdhinge i westra thridhiungenom i närike *SD NS* 1: 273 (1403). — *ett af de tre tingslag hvari Åland var indeladt. Jfr*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Styffe, Skandinavien und. unionstiden, 2 *uppl.*, *s.* 327. then tiidh jach sone sonasson laghman j norfinna ok j alandh laghmanz ting hiolt met almoghen j alandh j finnaströms tridhiungh *FH* 2: 115 (1438). *c) tredjedel af ett härad el. af en domsaga, häradstreding.* then tima vlf jonszon reffsta tinng hölth i huseby med yttersta tredunngen af dalom *DD* 1: 39 (1379, *afskr.*). *ib* 40 (1379, *afskr.*), 3: 15 (1385, *nyare afskr.*). ex parte communitatis inhabitancium quandam terram dictam thridiungh prouincie tröghbohundare *SD* 4: 524 (1336). j mädhal tridhiung *TB* 72. jnnan tridhiwnx *ib* 74. vtan tridhiungx *ib. ib* 75, 76, 77, 78, 79, 80. vtan altz tridhiungsens minne *ib* 76. aff täkt till nästa tridhiungx föra *ib* 78. hwar som tridhiungsens vatn faar olofwandis *ib* 79. *d) tredjedel af en gård el. af en by.* thridungen aff een gard *BSH* 2: 43 (1397). thridhingen aff een gard *ib.* en tridiungh iordh j nawtila godz *FH* 5: 63 (1472). kärde päder olaffzson til magnus mäienala wm 1 trediungh oc 1 staugh jord i samma mäienala by *ib* 2: 105 (1437, *nyare afskr.*). vnnom wij for:ne closter alla the landbo . . . som byggia oc boo vpaa een tredhing i kultaranta 1 treding i karuitta, fire stenger i soinis, een tredingh i rawdis . . . een tredingh j warhiala by *ib* 4: 60 (1457). een tridhiungh ower allan byn *ib* 8: 138 (1449). — **thridhiungs alin (tridingx-),** *f. tredjedels aln (jfr* **alin 4***).* then delin som min brodher . . . hawer mik wnt i sama goze som tilsaman räknaude är halfftridhie stang een tridhiungs alin mindre *FH* 4: 49 (1456). warth godz . . . som är III stenger och v tridingx alna aff thwa alna liggiändis j päysterpä by *ib* 5: 66 (1472). äpter thet . . . härra knwt boson riddare mic . . . vnt hafuer thz godz som härra karl magnusson riddare honum salde, swasom är sampswik oc the godz här äpter nämpnas . . . i kilamara fäm stänger, ena alen oc ena thridhiungx alin jordh . . . i ytra hultamala fäm stänger, ena alin oc ena thridhiungx alin jordh, i hornswdda fäm stänger, en alin oc en thridhiungx alin jordh *SD NS* 1: 446 (1405). *ib* 423 (1405, *nyare afskr.*). — **thridhiungs attunger (thridhiongs attonger. thrithungx attunger: -ung** *SD NS* 1: 425 (1405)**),** *m. tredjedels åtting. ss jordmått.* fäm attungä jordh, een thridhiungs attung mynne *BYH* 1: 186 (1381, *nyare afskr.*). kerdhe for os . . . esbyorn diekn foghote i östrogötlande vppa en thridhiongs attong jordh i brytiathorpe *BSH* 2: 66 (1399). the gooz . . . jac . . . ärfdhe äfter min son . . . oc mina dotter . . . swa som waar köpogodz först i skortaby een aattungh oc een thridhiungx attungh jordh . . . i rydhom een thridhiungx attung oc een attalutz attungh *SD NS* 1: 170 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 207 (1403), 425 (1405), 439 (1405, *nyare afskr.*), 686 (1407). — **thridhiungs kroker (tredingx krock),** *m. tredjedels krokland.* en tredingx krock jordh *BtFH* 1: 167 (1508). — **thridhiungs man,** *m.* [*Isl.* þriðjungsmaðr] *inbyggare i häradstreding.* alla saker ägha tweskiptas taki en luth höuitzman oc annan synomen wernamen oc tridhiwngx män alle *TB* 79. ey mogho godhe män rätlöse wara at tridhiwngxmän wilia ey thing sökia *ib. ib* 80. — **thridhiungs pännings land (thridingx pänigx landh),** *n. tredjedelen af ett* **pännings land.** een *(för* eet*)* thridingx pänigx landh jordh *SD NS* 1: 503 (1405). — **thridhiungs rätter,** *m. för en häradstreding gällande rätt.* än han laghlica böther äpter warom tridhiwngx rätt *TB* 76. hwar som bryther amothe thessom tridhiwngx räät *ib* 80. — **þriþiungs skipti,** *n. L.* — **thridhiungs skogher,** *m. skog som utgör en häradstredings allmänning.* scadha hafua giort a tridhiungx scoghana *TB* 74. *ib* 71. — **thridhiungs thing (trydiunxting),** *n.* [*Fgutn.* þriþiungs þing. *Fnor.* þriðjungsþing] *a) ting som hölls med inbyggarne i ett af de tre tingslag hvari Åland var indeladt.* otte poghwisch höuidzman oppa castalholm henrik goryeshaghen laghman j aland ok knut jönsson domare samastadz hioldo eth laghcallat trydiunxting vtan for castalholm *FH* 2: 98 (1433). *b) ting som hölls med inbyggarne i en häradstreding.* äghir han dagh fore läggia och stadh fore taka nar swin sculu a scogha skipas a rätto tridhiwngx thinge *TB* 74. scal höuitzman aa tridhiwngx thinge ako lysa oc dagh leggia *ib.* huar som gifua will sälia ellir skipta ako sinne jnnan tridhiwngx göre thz fore tridhiwngx tinge *ib* 75. *ib* 73, 76, 78, 79, 80.

thridhiunge (trediunge. tredinge), *m. tredjedel.* dömdes oleff persson tartila ath ärffue twa lut effter syn syster mz mattis bertilson linnas och for[de] mattis en trediunge effter syn dotter *BtFH* 1: 172 (1506). — **thridhiunga karpland (tridinge-. tredinge-),** *n. tredjedels karpland.* skötte anders persson kuttis v tridinge karp land jord liggendis i tartilaby . . . vnder bertil mognus[son] i heynus . . . och framdelis skotte bertil vnder honom . . . en *(för* -et*)* tredinge karp land jord *BtFH* 1: 274 (1508).

thriflika (thrifflika. trifflicha), *adv.* [*Isl.* þrifliga] *med kraft; raskt, skyndsamt.* fylkto thrifflika äpter fyrom konungom *MB* 1: 181. iomfrwan hon ganger thrifflika *(cucurrit)* heem til sinna modher *ib* 204. tagh thina siwkdoms säng op oc gak trifflicha *(motsv. st. KL* 387: rasklica) hädhan *ib* 2: 382.

thrifnadher (thrimnadher. *ack.* **-adh. -at** *LfK* 175**),** *m.* [*Isl.* þrifnaðr] *framgång, framskridande, förkofran.* dröuilse . . . giuir idhelican trifnadh j godho *MP* 1: 230. glädhias af thera thrimnadh j godhom gerningom *Bir* 1: 24. til dygdha thrifnadh *ib* 2: 278. *ib* 1: 361. framgaar alla dygdha thrimnadhir aff siäline mz andelike idhn ok gerning *ib* 3: 379. at koma til andelikx fulkomnadz höghelikhet ok thrifnadh *Su* 402. — *framgång, välfärd, gagn.* ther äpter ma han tröstelica wtganga til andra gagn oc thrifnadh *(ad aliorum profectus)* oc hiälpa them *Bo* 143. til föghis hwart eth andro ok astunda annars thrifnadh *Bir* 1: 256. til godha manna thrimnadh ok styrkilse *ib* 75. vi *(änglarne)* sändoms . . . til människionna thrimnadh *ib* 4: 123. *ib* 3: 147. *Ber* 54. thine arma thz äru thine ämbitz män hulke som skullo vt räkkias til siälinna thrimnadh ok gagn. ok vträkkias nw til wärldinna hedhir ok nytto *Bir* 1: 127. skulu thera ordh ey koma til siäla thrifnadh älla gagn *ib* 155. *ib* 2: 30, 3: 37. *LfK* 175.

þrir (*VGL I VS* 3: 1, *Þ* 4: *pr.*; *UplL Kk* 17: *pr. o. s. v.* **þri** *ÖGL Vaþ* 32: 5, 6; *Bu* 56, 72, 518. **thri** *KL* 107; *MB* 1: 3; *Bir* 1: 122. **þry** *VGL II Þ* 29. **thry** *Bil* 81. **threir** *MB* 1: *(Cod. B)* 546. **thre** *Bil* 81; *MB* 1: 5, 70, 188, 189, 192, *(Cod. B)* 526. **tre** *MP* 1: 49, 54. **tree** *PK* 226. *f. (nom., ack.)* **þrear** *VGL*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

I G 2: *pr.*, *þ* 4: 1, *FS* 2: *pr.* **þreär** *UplL Ä* 7: 1, 2, *M* 28: 1, 30: 4. **þrea** *ÖGL Kr* 2: *pr.*, 3: 1, *Vaþ* 18: 1, 20: *pr.*; *VML II Kr* 1: 1 *i var.*; *SR* 18. **þreä** *VGL I FB* 8; *UplL M* 28: 1; *SR* 9. **trea** *KS* 17 (45, 19). **þreia** *ÖGL Vaþ* 18: 1, 20: *pr.*, 22, 31: 1, 4. **þräa** *VGL I S* 4: 2. **þrer** *ib K* 3, 5, 7: 1, *Md* 1: 3, *þ* 4: 2. **þre** *ib II K* 52, *Dr* 4, *þ* 29; *ÖGL Vaþ* 35; *UplL Kk* 1: 2, 3, *M* 28: 1; *VML II Kr* 1: 1 *i var.*; *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 563 (1346); *Bu* 63. **thre** *VGL II K* 52; *Bo* 238; *Bil* 485; *Pa* 4. **tre** *Bil* 110, 794. **three** *SO* 156. **tree** *Lg* 68. **þria** *ÖGL Vaþ* 35. **thria** *MB* 1: *(Cod. B)* 526. **þrie** *VML II Kr* 1: 1. **þrä** *UplL Kk* 8: 1, 12: 1. *n. (nom., ack.)* **þry**. **þri** *VGL II Fr* 11, *Forn* 8; *VML II Kr* 1: 1 *i var.*; *Bu* 397. **thri** *ib* 12. **þru** *VGL I þ* 5: *pr. ack. m.* **þrea** *VGL I VS* 5, *J* 6: *pr.*; *ÖGL Kr* 2: *pr.*, 4: *pr.*; *SML Kk* 6, 13 *i var.* **threa** *Bil* 81. **þre** *VGL I CB*, *þl*; *ÖGL Kr* 13: *pr.*; *SD* 5: 637 (1347); *Bu* 5. **thre** *SML Kk* 6 *i var.*; *Bil* 80, 456, 915; *KL* 335; *Al* 7699; *Lg* 92. **tre** *MP* 1: 54. **tree** *PK* 227. **þriä** *SML Kk* 6, 13. **þrer** *VGL I K* 17: *pr. dat.* **þrim** *VGL I K* 5, *J* 6: *pr.*, *Br* 2; *ÖGL Kr* 2: *pr.*; *SR* 18. **thrim** *SML B* 5: *pr.*; *MB* 1: 58 *(på två st.)*, 70. **þrym** *VGL III* 137; *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 563 (1346). **thrym** *Bir* 1: 167, 312. **trym** *SD* 5: 562 (1346); *Bir* 1: 167. **thröm** *Iv* 2684. **þrem** *VGL I Md* 5: 7; *SML B* 5: *pr.*; *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *Bu* 175, 185, 523. **threm** *MB* 1: 58; *KL* 313; *Bir* 1: 167; *Lg* 68. **trem** *Bil* 794; *Bir* 1: 167; *LfK* 97. **threem** *Iv* 2736. **treem** *LfK* 97. *gen.* **þriggia** *VGL I K* 13; *ÖGL Kr* 2: *pr.*, *Dr* 18: 1. **þriggiä** *VGL Md* 14: 1; *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **thriggia** *Bo (Cod. B)* 340; *MB* 1: 373, *(Cod. B)* 527; *KL* 335; *Fl* 957. **triggia** *MP* 1: 176; *SD NS* 1: 577 (1406); *Di* 121. **þrigia** *Bu* 5, 63. **þrigiä** *VGL I B* 7. **þryggiä** *Bj* 12: 2. **trigge** *LfK* 113. **thräggia** *KL* 273. **träggia** *StadsL G* 9: *pr.*, *Thj* 19: 1. **thry** *MB* 1: 4), *räkn.* [*Isl.* þrír] *L. tre.* komo þri kunuga tel hans mäþ sino offre *Bu* 72. aff noe föddes fore noe flodh thri söner *MB* 1: 3. gudh som är j threm gudelikom personom en sandir gudh *Lg* 68. är gudh fadhir ok son ok then hälghe ande en gudh ok ey thri gudhi *Bir* 1: 122. med þrem witnismannom *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). med þrym hestom *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*). þre messusärkyä *ib* 563 (1346). þry corporalia *ib.* þry gams ägg *ib* 564. fiughur car thry af gul ok eth af silfuir *Bil* 283. teþes þre soler a himnom ok gingo saman vm siþe alla ii ena sol *Bu* 63. i siälenne ok hänna þrem (kraptom) nimne ok minnas ok undarstanda *ib* 185. trea äru the ther sighias wara gudhlika dyghde *KS* 17 (45, 19). hon skipte daghen ii þre tima *Bu* 5. þrigia ara gamalt barn *ib.* han tok sik þrigia daga fasto *ib* 63. forbudhu hänne the draplico thriggia dagha fastona *KL* 335. böte . . . þre mark *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). firi þre örä *ib* 637 (1347). näst västhärsto triggia öra landena i bynum *ib NS* 1: 577 (1406). j hwaria trigghia aars mote *Bir* 5: 47. för thriggia handa sak *Bo (Cod. B)* 340. i trigge handa matto *LfK* 113. at han skulle födha gudz almogha treem lwndhom ällar mz triggia handa födho *ib* 97. trem sinnom sagdhe han the ordhen *ib.* han screff k cristiern tiil eeth breff äller try *RK* 3: 2159. huar twa ella tre äru saman *MP* 1: 49. egh skipis twem äller trym all jngyälden *SD* 5: 562 (1346). gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). sagdhe hans dygdh wara mere än thera thräggia *KL* 273. badh mik thöm thän riddara fa ther thöm threem brödhrom thordhis een besta *Iv* 2736. thässi threir teddos ther mz eno gudhliko walde *MB* 1: *(Cod. B)* 546. huart rike thr hauer godh skipilse, thet hauer tessa try, ridderskap, almogha ok fatökt äruodhis folk *KS* 76 (186, 83). hon *(arken)* skal wara thryhundradhä alna lang *MB* 1: 168. þe varo at tali þry þvsand ok tu hundraþ ok fämtighi *Bu* 178. þry ar ok þrätighi *ib* 61. war tha säm hundradha aara oc thriggia *(Cod. A* thry 4*)* aara gamall *MB* 1: *(Cod. B)* 527. þusanda arom ok þry hundraþ ok fiuritighi arom äpte guz fözlotima *Bu* 176. — i (innan) thry, *i tre delar.* monstrit brast syndher i thry *Bil* 238. äpter thera thränne släkter skiptes all wärldin i *(Cod. B* innan 526*)* thry *MB* 1: 3. *MD* 324. (þre *för* trägarþ? han tok . . . þry hus af sancti laurencii kirkio. ok en þre *(hortum)* sancte agnetis *Bu* 418.)

þriska *och* **þryskia** (**þriska** *ÖGL Kr* 9; *MELL B* 28: 1 *i var.* **þriskä** *UplL V* 24: *pr. i var.* **þryskia** *MELL B* 28: 1. **thryskia: -as** *Bir* 2: 55. **tryskia** *GS* 40. **þryskiä** *UplL V* 24: *pr.* **thryska** *MELL B* 28: 1 *i var.* **tryska** *UplL V* 24: *pr. i var.* **thruska** *MELL B* 28: 1 *i var.* **tröska** *GS* 58 (1474). **thörska** *GU* 2. **törska** *SD NS* 1: 363 (1404). *pres.* **þriskär** *ÖGL Eþs* 32. **thryskär** *MB* 1: 376. **tryskir** *ib* 2: 211. *impf.* **thrask** *Al* 4514. **tryskade** *MB* 2: 85. *part. pret.* **thruskin** *VKR* 35. **thryskin** *MP* 1: 347; **-it** *Bil* 426. **thorskin** *MP* 2: 286. **trysskadher: -at** *MB* 2: 210), *v.* [*Isl.* þriskja, þryskva. *Jfr Söderberg i Öfversigt af Filol. sällskapets i Lund förhandlingar 1881—88 s.* 76 *f.*; *Noreen, Altschwed. Gramm. s.* 69] *L. tröska.* *GU* 2. *GS* 40, 58 (1474). ey komber hwetit j bondans binga vtan thz wardher för thryskit *Bil* 426. rätuist är at . . . kornit *(näml.* skuli*)* starklica thryskias *Bir* 2: 55. rät som man korn ij ladhu thrask *Al* 4514. *MB* 1: 376, 2: 210, 211. gedeon . . . vtslo äller tryskade kornet aff halmen *ib* 85. antuardhe honom (ɔ: aarswäxtin) thruskin intäktis mannenom *VKR* 35. huro thetta välsignadha brödhit som sannelica är vars herra ihesu christi välsignadhe licame var thryskin *MP* 1: 347. *ib* 2: 286. — **þriska af,** *uttröska.* skal han törska aff aruexstin *SD NS* 1: 363 (1404). — *Jfr* **thorskare, thryskiare, thryskning.**

þriskulde (**-a** *ÖGL ES* 1: 1 *(på två st.)*, *B* 19: 1, 21: 1. **þrisculle: -ä** *VGL II G* 5. **triskulle: -a** *HelsL M* 6: 2 *(i 1609 års uppl.)*. **thriskolle: -an** *LB* 3: 92. **þreskulle: -ä** *VGL II J* 12. **dräskulli** *(af senare hand ändradt till* **þräskulli***)* *VGL I M* 2. **träsculle: -a** *MB* 1: *(Cod. B)* 554. **thryskule: -a** *ib (Cod. A)* 307. **tryskwle: -a** *ib* 2: 108. **truskylle: -en** *ib* 132 *(kan föras till en nom.* **truskylder***))*, *m.* [*Jfr Isl.* þresköldr, þreskjöldr, þrepskjöldr, þreskeldr] *L. tröskel.* the skulo tagha aff lamba blodhino oc smita badhe innarmeer oc vtan sin thryskula

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

oc swa ower dörrena *MB* 1: 307. laa hans hwstru för dörenne . . . vppa truskyllen *ib* 2: 132. vtgangandis aff myns hws tryskwla *ib* 108. *LB* 3: 92.

þrisvar (**þrisuar** *VGL II A* 6. **thriswar** *Bil* 791. **þrisuä** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **þrysvar** *VGL I A* 4: 2. **þryswar** *ib III* 32, 95. **thryswar** *Bil* 123, 216, 283. **tryswar** *MD* 32. **tryswär** *StadsL Kg* 20: 8. **thryswa** *GO* 795. **tryswa** *Bir* 5: 34, 36. **thryswän** *StadsL Kg* 20: 8 *i var.* **trössuar** *Di* 200. **tröswär** *RK* 2: 7865; *LB* 2: 71. **trösa** *StadsL Kg* 20: 8 *i var.*), *räkn.*, *adv.* [*Isl.* þrysvar. *Fdan.* thryswer, thrysæ, trysse] *L.* **1)** *tre gånger.* tha þeer äru þrisuä firi os kallaþir *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). thryswar -hwtstrukin *Bil* 123. *ib* 791. *GO* 795. *Bir* 5: 34, 36. *MD* 32. *RK* 2: 7865. *Di* 200. lvcianus . . . badh warn herra visa sic thässa syn tyswar ok thryswar *Bil* 283. skal han . . . tyswer heller tröswär läggia vppä vndena hwar dagh j [1] stykke blaa kalblad *LB* 2: 71. **2)** *trefaldt.* thryswar säl *Bil* 216.

thriva, *v.* [*Isl.* þrífa] *taga på.* begynnadhe qwinnan triffwa oc stryka mz sina händher all min lidhamoth *Lg* 3: 472.

þrivas (*pres.* **thrifs. þriifs** *KL* 191. *konj.* **thrifwis** *ST* 1. *impf.* **threfs** *Bo* 30; *Bir* 1: 253, 2: 320; *ST* 313, 416; *Su* 437. **threffs** *ST* 380. **treffz** *FM* 418 (1509). *pl.* **thriwos** *KL* 107. **thrifwos** *Bir* 3: 99. **thryuos** *ib* 2: 230. *konj.* **thriffwis** *Al* 8643. *supin.* **thrifwitz** *Bo* 127), *v.* [*Isl.* þrífaz] *eg. taga sig.* **1)** *gå framåt, framskrida, fortskrida, växa, tillväxa.* threfs han mz alrenom ok visdomenom (*proficiebat ætate et sapientia*) *Bo* 30. *Bir* 2: 320. vexte . . . min likame . . . ok threfs til laglikin aldir *ib* 1: 253. läre gudh siälina . . . at hon skuli thrifwas til bätre thingh (*proficere in meliora*) *ib* 300. triffuens aff enne dygdh oc j andra *ib* 4: 108. atwakta granlika huru mykit thu thrifs (*proficias*) älla huru mykit thu wanskas (*deficias*) *Ber* 215. — *gå framåt, framskrida, tillväxa, tilltaga, förkofras, stärkas.* tror thänne ok thänkir gudz kirkio thrifwas aff sinom ordhom ok äptir dömom swa som hon skulle ey wäxa älla trifwas vtan han *Bir* 1: 349. vm thu threfs swa mykit at thu nampt af them tholumodh i genwerdhoghom thingom *Su* 437. konung salomon wäxte oc threfs ä meer oc meer j dyghdhom oc rikedomum j äro oc wald ofwir alla konunga *ST* 416. hwru mykit iak thrifs i minne widherkänno, swa mykit gar iak til gudhz widherkänno *Ber* 199. got är gudhelix ärwodhis lifwärne, än bätra är lifwärne gudhelika thinga skodhan hwilkin wäl thrifs (*proficit*) af thy första lifwärneno han ma wäl wpfara til thz andra lifwärnith *ib* 144. han skreff þera formannom. at þän älla þän är glömskir . . . oc þän staþughir i troo . . . oc þriifs i dyghþom *KL* 191. thäs mera han thrifs (*proficit*). thäs mindra räknar han sik thrifwas i dygdhomen *Bo* 41. the som thrifwas ok styrkias j godho dagh fran dagh *Bir* 1: 47. *KL* 107. *Bo* 77. *Bir* 1: 10, 67. *ST* 313, 380. *Ber* 149. *Su* 70, 181, 443. — *stärkas, få styrka, få kraft.* thryuos mange oc vardho bätre for hans skuld *Bir* 2: 230. siälin hwilkin som j bönom hafwer idhrogha thrifs til helso *Ber* 34. j thy äptedömeno magho vi thrifwas (*proficere*) til manga dygdhe *Bo* 126. tro ey thik gita opstandit älla thrifwitz til böna älla contemplacionem . . . mz tholkom fatikdom *ib* 127. at hon (*själen*) wardhe kraptogh ok thrifwis at öfwa alla dyghdhe *ST* 1. — *få styrka, vederqvickas.* här sitia thesse siw discipuli . . . taka af hans hälghasta handom then astundelica matin oc thrifwas (*reficiuntur*) af honom ey mindra andelica än licamlica *Bo* 240. öskiande är then krankdombir som thrifs af cristi dygdh *ib* 107. thu skalt födhas oc thrifwas i hans asyns oc ordha lioflek *ib* 178. — *fullkomnas, fulländas.* siälinna fäghrind . . . mz hulke hon skulle prydhas oc thrifwas (*perfici*) til himerikis ingang *Bir* 2: 147. **2)** *hafva framgång.* hawum vi ängin ämpne til at höghfärdhas . . . tha vi thrifvoms i andelico äruodhe *Bo* 89. han afwndadhe thom lönlica som meer hafdho oc mer thrifwos än han *Bir* 3: 99. **3)** *hafva välgång, trifvas.* j þem staþ ma ängen heþen eigh iuþe ängen cristna tro falsare liua ok ängen valz älla ranz härra þriuas *Bu* 190. ey skulu the synine älla the släktin thrifwas (*prosperabuntur*) *Bir* 3: 77. *Bil* 86. alla thera hws oc äghor skulu ökias oc thrifwas *ST* 109. **4)** *trifvas, finna sig väl.* altiid slog han mymmers smidia pilta oc the kunde ekke triffuas (*varla þickir vært*) for hanum *Di* 122. taa varth han sywk ok sedhen treffz han allre dagh *FM* 418 (1509). — *hafva trefnad, hafva ro.* han (*den som visste sin dödsstund*) thriffwis aldre fore sorgh oc nödh han thyktis hwar dagh thola dödh *Al* 8643. — *Jfr* **othrivas.**

þrivin (*ack. m.* **thriffnan** *MB* 1: 325. *n.* **-it.** *pl. nom.* **thrifne** *Bil* 476. **thriffne** *Al* 4203, 7700. **trifne** *KS* 83 (205, 91), 84 (206, 92). **triffne** *RK* 1: 961. **tryffne,** *se* **fulthrivin. þriuine** (*torde snarare böra läsas* **þrimne**) *Bu* 508; *jfr Lg* 1020. *f.* **thriffna** *Al* 4822. *gen.* **thrifna** *Bil* 322. *komp.* **thrifnare** *ib* 300; *Bir* 1: 258), *adj.* [*Isl.* þrifinn] **1)** *verksam, idog, rask.* wardha the (*bina*) swa myklo thrifnare ok idnare at samansanka til sin konungh *Bir* 1: 258. ganzst triffuin war hon i allo godho *Lg* 3: 4. opta äru thriffna händir vndir riffne kapo *GO* 1026. **2)** *rask, käck, tapper.* en þriuin (*strenuus*) ridare *Bu* 24. *Bil* 255. *Su* 452. *Al* 4203. thrifne (*fortissimi*) gudz riddara *Bil* 476. frome helade raska ok triffne *RK* 1: 961. trifne härmän *KS* 84 (206, 92). trifne män ok wari vm sik, te stridha giärnt sighr *ib* 83 (205, 91). mz fem legionibus thrifna manna *Bil* 322. thriffwin man wardhir sköt til wakna *GO* 913; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 148. *MB* 1: 325. *Al* 4528. qwinnor thriffna *ib* 4822 (*om Amasonerna*). hon haffdhe thre söner karsk the waro badhe thriffne oc rask *ib* 7700. got folk rasth ok triffwit *RK* 1: 4287. en (*näml.* wärn) är godh riddarskap ok triwin almoghr *KS* 79 (195, 87). þriuine (*torde snarare böra läsas* þrimne) män tel gärning *Bu* 508. thrifnare til handh ok häst *Bil* 300. thriuin j wapnum *ib* 299. — *Jfr* **ful-, o-thrivin.**

thro, *f.* *Jfr* **stenthro.**

throtin, *se* **thrutin.**

throtma, *se* **thrutma.**

throtme, *se* **thrutme.**

throtna (-adhe), *v.* [*Isl.* þrotna] *uppgifvas af trötthet, tröttna.* ther throtnadhe margher stolt man widher *Al* 2534. *Jfr* **thrötna.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thrugh, *n.* [*Fdan.* trug] **1)** *hot.* vi rädhoms änkte thit thrugh *Bil* 598. *Al* 4412. *Iv* 3118. *ST* 20, 264. iak gör ey swa ey fore thrwgh ok ey fore bön *Iv* 3727. *Bir* 4: 151. **2)** *trug, nödgande genom hotelser.* thz her erik axelsson monde stokholm faa mz liisth trugh oc byscopens wanda *RK* 3: 1402. han wille swerige mz trugh ath wynne *ib* 3459. **3)** *förtryck, våldsam behandling.* mäktughe ok wälbyrdughe herra wilia ey tula trugh ok wålzgärninga hans *KS* 61 (152, 67). thet oss vthen trwgh ... ey vederfares kan aff eder nades embetsmen *BSH* 5: 539 (1514). **4)** *ondt tal, förtal, smädelse.* hans thrwgh aktin rät änkte vätta *Iv* 146.

þrugha (thruffua *MB* 1: *(Cod. B)* 561. **truffua** *RK* 1: *(Albr) s.* 212. **truffwa** *FM* 489 (1510). **thrwa,** *se* **forthrugha. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* þrúga. *D.* true. *Jfr Mnt.* drouwen] *L.* **1)** *hota.* thrugha oc höta mz hwassom oc grymasta pynom *ST* 256. — *med dat.* — *pass. opers.* kjäre sik at hanum þrughäs *SR* 35 *(kan föras till* **3)**. — *med ack. (el. en form som kan vara ack.).* sum han þrugha *SR* 35 *(kan föras till* **3)**. thu thrughar mik fastlika *Iv* 4478. mz ryzsom pläghadhe the them trugha *RK* 3: 2747. *ib* 2934, 2936. thet trwgelige orätfärduga ban eder nade mich med trvger *HSH* 24: 107 (1517). trwgar forscriffne k. hans rikith och oss äu nw mykith, hotandis met the omildha ... rytzer *FM* 234 (1505). — *med inf.* the ... trugade fast mere ylla göre *RK* 2: 4554. — *under hotelser begära.* hon badhe badh oc thrughadhe at han skulde ther aff lata *ST* 444. **2)** *med ifver framställa begäran (om), häftigt el. enträget yrka (på).* offta hanom her pa trugändes *Lg* 3: 581. — *truga, enträget bedja.* hwar man honum trugher och beedher *RK* 3: 1913. **3)** *truga, tvinga, med hotelser el. våld drifva, med hotelser el. våld förmå el. söka förmå.* jak skal thik skipa annan kesara som thik skal atir fra christo thrugha *(tvinga dig att öfvergifva Kristus)* *Bil* 87. thera konunger thrugadhe rom til skaat *ib* 681. aller wil jac thom ther til trwga *RK* 2: 6741. eliazarus ... trughandis *(för* -adis; *compellebatur)* til at äta swina köt *MB* 2: 297. vij brödher oc theris modher wordho gripne oc aff konungen mz hardasta pynom trugadhe mot theris lagh at äta swina köt *ib* 298. wiliandhes henne trugha oc nödhga at bryta sit ... lyffte *Lg* 3: 275. bo jonsson ... trughadhe ok thwingadhe ... tideko pätersson at han skullo hanom them godzen vplata *BSH* 2: 102 (1399). engen kan jach truffwa tidh han sielff wil ey fara *FM* 489 (1510). — (?) alle skulu mik nigha ok bugha thz kan ängin aff mik thrugha *(förmå mig att eftergifva?)* *Al* 1318. **4)** *tvinga, förtrycka.* drap han ... all försto barn egipto manna, som thwingadho oc thrughadho israels folk *MB* 1: 386. j skulin ey thrugha *(affligere)* idhra siälffs ätmän *ib* 373. skal thu han ey thrugha swa som thräll *(non eum opprimes servitute famulorum)*, vtan han skal wara mz thik, swa som leghoswen eller landboe *ib* 375. at wtläntzsker man thrughe ofmykith thin brodher mädhan han är thräll *ib.* trughom ok ödhom almogha ok spakmände *KS* 61 (151, 66). trughar han herra ok wälborna män *ib* (152, 67). *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *Pa (Tung)* 28. **5)** *tala illa om, förtala.* marsken begynten mykit trugha ok for almogen sare liwge *RK* 2: 3786. — **thruga sik,** *truga sig till, tilltvinga sig.* at nakor maa sik trwgha loff mz otoll oc swiklike fwndh til nakot thz han ey ändelika widhertorff *LfK* 10. — *refl.* **thrughas,** *tala hotfullt el. öfvermodigt.* ath the ... trwges eller hötess inthet meer *BSH* 4: 317 (1502). han sigher storth aff och trwgas *ib* 5: 116 (1506). — **thrugha af,** *aftvinga.* wi wiliom alexandro änkte bugha han kan os änkte aff at thrugha *Al* 976. — **thrugha in,** *genom trug skaffa in, truga att taga in.* sighiandis honom haffua mz falskhet trughat the iomffrwna jn i theras closter, wtan prowento oc gaffwor *Lg* 3: 67. — **thrugha utaf,** *aftvinga.* suante eller nager anner skul *(för* skal*)* mik inthe trwga vtaff i aar *HSH* 18: 95 (1497). — *Jfr* **for-, til-, undir-thrugha** *samt* **othrughadher.**

thrughan, *f.* [*Isl.* þrúgan] *hot.* tässin appollonij högfärduga ordh oc trwghan *MB* 2: 254.

thrughelika (trwgelige *HSH* 24: 48 (1516), 107 (1517)**),** *adv. hotfullt; hänsynslöst.* hans nades scriffuelse huilke ganske trwgelige och hardelige wtscriffuenn vore *HSH* 24: 48 (1516). *ib* 107 (1517).

thrugheliker (trwgelig), *adj. hotfull; hänsynslös.* thet trwgelige orätfärduga ban eder nade mich med trvger *HSH* 24: 107 (1517).

thrutin (throtin), *p. adj.* [*Isl.* þrútinn] **1)** *uppsväld, däst.* huar som plägha mera dryka än hans naturlik skipilse torua til likamens uppehäldes, tå wardr han giärnt trutin ok bulghin ok lyttr til sin likama *KS* 43 (112, 47). — *svullen.* fore throtna läggia oc bolna *LB* 1: 98. fore throtma *(för* throtna*)* limi *ib* 3: 119. aff trutnom öghom *ib* 5: 80. vider trutna spina *ib* 81. apium märke doger vidh trutma *(för* trutna*)* spinaa *ib.* **2)** *uppblåst, öfvermodig, hänsynslös, fräck?* andelik dröuilse äru nar orene thanka ok throtne *(för* throtne; *cogitationes immundæ et importunæ)* ällir okuämelike dröua människiona hugh mot hänna vilia *Bir* 2: 30. *Jfr* **forthrutin.**

thrutma (thrudhma. throtma: -ande *Bir* 2: 30. **trotma. trötma. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Fdan.* trutmæ, trudmæ, trøtmæ, trødhmæ, trytmæ] *svälla, uppsvälla.* the som när waro thänkto at han skulde ginstan thrutma *KL* 175. hänna quidhir var fullir oc mykyt thrutmande *Bir* 3: 279. the skodha sina hörror ganga mz thrudhmande quidh *ib* 2: 68. *Lg* 3: 52. hon ... thrutmadhe idhkelica swa som hon skulle barn födha *Bir* 3: 199. *ib* 1: 133. ther äptir thrutmadhe buken, oc alt lifwit took at swella *ST* 356. thentidh thu see allan kroppen thrwthmadhan och illa riwkande *Ber* 80. — *svullna.* for ath quidren trötmar och sweller *LB* 2: 9. tarane flutu swa at öghonin ok kindrina thrutmadho *KL* 358. hans fäghersté likame thrutmadhe ok blanadhe af slaghom *Su* 451. — *bildl. svälla, pösa, vara uppblåst.* thera hughir thrutmar *(intumescit)* aff högfärdh suasom vtblåst blädhra *Bir* 2: 207. högffärdogher man ... gaar altidh trotmande swa som tom flaska *LfK* 184. thrutma ... af högfärdh *MP* 1: 263. *ib* 307, 308. *Bir* 2: 30. somlica manna hiärta thrutma oc opfar aff sins hugx höghfärdh oc otholomodh *ib* 60. trutmande högfärd *MP* 1: 83. — *Jfr* **thrutna.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thrutman (thrytman), *f. uppsvällning, svullnad.* thässe frwn . . . do bradhom dödh aff strupans thrytman *(tumore) Bir* 3: 29. at tungan thioknar ofmykit af thrutman älla onde vätzsko *MP* 1: 264. han (ɔ: then som vatusot hafuir) hauir . . . vtpösta thrutman *ib* 307. *Jfr* **thrutnan.**

thrutme, *m.* [*Fdan.* trutme] *svullnad.* döfuir af the *(för* then*)* trutma som tränge öronen *MP* 1: 262. bläsningh oc trutma oc ramblan fordriuer . . . han (ɔ: leuastichum) *LB* 5: 81. hon (ɔ: vrtika) fordriwer . . . lungho böldh oc trutma aff liff *(ventris tumorem) ib.* thäs frö stöt mz vin fordriuer trutma aff spinom *ib. ib* 6: 107.

thrutna (thruttna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* þrútna] *svälla, svullna.* thera änlite ok thera kinnä thrutnadho fast *Iv* 4930. fore ath quidhir thruttnar oc swellir *LB* 3: 172. — *part. pres. uppblåst.* höghfärdhin mz hulke han är stoor j sinne asyn thrutnande *(efter annan hdskr. i texten ändradt från* thrutmande; *tumidus)* j wärldinna hedhir *Bir* 1: 348; *jfr* 407.

thrutnan, *f.* [*Isl.* þrútnan] *svullnad.* at . . . skinnit rifna for thrutnan *(i annan hdskr.* thrutman, *hvilket upptagits i texten; tumore) Bir* 2: 236; *jfr* 343.

þrykkia (þrykia, *se* **niþerþrykkia. thrykka** *Bir* 1: 193. **thrykkä** *SD NS* 1: 23 (1401, *samt. afskr.*). **thrykke** *Fr* 1676 *(i rimsl.).* **tröckia** *RK* 2: 8936. **thrikkia: nedhirthrikkias** *Ber* 269. *pres.* **-ir: nidhirtrykkir** *MP* 1: 49. *impf.* **-te. thrukte: -os** *Bir* 2: 95; **nidhir thrukto** *ib* 62; **nidhir thruktis** *ib* 3: 190. *part. pret.* **-ter. triktir,** *se* **niþerþrykkia. thrukter: thrukt** *Al* 7357), *v.* [*N.* trykkja. *Jfr Ags.* þryccan *och Mnt.* drucken] **1)** *trycka, klämma, pressa.* thrykto the husona mz repom swa hart aat benomen at blodhin gik wt aat tämän *Gr* 275. trykkia wi war jncigle pa rygghen a thetta breff *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet). ib NS* 1: 23 (1401, *samt. afskr.*). hwar thera hafdhe i händer thrukt et ganzst trä mz rotom op rykt *Al* 7357. han . . . thrykte äpter sins hiärta lyst sina gläfuio fore sit bryst *Fr* 547. **2)** *pressa (segel).* the . . . trykte segell och wille ey biidha wthan leetho aath danmark gliidha *RK* 3: 283. **3)** *tränga sig, tränga fram, rycka fram.* strax jn at bomen the tha tröckia mz xvj snäcker oc sköttebaata *RK* 2: 8936. pukans hoffmen saman rykte och böndherne sara til them trykte *ib* 4019. swenske män i waren nw trösth trycker epther mig mz fwlle farth *ib* 3: *(sista forts.)* 5605. **4)** *klämma (åt), sätta (åt).* the tryckte på the däner swåre *RK* 3: *(sista forts.)* 4460. **5)** *nedtrycka, nedstöta (från hästen i riddarspel).* huar thera vilde hin annan thrykke *Fr* 1676. **6)** *trycka, nedtrycka, störta.* skal iak läta thrykkia thik dödhan i graf thwingadhan mz marghfallom pinom *Gr* 274. — *trycka, undertrycka, förtrampa.* the thrudha ok thrykka enfalla män vndir sina fötir *(simplices conculcant sub pedibus) Bir* 1: 193. hws oc land the til sik rykto them thz atto the vnder sik thrykto *Al* 9728. **7)** *undertrycka, hämma, hejda.* thänkto sina nödh swa hafwa thrykt *Al* 5358. **8)** *trycka (en bok).* trykkia thenna bok *Gers Ars c* 6. mester johans gerson bok . . . trykt aff johannes smedh *Gers Frest* 60. — **thrykkia sik in,** *tränga sig in.* the thrykte sich jn *RK* 2: 2433. *Jfr* **inthrykkia. — thrykkia nidher, 1)** *nedtrycka.* ä som the villo vp w brunnenom tha thrykto diäflane thöm ä nidher i gen *Pa* 18. **2)** *förtrycka.* wil han prestin thrykkia nidhir *MD* 80. — *öfverväldiga; besätta.* j vitin huru han predicadhe ok heladhe alla them som nidhir varo thrykte *(oppressos)* af diävlinom *KL* 152. — *Jfr* **niþerþrykkia. — thrykkia saman,** *sammantrycka, hoptrycka.* the . . . thrykto saman *(compresserunt)* siin öghon at the skuldo ey see *KL* 176. brystit oc quidhin thruktos saman sua hardhelica *Bir* 2: 95. sidhan latis j fyärdyngx tynnor nokoth litith trykkiandis samman *PM* 11. — **thrykkia sik saman,** *trycka sig samman, pressa sig samman.* thz *(lejonet)* . . . lagdhis nidher ok thrykte sik saman ij een bal *Iv* 4461. — *Jfr* **saman thrykkia. — thrykkia sunder,** *trycka sönder.* honom *(ormen)* thrykte struzsin sundir *ST* 417. — **thrykkia ut,** *utpressa.* trykte han ällir wredh vth aff vlla fätthen . . . eeth kar fwlt mz daagh *MB* 2: 88. tha thryktis wt then rödhe sweet *Fr* 1705. *Jfr* **utthrykkia.** — *Jfr* **bort-, for-, til-, undir-thrykkia.**

thrykkiare, *m. Jfr* **boka-, nidher-thrykkiare.**

thrykkilse, *n. pl. Jfr* **for-, nidher-thrykkilse.**

thrykning, *f. Jfr* **for-, nidher-thrykning.**

þryskia, *se* **þriska.**

thryskiare (tryskare), *m. tröskare, tröskeman.* ingha tryskiara skulu gangha i landhena oc tryskia, wthan the willia tyäna bondhanom om sommaren *GS* 40. enge tryskara schola tilstädhies, vthan the wilia thiena bondanom som the tröska at owir sommaren *ib* 58 (1474). *Jfr* **thorskare.**

thryskning (trysningh), *f. tröskning.* som agna j kornaxom sundirkrosas j trysningh *MP* 1: 140.

thrysta (-te, -ter. *imperat.* **thryst. tryst. trysth. thrist** *LB* 3: 168. **tröst** *ib* 7: 57. **trysta** *ib* 3: 35. **trystha** *ib* 2: 67), *v.* [*Isl.* þrýsta] **1)** *trycka, krama.* tagh en swrboes . . . och bryth swndher och läg begge wegna widh oc trysth fasth wiidh *LB* 7: 56. vidher sit bryst hon thrykte han ok thryste swa then dödha man *Fr* 1404. han thrystte henne vidh sit bryst *ib* 2025. the wänasta kynbenen . . . til hwilkom hon . . . tik swa kärlika oc opta tryste *Su* 209. hanogh oc miölk skänkte han mik . . . oc iämwäl stwndhom kyste, oc i sin älskelika faam tryste *ib* 40. toogh thet helga liket ok tryste hans handh som vener sin j mellan plägä *Lg* 3: 578. *ib* 577. — *trycka, pressa.* tryste thom dieflena til hopa *LfK* 233. **2)** *pressa, krama, utkrama.* sidan hans blodh war alth aff honom trysth *MD* 39. tag bethonie blad oc fänika röther oc stöt thom sma oc tryst lagin aff thom *LB* 7: 206. tröst tz ginom eth lynneth kläde *ib* 57. *ib* 3: 35. **3)** *packa.* om adhran swellir wp tak blodin aff kattin eller oc then sama blodin som är wtlopin aff adhronne oc bint honom til mz rogbrödh och tryst fult mz salt *LB* 3: 33. — **thrysta sik,** *trycka sig, pressa sig (intill el. vid ngn).* vart the syuka swa förfärät at hon bradheliga mz badhom handhom grepp j fru kadrin ok starkliga sik vedher henne hult ok tryste *Lg* 3: 556. — **thrysta in,** *trycka in.* tryst

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

honum *(tarmen)* ... vel in *LB* 7: 261. — **thrysta nidher,** *trycka ned, slå ned (ögonen).* thryst nidher thin ōghon och halt ather thina syn *Ber* 80. *Jfr* **nidherthrysta.** — **thrysta up,** *trycka upp, pressa upp.* om drypel faldhir nidhir ... taki ... bränt salt oc thryste honom ther opp mz *LB* 1: 97. *ib* 2: 31, 3: 168. — **thrysta ut,** *utkrama, utpressa.* trystha vt blodeth *LB* 2: 67. tryst wth warith *ib* 69. — *Jfr* **saman thrysta.**

thrystan (trystän), *f. tryckning.* i hennes kärästä handz tagh ok trystän *Lg* 3: 578. *Jfr* **samthrystan.**

þrysvar, *se* **þrisvar.**

þryta (*impf.* **trōt** *RK* 1: 3778. **trööth** *ib* 2945, 3305), *v.* [*Isl.* þrjóta] *L.* **1)** *tryta, fattas.* aff landit toko the ... hästa foder swa at ekke trööth *RK* 1: 2945. miödh ok wiin ther ekke tröt *ib* 3778. hesta been ther ekke trööth *ib* 3303. haghel oc frost munde ther ey thryta *Iv* 414. — *upphöra, taga slut.* förra skal mik nu lifuith thryta än iak skal nakath mot idher bryta *Iv* 5715. **2)** *lida brist, lida nöd. opersonl. med ack. el. dat.* sedan skal them wärra tryta *(skola de lida svårare nöd, skall det blifva värre för dem) MD (S)* 236.

þryta, *v. L.*

thryta, *v. Jfr* **forthryta.**

þryter (þriter), *m. L.*

þryzka (-u *SML Kk* 1: 1; *VGL III* 93. **thryzka: -o** *VKR* 8, 44. **tryzka: -o** *VGL V* 3; *KL* 10; **-ona** *VGL V* 2. **þryzska: -u** *ib II K* 47; **-o** *MELL Kg* 6: 4, *þg* 9. **thryzska. tryzska. þryska: -u** *VGL II U* 6 *i var.*; **-o** *MELL þg* 9. **thryska. tryska: -o** *LfK* 155; *SO* 112. **tryzska: -o** *Bir* 5: 138. **tryszka** *SO* 86. **tryszke** *ib* 152. **thryuska. thridzska. trijdzska: -o** *FM* 248 (1505). **þriska: -u** *VGL II U* 6. **triska: -o** *SO* 108. **treske. tresce),** *f.* [*Isl.* þrjózka] *L. öfvermod, trots, tredska.* j enghom thera fanz tholkin tryzska *(superbia) Bo (Cod. B)* 347. for tryzko ok höghfärdh wilde han ey skripta sik *KL* 10. människionna stora tryzska *JP* 56. som mz tryzsko äller ilherdzsko wilde sik strengia mothe abbatisse äller confessoris lydhno *Bir* 5: 138. them ther a mote göra ... medh thryzko *VKR* 44. at nokar aff smääleek ellir thryzko gör här a moot *ib* 8. *LfK* 155. mana alla thöm ther i nakar handa matto finnas klostreno nakat wara pliktoghe, ther the atersta vm meth thryzsko älla forsumilse *SD NS* 1: 415 (1405). som met trijdzsko sathe hemma ok actade mit bodh inthet *FM* 248 (1505). gör han thz mz thridzsko *SO* 6. *ib* 112. tha bröther halla stempno ok nokor sither kwar mz thrysko *ib* 23. *ib* 14, 27, 70, 86. böthe fäm mark wax for thryuskono *(för -a) ib* 27. *ib* 108. dömdes ... hwar tere sak til iij m. for tresce the icke wilde göre i tiid ok tima teris skat *BtFH* 1: 132 (1506). dömdes thenne för^ne hwar tere sak til iij m. för treske för slotzins bälker och bräder the icke förde in i tiid och tima *ib* 145 (1506). for treske om slotzns rethet *ib* 263 (1508). for treske om not dreth *ib.* for treske om skiwdzfierd *ib. ib* 164 (1508), 228 (1509). för treske for longh skiwdz fierd *ib* 187 (1507). för treske i skiwdz fiärd *ib* 141 (1507). *ib* 137 (1507), 159 (1507).

þryzka (*pres.* **þryzkär** *HelsL Kg* 8. **trysker** *FM* 235 (1505). — *refl. inf.* **þryzcas** *SML B* 27: 2. **tryzkas. þryzscas** *SML Kk* 10: 3. **þryszkäs** *UplL Kk* 10. **treskas.** *pres. sing.* **þryzkäs** *UplL Kk* 1: 2, 19: 4, *þg* 3: *pr.* **þryzkaz** *VML II Kr* 1: 1 *(på två st.).* **þryskas** *MELL B* 24: 4. **þryskäs** *HelsL Kk* 1: 2. **tryskas. tryskes** *SO* 149. **thryzdskas. trydzskas** *StadsL Kg* 20: 9. **thryskas. tryskas. tryszkas** *SO* 81. **threszkas** *ib* 199. **threskes. treskas),** *v.* [*Fnor.* þrjózkaz] *L. tredskas.* ho här i moth trysker eller dörffwis j moth sighia, stempla eller göra *FM* 235 (1505). — *refl.* **þryzkas,** *tredskas.* nu kunno män tryzkas oc ey affköra *TB* 73. huilken broder til bysitiara kester varder han scal sittia ath mynsta thw aar ... thryskas han som kester warder ock wyl ey sythia böte i kompanijt fem mark vax *SO* 195. om noger companijs broder threskes ok vil ey lata sin gernyngh schoda *ib* 143. huilken tz ey gör ... vtan tryskas *ib* 153. *ib* 49, 51, 52, 53, 68. tryszkas hossbonden eller drengen her vtjnnan *ib* 81. vil nager broder ther vtjnnan treskas ok vil then tienisth brödrom ey göra *ib* 105. *ib* 199. jngen tryszkas här i mot viid ena mark vax *ib* 78. *ib* 149. huar som ... thryskas ther widher ok wil ey koma *ib* 48. — *blifva ovillig, göra svårigheter.* gudhelikin kärlekir ... gör han ... stadhelika blyfuande i godhom gärningom oc godhom byriadhom thingom oc ey thryzdskas *(möjligen ett särskildt ord med betydelsen: tröttna, uppgifvas) MP* 2: 128. — **thryzkas at,** *tredskas, med trots vägra el. underlåta.* hwilkom i wåro embete werkmestarena bud sända om stadzens arbete och ärende, och treedzkas åt at komma *TS* 27.

thryzkan (thryskan), *f. tredska.* böte ena lödugа mark sölffuer ... fore thryskan *SO* 157.

þryzker (thrydzskir. trydzsker. tryzsker. þrysker *MELL B* 24: 4 *i var.* **þryscar. thryskir. tryskir. tredzsker. treszker),** *adj.* [*Fnor.* þrjózkr] *L. öfvermodig, trotsig, uppstudsig.* thenne var son är thrydzskir oc forkropin *(motsv. ställe MP* 1: 263: tryskir ok fortrutin; *protervus et contumax) MP* 2: 205. *ib* 204. forbanna allom thäm som tryzske äro och olydoghe gudhi ok the hälgho kyrkio *JP* 53. *ib* 76. — *uppstudsig, upprorisk, oregerlig.* the her niels boosons landboor göres fast tredzsk ther i stägeholms län, the hafwe slagith her nielses fogede vth fran töm och göre ther stoor oredhe bland almogen *BSH* 4: 293 (1501). — *trotsig, gensträfvig, hårdnackad.* iak är miok þrolyndar ok þryscar *(Bil* thryskir 1018*)* gen cuske *Bu* 494. — *gensträfvig, ovillig.* af hwariom therra som thetta forswmadhe oc trydzskier ther til ware *GS* 30 (1376). — *spotsk, förolämpande.* om thens zaack som androm dryffuer aff sit säte mz treszk ordh *SO* 99. — *Jfr* **forthryzker,** *äfvensom* **trylsker.**

thryzkhet (treskhet), *f. tredska, vägran el. underlåtenhet att åtlyda gifven föreskrift.* sware han sielffuer til schaden som tz forsumet mz sino treskhet *SO* 195. then store treskhet och. oweliä thenne almwge haffwer haffth *HSH* 20: 56 (1506).

þräböte, *n. L.* — **þräbötisdrap,** *n. L.*

thrädha, *v.* [*N.* træda] *träda, införa (ngt) på en tråd el. dyl.* hwo slikan riddera skal besta han skal ey trädha perlor mädhan *RK* 1: 920.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thräfaldelika (thräfallelica *Bir* 3: 106 *(på tre ställen)*, 390. **träfallelika** *ib* 1: 130, 174. **threfallelica** *ib* 3: 106**)**, *adv.* [*Jfr Isl.* þrífaldliga] *trefaldigt, trefaldt, på tre sätt.* är iak träfallelika hedrath af minom son *Bir* 1: 130. the pinas träfallelika *ib* 174. *ib* 3: 106 *(på fyra ställen)*, 390.

thräfaldelikhet (träfaldelikhet: -hetz *Bir* 1: 367. **thräfaldelikheet** *BYH* 1: 190 (1383). **threfaldelikhet** *MP* 2: 122. **trefaldelikhet** *ib* 1: 128, 176. **thräfallelikhet** *KL* 80; *Bo* 81; *Bir* 3: 337, 449, 476; **-hedz** *ib* 2: 79. **thräfallelikhäth** *Gr (Cod. D)* 366**)**, *f. trefaldighet, treenighet, det trefaldiga el. treeniga gudomsväsendet.* aff tesso trefaldelikhet är scriuat *MP* 1: 176. är en gudh ok tre persone ty at thera triggia är en natur, en gärningh. en vili, en ära, oc tessa helgha trefaldelikhet gömer helghe siäla *ib.* j the hälgho thräfallelikhet är änkte för älla sidhirmeer *Bir* 3: 449. siongande mässo aff the hälgho thräfallelikhet *ib* 476. *KL* 80. *Bo* 81. *Gr (Cod. D)* 366. *BYH* 1: 190 (1383). *MP* 1: 128, 2: 122. *Bir* 1: 367, 2: 79, 3: 337.

thräfalder (*SML Kk* 1: *pr. i var.*; *KL* 308. **trefaldhir** *MP* 1: 176. **träfallir** *Bir* 1: 82. **trä fallir** *ib* 7. *ack. m.* **threfallan** *LB* 1: 97. *f.* **träfalla** *Bir* 1: 174 *(på två st.)*. *n.* **tre faalth** *PM* XLVII**)**, *adj.* [*Isl.* þrefaldr, þrífaldr] *L.* **1)** *tre gånger viken, fredubbel.* sikte thz ... genom en silkis klwt threfallan *LB* 1: 97. lima ther mz samman tre äller fira faalth läroffth *PM* XLVII. **2)** *tredubbel, trefaldig, af tre slag.* skal iak gifwa them träfalla miskundh *Bir* 1: 174. the vidhir thorfwa träfalla miskund *ib.* **3)** *trefaldig, treenig.* en gudh fadhir ok son oc then hälghe ande trä fallir j personis ok en j gudhdomsins natur *Bir* 1: 7. *ib* 82. *KL* 308. *MP* 1: 176.

þräfaldogher (þrefaldugher), *adj. L.*

thräfaldoghet (trefaldoghet *Su* 314; **-hetinne** *ib* 316. **thräfalloghet. thräfalloghhet. -hetz** *Bir* 3: 200; *KL* 55. **threfalloghet** *Ber* 213; **-hetz** *ST* 163; *Ber* 220. **trefalloghet** *MP* 1: 174; *Su* 21. **treffalloghet: -hetz** *ib* 123. **thräfaloghet** *MP* 2: 123. **threfaloghet: -hetz** *ST* 163, 318. **threfalogheth** *ib* 64, 163. **thräfaldugheet** *SJ* 120 (1443). **trefollughet: -hetz** *RK* 3: 3244. **trefaldighet** *Pa (Tung)* 38. **trefaldichet** *SD NS* 1: 73 (1401). **trefoldighet: -hetz** *FH* 5: 198 (1506). **trefallichet** *Gers Ars b* 4**)**, *f.* [*Jfr Mnt.* drêvaldicheit] *trefaldighet, trefaldigt förhållande.* jhesus christus tedhe sik här j thräfalloghhetz liknilse *(d. v. s. i trefaldig måtto)* först j manz like ok swa at [han] wärdhogadhis at witia ... sin win ... ok thridhia at löna hanum sina godh gerninga *KL* 55. — *trefaldighet, det trefaldiga el. treeniga gudomsväsendet.* the helgha trefalloghet predicadhis j gamblo laghumen *MP* 1: 174. the första messan skall wara aff the helgha trefaldichet *SD NS* 1: 73 (1401). skildir fran the hälgho threfalogheth, som är fran fadhrenom oc sonenom oc them hälgha anda *ST* 64. han *(pilten)* är ey döptir vtan mz the matto som qvinnor plägha döpa ey vitande the hälgho thräfalloghhetz ordh *(verba Trinitatis)* thy skal barnit döpas j namps *(för* nampn*)* fadhirs oc sons ok then hälgha anda *Bir* 3: 200. änglane komo mote thom ok al the hälgha thräfalloghet *ib* 392. her steen siglar ... i the helgetrefollughetz nampn *RK* 3: 3244. *MP* 2: 81, 123 *(på två st.)*. *Bir* 3: 476. *ST* 163, 318. *Pa (Tung)* 38. *SJ* 120 (1443). *FH* 5: 198 (1506). *Ber* 201. *Gers Ars b* 4. *Su* 123, 316. hwilke wtan atirwändo han loffua j sina hälgasta trefaldoghet *ib* 314. the aldra hälgasta trefalloghetz loff *Bir* 4: 55. skulum wii hafwa widherkänno the höxto threfalloghet *Ber* 213. tha skal gripas the ogriplika threfalloghet *ib.* *ib* 220. personanna trefalloghet *Su* 21.

thrägadder (tre-), *adj. treuddig.* the toko kötit mz iärn kroka tregadda *(fuscinulam tridentem)* wtu kätlenom *LfK* 147.

þräggi, *m. L.*

þrägipter (-gifter), *p. adj. L.*

thrägrenadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* þrígreindr] *tregrenad, treuddig.* syntis een blaman hauande thrägrenadhan krok *(tridentem)* j handinne *Bir* 2: 100.

thrägrenogher (tre-), *adj.* = **thrägrenadher.** hafuandes ... tregrenogha järn kroka *LfK* 221.

thrähyrnotter (trehörnotter), *adj.* [*Jfr Isl.* þríhyrndr] *trehörnig, triangelformig, trekantig.* trehörnotta fotangla *PM* 5.

thräkfulder, *adj. full af träck, full af smuts, smutsig.* jordhin vidh väghin, hulkin opta är oren ok träkfull *MP* 1: 85. *KL* 27. wti slemasta träkfulla pwtzsen *Lg* 3: 275. aff fetom köm gangande j dya oc stänkiande thom som vmcring standa mz sinom thräkfulla stiärt *Bir* 3: 214. *ib* 2: 10. *Jfr* **thräks fulder.**

thräkkeliker, *adj. smutsig.* the *(tankarne)* kallas lutose, träkkelike *LfK* 41.

thräkker, *m.* [*Isl.* þrekkr] *träck, smuts.* nöthin älla diurin rotnadho j sinom träk *MP* 1: 65. tha rothna nöthin ok fulna j sinom träk *ib.* thz anbudh ther thräkkir ok jordh mz vtkastas aff nötahuseno j vaghnin *Bir* 3: 229. aff thöm thräkke som sopas oc saman skutas aff vatom väghom *ib* 2: 257. alla handa dye ok thräkkir *ib.* kastadho thräk äptir hanom *Bil* 486. *KL* 26, 27. *Bir* 1: 321, 2: 258. *RK* 1: 1125. *MB* 2: 369. tronna ovine skulu falla til baka swa som träkkir *(lutum)* *Bir* 1: 17. hon ... vyrdhir alla världina ey meer än thräk *Bo* 117. thz hiärta ... ther af iordhzlica thinga thräk oc dräg är smittat *ib* 127. at thola thräldomin vndir thässom licamlica sinna thräkkenom *ib* 130. — *grums.* laath *(näml. ögonvattnet)* standha nath och dagh saa lenghe al trecken faller aa boothnen *LB* 2: 11. — *Jfr* **hönsa-, nöta-, orma-, svina-, synda-thräkker.** — **thräks fulder,** *adj.* = **thräkfulder.** jordh vidh väghin hulkin opta är oren ok thräkxful *MP* 2: 53. hans röst är suasom frödha röst thy at hon är al aff thräkxfullom *(lutosis)* gerningom *Bir* 2: 117.

thräkkia (-ir), *v. träcka, gifva träck från sig.* til tess hon *(kon)* träcker *LB* 7: 340.

thräkkogher, *adj. smutsig, oren.* thän j träkkenom är, vardhe än träkkogher *MB* 2: 369.

thräkputz (träk pudz), *m. smutspöl.* sölas j sinom oqwämelica lusta, swa som swin j träk pudz *MP* 1: 65. ffigh hon see een aldra dyupaste brwn, swa som ledhasta träkpwtz *LfK* 235.

thräköpadher (tre-), *p. adj. försedd med tre knappar.* thu skalt göra som then girughe gör, han

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

radher sik en treköpadhan pwngh, at *(för* at tha?) nakor bedhes aff honom pänig, strax känner han oppa then första knöpan, om han är wäl tilköpadher, oc swa then andra oc tridhia *LfK* 143. *Jfr* **tilköpa.**

þräl (þräll *VGL I G* 4: 3; *ÖGL Eþs.* 15: 2; *VML I Kr* 4: 1, *G* 4: *pr.*, 1. **thräll** *MB* 1: 247, 249, 372, 375. **träll** *MD* 390. **dräll** *VGL I R* 11: *pr.* **þrell** *ib S* 6: 1. *med art.* **thrällen** *MB* 1: 335. *ack.* **þräl. thräl. þräll** *VGL I A* 4: 2. **thräll** *MB* 1: 69, 334, 335, 375. **dräl** *VGL I þ* 2: 1. **þrél** *ib Md* 5: 7. **þral** *ib* 13: 1. *gen.* **þräls** *VGL I VS* 3: 2. **thräls** *Bo* 32. **þrals** *VGL I B* 2: 1. *pl.* **-ar. thräle** *Bo* 32; *MB* 1: 247), *m.* [*Isl.* þræll] *L. träl.* kallä han frälsan man þräl *SR* 9. alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes af krisnum manne äldir kono, maa aldrigh þräl älder ambut wära *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). sälias . . . til thräla oc ambota *MB* 1: 430. slaar man sin thräl eller amboot *ib* 336. thin thräll oc thiin ambot oc thiäniste swen *ib* 372. wardher thin brodher swa fatigher, at han säll sik siälwan thik til thräldom, tha skal thu han ey thrugha swa som thräll, vtan han skal wara mz thik, swa som leghoswen eller landboe, til iubileus komber sidhan skal han fräls wt fra thik ganga . . . jsraels sönir äre mine thräla, thy at iac frälste them aff egipto lande, oc fore thy skulo the ey sälias mannom som andre thräla *ib* 375. thräla oc ambota skulin i ägha aff andra handa folke, om kring idher, oc them maghin i ärwa hwar äpter annan *ib.* tholikt skal thu ey thola, at wtläntzsker man thrughe ofmykith thin brodher mädhan han är thräll *ib. ib* 174, 247, 248, 249, 334, 335. *Lil* 254, 646. en köptir thräl *Bo* 197. var herra ihesus ödhmiukadhe sik siäluan takande vppa sik thrälsins ham oc liknilse. ey at enast i the matto som han tok mandom mz os som thräle varom. vtan än onytlikx thräls *ib* 32. war heller fry än annars träll *MD* 390. then som thiänar rikedomum göme them som thräl *MP* 1: 295. af mangs riks manz vlyko. som gör sik siäluar tuigia þräl. diävuls ok (silfs) *Bu* 153. *MB* 1: 69. war herra giffui at j alt thetta gömen . . . ey swasom träla wndir laghom wtan swa som the som frälse äru *Bir* 5: 14. — *trälinna.* the *(qvinnorna)* skulo warä her trälä *(Cod. C* trälling 58*)* och almenningx konur *Va* 13. — *Jfr* **giäf-, köp-þräl.** — **þräla arf,** *n. L.* — **thräla arvodhe (-ärwodhe** *MB* 1: 69; *Lg* 3: 508. **-äruodhe** *Bo* 87), *n. trälarbete, strängt arbete.* os är budhit at halda hälight aff thräla ärwodhe *(Cod. B* thräla wärkom 534*)* om sunnodaghin *MB* 1: 69. *Bo* 87. *Lg* 3: 508. — **thräla värk,** *n.* [*Jfr Isl.* þrælsverk] *trälarbete. MB* 1: *(Cod. B)* 534.

thräla, *v.* [*Jfr Fnor.* þræla] *träla, vara träl, förrätta trälarbete.* wy kunnom wel träla i wara dagha ärffwoda bära lypta ok dragha *RK* 1: 1772. thu fordriffwer folk aff frälse sino . . . later them thräla ok thik thiäna *Al* 6617. släpa ok träla *BtRK* 344 (1490, *orig.*). the andre äre i danmark, ga thräla och oppa gotlandh som esther och haka *BSH* 5: 226 (1507).

thrälare, *m. träl.* — **thrälara räddoghe,** *m. trälaktig fruktan.* kärlekin wtkörir trälara räddoghan *(servilem expellit timorem) Spec. Virg.* 253. *ib* 294, 295.

thrälbyrdha, *f. L.*

þrälbäria, *v. L.*

þräldomber (träldomer *LfK* 117. *gen.* **thräldooms** *MB* 1: 330), *m.* [*Isl.* þrældómr] **1)** *träldom.* firi þom þu frälste af þräldom som farao kunug þöm ikom *Bu* 76. han . . . varþ fangen vnd[i] skändelekan þräldom *ib* 401. wardher thin brodher swa fatigher, at han säll sik siälwan thik til thräldom *MB* 1: 375. niotighi tusand ok vij M. judha saldus wnder träldom *Bil* 317. hon löste os til fräise aff thräldom *ib* 351. *ib* 862. thräldomsins ook *MP* 1: 295. *MB* 1: 330. *Bir* 1: 136, 3: 91. *ST* 8. *LfK* 117. **2)** *tungt arbete.* ath hon mykin träldom i norby haffth haffwer *BYH* 1: 271 (1474).

thräling (trälling), *f. trälinna.* the *(qvinnorna)* skulo warä her trälling *(för* trällinga?*)* och almenningx konur *Va (Cod. C)* 58.

thrälirska, *f. trälinna.* gör hon sik til diäffwlsens skatskyllersko oc äwigha trälirsko *LfK* 119.

thrälliker (thrälikin *Ber* 10 *(på två st.)*, 12. **träleken** *LfK* 38. *ack. m.* **thrälikin** *Ber* 13. **thrälliken** *Su* 430. *best. form nom. m.* **thrälike** *Ber* 11. *dat. m.* **thrällika** *ib.* **thrälika** *ib. ack. f.* **trälleliko** *Bir* 1: 326), *adj.* [*Jfr Isl.* þrælsligr] **1)** *trälbunden, stadd i träldom.* älskande myklo meer trälleliko wärldinna än swa faghra brudh *Bir* 1: 326. **2)** *trälaktig.* gudz älskelikhet vtelykke thrälliken räddogha *Su* 430. *Ber* 10, 11, 12, 13. *LfK* 38.

thrälning, *f. mödosamt arbete.* thet för:de godz . . . vnte . . . hustru elinn sinom kära swåger . . . för sit stora omak och swårä trälning, som han offta haffuer hafft till swerige inför ricksens rådh, och her j landet till tinget och stempno *FH* 5: 171 (1496, *nyare afskr.*).

þrämänninge, *m. L.*

þrämänninger, *m. L.*

þrämärkis mal, *n. L.*

thränge, *n.?* [*Ä. Dan.* trænge] *trångt ställe, pass.* ledha hären gönom tränge *PM* 11.

þrängia (-ir, -þe, -þer. *pres.* **dränger** *VGL III* 77. *impf. refl.* **thrändis** *Fr* 1833), *v.* [*Isl.* þröngva, þröngja] *L.* **1)** *göra trång, tränga, hoptränga, förminska.* at skipeledin ey trängis *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). ont blodh inledhir soot oc hindra gangin oc thränge *(stringit)* hiärtans tilgang *Bir* 2: 235. maath, som trengir och rynkyar och saman drager och i gen stoppar ynelffwanar *LB* 7: 78. — *tränga, göra intrång på.* kierdhe . . . flere jordhäghandä jnnan grythonees til mattyssä ok jngemund j sydhränefdhe . . . ath therrä bolstadhä skäl . . . lagho wmmykith jntil grythones ok thränghdo therrä bolstadh *DD* 2: 5 (1384). **2)** *tränga, trycka, pressa.* vm thz *(hjärtat)* är draghin en hinna som thz thrängir *Bir* 2: 266. moghin thrängir thik *(comprimunt te) Bo* 72. hwat opta vardh han thrängdir af moghanom. thy at the vildo nalkas honom *ib.* asnen . . . thrängde hans herra fot til gardhin *MB* 1: 413. bakin trängdis hardhelika til korsit *Bir* 1: 33. *Su* 417. — *abs.* ingak j han oc thräng *(constringe)* . . . hardhelica *Bir* 3: 86. **3)** *tränga, stöta (ngn från hästen i riddarspel).* the fianda thrängdo vnder sik beuiand *Fr* 1841. **4)** *drifva, jaga, förjaga.* amorreus trängde dans söner j bärghit *MB* 2: 71. wij ärom sköt thrängde aff wart land *Al* 2507. trängia them fraan godz och ägor *MD*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(S) 233. **5)** *rycka, taga.* han . . . trängde rikit fran sin brodher PK 237. **6)** *drifva, tvinga.* ärin i . . . ä til mykin ysäld thrängde Al 7252. — *tvinga, nödga.* hwilkit som iak . . . giordhe trängder oc nödhogher SD NS 1: 639 (1407). äru þeer egh þrängdir til SD 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). mykit mera aff hans här . . . trängdis til at ryma MB 2: 304. om nakor träng- er thik til at ga thusanda thren, gak mz honom an- nor thusanda Ber 1. syntos the mädh nokre matto swa som thrängias *(coarctari)* til the thing hulkin the sculden göra Bir 4: *(Dikt)* 228. af tyrst mågho te *(de belägrade)* trängias til at giva hus ok wärio KS 86 (211, 95). annat är hungur ok sylt täth bilaghda borghara trängia til at hus giva *ib.* vtan at them threngir san nödhthorft til at bryta thera thysto VKR 16. mz huat skam skal jak wsal staa for thin domstool . . . oc trängbias at göra skäl oc räkinskap aff allo mino liffwerne Su 241. saa fördreff han them alla till lyka fraa godz ok hustru trengden them vyka RK 1: *(sfgn)* s. 182. som nödhen trengde Lg 3: 581. — *trycka, tvinga.* at clostrit tränghis tha aff owndflylilike widhertorfft Bir 4: 32. ä hwat widh- ertorfft kan tränghia *ib* 33. VKR 76. **7)** *tvinga, kufva, hålla i styr.* thrängh thin astundilse ok bint i thrange gömo MP 2: 72. nar kötit thrängis *(co- arctatur)* aff ängo atirhalle Bir 2: 124. — *under- trycka, kufva.* sedan komer han oc til mik at treng- is mik oc vnder sik MD 341. for tränghiaskolande *(comprimendam)* thera dirffue som synda Bir 4: 63. **8)** *bringa el. hålla i trångmål, tvinga, ansätta, plåga.* at iämpn grymmelikhet skulde hwarn thera threngia KL 177. thän klärkin . . . thrängdis aff swa storom wärk *ib* 63. fläste thrängias ok läta nöghia sik *(con- tenti sumus angustiis)* Bo 110. — (?) thrängis siälin mz oändelikom ända *(fine infinito constringitur)* Bir 1: 365. **9)** *vara i trångmål el. nöd, vara i behof. opersonl. med dat. el. ack.* är thz mykyt omilt vm vi honom ey hiälpom vm vi gitom mädhan honom thrängir KL 340. man gör mankt then tid man träng- er RK 1: 4312. MD 170. föliom alexandro enkte länger mädhan honum ey mera thränger Al 4178. jak will häller dö än spara thz *(svärdet)* tha mik tränger Di 76. ST 472. VKR 30. än jafwghe är hwat häller the offradho thing ärw väl afladh älla jlla . . . thak- ins engaledhis ee af hwat vidherthorft klostreno kan thrängia *ib* 77. — *vara nödsakad, behöfva. opersonl. med dat. el. ack. samt inf. el. prep.* til. hans hest heter falke han är sa snar, än tho at tik tränger vndan rida, tha mag han wara tik sa när oc fierre som han will Di 91. hon *(Maria)* vardhe var hiälp . . . tha os thrängger at kalla MD 172 d. än tha os ey mykit ther til tränger *(cum nullo horum indige- remus)* MB 2: 262. — *tränga, behöfvas, vara af nöden. abs. opersonl.* man weet gerna sith synasta tha som tränger *(då man är i nöd)* RK 1: 1525. the . . . torde hanum ekke löss lata för än trängde *(det var nödvändigt)* Di 26. wilie the wara wedher redha met teris gode werya hwar annan man äller man aff huse, om ssa trängia kan FM 680 (1517). **10)** *draga sig, undandraga sig, söka komma undan.* begynte tha fast wrida oc wrengia oc wille jo fra rätten trengia RK 2: 8456. — **þrängia sik,** **1)** *tränga sig, pressa sig.* tha balaam hiög fast til mz sporom, tha thrängde asnen sik in til annan wiingardhin *(junxit se parieti)*, oc thrängde hans herra fot til gardhin MB 1: 413. skodha . . . apostlana ganga äpte honom. oc huru hwar thera nalkas honom thz mästa han gitir . . . thrängiande sik in til hans *(impellendo eum)* nw een oc tha annar Bo 179. folkith sigh alt thränger när Fl 1831. **2)** *tränga sig, tvinga sig, tränga el. tvinga sig fram.* the gingo af egipto ok til thz landit som gudz folke war lofwath swa som thrängiande sik *(coarctando se)* mz androm Bir 1: 210. skulu min ordh fulkompnas vtan thera vilia ok skulu swa som thrängia sik *(arctabunt se)* til fulkompnilsa *ib.* **3)** *tvinga sig, pålägga sig tvång, göra sig möda, anstränga sig.* ää huru mykyt thu thrängir ok ko- star thik. format thu äkke fulcomlica at fölghia varom herra ihesu i fatikdomenom Bo 128. — *refl.* **þräng- ias,** *trängas, tränga hvarandra, söka tränga sig fram.* þrängdes folk coma när hans kläþa fald Bu 194. MB 2: 170. the ther thik skullo . . . beuara for moghanom som konungom oc storom herrom pläghar göras nar the thrängias in vppa them Bo 36. — **thrängia fram.** — **thrängia sik fram,** *tränga sig fram.* thenna regla skal framganga . . . oc tränghia sik fram *(coarctabit se)*, at hon triffuis Bir 4: 111. *ib* 110. — *Jfr* **framthrängia.** — **thrängia fran,** *frånröfva.* frankes konwng trengde the landet fraå RK 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 267. *Jfr* **fran thrängia.** — **thräng- ia in,** *skuffa in.* swa margha the thrängdo ij eldin in Al 5101. *Jfr* **inthrängia.** — **thrängia saman,** *sammantränga, draga tillhopa.* the thrängdo saman thera skara Fr 1852. — **thrängia sik saman,** *tränga sig samman.* the thrängdo sik swa hardhelika saman Fr 1855. — *Jfr* **samanthrängia.** — **þräng- ia til,** **1)** *tränga fram; anfalla.* konungen och hans män the trengde til Va 36. **2)** *vara el. blifva nödsakad. opersonl. med dat. el. ack. samt inf* trängdhe henne til at födha sin son i thz snödha . . . skywlet Lg 3: 647. — *behöfva. opersonl. med dat. el. ack. samt inf.* þränger þöm til merä kasta SR i VAH 25: 286. — *med personl. subj.* är thz swa at nogor brodher trenger til at bedis hielp SGGK 107. — *behöfvas. abs. opersonl.* at ey thränge til at göra noghra wtspisning VKR 42. Bir 5: 120. — *Jfr* **til- þrängia.** — **thrängia til saman.** — *refl.* **thräng- ias til saman,** *tränga sig samman.* the herra thrändis tha til saman Fr 1833. — **thrängia upa,** *göras be- hof. opersonl. med dat. el. ack.* mädan mik trängher aller mesth oppa Gers Ars b 4. — *Jfr* **a-, af-, ater-, bort-, i gen-, nidher-, um-thrängia** *samt* **oþrängder.**

thränkta (-adhe), *v. trängta.* swenbarnit thränkt- adhe at modher spina Bil 268. hwar äru badhe hedhir oc bälle. som vi madhkamatine thränktom swa mykyt äpte Bo 36.

thränktan, *f. trängtan.* twngan oc mwnnen mz enne mille tränktan oc länktan önzskade then sötasta smaken oc gudelikasta wätzskona langsamlika j sik halla *(diutius tenere . . . pio conamine contendebat)* Su 204.

thränktelika, *adv. med trängtan, ifrigt.* thz man thränktelika astunda Su 389.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

þränne (þräni *VGL I R* 6. **þranni** *ib* 5: 3, *J* 12: 2, *þ* 6: *pr.* **þrinni** *SML M* 30. **trinne** *MD (S)* 297. *gen.* **trenna** *ib* 293. **thrände** *LB* 2: 35**)**, *räkn.* [*Isl.* þrennr, þrinnr, *pl.* þrennir, þrennar, þrenn. *Fdan.* thrænne, thrinnæ] *L.* **1)** *trefaldig, tre slags.* min modher haffwir hanom wnnit mz tränne rät *(triplici jure) Bir* 4: 79. *ib* 78. skaftauils lek han först aafan för tränne sak *MD (S)* 200. **2)** *tre särskilda, trenne, tre.* nw hawer mannen thränne wit oc widherkännilse *MB* 1: 81. äpter thera thränne släkter skiptes all wärldin i thry *ib* 3. ther bleff slaghith aff diwrom thenna fyra thwsand oc än hundrath thränne *Al* 9282. papawer är walmogha hon är thrändehanna *LB* 2: 35. j trenna handa lundh *MD (S)* 293. reth elskog han skal haffwa trinne *(tre ting, tre egenskaper) ib* 297.

thrännekyns, *se* **kyn.**

þrännetylfter (þränne tylftär *ÖGL Dr* 3: 2, *Vaþ* 8: 2**)**, *adj. Se Tamm, Uppsalastudier s.* 28.

þränättinger (þre-), *m. L.*

þräsk (thrask), *n. och f.?* **(***BtFH* 1: 7 (1474, *nyare afskr.*)**)** [*Sv. dial.* träsk, *n.*, *i Gammalsvenskbymålet f.*] *träsk, moras; äfven insjö. Jfr Ihre, Gloss.* 2: 948; *Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 44 *f.* alexander ... kom til et thräsk *(paludem)* thz war thört watnith war alt thörkath bort *Al* 5465. the ... genast aff thz thraskith drogho *ib* 5489. mitt å träsken *BtFH* 1: 7 (1474, *nyare afskr.*). — *i ortnamn.* i vlu þräski *Hels L þ* 15. extrema pars helsingie versus aquilonem, que ad amnem dictum wlv et stagnum wlvthræsk vsque protenditur *SD* 4: 73 (1328, *nyare afskr.*). i hwita träskit *(Ladoga) RK* 1: 1485. *ib* 1492. i gädde träskith *BtRK* 344 (1490, *orig.*).

þräskipta, *v.* [*Isl.* þrískipta] *L.* — *anträffadt blott i part. pret.* **þräskipter,** *treskiftad, tredelad, delad i tre delar el. afdelningar.* kom oppa them om nattina mz thräskiptom här *(divisis sociis in tres turmas) MB* 1: 181.

þräskipte (three skyffte), *n. L. treskifte, delning i tre lika stora delar.* i allom þem sakum, som i þräskipte gangä, som är konungs rätter, hundares rätter ok malsäghändens *SD* 5: 606 (1346). böte XL mark i þräskipte, þär af taka en lutt vi *(d. v. s. konungen)*, annan maalsäghandin, oc þriþiä näfnden *ib* 378 (1344, *nyare afskr.*). böte hwar þera XL mark i näfndinne är, oc til þräskiptes; en lutin takin wi *(d. v. s. konungen)*, annan malsäghande, oc þriþiä hundärit *ib.* giällde aater skadhen ok aa XL marker till thräskiptes *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). böte ena lödhiga marck sölffuer til three skyfftes een deel kongen annan staden ok thridie embeteth *SO* 155. böte 40 mark the penningar gånge till treskiptis, målsägande, konungen och hampnen *ib* 298. *ib* 294, 295, 296, 307, 308.

thräskona, *se* **kon.**

thräskyns, *se* **kyn.**

þrästene, *n. L.*

thrästrängdher (*n.* **thrästränkt),** *p. adj.* [*Fdan.* trestrength] *treträngad, sammansnodd el. hopvriden af tre strängar.* thrästränkt är hwart goth reep *GO* 814.

þrätighi (þretighi *Bu* 99. **þrätyghi** *SD* 5: 565 (1346). **þrätiughu** *ÖGL Kr* 7: 2. **þrätyughu** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **trethiughu** *ib NS* 1: 499 (1405). **threttiwghw** *ib* 61 (1401)**)**, *räkn.* [*Jfr Isl.* þrjátigi] *L. trettio.* fingo hanom mä[þ] bön lifs naþe at limna. ok liua þrätighi dagha *Bu* 419. the lofwadho hanom thrätighi silfpäninga *MP* 2: 6. þrätyghi mark päningä *SD* 5: 565 (1346). þri män ok þrätighi förþos for kunugen *Bu* 518. adrianus var ... tuem arom minna än þrätighi ara gamal *ib* 521. *ib* 12, 99, 170. *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), *NS* 1: 61 (1401), 499 (1405).

thrätighifalder (*ack. f.* **thrätighi falla** *MP* 2: 51, 52**)**, *adj. trettiofaldig.* giordhe ... somlik *(näml. säd)* siäxtighi falla frukt ok somlik thrätighi falla *MP* 2: 51. *ib* 52.

þrätiugh, *n.? L.*

þrätiugher, *adj. L.*

þrätiughund, *n.? L.*

þrätiughunde (þra-. þrätiunde *L.* **thrätiwghonde. thrätighinde),** *räkn.* [*Jfr Isl.* þrítugandi] *L. trettionde.* at läta sionga siäla mässor, oc giwa almosor thrätighindin *(för -da?)* daghin äpter sin wardhnadha dödhan *MB* 1: 410. han ... do ... þrätiughunda daghen *Bu* 419. a siutanda are vars härra var pilatus iuþa domare. a niiunda are ok tiughu burþe iohannes prädica ok a þrätiughunda are ok tuem arom warþ han dräpin. a þratiughunda are döptes var härra *ib* 72. gaa vppa sit thrätighinda aar *Bo* 29. j mino thrätiwghonda aare *Bir* 2: 294.

þrätolfter, *se* **þrätylfter.**

þrätta (thräta *MD* 97. **träta. -ir, -te, -t),** *v.* [*Isl.* þræta, þrætta] *L.* **1)** *envisas, anstränga sig, sträfva.* thrättir *(contendit)* hon ga fram fore styrarin sin til gudh *Bo* 134. **2)** *envist söka få sin vilja fram, vara motspänstig, tredskas?* engen torde öffuer laghen trätta *RK* 1: *(LRK) s.* 217. jnghen torde mott laghen trätta *ib (Yngre red. af LRK) s.* 257. **3)** *(envist) motsäga, bestrida; träta, tvista.* vm christen man ... dele gärna ok träte *KS* 47 (120, 51). *Iv* 1603. thy at han i qväld wil dighert thrätta *ib* 544. *Bo* 41. första twe trätta tha sigha the ey badhe eeth *GO* 217. huru siälin oc kroppin thrätto *MD* 92. ey finnande huru the matten kiwa älla thrätta *KL* 234. än the hwilke som j fridh skulin lifwa byria thrätta gifwa *(för kifwa)* ok bakdanta *Ber* 58. *ib* 60. som ... idhelicha wilia dela oc thretta *VKR* 28. dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. för [the] icke vilde skilie twa trätände aat wppo en syn *BtFH* 1: 147 (1506). *ib* 152 (1507). thrät ey af thy *Ber* 59. trätte twe män vm eþä swäre *SR* 13. huru pallas venus ok iuno thrätto om gulläple eet *Fl* 295. *Iv* 3609. *Al* 1962. han ... trätte ey mot them mz delo ordom *MP* 1: 107. at hon skuli ey tee delandom älla bannandom oc thrättandom mot sik wredhis ok otholomodz tekn *Bir* 3: 170. iak vil ey vidher thik at thrätta *Iv* 3117. *Fl* 387. *MD* 97. kifua ey älla träth mz tungofullom man *MP* 1: 107. thu wilt altidh wara swa som trättande mz gudhi *Lg* 812. sin j mällan trättande *(contra se contendentes) MB* 2: 305. nu vil iak hänne göra rät om thz goz hon hafuer til thrät *(det gods för hvars vinnande hon har tvistat el. som hon genom sin tvist sökt vinna) Iv* 5228.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— *tvista med (ngn).* for them ther wrankt hawa henne trät *Iv (Cod. B)* 4014. **4)** *göra till föremål för tvist el. träta; genom tvist göra att ngn förlorar (ngt). med sakens ack. och personens beteckning föregången af prep.* af. vilin ij ... väria hänna maal mädhan hon hafuer rät fore thöm thz vrankt hafuer aff hänne thrät *Iv* 4014.

þrätta (þräta *L.* **thräta** *Ber* 59; *Lg* 3: 235 *(på två st.).* **träta** *KS* 47 (120, 51)**),** *f.* [*Isl.* þræta, þrætta] *L.* **1)** *(envist) yrkande, (egensinnigt el. hårdnackadt) påstående.* hon gaf hanum enga roo för än han lät hänna sina thrätta at hon matte mz fara *Bil* 268. kärlingh skal ä hawa sina thrätto fram *GO* 458. **2)** *(envist) motsägande el. bestridande; träta, tvist.* vm thu flyr thrätto oc delo *Bo* 47. *ib* 146. *MP* 1: 107. *Su* 54. af thy wardhir thrätta oc kiif *KL* 234. *Lg* 809. skil vara stridh oc thrätto *(certamen) Bir* 3: 443. *Ber* 58. thräta födher stridhe ... thrätta födhe kifh ... thrätta wptände hatzens och awndenne brand ... thrätta dröwir hoxens och siälinna ögha *ib* 59. al träta kombr af ty, at man älska nokot sit eghit ting mera än skiäl sighia *KS* 47 (120, 51). kombr trätta ok dela manna mellom af ängo andro, vtan huar wil haua wilia sin, huath han må medh rättom alla *(för* älla*)* orättom sakom *ib* 48 (120, 51). ne ok ja äru lang trhäta *(för* thräta*) GO* 596; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 270. at oss vara arfwinga oc äpterkomande scal ängen thrätta ellä wylfarelse j mällan koma wm thetta fornempda gotz oc skyfte *BYH* 1: 227 (1416). han afsade sigh aff träton för lagen *BtFH* 1: 32 (1478, *nyare afskr.*). at ... ranzaca hwilken tere haffuer giort ogongh wppo then annan bad fierre och när som i trette är them imillan *ib* 147 (1506). om theris tompt som i trätte är *ib* 278 (1509). *ib* 174 (1506), 236 (1506), 237 (1506), 238 (1507), 279 (1509). stor thrätta är i moghanom *KL* 388. *MB* 2: 383. twe alroghe munka varo i enom sälla oc hafdho alrigh minzsto thrätto mällan siin *KL* 234. swasom ther mykit goz lifnar ther är thräta mellan arwana. swa war ok her en mild thräta ther litit mz allo war til skiptis *Lg* 3: 235. *MP* 2: 8. — *Jfr* **en-thrätta. — thrätto brodhir (trette-),** *m. trätobroder, person med hvilken man ligger i tvist, motpart.* at ... ranzaca huilken som haffuer giort ogangh wppo the ängher som i trette är millan hustrv karin lopas och hennes trette broder *BtFH* 1: 236 (1506). *Jfr* **thrättis brodhir. — thrätto fulder,** *adj.* [*Isl.* þrætufullr] *full af tvist el. strid.* j wärldinne är lastafwlt lifwärne ... trätto fwlt, skört och orent *Ber* 72. — **thrätto mal (thräta maal),** *n.* [*Isl.* þrætumál] **1)** *träta, gräl, onda ord.* at enkte thrätto älla delo mal *(sermo jurgiorum)* swndherslite sämionna band *Ber* 118. **2)** *tvist, strid.* tappar ... han thz thräta maal *Fl* 1826.

thrättan (trätan), *f. tvistande, tvist, träta.* mz wadelika trättan oc missämio *Su* 54. häredz syhn på eena swedh, som i trätan står emillan peeter och oleff menian *BtFH* 1: 30 (1465, *nyare afskr.*).

þrättan (thrättam. trettam. þrätan *L.* **thrätan** *SD NS* 2: 205 (1409). **þrittan** *MELL Dr Vl* 1 *i var.* **þrattan** *ib.* **thrätton** *SJ* 3 (1421)**),** *räkn.* [*Isl.* þrettán] *L. tretton.* þrättan spän myol *SD* 5: 637 (1347). thrättam örtughlandh *ib* 6: 65 (1348). trettam markir lödhut siluir *ib.* hon ... giordhe en linda mz thrättan knwtom *KL* 346. *Bir* 3: 305, 4: 23. *VKR* 69. *SD NS* 2: 205 (1409). *SJ* 3 (1421).

þrättande (þrätande *L.* **þrättunde** *L.***),** *räkn.* [*Isl* þrettándi] *L. trettonde.* thässe fäm konunga hafdho thiänt tolff aar mz skat vnder kodorlaamor konung, oc thrättanda aarith gingo the aff honum *MB* 1: 180. *Bir* 4: 23. *VKR* 69. *Lg* 554. — þrättande dagher iula, *trettonde dag jul, trettondedag(en).* a þrättanda dagh iula *Bu* 72. fra thrättanda dagh iula *Lg* 3: 249. — þrättande dagher, *d. s.* fran thrättanda dagh *Bo* 48. *Bir* 3: 19, 307.

thrättelika, *adv.* **1)** *med ihållighet, ihärdigt, enträget.* som thrättelica bidhia *Bo* 151. *Su* 114. *Lg* 3: 329. — *med efterhängsenhet.* mz alle astundan ... oc mz alle tholomodh är löpande til syndoghan man hetelica oc thrättelica *(opportune et importune)* at han maghe vmuändas *Bir* 2: 229; *jfr* **3.** — *envist.* fulfölghia the hundane thrättelica sin falso käromaal *Bo* 193. *ib* 182. **2)** *egensinnigt, trotsigt.* at kötit wardhe ey ofkaat älla trättelika genwärdokt mot siälinna *(improbe contra animam insolescat) Bir* 1: 310. at ängin skuli til dyruas osniällelica älla thrättelica *(improbe)* at ranzsaka gudz ordh *ib* 3: 419. ofta bedhis iac orlofh af minom formannom, thrättelika *(nimia importunitate)* och kloklika, at tala älla nakot annath göra *Ber* 228. kötlikin thanke frestar mik at trättelika *(importune)* girnas mat och dryk *ib* 233. **3)** *utan hänsyn, olägligt, i otid.* predica thrättelica ok quämelica *(importune et opportune) Bir* 3: 194. — *Jfr* **athrättelika.**

thrätteliker (thrättelikin *(f.) Bo* 150. **trättelig: -ligom** *Lg* 3: 529. **trätelig: -liga** *FH* 5: 33 (1465)**),** *adj.* [*Jfr Isl.* þrætuligr] **1)** *ihärdig, enträgen.* thrättelikin bön *Bo* 150. *Lg* 3: 529. *FH* 5: 33 (1465). **2)** *envis, obändig, egensinnig.* the andre *(näml. tankarne)* äru violente, owerualloghe ällar trättelike *LfK* 42. — *Jfr* **genthrätteliker.**

thrättelikhet, *f. enträgenhet, efterhängsenhet.* böninna thrättelikhet *(importunitas)* faar thz som hon bedhis *Bo* 100.

thrätter, *adj. Jfr* **enthrätter.**

thrättilse (trätilse), *n. pl. Jfr* **delo thrätilse.**

thrättin (thrätin *Lg* 3: 198**),** *adj.* [*Fnor.* þrætinn] **1)** *ihärdig, enträgen, envis.* stafkarlin var trätthin *Bil* 159. var hon thrättin at bidhia *Bo* 111. *Bir* 1: 222. *ST* 289. — *ihärdig, enträgen, efterhängsen.* var hon *(bönen)* ey at enasto stadhugh. vtan än thrättin *(importuna) Bo* 112. — *ihärdig, trägen.* trättit oc idhkit ärwodhe windher all tingh *Su* 113. **2)** *envis, halsstarrig.* forbannadh vari thera gäld som swa thrättin *(pertinax)* är *Bo* 203. — *envis, egensinnig.* swasom biscopin war idhkelikin at raadha til bätring swa war germanus thrätin äpter sinom eghnom wilia *Lg* 3: 198. — *egensinnig, underlig.* at sywngha ther som gratande är, thz är trätten sagha *LfK* 203. — *Jfr* **a-, en-thrättin.**

thrättis brodhir (trätis-), *m.* = **thrätto brodhir.** at thetta är rätha rar j mällan tordh i viiala ok hans trätis bröder *FH* 4: 79 (1462).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thrättis äng, *f. äng om hvilken tvistas.* at ... her iönis anundzson hafdhe laghlika köpt karlela godz met the trettis ängenne *FH* 2: 112 (1438).

thrättogher, *adj. Jfr* **enthrättogher.**

þrätylftaþer, *p. adj. L.*

þrätylfta eþer (þrätylpta-), *m. L.*

þrätylfter (-tylptär *UplL M* 16: 2. **-tölfter: -tölftom** *ÖGL Vaþ* 30: *pr. i var.* **-tölpter: -tölptum** *SML M* 27: 5. **-tolfter: -tolftom** *ÖGL Vaþ* 30: 1 *i var.* **-tulfter: -tulftum** *ib i texthds.* **-tylter: -tyltan** *VGL II Add.* 7: 25**),** *p. adj. L.*

thräuddadher, *p. adj. treuddad, trespetsig.* eet rädhelikit thrävddat *(tricuspis)* swärdh *Bir* 3: 425. *ib* 426.

thräva, *se* **thrava.**

thräggiadher (tre-), *p. adj. treeggad, som har egg på tre sidor.* bakdantarens twnga är treäggiat swärdh, thy at hon dräper try i sänder *LfK* 106.

thröfteliker, *adj. hugnelig, välsignelserik?* honum wil iak gifwa thre thröfftelika *(för* thröstelika? *se* **trösteliker 3***)* dagha för än han dödr *Lg* 44.

þröta (trötta. throtta: -as *Bir* 3: 29. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. þröte: -os** *Bu* 504. *part. pret.* **-ter,** *se* **þrötter. -aþer: tröttät** *Lg* 3: 563**),** *v.* [*Isl.* þreyta] *göra trött, komma (ngn) att tröttna.* all vädhersins skipilse matto thöm ey trötta aff idhkelikom danz *Bil* 878. — *trötta, uttrötta.* vanmaktat ok tröttät aff langom ok vansamligom vägh *Lg* 3: 563. — *refl.* **þrötas,** *tröttas, tröttna, blifva trött.* guz ängel gangar mz hanom. ok gör hanom sva mycla gläþi. at han aldre þrötes *(Bil* trötthis 980*).* hungra älla þörste *Bu* 204. *ib* 504. the bardho til thäs the thröttos *Bil* 472. *Bo* 193. twe orma hulke som ... throttas aldre at slita hona *Bir* 3: 29. tha thröttis *(tepuit)* styromannin *ib* 177. the ... böriado til at tröttas *MB* 2: 317. tha alla thröttos oc lagdho sik nidhir at hwila sina lime *KL* 336. — *Jfr* **forthrötta.**

thrötman? *f. trötthet.* thz är widhertörfftokt ... at thän offtha känner tröthman *(lassitudinem incurrat)* som mykit löpir ällir ärffwoder *Spec. Virg.* 417.

thrötna (-adhe), *v. tröttna, mattas, uppgifvas.* the j staden möta thom mz bössor oc piil ther tröttnade monger som aldre vort huil *RK* 2: 8940. tröttnade *(mædiz)* didrik aff bern mest aff sin gamall saar *Di* 196. *Jfr* **throtna.**

thröttelika, *adv.* en takir han aat sik til at thröttelica *(Cod. B* tröttelika 330*)* mödha han *(eum insultanter ad vexandum suscipit) Bo* 181.

thrötteliker, *adj. Jfr* **othrötteliker.**

þrötter (þrötar. trötter *i rimslut med* nätter (netter) *RK* 1: 1508, 1757; **trötte** *i rimslut med* sätte *ib* 1754**),** *p. adj.* [*Isl.* þreyttr] *L. uttröttad, trött, matt.* han varþ baþe þrötar ok siukar *Bu* 174. hwa som ärffwoder dagh ok nätter thz är ey wnder at han warder trötter *RK* 1: 1757. han var tha badhe thröt ok moodh *Iv* 3564. takande vidh them thröt oc al wtmöd af äruodhe *Bo* 22. var han thröttir af väghinom *ib* 84. nar ... hon saa han swa thröttan oc mäghinlösan vndir thy stora träno *ib* 197. at the skullo ther äkke oflänge standa oc göra sik thrötta *(fatigarentur) ib* 250. *ib* 217. *Bir* 2: 129. *RK* 1: 1508, 1754. *Di* 196. *Jfr* **utthrötter.**

þu (thu. thw. tu. tw. *suffigeradt:* **tu (tw): attu** *RK* 1: 183, 2688; **skalttu** *ib* 187; **skaltu** *ib* 367; **wiltu** *ib* 188, 1910; **kanttw** *ib* 3827; **kantw** *Di* 100; **mattw** *ib* 26, 38, 74, 75. *ack.* **þik. thik. tik. tigh** *BSH* 4: 335 (1503). **thich** *ib* 1: 142 (1373). **tich** *LB* 7: 15. **thek** *KL* 12. **tek** *LB* 6: 279. **thegh** *MD* 14. **tegh** *ib* 14, 15; *Bir* 5: 140, 141; *Di* 293. *dat.* **þär** *VGL I G* 9: 5 *o. s. v.*; *VML II Ä* 10: 1 *i var.* **þer** *VGL II VS* 12; *ÖGL Vins* 7: 5 *i var.* **ther** *MB* 1: 350. **þar** *L.* **þik.** *gen.* **þin. thiin** *Fl* 1768. *dual. nom.* **it** *ÖGL Vins* 3: *pr. i var.*, 6: 4 *i var. pl. nom.* **ir** *ÖGL Vins* 3: *pr.*, 6: 4; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 537 (1336, *nyare afskr.*). **i** *SML Þj* 16: 2; *VML I B* 6: *pr.*; *MELL G* 5: *pr.*; *SD* 5: 636 (1347); *Bu* 152, 204, 205, 509, 518; *MB* 1: 249 *o. s. v.* **ii** *Bu* 4, 138, 152. **ij** *Bo* 206; *Fl* 72, 260. **y** *Gers Ars b* 5; *RK* 3: 1193 *(i rimsl. med* by*).* **ghy** *(jfr Mnt* gi, gy*) Gers Ars b* 5. *suffigeradt:* **i: ati** *BSH* 3: 171 (1466, *samt. afskr.*; *på tre st.*); *RK* 1: 411, 1015, 3390. *ack., dat.* **iþär** *SD* 5: 636 (1347; *på fyra st.*). **iþar** *Bu* 4, 138, 152, 204, 208. **idar** *Bir* 4: *(Avt)* 183. **idher** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*); *MB* 1: 364, 366 *o. s. v.* **ider** *RK* 1: 381, 2: 2978, 2989. **idhir** *KL* 165 *(på nio st.).* **ydher** *Gers Frest Inl.* **edher** *MD (S)* 203, 204, 209 *o. s. v.* **eder** *ib* 203, 204; *Gers Ars b* 5. *gen.* **idhar** *Bir* 1: 161, 4: 332; *Al* 2488. **idher** *ib* 2499, 3893, 7982; *RK* 2: 2983. **ider** *Di* 157 *(på två st.),* 163. **ether** *ib* 68. **iþrä** *SD* 5: 636 (1347). **idhra** *KL* 165; *Bo* 159; *MP* 1: 305; *Al* 3699, 8023; *Ber* 160 *(på två st.),* 161. *former eg. tillhörande pron.* **iþar: idhars** *(efter föreg. gen. på* **-s***) KL* 174; *MP* 2: 223. **idrom** *(efter föreg. dat. på* **-om***) Di* 100**),** *pron. pers.* [*Isl.* þú] *L. du.* kunugs dotter suarar. iak se goþar vngar man. at þu äst storhughaþar. än huat hialpar mik at þu dör mz mik *Bu* 491. sötasta dotter. huat scal iak ... af þik göra *ib.* äst þu þän andreas som prädica folke hemska tro *ib* 138. huru sighar þu andrea. han vara corsfestan mz vilia *ib.* min härra þin pina är miok lang ... þu födes först a gatum ute þu gräst nykomen ii var kläþe *ib* 76. ä þa þu giorþe aldra bäst þe talaþo vm þik aldra värst *ib* 77. teþes hänne *(Maria)* guz ängel ... ok saghþe tel häna. se min fru þänna palm quist förþe iak þik aff paradis ... þin käre son biþar þin mäþ heþar ok aro *(för* äro*) ib* 13. alle apostoli coma en dagh tel þin. ok skulu þik ärlek tel graua föra *ib.* hui þorf þu viþ diäuul stygias *ib.* minis þik son min þins mästara orþ: som böþ mik haua þik firi son: ok þik mik firi moþor *ib.* väl hauin ii. þu ok þin kona biþat *ib* 4. þw oc þin man skulin wara helbrygþo *KL* 184. thu fadhir bödh mic at iac sculde bortga oc thighia *ib* 201. moyses talar til wars herra ... sigher thw at iak är ther namkunnogher *(novi te ex nomine) MB* 1: 350. sagdhe konungin ... til sin son ... min käre son thz radher iak thik, at thu nim väl ok idhelik *Fl* 127-8. han swaradhe gratande: sigher iak thik min fadher, lät blanzaflor fölghia mik *ib* 131. herra joar sagde *(till Birger Jarl)* ... wy seem attu äst en äldre man ok tik er förre waan at dö än han *(din son) RK* 1: 183-4. han *(Birger Jarl)* ... talade til henne

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(sin hustru) tessom lundom . . . huro tykker tik här vm wara ther skaltu mik wel til swara *ib* 366-7. jngeborgh huat sigher tw mik aff danmark konung erik *ib* 372. han *(konungen)* sagdhe til drötningina sinna tha: ij skulin ok mina gafuor vntfa; thenne quinno gifuir iak thik til thärna *Fl* 73. bider iach tigh, at tw wille forhöre med thöm, hwar thet möthe skal stande *BSH* 4: 335 (1503; *Sten Sture till sin hustru).* käre broder per twresson maa thw vethe ath iak haffuer nw varith till orde och talss med her swante *BSH* 19: 162 (1506; *Erik Turesson till sin broder*). tha sporde hertogh erik at radhe sin broder hertogh wallemar . . . rader tw oss tith at ridha *RK* 1: 3678. *ib* 3691, 3692, 3694. wiltu tha här ey lenger wara tha late gud tik wel at fara *ib* 1910-11 *(Norske konungen Hakon till sin tillämnade svärson hertig Erik).* kan jak ey wardbergh ater faa tha kant tw ey myn dotter fanga *ib* 2682 *(kon. Hakon till hertig Erik).* tha sagde hertogh erik viltu hona ey giwa mik gud giffue henne lycko ä hwo hona faar wardbergh faar tw ey ather i aar ok tess at sidher attu swa lather *ib* 2685-2688. myn herra konungen wil tik ekke lenger latha liffwa *ib* 2486 *(riddaren Folke Jonsson till Törgils Knutsson).* giff tik thinom broder til fanga *ib* 746 *(yttrande till konung Valdemar af hertig Magnus' folk). ib* 747. herra knut *(sannolikt förre drotseten Knut Jonsson)* swarade *(konungen)* tessa leedh . . . vm tw atte aldreg skiilt wid them ok waro the kompne til thin hem thu skulle ey haffua swa fula akt *ib* 3820-2. *ib* 3826, 3827, 3828. tha wart konungin honom vredher *(och sade)* tw wilt ekke wita myn hedher *ib* 3825. jonker tw skalt thz swa forsta at waar ordin sigher swa *ib* 328 *(en af Guds riddare till Junker Karl).* huat sigher tu mik *ib* 343 *(Junker Karl till en af Guds riddare).* albrict mädh gudz nadh sweya oc göta kununger byuthom thich laurens ingebyornsson oc viliom thet owägerlika af thich hafwa at thw genast breffueno lesno. tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare östan aros *BSH* 1: 142 (1373). vethe maa thw sander, ath tesse . . . erlige rigesens raadh ere nw her forsamblade *ib* 5: 111 (1506; *Svante Nilsson till slottsfogden Sander Arendsson). — i förening med en skymfande benämning; jfr* **þin.** tw ondhe hundh *(þu hinn illi hundr) Di* 293. tw dieffuill hwi biuder tw mik gull oc silffuer *ib* 195. — *i uttryck som innehålla en personifikation.* iak helsa þik þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui. ok sua klät af hans limum. som þu vare sat mz dyrastom stenom. för än min härra steþ vppe a þik. þa vast þu huariom styg ok räþelek: nu är þin älskoghe sua liuuar. at huariom är lioft tel þin ok venlekt. glaþar ok bliþar kumbar iak tel þin. tak þu viþ mik *Bu* 140. hon *(själen)* taladhe til honum *(den döda kroppen)* . . . hwi ligger thu arme likame swa *MD* 92. mik *(julen)* thykker tik fasta wara skarp *ib* 383. swerghe thu äst nw sluppit *MD* 390. a werldin huru tw pläghar löna *RK* 1: 2494. jach formanar tik. then lede fleen . . . thz then ledhe fleen. tw skalt förgas *LB* 7: 15. — *i befallningar, uppmaningar, anvisningar o. s. v. af allmännare syftning.* gwdh siälwer talar til moysen sigh israels sönom siäx aar skal thu sa thin aker . . . a siwnda iämlanganom skal iordhin liggia qwar . . . swa at thu skal ey sa thin aker *MB* 1: 372. thu skal ey dräpa *ib* 334. wil thu mik göra altara aff steen, tha skal han wara otälgdher *ib.* wil tu witerlika liua, tå skal tu tik ä samuledh halda huadh tik kan til koma *KS* 21 (51, 22). thu skalt land sidh fölia ällir land fly *GO* 7. thu skalt hawa langa arma vm thu wil hwarz mans mwn halda *ib* 940. thu kastar ey äplät swa langth fra träth thz kännis ä hwadhan thz är komith *ib* 949. her böriass hormala balker vaktha tik ffor honom *SEG* 118. o edhla swensk tw statt nw fast *MD* 390. wilt thw wara tik sielffuer hull tw älska friiheet meer än gull *ib* 391. nw ma thw märkia at bastzstwffwin haffuer xii digder *LB* 2: 12. tha *(i januari månad)* skal thw drikka goth win . . . ok ey skal thw tek ladha blodh, optha skal thw haffwa badzstuffwo . . . äther thw mikit tha for thw kaldasoth *ib* 6: 279. tw ma taga swaffuel oc stöt tz smat *ib* 7: 297. — *pl.* aff hans nathum oos hauer alt giuit. oc sinum tiänistu manum sagþe. j hwat hus ir gangin in. tha sighin förstt. frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *nyare afskr.*). at ir wilin walldz gerninger . . . firi oss oppenbarä *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). vi . . . helsom iþär mästärä männena *ib* 5: 636 (1347). at iþur priuilegia oc forn bref. som i hafþin af warom foräldrom nu þa vi nästä iþär warom . . . varo iþär borto *ib.* väl hauin ii. þu ok þin kona biþat *Bu* 4. guþ giuar iþar goþa dotor *ib.* at i ärin guþi lyþoghe *ib* 509. andwardher iak idhir gudhi *KL* 165. vm thry aar aflat iak ey at mana hwarn idhra *ib.* änksins idhars lif . . . scal fortappas j thässo sinne *ib* 174. iak mon iämfast dödhelik wara som nakar idher *Al* 3893. vaar herra talar frammeer j skulin ey skära idhert haar omkring *MB* 1: 366. gyrin sum iac idar raþar *Bir* 4: *(Avt)* 183. hafin þäta raþ hemelikt i fyre *ib.* ghy hymmelrikes andeligha jnbyggiare heligeste gwdz änglar jak fatigha syndare bider eder alla saman y thenne mynne största nödh ath y welen nw wara när mik *Gers Ars b* 5. sigh israels sonom, swa sigher war herra j saghin at iak taladhe til idher aff himpnom, j skulin ey hawa gulgudhar eller silffgudha j skulin göra mik altara aff iordh, oc offra ther idher faar oc idher nöt *MB* 1: 334. — *pl. ss tilltalsord till en person.* han *(konungen)* sagdhe til drötningina sinna tha: ij skulin ok mina gafuor vntfa; thenne quinno gifuir iak thik til thärna *(drottningen svarar:)* iak thigger henne aff idher gärna *Fl* 72-4. drötningin swaradhe *(konungen)* bradhlika tha: nadhelik herra ij görin ey swa *ib* 260. tha swarade hon *(Birger Jarls hustru sin man)* . . . söth ordh . . . j skulin spörya idra men at radha . . . huat the sighia thz maghen i höra swa som ider sämber swa maghen i göra *RK* 1: 378-81; *jfr ofvan anf. v.* 366-7, 372. var herra giffui jder thz til radhe j sättin ey onda manna lygn *ib* 755-6 *(konung Valdemar till sin broder hertig Magnus).* haffden i latet mik thz mik hörde aff rikit *ib* 764 *(hertig Magnus till konungen). ib* 766, 767, 768, 769, 770, 772, 774. hertogh wallemar swarade *(sin broder hertig Erik)* tha ther tenken aldrigh en tid aa then hugh torffwen i ey haffwa at ider skal vm konungin jäwa *ib* 3684-5; *jfr ofvan anf. v.* 3678, 3691, 3692, 3694. konungen *(Norske konungen Hakon)* sagde *(till sin tillämnade måg hertig Erik)* thz er mik last ath i viliu ey wara her jwlin all *ib*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1906 (i *kan dock här afse hertig Erik och hans följe*); *jfr ofvan anf. v.* 1910-1, 2682. han *(hertig Erik)* sagde *(till sin tillämnade svärmoder drottning Eufemia)* myn kere sötha moder nw wil jak giffua jder gudi j wall *ib* 1920. *ib* 1922, 1923, 1924. skulin i mik thz forgiffua *ib* 2487 *(riddaren Folke Jonsson till Törgils Knutsson)*; *jfr ofvan anf. v.* 2486. han *(Törgils Knutsson)* sagde ädela konunger good thz i mik snödelika wt giffwin tess hawen i blygd ä mädhan i liffwin *ib* 2454-5. folkunga . . . sagdo *(till konung Magnus)* i görin thz for eth rooss ati älska meer the vtlenzska mer än ooss *ib* 1014. *ib* 3388, 3389, 3390. herra knut *(sannolikt förre drotseten Knut Jonsson)* swarade *(konungen)* tessa leedh herra i skulin ey wardha vredh *ib* 3805. *ib* 3806, 3809, 3811, 3812, 3813, 3815, 3816, 3817; *jfr ofvan anf. v.* 3820-2, 3826, 3827, 3828. twa andre riddara sagdo *(till konungen)* ok swa i maghin ey last a them begaa ok then skam i aldreg forwynna i maghin ider bäter besinna *ib* 3833-5. tha wände konungin sik om ok sagde til herra knwt swa wilin i mik hielpa myna bröder at faa *ib* 3803; *jfr ofvan anf. v.* 3825. folkunga . . . sagdo til herra ingemar swa herra i skulin thz swa forstaa at wy ärom ämdughande som i *ib* 1017-8. *ib* 1020. tha talado the gudz riddara ther om til jonker karl aff swerighe kom jonker vilin i mz oss stridha eller vilin i oss här hema bidha *ib* 302-3; *jfr ofvan anf. v.* 328, 343. jach haffuer jdher altiidh til godho warith *ib* 2: 5532 *(marsken Karl Knutsson till Nils Stensson)*. illa gatz byscop kätel ther aath . . han . . . taladhe tiil konungen mz harda synne . . . twy hwath skam i swerige giorde *ib* 3: 1177. herrane sagde *(till konung Hans)* thz skall ey skee göre i thz tha skule i see thz bliffuer edher till lithen froma i och edra neppeliga till danmark komma *ib (sista forts.)* 5254-6. idher som konungir ärin, bör världz äghor *(te, o rex, præ omnibus decent auri argentique divitiæ)*: vtan tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiuthyrby *(possessionum . . . tuarum mansiones, quas in hoff et tiurby regia dignitate possides)* giff the gudhi til hedher *Bil* 854. thet höre idhr wäl til enom rikom konunge at giwa mik hundradha markr silvers *KS* 34 (89, 37). *Bir* 4: *(Avt)* 184. *MD (S)* 203, 204. sagdhe kesaren til sanctum iohannem, within i nakon man som kwnne os wisa stadhen ther iomffrwn hon miste sith liff *Lg* 673. o kärasta frw hwat görin ij *Bo* 206. beder iak eder nade . . . ati beten[cke] ok betracthä idert eyghet betzstä *BSH* 3: 171 (1466, *samt. afskr.; Erik Nilsson till ärkebiskopen Jöns Bengtsson)*. tacker jach idher kärlica, käre frv märete . . . for all kärlech, äro och dygd, som i myn brodher och myk beuisth haffua *ib* 172 (1466; *Sten Sture till Åke Axelsons hustru)*. ma i vide, kere herre, at jach sändder edher ett breff, som axel poose mik fik *ib* 5: 106 (1506; *Ture Jönsson till Svante Nilsson*). *Jfr Es. Tegnér, Ark. f. Nord. Fil.* 5: 304 *f.*; *Cederschiöld, Erikskrönikan s.* 245.

thuka, *se* **thoka.**

thukhardher, *se* **thokhardher.**

þukke, *se* **þokke.**

thukna, *se* **thokna.**

thul, þula *o. s. v., se* **thol, þola** *o. s. v.*

thum, *n. eg. tumme; ss måttsbestämning: tum.* tomptan är xxiiij (23 1/2) alin lang et (1) thumbret mynnere *SJ* 347 (1468).

þumi (twmme), *m.* [*Fdan.* thumme] *L. tumme.* the adra ligghir mällan thuman oc thz finghir som ther är näst oppa handinne *LB* 1: 98. *ib* 3: 184. een adhra ligger pa twmman *ib* 2: 62. *ib* 7: 161. man skal ey offta laatha sig blodh vthan man trengher, och tha vider twman *ib* 83. te bundo saman tumana *Lg* 3: 375. haff thuman i näffwan vm thik fallir ämpnin *(pugno claudetur pollex cum fors tibi detur) GO* 742; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 319 *f.* thän skal hawa thwma aff iärn som ondan man skal fla *ib* 732. tagha nöthir ellir alden mera än till twma gaar j hanzka *TB* 78. — *ss måttsbestämning; tumme, tummes bredd, tum.* c (100) fambne trosse, swa tyck som en thwme eller noghet tickere *BSH* 5: 421 (1510). — **thuma finger (twmes-),** *m.? tumme; en tummes bredd.* sa ath thz är twmes finger i mellen *LB* 3: 199.

þumlinger, *m. L.*

þumulfinger (þumul fingär *SR* 53. **þomal-** *L.* **twmel-** *LB* 6: 279**),** *m.* [*Isl.* þumalfingr] *L. tumme. SR* 53. een þumulfinger *Bu* 55. han scar thumulfinger sik af (haand) *Bil* 249. hon . . . skreff mz höghra thumulfingrenom *KL* 308. *LB* 6: 279.

þumul ta, *f. L.*

þunder (thunir *LB* 3: 171. **thyndir** *Bir* 3: 56. *f.* **twn** *LB* 7: 257. *n. (nom., ack.)* **thunt** *Bir* 1: 32, 287, 2: 62; *LB* 5: 293. **twnt** *BSH* 5: 8 (1504). **tunth** *LB* 1: 97. **tynth** *ib* 9: 105. *ack. m.* **thunnan** *Bir* 1: 25, 120. *f.* **þunna** *Bu* 74. **thunna** *Bo* 13. **tynna** *Di* 131. *pl. nom. m.* **thunne** *Fr* 1745; *Al* 2406. *ack. f.* **tynna** *LB* 9: 96. *best. form sing. n.* **thunna** *LB* 5: 292. *pl. n.* **twnna** *Su* 141. *komp.* **thyndre: -a** *MB* 1: 88 *(på två st.)*; *VKR* XI. **thunnare** *MB* 1: 88 *(på två st.)*. **tunnare** *ib (Cod. B)* 535**),** *adj.* [*Isl.* þunnr] **1)** *tunn (i genomskärning), ej tjock.* tenuis, thunder *GU* 3. hans skin war swa thunt ok klent at han flängdhis aldre swa lätlika at ey ginstan vt gik blodhit *Bir* 1: 32. thyndir klutir *ib* 3: 56. synis thz (ɔ. klädhit) wara faghirt ok thunt *ib* 1: 287. *LB* 1: 97. j tynna sma skiffwor *ib* 9: 96. för än glasit wardhir thyndra ok klenare *VKR* XI. han haffde . . . en stor näsa oc tynna *(hans næf var hatt oc þunt) Di* 131. satte tha diäfullin konungxsins hiärna mällan sin knä som syntos vara liik präs oc samanthrängde starklica j langlek ok vidhlek ther til allir märghin vardh thundir ok klen swasom träs löff *Bir* 3: 446. — *tunn, insjunken, hopfallen, mager.* twnna kinbenen *Su* 141. **2)** *tunn, lättflytande, af (jämförelsevis) ringa konsistens.* vm han *(blodet)* är thiokker eller thunder *LB* 5: 293. är han *(blodet)* alstingx tunder *ib.* är blodhit hät, tha är thz thunt aff hetanom *ib.* är thräkkin thunir *ib* 3: 171. *ib* 5: 292. stundom er hon (ɔ: materia) twn som vatn *ib* 7: 257. lossa oc tynth göra *ib* 9: 105. hwilkin tima en thing wardher mera vtan natwrlikan wäxt mz födho, tha wardher thz ther mz widhare, at thz wardher thyndra oc thunnare *MB* 1: 88. tha hafdhe hon *(Eva)* warith . . . swa myklo thunnare än adam, som watn är thyndra *(Cod. B* tunnare 535*)* än iordh, oc är ey thz likt sanno *ib.* **3)** *tunn, gles; fåtalig.* the garsuna vordho ther swa thunne *Fr* 1745. än tho wi ärom fa ok thunne wi

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ärom bätre än alle the *Al* 2406. thet är ganska twnt opwmme banereth *BSH* 5: 8 (1504). **4)** *svag, obetydlig, ringa.* han *(Alexander)* är badhe litin ok thunder *Al* 1924. än iak hafþe eigh dygþ for þunna *Bu* 74. **5)** *ringa, tarflig.* eet thunt *(aridum)* klädhe *Bir* 2: 62; *jfr* **1.** änkte atir gömde iak mik vtan thunnan kost ok klädha bonadh *ib* 1: 25. *ib* 120. the hafdho . . . manga thunna maltidh i them väghenom *Bo* 13. *GO* 174.

thung, *n.?* [*Fdan.* thung. *Ags.* þung] — **thungs rot,** *f. prustrot, helleborus Lin.* ath dräpa mys eller sorkor, tag en yrth som heether twngx roth. stampa med myölk oc honagh och gör tz i ena kakw *LB* 7: 153. askan aff tungxroth blandath mz watn dräper flwgur som dricka ther aff *ib. ib* 2: 61.

thunga (-adhe), *v.* [*Isl.* þunga] *betunga, tynga.* thet är kununglik rätvise ängin vretlika tunga medh sit wald *KS* 48 (122, 52). *ib* 67 (165, 73), 73 (179, 80). han . . . twngade almogen sa . . . ath tolga skatta aldre offuer them gik *RK* 1: *(sfgn) s.* 177. — *refl.* **thungas,** *tyngas,förtyngas, nedtyngas.* at ey thwngins *(graventur)* idher hiärta af kräselike födho och drykkinskap *Ber* 86. — *Jfr* **be-, for-thunga,** *äfvensom* **thyngia.**

thunga, *f. tunga, betungande, besvärande.* thet i . . . koma med nogra gode men oc möglig samling . . . til stokholm then wäg som i kunno merkie ther landit myndzt komber til twngo oc owilia *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*). för vtlenskom landit väria . . . thz tyckte them vara tunga stoor *MD* 327.

þunge (þugge: -a *Bu* 19. **twnga** *Di* 22**),** *m.* [*Isl.* þungi] *L.* **1)** *tyngd, börda.* konungin . . . loot . . . binda vidh been hans iärn som skapadh varo som benin. hulkin som varo osighiandis mykyt thung. at mz tholkom thunga skullo benin wtslitas fran knämen *Gr* 279. spikane oppehiollo allan licammans thunga *(pondus) Bo* 201. *Bir* 3: 112. *BK* 208. the skulu wara wiliande ok moghande tula mykin tunga *(sustinere magnitudinem ponderis)* ok äruodhe *KS* 81 (199, 88); *jfr* **4.** thz är dighr tunge föra tung wapn ok kräselika födho *ib* (200, 89); *jfr* **4.** — *bildl.* redhobone äru the til hedhir ok kirkionna värdhelikhetz höghelikhet oc then thunga som rädhelikin vare ämuäl änglomen at läggia oppa sina axla *Bo* 99. for syndanna thungha *Bir* 1: 207. *ib* 275. gik nw en stor twnga aff min halss *Di* 22. ther epther haffuer iag myken trå thenne store twnge *(d. v. s. riksföreståndarskapet)* skilias i fra *RK* 3: *(sista forts.)* 5752. **2)** *tunga, betungande.* han wilde hwarium hughnadh ok nadhe göra ok ängum tunga *Bil* 384. wardh han swa riker wtan landa thunga. at han gaff all landin lidhugh aff skattom *ib.* the *(bröderna)* waro honom til mycken tungä *MD* 499; *jfr* **4.** **3)** *tunga, pålaga, skatt.* läggia oppa almoghan j rikeno ouana skatte ok thunga *(gravamina insolita) Bir* 3: 466. skatt oc tunga ökadhe han til *MD* 386. wtan landgield ok allan thunga *SD NS* 1: 488 (1405). **4)** *tunga, möda, vedermöda, besvär, olägenhet.* huar som mera äter än han torf til sin naturlik skipilse, thz är dröuilse til hans skiäla, ok tunge til hans likamlik åthäue *(etiam nocet corpori, quia impedit digestionem debitam) KS* 43 (110, 46). nu förþe þu mik þän gäst. mik varþar tel langan þugga *Bu* 19. gudh . . . löse idhan anger ok swa idher thunga *Iv* 4198 *(kan föras till* **5).** **5)** *bekymmer, oro.* thera hierta war wthan twnga *RK* 3: 2214. **6)** *tyngd, känsla af tyngd.* allom sömpnsins thunga *(gravedine)* fiärre bortrördhom *Bir* 3: 246.

þunger (*n.* **thunkt** *Bir* 1: 200, 384. **thunght** *ib* 147. *komp.* **þyngre. thungare** *Bir* 1: 384 *(på två st.)*; **-om** *ib* 4: *(Dikt)* 265. **thwngare** *Ber* 18. *superl.* **thyngxster: -a** *Bir* 3: 348. **tyngster: tyngst** *Di* 101. **thungaster: -ast** *MB* 1: 138, 139; *Bir* 3: 29; **-asta** *KL* 61; *MP* 2: 106; *MB* 1: 290; *Bir* 1: 133; **-asto** *ib* 4: *(Dikt)* 263; *Su* 442**),** *adj.* [*Isl.* þungr] *L.* **1)** *tung (till vigt), tung att bära el. lyfta.* ey magho . . . himbla röras aff sik siälwom for thy at the äre hwarce thunge eller lätte eller liwandis *MB* 1: 44. hon är thung ok väghir mykyt *KL* 342. tha wrdhu hälagh ben swa thung. at engin gat them af stadh comit *Bil* 275. nakot thz som är swa thunght at thz dräpir mz eno hugghi *Bir* 1: 147. vest thu ey hwat thungasta byrdhe är af thöm thingom som vaxa *MP* 2: 106. *Bir* 1: 133. lithin byrdhe är langh vägh thungh *GO* 502. *ib* 765. ilth är thungan steen fiärran kasta *ib* 869. föra tung wapn *KS* 81 (200, 89). *Bil* 54. *Gr* 279. hon . . . thyngde sik mz them thungasta klädhum ok skinnom som hon hafdhe *KL* 61. lös vndan þunga jase *Bu* 141. þyngre var þu än al värulden *ib* 499. thw saat thunkä *(för* thungä*)* lenkior om hans hals *MD* 65. *Di* 101. mins mik likamans huru þungar han är at dragha *Bu* 141. — *oeg. tung, svår att bära, tryckande.* jsrael nidherthryktis af egipciis mz thwngare byrdhe thentidh moyses sagdhe them af gudhz widherkänno *Ber* 18. **2)** *hafvande.* en kona thung mz barne *Bil* 275. wort drotningen twng *Di* 126. *Bil* 268. **3)** *tung, ovig, trög.* han skal sik göma för ofåto ok ofdrikkio: ty at ther af wardr man tungur ok olustoghr *KS* 81 (200, 89). the äru thunghe *(ponderosi)* til äruodhe fore gudz hedhir skuld *Bir* 1: 292. swa myklo starklikare dragh thz *(mitt hjärta)* som thz är thyngra af sik oc sent til alt thz som got är *ib* 4: 126. **4)** *tung, svår, besvärlig, mödosam.* vm munkenom är thunkt at stridha mot kötsins lusta thungare är riddarenom at fram gaa mällan wäknta ovini *Bir* 1: 384. min pina ok min kärlekir äru them ledh ok mit lifwirne thunkt *ib* 200. fore thera thungasta ärwodhis skuld *MB* 1: 290. thässa thungo fastonar *KL* 335. konungh snyo . . . lagde altiidh dänom twngh lagh *PK* 246. thänne wäghin är nakot thunger j vphoweno *Bir* 1: 43. tagha for sik högha ok thungha dygdesame gernyngar *Gers Frest* 3. the taladho dyr thing oc thung at vndirsta *KL* 201. **5)** *svår, stor, betydlig.* thola thyngxsta oc mästa skadha *Bir* 3: 348. hänna pina är nu aldra thungast *ib* 29. aff thungasto sorgh *ib* 4: *(Dikt)* 263. *ib* 265. — *svår, grof.* är hoordomber thyngre synd, än löskeläghe *MB* 1: 139. tha ware . . . adams synd aldra thungast oc mäst *ib.* aldra thungast synda giäld *ib* 138. *Bir* 1: 112, 113, 3: 13, 456. *Ber* 80, 87, 97, 125, 130. *Su* 442. **6)** *tung, djup, som icke lätt afbrytes. om sömn.* han sompn adhe mz thwngom symn *KL* 164. thung är thän sömpn som syndin söwir *GO* 277. **7)** *tung, som framföres med svårighet, hes, skroflig. om röst.* linar thz thungha röst hok gör hona skära *LB* 4: 343. — *Jfr* **iäm-, of-thunger.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thungför, *adj.* [*Isl.* þungfœrr] *tung i sina rörelser; hafvande.* at hon matte mz fara swa thungför *Lg* 268. thäntidh hon war thungför oc kunde ey längir lönas *ST* 512. tha jngik ginstan thän hälghe ande j dwffwo liknilse . . . j iomfrunna siäl wmskiggiandis henne mz sälighet ok wnderlighe mz gudhz son fructhsama giordhe ok thwngföra modher mz aldra ärlighasta ok lättasta byrdhe *Mecht Upp* 13.

thunghet, *f.* **1)** *tyngd, svårhet, tryckning.* dröfwilsanna twnghet *Su* 117. **2)** *svårhet, grofhet.* syndenna groffhet oc twnghet *LfK* 4. **3)** *nedtyngdhet, bekymmer.* stor tungheth i menniskene synne ok stor bedrowilse *Gers Frest* 3. **4)** *tyngd. om sömn.* sömpsins twnghet *Su* 251.

thungleker, *m.* [*Isl.* þungleikr] *tyngd. MB* 1: 44.

thunglika (-leka), *adv.* [*Isl.* þungliga] **1)** *på ett betungande sätt.* ath the them ingen swa daan omildheth eller ow[erw]ald antigge med gestarij eller landredh här epter them swarlighe eller twnglikä ey skule ath göra *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). **2)** *tungt, trögt, med svårighet.* the hördho thunglika *(graviter)* mz öromin *KL* 176. **3)** *svårligen, högeligen.* thina siäl . . . thunglica skadha *Bir* 3: 244. at . . . andre (ɔ: skullin) j skärslo elde thäs thunglicare pinas *ib* 467. *ib* 1: 157. naar han . . . twngleka twingades aff sinne ängxlan *Su* 183. hafwa thunglika syndat *Bir* 1: 114. *Ber* 93. **4)** *grundligt.* huru twnglika thu alt ranzsakar *Su* 248.

thungnadher, *m. tyngd.* spikano *(för -e)* vphullo allan licamans twngnath *(motsv. ställe Bo* 201: thunga*) Lg* 3: 90.

thungning, *f. Jfr* **forthungning.**

thunklädder, *p. adj. tunnklädd.* barnet war thwn klät *Bo (Cod. B)* 341. en man. gangande barfötter thunklädder oc alzstingx hawanzlös *Lg* 3: 218.

þunlika, *adv. tunt.* þunlika kläd *Bu* 79.

thunna (-ar), *v.* [*Jfr Isl.* þynna] *förtunna, göra tunnare el. mera lättflytande.* vm nakor vil sila älla tunna wällogx herra dryk ginom orent klädhe *Bir* 1: 402. — *refl.* **thunnas,** *varda tunn el. insjunken, magra.* han bleknar oc twnnes i kimbenen *LB* 7: 257.

þura, *se* **þora.**

þura, *f. djärfhet, dristighet.* iac lägar til þuru oc manlekit hiärta *Bir* 4: *(Art)* 185. *ib* 2: 261, 4: 350. sät enkte i thina thuru *(nihil ponas in tua audacia) Ber* 113. tha j fingin thwru at tala *Bir* 2: 263. then helghe ande . . . giuir them . . . thuru ok tröst at awita världinna älskara *MP* 1: 145. skal han gifua jdhir thuru til at auita världzlica men *ib* 2: 91.

thura (-ar), *v.* [*Sv. dial.* tura. *Ä. Dan.* thure. *D. dial.* ture] *uthärda, hålla ut.* hulkin som thura älla framhallir til ändan. han vardhir heel *Gr* 301.

thuran, *f. framhärdande, ständigt lidande.* tha then väghin gangis ther ledhir til thuran i äuärdhelicom dödh *Bir* 4: 128.

thurugher (thorugher *Su* 396**),** *adj. djärf, dristig.* främi män ok turughe *KS* 82 (202, 89). ey äru the thurughe ok diärfwe swa som godhe riddara at stridha for gudz hedhir *Bir* 1: 164. *ib* 2: 9, 172, 3: 192. *Al* 6764. *Ber* 150. *Su* 396. gör han (ɔ: ondir ande) mannin thurughan mot gudhi *MP* 1: 173.

thurugher, *adj.* [*Jfr D. dial.* turig] *tålig.* nar iak saa han owirmato hetan oc thurughan *(patientem)* til at thola pinona *Bir* 2: 10 *(möjl. att föra till föreg. ord).*

thurulika, *adv. djärft, dristigt.* then helghe ande syntis . . . j tungo like, ty at them han vpfylte giuir han tröst at thurulica predika gudz ordh *MP* 1: 171. hulke som oatirwändelika göra thurulika siälfwiliande mangfalda synda wranglikhetir *Bir* 4: *(Dikt)* 257. *Ber* 238.

þusand (þusund *HelsL Ä* 16: *pr.* **þusänd** *UplL Conf.* **tusend** *KS* 71 (174, 78). **þusän** *VGL IV* 19: 5. **þusanda. thusanda. thwsanda. tusanda. twsanda. twsenda** *RK* 1: 3528. **twsande** *ib* 3: *(sista forts.)* 5657. *Formen på* **-a (-e)** *är eg. gen. pl. Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 14: 240 *f.*)**,** *n. räkn.* [*Isl.* þúsund, *f.*] *L. tusende, tusental; tusen. ss subst. antingen abs., då det vanligen nyttjas i bem. tusental af menniskor el. öfver hufvud af lefvande varelser, el. ock förenadt med följ. subst. i gen. (el. med följ. subst. föregånget af prep.* af*); då det åtföljes af ett subst., nyttjas det dock oftast adjektiviskt.* the akta ey huru mang thusand som döö *Bir* 3: 472. ther äptir ropadhe swa som otalik thusand aff häluite *ib.* dacianus var . . . sua grymbar . . . mot cristnom mannom. at i en manaþ drapos tu þusand ok tiughu *Bu* 493. aff ruben släkt gingo til stridh firetighi thwsand oc siäx thusand oc fäm hundrath *MB* 1: 384. iak saa oc see lambit stod pa bärghit syon, oc mz thy hundradha fyritio, oc fyra tusandh haffwandis hans nampn . . . scriffwit j theris änlite *ib* 2: 354. the c xl iiij tusanda hwilke köpte ru aff wärldhena *ib.* thera tall war M tusandh *ib* 341. the varo at tali þry þvsand ok tu hundraþ ok fämtighi *Bu* 178. atta þusand manna troþo christo *ib* 500. dö[p]tos tiughu þusand män *ib* 492. astriages sände þusanda män ok lät fanga bartholomeum *ib* 209. fiughur þusand riddara *ib* 177. sancte gregorius . . . döpte ther mera än hundradha thusand oc niotio thusand folk *Gr* 314. thrätighi thusand ok än tw footgangara hafdhe han nw halff fämpta thusand opa hästa *Al* 1911, 1913. siäx hundrath thwsand fotgangara *MB* 1: 312. siäx hundrath thwsand oc thry thwsand oc fäm hundrath oc fämtighi män *ib* 384. the slogho ther fä wäl thusand mang *Al* 9399. hördhe jak . . . otallica thusanda röste *Bir* 3: 472. twsenda mark *RK* 1: 3528. äpter thera räkning war säm wäl när thwsanda aara gamall, än han war ey meer *MB* 1: 5. niohundradh aar oc siäxtighi aar thz är xl aar minna än et thwsand aar *ib.* äpter thässe räkning waro mällan thäs adam skapadhis oc abraham föddes thry thwsand aar oc tw hundrath aar oc fyra aar *ib.* owir thusanda aar *ib* 2: 364. þusanda ok tu hundraþ ok þrätighi ok atta arom äpte vars härra byrþ *Bu* 175. þusanda arom ok þry hundraþ ok fiuritighi arom äpte guz fözlotima *ib* 176. þettä breff oc testament, som giort . . . var . . . äfter vars herrä byrþ þusanda arum. þryhundraþa arum. fyrityghi oc syäx arum *SD* 5: 568 (1346). — *för att obestämdt angifva ett mycket stort el. ofantligt antal.* tik skal rådhgiua wara näppelike en af tusend *KS* 71 (174, 78). *ib* 17 (41, 18). läti gudh thina släkt wäxa i thwsanda thwsand *(mille millia) MB* 1: 206. hwat ey äst thu thän ther thusanda thusand *(mille millia)* thiäna i thino rike *Bo* 36.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tusanda twsanda aff hymelzslikom andom tik äwerdelika tiänandom loffui tik a mina wäghna . . . oc tio twsanda sinnom hundrada twsand helse tik *(millia millium celestium agminum tibi ministrantium te ex me salutent, et decies millies centena millia tibi assistentium te glorificent) Su* 343. thusanda thusanda ängla *(millia millia angelorum) Ber* 215. tho hon skulde thwsand vintre lifua iak vil hänne ey een päning gifua *Iv* 3729. han . . . sagde sancte anna M godhe netther *Lg* 3: 31. thee scolo faa eth M (1000) diwell *BSH* 5: 185 (1507). the skulo fa eth M^c (100,000) dyffwill *ib* 273 (1508). lifva kräselica oc hawa thusanda frygdh *(för* thusanda frygdhir? *el. för* thusandafalla frygdh?) *Bo* 107. — *i förbindelse med ett följande ordinalt räkneord.* arom epter gudz byrdh tusanda fyrahundradha a sietta areno *SD NS* 1: 561 (1406). arena epthir gwsdh *(för* gwdhs*)* byrdh tusandha oc firahundradha sar oppa firstha arit *ib* 3 (1401). aret äpther gudz byrdh tusandh fyrahundrat vppa siätthe aar *ib* 575 (1406).

thusandafalder (*n.* **-falt.** *frf. vok. i änd.* **-fall-**), *adj. tusenfald, tusenfaldig.* hwat ey hawir hon tha fangit meer än thusanda falt. lika vidh alt thz hon hawir forlatit for hans skuld *Bo* 116. sädh hulkin som . . . gaff af sik hundrada falla fruct ok thusanda falla *Bir* 1: 173. thusanda fald lön *ib* 3: 398. görande tusanda falla miscundh *MP* 1: 46. aff gambla owinsins tusanda tusanda falla swikom *ib* 31.

thusande, *räkn. L.*

thusandfald (**tusandh faaldh** *LfK* 112. **thusand fall** *Al* 3412, 4406, 7175. **thusand fal** *ib* 10469. **thusand falla** *ib* 5272, 10046. **thusand falle** *ib* 826. *Utom LfK 112 förekommer ordet endast i rimsl.*), *adv.* **1)** *tusenfaldt, tusenfaldigt, tusen gånger.* alexandrum ropadho the thusand fall *Al* 3412. at han omskiptis thusand fall a enom dagh vtan alt tall *ib* 7175. — *i förbindelse med en komp.* thz ware . . . omöghelikith . . . at . . . thässin wärld all thz hon ware större thusand fall fore matte sta mot gudz wilia *Al* 4406. wi willom hälder thusand fal mz thik dö . . . än lifwa länger äpter thin dödh *ib* 10469. *LfK* 112. **2)** *tusenfaldt, ofantligt, öfvermåttan.* the glädhias badhin thusand fald *Al* 8041. *ib* 5272. macedones . . . göra honum gynst thusand falle *ib* 826. han skop them nadher yfrith alla äta oc drikka thusand falla *ib* 10046.

þut (**toth** *Lg* 3: 440), *n.* [*N.* tot, tut] **1)** *tjut.* hördhe han swa rädelika röthan ok thut alskona grymma dywra at all wäruldin munde skielfua *Pa* 21. thignadhe alt thutit *ib* 22. diäfwlen borthwarf. swa hökt þiwtande at alle bröþrenne vmkring hörþo hans liwþ oc þut *KL* 190. fludhu diäflane mz myklo thuti *ib* 45. *Gr* 307. enkte scal ther *(i helvetet)* höras vtan gratir oc twt *MP* 1: 202. *Ber* 211. *KL* 412. *MB* 2: 405. *Bir* 2: 193. *Su* 461. jwdhane . . . stodho gratandhes oc tywtandhes i hymellen som en wargha hoper oc war theras ropp oc toth swa hökt at the hördhos til sancti lamberti kirkio *Lg* 3: 440. *MB* 2: 138. **2)** *tjut, hvinande, dån, brus.* fore them rädhelica storm ok thut älla liudh som tha scal vardha j hafwino *MP* 1: 10. fallir strömin ryghelika owir han aff höghdinne mz sinna brädzsko thuti *(strepitu) Bir* 1: 332. — *brus, susning.* fore thuth örna sangh oc wärk *LB* 3: 164. — *Jfr* **thiut.**

thutta (-ar), *v.* [*Fdan.* totte] *göra el. binda tottar. Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 5: 97; *Medeltidsordspr.* 2: 207. kärlingh tuttar äptir sinne thosk äppo *GO* 425. *Jfr* **thatter.**

thuva, *f.* [*Isl.* þúfa] *tufva.* opta stiälpir litin thuwa storo lasse *Al* 22. *GO* 380, 1003. thz skeer opta ath stora waghna falla om kull störtha paa eena tuffwa ther wnder är mull och een lithen tuffwa fäller een stoor wangn nidher *RK* 3: 1283, 1284.

thuvogher, *adj. tufvig, uppfyld med tufvor.* fakwnnoger läkiare gör twfwogan kyrkiobakka *PM* XXVI.

þva (**two** *Di* 87. *pres.* **thwaar** *Lg* 91. **twor** *LB* 2: 41. *refl.* **twos** *ib. konj.* **thwa** *MP* 2: 7. *impf.* **þuo** *Bu* 520. **thwo** *Bil* 264, 265; *MB* 1: 263 *(på två st.)*, 399; *KL* 330 *(på två st.)*, 331; *Iv* 1330. **two** *Lg* 3: 647. **thwogh** *ib* 204, 238. **twogh** *ib* 511. **thwadhe** *Bo* 188; *MP* 2: 8. **twadhe** *Bil* 410; *ST* 502; *Lg* 3: 647. **twade** *Bil* 805. **twadde** *MB* 2: 166. *pl.* **thwogho** *ib* 1: 441; *Lg* 40. **þuaþo** *Bu* 14. **þwaþo** *KL* 189. **thwadho** *ib* 301. **twadho** *MB* 1: *(Cod. B)* 562. **thwaddo: -os** *Bo* 121. *part. pret.* **þuaghin: -it** *Bu* 14. **thwaghin** *MB* 1: 360; **-it** *ib* 329; *MP* 3: 7; **-ne** *Bo* 75; *Gr* 301, 303; *Bir* 3: 315; **-no** *GO* 268; **aff thwaghin** *Bir* 3: 265. **thwagin: -it** *LB* 3: 171. **twagin: -ne** *Bir* 2: 23. **twagen: -et** *Di* 165. **thwäghin: -ne** *Gr (Cod. D)* 397. **thwägin: -ne** *ib* 395. *part. pres.* **þwande: af þwande** *KL* 186. **thwande** *VKR* IX; *Bir* 2: 177), *v.* [*Isl.* þvá] **1)** *två, tvätta.* opta thwo hon siuko systrina ok thörkadhe *KL* 330. þe iuffru som liket þuaþo *Bu* 14. tel liket var þuaghit ok klät *ib.* tha han hafdhe dödh tholt tha timdhe thz swa: at the baro hans licamma j eet hws at twa *Bil* 864. *KL* 301. *Lg* 40. na[ta]lia . . . þuo þerra sar *Bu* 520. bröþrenne . . . þwaþo hans fötir *KL* 189. *ib* 331. *Bil* 410. *Bo* 75. *MP* 2: 7, 8. *VKR* IX. *Lg* 3: 204, 511. *Bir* 2: 177. take XXX fatighe män hulkra fötir twas skulu mz ödmiukt oc gifwins thom kostir oc päninga ok klädhe af hulkom the maghin hughnas oc swa badhe the som thwa oc the som twagne vardha bidhin gudh . . . at han . . . forlate hans siäl the höghfärdh . . . som han hafdhe *ib* 23. hon thwo wars herra föther mz tarom *Bil* 265. *ib* 264. thine fötir varo aldra renaste ok väl thwaghne *Bir* 3: 315. hon kämpde hans hofwdh siälff ok thwo *Iv* 1330. *Di* 87. han strök sinä armar oc skulde twa sinä händer *ib* 103. *ib* 165. hand skal hand thwa älla bodha orena wara *GO* 687. ä är thwaghno barne mathir i wanom *ib* 268. thwa hundh ok kämb han är ä hundhir thän same *ib* 11. fori quiddrag skär a. huirflinum i liumscänum ena sinu. fingirs bretä oc somä *(för* sömä*)* väl atir vndena, och þua huar dagh en timä mz lut *Hästläked. i AS* 136. *ib* 137. hwart thz klädhe som thera hold komber widh, thz skal thwas mz watne *MB* 1: 360. hon pläghadhe thwätta oc klädhe twa *ST* 293. hänta sik watn at thwa sin öghon ther i *Lg* 3: 237. *ib* 238, 647. vatn . . . i hulko farin thwaddos *Bo* 121. thz watn ther raat köt är thwagit i *LB* 3: 171. twor man skalloth hoffuidh j sipuls oos medh watn *ib* 2: 41. thz watn som thässe kar eller klädhe waro thwaghin i *MB* 1: 360. alt ther til i vardhin

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thwaghne i döpilsanna vatne *Gr* 303. *ib* 301. han skal thwa siin klädhe i wiinqwista blodh *MB* 1: 263. gudz son walde *(näml. sig till brud)* the hälgha kirkio . . . oc thwo hona swa rena oc faghra i sino blodhe, at hon hawer ängin smit eller last *ib* 399. — *bildl.* hawa ey . . . thwaghit sit hiärta aff fwlom hugh mz taarom eller mz trägha *MB* 1: 329. **2)** *aftvå, borttvätta.* gamwl härpa är ey godh at twa *GO* 1058. elizabäth . . . twade af sik sörin *Bil* 805. — *bildl.* han . . . thwaar aff them thera synder mz sinom taarom *Lg* 91. thwo han aldra waara mandom oc synder i sino siälffs blodhe *MB* 1: 263. skulum wi thwa mz tharwm the onda thing som wi giordhwm *Ber* 18. *ib* 38. — **thva sik,** *två sig, tvätta sig.* tha the . . . thwogho sik eller siin klädhe *MB* 1: 441; *jfr* **þva 1.** hon . . . twadde sigh ther j enne källo *ib* 2: 166. the plägha sik aldre mz watne thwa *Al* 6365. — *bildl.* hon ville ey rensa oc thwa sik *(genom skriftermål)* j sinom tima *Bir* 3: 30. — *bada.* hon . . . wilde sik ther twa *ST* 437. *ib* 502. — *refl.* **thvas,** *tvätta sig.* om man twos j thz watn ther alwn är smelth wthi *LB* 2: 41. — **thva af,** *aftvå, borttvätta.* at han vanlica thwadhe blodhit af i strömenom *Bo* 188. *Jfr* **afþva.** — **thva utaf,** *aftvå, borttvätta.* han kunde thz *(blodet)* ekke twa wtaff *Di* 124.

thval (twaal), *m.? och n.* [*Isl.* þváll] *L. tvål, såpa.* hon . . . sände möiana badha fran sik äptir olio oc twaal *ST* 437. göra saponem twaal *PM* XLVI. *ib* XLIII. tyzdt twal *LB* 7: 79.

thvalbalder (twaal-), *m. tvålboll, tvålkula.* twaal balla til baardskärara *PM* XLIII.

thvanadher? (thwänadher), *m. tvagning.* flodhin som wtgik af karino teknar döpilsinna font. oc atirlösninna thwänadh *(Cod. D* thwätnadh 394*) Gr* 300.

thvang (twongh *RK* 3: 1427**),** *f.* [*Fgutn.* þvang. *Jfr Mnt.* dwank, *m.*] *tryckning, trängande.* **1)** *betryck, trångmål, vedermöda, nöd, lidande.* iak hauer husit giwit ther hauer mik nöd oc twang til driwet *RK* 1: 3387. for ofmykla thwang ok nödh skuld som han kände aff langom hwassastom värk *Bir* 3: 273. varkunna . . . honom . . . staddom i swa mykle thwang oc vidhirmödho *(in tot angustiis) Bo* 197. ey är i honom limbir ok ey licammans sin som ey kände sina thwang *(afflictionem)* oc sina pino *ib* 205. kännande sina twang oc lidilse *Su* 169. the tarana waro ekke hwffudit til nakra twangh *Lg* 3: 393. *Bo* 34, 85, 104. *RK* 3: 1427. *Lg* 89, 668. stort äruodhe ok licammans thwang tok thu vppa thik *Bo* 21. min miskund nalkas thom som hafwa kötzsins thuang ok dröuilse *Bir* 2: 277. hwi swa starker wärker oc dödzsens twangh honom swa bradhelika owerkom *Lg* 3: 315. större ther dödh fore myra twang *(trångmål el. nöd som vållades dem af myrorna) Al* 9400. — *lidande, qval, ångest.* han matte ey längre . . . thola the thwang *Iv* 5364. **2)** *späkning.* skal thwangin idhnas äkke til skadha. vtan mote kropsins oloflica lusta *Bo* 139. mz fasto oc licammans thwang *ib* 45. *ib* 35, 47. **3)** *disciplin, tvång, tillstånd af tvång.* ther äpther innan atta dagha skal hon *(den nyss invigda klostersystern)* j enghe twang hallas *(nulla arctabitur disciplina) Bir* 4: 23. — *Jfr* **thvange, thvanger,** *äfvensom* **thving, thvingd.**

thvange (twonge. *Ordet är anträffadt endast i rimsl.***),** *m.* **1)** *tryckning, betryck, olägenhet.* the thänkte lata een mwr omganga han haffuer aff daghliga storan twanga *RK* 1: *(Albr) s.* 211. — *lidande, qval, ångest.* fara . . . til de käldo honum monde til langa ok han daghlika bär for thuanga *Iv* 5370. **2)** *tvång, bruk af tvångsmedel, nödgande.* skulle han for vtan twonga visselig axewol fonga *RK* 2: 9197. **3)** *fängelse.* magnus grep han til fangha oc hafden po göxholm j twanga *RK* 2: 2710.

thvanger? *m.? vedermöda, lidande.* sagdhe gudh til kononna thu skal thola margha nödh oc födha margh barn mz mykin thwang *(in dolore) MB* 1: 161.

þvar, *se* **þvär.**

þvatter, *se* **þvätter.**

thvina (-ar, -adhe), *v.* [*D.* tvine. *Ags.* þvinan] *tvina, förtvina, täras, förlora sin lifskraft, tyna bort.* togho tha henna *(den dödas)* kinder til at rudhna oc ey thwina *Lg* 3: 518. jak la i sotta säng ok thwinadhe i dözsins vadha dagh fran daghi atta aar ok thrätighi *KL* 387. — *uppgifvas.* alexander . . . badh them ey fore räddogha twina *Al* 9422. — *försmäkta, vara krank, vara matt el. maktlös.* at jak twinar ok forwanskas aff kärleksens hitha *Lg* 3: 566. — *part. pres. tynande, matt.* war herra skal giwa thik . . . thwinande *(deficientes)* öghon *MB* 1: 430. — *refl.* **thvinas,** *tyna, försmäkta, dåsa.* the sysla helder nakath, än the thwinas onytte *MB* 1: 128. — **thvina bort,** *twina bort, vantrifvas.* han twinade bort i al sin tidh *MD* 497. *Jfr* **bort thvina.** — *Jfr* **thväna.**

thvinan, *f. borttynande, krankhet, (tärande) sjukdom.* thes mere han sik ynkädhe . . . ouer hennes longa krankdom ok twinan *Lg* 3: 581. huilkens dröfuelse ok longa twinan tu väl veth *ib.*

thving (twinga *(i rimsl.) RK* 2: 9581**),** *f.* [*Jfr Fsax.* gethwing, *n. och Mnt.* dwenge, *f.*] *tryckning, trängande.* **1)** *betryck, trångmål, vedermöda, nöd, lidande.* hwi wilt . . . thu thwinga thetta salugha folk, hwi sände thu mik them til mere thwing oc til änkte frälse *MB* 1: 289. rikedoma . . . hulke mz versta twing ok sorgh forfara *MP* 1: 66. tholde . . . dödh oc pyno oc mesta thwing *ST* 185. *RK* 2: 9581. **2)** *tvingande, späkning, penitens.* the räddhos ther som ey var reddoghe som är litsla licamans twingh ok ärfuodhe til synda afskrapilse *MP* 1: 46. *Su* 31. brodhorin . . . tok sik ärwodhe oc thwing i fasto oc vaku oc bönom *KL* 209. *ib* 301. jnga nadha gaffwo ällir dygdh hadhe iak ällir fik aff gudhi, wtan mz stooro ärffuode . . . mangom taarom oc mykle twingh *Lg* 818. ey twingadho the sik thy, at the trodho sik wara wärdoga aff tholke twingh at faa mit rike *Bir* 4: 36. **3)** *tukt, disciplin.* han *(abboten)* wardh swa hardhir mz neffst oc twing at the gato han ekke lidhit *ST* 383. **4)** *nödgande, tvång.* thz loffuade danske vtan twingh *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. — *Jfr* **thvingd, thvang.**

þvinga (-ar, -aþe, -aþer. *impf.* **twyngde** *MD* 440. **thwang** *ib* 193 *(på två st.).* **thwangh** *PK* 246. **twang** *ib* 222; *RK* 1: 3336, *(LRK) s.* 219; *ST* 134; **betwang** *ib* 516. **twangh** *RK* 3: 706. *pres. refl.* **thuingis** *Bir* 2: 82. *part. pret.* **thwngen: forthwngen** *MD* 22. **tungin: betungnä** *Va* 6. **twungen: tiltwungne** *BtRK* 372 (1501); **vbe-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

twungen *BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*). *supin. refl.* **twinghas** *Su* 247**)**, *v.* [*Isl.* þvinga. *Jfr Fsax.* bithwingan *och Mnt.* dwingen] *trycka, tränga, pressa.* **1)** *trycka, bringa el. hålla i trångmål el. nöd; plåga, qvälja.* hwi wilt ... thu thwinga *(cur afflixisti)* thetta salugha folk *MB* 1: 289; *jfr* **2.** hon ... vpväkte mot mik grymmasto owini, hwilke mik thwingadho *(affligebant)* dagh ok nat *Su* 432. skal iak läta thrykkia thik dödhan i graf thwingadhan mz marghfallom pinom *Gr* 274. at han ... vilde thwinga idhir mz tholke soot ok siukdom *ib* 293. *Bir* 2: 179. thäntidh the waro thwingadhe aff hungir ok thyrst ok näkt ok daghliko ärwodhe ok fasto *KL* 106. hwi kombir sot ok hungir oc annor ond thing som kroppin thwinga *Bir* 2: 279. *MD* 440. thz twangh theres hierta röther *RK* 3: 706. twingar *(premit)* mik nw sorgh oc ängxle *Su* 42. *Bir* 3: 272. bidhi gudh ödhmiuklica for dröfdhom ok thwingadhom *(betryckta) ib* 171. — *abs.* hwat thwinghar *(distendit animum)* wär ok osälikare än altidh astunda syndena ok aldrigh mättas älla fyllas af hänne *Bir* 1: 287. **2)** *förtrycka, betunga.* ther wil huar rådha ok thuinga land ok almogha, äpte thy huar mäst förmå *KS* 11 (28, 12). wtländis man gästkomen til thit land skal thu ey mödha oc sörgfullan göra eller thwinga *MB* 1: 338. *Bir* 3: 416. thwinga rikesins almogha mz skattom *ib* 467. **3)** *tvinga, späka.* thän hälghe konunghin ... thwingade sit köt mz hwasso harklädhe *Bil* 885. fastadhe han i atta dagha oc thwingadhe sin likama *Pa* 15. *Bo* 34. hwat ey auitom vi paulum at han thwingar sin licamma oc ledhir han i thräldom *ib* 133. mine hälge män twingadho *(affligebant)* ey thy siin likama at the hatado han, wtan thy at the wildo tempra likaman til sins gudz thiänist *Bir* 4: 36. *VKR* 79. **4)** *tvinga, hålla i tvång el. tukt.* est thu abote ... tha skalt thu thina vndirdana ... wiislika oc beskedhlika thwinga *ST* 383. thwingar thu them obeskedhelika, thz är ... ekke goth *ib. ib* 384. **5)** *pressa, ansätta.* konung hakon ... belagde husith ok twang them saa at foghotin gawit ther war aa *RK* 1: 3336. **6)** *pressa, nödga, tvinga.* leo ... twingade *(ändradt från* kuskade*)* han til han wardh klärker *Lg* 738. han ... twang konungen aff rytzeland ... til at han sagde honom mandskap *PK* 222. bo jonsson ... trughadhe ok thwingadhe thän for:da tideko pätersson at han skullo hanom them godzen vplata *BSH* 2: 102 (1399). hedhne ... thungadhe *(för* thuingadhe; *Bu* cuscaþo 199*)* han til at ofra marti *Lg* 979. *FM* 198 (1504). nw trängir mik kärlekin oc twinghar til tik tala *Su* 378. them thwang han mz allehanda pina at dyrka fanyta gudha sina *MD* 193. otto ... twingadhe lumbardiam til skat *Bil* 761. *RK* 1: *(LRK) s.* 219. ängen ma han ... til merä þwingä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Va* 32. **7)** *tvinga (till underdånighet), kufva, lägga (under).* konungh snyo ... thwangh alt folkit vndher sigh *PK* 246. han ... wan them *(landen)* oc twang them vndir sith wald oc lydhno *ST* 134. han thwang vnder sit stora wald landin ower wärlden all *MD* 193. — **þvinga sik,** *tvinga sig, plåga sig, späka sig.* hwi þwingar þw þic mz fanytom pinom *KL* 187. han ... thwingathe sik ängslika mz fasto oc bönom oc likamliko ärwodhe *ib* 206. han ... hafdhe sik thwinghat oc vtsmäktat mz gudhlike fasto *Pa* 9. ey twingadho the sik thy, at the trodho sik wara wärdoga aff tholke twingh at faa mit rike *Bir* 4: 36. *VKR* 79. *KL* 208. — *refl.* **thvingas,** **1)** *ansättas, plågas, våndas, utstå vedermöda el. lidande.* the thwingadhos aff hungir ok köld *KL* 105. thän som ... thuingis aff langom siukdom *Bir* 2: 82. *ib* 3: 190. *MB* 2: 307. iak thwingas älla thwänar af kärlek *KL* 330. the siäl som idhkelica sukkar ok bidhir vtan ledho. oc thwingas af astundan *Bo* 112. han ... thwingadhis meer än nakar kan sighia älla thänkia *ib* 201. *Su* 161. *MB* 1: 379. the pinas träfallelika the dröfwas j hörslinne ... the thwinghas *(affliguntur)* j syninne ... the plaghas j hannaninne *Bir* 1: 174. vthualde han twingas ok dröfuelse liidha mz gudz almoga *Lg* 3: 570. at han tryggelika oc sälika hädhan faar, wm oc än haffde *(för* han haffde*)* hardelikasta twinghas j dödhenom *Su* 247. **2)** *späkas.* kroppin skal stundom thwingas oc äkke sundir knosas *Bo* 139. **3)** *nödgas, tvingas.* nödhgadhis han oc thwingadhis *(coactus est)* til äruodhes mz ordhom oc slaghom *Bir* 2: 178. — **thvinga af,** *afpressa, tvinga.* swa ath wij kwnne twinga konungen aff ath han scal geffwe thetta örlig öffwer *HSH* 20: 212 (1507). — **thvinga utaf,** *aftvinga, afpressa.* med akt och sadant forbud twinger han oss engte richit wtaff *HSH* 20: 223 (1507). ther äre ... quinner oc karller tuingede peninge vtaff *BSH* 5: 154 (1507). — *Jfr* **be-, for-, undir-, utþvinga,** *äfvensom* **obetvingadher, obethvungin, othvingadher.**

thvingan, *f.* [*Isl.* þvingan] *tvingande, späkning.* i kroppsens twingan *LfK* 22. *Su* 258. *Lg* 3: 524, 566, 570, 572.

thvingd (thwinngd *Su* 415. **thwingdh** *Lg* 3: 204**)**, *f. tryckning, trängande.* **1)** *betryck, nöd, lidande.* the gladdos ... aldra mäst thäntidh the waro thwingadhe aff hungir ok thyrst ok näkt ok daghliko ärwodhe ok fasto hopandis at fa höghelik atirlön aff gudhi for sina thwingd *KL* 106; *jfr* **2.** huxsins varkunnan ok barmhet j sina jamcristna thwingd ok plagho *Bir* 3: 170. huru rädhelika starka thwingd klene naturen kände *Su* 394. *ib* 425. **2)** *tvingande, späkning, penitens.* tha kroppin är i hardhe thwingd mz fasto älla siukdom *KL* 335. i alle sinne thwingd gömde sancta clara thz at hon altidh syntis i sino änlite lioff. gladh. oc blidh *ib.* ey thwingado the sik thy ath the trodho sik wara wärdogha af tholike thwingd *(motsv. ställe Bir.* 4: 36: twingh*)* ath faa mit rike vtan myna miskund *VKR* 79. *Lg* 3: 204. **3)** *disciplin, tvång, tillstånd af tvång.* thär äpter ynnen atta daga skal hon j enge thwingd hallas *VKR* 69. — *Jfr* **thvang, thving.**

thvingilse (-else), *n. pl. tryckning, trängande.* **1)** *tryckning, ansättande.* at the all kötligx bronas twingilse ok träldom alder kende *Lg* 3: 525. — *ansättande, plågande.* at miskunsamber gudh skulde ... nokot vpläta sina thungasto hand af vsaldz manz thwingelsom *(ab afflictione miseri) Su* 432. **2)** *vedermöda, lidande.* owan widh twingilse *Su* 161. **3)** *tvingande, späkning.* thula hardhasta ärwodhe oc kropsins thwingilse *KL* 204. — **thvingilsa dagher,** *m. dag af vedermöda, lidandesdag.* jnledh ouir them pinlikin thuingilsa dagh *MP* 1: 274. — **thvingilsa**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

time, *m. tid af betryck el. vedermöda.* j thera dröuilsa älla tuinghilsa thima *MP* 1: 152.

thväna (-ar), *v.* [*Jfr D.* tvine] *tvina, förtvina, täras, förlora sin lifskraft.* tilböriadhe min likame at thwäna af siukdom *Su* 432. thu . . . thwänar af swylt *ib* 388. nw spörs andelika huru thera hiärta kolnar swa ok thwänar *(tepescit)* af läti j allo godho *Bir* 1: 149. — *försmäkta, tyna bort, uppgifvas.* the skulo thwäna *(tabescent)* i sinom syndom *MB* 1: 379. — *försmäkta, vara krank, vara matt eller maktlös.* iak thwingas älla thwänar af kärlek *(amore langueo) KL* 330. *Ber* 44. — *plågas, lida.* sörgh ey af annars godho, thwäna *(tabescas)* ey af annars gangne *Ber* 107. — *part. pres. tynande, matt, svag, krank.* hans swet klädhe fördhos ouir the som siuke varo ok thwänandum *(super languidos) KL* 163. äru andre limine vordhne vanmaktoge oc thwänande *Bir* 2: 54. likamin bleker ok thwänande *(languidum)* af blodzsins vt flytilse *ib* 1: 31. *ib* 3: 272. — *trånande, försmäktande.* j thes sama kärleksens sängh bidhar han thik, än nw, länktandes oc twänandes, mz wnderlika astundan *Mecht. Upp. s.* 339. — *matt, dåsig.* konst gudhelix kärlex ok räddogha hafhwer slioa folghara thwänande af läti *Ber* 19. — *Jfr* **thvina.**

thvänadher (*ack., dat.* **-adh. -at),** *m. vanmakt.* han hauir . . . thwänadh j limmomen *Bir* 2: 114. — *krankhet, sjukdom.* ioram konungir . . . hulkin . . . siuknadhe af värstom thuänat *(tabe) MP* 2: 243. at thu pinas af thwänaz *(languorum)* stiongum *Ber* 124. *ib* 44.

thvänadher, *se* **thvanadher.**

thvänger, *m.* [*Isl.* þvengr] *Jfr* **skothvänger.**

þvär (þvar: -a *Hästläked. i AS* 136; **-t** *Bu* 523. **þuar': -t** *ib* 416. **þwar: -t** *VML I þg* 10. **thwar: -u** *BtRK* 35 (1371); **-t** *Bir* 1: 359; *MP* 2: 69, 74, 75; *Lg* 3: 250. **twar: -th** *RK* 1: *(sfgn) s.* 176; *FM* 554 (1512); **-s** *SJ* 83 (1438)**),** *adj.* [*Isl.* þverr] *L.* **1)** *transversus; tvär, befinnande sig i vinkel mot längdriktningen.* han kastar een hiit ok annan ther swa at hwar la om annan thwär *Fr* 596. — *tvär, tagen från den ena sidan till den andra. i måttsbestämningar. SR* 17. skiär owan vid knolana þvara hand innän a benino ena sino fingärs breþa *Hästläked. i AS* 136. skäggit *(näml.* var*)* swa lankt som een thwär hand *(longitudo barbæ palmo per transversum manus) Bir* 2: 135. watnidh sanck en twär foth *Di* 295. — (?) thän mantolin skal ey taka jordhena nämbir än wppa ena twära span *(ab uno palmo) Bir* 4: 10. — i thvärt, *tvärt.* at han mz sina äghna hand skaar sin strupa aff i twärt *(per transversum) Lg* 3: 368. **2)** *motvänd, motig.* tha war börren twär ok stark *RK* 1: 3049. **3)** *motsatt, stridig.* är oc en skälffwo soth tilkommandis människiom aff twärwm egheligketom *LB* 9: 118. **4)** *tvär, ovänlig.* bryter nager oldermannenom j moth mz haat eller twer ordh *SO* 116. — *n.* **þvärt,** *adv.* [*Isl.* þvert] *L.* **1)** *tvärt, på tvären, i tvär riktning.* watnith . . . rördhis hwarte langx äller thwärt ware ey wädhrith som thz röre *Al* 5824. thak i [1] brödh . . . oc klyff thz i tw ok kärne thz twärt ok ände lankt *LB* 3: 199. han for badhe twärth ok ändelancth gynom thera her *Di* 216. **2)** *tvärt, rakt.* the gingo härrin mote thwärt *Al* 8700. — (?) sancta genouepha . . . bödh them hugga nidher thz träit oc ginstan fiöl thz thwart bort fra strömenum vppa landit *Lg* 3: 250. **3)** *tvärt, från den ena sidan till den andra, tvärs igenom, alldeles?* hans been brast ofwen twert sunder *RK* 2: 2553. **4)** *tvärt, kort, snäsigt.* herra jngemar han swarade twärt *RK* 1: 1026. — **thvärt af,** *prep.* **1)** *rakt från; midt emot, gent emot.* saa hon thwärt aff sinne säng *(ex opposito lecti sui)* eet altara *VKR* v. lectrix collacionis siti twärt aff abbatissonne *Bir* 5: 37. *TK* 271. **2)** *åt motsatt sida från; tvärt emot, alldeles emot.* diäfla . . . visto þöm väghen þvart af rätto *Bu* 523. — *bildl.* the gingo thwärt aff rätto oc syndadho a mot mik siälwom *MB* 1: 379. wilin i än ganga thwärt aff rätto a mot mik *(ex adverso mihi) ib* 377. — **thvärt a mot,** *A) prep. rakt emot; tvärt emot, rakt el. alldeles i strid emot.* the wändo sin vilia twärt a mot *(directe contra)* gudhi *Bir* 1: 250. thätta är alt thwärt amoot fatikdomenom *Bo* 16. ther giorde then yslingh twarth aa moth alth thz jomfru maria honom sighia loth *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. — *tvärt emot i motsats till.* ther finnas annor siw godh thingh thwärt a mot *(contraria)* thessom siw ondo *Bir* 1: 81. *B) adv.* **1)** *gent emot, midt emot.* vppa sudhre sidhonne twärtamot *SJ* 263 (1458). **2)** *tvärt emot, på motsatta sidan. bildl.* jak see thina rätuiso som eld ok aldra starkasta som biärgh oc hänne thor ängin nalkas vtan thwärt amot seer iak thina lättasta miskund *Bir* 3: 47. **3)** *tvärt emot, alldeles i strid deremot, i motsats dertill, på motsatt sätt.* skal . . . huar skällik creatura röras oc vara redhoboin äptir sins skapara skipan än nar hon gör thwärt amot är opinbart at hon van nyttiar sit frälsa siälffs vald *Bir* 2: 128. nar andre fasta ok halla thysto tha skal iak göra thwärt amot mz minom särlicom kompanom ätande ok drikkande *ib* 3: 277. *ST* 111. alt thz thw höre älla se, aff reenliwis menniskiom oc wäl frägdhadhom. thz räkna alt göras af godhe akt, en tho at thz synis vara thwärt amoot *Ber* 277. swa är thwärt amot *(sic est e contra)* när gudhi *Bir* 2: 32. — *deremot, å andra sidan.* sighir gregorius tholmodzsins dygdh vare meer än göra iärtekne thwärt a moth är scrifuat at otholomodhoghir man gör folsco *MP* 2: 71. *ib* 69, 74. — *deremot, å sin sida.* thw bidhir giua honum licamlik dröuilse for hans siäl nytto skuld oc hans vili är thuärt amot gęnuärdhoghir thine bön thy at han girnas världinna hedhir *Bir* 2: 159. — *tvärt emot, i motsats dertill, omvändt.* ödhmiuktinna mästare . . . ville synas then han ey var sik til miswyrdhning oc forsmäilse . . . än thwärt amot viliom vi synas thz vi ey ärom *Bo* 39. *Bir* 1: 100, 359, 4: 393. *C) substantivt: det som är tvärt emot el. som är motsatt, det motsatta.* hulkin fridh vi skolom altidh haua mz sighir mädhan vi görom vyrdhning varom gudhom. än tha vi äkke thz görom, kombir os thwärt a moot *Gr* 282. — **thvärt for,** *adv. tvärs framför.* almenninx gathan löpar nidana for tomptana twärt fora *SJ* 281 (1460). — **thvärt fra (-fraa),** *prep. alldeles från, alldeles emot. om ett afvikande i andlig mening.* the . . . ginge twert fraa thera lagh *RK* 2: 17. *Jfr* **fran 3.** — **thvärt i mot,** *A) prep. tvärt emot, rakt emot.* wäderith war honum . . . twärth i moth *RK* 3: *(sista forts.)* 6052. *B) adv. tvärt emot,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

deremot, å andra sidan. som prophetin sighir mik är got at tilludha gudhi ok sätia mit hop i minom herra gudh thwart j mot som prophetin sighir, forbannadhir thän man som hopar oc tröstir a män *MP* 2: 75. — **þvärt ivir,** *A) prep.* **1)** *tvärs öfver, på tvären öfver el. ofvanför.* taflan war fäst thwärt ifuir stolpan ifuir ihesu hofdhe *Bil* 89. **2)** *tvärs öfver, tvärs öfver ytan af.* strök sik twärt ower halsbastet sit *LfK* 142. **3)** *tvärs öfver, från ena sidan af (ngt) till den andra.* eth rwm twärt offuer huar skip *(um þvert skip) MD* 370. sla mz honum *(stafven)* ower hawith oc skal hawith skilias vnder stawenom, oc standa som twe mwra fram mz enom wägh, thwärt ower hawith *MB* 1: 316. — *tvärs öfver, till andra sidan om.* at the . . . formatto ey hona bära längir än thwärt owir en bäk som ther laa *KL* 342. the . . . ake . . . twarth offuer gärdet och til henrickx gordh *FM* 554 (1512). en biälke uar of skambar. sua at eigh räkte þuart iui vägia motet *Bu* 416. — *tvärs öfver, på andra sidan om (ngt).* the sagho thwärt ower thz swnd en ful fagher qwinno fwnd *Al* 5442. *B) adv. tvärs öfver, från ena sidan till den andra.* tompt . . . hulkin som . . . bredh är thwärt ower xv (14 1/2) alin *SJ* 48 (1430). — **thvärt ivir fran,** *prep. gent emot, midt emot.* dauidh . . . sagh twärt ofwir fran sik j eno andro lopt ena faghra qwinno *ST* 502. — **thvärt mot,** *adv.* **1)** *midt emot, gent emot.* thw skal latha blod twärth moth ther wärken staar *LB* 7: 1. **2)** *tvärt emot, i motsats dertill. Gers Frest* 12. — **thvärt nidher genom,** *adv. rätt ned igenom, helt ned igenom.* genstan söndirbrast thz skyulit som hängde vt for thera häloghasto mönstre ok rifnadhe thwärt nidhir gynum *(a summo usque deorsum)* i twa lyti *MP* 2: 21. — **thvärt um,** *prep. tvärs öfver.* swa hardhelika hafdhe han bundith theem thwärt om sadholin ok hofuudhit nidher *Iv* 3043. — **thvärt up fran,** *prep. rakt upp öfver? i höjden midt emot?* ffik iak see twärth opfran mik, oppa en höxta bärgh klinth *(ecce e regione in summis excelsisque verticibus apparuit)*, eth aldra wänasta blomster *Su* 75. — **thvärt ut genom,** *adv. tvärs igenom.* then tridie stak han twert wt gynnom *(leggr hann i gegnum) Di* 5. — **thvärt ut mädh,** *prep. tvärs utmed, långs efter.* blefvo the standandes alla tvert uth medh grindenne *TK* 272. — *dat. n.* **þväru,** *adv. L. tvärt.* — **thväru a mot,** *prep. tvärt emot, i strid emot.* thwaru a moot warom wiljä *BtRK* 35 (1371). — *gen. n.* **þvärs,** *adv.* [*Isl.* þvers] *L.* **1)** *midt emot, gent emot.* galgala som twärs ligghar j vpgangen til dominim *(quæ est ex adverso ascensionis Adommim) MB* 2: 41. **2)** *rakt fram.* israels almoghe oc stridzmän hwar aff sinom stadh ther the stodho gingo twärs in j stadhen *(ascendit unusquisque per locum qui contra se erat) MB* 2: 16. — **thvärs af,** *prep.* **1)** *gent emot, midt emot.* graffwanar . . . hwilka liggiandis äru twärs aff vpgangen til adomym *(qui sunt e regione ascensus Adommim) MB* 2: 49. ganghom wi mothe stadhenom vppa andra sidhona twärs aff idher *ib* 20. **2)** *tvärs öfver, på andra sidan om.* säthiandis sin tiäl twärs aff *(trans)* arnnon *MB* 2: 106. — **thvärs a mote,** *prep. tvärt emot, rakt emot, alldeles i strid emot.* a mote idhro liffwerne thwärs *Al* 6170. — **thvärs ivir,** *A) prep.* **1)** *tvärs öfver, på tvären öfver.* han lät hugga i stenin en wärs rät ower hans bredleek twärs *Al* 7330. **2)** *midt emot.* lot vp . . . ena sten gatabodh beläghin vppa hyrnit vnder magnus skalma hus widh swartbrödra twärs offuer thät ärfue thär her johan hoppener nw inne sitter *SJ* 58 (1444). lot up . . . en källara vnder hans hws som han beläghin är widh gatuna thwärs ower hans langha källara *ib* 157 (1447). **3)** *tvärs öfver, på andra sidan om.* thz landet som . . . moyses idher giffwir . . . twärs offwir *(trans)* iordans flodh *MB* 2: 4. *ib* 38. lot up . . . thät stenhusit ok gardhen thär han nu siter vti frijt ok quijt ok tomptena twars ouer gatuna *SJ* 83 (1438). *B) adv.* **1)** *tvärs öfver, från ena sidan till den andra.* forom wi . . . til haliis fors ok han meth reep fra land til land thwers öffwer mältä *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). **2)** *gent emot, midt emot.* haffdo . . . saaldh laurenz magnussone thet stenhus oc ärffue som beläghit är i gambla muren hart offuan fore fornempde laurenz ärffue oc the litle tompt medh twärs öffuer liggendis mellan kirkionne tompt oc bernd osenbrygge tompt *SJ* 184 (1449). — **thvärs um,** *prep. tvärs igenom. i sidoriktning helt igenom.* the thry hwalffuen genstan bak wm högha altarit, twärs wm alla kirkiona löpande *(per transversum medium totius ecclesiæ)*, skulu föghias in til klärkanna chor *Bir* 4: 83. *ib* 84.

þvära, *f.* [*Sv. dial.* tvära] *teg som ligger framför en annan?* säghiä þwärune *SR* 1.

thvära (thwerra), *f.* [*Isl.* þverá] *å som från sidan faller in i en större, biflod.* riuis ipsum ampnem influentibus dictis thwerraum *SD* 4: 8 (1327, *gammal afskr.*).

þvära värknaþer, *m. L.*

thvärdamber, *m. tvärs öfver en å gjord fördämning?* han hade . . . bygth en ny twerdam som skade giorde *DD* 1: 270 (1478).

thvärfinger, *n. tvärfinger, fingersbredd.* tak . . . ätikkio, oc läth j eth breth glaserath kar swa ath ätikkian är fira twärfingers dywp *LB* 9: 108. läth thz myölith j glasith . . . hängiandis thz j en kätil affwan wathnith tw twär fingher *ib* 111.

þvärfiät, *n. L.*

þvärfoter, *m. L.*

thvärgata, *f. L. tvärgata.* längden aff tomptinne widh stenhusit hon är xxx (29 1/2) alin lang up til twergatuna *SJ* 83 (1438). the tompten som mällen twärgatunar ligger mot slottit *ib.*

thväriärn (thwär jarn), *n. tvärjärn på ett svärd, parerstång.* thwär jarnit som är mällan handinna oc suärdz äggianna *Bir* 2: 174.

thvärträ, *n.* [*Isl.* þvertré] *tvärträ (på kors el. galge).* fiughur thrä waro i korseno . . . j eno fästis stolpin nädhan. annat war stolpin. thridhia war thwär thrät *Bil* 89. *Bir* 2: 132. galgen staar af twem vp rättom träm ok thwär trät är thz thridhia *ib* 1: 197.

þvärtäppa, *v. L.*

thvärtäppa, *f. stängsel tvärs öfver en ström.* tvärtäppor mellan närdhetuna och hälgöö *Styffe, Skandinavien und. unionstiden, 2 uppl., s.* 264 *(urk. fr.* 1455*)*.

thvätnadher, *m. tvagning.* flodhin som wtgik af kareno teknar döpilsonna font oc atirlösninna thwätnadh *(Cod. A* thwänadh 300*) Gr (Cod. D)* 394. *Jfr* **thvanadher.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thvätta (-adhe, -adher), *v.* [*Fnor.* þvætta] *tvätta, två.* tok han ... hännas likama opp aff orenasta priuethet oc twättadhe han *Lg* 335. watnet som ran ower hans hälga händher, tha han them twättade *ib* 3: 162. tha the twättat haffdo theras fötter *MB* 2: 131. swa twätta the offtha thz myölith mz handommen wthtakandis gwllith *PM* LI. hon pläghadhe thwätta oc klädhe twa, oc spinna for päniga *ST* 293.

þvätter (twät *Bir* 4: 65. *med art.* **twätten** *ib.* **twätthin** *ib* 64. *ack., dat.* **thwät** *MB* 1: 508; *VKR* 57. **twät** *ST* 291; *Bir* 4: 10. **twäät** *ib* 5: 132. **þuat** *Bu* 522**),** *m.* [*Isl.* þváttr] **1)** *tvagning.* natalia ... (gik swa) daghleca mällan mörkohusa ok þiänte som för mät þuat ok föþo *Bu* 522. waro them skipadha andra skirslor swa som thwätter oc thässkyns *MB* 1: 507. mz thwät alz likamens *ib* 508. *Bir* 4: 64, 65, 5: 11, 132. **2)** *tvätt (af kläder).* systranna gangkläde skulu wara twe wndirkiortla aff hwito wathmale, en for daghlika nytto oc annar for twät skuld *Bir* 4: 10. *VKR* 57. hon skulde nära sik siälfwa mz sinom twät *ST* 291.

thvättirska (thwätirska *Bir* 1: 396, 2: 80, 3: 30. **twätirska** *MP* 1: 6. **twätterska: -an** *LfK* 80**),** *f. tvätterska.* swa som bästa thwätirska hulkin som läggir orent klädhe mällan bölghiona at thz skuli wardha renare ok hwitare af watnsins rörilsom *Bir* 1: 396. jdhrughin är sua som godh thwätirska *ib* 2: 80. *ib* 3: 30. *MP* 1: 6. *LfK* 80.

þy (þi *L.* **thi. thii. thij. dy** *FM* 418 (1509). **dii** *BSH* 5: 582 (1517)**),** *adv. och konj.* [*eg. dat. sing. n. af* **þän.** *Isl.* því. *Fnor.* þý] *L.* *A) adv.* **1)** *derför, fördenskull.* til at baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna i wart riki at ther halle friþ ... sijn i mällin ... thy firibiuthum wir hardlikä. at hwarte riddare äller swenäwapn. ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þy at þu bedes þik änga siala hialp i minne kirkio. þy com þik þässä likama qual *Bu* 175. thy at han *(konungen)* är man til sijn naturalik skipilse, thy skal han liva medh dyghd ok mandom *KS* 14 (32, 15). thy at j vngdomenom ok j aldrenom döör en raskare ok annor senare en yngre ok annor äldre thy teknas wäl thessa liifsins ände j grafwom. hulkin alle skulu hafwa ok owir fara en swa ok annor swa *Bir* 1: 216. for þy at þu vilde skaþa minom vin. far þy niþir ii diupt häluite *Bu* 19. for thy at the som ther in gingo the rensadhos ther af allom synom syndom. thy kallas thän stadhin sancti patricij purgatorium *Pa* 11. ty han *(menniskan)* är dyrastr af allom creaturom. ty torf han dyrare ok kräselikare födho ok klädhe än annor diur *KS* 40 (105, 43). mannen är aff sin naturlik skipelse milder ok thydhelekur fram firi all annor wärilzlik diwr: ok thi må han wara i samuaru flera manna *ib* 4 (9, 5). ta mannen hauer ey makt at huxa ok göra, tå warder han ther af möddr ok dröfdr til sin hugh ok sina skiäla. ok ty torf han haua stundom skämtan ok glädhi i sinom hugh ok hiärna ... ok ty torue kununga ok höfdinga haua stundom lekara ok andra fröghdelika skemptan *ib* 39 (101, 41). huilkin kunungur sum wardr girughr å sina vndidåna godz, han är likare röuare än kununge ... ok lika sik ey åtenast vith onda män ... vtan likar ok sik vidh grym ok fwl diur ... ty sighr salomon wise suå: at girughr ok grymbr höfdinge är riutande leon ok swltin biorn iui sit fatökt folk *ib* 29 (72, 31). the som wantrodho dyrkadho ... afgudh ok retto gudh. ok thy waro the fordärfwadhe mz vslom dödh *Bir* 1: 210. thu skalt hwilas j mins gudhdoms armom hwar ängin kötz luste är vtan andans glädhi ok lustilse ... älska thy mik ensamin ok thu skalt hafwa al the thingh som thu wilt *ib* 6. thessa siw stena satte hänna *(Jungfru Marias)* son mällan thessa siw lilionar hulka som waro j hänna krono thy thu hänna sons brudh hedhra ok lofwa hona af allo thino hiärta *ib* 96. then far willer som skapat thingx älskogha säther for skaparans älskogha thy är gudh älskande ofwer al thing *Ber* 42. han war mannelige woxen. ty vnte konungen hanum got *Di* 7. wy seem attu *(Birger Jarl)* äst en äldre man ok tik er förre waan at dö än han *(sonen Valdemar)* thy vildum wy honom rikit giffua vi hopum at han skal lenger liffua thy skalttu ekke warda vredh *RK* 1: 185, 187. jak lade raa mellan swerige ok skana thz angrade mik sidhen swa tiida ty vilde jak mz däner strida *ib* *(LRK)* *s.* 223. han sparde hwarken bröskal eller kanna thy haffde han hyllisth aff alla manna *MD* 435. tha monde sik pafuens vilja saa laga ath capitel fik ey biscopz wald och thij wart stiktit mekit quald *ib* 494. *Bu* 175. *Bo* 3. *Bir* 3: 371. *RK* 1: *(LRK)* *s.* 215, 217, 221, 224. thy haua kununga ok herra fröghdelika lekara ok sångara ... at the ey sik förgripa i onyttom ordom *KS* 55 (139, 60). thy wille war härra löna for os sinna til qwamdz tima, at wi ... skulom altidh tro wan domara wara komaskolande *Ber* 151. *KS* 4 (8, 5). **2)** *derför, dess. i förbindelse med en komp. och efter föregående negation.* iak hauar opta takit tel tröst guþleka läst a min licama. ok aldre är iak þy bätre *Bu* 135. vitus gaf faþur bötar mz bönom: eigh var han þy bätre ok christo þäs tronare *ib* 526. hwat ey är iak thes wärre at han lastadhe mik, älla thy bätre vm han lofwadhe mik *Bir* 1: 297. biscopin ... badh läta nidher hugga thz trä at cristno folke sculde ängin ämpne aff thy til villo koma, tha vilde ey germanus thy häldir *(d. v. s. det oaktadt)* läta trät nidher hugga *Bil* 904. än thot synin bort tax af them *(ögonen)* ey thy sidhir ma likamin wara helbrygdha *Bir* 1: 99. **3)** *dess, så mycket. i förbindelse med en komp.* at þät scal thy fastare till witnis wara, tha bethis jac mins maghs insighle här fore *SD* 6: 76 (1349). än alt licouäl ok än thy hällir *(immo multo magis)* bödh var herra ihesus lypta af stenin *Bo* 157. — *dess, ty.* mange stadhga som hälghe paua stadhgadho ... til ... siälanna helso äru nw afskrapadhe for hulka thy vär *(proh dolor)* mange nye osidhi äru optakne *Bir* 2: 68. — þy ... at, *derför ... att, dess ... ju.* thz ware rätuisa at männene skullin thy bätir lifwa at the äru mz mere mödho ok äruodhe atir löste *(ut homines eo melius vivant, quo majori labore redemti sunt)* *Bir* 1: 64. at honom fore stodh thy hardhare fal at han höghra vpfore *ib* 271. — þy ... huru myklo (mykit), *dess ... ju.* thy tröstelikare vilia the synda huru myklo meer iak tedhe them ok beuiste syndena wara ledha *Bir* 1: 64. thy meere vardhir lönin huru mykyt mindra klädhiu äru

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

värdh *ib* 3: 248. — swa myklo (sum) . . . þy, *ju . . . dess.* swa myklo bätre mästare oc haghare är en kööŋ gerningis man, thy för gör han sina gerning *MB* 1: 31. *ib* 80. swa myklo meer som mannen är aktande nakra nytlika syslo, thy minna hawer han toom at göma at nakrom hägumma *ib* 128. — ä þy . . . þy, *ju . . . dess.* ä thy wärre nödh oc ärwodhe the tholdo thy meer ögxladhos the *MB* 1: *(Cod. B)* 552. **4)** *efter koncessiv försats: dock, likväl, så . . . likväl.* thy at iak veet at thin signadhe helghe likame äras i hwarie stundhinne mz hymerikis sangh. thy wil jak osniäl persona sighia honom lof ok hedher mz minom syndogha mun *Bir* 4: 149. *Jfr* **þy at 4.** *B) konj.* **1)** *derför att, emedan; jfr* **þy at 1.** ty han *(menniskan)* är dyrastr af allom creaturom, ty torf han dyrare . . . födho ok klädhe än annor diur *KS* 40 (105, 43). *RK* 3: 4153. thy jak vart konung slo han mik i häl *ib* 1: (*LRK*) *s.* 220. *ib* 221. lät en mäktogh quinna i stadhenum bära sik thiit *(till kyrkan i hvilken den hel. Germani lik var)* thy hon i mang aar hafdhe warit al bort numin oc beddes thes helgha manzins hielp *Lg* 3: 236. han förde barnet hem mz sik, oc wilde sig ther en son vp föda ty han encte barn haffde *Di* 122. gör dyäffwlan ath ty hon wil ekke göra honom j moth som bakdanthar, swa haller hon mz bakdantharens tal *Gers Frest* 13. *SO* 150. *Lg* 3: 231. flores vardh gladh thy *(för tha?)* han thz hördhe *Fl* 627. — *ty.* the skulu alle redho vara mz thera thing til stranda thy nu bläs bör fra lande *Fl* 626. konungen kende henne strax thy thz war hans broderdotter *Di* 5. lithet är af biscop bofuo schrefuet thii litet war af honom bedrefwit *MD* 492. han twinade bort i al sin tidh, ty war herre war honum oblid *ib* 497. mz hwat iärteknom gud äradhe han. kan manz tunga ey fullelica vt thrykkia thy än tho han ligger i iordh. dödher for mannom. tho pröwas han daghlica liwa i iärteknom oc äro *Lg* 3: 236. thu skalt tik ekke förffära ällar rädhas, thy the skulu tik enkte onth göra *ib* 687. **2)** *om; jfr* **þy at 2.** *i förbindelse med ett föregående* sva sum. thz fulkompne wtan dualw, swa som thy thz ware bwdhit aff gudhi *LfK* 190. **3)** thy . . . än, *om . . . än.* täkkes tik längher min tiänist, thz aan iak tik wäl, thy thz ware än i alla thina liffs dagha *Lg* 3: 687. *ib* 24. **4)** *att?* [han var] harder oc starker oc iller at widerfas. ty hanum war *(för ty war honum?)* forekastad. ty *(skriffel för* at?; *Cod. B* ath 330) han war likare trwll än man *(er honum þvi brugdit. at hann er yuirliz sem troll en æigi sem menn) Di* 127; *jfr A* **1.** wideke tog hans twnga oc blodgade sit harnisk oc sin häst, oc twngona bant han i manen for iartekne skuld. ty han wilde ekke liwga *(til iartegna at han lygr æigi) ib* 139 *(måhända att föra till* **1**). forthi thi *(skriffel för* forthi *el.* forthi at?) iak haffwer i nath haffth ena helgha wako nath *Lg* 3: 135. — **þy at** (**þyt** *Bir* 4: *(Avt)* 179, 184, 185. **thyt** *Bil* 264; *KL* 39, 93, 197, 247, 254, 300; *Bo* 75, 99, 113, 172; *Bir* 1: 232, 2: 53, 3: 85, 199, 273, 429; *BSH* 1: 198 (1387); *Ber* 4, 151. **thit** *Bir* 1: 377; *VKR* XIII), *konj.* **1)** *derför att, emedan.* þy at þu bedes þik änga siala hialp i minne kirkio. þy com þik þässä likama qual *Bu* 175. thy at min härra ihesus gudz son kom owan aff hympnum nidher til jordhinna: thy skulde ok hans kors: hans hofwod atir vp lypta *Bil* 107. thy at han *(konungen)* är man til sijn naturalik skipilse, thy skal han liva medh dyghd ok mandom *KS* 14 (32, 15). thy at ther war ilt til stena tha bygdo the eth hws aff trä *RK* 1: 3227. tedhis hon *(den aflidnes själ)* thik som stiärna j ypno kari ok thz var thyt *(quia)* han bran j minom kärlek *Bir* 3: 85. jak thakkar thik. thy at *(quia)* thu gaf hänne thz hänna hiärta astundadhe *Bo* 113. göta drotnug som vtländes kallas longobardi. þy at þe läto skiäg växa som ryzom. bygde sancto iohanni baptiste faghra kyrkio *Bu* 56. — *ty.* en kyndelmässo dagh: com hänne sua fal at hon gat eigh hema mässo hört: þy at hänna prästar var fiären farin: ok eigh gat han tel hänna comit: ok eigh hon tel sokna kirkio: þy at hon hafþe siin kläþe saalt: ok giuit fatöko folkä *Bu* 11. riþer gyäster saf garþe wreþer, att han fik egh allan wiliä sin györa, györ han annan tijma for þätt sama draap, saar, bloþwite äller blanaþ . . . stande sama rätt sum för är sact: þy att han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom firi gyästningh sinä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). kyäres ey sum för är sakt, þa jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ oc ogild, þy att all kiärumaal sum länge standa vkiärdh, dragha giärnä vsannind in till syn *ib.* troen är thänne hofriddarin som weet bäggia thera älskogha. än han afun them han äkke. thy at han letar äkke sina. vtan herrans äro *Bo* 113. fa hänne thz hon bedhis. thyt *(quia)* hon ropar äpte os *ib. ib* 172. hänna hugher . . . wardh aller swa andelikin aff kötlikum at hon glömde jämuäl alla wärldinna blygdh thyt hughin flögh aldär innan himnomin *Bil* 264. sollanera ma han *(påfven)* väl hafa, þa han ser þäs þarf vara, eg fore þy at þe formagho hans lif väria, þyt þät är iguzs hand . . . vtan fore þy ma han þem hafa, at han ma þem at styra þär mot rätuisonne göra *Bir* 4: *(Avt)* 179. hop thz som synis är ey hop, thyt *(nam)* hwi hopas nakar thz han se *Ber* 4. **2)** *i den händelse att, så vida.* aller män skulu thät vitä, mik haua forbuthyt byriere, ok hwaryvm athrum manne . . . mit fäthärnes gooz . . . at klande ällär afuärkiä . . . vtän thy at han thät taki *(d. v. s. så vida han icke vill utsätta sig för att anses taga det)* mäth rof äller ransvärk *SD* 5: 280 (1344). — *om. i förbindelse med ett föregående* sum *el. (vanl.)* sva sum. hulkins kroppir swa rutin atir bleff som thyt han hafdhe warit dödhir vm fyra dagha *KL* 93. nödhgas han swa allom lydha. swa som thy at han barn ware *ib* 251. hon tok vidh barneno oc födde vidh the fatiko almoso som hänne gafs. swa som thyt thz hafdhe warit hänna eghin son *ib* 300. runno hänne tarane swa at hon vätte alla fötrena a varom herra. swa som thyt the varen alle thwaghne *Bo* 75. the wantrösta af mino valde swa som thyt iak see nw wanmaktogare at göra hwat iak vil än för *Bir* 1: 232. *KL* 39, 197, 247, 254. *Bo* 99. *Bir* 1: 377, 2: 53, 3: 199, 273, 429. *VKR* XIII. **3)** *om, huruvida.* thy wille gudh os läta owitherlikin wara ythersta timan, at wi skulin wara altidh rädde och os swa til redha som wi witin ey thyt han skal i dagh älla morghon koma *Ber* 151. **4)** *ehuru, fastän.* the ärw swa lik thy at the äro swa sär *(Cod. A*: tho

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

the äru sär*)* *Fl (Cod. B)* 905. thy at *(quamvis)* iak veet at thin signadhe helghe likame äras i hwarie stundhinne mz hymerikis sangh. thy wil jak . . . sighia honom lof ok hedher mz minom syndogha mun *Bir* 4: 149. þyt i uarin af kirkiun forbuþit at höra mäso þär gafin i ingte vm vtan gingin i kirkiu sum fyr *ib (Avt)* 184. hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä äller swenavapn. ok dyll þy at sant är. tha fyr än nokor hämd görez thär äptir. tha wilium wir at þät kunnukt göres hans härrä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — **thy sum,** *konj.* **1)** *i den mån som.* thy som honom tilöktes aldren, swa tilöktes honom aff gudhi hymerikes gaffuor *Lg* 3: 264. **2)** *såsom, liksom.* thy som *(sicut)* han fulkompnade mz gärningenne thz han loffwade . . . swa twärt amot skal han latha idher offwirkomma thz ondha mz hwilko han idher hotade *MB* 2: 62. — **thy thät,** *konj.* **1)** *derför att, emedan.* saara syrgher the iomfrugha thy thz hon var stad ij sorghsins lugha hon veet sik änkte taka til radha *Iv* 3792. **2)** *om ock?* iak ma idher ekke mäla a moot thy thz *(motsv. ställe i en Dansk text:* do ath*)* iak thäs aldrigh fanger boot *Iv* 3744. — *Jfr* **hälder, þylder, þäs, ä, än.**

þybarn, *n. L.*

þyþa (þiþa. *pres.* **-ir.** *impf.* **thydde** *Bil* 705, 783; **-o** *MB* 1: 492. *part. pret.* **thydder** *ib* 319; **thyd** *ib* 493**),** *v.* [*Isl.* þýða] **1)** *tyda, uttyda, förklara, gifva tydning el. förklaring öfver.* en godher man thydde drömin *Bil* 783. cassiodorus theologus som thydde psaltaran *ib* 705. han . . . thydhir them scriptena *Bo* 232. all thässe thing som nw äro optald oc thyd *MB* 1: 493. jak thydher swa then fughla flok at mykith folk skal här födhas op *Al* 949. stiärnor ok maana wita the thydha *ib* 45. wil iak idher nw thetta thydha *RK* 1: *(Albr) s.* 209. jak wil idher thydha aff then rääff *ib s.* 212. — *tyda, tolka, öfversätta.* skriua ok tydha bref *KS* 51 (130, 55). är thet mykin hedhr ok tarf, at the (ɔ: kununga ok höfdinga) kunnen sielue läsa ok tydha, ok wäl förstanda sin bref ok rekninga *ib* (130, 56). tha een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo, wardher flutter oc thydder a rytza tungo *MB* 1: 319. — (?) var thässe bok diktath swa som han *(den svenske bearbetaren?)* kunne at thydha *(näml. originalet?)* *Fr* 3223; *jfr* **4.** **2)** *upplysa, gifva upplysning om, låta veta, meddela.* thz vndra marghe andre flere . . . aff hwath siwkdom han laa krank thz thydher alexander vtan wank *Al* 712. got raadh wil iak idher thydha *ib* 1698. **3)** *betyda, bemärka, hafva betydelsen el. bemärkelsen (af).* cantemus domino socie . . . þät þyþer a vart mal vm þänna mato. siungum guþi sata sällor *Bu* 25. *ib* 17, 21. ecce angnus dei . . . som þiþer a vart mal: sen guz lamb *ib* 55. kallas a bok male martirum dödher, natale, som tydher a wart mal fözla *Bil* 284. *ib* 82, 111, 163, 307. *MB* 1: 68, 69. thydher israel . . . gudhlikan höffdhingia *ib* 227. kununglikt namn, suåsom thz hauer tydha a latin, tå är thz takit af styrilse *KS* 27 (69, 29). i enom litlom stadh . . . som heter segor thz är thydha litin *MB* 1: 194. thz er swo mykit thydhe *Lg* 3: 63. — *vara en bild af, utmärka.* thenne bonadher . . . war . . . ther til, at tekna os oc thydha himerikis skipilse *MB* 1: 496. — *betyda, beteckna, innebära, åsyfta.* huath skal thetta thydha *Fr* 835. þyþ vt þe orþen . . . huat þe hafa þyþa andeleka *Bir* 4: *(Avt)* 178. oktouianus forstoþ huat tekn hafþe þyþa *Bu* 63. thässe thry swara hinom androm threm . . . oc thydha the samo thing, som hin thyddo *MB* 1: 492. altaren thydher presta wald *ib.* bordhit thydher andelika födho *ib.* grewin vndradhe hwat drömin hafdhe thydha *ST* 451. jarlen fik at see thz huffuod. wid hans sadell hengde, oc sporde huat thz haffde at tydä *Di* 198. tha sagha alle ath haghen war ille vredher, ok viste togh ey hwadh thz tydhe *(vita ei hveriu gegnir)* *ib* 247. — *åtföljdt af prep.* mädh. thz trä haffuer ath thydhä mz the helgho kirkio *Pa (Tung)* 41. — *betyda, vara förebud till, båda.* thetta barn thydher thik mykith meen *Al* 9862. — *innebära, syfta på.* huat haffua tässa stena sik tyda *(quid sibi volunt)* *MB* 2: 11. — *syfta (på). med prep.* af. ther aff thydher thenne latina versin *MB* 1: 28. **4)** *innehålla; vara till sitt innehåll beskaffad; lyda?* war thessen boken diktad swa som hon kan at dydhä *(för* thydhä? *Cod. A* som han kunne at thydha; *jfr* **1;** *Cod. F* som hon kan nw lyda*)* *Fr (Cod. B)* 3223. — *refl.* **thydhas,** **1)** *betecknas, utmärkas, åsyftas.* thridhia rikith aff eer . . . thz skal biwdha oc budh hawa ower alla wärldina. ther mz thydhes regnum grecorum *MB* 1: 14. **2)** *uttydas, betyda.* sanctus a wart maal som wi lydhom almännelika, thz thydhis tho äpter rät latiins maal renfärdhogher oc faster *MB* 1: 368. **3)** *syfta (på), hafva afseende (på). med prep.* til. tros thz almänt at thz enkannelika tydhis til jomfru marie clostir j watzstenom *Bir* 4: 88. — **þyþa ut,** *uttyda, förklara.* þyþ vt þe orþen þu nu saghe, huat þe hafa þyþa andeleka *Bir* 4: *(Avt)* 178. swa thydde thz wt alexander *Al* 1096. *Jfr* **utthydha.** — *Jfr* **bethydha.**

thydha (tijda. thya. thy. thi), *v.* [*Sv. dial. och D.* ty. *Isl.* þýða, þýðaz. *Jfr Wimmer, Navneordenes Bøjning s.* 44] *taga sin tillflykt (till), lita (till), räkna på, taga i anspråk. med prep.* til. kan ey finnas j rikesens göma huarken breff eller jngedöma hwazske peninga eller smyda ther riket matte til tijda *(Hadorphs uppl.* tilltyde *s.* 184*)* vm thöm nöden trängde vppo *RK* 2: 537. konungen sculle til thera thienist ey mere thy . . . manscap och thienst sagde the honom vp *ib* 1162. tha torfwin i aldrigh thya til wart manskap eller tienist *BtRK* 105 (1436). then kärleek och förbindelse ware föräldre och wij millan rijken, danmarck och swerige giort hafwa, ther magin i fullkomblige til thy *ib.* j hafwin engom gifwit nogor macht yttermeer enom än androm som folckit matte thy til *ib* 104. ingen stadz weta nagott hem eller kosth eller annat till at thi *FM* 62 (1467). — *refl.* **thydhas,** *hålla sig till, hafva umgänge med.* aldre skal iak *(Adam)* optare thydhas henne *(Eva).* oc ey barn mz henne affla *Lg* 90.

thydhe? *n.* *Jfr* **ilthydhe.**

thydheliker (-lekur), *adj.* [*Isl.* þýðligr] *vänlig, umgängsam.* mannen är aff sin naturlik skipelse milder ok thydhelekur fram firi all annor wärilzlik diwr *KS* 4 (8, 5).

thydher, *adj.* *Jfr* **samtydher.**

þyþilagh (*L.* **þyþe-** *VML II Kr* 23. **tyde-** *KrLL H* 14. **þyþu-** *L.* **thydho-. þyþa-** *L.* **tidho-** *KrLL*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

H 14 *i var.* **tide-** *UplL Kk* 15: 8 *i var.; GS* 44 (1439)), *n.* [*N.* tydlag] *L. umgänge, köttslig beblandelse.* mans thydholagh *(motsvarande ställe i den tryckta texten, till grund för hvilken ligger en annan handskrift, har* mans vm fämpnilse *Bir* 1: 27*) S. Birg. Up. (Cod. Holm. A* 5 *a)* 1: 10 *(enl. Rydqvist* 2: 100*). — särsk. om otukt med djur, tidelag.* tidelagh med fää *GS* 44 (1439).

thydhilagha? thydhiliggia? (*supin.* **tylagit** *BtFH* 1: 209 (1506). **tilagit** *ib* 238 (1507). **tilägit** *ib*), *v. hafva köttslig beblandelse (med djur), öfva tidelag.* ath han skulde tylagit med fää *BtFH* 1: 209 (1506). ath han skulde tilagit med hörs *ib* 238 (1507). han skulde tilägit med hörs *ib*.

thydhilse, *n. pl. Jfr* **utthydhilse.**

thydhin (thidhen), *adj.* [*Sv. dial.* tyden, tyen, tien] *vänlig, inställsam.* thän skal wara thidhen som ey är kärkomen *(laude fauente parum speciem cape blandiciarum) GO* 474; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 225. *Jfr* **othydhin.**

þyþiska (thydhska: -o *Bil* 926. **tyzska** *PK* 222. **thyzka. tyska. thiska: -o** *LB* 3: 196. **tutzske),** *f.* [*Isl.* þýđeska] *Tyska, Tyska språket.* callas höghtiþin *(näml. kyndelsmessa)* . . . a þyþisco lict missa *Bu* 8. *LB* 3: 196. *PK* 222. är hon *(boken)* . . . giordh til rima . . . aff thyzko ok ij swänska tungä *Fr* 3207. larens elff son henne *(boken)* aff tysko oc i swänsko wändhe *Lg* 3: 727. sende wij ider en vtscrifft pa tutzske aff thet stadfeste breff *HSH* 22: 48 (1493).

þyþisker (tydesker: -e *RK* 1: 4202. **thytiskir** *Bil* 970; **-o** *ib* 980. **thydzkir** *ST* 450, 451; **thydzk** *Fl* 1352. **thydzsker** *StadsL Kg* 2 *a:pr*; *OB* 214; **-an** *ib.* **tydzker: tydzk** *RK* 2: 8981; **tydzke** *ib* 5133. **thytzsker: -e** *MB* 1: 68. **tytzsker: -ä** *Lg* 3: 562; **-o** *ib.* **tytzker: -a** *RK* 1: 3260. **thyzker: -ä** *SD* 2: 686 (1296). **thyzsker** *StadsL B* 22: 5. **tyzsker: tyzsk** *RK* 1: 3871; **tyzska** *ib* 674, 3168, 3235, 3326. **þyskär** *SR* 34; **-o** *Bu* 200. **thysker** *StadsL R* 5: *pr*; **-a** *SD* 4: 695 (1340), *NS* 1: 180 (1402). **tysker** *LB* 2: 44; **-a** *Lg* 660, 675, 3: 161; *Di* 258, 279; **-an** *SR* 34; **-e** *RK* 3: 541. **þiþisker** *L.* **thidhisker: -e** *SD* 2: 525 (1308, *nyare afskr.*). **þiskar** *Bu* 170. **titzsker: -an** *RK* 1: 2780. **tidzsker: -a** *ib (sfgn) s.* 188, 189. **tijsk** *FM* 554 (1512). *n.* **thyzt** *Fr* 3203. **tyzdt** *LB* 7: 79. **tyst** *Lg* 3: 161), *adj.* [*Isl.* þýđiskr, þýđeskr] *L.* **1)** *Tysk.* en tydisker man *Lg* 970. folkunga sampnado sik ather tha ok toko folk huar the kunno faa vplenzska danska oc nordmen soma ok thydiska men som vidherla koma *RK* 1: 249. *ib* 3: 541. *MB* 1: 68. *Di* 258, 279. tyska frwger *RK* 1: *(Albr) s.* 211. the tyske herrar *ib s.* 214. bade til danmarks oc tydzke städer *ib* 2: 5133. otto for jwi j ytalie biärgh mz thydiske makt *Bil* 761. the som byghdo j thydiske thungo kalladus franker *ib* 625. the swensko herra . . . koma siin ordh nw ängin stadh fram fore the starka thydhiske tungo *RK* 1: *(Albr) s.* 209. thenne bok . . . lot kesar otte göra ok vända aff valsko ij thyzt maal *Fr* 3203. *Lg* 3: 161. ix mark thyska päninga *SD NS* 1: 180 (1402). fore hundradha mark swenska i thydhiskom peningom *ib* 597 (1406). aff the bok som kallas tyska passionali *Lg* 660. *ib* 675. alt ouer tytzskä bergen *ib* 3: 562. cjminum är tysker kwmin *LB* 2: 44. tyzdt twal *ib* 7: 79. — *ss tillnamn.* karulo thyzkä *SD* 2: 686 (1296). karolus thidhiske *ib* 525 (1308, *nyare afskr.*). christina dicta thyska *ib* 4: 695 (1340). — þe þyþisko, *Tyskarne.* the tyzsko han haffde thär them satte han nidh i köpstadha *RK* 1: 2761. *ib* 2772, 2784, 2792, *(sfgn) s.* 189, 191, 2: 378, 380, 382. *OB* 212, 213, 214. at thee tyske faa swar ighen innan xiiij (14) daga *BSH* 5: 186 (1507). — *substantivt.* annär götskär ok annär þyskär *SR* 34. *ib* 37, 38 *(dessa tre ställen, särsk. det sista, äro dock icke med säkerhet att föra till förevarande afdelning).* en þyþiskar *(senare ändradt till* þiskar*)* mz sinom syni . . . geste en staþ som hete tolosa *Bu* 170. *RK* 1: 3871. scal aldre svvensker kära a thydzskan *OB* 214. skulde ey thydzsker kära a svvenskan *ib.* at thyske oc svvenske skuldo saman bliva i nödh oc lost *ib* 213. han sampnade starklika sik med däni ok tyzska mz i bland *RK* 1: 3168. *ib* 3326. tw skip mz tytzska komo tiit *ib* 3260. *ib* 3235. mange tydeske waro ther medh *ib* 4202. han . . . stridde faghran sigher aff thydiscum *Bil* 385. hedhne män . . . kalladho . . . annan dagh diem solis, aff solinne. som wi kallom än sunnodagh epter waro gamblo maale som thydhiske oc ängliske halda än *MB* 1: 68. han war thydzkir *ST* 451. *ib* 450. *Fl* 1352. war han tydisk älla wind *RK* 1: 4097. *ib* 674. slogho en titzskan swa vmsider ath hine wordo alle oblidher *ib* 2780. mong en tydzk tha sigia nam jadut dat ich to sweden qwam *ib* 2: 8981. *ib* 1: *(sfgn) s.* 188, 189. en gamal tijsk myn herres tienere *FM* 554 (1512). *Af de anf. språkprofven kunna flere föras till* **thydhisker,** *m.* — þyþiskt land, *Tyskland.* helena . . . förþe hans ben tel treuer i þysco lande *Bu* 200. en conungher j thydhisko lande *Bil* 300. *ib* 309. **2)** *(genom missförstånd af Lat.* tuscus *el. af ett* tuskan *i originalet) Tuskisk, från Etrurien el. Toscana.* linus . . . tydhiskir *(Cod. C* thu[s]kan 993*)* at ädhle *(ytalicus de regione thuscie) Bil* 309. lvcianus förste swa kalladher thydiscan *(sannolikt af ett äldre* tuskan*) (Cod. C* tydisker 1012*)* at ehdle *(natione thuscus) ib* 451. — **thydhiska land (thydiske land. tytzskaland),** *n. Tyskland.* hans ben fördhus . . . til treuir j thydiske lande *(ändradt till* thydis lande*) Bil* 246. aff tytzskaland *RK* 1: 3598. — **thydhiska rike,** *n. Tyska riket, Tyskland.* all thydiska rikis makt *Bil* 689.

thydhisker (*pl.* **tysker** *BSH* 5: 185 (1507). **tisker** *FM* 236 (1505). *med art.* **tyskerner** *BSH* 5: 185 (1507)), *m. tysk.* haffwe myn herres tysker haldet tiit och opt[a] me[ne] wndher siigh *BSH* 5: 185 (1507). medh tyskerner *ib.* thi tisker, som i hith sendhe *FM* 236 (1505).

thydhning, *f.* [*Jfr Isl.* þýđing] *tydning, tolkning.* opta komber wande ok skadhi af ouarlike breua skript ok tydhning *KS* 52 (131, 56). — *tydning, angifvande af hvad en sak betyder el. betecknar.* vtan alla thydhning maghom wi sighia, at tafflor oc laghbook gömdos ther til, at folkith skulle ey glöma laghin *MB* 1: 492. — *Jfr* **utthydhning.**

þyft, *se* **þiuft.**

thykke (tykkie), *m.? och f. samt n.?* [*D.* tykke. *N.* tykkje] **1)** *tycke, mening, åsikt.* j äre begärende wethe war tykkie oc radh, huat ther pa skal scriffues *FM* 430 (1509). **2)** *tycke, behag, godtfinnande.* wari thz j hans wilia oc tykkia *(måhända för* tykkio *och*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

i sådan händelse att föra till **thykkia,** *f.),* som offra at huru mykit han gitir ällir wil giffua *Bir* 4: 32. **3)** *tycke, omtyckthet, sätt hvarpå ngn upptages el. omfattas.* han . . . fik onda tycke *(d. v. s. blef illa omtyckt) Di* 21. aff almenoge man hade iag godh tycke *RK* 3: *(sista forts.)* 4589. **4)** *tycke, gunst.* tw skalt . . . koma j thins herre tykke *MD(S)* 305. — *tycke, kärlek.* han war vänist ower alla thy monde hans tykke *(d. v. s. tycke för honom)* til manga falla *MD (S)* 305. — *Jfr* **mis-, o-, sam-thykke,** *äfvensom* **thokke, thykkia.**

thykkelika, *adv. till tycke, till behag?* hon thiänte them til alla mata; thykkelika hon giordhe swa, dygdhelika mz rätte tro *(Cod. B, C* jdhelik mz rätte tro dygdelik hon gjorde swo*) Fl* 1444.

thykkeliker, *adj. behaglig. med dat.* hwilka lund rätwiis människia döör ellir huru hon iordhas tha är hon gudhi thykkelik *Lucidarius (Cod. Holm. 4) s.* 490 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

þykkia (þykia. thikkia. *pres.* **þykkir. þykker** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **thykker. thykke** *Bil* 541; *Al* 6222. **thyke** *BSH* 1: 188 (1386). **thikkir** *Bo* 71, 168, 232. **thikker** *SO* 18. **þikke** *KL* 189. **tikke** *KS* 77 (189, 84). **tikkie** *ib* 29 (74, 31), 60 (150, 66). **þökker** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **töcker** *RK* 2: 4871. *refl.* **thykkis. thykis** *Lg* 550. **tykes** *BSH* 4: 321 (1502). **þikkis** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **thikkis** *Bo* 39, 59, 98; *Bir* 2: 260. **tijckis** *FM* 589 (1513; *på fyra st.*). **thökess** *ib* 674 (1517), 689 (1517). *impf.* **þotte. thotte. thytte** *Lg* 3: 228. **thötte** *Fr* 1599. **thokte** *Bil* 715, 801, 865; *Iv* 438, 1081, 2140, 2147. **thocte** *SD NS* 2: 236 (1409); *Iv* 388; *Lg* 1016. **thykte** *ib* 31, 486; *Va* 32; *Iv (Cod. B)* 1242; *Fr (Cod. B, C)* 1599. **tykte** *LfK* 145; *MB* 2: 321; *RK* 2: 4862. **tykthe** *Iv (Cod. C)* 388. **tycthe** *Fr (Cod. D)* 1599. **thökte** *Fl* 62, 471; *Iv (Cod. B)* 388. **tökte** *RK* 1: 1419; *Fr (Cod. E, F)* 1599. **töchte: -ed** *RK* 2: 6576. **tögte** *ib* 8985. **thikte** *Bil* 860; *Bo* 164. *refl.* **thottis** *Iv* 1242. **tyctis** *FM* 570 (1513), 589 (1513), 677 (1517). **thiktis** *Bir* 3: 265. *supin.* **thot** *Bo* 157; *KL* 358**),** *v.* [*Isl.* þykkja] *L.* **1)** *tyckas, synas, förefalla. personl. och opersonl.* ma thz sköt thykkia liikt sanno, at the matto swikas *MB* 1: 94. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* honum thotte berghith alt bränna *Fr* 244. väghin thötte them ey vara lang *ib* 1599. thu tykker mik wara en rooth til thzta . . . äkteskap *Lg* 3: 587. han . . . fylghr . . . ty honom tikkie got wara *KS* 29 (74, 31). *ib* 77 (189, 84). ä hulka reuelaciones . . . kunno hälzt vara. skulu the os thikkia vara stora *Bo* 20. thikte . . . apostlomen . . . othollikit vara at han ville thijt ganga *ib* 164. ey thykke mik quemlikt wara at swa wän mö . . . thror a corsfästan gudh *Bil* 541. ä thokte hanom thät (vara ärlighast) at han foor fatikare *ib* 801. honom tykte wara bäste at man medh daghtingan freste *RK* 2: 4862. thzta thokte hertoganom mykin vanhedher vara at läta honom thz swa *Bil* 865. thocte . . . götare hakonson . . . radhelikit oc skällikit vara, at gifwa varfru klostre i vazstenom thän litla gardhin *SD NS* 2: 236 (1409). ey skulle os thikkia vara mödhosamt at göra penitenciam *Bo* 13. mik thykker bätre vara dödh än längre lifua vidh tholka nödh *Fl* 401. mik thokte thz vara swa mykin priis rät som iak vare ij paradiis *Iv* 438. *ib* 1081. *RK* 2: 8985. thz tykker them allom wara thz bezsta *ib* 1: 391. thz totte them wara got at höra *ib* 3493. henne thykte swa ilt at thädan farä för än hon finge bätre answara *Iv (Cod. B)* 1242. thz thökte väl vara allum them *Fl* 62. tha thökte konungin thz vära ey väl, at han lot hona ey sla ij häl *ib* 471 *(kan föras till* **5** *el.* **6***).* hwilchet them tycker ganske ylle wara, ath eder swadant hoffmot skee skulle *FM* 665 (1517). thykte honom thz gantzka illä warä ath them war swa ganget j hand *Va* 32. ey skal thz idher illa thykkia *(I skolen ej ängslas öfver)* at i saldin mik til thetta land *MB* 1: 250. tå tu see at tu hauer wald vm tin owin, tå skal tik tikkia at tu haui fulla hämd iui han, at tu måtte hämnas vm tu wilde *(vindictam putabis vindicare potuisse) KS* 23 (56, 25). nakat . . . af hwilko iþir þikke at i maghen lowas älla höghfärþoghas aff *KL* 189. hwem þäs *(för* þät?*)* þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd med XL mark, vndi wara sannind at letän *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). nw kan piltheer aff andhrom stadhom koma äller af landhe ok manne thikker at han sina gerningh ey kan *SO* 18. honum thytte. at then wäghin war rättare *Lg* 3: 228. än thot os thikkir at var herra sofwir vidh os *Bo* 71. tha thotte kononne at thz waare got *MB* 1: 160. thykker siälinne tha man drömir, at hon seer the siälff thing som nw äre fiärren *ib* 94. *KS* 63 (157, 69). then tijd henne thykte at hon hafde varit i the hardo pinone i thry dyghn, som hun pröfva kunde, thet thotte henne vara länger än tusanda aar, for the hardo pinone skuld . . . tha komo the twe fornempnde härrane igeen *Ansg* 179. thotte mik som iak togh wiinbärin *MB* 1: 235. mik thotte som här war en väl kläddir man *Bil* 846. thotte hanum som han bran allir innan *KL* 56. mik thikkir som han vil ga til iherusalem *Bo* 168. thotte mik swa som mit hiärta pinadhis *Bir* 1: 107. swa totte mik som halft mit hiärta . . . vtginge af mik *ib. Lg* 486. hänne thokte som hon skulde han känna *Iv* 2140. mic thocte thz matte ey reghna swa at thz matte ther genom ga *ib* 388. thz tu hona fingo thotto os ey räth *Fl (Cod. B) s.* 83. atherbliffwer tik en räddoghe oc fare, at thz är ekke . . . swa trykt som tik tykker *LfK* 145. swa tykte thz oc apostlenom paulo *ib.* öpta tykker enom manne gram göra wel ok är stoor skam *MD (S)* 275. hwat os hawir thot vara *(qualiter fuit vobis, trol. läst: nobis)* sidhan thw hädhan foor *Bo* 157. — *med dat. samt ack. och inf.* marcello thotte sik . . . a knä falla *Bil* 53. thotte hanum spöria sik johannem *ib.* hänne thotte hans brännande ordh ok gärninga owirga alt thz licamlikit var *KL* 324. thr thöm tikkie wara wänt, lustelikt godz ok faghra waru *KS* 60 (150, 66). effte allo þy warum winum oc warum frändum þykkir jamnat wara mällan war *SD* 6: 180 (1350); *jfr* **iämna, iämnaþer.** thyke oss allom thän fornämpda jäppa nyttastan oc bäst falnan wara til laghman *BSH* 1: 188 (1386). them thotte thz wara häggumma oc kalz *MB* 1: 194. thik thykker hona vara bald *Iv* 3068. *ib* 562. *MD* 383. mik thykker thik vara een dara *Fl* 399. — *med dat. och ack.* luneta nampn thz thykker mik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

swa som nyan mana *Iv* 1797. — *opersonl. med en pl, som har utseende af att vara satsens subj. (jfr Lund, Oldn. Ordföjningslære s.* 8; *Wimmer, Oldn. Læsebog, 5 udg., s.* 318*)*. genwärdh thing thykker os godh *Al* 6176. — *med dat. och prep.* um *samt med el. utan förbindelse med verbet* vara. *a) tycka (väl el. illa om ngt).* tykte stadzsens borgharom illa wara om the sämio *MB* 2: 321. han . . . sporde them alla at radhe om hans son konigens dotter bade huro them allom ther om totte *RK* 1: 386. *b) bry sig om.* alt thz värlzlikt hop var oc glädhi: thär thikte honom änkte vm vara fram fore the äro han stundade til a gudz väghna *Bil* 860. mik thykker änkte om keyar ordh *Iv* 570. om thera striidh os enkte thykke *Al* 6222. — lata sik illa thykkia vara, *tycka, anse (ngt) vara illa (jfr* **lata 25***), låta gå sig till sinnes, oroas.* lisias lät sigh illa tykkia wara at swa war hänt *(graviter ferens de his quæ acciderant) MB* 2: 312. **2)** *synas, anses, pröfvas.* taki vp þa plikt han hafþe hanum ått. än swa þykker likt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.)*. **3)** *synas, synas vara riktigt el. lämpligt. med dat.* huar giorde swa som honom tökte *RK* 1: 1419. tha thykte them allom thz han skulle mariam ägha *Lg* 31. i tälghium . . . äller annarstaþ þer þöm þykker oc likar *SD* 5: 567 (1346). **4)** *anses vara, anses åsyfta; beteckna, betyda.* hans *(Flores')* nampn thz blomor thykker *Fl* 103. **5)** *tycka, känna, hafva känsla el. föreställning (att el. som om).* nar man tycker at huffwdit löper om kring *LB* 7: 199. iudhanna höfdhinga thotto som thz var them til skam *(se confusos reputantur) Bo* 158. **6)** *tycka, anse, hålla före.* ermetin thokte sik illa hafua stat langhan thima j armödo *Bil* 715. brodhorin thotte sik fafängelica calladhan vara *KL* 333. — *tycka (ngt) vara (ngt), hålla (ngt) för (ngt).* marsken swarade oc töchted vnder *RK* 2: 6576. — *refl.* **þykkias. 1)** *tyckas, synas, förefalla. personl. och opersonl.* j ärin badhe like och thikkins wara brödhir *ST* 453. nw thykis thu hawa andra skipilse *Lg* 550. *Bo* 110. *Bir* 1: 128. the thikkias vara gambla forfädhra fölghiara *ib* 3: 10. innan ij huseno thottis vm nattina vara liusaste daghir *KL* 359. thikkis thz väl vara likt sanno *Bir* 2: 260. är . . . nakat thz i os som fromt thikkis vara thz teem vij *Bo* 39. alt thätta thikkis vara ohöuelikit oc ey väl standa *ib* 59. här thykkis första allirsins godha enfalloghet vara opnyadh *ib* 140. hwat thikkis spädha licammanom . . . krankare vara. älla hwat thikkis them pilte fulottare vara som enkte weet vtan ensampna modhorinna spina *ib* 98. *MD* 36. thz thykkes at sanctus augustinus wil for eens, at swa hafdhe iomfrw warith, än tho at hon hafdhe saman komith mz adam, förän the syndadhe *MB* 1: 112. thiktis som han var allir skäluande aff dröuilsom *Bir* 3: 265. — *med dat.* månge wägha äru the almoghanom tykkias wara rätte *KS* 50 (128, 54). en *(näml.* stadh*)* thottes mik ther vara som sancta gaiana . . . vardh pint *Gr* 298. mik thottis hawa *(för* mik thottis mik hawa?*)* . . . konungxins kar i minne hand *MB* 1: 235. thottis allom at ey var värdoght at swa ärlike hälghodoma skuldo swa lankt vara fran stadhenom *KL* 360. **2)** *tycka sig, anse sig, tro sig.* han tykkis wara ganska mykin kämpe ok lather inghen wara sin like *Di* 272. iak thykkis ther a vara viis *Fl* 903. hon thottis ey thädhan vilia fara för än hon finge bätre answara *Iv* 1242. **3)** *synas, pröfvas, anses, befinnas.* þikkis þätta wärä skiälikt *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.)*. — *anses, betraktas.* i thom timanom thyktis vara mykith fasulikit . . . at nokor skulde nödhgas til, moot sinom vilia, fara i okunnog landh oc umgha med hedhno folke *Ansg* 189. **4)** *tyckas, synas, synas för godt, behaga. med dat. (el. i dess ställe ack.).* om tik swa tykkes *Lg* 3: 687. om eder werdwghet tykkes, ath i wille haffwa noghet mer aff honnom *(vinmusten)*, taa bywder mik til ther om *BSH* 5: 379 (1509). han . . . gör hwatt honwm tykes oppa thet mek til hörer *ib* 4: 321 (1502). hwadh jdert herredöme her om tyckis, thet sätther jach in thel jder; ödmygelige bediiendis, ath jder herredöme tyctis biwde megh thel thär om jder viliia *FM* 677 (1517). — *i förbindelse med en följande infinitiv närmande sig omskrifning af imperativ; jfr* **þäkkias.** thökess edhert herredöme ath wethe ffor tijendh, ath konungins ffolk är . . . her i nijlans sker *FM* 689 (1517). *ib* 589 (1513, *på tre st.*), 674 (1517). tyctis ider herredöme vile vita, at . . . niels eskilsson begärede aff mig . . . thet lag skulle ffölge honom til ryzseland *ib* 570 (1513). — *Jfr* **for-, mis-, sam-þykkia.**

thykkia, *f.* [*Isl.* þykkja] **1)** *tycke, behag.* hvar wil fylghia thykkio ok tharf sinne *KS* 7 (17, 8). — *behag, godtfinnande.* vari thet j hans vilia oc thykkio *(beneplacito)* som offra hwru mykit han giter älla vil gifua *VKR* 76. **2)** *behag, välbehag.* til gudz thykkio *(beneplacitum)* ok siälinna nytto *Bir* 3: 171. — *behag, belåtenhet, nöje.* ängin kan twem härrom badhom sänder til thykkio thiäna *Ber* 256. **3)** *begär att behaga?* aff ena handa manna thykkio *(ex quadam placentia) Bir* 3: 318. **4)** *tycke, omtyckthet.* mz alla the han omgik goda tykkia aff them fik *RK* 2: 6443. **5)** *gunst, ynnest.* manna hedhir ok thukke älla thykkia *(favores) Bir* 1: 314. ey idhna sit ämbite älla äruodhe for päninga vild älla manna thykkio älla winskap *(hominum favorem) ib* 317. nu talar hon gärna skör ordh ok the thing hon ma mz afla världina hedhir oc thykkio *ib* 3: 317. *ib* 1: 355, 2: 34, 140, 145, 184, 324, 3: 76, 246, 335. the . . . hafdho myklä thykkio til *(gratiam ad)* alt folkit *KL* 135. — *Jfr* **mis-, o-, sam-thykkia,** *äfvensom* **thokke, thykke.**

thykkiande, *n. Jfr* **godhthykkiande.**

thykkiare, *m. Jfr* **samthykkiare.**

thykkilse, *f. Jfr* **samthykkilse.**

thykkin, *p. adj. Jfr* **samthykkin.**

þykla, *se* **þikla.**

thykt, *f. Jfr* **samthykt.**

thyld (thöld. töldh), *f.* **1)** *tålamod, ståndaktighet.* fore ridderskap thu öffwa kan mz thyld oc store stadhigheet *MD* 198. — *tålamod, ståndaktigt uthärdande af lidande. pl.* mz hwarsmanz vnder. at swa gamal (man) gathe mz thöldum tholt tholikin saröka *Bil* 239. **2)** *förmåga att gifva sig till tåls el. gifva sig ro.* bran nouicius j skiurtunne som han a bale laghe ok fik engha thyld *(fick ingen ro, kunde icke berga sig)*: för än han klädhom skipte *Bil* 798. henne enga son fik qwerka böld sa at han haffde enga töldh *MD* 360. — *Jfr* **othyld.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

þylder (thyldir. thyllir. þylar), *adv.* [*sammandraget af* þy hälder] *L. eg. derför el. fördenskull snarare el. mer; så mycket mer; det oaktadt, likväl.* þot huaro at þän är annar guzs kungar skal vara þylar ma han mäþ þoleko framkoma mz minsta vaþa *Bir* 4: *(Avt)* 185. thot huaro är thz annar som gudz konungir skal vardha än thyldir ma han mz tholko framkoma mz minzstom vadha ok skadha *ib* 2: 260. kring vm husit stodho mange diäfla oc huar thera hafdhe spiut ok kniiff oc swärdh . . . ther mz stungo the gönom husit ok j siälina thyldir syntis som huart vaknit hafdhe a sik eet motstandilse *ib* 257. — (?) ära vari thik . . . ther af dözsins rädde i thinne bön swetis blodhe. ok thy leder *(för* thylder*?)* giordhe thu äptir thy thu siäluir vilde ok thin kärlek fore thino handauärke vppinbaradhe *(et nihilominus redemtionem nostram, quam facere volebas, perfecisti, et taliter caritatem tuam, quam habebas ad genus humanum, manifestissime ostendisti) Bir* 4: 134. — *i förening med en efterföljande negation.* thöm som vaghin gaar ther ledhe til äuärdhelikit liiff. tha är then hälghe ande närmeer mz sin inskiutilse oc diäfwlin fiärmeer. thyllir latir han ey af sinne odygdh thöm wara vtan frestilse. tha then väghin gangis ther ledhir til thuran i äuärdhelicom dödh. tha är diäffwlin näst mz sin äggilse. thyllir latir ey gudz dygdh af at hanna han stundom mz sin sökilse *Bir* 4: 128.

þyliker (*f.* **þylic** *VML II B* 16: 1. *n. (nom., ack.)* **þylikt** *BjR* 1: *pr.* **thylikt** *MELL Kg* 23: 5 *i var.* **þylict** *VML II M* 30: 1 *i var.* **thylicht** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **tylikt** *KS* 34 (88, 37). **þylect** *VML II M* 30. **þylik** *BjR* 8: *pr.*; *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ack. m.* **þylican** *VML II M* 13 (*på två st.*), 32. **þylikän** *VGL I þ* 12: 2. **thylikän** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **þylikin** *BjR* 11: 3. **þilikan** *VGL II þ* 45. **þilikin** *ib* 15. *f.* **þylica** *VML II Kr* 23, *Kp* 12: 3, *þg* 21. **tylka** *SO* 20. **tylke** *Di* 100. **tilika** *KS* 52 (132, 56). *dat. n.* **thylichu** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *gen. f.* **þylikra** *ÖGL Eþs* 31: 1. **tylchre** *(kanske snarare att fatta ss dat. f.) ib i var. pl. nom. m.* **thylike** *MELL Kg* 23: 5 *i var.* **thyliche** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **thylke** *MELL Kg* 23: 5 *i var. n. (nom., ack.)* **þylik** *VGL I R* 9: 1, 12: *pr.*; *BjR* 6: 2. **þy lik** *VGL I þ* 12: 2. **thylik** *KS* 6 (14, 7), 34 (88, 37). **þylic** *VML II M* 30: 9. **þilic** *ib þg* 9: 1. *ack. m.* **þylikä** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **thylikä** *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **thylka** *LB* 5: 80. *f.* **þylica** *VML II Kg* 5: 1. *dat.* **thylikum** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **thylikom** *KS* 60 (150, 66). **þylicom** *VML II M* 21: 3, *Kp* 13: 3, *þg* 12: 3. *gen.* **þylica** *ib þg* 9: 1 *i var.*), *pron. adj.* [*Fdan.* thyliker. *Isl.* þvílíkr, þílíkr] *L.* **1)** *slik, dylik, sådan, så beskaffad.* mughu ok skulu thyliche män faangäs af laghmannum ok minnä domärum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). at aater skullde wändäs af thylikum kranckum sidhwännium *ib* 464. wardher nokrom otronadher thil lagdher for tylka gerningh *SO* 20. hon *(malört)* fordriuer . . . loppor oc thylka marka *LB* 5: 80. *KS* 6 (14, 7), 34 (88, 37), 60 (150, 66). — *n. abs. dylikt.* wärdher . . . nokor . . . i thy samä dräpin han thylicht gör *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hwilkin mädh thylichu wärdher oppenbarädher mädh fullum skiälum *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). — *åtföljdt af ett utsatt el. underförstådt rel. pron.: dylik (hvilken); sådan (som), så beskaffad (som).* forbiudhum . . . mädh nokrom stoorflockum iwer land rijdhä. jättum ok stadhlichä oss thylikä storflockä waar land ödhä, mädh warre macht minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). suåsom thön tafla taker ok haldr tilika skrift ther å skriuas *KS* 52 (132, 56). **2)** *sådan, så stor, så mycken, som finnes i så hög grad. åtföljdt af* sum. at alder swerikes allmoghe skall hawa fridh aa sik ok allu sino thylikän sum bäzster war i warä foralldrä daghum *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). winner iak tha skaltw aldre fortära sa mykit mer. eller göra nokrom förstä tylke nesa som tw hauer nw giort min herre *Di* 100. — *Jfr* **þoliker.**

þyn (thön *SD NS* 2: 119 (1409). **tön** *BYH* 1: 258 (1455), 259. **ton** *ib. gen.* **þyniä** *SML Kk* 5: *pr.; J* 13: *pr. pl. nom.* **thynir** *ÖGL B* 9: *pr. i var.* **þyni** *ib* 9: *pr.* **thyn** *BSH* 1: 62 (1365, *på sju st.*), 63 (*på sex st.*) *o. s. v.* **thön** *SD* 3: 385 (1318). *ack.* **þyni** *ÖGL Kr* 2: *pr.* **thyni** *SD NS* 1: 317 (1404, *på två st.*), 2: 86 (1409, *på tre st.*). **thyne** *ib* 1: 147 (1402), 593 (1406). **thynir** *SD* 2: 375 (1303). **thynär** *BYH* 1: 283 (1498). **tynner** *SD* 5: 494 (*öfvers. fr. midten af 1400-talet*). **töner** *BYH* 1: 257 (1455, *på sex st.*), 258 (*på sex st.*), 260 *o. s. v.* **töne** *ib* 259 (*på tre st.*), 260. **tone** *ib.* **thunir** *SD* 2: 375 (1303). **thyn** *ib NS* 1: 98 (1402, *på tio st.*). *dat.* **thyniom** *SD* 5: 639 (1347). *gen.* **þynia** *ÖGL Kr* 2: *pr.*; *VML II Kr* 2: *pr.* **thynia** *SD NS* 1: 247 (1403), 545 (1406). **þyniä** *SML Kk* 2: *pr.*, 5: *pr.* **thynnia** *VML I Kr* 3: 2**),** *m. L. tön, rymdmått af en viss storlek (i allmh. motsvarande sex spann). Jfr Styffe, VAH* 24: 290 *f.; Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 438; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 303, 307; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 748 *f.* säliä . . . korn at minsto helom thyniom allr lästum *SD* 5: 639 (1347). pro XII thunir ordei . . . VI marcas *ib* 2: 375 (1303, *Östergötland*). pro XXIIII thynir ordei . . . XII marcas *ib.* in predicta terra sex thøn possunt seminari *ib* 3: 385 (1318, *Möre*). XI tynner oc II spen korn *ib* 5: 494 (*öfvers. fr. midten af 1400-talet; Södermanland*). siligo xvi thyn cum iiii modiis; annona ij (1 ½) lesta vi thyn cum ii modiis *BSH* 1: 65 (1365, *Södermanland*). *ib* 62, 63, 64, 66 *o. s. v.* en gardh som skyllar v thyn korn *SD NS* 1: 98 (1402, *Östergötland*). ena quärn . . . som skyllar v thyn miöl *ib.* ij thyn aff giäld *ib.* *ib* 147 (1402, *Östergötland*), 317 (1404, *Östergötland*). xvj thyne biugh *ib* 593 (1406, *Nerike*). thre thyne hafra *ib* 594. iij thyni korn, fäm thyni myol, twa thyni malt *ib* 2: 86 (1409, *Östergötland*). *BYH* 1: 257 (1455), 258, 259, 260, 261, 283 (1498). at jak hafwer legt ok stad . . . ena tompt . . . som saas meth en thyn korn, for fyra spän korn arlika vtgifwande *SD NS* 2: 99 (1409, *Östergötland*). *ib* 119 (1409, *Uppland*). tweggia thynia afgield *ib* 1: 545 (1406, *Östergötland*). eet fyra thynia land *(jordstycke af den storlek att fyra tön säd kunna derå utsås) ib* 247 (1403, *Småland*). skulu the hawa thriggia tynia sädh *GS* 23 (1360). fyra thynia säädhe *ib.* thet . . . mätit war, war fyra thyni sädh, et spannesädh mina *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). dömde jak olafwe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thyrgilsson ... thre thynni ok fäm spanne sädhe *ib* 13 (1380, *nyare afskr.*). *ib* 1: 30 (1358, *nyare afskr.*), 122 (1468), 3: 12 (1378, *nyare afskr.*), 13 (1380, *nyare afskr.*), 14 (1384, *gammal afskr.*). I. gotz thwa thyni sadh v trø minus ligiandis j kopatyllom *ib* 1: 266 (1435). — *i latiniserad form.* jn hiis seminantur quindecim thynones *SD* 1: 278 (1233—47, *gammal afskr.; Östergötland*). vnum octonarium sundhastadh & agros lyncopie jn. quibus seminantur XXIIII thynones *ib.* predia que circa ipsam ciuitatem ad mensuram IIII:or thynionum propriis excolunt sumptibus *ib* 462 (1272, *gammal afskr.; Östergötland*). vt episcopi in procuracionibus recipiendis per duas noctes, ad pabulum equorum quinque thynonibus, in ceruisia quatuor in panibus triticeis siligineis & ordeaceis tribus thynonibus ... sint contenti *ib* 560 (1279, *gammal afskr.; Södermanland*). duos attungos in litla hagaby que annuatim soluunt XVI solidos denariorum & XII thynones annone eidem claustro *(d. v. s. Alvastra kloster)* assigno *ib* 706 (1258-82, *gammal afskr.; Östergötland?*). vnum attungum in seby in parochia ørabyrgh qui annuatim soluit VII thynones & VIII solidos ... confero in hunc modum. de vno thynone fiat ceruisia de altero fiant panes & cum duobus tynonibus ematur lardum & butirum in pytanciam XL pauperum ... vnum vero thynonem ... illi fratri qui in istis laborauerit prosequendis confero *ib* 707. lego ecclesie lincopensi ... in ballahellum XII agros qui capiunt sex thyniones in semine *ib* 4: 380 (1334, *gammal afskr.; Östergötland*). 26 tynnones hordei *ib* 2: 153 (1293, *gammal afskr.; Gestrikland*). *ib* 1: 494 (1275, *gammal afskr.; Östergötland*) 3: 77 (1312. *gammal afskr.; Östergötland*), 272 (1316; *Uppland*) *o. s. v.* — *Jfr* **tunna.** — **thynia sädh,** *n.* = **thynia sädhe.** laurinz lääth thyrbyorne haldansarfhit ... som erä thu thyniasäd wm arith *DD* 2: 2 (1383). thw thyniäsäd *ib.* — **thynia sädhe (thynnia-),** *n. jordstycke af den storlek att en tön säd derå kan utsås.* eth thynia sädhe i stanbergz arweno *DD* 1: 74 (1417, *afskr.*). eth thynnia sädhe i vtiby *ib.*

thyngd, *f.* [*Isl.* þyngð] *tyngd, vikt.* then tyngdh *(näml. att tjugufyra osmundar tillsamman väga ett pund)* wiliom wi ath hallas skal i allom bärs retthom *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*).

þyngia (thynga. -ir, -de, -der), *v.* [*Isl.* þyngja] **1)** *tynga, nedtrycka el. neddraga (med tyngd).* latandis mik hängia lifwandis j galghanom thyngdan mz stänom *Gr (Cod. D)* 365. — *bildl. tynga, betunga, trycka.* vm thänne biscopin vil gaa thrangan wägh vm hulkin fa män ganga ... tha af läggo först the burdhe som liggir a honom ok thyngir han thz är wärldinna giri *Bir* 1: 307. huru skulle hiärtat ther thyngt är mz iordzlica thinga giris byrdhe gita opfarit *Bo* 127. komin til mik alle j som ärwodhin oc thyngde ärin mz byrdhom *Lg* 586. **2)** *tynga, betunga, besvära.* thwinga them oc thyngia mz ärwodhe *MB* 1: 275. mötir mik almoghans fatikdom ok roop hulkin jak daghlica thyngir mz mine näruaru *Bir* 3: 323. hulkin som thynge *(gravat)* sina vudirdana älla jamcristna at han skuli hiälpa mz thera päningom sinna vina siälom *ib* 2: 32. — *tynga, betunga, ligga till tunga.* at biscopin ey tynghe clostrit owir thre dagha *Bir* 5: 48. **3)** *tynga, förtynga (med sömn). part. pret.* tha i varin thyngde mz hardhom sömpn *Gr* 297. — *insöfva, försoffa.* thyghnt *(för* thyught *el.* thyngt; *ingravatum)* är pharao hiärta, swa som thäs mantz hiärta, som fast är sompnadher, oc ey waknar för än widh ondan dröm *MB* 1: 294. **4)** *trycka, bedröfva.* hwat görin i gratande ok thyngiande *(affligentes)* mit hierta *KL* 166 thry thing äru hulkin nu thynga mik sarlicast j hiärtano *Bir* 3: 137. **5)** *göra tyngre el. svårare, försvåra.* mäniskian ... thynge *(aggravat)* sin dom *Bir* 2: 128. thyngia ok härdha pinonnar *ib* 3: 446. *ib* 447. — **þyngia sik,** *tynga sig, belasta sig.* en riddare thyngde sik mz mangum ok thungom stenom *KL* 50. hon ... thyngde sik mz them thungasta klädhum ok skinnom som hon hafdhe *ib* 61. — *refl.* **þyngias, 1)** *förtyngas, blifva tung.* kroppin thynghis ok mödhis *Bir* 1: 273. at människian takir mat ok dryk väl til matto swa at hon äkke thyngis *Bo* 133. **2)** *tyngas, betungas, tryckas.* huru myklo meer mannin wäffs j världinne mz sua myklo mere rekenskaps byrdhe thyngis han *Bir* 2: 128. — *betungas, besväras.* þär til at vart folk þyngis eigh af kost *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*) *Bir* 3: 311, 4: 32. **3)** *besväras, oroas.* vm nakar thyngis ok hindras af thwiwäl älla läti *Bo* 232. **4)** *oroas, bedröfvas.* tyngdhes han swarlika i sith hiärta *Lg* 673. — *Jfr* **be-, nidher-thyngia** *samt* **oþyngder,** *äfvensom* **thunga.**

thyngilse, *n. pl.?* **1)** *tyngd, känsla af tyngd.* hwilkin som haffuir tyngilse i sith hwffuit aff öl ellir maat *LB* 3: 64. *Jfr* **hovudhthyngilse. 2)** *betryck.* tha skalt thw känna thyngilse *(captivitatem; en annan text har på motsvarande ställe:* fa känna oc röna nödh ok plagho *Bir* 4: 284*)* fore frälse *Bir* 3: 323.

thynninger? *och* **thynning** (*ack.* **thynning** *ST* 345. **tynning** *LB* 3: 60. **tynningh** *ib* 2: 49, 54; *MB* 2: 80 *(på två st.). pl. ack.* **tynningia** *LB* 7: 5. **tynningha** *ib* 5: 81. **thinninga** *ib. dat.* **thynningom** *Gr* 324. **thynninggom** *ib (Cod. D)* 418. **tynningom** *LB* 2: 52. *med art. sing. ack.* **tinninghen** *ib* 6: 105. **twinningen** *ib* 7: 334. **twinninghen** *ib* 150. **thynningena** *ib* 1: 96. **tynnyngena** *ib* 7: 160. **tynninghenna** *ib* 201. *pl. ack.* **tynningana** *ib* 2: 63 *(på två st.).* **twynninghana** *ib* 7: 27. **twinningerna** *ib* 200 *(på två st.).* **twinningenar** *ib* 198. *dat.* **thynningionom** *ib* 1: 98**),** *m.? och f.* [*Fdan.* thynning, thinning, thining. *Jfr Isl.* þunnvangi, þunnvengi. *Jfr äfven Mnt.* dunninк, *m. och* dunninge, *f.*] *tinning; i sing. äfven ss sammanfattande benämning på båda tinningarna.* hon ... satte spiken vppa manzsens tynningh *(tempus) MB* 2: 80. saa han ... spiken infästan j hans tynningh *ib. ST* 345. twa adror som sittya oppa tinninghen vtmz ögänän paa begyä sidher *LB* 6: 105. om ... brynen bwlnär eller aadror i twinninghen swlna *ib* 7: 150. sywdher man honum (ɔ: klofflök) medh buna ok smör sina tynningh ther medh thz er goth ffor hoffuidh wärk *ib* 2: 49. sywdh polleum j olyo ok wridh pa änne eller pa tynningh siwks mantz *ib* 54. warda the *(rosor)* smorde om manz tynning *ib* 3: 60. twa hwffwit i gamalt öl eller stryk tz med brent viin om twinningen oc oppo hiessan *ib* 7: 334. lägge thz kring om ännith oc thynningena *ib* 1: 96. *ib* 7: 160, 201. — *pl. tinningar.* nekandis

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sinom eghnom *(för öghom)* sömpn ok sinom thynningom hwilo *Gr* 324. bolnade man vndhir thynningionom *ib* 98. om . . . bryner bwlna eller adhror oppa j tynningom *ib* 2: 52. tag polleyam siwd i olyo : läg thz vider hans änne tynningia oc vppa hiessa *ib* 7: 5. *ib* 2: 63, 5: 81, 7: 27, 198, 200.

þypt, *se* **þiuft.**

þypti, *se* **þiufti.**

thyr, *se* **þör.**

thyrft, *se* **þorft.**

þyrfteliker, *se* **þorfteliker.**

þyril, *m.* [*Sv. dial.* tyril. *N.* tyrel, tverel. *Nyisl.* þyrill] *kärnstaf.* buterulus þyril *VGL* XIII.

þyrsker, *se* **þorsker.**

thyrster, *se* **þörster.**

thyrstogher, *se* **thörstogher.**

þysta (thista: -an *Ber* 103), *f.* [*Fdan.* thystæ] **1)** *tystnad, tigande, stillatigande.* jak war ok rädh j tystonne ok mykit änxlandis at iak ey wanlika tigdhe the thing hulkin som iak häldir hafdhe skulit tala *Bir* 1: 26. thäkkis gudhi rent hiärta swa wäl j thysto som j sang *ib* 310. for thystonna dygdh skuld *ib* 103. *Ber* 103. the satto wäl tysto thinom korroga mwnne *(silentium ori tuo queruloso imponeret) Su* 166. *ib* 437. o huat talug människia offta säther tystonna bedzl i sinna owena mwn *ib* 175. sculu systre oc brödhir hafua thessin skipilsin j thera thysto *VKR* 15. ther eptir maagha the äta oc faa sik mat medh thysto oc gudz reddugha *ib.* thessa sama sidhwänio baadhe j läsning oc swa j thysto sculu the wakta oc göma jemwel vm quällin *ib.* äptir thet at klemptath är marie clokko sidhan sculu systre oc brödhir haalda thera thysto alt til äptir warfru messo *ib. ib* 28, 41, 59, 60, 82. *Bir* 4: 12, 13. huru tystan oc fastan hallas *ib* 5: 48. thy byggia þe ensamme. at þe maghen þäs rolikare þysto halda. oc guþlik þing þänkia *KL* 182. nar andre fasta ok halla thysto *(silentium tenent) Bir* 3: 277. skalt thw sköt koma for gudz dom oc thin vili skal ther halda thysto oc thit samuit tala *ib* 2: 87. *PM* 28. till ath thystan som hedher silencium grannelika gömis *VKR* 59. at them threngir san nödhthorft til at bryta thera thysto *ib* 16. *Jfr* **reghlo thysta. 2)** *tystnad, stillhet, frånvaro af tal el. sång el. i allmh. af starkare ljud el. buller.* älskin rolika þysto *KL* 190. for thy at klostirsins thysta thöm atirhiolt at the ey ophögdho i gratenom sina röst *ib* 358. ther äptir var thysta *Bir* 2: 14. wart tystan *(silentium)* giordh j hymerike *MB* 2: 344.

thyste, *f.* **1) = þysta 1.** henna thyste war vpfylt mz gudhelikom thankom *Lg* 3: 501. ägher . . . thyste athwaktelika haallas alt til thäs the hafua läsit gracias *VKR* 60. **2) = þysta 2.** almoghen foor mz stora tyste *RK* 3: 800. *ib* 1008, 2046. konungen . . . siglar aastadh mz tyste *ib* 1097. *På alla de ur RK* 3 *anf. ställena förekommer ordet i rimslut.*

thyster (töster. tösther), *adj.* [*Fdan.* thyst] **1)** *tyst, tigande, som icke (el. föga) talar.* skulu vngara ok alle doghande män, the widh kunungz bord sitia . . . wara tyste . . . ok ey tala utan the warden åt nokro spurde *KS* 54 (137, 58). sanctus iohannes bleff tyster, enkte swarandes *Lg* 667. *ST* 173. *Su* 141. nw äro bröder til stempno kompna ok vilia sin ärende tala tha sculo alla brödra töste ok spaky vara . . . vtan saa at han sin ärende framförer eller han til swars kallader varder eller nager tyge bere scal *SO* 78. — *tyst, som icke störer el. väcker uppmärksamhet genom högljuddhet el. buller.* tha bödh konungen allom wara tysta *(imperavit silentium) MB* 2: 76. the varo swa thyst ij thera lata tha the ridhu fram at the strata *Iv* 5627. **2)** *tyst, tystlåten, dyster.* forra haffwer tw varit glader nw estw som tyster mader *MD* 351. *ib* 364. **3)** *förstummad; svag, med svagt ljud el. med svårighet framförd.* hennes rösth hon war aff sorgen tösth *MD* 72. **4)** *tyst, som är stilla el. overksam (vid ngt), som ej gör ngt (vid ngt).* han sath ey ther tiil tyster *RK* 3: 274. **5)** *för tystnad afsedd.* the ordh som j talin j tystom tima *(tid då tystnad skall iakttagas; tempore silentii) Bir* 4: 119. *ib* 5: 84, 100. **6)** *tyst, ej uttalad, som man bär inom sig.* j ensampna tysto astundan *Bir* 5: 7. j hiärtans tysto astundan *ib.* **7)** *tyst, stilla, lugn, som ej låter höra af sig.* j thysto vatne äru orma värste *(jn limpha tacita truciora latent aconita) GO* 439. *ib* 68. all tingh äro nw tyste *RK* 3: 4032. *ib* 3066.

thystlika (thystlica *Bo* 74, 202; *MB* 2: 403. **thyslika** *Ber* 174. **tyslika** *Lg* 471. **thystelica** *KL* 358, 410. **tystelika** *Bir* 5: 33; *Su* 214. **tysteleka** *ib* 106. **tysteligha** *MB* 2: 119. **tysteliga** *ib* 162. **tystelige** *BSH* 5: 244 (1508)), *adv.* [*Fdan.* thystelik] **1)** *tyst, under tystnad, utan buller, utan att väcka uppmärksamhet, obemärkt.* säthiandis j stadz porthen . . . stark haal hwar the alla natthena bliffwo tysteligha *(cum silentio)* wakande *MB* 2: 119. *BSH* 5: 244 (1508). stwndhom oc iak kommandhis högelika frögdhar mina kära, oc bliffuer boandhe när hänne, än ey oppenbara, utan lönleka oc tysteleka *(occulte atque latenter)* swa at ganzska faa . . . kunno wndherstaa mins närwarilses lönleka nadher *Su* 106. **2)** *tyst, ej högljudt, med låg el. hviskande röst.* the . . . tildirfdhos ey til at ropa. vtan mz gladho hiärta taladho thystelica *KL* 410. *MB* 2: 403. talade jak tässen oc annor tholken ordh tystelika widh mik siälffwa *Su* 214. *KL* 358. *Bo* 202. hon . . . sagdhe thystlica mz sik siälue *ib* 74. *MB* 2: 162. valerius biscopir war blygher man ok swaradhe tyslika *Lg* 471. läsande tystelika ena pater noster *Bir* 5: 33. sniäldher man lee näpplika thyslika *Ber* 175.

thystna (thysna: -ado *Lg* 70. **tysna: -ade** *MD* 23; *Su* 141, 204; **-ado** *MB* 2: 157; **-andhe** *Su* 132; **-edhe** *LfK* 256. **tyysna. -ar, -adhe),** *v. tystna.* thystnadho the diurin *Pa* 16. englane tysnade i then thima *MD* 23. *Ansg* 181. *VKR* XI. *MB* 2: 157, 168. *Lg* 70. thwngan tysnade *Su* 204. huru tysnade the ömkelika rösten *ib* 141. o roop oc skrii äwerdelika lywdande oc aldrig tysnandhe *ib* 132. — *upphöra (med ngt som innebär frambringandet af ljud); upphöra el. underlåta (att tala).* priaren ok hans bröder . . . tysnedhe aff theres lesningh *LfK* 256. än nw her om at tala tyysna twngan *(sileat nunc de hoc loqui lingua) Su* 55.

þäþan (teddan *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. **dädän** *FM* 589 (1513). **tän** *RK* 2: 8510, 8946 *(på båda st. i rimsl.)*), *adv.* [*Isl.* þaðan. *Fnor.* þeðan] *L.* **1)** *dädan, derifrån (jfr* **af 1**). sigherlikä þit komä oc þäthan *SD* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

668 (1285, *gammal afskr.*). han . . . for . . . þäþan ok tel antiochiam *Bu* 134. dacianus gik þäþan hem *ib* 496. symon gik tha thädhan mädh skam *Bil* 104. the . . . foro swa bort thädhan *Lg* 35. thu skalt koma til thän hälgha stadhin iherusalem . . . ok thädhan skalt thu fara ok til bedhleem *Bir* 3: 235. the segldo thädhan *RK* 1: 125. the . . . gingo sa skogxledis tän jn i bleking *ib* 2: 8510. *Gr* 284. *RK* 1: *(sfgn) s.* 186, 2: 8946. *FM* 589 (1513). — þäþan ok hvaþan, *både från det ena stället och från det andra.* thädhan ok hwadhan kombir hwar offeghir *(vir perimi vetitus migrat ab hoste quitus) GO* 1049. **2)** *derifrån (jfr* **af 2***).* se thädhan landit *MB* 1: 435. tok diäwllin han. oc fördhe han til iherusalem som liggir thedhan atirtan af thera milom *Bo* 48. grafwin war ther ginstan när. tho litit thädhan som han var korsfästir *ib* 213. — *borta derifrån.* han ville gerna tädhan vara *RK* 2: 3905. **3)** *deraf (jfr* **af 7, 8***).* af thy *(inde)* läroms vi. oc thädhan *(inde)* aflom vi dygdhena *Bo* 106. tok sik thädhan *(inde)* sinna forradhilsa sak oc tilfälle *ib* 162. **4)** *på grund deraf, derför (jfr* **af 11***).* hwat som owinan obrygdhadhe hänne til hadhuetilse. thz vände hon sik til gagn. thädhan *(inde)* är hon siäfware til näfstinna . . . thädhan är hon thäkkare for blygho höuiskhetina *Bo* 125. — **þäþan af, 1)** *derifrån (jfr* **af 1***).* thädhan af saa iak nidhir fara eet lius *Gr* 297. **2)** *deraf (jfr* **af 7, 8***).* skulum wi ey lata af hans lofwi, thy at tädhan af tröstom wi os at fa synda forlatilse *Ber* 142. tädhan af iättas thic synda forlatilse *ib.* fa þäþan af dözsens sak hwaþan hon vänte sik helso *KL* 184. **3)** *deraf (jfr* **af 10***).* mit folk . . . kastadho gul j eldin ok thädhan af vpstodh *(inde surrexit)* them en kalfwir *Bir* 1: 153. skyn vp ga j hymlana . . . ok thiokna ther ok swa wardha thädhan af thry thingh som är rägn ok haghl ok snio *ib* 278. **4)** *deraf (jfr* **af 11***).* skalt thw ey dröuas vm minom vinom hända nakar genuerdhogh thing thy at thädhan aff koma thom mere lön *Bir* 3: 117. — *på grund deraf, derför.* nar iak minnis a gudh i mino aminne, tha finder iac af gudhi at han är, och thädhan af lustas iak äpte thy han wärdhoghas mik gifwa *Ber* 200. änxlika rädhis han *(djäfvulen)* än wi haldom sämio och kärlek . . . och thädhan af är thz *(d. v. s. deraf kommer det)* at the hälgha kirkia sigx wara rädhelik swa som härskaps spedz skipadher til stridh *ib* 118. i thy är thik domsins rätwisa i hwilko thic war syndinna sak hwadhan af *(unde)* thu fiölt i lastena thädhan af *(inde)* pinas thu *(d. v. s. derifrån härleder sig din pina) ib* 124. — **thädhan fran, 1)** *derifrån (jfr* **fran 7***).* änden kombir j gen moth wästher oc azinoth thabor, oc tädhan fran gar han wth til vaca *MB* 2: 51. **2)** *derefter (jfr* **fran 8***).* tädhan fraa matte iulianus aldre höra corssith nemt *Bil* 591. noe räkker wt sina hand oc tagher in duwona til sik i archina, oc biidhar thädhan fra siw dagha sidhan sände han wt annan tiidh duwona *MB* 1: 171. thädhan fran *(ab inde)* oc ther til han byriadhe gaa vppa sit thrätighinda aar finz ey i scriptinne at han nakat giordhe *Bo* 29. *ib* 63, 142. *MB* 2: 197. — **thädhan sum,** *hvarifrån (jfr* **af 1***). i rel. sats.* fördhe henne ather i kirkiona, thädhan som hon mz walle tokx *Lg* 3: 682.

thäfla (täffia: -ade *MB* 1: *(Cod. B)* 559 *(på två st.).* **thäwia: -ar** *ib (Cod. A)* 480; **-adhe** *ib* 390 *(på två st.).* **thäfwia: -adhe** *ib* 391; **-ar** *ib* 477. **täffuia: -ande** *ib (Cod. B)* 559. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* þefja, *lukta*] **1)** *smaka, genom smaksinnet förnimma. bildl.* salt teknar gudhlika konst oc snille, som thäwiar hwath got eller ilt är *MB* 1: 480. **2)** *smaka, väcka smakförnimmelse, göra intryck på smaksinnet.* manna war . . . swa täffuiande *(Cod. A* smakande 324*)* aff sik siälwo, som renasta hwetebrödh mz honigh *MB* 1: *(Cod. B)* 559. thz *(blod och ister)* är mwn tökt, oc thäfwiar sötelika *ib (Cod. A)* 477. thenne *(näml. maten)* thäwiadhe äpter thera wilia *ib* 390. — *med dat.* thz (ɔ: manna) thäwiadhe hwariom manne swa som then mater han lyster tha til *MB* 1: 390. *ib* 391, *(Cod. B)* 559 *(på två st.).* — *Jfr* **thäva.**

þäfka (-ar, -aþe), *v.* [*Fnor.* þefka, *lukta*] **1)** *smaka, känna smak, mottaga smakintryck.* manzens houuþ som eet hauar flere vit. baþe se ok höra ok þäfka *Bu* 185. — *smaka, mottaga smakintryck af, förnimma smaken af.* hon *(tungan)* skal täfka i munnenom manz mat *KS* 55 (138, 59). — *smaka, njuta.* man warder ther aff litit böt at man täffkär offmykit söt *MD* 383. — *smaka (på). med prep.* af. läter han sla thz i en disk och täfkar ther aff *AS* 59. **2)** *smaka, hafva smak, väcka smakförnimmelse, göra intryck på smaksinnet. med dat.* vatn thäfkadhe *(af senare hand ändradt till* smakadhe*)* honom bätir en nokor annar drykker *Bil* 785.

thäflös, *adj.* [*Isl.* þeflauss] *smaklös, utan smak, fadd.* aldrik ma herra abote kaku ätä fore thy at hon är täfflös *AS* 59.

þäghar, *se* **þaghar.**

þäghn (thäyghn: -a *Iv* 3665. **thiäghn: -a** *Fr* 1818. **thiägn,** *se* **brödhthäghn. tiägn: -a** *RK* 1: 18. **tiegn: -e** *ib* 3372. **þiängn** *VGL I Md* 13: 1. **-ar),** *m.* [*Isl.* þegn] *L. man, fri man; (tapper) krigare, hjälte.* marsken . . . hyllade konungen tha i stadh siden hyllade alle the andra tiegne marsken oc drotzeten a konungens wegna *RK* 2: 3372. the helsa herra gafuian ok andra thäyghna *Iv* 3665. gudh . . . lati thz aldre herra gawian spyria älder andra godha thägna flere thz iak vil mik swa forsma *ib* 3002. godha tiägna finder man ther *(i Sverige)* ridderskap ok häladha godha the didrik fan berner vel bestodo *RK* 1: 18. the striddo fast a bäggia wäghna rät som fulgodhe thäghna *Al* 3322. *ib* 4072. tha var dosterath alla väghna aff the stolta thiäghna *Fr* 1818. — *man, krigare i en konungs tjenst.* iak wil mith konungxrike fore thik heghna ok swa fore alla thina thäghna *Al* 616. wilin ij os läna thusanda riddara aff idhra thägna *ib* 1272. alle hans *(Alexanders)* riddara oc hans thäghna *ib* 10551. *ib* 1111, 1673. — *Samtliga de anf. språkprofven kunna föras till* **thäghne.** — *Jfr* **brödhthäghn.**

thäghne, *m.* = **þäghn.** en gamal riddare ful godh thägno *Al* 833. thu äst en ädhla thäghne *ib* 10415. the . . . stungo ther dödh margh godh thäghna *ib* 9276. han *(Alexander)* haffwer marghin riddara ater lakt oc mist marghin otalik thäghna *ib* 8507.

thäkan (thäkän *SD* 4: 622 (1338). **täkän. thäken** *SD* 6: 233 (1350). **täghen** *(i daniserande text).* **täkon. täkin. täken** *FH* 6: 42 (1455)**),** *n.* [*Jfr D.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

dækken] *täcke, matta.* cum vno supellectile dicto thækan *SD* 3: 673 (1325, *gammal afskr.*). vnum supellectile dictum thekan *ib.* tapetum meum blauium cum I thækan *ib.* vnum thækan de albo et bruneto *ib* 6: 21 (1348). eth thäkan oc eth par lenlakan *ib NS* 1: 514 (1405). en röt arnest täghen *FM* 76 (1483, *daniserande*). iij täghen met gwlskynd *ib.* eth täghen met lerit opwnner *ib.* iiij gamle täghen *ib.* ij eengelst täghen *ib.* ij fyndzske täghen *ib. HSH* 19: 165 (1506). gifuer jak til sancti laurencij altare eth täkän *FH* 6: 25 (1451). gifuer iak ... til sancti henrix graff i nosis eth täkän *ib* 39 (1453). *ib* 42 (1455), 357 (1449). öfverhölgdes grafsteenen med eth dyrt täkin, uppa huilko besänkt var sanctæ catharinæ beläte *TK* 269. vt spreddo eth storth täkon *(pallium)* vppa iordhena *MB* 2: 95. *SD* 4: 622 (1338), 6: 233 (1350), *NS* 1: 678 (1407). *Jfr* **gul-, gulskins-, mardhskins-, ryza-, silke-thäkan.**

thäkhet, *f.* **1)** *behag, tillfredsställelse.* för fflere manna täkhet *(propter multorum gratiam)* anamom wi thzta ärffuode *MB* 2: 285. **2)** *tack, tacksägelse.* wälsignilse, clarhet, wisdomber oc täkhet ... wari warom gudh *Su* 143.

thäkka, *v. Jfr* **forthäkka.**

thäkke, *n. Jfr* **forthäkke.**

þäkkelika (þäkkilika *L.* **thekkelicha** *VKR* 19. **thäklika** *MB* 1: 455. **täkkelikan** *Lg* 3: 707**),** *adv.* [*Isl.* þekkiliga] *L.* **1)** *till behag, till nöjes, på ett sätt som blir till behag el. till belåtenhet.* engen kan twem herrom thiäna thekkelika *ST* 111. **2)** *behagligt, ljuft, ljufligt.* saghdhe at hans ordh fiollo mykyt thäkkelika oppa hans hiärta *ST* 40. gudh ... vpresir j dygdanna högdh människiona sik thäkkelika tilbundna j them hälgha anda *VKR* II. **3)** *på ett passande sätt.* lär mik ... huruledhis iak skuli mik täkkelika i nakre matho widherlika thinom pinom *Su* 36. **4)** *med välbehag, ynnestfullt, nådigt.* tak thäkkelica thässa litla gafwo *Bo* 8. jak offra mik thik for thöm. hulka thu ville vara mina brödhir, thy fadhir tak thz ... thäkkelica *ib* 200. *Bir* 2: 4. the ... syndogha manna äptedöme som komo til ihesum at höra hans kennedom oc waro täkkelika takne af honum *MP* 1: 201. **5)** *tacksamt, med tacksamhet.* the som thäkkelica taka thz them gifs aff gudhi *KL* 291. *Bir* 3: 31. *Lg* 3: 229, 707. — (?) ey weet iak huru thäkkelicare älla gudhelicare *(gratius jucundiusque)* vi mattom vndfa thz godha som görs vm ondan thiänara *Bo* 124. **6)** *med nöje, med glädje, gärna.* thu ville af kärlek ödhmiuka mik alt til korsit for mankönsins helso. thätta takir iak thäkkelica *Bo* 200. kristne men toko thäkkelika *(libenter)* vidhir os *KL* 166. *Bil* 118. *MB* 1: 455. ey ... naghor höffwitzkaste brudgumme aff sinne trolighasta brudh wart nakot siin swa täkkelika *(gratanter)* oc hiärtelika anamadher ... som min siäl tik ... j dagh begärar ... at anama *Su* 278. tilbaro til kirkionna bygning mykyt thäkkelica al vidhir thorftelik thing *Gr* 302. görande lustelica ok thäkkelica *(gratanter)* hans vilia *Bir* 3: 287. höre han ok seer wärldinna lustelik thingh ok draghir them thäkkelika *(desiderabiliter)* j sin lusta *ib* 1: 327. — *villigt.* hwat them sätz til bätring for thera brut thet tachin thekkelicha *VKR* 19. *KL* 276. — *Jfr* **samthäkkelika.**

þäkkeliker (täkkeligh: -ligha *SML Kk* 1: *pr. i var.* **thäkkelikin. täkkelikin. thäkliker: -lika** *SML Kk* 1: *pr. i var.*; **-like** *Su* 457. *n.* **thäkkelikit** *KL* 247, 282; *Bir* 1: 26, 226, 241, 2: 138, 3: 95; *VKR* XV. **thäkkelikitt** *KL* 265**),** *adj.* [*Isl.* þekkiligr] *L.* **1)** *täckelig, ljuflig, behaglig.* hans syn ok talan var ... thäkkelikin *(acceptabilis) Bir* 3: 156. — *täckelig, behaglig, välbehaglig.* offradhe hon gudhi ... wäl thäkkelikit offir *VKR* XV. thäkkelik bön *Ber* 41. — *med dat.* ey war gudhi täckelik *(Cod. A* tökelikt *(för* -lik*)* 317*)* pharao konungx aterwända *MB* 1: *(Cod. B)* 556. än the visto ... hwat minom son ware thäkkelikit *Bir* 1: 226. gör thz thu pröua vara gudhi thäkkelikast *KL* 266. härra gudh gör mz mic swa som thic är thäkkelikit *ib* 247. *ib* 265, 282. *Bir* 1: 26, 241, 2: 138, 3: 95. *Su* 457. — *omtyckt, kär.* abraham vardh mik älskelicare aff sinom godha vilia ok ruth märare ok thäkkelicare j gudz folke *(Abraham ex voluntate sua factus est dilectior, et Ruth in populo Dei clarior) Bir* 3: 231. **2)** *som gör ett behagligt intryck, harmonisk?* sät saman thina sidhi at thu see thäkkelikin *(placatus)* i thik siälwm *Ber* 222. **3)** *behaglig, gynnsam.* nw är täkkelikin *(acceptabile)* thime *MP* 1: 243. — *Jfr* **mis-, o-thäkkeliker.**

thäkkelikhet, *f. det som är (Gud) behagligt, det som förvärfvar (Guds) välbehag?* the giordhe gudi stora täkkelikhet, bade j tyond oc offre *JP* 123. *Jfr* **othäkkelikhet.**

þäkker (þäkar *Bu* 62; **-a** *ib* 171. **thäkkiar** *Bir* 2: 32. *komp.* **-are. thäkkiare** *Bir* 2: 32, 3: 225. *superl.* **-aster. thäkkiaster: -iast** *Bir* 3: 61**),** *adj.* [*Isl.* þekkr] *L.* **1)** *behaglig, som behagar.* the (ɔ: domarane) ... tala thäk thingh *(placentia)* ok predica for mannom. at the maghin faa thera godwilia *Bir* 1: 193. — *som förvärfvar (Guds) välbehag.* thänne fatikdomen är äkke dygdhelikin ok thäkkir. älla thän ther lön forskullar *(virtuosa et meritoria) Bo* 127. — *ljuflig, behaglig, angenäm.* sötaste ok thäkkaste blomstir kärfwe *(suavissimus fasciculus) Bir* 1: 318. thäk *(grata)* vidhir talan gudz sons ok hans modhirs *ib* 57. hwat kwnnom wi bättre oc täkkare wändha i hoghenom *LfK* 93. jnkte kan ... täkkare höras *ib.* — *behaglig, angenäm, nöjsam. med dat.* then sämyan war oss ey täk ath göra *PM* LXI. — *täck, täckelig, behaglig, välbehaglig.* tholkin som sua gratir är ey thäkkir taara son ... vtan thän maa kallas taranna thäkkiar son hulkin som gratir siälanna skadha *Bir* 2: 32. the thing som vardha äptir gudz foreskipadhom thäkkom vilia *Su* 398. — *med dat.* en diäuul ... sagþe sik vara sanctum iacobum. ok sagþe hans pilagrims färþ haua varit sik länge liuua ok þäka *Bu* 171. gudhliker kännedomber är gudhi thäkker, oc tökeliker aff sik siälwom *MB* 1: 486. *ib* 324, 487. *Bir* 3: 248. *Ber* 244. thäkkiare är gudhi at han liui rätuislica j världinne *Bir* 3: 225. thz är mik thäkkiast thiänist *ib* 61. aff tarom gudhi thäkkom oc othäkkom *ib* 2: 31. thz är gudhi thäkkiare än stort sylff stykke *ib* 32. tro alla wara bätre en thik oc meera thekka gudhi *Ber* 277. — *angenäm, kärkommen.* at han maghe wara tökeliker oc thäkker i bland hälgha manna oc ängla *MB* 1: 440. tha koma gawor swa mykith thäkkare, at länger war bidhat *ib* 455. — *med dat.* huat

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

täkke *(grata et accepta)* ware mik nw ämwäl minzsta godgerninga til at wpfylla minna bristilse *Su* 242. — *omtyckt, kär.* hwat som owinan obrygdhadhe hänne til hadhuetilse. thz vände hon sik til gagn . . . thädhan är hon thäkkare *(acceptior)* for blygho höuiskhetina *Bo* 125. älska fridhin, haf thäkkan fridhin *(ama pacem, dilige pacem)* *Ber* 115. hälga fädhrenna bökir hwilke fordom . . . waaro thäkke *(in usu erant)* oc höldhos j wördhning *Su* 228. — *med dat.* tå är han bådhe täkkr gudhi ok mannom *KS* 31 (79, 33). the . . . atir gaa til fadherin ok wardha honom thäkke. än thot the waro för syndoghe *(erunt eo acceptiores, quo prius peccatores)* *Bir* 1: 66. — *med prep.* af. aff allom war han täkker *Lg* 3: 712. **2)** *täck, behaglig, full af behag, vacker.* octouianus . . . var . . . sva vän ok þäkar at hvar man lyste tel at se han bliþan *Bu* 62. at the (ɔ: wara husfrv möör ok qwinna) . . . synas thäkka wara *Al* 6343. *Bil* 212. j thins thäkkasta *(gratissimæ)* iomfrudoms fäghrindh *Bir* 1: 179. hwar nakor bristilse är i beläthet . . . ther öker han *(målaren)* oc aläggher mangha handa lither oc färghor mädh huilkom han gör thz täkt oc faghort som tilförandha war leth oc osynlekit *Su* 80. mz täkkom *(pulchris)* lithom *ib* 146. **3)** *behaglig, gynnsam.* swa länge j . . . haffuen täkkasta nadhinna tima *Su* 242. **4)** *tacksam.* thz gudh giffwer täkkom, thz fran taker han otäkkom *LfK* 93. — *med dat.* war hanom täkkir oc skönsambir *Su* 253. — (?) swa waro the gudhi thäk. at än tho the formatto allom biwdha. tho thiänto the innelica gudz winum *Lg* 3: 229. — thäkt offer, *tackoffer.* offradhe han thäkt offir for godha lykko oc sighir som han hawir fangit *Gr* 270. skulin ij offra them thäkt offir *ib* 281. **5)** *villig?* han få huazke täkka ella hulla tienist af vndidånom sinom *KS* 33 (85, 35). — *Jfr* **for-, mis-, o-þäkker.**

þäkkia (-ir, -te. *refl. supin.* **thäktz** *Bir* 2: 201**),** *v.* [*Isl.* þekkja] **1)** *tyckas, synas. med dat.* tha thäkte mik enghen wara min like *RK* 1: *(LRK) s.* 218. **2)** *känna, erfara?* thäkte the swenska ey mindre nöd aff miin än aff mins faders död *RK* 1: *(LRK) s.* 225 *(kanske att föra till* **1***).* — *refl.* **þäkkias** [*Isl.* þekkjaz] *L.* **1)** *tycka sig, känna sig.* han thäktis wara aff sorghom löst *Al* 7528. **2)** *täckas, behaga. personl. och opersonl. med dat. (el. i dess ställe ack.).* kunno hwarghine finna swa faghra quinno at thäkkias kunne keysarenom *Gr* 282. at man . . . hällir thäkkis creature . . . än skaparenom *Bo* 18. *ib* 1. *MP* 2: 94. *Bir* 1: 69, 2: 138, 3: 225, 4: 12. *Ber* 121, 145. *Lg* 3: 290. huru mykyt gudhi thäkkias ödhmiuka manna böne *Bir* 2: 32. henne thectis hälder gudhlik gipta . . . en licammans luste *Bil* 109. the visto ekke än i thy ärindino hwat gudhi thäktis *Bo* 10. nar nokre vilia enkte höra vtan thz them täkkis *MP* 1: 263. wt wäl huilket tik täkkes *Lg* 333. bywder mik ther till om hwad ider teckis *FM* 665 (1517). vm the hafdho vitat thz haua thäktz mik *Bir* 2: 201. thäkkis mik at thässe frwn lydhe forlatande sin eghin vilia *ib* 3: 230. minom son thäkkis at han bliue j rom *ib* 248. teckis eder köpa waart skep vi lota byggie wid calmarna . . . tha byuder os til oförtöffwet *FM* 669 (1517). tecktes . . . ider ärlighet ath göre . . . jacob gregerson . . . nogen förlösningh, tha är thet . . . alles wore kärlige bön til ider *BSH* 5: 428 (1510). swa är giort som gudhi thäktis *Ber* 126. *ib* 277. at hon skuli wäl sik böya äpther hans wilia, om gudhi täktes *Lg* 3: 291. fyra systra ällir flere, wm swa täkkis abbatissone, the skulu skipas til at wakta oc rökta mässo kläde *Bir* 5: 98. — *täckas, finna behag.* täktis hon för hans öghon *MB* 2: 187. **3)** *i förbindelse med följande inf. närmande sig en omskrifning af imperativ; jfr* **þykkias.** tekkis idher withe, at jac haffwer stedight hafft myn bwdh i danmarch *BSH* 5: 31 (1505). *ib* 379 (1509), 429 (1511). teckis ider werdughet ath wetha, ath myn käre moder är karsk och swndh *FM* 492 (1510). *ib* 537 (1511?). tekkis idher wilie withe, ath jach kom nw hiit op wnder tiiffwedhen i dagh *BSH* 5: 28 (1504). tackis *(för* täckis *el.* teckis*)* ider wilia vithe, at jak ma wäl *FM* 535 (1511-12). *ib* 563 (1512), 665 (1517), 670 (1517). — **thäkkias sik,** *finna behag.* gudh . . . thäkkis sik *(complacet sibi)* i honom som fadher i son *Ber* 121. — *Jfr* **misthäkkias.**

þäkkia (*pres.* **þäcker** *SML B* 18: 7. *impf.* **thäkte** *MB* 1: 343. *part. pret.* **þacter: þact** *SML B* 17: *pr.* **thakter: thakt** *Iv* 349, 387, 1664; **ower thakt** *ib* 1794. **thäkter: thäkt** *MB* 1: 495; *Bo (Cod. B)* 344; *Bir* 4: 85. **täkter: täkt** *RK* 2: 8613; **täkta** *ib* 3: 287. **täktter** *FM* 542 (1512-13). **täkther: offwirtäkther** *MB* 2: 361**),** *v.* [*Isl.* þekja] *L.* **1)** *täcka, förse med tak, lägga (el. laga) tak på (ngt).* han . . . hänte tilsamman gräs til at täkkia sin cella *Lg* 666. täkta praama *RK* 3: 287. at myn herre han skriffuer landet til om then viborgx stadz mwr, at han bliffuer täktter fför en han mere ok värre fforffaller *FM* 542 (1512-13). **2)** *genom tak el. lagning af tak bereda skydd mot (ngt).* drwp täkkia *SEG* 115. **3)** *täcka, betäcka, öfvertäcka.* hwsith war owan thäkt mz thrässkyns tiällom *MB* 1: 495. thenne bonadher war ey at enast ther fore, at thäkkia hwsith mz, oc til fäghrind *ib* 496. holde oc thäkte gudz ära berghit mz et sky *ib* 343. tässin samma brädhin skulu waara wndir aat thäkt mz kooparskiffuom for eldz skuld *Bir* 4: 85. hon *(källan)* är alla väghna mz rosir thakt *(ändradt till* om thakt*)* *Iv* 349. mz blomster ok löff var hon *(källan)* swa thakt mic thocte thz matte ey reghna swa at thz matte ther genom ga *ib* 387. örs ok man a markinne la hans gylte hiälm var thakt mz leer *ib* 1664. **4)** *skydda, försvara.* the baner waro täkt mz sa dana akt the reddes ey alla danmarks magt *RK* 2: 8613. — **thäkkia sik, 1)** *hölja sig, skyla sig.* swa ära wara qwinnor ey kläd mz lööff ok gräs the thäkkia sik *Al* 6363. **2)** *skydda sig, försvara sig.* sigh mz skiölle thäkkia *MD (S)* 241. — **thäkkia ivir,** *öfvertäcka.* dreff them nödh til at bliwa en stadh a gatunne ther som thäkt war owir *(ad quandam viam coopertam)* *Bo (Cod. B)* 344. *Jfr* **ivirthäkkia.** — *Jfr* **be-, for-, um-thäkkia.**

þäkkia (þäkia *L.***),** *f.* [*Isl.* þekja] *L.* **1)** *betäckning, tak.* före räghn haffwandis täkkior *PM* 73. **2)** *täcke; hästtäcke, schabrak.* sudaria, thäkkia *GU* 4. thera tekkia ok thera ränne wand war brwnt ok halfft baldakin ok wel fodrat mz ykorna skin *RK* 1: 2195.

thäkkilse, *n. pl.* — **thäkkilsa man (thäkk-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ilsäman), *m. person som täcker kolmilor.* hwar kolare skal haua halwan fämtä skiþärä. haluän þriþiä thäkkilsäman. oc en vtspisärä *SD* 5: 638 (1347).

thäknadher (*ack.* **-adh. -at**), *m.* [*Fdan.* thækneth] **1)** *behagande, behag.* vi skolom ... thiäna ... ey for thäknadz skuld. vtan af kärlek *Bo* 68. til manna täknadh *Su* 116. — *välbehag, tillfredsställelse.* wm hwilken alt thz gudhi fadher offras wpfar oc anamas j högxsta teknat *Su* 323. **2)** *välbehag, ynnest, gunst.* iak älskadhe tik aff äwärdeleko ... oc mz besynnerlekom kärlek oc täknadh *(affectu singulari)* tik före kom *Su* 90. begärandes täknat aff människiom *Lg* 3: 412. **3)** *tillfredsställelse, nöje.* giordhe thu os storan thäknadh *KL* 6. han *(påfven)* ... bödh hänne sina hand at kyssa. hulka hon tok mz största thäknadh ok kyste hona *ib* 355. thz tekna världzlikin täknadh *MP* 1: 263. *ib* 2: 94. *Bir* 4: 54. **4)** *behag, täckhet, skönhet.* systrana skulu wara prydda ... mz alla sidhanna qwämmelighet oc dygdhanna thäknadh *Bir* 5: 67. **5)** *tacksamhet. Jfr* **othäknadher.**

þän (*VGL I FB* 7: 1; *UplL Kk* 1: 2; *SML Kk* 4: *pr.*; *SR* 5; *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **thän** *VGL II K* 73: *pr.*, 1; *KL* 55; *Bil* 851, 885; *Bir* 5: 7. **þen** *VGL I K* 8: *pr.*, *A* 6: *pr.*; *SML G* 3: *pr.*; *SD* 5: 561 (1346). **then** *Bo* 1; *MB* 1: 3; *Bir* 1: 7, 317; *KS* 57 (144, 63); *PM* XVII. **ten** *SO* 99. **dhen** *BSH* 4: 343 (1503). **den** *Gers Frest* 54. **þan** *VGL I A* 21: *pr.*, *III* 90; *VML I M* 21, 22, *II Kr* 1: 1. **the** *(felaktigt?) KS* 32 (82, 35). *f.* **þe** *VGL III* 76, 98, 132; *Bu* 8, 13, 21; *Bir* 4: *(Avt)* 183. **the** *VGL II K* 68; *MP* 1: 131; *MB* 1: 204; *ST* 205; *Fl* 33, 329; *PM* 7. **þeer** *(säkert skriffel för* **þe***) VML I M* 21. **þen** *BjR* 15: *pr.* **then** *FM* 254 (1505), 257 (1506). **den** *BSH* 5: 514 (1512). **þön** *ÖGL Kr* 9, 16: 1; *UplL Ä* 4; *VML II Kr* 5: 4; *Bu* 10. **thön** *KS* 52 (132, 56); *Bo* 61, 125. **þy** *VGL II A* 7, *Add.* 7: 25 *i var.* **thy** *MB* 1: 44 *(på två st., på det ena dock kanske att fatta ss pl. nom. n.)*; *GO* 12. **di** *DD* 1: 192 (1505? *eft. aftr. hos Langebek*). *n. (nom., ack.)* **þät** *VGL I K* 1, 13, *þ* 6: 1; *ÖGL Kr* 5: 1; *VML II Kr* 1: 1; *SR* 2; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **thät** *ib*; *Bir* 4: *(Dikt)* 216, 226. **thäth** *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*); *Di* 236. **þätt** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 375, 376, 377, 378. **þet** *VGL I K* 7: *pr.*, 13; *SML Kk* 2: 1; *VML I B* 29; *SD* 5: 160 (1343), 6: 170 (1350). **thet** *Bil* 165. **thed** *LB* 7: 97. **dhet** *BSH* 4: 276 (1501), 343 (1503), 5: 251 (1508), 514 (1512). **det** *ib* 250 (1508), 251, 514 (1512), 515, 573 (1517). **deth** *ib* 515 (1512), 573 (1517). **þat** *VGL I K* 7: *pr.*, 22, *Md* 1: 3, *A* 17: 1, *III* 67, 68. *Synnerligen vanligt är, att endast begynnelsebokstafven* — **þ (th, t)** — *utskrifves och att det följande* **-ät** *betecknas genom ett förkortningstecken, som liknar z och i de tryckta upplagorna ofta återgifves med denna bokstaf; förevarande pronominalform förekommer alltså i dessa ofta tecknad* **þz, thz, tz**; *jfr* **mäþ.** *suffigeradt:* **-ät, -et (-eth, -ed), -it (-ith, -idh), -at (-ath, -adh, -ad), -t.** **ärät** *SD* 5: 478 (1315, *nyare afskr.*). **bedhet** *LfK* 64. **willet** *MD (S)* 224. **besigleret** *RK* 2: 5244. **tillet** *BSH* 5: 338 (1509). **atet** *ib.* **gyorttet** *ib.* **latetet** *ib.* **hollered** *RK* 2: 5244. **saktet** *ib* 1: 2713. **foret** *ib* 823. **företh** *BSH* 5: 563 (1516). **vtaffet** *DD* 1: 191 (1505? *eft. aftr. hos Langebek*). **satte theet** *RK* 2: 6310. **jakit** *RK* 1: 178. **gawit** *ib* 3337. **ärit** *Bo* 66. **ärat** *Lg* 3: 673. **skötat** *Di* 301. **vpp ad** *BSH* 4: 241 (1498). **wedath** *ib* 5: 141 (1507). **giorttadh** *FM* 490 (1510). **köptet** *SR* 7. **skullet** *RK* 1: 788. **blestet** *ib* 2: 2256. **kwnnet** *BSH* 5: 185 (1507). **waret** *LfK* 142. **forthyktit** *Bo* 61. **antwardhit** *VKR* 29. **mistit** *RK* 1: 156. **haffdit** *ib* 539. **hadhit** *ib* 3: 2703. **uarith** *SO* 3. **worith** *ib* 4. **holdridh** *SEG* 112. **tyghat** *RK* 1: 2714. **haffuat** *ib* 188, 257. **gifwat** *Bo* 66. **städhiat** *ib.* **forskullath** *MB* 1: 352. **fördot** *RK* 1: 576. *Med afs. på de suffigerade formerna jfr för öfrigt Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 11: 117 *följ. ack. m.* **þän** *VGL I A* 21: *pr.*; *VML II Kr* 4; *Bu* 23. **thän** *Bil* 854; *ST* 503. **þen** *VGL I K* 12: *pr.*, *A* 13: 4; *SML Kk* 4: 2; *BYH* 1: 170 (1363). **then** *RK* 1: 2714; *Va* 15; *PM* 8. **dhen** *BSH* 4: 276 (1501), 343 (1503). **den** *ib* 5: 125 (1506), 251 (1508). **þan** *VGL I A* 22; *VML II Kg* 6: 3. **thön** *KS* 51 (130, 55). *f.* **þa** *VGL I Md* 3: 2, *II Add.* 2: 14; *ÖGL Kr* 7: 1; *SML Ä* 2: 1; *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *SR* 1, 52; *Bu* 12, 23. **tha** *KS* 11 (28, 12). **þä** *ib* 415. **þe** *VGL II Add.* 11: 11, *III* 96; *UplL Kk* 2: *pr.*; *SD* 5: 605 (1346); *Bu* 6. **the** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *Fl* 39; *Lg* 669. **de** *Iv* 5369. **then** *Va* 15, 25; *SO* 113; *Fl* 1075; *RK* 1: *(Albr) s.* 212, 213; *Di* 25; *BSH* 5: 315 (1508); *FM* 62 (1467), 553 (1512), 554. **ten** *LB* 7: 251. **dhen** *BSH* 4: 343 (1503), 5: 251 (1508). **den** *ib.* **thön** *KS* 52 (132, 56). **thera** *(trol. skriffel) MP* 2: 151. *dat. m.* **þem** *VGL I Md* 1: 1; *SML Kk* 2: *pr.*, 2; *VML I M* 22; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669. **them** *KL* 54, 55; *MB* 1: 159. **þeem** *VGL II Add.* 8; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **þäm** *VGL I A* 16: 2. **þöm** *ÖGL Kr* 2: *pr.*, 5: 1; *SR* 46; *Bu* 508. **thöm** *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*); *SR* 18; *KS* 1 (1, 1); *Bir* 3: 100. **þom** *VML II Kr* 13: 2 *i var.* **thom** *Bir* 3: 100. *f.* **þerri** *VGL I R* 5: *pr.* **þerre** *ib* 8: *pr.*, *II M pr.*; *ÖGL Kr* 5: 1; *SD* 5: 605 (1346). **þerrä** *VGL II G* 5. **þeri** *VML II B* 5: *pr.* **þere** *UplL Kk* 22: 2; *VML II Kr* 6: 2; *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); *Bu* 181 *(månända att fatta ss gen.).* **there** *Bil* 466. **þerä** *VGL I Md* 8; *UplL Ä* 2: *pr.*; *SML Kk* 1: 1. **þäri** *UplL Kk* 7: 2. **þe** *VGL II M pr. i var.*; *UplL Kk* 7: 2; *KL* 181, 191. **the** *ib* 38; *Bir* 3: 278; *Fl* 736, 855, 1307; *Lg* 669; *PM* 7. **þä** *VGL I R* 9: *pr. n.* **þy** *ib Md* 1: *pr.*; *ÖGL Kr* 27: *pr.*; *SD* 5: 561 (1346); *Bu* 3; *KL* 191. **thy** *Va* 5; *BSH* 5: 185 (1507). **ty** *KS* 49 (125, 53), 68 (169, 75). **dy** *BSH* 4: 332 (1502), 5: 60 (1505), 61, 251 (1508); *Gers Frest* 1, 12 *o. s. v.* **þi** *VGL II Add.* 9: *pr.* **thi** *KS* 21 (52, 23); *Lg* 3: 135. **ti** *KS* 49 (125, 53). **þe** *SD* 5: 293 (1344). **the** *Lg* 3: 213; *LB* 9: 115, 116. **þu** *VML II Kr* 5: *pr. i var. o. s. v.* (*jfr Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 373). *gen. m.* **þäs** *VGL I K* 12: 1; *ÖGL Dr* 2: *pr.*, 13: 2; *VML II Kr* 7: *pr.*; *Bu* 183. **thäs** *Bir* 3: 84. **þäss** *VGL I þ* 19: *pr.* **þes** *ib II A* 22; *SD* 5: 561 (1346). **thes** *Bir* 1: 373; *SO* 98. **þärs** *VML I þg* 5: 6, *II M* 7: 2 *i var.* **thäns** *Bil* 913, 914. **thens** *(subst.) Di* 100; *SO* 95, 97 *(på två st.)*, 98, 99 *(på två st.).* **then** *(adj.) Va* 15. *f.* **thera** *SML Kk* 4: *pr. i var.*; *Al* 6449, 6450, 6452. **þerä** *UplL Kk* 21; *SML Kk* 4: *pr.* **þärrä** *VGL I A* 16: 2. **þärre** *ib II A* 21. **þe** *(adj.) Bir* 4: *(Avt)* 181. **the** *(adj.) MB* 1: 159;

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bir 2: 23; Fl 107; Gers Frest 20. thes LfK 3. täss BSH 4: 282 (1501). n. þäs VGL I S 2; VML II Kg 2: pr.; Bu 182. thäs MB 1: 158; Su 270; Lg 33. þäss VGL I þ 19: 3. þas (måhända skriffel för þäs) SD 5: 637 (1347). þes VGL I A 4: pr., II A 20; SD 5: 562 (1346), 563, 564. thes Bir 1: 215. þess SD 5: 562 (1346), 563. thess FM 256 (1506). tess BSH 4: 300 (1502); FM 248 (1505). des Gers Frest 1. pl. nom. m. þer VGL I K 3, 4, 11; ÖGL Kr 14: pr., 18: pr., Dr 5: pr.; UplL Kk 1: 1, 19: pr.; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.). ther ib 4: 537 (1336, nyare afskr.). þeer VGL II O 1: 6, Forn 12, þ 29, 30; VML I Kr 1, M 22; SD 1: 669 (1285, gammal afskr.). þeir VGL I S 5. their UplL Kk 14: 7 i var., 19: pr. i var. þe VGL II Præf., K 21, Dr 40; ÖGL Kr 13: 2, 3; SML Kk 4: 4; VML I M 22; SR 44; Bu 9, 16; KL 182. the VGL II K 7; SR 44; KL 5; Bil 164; PM 21. dhe BSH 4: 300 (1502), 5: 251 (1508), 338 (1509), 339; Gers Frest 28. thee SD 5: 558 (1346, gammal afskr.); BSH 5: 185 (1507), 186, 370 (1509). þär VGL I K 12: pr., Md 13: pr., A 12: 1; UplL Kk 14: 7, 19: pr.; BjR 21: 1. þä VML II Kr 13: 1; VGL III 74. þir ib 2. thi KS 6 (14, 6); FM 230 (1505), 256 (1506). di DD 1: 192 (1505? eft. aftr. hos Langebek; på flere st.), 193 (på flere st.). dij FM 418 (1509). ty BSH 5: 336 (1508). dy FM 417 (1509), 418. þör VGL II Dr 3, A 16, þ 58, Add. 7: 10, 20. þö ib I þl i var., II Forn 12, Add. 7: 3, 10. them BSH 5: 315 (1508); RK 3: (Till. om Chr. II, red. B) 6209. f. þar VGL II Add. 11: 19; UplL Ä 7: 2; SML Kk 4: 4. þaar VGL II Add. 7: 10 i var., 11: 4, 17, 19; SML Ä 3: 4. thaar BSH 1: 133 (1371). þa ÖGL Kr 2: 2, Vaþ ind. 11; UplL Kk 1: 2, 6: 6, Ä 2: pr., 6: 3; SML Kk 1: 1, G 3: 1; Bu 500, 501. tha Bil 110. þä VML II Kr 1: 1 i var.; Bu 414. þe VGL II Add. 7: 10; SML Kk 4: 4. the Bil 916, 917; MB 1: 195, 196; Ansg 217; VKR 61. n. þö VGL I þl i var., II A 21. thö SD NS 1: 584 (1406). þön VGL II VS 14, Dr 27, 39, A 20, Forn 32, IV 12; ÖGL Kr 14: pr., UplL Kk 9: pr.; SD 5: 377 (1344, nyare afskr.); Bu 3, 183. thön Bil 468, 916; KS 4 (7, 4), 13 (30, 13). þöm (sannolikt skriffel för þön) Bu 4. þy VGL I þ 5: pr. þyy VGL I Md 1: 2. þe ib J 16: 1, M 2, II K 16, III 104; SML Kk 2: pr.; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.); Bu 3, 183, 200. the Bil 916; MB 1: 44; MP 1: 131. þen VGL II Add. 11: 4; BjR 27; Bu 183. þeen VGL II Add. 7: 26, 11: 17, 19. þer ib I K 9; UplL Kk 2: 2. þör (för þön?) VGL II A 12. ack. m. þa ib I K 15: pr., þ 3: pr., II Dr 1; ÖGL Dr 4: 1; MELL G 8: 5. þe VGL IV 15: 5, 16: 12; UplL Kk 8: pr., 14: 9; SML Kk 4: 1; SD 5: 636 (1347). the VGL II K 30, 72: 1; RK 1: 2282. thee BSH 5: 370 (1509). dhe ib 4: 276 (1501). thi FM 230 (1505), 236 (1505). þä UplL Kk 8: 1. þem VGL I A 4: 2; ÖGL R ind. 17; Bu 167; KL 183. them SML Kk 4: 4; Bil 164; Bo 39; RK 1: 2302; BSH 5: 315 (1508). dhem ib 4: 301 (1502). þeem SD 1: 669 (1285, gammal afskr.). theem ib; KL 205; Iv 3042. þäm VGL I K 14: 4; VML II B 22: pr. thäm KL 5; BSH 5: 250 (1508). þöm ÖGL Kr 16: 2, 21, 27: pr.; UplL Kk 8: pr.; Bu 9, 167. thöm Bil 885; KS 16 (40, 17); GO 827. töm BSH 5: 391 (1510). döm FM 674 (1517). thom Gers Frest 12. tom Lg 3: 73, 74. dhom Gers Frest 12. dom DD 1: 192 (1505? eft. aftr. hos Langebek); FM 418 (1509). f. þa VML II B 16: 1; MELL B 37: 1. tha SmålL 12: 1; Bil 854. ta KS 85 (208, 93). þer VGL II Fr 8. þe UplL Kk 19: pr.; VML II M 16: pr. the Bil 854. thi FM 256 (1506). þör VGL II A 8. þem ib I G 5: 1; UplL Kk 3, M 9: 4; KL 185. them MB 1: 195; Lg 3: 162. þöm ÖGL Kr 5: 1; UplL Kk 6: 6; Bu 501; KL 185. thöm Bil 917; KS 18 (46, 20). töm ib 85 (209, 93). thom BSH 4: 255 (1500). n. þön UplL Kg 12: 1. þy VGL I A 16: 1, FB 9: 1, IV 15: 6; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.). þe VGL II G 18; UplL Kk 14: 10; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.); Bu 6, 58. the KS 6 (12, 6); Bir 1: 6, 4: 14; VKR 60. dhe BSH 4: 276 (1501), 343 (1503). þä UplL Ä 1: 4. þen VGL IV 16: 12; SD 6: 170 (1350). then Lg 3: 23. dhen BSH 4: 343 (1503; kan fattas ss sing. ack. f.). theen SD 5: 558 (1346, gammal afskr.). þem VGL I K 9; UplL Kk 2: 1, 2. them KL 55; BSH 2: 102 (1399); VKR 61. þöm Bu 183. thöm BSH 1: 131 (1371). thom ib 4: 255 (1500). De från dat. lånade ack.-formerna på -m nyttjas nästan blott substantivt. dat. þem VGL I K 15: pr., J 2: pr., þ 5: 1, IV 16: 12, 19: 1; SML G 3: 1; SD 5: 562 (1346). them VGL II K 41; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.); KL 55; Bil 164; Bo 2; Bir 5: 119; RK 1: 1356; Fl 17 (i rimsl. med heem); BSH 5: 185 (1507). þeem SD 1: 668 (1285, gammal afskr.), 669, 670. thiem LB 3: 85 (jfr s. 147). þäm VML II Kr 3. þöm ÖGL Kr 4: pr., 7: 1; SD 5: 377 (1344, nyare afskr.), 562 (1346); Bu 3, 5, 6, 183, 491; KL 182, 191. thöm SR 32; Bil 885; KS 1 (1, 1); ST 452; FH 3: 8 (1377). töm BSH 5: 336 (1508). dhöm FM 675 (1517). döm BSH 5: 124 (1506). thom Bil 577; Bir 2: 23, 3: 106. tom Lg 3: 74. dom DD 1: 192 (1505? eft. aftr. hos Langebek). gen. þerra VGL I K 2, A 13: 2; ÖGL Kr 13: 3, 28; Eþs 21, G 7: 1; SD 1: 669 (1285, gammal afskr.); Bu 129, 490. therra StadsL G 16; BSH 1: 131 (1371). þerrä VGL I A 13: 1, 4, II J 13, Forn 43, IV 14: pr., 13; SD 1: 669 (1285, gammal afskr.), 5: 477 (1345, nyare afskr.), 565 (1346). therrä ib 1: 669 (1285, gammal afskr.). þerre VGL II Dr 7, 29. therre SJ 405 (1473), 406 (1473). þärra VGL I A 13: 3; Bu 490. thärra KL 330. þärrä VGL I Md 14: 1, II Add. 9: pr., III 57. þera ÖGL Eþs 9; VML II Kr 13: 2; Bu 129, 183, 204; KL 183. thera MB 1: 3; LfK 247; Lg 3: 75. dera (i förbindelsen hwardera) SJ 404 (1474); (i förbindelsen hwar dera) BSH 5: 251 (1508); (i förbindelsen hwan dera) Gers Ars b 6. þerä UplL Conf., Kk 1: 1; SML Kk 3, J 15: 1; SD 5: 477 (1345; nyare afskr.), 565 (1346). therä LfK 225. theras VKR 17; SO 52; Lg 3: 167, 181. theres Va 23; LfK 247; BSH 4: 321 (1502). teres ib 5: 429 (1511). theress ib 4: 321 (1502). therris SJ 405 (1473), 406 (1473). theris Lg 3: 75; SJ 141 (1445); BSH 4: 282 (1501); FM 256 (1506). teris BSH 5: 247 (1508); genitivformerna på -s nyttjas blott substantivt. the (trol. skriffel för thera) Su 270; (adjektivt) Bir 2: 9. i förbindelse med en följ. dat. pl. ngn gång med hänsyn till böjning behandladt ss ett poss. pron.: therom RK 3: 3666; Lg 3: 614), pron. [Fdan. þæn. Isl. þann, eg. ack. sing. m. motsvarande nom. m. sá; i Fnor. jämte þann

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

också þenn, *båda der äfven ss nom.*] *L.* **1)** *demonstr. den.* *a) utan relation till en följande bestämning; stundom mer el. mindre närmande sig betydelsen: denne.* *α) med syftning på ett omedelbart i rummet el. för tanken närvarande föremål. adjektivt.* ij bärin thz blomster iomfrur alla *Fl* 1305. then borgh kennir iach wäl *Va* 15. — *med följ. subst. i best. form.* omöghelikit är at thz maladha korset a the wägginne flytir sik siälft owir a andra wäggina *KL* 38. thänkiande sua mz sik hwat nytta . . . vardhar mik at jak gifwir thöm älla thom thz raadhit *(si tali vel tali dedero hoc consilium)* *Bir* 3: 100. *β) med syftning på ngt af den föregående framställningen kändt el. i det föregående omtaladt. adjektivt.* hwar sum aþrum gör a mot . . . þa skilium wir halw minni plikt. vtan þän vrättär wärthe optare giordther *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). hwem þäs þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); *jfr b.* diauulen öpte v ens salogs manz munne: som innan qualdes af diaflenom . . . bartholomeus baþ han þighia. ok þäþan fara. ok fik þän man iam skyt bötar *Bu* 205. hon manaþe damianum . . . taca viþ eet litet present . . . þät present var eigh sua rikt. at han tok þät for fikt *ib* 514. annur vara fru höghtiþ är siax vikum afte iula dagh . . . sua mykit höre os tel här af sighia hui þe höghtiþ kallas kyndelmässa *ib* 8. en hälaghar ärmite pröuaþe. at ä[n]gla su[n]go sötan sang hvart ar vm þa nat vi haldom nu hänna höghtiþ. han baþ guþ daghleka visa sik. hui hans änggla sunggo huart ar þän sangh. vm þa naat ok eigh vm andra *ib* 23; *jfr b.* vm þän tima var en staþar aldar cristen stor ok starcar . . . som callaþes thebe af þöm staþ ok hans lande giorþos vt härscap tel kesarans garþ siax þusand ok siax hundraþ ok siaxtighi ok siax riddara ok suena *ib* 507-8. han bedes af folkeno atta dagha frest . . . ok do mykit folk i þöm atta daghum *ib* 491. är thz sanlika pröwath at himbla röras . . . aff vnderstandilse ey swa at himilin oc thy vnderstandilse göra ena natwr . . . wtan thy vnderstandilse är gudz ängel *MB* 1: 44. the crisne bygdo ther eth feste . . . thz hwss heyter taffwesta borg *RK* 1: 151. wille the haffua dragijth in i asswnda heradh. tha mötthe them strax her erych trollis breff, och loth them första, ath i haffwen geffuith honum koningzfodringh i thet heradh *BSH* 5: 315 (1508). iak är þe ängelin saghe aue gracia plena for þän skul biuþas vt mina naþe allum viþar þyrtug um *(för* viþarþyrtugum*)* *Bir* 4: *(Avt)* 183; *jfr b.* än þän saken gifs . . . räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med sik . . . oc gitär þätt . . . pröwätt . . . in till eens tweggiä eller þriggiä, þa skulu þe oc eygh flere vtt afsätiäs *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *jfr b samt* **4.** — *med följ. subst. i best. form.* giwum vi . . . prädicäräbröþrum i siktunum þrätyghi mark pänningä, siþän hwariu andru clostre af þem lifnaþenum i swerike tyu mark *SD* 5: 565 (1346). *ib* 563. härtoghen af norre india stride viþ en staþ som callas carnotum . . . ii þän staþen varo magge hälghe doma *Bu* 16. han baþ guþ . . . visa sik. hui hans änggla sunggo huart ar þän sangh. vm þa naat ok eigh vm andra. ok fik anzvar vm siþe at guz moþer födes þa natena *ib* 24. patricius han prädicadhe . . . i skotlande . . . han röktadhe thz af gudhi at j thy rikeno scal änkte thz diur gita varit . . . som är etirfult af sik *Pa* 5; *jfr b.* en quinna i paris gik til scripta hawande a sik al huwdh prydhilse hulkin quinnor plägha at hawa j them landomin *KL* 125. syntis henne träith wara lostelikt, oc togh aff frwktinne thäs träsins *MB* 1: 160. han stodh vp ok gik til waggonna som bondans barn la j ok drap thz barnit *KL* 55. heter then delin aff wärldinne asia *MB* 1: 3. han . . . bygde ther en stadh oc kallade stadhen luzam. oc kallas stadhen mz thz nampnet til närwarandis dagh *ib* 2: 71. blodh ok watn flöt aff bilätino . . . for thz iärtiknit är höghtidh aff wars herra pino i the kyrkionne tiunda daghin j decembris daghum *KL* 39. j the mattonne sände pylati hustru . . . sighiande til hans *ib* 380. *MB* 2: 376. j then konungxsens gard war en fatabur swen *Va* 15. — *substantivt.* een dödhir man lagh nakin j wäghenom for prophetanom, thän wilde prophetin iordha *ST* 503. hustru huar är tin vnga höna then skal tu ey länger for mik löna *RK* 1: *(Albr)* s. 212. *ib* 213. mötte then kar mek i hio, som skatten hadhe, ok then togh iak ok manede karlen till vastene *BSH* 4: 301 (1502). blodh ok watn flöt aff bilätino, aff hulko judhane fylto en ampul ok läkto mz thy manga siuka *KL* 39. tak goth bränth win . . . och ther j läg märghen aff ebuli . . . oc aff the giff honum drikka *LB* 9: 116. philä och then ädlä jomfrv funno om sider en wägh; then ginge the swa lenge, at the finge se enä kösteligä borgh *Va* 15. ther *(i paradiset)* är blanzaflor thäs är iak vis *Fl* 394. thenne ember wräker alt har aff herra abota och fore thäs saker ärä allä abota flinskallute *AS* 60. födde konungens dotter et swenbarn . . . thz sporde weland *Di* 57. thy at han *(konungen)* är mera än man . . . af ty skal han gudhi mera tiena . . . än huar annan man *KS* 14 (32, 15); *jfr* **af 11.** adam räk[te] hand tel forbuþna fruk(t). for þy räkte guz son sina händar. ok arm(a a) corsens arma *Bu* 139; *jfr* **for** *A* **I 12.** o thu hiärta . . . enghom wildhe iak tik häller wnna, än minom aldra kärasta . . . än ey för thy *(icke för ty, det oaktadt)* mädhan iak älskar mera *(för* hona mera*)* än mik, thäs mera oc kärlekare är thu mz mik, huru thu mera hans är, huilkom oc iak til höre *Su* 102. j thy reste falantin sik opp *Va* 25; *jfr* **i I 5.** *ib* 32, 36. konung karl screff strax ather i ty konung cristiern hurw thz tilgik *RK* 2: 8512; *jfr* **i allo thy** *under* **alder.** *ib* 8489, 8661, 9371, 3: 85, 434 *o. s. v.* i thz stak her didrik diwrit in at naffuelen swerdit op till hieltana *Di* 82. *ib* 126, 254. mz thy kom daghin at enkte hafdhe än hanin galit i the huse *Lg* 3: 213; *jfr* **mäþ** *A* **23.** thedhen for han tha mz ty *RK* 2: 8675. mz thäs kom falantin ridandes *Va* 49. *ib* 51. — *sammanfattande el. återtagande en satsdel som består af flera med hvarandra samordnade leder el. är genom bestämningar skild från verbet (hvarvid nämda satsdel kan stå i nom., under det att af* þän *naturligtvis den kasusform nyttjas, som föranledes af ställningen i satsen). substantivt.* mith goz. eet halfmarkland iorþ j ramshambre . . . oc eet örisland j iäþirs sokn . . . sum mik gauo mina ärligho böndir at murghingauum jngulphir oc lafrinz bänässon. þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu *SD* 5: 293 (1344). al then berningh, jach

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skal alth aaryth haffwa, mych til godho, then skal jak nw i thenne tydh tagha til wara *BSH* 5: 42 (1505). tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiuthyrby, giff the gudhi til hedher *Bil* 854; *jfr b.* the idhir haua gagn giort . . . thöm ärin ij aldra genuärdoghast *KL* 389; *jfr b. MB* 2: 384. — *efter en sats inledd af ett universellt rel. pron. substantivt.* hwat þässe rätlikä gyora þät skal staþukt vara *SD* 5: 638 (1347). — *med mer el. mindre tydligt framträdande bibegrepp: sådan. adjektivt.* var härra . . . sannaþe han vara bästan ok wisastan mästara þere (*för* i þere?) const (*in tali arte*) *Bu* 181. — *särsk. i förbindelse med* nokor *med följ. subst. i best. form.* vm nakot diupasta rwm ware ok ther waro otalika grawa älla gropa. ther han skulle nidhir j fara som fiolle j diupit. vm nakor atir täpte nakra the gropena (*aliquam illarum fossarum*) fiolle han ey swa diupt swa som vm ängin ware atir täpt *Bir* 1: 241. — *framför ett namn: den der, den nämde.* berit suarar ok sagþe þera guþ vara sua bunden mz elde. at han gitar eigh draghit andan. ok eigh þora tala. siþan bartholomeus com þar þe spurþo huat manne þän bartholomeus vare *Bu* 204. hwath i kwnna tenkya then erich larenson til *BSH* 4: 296 (1501). ther finge the se hwor lasse köpman kom akande . . . ther motte henrick antigge städe them til ath spänne sith arbrösthe och slaa en piil i honom eller och formene them thet i swa motte, ath henrick slog til then lasse köpman . . . och swa kom then lasse til fotha och loop sin vägh *FM* 554-5 (1512). γ) *utan syftning på något i det föregående omtaladt, men med tanke derpå att den tilltalade (el. läsaren) vet om hvilket särskildt föremål det är fråga: den, den der, den bekante, den . . . du vet. adjektivt. med följ. subst. i best. form.* gag . . . thit som then hedhnugen är iordhadhir *ST* 26. the peninge her j kirken wore vtaff gamble samendräcth fiik her sten tho thet rijtze löpet war *FM* 254 (1505). — *framför ett namn: den der.* bedher jak edher . . . atti ekke lotte then prestesven then peder karsson att trädhe mek sa pa hwgedtt *BSH* 4: 321 (1502). *b) med relation till en följande bestämning (d. v. s. ss determinativt pron.).* α) *efterföljdt af en relativsats (med utsatt el. underförstådt rel. pron. el. adv.). adjektivt.* hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä. äller swenavapn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). likamen hauer hierta thz sum styre allom likamens limom *KS* 31 (80, 33). tha sende han atta riddara the som honom ware hulle ok tro *RK* 1: 2282. aff fughle them som snarast flygher *MB* 1: 159. fari bort af landi i þem stämpnudagh är hanum wardþer lagdþer *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þe män . . . sum geengangä warum dom *ib* 670. þet mint som nu gar *ib* 5: 160 (1343). af þy goþze som wi hawm til klostret giuit *ib* 563 (1346). þe þingh vilium vi här af vare fru visa, som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. beet ängen eldar a þem hans fingre. som räcte gen varom härra *ib* 55. lypte pafen sins kärlex lusta fran allo (*för* allom) þem þingum þär äru liþande *Bir* 4: (*Avt*) 179. i þe book som callas vitas patrum *KL* 181. þz diwr som han reeþ a war giorþat mz þe giorþ som guz man hafþe giort *ib* 191. all the diwr ther skapath waro *MB* 1: 157. thu skalt hafwa al the thingh som thu wilt *Bir* 1: 6. tässe sacramentis materia owirgaar all the (*trol. skriffel för* thera) sinnen som här än wandra (*cognitionem viatorum*) *Su* 270. i thy är thik domsins rätwisa i hwilko thic war syndinna sak *Ber* 124. i þem timä wir ärum j landit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt *ib* 669. af þy goþze. guþ hawer oss . . . giwit *ib* 5: 561 (1346). af þöm jngiäldom vi hawuum giwit til varn lagburstaþ *ib* 563. tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiudhyrby, giff the gudhi til hedher *Bil* 854. thed barn tha födis *LB* 7: 97. — *med följ. subst. i best. form.* til þen altaren þer är bygder for þerrä syälä *SD* 5: 565 (1346). at þem staþenum, þär är i ald þarf *Bir* 4: (*Avt*) 179. fordarwadho wilgäs alla thäs stadhzsins sädh som han bygdhe j *KL* 35. af thäs blotzsins dygdh ther ran aff wars herra sidho *MB* 1: 159. nw hawir hans siäl thes ängilsins ham ok liknilse som fran gudhi gik mz höghfärdhinne *Bir* 1: 373. — *substantivt.* haui þe samu plikt sum þeem är sakt. är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ *ib* 669. mäþ konongs nathum. sum tha är. äller therrä sum þa rathä firi rikino *ib.* þer sum þit warthar (*för* wartha) kallaþer *ib* 670. af bäggiä varrä väghnä. oc swa af þess varrä. som äfte lywer *ib* 5: 562 (1346). for þess varrä syäl som döt är *ib* 563. þen som mykit hawer *ib* 561. allä þässä böter taki þän vp som skaþan taker *ib* 638 (1347). är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *ib.* at han ma þem at styra þär mot rätuisonne göra *Bir* 4: (*Avt*) 179. hon är thön hulke ther mykyt är forlatit *Bo* 125. ey war thz orättelika a komith, som han fik ägha mz gudhz wilia *MB* 1: 223. alt thz ther wäxte a iordhinne *ib* 157. the ther fangne wordo aff them *RK* 1: 1352. jak är then som födhis af iomfrv *Bir* 1: 7. thän är ledher oc stiogger warom herra som sith ögha fäste til oloff-lika syn *ib* 5: 7. om thens uor huffuod som tapar *Di* 100. om thens brot som mysfermer nagrom synom embetz broder mz vnampn *SO* 98. om thes brot som beroper embetz taal thet the lönlige haffua om thera embetz bröder *ib. ib* 97, 99. magnus met gudz nath. sweä kononger ok götä. sändir allum þeem þässi bref seä ok hörä guzdrotens qwädiu. ok sinä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at män mattin þät gömä wir skipum. oc þät fly wir firi biuthum *ib.* ey maa iak nw äta aff thy thu mik biwdher nw giffwa *MB* 2: 165. thän a kiäres komi felogher till swars *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). med allu þe þer til liggir *ib* 293 (1344). kumbär . . . thän eþän vil siä *SR* 13. alt þät guþ gaf þöm at ägha *Bu* 3. gaf iudas iuþom tekn. at þän vare christus. han mintes viþ *ib* 193. födes þän bruten skulde böta. af renasto mö *ib* 139. thän annan skal styra ok döma han scal förra döma sik siälfuan *Bil* 885. thön (*de ting*) äru try, manne torf widher, ther til at han mä sik sieluan ok sit liwerne wäl styra *KS* 13 (30, 13). näpsa . . . ostyroghom mannom, thöm spakra manna fridh . . . wilia spilla *ib* 68 (168, 75). alle fylghia giärna ty the wänta sik lön före få *ib* (169, 75). the aff säm komo byggia wärldina swdher oc öster *MB* 1: 174. the idhir haua gagn giort . . . thöm ärin ij aldra genuärdoghast *KL* 389. the pröfuath vardher ij tholkith maal hon vardher genast

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bränd ij baal *Fl* 1126. här ligger the dödhin slo ij hääl, blanzaflur the flores vnte väl *ib* 329; *jfr* **3**. han took mz sik them han wille haffwa *RK* 1: 2302. hielp them j nödh äro stadde *ST* 453. paa stadzins inbyggiara ok theris paa slotid lago bästha *BSH* 4: 282 (1301). han . . . ville synas then han ey var *(quod non erat)* sik til miswyrdhning oc forsmäilse . . . än thwärt amot viliom vi synas thz vi ey ärom *(quod non sumus)*. os til lof oc äro *Bo* 39. lustas iak äpte thy han wärdhoghas mik gifwa *Ber* 200. äptir þy sum lanz rättär sigher *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). epter thy som solen skipar sik til war, epter thy timis iordhinne affwäxter *MB* 1: 44. falantin . . . hiogh mot diwret j thy som thz kom til honom *Va* 25. j thy som daghadis *MB* 2: 162. — *föregånget af pron.* hvar. *adjektivt.* hwart thz klädhe som thera hold komber widh *MB* 1: 360. — *substantivt.* huar thän som vardh stungin aff ormenom *Bir* 2: 113. *KL* 133. *KS* 9 (22, 10). aff hwario thy som liiff hafdhe *MB* 1: 421. — *med mer el. mindre tydligt framträdande bibegrepp: sådan, el. när ngt framhålles mera ss tänkt el. antaget än ss verkligt el. individuellt. adjektivt.* the sculu skiära sik mäþ tolf mannum. them sum trygger äru *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). abbanes . . . spurþe þän mästara dicta kunne ok göra þolict palacium. som standar i römsko borgh *Bu* 181. gläþi, þär guþ hafar ret allum sinum vikarium i himmerike, þem hans vilia fölgha *Bir* 4: *(Avt)* 179. the . . . satto ther en foghota then ther wel thorde sea vredha men *RK* 1: 1342. man hauer mik saktet som will tyghat mz then man *(en man)* thz saa *ib* 2714. han . . . fan ekke then stad *(ett ställe)* som han tröste göra diwrit sart oppa *Di* 82. — *särsk. i förbindelse med* annar, manger, nokor, sumber, ängin. *adjektivt.* vm mangä þe lyti som iþär myok höghelikä varþäþe *SD* 5: 636 (1347). nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at fälla nokor þing i almännilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit *ib.* han var fäghre at se op a än nakar the mö han förra sa *Fl* 1559. han . . . afläte at göra som the thing som honum lyste *Bir* 3: 447. j thy rikeno scal änkte thz diur gita varit älla lifuat som är etirfult af sik *Pa* 5. till thenna dagh fans inghin then mestherä som waar like war i ordhom eller i bokeleghom konsthom *Lg* 3: 115. her didrik hadhe thz loffuath ath han skuldhe ey koma a inthe thz festhe j hwmlwnga landh war för en han kome oppa bärna *Di* 272. — *substantivt.* andre þe sum äru kallaþir *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). uarith sua theth nakar wore thän thz *(för ther)* skaffarenum wille ey giffua the päningana *SO* 3. worith saka at nakar thän vari ekke kome *ib* 4. uore then nakar som skaffarenum giorde omak *ib. Gr* 264. är . . . nakat thz i os som fromt thikkis vara *Bo* 39. *Bir* 4: *(Avt)* 184. tha wart han vreder summwm them ther hans son haffde til konung takit *RK* 1: 176. sagdho enghin then finna, som thrät kunde visa *Bil* 86. *MB* 1: 279. — *framför ett namn: den, den der.* äst þu þän andreas som prädica folke hemska tro *Bu* 138. *β*) *efterföljdt af en appositionssats med utsatt el. underförstådt inledande* at. *adjektivt.* med þöm forskiälum at hwar skal sitt agha *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). aldre skall mit mödernes slekte faa then skam. at iak skall smidä mz hamber oc tang *Di* 57. for thän sculd at elizabeth var ofructelik tha varo thön badhin barnlös *Bil* 891. j then timän ath hon war xx ara gamull *Va* 3. — *substantivt.* thät firi biuþum wir hardlikä. at eingin hämd . . . göris thär fore *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vnnom vi iþär þät. at i maghen oc sculin sätiä oc haua fyoghärtaan raþmän *ib* 5: 638 (1347). hon theynkte thes wel ok forstodh ath alt thet got som menniskian hawer her i jordrike, thet hawer hon aff gudz nadh *ib NS* 1: 435 (1405). han *(konungen)* är mera än man. af thy at han haver mera wald af gudhi än andre män hawa *KS* 14 (32, 15). aff thy ath inghen vare nemmer til ath styra för them landhom än the som vara aldrians moder brödher ty bodhe the them ath komo tith til sigh *Di* 237. *Lg* 3: 247. firi þy. at þe äru langt borto *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). fore thy at aff henne skal födhas gudz son *Lg* 33. tettha sägher iak ey forthy ath thw skalth nogwdh epterfölghia thera kennedhom *ib* 3: 111. j thy förwaradhe thu thit liff at thu vpfan tolkit raadh *MB* 2: 163. hofsämi är i thy, at mannen forstyrer sik af ondre giri *KS* 20 (49, 21). i dy ath menniskеn menar haffwa vndher trykth höghfärdh ok fafänga äre swa weth hon ekke for en hon faller ther mith vthi *Gers Frest* 1. jnnan thes ath thetta thaladis *Lg* 3: 136. mäþ þy at ofmykin moghe är wan at göra dröghilse *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). till thäs ok *(för at)* the *(böterna)* wtfäster äru ok borghadhä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). thu äst thäs värdh man skulde thik hata *Iv* 567. for thy hon war fäst enom man mote sinom wilia. badh hon tagha sik in i klostret *Lg* 3: 247. forthy gwdh han er opynleghin thy skall thw wetha ath han loth sigh pina till sin mandhom *ib* 113. honom skulin i dyrka och hedra forthi han är sandher gwdh *ib* 135. en . . . man fik bradha guz hempd for thz han a enom synnodagh wille ey halla hälaght *ib* 260. konung erik ok han the waro osatte foret han kraffde thz sölff han honom atte *RK* 1: 823. striþen stoþ fra þy solen gik vp. ok tel þäs hon bärghaþes *Bu* 178. i thy männene komo for dörrena. sagho the at dörren lop snarlika til *Lg* 3: 247. j thy solen vpgaar vari huar man j sith harnisk *MB* 2: 170. ther war ey lankt mellon thz han swor ok han wt aff rikit foor *RK* 1: 2860. til thäs nio manadha waro lidhne *Lg* 33. hwilike preste daghlicä sculu messu sighiä til þes lifnäþrin komber *SD* 5: 563 (1346). hulkyn thry iak hauer hindrat här til for klostreno, äfte thy iak ey annadh viste en thö myk rättelika til hördho *ib NS* 1: 584 (1406). the . . . waaro . . . begärendhe . . . at thee motto faa pasport . . . epter thy theras tiidh war förliden *BSH* 5: 185 (1507). *Se vidare under* **af, for, i, innan, mäþ, mällum, til, undir, äptir.** *γ*) *efterföljdt af en sats inledd af konj.* þa. þät var eigh minst ii þina þranga þa sat þina moþor ganga vaþelcka þunga ok langa *Bu* 79. *δ*) *efterföljdt af en sats inledd af konj.* um. annat oärlikt åthäue är thz, vm gamul man liuer ogudhelika *KS* 45 (116, 49). *ε*) *efterföljdt af en sats inledd af en indirekt frågande partikel.* af þy hur waar fru warþ först scapath *Bu* 3. *ib* 12. *MB* 1: 449. *ζ*) *efterföljdt af en sats med underförstådd inledande tidskonjunktion.* þän tima iak giuar

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

min anda up *Bu* 13. the stwnd barnit war syukt *ST* 506. thäntidh barnit war syukt *ib.* *Se vidare under* **stund, tiþ, time.** *η*) *efterföljdt af en inf.* aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ϑ*) *efterföljdt af ett prepositionsuttryck.* þe af staþenom gauos ofdighart fram *Bu* 16. fore thöm aff radit ok companijt *SO* 116. thee aff slotid *BSH* 4: 282 (1501). — **2)** *obest. pron.* *a) den, en viss, en, den ene. substantivt. KL* 191 *(se nedan språkprofvet under* þän älla þän*).* — *i motsats till* annar. *adjektivt.* matte tha et barn födhas vnder them stiärno gang oc annath vnder androm *MB* 1: 101. — þän älla þän, *den eller den, den och den, den ene eller den andre. substantivt.* han ... viste alra bröþra þanka vmkring. swa at han skreff þera formannom. at þän älla þän *(illi et illi)* är glömskir älla dylskir älla latir oc þän staþughir i troo *KL* 191. vm nakar spör hwi iak vmbär then älla then *(illum et illum) Bir* 1: 74. at jak gifwir thöm älla thom *(tali vel tali)* thz raadhit *ib* 3: 100. ath hon j sik syälwe ath spör ok tänker, vm hon är werre än andra mennisker eller werre än den eller then *Gers Frest* 54. eynga lundh haffde nagher annar hwaszke then, eller then kunnith thz swa göra *ib* 1. gör thz älla thz *(hoc vel illud) Bir* 3: 157. thu sigher j thinom ... tankom. hwi mona mik thz ällir thz til komma *Lg* 812. — þän ok þän, *den och den.* sa giordhe thän ok thän *BSH* 5: 124 (1506). *b) pl. de, man.* bidhie dij om i alle städer, ath thet skal gaa swenzske men väl *FM* 418 (1509). **3)** *rel. pron. den, som, hvilken.* kan ... swa tyma. at dan nicelesson falder fra. äller vil egh þem giora swa rät som nu är sakt. þet vi ey troum *SD* 5: 567 (1346). en iomfru skal födha son then häta skal emanuel *Bil* 82. iak är thin gudzson, thän thu döpte *Lg* 673. vi hafum nokot þät sigia þät idra siäl varþa *Bir* 4: *(Avt)* 184. i hafin þät *(för* þe*).* fulastu frägþ i rik *(för* rikit*?)* oc vtan þän kristin man ma haua *ib.* andre vise män thi rönt haua wärildenna skipilse *KS* 6 (14, 7). nu sighr mästar egidius i sinne bok, the han hauer giort vm kununga styrilse: at thön äru tijo godhum kununge til höra, then rike wil wäl ok wislika styra *ib* 57 (144, 63). lika aristoteles barna skiäl ok näme widh taflo släta then skipat ok bod är til at skriuas å *ib* 52 (132, 56). vtan adhalport skal wara port luka järnadh, tän man må vp ok nidh winda *ib* 85 (209, 94). han (ɔ: mannen) hauer sik wäria för mannom ok aldrahanda diurom the hanom mågho skadha *ib* 40 (105, 44). giuer thet ... fåfängom ok häggoma mannom, the hånom giua later ok ännelof *ib* 58 (145, 64). gud giwi honom lycka helso ok ära then wy skulom i dagh til konung taka *RK* 1: 4492. *Fl* 330. thz är onth bröderschap at forderffua eller forhata hanom then han skal äre *SO* 115. skipadhe han propheta them han tedhe ther *(möjl. i st. f.* them ther han tedhe*)* j hwat matto atirlösnin skulle göras *(quibus modum redemptionis ... ostendit) Bir* 1: 252. sigher jak at alt atherhald ey är thz swa litit, thz wppa tagx oc haldz fram j min hedher mz gudhelighet thz är wärt at faa sin lön *ib* 4: 119. xxxi (31) karla, them vectaren sielff iiij (ɔ: 4:de) i kyrketornet görlige reknade *BSH* 5: 12 (1504). iak haffwer i nath haffth ena helgha wako nath, meth thi mik är i nath oppenbaradher liiffsins wägher *(contigit michi ... divinis excubiis invigilasse quibus michi via vite revelata est) Lg* 3: 135. *I några af de anf. språkprofven skulle ifrågavarande pron. måhända kunna fattas ss dem. med följande rel. pron. underförstädt.* **4)** *pers. pron.* *a) i sing. n. samt i pl.* skipathum wir oc wilium at þät staþlikä hallis. at äru änkiur. äller faþurlös barn ... äller härrä män gamblir. tha takum wir theem i wärä þiänist. ok þerra goz ok þerrä hion. ok takum þeem mäþ wart bref vndir warä hemelikä wärn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). all var goþz oc hwart þerrä särdelis *ib* 5: 562 (1346). giwum vi ... prädicäräbröþrum i stocholme var ingäld som þe hawa af oss. twem arum länger än var breff sighiä *ib* 565. kan ... swa tymä ... at en äller twe aff förnäfndom biscopum falder äller falla swa fraan. at egh kunno braþlica andre i þerrä staþ tiltakas *ib* 567. är äi fläsk til. þa skal han haua i þas staþ halft annät pund salt nötäkyot rökt *ib* 637 (1347). vnnom vi mestärämannom. at þe oc þerrä swenä magho frälslikä sökiä allä köpstaþa. oc köp gyora hwar þer koma til berhsens nyttä *ib* 638. äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä en af þöm skal vara domärä vm all mal vm et ar. oc annär þerrä vm annät *ib.* skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ. som gruuufoghäten þöm byuþär *ib.* waro män ok kono forbanaþ än þe egh barn fingo *Bu* 3. war en iuþe ioachim at namne ... han tok sik husfru ... annam ... þe boþo saman guþleka ... tiughu aar boþo þön saman barnlös *ib.* the *(Crisantus och Daria)* bundho sik widh tholikt hionalagh som maria ok joseph ... thön *(af senare hand ändradt till* the*)* komo mykit folk til cristindom *Bil* 468. hänne syntes sik vara sua fägna liuseno at hon vilde ägoleþes þät fran sik lata *Bu* 12. diäwlen ... baþ vsla män atar vända. än þe vildo eigh vär fara än han sialuar *ib* 207. þri riddara ... foro saman tel sanctum iacobum. en fatök quinna baþ ... en þera föra sin pusa *ib* 173. talar han til sina husfrwr, oc sigher them wars herra wilia *MB* 1: 224. sarghaþos hans fötir. swa at bloþ flöt af þöm *KL* 191. han saghþe mangom hwat lönlikit war i þera hiärta *ib* 184. androm händir þänne lastir. nar þe koma til höghelika dyghþa. oc lata sik þem ey alla haua af guz naþ *ib* 185. ämuäl vatn oc bröþ vm þz taks mz giri iuir enkannelika viþirþorpt. þz är atirhalloghom kräselikin lastir *ib.* swa gör barn i by som thz är heema want *GO* 306. tw thing tilhöra swärdheno förste at thz haui twa äggia annantidh at thz vare väl huast *Bir* 3: 382. the som owirgifwa sit. ok gifwat i gudz nampn fatiko folke *Bo* 66. fatighe fiskara hitto vpa hans liik ... ok fördot til landz *RK* 1: 576. tha the eller wi viliom thessin forordhin vpsighiä *BSH* 1: 131 (1371). som ider förthenker om dhen scriffuelsse, jak war begärende affv her sten, dha har iag dhen fadh *ib* 4: 343 (1503). — *pleonastiskt efter subj.* veritas þät þyþer sanni[n]d *Bu* 21. thz samma land thz vart alt cristith *RK* 1: 155. henne sinne thz war swa *Va* 29. — *i reflexiv användning; i sht i gen. pl. men äfven i ack. el. dat. pl.* afguþa präste (offradho) þera afguþi *Bu* 207. sculu þe *(ordensbröderna)* ... for vara ärwingiä ... afminnilse hawa i þerrä messu ... oc särdelis collectam fyri oss baþin i allom þerä mässom *SD* 5: 565 (1346). the haffwa thera fram-

Digitized by Google — Original from PRINCETON UNIVERSITY

färdh skipath swa *Iv* 20. the toko thera baner *RK* 1: 133. ma han oc hans ärfuingia forscrifna tompt haffua oc bruka for theris rätte eghit *SJ* 141 (1445). engin kötmaangare slachte paa opinbara gathur widh theras iij mark *SO* 52. at the latin warä wnderdanä ... therrä nyutä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). the haffdho ... saalt alt theras *LfK* 21. the män som wilia saman wara ok liua, skulu wara winlike ok hemelike thera mellin *KS* 38 (100, 41). the tala them i mällan *MB* 1: 242. konungen gör som the män, ther mykith got iätta fore them, tha the wardha siwke *ib* 295. alle the herra ther kompne ära fördhe thera husfruor mz them thäre *Fr* 2764. the kalzadho mankt ok giordhe them blidha *ib* 1378. riddara oc frwor giordho them gaman *Iv* 50. badhe thi them gud til hielp, at the haffde eke iij hwndrade marcher i theris waldh *FM* 256 (1506). — *n. sing. mera obestämdt med syftning på ett förut angifvet begrepp eller på innehållet i ett uttryck, i en sats el. satsförbindelse.* simon sagþe tel mariam þässa samu profeciam : þit lif som hans suärþ skal ginum gangha : þät sannaþes hänne fredaghen langa *Bu* 73. hafþe mö barnet manghen vanda baþe dagh ok nat vm þit lif räd ... sua liten þu vast þu viste þät väl *ib* 79. legger man stampadhan pwrlök widh benbruth tha hielper thz snarth *LB* 2: 34. hwi gör äkke thu swa, han swara. jak gitir äkke, hwi tha sannelica thy at frw girin vil äkke städhiat *Bo* 66. ängaledhis forskullar han sik gudz nadh oc winskap, för än gudh giwer honum nadher at forskullath mz *MB* 1: 352. drukinskaper är modhr ok ophof åt allom odyghdom ... thet gör manzens änlite lyt ok afskapat, ok minzka wit ok skiäl ... thet gör likamenom siukdom *KS* 44 (112, 47). tha wart han vreder summwm them ther hans son haffde til konung takit ok sagde hwi er ekke heller jakit *RK* 1: 178. bondhen twäkadhe, om thz skwlle hans hwstru wara, tha swaradhe hon iak ärat i rätte sannindh *Lg* 3: 673. — *i allmännare betydelse: det, det som nu är i fråga, saken, förhållandet.* wiltu ey haffuat tessa leedh *RK* 1: 188. the ... sagdo at the villo haffuat til säät *ib* 257. ther med skullet tha wara säät *ib* 788. sidan satte theet i en dag til nesta sancti mortins dag j fridh skulde thz sta *ib* 2: 6310, 6312. — *n. sing. ss formellt subj.* þa wäri frither mällin aldra manna. aff allän döþerlik owinscap. e huru högburnir män þät äru hälst *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). är þet ... swa ... at nakar rymer fran konunge *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). ärät ... swa at nakar dyrwes sik vndan lönä af vare þiänist *ib.* thz varo thwe kötlike brödir rike män *Bil* 869. thz war een ärlikir riddare han gaff sik j klostir *ST* 161. thz war een hälaghir martir heth ignacius *ib* 84. thz war een qwinna som hafdhe stoor frestilse aff dieflenom *ib* 84. thet war en man ther hafde et ilt sår *KS* 41 (107, 45). thz är ängin ära thöm wara herra, ther dyghdelös är *ib* 47 (118, 50). the äru fira dyghde ther mannen styre til at liua vislika, thz är forhuxan, starkleker, hofsämi ok retvisa *ib* 20 (50, 22). bätra riddarskap jak ey weyt jnnan all cristenheth thz er hoffmen aff vplandum aff östergötland ok smalandum *RK* 1: 2720. hadhe ekke han misth siith liiff wiisth hadhit warith een huffwudh striidh *ib* 3: 2703. thz hade ey regnth alla the waar *ib* 2: 7446. sidhan blestet ther lika fra *ib* 2256. willet ther ey nappa *MD (S)* 224. *b) i det yngre medeltidsspråket i sing. m. och f. med syftning i sht på subst. som beteckna saker. Jfr Tegnér, Sv. Akademiens Handl. ifrån år 1886, 6: 387 f.* her axel sculle haua haluen schat aff wardhbergs län ... engelbertz fogadh sculle hanom then fanga *RK* 2: 1426. wil iak först göra oc sätia ij (2) tingh ... som är först täxten i thes hälga kyrkios laghom oc sidhan thäs fwlbordhan, aff sancti bendicti ... oc agustini reglom *LfK* 3. är hosbonden plichtoger at giffua fore drengen ena thunno ööll oc drengen tiene sinom hosbonde then aff *SO* 113. om man haffuir for mykin lösn oc vil ten stoppa *LB* 7: 251. swa brat wij then forbindning offuerläsed haffwa, wilia wi gerna ider then igen senda *BSH* 4: 9 (1471). varen fortäncthe, huad i schole haffue til kosth och thäringh eller huar then skall tages, om i komme hiit medh macht *ib* 5: 237 (1508). her är en stor twedrecth ... om then koningz gessningh, sa the segia, ath them bör inthe holla then i thette ar *ib* 316 (1508). mich är forekomit ... at nogen trätte, splitter och twist är komen emellen eder nade och ... her twre jensson, oc är then saa hedzkelige eder emellen begynt, at i pa ingen side vele lotha eder beweke till at optage swadone splitter pa dagh och stwnder *ib* 392 (1510). — *med syftning på djur.* aff tyäders dygdh ... thes hierne blandadher med olyo är godh for hoffwd werk, thes galla blandadher med lagin aff klofflöök oc honagh elther borth dieflar ... bren thes lungo *LB* 7: 153. — *med syftning på person.* aff forna högborna forstinne oc täss metholdh *BSH* 4: 282 (1501). *c) i gen. efter ett subst. för att uttrycka dettas genitivfunktion.* bliffw när graffwenne til lögher daghen thäs sool war bärghat *Lg* 3: 662. **5)** *best. art. a) framför ett adj. som står antingen abs. el. i förbindelse med ett subst.* hawi forgiort sinom rät viþ þän brutlikä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **þän skatskyldughe** *ib.* þe cristno *Bu* 177. þe heþno brändo iohan[n]is baptiste been *ib* 55. the rike *KS* 9 (20, 9). han ... gaf them onda sin anda *Lg* 3: 495. thz huita af eggit *LB* 7: 57. the danske waro tha kompne tiit *RK* 1: 864. hafwä dhe bebundith sig til hopä kwngen af paalän och dhe tattärskä samfälth ath örligä in vppa dhen storä förstän af rijdzsälandh *FM* 589 (1513). then annar swaradhe *Fl* 1318. twe magho swa liugha at thän tridhi hänghir *GO* 777. hwar konst är thera andra owin *Al* 6450. þän sami, *se* **sami.** göme sik þät bästa han ma *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). i thet förste han wiste at thet aff hans föräldrom köpt war *ib NS* 2: 319 (1410, *afskr.*). her liggher stor makth oppa, ath jw sa sker medh thet aldra förstha *BSH* 5: 137 (1507). hertogh erik then milde *RK* 1: 3510. maria þe milda mö *Bu* 21. j nafn faþurs, sons oc þes hälghä ande *SD* 5: 561 (1346). för än var testament äru gulden vppa þen ytarstä pänningh *ib* 567. thee fornämda pänninga *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). a mot þe hälgho script *Bu* 5. et stort stykke aff thy hälgha korse *KL* 46. hon akther ynghen gudz eller the helgha kerkyo bodh *Gers Frest* 20. the thridhi iomfru mario frögdh *ST* 205. then onde man *FH* 5: 156 (1491). sigher swå then wijse man *KS* 13

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(30, 13). then wise aristoteles *ib* 5 (9, 5). þen förnemdi herr mattis prouastin *SD* 6: 170 (1350). then werdige fader biskop mattis *BSH* 5: 247 (1508). skulle the alle then tridie pening *(hvar tredje penning, tredjedelen af sin egendom)* giffue *(red. B:* huar tridie päning skulle the geffue*) RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6334. — *med följ. subst. i best. form.* at te bådha murana skili nokot rum *KS* 86 (210, 94). tän ytre muren *ib.* nidherfalla j therä rädeliga dyuranna mwnna *LfK* 225. thän hälghe konunghin *Bil* 885. thz hälga landet *Lg* 3: 692. om the hälgasta modhrena sancta anna *ib* 665. thz nyia tästamentet *ib* 664. *b) framför ett subst. utan tillagdt adj. (jfr bruket af Mnt.* de*).* then mästare skal sik siwkir göra *Fl* 191. then portanär han bödh köpa margha stora ok sma löpa *ib* 1296. the swena ganga ater ij geen; the iomfru stodh ther ater een ok letar ij thz blomster tha *ib* 1324-6. the taffwesta tha vndan runno *RK* 1: 141. the hunda fölgdho them swinom ther *Al* 4108. then rese grep the iomfrv i gen *ib* 7435. siden ginge the herra til radz *Va* 19. thz glas kar dreff nider at ana *Di* 120. wi lothe skiwthe i gaar medh then möser *BSH* 4: 293 (1501). her är en stor twedrecth ... om then koningz gessningh *ib* 5: 316 (1508). the böndher i nora soken *ib* 315. hafuä ... the tattarä giorth stor skadä in pa dhen storä förstäs land *FM* 589 (1513). *(Rent Nedertysk form af det ss art. brukade dem. pron. är* ther *i det efter Mnt.* mit der hast *bildade uttrycket* mz ther hasth *(med hast) RK* 3: 1200.) *c) efter ett föregående* nokor *el.* ängin. pylatus sände han til herodem, hwilkin mykit astundadhe at see oc höra ihesum oc skodha nokot thz vndarlikit tekn aff honom *ST* 173. ther skall aldre ängin then man the sama quinno fanga äpter han *Fl* 1052 *(jfr under* **ängin** *ex. på användningen af suffigerad art. vid subst. föregånget af* ängin*).* — *Jfr* **thera, þy, þär, þäs, þät,** *äfvensom* **alt thät, alt for thy** *och* **i allo thy** *under* **alder, annat thera, alt likoväl for thy** *och* **likoväl alt for thy** *under* **likoväl.**

þänia (*impf.* **þande.** *part. pret.* **þander.** *pres. refl.* **thäns** *Bil* 343), *v.* [*Isl.* þenja] *sträcka, spänna, utspänna; genom sträckande el. spännande pina.* egea[s] böþ enom manne ok tiughu ... binda hanom händar ok fötar. viþ cors trä. ok þänia han tel döþa *Bu* 140. lät han kämba hans limi ok lif mällan stulpa bunden. ok þandan *(Bil och Cod. C* ok widh stolpa bindha ok thänia 1017*)* harþom bandom *ib* 493. sidhan korsfästis dyonisius. ok thäns ok pinas wp a korseno lenge *Bil* 343. *Bo* 216. kunugen ... lät binda viþ hänna fötar stora stena. ok þänia hänne lim fran limi *Bu* 501. tenk uppa huru iudä han drogo ok mz naglom a korsith slogo huarth bein war fra andre tanth *MD* 22. tok thän som vinstra vaghin var. vinstro handena. ok drogh oc thande thz mästa han gat *Bo* 200. — **þänia sunder,** *genom sträckande sönderslita.* adrianus hängdes först ok þandes alle hans limi sundar *Bu* 521. *Bil* 327. — *Jfr* **utthänia.**

thänkebok (**tenckibock** *SO* 156. **tenckiebock** *ib* 143. **tänkia bok: -bökir** *MB* 2: 184, 189, 197. **tenckebogh** *HSH* 20: 257 (1508)), *f.* [*Jfr Mnt.* denkebôk] *minnesbok, tänkebok; bok hvari ärenden antecknades hvilka förekommo vid sammanträdena inom stadens råd; jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 382. til vitrilse och vithnisbyrdh är thetta scriuit epter borgamestarana budhi in i tessa tänkebok *SJ* 223 (1453). vij haffwe ... befalet thetta registrerat i rigisins register oc stocholms stadz tenckebogh *HSH* 20: 257 (1508). — *bok för anteckning om vigtiga ärenden som förekommo inom ett skrå.* om nogat bortglömdes som schulde vare vptecknet vti embetz tenckibock *SO* 156. *ib* 143. — *bok hvari historiskt minnesvärda tilldragelser antecknas, krönika.* thzta lät konungin scriffwa j syna tänkia bökir *(historiis et annalibus) MB* 2: 184. *ib* 189, 197.

thänkelika, *adv. Jfr* **othänkelika.**

thänkeliker, *adj. Jfr* **mis-, o-thänkeliker.**

þänkia (**theynkia**: **-te** *SD NS* 1: 435 (1405); **-t** *ib* 2: 116 (1409). **þiänkia**: **aþiänkiände** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **thiänkia** *MB* 1: 400, 416; *Ber* 267; **-t** *MB* 1: 316. **thiänkkia** *Ber* 130 (*jfr* 300). **thienkia** *RK* 2: 1905, *s.* 345; **-te** *ib* 1376. **tenka** *BSH* 4: 296 (1501). **-ir, -te, -ter.** *part. pret.* **tengter,** *se* **forthänkia. tienkter,** *se* **forthänkia),** *v.* [*Fnor.* þenkia. *Fsax.* thenkian. *Jfr Mnt.* denken. *Jfr äfven Isl.* þekkja] **1)** *tänka, tänka på, hafva för el. i tankarne.* är simon guþ þa sighi for os huat iak huxa. ok iak vil iþar sigha huat iak þänke *(Bil och Cod. C* huxar 949*) Bu* 103. stundom drömir man om tholik thing som han thänker waken *MB* 1: 237. at thu skule thz rädhas thiänkia älla huxa fore gudhe som thu värdhelika blyghis tala älla giöra j manna näruaru *Ber* 267. flere thing thänkke mit hiärta i enne stund, än alle män formatten at göra i eno are *ib* 225. *ib* 224. swa mykit är siälin sniäl, hwru mykit hon thänker, wndherstar och älskar gudh *ib* 201. — *tänka, komma att tänka (på), få i tankarne, få i sitt sinne.* en dagh han stoþ for sinom härra ... þänkte han mz sik *(venit sibi in mente).* eigh vilia þiäna. vtan väldoghastom väruls härra *Bu* 497. — *tänka, i tanken rikta el. frambära.* thörff han *(en ängel)* ekke anderlund tala widh annan ängel. oc wisa honum sin wilia oc akt, än ... thänkia *(Cod. B* huxa 532*)* tholik ordh til hans som wi talom mz mwnne til waar win *MB* 1: 56. iämsköt wi thänkiom waar wilia til waar iämsäl win *ib.* bön ... aff thighiande hugh thänkt oc bidhin *ib* 316. häligx mantz bön laght läsin eller thiänkt *ib.* — *tänka, i sina tankar tilldela el. gifva.* hans broder kallade hon erik alzenkte huat han henne ther amoth tänkte *(hvad för namn han deremot i sina tankar gaf henne?)* thz weyt iak ey vtan a gäth vtan heller haffde iak enkte än thz *RK* 1: 563. — *tänka, i sina tankar säga. Bir* 3: 63. tha daghen kom, tänkte hon hwat skal iak ätha i dagh *Lg* 668. *ib* 669. *Fl* 1556. tha tänkte sanctus iohannes widher sik, mister hon här sith liff, tha är iak saker för gudhi för thz *Lg* 667. — *abs.* þär stoþ en suen när ok for smaþe hans lat ... þo þänkte han mäþ sik ok þorþe eigh tala *Bu* 157. — *tänka (på), vända tanken (till), gifva akt (på). med prep.* at *el.* til. iämsköt som en seer til annan oc thänker *(Cod. B* hygghir 532*) MB* 1: 54. wi skulom vnderstanda hwar annars hugh äpter domadagh, iämsköt som hwar thänke *(Cod. B* hyghir 532*)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at androm *ib* 56. iämsköt ... han thänker görla til os *ib* 57. — *tänka (på), rikta tanken (på). med prep.* a (up a). tha tilburdhe han at thänkia a wars herra pino *KL* 44. *Lg* 3: 70. thänk vppa offrit. oc hans atirlösn ok huru han gömde laghin *Bo* 9. then mannin som thu nu oppa thänkir *Bir* 3: 63. *Lg* 44. — *med prep.* um. tha the thänkia om hans *(Guds)* handawärk *MB* 1: 75. *ib* 92. tänkte han om raadh at fangha jonatham *ib* 2: 264. — *med prep.* i. är then man säl hwilkin som thänkke *(meditabitur)* i *(in)* gudhz laghom badhe dagh ok nat *Ber* 136. — *tänka på, betänka, begrunda, betrakta. med ack.* þänkia mz þakom guz älskogha *Bu* 72. blöt mit hiärta ... at þänkia mz þakom þina pino *ib. Lg* 3: 69, 70, 71, 72. augustinus gaff sik allan at thenkia thz diupa gudlikt radh jfuir mankyns helso *Bil* 649. kirkian thänkir *(considerans)* swa manga stora godhgärninga som hon hawir ... fangit *Bo* 1. innärlica thänkia *(meditari de)* thera fatikdom. ödhmiukt oc väluilioghan godhlek *ib* 6. här skalt thw ... thänkia tronna ok böninna dygdh *ib* 150. at thu maghe vara lidhugh ok vakir at akta oc thänkia oc vndirsta the hemelico thingin som forega swa som siälua pinona *ib* 163. *ib* 179. *Bir* 1: 26, 3: 144. *Lg* 44, 3: 70. jac thänkte idhkelica the hälgho script i mino hiärta *KL* 226. thänkia gudz ordh *ib.* maria gömde al tesse ordh tänkiande them j sina hiertha *MP* 1: 24. thätta oc tholkit mera thässo likt mat thu thänkia *(meditari)* af piltenom ihesu *Bo* 15. — *med dat.* hon ... vande sik til at thänkia gudz pinom *Su* 383. — *tänka, tänka efter, eftersinna, öfverväga.* nar han saa the scriptena ok thänkte mz sik *(secum deliberaret) Bir* 1: 215. konung malnrit tha thänkte mz sik ok mälte til hertugh fräderik *Fr* 641. — *tänka (på), taga i öfvervägande. med prep.* a. thänkin ... bäter a thässa sak *Al* 1390. darius thänkte diwplik a hwru thz matte wara swa *ib* 1399. — *med prep.* til. hwath i kwnna tenkya then erich larenson til for syth wmak, ther maa i tenka til *BSH* 4: 296 (1501). — *tänka på, betänka, besinna, komma i håg.* skulo the ... thänkia oc minnas henna hämpd *MB* 1: 194. thänk iw thz som wardha skal *Al* 3569. — *med gen.* hon theynkte thes wel ok forstodh ath alt thet got som menniskian hawer her i jordrike, thet hawer hon aff gudz nadh *SD NS* 1: 435 (1405). — *med ack. och inf.* änglane skodha han mz alle vyrdhning. thänkiande sin gudh oc sin herra ... hawa sik swa ödhmiukat *Bo* 52. — *åtföljdt af en sats inledd af* at *el. i hvilken detta inledningsord kan underförstås.* thänkyände ... at þen som mykit hawer aaf gudhi ... är mykit ... plictugher. guþi aff þy til heþers ... at varä *SD* 5: 561 (1346). thänkiom ... at han hawir alt thätta giort os til lärdom *Bo* 11. skal abbatissan altid tänkia, at hon haffwir takit wppa sik siäla styrsl *Bir* 5: 22. huru litet konungen thienkia wil at aller owilia war giffuen til *RK* 2: 1905. swa litet wille han thienkia sins herra dechtingen burdhe hanom ey krenkia *ib s.* 345. — *åtföljdt af en indirekt frågesats.* skulom wi ... thiänkia hwilkit himerike är, fram fore iordhrike, hwilkith folk ther är fore os *MB* 1: 400. nw ma man oc thänkia hwat var herra ihesus giordhe i dagh *Bo* 220. skudha nu oc thänk granlica hwat som här six *ib* 10. skalt thw thänkia. hwru varfrw hafdhe sik badhe i hugnadh ok dröuilsom *ib.* thänk ... här aatuaktelica hwat stoor hans godhlekir var *ib* 220. hwar en gudhz thiänista man skal thänkkia i sino hiärta i hwru mykit ilt han komber än han korra älla dele wm iordhrikis thing *Ber* 130. — *med prep.* a (up a). *i förbindelse med en följ. sats.* thänk a hwath ther äpter skeer *Al* 3567. thenekiandes *(för* thenckiandes*)* wpa at alt forgaar *BYH* 1: 173 (1369, *gammal afskr.*). jak ... hawer theynkt oppa ath thenna werldenen er omatana falsk *SD NS* 2: 116 (1409). **2)** *tänka (på), sörja (för). med prep.* til. thik bör thänkia til thiin landz *Al* 1387. **3)** *tänka på, bry sig om.* then som korsfästir pinas i döthenom aktar ey värzlika ägho oc thänkir ey siin lustilse *KL* 256. **4)** *tänka, med tanken fatta, föreställa sig, göra sig en föreställning om.* gudhlik natwra är ower alt thz, ther nakar creatura ma thänkia eller vnderstanda *MB* 1: 491. thw skalt föra hona til hwilo hulka ey formogho öghon at see älla öra at höra oc ey siälin thänkia mädhan hon är j kötino *Bir* 3: 112. **5)** *tänka, undra. med sats inledd af indirekt frågeord.* tha hon hördhe hans röst. tha wardh hon räd. oc thänkte mz sik hwilkin the helsan war *Lg* 32. thänkia the mz sik oc taladho hurw thz ma wardha *MB* 1: 195. **6)** *tänka, uttänka el. uppgöra planen till.* hans *(kon. Eriks)* broder het hertugh abel han gaff sith rad ok vilia ther tell thz man honom nidh i slää sänkte ve ward honom at han thz tenkte *RK* 1: 573. **7)** *tänka, inse, förstå.* kunne wij ... tänkia och vndersta, at här äpter thenne dagh, hans n(ade)s breff, insigle och ordh osz intet mehre här äpter holler *BtRK* 372 (1501). **8)** *tänka, tro, föreställa sig, antaga.* hon ... thänker ... at thz barn monde wara aff hebreiskum barnom *MB* 1: 278. the ... som aldre wända för ater aff syndom, än the thänkia *(Cod. B* vänta 556*)* at aat är komith ytersta daghenom *ib* 317. hwi monde han thiänkia, at en stadher ware bätre ther til, än annar *ib* 416. tha thänkto the ... at swa som gudh hafdhe för giwith sin doom mz watne ... swa munde oc gudh nw hawa giwith sin dom mz rödhom elde ower alt mankönith *ib* 195. mondo the thänkia at iämskyld war ewa adame som the waaro sinom fadher *ib.* varfru oc apostoli sagho ther vppa. ok vm thik swa thäkkis mat thu thänkia at the hulpo thöm *Bo* 220. — *med gen.* the ... thänkia thäs at han talar enkte om thz, for thy at han är gamal *MB* 1: 195. — *tänka, tro, vänta.* the ... thänkia idher finna thäre *Iv* 869. *ib* 883. tha thienkte palle sculle *(att han skulle)* dödhen lijdha *RK* 2: 1376. — *tro, anse.* alle þänkto þät vara skäl *Bu* 144. han thänkte sik badhe wara gudh oc konung *Lg* 34. han thänkir thän dagh ey koma ma, thz han ma sik vidh hina skilia *Fl* 1139. — *anse sig, tro sig.* foor venande bort at han var vunnin som thenkte annan haua vunnit *Bil* 213. **9)** *förmoda, ana, misstänka. opers. med ack.* är thz sa som mik tänker *(mik grunar)*. tha haffuer iak her mist min frende *Di* 197. **10)** *tänka, hafva för tankarna, hafva för afsigt, ämna. med följ. inf.* natwrlika thänker hwar fadher oc modher födha son *MB* 1: 84. jak hafdhe ... thänkt, mykilika at hedhra thik *ib* 416. aff thy thänkir iak äkke mera sighia *Bo* 163. han thänker then stadhin at häria *Al* 969. *ib* 620, 1417. *MB* 1: 271. *Bo* 54. *Bir* 4: 19.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— *i supinum med följ. supinum.* haffde han . . . tänkt lwpit gönom watnet *Lg* 3: 702. — *tänka, hafva för tankarna, tillämna. med ack.* — *pass.* födhes opta dotter ther son war thänkter *MB* 1: 84. — *tilltänka, tillämna.* gudh ränte thik thänktan hedher *MB* 1: 416. the obrygdhilsen ok skamin som ouinini thänkia *(intendunt)* honum *Bir* 3: 131. gudh later margha genwärdho sinom winom til koma i iordhrike, oc tho aldre vtan han thänker them meer äro i himerike *MB* 1: 252. the himerikis ära han hawer iättath oc thänkt os *ib* 462. *ib* 51, 253. *Al* 1061. *RK* 3: 2400. — *tänka sig, ämna sig.* tijth hade iak tänkt *MD* 171. **11)** *utse, bestämma (ngn åt ngn).* hon är the thu hawer thänkt mins herra son *(ipsa est quam præparasti servo tuo Isaac)* *MB* 1: 204. — *bestämma (ngn till ngt).* hwru war herra thänkte hälgha män ewerdhelika til himerike *MB* 1: 449. *ib* 348. — **þänkia sik,** **1)** *betänka sig, tänka sig för.* än iak rätteligha thänker mik *Iv* 583. ädhle herra thänkin idher *ib* 3997. thänk thik bäter *Al* 1428. thänk thik ginom . . . hwru thu komber hingath swa at thu aff os ey skadha fa *ib* 4692. alexander thänkte ey länge sik *ib* 7531. — *tänka (på), besinna sig (med afseende på), taga under öfvervägande. med prep.* um. sighis hänne *(som söker inträde i orden)* kom ater til os äpte tree manedhe oc thär j mällan viliom vi thänkia oss om thik *VKR* 62. *Bir* 4: 16. thw suaradhe at thu ville thänkia thik vm han *ib* 3: 111. vi viliom thänkia os vm thetta *(deliberare super hoc)* *ib.* vil iak . . . thänkia mik vm thina bön *ib* 50. **2)** *tänka sig, vänta sig.* hon thänkte sik alt längre fara för än hon vordhe thäs vara *Iv* 5563. thänkir sik ginstan dö skolande *KL* 256. **3)** *tänka sig, ämna sig.* han haffde sik tencth til jherusalem *MD* 359. hwart haffuer tw tänkt tik *Di* 125. — *refl.* **thänkias,** **1)** *tänka sig, tro sig?* han thänktis ther aff wara godh *Al* 1404. **2)** *tro sig, vänta sig.* han thänktis ther mz skula winna at alexander war halfwo minna *Al* 5325. **3)** = **þäkkias 2.** mik thänkis wäl all thiin gärdh *Al* 461. — **thänkia at,** *tänka efter, eftersinna.* än man thänker görla aat *MB* 1: 123. — **thänkia til,** **1)** *tänka på, draga försorg.* ath i wylle tenkkya til om nogra byssor . . . och then mesta pyl och pwlwer i kwnne aff stadh komma *BSH* 4: 296 (1501). **2)** *ihågkomma med ersättning.* hwath i kwnna tenkya then erich larenson til for syth wmak, ther maa i tenka til *BSH* 4: 296 (1501). — *Jfr* **tilthänkia.** — **thänkia sik um,** *tänka sig för, tänka efter.* ville . . . thu rättelica thänkia thik vm *Bo* 52. — *betänka sig, besinna sig.* bödh hanum lifs frest at thänkia sik om ok widh radhe taka *Bil* 246. — *betänka, besinna.* iac thok thänkia mik vm at thz var änkte vtan drafwil at sköta sliko fawitzsko *Bil* 598. — *Jfr* **umthänkia.** — *Jfr* **ater-, be-, for-, ful-, ivir-, mis-, umkring-, up-thänkia,** *äfvensom* **aþänkiande, o-, sam-thänkter.**

thänkiande, *n.* *Jfr* **forthänkiande.**

thänkiande värdher, *adj. tänkvärd, värd eftertanke.* nw är thänkiande wärt, at hwilkin likame skal thiäna siälinne til thäskyns syslo, han skal wara blandadher aff allom försto fyra likamom *MB* 1: 43; *jfr* **athyggio värdher.**

thänkilse (-else. tenkelsse. thankilse), *n. pl. och f.* [*Fdan.* thænkelse] **1)** *tänkande.* loktin hindra thänkilsen *(cogitationem)* *Ber* 232. thy at thäs *(hjärtats)* thänkilse änkte war wtan thanke hwilkin som samansatte mang thing af ängo *ib* 225. — *tanke.* nu skal hans hoop ok liiff ändas mz hans thankilsom *(cogitationibus)* oc girilsom *Bir* 2: 324. skalt thu . . . halda thiin likamliko sin aterlykt . . . for allom wärldzlikom girilsom ok thänkilsom *Su* 454. **2)** *betraktande, betraktelse.* at vars herra ihesu christi pino thänkilse skuli ey hindras älla forsumas *Bo* 163. minna pino aminnilse äller tänkilse skal ey skee rapleka äller hastelika *Su* 182. dödzens thänkkilse *Ber* 152. gudhz lagha thänkkilse *ib* 136. *Su* 5. *Lg* 3: 69, 70, 71, 72. leta roliken stadh til gudhlika böne ok thänkelse *Su* 454. *Ber* 220. thera handa thänkilse dughir til dröuilsanna ok frestilsanna tholimodh *Bo* 125. af allom thänkilsom liggir os mäst makt a thässom *ib* 171. alla thässa thänkilsinna frukt oc gagn *(fructus harum meditationum)* *ib* 55. vm iak äkke sighir ther nakron enkannelik thänkilse *(singulares meditationes)* *ib.* tholik wtthydhilse sta äkke alla stadz väl i bland thänkilsen *ib* 64. thz mat thu väl ledha til enna thänkilsa *(in unam meditationem)* *ib* 88. thätta är löghir daxins thänkilse af varefru *ib* 220. sancti bärnardhi thänkkilse *(meditationes)* *Ber* 199. **3)** *erinran, hågkomst.* thetta befälte mich engelke borgamestara inscriffua . . . i thenna stadz book til ewerdeligh tenkelsse *SJ* 275 (1459). — *Jfr* **a-, mis-thänkilse.**

thänkning, *f. tanke. Gers Frest* 45.

þänne (thenne. thetne (-**et-** *här återgifvande upplöst förkortning)* *SD NS* 1: 126 (1402). **thenna** *MB* 1: 388. **þanni** *VGL I Þ* 17. **thässin** *Gr* 299; *Bir* 4: 113, *(Dikt)* 243, 251. **tässen** *LfK* 140. *f.* **þässi** *VGL I J* 7: *pr.*, 15: *pr.*, 19: *pr.*; *UplL. Præf.* **thässe** *SML Conf.*; *Bil* 111; *MB* 1: 19, 493; *Bir* 4: *(Dikt)* 245, 246; *Iv* 5742, 5749; *Fr* 3195. **tässe** *MB* 2: 380. **þessi** *VGL II J* 15, 34, 44. **þesse** *Bu* 13. **thesse** *Bir* 1: 238; *MP* 1: 7. **thässin** *Bir* 4: *(Dikt)* 243; *Bo* 113; *Al* 4405. **thessin** *KL* 146; *Bir* 1: 238; *KS* 1 (1, 1); *ST* 293. **thässen** *BSH* 1: 188 (1386); *SD NS* 1: 108 (1402). **tässen** *Lg* 3: 278 *(på två st.)*, 279. **thessen** *Bir* 1: 238. **thässon** *Bo* 163. **tässon** *MP* 1: 6. **þässum** *VML I Kr* 5: 6, 11, *M* 13, 19. **thässom** *SD NS* 1: 668 (1407). **thessom** *ib* 2: 102 (1409). **þässa** *HelsL Ä* 16: 1. **þässä** *ib Kk* 1: 2. **thänne** *KL* 385. **thenne** *MP* 1: 6; *Fl* 2102. **thänna** *Lg* 45. **thenna** *FH* 4: 5 (1441); *ST* 5. **tenna** *LB* 3: 49. *n. (nom., ack.).* **þätta. thätta. þetta. thetta. þättä** *UplL Conf.* **thättä** *KL* 151. **þettä** *VGL II Dr* 8; *SD* 5: 160 (1343). **þatta** *VGL I FS rubr.* **þattä** *ib LR rubr.* **þäta** *Bir* 4: *(Avt)* 183. *ack. m.* **þänna** *ÖGL Vaþ* 1: *pr.*; *Bu* 13. **thänna** *Bir* 4: *(Dikt)* 234; *Bo* 33. **þännä** *SML B* 17: 6. **þenna** *SD* 6: 180 (1350). **thenna** *KL* 169; *MB* 1: 346; *MEG (red. A)* 57. **þennä** *BjR* 9: 1; *SD* 5: 562 (1346). **thenne** *MB* 1: 334. *f.* **þässa. thässa. thessa** *ST* 5. **þässä** *VGL I J* 2: 1, 2; *UplL Conf.*; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **þessä** *VGL II J* 2, 3; *UplL Præf.* **thässo** *SD NS* 1: 668 (1407). **þässin** *HelsL Ä* 4. **þänna** *Bu* 25, 507. **thänna** *Iv* 3288, 3333. **thännä** *Fr* 867. **thenna** *ST* 5. **thennä** *FH* 3: 59 (1445). **thenne**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Fl 73; Fr 3201; Va 47. dat. m. **þämma** ÖGL Vins 7: 5, B 22. **þämmä** UplL M 41: 1; BjR 6: pr, 1; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.). **themma** KS 52 (131, 56). **þässum** ÖGL ES 14: 1; UplL Conf., M 41: 1. **thässum** SML Conf. **thässom** Bo 163. **thessom** VGL II K 37 i var; KL 136; TB 80. **thennom** SD NS 1: 142 (1402, nyare afskr.), 421 (1405). **þänna** VML I B 45: 1; Bu 12, 28, 515. **thäna** VGL II K 52. **thenna** Su 343. f. **þässi** VGL I þ 13, IV 19: 1. **thässi** SML Conf. **þässe** ÖGL Kr 22; SML Kk 9: 1; VML I Kr 4: 2; Bu 12. **thässe** SML Conf.; KL 146; Bo 33; MB 1: 300, 347; Fl 1141; Al 2791. **tässe** Su 226. **þesse** VGL II Forn 1. **þessä** UplL Præf. **thässo** Bir 4: (Dikt) 237, 243. **tesso** MP 1: 36. **þässäri** UplL Præf. (i förbindelsen i upbyriän þässäri bok, hvarest sammanhanget dock kräfver gen. sing. f.). n. **þässu** VGL I G 9: 7, R 9: pr.; ÖGL B 39: pr.; UplL Conf.; SD 5: 376 (1344, nyare afskr.). **thässu** ib 1: 668 (1285, gammal afskr.). **þessu** VGL I J 7: pr., II R 20, J 15; SD 5: 562 (1346). **thässo** SML Conf.; BYH 1: 179 (1377); MB 1: 323. **tässo** FH 4: 5 (1441). **thesso** BYH 1: 183 (1379); MP 2: 169. **thisso** SD NS 1: 22 (1401), 162 (1402), 163. **thenno** SD 6: 6 (1348). gen. m. **þässa** Bu 12, 18, 24, 71. **thässa** MB 1: 106; Bir 4: (Dikt) 245. **thässä** KL 137. **thässins** ib 416. f. **þässa** Bu 10 (möjl. att fatta ss nom. sing. f.). **thässa** SML Conf.; Bir 4: (Dikt) 237, 243. **thessa** BYH 1: 182 (1378, gammal afskr.). **thässe** Bil 119. **tässe** MB 2: 368. **thässins** ib 369. **tässins** ib; Su 343. **thässens** MB 2: 368. **thessens** Su 25. **þänna** Bu 10. **thenne** Bil 119. n. **þässa** Bu 153. **thässa** BYH 1: 179 (1377); Bo 163; Bir 2: 220. **þässä** VGL IV 16: 12; UplL Conf. **þessä** SD 5: 568 (1346). **thässes** ib NS 1: 56 (1401). **thessis** ib 59 (1401). **thesses** LfK 221. **thässens** BYH 1: 185 (1380), 196 (1385); SD NS 1: 109 (1402). **tässins** Su 343. **thessins** SD NS 1: 29 (1401), 30 (1401). **tessins** MP 1: 111. **þässer** (måhända skriffel för **þässes**) SD 6: 149 (1349). pl. nom. m. **þässir** UplL Conf. **þessir** VGL II Forn 46. **þässi** ib III 46; ÖGL Ä 17. **thässi** SML Conf. **þessi** VGL II Add 2: 9. **þässe** ÖGL Dr 5: pr.; Bir 4: (Avt) 183. **thässe** MB 1: 183, 359. **tässe** FH 4: 6 (1441); MB 2: 344. **thesse** MP 2: 49. **þässä** UplL Kk 10. **thässo** SD NS 1: 70 (1401), 127 (1402). **thänne** MB 2: 344. **thenne** TB 77; PK 223. **thenna** LB 2: 71; Su 224; RK 3: (sista forts.) 5110, 5265. f. **þässä** VGL IV 19: 1. **thässa** MB 1: 236. **thessa** StadsL G 9: 2 i var. **thesse** KS 18 (45, 19). **thenna** StadsL G 9: 2, Ä 20; RK 3: (sista forts.) 5195. n. (nom., ack.). **þässi** VGL I FB 6: pr., II O 1: 13; SD 1: 668 (1285, gammal afskr.). **þessi** VGL I K 6, II O 1: 13, IV 12. **þässe** Bu 172, 529. **thässe** MB 1: 236, 359, 493; Bir 2: 196. **þassi** VGL I R 5: 6. **þässin** ÖGL Kr 13: 3, Eþs 1: pr. **thässin** SML Conf.; BYH 1: 179 (1377), 185 (1381, nyare afskr.); SD NS 1: 126 (1402); Bir 2: 196. **thässen** SD NS 1: 109 (1402). **þessin** BjR 14: pr. **thessin** BYH 1: 185 (1381, nyare afskr.); KL 146. **þessen** VGL II Add 11: 19. **tessen** MP 1: 71; PM 9. **þässän** SD 5: 478 (1345, nyare afskr.). **thässan** ib NS 1: 108 (1402). **þässon** VML II Kr 2: 1, 25, þg 5 i var.; SD 5: 376 (1344, nyare afskr.), 377. **thässon** ib NS 1: 674 (1407, på två st.); Bo 187, 226. **tässon** KS 78 (192, 85). **thesson** SD NS 1: 210 (1403). **þessön** VML II Kr 25 i var. **þässom** ib 12: 2, Kg 1: pr., þg 5. **thässom** SD NS 1: 97 (1402), 98. **tässom** ib 31 (1401). **thessom** SD 2: 433. **tessom** ib 5: 230 (sl. af 1400-talet). **þässum** VML I Eþs 1: pr., G 2, 11: pr., þg 1: 1, 11, 13: pr. **þessu** VGL II O 3. **tässo** SD NS 1: 31 (1401). **thessa** MP 1: 71. **tessa** KS 76 (186, 83). **þänni** SML Kg 12: 3. **þänne** ib Conf.; Bu 182. **thenne** Va 47; RK 3: (sista forts.) 5893. **thänna** MB 2: 368. **tänna** SD NS 1: 31 (1401, på två st.). **thenna** BYH 1: 178 (1377). **thetna** (-et- återgifvande upplöst förkortning) SD NS 1: 126 (1402), 127 (1402). ack. m. **þässa** ÖGL Kr 10: pr. **þässä** SD 5: 480 (1345, nyare afskr.). **thässä** KL 141. **thessa** ib. **þessä** VGL II Forn 32, Add 2: 9. **þässe** SML Kk 7: 1. **thässe** MB 1: 334. **thenna** Su 226. **thennä** FH 3: 59 (1445). f. **thessa** SD NS 1: 642 (1407). **tessa** LB 3: 49. dat. **þämma** VGL II K 54 i var., 72: 4; ÖGL G 14: 1, R ind. 23; SML J 4: 1 i var.; VML I Kr 4: pr., 6: 2, þg 7: 1, II Kr 3, 9, B 23: 3, þg 5. **þämmä** VGL I Br 3, IV 16: 7; UplL Præf., M 4, 44: 1, þ 11: pr. **þemma** VML II Kr 24: 9. **þemmä** VGL II Forn 46, Add 3: 1. **þässum** ib I Br 3, II Forn 46 i var., Add 3: 1 i var.; ÖGL Ä 6: 2, 10: 2, 3; UplL Conf.; SML Prol., þg 11: pr. **thässum** VGL II K 54. **þessum** ib Add 11: 16. **þässom** SD 5: 479 (1345, nyare afskr.). **thässom** Bo 163. **tässom** MB 1: (Cod. B) 527. **thessom** StadsL Kg 12: 4; Bil 916. **tessom** MP 1: 78. **thännom** BYH 1: 178 (1377); MP 2: 49. **þänna** SD 5: 293 (1344); Bu 153; Bir 4: (Avt) 181. **thänna** Bil 854; Bir 5: 83; StadsL Kg 12: 4 i var. **þännä** VGL II Forn 46 i var.; SML J 4: 1, þg 11: pr. **thenna** MB 1: 173; TB 78. **þänne** VML II þg 5 i var. **thenne** MP 1: 71. gen. **thässa** KL 141: Bo 157; MB 1: 434. **þässä** UplL Conf. **tässe** FH 4: 6 (1441). **thennä** ib 3: 59 (1445)), pron. [Isl. þessi] L. denne. a) med syftning på ngt i rummet el. tiden närvarande. adjektivt. se min fru þänna palm quist förþe iak þik aff paradis Bu 13. þänna paradis palm skalt þu föra firi mino like ib. frither wäri mäþ husi thässu SD 1: 668 (1285, gammal afskr.). magnus met gudz nath. sweä kononger ok götä. sändir allum þeem þässi bref seä ok hörä guzdrotens qwädiu ok sinä ib. til staþfestilse þessä testamentz ib 5: 568 (1346). här mz ändas thässe sagha Fr 3195. huru var fru for af þänna heme tel himirikis Bu 12. han tapar þässa lifs dygþ ok himirikiz äru ib 153. fra þöm dagh. wi til kronunnä i swerike forman waldoms. til þennä dagh SD 5: 562 (1346). blifuin hos mik thännä nat Fr 867. for thessa dagha var en som heet theodas KL 141. ther til swarom wi swa i thetta sin MB 1: 408. thesse ytersto ärfuodhadho ey vtan en tima MP 2: 49. en klä[r]kar krankar ok skör tel sin limnaþ . . . han sa ii symne sik ledan firi guz dom . . . ok hörþe guþ tala tel ängla . . . huat dom vilin ii giua þänna manne. som mykit ilt hauar giort Bu 28. han bant thässa fruo ij här se Fr 1121. thenne bok ther ij här höra henne lot kesar otte göra ib 3201. thässe män som her nw boa i landino MB 1: 183. — med följ. subst. i best. form. thässe scrifftin budhar thik bradh-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

lika gudz hämpd *MB* 1: 19. hon smordhe min licamma mz thässom smörilsomen. ok thässon smörilsen är for the som hon skulle göra mik nar iak iordhas *Bo* 163. hwi scodhin j os som vi hafdhom gifuit thessom mannenom gang mz varo makt ällä valde *KL* 136. — *substantivt.* thenne är j nidhirfal satthir ondom ok otronom *MP* 1: 37. min modhir war een fatik qwinna . . . hon bar aldregh swa godh klädhe som thessin bär *ST* 293. thänne som kläddhe äru j hwit clädhe, hwilke äru the *MB* 2: 344. — *i motsättning till* hin. mynnes jder nakot aff hatwna leek . . . thenne er ey bätre än hin *RK* 1: 3866. — *n. detta. mera allmänt påpekande.* tha . . . iohannes baptista fik see han. teknadhe han aat honom mz fingreno sighiande. seen gudz lamb . . . thätta är thän owir hulkin iak saa hwilas thän hälgha anda. nar iak han döpte *Bo* 53. thetta är idhur modhir *ST* 292. *ib* 293. *KL* 93. — *det närvarande, närvarande stund el. dag.* i þätta, *för närvarande.* mädhan wy ey häradhz incigl i thetta hafwom *SD NS* 1: 623 (1407). — innan þätta ok (*Jfr Mnt.* tuschen dit unde), *under tiden från denna dag och till, mellan denna dag och, inom, före; jfr* **innan III 4.** hwar man . . . skal hänne ena marck swenska pänninga gifwa oc vtgöra innan thetta oc fastogang nw näst komande *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). thessa fornempda hvndradha marker tilbinder iak mik . . . ath gälda . . . innan thetta ok kyndelmesso dagh, nw näást komande är *SD NS* 1: 642 (1407). at iak . . . scal . . . herra jönese . . . atergielda innan thetta oc eet aar här nest epter komande the xl marc *ib* 2: 134 (1409). *ib* 1: 484 (1405), 2: 187 (1409). *BYH* 1: 196 (1385). *BSH* 1: 192 (1387). — til þässa, *hittills.* suasom thu styrdhe hona til thässa (*usque modo*), sua skal jak nu styra hänne *Bir* 2: 220. *b) med afseende på ngt af den föregående framställningen kändt el. i det föregående omtaladt: denne, nämde, nyssnämde. adjektivt.* en klärkar vare fru giärna þiänande. han las hänne daghleka tel heþar . . . gaude dei genitrix . . . þänne klärkar fik i sinne banasot dighar räzl vm sina sial *Bu* 18. fyra vädhir stridho j stora hafuino . . . thessa fyra vädhir äru fyra syndir *MP* 1: 71. alle thässe fughla skulo idher thykkia onatwrlik mantz födha *MB* 1: 359. hwar sum thät wardþir pröuat. at þerrä handa samband är bundin . . . tha sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ. ok leggi theem ewärdþlikä wtläghä . . . än tha än þe äru röghþir. oc är eig sanpröuat til. oc eingti vtan man iäuar vm þeem. the skulu egh þässa plikt vp bära *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). kyäres ey sum för är sakt, þa jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ oc ogild *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). scal war lensman . . . þässä brutäpäningä vpp takä . . . þänni sami war lensman ma loflekä obuþin komä þolik mal forsökyä *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). thil thässes ärendes ythermera wisso *ib NS* 1: 56 (1401). iak . . . hafuer salt . . . herra henrike, ärkebiscope i vpsalum . . . siw örtughland iordh i siokarlaby . . . oc affhänder iak mik . . . oc tileghnar forscrifna ärkebiscopenom thässan siw örtughland iordh *ib* 108 (1402). ware thet swa at thässen iordh honum . . . meth rät oc landzlaghum aff ginge *ib.* wm han thässom forenämpda gotz ater lösä *ib* 98 (1402). thänna här bescrifning war först giordh j betleem *Lg* 45; *se vidare* **här 5.** hafua skörlifnadz mäniskior orenlikhetz huxilse ord ok gärningha mot thenne trem sigir var herra . . . tessen try ting hata min siäl *MP* 1: 71. thenna alla syntos haffua som eth skiwl for sith änlite *Su* 224. wiltu ey haffuat tessa leedh *RK* 1: 188. all thässe thing som nw äro optald, oc thyd, the tekna os siälwan ihesum christum *MB* 1: 493. — *med följ. subst. i best. form.* fämta budordh är thu skalt ey dräpa . . . oc forbiudz i thesso budordheno at dräpa sins iämcristins siäl mz ondo eptedöme *MP* 2: 169. thätta är nw at sinne öfrit sakt af thässe dygdhinne *Bo* 33. hawi . . . en godhan vilia . . . ok tha skal thänne vilin räknas honom fore gerningena *Bir* 1: 239. är thänne säghnin (*motsv. ställe MB* 2: 380: tässe sägn) fals ok hadhuetilse *KL* 385. til witnisbyrdh thessa gafuonna sätia the samw herra oc godhe män siin incighle for thetta breff *BYH* 1: 182 (1378, *gammal afskr.*). thenna posana skulu alle bindas vti j [1] snöre hwar posen sigh *LB* 2: 71. stötis ganskans wäl all tessen tinghen *PM* 9. thenne foresagde känneswennen *Su* 224. tässo fornämpda godzen *SD NS* 1: 31 (1401). tänna godzen *ib.* — *i motsättning till* hin *el.* annar. thotte honum at siw faghra köör oc fulfeta föddos op aff waato lande oc andra siw köör fluto op aff flodhinne fwla oc maghra . . . oc syntis honum, at thässa siw riwo oc aato the andra siw som feta oc faghra waaro *MB* 1: 236. synis honum at siw ax wäxa aff enom halm full mz korn oc fagher oc annor siw ax syntis honum fordärfwath aff ilwädhre, oc thotte honum at thässe siw ax aato alla the andra (*Cod. B* hinna 550) siw axa fäghrind *ib.* thässe thry (ɔ: märkelik thing) swara hinom androm threm som waro i wästro rwmeno, oc thydha the samo thing, som hin thyddo *ib* 492. — *substantivt.* thänne vtgöt vatn gönom vindogha owir christi brudh *Bir* 2: 219. thänne som nw är sakt aff var marskalk *ib* 74. — *i motsättning till* hin. wäghi . . . mannin granlika j sino samuiti andelika gerning ok likamlika thy at thessen (*illud*) ledhe til hymerikis oc hin (*istud*) til wärldinna thessin til äwerdhelikit liiff vtan pino. hin til mykin dröuilse mz pino *Bir* 1: 238. *MB* 1: 492. *Se vidare under* **hin 1.** — *n. detta, det som nu är sagdt, det nu nämda.* wilium . . . at thätta hallis egh iuir eet land at eno. utan iuir all þy iuir vart riki är *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þer til at thettä se fult oc fast *ib* 5: 293 (1344). thätta äru gudhelikin ordh *KL* 416. thätta är nw at sinne öfrit sakt af thässe dygdhinne *Bo* 33. gudh aff himpnom gaff thinom fadherfadher rike, oc fore thy at han kändis ey widh gudh först, tha gaff han honum äta gräs som oxa, til han kändis widh gudh thetta wiste thu wäl *MB* 1: 19. thetta skedhe iij hundradha aar äptir wars herra byrdh *ST* 296. til thässens mere wisso oc stadfästilse *BYH* 1: 196 (1385). *c) med afseende på ngt i det följande omtaladt: denne, följande. adjektivt.* sangren gik ivir þänna latins vers cantemus domino . . . þät þyþer a vart mal vm þänna mato. siungum guþi *Bu* 25. kallade han til gudz man, ok sagdhe til hans mz thänna ordhom *Bil* 854. thässe fughla äre idher forbudhne griiper oc örn . . . oc alt thz fughla kön som fyra fötir hawer *MB* 1: 359. birger jerl . . . swarade . . . tessa lund *RK* 1: 192. systrana magho ey äta ällir drikka j androm stadhom,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wtan j thänna twem, som är conuentz stuffuan oc siwka husit *Bir* 5: 83. jach ... kennis ... mich haua giuit minne ... hwsfru ... til morghongauo thesson miin godhz, swa som eet marcerland jordh i stenstadhum ... oc tolf öresland jordh i korsta *SD NS* 1: 210 (1403). þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu ... þo med þänna skiälum. at iäc skal haua thettä sama goz j minä lifdaghä. oc domkirkiän j strengnes scal lösä thiughu markär penningä viþ bröþrenä ther samastaþ *SD* 5: 293 (1344). — *med följ. subst. i best. form.* min gardh sandha oc thässin thorpin ther wnder liggia rönäs, allathorp ... oc marchathorp i asby sokn *BYH* 1: 185 (1381, *nyare afskr.*). — *substantivt.* hon (ɔ: annar höghtidh sancti petri) är skipadh for fira saki sculd: första är thässe *Bil* 111. scriptin som han laas, var thessin *KL* 146. thässe äre the diwr som israels sönir magho äta *MB* 1: 359. theer jak nw hanom then andra wäghin hallir han hanom, tha skal han än warda säl, oc thässin är then wäghin, thz han fari til högxsta biscopin *Bir* 4: 113. san forfall, swa som þässän oc ängen annur at antiggia han vtrikes är ... häller ligger a sotäsyängh *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *n. detta, det som nu följer.* er þetta förste broþur luttar wllaui oc rötne ... oc löppanäs ... oc karlsþorp oc þetta er war willi, at war son pätar bondde fa þenna sama luttin *SD* 6: 180 (1350).

þär (þer. ther. þar *VGL I A* 21: 2, *G* 6: *pr.*, *þ* 19: *pr.*, *III* 63, 142. **thar** *MD* 61, 62 *(på tre st.)*, 63 *(på fyra st.) o. s. v. (norvagiserande).* **dar** *BSH* 5: 568 (1517, *på tre st.; från Norrland*). **dhär** *ib* 514 (1512), 515. **där** *ib* 514. **dher** *ib* 4: 276 (1501), 5: 515 (1512). **der** *ib.* **deer** *ib* 557 (1516). **thäre** *(i rimsl.) Fl* 507, 565, 772, 833 *o. s. v.*; *Iv* 294, 437, 589, 2372; *Fr* 2725, 2731, 2764; *RK* 1: 1820. **thärä** *Fl* 691; *Fr* 2744. **there** *Fl* 825**)**, *adv., konj. och pron.* [*Isl.* þar. *Fnor.* þær, þer] *L.*

A) adv. **1)** *der, der borta.* ther komma ij [2]; then enä rider, then andra gar *Va* 30. — *der, på det stället, på nämda ställe, i den trakten, i det landet.* giwum wi ... til altarä sanctorum olaui et erici þry par altarä kläþe ... oc þer scal sighiäs en mässä af þöm baþum i hwarri viku *SD* 5: 565 (1346). far ... niþir ii diupt häluite ok bli(ff) þär tel doma dagh *Bu* 20. bituricas hete en staþar þär timde þät här sk[r]iuas *ib* 22. han ... for atar ii sama klostar. ok gaf sik þär i guz þiänist *ib* 24. sanctus jacobus ... for aff iudha lande til yspaniam at predica: ok gat ther litit gaghn giort thy at folkit wår ther mykit hart *Bil* 163. a norra malm thz kloster staar ok haffuer ther standit markt aar *RK* 1: 1185. han gik ... til kirkio som tha kalladhis synagoga oc var ther länge a sinom bönom *Bo* 29. han wilde eentidh gaa til een lund, ther waro lösa qwinnor *ST* 293. huath man sigher aff roland han giordhe ey mera mz sinne hand a runzefal tha han var thär än herra iwan giordhe här *Iv* 2353. vi ärum kompana iak ok han, halfft är hans thz iak hafuer häre ok halfft är thz mit han hafuer thäre *Fl* 772. — *med en följande rumsbestämning.* thet han ... wnga herra päthers porsa mödherne j ölande. huar thet hälzt thär j landeno ligger. wnder mic laghdhe *BYH* 1: 178 (1377). the her niels boosons landboor göres fast tredzsk ther i stägeholms län *BSH* 4: 293 (1501). *Jfr* **2.** — *sammanfattande el. återtagande.* thär sum många manna samquämdur er, ther wil huar filghia ok främia wilia sinom *KS* 5 (10, 5). ther mykit goz lifnar ther är thräta mellan arwana *Lg* 3: 235. *ST* 5. mällom nyo ok swärta aa ther ville the at husit skulle staa *RK* 1: 1473. vpa then graff ther stod en gardh *ib* 1546. — *med följ. rel. partikel.* thär sum många manna samquämdur er *KS* 5 (10, 5). thär quällas ey som quinnor drikka *GO* 1030. *Bil* 848. — *med följ. rel. partikel underförstådd: der, der hvarest.* til at matä coster se thär þe farä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). brast up än kälda vällande þär iorþen var þörrast *Bu* 71. riddaren stoþ vp gratande. þär han la for hänna fotom *ib* 20. andreas ... þriþä appostolus. þär þe tälias i letania *ib* 133. ther thit liggiande fää är, ther är oc thit hiärta *ST* 5. ther mykit goz lifnar ther är thräta mellan arwana *Lg* 3: 235. *Jfr* **7.** — þär ok hvar, *der och hvar, här och der.* the barnen som ä ther oc hwar oppa gatwnne dödhe lagho *Lg* 3: 647. *HSH* 20: 203 (1507). — här ok thär, *här och der.* een höffuidzskir saal ... skal qwämmelika til redhas mz ... qwämmelikom stolom, här oc ther *Bir* 5: 83. **2)** *i början af en sats, vid opersonl. konstruktion el. då vid inverterad ordföljd subjektet kommer efter predikatet; i sht när en rums- el. tidsbestämning följer: det, der.* ther standa ... gönom hiärtat twe thorna *Bir* 2: 266. ther ligger en riddare fangin j tornet *Va* 31. ther är nw j samma stadhenom byght en kirkia *Lg* 67. ther war oppa slotthet en höuitzsman *ib* 3: 33. om ther bliffwer swlme bak örat *LB* 7: 211. ther war ey lankt mellon thz han swor ok han wt aff rikit foor *RK* 1: 2860. sidhan ther qwäldadhis, tha fiöll mykin räddoghe ower abram *MB* 1: 183. dhär skal enghen beuisa migh vt offwer, ath jak haffuer i noghen motthe fortiänttet *BSH* 5: 514 (1512). **3)** *dit.* mäþan iosep rede brullöps kost ii bäþleem sat maria ii nazareth i faþurs garþe: þär kom gabriel af himirichi tel hänna *Bu* 6. sculin j märkia hwar the läggia likit ok komin thär ather a morghen arla *Bil* 127. then fiärdha dagh the komo thäre *Fl* 565. bidher them alla koma thäre *Fr* 2725. — *med följ. rel. part. underförstådd: dit, dit som, dit hvarest.* sculu vare executores hundraþa män utsändä þer þe qwämelicäst gita a mot guþz owinum *SD* 5: 566 (1346). sende strax bud til blandamär ther han j tornet la *Va* 31. **4)** *der, vid det tillfället.* iak ätlaþe kununga ok härtogha biuþa tel þit bruþlöp. at gläþias þär viþ vrgho sang *Bu* 491. konung birgers bröllop waar ther epter jnnan thz tridhia aar j stokholm war tha mykin gläde ... ther war margen ärlik räkky ... ware ther gawion eller persefall the gato sik ey bäter skikkat konungsins baner war ther vtstikkat *RK* 1: 1392, 1395, 1397. *ib* 1406, 1408, 1410, 1416. — *då.* konungin swaradhe honum thäre *Fl* 507. — *då, då först.* ther *(deinde)* hördhos ordhin *Bir* 1: 253. **5)** *under sådana förhållanden.* han war swo myken kempe at allar kom han ther i striidh athan war nokon sin redder, oc war han offtä badhä i stridh oc i kamp. oc alltiidh fik han sigher *(hann er mikill hreystimaðr, at alldri kom han i sva mikla mannhættu, at hann mun hræðaz ... hann framdi opt orrostur ok einvigi ...*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

enn alldri kom hann þar til vigs at eigi hefir hann enn betra hlut) Di 1. **6)** *deraf, dertill, derpå.* j andre trappone skipas klärkiane at the varin suasom ängla j alle ödhmiukt . . . ok ther til tekn vighias klärkane til at vtälta dyäflanna *(in hujusmodi gradus signum constituuntur clerici ad expellendos dæmones) Bir* 2: 106. **7)** *rel. der, hvarest.* giwum wi klostrenu . . . þer vi baþin välyom varn läghurstaþ . . . all var goþz *SD* 5: 562 (1346). vpa then platz ther konungen hiolt *RK* 1: 1442. athergange gudz tiänista qwinna til siin stadh, thär hon förra stodh *Bir* 4: 21. wee er the riika . . . ther en pilther konung är *MD (S)* 242. thär hittas giärnt främi män ok turughe, thär the warda äradhe i godhom lönom *KS* 82 (202, 89). josep kunde huarghin komana in ther hon matte hafua haft sit mak *Lg* 46. war . . . her en mild thräta ther litit mz allo war til skiptis *ib* 3: 235. — *hvari.* noghat thet embete ther hon hafuir ärfuodhe oc thwang *VKR* 27. — *dit.* in ganga i guz mönstar: þär ensamen iuþa biscopar är in louat *Bu* 195. — *Jfr C* **1.** **8)** *i förening med följ. prep. el. adv. (som i denna förbindelse kan antaga betydelsen af prep.), oftast nyttjadt i samma betydelse som oblik kasus af pron.* þän *i demonstrativ betydelse; se nedan särskildt upptagna förbindelser med partikel, i hvilka partikeln kan följa omedelbart efter* þär *eller vara skild derifrån genom mellanstående ord; i förra fallet har förbindelsen mer eller mindre utpräglad karakter af sammansättning. Jfr C* **1.** — (ther *för* thet? ey haffuom wij ther optta hort at swenske män haffua sit fäderne i tyskland forgiort *RK* 1: *(Albr) s* 211.)

B) konj. **1)** *då, när (jfr A* **4**). *med relation till ett föregående subst. el. substantivt ord.* en tima þär iohannes prädicaþe *Bu* 156. til then dagh, ther alt landit är vnderwunnith *MB* 1: 423. vppa the nattena ther maria födde sin son *Lg* 66. alt til thenna daghin ther wi haffwom tik nw aterfangit *MB* 2: 394. swa langan tima leedh fra thy ther ysaac war födder oc til thz aar hans släkt war wäldigh ower thz hälgha land än myklo skämbre time war then ther the thiänto pinlika i egipto lande *ib* 1: 183. — *då, vid den tid el. det tillfälle då.* þär sanctus tomas prädicaþe viþ cesaream. teþes hanom var härra *Bu* 181. þär biskopar är a bönom mäþ goþo folke kumbar af himirike röst *ib* 5. þär þe huiltos entima a þöm väghenom vndi eno palm trä ok iumfrun var miok hungrogh þa böghþe sik trät tel hänna . . . sua länghe mön at sik mätta *ib* 71. *ib* 102. thänne vtgöt vatn gönom vindogha owir christi brudh ther *(cum)* hon gik at thrange gatune *Bir* 2: 219. the waro vngh ther han them gaff saman *RK* 1: 2428. thu sötlike kyste hans wiisdoms mwn thar thw swepte thin sötä sonn *MD* 62. — *då, i det att.* ther han menthe lösa lykkiona giordhe han kuwthen *PM* LXVI. **2)** *på, enär.* iak klädhe them ther the waro nakin *Bir* 1: 78; *jfr* **3.** **3)** *då deremot, medan, under det att, länge* lät gudh thzta land standa for mina sculd j fridhi: ther thz ware älla lango nidher sunkit til grunda for fula synde sculd *Bil* 210. han gik thör ok hans brodher ther alt rängde vm kringh thöm badha *ib* 793; *jfr* **4.** **4)** *då, då likväl, under det att, ehuru.* at man haldr sik firi gudhlikan ok ödhmiukan ok rätvisan i manna åsyn, ther han ey är suå i hiertano *KS* 36 (94, 39; *måhända har dock ordet i detta språkprof betydelsen: om*). jak skapadhe al thing ther ängin hafdhe aff mik nakat forskyllat *(nullorum præcedentibus meritis) Bir* 3: 465. födhes opta dotter ther son war thänkter *MB* 1: 84.

C) pron. rel. **1)** *som, hvilken.* baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). i þöm staþ oc tymä. þer vare executores fyri läggiä *ib* 5: 562 (1346). til þen altaren þer är bygder for þerrä syälä *ib* 565. vare executores þer framleþis skulu näfnäs i þessu brewe *ib* 562. giwum wi til varrä grift oc läghurstaþ. þer vara scal mit a gulwenu i korenom. vart goþz vgleem *ib.* rättä iuir hwarn þär bryter *ib* 639 (1347). tel annam: þär sat ii nazaret *Bu* 4. at þu gör aldregh noquorum men þär mik þiäna *ib* 20. herra ihesu christe ther mik skapadhe *Bil* 428. en är gudh, ther alt skop ok skapadhe *KS* 7 (16, 8). þin vikarius þär sittar i þinum staþ *Bir* 4: *(Avt)* 177. lypte pafen sins kärlex lusta fran allo *(för* allom*)* þem þingum þär äru liþande *ib* 179. at han ma þem at styra þär mot rätuisonne göra *ib.* gudhlik natwra är ower alt thz, ther nakar creatura maa thänkia *MB* 1: 491. et land ther heet ephesus *Lg* 38. j armum klutum swepte thu hann thar bade war gudh oc sanner mann *MD* 62. han gälle krop thär ey hawir koo *GO* 900. thz löne them gudh ther alt forma *Iv* 513. screffue vi hans nood aluarlighe til, som i funne i en copia ther vtaff, deer vi fingge her peder däkene *BSH* 5: 557 (1516). hon . . . bödh sik til alzskona thiänist ther honum kunne wara nyttogh *Lg* 3: 235. thu min brudh ther thesse thingh tees ok beuisas *Bir* 1: 77. — *efter en superl.* tha vardh iak var thän vänasta lund ther ä man mz öghon sa *Iv* 384. badhe päl ok baallakinna the rikasta ther man ma finna *Iv* 4140. han wildhe til honom fara in j frankarike thz ärligästä ther han kunde affstadh komma *Va* 4. — *med syftning på en föregående förbindelse med* þär *(i betydelse af oblik kasus af dem. pron.* þän*).* latin idher ther ey meer äpter thra ther ij kunnin aldre ater faa *Fr* 1368. os dugher ey ther äpter langa ther vi kunnum aldre ater fanga *ib* 1375. — *i förbindelse med en följ. prep. (skild från* þär *genom mellanstående ord och oftast ställd efter satsens verb).* sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). til lösn varrä gyäldä . . . þer wi hawum egh för vissu äller pant fyri satt *ib* 5: 562 (1346). giwum vi . . . hwarri kyrkiu þer wi hawum goþz i. i swerike baþe i köpstaþum oc swa vtan. þer vi hawum jus patronatus til. þre mark *ib* 565. ängo vndan takno, þy þär en goþer man ma sik med wäriä *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*). thän stadhin. ther sanctus franciscus förstt burdhe innan sinna fatika brödhra riddarscap *KL* 326. the kirkian. ther sanctus franciscus innan stodh a sinom bönom *ib* 327. läti sik lysta at þem staþenum, þär är i ald þarf *Bir* 4: *(Avt)* 179. frödhin skal inspringa j mit bryst ther han är vt aff *(de quo)* fostradhir *ib* 1: 61. hans besko ordh ther han sarghar mz andra *ib* 37. thänne min wärste owin ther iak nw sighir aff *ib* 51. dygdhanna fäghrind ther han skulle mik thäkkias mädhir *ib* 69. kirkian ther han är forman

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

fore *ib* 70. at jak swasom j kalzse lofwadhe honum at sta honum när j hans vidhirthorft ther han tok sik aff *(ex qua promissione)* dirwa *ib* 2: 334. nar jak skulle ... opfara til himerikis ther jak aldre borto aff var a guddomsins uäghna *ib* 105. starkaste ok fetasta plastir ther siuke aff rasklica mäktas oc vidhirfaas *ib* 3: 49. tw godh thing ther iak thol thom fore *ib* 90. til kyrkiodörinna ther systrana takas inaat *(för* in aat*)* *VKR* 26. meel henne j gen mz samma span ther hon thina gaffwor mädher wan *MD (S)* 295. skip ... ther the skullo sik mz ower föra *Al* 8752. — *i förbindelse med ett föregående* þän *mer el. mindre sammansmältande till ett enda relativuttryck.* gulfit är al[illegible]grafit i diupa brunna, þe þär ängin grun hafa *Bir* 4: *(Avt)* 178. af räfeno dryp *(för* drypa*)* bränne stens drupa, mz brännande elde, þe þär illa ryka *ib.* fyre mine vini fore mik standande þe þär än äru lifande *ib* 183. en är konunger oc wise i bisuerme hvariom, then ther rådher ok styre alt *KS* 7 (16, 8). ther vnder marge ädla wara the ther konungenom til hördo *RK* 1: 1400. vndan taknom twem landbom. them. thär jac hafwer nw minom syslomanne vnt oc länt *BYH* 1: 178 (1377). — *i förbindelse med* **hvar, hvilikin,** *se dessa ord.* **2)** *öfvergående till betydelsen: (så) att han (hon o. s. v.).* ängin thera *(af qvinnorna)* var swa riik ther helan kiortil hafdhe a sik *Iv* 4146. ängin keysar är swa snödh ther sik glädher aff annars dödh *Al* 3536.

I förbindelse med följ. partikel; jfr A **8.** — **þär a,** *adv. L.* **1)** *derpå (jfr* **a** *A* **I 1)**. kungör iak ... mik hawa hörth, seet oc a festo haldet vm the iordena, som joan grönunger salde jussa laurinsson ... oc thässo varo festemän, som thär ahioldo *(för* a hioldo*)* *SD NS* 1: 70 (1401). **2)** *dervid, der tillstädes (jfr* **a** *A* **I 3, 4)**. bedes iak hederlika manna insigle til witnesbyrdh före thetta breff, som thär aa oc öffuer waro *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). **3)** *derpå (jfr* **a** *A* **II 7)**. skal myätas hans ärwþi som han hawer þär a *(på jorden)* wart *SD* 5: 637 (1347). hon vndradhe ther aa *Bo* 7. — **þär af,** *adv. L.* **1)** *derifrån (jfr* **af** *A* **1)**. ät han vilde þär af fara *SD* 5: 637 (1347). claus lange the tha til sich kalla the badhe sich husit giffwa eller the wilde han ther af driffwa *RK* 2: *s.* 343. bättre är kampin än hoffwdet aff! then skalt thu jw besta; thu kant ey mz mindrä komma ther aff *Va* 37. **2)** *deraf, derifrån (jfr* **af** *A* **6)**. hogh han oppa resens laar ok högh ther aff eth storth stykke *Di* 293. **3)** *deraf (jfr* **af** *A* **8)**. ät ... nokor daghleken ärwþys man daghleken til berhsens. än þo ät han se löskyr man. ryþär þär ok sätyr vp hus. þa aghär han þär äghändenom äncte afraþ af giua *SD* 5: 637 (1347). hwat som þer gieldz aaf (ɔ: af förnäfndom landom oc jngyäldom) *ib* 567 (1346). liuandes vatn rindar vndan altarano. ok böte allom þöm siukom þär af drikar *Bu* 492. **4)** *deraf (jfr* **af** *A* **10)**. mit wt af karino flöt en vatnkälla vpfyllandis alla markana. ok swa at ther vardh af eet stort haaf *Gr* 299. badh them tagha thz trä som la owir thz fly som syloa heet. oc göra ther kors aff *Lg* 95. **5)** *deraf, på grund deraf, i följd deraf, af den anledningen (jfr* **af** *A* **11)**. haldar kerkian þär af *(med anledning af bebådelsen till Maria)* höghtiþ atunda daghen för än aprilis gangar in *Bu* 6. var han ther mykyt gladher aff, at människionna owin fik ther blygdh, som han för hafdhe mykyt vald *Bil* 848. thes optare iak syslomannom skipte. ty mera skadha hauer iak ther af *KS* 41 (107, 44). ey är han ther af *(ideo)* dömande *Bir* 1: 372. hans *(marskens)* godho män melto til honom ta om wj konnom fly thz swa ath erik och i komen til ordha j matthe än godhe venir worda ... swa lenghe the honom badho ath han sagde jach lather idher radha kan ther annars got aff *(näml. af Eriks och mitt sammanträffande)* wara jach wil thz och ey spara *RK* 2: 4224. wee er the riika ... ther en pilther konung är oc saa ther aff wnghä radha mädher *MD (S)* 242. **6)** *dermed (jfr* **af** *A* **13)**. alt thz goz hon ärfwa ma thz skal hon aff idher vntfa ok thiäna idher ther aff gärna *Iv* 5287. **7)** *deraf (jfr* **af** *A* **16)**. tag en yrth som heether twngx roth. stampa med myölk oc honagh och gör tz i ena kakw tz dräper mys oc sorkor, om the ätha ther aff *LB* 7: 153. askan aff tungxroth blandath mz watn dräper flwgur som dricka ther aff *ib.* **8)** *deraf, deribland (jfr* **af** *A* **17)**. haua the nakat eghit mot sine reghlo viliande ther mz thäkkias mik at the giua mik nakan deel ther aff *Bir* 3: 279. alt sit fädhirne ... salde hon. oc gaff thz i gudz hedhir fatiko folke. swa at hon ther af sik änkte atirgömde *KL* 331. hawer riddare äller swen barn äffter sik, et äller flere, är þär nokor son af *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **9)** *derom (jfr* **af** *A* **22)**. annur vara fru höghtiþ är siax vikum afte iula dagh: ok är äfte þy som var fru ofraþe sin son guþi som moysi lagh buþu. ok þär af sighar biblia *Bu* 8. *Bo* 49. *Lg* 36. wiste falantin ther enkte aff at phila war hans modher *Va* 32. — *Jfr C* **1.** — **þär a mot,** *adv. L.* **1)** *i gengäld derför; å sin sida; deremot (jfr* **a mot** *A* **3)**. huru mildelika ... han *(Gud)* hafdhe them j sinom dröfwilsom hulpit ok huru opta the hafdho han ther amot owirgifwit *ST* 11. **2)** *deremot, i strid deremot (jfr* **a mot** *A* **5)**. han viste väl huat gudh forbödh thom som vildo gaa til himerikis oc giordhe diärflica ther a mot *Bir* 2: 21. hwar thera *(för* ther a*)* moth gör *SO* 86. **3)** *deremot (jfr* **a mot** *A* **6)**. han *(djäfvulen)* ... giordhe henne mykyn wanda, ther aamoth wiste hon enga hielp *ST* 85. — **þär at,** *adv. L.* **1)** *dervid, tillstädes (jfr* **at** *A* **1)**. þo matte man þiggiä at e vare vin þär at *SR* 46. **2)** *dervid, med hänsyn dertill (jfr* **at** *A* **17)**. huat är ther aat *(hvad betyder det, hvad gör det)* wm naghor aff minom wtualdom winom kännir oc lidher nakra räddoga tanka kringom sik flyga oc ey them samtykkir *Su* 292. — *derom.* spurde en vitur man han ther åt, hvi han suå giorde *KS* 41 (107, 44). **3)** *deråt (jfr* **at** *A* **18)**. the sculle ther ey aath lee *RK* 3: 2109. **4)** *dermed (jfr* **at** *A* **18)**. thz staar alt til idhra nadhä ther at skulum vi nu lita *Iv* 5279. — *deraf, dermed (jfr* **at** *A* **18, 19)**. hwilkin som haffwir eth faghert kaar, oc sigher j thy wara alzstingx wäl luktandis yrther oc krydde hwar skal thz thro, ällir huat gangn och nytta är ther aat, wtan han laatir wp om them *Bir* 4: 49. **5)** *dertill (jfr* **at** *A* **19)**. sculu clostirsins ladhugaardh ... hws rwm oc mak wara saman wtj eno inlykke oc wari ther engin wtgaangir aat vtan allena eenn *VKR* 39. — *Jfr C* **1.** — **þär for (-firi. -fori.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

-fore. -fōre. -fōrre *RK* 2: 6721), *adv. L.* 1) *der framför (jfr* **for** *A* **I 1, II 1***)*. som han fram fore härin kom ther hiolt fore margher wäkter from *Al* 7862. lagho the alle qwar ther fore *(framför Falkenbergs slott) RK* 2: 1444. nar han komme ther före *(framför Kalmar) ib* 3: 272. **2)** *derför, deröfver (jfr* **for** *A* **I 9***)*. en riddare som födder war j appolij i en stadh som salerna heter, ther radde en jarll före som rodger het *Di* 1. **3)** *derför, fördenskull (jfr* **for** *A* **I 12***)*. at eingin hämd äller forsaat göris thär fore *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). en þriuin ridare ... reþ tel torneament. ok hörþe messo a väghenom ii eno clostre ... riddarin lyste þöm alla höra ok ingha lata. ok dualdes þär firi sua längge. at törneament var änt *Bu* 24. dighara naþe hauar guþ viþ iþar giort ... þär for skulin ii gärna tro ihesu christo *ib* 184. han hiolt thz örlogh i holtzte landa ther for komo manga svenska j wanda *RK* 2: 270. *ib* 6721. brotho danske thz her är sakth tha skulle vj [6] biscoppa haffua makt lysa them ther före j ban *ib* 1: *(sfgn) s.* 173. witi sik wara brutlighan j olydhno oc therfore näpsande *VKR* 33. thare abrahams fadher oc nachor the tiänto androm gudhom. ther före tok iak edhan fadher abraham aff mesopotanie landz ändhom *MB* 2: 63. **4)** *derför, deremot (jfr* **for** *A* **I 16***)*. uitis þät riddärä äller swenawapn. ok gita the egh wart sik þär fore *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **5)** *derför (jfr* **for** *A* **II 8***)*. skal myätas hans ärwþi som han hawer þär a *(på jorden)* wart. þär skal han giua hanum fult firi *SD* 5: 637 (1347). — *Jfr C* **1**. — **þär for at (þär fori-. ther fore-),** *konj. derför att, emedan (jfr* **þär for 3***)*. huat skuld skal iak bära þär fori. at iak prädica guþ eigh sua vilia som þu vilt *Bu* 188. ther fore at gudh älskadhe abels offer. tha hafdhe kain mykla awnd widh honum *Lg* 89. — **thär forinnan (ther för jnnan),** *adv.* **1)** *dessförinnan.* the ... satte thz sa j et lagh jn til petri aduincula dag om the ther forinnan ey vnsetting fa tha skulle the aff husit ga *RK* 2: 8845. huilken broder som sick achtet haffuer vtlendis ... tha är han plichtoch sin embetes olderman ... förest til sägia om nagat ther for innan vppa komma kan som hanom kan makt pa liggia *SO* 153. — *inom den tiden, under tiden.* interim, therforinnan *GU* 5. döö nokor pelagrim j skipeno ... är jngen ther aff frändommen, tha skal skiparen göma päningana til thes han kombir heem til pelegrimens släkth, äller bewara them j try aar, ok komber jngen ther för jnnan som spör äffther them päningommen, tha skal han giffwa them före hans syäl fatigho folke *PM* XIII. *SO* 145. **2)** *derunder, under den åldern.* lotb herodes dräpa j bethleems landz ändom margh sma barn twäggia aara gamul oc ther for innan *MB* 2: 377. — **thär forutan (-för wtan),** *adv. derutanför (jfr* **for utan I 1***)*. kom han vth mz sina men gynom thz gap som the hadhe brwtith a mwren ther för wtan stodh härtogh blodhelin *Di* 253. — **thär fran (-fra),** *adv.* **1)** *derifrån (jfr* **fran** *A* **1***)*. hwat karls egit war forden ther fra *RK* 2: 5837. rykte the thär fra *(näml. från slottet) ib* 1442. sidhan blestet ther lika fra *ib* 2256. **2)** *derifrån (jfr* **fran** *A* **2***)*. the slogho tha rytzane ther bort fran *RK* 1: 1561. **3)** *derifrån (jfr* **fran** *A* **3***)*. at huat wy göra skal blifua vid magt oc besegle oss alla et breff ther oppa vid heder oc äro ther aller fragaa *(för fra gaa) RK* 2: 5232. *ib* 5236. **4)** *derifrån (jfr* **fran** *A* **7***)*. är zabulons oc hans söners välles ände jntil sarith ... oc gaar wt til daberet oc vphögher sik moth jasie, oc ther fran gaar han frammeer til östra platzen *MB* 2: 50. — *Jfr* **thär i fran.** — **þär gen,** *adv. L.* — **þär genom,** *adv. L. derigenom (jfr* **genom** *A* **1***)*. foro the vppa thakit. oc fördho han ther nidhir ginom *Bo* 68. han ridher ... til thz bergh han for sik sa genom thorn ok thiokka qwista han kom ther genom mz fögha lista *Fr* 122. thz vindögha var ther ey swa stort thz han matte ther genom ridha *ib* 295. aff silke een särk hon hafdhe op a man hänna harund ther genom sa *ib* 2004. han hugger flores nu swa fast, thz fiärdha delin aff hans hiälme brast ok skar een deel aff hans haar, swa at blodhit ther genom gaar *Fl* 1867. *Jfr* **genom thär.** — **þär hos (-hoos. -hoss. -hooss),** *adv. L. derbredvid, i närheten (jfr* **hos 1, 2***)*. tha sagdhe folkith ther hos staar *Fl* 1868. heym thakkade ... alla the godemen ther hoss sato *Di* 86. te som äre ter hooss *LB* 7: 277. eet litith vindögha var a thz hws herra iwan satte sik ther hoos *Iv* 2106. atta fruor liggia ther när ij thz herbärghe ther hos stär *Fr* 2016. eeth fiskrii ther hoos liggiändes *SD NS* 1: 464 (1405). II gardha i byörnathorp oc en qwärn ther hos *ib* 2: 179 (1409). — **þär i,** *adv. L.* **1)** *deri (jfr* **i** *A* **I 1, II 1***)*. vart sylf kors. med ligno domini. scriwät annän väghin med latin. hwat hälghudoma þer mit i äru *SD* 5: 564 (1346). flögdhe han nidher j kallasta vatn oc stod ther j til tanna *Bil* 783. kyrkian er wään ok stoor ... ther er mykit folk i tha hon er full *RK* 1: 1195. skapadhe iak ... mannin mik til hedhirs jak gaff honom likama swa som andelikit mönstir ok ther j satte iak ok skapadhe siälina swa som faghran ängil *Bir* 1: 77. jnnan eth kloster thz heyter skoo ther badh han sik i leggia för än han doo *RK* 1: 64. **2)** *i detsamma, då (jfr* **i** *A* **I 5***)*. tha skipto hoffmennene sik ther j *RK* 1: 1557. **3)** *deri (jfr* **i** *A* **I 8***)*. hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk ... giällde aater skadhen ok aa XL marker till thräskiptes, ok hawe firigiort sinom egholutt ther i, än han war nokor *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **4)** *deri (jfr* **i** *A* **I 10***)*. her iwar ... leeth mangh skiip i siön ath häria ther i gör han ganska illa *RK* 3: 2782. **5)** *dermed, derigenom (jfr* **i** *A* **I 11***)*. han ... beddis ey gysle aff wesgötom för the smaheth han them ther j giorde slogo the honom j heell *PK* 235. — *Jfr C* **1**. — **thär i bland,** *adv. deribland, bland dem (jfr* **i bland** *A* **1***)*. tha församnade mildredus alle lerde men ... oc sporde om nogher war ther i bland som trona wille föra till thetta land *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. — **thär i fran (-fra),** *adv.* **1)** *derifrån (jfr* **i fran 2***)*. een borgh la ther ... skampt ij fra *Iv* 3801. **2)** *derom (jfr* **i fran 3***)*. hwath iak widher the käldo sa ther hafwer iak idher sakt i fra *Iv* 521. *ib* 4283, 4371. — *Jfr* **thär fran.** — **þär i mot,** *adv. L. Jfr* **thär mot.** — **þär i mällom (-mällan. -mellan),** *adv. L.* **1)** *deremellan (jfr*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

i mällom *A* **1)**. rödha hafwit ... hwilkit skildis ath oc stodh som twe mura fraan enom wägh mädhan the gingo ther j mellan *ST* 8. **2)** *under tiden, emellertid (jfr* **i mällom** *A* **2)**. ther i mällan hände at en qwinna som var i iomfruklostirsins thiänist afladhe barn *KL* 298. kom ater til oss äpte tree manedhe oc thär j mällan viliom vi thänkia oss om thik *VKR* 62. *Bir* 4: 16. — *Jfr* **thär mällom.** — **thär i mällom at (-mällan-),** *konj. under det att.* ther j mällan at min son gik til pinonna stadh tha slogho somlike han *Bir* 1: 30. — **thär in,** *adv.* **1)** *deri (jfr* **in,** *prep.* **1)**. alt thz ther är in *(näml. i verlden) Al* 1316. **2)** *ditin (jfr* **in,** *adv.)*. mange gingo ther ... in hulke som aldre komo i gen *Pa* 11. skal thet hus .. rent ok lustelikt innan wara, ty at månge koma ther in *KS* 41 (106, 44). the ridhä ther in myket könligä *Va* 33. *BSH* 4: 293 (1501). — **þär innan (-ynnan),** *adv. L.* **1)** *derinnanför (jfr* **innan** *B* **I 1)**. sidhen kommo the fram til en mur, och ther war innan myket folk, som ey gaffuo fatighe folke aff sith gotz *Pa (Tung)* 36. **2)** *dessförinnan (jfr* **innan** *B* **I 3)**. om natiuitatis marie ther neste skulde the gaa aff thz feste vten the ther ynnan vntsetting faa *RK* 2: 6222. — *under den tiden, under tiden.* hans likamma laa owan jordhen iij dagha och iij nätter; och ther jnnan toldhe hans siäl myklä pino *Pa (Tung)* 27. **3)** *deri (jfr* **innan** *B* **II 1)**. sidhen fooro the til en annan dall, och ther jnnan war myket mörker *Pa (Tung)* 29. manga människior äro til som lustas at läsa ok höra bökir aff werlzlikom forganglikom thingom ... oc fortapa thera tyma oc mödho for thy, at ther finz ey innan siälinna helsa *ST* 1. **4)** *deri (jfr* **innan** *B* **II 3)**. annan uägh var heþniga här. o[c] þär varo innan fäm kunuga *Bu* 176. **5)** *derunder, under den åldern.* lot herodes dräpa i bethleems landz ändom margh sma barn. twäggia ara gamul ok ther innan *(motsv. ställe MB* 2: 377 *har* ther for innan*) KL* 381. — *Jfr* *C* **1.** — **thär innan til,** *adv. derinom, deri.* honum syntis fwlt ok darot at fara mz litlom här än mykyn nyttelikhet skyltis ther jnnantil *(magna latet intus utilitas) Bir* 3: 409. — **thär innan vidher (-jnnan wiid),** *adv. derinnanför.* vpa then graff ther stod en gardh ok atta bardfriid med wiikskard then graff gik mellom tweggia aa ther jnnan wiid all härin laa *RK* 1: 1549. — **þär inne (-ynna),** *adv. deri, derinne, inne i det rummet, huset o. s. v. (jfr* **inne 1)**. flere folk ätar þär inne som iak äta(r) *Bu* 144. hafua the (ɔ: focarie) ... nochur ärinde medh conuentz systromin them maagha the ända medh them ther inne *VKR* 25. for thy hänghis ther wiin tekn at ther är viin inne *Bil* 82. the varo ekke länghar ther inne *(i Patricii skärseld)* än nat oc dagh *Pa* 11. hwar nakar säkkir vare fullir mz nakro thinge älla kar fult mz miölk älla honagh huru matte mannin vita hwat ther jnne vare vtan thz vtlätis *Bir* 3: 122. han leeth strax konungx gaardhen skynna och monde ther mykit gooth ynna fynna *RK* 3: 430. wenskap liggher j hiertat besloten som han ware ther jnne goten *MD (S)* 292. *Al* 7253. — **thär inne i,** *adv.* = **þär inne** *(jfr* **inne i)**. dyaskorus lät byggia höght torn. at lykkia hona ther inne i *KL* 307. — **þär ivir (-owir. -ofwir. -ower. -ouer. -ofuer. -offuer. -öwer. -öffuer),** *adv. L.* **1)** *deröfver (jfr* **ivir** *A* **I 1, II 1)**. i hwariom camarenom var eet altare. oc ther owan a var stoor eldir. ok ther owir varo sat kors *Gr* 299. **2)** *dervid, dermed (jfr* **ivir** *A* **I 3)**. jak ärwodhadhe ther ofwir j xxx dagha *ST* 304. skulde thu ther swa länge ofwir wara *(vara sysselsatt el. hålla på dermed)*, oc ekke mera ända *ib.* huru länge wast thu ther ofwir *ib. ib* 305. dweliens ther ey lenger ower *Va* 32. *RK* 3: *(sista forts.)* 4977. — *dervid, der tillstädes.* bedes jak hederlika manna insigle til witnesbyrdh före thetta breff, som thär aa oc öffuer waro *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). at jak ther ower var ... at brynniolff germundsson skötte ... herra abram brodhersyni ... ena äng *ib* 464 (1405). hwilke när oc ther ofuer waro, at jak alt thätta forscrefna swa skipadhe *ib* 514 (1405). *SO* 114. schal oldermanen haffua twem *(för* twa*)* aff radit ther offuer *ib* 105. **3)** *deröfver (jfr* **ivir** *A* **I 4, II 7)**. huath vi formaghom badha ther skulin ij herra ouer radha *Fr* 1084. *Iv* 2014, 5277. **4)** *öfverens? (jfr* **ivir** *A* **I 5)**. tha iomffru maria thzta hörde thz the öwersta prästenar mz ioseps frändher ther öwer *(för* ther öwer eno *el.* ther öwer ens?) waro, them tilhopa giffwandes *Lg* 3: 633. **5)** *deröfver, derom (jfr* **ivir** *A* **I 6**). hwat sum wir skipum thär iuir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þeophilus viþar sagþe guþ ok guz moþor ... ok skref þär iuir bref mz sino bloþe *Bu* 29. **6)** *deröfver (jfr* **ivir** *A* **II 2)**. jak will ther ower *(öfver fästningsgrafven) RK* 1: 1554. swa är thz watn aff sik grympt ... alexander ware ther gerna ower *Al* 1949. the miströste hänne *(bron)* alle ok sagdhe swa iak wil ey först ther ower ga *ib* 1960. *ib* 1973. *Pa (Tung)* 29. *Di* 43. **7)** *deröfver (jfr* **ivir** *A* **II 11)**. the som waro xx are gamble oc ther ofwir *ST* 10. **8)** *derutöfver, mer än det nämda (jfr* **ivir** *A* **II 13)**. at j hauin aldre meer sändir j idhre ägho än thry par klädhe ok giuin ginstan siäluom gudhi al thom som ther owir äru *(superfuerint) Bir* 3: 259. — *derutöfver, dessutom, till på köpet.* här är then man som daghlica tala mot laghomin ... ok än ther owir *(insuper)* inledde han hedhninga i mönstrit *KL* 166. *Bir* 4: *(Dikt)* 274. *ST* 506. for wist will iak konunga skatt aff ider haffua. wilia i thz äy mz godo göra. tha mista i ther offuer liiff oc gots *Di* 143. — *Jfr* *C* **1.** — **thär ivir at (-owir aat),** *adv. L. derutöfver, mer än det nämda, till öfvers (jfr* **ivir at 2)**. aff sylfkarom hafwin swa mykit som idhre persone är ympnyt oc thom gästom som äta vidh idhirt eghit bordh ok gifwin gudhi ... thom som ther äru owir aat *(superfuerint) Bir* 3: 259. — **thär iämte,** *adv. derbredvid.* thå iag liiffde keste iag myn lägherstadher ther som lå begraffwen myn käriste fadher ... iag ther iämpte kom ther att liggia till then ythersta dom *RK* 3: *(sista forts.)* 5787. — **thär mot (-mooth),** *adv.* **1)** *deremot, i strid deremot (jfr* **mot,** *prep.* **8)**. hoo ther moth sigher han är osan *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. *PM* 22. — *i strid deremot, i motsats dertill.* haffde han j eedom jeeth älska gudh och styrkia helga kirkio räth ther mooth giordis the domherra qwaal *RK* 2: 542. **2)** *deremot, derpå (jfr* **mot,** *prep.* **9)**. en annan doctor her j rom screff swar ther moth *PM* LXVI. — *Jfr* **þär a mot, þär i mot.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— **þär mäþ (-mädher),** *adv. L.* **1)** *derjämte, dessutom, tillika (jfr* **mäþ** *A* **10**). var herra . . . fik honum thz hälgha ewangelium oc ther mädher en gangostaf *Pa* 9. *ib* 10, 19. *Bir* 1: 204, 3: 431, 4: 4, 85. *VKR* 4, 7. *RK* 2: 1684. *MB* 2: 97. *VAH* 24: 322 (1442). hon gaff mich eth halft marcland jordh ii vesby . . . och ther meth xx marc redha päninga til vilda *SD NS* 1: 11 (1401). *ib* 24 (1401), 405 (1405), 2: 135 (1409). *BYH* 1: 178 (1377). *BSH* 1: 182 (1381). 2: 75 (1399). **2)** *dermed (jfr* **mäþ** *A* **12**). vare zacke at nagär gultsmydh mera bruchade än eth embete huar ther mz befunnes böte i ämbe[tet] eth pundh *SO* 156. **3)** *dermed (jfr* **mäþ** *A* **15, 16**). gawin . . . skar konungxsens dotter strupan sunder mz en kniff, och foor swa listeligä ther mz, at han kom phila kniffuin j handenä widh hon soff *Va* 34. **4)** *dermed, derigenom (jfr* **mäþ** *A* **17**). *Bu* 50. giwum vi . . . til sama altarä . . . vart goþz salda . . . med swa skyäl. at þer scal vppehaldas med eet stort vaxlyus som äwerþelicä scal brynnä for sama altarä *SD* 5: 564 (1346). en diäfla giordho them nokon skadha for thera räzl. tha fästis ther mz thera diäfla wald oc willa *Bil* 478. the rytza giordo aff thörran widh flota . . . ok satto i eld . . . ok loto swa nid för strömen ränna ok hugdo ther mz thera skip at brenna *RK* 1: 1531. magnus beyntzson hafde en yxa j hande ther mz giorde han engelbert ende *ib* 2: 2674. falantin han tok nappin aff en thera och slo han ther mz j hoffwdet *Va* 30. iach wet at han thz gernä gör om han ther mz ma warda lös *ib* 31. **5)** *på grund deraf, derför (jfr* **mäþ** *A* **18**). han forsmadde fatighä män, och följde myket sinom wiliä . . . tha wilde gudh thz ey lengre stedhiä, och ther mz fik han en vndhan dödh *Pa (Tung)* 27. *Lg* 3: 8. *RK* 3: 2275. *SO* 156, 191. **6)** *dermed, med detsamma, i detsamma (jfr* **mäþ** *A* **23**); *derpå.* falantin . . . sagde: a! kraden forrädare äst thu . . . ther mz tok han til sith swärd *Va* 30. tha gik then goda blandamär och löstä allä the fanger ther warä . . . och stikkade swa elden j borgenä och brende henne nidh j röter. ther mz foro the allä tre thäden *ib* 33. *ib* 45, 46, 47, 50. *ST* 405. *PK* 222. *RK* 2: 1442, 3: *(sista forts.)* 5723. — *Jfr C* **1**. — **þär mäþ at,** *konj. på grund deraf att, derför att, emedan.* maria hon nekaþe *(vägrade att ingå trolofning)* . . . þär mäþ at faþer ok moþer bundo hana för än hon var föd tel guz þiänist *Bu* 5. han thänktis ther mz skula winna at alexander war halfwo minna *Al* 5325. — **thär mällom (-mällan),** *adv. dessemellan.* arla stodh hon vp til sina böne oc läsning, ok ee hafdhe hon nakra gudhelika gerning ther mällan *Lg* 3: 511. *Jfr* **þär i mällom.** — **thär nidher (-nedh),** *adv. dit ned (åt landet).* beder jak eder . . . at i hafwe strax bodh ther nedh . . . ath see till medh ther nedre *BSH* 4: 293 (1501). — **thär nidhre (-nedre),** *adv. der nere, nere i landet. BSH* 4: 293 (1501). — **þär näst,** *adv. L.* **1)** *dernäst (jfr* **näst** *A* **1**, *B* **1**). *VGL I S* 4: 1. **2)** *dernäst, derefter (jfr* **näst** *A* **2**). byri fyrst pafin mz sik siälfum . . . þär näst skuþi sin egin garþ *Bir* 4: *(Avt)* 179. *ib* 180. *Pa* 16. þän tiþ han vafþis i þolikom frestilsom fan han först orent bröþ sik af himnom sänt. oc þär näst orenare oc þriþia tiþ alra orenast oc þörrast *KL* 188. sidhan kom fadherin oför ok lamber . . . ther näst koma thera konur mz thera barnum gratande *Bil* 476. han saa j sömpne: ok hördhe gudz ängla siwnga: ok sighia: seen, här komber johannes baptista. ther näst saa han iohannem koma *ib* 53. lät han þöm först uphängia mz armom ok þänia mz bandom lim fran limi ok þär näst huþstryca mz iarn gislom ok siþan kämba þöm alt kiöt fran benom *Bu* 524. þär näst viste ängen androm visa. huart bartholomeus var cvmin *ib* 205. skatten wille han än aff thöm henda ther nest vm midfasta *(d. v. s. vid nästa midfasta) RK* 2: 816. — *sedan.* thessa hems dödher er litla stundh hardher ok ther näst glömder *Bil* 477. **3)** *vidare, ytterligare.* fframdelis engom skal wara loffiichit at widhirfresta noghar stoor thing . . . vtan abbatissonna oc confessoris witu oc wilia . . . thärnäst skal engin dirfuas at binda sik i samsät . . . medh werlzlichom menniskiom clostreno til orät . . . ffrandelis forbiudz brödhromjn at bära waakn . . . thernest skal engin syster ellir brodher dirfuas at färdhas langt bort fraan clostreno vtan j rettom ärindom *VKR* 20. — **þär näst äptir,** *adv. L. omedelbart derefter.* ther näst äptir fik han ginstan höra eth aldra grymasta liudh *Pa* 16. — **thär nästa,** *adv.* **1)** *närmast derintill, näst intill.* huar konungen hadet feste the suenska bygde ij [2] eller iij [3] ther neste *RK* 1: *(sfgn) s.* 190. **2)** *dernäst, derefter. om tid.* al hans skath the vtfästa junan kyndelmesso ther nesta *RK* 2: 4833. om natiuitatis marie ther neste skulde the gaa aff thz feste *ib* 6220. — **thär ovan,** *adv.* **1)** *derofvan (jfr* **ovan** *B* **1**). mit i bland them (ɔ: studhana) var en studh höghre än alla andra. oc ther owan en lius knappir *Gr* 298 **2)** *derofvanför (jfr* **ovan** *B* **2**). en ware the pa husit kate oc foro ofvan wt oc jn mz sina bate marsken konde thz ey betaga ther offuan monde han ey bata haffua *RK* 2: 6065. **3)** *deruppe?* sidhen kommo the til eth bärgh: ther owan laa en lithen stighi *(jfr Visio Tnugdali: qui mons transeuntibus angustum valde præbebat iter) Pa (Tung)* 29. — **thär ovan a (-ofwon aa),** *adv. derofvanpå, derpå, deröfver.* i hwariom camarenom var eet altare. oc ther owan a var stoor eldir *Gr* 299. tha fylles hon *(älfven)* mz snyo sa at ysen lägs ther ofwon aa *RK* 2: 8072. — **thär pa,** *A. adv.* **1)** *derpå (jfr* **pa I 1** *a).* tha skolo the konungen fa thz fäste huat herre eggerd ther pa tilhöra frit skolo the thz teden föra *RK* 2: 9585. **2)** *derpå (jfr* **pa I 4, 5**). ath the thär ecke hade ämpne pa *(icke hade tillgång på råg) FM* 360 (1508). **3)** *derpå (jfr* **pa II 1**). tha togh herra gaymorin herra frederik i skip til sin . . . the lotho the jumfrv och ther pa *Fr* 2370. **4)** *derpå, derefter (jfr* **pa II 3** *a).* ropado the . . . til konungin om fridh . . . oc ther pa kastadho fran sigh alla wärio *MB* 2: 260. **5)** *deremot (jfr* **pa II 4**). han kom före bethsuram oc örligadhe ther pa mangha dagha *MB* 2: 261. **6)** *derpå (jfr* **pa II 5** *a).* han thänkte ther fast stadhlika pa *Al* 9169. hwo ther wil giffuä liudh och akt pa *Va* 3. ath the goffua honum ther pa swar *Di* 235. *B) konj. med hänsyn dertill att, på grund deraf att, derför att, emedan.* han töffradhe marsken alt ther pa han wenthe sigh mera hielp at ffa *RK* 2: 4316. — **thär pa at,** *konj.* **1)** *i det syftet att, i väntan el. förlitan derpå att, på det att, för att (jfr*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

pa II 7). leeth hon sik reedha nagra leedha . . . smörilse ok sagde . . . at hon vilde mz thän sith anlit smöriä ok vanskapa ther pa at jngen sculde pa hennes vänlek syndä *Lg* 3: 552. gaffuo thera barn ther saman ppa . . . ath konung valdemar skulle hans vilia vetha *RK* 1: (*sfgn*) *s*. 180. at oloffernes . . . bödh antwardha han jwdhomen thörpo (*för* thärpa) at naar han haffde owirwnnit them skulle oc achior mz them dödhen lidha *MB* 2: 154. sade the ecke ware giort fredh landhen j mellan ther pa, at wi skole haffue borthe theris stare förstis landh *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*); *jfr* **2.** **2)** *på det vilkor att.* giffuin honom lös ther pa, at han fangar the ij [2] *Va* 31. thz iach aldrik wt kom för än nw . . . ther pa ath iach skulde idher fanga *ib* 32. — **þär samastaþ,** *adv. dersammastädes.* vil iac þet allum mannum kunnokt göra mic haua giuit körkyonne j rwmskullum . . . alt mit goz i malaboþum . . . framleþes giuir iac vndi prästens borþ þer sama staþ min garþ i hultnum *BYH* 1: 170 (1363). *SD* 5: 293 (1344). *KL* 27. — **thär samastads (ther sammastadz** *Lg* 3: 67. **ther samma stadz** *ib* 725; *Bir* 4: 37; *PM* LXI. **thersamestadz** *SD* 2: 68 (*öfvers. fr.* 1505). **ther samw stadz** *ib NS* 1: 27 (1401). **tharo sammastädz** *ib* 199 (1402, *nyare afskr.*)), *adv. dersammastädes.* iak . . . fan enä seeth vara giorþa mellen biscop hemmingx j abo ok bondannä som boa ouan halis fors . . . vm en qwärnä dam ther sama staz *FH* 3: 4 (1352). wi beral brun borghamestare i stokholm, fikke ollinstadh radhman oc hanus wan herkin borghare ther samw stadz *SD NS* 1: 27 (1401). förste thingx daghir är widh bughlösa kirkio vm xiiij dagh iwla annar om sancti blasii dagh ther sama stadz tridhi om asko odhensdagh ther sama stadz fiärdhe om fiärdha dagh pingizdagha ther sama stadz *TB* 73. *SD* 2: 68 (*öfvers. fr.* 1505), *NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). *BSH* 1: 130 (1371). *SJ* 16 (1432). *SO* 163. *Bir* 3: 323, 4: 37. *VKR* 46. *Al* 9524. *Lg* 3: 67, 725. *PM* LXI. — **þär til,** *A) adv. L.* **1)** *dit* (*jfr* **til** *A* **1**). wordho the eno watne war the drogho ther alle saman til *Al* 4921. *ST* 9. — *dertill, derhän.* han . . . war glader at thz war ther til komet *Va* 31. **2)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **2**). ther sether . . . fwl thro och lith till *BSH* 4: 252 (1500). giwum vi . . . eenä altaräbrun med pärlom, och blat þyälit, med stukum som þer til hörä *SD* 5: 563 (1346). — *derpå.* hwath i kwnna tenkya then erich larenson til for syth wmak, ther maa i tenka til *BSH* 4: 296 (1501). **3)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **3**). hwar sum sik bindir thär til. at han wil pröua vpa a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). sculu vare executores hundraþa män . . . utsändä . . . oc þer byndom wi þem til vndi þerrä syäl oc väräldz heþer *ib* 5: 566 (1346). **4)** *deremot* (*jfr* **til** *A* **4**). j höghro handine är rätuisonna swärdh hallande ok ristande mot thom som ther til bryta ok synda (*contra transgressores justitiæ*) *Bir* 3: 379. **5)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **9**). hwath iak widher the käldo sa ther hafwer iak idher sakt i fra oc änkte wätta laght ther til *Iv* 522. — *dertill, derjämte, derutöfver, dessutom.* han scal hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyurutighi marker . . . oc þär til orsäsaþul, vppgyöran hyälm oc full vapn *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). giwum vi . . . til sama altarä. tu par messu kläþa . . . et corporale. oc enä messu book. oc þer til vart goþz salda *SD* 5: 564 (1346). byndom wi þen lifnäþin þiit scal comä äwerþelicä hwan manadagh til ennä mässu at syungä . . . oc þer til sculu þe äwärþelicä for vara ärwingiä, foräldrä oc eftekomandä afminnilse hawa i þerrä messu oc bönum *ib* 565. j hona (*boken*) wil iak scrifwa aff tio gudz budhordhum . . . oc af syw hofwdh dyghdhum oc hwat som gudh gifwir mik ther mera til *ST* 5. han hafuer än ther til flere flödhgiwtor *VAH* 24: 322 (1442). thz litla som hon hafde reet aat sik oc iosep. oc ther til brödh oc dwk . . . toko the *Bo* 51. jonker erik fik . . . sin deel sith fäderne först sidhan län ther til *RK* 1: 545. konungen gaff sina dotter i closter och hulth marskens bryllop än ther tiil *ib* 3: 133. *RK* 1: 1114, 2: 5116, 5123. **6)** *dertill, i det syftet, för det ändamålet* (*jfr* **til** *A* **10**). gaff . . . ena penninga swmmo til lofwadha oc annan fwlnadh. epter godha manna säghn the som thär til waro nempde *BYH* 1: 178 (1377). hoo som alt skulle scriua här thz forrädilse konung karl giort är for sannind iac thz sigia vil ther skulle mykit paper til *RK* 2: 9600. aldregh hielper iak ther til *ib* 1: 3819. **7)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **12**). hwi monde han thiänkia, at en stadher ware bätre ther til, än annar *MB* 1: 416. han är ther man nog til *Va* 31. þa ma en af þem, þän som bäzt är þär fallen til, þiänistenne vppe haldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). vm han warþer þär laghlikä tillwnnin (*för* till wnnin; *dertill förvunnen, derom öfverbevisad*) *ib* 374 (1344, *nyare afskr.*). hans thanke är allir ther til (*går ut derpå*) huru han maghe thäkkias mannom *Bir* 1: 69. dödh oc värk oc alla vidhir mödho hawir iak forwnnit. ok ey skal iak nakat sin känna ther nakat til (*till det*) *Bo* 223. **8)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **13**). sua mykit höre os tel här af sighia hui þe höghtiþ kallas kyndelmässa . . . vi suarum þär tel . . . at lius a latin hete candela ok þär äfte callas höghtiþin candelmässa rät nampn *Bu* 8. — *med hänsyn dertill, med afseende derpå.* ath the goffua honum ther pa swar strax hwat the ther til göra vilde *Di* 235. *RK* 2: 5102. **9)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **17**). wilyom vi at et altare scal byggiäs norþan höghä altarä i þes helghä kors heþer oc þer giwum vi til vart sylf kors med ligno domini *SD* 5: 564 (1346). **10)** *dertill* (*jfr* **til** *A* **18**). miskunnin drogh han til at hiälpa thera hawanzlöso tha han sagdhe. jak hawir miskund owir moghan . . . han var oc skynioghir oc sighir ther sak til *Bo* 88. tha thu komber nidher i thän brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma *Pa* 18. **11)** *dervid* (*jfr* **til** *A* **20**). stodo konungens men ther til stilla *MD (S)* 246. — *dervid, deröfver.* byscop kätel war ther tiil gladher *RK* 3: 1218. — *Jfr C* **1.** *B) konj.* **1)** *till dess* (*jfr* **til** *A* **7**). fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom. äru läsin a almänningx þingi. oc atär þär til war bref biuthä. at wir ärum aff lande farnir. þa wäri frither mällin aldra manna *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwars arsins wtskyld þes sama godzins scall aff slaas i sama geldinä þer till alt geldit vardir guldit *ib* 5: 160 (1343). wari fräls alt þär til han warþer fämptan are gamal *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). fran thy at solin biärghadhis vm freadaghin.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

oc ther til hon bärghadhis vm annan daghin *Bo* 220. ionathas . . . stridde ther til the togho flyctena *MB* 2: 261. *SD* 5: 562 (1346), 638 (1347), 639. *Bir* 3: 441, 445. *Fl* 1254. *Iv* 4253. *MB* 1: 429, 2: 252, 277, 283, 337, 342, 364. *Di* 7. *Jfr* **alt 2.** **2)** *på det att (jfr* **til** *A 10).* thär til thät skal ey glömys älla bwrth vithnas aff vmyllum mannom tha heenge wy warth ynzyl for thetta . . . breff *SD* 2: 24 *(öfvers.).* — **þär til at,** *konj. L.* **1)** *till dess.* han skal läggia iärn ower thin hals, ther til at thz bryter thic allan sunder *MB* 1: 429. offte the til konungen tala ther til at han ward them vredh *RK* 2: 708. the . . . sökte manga herra hoff, ther til om sider at the kommo j frankarike *Va* 53. *MB* 2: 260, 261. *Jfr* **alt 2.** **2)** *på det att, för att.* wilium wir . . . at hwat sum wir skipum thär iuir. ok latum scriuä. at lysis opt firi allum manum. thär til at män mattin þät gömä wir skipum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þär til at friþrin se althings starker. þa wilium wir at hwilkin man sum bär nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ i þem timä wir ärum j landit. hawi the samu plikt sum fyrrä är här sakt vppi *ib.* giuum wir them tu slik timä. är wir kallum samän warä män til lidstämpnu . . . þär til at þer mughi sigherlikä þit komä. oc þäthan *ib.* þer til at thettä se fult oc fast . . . bedis iäc . . . inzighle herrä frändä. biscops j strengnes *ib* 5: 293 (1344). at guz moþer födes þa natena. ok at þe gläþas af ok siungga sötan sang alle guz änggla. at visa þät allom cristnom þär tel. at þe halden ok þässa hems höghtiþ þe samu *Bu* 24. þär tel at minna moþor skam är hold iak vil gärna bära hänna skuld *ib* 136. þär tel at siuke bötar fa ok döþe lif. bryten niþar af guþen *ib* 199. *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). ther til at samansankadh thingh blifwin gömd ok bewarat sätis dör fore husit *Bir* 1: 295. *MB* 1: 80. *Bo* 9. *Gr* 293. *Bir* 1: 320. *PK* 232. — *derpå att, för att.* tha huar een [ey] ärffuoda ther til at han skuli hona *(sanningen)* faa oc androm lära, wtan sik ensampnom tileghnar *Su* 227. — *för att, mot det att.* alt thätta matte iak nokraledhis gita vmburit ther til at iak hafdhe ey *(d. v. s. blott jag icke hade?)* dröft thik *Su* 407. **3)** *så att.* man skal finna ther rad til, at the komma j dötzens band *Va* 31. — **þär til sum,** *konj. L.* — **þär til þät,** *konj. L. för att.* iak vil thik gifua goz ther til, thz thu mik före thiit iak vil *Fl* 651. iak toke ther ey al världin til thz iak min eedh ey halda vil *Iv* 3017. — **þär til är,** *konj. L.* — **thär thvärt a mot,** *adv. tvärt deremot (jfr* **thvärt a mot 3**). konungxsins samuit suaradhe talande vm liknilse thz är sant at jak äghir at thiäna gudhi . . . än ther thuärt amot äggiadhe ok rädh ondir ande konungenom *Bir* 3: 431. — **þär um (-om),** *adv. L.* **1)** *deromkring.* hoffwodh gardin heter gum och ällowo garda liggia ther vm *RK* 1: 1963. eet mykith hws vardh han tha var . . . ther vtan fore var een digher släta . . . ther om tha gik eet hakil värk *Iv* 4131. **2)** *derom, angående det.* giwum wi klostrenu. þer vi . . . skulum byggyä . . . i vazstenom . . . all var goþz . . . med swa skyälum. som annur var breff þer vm giorþ lyuslicä sighiä *SD* 5: 562 (1346). tha hon ther vm spordhis *KL* 10. at han ther vm engin ända göri *VKR* 33. astunda han hänne fästa, oc badh kärleka sin fadher ther om *Lg* 218. tw bad gud ther om at tw matte wara drotning i hunaland *Di* 37. *SD NS* 1: 405 (1405). allä trätto the ther om, at äthä the vsla siälinä *Pa (Tung)* 27. **3)** *med afseende derpå, dermed.* konungen spordhe amelium huru thz war ther vm *ST* 457. *Lg* 3: 191. *Di* 45, 140. hwre ther om gik . . . görss ey behoff her oppinbåre *RK* 3: *(sista forts.)* 6111. **4)** *derom. i fråga om uppmärksamhet, afseende (som fästes vid ngt) o. s. v.* j vaarin aff kirkiounne j forbudhi at höra mässo ther gafwin j änkte vm *Bir* 2: 260. ther om skötte han ey stortt *RK* 3: *(sista forts.)* 5043. **5)** *derför, för vinnande el. erhållande deraf.* thz samma sölff tw hawer loffuat mik thz hawer jak beedz ok kan ey faa jak gör ther om thz bezsta jak maa *RK* 1: 983. — *derför, derpå, för genomdrifvande el. förverkligande deraf.* ärffuoda ther wm thz ytarsta thu format, at reglan kombir til pawan *Bir* 4: 48. *ib* 46. thz iag epther myn fadher till welle kom bärgsmän lagde sig mästh ther om *RK* 3: *(sista forts.)* 5806. — *derför, för vinnande af det målet el. syftet, för den saken.* iak skal thin last wäl ärlika hämpna . . . eller wil iak ther om blifwa dödh mit liiff wil iak ther om wagha *Iv* 533-4. iak skal här frälsa thänna mö eller vil iak ther om dö *ib* 3334. hwat han lowade ont eller got thz skulde han holdä, eller han wilde dö ther om *Di* 2. ther om vil jach sta mina fara *RK* 2: 4619. marsken swor hanum . . . alla daga affwäria hans meen oc hanom thro tyänare wara oc liff eller gotz ther om ey spara *ib* 7019. *Fl* 937. *Al* 7961. *Va* 31. *Di* 17, 117, 201. — *derom.* haffde . . . gawin lakt sik ther allä win om, at han skulde komma j philäs kerlek *Va* 34. myn dotther lagde siig . . . ther om win mz breff oc bwdskapp *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. **6)** *för den sakens skull, fördenskull, af den anledningen, derför.* ther warde om vreder hwo som wil aldregh hielper iak ther til *RK* 1: 3818. halt mik ther om ey godh ey ill *Al* 6542. thän andre brodhrin swaradhe . . . iak wil . . . föra han helbryghdho hädhan thän yngxte brodhrin saghdhe, fför än thz skal skee, skolum wi badhe ther om döö *ST* 529. — *derför, deröfver.* meg hielper nw föga ther om klaga *RK* 3: *(sista forts.)* 5802. — *derför; i det hänseendet.* war pharao ther om daare, at han beddis hiälp oc frälse aff thässe wärldz likamens dödh . . . oc beddis ey hälder nadher aff siälinna dödh i helwite *MB* 1: 304. — **thär um kring,** *adv. deromkring.* elden vthwidde sik oc brände oc fordärfwadhe een storan deel aff folkeno som ther stodh vm kring *ST* 22. jak bedhis at vlla fätten bliffwe töör, oc all iordhen ther om kring wari waat *MB* 2: 88. — **þär undir,** *adv.* **1)** *derunder, under det plagget.* thän vapnrok var rödh han a sik bär . . . ther vnder hafdhe han een maliokragha *Fr* 149. **2)** *derunder, till underkastelse derunder; till samtycke dertill.* wil äi iorþäghanden þär vnde gangä *(gå in derpå) SD* 5: 637 (1347). **3)** *derunder, i underlydande ställning dertill.* alt mit goz i malaboþum. oc alt þet goz þer vndi ligger *BYH* 1: 170 (1363). thet forscripna godz i hardstadhum meth landbo ok qwern som ther wnder ligger *SD NS* 1: 22 (1401). — **thär up,** *adv.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

upp derur. tha thu komber nidher i thäu brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma *Pa* 18. — **þär up a (-vppa. -vppo. -op a. -oppa),** *adv. L.* **1)** *derpå, på ytan deraf, på det stället.* tha gudz man kom swa när, at han matte taka ther oppa *Bil* 853. een borgh la ther . . . skampt ij fra the väktara bläsa ther op a *Iv* 3802. the . . . strax ater at husit wenda the hafde . . . manga byssor ther vppo laght *RK* 2: 2248. **2)** *om riktning: derpå.* varfru oc apostoli sagho ther vppa *Bo* 220. **3)** *om en handlings el. ett förhållandes riktning el. syftning: derpå, dertill.* ther sether fulkompna lith oppa *BSH* 4: 252 (1500). — *derpå, derom.* giffue them ther et swar oppa *HSH* 20: 220 (1507). om dhe ärendhe, som her sten, i oc electus oc her knwt alffson screffue mik til om . . . dher haffuer jagh scriffuit her sten swar wppa *BSH* 4: 276 (1501). **4)** *i det syftet; med syfte el. tanke derpå.* ther vppa forentis the at marsken swika *RK* 2: 5399. *Su* 35, 228. — *för det ändamålet?* tha thu komber nidher i thäu brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma for thy ther är ängin vägher oppa *Pa* 18. **5)** *med afseende derpå; till ersättning el. betalning derför; derför.* at jac for:da härra knwte scal ther vppa gifwa oc antwardha fäm hundradha marker peninga *SD NS* 1: 446 (1405). **6)** *derpå, till bekräftelse deraf.* ther vpa fik hon mek sin gulring *Di* 37. penitencia thz är tryggasthe wäghen ther wil jak döö wppa *PM* LXVI. **7)** *derpå, på grund deraf, deraf.* nw sag gunnar konung oc flere hans metfylgiara som flyt haffde at wideke oc konung tydrik kome ekke effter them. ther vpa wiste the at wideke haffde darat them *Di* 140. — **thär upa at (-vppa-. -oppa-),** *konj.* **1)** *på det att.* thu . . . owerlöper flere wärdzsens ändha, ther oppa, at thu maghe rikedoma samman sanka *LfK* 123. hängdho the mik i korsens galgha mällan ij [2] röwara, ther oppa at min pina skulle thäs smälekare synas *Su* 35. o herra gudh mädhan thu är altidh när bedröffdom, läth mik aldrigh bliffua wtan dröffuilse, ther oppa at thu altidh mz mik bliffue *ib* 171. *ib* 136. *MB* 2: 228, 251, 267. *Di* 74. *RK* 2: 8323. thz giorde the danska ther vpa at the then eld ey slekke fa *ib* 2251. **2)** *på det vilkor att.* marsken gaff them venscap ther vppa at the scullo lidha plight och mödha fasta och böta effter the srdha *RK* 2: 4829. — **thär upa huru (-oppa-),** *konj. med tanke derpå huru.* the thienthe hanom alt tidh ther oppa huru the hanom forradha ma *RK* 2: *s.* 341. — **thär uppe (-oppe),** *adv. deruppe.* at dräpä the forrädare ther oppe *(på borgen)* ärä *Va* 33. *RK* 3: 597. spises them aff gaarzmästarenom ther vppe j gaardhenom thera kostir *VKR* 41. — **thär up undir (-vppundher. -op-),** *adv.* **1)** *derunder, i underlydande ställning dertill.* eth godz j pitte sockn som kallas kymena och eth laxefiske med noghra garder ther wpwnder liggie *FH* 6: 376 (1504-14). *HSH* 20: 230 (1507). **2)** *i el. ss doldt syfte derunder.* bwd är kommit till vordberg . . . at kongen skall drykka ther jwll . . . hwat ther är vppundher *(hvad som ligger derunder, hvad den egentliga afsikten dermed är),* thet kan jak icke formerkia *BSH* 4: 291 (1501). **3)** thär up undir ganga, *gå in derpå.* wthen wij wele sielffue ga ther opunder *HSH* 20: 223 (1507). *ib* 221. — **thär ut,** *adv. derutur, ut derur, ut derifrån.* han skar swnder blädhro ok band han tok ther wt mz sinne hand fore mykith aff walmogho frö *Al* 1446. thenna kiortil jak hauer här aa ther wil iak en konung vtfaa *(för* vt faa*) RK* 1: 197. the . . . thogo honom j kloster stwa oc släpedin ther vt medh hans föther *ib* 2: 4472. *ib* 1743, 2217. *Al* 7250. *ST* 11. *Di* 28. *Lg* 3: 190. — **thär utaf,** *adv.* **1)** *derifrån. om ett aflägsnande från ett föremål.* eldir vptändis i träuärkit ok rökin ther wt af gangandis vpfylte vädhrit *Gr* 307. **2)** *derifrån. om ett afskiljande el. afhållande.* än mannin see ok kan pröua at licammin forma at vara vtan alla handa lustelica lokt ok haldir sik ther vt aff *(abstinet se ab eo) Bir* 3: 183. **3)** *deraf. om uppkomst el. härrörande.* ther kunne nest gudz hielp noget gooth födes vtaff *BSH* 5: 557 (1516). **4)** *deraf, derefter.* screffue vi hans nood aluarlighe til, som i funne i en copia ther vtaff *BSH* 5: 557 (1516). — *Jfr C* 1. — **thär utan for (-fore),** *adv. derutanför.* eet mykith hws vardh han tha var . . . ther vtan fore var een digher släta *Iv* 4129. — **thär ute,** *adv. derute.* tha the ther wte *(ute vid hamnen)* samen kome *RK* 2: 3354. — **thär ute for (-fore),** *adv. derutanför.* eet vatn vte for baghan flööt at man aff husith ther ouer sköōt . . . ther vte fore la een släta *Fr* 446. *Al* 4843, 8955. — **thär ute um (-om),** *adv. eg. derutanför; ur stånd att komma derhän, ur stånd dertill.* haffde . . . gawin lakt sik ther allä win om, at han skulde komma j philäs kerlek . . . och war ther wte om mz all sin klokskap *Va* 34. — **thär uti (-wdi),** *adv.* **1)** *deruti, deri.* han hiwg om kwll et stort trä oc holade thz jnnan till, oc lagde ther vti gwll oc sylffuer *Di* 43. hon . . . nidhertogh hans tiäl aff stodhena, oc swepte ther vty hans dödha krop *MB* 2: 168. *Bir* 4: 105. ther skulo mandrapare pinäs . . . och skal thu ther wdi swa lenghe, som gudh wil *Pa (Tung)* 29. skulu the ther förstt wdi, och sidhen skulo the j hardara pino *ib.* eth lithet skrin oc hwndrat march ortuger ther vtj *FM* 237 (1505). war ther jäta äller krubba bygdh huar asnane ato w oc ther war vti litit af hö boos *Lg* 46. hon hafdhe osighelika astundan at vita the helgha scrift, ok ther wt j wille hon ey at [enast] wita sith siälagagn vtan ämwäl alla thera som til komo *ib* 3: 503. j dy ath mennisken menar haffwa vndher trykth höghfärdh ok fafänga äre swa weth hon ekke for en hon faller ther mith vthi *Gers Frest* 1. **2)** *deruti, i det afseendet.* manger will gierna opta illa och mykit goth spilla vtan han sijk ther vthij rätther tha far han ey täss bäther *RK* 3: 2868. scal syslomannjn tacha sik ther wtj tilwara . . . at naar noghur böghmälis ärinde widhirfara . . . som clostreno aarörande äru at han ther vm engin ända göri ella skipi vtan som modhir abbatissa oc fadhir confessor oc conuentan honom befala *VKR* 33. — **thär utinnan,** *adv. derutinnan, deruti, i det afseendet.* wi stadelica mz idher holla . . . och wiliom ther jnkte vtinnan spara *RK* 2: 932. alla the her epther ther mz befunnen vorde i ferska gernyngh . . . böthe i kompanijt tolff öre peningha ther vtinnan stadzsens reth offorsumat *SO* 31. *ib* 82, 103, 104. —

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thär uti innan, *adv. deruti.* badh hon sin smaswen at han skulde thz *(skrinet)* beqwemligä opp taka ... tha fan hon ther wti innan liggendes eth lithet barn *Va* 7. — **thär ut ivir (-wdoffuer),** *adv. deröfver, öfver till andra sidan derom.* han kom till ena stora aa ... han fan ther enchte wad wdoffuer *Di* 60. — **þär viþer,** *adv. L.* **1)** *dervid, derbredvid.* tha the komo ather til pekkinsäär tha laa thera eghin forvardh thär summi lagdo sik tha ther widher *RK* 1: 1518. **2)** *dervid, vid det tillfället, af den anledningen, med anledning deraf.* ther näst koma thera konur mz thera barnum gratande ... awi hart hiärta som forsmar fadher ok modher ... ther widh blöttus gudz riddara hiärta *Bil* 476. han ... loot then stadhin ganzklika bränna ok hwar man ther ij eldin sända ... the ropadho wa vnde wach ther widh *Al* 1584. tha sken gudz byrdh owir alla wägha. swa at the räddos ther widh *Lg* 33. stiärnona som östir war sagho the fara fore sik oc gladdos ther mykith widh *ib* 35. **3)** *dervid, vid det sagda.* är thz thin wili som iak nw bidher tha wardh thäs wis thz bliffwer ther widher *(det skall så ske) Al* 8524. hwat honom lyste konungin raadha hwat thz war til gangn eller skada thz sculde ther alt vidher bliffua *RK* 2: 263. **4)** *deromkring, dervidlag, så ungefär.* xxx marker älla ther widhir *SD NS* 1: 514 (1405). nar henne pröffuilse aar är ... halff framlidhit ällir ther widher *Bir* 4: 65. *ib* 66, 85. **5)** *derom, derpå.* alexander wardh ther widh war *(uppmärksam derpå, underrättad derom)* at hans här tholik angist bar *Al* 1989. — *derom, derför.* han warade honom ther widh *Va* 30. **6)** *deremot, till bekämpande el. förhindrande deraf.* the ... ridho tha mz här ok brand gönom inger ok watland ok brendo ok hioggo alt nider ther sik villo ther säthia wider *RK* 1: 1659. han wan alla egipto tungo ... ok bygdhe en stadh äpter sit nampn ... al egipcia gat ther ey widh giort *Al* 1735. — **þär viþer at,** *konj.* **1)** *dervid att, i det samma som. med kausal bibetydelse.* hon wacnaþe þär viþ at liuset brast *Bu* 12. **2)** *dervid att, derpå att.* tröstin idhir ther vidhir at iak foruan världina *(confidite, quia ego vici mundum) Bo* 178. — **þär äptir,** *A) adv. L.* **1)** *derefter, sedan.* þär äfte växte quinnonna ofrägh mere *Bu* 30. — *derefter, ytterligare.* tha han haffdhe warit eet aar biscoper, tha gik annat hans ögha vt, af wärk ... oc sidhan war han nio aar ther äpter än biscoper *Lg* 3: 15. *BS* 35. **2)** *derefter, med anledning deraf.* hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä äller swenavapn. ok dyll þy at sant är. tha fyr än nokor hämd görez thär äptir. tha wilium wir at þät kunnukt göres hans härrä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). friþbiuthum *(för firi-)* wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä *ib.* — *med anledning deraf, i anslutning dertill.* lius a latin hete candela ok þär äfte callas höghtiþin candelmässa rät nampn *Bu* 8. **3)** *derefter. om öfverensstämmelse.* naar han hafuir ... faangit vm the ärinde tha äru eet änducht swar. scal han j alle maato ther äptir fölghia *VKR* 33. **4)** *derefter, i förhållande dertill.* han haffde sa breda härdar. som andra iij [3] men. oc ther äffter war han höger *Di* 135. *ib* 138. **5)** *derefter, derpå, för uppnåendet el. åstadkommandet deraf.* han ... fiol i ont lifuerne, oc ther äpther haffdhe diäfwlin länge ärffuodhat *Lg* 3: 15. — *pronominalt, med följ. relativpronomen: efter det, efter erhållandet af det.* latin idher ther ey meer äpter thra ther ij kunnin aldre ater faa *Fr* 1367. os dugher ey ther äpter langa ther vi kunnum aldre ater fanga *ib* 1375. *B) konj. efter det att, sedan.* ther äptir han war dödhir kom sancte iacop oppa enom faghrom hest ridhande *ST* 477. alla afftäkter som göras j thenna fornempda scoghom sculu lysas a nästa tridhiwngx thinge ther äpter the waro giordha *TB* 78. — **thär äptir at,** *konj. efter det att, sedan.* ther äptir at *(postquam)* en konung ok en drotning hafdho fangit twa söner lofwadho the renlex ok atirhaldz lofwan mällan sik *Bir* 3: 318. *ib* 158, 421. — **thär äptir sum,** *konj. i den mån som, allteftersom.* om nogat bortglömdes som schulde vare vptecknet vti embetz tenckibock huar tz gör böte i embetet three mark wax ock swa ther epter som ärendit sick hauer som forsumat är *SO* 156. ther effter som tidhen tilsiger skal man tz brödet fförhögia och fförnidra *BS* 35.

þärf, þärfliker, thärflös, *se* **þarf, þarfliker, tharflös.**

thärna, *f.* [*Isl.* þerna. *Jfr Mnt.* derne] *tärna, tjenarinna, i sht flicka som betjenar en qvinna af högt stånd.* thärna säthir hand vndhir kyn ok sörghir äpte graskin *GO* 332; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 172. jwdith war ensamen mz synne thärno *MB* 2: 167. *ib* 182. iomffrun bödh sinne tiänisto möö gaa nidher til strandenna ... tärnan gik til strandenna som henne budhit war *Lg* 3: 301. han *(konungen)* sagdhe til drötningina sinna ... thenne quinno gifuir iak thik til thärna *Fl* 73. viiste hon (ɔ: een iomfrw badhe höfwizk ok riik) mik wt sina eghna thärna hiit skiotlika a idhra nadhä *Iv* 4004. frwen swarade tha then tärnä hwat thu mik rader thz gör iach gerna *ib (Cod. B) s.* 215. *ib (Cod. A)* 5288, 5520, 5574; *på samtliga ställen i Fl och Iv förekommer ordet i rimslut.*

þäs (tesse *RK* 2: 207**),** *adv.* [*eg. gen. sing. n. till* **þän.** *Isl.* þess] *L.* **1)** *derför, dess, desto. i förbindelse med en komp. samt en (vanligen föregående) negation.* huat dom vilin ii giua þänna manne. som mykit ilt hauar giort. ok iak hauar länge vmburit ok þolt. ok eigh är han þäs *(d. v. s. det oaktadt är han ej)* bätre *Bu* 28. vitus gaf faþur bötar mz bönom: eigh var han þy bätre ok christo þäs tronare *ib* 526. hon forgiorþe rikt fäþärne for läkedom a heþna läkera. ok fik aldre þäs häldar *(d. v. s. det oaktadt aldrig)* bötar *ib* 513. *ST* 15. konungh karl gaff erik karlsson harnisk penninge och gull täss häller war han honum inthe hull *RK* 3: 1582. tha han nw swa ... fanghin laa, oc haffde alt sit godz ... mist, warkwnnadhe the honom ey täsmer *Lg* 3: 701. the lagdhis alla sofua nidher hertugh fräderik gik ey thäs sidher *(d. v. s. det oaktadt)* thiit han the stolta iomfru fan *Fr* 2058. naar siälin hallir sik widh ensampna tronna stadughet, ey haffuandis hugnadh aff nakrom andelikom sökilsom, oc än tha ey thäs mindre star oc widherfrestar gudhi tiäna *Su* 299. han raadher som een werdogh herre inthe staar i swerige täss werre *RK* 3: 2463. vtan han sijk ther vthij rätther tha far han ey täss bäther

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib 2869. — *med följande* at. hwat ey är iak thes wärre at han lastadhe mik *Bir* 1: 297. thetta sacramentit är ey thäs mindre hälogt oc sant, at thäs nadher oc dygdher äru osynlika *Su* 292. **2)** *dess, desto, så mycket. a) framför en komp. som icke efterföljes af ytterligare en jämförelseled med komp.* for þän skuld at wi hawm naþer giort, þa skal þet ängen vndrä. at wi wiliom þäs ytermer see vm þe þiänist, som wi sculum af warom mannom hawä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). toke iak gerna biscops ämbitis thungha ok äruodhe at iak matte thes flere afla gudhi ok thes flerom hiälpa mz ordhom ok äptir dömom ok thes flere vppehalda af kirkionna goze *Bir* 1: 320. j hälghom tymom ... skulde ekke män oc qwinnor hafwa mykyt snak ellir kompani mellan siin, oppa thz at the matto thes bätir thera renlek bewara *ST* 213. ä mädhan thz kloster thz matte sta tha äro the skylloge at bidia for honom honom er tess heller hymmerike j wanom *RK* 1: 1207. i huaria messa schal huar broder offra en pening ... huar mera gör tess (*för* vardher tess?) mera nyutanda aff gudz nade *SO* 194. han ... sagde: at thz war honom leth ath henne skulde swa stor wider mödhä til komma; och wilde thäs högrä haldä henne j wörding *Va* 39. mange läto sik thäs häller vnuända (*för* vmuända) til the hälgho tro for thera ordha sculd oc toko thäs häller vidher sancti patricij predican *Pa* 10. skal thu betänkia laghin ... nath oc dagha, at thu thäs häller matte göma oc göra alt thz j laghen scriffwit är *MB* 2: 4. tha skulle han thäs bäter magha *Al* 3029. *RK* 2: 207. ther war tha borta bade skerm oc skraga them motte sa mykit tess vär behaga *ib* 7844. wiliandes ... weta, huat kötet älla lidande likamen kände i sinne hardaste pino nakra linan äller lättilse aff guddomsens makt ällar närwarilse, swa at pinan war tik i nakre matto thäs lättare *Su* 195. — *dess, så mycket, i samma mån. framför en komp. och åtföljdt af en sats inledd af* at. nu er ... all dyghd ok all naturlik makt thes starkare ok thes maktugare at hon er all sik saman: swa er ok almoghe ok hans styrilse thes bettre ok maktugare, at hon (*för* han?) er alder sik saman *KS* 8 (19, 9). han hafuer thes mera kärleek til almogha ok sinna vndidåna, at the haua thiänt ... fadher ok föräldre hans: ok swa hafuer ok almoghe thes mera kärleek ... til sin kunung, at the äru upfödde undi lydhno ok wärio fadhurs ok föräldra hans *ib* 10 (24-5, 11). hwar thera war thes fäghnare at han matte koma til fota at fly *Lg* 3: 217. swasom engin wardher thes bätre tha han lowas. swa wardher oc engin thes ledhare for gudhi at han lastas for mannum *ib* 239. är hänna sorgh än thes beskare at hon gitir äkke giort thz som hon ville *Bo* 212. *b) i den ena af två mot hvarandra svarande jämförelseleder som båda innehålla komparativer:* α) *dess, desto.* þäs ... at, *derför ... att, dess ... ju.* þäs kärare varþar iak minom mästara. at iak þol mera for hanom *Bu* 140. þäs bätra är. at mera flytar oleum af hans benom *ib* 142. skulu gamle män thes gudhelikare liua ok renlikare, at likamens kraptr ok fäghrind mera thöm förlatr *KS* 45 (116, 49). *ib* 6 (14, 7), 7 (16, 8). *Bir* 2: 211, 304. *Su* 230, 377. — þäs ... huru myklo, *dess ... ju.* at the sama jnnelykta persone maaghin thes frelsare oc rolighare standa j gudz thienist ... huru myklo mindra the hindras aff ... werlzligha thinga vmhuxan *VKR* 1. — þäs (ä þäs) ... huru, *dess ... ju.* thäs flere oc hardelikare tingh skal han gladelika lidha hwru wänare ... lön han sik wänther *Su* 14. thäs höghelikare skal han kronas, huru manlikare han stridher *ib* 292. hennes ... broder leth sik ä thes mere voorda vm hennes siels helso, huru mere ökädes ... licamens krankdomer *Lg* 3: 555. — huru mykit ... þäs, *ju ... dess.* huru mykyt meer thz (*djuret*) ätir thäs hungrughare thz är *Bir* 3: 356. — huru ... thäs, *ju ... dess.* huru hethelikare huar en sandher älskare älskar siin wen ... thäs större sorgh ... til före hans mistilse *Su* 212. — sva myklo ... þäs, *ju ... dess. MB* 1: 126. swa myklo (*quanto*) hardare är likamans bedröffuilse ... thäs (*tanto*) likare wardher thu korsfästo christo, oc täkkare kärasta fadhrenom *Su* 198. — þäs *vid senare jämförelseledens komp. utan motsvarande ord vid den förra.* mindhre aff brödhit thes bethre (*ju mindre af brödet dess bättre*) ärith *LB* 2: 51. β) *ju.* þäs ... sva myklo, *ju ... dess.* thäs (*quanto*) wansamare thera stridh är ... swa myklo (*tanto*) mere löön skulu the taka i himerike *Su* 425. — þäs ... þy, *ju ... dess.* thes optare iak syslomannom skipte, ty mera skadha hauer iak ther af *KS* 41 (107, 44). *c) i båda de mot hvarandra svarande jämförelselederna som innehålla komparativer.* þäs (ä þäs) ... þäs, *ju ... dess.* thäs mera han thrifs. thäs mindra räknar han sik thrifwas i dygdhomen *Bo* 41. thes mere man tu äst, thes häldr skalt tu ödhmiukr wara i allom tinom åthäuom *KS* 35 (92, 38). ä thes flere rådha thes mere äro the skilde af thy ther alt skal ett wara *ib* 7 (17, 8). all andelikin thing, ä thäs ädhlare oc högre the äru, thäs äru the oc enfaldoghare *Su* 292. *KS* 51 (129, 55). *MB* 1: 226. *Bo* 42, 128. *ST* 98. *Ber* 243, 249. *Su* 85, 150, 396. *Lg* 3: 301, 319. — *i förbindelse med* at *i den förra jämförelseleden.* thäs mera at thenna brendaghen opptändhes i siälenne, thäs mera wanzskadhes kroppen *Lg* 3: 392-3. — *Jfr* **iu, ä.** **3)** *än, ännu. framför en komp.* han giordhe ok thäs mera väl *Iv* 5483. — än hvat thäs mer, *än mer, än vidare.* thunge likamen som fäster var vidh korset mz spikomen drogx nidher af sinom thunga ok ther af öktis minna saara ok vnda värker. än hwat thäs meer (*quid plura*). nidhan fran yliomen ok vp til min iässa vpfylto the mz grömmastom sarom *Su* 404. **4)** *för det ändamålet! alltså, då?* han ... sundirsliter var fädhernis lagh. tha sagdhe pylatus til thera hwat gärningom är thz han thäs gör *KL* 377. — *Jfr* **þy.**

thäsforinnan (**tess för innan** *BSH* 5: 186 (1507). **thesse for jnnen** *RK* 2: 2908), *adv.* [*Ä. Dan.* thesforinden] *dessförinnan.* sidan dachtingade the saa j vj vikur sculle i frida staa tha sculle ... engelbrechte slotet fanga worde thz thess forinnan ey vntsäth *RK* 2: 1092. *ib* 2908. *BSH* 5: 186 (1507).

thäskona, thäskons, *se* **kon.**

thäs kyns, *se* **kyn.**

thäsledhis, *adv. på det sättet, sålunda.* vndestandom wi oc seem ... som (*näml.* thing) thäsledhis (*Cod. B* tha ledis 532). at the lykta, swa som genom speghel *MB* 1: 55.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thäslika (täss lika *RK* 3: 963. **tesslike** *ib* 2: 5372. **täss liike** *ib* 3: 2238, 2537**)**, *adv.* [*Fdan.* theslige] **1)** *på lika sätt, på samma sätt, sammaledes.* j twna gik thz och tesslike *RK* 2: 5372. i stokholm giorde the täss liike *ib* 3: 2238. **2)** *likaledes, äfvenså.* theres masth stodh ful mz pyla och märss oc togh täss lika *RK* 3: 963. ädle män aff danmarkes riike och saa aff norghe täss liike the wardo saa tiil raadhe *ib* 2537.

thäslikis (täslikis *MB* 2: 11, 27, 32, 232, 242. **theslikis** *Di* 232. **teslikis** *RK* 2: 7225; *Di* 215; *Lg* 3: 33. **tess likis** *Di* 253. **tesslikis** *FM* 186 (1504). **thesligis** *RK* 2: 2623; *Di* 18, 76, 161, 199. **thes ligis** *RK* 2: *s.* 343. **tesligis** *Di* 172; *SO* 194. **thesligkis** *Di* 232. **tesslighohis** *ib* 214. **thäslikes** *Va* 39; *Lg* 674, 3: 270. **thäs likes** *SJ* 79 (1438); *Bir* 4: 86. **täslikes** *MB* 2: 104, 125; *Lg* 3: 455. **tesslikes** *Lg* 668. **thes likes** *Gers Frest* 60. **tes likes** *ib.* **thess likess** *LB* 2: 92. **tesliges** *BSH* 4: 280 (1501), 281, 335 (1503). **täss lykess** *RK* 3: 4053. **thes likäs** *Gers Frest* 60. **des likes** *ib* 15, 47. **deslikes** *BSH* 5: 557 (1516). **diss likiss** *FM* 675 (1517). **teslikesth** *Di (Cod. B)* 335. **thesslijkest** *BtRK* 372 (1501). **tesselikis** *FM* 221 (1505). **tessgelikes** *BSH* 4: 248 (1500). **teskelikes** *ib* 5: 31 (1505, *på två st.*); *SO* 106. **teskeligis** *FM* 195 (1504). **teskeliges** *SO* 194; *HSH* 21: 7 (1498; *på två st.*); *BSH* 4: 290 (1501), 325 (1502). **teskelikisth** *ib* 5: 88 (1506). **thess lijkilse** *SD NS* 2: 1 (1408)**)**, *adv. och adj.* [*Fdan.* theslighes, theslighest] *A) adv.* **1)** *på lika sätt, på samma sätt, sammaledes.* hans hwnda när hanum sörgde, hans häst oc falka giorde oc sa tesligis *Di* 172. hwar stak i annars skioll, oc ängen thera gik aff hästin, the rende annat sin till saman oc foro än thesligis *ib* 18. *ib* 161, 199, 215, 232, 253. *LB* 2: 92. hemlar iak vndher myn systher i presthekulla the for:de VI stengger iordh tiil äuerdheleca äghe. thess lijkilse gor hon mik ighen ath iak skal haffua VI stengger iordh i rekijoky *SD NS* 2: 1 (1408). loffwedhe jak hans nade och tilsadhe all kerligh och venscap och hans nade mich teskeliges igen *BSH* 4: 325 (1502). *SJ* 79 (1438). kan hända at romarskom ... kan örligh ... til stötta, tha skulu judhane them til hiälp ... wara ... swa täslikis om jwdzska almoghan til trängher them örligh tilförinde. tha skulu romara them wara til hiälp *MB* 2: 242. swa som the j storan hetha ok hethan siwkdom ära stadde nar the drikka kalth watn, tykker thom mz thz förstha ath torsthen är slekther. men sydhen haffwa the mykith werre des likes nar en haffwer fulkompnath syn lustha swa begärar han sydhen mykith mer än for *Gers Frest* 47. j fornämpda watzstena closter oc j androm clostrum sancti saluatoris ordens thäs likes bygghiaskolande *Bir* 4: 86 *(de tre sistnämda språkprofven kunna föras till* **2)**. **2)** *desslikes, likaså, likaledes, äfvenledes, äfvenså, äfven.* om morgonen arla stodh här didrik op ok vapnadhe sik ok loth bläsa j piper ok basunar. tetmar hans brodher giordhe ok samaledhis ok tesligkhis margreffuen rödgher *Di* 214 *(kan föras till* **1)**. olaff bing screff tha clawese til ... clawes lange thes ligis olaff bing til screff *RK* 2: *s.* 343 *(kan föras till* **1)**. han begaffuade henne kösteliga j thz sinne teslikis henne jomfrur oc qvinne *ib* 7225. ryzer ... brände salo lyninge yäk torn och kyn täss lykess jokas wiidh oloffs borgh *ib* 3: 4053. tha badh konungen at falantin, nampnlos och blandamär at the wildä bliffuä när hon om ... thäslikes badh han och phila *Va* 39. war qwinnan swa skön oc faghor som tilföranda, oc hennas klädhe thäslikes *Lg* 674. hvilken schreddere aff land komber i staden ok vil embetet begära, tha schal han swa dana bewijsz haffua. som forrört är, teskelikes breff ok schel hwar han sin läratunna vtgiffuit haffuer *SO* 106. i huaria messa schal huar broder offra en pening ock huar syster tesligis *ib* 194. han haffwer iw begynth saa widh gripsholm och tesliges är thet sath widh findstade *BSH* 4: 335 (1503). at ... margrewen aff brandborg hawer lowadh hanss nade al then makt, han aastadh kommer, ock flere herre ock förste tessgelikes *ib* 248 (1500). helsser fru mätta, jomfru karin och all barnen tesliges *ib* 281 (1501). fiick jach nw her stens breff och tesliges myn frändes her swantes *ib* 280. hans nood göör ... sin orssekth, bode ... myndeligä oc deslikes i thetta breff *ib* 5: 557 (1516). teckes eder ware fortänckthe om then sädis rogh jak ider siisthens tilbödh, at thän kwnne komme med thet aldra förste, teskeligis om öledh *FM* 195 (1504). sände han budh til konungh iehab ... oc them som boo j bärghen j landzskapit som kallas dor widh haffwidh oc iämwäl cananeum badhe thän som boo öster oc täslikis til västher oc ther mz amorreum *MB* 2: 32. *ib* 11, 27, 104, 125, 232. *HSH* 21: 7 (1498; *på två st.*). *BSH* 4: 290 (1501), 5: 31 (1505; *på två st.*), 88 (1506). *FM* 186 (1504), 221 (1505), 675 (1517). *BtRK* 372 (1501). *Gers Frest* 15, 60. *Lg* 668, 3: 33, 270. ey förstodho the wart maal, oc ey wi täslikes enkte förstodhom theras *ib* 455. *B) adj. dylik.* enchtit swerd thesligis war burit aff eld *Di* 76.

thässaledhis (-ledhes), *adv. på detta sätt, på följande sätt, sålunda.* hugxe ... thässaledhis *(taliter)* *Bir* 3: 172. badh hon thässaledhes *KL* 310.

þässe, *se* **þänne.**

þät *konj.* [*eg. nom., ack. sing. n. till* **þän.** *Isl.* þat] *L.* **1)** *inledande subjekts-, objekts- och appositionssatser: det, att.* oss aþiänkiände, þet wi aghum warä wäriände aldrä änkior *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). sagde ... oc swor, thet aldrigh war grindaby kunungz vpsala ödhe *ib NS* 2: 227 (1409, *gammal afskr.*). finna the thet han rädhes gudh *KS* 15 (37, 16). iak kännis thz iak giordhe illa *MD* 95. iak sigher thz thu haffwer alt thz waldith thz iak haffwer mik til synda haldith *ib* 97. bedhendis eder herredöm ... thet i wille ... ghöre ... ad jak mothe nyuthe ok behaldhe thet häredzhöffding döm här äppter, ssom jak aff eder häredöm här til haffth *FM* 211 (1504). vakten thz idhir hierta tyngis ey ... aff ofuiratho oc drykkenscapp *MP* 1: 20. thz hopit hafwe twa axla ... är at mannin hopi altidh at faa äwärdhelika äro oc vnkoma pinona ok tröste a gudz miskund j alle genwärdho ok hopis bätre thingh *Bir* 1: 295. tha thykte them allom thz han skulle mariam ägha *Lg* 31. honum syntis thz han stodhe ower nilo strand *MB* 1: 236. faar han thz spyria ... thz ij ärin nu swa ängizlik *Iv* 555. thz är sant thz thu skulle lydha mik *MD* 97. at þet se allum mannum kunnukth ... þet wi hafuum giort et

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skipte *SD* 6: 180 (1350). fore þy þet wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþurlut *ib.* han fiol j bruth threm sinnom hwar dagh . . . han . . . saghdhe at thz war aff thy, thz sancte gabriel pläghadhe tala mz honom *ST* 139. tholikt är mykith iämbirs nödh thz thu vil skynda til thin dödh *Iv* 4062. väl är mik the lykka är mik sket thz iak hafuer idher mz ögh[o]n seet *Fr* 1196. theer jåk nw hanom then andra wäghin . . . oc thässin är then wäghin, thz han fari til högxsta biscopin *Bir* 4: 113. **2)** *inledande följdsatser, merendels efter ett föregående* sva: *att.* þera giri är sua diup, þät þär ma ingte i grynna *Bir* 4: *(Avt)* 180. the fatigha ärlända quinna skipadhe swa sina sinna, thz armo ok rike vnte henne väl *Fl* 81. the quinna var räd ok opte swa, thz konungin siälfuer hördhe op a *ib* 356. tha giordhe hon swa dygdhelik thz hon siälff afväpnte mik *Iv* 202. liongn eld oc thordön war swa stark thz ther skalff badhe skogh oc mark *Al* 10336. wort han sa wred. thz han sleet sunder jarnkäderna *Di* 28. her tordh . . . sköth och stak saa thz blodhen ran *RK* 3: 72. han war swa aldrogher man . . . thet han giordhe tha fult for sin fadher badhe a thingom oc stämpnom *SD NS* 2: 227 (1409, *gammal afskr.*). jac hawer lagt goz medh gudhema klostre i westergötlande, swa thet jac hawer gifuit for:da klostre akathorp *ib* 1: 494 (1405). fortörner brodher broders gesth sa thz han flyr aff enä sethe til annath böthe v mark vax *SO* 8. *Fl* 450, 477, 662, 2057. *Iv* 375, 517, 551, 777, 1381, 1382, 3804. *Al* 132. *Di* 90, 151. the hafdho til näme mykla nadhe, thz man ey hördhe sighia fra the barn ther bättre nima ma *Fl* 139. han . . . loth henne . . . j rök vpbinda oc rökte henne thz hon bleff dödh *RK* 2: 1938. han slog konungens sön thz han lag *Di* 154. *Bir* 3: 262. *Fl* 228, 445. *RK* 1: 1183, 3: 3538. *MD (S)* 222. *Va* 41. *Di* 255. **3)** *inledande afsigtssatser: att, på det att.* alt thet annor diwr hawa aff sijn eghin naturlik skipelse, thär til hauär gudh giwit mannenom siäl ok wit, thet han må sik thet siälwär gera mädh ärwodhe ok handagärning sinne *KS* 4 (8, 4). hon . . . badh han . . . til sik ga thz hon matte hans talan fa *Iv* 2642. *RK* 2: 9196. **4)** *inledande kausalsatser: eftersom.* naar bröt iak nakath vidh idher thz thu swa illa fore mik bidher *Iv* 4048. — *derför att, att.* we är mik thz iak war skapath *MD* 100. *ib* 106. — *öfver att.* the gladdis thz the fingo thz höra *MD (S)* 238. — *efter* þäs *med följande komp.: derför att.* ey är kaalen thäs värre throande thz han rindhir ey vpp i förstone *GO* 614. **5)** *med syftning på en föregående tidsbeteckning: då.* hwa ther weet tima eller stund thz dödhin skal sökia hans hiärta grund han lägger sit hiärta i sorgh oc thwang *Al* 8640. — *sedan.* thz är tolff aar ok än merä thz iak henne sa ok fruor flere *Fr* 1210. — *som; hvarunder.* thz nu tio vintre är thz iak aldre man här sa *Fr* 2111. jach hawer ligat her fangen . . . wäl j xiij aar, thz iach aldrik wt kom för än nw *Va* 32 *(kanske att föra till* **2***).* **6)** *inledande konditionalsatser: om.* tha ware iak en saligh qwinna thz iak thik hwar dagh haffwa matte *Al* 8539. vil han ey beredha jnnan daghin tha scal mins herra ämbetzman . . . latha mätha hans hawor til beredha mz ok thz the eigh til räkkia tha skal hans godz a landeno . . . mäthas ok mz gieldhas *MEG (red. A)* 56. *SO* 203. — *så vidt.* jnthe onth vil jach . . . idher göra thz jac en aff veth *Di* 252. **7)** *inledande koncessivsatser: om ock, om än.* thz thu kunne himilin naka . . . thz thu liknadhis allom gudhum . . . thu skulle tho matelik hafwa thik *Al* 3561, 3563. thz iak ware allene här, jak wilde bestaa ider alla saman *Di* 11. thz tw atte halffua wärildena. tha ästw all likawell konung sigmunds swen *ib* 116. *ib* 136, 180. jach wil stridha mz söwekin thz han hadhe xx simom *(för* sinnom*)* mera folk än jach *ib* 277. *Al* 4406. *RK* 1: *(Albr) s.* 214. *MD (S)* 238. *Di* 136, 180. — *ehuru, oaktadt.* waldo the konung magnus hertogh eriks son . . . thz han ekke äldre waar än tha vpa sith tridia aar *RK* 1: 4506. — (?) hon grät tha thz *(i motsats dertill att?)* hon förra loo *RK* 1: 4395. **8)** *för att inleda en utropssats: att!* oo thz han ey lydde slyka modher radhe *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. awi thz iak war swa illa fortapath *MD* 93. — *för att inleda en önskesats: att!* o wärdoghe fadher, thz i mik . . . wnten idher til spöria om nakra pwnctar *Lg* 3: 586. *ib* 600. — *Jfr* **þär til þät.**

thätlika (tättelika), *adv, tätt, mycket nära.* tha tok hon han j sin fangn ok lagdhe han thätlica *(strinxit eum)* til sit bryst *Bir* 3: 281. före öghonen fästis en glas skiffwa äller glas öghon tättelika *PM* 14.

thätter (*n.* **thät** *MB* 1: 277. **tät** *RK* 2: 3605. **täth** *Su* 101; *Lg* 3: 702; *PM* 13. **thäät** *Al* 3333, 5680. **tet** *Di* 43. *dat. f.* **tätte** *Su* 215. *pl. nom. n.* **tääth** *LfK* 82. *dat.* **thättom** *Su* 202. *superl.* **thätaster: -asta** *Bil* 244**),** *adj.* [*Isl.* þéttr] **1)** *tät, utan springor el. läckor.* läter hon göra et thät widhiokar *MB* 1: 277. *Bil* 244. han hiwg om kwll et stort trä oc holade thz jnnan till . . . thz war sa tet at enkte watn kunde in komma *Di* 43. **2)** *tät, tätt på hvarandra följande, ofta upprepad.* skrifftamalen skulu . . . wara tääth oc idkeliken *LfK* 82. mz thättom *(crebris)* thins sons kärasta kwssom *Su* 202. mz tätte kyssan *ib* 215. thins fragangx swa täth omskiffte *(vicissitudo accessus ac recessus)* twinghar mik ängxlika *ib* 101. — *n. adv.* **1)** *tätt, tätt hopadt, icke glest, med små mellanrum.* fore pila stank thz flögh swa thäät *Al* 3333. thet *(haglet)* . . . fiol rät thiokt ok mykith thäät *ib* 5680. göris som en täth *(d. v. s. med täta styng)* sömadher säkker aff mywkth lädher *PM* 13. **2)** *tätt, mycket nära.* foldho honom fiandana . . . täth äpther *Lg* 3: 702. **3)** *snart?* thw hemnis offuer honom tät *RK* 2: 3605. — *Jfr* **othäter.**

thäva (-adhe), *v.* [*Isl.* þefa, *lukta*] = **thäfla 2.** *med dat.* watn täffwadhe *(motsvarande ställe Bil* 785: thäfkadhe*)* honom bätir en nokor annar drykker *Lg* 1037. *Jfr* **välthävande.**

thäver (*pl.* **täfia: mat täfia** *KS* 24 (58, 26)**),** *m.* [*Fnor.* þefr, *lukt, smak*] **1)** *smak (som ngt eger el. framkallar), smakintryck, smakförnimmelse.* wiin är kalt aff thäff oc tho het mz krapt *MB* 1: 41. hans (ɔ: wars herra) blodh är a guds altara vnder wiins thäff oc liknilse *ib* 263. *ib* 310, 370. lwt faar ondan thäff aff asko som hon siilas genom *ib* 321. dragher thz watnith ondan thäff til sik aff thäskona iordh *ib.* manna hafdhe alzköns thäff *ib* 390. än thz *(vinet)* wardher mera blandath, tha mintzskas thäs

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

dygdh oc täuir *(Cod. A* smaker 108*) ib (Cod. B)* 536. lägghir man sinaps frö ällir röthir innan most swa at han faar ther krapt aff ok thöf *(för* thäf*)* ällir smak *LB* 4: 344. engin thäff kiände han for annan a nokrom mathi *(sic gulæ illecebras edomuerat, ut ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit) Bil* 785. **2)** *smak, smaksinne.* nakot aff fäm likamans vitom, som äre syyn, oc hörsl, röker, thäuer *(Cod. A* smak 42), trauan *MB* 1: *(Cod. B)* 531. mz war fäm sinne mz hörlse oc sinne oc godho minne mz smak oc thäff oc godhe lukt *Al* 7185. the (ɔ: wille diwr) haffwa ey skäl ey thäff ey döön *ib* 7116. — *Jfr* **matthäver.**

þö, *se* **þo.**

thö (töö), *m.* [*Isl.* þeyr] *tö.* haffwer her engin töö warit sidhen tenne sware winter her begyntis *FH* 6: 372 (1496). en dagx töö eller twa gör swndith falsth *BSH* 5: 348 (1509).

thöghia (*impf.* **-dhe.** *part. pret.* **-dher,** *se* **nidherthöghia.** *n.* **thöght. thökt),** *v. tysta, nedtysta, dämpa (ljud).* henna liwd war ey tha dighirt höght thy thet war swa mz pinom thöght hon sagdhe thystlika widh siälffwa sik *MD* 104. — *tysta, bringa (ngn) till tystnad, förmana till tystnad.* tha ropadho alle högt för största glädhi skuld, än jwdas tögdhe almoghan oc bödh them innerliga takka gudhi *MB* 2: 327. — *besegra i ordstrid, tillstoppa munnen på.* tha pharisei hördo huro ihesus christus hafde thökt *(silentium imposuisset)* the saduceos *MP* 1: 312. — *komma (ngn) att upphöra (med något som yttrar sig i el. åtföljes af ljud).* all värllinna lustelik thing gaten ey thöght thessa qwinnona af graat *KL* 275. — *Jfr* **nidherthöghia.**

þöghine (þöghin), *adv. L.*

thökn, *f. töcken, dimma.* ther war mörkt frost ok thökn *Al* 5432.

þör (thör *Bil* 793; *Bir* 1: 207; *Bo* 28; *LB* 6: 277, 278. **töör** *MB* 2: 88. **thor** *MP* 1: 238. **tor** *Lg* 3: 71; *LB* 7: 149, 266. *f.* **thör** *MB* 1: 43, 171; *LB* 6: 278. **tör** *MB* 2: 88; *LB* 3: 75, 79. **tyr** *MB* 1: 71. *n. (nom., ack.)* **þört** *Bu* 72. **thört** *KL* 283; *MB* 1: 43, 156; *Go* 974; *LB* 3: 130. **tört** *ib* 47, 4: 339. **thyrt** *Bir* 2: 252; *MB* 1: *(Cod. B)* 544; *LB* 3: 118. **thiwrt** *SD NS* 1: 373 (1404, *daniserande*). **þort** *Hästläked. i AS* 137. **thorth** *LB* 6: 278. **torth** *DD* 1: 175 (1500, *efter nyare aftr.*). *ack. m.* **þörran** *Bu* 6. **thörran** *LB* 6: 279. **törran** *Bir* 1: 270. **torran** *LB* 7: 283. *f.* **thörra** *MB* 1: 71; *Bir* 1: 132. **törra** *LB* 8: 52. **torra** *ib* 7: 6. *dat. m.* **thörrom** *MB* 1: 317. *n.* **þörro** *BYH* 1: 170 (1363). **thörro** *SD* 4: 389 (1334?), *NS* 1: 10 (1401) *o. s. v.*; *MB* 1: 43, 169. **törro** *LB* 2: 69. **thyrro** *SD NS* 1: 688 (1407). **thorro** *ib* 1: 8 (1401), 12 (1401) *o. s. v. pl. nom. m.* **thörre** *MB* 1: 71; *LB* 6: 278. **torre** *Su* 225. *f.* **thörra** *LB* 3: 118. *n. (nom., ack.)* **thör** *StadsL Köpm.* 14: 3; *Bir* 3: 220; *GO* 52. **tör** *LB* 9: 96, 97. **thor** *StadsL Köpm.* 14: 3 *i var.* **tor** *LB* 7: 34, 165. *ack. f.* **thörra** *Bir* 1: 255. *dat.* **þörrom** *Bu* 6. **thörrom** *Bil* 115; *MB* 1: 317. *best. form sing. ack. m.* **thörra** *Lg* 66. *dat. n.* **thörra** *Bo* 198. *superl.* **þörraster: -ast** *Bu* 71; *KL* 188**),** *adj.* [*Isl.* þurr. *Fdan.* thør, thyr, thiur] *L.* **1)** *torr, fri från väta; äfven höjande sig öfver vattenytan, oberörd af vatten. Hästläked. i AS* 137. han gik thör. ok hans brodher ther alt rängde vm kringh thöm badha *Bil* 793. ledha them thörrom fotum ifwir jorsala haff *ib* 115. israels sönir . . . gingo thörrom fotom til landz *MB* 1: 317. ganga israels sönir at thörrom wägh i midhio hawino *ib.* är thz swa at daggen bliffwir aatenast j vllefätthen, oc all marken om kringh bliffwir tör *MB* 2: 88. jak bedhis at vlla fätten bliffwe töör, oc all iordhen ther om kring wari waat *ib.* noe . . . sa at iordhen war all thör *ib* 1: 171. kome saman watnin the vnder himblenom äre . . . oc oppenbaris thört land *ib* 156. kalladhe war herra thört land iordh *ib.* thz är ilt at drunkna a thörth landh *GO* 811. *ib* 974. — *torr, befinnande sig i torrt tillstånd, utan förening med vatten el. ngt flytande, ej uppmjukad af vatten el. ngt vått.* tag haffra myöll eller haffra gryn, oc äth thom tor fastandis om morgonen *LB* 7: 34. *ib* 165. — i þörro, *a) i el. på land (i motsats till: i vattendrag).* alt mit goz i malaboþum. oc alt þet goz þer vndi ligger. swa svm malaboþa qwärna. qwärna thorpet. räuathorp. oc österhult. mz allum tillaghum i vato oc þörro *BYH* 1: 170 (1363). *SD* 4: 389 (1334?), *NS* 1: 8 (1401), 10 (1401) *o. s. v.* *b) i torrt tillstånd, torrt.* tak och skär wp ena sino wppa näsomon och stik frö j och giff honum *(hästen)* j törro *LB* 2: 69. **2)** *torr, lidande brist på vatten el. väta, förtorkad, mager, ofruktbar. om jord.* þa iosep þörste fast brast up än kälda vällande þär iorþen var þörrast *Bu* 71. vm han *(dadelkärnen)* sätz j thörra iordh. tha thörkas han *Bir* 1: 132. — *bildl.* thän som i andelico liuärne är. skal äkke vndra at han är stundom thör vtan nadhanna väzsko. oc thikkir sik vara forlatnan af gudhi *Bo* 28. mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört *(rimmande med* styrt*) Bu* 72. ginstan drikkandis aff them drykkenom syntos the swasom aff nakrom wtbläsande anda *(spiritu quodam inflatorio distendi videbantur; efter* swasom *har ett ord bortfallit),* swa at the ginstan sik wphögde j högfärdh . . . actandis mykit oc manga konster at wita, oc bliffuo tha j sik siälffue torre oc alzstingis kalle *Su* 225. thera likame är thör af *(aridum est ab)* allo godho ok aff allom kärlek *Bir* 1: 207. mangra manna ben äru thör aff gudhelike väzsko *ib* 3: 220. tha nagor är tor aff gudlighet *Lg* 3: 71. **3)** *torr, som icke längre är frisk el. färsk, förtorkad. om växter el. växtdelar o. d.* huar o giptar man af dauiz konogs släkt . . . före þörran vand ii hände tel guz mönstar *Bu* 6. han (ɔ: vandar) bar blomstar a þörrom grenom *ib.* olio trä . . . vtantil thyrt ok jnnantil fult mz fitma *ib* 2: 252. thy at the göra thätta i gröna träno. hwat skal tha vardha i thy thörra *Bo* 198. *KL* 283. *MP* 1: 238. *Bir* 1: 270. *Lg* 66. thör trä kofra latan eledh *GO* 52. *ib* 997. bär saman thörra stikkor *Bir* 1: 255. — *om bröd. KL* 188. **4)** *uttorkad.* alexander . . . kom til et thräsk thz war thört *Al* 5465. offwan för förrörde konungs fiskerj är mesthe parthen om aaret torth saa mann gaar toor skoddher fram *(för* fran?*)* norra landiith och in paa en holma *DD* 1: 175 (1500, *eft. nyare aftr.*). **5)** *torkad, beredd genom torkning.* tor timean ströyader oppo läker wel *LB* 7: 266. annamede . . . her peder twresson thette efftterscreffne . . . xv pundh törre gedder XIII

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

pundh tör siik . . . I skippundh törre aborre, IIII pundh torren lax *HSH* 19: 166 (1506). *FM* 607 (1513). **6)** *torr, icke åtföljd af flytning.* þör värker, *torrvärk, reumatism, gikt.* hafua storan torran werk j kroppen *LB* 7: 283. *Jfr* **thörvärker.** — þör hosta, *torrhosta, hosta i hvilken ingenting upphostas.* for torra hostho *LB* 7: 6. *ib* 9, 8: 52. *Jfr* **thörhosta. 7)** *torr, som (enligt äldre medicinsk uppfattning) har torra egenskaper. om naturföremål, menniskor, naturförhållanden o. s. v.* waat kennis bätzst aff thörro oc thört aff wato *MB* 1: 43. är himpna natura hwarce thör eller waat heet eller kaald *ib.* saturnus hawer kalda krapt, oc thörra *ib* 71. mars oc sool the äre badhe thörre oc hete *ib.* är ängin wärre natura än kald oc tyr *ib.* colerici ok wnghe ärw hethe aff sine natur ok thörre ok gamble men äre wathä ok kaldhä *LB* 6: 278. autumpnus är hösther thennä thimen är kaldher ok thör *ib* 277. estas thenne thimen er thör ok hether . . . tha er manzens natur het oc thör *ib* 278. i thom thimanom *(vintern)* skal man drikkä ok äthä thz ther thorth är ok het aff sik *ib. ib* 279. galanga galgana är tört oc heth *ib* 3: 47. pipro rooth är wath oc thör *ib* 55. *ib* 50, 51 *o. s. v.*, 4: 344, 349. hwlyrth hon är thräskona oc alla äro thörra j första trappo oc heta i andro *ib* 3: 118. thus rökilse thz är heet ok tört j andro trappa *ib* 4: 339. *ib* 2: 50, 3: 75, 79, 130, 7: 149. tarffwas witha j hwath gradu nokor ting ärw heth, kald, tör, äller waath *ib* 9: 97. *ib* 96. — *Jfr* **genom thör.**

thöra, *se* **þora.**

thörfasta *f.* [*Isl.* þurrfasta] *fasta som består deri att man afhåller sig icke blott från kött utan äfven från mjölkmat och inskränker sin föda till fisk och vegetabilier; sträng fasta.* aff thörfastonne *Bir* 5: 33. — **thörfastodagher (torfastodagher),** *m. dag på hvilken* thörfasta *skall iakttagas.* hwat thz är hällir torfastodagha ällir andre dagha ällir högtidhis dagha *Bir* 5: 43.

thörfasta (thor- *Bir* 5: 43; *VKR* 16. **tor-** *Bir* 5: 34**),** *v. fasta på det sätt att man afhåller sig från annan mat än fisk och vegetabilier; iakttaga sträng fasta. KL* 92, 93. *Bir* 5: 34, 43. tha reglan biwdher törfasta *ib* 98. hon thörfastadhe alla warefru aptna *VKR* VIII. törfastade hon opta tha hänna bonde ok andre thänkto hona kräselika äta *ib.* fyra jwnfrv marie afftna . . . oc hwar sins apostols afton sancti johannis baptiste afton, alla helghona afton . . . oc laangafriiadagh sculu alle thorfasta än j allom androm timom vm alt aarit tha fastin äptir thy som the helgho kyrkio sidhwänia är *ib* 16.

thörfisker (tor-), *m. torkad fisk.* ij [2] pund torfisk *BSH* 4: 241 (1498). *HSH* 19: 166 (1506).

thörfteliker, *se* **þorfteliker.**

þörft, *se* **þorft.**

thörftogher (-ugher), *se* **thorftogher.**

thörfötis, *adv.* [*Isl.* þurrfœtis] *med torra fötter, utan att väta fötterna.* gik . . . thörfötis jwi wathnit *Bil* 456. hon . . . gik thörfötis iwi jordhan *ib.*

thörfötter, *adj. med torra fötter, torrskodd.* almoghen gik snarliga törfötther offwir flodhena *MB* 2: 11.

thörhet, *f.* **1)** *torrhet, förtorkadt tillstånd (jfr* **þör 3***).* qwistens sörnigh oc törhet *Lg* 3: 591. **2)** *torrhet, egenskap att (enligt äldre medicinsk uppfattning) vara torr (jfr* **þör 7***).* al ting ärw skapath aff fira element som är aff jordenne, wathneno, eldenom oc wädhreno, haffwer ther före hwart thera j segh fira egheligheter, som är hita, väsko, köldh oc törheth *LB* 9: 102.

thörhosta (tor-), *f. torrhosta.* contra tussim torhosta *LB* 7: 9. *Jfr* þör hosta *under* **þör 6.**

thörka (thorka), *f.* [*Isl.* þurka] **1)** *torrhet, frihet från väta.* är thz swa at daggen bliffwir aatenast j vllefätthen, oc all marken om kringh bliffwir tör oc j alt landhit bliffwir törkan *(siccitas) MB* 2: 88. bleff törkkan j ensampnom vlla fätthen oc om alt landit bleff dagghen oc wätzskan *ib (båda dessa ställen skulle måhända kunna föras till* **thörkan,** *f.).* — *bildl.* wi . . . försmittoms i glömskonna törko *Su* 93. **2)** *torka, torr väderlek, brist på nederbörd.* drömir man stundom fiska fore watn, oc elder fore thörko *MB* 1: 237. for skiul af rägn ok mykle thorko *Bir* 1: 299. annar akarin . . . hulkin ther somastadz är stenoghir oc vidhirthorff gözsll somastadz vaatir ok vidhirthorff thorko *ib* 2: 308. winqwistane äru wisnadhe aff torkonne *ib* 4: 7. **3)** *det som är torrt.* tha kalladhe gudh törkona *(det torra)* iordh *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541. **4)** *torrhet, egenskapen att (enligt äldre medicinsk uppfattning) vara torr (jfr* **þör 7***).* fyra elementa krapta. mz hwilikom manzins likame er saman sättir thörka ok wätha, hiti ok kulde *Bil* 614. *MB* 1: 78. *LB* 9: 102. the andra missemian wardhir i maghanom aff kildinne oc thörkonne nar the ena kraptin herras owir the andro *ib* 3: 175. *ib* 176. *MB* 1: 126.

thörka (thyrka. thorka. torka. thurka. törkiä *Fr. (Cod. B, C, D, E)* 416. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* þurka] **1)** *torka, förtorka, göra torr, aflägsna väta el. fuktighet från (ngt); beröfva (ngn el. ngt) väta el. fuktighet.* af blodzsins wtgiutilse . . . var han innantil allir thörkadhir *(exsiccatus) Bo* 203. tha thurkadho sorghiuna oc hiärtans ängxlan swa iomfrunna tungo oc goma. at hon formatte ey röra sina läpa til talaskolande *Bir* 4: *(Dikt)* 264. tz torkar hiernan *LB* 7: 34. plantago . . . hon tyrkar thz saar ther mykit wätis innan *ib* 2: 48. tz torkar oc läker thom *(böldernn) ib* 7: 265. haffua swa som nakra handa sötan dryk hwilkin . . . ey fuldelika släkte törsten wtan hällir törkandes them innantil lät them ä meere oc meera törsta *Su* 224. at thäskyns hite skulle ey opnöta mantzens natwro oc thörka han til dödh *MB* 1: 107. — *bildl. torka, beröfva styrka el. liflighet, göra utblottad på det som är godt.* ey mättis han *(den girige)* för än han fulcompnar orätuiso thyrkande sina siäl at han brinne thäs hetelicare j heluite *MP* 1: 310. **2)** *torka, aflägsna (väta el. fuktighet).* mirtus hether pors stampar man honum tha doger hans oos j öron ok tyrkar the wätho ther j them är *LB* 2: 42. han (ɔ: alleum) . . . törkar ondha wedzko *ib* 3: 51. *ib* 4: 351. mirtus thz är pors thrä . . . hans lagher . . . thörkar ondha wazsko w öfra delenom i bryste *ib* 353. — *bildl. borttorka, aflägsna.* munksens likame thörkadhir mz fasto vplypte siälena af diwpeno oc thörka ondan lusta *KL* 276; *jfr* **7.** mot höghfärdhinne. hulkin . . . thyrkar ok fordarfuar alla dygdhe *MP* 2: 73. **3)** *uttorka (en vattensamling el. ett*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vattendrag). herran gudh törkade vatnit j rödha haffwet *MB* 2: 6. almoghans ordhquädhe var swa om han. teridacius vphögdhir i sinne höghelikhet. thyrkadhe flodhir ok alla hafsins käldor *Gr* 281. — *bildl.* othokkin är som brännande vädhir thörkande sik *(siccans sibi)* milhetzsins källo miskunninna dag ok nadhinna flodh *Bo* 153. **4)** *torka, afstryka väta från (ngt), aflägsna väta (el. orenlighet) från ytan af (ngt).* hon ... thwo hans föther ... mz sinom tarum ... ok thörkadhe them mz sino hare *Bil* 264. *ib* 265. *Bo* 75. han ... thwar ok thörkar mz sinom eghnom handom oc kössir alra thera fötir *ib* 174. **5)** *torka, afstryka (väta el. orenlighet från ytan af ngt).* guz modhor maria ... thorkadhe swettin aff thera änlite mz klädhe *KL* 102. **6)** *torka, bereda genom torkning.* törkar man diilfrö *LB* 2: 43. torkar man diilrooth *ib.* törkar man roser *ib* 44. tagh vlfs hiärta, törka, stöt oc giff them sywka dricka *ib* 92. maghin aff wlfwenom thörkadir *ib* 3: 171. *ib* 2: 9. mirtus thz är pors thrä ... är fruktin bäträ än blomsther ok the kunno längher at gömas ok swa ath the thörkas i solenne *ib* 4: 353. askan af mirahögenom blandat mz olio ok törkat wyder solena *ib* 354. — *(genom utbredande i luften och utsättande för solens inverkan) torka (tyg el. kläder).* thän som klädhit thorkar oc bleke *(candidatrix) Bir* 2: 80. **7)** *göra torr el. skrumpen. part. pret. hoptorkad, utmagrad.* munksens likame thörkadhir mz fasto *KL* 276. **8)** *torka, torkas, blifva torr.* el [ɔ: en] del aal haffuer han hength op at torche *BSH* 4: 336 (1503). — **thörka sik,** *torka sig, från (ngn del af) sin kropp afstryka väta el. orenlighet.* handklädhe ok vatn til redho var tha thän hertugh skulle sik törkiä *(Cod. A* thörra*)* a *Fr (Cod. B, C, D, E)* 416. — *refl.* **thörkas, 1)** *torkas, förtorkas, beröfvas sin fuktighet, förvissna.* vm trät är väl rotat ... thorkas thz ey aff solinna hita *Bir* 3: 61. nar främsta ok starkasta hofwodh rotin är skadadh tha skadhas alla andra rötirna ok bolin thyrkas oc falna *ib* 62. vm han *(dadelkärnen)* sätz j thörra iordh. tha thörkas han *ib* 1: 132. somlik *(näml.* sädh*)* fiol j stenogha iordh ok tyrkadhis oc visnadhe *MP* 1: 84. gräsit thyrkadhis *ib* 2: 260. alla the blomor oc gräs, som ... törkatz haffwa oc borth wisnat *Su* 38. — *bildl.* han scal bortkastas swa som thor quistir oc törkas *MP* 1: 238. ther äptir thörkas *(arescit)* mannin ok visna swa som gräs *Bir* 1: 43. the thörkas *(arent)* ok wanskas j allo godho *ib* 149. vi thorkadoms ok visnadhom af allo godho *ib* 190. *ib* 3: 63. the ... thorkadhos *(dissecabantur, troligen läst: desiccabantur)* j sinom hiärtom *KL* 143. **2)** *uttorkas.* thörkadhis hafwit ifuir thre milur *Bil* 361. — **thörka af.** — *refl.* **thörkas af,** *torka bort, afdunsta.* mädhan thz *(vattnet)* thörkas aff *MB* 1: 39. — *Jfr* **afthörka.** — **thörka bort,** *uttorka, komma (vätska) att torka bort, komma att afdunsta.* alexander ... kom til et thräsk thz war thört watnith war alt thörkath bort *Al* 5466. *Jfr* **bortthörka.** — **thörka up,** *uttorka, aflägsna (vätska).* ath latha sik blodh mz koppom thz thörka wp wetzkona som standir mellan hwdhinna oc kötit *LB* 3: 180. — **thörka ut,** *göra fullkomligt torr.* kom bläsande stormber alla nattina, oc thörkadhe wäghin wt at midhio hawino *MB* 1: 317. — *Jfr* **forthörka.**

thörkan, *f.* [*Isl.* þurkan] *Jfr* **bortthörkan.**

thörn, *m.? koll. törne, törnris.* the ... kronadho han mz krono aff thörn *(motsvarande ställe KL* 391: thorn*) MB* 2: 385. gedeon ... badh til sik föra törn oc tisla aff öknenne oc sargadhe theris köt *ib* 94. *Jfr* **þorn, thörne.**

thörne, *n.* [*Jfr Isl.* þyrnir, *m.*] **1)** *koll. törne, törnris, törntaggar.* synis thz them swa som the satin mällan stingande gadda älla thörne *Bir* 1: 42. **2)** *koll. törne, törnbusksnår, törnbuskar.* riddara ruddo thörnit mz swerdhum for konungenom *Bil* 751. — *Jfr* **þorn, thörn.**

thörnebuske (thyrne- *ST* 348. **törnaboske: -anom** *Su* 42**),** *m. törnbuske.* hänta rosana af thörne buskanom *KL* 351. abraham ... wardher war at en wädhor hänger mz hornom mällan thörnebuskana *MB* 1: 201. *ib* 498. komo the til een thyrnebusk *(för* -buska*) ST* 348. *Su* 42, 157.

thörnekrona, *f.* [*Isl.* þyrnikóróna, þyrnikrúna] *törnekrona.* satto ena thörne krono oppa hans hofwdh *ST* 175. *Jfr* **thorn-, thorna-krona.**

thörneqvister, *m. törnqvist. Al* 5208. sanne älskara the akta ey mykyt törne quisthen, som rosena födher, om the kwnno faa rosena som them lwsthar *Su* 25. *ib* 63. *Jfr* **thornqvister.**

thörnestiunger (-stionger), *m. törnstyng, styng som åstadkommits genom törne.* vidhir at hon ... saa thörne stiongana *(spinarum puncturas) Bo* 211.

thörnisker, *se* **thornisker.**

thörra, *v.* [*Fdan.* thørræ. *Jfr Isl.* þerra] — **thörra sik,** = **thörka sik.** handklädhe ok vatn til redho var tha thän hertugh skulle sik thörra a *Fr* 416.

thörskodher (toor skoddher), *p. adj. torrskodd.* mann gaar toor skoddher fram *(för* fran?*)* norra landiith och in paa en holma *DD* 1: 175 (1500, *eft. nyare aftr.*).

þörsta (thyrsta. thorsta. torsta. torstha. -ir, -te), *v.* [*Isl.* þyrsta, þysta] **1)** *törsta, känna törst. opersonl. med dat. (el. ack.).* mik thörstir *Bo* 203. var thz sant at honom thörste *ib. Su* 196. ther matte drikka hwem ther thyrste *Al* 1940. honom thörstir mykyt *LB* 3: 180. — *personl. (el. i konstr. som kan fattas ss personl.).* þa iosep þörste *Bu* 71. at han aldre þrötes. hungra älla þörste *ib* 204. *Su* 224. huro myklo mer han drikkir thes mer thörstir han *MP* 1: 310. then som ... torster mykit sa at swartnar j munnen *LB* 2: 92. far man ilth i brysthet saa ath thunghan thykker ath alth thz hon sputther är besth som ghalle och gespeer offtha och thorster *ib* 8: 51. *Su* 224. **2)** *törsta efter, åstunda. opersonl. med dat. samt prep.* til. nw törster mine siäl til tik *Lg* 3: 320. — *personl. med ack.* thän ledhe gramin. som badhe hans oc alla hans vina blodh thörstir *Bo* 49. han som mankönsins siäla helso thörste *(salutem sitiebat) ib* 164. *ib* 203. *Bir* 4: 200. han thörste oc hungra rätuisona *Gr* 277. jek thörste oc astunda thässa vndarlica diursins hiärta *Bir* 2: 3. *ib* 115, 219. *Su* 98, 196. *Ber* 69. — *med prep.* til. min siäl hon thörste til gudh *(Deum sitit) Ber* 69. thin siäl thörste til gudh *ib.* — *med inf.* myn syäll som torsther och astundher koma till thyn *Lg* 3: 134.

þörster (thöster *Ber* 235. **thyrster. tyrstr**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

KS 87 (211, 95); **tyrst** *ib* 86 (211, 95). **thorster. thorsther. torsther),** *m.* [*Jfr Isl.* þorsti] *törst. eg. o. bildl.* þu . . . þolde hungor ok myken þörst *Bu* 76. *Bir* 1: 190. the waro thwingadhe aff hungir ok thyrst *KL* 106. dö aff hunger ok thörst *Al* 1500. ey thit swärdh. ey thörstir. oc ey hungir formagho mik skilia fran mins gudz kärlek *Gr* 278. at dräpa swa mykith folk mz thörst *MB* 1: 325. lacrisa hon . . . miinskar thorsth *LB* 8: 48. *KS* 86 (211, 95), 87 (211, 95). *Su* 196. *Ber* 235. at torsthen är slekther *Gers Frest* 47. *Su* 224. släkkia hans thorst mz enom drupa *Bir* 1: 225. *ib* 3: 37. en watn drupe ma släkkia min thörst *ib* 1: 222. vt släkke drykkin thörst *ib* 283. hwat thörstir är wärre än wrang giri ok wredhe *ib.* ginstan vt släkkis then wrange thorstin *ib.* *ib* 3: 50. at hänna miölk är mik ey thyrst *Al* 1466.

thörster, *adj.* [*Isl.* þyrstr, þystr] *törstig.* jak var törstir *MP* 1: 147. *Bir* 1: 116, 4: 200. thykker *(i drömmen)* siwkom manne stundom som han ärwodbar i elde eller watne thörstom manne thykker som han drikker *MB* 1: 237. thu oplater thit söta saar allom andelikom thörstom *Ber* 285.

thörstogher, *adj. törstig.* giff mik af thinom mat ok dryk af hulkom iak hungroghir ok thörstoghir moghe vidhir quekias *Bir* 1: 222. *Bo* 217. *Bir* 1: 117, 3: 31, 4: 7, 171. *Su* 38. — *med prep.* af. the blifwo atir som för hungroghe oc thörstoghe af *(sitibundi de)* honom *Bo* 238. *ib* 236.

thörva, *se* **þorva.**

thörvärker (tor verker), *m. torrvärk.* for ickt eller annan tor verk j ben eller andra lemmer *LB* 7: 339. *Jfr* þör värker *under* **þör 6.**

U.

u, *se* **ur.**

u-, *se* **o-.**

udda (odda *MB* 1: 169, 172**),** *adj.* [*Isl.* oddi, *m. N.* odda, *f.*; odde, *adj.*] **1)** *udda, som blir till öfvers då ett antal föremål ordnas parvis, omaka.* aff allom diwrom oc fughlom ther man ma äta skal thu taka in mz thik i archena siw aff hwario kyni . . . oc är et odda aff them til at offra gudhi *MB* 1: 169. **2)** *udda, som icke låter fördela sig i par, som icke utan rest kan delas med två, ojämn.* noe . . . giordhe stoort altara gudhy til hedhirs oc offradhe honom brinnande offir een fughil oc eeth dywr aff hwario the kyny reent war ok äta matte oc vdda hafdhe warith j archenne *ST* 390. *MB* 1: 172.

udder (odder. -ar), *m.* [*Isl.* oddr] *L. udd, spets.* thäs swärdzsins vddir *Bir* 2: 174. tha spiutit vt drogx syntis vdderin *(cuspis)* rödhir af blodheno *ib* 1: 33. *Di* 76. ens *(för* en?*)* naals oddir *Bir* 2: 331. hon är liik thy blomstre älla säff som kallas swärdon hulkit som hawir twa hwassa äggia ok klenan vd *ib* 1: 392. the *(djuren)* hafdho hoorn i hofwudh sit . . . the waro skapt som nakar swärdh oc waro the rask i thera färdh the hafdho od som nakar piik *Al* 9265. the . . . omkringh lagdo torneth oc wärnena mz trägrenomen oc stikkado sidhan ellen j vdden *MB* 2: 102. — *spjut.* fiskin huars finu ok fiäl huassare äru än vdda *(acutiores sunt cuspidibus)* *Bir* 2: 4. — mädh svärdh ok ud, *med vapen.* keysar karl . . . bestridde thet stora landit, som kallas saxonia, oc van thet undir sik med svärdh oc ud *(ferro)* *Ansg* 195. — (?) thu skal . . . ey läggia od *(Cod. B* nwdh 561, *säkert rätta läsarten)* fore blindan *MB* 1: 365; *jfr* **nudher.** — *Jfr* **knifs-, nals-, spiuts-, svärds-, synda-udder. 2)** [*Jfr N.* odd] *udde.* wid norra ölandz vdd skulle honom alle möta *RK* 2: 8813.

uff, *se* **utaff.**

uföra, *v. afkläda.* — **uföra sik,** *afkläda sig. med dat.* formena at han ey sik vfördhe sinom klädhom *KL* 362.

ugge, *m.* [*Nyisl.* uggi. *N.* ugge] *fena (särsk. taggfena?).* alt thz som badhe hafwer finu, oc fiäld, flos oc vgga, thz är idher lowath til födho, badhe i hawino, oc swa i fräskom watnom *MB* 1: 359. flas eller spordh oc vggä aff fiskom *ib* 73.

uggla, *f.* [*Isl.* ugla] *uggla.* han slar nidh badha hök ok falka ok sätther vgglo a räkke balka *MD (S)* 230. swa är skalk i bland folk som vggla i bland krako *GO* 1012. sla wgglo widh steen ok steen widh vgglo thz gällir ä vgglo been *ib* 584. — **ugglo ben (-been),** *n. uggleben. GO* 584. — **ugglo hoper (vggla-),** *m. ugglehop, skara af ugglor.* vgglahopir *(sannolikt har dock ursprungligen senare sammansättningsdelen här varit* rop *el.* op (hop), *och det sammansatta ordet har i sådan händelse haft betydelsen: uggleskri)* menar wara skipsför *GO* 630; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 265; *Wadstein, Medeltidsordspr. (Sv. Landsm. XI. 6) s.* 47.

ughn (wgn. wggn, *se* **bakara ughn. vngn. wngn: -in** *KL* 285. **vngh** *SML Kk* 2: *pr. i var.* **oghn. onghn. ogn. ofn** *SML Kk* 2: *pr. i var.*; **-e** *ib.* **omn: -e** *ib Kk* 2: *pr.*, *B* 18: *pr. i var. gen. med art.* **wngsens** *KL* 285. **ognsins** *Bir* 2: 15. **ognins** *ib* 16. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* ofn. *Fnor.* ogn] *L. ugn.* þär vghn ok ärin är *SR* 34. faþeren tende storan eld ii vgne *Bu* 22. han lät elda oghn som hetast *ib* 506. castadhe thöm wt ij en brännande oghn *KL* 373. stundom hände at aff suartom oghu *(camino)* vtgar faghir lughi *Bir* 3: 256. aff vngnenom *(fornace)* hwarifra diäfullin gaff andswar hördhis röst *ib* 198. tha man wil eld aff oghnen raka *Al* 9464. *Bu* 188. *Bo* 107. *KL* 285. *Bir* 2: 15, 16. *MB* 2: 334. gör en oghn som haffwer ena kwpo mith j segh aff leer *PM* XLVI. brän thz j ognenom ther glas plägha göras, äller leerkrwkor, äller j ognenom som kallas reuerberationis *ib* XLI. ij een wgn som reddir war til bakning *KL* 249. j samu stund brödhit kom j onghnin *Bil* 867. bakat brödh j oghne *Bir* 2: 115. skal iak plagha egipto land mz swa marghom frödhom, at the skulo fylla thina säng, oc thina

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

oghna *(furnos)* *MB* 1: 295. *ib* 470. *Jfr* **bakara-, elds-, kalk-, lim-, mas-, smidhio-ughn.** — **ughns kim (oghns-),** *m.? ugnssot. PM* 59. — **ughns munne (wngx-. ongx-),** *m.* [*Ä. Dan.* ovnsmund] *L. ugnsmun, ugnsmynning.* af wngxmunne *SML Kk* 2: *pr. i var.* onth är gapa moth ongxmwnnenom *PM* 64. — **ughns sot (ogns-. oms-),** *n. ugnssot.* fylto the en skin säk mz swarto oc oreno ogns sote *(Cod. D* oms sote 369*)* *Gr* 277.

ughurmaghi, *se* **overmaghi.**

uk (ok: -i *KL* 389. **ook** *StadsL B* 19: 1; *Gr (Cod. D)* 352**),** *n.* [*Isl.* ok] *L. ok.* wi pläghom ... ängän oxa tämie til wk *(i rim med* rok*)* *Al* 6079. — *bildl.* han är sua som diur vtan lydhnonna wk löpande lös j syndom *Bir* 2: 225. til at ... vndirgifwa otrona vndir tronna wk *ib* 3: 166. idhar gudh hawir ... frälsat idhir af egypto manna oki *KL* 389. thu frälste os af omilda manna wk oc thräldom *ib* 410. *MB* 2: 384, 404. *Gr* 261. tha han thet *(landet)* vunnit hafdhe, oc komit thom til at anama gudz uk oc the hälgha thro *Ansg* 195. han ... hulkins wk som lint är ok byrdhin lät *Bo* 108. the forsmadho min lagh ok älskadho hällir wärldinna. hulkins vk myklo wansamare ok thungare är än mit vk *Bir* 1: 203. *ib* 43, 352.

uk, *se* **ok.**

uka, *se* **vika.**

ukar, *se* **okar.**

uker, *se* **oker.**

ukfylla (ook-), *f. L.*

ul (vll *MB* 2: 334. **vld** *LB* 7: 261. **wld** *Su* 55. **wldh** *LB* 7: 75. *med art.* **wllin** *Bir* 1: 116. *ack.* **vllena** *Bil* 84; *Bir* 3: 336; *Gr* 299. **vldena** *ib (Cod. D)* 393**),** *f.* [*Isl.* ull] *ull.* wllin växe a farsins likama af hitanom *Bir* 1: 116. riffwa aff them *(fåren)* vllena *ib* 3: 336. at bedhas sik vl oc too *Bo* 14. siälf span hon ... the wl hon klädhe fatikt folk mz *Bil* 804. swa marghe saman i en flok som haar aff wl är a nokar rok *Al* 7356. hans haar oc lukka waro hwite swa som hwit vll *MB* 2: 334. *Bil* 84. *Gr* 299, 301. *GO* 328. *Su* 55. *LB* 7: 75, 261. *Jfr* **bogh-, bom-, fara-, geta-, ivirskärara-, qvidh-ul.** — **ulla fätter (vlla feth** *GU* 7. **wlla fäat** *Al* 5679. *ack.* **vlla fät** *Bir* 2: 40. **wllafät** *Lg* 3: 616. **vllafäth** *ST* 346. *med art. nom.* **vlla fätten** *MB* 2: 87. **vllafättin** *ST* 346. **vlafättin** *ib. ack.* **vlla fätthen** *ib* 88 *(på tre st.).* **vlle fätthen** *ib* 87. **vllefätthen** *ib* 88. **vlafättin** *ST* 201 *(på två st.),* 346. *dat.* **vlla fättenom** *ib* 201. *pl. ack.* **vllafättena** *Bir* 3: 336. **vlla fätenar** *ib* 4: 295**),** *m.* [*Fdan.* ulfæt. *Sv. dial.* ullefätte, ullfäte, ullfät] *(på fåret sittande el. afklippt) ullpels.* vellus, vllafeth *GU* 7. skal iak läggia thenna vlle fätthen *(vellus lanæ)* här vppa slättena *MB* 2: 87. jak wil läggia een vllafäth oppa een thörran gräswald *ST* 346. wardhir vlafättin fullir mz hymilsins dag *ib.* han laghdhe vth vlafättin oc om morghonen war han fullir mz dag *ib.* tha bleff vllafättin thör *ib. ib* 201. *MB* 2: 88. *Lg* 3: 616. dyäfullin ... ledde til jdhir vargh vndir vlla fät *(in vellere ovis)* *Bir* 2: 40. the gömara hulke som ey akta älla leta siälinna gagn vtan vllafättena *(vellera)* *ib* 3: 336. *ib* 4: 295. — *från ett får afklippt och hoprullad ullpels? ullflock, ulltapp?* thet *(haglet)* war swa stort som wlla fäät *(lanæ pecudum)* *Al* 5679.

ullin (*pl. nom. m.* **ulne. ölne** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *dat.* **vlnom** *Bir* 3: 281. *best. form sing. dat.* **vlna** *ib***),** *adj.* [*D.* ulden] **1)** *yllen, af ull.* linnit klädhe ok vllit *(laneum)* *Bir* 1: 281. ginstan tilburdhe hon at swepa han granlica först j linnom klädhom ok sidhan j vlnom klädhom *ib* 3: 281. j öwirsta vlna klädheno *ib. ib* 280. *VKR* 43. kiortillen war wllen oc hwither *Lg* 3: 405. — *n. ylle.* wäffwandes badhe wllet oc linneth *Lg* 3: 194. **2)** *klädd i ylle (närmast kroppen).* at alt folk ... klärkia oc leekmen, gammalt oc vngt ... kommen til theres soknakyrkio fregedagen j huario vikw ölne oc barfötte *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). gaa wllen *LfK* 160. swa som the slita vm daghin vllen klädhe oc ey linnen swa sculu the vm nattena liggia vlne j thera natkiortlom *VKR* 43.

ulskäppa, *f. ullkorg.* calatus, ulskäppa *GU* 2.

ultiäld (*pl. ack. med art.* **wltiällen** *MB* 2: 4**),** *n. tält af ylle?* gaan midwakt gynom wltiällen *(månända felaktigt; per medium castrorum)* *MB* 2: 4.

ulvalde (-alle. wllwalle: -omen *MB* 1: 204**),** *m.* [*Isl.* ulfaldi] **1)** *kamel.* kunugen lät lassa gul ok self iui vlualda *(camelos)* *Bu* 205. en vlualde com *ib* 515. raskare är wlfwallenom at fara ginom nala öghat än rikom manne gaa in j hymerike *Bir* 1: 334. togh han tio wlwalla aff sins herra stodh *MB* 1: 203. hans hals var som en wlfualle *Iv* 259. *Bil* 628. *MB* 1: 204, 205, 206, 298, 359. *KL* 297. *ST* 423. *RK* 1: *(Albr) s.* 208. *Ber* 129. **2)** *elefant.* hwar äru ... hästa oc camela oc vlualla *(equi et cameli, elephantes)* *Bo* 36. — **ulvalda har (vlualla-),** *n.* [*Isl.* ulfaldahár] *kamelhår.* johannes baptista hafde klädhe af vlualla hare ok ragh *MP* 1: 188. — **ulvalda rag (vlualla ragh),** *f. kamelragg.* sanctus iohannes hafdhe klädhe af hwasse vlualla ragh *MP* 2: 133.

ulver (-ar), *m.* [*Isl.* ulfr] *ulf, varg.* grym ok fwl diur, suåsom äru biorne ok ulua *KS* 29 (72, 31). þutu afguþa präste som vlua *Bu* 189. thz thiwtir alt aff wluom är komith *GO* 391. *ib* 1084. kombir thu til wlua tha thiwth som the *ib* 147. siälwe riwas vlua tha the ey haua kalua *ib* 62. *ib* 146. när herdhin ok wlwin dragha ens tha hawir hiordhin tappat *ib* 386. siällan faar lath wlff godha bradh *ib* 838. wlff gör saat swin *ib* 850. wlff takir ey bradh a sinne äghne mark *ib* 1064. wluin takir ok taaldh faar *ib* 207. kän wlff pater noster han bedhis ä lamb *ib* 969. *ib* 1082. thz kombir ey alt helbroghdhe aff wlffs mwn som thär kombir i *ib* 1060. jak är nw stadh som faar for wluum *Bil* 541. mötte hanum en wluir *ib* 404. han drap sik siälfwir ok vlua ato han *ib* 108. mykyt folk ok mäst vnkt folk mz hundenum älto som wlff : ok hudzsadho naknan koklaran wt aff stadhenum *ib* 105. maghin aff wlfwenom thörkadir *LB* 3: 171. *ib* 2: 9. — *bildl.* riuandä wlva *KL* 165. *Bo* 154. wlff är ödhkändir *(felaktigt för ett ursprungligt* okändir*)* man *GO* 622; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 278. — *Jfr* **aptanulver,** *äfvensom* **ylva.** — **ulfs hiärta,** *n. varghjärta.* tagh vlfs hiärta, törka, stöt oc giff them sywka dricka *LB* 2: 92.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

um (ym *SD* 5: 638 (1347). **om),** *prep. och adv.* *A) prep. med ack.* [*Isl.* umb, um] *L.* **1)** *i rumsbestämningar: om, omkring, kring, rundt om.* casta caþal vm hals *Bu* 165. vordho bandin lös vm han *Gr* 280. lät dauid konung göra en ring aff silff om trädh *Lg* 93. riddarin hafdhe om sik eet mantol fodhir *ST* 291. hans klede stodho honom höuelika om hans liiff ok alle hans lidhi *RK* 1: 2069. then iärnring han hafdhe om sina händer *Fr* 2579. then säkken bindis stadhelika mith wm weka liffwith *PM* 13. giordho the siw värff om staden gangandis *MB* 2: 15. stängia ... husit hardarin ather vm sik *JP* 132. dörrin var stängd vm thöm *Bo* 217. han hadhe om siik stora wakth *RK* 3: 1599; *jfr* **10.** om the herra var mykith thrang *Fr* 1597. tha ägha thenne fornempde bya sinom gardhom wardha som liggia om horndö *TB* 77. alexander bödh ... sinom här bränna bort skoghin om watnith ther *Al* 5028. *ib* 5031. wij tillhopa drwcke och åthe om dryk och fatt wij både såthe *RK* 3: *(sista forts.)* 5458; *jfr* **6.** — *om, på.* han slog ena kona wm härda mz hende *(af senare hand ändradt till* klappadhe ena quinno om länd mz sinne hand*) Bil* 725; *jfr* **2.** — *om, vid.* taghande dödha klärkin om armen, wpreste hon han *Lg* 3: 57. grep han mik vm handina oc oplypte mik af iordhinne *KL* 401. tok han mik vm handina oc ledde mik til stadhin hwar iak hafdhe han nidhir laght *ib. MB* 2: 395. *Bil* 356. — *om, omkring, ur vägen för.* mästarin ther väl viste hwar thera nät stodho.- kunne väl gaa vm thöm *Bo* 159; *jfr* **3.** **2)** *i rumsbestämningar: om, öfver.* augustinus ... strök vm hans öghon mz sinne handh *Bil* 653. — *öfver, bort öfver, ut öfver, omkring, omkring öfver, omkring i, kring.* murgundie men gripu andream ... ok drogho han vm gatu *Bu* 133. þän timä þe vm landet fara *SD* 5: 606 (1346). han ... sände folk om alt sit rike *Lg* 35. foro om margh bergh oc skogha *ib* 94. gingo vafrande som vil diur om marka ok skogha *Gr* 323. alle the ... widha vm werildena fara *KS* 11 (28, 12). om alla wärlina löper thu *Al* 5809. jak skal nu gaa vm *(super)* världinna mz mino ardhre *Bir* 2: 76. thz skal höras vm *(per)* allan cristindomin *ib* 155. at änne hans ma skina om kloster alt *AS* 59. the ... leta nu om alla stadhe om port ok vindögha badhe *Fr* 2067-8. þän timä konunger wil syäluer sin rättäräthing haldä vm alt riket *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 638 (1347). wardh han widha om wärldina riiker oc wäldogher *MB* 1: 5. — *om väg: på.* viliande tee väghin. vm *(per)* hulkin hymerike skulle vplätas, ok mannin som vtelyktir war skulle in gaa *Bir* 1: 118. gaa thrangan wägh vm hulkin fa män ganga *ib* 307. *MB* 2: 74. **3)** *i rumsbestämningar: om, framom, förbi.* lopp hwar om annan fulth fasth *RK* 3: 1734. hwar wille gerna om annan wiika *ib* 1750. byscop kätel ... hadhe laatith hugga brutta tree om een monde konungen riidha *ib* 1049. *Lg* 3: 395. — *förbi, i närheten af?* the godhe män som hon gik vm *(per quos transibant) Bo* 216; *jfr* **4.** — *om, öfver.* han ... tok väghin vm ierusalem til iordanem *Bo* 36. **4)** *i rumsbestämningar: genom.* han gaar nw vm *(per)* stadhin *Bo* 167. *Lg* 3: 419. — *(ut) genom.* saa iak diäfwllin vt ga vm vindöghat *Bir* 1: 50. saa ath *(näml. spjutet)* wth stodh om *(um)* härdhanar *Di* 257. **5)** *i tidsbestämningar: a) för att uttrycka utsträckning i tid: genom, igenom, under.* at han skulli brinna j skärslo elde vm *(per)* säx tholka aldra *Bir* 2: 21. pinas i äwärdheliko häluite wm *(per)* oändelik thusanda thusanda aar *Ber* 210. — *under, i; äfven utan motsvarande ord i Nysvenskan.* en af þöm skal vara domärä vm all mal vm et ar oc annär þerrä vm annät *SD* 5: 638 (1347). bidhir jak thik at thu lät sighia mässor vm eet helt aar aff vare frwo sancta marie *Bir* 2: 335. hafdhe ... mist malit vm tw aar *KL* 349. hafdhe om tolff aar haft en bulda *ib. SR* 11. *Gr* 280, 294. bleff quar ... vm atta dagha *KL* 107. genstan vptändis eldin i hwilkin iac ingik standande i honom vm en halfwan tima alzstings obrändir *ib* 192. the ... dwaldis ther om siäx vikur tima *Fl* 9. om thre manadha varo the ther *ib* 2042. han ... bidde han ther vm en manadh *Gr* 314. hulkins släkt om langa tima hafdhe väl oc sälelica i hand gangit *ib* 259. hafdhe vm langan tima dööf varit *KL* 349. wore [the] ther om nokor stwnd sidan *Di* 38. — *under, under loppet af.* alle sagþo han haua sua riþit vm daghen ... at änghen gat hanom liknas *Bu* 24. the haffdo eth hoff i örabro vm fastona ther epter war *RK* 1: 2818. läte saman hänta om the första siw godhaarin fämpta deel aff allom awaxt *MB* 1 238. — *under, på.* vm langa stund *(per magnam horam)* gat ängin thera talat til annan *Bo* 208. *b) för att uttrycka tidpunkten då ngt eger rum: om.* en biscopor ... gik vm miþia nat tel enna varra fru kirkio *Bu* 24. dicipuli sancti iacobi toko hans lik vm nat *ib* 166. vm nattena var han thädhan förder *RK* 1: 2459. vpstodh ierobaal ... om nattatidh *MB* 2: 88. hans ben funnus wm julin *Bil* 284. om maaremässa giik thz saa *RK* 3: 3597. — *vid.* jag ... om iwla tiid till westherarss drog *RK* 3: *(sista forts.)* 5688. — *om, på.* ärkediäknin kom vm morghonin til stadhin *KL* 121. thz var sent vm quällin *Bo* 216. thz hooff thz war a träno näss vm somaren *RK* 1: 649. om hösten een herradagh i stokholm staar *ib* 3: 2810. kom han vm vinteren her j gen *FM* 602 (1513?). — *på.* þa han ofra wilde vm en höghtiþes dagh *Bu* 3. þa þu böte siukom vm hälghan dagh *ib* 78. samtyktom wi oc staddom vm þän samä tymä som för är sakt *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *på, vid.* sanctus cristoforus uar vm þän tima manna längstar *Bu* 497. *MB* 1: 15. — *helst utan motsvarande ord i Nysvenskan.* vm samu nat do vrbanus *Bu* 505. om ena nat kom gudz ängil thil thera *Lg* 35. *Gr* 259. han scal ey vm thän daghin dö mz bradhum dödh *KL* 34. vm en dagh tha folkit var alt komit til kirkio tha bödh han thz *Pa* 7. syntis honom gudz ängil om en dagh *ib* 3: 42. om xx dagh iula stodh thetta staat *RK* 3: 2542. een herradagh i stokholm staar om sancti mortens dagh om sama aar *ib* 2811. änksins liff scal fortappas vm thetta sin *KL* 174; *se vidare under* **sin.** *c) för att uttrycka en återkommande tid, då något plägar ske el. bör ega rum: om.* han skal hanum um tisdaghen stämnä enät þing ok vm oþensdaghen a han vitnä *SR* 31. sanctus stephanus hafuir thwa höghtidher ... andra wm höstin *Bil* 284. haua sina hörror ... j sinom husom vm daghana oc j sinom sängom vm nattina *Bir* 2: 68. haffwa blos och lyws wm nättherna *PM* 10. — *vid.* þet scall min sisloman wtfa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hwart aar vm julä timä *SD* 5: 160 (1343). — *helst utan motsvarande ord i Nysvenskan.* sanctus stephanus hafuir thwa höghtidher ena wm annan dagh jula *Bil* 284. förste thingx daghir är . . . vm xiiij dagh iwla annar om sancti blasii dagh . . . tridhi om asko odhensdagh . . . fiärdhe om fiärdha dagh pingizdagha . . . fämpte a sancti iacobi dagh *TB* 73. *d) för att i distributiva uttryck som angifva huru ofta ngt eger rum beteckna tidrymden inom hvilken det inträffar: om.* fiurum sinnum vm arit *SR* 17. afrazdagha skulu vara tyswär vm aret *SD* 5: 639 (1347). thre resor ellir at minzsto een tiidh vm aarit . . . sculu systrana oc brödhrene scrifta sik *VKR* 17. hundraþa knä fal gör han vm dagh ok hundraþa vm nat *Bu* 204. scal höuitzman . . . ako lysa . . . thw lass om hwan dagh j horndö ok j hulte iij laas om dagh *TB* 74. — *på.* halla eena lässna mässo i huarjom manadhe om aarith *DD* 1: 155 (1495, *nyare afskr.*). *e) för att uttrycka den tidrymd för hvilken ngt gäller: om, för. särsk. i distributiv användning.* hwariom vtspisärä *(näml. skall man gifva)* tolf örä reþo penningä. oc enä mark af fataburenum. vm leghostämnonä. vm vintryn enä ko som wärþ är tolf örä. jtem enä sillämes. jtem et lispund smör. et lispund fläsk. vm somarstämnonä. oc samolunđ vm vintren . . . jtem halft þriþiä pund salt vm somaren. oc samulunþ vm vintren *SD* 5: 637 (1347). — *i.* hwar vtspisäre *(näml. skall hafva)* . . . en span korn vm vikunä *SD* 5: 637 (1347). — *om.* enom förom oc fultaka ärwodis dräng skulu här epter gifwas 3 mark swenska ok 4 par sko om arit *GS* 51 (1450). han wille wita hurw mykith thz trädh wäxte om aarith *Lg* 93. *f) för att uttrycka en följd: efter, på, för.* ther gik slag om slagh *(slach vmme slach) Va* 19. *g) för att utmärka tid efter hvars förlopp ngt sker: om.* morghen om VIII dage *(om åtta dagar räknadt från i morgon, i morgon om åtta dagar, i morgon åtta dagar)* viil jach komme inctil *(för* in til*)* eder igen *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). — *helst utan motsvarande ord i Nysvenskan.* om ena stund ther äpter sagdhe var herra *Bo* 227. **6)** *eg. om ett gemensamt varande omkring (ngt); för att beteckna (gemensamt) deltagande, egande o. s. v.: om.* swa länge þe äru saman vm disk oc duk *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). aaf þöm sum saman äru, vm maal oc matu at þätt sinne þe gyästä *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). swa waro the badhe heli oc iacob om modhrena *(d. v. s. hade gemensam moder) Lg* 3: 663. thu är ey ensamin om then sidh *Al* 6919. fodhra sex hesta vm *(låta vid utfodringen sex hästar vara om)* spannjn j korn *VKR* 37. the fodrade jo ij (2) hesta om j (1) span *RK* 2: 6467. *GS* 57 (1474). **7)** *för att beteckna det kring hvilket (i andligt afseende) ngt rör sig: om, rörande, angående.* man iäuar vm þeem *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). samtyktom wi oc staddom . . . vm morghengawor, at ängen man . . . ma mere morghongawor gywä þär höghre löper än hundraþe marker silfs *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). vm ärwþis mannä lön hawm vi mäþ iþär swa sampt *ib* 637 (1347). en af þöm skal vara domärä vm all mal *ib* 638. hwars manz kiärä vm þässon maal *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). vp a þön maal sum sannind bör vmsighia *(för* vm sighia*) ib* 378. foren i storlekä willer . . . vm mangä þe lyti som iþär myok höghelikä varþäþe *ib* 636 (1347). vm barklöpir oc eke brennor wari samu lagh som om ekehug *TB* 76. hafþe mäþ uitrom rät vm þän vanda *Bu* 5. anzsuar vm annur skälen *ib* 21. väl ärum vi sate vm al mal . . . þy þorven ii eigh disputera vm os . . . vtan variu ok ii baþe sate vm os *ib* 50. hon spurþe en hälghan spaman . . . vm striþenna sighar *ib* 56. som uärleca talaþe vm christum *ib* 502. biscopen sagþe hanom vm suenen som sant var *ib* 156. nu är thz sakt vm vngara ok allom *(sannolikt för* alla*)* som konungom ok höfdingom tiäna, at the skulu wara höuiske *KS* 53 (136, 58). om gudeliken oc hymmelsliken tingh *(de supercelestibus et divinis rebus)* kan enghen tala, wtan om likamlika tingha wedherliknilse *Su* 80. om al ärende kan thenne breffuisare . . . eder herredöme vnderwissa *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). nu käre höuitzman om aftäkt *TB* 78. som j laghin haffdo stiktadh om jnsätta päninga *MB* 2: 287. thänne var . . . frestadhir vm *(de)* gudz licamma *Bir* 3: 5. sighen os her en räth aff om thenna saak *Lg* 3: 669. the kunde enä wisä om henne *Va* 54. tu skalt ey gärna höra taslan ok åmäle vm annan *KS* 23 (56, 25). leta oc spyria sannind om huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *SD* 6: 125 (1349). om gardhswin *TB* 77. om gillis stugu *SEG* 114. um then som öll spyller a golff eller bordh *SO* 97. om rekinscap som oldermannen mz sina bysitiara göra schal *ib (på de fyra sistnämda ställena i rubriker).* — *särsk. i fråga om det hvarom en strid rör sig: om.* nar twa hwnda bitas wm eth been *PM* 19. iac slas wel mz tik om eth stra *RK* 2: 2833. huru pallas venus ok iuno thrätto om gull äple eet *Fl* 295. nokor then honom ville bestaa vm the öörss the satho vpa ok vm hundradha mark ther til *RK* 1: 1113, 1114. han . . . vil bestanda en then bezsta aff ider om liiff gotz ok fengilse *ib* 1604. — *i fråga om vad.* jak wil wediä om thusande mark ath hon hawer mört sinä frvcth *Va* 7. — *i förbindelse med uttryck som beteckna bön el. begäran; jfr* **12.** ij bidhin mik om nakar thing *Al* 5784. *ib* 1270. tha badh konung pipping aff frankarike konungen af jspanien om, at han mate haffua forstridenä *Va* 18. *Bil* 842. **8)** *angående, hvad beträffar.* wm thina bön at iak wili koma til thin är swa fal (at mik tilbör) at fulkoma alt thz jak är sändher til *Bil* 232. — *med afseende på, beträffande.* han skal huxa om thet han giua wil, vm thz är hånom quämelikt . . . thylik ting giua thöm thz bedhas *KS* 34 (88, 37). — *med afseende på, med hänsyn till.* the rädhas at han göri thöm last ok blyghd vm husfruor ok systir ok dottr thera *KS* 33 (85, 35). hwar fadher födher sin son til likama, om all the skipilse, ther mantz natwra fylia *MB* 1: 115. war en thässkyns skälnadher om thässkyns offer *ib* 476. *ib* 132. skulle hwar sik sielff forsee badhe om fodher saa oc om maath *RK* 2: 7136. jak er ider rette broder bade vm fader ok swa aff moder *ib* 1: 661. *ib* 2205. — *med hänsyn till, i.* han var umal *(för* um al*)* mal ildar *Bu* 396. som . . . waro fulaste män thessa hems vm sin lifnadh *Bil* 468. barndomen oc aldren the äre liik om krankleek *MB* 1: 113. — *med afseende på, med.* likamen tå han är möddr af myklo äruodhe, tå skal han haua sympn ok ro . . . thz sama är vm manzens hugh ok hiärna *KS* 38 (101, 41). swa är

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . . om alla tridhiwngx scogha *TB* 71. mon ey saa om fogata wara *MD (S)* 272. hwath är nw om the kämpa sköna *Al* 30. *Su* 301. hwru är om the hälga cristna tro, oc om hedhninghana oc kättara *Lg* 3: 465. tykte stadzsens borgharom illa wara om the sämio *MB* 2: 321. vitha hurw om konung erik kan ga *RK* 2: 5010. huru thz ware til gangit om hennes barn *Va* 6. at han matte sin wilia faa om iomffruna *Lg* 3: 291. sagdhe hwat äro gud hafdhe giort vm the kalk vgnana *ib* 243. thz vndrit vm kalkin *ib. MB* 1: 484. samulund skal thu göra om thin wiingardh oc thin oliwa trä häghnath *ib* 340. ä huat the swenske om konungen göra *RK* 2: 6650. om gotlandh giorde han och saa *ib* 3: 2928. stor helligheet i myna daga skedde som gud besynnerlig i skeninge betedhe om sancta ingrid *ib (sista forts.)* 5635. huat een högheliken scadha swärike fik om thöm brödhir badha *TB* 72. *MB* 1: 116, 120, 127, 131, 456, 457. *Al* 1282. *RK* 2: 6330, 3: 2577. *Va* 47. *Su* 301. wi haffwom länge omburit mz tik om thina skörheet, for sancti martini mildhet skuld *Lg* 637. han är . . . vmbärlikin om vara o[n]szco *Gr (Cod. D)* 389. thz war ey skadhe om the ohyre *Al* 7402. om första mannin war annor räkning *ib* 146. skal iak minnas mina säät om abraham, ysaac oc iacob *ib* 379. thz är änkte wärt vm hans järtekne *Bil* 117. thz er mik leet vm idhen dödh *RK* 1: 2489. — litit är um þät, *föga värde har det.* litith är vm een noth *GO* 861. *ib* 1103. — hvat är um þät, *hvad har det att betyda, hvad vigt ligger derpå?* hwat är vm hans vredhe som ängin rädhis *GO* 156. — mik är (stort, nokot, litit, änkte) um þät, *jag bryr mig (mycket, något, litet, icke) om det, det har för mig (mycken, någon, liten, ingen) vigt, det betyder för mig (mycket, något, litet, intet).* var them som han hafdhe vmgangit mz ey stort vm han *(non reputabant eum) Bo* 32. mik är ey mykit om mith liff *Di* 274. at hanom var nokot vm fatigha *MP* 2: 5. hwath war honum meer om lamba blodh än om annath *MB* 1: 308. honum thykte litith wara om likamlika dyrk *ib* 486. mik är minzst vm komaskolande thingh *(pro minimo est mihi qualis sequatur honor futurus) Bir* 1: 277. vm vadhan älla fallit är mik änkte *(pro minimo est mihi casus) ib* 89. nytiande thesse världina swa som the ther änkte är om hona *Bo* 123. vi räknadhom han swa som spitälskan oc ödhmiuktan af gudhi. thz är swa owirgifnan som thän ther honom vare enkte vm *ib* 194. mik är encte om thin frända huffuod *Di* 101. mik är nw enchte om thin thieniste *ib* 71. *Lg* 3: 15. hwat är mik vm *(quid mihi de)* mins jamcristins gerninga *Bir* 3: 168. *MP* 2: 14. *Su* 276. **9)** *för att uttrycka begränsning el. afsöndring: för.* at the magho bo i iessen . . . ensampne om sik *MB* 1: 255. swasum han (ɔ: mannen) är nåkot um sik til sin eghin manlik skipelse *KS* 13 (30, 14). — *i förbindelse med ett föreg.* hvar. at hwar idhar sände os vtan hinder hwar om sik thusand par klädhe *Al* 2489. *Fl* 1073. biudhom vi konungh magnus allom them j waart jngiäld ärw ok huariom ok enom vm sik *MEG* 57. *ib (red. B)* 61. *EG* 67. — *för att beteckna ett åtskiljande el. urskiljande: från.* ware iak folasta faana gäk ther ey kunne skilia bro om bäk *Al* 1922. **10)** *för att utmärka ngt ss föremål för ngns sysslande, omvårdnad el. uppmärksamhet: om, på.* han waktadhe swa länge om iomfruna at han eentidh fan hona eensampna *ST* 456. en aff them brödhromen gaff ey om hans budh *KL* 10. om thin winskap aktar iak lit *Al* 2122. at see om rikesens bestandh oc styrlsle *MB* 2: 239. som vmhuxsan hafdhe vm thik *KL* 341; *jfr* **7.** — *med.* preste wälto opta . . . om thz offer som godha lokt gaff aff sik *MB* 1: 214. **11)** *för att beteckna makt öfver: öfver.* at tu hauer wald vm tin owin *KS* 23 (56, 25). *ib* 29 (72, 31). fik diäwlen vald vm the qwinnona *KL* 301. **12)** *för att uttrycka ett syfte: för, för att få el. vinna.* hwi ärwothin i vm thän mat. som forgangelikin är *KL* 229. the skulu hetelikare ärffuoda til gudz wilia fulkomplighet, än wm *(pro)* sith eghit gangn *Bir* 4: 67. *Su* 122. then ene störkin flögh vth om sina berning *ST* 509. hwa thiit var komin om goz äller hafuor *Fl* 2010. riddara ok swena . . . the liiff om äro thöra vagha *Fr* 524. iak är til idher sänder om swar *Al* 1253. om godh raadh wil iak til idher ga *ib* 1850. gik han til en hälogan man om radh *LfK* 140. matidiana gik vm brödh *Bil* 347. *ib* 357. thu skalt . . . gaa hws fran huse om thit brödh *ST* 484. sonin lop om brödh *ib* 291. *RK* 2: 6771. *Al* 1612. här pläghom wi ey swena hafwa ther thiäna skulo om nakra gafwa *ib* 6398. huar en swen ther . . . sik städir wm lön *SO* 3. — *om.* han lagdhe sik alla win wm at ödha cristindom *Bil* 470; *jfr* **7.** **13)** *för att uttrycka resultatet af en verksamhet, lönen el. priset för ngt: till.* um änkte, *till ingen nytta (jfr Mnt.* umme nicht*).* iak hafwir stoort ärwodhe hafft oc mykyt fortärt om enkte *ST* 316. mister thu then timan vm änkte *Ber* 259. är hans arbeyth vm ynthe *Gers Frest* 5. — *till el. af ingen nytta, oduglig, obrukbar, förlorad, om intet.* siden ware hans makt om enkte *(vorlaren is syn craft) Va* 50. — *om intet, utan uppfyllelse, som icke eger rum.* ther bleff vaar betalning vm inthe *FM* 602 (1513?). **14)** *till, till förlust af (jfr Mnt.* umme den hals*).* skal var foghate fullä makt at haua rättä iuir hwarn þär bryter. vm hals oc hanþ *SD* 5: 639 (1347). **15)** *för att beteckna orsak: för, för . . . skull, på grund af.* the . . . loffwadho alz maktoghan gudh om thzta stora iärteknet *Lg* 3: 188. wi skulum rädhas at wi ey wm *(per)* hopeth thär gudh os jätta syndum framhallelika *Ber* 4. wyrdh ey of mykyt dröuas om thätta maal *Gr* 268. han sagdhe sik haua vngan son atir i värlinne. oc mykit sörghia vm han *KL* 299. — *för att vid uttryck som beteckna fruktan utmärka det för hvars skull man hyser farhåga el. är bekymrad: för, för . . . skull.* cristit folk räddis mäst vm sanctum petrum *Bil* 106. han . . . rädes . . . vm breuet sua darleka scriuat ok vt giuit *Bu* 29. baþ han eigh quiþa vm þät första *(det första skälet på grund hvaraf djäfvulen gjorde anspråk på hans själ) ib* 20; *jfr* **8.** baþ han eigh quiþa vm anzsuar *ib* 21; *jfr* **8.** hafþe mö barnet manghen vanda baþe dagh ok nat vm þit lif räd *ib* 79; *jfr* **10.** boo . . . faa män i stadhenom oc äre rädde om sik *(d. v. s. för sitt lif)* badhe nat oc dagh *MB* 1: 27. — *för att utmärka det som ingifver fruktan: för.* om twongh monde the bodha quidha *RK* 3: 1427. räz ey vm at the thing som thw nw höre oc see hända älla vardha aff ondom anda *Bir* 2: 155. **16)** *för att uttrycka medlet: genom, medelst.* varom herra

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thäktis at hela oc säla göra them som tro vm *(per)* prädicaninna darskap *Bo* 98. thätta sama vardhe ... til iämcristins gagn vm *(per)* rätuisonna gärninga *ib* 142. *ib* 32. han ... vil hallas medh dygdhomen. biudhas vm astundilsin mz gudhelicom bönom ok hälghom thänkilsom *(teneri vult et invitari per desideria, orationes et sanctas meditationes) ib* 233. vm hans predican skal alt armenie land vardha fylt mz lifwandis gudz äro *Gr* 307. thässin synin thik syntis. är at thu skalt vm hona vndirsta the thing ther koma skula *ib* 299. at thu frälsa israels folk om myna hand *MB* 2: 87. *ib* 88, 203, 290. then orät mik är giordh badhe om rooff oc swa om mordh *Al* 7880. flye til minna ödmiukt ... thy at vm hona ok mz hänne *(per hanc)* värnas han af syninna giri *Bir* 1: 278. helas the vm trona *ib* 44. wm *(per)* gudhz nadh formaghwm wi mangh godh tingh göra *Ber* 6. männene ärw ... hällaghe, ekke wm sik, wtan wm gudhz nadhe *ib* 8. han är wm sik godher *ib. KL* 105 *o. s. v. Bir* 1: 23, 49, 100, 107, 122, 133 *o. s. v. Ber* 7, 11, 12 *o. s. v. Su* 10 *o. s. v.* om gudeliken oc hymmelsliken tingh kan enghen tala, wtan om *(per)* likamlika tingha wedherliknilse *ib* 80. wm *(per)* minnith minnis iak a gudh, jak skodha han wm *(per)* wndherstandilsen, jak wmfängna han mz *(per)* wilianom och kärlekenom *Ber* 200. gudz ordha predican hulkin opfylte alla världina om apostlana *Gr* 299. thakkin gudhi hulkin som värdhoghadhis ... vm mik tee idhir helsonna vägh *ib* 302. *ib* 323. huru gärna ... the sagho varfru. ok innerlica välsigna hona. vm hulka the haua fangit swa stora godhgärninga *Bo* 246. *ib* 256. vm *(per)* idhir skal han dräpas *ib* 160. scriptin fulcomnadhis vm van herra ihesum *ib* 164. hon var anduardhadh iohanni vm sin son *ib* 211. *ib* 199, 216. al thing äru giordh om han *Gr* 271. *ib* 274, 280. gudz kärlekir är ingutin j war hiärta vm thän hälgha anda *KL* 104. om honom wälsignade iak idher *MB* 2: 64. *ib* 241, 332. — *med.* vm cristal stenin. hulkin som är kaldir ok skör ther mz teknas the siäl som är kald j gudz älskogha *Bir* 1: 371. vm *(per)* thässa twa systrena ... vndirstars twäggia handa liuärne *Bo* 142. vm tappadha päningin märkis oc vndirstaz mankönit *MP* 1: 205. — *i förening med följ. subst. återgifvande Lat. abl.* huar han sinom älskogha om kärleken oc gudelika skodhan *(contemplatione et amore)* fullelika tilföghis *Su* 17. höghligh wärdughet, om hulka *(qua)* han vphögde mardocheum *MB* 2: 195. **17)** *i eder, försäkringar, besvärjelser, böner o. s. v.: vid.* jak swär vm *(per)* gudh at salomon skal sitia j mino säte äptir mik *Bir* 1: 233. jak swär thz badhe wm gudha ok gudhur *Bil* 412. jak swär thz om mik siälwan sigher waar herra *MB* 1: 202. swäria om gudh oc om hälgho doma *ib* 333. thu skal ey wanwyrdha thins gudz nampn, eller swäria nödhalöst om thz *ib.* han ... swor om honom som liffwir äwerdelica *ib* 2: 348. swäriandes om gudh, maria oc all hälgon *LfK* 141. han ... swoor om män *Fl* 455. the ... sworo om maria *RK* 2: 4058. the tydzke sworo ... om godes dodh *ib* 9297. the altiidh sworo om the hälghe fäm wndher *ib* 3: 2772. vm lifuandis israels gudh kännomps vi. at oppinbarlica saghom vi ihesum fore sinom discipulis opfara i himilin *KL* 402. *MB* 2: 396. fadhrin ... drogh hona siälfwir for domin oc antwardhadhe hona marciano höfdhinga ... och beswor han om sina almektogha gudha at han skulle hona mz hardhasta pynom fordarfwa *ST* 263. jak bidhir thik vm alzwaloghan gudh *ib* 7. o jomfrw maria tu som mins herra öghon saman lagdhe tha han dödher war ... iak ... bidher tik om the sorgh thu tha haffdhe at tu nw miscunna mik *Lg* 3: 26. jak bidhir vm *(per)* ihesu christi nampn *Bir* 3: 18. manar jak thik vm *(per)* ihesu christi pina *ib* 2: 86. *KL* 163. jak manar thik vm lifwande gudh *MP* 2: 12. jak manar idhir vm al helag thing *ib* 138. giordhe them liwande mz bönum vm ihesu nampn *KL* 36. han nämpdes *(uppfordrades)* vm ihesu christi nampn thwem sinnom *ib* 313. — (?) capitenaren skal ... them som lathe äller rädde ärw wpwäkkia mz godhom ordhom, oc wm theras mandom styrkia oc förmana *PM* 2. **18)** *för att beteckna omfattning, storlek, vigt, värde o. s. v.: om.* vyn faat om vij eller viij aam *SO* 190. *ib* 202. hempta honom ... ena kanna ööll om ij [2] stop *SGG* 109. vti ena kanno vm twa stöfueke *LB* 2: 71. for ... ena sylffskeedh om fyra lodh *SD NS* 1: 6 (1401). *DD* 3: 239 (1497). een hest om xij mark *SO* 72. een hest om xx eller xxx mark *ib. ib* 73. **19)** *för att vid beteckning af mått el. sätt uttrycka en öfverensstämmelse med el. ett närmande till: på.* þät þyþe a vart mal vm þänna mata *(d. v. s. sålunda) Bu* 17. *Bil* 232. — *omkring, ungefär vid.* them skil aat väl fyra oc siutighi milo. älla vm the matto *(vid det laget, så omkring)* af them milomen *Bo* 24. eet litit hws vm the mato suasom *(omkring)* ena alin höght ok bret ok lankt a alla slinde *Bir* 2: 257.

B) adv. omkring. k cristiern ... beelagde thz *(Borgholm)* allth om *RK* 3: 240.

Jfr **bak-, bort-, fram-, hvar-, här-, kring-, nidher-, thvärs-, thvärt-, þär-, up-, utan-um,** *äfvensom* **um ens** *(se* **alder, ens, þo***),* **um fram, um kring, um kul** *(under* **kulder***),* **um sidh** *och* **um siþir** *(under* **siþ***).*

um (om), *konj. och indir. frågeord.* [*Fdan.* um, om] *L.* **1)** *konj. om, i fall. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i Fornsv. s.* 32 *f.* böte XL mark, vm han warþer þär laghlikä tillwnnin *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). skal han ... skatt oc skyld györä som bonde, vm han ey þiänist forma at györä *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). þät är þit vm þu vilt hans raþe lyþa *Bu* 184. skal thu thinom foräldrom ... sina nödhthorfft gifwa ... om thu formath *ST* 272. huar flere digdemän saman komo *(för* -a*)*, the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man, vm the ära alle eens wiliande *KS* 6 (14, 7). kununga ok höfdinga skulu ey afbradhe wara i hämdom sinom, tå the wredhe äru, om nokor hauer brutit widh thöm *ib* 36 (95, 39). skal tu thz wite at thu liuer tha medh rättum skiälum vm thu alt forhuxa thz thigh må til koma *ib* 20 (50, 22). pröfwin i at cristne män sculu halda idher for martyres vm iac läther fordarfua idher *Bil* 912. war hon *(Adams synd)* flerom mannom til skadha, som sidhan skal sighias om gudh wil *MB* 1: 139. fyra systra ällir flere, wm swa täkkis abbatissone, the skulu skipas til at wakta oc rökta mässo kläde *Bir* 5: 98. mongh annan ärende, som bestellas skule paa eder herredöms vägna, om

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gwd föghor helbrödhen *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). jak wille at the satho samma stadh om ther waro flere mz i radhe at hertogane wordo forradne bade *RK* 1: 4374. the willo ... latha han wt aff then häfft ... vm han wille thz loffua oc swerya *ib* 2824. simon ... baþ neronem läta ... dräpa sik. ok tro siþan han vara guz son. vm han stoþe þriþia daghen vp af döþa *Bu* 102. gaf sinom fadher thz radh at han sculle diärflica them sama gallicano hona lofua at gifua vm han kunne the landskapin vinna *Bil* 907. wäl vente jak at gudhlik forsyn rädhe wärldinne wm ey hafdhe jak rönt yfrith skiäpnu lagh min *ib* 353. jak ... sörgher mykyt at swa manga siäla sculdo forfaras j dagh som häldir matto hafwa komit til himerikis vm the hafdho takit vidh cristindom *ib* 886. han var ... redhoboen ... at thola dödh fore the hälgha tro skuldh: vm thät guds vilii vare *ib* 862. hafdhe darius lowath ... zorobabel at byggia op ater ierusalem ... om *(Cod. B* än 529*)* gudh gawe honum nakan rikedoma at radha *MB* 1: 24. han ... sagdhe sik ey wilia neka vm abboten budhi honom ga ij elden *KL* 249. vm han *(dadelkärnen)* sätz ok plantas j feta iordh tha fetmar han *Bir* 1: 132. vm tu hauer mykin hugh ok stadhughan, tå må tu liua medh mykle tröst *KS* 23 (55, 24). vm owin ok skadhaman är ey rikesins makt iwi starkr, tå är bätra bärias än tula bådhe blyghd ok skadha *ib* 75 (185, 82). vm thän är til ther afladha sötmans miolk wtkristar. tha senka äkke spinane at wtgiuta miolkena *Bo* 102. vm nokar är sniäldare än andre. þa är han swa öþmiukir ... at han synis ... alra minzstir *KL* 183. om swaa skaal ske, at lyndorm komber her tiil arffs, togh gar her manghen arff tiilbaghe i swärighe *BSH* 5: 101 (1506). nw wm systrana slaas inbyrdhis, tha maa confessor them afflösa *Bir* 5: 51. wm all thässe ordh äru san jak nu sagdhe ok än jak nu thiänar sannum gudhi ihesu christo tha gifui han at thässe (quin)na faa sith mal atir *Bil* 477. om thu faar nakra willebradh, tha gör thz til mat, som thu weest at mik lyster *MB* 1: 212. vm noghor hiälp kan läggias til bergx mennena tha sculu smidhi forslaghara oc blasara tridhiungen wtgywa mz mestar mannomen *IfN* 136. om man far giäld ... tha scal man ... gnidha hoffwdit mz salt oc ätikio *LB* 1: 96. vm the stungo fingir i nakors mun tha gespathe han *KL* 227. om han hafdhe sakt sik vara gud oc hafde ey varit tha formatte han ey hafua dödhum liiff gifuit *Bil* 81. wm nokor man dirfdhis til at locca til sin konungs fäste mö fran hanum han finge konungs wredhe *ib* 229. wm nokor menniskia haffdit seet thz ware wäl enom hedningia leet *RK* 1: 3950. om man slaar annan j häll *MEG (red. A)* 53. nu vm man slaar annan hugg eller stinger blodwite *ib.* nu vm man vardher ey gripin widher ferska gerning *ib. ib (red. B)* 58 *(på de fyra sistnämda ställena i rubriker). — inledande en sats som innehåller en definition: om, då.* nu är nidhskapr odyghd, vm *(d. v. s. den last som består deri att)* man haldr alt kuart huat som giwande är: suå är ok vrgytia annor odyghd, vm man giuer alt huat ey giwande är *KS* 34 (88, 36). nu sighias ... wara tolf oärlik åthäue ... första är, vm witur man är dyghdalös *ib* 45 (115, 49). *ib* 46 (117, 50). **2)** *indirekt frågeord. om, huruvida.* sanctus remigius spurdhe vm nokor hafdhe skadhat them *KL* 35. jak biudhir thik ... at thu sigh mik vm thu äst dödhir *ib* 84. skudhin ... vm han forma þet frälsit vppe haldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). han skal huxa om thet han giua wil, vm thz är hånom quämelikt ok skadhalöst, thylik ting giua thöm thz bedhas *KS* 34 (88, 37). frestarin ... ville forsökia vm han vare gudz son *Bo* 48. *ib* 49. han wille ... pröwa om han matte hertogans men forwynna *RK* 1: 4078. villo höra hans antswar vm han ville ther vnder gaa *ib* 2840. han ... bad honom rida til lödesa ... oc see om han finget ater igen *ib* 2: 9374. seen aat wm portane oc dörenar j clostrena äru wäl atirlykta mz laasom *Bir* 5: 86. hanom *(biskopen)* bör ... idhkelika wmhugxande, oc grannan beskodare wara, wm reglan j allom punctom hallis *ib* 4: 39. — **um ok,** *konj. om ock, om äfven, äfven om.* swa herliga tilreddes thz huset at om ok j hymmeriki ey vare större ärä thennä syntes nogh vara til alla astundan *LfK* 243. huar een som döör scrifftader ... om ok han ey fult giort hafuer fore syna scrifftada synder tha tilkoma godha englä oc störkiä han *ib* 264. — **um ok än,** *konj.* = **um ok.** om oc än *(et si)* löse oc ostaduge män tik ey wilia höra ... tha likkawäl mange gudhz wener ... the skulu glädias oc gladelika mothe tik taka *Su* 155. ffor thy at han ... sälika hädhan faar, wm oc än *(si etiam)* haffde *(för* han haffde*)* hardelikasta twinghas j dödhenom *ib* 247. — **um än** (**om än. om en** *MD (S)* 210; *LB* 7: 83, 189, 241; *Lg* 3: 132**)**, *konj. och indir. frågeord.* **1)** *konj. om, i fall.* änkte ilt skal idhir hända. vm än ij idhra tröst til gudz sätin *KL* 339. dyoclecianus ... bödh han offra sinom gudhum om än han wilde ey dräpas mz ondum dödh *ST* 114. ey skal han vppenbar wardas fiendomen, innan twa äller tre dagha om än han ware ey menlös *MB* 2: 53. hwilkin som altidh hafdhe varith j sanne sälelikhät om än han hafde gömt thit budhordh *Gr (Cod. D)* 366. flym ... wt i biärgha skrybbor vm än vi vardhom ther frälste *ib (Cod. A)* 307. hwat dughir människionne at hon aflar alla väridina, vm än hon gör sik siälue skadha *Bo* 96. om än i vardhin döpte. tha takir gudh idhra gafwor *Gr* 303. om än ij mik slaan ij häl thz är alexandro enkte wäl *Al* 3477. *Gr* 294. *ST* 384, 425. *VKR* 5. *MD (S)* 210. *Lg* 3: 132, 337. *LB* 7: 83, 241. *BSH* 5: 509 (1512). **2)** *indir. frågeord. om, huruvida.* thera spörninga som the han spordhu om än hon matte fa barn *KL* 8. spordhes hon fore ... om än nakar wiste thät fornämpda godz laghlika saldth ... wara *SD NS* 1: 568 (1406). spör honum, om en han tror ... at iesus christus er then beste ... läkiaren *LB* 7: 189. the ... sporde, om än jak ville vara them medhstandig, om än han drager thetta til bake ighen *BSH* 5: 509 (1512).

umbetro (ombethro), *v. ombetro, betro.* bediendis at the thet swa fforsthaa vile som iach them fulkomligha ombethror oc for gudi sware wile *FH* 6: 124 (1512).

umbevaradher, *se* **unbevaradher.**

umbevarning, *f. säkerhet, bekräftelse.* til thäss mere wisso och höghre vmbewarning *SD NS* 1: 305 (1403).

umbevorin, umbevarin, *se* **unbevorin.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

umbidhia (om-), *v.* [*Ä. Dan.* ombede] *bedja om, begära.* är then i pawa banne som sadana skaffar ällar om bidher *LfK* 166. hafuom wi them for:da jeppa gifuit . . . wara röst til thetta fornempda laghmans döme ok hafuom han ther til särdelis vmbidhit ok tilwalt *BSH* 1: 185 (1386).

umbiuþa (om-), *v.* [*Fdan.* umbiuthæ. *Isl.* umbjóða. *Jfr Mnt.* ummebêden] *L.* **1)** *underrätta, låta veta.* min herrä konunghen hafwer os vmbudhit ok til scrifwit at nokot folk hafwer sik sampnat *SD NS* 1: 348 (1404). iak wil her nest umbiude idher hwem j scula sware *HSH* 7: 11 (1467). oss äller þöm warn doom hawa med hemelikum buþum vmbiuþa . . . wiþer naffu alla þerä þe fäldo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **untbiudha.** **2)** *bjuda, befalla.* allom persis han ombödh at the skullo thingath koma *Al* 3602.

umboa, *v. L.*

umbuþ (vmbodh: -bodhe *SJ* 30 (1425). **ombudh** *MB* 1: 133, 149, 349. **vndbudh** *ib (Cod. B)* 537**),** *n.* [*Fdan.* umbudh. *Isl.* umboð] *L.* **1)** *herravälde, myndighet.* siälin hafdhe fulkomith ombudh ower allan likamin *MB* 1: 133. *ib* 149. konunger är alla stadhe iämnär i sino rike mz ombudh oc walde *ib* 349. teer han *(Gud)* ey alla stadhe iämmykit sit wald oc ombudh *ib.* **2)** *uppdrag, bemyndigande.* at jak hauer fangit jönes stenarsyni mit fult ok laghlikit vmbudh at vtmana ok vpbära aff hanes skrädara ena halfua läst ok sex fiska *SJ* 30 (1425). skal jak alt thät halda ok hawa som han gör i thässo mino vmbodhe *ib.* **3)** *ombud, fullmäktig.* mädh allum thöm landum ok stadhum som jak bo inne hafdhe a mins herra konunxens wegnä tha han aff landeno foor, skal iak eller min wmbudh mik eller sik enkte bewäria *BSH* 1: 132 (1371). at i honum oc hans arfwom oc thera wissom vmbudhom swarin. oc rätta lythno standin *BYH* 1: 182 (1377). wi . . . gawom honom . . . fulla macht ok alla at giwa for:da albricte äller hans wissa ombudhi lyst ok fasto opa the for:da jordh *SD NS* 1: 108 (1402). *ib* 109 (1402), 132 (1402), 156 (1402), 216 (1403). när här thord eller hans wissa wmbudh ther fasta a bedhis *ib* 256 (1403). *ib* 420 (1405). — **umbuds bref,** *n.* [*Fnor.* umboðsbréf] *fullmakt hvarigenom uppdrag gifves åt ngn att vara en annans ombud. SJ* 30 (1425). — **umbuds man (wmbitzman** *SD NS* 2: 148 (1409). **ömbotzman** *MEG (red. B)* 60 *(på tre st.)***),** *m.* [*Fdan.* umbodsman. *Isl.* umboðsmaðr] *L. ombudsman:* herra staffan staffausson, prester oc wastena klosters wmbitzman *SD NS* 2: 148 (1409). — *särsk. ombudsman, ämbetsman i konungens tjenst. Jfr Maurer, Das älteste Hofrecht Nordens s.* 69. them som gäld kännis honum scal mins herra *(d. v. s. konungens)* ömbotzman swa langan dagh läggia at beredha, som honum är möghelikit at bethala *MEG (red. B)* 60. scal mins herra ömbotzman mz godhom mannom j gardhenom lata mäta hans hafuor *ib.* scal mins herra ömbotzman antwarda then gälda agher j hender them gäldas scal *ib.* *På motsvarande tre ställen MEG (red. A)* 56 *läses* ämbetzman. *Jfr MELL DrVl* 4, 12, 13, *KrLL DrVl* 4, 8, 13, *äfvensom SkåneL I* 105, 126, 147, 154, 156, 157, *samt i noterna till Schlyters upplagor af nämda lagtexter anf. varianter. Jfr* **ämbitisman.**

umbyggia, *v. L.*

umbylia (om-), *v. L.*

umbära (om-), *v.* [*Fdan.* umbære. *Isl.* umbera] **1)** *bära, stå ut med, fördraga, tåla vid.* ey äru alle the thär käte kunno vmbäro *(för* -bära; *non sunt equanimes in rebus alacribus omnes) GO* 621. **2)** *bära, lida, finna sig i.* han thulde . . . mykin ok hardhan siukdom ok vmbar thulomodhlika *KL* 79. thulumodhelica vmbära hans fran uaru *Bo* 94. — *tåla, fördraga.* vmbära nokorn skadha medh winskap ok wise daghtingan ok winlikom åthäuom *KS* 75 (185, 82). styrkleker huxens är i thy, än mannin vmbär thulmodhlika alla gen uärdo *ib* 20 (49, 21). *Bo* 101. han är . . . vmbärande vara ondzsko *Gr* 295. *Bir* 1: 66, 141. *Bo* 192. hwat tholumodhelica oc huru siäflica han vmbär oc vndfaar thäs ysla manzsins falska kus oc vmfämnilse *ib* 189. jak gat ey längir vmburit guz vanhedher *Bil* 211. skulum . . . vi . . . tholimodhelica vmbära them oc väghia thera gäld *Bo* 12. han är othologhir at thola älla vmbära eth ordh j min hedhir *Bir* 1: 70. vmbar iak herodem ok pylatum *ib* 74. vmbär iak onda *ib. ib* 2: 305. äpter wmskiptelikhet thera som synda ärw andre wmbärande *(portandi)* och andre näfsande *Ber* 61. thu ombar ok tholde mik j syndynne *Bir* 4: 167. huat dom vilin ii giua þänna manne. som mykit ilt hauar giort: ok iak hauar länge vmburit ok þolt *(quem tamdiu toleravi) Bu* 28. — *hafva fördrag, hafva öfverseende (med ngn).* vmbär mz mik i thätta sin *Bo* 26. *ib* 35. huru opta iak vmbar mz thik ok tolde nar thu fiolt j syndena *Bir* 1: 8. *ib* 74, 2: 205, 3: 465. wi haffwom länge omburit mz tik om thina skörheet *Lg* 637. — *hafva fördrag (med ngn) för (ngt), ursäkta (ngn) för (ngt), tillgifva (ngn ngt).* matte ängin fowthe . . . om bära thera brot mz nakrom mannom *MB* 1: 465. skal iak thz mz idher ombära *Fr* 197. — *hafva öfverseende med, ursäkta.* thz bidher iak idher . . . at ij vilin mik nw ombära *Iv* 2985. **3)** *visa undseende (mot ngn) med afseende på (ngt).* iak vil . . . thetta swa ombära mz thik som iak vilde thu skulde göra mz mik *Fl* 1412. **4)** *hafva miskund (med ngn), hafva el. visa skonsamhet (mot ngn).* the ropadho til diäflanna som thöm flängdo oc sagdho sua hwar j sin stadh vmber mz *(parce)* mik vmber mz mik *Pa* 17. prästen . . . badh han vmbära mz sik i thy sinneno *KL* 318. nu mat thu see huru gudhane äru thik miskunsammi, oc vmbära mz thik *ST* 256. gudh haffui täss loff och äre som wille mz swerige ombäre *RK* 3: 2399. — *skona, förskona.* some sparas här ok vmbäras aff plaghom *Bir* 2: 306.

umbära, *se* **untbära.**

umbärliker (-likin), *adj. fördragsam, som har fördrag (med).* han är . . . vmbärlikin om vara o[n]szsco *Gr (Cod. D)* 389.

umdragha, *v.* [*Ä. Dan.* omdrage.* *Jfr dels Mnt.* entdregen, untdregen *dels Mnt.* ummedragen] *borttaga.* gudh wmdrogh *(transtulit)* thina syndh *Ber* 34.

umeghn (om eghn. omäghn), *f. L.*

umfa (vn-. vnt-. omfaa), *v.* [*Mnt* ummevân, umvân] *omfamna.* kom frun mote sinom herra oc wilde han mz hedhir oc wördhning kerlika vntfa *(umvangen)* som donde qwinnor plägha sinom husbondom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

göra tha the aff pelagrims färdh hem koma *ST* 445. thz signedhe liik hon wildhe vmfa *MD* 75. — *refl.* **umfas,** **1)** *omfamna hvarandra.* the omfingos *(Cod. B* vnfingos*)* ther liofflika tw *Iv* 5571. the . . . toko huart thera annath om hals vntfingos lioflika for vtan fals *ib* 5712. **2)** *omfattas, gripas, betagas (af). med instrumental dat.* storom hogh darij hiärta omfaas *Al* 3039.

umfa, *se* **untfa.**

umfara (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omfare. *Jfr Isl.* umfarandi, *äfvensom Mnt.* ummevaren] *L.* **1)** *fara omkring, kringfara.* hulke omfarandis mang land. kunno hwarghine finna swa faghra quinno *Gr* 282. **2)** *fara förbi. part. pres. förbiilande, flyktig.* aller war time är ey mer än omfarande skugge *LfK* 121.

umfarning, *f. Jfr* **umfärþ.** — **umfarningis man (omfarningäs-),** *m. man hvilken ss ordförande bland fastarne är närvarande vid omfärd. Jfr Lehmann, Abhandlungen zur German. Rechtsgeschichte s.* 109, 113. *Svenska Riks-archivets Pergamentsbref* 1: 423 (1378; *Dalsland*).

um fram, *prep. L.*

umfämna (wmfwämna *Ber* 44.] **umfämpna. vmpfämpna** *Bir* 2: 153. **vmfepna** *ST* 41. **omfämna: -andis** *Su* 135. **omffämna** *LfK* 176; **-adhe** *Lg* 668. **omfämpna** *Ber* 285; **-andis** *Lg* 812. **omffämpna** *LfK* 173. **vmfäghna: -adhe** *KL* 262, 290; **-athe** *ib* 217. **vmfägna** *MP* 1: 100; **-ande** *Bo* 36; **-adhe** *ib* 245; *KL* 290; **-adho** *Bir* 4: *(Dikt)* 223; **-adhom** *ib* 247. **vmfängna: -om** *Bo* 37. **wmfängna** *Ber* 115, 200, 202, 237. **wmfangna** *Ber* 193. **omfäghna** *Bo* 118. **omfengna** *MD* 65. **vmfämia** *ib (S)* 214. **om fämia** *ib* 223. **vntfäghna** *Bir* 2: 70. *pres.* **vmfämnir** *Bo* 212. **vmfämpnir** *VKR* II. **wmfämpne** *Lg* 3: 485. **-ar.** *impf.* **vmfämde** *Bir* 4: 142; **-os** *Bo* 208; **-oms** *Bir* 3: 158. **vmfämpde** *ib* 4: 155. **wmfämpde** *ib* 45. **omfämpde** *MB* 2: 321. **vndfämde** *KL* 359. **vmfängde** *Bo* 5. **omfängde** *MD* 67. **-adhe.** *part. pret.* **omfämdher: -an** *Su* 101. *n.* **omfämt** *ib* 190; *Gr (Cod. D)* 380**),** *v.* [*Fdan.* omfæmpne, omfægne. *Jfr Isl.* umfaðma] **1)** *omfamna.* min fadhir lopp moot mic. oc vmfäghnadhe mic . . . jac vmfägnadhe oc han *KL* 290. fiöl ok han a knä oc sagdhe. min sötasta modhir thz är iak . . . oc tha the stodho op. vmfämpnadhe hon han mz rinnande tarom af glädhinne takande han fast aat sik. ok lagdho sin änlite saman hwart vidh annat *Bo* 222. mz hwat store glädhi oc tröst ok modhirlico valde hon vmfängde han oc köste *ib* 5. mange munka haua huar sik hus oc gardh hulke ey blyghis . . . at vntfäghna *(amplexantur)* sina eghna syni mz glädhe *Bir* 2: 70. mins kärista [wenstre] hand skal wara vnde mit hoffwdh bandh ok then högra . . . hon skal kärliga vmfämia mik *MD (S)* 214. *KL* 217, 262, 359. *Bo* 36, 245. *Bir* 1: 246. *MD* 65. *MB* 2: 321. *Lg* 668, 3: 485. *Ber* 44, 285. *Su* 135. än thu wmfangna *(amplexata fueris)* thin sötasta brudhgumma ihesum christum mz renom wmfängnilsom *Ber* 193. hwi iak han ey atherhyölt omfämdhan i minom kärlekx fampne *Su* 101. om fämia . . . henne rynkiota bwk ok knokor *MD (S)* 223. hon . . . wtsköf af sik hans arma mz hwilkom han hafdhe omfämt henna haals *Gr (Cod. D)* 380. thörkar hon them *(fötterna)* oc vmfämnir thöm mz alle gudhelikhet oc kössir *Bo* 212. vmfämpna vars herra licama *ib* 210. varfrw . . . fiöl a knä vidh grafwena. vmfämnadhe. oc välsignadhe hona *ib* 214. omfäghna korsit *ib* 118. *MD* 67. *Su* 190. iak lagdhe mik nidher wppa iordhena, omfämpnandis henne *Lg* 812. at j dödhenom siäluir gudhdomin thina siäl vmfämde *Bir* 4: 142. *ib* 155. **2)** *omfatta, mottaga, anamma.* hans sötasta kärlek sötelika vmfägnadhom *(amplexata) Bir* 4: *(Dikt)* 247. *ib* 223. o thäkkasta . . . ordh. af mik . . . vmfämnaskolande *(suscipiendum)* mz alle mildhet *Su* 449. **3)** *omfatta, sluta sig till, hylla.* diäfullin ok hans gerninga vmfämpna the mz allom sinom godhuilia *Bir* 3: 287. jak wmfängna *(amplector)* han *(Gud)* mz wilianom och kärlekenom *Ber* 200. at iak skuli . . . hona *(Trefaldigheten)* älska och wmfängna *ib* 202. — *omfatta, omsluta, taga sig af.* gudh . . . vmfämpnir . . . mankönit medh gudhelix kärlekx brändagha *VKR* II. änglane vmfämpna kirkiona mz swa storom älskogha swa som thit hon ware j hwars thera hiärta *Bir* 1: 377. wmfängna alla mz godhwilia och kärlek *Ber* 115. **4)** *omfatta, fatta om, taga, gripa, mottaga, välja.* hwi takom vi . . . forganglikit for vissona. ok vmfängnom mz swa store akt värlzlikit, for thz som äuärdhelikit är *Bo* 37. the vtuälia siälfuiliandis oc vmpfämpna dödhin *Bir* 2: 153. iak wille än gerna dödhin vmfepna . . . ther til at iak matte ena stwnd faa see mina käro syny *ST* 41. han . . . hata renlikhet och wmfängna smitta *Ber* 237. *Bir* 4: 45. — *mottaga, underkasta sig.* vmfämpna gerna ok thol tholomodhelika al dröuilse *Bir* 1: 240. swa at mannen vmfägna al tilkomande ting gladlica *MP* 1: 100. **5)** *tänka på, sträfva efter.* omffämpna kräselika födho *LfK* 173. omffämna sannindh *ib* 176. omffämna gudelika snille *ib.* swa är wmfämnande thässa lifsins glädhi, at aldre gange af aminneno komaskolande domsins besklikhet *Ber* 151. — *refl.* **umfämnas,** *omfamna hvarandra.* vi vmfämdoms mz inbyrdhis vmfämnilsom *Bir* 3: 158. vmfämdos the mz storom grat *Bo* 208.

umfämnilse (vmfämpnilse *VKR* II; *Bir* 1: 89. **vmfäpnilse** *ib* 3: 29. **vm fämpnilse** *ib* 1: 27. **vmpfämpnilse** *ib* 3: 117. **omfämnilse** *Su* 19, 135, 140; **-en** *LfK* 183. **omffämnilse: -om** *ib* 179. **omfäghnilse: -om** *Lg* 3: 284. **vmfängnilse** *KL* 186. **wmfängnilse: -om** *Ber* 193**),** *n. pl. och f.* [*Fdan.* omfæmpnelse] *omfamning.* huru siäflica han vmbär oc vndfaar thäs vsla manzsins falska kus oc vmfämnilse *Bo* 189. at the gladelika tik omfämnandis i sina omfämnilse, läti tik när sik sithia *Su* 135. vi vmfämdoms mz inbyrdhis vmfämnilsom *Bir* 3: 158. än thu wmfangna thin sötasta brudhgumma ihesum christum mz renom wmfängnilsom *(amplexibus) Ber* 193. hännas *(brudens, den himmelska vishetens)* omfämnilse *Su* 19. tilfögdh aldra högxta trefalloghetz omfämnilse *ib* 140. *Ber* 44. *VKR* II. *Lg* 3: 284. tilföioms honom mz gudelikx kärlekx omffämnilsom *LfK* 179. söta omfämnilsen *ib* 183. brännande til gudh mz kärlek swa som brudh til sins brudhgumma vmpfämpnilse *Bir* 3: 117. hänna arma ok alle andre limi hulka hon sua sötelica vträkte til manzsins vmfäpnilse *(amplexum) ib* 29. at iak owärdogh skulle wardha gudz modhir hulkin som ey weet manz vm fämpnilse *(vi-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

rum non cognosco) *ib* 1: 27. at iak maghe entidh nytia thin lusteliko vmfämpnilse *(concubitu)* *ib* 89. byria oloflik vmfängnilse *KL* 186.

umfämning (wmfämpning), *f.* [*Jfr Isl.* umfeðming] *omfamning.* the hälgha kirkio är altidh brudh ok modher, hwilkin ey lather af at födha, ok blifwer än iomfru osmitta alt for thy i cristi wmfämpning *Lg* 3: 488.

umfärþ (vmfeerdh), *f.* [*Jfr Isl.* umferð] *L. eg. kringfarande, kringgående; omfärd, vid öfverlåtelse af jord enligt Vestgötsk och Värmländsk rätt förekommande handling hvilken bestod deri att emottagaren och öfverlåtaren jämte vissa andra personer som egde att vid tillfället vara närvarande gingo kring den förytlrade jordens område. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 662; *Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 514 *f.*; *Lehmann, Abhandlungen zur German. Rechtsgeschichte s.* 102 *f.* hoc ea lege facimus quod lingua patria uocamus mulscøta. ita quod in placito communis populi publicetur & umferd fiat lege terre *SD* 1: 228 (1222-30). recognoscimus ... nos colonias nostras in harsaas, wranne et ytrasund ... gøztauo tunæson ... vendidisse, et scotacione legali wlgariter dicta wmfærdh sibi et suis heredibus assignasse et tradidisse *ib* 3: 681 (1325). *ib* 2: 17 (1286, *på två st.*), 4: 230 (1331), 245 (1331), 5: 629 (1347). scotamus ... ipsis et irreuocabiliter assignamus. cum omni ratificacione. et modo legum vestgotorum dictis skapt et vmfærd *ib* 29 (1341). hoc ... concambium prediorum factum est cum omni legali iure vermælandie ... jsti presentes fuerunt super firmacionem dictam fæst et vmfærþ ex parte nostra, et predicte reuerende domine et conuentus, videlicet ego andreas ac suno thordæsson ..., saluo in sytherby *ib* 4: 348 (1334). hauir jäk hanom thet for:de gooz farit meth skaft oc skiäl fra mik oc minom brodhir ... oc thiil for:de thorbärgh ... oc thässä xij fasto waro oppa vmfärdonne *(för* -inne *el.* -enne?*)* *ib NS* 1: 620 (1407). haffhändhom *(d. v. s.* affhändhom*)* vii oos thet goodz for:dha fraa oos oc wara arffwa thil michiels niclisson oc hans arffwa, thil äwärdhelika ägho, medh fäästh oc medh vmfeerdh oc medh allom thöm laghom, som war lagh thil säghia, oc fäästhin war giordh a lagberghe i thingwallom *ib* 2: 404 (1411). *ib* 786 (1414). *Svenska Riks-archivets Pergamentsbref* 1: 589 (1379), 2: 87 (1385), 193 (1390). *Styffe, Skandinavien und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 150 *(urk. fr.* 1444). hiollo thesse a skapteno med mik tha omferdhen giordis *Vestergötlands Fornminnesförenings Tidskrift H.* 2 *s.* 48 *(urk. fr.* 1461*)*. *Jfr* **lagha umfärdh,** *äfvensom* **umfarning.**

umgang (om-), *f.?* = **umganger 3.** then som är thridhi planeta äpter honum mz omganginna *(Cod. B* vmganx 534*)* räkning om kring *MB* 1: 71.

umganga (-ga. -gaa. omganga. omga. om gaa), *v.* [*Jfr Isl.* umganga, ganga um] *L.* **1)** *gå (en omgång el. ett hvarf) omkring.* the tre vmganga ther gud här vmgik vm korsit *LB* 2: 89. **2)** *gå omkring, omgifva.* the thänkte lata een mwr omganga *RK* 1: *(Albr) s.* 211. **3)** *förlida, förflyta.* ey thorf thin fädher *(för* fadher*)* vänta sik bötir för än fäm thusand ar äru vmgangin *Bil* 88. naar arith aff them dagenom är vmgangit *MB* 2: 109. huru tyman löper och om gaar *RK* 3: 3390. **4)** *gå omkring, vandra omkring.* vi hafuom vmgangit alla väghna *KL* 399. *MB* 2: 393. — *med ack.* wtuäliom os män som vmgange israels biärgh *KL* 399. **5)** *gå omkring; utbreda sig, grassera.* eehuar han *(pesten)* vmgangher *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **6)** *gå omkring, vandra, vistas, umgås..* war herre ihesus vmgan[gan]dhis her j jorderike *JP* 166. thän som vil gudhi fulcomlica thiäna. han skal äkke vmganga i bland sina frändir. vtan fara fran them *Bo* 28. nar iak vmgik likamlika j wärldinne *Bir* 1: 184. *ib* 5: 29. *VKR* XVI. — *vistas, hafva sin umgängelse.* war hon omgangandes i hymerikis heme *Lg* 3: 424. **7)** *umgås (med), hafva umgänge (med), vara samman (med).* hon ... giorþe þöm ... goþa ... sum vm gingu mäþ hänne *Bu* 10. at han omgik synlikin mz mannom her j werdlene *Bil* 536. huar tu vmgångr medh iämningom tinom *KS* 25 (61, 27). medh mannom winlika liua ok vmgånga *ib* 38 (99, 40). han ... vmgik mz sinne modhir oc fostir fadhir *Bo* 30. var them som han hafdhe vmgangit mz ey stort vm han *ib* 32. wmgak ey gerna mz the thu ey känner *Ber* 289. han gläder alt thz mz honom vmgär *RK* 1: 405. *Bil* 861, 897. *KS* 37 (98, 40). *Bo* 155, 233. — *umgås med hvarandra, vara i hvarandras sällskap.* skalt thu nu see vppa huru the vmganga badhe saman *Bo* 23. — *umgås med, vara samman med. med ack.* the män i egipto, som the hafdho mäst omgangith *MB* 1: 472. at han höre ey ällir haui när sik alla *(för* älla*)* vmgange oc styrke thom som äru genuärdhoghe the hälghe kristne tro *Bir* 2: 234. the skulu opta quinnor om gaa *(cum feminis conversari)* *MD (S)* 303. *Ansg* 177. **8)** *uppträda, gå till väga.* af them som swa omgangir *(conversatur)* *Bo* 138. **9)** *skicka sig emot (ngn), behandla.* han oc hans fogede och thiänere haffde swo omgonghet them, swo at the alleledes tackkede them *BSH* 4: 159 (1493). **10)** *hafva att göra (med), vara i närheten (af), vara med om.* vm thw bliuir j varo fatika huse tha skulu madhka oc orma opuaxa aff varo myrke ... aff hulkra hörsl thin hörssl skal styggias ... oc aff thera biti oc stiongom al thin makt skal kolna oc forgaa, oc hällir än thw ville thz lidha älla ther mz vmga häldir ville thw ey haua varit föddir *(quorum cohabitatione malles non fuisse natus)* *Bir* 2: 37. — *vara i närheten af, vara med om. med ack.* aff wärsleko folke, huilkom thz witherliket är, oc thz daglika see oc omga *LfK* 155. **11)** *umgås (med), hafva att göra el. skaffa (med), sysselsätta sig (med).* her omga i iordhrike mz wärldinna fä oc gotz *MB* 1: 434. kununga ok höfdinga skulu umgånga medh klerkdom i mångom sakom *KS* 51 (130, 55). mz diäfuulskap iak ey omgar *Fl* 1775. mz torney kunne han ey mykit vmga *RK* 1: 74. **12)** *umgås (med), umgås med planer (på), tänka (på).* han omgar mz thit mordh *Al* 9991. — **umganga sik,** *umgås (med), vara samman (med), hafva att göra (med).* han ... war grymmer oc hogmoduger. sa at ängen gat omgangit sik mz hanum *Di* 17. — *umgås (med), skicka sig i umgänge (med).* mz hwar man wäl omgik sik han *Al* 10004. han är en sedig karl och medh alle lempe kan sig wmga medh alla *BSH* 5: 138 (1507). — *refl.* **umgangas (-gaas),** **1)** *umgås (med), hafva umgänge (med), vara samman (med).* at see ok vmgaas mz swa helga persona *Lg* 3: 547. alla the

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hona sagho ok mz henne vmgingos *ib.* **2)** *umgås med planer på.* at wii skulle hemeliga vmgas med, at koma konung cristiern till at mächtig worda offuer worth rike swerige *BSH* 3: 284 (1470). — (vmgar *för* vpgar: suasom daghrand ther vmgar *(consurgens)* mz alla dygdha klarhet *Bir* 2: 240.) — *Jfr* **ganga um.**

umganga (wn- *Lg* 3: 99. **om-),** *f.* **1)** *umgängelse, vistelse.* war wmganga *(conversatio)* är j himerike *Ber* 37. *Bo* 37. **2)** *umgänge, samvaro.* i konungx thiänist oc vmgango *Bil* 598. var herra ihesus drogh sik fran manna kompanskap oc vmgango *Bo* 29. *Bir* 3: 339. gladh ok lustogh var vaar vmganga *Bo* 212. *ib* 227. son min nw är var sata vmganga skild *ib* 213. *Lg* 3: 99. för thera kärleka omgangho som the haffde til samman i thera oppfödho *BK* 206. i ... almänneliko omgango *Bo* 143. til at fly vaþa ... dughir mykit enlik vmganga *(d. v. s. att vara ensam med sig själf) KL* 188. **3)** *umgängelse, sätt att bete sig el. skicka sig, vandel, lefverne.* som sagho ... hänna hälaghet oc dygdhelica vmgango *Bo* 18. vakta at thu vari äkke aat annars vmgango äntigia fundoghir speiare älla ok fulottir domare *ib* 123. *ib* 20, 32. hurw watzstena clostirs sysloman oc gaardz mästaren oc all hionen ... skulu sik haffwa oc styra i sinom ämbitom oc ärffwodhe oc wmgango *Bir* 5: 109. — (vmganga *för* vtganga *el.* vtganger: är ... hans *(gränsens)* vmganga widh dalen iaptahel *(sunt ... egressus ejus vallis Jephtahel) MB* 2: 50.)

umganger (om-. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* umgangr. *Jfr Mnt.* ummegank *samt särsk. med afs. på bem.* **6** *Sv. dial.* umgång] **1)** *kringgående, omgång, hvarf.* the ... gingo vm kring stadhen ... oc giordho the siw värff om staden gangandis, oc j sywnda vmgangen *(circuitu)* ... talade iosue til allan israels almogha *MB* 2: 15. the tre vmganga ther gud här vmgik vm korsit *LB* 2: 89. **2)** *färd som företages rundt omkring ett område, rundresa? om uppbördsresa.* thet skal vel waara plas ath faa skattesölffuit rederliga vth i thenne omgang *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). **3)** *omlopp, kretslopp.* hwar planeta stiärna ... gör sit aar äpter sinom omgang *MB* 1: 65. mz thrim planeto omgangom *ib* 70. *ib (Cod. B)* 534. **4)** *omgång, omgångsperiod.* iak kännis mik ... salt ... hawa ... ii alawermanet siäx natta fänge aff tyo natta vmgangh *(d. v. s. fångsten under sex nätter af tio) SD NS* 1: 203 (1403). **5)** *omgång, förlopp, ordning?* sidhan thz wathnith är wäl giorth klarth, tha läth thz j förscriffna pellicanj glas oc distillera thz j sinom wmgangth *(för* -gang*)* til thes thz bliffwer swa wäl lwktandis som thz andra förscriffna liffsens wathn *PM* XXX. **6)** *omgång, gång, korridor, galleri som sträcker sig omkring en byggnad; portik; äfven om korsgång i ett kloster.* hon *(bruden)* ... hafwi ledhara hulke som hona skulu ledha til sins brudhgoma sängh at hon skuli ey vil fara j vmgangomen *(in ambitibus) Bir* 1: 271. portane *(till palatset)* waro aff fiilsbeen ... vmganga ok swala alla bänkia ok swa fotapalla aff cristalla ok gimsten godh *Al* 4633. ther nidharsta rumit *(i Salomos tempel)* war gingo balka vth gynom murin ... ther oppa war giordhir een vmgang, at man matte vtan til gaa alt om kring samuledh war giort widh thz andra rumit, oc widh thz thridhia ... vmgangane kalladhos pinnacula *ST* 417-8. en wmganger *(ambitus)* skal wara kringom kirkiona innantil widher wägghiana intäppter mz iärngaddrom *Bir* **4**: 84. engin dör maa ... wara j kirkionna iärnadhom wmgang, wtan en atenast när högha altarit *ib. ib* 28, 82. *VKR* 73. skulu wmgangane innan grindena *(ambitus et circuitus infra crates)* läggias mz clarom oc renom stenom *Bir* 4: 105. wm the skulu iordhas j wmgangenom *ib.* hwan freedagh skulu systrana gaa kringom sina wmganga, läsaskolande siw psalma ... samuledhis skulu brödhrene göra, kringom gangande sina wmganga *ib* 59. *ib* 5: 38. loffuas them systrom som starkan siwkdom haffua at the magho läta bära sik wt j wmgangana allir j gräs gardhin for färskare wädhers skuld *ib* 42. tha gange hon wt j wmgangen *ib* 48. *ib* 47, 53. omgangane i andeliko clostre *LfK* 104. **7)** *umgänge, samvaro.* hon flydhe manna vmgang *KL* 35. *LfK* 165. **8)** *umgängelse, sätt att bete sig el. skicka sig, vandel.* thera vmgangir ok liuärne loktar j mine asyn suasom almänningis qvinna *Bir* 3: 27. — (vmgangir *för* vtgangir *Bir* 3: 174.)

umgangilse (-gangelse: -om *Bir* 2: 324. **-gängilse** *ib* 3: 332; *VKR* 23; *Su* 346; **-om** *VKR* 11; *Bir* 1: 68, 81; *MP* 1: 46; **-a** *Bir* 1: 370; *Ber* 44. **-gänggilse** *BSH* 3: 173 (1466). **-gengilse** *VKR* 23; *MP* 1: 53; *Lg* 3: 547. **-gängelse** *Ansg* 187. **omgängilse** *BK* 206; *LfK* 155; *Lg* 3: 511; **-om** *MP* 1: 60. **omgengelse** *LfK* 240. **omgengelsse** *FM* 580 (1513)), *n. pl. och f.* [*Fdan.* omgængelse] *L.* **1)** *umgänge, samvaro.* drotningen oc syster jngegärdh ... haffdo kärleken omgängilse sik i mällan i sinom barndo[m]s tima *BK* 206. ey hafuande nochur vmgängilse medh werlz folke *VKR* 23. ey scal werlz folk ... nochur vmgengilse ... hafua j thera hws *ib.* huru thenna ädhla fru hafdhe sigh i sinne omgängilse mz folke *Lg* 3: 511. nar människian draghir sik fran annars vmgangilsom *Bo* 45. *Bir* 2: 109. skili sik vidh hans vinskap ok vmgängilse *ib* 3: 332. *MP* 1: 46, 53. *LfK* 240. *FM* 580 (1513). at the alder kunde mätthäs aff henne helge asyyn ok vmgengilse *Lg* 3: 547; *jfr* **2.** ämuäl liuande j thässe liueno synis han ... haua gudz vmgangilse mällan änglanna *Bir* 3: 244. fiärka thik fran världinna vmgangelsom *ib* 2: 324. *ib* 256. mange ... fluþo värzlik vmgangilse *KL* 188. *LfK* 155. — *samvaro, sammanlefnad.* äpter thet ath jach hadde ecke ytermere wmgänggilse medh henne än jach hadde *BSH* 3: 173 (1466). af the himerikis vmgangilsomen. hwar the hwazske giptas älla taka sik hustrur *Bo* 43. **2)** *umgängessätt, sätt att skicka sig.* lofvadhe abothen han oc prisadhe, badhe för sin umgängelse oc fore sina sidh; *(pariter institutionem ac mores laudavit) Ansg* 187. — *umgängelse, sätt att bete sig el. skicka sig, vandel, lefverne.* j allwm thinom wmgangilsom *(conversatione)* sigh gudhi thakke *Ber* 8. huru han vard sva bradlica umskipter i annor bättre umgangilse *(conversationem) Ansg* 177. mz ... faghrom ok gudhlikom sidhom ok vmgängilsom *Bir* 1: 68. mz gudlikom omgängilsom ok äptedöme *MP* 1: 60. vändt thit hiärta til hälgha vmgangilse *KL* 223. *ib* 124. *VKR* 11. *Bir* 1: 81, 370, 2: 69. *Ber* 44. *Su* 346. renleks vmgangilse *MP* 1: 49.

umgangol (om-. *pl.* **-ganglar)?** *m.* = **umganger 6**; *särsk. om korsgång i ett kloster.* j wm-

Digitized by Google · Original from PRINCETON UNIVERSITY

ganglomen är enge lofflikit at tala *Bir* 5: 27. a tässom daghom skulu systrana gaa kringom sina omgangla *ib* 38. magho the *(bröderna)* läsa j siuom chor, alt ther til thera wmgangla wardha fulkompnade *ib*.

umgiurdha (vm giorda. omgiorda: -adho *MB* 2: 385**),** *v.* [*Ä. Dan.* omgiorde. *Isl.* umgyrða] *omgjorda.* riddarane ... vm giordadho *(præcinxerunt)* han mz eet linnit klädhe *KL* 391. *MB* 2: 385.

umgiuta (om-), *v. omgjuta, gjuta omkring, rundt omkring begjuta.* fwnno the theras wäffnigh alla om gothna mz blodh *Lg* 3: 195.

umgiälda, *se* **untgiälda.**

umgripa, *v.* [*Ä. Dan.* omgribe] *gripa om, omfatta.* han ... vmgrep badha porthana *MB* 2: 120.

umgänge (omgänge. omgänghe. omgange), *n.* [*Isl.* umgengi] **1)** *umgänge.* skal hon ey wara j wmgänge mz androm wärdzlikom iomfrum *Lg* 3: 43. mz hwem hon enkanneliket omgänge oc widhertal haffwer *LfK* 155. aff enkanneliko omgänge mz lösom människiom oc ostadoghom *ib.* är swadana omgänge allaledhes widhertorffteliket *ib.* — *samvaro, sammanlefnad.* babilon ... tekna wärdlena j hwlke alt omgange skändas af syndinne *Ber* 35. **2)** *vandel, lefverne.* äptherfölia mins häloghetz omgänge oc dygdha liffwerne *Lg* 824. at iak aff ... hennas omgänghe aldrigh kwnne märkia i henne nakra dödhelika synd *ib* 3: 400. **3)** *lefnad?* at thu wili os wndherwisa thin omgänge *Lg* 3: 467.

umgör (om-), *p. adj. förderfvad, illa åtgången.* iak var aldrigh swa omgör aff nakrom lifuandis manne för *Iv* 5139.

umgöra (-gära. -gera), *v.* [*Jfr Isl.* gera um *samt Mnt.* ummedôn] **1)** *skaffa ur vägen, nedgöra, besegra.* the skulu ... sik wänia ... al åthäuc idhka the män plägha i stridh annan vmgera ok sik wäria medh *KS* 53 (136, 58). — *besegra, öfvervinna, vederlägga.* epte abiater vmgiordan giordhe jonas judhe sit argument *Bil* 81. **2)** *förderfva, bringa i nöd el. olycka.* han plägha tio lundom vmgära ok vndibryta land ok almogha *KS* 61 (152, 67).

umhughsa (om-. -hugxa. -huxa), *v. L.* (*UplL Þg* 8: 5) *tänka på, hafva omtanke el. omsorg om, sörja för.* nw är thet ey wäl möghlikt, at en man giti thet alt wanhuxat *(för* umhuxat*)*, fånget ok fänkt ... thär han må sik mädh födha, ok klädha, ok wäria *KS* 4 (8, 4). — *part. pres. omtänksam, sorgfällig.* wmhugxande oc aatgömen *(sollicitus et diligens)* at wärna them oc bewara them for köld oc frost, hita oc brändagha *Bir* 4: 8. hanom bör oc idhkelika wmhugxande oc grannan *(sollicitum et diligentem)* beskodare wara, wm reglan j allum punctom hallis *ib* 39. — *part. pret. d. s.* hannom bör ... ithkelighe vara grannan oc omhuxadan skodhara ath reghlan oc thässe constituciones j allom punctom hallas *VKR* 81. —

umhughsa sik, *betänka sig, öfverlägga med sig själf.* skal han lenge ok wäl sik vmhuxa huru thz mål må hälzt wara *KS* 72 (176, 78).

umhughsan (om-. -hughxan. -huxsan. -hwxan. -hoxsan. -hoxen), *f.* [*Isl.* umhugsan] *L. omtanke, omsorg, omtänksamhet. Bil* 884. mz hwat store wmhughxan thu prydher thin krop *Lg* 3: 481. med all högeste omhoxen oc fliith *HSH* 24: 33 (1512). til meera oc större wmhugxans oc besorgx tekn *Bir* 4: 73. aff lichamligha oc werlzligha thinga vmhuxan oc besörghian *VKR* 1. som vmhuxsan hafdhe vm thik *KL* 341. swa myklo meer omhoxsanen war om os *LfK* 148. alla andra dygdher ... som är thulimodh ... miskund, wmhwxan, wishet *Lg* 3: 485.

umhughse (omhoxe), *m.? omtanke.* hwad omhoxe jak hade, för än jak kwnne komma öffwer giärdesgardhen, oc in opa torget *BSH* 5: 123 (1506).

umhvärva, *v. L.*

umhylia (om hölia), *v. L.*

uminne, *se* **urminne.**

umiorþ (omyordh), *f. L. för sig själf liggande jordstycke el. jordegendom, jordstycke som någon eger utom sin andel i byns gemensamma egor.* domuj pauperum vpsalie lego de minutis terris meis dictis vmiord, vnam marcam terre in hauunde & lauunde, & in alijs locis si dicte terre ad hoc non sufficiant *SD* 2: 214 (1296). *ib* 251 (1298). terre minute dicte wlgariter vmiordhir *ib* 598 (1310). huilkin min forscripno godz j ydhrö j withbo j östragötlande oc j sudhermannalande medh ... omyordhom fägangom oc scoxlutom oc allom androm tillaghom ... jac afhänder mic *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*).

umkastan, *f. kringkastande.* mz ... öghonna wmkastan *(evagationem; genom att låta ögonen el. blickarne fara hit och dit) Su* 285.

umkoma, *v.* [*Ä. Dan.* omkomme. *Mnt.* ummekomen, umkomen] *gå omkring, fullborda sitt kretslopp, förlida.* tha arit war vm komit *ST* 143.

umkring (om-. om kryng *SO* 203. **om kryngh** *ib* 202. **om kringa** *(i rimsl. med* dektinga*) RK* 1: *(sfgn) s.* 181. **om kringe** *(i rimsl. med* finge*) ib* 2: 35. **wmgringh** *Ber* 66. **vm krind** *(möjl. skriffel) Hästläked. i AS* 137**),** *prep. och adv.* [*Isl. (ngn gång och N.* umkring] *L. A) prep. med ack.* **1)** *omkring, rundt omkring.* han gik thör. ok hans brodher ther alt rängde vm kringh thöm badha *Bil* 793. kom en kronadher diäfwl oc sattis a stool ok dighirt diäfla härskap vm kringh han *ib* 725. alle kommo om kringh honom *Lg* 439. lius com vm kring liket *Bu* 14. kom lius af himnom ok sken vmkring han *ib* 142. *SO* 202, 203. **2)** *omkring öfver, omkring i.* maria ... gik opta vm kring landet *Bu* 12. — *ställdt efter det beroende ordet.* thz bud foor rikit alt vm kring *RK* 1: 4447. friiheeth är thz betzta thing ther sökias kan all wärldin vm kring *MD* 391. — *omkring till, rundt om till. ställdt efter det beroende ordet.* the scriffuo ... alt radit om kring at the jo komo til thz tingh *RK* 2: 8235. **3)** *i tidsbestämningar för att beteckna utsträckning öfver en hel tidsperiod: under, igenom, rundt, till ända. ställdt efter det beroende ordet.* aff them danzenom ... vendo the ey atir j eet helt aar vm kring *Bil* 877. alt arit wm kring *ib* 616. eet aar om kring *Fr* 2254. *SD NS* 2: 78 (1409). *Va* 41. at dag oc fridh skullä bliffuä riken emällän thette aar omkringh *FM* 213 (1504). thet neste aar om kringh *HSH* 19: 134 (1506). thz hoff stodh thre vikur om kring *Fr* 3055. i iudhanna höghtidh. hulkin som stodh atta dagha vm kring *(per dies octo) Bo* 24. *ib* 156. *KL* 317. *MB* 2: 231. *ST* 290, 454. fastogangx sonnodagh sato nokre kompana oc drukko ... the thre daghana om kringh

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

... til messa skulde byrias *ib* 146. *B) adv.* 1) *i krets, omkring.* saa han eet aldra storsta hiwl. oc thz hiwlit var alt ginom fult mz glödhetom krokom oc a thöm krokom varo människior vphängdha alt vm kringh *Pa* 18. — *i omkrets.* stadzsens widhleker om kring war siäxtighi raster *MB* 1: 175. — *i kretsgång.* sidhan byriar nästa stundina saturnus, oc swa hwar äpter annan om kring *MB* 1: 70. *ib* 71. 2) *omkring, rundt omkring, i närheten.* han ... viste alra bröþra þanka vmkring *(de vicinis monasteriis)* *KL* 191. är thz swa at daggen bliffwir aatenast j vllefätthen, oc all marken om kringh bliffwir tör *MB* 2: 88. the *(höstackarne)* stodho mit ibland the som brunno alla väghna umkring *Ansg* 247. *MB* 1: 361. 3) *omkring, rundt omkring (inom ett område), kors och tvärs, öfver allt.* han häriade landeth alt om kringa *RK* 1: *(sfgn) s.* 181. almoghen hyldedhe thöm strax thaa öuer alt landith alt om kringe *ib* 2: 35. 4) *omkull.* tha fylthis färian ok stalp om kringh för them *Di* 242. — *Jfr* **kring um.**

umkringblasa (-bläsa), *v. kringblåsa. bildl.* war ey wmkringbläst *(circumflata)* af fanyttom manna godhwilia *Ber* 111.

umkringbyggia (omkring-), *v. kringbygga, omgifva (med byggnad).* then stadhin i hulkom honom vardh theed the vndarlica synin omkring bygde han mz höghom mwr *Gr* 305. *Jfr* **kringum byggia.**

umkringbyta, *v. byta, ingå byte med afseende på (ngt).* loto the vp ... hwar thera adhrom ok theris arffuom the forscrifna ärwen som the vmkring byt haffdhe *SJ* 13 (1423).

umkringflygha, *v.* [*Ä. Dan.* omkringflyve] *flyga omkring, kringflyga.* bij vmkringflyghande *(circumvolans)* blomstrande hedhe *Bir* 4: *(Dikt)* 241.

umkringföra, *v. kringföra.* af allom stadhom vmkring fördhos sivke *KL* 140.

umkringganga (omkring-. wmgringga. wmgringa), *v.* [*Ä. Dan.* omkringgaa] 1) *gå omkring i, vandra omkring.* sanctus gregorius ... vmkring gik alt armenie rike *Gr* 317. wthwäliom os män som omkring gaa israels bärgh *MB* 2: 393. bätra är thik at sithia i klostreno, än wmgringga mwradha städhi *Ber* 179. 2) *genom att gå omkring egor utmärka (gräns el. rågång), gå upp.* thenne för^ne^ råår äro omkring gångna *BtFH* 1: 76 (1469, *nyare afskr.*). 3) *omgifva, vara omkring, stå omkring.* säxtighi starke män ... skulu wmgringa salomons siängh *Ber* 66. 4) *gå omkring, sträcka sig omkring, omgifva.* himilin, oc the himbla, som omkring ganga alla himblana *(cæli cælorum)*, the gita thik ey innelykt *MB* 1: 484. dömdes thenne éffterschrefne råår om kringh gångande om the jordh som hanns i tennilä ... hade såldt magnus musta *BtFH* 1: 33 (1481, *nyare afskr.*). *ib* 91 (1484, *nyare afskr.*). thetta ära hendrik swerdz omkringongande råår emillan hendrik swerdz ärfuingia och kalkis boa *ib* 101 (1466, *nyare afskr.*). liusit som wm kring gik korsit *Gr* 300. 5) *fika efter.* wärdzlikith lifwärne, hwilkit som wmgringgar ok älska och astwndar iordhrikis thing *Ber* 143. — *Jfr* **ganga umkring, kringum ganga.**

umkringgiurdha (-giordha), *v.* [*Ä. Dan.* omkringgiorde] *omgjorda.* jdhra lände warin wmkringgiordhadha *(præcincti)* *Ber* 79.

umkringgiuta (om kring-), *v.* 1) *kringgjuta, rundt omkring utgjuta, kringsprida.* synda lusta vin ... skal bitha ... som hughormbir, ok skal om kring giwta sith ethir som verste hughormbir *MP* 1: 59. 2) *kringgjuta, öfvergjuta, begjuta.* han som väntis at brinna. kände sik vmkring giwtas swasom mz kalde dag *KL* 249. linnit klädhe vm kring gutit *(circumfusa)* mz manna natur *Bir* 2: 16. 3) *kringströmma, helt omgifva.* vmkring göt gudz ande hona *VKR* XVI. han ville lata hänna biläte scriwas ok vmkringh giwtas swa som medh enna handa hymerikis liwse *ib* XV. at thu sculle wärdhogh wardha mädh thäs hälgha anda smörilsom ... vmkringgiutas innantil ok vtantil *Bir* 4: *(Dikt)* 219.

umkringgiva (omkring-. *pres. konj. pl.* 3 *pers.* **wmkringifwin** *Ber* 96. *impf. pl.* 3 *pers.* **wmkringafwo** *ib* 231. *part. pret.* **wmgringgifwin** *ib* 45, 47**),** *v.* [*Ä. Dan.* omkringgive] *omgifva, omringa, kringhvärfva.* thine owini sculo vmkring gifua *(circumdabunt)* tik *(Jerusalem)* mz belägning *MP* 1: 246. fik han see diäflana vmkring giua männena *KL* 288. *Ber* 231. änglane ... vmkringgiua oc när äru daglica gudz thiänarom *Bir* 3: 33. dödzins värkia vmkringgafwo mik *MP* 1: 117. *Su* 196. — *omgifva, omsluta.* höghfärdhinna klädhe vmkring gaff mit änlite *Bir* 3: 140. rent klädhe omkringgifwi thik *(circumdetur tibi)* *Ber* 29. *ib* 96. for än hälwitis elder mik wmkringgifwi *ib* 93. folkit ... nödhgadhe kättaran inga i eldin hwilkin ginstan vmkringgafs af lughanom *KL* 192. — *bildl.* myskund skal wmkringgifwa thän thär hopas a wan härra *Ber* 4. — *part. pret. omgifven, kringsvärmad.* hon är wmkringgifwin mz mangom thiänarwm *Ber* 27. thu ther födhis mällan lilior wmgringgifwin mz iomfru danzum *ib* 45. — *omgifven, kringströmmad.* hon war al vmkring giwin mz mykle liuse *KL* 103. *Gr* 297. — *beklädd.* ginstan war han vmkringh gifwin *(circumdatus)* mz biscops klädhom *Bir* 1: 322. — *omhöljd, omsluten.* thän som hata sin iämkristin är wmgringgifwin af myrkino *Ber* 47. — **umkringgiva sik,** *omgifva sig. bildl.* vmkringgif tik mz *(circumda tibi)* dygdha fägrind *MP* 1: 122. — *omgjorda sig. bildl.* vmkring giua sik *(præcingere se)* mz godhom ordhom ok gerningom *Bir* 3: 458. — *Jfr* **kringum giva.**

umkringgärdha, *v.* [*Ä. Dan.* omkringgærde] *kringgärda.* om än j ympadhin een qwist j idhan trägardh oc wm kring gerdhin han swa thrankt at grenana fingo ey waxa *ST* 384. — *Jfr* **kringum gärdha.**

umkringliggiande (vmkrin liggiande), *p. adj. kringliggande, omliggande.* aff vmkrin liggiande landom *Bir* 1: 227.

umkringläggia (omkringh-), *v.* [*Ä. Dan.* omkringlægge] *omgifva, omringa.* stadz männene ... vm kringh lagdo hwset *MB* 2: 133. — *omgifva, omsluta, innesluta.* the ... omkringh lagdo torneth oc wärnena mz trägrenomen *MB* 2: 102. the som först byriadho at yrkia the jordhina som ey var vmkring lagdh mz vatn *Bir* 3: 399.

umkringskipta (omkring-), *v.* 1) *ombyta, förbyta.* thetta säte är vmkring skipt *(mutata)* oc nyyt säte atirtakit *Bir* 2: 243. 2) *byta om, förvandla,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

förändra. thw vil ey omkring skipta *(mutare)* thin hardha hugh *Bir* 2: 296.

umkringskodha (omkring-), *v.* **1)** *se omkring, se sig omkring.* diäfwllin är likir skytta ther pläghar at see ok vmkring skodha gynom vindöghonon *Bir* 1: 37. **2)** *se på, gifva akt på, ransaka.* vaars herra öghon äru . . . vmkringh skodhande alla manna vägha oc gärninga *MP* 2: 179. at han . . . foresee ok vmkringskodhe atuaktelica ärandanna ända *Bir* 3: 309. hulkin omkring skodhir sik siälff hatar sina lasta *ib* 328. *Ber* 111. — *part. pres. vaksam, varsam, omtänksam.* the äru . . . atwaktoghe ok vmkringh skodhande *(circumspecti)* j görande thingom *Bir* 1: 259.

umkringskodhan, *f. betraktande, aktgifvande på (ngt).* komaskolanda thinga forsyn ok näruarandä thinga sniäl vmkring skodhan *(circumspectio) Bir* 3: 404. — *ransakning, själfpröfning.* aff sniälle wmkringscodhan *Ber* 230. *ib* 199.

umkringskodhilse, *n. pl.? betraktande, aktgifvande på (ngt).* sniäl näruarande thinga vmkringskodhilse *(motsv. ställe Bir* 3: 404: vmkring skodhan*) Bir* 4: 364. — *varsamhet, betänksamhet.* mal wtan wmkringskodhilse *(circumspectione) Ber* 229.

umkringskyrdh, *f. omskärelse.* vmkringskyrdhin *(circumcisio)* var giuin habram lankt för än laghin gafwos moysi *Bir* 3: 252. *JP* 166. *Jfr* **umskyrdh.**

umkringskära (omkring-. omkringh-), *v.* [*Ä. Dan.* omkringskære] **1)** *omskära.* j dagh vmkringh skars *(circumcisus est)* then menlösaste som aldrigh syndade *Bir* 1: 378. hwilkith mankön som ey lathir omkringh skära kötit främärst a synom *(för syno)* hemeliko tinghe *JP* 166. j dagh . . . tha han war omkringskorin *ib.* **2)** *kringskära, rundt omkring bortklippa (håret), rundklippa.* the människionna haar syntis omkring skorit *(circumcisi)* mz obryghdhilsom *Bir* 3: 352. — *Jfr* **oumkringskurin,** *äfvensom* **kring-, kringum-, um-skära.**

umkringstandilse, *n. pl. eg. kringstående; bevakning, vakt.* sät . . . wmkringstandilsa dör *(ostium circumstantiæ)* minom läpwm *Ber* 103.

umkringsätia, *v.* [*Ä. Dan.* omkringsætte] — *part. pret. omgifven, kringhvärfd.* jak är vm kring sat ok snardh mz jarn näti *Bir* 3: 215. nar min son war vmkringh sättir *(circumseptus)* mz thessom wärkenom *ib* 1: 32. — *omgifven, omsluten.* husit är vmkring sat *(munita)* mz väggiom *Bir* 2: 30. — *rundt omkring besatt, prydd.* bar han i sinne krono . . . thäs hälgha kors tekn vmkring sat badhe bak och fore oc a badha sidhor mz dyrom stenom *Gr* 322. *Ber* 27. systrana skulu wara prydda oc wmkring satta mz alla sidhanna qwämmelighet *Bir* 5: 67. — *Jfr* **kring-, kringum-sätia.**

umkringthänkia, *v. noga betänka.* tha man hawir alt vm kring thänkt *Bo* 252.

umkringvara (om kring-), *v.* **1)** *vara omkring, bo omkring.* konungx foghota oc herra som om kring waro iwdha land *MB* 1: 24. **2)** *vara el. befinna sig rundt omkring i.* huart þät af guþa bilätte. vm kring var mönstren *Bu* 207.

um kul, *se* **kulder.**

umkulbryta, *v. bryta omkull, nedbryta.* vm kul bryta cappallit oc altarit *KL* 109. vmkulbryta sancte katerine kappal *ib.*

umkulhvälva, *v. hvälfva omkull, kasta öfver ända, kullkasta.* vmkul hwäldis thz *(kärlet) KL* 235.

umkulkasta (omkul-), *v.* [*Ä. Dan.* omkuldkaste] *L.* (*StadsL B* 22: 6) **1)** *kullkasta, kullstörta.* vmkul kasta hästana *Bir* 2: 74. — *kullkasta, fälla.* dödhin hulkin som . . . omkul kastadhe mina fötir mz siukdomsins pino *Bir* 3: 145. **2)** *kullkasta, omstörta.* han synis mer wmkulkasta, än nytlika wpbyggia *Ber* 18. **3)** *störta, nedstörta.* the . . . skulu vmkulkastas i pino *KL* 232. vmkulkasta han j häluiti *MP* 1: 38. *ib* 197. **4)** *störta, förderfva.* hon *(högfärden)* scal vmkulkastha han i lifsins ända *MP* 1: 233.

umkulsla, *v.* **1)** *kullslå, kullstörta, kasta till marken.* ther äftir sagdhe paulus huru han war vmkulslaghin a väghenom *KL* 167. *Ber* 124. var herra vmkulslo högfärdogha höfdingha säte *MP* 1: 233. **2)** *kullstörta, förstöra.* äru mang hus vmkul slaghin *(destructæ) Bir* 2: 68. han sagdhe jak forma at vmkulsla gudz mönster . . . thz sagdhe han af sinom likama hwilkin vmkul slos mz dödhenom *MP* 2: 12. *ib* 1: 207. mit wafwrande och ostadhugha hiärta . . . bygger ny thing, wmkul sla gamwl thing, wpbygger wmkulslaghin *Ber* 224. **3)** *bringa på fall, förstöra, förderfva, omintetgöra.* än hon star ey mote them som wmkwlsla sannindena *Ber* 155. iak skal vmkulsla idhur samswarlikin radh *Gr* 262.

umkulspilla, *v. kullstöta (ett kärl) och derigenom förorsaka spillande (af kärlets innehåll).* huru hans vatnkar vmkulspiltis *KL* 210. *Jfr* **spilla um kul.**

umkulstyrta (omkwl störta), *v. kullstörta, kullstöta.* tha kom owenen, oc omkwl störte waghnen *Lg* 3: 193. *Jfr* **styrta um kul.**

um lidha, *v. L.*

umliggiande, *p. adj. Jfr* **nästumliggiande.**

um lika, *v. L.*

umläggia (om-), *v.* [*Fdan.* omlægge] *L.* — **umläggia sik,** *vara verksam för, bidraga till.* thenne resza omlagde siig legth och lärd *RK* 3: *(sista forts.)* 4916.

umlöpa (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omløbe. *Mnt.* ummelopen, umlopen] *förlida, förflyta.* saa motte the aar om löpa *RK* 3: 2604. i flättya om lopp then riidh *ib* 2617.

um mäla, *v. L.*

um pröva, *v. L.*

um rökta (-rykta), *v. L.*

umsea (om-. -se), *v.* [*Ä. Dan.* omse. *Mnt.* ummesên] — **umsea sik,** *se sig om.* han sik alla väghna om sa *Iv* 3257. iak skal opp stigha a bärgxsens hwashet, oc mik ekke entidh omse *Lg* 3: 652. *Jfr* **sea sik um.**

um sidh, um siþir, *se* **siþ,** *f.*

umskilia, *v. döma. i fråga om stadfästelse å öfverlåtelse af jord (jfr* **skilia 7**). wmskilde iak thera mellan effter thy ther tilborde medh fastom, ther her effter nämpnas *SD NS* 1: 325 (1404, *nyare afskr.*).

umskina (om-), *v.* — *part. pres. spridande sken el. ljus omkring sig, omgifven af sken el. ljus, omstrålad.* hon skulle . . . wardha mz thäns hälga anda nadher om skinandhe *Lg* 3: 593. wart han om skinande mz största clarhet oc sken *ib* 594. *ib* 608.

umskipta (om-. -skiffta), *v.* [*Ä. Dan.* omskifte.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Jfr Isl. skipta um] *L.* **1)** *utskifta, dela, fördela.* the bytto oc om skipto *(diviserunt)* the dyuren mällan almoghan *MB* 2: 237. **2)** *dela, fördela, afdela, uppdela.* tha hans hws omskiptis mz lothen *(d. v. s. då lottkastning egde rum med afseende på de särskilda männen inom familjen) MB* 2: 19. **3)** *utbyta, göra utbyte (af ngt mot ett annat).* han *(Gud)* . . . omskiptir thz *(d. v. s. det som du begär)* i bätre gafwo *Bo* 103. vmskiptir iak rätuisona j miskund *(justitiam et misericordiam commuto) Bir* 1: 9. *ib* 2: 275. äru hans högtidher *(d. v. s. högtiderna till minne af Stefani martyrdöd och af hans bens upphittande)* vm skipta *(utbytta mot hvarandra)* ok wända *Bil* 284. **4)** *göra omvexling i, låta vexling inträda i.* at thu han *(näml. din kärlek)* swa omskipter oc optha frandragher *Su* 97. **5)** *skifta, byta om. med dat.* nu hafwir thu vmskipt hestum klädhum oc thiänarum *ST* 455. — *med ack. (el. en form som kan fattas ss ack.).* tha konungin kona omskipta vil *Fl* 1114. han omskipte badhe lit oc hy *Al* 8255. mit wafwrande och ostadhugha hiärta . . . wmskipter wilia gör mang radh, wil nw annat och nw annat *Ber* 224. **6)** *ändra, förändra.* mit wafwrande och ostadhugha hiärta . . . wmkul sla gamwl thing, wpbygger wmkulslaghin och wmskipte them annantidh, ok skipar annorledh och annorledh *Ber* 224. han gig oc omskipte sinna dottir klädhe *(d. v. s. ändrade hennes drägt till manlig) ST* 270. äptir sins bonda dödh forlät sancta birgitta världena ok vmskipte sin klädhabonadh *VKR* x. systrana skulu engaledhis wmskipta siin sang ther them är skipadher *Bir* 5: 20. omskiptir thw thin stadhga *ib* 3: 321. thänne konungir ville . . . ey vmskipta sin wrangan vilia *ib* 434. *ib* 426, 428. han saa . . . stadhen om skifftan *Lg* 438. [hawer] ey haarith omskipt sin förra lit *MB* 1: 361. ma ängin omskipta the skipilse, som nw är mz himbla gang *ib* 99. hwa som är herra ower nakath thing, han ma thz omskipta i annor skipilse *ib.* — *förändra, förvandla.* iak vmskipte alla thina ilzsco j bätra *Bir* 1: 105. war han *(stafven)* vmskiptir ok vmuändir j en orm *ib* 181. *ib* 302, 362, 2: 68, 3: 318. mange vmskipto sit liuärne til bättra *KL* 84. **7)** *göra ändring; bevilja eftergift el. dispens.* wmskiptandis *(dispensandum)* mz laatnom . . . oc aff bradhe soot begripnom *Bir* 4: 64. — **umskipta sik, 1)** *omskapa sig, förvandla sig.* siälwir sathanas omskiptir sik opta i liusins ängils. thz är godha ängilsins liknilse *Bo* 138. **2)** *förändras, undergå förändring.* hwilka ledhis värulzlikin lykka ok sälikhät sik omskipte *(Cod. A* fik omskipte 259*)* mz them *Gr (Cod. D)* 350. — *refl.* **umskiptas, 1)** *dela sig, söndra sig.* vmskiptis folkit i stadhenom *KL* 157. **2)** *förbytas, förändras.* maa kötlikit ok värlzlikit got aff rätuise sak omskiptas stundom j andelikit got *Bir* 3: 318. kesarin är en then sami hwilika lundh hans klädhe vm skiptas *Bil* 83. häna anlite vmskiptis *VKR* xi. natwrlikin rätter ma omskiptas *MB* 1: 463. *ib* 484. **3)** *ändra sig, omvända sig.* hulkin bradhlika vmskiptis til bättra liwirne ok skriptadhe sik *KL* 27.

umskiptan (omskifftan), *f. omskifte, förändring.* aff frie wilians omskifftan *(mutatione) Su* 147.

umskipte (om-. -skiffte), *n.* [*Isl.* umskipti] *L.* **1)** *utbyte.* äru hans högtidher vm skipta . . . for thwa sake, förste wmskiptis sak är at hans martirium är mere högtidh . . . än hans bena fund *Bil* 284. annar skiäl thäs wmskiptis *ib.* **2)** *omskifte, ombyte, vexling, förändring.* brath vmskipte *VKR* x. nw talar . . . war herra . . . til abraham saray thin husfrv, hon skal heta sara . . . oc teknar thz omskipte swa mykith at . . . hon skal wara frwa swa ower ena släkt som ower andra *MB* 1: 187. waro mang omskipte . . . giordh om folkith siälfft *ib* 484. enkte creatwr är swa länge vtan nakath omskipte antiggia sinna natwra eller sinna wärkia swa som mantzens likame *ib* 283. alt wädhers omskipte *ib* 122. wädhra omskipte *ib* 237. är änkte myrk ok änkte omskipte *(transmutatio)* j mik *Bir* 2: 314. *ib* 3: 50, 318, 449. hulkaledhis världzlikin lykka ok sälikhet fik omskipte mz them *Gr* 259. — *förändring, förvandling.* litat klädhe är wl eller liin för än thz litadis sidhan thz snodis ok spanz j thradh tha tholde wl äller liin vmskipte *Bil* 84. *Bir* 3: 465. hwru otalik wmskipte höxto gudhz höghro hand *(quam ineffabilis mutatio dexteræ excelsi; förändring el. förvandling som åstadkommes af Guds högra hand) Ber* 238. **3)** *ändring; dispens.* skal them ey wmskipte *(dispensatio)* nekas, wm them händer . . . krankdombir *Bir* 4: 64. **4)** *skiftande el. vexlande sätt att gå till väga.* gudhelika snilles omskiffte at hon sik stwndhom fran dragher *Su* 97. thz sörghelika omskiffte hans fraagangx oc atherqwämdh *(vicissitudo . . . accessus et recessus ipsius) ib* 104. *ib* 101, 106, 111, 112. **5)** *olikhet, åtskilnad.* ey wardher i them fridhenom thungo wmskipte *(diversitas linguarum) Ber* 214.

umskiptelika (omskiffte-), *adv.* **1)** *omskiftande, omvexlande, vexelvis.* huar en aff them fyra custodibus wakte sina wiku, wmskiptelika äptir thera ordin *Bir* 5: 78. kärleksens leker är glädhi oc sorgh, huilke omskifftelika komma aff älskarans närwaru äldher franfärdh *Su* 111. **2)** *på åtskilliga sätt, i flere afseenden.* för the ysäld han swa opta oc omskifftelika lidher, omskifftelika tara wtgyuta *Su* 158. — *Jfr* **oumskiptelika.**

umskipteliker (-likin *Bir* 1: 7, 3: 181; *Ber* 117 *(f.) Bir* 4: 88; *(pl. nom. n.) ib* 1: 297. **vmskiftelikin** *(pl. ack. n.) Ber* 278. **omskipteliker: -lik** *MB* 1: 40, 463, 485; **-lika** *ib* 283; **-like** *Bir* 3: 339; **-licom** *ib* 471; **-lica** *ib* 2: 16, 3: 366. **om skipteliker: -lika** *Su* 20. **omskiptelikin** *(f.) Ansg* 179. **omskifftteliker: -lika** *Su* 158; *LfK* 116, 119; **-likom** *ib* 44. *n.* **-likit** *Bir* 1: 186**),** *adj.* [*Isl.* umskiptiligr] **1)** *delad?* syntis vmskiptelica *(dispertitæ)* tungo *MP* 1: 167. **2)** *vexlande.* syntis mik sua som solin oc manin ok stiärnona . . . gafwo liudh mz omskiptelicom *(alternantibus)* röstom *Bir* 3: 471. **3)** *ombytlig, som lätt går öfver (till ngt).* käte gör människiona ostadhugha ok vmskiptelica thil vredhe nw til glädhi *MP* 1: 352. **4)** *föränderlig, underkastad förändring.* gudh är siälfuir ey wmskipteliker *Bil* 83. kroppin är . . . vmskiptelikin *Bir* 3: 181. ängin synd ma finnas j honom änkte wanskapat änkte rötelikit älla vmskiptelikit *ib* 1: 186. iordh oc watn, wädher oc elder, oc alt thz som liwer i them fyrom hawer omskiptelika natwra, swa at hwart thera ma wändas i annath, än himbla oc himbla tungel oc ängla the hawa natwram ey omskiptelika *MB* 1: 283. *Bil* 82. *Bir* 1: 7.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

MB 1: 40, 463. hälgha manna skipilse, i thässe wärldinne, som all är ostadhigh oc omskiptelik *ib* 485. manzsins tiidh oc hans alder är omskiptelik *Al* 7158. **5)** *skild, olika.* är ... j sacramento ihesu christi likama ... en gudh ... i mangum stadhum oc vmskiptelikum *KL* 5. — *skiljaktig, olika.* gudz ordh sighias ok framföras opta swa myrklica at the maghin mz vmskiptelicom mattom vtthydhas *Bir* 3: 418. än wmskiptelikin *(diversa)* wili os atskil *Ber* 117. jak saa ... manga hälgha manna skipilse, oc thera skikkan var mykit omskiptelikin, somlika saa jak mykit nämbre, oc somlika lankt fiärre standande *Ansg* 179. *Bir* 3: 339, 4: 47. *Ber* 61. *Su* 20. — (?) än thot min ordh synas vmskiptelikin *(diversa)* af bak dantarom ... tho äru the san j rätte sannindh *Bir* 1: 297. — *af skilda el. olika slag, af olika beskaffenhet, olikartad, olika.* the ... tilburdho at tala i vmskiptelikom *(variis)* tungom *KL* 133. swa som syndirna äru mangfalla oc vmskiptelica *(diversæ)* swa äru ok pinona mangra handa oc atskillica *Bir* 2: 19. *ib* 254. i hälwitte ärw otaleka oc omskifftelika pinor *LfK* 119. *ib* 116. iak ... dröuis af mangra handa vmskiptelikom ok onyttelikom thankom *Bir* 1: 363. *ib* 3: 366. mz tholko huse oc thäs bygningh beteknas renliffnadher oc hans wmskiptelikin nadh oc dygdher *ib* 4: 88. mark vmskiftelikin thing *Ber* 278. **6)** *åtskillig, vexlande, mångahanda.* han sa ... diäfla leka for hanom i vmskiptelikom *(diversis)* qwinno liknilsom *KL* 209. iak skal insända j hänna hiärta vmskiptelica thanka aff hulkom hon skal mangfallelica oroas *Bir* 3: 31. *ib* 2: 16, 3: 244. *LfK* 44. — *mången?* för the ysäld han swa opta oc omskifftelika lidher, omskifftelika tara wtgyuta *Su* 158. — (vmskiptelika *för* ovmskiptelika *Bir* 1: 367.) — *Jfr* **oumskipteliker.**

umskiptelikhet (om- *Bir* 2: 320. **omskifftelikhet**), *f.* [*Ä. Dan.* omskiftelighed] **1)** *ombytlighet; ombyte, omvexling, omkastning från det ena förhållandet till det andra.* thässa milla skrymteliko vmskiptelikhetina ... som brudhgomen gudz son giordhe tha licamlica. gör han nu idhkelica ... andelica mz gudhelike siäl *Bo* 92. **2)** *föränderlighet.* hafir alt thz som thrifs ok vaxser ällär vanskas omskiptelikhet *(mutabilitatem)* än guddomin hafwir änga omskiptelikhet *Bir* 2: 320. *ib* 39, 3: 181. **3)** *olikhet, olika art, särskild el. egendomlig beskaffenhet.* äpter wmskiptelikhet *(pro diversitate)* thera som synda ärw andre wmbärande och andre näfsande *Ber* 61. i pinonna rwmom pinas hwar en äpther syndenna omskifftelikhet *LfK* 116. **4)** *vexling, mångfald.* at thz *(hjärtat)* maghe wmsidhe wpfyllas af thinganna wmskiptelikhet *(varietate)* *Ber* 225.

umskiptilse (om-. -else), *n. (sing. och pl.) och f.* [*Ä Dan.* omskiftelse] **1)** *ombyte, vexling, omskiftning i förhållanden, omkastning från det ena förhållandet till det andra.* toko mange til at undra storlika hans umskiptelse *(mutationem)*, at han vilde forlata sitt fädernis landh ... oc vilde fara i annor landskap *Ansg* 187. ympse omskiptilsin *(vexlingen mellan den himmelske brudgummens kännbara närvaro och frånvaro)* quälia ... ok mödha *Bo* 91. **2)** *vexling, förändring.* är ängen dagha omskiptilse, eller aara, eller stunda mz gudhi *MB* 1: 320. han *(Gud)* är vtan alt omskiptilse *ib* 31. ey är vmskiptilse *(mutatio)* när mik *Bir* 1: 36. *ib* 85. *MB* 1: 283. **3)** *vexling, olikhet.* j androm är mindre visdom ok bätre lifwirne, j somom badhe snille oc got lifwirne ok hwazske j somom ok thässe omskiptilse *(varietas)* kombir stundom aff mino ... gudhlica tillate *Bir* 2: 307.

umskodha (-skuda), *v.* — **umskodha sik,** *se sig om, tänka sig för?* i haffwin ider ey jämt vmskudat *RK* 1: 2089.

umskyggia (om-), *v.* [*Isl.* umskyggia] *omskugga, öfverskygga.* thäs höxsta dygdh skal thik omskyggia *Lg* 32.

umskyrdh (om-), *f.* [*Isl.* umskurðr] **1)** *omskärelse.* miskunna mik herre ihesu christe for thina hälga omskyrdh *VNB* 19. *MB* 2: 12. **2)** *afskärande el. afklippande (af håret) rundt omkring hjässan, tonsur.* brödhrene haffuen ämwäl sins hars wmskyrdh *(tonsuram)* *Bir* 4: 25. — *Jfr* **umkringskyrdh.**

umskyrdher, *p. adj.* *Jfr* **oumskyrdher.**

umskära (om-. vmskiära *Bil* 894), *v.* [*Ä. Dan.* omskære] *omskära.* var han vmskorin *(circumcisus)* swa som annar syndoghir man *Bo* 10. sidhan atta dagha varo fulkompnadhe at smasuenen sculle vmskäras kalladhis hans nampn ihesus *MP* 1: 24. christus ändade skyrda skärsl. tha han lät sik siälfuan om skera *(urspr. har här i st. f.* om skera *stått* skära*)* *Bil* 83. han wardhir ... vmskuren som een iwdhe *ST* 132. *Bil* 894. *Bo* 138. *Bir* 2: 294, 4: 133, 146. *MB* 2: 12, 170, 221. *Jfr* **kring-, kringum-, umkringskära.**

umskärilse (om-), *n. pl. och f.?* [*Ä. Dan.* omskærelse] *omskärelse.* waar herra bödh honum *(Abraham)* oc hans affkömpd omskärilse *MB* 1: 5. af hans vmskärilsom *Bo* 39. var judha folkeno gifwin en kötlikir väghir som var vmskärilsen til lydhno tekn *Bir* 2: 294.

umsla (om-), *v.* [*Jfr Ä. Dan.* omslaa *samt Mnt.* ummeslån] *rundt omkring beslå el. bekläda.* fyra hundradha thusand waghna mz plankor alla wäl om slaghna *Al* 4430.

umslät (om-), *f.* [*Jfr Ä. Dan.* omslag] *omsvep; undflykt, undskyllan.* om gärningin är swa vis at hon kan mz änge omslät orsakas *(si omnem dissimulationem rei certitudo recusat)* *Bo* 123.

umsorgh (omsorgh. omsörgh *Lg* 3: 417; *LfK* 68; -er *ib* 124. wmsörg: -om *Su* 337. -ir), *f.* [*Ä. Dan.* omsorg] *bekymmer, oro.* för then kerleek oc varkwnno vi till eder haffuom ey vthan stoora vmsorg rädoms vi ... the samma plago ... ywer vaarom almoga komma skola *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). han gitir rasklica frälst thik af thinne omsorgh *Gr* 268. i varo hiärta är drapelikin vmsorgh af somlica manna dyrkan *ib* 285. mantzins likame är märkelika bäter skipadher, tha han är gladher oc qwidholös, än tha han är mz omsorgh oc genwärdho *MB* 1: 354. thesse wärldin hulkin som altidh vmuändis mz vmsorgh *(sollicitudine)* ok synis fauiskom mannom wara glädhi *Bir* 1: 83. *ib* 96, 278. wil iac ... offwergiffwa werldena omsorgh, oc henna fafängo, ... oc giffua mik in i ... sancte birgitte closter i nadhendal *FH* 4: 32 (1453). för hennas owermatto graat, oc pinlika omsörgh hon sik giordhe *Lg* 3: 417.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— *bekymmer, (ängslig) omsorg.* hafwin ey vmsorgh *(nolite sollicitari)* aff morghin födho *Bir* 3: 123. ey hafþo þe nakra vmsorgh *(sollicitudinem)* af kläþom älla föþo *KL* 182. säle ärin i munka som ... hawin ... änga vmsorgh vtan vm idhra siäla helso *ib* 212. war henne mykyn mildhet oc omsorgh ower cristna siäla som pinadhos i skärslo elle, mz gudelika böner oc almosom *Lg* 3: 415. hwar ffõre myndre omsorgh haffdo the före sina hustrwr, barn wener oc frändher *(erat ... pro uxoribus ... minor sollicitudo)* än största räddugha haffdho the för hälga templens oc stadzsens bätzsta swa oc the inne j stadhen waro ey litla vmsorgh haffdo före them, som stridha skullo *MB* 2: 326. väfwias j värlzlica thinga vmsorgh *Bir* 2: 30. *Su* 263. all wärlzlika ärandes omsörgh oc bekymbran *LfK* 68. andra manna omsörgher *(bekymmer för el. omsorger om andra menniskor) ib* 124. wäfwias j wärldzlike vm sorgh *Bir* 1: 353. *Ber* 144. fräls oc frii aff allom likamlikom oc wärdzslikom wmsörgom oc kropsins dröffuilsom *Su* 337. — *omsorg, omtanke.* hon ... hawir stora vmsorgh at forestanda huseno *Bo* 18. *ib* 5. thera frända vmsorgh vm thera fordhan *ib* 62. at vij hawin änga vmsorgh vm fadhir oc modhir ... meer än vara reghlo lofwan tilsighir *ib.* ärom vi frälse af thera vmsorgh *(omsorgen om dem) ib.* nar nakar gifwir sit äruodhe oc omsorgh ... ij iämcristinsens nyttelikhet *ib* 142. til meera wmsorgx *(i kapitlets rubrik*: meera oc större wmhugxans oc besorgx*)* tekn *Bir* 4: 73. ensamne gudelike snille aath wakta war all theras akt oc högxta om sorgh *Su* 2. thenne hälge fadhren lagdhe sik stora omsorgh til lastannas opp riwilse *Lg* 3: 265. lagdhe hon sik til stora omsorgh at hiälpa henne *ib* 415.

umsorgheliker, *adj. orolig, ängslig.* fulle mz vmsorghelicom *(anxiis)* thankom *Bo* 163. *Jfr* **umsyrgheliker.**

umstaþumän, *m. pl. L.*

umstriþa (omstridha *Bir* 2: 301. **om stridha** *LfK* 199**),** *v.* [*Mnt.* ummestriden] **1)** *(eg. rundt omkring) bekämpa.* nar han orätwislika skadhas ok vmstridhes *(impugnatur)* af owinom *Su* 451. *Bir* 3: 376. **2)** *(i strid) besegra, öfvervinna.* wi seem wämpta män mot os dragha ... gitum wi them vmstriit tha maghum wi mz sighir oc priis til pariis ridha *ST* 455. sua som diäwlen vm stride första man mz ato. sua vm stridde guz son diawlen fastande *Bu* 207. þänne diäwls man vm striþer os alla mz truldom *ib* 414. ciprianus skämde han *(djäfvulen)* mz ordhom at han lät ena mö wmstridha sit waldh. ok spurdhe mz hwat krapt hon gat han wmstrit *Bil* 448. til at wmstridha *(expugnandum)* oc vinna alla världina *Bo* 246. wmstridhom ... thässa wärdlinne frestilse *Ber* 55. *Bir* 2: 301. *VKR* xv. *LfK* 199. *Ber* 180, 183, 194, 233. o herra gudh ... vmstridh ... ouini som mot mik stridha *Bir* 3: 441. *MP* 1: 328. — *besegra i ordstrid, vederlägga.* constantinus dömde han wm striddan *Bil* 83.

umstridhilse, *n. pl.?* **1)** *bekämpande.* til hedhna manna vmstridhilse ok ledhong *(ad impugnationem infidelium) Bir* 3: 311. *ib* 4: 325. **2)** *besegrande.* til ... gudz ouina vmstridhilse *(expugnationem) Bir* 3: 387.

umstungdher (om-)? *p. adj.* affhender han sigh then halffwe täkth ... swa mikit stört och omstwnght är *DD* 3: 229 (1490).

umstyrta (-störta), *v.* [*Mnt.* ummestorten] *störta omkull, falla till marken; falla, stupa.* the ... sworo the wille husit haua eller alla ther vm störta *RK* 2: 1365.

umställa (om-), *v. eg. ställa el. sätta ngt omkring ngt; omgifva, beslå?* han lot thz glasith fulwäl giwta ... vtan til alt thz wäl beläggia mz iärnspika oc hwassa wäggia mz hwassa spika wäl om stält *Al* 9181.

umsvepa (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omsvebe] *omsvepa, omvefva, omslingra.* saghom wi ena qwinno ... omswepta mz en grymasta draka *Lg* 3: 459.

umsyrgheliker (omsörgeliker. omsörghelīken *(f.) Lg* 3: 414**),** *f. bekymrad, orolig.* war gudz tiänirska mykyt omsörgheliken om the siälena som hon gik i lyffte före *Lg* 3: 414. — *sorgfällig, aktsam.* waren omsörgelike at j gömen alt thz som budhit är j moysi lagh bok *MB* 2: 61. — *Jfr* **umsorgheliker.**

umsyrghia (umsörghia. wmsörghia. omsörghia. omsörgia), *v. hafva omsorg om (att), vara sorgfällig (att).* hon aktadhe oc omsörgdhe aff alle sinne förmagho allaledhis fulkompna alla miskundhsamlika gärningha *Lg* 3: 413. — *part. pres. bekymrad, orolig.* thu äst wmsörghiandis wm the människior som j äptherkomandis tima j thenna renliffnadh skulu ingaa *Bir* 4: 70 *ib* 69. — *bekymrad, sorgsen.* tha thän brodheren sa at ansgarius var mykit dröfder oc umsörghiande *(sollicitum ac tristem) Ansg* 187. — *orolig, full af bekymmer.* aktom siälena wara ... omsörghiande i twäkan *LfK* 45. — *bekymmersam, brydsam.* hon hafdhe yterlika thiänt gudhi ... i the vmsörghiande formanzdöme *Lg* 3: 259. — *sorgfällig (att), mån om (att).* ower alt war hon omsörgiandis, at thiäna sywko folke *Lg* 3: 413.

umsämia (om-), *v. L. sämjas, komma öfverens. opersonl. med dat.* will ... jeppe diekn blifua widher rät fore rikesins radhgifuarom. oc rikesins mannom. them som thätta ärandet ängte vppa ganger them som oss oc testamentariis oc jeppa a nögher oc vmsämber a allo *(för* alla*)* sidhor *BSH* 1: 192 (1387). hafdhe them allom wäl omsampt the hafdho alle yffrith fangith *Al* 9698.

umsätia (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omsætte] — *part. pret. omgifven, besatt, försedd.* hon ledde mik til een lönlik stadh mz roos ok lilia var han omsat *(ändradt från* sat*) Iv* 210. han *(muren)* thriggia fampna thiokkir är ... mz alle glädhi väl om sat *Fl* 959.

umsökia (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omsøge] *undersöka.* hwar som omsöker och offwerläs gambla crönekär *PK* 219.

umtala (om- *MB* 2: 405**),** *v.* [*D.* omtale] *tala (om), yttra.* vanlica thu är thän sami ihesus af hulkom sathan var höfdhinge vm taladhe, at mz thins kors dödh skulle thu taka vald owir alla världina *KL* 412. *MB* 2: 405. *Jfr* **tala um.**

umtalan (om-), *f. omtalande, tal, prat.* hon ... sagdhe eigh thoras fore folkx om talan *Lg* 963. hon kunde sik ey wakta for värzlike vmtalan *Bil* 869. koma j vmtalan ellir nochra wanfrägdh *VKR* 31.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

umtväka (om-), *v. betvifla.* ey skal nagher then omtwäka thz han ey wili fulkompna sina beskäran *LfK* 125.

umthanke, *m.* [*D.* omtanke] *omtanke, omsorg.* jach haffwer nog sorgh, wmtanka och stor bekymber hafft, hure thet schulle stilles *BSH* 5: 533 (1513).

umthrängia (om-), *v. tränga, behöfvas, vara af nöden. opersonl.* skal man gifwa sik mere vin om at ther stridha moot som meere om thrängir *(ubi gravior urget necessitas) Bo* 108. then är ey godher skippa drengher som miströster tha om trengher *MD (S)* 290. om the hans hiälp bedhis j nokre vidherthorft än them kan omthrängia *VKR* 81.

umthäkkia (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omtække] *öfvertäcka.* hon *(källan)* är alla väghna mz rosir om thakt *(ändradt från* thakt*) Iv* 349.

umthänkia (om-), *v.* [*Ä. Dan.* omtænke] *betänka, betrakta.* om tänkkiandhe hälga manna glädher oc ära *LfK* 128. — **umthänkia sik,** *betänka sig, besinna sig.* hans hwstrw hadhe ... sig om tänkt *MD* 169. *Jfr* **thänkia sik um.**

umvarþa (om waarda. omwordha), *v. L. hafva betydelse för (ngn), ligga om hjärtat, nära beröra, stå (ngn) nära. med ack. (el. en form som kan fattas ss ack.).* wardr ... han *(konungen)* ok hans budhord, ok thet han vmwårder, försmåt af vndidåna hans *KS* 16 (40, 17). vm the göra ey mote thik älla them som thik vmuardha *(te et tuos) Bir* 1: 314. — *hafva betydelse för, angå. med ack. (el. en form som kan fattas ss ack.).* tala om the ärendhe os om waarda *SO* 51. — *med dat.* forscriffne gulsmidher ... skulo pliktoge ath wara mz oss ... ath besörgia oc vppeholda mz all kostnad halffdelin j alla ty, som forscriffna korenom omwordher *SO* 164. — *hafva värde, vara af värde.* gråskin ... och mårdher oc annor skinware som nokott omwårdher *KR* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.) s.* 195. — lata sik umvarþa, *låta vara af vikt el. värde för sig; låta sig vårda (om). med prep.* um. vm fattigha änkior oc fadherlös barn lääth han sik aldramäst umwardha *Ansg* 247.

umvika, *se* **untvika.**

umvägher (om-), *m. väg på hvilken man kan komma omkring el. förbi ett ställe?* halffsyunda orthughland iordh ... meth allom tillaghum ... i skoghom oc i omwäghom *SD NS* 2: 59 (1408). *Jfr* **utvägher.**

umväla, *v. L.*

umväla (om-), *f. omsorg, omvårdnad.* modher hawer ... mere mödho fore barne, tha thz födhis, oc mere omwälo i opfödhilse *MB* 1: 251.

umvända (om-), *v.* [*Isl.* umvenda] *L.* **1)** *omvända, vända om, vrida om, låta göra en vändning (åt motsatt håll).* rasklika sit örs han om vändä *Iv* 3358. tha the varo vmuände *(då de hade vändt sig om) Bir* 3: 403. — *vända ut och in.* ōghonin syntos vmuänd *(reversi)* ok insunkin *Bir* 2: 15. **2)** *vända upp och ned; kullstörta.* quinnan vptände lyktho nar gudz son som san snille teknat vm quinnona. syntis j sinom likama. oc vmuände *(med anknytning till Luk.* 15: 8 *hvarest står: everrit, sannolikt läst: evertit)* husit ty at han vmkulslo högfärdogha iudha kirkiona *MP* 1: 207. — *förstöra, förderfva.* the stodho a mot hanom mz alle makt ok hafdho huxat at vm vända *(evertere)* hans rätta vägha *Bil* 861. **3)** *omvända, förvända, vända i annan riktning än den vanliga el. rätta.* omuändir *(præposterus)* ordo är at förra kräfwia lönin. än nakat är forskullat *Bo* 144. **4)** *vända bort, aflägsna.* som ondhe omwändhe ärw fran allo godho *Su* 60. **5)** *förhindra, omintetgöra.* then reysen for marsken om wenda *RK* 2: 2997. **6)** *föra tillbaka (till), återföra (till), återbringa (till).* petrus vmvändir *(reversus)* til sik siäluan *(sedan han kommit till sig igen) KL* 155. **7)** *omvända, gifva (ngn) en ändrad sinnesriktning. i relig. mening.* vmuände hon ena andra siäl. oc värnadhe hona sidhan hon vmuänd var *KL* 340. äpte siäxtanda daghin at sancta clara vardh vmuänd *ib* 341. af nylika wmwendom *Ber* 17. *ib* 18. vordo the alle saman vmvände *Bil* 847. the trodo han ey vara vm vändan aff sinom stora grymlek *ib* 898. *KL* 149. nokot vndharlikit iärtekne af hulko the ... matto thäs häller sik läta vmuända til the hälgho tro *Pa* 9. *ib* 10. *Su* 112. **8)** *vända bort, förvända, locka till affall.* tw latt tik ey omwändha *MD* 390. han omvände *(avertit)* folkit *KL* 141. **9)** *vända åt annat håll, gifva en annan riktning, förändra.* nw wil iak miin ordh om wända thy at iak wil thetta rasklika ända oc wil iak idher nw thetta thydha *RK* 1: *(Albr) s.* 209. — *ändra, förändra.* vmuände han radhit *(mutavit consilium) Bo* 28. **10)** *förändra, förvandla.* oblit änlite oc omwändher *(immutatus)* hyy *MB* 2: 287. huru är jak nw swa hasteliga omvendh *LfK* 240. — *förvandla, förbyta.* the vmuända sik mina nadh j wredhe *Bir* 1: 64. vatnit var vmuänt j win *MP* 1: 57. *KL* 27, 110. theras hwgnadher oc glädhi war nw omwändh i grat *Lg* 292. **11)** *öfversätta.* her peder ... huilkan gud ... vnderliga nödde til at scriffwa ok pa latyn vmvende sancte birgitte reuelaciones *Lg* 3: 520. thenna ... book ... omwändhes aff latino oc oppa swänzsko *LfK* 136. **12)** *göra till föremål för undersökning el. behandling, diskutera, behandla, afhandla.* thenna dröffwilsenna materiam, swa offtha rördha oc manghfaldeleka omwändha *(discussam)*, giordhis ey behoff nw ythermera röra *Su* 116. **13)** *intr. vända sig om.* saa snarth konungen omwändher *RK* 3: 2282. — *vända om, vända tillbaka.* vm wändho aff folket thu oc tiwghu tusandh män *MB* 2: 89. **14)** *intr. vända tillbaka, omvända sig.* huru christus ... manar riddirskaps män ... suasom fadhir ok brodhir oc herra at the vmuändin til hans *Bir* 3: 390. — **umvända sik, 1)** *vända sig om, vända sig tillbaka.* the hördho röstina ok vmuändo sik *Bir* 3: 402. här vmuändin sik til quindit *Bo* 223. nar prefacio är lyktat omwänden sik som the stodho för *Bir* 5: 19. sjelen sik omvendendes efftertölgde engelen *LfK* 240. tha sagde engelen venj o felix anima conuertere jn requiem tuam kom tu o sälastä siell omvent tik j thyna hwilo *ib.* — *vända om, vända tillbaka.* mik frykther han komber i meere meen wthan han siik omwändher i geen *RK* 3: 3534. **2)** *omvända sig.* vmuändin jdhir til mik *Bir* 3: 403. omuenden idhir til gud ok syndha bätring *MP* 1: 46. j hulkom tima syndarin sik vmuändir *Gr* 295. — *refl.* **umvändas, 1)** *vända sig omkring, vändas el. vridas omkring, snurra om.* hänna hals vmvändis *(circumvolvebatur)* swasom thz trä som swarw-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

as j swarwo stole *Bir* 3: 136. qwärnin wmuändis rasklika *Ber* 224. **2)** *kullkastas, störta omkull, falla omkull.* han omwändis *(ruit)* för hännes föter *MB* 2: 83. fylte han sitt kar mz vatn oc satte a iordhena. hwilkit bradhelica vmuändis oc spiltis *KL* 235. — *störtas, störta.* syndoghe män skulu vmuändas nidhir j häluiti *MP* 1: 70. **3)** *omtumlas, kastas hit och dit. bildl.* thesse wärldin hulkin som altidh vmuändis mz vmsorgh *(volvitur sollicitudine) Bir* 1: 83. **4)** *vända sig om, gå tillbaka (till).* ve tik hua thu hälzt är som astundar at vmuändas thil at göra the oquämelico synde som thu mz scriptamalom vpspydde ok atirgar til syndana träk *MP* 1: 205. **5)** *omvända sig.* jak mana thom . . . swa som fadhir syni at the vmuändins til mik *Bir* 3: 390. syndoghe mannin vmwändis til gudh *KL* 27. *ib* 87, 340. *MP* 1: 204. nar wi vmuändoms thil synda idhrogha oc bätring *ib* 205. at hwar en skulde vmuendas fran sinne ondo vranglikheet *KL* 136. hafuin nu idhroghä ok vmuendins *(convertimini) ib.* **6)** *vändas, förvandlas, förbytas, öfvergå.* skal dröuilsin vmuändas i glädhi *Bo* 132. *ib* 106. *LfK* 240. tha wiin oc brödh wmwändas j cristi blodh oc likama *Su* 269.

umvända (om-), *f.* **1)** *omvändt förhållande?* at ey skuli hända widherstyggelikin wranghet oc omwända, swasom j thy clostre j hwilko the som rika waro, swa mykit the formagho wardhin ärffuodhis fikna, oc the fatika wardin kräselika *Bir* 5: 6. **2)** *omvändelse.* af ens syndogx manz vmuändo til gudh *MP* 1: 204. *ib* 205. teknande . . . hedhninganna vmuändo *Bir* 3: 117. *KL* 341. *Ber* 17, 19. tjl wmvendo och bätring syndogha manna *ib* 52. **3)** *förändring.* mz . . . komaskolandom *(för* -da*)* ämbite *(för* -a*)* wmwändo *(mutatione officiorum futurorum) Bir* 4: 79.

umvändan (omvendän), *f. förändring.* bradh wmwändan *(mutatio) Bir* 4: 64. vndrandes pa the hastogha omvendän *LfK* 240.

umvändeliker (om-), *adj.* [*Ä. Dan.* omvendelig] **1)** *som vänder sig rundt omkring el. i en krets, som (hastigt) svänger omkring.* thetta omwändelika *(volubilem)* kärleksens hiwl *Su* 112. — *som hastigt el. lätt vändes åt annat håll?* är elden kalladher omwändelikt *(versatilem)* swärdh fore thy at thz skulle bort takas om siidher *MB* 1: 162. **2)** *underkastad förändring el. förvandling, som förvandlas, som öfvergår (i el. till ngt).* som . . . sina kroppa gödha oc tyngia, nw snarth i mwld oc madka math omwändelika *Su* 16. — *Jfr* **oumvändeliker.**

umvändilse (om-), *n. pl. och f.* [*Fdan.* omwendelse] **1)** *omvändelse.* hwru hans omwändilse fran wärldenne wordho *Lg* 3: 715. af sancte marie magdalene vmuändilse *Bo* 73. til . . . nakra onda manna vmuändilsa *Bir* 1: 75. til syndogha manna. ok ämuäl til hedhninganna vmuändilse *VKR* XVI. i sinne omwändilse opbörian *Su* 183. mana hona til vmvändilse *KL* 247. *Va* 9. *Bir* 2: 303, 3: 213. *MP* 1: 204. *Su* 122. — *omskapande, förnyande.* manadhe aff sidhanna vmuändilse *(de conversione morum) Bir* 3: 418; *jfr* **2. 2)** *förändring, förvandling.* hwi . . . synis nakrom swa wansam ällir omöghelik the wmwändilsen, tha wiin oc brödh wmwändas j cristi blodh oc likama *Su* 269. tha är oc sker högxta gudhz högra handz omwändilse *(mutatio dexteræ excelsi; förändring el. förvandling som verkas af Guds högra hand) ib* 109. *LfK* 240. **3)** *öfversättning.* ath göra fornemde boks vmwendilse *Gers Inl.* ther som mik naghz fathas y fornemde boks vmwendilse *ib.* — **umvändilsa time,** *m. tid för (ngns) omvändelse.* i hans första vmwändilsa tima *Su* 447. — **umvändilsa vili,** *m. vilja att omvända sig.* vmuändilsa vili til bättra *KL* 256. — **umvändilsa vägher (-ilse-),** *m. väg till omvändelse.* är idhrughin ok scriptamalin förste vmuändilse vägher til gudz *(prima via . . . conversionis ad Deum) Bir* 1: 19.

umvänding (om-), *f.* [*Isl.* umvending] **1)** [*Jfr Sv. dial.* vänning] *ögonblick, stund, "refva".* störte hon sik hastelika aff ekyonne oc i flodhena, oc i the omwändhingenne hwälffde sik ekyan *Lg* 3: 392. **2)** *förändring.* sagho tänne omwendingena oc godha tekn i henne *Lg* 3: 360.

umvändning (omwändnig. omwändhnig), *f.* **1) = umvänding 1.** i tässom ordhomen hwarff ängillen aff mine asyn, än i tässe omwändnigenne tok iak krafft til mik *Lg* 3: 469. **2)** *omvändelse.* aff ware andelike omwändhnig *LfK* 85.

umägha (om-), *f. L. utjord, jordstycke som någon äger utom sin andel i byns gemensamma egor. Jfr Schlyter, Ordb. s.* 662. i helga gardhs vmäghum och tilhörelsse *FH* 3: 31 (1443). iach . . . wplather . . . biscop magnus i abo bodhen myn godz i oynalaby lighiandes . . . som ärä x stenger iord offuer allan byen, medh hws och tompt aker och engh fäämarch och fiiske vatten och alle andra tillaghne *(för* tillaghur?*)* oc omäghor *ib* 1: 148 (1494, *nyare afskr.*).

una (ona. -at), *v.* [*Isl.* una] *L.* — **una sik,** *gifva sig ro.* hon . . . gat nu äkke längir vnat sik *Bo* 74. pätar . . . gat äkke onat sik *(nec quiescere valens)* for älskoghans mykelikhet *ib* 229.

un-, *se* **unt-.**

unardh, *se* **onardh.**

unbevaradher (um-), *adj.* [*Jfr Mnt.* unbeworet] **1) = unbevorin 1.** scal thetta for:da aska häradhe friit oc vmbewarath ok vfordärfuat . . . genast i geen koma til oss *SD NS* 1: 265 (1403, *samt. afskr.*). skal nadhindals closter strax anama för:da gooz ok giffth frith ok vmbeuaradh ok oqwalt for allom minom ärvingiom *FH* 3: 136 (1449). jon jappsson uplot[illegible] stigh fri ok vmbewareth helffthenä aff thet godz, som jappsons modher aatthe j wyassby *ib* 133 (1449, *nyare afskr.*). *SJ* 240 (1454). the gaffwor skulle . . . [illegible] brodher laurenz gere behaldha och bruca frij och vm[illegible]wara[illegible] i sin lijffs tima *ib* 229 (1453). **2)** *fri, frit*[illegible] *dad, qvitt.* antwardhom wi honom thä fo[illegible] . . . frälsa ok vmbewaradhe fore allom sk[illegible] 1: 107 (1402). **3) = unbevorin 2.** [illegible] adhom redhom peningom *SD NS* 1: 371 ([illegible]

unbevorin (um-. ombeworen *SD* [illegible] (1401, *nyare afskr.*). **vmboworen** *ib* 446 [illegible] **bewarin: -it** *BSH* 3: 78 (1454). **vmbew**[illegible] 80 (1455); **-et** *ib.* **wmbewaren** *ib* 79 (145[illegible] **beuaren** *SD NS* 1: 230 (1403). **ombeware**[illegible] *ib* 441 (1405, *gammal afskr.*)), *p. adj.* [*Mnt.* [illegible] ren, unbewaren] **1)** *oantastad, oomtvistad,* [illegible] *rättsliga anspråk, fri från förbehåll, utan* [illegible]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SDNS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1. 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 748 sp. 2 r. 8 nedifr. eft. 282. till.: *Jfr* **thär thvärt a mot.**
» 763 » 1 » 22 uppifr. eft. 74. till.: **thä** *ST* 10; *VK* 220.
» 764 » 1 » 7 » läs: omöghe-
» » » 1 » 8 » läs: likit
» 768 » 2 » 26 » eft. (1510). till.: *FM* 195 (1504).
» 769 » 1 » 29 nedifr. läs: 1052. *Jfr*
» » » 1 » 27 » läs: ängin. *Jfr för öfr. de under* **1** *a β, b α anf. förbindelserna med* nokor *och* ängin, *äfvensom ett ngn gång vid* nokor *förekommande förstärkande* **þän** *utan följ. subst. och utan följande relativsats:* ey skal nagher then omtwäka thz han ey wili fulkompna sina beskäran *LfK* 125.
Sid. 771 sp. 2 r. 15 nedifr. eft. 49. till.: **thennyn** *JP* 166.
» 774 » 1 » 28 uppifr. frf. **þär** insätt: **thännene** (*pl. nom. m.* **thässyne** *Bir* 2: 75)? *pron.* [*Jfr Aasen, Ordb.*, 2 *Udg.*, *s.* 104] *den der.* jak vilde at thässyne (*isti*) kändin oc vndirstodhin thäs hälghe anda hita *Bir* 2: 75.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* (Fullständiga i 7 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—20.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullständiga i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*

Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*

5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.

7. *Namnlös och Valentin.*

8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.

10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).

14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.

16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.

17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.

19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.

21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.

29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.

31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*

34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.

39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.

43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.

45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).

46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.

50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.

53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).

55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.

57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).

61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.

63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).

65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.

68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).

71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).

73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.

77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).

78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).

81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.

85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.

90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.

92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.

96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.

98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.

101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2

103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).

116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).

118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.

Mera har ej utkommit intill Mars 1901.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 123.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOFÖRSTA HÄFTET.

LUND 1903.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Kongliga och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

el. vilkor, ställd till fritt förfogande. skall tha förenämde knuth benchtston *(för* benchtsson*)* siins faders breff ... fri ok ombeworen igen hafua, huilken han gifuit hafde boo jonsson oppa the samma godz *SD NS* 1: 29 (1401, *nyare afskr.*). skal han äller hans arfua alt thet som han i geen löser ... friit ok wmbeworit i thära wäru hafua *ib* 235 (1403). *ib* 61 (1401). dömpdom wi thet for:de godz vnder sancte larens altare stadukt och fasth, fryth och ombewareth *ib* 441 (1405, *gammal afskr.; kan föras till* **unbevaradher**). hafuer iak ... vndt oc vplatit ... herra stene benchtsson riddara ... thenna före:do gardha, godz, torp och quarna frij och wmbeworen *ib* 47 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 230 (1403). sculo mine arfua härra knwte oc hans arfuom sin godz i gen vinlika antwardha, fri oc vmboworen, vtan alt arght, fore them oc thera arfuom *ib* 446 (1405). tha skal jak ... antworda ... örabro slot ... frit oc vmbewarit igen ... mynom nadige herre konung karl *BSH* 3: 78 (1454). *ib* 79. herr götzstaff skal antworda hans nadh eluisborg friit ok vmbewaret igen innan sancti olaffs dagh nest kommende, kan han thet ey göra, tha scolo wy antworda ... warom nadegę herre konung karl for:de her götzstaff her pa stocholms hws sa frii oc vmbewaren igen som hans nad oss honom nw haffuer antwordat lata *(för* antworda latit*) ib* 80 (1455). **2)** *otadlig, god, gångbar.* sextigi mark wmbeworna redo penninga *SD NS* 1: 274 (1403, *nyare afskr.*). *ib* 275. — *n. adv. utan förbehåll, till fritt förfogande.* afhänder jak mik ... thennä ... goz ok gardha ... ok tilbindhir ok thingliyser jak ... herra abram brodhersone ... vtan alt qual älla hindir vmbevorit til äwerdhe[li]ka [ägho] *SD NS* 1: 106 (1402). *ib* 154 (1402). — *Jfr* **obevarin.**

und (-ir. -ar), *f.* [*Isl.* und] *L. ett sårs yttre del el. mynning; sår.* gaman är grön wndh *GO* 749. letandis j hoffdheno stadhen til vndhena ällir saret *MB* 2: 83. aoth ... thok swärdhit ... oc infäste j qwidhen, swa starkliga at hiältith äptirfölgde järneth j vndhinne *ib* 76. hwa aff them ormom fik en vnd han skulle dö i same stund *Al* 9297. han hafdhe margha diwpa vnder *ib* 3507. lot binda thera vndä *Iv* 5353. lät han vellande watn ifuir hans blodhugha vnde *Bil* 327. *ib* 244, 473, 724, 801. *Iv* 3432. *LB* 3: 59. thz ... menar wnde oc al saar ath widhas *ib* 148. fäl honum *(hästen)* a jordena och bren ena wida wnd wp wnde sporomen aa baadom sidomon och bren ena wndh wnder stierthenom *ib* 2: 70. skär a huirflinum i liumscänum ena sinu. fingirs bretä oc somä väl atir vndena *Hästläked. i AS* 136. wars herra pina oc hans vnder *MB* 1: 387. vidhir at hon saa vndena badhe i sidhonne oc handomen *Bo* 210. atirgömde var herra ihesus sik arrin af vndomen *ib* 238. vndanna värkir *ib* 182. vi hannadhom ... thina sara stadhi ok wndir ok thina limmi *Bir* 1: 137. thän som ... sik fullelika mik widherlikar, bärande i sinom kroppe min saar oc wndher *Su* 36. *Bo* 200. *MP* 1: 127. *MD* 40. *Su* 39, 45, 402, 404, 405, 414, 416. the fäm vnder som the lagdho a gudz son *MB* 1: 379. las hon idhkelica bönenar af vars herra fäm vndom *KL* 346. wm thina hälgasta fäm wndir *Su* 322. *ib* 49. *Bir* 4: 25 *VKR* 70. *MD* 41, 43. *LB* 2: 67 *(på två st.).* the altiidh sworo om the hälghe fäm wndher *RK* 3: 2772. heela oc atherläk mina synda saar oc wndha *(peccatorum meorum vulnera) Su* 187.

und-, *se* **unt-.**

unda (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* unda] *L. såra, tillfoga sår.* han vndadhe konungen til dödhin *ST* 516. ihesu christi beläte hafwir iak vndat mz mino swärdhe *ib* 297. eth kärlekx skoth aff hwilko hon *(själen)* helsamligha wndas *Mecht. Uppenb.* 61. — *abs.* thz *(hästpansaret)* är ... swa hart ok starkt ... thz ängin ma ther genom vnda *Fr* 538. — *Jfr* **gorunda.**

undan (ondan *L.*), *prep. och adv.* [*Isl.* undan] *L. A) prep. med dat. (el. i dess ställe ack.).* **1)** *om rörelse från läge under el. nedanför ngt: undan, från, bort från.* liuandes vatn rindar vndan altarano *Bu* 492. han wilde kiänna mz handom stjärnona: ok stiärnan wek oc flutte sik til annat rum vndan hans hand *Bil* 53. thz *(guld)* han togh wndhan then stora drakan *Di* 237; *jfr* **3.** at nakar rymer fran konunge vndan hans baner *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *utom.* räk ey fotin vndan skinfäldin *GO* 738. — *nedifrån, upp från, upp ur.* en draki com braþleca vndan iorþenne *Bu* 199. vndan iordhinne the *(myrorna)* komo op *Al* 9357. *ib* 5855. *Lg* 3: 210. lokten kom wndhan sängenne, wndher huilke the letto, oc fwnno ther sin matfadher ... dödhan liggiandes *ib* 667. han ... grep ... spada ok grof for grunduale sancti petri mönster ok bar a sinom herdum tolf byrda muld vndhan grundualenom *(ad fundamentum ecclesiæ basilicæ construendum terram primus aperuit et duodecim cophinos in suis scapulis foras ejecit) Bil* 567. **2)** *om rörelse från ett ställe som tänkes ss lägre liggande el. öfver hufvud om en rörelse från ett ställe hvilken går i riktning uppåt: från, upp från.* the (ɔ: fatike vanföre blinde oc halte) kallas af trangom gathum oc väghom ok vndan gardom *MP* 1: 199. hwar som omakar syn gillesbrodher swa ath han flyr vndan syna säthe *SGG* 133; *jfr* **5.** **3)** *om lösgörande el. befriande från ngt tryckande el. tyngande, om lösgörande, skiljande el. undandragande från en förpligtelse, ett herravälde, en besittning, en bestämmelse som man är underkastad o. s. v.: från.* giärna vare iak nu fräls af lyþno þässe syslo. ok lös vndan þunga lase *Bu* 141. moþer ... baþ guz moþor ... lösa sin son fangen vndan bandom *ib* 25. han appelleraþe til kunugen vndan þera dom *ib* 197. lösa sik vndan äwerdhelikom dödh *MB* 1: 474. ath the skullo fria judhana vndhan greka landz herra träldom *ib* 2: 242. han släpte mz siälfs wilia thry landh wndhan römsca rike *Bil* 376. hiit *(till Indien)* skattadho alle macedona ... för tersen konung aff persia monde idher vndan os fa *Al* 4318. et marcland jordh ... som ... biörn i brattabergh vndan skat hafde salt *SD NS* 2: 128 (1409). *ib* 135 (1409). kärde fore os joan diäkn ... opp[a] eth öreslandh iordh oc tw peningxland i oknom ... at thet war wndan skat oc i frälsse gangit *ib* 172 (1409). the for:da iordh war olaghlica wndan frälse komin til skat *ib* 184 (1409). alle thenne gotho män ... hafdo sik vndan kronanna skat ... sielwe oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). kan þet ... swa wara at nakar frälsis man vil vndan frälsę gangä, þa ma han þet ey györä, vtan þa vapn-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

synän hafs *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *ib* 6: 125 (1349). off hendher iak vndhan mik och mynu arffwm och hemlar iak vndher myn systher i presthekulla the for:de vi stengger iordh tiil äuerdheleca äghe *ib NS* 2: 1 (1408). myn systher ingereth ... hemlar vndhan sigh och syno arffwom och hemlar vndher mik och mynu arffuom tiil äuerdelica äga the for:de vi stengger iordh, ligiandis i vskele sokn *ib.* häsike aff seppela oc lauris jonsson skälade oc skötte vndan them oc theres arffuom vnder henric finkenberg oc hans arffuom helfften af allo thy j seppela by är *FH* 4: 51 (1457). **4)** *om aflägsnande från el. undangömmande för åsyn el. blick som tänkes vara el. hvila öfver ngn o. s. v.: undan, bort från, borta från, för.* sighia bärghom oc hallom, fallen offwir os oc gömen oss vndhan anlite *(för* hans anlite*)* som sither offwir säthit *MB* 2: 343. at hon *(qvinnan)* skulde flygha j ökneth j sith rwm. hwadhan hon födis *(alitur)* ... vndhan *(a)* ormsens anlite *ib* 352. at iak ther wsal gömes oc hölies wndhan gudhz asyn *Su* 44. **5)** *om en rörelse hvarigenom man aflägsnar sig från ngn el. ngt som man söker undkomma: undan, bort från.* somi runno vndan honum *Bil* 486. i akten ... ryma ... vndan idhrom rättom herra til wara owina *MB* 1: 299. *ib* 304. rymmande wndan ffulfölgaran *Su* 299. herra iwan iärlsins vapn väl kände hwar han vndan honum rände *Iv* 2424. wilin i tha fly vndan swärdhe in i fasta borgher *MB* 1: 377. — (vndan för vndir: danzleff bleff dööd ok hesthen vndan *(undir)* honum *Di* 234.) *B) adv. undan, bort.* köpmän skynde sik wndan til skips *Bil* 251.

undandragha, *v.* [*Isl.* undandraga] *undandraga.* domodaxsens dröffwilse ... gitta ey seet ... sool ällar mana, stiärnor ällar nakor himeltekn, wtan wndhan dragha sith sken *LfK* 114. — *med ack. och dat.* at ey mz lokkan älla hozlom vilia the sina halsa vndan dragha hans okom *Gr* 285. — *med ack. och prep.* fran. wndhan dragher hon stwndhom sin kärlek fran honom *Su* 115. — **undandragha sik,** *undandraga sig.* the som wilia sik wndhan dragha förmansens styrsle *Su* 71. — *Jfr* **dragha undan.**

undandraghilse (wndan dragelse), *n. pl.?* *undandragande.* for nadhenne wndan dragelse skuld *Lg* 814.

undandylia, *v. undandölja, undangömma.* huilken som staal nakot aff thy förbannadha godzse ... oc wndan doldhe mothe gudz bwdhi *LfK* 7. — *Jfr* **dylia undan.**

undandöma, *v. frändöma. med ack. och dat.* eth goz ... huilkit hanom wndan dömdis *SD NS* 1: 400 (1405). äpter thet wi hanom jordena wndan dömdom *ib.*

undanfara, *v. fara undan; draga sig undan, hålla sig undan.* swa väl the honom hyllade och sworo som the andre ther vndan foro *RK* 2: 4919.

undanflygha, *v. flyga undan.* nar vngin flyghir skal han wakta sik ... fore gyrughom fughlom thy at vnghin är ey swa raskir vndan flygha som the äru j sinne flogt *Bir* 1: 301.

undanflyia (-fly), *v. L.* **1)** *fly undan, fly bort.* tilburdhe the vndan fly *KL* 297. *ib* 326. *Gr* 266. *RK* 3: 3822. *MB* 2: 28. dräpa vndhanflyendis fiändhena *ib* 93. — *undfly, komma undan.* gudz dombir är othollikin oc omöghelikit är at vndan fly *Bir* 3: 44. — *draga sig undan, hålla sig undan.* swa som iak ey vndan flydhe *KL* 165. **2)** *fly undan från, genom flykt öfvergifva.* vndirstodh han at han vndanflydhe herradöme artasira *Gr* 265. — *Jfr* **flyia undan.**

undanfärdh, *f.* [*Isl.* undanferð] *undkommande, tillfälle el. möjlighet att undkomma el. undslippa.* han wänte sik enga vndan färd vtan at han skulle döö for eth swerd *RK* 1: 2478.

undanganga (-gaa), *v. L.* **1)** *gå undan, fly bort.* nar man thänkir at halda them vndanganga the *Bir* 1: 301. — *komma undan, undgå, undslippa.* han ... läther idher alla dräpa ok fanga ok aldre skal een vndan ganga *Fr* 790. taghar han pröwade hans soot var swa stark at han matte ey vndan gaa *RK* 1: 1251. — *med dat.* i hans lande war ängin the borgh eller stadher ther vndan gik warom handom *MB* 1: 433. **2)** *gå undan, komma ifrån, gå förlorad för, afhändas. med dat. el. i dess ställe ack.* hwilket fornempda godz herra beinchte vndan gangit är for enne rätte konungx nempd *SD NS* 1: 534 (1406). at the iordh war vndangangen kronone *ib* 2: 152 (1409). *ib* 154 (1409), 201 (1409). at the *(godsen)* waro vndan gangin kronone ok skat *ib* 157 (1409). thet *(jordstycket)* war wndangangith skath oc gifwit jwlata klostre *ib* 160 (1409). — *Jfr* **ganga undan.**

undangöma, *v. undangömma, gömma, dölja.* hon *(Rahab)* lönte oc vndhan gömde theris sändebudh oc speyara *MB* 2: 16. *ib* 6, 15, 97. — *undangömma, undandölja, i smyg lägga undan.* falskom renliffwes människiom som wndan göma nakot aff sino, tha the jngaa *(näml. i kloster)* *LfK* 21.

undanhvälva, *v. störta, störtas?* land och rijke då stielper och undan hwälfwer, när edzöre brytes af konunge sielfwer *MD* 422.

undankoma (-komma), *v. komma undan.* ij skulin them vakta mz idhan froma, at the skulu ey vndan koma *Fl* 1619. — *undkomma, undgå, undslippa.* ey äst thu swa kloker, ey swa mäktogher, at thu kant wndhan komma thenna träldom *LfK* 125. — *Jfr* **koma undan.**

undanleghia (vndhon-. -leya), *v. lega el. hyra till förfång (för ngn).* engen broder vndanleye anders dreng *SO* 142. — *med ack. och dat.* hvilkin brodher andhrom gör forköp j hulka handha motho thet hälzt är vndhon legher gaardh äller gathunboth äller swena äller wnköpär bark *SO* 20. som vndanleger androm synom broder j embetet sit hussz *ib* 115. androm sin swen vndanleya *ib* 152. — *Jfr* **leghia undan.**

undanlöna, *v.* — **undanlöna sik,** *gömma sig undan, smyga sig undan.* at nakar dyrwes sik vndan lönä af vare þiänist *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*).

undanlöpa, *v. löpa undan, skynda bort.* margher riddare vndan lop *Al* 9306. *Jfr* **löpa undan.**

undanridha, *v. rida undan; komma undan.* nw komber dödhjn som mik är ödhjn iach kan ey wndhan ridha *MD* 171.

undanrinna, *v. skynda undan.* han stoþ up af döþ viþ graua bakka. ok rädde sva män at vndan runno *Bu* 172. the taffwesta tha vndan runno *RK* 1: 141. *Jfr* **rinna undan.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

undanruna, *v. hemligen bortlocka.* tyänara wndan rwna *PM* 40. lokka, leya, äller wndanrwna annars tyänara *ib.*

undanrykkia, *v. rycka undan.* thwo hon enna sinna thiänisto quinno fötir, ok tha hon vilde thöm kyssa. gat ey thiänisto quinnan tholt swa stora hänna ödhmiukt. vtan vndan rykte fotin *KL* 331.

undanryma, *v. rymma undan, fly undan.* ey söme mik vndan ryma *Bil* 127. *ib* 276. *MB* 1: 427. *Jfr* **ryma undan.**

undanräna, *v. frånröfva; tillegna sig.* usurpare, undanräna *GU* 6.

undansaghþer (vnden sagher), *p. adj. L.*

undanskilia, *v. frånskilja, afskilja, undantaga, göra förbehåll med afs. på (ngt).* päder swerdh ... spordhe till syna skiptis brödher ... om the wndan skilningh, som for:dä päder swerdz foräldre hafde wndan skilt then tidh the godzom sik jmellan ath skipte *FH* 5: 22 (1463, *nyare afskr.*). ath ... pädher swerdz foräldrä hafdo wndan skilt sith fiskerij, nidan fraan käräiämäky i kumbo aa ok intill lammas *ib.* vthan ruhj jerfwi boor theres gamble slätor vndanskilde *BtFH* 1: 102 (1478, *nyare afskr.*). eet vil iak här vndan skilia *Iv* 5529. gudh göme idher alla thz iak vil herra iwan iak ther vndan skil *ib* 2048. *ib* 1915. *Al* 6803, 7970. — *part. pret. n.* **undanskilt,** *ss prep. undantagandes, med undantag af.* dömdes ... ruhj jerffwi by theres engier frij medh åhrs wexten och synekosten innan tree wekur: vthan twå stycken vndanskildt som achtiala by hade fångit för een nooth och för een hest *BtFH* 1: 103 (1479, *nyare afskr.*).

undanskilning, *f. frånskiljande; det som frånskiljes el. undantages, det som är frånskildt el. undantaget.* om the wndan skilningh, som ... päder swerdz foräldre hafde wndan skilt then tidh the godzom sik jmellan ath skipte *FH* 5: 22 (1463, *nyare afskr.*).

undanskipta, *v. L.*

undanskiuta, *v. L.*

undanslippa, *v. undan slippa, komma undan.* få monde the wara tha wndhen sloppe *RK* 3: *(sista forts.)* 6041. *Jfr* **slippa undan.**

undanstiäla, *v. stjäla undan, undansnilla.* ananias oc hans hwstru saphira ... som wndhan stalo en tridingh aff iordha wärdheno *LfK* 16.

undansälia, *v. sälja undan.* dömdes vj men millan nilis jacopson hariu och henric laurisson ibidem at see och ranzaca om nilis baffuer nogot änger vndan solt *BtFH* 1: 289 (1509).

undantaka (vndon-. ondan- -tagha), *v.* [*Fdan.* undæntakæ] *L.* **1)** *taga undan, afskilja, utesluta.* the ... äru ... vndantakne *(excepti)* ok burt älte aff cristna manna hiordh ... swa som judas var vndantakin ok vtelyktir ... aff hälghra apostla tali *Bir* 3: 250. **2)** *fritaga.* at the persone som sik ther ingifua sculu ... wara aff alle wärlzliche vmsorgh vndantakna oc wtelykta *VKR* 1. äst thu wndhan taghin aff dröffwilsens pinom *LfK* 103. **3)** *undantaga, låta utgöra ett undantag, göra förbehåll med afs. på (ngt).* käre iak for idhir owir thessa fäm männene ... at the reta mik mangfallelika til vredhe än swa som fordhom j laghomen vndirstodz ... alt israels folk vm et israels nampn swa vndir star iak ... mz thessom fäm mannomen alla wärldinna mäu förste mannin är kirkionna styrare ... thridhi äru iudane fiärdho äru hedhningane ... än af thik iude vndan takir iak alla iuda hulke som lönlika äru cristne ... ok af thik hedninge vndan takir iak alla them som gerna gingo minna budhordha wägh vm the vistin ... huru the skullin gaa *Bir* 1: 123. aff kirkior oc closter monka oc presta lat iak huar tridie päning eskia inthet skulle vndantagit väre *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6331. vndanthok *(excepit)* for:de abothen tilgangh til skoghin *SD* 1: 354 *(öfvers.).* — *part. pret. i abs. participialkonstr.* all var goþz ... med alla goþzännä landboum ... oc allom tillaghum ... ängom vndantaknom *SD* 5: 562 (1346). thrättam örtughlandh jordh ... mäth hwsum ok allo therthil liggir, engho wandan thagno *(för* wndan thagno*)* *ib* 6: 65 (1348). *ib* *NS* 1: 8 (1401), 20 (1401) *o. s. v.* *FH* 3: 5 (1353). *BYH* 1: 182 (1378), 183 (1379). *SJ* 8 (1423) *o. s. v.* han scal hawa ... örsäsaþul, vppgyöran hyälm oc full vapn, baþä at likamä oc benom, ängo vndan takno, þy þär en goþer man ma sig med wäriä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). ville han thän sama iäm lican sik göra i sino rike, vtan thy vndan takno at han ville sik siäluom göma konungx sätit *Gr* 264. *ib* 266. *VKR* 5. ey hellir conuentz systrana hafujn noghur vmgengilse medh them ellir tildirfuis at ingaa j thera hws ... vndantaknom wisthws systromjn *ib* 24. lotho hänne husit up ... mädh grund oc bygning vndon takne the norre gatubodhinne som räntar vnder sundax almosonna *SJ* 85 (1438). *ib* 97 (1440). ensamnom christi likama vndantaknom war hans modhirs likame wärdhoghast at taka forscullilsa lön mz sinne siäl j längre tima än andra manna likama *Bir* 4: *(Dikt)* 274. the systra som aff nakre widhertorfft skulu äta j siwkohuseno wndantaknom the *(för* them?*)* ther alzstingx äru siwka skulu the ey dirffuas at säthia sik til bordh, för än the haffua läsit maat wersin oc bordh signilsen *ib* 5: 44. alt thz j stadhen kwnne fynnas förbrändo the mz eldhe vndhantaghno gwl oc silffwir malm kar oc iärn *MB* 2: 16. hawm wi þet statt med waro raþe, at hwilken frälst will hawa sit godz, han se sik riddäre äller swen, ängen vndantakin, at han scal hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyurutighi marker *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). taka swornan eedh aff allom herrom, foghothom, oc capitenarom ath the skwla oc wilya ... lyda och fwlfölya thz konwngen bywdher, och stridha moth alla hans fienda jngen höghan äller laghan wndantaknan *PM* 24. pether van water oc mattis ofuerskärare ... loto vp jöns westfälinge ena gatubodh vnder almosonna hws ... ok thär til tomptena näst nidhan fore stenhuset alt nidh geen siön ... xxx alna tompt mit i grändinne vndantaghna som hustru bela til hörir *SJ* 87 (1438). gaff sik in mädh sinom systerson salmon mikielson mädh sit steenhws oc mädh allo thy han atte i lösörom vtan grytor ok kannor vndantaghnom *ib* 3 (1421). — *part. pret. n.* **undantakit,** *ss prep. med dat. el. ack. undantagandes, med undantag af.* hans vam dem brile ... lot up peter ywen thät steenhusit som wineke ordewins atte ... vndan takit enne steenbodh nidh i grändinne vnder sama

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

steenhuse oc en källara thär vnder *SJ* 84 (1438). euerd torn ... loth up olafue swarta sit stenhuss östan mwr beläghit ok tomptena nidhan fore ... vndan takit i forscrifno ärfue the sudhersta bodhen ok källaren ther vnder *ib* 42 (1427). giffuer iak myne käre elzskelighe systher alla myna lööss öre til skyptis vthan vndan tagith thet bestha klenodiom thet som vppa myn andell kan falla *FH* 5: 140 (1490). — *ss adv. undantagandes.* finnes ... nagre klärker eller bönder som mitt ... bref hafwe, thet the mage iäga, tha kallar jagh thöm nu igen, ok gör them maktlöös, undentagit om her joffwen i qwillinge *BSH* 4: 126 (1488, *nyare afskr.*). — *part. pres.* **undantakandis,** *ss prep. med dat. el. ack. undantagandes.* betala sollanärommen hwarya wikw sin fwlla lön oc sold swa mykith som konwngen äller thesaurarius them anthwardade them betala som wndy hwars thera bauer stridher, them wndantakandis som ärw theras eghne stadde tyänara *PM* 25. jngen skal dirffwas taka segh ny waapn föra äller bära wtan marskens ja oc samtykke ... tha likowäl wndan takandis them som wälbyrdoge ärw oc föra sin ättärnis vapn *ib* 28. alla städher ther om kringh waro ... fördarffwade han ... vndhantagandis naghra städher som lagho högt j bärghen äller sith nidher j iordhögomen *MB* 2: 33. *LB* 7: 349.

undanvika, *v. vika undan.* hwarghen thera vilde vndan vika *KL* 225. *Jfr* **vika undan.**

undanväghia, *v. vika undan.* diäflin vndan väghir oc bort springhir for godhom anda *MP* 1: 169. *Jfr* **väghia undan.**

undarlika, -liker, *se* **underlika, -liker.**

under, *n.* [*Isl.* undr] **1)** *undran, förundran.* riddaren stoþ annars hugha. ok gat ägte talat. for vndar ok räzl *Bu* 19. lo clemens for vnder *Bil* 350. nar iak thzta mz största wndher owertänker *Lg* 3: 587. mz hwarsmanz vnder. at swa gamal (man) gathe mz thöldum tholt tholikin saröka *Bil* 239. fore thäs vnder skuld, som the hafdho, tha the funno thz *(manna)* först *MB* 1: 323. hertugh fräderik gaff swa rikelika tha at alle hafdho vnder a *(förundrade sig deröfver) Fr* 2184. enna handa sötme framgik tha af hänna ordhom. af hulkom the stort vndir hafdho *KL* 337. alle the thz sagho hafdho thäs vnder *Al* 581. *Bil* 113. husbondin bär thäs vnder at hälagher man tholde at hänna händer komo widh hans föther *ib* 264. a hwilkit iak bär ... stort vnder *(de quo ... non desino mirari) Su* 396. *RK* 2: 8025. a thera fäghrind stort vnder gik *Al* 5614. — *beundran.* huru hänna osigelike wänleker oc fäghrind ... alla opwäkker til största wndher *(admirationem) Su* 138. andelikir hugnadhir är ... gudz mykla gerninga skodhilse oc hans tholomodhz vndir *Bir* 2: 29. — *undran, nyfikenhet.* thiit kom en forwitin nunna. mer for vnder skuld än for trona skuld. oc wille lönlica fa wita hwat sancta genouepha athafdhis *Lg* 3: 249. *Bil* 846. *Al* 4123. **2)** *anledning till undran, något att undra på, underligt, förunderligt.* thz thökte them eth stort vnder warä *Va* 46. sua dyyr oc ärlikin lokt at ther var stort vndir oppa *Va* 20. tha tok han til at hisna som ey var vndir *ib* 16. *ib* 19. ey är thz vndir *Bir* 1: 344. är ey vndir at ewangeliste screfwo mangaledhis ok tho alt rät *ib* 2: 322. *Bo* 98. iak wille thz vndra meer än vnder *(undra öfver det mer än öfver ngt annat förunderligt?) Al* 1923. thz är än mera vnder tala at han thör moot dario falla *ib* 1928. — *anledning till el. föremål för undran el. begapande.* huat är tholik teilse vtan ... almoghans vndir *(vulgi admiratio) Bir* 3: 327. thz ware idher vnder ther dighirt meer än mz os här *Al* 8251. — *anledning till twifvel el. misstro.* vredhgas ey mik for thz at jak spordhe thik thy at änkte vndir är vm thik *(nihil enim diffidendum est de te)* thw mat göra huat thw vilt *Bir* 2: 154. — *under, underbart.* wndir war thet huru swa klen människia formatte at thola swa mykit äruodhe *VKR* XIII. hon sände hanom först pröuelse. a huat litlo þinge guþ hauar mäst vndar giort. gästren ... sände in ansuar. at þät litla þing är manz änlite. for þy at maþar är manne likastar. ok þo ängt änlite är andro sua lict. at eigh är huart andro nokot olikt. ok än þy mera vndar at al þön fäm manuiten äru al i manscens änlite sua litlo rume *Bu* 145. — (?) han stridde ärlika for alt vnder *(på ett sätt som öfverträffade allt som är underbart?) Al* 8953. **3)** *underbart ting, underbart föremål.* the graff war heel hwarghin swnder al innan hul thz war et wnder *Al* 3402. the funno ther vnder annor mang *ib* 3409. thetta vnder ther iak här seer thz är alla vndra meer *ib* 8243-4. *ib* 8245. *Fr* 349, 1516. **4)** *häpnadsväckande el. oerhördt ting, oerhörd gärning.* the brennä badhä kirkior och kloster och driffuä ther myket och stort vnder *(grot wunder se in deme lande werken) Va* 18. **5)** *under, tecken, järtecken.* eeth stort vndher äller tekn syntis j hymmelin *MB* 2: 351. — *under, underbar händelse.* wm then thima thimde eet wndher j franka rike *Bil* 709. **6)** *under, underverk.* vm thän sama thima timde eet mykyt vndir *Bil* 871. thetta war gudhz wndher swänske wunno thz sloth i sex stundher *RK* 3: 4091. thz vndradhe allom oc saghdho thz wara eeth vndir aff gudhy *ST* 419. — **unders fulder,** *adj. full af förundran el. häpnad.* feghne ok undersfulle *Bu* 14. *Bil* 896 *(på två st.).* — *full af beundran.* vndarsfuldar af vnge kono ok väne *Bu* 520. *Bil* 534. — *Jfr* **underfulder.** — **unders miraculum,** *n. under, underverk.* annat iemdighrit *(för* -irt*)* vndhers miraculum scrifuir ... sanctus augustinus af sancto stephano *Bil* 289. — **unders tekn,** *n. under, tecken, järtecken.* iudha kändis ey än widher sik mz tholikom wndirs teknum *Bil* 312. af wars herra ihesu christi vndirs teknom som hände j hans födzlo tima *Lg* 65. — **unders thing,** *n.* **1)** *underbart ting, underbart föremål.* thz ware mz os mykith vnders thing *Al* 8247. **2)** *underbart ting, under, järtecken.* wilde gudh rädha them til got mz mangom wndhers thingom *Bil* 311.

underfulder, *adj. full af förundran el. häpnad.* mannin ward vnderfulder vidh at fughlin taladhe *Bil* 613. räddir ok mykit vndirfullir *KL* 147. varo the vndirfulle ok stodho quärre *ib.* *Jfr* **unders fulder.**

underlat, *n. pl. underligt beteende, förargelseväckande el. öfvermodigt sätt att uppträda, spotska later* huar tu vmgångr medh iämningom tinom ella minnom mannom, tå förslä ängin medh höghmodhe ella vndrlatom tinom *(superbiendo non contemnes) KS* 25 (61, 27). — *narraktigheter, förargelseväckande upptåg,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

oskick. mong vnderlat drifua ther the *RK* 2: 8951. — *Jfr* **underläte.**

underlika (vndarlika. vndarlica. wnderligha *RK* 3: 1224. **wndherliga** *ib (sista forts.)* 4542. **wndherlikan** *Lg* 3: 613. **wndherligh** *RK* 3: 3510**),** *adv.* [*Isl.* undarliga] **1)** *underligt, på ett sätt som är egnadt att väcka undran. RK* 3: 3510. ganska wnderligha giik thetta tiil *ib* 1224. hwem lyckan will ey mädher stå med honum plägher stwndom wndherliga gå *ib (sista forts.)* 4542. — *förunderligt; på ett sätt som väcker förundran el. häpnad.* vardha underlika vidher, *häpna (vid el. öfver ngt).* ysaac wardh vnderlika widh thässe tidhende *MB* 1: 216. tha the thz sagho wordho the vndarlika widhir *ST* 367. *Pa* 5. *Bo* 173. *ST* 32, 43. **2)** *underbart, på ett underbart sätt.* han som thu takir i sacramento är then sami som vndarlica afladhis oc föddis af iomfrunne *Bo* 176. wardh hänne vndarlika entidh ingutin fäghirsta bön aff wars herra ... pino *VKR* VIII. *Bir* 3: 303, 417. *Lg* 66, 3: 613. **3)** *underbart, utomordentligt väl.* en foghil. hulkin vndarlika taladhe ok sang *KL* 117. fyra thing ... som sik vndarlica hiälpa inbyrdhis *Bo* 44. — *underbart, utomordentligt. förstärkande vid adj.* är paradiis ... vnderlika fagher gudz skipilse *MB* 1: 123.

underliker (vndarliker. vndarlikin *Bo* 22, 81. **vndirlikin** *Bir* 1: *(Cod. B)* 352. **vnderligh: -ligha** *Bil* 536. **wnderlig: -liga** *Lg* 816. **vndherlig** *MD* 172 *l. f.* **vndirlikin** *Lg* 66. *n.* **vnderlikt** *MB* 1: 35; *Iv* 5017. **vndirlikt** *Lg* 37, 40. **vndherlikt** *Bil* 639. **vnderligt** *RK* 2: 6611. **vndherlikit** *MB* 2: 113. **vndirlikit** *Lg* 67. **vndarlikit** *Bir* 1: 352. **vndirligit** *MB* 2: 293. *ack. m.* **vndirlikin** *Bir* 3: 417. *pl. n. nom., ack.* **vnderlik** *MB* 1: 37. **vndirlik** *Lg* 42. **vndarlik** *Bo* 30; *VKR* III. **vnderlikin** *MB* 2: 407. **vndarlikin** *KL* 414; *Bir* 1: 114, 370. **vndelighen** *Di* 262**),** *adj.* [*Isl.* undrligr, undarligr] **1)** *egnad att väcka undran, att undra öfver, underlig.* thykker honum ... vnderlikt wara hwi war herra wil skipta thz i siäx dagha som han matte wäl göra i en dagh eller en stund *MB* 1: 35. vnderlikt thykker thz ey vara mik thz thöm lyster at hwila sik *Iv* 5017. then klaffuer han är swa vndherlig *MD* 172 *l.* — *undransvärd, som väcker undran el. förvåning.* gudh är vndirlikin hulkin som strö gullit vndir fötir oc sätir thräkkin mällan solgislanna *Bir* 1: *(Cod. B)* 352. **2)** *beundransvärd.* johannes är ... owir alla vndarlikin *Bo* 81. *ib* 22. jeronimus ... hulkin thera lifwirne fan ... vndarlikin *(mirabiles) Bir* 1: 370. at min snille skal vndras ok hedhras j swa vndirlika ok stora thinga skapan *ib* 2: 316. **3)** *underlig, vidunderlig.* vm then thima föddis eeth vndherlikt barn thz hafdhe thu howdh *Bil* 639. **4)** *underbar, som sker genom ett under, som innebär el. liknar ett under.* var gudz sons födzla ... vndirlikin *Lg* 66. i mangom vndirlikom teknom *ib. ib* 67. *Bir* 3: 303. *RK* 2: 6611. medh mangom vndarlikom iärteknom *VKR* XXI. til gudz loff ok äro hulkin ther ensamin gör mykit vndarlik thingh *ib* III. *KL* 414. *MB* 2: 407. *Bir* 1: 114. *Lg* 42, 3: 613. han giordhe stoor järtekne oc vnderligha gerninga *Bil* 536. fraan them tima, at mik thzta wnderliga ... ärande war oppinbarat *Lg* 816. jak skal ga oc se thässa vnderlika syyn hurw buskin brinder ey i lughande elde *MB* 1: 281. kom ok hör vndarlikit *Bir* 1: 352. **5)** *underbar, märkvärdig, märklig.* sancta birgitta saa for gudz dome ok domstol vndirlikin dom thriggia konunga siäla *Bir* 3: 417. han screff thässa book israels sönom som raske waro til wantro oc at dyrka vnderlik thing fore sannan gudh *MB* 1: 37. mongh ander vndelighen tingh som tha skedhe *Di* 262. hwi spör thu mith nampn, som är vndherlikit *(mirabile) MB* 2: 113. *Lg* 37. — *utomordentlig.* the vänto at han skulle göra stoor oc vndarlik thing *Bo* 30. här mat thu see ... hans mykyt vndarlica kärlek *ib* 88. *ib* 157. — *synnerlig, förskräcklig, stor.* vnderlik räddogha han tha fik *Al* 8254. ropado innerliga til gudh. at swa vndirligit jämbir skulle them wändas j thz bätzsta *(rogabant, in bonum monstra converti) MB* 2: 293. — (vndirlikt *för* vmöghelikt? alle apostlane sagho henna siäl wara swa hwita at vndirlikt ware nakre tungo ther aff at sighia *(ut nulla mortalium lingua posset effari) Lg* 40.)

underlikhet (wndherlighet), *f. förundran.* min ordh oc spörsmaal wtgaa ey aff nakre wantroos rootom, wtan aff största wndherlighet *(admiratione) Su* 268.

underläte, *n. pl.? och f.?* [*Jfr Nyisl.* undrlæti] *beteende som är egnadt att väcka undran, underligt beteende, underligt el. oskickligt sätt.* ta tu tala gladhr ella wredhr, tå göm at tu haui ey vndrläte i röst ella åthäuom tinom *(animi tui motus corporisque observa ne indecori sint) KS* 25 (61, 27). — *narraktigheter, upptåg, oskick.* the drogho ther fram i stora käte oc hade sa monga vnderläte *RK* 2: 9256. — *Jfr* **underlat.**

underlös (vndar-), *adj.* [*Isl.* undrlauss] *icke att undra öfver, icke underlig.* þät är vndarlöst *(ne mireris) Bu* 499. än tho likamin syndar stundom siälin syndar swa marghom lundom thz är rät opta vnderlöst thy at diäwlin giffwer honum ther til tröst *MD* 96. herra gafuian kände ey hans röst thz thykker mik vara (ey) vnderlöst han hwiskade laght ok matte ey tala *Iv* 5028. — *n. adv. utan att gifva anledning till undran, naturligtvis, helt naturligt.* vnderlöst tha giordhe han swa han war en starkare än andre twa *Iv* 486. hanum leddis vnder löst j langum qualum *Bil* 256.

undersamber, *adj.* [*N.* undersam] **1)** *undersam, undrande, förvånad.* konungin var vndirsambir *(motsv. ställe* 3: 349: vndrande*)* af mannenom ok hans talan *Bir* 4: 308. thäntidh alle hälghe män sagho ihesum ... koma mz sinom änglom. vordho the vndirsami *(obstupefacti)* mz store glädhi *KL* 410. *MB* 2: 403. *Su* 19. — *undrande, vetgirig, intresserad.* mange vndirsami oc forwitne *(vil wunderlicher lude)* hafwa warit, som foro vmkring werldena ... at see ok skudha vndirsam oc sielsyn thing *ST* 2; *jfr* **4.** **2)** *underlig, vidunderlig.* thz gräselika oc wndhersamma dywrret *Lg* 672. **3)** *underbar.* gudz födzla war vndirsam j sik *Lg* 66. vndirsama vmuändona äptefölgdhe mykyt vndirsamlikin göma ok värn *KL* 341. i vndirsami matto *Bo* 29. **4)** *underlig, märkvärdig.* see thera vndirsama gäld *Bo* 154. — *märkvärdig, ovanlig.* all siäldsyn oc wndirsam diwr oc fwghla *Bir* 5: 45. — *märklig, utomordentlig.* mange vndirsami oc forwitne hafwa warit, som foro vmkring werldena ... at see ok skudha vndirsam oc sielsyn thing *ST* 2;

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

jfr **1.** then vndirsami oc store konungen alexandir *ib.* — *märklig, synnerlig.* gifwande os ... vndirsampt ödhmiuktenna äptedöme *Bo* 56.

undersamhet, *f. undersamhet, undran.* han komber folkith tyl vndhersamhet *Gers Frest* 41.

undersamlika (vndhersamliga *MB* 2: 74. **wndhersamlega** *Lg* 825**),** *adv.* **1)** *underbart.* thin mandombir hulkin thu thokt vndirsamlica *(mirabiliter)* aff mik *Bir* 3: 114. *ib* 4: 42, 43. *KL* 345. *Lg* 825. *MB* 2: 74. **2)** *utomordentligt, i utomordentligt hög grad.* huru vndirsamlica hon sin licamma plagadhe *KL* 334.

undersamliker (wndhersamliken *Lg* 3: 285. **vndirsamlig: -liga** *MB* 2: 85. *f.* **undirsamlikin** *KL* 321. **vndirsamlikin** *ib* 341. *n.* **vndir samlikit** *Bir* 1: 398. *ack. m.* **wndhersamliken** *Lg* 3: 474. *pl. n. nom., ack.* **vndhersamligh** *MB* 2: 113. **vndirsamlikin** *KL* 332. **wndhersamlikin** *MB* 2: 8**),** *adj.* [*Isl.* undrsamligr] **1)** *beundransvärd, härlig.* undirsamlikin quinna *KL* 321. gudh är wndhersamliken i sinom hälgonom *Lg* 3: 285. **2)** *underbar.* i vndirsamlicom teknom *KL* 392. *MB* 2: 387. af thöm vndirsamlicom storom thingom som gudh giordhe for hänna böna skuld *KL* 338. *ib* 332. *MB* 2: 8, 113. the vndirsamliga gudz gärninga. hwilka vara förfädher haffwa oss vndherwist *ib* 85. the vndirsamlica dygdhenar hon giordhe mz sinom bönom *KL* 340. mz vndirsamlicom starklek *ib* 326. *ib* 341. sangh han en wndhersamliken hymerikes sangh *Lg* 3: 474; *jfr* **1.** **3)** *utomordentlig, utomordentligt stor.* pafwin gregorius hafdhe stora ok vndirsamlica tro oc tröst til hänua bönir *KL* 343. vm thu teer ok beuisar j them nakot mykit ok vndir samlikit *Bir* 1: 398.

undersyn, *f.* [*Sv. dial.* undersyn. *Isl.* undrsjón] *föremål för undran el. begapande.* the ... foro ... vidha om wäraldinna ... allum til wndher syn *Bil* 290. — *pl.* hwat är tholik teilse vtan gudz gafuo oskällik forgörilse. almoghans vndirsyne *(vulgi admiratio; motsv. ställe* 3: 327: vndir; *möjl. bör detta ställe föras till en sing.* undersyne*) Bir* 4: 288.

undir (undi. under. vnde *Bil* 786. **vnþe** *SD* 5: 638 (1347). **vndyr** *ib* 280 (1344). **wndy** *PM* 13, 26 *(på två st.).* **vndy** *ib* 37, 39. **wndhy** *ib* 13 *(på två st.),* 28, 39. **ondir** *Bir* 3: 240. **onde** *L*)**,** *prep. och adv.* [*Isl.* undir] *L.* *A) prep.* **I.** *med dat., som dock stundom, i sht i det yngre språket, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande nedanför ngt el. på nedre el. undre sidan af ett föremål: under.* simon syntes vara vndi svärþe *Bu* 102. han ... groof vndir yrtom mz spadha *KL* 252. sa han vndir thäs trä rotom sins brodhers siäl *Lg* 91. tyberius gat aldre tholt at kors tekn laa vndi fotum manna ok vard war j samu stund hwar en cors(merkter) sten la a hans gulfue ok bödh vp lypta stenin ok hittis annar sten vndi hanum *Bil* 708. tholkin dombir ... som kom owir the drotningena hulkin som var trudhin til dödh vndir hästa fotom *Bir* 2: 86. *ib* 3: 35. wptaka nokot aff dywpeno, äller annath göra wndhy wathneno *PM* 13. ganga wndy wathnith *ib.* östra wäggin skal haffua twa döra, wndir twem ytarsta hwalffwomen, än wndir midhwalffweno skal engen dör wara *Bir* 4: 84. verste siukdombir ... hulkin iak sagh vndir solenne *MP* 1: 66. tilbör hänne thässa grötelico daghana ... framledha vndir annars thaki *Bo* 214. kome saman watnin the vnder himblenom äre *MB* 1: 156. thz fallet, som thu fiöl wndhi korseno *VNB* 24. — *under, under skydd el. skygd af.* the löna sik swa som vndir skiulom *Bir* 1: 207. þe huiltos ... vndi eno palm trä *Bu* 71; *jfr* **2.** the ... skyldo sik vnder trämen *MB* 1: 161. vndi hwat thrä fan thu them badhin synda saman *ST* 439. *ib* 438. ena stughu som halden hafdhe j kätilstom vnder ekinne *SD NS* 1: 37 (1401; *måhända att föra till* **2**). hwilin idher vnder skugganom af träno *MB* 1: 188. **2)** *nedanför, vid sidan af (ett högre föremål), vid foten af.* han bide mz hanom vndi eno bärghe *(ad pedem montis) Bu* 169. *ib* 71. tha hördo the bamba vnder en lund *RK* 1: 3011. — *under (ett baner el. fälttecken).* the som wndy hans baner ... tyäna *PM* 23. **3)** *under, innanför.* at haua panzara oc annor vakn vndir sinom kiortlom *Bir* 2: 70. opta är hwin vndhir hwit skin *GO* 892; *jfr* **4.** **4)** *för att i mer el. mindre bildl. mening beteckna det hvarunder ngt gömmes el. förborgas: under.* wildo the okrit bethäkkia oc skyla som vndir enom mantle *ST* 489. *ib* 481. waar hugher han är förts hulder i sik siälwom ... oc sidhan än hulder vnder likamenom *MB* 1: 56. vnder them *(tecknen)* är sannindin huld *ib* 310. vnder thenna liknilsom är sander waars herra likame *ib.* at han matte thäkkias mik vndir tholke matto *(sub hac forma) Bir* 4: 347. thz landit som ysraels sonom louadhis vndir *(sub)* liknilsom *ib* 3: 54. **5)** *under, under skydd af, i underordnadt förhållande till, i beroende af, under (ngns) makt, myndighet, förfogande el. besittning.* hwilkin man brutliker ware sins lifs gen rättenom ok rynde *(för* rymde*)* til cristna kirkio. hanum matte ther enghin man men göra vndi gudhz ok kesarins fridhi *Bil* 567. iak är välloghir man hafuande vndir mik riddara *MP* 1: 64. aldra manna licame sighla þässa hems väþar vndi enom styre man *Bu* 489. all thiin släkt skal thiäna vnder hans släkt *MB* 1: 216. lauris jonsson skälade oc skötte vndan them oc theres arffuom vnder henric finkenberg oc hans arffuom helfften af allo thy j seppela by är *FH* 4: 51 (1457). wi ... afhändom thet *(godset)* vndan os ok wara arfwa, ok tiläghnom honum ok hans arfwum til äwärdhelika ägho ok sköthom thet laglika vnder honum ok hans arfwum *ib* 3: 13 (1404, *nyare afskr.*). affhänder jak mic the for:do jordh oc minum arwum ok tileghnar jak hana vnder vreta kloster oc thäs formannwm til äwerdhelika ägho *SD NS* 1: 207 (1403). göta drotnug ... gaf rikt goz vndi guz þiänist ok kirkiona klärkom *Bu* 56 *(möjligen är dock* kirkiona klärkom *att fatta icke ss beroende af* vndi *utan ss indir. obj. till* gaf; *i denna händelse är stället att föra till* **II 4**). han *(gården)* skal bliwa ... vndir biscopsins bordh aff skarum *SD NS* 1: 672 (1407). honom husit faa ok stadhin vnder husit laa *RK* 1: 4005; *jfr* **2.** thessin ... land som wndi husit lighat hawä *BSH* 1: 133 (1371). alt thz som vnder hertugadömit laa *RK* 1: 542. vndir idhro herradöme vara *Gr* 261. han skal ... wara allom til tröst ok hughnat thön *(för* thöm*)* undi hans walde äru *KS* 30 (78, 33). hans fadher ok modher föddo han vp j cristuom sidhom vndi

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tiri prest hende ok kännedom *Bil* 565. iak hafwir fangit enom man xij mark päninga, them hafwir han vndir handom hafft j syuttan aar *ST* 489. — *under, under vård af.* lat them *(fåren)* wara vnder thinna sona oc swena gömo *MB* 1: 223. jdhur kläde haffuen all til saman wndir enom gömara ällir twem ällir swa manghom som them formaa at rökta *Bir* 5: 9. *ib* 10. **6)** *vid tidsbestämningar: under.* wndher thässe predikan kom tidhande at konungsins son war blödher *Bil* 227. *ST* 197. *SGG* 130. wndir aptan sangenom oc natsangenom hallen tysto *Bir* 4: 118. *FH* 5: 191 (1504). vnder thässe ysäld föddis en smaswen aff leui släkt *MB* 1: 277. — *i, på.* hulkin som j fore skipadhom tima föddis vndir stund oc tima *(tempore definito temporaliter natus est) Bir* 3: 423. **II.** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse el. riktning till ett ställe el. till en ställning nedanför ett föremåls yta: under.* thärna säthir hand vndhir kyn ok sörghir äpte graskin *GO* 332. gudh är vndirlikin hulkin som strö gullit vndir fötir *Bir* 1: *(Cod. B)* 352. naar wij bliffwe slagne wnder rosse fötther *BSH* 5: 178 (1507). thz *(det utgjutna blodet)* matte manne vnder armana ga *Al* 4540. joab ... tok han mz höghro handinne vndi hakuna *ST* 350. nar sädhen skulle ... wndher taak föras *Lg* 3: 304. han lagde förstb grwnual vndher warfru mönsther *MD* 433. — *under, under skydd el. skygd af.* kom gudz ängil oc satte sik wndir eke trädh j effra *MB* 2: 85. gedeon ... drogh alt thzta vndir ekena *ib.* **2)** *under, till el. i närheten af (ett högre föremål).* han ... kom wnder karlsöö mz wanda *RK* 2: 3318. vnder tifweden han en hop sände *ib* 9206. **3)** *för att beteckna att ngn el. ngt kommer under ngns skydd, vård, makt o. s. v.: under, till el. i underordnadt förhållande till, under el. till (ngns) makt, myndighet, vård el. besittning.* wir ... takum þeem mäþ wart bref vndir warä hemelikä wärn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). petrus ... thok vidh them thäkkälica vndher gudz (nadh) *Bil* 118. thu ... hawär alt lagdt vndi hans *(d. v. s. menniskans)* fötär *KS* 2 (4, 3). iak flyr min härra vndi iþra värio. vndi þina naþa vinga *Bu* 143. adam ... bant os mz bruti sino vndi diäuulen *ib* 206. þän kunugar ... annars land vil vinna vndi sik *ib.* vilde constans kunogar bryta longobardos vndi rom *ib* 56. jak är gifuin wndi ogudliks mans waldh *Bil* 488. han ... kwskadhe män vnder sik mz wald *MB* 1: 174. tha hon sa sin starklek nidherkastadhan vnder the thing som mintzst magho *ib* 297. at kasta vnder han all riken *ib* 22. the togo skaane vnder sik *MD* 342. läggis alth thz han ägher vndy konw[n]gsens fatabwr *PM* 39. swansyöholt ... at läggiä vndyr iämpnä hand till thäs thet varþer laghleka ördelät *SD* 5: 280 (1344). theras äghodela läggis wndy kronona *PM* 26. gangon ... wtskyldinna godzins ater vndir mic *SD* 5: 160 (1343). hawom wi ... dömpt alla thennä fornempda män medh alles thera gotz oc gardhä vnder kronona *BSH* 2: 39 (1396). sköte jak thöm *(godsen)* ... vndir thet fornempda kloster i nydal til äwerdhelika ägho *SD NS* 1: 168 (1402). *ib* 170 (1402). **4)** *för att beteckna det hvartill ngn förbindes el. förpligtas, bestämmelse hvarunder ngn kommer o. s. v.: under, till.* han bant sik sialuan vndi suärþ *(d. v. s. underkastade sig halshuggning).* än han gate eigh um giort georgium *Bu* 494; *jfr* **5.** alle lanz härra bundo sik vndi þerra lyþno *ib* 507. han bant sik wndi rätta thro *Bil* 694. *ib* 786. twingadho han ... vndir storan skat *MB* 2: 241. dömpdom wi thässa samma jordh ... vnder skat *BSH* 2: 69 (1399). at thenna jordha gotz oc gardha ... wara fran kronone gangen vnder frelse *ib* 42 (1397). **5)** *för att beteckna att ngn el. ngt kommer under ngns pröfning el. dom, att ngn underkastas ett lidande el. straff o. s. v.: under, till.* hawa mange män. þe som skud *(för* skuld*)* hawer varit gywin, vm nokrä sak, som näfnd vm sattes, waþyät a moot þorre näfnd ... vndi varn dom oc warrä sannind atletan *SD* 5: 605 (1346). *ib* 378 (1344, *nyare afskr.*). hwem þe fällä äru fälde vnder wara räfst *ib* 376. santillus varþ ... dömdar vndi suärþ *Bu* 57. hwilken the wapnen ey förer läggis j järnen wndy konwngsens dom *PM* 39 *(jfr strax ofvan:* läggis j järnen til konwngsens dom*).* þe buþu sik ... undi dom *Bu* 170. siälfwir bödh han sik vndi swärd *Bil* 788. anastasia war insät wndi sylt *(för att svälta ihjäl) ib* 488. sätties j cronones fängelsse och äte watn och brödh en månat, sädan vnder *(d. v. s. varde sedan underkastad)* kyrkiostraff *SO* 299. **6)** *vid, vid äfventyr af, vid straff af, vid vite af.* swäriände ... sic syälfwa alla förnämpdä articulos vbrutlika halda skula vnder sama forsagþa rääť *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). forbyuþande harþlicä vndi guþz ban oc varrä fru *ib* 562 (1346). *ib* 567, 606 (1346), 638 (1347). *Lg* 3: 160. han wilkorade thz wnder ban *RK* 1: 2857. vndir gudz dom biwdhir iac idhir. at i giuin ey nakrom nakat af minom likama swasom for hälgho doma *KL* 241. buyþom *(för* byuþom*)* vi domarenom i akerbohundare vndi sinä fyritighi marker, at han nempne mäþ sik tolf män af hundareno vndi hwars þerä fyuritighi marker at letä ok granlikä vtspyriä, än þär hittäs nokur viþergiäld *SD* 6: 129 (1349). forbiudher jac ... allom foghotom oc ämbitzmannom ... nokat them afhända ... vndir höxsta budh oc rikesins hämd oc vidh XL marka saak *FH* 2: 122 (1440). kesaren bödh wndher högxsta bwdh ath henne skuldhe inghin giffua ätha eller drikka *Lg* 3: 136. *ib* 143, 562. *GS* 48 (1442). jngen herre foghote äller capitenare ma försyma äller öfwergiffwa wäkth äller wardh wndy stränga likamlika näffsth *PM* 26. jngen skal dirffwas taka segh ny waapn föra äller bära wtan marskens ja oc samtykke wndhy the plikth oc näfzth som konwngenom täkkis pa läggia *ib* 28. *ib* 37, 39. *VKR* 25. wndher störstha hemdh tha war forbwdith ath inthe lyws aff himelin skwldhe in till henne koma *Lg* 3: 125. forbiude wij wid war hullest oc nadhe at noger dierffues til at ryggie ... thenne war stadfestilse vnder war konnunglige nepst oc wredhe *SO* 122. mestersuena skulu fornumstoghe wara i sijnom köpom swa at the ey köpa ... the nöth som i ythersta tijman bärande äru vndher sijns sielffs skadha *ib* 49. **7)** *vid förlust af.* wi ... forbiudhum ... vnder warn winskapp ... mädh nokrom stoorflockum iwer land rijdhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). þer byndom wi þem til. vndi þerrä syäl oc väräldz heþer *ib* 566 (1346). *ib NS* 1: 656 (1407). byudhin honom vndir hans liiff at han j morghon arla kaste then j kalkvghnin som först til hans kombir j morghon *ST* 148. lot forbiudha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vnder sin nadhe at ängin skulle them palatz skadha *Al* 3379. forbyuþom . . . vi vnþe varä naþyr oc hylle oc varä konunxlikä hämþ *SD* 5: 638 (1347); *jfr* **6.** figh hon . . . hans helghetz . . . ledha breff . . . at alle sculde hona foorda ok främiä vnder högxta pafuans hämpd eller hyllist *Lg* 3: 562; *jfr* **6.** **8)** *vid, under åberopande af, i kraft af.* jak biudhir thik vndir lydhno at thu sigh mik vm thu äst dödhir *KL* 84. *Lg* 3: 307, 440. sanctus germanus . . . bödh them vndir gudz lydhno oc hälgha nampn at the ey skuldo thädhan gaa för än han gafwe them orloff *ST* 31. wari them focariis forbudhit alzthinges vndir the helgho lydhno oc vndir haardhasta näpst j them rumomjn ellir stadhum noghat ärinde vtan til ända medh werldz folke *VKR* 25; *jfr* **6.** bödh han thz vndir ihesu christi nampn vndir thäs hälgha nampsins dygdh *(in virtute Jesu Christi præcepit)* *Pa* 7. — *i maningar el. besvärjelser.* manar jach alla rottor oc mys vnder vars herres högxte nampn oc lydno . . . oc manar jach ider oc beswer ider oc biwder jder vnder högxte oc mäktogaste gudz lidilse ock hans helga makt oc nampn *LB* 7: 40. *ib* 41, 43, 44. **9)** *under (ngt ss garanti för el. bekräftelse af ngt), med.* þettä war giuit oc gört vndir mit inzighle *SD* 5: 160 (1343). *ib* 481 (1345, *nyare afskr.*). loffuandhes . . . alle conuentonne, wndher swornan edh at om han leffua matte, tha wille han wara theras clostre til godho *Lg* 3: 66. **10)** *för att beteckna sätt el. åtföljande omständighet: under, med, på.* vi . . . sätyum þöm *(inkomsterna)* i händer varom executoribus . . . at gyäldä var giäld med þöm. vndi swa skiäl oc fororþ. som öwärst sighs i breweno *SD* 5: 567 (1346). **11)** [*Jfr Mnt.* under] *bland.* wndher alla iherusalems dötter fanz aldrigh then som swa dywplekan haffwer tänkt *Lg* 3: 587. — *mellan.* undir sik, *mellan sig, sinsemellan.* funno the thet wndir sik, at thet sculde sta til thes at radhit oc almoghin saman kome *OB* 213. **III.** *med gen.* [*Jfr Mnt.* under] *under. om tid. i förbindelsen* undir thäs, *derunder, under tiden, emellertid.* vndher thes wardh bertol brwn löss *OB* 214. vnder thäs *(vnder des)* tha kom then forrädarin *Va* 14. vnder thäs *(myt des)* kom iätten farande *ib* 42. vndir thes kom oc annat folk som thz sama hafdho märkt *ST* 28. *ib* 228, 282, 325, 349, 359, 364, 369, 370, 398, 430, 439, 442, 453, 459, 509, 516, 522. — undir thäs at, *under det att.* vndir thäs at han las sina psalma, pläghadhe han altidh hafua nokra syslo, som han giordhe medh sinom handom *Ansg* 245. vndir thes at hon stodh widhir siön swa bidhande, kom ther ridhande then frome riddarin sancte yrian *ST* 123. *ib* 454. *B) adv.* **1)** *under, undertill, nedtill, nedan.* þaghar varþ laurencius afklädar. ok up iui ristena þandar. ok eldar vndi tändar *Bu* 416. hon kyste han *(foten)* badhe owan ok swa vndir *KL* 355. jak är vndi *(subtus)* vtan ok owan oc jnnan *Bir* 3: 54. — (?) her didrik oc hans men striddo then dagen wt oc annan dagen mz oc drapo sa mykit aff rytzsarna som vnder war *(som var under deras svärd, som de råkade el. träffade på? drepa hvern mann er þeir fa stadit)*, the som äfftir liffde flydde tha vndan *Di* 203. **2)** *under, inunder, på den inre sidan.* thomas . . . klädis vtan mz dyrom clädhum som riker herra ok vndi mz harklädhom *Bil* 787. —

undir at (-aat), *adv. undertill, nedtill.* tässin samma brädhin skulu waara wndir aat thäkt mz kooparskiffuom *Bir* 4: 85. natskona som väria fötirna vndiraat ok ey ofwan *ib* 3: 143. j himerikis äro huar ey är jordhin vndir aat ok ey himelin owan til *ib* 54. ther til at thz *(såret)* helar sik siälff vnder aat *LB* 2: 91. — *Jfr* **nidhan-, up-undir,** *äfvensom* **undir eningis, undir ens** *under* **eningis, ens.**

undiraskadher (undi-), *p. adj. bakad i aska.* israels syni baro miöl mz sik af egipta landh oc giordho sik aff ty wndiaskat brödh *(subcinericios panes)* *MP* 1: 228.

undirbinda (undi- *L.*), *v.* [*Fnor.* undirbinda] *L.* **1)** *förbinda, förpligta.* vndherbindhom wi oos oc wara arffwa michielle niclisson oc hans arffwum swa gooth goodz vidhir lägghia *SD NS* 2: 404 (1411). **2)** *öfverlåta. med ack. och dat.* afhändom vi os thet sama örislandhit . . . oc vndherbindom thet for:da vadzstena klostre *SD NS* 1: 557 (1406).

undirbiugha? *v. underkasta, underlägga. med ack. och dat.* mz thäs hälgha kors baneer hafdhe han vndirbughit alla barbaros sino walde *Gr* 322. — *part. pret.* **undirbughin (-boghin), 1)** *undergifven, underdånig. med dat.* foor han mz them ok var them lydoghir ok vndhirbughin *MP* 1: 51 *(motsv. ställe MP* 2: 42: vndirbudhin, *utan tvifvel skriffel för* vndirbughin*)*. lydhin idhrom formannom ok varin them vndirboghne *ib* 317. tilbör at qvinnan skuli vara hörogh ok vndirbughin mannenom *Bir* 2: 167. then som ey hafwir vndirbughin warit androm, skulde aldregh ofwir annan radha *ST* 383. wardh hans här eraclio vndir bughin *ib* 136. alle män . . . scullo . . . bäkännas sik vndher bughna wara romara kesara döme *Lg* 45. *MP* 1: 57, 68, 2: 60. *Bir* 3: 285, 287, 348. *ST* 213. *Ber* 225. for thy at mannin . . . oplypte sik mot mik sinom gudh thy oplypte sik mot honum al thing som skullo vara honum thiänigh ok vndir bughin *Bir* 2: 278. — *abs.* lydhnan hulkin som mik lärdhe ok kände at wara vndir bughin *Bir* 1: 352. han kände . . . them at hällir wara lydhogha ok vndhirbugna än at wara formän *ib* 355. **2)** *hemfallen åt. med dat.* thäs helga anda snille . . . skal ey byggia j them licama som är vndirboghin syndom *MP* 1: 132. *ib* 322.

undirblasa? (wndher bläsa), *v. aflyfta genom blåst?* the *(vindarne)* wndher blästhe *(för* nidher blästhe?*)* honom hans spartak aff hans huss *Lg* 3: 27.

undirbodh, *f.* [*Fnor.* undirbúð] *bod öfver hvilken ett annat rum är beläget; under loft liggande bod.* byggia . . . thässin hws, som är stwfua oc forstwa loft oc vndherbodh *SD NS* 2: 293 (1410).

undirbonde, *m. eg. underlydande bonde, innehafvare af gård som lyder under en annan gård; underlydande gård, underlydande by.* sex städher oc theris vndher böndher *(villæ earum)* *MB* 2: 44.

undirbryta (undi-), *v. undertrycka, förtrycka.* han plägha tio lundom vmgära ok vndibryta land ok almogha *KS* 61 (152, 67).

undirbudhin, *se* **undirbiugha.**

undirbughin, *se* **undirbiugha.**

undirbulster (-bolster), *m.? och n. underbolster, underdyna.* quinque puluinaria dicta vndirbolster et quatuor culcedras dictas vndirbulster *SD NS* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

674 (1407). XIIII vnder bolster ond ock godhe *FH* 5: 237 (1524).

undirbygning (undi-), *f. L.*

undirbyr, *m. underlydande by.* j esebon oc thes stadzsens byiom oc torpom oc aroer oc täss vndirbyom *MB* 2: 107.

undirböghia (wndherböia *Su* 2**),** *v. underkasta, underlägga. med ack. och dat.* han ... kom til armenie rike. ok al annor landzskap som til hafdho hört chusaron. ok vndirbögdhe them sino herra döme *Gr* 266. hwan en bemannadhan oc mwradhan stadh skalt thu mik vndir böghia *MB* 2: 146. *ib* 145, 148, 197, 241. han *(den orena lustans brånad)* ... wptände först kötit, och smitta sidhan hoghin mz fulom lusta, och wndherböghe sik sidhan mz wrangom wilia *Ber* 232. sina likama gudelike thiänist wndherböia *(corpus suum servituti subjicere) Su* 2. — *part. pret.* **undirbögdher,** *undergifven, underdånig.* alt landit war them wndirdanokt oc vndir bögt *MB* 2: 47. — *underkastad, ställd under, öfverlemnad åt.* nar han (ɔ: iomfrudomen) är wndherbögdher gudhz gömo *Lg* 3: 486.

undirdan (vnderdaan), *adj.* [*Mnt.* underdân] *underdånig, i underdånighetsförhållande till. med dat.* pausonias konung ... han war philippo vnderdaan war hans man ok giordhe honum skat *Al* 768. — *underdånig, lydig. med dat.* huru han sidhan vndirdan *(subditus)* var sinom foräldrom *Ber* 268.

undirdan (vndirdaan *GO* 203. **vnderdaan** *Al* 2898, 10278. **wnderdon** *FM* 222 (1505). **vndardan: -dana** *Bir* 4: *(Avt)* 179. **vndedan: -danana** *MP* 1: 227. **wndertan: -tana** *Lg* 3: 345. **wndan: -dana** *Di* 271. *pl.* **-ar;** *hithörande former kunna dock föras till* **undirdane. vnderdaan** *Al* 1103 *(i rimsl.)***),** *m. L. som är under ngns herravälde el. styrelse.* thz är ilth at wara sinna kunw vndirdaan *(uxorius esse; att stå under toffeln) GO* 203. — *underlydande, underordnad.* vard han mykit dröfdir, at nokon tidh skulde swa stoor skadhi oc försumelse hända ibland hans vnderdanä, i thom time som han skolamästare vare *Ansg* 183. þa ... *(påfven)* älskar alla sina vndardana mz guþlekum kärleke *Bir* 4: *(Avt)* 179. *ib* 2: 332. at männene skulu wara formän oc radhande j synom hwsom, oc qwinnonar wari thera vndirdane *MB* 2: 181. radhir iak biscopenom at han vmuände sik til gudhelikin kärlek rättande sik siälfwan ok sina vndir dana *Bir* 1: 72. est thu abote ellir forman j nokro klostre tha skalt thu thina vndirdana som thik äro befaladhe wiislika oc beskedhlika thwinga *ST* 383. formannin är värdhir swa mangha dödhe huru mang ond eptirdöme han sände til vndedanana *MP* 1: 227. *ib* 245. *KS* 50 (126, 54). *KL* 119. *Bir* 1: 317, 3: 148, 5: 12. *Ber* 61. — *undersåte.* kärlleek ok godhgerninghä willium wi gernä tee allum them warä vnderdanä fridhä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). ider ... herra albrict ... sweya oc göta konung ... helsom wi alle idhre fatighe vnderdana *BSH* 1: 185 (1386). i *(konung Magnus)* hafin varit idra þiänisto manna oc vnderdana forraþare *Bir* 4: *(Avt)* 184. han *(en arfkonung)* hafuer thes mera kärleek til almogha ok sinna vndidåna, at the haua thiänt ok lydhuge waridt fadher ok föräldre hans *KS* 10 (24, 11). *ib* 12 (29, 13), 16 (40, 17). *Bil* 565, 884. *Bir* 2: 260. *Di* 271. *Lg* 367, 3: 345. *Al* 761, 1527, 6024. alle iödha wordho hans vnderdaan *ib* 1103. skulin i ... wara thera vnderdana som idher hatadho *MB* 1: 377. thänkto the (ɔ: the som korsfesto min son) mz sik ... vm han hawir fram gang. alle skulum vi vndir gifwas honom ok wardha hans vndir dana *(si processum suum habebit omnes subjiciemur potestati ejus et subditi ejus erimus) Bir* 1: 114. rodher och biwder ower mik som offwer jdher fatige wnderdon *FM* 222 (1505). wii wiliom alle trolighä liffwa ok döö medh idher nadhe, som fatigha wndherdanä bör for siin rätthä herra at göra *BSH* 3: 176 (1466). swa margh en land ok margha städher folk ok goz ok borgher ther mädher iak hafwer wunnith til mit laan nw skal iak wardha vnderdaan *(nunc fugitivus et subjectus factus sum, Darius qui omnes orientales in servitutem sibi redegerat nunc subjicitur) Al* 2898 *(ordet bör kanske här fattas ss hörande till adj.* **undirdan** *i bet.: en annan underdånig).* — *om stad el. land: underlydande, vasallstat.* the *(städerna)* waro tiri vnderdana *Al* 1049. konatus gifwer iak oc et laan thz stora trangia til vnderdaan *ib* 10278. — *Samtliga de anf. ställena, utom GO* 203, *MP* 1: 245, *Al* 1103, 2898, 10278, *FM* 222 (1505), *kunna föras till* **undirdane.**

undirdane (undi-), *m.* [*Fnor.* undirdáni] *som är under ngns herravälde.* iak haffwer thik til vnderdana giort i all wärldin badhe lit oc stort *Al* 8597. — (?) thän annan skal styra ok döma han scal förra döma sik siälfuan ok göra *(för* göra likaman?*)* siälinna vndirdana ok styra sin hugh til gudz *(carnem spiritui subjiciendo ac spiritum ad Dominum dirigendo) Bil* 885. — *underordnad, underlydande.* astundadhe han ... hällir vara for man än vndirdane *Bir* 1: 350. — *undersåte.* huilken kunungr kännis medh ordom ok gerningom sik wara gudz vndidåna *KS* 16 (39, 17). — *Jfr* **undirdan.**

undirdanilse (wndherdanelse), *f.? underdånighet.* medh störsthä ödmiwkt ok wndherdanelse *BSH* 3: 176 (1466).

undirdanlikhet (wndherdanligheth), *f. underdånighet, lydnad.* thet idher til thiensth och wndherdanligheth koma kan *BSH* 5: 20 (1504).

undirdanogher (vnderdanig *(f.) Va* 40. *n.* **-okt** *ST* 213; *MB* 2: 47**),** *adj.* [*D.* underdanig. *Mnt.* underdanich] *underdånig, lydig.* at ey skuli aff them som bör wara wndirdanogha, bryta[s] styrlzsinna wald *Bir* 5: 13. mädh warom werdskyldoghe vnderdanoghe thienist *BSH* 1: 185 (1386). *FM* 41 (1425). — *med dat.* mädhan mannin forsmadhe at lydha gudhi är värdhokt at han skuli vara lydhoghir oc vndirdanoghir manne sik licom *Bir* 2: 176. formatte höghfärdhin sua mykyt j thom ok giordhe thom swa mykyt sik skyllugha ok vndirdanogha *(tantum eos sibi obligavit)* at the vilia gerna synda alt til ytarsta timan *ib* 3: 404. alz waloghir gudh wilde sik swa ödhmyuka, at han wilde wara vndirdanoghir eno fatike iomfru, thy är gudh liknadhir j scriptinne widh eenhörningen, thz willa dyurit wart vndirdanokt eno iomfru *ST* 213. *ib* 216. *Va* 40. rätwist är vndherdanogan wara gudi *MB* 2: 307. alt landit war them wndirdanokt oc vndir bögt *ib* 47. *ib* 147.

undirdanoghet (vnderdanighet. wndherdanaheth), *f.* [*D.* underdanighed. *Mnt.* underdan-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

icheit] *underdånighet.* aff wndherdanaheth oc lydno *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* eder ... vare till all velie tienist och vnderdanighet *HSH* 20: 226 (1507).

undirdragha, *v. undandraga.* nadhin ... hwilken them sik swa wndherdragher *(subtrahere)* oc flyr *Su* 299.

undirdriva, *v. tvinga (ngn el. ngt) under (ngn el. ngt), underlägga. med ack. och dat.* at han alla werldena vilde vndir driffwa *(subjugaret)* sina walde *MB* 2: 146.

undirduva (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* duwen] *undertrycka, förtrycka.* ath thenne landzende motthe icke bliffwe vnderdwffuader aff the omilde fyender *HSH* 20: 137 (1507).

undirdyna (undi-), *f. underdyna.* confero sororj mee vnam culcitram (vndidynu) *SD* 2: 165 (1294).

undirfal? *n. nedstörtande.* ath thera *(änglarnes)* kompanskap skulle ökias i hymerike ... som mynskat war mz lucifers vndherfaal *(sannolikt för* nidherfaal *el.* nidherfal, *se* **niþerfal 2)** *JP* 94.

undirfoghate (vnderfoghote. wndi foghote. vnderfougthe), *m.* [*D.* underfoged. *Jfr Fnor.* undirfulgviti] *underfogde, fogde som lyder under en annan fogde, den som tjenstgör i en fogdes ställe.* wij ... forbiwdhom worom fougthom och vnderfougthom nokon man hijndre, i moth the articulos som i breffuet for:ne äre *FH* 1: 6 (1357, *gammal afskr.*). waltar, vnderfoghote i vpsalom *SD NS* 1: 405 (1405). aspasius wndi foghote lät skära hänna strupa swndher mz swärdhe *Bil* 571.

undirganga (undi-. -ga. -gaa), *v.* [*D.* undergaa. *Jfr Mnt.* undergân] **1)** *underkasta sig, gifva sig.* the vildo enga lund vndi ganga vtan mz hardhe hand *Bil* 885. landit skulle alt wndergaa *RK* 1: 3996. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* wi wiliom honum ey vnder ga *Al* 1691. macedonum skal thu alt vnder ga *ib* 2892. *ib* 7741. parthy oc perses ... vndirgingo siälfwiliandis artasyre herradöme *Gr* 263. **2)** *underkasta sig, foga el. finna sig i.* kantu ey meer aff oss faa än wy ärom wane wnder gaa *RK* 1: 3463. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* lydha oc vndhergaa konungxsens budhi *MB* 2: 221. hoo som icke will låta sigh näpsa och vndergå thet som hampnfougden och sexmennerna giöra, skilia och döma *SO* 308; *jfr* **4.** — *gå in på.* jach ... begärede ... swar aff them, om the wele nogen af them *(artiklarne)* samfelle och wndergaa *BSH* 5: 89 (1506). **3)** *hängifva sig åt, sluta sig till?* thu som thenna wara sökta idhkan oc stwderan haffuer wndhergangit *(för* widhergangit? *qui hanc nostram philosophiam professus es) Su* 115. **4)** *undergå, utstå, blifva underkastad.* thän oquemelica dödh, som the äru vndi gangne, sculum vi hämpnas *Bil* 852. at jak skal ey vndirgaa *(subeam)* thungan dom *Bir* 3: 330.

undirgipt (undigipt. undirgiffpt *UplL J* 13: 2. **vnder gifft** *VML II J* 15: 2**),** *f. L.*

undirgiva (undi-), *v.* [*Fdan.* undergive. *Jfr Mnt.* undergeven *och Fnor.* undirgefinn] **1)** *underlägga, underkasta. med ack. och dat.* jak skapadhe al thingh for mansins skuld. ok iak vndir gaff honom al thingh *Bir* 1: 8. at i ... aldrig ... oss wndergiffwa andro rike, som skatskylloge bönder *BSH* 5: 176 (1507). — *underkasta, tvinga (ngn under ngt).* til at ... vndirgifwa otrona vndir tronna wk *(ad subjiciendos jugo fidei infideles) Bir* 3: 166. **2)** *tillegna, öfverlåta ss egendom. med prep.* undir. afhände jak mik thän fornämpdha gardhen ... ok allaledhis wndergiuer wnder fornämpda prästins bordh *BYH* 1: 190 (1383). **3)** *underkasta, låta undergå. med ack. och dat.* ey thol gudhlik rätwisa nokot ilt vara opinat. hwilkit hon ey vndergifwer skyldoghe näfst *Su* 447. — *part. pret.* **undirgivin, 1)** *undergifven, underdånig. med dat.* han ... var them *(sina föräldrar)* vndigifwin oc lydoghir *Bo* 28. thu ... var hänne vndirgifwin *ib* 61. *Ber* 66, 225. **2)** *underkastad, underordnad. med dat. (el. i dess ställe ack.).* til the cristna män aff latins tungo hulke som vndir gifne äru romara kirkio lydhno *Bir* 3: 347. kötith är olydhoght siälinne, oc ey alzstingx swa vndergiwit siälinna lydhno, at thz bidhar til hon diktar thy, hwath thy hörir til *MB* 1: 146; *jfr* **1.** tha bliffwa the vndir giffne thino walde *ib* 2: 152. tha thu wast ... vndirgifwin annars wald *ST* 383. — (?) hedherhallin wari idher forman j bland idher oc han wari j gudz räddogha wndirgiffwen jdhrom fotom *Bir* 5: 13. **3)** *underkastande sig, finnande sig i. med dat.* een nunna. hwilkin som sik lät wara folska. oc vndirgifna orenastom syslom mz störsto thulumodhe *KL* 302. **4)** *hängifven åt, hemfallen åt. med dat.* mins guddoms ande ... byggir ey j thz kar ällir hiärta som är vndirgifwit *(subdito)* syndinne *Bir* 2: 318. — **undirgiva sik, 1)** *underkasta sig, gifva sig åt. med dat.* hälder wiliandis ärleka döö ... än wndhergiffwa sik tolkom ribballom *Su* 67. retthe iwdha som sik ey wille wndirgiffwas *(för* -a*)* hedhningom *MB* 2: 222. **2)** *underkasta sig, underordna sig. med dat.* ödhmiuktin hawir thre trappor. förste är at vndigifwa sik them som större är ... annor är at vndirgifwa sik sinom iämpnonga ... thön thridhi ... är at vndirgifwa sik them som mindre är *Bo* 38. *Bir* 1: 276. **3)** *underkasta sig, foga sig i, ansluta sig till. med dat.* the som ey wildo vndir giffwa *(för* vndir giffwa sik? *för* vndir giffwas?*)* hedhninganna stadga oc liffwerne *MB* 2: 296. **4)** *hängifva sig åt, öfverlemna sig åt. med dat.* vndirgif tik ey annantidh diäfwlsins tiänist *MP* 1: 157. han ... hafdhe sik vndirgifwit mykle vaku. fasto ok bönom *Gr* 319. nar the ... sik vndirgifua kräslico liuirne *MP* 1: 198. huilke ... wndhergaffuo sik allom kötzsens lusta *Su* 129. *Bir* 2: 318. — *refl.* **undirgivas, 1)** *underkasta sig, underordna sig.* mädh honom kan iak ey enas wtan mz kärlek, ey wndhergifwas wtan ödhmiwkt *Ber* 225. — *med dat.* mannin hulkin som forsmadhe at vndir gifwas *(subdi)* mik som högxstir är skal sörghia sik magha skadhas aff minsto thingom *Bir* 2: 278. altidh astundadhe iak at wndirgiffwas allom creaturum *Lg* 812. **2)** *underkastas, underläggas.* alle skulum vi vndir gifwas *(subjiciemur)* honom ok wardha hans vndir dana *Bir* 1: 114. **3)** *blifva underdånig, foga sig efter, rätta sig efter.* koklara läsa orma galra til ormanna. oc vndirsta ey ordhin som the läsa oc tho ormane hörande ordhin lydha them oc vndir gifuas them *(conquiescunt et subduntur eis) KL* 226. **4)** *underkastas, komma under, hemfalla under. med dat.* mer wndher gifwas männena diäflomen mz skörlifnadh än

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

androm syndom *Ber* 81. hwlke som forlata hällaght wärdhskap och fara til wärdzlikith lifwärne ffiärkas gudhz kompanskapi, och wndhergifwas diäfwlsins härradöme *ib* 71. wm fanytta äro idhn wndergifwas *(subjiciuntur)* hälghra manna dygdhe diäflanna härradöme *ib* 112. skalt thu wndhergiffwas laghomen oc plaghas til thäs thu sigher thz sant är *Lg* 440.

undirgivilse, *f?* *undergifvande, underkastelse.* the ödhmyuka wndhergiffwilse som thu for min kärlek skuld wilt göra androm täkkis mik at thik skuli göras *Lg* 815.

undirgiäf (undi-), *f. L.*

undirgrava, *v.* [*D.* undergrave. *Jfr Mnt.* undergraven] *undergräfva.* the ... vndergrowo mwrin a the helghe kirkio *MB* 1: 261. baal hämpnes sik siälffwir offwir then som vndhergroff oc nidherslogh hans altara *ib* 2: 87. *Jfr* **grava undir.**

undirgreve (wndhe greffue), *m. underdomare, underordnad ämbetsman.* tha grepp flacchus hälga iomffruna, antwardandhe hänne sinom wndhe greffua *Lg* 333.

undirguþ (undi-), *m. undergud, underordnad gud.* februus var ... en heþna manna guþ ... hanum ofraþo þe heþne varo huart ar rict offer: ok allom hä[l]uitiz guþum hans vndi guþum *Bu* 9.

undirgärdh (undi-. unde-), *f.* [*Jfr N.* undergjerd] *L. underlag.* salomon ther lät wtskera a wndegärdhinne *(basibus)* j gudhz mönstre leona liknilse, yxne liknilse och ängla liknilse *Ber* 61. vndigärdhin tekna kirkionna formän *ib.* skrifwas ... a gudhz mönstirs wndigärdh ängla liknilse *ib.* — **undirgärdha balker (vndegierdhä-. vndhigerdhis-. vndigerdhz-),** *m. L.*

undirgärsl (undi-), *f. L.*

undirhäradshöfdhinge (vndiháradzhöfdhinge: -ia *SD NS* 2: 33 (1408). **wndihäridhzhöfdhinge** *ib* 51 (1408). **vndihärezhöfninge** *(för* **-höfdinge***)* *ib* 1: 294 (1403, *nyare afskr.*). **vnder häradz höfdunge: -a** *ib* 585 (1406)**),** *m. underhäradshöfding, vikarierande häradshöfding.* jak jauper diäkn, vndihärezhöfninge i akerbo hundare *SD NS* 1: 294 (1403, *nyare afskr.*). jak ingeualder i lyiastum, vnderhäradzhöfdhinge i seunda oc gurunda hundare a ärliximanz vägna herra bänkz karlsson riddara *ib* 2: 47 (1408). *ib* 1: 585 (1406), 2: 33 (1408), 51 (1408). *Jfr* häradshöfdhingia dom havande *under* **domber, häradshöfþinge.**

undirhäradshöfdhinger, *m.* = **undirhäradshöfdhinge.** jac niclis i mädelby, wndherhäradzhöfthinger i sewndha gorundha hundare, a herra rangwalder *(för* rangwalds*)* philippussons riddar weghna *SD NS* 1: 95 (1402).

undirkasta, *v.* [*D.* underkaste] *underkasta, underlägga. med ack. och dat.* — *pass.* vordho alle vndirkastade theris herradöme *MB* 2: 56.

undirkiurtil (vndikiortil. vndi kiortil), *m.* [*Isl.* undirkyrtill] *underkjortel, plagg som (af såväl män som qvinnor) bars under (den yttre) kjorteln.* brödhranna klädhabonadhir scal wara fförst een vndikiortil aff hwito wadhmal ther näst een kiortil aff graa wadhmal *VKR* 11. alle prästene oc brödrene magho hafua twaa hwita vndi kiortla *(subtunicalia)* af watmal oc een kiortel af graa watmale *ib* 70. *Bir* 4: 24. systrana gangklädhe skulu wara twe vndikiortla *(camisiæ)* af hwito watmale annar for daghlika nyt oc annan for thwät een kiortil af graat watmale oc een kwghul *VKR* 57. *Bir* 4: 10.

undirknugha (*pres.* **-ar.** *part. pret.* **-adher: -knugede** *BtRK* 379 (1501)**),** *v.* [*Jfr D.* knuge. *N.* knuva] *undertrycka, underkufva.* om han *(kon. Hans)* oss nw wndher knwgar *FM* 234 (1505). *BtRK* 379 (1501).

undirlaghman (undi-. unde-), *m. underlagman, vikarierande lagman.* iak mathius kogger vndrlagman j österlanden *FH* 3: 4 (1352). jac kätil olafsson vndilaghman i finlande *ib* 10 (1382). *ib* 8 (1377). incighle ... jon vpplännings vnderlaghmantz i östragötlande *VAH* 24: 327 (1377). incighle ... haralz diekns, wndelaghmanz i närikke *SD NS* 1: 539 (1406). iak lawrins korske vnderlaghman i westmannalande a erlix riddara väghna herra thordz bonda *ib* 78 (1401). *ib* 127 (1402), 276 (1403), 325 (1404, *nyare afskr.*), 358 (1404) *o. s. v.* nils diäkn vnderlaghman *FH* 2: 83 (1431). the ... fingo fram eth breff som benkt niclisson ij wala hafdhe vtgifuith then tiidh han mins fadhers vnderlagman war *DD* 1: 95 (1442, *nyare afskr.*). *Jfr* laghmanz dom havande *under* **domber 9, laghman 1;** for laghmanz dom sitiande *under* **laghmanz domber 2.**

undirliggia (undi-), *v.* [*Fdan.* underligge] **1)** *ligga under, lyda under, tillhöra. med dat. (el. i dess ställe ack.).* alt mith gotz i wisinxö ok een gardh widh junaköpungh, som hethir hidhinstorp ok een gardh i rädhishella widh rumblaborgh ligger, meth allo thy thesso fornempdo gotzum vnderligger ok aff allir wndhir ligat haffwer *SD NS* 1: 20 (1401). meth allo thy fornempde gotz vnderligger *ib* (1401). allo tässe städher xxix oc theris byia oc gaardha them vndirliggiandes *MB* 2: 43. **2)** *vara underkastad. med dat. (el. i dess ställe ack.).* i hwarghie creatur som wndi himnenom är, ok wndi ligger fafängo *(vanitatibus occupatur)* *Ber* 221. vndiliggia alla thässa lifs dröfwilsom *Su* 436. hon skulde wndirliggia aldra hardasta näpst *Bir* 5: 99.

undirlydha, *v. lyda under. med dat.* teridacius ... sändir ... allom som vndirlydha varo herradöme. helso *Gr* 281.

undirläggia, *v.* [*D.* underlægge] *L.* **1)** *lägga (ngt) under. bildl.* undherlägh *(subjice)* thina axla oc bäär hona *(visheten)* *Su* 15. **2)** *underlägga, underkasta. med ack. och dat.* thu som ... thina huxsan haffwer wndherlakt *(supposuisti)* sötha snillenna wke *Su* 115. jdhre helsamlike maning vndirläggiom vi siälfuiliandis vara halsa *Gr* 318. **3)** *underlägga, lägga (ngt) under (ngn el. ngns välde). med ack. och dat.* ekke wilde han fara hem för än han haffde vnderlagt sik alt swerige *Di* 23. **4)** *tillegna, öfverlåta (åt ngn) ss egendom. med dat.* vplatom wi thenna for:da thompt, os oc varom arfwom afeghnandis oc vndirleggiandis forskrifna magnus dyekn oc hans arfvom til affwärdheligha ägho *SD NS* 1: 44 (1401). — *part. pret. underlagd, underlydande.* ix städher mz sinom byiom oc vndirlagdhom gardhom *MB* 2: 43. xiiij stadher oc theris vndirlaghna *(för* -laghda*)* bya oc gaardha *ib.* — *med dat.* all landh wndirlagd basan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

MB 2: 38. sextan städher mz sinom gardhom them vndirlagdhom *ib* 43.

undirlägning (-läghning), *f. det som ligger el. lyder under ngt, underlydande område.* azotus then stadhen mz sinne vndirläghningh *MB* 2: 43.

undirlätta, *v. underlätta.* vndirlätta abbatissonna thunga *VKR* 4. hwilke som ey waro . . . apostoli wtan . . . wndirlättadho thera ärffuode *Bir* 4: 100.

undirsatare (wndersaatere. vndersätthare), *m. undersåte.* skreff konungh hanniss . . . almoghan til . . . och kalladhe them sina kära vndersätthare *BSH* 5: 196 (1507). ath . . . hans nadhe vill bewise sigh i modh oss alle . . . som en milld cristin herre och konung bör ath göre imod sijna wndersaatere *DD* 1: 233 (1520).

undirsate (vndhersaathe. öndhersate)? *m.* [*Nyisl.* undirsáti. *Mnt.* undersate. *Jfr D.* undersaat] *undersåte.* at idher nadh wil warkwnnä sik offuer oss fatighä skatskylloghä wndhersathä *BSH* 3: 176 (1466; *menigheten i Dalarne till kon. Karl*). *ib* 175. ath wij (*kon. Magnus*) . . . maagha skikka waara vndhersaatha (*subditis*) fridh *SD* 2: 657 (*öfvers.*). wij fatiga skathskyllige bödher edher öndhersata *BSH* 5: 386 (1510; *skrifvelse till riksföreståndaren Svante Nilsson*). thesse bröder ware konungx[ens] vndersatä oc göra hanum skat aff siäland *Di* 24. ij ärin mine vnder sata *Al* 2501. *ib* 3056. the wardha macedones vndersata *ib* 1124. — *underhafvande.* eij . . . ma nagon frijboren man giffua sine bönder eller undersathe lof at jäge pa sin eller annars mans skogh *BSH* 4: 125 (1488, *nyare afskr.*). — *underlydande område.* iak gör os the öna til vndersata *Al* 8828.

undirsatter (wndy satther), *m. undersåte.* hwilken som griper til faanga nokon then fienda som haffwer sworit konwngenom hwlskap oc manskap, äller är hans wndy satther *PM* 36.

undirsitiare (vndersittere), *m. undersåte, underlydande.* naakre aff edher, eller eders vndersittere *BSH* 5: 507 (1512; *skrifvelse till rådet i Lybeck*).

undirskikkadher (wndy- *PM* 38, 41**),** *p. adj. underordnad, underlydande.* hwar capitenare skal hafwa ena wthscriffth aff tässom stadgommen, oc them ena reso lätha läsa wppenbarlika före synom wndy skikkkadom hwarya wikw *PM* 41. *ib* 38.

undirskrivin (*pl. nom. m.* **vnderschrefne** *BtFH* 1: 32 (1478, *nyare afskr.*)**),** *p. adj. nedanskrifven, nedannämd.* thenne vnderschrefne *BtFH* 1: 32 (1478, *nyare afskr.*).

undirsla, *v.* [*Mnt.* underslân] **1)** *aflägsna, undanskaffa.* wnderslogos breffwen *BSH* 5: 359 (1509, *nyare afskr.*). **2)** *undertrycka, nedtrycka, tillbakasätta?* mijn thro thienist . . . skall vara obesmitthet i richesins thienisth nath och dagh om iach thet nywtha maa, och ey sa vnderslas som mich sigis oplagt wara *HSH* 20: 31 (1506). **3)** *hämma, stäcka.* mig hopes till gud . . . at thenne konungx magt oc onde begär skall met gudz hielp bliffue vnderslagen *FM* 324 (1507). **4)** *underkasta, underlägga, lägga (ngn el. ngt) under (ngn el. under ngns välde). med ack. och dat.* — *pass.* hwru israels söner wordho wndher slaghne sinom fiendhom *MB* 2: 74. — *slå under (sig), tillegna (sig). med ack. och dat.* the orene andha stodho mothe henne ilhärskelika wiliandis wäria oc wndhersla sik the siälena *Lg* 3: 413.

undirsoknare (undi-), *m. L.*

undirstadher, *m. underlydande stad.* tio städher oc theras vndir städher oc torph *MB* 2: 43.

undirstand, *n.* **1)** *förstånd, förmåga att förstå el. begripa.* jak vplät thit vndirstand (*intellectum*) *Bir* 3: 106. haffwa högth wnderstandh *PM* 2. thz är ower människionna wndherstandh *Lg* 3: 596. *LfK* 140. **2)** *mening, betydelse.* hör än eth annat sin ellir vndirstand aff thy andro gudz budhordhe *ST* 127. **3)** *förstånd, förbindelse.* han . . . haffde hemeligh wnderstandh mz fiendommen *PM* 3.

undirstanda (-sta. undistanda. undestanda. vndirstonda *Bir* 2: 30, 212. *pres.* **-stander. -star. -staar.** *pl.* **-standom. vndirstam** *KL* 226. **vnderstom** *BtRK* 90 (1435), 94 (1435). *refl. pres.* **-stas** *Bir* 3: 402; *ST* 223. **-staz** *MP* 1: 205. **-stadz** *ib* 349. **-stars** *Bo* 32, 59, 142; *Bir* 3: 383, 5: 10. **-stanz** *ib* 4: (*Dikt*) 243. **-standz** *MP* 1: 100; *ST* 219. *imperat.* **-stat.** *impf.* **-stoþ. ondirstodh** *Bir* 2: 143. *part. pret.* **-standin),** *v.* [*Isl.* undirstanda. *Mnt.* understân. *Ags.* understandan] *L.* **1)** *urskilja, förstå att skilja.* hwilka lund folkit vnderstodh höghtidha bläst aff antiggia hinom twem *MB* 1: 389. alt war enskyns bläster . . . oc tho vnderstodho the et aff andro *ib.* — *urskilja, förstå, bedöma.* vnderstanda gradus *PM* XXXIV. *ib* XXXV. **2)** *förstå, fatta meningen el. betydelsen af.* han . . . vndirstar alla tungor ok talar *Bu* 204. väl hörþe iak ok vndistoþ iþur orþ ok raþ *ib* 174. the . . . wita ey, at han vnderstander thera maal *MB* 1: 242. petrus vnderstodh thz aff sik siälfwm *Bil* 106. vndirstar thu hwat thu läs *KL* 146. huru maa jak thz vndirsta vtan nokor teer mik hwat thet hauir thydhä *ib.* koklara läsa orma galra til ormanna. oc vndirsta ey ordhin som the läsa *ib* 226. wi vndirstam ey skriftinna makt *ib*; *jfr* **4.** skudha . . . piltin ihesum som ey än talar. vtan staar oc teer sik stadhughan swa som fulgöran man. ther alt vndirstandir *Bo* 2. — *förstå (ngn), fatta meningen el. betydelsen af hvad (ngn) säger.* engin thera thänker thz iosep vnderstaar them *MB* 1: 242. — *förstå, kunna tyda (en bok).* formagho ey alle män hawa scriffwadha böker eller vnderstanda *MB* 1: 131. **3)** *förstå, begripa, (med förståndet) fatta.* i siälenne ok hänna þrem (kraptom) nimne ok minnas ok undarstanda *Bu* 185. j sculin höra mz idhrom örom ok ey vndirstanda (*intelligetis*) *KL* 176. at the skuldo ey . . . vndirstanda mz hiärtano *ib.* äru somlike the som vndirstonda högh thing (*sublimia intelligunt*) aff scriptine än the haua ängin skäl *Bir* 2: 212. vm mannin forma ey for sin krankdom skuld at begripa älla vndirsta mina dygdh ok makt *ib* 1: 45. fulkommin j samuitino at vndirstanda huat ther taladhis älla giordhis *ib* 3: 263; *jfr* **2.** at mz tronne the thing aname, hwilkin engin kan mz sinnom begripa ällir wndirsta *Su* 271. the taladho dyr thing oc thung at vndirsta *KL* 201. **4)** *förstå, begripa, inse.* hwilkin man som födhis blinder, han faar aldre at wita eller vnderstanda hwath hwit är eller swart *MB* 1: 42; *jfr* **1.** han vndirstar ok kan bedhas hwat han widhirthorff *KL* 115. vndirstar ey hwat han widhirthorff *ib.* hwat kärleken siälffwer är, kwnne han engaledhis

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wnhersta *(för* wndhersta*)* äller begripa *Su* 11. — *förstå, hafva insigt i, känna.* jdhir är gifuit at vndirsta *(nosse)* thz lönlikit är j thesso helgho script *MP* 1: 84. — *förstå, hafva reda på, känna till.* thässe män vnderstanda hwarce gudz ordh eller hwarskyns hedher wi görom korsom eller belätom *MB* 1: 331. thenne yrthenne dygd wn[der]står wel gladen *LB* 3: 67. — *förstå, inse, finna.* brullöps kostnadhin skipadhis alt äpte hänna forsyn. hulkit som vi maghom finna i threm thingom ... at thy thridhio vndirstars thz *(colligitur)* af thy. at hon bödh them som thiänto at the skullo gaa til sonin. oc göra thz som han them budhi *Bo* 59. nu må huar man ther skäl hauer, thz wita ok vnderstanda, at han *(den för ett år valde regenten)* hvazka förmå göra älla döma vtan thz the wilia, ther mästa makt haua i stadhom älla landom thöm *KS* 9 (22, 10). *MB* 1: 43. vnderstodh ysaac at iacob är wärdhoghare fore gudhi *ib* 216. wndherstodh iak at ... herran ihesus cristus wärdogadhes jngaa i bärghwlona *Lg* 3: 475. for thän sculd at iak wäl se ok höre ok wisseleca vnderstaar at änkte hielpa jordhriches thing ... sielinne til ewinnerleca glädhi *SD NS* 2: 53 (1408). *ib* 44 (1408). jak wndherstodh at engen skäl kan mannen finna til nakra handa gudz gerninga som skee wndher solinne *Su* 271. af thinom budhordhom vndirstodh iak. at thu mz tronne rensar hiärtan thera *Bo* 144. ther aff vndirstodh dauid konung at han skulle ey länge liffwa *Lg* 94. at thw werdoghas giffwa mik wisdomsens anda. om hwilkin iak maghe lära oc wndirsta, huruledis iak matte honom wärdelica ... thiäna *ib* 817. biscopin vndirstodh hona wara guz mönstir *KL* 115. j vndirstanden *(cognoscitis)* thz aff gudhi wara som iak nw kwnne tala *MB* 2: 159. nw spör jak thik hwi thin siäl hawir vndirstandilse godhra thinga oc ondra hwi hon älskir meer värlzlik thing än himerike ok lifwir ey sua som thu vndirstaar *Bir* 2: 322. swa som thw maat vndirstonda mz äptedöme *ib* 30. **5)** *finna, befinna.* är them warkunnande, som wndirstas *(intelliguntur)* sannelika wara wanmaktogha at göra siin ämbite nar the fasta *Bir* 4: 15. *VKR* 17. **6)** *förstå, märka.* johannes vndistoþ hans hiarta *Bu* 157. heþnugane nalkaþos fast yspanie kunuge þa vndistoþ þät portugalie kunugar. ok kom mz sinom här tel yspanie kunugs *ib* 177. tha sanctus patricius fik thz vndirsta at han hafdhe stungit konungin ginom fotin *Pa* 5. brudhgommin varande klokare oc visare än ouinin ondirstodh thetta *(näml. att ovännen sökte hindra hans och brudens sammanträffande)* *Bir* 2: 143. **7)** *inhämta kunskap om, lära känna, känna.* oos tilbör vndirstanda *(cognoscamus)* sancti anastasij loflika thulomodh *KL* 220. swa dana sinna brödhra affgangh wndirstand[an]dis *(cognoscentes)* *Bir* 4: 41. tha gudz ängla vnderstodho sik oc sina faghra natwra *MB* 1: 47. wi ärum skapadhe ... til wndherstandilsa gudhz sons wm hwilkin wi wndherstandom gudh fadher *Ber* 200. oppa thz at wi maghom gudh fwllelika wndhersta, oc wndherstandande hetelika älzska *LfK* 78. sees han *(Gud)* oc wndherstaas i allom sinom creaturum *ib* 79. — (?) iak (ɔ: johannes ewangelista) är thän som fulcomlica vndirstodh guldskriptena. ok ökte hona vndirstandande *(qui scripturam auream plenius agnovi, et agnoscendo augmentavi)* *Bir* 4: 313. *ib* 3: 354. — *lära känna, erfara.* nw wiliom wi spöria aff badhe godhom änglom oc illom, hurw the vnderstanda hwar annars wilia *MB* 1: 54; *jfr* **6.** — *erfara, få veta.* faþeren ... vndistoþ af þiänisto möiom. huat cristina hafþe giort guþum *Bu* 504. *SD NS* 2: 48 (1408). then tidh höfdhingin vndirstodh thz *KL* 169. än the vnderstodho at nakor andelik thing waro til *MB* 1: 37. haffwer jak wnderstandit ath brodher ärlandh är präster *PM* LXV. haffwom wi vndirstandit *(audivimus)* jwdhana ey owirens dragha mz waarom fadher *MB* 2: 314. — *veta.* vndistat *(disce)* ✱sal. at þin eldar gör mik suala *Bu* 416. *Bir* 4: 313. *MB* 2: 301. ridho ok villo vnderstanda huat rytzane willo hawa til handa *RK* 1: 1712. nar ... ioathan ... fik thz vndirsta *MB* 2: 97. — lata undirstanda, *låta förstå.* lät han vndirsta i sinom athäwom. at han offradhe mz modhorinne *Bo* 9. — giva undirstanda, *låta förstå, gifva tillkänna, meddela.* s. ansgario gaffs vnderstaas, at ... for thetta tholamodhet ... lönte gudh hanom ... swa väl ighen, at han sätthis ... ibland martyres chora *Ansg* 183. **8)** *känna, igenkänna.* thry thingh af hulkom thu mat vndir sta godhan anda *Bir* 1: 11. *ib* 12. **9)** *känna, förnimma, uppfatta.* swa som han *(Gud)* vnderstodh sik faghran oc faghnadha sälan, swa wille han oc at flere ware säle, swa at the vnderstodho hans fäghrind oc sälikhet oc fore thy skapadhe han mannin oc ängelen at vnderstanda gudh *MB* 1: 37; *jfr* **7.** at känna och wndherstanda fadher och son mz then hälgha anda är äwärdhelikit lifh *Ber* 202; *jfr* **7.** gudz ängla the vnderstodho iämskyt huart creatwr i sit skipilse som gudh skapadhe thz *MB* 1: 36. the matto vnderstanda et äpter annath, oc ey alt sänder *ib.* är thz liikt sanno om änglana at the vndestanda hwar annars hugh *ib* 54. ängin vnderstaar mantzens hiärta vtan gudh siälfwer *ib*; *jfr* **6, 7.** thrim lundom vndestandom wi oc seem nakar thing *ib* 55. först som han *(ängeln)* wänder sin hugh ower ens thingx liknilse tha vnderstar han thz som genom speghel *ib.* hwru vnderstander ängelin gudh siälwan mz sinna natwra krapt *ib.* hon *(själen)* vnderstaar enkte för än hon seer eller hörir *ib.* vnderstander hon *(själen)* vtan nakath likamins andbudh ... oc tho ey annor thing än hon kände mz nakro aff fäm sinnom *ib* 42. — *abs.* nw wiliom wi tha först wita hwru the *(änglarne)* vnderstanda oc sidhan hurw the tala *MB* 1: 55. **10)** *förstå, fatta, uppfatta (på ett visst sätt el. i en viss betydelse el. mening).* tha scripten sigher, at gudh skilde liwsit oc mörkith tha vnderstander han *(Augustinus)* thz thässa lund *MB* 1: 47. skal thz swa vnderstandas *ib* 95. som kötlica vndirstodho laghin *Bo* 87. han kwnne ey än alt thzta wndhersta andelika *Su* 11. wij ... öfwerwagom the daghtingan som begrijpin war i halmstada, och vnderstom hano *(för hana el. hona)*, och halda williom i the matto som äpterskrefwen star *BtRK* 90 (1435). ware thet swa ... att konungen wilde ... for:da dagtingen annorledis vndersta *ib* 91. *ib* 94 (1435). kärlekin ... wndirstars *(är att fatta)* swa, at han foresätir almännelikin thing sinom eghnom *Bir* 5: 10. ey är thz ... saa anamandhe ällar wndherstandande, at thän discipulus ware tolken, ällar thän endhe, mz hwilkom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gudelikin snille wille wärdoghas tala i sinne eghne persona *Su* 3. — *förstå, fatta, förklara.* wil sanctus augustinus swa vnderstanda the siäx dagha som moyses scriwar. at gudz ängla the vnderstodho iämskyt hwart creatwr i sit skipilse som gudh skapadho *MB* 1: 36; *jfr* **9.** wnderstandom wi thz liws mz sancto augustino ängla natwra *(som änglarnes natur)* *ib* 52. vnderstandom wi thenna första dagh aff *(vi förstå denna första dag om)* solinna liwse *ib.* dauid hulkom mang thing sagdhos vndir salomons nampne ok varo tho vndirstandin ok fulkompnadh *(completa sunt, sicut et intellecta)* j gudz syni *Bir* 3: 419; *jfr* **12.** **11)** *uppfatta, tänka sig, betrakta.* nu mågom wi mannen threfaldelika understånda *KS* 3 (5, 3). *ib* 13 (30, 14). **12)** *förstå, tänka, tänka sig.* thu skalt vakta aat. af hwat fatikdom thu skalt thätta vndirstanda *Bo* 126. — *tänka sig, förstå, fatta.* är swa at vnderstanda at gudh skapadhe först himel oc iordh at ämpnom *MB* 1: 36. — *förstå, mena.* sanctus augustinus vnderstander . . . mz himblomen ängla natwra ämpne . . . oc mz liws vnderstander han thera natwra fulkompnilse *MB* 1: 47. *ib* 37, 38. mädher them misgangna wingardomen . . . wndir star jak the reglor oc renliffnadha som nw ey hallas *Bir* 4: 41. *ib* 47, 343. jak hawir en vin. vm hulkin ther iak vndirstar ok menar flere *ib* 1: 125. vm the twa fiska . . . vndirstandz syndana forlatilse oc nadhanna ingiutilse *MP* 1: 100. vm tappadha päningin märkis oc vndirstaz mankönit *ib* 205. vm thässa twa systrena . . . vndirstars twäggia handa liuärne *Bo* 142. om tholkit trä . . . magho vndirstandas ordhfulle oc talurifwe *ib* 158. vm hästin menas ok vndirstandas döpilsen andelica *Bir* 3: 383. döpilsit hulkit som vndirstars vm hästin *ib. ib* 4: *(Dikt)* 243. *MP* 1: 349. *ST* 219, 223. j fingir gulleno vndir stas siälin ok kroppin mz klädheno *(in annulo . . . intelligitur anima, in panno vero corpus)* *Bir* 1: 402. j dagh . . . giordhe han första miraculum i brullöpeno. i hulko ma väl vndirstandas ihesu christi ok siälanna andelikin samanföghilse *(quod etiam ad ecclesiam et spirituales nuptias potest adaptari)* *Bo* 1. — (?) var them som han hafdhe vmgangit mz ey stort vm han. hulkit som oc väl vndirstars i sancti pauals ordhom ther han sighir. at var herra ihesus ödhmiukadhe sik siäluan takande vppa sik thrälsins ham *Bo* 32. **13)** *mena, hålla före.* swa vnderstander sanctus augustinus *MB* 1: 47. — *mena, tänka.* sigh os hwat thu vndirstaar aff christo *KL* 176. **14)** *tänka, hysa tankar.* wndherstat *(sentias)* enkte wrankt äller omilt af gudhi *Ber* 2. — *abs.* hafdho . . . ey hedhne mästara . . . swa flatlica ville farit vtan the hafdhe vndirstandit *(sensissent)* mot mik *Bir* 2: 318. **15)** *tänka, tänka sig, föreställa sig, antaga.* af varom herra ihesu oc hans discipulis. oc androm them ther varo six at the varo budhne til brullöpit. oc skal vndirstas at the varo thijt budhne *(för* af . . . discipulis six at the varo budhne til brullöpit. oc af androm them ther varo skal vndirstaas at the varo oc thijt budhne?) *Bo* 59. **16)** *anse, räkna.* pelagrima wnderstandas the alle wara som ey haffwa gotz föra pa skipeno *PM* XII. — **undirstanda sik,** *förstå sig (på), förstå. med prep.* um. hwilka sik wndherstodho om dywrannas natwrliken skepilse *Lg* 3: 156. — *med prep.* uti. ther kunde hon ey tha sik vnderstanda wt i *SD NS* 1: 36 (1401).

undirstandeliker (*n.* **-likit**), *adj.* **1)** *förståndig.* tilbör, at thenna twa systrana warin wiisa, sniälla, wndirstandelika *Bir* 5: 95. sniält hiärta oc vndirstandelikit *MP* 2: 248. **2)** *förstående, till utveckladt förstånd kommen, mogen.* aff thins vndirstandelica *(intelligibilis)* allirs ophofwe oc til thina ändelykt *Bir* 3: 432. **3)** *förstående, förnimmande. med gen.* j guddomenom är äuerdelikit oc vndirstandelikit aldra thinga näruarande framfaranda *(för* framfarna?) ok komaskolanda *(in Deitate . . . est, quod sempiternum est et intellectivum omnium præsentium, præteritorum et futurorum)* *Bir* 3: 449. **4)** *klart uppfattande, klar, redig.* vndarstanlikit *(för* vndarstandelikit) samuit owir hiärnans natur *Bir* 1: 100. *ib* 206. thänne människian lifdhe ey sua langan tima at hon fik fulkomplica vndirstandelikit *(intelligibilem)* samuit *ib* 2: 96. **5)** *begriplig, tydlig.* hwar som nokot är . . . ey wel vndirstandelikit *ST* 6. j begriplike oc wndirstandelike *(comprehensibili et intelligibili)* wttydhning *Bir* 4: 91. **6)** *till förståndet sig hänförande?* hon hörde mangh thing j andelike syn oc wndirstandelike *(intellectuali)* henne andelika kwngöras *Bir* 4: 4. tha hon war j gudhelike bön wpkipt oc gripin j andelike oc wndirstandelike syn *ib* 3.

undirstandilsa, *f. förstånd; insigt, kunskap.* han bröt budhordhit ätandis af gooz oc ondz vnderstandilsonna trä *Gr (Cod. D)* 366.

undirstandilse (**-stondilse** *Bir* 2: 235. **-standelse** *MB* 1: 47), *n., vanl. pl., och f.* (*m. Su* 271) [*Fdan.* understandelse] **1)** *urskilning, förmåga att skilja.* hwi thin siäl hawir vndirstandilse godhra thinga oc ondra *(discretionem et intellectum bonorum et malorum)* *Bir* 2: 322; *jfr* **2.** **2)** *förstående, förstånd; förmåga att förstå el. fatta.* toko thässa twa systrena martha ok maria vidhir honom. thz är gärningin ok vndirstandilsin *(intellectus)* *Bo* 143. *ib* 144. the thw vndirlica thingin som ga owir al vndirstandilse *ib (Cod. B)* 349. giff mik wndherstandilsenna aanda, mz hwilkom iak maghe oplysas til at wita allan hans wilia *Lg* 817. kärlekir til gudhi, hulkin som redhe . . . sinnin til vndirstondilse *Bir* 2: 235. *ib* 3: 419. vil iac þik sighia huru þik äru andelik vnderstandilse gifin sea oc hora *Bir* 4: *(Avt)* 182. jak vil kungöra thik at thik är gifwin andelica syna vndir standilse *(intelligentia spiritualium visionum)* *ib* 3: 474. han gaff mik andelica vndirstandilse aldra skapadha thinga *ib* 2: 168. som hawa scriptinna vndirstandilse *(intelligentiam scripturæ)* *ib* 1: 256; *jfr* **3.** thik skal gifwas gudhelika thinga vndirstandilse *VKR* x; *jfr* **3.** — *särsk. förstånd ss själsförmögenhet el. öfver hufvud ss förmåga hos ett andligt väsende.* af siälinne oc henna kraptom oc nadhom, som är vndirstandilse, aminnilse, vili, tro, hop, kärlekir, näme, konste, snille, rent mal oc sniält oc annor tolik ting *MP* 1: 240. *MB* 1: 79. *Lg* 975. *Bir* 2: 304, 321. skal siälin haua thry thing som är aminne oc samuit oc vndirstandilse *ib* 212. somlike haua skällikit samuit oc ängin vndirstandilse än somlike haua vndirstandilse oc ey minne *ib.* skälik siäl, hwilkin som wm aminne wndherstandilse och

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wilia star och är i the hälgho thräfalloghet *Ber* 201. *ib* 200. vi skulum älska gudh af allo hiärta ok af alle wnderstandilse ok af allo minne at wi all war wnderstandilse alla wara thanka alt wart lifhwerne styre ju til gudh *ib* 14. konungane lustas mykyt i honom. swa väl i siälinna vndirstandilsom som är andelica synin . . . som oc i licamlike syninne *Bo* 2. han . . . vplät thöm sinnin oc vndirstandilsen at the gato begripit hans vndirstandilse *(för* vpstandilse*) ib* 234. o huru rasklika iomfrunna sin oc vndirstandilse *(sensus et intellectus)* grep gudhz kärlek *Bir* 4: *(Dikt)* 248. gifwande hänne . . . vndirstandilse ok skäl *(intelligentiam et rationem) ib* 1: 300. görom mannen äpter os siälwom mz skiäl oc vnderstandilse *MB* 1: 157. *ib* 32, 47. *KS* 13 (30, 14), 18 (45, 19). at skodha mit wald mz vndirstandilsomen *(intellectu) Bir* 1: 45. seen . . . mz tronne ok vndirstandilsomen at min ordh äru san *ib* 44. hulka vndirstandilsa *(intelligentiæ)* öghon iak vplätir *ib* 167. vplata thit vndirstandilse *ib* 3: 59. manzsins vndirstandilse är myrkt *ib* 2: 314. uar vndirstandilse gita ey gripit andelik thing vtan mz liknilsom *ib* 263. fawisk är manzsins wndirstandilse, sökiande omöghelik thing oc ranzsakande thz som obegriplikit är *Su* 271. är thin wndherstandilse swa som blindher *ib.* swa som hästir oc mule. hwilkom ey är vndirstandilse *(intellectus) KL* 186. iämskyt som gudh nakath creatwr skapadhe, tha gaff han thäs speghel oc liknilse i ängla hugh oc vnderstandilse, swa at the matto vnderstanda et äpter annath *MB* 1: 36. thera vnderstandilsa liws *ib.* thässe fäm. se oc höra. lokta oc smaka ok hanna äru i howdzsins vndirstandilse *Bir* 4: 130. **3)** *kännedom, insigt, kunskap.* wi ärum skapadhe äpte gudhz beläte, thz är til wndherstandilsa *(ad intellectum et notitiam)* gudhz sons wm hwilkin wi vndherstandom gudh fadher *Ber* 200. vil thu haua vndirstandilse *(intelligentiam)* oc hughnadh af thy som sakt är *Bo* 228. — *insigt, kunskap, begrepp.* hwilkom manne som brister et aff likamins sinnom . . . honum brister en konst oc vnderstandilse *MB* 1: 42. **4)** *uppfattning.* aff thässo ordhe foro some män wille, oc wordho kättara mz fals vnderstandilse *MB* 1: 331. — *uppfattning af (ngts) mening el. betydelse.* vtan thässon vndirstandilsin vare thin lowan fanyt oc ij ensampnom ordhomen *Bo* 127. **5)** *mening, innebörd, betydelse.* min ordh skulu ey vppinbaras j ogriplikom vndir standilsom *(sensu)* vtan j them vndirstandilsom som man ma wäl begripa ok forstaa *Bir* 1: 56. ordhanna vndirstandilse ok siin *ib* 2: 322. mina ordha andelik vndirstandilse *ib.* — *betydelse, hemlig betydelse.* syw stiärnanna hälga vndirstandilse *MB* 2: 334.

undirstandning, *f.* [*Jfr Isl.* undirstaðning] **1)** *insigt, kunskap.* j the hälgho skript vnderstandning *Ber* 260. **2)** *uppfattning, mening.* the synderslita oc fordarffwa rätta wndirstandning oc gudz mening *(verum intellectum) Bir* 4: 71.

undirstandse (wnderstanse. wndherstanse)? *n. pl. förstånd.* siälin är gudhz liknilse i hwilke som ärw thässin thry, som är minnit wndherstansen *(för* -standilsen?*)* och wilin . . . wnderstansomen *(för* -standilsomen?*)* gifwin wi alt thz wi finnom thänkkiande . . . wm minnit ärum wi like gudhi fadher, wm wndherstansen *(för* -standilsen?*)* gudhz syni *Ber* 202.

undirstinga, *v.* [*Jfr Mnt.* understeken] *undangömma.* worde forscriffne breff . . . strax afftagin och wndherstvngin *BSH* 5: 181 (1507).

undirstokker, *m.* [*Isl.* undirstokkr] *stock som bildar underlag (för en bro).* ath wndherstokkana skulle sågasz wtåff *RK* 3: *(sista forts.)* 4788.

undirstundom (-um. vnder stundom *Al* 4779. **vnder stwndom** *LB* 7: 160. **ondherstundom** *ib* 5: 293**),** *adv.* [*Fdan.* understundom. *Jfr Mnt.* understunden] *understundom, stundom.* thw skalt äkke vndra. vm vndirstundom nakre skändas af varom gärningom *Bo* 115. vndirstundum syntis han wara vngir oc stundom gamal *ST* 129. wnderstundom stoodh thz i godhan dagh och wnderstundom wthan all lagh wnderstundom waare the wenner froma *RK* 3: 2039. 2040, 2041. thz händer vnder stundom wäl at nakar wara slaas ij häl *Al* 4779. *RK* 3: 1234. *LB* 5: 293 *(på åtta st.)*, 7: 160.

undirstytta, *v.* [*D.* understøtte. *Jfr Mnt.* understutten *samt Sv. dial.* stytta, stötta] — **undirstytta sik,** *skaffa sig stöd under el. nedanför (ngt), stödja sig vid (ngt).* danska hafde sich sidan huarien vnder stytta *RK* 2: 2226.

undirsätia, *v. tillegna, öfverlåta.* at han a mina weghna hemollar ok vndersätir thetta for:da godz . . . thessum for:da ärckebiscop henrike . . . til äuerdhelika ägho *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 370 (1404), 536 (1406). — **undirsätia sik,** *ställa sig under; hålla sig till (ngn).* huar en fromber stridzman, som weth sik haffua en troen herra sik at wndhersätia i sinne nödh *Su* 34.

undirtaka (undi-), *v. L.*

undirtrodha, *v. förtrampa, förtrycka.* wordho the ganzska vndirtrodhne oc twingade j xviij aar *MB* 2: 103. hwru the vndhertrodhne wordho aff synom fiendhom *ib.*

undirtända (undi-), *v. tända (eld) under (ngt).* een hedhninge stal kaal . . . oc lagdhe ij kätil. oc vnditände starkan eld *KL* 192. varþ laurencius . . . up iui ristena þandar. ok eldar vndi tändar han ouan a mäþ iarn grepom þrängdar *(prunis suppositis eum cum furcis ferreis compresserunt) Bu* 416.

undirthrugha, *v.* — **undirthrugha sik,** *underlägga sig, tillskansa sig.* bo jonsson hafde tideko päterssons godz mädh orät ok ofuer wäld sik vnder thrughat *BSH* 2: 102 (1399).

undirthrykkia, *v.* [*D.* undertrykke. *Jfr Mnt.* underdrucken] **1)** *trycka (ngt) under (ngt), sätta (sigill) under (ngt).* tiil ythermera wisso ok forwarningh medh wars älskeligs herres konungx magnus insigle wii ok wort wndertrykkiom for thette breff *(sigillum nostrum presentibus duximus apponendum) SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1452*).* **2)** *underkasta, hålla (ngn) i förtryck el. tvång under (ngn el. ngt). med ack. och dat.* j xx aar haffde han sik vndirtrykt israels söner, oc starkligha them twingat *MB* 2: 78. ther waro israels söner vndir trykte storom träldom j siw aar *ib* 84. **3)** *tvinga, hålla i tvång, kufva.* the . . . vnderthrykto likaman *Su* 381. **4)** *undertrycka, dämpa, qväfva.* j dy ath menniskeu menar haffwa vndher trykth höghfärdh *Gers Frest* 1.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

undirthvinga, *v.* [*D.* undertvinge. *Jfr Mnt.* underdwingen] *underkufva.* the danske . . . mente swerige vndertwinga *RK* 2: 7746.

undirviþa, *f. L. lägre (icke fullmogen) skog. Se Kock, Sv. landsmålen XV.* 8 *s.* 24 *f.*

undirviþer (undi-), *m. L. lägre (icke fullmoget) träd.* quod . . . dominus petrus, abbas, et conuentus nouevallis . . . ad siluas eorum in linundarydh liberum accessum cum pecoribus meis, et wlgariter dicta løff, ok luuk, et vndi vidhu . . . mihi . . . contulerant *SD* 5: 430 (1345); *kan föras till* **undirviþa.**

undirvinna, *v.* [*Mnt.* underwinden] **1)** *bemäktiga sig.* war herra . . . vnderwan the samo bradh ther owinin hafdhe för iäghath i them faghra paradiis skoghe *MB* 1: 262. — *eröfra, underkufva.* sände moyses speiara til iazer oc vndirwan thz *MB* 1: 412. til then dagh, ther alt landit är vnderwunnith *ib* 423. **2)** *underkasta, underlägga. med ack. och dat.* the striddo mot alle världinne ok vndir vonno varom herra mästa delin af hänne *Bo* 255. karolus . . . wndher wan sik al rikin til iorsala haff *Bil* 746. wi formaghom wäl at vnderwinna os alt thz landith *MB* 1: 401. *Bil* 625. *MB* 1: 402, 412, 2: 271. — *lägga (ngt) under (ngn), slå (ngt) under (ngn). med ack. och dat.* sighiandes at han haffde hona *(tomten)* sik o skällica vndirwunnet *SJ* 180 (1449). — **undirvinna sik, 1)** *påtaga sig, åtaga sig.* vnderwan sik stora byrdhe *Al* 2809. hans sich thz ärende vnderwaan *RK* 2: 2337. thz man skal ey här finna thän sik thör thz vnderwinna väria mit maal *Iv* 3700. *ib* 624, 1133, 1297, 5418. *HSH* 16: 6 (1369). wi hafuom . . . bidhit . . . jeppa dyekn. at han sik wil vnderwinna wara waar laghman *BSH* 1: 185 (1386). — (?) hustru karin haffde gijffuit sin wäriämaal . . . jowan j sibbenära by oc larans j honsharffwamor fasta oc vplatha for:da scipper olaff forscriffna gottz, hwilkit for:de jon oc larans sigh eegh wildä vnderwijnnä *(fullgöra?) DD* 2: 14 (1459). **2)** *öfvertaga, öfvertaga förvaltningen af.* at han . . . sik vndheruinne oc aname hingest oc harnesch, kisto oc skriin oc hwat ther i är, kätla oc grythor oc alt thet iak hafuer oc agher i vplandom, oc bethale ther aff min gäldh oc testament *SD NS* 1: 514 (1405). at han . . . abo oc boos ämbete sik vndirwan *BSH* 1: 198 (1387). **3)** *underkasta sig, finna sig i.* hon wilde segh wndher winna alle the twangh all werldhen kunne fynna *MD* 121.

undirvisa (-wiisa), *v.* [*D.* undervise. *Mnt.* underwisen] **1)** *visa, påvisa.* tha mannen haffde them vndirwist *(ostendisset)* jngangen *MB* 2: 71. *Lg* 673. **2)** *framlägga, meddela.* at han skulde wndirwisa ogönstogha folkeno thäs fordarffuadha mönstirsins bescriffuilse *Bir* 4: 109. *ib* 103. — *meddela, gifva till känna, omtala.* thzta wart wndherwist prestenom *Lg* 3: 303. mig är vnderuist, atj haffue giort förbudh oppa then malm jag fik effter johan besze *FM* 239 (1505). alla wara äghodela höra idher til oc alt thz idhart är. är oc wart som wi haffwom idhrom sändebudhom myndeliga vnderwist *MB* 2: 263. — *omtala, berätta.* hwar ärw nw the vndirsamliga gudz gärninga, hwilka vara förfädher haffwa oss vndherwist *MB* 2: 85. mildredus . . . wndherwiiste them . . . hwre gud han hade mitt hierta optentt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. — *gifva till känna, anmäla (för).* wthan han wnderwisar gardz mästarenom sin sanna förfal *PM* 26. *ib* 35. — *underrätta om, gifva upplysning om.* jngen findz then som tik kan bäther oc ythermeer lära äller wndherwisa thz thu astwndar wita aff minom son *Lg* 808. han wnderuisthe honum thz *ib* 3: 62. — *underrätta, låta veta.* wjl nokor byggia skep j kompanskap tha skal thän skepareu wnderwisa hwaryom kompanenom hwrw storth, breth, langth, oc dywpth han aktar thz skepith göra *PM* XI. — *gifva (ngn) underrättelse el. upplysning.* iak bedhis . . . aff tik snillenna anda. aff hwilkom iak maghe lära sniälleliga wndherwisa allom them, som naghot wilia leeta ällir wita aff honom *Lg* 817. — *underrätta, upplysa, undervisa.* han skulle meg wndherwiisa oc lära hwre iag skulle mz tron gud priisa oc ära *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 271. wardh han fullelika lärdher oc wndheruisther aff the wndherlik tingh han förra seeth haffde *Su* 20. **3)** *handleda.* een aff them fyra som korsit bära scal wara swa som allas brödhranna vtan til forman aff huilkom the sculu alle styras oc vndirwisas *VKR* 29. **4)** *tillrättavisa?* thz fortröt the andra om sidha oc willo thz ey lenger lidha ty vnderuiste [the] konungen j flere saka *RK* 2: 7174. **5)** *visa, bevisa?* loffwandes oc ärandhes . . . herran ihesum cristum, huilken mik tolelika lidhit haffuer til synda bättring, oc ther mz mik wndher wist swadana mildhet oc lioffhet *Lg* 3: 475.

undirvisan, *f. meddelande, uppgift.* wi . . . widherkennoms oss . . . samtykth haffwa onöddha och obetwingade wthan al falsth *(för* fals*)* wndherwisan *(non compulsos, non coactos, nec aliqualiter circumuentos) SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

undirvisilse, *f. framställning, meddelande.* hwelka theras tilscriffning vnderwisilse ok bön wij haffuum thäkkelegha hört *FH* 2: 130 (1441).

undirvisning (-wiisning. -uisnig *Lg* **3:** 314. **-uisnigh),** *f.* [*Jfr Mnt.* underwisinge] *underrättelse, upplysning.* han fik spordagha oc wndheruisnigh, hwat klädhebonat jomfrun haffde *Lg* 3: 387. alt annat som här är nu tilsat thet är alt til meere wisso oc vndirwiisning fulkomlicheet oc stadhfeste the reghlonne som förr scrifuath war *VKR* 46. *Lg* 3: 314. — *redogörelse.* hwat som scriffwat vardher lathe thz komma för mik mz vndirwisningh *MB* 2: 47. gardz mästaren skal ena reso j hwaryo wikwnne . . . göra thesaurario räkenskap oc wndherwisningh wm all tingh som han anamar äller wpbär aff fogothom *PM* 37.

undra (-ar, -aþe, -at), *v.* [*Isl.* undra] **1)** *väcka undran hos, sätta i förundran, förundra; i opersonl. konstruktion: undra (på), förundra sig (öfver), förvånas (öfver). med dat. (el. i dess ställe ack.).* thz vndradhe allom oc saghdho thz wara eeth vndir aff gudhy *ST* 419. lath thik thz ekke vndra *ib* 119. lät thik ekke thz vndra at thu skalt okir atirgifwa *ib* 493. them vndrar them i mällan *MB* 1: 242. vndra mik storlica oppa somlica darskap *Bo* 146. mik vndrar j wilin ey vndan skiliä om iach warder fangen a mot min viliä *Iv* 1915. oss vndra at idher ord äre slike *RK* 2: 7584. — *åtföljdt af indir. frågesats; stundom närmande sig* **4.** mik matte . . . väl undra än *(mirabar si)* nokot wrþe guz offor af diäwls gifno bloþe *Bu* 520. allom wndradhe hwi swa starker

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wärker oc dödzsens twangh honom swa bradhelika owerkom *Lg* 3: 315. mik vndra hwi thu dirfwe bär at stridha mot gudh mz litle makt *Al* 4280. thz vndrar them thz ey for sta hwi alexander lot honum lösan swa *ib* 2855. *RK* 2: 3569. *Va* 46. *Di* 95. thz wndrar mik hwru thz är kommet i tith sinne *Lg* 3: 330. **2)** *förundra sig öfver, förvånas öfver.* skal þet ängen vndrā, at wi wiliom þäs ytermer see vm þe þiänist, som wi sculum af warom mannom hawā *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*); *kan föras till* 1. thet vndra david *KS* 2 (4, 2); *kan föras till* 1. vndra hon hans buþ *Bu* 19. gato ey fulkomlica vndrat, thz the hafdho ey förra set *Bil* 846. man vndrar thz mäst man seer siällast *GO* 846. thu skal ey thz vndra *Lg* 32. *Bir* 3: 447. han wart storlika wndrandhe swadana gudz tiänist aff swa wnghe människio *Lg* 3: 599. — *åtföljdt af indir. frågesats.* alt folk vndradhe hwi swa wnkt möbarn gat tholika pino tholt *Bil* 543: *jfr* **1, 4.** — *förundra sig, förvånas. med prep.* vndrado the mykyt a hans ordh *Bil* 846. alle the thzta sagho vndradho thär a *ib* 879. the vndradho stort hans skapilse a *Al* 7452. han vndradhe a thz rika palatz *ib* 8151; *jfr* **3.** hans mandom lot han ther skinā, swa at mangen man vndrade ther pa *Va* 46. modhorin vndradhe här vppa *Bo* 7. *ib* 72. *Su* 269. konungin wardh mykit vndrande af mannenom ok hans ordhom *Bir* 1: 397. *Su* 202. jak vndra vm vitran man: at thu släppir swa jordhrikis äro *Bil* 112. i thetta wndrar iak *Lg* 440. — *abs.* konungin tha han thz hördhe storlica vndrandis om langa stund gaf han them ängin swar *Gr* 261. **3)** *beundra.* biskopen ... vndra hänna släkt ok vänlek. hänna vitorleka orþ ok guþleka akt *Bu* 144. almoghen se ok skudha ok vndra thera åthäue *KS* 39 (101, 42). jak wndrar oc tror j thy gudz wndirlika makt oc gerninga *Su* 270. at annar hafhwi thz han j andrwm wndre *Ber* 6. *KL* 352. **4)** *undra, vara oviss, vilja veta.* þe vndraþo dighart huat þoliko sätte *Bu* 26. *Bil* 53, 212. nu ma thu vndra huru the formatto the storo stenana bryta *ST* 417. — *refl.* **undras,** **1)** *göras till el. blifva föremål för undran; väcka undran, väcka förundran el. förvåning.* vndris ... egh at kunungslik räfst härþer sik *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). fore sed thing wndras ey nar the hända *Ber* 154. **2)** *blifva föremål för beundran, väcka beundran.* at min snille skal vndras ok hedhras j swa vndirlika ok stora thinga skapan *Bir* 2: 316. — *Jfr* **for-, ful-undra.**

undran, *f.* [*Isl.* undran] **1)** *förundran, undran.* thu ... bort driffwer alla skadelika wndran *(admirationes noxias)* oc räddoga tanka *Su* 271. **2)** *beundran.* nar min hughir var vplyptir een dagh j gudz kärlex vndran *(admiratione)* *Bir* 3: 162.

ungara, ungkara, *se* **iunkhärra.**

ungbrodhir, *m.* [*Jfr Fdan.* ungbroder] *ungbroder, yngste medlemmen af ett handtverksskrå.* schall åldermannen seye vngbroderen till, att han stämpner heele ämbetedt thydt *SO* 220. *ib* 222.

ungdomber, *m.* [*D.* ungdom. *Jfr Mnt.* junkdôm] *ungdom.* the skullo fara hardhan vägh owir stora ödhmark. ther ... them var vansamt fore iomfrunna vngdom oc ioseps allirdom skuld *Bo* 12. gör alt thz got thu format badhe j vngdom oc aldirdom *MP* 1: 237. nim ... thz nw i thinne äälde. hwilkit thu nam ey i vngdomenom *KL* 277. *Bir* 3: 210. twe syne, hulka han hafdhe aflat i sinom vngdom *Gr* 319. *Ansg* 177. *Lg* 636. aff ... sancte staffans föslo oc wngdoms oppbörian *ib* 291. the thing som han hawir giort mz jdhir j vngdomsins aldir *(ætate juvenili)* *Bir* 3: 240. han först af sins vngdoms alre forsmadhe världinna käte *Gr* 319. — **ungdoms alder (-aller** *Bir* 4: 204**),** *m. ungdomstid, ungdom.* j thinom wngdoms aldhir *Bir* 4: 197. *ib* 204. — **ungdoms ar (-aar),** *n. pl. ungdomsår.* naar iak ower farit haffde min barslika aldher oc min wnghdoms aar *Lg* 3: 467.

unge, *m.* [*Isl.* ungi] *unge.* enna handa fughl är til. som kallas skata hon älska sina vnga thy at äggin som vngane wordho aff waro j hänna quidh *Bir* 1: 299. *ib* 300, 301. *Ber* 157. möta ... the berno som mist hafwer sina vngha *Bil* 861. at the skullen föra honom asnona oc hänna vnga *Bo* 164. *Jfr* **asna-, diävuls-, duvo-, korpa-, leons-, orm-, orma-, räf-, räfs-, stengeta-, svalu-unge.**

unger (*n.* **ungt. unkt.** *komp.* **yngre.** *superl.* **yngster. yngxstyr** *Bo* 171**),** *adj.* [*Isl.* ungr] *L.* **1)** *ung (till lefnadsåren).* gamblan skal man ära ok thän vnga lära *GO* 101. älska skulu vnge sin mästara grundelika *ib* 220. hwat vnghir nimbir thz han gamal haldhir *ib* 826. vngir ängil är gamal fändin *ib* 671. *Bil* 321. hui fly þu þin faþur. vämptar uvämptan. vngar aldroghan *Bu* 156. sa hon koma vänasta vnnga svena *ib* 11. en vngor klärkar *ib* 26. alt folk vndradhe hwi swa wnkt möbarn gat tholika pino tholt *Bil* 543. thwe ärlike vnge män *ib* 475. then vnge mannen wardh fatikir *ST* 234. vngemannin gig in j kyrkiona *ib.* forgiff thessom vnga mannenom sina synd *ib.* *ib* 235. takin en annan dande man then ... wnger er oc ärwodha ma *RK* 1: 1992. vng höns sodhin *LB* 1: 96 *(kan föras till* **unghöns***).* vng lamb *ib.* taki ... en hwelp ellir en vng kat *ib.* nötaköt thz vngt är *ib* 3: 11. thz i idhart vnga hwl tappin her *MD* 191. vng trä *MB* 1: 223. enkte barn lät han dräpa äldra än twäggia aara all the yngre waro lät han dräpa *Lg* 35. the äldre syster mälte swa thz the yngre skulde ey fa aff thera goz rät ey eet haar *Iv* 3612. idher yngxste brodher *MB* 1: 241. han var yngxstyr af allom *Bo* 171. — unger alder, *ungdom.* födde han mykit fatikt folk vidh sith fädherne a vngom aldre *Bil* 565. **2)** *ung, yngre, som lefvat el. är född senare (än en annan), som tillhör en senare generation. i omedelbar förbindelse med ett namn och för att skilja ngn från en äldre med samma namn.* swerchir vngi [vngæ?] filius karoli regis qui fuit filius swercheri gambla *PK* 273 *(Catalogus regum Sueciæ ad annum Christi* 1333, *eft. afskr. fr.* 1400-*talets förra hälft); jfr Scriptores rer. suec.* I 1: 4. cum sigillis ... hillebrandi gamblæ ... et hillebrandi vngæ *SD* 4: 704 (1340). hans hustru war vnga inga *(Ingonis junioris)* konungx dotter *PK* 235. jechonias vnge giordhe som ieremias propheta rädh honum *MB* 1: 9. mz vnga iechonia *ib* 13. *MD* 433, 435. i thz sama torn ... som ioachim yngre iwdha konunger la fangen *MB* 1: 17. — (?) in presencia ... hennikini dicti vnga *SD* 4: 162 (1330). **3)** *ung, som senare el. senast inträdt i ett samfund.* komber här noget wtlenst hwethä til stadin thaa skal then yngxthe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bagaren tinga tz hwethe til alles theres behoff . . . sker ickä swa ath wnge brodren tette tagher tilware . . böte fem marker vax *BS* 37. *Jfr* **ungbrodhir.** — *Jfr* **ofunger.**

ungersker? (wngers. vngherss), *adj. Ungersk.* xviii[M] [18000] wngers gyllana *RK* 3: 539. 1 vngherss gyllen *FH* 6: 123 (1512); *måhända böra dessa båda språkprof föras till ett* **ungers gyllene.**

ungfolk, *n. pl.* [*N.* ungfolk] *unga äkta makar.* min härra sandar guþ vighe þänne tu vngfolk mz sinne högro hand *Bu* 182.

unghöns, *n. unghöns, ungt höns.* taa ma man äta nötaköt thz vngt är oc fäth wnghöns *LB* 3: 11.

ungleker, *m.* [*Jfr Isl.* ungleiki] *egenskapen att vara ung, ungdom.* stirkir, vnglekir, venlekir *MP* 1: 241.

ungnöt (wngnöoth *FH* 4: 33 (1453)**),** *n. L.* (*KrLL B* 51: *pr. i var.*) = **ungnöte.** *FH* 4: 33 (1453). xxv köör, v vng nöth *ib* 5: 238 (1524). xxvi köör, ix wng nöth *ib*; *på de båda sistnämnda ställena är förbindelsen* vng (wng) nöt *kanske snarare att fatta ss två ord.*

ungnöte, *n.* [*N.* ungnøyte] *L. ungnöt.* aff öneköpunge *(betale man för bete)* fyra päninga fore hwario ko . . . ok twa päninga fore vngnöte *TB* 79. gaffuo the mik j samma iordhaskiffthe tree kör fore vi mark, en oxa fore iiii mark ok eth vngnöthe fore vi öre *FH* 3: 48 (1444). gaffwo the honom . . . eth vngnöthe fore vi öre *ib* 6: 55 (1466).

unna (*pres. sing.* **an. aan** *Lg* 3: 687. **vn** *SD NS* 1: 678 (1407). **vnner** *MB* 2: 213. **wnner** *Bir* 4: 94; *LfK* 49 *(på två st.)*; *DD* 3: 213 (1483). **wnnar** *FH* 5: 232 (1517). *pl.* 1 *pers.* **unnom. vnna** *SO* 160, 161. **wnna** *ib* 163. **vnnä** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *pres. konj.* **vnne** *RK* 1: 1913; *Bir* 3: 332. **wnne** *ib* 4: 44. *refl.* **vnnis** *VKR* 2. **wnnis** *Bir* 4: 95. *impf.* **unte. onte** *RK* 2: 498. *part. pret. n.* **vnt** *Bo* 211; *SD NS* 1: 678 (1407). **wnt** *FH* 5: 232 (1517). **wnth** *Bir* 4: 81; *SO* 163. **vnnt** *ST* 443. **vnnat** *LfK* 236. *imperat.* **vn** *Bo* 8. *part. pres.* **wndhandis** *Su* 283)**,** *v.* [*Isl.* unna] *L.* **1)** *förunna, förläna, beskära, låta få, gifva, skänka.* ma han *(brudgum)* hänne *(brud)* vnnä saklöst klenät äffter sinne makt oc viliä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). skodhe ok witi hwath han gifwer äller hwem han sina gafwor an *Al* 1331. hon vnte honum oc gaff aff kärlek alt thz som hon atte lifwandes *Bir* 2: 28. *ib* 29. vnne honum ey minzsta fiät aff jordh som han bedhis aff honum *ib* 3: 332. thry thingh an iak thik ok latir iak thik hafwa *ib* 1: 248. iak vnte ok gaff mannenom alt got *ib* 202. mz then hielp oss gud vnte ok gaff *RK* 1: 4487. ensamit himeriki er swa goth at gudh an thz enghom vtan sinom winom ok ensamit heluite swa ilt. at han an thz enghom, vtan sinom owinum *Bil* 647. *MB* 1: 252, 253. maghom wi tha se hwath gudh an mik fore mit ärwodhe *ib* 223. modherne han liffwit an *MD (S)* 268. an mik gudh badhe liiff oc ämpne iak skal thin last wäl ärlika hämpna *Iv* 530. om gudh hanum the äro an *ib* 1650. *ib* 4420. om gudh mik the lykko an *ib* 3089. *ib* 376. an oss gudh barn *SD NS* 1: 297 (1403). *ib* 389 (1404). beddis han af gudhi thre enkannelica bönir som gudh sculle vnna thöm i ybernia *Pa* 4. idhir abbatisse oc conuentui j wazstena clostre vnnom oc gifuom wi macht at taka swa dana quinnor . . . til at halda vppe medh idhir idhra thiänist *VKR* 3. ansgarius, äpter thy gudz nadh hanom enkannelika unthe *(divina largiente gratia)*, tha vpböriadhe han sitt hälgha lifverne i sinom vngdom *Ansg* 177. — *förunna, vilja gifva.* kunugen böþ hanom gul ok görsema. som han mäst vilde. georgius böþ giva alt þät fatöke folke som han hanom vnte *Bu* 492. girnas ey meer än gudh thik an *Al* 2969. han *(Gud)* er welduger ouer them bade (ɔ: jorderikis frygd ok hymmerikis nade) at giffwa ok läna hwem han thz an *RK* 1: 5. mz thera eptedöme som vnto thöm i andro skipi varo af sinom mango fiskom *MP* 2: 160. han gaff ok länte marghan län . . . ä swa hwariom som han an *(vill) Al* 3801. säter ther en forman annan hwem alexander siälfwer an *(vill) ib* 1640. — *gifva, öfverlåta, afstå.* at jak hawer . . . skipte giort meth minom son henrike, vm hans mödherne . . . i swa mato at jak hawer hanum vnt oc v[p]latet min halua gardh a folingis gatw . . . item . . . ena stando aff iii tunnom oc ii viinfat lidhugh *SD NS* 1: 678 (1407). thet jac . . . haffwer wnt giffuit oc wplatet oc nw ginstan met thette mit opne breff wnnar. giffwer oc wplater gud oc sancte birgitte j nadendal mit fast frelse godz reynila *FH* 5: 232 (1517). — *förunna, upplåta, tillåta att vara el. bo i, låta få tillträde till.* dreff jak tik fran mik, ey wndhandis tik täkkelikit rwm at bliffua mz mik *(nec tibi in me locum ad manendum permisi) Su* 283. haffwir jak wnth them *(byggnaderna)* oc tillatit minom winom *Bir* 4: 81. — *förunna, tillåta, medgifva.* wnnis them hugswalilse wtantil *(permittuntur eis solatia exteriora) Bir* 4: 95. *VKR* 4. badh sancte martin for them andra riddarenom . . . at han matte sit liif behalda oc sina syndir bätra, thz wardh honom vnnt *ST* 443. thet vn jak honum gerna *SD NS* 1: 678 (1407). *Bo* 211. *Lg* 3: 687. nar fadhren thz ey wille wnna til godho *Lg* 218. vnnom vi iþär þät. at i maghen oc sculin . . . haua fyoghärtaan raþmän *SD* 5: 638 (1347). vnnom vi mestärämannom, at þe oc þerrä swenä magho frälslikä sökiä allä köpstaþa *ib. ib* 637. *SO* 160, 161. atwij . . . haffua wnth och tillatid oc mz tesse wora opna breffue . . . wnna oc tillata ath gulsmidherne j stockholm . . . mago . . . fritt oc qwitt ath haffua niwta oc beholda thet altaret *ib* 163. vntee och tillot jach . . . oc mz thetta mit opna breff tillather och wnner . . . thet . . . hanis lambrechtsson . . . ok hans nästa arffwa mago oc skolo . . . behalla all then hwsabygning . . . oc al annan ägodelor som for:de hanis lambrechtsson kendes widh . . . äpter marten bornemandz dödh *DD* 3: 213 (1483). vnnä wi hännä þet samä frälse nyutä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *RK* 2: 498. *Bir* 4: 44. war herra . . . wnner abbatissonne . . . taka fyra wälfrägdhadha män til brödher oc thiänara j hionagardhin *ib* 94. jak vnte thom matelica haua värlz hedhir *ib* 3: 55. jak är sant lius ther thik vnte oc lät ophöghias *(te ascendere feci)* til keysarlikit vald oc säte *ib* 455. ey swa got at han *(Gud)* an thz ey marghom sinom owinom, ey oc swa ilt at han an thz ey mangom sinom godhom winom lofflika at agha *MB* 1: 253. then rätthin widhersigher iak oc vnner tik han at brwka *ib* 2: 213. ä medhan gudh an oss liffuit walda *RK* 2: 5008. tik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

är vnnat see thöm *LfK* 236. vnnis abbatissonne taka in vm poortin fyra stechirhws quinnor *VKR* 2. gud ... vnne mik tik sköt athersee mz frögd ok gläde som iak tik an *RK* 1: 1913. latom them ther blifwa ther gudh them an *Al* 33. — (?) the ... vnto *(annuerunt)* thera kompanom som varo i andro skipi at the skullo koma oc hiälpa them *MP* 2: 158. **2)** *unna, önska (ngn ngt), gärna se (ngt) vederfaras (ngn).* han *(djäfvulen)* ... sagdhe sik thz enghum wnna *Bil* 543. hwar vnte androm iämwäl hans thärffwer som sik siälwom sina thärffwer *MB* 1: 110. vm vinin var sniällir oc gaff aff kärlek oc vnte *(cuperet)* thom got *Bir* 2: 136. hulkin som höre baktalan mot sik ok an ey ilt baktalarenom *ib* 3: 126. thz jach an idher nokot omak *Iv* 1856. han älskar iämcristen som sik siälffwan som enkte thz wnner honom, huilket han ey siälffwer wil haffwa, wtan hwat hälst goth han onzskar aff androm, thz wnner han oc honom *LfK* 49. iak an honum ey thz äwintyr at fanga *Iv* 648. ysaac ... an honum then hedher wäl *MB* 1: 212. iak an thz swerd ängom bäter än tik *Di* 86. *RK* 1: 1914. — *unna, vilja. närmande sig* **3.** hwa som thik an got *MB* 1: 215. iak an thik got fore andra säär *Al* 7713. alla vnte henne got *(unnu hænne væl)* *Di* 29. *ib* 35, 94. hon ... vnte tha bäter detzleff än fader sin *ib.* är thz dygdhelikt oc gudhlikt at vnna bäter sinom brodher än sik siälwom *MB* 1: 245. **3)** *tycka om, älska.* sigh huru min herra an mik han an thik frwa hiärtelik *Al* 469, 470. at iak hänne swa hiärtelika *(ändradt till* wäl*)* an *Iv* 1033. flores ... then iak vnte swa hiärtelik *Fl* 1381. iak vnte ... hänne siälfuer säär *(Cod. B, C:* jak hafde ... hänne siälffwe kär*)* for alla the ther inne är *ib* 1648. — unna väl, *tycka väl om, tycka om, älska.* arme ok rike vnte henne väl *Fl* 81. iak veet hon vil honum gerna se; grefuin an ok honum väl *ib* 185. här ligger ... blanzaflur the flores vnte väl *ib* 330. hon vnte mik iämwäl som sik *ib* 1655. them an iak aff hiärtath väl *ib* 1921. *ib* 126, 338, 352, 370, 600, 882, 1480, 1795. *Iv* 1036, 1106, 5111, 5643, 5674. *Fr* 1402. *RK* 3: *(sista forts.)* 5823. hertugh erik hade fäst en jomfru the han vnte bezst *ib* 1: 1833. jek seger thz inthe creathur sinom skapare är swa suur som then arme syndoge man han är tho then gudh bezst an *MD* 23. — *tycka väl om, gärna vilja, gärna gå in på.* jach an thz väl at alle forfara om jach är swa ondher man sigher mich wara *RK* 2: 4768. jak an thz wäll *Di* 42. — unna illa, *tycka illa om, vara misslynt el. förbittrad på.* iak thik illa an thz thu mik thz ey förra tedhe *Iv* 526. philippo läke han illa an *Al* 2568. the böndher vnna idher alle illa *RK* 2: 4460. *ib* 4994. han an henne ey thäs wär *Al* 346. — *tycka illa om, vara missnöjd med, vara misslynt el. förbittrad öfver.* jusse knwtzsson thz full illa an at nisse bagge sculle bliffwa ther höffuitzman *RK* 2: *s.* 342. flere herre wåre och mislynthe ath iag stodh för riikit, the thz illa wnthe *ib* 3: *(sista forts.)* 4640. — **unna ater,** *återgifva.* o alz ualloghir fadhir tak thin enga son. hulkin iak offra thik äpte laghanna budhi ... tho bidhir iak thik. vn mik han atir *Bo* 8. — **unna i gen,** *återgifva, åter förläna.* her swanthe wnthe honum thet *(Allbo härad)* ighen *BSH* 5: 128 (1506). — **unna til,** *förunna, gifva, öfverlåta, afstå.* twadela aff spisning lot han qwar wäre tridigen vnte han honom til thäre *RK* 2: 5839. *Jfr* **tilunna.** — *Jfr* **afunna.**

unnilse (wnnelsse *DD* 3: 214 (1483)), *f. tillstånd, medgifvande.* ffore huilka wor wnnilsse forscriffne gulsmidher haffua ... giffuit woro altare till prydilsse eth gyllene styckie till eth messo rede *SO* 163. *DD* 3: 214 (1483).

unninga lagh (unningia-), *n. pl. L.*

unsalogher, *adj.* [*Mnt.* unsalich] *usel, eländig.* o j forbannadhe vnsalogha *ST* 98.

unsk, unska, *se* **önsk, önskia.**

untbiudha (un-), *v.* [*Jfr Mnt.* entbêden] **1)** *låta veta, meddela, underrätta, gifva tillkänna.* han wntbödh them thz sunderlik hwru persida honum a händer gik *Al* 3913. om thu widh tholik sidh lifwer vntbiudh *(nuntietis)* mik thz ater ij geen *ib* 5959. sälla thik in til absolon, oc hwat thu aff honom forstaar thz mote mik gaar thz vnbyudh mik atir *ST* 243. alexander vnbyudhir thik thz at han är redho oc oforfäradhir *ib* 521. *ib* 299, 520. **2)** *tillsäga, befalla.* war herra ... vnbödh enom mäktoghom iudha heet gedeon at han skulde moth konugomen stridha *ST* 345. j vnbudhin mik mz idhart breff at swa frampt iak wille mit liif behalda skulde iak thz *(barnet)* lata dränkia *ib* 442. *ib* 352. — *Jfr* **umbiuþa.**

untbära (vntbera *RK* 2: 64. **um-. om-),** *v.* [*Mnt.* entberen, untberen] **1)** *umbära, undvara, vara utan, sakna.* the thing hulkin thw kan äkke ombära *Bo* 128. fämpte thiänarin är lustelica thinga lokt thänne ma borto vara ok vmbäras j mangom thingom *Bir* 3: 183. nu wardhir han hymerikis glädhy vmbära *ST* 533. then heder wille the heldre om bära *Fl (Cod. F, E) s.* 95. the ather a landzkrono waro villo mangt hawa thz the vmbaro *RK* 1: 1669. i maghen ey konung ombära *ib* 194. haffua sith land en stund vmboret *ib* 2844. *ib* 3: 1124. *Di* 205, 262, 264. dör bodhe sändher hustru ok bondhe tha thagii bondhe räskap ok hustru wmbär *SO* 27. skulle hwar sik sielff forsee badhe om fodher saa oc om maath ... them tydzka gaffs nogh hwar the woro än the swenske jo omboro *RK* 2: 7139. — (?) ati ingen sodane man haffua, som j kwnne vmbäre fra honden *FM* 251 (1505). **2)** *mista, gå miste om.* wille thz *(Gotland)* svenska ey vntbera *RK* 2: 64. skulle jac vmbera myn kärste god ven *MD* 172 *m.* **3)** *försaka, afstå.* stundom vmbar ... hon thz hon skulde siälf äta *Bo* 15. han wille äntingia konunger wära ower alt rikit eller alt vmbära *RK* 1: 849. for the älskelikhetinna hon hafdhe til mik hafdhe han *(djäfvulen)* gerna forlatit oc vmborit *(dimisisset)* alla andra siäla for hona *Bir* 3: 85. *ST* 415. **4)** *undgå, undslippa.* vilde thu häldir ... the nödhena thola for siäla gagn än han skulde thän hardha dödhin vmbära *(ab eo evitaretur)* *Bir* 4: 145. *ib* 157. — *söka undgå, söka slippa.* thz thör iak allum radha tholik thiänist vmbäre som han giordhe vidh mik thäre *Fr* 1141.

untdragha (undragha), *v.* [*D.* unddrage. *Jfr Mnt.* entdregen, untdregen] **1)** *undandraga, borttaga. med ack. och dat.* — *pass.* om gudhi täkkis ödhmiuk ting wphöghia oc änkiodomen foresätia ... ther aff skal ey wndraghas ällir minzskas nakot jomfrunna lofflika sidhwänio *(non derogatur ex hoc laudabili consuetudini virginum)* *Bir* 4: 73. **2)** *efter-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skänka, fritaga från. jak will bidia tik. at thu vndrager *(Cod. A* fordragh 72*)* myn son thenne kamp *Di (Cod. B)* 319. **3)** *hafva fördrag el. öfverseende med.* hwath swensker bleff saker skulle the ey wndraga *RK* 3: *(sista forts.)* 5211.

untfa (und-. un-. vm- *KL* 352; *Iv* 4688, 4834, 4836, 4842. **-faa. -fanga.** *part. pret. pl. nom. m.* **vnfagnä** *Va* 18**)**, *v.* [*Fdan.* undfaa. *Mnt.* entvangen, entvân, untvangen, untvân] **1)** *mottaga (i ett hus, land o. s. v.), helsa.* j thenna wägginne är nadhinna portir gynom hwilkin alle the som bidhia skulu wnfaas *(suscipiantur) Bir* 4: 91. thz closter hon förra war hwar hon kärleka war wnfanghin *Lg* 221. han vndfik idhir som fadhir sin kärasta son *Bir* 2: 263. foor han ater til room i gen mz sigher oc vardh vntfangin af allom mz storom hedher *Bil* 595. *Gr* 315. *Fl* 221, 1983. the ridha wt mot herra fräderik vntfingo han swa hedherlik *Fr* 2636. wi skulum alle til hofua ganga minz herra gestä mz ärom vnfanga *Iv* 192. riddara ok swena toko min häst ok vnfingo mik rät aldra bäst *ib* 194. *ib* 4834. the iomfru nu til herra iwan gik mz mykin liofheet hon han vntfik *ib* 1319. konung artws monde hännä väl vmfa *(Cod. B, C* vnfa*) ib* 4836. the iomfru tha for konungin gik swa höfuitzlika han the iomfrw vmfik *ib* 4842. the frwor gingo honum ij geen vntfanga honum mz store dygdh *Al* 343. *RK* 2: 174. *ST* 276. *Va* 18, 22, 52. ther the iomfrwn bedroffwigh stodh thiit kom en vnger riddare godh . . . the iomfrv han toktelika vntfik *MD* 191. sidhan hwar hafdhe annan gladhelica vndfangit *(ad se invicem adorantes) Bo* 248. — *bemöta.* thu hafuer alla mz spot vnfangith *Iv* 111. forgifua thöm thz . . . thz the swa illa vmfingo han *ib* 4688. **2)** *undfå, mottaga, få, bekomma, erhålla.* ij skulin ok mina gafuor vntfa *Fl* 72. wi kennomps . . . hafwa wnfangit oc fullelica opburit . . . aff . . . jössä fintzsson . . . tw hundratha marc swenska päninga *SD NS* 1: 244 (1403). *ib* 243 (1403, *på två ställen i särsk. urkunder*). leui släkt vnfingo enkte landh j blandh sina brodher *MB* 2: 39. *ib* 125. ther til at hon matte afla ok vndfa christi kärlek ok vinscap *KL* 325. nakot aff hwilko mik hoppas wnfa hiälp *Lg* 661. manghe . . . wnfaa sina hälso för hännas häloghetz skuldh *ib* 335. — *få, bekomma, röna.* the vmfingo i *(för* af?*)* modhirinne största kärlek *KL* 352. aff then reddugha oc fasa som the vnffingo aff israels almogha jngangh *MB* 2: 12. — *röna, ljuta.* thw skalt [then bethra] döden wnfaa *MD (S)* 205; *jfr* **4.** **3)** *undfå (lifsfrukt), blifva hafvande el. drägtig med, afla.* nar thz *(d. v. s. elefanthonan)* ena hafwir sina frukt vntfangit *ST* 215. thz hon haffde wnfangit gudz son i sin lekama *Lg* 3: 636. thz hon skwlle wnffa oc födha gudz son *ib* 603. aff huilkom thu . . . wnfa oc födha skal ena dotther *ib* 628. *ib* 614. **4)** *mottaga, underkasta sig.* hwat tholumodhelica oc huru siäflica han vmbär oc vndfaar thäs vsla manzsins falska kus oc vmfämnilse *Bo* 189. wnfaa . . . ok anama gerna ok thol litit äruodhe *Bir* 1: 9. **5)** *mottaga, anamma, omfatta.* käisaren oc konungän teridacius oc alt folkit thakkadho gudhe at hans namp vaar vnfangit ofwir alla väruldinna *Gr (Cod. D)* 416. **6)** *fatta, förnimma?* swa vndersam waro the *(undren)* vntfa *Al* 9244. — *Jfr* **untfanga.**

untfaghna (vnfängna), *v. mottaga, helsa.* the ij konunga ridhä wt a mot honom och vnfängnade *(Cod. A* vnfingo 22*)* honom mz storä ärä *Va (Cod. C)* 59. *Jfr* **umfämna.**

untfalla (un-), *v.* [*Fdan.* undfalde. *Mnt.* entvallen, untvallen] **1)** *undgå, gå (ngn) ur händerna.* the siik meenthe slotzloffuan halla hon kunne them togh wnfalla *RK* 3: 2623. honum wnfull ey lykka och ey striidh *ib* 95. — *gå bort, försvinna, upphöra?* the skanungha wordho tha swa flata them vntföl tha alla latha *(de kunde icke taga sig något till, de kunde icke göra något dervid?) RK* 2: *s.* 344. **2)** *affalla från, svika.* sith retta fädhernis rike wilia the aldrigh wnfalle *BSH* 5: 468 (1511). han . . . rådde att the skulle wnfalle mig *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 266. **3)** *undkomma, komma från, undandraga sig, underlåta att hålla el. fullgöra.* haffwir jak hans breff scrifwath mz hans eghne hand som han ey kan vnthfalla *JP* 29. **4)** *undfalla, komma öfver (ngns) läppar.* lathe rydzene sig vndfalla, at konung hanses partij och makth her opa annen sidhen och fforekome skule *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*).

untfanga (-ar), *v.* **1)** *undfå, mottaga, taga, få.* iadus vntfangar af honum laan *Al* 1104. **2)** *antaga, upptaga, uppfatta.* fore fridhz tekn han thz vntfangar *Al* 1095. — *Jfr* **untfa.**

untfara (un-), *v.* [*Fdan.* undfare. *Mnt.* entvaren, untvaren] **1)** *fara undan, skynda undan.* löp han ok vntfoor sin stracka wegh fran calmarne *BSH* 5: 56 (1505). *FM* 281 (1506). **2)** *undgå, undkomma, undslippa.* hade gudz nad ey sonderlige waret thetta fordärff haden aldre vnfaret *RK* 2: 9610.

untflygha (und-), *v. flyga undan.* vndflygha *(evolabunt)* the *(foglarne)* rasklica *Bir* 2: 130.

untflyia (und-. un-. -fly), *v.* [*Jfr Mnt.* entvlegen, entvlên] **1)** *fly undan, fly.* är det *(sannolikt tryckfel för* thet*)* sua, at vi vntflym, tha fölghia vara fiända os hart vppa bakin, oc sla os alla saman ihäl *Ansg* 235. — *undfly, fly undan, fly bort, undkomma.* han thänkte fanganä varä vndflydhä *KL* 160. *ib* 175. thu . . . format ey wndfly *Bir* 1: 143. **2)** *undfly, fly undan för; undkomma.* wppa thz at han vndfly matte madian *MB* 2: 84. at han skulle wndfly herodis forsaather *Lg* 809. the flydde som eeth moln sky och wiilde än dödh wnfly *RK* 3: 2355. — *undfly, undgå, undkomma.* sporþo þe af hanom helso kännedom. huru þe matten vndfly diäfwlsins snaru *KL* 189. thu format ey vnfly synd i mangtalan *ib* 224. gifwa hänne quämelikit rwm at vndfly oloflikit dyoclecianí hionalagh *Gr* 283. at iak . . . maghe vndfly äuerdhelica pino *Bir* 3: 175. ängin skal vndfly min dom *ib* 286. *ib* 370. **3)** *undgå, undvika.* at hon (ey gerna) wilde sea manz öghon ther hon kunde thz vnfly *Bil* 274. **4)** *undgå, undslippa, gå fri från.* wachte sigh . . . här vthi hwar i sin stadh, swo frampt som han will vndfly waar konungzlig hämpd *GS* 49 (1442). *ib* (1444).

untflykt (un-), *f. undflykt, tillflykt.* somlige aff israel giordo dyup hool oc lönliga kwlor j bärghen sik til vnflykt *MB* 2: 84. skikkade the tässa äptir scriffna städher menlösom til vndflykt *ib* 53.

untflyliker, *adj. Jfr* **oundflyliker.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

untfria (-frii), *v.* [*Jfr Mnt.* entvrigen, entvrien] *befria från erläggande af, efterskänka.* iak scal vntfrii honom the thwälyti aff thy *SD NS* 1: 443 (1405).

untfäghna, *se* **umfämna.**

untfäghna, *se* **untfaghna.**

untfärgha (un-), *v.* [*Jfr Mnt.* entverwen] — **untfärgha sik,** *mista sin vanliga färg, förändra färg.* vakta än vatnith vnfärghar sik (*Cod. C:* at watnit skal ey wntfärga sik) *Fl* 1121. är hon ey mö ther ower gar thz watn wntfärger sik som en blod (*d. v. s. blifver blodfärgadt*) *ib* (*Cod. B, C*) 1125. han märkte fast hans öghno wik om han skulle vntfärgha sik *Al* 2604. — *refl.* **untfärghas,** *d. s.* iärnhat ok hiälm ok päkilhuwa ther för waro gra som en duwa ... nw wntfärghas the ok wardha krank the ära wordhne fläste rödh *Al* 3330.

untföra (und-. un-), *v.* [*Mnt.* entvoren, untvoren] **1)** *föra undan, föra bort.* ta skule gillesbrödherne sin gillesbrodher wnthföra iij mila wäg mz hest eller skip *SGGK* 104. sigh mik hwar miin iomfru är ther thu vnfördhe mz styldom här *Fr* 2520. nw wndfördhe han hona *ib* (*Cod. B*) 2347. *ib* (*Cod. B, C, D, E, F*) 2454. thenne riddaren vnförde mik thäden mz wald och sina falska listä *Va* 12. — *föra bort från (ngn).* blanzaflor var mik illa vntfördh *Fl* 1767. **2)** *undandraga sig erläggandet af.* hwilkin manniskia som vntförir rättan tol hoon hafwir han stulit *ST* 485. hon matte han (*tullen*) ekke vntföra *ib.*

untganga (und-. un-. -ga. -gaa), *v.* [*Ä. Dan.* undgaa. *Mnt.* entgân, untgân] **1)** *undgå, undkomma, med dat.* skalt thu ey lifwande vnga minom handom *ST* 254. han sculle them (*dem som sammansvurit sig mot honom*) aldrig lewandis wnga *RK* 2: 2791. — *abs. komma undan, undkomma, undslippa.* wträkke sit nät owir fiskin sua varlica oc starklica at fiskin formoghe ey at ... vndgaa (*evadere*) mz nakrom styrk älla vidhirfrestan *Bir* 2: 6. the takkadhe gudh som mz liffuit wnginge *RK* 3: 1757. **2)** *gå (ngn) ur händerna, gå förlorad för.* han ... hade til marsken mykit hath ty at hans fader the makten wngik *RK* 2: 7480. — *gå förlorad för, afhändas. med dat.* at naghat vntginge domkirkyone meth rät älla laghum af the gotze *SD NS* 1: 149 (1402). at thenne fornempda öö ... herra thorde bonda eller hans arfuom vnginge *ib* 451 (1405). *ib* 536 (1406). **3)** *nödga (ngn) att gå från (ngt), tränga (ngn) från (ngt)?* mattis kaffle war hoss her sten och haffuer vnganget meg met len i fra *BSH* 4: 315 (1502).

untgiälda (un-. um-. -giella. -gälla), *v.* [*Fdan.* undgiælde, untgialdæ. *Mnt.* entgelden, untgelden] *umgälla el. plikta för (ngn el. ngns skull). med gen. el. ack.* hafdhe ewa ensamin syndath, oc ey adam mz henne, hwath hafdhom wi hälder nwtitli honum ... eller hafdhom wi vntgullith henna *MB* 1: 147. vi ... bidhiom idher, at i vänden vaars nadhoge herres ärkebiskopens stykke til godha ... swa at the hälgha kyrkia honom eingastadz vngälde i noghra matto *BSH* 3: 180 (1467). hwru mangha människior, oc hwru mangha ärleka städher matto wngälla then ena stadhen twngriam *Lg* 3: 170. — *umgälla, betala, plikta el. lida för (ngt). med gen. el. ack.* sina giri wntgalt han *MD (S)* 238. ther wart thymoteus fangadir oc mz storom bönom oc vissan leffwandis släptir, thy at han j sino vaalde haffde manga aff jwdomen hulke hans dödh haffde vngullit *MB* 2: 316. wi mattom swa alle hafwa thes vngulit *ST* 508. for ider skuld haffuer iach mist mit diwr; men thäs skulen j enkte vngiäldä (*des schole gy nicht vnt ghelden*) *Va* 49. at iach skal nw thz vngiäldä och lidä thenne dödh *ib* 52. — *lida för (ngt) el. på grund af (ngt), hafva ondt el. skada af (ngt).* her iwar monde sölffborgh faa sa wiith warth hans wälle thz motte swänske wngälle *RK* 3: 2655. ekkia sax hans godha swärdh laa hemma j ghen thz wngalt han *Di* 282. the vntgiella thz at han är ekke hema *ib* 176. om öghonen ällar föthrena wardha förlame, hwat ey wngeller thz oc sörghe aldher kroppen *LfK* 99. — *abs. umgälla, plikta, straffas.* huar sick ther mz forsumer ock komber sidan schade aff sielffuer sware ok vmgielde effter rikeszins radz nadhom *SO* 157. — *underkasta sig straff.* om for:de her götzstaff thetta forscreffna ecke haller, tha scola wi komma in pa ... sancti olaffs dag nest kommende i samma hwss som wi honom nw vttaga ok liida ok vngella effter for:de her götzstaffs brot *BSH* 3: 80 (1455). — *underkasta sig lidande el. skada (ss följd af sitt handlingssätt), stå sitt kast.* hans nade ... wil blifue, lijdhe oc vndgelde med oss *BtRK* 383 (1502, *orig.*). wele wi icki ... syndra oss fron menige sweriges rike vtan bliffue ther the äre lidhe och wngelle met them *FH* 7: 58 (1504, *nyare afskr.*). — **untgiälda at,** *umgälla el. plikta för (ngn el. ngns skull), straffas för (ngns skull).* saa at hossbonden ey vmgieller drengen aath, om han naget giordhe pa arbeydet *SO* 82.

untkoma (und-. un-), *v.* [*Fdan.* undkomme, unkumme. *Jfr Mnt.* entkomen] *L.* **1)** *undkomma, komma undan.* vndkomber ... tholiken man som then brutlika vndvaldade *MEG* (*red. A*) 57. *EG* 67. springir han j skipit tha ma han mz äruodhe vndkoma *Bir* 2: 219. et skep wntkam met stor nödh *FM* 281 (1506). hadä mere mact wareth wtsänt, tha hadä thet ickä wntkommit *ib.* lifuandes thedhan untkoma *Ansg* 235. *HSH* 20: 167 (1507), 168. **2)** *undgå, gå förbi, gå (ngn) ur händerna.* enghen blomster wnkommen (*prætereat*) os *Su* 74. **3)** *undkomma, undgå, undslippa, slippa.* vtan diwrin hafdho skogha at fly til vntkomo the ey mannanna omättelica giri *Bir* 2: 316. at mannin hopi altidh at faa äwärdhelika äro ok vnkoma pinona *ib* 1: 295. skalt thw ey vndkoma gudz son (*för* dom; *judicium*) ok ouanan oc ondan dödh *ib* 3: 15. ey vnkombir thu gudz hämdh oc wrede *MB* 2: 301. thu vndkom ey än gudz dom *ib.*

untledha (und-), *v.* [*Fdan.* undlede. *Jfr Mnt.* entleddigen, untledegen] — **untledha sik,** *fria sig från en anklagelse el. beskyllning, bevisa sin oskuld.* then som sua dana ärende vordher fore kastat vntleda (*för* -e) sick som hanom allaledes tilbör effther schraan *SO* 103. the skole sende then skeparen hiit till viborgh ath vndledhe sigh med rette för kongens peninge *HSH* 20: 168 (1507).

untlokka, *v.* [*Fdan.* undlokke] **1)** *bortlocka (en tjenare el. arbetare från ngn). med ack. och dat.* jngen embetz broder steyde (*för* stedye) eller vntlocka (*för*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

-e*)* synom emb[e]tz broders *(för* -broder*)* tienista folk . . . för än han siger hosbondan til . . . at hans tienista hion byudz hanom til tienist *SO* 118. om swa kunne henda at . . . nar swennen komen ware komme en anner aff embetet som hanom vntlockadä *ib* 157. som androm vndtobbar eller vthlockar *(sannolikt för* vnthlockar*)* sijn lärjunga *TS* 26. **2)** *locka (ngt från ngn). med ack. och dat.* tha göre engin androm forköp eller vntlokka *(för -e)* honum sith köp *SO* 50.

untläggia *v.* [*Jfr Mnt.* entleggen, ontleggen] *lägga undan.* honom ma hon wäl nokot vntläggia til bäggias thera nytto *ST* 432.

untlöpa, *v.* [*Ä. Dan.* undløbe. *Mnt.* entlopen, untlopen] *löpa bort från (ngn). med dat.* hvilken swen sinom hosbonde vntlöper i tienisten *SO* 85.

untradha, *v.* [*Mnt.* entraden, untraden] *gissa.* jak wil sighia thik nokot hemelika thz iak thänkir, kan han thz vntradha *(geraden)* tha math thu thro at han är gudh *ST* 129.

untridha, *v.* [*Mnt.* entriden, untriden] *rida undan, ridande undkomma.* then swennin ther effter erik bleff mz stora nödh han vnt reedh oc pakkadhe sich aff betidha thy monde han vnt ridha *RK* 2: 3937, 3939.

untrykkia, *v.* [*Ä. Dan.* undrykke. *Jfr Mnt.* entrucken] **1)** *rycka undan, (i hast) undanskaffa, rädda.* biskopin . . . gaff sik alla viu um, huru han matte untrykkia oc rädda sina hälghadoma *Ansg* 201. **2)** *undanrycka, fråntaga (ngn ngt). med ack. och dat.* ij . . . vnthryktin *(Cod. C, D, E, F* thogen aff*)* honum badhe land ok ära *Fr* 783.

untryma (und-), *v.* [*Mnt.* entrumen, untrumen] *rymma undan, rymma bort.* som mz omynne fraan synom hossbonde wntrymder är *SO* 159. qwinner och sma barn, som icke formatthe wndryma *BSH* 5: 96 (1506).

unträtta (vnträtä. vnträte), *v.* [*Mnt.* entrichten, untrichten] **1)** *afgöra, bringa till afgörande, göra upp.* dömdöm wi . . . husfrv cristin meth sin bewisning, som hon ther vpa hauer, in til stokholmen forä at kommä oc thet ther vnträtä at ladä innen nyö wikor äpter thet at hon thettä breff hört hauer *SD NS* 2: 206 (1409, *daniserande*). **2)** *utbetala.* 1 suensche marc som hwn lot vnträte them *SD NS* 1: 243 (1403). *ib* 245 (1403), 589 (1406; *på alla tre ställena i daniserande anteckningar på frånsidan af urkunder).* thet haffde hanom . . . hustru ingridh . . . wel fornöght oc vnträttat *SJ* 208 (1451). *ib* 211 (1452), 217 (1452).

untsighia (und-. wndsäghia: -sägher *KrLL H* 13 *i var.* **wndseghia: -segher** *ib Thg* 43: *pr. i var.* **unsäghia** *L.* **vnsäia** *GU* 4**),** *v.* [*D.* undsige. *Mnt.* entseggen, entsegen, untseggen, untsegen] *L.* **1)** *uppsäga fred och vänskap med (ngn); uppsäga (ngn) tro och huldhet; förklara sig ej vilja hafva vänskap el. förbindelse med (ngn). Jfr Maurer, Hofrecht s.* 49. diffidare, vnsäia *GU* 4. hwar som annan vndsigher ryme mins herra gardh *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 61. *EG* 66. scal engin man then andra untsigia, feydha ellas fanga, vtan hwar man scal sik nöyia lata at lagh oc rätt *GS* 27 (1375, *orig.*). thz hertugh magnus konungen ther vntsagde *RK* 1: 652. the hafwa sik nw fra philippo wänt the waro rät hans vnder dana vntsighia han ok göra som fana ok bedhas stridha thaghar ij stadh *Al* 762. thy at han aff allom hatadis oc vndsagdis *MB* 2: 293. **2)** *tillkännagifva sin afsigt att förfölja el. skada, hota.* at han . . . mz hotilse breffuom screff oc vndsagde . . . her äggärdh . . . pa hans liff vm han sculde hans syster aff landet släppä *(ut scriberet . . . domino Egardo . . . sub comminatione mortis, ne sororem suam perigrinari permitteret extra patriam) Lg* 3: 530.

untsighilse (vndsegilssä), *n. pl.* **1)** *uppsägning af fred; se* **untsighilsa bref. 2)** *tillkännagifvande af afsigt att förfölja el. skada; hotelse.* hoth och vndsegilssä haffwe wij besport fran jachim trollä ath han skall jnnan stackoth tiidh gestä berqwara. oss. vexiö by. och flere her om kringh *HSH* 20: 183 (1507). — **untsighilsa bref (undsigelse-. vndseghelse-),** *n. bref el. skrifvelse hvarigenom man uppsäger fred el. uppsäger (ngn) tro och huldhet; fejdebref.* äro här kommen forwarelse och undsigelse bref fran kung hanss sa at han wil wara pa mit *(Sten Stures)* oc richesins argeste hwar han kan *FH* 1: 180 (1497, *nyare afskr.*). hans nade . . . akther nu strax besende för:de vndseghelse breff til . . . konung hans *BtRK* 383 (1502, *orig.*). *HSH* 18: 102 (1497).

untsighning (wntsägningh *KrLL Thg* 43: *ind. i var.* **vndsägningh** *ib.* **vnsägningh. wnsäghningh** *KrLL Thg* 43: *ind.* **wnsägning** *ib H* 13. **wnsägningh. unssägningh. -ar),** *f.* [*Jfr Mnt.* entsegginge] *L. uppsägning af fred.* vm vnsägningh *MEG (red. A)* 53. — *hotelse med fientlighet, yttring af fientligt sinnelag.* effther thet ath wi och waare förfädher swar twngha och wnsägningha aff the omilda danska men altidh tagith haffwom *BSH* 5: 350 (1509). nw haffwom vii faath swar unssägningha aff kongh hanss och hans medhhiälpare, saa ath the wilia dragha in paa oss, skinna och brenna *ib* 351.

untskikka (un-), *v.* [*Jfr Mnt.* entschicken] *bistå?* hwo them *(dem som i Danmark eller Norge äro dömde fredlöse eller biltoge)* . . . holder eller vnskicker med witskap oc forradh *GS* 49 (1442).

untskilia (un-), *v.* [*Jfr Mnt.* entschêden] *ss skiljedomare döma el. bestämma.* wilium . . . aa badha sidher oos nöghia lata epter thy ware wine a badha sidher oos i mellin mäkla oc vnskilia vm thät wäärd *SD NS* 1: 611 (1407).

untskipta, *v.* — **untskipta sik,** *förvandla sig, förändra utseende.* genast tha vntskipte han sik *(mutato habitu)* ok wardh enom androm manne liik *Al* 95. *Jfr* **umskipta.**

untskyldogher (vndskilluger), *adj.* [*Mnt.* entschuldich, untschuldich] *oskyldig? oskälig?* thet vndskilluge oc önckelige blotz vtgitilse *BSH* 5: 470 (1511, *samt. afskr.*).

untslippa (un-), *v.* [*D.* undslippe] *undslippa.* thänkir thu nu her wara mik vntsluppin *ST* 376. war han them vntsloppin *ib* 438. han sielf vnslap then nöde *RK* 2: 9618. wnslapp han owarligha aff theres händer *Lg* 3: 349. — *abs.* tiwffwen vnslap *BSH* 5: 35 (1505).

untspringa (un-), *v.* [*Mnt.* entspringen, untspringen] *springa undan, skynda undan, fly undan.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

han vntsprang oc [stangen] rakade hanum ekke *Di* 138. honum händher optha vnspringa *RK* 3: 3015.

untstinga (un-), *v.* [*Jfr D.* undstikke sig] — **untstinga sik,** *undstinga sig, undsticka sig, gömma sig.* wnstak han sik för honom bak dörena *Lg* 3: 333.

untsäghn (wntsäng *KrLL H* 13 *i var.* **wnd-säägn** *ib.* **wnsägn** *ib*), *f. L.*

untsända (un-), *v. sända å stad? bistå?* trotte karlsson plägher k cristiern wnsände *RK* 3: 2408.

untsätia (und-. un-. -sättia. -settia. -sätta. -sätte. -sette), *v.* [*Fdan.* undsætte. *Mnt.* entsetten, untsetten] *eg. sätta el. föra undan.* **1)** *undsätta, rädda.* hurw haffwe j portarik vntsat *MD (S)* 246. *ib* 247. her war saa ärlighen een skara som sculde tiil riigha fara wnsättia ärkebyscopin och righa baadha aff thera nödh och waadha *RK* 3: 2886; *jfr* **2.** **2)** *befria, undsätta, komma (ngn som är ansatt af fiender, särsk. belägrade menniskor el. en belägrad stad) till hjälp.* os ... och rikith ... wndsäthia ok frelsä aff the stora nödh, wii ärom i kompnä *BSH* 3: 175 (1466). wi wilom vnsethiä ... försten aff ispaniän *Va* 18. *Di* 40. the danska bud til konung eric senda om han wille til them wenda the wille hanom vnsätte saa the swenska bort aff landit sla *RK* 2: 7606. konung eric torde honom ey vnsätte *ib* 6627. kunde k karl honum ey wnsättia thaa tha sculle han mz haffuor aff slottet gaa *ib* 3: 252. han meenthe konungen sculde wnsättia hans men *ib* 3270. frw magdalena bleff qwar på borkholm åther ... han hade well actath henne wndsatt och hade iag ey kommith sielff så bråth *ib (sista forts.)* 5059. them wnsettia kwnde iag ingalwnde *ib* 5320. *ib* 2: 8888. the sloghos fasth aa baadha sidhor saa her tordh han miste häster twa hans smaaswäna kommo dragande aff then lundh wnsätte honum i samma stundh *ib* 3: 76. tha sculle fogaten aff ganga och engelbrechte slotet fanga worde thz thess forinnan ey vntsäth *ib* 2: 1092. the skulle wel vnsätia eluisborg *ib* 6177. *ib* 3761, 5943. hurw han bäst the slotten vnsätta *ib* 9052. *ib* 9104. en storan hop the redho giorde som gotland skulle vnsette *ib* 7614. — *hjälpa, bispringa.* offte the hielp aff konungin tigge thz halp thöm tog ey vette han vilde thöm ey vntsette *RK* 2: 314. — *hjälpa, bistå (med ngt, särsk. med lån).* ware thet saa, ath edhert herredöme kwnne wnsäthe mich met klädhe tiill swänen, viij äller x sthöker klädhe *FM* 674 (1517). ionathas ... badh them vndsätia honom oc hans män badhe mz folk oc spisningh. oc alla handha behöffligh thingh til örligx *(ut commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus) MB* 2: 246. at hans nad jw wndsäther oss medh en girding polwer *BSH* 5: 171 (1507). at han oss wille wndsätia medh naghen dell, wij kwnne hielpa oss moth waara fiendher *ib.* **3)** *hjälpa el. bistå med, försträcka.* her erich twresson ... haffuer mich nw ... wnsat och lent xiij[c] march örtuger *FM* 252 (1505). maa iach wnsädhe dhöm c march paa edhert herredömss wegne *ib* 675 (1517). **4)** *komma till hjälp emot (ngt), afhjälpa.* han dräper then hwngrogha, som ey hans hwngher wnsäther tha han täs förma *LfK* 98.

untsätning (und-. un-. -sätnigh. -settnig. -settnigh. *pl.* **-ar?),** *f. undsättning, bistånd, hjälp (som lemnas ngn som är ansatt af fiender, särsk. belägrade menniskor el. en belägrad stad).* withom wii nw enghen then, som sueriges rike kan kommä til godhen stadgha ok wndsetthning ok bestand wthen gudh ok idher nadhe *BSH* 3: 175 (1466). *ib* 176. the tydzka thöm tha gripa och sla engen vntsettnigh kunne the faa *RK* 2: 383. the kommo ekke herranom til hiälp oc hans starkastom til vndsätningh *(adjutorium) MB* 2: 82. *ib* 311. enghen var them til vndsätningh äller hiälp *ib* 128. konungin rymde vp j slotit oc stadzsens män belagdo han ... oc togho manligha til at örlegha tha kallade konungen judana sigh til hiälp oc vndsätningh *ib* 259. aff honum war slottit sa hårth belagd att inghen kom hwarken wtt heller in ty ledhe the tolken nöd i thz sin the wänthe iag skulle them wnsätning göra och ferskt tha till them föra *RK* 3: *(sista forts.)* 5317. thet wij motte faa nagher wndsätning tiil polwer *BSH* 5: 170 (1507). warer förtänkte her wdi ... at wij faa wndsätning pa tessa briisther *ib* 171 (1507). — *i allmh. bistånd, hjälp, understöd.* sammanbwndhne ... i en kärlek, oc i enne nödzsens wndhsätnigh *LfK* 99. hadhe ecke gudh och godhe venner holpit, som mich komme till hielp och vndsettnig oppa dagh och stwnder, swa ath mijne ärendhe äre kompne till en godh ändhe *FM* 241 (1505). nw jach hiit kom, mötte mich jnge tidende, ther iach hadhe nogin vndsettnig vtaff, hwarchen medh breff eller peninge *ib.* iach fan nw her jngen vndsettnig till at betale the gode men theris peninge *ib.* är thet sake at hans verdighet vill göre mich nogen vndsettnig, tha beder jach eder, ath thenne breffwisere niels jacopson kan then vndsettnig faa, hwad thet är koper eller jern *ib.* hoppes meg til gud, atj skulle faa gode wndsetninge met peninge her aff finland *ib* 243 (1505).

untsätting (un-), *f.* [*Jfr Mnt.* entsettinge] *L. undsättning, bistånd, hjälp (som lemnas ngn som är ansatt af fiender).* finge the ekke vntsetting ynnan monad ther neste nordmen skulle the fa thz fäste *RK* 2: 6164. *ib* 2908, 6222, 6621, 8845, 8870, 9174, 9583. the danske thz sare klage at the engen wnsettingh fa *ib* 3030. *ib* 3953, 8890. *HSH* 7: 11 (1470).

unttubba (undtobba), *v. tubba (ngt) från (ngn). med ack. och dat.* som androm vndtobbar eller vthlockar *(sannolikt för* vnthlockar*)* sijn lärjunga *TS* 26.

untvika (und-. un-. um-. -wiika), *v.* [*D.* undvige. *Jfr Mnt.* entwiken] **1)** *vika undan, komma undan.* vij ... kwnnom ey anners wndwika, wtan bida en storm *BSH* 5: 170 (1507). **2)** *vika undan för, lemna plats för.* k karl skal idher *(konung Christiern)* än eentiidh wnwiika *RK* 3: 1221. **3)** *undvika, undgå, undslippa.* the ey kunde wnwiika then hardha dödh *RK* 3: 3726. vndwicha wara konunxlica hempd *SD* 1: 207 *(öfvers.).* om thenne vaadhe richit nw vdj är ... skall vndwikis *HSH* 20: 217 (1507). **4)** *gå undan från, gå afsides från, lemna.* i tänken oppa at swara mik her til medhen jac idher wmwika wil *RK* 2: 6779. **5)** *afgå el. afstå från, draga sig tillbaka från, lemna.* han *(biskop Sven Grotte)* wnwek kirkiona halwegis nöddher *MD* 441.

untvälda (und-. vtuälda *(för* vntuälda*) MEG (red. B)* 62. **untwälla. -wäla. -valda. -waldha.** *pres.* **-ar. vntuälder** *MEG (red. A)* 53 *(i var.),*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(red. B) 58. *impf.* **-adhe.** *part. pret. n.* **vntväldhit** *MEG (red. B)* 62**)**, *r.* [*Jfr Mnt.* entweldigen, -woldigen, untweldigen] **1)** *(med våld) fråntaga (ngn ngt), beröfva.* hans fadhir fadhir vntwälladhe oc tok aff enom man eeth land til orätta *ST* 494. — *med ack. och dat.* the vntwäladho *(Cod. Asc.* affhende 557*)* honom sith goodz oc fordrifwo honom aff sit fädhirne *ST* 453. sanctus ieronimus ... badh them taka sit eyghit j gen oc ekke androm hans vntwälla *ib* 476. **2)** *undanrycka (ngn) ur rättvisans händer, (med våld) befria (en brottslig).* hvilkin ... dyrwes ther til brutlike ... wäria eller vntwaldha ok vardher amot rättenom *MEG (red. A)* 57. tholiken man som then brutlika vndvaldade *ib. ib* 53 *(i var.), (red. B)* 58, 62. *EG* 67. — *med ack. och dat.* tholiken man som then brutlika nokrom swa vntwällar *EG* 67.

untväpna (un-), *v. taga vapnen af (ngn).* hon vnwäpner thän riddara godh *Iv (Cod. B)* 4363.

up (op), *adv. och prep.* [*Isl.* upp] *L.* *A) adv.* **1)** *om rörelse el. riktning: upp, uppåt. eg. och bildl.* hiten wil natwrlika op *MB* 1: 84. tha tw wänder vdden op *Di* 76. a berghit op la wägher en *Al* 7465. vtan adhalport skal wara port luka järnadh, tän man må vp ok nidh winda medh järn widhiom *KS* 85 (209, 94). himblane ... äre ... hwarte thunge eller lätte, oc fore thy röras the hwarce op eller nidher, vtan om kring *MB* 1: 38. en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *Bir* 1: 214. han skuldhe ... lösa swa mangghan krop aff helwithe vp som dombdher war nidher til pino *MD* 45. leui sönir i wilin hökt op *MB* 1: 404. — *om ljud som tänkes stigande upp i höjden: med full stämma.* siongande liuth op alleluya *KL* 414. *MB* 2: 407. *Se vidare under* **gal** *och* **höghþ 6.** **2)** *uppe, uppåt.* saa lopp thz hiull om sidher thz förre war opp thz kom tha nidher *RK* 3: 2699. *ib* 3025. *B) prep. uppför.* gik alexander op the trappor alla *Al* 7477. gik han margha mila berghith op *ib* 9049. — *Jfr* **thär up.** — **up a,** *se denna artikel.* — **up af,** *prep. uppöfver.* owan a bunkanom skulo wara thry stoor hws ... oc vnderstanda some at hwart thera war op aff andro *MB* 1: 168. mönstrit hafdhe j höghdhinne thyughu alna oc hundradha, ther waro thry rwm hwart thera vp aff andro *ST* 417. — **up at (op-. opp-. -aath),** *prep. och adv.* *A) prep. uppåt, uppför.* thw skalth roo op ath aana *Di* 241. tha tw sätter wddin nider a jorden, tha är sa till atsee som en orm lopo op at bladet aff röt gwll *ib* 76. — *uppåt, till el. i riktning mot (högre el. nordligare belägen trakt).* pakkom oss snarth vp at dala *RK* 2: 4025. *B) adv. uppåt, till högre el. nordligare belägen ort.* jach acther nw i tesse dager giffwe mich aff stadh op aath *BSH* 5: 165 (1507). hwar han monde opp åth fara *RK* 3: *(sista forts.)* 5484. her electus folde mig oppath thå *ib* 5499. — **up for (op fore),** *prep. uppför.* op fore thz bergh la trappan thön *Al* 7468. *ib* 8097. thz berghith hafdhe stora högdh som the trappor waro op fore bygdh *ib* 7470. *Jfr* **thär up for.** — **up fran,** *prep. Jfr* **thvärt up fran.** — **up genom (-gönom),** *prep. upp genom.* owan opit war thz hwss a en bielka stodho liwss the brwnno wp gönom salin saa at man them wäl en milo saa *RK* 1: 3618. — **up i (op-. -ij),** *prep.* **1)** *upp i (nordligare belägen trakt).* the ville vp i stegeborgs. nycöpungs oc stocholms sker, epter i vore her nedre *BSH* 5: 165 (1507). **2)** *uppe i, upp i, upp uti.* han ... kastadhe *(den i hafvet uppfångade)* herra fräderik swa thz han op ij skipith la *Fr* 2510. hon *(kådan)* skal hemtas ... swnnan pa träd, vp i toppen *LB* 7: 326. swärdz *(d. v. s.* swärdit *el.* swärdet*)* stodh op j halsen *Di* 267. tha niclis kom thäre *(till Söderköping)* waro marskens swena ey näre the ware vp i *(längre inåt? högre el. nordligare uppåt?)* landit tha thera hesta pa gress at sla *RK* 2: 5976. **3)** *om närvaro el. deltagande: i, vid.* her laurens hafde warit op i räfstinne, tha hon näst fore hioltz i wästrarose *SD NS* 1: 479 (1405). — **up ivir (-iui),** *prep. uppöfver, öfver.* varþ laurencius ... up iui ristena þandar *Bu* 416. — **up mot (-moot),** *prep. upp emot.* östan gatwna som man gaar vp moot brinkinne *SJ* 12 (1423). — **up mädh (op-),** *prep. upp med, långs upp efter; utmed.* läggin idhart folk op mz the a ther sekana heter *Fr* 2883. op och wth met store älffwen ... fara *BSH* 5: 539 (1514). hwilkin tomp är ... a breddena nordintil vp meth gatuno thrätighi alna *SD NS* 1: 293 (1403). — **up när,** *prep. ända vid, alldeles invid.* tha syntos honum thre män vp när *(Cod. A* hart när 188*)* honum *MB* 1: *(Cod. B)* 545. — **up til (op-),** *prep.* **1)** *upp emot, i riktning upp emot, uppåt.* jomfrun ... vände ... änlitit östir op til himilin *(tenebat faciem ... ad cœlum levatam, versus orientem) Bir* 3: 280. alla syndhara hiärta oc tanka optil himerikis tingha skodhan opwäkkiandhe *Su* 3. **2)** *upp till (nordligare belägen trakt).* tha i eder ... giffwe op til oplandh *BSH* 5: 165 (1507). **3)** *upp till, upp emot.* han störthe dödh op til mwren *Di* 257. **4)** *upp till, ända upp till, ända till.* somlikä stodho i the pinonne op til siin knä somliche op til bukin somlike op til brystit somlike op til halsin somlike op til öghonin *Pa* 18. — **up um (opwmme),** *prep.* [*Jfr Mnt.* umme *äfvensom* **up undir**] **1)** *uppom, uppomkring. VGL IV* 10. **2)** *uppe omkring.* thet är ganska twnt opwmme banereth *BSH* 5: 8 (1504). — **up undir (op-. opp-. -unde. opwnner** *FM* 76 (1483, *daniserande*)**),** *prep. och adv.* *A) prep.* **I.** *med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *i uttryck som beteckna varande på ett ställe: (omedelbart) under.* tak och fäl honum *(hästen)* a jordena och bren ena wida wnd wp wnde sporomen aa baadom sidomon *LB* 2: 70. en biwr laa vpwndher stokken *PK* 245. til een källara vppundher her ärngisla stenhus *SJ* 235 (1454). eth stenhus ... medh gatubodh och källara oppundher sama husit *ib* 239 (1454). then kellaren mit vppvndher huset liggande *ib* 348 (1468). **2)** *nedanför.* i the tompthenne oppundher hans ärffwe widher sudhra korn torgit belägit *SJ* 252 (1456). — *under, i närheten af.* rycthedh gar ath thet *(skeppet)* skal vare bleffuith opwnder öszell *HSH* 20: 247 (1508). **3)** *under (ngns myndighet).* ati ingelwnde lenger wele ... ware opunder hans lydna *HSH* 24: 10 (1513) **II.** *med ack.* **1)** *i uttryck som beteckna rörelse el. riktning: upp under.* hwar dören skal wara sex alna bredh, oc högdhin skal wara wp wndir systranna chor gwlff *(in altitudine pertingant ad asseres sive pavimentum quod est sub pedibus sororum) Bir* 4: 84. weland ...

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gömde swerdit op vnder belgana *Di* 49. högh han til järlin ... opp wndher hans wenstra arm *ib* 267. han ... tog vpvndher henne skarlaken skin *MD (S)* 225. — *(omedelbart) under.* lagdess i iord oppundher en steen *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 260. — *(ända) upp under.* wod han vti ana alt op wnder hakana *Di* 60. **2)** *i uttryck som beteckna att ngt kommer under ngns välde el. besittning.* sampson ... bröt vp vnder sik manga konunga rike *Di* 7. thu som ... aldz wärldz godz vpundher tik slaar *MD (S)* 213. *ib* 307. the wunno hans landh opwndher alexanders hand *ib* 253. *B) adv.* **1)** *under, undertill.* tagy hiertans frögd oc siwde vel i watn oc wäthe sig wel nidan vpwnder *LB* 7: 275. — *undertill, på undersidan.* eth täghen met lerit opwnner *FM* 76 (1483, *daniserande*). **2)** *i smyg?* ther wii kommo tiil wexiö, gick her erich trolle opp wndher medh sina wener, thet her swanthe wnthe honum thet *(häradet)* ighen *BSH* 5: 128 (1506). — *Jfr* **thär up undir.** — **up undir at (oppundher-),** *adv. nedvid, nedanför.* thet stenhuset ... belägit öuerst i gramunka grendenne ... medh tre källara och enne gatubodh och medh eth hwelfft stenhus oppundher at nidhan portin *SJ* 249 (1453). — **up uti,** *prep. Jfr* **thär up uti.** — **up äptir (opp effter),** *adv. uppåt, i uppåtvänd riktning?* thz *(djuret)* hafde j thöm öphnä munnenom swa som ij [2] rädeligasta ok största kempä aff hulkom annar hafde sith hofudh opp effter til *(sursum ad)* öffre tenderne ok annar nidher til nidhre tenderne *LfK* 222.

up a (op a. upa. opa. up aa. op aa. uppa. oppa. uppaa. oppaa. vppo. oppo *LB* 7: 326**),** *prep. och adv.* [*Isl.* uppá] *L. A) prep. eg. upp på; uppe på.* **I.** *med dat., merendels (särskildt när bemärkelsen icke är lokal) utbytt mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande på ett ställe: a) uppå, på.* vp a huaroio *(för* huario*)* lilio blaþum *(för* blaþe *el.* blaþinu*)* var aue maria scriuaþ *Bu* 7. sidhan korsfästis dyonisius ok thäns ok pinas wp a korseno leuge *Bil* 343. vidher hwart thz fiät som han gik oppa the bronne *Pa* 20. oppa the änginne ther vaxste alla handa blomsther oc yrtir *ib.* thz torn op a husith la iomfrw floria var siälff op a *Fr* 1901-2. ther lot han byggia en stadh aff ny alt opa skalonia heedh *Al* 931. vppa enne graf war bygt eth litit hws *Lg* 3: 209. i the helgha trefalloghetz kyrkio oppa berghena *ib* 347. thz högxta oppa skepet *ib* 694. iomffru maria, som hon *(den heliga Anna)* oppa sinom arme haffwer, oc oppa then andra armen haffwer hon ihesum *ib* 700. liggiandis wppa sänghinne *Bir* 5: 79. hon siti wppa sino säte *ib* 85. ridhande oppa asnanom *Bo* 161. kom han gangande aat hafwino vppa vatneno *ib* 92. han kierþe ... oppa þessin gozen ... i vpsala en gard meþ allum boskap oc op a kirkioboleno halft annat hundraþa mark i lösörum *SD* 6: 125 (1349); *jfr* **II 7.** milde herran ... tok vppa barinne *Bo* 71. hon hafdhe ther ey flere klädhe til ... än een rifwin särk op a sit liiff *Iv* 3263. *b) på, på ett afstånd af.* en aa vpa ena milo när ran *RK* 1: 2951. eet biärgh som ther var näär vppa fyra milo *Bo* 44. tha han kom oppa ena dagxledh när pariis *ST* 454. *Lg* 3: 701. **2)** *vid tidsbestämningar för att uttrycka tiden då något eger rum: a) på.* scriwit i hamnadhe ... äpfter guz byrdh thusanda firahundradha ar ok vppa andro areno *SD NS* 1: 155 (1402). screpuat i stokholme, arena epthir gwsdh byrdh tusandha oc firahundradha aar oppa firstha arit *ib* 3 (1401). vppa älloppta daghenom ther äptor sände iulianus sin hofmästara ... til thera *Bil* 599. skedhe thz oppa sancta anna afftan, thät war oppa sancti iacobs dagh *Lg* 3: 9. oppa sama daghen war helgha torsdags högtiidh inne, oppa hwilken dagh thenne werdoghe herren skulle opfara äpter wan herra til hymerikis ära *ib* 347. then tiidh tenne helghe konongen oppa sama dagh hördhe gudz tidher *ib.* til konungin the ater vppo nya loppu *RK* 2: 701; *se vidare under* **nyr.** oppa thz sista böriadhes en stoor stormber i syön *Lg* 3 694; *se vidare under* **sister.** — *vid angifvande af ålder.* jak tror at hon ey äldre waar än tha wp a sith fämpta aar *RK* 1: 1837. *b) på, vid.* oppa then thridhia timan a nattinne tha kom ihesus christus *Lg* 39. *c) i, under.* vppa the nattena ther maria födde sin son tha fiöl mönstridh nidher til iordhena *Lg* 66. *d) på, inpå, utpå.* thz war langt vpa the naat tha gingo the hertogane at soffwa *RK* 1: 3783. **3)** *för att beteckna tillfället då något sker: på, vid.* scriwit i hamnadhe vppa thingit *SD NS* 1: 155 (1402). the godzin os laghlika wordho ater til dömpd vppa räfstomen *ib* (1402). **4)** *för att uttrycka en handling hvarmed ngn är sysselsatt el. ett tillstånd hvari ngn befinner sig: på, med.* gak i kirkiona til the biscopa ther äru oc halla nv vppa guz thiänist *Lg* 3: 209. — *i.* tha waro ij [2] romara oppa sina böner *Lg* 3: 338. **5)** *för att vid rumsbestämningar beteckna ett varande i ett föremåls (omedelbara) närhet: på, inpå.* fölghia vara fiända os hart vppa bakin *Ansg* 235. **6)** *närmande sig beteckningen af medel: med.* haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga *SD NS* 2: 117 (1409). böria oppa scriptamalom *LfK* 145. — *genom, genom beröring med, genom beteende mot.* hafwir iak thz oppa thik *(genom mitt handlingssätt mot dig)* forthiänt at thu skulde mina näsa aff biita *ST* 382. **7)** *för att beteckna det med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: a) med afseende på, med hänsyn till.* een officialis j eno abota klostir giordhe orät eno nunno klostir oppa thera godz *ST* 480. hafwir giort orät them iomfrumen oc skadha oppa thera godz *ib.* the sighia ther naghra saka til vppa then första göra the skäl *RK* 2: 4698. them som ey är oppa lifs hoop *(de quibus non est spes)* thom varkonnar hon *Bir* 2: 310. *b) med afseende på, för.* tolf manna näfnd sum näfnd warþer vp a þön maal *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). huilkom ... konung magnus friihet oc frälsse gifuit hafthe vppa segh oc hans afkommanda *ib NS* 2: 139 (1409). *c) på, till godo på, för, ss godtgörelse för (besväret med ngt).* om borghare äru begärandhe aff kötmaangarom nokon fääladh til sith behoff tha skal then thz begärar at giffua kötmaangarenom til godha ok for theras mödha eena halffua öre vpa oxan eena ortug vpa koona iiij peninga vpa faarith ij peninga vpa lambith *SO* 51. *d) på.* riker oppa alzskona fä *MB* 1: 210. — *på, om.* han var vis op a sit liiff *Fr* 1063. **8)** *för att beteckna grunden hvarpå ngt beror: a) på.* thu witnesbyrd oppa huilkom iak maa min ordh grwnda

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

LfK 3. hundraþa män . . . utsändä . . . oppa warn kost *SD* 5: 566 (1346). *b) på, på grund af, af.* bland ᴍ man honom kenne ma oppa hans gang *RK* 2: 6098. — upa thät, *på grund deraf att, emedan.* vppa thet eingen amot oss eller nempdene wädhia wilde, tha dömpdom wy then for:da skogh . . . vnder herra gotzskalk . . . at bliua *SD NS* 2: 135 (1409). *Jfr* **II 7** *a.* *c) på, på grund af, i följd af, enligt.* huad nya broderen scal vpleggie brödrom til gode effter hans tilkallan vppa hans beghär *SO* 97. **II.** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till ett föremål: upp på.* sanctus iacobus . . . ledde han höght up a tornet *Bu* 173. gik han . . . i ödhknena vppa eet biärgh *Bo* 44. — *på.* til thäs abbatissan . . . slaar wppa bordhit mz kniffuenom *Bir* 5: 73. tha han kom oppa the ängena *Pa* 20. ther näst satte han annan fothin oppa brona *ib.* sattis hon oppa sina säng *KL* 347. lägge handena wppa bokena *Bir* 5: 21. hon laghdhe thz (*korset*) vidh mun ok öghon oc vppa sit bryst *Lg* 3: 517. aff them stora slaghom, the slogho oppa lasana oc dörana *ib* 701. the . . . fyöllo alle oppa sin knä *ib* 694. losnade vppa i bergit bade sniö oc sten oc trä, oc löp nider vppa risen *Di* 43. — *på, till.* leddis han oppa en annan stadh *Pa* 17. **2)** *för att vid ett verb som betecknar rörelse uttrycka den handling el. det tillstånd som utgör rörelsens ändamål el. följd: till.* gik än annat sin oc swa än thridhia sin vppa sina böne *Bo* 186. *Lg* 3: 243. — *i.* förande henne oppa mang frestilsse *Lg* 3: 376. **3)** *för att uttrycka en riktning: på, åt.* konung tydrik sag vpa badä händer *Di* 134. skal alt vändas oppa the bätra sidhona *Bo* 122. **4)** *vid tidsbestämningar: a) på.* koma hälghe dagha nw oppa annan wiku daghin oc a annan komo the i fiordh aar *MB* 1: 63. *b) till.* wäl oppa sin aldir komin *Lg* 31. *c) för, under.* thässa siw stiärnor hawa krapt ower iordhrikis thing, hwar oppa sina stund a daghenom *MB* 1: 67. iomffrun bleff i fridh oppa nakon thima *Lg* 3: 291. **5)** *vid beteckning af storhets- el. måttsförhållanden: till, ända till.* för än var testament äru gulden vppa þen ytarstä pänningh *SD* 5: 567 (1346). **6)** *för att beteckna det föremål emot hvilket i fientlig syftning en handling företages el. mot hvilket ett fientligt förhållande eger rum: mot.* kom oppa them om nattina mz thräskiptom här *MB* 1: 181. stridher kodorlaamor opa them *ib* 180. ath stridha wppa hwsith *PM* LXII. vppo köpmanna hold giorde the eth snit *RK* 2: *s.* 342. the gärning som the hafdho giort op a han *MB* 1: 245. the synd iak hafwir oppa thik giordh *ST* 376. pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **7)** *för att beteckna det föremål hvarpå en handling el. ett förhållande syftar: a) på.* thänk vppa offrit *Bo* 9. minz vppa mik *ib* 36. vm han matte fulkomlika trösta vppa han *KL* 41. kalla oppa gudz nampn *Pa* 19. han kalladhe oppa sancta anna *Lg* 3: 701. oppa huilkens belätes fäghrindh han mykyt wndradhe *ib* 698. j iii vnghe män skulo fölgias ath, ok vara (*för* taka vara?) hwar oppa then annan *Di* 208. giffwa hanom igen ä hwat heyne frame vpa rwmit kostwärt hawer *SJ* 290 (1461). — *på, om.* han kierþe . . . oppa þessin gozen *SD* 6: 125 (1349). *ib NS* 1: 136 (1402), 2: 139 (1409). han . . . ginstan vppo slottet krafde *RK* 2: 1305. — *för, i.* sagdhe han konungenom, oppa hwat ärande han war thingat komin *Bil* 844. — *på, för, till.* wi . . . ärom nw forsamblede . . . vpa idher nadis ok suerigis rike betzta ok bestand *BSH* 3: 175 (1466). thz haffuer jac giort oppa idher froma *RK* 2: 6776. hölle många lönliga herradaga hwre besth the skulle kong cristiern in taga oppa myn skade och mitt förderff *ib* 3: (*sista forts.*) 5933. the samfelte oc besworo sigh oppa konogsens aarghasta oc dödh *Lg* 3: 347. wil jach nw wara oppa tith wärstha *Di* 259. han . . . sagdhe hurw girwger han war . . . oppaa wärssens rike domma mz annars skada oppaa tin (*för* sin, *med öfvergång från indir. till dir. framställning*) froma *MD (S)* 204. thz . . . som mot tro scriffwar then falska hand oppa sit besta ok sina wenner *ib* 291. i . . . wilin vpa myn skadha wara (*söka min skada*) *RK* 1: 2041. *ib* 4421, 2: 2150. engen thera scullä . . . nakan halla vppo annors schada *ib s.* 342. — upa thät at [*Jfr Mnt.* up dat], *för att, på det att.* ma ängen then a bergheno siter vtan ensampne mestarmennene noghor thing at köpa oppa thz at han sculi thöm ater wt manga *PfN* 135. thenna forscrepna badzstofw, gardh, tompt ok bodher hauer jak gifuit vppa thet at scholen ey scal forgaas *SD NS* 1: 550 (1406). then daghin gaffs them (*lejonen*) enkte oppa thz at the skuldo genstan danielem sundir splita *ST* 19. om thu finge thz wilkor at thu een dagh skulde glädhy vmbära oppa thz at thu matte ther äptir eeth ganst aar j frögdh oc glädhy lifwa, wilde thu thz bytit ekke göra *ST* 144. vppa thet at almosan moghe thes bätre gifuas fatigho folkeno *VKR* 37. oppa thet at ey hafuis ofuirflödhelicha folk j clostirsins brödh *ib* 38. sombir man miste gärna eth sith ögha vppa thz at hans granne miste siin badhin *GO* 1052. *VKR* 39, 45. *Bir* 4: 83, 93. *Ber* 292. *MB* 2: 8, 242. *Lg* 3: 347. — upa thät, *d. s.* the suensca tha ther vndergingo vppo thz the matte hans hyllest fa *RK* 2: 1785. nw wil modheren tagha man igen hon gör darligha. vtan maa wäll sche vpa thz hon skal gratha sina synder *Ber* 293. oppa thet ey städhis noghat oskälichit folk ellir hion j clostirsins brödh *VKR* 39. *ib* 44. *RK* 3: (*sista forts.*) 4745. wilt thu ekke j thesso stunto lifweno vmbära thenna forgänglika werldiuna glädhy oc danz oppa thz thu maghe äwinnelika glädhias *ST* 144. *b) efter.* at han warde ey girughr up å sina vndidåna godhz *KS* 57 (144, 63). han . . . sagdhe hurw girwger han war och oppaa wärssens rike domma (*sannolikt har* oppaa *äro el. ngt dyl. efter* war *bortfallit el. genom förbiseende af förf. utelemnats; på motsv. ställe har den Medelnedertyska texten: dat he der eren ghirich were unde des erdeschen gudes mede*) *MD (S)* 204. *c) om.* her beynct stensson hafde sin budh vppo at engelbert war kommen til örebro *RK* 2: 2601. **8)** *i förhoppning om, i förlitan på.* giordhä jak thet oppo edhre tröst, at jak bröth thäm (*brefven*) op *FM* 187 (1504). — *i afvaktan på.* thet gik än deel til skat oc än deel hafuer strengnes domkirkio wpa beuisning *SD NS* 2: 187 (1409). **9)** *med utsigt el. risk att mista, i fara för.* naar en människia lägher sik win om at göra alt thz til henna staar, som then gör som sither oppa sith liff, om han kan ekke göra rättan räkenskap *LfK* 145. **10)** *på, mot säkerhet af.* vi ärom giälscyllogha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . albrikt fan holten . . . siex fat järn . . . hwilkit vi takit hafuom aff for:de albricte, opa the samo tw marchlanth joordh *SD NS* 1: 173 (1402). hwat ey skal jak taka päninga til läns oppa mina tro *(in fide mea)* til nakan vissan tima *Bir* 3: 125. **11)** *för att beteckna sätt o. d.: på.* var herra gör daghlica swa oppa ena handa matto mz os andelica *Bo* 105. — *på, till.* jak driffwer a danmark en skat . . . vpa thz höxta thz forma *RK* 1: 2874. **12)** *i bedyranden och eder, äfvensom vid uppmaning el. befallning: på, vid.* lofuen j abbatissonna hendir oppa sin gudh oc bäzta sanwit, lydhno, hulscap oc troscap j alzchona thingom *VKR* 46. niclis . . . loffuade honom vppa tro oc äre at aldrey mere moth honom wäre *RK* 2: 5538. jak lofwar thik thz oppa mina siel *ST* 144. at thu ekke swär orätwislika oppa gudz hälghon, ellir hälghodoma *ib* 64. swerya . . . vpa thz helga brödh gudz likame for oss tholde dödh *RK* 1: 2830. warin thes wis oppa mit liiff j skolin sighir winna *ST* 85. bödh han vppa rätta hörsämia *(motsv. ställe i Bil har, af senare hand insatt öfver bortskrapade ord,* vidhir höxsta lydhno 767*)* a gudz wäghna ok sancta pädhars läta hambla sik fra hwaria lidhamote *Lg* 1036. *B) adv. dessutom.* han agher mistä sit frälse . . . oc böte XL mark vpa *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *Jfr* **bak-, hvar-, här-, ovan-, þär-upa,** *äfvensom* **thär upa at, thär upa huru.**

upa bära, *v. i födelsen el. genom börden gifva.* er thz mik ärfft ok vpaboret *RK* 1: 349.

upa finna (uppa-. oppa-), *v.* [*Ä. Dan.* uppaafinde] **1)** *påträffa, hitta.* at the ängaledhis vppafunno ingang i mönstrit *Gr* 313. tha the hona ey vppa funno *ib* 285. **2)** *utfinna, utsöka, uppsöka.* thässa wtsände han at the skullo vppa finna *(Cod. D* vpafinna 374*)* honom swa faghra quinno. at hwarghin kunne finnas hänna fäghre *Gr* 282. — *refl.* **upa finnas,** *påträffas, anträffas.* vm hon vppa funnis skulle hon atirledhas til hans *Gr* 285. hon kunne ängaledhis oppa finnas *ib.* — *anträffas, finnas, stå att finna.* fiöl henne j tanka aff tässins renliffs äptherkomandis bestand, huru swa manga bägghia köns människior formatte wppa finnas *(invenīri) Bir* 4: 70. *ib* 69. — *Jfr* **finna upa.**

upafinneliker, *adj. Jfr* **oupafinneliker.**

upa föra (opa-), *v. meddela.* the . . . alexanders ordh honum opa fördho *Al* 3038. *Jfr* **föra upa.**

upa ganga (upp a-. uppa-. oppa-. upo-. -gaa), *v.* [*Ä. Dan.* uppaa gaa] **1)** *påkomma, träffa, hända.* thet j vele haffue mine tienere, landbönder, gard oc godz j eder hegn, beskärm oc förswar ther j landit, om töm naged oppa ghar *FM* 227 (1505). **2)** *drabba, gälla, vara frågan om.* vm foghoten thorff vidher at taka mz sigh nokra nempd til at mäta saköra wt aff andrum berghum tha scal han nempna nempdena oppa thy bergheno som han boor thz oppa gaar *PfN* 140. — *angå. med dat. el. ack.* þe þing . . . swa som oss ok kronunnä vpp a gingo ok warom almoghä *SD* 5: 475 (1345, *nyare afskr.*). will . . . jeppe diekn blifua widher rät fore rikesins radhgifuarom oc rikesins mannom. them som thätta ärandet ängte vppa ganger *(d. v. s. äro ojäfviga) BSH* 1: 192 (1387). **3)** *gå in på.* hanom thykte wara hardh vpo ganga vnna the suensca there frijheet fonga *RK* 2: 1772. **4)** *börja, taga sin början.* huilkin dag oc frid skal oppa gaa viij daga epter valburgis *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). wm nattena sidhan waarden oc väkten är wppa gangen jn til solen är vpgangen *PM* 28. — *Jfr* **ganga upa.**

upa halda (uppa-. oppaa haalla: -as *VKR* 33**),** *v. hålla på med, sysselsätta sig med.* aflata the genstan af the gärning älla bönom älla studeran som the tha vppa halda *KL* 255. *VKR* 33. *Jfr* **halda upa.**

upa hava (uppa-), *v. hafva på sig, bära.* sin vapn vppa hawä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *Jfr* **hava upa.**

upa höra (uppa-), *v. höra på, åhöra.* til mere warilse thera som vppa höra *(audientium) Bir* 1: 74.

upa kalla (oppa- *Lg* 3: 663, 684, 694**),** *v. åkalla.* at thu mik i thine nödh ekke oppa kallar *Lg* 3: 684. *ib* 663, 694.

upa koma (oppa-), *v.* [*Ä. Dan.* uppaakomme] **1)** *påkomma, träffa, hända.* tänkiandis sik enkte genwärdukt oppa kommandis *MB* 2: 93. **2)** *komma (ngn) på (ngt), förmå (ngn) till (ngt).* gudh forladhe them ther os thetta wpa kommä *BSH* 3: 175 (1466). — *Jfr* **koma upa.**

upakraf, *n. kraf, fordran; klander.* maa han . . . samme stenhus haue nythe ok bruka her epter for sit retto egho till ewindalica tiidh for hwars mantz tiltalen eller vpakraff *SJ* 281 (1460). *ib* 246 (1455), 284 (1460), 288 (1461).

upa kräfia (oppa-), *v. kräfva, fordra, framställa kraf.* at swa ma til gha huar stadz ther som i förscrifna mato oppa talas eller oppa kräffs *SJ* 252 (1456).

upa läggia (oppo-), *v. påbjuda.* tha then herredagh senesthe stod i vastene, var thet oppo lacth aff alle the werdighe feder, som tha alle tilstede wore . . . ath then som aff kronen landh och län i värie haffuer, skall . . . vpbärie . . . sakören aff kerkene landbor *FM* 635 (1515). *Jfr* **läggia upa.**

upalägning (oppolegningh), *f. påbud.* effter swodane theris oppolegningh *FM* 636 (1515).

upa minnas (-mynnes), *v. refl. komma i håg, tänka på.* at idher nadhe thet aldre wil wpamynnes eller wrekä, oss til ondhä, war sthorä fauisko ok owirdadh, ther wi moth idher nadhe giort haffwm *BSH* 3: 176 (1466).

upandvarþa (vppandwarþa *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **vp andwortha: -at** *FH* 8: 3 (1389). **vpantwardha** *SD* 6: 169 *(öfvers. fr.* 1441*)*; **-at** *BYH* 1: 192 (1384), 194 (1385); *SD NS* 1: 182 (1402). **wpantwardha: -at** *ib* 179 (1402). **wpantwerdha: -at** *ib* 180 (1402). **wpantworda: -at** *ib* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). **vpanworthä: -äs** *FH* 8: 2 (1389). **opandwardha** *SD NS* 1: 38 (1401). **opanthwarda: -adhe** *SD* 3: 121 *(afskr. fr. senare hälften af* 1400*-talet).* **oppanwarda: -at** *ib NS* 2: 82 (1409). **op anuardha: -ar** *ib* 86 (1409). **opanuarþa: -anurþin** *(för* **-anuarþin***) Bir* 4: *(Avt)* 184**),** *v.* [*Ä. Dan.* opandvorde. *Mnt.* upantworden] *L. öfverantvarda, öfverlemna.* ägher han þän hästin vppandwarþa . . . konungs marsk *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). fan us idan sun sut *(för* suat*)* i burt farin älla oc honum kronona opanurþin *(för* -anuarþin*) Bir* 4: *(Avt)* 184. at all righesins slot i swerighe . . . skulä

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

henne . . . genast a stathenum vpanworthäs *FH* 8: 2 (1389). wi . . . hawum . . . drotning margretä . . . vp andworthat ok vpladet huset i tauistä lande *ib* 3. — *öfverlemna, öfverlåta.* jac . . . kännis opinbarlika . . . mic . . . at hafua salt . . . bo jonsson drozsta j swerike oc honom oc hans arfuom vplatit oc vpantwardhat min goz *BYH* 1: 192 (1384). *ib* 194 (1385). at iak hawer salt ok vpanduardhat . . . herra aruidhe i eghby en attong iordh i myklaby *SD NS* 1: 157 (1402). opandwardha jak fornämda abyorne thet gozit *ib* 38 (1401). at tiläghna oc vpantwardha . . . herra matisse . . . thry markland jordh *SD* 6: 169 (*öfvers. fr.* 1441). *ib* 8: 121 (*afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet*), *NS* 1: 179 (1402), 180 (1402), 182 (1402) *o. s. v.*, 2: 82 (1409), 86 (1409), 103 (1409, *gammal afskr.*) *o. s. v.* — *öfverlemna, uppgifva. bildl.* af thy at han *(viljan)* nu hänne fullelika frangifwin är ok vpandwardhadher i formanzsens händer *Ber* 245. — *Jfr* **andvardha up.**

upa röra (oppaa-), *v.* [*Fdan.* upa røre] *röra, angå, stå i sammanhang med.* i blandh anner ärende thenne forderffuelige feijgde oppaa rörer *HSH* 20: 191 (1507).

upa sla (uppa-. oppa- *Lg* 3: 28, 640, 704, 716. **oppaa-. -slaa** *FM* 199 (1504); *Lg* 3: 28, 640, 704**),** *v.* **1)** *företaga, taga sig till.* huath skulom vi arme män nu uppa sla, äller aat hafuas *Ansg* 235. hwadh skall iak oppa slaa *Lg* 3: 28. *ib* 640, 716. hwat skal iak nw först begynna ällar oppa slaa *ib* 704. han . . . sagde, at rydzerne hadhä giorth en swor opressningh ther i landit, än huath the willä oppaa slaa, wisthä han ickä *FM* 199 (1504). **2)** *gifva sig in på, gå in på.* wij hafwom ey vppa slagit swadane dagtingan, som nu sidst i stockholm giort war, vthan for then kärligheet . . . som warit hafwer och än . . . wara skal emellan rijken danmarck och swerige *BtRK* 105 (1436). — *Jfr* **sla upa.**

upa spilla (vppa spylla), *v. spilla på. med dat.* huilkin som androm vppa spyller *SO* 152.

upa sämia (opa-)? *v. åsämjas, vara el. blifva enig, komma öfverens. opersonl. med dat.* som oss badhum och warom nesthom wall *(för* wäll *el.* wäl*)* opsämpde *(troligen för* opa-*) SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). *Jfr* **sämia upa.**

upa sätia (uppa-. opa-), *v.* **1)** *påsätta.* swara han at fingrit skal af skäras ok swa fingir gullit vppa sätias *Bir* 1: 402. **2)** *ställa, ordna, anordna.* hwru han siin thing opa säter *Al* 2145. — *Jfr* **sätia upa.**

upa taka (uppa-. oppa-), *v. åtaga sig, företaga, inlåta sig i.* honum synas thung the thing som han hawir oppa takit *Bir* 3: 33. alt atherhald ey är thz swa litit, thz wppa tagx oc haldz fram j min hedher mz gudhelighet thz är wärt at faa sin lön *ib* 4: 119. — **upa taka sik,** *taga på sig, antaga, iklāda sig.* yttra forman oc skipilsen som thin älskare sik oppa took om pinona oc dödzsens beskhet *Su* 27. — *Jfr* **taka upa.**

upa tala (uppa-. oppa-), *v. föra talan, (inför domstol) framställa anspråk.* at swa ma til gha huar stadz ther som i förscrifna mato oppa talas eller oppa kräffs *SJ* 252 (1456). — *föra klandertalan mot (ngn), väcka tvist mot (ngn).* wi . . . forbiuthom hwariom manne . . . for:da herra götstaff leksson i nokre mato här innan hindra, qwälia älla vppa tala *SD NS* 2: 210 (1409). — *klandra, väcka tvist om, göra anspråk på.* innan äth aar ther äppter thet gooz vardher oppa talat *SD NS* 1: 225 (1403). thet forscrefno gotz i nokre mato hindra, qwälia eller vppa tala *ib* 2: 139 (1409). oppa thenne fornempde gardhin . . . ath oppa tala ällir klagha *ib* 1: 232 (1403). — *väcka tvist mot (ngn) om (ngt).* fore then arffwin som han wppa thaladhi til mik *SD NS* 1: 151 (1402).

upa thänkia (oppa-), *v. betänka.* — *part. pres.* war oppa tänkiandhe, thz iak thin modher är *Lg* 3: 659.

upbegynna (op-. oppbögynna), *v. begynna, börja, företaga.* huilken i sin barndhom sadhana siälsyn ärandhe opbegynna *Lg* 3: 280. han haffde swa dana grofft örloghe oppbögynnat *ib* 303.

upbegynnilse (opbegynnelse), *n. pl. begynnelse, början.* i förstä opbegynnelsen *DD* 1: 206 (1508, *eft. nyare aftr.*).

upbinda (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opbinde] *L.* **1)** *uppbinda, uppfästa.* vphängiandis äller vpbindandis rödha toghit ällir repet j fönstrit *MB* 2: 7. — (?) *bildl.* när hattene skole oppbindes *HSH* 18: 102 (1497). **2)** upbinda hiälm, *fastgöra en hjälm (med band el. remmar) vid rustningen.* rasklika han sin hiälm op bant *Iv* 3343. alle stodho väl väknte. oc hafdho opbundna *(ligatas; motsv. ställe Bir* 3: 402: bundna*)* hiälma *Bir* 4: 362. — *Jfr* **binda up.**

upbiuþa (upp-. op-), *v.* [*Fdan.* upbiudhæ] *L. uppbjuda, hembjuda, erbjuda (fastighet åt egarens slägtingar till inlösen).* vndecim solidos terre . . . in legalibus pretoriis legaliter wpbuþna . . . vendidisse *SD* 4: 558 (1337). nouerint vniuersi me . . . gudlauo . . . plenam per presentes commisisse potestatem vndecim oras terre in nyaby . . . heredibus meis seu propinquis in communi placito prouincie laghund secundum leges patrie meo nomine resignandi. quod vpbiudha proprie dicitur in wlgari *ib* 5: 666 (1347). *ib* 6: 123 (1349). iak haffwer salth . . . halffwa akirforsa qwärn, som iak laghleka opbwdhith haffwer *ib NS* 1: 26 (1401). hwilkin gardh laghlika opbudin war nästom frendom til lönz eptir stadzsins laghum *ib* 34 (1401). at thän fornämpde gardhin . . . var laghlica köptir oc äpter lanzlaghom opbodhin oc stodh opbodhin nat ok aar nästom frändom til lösn *ib* 2: 37 (1408). war encte aff thessom for:na godhzom hwarte laghlica köpt, saalt eller gifwit, ok ey vpbodhit a thingom äller laghstandit *ib* 200 (1409). giffuum wi häradzhöffdhinga j ydhre fulla makt . . . ok bidhiom han for:do goodz ok äghor laghlica vpbiwdha, ok opbudhna ok laghstandhna . . . biskop knute fasta *BYH* 1: 232 (1422). *SD NS* 1: 179 (1402), 180 (1402), 183 (1402), 359 (1404, *nyare afskr.*), 2: 46 (1408), 215 (1409). *BYH* 1: 250 (1446), 253 (1448). *FH* 5: 134 (1489). kom hustrv karin aff leppas här pa setto tingh och wpp byödh erich twrwas jordh liggendis j määnpä for huilke hon löste ericx liff aff galgen for xx m. rede deninger *BtFH* 1: 246 (1508). — *Jfr* **biudha up,** *äfvensom* **uppe biudha.**

upblasa (-bläsa. -blesa), *v.* [*Ä. Dan.* opblæse] **1)** *uppblåsa, genom blåsande komma (ngt) att svälla, genom blåsande uppfylla. i andlig mening.* — *part. pret. uppfylld (med ande).* war hon ey for thy modher, at

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hon sambland haffde mz manne, wtan hon war wpbläst aff mins fadhers oc mins *(för minom)* anda *(afflata Spiritu) Bir* 4: 72. **2)** *uppblåsa, göra högmodig. — part. pret. uppblåst.* vpblästher j hoghenom *(mente effrenatus) MB* 2: 312. **3)** *under blåsande på musikaliskt instrument tillkännagifva.* kong hans . . . haffuer vpblest och vpropat offuer alla gator i calmarne ofridh, badhe til landh ok watn *BSH* 5: 56 (1505). — *Jfr* **blasa up.**

upboa, *v. L.*

upbrinna (op-. opp-), *v. L. upphrinna, brinna upp.* ginstan vpbran abotin ok hans hästir ok hans fingirgul *KL* 40. ath skogh och gaardha the opbrunne *RK* 3: 3407. *ib* 3498. een stoor deel aff her linwardz gaardh . . . war oppbrunnen aff wadh eell *Lg* 3: 373. *Jfr* **brinna up.**

upbruka (op-), *v. förbruka.* saa snart som tenna forscriffne halff part er forterder oc opbrukat *LB* 7: 349.

upbrutlika, *adv. Jfr* **oupbrutlika.**

upbrygdha (opbryghdha: -andis *Gr (Cod. D)* 361. **obrygdha.** *impf.* **obrygdhe** *Bir* 2: 236. **obbrygdhe: -o** *MB* 1: 193. **obrygdhadhe** *Bo* 125**),** *v. förebrå (ngn ngt), skymfa el. håna (ngn) för (ngt). med dat. och ack.* hwat som owinan obrygdhadhe hänne til hadhuetilse. thz vände hon sik til gagn *Bo* 125. thw obrygdhe oc foruitte thom thera ysäld oc gabbadhe thom *Bir* 2: 236. obrygdhande mik thz iak tholde *Su* 433. — *förebrående yttra (ngt) till (ngn). med dat. och sats inledd af* at. the obbrygdho *(Cod. B* brygda 546*)* honum, at han är ekke ther komin raadha nakro *MB* 1: 193. — *förebrå, fara ut emot, skymfa, håna. med dat.* at hon ey baktali älla obrygdhe *(improperet)* dröuandom sik thy at fordömelikit är at . . . obrygdha älla skämma sin jamcristin *(proximo exprobrare)* aff otholi *Bir* 3: 170. sagdhe maria til diäfullin obrygdhande honum *ib* 105. at the skuldo honom ey obrygda *Lg* 3: 41. — *abs. Gr* 270. sagdho mik somlike suasom obrygdhande *(insultando)* o maria thin son är nu dödhir *Bir* 2: 134.

upbrygdheliker (*pl. nom. n.* **obrygdelik** *Bir* 1: 277. *dat.* **obrygddelichom** *ib* 4: 199**),** *adj. skymfande.* obrygdelik *(contumeliosa)* ordh *Bir* 1: 277. *ib* 4: 199.

upbrygdhilse (vpbryghdhilse: -ilsom *Ber* 269. **obrygdhilse. obrygdilse. obrygdhelse. obryghilse** *Bo* 128. **obryxilsä** *Lg* 3: 80**),** *n. pl. och f. förebråelse(r), skymfande ord; smädelse(r); förolämpning(ar), skymf.* jak hörde al obrygdilse *(opprobria)* ok gabbilse mz minom örom *Bir* 1: 5. *ib* 267. at atirgiua oc giälla ordh for ordh oc obryghdhilse for obrygdhelse *ib* 2: 88. *ib* 1: 277. nidhir kasta obrygdilse rasklika othologha änniskio *ib* 276. sigh ey obrygdhilse *(contumeliam)* them thik afwite *Ber* 64. thänk han . . . mättan giordhan af vpbryghdhilsom *(opprobriis) ib* 269. göm thina godha frägdh swa at hon af ängom obrygdhilsom sarghas *(tua bona fama nullis opprobriis laceretur) ib* 57. bryt syndher obrygdhilsinna strala *(sagittas contumeliæ)* och skot mz thulimodhinna skiöld *ib* 116. han . . . tholde mang obrygdhilse *(opprobria) Bo* 175. *Lg* 586, 3: 41. giordo the honum smälik oc obryxilsä j fyra bandha motta *ib* 80. al obrygdilse ok al sorgh jnsätz them ok til läx *Bir* 1: 16. hulkin som hona skämmir mz alle fylsko ok obrygdilse *ib* 73. — *skymf, smälek, vanära.* räknande smälekin äro. obrygdhilse *(opprobrium)* glädhi *Bo* 110. at han ey at enast tok a sik fatikdomsins pinsamu vidhir mödho. vtan ämuäl hans obrygdhilse ok smäleek *(ejus opprobrium assumpsit) ib* 128. fatikdomin ther man hawir nödoghir . . . gifwir obryghilse ok forsmäilse *(parit opprobrium et contemptum) ib.* han skal ey rädhas wärldinna last älla skam älla obrygdilse *(non timebit mundi opprobrium) Bir* 1: 267. min hughir astundadhe al the thing som ey fulgdho världinna blygdh oc obrygdhilse *(pudor et opprobrium mundi) ib* 2: 94. *ib* 165. the skulu . . . vp fyllas mz ysold ok äwerdhelikom obrygdilsom *(opprobrio sempiterno) ib* 1: 246. *ib* 3: 286. för bort var obrygdhilse *(aufer opprobrium nostrum) ib* 2: 47. at hans hälga hws ey skulle komma til gab oc obrygdilse *MB* 2: 287. skalt thu finna kroppin fullan wara mz skam och obrygdhilse *(ignominia) Ber* 207. hwar skal thik frälsa af thässa obrygdhilsinna *(improperii)* bande *ib* 238. — **upbrygdhilsa ordh (obrygdilsa-. obrigdhilso-),** *n. förebrående el. skymfande ord.* ey spardhis obrygdilsa ok smälikin ordh vidh mik *(mihi de verbis improperii non parcebatur) Bir* 1: 208. thine owini . . . dröfdho thik mz . . . obrigdhilso ordhom *ib* 4: 205. *Lg* 3: 397.

upbryta (vpp- *BYH* 1: 255 (1453). **op-),** *v.* [*Fdan.* upbrytæ] *L.* **1)** *nedbryta, sönderbryta.* thet laxa virke . . . som i . . . haffuen vpbrythet *(var.* opbruthit*) SD* 6: 6 (1348, *gammal afskr.*). indra dampnen hiulastuw oc waghlukur, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh oc vpbrutidh *VAH* 24: 320 (1422). — *taga bort.* her niels geddä haffuer the skermer och senckninger vpbrwtith i calmarna stadh *HSH* 19: 79 (1505). *ib* 70 (1505). **2)** *bryta, upphäfva.* opbryta äller sunderslita thässa . . . daghthingan ok sämmio *SD NS* 1: 675 (1407). ther wppa at al gamwl skipt skulle icke wpbrytas *DD* 3: 230 (1490). *BYH* 1: 255 (1453). **3)** *bryta upp, tåga bort.* attanda aptan han wp bröt *RK* 1: 3302. — *Jfr* **bryta up.**

upbränna (op-), *v.* [*Fdan.* upbrænnæ] *L.* **1)** *uppbränna.* thz *(templet)* nidhirbrutu the a grundin ok opbrändo *Gr* 306. j tände han stadhen oc vpbrände *MB* 2: 220. *ib* 69. *Al* 1367. eldir . . . vpbrände först barnit ok sidhan fadhorin oc modhorena ok alt thz j huseno war *KL* 127. *Bir* 1: 46. hänna klädhe ok annor hänna thing . . . opbrändos *ib* 3: 195. thän tidh the *(mattorna)* varo alla vpbrända *KL* 219. *Gr* 299. **2)** *uppbrinna.* alt theres offer ther opbrende *RK* 2: 7948. — *Jfr* **bränna up.**

upbrännilse, *n. uppbrännande, brand.* tha the faa see hennas *(Babylons)* wpbrännilsens *(incendii)* röök *MB* 2: 361.

upbyggia (op-. opp-. -byghia. -biggia. -böggie), *v.* [*Ä. Dan.* opbygge] *L.* **1)** *uppbygga, bygga.* þerra kirkia som felix paue lät up byghia *Bu* 515. oppbyggiande klostir *Bir* 2: 69. han schulle then (ɔ: en gammel konungx gardh nyderrotin) vpböggie *FM* 182 (1504). hus som hans lanbo opbigdhe aff nyio *SD NS* 2: 153 (1409). jak vpbygdhe mik ärlikit hallande hws *Bir* 1: 13. at gudhi skulle nakath hws op-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

byggias *MB* 1: 481. *Gr* 322. *Bil* 227. — *oeg. el. i andlig mening.* valloghaste herra forethänkir at opbyggia stort thing *(ædificare ... rem grandem) Bir* 3: 424. aff them skal min kirkia opbyggias hulkra mwr nidhirfallin är *ib* 363. the hälgha kirkia opbygd mz mins sons blodhe *ib* 2: 125. **2)** *genom byggande upplyfta.* the vp byggia thräkkin *(ædificant ... lutum)* thz är at the sätia thesse for gangliko wärldz thingin swa som j högdena til hymilin *Bir* 1: 53. vm the villin byggia aat mik älla til min hedhir tha vp bygdin *(ædificarent)* the först siälanar til hymerikis *ib.* min kärlekir skal aldre vara mz them ok ey vprätta them älla vpbyggia til at äwärdhelika blifwa j hymerike *(caritas mea numquam calefaciet eos, nec ædificabit eos in æternam mansionem in cælis) ib* 128. **3)** *uppbygga, åstadkomma el. främja andlig tillväxt el. förkofran hos (ngn), stärka (ngn i andligt afseende el. i det goda).* nu andwardher iak idhir gudhi ... hulkin valloghir är at vpbyggiä idhir i godhom gerningom *(qui potens est ædificare) KL* 165. at thu ingom misfyrme vtan häldir vpbygge *Ber* 274. huilke ... sina iämcristna högelika störkte oc ophögdhe *(för* -bygdhe; *ædificabant)* i allo godho *Su* 53. **4)** *reparera, bota.* sandir fridhir skal stadhgas j himerike ok jordhrike oc var *(änglarnes)* skardh opbyggias ok opfyllas *(minæ nostræ restaurabuntur) Bir* 3: 153. — *Jfr* **byggia up,** *äfvensom* **ater upbyggia.**

upbyggiare (op-), *m. uppbyggare, återställare.* hulkin som var nidhirfalna gardha opbyggiare *(ædificator) Bir* 3: 208. swa som han hafdhe för varit hälghra kirkio fordaruare oc nidhir thrykkiare. swa skulle han vara thera opbyggiare oc oprättilse *Gr* 305.

upbyggilse (op-. opp-), *n. pl.?* **1)** *uppbyggande, uppbyggelse. oeg. el. i andlig mening.* huru gudh vtualde först fatika oc fakonnogha til kirkionna oppbyggilse oc styrara *Bir* 2: 147. ärfuodhom vi badhe, ängillin til thingsins op byggilse ok jak *(d. v. s. djäfvulen)* til thäs fordäruilsä *ib* 3: 424. **2)** *uppbyggelse, stärkande i det goda.* föör aldrigh fram nakot thz ordh thär eygh kombir til vpbyggilse them thär aa höre *Ber* 273. — *Jfr* **aterupbyggilse.**

upbygning, *f. uppbyggande, byggnad. i andlig mening.* thakit hulkit godha gärninga vpbygninga tekna *MP* 2: 244.

upbyrþ (op-. -bördh. vbyrd *BYH* 1: 255 (1453). **obbör** *BSH* 5: 400 (1510)**),** *f.* [*Fdan.* upbyrd. *Jfr Isl.* uppburðr] *L.* **1)** *uppbärande, mottagande (af penningar).* ä hwat som vpbiärss aff thesse goze, tha skal änkte aff sla af huwodsummone i vpbyrdhena *SD NS* 1: 444 (1405). til thessa wara opbyrdh oc thäs gozens aterlösn mere vitnesbyrdh oc bewisning *ib* 2: 257 (1410). — *uppbörd, uppbärande af skatt el. afgifter o. s. v.; uppburna medel, inkomst.* fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni badhe af vpbyrdh oc wtgift *BSH* 1: 197 (1387). *SD NS* 1: 88 (1401), 2: 2 (1408). rekinschap göra allom brödrom nerwarende fore alla vpbördh ock wtgifft han j thz aarit vpborit haffuer teskeliges vtgiffuit pa emb[e]tz veghna oc brödrana vegna *SO* 194. *Bir* 5: 24. swa at han weet göra abbatissonne rättan räkinskap baadhe aff vpbyrdh oc swa aff aatirstadhom *VKR* 31. *ib* 32, 40. kuwth posse haffwer ... giorth mik godhe redhe och räkenscap for alle opbyrdher wthgiffter och jnteckter *FH* 1: 56 (1485, *nyare afskr.*). at thet sama haghåby maghe lösas vtan alt arlikit afslagh oc opbyrdh ther af *(d. v. s. utan att det som innehafvaren uppburit af godset afdrages från lösningssumman)* for xl markir päninga *SD NS* 1: 664 (1407). allan then skath oc opbyrd iag kunde få stack iag offuer ena sydho tha *RK* 3: *(sista forts.)* 4909. *HSH* 19: 91 (1505). — (?) äy swa ffwl vbyrd haffwe *BYH* 1: 255 (1453). — *uppgift på uppburna medel? räkenskap?* the *(oxarne)* sta i ider obbör iii^c (300) mark lx (60) mark. ij (2) öre *BSH* 5: 400 (1510). **2)** *inkomst; förmån.* iak atir löne them j wärlzliko gangne ok vpbyrd *(in temporali commoditate)* for alt thz got som the göra for mina skuld *Bir* 1: 40. **3)** *andel af inkomst el. vinst; del.* han ... hafwär sina wpbyrdh mz horkarlom *Ber* 237.

upbyrdsel (op-), *f.?* [*Fdan.* upbursel, upbørssell] *uppbörd; inkomst.* hustrv jngeborgh haffuer fordragit mik ... all opbyrdelsel *(för* opbyrdsel*)* som jac opborit haffuer aff for:de two gordhe *FH* 5: 21 (1463).

upbyrghia, *v. L.*

upbyria (op-. opp-. -böria), *v. L.* **1)** *börja, företaga.* at legodrängiar skola tolkin leek vpböria *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — *börja, påbörja, begynna.* vpböriadhe han sitt hälgha lifverne i sinom vngdom *Ansg* 177. han ... säleka här opböriar *(inchoat; börjar njuta)* the frögdher som honom skulu athräkkia äwärdelika *Su* 84. hälghe män hulke som ... opbyriadho reglor mz fatikdom *(inchoantes regulas cum paupertate) Bir* 2: 70. — *med inf.* han skal vpbyria at frälsa israel aff philistyms handom *MB* 2: 111. — *abs.* thu som mik gaft at vpbyria. gif oc mik stadlika framhalla *Gr* 366. **2)** *börja, grundlägga, upprätta, inrätta.* hwru renliffnadz liffwerne ... war först oppböriat oc oppfwnnit *LfK* 17. *ib* 18. huilke ... mangskona closter oc renliffnada stiktadhe oc opböriadhe *Su* 53. *LfK* 19. wi swena som tätta lius wpböriade *SO* 4. — *refl.* **upbyrias,** *börjas, börja, taga sin början.* hwru thänna book oc lärdomber först opböriadis *Su* 4. — *Jfr* **byria up.**

upbyrian (op-. opp-. -börian. -byran *(trol. skriffel för* **-byrian***) Ber* 247**),** *f. L.* **1)** *början, begynnelse, det första (i tillvaro el. framträdande).* hwat är alt wart liffwerne, wtan en slem oppbörian oc gröteliken jngangher i wärldena, liffwernet wansamliket, oc wtganghen faseliken *LfK* 79. annan thera *(af vägarne)* viste han wara trangan j vpbyrianinne ok glädhisfullan j ändanom *Bir* 1: 337. alt hans lifwirne aff vpbyrian oc til ända *ST* 59. jak är wtan wpbyrian oc wtan ända *Bir* 4: 46. jak är alpha oc o. then förste oc then ytarste. vpbörian oc ändhe *MB* 2: 369. *ib* 333, 366. i daghsens tilquämd ok upbyrau *Ber* 247. thz capitulum som staar fore reglonna wpbörian *Bir* 4: 40. hwat ey thikkir thik han vara atirkompnan til ödhmiuktinna vpbyrian *Bo* 232. i sinne omwändilse opbörian *Su* 183. aff täs hälga herrans sancte staffans föslo oc wngdoms oppbörian *Lg* 291. **2)** *första början, uppkomst.* werldhenna skapare. som skop mantzsens födzlo. hwilken oc wpfan alla människios vpbörian *(omnium invenit originem) MB* 2: 300.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

3) *begynnelse, upphof, källa, grund.* wakta ... at thu falle ey i margh fafäng ordh. som opta äru swa som een root ok vpbyrian til manga kranka sake *Ber* 258. **4)** *begynnelse, grundläggning, grunder, element.* thänna ärw ... fförsta opbörian *(prima principia)*, tässen ärw the tingh, som tik oc flerom sinom älskarom abiwdher gudhelik snille *Su* 37.

upbyrilse (op-. opp-. -byrielse. -byrgilse. -börilse), *n. vanl. pl.* **1)** *början, begynnelse.* min ande ther thik ledde j hampnena oc til godh opbyrilse han skal thik ledha til fädhirnislandit ok bätra ända *Bir* 3: 26. then rättin som var j gudhdomenom vtan opbyrilse *(quæ erat in Deo ab æterno et sine principio) ib* 263. thu var gudh. hulkin som är oc skal vara oc var vtan vpbyrilse oc vtan ända *ib* 4: 123. j tässo reglonne wphoffue oc wpbyrilse *ib* 9. här hafwa the plaghonna wpbyrilse och ther pinonna wpfyllilse *Ber* 123. stat op om nattena i thinna vaku opbörilse *Bo* 104. tholka varo hänna dygdha opbörilse ok hälaghetz *KL* 323. hon *(den hel. Anna)* war ändhen aff thz gambla tästementet, oc oppbyrgilsen til thz nyghia tästementet *Lg* 3: 705. — *begynnelse, alltings el. tidens begynnelse.* gudh skapadhe himil oc iordh i opbyrilse *MB* 1: 35. war herra skapadhe at ophowe oc opbyrilse himil oc iordh *ib* 31. **2)** *grundläggning; grundläggande verksamhet, inrättning.* þe hafa for smat sinna goþa for äldra op byrilse oc lifärne *Bir* 4: *(Art)* 181. **3)** *grundläggning, grund.* thässa renlifuis heelso opbyrielse och vphoff är san öthmiykt *VKR* 57. *Bir* 4: 9. stor höghtidh ... är vars herra ihesu incarnacio. som ... är vpbyrilse aat allom varom fagnadh *Bo* 252. är världinna dröfuilse ... enna handa til redhilse oc vpbyrilse til äro krono *MP* 1: 103. *ib* 104. — *grund, ursprung.* al thing skulu tilföghias sino vpbyrilse *KL* 308.

upbyrilse (op-), *n. pl.?* [*Fdan.* vpbørelse] *uppbörd.* at i wilen ... tilgifwe ... alle mijsstycke, brot, schyllinger ... som idher nadh i mote hane warit ... thet wore om land ... räkinskap eller noger opbyrilse *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*).

upbyrliker (op-. -byrlikin), *adj. begynnande, innefattande en begynnelse.* thridhi räddoghin som kallas wpbyrlikin *(initialem) Ber* 12. wpbyrlikin räddoghe är nar människian byria at älska gudh hwlkin som [hon] för räddhis ok swa lykkis wte aff hiärtano thrälikin räddoghe thänna opbyrlika räddoghan följher färdhe räddoghin som kallas reen *ib.* af them opbyrlika kärlekenom *ib. ib* 10.

upbyrning (op-. -byrgning. -borning), *f.* **1)** *början, begynnelse.* ey spörias af kristnom mannom wpbyrningin älla wphofwith *(initia vel exordia)* wtan ändalyktin och framhaldith *Ber* 68. äru mang the thing ond j ändalyktinne hulkin som godh synas j opbyrgningne *(för -inginne) Bir* 3: 377. *ib* 1: 275. vm thän väghin som ij vpbyrningenne är thrangir ok ij ändanom glädhisfullir *ib* 4: 313. j wäghamotomen j thessa twäggia wäghanna vp byrningh *ib* 1: 41. i försto goþra gerninga vpbyrning *KL* 185. af the hälgho kirkio vpborning *(initio)* thol hymerikis rike ofwerwälde *Su* 436. **2)** *begynnelse, grund, ursprung, källa.* högfärdhin är alla synda vpbyrning *(initium) MP* 1: 197. högfärdin är vpbyrningh at huarie syndh *ib* 233. han *(Gud)* är vphoff ok vpbyrgnin *(för -ning)* aat allom dygdhom *Bir* 1: 130. **3)** *begynnelse, grundläggning, grunder, element.* thätta är förste vpbyrning *(prima principia)*. hwilka äwerdhelik snille andwardha thik ok flerom sinom älskarom *Su* 457.

upbälde, *se* **ofbälde.**

upbära (upp-. op-. opp-. -biära. -bara *SO* 202, 203, 206. **-bärie** *(sannolikt skriffel) FM* 636 (1515)**),** *v.* [*Fdan.* upbæræ] *L.* **1)** *uppbära, bära från ett lägre ställe till ett högre.* thera kläder the wp baro *(näml. från skeppet på land) RK* 1: 2582. ath nager ... bade dragarom jern eller annat aff korn haffnen vpbära *SO* 206. at the thet ey vpbara *ib. ib* 202, 203, 207. nar tz lijck vpberas eller jordhis scall *ib* 151. **2)** *upplyfta.* then keysar en nap thagher op bar *Al* 2279. **3)** *uppbära, mottaga, inkassera.* hwar han älla the thät hälzt vpburit älla wtgifuit hafua *BSH* 1: 197 (1387). säkt vpbära *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). war aarliken ... jngiäld vpp bära *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). þe sculu wpbärä alt þet mit gödz skyldä kiätestadhä *ib* 160 (1343). kännis iäk mik fult och fast opburith hafua aff ... lassa pädharsson for the forenempda jordh *ib NS* 1: 593 (1406). vpbiära skat ok landgield af thesso ... goze *ib* 104 (1402). vpbiära aff thesso goze ... affrath oc afgield *ib* 444 (1405). ä hwat som vpbiärss aff thesse goze *ib.* wpbära ... päninga *Bir* 5: 95. vpbäri han aff byafoghetenom saköre som fallir j bynom *VKR* 35. vyku lön vpbära *SO* 141. fore halffua faat skal giffues ok vpberes i dragara lön halffua mynne peninga *ib* 203. *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*), 606 (1346), *NS* 6 (1401), 11 (1401), 12 (1401) *o. s. v. BYH* 1: 183 (1379). *FM* 635 (1515), 636. *MP* 1: 133. *Bir* 3: 401. *Bil* 854. *Lg* 658. *SJ* 30 (1425). *Iv* 4280. *RK* 3: 2769, *(sista forts.)* 5210. *VKR* 36. *MB* 2: 227. jak skal ... granlica ranzsaka mz huat skäl the opbära *(levant)* mit offir *Bir* 3: 192. **4)** *mottaga, få, bekomma.* at han matte the samu lön faa oc op bära, som han hafdhe thöm predikat *Bil* 842. at wpbära stoor atherlön j sälighetinna tima *Bir* 4: 110. at vi skulum ... vpbära af honom hedhir ok wälsignilse *ib* 1: 191. hwi gömom wi androm wart gul ok vitom ey hwar thz skal vpbära äptir os *ib* 192. manghe löpa om wädhet, än en then främste oppbär wädzsens lön *LfK* 129. **5)** *mottaga, åtnjuta.* godgerninga vpbära *MD (S)* 294. **6)** *få, vinna.* hon är the som ensammen oppbär allan sigher oc faar allas lön *LfK* 129. **7)** *få, lida.* þässa plikt vp bära *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **bära up.**

upböta, *v. godtgöra, upprätta.* naturen ... fforeseer somlikom wm widhertorfftelika bötir, mz hwilkom theras idhkelika bristilse ... maghe wpbötas oc forbätras *Su* 359.

upböta, *v. upptända.* en liten eld the ther vp bötte *RK* 2: 2649.

updragha, *v.* [*Fdan.* updraghæ] *L.* **1)** *uppdraga.* han ... nidhirkastadhe sik i diwpasta brun ... hwadhan brödhir han vpdrogho mz myklo ärwodhe swasom dödhan *KL* 258. vpdraghin aff vatneno *ib* 94. **2)** [*Jfr Mnt.* updragen] *öfverlåta.* konung karl skal hanom sin rät opdraga *RK* 2: 8177. — **updragha sik,** *draga sig uppåt.* thz twingas sik opdragha *(sursum tendere)* som förhindras sik i bredd-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

enne wthwidha *Su* 174. huat tilböriar ey andadräkten alloreedha pipa, anden wanskas oc nidherst aff hiärta rötrena sik wpdragha *ib* 248. — *Jfr* **dragha up.**

updragha, *f. L.*

updriva, *v.* [*Ä. Dan.* opdrive] **1)** *drifva upp, köra upp.* oofrayn ärwodis man, ther arla wardher opdriffwin om morghonyn *JP* 119. **2)** *uppröra.* muld ok sandr, ter updriwas med wädhr af hästa fotom *KS* 84 (206, 92). — *Jfr* **driva up.**

updrät, *f. L.*

updöma, *v.* [*Fdan.* updømæ] *L. döma (en byggnad) till borttagande.* hafue wij opte tilforende them (ɔ: the olaglige fotheqwarner) updömt *GS* 62 (1485).

upelda (-ella), *v. upphetta, elda.* the glädhin . . . aff hwilke hedhningane skulin glädhias sloe the wärmas oc the som kalle äru wpellas *(ignientur) Bir* 4: 110. *Jfr* **elda up.**

upfara (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opfare] **1)** *uppfara, fara upp i höjden. om himmelsfärd.* wpfoor han j himelin *KL* 131. helias . . . vpfor i hymilin i elloghom vaghn *MP* 2: 102. opfor han . . . iuir alla hympna *ib* 101. thän tima war frw war op farin til himerikis *Lg* 43. hwa är thässe som op far mz swa mykith härskap *ib* 40. vpfor ihesus *MP* 1: 157. — *i bildl. el. andlig mening: uppfara, uppstiga.* at mannin skulde hafwa frälst siälfwald at vpfara *(ascendendi)* til änglana wärdhelikhet *Bir* 1: 250. han vpfor til mere hedhir *ib* 359. *ib* 3: 165, 180. opfara til fulkompnilse *ib* 322. til hans höghelica thing formaghom vi ekke vpfara vtan mz ödhmiuktinne *Bo* 15. mädh ödhmyukt opfars til hymerikis höghlikhet *MP* 2: 103. then som starklika vpfar til dygdha idhn *ib* 102. starklika . . . skal människian vpsta ok vpfara af sinom vranga lusta *ib.* **2)** *fara upp (till en högre el. nordligare belägen ort).* hwi lätin i os opfara *(ascendere)* aff egipto *MB* 1: 407. hwa är then som ekke opfoor j herrans häär *ib* 2: 139. hwar är en aff allom israels släktom, hwilken ekke vpfoor til herran j maspha *ib.* vpfarin til bethel *MP* 2: 102. vpfarin til vars herra bärgh *ib.* **3)** *uppstiga, flytta sig uppåt. med sakligt subj.* thera pino rökir . . . skal äuärdelica vpfara *MP* 1: 13. ellin vpfor *(för -far)* thy at han är naturlica lättir *ib* 2: 101. vpfar nakat thing mz styrk oplypt swasom sten *ib* 102. vpfar nakat thing konstelika swasom vatn vpledhis mz pipom *ib* 103. **4)** *uppstiga, uppstå, uppkomma. med sakligt subj.* i the glädhi ther aldrigh ögha saa, ällar öra hördhe, oc aldrigh opp foor j människio hiärta *Lg* 3: 447. **5)** *uppstiga, sträcka sig uppåt, vara riktad uppåt.* thänne blandare hawir manga pipor somlica opfarande *(ascendentes)* ok somlica nidhirgangande *Bir* 3: 418. **6)** *höja sig, uppkomma.* byria nu thridhi delin *(skeppets tredje del el. bakstam, ss beteckning för världens tredje el. sista tidsålder)* opfara *(ascendere) Bir* 3: 187. — *Jfr* **fara up,** *äfvensom* **upfostra.**

upfarilse (op-), *n. pl. och f.* [*Fdan.* opfarelse] *uppfarande, uppstigande.* rena huxsins opfarilse i gudh. ok hans millo nidhir farilse i siälina. wtthydhom vi mz tholkom ordhom som vi gitom *Bo* 114. myrkestofwo ok bandin skulu vardha mik fräls opfarilse til himerikis *Gr* 272. sät thin opfarilse swa som sky *ib* 300. — *himmelsfärd.* at the matto niwta thina *(Marias)* ärlika wpfarilse, at thu wphögdh är owir alla ängla chora *Bir* 4: 172.

upfinna (op-. opp-. -fynna. -fynne), *v.* **1)** *finna, hitta, påträffa.* kirkian skal byggias aff wthugnom stenom aff stenbärghomen oc j iordhinne wpfwnnom *(inventis) Bir* 4: 85. vpfan sampson en asna käfft hwilken ther laa *MB* 2: 118. kwnne iäghAren wndher wisa os stadhen hwar han mik oppfan tha wille iak wäl oppfinna stenen aff huilkom hon wart nidherstört *Lg* 673. *ib* 822. the kunde honum ey opfynne *RK* 3: 1638. ansgarius . . . sagdhe hanom, at han hafdhe upfunnidh sik een kompan *(quod sibi socium inventum haberet) Ansg* 189. tha vpfwnnos nagre som boddo j landhet oc stadhen jabis galaadh, hwilke ekke ther waro j hären *MB* 2: 139. högfärduga mannas kiff är ther vp fwnnen *(reperta) ib* 82. — *uppsökaryzer* them fölgher mz rwnar snara och them opfynna ä hwar them händer ath wara *RK* 3: 3932. **2)** *finna på, hitta på, uttänka, uppfinna.* thenk oppa alla the pinor som thw kan op finna *Lg* 3: 139. opfinnande tusanda konsther til at affla sik godz oc ägadela *Su* 55. wpfinner kloka saghur oc inbundna konsterlika predikan *ib* 228. *ib* 32. *Bir* 5: 105. — *finna på, ställa till.* naghra wranghet at vp finna *(moliri)* j staden *MB* 2: 286. — *uppfinna, gifva upphof åt.* werldhenna skapare . . . hwilken . . . vpfan *(invenit)* alla menniskios vpbörian *MB* 2: 300. — *gifva upphof åt, inrätta, införa.* hwru renliffnadz liffwerne . . . war först oppböriat oc oppfwnnit *LfK* 17.

upfinnare, *m. uppfinnare, tillställare.* thu som är vpffinnare til alt ont *(inventor omnis malitiæ)* owir oss hebreos *MB* 2: 301.

upfinnilse, *n. pl.? uppfinning.* wtgik theras lärdombir aff theras eghna dikt oc wpfinnilse *Su* 228.

upflygha (op-), *v.* [*Ä. Dan.* upflyghe] *uppflyga, sväfva upp.* thätta är thorftelikit. älskoghan swa länge thola. til at hon faar eet sin lakt af sik olänkeliks kropsins byrdhe oc opflughit *Bo* 91. *Jfr* **flygha up** *samt* **upstigha.**

upflyta, *v.* [*Ä. Dan.* opfliude] *uppflyta.* fik frun som blind var baþe sändar seia himins lius ok lik upflutit *Bu* 532. *Jfr* **flyta up.**

upflödha, *v. flöda öfver, stiga öfver bräddarna, öfversvämma.* romara flodh som kallas tyberis vpflödde ok vpnäxte *Lg* 3: 559.

upfolstra (op-), *v. uppamma, uppföda, uppfostra.* een af chusarons synom . . . vardh andwardhadhir at vpfolstras *(Cod. A* opfostras 267*)* enom mykit godhom man som hät licinius *Gr (Cod. D)* 357. thän . . . hymelske brudhgommen haffdhe mik . . . mz sinom kärlek opfolstrat *(enutrierat) Su* 40.

upforlata, *v.* ther i . . . eder aldelis opforlathä *(för* opa forlathä*)* swaa skee skullä *HSH* 19: 79 (1505).

upfostra (op-. opp- *Lg* 292. **-föstra** *KL* 62), *v.* **1)** *uppamma, uppföda, uppfostra.* hon *(dill)* öke miölk the quinno ther barn skal wpfostra *LB* 5: 80. hon är opfostradh *(nutrita)* mz mine miölk *Bir* 2: 219. *ib* 4: 140. hon . . . vpfostradhe barnit mz myölk *ST* 377. stengeta vngen nylika födder leta modherenna hiälp ok bedhes hänna spina. än nar han är vpfostradher-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

forlater han myolkena *Su* 434. thin licamme ... hulkin som föddis oc opfostradhis *(nutriebatur)* j minom quidh *Bir* 3: 41. äst thu wordhin af fulo ämne wpfostradher i modher lifwe mz oreno blodhe *Ber* 207. hon *(dufvan)* wpfostra ofta annars wnga *ib* 157. thenne fughllin gör sik redher ... at hon skuli vpfostra sina vnga som wardha af äggiomen *Bir* 1: 299. gudh vpfostra siälina mz godha astundilsa mat *ib.* jak andwardhar thik thessa nyo brudhena swa som faar at styra ok vpfostra *ib* 116. vpfostradhir ... äptir bondelikom sidhom *ib* 205. mannin är likir barne opfostradho j myrkestofwo *ib* 2: 314. then stadhin ther maria var föd oc opfostradh *(educata)* *ib* 331. sua som hon är opfostradh *(educata)* äptir thinne sidhuänio sua skal hon nu halda mina sidhuänio *ib* 220. at ... opfostra sina arfwinga ... til världinna hedhir *ib* 3: 99. hon opfostra han til världinna älskogha *ib* 75. magho tw hion aldre saman koma mz likama bland, vtan mz them hugh, at the willo barn födha, oc opfostra til gudz thiänist *MB* 1: 329. *Bir* 1: 79. hon vpfostrade sin barn medh mykle atwakt *VKR* IX. barnit stygdis ... mot modhorinne ... ok vpfostradhis aff andre quinno *KL* 95. vpfostradhir *(enutritus)* ij allo atirhalde *ib* 192. lärdhe hon thöm ... ok opfostradhe mz swa storom kärlek *ib* 350. hon ... hughnadhis ... aff wäknarans atirkomo. hopande at han sculde vpföstra ok lära hänna son godhum sidhum *ib* 62. i ... ärin vpfostradhe i konungx thiänist oc vmgango *Bil* 598. hwru sampson födes oc vppenbarilse huru han skulle vpfostras j sin barndom *MB* 2: 111. han vpfostradhe sins brodhers dotther *ib* 181. hnru granlica hon gaf sik vin vm at vpfostra han *Bo* 5. en af chusarons synom ... vardh anduardadhir at opfostras enom mykyt godhom man som hät licinius *Gr* 267. *VKR* IV. *Bir* 1: 20, 61, 63, 357, 2: 45, 3: 134. *MP* 1: 52. *MB* 2: 218, 259. *Su* 406. *Lg* 292, 545. han är nu andelica suasom nyföt barn oc thy skal han andelica oc licamlica opfostras, oc thän som jak sände thik til skal opfostra han mz sinom raadhom *Bir* 2: 102. thässa siw syni skalt thu wpfostra *(nutrire)* wärma, diya gifwa *Ber* 78. vpfostra them mz godhwm sidhom, wärm them widh bryst gudhelika thinga skodhan *ib. ib* 203. — *nära, gifva näring el. föda åt.* then stadhin ... huar madhka ok frödhe föddos oc opfostradhos *(nutriebantur)* *Bir* 3: 444. — *bildl.* swa som ydhlan dräps af sinom wngom blifwandom i hänna qwidh, swa dräpa os onda thankka wpfostradha i os *Ber* 101. **2)** *nära, underhålla, vårda.* är visselica thz eet osino äruodhe, at opfostra älla yrkia *(pascere)* thz gaalt oc ofructsamt är *Bo* 131. vm gudz kärlek födhis iämcristins kärlekir ok vm iämcristins *(näml.* kärlek *el.* älskelikhet*)* vpfostras gudz älskelikhet *MP* 1: 23. är vidhir thorftelikit at maria samanhänte thorran vidh mz hulkom thänne eldir maghe opfostras oc haldas *(nutriatur)* *Bir* 3: 173. (vpfostra *för* vpfara? fintz hans like ey j waarom almogha som matte vpfostra oc wth gaa *(qui exeat)* mothe bachydem *MB* 2: 245.) — *Jfr* **fostra up.**

upfostran, *f. uppfostran.* at han wari ... thera modhir vm andelika vpfostran *(spiritualem educationem)* *Bir* 1: 311.

upfriska, *v. uppfriska.* thz ... wpfriskar mansins magha *LB* 3: 19.

upfulla (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opfulde] *L.* **1)** *fullgöra; godtgöra (brist el. försummelse).* ath ... al henna wanskilse ok ofulkomlighet, j höghxsta gudhz sons fulkomplighet, wordho the fulleligha wpfwllat ok fulkompnath *(omnis ... ejus imperfectio Filii Dei perfectione altissima perfecta)* *Mecht. Upp.* 10. **2)** *ersätta, betala.* giter han opfullath mz sinne legho för än iubileus komber alt sit wärdh *MB* 1: 375.

upfulnadher (opfuldnadher. oppfwlnadher. *ack.* **-at** *SD NS* 1: 36 (1401); *LfK* 144**),** *m.* **1)** *fyllnad, mellangift.* tildömde iak ... husfrunna arfwom thet andra örtogh landdit i kätilstom ... til skiptilsins opfuldnat *SD NS* 1: 36 (1401). **2)** *godtgörelse, ersättande.* iak wiste än wägha til päninga, än til timans oppfwlnat synes engen radh *LfK* 144.

upfylla (vpp-. op-. opp-. -fylda. -fölle *FM* 236 (1505)**),** *v.* [*Fdan.* upfylle] *L.* **1)** *uppfylla, fylla.* stadhin huar dygdhenar skullo vara är tombir thy skal jak oppfylla *(implebo)* han *Bir* 3: 446. hedhninga ... haffdho vplyst *(för* vpfylt; *repleta est)* alt galilea land *MB* 2: 232. kom bradlica liudh af himnenom swa som änxlica stort vädhir ok vpfylte alt husit huar the blifuo *MP* 1: 167. *KL* 133. blodhit gik wt oppfyllandis mwnnen *Lg* 3: 401. war iak *(Maria)* ful mz them hälgha anda af minom barndom ok then hälghe ande vpfulte mik alla *Bir* 1: 330. vpfylte sorghin idhur hiärta *Bo* 179. *ib* 102. opfyllin thässa skällikhetzsins stadh mz lydhnonna dygdh *ib* 139. thz menlösa kötit ... opfyllis mz blanadh oc rifwom *ib* 193. vpfylt mz blygdh ok innerlike sorgh *ib* 74. hälghe fädhrene ... vordho vpfylte mz omätelike glädhi *ib* 221. *KL* 140. *Lg* 221. opfyltir mz störsto gäld *Gr* 279. aff minom vngdom var iak oplypt *(för* opfylt; *impleta)* mz nadh *Bir* 2: 203. han scal vp fyllas mz thöm hälgha anda *Bil* 892. *KL* 133. *MP* 2: 113. *Bo* 81. opfyllas af them hälgha anda *ib* 132. *MP* 1: 167. at thu värdoghis opfyllas af hans älskogha *Bo* 111. *KL* 63. — *fylla med mat (och dryck).* hans quidhir är thrutmande ok stor thy at hans giri vträktis vtan matto han opfyltis oc mättadhis ey *Bir* 3: 67. see thin frassirska, thu oppfyller tik ganzska mykyt *Lg* 3: 401. **2)** *fullborda, fullända, bringa till slut.* sidhan min liifs time war vpfyltir *(completo)* *Bir* 1: 23. at thera time skuli alstingx vpfyllas *ib* 73. — *göra fullständig, fylla, fullkomna.* menandis sina sälighet vpfylla mz jwdhanna dödh oc skada *MB* 2: 322. — *till antalet fylla, göra fulltalig.* ther til theras samthiänara vardha opfylte *(compleantur)* *MB* 2: 342. tha wi läggiom ther til *(d. v. s. till de 36 fastedagarne)* the fira dagha som äru fran aska odhinsdagh oc til nästa synnodagh, tha hawm wi vpfylt firitighi dagha *Lg* 3: 506. — *göra fulltalig, fullända, fullgöra.* än tha at the wpfylla sina psalma, oc andra läsning ffuldelika fulkompna *(licet solitum numerum expleant psalmorum et orationum)* *Su* 298. **3)** *göra fullständig el. fullgod; betala det som fattas i (ngt).* hafdhe han än ther qwar tu örtogh land oc meth engo thera ville han for:da skiptit opfylla *SD NS* 1: 36 (1401). war inte opfylladh thet fornämpda bytith *ib* 2: 89 (1409); *detta språkprof bör kanske snarare föras till* **upfulla.** sendher jag eder ij (2) themer mordskin ... oc xxi (21) themer graskin, som kom aff sathagwndhen, som skal

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vp fölle thi xv hwndert march, och iij (3) themer graskin, som jag vpbar ter i saköris *FM* 236 (1505). — *fullgöra (det som fattas i ngt).* til at wpfylla alt thz godha os bristir j thinne tiänist *Su* 324. thz opfyllande som angrande syndarenom kan brista i hans bätringh *ib* 188; *jfr* **4.** *ib* 242, 375. **4)** *ersätta, godtgöra.* swa mykith i geen giffwa at thet marklandet wäll vppfylless *SD NS* 1: 389 (1404). herra jönese . . . opfylda, gifua oc atergielda . . . the xl march *ib* 2: 134 (1409). allan then scadhan fulkomlicha ath vpfylla *ib* 1: 233 (1403). *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). *RK* 2: 7305. wpfylla honom allan then skadha han faar aff the aatherwarilsenne *PM* XII. konung j swerige är ey sa man at [han] myn faders död opfylla kan *MD* 332. engin suen forlathe sigh ther vpa at forsuma sijns husbondha äruodhe i fastegangx wijkune vthan at han thz vpfylle epter sijn stempno dagh *SO* 67. vm nakat vanskipat är j minom limom tha är vidhirthorftelikit at nakar min gerning mannom thäk opfylle oc bätre thz *Bir* 2: 198. ath the glömska wi hawom samansankath vm alla vikuna hon matte vpfyllas oc bötas vm synnodaghin *Lg* 3: 508. *ST* 159. mange fafänge tima . . . hulke ändelica ägha vpfyllas vm timin räkkir til at äruodhe, vm timin räkkir ey tha äghir idhrughe oc kärlekir at opfylla *(supplent) Bir* 2: 203. offradhe maria magdalena gudhi nötir thz är godha gerninga j bland hulka manga toma nytir varo, thy at hon hafdhe langan tima til at synda, vtan hon oplypte *(för* opfylte*)* thöm alla mz lango äruodhe oc tholomodh *(obtulit nuces Deo, id est opera bona, inter quas nuces quædam erant vacuæ, quia longa tempora habent ad peccandum, sed omnia illa supplebat juvante tempore patientia et labore) ib.* — *skaffa (ngn) godtgörelse el. upprättelse för (ngt).* wi viliom hämpnas oc vpfylla them allan theris skadha *MB* 2: 243. **5)** *godtgöra, försona.* opfylla oc lika göra för all war broth oc alla syndher *Su* 184. — (?) han vpfylte oc fult giordhe för alla sina bröder *(restituit . . . ipse fratres suos) MB* 2: 272. **6)** *gifva ss ersättning.* hanum swa got godz vpfylla i sama stadhin *SD NS* 1: 430 (1405). hanum . . . vpfylla ok antwardha tw marklandh jordh *ib* 669 (1407). **7)** *uppfylla, fullborda, fullgöra.* sighiande mik ey wara kompnan til at bryta laghin wtan wpfylla oc fulkompna them *Bir* 4: 44. *Su* 209. oppfylla oc fulkompna all the hälogh radh som gudz son gaff *LfK* 18. tholkin jomfru . . . som maa wpfylla minna modhers . . . ämbite *Bir* 4: 72. — *Jfr* **fylla up.**

upfyllilse (op-. -else), *n. pl.?* **1)** *fyllande, uppfyllande.* thinne siäls astundhan är eth oändelikit grwndh, til huilkens opfyllelse *(repletionem)* kwnna ey ympnogas alla wärldzlika glädhir *Su* 124. **2)** *fyllande; upptagande, intagande.* ey scal hans stadhir kenna han j himerike til hulkins vpfyllilse han var skapadhir *MP* 1: 137. **3)** *fulländning, bringande till högsta grad.* här hafwa the plaghonna wpbyrilse och ther pinonna wpfyllilse *Ber* 123. **4)** *fyllande, bringande till fulltalighet.* christus girnas mädh brännande astundan til sins hälaghasto herskaps wpfyllilse the siälana, hwilka han aatirlöste mädh sino eghno blodhe *Bir* 4: *(Dikt)* 275.

upfärþ (op-. -fard *Bir* 4: 159**),** *f.* [*Fdan.* opfærd] **1)** *uppfarande, färd uppåt.* hardhe stena äru j wäghenom vndhir fotomin. wansamlikhet ok hällo skoru j vpfärdhinne *Bir* 1: 272. *ib* 273. — *uppfarande (till himlen), himmelsfärd.* vars härra vpfärþ tel himirikiz *Bu* 61. *Bo* 242. *MP* 1: 155. *Bir* 2: 299, 4: 26, 71, 159. *MB* 2: 331. äptir thinne vpfärdh til himerikis glädhi *Bir* 1: 21. ihesus talar af sinne vpfärdh til gud fadhir *MP* 1: 145. äpter wars herra opfärdh *MB* 1: 499. *Bo* 32. *Bir* 3: 155, 161, 162, 224. — *oeg. el. bildl.* höxste gudh foor nidhir. ok mz sinne nidhirfärdh reedde han os helsama vpfärdh *Bo* 98. är ödhmyuktin . . . rast thing til hymerikis opfärdh *MP* 2: 103. **2)** *uppstigande; ernående af en högre ställning.* fleste af os girnas vpfärdhina *(ascensionem)* ok astunda ophöghilse *Bo* 96. **3)** *passerande, förbigående?* vardhir han ij vpfärdhinne *(in transitu)* äkke swa redhoboin hwarre siäl *Bo* 92.

upfärdha, *v.* [*Fdan.* upfærdhæ] *iordningställa, iståndsätta, laga.* lather kwng hans rödia vega oc wpfärda alla broa, ther han viil indraga *BSH* 5: 12 (1504).

upfästa, *v.* [*Jfr Isl.* uppfesta *och Ä. Dan.* opfæste] *förbinda sig till skatt?* för koo horss ock hesta motte alle thå mick opfesta *(red. B:* skulle the mik ther skat aff festa*) RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6326.

upföþa (op-. opp-), *v.* [*Fdan.* upfethæ] *L.* **1)** *uppföda, uppfostra.* iak är en arm mö ok rikeleka up föd *Bu* 143. thina thiänisto quinnor ther iak opföt hawir i thinom kärlek *KL* 338. köpte han litla pilta . . . huilka han upfödde *(educaret)* alla til gudz thiänist *Ansg* 199. han war . . . vpfödder swnnan biärgh *Bil* 367. *Bu* 524. **2)** *nära.* alla hans aadhro oc miärghir ok köt ok blodh oppföddos *(nutriebantur)* ok växsto aff orättelica afladho goze oc kost *Bir* 3: 444. — *refl.* **upföþas, 1)** *uppfödas, uppfostras.* hon skal . . . vp föþas ii (gudz) þiänist ok ii [ha]ns mönstre *Bu* 4. synden som mannin födhis mz oc vpfödhis jnnan *Bil* 213. *Bu* 5. *Bil* 244. **2)** *födas (till verlden).* jhesu nampn är oprinnandhe man ty at han vpföddhis mz sannom mandom *MP* 1: 36. — *Jfr* **föþa up.**

upfödha (op-), *f.* [*Jfr Isl.* uppfæði, upfæzla] **1)** *uppfödande, uppfostran; äfven tid då någon uppfödes el. uppfostras, uppväxt.* af . . . wars herra fözlo ok vpfödhu *Bil* 259. somlika aff them haffua hafft kräselikare wpfödha *Bir* 5: 29. höuisk opfödha *(educatio) ib* 3: 153. mz . . . wranga opfödho *(pravam educationem) ib* 2: 307. hans (ɔ: mantzens) kötlikt wit oc hugher äre nidherlwt til iltz aff kranke natwro oc opföddo *(för* -födho*) MB* 1: 172. *ib (Cod. B)* 551. hälagh j första vpfödho *Bil* 803. driuer naturlik skiäl ok kärleker kununga ok höfdinga at styra ok rådha sinom eghnom barnom til faghra ok dyghdelika sidhi i thera opfödho *KS* 51 (129, 55). toruo höfdingabarn hälst i sine yngsko ok upfödho haua godha ok dyghdelika rådhind *ib.* är thz hedher . . . kunungom ok höfdingom leta ok få sinom barnom godha ok witra tyktomestara i thera upfödho *ib* (130, 55). **2)** *ställe hvarest ngn uppfödes, bo, näste?* jak lagdhe thik j höghfärdhina bädhil oc opfödho *(nidum superbiæ) Bir* 3: 136. swa mykyt thäktis höghfärdhinna opfödha thik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at thw opnötte thin aldir ok tima j hänne *ib.* **3)** *föda, näring.* vare thz swa at änniskionna opfödha vare nu tholkin. tha thorftom vi hwazske quärna älla oghna *Bo* 140. — *bildl.* the (ɔ: wndirsam diwr oc fwghla) äru lösläta wpwäkilse oc synda tilfälle oc wpfödha *Bir* 5: 45.

upfödhan (op-), *f. uppfödande, uppfostran. MD* 445.

upfödhilse (op-), *n. pl.? uppfödande, uppfostran.* modher hawer ... mere mödho fore barne, tha thz födhis, oc mere omwälo i opfödhilse *(Cod. B* vpfödo 551*) MB* 1: 251. höfuisk vpfödilse *MP* 1: 52.

upföra (op-. opp-), *v.* [*Fdan.* upføræ] *uppföra, föra upp, förflytta i höjden, upplyfta. eg. och bildl.* enoch ... var opfördhir *(translatus)* i himilin *KL* 403. *MB* 2: 396. *Lg* 334. opfördhe *(sustulit)* mik j andanom paa eth stort oc högt bärgh *MB* 2: 366. waarom ffadhre j bland gudhana vpfördhom *(translato) ib* 313. vp fördhe han min likame swa at änghsins skapadz thingx likame är swa när gudhi som min likama *Bir* 1: 23. han wardh andelika op fördher *Lg* 43. at the allaledhis affränte sik siälffuom wpföras til öffre tingen *(ad divina contemplanda raperentur) Su* 230. naar siälin, wtan owir sik wpfördh, all wmwändis j siälffuan gud *ib* 289. opsupin ok oppfördh j andeliga astundan *LfK* 246. — *föra el. forsla upp (till en högre belägen ort).* spisning wart tha nog opfört *(näml. på slottet) RK* 2: 3673. — *Jfr* **föra up.**

upföring (op-. -ar), *f. förande el. forslande af af varor upp till en högre belägen ort el. i land.* förwegra waara fiendher ... alla opföringer och afföringer *BSH* 5: 303 (1508).

upganga (upp-. op-. opp-. -ga. -gaa), *v.* [*Fdan.* upgangæ] *L.* **1)** *uppgå, uppfara.* the sagho han wpgangande i himenin *KL* 131. swa som i saghin han vpgaa i himelin *ib.* **2)** *gå uppför.* han ledhe henne oppa eth högth bärgh, hwilkit mykyt högth oc hwast war, swa at thz enghen kwnne opp gaa *Lg* 3: 652. **3)** *gå upp, uppstiga. om liflösa föremål.* thänne blandare hawir manga pipor somlica opfarande ok somlica nidhirgangande vm hulka vinit stundom opgaar ok stundom nidhirlöpir *Bir* 3: 418. swa som isen smälthir vm han lägx vidh eldin och ey vppgar lughi af honum *MP* 1: 101. vpgik et molin *KL* 127. stundom opganga myrk sky aff jordhiune *Bir* 2: 159. til sool op gar *Iv* 2795. *RK* 2: 3696, 3998. för än daghin mon op ga *Fr* 2099. *ib* 2105, 2433. — *uppgå, uppspira.* opgangande blomstarin *Bir* 3: 398. **4)** *sträcka sig, vara riktad.* j the linione som opgik j höght *(tendebat sursum) Bir* 3: 442. *ib* 435. **5)** *gå upp, öppnas.* ther wider wordho the wakne at dörren osakta wp gik *RK* 1: 3846. **6)** *gå upp, lossna.* tha isen vpgik *RK* 2: 4522. — *Jfr* **ganga up.**

upganger (op-), *m.* [*Isl.* uppgangr] **1)** *uppgående, uppspirande.* vm nakir färskir kärne vare plantadhir j jordhinne owir hulkin som nakat thunght laghe swa at han finge ey rättan opgang ther han plantadhir vare tha letar han oc findir sik annarstadh j jordhinne opgang *Bir* 2: 328. han *(kärnen)* bortrörir alt thz hans vpgang ok växst hindradhe *ib* 329. min ordh hulkin ey kunno än hafwa quämelikin opgang ok växst j thässo rike *ib.* **2)** *uppgång, väg som går uppåt el. upp till ngt.* visaþe han ok lärþe himirikis up gang *(vägen upp till himmelen)* at tolf dygþa trappom *Bu* 185. til thenna altara wille ey war herra at wara trappor eller opganger *MB* 1: 494. *ib* 334. ther war een vpgang aff saphiir, wel thusanda trappo höghir *ST* 526. bemanna alla bärghanna vpganga *MB* 2: 149. **3)** *uppgång, ställe el. trakt der ngt går upp el. synes gå upp.* aff solina opgang *(ortu)* ok thit som hon bärghas *Bir* 2: 242 *Su* 173. *Jfr* **solupganger.** — **upgangs aker,** *m. L.* — **upgangs vatn (upgagns-),** *n. L.*

upgiva (vpp- *MP* 1: 338. **op-. opp-),** *v.* [*Isl.* uppgefa] *L.* **1)** *uppgifva, gifva från sig.* nar han hafdhe vp gifwit andan *(tradito ... spiritu) Bir* 1: 84. *ib* 3: 135, 209. *MB* 1: 89. *RK* 3: *(sista forts.)* 5085. ther iag oppgaff myn ytherste and *RK* 1: (*Yngre red. af LRK) s.* 275. — *uppgifva, öfverlemna.* hon ... oppgaff gudhi sina siäl *Lg* 333. motte the om syde slotthet opgiffua *RK* 3: *(sista forts.)* 5380. *ib* 5037, 5568. *FM* 333 (1507). stocholms slott, örebro, vestrears äre opgiffne till her stens hand oc swerigis crone *ib* 144 (1502). **2)** *uppgifva, eftergifva, efterskänka.* mz them omiskunsama trälenom, som herran miskunsamadhe oc vpgaff oc forlät tio thusandha pundha gwl skyldh *MP* 1: 209. herran ... vpgaff honum allan skattin *ib* 337. *ib* 338. — *uppgifva, afstå från.* iak vil ey swa min rät op gifua *Iv* 3716. *ib* 4875. ij maghin väl thänne sak op gifua *ib* 4737. iak vil mit maal ey op gifua *ib* 4981. — **upgiva sik, 1)** *uppstiga.* thentidh lwghen aff altareth vp gaff sik j hymelen *MB* 2: 113. **2)** *gifva sig, erkänna sig besegrad.* vil iak mik nu op gifua *Iv* 5189. — *Jfr* **giva up.**

upgrava (op-. -gräva), *v.* [*Ä. Dan.* opgrave] **1)** *uppgräfva, genom gräfning upptaga.* vp gräva iohannis baptiste ben *Bu* 51. *Bil* 52, 759. thän tima hans ben the vpgrofuos v limde stentro at skrinläggias *ib* 799. — *uppgräfva, uppkasta, upprifva.* vp grafwa the (ɔ: otamme thiura) iordhena mz fotomen *Bir* 1: 195. — *uppgräfva, genom gräfning upprifva, upphacka.* golfwit är alt vpgrafwit j diupa grafwa *(pavimentum ... totum effossum est et conversum in foveas profundas) Bir* 2: 90. alt goluit är swa opgrafwit at blinde som inganga falla vadhelica *ib* 155. **2)** *uppgräfva, undergräfva, utrota.* röthrena wp graffuas *(suffodiuntur)* aff mulwärplomen *Bir* 4: 7. jak skal stadgha j hanom godz wilia röther hwilka som ey skulu wpgraffuas aff diäffwlsins frestilsom *ib.* — *Jfr* **grava up.**

upgravilse (op-), *n. pl. uppgräfvande, uppkastande, upprifvande.* vm al fructsamlico trän oprifwins mz rotom tha syntis trägardhin mykyt fwl aff graffwomen ok aff jordhina opgrauilsom *Bir* 3: 65.

upgärþ (op-. -gierd. -gerdh), *f.* [*Jfr Isl.* uppgerđ] *L. odling.* wi havum dömpt petäre i byrallom fullan lot i allom vpgierdom epter thy som han hafver fangit af bynda lotenom i them sama by byrallom *SD* 6: 63 (1348, *nyare afskr.*). hwar som nya opgerdher wardha hedhan fra optakna älla oc hafwa här til warit j bonda skoghum som widh berghit liggia *PfN* 135. scal hwar man nyuta sina opgerdher liko wel at han äy idhe bergx bygning ä medhan han ther rät aff gör *ib.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

upgör (vppgyör. vpgior: -giorran *MELL Kg* 11: *pr.*)**,** *adj.* [*Jfr Isl.* uppgörr] *L. iordningställd, färdig.* hawa . . . vppgyöran hyälm *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). — *uppbäddad.* gifuer iak her olaff dws ena vpgörra sängh *FH* 6: 21 (1449). *ib* 25 (1451). gifuer iak . . . her olaff dws ena vpgörre sängh *ib* 39 (1453). gifuer iak her olaff duus en vpgör säng *ib* 357 (1449).

upgöra (op-. opp-. -giora *L.* **-gära** *L.*)**,** *v.* [*Fdan.* opgøre. *Jfr N.* uppgjord] *L.* **1)** *göra i ordning, iordningställa.* ryddara ok swena som mz opgiorda hielma j stridhom tiena *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 181. — *bädda.* hon loth vpgöra . . . ena sengh *MD (S)* 225. — *part. pret. uppbäddad.* gifuer iak her olaff dws en vpgiord sängh *FH* 6: 43 (1455). **2)** *göra upp (eld).* på mwren en eld opgiorde the *RK* 3: (*sista forts.*) 5049. ther war opp giort eth owerwättes stort ball *Va* 36; *jfr* **1.** balen war opp giord wtan for staden myket gräseligen *ib* 35. **3)** *uppföra, uppbygga.* han loot thz hwss wp göra *RK* 1: 2911. *MB* 1: 4, 485. sidhan thz (*altaret*) wordhe ater op giort *ib* 19. — *Jfr* **göra up.**

uphaf, *se* **uphof.**

uphald (op-. upp-. -hold *BtFH* 1: 232 (1509; *på två st.*), 233)**,** *n.* [*Isl.* upphald] *L.* **1)** *uppehållande, vidmakthållande, underhåll.* at fornäfnt goþz . . . öfnäs egh äller til räkker (*för* räkker til?) vpphaldz þy sama storä lyuse *SD* 5: 564 (1346). **2)** *underhåll, försörjning.* anders laurisson . . . gaff sin broder nilis laurisson . . . iij m. om oret för wphold och sitning *BtFH* 1: 233 (1510). *ib* 232 (1509). **3)** *uppehåll, afbrott.* the skulo idhelika, vtan ophald, fara fram at dygdha wägh alla tima *MB* 1: 500. *ib* 2: 288. *Su* 336, 337. — *Jfr* **uppehald.** — **uphalds lius,** *n.* [*Jfr Isl.* upphaldskerti] *ljus som upplyftes el. bäres i processioner.* sa hon präst klädan ok diäkn ok subdiäkn ok tua mz vphalz liusom (*ceroferarios*) *Bu* 11.

uphalda (op-. opp-. -halla. -holda), *v.* [*Fdan.* uphaldæ] *L.* **1)** *hålla upp, upplyfta, hålla upplyft.* opphyölt han sina händher *Lg* 3: 600. mz opphaldna händher *ib* 599. **2)** *uppehålla, stödja, bistå.* at iak vili ey vphalda ok fordha (*sustentare*) them *Bir* 1: 163. **3)** *underhålla, vidmakthålla.* dömdes hustrv karin lepas ffri for then gard bygning som hon haffde i marge aar wpholdit och sigfrid michelson määnpä ather wpholda *BtFH* 1: 300 (1510). — *uppehålla, upprätthålla, vidmakthålla.* ther pa at tessa II for:da messor wordhe tesse bätre vpholdhna *FH* 6: 37 (1453). for sielrykt och gudz tiänest the hertil giort oc wpholdit haffua oc framdelis göra oc wpholda vile for myne foräldress . . . siäler *ib* 78 (1493). **4)** *uppehålla, underhålla, försörja.* han . . . thöm alla ophult ok foresagh til alla nödtorfft *LfK* 250. **5)** *upprätthålla, hålla hand öfver.* drotzst ok marsk man pläger them kalla som skulo thenna lagh vp halla *MD (S)* 259. **6)** *hålla, innehafva, bestyra.* i bärend ophölth hon kroga hwss *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6279. **7)** *uppehålla, hejda.* tha mon han op halda swärdhit som nästan war nidher komith *MB* 1: 201. **8)** *qvarhålla.* sidhan beniamin är op halden *MB* 1: 248. *ib* 142. — *Jfr* **halda up,** *äfvensom* **uppehalda.**

uphaldilse (wphellilse), *n. pl.? understödjande, främjande, befordrande.* tiil min persones wphellilse oc velferdh *BSH* 5: 26 (1504). *Jfr* **uppehaldilse.**

uphiälpa (op-), *v. upphjälpa, förhjälpa till bättre ställning.* them hon (*lyckan*) will plägher hon ophielpa *RK* 3: (*sista forts.*) 4543. *Jfr* **hiälpa up.**

uphof (op-. opp-. -hoff. -hofh. -hooff. -haf. -haff *MD* 7 (*norvagiserande*))**,** *n.* [*Isl.* upphaf. *Fdan.* ophaf, uphof, ophof] **1)** *upphof, ursprung. Bir* 2: 58. alt thz til är draghe sik til aff sin naturlik skipilse, at wara ett, ok huart äpte sino uphoue *KS* 7 (17, 8). til hans loff som är alla tinga ophof *MD (S)* 200. jak är kalladher seraphis fore alla gudha bär iak priis första ophoff alla thera *Al* 8617. thätta är helsonna vphoff *KL* 245. swa som höghfärdhin är alra synda vphof. swa är ödhmiuktin helsonna. oc alz gooz grundual *Bo* 33. hedhir giri är . . . lastanna vphof (*vitiorum origo*) *ib* 96. han (*Gud*) er til alskons dygd vphooff *RK* 1: 2. lisias kungiorde han wara ena root oc vphoff til alt ont *MB* 2: 319. drukinskaper är modhr ok ophof åt allom odyghdom *KS* 44 (112, 47). han (*döden*) endhar alla vseld ok är wphof aat allom faghnadhe *Bil* 477. *ib* 879. *Al* 6746. hon skal wara wphoff at fundera fornämpda hälgasta nya renliffnadh (*fundatrix dictæ novæ religionis sanctissimæ*) *Bir* 4: 6. **2)** *ursprung, början, begynnelse.* wars härra räddoghe är älskelikhethz wphofh (*initium*) *Ber* 10. snillenna wphof är wars härra räddoghe *ib* 12. thz är tik opphoff oc oppbörian til allan wisdom *LfK* 34. beþoms . . . i wars kännedoms vphoue oss tiluara wars herra ihesu christi naþ *KL* 181. gudhdomin war ok är af äwärdheliko ok vtan vphoff, thy at ängin findir vphoff älla ända j gudhdomenom *Bir* 1: 343. gudhdomin är j trim personis vtan vphoff ok vtan ända *ib.* *ib* 14, 85. än thot thänne wäghin är nakot thunger j vphoweno tho är han . . . lustoghir j framgangenom *Bir* 1: 43. hafdhe ey min kirkia ophoff (*initium*) oc framgang j kloklica talande mästarom *ib* 2: 231. en synda smitta kunne ey finnas j hänne af thy första vphofwe (*för* wphofwe hänna ingangx?) j wärldinna (*a principio ingressus ejus in mundum*) ok til hänna ytersta döz dagh *ib* 1: 95. aff wphof wärldinna (*ab initio mundi*) *Bil* 476. *Bo* 251. *PM* 1. *Ber* 5. *MD* 7. thin vili war af thins vngdoms vphofue swa som min vili *Bir* 1: 14. thin vili var af vphof at thu ville man vardha *ib* 4: 137. engo wndantagno, som ther aff wphoff tillegad hafuer *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*). alt ther honom haffwir tilhört aff vphafweno *VAH* 24: 331 (1470). henne tykte at häloghe ärmeten haffde sik til henna nakot hemelikare i nakre matto, än han aff opphoffwet giort haffde *Lg* 3: 388. byria nu til af vphofweno (*a principio*) at thänkia gudz pino oc fulfölgh hona sidhan alt wt ij ändan *Bo* 183. min modhir . . . aff vphofveno ok til ända vilde aldre aunat än thz som iak vilde *Bir* 1: 6. j mins gudhdoms forsyn äru al thing foreseedh oc stadhgadh aff ophoueno oc för än världin var *ib* 2: 127. *ib* 171. alt skapadhe han at ophowe timans *MB* 1: 35. — *begynnelsen, alltings el. tidens begynnelse.* sigher moyses, at war herra skapadhe at ophowe himil oc iordh *MB* 1: 35. *ib* 31, 37. **3)** *princip, grund.* thässa renlifuis heelso opbyrielse och vphoff är san öthmiykt *VKR* 57. — **uphofs kälda**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(ophoffs-), *f. ursprunglig källa.* i wästra hawith, som är ophoffs kälda at allom watnom *MB* 1: 170.

uphova (op-. -höfua), *v.* [*Jfr Ä. Dan.* ophove] *stärka, befästa?* swa ath owishethin matte speckias ock sachtas ok retuisan ophoffuas *SO* 191. tha vere lögn vphöfuat oc heder oc ära forsmad *MD* 172 *m.*

uphugga (op-. opp-. -hogga), *v.* [*Fdan.* uphøggæ] *L.* **1)** *genom huggning aflägsna, borthugga, nedhugga, fälla.* hwart trä hwilkit ey gör godha fruct. scal vphuggas oc castas i elden *KL* 281. *MP* 1: 232. gamalt trä opphogx *LfK* 197. *Bir* 3: 65. vphwgh *(succide)* skoghen *MB* 2: 86. — *bildl. Bir* 2: 56. **2)** *genom huggning taga (ngt från ett ställe), hugga.* aarons wander . . . ophuggin aff iordhinna wäto *MB* 1: 406. — *Jfr* **hugga up.**

uphäfla (op-. -hävia. -häfwia), *v.* [*Ä. Dan.* ophæve] *upplyfta.* mz ophoffne hand *MD (S)* 276. — **uphäfla sik, 1)** *uppresa sig, resa sig, sätta sig upprätt.* alexander *(som sof)* sik brat op hoff *Al* 7898. **2)** *uppresa sig, sätta sig upp, sätta sig till motvärn.* alle the affgud dyrkadho oc ey vildo taka vidher rätte hälgho tro: the skiämdos oc thordho ey vp häfwia sik *Bil* 861. at the hawin ängin ämpne sik vphävia mote hans grymmom åthäuom *KS* 62 (156, 68). — *Jfr* **häfla up.**

uphälde (op-. -hälle *KS Fragm.* 15; *MP* 1: 60; *Bir* 2: 213; *FH* 6: 78 (1493). **-helle** *SD NS* 1: 675 (1407); *MP* 2: 116; *FH* 6: 36 (1453). **-hielle** *FH* 5: 133 (1489)), *n.* [*Isl.* uppheldi] **1)** *uppehållande, stöd, hjälp.* andelik thing thörfwo ey widh likamlik rwm, vtan likamlik thing thorfwo hälder andelika thinga ophälde oc gömo *MB* 1: 34. **2)** *uppehållande, vidmakthållande.* en styrilse i manzens skiälum, ther han styrer i lusta weruldlika tinga, til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *KS* 19 (48, 20). nu sem wi almännelika, at fadhr . . . rökta sinom barnom . . . wärilzlikt godhz töm til vphälde lifs ok likama i themma hem: thes mere skal *(näml.* han*)* . . . rökta sinom barnom äverulzlikt uphälde ok fulkummilse til tera siäl oc samuit *ib* 52 (131, 56). huxa medh tik huat tu torft til naturalik vphälde tins lifz *ib* 23 (57, 25). til thenna twäggiä messa vphelle hafuum vy . . . gifuit thenna . . . war afflinga ok köpa godz *FH* 6: 36 (1453). **3)** *det som uppehåller el. vidmakthåller.* troin är alla dygdha ophälle *(sustentamentum) Bir* 2: 213. **4)** *uppehälle, underhåll.* thet (ɔ: kronona godhz) är laght ok utgiuit . . . kununge ok hans härskap til uphäldes *KS* 58 (144, 63). kununglik ingiäld the hånom äru laghd til vphäldes *ib* (145, 63). minne delin aff warom arligom ingiäldum behallom wij till wart sialwra vphäldhe *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). hwat som þer iwi löpär af goþzens in-gäldom. þet scal vara til klostersens vphälde *ib* 5: 563 (1346). aa then half thridi athongh i berlöso . . . ther hon . . . gaff . . . wretha klostre . . . for sik oc sins sons wpheldhe *ib NS* 1: 45 (1401). *ib* 24 (1401), 675 (1407). syster anna mattisdotter . . . skal hafua syna prouenta ok vphelde aff sama godze *FH* 5: 106 (1486). henric mwnk hafde gifuith the forrörde jordh . . . vnder . . . nadhendals closter for sytingh och vphielle sigh til födho och klädhe *ib* 133 (1489). jac . . . haffuer giffuit oc wnth eth godz . . . vnder nadhendals closter syster och bröder til wphälle *ib* 6: 78 (1493). huru almoghe må sit uphälde haua . . . af androm landom *KS* 74 (181, 81). födhe han mz licamlico vphelde *MP* 1: 134. vidhirtorftelikit vphälle *ib* 60. likamen tok sik vphelle af iordhinne *ib* 2: 116. — *Jfr* **uppehälde.**

uphäldogher (-hälligh), *adj. uppehållande, upprätthållande, som bidrager till (ngts) upprätthållande, främjande, gagnelig.* the ärende, ther kyrkien och christendomen wphällighe och waarth fäderness rike bestondeghe waare motthe *BSH* 5: 520 (1512).

uphämta (op-. -hämpta. -hemta. -hänta. -hanta *(sannolikt skriffel för* **-hänta** *Bu* 178)**,** *v. upphämta, upptaga, föra el. bära upp.* pharao konungx dotter . . . läter op hänta karith til sik *MB* 1: 278. — *upphämta, uppsamla, samla.* läto þe vp hanta alla galeidas *Bu* 178. the läto kasta gul ok silf wm gatuna. at fatokt folk mate swa myklo helder ater standa ok vp hemta *Bil* 583. vp hämpta axen äptir them som skära *MB* 2: 208. — *Jfr* **hämta up.**

uphängia (op-. opp-), *v.* [*Fdan.* uphængiæ] *L. upphänga, hänga.* ophängde thw storan sten owir mit hofwodh *Bir* 2: 24. the . . . vphängdo velamina kirkionna tiäl *MB* 2: 230. — *upphänga i galge, på kors el. på annat sätt för aflifvande el. pinande.* män gripu han vm siþe ok dömdo ok vp hängdo *Bu* 26. han . . . lät hana up hängia mz hare ok länge huþstryca *ib* 495. *ib* 511. folksins glömske gömare oc domara varo budhne at ophänggias j högdhinna j galgha j solskinit *Bir* 2: 105. läth han stwpogreffwana opp hänghia hälgha iomffrwna opp fran iordhenne mz armana i wädhret jn eculeo, thz är som en lagher galghe, i huilkom hedningane pläghado pina hälga martires, them thär opphängiandis *Lg* 334. tha sancta felicula war swa opphängd *ib.* olaff lat the buden ophengia mz basta reep *MD* 328. a thöm krokom varo människior vphängdha *Pa* 18. iak scal swa skipa at thu wardhir vphängdir *KL* 112. *ib* 22. nar jak saa min son . . . ophängias a korsit *Bir* 3: 155. — **uphängia sik,** *hänga sig.* iudas . . . hulkin som . . . vphängde sik sialfuir *MP* 1: 41. *ib* 237. — *refl.* **uphängias,** *hänga sig.* han *(Judas)* vphängdäs *KL* 132. — *Jfr* **hängia up.**

uphöghia (op-. opp-. -höia. -höya), *v.* [*Fdan.* uphøge] **1)** *upphöja, höja, upplyfta.* tha prästen ophögdhe wigdhan ihesu cristi likama *Lg* 3: 429. war han walder . . . till konong oc widh wpsala högtidhelica ophögder oc krönter *ib* 343; *jfr* **3.** vm iak vardhir vplyptir älla vphögdhir fran iordhinne *Bo* 65. — *höja, låta höja sig, låta stiga.* sändandhe hänne sin ängil, huilken . . . ophögdhe watnet i källene *Lg* 221. filius suspendentis aquas thz är hans son som ophögher watnet *ib.* — *höja, föra uppåt, sträcka uppåt. bildl.* wphöghe ey siin hals for thy at the tilföghias them, til hwilka the ey tordho nalkas wtantil *Bir* 5: 4. **2)** *uppresa.* bygninga wphöghia *Bir* 4: 80. vphögde han vij stora oc högha studer *MB* 2: 268. **3)** *upphöja, förläna el. bereda (ngn) en högre ställning el. värdighet.* dauid . . . bödh sinom thiänarom vp höghia salomonem j sins rikis säte *Bir* 1: 233; *jfr* **1.** gudh vphögdhe han a sinä höghre hand höfdhinga ok helarä *KL* 141. *ib* 134. at han wili wphöghia *(extollat)* thz

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

kranklikit är oc nidherkasta thz högfärdoght är *Bir* 4: 99. for änglanna wärdhelikhet hulka ther thu vphögdhe mz swa storom hedhir *ib* 1: 76. — *upphöja, göra stor, göra ansedd.* j dagh skal iak begynna vphöghia *(exaltare)* tik j allas israels asyn *MB* 2: 8. at ophöghia sit nampn oc sina släkt *Bir* 3: 99. *ib* 54. han *(Gud)* vphöghir oc nidhirthrykkir *MP* 1: 102. hon *(ödmjukheten)* ophöghir *Bo* 99. — *förhöja, föröka, göra hög, göra stor.* them förmana ath the sin hedher wphöya *PM* 2. — *förläna (ngt) ett högre värde, förbättra.* medhen jag fornempdä godz hafuer j mangha mattho vphögt ok forbätrat *FH* 5: 106 (1486). — *upphöja, sätta (ngn öfver ngn), föredraga (ngn framför ngn).* i dagh är mankönsins natur vphögdh owir himpnana *Bo* 254. gudh siälwir vilde . . . mik owir alt thz som skapat är ophöghia *Bir* 3: 263. vphöghir han owir mik wärsta röfwara *ib* 1: 4. **4)** *upphöja, prisa.* vphöght ok lowat vari hans nampn *Bo* 223. **5)** *höja el. uppdrifva priset på, dyrka.* saltid ophögendis *HSH* 20: 204 (1507). **6)** *lyfta upp, locka upp, komma (ngn) att förhäfva sig.* dygdhena vphöghia *(extollunt)* them opta til höghfärdh *Bir* 1: 260. **7)** *upphöja (rösten), höja, uppháfva.* at the ey ophögdho . . . sina röst *KL* 358. tha ophögdhe *(extulit)* siälin sina röst swa höght at hon matte höras vm alla världina *Bir* 2: 93. *ib* 4: 54. *Ber* 176. roop oc skrii . . . huilken . . . altidh ophögis *Su* 132. **8)** [*Jfr Mlat.* sublimare] *sublimera, genom hetta drifva ett ämnes gasformiga delar i höjden och sedan genom afkylning bringa dem i fast form.* alle aanda som ärw wphöyde, som är qwekselff, quinta essentia, brennesten, sal armoniacum, arsenicum, äller andre, göras swa ather j geen til wathn som här effther scriffwas wm qwekselff hwilkith görs til lac virginis sidan thz är wphöyth *LB* 9: 111. tak qwekselff wphöyth, äller hwath anda wphöydan tik täkkes *ib.* sal armoniacum x resor wphöyth *ib* 112. *ib* 113. *PM* XLIII, 43. — **uphöghia sik, 1)** *höja sig, stiga.* vphöghdhe watnit sik i brunnenom *KL* 294. huar öikar görs ther ophöghir sik hwadhin bradhelica *Bir* 2: 60. **2)** *upphöja sig, i sina tankar ställa sig högt, uppträda med anspråk på att vara ngt högt el. stort; förhäfva sig.* o munkir þw som þik vphöghþe til himelin. huru äst þw niþir sänktir til hälwitis *KL* 186. hwilkin som sik vphöghe han scal niþir þrykkias *ib.* sik wphöghia oc andra nidher trodha *Su* 228. latandhes mera loffwärdokt wara, at christi kärleker skuli honom nidher böya til thz han war, som är mwldh oc aska, än han sik opphöya skulle til thz han ekke war, som är nakot hälokt *Lg* 3: 263. vphögh ey thik j thinom thanka *Bir* 1: 379. the vilia höghfärdhas ok vphöghia sik *(extollere se)* af them godhom thingom som gudh hawir them gifwit *ib* 145. som sik ophöghia ij sino wäile *Al* 2903. — *refl.* **uphöghias, 1)** *upplyftas, uppsättas, framsättas.* höfwir ey at tholikin kostir skuli vphöghias älla a rättas for wlfwa *Bir* 1: 303. **2)** *upphöjas, uppstiga.* doo konungen konungxsens son opphögdhes i konungxsens säte *Lg* 219. **3)** *upphöjas, stiga i värdighet el. anseende.* han girnadhis . . . at ophöghias oc vara owir andra *Bir* 3: 99. *ib* 1: 68. som äruodha ther til at siälana moghin helas ok ödmiuktin vphöghias *ib* 339. hwar then sik ödhmyukar skal vphöghias *MP* 2: 103. i wärldenne opphöghias, är ey ophögias, wtan wadeligha falla *LfK* 122. tholke äru nyttoghe oc wäl wärdoge at wphöghias *(för wphöghias til?)* kirkionna regiment oc formanna ämbitom *(tales . . . ad prelationes et regimina assumpti erant utilissimi) Su* 230. — *upphöjas, förhärligas, få ökadt värde.* the siäl thäkkis gudhi ey litit i hulke . . . iomfrudomin vphöghis af ödhmiuktenne *Bo* 41. **4)** *uppblåsas, förhäfva sig.* at thu skuli . . . ey ophöghias til höghfärdh for lofwit *Bir* 3: 460. ophögias i högfärdhenne *Lg* 3: 424. swa at thu aldrigh ophögis i nakrom mädhgang *Su* 135. *ib* 174. at wi ey skulum opphöias aff them dygdhom *LfK* 102. wphöx ey af thins fianda nidherfalle *Ber* 51. — *Jfr* **höghia up,** *äfvensom* **upbyggia.**

uphöghilse (op-), *n. pl.* [*Ä. Dan.* ophøgelse] **1)** *upphöjelse, uppresande, uppsättande. Jfr* hälgha kors uphöghilsa dagher. **2)** *upphöjelse, uppstigande till högre värdighet.* astunda ophöghilse *(exaltationem) Bo* 96. räknande . . . afsätilse ophöghilse *ib* 110. at dröuas j världinne är san ophöghilse til lifwit *Bir* 2: 35. **3)** *förhärligande.* ffor thronna wphögilse skuld *Bir* 4: 99.

upkalla (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opkalle] *uppkalla (till ett högre liggande ställe).* borgamestare oc råd lath han opkalla *RK* 3: *(sista forts.)* 5769.

upkasta (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opkaste] *L.* **1)** *uppkasta; vid gräfning kasta upp (jord).* äruodhis män hulkom han *(husbonden)* anduordadhe spadha til at grafwa jordhinna oc skofwil til at opkasta *(ejiciendum)* hona aff grafwomen *Bir* 3: 88. **2)** *genom jords uppkastande öppna.* lät vpkasta graffwena *(aperiebatur sepulchrum) Bir* 3: 195. **3)** *uppkasta, upprifva.* then nye råån vpkastas *BtFH* 1: 52 (1470, *nyare afskr.*). war bron vpkastad *Di* 66. **4)** *uppkasta, kasta upp, uppkräkas.* natuard opcasta *LB* 8: 52. — *abs. kasta upp, kräkas.* liot pläghir een läta vpkasta *(vomitum provocare) Bo* 132. han . . . bedis ena fiädhir, hwilka han wilde stinga j sin hals at han skulde vpkasta *ST* 531. *KL* 57. *SO* 83, 98, 106. *TS* 22. *LB* 8: 52. **5)** *uppsätta, uppteckna, anteckna.* bödh han sinom klärkom at the skuldo beskrifua oc vpkasta i manga böker al the breff oc privilegia, som . . . pawen hafdhe hanom gifuit *Ansg* 255. xij aff radet skulle saman gaa oc ofuirwäge rikesens bästa oc thz vti ena script opkasta *RK* 2: 5216. — *uppsätta, uppsätta utkast till.* wij haffue nw pa edert behagh oc forbätring opkastiid thet bref om mynthet *BSH* 5: 377 (1509). *FH* 1: 159 (1496, *nyare afskr.*). *HSH* 18: 35 (1496). — **upkasta sik, 1)** *upphäfva sig.* the hade op kastadh sigh för häredzbone höffuidzmen *BSH* 4: 111 (1486). **2)** *sätta sig upp, uppresa sig.* at noghen dyrffde sig her emot sätie, eller med woldzwerke opkasta . . . emot tesse privilegia *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *Jfr* **kasta up.**

upkastan, *f. uppkastning, kräkning.* for vämilse ok vpkastan *Lg* 3: 573.

upkastilse (op-), *n. pl.* **1)** *uppkastning, kräkning.* vm the *(fjädrarna)* ätas tha göra the oc hiälpa til opkastilse *Bir* 2: 41. honum dugha fiädhrana . . . til opkastilsa *ib.* kyruildh . . . ätin mz ätikio dogher moth wp kastilse *LB* 5: 81. *ib* 3: 94. *Bir* 4: 103.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

2) *utkast till skrifvelse.* om eder tekkis ware wpkastilse *BSH* 5: 377 (1509). hwrw eder nade beloffwer om then opkastilse oppa eder nades behagh til stederne *FH* 6: 374 (1496). *HSH* 19: 120 (1506).

upkasting, *f. uppkastning, kräkning.* thz duger ... for wpkasting *LB* 3: 61.

upkastning, *f. utkast.* ath scriffua them til epter thenne vpkastningh *BSH* 5: 490 (1511).

upkippa (op-. opp-), *v. L. upprycka; hänrycka, hänföra.* en dagh war hon oppkipth andelika i paradysi glädhi *Lg* 3: 479. alla them som hon saa andelika nar hon opkipth i paradiis war, them kändhe hon aff theras änlethom *ib.* iämsköt opkipthes hon i andelika syn *ib* 424. war hon ... opkipt andelika *ib.* huilka idhkelika oppkipthos i andeliken beskodilse *ib* 393. huilka xx resor om daghen wordho saa oppkipte *ib. ib* 403, 426. tha hon war j gudhelike bön wpkipt oc gripin j andelike oc wndirstandelike syn *Bir* 4: 3.

upkliva (opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opklyve] *L. klifva upp, klättra upp. bildl.* ä thäs höghre nakor haffwer opp kliffwit i henna *(världens)* hedher oc bäldhe, täs dywpare är nidherfallet *LfK* 122. *Jfr* **kliva up.**

upkoma (op-. opp-. -komme), *v.* [*Ä. Dan.* opkomme] *L.* **1)** *komma upp.* vm han hafdhe thedhan oskaddir vpkumit *KL* 258. ä thäs höghre hon opp kom thäs hwassare wart bärghet *Lg* 3: 652. lot han opkoma mz hast alt thz i forborgen war *RK* 2: 3862. slotet är paa nyt bespisat ... ferst folch wpkomit *BSH* 5: 12 (1504); *de två sistnämnda språkprofven kunna föras till* **2.** — *komma upp (till en högre belägen el. nordligare trakt).* ath tet ware gantzka radeligit, atj kunne eder ärende ther nidre j landet bestelle swa, atj kunne hitt vffortöffuet vpkomme *FM* 182 (1504). atj giffuen jngen befalen fran eder til findlandh för än j sielue her vpkome *ib.* när j vpkomme *ib. BSH* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). **2)** *låta komma upp, uppföra.* at han skulle husena föra maat ok gita ther folk wpkomit aat *RK* 1: 4195. — *Jfr* **koma up.**

upkomilse (opkommilsse), *n. pl.? uppkommande (till en högre belägen el. nordligare ort).* forbidendis eder herredömis opkommilsse till thette möthe *HSH* 20: 215 (1507).

upkrypa (op-. opp-), *v.* **1)** *krypa upp.* ther op kröp en litin madhker ij thy *Al* 378. mz hwat ödhmywkt skal för honom oppkrypa aff sino kärre wars armodz frödhe *LfK* 62. **2)** *tränga sig upp, smyga sig upp.* är thz ... swa ath the *(sådana spörsmål)* koma vp krypande j menniskene hogh *Gers Frest* 52. — *Jfr* **krypa up.**

upköra (op-), *v. uppdrifva, uppkasta.* tha thz *(hafvet)* pläghar sik at röra thz pläghar aff botnin alt op köra *Al* 6486.

uplata (op-. -läta), *v.* [*Fdan.* uplatæ. *Jfr Mnt.* uplaten] *L.* **1)** *släppa upp, låta komma upp.* herre eggerd forböd oss i höge mata engelund konungen her oplata *RK* 2: 9558. **2)** *upplyfta, lyfta, taga bort.* bidhiande at ... gudh skulde ... nokot vpläta *(relevaret)* sina thungasto hand af vsaldz manz thwingelsom *Su* 432. **3)** *upplåta, öppna.* vplät myrkä stuuonnä dör *KL* 140. *ib* 409. *MB* 2: 402. vplätande sina fatabura *Bo* 2. vplät hon siin öghon *KL* 150. *MP* 2: 188. vpleet han ey sin mun *KL* 146. hwilkra hierta paulus vplät mz guz ordha kännedom. them sculde petrus vpläta himirikis rike *ib* 177. opläta bokena *MB* 2: 340. — *abs.* the vpläto vm sidhe for hanom *KL* 155. **4)** *öfverlåta.* kennes jak mik ... haua oplateth oc eghnat ... herra hakone ... alth thet gooz *SD* 6: 6 (1348). *ib* 168 (*öfvers. fr.* 1441), *NS* 1: 3 (1401), 6 (1401) *o. s. v. BYH* 1: 179 (1377), 189 (1382, *nyare afskr.*), 203 (1392), 204 (1397). *SJ* 50 (1426). *FH* 1: 147 (1494, *nyare afskr.*), 3: 5 (1353), 5: 106 (1486), 107 (1486). *ST* 274, 275. om hon wilde honom sina päninga oc gooz vplata *ib* 273. *HSH* 20: 31 (1506). **5)** *uppgifva, afstå från.* then ey wplater *(renuntiet)* ok fly sina wranga sidhe *Ber* 20. — *Jfr* **lata up.**

uplatning (op-), *f.* [*Jfr Ä. Dan.* oplading *och Mnt.* uplatinge] *öfverlåtelse.* til thässa tileghnan oc oplatningh mere wisso *SD NS* 2: 52 (1408). haffuer hans bröeil sin fridzskilling vtgiffuit upa the förre uplatningena aff olaff blankenstens wäghna *SJ* 51 (1437).

upledha (op-), *v.* **1)** *leda upp, föra upp (från ett lägre ställe till ett högre).* han *(Josef)* wardh ... opledder til konungen *MB* 1: 237. **2)** *leda (ett flytande ämne) upp el. i uppåtgående riktning.* vpfar nakat thing konstelika swasom vatn vpledhis mz pipom älla trumbum *MP* 2: 103.

upleta (op-. opp-. -leeta. -läta), *v. L.* **1)** *uppleta, uppsöka, söka finna.* gangin oc vpletin gudz win *Lg* 586. *MB* 2: 181. hona *(visheten)* älskadhe iak oc opletadhe aff minom barndom *Su* 12. jhesus kom at vpleta ok helt göra mankönit som forfarit var *MP* 1: 35. *ib* 27. — *uppsöka, få rätt på.* än en annan fingo the wp leth *RK* 2: 4979. — (?) thera ande som gudh rädhas skal wplätas *(requiretur)* ok j hans tilsyn wälsighnas *Ber* 9. **2)** *uppsöka, söka förskaffa.* wi wiliom gaa samman oc oppletha os nakon kost *Lg* 668. — *söka, eftersträfva.* þe ... vpleta *(requirunt)* ... guz rätwiso oc rike *KL* 182. **3)** *undersöka.* jak vpletadhe *(potui ... explorare)* hans saar *Bir* 2: 134. **4)** *utforska, ransaka, utransaka.* ängin forma at vpleta *(investigare)* älla begripa mina snille *Bir* 1: 56. *ib* 172. gudh wpletar *(scrutans)* hiärta och nywra *Ber* 153. wpnötis omildher man af gudhi, nar hans omildhet wpletas mz gudhelike domsins kloko snilde *ib* 189. **5)** *utleta, utforska, söka få veta, söka förvissa sig om.* vm han hafdhe vpleetat *(inquisisset)* sannindena aff allom *Bir* 3: 428. at granlica spöria ok opleta huru mange ok hulke the äru j idhro biscopsdöme som ingäld haua *ib* 257. fari ... vm kring sit eghit rike opletande ok ranzsakande huru rätuisan är hallin oc gömd *ib* 397. mange ... vpletadhe aff scriftinne at swa var sant som the predicadho *(scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent) KL* 161. **6)** *utforska, uttänka.* vpletande ok thänkiande mz hwat matto ok fundom han skullo faa andra manna gooz *Bir* 3: 440. — *Jfr* **leta up.**

upleteliker, *adj. Jfr* **oupleteliker.**

upletilse (-lätilse), *n. pl.? uppsökande, eftersträfvande.* värdzlica glädhis vplätilse *(motsv. ställe* 2: 115: vpletilse*) MP* 1: 169.

uplop (oploop), *n.* [*Ä. Dan.* oplob. *Mnt.* uplôp] *upplopp, uppror.* om raadet haffde ther anners til

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

swarat, haffde wordeth eth menigt oploop i staden thera i mellen *BSH* 5: 224 (1507). thet oplop och resningh som nagre eder giort haffue aff almwgen i kijndh *HSH* 24: 8 (1513). *Jfr* **toplop.**

uplykkia (op- *MB* 1: 136), *v.* [*Ä. Dan.* oplykke, oplukke] *öppna.* mz vpluktom öghom *Bil* 896. *MB* 1: 136. — *refl.* **uplykkias,** *öppna sig, öppnas.* vplykkins *(elevamini)* äuärdhelike porta *KL* 410. — *Jfr* **lykkia up.**

uplypta (op-. -lyfta. -löpta *Bir* 1: *(Cod. C)* 264. -lipta), *v.* [*Ä. Dan.* oplyfte, opløfte] **1)** *upplyfta (ngt från marken el. dyl.).* ey formatto the hänna licamma oplypta fran iordhinne *KL* 342. guz modhir ok hänna . . . son . . . vplyfto han aff iordhinne. ok lagdho j siängina *ib* 71. *ib* 33. somlike hona vndir armana oplypto *ib* 342. jak skal gladhelica löpa mot honum swa som mildir faara gömare ok oplyptande han owir mina agxla oc atirbära han siälwir til min faar *Bir* 3: 347. for thän sculd at wi sannelika witom thän wälsignadha iomfrunna likama wara vplyftan til himerike *ib* 4: *(Dikt)* 275. — *uppresa.* abotin skipadhe twa munka til at vplyfta han *KL* 90. syntis jomfru sancta maria . . . ok vplyfte han. ok ledde fram til altarit *ib.* — *bildl.* han . . . vp lypte nidhir falna *Bir* 1: 303. — *upptaga (ur jorden).* marcellus . . . läter vp lypta karit *Bil* 54. *ib* 211. — *upplyfta, föra uppåt, rikta uppåt, höja.* oplypte hon sit tarafulla änlite *KL* 339. biscopin vplyfte sina hand *ib* 118. hans öghon sagho ä til himilin vp lyptum handum *Bil* 632. mz moyses oplyptom armom *MB* 1: 326. han vilde ey vplipta sin öghon til himelin *MP* 1: 259. nar ihesus hafde vplipt sin öghon *ib* 96. *ib* 97, 267. thy at min härra . . . kom owan aff hympnum nidher til jordhinna: thy skulde ok hans kors hans hofwod atir vp lypta *(cruce sublimatus est)* gen hympnum fran jordhinne *Bil* 107. *Bir* 1: *(Cod. C)* 264. **2)** *upplyfta, lyfta, höja (till Gud el. den himmelska världen).* oplypte jak han mz minom kärlek aff hulkom han skal vardha hetare än för til alt got *Bir* 3: 95. viliande hughin hänna oplypta til himerikis *Bo* 226. *ib* 95. — *gifva lyftning åt.* tholke thanka . . . the . . . vplypta oc styrkia hopit *Bo* 15. — *försätta i en till Gud el. den himmelska världen höjd sinnesstämning, hänföra.* vplyptir af them hälgha anda *Bo* 7. sancta byrgitta . . . stodh vplypt j tholiko vndre *Bir* 1: 94. en dagh var hon vplypt mz enna handa huxsins vplyptilso *ib* 4: 132. **3)** *upphöja; ära, förhärliga.* vplypt *(eleva)* then som thik vplypte mz sino äruodhe swa som han thz formatte *Bir* 1: 302. **4)** *låta häfvas, uppröra.* offra them enom gudhlika dyrk som hafwit vplypter *Bil* 541. **5)** *upphöja (rösten), höja, upphäfva.* vplypto *(levaverunt)* the alle sändär sinä röst *KL* 138. *MB* 2: 72. fafänga äro diäful sagdhe han sang for fafänga äro . . . ok nar hans röst nidhirthryktis nakat . . . tha oplypte jak hona höghra *Bir* 3: 86. — **uplypta sik,** **1)** *uppresa sig, resa sig.* at han formatte sik ey vplyfta aff iordhinne *KL* 90. — *uppresa sig. i fientligt syfte.* then som ätir mit brödh skal vplypta sik til at nidhir trudha mic i dödhin *(levabit contra me calcaneum suum)* *MP* 2: 200. **2)** *lyfta sig, höja sig.* til at see oc skodha thäs omälelika waldsins höghheet, kan min kranke hogher sigh engaledhis wplypta *Su* 338. — *refl.* **uplyptas,** **1)** *lyfta sig, höja sig.* tilbyriadhe var herra ihesus vplyptas fran thöm oc vpfara *Bo* 246. jordhin ok vatnit syntis oplyptas til himilin *Bir* 3: 470. **2)** *upphöjas, uppstiga.* thw skalt . . . oplyptas til höghra vald *Bir* 3: 95. **3)** *förhäfva sig.* mange omilde män vpliptas syndelica j högferdh *MP* 1: 259. han vplyptis j hiärtano *(exaltum est cor ejus)* *MB* 2: 278. *Ber* 2. — *Jfr* **lypta up,** *äfvensom* **upfylla.**

uplyptan, *f. upplyftande.* mz handanna wplyptan *Su* 335.

uplyptilsa, *f. hänförelse, hänryckning.* en dagh var hon vplypt mz enna handa huxsins vplyptilse *Bir* 4: 132.

uplyptilse (op-. -liptilse), *n. pl. och f.* **1)** *lyftande, höjande.* ther giordhe moyses altara gudhi, oc kalladhe thz miin oplyptilse *MB* 1: 326. ramatlechi. hwilkit tydher kinbenens vplyptilse *(elevatio maxillæ)* *ib* 2: 119. **2)** *höjning, stigande.* tholik oplyptilse vardhir aff ölsins makt *Bir* 2: 60. **3)** *upplyftande, höjande (till Gud el. den himmelska världen).* thz är skriffwat hänne til hwgnadh, til hopsens oplysilse *(för oplyptilse; sublevationem)* *Su* 99. — (?) the . . . skulu faa nakra miskund ok oplyptilsinna nadh *(gratiam relevaminis, troligen läst: elevaminis)* *Bir* 3: 197. **4)** *upphöjelse, uppflyttning el. uppstigande (till högre värdighet).* huat är världina dröuilse vtan enna handa oplyptilse oc redhilse til krono *Bir* 2: 35. — *ära.* nw är hans siäl mz thik j äronne ok tho är än hans anbudz kar nidhir thrykt ok liggir j nidhir meer stadh än tilbör thy min son giff hans likama höghre vplyptilse *(altiorem elevationem)* *Bir* 1: 302 *(meningen kan vara: förflyttning till en högre plats i kyrkan der han ligger begrafven); jfr* **1.** **5)** *upphöjelse, förhäfvelse.* högfärdh är lastelik vpliptilse j sik *MP* 1: 308. j hogmodhe älla wplyptilse ofwer andra *(in elatione)* *Ber* 53. — (?) jak skal tilsätia ok gifwa honum swa skipadha sins hughx oplyptilse ok villo at han skal ämuäl glädhias aff sine blygdh oc sina siäl skadha . . . vm han forma at faa sin värlzlikin framgang äptir sinom vilia *Bir* 3: 469.

uplysa (op-. opp-. -lyssa. -lyusa: -te *Bir* 1: 383; -tis *ib* 390), *v.* [*Ä. Dan.* oplyse, opliuse] **1)** *upplysa, gifva ljus åt, låta ljus utstråla till (ngn).* ey törffwo the vidher lyktonne ällir solenna lyus fför thy at herren gudh vplyser *(illuminabit)* them *MB* 2: 368. wm alla hymelsins stiärnor oc planetor här j iordhena waaro insatte, the mz alle theras dygdh oc krafffter kwnno wplysa ällir prydha tässa wärld *Su* 289. guddomsins klarheet . . . är mäktoghare at wplysa siälena . . . än tässin wärdzslika oc rörlika solen är til at wplysa tässa wärldinna ända oc widhlek *ib.* **2)** *upplysa, bibringa (ngn) klar insigt.* petrus . . . vplyuste tholika *Bir* 1: 383. *ib* 4: 91. thzta oc alt annat som han os opplyst haffwer aff the hälge skrifft *Lg* 3: 276. mz thäs hälga andas gaffuom oplyst *ib* 424. andra gudhelika oc lönlika gaffwor oc wplysilse, mz hwilkom gudhelikin siäl ämwäl j tässo . . . liffue idhkelika wardher wplyst oc begwtin *Su* 289. **3)** *lysa, kungöra (öfverlåtelse af fast egendom el. afsigt att sådan afyttra).* giffuer iach häredzhöffdingen in sama häredhet ther godzen ligghia myn fulla

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

macth ath vplysa fornempde godz pa trem häredztingom *FH* 1: 148 (1494, *nyare afskr.*). *ib* 5: 227 (1515). bekennes jach ... met mynne hustrv aliza godwilia ... mik hafua laglica vplyst väl j siäx aar waara jordh ... och vpbudit varom nästom frendrom *ib* 134 (1489). jach ... vplysthe III ar aff slagh och bedh (*för* bödh) mattis j aarelax ath han skulde löse ... och tesslikes fleerom ärffwingenom *ib* 169 (1495). — *refl.* **uplysas,** 1) *upplysas, blifva ljus.* at ... wäghin som ledher til himerikis, wplysis (*illuminatur; motsv. ställe VKR* 67: vari liys) ffor thinne siäl *Bir* 4: 21. swartha dröffuilsenna nath oplysses (*illuminatur*) swa som dagher *Su* 109. 2) *upplysas, få ljus, få syn, få klarhet el. klar insigt.* the som blinde waaro wplystos *Bir* 4: 7. thes hälgha anda hiti ok vptändilse mz hulkom thin siäl vplyustis *ib* 1: 390. giff mik wndherstandilsenna aanda, mz hwilkom iak maghe oplysas til at wita allan hans wilia *Lg* 817.

uplysare (opp-), *m. upplysare, den som upplyser.* hälge apostoli kyrkionna opplysara *LfK* 54.

uplyse (op-), *n.* [*Jfr N.* upplyse] *upplysning, ljus.* thz ärlika oprinnandhe skenet äwärdelikx oplyses (*splendor æternæ lucis*) *Su* 109.

uplysilse (op-. -else), *n. pl. och f.?* [*Ä. Dan.* opliuselse] 1) *ljus, sken.* aff them oplyselsom som aff hymelen kommo owir them som manliga striddo för jwdhana *MB* 2: 284. 2) *upplysning, bibringande af klar insigt.* andra gudhelika oc lönlika gaffwor oc wplysilse *Su* 289. *ib* 291. är meere oc höghre wplysilse ämpne (*illuminationis ... seminarium*) j häloge siäl j andro liffue *ib* 289. — *Jfr* **uplyptilse.**

uplysirska (opplyserska), *f. upplyserska, en som sprider ljus.* en opplyserska ower wärldena *Lg* 3: 613.

uplysning (opplysnigh), *f.* [*Ä. Dan.* oplysning, opliusning] 1) *ljus, sken.* hans ... wisdombir j tik ower all creatur skinande görs os hethelikare astundelikin vm thina wplysning (*ex tua refulgentia*) *Su* 201. 2) *upplysning, (bibringande af) klar insigt.* som hona (*d. v. s. Uppenbarelseboken*) ... kwngiorde the hälga kirkio til vplysningh *MB* 2: 331. sanctus albinus ... wnfik aff gudhi ... andelika opplysnigh til the hälga tro *Lg* 3: 262.

upläggia (op-), *v.* [*Ä. Dan.* oplægge] 1) *lägga upp (ngt på ett upphöjdt ställe).* vppa tässa hallenne j hwilke thu tilförena oplagde thit offir *MB* 2: 86. 2) *pålägga, tillfoga.* skal ... alla handa pino kön ... vpläggias a thik *Gr* 275. 3) [*Jfr Mnt.* upleggen] *utbetala.* huad nya broderen scal vpleggie brödrom til gode *SO* 97. vpleggia brödrom til ölz fyre arthoger *ib* 106. *ib* 185, 192 *o. s. v.* 4) *framlägga, berätta, omtala.* margha handa vnder haffwin i op lakt *Al* 7006. — *anföra, yttra.* pylatus mykith sidan up lagde *MD* 14. tha siälin haffdhe thetta sakt oc syrghiande ordh swa margh op laght *ib* 95. han ... skemtans ordh for them vp lagde *ib (S)* 262. 5) [*Jfr Mnt.* upleggen] *uppgöra, uttänka.* min acth bleff thå spilth i samma stund szom iack oplade mz falske fund *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6380. myn act bleff spild j samma stund tha iak oplagde the falska fund *ib (red. B).* 6) *tilltänka?* mijn thro thienist aff liiff och macht skall vara obesmitthet i richesins thienist nath och dagh om iach thet nywtha maa, och ey sa vnderslas som mich sigis oplagt wara *HSH* 20: 31 (1506). 7) *besluta, aftala.* haffwe the oplagt, at hwilchen hem sitther, then velie the hengie i theris egin porth *BSH* 5: 462 (1511). 8) *samla, hopa?* thetta rikit är blandat mz mangom syndom länge oplagdhom (*troligen för* oplaghadhom; *impunito*) *Bir* 2: 328. — *Jfr* **läggia up.**

upländinge (oplennighe), *m.* = **upländinger.** *ss tillnamn. SD NS* 1: 3 (1401).

upländinger (vplening *SD* 3: 242 (1316, *gammal afskr.*). *pl. nom.* **uppländingiär** *UplL Kg* 2. **vplänþingiä** *SML Kg* 2. **vplänningia** *MELL Kg* 7: 1. **vplenningia** *RK* 2: 1543. **vplänninggiä** *SML Kg* 2. **vplenninga** *KrLL Kg* 6: 1. *ack.* **wplenningia** *RK* 1: 3987. **vpläningia** *ib* 2: 4174. **vplenninga** *ib* 910; *alla dessa pluralformer skulle dock kunna föras till* **upländinge),** *m.* [*Jfr Isl.* upplendingr] *L. Uppländing.* alla vplenninga stempde engelbrecht for sik *RK* 2: 910. *ib* 1: 3987, 2: 1543, 4174. — *ss tillnamn.* nicolaus dictus vplening *SD* 3: 242 (1316, *gammal afskr.*).

upländsker (upp- *UplL Præf.* **-lendzker: -lendzk** *KrLL G* 5: *pr.* **-länzker: -länzk** *UplL Ä* 3: *pr.*; **-länzkum** *ib Præf.* **-lendzsker: -lendzsko** *RK* 1: 1542, 2961. **-länzsker. -lenzsker. -lansker: -lansk** *MELL G* 5: *pr. i var. n.* **-länzt** *SD* 4: 710 (1340?)), *adj.* [*Jfr Isl.* upplenzkr] *L. Uppländsk.* vnum legisterium vplänzt *SD* 4: 710 (1340?). — *från Sverige, Svensk.* han haffuer mik lioff ok käär fore hwar then man vplenzsker äär *RK* 1: 1031. aff däni ok wplenzska män *ib* 4336. *ib* 2869, 4351, 4543. — thän upländske, *Svensken.* then vplenzske van och danen fioll *RK* 1: 1122. — *pl.* the vplendzsko waro mykit färre ok rytzane waro mykit flere oc wärre *RK* 1: 1542. the vplänzske komo ther ridhande *ib* 873. ther took thöm vplenzsko wider ledhas *ib* 1011. *ib* 952, 1630, 2661, 2961. — *substantivt.* folkunga sampnado sik ather tha ok toko folk huar the kunno faa vplenzska danska oc nordmen soma ok thydiska men *RK* 1: 248. aff manlik makt ... viisto riddara thera leek danske ok vplenzske mellom sik *ib* 1099. *ib* 1372, 3326. tha war rytzanne kompani mellom thera ok grawena wel slikt tii som tesse vplenzske waro *ib* 1568.

upläsa (upp-), *v.* [*Ä. Dan.* oplæse] *L. uppläsa.* siþan konungins bref äru vpp läsin *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *Bir* 3: 101. tha som skran vplesas scall fore brödrom *SO* 193. *ib* 116, 148.

upläsa (op-. opp-), *v.* [*Fdan.* uplæsæ] *L. läsa upp, öppna.* han gat ... eigh lasen upläst *Bu* 511. nykylin mz hulkom som lasen vpläsis ok atirläsis *Bir* 1: 296. the toko nykyllen, oc opp lästo iärnet, som then hälge gregorius war läster mz *Lg* 3: 340. op läsa portin *Bir* 2: 82. *Al* 10385. all skrinin vpläsa *Bil* 612. *KL* 23. han ... loth vp läsa kirkion *RK* 2: 4128. *ib* 2430. nychilin mz hulkom the skuldo vpläsaa hymerike *Bir* 1: 160. the sculle vpläsa (*näml. slottet*) *RK* 2: 2721. — *Jfr* **läsa up.**

uplätta (op-), *v.* [*Ä. Dan.* oplette] *lätta, hugna.* lenas oc oplättes (*alleviatur*) bedröffda manzsens hogher *Su* 172.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uplöpa, *v.* [*Jfr Ä. Dan.* oplebe] **1)** *gå upp, upprinna.* sidhan sool är wp lupin *MB* 1: *(Cod. B)* 560. **2)** *uppgå, belöpa sig (till).* huilchit ey skall befynnes haffwe vp[lupi]t til en höne *BSH* 5: 364 (1509).

uplöpa, *f. L.*

uplöpis skip, *n. mindre fartyg som kunde gå längre upp i trängre och grundare vatten? Se Klemming, VAH* 25: 270. *SR* 21 *(ordet förklaras enligt Klemming af Bure med "örlighskip för uplop, af Söderköping ett skip medh tiughu man (båtzmän?)").*

uplösa (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opløse] **1)** *upplösa, lösa (band, det som binder el. är bundet).* thu wplöste mina wadhelika snaror *Su* 339. oplöstom knwte *Lg* 991. opplösom wara lokka ällar haar *ib* 3: 462. — *bryta.* opläta bokena oc vplösa hennas insiglen *MB* 2: 340. — uplösa sin tiäld, *nedtaga sina tält, bryta upp.* vplöste israel sin tiäl *(moverunt castra) MB* 2: 25. **2)** *upplösa, lösa, utreda, tyda.* at j thz (ɔ: hemelikit spörsmaal) vplösen mz räth swar *MB* 2: 115. vplösto eller vthtyddho hans gatha *ib* 116. — *Jfr* **lösa up.**

upmer, *adv. L.*

upmura (op-), *v. uppmura, bygga.* en stadher ... op muradher mz hundrada portuäriom *Bil* 1020. — *uppföra.* lata upmura muren i mellen badhin husen *SJ* 36 (1426). *ib* 37.

upmäla, *v. L. uppmäta.* läti hwan landbo ... vp mäla ällir wägha mykit han framgör *Bir* 5: 117.

upnyia (op-. opp-. -nya. -nyghia. -nyþia *(sannolikt skriffel) Bir* 4: *(Avt)* 181**),** *v. L. förnya, nydana, omdana.* vi bidhom helaran ... hulkin vpnya skal *(reformabit)* wan ödmiuka licama *MP* 1: 15. — *förnya, återställa.* þässa kirkiu ma pafin en han vil op nyia, oc fäghre göra *Bir* 4: *(Avt)* 178. þe hälgho kirkiu gulf vp nyþia *ib* 181. at vpnya thän välsignadha vingardhin *ib* 2: 157. atirbyggia oc vpnyia *(innovare)* stadhen *MB* 2: 250. *ib* 230. här thykkis första allirsins godha enfalloghet vara opnyadh *Bo* 140. wpnyandhe siälinne kraft *Ber* 146. — *förnya, gifva ny kraft el. bekräftelse åt.* at stadgha oc vpnyia mz them fridh oc wenskap *MB* 2: 262. vp nyia mz idher wenskap oc brödherskap *ib. ib* 263, 271, 272, 275. *Su* 335, 368. — *förnya, gifva nytt lif åt, föryngra.* skal mins kärlekx eldir ... koma j thik ok swa skalt thu vptändas mz allom dygdom j hulkom thu skalt brännas ok rensas af syndomen ok af läggia lustans skin ok vpsta sidhan swa som vpnyadhir fugil *Bir* 1: 255. — *förnya, upplifva, stärka.* gudh som al thingh vpnyia ok vidhir queker *Bir* 1: 228. nar fulkomne män gifwa sinom iämkrisnom godha gärninga äptedöme och wpnya them mz sinne prädican *Ber* 56. ens oppnyas samwitz sötme *LfK* 86. — *refl.* **upnyias, 1)** *förnyas, nydanas, omdanas.* vpnyins *(renovamini)* j idhars hugx gudhelikhetz anda *MP* 1: 125. hwar som andin tilbyriar at opnyas äpte sins skapara biläte *Bo* 134. astundilsin oc vilin opnyas *ib* 132. — *förnyas, återställas.* ät ... goþ siþuänia (ɔ: matte) byrias oc vpnyas *Bir* 4: *(Avt)* 183. *ib* 1: 17, 5: 130. — *förnyas, föryngras.* jak hawir ... eth andelikit hiärta hulkit iak läte gerna sundir skära j stykke vtan atirwändo ok vpnyas altidh til sama pinonna. til thz at hänna hiärta kolnade ... j thinne thiänist *Bir* 1: 105. — *återupprättas.* dygdhe mz hulkom thu mat vpnyas *(renovari)* aff *(ex)* syndomen *Bir* 1: 255. — *förnyas, återväckas, åter upplifvas.* hughnadzsins luste tilburdhe sötelika vpnyghias j hänne *Bir* 4: *(Dikt)* 265. vpnäkkis ok vpnyas war glädhi aff thy *ib* 1: 318. — *förnyas, återväckas, upprifvas.* opta vpnyadhis thöm sorghin *Bo* 202. *ib* 205. *Bir* 1: 31. altidh skal hans pina vpnyas *ib* 52. nw opnyas sarin oc värkin *Bo* 199. **2)** *förnyas, upprepas.* o roop oc skrii äwerdelika lywdande oc aldrig tysnandhe huilken altidh opnyas *Su* 132. — **upnyia ater,** *förnya, återupprepa.* opnye aatir ther for abbatissonne sina lofuan *VKR* 23. *ib* 54.

upnyian (-nyan), *f.* **1)** *förnyande, återställande, återupprättande.* til ... gudhelighetz wpnyan *(ad ... devotionis perditæ restaurationem) Su* 228. — *förnyande, bekräftande.* mz fredzsens oc wenskapsins vpnyian *MB* 2: 263. *Su* 368. thenna troloffuan, ällir gambla troloffwilse wpnyan *ib* 366. **2)** *förnyande, återupprepande.* tässe loffs idhkan oc altidh äwerdelikin wpnyan oc begynnan *(hujus laudis frequens innovatio) Su* 334.

upnyiare (-nyare), *m. förnyare, återställare, återupprättare.* han som är fridzins skapare ok vp nyare *(reformator et conditor) Bir* 1: 225.

upnyilse (op-. -nygilse), *n., i sht pl., och f.* **1)** *förnyelse, omskapelse.* o ... gudz son som ... vnte mik döpilse nadh oc oforgänglika vpnyilsanna äro *ST* 255. — *förnyande, återställande.* skulu mange wiingarda ... the som ... thörre haffua warit tilböria at göra frukt äpter sins wpnyilse dagh *Bir* 4: 6. — *förnyande, uppfriskande, stärkande.* behöffua the (ɔ: nadhinna gaffuor) ... idhkelika wpnyilse *Su* 359. — *förnyande, förhållandet el. egenskapen att vara (alltid) ny.* her är glädinna opnygilse *(novitas) Su* 137. **2)** *förnyande, återupprepande.* varkunna ... honom ... staddom i swa mykle thwang ... oc gabbilsanna opnyilsom *(renovationibus) Bo* 197.

upnämna (op-. -nempna), *v.* [*Ä. Dan.* opnævne] *L. säga namnen på, uppnämna, uppräkna, nämna.* kesthe the ok korade vi [6] friborne men ok vi [6] bönder ... som vpnemde ok ladhe j walet tesse epterscriffne iij gode men *FM* 259 (1506). the *(martyrerna)* hafwa mange otalike warit swa at engin människia kan them räkna tho wil iak ... nokra faa her äptir vpnempna *ST* 12. tha thera nampn varo all op nämpd *Bil* 848. wi alle för vpnämdhe oc nw när staddhe thessens landzenss jnbyggare *FM* 59 (1457). tässe vpnämpde städher oc byiar *MB* 2: 38. *ib* 378. *KL* 382. *LB* 7: 20.

upnöta (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opnøde] *L.* **1)** *njuta, åtnjuta, blifva delaktig af.* nar prästen haffde oppnöth sacramentet *Lg* 3: 429. **2)** *förtära, förbruka.* sidhan thz korn war alt op nöt *MB* 1: 256. nw vpnötis offrit j vt huseno *Bir* 1: 386. at mannin äruodha af morghnenom ok til quällin ok hustrvn vpnötir j enne stund alt thz som saman sankat war *ib* 121. min licamme är thz miölit han är siälina kostir oc opnötis ey ok minzskas ey vtan mätte siälina ok är al tidh then sami swa at han kan ey opnötas *ib* 3: 60. — *förtära, göra slut på, förstöra.* at thäskyns hite skulle ey opnöta mantzens natwro *MB*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 107. swa som siwkx manz blodh thörkas ok vpnötis *(consumitur)* j allom adromin swa vpnötis mit blodh af naturlikom dözsins räddhoga *Bir* 1: 118. at lösa ok opnötha ondha watzsko *LB* 4: 341. *Bir* 1: 31, 71. skulu thesse slitas ok vpswälghas af diäfwlomen ok tho skulu the ey vpnötas *ib* 16. vm nakot thört trä lägx vppa eldin brindir thz rasklika ok vpnötis *ib* 146. *ib* 2: 17. han *(min kärlek)* . . . gör siälinna brinnande oc opnötir hona ey *ib* 171. *ib* 1: 302. elden nidher kom aff hymblenom, oc vpnötte alt offret *MB* 2: 284. *ib* 282. lwghin wpnötte syndogha män *Ber* 65. iak skal wpnötas swa som thräkker och swa som klädhe hwilkit som ätz af mar *ib* 187. — *abs.* är han *(anden)* brännande ok vpnötande swa som eldin *Bir* 1: 187. — *medtaga, uttömma, utarma.* thu then hälghe ande vpfyl thänna kalla ok vpnöta ok vanmaktogha *(exinanitum)* biscopin mz thinom kärlek *Bir* 1: 336. — *medtaga, utslita, göra kraftlös, förstöra.* en smaswen . . . var swa som aldir opnöttir af thriggia ara sooth *KL* 365. hon . . . lifdhe sidhan eth halft aar vpnöt af allir ok äruodhe *VKR* xx. jac görs fast gamal oc opnötter *SD NS* 1: 563 (1406). *ib* 2: 33 (1408). vpnöthir syndin likamanen *Bir* 1: 144. hulkin som hawir opnöt licammin j syndom *ib* 2: 154. the vpnötas j syndinne ok flyta nidhir til häluitis *ib* 1: 329. — *tillintetgöra, nedgöra, nedslå, kullslå.* han wpnötte *(consumit)* menlösan man och omildan *Ber* 189. menlös man wpnötis af gudhi nar hans menlösa ranzsakas grannelika oc liknath gudhelike menlöso synis änkte wara. ämwäl wpnötis omildher man af gudhi, nar hans omildhet wpletas mz gudhelike domsins kloko snilde *ib.* — *utplåna?* bör mik til at han pina alt til thäs the *(synderna)* äru alle opnöta *Bir* 3: 266. **3)** *bruka, använda.* j hans loffui . . . wpnöta oc framdröga tholka nadher tik inguthna *Su* 341. *ib* 197. — *använda, tillbringa.* allan thera tima opnötto the i dygdelikom gärniggom *Su* 58. *Bir* 5: 80. swa at annor stwndhen oppnöthes i andeliko siäla gangne oc annor i likamans nödhtorfft *LfK* 70. han . . . vpnöte ok lifdhe sin tima nyttelika ok höfwisklika *Bir* 1: 329. — *använda, förslösa.* aff timans förtapparom, som honom syndelika oc oskäleka oppnötha *LfK* 70. at vpnöta fafängelica timan *Bo* 16. *Bir* 1: 328. timan . . . hawir jak op nöt j världinna fafängo *ib* 3: 385. *KL* 251. *MP* 1: 52. — *Jfr* **nöta up.**

upnöteliker (op-), *adj. som förtäres el. kan förtäras.* the . . . ophängdos i häluitis brännande galgha, ther äwerdelika hängia i olidelikom eelde, oc aldregh togh opnötelike ällar förfarlike *Su* 126.

upnötilse (op-), *n. pl. och f.?* **1)** *utslitande, förstörande.* tannana opnötilse *(consumtio)* ok äruodhe *Bir* 3: 140. til starkä naturinna opnötilse *ib* 2: 311. **2)** *användande, tillbringande.* ransaka . . . tilkommandhe dagxsens skäleka opnötilse *LfK* 70. — *förslösande.* wi skulum göra räkinskap . . . af fanyttom ordhom och thankkom och timans wpnötilsom *Ber* 190.

upnötning (opnötnigh), *f. bortnötande, förtärande.* äpther . . . thäs bärgxsins opnötnigh *Su* 133.

uppa, *se* **yppa.**

uppa, *se* **up a.**

uppe (uppi *L.* **oppe. uppa. oppa),** *adv.* [*Isl.* uppi] *L.* **1)** *uppe, ofvantill.* systrana koor skal vare vppe *(superius; motsv. st. Bir* 4: 23: owirmeer*)* vndi thakino *VKR* 69. losnade vppa i bergit bade sniö oc sten oc trä *Di* 43. om . . . bryner bwlna eller adhror oppa j tynningom *LB* 2: 52. högt uppe å grindenne *TK* 269. — *uppe, i högre läge.* gaff caleph henne frukt saman aker vppe *(superius)* oc nidhre *MB* 2: 70. **2)** *däruppe, därpå.* her tordh marsken skikkadhe sina borgh . . . ä hwath han oppe bleeff äller aff reedh han wiisthe wäl togh hwath norges män leedh *RK* 3: 35. een fyrepiil kom i hödh ther före the oppe *(på el. i slottet)* waare komme i nödh *ib* 614. **3)** *i upprätt ställning.* swa stodh han oppe bundin vidh the studhina *(stetit rectus ad illam columnam ligatus)* *Bo* 190. siälin stodh rät oppe sua som een mäniskia *Bir* 2: 15. **4)** *uppe, ur sängen.* om morghonen arla war han idhkelika vppe *ST* 242. **5)** *i för alla tillgängligt el. öppet skick.* som apen gathabodh vppe haffua *SO* 115. gik han til fiärdha husit hulkins portir vppe *(öppen; aperta)* war swa som til halfs *Bir* 1: 223. — **uppe a,** *prep. uppe på; på.* för än min härra stoþ vppe a þik *(antequam in te adscenderet dominus; yttrande till korset)* *Bu* 140.

uppe biudha, *v. uppbjuda, hembjuda (fastighet åt egarens slägtingar till inlösen).* iach . . . haffuar till kiöps vppebwdet mynom rätta nestha frendar szom mik aff rättha bwrde vpp at biwde all myn grwnd gotz oc eghiar *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af 1400-talet).* *Jfr* **upbiuþa, biudha up.**

uppe bära (uppä-. oppe-), *v.* [*Ä. Dan.* oppebære] **1)** *uppbära, hålla uppe.* äpter himilin tha war thz (ɔ: palatz) giort et liknilse aff gull . . . the stolpa himilin oppe bära aff ädhla stena mono the wära *Al* 3657. **2)** *uppehålla, vidmakthålla.* gudh som al thingh uppä bär *MD* 20. — *Jfr* **bära uppe.**

uppe flyta (oppe-), *v. flyta ofvanpå.* pilten oppe flytandhe liffwandhe som lättasta fiädher *Lg* 221. thz fätha wil alth vppe flyta *GO* 28. *ib* 436.

uppe ganga (oppe gaa), *v. försiggå, ega rum.* mangh stoor örligh och smaa monde i swerige manga stadz oppe gaa *RK* 3: 1830.

uppehald (oppe-), *n. det som uppehåller el. närer, näring. eg. och bildl.* thetta är waar födha ok oppe hald *Al* 6097. gudz ordh äru . . . swa som sielinne andelik födha oc oppehaldh *Lg* 976. af siälfwiliandis fatighdomenom. hwilken som är alla renlifwes fostermodher ok vppehald *(nutrix et fomentum)* *Su* 421. *Jfr* **uphald.**

uppehalda (uppi- *L.* **oppe-. -holda. -halla. -haalla. -holle),** *v. L.* **1)** *hålla uppe, hålla upplyft, uppehålla, uppbära, stödja, understödja.* äpte siax dagha ok þrätighi. siþan sonen var hängdar. com faþeren atar tel galghan . . . sonen talaþe tel faþeren . . . aldre var mik sua väl. som mik havar här varit mz sancto iacobo. som mik vppe haldar *(sustentat)* *Bu* 170. j säteno äru fyre stolpa som bära oc oppehalla *(sustentantes)* thz som midhuägho är a stolenom *Bir* 2: 242. jak är then som vppe haldir hymil ok iordh mz mino walde ok ey vppehaldas the af nakrom androm thinghom ällir stölpom *ib* 1: 9; *jfr* **2.** skalff hon . . . viliande nidhirfalla a jordhinna vtan hon hafdhe oppehälliz aff androm qvinnom *ib* 3: 273. oppehiölz hans licamme aff iarnspicomen *ib.* fötrine vppe hiollo mästa byrdhena ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

likamanzsins thungha *ib* 1: 85. *ib* 3: 272. *Bo* 200. ey gitandis siälff bära äller oppehalla sin klena likama *MB* 2: 201. vppehallandis henne j synom fampne ther til hon atirkom til sith synne *ib*. **2)** *uppehålla, upprätthålla, vidmakthålla.* þu bar cristum. som giorþe ok vppe haldar alla väruldena *Bu* 499. al thingh äru skapadh ok vppehallas af thinom godlek *Bir* 1: 76. skulu vppehaldas hwarn syknän dagh iwi varre grift tu staþlyus af eno halwu lifspundi vax *SD* 5: 563 (1346). *ib* 564. vppehalla lius ok altara klädhe j thy cappallino *KL* 109. oppeholda äuerdeligan eeldh *LfK* 237. *ib* 30. — *upprätthålla (genom fullgörande el. iakttagande), fullgöra det som hörer till ngt. med ack. el dat.* tha var ... riddirskap ok ära nidhrat swa thz man näplika matte fa thän thz vilde oppehalda *Fr* 49. äpter thän herra os hafdhe at valda ok alla vara äro skulde oppe halda *Iv (Cod. B)* 793. här är een sidh ... iak vardher han nödhugher vppe hallda *ib (Cod. A)* 4392. vm han forma þet frälsit vppe haldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). þiänistenne vppehaldä med häst oc vapn *ib*. — *uppehålla, upprätthålla, sköta.* klärka gatho ey vppe haldit gudz thiänist j kirkionne *Bil* 877. sionga oc oppehalla natta tidhe oc daghtidhe *Bir* 2: 69. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285, 3: *(sista forts.)* 5528. thöm preste som ther nu mässor oc siäla rycht vppe halder *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). som vndirstandas ... wansklicha wara sitt embete vppehaalla när the fasta *VKR* 17. alle fatige gamble borgara ... som ecke makt haffue vppeholle ämbetet j skreddara companj *SO* 115. **3)** *uppehålla, underhålla, försörja, nära.* hwilke ... hungradho ey. oc thyrsto ey. thy at gudz höghro hand vppehiolt oc födde them *KL* 203. *Bir* 1: 308, 310. iak oppehalz aff thino äruodhe *ib* 2: 166. gozsit ther the skulu mz fordhas oc oppehallas *ib*. giui sua mykyt ingiäld til altarit at een prestir maghe ewerdhelica oppehallas aff thy *ib* 3: 52. iak skal gifwa thik akra oc bya af hulkom thw maghe ärlica oppehallas oc lifwa *Gr* 262. **4)** *tillhandahålla (ngn ngt), hålla (ngn) med (ngt).* clostrit skal mik vppe halda födho ok annat hwat jak vidhirthorff *SD NS* 1: 168 (1402). **5)** *understödja, underlätta.* throne män oc qwinnor ärffuodadho wm likamlikin stykke hwilke togh ey waro ällir kalladhos apostla, wtan til hulpo oc wppehiöllo thera ärffuode som mik thiäntto hemelikare än andre *(erant administratores et relevatores laborum servientium et assistentium mihi secretius) Bir* 5: 29. **6)** *hålla ut med, fördraga.* han (ɔ: kärlekin) ... vppehallir thollelika al hard thing *(sustinet omnia) MP* 2: 129. kärlekin är maktoghasta stud til at vppehalda alt ärfuodhe oc dröfuilse *ib* 128. **7)** *afhålla, utesluta.* at the ... thöm oppehallin aff gudz likama *SD NS* 1: 415 (1405). **8)** *hålla upp, upphöra.* han badh dagh oc nath at han ey vppe hulth j x dagha oc nättir *ST* 92. *ib* 143. thz han vppe haller aff frästilse *Gers Frest* 2. — **uppehalda sik,** **1)** *hålla sig uppe, stödja sig.* hon ... togh mz sigh twa syna möör widh the andra sigh stödiandis oc vppehaldandis *MB* 2: 201. **2)** *uppehålla sig, underhålla sig, föda sig.* köpto the ... thz the sparlica sik oppehiollo mz *Gr* 285. — *Jfr* **halda uppe,** *äfvensom* **uphalda.**

uppehaldilse (oppe-. -hällilse. -hellilse), *n. pl. uppehållande, vidmakthållande, underhåll.* thässe fäm. se oc höra. lokta oc smaka ok hanna äru i howdzsins vndirstandilse i thässo stakkota lifweno licamanom til oppehällilse *Bir* 4: 130. tiil ena skiellige ... affgift i kornn roog gäss och lamb tiil hanss liiffz oppehellilse aff samme geldh *HSH* 20: 31 (1506). — *uppehållelse.* gudh han är ... wndher all ting oc wtan all tingh ... wndher om oppehaldilsen, thy at han all tingh regerar oc oppe haldher *LfK* 30. — *Jfr* **uphaldilse.**

uppehälde (**oppe-. -hälle. -häle** *ST* 267, 539. **-halle** *Bir* 2: 232. **vppåhelle** *SO* 33. **oppåhällä** *BSH* 5: 35 (1505)), *n.* **1)** *uppehållande, uppbärande; det som uppehåller el. uppbär.* nw ma spöria hwath oppehälde himil oc iordh hawer *MB* 1: 38. **2)** *uppehållande, upprätthållande, vidmakthållande.* til klosterssens byghning ok vppehälde *BYH* 1: 184 (1380). til husins vppehälde i abo *BSH* 1: 197 (1387). offrens vppehälde j tämplet *MB* 2: 286. til cristendomsens oppehälle *Lg* 3: 346. til therra mässonar ok capelle oppehälde *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408), 44 (1408), 48 (1408), 53 (1408), 64 (1408), 134 (1409). *FH* 5: 164 (1494). *SO* 33. gudz tieniste till vppehelle oc forbetringh fritt oc qwitt ath haffua ... thet altaret *ib* 163. mannenom är mångt åfåt til vppehäldis sins lifz, thet annor diur haua af sin naturlik skipilse *KS* 40 (104, 43). huar som plägha mera dryka än hans naturlik skipilse torua til likamens uppehäldes *ib* 43 (112, 47); *jfr* **4.** scal han ey taka mat mz astundan til buksens mätta. vtan til likamans enkannelikit vppehälde *KL* 204; *jfr* **4.** — *vidmakthållande, bevarande.* til vppehälde manga dygdha *Ber* 257. **3)** *det som uppehåller el. vidmakthåller, styrka.* boande män äru landz vppehälde *KS* 65 (160, 71). **4)** *uppehälle, underhåll, näring.* han var thorftoghir aat licamlicom mat til sit behof oc vppehälle *(sustentatione cibi corporalis indigentem) Bo* 52. nytiadhe han ... kostin til sit vppehelle *Bir* 1: 204. han hafdhe ... sina vidhirthorft til sit skällikit vppehälle ok fordhan *ib* 323. latir iak thik hafwa ... mattelikin kost til kropsins vppehälle *ib* 248. nar frvctsamo biin see at the ofructsamo ok ondo biin äruodha til sinna ensamna fordhan ok vppehälle *ib* 258. hanom foresee om syna prouento ok vppehälde *FH* 5: 38 (1466). ärwodha ... til sinna lykamlika thörft oc vppe häle *ST* 539. sith licamlica vppehälle aff androm tiggiandhe *MP* 1: 47. til fatigha manna vppehälde *ib* 2: 5. *SD NS* 1: 201 (1402). *BSH* 5: 35 (1505). *Bir* 1: 102, 388, 2: 67, 232. tha hawir siälin oppehällis gooz *(bona sustentationis)* nar hon är ful mz dygdhom *ib* 166. aff goze ... atirgömdo vi os änkte ... vtan vars oppehällis vidhir thorfft *(necessaria vitæ) ib* 3: 284. thu värdhoghadhis ... os gifwa thin wärdhogha likama ... til siäla födho ok helso ok andelikit vppehäldhe *ib* 4: 159. — *det som ngn har att lefva af, försörjning.* min dottir war her mz warum kyrkio herra ... och rädh ofwir alt thz han atte, oc thz nöth iak mykyt, oc war mit vppehäle *ST* 267. **5)** *stöd, understöd, hjälp, gagn.* fram bära ... seex marck til harniska penninga som jnleggias schall vtj embetz bössan stadenom ock companijt til vppehelle *SO* 192. — *Jfr* **uphälde.**

uppinbar *o. s. v., se* **opinbar** *o. s. v.*

upredha (**op-. opp-**), *v.* [*Fdan.* uprede] **1)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ställa till reds, ställa i ordning; sadla. loot man thera örs opredha *Fl* 1835. — *bädda.* en ärlig seng kösteligä opp redh *Va* 11. — *uppbädda.* en godh op reedh sengh *HSH* 19: 165 (1506). **2)** *uppräkna.* idhra fwla gerninga alla op redha *Al* 6330. — *Jfr* **redha sik up.**

uprensa (op-. -reensa), *v.* **1)** *upprensa.* han lot oprensat *(näml. det igenfylda Harstäket)* i liten stundh *RK* 2: 3118. alle the qwerne bygningh aff brytha och forssen vprensa, och göra han swa fryan. som han aff allder warit hauer *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). holle bergsmennen oppo at lathe reense bergeth och grwffwen, som igen fallen war, swa at grwffwen är noget när opreensidh *DD* 1: 198 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). **2)** *rena.* naar som manzsins hogher wardher wprensadher *(expurgata)* aff allom jordzslikom lastom *Su* 336. — *Jfr* **rensa up.**

upreppa, *v.* [*Ä. Dan.* opreppe. *Mnt.* upreppen] *rifva upp, åter uppröra, åter framdraga.* hvilken j embetet thalar pa seeth ok böth saack ok vrepper *(för* vprepper*)* thz pa nya, eller vp repper nakan den deell som forlickt är j embetet *SO* 117.

upresa (op-. opp-. -reesa), *v.* [*Fdan.* uprese, oprese, opreise] *L.* **1)** *resa, uppresa, upplyfta, gifva upprätt ställning åt (ngn).* loot hon sik opresa i sänginne *KL* 344. **2)** *låta (ngn) uppstå, uppväcka (från de döda).* symon ... dömde thän til dödh aff thöm twem som ey gate dödhan vp rest aff dödha *Bil* 104. gudh fadhir vprästo sin sighnadhe son af ködh *KL* 156. baþ iohannes ihesum christum up resa drusinam *Bu* 151. goth är them som här wardha dräpne aff mannom stadugt hop haffwa til gudh at han them atir wpresir *MB* 2: 299. tha jak han atirfik oc saa swa ärlika wprestan *Su* 216. *Bil* 86, 480. *KL* 90, 134, 136, 172. *Bo* 71, 72. *Bir* 1: 45, 159, 2: 139, 140. *Lg* 441. **3)** *resa sig, komma på grön qvist.* wart cronennis stadh stocholm ... saa fordarffueder ... saa at thee skaden fongit haffua aldrig ytermere her effter vpresa kunne *BSH* 4: 282 (1501). **4)** *resa, uppresa, uppföra, upprätta.* þär han sa þät *(korset)* upräst *Bu* 140. en wprestir stighi *Su* 262. the ther manligh stägel opreesa *RK* 3: 851. thz sama gudz hws ... thz war rest aff opreste studh *MB* 1: 495. haffdo vprest eth altara *ib* 2: 58. *ib* 230. en prästar ... vilde ... up resa ok rätta sancti laurencii kirkio. som longobardi brändo *Bu* 417. ionathas ... tog til at atirbyggia oc vpnyia stadhen, oc bödh mästir mannomen som före ärffuodit stodho, at the först skullo vpresa mwrana kringhom bärghit syon *MB* 2: 250. **5)** *upprätta, bringa till stånd.* skal war herra opresa himpna rike i iordhrike *MB* 1: 15. **6)** *uppresa, höja, lyfta.* thera baner är oprest *(erectum)* *Bir* 2: 181. *ib* 3: 407. wpresa falsk baneer *PM* 25. **7)** *sätta upp, sätta i rörelse, sätta i gång.* han opreeste strax een storan her *RK* 3: 1394. opreesa een storan skara *ib* 4012. *ib* 2057. en stoor vpresning the rytzor vprest haffua mot thenne landz ändhen *FH* 5: 24 (1464). — *sätta i rörelse, föra.* sampnadhe alexandher storan häär mz allo. oc vp reste han *(admovit castra)* mot demeterium *MB* 2: 252. — *uppegga, upphetsa, hetsa.* han ... opreste thän menlösa oc milda höffdingan moth thän godha mannen *Su* 67. opreste *(concitavit)* hon ... mothe mik manga handa etherful dywr *ib* 162. **8)** *uppväcka, framkalla, åstadkomma.* moln oc rädheliken skyy opreesa storma oc stora rägn skura *Su* 119. vpresa kärlekx brendagha j manna hiertom *MP* 1: 153. somlike aff iudhomin vpreste geensängn mote them ok hat *KL* 161. huat hinder ok forsaat diefulen vpreste moth henne *Lg* 3: 530. — *sätta i gång, ställa till, framkalla.* wpreste han otaligen örligh *MB* 2: 217. — *sätta i gång, företaga.* mäktogh stridh ... oppresa skolandis moth konunghenom longobardorum *Lg* 3: 308. **9)** *upprätta, godtgöra.* til ath wpresa allan skadhan *PM* xv. — **upresa sik,** *uppresa sig, göra sig upprorisk.* han seer mannana hiertha ... vpresa sik mot andans vilia *MP* 1: 102. — *refl.* **upresas,** **1)** *uppresa sig, resa sig.* thetta folk skal oprisa som leon, oc opresas som leena *(ut leæna consurget et quasi leo erigetur)* *MB* 1: 415. **2)** *uppstå, framträda.* äpther aoth wp restis en annar härgreffwe som kalladis sanghär *MB* 2: 77. — *Jfr* **resa up.**

upresilse (op-), *n. pl. och f.?* [*Fdan.* upresels(e)] **1)** *uppresande, uppväckande.* af lazari vpresilse *Bo* 155. huru myklo vadhelicare andelikin dödhir är än licamlikin oc siälinna opresilse ärlicare än licammans *Bir* 2: 140. **2)** *uppresning, uppror; upproriska tankar.* inskiutir han synda idrogha mot them vpresilsom *MP* 1: 102.

upresning (op-. opressningh. oppresnyg), *f.* [*Fdan.* upresning, upreisning, opresning, opreisning. *Fnor.* uppreisning] **1)** *resning, höjd.* the högha wäggianna wpresningh *(elevatio)* nidherbrytis. *Bir* 4: 80. **2)** *uppresning, uppror. BSH* 4: 218 (1497). om then opresning oc owilie, som kommen är mellem her peder twreson oc almogen i tiwst *ib* 5: 339 (1509). at stille then opresning *ib.* almogen, som then opresning haffuer giort *ib.* hawer han gyort iij (3) opresni[n]ge mot mig *ib* 338 (1509). mädhen her görss sadhone oppresny[n]ger! pa meg *ib* 339. *ib* 342 (1509), 343. *HSH* 18: 49 (1496). **3)** *mobilisering?* han ... sagde, at rydzerne hadhä giorth en swor opressningh ther i landit, än huath the willä oppaa slaa, wisthä han ickä *FM* 199 (1504). en stoor vpresning the rytzor vprest haffua mot thenne landz ändhen *FH* 5: 24 (1464).

uprest (opreest *MB* 1: 68, 269**),** *f.* [*Jfr Isl.* uppreist] *uppståndelse.* epter wars herra byrdh oc opreest aff ködha *MB* 1: 68. *ib* 269.

upreta, *v. uppreta, uppegga.* vpretandis konunxsens hogh mote jwdam *MB* 2: 322. aff tolkom falskom käramalom vpretther *ib* 323.

upridha (op-. -ryda), *v. rida upp el. uppåt, rida till en högre el. nordligare belägen ort.* thaa han opredh *BSH* 5: 110 (1506). komber en aff kwngens hoffsyndher op rydende *ib* 485 (1511).

uprinna (upp-. op-), *v.* [*Fdan.* uprinne, oprinne] **1)** *uppgå, uppstiga. om person.* jhesu nampn är oprinnandhe *(oriens)* man ... ok huar then som nokot got gör vprindir *(orietur)* vndir honom *MP* 1: 36. iak ... wart swa snarlika oc wadelika nidherslaghin tha iak som bästz än nylika opran *Su* 162. **2)** *upprinna, uppspringa, flöda upp. bildl.* thässin himerikis välsignadha adhran oprunnin i spoleto dal *KL* 329. **3)** *uppspira.* somlik *(näml. säd)* fiol j stenogha iordh ... oc visnadhe genstan hon vpran *MP* 1: 84. vienna

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . . war röd som roos oc smal som röö oprunnen *MD* 445. — *bildl.* at fundera fornämpda hälgasta nya renliffnadh aff hwilkom skulu wpprinna fruktsamlika winqwista *Bir* 4: 6. at ey skuli wprinna *(pullulet)* i os alla ondra thinga frö och sädh *Ber* 172. begynnadhe tha i clostrit lydhnan oprinna, som wänasta lilior *Lg* 3: 265; *jfr* **5.** **4)** *upprinna, uppgå. om sol, stjärnor, dag.* wpran oc syntis en ny stiärna *Lg* 67. een stiärna skal oprinna *(orietur)* aff iacob *MB* 1: 417. thässe andelika sool skal os ater oprinna a domadagh *ib* 490. lithet äpter ath daghen opran *RK* 3: 467. — *bildl.* kärleken opran iblandh brödherna, som solennas sken äpther mörka syndennas nath *Lg* 3: 265; *jfr* **5.** **5)** *uppstå, uppkomma.* sidhan vardhir thz skyit til änkte thy at thz var oprunnit *(orta erat)* aff jordhinna orenlikhet *Bir* 2: 159. spöria af huat sak kärumalin äru oprunnin *ib* 189. oprindir thom höghfärdh oc dyrfwe aff thera atirhalle *ib* 50. aff olofflike syn wprindir syndelikin astundan *ib* 5: 68. loffwis gudz son j sinna ärofulla modhers afflinga tima thy at aff henne wpran allom helsa *Lg* 3: 51. fals är vprwnnen bland quinnor oc män *MD* 394. — *Jfr* **rinna up** *samt* **uprunnin.**

uprisa (op-. -riisa), *v.* [*Isl.* upprísa. *Jfr Mnt.* uprisen] **1)** *uppresa sig, resa sig.* thetta folk skal oprisa *(consurget)* som leon oc opresas som leena *MB* 1: 415. **2)** *uppstå (från de döda).* alle hälghe män fore wars herra byrdh stundadho ther iordhas som then hälghe ande hafdhe them bewiist at gudz son skulle iordhas oc oprisa *MB* 1: 313. jak skal . . . tha minnas . . . thäs salugha landz, som min son skal i födhas oc pinas, oprisa aff dödh *ib* 379. *ib* 268. rees hon *(Maria)* op til then ewinnelika faghnath, som wi wäntom os til oprisa a doma dagh *ib* 399. **3)** *lyfta sig, höja sig.* hugswalilse . . . aff hwilkom the maghin tröstelikare wprisa til gudhelika thinga *Bir* 4: 95. *VKR* 4. han kan aldrig til dygd vprisa *MD (S)* 206. **4)** *uppstiga, komma till välde?* tha the (ɔ: drotzst ok marsk) vprisa sa wexer thom giri *MD (S)* 259. — *resa sig, blifva mäktig, stärkas.* thy oprees *(surrexit)* kirkian aff dröuilsom oc fatikdom at gudh skulle vara thera arff ok ey världin älla kötit *Bir* 2: 149. **5)** *uppresa sig, blifva upprorisk.* at wii ey wprisin *(insurgere)* mz olydhno mot warom formannom *Ber* 66. **6)** *uppstiga, uppstå. om dimma o. d.* myrk oc rädhelik skyy oprifwa *(för* oprisa; *surgunt)* en väghin moot räghnbogans klarhet *Bir* 2: 156. **7)** *uppgå, uppspira.* en wander skal oprisa *(consurget)* aff israel *MB* 1: 417. — **uprisa sik,** *uppresa sig, resa sig.* thässe orma bordho sik opriisa *Al* 9299. — *Jfr* **risa up.**

uprista (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opriste] *uppristа; genom uppristande åstadkomma.* all min saar nyleka sargat oc grymelika oprist *Su* 195.

upriuka (-ryka), *v. uppstiga. om lukt.* thera strupe är vppen graff aff hulkom versta ogudlica ordha lokt vprykir *MP* 1: 19. *Jfr* **riuka up.**

upriuva (-ryva), *v. L.*

upriva (vpp-. op-. -ryva), *v.* [*Fdan.* oprive] *L.* **1)** *upprifva, vidga genom rifning.* vm the sarin helnados . . . tha vpreff hon them medh sinom naghil *VKR* XIV. **2)** *upprifva, upptaga.* oprifwa vore sänckningher *BSH* 5: 364 (1509). tesse II nya raar wp ryfwa *FH* 5: 132 (1489). **3)** *upprifva, upprycka.* the aghn älla thän thorn som fästir är j kötit när hiärtat är ey rasklica oc bradhelica oprywande *Bir* 3: 319. vpprifua tislana wr huetheno *MP* 1: 73. *Bir* 1: 246, 3: 398. nar . . . iak vp reff genwärdogha buskana *ib* 1: 244. nw är öxin redho ok han är komin som wäghin skal redha . . . ok vprifwa alt thz som mote staar *ib.* vm al fructsamlico trän oprifwins mz rotom *ib* 3: 65. *ib* 292. *MP* 1: 276. ardhir hulkit som . . . opriuar *(exstirpat)* rötirna *Bir* 2: 8. oprifwande musugho oc ofructsamo rötrina *ib* 157. han *(räfven)* haffwir hona *(roten)* op riffwith mz sin foot *RK* 1: *(Albr) s.* 208. *Bir* 1: 291, 2: 329. vprifwir hon *(själen)* manga synda bölgio *(multos stipites peccati exstirpat)* *ib* 1: 372. mz dröuilsom oprifwas syndanna rötir *ib* 2: 30. — *upprycka, utrota.* see hwru han vprifwir v dygdher mz rothum *Bil* 214. *Ber* 18. mz wilianna dödhgyrilsom vpriuas alle laste *KL* 257. then hälghe ande . . . vprifwär *(exstirpat)* höghfärdh ok oatirhald *Bir* 1: 260. at syndenar ok lustane vprifwins af wärldinne *ib* 339. opriff oc fordriff alla lasta j thinom gardh *ib* 2: 333. — *utrota, utdrifva.* at the som fara mz tholkom spadom skullen fordömas ok oprifwas aff cristna manna värdzskapi *Bir* 3: 396. skal gudh wmkulkasta thik och wprifwa thik *Ber* 134. — *bortrifva, bortskära.* hwar som omskiptelike lite saas oc the oprifwas *(succiduntur)* fore qwämelikin tima tha dugha the ey til thz som litas skal *Bir* 3: 340. **4)** *upprifva, nedrifva.* ath alla bygninga . . . som noghor waadhe . . . maghe aff koma skuli vpriffuas oc bortföras *Bir* 5: 130. nagre foteqwarnar, som . . . ey oprefne . . . äro *GS* 41 (1414). effter thet at brodher niclis haffuer the flödhgiwtor bygth i threm hulum . . . oc skadhelikit worde clostreno thet vpriffua som nw bygt är *VAH* 24: 322 (1442). **5)** *upprycka, häftigt öppna.* mz vndirsamlicom starklek opreeff hon mz sinom handom ena andra dör som atir var fylt mz stokkom ok stenom *KL* 326. — *Jfr* **riva up** *samt* **ater upriva,** *äfvensom* **uprisa.**

uprivilse (opp- *Lg* 3: 265**),** *n. pl.? uppryckande; utrotande.* rät synda vidhirganga är syndana vprifuilse *MP* 1: 5. *Lg* 3: 265.

uprivirska, *f. utroterska, den som utrotar.* rät vidhirganga är . . . syndanna vprifuirska *MP* 1: 304.

uprop, *n.* [*Jfr Mnt.* uprôp] *uppmaning?* jngen skal öffwergiffwa sin skikkilse äller stadga före nokor fökebod äller tidhande äller wprop *PM* 26.

upropa (op-), *v.* [*Mnt.* upropen] **1)** *utropa, högljudt ropa, uppgifva ett rop.* swsanna opropadhe mz store röst *(exclamavit voce magna)* *LfK* 62. **2)** *utropa, utbrista.* tha opropadhe ysaias oc sagdhe. thätta är gudz fadhirs lius *KL* 405. *ib* 406. *MB* 2: 398, 399. **3)** *utropa, genom utropande uppmana till.* lät wp ropa wm allan stadhin alment at iordha hälgha iomfru mz hedher *Bil* 464. stadgom wj . . . ath jngen skal dirffwas wpropa almännelikit rooff *PM* 31. — *utropa, genom utropande tillkännagifva el. kungöra.* kong hans . . . haffuer vpblest och vpropat offuer alla gator i calmarne ofridh *BSH* 5: 56 (1505). — *Jfr* **ropa up.**

uprunnin, *p. adj. L. Jfr* **uprinna.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uprykkia (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* oprykke] **1)** *upprycka, med hast el. med kraft upplyfta el. upptaga.* theu som opprykter wart jn til tridhia hymelen *LfK* 125. hennas son wart vprykther *(raptus)* til gudhi *MB* 2: 351. **2)** *upprycka, häftigt el. kraftigt uppdraga, lösrycka.* konungsins baner war wprukt *RK* 1: 896. — *upprycka, genom uppryckande aflägsna.* et ganzst trä mz rotom op rykt *Al* 7358. rötirna äru oprykta *Bir* 2: 329. — *upprycka, utrota. bildl.* at the värsta ... dyrkan oprökt mz rotom skuli allaledhis forga *Gr* 286. tha mat thu oprykkia alla laste *Bo* 101. the *(tankarne)* kwnno ey opprykkias w warom hiärtom *LfK* 42. — *Jfr* **rykkia up.**

uprykkirska (-erska), *f. utroterska, den som utrotar.* moderancia är odygdena rensyrska oc wprykkerska *LB* 3: 29.

up ryma, *v. L. Jfr* **ryma up.**

upryva, *se* **upriuva.**

upryva, *se* **upriva.**

upräkkia (op-), *v.* [*Fdan.* opräkke] **1)** *räcka upp, sträcka upp.* prestane ... vpräkto til hymelin sina händir *MB* 2: 324. alla mz vpräktom handom badho til gudh *ib* 287. *ib* 326. the sworo än tha alla i sändher the wille erchebyscopin aater haffua mz opräkta händher *RK* 3: 1088. met theris vprechte hender eder herredöme segiendis ware hulle och tro *FM* 179 (1504). war mene landet edher ganzka veluilegh met theris vprechte hender *ib* 181. swäriande i hälghon mädh vpräktom fingrom *SJ* 147 (1446). *ib* 148 (1446). **2)** *räcka upp, nå.* then som ... mente sina makt vp räkkia til himelsins stiärnor *MB* 2: 307. — *Jfr* **räkkia up.**

upräkna (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opregne] *uppräkna, uppnämna, nämna.* al the gudz nampn som nw opreknat ärw *LB* 7: 21. the bökerna ... i hwilkom alla mina tanka, astwndan oc gärninga ... wardha oppräknadha *LfK* 112. — *redogöra för, nämna.* all annor widhertorfftelik thing, som ey wpräknas j tässom ordhom *Bir* 4: 39. all thesse ting, som nu upräknat ähro *TK* 270. haa är then som hänne släkte kan opsökia äldher opräkna *Su* 78. opräknandhe besyndherlega hwaria ena hennä synd *Lg* 826. — *redogöra för, omtala, förtälja.* han ... opräknadhe för allom erchebyscops lasth *RK* 3: 370. han för them opräknadhe eeth ärende storth *ib* 763. — *upprepa.* jak vil nu optälia ok sighia al radh som konungenom varo gifwin oc sagdh ok thom opräkna nu mz färrom ordhom *(repetendo verbis paucioribus)* hulkin jak sagdhe för mz flere ordhom *Bir* 3: 466.

uprätta (upp-. op-. opp-. -räta *L.* **-rätha** *SD NS* 1: 31 (1401)**),** *v.* [*Ä. Dan.* oprette. *Jfr Isl.* uppréttaz, upprétta*ð*r] *L.* **1)** *uppsträcka, utsträcka.* vprätte *(extendens)* han sina hand mot tämplet *MB* 2: 324. *ib* 328. **2)** *resa, höja.* oprätte *(erigat)* först miskunnena baner *Bir* 3: 406. **3)** *uppresa.* petrus räkte hänne hand ok vprätte hona *KL* 150. *ib* 230. the haffdo ... starka blidhor wp räth *RK* 1: 4302. bör os then stegan opp rätta *LfK* 185. tha wprätte iak hwan stadz mwrana om kringh källona *Lg* 823. tik vprätte *(d. v. s. skapade dig upprätt)* han *(Gud)* a twa fötir *MP* 1: 272. **4)** *upprätta, återställa.* gak oc opprät mit hws som thu seer at falla vil *KL* 328. naar nidherfallande thing skulu bätras oc wprättas *Bir* 4: 60. **5)** *upplifva.* swa at kärleksins hiti vprätte *(erigat)* skällikhetina. ok skällikhetin styre älskoghans brändagha *Bo* 140. — *stärka.* vprät mik til aldhra dygda fulkompnilse *Ber* 282. **6)** *godtgöra, ersätta.* thu hafwir mik storan skadha giort, then skalt thu mik vprätta *ST* 315. skula the vpprättha allan skadhan *SD NS* 1: 96 (1402). *ST* 493. *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 31 (1401), 104 (1402). *FH* 3: 19 (1442), 5: 135 (1489). *FM* 144 (1502). — **uprätta sik,** *uppresa sig, resa sig.* vp rättande sik *(elevans se)* ... sagdhe hon *Bir* 1: 50. *ib* 5: 18, 19, 61. än tho at han opta vidhir frestadhe sik oprätta ... ok vilde gärna nima at gaa. tho formatte han änkte *KL* 367. giustan vprätte yxen sik *ib* 108. — *refl.* **uprättas, 1)** *resa sig, upprättas, komma till sin förra goda ställning.* fiöl han *(Lucifer)* sua at han skal aldre oprättas *(cecidit irrecuperabiliter)* *Bir* 2: 195. **2)** *upprättas, upphjälpas.* suå som ovitur kunungur tapar ok fördärua sit folk ok landskap: suå oprettas land ok rikie af witra manna förrseo *(i "Errata" rättadt till* föreseo*)* *KS* 57 (143, 62). — *Jfr* **rätta up.**

uprättare (op-. -rätare), *m. upprättare, den som förhjälper ngn till den goda ställning som han förut haft.* skal han *(Lucifer)* ... ängin oprätara *(recuperatorem)* haua *Bir* 2: 195. o syndoga manna älskare oc vprätare *Ber* 282. — *återställare.* jak ihesus christus är lifsins oprättare *(reparator)* *Bir* 2: 121.

uprättar eþer (uprätu-), *m. L.*

uprätter (upp-. op-. -rätir *KL* 157. *n.* **-rät. -ret** *SD* 1: 247 (1225, *på två st.*)**),** *adj.* [*Isl.* uppréttr] *rakt uppstående, resande sig i höjden, upprätt.* öfwarst a murenom stodho spyuth aff gul vprät *ST* 419. galgen staar af twem vp rättom *(erectis)* träm ok thwär trät är thz thridhia *Bir* 1: 197. änlitit (ɔ: var) opprät *(recta)* *ib* 2: 135. *ib* 245. standen wpprätta *ib* 5: 19. stat vp rätir *(rectus)* aa thinä fötir *KL* 157. *Gr* 319. gregorius stodh oprättir owir vatneno mz thörrom fotom *ib* 316. enskona ormber är then, ther stander op rätter *MB* 1: 160. — *n. adv. rakt uppåt, i rät linie uppåt.* gangam ... iuerunt ... a meridie ab amne eslo incipientes ubi prima teldra posita est. & sic de teldra in teldram. de grima in grimam. sunret uel opret *SD* 1: 247 (1225). contra hanc rupem synret uel opret termini ire habent *ib.*

uprättilse (op-. -rättelse. -rätilse), *n. pl.?* **1)** *upprättelse (från fall el. förderf).* thänne är sattir mangom til oprättilse *(resurrectionem)* *KL* 402. *MB* 2: 396. **2)** *upprättande, återställande.* thätta är the kirkian til hulka bätring oc oprättilse sanctus franciscus mykyt äruodadhe *KL* 327. — *i andlig mening.* swa som han hafdhe för varit hälghra kirkio fordaruare oc nidhir thrykkiare. swa skulle han vara thera opbyggiare oc oprättilse *(för -are?)* *Gr* 305. rät synda vidhirganga är ... syndana vprifuilse ok dygdhanna vprätilse *MP* 1: 5. **3)** *godtgörelse, ersättning, uppgörelse.* gudh weet huadh vprättelse iagh hafuer fatt ther emot aff e[der]s nade *BtRK* 378 (1501).

uprättirska (-rätirska), *f. upprätterska, den*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

som upprättar el. återställer. rät vidhirganga är ... dygdana vprätirska *MP* 1: 304.

upröra (op-), *v.* [*Ä. Dan.* oprøre] **1)** *uppröra, sätta i rörelse, åstadkomma, ställa till.* en diäfwl ... sagdhe sik haua vprört manga stridhe *KL* 262. annar sagdhe sik haua vprört storm i hafwino *ib.* ffor iordhrikis forgaulik thing skam och last wpröra *(movere scandalum) Ber* 60. **2)** *uppröra, ställa till rörelse.* tha skolin i taka idhra laxatiua ... oc takin them twa tyma mz warmo ööl oc soffwin swa äptir twa tyma, oc sidhan skilin idher widhir sängena mädhan thz wprörer *(d. v. s. gör verkan) LB* 3: 114. **3)** *uppröra, åter uppröra, rifva upp (en strid).* lofwom wi ... them for:da boo jonsson ... ena rätta ... orfeegdh vm thet karl nichlisson wardh slaghin. oc wiliom thet her efter aldrigh opröra älla vppa med ordhom radhom älla daath *BSH* 1: 182 (1381). — *refl.* **upröras?** *uppresa sig?* jak ... liggir her nidher for thina föther, engalwnd wpstandandis ällir ower jordhena wprörandis *(de terra non surrecturus),* fför än jak hörer täkt oc nadhelikit ordh wtgaa aff thinom läpom *Su* 361. — *Jfr* **röra up.**

upsa drup, *se* **opsa drup.**

upsanka, *v. uppsamla.* hon ... vpsankade axen äptir them som skaaro *MB* 2: 209.

upsat (op-. opp-. -saat. -sätt *RK* 3: *(sista forts.)* 4416**),** *n.* [*Fdan.* opsat. *Mnt.* upsat] **1)** *uppsåt, afsigt.* kungöra honom alla theris lönligha akther oc vpsaat *MB* 2: 163. wändha konungxsins akt oc vpsaat til godho *Lg* 3: 47. kwngörandhes henne sin helsosamma wilia oc hälogha oppsat *ib* 449. *ib* 292. — *afsigt, mening.* tekkis ider giffue j kenne ... hwat ider akt oc vpsat är met then fulle macth j begere *HSH* 18: 129 (1507). — *afsigt, plan.* erix opsat war thz ää kunne han först then forborgh faa siden menten fly thz saa at han wille them watn fortage *RK* 2: 3855. at kongens opsaat är at drage tiil kalmarna *HSH* 20: 141 (1507). — *plan, anslag.* eth annat vpsath hon betenkte *RK* 2: 50. eth opsat giorde the danska at brende stadhen offuer the suenska *ib* 2213. the blekinghia giordhe eth vpsat *ib s.* 343. — *anslag, förehafvande, företag.* konungh karl gatz wäl ther aath om her göstaff karlssons opsaath *RK* 3: 296. byscops kätels opsaath förspilla *ib* 910. fiik ther wetha alth samman slätt kong cristierns mening och hans opsätt *ib (sista forts.)* 4416. **2)** *företag, handling?* rausaka hwilke aff tyänarommen ärw dristoghe, dyärffwe oc förnomstoge til wpsath *PM* 2. **3)** *företagsamhet, rådighet?* her tordh grepp them ther alla thz mondhe hans opsath walla *RK* 3: 88.

upsate, *n.* [*Mnt.* upsate] — **upsatis sin (vpsaattis-),** *n. list, puts?* the koma lönlik j portstufwan jn och togo sich fore eth vpsaattis sin *RK* 2: 2428.

upsatelika (-lige), *adv.* [*Mnt.* upsatelike] *afsigtligt? listigt, bedrägligt?* är väl tänckendes ... ath the wilia igän kalle thet möthe, som i haffue beramet i wastenä, och forkortha tyden epter theres vijsteringh och anner ärende, som gömde äre wpsatelige i meningh, ee huat man openbarlica scriffuer i breffuen *BSH* 5: 489 (1511).

upsatogher (opsaatogh. opsaatigh), *adj.* [*Mnt.* upsatich] *förslagen, klok.* han war ärlik och een opsaatigh man *RK* 3: 3. mykit opsaatogh war han *ib* 3780.

up sea (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opse. *Mnt.* upsēn] *se upp, blicka upp.* hwi ma thu ey op se *MB* 1: 163. ey gath iak vp seet fore beske ok store sorgh *Bir* 1: 31. honom sukkande oc opseande *Su* 158. vpseande i himinin *KL* 131. vpseande mz öghomen til himillin *Bo* 8. op seen mz idhro hiärta thil hymerikis hop *MP* 2: 31. *Jfr* **sea up.**

upsea (-syä), *f. uppsigt, tillsyn? ss tillnamn.* johannes vpsyæ *SD* 2: 21 (1287, *afskr. fr.* 1337).

upsidhis (op-. opp-. -siidhis. -sidhes. -sides), *adv.* [*Fnor.* uppsíðis] *adv. och prep.* *A) adv.* **1)** *jämnsides; intill, näst intill, omedelbart därintill.* gör iac thet allum witerlikt ... at iac oc min hustrw ... giffwom ... en halffattung iordh, liggiande i fallinge ... wadzstena clostre ... oc ther meth en annan halffattung iordh, liggiandes vpsidhes i sama by, vnnom wi ... foresagdho clostre *SD NS* 1: 317 (1404). som boo oppsidhes ther min fadher är *Lg* 3: 65. opsidhes oppa bärghet, ther nw star clostrit, gaff hon sik til swa storan graat *ib* 444. hedhningane som ther byggia hart upsiidhis *Ansg* 251. **2)** *mellan fyra ögon, på tu man hand.* haffua wpsidhis mällan sin samtalan *(habere privata colloquia) Bir* 4: 61. *B) prep. vid sidan af, bredvid. med dat.* sat han opsidhis *(juxta)* varom herra *Bo* 171. i sith hws, hwilket opsidhes bygdh war thy andro *Lg* 3: 154. — **upsidhis af,** *prep. vid sidan af.* hwart eth altarit stande wp sidhis aff *(ex obliquo ab)* the andro *Bir* 4: 84. — **upsidhis mädh,** *prep. vid sidan af, bredvid.* twärgatan som löpir ... nordan vpsides medh hans winkels tompt *SJ* 141 (1445). thät stenhusit ... som beläghit är ... upsidhis mädh andris meyers hws *ib* 155 (1447). *ib* 212 (1452). hon ... stegh oppa altaret, opsidhes mz belätet *Lg* 3: 683. — **upsidhis när,** *prep. bredvid.* ther vpsidhis när *(juxta)* honom sat *Bo* 244. — **upsidhis vidh (-vidher),** *prep. vid sidan af, bredvid.* göm väl aat them huru the sta kring om han. än varfrw ä näst opsidhis vidh han *Bo* 238. han hafdhe een ärlikin apalla gardh vp sidhis widh siin hws *ST* 436. *SD NS* 1: 29 (1401), 52 (1401), 95 (1402), 233 (1403), 378 (1404). twa delena aff enne alin i langöö, hart vpsidher *(för -es)* widher jurema liggiande *ib* 58 (1401, *gammal afskr.*). thet stenhusit beläghit ... hart vpsidhis sunnan widher mester claus rytingx ärffue *SJ* 183 (1449). flydhe ... til ena andra ökn ... liggiandes widh samma haffsidhona, i mothe ällar oppsidhes widh thz riket som kallas sicilia *Lg* 3: 388.

upsighia (op-. -seghia. -säghia *L.* **-seggia. -seghä** *HSH* 19: 149 (1506). **-seeghe),** *v.* [*Fdan.* upsighiæ, opsige. *Mnt.* upseggen] *L.* **1)** *uppsäga.* tha the eller wi villiom thessin forordhin vpsighiä. tha skulu the thöm vpsighiä mädh vissum budhum *BSH* 1: 131 (1371). om then dagh, som i haffwe mik tilscriffwedh om, at jach skal w[p]seeghe mellen otte rwth oc mik *BSH* 5: 106 (1506). när han viil wpsegie then dagh *ib. ib* 189 (1507). *HSH* 19: 149 (1506), 20: 141 (1507), 154 (1507). j tolff wikur sculle friden vpseggis forä *RK* 2: 1473. the suensca sculle thz vp-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

seghia j lundh *ib* 1474. at niels ... hade ey opsagt konungen thro *ib* 6533. manskap oc tiäniste the honom vpsagde *ib* 6340. *ib* 6367, 6403, 8206, 1: *(Till. t. LRK)* s. 242. *BSH* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). **2)** *afsäga sig, förklara sig uppgifva el. afstå från (ngt).* afhände jak mik thän fornämpda gardhen ... ok alstingx vpsigher *BYH* 1: 190 (1383). at han ... alleledis opsagde allan then ärffdeel som honom kwnde til falla efter ... ffrw lucie *FH* 5: 152 (1490). — *refl.* **upsighias,** *afsäga sig, förklara sig uppgifva el. afstå från (ngt).* vpsagdoms vj tha badhen fulleliga for:de kynämäki godz *FH* 5: 33 (1465). — *Jfr* **sighia up.**

upsitia (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opsidde] *sitta upp, sätta sig upp, resa sig upp.* esau ... bidher han opsitia oc äta aff sins sons willebradh *MB* 1: 216. *Jfr* **sitia up.**

upsiudha (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opsiudhe] *koka upp, ss bubblor uppstiga, uppbubbla.* op w honom *(brunnen)* putradho älla opsudhu manga siäla sua thiokka som andra gnistor *Pa* 18.

upskikka (-skykka), *v.* [*Ä. Dan.* opskikke] *uppskicka, skicka till en högre el. nordligare belägen ort.* segye, ath jach är hiith wpskykkat at forradha almogan *BSH* 5: 42 (1505; *bref från kyrkoherden Arvid Siggesson i Mora*).

upskipa (op- *L.* **-skypa),** *v.* [*Ä. Dan.* opskibe. *Jfr Mnt.* upschepen] *L. uppföra (gods) ur fartyg, lossa.* var ther noegoth aff lödiilse borgare gotz vppo same skyp ok är alt gotzseth vpskypath pa slottet *BSH* 5: 203 (1507).

upskiuta (op- *GS* 38 (1413)), *v.* [*Ä. Dan.* opskiude] **1)** *hänskjuta (en sak till högre rätt).* hwilckin saack wpskutin war från ... her twre jönsson ... lagman i westergöttlandh *BSH* 5: 227 (1507, *nyare afskr.; dom utfärdad af riksrådet*). **2)** *uppskjuta, till annan tid fördröja (ngt). GS* 38 (1413). allä thing ... vpskiwtis oc framsättis til thet menighä möthä *FM* 187 (1504). kan then domen ... ey längre wpskiwtas *Su* 234.

upskodha (op-), *v. skåda upp, se upp.* opskodhande ... i himiliu *KL* 404. *MB* 2: 398. *Jfr* **skodha up.**

upskriva (op-), *v.* [*Ä. Dan.* upskrive, opskrive. *Mnt.* upschriven] **1)** *uppskrifva, uppteckna.* the raar som j the brefwena vpscriffna standha *FH* 5: 132 (1489). the *(skulderna)* wore uthöfuer vi м ducata upskrefna stodo paa romara gata *MD* 505. josue ... vpskreff all tässin ordhen j herrans laghbok *MB* 2: 66. the werff och articla opscripnä och owerwegnä waro wed cronebech *HSH* 19: 117 (1506). **2)** *(skriftligen) uppsäga.* erchebiscop jacob ... oc ... biscop larens ... med the andre verdige fäder, erlige herrer oc gode men ... haffue nw eder nade opscriffuit hulscap *FM* 144 (1502). med thette mith breff ... opscriffue eder nade mit hulscap *ib.* at vpscriffua then dagh *BSH* 5: 106 (1506). — *Jfr* **skriva up.**

upskära (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opskære] *L.* **1)** *uppskära, upprista.* badh han vpskära sit skin a axlomin *KL* 22. **2)** *uppskära, skära (säd).* nar sädhen skulle opskäras *Lg* 3: 304. *Jfr* **skära up.**

upskära, *v. göra klar, göra ljus.* wpskäres *(serenatur)* samwethet *Su* 109.

upsla (op-. opp-. -slaa), *v.* [*Ä. Dan.* upslaa, opslaa. *Mnt.* upslån] **1)** *slå upp, uppsätta, fästa.* the loto thagher op sla thärä margh stolt tiäld mz ärä *Fr* 2914. tha finge the see skönä paulunä opp slagnä *Va* 44. han schall syth bräde ey vpslaa för än han all companijs reth haffuer fult giort *SO* 152. *ib* 142. ther effter magh han vpslaa sit verck wyndoge *ib* 146 *(möjl. att föra till* **3)**. **2)** *uppföra.* nogher ny skanss opslaa *BSH* 5: 303 (1508). **3)** *slå upp, öppna (en dörr).* bradelige the porten opsla *RK* 2: 3708. — *slå upp, bryta upp, med våld öppna (en dörr, ett hus).* hwar the rida opsla dör *RK* 2: 6469. kirkior oc closter the vpslogo *ib* 6000. — *slå upp, öppna (en hjälm).* han sattis pa marken oc sin hielm opslo *RK* 3: *(sista forts.)* 4815. — *slå upp (propp ur fat el. tunna), öppna.* tha opp slogho the thz fathet *Lg* 3: 326. for än thunnan vpslaaz *SO* 202. — *genom slag el. knäpp öppna (åder).* seneca ... loth opsla sina adhror a badhum armom *ST* 356. **4)** *slå upp, vända el. rikta uppåt.* thenna ordh taladhe hon mz opslaghuom öghom til hymelen *Lg* 3: 642. *ib* 599. **5)** *företaga, börja.* at i haffue her inrikes opslagit eth örlig *BSH* 5: 486 (1511). — *Jfr* **sla up.**

upslagh (op-), *n.* [*Fdan.* upslag, opslag. *Mnt.* upslach] *L. uppskjutande el. inställande af fientligheter, stillestånd.* naaken degtingen ... som til fridh oc opslagh draghä kan riken emällen *FM* 186 (1504). *ib* 187. ath the icke kwnne dragha til fredz äller opdag *(för -slag) BSH* 5: 6 (1504). vij faa god friid eller nogre andre wpslag *ib* 12 (1504). werffwa fridh eller nagra ara opslagh i mellan rikin *ib* 53 (1505). thet wij ey fa fridh eller opslag nagor aar *ib.* all dägtingen, friidh äller vpslagh, som her för innän skee kan richen emellän *ib* 487 (1511). han haffuer tagit thet i friid oc opslag emellom riichen in tiil riidder sancte jöriens dagh nest kommandes *HSH* 24: 114 (1518). haffuer han tagit i friidh oc vpslagh mellen riichen in tiil sancti ieorgi dag *ib* 113 (1518). at fred oc opslagh motte komma emellom riichen *ib.* at med thetta tiilbwd oc tiilfälle motte komma tiil vpslag och stadug fredh riichen mellen *ib. ib* 19: 132 (1506), 133, 135, 20: 30 (1506),

upsluka (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opsluge. *Mnt.* upsluken] *uppsluka, sluka.* huat ey skingrar ... wargen allan fara flukken, thertil at han maghe gripa oc opsluka eth thera *Su* 147. drakin stodh för qwinnonne ... at tha hon föddhe skulle han vpsluka hennas barn *MB* 2: 351. aff thesso dyureno star scrifuit absorbebit fluuium ... thz opslukar alt bafuet *LfK* 223. wi ... liknoms ... hwndwm hwilke som sik wmwända ok ather wpsluka thz ledha som the wpspydho *Ber* 30. at myrkit skuli mik ey wpsluka *ib* 95. *Jfr* **sluka up.**

upsmiugha (-smygha), *v. smyga upp, krypa upp.* sa han ... fiughur ödlo hofwdh vpsmygha vm hans fötir aff torfwone *Bil* 614.

upsokn, *se* **ofsokn.**

upspringa (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opspringe. *Mnt.* upspringen] **1)** *springa upp, hoppa upp.* wpsprang een ätir ödhla af eldenom *KL* 175. vpsprang thz hälgha trät aff hans handum oc flögh vt gynum windoghat *ib* 47. — *springa upp, skynda upp, hastigt resa sig.* erik monde ther mz op springe han oc hans at dörren ginge *RK* 2: 2836. *ib* 3: 201. **2)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uppspringa, upprinna, uppvälla. marie . . . likame liknas . . . renasto kari . . . oc hänna hiärne käldo watnom vpspringandom j höght *Bir* 4: *(Dikt)* 247. tha vpsprungo sin oc vndirstandilse aff iomfrunna hiärna j himerikis högdh swa som watn aff vpwällande käldo *ib.* i samme stwndh opsprak ther en clarasta källa *Lg* 3: 165. *ib* 654. — *Jfr* **springa up.**

upspyia (-spya), *v.* [*Ä. Dan.* opspy] *spy upp, utspy. eg. och bildl.* före thy at thu är lyoe . . . tilbyriar iak at vpspya tik w mynom mwnne *MB* 2: 339. wi . . . liknoms . . . hwndwm hwilke som sik wmwända ok ather wpsluka thz ledha som the wpspydho *Ber* 30. the mwnka ok nwnno som mz renlifsins ok ödhmiwktz lofwan wpspydho högfärdhena *ib.* *Jfr* **spyia up.**

upspyria (op-. upp-. -spöria), *v.* [*Ä. Dan.* opspørie] **1)** *söka få reda på; utforska.* the saker . . . thu ey fullelika weth opspör oc letha aldra grannast *Su* 71. vp spöriä ok saman sanka hennes helga liffuerne *Lg* 3: 582. at vpspöria hwar fanga sato bundne *ib* 510. **2)** *söka, söka finna.* hänne *(visheten)* älskadhe iak oc opspordhe *(exquisivi)* aff minom barndom *Su* 10. **3)** *uppsöka.* wpspyris nakre gudhelike brödher aff sancti benedicti älla bernardi reglom *Bir* 4: 39. *VKR* 81. **4)** *(genom efterforskning) upptäcka, få el. taga reda på, påträffa, finna.* hwar han kan hans godz vpspöria i lösa ok i fasto *SJ* 30 (1425). vare thz zacke ath mesthermennen i guldzsmydz companijt swa dana landzlöpara vppspöria kunne jnnan staden *SO* 159. — *Jfr* **spyria up.**

upspänna, *v. uppspänna, spänna.* mz vpspäntom bughwm *Lg* 3: 542.

upstadher (op-. opp-), *m. L. uppstad, uppe i i landet belägen stad.* dala och oppstädher fölgde honum mädher *RK* 3: 2017. the goda men i opstädernä *SO* 119. alla guldzsmeder aff vpstädener *ib* 157. schulu oldermannen mz twa brödra aff stocholms gultzsmeda companij rantzake ok beschoda hwars mantz arbete aff gultsmetz embetet i vpstederne boa en thijd hwart aar *ib.* *ib* 118, 160, 203, 206. stocholms stad och alle opstäderna äre sa offwerens *BSH* 5: 285 (1508). *ib* 135 (1506).

upstanda (op-. opp-. -sta), *v.* [*Fdan.* opstande, opsta. *Mnt.* upstân] *L.* **1)** *uppstå, stå upp, resa sig (ur sittande el. liggande ställning).* alle rädos. ok baþä hele ok siuke fiöllo niþar viþ iorþ. tel þäs tomas tröste þöm ok baþ þöm vrädda up standa *Bu* 185. tha johannes vilde vpstanda ok ganga mz hanom *Bil* 158. i them timanom vpstodh sancte pätir ok sagdhe til therä som ther saman varo *KL* 132. *ib* 141. kesaren . . . fyöl a knä . . . oppstodh han sidhan *Lg* 441. hwilken strax oppstodh aff iordhenne i haar säkken ther han laa oc gräth *ib.* tha hon opstodh aff sinom bönom *KL* 337. skalt thu oppsta mz större wördho moth honom *LfK* 30. — *särsk. uppstå från hvilobädd el. sömn.* om morghonin arla tha han skulle opstanda *MB* 1: 226. — *uppstå från sjukbädd el. ofärdighetstillstånd.* sanctus iacobus baþ han . . . vp standa väl föran *Bu* 165. han vpstodh helbrygdha *KL* 63. — *uppstå från död.* at gudz son skulde . . . aff dödh opstanda *Bil* 165. opstanda aff dödha *MB* 1: 268. sighiande . . . van herra vara vpstandnan af dödha *Bo* 229. *KL* 168. *Lg* 42. *Bir* 2: 140. han är opstandin *KL* 396. *MB* 2: 390. tha sagdhe var herra at han skulle opstanda *Bo* 156. vpstodh dödhe kroppin *KL* 84. sanctus petrus . . . böþ mana þän döþa mz stauenom up standa *Bu* 101. *Bir* 3: 58. — *i bildl. el. andl. mening: uppstå från andlig sömn el. död, synd o. s. v.* vm j vpstandin mz christo *MP* 1: 120. bör os vpsta aff dödh som äru syndena *ib.* vpstat thu som sofuir j syndom, oc vpstat af dödlikom syndom *ib.* hwi nidhirtrykkis thu aff syndana sömpn, vpstat oc kalla a thin gudh *ib.* vaknar hon ginstan til at skodha sin fortappilse, oc rädhis ok vpstar at leta ok astunda himerike *ib* 121. bör os . . . vpsta mz kärlek til fögias christo *ib.* j sinom dröfuilsom skulu the vpsta arla til mik *ib.* *ib* 101. opstat . . . för än ytarsta timen nu nalkandis kombir *Bir* 3: 165. **2)** *resa sig, uppresa sig, göra uppror.* j vpstodhen *(surrexistis)* mot myns fadhers hws *MB* 2: 98. **3)** *uppstå, framkomma, blifva synlig.* tha vpstodh ij vranne en rädhelikin draka *Lg* 549. — *uppstå, uppträda, framkomma.* i bland them. som af quinnom varo födde vpstod ängin större än han *Bo* 80. män skulu vpstandä af idhir talande wrang thing *KL* 165. **4)** *uppstå, leda sitt ursprung från.* the släktinna män opstodho aff besklikhetzsins root *Bir* 3: 165. **5)** *uppstå, uppkomma. med saksubj.* mit folk . . . kastadho gul j eldin ok thädhan af vpstodh *(inde surrexit)* them en kalfwir *Bir* 1: 153. fatikdombir . . . ok nidhir thrykkilse oc sorgh skal opstanda thom *ib* 3: 166. **6)** *stå upp, vara rest. med saksubj.* mange pilars hulke som rät skullo opsta *(in altum tendere)* böghias nu nidhir til jordhina *Bir* 2: 155. — *Jfr* **standa up.**

upstandilse (op-. opp-), *n. pl. och f.* [*Fdan.* opstandilse] *uppståndelse (från död).* paulus . . . predicadhe ther . . . vpstandilse af dödh *KL* 161. somlike nekadho dödhra manna vpstandilse *ib* 168. aff dödhra vpstandilsom *ib* 170. bidha komascolande vpstandilse *ib.* som allo folke prädika opstandilse *Lg* 39. som ey throdo at opstandilse skulw wardha äpther dödhen *ib* 437. at thu tro skal otwäkelika. at dödha manna oppstandilse är sannelika *ib* 441. som ey widhergingho oppstandilsen *ib* 442. the foresagdho af minne pino oc af minne opstandilse *KL* 385. aff ihesu opstandilse *ib* 404. *MB* 2: 380, 397. äpther wars herra oppstandilse *Lg* 293. alle vordho gladhi af vars herra vpstandilsom *Bo* 227. *ib* 156, 219, 237, 238. *Bir* 2: 120, 299, 3: 129, 163, 210. *KL* 139. vara hans vpstandilse vitnare *ib* 132. til vitnisbyrdh ihesu christi opstandilsa *ib* 416. *MB* 2: 409. iak är ärad mz vpstandilsinna hedhir ok äro *Bir* 1: 131. at han maghe äras mz opstandilsa äro *ib* 3: 181. bidhande äwerdhelikin fordömilsa vpstandilse *ib* 1: 206. a fyretighinde daghenom af vpstandilsinne dagh *Bo* 243. nu är märkiande at christus j sina vpstandilse thima giorde try ting *MP* 1: 120. thzta är the första vpstandilsin *MB* 2: 365. hälgher oc reen är han som haffwir deel j första vpstandilsom *ib.* tik wardher enghin vpstandilse til äwigt liff *ib* 299. — *uppståndelse, upprättelse.* thenne är j nidhirfal satthir ondom ok otronom, ok j opstandhilse godhom oc tronom *MP* 1: 37. *ib* 38. vpstandilse aff syndom *ib* 335. — **upstandilsa dagher (op-. opp-),** *m. uppståndelsedag.* för än thän store oppstandilsa daghen komber *Lg* 441. ihesu christi opstandilsa dagher *ib* 3: 296.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

upstigha (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* opstige] *L.* **1)** *uppstiga, stiga upp (till ett högre liggande ställe).* opstigha a en höghan fotapal *KL* 355. vpstegh han i sin vagn *Gr* 289. — *om Kristi himmelsfärd.* han stodh sannelika thridia dagh wp aff dödh ok til himna vpstegh *Bil* 86. **2)** *stiga uppför; stiga upp på, bestiga, eg. och bildl.* swänska opstigha thz bergit stora *RK* 3: 2350. *MB* 2: 47. aldra dygdenna höghet opstiga *(conscendere) Su* 180. — *stiga upp till, stiga upp i. bildl.* mäktoghe ärw the tarana som aff angrandes syndarans kinnom oppstigha alla hymblana *LfK* 65. **3)** *uppstiga, komma till välde, blifva herskande.* omildhet ok höghfärdh äru opstighin ok maktogh vordhin *Bir* 3: 187. **4)** *uppträda, uppkomma.* kättara oc trowillara toko vpstigha i britannie lande *Lg* 3: 214. **5)** *gå upp, sträcka sig upp.* wäghen som wp stigher j betheron *MB* 2: 28.

upstikka (op- *L.*), *v.* [*Ä. Dan.* opstikke. *Jfr Mnt.* upsteken] *L. sticka upp; hissa, höja.* bönder haffdo sik wänlika skikkat ok haffdo sith baner wp stikkat *RK* 1: 3467. *ib* 3020.

upstikta, *v. upprätta, inrätta, stifta, donera.* göre dagelige tiensth ... for theris ok alle crisne siele, som sodane geldh haffua vpstikthet *FM* 274 (1506).

upstinga (op-. opp-. -stinghia), *v.* [*Fdan.* opstinge] *L.* **1)** *sticka upp, hissa.* engelbert loth vpstinghia en hat *RK* 2: 2449. lath han en hatt opstinga mz mig wille han tha dagtinga *ib* 3: *(sista forts.)* 6055. tha hattani wara opstwngne pa badhe sidher *HSH* 18: 169 (1497) **2)** *ställa till, företaga, börja.* nogot örlög mz thom opstinga *RK* 2: 4870. **3)** *sticka upp, sticka hål på.* then *(ådern)* skulde man opp stinga *Va* 48.

upstöta, *v. L.*

upsupa (op-), *v.* [*Fdan.* upsub(b)e, opsub(b)e. *Mnt.* upsupen] *uppsörpla, uppsluka.* — *part. pret.* **upsupin,** *fullständigt upptagen, öfverväldigad.* ey wiste jak meer huat jak göra skulde all wpsupin aff största dröffuilse *Su* 216. — *försjunken.* opsupin ok oppfördh j andeliga astundan *LfK* 246. — *utom sig, sanslös.* jak tror at for sorghinna ok ängxlonna mykylikhet var hon vpsupin *(absorpta),* ok var som hon kände enkte til siin *Bo* 204. tha iak swa i nakra stwndh ligath haffdhe, aller opswpin oc förfäradher *(timore correptus),* kom iak ather til min sin *Su* 94.

upsvear, *m. pl. L.*

upsvälgha (-swälghia), *v.* [*Fdan.* upsvæliæ, opsvælghæ] *uppsvälja, uppsluka.* syntos otallike diäfla aldra wagna kring vm han wiliande vpswälghia han *KL* 51. *ib* 81. watnit vpswalgh them *ib* 101. iordhin ypnadhis ok vpswalgh omilda *MP* 2: 112. vtgange ellen aff rampno, oc vp swälghe oc förtäre the ädhela trän cedros swa kalladh, hwilke waxa vppa bärgit lybano *(egrediatur ignis de rhamno, et devoret cedros Libani) MB* 2: 98. wtgange ellen aff abymelech, oc vp swälge sichems inbyggiara *ib.* — *part. pret. uppsvulgen; förvirrad.* prestin oc prophetin ... äru vpswolgne *(absorpti)* af vineno *MP* 1: 231.

upsyn (op-), *f.* [*Ä. Dan.* opsiun] **1)** *uppsyn, blick, ansiktsuttryck, ansikte.* fore ... hans faghro oc ödhmiuko vpsyn *Bo* 56. war han badhe härlighin oc rädelighen j synne vpsyn *(terribilis visu) MB* 2: 201. blygher j wp synena *(verecundum visu) ib* 326. huilken altidh tik bidhar mz stadughe opsyn *(facie) Su* 115. *ib* 76. göm at tu ey suå rädhes wärulzmanna vpsyn *(faciem potentis),* at tu få blyghd ok synd före tin dom *KS* 69 (170, 76). **2)** *uppsigt, tillsyn.* hafwe han så wäll vpsyn medh then som kiöper, som then ther säll *SO* 304.

upsäghia, *se* **upsighia.**

upsända (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opsende] *låta (ngt) komma upp; lyfta upp, hålla upp.* bitra mirram gutu the i swamp oc opsändo *(offerebant)* thz for hans mun *KL* 391. *MB* 2: 386.

upsätia (upp-. op-. -sätya. -sättia), *v.* [*Ä. Dan.* opsætte] *L.* **1)** *uppsätta, anvisa (högre belägen) plats åt (ngn).* thässa fyra systor äru nu fordrifna ... ok j thera stadh oc sätom äru fyra andra oäkta systir opsatto ok inskipadha *Bir* 3: 454. **2)** *landsätta, föra (sjöledes) till (ett ställe).* the danska ... konung eric sidan j pomeren opsette *RK* 2: 7724. jack fördreff thå både qvinna ock mand szom bygde ock bodde på armego land hollendher lath iack stragx opsettia *ib* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6401. **3)** *besätta, befolka.* iak fordreff bade qvinne oc man som bygde oc bode pa amakers land mz hollender lot iak thz opsätta *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6401. **4)** *uppsätta, uppställa, anbringa (ngt) på en hög plats.* i bidzlomen voro jernpipor upsatta *TK* 270. framman för stolenom var uppsatt ith fagert täpite *ib.* **5)** *uppsätta, uppföra, uppbygga.* ther opsattess stwffwor saler oc bodher *RK* 3: *(sista forts.)* 5645. — [*Jfr Mnt.* upsetten] *sätta på stapel, bygga (ett fartyg).* om han vpsette skal eth skip om c (100) lester ij (150) eller ij^c^ (200) lester *FM* 181 (1504). **6)** *uppskjuta.* war then räthgangh vpsäth til min hwsfrvgis tilkommilse *FM* 217 (1504). tha wardher jak wpsätya bygningena til eth annath aar *PM* LXV. ath thet herremöthe kwnnä opsätiäs oc forlängis *HSH* 19: 28 (1504). — **upsätia sik,** *sätta sig upp (emot ngn), resa sig, göra sig upprorisk.* wille han ... opsättia sig mott mig mz örlig och kiiff *RK* 3: *(sista forts.)* 4374. — *refl.* **upsätias,** *sätta sig upp, resa sig.* tha opsattis then likame som förra la *MD* 95. — *Jfr* **sätia up.**

upsökia (op-. opp-), *v.* **1)** *söka efter, söka finna; uppsöka.* latho the oppsökia thenna hälga herran *Lg* 399. *ib* 435. tha oppsökte han yrther *ib* 666. upsökto the *(cœperunt ... quærere)* smaa pilta, som the matto köpa oc upfödha til gudz thiänist *Ansg* 191. *MB* 2: 281. wi skulom vpsökia warom konunghe tiänisto möor them som iomfrwr äru oc faghra *(quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ) ib* 181. dan släkte letade oc vpsökte sik hembole *(quærebat possessionem sibi) ib* 125. **2)** *söka, eftersträfva.* alle wpsökia oc spöria huat som hälzst theras är, oc engin huat ihesu cristi *Su* 372. **3)** *söka lära känna, forska efter, söka utforska.* en girugher gudhelika snilles känneswen wpsökte alla gambla lärafädhrinna wisdom *Su* 223. — *utforska.* haa är then som hänne släkte kan opsökia, äldher opräkna *(generationem ejus quis enarrabit) Su* 78. **4)** *undersöka, ransaka.* at hon ... oppsöke oc bespörie siälffwa sik *LfK* 45. i budhordomen oppsöker gudh wara lydhno *ib* 73. — *Jfr* **sökia up.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

upsökning (op-), *f. uppsökande, inhämtande (af upplysning el. kännedom).* thänne samtalan oc spörsmal mällan sapiencia & discipulum ... är här insath at enast til hethare oc snarare opsökningh *(ad ferventiorem modum tradendi) Su* 3.

uptaka (upp-. op-. opp-. -tagha. -taga), *v.* [*Ä. Dan.* optage] *L.* **1)** *taga upp, upptaga.* altareth skal byggias aff stenom ... ey hugnom äller gröpthom wtan enfalloghom oc slättom som the aff iordhinne vptagas *MB* 2: 23. om påska otte, thå korset uptages *TK* 272. tha badh hon sin smaswen at han skulde thz *(det på vattnet flytande skrinet)* beqwemligä opp taka *Va* 7. hwilke *(det i floden kastade)* barnit oskatt vptoko *KL* 252. *Lg* 221. — *upptaga, upplyfta.* skal jak optaka thik a mit biärgh *Bir* 2: 29. vptox karit i himinin *KL* 151. sanctus helyas var optakin i himilin *ib* 399. j himilin är han optakin *ib. MB* 2: 393. hon *(d. v. s. Maria)* war op taghin til himerikis glädhi *Lg* 42. sanctus thomas war ey mz them tha hon war op takin *ib.* han sagdhe sik ey vita huat jak var optakin j licammanom älla ey *Bir* 3: 160. *ib* 1: 23, 3: 154, 285. — *upplyfta, hänrycka, bringa i extas.* optakin i andelike syyn *KL* 347. **2)** *taga, mottaga.* stadugha fasto vptaghandes aff herra nighils abiörnason vpa fyra markland jordh *SD* 6: 169 *(öfvers. fr.* 1441*).* sama fasto vptaghandis aff herra andirse eskilson vpa thry markland jordh *ib.* — *mottaga, uppbära, bekomma.* ath vy hawa wtaghed *(för wptaghed)* ok anamad aff brödhromen i vastena kloster ... lxx mark svensca peninga *SD NS* 1: 208 (1403, *i vidim. fr.* 1503). vi optakom lön lica äptir varom ondo gärningom *KL* 392. *GO* 793. — *upptaga, uttaga.* scal war lensman ... þässä brutäpäningä vpp takä ok skiptä *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **3)** *lida, undergå.* iak skal min dödh morghin op taka *Iv* 2690. **4)** *upptaga, afrödja, sätta sig i besittning af (ouppodladt el. obebygdt land).* þän som ... ruþunä vp tok *SD* 5: 637 (1347). hwar som nya opgerdher wardha hedhan fra optakna ... tha scal then som optaghit hafwer halft afrath göra thöm som äghandin er *PfN* 135. then same eric konungh loth allare först optaga och byggia thz landh som skane hether *PK* 221. *RK* 1: *(LRK) s.* 215. **5)** *taga i bruk, börja nyttja.* quinnor aflägge the klädhe som the vptoko for högfärdh *MP* 1: 188. nar barnit vp växir nakot tha vmskiptis gammol klädha bonadhir ok ny klädhe vptakas *Bir* 1: 143. aflagdhe iak gamblo laxsins klädhe ok iak vptok ny klädhe thz äru nyio laghin *ib. ib* 4: 32. **6)** *börja, inlåta sig i, företaga.* har nödde þik tel at þät vptaca þu vilde eigh framhalda *Bu* 520. vidhirfreste älla optaki *(attentet)* änga nyo sidhuänior *Bir* 3: 176. ey är synd ällir blygdh thz sniellelica atir kalla som oskällica är optakit ok böriat *(inchoatum et attentatum) ib* 319. ey hafwom vj thzta lifuerne vptagit ider tilradhande *Lg* 3: 526. — *upptaga, antaga.* ärffuodha ther om ath ... godhe gamble sidhi vptaghins *Bir* 5: 130. — *börja, sätta i gång, inrätta.* märk ... i hwat äro ... thu skalt halla tith renliffwe, hwilkit siälffwer gudz son ... oc äpther honom hälge appostoli först optogo oc fwnderadho *LfK* 22. hwru oc aff hwem renliffnatz liffwerne wart först oppböriat oc opptakit *ib* 18. *VKR* 1. fore hwar skul thette companij ok bröderschap är vptakit *SO* 97. *ib* 106. sama fundacio oc stycktilsse som forscriffne gulsmidher begynt oc vptaget haffua *ib* 163. eptir at ... hans *(Dominici)* höghtidh war vptakin *ST* 76. *Lg* 3: 46, 49. **7)** *inrätta, anordna.* nv aghir waardh oc wardhbodha optaka iij j horndöö ok thre j hulte *TB* 73. diki oc dikis rätter skulu uptakas *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **8)** *antaga, taga på sig.* huru haffde han (ɔ: mannen) tha nakot sin kwnnit begripa gudeliken lönlik ting ... haffde ey gudeliken snille i optaknom mandome them oppenbarat *Su* 33. **9)** *antaga, antaga till efterlefnad.* är thenna schraa ok retto[g]het vptaghin j gultsmitz embetet her j stocholme *SO* 144. **10)** *antaga, utse, välja.* i then sama stwndh han wardher til höffdingh optakin *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* — *Jfr* **taka up.**

uptakare, *m. grundläggare.* jak insköt tässa stadzsius fundatoribus, thz är wptakarom wilian til at byggian *Bir* 4: 75.

uptakilse (op-. -täkilse), *f. upptagande (till himlen), (Marias) himmelsfärd.* änkte jäfwadhe ieronimus ... aff mine *(d. v. s. Marias)* vptäkilse *(assumtione) Bir* 3: 160. iak orsakadhe jeronimum för aff mine optakilse än nu skal jak kungöra thik the optakilsina sannind *ib* 161. *ib* 162. — **uptakilsa dagher (op-),** *m. dag för upptagande (till himlen).* mina modhir optakilsa dagh til himerikis *(d. v. s. Marias himmelsfärdsdag) Bir* 3: 307.

uptykkia? *v.* [*Mnt.* uptucken] *uppdraga, upphissa, hissa.* thas om seghleth wptyktes *PM* 76. skiparen haffwer ey wptykth segleth *ib.* är seglet wptykth *ib.*

uptäkt (op-), *f.* [*Ä. Dan.* optækt] = **uptakilse.** hulkin breff oc script som talar aff mine *(Marias)* optäkt til himerikis *Bir* 3: 160. honum synis at ieronimus iäfwadhe aff mine optäkt *ib.*

uptälia (op-. opp-), *v.* [*Ä. Dan.* optælie] *L. uppräkna, nämna, omtala (flere ting efter hvarandra el. ett helt med dess särskilda delar).* mz threm konungom som för äre optalde *MB* 1: 180. mz thenna diwrom, som nw waro op tald *ib* 473. *ib* 166, 169, 356. sidhan han hafdhe optalt thz fore them *ib* 427. her ey görs behoff vptälia meera *RK* 2: 1729. *ib* 4517. ey är rätuisa at the synde skulu annantidh optälias *(replicentur)* siälinne til skam oc blygdh ther mz scriptamaalom äru bätradha *Bir* 2: 93. huar then andin som nu är optaldir *(enumeratorum)* som är högfärdhinna ande oc girinna ok sualgsins ok olydhnonna *ib* 3: 87. jak vil nu optälia ok sighia al radh som konungenom varo gifwin oc sagdh ok thom opräkna nu mz färrom ordhom hulkin jak sagdhe för mz flere ordhom *ib* 466. *Al* 4647, 9704. — *nämna, säga.* sidhan badh han them sielffwa vptälia hwem the wille til drotzst oc marsk wälia *RK* 2: 1809. engelbert them leydamen fik han looth them sielf vptälia hwem the wilde wälia *ib* 1660. — *omtala, redogöra för.* the taldo alla israels sönir oc scrifwu thera tall, som nw war optalt *MB* 1: 419. om thu wil thetta lifwerne halda ok wara rätwiso nw op talda *Al* 6516. tha han hafdhe them *(drömmarne)* alla optalt *ib* 322. the böker i hwilkom alla mina gärninga och thanka skulu wptälias *Ber* 203. än thu wilt wptälia alla hans *(kroppens)* ysäld *ib* 207. begynnadhe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

presten strax opptälia cristna tro för rachel *Lg* 3: 435. — *redogöra för, föredraga; upprepa.* josue ... vptalde *(proposuit)* för folkit gudz budordh oc doma *MB* 2: 66. — *refl.* **uptälias,** *räknas, innehållas.* vptälias j hanum *(gårdsrätten)* flukka fämptan *MEG (red. A)* 53. — *Jfr* **tälia up.**

uptända (op-), *v.* [*Ä. Dan.* optænde] **1)** *tända, sätta eld i el. på (ngt), antända.* wptänd lykta *KL* 261. hon lät alla lampor op tända *Lg* 39. brännande lughe j hulkom vt släkt liws ... vptändas ok vptändh liws maktas *Bir* 1: 175. optändis hänna hofwod ok händir oc arma oc fötir ok brinna suasom j rädhelicom lygnna eld *ib* 3: 29. nar vidhin vptändis aff solinna hita *ib* 2: 171. — *tända, komma (eld el. låga) att brinna, upptända.* the ... vptändo eld *KL* 175. vptändis *(accensus est)* stor eldir swa at alle ther paa storliga vndradho *MB* 2: 282. — *bildl.* thz sama liusit hulkit gudh hafdhe i hänna bönom optänt i hänna hugh *KL* 337. vptänt thina nadha lius j varom sinnom *(accende lumen sensibus)* *MP* 1: 176. nar han starklica optändir i them kärleksins eld *Bo* 110. **2)** *upptända, göra lågande el. brinnande, elda, lifva.* gudz ande skal vptända thina siäl *VKR* XVI. jak skal ... vptända them swa at the vilin ä meer ok mer fram gaa j godho *Bir* 1: 47. tilbör ... at hughin ... optändis. lysis. oc läris. ij contemplatiua vita *Bo* 143. ensampt thätta skulle thik mykyt storlica vptända ij hans älskogha *ib* 52. hafdhe gudh hona optänt i sinom sötma *KL* 337. optändande thera hiärta mz thöm gudhelica kärleksins elde *ib.* vptändis han mz swa myklom älskogha til gudz modhor *ib* 91. optändir af sama andanom ... astundadhe han hona see *ib* 323. tha hon ... vardh vptänd af hans älskogha *Bo* 74. *ib* 232. *Lg* 816. vp tända the *(änglarne)* ok vpuäkkia siälina at göra thz som got är *Bir* 1: 24. hwilka äftedöme meer optända til gudz älskogha än prädikan *KL* 181. thera hierta är swa kalt af allo godho at thz kan alre vpsta älla vptändas thil min kärlek *MP* 1: 101. — *upptända, egga, reta.* han ... stoþ vp vptändir af ondom lusta *KL* 188. tolff män optände mz mykle gäld *ib* 341. — *upptända, väcka.* the ödhmiuktin ther kärlekin gör oc vptändir *Bo* 39. the *(kryddorna)* ... vptända lustan *ib* 133. krydde oc yrther som wptända skörhet *Bir* 4: 101. — *Jfr* **tända up.**

uptäppa (op-), *v. öppna.* gatabodhen ... var vptäpt ok öpnät *Lg* 3: 575. wptäpto the ena lön dör *MB* 2: 281. at the skuli vptäppa *(aperiant)* hedhninganna mwnna *ib* 200. *ib* 297. iak är ... gudz fadhirs son ... huilken nadhenna grwndh haffuer optäpt *(qui abyssum misericordiæ ... aperui)* *Su* 45.

uptära (op-), *v. förtära, förbruka.* sädhen bliffwer saa drygh, ath hon ikke förnötas eller optäras kan i ij (2) sombra och samfälda winthra *BSH* 5: 303 (1508).

upthidha (-tydha), *v.* — *refl.* **upthidhas,** *tina upp, smälta.* ginstan losnar oc wptydhis *(resolvitur)* all köldinna hardheet *Su* 200.

upthänkia, *v.* [*Ä. Dan.* optænke] *upptänka, uttänka.* thu haffwir ... eth wp tänkt äpther thz andra *MB* 2: 160. huat kwnne ... finnas ällir wptänkias beqwämmelikare *Su* 277.

upvardha, *v. L.*

upvaxa (op-. -växa), *v.* [*Ä. Dan.* opvoxe] *L.* **1)** *uppväxa (ur jorden), uppspira.* thizstlane opuäxsto ok quafdho oc fordäruadho godha sädhena *Bir* 3: 232. thän akir owir hulkin thitztla äru opuäxste *ib* 2: 104. vpuäxsto tholika yrte widh hänna graff *KL* 82. vpuäxste lilia aff riddarsins mun sidhan han war iordhadhir *ib* 68. aff them *(kärnarne)* skal thry thre op wäxa *Lg* 92. aff thessom trem rotomen vpuäxste aldra rättaste stiälkir *Bir* 1: 176. aff tässom wiingardhenom skulu mange wiingarda wpwaxsa *ib* 4: 6. **2)** *uppväxa, växa till. Bir* 4: 146. — *om menniskor.* nar barnit vp växir nakot *Bir* 1: 143. — *blifva vuxen, komma till mogen ålder.* scref han *(Maxentius)* sik kesara ok räþ for mangom romara landom mz vald ... tel vnge constantinus vp vaxte *Bu* 533. **3)** *uppväxa, uppstå, födas, alstras.* skulu madhka oc orma opuaxa *(orientur)* aff varo myrke oc orma thräk *Bir* 2: 37. — *uppstå, uppkomma.* at konunglich räfst härdhir sik kranckum gerningum ok sidhwännium till blyugdh ok gengangho, sum daghlichä wppwaghxä ok ökkiäs *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). ther äpther vpwäxte j effraym en twädräkt *MB* 2: 109. **4)** *växa, tilltaga i storlek, stiga.* thz hände at romara flodh som kallas tyberis vpflödde ok vpuäxte ... bradeliga *Lg* 3: 559. — *part. pret.* **upvaxin (op-. -wäxin. -wäxster), 1)** *vuxen, egande (en viss) växt.* mannenom hörir natwrlika til at wara rät opwäxin *MB* 1: 83. **2)** *som nått el. som eger (en viss) storlek; resande sig.* thz berghith war swa höght op wäxst *Al* 9046. — *Jfr* **vaxa up.**

upvinda (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opvinde] *uppvinda, uppdraga, upphissa, hissa.* ther man fore honom brona wp want *RK* 1: 4000. the däner siden thera sägel opwnde *ib* 2: 9062. tha seghleth är wpwondith *PM* 76. sidan seghleth war wpwondith *ib.* han loot sik sidhan op winda rat *Al* 9250. *Jfr* **vinda up.**

upvisa, *v.* [*Ä. Dan.* opvise] *uppvisa, visa, göra synlig el. känd.* philipus patriarka rädes at þe *(Johannes döparens ben)* up vist *(ändradt till* vist*)* wrþen *Bu* 51. symon manadhe mik aldre visa thrät hwar thz ligger. thy at ... aldre thrifs war släkt sidhan thz wardher vpuist *Bil* 86.

upvita (op-. -veta), *v. vetta upp.* weet thz nidher a them *(träden)* som op weet a mannenom oc thz op som nidher weet a mannenom *MB* 1: 83. taladhe rätuisan til godha ängillin ... ok sagdhe, leta j hiwleno oc see hulkin linian som vpgaar ok opuetir j höght ok tha fanz the opuita j hulke som alstingx änkte var scrifwat *Bir* 3: 435. *Jfr* **vita up.**

upvägha (op-), *v.* [*Mnt.* upwegen] **1)** *upplyfta; väga upp, väga.* högxsta bärghen menthe han mz wägskalom wp wägha *(in statera appendere)* *MB* 2: 307. naar han *(Gud)* opwogh *(appendebat)* iordenna grwndhwala *Su* 78. **2)** *uppväga, i vigt motsvara.* war stenin swa thungir, at han vpwogh alth thz man kunde j andra wäghskalena läggia *ST* 532. — *Jfr* **vägha up.**

upväkkia (op-. opp-), *v.* [*Fdan.* upvække, opvække] **1)** *uppväcka, väcka (en sofvande).* guz ängil ... vpuäkte petrum *KL* 154. *Bo* 186. hwru ... gudh lät them opp wäkkias som soffwit haffdo *Lg* 435. iac vpväkir them af sömpne *ib* 550. **2)** *väcka, lifva,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sätta i rörelse, egga, drifva, locka. them som lathe äller rädde ärw wpwäkkia mz godhom ordhom *PM* 2. rätta oc mana sina vndirdana opuäkkiande thom mz dygdha äptedöme *Bir* 3: 397. hwi gaff thw minom licamma lime vm iak skal ey röra thom ok opuäkkia *(exercitare, sannolikt läst: excitare)* äptir minom vilia oc lusta *ib* 274. domarin vpwektir aff diefflenom *ST* 112. manga iomfrur opuäktar af clara frägdh *KL* 329. opuäkkiande thöm til gudhelikit loff *ib* 337. en ... man ... vpuäkte andra til latir *ib* 122. *ib* 126. the andre x m män ... vp väkto oc retadho stadz männena til stridhena *MB* 2: 136. han opuäkkir *(incitat)* alla til owirflödhelik thing mz sino äptedöme *Bir* 2: 117. siith hierta tiil glädhi oppwäkkia *RK* 3: 653. vp tända the *(änglarne)* ok vpuäkkia *(incitant)* siälina at göra thz som got är *Bir* 1: 24. *ib* 2: 150. opuäkkiande adam at bryta min budhordh *ib* 3: 254. — *lifva, uppmuntra.* at systrana maghin them *(de sjuka systrarna)* hugna, oc wpwäkkia til thz bätzsta *Bir* 5: 47. **3)** *väcka, framkalla, reta.* mangra handa flätio blanda saman ok mängia. som skola gita ... opuäkt *(excitent)* matlustan oc gradhena *Bo* 134. — *väcka, upptända, framkalla.* til at vpuäkkia sköran lusta *KL* 123. skörlifnadhin som diäfwllin vpuäkte j them *Bir* 1: 78. han (ɔ: hedherin) opuäkkir *(excitat)* höghfärdh *ib* 2: 325. — *uppväcka, sätta i gång, framkalla, åstadkomma.* jak ... vpwekte starkan storm *ST* 304. sagdhe sik hafua vp väkt mangh örlögh *Bil* 725. han opuäkkir *(suscitat)* gamul iärtekn *Bo* 110. upwäkkia mykin wådha ok dröuilse landamällom *KS* 75 (185, 82). opuäktis mote thöm af thera frändom en ny striidh *KL* 341. iudhane ... vpuäkto mykit haat a mote paulo *ib* 157. **4)** *uppröra, väcka tvist om.* vpwäcker eller ypper någen förlycht sak *SO* 222. — **upväkkia sik,** *låta hänföra sig.* ingen skal siik tiil homodh opwäkkia *RK* 3: 1697. — *refl.* **upväkkias,** *uppröras, förbittras, förargas?* erchebiscopen opwäktes *RK* 3: 1292. — *Jfr* **väkkia up.**

upväkkiare (op-), *m.* [*Isl.* uppvekjari] *väckare, som drifver el. manar.* hon (ɔ: dröffuilsen) är ... en waker manare oc opwäkkiare til gudhz kärlek *Su* 174.

upväkkilse (-wäkilse *Bir* 5: 45; *Su* 368**),** *n. pl.?* *och f.* [*Ä. Dan.* opvækkelse] *uppväckande, framkallande, åstadkommande.* älskoghans vpuäkkilse *(incitamenta)* *Su* 393. ey meenar ... gudhelikin snille her wm thenna radh oc lärdom at skikka nakra nya reglo ... wtan ena kärleka oc wäluilioga wpwäkkilse gudelikx kärlekx *ib* 364. *ib* 228, 368, 369. *Lg* 807. — *det som uppväcker el. framkallar, anledning.* skulu ... all siäldsyn oc wndirsam diwr oc fwghla alzstingx bortlängias aff clostirs inlykkio, thy at the äru lösläta wpwäkilse *Bir* 5: 45. — *retelse, retmedel.* heet thing äru skörhetz wpuäkkilse *(incentiva)* *Bir* 4: 101.

upvälla (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opvælde] **1)** *uppvälla, uppspringa, framvälla.* vpsprungo sin oc vndirstandilse aff iomfrunna hiärna j himerikis högdh swa som watn aff vpwällande *(scaturiente)* käldo *Bir* 4: *(Dikt)* 247. — *framvälla, sjuda.* häluitis pinor äru vpuällande *(ebulliens)* swa som strömbir *Bir* 1: 104. hiärnin opuällir *(ebullit)* ok vtflytir swa som bly oc tiära *ib* 3: 140. — *flamma, uppflamma.* mz vpuällande eldh *MP* 1: 5. **2)** *flöda, vara full.* hans nafle var ypin opuällande *(ebulliens)* mz litadho etre *Bir* 3: 427. **3)** *vimla, kräla.* hans bryst är fult mz vpuällande *(scaturientibus)* madkom *Bir* 1: 68. *ib* 3: 14.

upvända, *v. vända uppåt.* tik vprätte han a twa fötir ok vpuändhe thit änlite j hökt *MP* 1: 272. lat örat vara vpwent *LB* 7: 333.

upväxa, *se* **upvaxa.**

upväxter, *m.* [*Isl.* uppvöxtr] *uppväxt, tid då ngn växer upp.* j sinom vpuäxt war ... eadgarus swa dygdhelikin, at j storom rikedomom war han fatikir andelika *Lg* 3: 499.

upyrkia, *v. L.*

upäta (op- *Bir* 2: 86, 211. **opp-),** *v.* [*Ä. Dan.* opæde] *L. uppäta, äta upp, förtära.* the hado vpätith thera maat *RK* 1: 1514. the varo tha ey ner swa kathe som tha the marskens faar vp aatho *ib* 2: 3931. the ... älska kötit som madkane skulu vp äta *Bir* 1: 80. bödh iak han kastas i orena brunnin at han vpätin af ormom skulle ther forgaa *Gr* 281. wardher iak her oppäthin aff skogx dywrom *Lg* 667. *KL* 155, 185. *Bir* 1: 204, 358, 2: 86, 211, 3: 137.

upösa (op-), *v.* [*Ä. Dan.* opøse] *ösa ut, ösa tom, tömma.* man skulle opösa tholik brwn ther swa fwlt watn ij sik göme *Al* 2673.

ur, *n.* [*Isl.* úr] *urväder, yrväder, snöyra, snöfall under stark blåst.* öffuer södhermalm och östan mwr flygher eeldin som eeth wr *RK* 3: 3566.

ur (u. or *L.* **ör** *VGL I O* 6**),** *prep. och adv.* [*Isl.* ór, or, ýr] *L.* *A) prep. med dat., hvilken dock stundom, i sht i yngre skrifter, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett aflägsnande el. en rörelse från det inre af ngt: ur.* lypte dracin huwþ v vatne *Bu* 491. þu ... vrakt v folke diäwlin vt *ib* 78. han tok w fiske tolpänigh *ib* 100. hon ... grep barnet v hänna knä *ib* 25. leddis han w myrkastufwonne *Bil* 901. thän tima hans ben the vpgrofuos v limde stentro *ib* 799. the ... drogho oc slito bort v thöm al thera in älfue *Pa* 17. op w honom *(brunnen)* putradho älla opsudhu manga siäla *ib* 18. ä som the villo vp w brunnenom *ib.* hvar sum rykker bok u oþätakans handum *SR* 13. jlt är wänia thz swin w akir som i är want *GO* 733. *ib* 27. bortfara v klostreno *KL* 34. the formatto ey hiälpa sik v eldenom *ib* 127. wilia the oss koma til hielp man w huse *BSH* 5: 183 (1507). kom wars herra röst til honum v buskanom *MB* 1: 281. skal han föras w hardhare brändagha ok j lättarin *Bir* 3: 43. thu som var fordhir w thinom eghnom klädhom ok fordhir j gabbilsa klädhe *ib* 4: 162. faari w *(d. v. s. afkläde sig)* öfuarsta klädhomen *VKR* 66. þa öpte diäwlen v bilätteno *Bu* 207. läter han wellä thz *(fläsket)* i pannum ther til alder moster är wr thy *AS* 59. **2)** *för att beteckna ett aflägsnande el. uttagande från en samling el. ett flertal af föremål: ur, från.* sanctus iacobus tok han mz vald v brandom af þera handom *Bu* 176. wthwälia blomstren w annor gräs *Su* 107. **3)** *för att beteckna ett aflägsnande el. en öfvergång från ett tillstånd el. en ställning: ur.* starklika ... skal människian vpsta ok vpfara af sinom vranga lusta. at hon formaghe vtkrypa w honom *MP* 2: 102. latis vr hans þiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). latis bort

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vr sins härrä þiänist *ib.* huilkin . . . gooz herra abraam brodherson . . . togh . . . w minne värio *ib NS* 1: 639 (1407). **4)** *för att utmärka det hvarifrån medel hämtas för en utgifts bestridande:* *ur.* nw tha brödher skulu öll smaka tha skulu wärkmestara thaga en öre w byssonne som the skulu drykka som ölidh smaka *SO* 26; *jfr* **1.** naar han dör ta scal man honum begha lätha w bissonne *ib* 5. *B) adv.* *ur, borta.* litith är vm een noth ok än minna än kärnin är w *GO* 861. *ib* 1103. — *Jfr* **ut ur.**

urbota mal (urbotar-. orbota-. orbötä- *VGL I O pr.*), *n. L.* — **urbota skadhi,** *m. L.*

urdela (ör-), *v.* [*Ä. Dan.* ordele. *Mnt.* ordêlen] *L. afdöma, afgöra; slita tvisten om (ngt).* aller män skulu thät vitä, mik haua forbuthyt byriere ok hwaryvm athrum manne . . . mit fäthärnes gooz swansyöholt . . . at klande ällär afuärkiä . . . vtän at läggiä vndyr iämpnä hand till thäs thet varþer laghleka ördelät *SD* 5: 280 (1344). constantinus badh sino modher . . . koma til rom mz märasto juda mästarom ok vrdela th(z) mz cristnom clärkom hwilk(r)a thro (*Cod. C* vrdela ther hwilkin troo 945) rättare ware *Bil* 80.

uren, *se* **vren.**

urf, *se* **orf.**

urfegdh (wrfeeghd. orfeegdh), *f.* [*Fdan.* orveyde, orveydt. *Mnt.* orvede, orveide] *eg. upphörande af fejd el. fiendskap; förbindelse att icke öfva fientlighet el. utkräfva hämd, fredsförsäkran, försäkran att icke företaga ngt fientligt.* lofwom wi . . . them for:da boo jonsson . . . ena rätta oc witra orfeegdh. vm thet karl nichlisson wardh slaghin *BSH* 1: 182 (1381). hafua thesse sägx dande män lofuat meth mich fore the samw vrfegdh *SD NS* 1: 678 (1407). han fangadhe herra biörn andree . . . oc tränghde honom eena wrfeeghd aff *ib* 2: 324 (1410, *i vidim. af* 1412).

urfegdha (orfeygda), *f.?* = **urfegdh.** ther til sculle the orfeygda göra at aldrigh mer for konungen kera *RK* 2: 698 (*kan fattas ss pl. af* **urfegdh**).

urfiälder (-field *SD* 5: 328 (1344). *ack., dat.* **-field. -fiäl. -fiel. -fiäll. -fiell.** *pl. ack.* **-fieldhä** *SD* 6: 105 (1349). **-fiällä** *ib* 5: 193 (1343). *dat.* **-fiällum** *ib* 307 (1344), 308, 6: 229 (1350), 233 (1350). **-fiellum** *ib* 5: 332 (1344), 333. **-fyällum** *ib* 489 (1345). **-fällum** *ib* 6: 109 (1349)), *m. L. urfjäll, jordstycke som särskildt tillhör någon och icke ingår i den mellan byns delegare gjorda fördelningen af jorden. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 236. lego . . . villico meo in risaby . . . dimidium vrfiell quem emj de ecclesia vendil *SD* 2: 561 (1309). ecclesie vpsalensi . . . lego . . . jn sæwium tres marchas, cum quinque solidis terre, cum vno vrfiel coggænes . . . quem tamen vrfiel . . . michi retineo ad dies meos *ib* 3: 249 (1316). *ib* 251 (1316). ecclesie vpsalensi . . . lego . . . in arastum I. oram cum dimidio solido terre et vnum vrfiæll. in førisæng de aristalandum, prope agrum ecclesie *ib* 5: 150 (1343). de . . . vno vrfiel in førisengh qui permutabatur in vnam marcham terre cum vno solido in sundusum *ib* 324 (1344). jn adhlastum v. solidi terre et vnus vrfield sub molendenario ibidem *ib* 328 (1344). vnus vrfield dictus giristamark *ib.* illic est molendinum super vrfiæl constructum *ib* 322 (1344). *ib* 323. secunda canonia habuit pro redditibus . . . in østralæduby decem solidos terre scilicet VII solidos in ipsa villa et tres solidos in wrfiællum *ib* 307 (1344). *ib* 308, 332 (1344), 333. nouerint vniuersi. me . . . katilberno . . . quinque sollidos terre cum dimidio. in wæstaskulla . . . cum agris, pratis siluis et vrfyællum . . . dimisisse *ib* 489 (1345). *ib* 667 (1347). vnam marcham terre in villa edhum cum . . tribus exitibus, dictis wrfällum *ib* 6: 109 (1349). dimidia marcha terre in villa aas cum . . . prediolis, dictis vrfiællum *ib* 233 (1350). *ib* 229 (1350). pro quodam prediolo dicto wrfiel *ib* 3: 340 (1317). *ib* 6: 1 (1348), 2. nouerint vniuersi . . . me . . . domino laurencio . . . sex pecias terre dictis (!) wrfieldhæ, quamlibet earum cum quatuor limitibus racionabiliter designatas, in prato moraby . . . sitas . . . vendidisse *ib* 105 (1349). cum agris dictis vrfiællæ *ib* 5: 193 (1343). innotesco, me . . . marco aurifabro ciui vpsalensi vnam partem prati dictam vrfiæl prope ciuitatem iacentem . . . vendidisse *ib* 4: 395 (1334). kerdo the som bo i kanukabodhum . . . til herra gotzskalk vm een vrfield, som kallas lywma *ib NS* 2: 135 (1409). *ib* 137 (1409), 143 (1409). — *i latiniserad form.* legamus . . . omnes vrfiellos ibidem qui sunt infra limites wlgariter dictos raa et rør et vnum vrfiellum qui vocatur ragnotegher *SD* 3: 241 (1316, *gammal afskr.*). septem oras terre cum vno solido vno vrfield et partem in aliis vrfiellis eisdem septem oris et solido contingentibus . . . approprio et assigno *ib* 5: 667 (1347). — **urfiälds ra (urfiälz-** *UplL V* 18: *pr.* **vr fiäls-** *MELL B* 22: *pr.* **urfialz-** *VML II B* 18: *pr.* **vrfalz-** *ib i var.* **wrfieldz raa** *KrLL B* 27: *pr.*), *f. L.* — **urfiälds vreter (vrfieltz-),** *m. vret som utgöres af en urfjäll.* kännis jag . . . mik hafua . . . vplatit . . . pädher frändasson . . . thän vrfieltz wretin som ligger nordhan henemora kirkio *DD* 1: 72 (1414).

urföra, *se* **uföra.**

urgiäf (-gäf), *f. L.*

urgytia, *f. slöseri.* är . . . vrgytia annor odyghd, vm man giuer alt huat ey giwande är *KS* 34 (88, 36).

urgytia (-gitia), *m. slösare.* vm kununger kan warda antiggia nidhingr ella vrgytia, suå är vrgitia bätre än nidhingr *KS* 35 (90, 37).

urgytia, *adj. slösande.* warda flere urgythia än dyghdelika milde *KS* 34 (87, 36; *måhända att fatta ss subst. och föra till föreg.*).

urgha, *se* **orgha.**

urla (-adhe), *v.* [*Sv. dial.* urla. *Jfr Ital.* urlare] *böla, vråla.* han vrladhe rät som et nöt (*mugivit ut fera crudelis*) *Al* 7445.

urminne, *n.* — **urminnis häfþ (vminnis-** *MELL Eghn* 1: 1. **wrmindz-. ormyndes-. ordmin[des]-),** *f. L. urminnes häfd.* af vhrminnis häfdh *SD NS* 1: 452 (1405, *nyare afskr.*). aff laugligom stadga ok gambla ordmin[des] (ormyndes *i vidim. af* 1515) heffdh *BSH* 5: 524 (1513). af wrmindz häffd *MD* 486. mothe gvdz rätt kyrkionne och ridderskapsins frälse och gambla vhrminnes häfd *GS* 31 (1380). *ib* 30. *Jfr* **ominnis häfdh.**

urmylia (or-. ör-), *m. L.*

urmynd (vrmynd *ÖGL G* 16: *pr. i var.* **or-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mynd *ib ind.* 1, 2, 12: *pr.; Vaþ. ind.* 10 *i var.; SD* 5: 459 (1345). **örmynd** *ÖGL G* 22, 28, 29 *(efter fragm. aftr. KrLL* CVI*)*. **omynd** *ib Eþs* 26, *Dr* 5: *pr. o. s. v.; SR* 52. **omund: -in** *ÖGL G* 16: *pr.* **ömynd** *ib* 12: 1 *i var.*, 14: 2 *i var.*), *f. L. gåfva som gifves åt brud af hennes giftoman el. närmaste slägting, hemföljd. Jfr Kock, Tydning af gamla svenska ord s.* 28-30. þa bot skal giptämaþren intaka ok til omynd läggia. þa bot taki han up sum omynd takär *SR* 52; *jfr ÖGL Vaþ* 10. de rebus dilecte consortis mee ... dictis wlgariter ormynd *SD* 5: 459 (1345). — **urmynda eghn (omyndu-),** *f. L.*

urna (orna. -adhe), *v.* [*Sv. dial.* orna. *Jfr Isl.* orna] *taga skada af värme, blifva unken.* miölet war heet ok vrnade *(Hadorphs uppl.:* ornade 66*)* sköt *RK* 1: 1673.

urqväme, *n. L.*

ursak, *f.* [*Mnt.* orsake] *orsak.* ey ... schall någen effther thenne dagh dierffues till att sälie öl vth mz häringebåndh eller sundisk träå, vthen mz the tynner som här i staden vthi ämbetedt giorde bliffue ... vrsaken är, att häringebåndh och sundisk träå hålle sex eller otte kanner mindre, än the tynner som här i staden göres *SO* 224.

ursaka (or-. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Fnor.* ósaka. *Fdan.* orsakæ, orsage. *Mnt.* orsaken] *L.* **1)** *fritaga från skuld, ådagalägga (ngns) oskuld.* os hörir til (at) orsaka menlösa oc ängin sacan lysa *Bil* 237. idher orsaka hwar som ma äller skulin ij genast dödhin fa *Fr* 663. — *fritaga från skuld, försäkra vara oskyldig.* wiliom wi honum fulleliga wrsaka *BSH* 3: 283 (1470). **2)** *fritaga från skuld, ursäkta, urskulda, anföra skäl till ursäkt för (ngn el. ngt).* var herra ihesus forswaradhe oc orsakadhe hona *(Maria Magdalena) Bo* 162. *Bir* 4: 64. orsakom vi pawan af sinne lowan *(excusamus papam de hac permissione) ib* 1: 361. *ib* 3: 161. ey skalt thu ... döma thin iämcristin vtan orsäktan hällir. ok om thu gitir äkke gärningena. tha orsaka aktena *Bo* 123. hwo sin drockenscap wil wrsaka *Ber* 291. the ... orsaka *(excusant)* syndena *Bir* 2: 182. tholkin luste, thy at han orsakas oc aktas ey stort är gudhi hatughir *ib* 145. — *ursäkta, utgöra ursäkt för (ngn el. ngt).* skal godhir vili ok kärlekir orsaka han *Bir* 3: 409. thin milde dödher thyn saara pyno orsaki mik oc wärne mich oc frälse mik *Ber* 287. syndadhe iosue dömande ower lönlikan gudz dom opröwath maal än hans hugher möddis tha ther til fore gudz hedher, oc orsakar thz hans synd *MB* 1: 394. **3)** *fritaga, befria.* engen systir ... skal wrsakas aff handa gerning *Bir* 5: 81. — **ursaka sik, 1)** *visa sig vara utan skuld el. fel, försvara sig.* skal iak orsaka mik *(excusabo me)* j minna hälgha manna asyn for them första som sagdhe mik hafwa ohöuiskastan likama *Bir* 1: 142. *ib* 202. wm jak wilde mik wrsaka oc rätwisan göra, min eghin mwnner fordöme mik *Su* 330. — *försäkra sig vara utan skuld, förklara sig oskyldig.* hwar ville sik orsaka *Bo* 172. sidhan mästarin hafdhe orsakat sik *Bir* 1: 331. **2)** *ursaka sig, ursäkta sig, urskulda sig.* the orsakadho sik *MB* 1: 423. tha the koma j armodh. tha wrsaka the sigh mz *(d. v. s. skylla de på)* haardh lycko *Ber* 292. engin vrsaki sik medh sino embete vm annarstadz bätir oc förr widhirthorff *VKR* 35. **3)** *urskulda sig, ursäkta sig, göra undanflykter, söka komma undan.* moyses dirwis än at orsaka sik mz thässe skäl oc thässom ordhom *MB* 1: 285. moyses orsakar sik än, fore thässe skäl *ib. Bir* 3: 257. thz kan skee at thu wilt tik skrymptelika wrsaka *Su* 259. — *Jfr* **osaka.**

ursaka (or-), *adj.* [*Fdan.* orsage] *L. oskyldig, utan skuld, saklös.* jak som var alstingis orsaka ok menlös tholde pino *Bir* 2: 233. han *(Gud)* weth henne vrsaka wärä *Iv* 3246 *(kan föras till* **ursaker***)*. magho döttrina wäl wara orsaka, fore the skäl ther sagdh äre *MB* 1: 196 *(kan föras till* **ursaker***)*. thz är litin hughnadher i mantz samwiti at wara orsaka fore mannom mädhan han weet sik sakan fore gudhi *ib* 231. fiärren ware theu dom fra mik, at orsaka män giälde mz skyldoghom *ib* 248. maria ... bar thäs orsaka skuld, at hon giorde gen moysi laghom *ib* 398. hon är orsaka for then gerning som thu legger henne til *Va* 36. phila war ther j vrsaka *ib* 38. — *utan skuld, utan ansvar.* then ther silffkarith hittis mz, han skal wara min thräll, oc andre skulo wara orsaka *MB* 1: 247. bryter thiwfwer mantz hws eller grawer vnder, oc wardher dräpen a the gärning tha är han orsaka som han drap om midhia nat eller i mörke *ib* 337. *ib* 336. thz han orsaka ther fore skal vara *Fl* 1726. wari qwit ok orsaka före the nat *EG* 68. — *utan del i skulden el. ansvaret för (ngt), icke delaktig i (ngt).* aff thässo awundzsiwko radhe önsker iacob sina siäl orsaka fore gudhi *MB* 1: 262 *(kan föras till* **ursaker** *eller till* **ursaka,** *v.)*.

ursakan (or- *L.*; *Bir* 1: 266, 314, 2: 108, 3: 171. 331, 4: 289; *Al* 7245; *Ber* 54, 205. *ss pl.* **orsakan** *Al* 7245), *f. L.* **1)** *ursäkt, ursäktande, urskuldande.* syndin slättis mz orsakan sidhan hon är giordh *Bir* 1: 314. syndinna orsakan *ib* 2: 108. *ib* 3 :331. nar andin frambiudhir krankdoms orsakan ok syndanna slättilse *ib* 171. *ib* 4: 289. — *skäl som anföres el. kan anföras till ursäkt el. försvar, försvarsskäl.* jak oc thine wini hawom ey nokra orsakan *(excusationem)* til thik fore manköneno *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. änga orsakan af syndom finnande *Ber* 205. *ib* 54. **2)** *skäl, orsak.* thz är rät orsakan twa *Al* 7245.

ursaker (*L.* **or-),** *adj.* [*Isl.* órsekr] *L. oskyldig, utan skuld.* ängin är orsaker fore thik *MB* 1: 354. orsakan *(insontem)* oc rätwisan skal thu ey dräpa *ib* 340. hittes the styld i annars mantz hwse tha skal hwsherran föra thz fore preste ... oc skal han swäria fore them sik orsakan ower alt thz honum hörir til *ib* 338. i ... som orsake *(Cod. A* orskulla 248*)* ärin *ib (Cod. B)* 551. *Jfr* **osaker.**

ursakliker, *adj. Jfr* **oursakliker.**

urskilia, *v. L.* **1)** *uppgöra, ordna.* hwrw han haffde vrskilt vm barnsens sins stiwff sons fädherne för än han wigdes widher sina hustru *SJ* 274 (1459). **2)** *stadga.* widh bruth som vrskils i thiuffua balkenom *SO* 65.

urskilnadher, *m. L.*

urskiäla (-skäla), *v. bestämma, stadga.* thetta forscriffna skipte ok sämio hauer jak ... giorth med karle ... effther thy som j al stykke här vrskälas ok forscriffweth standher *HSH* 36: 3 (1429).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

urskuld (wrskuld *MELL DrVl ind.* 21 *i var.* **vrskyld** *ib i var.* **orskuld** *Bil* 283, 301; *MB* 1: 199, 423, 432; *MELL DrVl ind.* 21. **orsculd** *Bil* 760. **orskuldh** *ib* 312. **orskyld** *MELL DrVl ind.* 21 *i var.; Fl* 1724; *Iv* 2287**)**, *f. L.* **1)** *urskuldande, ursäkt.* göra nokors urskuld, *urskulda ngn, visa ngn vara oskyldig.* sände han *(Pilatus)* en sin win ifuir haf til tyberium at göra hans orskuldh for wars herra dödh *Bil* 312. *ib* 301. — göra sina urskuld, *ådagalägga sin oskuld, visa sig vara oskyldig, rättfärdiga sig, försvara sig.* skal han tima til anzswar fa sina orskyld kan han göra swa, at alle skulu ther tro op a, thz hau orsaka ther fore skal vara *Fl* 1724. han fik ofreghd at han war vantro vm vars herra licama til han giordhe sina orsculd som godher cristin man *Bil* 760. lucianus giordhe sina orskuld *ib* 283. abimelech konunger gör sina orskuld mz thy, at han wiste aldre thässa gärning *MB* 1: 199. *Iv* 2287. **2)** *ursäkt, skäl som anföres el. kan anföras till friande.* tok moyses widh thera orskuld *MB* 1: 423. the ... hawa ... änga orskuld fore sit heluite, än the ända sin alder i ondom lifnadhe *ib* 432.

urskulda (orskulla), *adj. oskyldig, utan skuld.* i ... som orskulla ärin *MB* 1: 248.

urskyldogher (or-. -skyllogher), *adj. oskyldig, utan skuld.* at han orskyldog ther fore är *Fl (Cod. B)* 1726. — *utan skuld, utan ansvar.* hwilkith nakar man gör swa nödhugher at han giter thz ey latith for sit eghit liiff, thz gör han orskylloghan *MB* 1: 45.

urskära, *v. utskära, uppskära.* nu är egh torwa ur skurin *ÖGL B* 25: 2.

ursäkia, *v.* — **ursäkia sik,** *försäkra sig vara utan skuld, förklara sig oskyldig.* huar wilde sigh wrsäkia *(motsv. ställe Bo* 172: orsaka*) Lg* 3: 73.

ursäkt (or-), *f. L.* **1)** *oskuld.* then rätuisä domaren han wet mina vrsäkt *Va* 8. **2)** *ursäkt, ursäktande, urskuldande.* sät ängi vrsäkt, vtan tu fullelika förstånde sannind, ok af huat wilia huatna giort är *KS* 26 (66, 28). for mykla fafenga orsäkt *VKR* 45. gudz budhordha olydhna hulkin som jnledhir j hänna hiärta krankdoms orsäkt *(excusationem infirmitatis suæ)*, sina synda slätilse oc orsakan *Bir* 3: 331. — göra sina ursäkt, *ådagalägga sin oskuld, visa sig vara oskyldig, rättfärdiga sig, försvara sig.* iak wil mina orsäkt göra *Al* 2620. — *ursäkta sig, bedja om ursäkt.* ptolomeus giordhe sina orsäkt *Al* 7900. — göra sanna ursäkt, *visa sig vara i sanning oskyldig, framlägga grundade skäl för sin oskuld.* vm han ey gör thesaurario sanna orsäkth *PM* 25. **3)** *ursäkt, skäl som anföres el. kan anföras till ursäkt el. försvar.* hawa syndoghe män änga orsäkt som äkke sätta gudz vilia ok sinne helso *Bo* 122. *ib* 155. hwilkin som syndar mz forakt ällir idhkelighet then tagher engha orsäkt *(nullam recipit excusationem) Bir* 4: 64. **4)** *ursäkt, förevändning.* thu gifwir tha okirkarlenom tilfälle oc ena orsäkt til okir oc til syndinna *ST* 490. al the vmsorgh man skulde hafwa til siäla helso. hon wändis nu til iordzlika thinga giris afling ok orsäkt *Su* 421.

ursäkta (or-. -te, -ter *(de former som förete denna böjning kunna dock föras till* **ursäkia**). *impf.* **orsacte** *Bil* 924. *imperat.* **-a: orsäktan** *Bo* 123. *part. pret.* **-adher: vrsektat** *Lg* 3: 207**)**, *v.* **1)** *göra saklös, fria från skuld.* wart hon ... rädh, thy at hon wiste sigh j sanno saka wara, oc at jngen likamlikin hiälp kunne henne orsäkta *Lg* 3: 52. — *fritaga från skuld el. ansvar, ursäkta.* j ärin ekke ... menlöse ällir orsäkte wm j latin jdhra systra fortappas tiande *Bir* 5: 8. **2)** *ursäkta, urskulda, taga i försvar.* vm thu findir nakat vara wranglica giort, ey skalt thu än tha döma thin iämcristin, vtan orsäktan hällir *Bo* 123. han ... orsäkte hona ther andre lastadho *Bil* 265. the som ther tha varo orsekto han *ib* 848. **3)** *fritaga, befria.* engin syster skal wrsäktas aff handa ärffuode *Bir* 5: 29. aff stekerhuseno skal engin syster wrsäktas wtan abbatissa, priorissa, oc wanföra *ib.* — **ursäkta sik, 1)** *visa sig vara utan skuld el. fel, försvara sig.* wi hafwom os orsäkt som os bör *Al* 6534. — *fritaga sig från skuld, försäkra sig vara utan skuld.* the orsäkto sik ok kiärdo them hafua giort mot thera radhe *Bil* 434. hon vrsäkte sik *ib* 571. — *ursäkta sig (med ngt), söka fritaga sig från skuld under förebärande (af ngt).* wppa thz jngen skal segh magha orsäkta mz nokro okwnnogheth j sinom brothom *PM* 41. **2)** *under anförande af ursäkter söka undandraga sig (ngt), anföra ursäkter el. göra undanflykter för att slippa (från ngn el. ngt). Bil* 924. hon þakaþe hanom for buþet. ok ursäkte sik fra hanom ok hans borþe *Bu* 144. — *söka slippa undan (ett uppdrag) under förebärande (af ngt som anföres ss skäl), ursäkta sig med (att).* thenne moyses är then som war herra bödh at tala fore pharao konunge, oc han orsäkte sik at pharao monde ey lydha hans ordh, thy at han hafdhe ey kringskorith maal *MB* 1: 291. **3)** *under anförande af ursäkter el. ursäktande skäl förklara el. tillkännagifva (att man icke kan el. kunnat fullgöra ngt).* orsäkte sik iacob ... fore iosep, at rachel hans modher war ey ther iordhath, thy at hon do i barnsäng, oc wäghfarande, oc om hetan waar tima *MB* 1; 268. biscopin hafdhe sik vrsektat at han ey kunne koma *Lg* 3: 207.

urþinga (or-), *adj. L.*

urþiuva (or- *L.***),** *adj. L. urtjufva.* alla the som findh hitta, the skola sigh vhrtiufnat *(för* urtiufua*)* göra *SO* 297. *Jfr* **oþiuva.**

urvana (or-), *adj.* [*Jfr Isl.* órvænn] **1)** *utan hopp, förtviflande, misströstande.* gik hon hem orwana *Bil* 362. han wardh orwana wm sidhe at wenda hona fra gudhlike lofuan *ib* 230. — *med gen.* thäs. sidhan hon war thäs orwana *Bil* 347. **2)** *hopplös, utan utsikt till framgång.* jeronimus fik thy *(lejonet)* syslo at göma clostirs asna ... en dagh tha leon sof komo köpmän ok gripu en asnan ok bortfördho. leon lät illa tha thz waknadhe oc lette länge til wruana war *(till dess det icke längre var utsigt att finna den) Bil* 627 *(möjl. att föra till* **1** *el. till ett* **urvana,** *f. hopplöshet; jfr Isl.* örvæna, *f.).*

urvädher, *n. urväder, yrväder.* ther dreff pilin som wrwädher tha badhe sniör ok räghne mädher *Al* 3335. thaa var eth storth vruedher *BSH* 5: 120 (1506). — *ss tillnamn.* niclis urwädher *SD NS* 1: 53 (1401). *ib* 2: 148 (1409).

uräfle, *se* **ofäfle.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

usal (**vsall** *Al* 2901. **vsald** *Bir* 1: 98, 324, 2: 68, 3: 103, 385; *VKR* XII. **wssal** *Su* 242. **vsäl** *Bil* 412. *f.* **vsul** *ib* 476; *KL* 19; *Bo* 75. **wsul** *Al* 10143. *ack. m.* **vslan** *Bil* 301, 476. *dat. m.* **wslom** *Su* 185. **oslom** *Bo* 124, 125. *f.* **vsle** *Lg* 960. *n.* **vslo** *Bil* 112. *pl. nom. m.* **vsle** *Bo* 66; *Bir* 1: 56, 2: 236. **wsle** *MB* 1: 50. **vslo** (*för* **vsle**) *GO* 309. *ack. m.* **vsla** *Bu* 207; *Bir* 1: 226. **wsla** *Ber* 53. *n.* **vsul** *Al* 3355. *dat.* **vslom** *Bir* 3: 103. **wslom** *GO* 484; *Su* 186. **wslum** *GO* 993, 1086. *best. form ack. m.* **wsla** *Su* 188, 242. *pl. nom. m.* **vsle** *Bir* 1: 56. *superl.* **wslaster** *Su* 185. *best. form nom. f.* **vslasta** *Bu* 130), *adj.* [*Fdan.* usal] **1)** *osäll, osalig.* tha wordho some (*näml. änglar*) säle mz gudhi, oc some wsle (*Cod. B* väslir 532) oc skilde andelika widh gudz liws *MB* 1: 50. hwa som en tima wardher säl mz gudz asyyn, han wardher aldre wsal eller syndogher sidhan *ib.* tha ma han aldre sidhan synda eller vsal wardha *ib.* — *olycklig, nödställd, lidande.* the häddo mik oc gabbado . . . oc mz alla handa obrygdilsom wpfylto then wsla (*miserum*) *Su* 188. — *olycklig, beklagansvärd, arm, eländig.* thz är een vsal man ey kan fly eth hws *GO* 284. vslo ok arme äru konunga fläste *ib* 309. þeophilus . . . varþ hans (*djäfvulens*) man vsal man *Bu* 29. *ib* 207. huru vsald (*infelix*) then är som diäfwllin herras wt owir *Bir* 1: 98. ey skodha the vsle (*miseri*) ok kranke sina wanmakt *ib* 56. thesse . . . räkna sik wara . . . vsla ok arma vm the fölghia hans gerningom *ib* 226. thy bedhis jak thina miskund thy at jak är vsald aff mik (*miser sum ex me*) *ib* 3: 385. o huat wssal han är som sik siälffuan forsumar *Su* 242. forbarma tik owir mik then wsla *ib.* owergiffwin oc aldra wslaster skalt thu bösta oc bwnka för mildasta domarans döör *ib* 185. at thu wilde lära mik wslom syndara the nyttogasta konstena *ib. ib* 186. iak är nw badhe vsall ok ööm *Al* 2901. awi mik wsul qwinna arm *ib* 10143. at han gaff äwinnelikt liiff arme oc vsle människio *Lg* 960. mine vini stodho vte vsle (*miserabiles*) oc hungroghe oc nakudhe *Bir* 2: 236. for far o talikin vsald moghe *ib* 1: 324. jak vsul oc vrang syndirsca syrghir oc sukkar oc latir mik angra mina synde *Bo* 75. thzta är sorgh at . . . vsul (*miseranda*) ellin wil länge lifua *Bil* 476. andelica är kirkionna stadhge vsald (*infelix*) *Bir* 2: 68. **2)** *arm, fattig, nödställd.* wardh tyberius wredher pylato. ok forsende han hem til fädhersins land vslan ok fatökan *Bil* 301. warkunnande ok hiälpande vslom *Bir* 1: 289. thiggia äkke som vsle *Bo* 66. hwat skal tha kräfwias af mik badhe oslom oc höghfärdoghom *ib* 125. *ib* 124. frändir äru wslom wärst *GO* 484. *ib* 1086. wsal man är wslum wärst *ib* 993. **3)** *usel, eländig, föraktlig, gemen.* vndistat vsal. at þin eldar gör mik suala *Bu* 416. se usal annan vägh hauar þu nu stekt *ib.* vit nu vsal maþar at iak vil vara cristen *ib* 495. fly nu vslasta vätar *ib* 130. thigh thu vsald diäfwl *VKR* XII. *Bir* 3: 103. vsäl man mik hafuir länge langat mz astundan til tholica crasa *Bil* 412. (lys oc madka wullo flokkom) vnder gulle aff vslo lifue *ib* 112. en vsul quinna ôscriptadh ok vtan idhrugha gik fram obliughlika mz androm ok tok gudz likama *KL* 19. — *gemen, nedrig.* hans hierta haffde en ondan grwnd som vsal war han alla stwnd *RK* 1: 3751. **4)** *ömklig, jämmerlig.* the skriadho ok öpto mz vsul laat *Al* 3355. **5)** *usel, värdelös, eländig.* kastin ey bort äwärdhelika krono . . . for . . . vslan lusta (*misera blandimenta*) *Bil* 476. ey thoko the här thässa wärdlenna wsla rikedoma *Ber* 53. — *Jfr* **osäl.**

usald (**usäld**), *se* **ysäld.**

usk (**unsk. onsk. ösk. önsk.** *pl. ack.* **vskia** *MB* 1: (*Cod. B*) 561), *f.* [*Isl.* ósk] **1)** *önskan.* iacobs onsk *MB* 1: 261. hawer ey thu . . . ena godha signan oc önsk (*Cod. B* ösk 548) aff gudhi at giwa oc mik nakath *ib* 217. — *tillfälle att önska, rättighet att välja, val.* jak ville vm mik gafwis vsk (*optio*), hällir liua j världinne vtan dröuilse ok bliua j hänna hughnadh än skilias aff världinne *Bir* 3: 434. **2)** *det som är föremål för önskan, glädje, hugnad.* swa godh är een wsk i aar som twa i fiordh *GO* 449. hwa giwir mik the vnsk (*Cod. B* tha vskia 561), at alt folkith waro gudz propheta *MB* 1: 394. **3)** [*Jfr Mnt. och Mht.* wunsch] *fullkomlighet?* the iomfru var aff onskom (*Cod. D* önskom) rik *Fr* 1988. — **uskabarn** (**unska-. oska-. öska-** *VML II Ä* 2: 1 *i var.*), *n. L.* — **uskabarna bot,** *f. L.* — **uska son** (**önszka sun**), *m.* [*Isl.* óskasonr] *adopterad son, utkorad son.* j token gudhz önszka suna (*adoptionis filiorum*) anda *Ber* 11.

uska, *f.* the . . . brendo thera by ok manga vsko gambla ok ny *RK* 1: 1511.

usla, *v.* [*Sv. dial.* usla. *Jfr Isl.* vesla, veslaz] *bringa i elände?* huat mykyt oc groffleka iak wslad (*för* -ast?) haffuer mothe tik syndat *Su* 185. — **usla sik,** *jämra sig, beklaga sig.* foro þe huar sin vägh þäþan i folks asyn . . . diäwlen þit hanom var buþit. vslande sik *Bu* 208. — *refl.* **uslas** *L.*

usulhet (**wsulheet**), *f. uselhet, elände, olycka.* thz är idher we oc wsulheet *Al* 6897.

usulika (**wselika** *Su* 233. **vslika** *Bir* 4: (*Dikt*) 236. **wslika** *Ber* 93. **vsulik** *Bir* 3: 145), *adv. ömkligen, jämmerligen.* ändadhe keysarin vsulica sit lijff *Bil* 212. alla konungxsins adhro ok sinu slitnadho vsulica *Bir* 3: 446. hon . . . ropadhe vsulica (*miserabiliter*) aff räddogha *ib* 191. *ib* 1: 365, 3: 87. swa är iak vsulik (*miserabiliter*) jnnantil skipadh *ib* 145. stodho männene vsulica (*miserabiliter*) *ib* 1: 251. — *på ett beklagligt el. sorgligt sätt, sorgligen, till olycka.* the ey widhirfrestande at stridha mot hans frestilsom oc swikum droghos vslika til affgudha dyrk *Bir* 4: (*Dikt*) 236. jak syndadhe thwnglika osälika wslika och storlika *Ber* 93. at then sammi qwidhin haffdhe wordhit min graff, som mik wselika afflade oc til tholka ysäld födde *Su* 233.

usuliker (**wseliker**), *adj. olycklig?* thy satte gudh for os hälghra manna dygdhe til war äptedöme at wi maghin äpte fölghia thera fotzspor och koma til himna rike älla at wi seen wselike (*inexcusabiles; kanske läst: miserabiles*) j pinonne än wi wiliom ey them fölghia *Ber* 53.

ut, *adv.* [*Isl.* út] *L.* **1)** *för att beteckna en rörelse från ett instängdt rum till ett öppet: ut.* fölgde honum genom thän portelin ther the ridha badhe wt ok in *Fr* 314. marsken . . . lot thz (*Borgholm*) bestalla i sama stunde at the aff hused ey longt vtkunde (*för* vt kunde; *kunde komma ut*) *RK* 2: 6563. — *för att i allmännare mening beteckna en rörelse*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

från hemmet: ut, ut i fält. haffuer . . . myn herre her sträuk vtbod saa ath alle friborne men skole vt vid terass frälsse *BSH* 4: 198 (1495). **2)** *för att beteckna en riktning: ut.* en mwr . . . hwilkin som gik kringom trägardhin, wt wm the gambla trän, swa with wt som the til sagdo *Bir* 4: 87. **3)** *ut, till slut, till ända.* swa lifdhe han wt alla sina dagha *Fr* 3157. om en tw viilt liiffwa narit vth *LB* 7: 83. didrik aff bern stridde all then dag wt manneliga *Di* 187. *ib* 203, 218, 254, 278. i thessum daghinom ok thessin daghin ok forordh wt skal konung magnus hederlikä ok myuklikä haldas *BSH* 1: 132 (1371). then tidh the foruempnda sotten hafdhe haldit a hanom i thre manadha wt aat slagh *(per tres continuos menses) Ansg* 255. the nattena ther näst äpter vakadhe han alla wt *ib.* han . . . liffdhe sin aller räthwiselika allan wth til thäs hans siäl . . . wardh vphögdh j hälgha manna kompanskap j hymerike *JP* 19. — ut ok ut [*Mnt.* ut unde ut] *oupphörligt, alltjämt.* latin swinen skria lwt vnder eens ä wt ok wt *Al* 5518. — *Jfr* **bak-, här-, langs-, nor-, sudher-, thär-, väster-, öster-ut.** — **ut a,** *prep. med ack.* **1)** *ute på.* thordhe ey iacob tagha sik härbärghe at qwälde, vtan lagdhis wt a markena *MB* 1: 218. **2)** *utåt, bortåt.* hofwdhit foor wt a thän mark *Iv* 4576. han kastadhe fra sik swärdh ok skiold langan vägh vt a the mold *ib* 5094. hwar han wt a markena sa *Fr* 1819. — **ut af,** *se denna artikel.* — **ut at (-aat),** *prep. och adv.* *A) prep.* **1)** *utåt.* then strömen ther the foro wt aat *Lg* 3: 250. **2)** *ut genom.* han hwg till en annen baag vpa ryggen oc wt at brystit *Di* 3. *B) adv. vidare.* j första psalmenom är sithiande j androm standande oc swa alt wt aat *Bir* 5: 61. — **ut for (-för. -fore),** *prep.* **I** *med dat. el. i dess ställe ack.* *utanför.* thz skyulit som hängde vt for thera hälghasto mönstre *MP* 2: 21. eet vatn wt fore stadhin flöt *Fr* 1907. tha stodh iomfrv maria wth for dörryn *Lg* 3: 80. hon . . . stodh wth för dörryn alla nattena *ib. SGG* 132. thu ware wärder at iak tik hängde wt fore berne *Di* 86. **II** *med ack.* **1)** *utanför, utom.* marsken wt for dörren gik *RK* 2: 6780. **2)** *utför, nedför.* toko guz dicipuli . . . ok wndo han vt for murin *KL* 149. fyöl eth paar oxsa mz stena lasset wt för bärghet *Lg* 3: 446. — *utför, utöfver; öfver.* hon . . . vil springa wt for bordh *Fr* 2394. — **ut genom (-gynum. -gynom. -gynnom. -gymon),** *prep. och adv.* *A) prep. med ack.* **1)** *om rum: ut genom.* hände at thän drupin vmwändins j ens swenbarns liknilse . . . ok syntis allum vppinbarlika vt gynum kristallin *KL* 19. han satte sith glaffuen för wlfars brysth wth gynnom brynnyan ok wt gyk gynom bärdhena *(sœtr sitt gladil firir briost sins frœnda Vlfarđ, sua at sundr nam bryniona ok briostit oc ut um hærđarnar) Di* 219. han skar bröddisken sunder oc nider vtgymon bordit *ib* 45. **2)** *om tid: igenom. ställdt efter det styrda ordet.* amelias . . . smidde . . . et aar wtgynom *Di* 46. *B) adv. om tid: alltigenom, från början till slut.* tha kom ther en hind oc tog barnit i sin mwn . . . oc födde thz, thz beszte som hon kunde. i et aar wt gymon *Di* 121. — **ut i (wt ij** *Al* 6206. **uty** *L.* **vty** *MB* 2: 54. **wthy** *L.*), *prep. L.* **I** *med dat., vanligen utbytt mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande i el. inom ngt: i, uti.* strömar wt hwart thz ordh wti tik är, som watn i forsen *LfK* 143. thu födher them *(ovännerna)* swa margha op innan til wt ij thin krop *Al* 6206. husit ther the äru vti *Bir* 1: 41. karit som sacramentit är wti *ib* 4: 103. *Lg* 33. hon . . . bygdhe oppe i trät en lithen camara, som hon kwnne sithia, oc stwndom liggia wti *ib* 3: 388. — *abs. i, uti.* han . . . badh faa sik hälghodoma kar at göma the miölkina vt j *KL* 92. at os . . . skulle giffwas stådher til at boo vty *MB* 2: 54. *Su* 103. — *deri, deruti.* her giffuer jach thek eth stop aff gul ok xv march gul vti *Di* 224. — *i uttryck som afse drägt hvari ngn är klädd: i, uti.* the klädhin som jak var jordadh vt j *Bir* 3: 285. **2)** *i, uti, med afseende på.* sculu the . . . honom hielpa . . . hwar honom threngir oc wita han hafua rät wtj *VKR* 30. haffwer jag talet fast vtj *(i den saken, med afseende derpå) FM* 229 (1505). **II** *med ack. vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till det inre af ngt: uti, i.* han swälgher in wt i sin krop syndogha siäla *Al* 6945. thöm *(penningarna)* skulle skaffarin tagha ok läggia wthi bissona *SO* 4. *Jfr* **här-, in-, thär-uti.** — **ut i genom (-ginom),** *prep. med ack. alldeles el. helt igenom. ställdt efter det styrda ordet.* hwar som far the gropina vt j ginom alla *Pa* 10. — **utinnan,** *prep.* **I** *med dat. el. i dess ställe ack. vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande inom el. i ngt: uti. i bildl. el. andlig mening.* hon haffdhe sidan idhelica vtinnan sin akt at swenska sculde aldregh koma til makt *RK* 2: 25. — *abs. deruti, deri.* tha wore ware swerd offta röd aff blod, oc store skard vtinnen aff harda hielma *(skorđott af vapnum) Di* 8. **II** *med ack. vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till det inre af ngt: uti, i.* the flyde vtinnan en kirkio *RK* 2: 291. — *Jfr* **här-, thär-utinnan.** — **ut ivir (-owir. -ower. -offuer. -offwer. -öffuer),** *prep. och adv.* *A) prep.* **I** *med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande el. en verksamhet ofvanför ett ställe: öfver.* läs thetta wthöffwer honum *LB* 2: 53. — *på.* höffdinga stondha alth wtöffuer ena sydha *(d. v. s. afsides) Di* 251. — *vid.* hon talede mich till j frwestoffuen vdoffuer edert bordh *FM* 426 (1509). **2)** *för att uttrycka närvaro vid: vid, på.* vore thesse gode men aff raadith j sancti olaffs gillestwe vtoffuer skreddere stempnan *SO* 118. **II** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till ett ställe el. en ställning ofvanför ett föremåls yta: öfver, utöfver.* the som mik see skulu sighia biärghomen falliu vt owir os *Bir* 2: 187. thän tidh paulus hafdhe saman sankat mykiu sma widh ok kastat wt owir elden *KL* 175. paulus . . . lagdhe sik wt ouir han *ib* 164. ther styrto man wt ower man *Al* 3363. hon . . . bant bade hans händer oc föter oc hengde hanum wtoffuer en biälkä *Di* 161. — *öfver, till, på.* archebiscopen tog marsken vtofuer ena sidho *(d. v. s. afsides) RK* 2: 6654. **2)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse bort öfver ett föremåls yta: utöfver, öfver.* thz *(hafvet)* . . . wil . . . ey wt ower wart land at sla *Al* 6488. tha drog han spakeliga vtoffuer landit *Di* 27. sidan redo the vtoffuer skogen *ib* 141. the hoffmen . . . loppu til rama

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vtöffuer then bro *RK* 2: 2445. **3)** *vid tidsbestämningar för att uttrycka en utsträckning genom hela den betecknade tidrymden: öfver, allt igenom. ställdt efter det styrda ordet.* han ... lagh ... som een dödher een dagh wtöffuir *Lg* 3: 362. konungen leth waka ffor hans hws then nat wt offwer til dagen liws *MD (S)* 246. **4)** *för att beteckna makt el. myndighet öfver: öfver.* thz tekna ängilsins vald vt owir *(super)* diäfulsins makt oc vald *Bir* 3: 447. hwilken tha behaller then frome han mo siden ... wtoffuer then andre radhe *RK* 2: 2825. **5)** *vid rumsbestämningar: på andra sidan om, bort om, bort öfver, öfver.* the spikane räkto lankt vt owir *(ultra)* korsins bool *Bir* 1: 268. hogh haghen wtöffuer folkwardh speleman ok hwudit aff pilthens tycta mestera *(hoggr han ivir hovod Folkher til fostra sueinsins oc af hans hovod) Di* 250. **6)** *vid uppgift om antal; öfver, mer än.* han ... hafde ... stoor geld a bake, the wore uthöfuer VI M ducata *MD* 505. **7)** *för att beteckna ett företräde: öfver, framom, förmer än.* han will nw wara wtoffuer mik *Di* 179. **8)** *för att beteckna ngt ss icke möjligt att nås af ngn; utöfver, öfver.* söken the radh när androm finne the gaa for högt vtoffuer mit sinne *RK* 2: 8262. **9)** *utöfver, med öfverskridande af.* fik han see ther en brun sua storan oc vidhan at thz var vt owir alla matto *Pa* 18. gudh som ängin latir frestas vt owir *(supra)* sina makt *Bir* 3: 325. *B) adv.* **1)** *öfver, utöfver, till andra sidan.* skip oc folk later iac her wara iac wil wtoffuer wid teligis fare *RK* 2: 2995. the acthe sik stragx ofortöffuit vtoffuer til ider *FM* 244 (1505). **2)** *derutöfver, dessutom.* lasse bonde gaff mik en thwnno ööll än vtöffwer *SD NS* 1: 153 (1402). — *Jfr* **här-, thär-ut ivir.** — **ut mädh,** *prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *utmed, längs åt.* hon följhdhe alt äptir vth mz landeno *ST* 325. genstan skils watnit aath oc standir som twe mura vth mz enom wägh *ib* 335. drogho the sigh owir ena sidho wt mz bärgith *MB* 2: 154. the wt med landit sagho *RK* 1: 1521. wth mz gotlandh leeth han gliidha *ib* 3: 3240. hagen ... gik vth mz aana *Di* 240. *Va* 7. längden wtmedher gathunne *SJ* 175 (1454). *ib* 181 (1449). **2)** *ute vid, vid.* marskens folk funno om side eth gap wt mz then norra side *RK* 2: 6071. vth mz aana vil jach siälffuer halla *Di* 240. blefvo the standandes alla tvert uth medh grindenne *TK* 272. — **ut til,** *prep. ända till.* — ut til ända göra, *fullborda, afsluta.* som arbeydet vth til ända göre *SO* 82. — til ända ut, *fullkomligt, utan inskränkning el. förbehåll.* han haffuer mik haldet alth thet han mik sakth haffdhe ... som een dondemaan, swa at iak honom allaledhis takkar til endha vth *SD NS* 1: 226 (1403). *ib* 2: 169 (1409). — **ut um (-om),** *prep. med ack.* **1)** *utomkring.* en mwr ... hwilkin som gik kringom trägardhin, wt wm the gambla trän *(juxta situm antiquarum arborum) Bir* 4: 87. **2)** *ut genom, utom.* följhia them wt vm portin *Bo* 20. nar the varo kompna wt vm *(extra)* stadz portin *ib* 223. strax iag wth om dören kommen war *RK* 3: *(sista forts.)* 5701. *TK* 272. **3)** *förbi.* lät som han ville ganga wt om them *Bo* 92. — **ut undir,** *prep. med ack. under, nedanför.* han är wordhin illa saar aff et skwt wt vnder sin spina *Al* 8971. — **ut ur (-u),** *prep. med dat. el. i dess ställe ack. utur, ur, från.* han borttager te onda veskona vtur liiffwit *LB* 7: 246. hwat man haffuir honum fangit wt w bissonne *SO* 5. nar en brodher dör wthu wore brödirskapi *ib* 4. — *ur, af, med bidrag som tagas ur.* honum begaus wthu tässo brödirskapina *SO* 4. — **ut vidh,** *prep. ute vid.* j öfra delenom ok vt vidh ändana tha scal han (ɔ: godher blodher) vara rödher *LB* 5: 293.

ut af (otaff *Di* 301. **wth taff** *ib* 220. **vth taff** *ib* 205. **taaff** *ib (Cod. B)* 334. **vff** *MB* 2: 341, 369. **wff** *ib* 338, 352**),** *prep. och adv.* *A) prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett aflägsnande från ett föremål: ut från, ned från, utaf, af; utur.* han ... fiol vt aff bronne j stridhastan strööm *KL* 85. wt af thöm brunnenom gik en rädhelica stor rökir *Pa* 18. en brynnandhe loghe gik wth taff hans mwn *Di* 220. han togh suärdz ok drogh otaff slidhena *ib* 301. torana lupo vth taff badhen hans ögon *ib* 205. vtsändhe ormen ... wff sinom mwnne watn swa som stora flodh *MB* 2: 352. **2)** *för att beteckna en riktning: ända från.* raual pampa ... lot vp eskil hoppenar sit stenhus ... som thet bygdh är vt aff grunden medh alla fyra stenwäggia *SJ* 175 (1448). **3)** *för att beteckna frånvaro: från.* vtaff thz hus hon tha i war haffde hon j XX ar ey warit *RK* 2: 6705. han blijffue vthaff wårt compani *TS* 21. **4)** *vid tidsbestämningar: af, från, ända från.* thet forscrepna thorp orrem war gamalt frälsse wt aff heydhin höss *SD NS* 2: 210 (1409). **5)** *för att beteckna ett skiljande, fråntagande el. befriande: från.* franskildir wt af allom kötlicom thingom *Bir* 4: 124. gudh skal minzska hans deel oc borth tagha vff lifsens book *MB* 2: 369. **6)** *för att i andlig mening beteckna ett skiljande, afvikande o. s. v.: från.* ati äre tredde fran war höffwidsman vtaff thet hwlscap, manskap och eedh som i honwm sworith, loffwit och sakth hawe *BSH* 4: 220 (1497). **7)** *för att beteckna den af hvilken ngt mottages: utaf, af.* thok bokena vff sithiandis höghra hand *(de dextera sedentis in throno) MB* 2: 341. hulka bodh jac köpthe vth aff hennika kölnare *FH* 3: 61 (1445). **8)** *för att beteckna det hvarifrån något tages el. hämtas: utaf, af.* han ... aat ok drak vt aff trää kar *MD (S)* 230. swa at wtaff thy ,enkte wtspises vtan almosan fatigho folkeno *VKR* 42. — *ur.* han screff ater aff ny wt aff sino hiärta alla bibliam *MB* 1: 27. — *ur, med bidrag ur.* sculu the hielpha honum wth aff bissonne *SO* 4. — *för att beteckna det hvarifrån ngt tages el. utbrytes: af, från.* huilkit thorpp han saghde wara afgärdhathorp giort wt aff wallom *SD NS* 2: 210 (1409). **9)** *för att beteckna härkomst, hemvist, klass: utaf, af.* alle män ... scullo färdhas til sin stadh som han war förstkomin vt af *Lg* 45. war herra skapadhe all them liwandis thing som watnin giordho wt aff sik *MB* 1: 71. noe oc hans hwshion, som föddos wt aff setz affkömd *ib* 2. een hertugh wt aff yrland *Fr* 1436. iak skal giffwa wff *(de)* diäffwlsens samqwämdh them som sighen sik vara judeos oc ey äru *MB* 2: 338. **10)** *för att beteckna att något till sitt läge utgår från ett annat föremål: ut ifrån; vid, bredvid, vid sidan af.* vt aff gudz huse war giort eet forstadu hws *MB* 1: *(Cod. B)* 487. owan a bunkanom skulo wara thry stoor

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hws . . . oc vnderstanda some at hwart thera war op aff andro än thz thykker flästom likare sanno, at hwart thera thriggia war wt aff andro *ib (Cod. A)* 168. **11)** *för att beteckna den el. det hvarifrån en verkan utgår: af, från.* swa at thöm enkte argt tyma eller henda skal wt aff stocholms hws eller stadhinom i stocholme *BSH* 1: 132 (1511). **12)** *för att beteckna medlet: med.* sighiandis alle iämsamt swa som wt af enom mun *Gr* 295. **13)** *för att beteckna det hela hvaraf något framhålles ss del: utaf, af.* tha tog ysung et stycke taaff en spiwtskafft *Di (Cod. B)* 334. **14)** *om, angående.* wtaff mig han alzinthet wiste *RK* 3: *(sista forts.)* 4680. *B) adv. af, borta.* man kyssir opta the hand man saghe gärna vth aff ware *GO* 82. — *Jfr* **här-, thär-utaf.**

utafsätia, *v.* **1)** *aflägsna, utesluta.* än þän saken gifs, jäfwer oc räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med sik . . . oc gitär þätt märkelikä pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä, þa skulu þe oc egh flere vtt afsätiäs *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *underlåta, afstå från.* ati swadant wtaff säthie *BSH* 4: 220 (1497).

utafväria, *v. afvärja.* ati . . . swadane skade och forderff medh liiff och gotz wele trolige wtaff wärie *BSH* 4: 220 (1497). *FM* 125 (1501). *Jfr* **väria utaf.**

utan (wttan *MD* 18. **vttän** *SD* 6: 149 (1349). **vta** *ST* 279 *(jfr* 551*)*; *MD (S)* 301. **wtha** *(i rim med* nywtha*)* *MD* 170; *de båda sistnämda ställena äro dock måhända att föra till* **ute),** *adv., prep. och konj.* [*Isl.* útan]

A) adv. **1)** *utifrån.* then som vtan komber til *RK* 1: 466. aff them som vtan til komo *KL* 127. *Al* 9725. **2)** *utanför.* the vtan waro glädj fingo *RK* 2: 8847. han motte staa wtha *MD* 170. han kom ey i stadhen in thy laa han vta j thetta sin *ib (S)* 301. **3)** *utantill, på utsidan.* thu skal göra i archinne flere rwm, oc brädha mz thy biki innan oc vtan *MB* 1: 168. *Su* 181. thz bordh var innan ok vtan rik *Fr* 436. — *utantill, i det yttre, utvärtes.* mz andelikom liknilse, ey vtan teknadhom mz öghom eller örom . . . vnderstanda the hwar annan *MB* 1: 56. swa rörþe diäwlin hans hugh innan. ok skapaþe hänna lit ok lat sva vän vtan. (at) aldre gingo biscops öghon af hänne *Bu* 144. then utan är skenfaghr *KS* 45 (115, 49). thz skiin wtan *(foris)* hwar innan krystir *GO* 428. vtan är kiif ok innantil räddoghe *Su* 425. draghande them innantil oc vtan *Bo* 57. jak är vndi vtan *(extra)* ok owan oc jnnan *Bir* 3: 54.

B) prep. med gen., ack. el. dat. **1)** *utanför, utom.* standen vtan kyrkiu *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). wara swa länge vtan landz *MB* 1: 187 *(kanske att föra till* **utanlands***)*. mit goz . . . mäþ allu þy þer til ligger, aker ok äng, skogh ok al annor tillyþände, innän garz ok vttän *SD* 6: 149 (1349). a nempdum dagh kom mykyt folk vtan rom at see symonem flygha til himpna *Bil* 105. wtan bordhz kasta . . . lik *ib* 268. gudz discipuli wondo han nidher vtan murin *ib* 898. petrus war a sinum bönom lönlika vtan stadhin *ib* 352. the skulo tagha aff lamba blodhino oc smita badhe innarmeer oc vtan *(Cod. B* vtarmer*)* sin thryskula *(sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, et in superliminaribus domorum)* *MB* 1: 307; *möjl. böra* innarmeer oc vtan *fattas ss adv., det sistnämda i bem.* **3,** *i hvilken händelse* thryskula *vore att fatta ss obj. till* smita; *jfr* **utarmer.** at ingen myn owen forma fordöma mik, ey i wägh, ey vtan wägh, ey i hws, ey wtan hws *VNB* 14. *Bo* 20. *Bir* 1: 293, 392, 5: 30. *ST* 271. *Di* 250. *RK* 1: 4270. taghar han kom vtan then renneboom *ib* 1588. vtan adhalport skal wara port luka *(ante hujusmodi portam ponenda est cataracta)* järnadh *KS* 85 (209, 94). för mycket trång skuld, som var tha utan grindena *TK* 272. — *utomkring.* gudh han är jnnan all tingh, owan altingh, wndher all ting oc wtan all tingh *LfK* 30. **2)** *för att beteckna ngn el. ngt ss icke tillhörande en samling, ett antal, en klass el. en kategori: utom, utom kretsen af.* riddäre vtan vart raþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). drenghen *(näml. vare)* vtan ämbetet *SO* 146. ware nakot förswmat oppa mina wägna i ämbetom, ällar wtan ämbetom *LfK* 139. **3)** *utom (det lagliga, normala el. vanliga), med öfverskridande af.* ii talaþen vtan tima *(extra horam)* mangen hägoma *Bu* 23. **4)** *utom, förutom, förutan, præter.* þe heþno kunugane hafþo siaxtighi þusand riddara vtan allan almoghan *Bu* 177. cristnaþos ällevo þusand män utan barn ok quinno *ib* 185. vtan annur flere skäl äru än þässen som þät pröua skälict ok trolect *ib* 15. vtan alla andra dygdher som han giordhe tha reste han vp af dödha siäxtighi dödha män *Pa* 3. *Gr* 317. *Su* 425. **5)** *utom, med undantag af, undantagandes.* all sancti pauli ben ok limi funno cristne män. vtan hans howþ. þät var kastat diupt i en dal *Bu* 129. the godz här äpter nämpnas, först berghabodha, alt vtan en öre skipan . . . i horn alt vtan en fiärdhung *SD NS* 1: 446 (1405). aller skadhe war mellom them qwit vten then schada the suensca fingo tha the lybescha gregers magnusson j öresunde fa oc vtan then rekenscap konungen krafde af hans fogda hans län förre hafde *RK* 2: 1706, 1708. *Jfr C* **1.** **6)** *utan, förutan. någon gång ställdt efter det styrda ordet.* ängin päpling nome book än han hafdhe ey nakan mästara, eller oc ängin man nakra geruing vtan nakar hafdhe först känt honum thz, eller vtan andbudh *MB* 1: 93; *jfr C* **2.** han kunne vtan böker *(d. v. s. utantill)* alla iwdha bibliam *ib* 26. til eth widherkännilsa tekn skulu the haffua skaplara wtan hätto *Bir* 5: 30. waktaren vndradhe huru hon matte vtan mat swa länge lifwa *ST* 279. thz må ey wara vtan myklo ok vitre förhuxan *KS* 28 (69, 30). hvarn thera *(af dygderna)* hauer nokot samband medh andra, suå at ängin thera må vtan andra wara *ib* 18 (46, 20). vm witur man är dyghdalös ok liuer vtan godha gärninga *ib* 45 (115, 49). vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland ok spiäl *Bu* 11. föde maria . . . ihesum christum vtan kiötlikan faþur *ib.* sidhan lifwir jac vtan ända *Bil* 126. ey älskadhe han thässa dygdhena swa mykyt vtan sak *Bo* 33. vtan thänna grundualin vardhir bygningin fanyt *ib.* the thiänen sinom systrom wtan genkorran *Bir* 5: 11. hängde, brände och halshugne . . . wthen lag och alle rätwise *FM* 125 (1501). han skipthe lagen wthen wildh *MD* 435. wäri i stath sinum vtan vfräghđ oc konongx wrethe *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). latis vr hans þiänist vtän dwalu *ib.* fari ey af vtan þerrä orlof *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 374 (1344, *nyare afskr.*). takar nokor

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vtan lof ällär legho häst ällär skiuut annars manz *ib* 378. vnnom vi mestärämannom. at þe ... magho fräslikä sökiä allä köpstaþa. oc köp gyora ... vtän hwars manz spordagh *ib* 638 (1347). þit magho allemän frälslikä koma vtän allän toll mäþ þy þe hawa *ib* 639. vten alt quall *ib* 160 (1343). skulde thesso forscrepno gotz wara henne morghon gafuo, vtan allo andro skipte *ib NS* 2: 101 (1409). vtan alt argt *BSH* 1: 132 (1371). thula lankt aruodhe vtan allan reddugha *KS* 19 (47, 20). tin skämtan ... se vtan al ofögheIik ord *ib* 24 (60, 26). at han skulde skilia abbatissonna widher barnit, henne wtan allan wärk oc barneno wtan liffs wadha *Lg* 3: 54. swa at the ey gatho länghe warit thäs wtan *ib* 394. — *i förbindelse med en inf.* vtän skaþa ät gyora *SD* 5: 638 (1347).

C) konj. 1) *utom, undantagandes (jfr B* **5** *samt* **utan at***)*. han skulle äta aff alzskona frwkt i paradiis vtan aff eno trä *MB* 1: 159. alle konunga giordo synd vtan dauid ezechias ok josias *MP* 1: 49. alla iugfru sagþo ia viþ biskops buþi: vtan maria hon nekaþe mäþ tuem skälum *Bu* 5. brödhirne sculu äta saman j eno huse ... vtan the som siwke äru *VKR* 41. — *utan, utom, (annorlunda, annan, annat o. s. v.) än. efter uttryck som innehåller en negation.* egh agha ... bönder samu mannom i samu färþ [matt at säliä], vtan till eens maals oc ennä natta foþer *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). kan þet ... swa wara at nakar frälsis man vil vndan frälse gangä, þa ma han þet ey györä, vtan þa vapnsynän hafs *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*) eigh war läät lätha þöm af fäþerssens siþum vtan mäþ listom *Bu* 9. iþre guþa äru ängte vtan diäfla *ib* 138. hon suor sik aldre uilia te sit hiarta nokrom klärk. vtan hanom enom *ib* 143. än þe äru röghþir oc är eigh sanpröuat til. oc eingti vtan man iäuar vm þeem *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *jfr* **3**. dyruis ängin til at komä þit. vtan þer sum þit warthar *(för wartha)* kallaþer *ib* 670 (1285, *gammal afskr.*). þär skal ... ängen af almoghänom koma vtän þän som kyärä hawer *ib* 5: 638 (1347). forbyuþum wi yþrom almoghä nokon forman fore sik taka. vtän þöm män vi ha[wm] ... til sät *ib* 639. tho at thät ware eigh vtan *(ej mer än)* eett höns wärt *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). the skulu änkte astunda vtan *(nisi)* mik *Bir* 3: 54. hafuin engte wdhan thet reghlan lofuar *VKR* 57. han hafþe ängte annat bygkt vtan kirkio *Bu* 184. thz är ängin annar man vtan min frände herra iwan *Iv* 1989. 2) *utan, utan att, utan om, så framt icke, om ej, med mindre. stundom i betydelse närmande sig el. liktydigt med* än (um) eigh. *åtföljdt af pres. konj., dock ofta, särsk. i det yngre språket, utbytt mot ind. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogn. i Fornsv.* 54 *f.*, 72 *f.* hwlikin man borto är vm tu aar, ok gjör bynum ängin rät. han hete ängin bure merä: vtän han haui san forfal *SR* 11. leggi theem ewärdþlikä wtläghä. vtan the warþin aterkalläþir mäþ konongs nathum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). skilium wir halw minni plikt. vtan þän vrättär wärthe optare giordther *ib* 670. þa dyruis ängin til at komä þit. vtan þer sum þit warthar *(för -a)* kallaþer ... vtan man hawe þyrftelik fall *ib.* engin skal oc [h]är äptir ättar studha wthgöra firi drap, utan han wili *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). vtan bönder syälwe wiliä *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). wnnom vi iþär ... þät ... ät hwat manne som byltoghä varþyr i swerike ... oc är swa man. är wil oc forma arwþä firi sit bröþ. ma oc skal hawa friþ nästä iþär ... vtän han se morþäre sins härrä. forraþäre. oppinbar þyuuer. allr þän friþ bryter a quinnom *ib* 637 (1347). at i maghen ... haua fyoghärtaan raþmän. som iämlikä skulu vara. vtän nokor fran falle. þa skal annär i hans staþ til takas *ib* 638. forbiudhom wi hwariom manne ... the öya äller holma hindra ... vtan rättare ok bätre beuising finnas kan *ib NS* 2: 204 (1409). aldre varþar iak bätre vtan þu biþar for mik *Bu* 135. ii biscops hus ... skal ängen in coma vtan han kunne väl bok *ib* 144. må ängin kunungr wäl styra land och almogha, vtan han se vitur *KS* 28 (71, 30). skulu vngara ... ey tala utan the warden åt nokro spurde *ib* 54 (137, 58). al renfärdogh diur ... blandas ey saman vtan the wilia ok mågha fostr afla ok föda *ib* 33 (86, 36). hvi skulu the ällas wara herra ok iwir män almoghans, vtan the liua dyghdelikare ... än andre män af almoghanum *ib* 18 (46, 19). thz konungx rikit thydher wäruldena som alla sina herra forsände fatöka. vtan the sändin sielfue for sik dyra ok godha gerninga *Bil* 616. ey läta the mik lifwa vtan jak nywte thin. ok thu gifwer mik thina wärio *ib* 165. enghin ma guz win wara vtan han är rätuis *ib* 82. thetta godha skulu mine ovini aldre smaka vtan the vändas *(nisi convertantur)* fran sine wranglikhet *Bir* 3: 54. vtan j bliuin j skipino formoghin i ey bihaldne bliua *KL* 174. vtan thu hata syndena format thu ey göra rätuiso *ib* 271. vtan thu hawir ödhmiuktena. thorft thu trösta thik hwazske vidh iomfrudom älla fatikdom *Bo* 33. jak tagher smaswennin i mina hand, thu kräff han ater aff mik, vtan iak ledher han helbrigdho heem som bort *(nisi reduxero et reddidero eum tibi)*, tha wil iak bära synd oc skuld for thin skadha *MB* 1: 244. wtan han wil döö tha skal han tija *MD (S)* 216. *Bir* 1: 24. — *åtföljdt af impf. konj. (el. en form som kan fattas ss konj.), dock stundom, särsk. i det yngre språket, utbytt mot impf. ind. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogn. i Fornsv. s.* 79 *f.* guz moþer ... höte hanom dö innan þrätighi dagha. vtan han atar gaue hänna klärk mässo sang *(nisi ille ad consuetum officium restitueretur) Bu* 27. diäwlin ... sagþe at han gate sina synde aldre böt. vtan han hamblaþe sik niþro lima *ib* 172. han sagde vilia them sköffla alla vtan the villo til nadher falla *RK* 2: 4139. hwilken ther moth *(mot förbudet att plundra land, stad el. by som har konungens skyddsbref)* bryther haffwi förbrwtith halsen, wthan swa ware ath konwngen gaffwe ther wppa enkannelika befalningh them sköffla *PM* 22. vare swenske men eij mygit plyctige till at besökie thet mödhe, vtan the wille sielff *FM* 228 (1505). thässa gerninga iak ey bare vtan thz gudz wili ware *Al* 5818. huru måtte han tea älla fulkoma sin mildlek, vtan han war medh flerum mannom *KS* 4 (9, 5). ey skulle han ... röghia flerom än sik siälwom, vtan synden ware giordh mz them manne eller kono, som ohörlikast är at synda mz *MB* 1: 301. ängin man war sinom fiendom nadhighare sidhan the matto minna än han vtan the waro hedhne *ib* 7. jwdha matto ey fa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

himerike, vtan the gömdo the gamblo laghin *ib* 450. ängin päpling nome book än han hafdhe ey nakan mästara, eller oc ängin man nakra gerning vtan nakar hafdhe först känt honum thz, eller vtan andbudh *ib* 93; *jfr B* 6. vtan han hiolde alt oppe ... tha wordho thz at alzängo *ib* 128. vtan guþ vare döþelekar. aldre vare människian udöþeleken *Bu* 140. **3)** *i adversativ anv.: a) utan.* the skulu egh þässa plikt vp bära. vtan the sculu skiära sik mäþ tolf mannum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). friþbiuthum *(för firibiuthum)* wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä. vtan a þingum kräuis rätter *ib.* at thätta hallis egh iuir eet land at eno. vtan iuir all þy iuir vart riki är *ib* 668. þet ängom manne stäþiä ... at þe ändrä lund hawin än som sakt är, vtan hällär bäträ än wärrä baþe häst oc wapn *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). þät litla orþ han kunne ensamen läsa þät gik hanom aldregh w minne: vtan las þät baþe naat ok dagh *Bu* 7. änge andre fingo bötar vtan gingo blinde allan sin aldar *ib* 15. han ... lät enkte cristit folk gaa wm brödh. wtan födde them ok clädde mz kirkiuna almus(o) *Bil* 357. iak skal mätta mina vini ey mz honax sötma vtan mz otalicom oc vndirlicom sötma *Bir* 3: 54. ther matte han haffua enga dwala vtan reedh til nyköpung tha *RK* 1: 3640. han lydde them tha enkte aath vden pakkadhe sich bort hwat han gath *ib* 2: 3919. the viste tha engin radhe wtan badho foghatan göra sich nadhe *ib* 3935. skulu the ey tilföghias conuentonne j chor ällir dormitorio ällir conuentzstuffuo, wtan standin wtan chorin nar the äru lidugha *Bir* 5: 30. *ib* 1: 24, 4: 32. thy han ey hyölth sina tro, wthan haffde hemeligh wnderstandh mz fiendommen *PM* 3. ey at enast äst thu forbannadher ... vtan *(utan äfven)* thiin affkömd *MB* 1: 173. alla the konster som mannenom äre ärlika eller tharffiika, ey at eno til likamens thärfwa, vtan oc til siäla tharfwa *ib* 93. ey eens bröt vasti drotningh mothe konungen vtan jämwäl mote alla herra oc första, som äru j hans landhom *ib* 2: 180. allom mannom äru godhe ängla gifne til gömo ... ey swa at änglane skilias fran gudhi. vtan swa thiäna the siälinne at the forlata ey gudh vtan idhkelika äru the j hans asyn *Bir* 1: 24. *b) men.* lius a latin hete candela ok þär äfte callas höghtiþin candelmässa rät nampn ... vtan lekfolket som eigh forstar sik callar kyndelmesso fore candelmesso *Bu* 8. husfrun troþe tekneno väl. utan tok iäwgha af þy. at han nämde eigh cosmam ok damianum *ib* 516. alt thz a iordhinne är skal forfaras vtan mz thik wil iak binda säät *MB* 1: 168. vii namum alla the hälgho skrift. vtan ey hafwm vi thz som gudh kräuir af os *KL* 271. haffwer jag talet fast vtj och wille gerne forlike them, vthen thom kan jngen forlike *FM* 229 (1505). *Bu* 171, 175. *Bil* 85, 211. *KL* 100, 110. *Gr* 272, 273, 279, 285, *(Cod. D)* 366. *Bir* 1: 5, 8, 16, 24, 4: 80. *ST* 198. *Su* 69, 131, 181.

Jfr **for utan.**

I förbindelse med en följande partikel bildar **utan** *uttryck, som brukas ss prep., adv. el. konj.* — **utan af,** *prep. utanför.* j thän stadh som tha laa vtan aff landa märeno *Bil* 853. — **utan at,** *konj.* **1)** *så framt icke.* the (ɔ: diäflane) atir vmuändas ok til flygha annantidh at gripa hona *(själen)* ... vtan at *(nisi)* nakor bätringh äptir fölghir *Bir* 1: 24. sidhan sculu systre oc brödhir haalda thera thysto alt til äptir warfru messo. vtan at them threngir san nödhthorft til at bryta thera thysto *VKR* 16. *MB* 2: 186. *SD NS* 2: 174 (1409). hwaria handa thing som swa offras wändhins engaledhis j clostersins nytto, wtan giffwins fatiko folke, oc widhertorfftogom kirkiom wtan wanlika at clostrit tränghis tha aff owndflylilike widhertorfft *Bir* 4: 32. *VKR* 76. egh hafdhe honum swa mikit bort aff liggiande grund, vtan at *(så framt icke förhållandet varit det att)* jak behiolt min köpenskat oc minna hustru smidhe *SD NS* 1: 678 (1407). **2)** *utan att, med mindre än att.* the kwnno ey a naghra sidho fram fara. wtan at the skullo jw mith gynom stadhen *MB* 2: 235. — **utan for** (**-fore. -före. -firi** *L.*), *prep. och adv. L. A) prep. med dat. el. ack. utanför.* sidhan wardher hiärtath ä swa mykith hardhare, at thz blöter engin mz godho radhe, än tho at thz talas vtan fore hans örom *MB* 1: 292. at han fiolle ey a knä vtan for the kyrkio *KL* 26. hart vtan for slottit the ankar kasta *RK* 2: 7711. *Di* 141. wi ... biudhom stechirhws systrom oc allom androm systrom oc brödhrom som vtan fore watzstena clostir hendir at wara hona (ɔ: thenna forma reghlo) halda *VKR* 54. *B) adv. utanför.* folkit var alt vtan fore a gudlicom bönom *Bil* 891. confessor och sacristanus voro moxan iblandh biscoperna, ther nest prælati och sedan andra klerke uthan före, huar the kunne bequemligast blifva uthan trångh *TK* 272. the andra dören ... skal haffua thre laasa, twa innan fore, oc then tridhia wtan fore *Bir* 5: 96. *ib* 97. — *med afseende på ställning ss tjenande broder el. syster vid ett kloster (jfr Lat. ad extra).* huru abbatissonne lofuas aff warom herra ... taka fyra men til enkannelica thiänara oc brödhir vtan fore *VKR* 3. til at wara clostirsins familiarios thet är clostirsins synderliche thiänara vtan fore *ib* 9. som dugha til at forestaa embetom vtan fore *ib. ib* 29. *Bir* 5: 116. wj ärwm faa til taloth, oc mange secte, som är prästbrödher dyaconi lekbrödher korsbrödher focarii oc än eth annath slagh medh brödher wthan före, wm hwilka priuilegia tala *PM* LXV. *Jfr* **här-, thär-utanfor (-fore),** *äfvensom* **utan til.** — **utan fran (-fraan. -fra),** *prep. och adv. A) prep. med dat. afsides från, på afstånd från.* iordhis ther systrana iordhas vtan fraan systromjn *VKR* 26. *B) adv. utifrån, från främmande land.* the iomfru var thydzk vtan fra *Fl* 1352. — **utan ivir (-owir),** *prep.* **1)** *utomkring, omkring.* biin kändos widh sins skapara närwaru. bygdho hanum fäghirsto cappellam aff honagh oc wax vtan owir budhkin *KL* 26. vpbran abotin ... ok silfwit vtan owir wax lambit aff lygneldenom *ib* 40. elenus ... skreff een kreez mz sinom fingir vtan iwir sällan *ib* 194. **2)** *utom.* naar siälin, wtan owir *(extra)* sik wpfördh, all wmwändis j siälffuan gud *Su* 289. — **utan kring,** *adv. utomkring.* plante the rwtam wtan kring *(d. v. s. utomkring örtagårdarne) LB* 3: 68. — **utan til,** *adv. L.* **1)** *utanför.* vndradhe alt folkit vtan til var: hwi zacharias dualdis swa länge *Bil* 892. — *med afs. på ställning ss tjenande broder el. syster vid*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ett kloster (jfr Lat. ad extra). ey takis andra quinnor til systra vtan til *VKR* 9. sculu the alrey wara flere. baadhe the focarie jnnan fore äru oc the som vtan til äru än tio *ib.* aff brödhranna stadga vtan til *ib* 29. allas brödhranna vtan til forman *ib. Bir* 5: 116. *Jfr* **utan for.** 2) *utantill, i det yttre, utvärtes.* han ville tee sik hänne tholkin vtan til som han var i hiärtano *Bo* 227. skodandis the ythre ödhmiuktena iak bewiste wtantil *Lg* 820. girnas the at göma ödmiukt innantil j samuiteno ok vtantil j klädhabonadhenom *Bir* 1: 81. han synis mannom vtantil pryddir vara mz godhom sidhom *ib* 68. *Bil* 109. *KL* 26. *Bir* 1: 6, 167, 3: 102. *MB* 1: 126, 2: 287, *Al* 6190, 6217. 3) *ute, utomhus.* andbudh mz hulkom som iordhin maghe redhas ok yrkias vtantil *(foris) Bir* 1: 290. *ib* 291. — *Jfr* **här utan til.** — **utan um (-om),** *prep.* [*Fgutn.* utan um] 1) *utomkring, rundtomkring, omkring.* ther standa ok gönom hiärtat twe thorna ok vtan vm thz är draghin en hinna *Bir* 2: 266. lät han ther om kringh vpbyggia septem piramidos ... wtan om alt thzta vphögde han *(his circumposuit)* vij stora oc högha studer *MB* 2: 268. lofuas väl ath hafuas vtan om hälghodoma gul äller sylf *VKR* 78. *Bir* 4: 34 2) *utom, utanför?* arla om morghonen fingho the see vtan om stadhen otalighen almogha *MB* 2: 233 *(kan föras till* 1). — **utan umkring (-om-),** *adv. utomkring.* wtan om kringh är han *(Gud)* om storleken, thy at han all tingh i sik jnne lykker *LfK* 30. — **utan upa (-vppa. -wppa. -oppa),** *prep. och adv. A) prep. utanpå.* wthan wppa harniskith *PM* 13. wtan vppa kiorttellen *SO* 200. *B) adv. utantill, på utsidan.* twa adror som liggyä wthan oppa beggyä sider hoos ankelen *LB* 6: 107. — **utan viþer (-vidh),** *prep. och adv. L. A) prep. utanför.* fan han gangande vtan vidh sin sälla *KL* 230. tå skal göras tän wäghen vtan widh borgha muren en annar mur *KS* 86 (210, 94). *B) adv.* 1) *utanför.* hawer jak vnt henne ... en attundaloth innan fiskeoosith, som jak ther hawer alt vtan vidh *SD NS* 1: 170 (1402). 2) *utanför, utan att få komma med, utan del el. lott.* fathigha swäna fik iak land ok sloth ryddherskapith gyk fast wthen widh *RK* 1: *(Till. t. LRK) s.* 233. 3) *dessutom.* siden äter herra abote wtan widh fäm eg och fäm sinnom fäm eg *AS* 60.

utangards (utängarz), *adv. L.*

utangärþis, *adv.* [*Jfr D.* udengjerds] *utom hägnad.* illud bol ... brynnulfo adiudicamus. & extra sepes agrorum i[d est] utangerdis ad medietatem uadi *SD* 1: 228 (1222-30).

utanlands. *adv. L.*

utanlykkia, *v. L.*

utanländis, *adv.* [*Isl.* útanlendis] *utomlands; utomlands ifrån.* wm nokor komber jnnanlandz äller wtanländes ther sic räknar nämreskyldan til arfs *FH* 2: 60 (1425).

utanrikis (utan rikes), *adv. L.*

utanskaper, *m. ställning ss broder "utanför" el. tjenande broder i ett kloster, sammanfattning af tjenande bröder.* thessen wtanskapen dogher jnthe *PM* LXV.

utanstängia, *v. utestänga, utesluta.* vtanstängde af gudz ok mins herra ihesu christi gille *Gr* 272.

utantaka, *v. undantaga.* ingo vtantakno *SD NS* 1: 519 (1406).

utarla, *adv.* [*Isl.* útarla] *långt ute, nära utgången, ute vid dörren.* thän sami publicanus stod vtarla j kyrkionne *JP* 13.

utarma (-adhe, -adher), *v. utarma.* han wtarmade riikit *RK* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg i Nya Kr.) s.* 203. äre wij ... ganst saa wtarmade, at wij plat inthe formaage tiil vaar daglige födha *BSH* 5: 11 (1504). *HSH* 20: 45 (1506).

utarmer, *prep.?* [*Isl.* útarmeirr, *adv.*] *utanför.* the skulo tagha aff lamba blodhino oc smita badhe innarmeer oc vtarmer *(Cod. A* vtan 307*)* sin träsculla *MB* 1: *(Cod. B)* 554; *kanske bör dock* vtarmer *fattas ss adv. i bemärkelsen utanför, utantill, på utsidan; jfr* **utan** *B* 1.

utarster, *se* **ytarster.**

utbeskedha (*part. pret.* **-beskedt** *SJ* 343 (1468)), *v.* [*Mnt.* ûtbeschêden] *bestämma, tillerkänna.* then samme tompt som hennes fader ... hade henna tilforen vth beskedt *SJ* 343 (1468).

utbetala, *v. utbetala.* skall han gifua ... sex hvndradha suenska mark i gwll ok redhom pänyngom pa enom dagh vth betalandhe *SD NS* 2: 214 (1409).

utbevisa (wth bi-), *v.* [*Mnt.* ûtbewisen] *utvisa, visa, ådagalägga.* äpther thy landz lagh wth biuisa *SD NS* 2: 74 (1408). som the for:do frw ärmegardhz vppit breff vtbeuisar *ib* 447 (1411).

utbiuþa, *v. L.* 1) *utgifva, utbetala.* än thz wardher honum laght til lösn, tha skal han wtbiwdha *(dabit)* fore sik alt thz ther bedhis oc kräffs aff honum *MB* 1: 336. 2) *uppbåda, befalla att utrycka.* for j härfärdh ... mz wt budhnum alla landa ledhunge. *Bil* 374. badhe hans syni vt budhis vt i ledhungh. vkiände hanum *ib.* man af huse han wt bödh *RK* 2: 1532. giorde ozias budh owir alla städher oc all rike j israel, oc aff hwariom stad oc rike vth bödh alla vnga, oc wth walda väpnara äptir them *MB* 2: 172. — *Jfr* **biuþa ut.**

utblasa (-bläsa. -blesa), *v.* 1) *utblåsa, utandas.* wpgiffwir oc wtbläsir wsla andan *Su* 245. 2) *utblåsa, uppblåsa, utspänna.* the ... wtblästo alt skinnit fran thera köti ... swa som diur pläghas wtbläsas. som flaas skulu *Gr* 289. ä thes mera han drikkir ... thes mera wthswlnar han oc wthbläsis *LB* 3: 180. wardir tha quidhin wtblestir *ib* 178. är kroppen ... vederfwller och vtblester *ib* 7: 73. thera hughir thrutmar aff högfärdh suasom vtbläst blädhra *(quasi pellis inflato vento) Bir* 2: 207. 3) *uppblåsa, göra högmodig.* tolka mästara, huilka wärdzliken högffärdoga lärdomber wth bläser *Su* 181. ginstan drikkandis aff them drykkenom syntos the swasom *(för* thrutma swasom?*)* aff nakrom wtbläsande anda *(spiritu quodam inflatorio distendi videbantur),* swa at the ginstan sik wphögde j högfärdh j konungxslikit hoffmodh *ib* 225. för theras högfärdh oc wärdzlika äro oc hogxsens hoffmodh, mz huilko the wtbläste *(inflati)* alla andra försmaadde *ib* 126. kärlekin ... är ey vtblästir til höghfärdh *MP* 2: 128. thz som ... wthblästan hogh oc huaria ena giruga människio läther oc twingar at känna sik siälffua *Su* 174 — *Jfr* **blasa ut.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

utblaster (wthblestir *LB* 3: 174, 178**),** *m. uppblåsning, utsvällning, uppblåst el. uppsväldt tillstånd.* lidhemotanna wthblestir *LB* 3: 174. stoor kötzsins wthblastir *ib. ib* 178.

utblotter, *adj. utblottad, utarmad.* abo sloth är nw swa vt blot, at her er eke ower ÷ (1/2) march i scriffuere stoffwen *FM* 243 (1505).

utbredha, *v.* [*Mnt.* ûtbrêden] *utbreda.* somlica saa iak wtbredha sin klädhe a väghin *KL* 379. *MB* 2: 374. *Jfr* **bredha ut.**

utbrinna, *v. utbrinna, brinna ut.* när the ena *(pipan)* är wth brwnnen tändis the andra *PM* 7.

utbrista, *v.* [*Mnt.* ûtbersten] **1)** *genom bristning falla ut, utbrytas, lösbrytas.* han ... beet i stenana swa at wtbrosto tändrina *KL* 362. all wtbrusthin styk *(i skodon)* *SO* 20. **2)** *utbrista, häftigt komma ut el. fram.* j bland loffsins röstir wt brista *(erumpunt)* oc sorghinna ängxlika taara *Su* 343. **3)** *påkomma, inträffa, tilldraga sig.* then tiidh tätta wiisseligha wthbrasth *RK* 3: 439. — *Jfr* **brista ut.**

utbryta, *v. genom brytning uttaga, lösbryta.* domaren ... bödh alla hans tendir vthbryta *ST* 111. — *utrifva.* landz herra striddo mellan sin oc hambladho ok wtbrutu öghon a huariom them som varo aff annars herradöme *KL* 70. hulike ... wtbrutu ... hans öghon *ib.* hulkra höghra öghia vt brutit *(erutus)* är *Bir* 2: 9. vtbryte sik ... girinna ögha *ib* 233. *ib* 96, 232, 3: 136, 140, 253, 436. *MP* 1: 276. *Jfr* **bryta ut.**

utbränna, *v.* **1)** *genom brännande utdraga, genom kokning el. med hjälp af hetta afsöndra, destillera.* thz rosene wathnith, hwilkit som gudheliker kärleker wpsödh, ällir wthbrände *(decoxit)*, j kärleksins wngne, aff the wänasta rosene *Mecht. Uppenb.* 276. **2)** *genom brand förstöra el. utrota, förbränna.* ther äptir kom han til eeth annat torn, ther war mykyt folk oppa, han loth göra een storan eeld ther vm kring, oc wilde them ther vth bränna *ST* 348. skal iac rasklika sökia idhir mz minne hämd, i fatikdom ok hita, hulkin idhur öghon skal vtbränna *MP* 2: 173. kirker, closter oc capelle *(äro)* jammerlige vtbrend *BSH* 5: 163 (1607). — *Jfr* **bränna ut.**

utbudh (-bodh. -bod), *n.* [*Isl.* útboð. *Fdan.* udbud] *L.* **1)** *uppbåd, uppbådning, påbud om utryckning i härfärd; härfärd, krigståg, leding.* haffuer ok myn herre her stränk vtbod saa ath alle friborne men skole vt vid terass frälsse *BSH* 4: 198 (1495). han (ɔ: härtog cristyern) ... haffuer gyort wtbodh pa städerne och frelset. ath the skule wara i calmarne xiiij dage for pingxdage *ib* 308 (1502). at wi wtbudh byudhom *GS* 47 (1441). jag *(Sten Sture)* bödh wtbodh aff alla städher *RK* 3: *(sista forts.)* 5009. the svenska sculle alla reedha wara och ater j hans vtbudh fara *ib* 2: 417. **2)** *påbud, edikt? skattläggning?* kesar augustus lät et nyyt wtbudh göra oc en skat pa alla wärldina. at hon skulle scriffwas oc räknas *Sv. Kyrkobr.* 102.

utbyaman, *m. L.*

utbygdh, *f.* [*N.* utbygd] *i utkant belägen bygd, afsides belägen bygd.* han kom j vtbygd *MD* 341.

utbyggia, *v. utsträcka bebyggandet af (ngt).* loto vp ... tomptena näst nidhan fore stenhuset alt nidh geen siön som man ma hänne längst vtbyggia *SJ* 87 (1438).

utbyis (-es), *adv.* [*Sv. dial.* utbys] *från andra städer.* kommer här någor timberman aff androm landom eller vthbyes *TS* 26. kommer här någor swän aff androm landom eller vthbyes *ib.*

utbylghia (-bölghia), *v.* — *refl.* **utbylghias,** *uppblåsas.* nar thu wtbölghes aff höffärdhinne *(si inflaris superbia)* *Mecht. Uppenb.* 167.

utbyr, *m. utanför ett visst område el. en viss gräns belägen by?* mörchöö eericxöö och wtbyrne *BSH* 4: 175 (1494). vppa forne ööyer och wtbyer *ib.*

utbyrþ, *f.* — **utbyrþa elder,** *m. L.*

utbyrþis, *adv.* [*Isl.* útbyrðis] *L. utombords, ut öfver bord, öfver bord.* bödh ro wt j hafuit mz hans like ok kasta wt byrdhis *Bil* 474. han stegh wtbyrdis *ib* 564. fiol han wtbyrdis *ib* 579.

utbära, *v. L.* **1)** *utbära.* drotningen hans oc systir wtbaro iordhena i sinom mantol skötom *Gr* 304. han ... loth vp läsa kirkion thäre alt borghara godz vtbäre *RK* 2: 4129. tha the brödh oc mat wt bäre *ib* 3144. — *särsk. om lik.* vtbars en dödhir man *MP* 1: 296. hulkin dödhir var ok vtborin ginom portin *ib* 298. tha nakor dödh skal wthbäras oc jordhas *Bir* 4: 37. tha lik skal wthbäras *SO* 27. **2)** *draga ur huset, undanskaffa.* jon jepsson haffde mykit forfarit oc vtburit fore ... hustrv sigrit *SJ* 196 (1447).

utböta, *v. L. utbetala böter.* thz a giptämaþren sökia ok bonden skal ut böta *SR* 52. — *utbetala ss böter.* alth thet gooz ... sum pätar knappar vthbötte *SD* 6: 6 (1348).

utdela, *v. utdela.* til canicka födha och wphelde. som wiid optanemde domkirkione sitie skule ... skal aff hwario moderkirkio soken och capelle ... een fiärde deel, bade aff kirkionne och swa sancti henricx deel til hopa wtdelas och wtsändas *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*).

utdragha, *v. L.* **1)** *utdraga, genom dragning aflägsna.* jeronimus lät thwa fötin *(d. v. s. lejonets fot)* oc wtdragha en thorn *Bil* 627. tha spikin var wtdraghin *Bo* 210. *KL* 126. *Bir* 1: 127. nar hon vt drogh finghir gullit af fingrenom *ib* 269. huru sanctus gregorius vardh wtdraghin af brunnenom *Gr* 290. **2)** *draga, utdraga (svärd ur skida).* vtdrogh han swärdh ok drap han *KL* 22. mz vtdraghno swärdhe *ib* 308. *Bir* 2: 182. **3)** *draga ut, släpa ut.* grep diäfwlen thän gabbaren ok vtdrogh gynom et windögha *KL* 122. **4)** *utdraga, uttappa (blod).* blodzsins skodilse äpter thz at han är vtdraghin *LB* 5: 293. blodhin vtdraghin aff adromen *ib* 292. **5)** *utdraga, utdestillera.* fira element wthdraghin ... aff menniskios blod *PM* XLV. **6)** *draga ut, ss dragmedel aflägsna.* thz skal starkelige wtdraga etridh *LB* 3: 59. — *bildl.* vt draghir godhir vili alla orenlikhet *Bir* 1: 282. **7)** *utdraga, framdraga, framskaffa.* första gnistan är vt draghin *(extracta)* aff cristallo ... annor är vt draghin af hardhe flinto *Bir* 1: 371. **8)** *utdraga, hämta, taga.* tessa yrte digdhe äru mäst vtdragna aff macri bok *LB* 5: 82. **9)** *utdraga, utsuga.* är iak licast thy blomstreno som biin dragha sötma aff j hulko ey thäs mindre sötme atirblifwir

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at nakat vtdragx *(colligitur)* aff thy *Bir* 2: 169. findir thz *(biet)* at blomstirit är thört . . . oc sötmin alstingx vtdraghin *ib* 3: 118. **10)** *bringa till stånd, åvägabringa, utverka.* verdens sa skikka ath the nadh och indulgentia plenaria giwin är moth the omildhe rydzsser wardher her betalath i sa godhe thro, som wij henne her wthdraghe medh swar kost och tärningh *BSH* 4: 237 (1498). **11)** *uthärda, underkasta sig?* then skatten the . . . vtdragha *RK* 2: 60. **12)** *utdraga; draga ut i krig, uttåga.* innän þet at han vtdragher i rikesens þiänist *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *draga åstad, färdas bort.* huilken wäghen hon haffde wt draghit *Lg* 3: 387. — *refl.* **utdraghas,** *begifva sig ut.* apollinaris badh han wt draghas ohemolo *(för* ? ohemolo?*)* herbärghe *Lg* 995. — *Jfr* **dragha ut.**

utdraghna, *v. utdragas.* hans tharma vthdraghnadho aff hans lifwe *ST* 99.

utdrikka, *v. utdricka.* nar ted vatn er vt drwckit *LB* 7: 312. *SO* 64. — *bildl.* wth drikka mina pino kalk *Su* 191. — *Jfr* **drikka ut.**

utdriva, *v. L.* **1)** *utdrifva, fördrifva.* han war wt driffwen aff danmark *RK* 1: 881. *Bo* 19. *Lg* 675. zebul vtdreff gaal oc hans mädhbrödher aff stadhen *MB* 2: 101. wordho . . . i wtläghe wtdriffne *LfK* 54. at idher nadh wtdriffuen warth *BSH* 3: 175 (1466). konung malnrit badh sina män alla koma thiit the wtdrifne hafdo varith *Fr* 721. *RK* 1: 2155. **2)** *drifva ut, drifva åstad, tvinga att begifva sig åstad.* gensten lot han scriffue breff twa borgamestare ther mz wtdreff *RK* 2: 3577. **3)** *utdrifva, aflägsna, utrota.* elementit elden . . . wthdriffwer ether oc onda väsko *PM* XLV. thz onda . . . hulkit som idhrughin vidhir frestar wtdrifwa af hiärtans grunde *Bo* 152. — *Jfr* **driva ut.**

utdrivilse, *n. pl.? och f.?* **1)** *utdrifvande, aflägsnande.* swa wardhir badhe smältilsinna makt oc wthkörilsanna makt krank oc gömir engha wätzkona som skulle hielpa til wthdrifwilsena oc smältilsana makt *LB* 3: 176. **2)** *utdrifvande, utrotande.* hälga lagsens nidherslagh oc vt driffwilse *MB* 2: 304.

utdrypa, *v. drypa, utrinna.* mange rödhe bloz drupa vtdrupu aff hanum *KL* 31.

utdöia, *v. dö ut; med döden afgå, af döden bortryckas.* gar ther nw swarlige pestilencia, sa at nw i stackot tiid är wtdödth aff twna soken vidh ij^M^ (2000) *BSH* 5: 408 (1510).

utdöma, *v. L. döma till utbetalning.* then iordh som til förende war wt dömpt *BtFH* 1: 133 (1506). *ib* 138 (1507). *Jfr* **döma ut.**

ute, *adv.* [*Isl.* úti] *L.* **1)** *ute, utom hus.* han *(Simon Magus)* syntes . . . stundom baþe vara vte ok inne. þy at mäþan han var inne när [nero]nem. þa talaþe diäwl i hans hami vte *(foris)* viþ folket *Bu* 102. modhir hans oc hans modhir systirsyni stodho vte oc vildo tala vidh han *Bo* 62. nar thu jngaar i kirkiona . . . leeff wthe alla lösa oc fafängha tankanna buldher *LfK* 68. *Bir* 1: 263. — *ute, utom ett visst område.* gynom poorthana gaam wi j staden. än thässe bliffwa vte *MB* 2: 369. — *särsk. utom det för klostersystrarna (klosterbröderna) särskildt afsedda området.* mendhan *(för* medhan*)* jak for alder skuld ey kan eller formagh ynne bliffua met ynlyctom syström tha vnne the mik vilkor ok fryhet bliffua vthe toch ynnan clostcrs hägnät *FH* 4: 73 (1459). **2)** *ute, borta från land, ute på hafvet.* skulde thz *(skeppet)* eet aar om kring ij hafuith vte flyta *Fr* 2255. **3)** *ute, utom sitt omhölje el. sin omgifning.* sidhan spikane varo vte *(evulso . . . clavo) Bo* 210. **4)** *ute, till ända, slut.* tha vte var mässa *Iv* 4385. tha prädicanin är vte *(completo . . . sermone) Bo* 67. jnnan drycken vte är *SO* 99. tha manaden vte är *ib* 145. stemde dagin war tha wte *Di* 43. *VKR* 60, 62, 63, 68. *Bir* 4: 12, 15, 16, 21. *Lg* 3: 5, 58. *RK* 3: *(sista forts.)* 4757. see her är nu thetta vte oc thz syunda budhordhit byrias nu här *ST* 429. sidan tvnnan vthe är *SO* 202. — **ute for (-för. -före),** *prep. utanför.* eet vatn vte for haghan flööt *Fr* 443. the enghen harth vthe for vesteras la *RK* 2: 4290. ythre husit som är wte före templet *MB* 2: 349. hon laa j thry aar vte for klostreno j hardhasta plikt *ST* 271. spöri hona som bidhar wte for kirkio dwromen *Bir* 4: 16. the kastadho ankar a hwitan sand. til apulias borgh man the tidhande fra, at konungin vte for landith la *Fl* 60. *ib* 1981. — *på utsidan af, utanpå?* swa scriffwadho the vte för mönstrens durom *Lg* 66.

utefrusin, *p. adj. L.*

utelykkia (-lökkia), *v. L.* **1)** *utelycka, utestänga, utesluta.* hulka som ey waro redhobona nar herran ville kalla them til brullöpis ok thy vtelyktos the *Bir* 1: 59. han skal genast wte lykkias fra manna samwaru *MB* 1: 362. wardher synagoga wte lukt, aff gudz thiänist, fra cristna manna samfwnd *ib* 399. at vi skulum ey vtelykkias af guz huse *Gr* 284. han . . . vtelykke mik aff sino hiärta *Bir* 2: 219. judas var vndantakin ok vtelyktir . . . aff hälghra apostla tali *ib* 3: 250. thera siäl hulkin som vtelykkis af hymerikis äro *ib* 1: 128. skulu the . . . vtelykkias af allo godho *ib. ib* 174, 359, 368. *Bo* 151. **2)** *utestänga, afskilja, aflägsna.* swa skipa thet litla, som gudz nadh hafuer mik här forlänt, ath tha licamans dödher mina siäl här wte lökke, ath the hälgho kirkio aminne skuli hona här inne ey forglöma *SD NS* 2: 10 (1408). **3)** *aflägsna, förvisa.* at härtugh bendict scal wara ganzleka wte lukter fraa oss, varum elskelikum son, allo rikeno i swerike fra scane, oc forsagdhom landum *BtRK* 32 (1359, *orig.*). **4)** *aflägsna, undanrödja.* vteluktom allom smittoghom licammans lusta *Bir* 2: 156. ther til at alt jäf oc alder räddugha aflägges oc wte lykkes *BtRK* 35 (1371). *ib* 39 (1383). — *Jfr* **lykkia ute,** *äfvensom* **utlykkia.**

utelykkilse (-ylse), *n. pl. uteslutande.* skualdher oc fanyt ordh . . . fördömom wi . . . mz äwerdelikom wtelykkylsom *LfK* 195.

uteläsa, *v. utelåsa, utestänga.* än thz swa kunde tilkoma ath han sidhan vteläster *(Cod. A* affläster*)* wordhe *EG* 67 *(i var.).*

utestanda, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtstân] *L. vara utestående, vara obetalt.* vtestandande sculd *SJ* 193 (1450). *ib* 192. giwer iak aff mynne skuld ther mik vtenstander *(för* vtestander; *d. v. s. af mina fordringar)* j eurepe oc karelin III mark til kiwinapa *FH* 3: 66 (1445). — hava nokot utestandande mädh nokrom, *hafva något ouppgjordt med någon, vara i*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tvist med någon. hafwir thu nokot mz nokrom vtestandande thz skalt thu först affläggia oc forlika *ST* 189.

utestängia, *v.* 1) *afspärra; afvisa, bortstöta.* mz syndhoghom människiom, hwilka sik ey wilia omwändha fran syndhinne, vtan vtestänghia wan herra fran sik *JP* 158. 2) *förmena, förvägra?* mädhen ... thu wil mik the nadh ey gifwa thz *(så att)* iak ma ey länger lifwa oc göra the thing iak hafdhe thänkt mädhen thu hafwer mik vte stänkt tha wil iak nw sta thit budh *Al* 9906. — *Jfr* **stängia ute.**

utfa (-faa), *v. L. utlemna, utgifva.* at the ey vthfingo mantolin *ST* 287. hänne (ɔ: spisning) scal gaarzmestaren forestaa oc wtfaa *VKR* 41. hade thenne list sa framgongit oc konung karl hade sa slotten vtfongit *RK* 2: 8202. *ib* 3: *(sista forts.)* 4502. — *utbetala.* thet silff wij haffuom sielffuom redho uthfangit *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). þe sculu wpbärä alt þet mit gödz skyldä kiätestadhä ... oc þet scall min sisloman wtfa hwart aar vm julä timä *ib* 5: 160 (1343). — *Jfr* **fa ut, aterutfa.**

utfalla, *v.* 1) *utfalla, falla ut, falla ned.* funno män gullit vtfallit aff brutnom stafuenom *Bil* 578. wt fiöl aff fangha hwset en stoor deel aff mwren *Lg* 3: 268. thässe tw öghonin äru vtfallin *(eruti) Bir* 2: 97. 2) *strömma ned, flyta ned.* wtffallandis tarom jnnerlika mz hiärtat til gudz mildhet ropandis *Lg* 3: 304. — *Jfr* **falla ut.**

utfara, *v. fara ut, fara bort, begifva sig ut el. åstad.* thic bör hwarghin wt fara *KL* 230. *ib* 278. *FH* 6: 120 (1509). sta the äptir hans budhi ok samuledh vt fara *Bir* 1: 256. vm konungin vtfaar *(egreditur)* ok gaar til pauan *ib* 3: 457. *ib* 4: 113. her steen laather swänska op och wth fara *RK* 3: 3162. tha wthfoor skuthor och wäl c baatha *ib* 2230. — *utrycka, uttåga.* tha the vtforo haffdo the ey akt ath marsken hafde swa stora makt *RK* 2: 4192. — *Jfr* **fara ut.**

utfaru dagher, *m. L.*

utflut (-flott), *n. utflytande, flytning.* dragh ossit op j näsona, ted renser hoffwdit oc gör vtflott *LB* 7: 200.

utflygha, *v. flyga ut.* jak är ... likir godho bij hulkit som vtflyghande aff sinom bigardh älla stok flyghir til faghra yrt *Bir* 3: 118. wt flögh swa som een duwa af hans mun *KL* 262. *Fl* 1345. — *Jfr* **flygha ut.**

utflyia (-fly), *v. fly ut, fly undan, fly bort.* the som vt flydo af iherusalem *KL* 144. wtfly aff skipeno *ib* 174.

utflyta, *v. utflyta, utströmma, rinna ut.* nar watnit vtflöt ok vt gik af sten hallinne *Bir* 1: 46. eet ryghelica stort saar. hwadhan som wtflöt blodhir oc vatn *Bo* 207. graat ey swa länge at hiärnin wtflytir thik aat näsomen *KL* 337. wtflöt olian swa fulstoplica *ib* 46. mz wtflytandes tharom *Lg* 3: 427. *Bir* 1: 104, 105. *Lg* 548. *MB* 2: 77. o rosene drapafall aff mildhetzsens källo som är dyrasta brystsens sare wt fluthin *(foramine ... pectorali effluxum) Su* 187. *Jfr* **flyta ut.**

utflytia (*pres.* **-flytter),** *v. utströmma, begifva sig ut, skynda ut.* almogen ... vth flytter hwar aff sino hwse *(gregatim de domibus confluebant) MB* 2: 287.

utflytilse, *n. pl. och f. utflytande, flytning.* vardh iak heel af orene blodzsins wtflytilse *KL* 388. *MB* 2: 383. aff idhkelicom blodzsins vtflytilsom *Bir* 3: 272. *ib* 1: 31. tz rensar hoffwdit oc gör vtflytilse *LB* 7: 34.

utfragha (-fraagha), *v.* [*Mnt.* ûtvragen] 1) *utfråga, genom frågor utforska.* wt fraagha aff barneno hwar fadhren war *Lg* 637. 2) *undersöka, ransaka.* thz vtfraghe herran gudh oc göme *(för* döme; *ipse quærat et judicet) MB* 2: 59.

utfälla, *v. eg. låta falla ut.* — *fälla (tårar).* owerflödhelika thara wthfällandes *Lg* 3: 408.

utfärþ (-färt), *f.* [*Isl.* útferð] *L.* 1) *utfärd, bortresa.* winflaskanor waro nya j vare vtfärdh *(exitu) MB* 2: 25. 2) *utgång, bortgång (ur världen el. kroppen), hädanfärd.* jak redde mik til vtfärdh *(exitum)* aff världine *Bir* 3: 162. hans siäls wtfärdh aff likamenom wardher hanom säl himerikis rikis ingangher *Su* 247. at the wärdhoghas beskirma mina fatigha siäll fraan minom owinom j hennes wtfärdh *FH* 6: 18 (1449). han suarar þöm vara ut sända tel utfärt hinrichs kesara *(ad mortem Cæsaris) Bu* 420. hennes vtferdh mz gröteligom tharom gudhi antuordandhe *Lg* 3: 574. 3) *utförande (af lik), jordefärd.* liiksens wtfärdh *Lg* 3: 384. *SO* 84. — *grafsöl.* j ärwm äller vtfärþum *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). in celebracione ... exequiarum dictarum vt færf [ɔ: vtfærd] *ib* 481 (1345, *gammal afskr.*). 4) *expedition, fälttåg, krigståg, krigiskt företag.* si ... expedicionem nostram dictam vtfærdh generaliter euocari contingat *SD* 6: 106 (1349, *gammal afskr.*). thetta war hans första wtfärdh *Al* 650. — **utfärþa dagher,** *m. L.* — **utfärþa öl,** *n. L. grafsöl.* ängen man þän kost skal haldä antyggiä bruþlop, kyrkyogangsöl, vtfärþäöl, þa man lik scal jorþä, äller ärwe, äller förstomässoöl ma flere gyäste byuþä än här näfnis *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). at capitulum lati mik til jordh koma oc halde mit wtfärdhaöl *ib NS* 1: 563 (1406). — **utfärdhis öl,** *n. L.*

utfärdha, *v. L.*

utfästa, *v. L. utfästa, förbinda sig att utbetala.* till thäs ok *(för* at*)* the *(böterna)* wtfäster äru ok borghadhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*) *ib NS* 1: 9 (1401). kännis iach ... mich haffwa lika ok böther hänth aff kätil hwässinge oc hans brodher byörne fore mina hustrw brodher jönis torstansson, hwilkin the aff daghum togho, i swa dana matho som the wthfästo a stund och stämpno *ib* 2: 9 (1408). er mik ... nw vth fest paa j^c^ (100) marcher och mär sagöre *FM* 546 (1512). al hans skath the vtfästa jnnan kyndelmesso ther nesta *RK* 2: 4832.

utfödder, *part. adj. L. född, härstammande.* vm alle män taldins hulke som vtfödde *(nati)* äru aff adam oc än skulu födhas *Bir* 2: 29. vthföd aff besta romara släkt *ST* 34. *Lg* 3: 39, 51.

utföra, *v.* [*Mnt.* ûtvoren] *L.* 1) *utföra, bortföra.* skal konung magnus ... ey wutföras *(för* wntföras?*)* aff stocholme til land eller watn *BSH* 1: 132 (1371). — *bortföra, föra ur bo.* dömdes per taypale ath bär[e] och före in alt thz han haffuer wtföört ... in til birgitta i huittula ... och skiffte sidan honum ij [2]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

luth effter sin broder och hänne en tredingh *BtFH* 1: 224 (1508). — *utföra, exportera.* the köpmen finge enkte vtfört *RK* 2: 632. **2)** *föra ut, föra fram.* stark bolwerk loth han ther göra oc vm nättertijdh them vtföra *RK* 2: 2192. **3)** *afkläda. med personens ack. och saken betecknad genom prepositionsuttryck.* konungen ... lät andronicum wt föra aff purpurom *MB* 2: 291. wtfördh aff klädom *Su* 350. — *med sakens ack. och personen betecknad genom prepositionsuttryck.* idher klädhe ... them skulin i wt föra aff idher *Al* 7547. **4)** *bringa till slut; utföra, verkställa, åstadkomma.* iak wil mina sampning genast göra thz starkasta iak hona kan wt föra *Al* 3072. — *åstadkomma, bringa till stånd, uppföra.* hwa tholik borgh ma wt föra han skulle mykin froma göra *Al* 3247. **5)** *föra till slut, tala till slut.* hans herra giter han ful wäl hört swa länge han hawer sit kalz wt fört *Al* 2708. — *Jfr* **föra ut.**

utföring (*pl.* **-ar?**), *f. tillvägagående, handling?* the danske ffogeter ... ther rigit ok then mene man met theris wtfföringher saa fforderffuit haffue, at thee seent vpreses *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*).

utgamal, *adj. utgammal, utlefvad.* attila do j vpsalom ganska wtgamal *PK* 228. ath brödherna matto jntaka andra för them som ... äru wthgamble *PM* LXVII. — *mycket gammal, utsliten.* han ... saa j hans hand ena wtgambla book litla oc skrynkotta *Su* 262. xx wth gamble höijande *FH* 5: 237 (1524).

utganga (-ga. -gaa), *v. L.* **1)** *utgå, gå ut.* twe munka ... vtgingo aff klostreno *KL* 49. sanctus thomas syntis vtga aff grawinne *ib* 107. jomfrun pläghadhe idhelika vtganga til enna flodh *ib* 53. af somlikom människiom vtgar diäfwllin gerna ok rasklika. ok af somlikom ey vtan nödoghir ok nöddhir *Bir* 1: 99. *ib* 128. *Bo* 143. *MB* 2: 356. *Lg* 3: 268. the *(bina)* vt gaa j ovissom ok oskipadom timom *Bir* 1: 257. *ib* 256. — *utgå, uttåga.* vm konungin vtgaar mot hedhningom *Bir* 3: 409. — *gå ut genom.* hwilken ther vt gaar dörena j thino huse *(qui ostium domus tuæ egressus fuerit) MB* 2: 7. **2)** *till slut el. fullständigt uppgå (en rågång).* huilken syn och rogongh ... jnge synemen noghon tiid fförre fulleliiga wtgongit haffua *FH* 6: 27 (1452, *afskr. fr.* 1500-*talet*). **3)** *gå till slut, låta gå till ända, låta komma till fullbordan.* haffden j idhra tidh wt gangit *(d. v. s. gått med fostret eder fulla tid) MD (S)* 273. **4)** *utgå, gå ut, fara ut, tränga ut.* walter ... slog hagen wid hans öga. sa at wtgik annat ögat *Di* 171. hwar man matte se hans inälffwe wtga *MD (S)* 197. the stokka mina vini swa hardhelika at märghin vt gaar af thera benom *Bir* 1: 13. sköt han konungin i brystit i genuartona. ok sundirsleet brynio hans. swa at wtgik bak til at härdhomen *Gr* 263. hemska blygdhin lätir äkke wtganga thz onda ginom läpa dörrin. hulkit som idhrughin vidhir frestar wtdrifwa af hiärtans grunde *Bo* 151. — *gå ut, flyta ut.* nar watnit vtflöt oc vt gik af sten hallinne *Bir* 1: 46. blodit wtgik aff kärreno *MB* 2: 356. at ther noghan tiidh konungx adhra waar eller vtgik *VAH* 24: 322 (1442). **5)** *utgå, utfärdas.* j them tima vt gik budh af käsara augusto at al wärlin sculle bescrifuas *Lg* 45. **6)** *utgå, utbetalas.* mädh laglikum iugieldum ok aterstadhum som innan thät fallä. eller wtgangä skulu *BSH* 1: 132 (1371). huat bonden ather haffde om jwla tiid thz skulle vtgaa *MD* 370. *FM* 546 (1512). **7)** *uppgå, uppspira, uppväxa.* mannin ... hulkin vtgar *(egreditur)* som blomstir *MP* 2: 234. — *framspira.* tag knoppana aff palma trä. nar te först vtga om waren *LB* 7: 240. **8)** *utgå (från), härröra (af).* gud, aff huilkom är alt got ok vtgaar *Lg* 3: 526. — *hafva sin grund (i), bero (på).* thy at thenne här hennes prydilse ey wtgik *(pendebat)* aff högfärdh vtan aff naturlighom dygdom *MB* 2: 162. **9)** *utbrytas, afsöndras.* huilkin quarn wtgangin war aff thöm gardhenom *SD NS* 1: 638 (1407). **10)** *utgå, utlöpa, gå till ända.* sidhan iämlange war lidhin ok wtgangin *Bil* 429. tha alla wikunar om aarith äre wtgangne *MB* 1: 63. — *Jfr* **ganga ut.**

utganger (-gaangir. -gongher), *m.* [*Isl.* útgangr] *L.* **1)** *utgång, utgående.* hänna vtgangir *(egressus)* aff sällanom *Bir* 3: 170. — *uttågande.* fra thera wtgange aff egipto lande *MB* 1: 383. *ib* 389. — *utfärd, utresa, uttågande.* jak veet hans *(konungens)* reso badhe j vtgang ok atirgang *Bir* 3: 409. — *utgång, tillfälle att gå el. komma ut.* skulu the ey haua vtgang *(egressum) Bir* 2: 30. fangana haffdho frian wtgangh *Lg* 3: 268. — *utgång, ställe der ngn går el. passerar ut.* min blyghelike limbir var thin vtgangir *(egressus) Bir* 3: 137. wari ther engin wtgaangir aat vtan allena eenn *VKR* 39. lot vpp ... thet stenhuset ... frijt och qwit mädh källara och gathubodher och mädh ij (2) frjj vtgangha *SJ* 127 (1444). **2)** *afsöndring, affall.* the haffde ... almoghans vtgang mykit vallit *RK* 2: 4109. **3)** *slut, död.* at thu miskunna mik i minom ytarsta wtgang *Bir* 4: 209. *Lg* 3: 661. thänk thins wtgangx *(exitus)* dagh *Ber* 83. *ib* 187. redh tik til almenneligx wtgangsins wägh, til dödzsins stund *Su* 254. **4)** *utlopp, utflytande, utrinnande.* af blodzsins vt flytilse ok vt gang *Bir* 1: 31. — *utlopp, utflöde, ställe der ngt utflyter.* gingo watnin ater oc fram. til the funno sin wtgang genom iordhina i wästra hawith, som är ophofs källda at allom watnom *MB* 1: 170. vtgangin är atirlyktir oc vatnit flytir ey. vtan star quart *Bir* 2: 131. fiädhallin hauir ... lönlikin vtgang sins orenlikhetz *ib* 1: 350. — *tillfälle att utbreda sig.* tha hawir lughin quämelikin vtgang *(exitum) Bir* 3: 174. *Jfr* **umganger. 5)** *ställe der ngt tager slut el. utlöper, ände.* hans *(gränsens)* vtgangher *(exitus)* war jordanis *MB* 2: 51. skal hans *(gränsens)* vtgangher warda j märith *ib*. vthgangen är til iordanem *ib*. **6)** *utgång, resultat.* värlzlike män ... sätia stridhinna vtgang ok ända j manna fromhet oc visdom *Bir* 3: 408. **7)** *slut, ände, slutligt tillstånd? upphof?* mz storo mödho ... kunde clärkänä ok herscapet koma the helga jordena aater j sin vtgongh som är mvldh ok aska *(deferre ad sepulcrum corpus sacrum) Lg* 3: 577. — **utgangs dagher,** *m. utgångsdag, dag för utgång, dag då ngn går ut.* aff thera wtgangx dagh aff modhir liffwe alt til thera griffta älla iordhilsa dagh *MP* 2: 292. — **utgangs time,** *m. utgångstid; tid för skilsmessa.* miskunna mik i mina siäls wthgangxtima *VNB* 26.

utgards (-gardz *SD NS* 2: 10 (1408), 134 (1409). **-gardhz** *ib* 53 (1408). **-gaardz** *ib* 11 (1408), 64

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(1408)), *adv. utom hägnad, utom inhägnade egor.* medh allom andrum thes gozens tillaghum, wtgardz oc ingardz, i wato oc thörro *SD NS* 2: 134 (1408). *ib* 10 (1408), 11 (1408), 53 (1408), 64 (1408). *Jfr* **utgardhis, utgärþis.**

utgarþer, *m. L.* — **utgarþa balker,** *m. L. Jfr* **utgärþa balker.**

utgardhis (-gaardhis), *adv. utom gården.* engin systir ellir brodhir scal dirfuas at gifua androm sina prouento ellir senda hona wtgaardhis *VKR* 21. *Jfr* **utgards, utgärþis.**

utgipt (-gift *BSH* 1: 197 (1387); *SD NS* 1: 88 (1401). **-gifft),** *f.* [*Fgutn.* utgift] *utgift, utgifter, utbetalning.* fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni badhe af vpbyrdh oc wtgift *BSH* 1: 197 (1387). at iak enghen tiltalan til honwm hafwer ... anteghe wm wpbyrdh eller wtgipt *SD NS* 2: 2 (1408). skal han *(åldermannen)* om walburgmessan rekinschap göra ... fore alla vpbördh ock wtgifft han j thz aarit vpborit haffuer teskeliges vtgiffuit pa emb[e]tz veghna oc brödrana vegna *SO* 194. *SD NS* 1: 88 (1401). *Bir* 5: 24. *VKR* 40. knwth possze haffwer ... giorth mik godhe redhe och räkenscap for alle opbyrdher wthgiffter och jnteckter *FH* 1: 56 (1485, *nyare afskr.*). atj ware hans nade ... lydige ... bade med eder skatt oc edra vtgiffter som i pa cronenes wegne rettelige plictuge äre at göre *HSH* 18: 123 (1497). skiparen är pliktogher göra kompanommen klaran räkenskap aff skipsens räntho oc wthgiffth *PM* XVI.

utgipta, *v. L.*

utgiuta (-gyta), *v. utgjuta.* ösa vatn af käldo oc wtgiwta iwir iordhena *KL* 201. vtgööt maria magdalena dyyr smörilse ofwir hans hofwodh *MP* 2: 5. första ängillen ... vtgöt sith kar pa iordhena *MB* 2: 357. *ib* 358. the ... wtgutu al hänna inälue oppa iordhina *Gr* 287. *KL* 132. mykit hälagt bloþ lät han vt giuta *Bu* 401. jak vt göt mit blodh for thik *Bir* 1: 86. *KL* 69. *Gr* 299. *Bir* 3: 384. *MB* 2: 54. *Di* 10. for thin bitirlika taar thu vthgöst tha thin win lazarus j grafwinne la *ST* 183. *KL* 124. *Bir* 1: 90. *MB* 2: 115. han vt göt sina natur vanskiplica *Bir* 3: 101. — *bildl.* wtgiut thit hiärta som vatnit *Bo* 104. jak skal wt giutä *(effundam)* aff minom andä ovir minä thiänistä män *KL* 133. — *utösa, låta utströmma (ord o. d.).* vm the fingin wtgiuta *(funderent)* sin bulghno ordh i bland faam *Bo* 85. *Bir* 1: 210, 241, 2: 88. wtgiutin böner til the hälghra iomfrunnar *Gr* 294. *Su* 51. vm the (ɔ: ärande) vt guttins al j sändir *Bir* 1: 347. — *utspy.* munnin swa som enhyrningx vtgytandis *(effundentis)* eetir *Bir* 2: 3. munnin stor vtgiwtande *(effundens)* brännande lugha *ib.* — **utgiuta sik,** *utgjuta sig.* thu wtgiwtir tik j os aff enne flytande owirmänzsko *Bir* 4: 104. — *Jfr* **giuta ut.**

utgiutilse (-gywtilse. -gwttilsse *FM* 59 (1457)), *n. vanl. pl. utgjutelse, utgjutande.* nar timin nalkadhis ther var herra ihesus hafdhe skipat at göra var atirlösilse vm sins eghins blodz wtgiutilse *Bo* 160. martires rödhe giordhe mz sins blodz vt giwtilsom *Bir* 1: 385. myket cristnamanna blodz vtgwttilsse *FM* 59 (1457). *Bo* 187, 203. *Gr* 267. *MP* 1: 12. *Bir* 1: 182, 191. tilkomo honom swa mykyn tara wtgywtilse *Lg* 3: 408. *ib* 459. *Jfr* **blodh-, blods-utgiutilse.**

utgiva (-gäva *L.*), *v. L.* **1)** *utgifva, bortgifva, utdela.* the ... wurdho sidhan girughare än för at alt atirhalla ok enkte wtgiwa *KL* 126. spar ey at vtgifwa kar oc hästa oc annor tholik thing *Bir* 2: 335. thz är onth skiptä taka in stoor hug ok wtgiwa ondh ordh *GO* 302. thz är likt tholikith wptaka som han wtgiwir *ib* 793. — *abs.* vara skällikin ok jämpn at vtgiua *(in distribuendo)* *Bir* 3: 6. **2)** *utgöra, utbetala.* thänna skat wtgifua *Iv* 4252. *RK* 3: 746, 769. för än swadana päninga summa skuli wtgiffwas *LfK* 151. *FH* 3: 7 (1369). *BSH* 1: 133 (1371). vm alla vpbyrdh oc vtgift som han ... vtgifuit hafuer *SD NS* 1: 88 (1401). *SO* 194. päninga alla waro wtgifne *SD NS* 1: 141 (1402). *ib* 167 (1402). warä thet ... swa at forscrifne hans bryning ok hans hustru birgita icka vtgoffwa ok vtreddha forscrifna ijc (150) marca *SJ* 280 (1460). **3)** *bortgifta.* hennes eenda dotter, nyliga vtgifuin ärlighom manne *Lg* 3: 557. haffde myn moder fadher v dottre, hustrv gretha hustrv elin oc hustrv cristin the waro vtgiffne met godz, hustrv kaderin oc hustrv märta the wortho vtgiffne til abo stadh met gull oc peninga *FH* 7: 54 (1476?). **4)** *utlemna, lemna från sig.* tak þit eghet atar ok fa sialfs hans *(kroppens)* moþor *(d. v. s. jorden)* at göma tel doma dax. ok þa atar ut giua. at taka lön mz mik *Bu* 142. the jordhen som proghusten wth gaff *SD NS* 2: 153 (1409). — *öfverlemna.* hon skulle flere borgher wtgiwa leuitis *MB* 1: 424. wt gifwin grymum diwrum for leona tender *Bil* 123. tho at hwarro at nakor vare mz siäl oc licamma j diäfla handom aff gudhi vtgiuin *Bir* 2: 255. — *utlemna, gifva till spillo.* badho loth wtgiwa sina gäste til oärlika synd *MB* 1: 193. thz i mik snödelika wt giffwin *RK* 1: 2454. hon ... sat þär vt giuin *Bu* 491. **5)** *gifva, komma fram med.* hans nampn som thetta raadh wth gaff *RK* 3: 708. *ib (sista forts.)* 4787. **6)** *utfärda, afgifva.* han ... rädes ... vm breuet sua darleka scriuat ok vt giuit *Bu* 29. thz dombreff ... som lagmannen haffde wtgiffuet *BtFH* 1: 198 (1509). den recess som ther begreps ok vthgaffs *HSH* 18: 33 (1495). — *utfärda, gifva.* hafwandis mz sik kyrkionna ... lagh oc skipan dictath oc wt gifwin af hälghum fadhrum *Gr (Cod. D)* 417. — *fälla.* then domin som himerikis konungir vtgifuir *MP* 1: 220. höfdhingen ... vthgaff domin at the skuldo halshuggas *ST* 106. **7)** *utdela, tillfoga.* stoor hwgg wij pa the däner vtgåffue *RK* 3: *(sista forts.)* 4851. **8)** *uppgifva, gifva från sig.* äpter thz han sina siäll wthgaff *RK* 3: 2592. **9)** *gifva från sig, låta utgå.* thy at thu aldre swa andan indrogh älla wtgaf at nakantima gik gudh af thino minne *Bir* 4: 143. *ib* 156. — *utbreda, sprida.* owan owir studhena syntis vars herra kors wtgifwandis af sik sken mykyt langht som sool *Gr* 316. jak wt gifhwer minna dygdhalwkt wt ofhwer alla wärldinna *Ber* 8. — *gifva från sig, uppgifva, låta höra.* han ... vtsände älla vtgaff eena grötelica röst *Bir* 2: 133. alle himpnane mz sinom planetom vtgifwin thik til hedhir vänasta liudh *ib* 265. ther wtgaffs skråll och bwller wedh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 264. *Lg* 3: 459. **10)** *angifva, föreskrifva.* thän som wäghen vtgaf *(tradidit)* *Su* 399. — **utgiva sik,** *utgifva sig, utlemna sig, offra sig.* iak vtgaff mik ok offradhe mik for alla j dödhin *Bir* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

106. — *part. pret.* **utgivin,** *utgången, härstammande, härledd.* är thetta werldinna rätter, wtgiwin aff gudz rät *MB* 1: 142. — *Jfr* **giva ut.**

utgivan, *f. utgifvande, utbetalande.* huxa a wärdzlika thinga samansankan ok wt gifwan *(erogatione) Bir* 1: 346.

utgivare, *m. som gifver ut, förslösare.* oskällikin rikedoma vtgifware ok fortärare *Bir* 3: 353.

utgiäld (-giäl *VGL V* 2. **-gäl** *ib*), *n.* [*Isl.* útgjald] *L. utskyld.* octouianus . . . gaf alla romara liþugha af allom vt giäldom *Bu* 65.

utgiälda (-giälla: -as *MB* 1: 337), *v. L. utbetala.* ffor then soolt han wt galt *RK* 1: 3318. *MB* 1: 337. *Jfr* **giälda ut.**

utgrava, *v.* **1)** *utsticka.* vth groffwo the j samma stwndh badhen hans öghon *MB* 2: 122. *Ber* 82. **2)** *utskära, skulptera.* j tässom hwsomen är aphoth oc cheraphim oc affgudh aff silffwir, eth är gwtidh. thz andra är smidath äller vtgraffwit *MB* 2: 127.

utgravilse, *n. pl.?* *utstickande.* öghna vtgrauilsä *MP* 2: 246.

utgrena, *v.* — *refl.* **utgrenas,** *utbreda sig.* hans werdoghet . . . som ower hans rike skal vt grenas *MD (S)* 209. theris höwiska skal wt grenas *ib* 303.

utgripa, *v. uttaga.* vilde han hona wtgripa af ondo världinne *KL* 323. christus vpfarande j himerikis högdh ledde mz sik vth gripna af diäfwlsins fängilsom them som af honum varo fangadhe *MP* 1: 159. christus vtgrep han fran almoghanom *ib* 265.

utgrunda, *v. utgrunda, utforska.* the skulo haffwa öpna böker . . . ther the wisdom skulo vt grunda *MD (S)* 228.

utgärþ, *f. L. Jfr* **konungs-, lagha-utgärdh.**

utgärþa, *v. L.*

utgärþa balker, *m. L. Jfr* **utgarþa balker.**

utgärþis, *adv. L. utom hägnad, utom inhägnade egor.* extra septa agrorum et non intra, wlgariter dicto wthgerdis ok æi ingerdis *SD* 6: 9 (1348). ingärdis oc wthgärdis *ib NS* 1: 126 (1402). *ib* 680 (1407); 2: 98 (1409). *Jfr* **utgardhis, utgards.**

utgärdhis bonde, *m.* [*Jfr Fdan.* utgærths bonde] *jordegare som erlägger utskylder (till kronan), skattebonde, bonde.* kan . . . någon man som fräls är, sälia sina jordh vtgärdis bondum *GS* 22 (1369). *ib* 23.

utgärdhis man, *m.* [*Jfr Fdan.* utgærthæsman] *man som uttages och utrustas till krigstjenst.* alle for:na vtgerdis men och alle friborne frelsesmen som i the len bo skola redha wora och koma til herre aka jonsson när han them tilsegiande worder *BSH* 3: 46 (1452).

utgästa, *v. genom gästning utblotta.* widh kalmarna och i byn är alstinges sa wthgestet, ther fins ingen beradh pa mange mile när *BSH* 5: 19 (1504).

utgöra (-giora *L.* **-gära** *L.*), *v.* [*Fdan.* udgøre] *L.* **1)** *utrusta, utsända.* han lät marg skip til siös wt göra *MD (S)* 213. *HSH* 19: 149 (1506). äre skip wt giordh aff alle köpstäder och in i fymerswndh *BSH* 4: 312 (1502). tesse wore, som nw äre vtgiorde *FM* 534 (1511). hwar fämpte man the wthgöra *RK* 3: 4045. j thässe striidh war en rasker man darius hafdhe wtgiort han *Al* 2804. — (?) tha kom her iwar i qwala naar the wthgiorde aff dala *RK* 3: 3207. **2)** *utgöra, utgifva, utbetala.* ättar studha wthgöra *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). wilia i nokon skatt wtgöra *Di* 143. *MB* 2: 252. *RK* 2: 146, 526, 3: 4175. thet landbomjn bör wtgöra *VKR* 31. skal han wtgöra henna hemgawor *MB* 1: 338. henne wtgöra fulla hemgawor *ib.* **3)** *uträtta, utföra.* huath ärendhe thz hälzst är thz som borghamestarana ok radhit a stadzsins weghna haffua werkmestarana befalth at rantzsaka eller vthgöra *SO* 64. **4)** *uppegga, göra fientlig?* the ware wtgiorde vppa honum bade fatige och rike, ther honum beropedhe, beskryede och oärlige fortalade *BSH* 4: 219 (1497). — *Jfr* **göra ut.**

uthava, *v. hafva ute; utsända.* om huilket iag myne bwd oc speyere paa alle sider vthaffth haffuer *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*).

uthopa (*part. pret.* **-adher),** *v. afsöndra.* hwilkit gooz, min for:de husbonde hanis symonsons äghadeell war wtskild oc wthopat fran lowkunes gardh *FH* 4: 33 (1453).

uthugga, *v. L.* **1)** *uthugga, borthugga, genom huggning aflägsna.* jonkar karl . . . wthyög hiärnan i eth hwgh *Lg* 3: 289. kirkian skal byggias aff wthugnom stenom aff stenbärghomen *Bir* 4: 85. **2)** *uthugga, genom huggning åstadkomma (urhålkning, fördjupning el. dyl.).* een hola vthuggin *(excisum)* v biärgheno *Bir* 3: 270. — *uthugga, genom uthuggning el. rödjande bereda.* thu skal gaa aat bärghit oc ödhmarkenne oc wth hugga tik rwm *MB* 2: 47. **3)** *uthugga, tillhugga, hugga.* han lät sik vpbyggia en . . . stadh . . . aff wth hwghnom oc fyra slindadhom stenom *(ex lapidibus quadratis et sectis) MB* 2: 145. — *uthugga, skulptera, förse med bildhuggeriarbete.* husith stodh a ständrom fast giordha wäl fore vtan last aff ädhla stena porphiritico the waro wthugne konstelika *Al* 8170. — *uthugga, utskära, genom mejsel åstadkomma.* offwir studherna satte han harnisk til eth äwigt amynne oc offwir harnisket vt höggin skip *MB* 2: 268. **4)** *utskära, förse med utskärning.* XL:ta paria luctasco. jtem XXX:ta paria vthugnæsco *SD* 4: 711 (1340?). med wthugnom klädom *GS* 66 (1489, *orig.*). — *Jfr* **hugga ut.**

uthus, *n.* [*Fnor.* úthús] *L.* **1)** *uthus.* i wthusum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *förhus.* nw vpnötis offrit j vt huseno *(atrio) Bir* 1: 386. *ib* 384.

uthämta (-henta), *v. L.*

uthängia, *v.* [*Fdan.* uthængæ] *hänga ut (intr.).* hon grep sik wt ij en klenan quist som wthängde owir flodhina *KL* 363.

uthärads (-häradhis), *adv. L.*

uthöra, *v.* **1)** *höra till slut.* hwilkit han granlika vth hördhe til ända *ST* 150. tha marsken haffde thz alt vt hörth *RK* 2: 4813. tha bönder hade erik wt hört *ib* 3812. **2)** *höra efter, göra sig underrättad om?* wy . . . wyliom nw wth höra och saa för idher framföra huru thz är gaangith i handh in j fynlandh *RK* 3: 2556. — *Jfr* **höra ut.**

ut inter, *p. adj. L.*

utiorþ, *f.* [*Fnor.* utjörð] *L. utjord, jordstycke som ngn eger utom sin andel i byns gemensamma egor?* hwilka forscrefna gotz oc jordher . . . jac . . . til

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

eghnar them for:da karl gädda ... meth ... qwärnom oc qwärnastadhum oc wtjordhom *SD NS* 2: 175 (1409).

utkalla, *v.* **1)** *utkalla, kalla el. genom kallande uppmana (ngn) att gå ut.* arsenius ... wart wt kalladher aff sinom cella *LfK* 144. **2)** *uppbåda (till krigstjenst utom landet).* han haffde een här aff rom wt kallat *MD (S)* 261. *Jfr* **kalla ut.**

utkast, *n.* en dwg met sylkesprangning oc wtkast *FM* 76 (1483, *daniserande*). en dwg med tiist garn oc wtkast *ib.* viij wtkaste met cylke *ib.* *Jfr* **blathradher, bordhhandklädhe, silkesprangning.**

utkasta, *v. L.* **1)** *utkasta, kasta ut.* han ... wtkastadhe sin eghin son i flodhena *KL* 252. *ib* 284. biscopin ... bödh vtkasta ondan krop aff kyrkionne *ib* 117. han ... wtkastadhe fodhrit varom hästom *Gr* 268. tha eldin war wt kastadher, tha bleff berättit o bränt *Lg* 637. — *särsk. utkasta gods och skeppsredskap ur fartyg i sjönöd.* skipredhin ok gozit wtkastadhos i hawit *KL* 174. — *utkasta, vid gräfning kasta upp (jord).* skofwl mz hulke the skullo vt kasta *(ejicerent)* jordhina aff grafwine *Bir* 3: 89. **2)** *utkasta, utså.* the ... gräto wtkastandis sina sädh *Gr* 276. **3)** *utkasta, utstöta, utdrifva.* en pilter ... hafdhe ouarlica inthrykt en litin sten i sina näsa ... ok ey kunne piltin han wtkasta *KL* 348. wtkastadhe han stenin *ib.* *LfK* 236. **4)** *utdrifva, fördrifva.* förste (mannin var) thädhan wtkastadher *Bil* 227. jak gat wt kastat mannin aff paradiis *ib* 445. *Lg* 90. *MB* 1: 1, 131. wtkastas aff manna samfwnd *ib* 396. ther til at iak matte nakra lund them wtkasta wt aff mino rike *ib* 412. huru bradhlika han war vtkastadhir aff himerike *KL* 13. jhesus vtkastadhe diäfwlin af enom man som var mallös *MP* 1: 92. han vtkasta diäflana j diäfla höfdinganna makt *ib.* *ib* 93, 94, 95. — *fördrifva, förjaga, bortjaga.* vtkasta *(ejicere)* orena ok fanytta thanka som koma j hughin *Bir* 3: 226. **5)** *beröfra. med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep.* af *el.* fran. afguþa präste ... kärþo ... at þera guþa varo fordäruaþe ... ok þe vt castaþe af heþar ok äro *Bu* 209. *ST* 222. som fordrifwin oc vthkastat wardh fran hedhir oc wald for sina höghfärdh *ib* 223. **6)** *bortkasta, rifva och borttaga.* at indra dampnen hiulastuw oc waghlukur, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh oc vpbrutidh *VAH* 24: 320 (1422). — *part. pret.* **utkastadher,** **1)** *förkastad, föraktad.* han giordhe sik fore mannom onyttan oc swa som wtkastadhan oc bortwraknan, owisan oc darottan *Bo* 29. iak ... som är en wslaste man oc wthkastadher *(abjecto)* hwndher *Su* 45. tha han her j wärldinne wardher forsmadher oc aff allom wtkastadher oc for then ömlikasta räknadher *ib* 350. **2)** II granne dwke vtkastade *HSH* 19: 167 (1506). — *Jfr* **kasta ut.**

utkastilse, *n. pl.* **1)** *utdrifvande (af djäflar).* vm the göra tholik vt kastilse älla manilse for fafänga äro *Bir* 1: 99. for diäflana vtkastilse *MP* 1: 93, 94. **2)** *förakt, föraktad ställning, förödmjukelse.* hwar äro nw alle moteganga oc dröffwilse oc alla pinor oc wtkastilse *Su* 142.

utkastning, *f.* **1)** *utkast, koncept.* wij lathe nw scriffue thet macht breff och thet besigle effter then wtkastning lydilse ... bisp mattis oss nw sende *HSH* 19: 116 (1506). **2)** *Se* **silkeutkastning.**

utkesa, *v.* [*Mnt.* ûtkêsen] *utvälja.* wtkesin idhir starka män *KL* 380. *MB* 2: 376.

utkoma (-komma), *v. L.* **1)** *komma ut, slippa ut.* swa laa tha ierusalem bilaght at vmoghelict war nokrom vtkoma *Bil* 313. vm konungin vtkoma *(näml. ur fängelset)* matte *RK* 1: 2812. tha the vsla barnen sculdo födhäs ok ey kunde vthkoma *LfK* 230. stengh vel fenstrena sa at rökin ey vtkomber *LB* 7: 46. **2)** *fara ut, begifva sig ut (i ett ärende el. värf).* ärmiten spurþe þän siþarst com at. huat aruuþe þe uaro sua mange ut cumne *Bu* 420. **3)** *utgå, utfalla, utbetalas, utgifvas.* ath then kostgerdhen wtkomma motthe oförtöffrat *BSH* 5: 235 (1508). thenne skath och folk monde alth wth komma swerige tiil liithet ganghn och froma *RK* 3: 4193. — *utbetalas (åt), tillfalla.* tha scal affradhit ... följhia huwthsummone och alla ater stadhur sidhan susternar, thet gozith i wärio fingo, redhelicha wt koma *SD NS* 1: 300 (1403). **4)** *uttaga, bortskaffa, aflägsna.* en pilter ... hafdhe ouarlica inthrykt en litin sten i sina näsa, swa at ängin kunne han wtkoma af hans näsom *KL* 348. — *part. pret.* **utkomin,** *härstammande.* af rätuisom vt comin *Bu* 198. vt komin aff rechab släkt *Bil* 979. *ib* 263. wtkomin aff wästgötom *MB* 1: 3. *ib* 4. aff habraam vtkompne *(de genere Abraham)* *ib* 2: 263. *ib* 280. — *Jfr* **koma ut.**

utkora, *v. utkora, utvälja.* huilke alle ... kesto oc wtkoradho karolum magnum til konungh *Lg* 3: 293.

utkorin, *p. adj. utkorad, utvald.* i ... them wtkorno världinna höfdhingom *Bo* 126. een lifnath hafdhe han sik wtkorin ther man ma höghelika prisa *Fr* 3110.

utkorlika, *adv.* **1)** *utsökt, på ett utsökt el. ovanligt sätt.* mondo the hawa twäfald klädhe oc fodhradh älla nakat owirlöpis älla wtkorlica tilsat *(numquid curiosa)* *Bo* 16. **2)** *särskildt, i synnerhet.* skal thz wtkorlika formannenom tilhöra, at han wndirwise prästenom *Bir* 5: 13.

utkorliker (*f.* **-leken** *LfK* 162. *ack. m.* **-leken** *ib* 159**),** *adj.* **1)** *utkorad, utvald, framför andra älskad el. kär.* enkannelika skolom wi loffwa oc ära gudh i enne hans wtkorlike oc wtwalde hälgaste brudh oc iomffrw som kallas sancta amalbergga *Lg* 3: 277. sökia ällar withia nakra sina wtkorlika wener i willembroth *ib* 419. **2)** *utmärkt, härlig.* fik han se ena stora samqwämdh aff clostersens iomffrwm, oc iblandh them saa han ena wtkorlika wärdzlika iomffru *Lg* 3: 286. — (?) läggiandis thzta oppa altaret mz lönlikom oc gudelikom ordhom, oc wtkorlika *(särskilda, för tillfället afsedda?)* böner *Lg* 3: 280. — — *utsökt.* haffwa wtkorleken maat oc kräselika rätter *LfK* 159. **3)** *kräsen, granntyckt.* om hon enkanneliken oc wtkorleken warit haffwer i maat, dryk oc klädhebonat *LfK* 162.

utkorning, *f. utkorelse, val.* i thenne waar konungis wal och vtkorningh *SD* 3: 413.

utkriera, *v.* [*Mnt.* ûtkreiêren] *utropa.* oppenbarliga förkynna, ropa och wt kriera i alle gatwmwnna,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

medh piper och basynner wor kere herre höffwidzman, oc . . . alla sweriges rikes radh, trobrytara *BSH* 5: 176 (1507).

utkrista (-crysta), *v. utpressa, genom tryckning utdrifva el. aflägsna.* thu vt crystade mit ögha *Lg* 550. *Bir* 1: 50. vm thän är til ther afladha sötmans miolk wtkristar *Bo* 102.

utkrypa, *v. utkrypa, krypa ut. LfK* 230. skal människian vpsta ok vpfara af sinom vranga lusta. at hon formaghe vtkrypa w honom *MP* 2: 102. *Jfr* **krypa ut.**

utkräfla (-kräffia. -krefia *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). **-kräffgia** *BSH* 5: 352 (1509). **-kräffwia. -kräfuia. -kraffia** *Su* 188. **-kraffuia: -kraffuer** *ib* 193), *v. L.* **1)** *utkräfva.* at wtkräfuia ok vpbära the pänninga som hans fadher . . . gaff före iordher innan västraaros biscopsdöme, ok honom ära nw aterdömde *SD NS* 1: 30 (1401). at vtkräfuia . . . thet sama widhergäld aff for:da herra clauose *ib. ib* 23 (1401, *gammal afskr.*), 255 (1403, *gammal afskr.*). hwes dell her for innen jach kan latha mana och vtkräffgia, vil jach leggia mich all vin om, at thet skall redelighe och skälighe medfares *BSH* 5: 352 (1509). han skal wtkräffwia vaan blodh aff warom owenom *MB* 2: 158. **2)** *kräfva, fordra, begära.* then oskällike sonen som wt krafdhe sins arfs luth af sinom fadhir *Bir* 1: 66. thy at iak mera vt kräfwir *(exigo)* af thik än af androm *ib* 35. *ib* 38. plägha sik jnbyrdis älskandis wth kräffia huar aff androm nakor tekn oc märke inbyrdis kärlekx *Su* 24. thu wthkräffwer at iak tik ensampnan skuli älska *ib* 23. — *kräfva, fordra, bjuda.* swa vtkrafdhe rätuisan *Bir* 1: 105. ganska oräth är them straffelica leffwa, hwilkens ordon wth kräffwir them skulu androm bethe häloghetz äptherdöme *ib* 5: 104. **3)** *kräfva, fordra, erfordra.* alrigh hawa the (ɔ: munka) sko vtan tha enkanlik vidhirthorft thz wt kräfwir *KL* 251. the oppinbaradho äkke androm meer af thy som gudh tedhe thöm än thera siäla gagn wtkrafdhe *(urgebat) Bo* 173. vi skolom . . . ey thiäna nakrom i öghomen. oc ey äptir thy som yttra vällit wtkräfwir *(secundum exigentiam exterioris pompæ).* vtan äptir thy som hans tharf oc godhlekir wtkräfwir som thiänistena thorf vidhir *ib* 68. kristin tro forbiwdher grata dödha män the som gudhilika lifdho, än tho at milhetin thz wt kräfwär *Ber* 188. al thing äru foreseedh j gudhelike stadhelikhet ok j sinom tima gudhelica ok skällica framkomin äptir thy som huario eeno til höre ok thz vtkräfwir *(secundum exigentiam uniuscujusque rei) Bir* 3: 121. *ib* 2: 91, 3: 105. *Lg* 3: 269, 427. *Su* 188, 193. somlike materia behöffwa oc wtkräffuia grannare ranzsakan *ib* 351. — *Jfr* **kräfla ut.**

utkrävilse, *n. pl.? och f. kraf, fordran, det som ngt kräfver el. erfordrar.* takaskolande atirlön . . . äfte sinna gärninga vtkräwilse *(exigentiam) Bir* 4: *(Dikt)* 273. äpther timans oc rwmsins skälika wtkräffuilse *(pro loco et tempore) Su* 298.

utkrökia, *v.* — *refl.* **utkrökias,** *kröka sig och sträcka sig ut.* munnin wrängdis ok tungan wtkröktis *(på den besatte) KL* 362.

utkänna, *v. känna från andra el. annat, känna i sär, urskilja.* synnes helga modhers ok flera danda quinna som ärligo liffde, spyna vtkende hon ok söögh mz kerlek än skörä quinna spyna flydde hon som eeter *Lg* 3: 522. at hon ginstan aff siu barndom swa vnderliga vtkende ok vederstygdes alla skörhet *ib.*

utköpa, *v.* [*Mnt.* ûtkopen] *utköpa, utlösa, (genom erläggande af en penningsumma) friköpa sig från (ngt).* skulu the gifua domkirkionne til tompta legho hwart aar thre (3) marker hulka thre marker eigh skulu vtlösas eller vtköpas w thera huse *SJ* 73 (1437). ther medh skulle all the förskrifna räntan wara wtköpt *ib* 243 (1455). — *(genom erläggande af en penningsumma) göra sig fri från (innehafvare af invisning), utlösa.* kendos the at . . . olaff ingeualzsson . . . haffuer thöm oc alla skyldenära vt köpt igen sua at han haffuer fornögdh thöm fore the tompt oc gardh *SJ* 192 (1450).

utköra, *v. utköra, utdrifva, bortdrifva, fördrifva.* wtkördhe han the som ther saldo ok köpto *Bo* 166. at han wt kördhe munkin *KL* 239. wtköra oidhnonna köld mz kärleksins värma *ib* 350. almoghin som honom haffde wt kört fran sigh *Lg* 638. hulke vtkördo diäflana mz them ordom som salomon hafde ther til skipat *MP* 1: 94. *ib* 95. wtköra diäfla af mannom *KL* 197. swa som konungir aff sino eghno rike vt ältir ok wt kördhir *Bir* 1: 4. huru the wtkördhos af paradis *Gr* 296. *KL* 250. *Bir* 1: 45, 99, 199, 228, 2: 215, 312. *Lg* 672. *Su* 55, 418. — *utdrifva, aflägsna, undanskaffa.* wthwraka oc wthköra ofwirflödogha wätzkona aff kroppenom *LB* 3: 176. — *leda ut, utföra.* thänne ihesus . . . bröt diupo häluitis myrko stofuo wtkörir fanga oc lösir bundna *KL* 412. *MB* 2: 405. — *Jfr* **köra ut.**

utkörilse, *n. pl. utkörande, utdrifvande.* diäfflanna wtkörilse *LfK* 81. — *utdrifvande, aflägsnande, undanskaffande.* wthkörilsanna makt *LB* 3: 175. *ib* 176. swa minskas bade smeltilsanna digd oc wtkörilsanna digd *ib* 175.

utlagha, *f. L. utlaga.* til allan thenna forscriffna twnga ok wtlagor *BSH* 3: 147 (1463). *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

utlana, *se* **utläna.**

utland, *n.* [*Ä. Dan.* udland. *Jfr Fdan.* utlænde] *jord som utom tomten tillhör en gård?* i ofwanlandom eller i wtlandom *SD NS* 1: 94 (1402).

utlas, *m. L.*

utlata (-laata. -läta), *v.* [*Fdan.* utlatæ] **1)** *släppa ut, låta komma ut, låta utträda, aflägsna, skilja.* skulw swa jntakna personor wtlätas aff clostrit *LfK* 151. förr än hon wtlaates *(näml. ur klostret) VKR* 27. huilkin som swa wtlaatz *ib. ib* 9. **2)** *utlemna.* för än han skulle hona *(dottern)* wtlata *(näml. åt draken) MD* 190. aspöö wthlatith til legho *SD NS* 1: 414 (1405). — *Jfr* **lata ut.**

utleþa (-lädha), *v.* **1)** *utleda, leda ut, föra ut.* tha loto the thera örss wtlädha *RK* 1: 2958. lät kungen cristoforum vt leþa *Bu* 501. *ib* 140. huilken wart wtledh *Lg* 218. thu wtledde bundna fangana *Bo* 247. *KL* 140. huru gudh wtledde han aff myrkästuuonnä *ib* 155. jak är then som . . . vtledde mit folk af egipto *Bir* 1: 122. *ib* 125, 3: 303, 451. **2)** *leda ut, föra ut. om väg o. dyl.* the . . . komo til iärnportin som wt ledde j stadhin *KL* 154. **3)** *föra ut (bland)? uppföda?* hon *(modren)* opfostra han *(sonen)* til världinna älskogha oc vtledhir *(educit)* han mz världinna höghe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mannom *Bir* 3: 75. **4)** *utdraga, framskaffa.* war watnit wt leet *(educta)* af hällinne *Bir* 1: 181. — — *låta utgå, utgjuta.* min öghon vtleddho *(deduxerunt)* tara vatn af sik *MP* 1: 153. **5)** *frambringa.* han som formatte wärldena oc all skapat thing wtledha *(producere)* aff alz engo *Su* 269. **6)** *utföra (dans).* nar j seen iomfrwnor aff sylo wt ledha danzar *(ad ducendos choros)* *MB* 2: 140. aff them iomfrumen som vtleddho danzsen *(ducebant choros)* aff stadhen sylo *ib* 141. **7)** *framlefva, tillbringa.* ey är nogh en thima wthledha *(expendere)* mz sina kärasta *Su* 115. wtledhin idhart wngdoms blomsther mz gudhi i godhom gerningom *ib* 238. them *(åren)* framledde jak swa glömslika, at jak ey weet wm jak en dagh aff allom them wtleddhe j gudz tiänist *ib* 240. — **utledha sik,** *fria sig, rättfärdiga sig.* wil jak . . . udleda *(för* und- *el.* unt-?*)* mek för thet same tal *BSH* 5: 555 (1516). — *Jfr* **ledha ut.**

utleta (-leetha. -läta), *v. L.* **1)** *eftersöka, eftersträfva.* thin kärleker wth lethar *(petit)* högelik tingh *Su* 78. **2)** *utforska, efterforska, söka få veta, (söka) taga reda på.* spöre ok vtlete granlica äptir thera raadh huru mina kirkio mwr maa atir byggias *Bir* 3: 364. at vtleta sannynd j þolikom malom *SD* 5: 605 (1346). *ib* 606. rantzsaka oc meth skälom wtleta the scatta jordh, krono gotz oc bönder, som kronan rät til hafuer *ib NS* 1: 424 (1405). *ib* 437 (1405), 438 (1405, *nyare afskr.*). for thy at iak thet ransakadhe oc wtletthe ath hon swa mykit gooz ii geen hafdhe *ib* 24 (1401). thz bör ey mik wt leta *Lg* 637. thänkte hon thz besporia oc wtleetha aff naghrom gudelikom oc hälgom renliffwis brodher *ib* 808. sanhetena vt letandis aff läre fädherna diktan *MB* 2: 285. tha thz war om kring vtletadh vm then thz giort haffde *(cum . . . perquirerent auctorem facti)* *ib* 87. — *utforska, undersöka, ransaka.* wt läta hans sak *KL* 214. til at wtleta thz som nw er sakt *PfN* 137. hwilkith maal ok ärende jak granlika ransakadhe ok wtlette *SD NS* 1: 273 (1403). *Bir* 5: 48, 50. **3)** *utfråga, tillfråga.* at confessor them wtletar *(exquisierit)* aff clostersins stadga oc til löpandis ärandom oc giffuaskolandis radhom *Bir* 4: 62.

utliþa, *v.* — *part. pret.* **utliþin,** *L. förliden, tilländalupen.* fförän halffwer thera aldir är wtlidhin *Su* 235.

utliggiare (*pl.* **vtliggiere** *FM* 527 (1511). **vthliggiere** *ib* 385 (1508, *samt. afskr.; på två st.*), 386. **vthliggere** *ib (på tre st.).* **vtliggars** *SJ* 284 (1460)), *m.* [*Ä. Dan.* udleggere. *Mnt.* ûtligger] *utliggare, vaktskepp; person som å ett dylikt skepp håller vakt el. utkik; särsk. om kapare.* en ewarskipp . . . som the vtliggars aff danseke skipper eler bökelman oc hans selskapp haffde tagit i siön aff theris dansken apenbare retta fiande *SJ* 284 (1460). toghe . . . koningh hanses vthliggere . . . eth skep her j stockholms skär *FM* 386 (1508). *ib* 385, 527 (1511).

utlokka, *se* **untlokka.**

utlop (-loop), *n.* **1)** *utlöpande, utvandrande, utflykt.* onytlik vtlop af sällanom *Su* 456. *ib* 453. **2)** *utfall.* the danska et vtlop teede *RK* 2: 2240. enchte vtloop the thit sidan teedhe *ib* 2262. **3)** *utlopp.* ther är wäl xij eller xv alna vtlop i allom hulumen *VAH* 24: 322 (1442). *Jfr* **utlöp.**

utlova, *v.* [*Fgutn.* utlufa] *utlofva, utfästa.* the päninga for:da niclis hafde wtlofuadh *SD NS* 1: 140 (1402). *ib* 167 (1402). omöghölikit är thik thz fulkompna som thu vthlofwar *ST* 47. *Lg* 3: 376. *PM* XI.

utludha, *v.* [*Mnt.* ûtluden] *lyda, hafva (en viss) lydelse.* som förstho artickel swa är ock vtluder som här nw strax begynnes *SO* 101.

utludhilse (-else), *n. pl.? lydelse.* effter skrana vtludelse *SO* 194. *ib* 101.

utluka, *v. L.*

utluta, *v. luta utåt?* ther ramelet eth stort sticke neder aff manthels mwren wet thet törn, som star i moth skipbroffwen, som swa forst vtlwthe, oc er storlige til fare, at thet torn faller *FM* 230 (1505).

utlydha, *v. innehålla.* hwath hans fästo breff wth lyddhe thet stoth han honum tiil *SD NS* 2: 51 (1408).

utlykkia, *v. utestänga, utesluta.* wtlykkias the af himerike *KL* 225. *MP* 1: 38. *Jfr* **utelykkia.**

utlysa, *v. L.*

utläa, *v. L.*

utläggia (-lägia *Bir* 5: 25), *v. L.* **1)** *utlägga, utbreda, utslå.* mz fäghirsta vtlagdho *(extensis)* haare owir skuldrona *Bir* 3: 280. **2)** *utlägga, nedlägga, utså.* thänne sädhin swa som äro thässa pinonar hulka i nu wtläggin licamlica i gudz hälgha män, them skulin i skära oc thola äuärdhelica *Gr* 276. **3)** *utlägga, utsätta.* hon . . . lagdhe smaswennin i karith, oc läter thz swa wtläggia i flodhina *MB* 1: 277. — *utsätta, utgifva.* tha han (ɔ: gudz son) war wtlagdher i liiffs wadha oc tholde dödh a korseno *MB* 1: 277. **4)** *utlägga, utgifva, utbetala.* fadhorin . . . vaar redho at wtläggia alt thz han atte for sins sons helso *KL* 366. offrit vt lägx *(expenditur)* j täwärnom *Bir* 1: 386. jak vtlagdhe *(expendi)* rumlica värlz godz *ib* 3: 142. *ib* 325, 331, 457, 5: 25. fore ena lödhoga marc, som han fore mic redhelika vtlaghde i minno nödhthorft *SD NS* 1: 59 (1401). tha skal han wthlägghia the fornempdha päningha *SO* 16. mz storom swmmom vtlagda til hwsens atherkommo i godan stadga *PM* LX. — *bestrida.* allen kost ther konungen haffde marsken then all saman wtlagde *RK* 2: 6905. **5)** *använda?* j thy at jak allan myn viisdom tilfögde ok vthlagde j verldzliga swekliga falskhet *LfK* 268. **6)** *lägga ut, gifva sig ut (till sjös).* konungen war redho mz al sin skara mot pingsdaga til sios at fara . . . söndag for pingxdage skulle han vtlagt *RK* 2: 8815. tro hauer vtlagdt j thz willena haff *MD* 393. **7)** *utvisa, förvisa.* hwar som ey wil offra nocors staz afgudha han ma radhit aff stadhenum wt läggia *Bil* 328. — *part. pret.* **utlagdher** [*Isl.* útlagðr], *förvist, fördrifven, landsförvist, landsflyktig.* then som biltoger warder i swerige. fredlöös i danmarck, och vthlagder i norge *BtRK* 123 (1436). the äru vtan sak wtdrifwin af sinne barnfödho oc wtlagdh swa som the varin biltogha *Bo* 19. thetta är gudhelik rätuisa at han wari äwerdelika vtlagdhir ok bortskildir af thino rike ok thinne glädhi *Bir* 1: 86. fiärre vtlagdhe aff himerike *MP* 1: 142. *ib* 222. — *utesluten.* ware vtlagder af gilleno *SMG* 147. *ib* 148. — *förvist, aflägsnad.* ware hon (ɔ: thässe wantro) vtlagd *(Cod. A* wtlägha 45) aff hwars doghandis mantz bryste *MB* 1: *(Cod. B)* 532. — **utläggia sik,** *utgifva sig, hängifva sig.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sandir kärlekir . . . vt läggir sik allan til gudz hedhir ok sins iämcristins nytto *Bir* 1: 313. allan mik i thera thiänist oc omsorgh wthläggiandhe *Su* 122. — *Jfr* **läggia ut,** *äfvensom* **utlägha, utlägher.**

utläggilse, *n. pl.?* *utläggande, utgift.* mykyn vtleggilse i rikesens tiänisth *BSH* 4: 77 (1481).

utlägning, *f.* *utläggande, utgift.* at embetet görs penniga behoff i nakar matte til vtlegning til harnisk eller andra *SO* 80. for then store kostnadh och vtlägningh vij haffue hafft j waar romske rese *FM* 397 (1509). *HSH* 18: 48 (1496).

utlägha (-e), *adj.* *förvist, fördrifven, landsförvist, landsflyktig.* laghde constancius han wtlägha *Bil* 590. liberius var . . . wtlägha laghder *ib.* mädhan han war wtlägha *ib. ib* 444, 471, 659, 704. *Lg* 989. vtläghe man älla biltogha kombir atir til sit eghit fädhirnis land *Bir* 2: 43. wi ärum wtlägha och pilagrima *(exsules sumus et peregrini)* *Ber* 234. lankt vtlägha *(exsulati)* aff himerikis fädhernislande *ib* 210. — *förvist, aflägsnad.* ware hon (ɔ: thässe wantro) wtlägha aff hwars dondemantz bryste *MB* 1: 45. — *främmande, befinnande sig i en främlings belägenhet.* min siäl war mykyt wtlägha *(incola)* *Ber* 35. — *Jfr* **utlägher,** *äfvensom* **utläggia.**

utläghe, *n. och m.* (*Bil* 578) *landsflykt, förvisning. eg. och bildl.* en biscoper . . . lagdhis saklös j wtlägha *Bil* 578. constancius lagdhe i wtläghe alla andra rätta tro biscopa *ib* 588. *Lg* 265. biltogha dombir ok vtläghe gaffs mot honum *Bir* 3: 429. haldz iak än j vtläghe *ib* 20 *(om skärselden).* i wtläghe wtdriffne *LfK* 54. lidha . . . wtläghe *ib* 20. finnom wi os wara i wtläghe *ib* 202. aff wtlägheno sigher agustinus ey witom wi hwru thzta wtläghit ändhas mz os *ib.* exilium, äwerdelikit wtläghe *ib* 118. antwardhadher i thässo hems wtläghe *Ber* 203. swa länge jak är j tässa twnga likamans häktilse oc sörgheliko wtläghe *Su* 335. *ib* 24, 100, 124, 311, 347. *LfK* 117. wtläghe aff paradiis *MB* 1: 131. — *främlingskap, bortovaro (från hemmet).* tilkommande pinonna rwm, huilkit siälana äpther thetta wthläghit aff kroppenom skulu ägha *Su* 124. mit wtläghe *(incolatus)* är forlankt *Ber* 35. ey ärwm wi j fädhernis lande wtan a pilagrins wägh, ey j huse wtan wtläghe *ib* 36 *(kan föras till* **utlägha** *el.* **utlägher***).* — *förvisningsort.* keysarin . . . sände han bort j eeth vthläghe *ST* 372.

utlägher, *adj.* [*Isl.* útlægr] *L. landsförvist, landsflyktig. Jfr Hertzberg, Norges gamle Love* 5: 676. wäri siäluer ewärdþilikä vthlägher *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). leggi theem ewärdþlikä wtläghä *ib* 669 *(kan föras till* **utlägha***). Jfr* **utlägha,** *äfvensom* **utläggia.**

utläna (-lana *L.* **-lona),** *v. L.* **1)** *utlåna, bortlåna, utlemna ss lån el. försträckning.* forfars nakath laan honum närwarande som wtlänte *MB* 1: 338. ath han skulde bäre vp then säädh han haffde vthlonth *FM* 554 (1512). — *öfverlåta, lemna (menniskor till bistånd).* x[c] riddare som thera modher vth länthe *Di* 209. **2)** *öfverlåta ss lån el. förläning.* ändelica skulle thz landit atirkoma til laghlikin herra thz är til then konung som ärfwinge var thäs konungxsins som för var ok landit vtlänte *Bir* 3: 401.

utländer, *adj.* [*Isl.* útlendr] *utländsk, från annat land. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*).

utländing, *f.* *landsflykt.* wtländingen aff fädhernis landeno, som är himerikis rike *Sv. kyrkobruk* 324.

utländinge (-ländninge. -länninge. -lännunge. -läninge. *obl. kas.* **-ia.** *pl.* **-iar. -ar.** *dat.* **-iom. -om),** *m.* [*Jfr Isl.* útlendingr] *utländing, främling.* a mot laghum som forbiudha at wtlänningia sculu radha *Bil* 886. thässa wtländningians orättir *Bo* 15. thu . . . vardh swa som en af os. pilagrimbir oc wtländninge *ib* 37. villom vi . . . thänkia os vara pilagrima oc wtländningia *ib. ib* 14, 256. swa väl wtländningane *(advenæ)* som borgharene *ib* 182. thänne wtlänningin artabanus *Gr* 261. ey är tryght at tro eet ordh wtländningiom *KL* 398. *MB* 2: 393. mädhan synine vilia ey hafwa arfwit skulu tha vt länningane *(extranei)* . . . thz faa *Bir* 1: 229. sua döma . . . brodhir oc son som vtläningiom *ib* 2: 190. at han skulle döma ok rät skipa inländningom ok vtländningom *ib* 3: 467. infödde män skulu ey sämia sik mz vtlänningom *ib* 333. ma ämuäl konungin gifwa sina gaafwär vtlänningom *ib* 305. wi ärum wtlänninga och han inlänninge *Ber* 234. *MP* 1: 279. *RK* 1: *(sfgn) s.* 177. vntfaa een storan herra vtlännunga *Bir* 3: 332. — *närmande sig adj. användning: landsflykting, landsflyktig, förvist, aflägsnad.* swa som wtlänninge af himerike *(exsul cælo)* *Bo* 145. see hon *(menniskan)* opp tha see hon til hymerikes, wart fädhernes land, aff hwilko hon är borth kördh oc wt läninge *LfK* 204. — *De språkprof, i hvilka ordet förekommer i nom. sing. med art. el. i pl., kunna föras till* **utländinger.**

utländinger, *m. L.*

utländingis (-ländningis), *adj. utländsk.* saa vtländningis som inlendis folk *MB* 2: 23.

utländis (-es), *adv. och adj.* [*Isl.* utlendis] *L. A) adv. utomlands, utrikes, i el. till främmande land.* göta drotnug som vtländes kallas longobardi *Bu* 56. at döö vtländis *Bir* 3: 362. iak haffuer vtländis varit *MD* 325. the som wtsändas inländis ellir wtländis at köpa fää ellir fisk *VKR* 40. *ib* 33. *MB* 1: 196, 279. josep war salder aff sinom brödher wtländis *ib* 253. at han . . . hade sick loffuit vtlendes syn pelagrims ferdh *SO* 102. vi . . . som gingom fran gudhi vm syndena swa lankt wtländis *Bo* 89. — *i landsflykt.* herodes ok herodias dömdos vtländes baþen *Bu* 57. mange cristne . . . fylgdhu hanum vtan nödh vtländis *Bil* 360. *ib* 327. *B) adj. utländsk.* enom stadh war sidhuänia, ath män thoko sik hwart äar *(för aar)* wtländis konungh *(hominem extraneum . . . omni anno in principem eligebant)* *Bil* 616 (wtländis *bör dock här kanske fattas ss adv. med bet.: utrikes ifrån, från utlandet*). ey hawom wi thik fore wtländis man *MB* 1: 202. skal hans affkömd wäxa i wtländis släkter *ib* 258. *ib* 259, 338, *(Cod. B)* 547.

utländska (-ländzka), *f. utländska, utländsk qvinna.* hon war en vtländzka *RK* 2: 980.

utländsker(-ländzsker. -lendzsker. -läntzsker. -länzsker. -länzker. -lenzsker. -länsker. -lensker. *f.* **-länscz** *(för* **-länzsc***)* *Bir* 1: 229. *n.* **-ländzst** *Lg* 33. **-länzst** *Al* 10328. **-läznt** *(för* **-länzt***)* *Bil* 464**),** *adj.* [*Isl.* útlenzkr] *L. utländsk,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

från annat land, främmande. at kunungur ok höfdinge skal hedhra ok ära . . . vtlänzka ok okunnungha *(för* -ugha*)* män, the til hans koma *KS* 59 (148, 65). at rikesins fäste fåns ey i händr utlanzkom *(för* -länzkom, *se Errata i sl. af Bures uppl.)* mannom *ib* 75 (183, 82). *ib* 63 (157, 69). *RK* 1: 958. vtlenske män *MD* 325. jak är wtläntzsker man *MB* 1: 202. tha togh han sik twa husfrwr, oc badha wtläntzska *ib* 212. jösep oc maria *(som begifvit sig från Nasaret i Galileen till Betlehem)* the waro i thy hwse ther heet diuersorium. thz war et gästahws som alt wtländzst folk war wti. fore thy at the waro oc wtlänzsk *Lg* 33. vt länscz drotningh *Bir* 1: 229. mz vtländzskom sidhom *ib* 3: 321. wtläznt maal *Bil* 464. sauina sagdhe sik wtlänska wara *ib. Fl (Cod. B, C)* 79. *Al* 10328. — the utländsko, *utländingarne.* folkunga . . . baro wid the wtlenzsko eth haat *RK* 1: 1013. ati älska meer the vtlenzska mer än ooss *ib* 1015. — *i obest. form. pl. substantivt: utländingar.* sculu badhe inlendske oc vtlenzke then fridh niwta *GS* 29 (1375, *orig.*). thztä slot haffuer giort mykit ogagn bade inlendzskom oc wdlendzskom *Di* 66. vthlänske rädho swerighe tha *MD* 385. *RK* 1: *(sfgn) s.* 175.

utläsa, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtlesen] *utvälja.* thrätighi thusand ok än tw footgangara hafdhe han nw halff fämpta thusand opa hästa wtläsna alla the bäzsta *Al* 1914. *ib* 2420.

utlöp, *n.* [*Jfr Isl.* úthlaup] *utlopp.* brodher niclis haffuer the flödhgiwtor bygth i threm hulum eller vtlöpom oc ey i eno *VAH* 24: 322 (1442). *Jfr* **utlop.**

utlöpa, *v.* **1)** *löpa ut, springa ut, ila ut.* tha kommo the andrä snarligä wt löpande *Va* 30. kom folket igen som wt lopet war *Lg* 3: 647. **2)** [*Jfr Mnt.* ûtlopen] *utlöpa. om fartyg.* wtlöpande . . . skiip *Su* 254. i screffue, ath ingen skyp hedan vtlöpe skole til stederne för än wij faa edher scriffuelse *BSH* 5: 162 (1507). för vij eder scriffuilse vntfinge, ware iij (3) aff wor skyp vtlöpen til lubek *ib. ib* 532 (1513). **3)** *utlöpa, falla ut.* at swa mykit watn ma wäl vtlöpa oc vtlöpir aat xij eller xv alna hulum i flerom flödhgiwtom som aat vj alna huli i enne flödhgiwto *VAH* 24: 322 (1442). — *utrinna.* slo sundar houoþet iacobi. sua at vt lop härnen *Lg* 198. thu äst swa som et brutith kar som alt watnith är wt lopith *MB* 1: 260. ösa vatn . . . i vthät kar af hwilko alt wtlop *KL* 225. mykit aff hans blod war wtlopen *Di* 139. then sama blodin som är wtlopin aff adhronne *LB* 3: 33. *ib* 7: 132. — *upprinna, uppspringa.* en klarasta källa wt lopp ällar wtran aff skulromen *Lg* 3: 429. — *Jfr* **löpa ut.**

utlöpis skip, *n.* [*Jfr Isl.* úthlaupsskip] *större, utomskärs gående fartyg?* þaghar utlöpis skip warþä nämd i skiären *SR* 28.

utlöpning, *f. utlöpning, utlöpande från (ett ställe).* widherstyggdis mykit fafänga cellanna wtlöpning *(inutiles discursus) Su* 264.

utlösa, *v. L.* **1)** *förlossa, befria, frälsa.* iak är . . . idher gudh som idher hawer wtlöst aff egipto fängilse *MB* 1: 290. **2)** *utlösa, genom (på en gång erlagd) lösningssumma ersätta (en årlig utbetalning).* skulu the gifua domkirkionne til tompta legho hwart aar thre marker hulka thre marker eigh skulu vtlösas eller vtköpas w thera huse *SJ* 73 (1437). **3)** *genom lösens erläggande utbekomma.* at the pawens breff vare med the forste vtlöste aff lubec *HSH* 18: 39 (1496). — *Jfr* **lösa ut.**

utmakkadher, *p. adj. utmagrad.* theu som är wthmakkadher snarlika faar hwl j gen *PM* 76.

utmala (-maala), *v.* [*Mnt.* ûtmalen] *afmåla, afbilda.* ändane a teknomen a hwilkom keysarins biläte äre wthmaalat *MB* 2: 375.

utmale, *m. å utmark till intaga afmätt el. afskild jord?* thätta är thän wtmalin, som liggär i brytiagardenom oc höre til warom gardhe i sörby *SD NS* 2: 20 (1408).

utmana, *v.* (*Mnt.* ûtmanen] **1)** *genom maning el. besvärjelse utdrifva.* som kunna nakra handa manilse älla konste at vt köra älla wt mana diäflana *Bir* 1: 99. **2)** *utkräfva.* at vtmana ok vpbära aff hanes skrädara ena halfua läst ok sex fiska ok et hundrat *SJ* 30 (1425).

utmanga, *v. L. utmångla.* ma ängen then a berghеnо siter . . . noghor thing at köpa oppa thz at han sculi thöm ater wt manga oc dyrra sälia *PfN* 135.

utmark, *f.* [*D.* udmark. *N.* utmark] *utmark, afsides liggande mark, icke inhägnad mark, utegor.* the *(herdarne)* varo j vtmarkom *MP* 1: 25. fly j ökn oc wtmarker *MB* 2: 222. iak hafwer saalt minom . . . brodhir philipusse een aattungh i eedhulte . . . med aker ok ängh, ä hwar thet hälst finnas kan, som ther till ligher, ok undantaghno wthmarkena *SD NS* 1: 142 (1402, *afskr.*). skoga och wtmarka *FH* 4: 26 (1452). om aagongh pa theris gambla änger ok wtmarker *ib* 5: 109 (1487). dömdes kuhmois boar theres skogh och vttmarch frij vthaff birkala boar *BtFH* 1: 21 (1499, *nyare afskr.*). dömdes sigfred jönnsson hauta jerffwi alle hanns vttmarch frij huar hon hellst kan liggia, som oleff ollsson kärde till honom *ib* 40 (1490, *nyare afskr.*). thet skifftet . . . som toiwola boar och sairiala boar hade giordt medh knutt påsa både på bryst engh och vttmarck *ib* 51 (1478, *nyare afskr.*). vttmarck vnder för[ne] bryst i wirdentiensw tree carpe landh *ib.* dömdes then wtmarken och fiske watnen til skifftis imillan oleff henricsson riduala och henric oleffsson ibidem mz theris skifftis broder som the äre lutägende i bryst jord swa skulu the och skiffte wtmarken och fiske vatnen *ib* 294 (1509). at skiffte en fierdingh wtaff tartilaby i aker wtmark och änger *ib* 179 (1507). ranzaca huilken tere haffuer giort ogongh wppo then annars fäägongh och wtmark *ib* 244 (1507). *ib* 132 (1506), 137 (1507), 140 (1507).

utmer, *adv. L.*

utmäla, *v. mäta ut, tillmäta, mäta.* mz the mäle skäppo scal idhir atirmälas mz hulke j vtmälin *(qua mensi fueritis) MP* 1: 207. betale medh samme skeppan, wij them wthmäle *BSH* 5: 369 (1509).

utmälinger (-iar), *m. talare, retor, advokat.* konungin ok härtughin läto saman koma alla mästa wt mälingia *(advocati) Bil* 235. *Jfr* **iämmälunger.**

utmärkeliker, *adj. framstående, betydande.* af allom them war bartholomeus a släktenne väghna wtmärkelikastir *Hel. mäns lefv.* 117.

utmärkia (-märka), *v. L.* **1)** *utmärka, genom märkning beteckna el. gifva till känna; utstaka.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sanctus gregorius takandis märke träit af gärningis mannomen wt märkte hwar läggias skulle grundualin *Gr* 302. gaff oss i gen ena slätho . . . wtmerkta *(distinctam)* med teekn som är raa oc rö *SD* 3: 697 *(öfvers. i hds. trol. fr. förra hälften af* 1400-*talet)*. the tompt är badhe stakadh ok stenadh ok vtmärkt aat badhum endom *ib NS* 2: 99 (1409). forom wi . . . til haliis fors ok han meth reep fra land til land thwers öffwer mältä ok laga oos meth raa ok raamärke wthmärkte *ib* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). lagha oos, ther wi . . . wtmärkto *ib.* **2)** *utmärka, tillkännagifva, angifva.* til at wtmärkia dagxsins tima skulu klokkor wara j clostreno *Bir* 5: 19. **3)** *utmärka, göra igenkänlig, beteckna ss skild (från andra).* bar enghin thera konunxlika krona. oc ey j fördis purpura . . . at naghor there skullo j tolko vtmärkias. hedhras ällir äras owir andra *MB* 2: 241. *Bir* 1: 309. ther til at konungin maghe vtmärkas *(discernatur)* aff androm är vidhirthorftelikit at han hafwe särlikin klädhebonadh *ib* 3: 306. at han skulle ey vara vtskildir älla vtmärktir *(notaretur)* aff androm cristnom mannom *ib* 69. hulke som vilia . . . vara hedhirhalne swa som wtmärkte af androm *(ab aliis tamquam honorabiliores volunt in talibus discerni) Bo* 5. the äru fran wärdzlika manna klädhebonat wthmärkte oc aatskilde *Su* 151. hanom bör wtmärkias mz nakro enkanneliko tekne, at alle skulin hanom lydha oc wördhningh göra *Bir* 4: 73. hörde iak thera tall som vpscriffne waro äller märkte, cxliiij tusandh vtmärkte *(signati)* aff alle släkt israels sonom *MB* 2: 343. *ib* 344. — *part. pret.* **utmärkter,** *utmärkt, märkvärdig, utomordentlig, synnerlig.* jak vmgik ödhmiuklica mz ödhmiukom ok ey ville iak tee j mik nakat thz som enkannelikit älla vtmärkt vare *Bir* 3: 154.

utmäta (-miäta), *v. L. utmäta.* alth thet gooz . . . sum . . . war aaf hanom vthmiätit *SD* 6: 6 (1348). *DD* 3: 14 (1384, *nyare afskr.*). dömdes oleff ylpoy . . . sin aker ffri wtaff mattis lipare ibidem som vi syne men haffde wt määt *BtFH* 1: 194 (1508). *Jfr* **mäta ut.**

utmödha, *v. uttrötta, utmatta.* takande vidh them thröt oc al wtmöd af äruodhe *Bo* 22.

utmönstra, *v. vid mönstring utvälja.* then staaltisthe ok beste jakth, ther i haffde wtstoffered med byssor och wärgie, wtmönstrede xxiiij (24) gode badzmän, haffde i wtsend med ederss breff till the lybske *BSH* 5: 462 (1511).

utnämna, *v. utse, förordna.* bland thässe budh ther hon wt sände en slöghan malara hon wt nämpde *Al* 7796. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273, 274. — *utse, uttaga.* ath i strax vordhä offuer enss ath vtnempnä huar tridhiä mann effter reth mantall i eders lagsagw *BSH* 5: 439 (1511).

utnämning (-nempning), *f. utseende, utkorande.* haffue the goode herra, capitulum i scara, nämpd oc wtwald . . . jens jonsson . . . tiil dechenedömet i gen. thy bider jac . . . eder herredöme wilye presentera honum ther tiil oc werdens aname for:ne wall oc wtnempning i then akt, som hon gyord är *BSH* 5: 40 (1505).

utnäs, *n.* [*Isl.* útnes] *utnäs, udde.* å utnäsiom widh haf älla sioastrand *KS* 85 (207, 93). — **utnäsia skiul,** *n. L.*

utpinnadher? *p. adj. (med infästa spetsar) utsträckt?* han var swa thandir oc wtpinnadhir *(skrifvet* wtpiñadhir; *för* wtpinadhir, *utpinad? Lat. urskriften har angustatus)* a korseno at han gat ängin limin rört vtan howdhit *Bo* 200.

utplana (-plaana), *v. utplåna.* alt annat war wt plaanat aff testaments breffuet *FM* 74 (1502?). — *afplana.* vars herre ihesu christi död oc pina gudligin tenckilse, hon alstingis aff steckär oc vth planar lengxta oc bytterliigasta skerseldz pina *Lg* 3: 72. wara första föräldra syndh wt plana oc aff twa *ib* 58.

utplokka, *v.* [*Mnt.* ûtplukken] *utrycka, bortrycka.* hon saa . . . skäggit wt plokkat *Bo* 211.

utpokka (-adher), *v.* [*Mnt.* ûtpuchen] *med pock utkräfva el. uttaga, utpressa; utplundra.* saa är thet *(landet)* wt pockat, skattat oc gest i thenne tiid aff them her legat haffua för oss *BSH* 5: 11 (1504).

utpranga, *v. L. utprångla.* nar han eig köper til at vtpranga oc sälia bonda warur i köpmanna warur, oc twert amot *GS* 57 (1474).

utpysa (-pösa), *v. uppblåsa, göra uppblåst.* manga aff them, wärdzlikin wisdombir inbläse oc wtpöse *Bir* 4: 70. — *part. pret.* **utpyster,** *uppblåst, utsvälld.* af vt pystom *(inflatis)* säkkiom *Bir* 1: 335. han hauir . . . vtpösta thrutman *MP* 1: 307. til ath menniskian varder vthpösth och väderfwl *LB* 7: 73. — *Jfr* **pysa ut.**

utransaka, *v. genom ransakning inhämta fullständig kännedom om, ransaka, undersöka.* effter thy tolf manna nempd thenna maal vtransakadho skelika *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396) *o. s. v.*

utredha, *v.* [*Mnt.* ûtrêden] **1)** *utrusta.* konungen lot honum kosteliga wt reda bade mz wapn oc kläde oc xxiiij riddara *Di* 164. *ib* 78, 115. *BSH* 5: 456 (1511). *Jfr* **redha ut. 2)** *utbetala.* warä thet . . . swa at forscrifne hans bryning ok hans hustru birgita icka vtgoffwa ok vtreddha forscrifna ijc (150) marca pa samma dach oc thiidh som förscriuit staar *SJ* 280 (1460). **3)** *utreda, utveckla, framställa, omtala.* wtredh thinom sonom . . . alt thz som thu hördhe af michaele archangelo *KL* 406. *MB* 2: 400. skal man thzta clarlikare wt redha *Lg* 3: 278. framsätia ok wth reda with then siwka alt teth som foresagh är *Gers Ars b* 8.

utredhare, *m.* [*Mnt.* ûtrêder] **1)** *utrustare, utredare.* staffen sassze, som war theres wtredere *BSH* 5: 532 (1513). **2)** *utredningsman.* tiill huilckis myns testementis . . . wtredhere oc testementarios bidher jach oc keser . . . biscop arwedh . . . mesther pawel . . . oc crister claësson *FH* 6: 124 (1512).

utrensa, *v. utrensa, bortskaffa.* alt thz som finz alstingx genuärdhokt vara äntighia systranna fridhi ok sämio. älla ok formanzsins . . . lydhno. tha skalt thu skynda at wtrensa *(eliminare)* af hiärtans heme *Bo* 147. *Jfr* **rensa ut.**

utresa (-reyse), *f.* [*Mnt.* ûtreise] *utfarande el. deltagande i krigståg; fälttåg.* bo jonssön hafthä medh vrätte taghit forä vtreysär *(d. v. s. i stället för krigstjenst, för underlåten krigstjenst)* aff anders olafsön thissä äpterscriffnä godz *SD NS* 2: 176 (1409). at the i vtresor ok örlegh i rikesens tiänist nagen skada finge *GS* 66 (1489, *orig.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

utridha (-riidha), *v. rida ut.* fadher lät han wtridha mz mykit herskap *Bil* 610. then riddara som wtriidher gen sinom owinom *MB* 1: 137. *Di* 229. *Jfr* **ridha sik ut.**

utridhare, *m.* [*Jfr Mnt.* ûtrider] om ... lucio, ok octurio, romaranna wtridhara *Spec. Virg.* 343. een aff romaranna wtridharom *ib.*

utrikis (-es. vtriges *BSH* 4: 282 (1501)**),** *adv. och adj. L.* *A) adv. utrikes.* at ... han vtrikes är *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*). ä hwar vi tilkraffde warde inriges eller vtriges til rätta *BSH* 4: 282 (1501). at rikesins owini vtrikes mâghen ey rikeno älla landom skadha *KS* 74 (183, 81). — af utrikis, *utrikes ifrån.* ath naghra swena eller drengia aff wthrikis komo *SO* 158. *B) adj. utländsk.* nokor vtrikis man *KS* 75 (184, 82). hampner ... ther bådhe mâgho wäl til koma vtrikes män ok inrikes medh goz ok köpskap tera *ib* 66 (162, 72).

utrinna, *v.* **1)** *utrinna.* blodhit skulle wtrinna a iordhina *MB* 1: 476. aff thy blodhe som wt ran mz watn aff wars herra siidho *ib* 87. *ib* 89. **2)** *upprinna.* en klarasta källa wt lopp ällar wtran aff skulromen *Lg* 3: 429. **3)** *uppspira?* war herra skapadhe alzskona trä för än the wtrwnno, oc alzskonas gräs för än thz giordhe blomster aff sik *MB* 1: 58. — *Jfr* **rinna ut.**

utroþer, *m. L.* — **utrodha bater (vthrodda-),** *m. båt för utrodd, roddbåt.* jngen skall eller må hafwa meer än en vthrodda bååt j hampnen *SO* 299.

utropa, *v.* [*Mnt.* ûtropen] *utropa; (med hög röst) offentligen tillkännagifva.* then frid, som eendels vtropat är til land oc watn epter sancti botulphi dag *BSH* 5: 18 (1504).

utrykkia, *v.* **1)** *utrycka, bortrycka, afrycka.* ther som haret er ... wtrykt *LB* 7: 32. — *utrycka, slita.* tungomen wtryktom af thera hals *Gr* 289. wordho ... androm twnghom (*för* -or) wt rykte *LfK* 54. dödhin ... wtrykkir *(rapit)* wsla siälena aff kroppenom *Su* 232. **2)** *utrycka, uttåga.* the vthrykto til stridhinna *ST* 244. — *Jfr* **rykkia ut.**

utryma, *v.* [*Mnt.* ûtrumen] *utrymma, göra tom?* alth thet folk her komber lägx in til myn medh thoma buka, hwassa kniffwa och wthrymdhe strupa *BSH* 5: 252 (1508). — **utryma sik,** *utbreda sig, utgjuta sig.* ey skal hon oc sik wtryma *(se effundat)* j mang ordh ällir högha talan *Su* 281. — *Jfr* **ryma ut.**

utryme, *n.* [*N.* utrymme, utrøme] **1)** *utrymme, plats att utbreda sig el. röra sig.* rädhis at hafwa manga manna kynzskap oc winskap ok stort wtryme *Lg* 3: 487. **2)** *tillfälle att rymma undan?* samfellen idher ath halla the förrädhare jnne giffwandes them engte wthryme *HSH* 7: 18 (1470).

uträka, *se* **utvräka.**

uträkkia (-räkka *Bir* 3: 447**),** *v.* [*Mnt.* ûtrecken] **1)** *uträcka, utsträcka.* allan daghin wträkte hon händrina sina til thin *Bo* 113. *Gr* 313. *KL* 117. *Lg* 221, 808. *Bir* 1: 35, 3: 447. tha willo theris owenir nidher trodha theris hälaghetir. oc wträkto the sina händer til *(d. v. s. sökte komma åt el. sätta sig i besittning af)* thera hälgasta mönstir *MB* 2: 273. hon ... wträkte tunguna *Gr (Cod. D)* 382. han ... vthrekker alla syna händher oc klöör ouer then vsla sielä hopen *LfK* 238. tha vtrakte han sin arm *Bir* 3: 271. skal iak ... sätia thik vppa min arm hulkin swa starkir är at ängin forma at vt räkkia *(extendere)* han *ib* 1: 11. **2)** *utsträcka, räta ut, gifva rak form åt.* dörra hakane äru alstingx vtrakte *(extensi ad plenum)* oc änkte bögdhe til at halda *Bir* 2: 90. **3)** *utsträcka, utbreda.* antonius sa ... alla owinsins snaru wträcta iwir iordhena *KL* 238. wträkke sit nät owir fiskin *Bir* 2: 6. *MP* 2: 255. *Ber* 172. kom en ängil til henna aff them chorenom som kallas seraphin, wt räkkiandhis ower hennas bryst sina wingha *Lg* 3: 430. hafwa ... vträkt haar *(capillos extensos)* owir sina skuldror *Bir* 1: 94. vträkto lokkane *(capilli protensi) ib. ib* 135. **4)** *utsträcka, utspänna.* strängiane vträkte i harponne *Su* 441. dyrt gul hulkit som vt räkkis *(extenditur)* ok slas owir harth städh *Bir* 1: 58. nar han *(Laurentius)* vt räktis owir glödhena *ib* 286. akta ... huru han alla wägna är wthtandher oc wthräkther *Su* 48. — (?) han leeth liiff och halss wthräkkia *RK* 3: 401. **5)** *uttänja, utvidga.* fingir gullit skal ... mz hambrom vt räkkias *Bir* 1: 402. **6)** *sträcka ut, sträcka upp, resa.* thu ... vträkkir *(erigis)* diäruelica ouinsins tekn ok baner *Bir* 3: 35. — **uträkkia sik,** **1)** *utsträcka sig, sträcka sig, söka komma åt.* hans arma äru swa som twe orma thy at mz sinne ilzsko vträkker han sik til enfalla män *Bir* 1: 70. — *sträcka sig, söka att nå.* tha tilföghis hoghen ihesu älskogha ... oc wträkte (*för* wträkke) sik til himerikes lön *LfK* 196. hon är liik thy blomstre älla säff som kallas swärdon hulkit som ... vt räkke sik j höghlek ok vidhlek owir annor blomstir *Bir* 1: 392. **2)** *utsträcka sig, utbreda sig.* han *(kärleken)* börias aff twem budordhom ... ok vträkkir sik sidhan thil manga otalica god gerningha *MP* 1: 23. thera liws vträkte sik wit owir himpnana *Bir* 3: 365. — *refl.* **uträkkias,** *utbreda sig.* hans giri vträktis vtan matto *Bir* 3: 67. — *Jfr* **räkkia ut.**

uträkkilse, *n. pl. utsträckning.* j vingana bredhlek ok vträkkilsom *(extensione) Bir* 1: *(Cod. B)* 350.

uträkna, *v. uträkna, räkna.* saagh iak storan skara hulken engin kwnne vträkna *(dinumerare) MB* 2: 344.

uträkning, *f. utsträckning, utsträckande.* aaron oc hans kompan studdo wnder hans händer, at the skullen ey tröttas j idhkelike wträkning *Bir* 4: 94. *VKR* 4.

uträtta, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtrichten] **1)** *räta ut, utsträcka. bildl.* mz do ra krokum, menas kardenala, þär dyrrena skullo hiälp af ... hafa þe äru vt rätte, þät mästa þe for magho, til hogh färþe *Bir* 4: *(Avt)* 180. **2)** *bringa till stånd?* halla oc göma alla daktinghan breff och besegilse som giordh giffwin och wänlecha wdtrath (*för* -räth?) är *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **3)** *rätta? lemna skadestånd för?* swa at hwar en gärning ma thess bätre ransakas och uthrättas, om ther funnes nogre flärd eller falskheet giord uthinnan *SO* 162.

utröna, *v. L.* **1)** *pröfva, utröna.* nar han ville ... thetta vt röna ok bepröfwa vm thz sant ware *Bir* 1: 61. **2)** *pröfva, försöka, sätta på prof.* at hans lydhna oc stadhukhet skulde pröwas oc hans

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ödhmiukt wtrönas *KL* 252. vil herran thom vt röna hulke som oquämelike äru at inganga j äronna stadh *Bir* 2: 37. hwi thu plägar thina wener häller wthröna *(exercere)* mz dröffuilsom än mz glädhi *Su* 168. hwilkin sina wtualda weenir j tusanda mattor ranzsakir oc wtrönir *ib* 299. *ib* 163. huilkin man tik *(d. v. s. världen)* wil wt röna *RK* 1: 2495. **3)** *gifva el. aflägga prof på, ådagalägga.* han vt rönte högeliga sin wisdom *MB* 2: 284. **4)** *erfara.* finna ok vtröna huru gudh atirlöna ok hedhra sina modhor thiänara *KL* 83. vt röna ok känna hans grymhet ok ondzsko *Bir* 1: 5. the thz vtröna *ib.* säl är han som thz wtrönar hällir mz sanna andans wtrönilse, än mz ordhom *Su* 281. *Bir* 1: 10, 245, 251, 262, 263, 2: 57, 110, 246, 283, 327. *MB* 2: 153. *Ber* 123. *Su* 108, 144, 159, 290, 299, 446. **5)** *känna, hafva (köttsligt) umgänge med.* the qwinnor som wth rönth haffwa *(cognoverunt)* män *MB* 2: 139. — *part. pret.* **utrönter, 1)** *bepröfvad.* hwilkins alder är . . . j godho pröffwadher oc wtröntter *(cujus et ætas et vita probata est)* *Bir* 4: 66. **2)** *erfaren.* vthrönther j stridz konsth *PM* 2. som wnderstand haffwa j konstenne oc ärw wthrönthe *LB* 9: 112.

utrönan, *f. erfarenhet.* aff aldra sannasta wthrönan *(experientia)* *Su* 108.

utrönilse, *n. pl. och f.* **1)** *försök.* the sta j minne thiänist ena stund . . . for vtrönilse ok frestan skuld *Bir* 1: 45. **2)** *erfarande, upplefvande, erfarenhet.* teande os i nakre matto här wtrönilse af the himerikis vmgangilsomen. hwar the hwazske giptas älla taka sik hustrur *Bo* 43. indra dygdhanna hugnadhir. hulkin ther vi kännom medh wtrönilsom ok ey mz nakrom lärdom *ib* 116. som j sigh siälfuom hafua nwmmith ath pröfua krankdomana medh langlikom wtrönilsom *VKR* 80. o huat rädhelikin asyn stranga domarens mik nw närwarandis wm räddoghan, oc genstan fulfölghiande mz wtrönilsom *Su* 249. säl är han som thz wtrönar hällir mz sanna andans wtrönilse *(per veram experientiam),* än mz ordhom *ib* 281. wm thronna wtrönilse lärdher *ib* 284. huru sigher thu . . . han wara älskelikan oc täkkan, som almännelik wth rönilse bewiser swa arman oc ömkeliken *ib* 25. lärir os daghlikin wtrönilse *ib* 270. wm thu wil tässa sacramentzsins andelika . . . gaffuor antwarda wtrönilsinne *ib* 292. *ib* 112, 291, 343, 347, 356, 359.

utröning, *f. erfarande, erfarenhet.* aminnas the foreeningh, och the hälgasta stundena, j hwilkom thu . . . skal mik äwärdeligha nythia, oc nywtha, j högxta wthröningh *(in summa experientia)* *Mecht. Uppenb.* 281.

utsea, *v. utse, utkora.* oppa thz ath menniskian skal j sik syälfwe sökia ok tänkia hwath hon är vthsedh aff gudhi tyl äwärdeligha glädhi. ellir skykkath tyl äwärdelighe pyno *Gers Frest* 51.

utsighia (-säyia), *v. L.* **1)** *utsäga, uttala.* som raskast ordh var wt saght *Bil* 901. — *uttala, omtala.* the sculde wthsäyia k karls synne *RK* 3: 710. **2)** *tala till slut.* tha droztin haffde vt sakt *RK* 2: 4714.

utsighla (-segla), *v.* [*Jfr Mnt.* ûtsegelen] *utsegla.* the rawmo borgare vore vtseglde thel räffle med vj skep *FM* 361 (1508).

utsighling (wdsiglingh), *f. utseglande. FM* 439 (1509).

utsiudha, *v. utkoka, genom kokning utdraga.* laath . . . yrtherna i vineth och siudh thz tiil hopa saa lenghe makthen är all wthswdhen *LB* 2: 11.

utsiunga, *v. sjunga till slut.* til thäs thz war alt vt sungit *KL* 80. vi formaghum ey allan reghlo sangin wt siunga *ib* 206. for än höghmässan vare wtsungen *(donec publica finiretur missa)* *Ansg* 255. tha venite är wtswngit *Bir* 5: 59. *Jfr* **siunga ut.**

utskatta, *v.* [*Mnt.* ûtschatten] *ss skatt utskrifva el. uttaga.* at wor embetzman leet wtskatta wor rettoghether *FH* 1: 140 (1493, *gammal afskr.*). *Jfr* **skatta ut.**

utskikka, *v.* [*Mnt.* ûtschicken] *utskicka, utsända.* tiil fölgis vth skickandis sweriges edlingar och thro men *BSH* 5: 624 (1520). med the ärliga dande swenna, i idhers närwara med mich wtskickadhe waro *ib* 625. *FH* 5: 210 (1512).

utskilia, *v. L.* **1)** *skilja (från), aflägsna.* at han *(konung Saul)* skulle vt skilias af rikeno ok af sätias *Bir* 1: 74. **2)** *afskilja, afsöndra.* hwilkit gooz, min . . . husbonde hanis symonsons äghadeell war wtskild oc wthopat fran lowkunes gardh *FH* 4: 33 (1453). conuentzsins wisthws wari eenskylt oc wtskilt fraan folksins vtan til *VKR* 42. haffuen siälffue wtskildan *(separatum)* sin kirkiogardh *Bir* 4: 96. **3)** *utmärka, göra igenkänlig.* at hon *(abbedissan)* wt aff androm skuli wtskilias *(discernatur)* oc hedras *Bir* 4: 73. at han skulle ey vara vtskildir *(segregatus)* älla vtmärktir aff androm cristnom mannom *ib* 3: 69. biscops klädha bonadhir är vtskildir *(discretus)* ok hedhirlikare for androm *ib* 1: 310. **4)** *uttryckligen tillkännagifva.* scal wtskilias oc wtthrykkias förr än noghar takx til systir at hon scal blifua j them stadganom til dödhra dagha *VKR* 10. — *bestämma.* scal wtskilias oc wtthrykkias hwat hellir the sculu blifua wtan fore . . . ellir vm än the sculu bidha eptir at in koma j inlykkith *VKR* 10. tha scal wtskilias aff conuentinne hwat embete rwm oc stadga hon scal haalla *ib* 44.

utskipa, *v. L. Jfr* **skipa ut.**

utskipt (-skift), *f. L. andel af intagor å bys utegor.* alium . . . fundum . . . ad usus proprios uolo reseruare. preter uthskiptir silicet siluas piscaturas *SD* 2: 18 (1286). pro fundo, agris, pratis et alijs omnibus juribus wlgariter dictis almænninga uel vtskifti *ib* 3: 112 (1313, *nyare afskr.*). vnum bol, siue vtskipth, iuxta curiam nostram *ib* 548 (1322).

utskiuta, *v. L.* **1)** *skjuta ut, stöta el. störta ut.* præcipitare, utskiuta *GU* 1. han ledde hana höght vp a eet bärgh. ok vilde hana þär for vt sciuta for en clint *Bu* 516. **2)** *utdrifva.* hus läna þöm sum beþäs med gooþ wiliä . . . stallarum i uutt husum, þo swa att fänäþer äghandens egh uutt skiutis *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vtskutu han aff klostreno *KL* 43. tha wart sancta felicula fran them wt skwten *Lg* 333. — *förskjuta.* äst . . . thu wt skuthin aff gudz barnom *LfK* 103. — *aflägsna.* rosn oc förgangliken hugnat war mik wtskwtin aff mith hiärta *Lg* 3: 412. **3)** *afskjuta.* hans besko ordh . . . äru swa som skot ther wt skiutas gynom swa mang vindöghon huru opta diäfwllin nämpnis *Bir* 1: 37. — *Jfr* **skiuta ut.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

utskiuta, *f. L.*

utskiuva, *v. skjuta bort, bortstöta.* hon forsmadhe alla gafwo oc starklika wtsköf af sik hans arma mz hwilkom han hafdhe omfämt henna haals *Gr (Cod. D)* 380.

utskrapa, *v. utskrapa, utplåna.* ey skal iak vtskrapa hans nampn aff liffsens bok *MB* 2: 338. vtskrapa theris amynne aff iordhinne *ib* 227.

utskridha (-skriidha), *v. krypa ut.* tha skal han *(ormen)* vth skriidha *LB* 7: 56.

utskript (-scrift *FM* 506 (1510). **-scrifft. -scriffth),** *f. och n.* (*SD NS* 1: 543 (1406)) [*Mnt.* ûtschrift. *Fnor.* útskript] *afskrift.* hengiom wi til vitnisbyrd war insigle fore thessa vtscrifft *SD NS* 2: 190 (1409). *ib* 1: 543 (1406), 572 (1406), 609 (1407-10). samma wtscrifftir *(d. v. s. afskrifter af detsamma)* sändom wi . . . symoni prestanna höffdinga oc almoganom j iwdha landh *MB* 2: 275. jak . . . en wtscrifft thik ther aff *(d. v. s. af mitt testamente)* sänder *Al* 10202. han fik . . . budheno vth scrifftena aff konungxsens breffwe *MB* 2: 186. *ib* 258. *FM* 506 (1510). thetta är en vthscript aff mynom gardhe *(för* myno gardhe brefue?*)* . . . hwilkin vtscript jac gifuir brödhra clostre *SD NS* 1: 34 *(förra hälften af* 1400-*talet). — (utskrifvet) exemplar.* när gaarzmestarin . . . anamar sitt embete tha aname bescrifuit . . . hwat han for sik findir baadhe j booskaps thingom ätande waro. oc fänadh. oc hwat thet hälzt kan wara oc samuledh tha han skils widh sit embete, oc ther aff antwardhe han abbatissonne ena wtscript oc andra hafuj sielfuir *VKR* 40. hwar capitenare skal hafwa ena wthscriffth aff tässom stadgommen *PM* 41. — *lydelse.* tässen är wt skrifftin *(exemplum)* aff breffueno som jonathas skreff til sparciatas *MB* 2: 262. *ib* 263, 271.

utskriptaþer, *p. adj. L.*

utskriva, *v.* [*Mnt.* ûtschriven] *L.* **1)** *utskrifva, skrifva.* at thenna wtskrifft . . . wtskriffwis *MB* 2: 258. — *skrifva, utfärda.* the böker som vtscriffwos j hans dagom *MB* 2: 279. thz breff som onias wt skreff *ib* 263. vtskrifwin lagh *SO* 289. **2)** *skriftligen anföra el. angifva.* vndi þe plikt ok plaghu. som vtscriwaþ är j warom fornäfndä stafghä *SD* 5: 606 (1346). som här er wtscriwat i brefweno *PfN* 135. — *Jfr* **skriva ut.**

utskudda (-skydda), *v.* [*Mnt.* ûtschudden] *skudda ut, skudda el. skaka från el. af sig.* paulus wtskuddadhe ormin i eldin *KL* 175. byriadhe konungin til at skälua. oc wtskuddadhe af sinom licamma flasit ok harit oc tändrena. hulka han hafdhe haft i swina liknilse *Gr* 306. vm nakat vrenlikit drypir owan til a han *(örnen)* thz vtskyddir han starklica aff sik mz vingomen sua som gaas *Bir* 2: 50. — *skaka ut, skaka undan.* vakta at han huässe ey älla rökke swärdhit j othole . . . ok at o forsyn älla glömska vtskydde *(excutiat)* thz at thz falle aff handinne *Bir* 3: 378.

utskut, *n. L.* — **utskuts stol,** *f. L.*

utskutsstola, *f. L.*

utskyld (-sculd *SML B* 8: 4 *i var. pl. nom., ack.* **-skyldir** *UplL Kg* 11: *pr.* **-skylder** *FH* 1: 139 (1493, *gammal afskr.*), 140; *MB* 2: 268. **-skyldher** *ib* 278. **-skylde** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **-skyller** *VGL V* 1, 2; *FH* 5: 37 (1466); *BSH* 5: 423 (1510). *dat.* **-skyldum** *UplL Kk* 2: *pr., Kg* 10: 1. **-skyldom** *HelsL Kk* 2: *pr.* **-skyllum** *SML B* 8: 4. **-skyllom** *SD* 1: 207. **-skulum** *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*)), *f.* [*Fnor.* útskyld] *L.* **1)** *utskyld.* om theris skat oc vt skylder *MB* 2: 268. *ib* 278. han haffuer alder draghit skat eller andra wtskylder medh them aff soken *FH* 1: 139 (1493). *ib* 140. aff allum aarlikum konunglikum wtskulum ok alaghum *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 1: 207, 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *FH* 5: 37 (1466). *BSH* 5: 423 (1510). af then for:da gardh war vtskyld vm aret I fat järn oc I mark peninga *SD NS* 1: 278 (1403). **2)** *afkastning, inkomst (af ett gods).* hwars arsins wtskyld þes sama godzinz *SD* 5: 160 (1343). þa gangon oc wtskyldinna godzins ater vndir mic *ib.* — *Jfr* **konungs utskyld.**

utskylda (-skylla)? *f.* = **utskyld 1.** for . . . arligha konungxligha wtskyllor *(för* -er?*) FH* 3: 123 (1448).

utskyldis byr (wthskyldes-), *m.* alle the ägedhela som flere wthskyldes bya nywtha *FH* 5: 36 (1466).

utskynda (-skinda), *v. skicka åstad.* wtskinda thet folk in at stokholm *BSH* 4: 312 (1502).

utskäkil (*pl. ack.* **-skäkla),** *m.* [*N.* utskjekel. *Nyisl.* útskækill] *utstående hörn, utsprång.* ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer *(si munitio muros habet angulares) KS* 85 (208, 93).

utskänkia, *v. L.*

utskära, *v. L. utskära, i skulptur utföra.* salomon . . . lät wtskera a wndegärdhinne j gudhz mönstre leona liknilse *Ber* 61. — *part. pret.* **utskurin (-skorin), 1)** *utskuren, i skulptur utförd el. afbildad.* syntis liknilse swa som christi likame korsfästir ware ther vtskurin aldra wagna *KL* 24. **2)** [*Jfr Mnt.* ûtgesneden sedel; *Mlat.* litteræ indentatæ, scriptum indentatum] utskurin skript, *skrifvet blad, som var taggigt sönderskuret i (två) delar, af hvilka hvar och en af de kontrahenter, som med hvarandra uppgjort en angelägenhet, behöll en. Jfr Du Cange, Gloss. med. latinitatis, art.* indentura. wij hadom skickat och forbetrat jnuentarium, som idert herredöme fynnandis vorder vdj tesse vtskorne scripter *FM* 498 (1510). then wtskorne scriffth, som tönne ericksson migh figh pa thenne inuentarium *ib* 609 (1513). görom witterligit met thissä thwo wtskorna skriffter *FH* 6: 45 (1457). til thissä wtskornä skriffters mera wissa tryckä wi wore ingseygla a ryggen pa thissa skriffter *ib* 48. **3)** *uttrycklig.* hwi sigher ey moyses wtskornom ordhom andelik thing oc likamlik *MB* 1: 37. — *n. adv. uttryckligen.* swa at enkte sigx a moot the som wtskorith oc liwst oc oppenbarlika saght är nakan stadh i biblia *MB* 1: 48. — **skära ut.**

utsla (-slaa), *v. L.* **1)** *med slag utdrifva; fördrifva, förjaga.* the herra kong hans in i riikit droge the wåre the förste som honum wtsloge *RK* 3: *(sista forts.)* 5350. **2)** *utslå, genom slag aflägsna el. uttaga.* annor vpfarande aat androm stighanom . . . vt slo förrst en spiik aff enne handinne ok förde swa stighan annan wäghin ok vt tok spiikin af andre handinne *Bir* 1: 268. tha vpfoor annor at androm stighanom ok vt slo naglana af fotomen *ib.* — *ut-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

slå, genom slag afskilja; uttröska. gedeon . . . vtslo äller tryskade kornet aff halmen *MB* 2: 85. hon . . . wth slogh sädhena mz en sprotta äller qwist *ib* 210. — *utslå, genom slag utstöta.* then som vtslar tan androm *MP* 1: 216. *LfK* 54. iomfru maria . . . bar hans hiärna j sinne hand som stenin hafdhe vthslaghit aff hans hofdhe *ST* 351. **3)** *genom slag (af hammare) räta ut.* ginstan hafdhe rätuisonna krokir varit vtslaghin mz jdhrughans hambre *Bir* 3: 440. vtslaa krokin *ib* 428. **4)** *utslå, låta utbreda sig.* haffwandes wtslagit haar *Lg* 3: 459. *ib* 462. wtsla thina astundilsa wingha *Su* 134. — *slå ut, låta svaja.* the danska thera baner tha vtsla *RK* 2: 7845. mz danabroc wtslagne *ib* 6027. för baadhe porta the laathe theres baner wth slaa *ib* 3: 1086. *ib* 3815. med v vtslagne fenekar *HSH* 20: 201 (1507). **5)** *slå lös, låta utbreda sig, gifva fritt spelrum åt.* the . . . wthslogho sin sköra likamlika lusta *Su* 75. **6)** *göra utfall.* the wtslogo nw siist sancti andree nath *BSH* 4: 294 (1501). ath the skulle ey aff slottit wtslå *RK* 3: *(sista forts.)* 5034. — *Jfr* **sla ut.**

utsliona, *v. aftyna, afmattas.* huru storlika i hans tima gudeliko *(för* -liker*)* kärlek wth slionadher oc i otalikom wth sloknadher [är] mz allo *(quantum amor divinus suis temporibus defecisset) Su* 51.

utslippa, *v. utslippa, komma ut, bryta ut.* at then eldin, som swa hetelika innantil brinder [i] älskande hiärta, matte wtslippa *(ut ignis ille interioribus æstuans foris erumpat) Su* 327.

utslita, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtsliten] **1)** *bortslita.* mz tholkom thunga skullo benin wtslitas fran knämen *Gr* 279. **2)** *utslita.* gambla vtslitna oc skrwnkna skoo *MB* 2: 24. mz gamblom vtslithnom klädhom *ib. ib* 25. — **utslita sik,** *slita sig lös.* wtslet sik mz alle raskhet swa som en örn oc bort foor fran os *KL* 408. *MB* 2: 402.

utslukna (-slokna), *v. utslockna, slockna.* om lyktan älla lywset wthslokna *Su* 64. — *oeg. och bildl.* swa wtsloknade wärldinna liff *Su* 196. j hwilkom all gudelighet är wtsloknadh *ib* 353. thänne gudelike kärleken haffuer swa kolnat i mangha manna hiärta at han maxsan är mz allo wthsloknadher *ib* 2. *ib* 9, 51. är gudhz kärleker maxsan aff flästom wtsloknadher *ib* 150.

utsläkkeliker, *adj. utsläcklig, som kan släckas.* for thy at thu räddis ey at sighia odödhelica gudha oc mik vara pinaskolandis mz äuärdhelicom eeld. thy skal iak thik här lata bränna mz wtsläkkelicom eeld *Gr* 279. *Jfr* **outsläkkeliker.**

utsläkkia, *v. L.* **1)** *utsläcka, släcka.* eldin vtsläkkia *KL* 127. diäfwlen wt släkte hano *(för* hona, *näml. lyktan) ib* 211. wtsläkke all liwsen *Bir* 5: 87. — *oeg. och bildl.* wtsläk ondra thanka frestilsa eld mz gudhlika böna watne *KL* 247. *MP* 1: 282. — *släcka, stilla. om törst.* vt släkke drykkin thörst *Bir* 1: 283. *ib* 2: 125. **2)** *utplåna, göra slut på, tillintetgöra.* fiskin . . . huars öghon vtsläkkia *(extinguunt)* vara syn *Bir* 2: 4. vtsläk ok bättra förro timana glömsko *ib* 3: 165. — *part. pret.* **utsläkter, 1)** *utsläckt, utslocknad, slocknad.* vt släkt liws *Bir* 1: 175. met . . . wtsläcte lampar *FH* 6: 67 (1486). wtsläkt kol *Ber* 71. — *oeg. och bildl.* dygdhanna lyktor äru vt släkta *Bir* 1: 392. **2)** *slocknad, död.* tänkiandes os wara wtsläkta *Lg* 3: 456. nu togh aller kroppin kulna oc war nw när aller wtslekt *ib* 517. — *död, utplånad, tillintetgjord.* alla dygdhir . . . synas vara quafdha ok wtsläkta i them *Bo* 129. — *refl.* **utsläkkias,** *utsläckas, utslockna, slockna.* thu äst swa som eldir hulkin som aldre vt släkkis *Bir* 1: 35. *MP* 1: 107. — *släckas, stillas. om törst el. hunger.* annorledh ma thän hungrin wtsläkkias *(exstingui) Bir* 2: 137. aff thässom druk vtsläkkis thörstir *ib* 253. — *Jfr* **släkkia ut** *samt* **utslökkia.**

utsläkkilse, *n.? utsläckande, dämpande.* kötzsins wtsläkkilse *Gr* 300. allirs synderlikx girnilse fulkomplikasta wtsläkkilse *Su* 203. — *utslocknande.* kärlekxsins wtsläkkilse *Ber* 47.

utsläppa, *v. utsläppa.* the them *(fångarne)* vaktade them vtsläpte *MD* 349. han loth wplätha stadzsins boom och wtsläpte nogre fiiskere *BSH* 4: 295 (1501). — *utsläppa på bete.* om . . . then same hest wtsleppis *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*).

utslökkia, *v.* — *refl.* **vtslökkias,** *utsläckas, utslockna, slockna.* skal eldin ey vtslökkias *Bir* 2: 29. — *Jfr* **slökkia ut** *samt* **utsläkkia.**

utsmäkta (-smakta. -adher), *v.* [*Mnt.* ûtsmachten, ûtsmechtigen] *utmärgla, utmatta, utpina.* han . . . hafdhe sik thwinghat oc vtsmäktat mz gudhlike fasto *Pa* 9. *Lg* 3: 137. wtsmaktadher *(fatigatus et attritus)* aff the fornempnda sottene *Ansg* 255. sielen vtsmektet j tolkom pynom gaat hanom jnthe swarat *LfK* 234.

utsmälta, *v. till yttersta grad bringa i smältning.* swa bläsende mz smedz bälgiom, swa som jernet smeltes j eldenom swa smelte the ther sielänä som ther pintes at the vorte til alzinte ok swa vthsmelte tryste thom dieflena til hopa *LfK* 233.

utsokna, *adv. L.* — **utsokna folk,** *n. utsocknesfolk, menniskor från andra socknar. FH* 2: 49 (1419). — **utsokna man,** *m. invånare i andra socknar.* badhe soknamen ok vtsokna *DD* 3: 7 (1367, *nyare afskr.*).

utsoknis, *adv. L.*

utsopa, *v. utsopa.* wtsopin oc wtwrakin oreenlicheyt aff clostreno *VKR* 24.

utsot, *f.* [*Isl.* útsótt] *utsot, diarré; rödsot.* diarria thz är vtsot *LB* 5: 292. *ib* 2: 64. grep bradh vtsot han *KL* 119. aff . . . wadhelike wtsot *(dysenteria) ib* 175.

utspika, *v. genom spikar utsträcka el. utspänna.* see huru hans händher, arma oc alla andra hans limme äro wthspikade *(extenta) Su* 48.

utspisa, *v.* [*Mnt.* ûtspisen] *utspisa, utsända mat (utomhus).* conuentzsins wisthws wari censkylt oc wtskilt fraan folksins vtan til swa at wtaff thy enkte wtspises vtan almosan fatigho folkeno *VKR* 42. *Jfr* **spisa ut.**

utspisare, *v. person som matar en smälthärd med malm el. en mila med kol?* hwar vtspisäre. hwat han är hälþyr kolare allr smältäre. allr af andre iþrät. en span korn vm vikunä *SD* 5: 637 (1347). hwariom vtspisärä tolf örä reþo penningä. oc enä mark af fataburenum. vm leghostämnonä *ib.* hwar kolare skal haua halwan fämtä skiþärä. haluän þriþiä thäkkilsäman oc en vtspisärä *ib* 638.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 816 sp. 1 r. 3 nedifr. eft. **2)** till.: *under, på undersidan. FM* 76 (1483, *daniserande*). —

» 827 » 2 » 11 uppifr. läs **unsk,** *se* **usk; unska,** *se* **yskia.**

» 829 » 2 » 11 nedifr. frf. **untledha** insätt: **untköpa (wn-),** *v. undanköpa, köpa till förfång (för annan). SO* 20.

Sid. 829 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **utledha.**

» 846 » 2 » 24 uppifr. frf. **upkalla** insätt: **upin (uppin),** *se* **opin; upinbar (uppinbar),** *se* **opinbar.**

» 853 » 2 » 18 » eft. 77. till.: **3)** *resa sig, upprättas. FM* 133 (1502, *gammal afskr.*).

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* (Fullständiga i 7 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—21.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullständiga i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*

Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullst. i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*

Mera har ej utkommit intill Mars 1903.

Pris för köpare 5 kronor.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 130.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOANDRA HÄFTET.

LUND 1906.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg.*

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg.*

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske aftyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

utspisning (-igh), *f.* [*Jfr Mnt.* ûtspisinge] **1)** *utspisning, utspisande; utsändande af mat.* om hon haffwer warit omykyt rwndh ... ällar oc mykyt nap ... i sinne wt spisnigh *LfK* 162. affläggis all wtspisning baadhe embetismannom oc androm clostirsins thiänarom *VKR* 38. skipi abbatissan them wte j gaardhenom swa thera bärning oc widhirthorfft at ey thränge til at göra noghra wtspisning *ib* 42. **2)** *proviant som utlemnas för den tid ngn är borta från hemmet.* all wtspisning til skips oc skoghs oc all annor widhirthorftelichin spisning scal taghas vppe j gaardhenom *VKR* 41.

utspotta (-sputta), *v. utspotta, spotta ut. eg. och bildl.* hwi vt sputtadhe thu hwetit ok tuggadhe tistillin *Bir* 1: 353. the hafwa swa som ister j munnenom. hulkit the vt spotta af munnenom *ib* 181. the skodha ordhin ok borth kasta them ok vt spy ok vt sputta them giustan *ib* 186. thänne konungir vt spottadhe thik swasom thz pläghir vt spottas som wamult är *ib* 3: 465. *ib* 1: 180, 203, 280, 2: 26, 3: 287, 346. *MP* 1: 203. *Ber* 232. *Jfr* **spotta ut.**

utspredha, *v.* [*Mnt.* ûtsprêden] *L.* **1)** *utbreda, breda ut.* eth baldakin a fyra stänger war ther vänlika wth spreet *RK* 1: 1436. vt spreddo eth storth täkon vppa iordhena *MB* 2: 95. hwilkin som haffwir eth faghert kaar, oc sigher j thy wara alzstingx wäl luktandis yrther oc krydde hwar skal thz thro ... wtan han laatir wp om them, oc them wtspredher *Bir* 4: 49. — *utbreda, utsprida, kringsprida, sprida.* ginstan the helga gatubodhen eller krydakistan rördes vtspredde hon syna dyyra vellukt *Lg* 3: 579. *Su* 76. vtbläser han alla the sielenä wr sik ok vtkastar thöm som brinnandhe byssostena ok vthspredher ouer alla heluitis pynor *LfK* 238. kirkionar som vidha äru wtspreda om världina *Gr* 300. hälga hwsens stena ärw nw wtspredde ower alla wärldzlika gathur *Su* 64. madyan oc amalech ... laagho wtspreddhe *(fusi)* offwir allan nidhra dalen, swa som locuste. thz är gräsbithara owir gröna änghiar *MB* 2: 90. **2)** *utsprida, meddela åt flere.* begynner ... diäffwlen ... vtspredha syn falska rodh och blanda owilia i mellan riksens inbiggere *FH* 6: 107 (1497). **3)** *utbreda, utsträcka.* hon ... vt spredhe *(extendit)* sina miskund til alla människio *Bir* 1: 393. — **utspredha sik, 1)** *sprida sig, utbreda sig.* thz blomstrit som vp växte j nazareth ok vt spredhe sik *(se diffundebat)* owir al libani biärgh *Bir* 1: 392. — *utbreda sig, grena sig.* vtspredde sik thz helga träet ok vänä rosen j manga dygdeliga blomster ok grena *Lg* 3: 520. wtspredde hon (ɔ: adhran) sik i swa stora aa älla flodh *KL* 329. **2)** *sprida sig, blifva allmänt känd. Su* 3. — *refl.* **utspredhas, 1)** *utbreda sig, sprida sig, spridas.* j mangom stadhom byriadhis tha clostir byggias ok kring vm världina wtspredhas renliuis lifwärne *KL* 329. the (ɔ: alla hardha sootther) ganga alla aff gallanom oc hans yfuerflödoghet vtspredas *(för* ok vtspredas*)* j allan kroppen *LB* 5: 292. **2)** *sprida sig, blifva känd.* wtspredis iomfrunna clara hälaghetz frägdh vidha vm mang rike *KL* 328. — *Jfr* **spredha ut.**

utspringa, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtspringen] **1)** *hoppa fram, fara fram.* ginstan vtsprang yxin aff fotinom *KL* 51. vtsprang lughi midhwaghu gynom hans hals *ib* 122. — *springa ut, falla ut.* thäs manzsins öghon synas thik vtsprungin *Bir* 2: 97. **2)** *springa ut, brista ut, hastigt rinna ut.* nar een klokka gödz vtsprang vällande malmin aff giutonne oc formonne *Bir* 3: 15. ginom hiälm ok brynio ringa sa man thera blodh wt springa *Iv* 4928. for blodhit oc watnith ther vth sprak *ST* 181. **3)** *uppspringa, upprinna, brista ut.* ey haffdho än watnanna käldhor wth sprwngit *(eruperant) Su* 78. **4)** *utspricka; framspira.* aff huilikins þera vande blomstar vt spriggar *Bu* 6. latir ... war herra thornin wäxa ther til at rosin maghe wtspringa *MB* 1: 86. tha thera *(fikonträdens och andra träds)* frukt vtspringir *MP* 1: 10. — *part. pret. utsprucken, grönskande och blomstrande.* hittis aarons wander om morghonin wtsprungin, mz blomster oc frwkt *MB* 1: 406. **5)** *komma ut, utspridas.* förre än rykthet skwlle wtspringa *RK* 3: *(sista forts.)* 5725. — *Jfr* **springa ut.**

utspringning, *f. utspricknіng, framspirande.* j theras *(trädens)* löffs oc blomstrande *(för* blomstra*)* wtspringning *Su* 200.

utsprängia, *v. spränga ut, komma att brista el. falla ut; utdrifva.* hon wtsprängher *(eruit)* hanom siin andelik öghon *Su* 352. *Jfr* **sprängia ut.**

utspyia (-spia. -spy), *v. utspy, utspotta. eg. och bildl.* thw saat han *(näml. hostian)* vtspias oc hannas ohöuisklica *Bir* 2: 119. scal iak tilböria at vtspy tik af minom mun *MP* 1: 151. waktin idher fore tholkom ledhom oc wamulom gerningom, eller mon thz land oc idher wtspy aff sik, swa som thz skal wtspy them som ther nw bo *MB* 1: 364. the skodha ordhin ok borth kasta them ok vt spy ok vt sputta them ginstan *Bir* 1: 186.

utspyria (-spöria), *v.* **1)** *utspörja, utfråga, genom frågor utforska el. söka utforska.* at letä ok granlikä vtspyriä, än þär hittäs nokur viþergiäld *SD* 6: 129 (1349). at hwar thera vtspöri *(inquirat)* granlica j sine sokn än nokre thera sokna män blifwa ällir staa j nakrom oppinbara syndom *Bir* 3: 342. israels söner ... vtsporddho ekke gudz wilia *MB* 2: 25. vt sporde israels söner raadh aff herranom *ib* 69. **2)** *genom efterforskning finna el. påträffa.* hwar thet *(godset)* thär ligger oc härra beinct thet wtspöria kan *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 172.

utstanda, *v.* [*Mnt.* ûtstân] = **utestanda.** han wiste sigh jnthe haffuä wtstandende med honom ... annet än got *HSH* 18: 17 (1495).

utstikka, *v. utsticka, brodera, utsy.* konungsins baner war ther vtstikkat *RK* 1: 1397.

utstikka, *v.* [*Mnt.* ûtstikken] *utsticka, utstaka,.* tha the fornempda tompt mäldes ok wtstikkadhis *SJ* 8 (1423).

utstinga, *v. sticka ut, med ngt spetsigt föremål stöta ut el. aflägsna.* härrin bödh badhin hans öghon wtstinga *Bil* 254 *MB* 1: 11. han lot sig siäluom j *(d. v. s.* et*)* öga wt stinga *MD (S)* 234. *Jfr* **stinga ut.**

utstingirska, *f. en som utsticker ögonen; en som förblindar el. bländar.* hedhir giri är ... hiärtans blinde älla wtstingirska *(excæcatrix cordium) Bo* 96.

utstiäla, *v. undanstjäla.* erarium, hwadhan han

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mönsterins gull oc andra kosteliga haaffwor vth stulit haffde *MB* 2: 292.

utstoffera, *v.* [*Mnt.* ûtstofferen] *utrusta.* then staaltisthe ok beste jakth, ther i haffde wtstoffered med byssor och wärgie *BSH* 5: 462 (1511).

utstridhirska, *f. besegrarinna.* rät vidhirganga är ... diäflanna vtstridhirska *MP* 1: 304.

utstryka, *v. utstryka, utplåna.* theras rikes förestandare ällar landz herra lät wt stryka sit skyldh wapn oc lät mala sancta anna i stadhen *Lg* 3: 680.

utsträkkia, *v.* [*Mnt.* ûtstrecken] *utsträcka.* wakte thu thinna föter ey lenger wtstrekkir än som skinfällen räkkir *RK* 2: 1878.

utströia, *v. utströ, kringsprida.* aterdrager han til sik alla the vsla sieler han för vtströyadhe *LfK* 238.

utströma, *v. utströmma, i skaror utkomma el. utgå.* vtströmado beniamyns söner gynom portana *MB* 2: 135. *ib* 136. *Jfr* **ströma ut.**

utstädhia, *v. utarrendera, bortstädja.* när han wtstädhir goozin *VKR* 32. — *part. pret.* **utstadder (-städdher),** *ställd, som råkat i ett visst tillstånd el. förhållande.* j sielffwe ware fförsth illa wthstäddh *(hade råkat illa ut)* och fflere met *FM* 130 (1502). — *Jfr* **städhia ut.**

utstämna (-stämpna), *v. L. uppbåda, befalla att infinna sig.* sidhan loot han wt stämpna alt thz folk han hafdhe ouer ämpnä *Fl* 2076. the ... haffue vth stempdh nogrä köpstedzmen och bönder ther rese med thöm *HSH* 20: 226 (1507). — *uppbåda till härfärd el. leding.* sith folk loth han vtstämpna thz mesta han haffde ämpna *RK* 2:351. — *Jfr* **stämna ut.**

utstänkia, *v. utdrifva, aflägsna?* siäflikhetin göme i os gudz liknilsa biläte än vredhin vtstänke *(motsv. ställe* 1: 280: fortakir*)* thz *MP* 2: 212.

utsullin, *p. adj. utsväld, uppsväld, uppsvullen.* al the rwmen som förre waro wtsullen the waro nw helbrigde oc osullen *Lg* 3: 378. hwru een wtsullen fik bötir *ib* 381. han är wth swllin innan kytino *LB* 3: 180.

utsulna, *v. utsvälla, uppsvälla.* ä thes mera han drikkir ... thes mera wthswlnar han oc wthbläsis *LB* 3: 180.

utsupa, *v.* [*Fdan.* udsube. *Jfr Mnt.* ûtsupen] *supa i sig, insupa; dricka.* tha taker han badha nistunar wt super lithit aff och ser huru honum gätz aat *AS* 60.

utsurin (-soren *L.* **-sworen** *L.* **-suoren),** *p. adj. L. med ed förklarad biltog, dömd biltog el. fredlös.* han är forwnnen ok vtsuoren mäth rikesens rät, swa at han eigh agher i förnämpdom rike äller landom vara äller fridh hawa *BtRK* 32 (1359, *orig.*)

utsvälta, *v.* [*Ä. Dan.* udsvælte] *svälta ut, uthungra.* läth väspacianus byggia krink om allan stadhin oc wilde them vthswälta *ST* 363.

utsyn, *f.* 1) *seende el. skådande utåt.* huru systrana skulu haffua sik j atirhalle aff mykle wtsyn j kirkionne *Bir* 5: 68. systrana skulu haffua enfalla oc ödhmiuka wtsyn gynom grindena wt j kirkionna *ib.* haffuandis atherhald aff ... forwitne wtsyn wm kirkiona *ib.* hwru gran thu wast om thina wt syn, än nw seer thu gönom hwaria spryngio *LfK* 143. 2) *utseende; uppsyn.* gnizlandis tändherna moth henne mz grymme wtsyn *Lg* 3: 405.

utsälia, *v. L. utsälja.* ath inthet salth vtsällies skall her in i richit ... vthan i skeppetall *HSH* 20: 185 (1507). *Jfr* **sälia ut.**

utsända, *v. L.* 1) *utsända, afsända.* konungin aff danmark haffde wtsänt marga hälada stark the til swerikis tradhe *RK* 1: 2647. the ... wtsändo twa af sino radhe til hans *Gr* 261. *ib* 282. *MB* 2: 58. *MD* 329. at enge questores eller biddara wthsendins ... til ath tiggia *Bir* 5: 131. the som wthsende wardha ath köpa fä oc fisk *ib.* the som finnas at wtsända wan frägda breff ällir älskogha breff til wärdz folk *ib* 52. — *utsända, utrusta.* enä reysu vt sändä a mot guþz owinum *SD* 5: 566 (1346). *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). — *lemna ut.* noghot intagha äller wthsenda j trägaardhenom *Bir* 5: 133. 2) *gifva från sig, släppa från sig.* fiskane samanlekande j hafweno vt sända *(emittunt)* siin frö *Bir* 1: 257. — *gifva från sig, uppgifva, låta höra.* han ... vtsände älla vtgaff eena grötelica röst aff jnnarsta hiärta *(vocem ex imo pectoris ... emisit)* *Bir* 2: 133. *KL* 186. altidh hiärtans sukkan wtsändande *(emittens)* *Ber* 96. — *Jfr* **sända ut.**

utsätia (-sättia), *v.* [*Jfr Mnt.* ûtsetten] *L.* 1) *utsätta; sätta el. försätta (ngn i en viss ställning), ställa.* aktom siälena wara ... wt satta i M wadhom, tusandha omsorghom *LfK* 45. — vadhelika utsätia, *sätta el. bringa (ngn) i en farlig ställning.* thu hafwir ... thik sielfwan wadhelika vthsat *ST* 458. at i wilin mik swa wadhelika wt sätia mothe gudhi, at iak skal brytha mith lyffte oc häloga akt *Lg* 3: 271. then landzende findlandh, som nw swa vadelige wtsetter är *HSH* 18: 13 (1494). 2) *placera, deponera.* aff tolko wtsatto godzse *LfK* 13. 3) *pantsätta.* forbyuþande ... þessä vara skipan äller pant at hindrä. qwäliä. äller til nokra handa skuld at gäldä med utsätiä *SD* 5: 567 (1346). at ... min son henrik skal äghnte aff thesso sino mödherne sälia, wtsätia älla legholata swa länge iak liuer *ib* *NS* 1: 678 (1407). *ib* 97 (1402). *FH* 3: 39 (1444). piltin ... vthsatte sith gooz oc salde *ST* 234. — **utsätia sik,** 1) *utsätta sig, gifva sig.* hwilke ... wtsatto sik j dödhin j twsanda liffsins wadha *Su* 360. 2) *utsätta sig, blottställa sig.* ffor thy at iak mik swa darlika vthsatte *ST* 528. 3) *hängifva sig.* sik utsättia mote skiälum til alla odyghd ok wådha *KS* 44 (112, 47). *Jfr* **sätia ut.**

utsätning, *f. L.*

utsökia, *v. L.* 1) *utsöka; taga reda på; lära känna.* i stormenom wthsökis *(dignoscitur)* styremannen *Su* 120. — *taga reda på, utforska.* huat lönlikit skyltis in prouerbiis tha wtsökte han *(occulta proverbiorum exquirebat)* *Su* 223. 2) *utsöka, utkräfra, uttaga.* alt thz the atto han vtsökte *RK* 2: 1013.

uttaka (-taga), *v. L.* 1) *uttaga, borttaga.* tedhe them hwar stenin ok iordhin war vttakin *KL* 85. 2) *uttaga, hämta.* i samma hwss som wi honom nw vttaga *BSH* 3: 80 (1455). 3) *taga, hämta.* bok thessin är uttakin medh fâm ordom af thöm bokum wise mästara hafva giort um styrilse kununga ok höfdinga *KS* 1 (1, 1). mz ... tolkom ordhom w kärleksens fathabwr wth taknom *(assumtis)* *Su* 104. — *Jfr* **taka ut.**

uttala, *v. tala ut, tala till slut.* för än han haffdhe wt talath wäl *MD* 189. *SO* 78.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uttappa, *v.* [*Mnt.* ûttappen] *uttappa.* vm alle then win och drök som tyle haffuer hantert oc vttappet i kelleren *SJ* 326 (1465).

uttekna, *v.* [*Mnt.* ûttékenen] **1)** *utmärka, angifva.* j them stadhenom, hwilkin tik ... är wtteknadher *(demonstratus) Bir* 4: 44. tässe äru ekke the fatighe, som jak wtteknadh haffwir *(designavi)* j minne läst *ib* 52. haffde sanctus tytus ... wtteknat sancti pauli skapnath och skipilse badhe til hans kropp oc iämwäl hans änlite för folket *Lg* 3: 155. **2)** *beteckna, vara en bild el. förebild af.* thu ... som är the samma oc fore loffuadha sannindhin, som archin wtteknadhe *Bir* 4: 104.

utträsla (-adher), *n. genom beskattning el. i skatt uttaga.* hwru richit skal sidhen forswaris tha alt är wttreslat *HSH* 20: 206 (1507).

uttälia, *v.* [*Jfr Mnt.* ûttellen] *uppräkna.* tiwghu mark gull han ther wt talde *Fl* 283.

uttöma, *v.* **1)** *uttömma, göra tom (på), frigöra (från).* thz täkka lekanet ... rensath oc wthtömt *(privatum)* aff allom kötlikom och wärdzlikom älskogha *Su* 103. **2)** *uttömma, (genom tömmande) aflägsna.* wt töma kärleken aff hiärtano *LfK* 211.

utthiäna, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtdênen] *uttjena, tjena till slut.* for än han haffuer sin läraar sinom hosbonde wth tient *SO* 84.

utthrykkia (-thrikkia: -thrikkias *SD NS* 2: 223 (1409)**),** *v.* [*Mnt.* ûtdrucken] *L.* **1)** *utpressa.* olio präs ther lumbardha ärwodhadho at vtthrykkia oliona *KL* 46. then laghin thu ther wththrykkir *LB* 3: 34. **2)** *uttrycka, utsäga.* hwart ordh fullelika wttrykkiandhe *LfK* 69. eyngen människie twngha kan teth ... wth trykkya *Gers Ars* c 5. *Lg* 3: 236, 319. — *uttrycka, uttryckligen nämna, omtala, tillkännagifva, angifva.* alla wara gardha oc goodz ok äghedela som ikke wthtrykkis *(exprimuntur)* j thetta breff *SD* 1: 444 *(öfvers.)*. *ib NS* 2: 223 (1409). al the werlzliken thing, som her i werldinne hanteras eller göras, the ära glömskeliken ... wtan the waren meth gotha manna brewa och inscighla bewisning ytirlika wttryght ok forwarath *ib* 228 (1409). laten them sin welia ganz vttrykke *RK* 2: 8283. *VKR* 45. scal wtskilias oc wtthrykkias förr än noghar takx til systir at hon scal blifua j them stadganom til dödhra dagha *ib* 10. blyghis ey at wttrykkia *(exponere)* hanom, thz han haffwir warit menoghetinna röffuare *Bir* 4: 113. här wttrykkis huru josue sände speyara til ierico *MB* 2: 5. nu se thu huru sannelica propheten vtthrykte hwilke idhre gudha ära *Lg* 3: 208. som hans köpebreff ther om ytermera vttrycker och innahaller *BYH* 1: 275 (1477). — *framställa, redogöra för.* hönne wtthrykkia oc skälicha berätta the ärinde som tha widhirfara *VKR* 33. skal reglonna scriffuare wttrykkia *(exponere)* sanna ödhmiuktz trappor *Bir* 4: 49. — *angifva, bestämma, föreskrifva.* christus wttrykkir här prästanna taal *Bir* 4: 24. *ib* 23. christus wttrykkir *(determinat)* här j hwilkom daghom oc huru nwnnonor magho tala widh gaddrana mz wärdz folke *ib* 14. scal wtskilias oc wtthrykkias hwat hellir the sculu blifua wtan fore ... ellir vm än the sculu bidha eptir at in koma j inlykkith *VKR* 10. — (?) nw woro ther somme som sa vttrykte *RK* 2: 8183. — *Jfr* **thrykkia ut.**

utthröta, *v. uttrötta, utmatta.* vth thröttho *(debilitabant)* the alla som the kwnno inna *MB* 2: 172.

utthrötter, *p. adj. uttröttad, utmattad.* mz laatnom ... oc aff bradhe soot begripnom oc myklo ärffuode wttröttom *Bir* 4: 64. vanskadis henna siäl swa som til dödhen vttröth *(lassata) MB* 2: 121. *ib* 93, 226.

utthvinga, *v.* [*Jfr Ä. Dan.* udtvinge] **1)** *utpina, plåga, qvälja.* the wthtwingados *(affligebantur)* swa som sultne warga aff otrolikom hwnger oc olidelikom törst *Su* 126. — *utpina, utmärgla.* syntis iak swa gammal oc vttwingadher, som iak haffde warit fämtio äller sextio aara gammal. än tha at iak war ey mere än xxx aar gamal *Skr. t. uppbygg. s.* 148. **2)** *utpressa, utkrama.* the äruodhadho starklika, oc formatto enkte wthwinga aff olionne *KL* 46. suasom hudhin vare aff flaghin oc benin sat j stok älla präs at märghin skulle thäs hällir vtthuingas *(extorqueretur) Bir* 2: 179. — *bildl.* thässe ordhin äru suasom olea thy skulu the blötas oc trudhas ok vt thwingas oc pressas ... aff afwndz siukom *Bir* 3: 217. **3)** *utpressa, till(tvinga sig.* swiklica vt thwinga pänninga *Bir* 3: 308. *ib* 309. skatta som the vt thwinga aff os mz wredhe oc owiruälle *ib* 472. — *aftvinga.* tolket loff kallas mala licencia, thz är onth loff oc oskäliket, oc thy hwat hälst swa oskäleka oc trättelika wttwingas aff förmannen, thz är wtan loff oc eygeth *LfK* 11.

utthvingan, *f. utpressning, utkräfvande.* thz som är mz nakre wrange vtthuingan *(exactione)* aflat *Bir* 2: 163.

utthydha, *v.* [*Jfr Mnt.* ûtduden] **1)** *uttyda, förklara, gifva tydning el. förklaring öfver.* han ... wtthydhir scriptena for them *Bo* 233. hon ... vt thydde hanom the hälgho script *KL* 80. *ib* 274. *Bo* 48. wttydandis gudz ordh äptir sinom wilia *Bir* 4: 70. här vtthydhas ok sighias faghir liknilse *Bir* 1: 61. huru iohannes baptista vt tydhir the prydilsin ok hwat the tekna *(quid ... designatur declarat) ib* 94. *ib* 262. huru sancta agnes vt thydhir brudhine een licamlik vaghn ... ok vt thydhir en annan andelikin vaghn *ib* 3: 327. *ib* 331. — *tolka, öfversätta.* twe machabeorum bökir vttydde ... aff brodher jöns budde *MB* 2: 328. *ib* 214. **2)** *framställa, redogöra för, omtala.* petrus ... wttydde thom wars herra ordh oc vilia *Bil* 106. at han vt thydhe *(exponat)* thesse saman scriwadho ordhin granlika for sinom fadhir *Bir* 1: 179. **3)** *utsäga, uttrycka.* thz hon gitir ey wtthyt mz sinom ordhom *Bo* 40. thera söta liudh ok sang omöghelikit är at begripa mz sinnom älla vt thydha mz ordhom *Bir* 3: 471. — *Jfr* **þyþa ut.**

utthydhilse, *n. pl.* **1)** *uttydning, förklaring.* tholik wtthydhilse *(expositiones)* sta äkke alla stadz väl i bland thänkilsen *Bo* 64. hälgho kännefädhra vt thydhilse *(explanationes)* j scriptinne *Bir* 2: 45. nar mästir mathius giordhe vtthydhilse *(glossabat)* owir apocalipsim *ib* 3: 205. at han vttydilsen tik sighie wppa sin jubwndna ordh äller gaatha *MB* 2: 115. eth eenfalt ordh ... huilkens wthydilse *(declarationem)* iak högelika begärar *Su* 80. af ... syninna wtthydhilsom *Gr* 295. **2)** *framställning, berättelse.* thz findz j iheremie vttydilse *(in descriptionibus Ieremiæ prophetæ) MB* 2: 283. **3)** *betydelse.* thu ... wil wetha mith

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nampn, oc thäs saker oc wth tydilse *(rationem et interpretationem) Su* 77. *ib* 78, 303. *Bir* 4: 92. — *mening, innehåll.* min ordh skulu ey j obegriplikom wttydhilsom *(sensu)*, wtan j begriplike oc wndirstandelike wttydhning *(sensu)* wppinbaras ällir kwngöras *Bir* 4: 91.

utthydhing, *f.* = **utthydhning 1.** *MP* 2: 59, 61 *o. s. v.*

utthydhning (-ig), *f.* **1)** *uttydning, utläggning, förklaring.* framsäthia thäs dagxsins läst oc henna wttydhning *(expositiones) Bir* 4: 74. *MP* 2: 132, 146 *o. s. v.* drömen oc hans wttydningh *MB* 2: 90. gaathannes vttydningh *ib* 116. wtthydhningin *(glossa)* owir thz *Bo* 20. som wtthydhningin sighir *ib* 159. **2)** *mening, innehåll.* min ordh skulu ey j obegriplikom wttydhilsom, wtan j begriplike oc wndirstandelike wttydhning *(sensu)* wppinbaras ällir kwngöras *Bir* 4: 91. rachel ... wndherstodh snarlika alla wt tydhnig i the hälge skrifft *Lg* 3: 435.

utthänia, *v.* [*Jfr Ä. Dan.* uththandher] **1)** *uttänja.* han tok ... pärgmanit ok wilde vtthänia *KL* 81. **2)** *utspänna.* strängiana i harpom iämt oc likleka wthtande *Su* 173. **3)** *utsträcka, genom sträckande pina.* för eena hudh the them wth tande *RK* 3: 703. vardh hon ... vtthand ofwer et hiwl *KL* 316. nw är var herra ihesus korsfästir oc swa wtthandir *(extensus)* a korseno. at tälia mattin al hans been *Bo* 200. the grymmo pinara ... wt thando först hans höghro hand *Bir* 1: 30. see ... arma oc axlana grymelika wthanda *Su* 38. *Bir* 1: 135, 2: 17, 133, 3: 78. *Ber* 283, 284. *Su* 39, 404. — *Jfr* **thänia ut.**

utthörkan, *f. uttorkande. Gers Frest* 24.

utvadhi, *m. gräns för utegor el. allmänning; område som tillhör utegor el. allmänning?* mäþ allo thy som här nordhan fore thässom forscripnom ramärkom ligger ... mädh öiom skäriom oc holmom. swa langt. som wart häradhe östkind hafwer haft längxt wtwadha i hafwit *VAH* 24: 326 (1377). afhende jäc nw mic ... the for:na syw fierdhungx attunga jordh ... meth ... fiskeuatnom oc wtuadhum oc allom androm tillaghum *SD NS* 1: 466 (1405). *ib* 545 (1406). *Intyg om en häradssyn angående rågången mellan* "Tiusta utuada oc gamble bysens utvada i ukna i skogom oc fiskevatnom" *(17 juni 1482; enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe). Häradssynsdokument utfärdadt å tinget i Gamla Vestervik om två byars* "utvada innan gardz oc utan" *(16 juni 1482; i biskop Brasks registratur i Riksarkivet; enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe). (Samtliga anf. ställen förekomma i urkunder från Östergötlands lagsaga.)*

utvagha (-waaga), *v. våga, utsätta (för fara).* redhoboen vtwaaga badhe siäl oc licama för landzsens bestand och bätzsta *MB* 2: 324. *Jfr* **vagha ut.**

utval (-wall), *n.* **1)** *utväljande; hänsynstagande, anseende (till person), partiskhet.* ey är persononna wthwal *(acceptio)* när tik *Su* 92. **2)** *utvald hop?* vplyptom gudz vtwall j waro folke *(erigamus dejectionem populi mei; trol. har öfversättaren i st. f.* dejectionem *läst* electionem*) MB* 2: 228.

utval? *m. utländing?* tha haffde the bokene nomet swa thz the for klärkä wtuala *(för* ok wtuala? *Danska texter hafva på motsvarande ställe* och sa for vale, oc saa walæ*)* kundo mästerligä tala *Fl (Cod. C)* 147.

utvarþa, *v. L.*

utvarþer, *m. L.*

utvaxa, *v. uppväxa, uppspira.* een telnung ellir spruti skal vthwaxa aff iesse roth *ST* 205.

utvidha, *v. L.* **1)** *utvidga, vidga.* iak ... wtwidde källo stadhin *Lg* 823. wtuidhin idhor blomstir swasom lilian *(florete flores quasi lilium) Su* 326. — *utvidga, göra vidlyftigare.* thätta oc tholkit mera thässo likt mat thu thänkia af piltenom ihesu. jak gaf tik tilfälle. än thu mat thy fulfölghia oc thz wtuidha som thik thäkkis *Bo* 15. *ib* 171. — *utvidga, göra vidsträcktare el. större, föröka.* vtwidha *(dilatare)* sit fädhirne *Bir* 3: 312. wppa thz at han wtuidde *(för* wtuidhe? *dilatet)* sinna godhetz sötma oc bewise sin kärlek *ib* 4: 99. huru han moghe vtuida *(ampliare)* min hedhir *ib* 1: 133. for thy at människian owir matto lustas i hedhrenom. ok hawir vmsorgh huru hon skal han beuara ok ökia ok wtuidha *Bo* 95. wtuidde sina mildhet oc nadher *Su* 357. — *öka, gifva tillväxt åt, stärka.* ther til at han matte foröka oc wtuidha thetta thit hälga oc andelika hionalagh oc hugnelika troloffwan *Su* 359. **2)** *utbreda, utsträcka.* wthuida *(expandere)* mina fruktsamma grena oc qwista *Su* 160. the vtuidha *(dilatant)* sina giri til alla *Bir* 1: 193. **3)** *utbreda, framlägga.* the wt widdho *(expanderunt)* theras böker ther gudz lagh jnnan stodho *MB* 2: 229. **4)** *utbreda, utsprida.* wtuidha hänna loff *KL* 362. vtuidha sit nampn owir alla världinna *Bir* 2: 207. *MB* 2: 16. uthwiddhe iak mina godha lwkt *Su* 18. christi ewangelium wthwidandhe *ib* 146. *ib* 346. wtwidh the samma mina högtidh thz mästa thu formaa *Lg* 3: 59. *ib* 51, 53. — *utsprida, kringsprida.* här är enna handa folk vtwith *(dispersus)* owir alt idhert rike *MB* 2: 184. — **utvidha sik, 1)** *utvidga sig, tillväxa.* af nutinne hulkra skaal som wäxe ok vtuide sik vtantil äptir thy som kärnin vtuider sik ok växe innantil *Bir* 1: 330. **2)** *utbreda sig, sprida sig.* thesse thry eldane vtuidho sik lankt ok vidhelika *Bir* 1: 370. bladhin vt vidho sik owir alla hympnanna högdh *ib* 175. wt widdhe sik theris sken owir all bärgh *MB* 2: 238. een lithin källa vaxte j största flodh. oc vtwidde sigh j mangha bäckia *ib* 196. — *utbreda sig, utsträcka sig.* kärlekin vtuidhir sik til alla dygda gerninga *MP* 1: 23. nar människian enkte leffwir sik siälffue aff sik wtan wtwidher sik til alla dygdh oc fulkomplighet *(quando homo nihil sibi de se relinquit, sed ad omnem virtutem et perfectionem se dilatat) Bir* 4: 98. — *refl.* **utvidhas, 1)** *utbreda sig, spridas.* the vtwiddos *(ascenderunt)* owir wärldinne bredhet *MB* 2: 365. at hans ordh skulu vtuidas vm wärldinna *Bir* 1: 178. *ib* 179, 375. hans dygdeliga frägd wt widdes alla wäghna *MB* 2: 303. wm hwilka thenna thin stora kärlek oc thin andelika tilfästning matte wtwidas nyom gudz wenom *Su* 358. **2)** *blifva känd.* hans hälga skinandhe liffwärne wtwidhes ower alt landet *Lg* 3: 265.

utvidhilse (-else), *n. pl.* **1)** *utbredande, tillväxt.* i gudz heder och sanct henriks till theras tiensts uthwidhelse *FM* 39 (1417, *nyare afskr.*). — *tillväxt, ökning.* fore tässa bryllopsins ökilse oc wtwidilse *(d. v. s. för att antalet af dem som förenades med den himmelske brudgummen måtte ökas och tillväxa)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Su 360. **2)** *utbredande, spridande.* solen ... wardher synleken om sins skens oc klarhetz wthwidilse *Su* 107. til ... tronna wtuidhilsa *Bir* 4: 346. **3)** *förströelse.* samman sanka thins hiärtas wthwidilse *(dispersiones) Su* 167.

utvidhning, *f.* = **utvidhilse 1.** for siälinna helso oc tässe bryllopsins ytherlikare wtwidhning *Su* 360.

utvinna, *v. (slutligen) öfvervinna.* at waar ändalykt snarliga ändas mz swärde. häller än wi skulom här wtwinnas j törste *MB* 2: 157.

utvisa (-wiisa. wtuissa: -er *SO* 116**),** *v.* [*Jfr Mnt.* ûtwisen] **1)** *utvisa, utskicka.* scal oldermanen then vnga broder wtuisa för dören *SO* 105. *ib* 98. näptalim skal wardha en wtwiister hiorter *(cervus emissus) MB* 1: 266. — *utsända, bortsända (i ngt uppdrag). med dat.* thu wakta här qwar ok haff liisa thu ma stundom wäl androm wtwisa *Al* 2080. **2)** *utvisa, gifva till känna.* som ... scriptin wtwisar mädher skäl *Al* 24. epter thy hans opna breff vtuisar lyuslica *SD NS* 1: 14 (1401). *ib* 18 (1401, *nyare afskr.*), 30 (1401), 31 (1401). *MB* 2: 262. — *gifva till känna, föreskrifva.* som landz lagh wt wisa *SD NS* 1: 8 (1401). *SJ* 11 (1423), 12 (1423). *BtFH* 1: 160 (1567). *VKR* 32, 38. *SO* 49, 51, 116, 118, 193. *Di* 292. för thy theras lagh swa wtuisto, thz födde qwinnan ena dotter, tha skulle hon jnnan lxxx dagha ey jngaa i templet, oc födhe hon son, tha ware thz hälfftena mine *Lg* 3: 623. alth thet skran utuisar *SGG* 128. — *Jfr* **visa ut.**

utvisilse (-else), *n. pl.? utvisande; föreskrift.* epter sancti saluatoris regla wtwiselse *FH* 3: 31 (1443). äpther laghannas wtuisilse *Lg* 3: 623. *SJ* 176 (1449).

utvist, *f.* — **utvistar hus,** *n. L.*

utvrak, *n. det som utkastas; afskrap.* han ... giordhe ... sik fulottan oc eet wtwrak af allom *(reddebat se vilem et abjectum omnibus) Bo* 30. wtkastadher oc wtwrakin aff allom swasom wärldinna wtwrak *(tamquam purgamentum hujus mundi factus) Su* 350.

utvräka (-vraka), *v. utdrifva, utköra.* wt wräkin aff paradiis *Lg* 89. swa myklo starkare äru the *(frestelserna)* och wardha thäs wansamare at wtwraka och winna *Ber* 181. exorciste. hulke som ... vturaka dyäflana *MP* 2: 60. *ib* 30. *KL* 378. *MB* 2: 374. martinus beddis ingang for valentinianum ... ok ward en tima wt wrakin *Bil* 631. — *fördrifva, undanskaffa, aflägsna.* wthwraka oc wthköra ofwirflödogha wätzkona aff kroppenom *LB* 3: 176. wtwraka harm och wredhe af sino hiärta *Ber* 109. wtsopin oc wtwrakin oreenlicheyt aff clostreno *VKR* 24. *MB* 2: 271. bort kastado the oc vt wroko aff allom synom landz ändhom alla främandha affgudha beläte *ib* 104. — *part. pret. förkastad, föraktad.* wtkastadher oc wtwrakin aff allom swasom wärldinna wtwrak *Su* 350. — *föraktlig.* han ... räknadhis som wtwrakin fwl skiptingir *(vilis et abjectus reputabatur) Bo* 30. här til hawir han ödhmiuklica vmgangit swa som onyttir ok wturakin *(abjectus) ib* 38. — *Jfr* **vräka ut.**

utvädhia, *v. L.*

utvägha? (vtweigä), *v.* [*Jfr Mnt.* ûtwegen] *utgifva, sälja?* thz gudh honom au lat han thz äya thinnä siel skall tw ey so illa vtweigä at thw matte nokot aff thy faa *MD* 90 *(i en för Norrmän skrifven kodex). Jfr* **vägha ut.**

utvägher, *m.* [*Isl.* útvegr] *L.* **1)** *utfartsväg, väg på hvilken man kan komma ut från ett ställe.* volo ... quod curia runby libere habere possit commoda seu exitus qui wlgariter dicuntur vtuéghir in aquas, ad pascua, uel in siluas *SD* 2: 361 (1302). rense wtuäghin som aff gruuone gaar *PfN* 135. wthwägana at borth föra oc wtkasta träkken ... aff andeliko clostre *(meatus educentes sordes claustri) LfK* 121. **2)** *utväg, medel (att komma ur en svårighet el. nå ett mål); sätt.* swa som hon hafdhe varit the quinna. ther ey hafdhe stor mon vm varit oc änga andra wtuägha vist *Bo* 5. andra wtuägha *(aliud refugium)* weet iak mik hwarghin hawa *ib* 75. nar apostlane visto ängo *(för -a)* wtuägha hwar the matto fa nakat äta *ib* 125. *ib* 161, 206. ey haffwandes andra wthwäghä eller reddingh *FH* 5: 23 (1464). *FM* 207 (1504). tå leta huar sik nokron vtvägh til at wäria sina willo ok olydhuo *KS* 50 (128, 54). vm thet mål han wardr åtspurder, är fast iauande ok ouist, ok hauer många vtuäga, huru thz må wara, tå skal han lenge ok wäl sik vmhuxa huru thz mål må hälzt wara *(quanto pluribus modis fieri potest et quanto minus habet certas et determinatas vias, tanto plus per tempus est consiliandum, ut de illis viis facilior et melior eligatur) ib* 72 (175, 78). **3)** [*Jfr Fnor.* útvegr, útröst] *utmark?* tw marchland jord ... meth allom tillaghom ... scogh ok wtuäghom *SD NS* 1: 107 (1402). *ib* 153 (1402), 276 (1403), 378 (1404). thessom for:da godzs tangha oc gillinge oc arta, meth allom tillaghum ... meth qwärnnom oc qwärnastadhum, fätomptom oc vthväghum *ib* 562 (1406). niclis i bobergh gaff for:de domkyrkio i vestraaros thry örisland iordh i oorby ... oc thry örisland jordh i steenby ... eth halft örisland jordh i bolsadhe oc ther meth eth örtoghland jordh i täby ... meth akrom oc ängiom, skoghom, fiskeuatnnom oc meth allom wtuäghom *ib NS* 2: 47 (1408). alth thettä fornempdä gooz ... met ... hiordhgangom oc met allom androm vtuäghom oc tillaghom *DD* 3: 9 (1369, *nyare afskr.*). mit rätte arffua godz $III^1/_2$ carp land i aker och ther effter i eng skog fämark fisk vatn och alle andre tillagwr oc wtwägaa *FH* 5: 207 (1512). *Flere af de anf. ställena böra kanske föras till* **1.**

utvälia, *v. L. utvälja, välja, bestämma sig för.* badho thöm frälsa fara oc wtwälia hwilkin wägh the wildu *Bil* 236. thetta är thin hwila äwerdhelika, ok här scalt thu byggia äwerdhelika thy at thu vtwalde hona *KL* 121. *ib* 122. thänne daghin ... i hulkom gudh wtualde göra swa stoor vndarlik thing *Bo* 1. gregorius wtwalde lifua siuker j dröfuilsom allan sin alder helder än brinna twa dagha j skärlso eldh *Bil* 716. huro the som budhne varo vtuälde at sithia frammarla *(primos accubitus eligerent) MP* 1: 305. han ... wtualde sik ok sinne modhir ... swa näppan fatikdom *Bo* 21. nakor wtualde sik at wäria cristna tro *Bil* 619. — *välja, utse.* i vazstena klostre, ther iak wtuäl min lägherstadh *SD NS* 1: 227 (1403). at han skulle wtwälias förestaa qwinnotiänisteno *Lg* 294. biwdhande aposlom ... hulka han vtvalde *KL* 131. wtualde konungin af sinom bäzsto mannom sextan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

höfdhinga *Gr* 309. j andro rikeno vtuäls konungir mz arfs rät ok j andro äptir folksins godhuilia *Bir* 3: 401. sandir arfwinge vtualdis ey *ib* 402. the som vtualdo *ib.* vtuäle the bäzsto aff allom *ib* 311. gud vtuälde fatika j tesse värld *MP* 1: 291. han wthwäl til häloghet them honom täkkes *Lg* 3: 276. — *part. pret.* **utvalder,** *utvald, utkorad.* wtwalde förste waro twe *RK* 1: 1223. kom miin wtwald brwdh *Lg* 39. han är mik eet wtualt kar thär til at han scal mit nampn frambära for konungom *Bil* 897. capitenaren ... han skal wara wthwahldher blandh twsanda yppasta män *PM* 1. — *utvald, utsökt.* thu ... wilt hawa vtwaldan kost *KL* 79. drukko besta oc vthwaldasta wiin *ST* 221. alla främasta oc vtwaldasta män *MB* 2: 148. for alla the enda oc wtualdasta *Su* 358. — *Jfr* **välia ut.**

utväliare, *m.* **1)** *väljare, valman.* j thera vtuäliarom *Bir* 3: 401. **2)** *en som väljer el. gör urval.* gudh är ey personanna wthwäliare *(gör ej afseende på person) Su* 3.

utvälilse (-uällilse), *n. pl. och f. utväljande, val.* siälffs uiliandis vtuällilse *(electio)* goz ok ilz *Bir* 3: 152. var thera vtuälilse *(electio)* mot rätuisonne *ib* 401. at äldre sonin atir take arff rikit ok yngre sonin komi til vtuälilsa *ib.* jak sighir thik äptedöme aff twem rikom j andro är vtuälilse ok j andro arff *ib* 402. hwar vtuälilsin är *ib.* — **utvälilsa höghtidh,** *f. högtid med anledning af ngns utväljande, valhögtid.* sidhan hans wtuälilsa höghtidh var haldin *Gr* 309. — **utvälilsa rike,** *n. valrike.* yngre sonin är takin j arfs rikit thän äldre sonin j vtuälilsä rikit *Bir* 3: 401.

utvälla, *v.* [*Fdan.* utvællæ] *framkräla.* swa at madhka vth wollo oc flutu aff hans omila lykama *ST* 538. *Jfr* **välla ut.**

utvärtis (utvörtis), *adv. och adj.* [*Fdan.* utvortes. *Jfr Mnt.* ûtwerdes *och* ûtwordes, ûtwort] *A) adv.* **1)** *ute, utom hus, utom ett visst område el. en viss krets.* en aff hennas tiänarom, som tilsyn haffdhe wtwertis om hennas bohagh *Lg* 3: 305. dröffdhos the oc klagadho her om jn byrdhis, oc sidhan wtuärtis mz folket *ib* 296. **2)** *utvändigt, i det yttre, utvärtes.* som kroppen til wäxte wtwörthis, swa tilöktes henne gwdelika oc dygdhelika gärnigga i siälenne jnwörtes *Lg* 3: 278. hennas klena iomffrulika kropp sagho the wthwörtis holdhan mz purpura oc silke, än jnuörtis war hon sarghat mz riis *ib* 283. — *utantill, utanpå.* wm swa illa hände pa resonne ath gotzith tarffwadis kastas offwer bordh j traangom, äller skipith löpa j landh oc stöta ther tolkith dyrth gotz waare lönlika jnwertis lagth, tha skal ey annath gotz räknas wtan gotzit som wthwertis war kwngiorth *PM* XIV. *B) adj. yttre, utvärtes.* hälga gudz tiänirska, som jnuörtes i siälenne war j fördh christum. aktadhe ekke om wtwärtis klädhabonadhen *Lg* 3: 405.

utäghor, *f. pl. L.*

utälta, *v.* [*Ä. Dan.* udælte] *utdrifva, fördrifva.* wt älta han af klostreno *KL* 239. swa som konungir aff sino eghno rike vt ältir ok wt kördhir *Bir* 1: 4. *Bil* 115. *Gr* 260. tha han (ɔ: war herra) satte gömo fore paradiis sidhan adam war wtälter fore syndina *MB* 1: 107. fördriffwa oc wt älta retthe iwdha som sik ey wille wndirgiffwas hedhningom *ib* 2: 222. vtältin j mik smälica *Bir* 3: 290. swa som gestir vt älter af mannom *ib* 1: 159. *ib* 2: 242. christus som athertaker wthälta *(qui est receptaculum expulsorum) Skr. t. uppbygg. s.* 73. jak vtälte dyäfwlin *MP* 2: 60. *Bir* 1: 370. thy at iak ey wtälte etrith, hwilkit iak matte ropande wtälta *Ber* 227. nar the *(lasterna)* wtältas *ib* 19. *Jfr* **älta ut.**

utältilse, *n. pl.? utdrifvande.* diäflanna vtältilse *Bir* 3: 384. äfte lastanna wt ältilse *KL* 257.

utängi, *n. L. utäng, aflägsen el. utom hägnad belägen äng.* i tomptum oc wtängiom *SD NS* 2: 134 (1409; *kan föras till ett* **utäng**).

utödha, *v.* **1)** *utöda, ödelägga, göra öde, utblotta.* bliffuer landet vt ööt ffor hästa *FM* 542 (1512-13). **2)** *utrota.* wtödha oc fordärffwa jwdzska folket *MB* 2: 196. them vthödha som fördarffuodho wärldena *ib* 350. wordo the alle mz grymasto dödh oc pynom wt öddha *ib* 223.

utöiar, *f. pl. L.*

utösa, *v.* **1)** *utösa, gifva fritt lopp åt.* iak sigher at hans tunga wtöser alt thz som hans samwit löser *Al* 6629. **2)** *uttömma.* ey til bör ... idher mz manghom psalmum at kränkia idher sinnen, oc wtösa gudelikhetzsens anda *LfK* 67. o mz huat värk thu pynadhis nar thw wthöste allan thik *Ber* 285.

uthet, *se* **othet.**

uvan, *se* **ovan.**

uver, *m.* [*Isl.* úfr] *uf.* eu vuir *(bubo)* sat ofwan j träno *Bil* 111. *ST* 372, 373. *MB* 1: 359.

uvermaghi, *se* **ovormaghi.**

uxe, *se* **oxe.**

uxla, *se* **oxla.**

uäfli, *se* **ofäfle.**

V.

va, *interj. ack! ve! ss uttryck af smärta el. sorg.* tha ropadhe allä we och wa *(Cod. A* vali va*) Fr (Cod. B)* 2386. han ... sagde segh bade we oc wa *MD* 8. göksholm ropadhe badhe wa och we at the gärning skulle skee *ib* 387. — *i den efter Mnt.* we unde wach *bildade förbindelsen* wa unde wach. the ropadho wa vnde wach ther widh *Al* 1584. — *Jfr* **vach, vali-va, ve.**

va (wä *(i rim med* vtga *MD* 65)**),** *f. smärta, lidande.* aui huath mith hierte er we oc wa *MD* 40. huat gudh tolde we oc wa *ib* 38. han haffde tholt slagh spot we & wä *ib* 65. *Jfr* **ve.**

vach, *interj.* **1)** *tvi! ss. uttryck af hån.* somlike sighia vach. see. han som nidhir slar gudz mönstir *Bo* 201. **2)** *ve! o! ss uttryck af smärta. i den efter Mnt.* we unde wach *bildade förbindelsen* wa unde wach *Al* 1584. *Jfr* **va.**

vaþ, *n.* [*Isl.* vað] *vad, vadställe.* j eno vadhi mötte

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

henne een kiärlingh *Bil* 805. elizabäth fiol vtan vadhit j diupan dy *ib.* litin häst är i vadhi mäst *GO* 515; *jfr Kock, Ark.* 2: 107, *Medeltidsordspr.* 2: 256. ther la et watn ful got wadh *Al* 2536. jag riidher före offuer thetta wad *RK* 3: *(sista forts.)* 5607. han kom till ena stora aa . . . han fan ther enchte wad wdoffuer *Di* 60. israels söner . . . bemannadho oc belagdo all wadhen j iordhans flodh som ledha til moab, oc latho ther alz enghen offwir komma *MB* 2: 77. *Al* 1378, 6390. *Di* 62, 212, 215. *MB* 2: 6, 91, 110. — *i ortnamn.* a mølnowad *SD* 2: 31 (1287). de kydiauadum *ib* 77 (1289). in bøghio waþ *ib* 503 (1307).

vaþ, *n. L.*

vaþ, *f. L.* — **vaþadrät,** *f. eg. dragning af vad el. dragnot; fiske som sker genom dragning af vad; fiskeställe hvarest sådant fiske eger rum.* de piscariis dictis vadhadrætæ duas piscarias, videlicet laghødreth et halladreth ad vsus omnium nostrum ex vtraque parte dimisi *SD* 4: 451 (1335).

vaþ, *se* **väþ.**

vaþa (wädha *(i rim med* trädha*) Al* 3372. *pres.* **-er.** *impf.* **vodh.** *pl.* **vodho),** *v.* [*Isl.* vaða] *L. gå.* **1)** *vada, gå i vatten el. vätska. Lg* 95. thera örss the wodho ok stundom sommo *RK* 1: 2312. han wodh i siön som j [1] odenswala *ib* 2: 8472. wod han vti ana alt op wnder hakana *Di* 60. the strid gik saman ok starklika stod swa at man matte wada öuer foot i blod *RK* 1: 315. vnder sin arm ij blodhit wädha *Al* 3372. wadha ower iordan *MB* 1: 422. the wodho öffuer the graffwa *RK* 2: 2425. ingen kunde öffuer älffuena fara äller wadha *ib* 3: 1421. *MB* 2: 247. han . . . wod wtoffuer sundit *Di* 42. är hon mö ouer vatnith gar vatnith ij same färgho star, är hon ey mö ouer vatnith vodh vatnith vardher som eet blodh *Fl* 1124. — *bildl.* hwi wilt thu swa fanyttelika wadha moth strömmen, sätiandis tik mothe konungh karlle *Lg* 3: 299. **2)** *gå, utbreda sig. om liflösa ting.* tha *(näml. under sömnen)* wadher wätan om liwith *MB* 1: 120. — **vadha ivir,** *vada öfver.* han stodh genstan vp och wodh ofwir *ST* 118. han wodh atir ofwir *ib.*

vaþe (wodhe *RK* 2: 88**),** *m.* [*Isl.* váði] *L.* **1)** *skada, olycka, nöd, olyckligt el. svårt tillstånd.* hafþen ii eihg hana callat tel hialpa. þa varin ii nu alle viþ grund döþe ok tel vaþa dömde *Bu* 23. þeop[h]ilus skämmes viþ sin vaþa *ib* 29. sigia þäm salogha suenom . . . huat uaþa þöm var for hände *(quantam incurrissent pœnam) ib* 154. them frälsa aff thera dödha manna wadha *(den nöd som vållades dem af de döde) Bil* 876. wi aghom þöm tolf for allom waþa oc skaþa, sum þe firi þässon maal kunno i koma, väria *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). gör . . . ey . . . thinne modher ok mik swa höghelik vadha, thz thu vil skilias os ij fra *Fl* 477. nu äru the stadd ij mykin vadha *(eru þau nauðuliga stödd)*, vtan gudh mz sina nadhe nadhelika them hiälper badha *ib* 1550; *jfr* **3.** at thu far hem . . . för än thu thik ij wadha säter *Al* 4310; *jfr* **3. 2)** *svårighet, möda.* magho alle cristne men koma til himerikis, än the göma sin cristendom, oc tho wärlz män mz mere wadha . . . än kloster män *MB* 1: 452. — (?) han wardher ther sin waanda qwit oc gaar heem vthan waadha *MD* 387. **3)** *våda, fara.* vaþe är striþa viþ guþ siäluan *Bu* 134. i myclom vaþa *(periculo)* var iak for þina sculd *ib* 499. daghleka vast þu i lifsen[s] vaþa *ib* 76. *VKR* IV. vtan adhalport skal wara port luka järnadh . . . huseno til wärilse för eld ok allan brådhan wådha *KS* 85 (209, 94). opta är wadhin när *GO* 169. görande them fore wara af sinom wadha *(periculo) Bir* 1: 196. jak fore wara them af thera wadom *ib* 256. nar andra manna wadha *(pericula)* tees ok beuisas thik *ib* 379. flyande sins wägx wada *(pericula) ib* 332. iak kalladhe thik aff värdinna vadhom *ib* 3: 25. han vnkom hafsins wadha *KL* 175. heluitis wadha *(pericula)* funno mik *MP* 1: 250. värna oss . . . af aliggiande wadhom *VKR* 59. tusanda skadha oc wadha *Su* 141. *ib* 146, 400. vilen i nw ey göra swa tha foen riken i wodhe staa *RK* 2: 88. **4)** *våda, skada el. olycka som ngn åstadkommer utan uppsåt.* hwilkin man som drape annan mz brädhe, eller wadha, vtan staddan wilia at dräpa sin nästa *MB* 1: 425. then som drap mz wadha oc ey mz wilia *ib.* om sa händher brøder dräper brodher, ekke mz viliandess modhe heller mz vadha *SEG* 120. än thu är reen . . . aff qwinnor blandan oc manna wadha *(d. v. s. sådant som oförutsedt kan orena män?) Al* 7538. — (?) konungin sa ther görla til vadha *(sannolikt felaktigt) Fl* 1553. — *Jfr* **bak-, banz-, blods-, brand-, branda-, döds-, elds-, lifs-, sio-, sios-, siäla-vaþe.** — **vaþa bloþ,** *n. L.* — **vaþa bot (wade-),** *f. L. vådabot.* dömdes malsienden vij m. för wade bot *BtFH* 1: 159 (1507). — **vaþa brander,** *m. L.* — **vaþa bränna,** *f. L.* — **vaþa drap,** *n. L.* — **vaþa eþer,** *m. L.* — **vaþa elder (waadheld** *Lg* 3: 381. *ack.* **vadha eld. vadha eeld** *MEG (red. A)* 53. **wadh eell** *Lg* 3: 373. *m. art.* **wadha ellen** *ib***),** *m.* [*Fnor.* váðaeldr] *L.* **1)** *eld hvarigenom olycka förorsakas.* grata thenna wadha eld *MB* 1: 359. vm vadha eeld *MEG (red. A)* 53. *ib (red. B)* 58. **2)** *vådeld.* hwru een gaardh wart frälster fra wadha eld *Lg* 3: 373. rädda kyrkennes huss aff wadha ellen *ib.* een stoor deel aff her linwardz gaardh . . . war oppbrunnen aff wadh eell *ib.* kom waadheld i eeth stoort kornherberghe *ib* 381. — **vaþa fä,** *n. L.* — **vaþa giäld (-gäll),** *n. L.* — **vaþa gärþ,** *f. L.* — **vaþa gärning,** *f. L.* — **vaþa hug,** *n. L.* — **vadha idh (-iidh),** *f. svårt arbete; möda, tunga. om hafvandeskap.* ij then sama tiidh fik iak tholka vadha iidh *Fl* 94. — **vaþa läst,** *f. L.* — **vaþa lös,** *adj.* [*Jfr Isl.* váðalaust] *utan att råka i nöd, utan att taga skada, oskadd.* varla monde cristoforus vaþalös iui cuma *Bu* 499. — **vaþa mal,** *n. L.* — **vaþa sar,** *n. L.* — **vaþa skena,** *f. L.* — **vaþa skuver,** *m.? L.* — **vaþa vägher,** *m. olycksbringande el. farlig väg.* iak var a vaþa vägh *Bu* 135. — **vaþa värk,** *n. L.*

vadhelika (vadhelik *(i rimsl.) Iv* 3783; *Fl* 1423. **vadelige** *HSH* 18: 13 (1494). **vadhlica** *Bir* 3: 358**),** *adv.* [*Isl* váðaliga] **1)** *farligt, på ett farligt sätt, med fara.* thu gaar wadhelika *(periculose) Bir* 1: 256. blinde som inganga falla vadhelica *ib* 2: 155. the iomfrw reedh swa vadhelik *Iv* 3783. — *farligt, i fara.* thär war tha ny cristindombir, ok stodh miok wadhelica *Bil* 843. staar gudz kirkia mykyt vadhelica *(periculose) Bir* 2: 155. äru thera siäla vadhelica stadda *ib* 140. *ib* 1: 45, 3: 358. thu hafwir . . . thik sielfwan wadhelika vthsat *ST* 458. *Lg* 3: 271. *HSH* 18: 13 (1494).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iak hafuer fore thik opta farith vadhelik *Fl* 1423. **2)** *svårt, illa.* han vardh ... vadelica siwkir jnnan j lifueno *Bil* 830. stadhen som thu saa wadelika nidherslagnan *Su* 53. är al bygningen. thz är fulkomliket lifwerne. krankt wordhet ok wadhelika afskedhis ganget *ib* 419. **3)** *knappt.* thz ma uadhelika *(för* varla?*)* wara sant *MB* 1: 225.

vaþeliker (-leker: -leka *Bu* 79. **-likin** *Bil* 709. **-liken** *KL* 184. **-ligh: -lighast** *Bil* 88. *n.* **-likt. -likit** *Bil* 115; *Bir* 1: 337**)**, *adj.* [*Isl.* váðaligr] **1)** *vådlig, farlig. Bu* 79. hwilkin som gar wadhelika wägha han faller rasklika *Ber* 57. mz wadhelikom ormom *MB* 1: 279. j iorsala haff ther swalghit war wadhelighast *Bil* 88. höxsta hwaluit ... som gifwir aff sik vadhelikt fall *(casus tam periculosos)* suaa at mange the som inganga the tappa liuit *Bir* 2: 155. j vadhelico grafwena *ib.* wi seem otalikit folk ok mogha for fara af wadhelikom storm ok bylghiom *(in periculosis procellis) ib* 1: 323. falst hop ok wadhelikit *ib* 337. aff höxsta kirkionna formanna vadhelicom stadhga *ib* 2: 89. i trångom ok uådelikom sakom *KS* 27 (69, 29). herra wredhe ... är bådhe rädelik ok wådhelik *ib* 77 (191, 84). han manaþe at fly rosninna last. þy at han är mykit waþeliken *(periculosum) KL* 184. marcius haffuir i sigh ... iiij vadelica daga *LB* 7: 90. *ib* 91. — *med dat.* thz är vadhelicaste lastir oc odygdh. ok mäst tholkom som thu äst *Bo* 16. fiska fiälz rutelikhet är vadhelicare licamenom än annor ond lokt *Bir* 3: 203. **2)** *förfärlig.* en vadelikin draki *Bil* 709. **3)** *häftig, våldsam, svår.* waxte dighirt bang ok wadhelikit *(gravis oriretur contentio)* mällan pauan ok biscopin ok thera klärk(a) *Bil* 115. en syndogh kona scref sina vadelika syndh a eeth perman *ib* 605. en stodh man dödin som för swa vadelikir. at män doo widh at the nusu eller gespadho *ib* 713. han fik wadhelika sot *ib* 315. *KL* 20.

vaþi, *m. L.* **1)** *rågång, gränsskilnad som uppgåtts mellan egoområden.* kännis iak ... mik hawa salth ... raghwalde i granby ј atwngh jordh liggiandis i granby ... meth aker ok ängh, wato ok thörro, fiärran ok när, swa with som granboa wadhi wthwisar *SD NS* 1: 307 (1403). þaghan þät kumbär innan staþzins vaþa *SR* 14; *möjl. att föra till* **2.** **2)** *genom rågång el. gränslinie afskildt område. om ett visst jordområde.* en fierdedeel aff enom wadä i lerokä *SD* 5: 671 (1347, *nyare afskr.*). — *om stadsområde.* hus ella iord i söderköpunx uaþa *SR* 33. — *i ortnamn.* allan ägholat *(för* -lot *el.* -lut*)* i houlitta waþa *SD* 6: 180 (1350). mitt godz i jwneköpungx fögheti swa som är roophulta wadhi oc roophulta qwärn *ib NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). — *Jfr* **bya-, in-, kloster-, ut-vaþi.**

vaþir, *f. pl. Jfr* **bruþvaþir.**

vaþmal (wadhmaal *Bir* 5: 29. **wath-** *ib* 4: 10, *(på tre st.).* **wat-** *VKR* 57 *(på tre st.),* 70 *(på fem st.); Bir* 4: 10. **wammal** *ib*; *DD* 3: 225 *(1488).* **wanmal** *MELL Eghn* 9 *i var.*; *KrLL J* 8: *pr. i var.* **wan mal** *SR* 7. **wanmaal** *StadsL J* 5: *pr. i var.* **wandmal** *KrLL J* 8: *pr. i var.*; *Bir* 4: 24 *(på fyra st.),* 25, 5: 41. **valmal** *StadsL J* 5: *pr. i var.* **valmall** *KrLL J* 8: *pr. i var.; Lg* 3: 550**)**, *n.* [*Isl.* vaðmál. *Jfr Mnt.* wâtmâl, wammâl, wâtman] *L. vadmal. SR* 7. tw aaklädhe af watmal *VKR* 57. twe vndikiortla af hwito watmale *ib.* een kiortil af graat watmale *ib. ib* 70. *Bir* 4: 10, 24, 25, 5: 41. *Lg* 3: 550. konunghen ... sändhe honom en kiortil, halffwan aff gyllene stykke, oc halffwan aff wadhmal, til smälikhet *BK* 196. at reedha wadhmaal *Bir* 5: 29. en alin got vaþmal *(gäller i betalning)* firi twa örtugha. andra handa vaþmal som þät är wärt til *SD* 5: 637 (1347). atta alna wadhmal *ib NS* 1: 36 (1401). *DD* 3: 225 (1488). fore halff fiorthunde mark pänninger at beredha meth vxa oc koo, meth wadhmal oc smör *SD NS* 2: 103 (1409). — *i latiniserad form.* lego ... vadmale pro cuccella *SD* 2: 684 (1292-1312). lego ... vnum centenarium *(d. v. s.* 100 *el.* 120 *alnar)* vadmalis et tele *ib.* vna ora vadmale *ib* 5: 620 (1346, *gammal afskr.*). quatuor solidi wadmale *ib.* centum decem marcas wadmalie *(d. v. s. vadmal till* 110 *markers värde) ib* 2: 145 (1292). ad solucionem duodecim marcharum vadmalium *ib* 5: 546 (1346). *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 431; *Amira, Altschw. Obligationenrecht s.* 480. — **vadhmals kapa,** *f. vadmalskappa.* opta är skarlakans hiärta vndhir wadhmals kapo *GO* 327. — **vadhmals kiurtil (watmals-),** *m. vadmalskjortel.* giffuer jac ... minne lega kwno cristine ... en watmals kiwrtil *SD NS* 2: 699 (1413). — **vadhmals klädhe (wanmals-. wanmals kläder** *BS* 36. **valmals kleder** *SO* 81**)**, *n.* **1)** *kläde el. tygstycke af vadmal.* systrana skulu haffua sänga aff brädhom ... oc ther innan halm, oc owan halmen mattor ällir biörnskin ... älla oc eth thiokt wadhmals kläde ällir annat grofft kläde *Bir* 5: 41. **2)** *pl. vadmalskläder.* skal klostridh gifua oss ... wadhmals klädhe *FH* 3: 39 (1444). swa mang wanmals klädhe som the slitha *ib* 41 (1444). *SO* 81. *BS* 36. — **vadhmals lakan,** *n. vadmalslakan.* liggia a bulstir oc wadhmals lakan *VKR* 11. *Bir* 5: 42.

vaþ stang, *f. L.*

vaþvi, *m. L.*

vafra (waffra. vaghra: -ande *MP* 1: 98**)**, *v.* [*Isl.* vafra] **1)** *vara i oviss rörelse; vandra hit och dit, vandra omkring (utan mål), kringirra.* thz landh som thu hawir waffrat i nw *MB* 1: *(Cod. B)* 545. thera hyrdha ... läto thöm vafra i bärghomen *MP* 2: 153. sit idhelika i thinom sälla. oc wafra ey vtan til *KL* 247. nar mwnka och nwnna wafra *(vagantur)* wtan klostridh *Ber* 178. swa länge vi ärom i thässom licammanom vafrom vi som pilagrima fran gudhi *(peregrinamur a Domino) Bo* 256. — *part. pres.* inledh vidhirtorftogha och vaghrande *(vagos)* ok vägfarande j thit hws *MP* 1: 98. thu *(näml. Kain)* skal wara wilder oc waffrande a iordhinne *MB* 1: 163. *ST* 322. han ok hans män ... gingo vafrande som vil diur om marka ok skogha *Gr* 323. swa som wafrande man *Bir* 1: 340. **2)** *i andlig mening: irra, sväfva omkring, kastas hit och dit; vara ostadig; vackla.* thw ... wafra kring vm alla wärlinna mz thinom hugh oc thanka *KL* 303. än thu wafra i hwghenom *Ber* 139. hans brennande älskoghe gat äkke tholt sina discipulos swa dröfwas oc vafra *(errare et tristari)* ij tronne *Bo* 232. hänt ... saman allan andan thin. ok lät han äkke vafra ok skingras til annat *ib* 163. wi ... lätum war hiärta wafra fanytlika och onytlika *Ber* 206.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gråt kesaren oc sörgdhe storlika ... at cristi tro skulle swa waffra *Lg* 437. — *part. pres.* wafrande i wanhopsins oc wantronna myrke *Bir* 4: *(Dikt)* 226. tha skal hon *(näml. abbedissan)* ey wäntha sigh hwgxswalilse oc älzskelighet aff sino conwänth, wtan systrana skula wara twähogada oc misdräktogha, waffrandhis oc athskildha *ib* 5: 106. ey hafwa the hughin oplyptan til himerikis. vtan vafrande til mykla fanyto fafängo *(vagum et ad multa sparsum)* *Bo* 95. han ... las nakat af förra bönom ... þo mz vafrande hugh *KL* 188. *Ber* 221, 223. mit wafwrande och ostadhugha hiärta *ib* 224. vafrande öghun *ib* 275. *Su* 115. — **vafra umkring,** *vandra omkring.* allan byn wafra the vm kringh *MD* 79. *Jfr* **umkringvafra.** — *Jfr* **vakra.**

vafran, *f. kringirrande, kringsväfvande.* hughsins waffran ällir bekumbrilse widh thz som fafänkt är ällir olofflighit *Sv. kyrkobr. s.* 354.

vagga, *f.* [*Isl.* vagga] *L. vagga.* cuna wagga *VGL I* XIII. hänna barn som j waggu laa *Bil* 316. nar hon tok han vp. älla han nidhir lagdhe i vaggona *Bo* 5. *Bil* 640. *KL* 54. *Lg* 291. *MD* 386. *Jfr* **iärnvagga.** — **vaggu barn,** *n. L.*

vagga (vaga), *v. vagga. med dat.* þu lätar mik annan tima vaga þino nyföda möbarno *Bu* 505. vagga tholko barne *Bo* 5.

vagh (*pl.* **-ar?: vagha** *Fl* 658 *(i rimsl.; måhända att fatta ss sing.)*), *f.* [*Mnt.* wage] *våg, bölja.* wagen slogh them tha nider i grundh *RK* 2: 3291. een hampn wär for windh oc wagh *MD* 392. vndan ga for vind ok vagha *(d. v. s. föras af vind och våg)* *Fl* 658.

vagh (vaagh. -ar. -ir), *f.* [*Isl.* vág] *L.* **1)** *för vägning afsedt redskap; våg, vågskål.* j waghinne mz hulke som gullit wägx *Bir* 1: 236. thz som wägx a waghinne *ib.* swa som thw saghe twa vaagha hängia fore thik *ib* 3: 146. laurencius ... kastaþe ena gul gryto annan vägh i uaghena *Bu* 420. *KL* 85, 89. a gudz mätskal älla vagh *MP* 2: 109. *Bir* 1: 239, 2: 321. **2)** *en viss viktenhet; skålpund.* honum skulle giuas swa manga vaghir *(libræ)* *Bir* 3: 401. hulkin som skulle giälla thom som han var skyllughir xx vaghir älla pund *(libras)* gul *ib* 432. nittan vaghir guldz *ib.* mz ene vagh guldz *ib.* taka xx vaghir koppar *ib.* *Jfr* **gul-, guls-vagh.**

vagha (vaagha. vogha *BSH* 5: 342 (1509). **woghe** *HSH* 20: 138 (1507). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* wâgen] *L.* **1)** *våga, utsätta för fara, sätta på spel.* fore kononna skuld waghar man liiff oc siäl *MB* 1: 25. ther vaaghat haua sit liff fore rätuisonna *Bir* 2: 267. *ib* 1: 50. *Iv* 28, 1844, 4112. *RK* 2: 2690. *HSH* 20: 138 (1507). iak vil mit goz for hänne vagha *Fl* 1152. the liiff om äro thöra vagha *Fr* 521. *Iv* 534. fämtighi riddara ... ther liiff ok goz vilia vagha mz mik *Fr* 212. *RK* 3: 1183. thw wagha thin halss oc swa thina hand at frelsa tith eghit fädhernes land *MD* 390. *BSH* 5: 342 (1509). — *abs. våga, utsätta sig för fara.* hwa ey waghar han ey vindhir *GO* 443, 577. *ib* 629. stridha ok wågha til otarva *KS* 82 (204, 90). — *göra ett vågstycke.* eentiith waagher knwth slaar mooth ryzer mz iic [150] wth *RK* 3: 3643. **2)** *våga, våga företaga, drista sig till.* een storm waagha *RK* 2: 1446. ängin thera thör thz wagha *Al* 2150. än iak thör wagha fölghia candaulum vtan agha *ib* 7931. — *abs. våga sig, våga uppträda (mot), drista sig fram (mot).* torde ingen förrädhare moth konungen waagha *RK* 3: 98. **3)** *våga, kosta (ngt på ngn).* tw haffuer än ekke mykit vppa mik wagat *Di* 89. iak wil alt mith oppa honom wagha *Lg* 3: 333. — *part. pret.* **vaghadher,** *vågad, farlig, riskabel.* thz (ɔ: at almoghe må sik konung wälia) är wåghat ok grympt ok ostadhokt *KS* 6 (13, 6). nu kan nokor seghia thet (ɔ: at haua kunung älla höfding äpter byrd ok arf) uåghat ware *ib* 10 (25, 11). opta är wåghat ens mans rådh *(d. v. s. att följa endast en mans råd, utan att inhämta fleres)* *ib* 72 (176, 79). — **vagha sik,** *utsätta sig, blottställa sig.* at thu skal blyghias at wagha thik optare swa *MB* 1: 197. *Iv* 5040. — *våga sig (mot), våga uppträda (mot).* iägharen ... waghade sik alena moth thz gräselika ... dywret *Lg* 671. — *våga sig (i), våga gifva sig (i).* at wagha sik j nödh *MB* 2: 312. j som siälffwiliandis idher wagath haffwen j liffsens waada *ib* 81. — **vagha ut,** *våga, utsätta, blottställa.* j dagh bör oss strida oc wagha waara siäla wt för wara brödher *MB* 2: 234. *Jfr* **utvagha.** — *Jfr* **for-, upa-, viþer-vagha.**

vaghan, *f. vågande, äfventyrande.* vtan mykla walk ok wåghan lifs ok godhs manna *KS* 66 (163, 72). — sätia til vaghan, *våga, sätta på spel.* säthia sith liff til waghan *ST* 225.

vagha spil, *n. vågspel, vågstycke.* ää hwem gudh giffuer ther lykko til han ma wel öffua wagha spil *MD* 389.

vagher, *m.?* [*Isl.* vágr] **1)** *vätska, var.* at orenlighetin ok wagen skal ey flyte bort aff ögonen *LB* 3: 59. *Jfr* **helevagher.** **2)** *vik.* komo the for een vagh *Fl* 659.

vagher, *se* **vägher.**

vaghhus, *n.* [*Jfr Mnt.* wâchhûs] *våghus, vågbod?* lather jak ... hwgga sex holl pa mwren, iij (3) offwan före waghwset oc iij nedan före *BSH* 5: 211 (1507).

vaghli, *m. L.*

vaghlidh, *n. öppning som, då byggnad uppföres i vattendrag, lemnas för att gifva en bestämd del af vattnet fritt lopp. Styffe, Skand. und. unionstiden.* 2 *uppl., s.* 278 *(efter en 1463 gifven stadfästelse af ett dombref, utfärdadt 1442).* *Jfr* **konungs lidh.**

vaghluka, *f. damlucka.* kastadho vp hans quärna damp ... badhe ytra damp oc indra hiulastuw oc waghlukur *VAH* 24: 320 (1422). at indra dampnen hiulastuw oc waghlukur, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh oc vpbrutidh *ib.*

vaghn (wagner *MB* 2: 83. **vägn: vägnen** *Lg* 3: 563. **vangn** *KL* 146. **wangn** *GO* 1068; *RK* 3: 1284; **wangnen** *ib* 1285; **wangnin** *ST* 65; **wangnnen** *ib*; **wangnenom** *ib.* **wang** *VGL I FS* 3; *SML B* 8: 5. *pl.* **-ar. wägnir** *SML B* 10: *pr.*), *m.* [*Isl.* vagn] *L. vagn.* taka ygsn for vagn *Bu* 167. smiþa vaghn af iarn *ib* 505. the sato saman j waghne *Bil* 111. sompnadhe han j wangnenom, oc fiol nidhir vndi wangnin, oc wangnnen knusadhe han til dödh *ST* 65. akande a sinom vangn *KL* 146. the höghtidhelico vagnane *Bo* 36. vndir huariom vagn äru hiwl *Bir* 2: 291. thz skeer opta ath stora waghna falla om kull *RK* 3: 1282. een lithen tuffwa faller een stoor waugn

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nidher och the i wangnen sittia falla *ib* 1284-5. swa är skalk i scola som fämpta hiwl i wangn *GO* 1068. *MB* 1: 317, 2: 83. *Lg* 3: 563. — *bildl. Hel. mäns lefv. s.* 161. — *stridsvagn.* alexander hafdhe . . . tolff hundradha waghna lang ok stoor *(qvadrigas falcatas) Al* 4939. thässe fila kärror ok waghna *ib* 4943. — *Jfr* **iärn-, karla-, köpmanna-, silf-, strids-, örlöghis-vaghn.** — **vaghna borgh,** *f.* [*Isl.* vagnaborg] *vagnborg, värn el. förskansning som utgöres af med hvarandra förenade vagnar.* wi brytom än the waghna borgh *Al* 3282. *Jfr* **vaghnborgh.** — **vaghns rum (wangx-),** *n. L.*

vaghna, *v. forsla med vagn; köra.* tha hon . . . leth sik ok sith fölge vaghna medh vaghnom *(curru veheretur) Lg* 3: 563.

vaghnborgh, *f.* [*Mnt.* wagenborch] = **vaghnaborgh.** hawer k(onungen) lathet bygd vagnborger vid köpstäderne *FM* 659 (1516).

vaghnhiul, *n.* [*Jfr Isl.* vagnahvel] *vagnshjul. MB* 1: 317.

vaghnkarl (wangn- *Bil* 111**),** *m.* [*Isl.* vagnkarl] *körsven, kusk.* herodis wangn karl *Bil* 111. *ST* 372. — *bildl.* o war mille fadhir ieronime . . . wi ärum thin wagn, thu wast war wagnkarl *Hel. mäns lefv. s.* 161.

vaghnlas, *n. L.*

vaghnledh (vogn-), *f. väg för vagn, körväg?* honom oppe holde en vognledh *DD* 1: 270 (1478). *ib* 271.

vaghol, *adj. våt, fuktig, regnig?* tha wardhir . . . somerin waghol oc blastol *LB* 3: 192.

vaghrakki, *m. L.*

vaghul, *m.? Jfr* **muldvaghul.**

vak (vaak), *f.* [*Isl.* vök] *L. vak, öppning el. hål på is.* wthan för wakena som man wäkker för stokholm *RK* 3: 1233. till ath weckia waken *SO* 198. skeer schada offuer waaken *ib. ib* 188. — *i allmännare bet.: öppning, hål.* hog han ij hofwdh ena wak *Al* 2818. — *Jfr* **mete-, not-vak.**

vaka (*pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe.** *pl.* **wacto** *Bu* 14**),** *v.* [*Isl.* vaka] *L.* **1)** *vaka, vara vaken, afhålla sig från sömn. MP* 2: 36. *Bir* 2: 143. badhe vakande oc sofwande *Bo* 5. han vakadhe mykyt vm nattena i sinom bönom *ib* 71. oss är ont holla oc wacha hwar nat oc dag medh thomman maga *BSH* 5: 11* (1504). — *med prep.* ivir. apostoli wacto iuir hänne a sinom bönom. ok tändo mang lius ok lampor *Bu* 14. — *vaka, vara vaken. i bildl. el. andl. mening.* sofwin ey . . . mädhan nw är time at waka *Bir* 1: 234. första timan wakar han gladhelika mz wärldinne *ib* 326. **2)** *vaka, vara vaksam, vakta, hålla vakt el. vård. med prep.* ivir, til *el.* vidh. at swa mange män skullo waka til en port *MB* 1: 465. lät mik eigh längar vaka iui krankom likama *Bu* 142; *jfr* **1.** gak ok sigh abotanom at han waki bätir owir sinne hiordh *KL* 79. godhe hyrdhin vakar owir sins litla hiordz gömo *Bo* 188. waka han mz alle akt vidh *(circa)* gudz hedhir *Bir* 1: 334. — *egna vaken uppmärksamhet (åt).* han . . . gaff sith hiärta betidha til at waka til *(ad)* hanom, som hanom skoop *Su* 223. — *Jfr* **be-, up-vaka.**

vaka, *f.* [*Isl.* vaka] *L.* **1)** *vaka, vakande.* äpte langa vaku sofuo the thry dygn *Bil* 879. i sympni ok waku *KS* 53 (134, 57). *Bu* 153. *Bir* 1: 248. idhin j waku ok bönom *VKR* XIII. *Bo* 100. egh ymnungas idhir reghlonna fasta. egh höghtidhinna vaka *ib* 135. ey vare jdhir ledha j ärwodhe ey läte j vako *Bir* 3: 334. mangra tima waku *(vigiliæ)* böne fasto almosa och ärwodhe *Ber* 111. **2)** *vaksamhet, uppmärksamhet.* hälghe fädher idhnadho mz höxta waku och atwakt at göma akta och see hwru godher och söther war härra är *Ber* 103. — *(?)* thu satte alla thino wärio oc waku *(för* wakn?*)* a gudh siälwan *MB* 1: 266. **3)** *vakt.* ämbitis män som hiollo vardh ok vaku om han *KL* 393. *MB* 2: 388. — *Jfr* **and-, nat-vaka.** — **vaku nat (vako-),** *f.* [*Isl.* vökunótt] *vaknatt, natt som tillbringas under vakande.* vaku natta kyld *Ber* 86. til hulko höra wakn näthher *(för* waku näthher*)* oc stor omsorgh *(negotium plenum vigiliarum et sudoris) MB* 2: 285. iak haffwer i nath haffth ena helgha wako nath *Lg* 3: 135. the som gernä gingo til oloffliktingh, som är dantz och wakunätter *Pa (Tung)* 33. — **vaku time,** *m. tid el. stund då vakande (enligt föreskrift) eger rum.* at alle vaku timane *(vigiliæ tempora)* skipins nyttelica *Bir* 3: 246. ey stynte hon j minzsta punkt skipadha wakutima for symsens mykilikhet *ib* 4: *(Dikt)* 248.

vakan, *f.* **1)** *vakande, vakt.* sofwir han sötelika mällan wärldinna arma, thz äru höghe mura ok wänkta manna wakan ok göma *Bir* 1: 326. stoor wakan oc alla dagha arbeyde *BSH* 5: 11 (1504). **2)** *vaksamhet.* i glömskonne söpmne soffwandhe til dygdhenna wakan atherkalla *Su* 2. — *uppmärksamhet.* oss til trängher stor vmsorgh oc mykin atwakt oc hugxsens wakan oc föresyn *(magna nobis cura ingentique studio providendum est)*, at en släkt j israel os skuli ey förgaas *MB* 2: 140.

vaker, *m. Jfr* **musavaker.**

vaker (vakar *Bir* 4: 296. **vacar** *Bu* 498. **vakker** *Ber* 251. *sing. ack. f.* **vakra** *Bo* 242. *pl. nom. m.* **vakre** *Bo* 158; *Bir* 3: 117. **wakre** *ib* 1: 259. *ack. m.* **vakra** *ib* 2: 37. *komp.* **vakrare** *Bo* 180; *Bir* 3: 334. **vakkrare** *Ber* 247. **vakare** *Bir* 2: 143. *superl.* **vakkarster: -a** *Bir* 3: 382**),** *adj.* [*Isl.* vakr] **1)** *vakande, vaksam. Bu* 498. han hawir bäzsta ok vakkarsta *(vigilantissimum)* gömara *Bir* 3: 382. **2)** *vaksam, som är på sin vakt, varsam, aktsam.* the äru . . . ware ok wakre j sälikhet *Bir* 1: 259. — *vaksam, uppmärksam, sorgfällig.* ujdhir vars herra ihesu vpfärdh til himerikis tilbör thik vara vakra *Bo* 242. iomfrun . . . var vakir oc atgömol huru hon skulde sinom alra kärasta son taka var *ib* 5. — *sorgfällig, påpasslig, oförtruten.* en waker manare oc opwäkkiare til gudhz kärlek *Su* 174. vare nu . . . öghat vakrare til at see *(vigilantior in speculando) Bir* 3: 334. at thu maghe vara lidhugh ok vakir at akta oc thänkia oc vndirsta the hemelico thingin *Bo* 163. vm thu vast vakir at vakta aat thy som sakt är af vars herra ihesu lifwärne. tha mana iak thik at thu skuli här vara myklo vakrare *ib* 180. at andre mine thiänara . . . vardhin thäs athughulare ok vakare at vaka *(efficiantur sollicitiores in vigilando)* oc vakta sik *Bir* 2: 143. athughule oc vakre j görandom thingom suasom myrin *ib* 3: 117. *ib* 4: 296. iudha höfdhingane varo vakre i sinne ondzsko mote varom herra ihesu *Bo* 158. — *vaken, rask, flink, ifrig.* vm thu äst vakir oc gör thz värdhelica *Bo* 170. them som han seer vara

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vakra ok starka til stridhinna *Bir* 2: 37. här af skalt thu thäs vakkrare ok quämelikare vardha allan daghen til at thiäna gudhi *Ber* 247. — *ifrig, het.* vardher han *(kroppen)* ofmykit kaatir. ok vakker i orenom lusta *Ber* 251.

vakerlika, *adv.* [*Isl.* vakrliga] *vaksamt, med vaksamhet.* skodhi ther äptir gömarin . . . vakirlica *(vigilanter)* ok atuaktelika *Bir* 3: 246.

vakerliker, *adj.* [*Isl.* vakrligr] *vaksam, uppmärksam.* siälinne ödmiukt ok wakerlik atwakt skal göma thänna nykyllin *Bir* 1: 296. wakerlik sin *LfK* 183.

vakin (*dat. m.* **vaknom** *Bu* 173. *pl. nom. m.* **wakne** *RK* 1: 3845), *adj.* **1)** *vaken, vakande.* huath han war wakin eller souin *KS* 30 (76, 32). aff sympne vakin *Bil* 290. ther hon laa wakin *ib* 109. þe sagþo siþan huart andro drömen vakin i siängh *Bu* 183. *ib* 173. *Bil* 53. ther wider wordho the wakne at dörren osakta wp gik *RK* 1: 3845. öse thäu thär wakin är *GO* 891. **2)** *vaksam, påpasslig.* han skal vakin wara som godz skal göma *GO* 578. — *Jfr* **halfvakin.**

vakn, *se* **vapn.**

vakna (-ar, -aþe), *v.* [*Isl.* vakna] *vakna.* natalia vaknaþe ok saghþe drömen allom näruarandom *Bu* 523. genstan thu wakna ok skalt vpsta *Ber* 246. *Bu* 12, 21, 28, 515. *Bil* 53, 253. *Fl* 1578. *Bo* 207. *Ber* 251. — *i andlig mening.* vaknaþe iak tel guz naþa af synda symne *Bu* 135. — *Jfr* **upvakna.**

vakning (-yngh), *f. vakande.* j sompn eller j waknyngh *Gers Frest* 25. tagha sik . . . ather hal fastho ok wakningh j ena sydhhwänio *ib* 24.

vakra? *v.* [*Jfr Mnt.* wackelen] *röra sig ostadigt, vara ostadig.* mz wakrande *(för* wafrande? *distracto)* hiärta oc öghonna wmkastan *Su* 285. *Jfr* **vafra.**

vakt (väkt: väkten *PM* 28. **wäkt** *EG* 67, 68. **väkth** *PM* 26. **väcth** *Di* 240. **wäkth** *RK* 3: 1006; *PM* 26. **wekt: wektene** *RK* 2: 2429), *f.* [*Mnt.* wacht] **1)** *vakt, bevakning, vaktgöring.* ther holth han wäkth oc storan waardh *RK* 3: 1006. ösgötar hölle ther starka wakt *ib* 5676. *Di* 210. alle oc hwar en sollanär oc tyänare skwla lydha capitenarommens bwd oc halla wäkth oc ward j the städher oc rwm the wardhe tilskikkadhe *PM* 26. hwar herre foghote äller capitenare skal halla vardh oc väkth mz swa manga skyttor oc väpnadha män som honom wardher tilsagth aff gardz mästarenom *ib.* försyma äller öfwergiffwa wäkth äller wardh *ib. ib* 28. *EG* 67. ath taka hans wäkt wara *ib* 68. swa länge som hans wäkt tilsigher *ib.* **2)** *vakt, vaktmanskap.* at halda land oc stadh vtan swa mykla wakt oc wärn *MB* 1: 465. ther war bort rympt badhe wakt ok wardh *Al* 4564. tha the hördho at wektene afbleste *RK* 2: 2429. han hadhe om siik stora wakth *ib* 3: 1599. **3)** *akt, uppmärksamhet.* hon haffwe vppa sik sielffwe wakt *MD (S)* 219. the swensca hafde ther vpo wakt *RK* 2: 2219. — *tillsyn, vård.* alt thz gotz . . . ther thu aristotiles hafwer a wakt *Al* 10244. — *Jfr* **a-, at-, strand-vakt.**

vakta (-ar, -adhe, -at. *pres.* **vaktir** (**-ir** *återgifvande förkortning i hds.) Bir* 2: 199. **vakte** *(möjl. att fattas ss konj.) ib (r.* 13). *impf.* **wakte** *RK* 2: 1951), *v.* [*Isl.* vakta. *Mnt.* wachten] *L.* **1)** *vaka öfver (ngn), vara hos (ngn för att gå honom till handa).* gik han jn j thiäldit at faa sik nokra hwilo första vnamannus thz saa, gik han mz sinom herra, oc waktadhe han *Bil* 845. josue, moyses thiänisto swen, han waktadhe sin herra *MB* 1: 345. — *vaka öfver (en sjuk), vårda, betjena.* at wakta oc hielpa them siwko *VKR* 28. *ib* 42. nu vardher brodher siwker heller systher tha bör brodher vaktha brodher ok systher vaktha systher *SEG* 117. *ib* 118. — *vara hos (en sjuk), besöka.* nectanabus wacta hona tiit *Al* 411. — *vaka (öfver), hafva akt (på), hafva vård (om). med prep.* at. än thot os thikkir at var herra sofwir vidh os . . . tho vaktar han granlica aat os *Bo* 71. **2)** *bevaka, vakta, hålla vakt vid.* hwat skolom vi tro riddaromen som griptena vaktadho *KL* 398. *ib* 418. *MB* 2: 392, 411. alexander ropadhe i thz sama sinne til them stadhen waktadho ther *Al* 7981. judhane vaktado . . . alla stadsins porta mz idhelike gömo ther til at the matto han aff lifue taka *Bil* 898. stundom tha wakte han hans dörre *RK* 2: 1951. *ib* 2126. — *bevaka, hålla under bevakning, hafva tillsyn öfver.* ij skulin them vakta mz idhan froma at the skulu ey vndan koma *Fl* 1618. the them *(fångarna)* vaktade *MD* 349. **3)** *vakta, hålla vakt, stå på post.* ther sattes inghen som skulle wakta *RK* 3: *(sista forts.)* 4790. min marsk her tord iag till karleborg sände att han skulle wackta i then landz ände *ib* 4218. — *vakta, stå på post, passa på.* en qwinna vaktadhe vtan for eno klostre at hon matte fa see sina syni hwilke ther inne waro thentidh the wtgingin v klostreno *KL* 275; *jfr* **8.** **4)** *vakta, taga vara på, se till, hafva under sin vård, hafva uppsikt öfver.* faarahirdha . . . som waktadho sit fä *Lg* 33. didrik . . . beffoll hanum sinä hästä oc harnisk at wakta *Di* 97. han pläghadhe wakta hans drykke kar *Al* 9997. **5)** *taga vara på, skydda, försvara.* wakta oc göma hans lifz ok likama *KS* 63 (157, 69). idher thäu til herra akta ther idhart rike thör göma oc vakta *Iv* 1305. *ib* 1134, 5425. *Fl* 172. sua anamade the thz feste oc waktadet som the kunde beste *RK* 2: 3473. — *skydda, bevara.* skal jak vakta jdhir oc göma aff thässom judhom *Bir* 2: 141. han wakta ok beuara hona for ondom fuglom *ib* 1: 299. at han . . . mik . . . vaktadhe for madhkanna oc orma stiongom oc bitom *Gr* 294. *Bir* 1: 262. *RK* 2: 2572. — *bevara, frälsa.* gudh vacte min siäl *MD (S)* 302. **6)** *bevara, upprätthålla, vidmakthålla, iakttaga.* dygh ok äro han vakta kan *Iv* 1263. wil iak lära thik thry thing hwilkin thu skalt wakta oc halda *ST* 147. han waktadhe oc gömde sins fadhirs lärdom *ib* 148. thessa sama sidhwänio . . . sculu the wakta oc göma jemwel vm quällin *VKR* 15. — *iakttaga, hålla.* huru sääl thw vare vm thu hafdhe vaktat ok gömpt thina lofwan *Bir* 2: 324. **7)** *iakttaga, taga i akt, passa på.* biscopin . . . waktadhe görla sama stadh ok stund hanum war visat *Bil* 273. — *med dat. och ack.* iak . . . wil thik wakta stund ok riidh *Al* 3073. — *iakttaga, komma i håg.* sculu the alltiidh wakta at then tiidh the koma heem j geen til clostrith tha sculu the . . . widhirkännas thera brut medh rettom scriftamaalom for confessori generali *VKR* 18. **8)** *vakta på, gifva akt på.* waktar hon granlika bölghio slaghin at klädhit skuli ey nidhir sänkias *Bir* 1: 396. at han wakte granlika fore gangarins foot spoor ok fölghe honom atwaktelika *ib* 272. — *vakta, passa på,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

lura på. med gen. vacta riddarans huat dagh han läte at läsa aue maria *Bu* 8. — *med prep.* at. röwaren waktadhe at monkenum *KL* 60. — *med prep.* um. han waktadhe swa länge om iomfruna at han eentidh fan hona eensampna *ST* 456. **9)** *gifva akt på, fästa uppmärksamhet vid, se på. med prep.* at. wakta at nokro andro än thz han skal tha til gaa *Ber* 262. — *gifva akt på, se efter. med indir. frågesats.* prästin vaktadhe grannelika hwilke ey skriws *KL* 203. vakta *(Cod. B* göma*)* än vatnith vnfärghar sik *Fl* 1121. **10)** *gifva akt på, vara uppmärksam på, uppmärksamt höra på.* granlica vaktadhe iak *(intenta fui)* the läsning som vare preste laaso *Bir* 3: 159. — *med prep.* at. vm thu vast vakir at vakta aat thy som sakt är af vars herra ihesu lifwärne *Bo* 180. thera ordh ärw liffsens ordh, them som granleka wakta at them *LfK* 201. **11)** *akta, bry sig om.* om broder bär in i gillisstwgw swärdh . . . ok gillisväriendhe thz ey vaktha heller skötha vilia *SEG* 114. **12)** *gifva akt på, se till, tänka på, betänka, besinna.* thetta skullin ij . . . wakta *Al* 1891. — *med indir. frågesats.* vaktin the hwat the hawa giort *Bo* 216. bör os granlika wakta, hwat eygelikhet är *LfK* 10. wakte . . . hwar förman hwat han loffwar androm *ib* 15. — *se till, undersöka.* tha vaktis vijslika oc spöris grannelika om offradh thing ärw af jlla afladho goze *VKR* 76. *Jfr* **9, 15.** **13)** *tänka på, sköta.* thässe thrättan prästene skulu athenasto vakta gudhelikit ämbite oc studeran *VKR* 72. **14)** *gifva akt på, tänka på, vara angelägen el. mån om.* nar han wakta *(attendit)* laghsins budhordh *Bir* 1: 377. vakta ensamins gudz hedhir *ib* 2: 108. nar han . . . vaktir sua jamcristins oc kötzsins licamlica nyttelikhet at han vakte ey sit siäla gangn *(quando sic utilitati proximi et carnis intendit, quod ad salutem animæ suæ non attendit) ib* 199. siluester manadhe klärka . . . at vakta kirkio thiänist *(ecclesias suas diligentius gubernarent) Bil* 569; *jfr* **13.** — *tillse, vara angelägen om. med sats inledd af* at. sculu the wakta at the alltidh ware beskedheliche j thera fasto oc waku *VKR* 16. skal waktas medh enkanliche aatwact, at thera reghla som vtan til blifua swa mykit wara kan litit aafgaar oc aatskil aff sancti saluatoris reghlo *ib* 6. **15)** *vaka öfver, hafva akt på, vara sorgfällig om.* wakta sitt lifuerne oc sina frägdh *VKR* 31. — *vaka öfver, gifva akt på, vara uppmärksam på.* then som wil bewara sina siäl, skal granlika göma sina twngo, oc wakta sin mwn *LfK* 210. the människia som ey waktar sin mwn *ib.* nar han vakta *(attendit)* ey sina thanka ok astundilse *Bir* 2: 199. *Al* 3770. — *med prep.* at. hulkin som vil vinna högh thing vakte at sinom frestilsom *Bir* 2: 229. vakta granlica aat *(conspice attente)* allo thy som görs oc talas *Bo* 6. vakta väl aat thy som här äptir fylghe *(advertas bene quæ sequuntur) ib* 14. *ib* 20, 24. — *gifva akt på, tänka på, vara försiktig med afseende på (ngt).* j wakten hwatj tala *RK* 2: 7283. wakte . . . hwar förman hwat han loffwar androm, ällar oc siälffwer gör *LfK* 15. *Jfr* **12.** **16)** *gifva akt på, taga i akt, se till, söka förekomma.* äru fyra thing som thw skalt vakta *(advertere)* mz alle akt ok grannom ok jdhkelicom forthanka första är at ängin graffwi ondir husins grundual . . . fiärdha är at ängin ouinnin ingange ginom portana *Bir* 3: 240. — *med sats inledd af* at *åtföljdt af negation.* nw wardhom wi wakta, at han faar ekke meer at äta aff lifsins trä *MB* 1: 162. är granlica vaktande *(cavendum)* at ey nakat huast älla hart stande mot thom *Bir* 2: 83. waktis allaledhis at ey hafuis fleere thing af gul älle sylf j klostersins ägho *VKR* 77. *Bir* 2: 172. — *vara på sin vakt, söka förekomma, vidtaga försiktighetsmått. pass. abs.* diäfwllin sätir ther krokin huar minzst vaktas *(præcaveatur) Bir* 2: 199. **17)** *se till, vakta sig (för), akta sig (för), taga sig till vara (för). med ack. af dem. pron. i n. i förbindelse med sats inledd af* at *åtföljdt af negation.* vakta thz människia at thu gif tik ey annantidh j diäfwlsins vald *MP* 1: 157. thz skal man vakta at han sighi thz ey i swa matto som somlike göra. for thy at han vil hedhras *Bo* 95. — *se till, vakta sig, taga sig i akt. med sats inledd af* at *el.* thät *åtföljdt af negation.* vakta *(cave)* at thu vari äkke enkannelik ij thinne vmgango *Bo* 47. vakte *(attendat)* . . . at han dragx ey aff diäflenom *Bir* 2: 199. vakte at gudz älskoghe minzskis ey j honum *ib* 229. wakta at thu ät ey *KL* 72. hwilkin som staar. vakte at han ey fallir *ib* 236. vakten thz idhir hierta tyngis ey . . . aff offuiratho oc drykkenscapp *MP* 1: 20. wakta granlika at then kärlek thu hafwir til konugxsins dottir kombir thik ey j dröwilse oc skadha *ST* 456. *KL* 104, 189, 201, 205. *KS Fragm.* 15. *Bir* 1: 54, 270, 5: 49, 88. *VKR* 20, 21, 33, 74. *LfK* 17, 182, 183, 195, 200. *Ber* 20, 81, 88. **18)** *hafva sin håg el. uppmärksamhet riktad (på), söka (efter)?* nar skälin vakta äptir lustanom *MP* 1: 74. **19)** *vänta, längta.* han . . . stundar ok waktar epter jdher *RK* 1: 3730. **20)** *afvakta, vänta, bida.* han hafuer nu fyretighi dagha . . . vaktath om nakar koma skal ther väria thör thera iomfrw maal *Iv* 4733. iak hafuer nu . . . vaktadh här minna syster fund *ib* 4799. **21)** *bida, dröja, stanna.* mz then lööshäst wakta här qwar mädhan iak til darium far *Al* 2197. *ib* 2079. — **vakta sik, 1)** *vakta sig, akta sig, taga sig i akt, taga sig till vara.* noe . . . kunne ey wakta sik i säng oc kastadhos klädhe aff honum *MB* 1: 173. tha skal folkith wakta sik *ib* 328. maa han rädhas at han skal leande döö vtan han vakte sik granlica *Bir* 2: 168. ath hon skal . . . glöma waktha sik *Gers Frest* 2. *KL* 40, 279. *Al* 9932. — *med prep.* for. hon kunde sik ey wakta for värzlike vmtalan *Bil* 869. wakta sik fore syndom *MB* 1: 139. thry thing . . . ther thu skalt thik wakta fore *Bir* 1: 235. skal mannin suasom for dödhenom vakta sik for ondom astundilsom *ib* 2: 229. aff naaghrom . . . stykkiom som baadhe systra oc brödhir sculu sik granlicha fore bewara oc wakta *VKR* 19. han . . . waktedhe sich för engen swich *RK* 2: 2642. ati ider for erik wakte *ib* 3529. wakta thik for . . . arderici swiklika winskap *ST* 456. wakta sik fore gamalt nötaköt *LB* 1: 96. her böriass hormala balker vaktha tik ffor honom *SEG* 118. skulwm wi . . . högelikast os ther före wakta, at wi them ey rethom til wredhe *LfK* 135. *Bo* 18. *MB* 1: 364. *Bir* 1: 185, 253, 262, 5: 140. *Iv* 5052. *Al* 9944. *RK* 2: 2874, 4906, 5224, 5646, 7687, 3: *(sista forts.)* 4269. *Va* 29. *LfK* 96, 156. — *med prep.* af. vakta sik af demonio meridiano *Bo* 138. waktom os ok af hallom os af owirmatto sömpn *Bir* 1: 192. — *med prep.* fran. alle andre vaktadho sik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thäs bätre badhe fran styld oc fulom gerningom *Pa* 7. wakta sik fraan lösom ordhom *VKR* 16. vakta sich fra tolkom vadha *RK* 2: 4095. *LfK* 176. jak skal vakta oc göma mik fran thom *Bir* 3: 59. — *med prep.* i mot. uthan man wakthar sik ganske warlegha här j moth *Gers Frest* 1. — *med sats inledd af* at *åtföljdt af negation.* prester skal . . . görla wakta sik, at han ware ey när ower dödho folke *MB* 1: 369. wakta thik at thu mödh enkte thit hiärta ther wm *Bil* 488. i skulin idher wakta at ängin idhra gratir *Lg* 39. han . . . waktar sik thes bätir at han skuli ey falla vm otholomodh *Bir* 1: 288. waktom os at tolken jwdas oc tywffwer ey finnes i blandh os *LfK* 17. *ib* 41. *KL* 141. **2)** *vara uppmärksam (på), vara sorgfällig el. angelägen (om).* han skal sik görla ther om vakta *Iv* 577. — **vakta at, 1)** *gifva akt.* henna präster . . . vaktadhe at oc sa granlica. at the vsla qwinnan slo guz likama *KL* 14. vm thu vaktar väl aat *Bo* 89. — *gifva akt på. med gen.* thäs. thäs wakten aat *Al* 2585. — *med indir. frågesats.* hon . . . waktadhe görla at hwath aff barneno wordhe *MB* 1: 277. *Bo* 209. **2)** *akta på, höra på.* käre domare vakta aat *KL* 385. *MB* 2: 380. **3)** *iakttaga, se.* the vaktadho at tha hon giordhe the omildö gerningena *KL* 14. **4)** *se till, passa på.* quinnan waktadhe aat hulkin tima hon matte sina ilzsko fulkomna *KL* 14. **5)** *se till, sörja för.* the vaktadhe ij hans herbärghe aat at honum var änkte vätta faat *Fr* 1939. — *Jfr* **atvakta.** — **vakta upa,** *vakta, passa på, hålla vakt.* han badh her tord till hwila ga och sagde siig well wilia wakta oppa *RK* 3: *(sista forts.)* 4234. — *Jfr* **a-, for-vakta.**

vaktan, *f. Jfr* **atvaktan.**

vaktare (väktare. wäktar *MD* 391. **wäkter** *Al* 7862**),** *m.* [*Jfr Mnt.* wachter, wechter] **1)** *vaktare, väktare, bevakare.* the . . . innelykto han i thrangom mwr . . . oc insighladho dörrina . . . oc satto ther til vaktara *(motsv. ställe MB* 2: 390: satto wäktara ther om*) KL* 395. clostersens wäktare som gaar kring om clostrit *LfK* 108. pläghar man i clostrom sätia waktara widh porten *ib* 210. then tid han *(Gud)* . . . mz brinnande swärd satte waktaren cherubin *PM* XXVI. sät ihesum christum swa som waktara ofwär thit hiärta, swa at han göme hiärtat och wari thäs dura waktare *Ber* 215. — *väktare, vaktkarl, vaktpost. i stad, läger, på slott o. s. v.* teridacius . . . nidhirkastadhe manga muranna vaktara *Gr* 268. pa mwra ther wäkthara waka moth fienda *PM* 11. eth thorn ther en wäktar bläsir aff sith horn *MD* 391. een borgh la ther tha skampt ij fra the väktara bläsa ther op a *Iv* 3802. the iomfru gik . . . ower the gropa ok til thän port . . . ok monde braat the väktara kallä *ib* 3827. som han fram fore härin kom ther hiolt fore margher wäkter from *Al* 7862. *ib* 7891. albrecht ropade . . . oc badh wekteren hielpa sich jn han badh sighia fogdh oc poortenära at han hafde engelbertz ärende thära *RK* 2: 2718. *ib* 2723. tha ropadhe wektaren aa werninne oc spordhe hwa the waro *ST* 24. om minnats tiidh tha kom sampson till slottit. portana varo läste, wäktaren war soffnath *(vardmen varu sofnadir) Di* 4. *ib* 180. tha natten war mörkast, tha rido the wtaff slottit oc gynom hären. wäktarena mente at thz haffde warit thera sälskab *ib* 39. *ib* 167. säthiandis j stadz porthen wäktara oc stark haal *MB* 2: 119. the skullo . . . ther säthia syna wäktara oc väpnara ä hwar wäghana waro trangast mällan bärghen *ib* 149. tha trängias väktarane äller hallarana at löpa til sin herra *ib* 170. *Iv* 3813. *Fl* 1032. *MB* 2: 91, 263. — *bildl.* nar mannin . . . takir sik vara oc vakar mot frestilsom suasom godhir väktare *Bir* 2: 206. biscopin är gudz wäktare *ib* 1: 317. **2)** *vaktare, fångvaktare.* gudz ängil löste petrum aff iärnum . . . herodes vitte hans vaktara vsanna sak at the släpto petrum mz vit ok vilia *Bil* 111. en (köpman) . . . la fangen i diupo torne . . . sanctus iacobus com tel hans. sva at uactara sago *Bu* 173. vactara lupu äpte atar gripa han *ib. Bil* 427. *KL* 155. **3)** *vårdare.* siälana vaktara *Bir* 2: 106. **4)** *beskyddare, försvarare.* ower likamlika waktara oc wärnara säther thu . . . thina hälgha ängla *LfK* 133. **5)** *aktgifvare.* af gudhi hwilkin som är waktare *(testis)* ordha och gärninga *Ber* 105. — *Jfr* **dura vaktare.**

vakthaldare (väcth hollere), *m. vakthafvande.* her hyllebrandh [war] väcth hollere om nattena aff konung didriks men *Di* 212.

vaktelika, *adv. Jfr* **atvaktelika.**

vakteliker, *adj. Jfr* **atvakteliker.**

vaktilse, *f. Jfr* **atvaktilse.**

vaktirska, *f. Jfr* **dura vaktirska.**

vaktogher, *adj. Jfr* **atvaktogher.**

vaktol, *adj. Jfr* **atvaktol.**

val (vaal. vall. *pl.* **välir. valar),** *m.* [*Isl.* völr. *Jfr Fdan.* vol, ol. *N.* vol. *Jfr äfven Nt.* wal, *lånord från svenskan.*] **1)** *cylindriskt trästycke, liten stång. Jfr* **drapval,** *äfvensom* **grundval. 2)** *stång med ett visst antal vidhängda föremål; val, antal af 80. vid räkning af sill och strömming. Jfr Rydqvist* 3: 236 *f.*, 6: 498, 523; *Dyrlund, Aarb. f. Nord. Oldk. 1885 s.* 276 *f.*; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 459; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 768. vnum wall de recentibus alecibus soluere teneantur *SD* 5: 620 (1346, *gammal afskr.*). vnum wall salsorum alecium . . . soluere *ib.* vt parrochiani in aas vnum wall de singulis retibus . . . jn smydhaby dimidium wall . . . soluere teneantur *ib.* haua . . . þre väli silþ *ib* 637 (1347). due lagene alecum cum iiii[or] wal *BSH* 1: 78 (1366). at vthgiöra en waal strömming *SO* 290. gifwe konungen en waal strömling af hwario tunna *ib* 306. twå waalar strömingh *ib.*

val (vaal. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* valir, *m. pl.*] *kelt; inbyggare i norra Frankrike; Italienare; främling.* hwarte greka äller wala *Al* 1384. mik standa til badho greka ok waal *ib* 2700. *Jfr Styffe, Skand. under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 210 *f.*

val (vaal. vall. *dat.* **vali** *KS* 11 (26-27, 11-12; *på tre st.*). **weli** *ib* 10 (23-24, 10-11; *på tre st.*)**),** *n.* [*Isl.* val] *L.* **1)** *val, väljande.* betra är hafua kunung äpte weli almogans än äpte byrd ok arf *KS* 10 (23, 10). then kununger . . . ther af almogans wali är til welde kumin *ib* 11 (26, 11). om noger stadfestilsse paa k. hans kor och vall til richith *HSH* 19: 135 (1506?). kesthe the . . . vi friborne men ok vi bönder aff sama lagsagw, som vpnemde ok ladhe j walet *(d. v. s. satte på förslag)* tesse epterscriffne iij gode men *FM* 259

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(1506). hart är mik thzta walith *(utan tvifvel för talith; Lat. orig. har* sermo) *Ber* 209. **2)** *val, valrätt.* tokom wi herra niclis thureson som lagman j österlande är j thät kor oc wal som lagmen j swerike aff alder hafft hawa *BtFH* 1: 455 (1362). **3)** *val, tillfälle el. rättighet att välja.* gafs hanom val guþum offra älla döþ þola *Bu* 530. *ib* 508. *Bil* 426. guz ängil tedhis apostolis ok bödh them wal sins martirij, älla owinum bradhan dödh *ib* 238. decius gaff them wal offra gudhum ok halda waldum ok lifue ellir dö wndi leona tannum *ib* 443. **4)** *tillfälle att välja; förråd (att välja på).* paa hästa och slädha war inthe tall hwar som wille tagha hadhe goth wall *RK* 3: 1760. a källara war ther full got wall *ib* 1: 3545. ther war aff härrom fulgot wall *ib* 2183. gud kenne her är icke monge kirker til waals *(att välja)*, som nogen summa peninga haffua *FM* 207 (1504). — *Jfr* **biskopa-, kapitel-, konunga-, konungs-, manval.**

valborgha dagher, *m. L.*

valborgha mässa (walborg- *RK* 2: 8547. **walburg-** *SO* 194. **valburga-. -missa),** *f. L. Valborgsmessa, den 1 Maj.* alla valburga messa ock alla helgona högh tyder skulu embetez brödra saman kallas fyra daga til forende offuerleggia . . . nar the thera retta gilles drych holla vele *SO* 193. han schal thet aarit offuer fran valburgamessa ock til aars mot sittia fore olderman *ib* 194. skal han *(åldermannen)* om walburgmessan rekinschap göra *ib.* vm helghonamesso oc walburgha messo tha scal gaarzmestarin faa abbatissonne oppa ena script mang hion oc leghodrengia j clostirsins brödh äru *VKR* 38. the xij . . . woro j halmstada om walborgamissa *RK* 2: 8158. *ib* 6943, 8547. moth walborgamesse sende danske en skara *ib* 7759. — **valborgha mässo dagher,** *m. L.* — **valborgha mässo tidh (walborgamessa tyd),** *f. Valborgsmessetid.* om alla walborgamessa tyder som ok kallas apostolorum philippi & iacobi mz sancta walburgh *SO* 199.

vald (waald *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **vold: voldz** *Lg* 3: 577. **wold** *RK* 3: *(sista forts.)* 4655, 5334. **voldh** *SD NS* 2: 214 (1409); *LfK* 239 *(på två st.)*. **woldh** *SO* 113. **väld: väldz** *Bir* 3: 67. **vall** *TB* 76. **wall** *RK* 3: 690. **val** *Bir* 4: *(Avt)* 185. **wal** *SD NS* 1: 3 (1401); *MP* 1: 10; *Lg* 3: 721; *Su* 33. **waal** *Al* 2542. *dat.* **valde. volde** *LfK* 239; *Lg* 3: 576. **valle** *Bir* 4: *(Avt)* 183. **walle** *Su* 32. *med art.* **valleno** *Bo* 97, 115**),** *n.* [*Isl.* vald] *L.* **1)** *kraft, makt.* thu scal pröua mannen i sith waldh *(dat mores sciri culmen herile viri) GO* 190. ä wil waldh sin wilia hawa *ib* 944. var härra ihesus christus var . . . ii moþor liue fulkomin baþe at viti ok valde *Bu* 61. mannin kiändis widh gudhlikt wald innan bradhum bothum *Bil* 249. *Bu* 31. han sitar höght ii himnom a höghoro hans *(för* hand*)* höghsta valz *(summæ virtutis) ib* 197. j thinom guddom äru thry vndarlik thingh som är wald *(potentia)* ok snille ok dygdh *Bir* 1: 171. *ib* 3: 299, 300. naturennas skapare han aktar ey i sinom gärningom huat hans dygd oc wal förma at göra *(quid sua virtus prævaleat) Su* 33. wäl haffdhe gudh funnith oc förmat i sins guddoms omälelika walde *(per suam omnipotentem virtutem)* . . . mangha andra skälika matthor at atherlösa mankönet *ib.* **2)** *våld, öfvervåld.* februus pluto tok mäþ wald een vänastan qvyne af manz hem tel häluitiz *Bu* 9. hänne giordhis wald ifuir hänna goz *Bil* 285. affsettie thet vald oc velle hon brwcher oppa . . . cronens bönder ther j länedh *FM* 426 (1509). dömdes michell peersson hanns jordh frij medh åhrswexten och tompt vthaff lars kuckoin asikalast som han hade medh wåldh och wälde af honom i mångh åhr *BtFH* 1: 11 (1483, *nyare afskr.*). *ib* 8 (1474, *nyare afskr.*), 23 (1469, *nyare afskr.*). amelius . . . kränkte hänna iomfrudom oc giordhe hänne wald *ST* 456. hwa som taker qwinno mz wald *(d. v. s. våldtager) MEG (red. B)* 61. **3)** *makt, välde, herravälde, värdighet. i det äldre språket ofta i pl.* þu hauar . . . ränt hanom *(djäfvulen)* rike ok vald *(spoliaveris ipsum suæ imperio potestatis) Bu* 13. romara satto dyoclecianum ok maximianum fran valdom baþa *ib* 533. han *(Diokletianus)* kom swa til walda *Bil* 470. *ib* 883. tha kom birge jerl til walda *RK* 1: 210. kom han *(Saul)* wäl oc rätlika til walda *MB* 1: 7. dauid kom rättelika til rikith . . . oc foor mz waldom *(Cod. B* valdhe 527*)* dygdhelika *ib.* wäldo han *(valde honom till biskop)* ok wigdho til valda *Bil* 575. at han *(den forne biskopen)* mate sin heþar ok vald atar vinna *Bu* 29. han spadhe (herodem säla)re vardha än för ok döö j waldum *Bil* 111. han vardher mykyn j valdom *ib* 893. hwar äre nw thiin dighro wald *MD* 93. j guddomenom äru tw thingh först walogasta wald *(potentia)* af hulko alt wald är annantidh sniällasta snille *Bir* 1: 249. tha skulu alle se gudz son koma j skymen mz mykle makt til at plagha ok pina ondha, ok mz myklo walde at krona godha *MP* 1: 10. thz wal han gaff tik *ib.* alexander dreff honum *(konungen)* aff sit wald *Al* 1706. kununglikt wald *KS* 11 (26, 12). *ib* 14 (34, 15). tå girughe ok grymi hofdinga få wald *ib* 29 (73, 31). huilkin kunungr älla walzman gudz ret försmå ok fördriuer medh sino walde ok lagom sinom, hans wald ok ära skal försmås ok sköt förgånga *ib* 16 (39-40, 17). þässe fyre namnas äpte sino värulzslko valle *Bir* 4: *(Avt)* 183. flere otallige kirkionne prelata . . . jemuel aff verldzligo volde *(ex seculari potestate)* . . . junkar erik *Lg* 3: 576. hanom . . . tiltiänendom . . . ärligom herrom badhe andeligx voldz ok licamligx *ib* 577. the store ok mektoge varo j verldena sculu her lidha mektoga pyno thy at ylla nytiädhe the makt ok valdh som gudh thöm forlente *LfK* 239. hwi gifuas ey tolken voldh godhom mannom at the matte väl regera ok foresta j syno volde *ib.* thenne vsal lucifer kallas mörkrennä hoffdinge ey fore nagra makt eller voldh han hafuer vtan fore then vsla fordelen han ouer andra dieflä hafuer *ib.* **4)** *makt (öfver ngn el. ngt). åtföljdt af prep.* ivir *el.* um *el. med gen., dat. el. ack.* en diäfwl fik wald vm han *Bil* 571. han äghir äkke siäluir vald vm sik *Bo* 66. tå tu see at tu hauer wald vm tin owin *KS* 23 (56, 25). guþ ägar sua val ifir þean vnga sum þän gambla lif stäkia alla af lande köra *Bir* 4: *(Avt)* 185. engte thing hawer vald oc krapt ower kraptogare thing än thz är siälfft *MB* 1: *(Cod. B)* 532. mista vald iuir väruldena *Bu* 206. mz thins kors dödh skulle thu taka vald owir alla världina *KL* 412. *MB* 2: 405. franzsesa vald ofwer romara rike *Bil* 758. min konungher hafwir wald badhe juer lifuit ok dödhin *ib* 126. thu hafuir wäl waldh fanghit ofuer min licama

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

en christus siälfuir hafuir siälinna wald *ib* 542. för en ellin faar thera vald *ib* 610. thu äst thän som hawir liffsins vald ok dödhsins *Bir* 2: 142. han hafdhe näpliko lifweno waal *(d. v. s. kunde knappt behålla lifvet) Al* 2542. moxan all wärlina hafdhe iak wald *ib* 3574. — *makt, våld, hand, händer.* skal guz vald *(manus)* koma ouir thik ok skalt thu nu vara blindir ena stund *KL* 156. the som koma j mins väldz händir *(manus potestatis meæ) Bir* 3: 67. gudh . . . som frälste israel aff pharao konungx walde *(manu) MB* 1: 327. tha är hon fräls aff hans walde *ib* 335. prestin . . . gaf sik gudhi i wald *(creatori se commendans) Bil* 272. anduardadhe han sik gudhi j händir oc vald *ib* 887. han . . . gaff gudhi ij vald badhe liiff ok siäl *Iv* 3260. ider wen . . . är i gudz wold *(d. v. s. är afliden) FM* 535 (1511-12). en salogar man . . . som diup var comin i diäwls vald *Bu* 130. herra ihesus . . . grep sathan . . . oc anduardadhe han infero diäfle i vald *KL* 412. *MB* 2: 405. han . . . bannede bönderne . . . ganst illa och bad thöm löpa rämen i wold heem till syn *BSH* 4: 295 (1501). thz iak ey offter meer wildhe gaa i manz wal *Lg* 3: 721. thiin thiänista qwinna är i thino walde *(manu) MB* 1: 185. saa manga han hadhe mistänkthe, i wall *RK* 3: 690. hans liiff oc theras hade iag i wold *ib (sista forts.)* 4685. **5)** *makt, myndighet.* ödhmiwka thik vnder thinna frwo wald *(manu) MB* 1: 185; *jfr* **4**. af allom guz apostolis. som hafþo iamt vald af guþi *Bu* 99. mz . . . modhirlico valde *(auctoritate materna) Bo* 5. huru han taladhe ok lärdhe mz valleno *(cum potestate) ib* 115. mik är gifwit alt vald *(potestas)* i himerike oc i iordhrike *ib* 239. **6)** *mer eller mindre närmande sig personbeteckning: majestät.* thakkadhe mykyt hans konungxsleka walde oc äro for wäl giort *(non minimas gratiarum actiones pro beneficiis, a regia celsitudine sibi suisque collatis, exsolvit) Bil* 844. jak kännis for thino valde *(coram majestate tua)* herra gudh mik haua onyttelica . . . forgiort al the thing som thu gaff mik til helso *Bir* 3: 385. j myklo oc margho hawir iak dröft thit gudhelica vald *(majestatem vestram) Bo* 74. jak bidhir thit gudhelica vald at thu fa mik han atir *ib* 221. — *öfverhet.* fördho han for waldit *(Cod. C* domin 950*) Bil* 106. — *mäktigt väsende, makt, väldighet.* alle ängla oc alle hymbla oc hymilska wald alment cherubin oc seraphin ropa til thik *ST* 196. **7)** *område inom hvilket någon har makt el. myndighet, välde.* kununga ok höfdinga . . . the thr rätlika wilia sinom waldom styra *KS* 26 (66, 28). nar skip bryta j hans valz strandom *(in litore potestatis suæ) Bir* 3: 312. **8)** *maktspråk, bud, befallning.* thetta hwalff . . . vardh giort fore thins fadhers vald *Fl* 439. vtan nödh min fadher salde blanzaflor mz sino valde *ib* 462. **9)** *bemyndigande, uppdrag.* gywom wi þem tolf . . . fult wald ok makt af vara veghnä, sannynd j þolicum malom ok sakum vtletä *SD* 5: 606 (1346). *ib* 6: 125 (1349). skal . . . nokor i huario landskapi . . . aff kununge wald haua, at skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario *KS* 68 (168, 75). **10)** *makt, förmåga.* ängelsins hugher oc mantzins är swa ärliker oc wäldogher . . . at ensamen gudh hawer wald, antiggia at wända han eller vnderstanda *MB* 1: 54. — *makt, tillfälle.* tå tu hauer wald ok ämne at hämnas äpte wilia tinom *KS* 23 (56, 25). — *makt, rättighet, befogenhet, frihet.* han sagþe sik . . . hava vald *(potestatem)* giua sit lif ok atar taka *Bu* 139. at j sculin vitha mik hafua vald j iordrike at forlata syndir *MP* 1: 321. i them tingom som til höra ensamna gudelika snilles walle *(ex solo divinæ voluntatis beneplacito dependent) Su* 32. — *rätt, rättighet.* nythiandis frälst waldh *(potestate) Bir* 4: 30. — *med inf.* ghifuir iach härazhöfdingianom fulla makt oc wal at gifua . . . olaue haralssone lyist oc fasta oppa thet forscrepna goosdh *SD NS* 1: 3 (1401). havi ängin vald ät klandät *SR* 14. *ib* 1. haffwe thaa woldh samma drengh haffua till forsöchningk i xiiij dagha *SO* 113. *TB* 73, 74, 75, 76, 79. — *med gen.* þäs *och inf.* aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hafue thes engen öfthermer voldh at athala *ib NS* 2: 214 (1409). — *med prep.* til. swa som hon hafui thär frälst vald til *VKR* 74. — *tillstånd, tillåtelse.* hon fick wold till danmark riide *RK* 3: *(sista forts.)* 5334. **11)** *vållande, skuld.* är thz thit siälffs wald at hon thik forsmar *MB* 1: 185. (uoldh *för* nadh: forbiudom vi hartelika vndi wara uoldh *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*)). — *Jfr* **biskops-, fruo-, gudhdoms-, hedhers-, ivir-, kesars-, konunga-, pava-, siälf-, siälfs-, värulds-vald.**

— **valdsbref,** *n. bref rörande öfvervåld? ämbetsskrifvelse?* waldzbreff super roghbergha mørtaløsa kallirstadha *SD* 4: 78 (1328, *gammal afskr.*). — **valds gärning,** *f. L. våldsgärning.* at ir wilin walldz gerninger ok the them görä, firi oss oppenbarä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). thän allmoghä sum walldzgerninger iwerganghä *ib. ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 379. för then orät ok walzgärninga the höfdinga . . . ok wålzman *(för -män)* göra almoga ok vndidånom sinom *KS* 57 (143, 62). tula trugh ok wålzgärninga hans *ib* 61 (152, 67). han *(konungen)* skal ängom skadha, huazke medh orättom domom elle wålzgärningom *ib* 30 (78, 33). göra almoghanom ofridh mz wålzgärningom å godhs älla lif *ib* 75 (184, 82). huar tera wil hälder sit goz medh wålzgärningom wäria än medh lanzlaghom *ib* 77 (190, 84). *ib* 60 (150, 66), 61 (153, 67), 67 (165, 73), 68 (166, 74). *Bil* 777. *FH* 4: 58 (1457). *Jfr* **valdgärning.** — **valdsgästning,** *f. L. Jfr* **valdgästning.** — **valds härra,** *m.* [*Isl.* valdsherra] **1)** *maktinnehafvare, regent?* þän kunugar älla valz härra. annars land vil vinna vndi sik *Bu* 206. **2)** *våldsherskare, våldkräktare, tyrann.* j þem staþ ma . . . ängen valz älla ranz härra *(tyrannus)* þrivas *Bu* 190. *Bil* 233. — **valds man,** *m.* [*Isl.* valdsmaðr] *L.* **1)** *mäktig man.* månge domare ok witnis män rädhas swå wålzmän, at te tora ey rät döma älla sant sighia *KS* 69 (169, 75). — *maktinnehafvare, öfverhetsperson.* kununger ella höfdinge ella annor walsman *KS* 15 (35, 16). huilkin kunungr älla walzman gudz ret försmå ok fördriuer medh sino walde ok lagom sinom *ib* 16 (39, 17). för then orät ok walzgärninga the höfdinga . . . ok wålzman *(för -män)* göra almoga ok vndidånom sinom *ib* 57 (143, 62). **2)** *tyrann.* suåsom skil åt rätwisan kunung . . . ok girughan wåldsman *KS* 67 (165, 73). — **valds värk (waaldz-. woldz-),** *n. L. våldsgärning, våldsverkan, våld; öfvervåld, oförrätt. i sht i pl.* hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). mädh laghum ok laghä doomom skall man sijtt kräffiä, aater faa, ok sik eghnä, än eigh mädh rane ok walldzwerkum *ib.* *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). rooff oc waaldzwärk öffdhis *MD* 386. om the naghen woldzwerk göre pa men eller qwinner *BSH* 5: 512 (1512). dömdes thomas jonsson kipu sak til xl m. för waldzwerk han giorde pa thomas persons . . . änger och wtmark *BtFH* 1: 140 (1507). *ib* 138 (1507), 141 (1507), 168 (1508) *o. s. v.* giör sadauth valz voa (*för* valz värk) pa fatikth folk *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). diäfwlin . . . kärde basilium göra sik walz wärk *Bil* 604. en man ther . . . margitte hafde walzwärk, skada och oräth giort *SD NS* 2: 774 (1414). — **valds värkan,** *f. L.* — **valds värke (woldz-),** *n. L. öfverväld.* sig . . . med woldzwerke opkasta . . . emot tesse privilegia *BSH* 5: 513 (1512). woldzwärke skedde i . . . äkrö kyrke *ib* 550 (1515). at swa j sannindh war som for:de olaff diegn kärt haffdhe om woldzwerkie til for:de olaff kyllaynen *FH* 5: 133 (1489). thet ene valdzwerche offuer thet annedh *FM* 426 (1509).

valda (**wolda** *RK* 2: 255. **walla** *Al* 843, 1886, 2366, 3737, 4736, 10226; *RK* 1: 685, 2: 2326, *s.* 344, 3: 1585, 2857, 3940. **valla** *MD (S)* 307; *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 186, 2: 5060. **walle** *ib* 2: 3562, 3743. **waalla** *Al* 3179; *MD (S)* 237. **wolla** *RK* 2: 505, 931, 951, 1994, 2122, 2158, 2396, 7565, 7697, 7784, *s.* 334. *pres.* **valder**. **waller** *RK* 1: 2123. **weller** *Di* 179. *imperf.* **valt** *Bir* 2: 81. **ualt** *VGL I þ* 19: 1; *ÖGL Kr* 15: *pr.* **wult** *RK* 3: (*Yngre till. om Chr. II*) *s.* 233, 236. **wulth** *ib* 3: 1407. **wlte** *ÖGL ES* 16: 2; *Bil* 610; *Iv (Cod. B)* 2724, *s.* 240; *RK* 1: 845, 858, 4331, 4363, 4543; *ST* 42, 67, 83, 142, 315, 356, 365; *Lg* 3: 377. **wlti** *VGL I þ* 7: *pr.* **wlthe** *RK* 3: (*sista forts.*) 4336, 5110. **wulte** *ST* 479. **volte** *Iv* 2628; *Fr* 688. **wolte** *MD* 100; *RK* 2: *s.* 344; *Di* 114. **volthe** *HSH* 24: 54 (1516). *pl.* **wlto** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 192, 2: 8184. **wltu** *ÖGL Kr* 13: *pr.* **wltho** *RK* 2: 4971. **wolto** *MB* 1: 261. **woltho** *Lg* 952. **wolte** *Bil* 115. **wulthe** *RK* 3: 2908. **wulde** *ib* 395. *part. pret. n.* **valdit** *Bir* 4: 323. **ualdit** *VGL I þ* 7: *pr.* **waldet** *KL* 308. **valdith** *Fr* 677. **waldith** *Iv* 51; *MD* 97. **waldhit** *RK* 2: 4359. **wallit** *ib* 1: 2427. **vallit** *Bir* 3: 364; *RK* 2: 4109. **walit** *ST* 19. **woldet** *FM* 345 (1507). **wollit** *BSH* 5: 12 (1504); *HSH* 24: 103 (1517). **wollet** *Di* 163. **waallet** *MB* 2: 289. **wllit** *VGL II þ* 35. *part. pres.* **waaldandes** *BSH* 5: 304 (1508). **wallande** *ib* 4: 228 (1497). **wallandhe** *Lg* 3: 271. **wallandes** *ib* 278. **wallendes** *BSH* 5: 550 (1515). **walande** *ST* 472. **wollande** *BSH* 4: 9 (1471); *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 286. **vollende** *SO* 79. **vollendis** *BSH* 5: 309 (1508)), *v.* [*Isl.* valda] *L.* **1)** *få makt med, få bukt med, betvinga, hålla i styr. med dat.* thaghar iak faar eet (*näml. af djuren*) at halda sidhan ma iak thöm allom valda *Iv* 322. — *få makt med, betvinga, öfverväldiga.* idher skal ängin skadhe walla *Al* 3737. *ib* 10226. *RK* 2: 2122. — *vålla, plåga, besvära, gå åt. med dat. el. ack.* iak wil se hwath hänne walder *Al* 1468. tha qwinnan thetta hördhe, ffnl hon vndirs ful til iordhinna, oc gat talat ey eet ordh, sancte pethir spordhe hwat henne wlte *ST* 42. han ropadhe barmeligha . . . alt folkit ther vm kring kom löpande oc spordhe hwat honom wlte (*wat eme were*) *ib* 67. *ib* 83, 142 356, 479. han . . . fik ena starka sooth, oc hans sinor krompnadhe oc engin läkiare wiste hwat honom wlte *ib* 365. han . . . spordhe hwadh henne wlte hwi hon swa greet, ta sagde hon hwadh henne wlte *Lg* 3: 377. **2)** *råda öfver, förfoga öfver. med ack.* han . . . som himil oc jordh ok heluite walder *MD* 21. thän herra os hafdhe at valda *Iv* 792. at swenska sculde slotten och länen wolda *RK* 2: 255. al norland vnte han honom wolla *ib* 951. *ib* 2326, 2396, 4580, 5060, 7697, 7784. — (?) sina haffwar sculle han biholla wille han thz sielffuer walla *RK* 2: *s.* 344. — *med prep.* ivir. ower land ok goz skal han valda *Iv* 1252. *ib* 2437. ther ouer maghin ij herra valda *Fr* 794. **3)** *råda öfver, bestämma, ansvara för.* budhskap ma jak frambära answar ma jak ey walda (*jussa queo fari responsis nec dominari*) *GO* 464. — *bestämma, afgöra.* thy the thiit ey kompna waro at nokot örlögh ther at holla vm the finge thz sielfwa wolla *RK* 2: 2158. — *råda, bestämma.* ä mädhan herra gawian han ma valda *Iv* 1955. mz honum maghin ij mäst at valda om iak skal mina äro behalda *ib* 3989. — *hafva att råda el. betyda. med prep.* i. iak later ängin fara hem om iak ma nakath ther ij walla *Al* 843. hon (*lejonet*) wilde honum gernä ater giälda om hon matte ther i walda thz han haffde henne hulpet wäl tha ormen wilde henne sla j häl *Iv (Cod. B) s.* 329. **4)** *råda, få öfverhanden.* arla morgonen daghen fik waldha *RK* 2: 4300. **5)** *råda, herska, ega rum.* hwat the loffwa thz skulu the halla här skal inthe men j valla *MD (S)* 307. **6)** *besitta, ega.* halftene (*näml. af guldet*) skulle kesaren waalla och halftene skullo the siälue beholla *MD (S)* 237. — *få.* gudh late mik än the lykko valda iak matte idher til thiänist vära *Fr* 3084. gudh . . . gifui honum lykko at valda *ib* 1181. — *behålla.* iak skal thetta halda swa framt om iak ma lifuith valda *Iv* 5540. *RK* 2: 931, 3743, 4447, 5008, 7565. wnner mik mine haffwer walle *ib* 3562. lathe them there frijheet wolla *ib* 1994. **7)** *vålla, föranleda, förorsaka, vara orsak till, vara skuld till. med dat. el. ack.* thz sama walder oc galnom mannom oc brutfällingiom, oc offdruknom mannom *MB* 1: 120. for thy at thera lykkä valt thy *Bir* 2: 81. skylda the mik sighiande at the äru thy onde at iak valdir thy *ib* 1: 202. iudha walda thätta siälfua *Bil* 316. waldemar konung . . . wlte sielffuer sin eghin wanda *RK* 1: 845. wolte tw jarlans död *Di* 114. jak haffuer mist nw two myna söner, oc thz haffuer thw alt wollet *ib* 163. thzta oc annat slikt weller (*velldr*) tw alt *ib* 179. boionar som wolte allan thän skadha ok skam ther diefwlin fik *Bil* 115. josep . . . finder them mykith oblidhare, än the waro wane at wara, oc spör aff them hwath thz walder *MB* 1: 235. herra iwan rosar aff mandom siin thz walder hans howodh är fult aff wiin *Iv* 539. thz han matte ey husit halla thz mwnde hans gotz hans frender walla the han innan norighe atte *RK* 1: 3343. thz wlthe thenna herrar mig wåro otroo *ib* 3: (*sista forts.*) 5110. togh konungin danielem vth aff dyura gardhenom, oc lät alla them atir inkasta som thz hafdho walit at daniel war ther inkomin *ST* 19. *Bil* 610.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

KS 29 (73, 31). *KL* 308. *Bo (Cod. B)* 342. *Bir* 1: 304, 3: 364. *ST* 315. *Lg* 952. *MB* 2: 289. *Iv* 51, 885, *(Cod. B)* 2724. *Fr* 677, 688. *Al* 2366. *MD* 100. *RK* 1: 2123, 2427, 4123, 2: 4109, 4971, 5416, 3: 395, 1585, *(Yngre till. om Chr. II) s.* 233, 236. *BSH* 5: 12 (1504). *FM* 345 (1507). *HSH* 24: 54 (1516). — *med objektssats inledd af* at *el.* þät *el. med dylikt inledningsord underförstådt.* hawer kirkian skipath bisextum hwart fiärdha aar ... oc thz walder at hwart aar skiptis om sunnodagx bokstawom *MB* 1: 63. han wlte at vexio kyrkia bran *RK* 1: 858. *ib* 2: 8184. thz saa skeer monde naghoth walla *ib* 3: 3940. thz mothe tha noghott walla thz full all paa en annan bogh *ib* 2857. han wlthe, thet kong karll riikit miste *ib (sista forts.)* 4336. — *med dat. och ack.* iak volte mik siälfuer thetta omak *Iv* 2628. syelffue wlto the sik then vanda *RK* 1: *(sfgn) s.* 192. the thre ... ther mik valda thänna vredhe *Iv* 3288. hans fader wlte honom thz kiiff *RK* 1: 4331. konung birger wlte them then wanda *ib* 4363. mykit omak haffuen j mich waldhit *ib* 2: 4359. forlate them gudh mich valda thetta *ib* 4660. *HSH* 24: 103 (1517). — *vara vållande till, hafva skuld i. med prep.* um. äkke ma iak ther om valda *Iv* 4391. — *med prep.* i. the wolto mäst i wars herra dödh *MB* 1: 261. vardher thu hans hemsko nu at giälda tho at thu matte ther ij änkte valda *Iv* 4224. — *föranleda, blifva en orsak el. anledning. abs.* hwa sina husfrv wil länger halla är han wäl känder thz ma walla *Al* 4736. mangh tingh motte walla *RK* 3: 1258. — *anstifta, ställa till.* the som wulthe thetta gny *RK* 3: 2908. her erik nielsson mz byscopenom hulth och nw thz samma wulth *ib* 1407. — *åstadkomma, åvägabringa. med dat. el. ack.* ey vare hop til miskund. vtan minna modhir böne hafdhin mällan komit ok thy valdit *Bir* 4: 323. them wil ängin saman halla forman vtan kärleek mon thz walla *Al* 1886. thiin thing magho all wardha godh om thu wil thz siälfwer waalla *ib* 3179. nw wille han haua thz saa flijt hans arffwa scullo riket beholla thz meente han ther mz wolla alla the slot han fra sik fik *RK* 2: 505. mesta wolte han thz tha at engelbert munde then dechtingen fa *ib s.* 344. — *förskaffa, bereda. med dat. och ack.* han er nw konunger ouer tw rike faa crisne konunga liffua nw slike then ära han fik ok hauer än thz wlte honom gud ok vplenzske men *RK* 1: 4543. — *part. pres. vållande; skyldig (till el. i). med gen.* thäs. är iak thes walande *ST* 472. *Lg* 3: 271. *SO* 79. *BSH* 4: 228 (1407). — *med ack.* at the ... äre her äpter ekke ytermer blodgiwtelse wollande eller begerende *BSH* 4: 9 (1471). han var hans död vollendis *ib* 5: 309 (1508). — *med prep.* i. jag war ... wollande i hans dödh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286. kenne gwd, wij ther wtinnan intit ära wallendes *BSH* 5: 550 (1515). — *föranledande, bidragande. med sats inledd af* at. war jak thaa myketh waaldandes, ath han skwlle räkkia [edher] sin handh thaa strax *BSH* 5: 304 (1508). — *föranledande, orsak.* som kroppen til wäxte wtwörthis, swa tilöktes henne gwdelika oc dygdhelika gärnigga i siälenne jnwörtes til huilkit hennas gudelika föräldra ... fast wallandes waro *Lg* 3: 278. **3)** *tillåta, tillstädja.* han ... sagde at han ville rikit halla om thz ville gud ok lycka walla *RK* 1: 685. han ... ville ryket behalla om lykka ville honom valla *ib (sfgn) s.* 186. — *Jfr* **alzvaldande.**

valdare, *m.* [*Jfr Isl.* valdari] *den som vållar (ngt), upphofsman.* at han war waldare at thera dröffwilsom *ST* 47.

valde (volle), *m.* **1)** *makt, förmåga.* erchebiscopen kunne ey ynne holle konungens wersta göra aff all sin wolle *RK* 2: 8310. **2)** *våld, händer.* fik han the prytzka volla *(för* i volla? *motsv. ställe i Hadorphs uppl. s.* 167 *har* i walla*)* een deell aff ryket till een panth *RK* 1: *(sfgn) s.* 191 *(om textens läsart bibehålles, bör stället föras till* **valda 2**). **3)** *makt, bemyndigande, rättighet.* högre degtingen hade the ey volla *(d. v. s. hade ej rättighet att afsluta fred på högre vilkor) RK* 2: 8152 *(möjligen är här* volla *att föra till* **valda 3**).

valdelika (valle-), *adv.* **1)** *med kraft, med makt, kraftigt, mäktigt.* som tik valdelica *(motsv. ställe* 2: 227: vallelika*)* scapadhe *MP* 1: 312. *Ber* 200. at thu skulde os atirlösa oc frälsa valdelica af häluite *KL* 413. *MB* 2: 406. jak bidhir thik at thw fulkompna vallelica *(potenter)* thz thw byriadhe sniällelica *Bir* 3: 149. *ib* 159, 300. väl sighx gudhz älskelikhet wara stark som dödhin thy at hon waldelika skill människona fran wärdzlikom ok köthlikom kärlek *Ber* 15. **2)** *mäktigt, myndigt.* huru waldelika oc maktelika *(imperiose et potenter)* hon radher oc bywdher ower alla ängla oc människior *Su* 139. **3)** *egenmäktigt.* han *(konungen)* skal ... ey vallelica *(potestative)* skipa ällir döma the thing hulkin som bradhelica koma j hans hugh *Bir* 3: 306. **4)** *med hänsyn till makt el. verksamhet?* iomfrunna likame war gudhz synj härbärghe j iordhrike än j himerike war honom the hälgho threfallikhetz bliwilse än thot han blifwir hwan stadh waldelika *(potentialiter) Bir* 4: *(Dikt)* 253.

valdeliker (-leker), *adj. kraftig, mäktig.* andreas ... sagþe cors vara eet valdelekt tekn *Bu* 139. komma in for thins maiestatis waldelika säte *Su* 334.

valdelikhet (-heet *MB* 2: 411. **vallelikhet),** *f. välde, makt, myndighet, majestät. ss titel (gifven åt Romerske kejsaren).* sände iak ... idhre vallelikhet *(potestati)* al the thing som giordh varo af ihesu i mino radhuse *KL* 419. *MB* 2: 411.

valder (valler. *ack.* **val** *Iv* 4473. **wal** *RK* 1: 1796. **wall** *Al* 5285; *Va* 11, 24, 30, 48; *RK* 3: 26. *dat.* **valle** *Su* 388. **walle** *Al* 9320. **ualle** *ÖGL Vaþ* 32: 2. **uälli: vighuälli** *VGL I Md* 3: 1. *med art.* **vällenom** *Bil* 686. *pl.* **wallär** *SD* 1: 654 (1285)), *m.* [*Isl.* völlr] *L.* **1)** *vall, fält, mark.* kommo the pa en grönan wall *Va* 48. eth tiäld war opp slaget pa en lusteligen wall *ib* 11. *ib* 24, 30. *Su* 388. the *(djuren)* waro otalik i them walle *Al* 9320. — *ss ortnamn. pl.* octonario & fundo ... quos ... curie nostre wallær nominate irrefragabiliter annecto in perpetuum possidendos *SD* 1: 654 (1285). — *om stridsfält.* han matte höra opa then wall mykith busuna ok pipo skall the rykto saman ok burdho stridha *Al* 5285. *Bil* 686. *Iv* 4473. *RK* 1: 1796. **2)** *fäbodvall, säter.* här är en valler *(setr) MD* 355. **3)** *vall, skansverk.* wy wyliom ... beeläggia hans sloth mz wall *RK* 3: 26. — *Jfr* **gräs-, hiorþ-, iordh-, svina-, vigh-valder,** *äfvensom* **grundval.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

valdfar, *se* **valfar.**

valdföra (voldh-. vol-. val-), *v.* [*Fdan.* voldføre] *L.* **1)** *med våld bortföra, bortföra ss fånge.* gripa ... hans sial ok wald föra tel häluitiz *Bu* 8. þän sami ihesus valdförþe vara drotning helena *(mortem, quæ regina nostra est, captivavit) ib* 207. *Bil* 475. *Va* 15. the walfördho iwdha til babilonem *MB* 1: 26. ath dyrich hansson basteth och bant hanom oc volfförde hanom vthen lag och retthe *FM* 552 (1512). **2)** *utöfva våld mot, misshandla.* the ... woldhtoghe wore quinne ok woldh fördhe wore barn *BSH* 5: 445 (1511). **3)** *våldtaga.* vm thw faar varit smittadh oc valdfördh *(violata)* til thin licamma *Bir* 3: 324.

valdgipt, *f.* — **valdgiptis man (vall-),** *m.* [*D.* voldgiftsmand] *skiljedomare, medlem af kompromissnämd.* hawer badhe herra wlf ok häradhet walth thessa godha män at göra thet skiptith ... ok thesse ärw wallgiptismännen *BYH* 1: 198 (1389). sculle tolff waldgiptis men atskilia allen schada oc owilia som huar hafuer för andre giört *RK* 2: 1700.

valdgiva (vold-), *v.* [*Jfr D.* voldgive] *gifva i uppdrag, befullmäktiga.* the hundradha march ok eeth stökche kumisth, ther ... herra jönis swartprest ... a mina wäghna opbära scal, som iak honun *(för honum)* waldgifwit hafwer meth mino opno brefue *SD NS* 2: 48 (1408). — *öfverlemna, hänskjuta.* jak woldgiffwer eder thenne erinde grannelige ransaka *BSH* 5: 502 (1512).

valdgärning, *f. L. Jfr* **valds gärning.** — **valdgärningis man,** *m. L.*

valdgästa (vaald-. vold-. vool-), *v. L. våldgästa.* waaldgästa klärkka, bönder äller landbo *GS* 47 (1441, *orig.*). *ib* 53 (1458). han ... hauer vool gesth noghra y vorth herrat *BSH* 5: 386 (1510). han ... voldgester hennis landboer *FM* 426 (1509).

valdgästare, *m. L.*

valdgästning (vold-), *f. L. våldgästning.* af valdgestningom, roof ok brand *BtRK* 55 (1388, *orig.*). göras stora woldgästningar *GS* 31 (1380). *SD NS* 1: 238 (1403, *nyare afskr.*). *Jfr* **valds gästning.** — **valdgästningis man (walgestninges-** *KrLL Kg* 26: 1 *i var.*)**,** *m. L.*

valdogher (vallogher. valogher. valdugher. vallugher. vaallogher. voldogher. väldogher. vällogher. vellogher. väldugher. veldugher. vällugher. vellugher. väldigher. velldigher. välligher. *n.* **-okt** *LB* 7: 95. **-ikt** *MB* 1: 14)**,** *adj.* [*Isl.* völdugr. *Jfr Mnt.* weldich] *L.* **1)** *kraftig, stark, mäktig, som har makt.* sidhan han hawer rönt mina waldugho hand *MB* 1: 289. sidhan han hawer känt mina waldoghasto hand *ib.* ey wiiste iak them hwath mit wäldogha nampn adonay thydher *ib.* jak är thin herra oc thin gudh waldogher *ib* 332. han *(Pluto)* saghþo þe vara valdoghan häluetis guþ *Bu* 9. waradach ... sagdhe them wara wäldhugha gudha i manna hami *Bil* 235. än iak är wäldogher herra, tha skal iak ledha idher wt aff egipto fängilse *MB* 1: 289. a waldhoghan gudh wil iak thz swäria *Al* 3529. lofwande woldogha guddomsins äro *Ber* 144. j ären en waallogh herre *MD (S)* 203. jak är likir walloghom man hulkin som bygdhe sik maktoghan stadh *Bir* 1: 191. tala vidh nakon walloghan älla mäktoghan man *(homini alicujus dignitatis) ib* 155. mange ämuäl valdoghe män lagho for hans durum astundande hiälp *KL* 250. en walloghir höfdhinge *ib. ib* 145. en velldig herras dotter *MD* 443. een rikir man ok welloger han *ib* 167. christus war konungir är then höxte oc waloghaste konungir nokon tidh war föddir *ST* 117. maktoghe ok valloghe skulu maktelica thola brändaghan ok pinonar *Bo* 96. fadhorin är ... ey aff andro välloghir vtan aff sik siälfwom *(potens non aliunde sed a se ipso) Bir* 3: 300. jak är suasom then vallughir *(potens)* herra som älskar mangra bya faar hulkin tho takir älla eghnar sik engsins bysins faar än thot han är välloghir vtan the han äghir haua mz rät *ib* 28. ey gripir han *(djäfvulen)* hona *(själen)* thy at han är walloghare än iak *ib* 1: 4. walogasta wald *(potentia potentissima) ib* 249. — *mäktig, inflytelserik.* wäl wt aff folkeno ... wäldogha män *MB* 1: 327. han var swa välluger i rikit tha huat han giorde ok huat han loot thz war almoganom enkte amot *RK* 1: 170. — (?) tedh barn tha födis thed vardher wiisth och rethferdogth, vellokt och karskt *LB* 7: 95. **2)** *stor, betydande, väldig.* alexander sat pa sin trona mz sinne wäldighe keysars krono *Al* 10048. skal iak giua honum wälloghasta liggiandafä *(pretiosissimum thesaurum) Bir* 3: 456. en stor welloger breder blook *RK* 1: 3943. **3)** *innehafvande makt el. välde, herskande, regerande, styrande.* iulius kunugar väldoghar ivi väruldena *Bu* 61. han haffde rikit alt vnder sik swa at han var welduger ouer alt *RK* 1: 31. väldugh drötning talafrida ower qwinnor ij amazonia *Al* 4660. wespacianus war tha wäldugher ifuir galathie rike aff tyberij keysares wäghna *Bil* 312. the som välloghe varo jwi almoghan *ib* 862. *RK* 1: 4. at thän man skulde ower mik väldugher vara ther för hafdhe dräpith min hiärta kära *Iv* 1256. thänne formannen är waldoghare ofwer thik. än nokor en wärldz höfdhinge är mäktugher ofwer sin vnderdana *Ber* 245. j thänkte ... hurw länge idhert rike skal standa swa wäldikt ower all riike *MB* 1: 14. herodes ... vste sik see ... tyberij keysara dödh ok gaium äptir han väldughan wärldinna herra *Bil* 111. gaius ... sände han hem til landa wäldughan iudha konung *ib.* romara ... toko sik þre kesara valerium constantinum ok licinium ok varo väldoghe tu ar *Bu* 533. claudius keysare som wallogher ward epte decium *Bil* 423. dacianus var þär väldoghar foghate dyocleciani *Bu* 493; *jfr* 1. spiria ... huad thz är meera almogans tarff, haua en kunung waldugan, thän rådha må och styra landom och almogha, älle flere se the ther alle rådha *KS* 6 (13, 6). wi ... hawm takit ... boo jonsson til warn wäldoghan ämbitzman *HSH* 16: 3 (1369). han *(Nikanor)* saghdhe är han *(Gud)* waloghir j hympnomen, tha är iak waldoghir oppa iordhinne *ST* 539. thu döme ... mik swa som änkte walloghan *(nullius dominatorem) Bir* 1: 124. at ödhnan är ey wäldugh ensamin *Bil* 354. — *myndig, bjudande.* mz wellughe biscops mact oc skrudh ... tok han handom a germano. oc sagdhe gud alzwallugher biudher tik i minom ordhum *Lg* 3: 201. **4)** *innehafvande makt el. rättighet, bemyndigad, berättigad.* han sculde ... väldogher vara ... at fanga alla: badhe män oc quinnor som han kunde freghna cristna tro at hafua *Bil* 895. *KL* 147. **5)** *mäktig, egande makt el. förmåga.* jek är välloghir

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at läkia thän som sorghadhir är *Bir* 2: 6. hans gudh är wäldogher at känna honum at raadha dröma *MB* 1: 235. swa länge som siälin hafdhe sik vnder gudz lydhno, tha ware hon wälligh at göma sin likama odödhelikan *ib* 149. *KL* 165. — *Jfr* **al-, alz-, en-, ivir-, iäm-, siälf-valdogher (-väldogher).**

valdoghet (vallikhet), *f. makt.* vtan thins wallikhetz mintzskilse *MB* 2: 404. *Jfr* **alz-, iäm-valdoghet.**

valdskaper (wål-), *m. välde? tyranni?* han *(en grym konung)* rädhes ä at nokor måghe hans wålskap fördriva *KS* 62 (154, 68).

valdtaka (voldh-. val-. vall-. vaal-. vol-. -tagha), *v. L.* **1)** *med våld taga el. fråntaga.* valdtogho the aff mik myth landh *MB* 2: 106. **2)** *våldtaga.* the hafdho j hugh at waltaka sokna prestins dottir *Bil* 877. eugenius abote vilde hona waldtagha oc hänna hedher oc äro kränkia *Lg* 386. hulkin som vald toke qvinna *Bir* 1: 375. amon som valtogh sina systir *MP* 1: 53. waaltaka äller krenkia jomfrwr *PM* 22. fatigh folk nywta ingan hem fredh i syne säng, vtan varda bla och blodoga ok röfuade, ok theras hustrur voltagne *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). the ... woldhtoghe wore quinne ok woldh fördhe wore barn *BSH* 5: 445 (1511). *KL* 88. *Bir* 1: 72, 375. *ST* 458, 542. *MEG (red. A)* 56. *RK* 2: 1936. *Di* 176. *Lg* 3: 552. *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

valdtakare (waldtagare *GS* 48 (1442). **waaldtaghare: -a** *BtRK* 173 (1450)**),** *m. våldtagare. GS* 48 (1442). *BtRK* 173 (1450).

valdtäkt (-tääkt *MEG (red. A)* 53)**,** *f. våldtäkt. Bir* 3: 472. *MEG (red. A)* 53, *(red. B)* 58.

valfar (waldfaar), *n. får som erlades för rättigheten att hålla får på bete å främmande betesmark?* bondones ... conquerentes quod oues dicte waldfaar ab ipsis sicut ab illis qui non pascua dicta hiordwaldæ prout habet curia regia staang, possident, per preuisores ipsius curie exigunt[ur] *SD* 4: 78 (1328, *gammal afskr.*).

valfter, *se* **välfter.**

valin, *adj.* [*D.* valen, vaalen. *N.* valen. *Jfr Rydqvist* 2: 402 *f.*, 4: 365; *Noreen, Altschw. Gram.* 237; *Tamm, Nord. stud.* 31] *valen, domnad af köld.* nordhan wädhrädh hwilkit som är kalt och gör man kolnan och walin *(in frigore constringit et torpentes facit) Ber* 182. — *bildl.* orene andin hwilkin som gör kalla fran gudhelikom kärlek och walna af godhom gärningom *(a bono opere torpere facit)* wranga män *ib.*

valinkunder, *adj. L.*

vali va (vale-), *interj.* [*Jfr Ags.* valava] *ss uttryck af smärta: ve! o ve!* tha sagdhe margher man vali va *(Cod. B* tha ropadhe allä we och wa*) Fr* 2386. the förra öpto hugh ok sla the ropa nw fläste wale wa *Al* 2444.

vali vak (vale-), *interj.* **1) = vali va.** vale vak *(Cod. B, C* a wak*)* then iämmirlike nödh *RK* 1: *(Cod. D, E)* 3063. **2)** *ss uttryck af öfvermod: hej!* tha een faar een grönan stak swa ropa han strax wale wak *MD (S)* 285.

valk, *f.?* [*Isl.* valk, *n.*] **1)** *kringdrifvande, irrande, farande hit och dit, bråk, besvär.* är thz dighr hedhr ok hugnadhr, suå kununge som almogha, hava döraköp hema i lande sino, vtan mykla walk ok wåghan lifs ok godhs manna *KS* 66 (163, 72; *kan föras till* **2)**. **2)** *svårighet, fara.* thw haffwer kommit thenna barn j walk *MD (S)* 262. fatiig folck som wåre kompne i walk oc kwnde ey friid niwtha för en skalk *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283.

valka (-ar), *v.* [*N.* valka. *Mnt.* walken] *valka, rulla.* ysop er godh for heso, om man valkar honum millan sina goma *LB* 7: 163. *ib* 8: 43. *Jfr* **samanvalkadher.**

valla (-at), *v.* [*Mnt.* wallen] *vandra, gå.* han ... fik them thz breff ok badh them walla *Al* 1486. alla the thiit waro kallath hwadhan hälzt the hafdho wallath the fingo ther rät alla nadha til dryk ok swa til ätan badhe *ib* 3856. — *vandra omkring.* bidher iak thik thz thu ändelika scriffwa mik än thu haffwer wärldina alla eller länger skal thu än swa walla *Al* 7794. sidhan iak tok om wärlina walla *ib* 1658. — lata valla, *afsända, utfärda.* hwar tiidh han later siin breff walla *Al* 1405. — *Jfr* **umvalla.**

valmogha, *f., m. och n.?* [*Fdan.* valmuæ] *vallmo.* papauer walmoga *LB* 6: 284. papawer är walmogha hon är thrändehanna *ib* 2: 35. papauer walmoga, een er hwiither oc haffuer hwiit blomster, annan röth triidhie mynsther (oc vexir i akrom) och haffwer brwnth blomster *ib* 7: 139. papauer walmogha hon hawer trighia handha blomsther ät är röth annat är mäkt *(för mänkt)* äller suarth tridhia är hwith *ib* 5: 80. rothin aff walmogho *ib.* valmogha sudhin mz sapo *ib.* särdelis hwit walmogha kombher siukan man til at soua *ib. ib* 2: 35, 7: 140. walmoga är goder läkedomber then som ey gyther soffwydh *ib* 59. papauer walmogha är kalt oc wath oc haffuer the dygd ath wardir thz stöth oc giorth aff wellingh oc ätit om iii dagha arla thz dughir them mannom som ey gyta soffwid *ib* 3: 54. äte ena walmogha *(trol. för* walnot; *motsv. ställe ib* 3: 185 *har* walnöt*) ib* 1: 98. mykin walmogha litith got säter *Al* 1482. — **valmogho frö,** *n. vallmofrö.* aldrahandha walmogho frö *LB* 5: 80. tak walmogho frö *ib* 10: 6. *Al* 1447. *Jfr* **valmogha frö. — valmogho frö miolk (walmagho frö miölk),** *f. den mjölkhvita saften af vallmofrö.* drikker tu walmagho frö miölk *LB* 3: 54.

valmoghe, *m.* **= valmogha.** valmoge huiter oc röder *LB* 7: 290. han *(pepparen)* skal döfwa mykin walmogha *Al* 1475. — **valmogha bladh (-moge-** *LB* 7: 202)**,** *n. vallmoblad.* tagh valmoga blad, grön om sommaren eller tor om vintren *LB* 7: 260. *ib* 187. valmoga blad stöt *ib* 301. *ib* 202. — **valmogha frö (-moge fröö),** *n. vallmofrö.* taagh ... walmogha frö *LB* 2: 10. ferst valmoga frö *ib* 7: 238. hwiit valmoge fröö *ib* 196. hwit valmoga frö *ib* 202. *Jfr* **valmogho frö. — valmogha os (-oos),** *n. vallmosaft.* drikker man thz brwna walmogha oos *LB* 2: 35.

valnut (-noth *LB* 3: 108, 7: 46, 9: 118. **-nöt** *ib* 3: 185, 7: 250, 251, 261. **-nöth** *ib* 166. *pl.* **-nytter** *ib* 165)**,** *f.* [*Mnt.* walnut, walnot] *valnöt.* äthen ... ena walnöt ällir ij *LB* 3: 185. kernana aff valnytter *ib* 7: 165. tag bla lilie root, sa stort som een valnöt *ib* 261. *ib* 9: 118. tag pyon rot, oc stöt ter aff sa stort som en litin valnöt i sender *ib* 7: 250. *ib* 166, 251. rogh bröd swa storth skwryth som een halff valnoth

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib 46. tak swa mykyt som en walnoth är stoor *ib* 3: 108. *Jfr* **valmogha.** — **valnuta kiärne (valnotta kerne: -a** *LB* 7: 238, 306**)**, *m. valnötskärne.* tag valnotta kerna *LB* 7: 306. *ib* 238.

valruf (-rof), *n. L.*

valska (welska), *f.* [*Isl.* valska) *Franska, Franska språket.* thenne bok ... lot kesar otte göra ok vända aff valsko ij thyzt maal *Fr* 3203. — *Italienska, Italienska språket.* thz kallas pa walsko mazacotta *PM* 74. wij kunnom icke forsta welsko *BSH* 5: 273 (1508).

valsker (*n.* **väälst** *Lg* 3: 548**),** *adj.* [*Isl.* valskr] *Välsk; Fransk; Italiensk; sydländsk, utländsk.* the som bygdho j valsko thungo kalladus franzcesa *Bil* 625. eufemia drötning ... lät thässa bokena vända ... aff valske tungo ok a vart maal *Iv* 5745. sagde alle til henne pa väälst maal o madona katherina *Lg* 3: 548. een walsker docter *RK* 3: 3513. — valsk mila, *romersk mil.* thz sama bärghit som är när ierusalem vppa ena valska milo *(ad unum milliare) Bo* 245. foro the til aramathiam som var fyretighi milo valska fran iherusalem *KL* 404. fördhe han liket vij walzska milor fran romara stadh *Lg* 335. — valsk rova, *a) murgröna.* haffuandis a hoffdheno krantza aff cedera bladhom thz är valsk roffwa blad *(hedera coronati) MB* 2: 296. *b) hundrofva, gärdsgårdsrofva, bryonia alba Lin.* brionia, pa swänsko walska roffwor *PM* 74. rothen aff valska rör *(sannolikt beroende på missförstånd af ett i den Danska text, som legat till grund, förekommande* valske roer*)*, som vexer op i gerde *LB* 7: 203.

valtra (-adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* walteren] *L. vältra, rulla.* konungin loot strö iordhina mz thitzlom oc lot ther valtra hälgha mannin vppa *Gr* 278. bödh iosue sinom sellom at waltra stor bärgh oc stener för mwnnen ällir jngangen j bärgxhulen *MB* 2: 29. — **valtra sik,** *vältra sig, rulla sig.* han ... waltradhe sik nakin j thornum oc netlom *ST* 392. — *Jfr* **vältra,** *f.*

valtran, *f. L.*

vamb, *f.* [*Isl.* vömb] *buk, mage.* ä är wamb ve som for *(trol. för* söt*)* war mwnne *GO* 674; *se Kock, Ark. f. Nord. fil.* 2: 102 *f.*; *Medeltidsordspr.* 2: 298 *f.*; — **vamba kluter,** *m.* [*Jfr N.* vombblæja] *fetthinna kring ett djurs inelfvor, isterhinna på ett slaktadt kreatur?* the köna *(för* kona*)* är ödhkänd a näsum som vamba kluta hawir fala *(noscitur ad nasum mulier que vendit omasum) GO* 632.

vami? *m. vämjelse.* ther til ... idher loste wändis idher til wama *(nauseam) MB* 1: 393.

vamul, *adj. vämjelig, som förorsakar vämjelse el. äckel, vidrig, vederstygglig. eg. och bildl.* huat ey äru flädhrana vamula j maghanom *Bir* 2: 40. thz pläghir vt spottas som wamult är *ib* 3: 465. äru tho ledhe ok wamule swa som spian *ib* 1: 161. the bära honum ... sin kar ... thräkful oc vamul oc styg *ib* 2: 10. waktin idher fore tholkom ledhom oc wamulom gerningom *MB* 1: 364. *ib* 454. alt thz gudhi til höre är henne besth oc vamult *MP* 2: 120. *Jfr* **vämiol.**

vamuliker, *adj. vämjelig.* for vamulika *(motsv. ställe* 1: 171: vämelike*)* styghelikhet *MP* 2: 118. *Jfr* **vämeliker.**

van? cicuta odyrth hänna blad stöth i most ta han är färsk dugher mot ögna wärk strukin om kringh wan *(för* öghon? *Macer: si sint ejus circumlita lumina succo) LB* 5: 81.

van (vaner *Lg* 3: 559, *där dock ändelsen* **-er** *är utmärkt genom förkortningstecken***),** *adj.* [*Isl.* vanr] *L.* **1)** *van. med prep.* vngane *(fågelungarne)* ... wani mz hänna *(modrens)* mat *(assueti cibo matris) Bir* 1: 299. hon är van vidh groff kost *ib* 3: 113. *ib* 4: 100. minne van widh latins thwngo *Bil* 471. wi ärom ... vanir naturlika widh thässe fyughur elementa *MB* 1: *(Cod. B)* 488. the plägha them *(hundarne)* föra mz sik til stridh the ära ther wäl wane widh *Al* 4082. the wani äru with stridh *KS* 82 (204, 90). thet folk som want är widh stridh *ib* 83 (204, 91). hua som wan är i stridh ok bardagha, han är bäter wan i wapnom, än *(för* ok*)* i dighra äruodhe, än han som thes är owan *ib.* andra (ɔ: äru) minna wana til ärfuodhe *VKR* 2. *Al* 7348. — vara van, *vara van, pläga, bruka. med inf.* þu est van at halpa nöþstadom *Bu* 15. een vngar man ... var van huart ar fara tel sanctum iacobum *ib* 171. *ib* 203. han war ey wan at göra swa *Iv* 66. ofmykin moghe är wan at göra dröghilse *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). thessa aterstadhur ... som thaar äru wanar wtgifuäs aff hwario folklande *BSH* 1: 133 (1371). — *abs.* ille män komo som wani ware *Bil* 317. at han jdhne the gerning som han är van swa som här til *(continuet opus suum solitum sicut hucusque) Bir* 3: 228. **2)** *som man är van vid; vanlig, sedvanlig.* nidhir troda sin wana ok hafwadan lusta *(consueta delectabilia) Bir* 1: 274. *ib* 3: 59. the wsle ... athergingo til theras wana syndher *Su* 123. *ib* 150. räddes hon storliga at vanliga sculde henne ey händä vaner vaadhe *Lg* 3: 559. nw höris ängxsins thera thut här swa som vant är *KL* 412. *MB* 2: 405. at wintirroghin oc roghsädhin bätre oc meere saas aarligha än want är *VKR* 42. — *Jfr* **ovan.**

van (vaan. *pl. ack.* **vane** *Fl* 215. **wana** *ib (Cod. B.) s.* 97. *dat.* **vanom. wanum** *ST* 71, 407. **wanwm** *MD* 441. **vaannum** *GO* 110. **wonom** *RK* 1: 2591; *MD* 20, 24, 73**),** *f.* [*Isl.* ván] *L.* **1)** *vån, utsikt, anledning till förväntan; hopp.* huat är min vaan annars hems *Bu* 495. war herra ... gaff them himerikis waan *MB* 1: 15. thes är win *(för* wån*)*, at han winne siker, ther mera folk förmå til stridh *KS* 82 (203, 90). *ib* 83 (204, 90). warä thöm ängen wan at liui *Bil* 236. ey haffwandis hopp äller waan til naghra helso *MB* 2: 288. eyngen tekn eller waan syntes til liiffs *Lg* 3: 375. eigh var vaan at vända hans hiarta fran christo mz orþom *Bu* 493. hafdhe hon ey waan haft at finna sinna sona lik *Lg* 347. tik er förre waan at dö än han *RK* 1: 184. mik tykker waan at thu faar then deell som osiger heter *Di* 68. thz litla som nokor waan var i at quart standa matte *Su* 419. — standa til vana, *vara att vänta.* skapatoria innan baktriana skal them standa alt til waana *(skola de hafva att vänta) Al* 10290. — a vanom, *i väntan, att vänta.* the ridho ... epter honom thiit the wiisto honom a wanom *(dit de visste, att man kunde vänta att finna honom) RK* 1: 731. huar han wiiste thz (ɔ: gotz) a wanom han took thz *ib* 976. — i vanom, *i väntan, att vänta; för handen.* bättre är en fuller neffwi i handhom, än twa fulla göpnar i wanom *(in sola exspectatione) Su* 13. gudh hafdhe henne teet hwat j vanom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

war *Lg* 3: 516. her är engin annor redding j wanum *ST* 71. mädhan swa stoor liiffs nödh är j wanum *ib* 407. är ey anner radh i wanom, wtan strax bestorma slottet *BSH* 5: 141 (1507). j glädhe liffde honn mz honom till thän timä war j wanom at hann sik till thz ärende bar som han thit epter komen war *MD* 72. ey är tha mere hedher i wanom *ib* 98. *ib* 73, 96, 441. han glädz at han weyt ider i wanom *(vet eder vara att vänta) RK* 1: 3729. sidhan ward örlögh yffrit i wonom *ib* 2591. tenk huath glädi tegh star i wonom vm thu wilth ey bryte moth honom *MD* 20. *ib* 24. vee är idher j vanom som hafwin här idhan hughnadh *Bo (Cod. B)* 345. ä är gamblo trä fal i vaannum *GO* 110. ä är thwaghno barne mathir i wanom *ib* 268. tik er alt got i wanom *RK* 1: 2871. honom war konungsins dotter i wanom *(han väntade att få till äkta konungens dotter) ib* 1865. *ib* 1207, 1933, 2445, 2509, 3729. **2)** *skäl till förmodan, skäl att antaga, sannolikhet.* är thäs mere waan, at män kunno ekke thaghar ledhena ower hawith *MB* 1: 3. **3)** *förmodan, tro.* hwilkin aff them thwem elska sin herra mer. symon swaradhe thz är min waan at thän *(den älskar mer som)* mere nadhe fik *Bil* 264. gör tw thz thz er myn waan thin heder warder mynne hädhan fran *RK* 1: 3828. **4)** *möjlighet, möjligt tillfälle?* han gaff them päninga til margha vane *Fl* 215. han ... ärar hona j alla wana *(sæmir hann hana i ǫllu) ib (Cod. B) s.* 97. **5)** *hopp, lit?* wi sätiom ... aldre wara waan til nakra liiffshiälp ytermere *Al* 6104. **6)** han slo sit tiäld oppa en plan oc hafdhe thänkt at hafwa rolika waan *Al* 9290. — *Jfr* **häl-, lifs-van.**

van, *adj.?* [*Jfr Isl.* vænn, *adj., och* ván, *f.*] *som kan väntas.* gik som wanth *(sannolikt har här ursprungligen stått* wan*)* var *(þeirra einvigi ferr sem von var at)* ath han högh honum saa ath han fiöl strax nidher ok bleff dödh *Ii* 259.

vana (-adhe), *v.* [*Isl.* vána] *vänta.* hon ... wanadhe wenugh at likit nokor til lanz fluti *Bil* 362.

vana, *interj.* [*Mnt.* wanne, wane] *huru! så! ss utrop af förvåning el. förebråelse.* wana thu godh munk, skalt thu ekke nigha allir thakka gudhy *ST* 189. wana thu armbir stympare, kunde thu ekke mera ända j x dagha *ib* 305. wana mon thu skola wara war konungir *ib* 397.

vanart, *f.* [*Jfr Mnt.* unart] *vanart.* thz haffuer tik waldit thin eyghin vanarth *(Cod. A* onardh 35*) Va (Cod. C)* 59.

vanbiuþa, *v. L.*

vanbruka, *v.* [*Ä. Dan.* vanbruge. *Jfr N.* vanbrukad] **1)** *missbruka, illa använda.* tw hafwir wanbrwkath thiman ok andhra hans gafwor *Gers Ars A* 4. **2)** *bruka till ondt, bruka till köttslig lusta, skända.* vtledh til oss mannen ... at wi maghom honom wanbruka *(ut abutamur eo) MB* 2: 132. at the skullo henne gabba oc wanbruka *ib.* **3)** *öfva, utöfva (ondt).* at stemple oc ytermera sin onske pa thenne landzendä vanbrwke *FM* 462 (1510). **4)** *icke iakttaga, icke bry sig om?* israel wanbrukade gudz bud *MB* 2: 72.

vanbrukilse (-else), *n. pl.?* *skändlighet, ondska.* the omilde rigisins fiendher och theris wanbrukelse the haffue j thenne landzände bewiisth *FM* 437 (1509).

vanbyrdhogher, *adj.* [*Fdan.* vanbyrdig] *vanbördig, af låg börd.* at hon skulde wanbyrdoghom swene gifwas *Bil* 603.

vanda (wonda *RK* 3: *(sista forts.)* 4214; **-ar** *RK* 2: 7287. *pres.* **-ar. -er** *Bil* 267; *SO* 21; *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 269, 2: 4287; *BSH* 5: 233 (1508). *imperf.* **-adhe.** *imperf. konj.* **wande** *Postilla (Cod. Ups. C* 35*) s.* 115. **wonde** *Va* 14. *part. pret. n.* **-at),** *v.* [*Isl.* vanda] *L.* **1)** *vårda, vårda sig om, bekymra sig om, bry sig om, fråga efter. med prep.* um. swa litith wandar margher syndogher man om sin lifnath, at mera aktar han godhan dödh, än godhan lifnath *MB* 1: 414. iacob hafdhe därla mynna vandat om *(Cod. A* giwith om 222*)* lyam sidhan än han hafdhe förra fangith rachel *ib (Cod. B)* 548. hulkin ther ... vandar ey vm starka manna styrk *Bir* 2: 54. — *med ack.* somlike vita thz vtan the vanda thz ey *Bir* 1: 138. *Lg* 550. *RK* 2: 1894. — *med inf.* the wanda aldre at fara ower iordan *MB* 1: 434. wäl skipadher hugher vanda *(Cod. A* wyrdher 119*)* engin hägumma at wita *ib (Cod. B)* 537. symon ... sagdhe sik wilia til himpna flygha: ok wandadhe eygh länger j thässe (wärldh) blifwa *Bil* 105. änkte wandadhe hon wärldene fult wara: än thz ware gudhi liwft *(hon frågade icke efter, om något vore fult för världen, blott det vore Gudi täckt) ib* 109. — *med indir. frågesats.* hwar man wil hawa all siin thing godh ... än färre *(för* flere?*)* män wanda ey hwilkin thera lifnadher är *MB* 1: 414. thu west wäl ok wandher ey hwar the liggia wtan härbärghe frusne ok huslöse *Bil* 267. ey wanda iak hwat som äptir fölghe *Bir* 1: 134. mate iach swa länge warä när henne; at hon komme j sith behald, iach wonde ey siden hwat mik ower ginge *Va* 14. han ... wandade ey hwat konungin sagde *RK* 1: 2929. *ib (Yngre red. af LRK) s.* 269, 2: 4282, 7287, 3: *(sista forts.)* 4214. ware thät ey ... ath hon *(menniskan)* räddis nagra plago ... hon wande ey ath hon toghe nagan tid gudz likama eller ey *Postilla (Cod. Ups. C* 35*) s.* 115 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).* jach wandher ey the wara *(för* ware*)* fyrasins sa mange *(jag frågar ej efter, om de vore fyra gånger så många) RK* 2: 4287. — *abs.* nw forbyuz nakrom mz thwem brödhrom ... tolkom swen aruodhe giffwa ok han ... wandher ey böthe thwa thunnor öll j kompanith *SO* 21. **2)** *vänta, förmoda?* wandher jach, han skall holla länith, och jach holla kosten och folketh *BSH* 5: 233 (1508; *möjligen föreligger här inverkan från el. förvexling med* **vana**). — *refl.* **vandas,** **1)** *befinna sig i svårighet el. ovisshet, vara i förlägenhet, vara bekymrad, ängslas, våndas.* han red lenge i skogen oc wandadis *Di* 79. ledh hon mykyn törst, oc kom omsidhe til enna dywpa källo, oc saa nidh i hänne, enkte haffwande thz hon kwnne ösa mz, oc swa wandandhes, bögdhe sik nidh i källona *Lg* 220. tha han sculle ga owir thässa samo brona tha tok han til at wandas *Pa* 19. en thima en versare diktadhe hans epitaphium ok wandadhis wm eth ordh j versenom *Bil* 741. then tidh han wandhadhis som mäst, oc änxladhis storlika um thätta ärandit *Ansg* 227. *Ber* 25. — *opersonl. med dat. (el. ack.).* jak wet ok hwat thik mer wandas *(in mente tua cogitasti)* hwru thu skalt war ben skilia at ens for annars *Bil*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

283. antonio wandadhis wm andbudh at graua likit *ib* 405. **2)** *vara i nöd.* tha mannin wandas tha villis honum snildin *GO* 338. — *opersonl. med dat.* karl kan aal radh tha honum wandas äkke *GO* 895; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 182.

vande (vanda. vaande. vonde), *m.* [*Isl.* vandi] **1)** *svårighet, det som är svårt el. kinkigt, det som vållar svårighet el. förlägenhet.* biskope var vanda bäggia väghna *Bu* 5. pauanom thotte thz vanda vara *Bil* 791. een man . . . thän . . . radha kan ij vanda *Fl* 501. thik är thz wanda at räkna *Al* 1433. — *kinkig ställning, förlägenhet.* the thänkto koma han i vanda *Bo* 159. seer thu i hwat vanda *(perplexitate)* the äru *ib* 208. thän är gladh som ey weth aff wanda *(lecius incedit quem non perplexio ledit) GO* 479. **2)** *svårighet, trångmål, nöd, vånda.* skärie karla . . . tedde oss sin vonda *SD* 5: 695 (1347, *gammal afskr.*). han sagþe sin wanda *Bu* 20. *Fl* 1224. *Di* 46. wil jach lata . . . forstanda mangfallelica swenska wanda *RK* 2: 4. at hans vaþe ok vande var löstar *Bu* 29. *MB* 1: 266. *Fl* 895. kan han ey lösa thina vanda *ib* 1226. nw se the sin vanda *(Cod. A* wadha 289*) MB* 1: *(Cod. B)* 553. tha är iak skild fra then wanda *Di* 71. mange koma j wadha ok wanda for rikedoma skuld *Ber* 26. hugnande thom i thera vanda *(difficultatibus) Bir* 2: 42. innan thäs at sanctus ansgarius var stadder i thessom wandanom *Ansg* 229. *Iv* 783. tha stood rikit vtan wanda *RK* 1: 1279. hon war vänlika förd til landa mz store frygd for vtan wanda *ib* 429. konungen sath ather i wanda *ib* 4173. hon . . . kärdhe höghelik ower hans vanda *Iv* 600. thän kan best widh wandan som ängin hawir *GO* 774. thän är säl sik kan wända wanda fran händhir *ib* 911. with skal til wanda *(vett behöfves i nöd) ib* 517. — *qval, lidande, vånda.* thänne riddare . . . ther thu gör tholik vanda *Fr* 983. **3)** *ängslan, oro.* hafþe mö barnet manghen vanda baþe dagh ok nat vm þit lif räd *Bu* 79. the hafdho fore honum räzl oc wanda *Al* 7672. **4)** *besvär, omak.* hwi görom wi os tholik wanda *Al* 4166. *Di* 65. **5)** *svårighet, plats, nöd.* han . . . kom wnder karlsöö mz wanda *RK* 2: 3318. **6)** *våda, fara.* fflym badha wandana *(utrumque periculum) Ber* 4. **7)** *skada, förtret, förfång.* opta komber wande ok skadhi af ouarlike breua skript *KS* 52 (131, 56). thässo biärgheno som här liggir stadhinom til wanda *KL* 116. — *skada, förlust.* än thz barnit j waggona laa matte wäl graata then waandha *MD* 386. — **vandalös,** *adj.* [*Isl.* vandalauss] *icke förenad med svårighet.* nw är ey wandalöst at skipa swa siäx stunder eens dagx som ower flyta *MB* 1: 63. — **vanda mal,** *n. L.*

vandel (vannel), *m.* [*Fdan.* vandel. *Mnt.* wandel] *ersättning.* til then tiidh at the haffue giorth hanom rädeligh wannell oc fullesth for sin skadhe *BSH* 4: 187 (1495).

vandeliker, *adj. L.*

vander (*dat.* **vande** *Bu* 6. **wande** *MB* 1: 316. *med art.* **vandenom** *Bir* 2: 121, 3: 151. **wandenom** *ib* 1: 182; *MB* 1: 408. *pl. ack.* **wänder** *ib* 293, 294. *med art. nom.* **wandane** *ib* 406), *m.* [*Isl.* vöndr] *L. spö, staf.* hafdhe gyltan wand j hände *Bil* 282. hafdhe han en litin vand j sinne hand *ib* 870. mz wande eller stawe *MB* 1: 316. tha han hafdhe tyswar til slaghit m wandenom *ib* 408. huar o giptar man af dauiz konogs släkt [ok] ät före þörran vand ii hände tel guz mönstar *Bu* 6. af huilikins þera vande blomstar vt spriggar *ib.* iosep lypte sin vand *ib. Bir* 3: 151. aarons wandir som blomstradhis *ib* 1: 181. *ib* 182. *MB* 1: 406, 407, 408. *ST* 201. *MD* 162. nar vandin vmuändis j orm *Bir* 2: 113. *ib* 114, 121. *MB* 1: 284, 286, 293. aarons wander swolgh thera wändor *ib* 294. bidh aaron lypta wanden oc sla iordhina *ib* 295. — *metspö.* han . . . släpte fiskinom j watneno ok kastadhe wandin widhir iordhina *KL* 12. — *Jfr* **gul-, häsle-, köre-, lilio-, rikis-vander.**

vander, *m. Jfr* **muldvander.**

vander (*n.* **vant. vaant** *MB* 1: *(Cod. B)* 553), *adj.* [*Isl.* vandr] *L.* **1)** *granntyckt, nogräknad.* the waro ekke vandhir *(Cod. A* granne 204*)* at dryk eller födho *MB* 1: *(Cod. B)* 547. **2)** *svår, svår att komma till rätta med, svår att stå sig emot, med dat.* han war them ij stridh mykith wander *Al* 1730. — *svår, som icke lätt låter sig göra.* thz är swa vant mz litla makt thz högha bergh at springä *MD* 172 *d.* uant (var) at känna en for annan *Bu* 193. thz är want at wita huru wäruldin kan sik widh han skilia *KS* 23 (55, 24). nw är wandare *(Cod. A* wärra 54*)* at wita ängelsins hugh än mantzens *MB* 1: *(Cod. B)* 532. än är wandare *(Cod. A* wärra 54*)* änglenom, at vnderstanda nakars ängels hugh än mantzins *ib.* thz är vaant *(Cod. A* ont 279*)* at wita, hwath barnith giordhe thz hälder aff ilzsko, eller aff wanwitzsko *ib* 553. thyngre thing oc wandare at lösa *ib (Cod. A)* 327. — *svår, mödosam, besvärlig.* et lifwerne want *Al* 5952. **3)** *svår, grof.* thz är een synd stoor ok wand *Al* 6385.

vander, *adj.* [*Isl.* vándr] *L.* **1)** *dålig, usel.* tratillas hafwe seres land the äre godh ok äkke wand *Al* 10294. ä fölghir agärdh wande *(för -o)* köpe *GO* 525. **2)** *ond, dålig, osedlig.* falst cristit folk ok want *(Cod. C* onth 1008) *Bil* 403. uandhir *(Cod. A* onde 155*)* änglar *MB* 1: *(Cod. B)* 539. worth konung alexander myket bättre som for war wander *MD (S)* 213. swa war thz folk j jwdha landhe stundom godhe ok stundom wandhe *ib* 283. — *Jfr* **onder.**

vandin, *adj.* [*Fdan.* vaanden] *som gör svårigheter, som drager sig för (ngt).* hwa som gaar aff rät wägh han skal ey wara wandin til at taka thän rätta i geen *GO* 1016.

vandlyte, *n. L.*

vandogher, *adj.* [*Sv. dial.* vannig. *N.* vandig] *nogräknad, granntyckt.* thän skal ey wara wandogh at answar som ondh ordh giwir wth *GO* 1065.

vandra (-ar, -adhe, -at), *v.* [*Fdan.* vandre. *Mnt.* wanderen] *vandra, gå. eg. och bildl.* hwart wiliom wi nw länger wandra *Al* 4154. wille folk i honum *(skogen)* wandra *ib* 7343. vandra oc färdhas i annor landh *Ansg* 185. huru diäfwllin vandradhe mz sancto hylario *ST* 154. tha han wandradhe vm landit *ib* 164. hon gaar j ödhknena, ther dyurit pläghar wandra *ib* 216. wandra land fran lande *ib* 282. thentidh the hafdho länge wandrat *ib.* ffoor han oc wandradhe ffran eth studium oc til thz andra *Su* 223. bertil wel nw wandre till tyskeland till helga städer oc rwm *SJ* 385 (1472). om än iak skulde kringh om alla werlena wandra som en pilägrim mz henne *Lg*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

814. mik bör än nakra stund här vandra *(peregrinari)* *Bo* 52. huar en swen ther wandrande komir *SO* 3. *RK* 2: *s.* 341. *Va* 54. *Su* 270. *MB* 2: 48, 81, 125. wi pläghom göra ängin the brut at wi pläghom til scripta wandra *Al* 6305. fara the ok wandra kring vm wärldinna mz hiärtano ok thankanom *Bir* 1: 155. thz förbannadha skatith ... som flygher om daghana, oc iämwäl wandrar om nätrena *LfK* 107. — *med ack. utmärkande väg el. väglängd.* han wandradhe sin wägh *ST* 117. thentidh iomfru maria oc ioseph hafdho wandrat ena daxledh aff iherusalem *ib* 213. gaa, wandhra oc fulkomna langha oc wansamleka pilagrims resor *LfK* 129. — *med ack. utmärkande rörelsens innehåll el. ändamål.* wandrandhe sin ärandhe *Lg* 3: 267. — *Jfr* **atervandra.**

vandräþi, *n.* [*Isl.* vandrædi] *L. svår el. farlig ställning; fientligt förhållande, fiendskap.* hon räddis ... koma them brödher j wandrädhe *(Cod. C* wadha 996*)* for sina sak *(ne inter duos fratres inimicitias incitaret) Bil* 346.

vandsamber (want- *ST* 326, 487. **van-.** *n.* **-samt. -sampt.** *frf. vok. i änd.* **-sam-. -samm-),** *adj.* [*N.* vandsam] *svår; mödosam, besvärlig; påkostande; som icke lätt låter sig göra.* i swa langom oc vansamum vägh *Bo* 13. vara komin til höxsta oc vansamasto fulcomlikhetzsins trappo *ib* 31. ther ... ryghelikit var at färdhas. ok them var vansamt fore iomfrunna vngdom. oc ioseps allirdom skuld *ib* 12. mik thikkir at atirkoman är vansamare än framfärdhin *ib* 21. alt thz som förra syntis vansamt oc än omöghelikit *ib* 132. änkte är swa vansamt at thz wardhir ey lät ok raskt af stadhlike ok skälike idhnan *Bir* 1: 275. *Bo* 30, 97. *Bir* 4: 22. vanlika är thz äntigia vansampt älla omöghelikit at af beske hedhirgirinna root framgange söt kärleksins frukt *Bo* 99. än thot vansamast är opfara tho opfara the lätlika *ib.* vansampt är nakrom badhe sindir älska gudh oc wärldinna *Bir* 2: 43. thäs optare nokor fallir j synd thäs vandsamare är honum vpsta *MP* 1: 93. *Bir* 4: 69. *Ber* 27. wansamt är at atherhalda och göma hiärtath af olofhlikom thankkom, än ey minna wansamt är at thiäna iordhrikis ärandom wtan synd *ib* 206. köpslagha är mykyt thung oc wantsam at hantera vtan synd *ST* 487. *Bir* 1: 222. *Ber* 181. the twänne skälffwo sotterna ... ärw wandsamme läkia *LB* 9: 118. otalike fläste cristne män, som illa leffua, äru nw wansammare at omwändas oc snararen til at tronne kasta *Su* 150. thz är wantsamt at wita *ST* 326. han *(staden)* war owinnelighen oc vandh sampt til sökia *(accessu difficile)* före tranghasta wägha oc bärgha mällan *MB* 2: 316.

vandsamlika (van-), *adv. med svårighet.* opfara the lätlika ok vansamlica nidhir fara the *Bo* 99. — *svårligen, näppeligen.* vtan the frestilsen hafdhe honum varit hafdhe han vansamlica komit til äuärdhelica helso ok glädhe *Bir* 2: 327. wansamlika finnas män, som sik wndirgiffua wilia enna qwinno foresyn *ib* 4: 70. — *Jfr* **ovansamlika.**

vandsamliker (van-. *n.* **-likt. -likit),** *adj.* [*Fdan.* vansamlig] *svår; mödosam, besvärlig; påkostande, motbjudande; som icke lätt låter sig göra.* thän wansamlike wäghen *Su* 34. bärghit är höght ok wansamlikit j vpfärdhinne *Bir* 1: 273. som sighia min lagh ok budhordh wara wansamlikast ok hardast *ib* 202. thz är hart ok wansamlikit *ib* 274. ey skuli thz synas thik wansamlikit älla thunght *Ber* 25. mik är änkte omöghelikit oc änkte vansamlikit j himerike ok jordherike *Bir* 3: 301. thetta klädhit war ey mykit trangt älla wansamlikit at bära *ib* 1: 144. orätuis manzs siäl ... är ... vansamlik at atirhalla aff thy hon gripir *ib* 2: 58. myrk ordh ok hardh oc vansamlik at vndirsta *ib* 38. allom är wansamlikt at göma mattona *ib* 4: 36. vansamlik *(för* -likt*)* är at badhe sändher thiäna himerikis afling ok iordhrikis ärendom *Ber* 26. *Bir* 1: 129, 252. *MB* 2: 285.

vandsamlikhet (van-. -lighet *Bir* 4: 5**),** *f.* **1)** *svårighet, förlägenhet.* annor är ilzskonna fauizska ok annor mildhetz ok wan samlikhetz *(difficultatis) Bir* 1: 381. **2)** *svårighet, möda, besvär, besvärlighet.* et closter j huilko han vardh ... om sidhe abote mz store vandsamlichet, bidhin oc wunnin mz mangom jnnerlikom oc idhkelicom konungxsins bönum *Bil* 752. wiinqwistane formatto ey bära wiin, wtan mz mykle wansamlighet *Bir* 4: 5. hulkit som ... ägx ey mz vansamlikhet *ib* 2: 204. wäghanna wansanlikhet *(för* wansam-*) VKR* XIX. skodhande mins äruodis storo mödho oc wansamlikhet *Bir* 1: 245. hardhe stena äru j wäghenom vndhir fotomin. wansamlikhet ok hällo skoru j vpfärdhinne *ib* 272.

vandskaper (van-), *m.* [*Isl.* vándskapr] *ondska, elakhet.* domicianus war dräpin ... fore wanscap *(Bil* for sin onzskap 322*) Lg (Cod. C)* 995. *Jfr* **ondskaper.**

vandstadder? (van-), *p. adj. bragt i svår el. farlig ställning.* mange ärw wanstadde *(periclitati sunt)* for rikedoma skuld *Ber* 26.

vandsyn (van-), *adj.* [*Jfr Isl.* vandsénn] *svår att se, svår att märka el. upptäcka.* malata plagha är wansyn i boldom *MB* 1: 362.

vandväter, *f.?* *ond varelse, dålig el. nedrig menniska.* nero nequam som tydher wandwäter äller skalkelikin *Bil* 307.

vanfrägdh (vand-), *f.* [*Isl.* vanfrægd] *vanfräjd, vanrykte.* at ... wi ey vanfräghdh ther aff fa *Fl* 178. skal thöm ökias vanfrägdh *Bir* 2: 183. räddos ... orens liuernis vanfräghth *ib* 68. vidhirfrestadho the i alla the matto som the gato til hans vanfrägdh *(detractionem) Bo* 149. vm thet gaar til clostirsins ellir ordinsins neeso oc wanfrägdh ellir blygdh *VKR* 39. kom j gudhz ohyllist manna wanfrägdh och storan wanda *Ber* 82. at ey komj stadhin j wanfrägdh for henna sculd *VKR* 27. at swa ärligh oc wälboren iomfru skulle wnkomma swa skämelika wandfrägdh *Lg* 3: 55. *Bil* 938. *Lg* 123. *Ber* 57. *Su* 349, 350. — **vanfrägdha bref,** *n. bref åsyftande att vanrykta ngn.* wtsända wan frägda breff *Bir* 5: 52.

vanfrägdha (-fräydha *MB* 1: 370; **-adhe** *ib*; **-ath** *ib* 223, 370. **-fräda: -frädadho** *Bir* 1: 159. **-ar, -adhe, adher.** *pres.* **-ir** *(hvarest* **i** *återgifver upplöst förkortning i handskriften) Bir* 3: 440**),** *v.* [*Fnor.* vanfrægda] *vanfräjda, vanrykta, bringa i vanrykte, utsprida vanärande rykte om (ngn).* han wanfrägdhadhe andra *KL* 124. hulkin som ... lasta oc vanfrägdha sin iämcristin *MP* 2: 177. then han skämer, belywgher ällar wanfrägdhar *LfK* 107. at wanfrägdha sin iäm-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

cristen *ib* 157. tilbör at then som nakon wanfrägdha mz lyngh athergiffwi honom sina frägdh *ib. Bir* 1: 159, 2: 221, 3: 429, 440. en fagher frw war ther fore rögdh oc wanfräydhath, at hon födde blamanna barn *MB* 1: 223. — *bringa i vanrykte, vanära.* wardher prestadottor gripin i löskaläghe, tha skal hona bränna a baale, thy at hon wanfräydhadhe sin fadher *MB* 1: 370. thz wanfräghdhar . . . idhra rykt *Al* 1260. — *part. pret. vanfräjdad, illa beryktad, illa känd, som har dåligt rykte.* rädhandis at han skuli ällighins hawas älla wardha wanfrägdadhir *Bir* 1: 327. herran . . . hördhe hustruna vara illa vanfregdadha *ib* 3: 181. hördhe twa hälagha iomfrur . . . wara wanfrägdhadha vm sins iomfrudoms hövizslikhet *KL* 118. wanfräydhath skökia *MB* 1: 370. — **vanfrägdha sik,** *bringa sig i vanrykte, vanära sig.* är them hardhare dom, som wanfräydha sik siälwa *MB* 1: 370. — *refl.* **vanfrägdhas,** *komma i vanrykte.* at tha hon vardh hawande skulde hon ey vanfrägdhas *Bo (Cod. B)* 340. vm nokur oskälicheit oc oquämlicheyt görs aff them, aff huilkom ordenin smittas ellir clostirsins stadge wanfrägdhadhis *VKR* 5. — *Jfr* **vanfrägdher.**

vanfrägdheliker (*n.* **-liket** *LfK* 157), *adj. vanfräjdande, vanhederlig.* i thy som nakot wanfräghdeliket är *LfK* 157.

vanfrägdher, *p. adj. vanfräjdad, illa beryktad.* minnis thik af lästinne ena van frägdhasta mariam til lasta *Lg* 272. frestande tik wanfrägdande *(sannolikt för* wanfrägdan*)* oc ledan göra för allom som tik älska *Su* 192.

vanfrägdhilse, *n. pl. och f. vanfräjdande.* mz lygn oc bakdantan oc wanfrägdilse *Su* 126. mz wanfrägdilsenna stenom *ib* 62. thz förbannadha wanfrägdilsanna ordh *LfK* 107.

vanför, *adj.* [*Isl.* vanfœrr] *L.* **1)** *vanför, som är ur stånd att el. har svårt för att röra sig, lidande af skröplighet el. kroppslyte som hindrar fri rörelse el. förlamar arbetskraften, skröplig, bräcklig, svag, som är ur stånd till arbete el. krigstjenst, som är invalid.* ii rom var eet hus bygkt vanförom riddarom ok aldroghom tel värn *Bu* 64. iak är een gamal, vpnötter ok wanför man *SD NS* 2: 33 (1408). *Al* 837. wanför kriplingher *Bil* 108. wanför a benum *ib* 610. j allom limom var han vanför *Bir* 2: 179. nomin oc wanför j allum lymum *ST* 37. vanföre blinde oc halte *MP* 1: 199. *ib* 321, 322, 323. ij ärin rask ok ey wanföra *Al* 1870. han mente hänne *(sin hafvande hustru)* fara swa wanföra ok thunge j sio wadha *Bil* 268. han war swa vanför at swena baro han *ib* 158. *Lg* 3: 221. **2)** *ur stånd, oförmögen, oduglig.* mins mik likamans huru . . . vanför *(näml.* han är*)* tel äruuþes *Bu* 141. wi ärom . . . raske ok snare . . . til alt thz wi skulom göra aff ängo hinder ärom wi wanföra *Al* 6126.

vanförsla, *f. vanförhet.* ginstan kom helsan oc wanförslan flydde vndan *Lg* 3: 221. gambla manzins wanförsla *ib* 226.

vang, *se* **vaghn.**

vanger, *m.* [*Isl.* vangr. *Fdan.* vang] *fält, mark.* **1)** *område.* findz hon *(själen)* wthan syndena wangh *MD* 121. **2)** *vång, inhägnade egor, gärde. i ortnamn.* datum wanga *SD* 3: 550 (1322). lego . . . vnum agrum in møllowang *ib* 4: 596 (1338, *gammal afskr.*). — (?) *i latiniserad form.* in vno vangerio dicto fæmeke *SD* 4: 616 (1338). *Jfr* in awangerio *ib.*

vangiälda, *v. brista i afkastning, inbringa el. afkasta mindre (än ett visst belopp).* skal han räkna hwath iordhin skyldadhe, sidhan han salde hona oc til thäs dagx, oc thz som iordhin hawer wangullith, thz skal han fulla them som köpte, oc eghna siälwer sina iordh *MB* 1: 374.

vangäver, *adj. som ej har anseende, föraktad.* thän sami war en samaritanus swa mykith som han ware en wangäfwan wtlänninge *JP* 49.

vangöma, *f.* [*Jfr Isl.* vangeyma, *v.*] *L. vanvård, vårdslöshet, försumlighet.* iþur priuilegia oc forn bref . . . varo iþär borto firi vangömo þerrä mannä som þöm i gömo skuldo haua *SD* 5: 636 (1347). opta fa barnin skadha for flata foräldra wangömo *Hel. mäns lefv. s.* 220. *Bu* 156. *MB* 1: 291, 336. — **vangömo elder,** *m. L.*

vangömsla, *f.* [*Fnor.* vangeymsla] *L.* = **vangöma.** aff hwilka manna wangömslo skadhi thimar *MEG (red. A)* 55. *EG* 65.

vanhamadher, *p. adj. vanställd.* hans hälgha liofwa änlite war fyyl *(trol. för* fyylt*)* oc wanhamat som a spitälskom manne *ST* 172.

vanheþer, *m.* [*Isl.* vanheiðr] *vanheder, vanära, vanärande, skymf, kränkning, förolämpning.* thz är giort them til hedher ok hanum til ängin wanhedher *Bil* 295. petrus ok paulus vildo eigh längar þola guz van heþar *Bu* 102. *Bil* 105. mz wanheder guz nampns *ib* 692. göra vanheþar guz härbärghe *Bu* 13. *BSH* 5: 538 (1514). han thok vndra wm sidhe hwi män giordho swa mykin wanhedher af hanum som waro förra vani at hedhra *Bil* 486. wardh bort kördhir mz wanhedhir *Bir* 1: 232.

vanhedherliker (*n.* **-likit** *Bir* 1: 271, 3: 183; *Ber* 30), *adj. vanhederlig; otillbörlig, opassande.* vm nakot wanhedhirlikit *(inhonestum)* älla ohöuist fins j hänna athäfwm *Bir* 1: 271. at ey finnes nakat vanhedhirlikit *(indecorum)* älla dylst j hänna thankom älla ordhom älla gerningom *ib* 3: 183. *Ber* 30.

vanhedhra, *v. vanhedra, vanära.* hans fadhir vanhedhradhis af them. särlica i them stadh som the skullo han mäst hedhra *Bo* 121. jak är himerikis drothning . . . thw scalt wita for visso, at alt mins sons loff är mith loff. ok hwilkin som wanhedhra han, wanhedhrar mik *Bir* 1: 21. vm the saghin sin vin vanhedhras ok dröuas *ib* 3: 168. *ib* 1: 112, 231, 3: 464. bödh gudh . . . at preste skulo ey hans nampn smitta oc wanhedhra *MB* 1: 370.

vanhel (-häl), *f.?* [*D.* vanheld] *olycka.* af mangs riks manz vanhäl *Lg* 965.

vanhelsa, *f.* [*Isl.* vanheilsa] *ohelsa.* siwkdoom ok wanhelso tha fa the som blifwa vnder tholikt ee *Al* 6137.

vanhop (-hopp *LfK* 76; **-hoppet** *ib* 105. *dat.* **-hope** *KL* 362. **-hopi** *Ber* 89), *n.* [*Fdan.* vanhob. *Mnt.* wanhop, -hope] *brist på hopp; misströstan, förtviflan.* tha han wantröste sik ok fiol när j vanhop *Pa* 23. thu faller swa som j wanhop ällir miströst *Lg* 813. *MB* 1: 163. *KL* 280. *ST* 137, 372. *LfK* 76, 105. *BSH* 5: 123 (1506). insände han honom . . . wanhop *(desperationem)* at the skuldin ey hopas helso *Bir* 1: 252. vanhop aff nadh *ib* 3: 186. alla godha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tinga vanhop *MP* 1: 221. wanhop öke syndena och är wärra allom syndom *Ber* 92. *KL* 188, 277, 362. *Ber* 4, 89. *Su* 44.

vanhopa, *adj.* [*Jfr Mnt.* wanhopich] *misströstande.* hon uar länge siuk ok vanhopa wrþen at fa bötar *Bu* 513. han . . . war wordhin wanhopa them nokot sin finna *ST* 39. gregorius badh folkit ey wanhopa vara til gudhz nadha *Bil* 713. skal vanhopa män *(för* man*)* i eldz pinom vara dyäfla matir *MP* 2: 75.

vanhopa (-hoppa), *v.* [*Fdan.* vanhope, vanhobe. *Mnt.* wanhopen] *vara utan hopp; misströsta; förtvifla.* baþen ändas þässa hems lycca ok genvärþa þär tel at eigh sculu saloghe van hopa ok eigh säle ok cate trösta sik *Bu* 489. iudas . . . viste sik hafwa thunglika syndat ok wanhopade *(desperavit)* thy *Bir* 1: 114. wanhopen ey wtan hafwin gudhz tro j idher *Ber* 4. *KL* 277. *Bir* 2: 171. *MP* 2: 75. *Ber* 52. hon tröster the wanhoppanda *Lg* 3: 705. *KL* 412. *MB* 2: 405. — *misströsta, misströsta om, förtvifla om. med inf.* nar hon wanhopar *(desperat)* at forma göra godh thingh *Bir* 1: 134. — *med ack.* hwilkin som wanhopar synda forlatilse *Ber* 4. — *med prep.* munkin . . . vanhopaþe a guz naþ *KL* 186. waro wanhopanda vppa hans liiff *Lg* 3: 260. vanhopande aff sine eghne helso *Bir* 2: 77. alle vanhopadho aff liuino *ib* 3: 177. wanhopa af gudhz miskund *Ber* 92. *ib* 151. *Bir* 3: 419. han plaghadhe hona mz wersta syukdom swa at hänna foräldra. wini oc fränder . . . wanhopadho aff henne *ST* 310. läkiara . . . wanhopadho at hans liwe *Lg* 3: 231. en syndoghir man . . . wanhopadhe til guz miskun *KL* 38. the varo nu vanhopande til claram *(d. v. s. misströstade om att kunna förmå henne att återvända till hemmet och världslifvet) ib* 341. vi torfuom ey vanhopa vm vara födho *MP* 1: 294. wanhopadhe han om sik oc sina släkt *MB* 1: 218. *ST* 39. — *refl.* **vanhopas,** **1)** *vara utan hopp; misströsta; förtvifla.* vm jak gafwe värlz goz ensampnom minom vinom tha vanhopadhis *(desperarent)* onde ok godhe högfärdadhis *Bir* 2: 309. i skolen ey wanhoppas *Lg* 3: 335. *Su* 70. — *med prep.* at wi ey annan tima wanhopums a gudhz myskundh *Ber* 4. wanhoppas ekke äller miströst wppa mina miskundh *Lg* 809. *ib* 3: 317. at han ey atenast vanhopadhis aff sino liwe vtan iämwäl aff guz miskun *KL* 63. *VKR* IX. tesse miscund gifs ey hardom syndarom vanhopandis til gud *MP* 1: 210. vanhopa[n]dis om naghra helso *MB* 2: 308. ey wanhoppandis om mik siälffwan *(non desperans memetipsum)* vtan stort hoop haffwandis ath tässa soth vndkomma *ib.* **2)** *opersonl. med pass. betydelse.* aff allom vanhopades *(uppgafs hoppet)* vm nagra henne bätringh *Lg* 3: 580.

vanhopliker (*f.* **-likin** *MP* 2: 75), *adj. som är föremål för förtviflan, hopplös.* min sorgh är giord äuärdhelikin oc min plagha vanhoplikin *MP* 2: 75.

vanhughsande (-hugxande), *p. adj. oförståndig.* wanhugxande män *MB* 1: 34.

vani, *m.* [*Isl.* vani] *L. vana.* wani bidher bäst *GO* 376, 417. bätra är wita eld i by än ondh wana *ib* 480. *ib* 727. sua är iak guþi for gangen af gamle villo ok ondom vana *Bu* 135. wanin gik ower skälin *MB* 1: 455. vilin gör vanan. vanin gör idhnona *Bo* 134. flygha the *(fågelungarne)* yttirmeer äptir sinne makt til thes the wardha fulkompne af wana ok konst *Bir* 1: 299. thz är hart oc thunkt at forlata sin vana *ib* 2: 144. fortak thik wana at swäria *(usus jurandi) Ber* 105. edha wani gör menedha sidhwänio *(usus jurandi facit consuetudinem perjurii) ib. KS* 51 (130, 55). *Jfr* **o-, sidh-, sidhvänio-vani.**

vaning (*pl.* **-ar**), *f.* [*Mnt.* woninge, waninge] *boningshus.* aat at skilia theris stenhus oc waningha *SJ* 135 (1444). thet nidhersta oc östersta stenhuss oc waningh vppe oc nidhre *ib.*

vank, *m.* [*Mnt.* wank] **1)** *vacklande, sviktande.* en ganzskan dagh . . . stodh the striidh opa then wall thz är nw komith a en wank *Al* 2449. — utan vank, *utan vacklan, fast, orubbligt.* dygdoge menniskior . . . pläga wenskap ok kerlek halla wtan wank ok al misfalla *MD (S)* 293. **2)** *ovisshet, tvifvel.* alexander fan rät ängin wank at philippus war mz false krank *(d. v. s. fann det otvifvelaktigt, att Philippus falskeligen var beskylld för att vara illvillig) Al* 2611. — utan vank, *utan ovisshet, utan tvekan.* aff hwath siwkdoom han laa krank thz thydher alexander vtan wank *Al* 712. — *Jfr* **vanke.**

vanka (-ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* vanke. *Mnt.* wanken] **1)** *vanka, röra sig, vandra, gå.* tha skal man arbetha och vanka *LB* 7: 97. j skwlin wara gladha oc ey formykyth vancka enkannelica om myddagin *ib* 181. **2)** *fara, färdas, resa.* the laatha thera folk tiil hopa sanka och ii^M [2000] och än meer mz skiip wanka *RK* 3: 2241. then högre rok aa konungx sidha som skal ginom rikit ridha ok altidh ginom landhet wanka spisningh ok kost til konung sanka *MD (S)* 281. the andhre til hesth wanke ther om kringh och skaffa in spisningh pa alla sidhor *BSH* 5: 115 (1506). **3)** *röra sig, fara hit och dit.* skal hans ōghon ey mykit wanka *MD (S)* 208. — *röra sig, vara i rörelse, sväfva.* the lätha mykit folk tiil hopa sanka och saa saarligha byssor och piil wanka *RK* 3: 2038. saa opta the swänska monde siik sanka the saaghe eeth brynnande swärdh öffuer siik wanka sancte erik konungh som är sweriges wärdh leeth tha wisseligha wanka siith swärdh *ib* 2389, 2391. lätom oss nw tiil hopa sanka och friligha swärdith wanka *ib* 2313. för öghena wancka gerningha och ordh begärilsa oc tancka *MD* 121. **4)** *gå, föras.* vore nyttucht, ath eders och her tures breff vanckade om kringh landit *BSH* 5: 436 (1511). **5)** *gå, grassera.* for pestilencia her vankar *FM* 392 (1508). — **vanka af ok til,** *fara af och an.* vankede the *(jakterna)* ther aff och till *BSH* 5: 502 (1512).

vanke, *m.* [*Jfr Mnt.* wank] *vank, fel, fläck.* henne krop han fik then wanka *MD (S)* 226. *Jfr* **vank.**

vanker, *adj.* [*Jfr Mht.* wanc] *vacklande; rank. om båt.* ath han (ɔ: kroppin) är ostaduger j trone som en wanker bater j storom sio *MP* 4: 120.

vankilse, *n. pl. rörelse?* krampo dragh komber aff senornas wankilsom *LB* 9: 119; *jfr PM* XXXIX.

vankunder, *adj. okunnig? oförståndig?* the ära weke ok wankunne *Al* 2405.

vankunnogher, *adj.* [*Fnor.* vankunnigr] *okunnig.* wankunnoghe men vndra oc kunno ey finna hwru thz är swa wordhit *MB* 1: 293.

vanlika (-liga *MB* 2: 323. **-leka** *LfK* 174, 199**),** *adv.* [*Isl.* váuliga] *förmodligen, sannolikt.* salatiel . . .

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

war wanlika födder i babilonia *MB* 1: 22. the *(barnen)* hafdho wanlika wordhit fadher liik, än the hafdho liwath *ib* 433. hände at guz likame war sattir vp j et trä wanlika aff nokrom ondom man äftir nokors trulkarls radhe *KL* 17. — *måhända, kanske, till äfventyrs, möjligen.* them var thz väl twäggia manadha väghir oc vanlica än mera *Bo* 13. vanlica nakar af them godho mannomen gaf them älla ok länte them nakan asna som han matte ridha vppa *ib* 21. thz ma thik wanlika froma stort *Al* 5982. ma wanlika nakrom synas, at ewa stander op a domadagh i adams sidho *MB* 1: 88. nw wil thu wanlika spöria, hwru mankönith skulle tha ökias *ib* 110. hwi monde han thiänkia, at en stadher ware bätre ther til, än annar wanlika fore thy, at en stiärna hawer mere krapt ower en stadh, än annor ower annan *ib* 416. ware hon *(qvinnan)* . . . skapath aff hans *(mannens)* fotom, tha wordhe hon wanlika säwyrdh aff honum *ib* 89. dela twe män faar annar at sla olätta kono, som wanlika wil mällan standa *ib* 336. ey swäria, ällar ey wanleka meen swäria *LfK* 174. gräsit a markinne hulkit j dagh växer ok morghon kastas vanlika j vghn at bränna *MP* 1: 290. hwat ey mon thu vara gudhelicare älla bätre möö än hon. älla vanlica thin höuisca vara thäkkare än marie renlekir *Bo* 42. vanlica thänne ihesus är thän sami som af är scrifuat *KL* 387. *MB* 2: 382. än thot predicarin seer wanlika alla wara onda. thänkke tho mz sik wanlika äru nakre j bland them. som äru mins herra komaskolande syni *Bir* 1: 66. *MB* 1: 145, 292, 313, 417. *Bo* 169, 235, 238, 240. *Gr* 278. *KL* 386, 398, 399, 408, 412. *MB* 2: 381, 392, 393, 401, 405. *Bir* 1: 112, 194, 247. *Al* 6645, 7524. en sagdhe at bartholomeus munde vanlica vilia hafua thz (ɔ: oleum) for andrum altarum hälder *Bil* 211. sighir bernardus. at han vanlica thy drogh sik vndan. at han skuli thäs hetelicare atir kallas *Bo* 92. the varo altidh rädde . . . at ey skulle vanlica nakat siälsynt hända varom herra ihesu *ib* 172. modhorin räddis at the vanlica skullin ok swa göra hänna syni *ib* 206. *MB* 2: 331. *Bir* 1: 26, 27, 209. hans hustru hafdhe han misthänktan at han ginge wanlika til nokra andra quinno *KL* 89. han . . . talathe ey ordh at hon sculde ey vanlica känna han af röstinne *ib* 222. skal iak halla mik af köti. at thz ey. nar thz ofmykyt födhir kötit. skoli ok vanlica mz kötino födha kötzsins laste *Bo* 133. frygdhas ey ofwer owins dödh at ey komi uanlika ilt ofwer thik *Ber* 51. *ib* 39. *Bir* 1: 242. *MB* 2: 323. tho at swa är at somlike vilia vanlica äkke swigha oc halla sina enthrätto ä fram *(quamquam si qui in sua forte invicti obstinatione perdurant)* at eno i sino oskällico atirhalle *Bo* 137. ey hafua älla hanna gul äller sylf vtan vanlika for nokra gärnyng . . . thät see vidherthorftelikith ath hanna nokot gul äller sylff *VKR* 57. *Bo* 40. om . . . thik thikkir vanlica at thw hawir äkke alt öfrit thz som thik tharfwas til licammans fordhan *ib* 127. än the som klostrit fundera formagho ey vanlika alt klostrith oc gardhin fullelika fulkompna j stuntom tyma *VKR* 75. *ib* 61. wanlika om *(si forte)* nakor haffde röffuat aff androm hans gooz oc päninga oc nödde han än owir siin skada ärffuoda oc bygghia sik hus aff päningomen som han haffde aff hanom röffuat, hwilkins thera waare tha bygda husit *Bir* 4: 76. kunno the wanlika thz ey skodha tha sighir iak them af trem teknom huru the magha thz vndhir staa *ib* 1: 261. jak lette alla hans hiärta boror ok rötir vm iak matte wanlika finna *(si forte invenirem)* nakra blötlikhet älla nakan kärlek j hans hiärta *ib* 86. *ib* 25, 196. göm väl granlica aat vm han vanlica *(si forte)* seer lioflica vppa thik *Bo* 55. *Jfr* **därla.**

vanliker (waan-), *adj.* [*Isl.* vánligr] *(som är) att vänta.* aff natwrinne ware thz ekke waanlikt *(Cod. B* o wäntande 545*)*, än gudhi är alt möghelikt *MB* 1: 188. — *antaglig, sannolik.* nw är thz wanlikt, at hon *(Eva)* war wäl tio lotom mere, än et adams riff *MB* 1: 88. *ib* 134.

vanliker, *adj.* *Jfr* **ovanliker.**

vanluste (-loste), *m. ond lusta.* skrapa aff mik allan kötliken wanlosta *Cod. Holm. A* 49 *s.* 435 *(enl. meddelande af Dr. R. Geete).*

vanlydha, *v. missljuda.* discrepare, vanlydha *GU* 3.

vanlykka (-likka), *f.* [*Ä. Dan.* vanlykke] *olycka.* thola wanlikko *Ber* 213.

vanmakt, *f.* [*Fdan.* vanmakt. *Mnt.* wanmacht. *Jfr Isl.* vanmáttr] *vanmakt, maktlöshet, svaghet.* kropsins vanmakt *(defectio)* *KL* 205. ey skodha the vsle ok kranke sina wanmakt *(imbecillitatem)* *Bir* 1: 56. iak vallogaste äronna konungir tok wanmakt *(impotentiam)* vppa mik *ib* 261. the fullo aff wanmakt dödhe nidhir *ST* 366. *Bir* 2: 22, 3: 76, 207. *VKR* 78. *Ber* 146. *Lg* 3: 402. *LB* 7: 229. *Jfr* **vanmäkt, vanmät.**

vanmakta (-ar, -adhe, -adher. *pres.* **-ir** *Bir* 3: 426. *konj. refl.* **-is** *KL* 258; *Bir* 3: 166**),** *v.* [*Jfr Fdan.* vanmæktes] **1)** *göra vanmäktig, försvaga.* vanmaktande hwarn ouin *Bir* 2: 125. skörlifnadhir är . . . dödhelikin drykkir hulkin mäniskiona licama vanmaktar *MP* 1: 311. *ib* 193. *Bir* 1: 43, 3: 426. mykit vanmaktat ok tröttät aff langom ok vansamligom vägh *Lg* 3: 563. **2)** *göra kraftlös, upphäfva, göra om intet.* ängin forma at vanmakta *(infirmare)* ällir atirpröfwa min ordh *Bir* 1: 55. — *refl.* **vanmaktas,** *blifva vanmäktig, försvagas, utmattas, blifva trött.* swa atirhalda kruppin. at han ey ofmykit vanmaktis *KL* 258. han vanmaktadhis entidh *ib* 263. *Bir* 1: 43, 2: 30, 3: 166, 303. *Lg* 3: 469.

vanmaktogha (-ar), *v. göra vanmäktig, tämja.* dröfwilsen är helsamber drykker . . . hon näfse ok vanmagthogha rötelika kroppen *(corpus corruptibile castigat).* störke siälena *Su* 443.

vanmaktogher (-maghtogher. -maktugher), *adj.* [*Jfr Isl.* vanmáttugr] **1)** *vanmäktig, oförmögen, ur stånd.* at man wanmaktogher vardhe. badhe til gudz thiänist ok annat nyt ärfwodhe *Ber* 250. ey är gudz hand vanmaktugh til at hela *KL* 207. *Bo* 48. *Bir* 1: 257, 2: 315. thöm hon saa vanmaktogha vara at halda almännelica reghlona *KL* 352. the wantrösta af mino valde swa som thyt iak see nw wanmaktogare at göra hwat iak vil än för *Bir* 1: 232. *ib* 4: 15. *VKR* 62. **2)** *vanmäktig, maktlös, kraftlös, svag, försvagad.* mon herra gudz hand wara wanmaktogh *MB* 1: 393. thera arma wurdhe domne ok alzstingx wanmaktoghe *KL* 37. wordho the swa wanmaktogh at the formatto ey hiälpa sik v eldenom *ib* 127. *Gr* 283. nar christi brudh var entima mykyt vanmaghtogh aff fasto ok vaku *Bir* 3: 207. om iak är krankir oc vanmaktoghir ma

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iak drikka litit *Bo* 133. hwa är honom vanmaktoghare. hulkom alle limine ginom sloghos oc fästos vidh korsit *ib* 98. *ib* 194. *Bir* 1: 70. jak skal . . . hiälpa vanmaktoghom *ib* 3: 55. äptir thy naturin är stark älla wanmaktogh *ib* 1: 214. thera tro är vanmaktogh *ib* 119. gudh hulkin ey vtwalde stark thing vtan kra┐k ok wanmaktogh *KL* 37. *VKR* II. *Jfr* **vanmäktogher.**

vanmat, *n.* *StadsL. Köpm.* 28 *i var.*

vanmata, *f. L.*

vanmäghin, *n.* [*Isl.* vanmegin] *vanmakt.* wnge män ok starke gingu a gatum som gasta sultne til the fiollu nidher dödhe for wanmären (*sannolikt för* wanmäghen, wanmäghin *el.* wanmäghne; *Cod. C* omäghne 993) *Bil* 316. thins licama öghna syn mörktis aff wanmäghne *Cod. Skokl. nr 8 in 8° s. 127 (enligt meddelande af Dr. R. Geete). Jfr* **omäghin.**

vanmäkt (wanmecht), *f. L.*

vanmäktogher (-ugher), *adj.* [*Ä. Dan.* vanmæktig] = **vanmaktogher 2.** haf ey stridh ella delo mote nåkrom medh suik ella flärd: ty at thz är thera sidhr . . . sum äro wanmäktughe *KS* 23 (56, 25). än tho at kranker oc wanmäktogher til min likama, likowäl heel oc wälmäktogher til minna skäla *SD NS* 1: 514 (1405). aff kranko oc wanmektogho folke *ST* 524. for thera allirdom sculd wanmäktughe *VKR* 17. är man wanmäctogher til sine natur *LB* 7: 4. *ib* 229.

vanmäktoghet, *f.* = **vanmakt.** tz hielper mykit for vanmektogheth *LB* 7: 229.

vanmärin, *se* **vanmäghin.**

vanmät, *f. L.*

vannytia (vanytia *Bir* 2: 281; **-adhe** *ib* 3: 469. **vannyttia** *ib* 1: 91; *MB* 2: 197), *v.* [*Fdan.* vannytiæ] *missbruka.* hwi wannytiadhe thu alt thz godha som gudh gaff thic *KL* 120. the wannytiadho (*abusi sunt*) mit tholomodh *Bir* 1: 17. *ib* 91, 2: 35, 78, 128, 198, 281, 305, 3: 137, 227, 469, 4: (*Dikt*) 223. *MP* 1: 75, 2: 104. *MB* 2: 197, 202. *Ber* 232.

vannytian, *f. missbruk.* at han giui ey androm ämpne älla tilfälle at synda mz . . . sins valdz vannytian (*abusione*) *Bir* 3: 149.

vanrädder, *adj. orädd, trygg.* the wilia at thina owini faa ingang i landhit ok winna thik wanräddan owarandhis *Bil* 234.

vanrökt (-rykt), *f.* [*Fnor.* vanrækt] *L. vanvård, vårdslöshet, försumlighet.* koma mang thing aff fadhirs ok modhirs vanrykt oc oskötnadh ok glömsko (*negligentia et incuria*) *Bir* 2: 280. at the liidhen enga wanskilse ellir nödh for glömsko oc wanrökt sculd *VKR* 27. bökir, hwilke nw aff flästom fforsmas oc j wanrökt gamblas oc fordarffuas *Su* 264.

vansamber, *adj.* **1)** *bristande, som saknas el. är borta.* natwrlika krapter annars thera är stundom wansam (*Cod. A* i wanskilse 84) *MB* 1: (*Cod. B*) 535. **2)** *svag, slapp.* fadher thänker födha son oc födher dotter, antiggia for thy at natwrin är wansam (*Cod. A* wanskas 85), eller for thy at nakath vädher menar mz sin krapt *MB* 1: (*Cod. B*) 535.

vansamber, vansamlika, vansamliker, vansamlikhet, *se* **vandsamber, vandsamlika, vandsamliker, vandsamlikhet.**

vanse? *m.* [*Isl.* vansi] *brist.* ey war thäskyns vansa (*Cod. A* wanskilse 115) eller willo mz natwrinne för än synden giordhis *MB* 1: (*Cod. B*) 536.

vansinnogher (-ugher), *adj.* [*Ä. Dan.* vansindig. *Mnt.* wansinnich] *vansinnig, galen, dåraktig.* hui äst thu sua vansinnugher (*Bu* bansatter 188) *Bil* 977.

vanska (vanzka. vanzska: -adis *MB* 2: 13. **-ar, -adhe, -adher.** *supin. refl.* **vanzkadz** *Lg* 106. **wanskas** *Bir* 1: 308), *v.* [*Fdan.* vanske, vanskes] *uppgifvas, duka under.* the stridde sa manneliga pa the danske till tess the toghe tha till ath wanske *RK* 3: (*sista forts.*) 4698. — *part. pret.* **vanskadher,** *angripen (af sjukdom).* är nokor lymmor vanskadher, tha helar oc förbätrar thz honom *PM* XLV. — *refl.* **vanskas, 1)** *tryta, brista, fattas.* här vanskas vinit thy at thz räkkir äkke saat (*hic deficit vinum*) *Bo* 60. naar watnit wanskadhis *ST* 8. them vanskadhis viin *MP* 1: 57. *MB* 2: 13. huat mannenom brister oc wanskas aff sik siälffuom (*ubi ex se deficit homo*), thz opfyller hans aldzmäktoga hand *Su* 170. — *fattas, saknas.* hwar som godhir kännedombir ok manilse til got wanskas *Bir* 1: 311. hwar som wanskas ällir ey findz swadana jomfru *ib* 4: 72. — *upphöra, varda om intet.* iak badh for thik at thin tro skulle äkke vanskas (*deficiat*) *Bo* 80. **2)** *aftaga, minskas.* i the betinne ther alre vanskas *Bo* 248. the rikedoma som aldre vanskas älla forgaa (*abundantiam indeficientem*) *Bir* 2: 125. lifnadhzsins thysta wanskadhis (*defecit*) *Ber* 58. waar makt hon wanskas daghom mere *MB* 2: 239. vanskadhis swa mykyt olian gudz thiänisto quinnom at ey var hon swa mykyn at siukom matte matir mz redhas *KL* 333. flytandes tharana wanskados henne jngaledhes aff hennas kinbenom *Lg* 3: 472. — *aftaga i styrka, blifva svagare.* mz brännande eld oc vällande ther aldre skal vanskas älla forgaa (*igne ebulliente et non deficiente*) *Bir* 3: 12. högher elder wanskas sköt och faldher nidher i asko *Ber* 204. **3)** *brista, vara underkastad brist, stå handfallen.* hwilkin som törster oc astundar at wita gudz höghelika gerninga oc thog sik daghlika (*troligen för* thog daghlika) wanskas j naturlika thinganna kynskap (*qui opera dei solius magnalia scire contendit, et tamen in cognitione operationum naturæ deficit*) *Su* 272. — *brista, svika, slå fel.* hans likamliko sin vanskas i smakan oc hannan *MP* 2: 230. **4)** *komma till korta, komma på skam, misslyckas.* the vanskadhos i thera fundom *Bo* 149. **5)** *tröttna, förtröttas, vara uttröttad, uppgifvas.* mine fötir wanskas ok kränkias vm iak far vppa biärghit *Bir* 1: 273. gagnlikit är altidh bidhia ok äkke vanskas *Bo* 150. *ib* 100, 233. tha the nu thröttos ok vanskadhos i sinom kraptom *KL* 342. är ihesu nampn them til studh som vanskas *MP* 1: 32. hwar mannen vanskas vppehalder hans (*Guds*) waldogha hand *Su* 439. *ib* 15. skulum wi . . . ey wanskas af godhwm gärningom, them wi byriadhom *Ber* 70. — *uppgifvas, duka under.* lätir iak gaa them fastande fran mik tha vanskas the i väghenom *Bo* 88. *ib* 89. munde hon al vanskas (*deficere*) af sorgh *ib* 211. skolom vi äkke vanskas (*frangi*) älla otholas i them (*lidandena*) *ib* 106. vtan enna handa nadha smörilse ok andelikin glädhi hafdhe warit ingutin j hans hugh ändelika hafdhe han wanskas ok forgangit j fyritighi dagha äruodhe *Bir*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 308. *Bo* 11. *Gr* 277. *Bir* 2: 282. mällan hennas föther fwl han vanskandis oc bleff dödher *(inter pedes ejus ruit, defecit et mortuus est)* *MB* 2: 83. *ib* 80. vm vi formaghom at swika ok dara thz *(det af Gud skapade nya tinget d. v. s. menniskan)* at thz wanskas af stridinne *Bir* 1: 251. vanskadis henna siäl swa som til dödhen vttröth *MB* 2: 121. at andin oc siälinna krapte vanskas *Bo* 139. tha matte thit mäghin hafua vanzkadz for anger ok sorgh *Lg* 106. at siälenne synes wanskas j sigh siälffwe *ib* 819. *Ber* 205. at iak gither aldrigh mik takit hwaske roo äldher hwilo, wtan häldher aldher wanskas oc förgaar *(contabescam)* i mik siälffwom *Su* 95. ömlika naturinna blwgligha wanskilse wanskas for swa stora äro oc allaledhis giffs widh swa högha werdoghet *ib* 275. — *tyna, täras, försmäkta.* ey skulin j dröuas at idhart köt vanskas af vaku ok fasto älla bönom *Gr* 318. hänna licamme vardh swa som vanskandis j allom sinom limom *Bir* 3: 238. hon wanzkadhis i aal lidhamot *Lg* 3: 319. the ther frätas ok vanskas af afwnd *Bo* 160. — *försvagas, slappas, mattas.* min fadhir är nw gamal ok wanskas j kraptomen *Bir* 1: 231. nar hans likame wanmaktas ok hans limi wanskas *ib* 43. at ey skulin nakre wanskas j kärlekenom *ib* 298. fadher thänker födha son oc födher dotter. antiggia for thy at natwrin wanskas, eller for thy at nakath vädher menar mz sin krapt *MB* 1: 85. myn ögon wanskas *BSH* 5: 25 (1504). — *försvagas, medtagas, angripas (af sjukdom).* aff huilkom siwkdom hon mykit wanskadis *BSH* 9: 10. — *opersonl. försmäkta, angripas af sjukdom. med dat.* henne wanzkadhis i allom henna lymmom *Lg* 3: 303. **6)** *gifva sig, gifva tappt, affalla.* alle räddos at hon sculde först gripas til pino ok swa wanskas hulkit mangum kristnum matte wardha til nidhirfal *KL* 37. **7)** *blifva tillintetgjord, blifva utom sig, häpna.* hwilke seandis hennes owirmatto wänlek oc höffwidzska prydilse alle wanskados j theris synnom *MB* 2: 162. — *Jfr* **forvanskas, ovanskande.**

vanska, *f.* = **vanske.** wi . . . funnom i sanna ath thz *(brefvet)* ey war skrapath . . . äller nakra andra wansko i sigh haffdhe *DD* 1: 87 (1439, *orig.*).

vanskan, *f. skröplighet, svaghet.* i mins likama wanskan *Su* 334.

vanskapa, *v. vanskapa, vanställa.* sith anlit smöriä ok vanskapa *Lg* 3: 552. at hon j jnga mattho sik vanskapa sculde *ib.* gudh skapadhe mik faghra som ängil ok jak vanskapadhe *(deformavi)* mik siälua *Bir* 3: 137. manna oc qvinno licamma vanskapas *(deformantur)* aff sinom rätta stadhga *ib* 288. wanskapande *(transformantes)* dygdanna fäghrind *ib* 1: 378. *Jfr* **vanskapadher, vanskapter.**

vanskapadher, *p. adj.* **1)** *vanskapad, vanskaplig, oskaplig, ful, stygg, vederstygglig.* ey en minzste madkir älla nakot annat diwr ä huru wanskapat *(deforme)* thz synis är skapat vtan sak *Bir* 1: 56. han är swa dödhir ok wanskapadhir som kol j minne asyn *ib* 71. *ib* 334, 3: 184. saa hon diäfwllin rädhelika ledhan. styggan ok wanskapadhan *VKR* VI. thz gräselika oc wanskapadha dywret *Lg* 671. theras änlete synas all brändh oc wanskapat, oc alla fördömda manna kroppa oppsta . . . wanskapadhe *LfK* 118. kunne . . . änkte wanskapat finnas a hans likama *Bir* 1: 111. *ib* 186. j bland thornana som äru hwasse at hanna ok wanskapadhe at see *ib* 66. alle väggiane . . . äru sua ledha oc vanskapadha at see sua som rutit var blandat mz blodhe *ib* 2: 90. dyäfulsins mynt är . . . som bly thy at thz är vanskapat oc blöt oc böghelikit oc thunkt *ib* 58. mz gamblom vtslithnom klädhom oc wanskapadhom *MB* 2: 24. vanskapat *(turpe)* är at lofwa fäghirstom herra thiänist ok fölghia hans fäghrind ok sidhan atirgaa til vanskapadh *(deformia)* thing *Bir* 3: 458. *Jfr* **vanskapter. 2)** *oordentlig, som ej har sitt rätta skick; otillbörlig.* for thy at han syndadhe j vanskapadhom *(inordinata)* lusta är väl värdhogt at han skal pinas mz skipadhe *(ordinata)* pino *Bir* 2: 279. vanskapadh rörilse *ib* 300. j thom *(djuren)* äru mang vanskapadh thing *ib* 310. *ib* 3: 172. — *Jfr* **vanskipadher.**

vanskapan, *f. vanskaplighet, vanskapligt utseende.* aff ryghelike vanskapan twäggia människio *Bir* 2: 96.

vanskaper, *se* **vandskaper.**

vanskapilse, *n. pl. och f.?* **1)** = **vanskapan.** thera (ɔ: diäfla) styggasta vanscapilse *MP* 1: 202. yttra forman oc skipilsen som thin älskare sik oppa took om pinona oc dödzsens beskhet, än aller *(för* är mer*)* kärlekxsins bewising än wanskapilsens *(magis est amoris expressiva quam deformitatis indicativa)* *Su* 27. *ib* 132. *LfK* 118. **2)** *vanskaplig el. ful gestalt.* syntes henne diäffwllen i manghom wanskapilsom *Lg* 3: 405.

vanskaplika, *adv. oordentligt, på ett oordentligt sätt.* kötit draghir mik vanskaplica *(inordinate)* oc oskällica til ondan lusta *Bir* 3: 329. *ib* 227, 442.

vanskapliker (*f.* **wanskaplikin** *JP* 49. **wanskapilikin** *ib* 51), *adj.* **1)** *vanskaplig, oskaplig, vederstygglig.* hon är . . . vthan til saar och wanskaplikin *JP* 49. j sinom osidhom och wanskaplikom klädhabonadh *ib* 50. the sidhwänian är thäm allom wäl kommin ey är hon swa wanskapilikin älla lasterlikin *ib* 51. **2)** *oordentlig.* jak skal göma mik aff huarre vanskaplike fylsko *(ab omni turpitudine et inordinatione)* *Bir* 3: 55.

vanskaplikhet, *f.* [*Fdan.* vanskabelighed] *vanskaplighet, vanskapligt el. fult utseende.* hafwa aldra höuiskastan likama vtan alla wanskaplikhet *(deformitate)* ok synd *Bir* 1: 142. syndin ok naturinna wanskipan tilledha mangfallelika limanna lyte ok wanskaplikhet *ib* 214. at min vanskaplikhet skuli rensas *ib* 2: 46. mins hiärta vili skipadhe mik til tholka vanskaplikhet *ib* 3: 138. hawa . . . faghir klädhe at hon skuli ey gabbas ok hädhas af konungsins thiänarom vm nakor wanskaplikhet märkis j hänna klädhom *ib* 1: 271.

vanskapnadher, *m.* [*Fdan.* vanskapnet] *vanskapligt utseende.* wanskapnad faa *MD (S)* 273.

vanskapter, *p. adj.* = **vanskapadher 1.** marminnan är ofwan naflan wälskapt som fagher iomfru, ok nidhan til wanskapt *Ber* 159.

vanske, *m.* [*Fdan.* vanske. *Fnor.* vanski] *brist, fel.* thz lambith skal wara wtan smitto. vtan vanska. helbrygdho. oc väl til räka *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555. thz hiälpir tungonne wanska *LB* 4: 347. *Jfr* **vanska.** — **vanska fulder,** *adj. svag, skröplig.* mz laatnom wanskafullom *(minutis defectuosis)* *Bir* 4: 64.

vanskelika, *adv. bristfälligt.* at hop ok tro ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

kärlekir waro fulkomplika j honom j hans pino tima ok at the finnas wanskelika *(defectibiliter)* j os vslom *Bir* 1: 118.

vanskeliker (wanskelikin *Su* 294. *n.* **wanslikith** *MB* 1: 95. **wanzlikit** *HSH* 9: 3. *ack. m.* **vanskelikin** *Bir* 3: 427. *pl. nom. m.* **wanskelike** *ib* 4: 12. **wanskliche** *VKR* 7. *f.* **wansklicha** *ib* 8, 17. *n.* **wanskelikin** *Bir* 4: 63. *dat.* **wanskelikom** *ib* 101**)**, *adj.* **1)** *bristfällig, skröplig.* han lät sik ... mykit vaarda vm skara domkirkia byggningh å huaria handa som wanzlikit war, lät han for bätra oc j allo godha fulkompna *HSH* 9: 3. hiärtan (ɔ: äru) liom oc karen wanskelikin *Bir* 4: 63. vtan konungin forlatir sina ostadhughet star han vadhelica thy at han hawir vanskelikin ok falsan grundual *(debile habet fundamentum)* *ib* 3: 427. — *skröplig, svag.* medh them som siwke ellir wanskliche äru *VKR* 7. *ib* 8. krankom oc wanskelikom människiom *(infirmis et debilibus)* *Bir* 4: 101. wärna os som wanskelike *(fragiles)* ärum *ib* 12. wm mannen altid ömir oc wanskelikin haffwer mz sik nakra lönlika synder *Su* 294. **2)** *vanmäktig, ur stånd, oförmögen.* som vndirstandas sannligha wansklicha wara sitt embete vppehaalla när the fasta *VKR* 17. **3)** *skadlig, förderflig.* at ... enkte ilt eller nakath wanslikith *(Cod. B* nakor wanksilse 535*)* matte honum til koma, swa länge han war lydhogher gudhi *MB* 1: 95.

vanskeliker (*n.* **wanskelikit** *VKR* 69. **wanskligt** *ib* 79**)**, *adj.* [*D.* vanskelig *svår, besvärlig.* är ... ärfuodhit wanskelikit *VKR* 69. allom är wanskligt at göma maatona *ib* 79.

vanskelikhet (wanschelicheet. wanschelicheit *VKR* 23. **wanskelighet. wanzskelikhet. wanzskelighet** *Su* 254. **wanskligheth** *Gers Frest* 1**)**, *f. skröplighet, svaghet.* siälin skodhande sit ophof oc vanskelikhet *(defectuositatem)* *Bir* 2: 58. hendir noghre aff focariis laangliqhir siukdombir ellir obotelichin wanschelicheet *VKR* 26. jak wiste thera enfalloghet oc wanskelighet *(infirmitatem)* *Bir* 4: 64. warkunnandes människlike wanzskelikhet *Lg* 3: 422. *VKR* 23. *Su* 254. *Gers Frest* 1.

vanskilsa? *f. brist.* ther är vanskilsonna *(för* vanskilsanna? *defectuum)* ok hawandzlösonna bätring *Bo* 104.

vanskilse (waanskilse *PM* 74. **wanzskelse** *LfK* 158**)**, *n., vanl. pl., och f.* [*Fdan.* vanskilse] **1)** *brist, saknad, frånvaro (af ngt).* lät hon sik ther vm vardha at ther ey skulle vanskilse hända *Bo* 59. mz lastomen älla dygdhanna vanskilsom *(defectu virtutis)* staar äkke hiärtans renlekir *ib* 45. alz gotz vanskilse oc mistilse *(defectus et privatio)* *Bir* 2: 320. aff visdomsins vanskilsom *ib* 3: 64. *ib* 1: 71, 3: 453. här synis vanskilse j godhom gernigom *ib* 2: 14. natwrlika *(för* -liker?*)* krapter annars thera är stundom i wanskilse *(d. v. s. brister, tryter)* *MB* 1: 84. **2)** *brist, skröplighet.* ey war thäskyns wanskilse eller willo mz natwrinne för än synden giordhis *MB* 1: 115. for hiärnans vanskilse älla krankdom *(propter defectum cerebri)* *Bir* 1: 13. af trem teknom mat thu vndhir staa thera *(binas)* siukdom älla wanskilse *(defectum)* *ib* 257. kännas vidh sin marghfallo vanskilse *Bo* 134. the tilräkna sik enkte vtan syndena oc vanskilsin *ib* 89. mz ... sins bristilse oc wanskilse rätta widherkännilse *Su* 301. ömlika naturinna blwgligha wanskilse *ib* 275. ffor sins ömlighetz wanskilse *(ex consideratione propriæ fragilitatis)* *ib* 296. *Bo* 244. *Bir* 1: 361. om hon haffwer ... oppenbarat ordinis lönlek ärande, ällar hemelik wanzskelse *LfK* 158. **3)** *fel, men, skada.* ath thz kan faa nokon waanskilse äller skadha aff wathn *PM* 74. **4)** *brist, nöd, fattigdom.* tholde han vanskilse j kost oc klädhom *Bir* 2: 179. at the tholin ey nakor wanskilse älla dröuilse älla fatikdom *ib* 1: 262. at the liidhen enga wanskilse ellir nödh for glömsko oc wanrökt sculd *VKR* 27. **5)** *nöd, skada, olycka.* at ... enkte ilt eller nakor wanskilse *(Cod. A* nakath wanslikith 95*)* matte honum til koma, swa länge han war lydhogher gudhi *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **6)** *nöd, svårighet.* hwart thz sin honom hände nakar vande älla vanskilse *KL* 344. han fan hiälp i hwat vanskilsom han innan var *ib.* badhe for orlög oc ofrid scyldh, swa at formonga *(för* swa oc for monga*)* andra wanskilse oc oräth, som här til i rijket warit hauer *GS* 37 (1413, *orig.*). **7)** *försvagning, afmattning.* jak skal vpresa thän som fallir j stridhinne til thz *(för* thz lif*)* som ey hawir vanskilse ällir ledho *(ad vitam, quæ non habet defectum, nec anxietatem)* *Bir* 2: 125. **8)** *abnorm företeelse, missfoster.* blinde, halte, krimplinka oc ämwäl aff diäffwl qwalde, oc huat hälzst naturinna wanskilse *(cuncta naturæ monstra)*, troande oc til hanom kommande ffaa ther fulla helso *Su* 297. — *Jfr* **forvanskilse.**

vanskipa, *v. bringa i oordning.* äru ängen thingh vanskipat, vtan thön som mannin vanskipar *MP* 2: 89. — *refl.* **vanskipas,** *bringas i oordning, komma i oordning.* tha vanskipas *(deordinatur)* siälin *Bir* 3: 184.

vanskipadher, *p. adj.* [*Fdan.* vanskipædh] **1)** *oordentlig, saknande ordning, utan ordning.* the biin äru onyttogh hulkin som äru ... wanskipath j timanom *Bir* 1: 261. *ib* 262. hafdhe han alla tima vanskipadha *ib* 3: 86. — *oordentlig, som ej har sitt rätta skick; otyglad, otillbörlig.* syndoghir hughir ok vanskipadhir är sik siälfwom pina thy at al vanskipat thing ... äru orolik ok al välskipat äru rolik *MP* 2: 59. *ib* 89. vakta sik fore vanskipadhom lustilsom *Bo* 18. kranka vanskipadha naturin *ib* 134. *Bir* 2: 311. af thessom wanskipadha *(inordinato)* rörilsomen *ib* 1: 250. wanskipadh girilse *ib* 370. wanskipadhir kärlekir *ib* 387. *ib* 2: 126, 221, 3: 227, 288. *Su* 399, 403, 446, 447. at hon ey kwnne i sith samwit finna en wanskipadhan tanka *Lg* 3: 400. **2)** *vanskaplig.* vm nakat vanskipat *(deformitas)* är j minom limom *Bir* 2: 198.

vanskipan, *f. oordning, oordentlighet, oordentlig el. otillbörlig beskaffenhet.* syndin ok naturinna wanskipan *(indispositio)* tilledha mangfallelika limanna lyte *Bir* 1: 214. the röktadho sik siälfwm thz sama fallit af sins samuitz vanskipan *(inordinatione)* *ib* 250. aff thässe vanskipaninne *(inordinationis)* odygdh *ib* 2: 311.

vanskipilse, *n., vanl. pl., och f.?* **1)** *oordning, oordentlig el. otillbörlig beskaffenhet.* tilbyriadhe all annor thing at taka ok faa sin vanskipilse *(inordinationem)* *Bir* 2: 311. — *förkastlig beskaffenhet, förderf.* aff ens hionalax dom oc vanskipilsom hulkin som samangiptos mot kirkionna stadhga *Bir* 2: 99.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

2) *vanprydlighet.* aatskötis granlika at enghin wanskipilse *(deformitas)* ällir oiämpnadher synis j gulffweno *Bir* 4: 105. — *vanställdhet.* at han mz sino wanskipilse matthe tik göra fagran *Su* 26.

vanskiplika, *adv. utan ordning, på ett oordentligt sätt.* vm ey ware gudh tha gingin al thesse thingin wanskiplika ok af laghi *Bir* 1: 45. *MP* 2: 89. — *på ett oordentligt el. otillbörligt sätt.* nar hon *(vreden)* ingiutir sik vanskiplica *MP* 1: 309. *Bir* 3: 101. rörande vanskiplica *(inordinate)* frälsan vilia *ib* 2: 289.

vanskipliker, *adj. oordentlig, saknande ordning, utan ordning.* han hafdhe alla sina tima vanskiplica *(omnia tempora sua inordinata habuit) Bir* 3: 88. — *oordentlig, otillbörlig.* vtgöt han sina natur mz vanskiplike matto *Bir* 3: 101.

vansläktadher, *p. adj.* **1)** *lågättad.* thw som äst höghsläktadhir rädz meer än vansläktadhir *(ignobilis) Bir* 2: 283. **2)** *vanslägtad, urartad, dålig.* thz är vansläktadz ok misthekkelekx hugx at haua pröfwadha raadhgifwara misthänkta *Bir* 3: 309.

vansläktas, *v. refl. vanslägtas; genom sitt förhållande göra (sitt upphof) vanära; nedsjunka (från det som på grund af börd tillhör ngn).* the siäl som vansläktas fran sinom skapara *(anima quæ degenerat ab ortu suo) Bir* 2: 127. mädhan thu är vel boret barn hwj wil thu wansläctas fra faderins sidhum ok gudha dyrkan *(cur moribus te servilem personam habere ostendis?) Bil* 425.

vansläktogher, *adj. som vanslägtats; usel, dålig.* o ouini ledhe ok othäkke oc vansläktoghe *(degenerantes) Bir* 3: 295.

vansmaka, *v.* [*Jfr Ä. Dan.* vansmagende] *vara el. blifva osmaklig el. vedervärdig. eg. och bildl.* bäzste kostir vansmaka vm nakir besklikhet ingiutz j han *Bir* 3: 225. syndhin . . . wansmakar äpther aat som maalyrtin *Su* 353. — *med dat.* henne wansmakadhe all wärldzliken kräselikhet *Lg* 3: 402. huar then som takir min licama mz godhe akt växe til äuärdelikin styrk . . . han vansmakar ondom mannom hulkom enkte välsmakar vtan världinna sötme *MP* 1: 182. min . . . dödher wardher swa söther j thino hiärtha, ath all creatur skulu thik wansmaka och fwlna *(ut . . . omnis creatura tibi desipiat et vilescat) Mecht Upp* 281. allir likamsins luste wansmakadhe hanum *KL* 63. *Bir* 3: 237. — *part. pres.* **vansmakande,** *icke smakande, icke framkallande behagliga smakförnimmelser, osmaklig; vämjelig, äcklig. eg. och bildl.* swa som allir kostir är wan smakande *(insipidus)* vtan brödh ok gifwir ängin styrkilse swa ok vtan mik alt thz som til är. thz är wan smakande ok wanstarkt ok fanyt *Bir* 1: 146. *ib* 310. jak . . . tok hona swa som ätin kärna j äple ther ey var faghir at se vtan beskir at smaka ok vansmakande at swälgha *ib* 3: 317. vil iak in ga til hedninganna j hulkra mwn iak är nw beskir ok wansmakande *ib* 1: 200. wansmakande mather *Su* 6. *ib* 294. — *med dat.* thänne koster är vansmakande ondom mannom hulkom änkte thäkkelica smaka vtan världinna sötme *Bir* 3: 61. jak vil ey sköta älla akta faghirt älla fwlt . . . oc ey minom smak smakande älla vansmakande *ib* 171. äru al thingh siälinne wansmakande a biscops bordhe *ib* 1: 311. — *part. pret.* **vansmakadher,** *illa smakande, kännande ond smak.* min sötasta mun giordho mine owini beskan ok wansmakadhan mz galla blandadhom dryk *Su* 401.

vanstadder, se **vandstadder.**

vanstarker, *adj.* [*Sv. dial.* vanstark. *Ä. Dan.* vanstærk] **1)** *utan styrka, utan fasthet.* bryst vaknin äru mykyt vanstark *(infirma) Bir* 3: 116. vtan mik alt thz som til är. thz är wan smakande ok wanstarkt *(infirmum)* ok fanyt *ib* 1: 146. **2)** *svag, kraftlös, utan kroppskraft.* hwilka . . . skulu hiälpa systromen j ämbitom som äru wanstarka *Bir* 5: 30. o huru wanstarker matte han wara. som swa war thwingadher aff fasto oc aterhalle *Lg* 3: 225. wanstarke ok wille som annor faar *Al* 2404. mik skamas dragha swärdh äller kniiff a mote thino wanstarka liiff *ib* 626. — *utan styrka (att uträtta el. göra ngt).* sinonar äre alle weke oc wanstarke at styra likamen *MB* 1: 120. — *underlägsen i militär styrka. med dat.* philippus war them wanstark *Al* 778. **3)** *svag, svagt verkande. om läkemedel, dryck o. d.* thz brenda winith h[w]ilkith tha är mykith wanstarkaren än thz war tha thz lätz pa winstenen *LB* 9: 112.

vanstyrilse (waanstyrelse), *n. pl.?* [*Ä. Dan.* vanstyrelse] *vanstyrelse, brist på styrelse, dålig styrelse.* j . . . lathen thet *(riket)* sta . . . i meera waanstyrelse och bekymbrelse än thet förra war *BtRK* 104 (1436).

vansyn, *adj., se* **vandsyn.**

vanta (-ar), *v.* [*Isl.* vanta] *fattas, brista.* lof oc thak oc välsignilse oc frygdhanna röstir vantar *(deest)* ther alregh *Bo* 255. — *med dat.* swa älska the fatikdomin at them skal änkte vanta *(ut nullam inopiam patiantur) Bo* 65. — *refl.* **vantas,** *fattas, saknas, uteblifva.* ey skal draap wantas j thino huse *ST* 505. — *Jfr Cederschiöld, Om några ställen i Äldre Västgötalagen s.* 5.

vanter (vatter), *m. L. Jfr* **fingervanter.**

vantoktadher (-tyktadher), *p. adj. okufvad, otamd.* han skal binda sin otama fola widher sin wiingardh thz är at sighia wantyktadhin *(för* -an*)* hedhinskapin vnder the hälgha kirkio andelikan hughnath oc lydhno *MB* 1: 263.

vantro (-troo *Su* 315; **-troos** *ib* 268**),** *f.* [*Isl.* vantrú] **1)** *otro.* han kändis widh s(ina) vantro: ok trodho gudz järteknum *Bil* 54. han teer här thome oc androm sinom discipulis sina vnde. at han skulle bort taka af thera hiärtom alt vantrouna myrkir *Bo* 238. kom dyäfwllin ok tok bort ordhin af thera hiärta, inskiutande i thöm vantro *MP* 2: 51. huru diäfwllin äggiar vantro vm gudz licamma *Bir* 2: 118. fira qwinnor som fore kättara skuld som thäm haffdho forwilth waro falna j wantro amothe gudh oc the hälgho tro *JP* 64. *MB* 1: 402, 506. *KL* 10. *Gr* 314. *Bir* 1: 99. *Su* 268, 315. — *misstro, tvifvel.* han gaff enne fru brutin j thu wars herra likama hon thok annan delin mz wantro at thz war ey wars herra likame *Bil* 717. **2)** *falsk tro, vantro.* þässa villo ok vantro slykte philipus *Bu* 200. som raske waro til wantro oc at dyrka vnderlik thing fore sannan gudh *MB* 1: 37. war herra wille dragha mannen aff wantro oc aff affgudha offre *ib* 472. thässa husins inbyggiare hawir . . . vantro thy at han tror al thing styras j skäpnom ok lykko *Bir* 3: 136. *Bu* 102. *Bil* 288. *MB* 1: 45, 46. *Bir* 1: 252, 3: 396. *Al* 6683. *ST* 31, 32, 45. wantro ok willa är mangskona *ib* 33.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

the hafwa wantrona at människionne skal io ofwirga thz henne är skapat *ib.* somlika menniskior hafwa haar saman walkat oc hafwa ther wanthro til *ib.* owir gafwo the fullelika alla wantro som the hafdho til skepnolagh oc ödhno *ib* 48. **3)** *trolöshet, oredlighet, falskhet?* han äggiar thik ok radhir . . . vantro *(perfidiam)* ok oatirhold *Bir* 1: 12. nar han före sik ij mässo hakulin tha iföre diäfwllin han j vantro *(perfidia) ib* 3: 13.

vantroa, *v.* **1)** *icke tro, icke sätta tro till, misstro. med dat.* the wantrodho honum *MB* 1: 405. **2)** *icke tro, icke hålla för sant.* the wantroa at gudz son är komin oc födder *MB* 1: 324.

vantroin, *adj.* **1)** *icke troende, otrogen.* han . . . giordhe thom vantrona hedningomen thäs mera blygdh oc forvitilse *Ansg* 207. the skula thro mik aldre saghu. ok the wantrone *(ändradt från* wantro*)* wara, mik se ok höra *Bil* 232. *ib* 851. *MD* 195. **2)** *trolös, oredlig?* vantrone *(perfidi)* män forskulla ey at see thinna äro syn ok fäghrind *Bir* 1: 127.

vantrolikhet, *f. otro.* säl är then som ey takir vantrolikhetz tilfälle aff them oräth som iak skal tola aff omillom mannom *MP* 1: 16.

vantror (**-tro.** *dat. m.* **vantro** *sannolikt för* **vantrom** *Bil* 831. *pl. nom. m.* **wantro** *Bil* 232; *MB* 1: 447; *JP* 157**),** *adj.* [*Isl.* vantrúr] *icke troende, icke sättande tro till (ngt); misstrogen.* en hardher man innan skipinu war än wantro. at the hafdhu sanlika sanctum marchum *Bil* 252. han fik ofreghd at han war vantro vm vars herra licama *ib* 760. — *tviflande.* var ey wantro vtan fultroin *KL* 22. — *otrogen, som ej tror religionens sanningar. Bil* 232, en vantro klärkir disputeradhe a mot tronne vidh petrum *ib* 831. gen enom vantro biscope *ib.* iwdha wordho opta . . . hedhne or wantro *MB* 1: 447. ihesus christus . . . hwilkom werldhinna wantro älzskare a mothe stodho mz ordhom ok gerninghom *JP* 157.

vantröst, *f.* [*Isl.* vantraust] **1)** *misströstan, misstro.* han hafdhe wanttröst til mik *MB* 1: 410. van tröst *(diffidentia)* a *(de; motsv. ställe* 4: 361: af*)* gudh ok rikesins almogha *Bir* 3: 401. lätin haffwir atta dötter . . . fiärdhe är wantröst ellir wanhop *Sv Kyrkobr* 354. **2)** *dämpande af tillförsikt, injagande af misströstan el. hopplöshet.* thet schulle wara waara wener til en ganske stoor tröstb, oc warum ok cristendomens fyendom til en stoor wantröstb. ther ryktedh ther aff *(nämligen att vi hafva med oss den hel. Eriks baner)* wtkome *BSH* 4: 196 (1495). *HSH* 20: 181 (1507).

vantrösta, *v.* [*N.* vantreysta] **1)** *göra misströstande.* lather eder i jngen matte wantröste bedrage eller forskreckie *HSH* 24: 36 (1512). **2)** *misströsta; icke tro.* the wantrösta nar them händer nakat thz som genwerdoght är *Bir* 1: 119. *ib* 366. wantröst äkke *Su* 400. af thässom swaromen vantröste ey modhorin. vtan tröste sik vidh hans väluiliogha godhleek *Bo* 62. — *med dat.* skalt thu ey wantrösta *(diffidere de)* minom godhlek *Bir* 1: 60. — *med prep.* wantrösto the a thera hiälp *Bil* 236. vantröstandis a sin styrk oc sina krapte *Gr* 267. thän som vantröste a min godhlek *Bir* 2: 173. o huru mykyt männene vantrösta a mik *ib* 3: 201. the wantrösta aff *(diffidunt de)* grundualenom *ib* 1: 163. the wantrösta af mino valde *ib* 232. *ib* 197. — *med sats inledd af* at. torfuom vi ey vantrösta. at han vili klädha os *MP* 1: 294. — *misstro. med dat.* andre waro the hulke som trodho gudhi ok wantrösto moysi *Bir* 1: 209. — **vantrösta sik,** *misströsta. MB* 1: 313. tha han wantröste sik ok fiol när j vanhop *Pa* 23. tha wantröste diäfwlin sik at swika iustinam *Bil* 447. — *refl.* **vantröstas,** *misströsta, fälla modet.* om nagen ware ther wilde vantröstis oc drage thenne kongen jn igen *FM* 324 (1507). *HSH* 20: 170 (1507).

vantzsegen, *se* **vandsäghn.**

vanvara (von ware), *f.* [*D.* vanvare] *brist på uppmärksamhet, försumlighet.* oppaa en von ware sender iach tig her swantes opue breff beseglth lydendis paa stäkeholm *HSH* 19: 162 (1506).

vanvirþa (-verþa. -wyrdha. -wördha. -wörda. -uörda), *v.* [*Isl.* vanvirða] **1)** *värdera till vanpris el. underpris.* thet är myket wanwördet *(det står mycket i vanpris)* for oss och foo ther ickä halff fore *BSH* 5: 270 (1508). **2)** *ej sätta värde på, ringakta.* hwat ey munde tholkit offir mädhan thz var swa litit vanwyrdhas älla forsmas *Bo* 9. skal thu . . . swa wanuörda alla thina syndaboot oc godha gärninga, som the enga mz allo waro *Su* 185. — *ringakta, förakta, ej bry sig om.* swa är mit klädhe forsmat ok wanwyrdt *Bir* 1: 145. sculin i ensamne verþa *(för* vanverþa*)* vart vald *(motsv. ställe Lg* 1020: skulin j ensampne . . . vanwirdha wart budh oc wald oc vilia*) Bu* 507. jak gaff tik en dagh för eth aar, än tha at thu glömde han, oc wanwördadhe han *LfK* 139. *Bir* 4: 106. — *missakta, vanvörda, visa förakt el. vanvördnad mot, icke visa tillbörlig aktning för.* at forsmaa oc wanwördha sin gudh oc sina formän *VKR* 19. thu skal ey wanwyrdha thins gudz nampn *MB* 1: 333. ey skal thu thola han saklösan som wanwyrdher gudz nampn *ib.* **3)** *bringa vanheder öfver.* at han haffde wanwört theras släkt *BK* 196.

vanvirdha (-wördha. -uördha), *f.* [*Jfr. Isl.* vanvirða] *ringaktande, förakt, öfvermodig likgiltighet.* sidhwänian dragher människiona i glömsko oc wanwördho *LfK* 156. — *vanvördnad, vanheder.* vari tik . . . vanuördha for thin hedhir *MP* 1: 34. bätra allan then wanhedher oc wanwördho som tik nakot siin ware giordher *Su* 334. thz sigh wända til gab oc aatlöghe, oc gudhi framdelis til vanhedher oc wanwördho *MB* 2: 331.

vanvirdhelika (-wördelika *LfK* 155, 156, 157. **-wördeligha),** *adv. vanvördigt, på ett ringaktande el. vanvördigt sätt, med vanvördnad.* fiendena . . . wanwördeligha affhuggo hans werdogha hoffwodh *Lg* 3: 348. naar hon gör diärffleka oc wanwördelika moth reglonnas bodh ällar forbodh *LfK* 155. är thz swa at hon borth lägher nakra dagx tidh wanwördelika, tha syndar hon dödelika *ib* 156. *ib* 157.

vanvirdhinger (-wyrdinger. -ar), *m. föraktlig el. nedrig menniska.* belial söner thz är vanwyrdinga oc diäffwlsens barn *MB* 2: 131.

vanvirdhning (-wördhnig), *f.* [*Jfr Isl.* vanvirðing] *ringaktande, förakt, öfvermodig likgiltighet.* görs nakot aff tässo mz wanwördhnig *LfK* 156.

vanvirdhogher (-wördogher), *adj. föraktad, simpel, ringa.* at hon skulde wanwördoghom *(motsv. ställe Bil* 603: wanbyrdoghom, *sannolikt den rätta läsarten)* swene gifwas *Lg* 1028.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vanvirdska (wanwörzska), *f. vanvördnad, likgiltighet, vårdslöshet.* ath . . . abbatissan eller confessor ey wilden thessen . . . waan staffga haalda . . . antiggia fore wanwörzsko glömsko äller forsymilse skuld *Bir* 5: 138.

vanvit, *n.* [*Fnor.* vanvit] *oförstånd, fåvitskhet.* aff thöm som tröstir vppa sit vanuit *(stultitia) Bil* 861. wanwit kom aff syndinne *MB* 1: 118. aff wanwitino komber at mannin hawer ey alla konster *ib.* war enkte wanwit för än syndin giordhis *ib.* wanwit heter rätlika, tha ther man weet ey, thz honum tilhörir at wita. eller han wille gärna wita oc giter ey thäskyns wanwit är mannenom pinlikt oc är adams synda giäld *ib* 119. annath ma oc kallas wanwit, oc tho ey iämprätlika, tha han weet ey mang the thing som honum wardhar litith at wita *ib.*

vanvita, *adj.* [*Fnor.* vanvita] *oförståndig, fåvitsk.* hwru mykith fool är tha margher syndogher oc wanwita *MB* 1: 291. gudh skal känna them andelica thinga visdom som vanwitha äru *MP* 1: 25.

vanvitande, *p. adj. okunnig, oförståndig.* alzskyns lagh oc rätter giffs badhe ostyroghom mannom til späkt oc wanwitande mannom til kännedom *MB* 1: 454

vanviti, *m. L. okunnig el. oförståndig menniska.* at thera ordh matte thes siidher wändas til willo aff gudz owinom oc wanwitom *Lg* 999. — *dåre, vanvetting.* o thu omildir oc galin wanwiti *ST* 107.

vanvitlinger, *m. L.*

vanvitska, *f.* [*Isl.* vanvizka] *oförstånd.* thz är ont at wita, hwath barnith giordhe thz hälder aff ilzsko, eller aff wanwitzsko *MB* 1: 279. the sama gerning han giordhe för, hon war aff wanwitzsko *ib.*

vanvärdhis, *adv. för vanpris.* at sälia wanwärdis thz thu bygt hafuer *Ber* 291.

vanälska, *v. sakna kärlek till, hysa ovilja mot.* jak försmadhe oc wanälskadhe them som mik straffadho för mina orätwiso *Lg* 3: 411. nagra föräldra wanälska sin barn ok affödo mädh ordom eller gärningom *MP* 4: 122. — *refl.* **vanälskas,** *hysa ovilja inbördes.* war härra haffuer opta kastat sina plagha vppa the föräldra ok barn som vanälskas sina mällan *MP* 4: 122.

vanämne (-ämpne), *n.* [*Isl.* vanefni] **1)** *brist på tillfälle. MB* 1: 391. **2)** *råämne?* en minne mästare scriwar wanämpne, oc annar mere mästare fulkompnar gerningena *MB* 1: 445.

vanära, *f. vanära.* medh blyghd ok wanäro flya *KS* 84 (206, 92). iudhomen til skam oc wanäro *Bo* 87. *Bir* 1: 226. är thz blygdh ok stoor wanära at hafwa smälik tungo *Al* 1291.

vanära, *v.* **1)** *vanära, tillfoga vanära el. skymf, visa vanvördnad mot.* gudz domber ower them, som wanära fadher oc modher i thera alder *MB* 1: 333. hurw länge skal thetta folk illa tala om mik, oc wan ära mik mz wantro *ib* 402. **2)** *bringa vanära öfver, förnedra.* vm var herra är mz os, hwa är mot os . . . ok om han ärar. hwa är thän ther man vanärar älla miswyrdhir *(si iste glorificat, quis humiliabit) Bo* 107. **3)** *vanära, kränka (en qvinna).* han wil . . . drotnigena skemma oc wanära *ST* 228.

vanärlika, *adv. vanhederligt; föraktligt.* tala wan ärlika om gudh *MB* 1: 139.

vanärliker (-likin *Bir* 3: 181. *n.* **-likit** *MP* 1: 294**),** *adj.* **1)** *vanhedrande, skamlig.* mz vanärlicom vmgangilsom *MP* 1: 157. vanärlikit är them riddara at hafua vmsorgh vm mat oc klädhe som thiäna himerikis konunge *ib* 294. **2)** *oansenlig, ringa.* ey var j thit vald at födhas aff ärlicom foräldrom älla van ärlicom *(ignobilibus) Bir* 2: 283. aff vanärlico *(ignobili)* ämpne gör jak ärlica kreatur *ib* 3: 117. *ib* 181.

vanärlikhet, *f. vanära.* skam oc vanärlikhet följghir högfärdoghom *MP* 2: 161. *ib* 1: 235, 328. *Su* 453.

vap, *n.? våp, tok.* tig tw wap *(fol þitt) Di* 88.

vapla? *f.* [*Sv. dial.* vapla] *spottklump.* mz thera spot oc waplom *Su* x.

vapn (wappn *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*); **wappnum** *ib.* **waapn** *PM* 39; *Mecht Upp* 341. **wapen** *PM* 39 *(på trä st.).* **vapen** *Di* 207. **wapin** *VML I Eþs.* 2: 5. **vampn: -nom** *MB* 2: 160. **vakn. waakn** *PM* 24; **-en** *ib.* **waken** *ib*), *n.* [*Isl.* vápn] *L.* **1)** *vapen, anfalls- el. försvarsvapen.* hwilkin man sum bär nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 669. full wappn hawa sik till wärn *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). mädh fullum wappnum iwer land rijdhä *ib. ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). sik reþä . . . baþe med häst oc wapn *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*). sin vapn vppa hawä *ib.* skal han komä til vapnsynennä . . . med hest oc vapnum allom som þär til hörä *ib.* þiänistenne vppe haldä med häst oc vapn *ib. ib* 478. at ängen af almoghänom ma nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora *ib* 638 (1347). ens mans vakn muzo ok plato ok kiätilodh svärd och skiold *SR* 26. skulu the (ɔ: vngara) sik wänia widh aldrahanda thön wapn *(motsv. ställe Fragm.* 12: wakn*)* the skulu i stridh haua til slagh ok wäria *KS* 53 (136, 57). han är bäter wan i wapnom, än *(för* ok?*)* i dighra äruodhe än han som thes är owan *ib* 83 (204, 90). sälia sit örs ok vapn *Bil* 748. jak gifwir tik vapn til värio *ib* 214. tha lupu alle til siin wapn *Lg* 41. han . . . sa sina ouini koma mz blosom oc vaknom *Bo* 188. the haffde alle god wapn *Di* 86. thu wärdugadis at see pa egipcios tha the j synom vampnom lupu äpther thina tiänara *MB* 2: 160. ä wardhir nytthom nakath til wakna *GO* 305. vm munkenom skipas hardh sängh thungare är riddarenom at liggia j waknomen *Bir* 1: 384. af andelikom vaknom *ib* 17. *KL* 40. *Iv* 4456. *RK* 1: 1577. *GO* 913. *Di* 18. *MB* 2: 310. *Mecht Upp* 341. *PM* 24. *Jfr* **arma-, bana-, ben-, bryst-, folk-, frestilsa-, friþ-, hals-, hamnu-, hovera-, hug-, här-, iärn-, lif-, morþ-, skip-, strids-, vighands-vapn.** **2)** *vapen, vapenmärke, vapensköld.* the kändo tha hans skiold fulgörla ther han a sinom arme fördhä konungins vapn aff skota land *Fr* 1547. then ena haffde en forgyltan skioll. oc ther stodh en lebardh vti, oc thz samma wapn *(mark)* förde sampsson *Di* 5. e[n]gen väpen fördhe the j skiölla sina *ib* 207. jngen skal dirffwas föra annath wapen j härenom wtan konwngsens, och sins capitenaras wapn . . . oc hwilken the wapnen ey förer läggis j järnen wndy konwngsens dom, oc then som annor wapen förer skal mista hoffwodith *PM* 39. — sven a vapn, sven mädh vapn, sven til vapn [*Jfr Mnt.* to der wapene geboren] *sven, väpnare; se* **sven 3.** — a vapn, af vapn, *d. s., se* **a,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

prep. och adv., *A* **II 8, af,** *prep. och adv.*, *A* **24.** — pa vapn, *d. s.* jak nielss slatte pa vapn *BYH* 1: 281 (1493). — *Jfr* **skioldvapn.** — **vapna brask,** *n. vapenlarm, vapenbrak.* gny ok vapna brask *Di* 208. — **vapna drykkia (vakna-),** *f. L.* — **vapna glam,** *n. vapendån, vapenlarm.* the hördho thz wapna glam *Al* 3420. — **vapna hus (wakna-),** *n.* [*Jfr Mnt.* wapenhûs] *rustkammare.* löp til wakna husit *Mecht. Upp.* 341. *Jfr* **vapnhus.** — **vapna pänningar (wakna päninghar),** *m. pl. vapenpenningar, afgift som vid vissa tillfällen, särskildt vid inträde i ett skrå, erlades till vidmakthållande af den beväpning hvarmed skrået hade att deltaga i stadens försvar.* giffwi xij öra wakna päningha ok mästar thunno *SO* 17. *Jfr* **harniska-, väpnara-pänningar.** — **vapna skipte (vakna-. waghna-** *HelsL M* 15: 1. **waghnä-** *ib Kg* 5: *pr.*)**,** *n. L. Jfr* **vapnskipte.** — **vapna spiäl (vakna-. wagna-** *HelsL Kg* 10)**,** *n. L.* — **vapna syn,** *f. L.* = **vapnsyn.** hwan attundä dagh affte sanctä päters dagh skal vapnasyn halles i eneköpungi *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). þe som wapnä synenä sculu hawä af konungsens väghnä *ib.* — **vapns syn (vaapens-),** *f.* = **vapnsyn.** *PM* 23. *Jfr* **vapna syn.**

vapna, *se* **väpna.**

vapnför, *adj.* [*Isl.* vápnfœrr] *vapenför. Di* 22.

vapnhandske (-hanske. vakn handzske. waknhansce), *m.* [*Mnt.* wapenhantsche] *vapenhandske, till rustningen hörande handske, järnhandske.* lego ... famulo meo gyrdhero partes cuiusdam armature videlicet ... beenbiärgh, waknhansce, coleer *SD* 3: 287 (1316). mesträmannom louas þät. at haua swärþ. skyolþ. iarnhat. vapnhanskä *ib* 5: 638 (1347). two vakn handzska ther thu skalt haua *Bir* 3: 379.

vapnhus (vakn-), *n.* [*D.* vaabenhus. *N.* vaakenhus. *Jfr Fdan.* vapnehus *äfvensom Fnor.* vaknabúð] *vapenhus, rum der vapnen afläggas vid inträdet i en kyrka, en kyrkas förhus el. förstuga. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 3: 384 *f.* porticus, wapnhus *GU* 8. *Bil* 877. vtan for mönstreno lagh mykyt fatikt folk j waknhuseno *ST* 56. *ib* 57. gag til kyrkionna ther findir thu warfru beläte j wapnhuseno *ib* 237. *ib* 238. i thöm korenum som her är i thenna första waknhusena framan för kirkia dörren som man ingar aff kirkiogardenum och in i clostret *SJ* 272 (1459). *Jfr* **vapna hus.**

vapnklädhe, *n. pl.* [*Jfr Mnt.* wapenklêt] *vapenkläder, rustning.* the wapnklädhe som han hafdhe thiit a man oc häst the waro all hwiit *MD* 191.

vapnlös, *adj.* [*Isl.* vápnlauss] *vapenlös. Di* 204.

vapnrokker (wapen- *Va* 20, 22. **vakn-),** *m.* [*Isl.* vápnrokkr. *Mnt.* wapenrok] *vapenrock, rock som bars utanpå brynjan. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 328 *f.* 1. wapnrok *SD* 4: 711 (1340?). än är vakn rokkin *(coopertorium)* thik vidhirthorftelikin owir vaknin mz hulkom vaknin skulu värias fore rudhir ok at the skulu ey smittas aff räghn *Bir* 3: 383. thänne vaknrokkir *(operimentum)* skal vara jnnantil huitir ok vtantil skinande swa som gul *ib.* thän vapnrok var rödh han a sik bär aff dyrt päll han ädhla var ... ther vnder hafdhe han een maliokragha *Fr* 146. *ib* 87, 1628. hon lagde pa honom enä brynio ... ther til kastade hon ower honom en wapen rok *Va* 20. *ib* 22.

vapnskipte, *n. L. Jfr* **vapna skipte.**

vapnskor (vakn-), *m. vapensko, till rustningen hörande, fötterna skyddande betäckning.* vnum par ørleghes benwapn. cum wapnsco *SD* 4: 710 (1340?). vakn skone *(arma pedum)* ... äru alstingx glömd *Bir* 3: 116. jak hawir ey vaknsko *ib* 379. ther til at andelike vakn skoo skulin faas *ib.*

vapnsyn (wapen- waken-), *f. L. vapensyn, mönstring med dem som gjorde krigstjenst, i sht till häst.* alle frälsis män sculu til vapnsyn komä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). þa vapnsynän hafs *ib.* þe som vapnsynenne firi standä *ib.* þe som vapnsynänä skuþä *ib. ib* 478. en dagh var han vthe for slotid ok med stadin ok sina swäna vapensyn hwlth *BSH* 5: 460 (1511). stadgom wj ... ath jngen herre ... bethee äller j wapensyn framledhe andra hoffmän äller tyänara wthan the som wndy hans baner sannelika tyäna *PM* 23. tha the (ɔ: ware ämbetis män) halla wapen syn oc räkna folkith *ib.* stadgom wj oc bywdhom ath ware ämbetis män hallandis wapensyn, skwla taka swornan edh aff allom oc hwaryom hoffman äller sollanär ath then hästen oc harnisket och waaknen han haffwer, höra honom syälffwom til *ib* 24. ath jngom sollanär äller stridz man som komber til wakensyn. fattas waken yffneliken *ib.* stadgom wj oc förbywdhom allom oc hwaryom som wpscriffne ärw oc räknadhe j wapensynenne före skyttor skwla ey wmskiffta waknen äller then stadgan *ib. Jfr* **vapna-, vapns-syn.**

var (vaar), *n.* [*Fdan.* vaar, *n. N.* var, *m.*] *var, tjock vätska i sår, bulnader o. s. v.* aff klädheno vtflöt sua som vaar *(sanies)* aff bulda *Bir* 2: 16. hans inälfue äru illa loktande ok rutin swa som thz köt som fult är mz war ok orenlikhet *ib* 1: 68. *ib* 2: 96, 3: 93. then emyn som gaar af sodene malyrt, hiälper thöm örom som waar är j ok madka *LB* 4: 350. *ib* 2: 69.

var, *n. Jfr* **bulster-, höghindis-var.**

var (vaar. waar. vor. *pl.* **-ir: uare** *ÖGL Dr* 16: 2)**,** *f.* [*Isl.* vár, *n.*] *L. vår.* iiij daghum äfter wara fru dagh wm warena *Bil* 457. ath han *(qvarndammen)* skal vara open þree vikur vm varenä *FH* 3: 4 (1352). the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar *VAH* 24: 322 (1442). om vaarena böd olaff ledung aa *MD* 330. *MB* 1: 223. *VKR* 37. koryrth swm graffwen äre om voren i tielgongen *LB* 8: 44. *ib* 7: 163. — i varas, *i våras, sistliden vår.* then tiid han kom her först i vaaras *BSH* 5: 404 (1510). then skath, som i ladhe vppo i wores *ib* 41 (1505). — **vara time,** *m. vårtid, vår.* om lusteleka wara thiman *Su* 74. — **vars time,** *m.* = **vara time.** wm wäna wars timan *Su* 199.

var (*pl.* **warar** *(ej säkert läst) LB* 3: 84. **varra** *Bir* 4: 144, 157. **värra** *ib* 137. **wärra** *MB* 1: *(Cod. B)* 535. *med art.* **wärranar** *ib*)**,** *f.* [*Isl.* vör, vörr] *läpp.* sighnadhir vari thin mundir oc värra *Bir* 4: 137. *ib* 144, 157. om syukir man haffwir ... til swoar *(för* til swlnar?*)* warar *(ej säkert läst) LB* 3: 84. *MB* 1: *(Cod. B)* 535. *Jfr* **vara (waara),** *f.*

var (waar), *f.?* [*Mnt.* war] *akt, vård.* halda var, *gifva akt; hålla utkik.* han ... badh them halla war oppa sik, nar han ather komme *Lg* 3: 333. — taka var, *a) gifva akt på, vaka öfver, taga vård om. med gen., dat. el. ack.* han ... togh thäs halla görla var *Fr* 2251. vakir oc atgömol huru hon skulde sinom alra kärasta

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

son taka var *(attenta super custodia dilecti filii sui) Bo* 5. hwar troin siäl pläghir taka sinom brudhgomma. sinom herra. sinom gudhi granlica var *(observare) ib* 243. the ther thik skullo taka var *ib* 36. ij^c [200] loth konungen tha ther qwar the skulle tagha ther landit war *RK* 2: 8002. *b) gifva akt på, passa på, se efter., med gen.* hurw han matte tagha thäs war thz han funne nakra the list thz alexander finge lifwet mist *Al* 9922. — *med en sats.* skodha ... hwat granlica hon takir var i allo huru thz rättelica skipas *Bo* 60. tha tok herra gafuian var hwar som hertugh fräderik far *Fr* 1801. at the sculle tage war nar marsken til honom far *RK* 2: 3486. *c) söka, efterstäfva.* erik puke togh granneligha war then mon huru han munde telge winna *RK* 2: *s.* 340. — taka sik var, *taga sig till vara.* seer thu hwat granlica han tok sik var. ok hwat vin han gaf sik om at fly konungxlikin hedhir *Bo* 94. tak thik ... var i thänna punktenom *Ber* 263. hade her trulle tha tagit sik war for konung erics gambla par *RK* 2: 7636. — taka til var, *a) gifva akt på, märka. med ack.* engin tok thz til war *Lg* 3: 207. *b) hafva tillsyn.* hon var ... thön som ther tok til var *(per cujus manus res ibant) Bo* 59. *c) vara (ngn) till hands, vara (ngn) till tjenst.* min scriuare oc mit jncigle later iac her qwaar han skal tagha idher til waar oc besigla thz i honom befala *RK* 2: 5130. — *Jfr* **vara, vari.**

var (**vär** *Fl* 118 *(i rimsl. med* aar*).* **vara** *(i rimsl.).* **varä** *(i rimsl.).* **vare** *(i rimsl. med* thäre*) Fr* 1116. **ware** *RK* 1: 3265 *(för öfrigt i rimsl.). pl.* **vari. vare. varä. vara. var** *Iv* 3026. **war** *Di* 79; *Al* 4920, 5491. **waren** *(i rimsl.) RK* 2: 6352), *adj.* [*Isl.* varr. *Jfr Mnt.* war *i* war werden] *L.* **1)** *varse.* vardha var, *a) blifva varse, varseblifva, märka, iakttaga, få se, med gen.* engin wardh hans war *Bil* 105. lät han genstan til mik fara swa at ängin liwandis vardher hans vara *Iv* 1349. titus wardh thäs war *Bil* 316. the hedhnu wrdhu thäs wari *ib* 328. tha hans fadher vardh thäs vär *Fl* 118. bondin ok husfruan vordho thäs vara, at flores sukkadhe ä swa sara *ib* 583. tha min fadher vardher thäs vara *ib* 816. tha hertugens men wordo tess ware at nordmen komo en digher skare *RK* 1: 2956. tha solin om daghin först op gaar man ma thäs all tiidh wardha war at trä vndan iordhene ga *Al* 5854. *Iv* 1638, 3435, 4827, 5368, 5548. *Fr* 1851, 1973. *Al* 606, 8234. *RK* 2: 2487, 3920, 4164. *Di* 79, 163, 190. — *med dat.* wardh iac war ene mullögh *Iv* 391. iak vardh honum ey vare *Fr* 1116. thaghar wardh han enom palaz war *Al* 2862. wordho the eno watne war *ib* 4920. *ib* 5491. — *med ack.* han vard ... war litit hunagh *Bil* 614. tha ij vardhin babilon vara *Fl* 763. tha the vardha nakath varä *ib* 1036. at ängin matte vardha var ther thik *ib* 1756. man vardh ... ther vara aff fruor marghin stoltan skara *Fr* 2979. hon vardh tha var ... eet ar thz han hafdhe fangith ij striidh *Iv* 2143. *ib* 3026, 3562, 4127, 4193. *Fr* 126, 250, 1851. *Va* 7, 11. *RK* 3: 1010, *(sista forts.)* 5611. ij vardhin thz badhe vara huru iak skal mz idher fara *Fr* 995. — *med prep.* vidher. tha wart yngram war wid them *Di* 86. tha vardh iak var vidher vnderlika saka *Iv* 252. engen wart wider thzte war wtan kalegrewanz at hon thit gar *ib* 85. tha vardh han var vidh thera här hwar the drogho ouer eet bergh *Fr* 452. arla om morghonin dagher op gaar tha vardh konungin vidher var thz hans dotter borto är *ib* 2434. konungin wardh ther vidher var *ib* 2395. tha hans leon vardh var ther vidher tha grännadhe thz *Iv* 4459. vardher konungin ther vidher var, at thu äpter tholik sökian far *Fl* 942. *ib* 812, 1409. *Al* 1989. *RK* 2: *s.* 349. — *med en sats.* abraham ... wardher war at en wädhor hänger mz hornom mällan thörnebuskana *MB* 1: 201. *Fl* 1659. *RK* 2: 6456. *Di* 3, 190. vordho the vara huru the fianda stapandhe fara *Fr* 449. tha vardh hertugh fräderik vara ... hwar som margha hiorta fara *ib* 62. sidhan wardher iacob war hwar twe ioseps sönir fore honum stodho *MB* 1: 258. *ib* 278. *Iv* 3258. *Fl* 26. *Fr* 2505. *RK* 2: 4935. — *abs.* tha wart en war *Va* 30. *b) få veta, få kännedom om, erfara. med gen.* ille giorde erik tha han wille marsken forrada sa ... nogre marskens wener worde thes ware oc budo honom ey om tälie fara *RK* 2: 3114. — *med ack.* hwat swar mich vidherfar them scal thu raskelica varda war *RK* 2: 4643. wisse tydende wordo the tha waren *ib* 6352. — *med prep.* vidher. sidhan vardh iak var vidher annor tidhande *Iv* 442. osanttrix konung wort war wid the swik hanum sked war *Di* 39. *c) erfara, röna. med gen.* annan daghin som solin op gaar tha matte han thäs wardha war *Al* 3260. *ib* 8458. — *med en sats.* myöhunden han syniss wara snar han wardher likkaväll war han far optha mista *RK* 3: 2761. — *abs.* swa wardha mine owinir war *Al* 4298. — vara var, *a) märka. med gen.* tha husbondin var thäs varä thz the frughur fäldo tara *Iv* 2937. tha seueke var thess var *Di* 215. thes war engen war nokot stort förre än elden togh til at brinna *RK* 2: *s.* 340. *b) få veta, erfara. med ack.* ta marsken war the tydende war *RK* 2: 6170. — *med prep.* viþer. foghotin war ther ware widh *RK* 1: 3965. *c) erfara, röna. med gen.* hwa mykith spör han faar swar thäs war drötning olimpiadis war *Al* 241. **2)** *varsam, försiktig.* at han se war ok witur *KS* 45 (115, 48). skulu vngara ok alle doghande män, the widh kunungz bord sitia ... wara tyste ok wari i allom åthäuom sinom *ib* 54 (137, 58). trifne män, ok wari vm sik *ib* 83 (205, 91). the äru ... ware ok wakre j sälikhet *(cauti in prosperitate) Bir* 1: 259. *ib* 382. wars härra räddoghe gör mannen waran *Ber* 10. sääl är the siäl ... som vardher var af annars ofärdh *Su* 410. *Jfr* **fore-, o-var.**

var (**vaar** *Bir* 2: 4. **waar** *MB* 1: 179; *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*); *Su* 74. **vor** *VKR* 66. **wor** *MD* 71. *f.* **var. waar** *Bu* 3; *TB* 72. **varon** *Bo* 162. **warom** *RK* 3: 1849 *(Hadorphs uppl. s.* 498; *Klemmings uppl.* **waara**). **waares** *ib* 3946. *n. (nom., ack.)* **vart. vaart** *Bir* 2: 5. **waart** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **wort** *ib* 6: 180 (1350). *ack. m.* **varn. wärn** *VML II Kp* 12: 3 *i var.* **van** *Bu* 58. **wan** *MB* 1: 149; *MP* 1: 44, 53; *RK* 1: 4495; *MD* 79. **war** *RK* 1: 368. **vaar** *Bir* 2: 4. **wor** *Di* 188. **waran** *PM* LXV. **wares** *(i förbindelsen* alles wares*) BSH* 5: 195 (1507). **varis** *FM* 687 (1517). *f.* **vara. wora** *MD* 70; *BSH* 5: 195 (1507). **warä** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **wärä** *ib.* **wor** *MD* 70; *Di* 134. *dat. m.* **varom. waarom** *MB* 1: 307. **warum** *SD* 6: 180 (1350). *f.* **warre** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **wårre** *KS*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

61 (151, 66). **varre** *SD* 5: 562 (1346), 564. **wari** *UplL Præf.* **vare** *Bu* 11. **ware** *SD* 6: 180 (1350). **waare** *MB* 1: 86. **varo** *Bu* 11. **waro** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **war** *BSH* 2: 35 (1396). *n.* **varo. varu** *VGL I R* 1: *pr.* **wara** *SO* 3. **ware** *ib* 4. **wore** *ib. gen. m., n.* **vars. waars** *MB* 1: 117. **vors** *Bir* 2: 4. **wor** *BSH* 2: 47 (1397). **uärs** *VGL I Br pr.*, 6. *f.* **varra** *Bu* 23, 492, 523. **varrä** *SD* 5: 562 (1346). **warrä** *ib* 605 (1346); *BtRK* 32 (1358, *orig.*). **vara** *Bu* 16, 166. **wara** *VML II B* 15: 3 *i var.*; *SD* 6: 180 (1350); *NS* 1: 526 (1406); *KL* 92, 93; *Bil* 457. **vare** *Bu* 6, 16; *Bil* 755. **ware** *VML II B* 15: 3. *pl. nom. m.* **varir** *VGL I Þ* 13. **wari** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **vare** *ib* 5: 562 (1346). **ware** *Bjärk.* 12: *pr. n. (nom., ack.)* **var. vaar** *SD* 5: 562 (1346); *Bir* 2: 4. **vor** *MD* 71. **varon** *MP* 1: 267. **waron** *SO* 4. **warom** *MD (S)* 266. *ack. m.* **wara** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); *SO* 4. **warä** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *f.* **waara** *MB* 2: 165. *dat.* **warum** *VGL I K* 1; *SD* 6: 180 (1350). **warom** *VML II Kr* 1: *pr.*; *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); *MB* 1: 245. **waarom** *ib. gen.* **warrä** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); **varrä** *ib* 567 (1346); **wärrä** *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **wara** *ib* 6: 180 (1350); *FH* 2: 48 (1419). **ware** *ib*), *pron. poss.* [*Isl.* várr] *L. vår.* wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene medh wars fadurs äringgislla pätarsson goduillia oc wara moþur husfru bendicto oc wara wina oc frändda raþe *SD* 6: 180 (1350). en röst suaradhe aff skaromen sighiande sua som aff aldra munne o vaar skapare hör *Bir* 2: 4. annar skarin sagdhe vi kännoms vidhir vaar krankdom *ib.* huru maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *Bu* 10. huru var fru for af þänna heme tel himirikis *ib* 12. abraham stander fore warom herra *MB* 1: 191. vi skulum altidh hafua vars hierta öghon til wan herra ihesum christum *MP* 1: 53. vndi guþz ban oc varrä fru *SD* 5: 562 (1346). — *med följande subst. försedt med suffig. art.* thz är waar delen aff tässe wärld *Su* 74. — *med afs. på en person då den talande är regent eller biskop.* hwilkin timä wir kallum saman wart riki til nokrä samtalu *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). þär til war bref biuthä. at wir ärum aff lande farnir *ib* 668. ath thet *(godset)* blywer widh thet frwer kloster i kalmarna i allä matho som war kära frwa och modher drötningh margaretha thet ther thil giffwith hawer til äwerdelika äghä *ib NS* 2: 62 (1408, *bref utfärdadt af konung Erik*). vnder wara konungxlica wredhe *Bir* 5: 113. wi thordh mädh gudz nadh biscop i strengenes helsom ider alla the landbo ther oss war domkirkio i strengenes waro capitulo kirkioprestom oc landzkirkiom tilhöra i waro streng[enäs] biscopsdöme *BSH* 2: 35 (1396). — *pl. abs.* vare, *de våra, vårt folk.* halle oss eller warom opin besiglde breff *BSH* 4: 2 (1471).

vara (-adher), *v. förse med var el. öfverdrag, öfverdraga (med ngt). anträffadt blott i part. pret.* wnder hoffdeno är haffuaskolande höghinde, warat mz lärwfft oc örnagath samwledhis warat mz läriffit *Bir* 4: 10. *VKR* 57.

vara (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* waren] **1)** *vara, bestå, förblifva.* ä men the swenske j then nöden sta tha warade them then fergan saa *RK* 2: 7870. tha bliffwir thz oc varar äwerdelica fridzsins mönster *Lg* 66. *Su* 303. **2)** *vara, räcka, påstå.* tetta varar vider ena sex eller viii timar *LB* 7: 311. än liffuer jach j nogra daga thz warer togh ekke länge för myn stora sar·skuldh *Di* 261. **3)** *vara, räcka, räcka till, finnas qvar.* han ... pantade bort heyms häst harnisk [ok] swerd[it] nagelring for x marc gwll han drak oc rwsade ä mädan thz warade *Di* 97.

vara (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* vara] *L.* **1)** *akta, taga vara på.* vara thina hand at hon ey bikas *GO* 576. — *taga vara på, bevara.* ther sina tokt väl vara kan *Fr* 1630. **2)** *taga vara (på), vaka (öfver), skydda, bistå. med prep.* up a. j iii vnghe män skulo fölgias ath, ok vara hwar oppa then annan *(veiti hverr yðar aðrum lið)* *Di* 208. **3)** *tänka (på), vara betänkt (på)?* ath the gyordhe sig till redha och varedhe her oppa *BSH* 5: 352 (1509). **4)** *göra uppmärksam (på), påminna (om).* varar jak *(incauto)* hona aff threm thingom först at hon skal göra rekinskap aff allo sino värlzlico goze ... annantidh at hänna time är storlica stuntir ... thridhie tidh at gudh spar ey meer j sinom doom frwna än thiänistoqvinnona *Bir* 3: 325. — *underrätta, tillsäga, låta veta, varsko.* (han) ... varaþe sin härra *Bu* 174. en (henna thiänisto quinna) sa adrianum coma ok lop in for nataliam ok varaþe hana *ib* 519. han ... waradhe han at hwilkin tima han saghe ... tholikin fughil ofuir sik sitia tha munde han dö jnnan fäm dagha *Bil* 111. warar jak jdher fore aat at diäffwllin säther jdher altidh snaror oc forsaat *Bir* 4: 119. martin waradhe sina discipulos sik skola sköt döö *Bil* 633. — *med prep.* at. jak vil mina riddara ther at vara thz the for idher hafua ängin fara *Fr* 267. hurw stark oc huart konung karl vil vtfara konung cristiern hon jo ther at wara *RK* 2: 9020. — *med prep.* viþer. han ... com hem tel sinna husfru nataliam ok uara hana viþ þerra tima *(abiit domum vocare Nataliam ... ut eorum passionibus præsens esset)* *Bu* 519. the varado han widh mangh frestilse *(dixerunt, ut constans esset, quia multa diaboli tentamenta eum percurrere oporteret)* *Pa* 21. j skulen mek ther wider ware huarth i haffuen huxat fara *MD* 11. *Iv* 857. *Fr* 270. *RK* 2: 4120. **5)** *varna.* mik tykkes ekke göra myn tiänest fwl, wtan jak warer eder i thet som skadeliget är *BSH* 5: 305 (1508). — *med prep.* for. warande them fore nidhir falle *Bir* 1: 242. — *med prep.* viþer. wara han widh rädhelikan guz dom *Bil* 480. *ib* 725. falantin han thakkade honom myket at han warade honom ther widh *Va* 30. **6)** *tillsäga, uppmana.* marsken warade the ther vid at wagta sig for tolken snidh *RK* 2: 5223. — **vara sik, 1)** *gifva akt, se till.* wara tigh mz huilkom thu mäst tilhalder *Ber* 289. — *taga sig till vara, taga sig i akt, akta sig.* bidh them wara sik fore oskiran mat oc orenom *MB* 1: 371. *ib* 270. warin idher och gömin for allom nizskap *Ber* 124. *ib* 291. hoo kan siik wara för waadha *RK* 3: 3495. vtan han wara sik *(caverit sibi)* skal han til föghias lygninna fadhir *Bir* 1: 401. *ib* 2: 223, 3: 15. *Iv* 3324. ware tik herre. her komber en aff tina owener *Di* 170. vara tegh thz besta thu kan *ib* 245. wara tik ... at tw tik ey for sara brenner *MD (S)* 293. **2)** *försvara sig.* vi ärom sua starke som konungin oc thy viliom vi vara os

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(*defendimus nos*) *Bir* 3: 81. — *refl.* **varas,** *se sig för, gifva akt; förmoda, tro.* han kan tå hälst warda slaghin, han waras minzt *KS* 81 (200, 88). tha iak minstz warades (*putarem*) kommo grymasta wargha *Su* 161. *ib* 115. — **vara at,** *varna, åtvarna.* rebecca ... warar sin son iacob at *MB* 1: 217. *Bil* 313. *Jfr* **at vara.** — **vara fore,** *göra uppmärksam på; varna.* marsken wardh tha warat ffore ath erich wildhen ather dara *RK* 2: 4314. *Jfr* **forvara.** — **vara viþer,** 1) *göra uppmärksam på, påminna, underrätta, låta veta, varsko.* een gik bort at vara hänne vidher *Fr* 333. är thz swa tha warin mik widh *RK* 1: 2042. *ib* 4401. *Di* 177. var härra ... varaþe han viþar at nero konogar ok simon magus vildo han forraþa *Bu* 101. vara iak (*præcaveo*) han vidhir at han hawir tre owini sem äru j hans wägh *Bir* 1: 313. jak vara jdhir vidhir (*notifico*) at gudz rätuisa vil skilia konungin oc hans affquämd vidh thetta rikit *ib* 2: 259. 2) *tillsäga, varna.* huilka hon findir annorledhis göra ellir tala oc wilia ey raadha bötir oppa tha the wardha waradhe widhir *VKR* 28. thu skal wara them widh, at engen thera kome när bergheno *MB* 1: 328. *ib* 330. *Iv* 4081. *Jfr* **viþervara.** — *Jfr* **af-, lagh-, tilvara,** *samt* **ovarande.**

vara (**varä. warä. waara** *RK* 2: 8906. **vära** *Iv* 4212, 4279; *Fl* 489, 572; *RK* 1: 193; *jfr Klockhoff, Studier öfver Eufemiavisorna s.* 53, 55. **wära** *VML I Kr* 7; *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 4: 466 (1335, *nyare afskr.*); *Iv* 149; *Al* 3658; *LB* 3: 37. **uära** *SML Prol. i var.* **värä** *VGL I Md* 1: 2. **wärä** *UplL Præf.*; *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); *Fr* 2342. *pres. ind. sing.* 1 *pers.* **äm** *VGL I þ* 14 (*på två st.*). **är.** 2 *pers.* **äst** *VGL I R* 5: *pr.*, 8: *pr.*; *Bu* 75; *KL* 384; *Bo* 175; *MP* 2: 35; *Bir* 4: 111; *Al* 256; *MB* 2: 211, 379. **ästh** *ib* 211. **äss** (*i förbindelsen* äss tu) *LfK* 262. **är** *Bir* 4: (*Avt*) 177; *KL* 383, 392; *MP* 1: 22 *o. s. v.*; *Al* 232. 3 *pers.* **är. er** *VGL I K* 3, 6 *o. s. v.*; *RK* 1: 2 *o. s. v.*; *LB* 2: 38. **ä** *ÖGL Eþs* 24, *Dr* 18: *pr. o. s. v.*; *UplL Ä* 1: 1, 7: 1; *Bu* 12, 145; *GO* 13, 818, 952, 1057. **iär** *VML I G* 11: *pr. o. s. v.*, *II Kr* 6: 6 *o. s. v.*; *ÖGL B* 51 *i var.*; *SD* 5: 280 (1344). **jär** *VML I B* 24; *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 375, 376; *SR* 2, 18. **iär** *ib* 46. **jä** *ib* 44. **ar** *VGL I A* 13: 2, *J* 6: 1, *FS* 2: *pr.*, *III* 67; *VML II Kr* 11: 1 *i var.*; *Bir* 4: (*Avt*) 179, 180, 184. *pl.* 1 *pers.* **ärum. ärom. arom** *Lg* 3: 21. **ära** *Iv* 4211. **äre** *BSH* 4: 302 (1502). 2 *pers.* **ärin. ärä** *Va* 47. **är** *Fr* 764 (*i rimsl.*). 3 *pers.* **äru. äro** *VML II Kr* 1: *pr. o. s. v.*; *ST* 7, 12 *o. s. v.*; *Fr* 159, 214 *o. s. v.* **järu** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **ära** *VGL II K* 21, 60, 72: 5; *VML I Eþs.* 1: 1, *II Præf.*, *Kr* 1: *pr.*, *Kg* 6: *pr.*; *Fr* 345; *VAH* 24: 323 (1454), 326 (1377). **ärä** *VGL II Præf.*; *Fl* 571; *Va* 7, 31. **äre** *MB* 1: 46 *o. s. v.*; *Di* 151. **ere** *RK* 1: 4413. **aru** *VGL I A* 21: 1, *R* 5: 5, *III* 98; *ÖGL G* 8: *pr.* **arw** *VGL V* 2 (*på två st.*); *LB* 10: 7; *jfr s.* 449. **aro** *ib* 3: 146, 154, 173 (*jfr s.* 149). **ara** *VGL II K* 72: 2 *i var.*, *V* 1. **är** *Fr* 2596 (*i rimsl.*). *pres. konj. sing.* **se. see** *VML I M* 22; *SmålL* 9: 1; *MELL Kg* 22 *i var.*; *Iv* 2163; *Bir* 2: 128; *ST* 198; *MB* 2: 211; *Ber* 6, 15, 20. **sä** *MELL Kg* 22. **sey** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **si** *VGL III* 1; *SML Kp* 4: *pr.*, 12: 1, *M* 18: 1; *ST* 198. **sii** *SD NS* 1: 514 (1405); *HSH* 7: 20 (1470?). **vari** *VML II Ä* 17: *pr.*; *MP* 1: 128; *Bir* 2: 226. **wari** *SML Kk* 15: 3, *Kg* 11: *pr.*; *VML II M* 8: *pr. o. s. v.*; *Ber* 96. **warj** *PM* LXV. **vare** *VML II Kr* 6: 1. **ware** *ib* 5: 4; *SD* 5: 662 (1347). **väri** *VML II B* 27: 1; *Bjärk.* 30: 2, 41: 1. **wäri** *UplL Ä* 1: 2; *Bjärk.* 32: *pr.*; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **väre** *VML II þ* 3; *Iv* 2816 (*i rimsl.*). **wäre** *ib M* 26: 17. **äri** *UplL Ä* 10: *pr.* **ärä** *VML II Ä* 10: *pr. pl.* 2 *pers.* **sen** *Ber* 16. 3 *pers.* **sein** *ÖGL Kr* 10: *pr.*; *UplL Conf.*, *Kk* 17: 5; *VML II B* 18: 2, 23: *pr.* **seen** *SML Conf.*, *Kk* 20: *pr.*; *VML I Eþs* 2: 2, *II Kr* 26; 1, *þ* 18: 1; *SmålL* 1; *StadsL G* 1. **sen** *ÖGL Eþs* 2: 1; *UplL þ* 10; *Bu* 194; *KS* 42 (109, 45); *Ber* 96. **sön** *VML II Kr* 26: 1 *i var.* **se** *KS* 6 (13, 6). **see** *SmålL* 13: 5; *StadsL G* 1 *i var.* **warin** *SML Kg* 11: *pr.*, *J* 2: *pr.*; *KS* 38 (100, 41). **waren** *VML II Ä* 8: 1. **vari** *ib Kp* 7: 1. **wari** *ib I Eþs* 2: 2, *II Ä* 13: *pr.* **vare** *ib* 1: 3, 10: 1. **ware** *ib Kr* 11: 1, 26: 2. **wärin** *UplL Kk* 15: 3, *V* 14: 9. **ärin** *SML Kk* 15: 3 *i var.* **ären** *StadsL Ä* 17: *pr. impf. ind. sing.* 1, 3 *pers.* **var. vaar** *BSH* 5: 322 (1508). **waar** *VAH* 24: 322 (1442). **va** *Bu* 135, 497. **vär** *VGL I C.* **uär** *ÖGL Eþs* 10: 2, 33: *pr.*, *Dr* 2: 1. 2 *pers.* **vast** *Bu* 76, 79, 140. **wast** *MB* 1: 161. **uast** *ÖGL Vins* 6: 4; *Bu* 78. **värt** *VGL I Md* 3: 1. **var** *Bu* 499. *pl.* 1 *pers.* **varom. wore** *VAH* 24: 324 (1473). 2 *pers.* **varin. waare** *FM* 187 (1504, *i tilltal till en person*). 3 *pers.* **varu** *VGL I K* 9. **varo. waaro** *MB* 1: 160, 299, 315; *VAH* 24: 323 (1454). **woro** *RK* 2: 7352, 7376. **wara** *VML II Ä* 13: 2 *i var.*; *Di* 268. **warä** *Va* 30. **vare** *BSH* 5: 322 (1508). **ware** *Va* 3; *Di* 12. **waare** *BSH* 5: 322 (1508). *impf. konj. sing.* **vari** *Bu* 491. **wari** *UplL M* 16: 2, *J* 21; *SML Kk* 20: *pr.* **vare** *Bu* 139, 140; *Bir* 4: (*Avt*) 177. **ware** *MB* 1: 31; *GO* 901. **uare** *ÖGL Eþs* 15: 2. **waare** *MB* 1: 110, 120; *VKR* 8. **vore** *BSH* 5: 352 (1509). **wore** *RK* 2: 7369; *Di* 134. *pl.* 2 *pers.* **varin** *Bu* 23. 3 *pers.* **varin** *ib* 57; *Bil* 902. **warin** *UplL Præf.* **varen** *Bu* 13. **vari** *ib* 9. **ware** *GO* 2. *imperat.* **var.** *pl.* 2 *pers.* **varin** *Bu* 152; **warin** *MB* 1: 363. **waren** *Di* 32. **varer** *BSH* 5: 352 (1509). *supin.* **varit. varidh** *BSH* 5: 404 (1510). **variidh** *ib.* **waret** *VAH* 24: 324 (1473). **wärit** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*); *Va* 54. **uärit** *SML Conf.*), *v.* [*Isl.* vera] *L.* 1) *vara, vistas, finnas, befinna sig (på ngt ställe, hos el. i förening med ngn, inom en samling el. ett antal, i ett tillstånd), äfven bo, lefva.* i þem timä wir ärum j landit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). alle þe preste äru i klostrenu *ib* 5: 562 (1346). twe härberghärä skulu wara i köpstaþi hwariom *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*); *jfr* 2. war en iuþe ioachim at namne i nazareth *Bu* 3. j kirkionne i antiochia varo mange propheta *KL* 155. en dag war konungens dotter i sin trägard *Di* 54. han kom till bergit som dwergana waro i *ib* 42. i frisland war en konung som osid het *ib* 29; *jfr* 2. the a stekaborgh waro *RK* 1: 4298. mong skip lot han tit mz spisning fara som han ville ther länge waara *ib* 2: 8906. þe äru langt borto *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). han ... gaff hemloff allom them ther tha vthe haffde warith *RK* 1: 832. han matte heller hema warit i bern *Di* 151. siþan hon hafþe þer nokor ar varit *Bu* 5. han war en aff the beszta trä smide som tha waro i alla

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wäroldene *Di* 57; *jfr* **2.** mz hwat glädhi änglane äru i bland the som sionga ... äru ofwär thän som hwilas *Ber* 217. hwar är blanzaflor *Fl* 338. hwaris äss tu *LfK* 262. j thy samu harklädhe var han som j rätwisonna brynio, vm thän thima han var dräpin *Bil* 885. al the thing som äru j himblenom oc a iordhinne oc j hafwino *Bir* 2: 171. j thysto vatne äro orma värste *GO* 68. *ib* 439. fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ *SD* 5: 637 (1347). til varrä grift oc läghurstaþ. þer vara scal mit a gulwenu i korenom *ib* 562 (1346). dömum wi fullan almanna vägh. som han af alder hawer varit. iui hiorþbärgs ängh., ok vilium wi. at han þär ewerdelikä se. ok ware *ib* 662 (1347). sua sum et rum var e mällan solinna oc stolanna *Bir* 4: *(Avt)* 177. han wiste hwar wadit war *Di* 62. opta är skarlakans hiärta vndhir wadhmals kapo *GO* 327. ware ey lagh i lande tha toghe hwar som finge *ib* 2; *jfr* **2.** myssena ... åto han til döz ok thön medh hånom wåro *KS* 30 (76, 32). riddärä þe egh äru i waart raaþ *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). som i therra fölghe äru. eller hwar the helzt äru *BSH* 1: 131 (1371). ängin war j hänna släkt som kalladis thy nampne *Bil* 894. äru the j myrkiom *Bir* 1: 163. daghleka vast þu i lifsen[s] vaþa *Bu* 76. skulu thessin fornempda land ... i lughne ok i fridhe warä *BSH* 1: 133 (1371). til þäs at þe vndi eno frälse länger warin *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). engin dödheliken människia kan altidh wara widher *(inhærere)* andelika skodhan *Su* 259. alle the som woro for *(d. v. s. råkade ut för)* thz wädher *RK* 2: 7352. — *med prep., i sht* til, *för att uttrycka på en gång rörelse till och varande på ett ställe.* han wilde til nycöpung wara *RK* 2: 5917. *ib* 6605. *Bir* 3: 219. claus persson ... ville oförtöfft variidh hos eders herredöme *BSH* 5: 404 (1510). **2)** *vara, vara för handen, finnas, finnas till, gifvas.* mäþ konongs nathum. sum tha är *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hwaryom manni. þer nu är äller varþa kan. i hwariähandä staþ han se *ib* 5: 562 (1346); *jfr* **1.** hadhe han ekke warith optha hadhe the illa farith *RK* 3: 2710. til at matä coster se thär þe farä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). hwarce war sool eller stiärnor *MB* 1: 155. thz war een ärlikir riddare han gaff sik j klostir *ST* 161. thet war en man ther hafde et ilt sår *KS* 41 (107, 45). ängin war the borgh ... ther sik ey gaff vnder wart wald *MB* 1: 433. alla andra örlöghx waghna som i egipto lande waaro *ib* 315; *jfr* **1.** — *hafva tillvaro, vara, existera.* jak är then som allaledh är *(ego sum qui sum) MB* 1: 282; *jfr* **7.** then hawer thik sänt som är *ib.* af gudhi, hulkiu som är ok var *MP* 1: 128. *MB* 2: 333. — *vara, vara egnad el. afsedd, tjena (till ngt).* nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). taka plikt þe aþrum är til räzl *ib* 669. þet scal vara til klostersens vphälde *ib* 5: 563 (1346). the skulo honom til thieniste wara *RK* 1: 966. thenne bonadher war ey at enast ther fore, at thäkkia hwsith mz, oc til fäghrind, vtan han war oc ther til, at tekna os, oc thydha himerikis skipilse *MB* 1: 496. — *vara, vederfaras.* nadh oc fridh vari idhir af gudhi *MP* 1: 128. *MB* 2: 333. we är konne thän dagh hon bisar fore spiwth stangh *GO* 1017. — *vara, tillkomma, tillhöra.* gwdy warj thes loff *PM* LXV. *HSH* 7: 20 (1470?). **3)** *vara, vara i ro el. fred, förblifva, stanna. i förbindelse med ett föregående* lata. at þe latin wara vnderdana i friþi wara *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). latin os gambla hema wara *Al* 835. marsken sagde han wildit ey spara lote niclis sin armbost wara *RK* 2: 5789. the ... badhe honom ... lata wara thera stadh *MD (S)* 238. **4)** *vara, ega rum, ske, inträffa.* þa wäri frither mällin aldra manna aff allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). vtan þätt sey i härfärþ *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). a förstä þinge siþan konungins bref äru vpp läsin, äller a kyrkiostämpno, þär ey äru þing *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). tridhia christi tilquämdh är j huars manz dödh *MP* 1: 12. thz hooff thz war a träno näss *RK* 1: 648. hadhe ekke han misth siith liiff wiisth hadhit warith een huffwudh striidh *ib* 3: 2703. thz war et sinne at konung ermentrik kallade en aff sit rad till sik som junker säueken het *Di* 173. han sagde hanum at aktilia konung wilde haffua hans dotter. om han kan fa henne mz winskap oc kerlek. kan thz ecke wara, tha kommer han i edert land mz makt *ib* 31. the sagde thz matte wäll wara *ib* 62. tha war et mykit regn *ib* 43. thzta war i en onda stund. at didrik konung hit kom *ib* 151. han skal giua enä half mark til bvrägiälz ... swa sum af aldär havär uarit *SR* 11; *jfr* **5.** — *vara, vara gällande, gälla.* wir ... wilium at wäri ewärþilikä. at ... þa wäri frither mällin aldra manna *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). nu spanä maþär hion manz giär fulla bospänd tax þät e i handum, þa iär þät eþär siäx manna *SR* 46. **5)** *vara beskaffad, förhålla sig.* jak är suasom giutare *Bir* 2: 244. somlike män äru suasom thz skip som hauir mist styrit *ib* 171. thu gör som thu äst til *Bo* 175. — *förhålla sig, bete sig.* han hafwer illa mot tik warit *MD* 131. — *vara, vara förhållandet, förhålla sig.* är þet swa at nokar af bondum vil frälsis man warþä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). kunne þät swa vara ät han vilde þär af fara *ib* 637 (1347). swa är thz som i sighiu *Bo* 218. helbrugþu til hugh oc licama. guþ gawe at swa vare til syälinnä *SD* 5: 561 (1346). hans herra spordhe huru ther vm war *ST* 303. iak kan mik ey ther aff forstanda huath honum är nu komith til handa vtan thz see for stolta quinna at han hafuer mist badhe vit ok sinne *Iv* 2163. **6)** *vara med, förhålla sig med. med dat. (el. i dess ställe ack.).* aldre var mik sua väl. som mik havar här varit *Bu* 170. wäl är henne *Bir* 4: 126. wel er then thz forskylla kan *RK* 1: 6. — *vara med, gå åt.* spurþe huat hanom var *(quid sibi accidisset) Bu* 526. *ST* 270, 291. *Su* 159, 431. **7)** *vara, med förbleknad betydelse såsom kopula.* þa se þem barnom þe sama morghongäf för möþärne oc ey til fäþerne *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). thz ärwodhe är ower thit mäghin *MB* 1: 327. thridhi a tiäldith war aff hardwk *ib* 495. änglane ... äru fore them som ärfwdha *Ber* 217. jomfru skal staa oc wara for jomfrum *Bir* 4: 72. thu är *(är hafvande)* mz en son *Al* 232. *ib* 256. waren til fridz *Lg* 3: 713. thz första budhordhit är swa *ST* 7. vm thön mål ther wårda land ok almogha, tå är ä thes bätur at flere witre män sen i rådhe kununx *KS* 17 (42, 18); *jfr* **5.** hwilkit mik tykker wäl wara *PM* LXV. hwlikin man borto är vm tu aar *SR*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

11; *jfr* 1. thz förre war opp thz kom tha nidher *RK* 3: 2699; *jfr* 1. ther war ix alna diwpt *Di* 42. fäm ara war clemens wm then tima *Bil* 348. hwylkins hälst skipälse äller wilkoro han iär *SD* 5: 280 (1344). hwariä handa skipilse han hältz se *ib* 567 (1346). thz diurit är leons köns älla wargx *Bir* 3: 66. lappecium hether skreppa hon er fyra köns *LB* 2: 52. maþar är manne likastar *Bu* 145. sua var iuþen galin ok vildar *ib* 78. þe vitu þik at þu uast syndoghom mildar *ib.* hua war starkare än samson *ib* 4. the land waro all hedhin *MB* 1: 433. han war trötter *Di* 43. tha han war xij ara gamall, tha war han bade stark oc degeligen *ib* 57. the som ekke ärw lärdhe *PM* LXV. en riddere ... rädh honom at han skulde fara tith han matte liffua vtan kiiff ok ware feligher vm sith liiff *RK* 1: 283. waren redo mz hästa oc harnisk *Di* 32. mäþ tolf mannum. them sum trygger äru *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). faa järu þe thätt giorþo *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). en är gudh, ther alt skop ok skapadhe *KS* 7 (16, 7). heel see thu *ST* 198. baþ han guþ vara naþoghan sinom skaþa mannom *Bu* 134. þär til at friþrin se althings starker *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þikkis þätta wärä skiälikt *ib* 670. þa jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). äncti är wyssari än döþrin *ib* 561 (1346). natskäua wit ok räfunga kostr äru odrygh *KS* 47 (119, 51). äru dyghde mänge ok mångskina *ib* 17 (45, 19). ey skal tyn mater wära offheter *LB* 3: 37. mit folk se thit *Al* 5321. jak bidhir thik ... at thu läre mik hwilkin äro tyo gudz budh *ST* 7. tha spordhe then store blamannen at mestaren hwat manne han war som honom thit fölghdhe *ib* 303. jak är [aff] gudz nadh thz iak är *MP* 1: 12. thz war thz them skilde vpa *RK* 1: 827. är ... ilt taka dygdh ther ängin är *KS* 47 (119, 51). bätra är at lydha gudhi än människiom *Gr* 271. skal thet ga till feydhen, tha vore thet bästh ath göre en ändba her nedhre hoss fienderne *BSH* 5: 352 (1509). þe sagþo þik vara galin ok diäw[l]s man *Bu* 77. iak hughþe þik vara väldoghastan härra *ib* 498. mars var örlögs man *ib* 9. februus var ok en heþna manna guþ *ib.* guz ängel ... var hänna dagheleken drosate ok guþleken gömare *ib* 5. at han sik wil vnderwinna wara waar laghman *BSH* 1: 185 (1386). han *(Gud)* er til alskons dygd vphooff *RK* 1: 2. folke jerl war en erliken man rikesins forman tha war han *ib* 232, 233. ij ärin rät syzkene badhe *Fl* 740. jak är iosep idhar brodher *MB* 1: 250. jak skal ... wara idher gudh, oc skulin i wara mit folk *ib* 376. en diäuul ... sagþe sik vara sanctum iacobum *Bu* 171. huilken kunungr kännis medh ordom ok gerningom sik wara gudz vndidåna *KS* 16 (39, 17). thwa hundh ok kämb han är ä hundhir thän same *GO* 11. vili är ey landz räth *ib* 64. förste höghtiidh aff them siw war siwnda dagx höghtiidh *MB* 1: 497. thz är mit radh, at thu skipt sunder thina byrdhe *ib* 327. vaþe är striþa viþ guþ siäluan *Bu* 134. försto trapo *(för första trapa)* är at tro en vara sannan guþ *ib* 185. mz treem syndom särlica som är *(nämligen)* högferdh ok värlz goz giri, ok licamens oquämelike loste til skörlifnadh ok bukfylle draghir han manga siäla til heluitis mörka iordh *MP* 1: 13. alth onyttogith folk, som är *(såsom)* gambla kärlinga oc kala *PM* 3. mik är encte om thin frända huffuod *Di* 101. tha sköt walter stangena twert wtoffuer konungens sall. thz sagde alla konungxmen at thz war wäll skutit *ib*; *jfr* 8 *b γ*. — *vara, vara att anse, vara detsamma som.* hwa som här a mot györ. se *(näml. det som han gjort)* swa gyort sum a oss syälwän *SD* 5: 606 (1346). aldar þin aldar var möþa ok þrang *Bu* 76. en stoor draki som är diäfwlin *MP* 1: 13. — *vara, vara detsamma som, vilja säga, betyda.* thäs hälgha anda hugher foor ower watnin thz är at sighia ower iordh oc himil *MB* 1: 155. captiuitatem ther är at sighia fängilse *ib* 13. vitrum er glas *LB* 2: 38. urtica thz är nätzsla *ib* 4: 351. stiärnona nidhirfiolle a iordhena, thz är at kroppane falla for dödhenom *MP* 1: 12. — *vara, beteckna.* adamas är mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört *Bu* 72. sädhin är gudz ordh *MP* 1: 84. siw faghra köör oc siw ax full mz korn, äre siw fruktsamlik aar *MB* 1: 238. — *vara, kunna liknas vid, likna.* þu äst blomstar huit ok röþ *Bu* 75. rikedoma äru thorna, ty at the sargha wara hugha mz sinna huxilsa styngom *MP* 1: 86. 8) *såsom hjälpverb i förening med part. af ett annat verb.* a) *i pres. el. impf. för att i förbindelse med part. pret. af ett intrans. verb bilda perf. el. plusqvamperf. af detta.* hänna prästar var fiären farin *Bu* 11. folkit var sopfua gongith *Di* 240. at wir ärum aff lande farnir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). för än ... lifnäþrin är þiit kumin *ib* 5: 563 (1346). som ey äru til arä kumin *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). waare the komne in moth snäwinghen *BSH* 5: 322 (1508). nar som nager ny broder i embetet komen är *SO* 105. i huilika mato thät mik helzt medh rätto a komit är *BSH* 1: 165 (1376). hans tarma wara losnadhe *Di* 268. tha arit war forgangit *ib* 43. thu äst heel wurdhin aff thinom siukdom *KL* 80. at mö var moþer vorþen *Bu* 64. wankunnoghe men vndra oc kunno ey finna hwru thz är swa wordhit *MB* 1: 293. spordhe sanctus germanus hwar brödhirne waro bliffne *ST* 286. b) *i pres. och impf. (ngn gång i perf.) för att i förbindelse med part. pret. af ett trans. verb uttrycka omskrifning af passiv form, hvarvid förbindelsen kan beteckna:* α) *ngt som eger rum el. eger giltighet i hvarje tidsmoment.* är thz watn kallath *(kallas)* bärsabee *MB* 1: 199. thän sum lagh forsmaar agher af laghum wära forsmadher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). β) *ngt som på en viss tidpunkt egde el. egt rum.* a skänningis samtalu sum nu var snima hallin *(hölls)* *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þättä bref var gyort oc giuit i varom garþe viþ husäby kirkio *ib* 5: 639 (1347). the som medh mik waro tha biscopp gotzskalk slaghin war *BSH* 1: 165 (1376). vm thän thima han var dräpin *Bil* 885. war thz giort badhe fore hedhers skuld oc kännedoms *MB* 1: 281. finder prester ... at ... hwdhin är mislitath, som för war sakt *ib* 362. ther war et större vnder seet *Al* 10432. þe som skud *(för skuld)* hawer varit gywin *(de mot hvilka anklagelse har riktats)* *SD* 5: 605 (1346). γ) *det resultat el. det tillstånd som inträdt genom en föregående handling.* hans namn är scriuat *(är skrifvet)* iui mino hufþe *Bu* 504. al väruld är af þinom fäþar bygd *ib* 78. thera hiärta är i tw skorith *MB* 1: 434. hwarce war skapath fä eller folk *(var skapadt)* *ib* 155. owan a studhomen varo satte knappa *Gr* 298.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iärnlänkior varo ther bundna fore *Fr* 1536. bergit war lukt *Di* 43. *c) i pres. el. impf. för att i förbindelse med part. pres. af ett verb omskrifva motsvarande tempus af detta.* tha skal thz torney gangande vära *Fr* 1520. then änkte är hauande *KS* 48 (121, 52). hon war loghande i gudz älskogha *MB* 1: 281. nar hon *(själen)* är tänkkiandhe a gudz sons blodz vtgiutilse *MP* 1: 12. mz allom änniskiom som i dröffwilsom ärw stadda, är hon warkunnande *Lg* 3: 705. wi ärom thes begärende *SO* 3. swa danna gerning som j ärä begärändes aff mik *Va* 47. konung crissosmos moder som thz war waldande *ib* 53. *d) i pres. för att i förbindelse med part. pres. af ett verb omskrifva futurum af detta.* gak nw til stadhin huar thu äst seande *(visura es)* pawan oc kesaren *Bir* 4: 111. rädz enkte aff thy thu är lidhande *(quæ passurus es) MB* 2: 335. *e) i förbindelse med part. pres. i gerundiv användning.* dömer huat är görande ella latande *KS* 31 (80, 34). han skal ... thz wägha medh fullum skiälum, huru görande är ella låtande *ib* (81, 34). är fatikom mannom huxande huath the äru *ib* 48 (121, 52). fiärdha tidh är märkiande at ihesu nampn är hans tiänarom til hedhir *MP* 1: 32. jomfrudomin är mykyt lowande dygdh *Bo* 41. — **vara sik,** *vara (jfr 7 ofvan). i pres. konj. disjunktivt i förbindelse med följande* **äller.** han se sik *(han må vara, vare sig han är)* riddäre äller swen *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). — vare sik, *vare sig.* nar som nager ny broder i embetet komen är vare sick screddere eller offuerskerer *SO* 105. aff alt ther peninga galt vare sik antigia miöl eller malt *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6328. — **vara ater,** *vara qvar.* är ey swa mykit folk aather, at ty gither til jorda kommit, som fraan stielper *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). än waro ther ather igän nakre aff gudz almogha huilke ... stodho oc stridde manleka moth *Su* 66. iak skal her ater äpter idher vara *Fl* 2060. herra iwan gik tha al ena thiit han fan sina swena han lot een lönlik til sik kalla hina andra vara ther ater alla *Iv* 629. waro twe män atir äpter i träldomin *MB* 1: 394. — *återstå.* tha han stodh op af bönomen var en delin *(d. v. s. en af de fyra delar i hvilka natten indelades)* atir *Bo* 100. — *Jfr* **atervara.** — **vara fore,** 1) *vara i vägen, hindra?* vare mik ey fore edha min *(ef eigi væri mér hróp eða brigsli ok synd at sverja meineiða)* ... iak vilde honum aldrigh vinskap gifua *Iv* 5684. 2) *förestå, vänta, tillstunda.* honom är ey annat före än dödhen *MB* 2: 186. 3) *stå till buds, vara möjligt (för ngn).* huat är mik annat före *(hvad annat kan jag göra)*, än sätia mith fingher för mwnnen *Su* 156. — *Jfr* **fore vara,** *äfvensom* **for varande.** — **vara ivir,** *vara öfver, återstå.* war än mykit silff ok päninga jwir *Bil* 867. *Jfr* **ivirvara.** — **vara til,** 1) *vara tillstädes, vara för handen, finnas.* är äi fläsk til *SD* 5: 637 (1347). vm thet är ey til j redhoswensins wärio som then siuke aastundar *VKR* 42. *Iv* 5608. 2) *vara till, finnas.* at nakor andelik thing waro til *MB* 1: 38. ängin är annar gudh til vtan han *Gr* 293. al the diur som til kunno vara *Pa* 16. somi varo the til, som trona vildo atir kasta *Bil* 852. han är nw ekke til i iordherike *Lg* 440. *MB* 1: 449. *Jfr* **tilvara.** — **vara upa,** *vara för handen.* thz var frost vppa *Bo* 194. thz är nu natta time op a *Iv* 4100. — **vara viþer,** *vara tillstädes.* vi varom vidhir i ioseps ok marie fästning *KL* 382. *MB* 2: 378. nylica hände som iak var oc vidhir at iudhane korsfästo ihesum mz afwnd *KL* 418. *MB* 2: 410. iosep ... biwdher allom wtganga vtan sinom brödhrom, oc wil at engin ware widh, mädhan the kännas hwar widh annan *ib* 1: 250. *Jfr* **viþervara.** — **vara äptir,** *återstå.* äre fäm aar epter *MB* 1: 250. nw är äpter at spöria *ib* 481. *ib* 469. — *Jfr* **fran-, när-, saman-vara,** *äfvensom* **borto varande.**

vara (-adhe), *v.* [*Jfr Isl.* vára] *tillbringa våren.* at the ... varedhe her oppa *BSH* 5: 352 (1509).

vara, *f.* [*Mnt.* ware] *L. akt, vård, vakt.* taka varu, *gifva akt, taga sig i akt.* the vilia ey vndir standa ok waro taka *(cavere)* mädhan the mogho *Bir* 1: 226. *Jfr* **var, vari.**

vara, *f.* [*Isl.* vera] 1) *varande, vistelse; vistelseort.* thoko the sic et skiul til waru som a fast war widh afgudha mönster thäs lanz *Lg* 266. skal ... kunungr ... haua före sik ok sit härskap, al tarwa hus, thr han är medh waru sinne *KS* 41 (106, 44). ille höfdinga ... wilia hawa ok byggia huarn stath ... thr thöm tikkie wara wänt, lustelikt godz ok faghra waru *ib* 60 (150, 66). i tässe wärldh i huilke wi haffwom ey bliffwelika warw *LfK* 71. han skal aldre haua bliuilse älla varu när gudhi *Bir* 2: 17. jdhra varu skipadhos när gudhi huar äptir thy som han gudh älskadhe mädhan han lifdhe *ib* 263. 2) *varande, väsende.* gudh i threm personis aldra minzt atskillekom af sik äftir gudhlike waru *(secundum divinam essentiam) Bir* 4: *(Dikt)* 221. *ib* 3: 300. fadhir ok son ok then hälghe ande thry in personis ok en j guddomsins waru *(substantia)* ok valde *ib* 1: 374. — *väsende, natur, beskaffenhet.* thässin thry *(näml. ting)* waro atskillekin aff sik i a syn waru *(essentia)* ok smak *Bir* 4: *(Dikt)* 221. — *Jfr* **borto-, fran-, in-, när-, sam-, saman-, viþer-vara.**

vara, *f.* [*Sv. dial.* vara. *D. dial.* varre. *Jfr Rietz s.* 795; *Falkman, Ortnamnen i Skåne s.* 93; *Molbech, Dial.-lex. s.* 642] *(sandig) strand.* thre gaardha i blädhingis waru *SD NS* 1: 639 (1407).

vara, *f.* [*Isl.* vara. *Jfr Ags.* waru; *Mnt.* ware] *L. vara; koll.: varor.* at the ey warda pläghade medh fals wara ok flärd i köpom *KS* 74 (182, 81); *jfr* **fals,** *adj.* the matto thädhan mz sina vara ij fyra dagha til babilon fara *Fl* 667. thu syrgher ey for mykin fara *(för* vara; *Cod. B, C* for wara; *motsv. ställe i den Fornnorska texten har* um varning þinn) *ib* 900. ladde iag myn skepp mz alszkons wara *RK* 3: *(sista forts.)* 4292. allan then skath oc opbyrd iag kunde få stack iag offuer ena sydho tha kopar sölff oc andra wara mz hwilka iag acthade wtaff riikit fara *ib* 4211. jnskaffa aldrahanda ätandis warw *PM* 3. *Jfr* **köpmanna-, köpmanz-, skin-, ätande-vara.**

vara (waara), *f. läpp.* hafdhe han (ɔ: mannen) iämhardha waaror *(Cod. B* wärra 535*)* oc tungo som nw hawa annor diwr, tha tholde hau ey widh alzskona thrangan mat som opta wäxer mällan thorna eller annor hwas thing oc meensam, oc sidhan ware tungan ey wäl fallen til at tala mz eller waaronar *(Cod. B* wärranar 535*) MB* 1: 83. *Jfr* **var,** *f.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

varaktogher (-achtig), *adj.* [*Mnt.* waraftich] *varaktig, bastant.* om han them (ɔ: tw öölträä och ett trånfath) warachtig giort haffuer *SO* 222.'

varaktogher, *adj.* [*Mnt.* wâraftich, wârachtich] *sannfärdig.* iak hafwir wndirstandit aff waraktoghum mannom ath stoor plagha oc dödhö är nu i idhrom landum *LB* 3: 182.

varan, *f.* *Jfr* **frau-, när-varan.**

varardher (waar ardher), *n. vårårder, årder som nyttjas vid vårplöjningen.* II waar ardher *FH* 3: 66 (1445).

varbilder, *m. L.*

varblema, *f. varblemma, varblåsa.* the waaro swa oföre aff boldom oc warblemom, at the gaato ey standith fore pharao konunge *MB* 1: 299.

varblädhra, *f. varbläddra, varblåsa.* skal iak plagha alt egipto landz folk mz boldom oc warblädhrum a thera wsla liiff *MB* 1: 299.

varbulde (-bolde), *m. varböld.* vare thu värdh at ... alt kötit *(näml. skulle)* rötna mz fulastom varboldom *(putredine consumeretur) Bir* 2: 236. högfärdhin ... är altid otologh ath taga vppa som en swullen warbolda *MP* 4: 217. en swllin warbolde *JP* 84.

vardtafl, *se* **vartafl.**

varþa (hwardha *SD NS* 1: 61 (1401). **waarþa** *VML II Kr* 5 *ind. i var.* **vordha** *Bir* 2: 6, 9, 51, 54. **worda** *BSH* 4: 36 (1474), 295 (1501); *RK* 2: 4219. **wordhä** *Di* 78. **worthä** *FM* 186 (1504). **worde** *Di* 152. **wärdha** *Bir* 4: 159; *Ber* 7; *LB* 3: 47. **värþä** *VGL I Md* 14: 1. **wärþä** *UplL Kk* 6: *pr.*; *Bjärk.* 13: 2. **värda** *Lg* 3: 552. *pres. ind. sing.* **varþer. wardþer** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **wardþir** *ib.* **warþar** *Bu* 19. **warthar** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **vaþer** *VGL II G* 2, *þ* 50, *Forn* 29. **vaþar** *Bir* 4: *(Avt)* 185 *(på två st.).* **wordher** *RK* 2: 2725. **worder** *Di* 58 *o. s. v.*; *FM* 461 (1510). **värþer** *VGL I K* 5 *o. s. v.* **wärþer** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **värder** *VGL I K* 12. **wärder** *MD (S)* 251. **wärdir** *LB* 3: 50. **uerdher** *VGL I K* 7: *pr.* **väþer** *ib II Add.* 6: 3. **wäþer** *ib R ind.* 19, *þ* 25. **wäþär** *ÖGL Dr ind.* 10 *i var.*; *Bjärk.* 11: 6, 12: 2. **wäþar** *VML II Kr* 21 *i var. pl.* 1 *pers.* **varþom. vardha** *Di* 225. **wardha** *MD* 192. **warda** *Di* 62, 87, 188. **wordhä** *FM* 186 (1504). **wordom** *MD* 8. **worde** *Di* 157. 2 *pers.* **wardhen** *MB* 1: 160. **warden** *MD* 8. **worde** *FM* 592 (1513). *pres. konj. sing.* 1, 3 *pers.* **varþe. worde** *Di* 194. **wärthe** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **uärđi** *VGL I Br* 3. *pl.* 3 *pers.* **warþin** *VML II Kr* 21; *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *impf. ind. sing.* 1, 3 *pers.* **varþ. wardh. ward** *RK* 1: 84 *o. s. v.* **vart** *Bu* 188; *MP* 1: 12; *Lg* 3: 521. **wart** *RK* 1: 45 *o. s. v.*; *Di* 57; *Va* 5 *o. s. v.*; *MD* 387, 447. **warth** *ST* 117. **word** *Di* 12. **vort** *MD* 444. **wort** *Di* 57, 151; *MD* 447. **worth** *ib (S)* 213; *Di* 57. 2 *pers.* **vart** *Bu* 520. *pl.* 1 *pers.* **vordhom** *MB* 2: 26. 3 *pers.* **wrþu** *VGL I A* 18: 1; *Bu* 57. **wrþo** *ib* 23, 30, 167, 184, 196. **wrdho** *Bil* 473. **wurdhu** *KL* 45, 49. **wurdho** *ib* 116. **wurdhe** *FM* 186 (1504). **vorþo** *Bu* 137. **worþo** *ib* 15, 152. **wordho** *MB* 1: 1; *KL* 116; *Lg* 3: 193. **wordo** *RK* 1: 85, 4135; *MD* 445. **worþe** *Bu* 71. **worde** *Di* 11. **word** *(för* **wordo** *el.* **worde***)* *ib* 78. **wortto** *SJ* 274 (1459). **vorte** *LfK* 233, 239. **vardho** *MP* 1: 19. **wardho** *ib* 44. **warto** *Va* 3, 11 *o. s. v. impf. konj. sing.* 1, 3 *pers.* **wrþe** *Bu* 20, 30, 64. **wrdi** *HelsL Ä* 16: *pr. i var.* **vrþa** *ib* 16: *pr.* **uurđe** *SML Add.* 1: 3. **worþe** *MELL Kg* 5: 5. **wordhe** *MB* 1: 120, 128; *Al* 2188. **warþe** *MELL Kg* 5: 5 *i var.* **warte** *Va* 50 *(på två st.). pl.* 3 *pers.* **wrþen** *Bu* 51, 503. *part. pret.* **wrþin** *VGL I þ* 3: 1. **wrdin** *Bil* 80. **wrþen** *Bu* 18, 187, 513. **wrdhen** *KL* 137; *Su* 167. **wurdhin** *KL* 33, 80; *ST* 350. **vorþen** *Bu* 64. **wordhin** *MB* 1: 155, 157. **wordin** *BSH* 2: 39 (1396). **wordhen** *MD (S)* 213. **vardhin** *Bir* 3: 463. **warden** *MD* 124. *n.* **wrþit** *ÖGL Kr* 21. **wrþet** *Bu* 15. **vordhit** *Bil* 852. **wordhit** *BK* 211, 213; *Bo* 26; *MB* 1: 262, 433. **wordit** *RK* 1: 4126, 4127; *LB* 3: 50; *BK* 213. **wordeth** *BSH* 5: 224 (1507). *ack. m.* **wrþen** *Bu* 526. *imperat.* **wardh** *MB* 1: 191. **vart** *Bu* 166. *pl.* **varden** *MD* 349**),** *v.* [*Isl.* verđa] *L.* **1)** *varda, blifva till, uppstå.* fiurum lundom ma maþar varþa *Bu* 62. sagdhe gudh ... wardhe liws oc iämskyt wardh liws *MB* 1: 155. the *(Adam och Eva)* waro iämskyt the wordho swa wäxen som tilhörir människio natwro, tha hon är thrätighi aara gamul *ib* 1. swa är wordhin siätte daghin *ib* 157. swa wardh *(sannolikt för* war*)* wordhin fämpte daghin *ib.* vise mästara spordho oc letadho hwru wärldin wardh *ib* 31. mz et ordh gudh alt wardh *(för* wardha*)* badh *Al* 6695. *ib* 10427. — *varda, uppkomma. med prep.* af. swa är wordhin aff qwälde oc morghen en dagher *MB* 1: 155. enkte annath qwinkön wardh tha lund aff karlkyne *ib* 85. första ar pauadoms sancti petri varþ paulus af saulo *Bu* 99. — *blifva, göras (af el. med).* tha han skikkat haffde, hwat aff the dödha kroppana wardha skulle *Lg* 3: 193. — *blifva (af), ske (med).* hwat är af thik wordhit *(hvar har du blifvit af, hvart har du tagit vägen?) Bo* 26. *Bil* 852. — *blifva, förvandlas till.* worþo ... stenar af strand smaragdi *Bu* 152. hänna hugher ... wardh andelikin aff kötlikum *Bil* 264. *Jfr* **4.** **2)** *varda, blifva. ss kopula.* vilt þu at iak varþe cristen *Bu* 152. varþ craton cristen *ib.* grymbar karl kumbar mot hanom fäghin ok warþar ofäghin *ib* 19. han gat ängalund liþughar älla lös wrþet *ib* 15. hon skal hälagh warþa u moþor liue *ib* 4. han saghþe ... sik wrþen blindan viþ ofskärt skin *ib* 526. wardh ey wredher *MB* 1: 191. alle the örlöghis män ... som war herra wardh *(sannolikt för* war*)* wredher wordhin *ib* 432. tha hafdho ... män wordhith misiämpne *ib* 101. *ib* 433. wardha ar hwiit eller rödh *ib* 363. han wardher ther sin waanda qwit *MD* 387. han wardhir mykin *(erit magnus) Lg* 32. thu äst heel wurdhin aff thinom siukdom *KL* 80. tha han wardh *(sannolikt för* war*)* wurdhin swa gamal *ib* 33. haffde konungen lenger biit ok haffde ey tha mz them striit tha haffdo bönderne wordit flere ok thera här haffde wordit mere *RK* 1: 4126-7. störkir thz hiärtat som är wordit krankt aff nokrom räddogha *LB* 3: 50. wankunnoghe men vndra oc kunno ey finna hwru thz är swa wordhit *MB* 1: 293. thz matte samuledh wardha aff natwro krapt *ib.* natalia varþ illa viþ *Bu* 519. vardh han räddir oc illa vidhir *Bo* 23. j stonden op oc varden til räka *MD* 349. gör han päningen til sin herra han wärder om inthe *ib (S)* 251. medhan war nadhughe herra konung erik medh rikesins radh oc

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

män innan suerike är ower ena wordin *BSH* 2: 39 (1396). tha wart konungenom thz til radha *RK* 1: 80. mik wart tha til radhä at hugga ok dräpa them ther badha *Fl (Cod. C)* 1674. vi vordhom til radha thiit at fara *Fr* 1106. han ... varþ þäs staz biscopor *Bu* 183. at mö var moþer vorþen *ib* 64. karl karsson ... skulle haffwa wordhit präster *BK* 211. brodher larens erici skal snart wardha presther *PM* LXV. worder jak hans man *Di* 58. aldre worde wy nw gode wenner mer *ib* 157. tha skal han wardha min gudh *MB* 1: 220. thentidh ... salomon war konugir wurdhin, fik ioab wita at konugin wilde lata göra honom ont *ST* 350. han är thän stenin som ... är ... wrdhen hyrno stenin *KL* 137. manin vart allir blodh *MP* 1: 12. iak taker thik vnder mina wärn, oc iak skal wardha thik otalika mykin lön *(ego protector tuus sum et merces tua magna nimis)* *MB* 1: 182. **3)** *ss hjälpverb i förening med part. pret. för att uttrycka omskrifning af passiv form: blifva.* vtan the warþin aterkalläþir mäþ konongs nathum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ *ib.* vtan þän vrättär wärthe optare giordther *ib* 670. þär til var skuld varþer gulden *ib* 5: 562 (1346). at thässkyns man wardher fore honum ledder *MB* 1: 362. om hon *(muskot)* wärdir ätin om morgonin *LB* 8: 50. om han löster varder *LfK* 239. wardher friiheet fra tik wilt tha är thz betzsta nidher spilt *MD* 391. tha warder ioseps haar skorith, oc han wardh klädder, oc opledder til konungen *MB* 1: 237. hur waar fru warþ förest scapath *Bu* 3. sanctus iacobus varþ dräpin a vara fru dagh gen pascom *ib* 166. tha biscopin slaghin wardh *BSH* 1: 166 (1376). hans siel wardh fördh for gudz doom *ST* 351. weland for j jwtland. oc wort ther wäll vntfangin *Di* 57. mz thetta ordh tha wardh alt giort *Al* 6697. wart knuter til konung walder *RK* 1: 45. thenne stadher kalladhis först gebus ... sidhan wardh han kalladher luza ... sidhan kalladhis han salem ... sidhan wardh han kalladher betel aff iacob *MB* 1: 220. hulke först lidhw alla the pynor som tu nw seet hafuer ok pa thz siizta vorte draghna jn j tessa pyno *LfK* 239. them wart tha venlika följt til strand *RK* 1: 119. för skal nokon hielm klöffwen worden *(för* worda*)* *Di* 10. at iak ekke haffde grepin wordin *(för* -it*)* *ib* 113. **4)** *blifva (till), öfvergå (till).* varþ sva nästan gul at mässing *Bu* 144. varþ gul at miöl *ib* 189. worþo iamskyt þore grena at gulle *ib* 152. tha waro onde ängla wordhne at myrke *MB* 1: 155. at mold skal thu wardha *ib* 162. iämskyt wändis wandin, oc wardh at orme *ib* 293. mästarene kastadho sina wänder fram, oc wändos the oc wordho at ormom *ib.* wardr åt äugo wåld ok ära hans *KS* 16 (40, 17). bärghin skulu ... til asko at vardha *MP* 1: 34. **5)** *blifva, blifva anledning (för ngn till ngt).* nu förþe þu mik þän gäst. mik varþar tel langan þugga *Bu* 19. han spurþe þöm huat hanom varþ tel döþa *(d. v. s. hvad som vållade hans död)* *ib* 137. *Bil* 269. thz må warda rikenọ til mykin skadha ok dröuilse *KS* 74 (183, 81). **6)** *blifva, uppstå, inträda, inträffa.* wardh mykin sylt i landeno *MB* 1: 209. vardh ginstan stor iordh dyn *Gr* 302. tekn sculu vardha j mananom *MP* 1: 12. vardh ibland almoghan stoor ghny oc mykin thrätta *Ansg* 229. tror jak ath tha skwlle wardha bätre rolighet *PM* LXV. om sa är ath blodhwithe varth *SEG* 119. huxa ... at bådhe ilt ok got warda må *KS* 22 (53, 24). huxa ok warna thz som warda må *ib* (53, 23). i morgon faa vij vitha huad ther om worda skall *(huru därmed skall gå)* *BSH* 4: 295 (1501). om raadet haffde ther anners til swarat, haffde wordeth eth menigt oploop i staden thera i mellen *ib* 5: 224 (1507). — *blifva, komma; stunda.* þät (ↄ: oleum) flytar litet þa varen varþar *(Cod. C* oarin wardher 962*)* *Bu* 142. — *ske, hända.* sua giorþe cristoforus ok sua varþ *Bu* 499. aldre vardher thz at iak rymir *Bil* 427. thz wardhir mangt i marghom daghom *GO* 1041. vardhe thin vili *MP* 2: 10. — *ske, blifva till del, vederfaras.* hwat i bidhiande bedhins. troin thy at i skulin thz faa oc thz skal idhir vardha *Bo* 103. thenna thin bön skal tik wardha *(d. v. s. uppfyllas)* *Lg* 3: 710. tha wardh honom om sith hierta we *MD (S)* 299. hon war dömpdh tiil eeldin haarda än kunde henne ekke thz warda *RK* 3: 388. **7)** *komma (till el. i).* þera lik baros for andream ok vorþo tel lifs äpte hans bönom *Bu* 137. aldre wardha *(för* wardher?*)* iudha rike til äro ok aldre thrifs war släkt sidhan thz *(det heliga korset)* wardher vpuist *(nusquam ... extunc gens Judæorum regnabit)* *Bil* 86. iak wardher siälfwer i kalla gripta *Al* 10250. **8)** *komma fram; blifva möjlig.* þa hanom varþ ägte tel ansuara *(då han ingenting kunde svara)* *Bu* 20. quide huat hanom wrþe tel anzsuara *ib.* **9)** *råka ut (för).* mannin vardh for konungx wredhe *Bil* 615. en frw ... wardh ... for sins bonda hati *ib* 834. **10)** *komma (att), råka (att). med inf.* wardher han sidhan at sompna *MB* 1: 236. marcellus ... wardh at sompna *Bil* 53. *ib* 288. tha lagde konungen sik nidher ok ward ther swa lenge at soffwa at striden ward ändadh i hoffwa *RK* 1: 706. — *få. med inf.* tha han wardh at se rachel *MB* 1: 220. **11)** *blifva el. vara nödsakad, skola, måste. med inf. stundom ej med säkerhet att skilja från* **10** *el.* **12.** nu varþar hans dotter ganga (mz) älla han sialuar innebräna *Bu* 490. iak vardhir nu skilias vidh thik *(me a te nunc oportet separari)* *Bo* 213. wi wardha nw all saman dö *MD* 192. thu vardher thina dotter nu wtgifua *Iv* 3065. vardher thu hans hemsko nu at giälda *ib* 4223. hwilkin man här gesta fa han vardher *(Cod. B, C* skal*)* här stridha vidher diäfla twa *ib* 4394. the vardha sik alle fanghnä gifua swa framt som the vilia lifua *Fr* 598. tha vardh swa myrk the natta tidh thz the vardha bidha ther til dagher ater komin är *ib* 1171. j wardhin nw följa mik om sin *RK* 1: 3867. thu wordher bidha til j morgen betijdha *ib* 2: 2725. watnith wardher wädhreno säta *Al* 5827. han warder at sithiä ther nokro stund *(he mot hir noch al stille sitten)* *Va* 17. wi wardom haffwa mere makt *(wy moten stercker to stride kamen)* om wi skulom them besta *ib* 19. ther warda wij at tolla wapn oc hästa *Di* 62. saa mykin nödh dragher mik her til ath antighe vardher jach lätha mith liff eller jach vardher dräpe tik *(at nu verđ ek lata mitt lif eđa enn ađrum kosti verđ ek nu at drepa þik)* *ib* 218. mädhan jak skal tessa resona nidher fara til thz capitulum tha wardher jak wpsätya bygningena til eth annath aar *PM* LXV. vi vardom ok matthom thom (ↄ: al werdhz tingh) offwirgifwa *Gers Ars A* 4. *Bil* 127, 535.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Iv 2427, 2656, 4392, 4906, 5463, 5694. *Fl* 1705, 1870. *Al* 1463, 2186, 7253, 7618. *RK* 2: 2104, 2395, 5818. *ST* 52. *MD* 171, *(S)* 233. *Va* 21, 45. *FM* 461 (1510). *Di* 2, 87, 101, 151, 160, 180, 188, 220, 225. ysung worde *(för* worder *el.* word?*)* göra som konungen wilde *(nv verðr Isungr þessa heitzi er konongrinn bað)* *ib* 109. tha the sago at theris höffuitzman war dödh oc mykit aff theris folk war slagit. tha worde the at giffwa sik *ib* 11. **12)** *skola, komma att. i pres. med en inf. bildande omskrifning af futurum.* wardher adam särdelis opstanda oc särdelis ewa *MB* 1: 89. nw wardhom wi swara oc lösa thera skiäl *ib* 32. wardher ther giwas til fulkomin skäl *ib* 146. nw wardhom wi se hurw the tala oc höra likamslöse *ib* 56. hwath thu hafuer . . . borghath mik thz vardher iak nu at giälda thik *Iv* 3386. *MB* 1: 98. *Iv* 2280, 4395, 4505. **13)** *i förbindelse med part. pres. i sht för att bilda omskrifning af futurum el. konditionalis.* tha i förens for wärulz waldh tha wardhin i ey siälfue talande *(non . . . vos estis qui loquimini)* vtan thän hälghe ande talar *Bil* 556. om naghre wrange män wardha flyande fran them oc til idher. antwardhen them atir symoni *MB* 2: 275. *Su* 325. j them personis som warda komande j thenna reglo *Bir* 4: 109. huilke seandhe wardha *(visuri sunt)* thz rädelika änlithet *Su* 95. alla them tässa bok läsande wardha *(lecturi sunt)* *MB* 2: 296. här äpther wardher thz *(folket)* aat nywtande theris sälskap som godhe äru *(fiet socius bonorum)* *ib* 294. all then dell j then gode erlige ffrw och hennes kere dotther . . . pa myne wegne tillsägindis worde *FM* 592 (1513). *MB* 2: 331, 335. *VKR* 44. *Lg* 3: 630, 697. jac . . . befalar forscriffne swerigis rad eller godha men til for[nemp]d halmstadha til möte kommande worda . . . at atskilia . . . om alla the erinde *BSH* 4: 36 (1474). om then gode ffrv, ffrw ingeborgh, her komandis vordhe eller nogon annen pa hennis väghna her nogon deel pa eskendis vorde pa min döde herris väghna *FM* 189 (1504). — **varþa af,** *blifva af (med).* wart iagh af med try rijke alle i sänder *RK* 3: *(Yngre till. om Chr. II)* *s.* 236. — **varþa fore,** *förestå; återstå.* hwat vardher mik annat fore *(restat)* vtan at iak sewerdhe mik siälfwan *Su* 411. *Jfr* **fore vardha.** — **varþa til,** *blifva till.* för än nakath wardh til *MB* 1: 33. — *Jfr* **forvardha, fulvordhin, nyvordhin.**

varþa (vaarthä *SmålL* 4: 1. **waarthä** *ib* 6: 1. **vaardha. waardha. vordha. wordha. vorda. worde. värþe** *VGL I þ* 19: *pr.* **-ar, -aþe.** *impf.* **wordhe** *Di* 280**),** *v.* [*Isl.* varða] *L. eg. se till, gifva akt.* **1)** *akta, besvära sig med, bry sig om.* thz *(folket, näml.* granasophiste*)* hafwer ey hws äller gardha tholikt wilia the enkte wardha *Al* 5722. — *akta, vårda sig om, fråga efter.* then cristelige tro wille the ey worde *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* *s.* 278. — *akta, bry sig om, vårda.* wi wordhom ey hwath the wredhas *Al* 6223. tw wardar *(hirðir)* ey hure ther om gaar *Di* 192. jach vordher ey huem tu til hörer *ib* 241. inte wordhe han hwart han redh *ib* 280. wordher jak ey hwadh thee bannas *BSH* 5: 186 (1507). **2)** *vårda, hålla i stånd; ansvara för. med dat.* ägha thenne fornempde bya sinom gardhom wardha *TB* 77. äghir huar thera ena grind hafua ok henne wardha *ib.* **3)** *öfverlemna?* ey skal han vppenbar wardas *(för* warda?*)* fiendomen innan twa äller tre dagha om än han ware ey menlös *MB* 2: 53. **4)** *vara af vigt el. betydelse. med dat. el. ack. el. adv. för att beteckna af huru stor betydelse ngt är. opersonl.* läto som ängo wardhadhe *MB* 1: 194. thu skal ey . . . swäria nödhalöst om thz (ɔ: thins gudz nampn) thz är at sighia, vtan nakath wardhar *ib* 333. — *med subj. som kan vara subst., pron., inf. el. en sats, stundom dessutom med personens dat.* spör iak hwath thz wardhadhe hwath dödh the tholdo ena lund eller andra *MB* 1: 470. ey wardhar sidhan thz *(djuret)* är döt, hwath thz war för blint, eller wäl seande mädhan thz lifdhe *ib.* wardhadhe thz litith hwilkin likama wi tokom aff modherinne, ä mädhan waar förste fadher war gudhi lydhogher *ib* 149. tha han weet ey mang the thing som honum wardhar litith at wita *ib* 119. josephus sigher sik nokot thz wita. hanum wardha *Bil* 314. nakor spörsmaal, som mik oc minom . . . widherlikom höghelika waardha *Su* 287. *ib* 337. — *ligga om hjärtat. med dat. (el. ack.).* vm mangä þe lyti som iþär myok höghelikä varþäþe *SD* 5: 636 (1347). the verdoga fruen . . . kungiorde thöm . . . alt thz henne vordadhe *Lg* 3: 569. at han kunde noghat faa tala oc skikka om sit siälagagn som honom wardadhe *(ordinare pro salute animæ suæ quæ sibi placerent)* *ib* 366. — (?) at nakor ware siwk, som henne wardadhe at sköta *Bir* 5: 87. — *vara af värde.* all skinwara som nagat warda *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.)* *s.* 163. — lata sik vardha, *låta vara af vikt el. värde för sig, låta sig angeläget vara, låta sig vårda (om).* lathin jdher waardha *(curate)* at thenna wtskrifft är til a myune *MB* 2: 258. her elziarius cardinal leth sik mäst vordha at främiä all hennes ärendh *Lg* 3: 554. lät hon sik ther vm vardha at ther ey skulle vanskilse hända *Bo* 59. hwar äru nu the som swa kötlica oc swa fanytlica läta sik swa mykyt vaardha oc swa stora vmsorgh hawa vm sina kötlico frändir *ib* 62. han . . . lätir sik alra mäst vardha vm vara helso *ib* 71. *ib* 88, 103, 141, 170, 188, 237, 249. *ST* 156. *VKR* 27, 35, 44. *MB* 2: 182. *Su* 241, 357, 378. *RK* 3: *(sista forts.)* 5531. — *part. pres. som är af vikt el. betydelse, viktig.* i allom höghom sakom ok wårdande målom *KS* 72 (176, 79). jak hawer stoort oc waardhande maal *Lg* 3: 200. *SO* 305. owerwägendes richesins merchelige vordandhe ärendhä *BSH* 5: 198 (1507). *FM* 504 (1510), 507 (1510). om thetta her wordende maall och erinde *ib* 592 (1513). wordhendhe tydhende fförlöpe her inghe pa thenne tiid *ib* 587 (1513). **5)** *hafva betydelse för, angå. med ack.* thet är mera skadhi landa ok förderuilse almogans at welia barn ok ughur magha sik til kunung, än hafua thet barn til kunung ther medh ärfda rät är til thz wald kumith, swasum thön land haua rön i handom, som thz wårda *KS* 11 (27, 12). vm thön mål ther wårda land ok almogha *ib* 17 (42, 18). *ib* 32 (82, 34), 78 (193, 85). *SO* 47. ihesus . . . vilde nu thädhan fran . . . göra thz som vara siäla helso vardhadhe *(quæ ad salutem hominum pertinent)* *Bo* 63. vi hafum nokot þät sigia þät idra siäl varþa *Bir* 4: *(Avt)* 184. *ib* 2: 260. hwat wardhar thik *(quid ad te)* huru then älla the lifwa *ib* 1: 314. hwat wardhar thik *(quid ad te)* at döma andra *ib.* *ib* 2: 52, 124. hwat wardha thz thik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

MP 2: 29. thu . . . lathar thz *(låtsar att det)* tik enkthe wardhar *Su* 104. — **varþa ater,** *återlemna.* iak wil waardha han ater *(restituam)* i thina hand *MB* 1: 243. *Jfr* **ater varþa.** — *Jfr* **and-, fram-, hand-, in-, um-, ut-varþa.**

vardha (vordhe), *f.* [*Sv. dial.* våra, våla. *Fdan.* varde, vorde. *N.* vorda] *eg. hank; knippa, fiskknippa. våla, antal af tio. vid räkning af fisk, särsk. torsk. Jfr Dyrlund, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1885, *s.* 294 *f.; Falkman, Om mått och vigt* 1: 454; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 766 *f.* II vordher skaffwetorsk I vorde kwlmwle *HSH* 19: 166 (1506).

varþa, *adv. Jfr* **niþan-, ovan-varþa.**

vardhan, *f. vård.* lat han fara i minne wärio oc wardhan *MB* 1: 244. *Jfr* **andvardhan.**

vardhbodh (-boot), *f. vaktbod.* nv aghir waardh oc wardhbodha optaka iij j horndöö ok thre j hulte *TB* 73. ther äghir huariom tölft sina wardhboot hafua *ib.* huar som brennir wardh bodh *ib* 77. *Jfr* **vardha bodh.**

vardheliker (-likin), *adj.* a hanom är änkte hop at han nokontidh höfwitzsker älla dygdhelikin wardhelikin *(för* älla wärdhelikin?*)* wardher *Ber* 257.

varþer (vaardher. waardher. vorder. värþer *L.***),** *m.* [*Isl.* vörðr] *L.* **1)** *akt, uppmärksamhet, vakt.* mange haffde pa honom wardh *RK* 2: 3339. **2)** *vakt, bevakning, vaktgöring.* huar aghir androm wardh tilsighia om midhian dagh *TB* 73. böte han tha iij öra j wardh atte jnkoma oc gange tho then i wardh ther näst til manadhir är aff synamannom *ib* 74. som wardh latte *ib.* tha genast ringde i wardh *OB* 214. the riddara . . . hiollo ower sik en starkan wardh *RK* 1: 2321. riddarane som hiollo vardh vm herrans ihesu graff *KL* 396. *MB* 2: 390. the grymme hedna hullo wardh vtan for hans senga gardh *MD (S)* 289. som hiollo vardh ok vaku om han *KL* 393. som hioldo waku oc wardh offuer honum *MB* 2: 388. ther hallandis vaardh oc waku dagh oc nätther *ib* 155. halla wäkth oc ward *PM* 26. *ib* 28. *RK* 3: 1006, *(sista forts.)* 6108. *FM* 268 (1505). at han behöffde then stora skara honom wakta mz wardh ok wäria *MD (S)* 289. — *vakt, vaktmanskap, vaktpost.* sauinianus gik wt fram wm wardhin *Bil* 462. nv aghir waardh oc wardhbodha optaka *TB* 73. *GS* 25 (1369). ath actandis och väl tilsigendis är her i skäriegardin met starke vorder skicka til landwärn j moth the skalke, som nw församblade äre i siön *FM* 189 (1504). **3)** *bevakning, hägn.* kötmangara bodha oc kirkia gardh hafde köpmen j thera wardh *RK* 2: 2206. — *Jfr* **biärgh-, bya-, böte-, dura-, for-, in-, lyznu-, näsia-, port-, strand-, stranda-, ut-varþer.** — **vards man (wartz-),** *m.* = **varþmaþer.** en wartzman han fik see at falantin och nampulos kommo *Va* 44. genstan komo wardz mennene oc toko hand a henne *ST* 342. — **vardha bodh,** *f.* = **vardhbodh.** nu aa ward oc wardhabodha wptaka *GS* 25 (1369). — **vardha lös,** *adj. L. Jfr* **varþlös.**

varþer, *m. Jfr* **dagh-, mal-, midhdags-, morghon-, nat-varþer.**

vardhhafre, *m. vårdhafre, en afgift som utgick för befrielse från vakthållning?* wård hafre som gafz ut för wård *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

varþhald (vaardh-), *n.* [*Isl.* varðhald] *L. vakthållning.* fellir knape ellir skötta vaardh hald ellir wako *EG* 66.

varþhälde, *n.? L.*

varþlös, *adj. L. Jfr* **vardha lös.**

varþmaþer (worþ- *HelsL Kg* 9: 1. **vardhman),** *m.* [*Isl.* varðmaðr] *L. vaktare, väktare.* varþ män . . . rymdo rädde *Bu* 530. wardhmän wrdho annars hugha *Bil* 473. tha loop en thera wardman til stuffwonna *RK* 1: 2325. *Jfr* **vardsman.**

vardhnadhe, *m. anhörig.* läta sionga siäla mässor . . . äpter sin wardhnadha dödhan *MB* 1: 410. *Jfr* **varþnaþer.**

varþnaþer (waardhnadher. waardnader. varnadher. *ack.* **-aþ. -ath. -at** *SML Kg* 12: 3; *VML I G* 5; *Bir* 5: 10. **-att** *RK* 3: *(sista forts.)* 5536. *gen.* **-atz** *SD NS* 2: 44 (1408). **-adz** *ib* 48 (1408), 53 (1408), 134 (1409). *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* varnaðr] *L.* **1)** *vård; ansvar.* jngen aff ämbetedt schall längre haffue wårdnedt vm trånfath än thz är innen bomen *SO* 221. **2)** *vigt, angelägenhet.* j stridhenne är störsthe waardhnadher ath capithenaren haffwer aff allom sinom tyänarom oc stridz folke största lydhno *PM* 2. **3)** *person som är under ngns omvårdnad el. står ngn nära; anhörig.* sebastianus taladhe . . . til thera vardhnadha *(parentibus) Bil* 476. fördho thera warnadha alscons födho thil graff *ib* 119. hawer thu nakan thin wardhnath *(quempiam tuorum)* i stadhenom barn eller magha *MB* 1: 193. hwilken man som wäl wil signa sin wardhnath, oc ynskia honum got aff gudhi *ib* 258. *ib* 269. gudh hafdhe . . . fordärwath alt mankönith vtan noe oc hans wardhnadha *ib* 195. henna wardhnadhom gaff han gawor *ib* 206. for . . . flera minna varnadha ok foräldra siäla rökt *SD NS* 1: 201 (1402). meth . . . minna nästo varnadha oc arfwa godhuilia *ib.* hulkit iak afhändir mik . . . oc allom minom vardhnadhom arfwom ok äptekomandom *ib* 227 (1403). *ib* 71 (1401), 252 (1403), 429 (1405), 435 (1405), 588 (1406), 671 (1407), 2: 17 (1408). *Bir* 5: 10. — *underhafvande, underlydande, underlydande person.* hafuom wij . . . hänne *(drottning Margareta)* ena hiälp gifuit ofuer alt rikit, badhe ofuer biskopa, klärka, kirkio oc kloster, riddara oc swena, landbo oc wardhnadha *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). alla landbor, ok clösters vaardnada *BSH* 5: 524 (1513; *i vidim. af* 1515). — *koll. anhöriga, familj, slägt.* valerianus fik vita. at alt hans folk ok varþnaþar var tel cristendom ganget *Bu* 422. ypolitus . . . tröste sina män ok varþnaþ tel martirium *ib.* viþ þik scal skelias þässa hems vini ok fründar ok varþnaþar *ib* 519. jacob känner allom mannom at signa sin wardhnath samulund, thy at alle cristne män skulo mz korseno signa sik oc sin wardhnath *MB* 1: 259. för mig och myn wårdnatt *RK* 3: *(sista forts.)* 5536. minne siel ok minna foreldra ok mins wardhnatz sielum til roo ok lisa *SD NS* 2: 44 (1408). *ib* 48 (1408), 53 (1408), 134 (1409). — *(sammanfattningen af) underhafvande.* alla landbor, ok clösters varnadh vnder alvastra *BSH* 5: 524 (1513). — *Jfr* **laghvarþnaþer** *samt* **vardhnadhe.** — **varþnaþa hion (värnäþä-),** *n. L.* — **vardhnadha ärande (wardnadhe ärendhe),** *n.* = **vardhnadh ärande.** j thetta wardnadhe ärendhe, som aller största makth pa liggher *FM* 565 (1512).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vardhnadh ärande (wardhnath ärende), *n. vigtigt el. maktpåliggande ärende, vigtig sak.* tz är wardhnath ärende *SO* 102. *Jfr* **vardhnadha ärande.**

vardhning, *f.* — **vardhninga mal (wardnyngha maal),** *n. vigtigt mål, vigtig sak.* stempna holda om wardnyngha maal *SO* 154.

vardhskrivare, *m. vaktskrifvare, ämbetsman som för bok öfver vakthållningen i en stad. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 384. clauus wardscriffware *SJ* 230 (1454). — **vardhskrivara döme (wordskrifware döme),** *n. L.*

vardh sätning, *f. L.*

varþveta (worwetha *VGL II K* 1 *i var.*), *v.* [*Isl.* varðveita] *L.* **1)** *vårda, underhålla. med dat.* hvilikin man sum e vil ward veta sinum gatubrom *SR* 15. **2)** *öfverlemna åt ngns vård?* hwem wilin j tässa *(d. v. s. sönerna el. barnen)* wardh weta eller thera rika fädherne *Lg* 1015.

varfang, *n. pl. L.*

varfriþer (-freder), *m. L. vårfred, viss tid på våren då det ej, utom i vissa mål, var tillåtet att lagsöka en annan.* ökes saken om nokor [gör] thet som sakt är, i warfredenom, varfreden star fra pascha ok til pinzdaghen *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

var fru, varfru aptan, varfrudagher, varfru mässa, varfru nat, varfru tidh, *se* **fru.**

vargher (-ar), *m.* [*Isl.* vargr] *L. varg. eg. och bildl.* lagman skal alla säkt vpbära for alla atgiädhir biorna oc wargha *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). wargha oc biörna göra storan skadha badhe oppa folk oc fää allastadz *GS* 30 (1376). wäria faar fore warghe *MB* 1: 385. vara komin som faar ij blant vargha *Lg* 546. en varghir thok han *(galten)* fra hänne *Bil* 900. miok grymbir wargir *ib* 901. thänne mannin . . . är varghir än huat pläghir varghin göra vtan swika ok gripa ok swälgha *Bir* 3: 332. dyäfullin . . . ledde til jdhir vargh vndir vlla fät *ib* 2: 40. *ib* 3: 66. *Gr* 299. *MD* 387. — *ss tillnamn.* esbernus varg *SD* 1: 388 (1258). esbernus wargir *ib* (1258?). — *Jfr* **gor-, kasna-vargher.** — **vargha garþer,** *m. L. varggård. GS* 58 (1474). — **vargha gardha skal,** *n. L.* — **vargha märgher,** *m. vargmärg.* tagh varga mergh *LB* 7: 35. — **vargha nät,** *n. L. vargnät. GS* 58 (1474). — **vargha skal,** *n. L. vargskall. GS* 41, 58 (1474). — **vargha skin (-skiin),** *n. vargskinn. LB* 7: 164. *Jfr* **varghskin.** — **vargha snara,** *f. vargsnara.* hwar man skal hafwa ena wargasnaro eller stock, hwadh han häller will, i then stadh som the minst wadelige äro folke eller fää *GS* 43 (1416). — **vargha stokker,** *m. vargstock. GS* 43 (1416). — **vargha stova (-stuffua),** *f. L.*

varghskin (-skyn), *n.* = **vargha skin.** eth warghskin vt göra *GS* 30 (1376). är tillagt vppa heradhet iiii warghskyn äller iiii mark swenska *BSH* 3: 145 (1463?).

vari (väri: -a *Fl* 1018. **wäre** *LB* 3: 86; *jfr s.* 147. *Ordet är anträffadt blott i oblik form*), *m.* [*Isl.* vari. *Mnt.* ware] *akt, vård, vakt.* halda vara, *hålla vakt.* ower sinom herra at halda vara *Iv* 2578. — taka vara [*Jfr Mnt.* ware nemen] *a) gifva akt på, passa på, se efter. med gen. el. ack.* han . . . tok drozatins görla vara hwar han foor ij thera skara *Iv* 3359. *ib* 1799. han . . . badh the fiande wel thagha wara *RK* 2: 1333. — *med prep. el. med en sats.* latha tagha vara nar the suenska mz jomfrune heem fara *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. konungen lot wara taga nar marsken wilde fra stäkeborg draga *ib* 2: 6246. confessor taki . . . wara *(provideat)* huru the fasten *Bir* 4: 95. samuledhis taki oc wara confessor, at the haffuen höffuidzskan klädebonadh, oc aat thera läsning *(similiter et provideat de habitu eorum honesto et de horis legendis)*, oc hwar the skulu standa j kirkionne *ib* 96. *b) se till, vara uppmärksam på. med nekande sats inledd af* at. thu skalt see til oc taka granlica vara, at thu ey huxa brudhgommans ok siälinna sambland vara licamlikit *Bo* 113. taki abbatissa oc alle clostirsins embetzmän wäl wara at ey wari j clostirsins brödhe noghar faafäng hion *VKR* 38. taka wel wara at danska ey ther vtfara *RK* 2: 2203. — *med prep.* up a *och nekande sats inledd af* at. sidhen toge swenske noga wara oppa ath the skulle ey aff slottit wtslå *RK* 3: *(sista forts.)* 5034. *c) taga sig till vara för, förebygga. med ack.* iag skall i tiid taga thet wara *RK* 3: *(sista forts.)* 4353. *d) gifva akt på, lägga märke till, märka. med gen. el. ack.* han tok hertugh fräderik vara *Fr* 1811. hans skiold toko the fulgörla vara *ib* 560. husbondin . . . togh thäs halla görla vara, thz hans gästir syrgdhe sara *Fl* 835. *e) iakttaga, finna. med gen.* han döör iw först som här fly thäs taker man wara ij hwariom by *Al* 2008. *f) passa på, lura på. med ack.* ij skulin op a väghin fara ok tagha ther pelegrima vara *Fl* 22. *g) passa upp, betjena. med dat. el. ack.* twa aff thöm skulu konungin thiäna eet aar ok tagha honum värа nar han staar op ok sofua vil fara *Fl* 1018. *ib* 1956. *h) vara uppmärksam på, hålla sig till, följa. med gen.* thänna vägh tha skulin ij fara ok takin hans fulgörla vara *Iv* 3934. *i) iakttaga, söka göra till regel. med ack.* skulu the thz wäre taka ath the skwlu drikka thz för än the kennä nokra kyld *LB* 3: 86; *jfr s.* 147. *j) iakttaga, hålla. med ack.* the suensca herra tagha then dechtingen wara *RK* 2: 1746. *k) taga vara på, passa på, sköta.* taka hans wäkt wara *EG* 68. *l) passa på, se efter, vakta, hålla vakt. abs.* scall han [gaa] vtan muren om kring ok taka wara thz bezsta han kan swa länge som hans wäkt tilsigher *EG* 68. j hwart landzscap the en höfuitzman göra vm nokon wille mot riket fara at huar wiste huar han toge wara *RK* 2: 1623. *ib* 2227. *m) taga vara på, bry sig om. med ack.* hans örs lot han fara ok tok thz äkke-vara *Fr* 1726. *n) taga vara på, bevara, försvara. med ack.* han matte heller hema warit i bern. oc takit sit land wara *Di* 151. — *pass.* siden wille engelbert til wardhberg fara bestella at thz tagis wara *RK* 2: 2574. *o) taga i (fängsligt) förvar. med ack.* iac tager ider wara ati aldrig wel hem fara *RK* 2: 3388. — taka sik vara, *taga sig till vara.* takin idher siälfua wäl wara *OB* 214. jak wänter at margreffue rodolff tager sik bäter wara *Di* 35. engen togh sich ther för wara at han wilde mz förrädilsa fara *RK* 2: *s.* 341. — taka til vara, *a) gifva akt, passa på, se till. med nekande sats inledd af* at. stat fore dörrinne ok tak til wara at engin kombir *ST* 343. *b) gifva el. hafva akt på, vara uppmärk-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sam på. med ack. miin ordh swa taka til wara thz iak matte them swa fore idher föra thz i mattin idher thäs gladhare göra *RK* 1: *(Albr.) s.* 207. *c) gifva akt på, forska efter, bry sig om. med ack.* enkte skulen j akta ällir tagha til wara *(scrutemini)* myna acth äller gärningh *MB* 2: 159. *d) lägga märke till, rätta sig efter, iakttaga, följa. med ack.* thz raadh sculle tagha til wara alle the mz hoffwärk fara *RK* 2: *s.* 341. *e) taga i akt, passa på. med ack.* scal han tagha til wara medh godhe forsyyn timans quämelicheet j allo thy som köpande är *VKR* 33. han thok til wara beqwäman tima oc beställado them *MB* 2: 231. *f) afpassa, laga, ställa, bestyra.* han ... togh thz sa til wara at marsken sculle ther ey ner wara *RK* 2: 2960. *g) taga vara på, passa på, sköta, förvalta, bestyra. med ack.* tagh thit ämbite wäl til wara *ST* 456. han sculle rikit tiil wara tagha mz akth *RK* 3: 730. the sculle tagha sloth och stadh tiil wara *ib* 1093. *h) taga vara på, taga vård om, se till. med ack.* skal iak wara mins brodhirs gömare oc taka han til wara *ST* 322. *i) hafva tillsyn el. uppsikt öfver, bevaka. med ack.* konung pharao lät sin skänkiara oc bakara j tornit läggia oc ioseph tok them til wara *ST* 399. the fingo henne ekke see. sa war hon nögeliga till wara takin *Di* 164. *j) taga i förvar, taga till fånga.* the bönder sidan i kattungen fara ok togho the däner ther til wara *RK* 2: 8922. — taka sik til vara, *akta sig, taga sig till vara.* scal syslomannjn tacha sik ther wtj tilwara och höghelicha wakta *VKR* 33. tw tak tik wel til wara nar thw aff thz tornith gaar *MD* 391. *RK* 2: 2635. — *Jfr* **var, vara.**

vari, *m. Jfr* **gardhvari.**

varilse (värilse *(måhända skriffel) MP* 1: 112. **varälse. varielse),** *n. pl. och f.* **1)** *förvarande, bevarande; undvikande.* thola genuärdhogh thing til gudz hedhir oc sina eghna helso oc til synda varilsa *(ad peccatum cavendum) Bir* 2: 280. vi skulum bedhas ... varilse fore komaskolande syndom *MP* 2: 10. **2)** *säkerhet, trygghet.* for warilsa skuld *(propter cautelas)* ok diäfwlsins klokskap vil iak at en mwr skal aatskilia badha byggilsinna stadha *Bir* 1: 53; *jfr* **4.** *ib* 4: 89. — *säkerhet (för en fordran), garanti.* til varälse þässer giäldz sätter jäk hanom ... til pant mit goz i romvndälef *SD* 6: 149 (1349). **3)** *försvarande.* gudz budhordha olydhna hulkin som jnledhir j hänna hiärta ... ilzkona varilse *(för* värilse? *defensionem) Bir* 3: 331 *(motsv. ställe ib* 4: 289 *har* värilse*).* **4)** *bemödande att akta sig el. taga sig till vara.* vor härra ... gifui thic sanna bäthring aff giordhom syndom oc varilse *(cautelam)* fore komaskolande syndom *VKR* 66. — *varsamhet, försiktighet.* mz hwat vyrdhning oc varilse *(cautela)* ok millom räddogha munde hon hanna oc taka han *Bo* 5. j wärldinna ledho skal wara warilse *(cautio)* ok räddoghe *Bir* 1: 313. *ib* 3: 377. *Su* 443. **5)** *varning.* sighir ... bernardus til änniskionna varilsa. hwat höghfärdhas thu muld ok aska *Bo* 124. thik lofwas at vita nakra pino j häluite ok skärslo elde ondom til varilsa ok godhom til hugnadh ok thrimnadh *Bir* 3: 147. *ib* 1: 74, 2: 296, 304, 319, 3: 34, 452. *MP* 1: 112. dödha manna kallilse wari thin warilse *Ber* 92. thz var then förstha varielse nyffiingha fingo *Di* 245. — *Jfr* **be-, for-varilse.**

varilse (-elsse *SO* 168**),** *n., ofta pl., och f.* **1)** *vistande, vistelse.* at hans konunga säthe och mästa warilsse skulle wara j gambla vpsala *PK* 224. *BK* 205. alla gullsmeder skola theras warelsse hafwa och göra sin gärning i köpstäderna *SO* 168. *Jfr* **ater-, fran-, när-, sam-, saman-varilse. 2)** *varelse, väsen.* sonen han bewisar os sik siälffwan ... ey nw i trälsens hampn oc liknilse, wtan i guddomsens ärlekasta warilse *LfK* 126. se ihesum christum jumfruna mariam eller andra helga men j theres eigan forma eller varilse *ib* 267. huat iak är i mino warilse *(essentia) Su* 79. j sinne eghne warilse *ib* 276. j thinom eghnom hälgasta warilsom *ib* 277. *ib* 81, 89. gudeliken warilse *(substantia) ib* 32. at hon thz äwerdelika bliffwi om nadhena thz siälffwer gudh är om sälan *(för* säla*)* natwrennas warilse *(per naturam) ib* 140. om gudelika snilles kärlek oc hännas warilse *ib* 84. mins enffaldogasta warilses aldra lustelikasta asyn *ib* 82. ey wiliandis mik sighia j hwario thin största starkheet haffwir sin grwndh ällir varilse *MB* 2: 121.

varing, *f. Jfr* **forvaring,** *äfvensom* **bevarning.**

varkun (-kund. -kundh), *f.* [*Isl.* várkunn] *medömkan, medlidande, förbarmande, barmhertighet.* them (ɔ: fötrena) thwadhe hon ... mz sorghinna oc varkunna *(för* varkunninna; *compassionis)* tara vatneno *Bo* 211. tha vars herra miskund oc varkunnenna time *(tempore miserationum et misericordiarum Domini Jesu)* nalkadhis *ib* 169. rätwisa ok warkundh *(misericordia)* ... the halla konungens säte fast *MD (S)* 210. höwir drotningene ... ömka ok varkund owir fatöka ok vsla män *(compassio miserorum) Bir* 3: 319. *Ber* 51. *Lg* 3: 231.

varkunna (-konna: -ar *Bir* 2: 310. **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* várkunna, várkynna] *hysa medömkan el. medlidande med; varkunna sig öfver, förbarma sig öfver. med dat. el. i dess ställe ack.* þinom döþ varkunna *Bu* 74. han ... warkunnadhe thera ärfwdhe *Bil* 360. iosep ... warkunnar hans hiärta sorgh oc sinna brödhra genwärdho aff innarsta hiärta *MB* 1: 249. iak varkunna *(compatiens)* idhan thräldom *Bir* 3: 391. *ib* 2: 153. a herra gud warkunne then nöd at han i then wanda kom *RK* 1: 3063. andreas var kunnaþe saloghom karle *Bu* 135. biskopen varkunnar hänne *ib* 144. sälugher karl badh them warkunna barneno ok miskunna *Bil* 268. tha warkunnadhe petrus hanum ok gat ey haldit tarum *ib* 349. milde herran varkunnadhe änkionne som dödha sonin grät *Bo* 71. varkunna hänne *(Jungfru Maria)* af allo hiärta oc thänk at himerikis drotning fik ekke rikit for alz änkte *ib* 18. miskwnnen them oc warkwnnen *(misereminі eorum) MB* 2: 140. *ib* 1: 170, 198, 429. *Bo* 10, 19, 20, 163, 231. *Bir* 1: 31, 344, 2: 310, 3: 119, 170. *MP* 1: 248, 2: 156. hwru kwnno thenne them liknas äldher warkwnna, som sithia widh thom bordh *Su* 117. honom är varkunnande at han föddis til swa storan fatikdom *Bo* 252. thzta är eth wndherlikit tingh oc aldra högelikast warkwnnande *(compassionis dignissima) Su* 53. — *med prep.* ey varkunnadhe *(compatiebatur)* thin siäl owir thom *Bir* 2: 236. mz allom människiom som i dröffwilsom ärw

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

stadda, är hon warkunnande *Lg* 3: 705. — *hafva medlidande med, förlåta.* warkunna ma thin daarskap han *MD* 196. — *visa barmhertighet mot.* aff hwilko j lydhande honom, ey atenast warkunnen jdher siälffuom, wtan ämwäl honom *Bir* 5: 13. — **varkunna sik,** *hafva medömkan el. medlidande, varkunna sig, förbarma sig.* han *(konungen)* skal . . . nepsa thöm som illa göra tok mz miskund warkunna sik ther epther som sakin haffwer sik *MD (S)* 209. — *med prep.* ivir. at varkunna sik owir thöm ther fatike varo *KL* 322. *Bil* 851. *Su* 117. tha varkunnadhe varfru sik owir thera hawandzlöso *Bo* 60. *ib* 102. *Bir* 3: 56.

varkunna, *f.* = **varkunnan 1.** för then kerleek oc varkwnno vi till eder haffuom *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). af iämkristins warkunno *(compassione) Ber* 50. *ib* 36. mz enne sörgelike warkunna *Su* 182.

varkunnan (-konnan *MP* 2: 74**),** *f.* **1)** *medömkan, medlidande, förbarmande, barmhertighet.* thänne vinskapin är . . . vtan gudz kärlek ok iämcristins älskogha ok warkunnan *Bir* 1: 277. *ib* 2: 59, 3: 171. aff pinonna warkunnan *Su* 182. hafuir hon warkunnan owir mik *KL* 70. greth ihesus af varkunnan . . . ouir them *MP* 1: 248. *Bir* 2: 86, 163. *MB* 2: 139. varkunnan til dröfdha *MP* 2: 74. *ib* 1: 306. helsa them medh . . . mykle ömkan oc varkunnan *Bo* 19. hafdhe thu han innärlica käran af allo hiärta tha ropadhe thu af store varkunnan oc sagdhe, o herra gudh hwat thu tholde for mina skuld *ib* 52. nar han teer dröfdhom sanna varkonnan *MP* 2: 74. huxsins varkunnan ok barmhet j sina jamcristna thwingd ok plagho *Bir* 3: 170. medh them som tharfuas liisa oc dispensera medh kärlek oc warkunnan *VKR* 44. warkunnanen oc milheten, huilka the wsle enga haffdho *Su* 190. mz warkwnnans *(compassionis)* blodhe beguthin *ib* 51. swa som stänkter mz warkunnanna blodhe *ib* 417. *Bo* 180, 203, 216. *Bir* 3: 119, 320. *MB* 2: 297. *Ber* 35. *Su* 195, 446. *Lg* 548. **2)** *ömkansvärdhet, ömkansvärd sak.* a hwat varkunnan ok ömko thätta är *(qualis compassio) Bo* 214.

varkunnilse, *n. pl.?* = **varkunnan 1.** matte hon wndherstwndom temperera the sorghena oc hetha warkwnnilsen som hon haffde ower ihesu cristi pino *Lg* 3: 397.

varkunnogher, *adj.* [*Fnor.* várkunnigr] *varkunsam, medlidsam, barmhertig.* then som fulkompnelika är milder oc warkwnnoghir *(Cod. A* warkundsamber 130*) MB* 1: *(Cod. B)* 537. göra människiona mykyt varkunnogha *Bo* 198.

varkunnoghet, *f. varkunsamhet, barmhertighet.* ey höre gud mina bön vm iac ey skodhar varkunnoghet i mino hiärta *MP* 2: 100.

varkunsama (-adhe), *v. hysa medömkan med. med dat. (el. ack.).* al annor creatwr bedröfdhos och warkunsamadhe honom owir hans pino och dödh *JP* 4. — *med prep.* ivir. warkunsamande ower iherusalem grät [thu] oc fälte taara *Cod. Holm. A* 37, *s.* 48 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

varkunsama, *f. varkunsamhet, förbarmande, barmhertighet.* thän som . . . binder vm hänna saar mz sinne warkunsamo ok milheth *JP* 46. *ib* 5, 7.

varkunsamber (varkund-. -sambyr *JP* 5. **-saam** *MD (S)* 210. *frf. vok. i änd.* **-sam-. -samm-** *Su* 210; *JP* 5**),** *adj.* **1)** *varkunsam, medlidsam.* then som fulkompnelika är milder oc warkundsamber *MB* 1: 130. tholke thanka . . . göra människiona varkundsama *(inducere compassionem) Bo* 15. o mildaste oc varkundsamasta gud ffadher *Lg* 3: 105. *MD (S)* 210. *JP* 5. — *med dat.* at hon vare ödhmiuk oc varkunsam vslom *Bir* 3: 319. — *med prep.* är waar herra aldra mildaster oc warkunsamaster ower alt sit handawärk *MB* 1: 130. thän som swa warkunsambyr är owir sins jämcristins skadha *JP* 5. varkundsambir mz sörghiandom *Bir* 2: 45. — *Jfr* **ovarkunsamber. 2)** *som väcker medlidande, förenad med känslor af medlidande, närgående.* hon *(Jesu återkomst från Egypten)* är mild oc varkundsam at thänkia *Bo* 20. nw mötir os här faghir oc mild oc mykyt varkunsam *(compassiva)* huxilse *ib* 14. o aldra warkunsammasta ord *Su* 210.

varkunsamlika, *adv. medlidsamt.* bör thik människia . . . at sörghia oc warkunsamlika grata offwir thin skapara *ST* 178.

varkunsamliker, *adj. medlidsam, barmhertig.* nakra warkwnsamlika hedherlika qwinnor *Lg* 3: 156.

varkunsamlikhet (-lighet), *f. medömkan, förbarmande, barmhertighet.* ffor thinna alra kärasta modher . . . bitirligha dröffwilse oc warkunsamlikhet forlath mik *VNB* 17. för the warkunsamlikhet, thu tha owir hänne haffdhe *ib* 25. ffor sina . . . mildhetz gärninga, oc häloghetz äptedöme, ther han allom bewiste mz sinne warkunsamlighet *Lg* 3: 40.

varkunsämi, *f. medlidande, medömkan.* tå han thz *(att flugor orenade den ofärdiges sår)* så, tå bar han widh warkunsämi *KS* 41 (107, 45).

varla, *adv.* [*Isl.* varla] *eg. varsamt, försiktigt; endast med försiktighet.* **1)** *(endast) med svårighet, med nöd, knappt, knappast.* varla monde cristoforus vaþalös iui cuma *Bu* 499. han slet ok ref sik sialuan ok monde varla liuandes þäþan cuma *ib* 511. siluester bödh fram ledha thiwrin ok kom fram swa grymber. at mange män gato hanum warla styrt *Bil* 85. fik varla mz bönum ok päningom lof af skipmannom at the lagdhu ther til *ib* 269. **2)** *möjligen, till äfventyrs?* gudh forbödh os at äta aff thässo trä, ther til at wi skulom ey warla *(Cod. B* därla 538*)* dö *(ne forte moriamur) MB* 1: 144. abram monde warla *(Cod. B* därla 545*)* rädhas starka owinir *ib* 182; *på båda dessa ställen torde originalet hafva haft* därla *el.* dälla, *hvilket afskrifvaren icke har förstått.* (varla *för* ovarla *(i samma betydelse som* **ovarlika 1***)*? sidhan han fan at han hafdhe skwtith sin alderfadher, tha totte honum thz illa wara oc awiitte swenin at han hafdhe varla *(Cod. A* orät 164*)* wiist honum *MB* 1: *(Cod. B)* 544*)*.

varleker, *m.* [*Jfr Isl.* varleiki] *varsamhet, försiktighet, skygghet.* sum *(näml.* diur*)* haua warlek ok lättan likamma at flya thet thöm må skadha *KS* 4 (7, 4).

varlika (-liga. -leka), *adv.* [*Isl.* varliga] *L.* **1)** *varsamt, försiktigt, varligt.* varlica *(caute)* väghia oc fly vndan thera gäld ther os hata *Bo* 161. at han säti warlika sina fötir nidhir *Bir* 1: 312. *ib* 2: 6. warlika lagdho the the skrefft iblandh stenana *Lg*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

437. hog warliga *Di* 84. han foor lönlika oc warlika fiärren om kring *MB* 1: 231. *ib* 2: 238. *PM* xxxii, xxxviii. — *med försiktighet, med klokhet.* skal kunughur warlika huxa ok rådha medh rikesins rådh, vm then owin är rikesins makt of starkr *KS* 75 (184, 82). — *endast med försiktighet, icke gärna.* loua warlika ok lasta warlikare *(lauda parce, vitupera parcius)* *KS* 21 (52, 23). tu skalt . . . uarlika läggia tik i nokrom wådha *ib* 23 (56, 25). **2)** *uppmärksamt, med aktgifvenhet.* stat . . . warleka i hans *(Guds)* asyn i böna tima, at sömpnen skuli ey nidhertrykkia thina siäl *LfK* 198. — *Jfr* **ovarlika.**

varliker (*n.* **-ligit** *SD* 1: 647), *adj.* [*Isl.* varligr] **1)** *varsam, försiktig.* göre thz mz skällikhet ok varlike atuakt *(cautela)* *Bir* 3: 305. **2)** *försiktig, trygg.* thet beffuises vara varligit *(cautum)* . . . at the tingh som aff kerlige akt clostren tilgiffne varda. medh breffuom ok incighlom skulo stadfästes *SD* 1: 647. — *Jfr* **ovarliker.**

varliker (**waarlikin** (*m., f.*) *Su* 288, 374), *adj.* [*Isl.* várligr] *vårlig, tillhörande våren.* waarlikin warme oc clarhet *Su* 288. *ib* 374.

varmber (**wärmbir** *MB* 2: 338. **värmer** *ib.* **wärmer** *ib* 339. *n.* **warmt** *LB* 8: 93. **warmpnt** *ib* 60; *jfr s.* 147. **värmt** *MD* 355. **wärmt** *Ber* 182. *ack. f.* **värma** *LB* 10: 6 *(på två st.). pl. ack. n.* **wärm** *MB* 1: 135), *adj.* [*Isl.* varmr] *varm.* mote hiärtano var han litet varmber *KL* 317. för wardhir skon armir än fothin wardhir warmbir *GO* 42. warm sängh ok latir drängh the skilias nödhogh aat *ib* 874. badha sigh j thera varmo blodhe *Bil* 565. tak värma kwinno myolk *LB* 10: 6. warmpnt watn *ib* 8: 60; *jfr s.* 147. wärm klädhe *MB* 1: 135. swnnan wädrith hwilkit som är blit och wärmt *Ber* 182. swa höghfärdhas the aff faghrom klädhom mädhan the kunno tho ey varme vardha vtan mik *Bir* 3: 201. *ib* 40. räcte vel aat bade värmt oc kalt *(både varm och kall mat)* *MD* 355. — *bildl.* jak weth thina gärninga för thy thu är ey kaaldher ey oc wärmbir jak wille at thu waare antiggia kaller ällir värmer, än före thy at thu är lyoe oc ey kaldher, oc ey wärmer tilbyriar iak at vpspya tik w mynom mwnne *MB* 2: 338-9.

varme, *se* **värme.**

varn, *se* **värn.**

varna (**-ar, -adhe, -adher**), *v.* [*Isl.* varna. *Jfr Mnt.* warnen] *L.* **1)** *tillse, gifva akt på. med indir. frågesats.* skal man warna huem han må säghia sin hemelik ting *KS* 37 (99, 40). — *tillse, vara mån om. med sats inledd af* at. han skal . . . huxa ok warna *(intendere)*, at han se rättr kunungur *KS* 27 (68, 29). skal kunungur . . . warna at rikesins borghr ok fäste se wäl satta medh tronom mannom *ib* 74 (183, 82). te skulu . . . tet huxa ok warna, at almoghen inrikes haui . . . sina födho *ib* (181, 81). thz är mest warnande i kununx rådh ok höfdinga, at thera saki ok ärande håldens lönlik *ib* 72 (177, 79). — *tillse, gifva akt på, taga i akt, söka förekomma el. förhindra. med nekande sats inledd af* at. han skal . . . warna at ey kumi missämio inbyrdis herra mellom *KS* 74 (183, 81). är thz warnande, at rikesins fäste fåns ey i händr utlanzkom mannom *ib* 75 (183, 82). är warnande, at tär se ängin annor högh suå när, at tär må eld älla stenkast af blidhom rädhas *ib* 85 (208, 93). uarna at ängin androm orät ella skadha göra *(för -e)* *ib* 26 (65, 28). skulu kununga ok höfdinga warna, at the göra ey sin almogha arman medh olaghom *ib* 77 (191, 85). witur kunungur skal höghlika warna, at han ey före mångom skal opinbara sin eghin hemelik ting *ib* 71 (174, 77). är . . . mykit warnande, at te leggia sik ey ofnär huseno, ty, te wilia winna *ib* 87 (212, 95). är os warnande *(cavendum)*, at wii ey wprisin mz olydhno mot warom formannom *Ber* 66. *KS* 28 (71, 30), 69 (170, 76), 70 (171, 76), 78 (192, 85). *Bir* 3: 176. *VKR* 75. *Ber* 12, 71, 88, 159. **2)** *akta sig för, taga sig till vara för. med sakens ack.* han skal . . . warna medh alle sinne macht hans wredhe ok owinskap *KS* 77 (191, 84). — *med ack. n. af dem. pron. i förbindelse med nekande sats inledd af* at. nu skal kunungur thz warna, at han se ey suå ödhmiukr ella ofmykit hemelikr allom mannom at han wardr försmådr *KS* 35 (92, 38). — *med prep.* af. varnande *(cavendum)* är aff thom som ganga vndir faara klädhom ok äru jnnantil rifwande vlfua *Bir* 3: 216. **3)** *gifva akt på, betänka, taga i betraktande, taga hänsyn till.* huxa ok warna thz som warda må *KS* 22 (53, 23). then almoghe sum hauer then kunung eller höfdinga, ther änkte kan förehuxa ella warna thz almoghanom må warda tarf åt ella förderuilse *ib* 32 (82, 34). te äru tolff, thr wis kunungur älla förman skal akta ok warna tå han stridha wil *ib* 82 (203, 90). *ib* 73 (179, 80), 79 (195, 86). **4)** *vara på sin vakt, vidtaga försiktighetsmått. pass. abs.* hon (ɔ: wärldinna snille) ledhe . . . j ändalyktinne til mästa ysäld vtan atwaktelika fore sees ok warnas *(prævideatur et caveatur)* *Bir* 1: 275. **5)** *vara varsam. part. pres. varsam, försiktig.* warnande förakt *KS* 79 (195, 86). **6)** *taga vara på; bevara, skydda. med prep.* um. kunungur . . . skal . . . warna vm rikesins wärio ok fäste *KS* 74 (182, 81). — *med ack.* göma ok warna *(Bures uppl. s.* 58: wäria*)* gamalth kronunna godz *KS (Fragm.)* 15. warna honum fore then wadha som han är siälfwer i komin *MB* 1: 247. gudhelikir kärlekir varnar mannin mot . . . dyäfwlsins skötom *MP* 2: 76. — *skydda, försvara.* warna *(muni)* thit hiärta mz thronna skiöld *Ber* 159. *Bir* 2: 230. **7)** *varsko, gifva varnande underrättelse om, låta (ngn) till sin varning få veta. med personens ack. och sats inledd af* at. the warna honum . . . thz alexander la widh gratikus flodh *Al* 1394. war han varnader alla dagha at hertoghin var honom ekke goder *RK* 1: 2436. — *med personens och sakens ack.* lagde the thz ärende fram som biscopen hade warnat han *RK* 2: 8304. **8)** *varna.* jak wil jder warna *RK* 1: 3710. — *med dat. el. ack. samt prep.* for. man warne sinom herra fore skadha *Al* 2744. han . . . wilde konungen for syndinne warna *ST* 503. een iwdhe heth mardocheus hafdhe warnat konugen for sinom fiandum som han wildo myrdha *ib* 227. *ib* 223. — *med ack. och prep.* viþer. sancte martin . . . wernadhe *(för* warnadhe*)* then hälgha mannin widh sin wadha *ST* 155. här wardh alexander warnadh widh *Al* 4062. — **varna sik,** *akta sig, taga sig till vara.* warne hwar sik *SR* 15. thy kombir licammanom siukdombir at mannin skulle warna sik *Bir* 2: 279. — *med prep.* for. varna sik för förrädhilsom ok allom wådha *KS* 20 (49, 21). at warna sik

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

thrföre *ib* 21 (52, 23). — **varna viþer,** *varna.* hon warnadhe alexandrum widher *Al* 9935. *Jfr* **vidhervarna.** — *Jfr* **forvarna,** *äfvensom* **värna.**

varnadher, *se* **varþnaþer.**

varnaghle, *m.* [*N.* varnagle. *Nyisl.* varnagli] *varning, varnagel.* sände gudh honom een warnaghla oc gaff honom ena plagho at han skulde sik bethänkia oc bätra *ST* 138. haff thetta . . . til een warnaghla *ib* 495. en warnagle som rörer alt closter folk är thenne *LfK* 165. äptherkommandom til warnagla ällar förwarnigh *Lg* 3: 195. *ib* 418.

varning, *f.* *Jfr* **be-, for-varning.**

varninger, *m.* *Jfr* **skinvarninger.**

varnlikhet (-ir), *f.* aff skrapa som sky alla mina warnlikhether *(för* wrenlikhether?) oc synde *Cod. Holm. A* 43, *s.* 195 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

varp, *n.* [*Isl.* varp] *L. varp, notvarp.* han taladhe til them *(fiskarna)* ok badh sälia sik thz warpit *ST* 2. fore wij . . . tiith wt tiil aane och fwnne wij alle the nodhe drätthe och warp ware olaglighe *FH* 5: 93 (1484). *Jfr* **fiskevarp.**

varpa (-adher), *v.* [*N.* varpa. *Jfr Isl.* varpa] *varpa, göra uppränning till (en väf).* legauit . . . vnum mensale warpadhen *(bordduk till hvilken uppränningen var gjord, som ännu var under arbete?) SD* 4: 75 (1328).

varper, *m.* *Jfr* **muldvarper.**

varse (warsse), *adj. varse. med gen., dat. el. ack.* julianus wardh thes warsse *ST* 91. *ib* 274. *Ansg* 183. tha hon wardh hans warsse *Lg* 3: 517. the wordho warse haff trullom *ib* 48. wart biscopin . . . honom warsse *ib* 41. jak vardh varse wara fru belate *Lg* 455. thz wardh hans hustru warse *ST* 531. *Lg* 3: 205. ey war han thet warsse *ib* 219. — *med indir. frågesats.* tha wart han warse braath hwar bönder pa et näs hade lägrat sik *RK* 2: 4927. *ST* 138, 329.

varsker, *adj. L.*

varskogher, *m. L.*

varsäþ (waarsädh), *f. L. vårsådd, såning om våren.* togh . . ragwaldh til waarsädhen aff conuentit iiij spen korn, ij (1$^1/_2$) spen haffra, j (1) carp ärter *FM* 78 (1483).

vart, *adv.* *Jfr* **annan-, gen-, nidher-, nokon-, norþan-, ovan-, sunnan-, västan-, östan-vart.**

varta (*pl.* **vartor** *LB* 7: 351. **warthor** *ib* 2: 38 *(på två st.),* 7: 142. **waartir** *ib* 3: 78. **worther** *ib* 8: 42), *f.* [*Isl.* varta] *vårta.* hon (o: ringebloma) kommer . . . bort waartir aff handom *LB* 3: 78. apium är märke, hon dwger . . . for vartho *ib* 7: 155. *ib* 2: 38, 7: 142, 351, 8: 42. *Jfr* **genvarta.**

vartafl (wartawel. wartaffwel. wartawil. wartafwil. vardtafuil. wardtaffuill. wortaffwel), *n.* [*Fdan.* vartavl. *Mnt.* worptafel, wortafel, wartafel] **1)** *spelbräde, bräde för spel med tärning; brädspel.* eet vardtafuil var ok thäre *Fr* 427. wardtaffuill *(Cod. D* wartawel, *Cod. F* wortaffwel*)* rät öfrith rika *ib (Cod. B, C, E)* 420. **2)** *spel som öfvas på bräde afsedt för spel med tärning; brädspel.* tha han eentidh lekte wartafwil *ST* 63. thz godz . . . som iak mz dobil ellir mz wartawil windir *ib* 485. jngen skal dobla äller leka mz tärningh, wartaffwel, karthenspel, äller annan leek wm päninga *PM* 29.

vartakilse, *n. pl.?* *uppmärksamhet, varsamhet.* brudgummen theer oc sik stundom grymman brudhinne, ey for wredhe skul wthan henne til lärdom, oc wartakilse *(d. v. s. inskärpande af varsamhet) Mecht. Upp.* 322.

vartekn (warttekn), *n. och* **vartekne,** *n.* [*Mnt.* wârtêken] **1)** *bekräftande tecken, tecken som bekräftar en utsagas sanning, bevis.* sände . . . konung erik sit enkannelika budh oc wartekn medh hanom *(Ansgarius)* til konungen i suerike *Ansg* 225. gifwin mik idhra bradz til eeth wartekn, at mine frändir oc wini magho thes heldir thro mik thz iak hafwir idhir seeth *ST* 52. hans siel är iordhat nu när diäflomen j hälfwite, oc thz är til skiel oc wartekne at hans hiärta är ekke j hans kroppe *ib* 497. thzta skal wara tik för wartekn, at iak ihesu modher maria haffuer mz tik talat *Lg* 3: 67. hon . . . fan sant wartekn aff rosenne som oppran aff riddarans mwn *ib* 68. gaff sanctus petrus sancto seruacio en nykil . . . til eth war tekne, ällar eth wist tekn, at han matte opp läsa porthen til äwerdeliket liff allom som hans hiälp begära *ib* 164. wil jak wara och kallas thera fadher, oc thz til wartekn *(in hujus signum)* tha wnner jak them twa fordeela *Bir* 4: 103. *ST* 443. **2)** *tecken, kännetecken, kännemärke.* at os ingangandis j landith. sant wartteku *(signum)* wardher beteknat mz thzta samma rödha silkis toghit äller repit *MB* 2: 7.

vartime (waar-), *m.* [*Fnor.* vártími] *L. vårtid.* hwat skal jak tha göra mällan vartiman oc sädhatiman *Bir* 2: 329. om hetan waar tima *MB* 1: 268.

varþing (wärthing), *n.* [*Isl.* várþing] *L. vårting, ting som hålles om våren.* placitum nostrum commune quod fit annis singulis apud kuta in vere dictum varthingh *SD* 3: 161 (1314; *Nora i Ångermanland).* placitum nostrum commune, quod fit annis singulis apud husaby parochie silangger in vere dictum wærthing *ib* 163 (1314, *gammal afskr.; Skön i Medelpad).* placitum nostrum commune quod fieri solet annis singulis nobiscum in alyr apud sudherale, nobiscum vero in sundædh apud høgh in vere dictum varthing *ib* 165 (1314; *Söderala i Helsingland).*

varugher, *adj.* [*N.* varug] *varaktig.* o hwat froma är mik nu hädhan dö . . . nu skils aat thätta kropsins hws, oc kombir i eth warugt hws mädh härranom i hymerike *Hel. mäns lefv.* 141.

varugher (-ogher), *adj.* [*Jfr Isl.* varúdigr] **1)** *varsam, som ser sig för, på sin vakt.* warin . . . varughe *(cautiores)* af þolikom äftedömum at i höghfärþins ey *KL* 189. han skal wara warughir. hwar han nidhir sätir sina fötir *Bir* 1: 313. wara warogher oc aat hoghwl mot wranghom tankom *LfK* 185. dröfwilse . . . gör oröntan man varughan ok idhnan *Su* 443. **2)** *trygg, lugn?* swa myklo gladhare ok warugare *(lætior et cautior)* wardhir mannin at thola huru myklo öptare han retis *Bir* 1: 288. — *Jfr* **ovarugher.**

varughet (waroghet), *f. varsamhet, försiktighet. Lg* 3: 485.

varughi, *m.* [*Jfr Isl.* varhugi] *varsamhet.* gudz syni oc vini flängias til thera lärilse oc rensilse ok mere varugha *(cautelam)* oc atirlön *Bir* 2: 124.

varvärk, *n. L.*

var öker, *m. L.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 898 sp. 2 r. 10 uppifr. eft. 388. till.: *EG* 66.
» » » » 16 » eft. 135. till.: — *nattligt samqväm.*
» 901 » » » 11 nedifr. eft. 210 *f.* till.: *Jfr* **utval.**
» 902 » 1 » 18 uppifr. läs: **man-, ut-**
» 906 » » » 21 » läs: **valdgiva (waald-** *HSH* 19: 172 (1511). **vold-),**

Sid. 906 sp. 1 r. 28 uppifr. eft. (1512). till.: *HSH* 19: 172 (1511), 173 (1511).
» 910 » » » 9 nedifr. eft. (1495). till.: *HSH* 19: 48 (1505).
» 911 » 2 » 27 » frf. **vandväter** insätt: **vandsäghn (wantzsegen),** *f. inandning? BSH* 5: 499 (1512).

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar
innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—4. (Tillsammans 9 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—22.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullst. i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128, 129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.

Mera har ej utkommit intill April 1906.

Pris för köpare 3 kronor.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 138.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOTREDJE HÄFTET.

LUND 1910.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

vas (*dat.* **uasse** *ÖGL B* 28: 3. *pl. ack.* **wassa** *ib i var. dat.* **wassum** *UplL V* 16: 2), *m. L. vass, ställe bevuxet med vassrör. i ortnamn.* in glanuas *SD* 1: 617 (1282). *Jfr* **rö-, rör-vas,** *äfvensom* **hvas,** *m.?*

vasi, *m.* [*N.* vase. *Mnt.* wase] *L. knippa, vase; stormvase, faskin.* the bönder baru fram wasa oc skraga *RK* 2: 1282. otalige mange til foth met stigher staffuar och waser *FH* 6: 84 (1495, *afskr.*). — **vasa lighre,** *n. L.*

vask, *n.* [*Jfr Ä. Dan.* vask] *skämt, flyktigt ord.* är darskaper at döma sina systra for hwart waskith *(pro qualibet trufa) Skrifter till uppb.* 66.

vasle, *se* **vatle.**

vat (vatt), *f. L. Jfr* **fylsvat.**

vater (vaater. vother: -o *SD NS* 1: 59 (1401). **wother** *LB* 6: 278), *adj.* [*Isl.* vátr] **1)** *våt, fuktig.* hänna fingir varo vaath wordhin aff hans blodhe *Bil* 887. *Bo* 188. tha vi . . . ärom vata af manga tara rägnskurom *ib* 91. kar ther waath thingh skulu j latas *Bir* 1: 290. jak bedhis at vlla fätten bliffwe töör, oc all iordhen ther om kring wari waat *MB* 2: 88. aff waate iordh *ib* 1: 79. thz *(ett nyfödt barn)* hawer mykin hiärna oc mykith waatan *ib* 120; *jfr* **2.** j vatom *(humentibus)* stadhom *MP* 1: 292. wäderith thz war ilt ok waat *RK* 1: 3613. han *(vintern)* er kaldher ok wother *LB* 6: 278. — i vato, *i vatten (i motsats till: i el. på land). i uttr.* i vato ok þörro (i þörro ok vato). alt mit goz i malaboþum . . . mz allum tillaghum i vato oc þörro *BYH* 1: 170 (1363). *SD* 4: 389 (1334?), *NS* 1: 8 (1401), 10 (1401), 18 (1401) *o. s. v.* eth godz i östensbor . . . medh thompt, hws, aker, äng, skogha, fiskewatn, qwärna, qwärnastadha när by oc fierre, i thörro oc wato *ib* 14 (1401, *nyare afskr.*). — *Jfr* **genomvater. 2)** *våt, som (enligt äldre medicinsk uppfattning) har våta egenskaper. om naturföremål, naturförhållanden o. s. v.* waat kennis bätzst aff thorro oc thört af wato *MB* 1: 43. är himpna natura hwarce thör eller waat heet ellir kaald *ib.* gamble men äre wathä ok kaldhä *LB* 6: 278. them magha som är mykyt hetir oc watir *ib* 3: 105. mwscatum är wat oc het *ib* 49. pwrlök är watir oc kalir *ib* 52. pipro rooth är wath oc thör *ib* 55. *ib* 51, 53, 54, 56, 59, 69, 78, 149. tarffwas witha j hwath gradu nokor ting ärw heth, kald, tör, äller waath *ib* 9: 97. *ib* 96.

vatersot, *f.* [*Mnt.* watersucht. *Jfr D.* vatersot, vattersot] *vattensot.* watersoth *LB* 6: 107 *(på tre st.)*. *Jfr* **vatn-, vatu-sot.**

vatle (vatlli *VGL* XIII. **vasle),** *m.* [*Fdan.* vatlæ. *N.* vasle] *vassle. VGL* XIII. dricke vaslan *LB* 7: 267. *Jfr* **geta-, osta-vatle.**

vatn (vaten *Di* 287; *LB* 8: 44; *HSH* 20: 72 (1506), 24: 21 (1512). **waten** *MD* 63 *(på två st.)*; *LB* 8: 49; *HSH* 20: 221 (1507). **wathen** *PM* XXVIII *(på två st.)*. **vaptn** *Di* 240; **-ith** *ib.* **wantn** *LB* 3: 94 *(jfr s.* 148); **-e** *ib* 93 *(jfr s.* 148); **-it** *ST* 118; **-ith** *ib (på två st.)*. **vant** *VGL II J* 42. **want** *VML II B* 2: 6 *i var. (på två st.)*. **wanth** *LB* 8: 41. *gen.* **watns** *MB* 1: 210. **waz** *VML I B* 19: 3; *jfr sammansättningar. med art.* **vatnsens** *KL* 288. **wathnsens** *PM* XXXI), *n.* [*Isl.* vatn] *L.* **1)** *vatten. ss ämne.* smasuennen släkte balet mz litlo vatne *Bu* 134. konungin vatnith a stolpan slo *Ie* 1627. ath then dagh skulde koma ath thw äther bywgbrödh ok driker vatn äpther *Di* 286. drykkin skal vardha vatn blandat mz brännesten *Gr* 273. *ib (Cod. D)* 363. fastadhe hon . . . hwarn dagh vidh vatn ok brödh *KL* 335. hwart thz klädhe som thera hold komber widh, thz skal thwas mz watne *MB* 1: 360. stänkia sik mz wigdho watne *ib* 502. jnnan thy lande är mykin nödh at watne *ib* 210. teknar watn i the hälghe scrifft gudhlikan kännedoom thy at swa som man seer sit anlit i watne, swa ma man oc se sin lifnath i gudhlikom kännedom *ib.* mz watne wardher wiin oc öl oc brödh oc alt thz mannin skal liwa widh thz skal hawa mäst aff watne *ib.* funno liwandis watns adhror *ib.* the hafdho funnith got watn *ib* 211. är . . . watnith . . . höghra elementum än iordhin är *ib* 72. elementith vathnit dogher moth allom sywkdom *PM* XLV. vatnsens natwr är blöt *KL* 288. jak döpir j vatne *MP* 1: 22. inbära widh oc watn *Bir* 5: 30. siwdhe thz alth saman j skärt ööll ellir j watn *LB* 1: 97. eth kar mz siwdhande watne *ib.* iij eller fyra stop watn *ib* 2: 92. jak slaar ey wht thz fula watn för än jak faar thz rena *GO* 597. thu vesth ey j hwat brunne länksth är vatn *ib* 574. swa är at känna dara radh som sla watn a gaas *ib* 931. tagh watn offwir howdh thz löpir gärna i ärma *ib* 353. watn ledha i ta gropa *KS* 85 (208, 93). i allä the stundh, ther laurensa martinssons stenhus är läghra en mith huvs, tha ägher laurens martinsson anama sigh bäggias wara watn oc drup *SD NS* 2: 846 (1414); *jfr* **2.** — *bildl.* see . . . til hwar en flather förman, at han ey taki sik watnet ower hwffwdet, at loffwa thz nokrom at haffwa, som ey loffwar siälffwer pawen *LfK* 11. thän som wil taghi liffsens watn til giffwins *MB* 2: 369. — *vatten, vattenflod, vattenflöde.* at hanum gangär ofse iuir ällär eldar ällär vatn *SR* 32; *jfr* **2.** — *Jfr* **a-, diska-, döpilsa-, käldo-, räghn-, salta-, strand-, ström-, ströms-, vighþa-vatn. 2)** *vatten, vattenmassa, vattensamling, vattendrag.* tha löstes all grundin i iordhinne som watnen löpa vnder *MB* 1: 170. öktos watnin *ib.* archen flöt ower watnen, oc watnin mäktadhos ower mato ower iordhina *ib.* tha the *(getterna)* hafdho sumit owir thz vatnit *Gr* 299. vatnanna sundirskiptilse *ib.* hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). kom savinianus til franz til eth stort watn som kallas secana *Bil* 460. *KS* 30 (76, 32). the män i landeno bodho . . . fylto aater all the watn *(puteos)* som han oc hans fadher hafdho grawith *MB* 1: 210. thz watnit som laa inne j iherusalem stadh, som kallas j lästinne piscina *Lg* 70. han . . . sände han til vatnit syloe *Bo* 152. manghe vngge muncka ens klostars som stoþ vidh fliutande vatn *(juxta fluvium) Bu* 22. konungen sidan marsken breff sende mz första open watn til stocholm stempde *RK* 2: 6979. i voris med förste opit vaten sende forscriffne k: h: sin skep och folk till siös *HSH* 20: 72 (1506). tesse slot och lenn till förste opit vaten besittie *ib* 24: 21 (1512). — *vatten (i motsats till land).* at wi skole haffue borthe theris stare förstis landh och watten *FM* 410 (1509, *gammal afskr.*). rast at lande, viku at vatne *SR* 59. hwat the koma åt lande äller watne *KS* 66 (162, 72). ey wntföras aff stocholme til land eller watn *BSH* 1: 132 (1371). *HSH* 20: 221 (1507). — *Jfr* **almännings-, fiske-, fiskis-, här-**

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

ads-, ivirflöds-, konungs-, kulfiski-, miþ-, oþol-, ofsinnis-, upgangs-vatn. 3) *vatten, vattenmängd som vid upprepade ombyten användes hvar särskild gång.* twa it spisafat ful *(för* fult*)* mz korn mellan händerna j try eller iiij (4) watn *LB* 2: 92. 4) *om genom konst beredd vätska: vatten; dekokt; destillat.* holkin som wil bränna watn aff henne *(järnört) LB* 3: 88. thzta kallas bränth vatn aff hwilko liffsens wathen skal göras *PM* XXVIII. göra liffsens vathn *ib. Jfr* **biug-, flol-, kamfer-, krusamynto-, lavendel-, malyrta-, natskadho-, rosa-, rosen-, symn-, syro-vatn.** 5) *om vätska som afsöndras från kroppen: tårar.* hwat gör thik swa mykit watn. thu ärwodha fafängt, hwat ey forma thit watn at vpfara j hymilin *VKR* XIII. — *urin.* hwar som sith watn slaar fran sig i gillestuge *SGGK* 105. hwar som slaar sith watn j annars skoo *ib.* huar som kastar sijth vatn i gyllesstugho *SGG* 130. kastha siith watn *LB* 7: 171. latha sith vatn *ib.* dricka siith egiith vatn *ib* 172. for menniskionne egith wathn *ib* 2: 45. hon (ɔ: dill) . . . drukkin lokka fram watn *(provocat urinas) ib* 5: 80. — *Jfr* **tara vatn.** — **vatna fynd,** *f. L. Jfr* **vatnfynd.** — **vatns adhra (watz-),** *f. vattenåder, källåder.* löpa frälsa op alla watz adhronar *MB* 1: 170. täptos ater watzadhronar i iordhinne *ib. Jfr* **vatnadhra.** — **vatns drupi (watnsdropi: -a** *Su* 460. **watnz dropi: -a** *ib* 370. **wantzdrwpi: -a** *Ber* 85. **vatz dropi: -a** *MP* 2: 188. **vatzdropi: -a** *Bir* 1: *(Cod. B)* 349. **watz droppe: -a** *LfK* 199**),** *m.* [*Fnor.* vazdropi] *vattendroppe, droppe vatten.* himerike maa faas oc aflas for een kallan vatzdropa *Bir* 1: *(Cod. B)* 349. rike mannin . . . beddis en vatz dropa til sinna tungo swala *MP* 2: 188. *Ber* 85. *Su* 370, 460. *LfK* 199. *Jfr* **vatn-, vatu-drupi.** — **vatns fulder (watz-),** *adj. full af vatten; vattnig.* är blodit watzffult *LB* 5: 293. *Jfr* **vatnfulder.** — **vatns hyl (watntz-. vatz-** *MB* 1: *(Cod. B)* 539**),** *f.? vattensamling.* watntz hylina *(congregationes aquarum)* kalladhe han haff *MB* 1: 156. *ib (Cod. B)* 539. — **vatns kälda (watnes källa. watzkälla),** *f. vattenkälla, källa.* liwandis watzkällor *MB* 1: 407. jn til watnes källona neptho *ib* 2: 49. *Jfr* **vatn-, vatu-kälda.** — **vatns nödh (watz-),** *f. nöd föranledd af brist på (drickbart) vatten.* israels sönir . . . kärdho ower han sina watz nödh *MB* 1: 321. — **vatns ras (watz-),** *f.* [*Fnor.* vazrás] *vattendrag.* om the watzrasser, sum vth gange [fran] holmesio och höksiö *SD* 6: 38 *(afskr. fr. senare hälften af* 1400 *talet). Jfr* **vatnras.** — **vatns värk (vatswärk),** *n.* [*Sv. dial.* vassverk] *vattenverk.* hwar sum taker . . . aaf þōm i handum hawer . . . jorþ, vatn, ällär vatswärk *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **vatnvärk.** — **vatns ämbar (vaz-),** *n.* [*Sv. dial.* vassämbre] *vattenämbar, ämbar med vatten.* þär com riddar romanus ok bar siäluar vaz ämbar *Bu* 414. *Jfr* **vatnämbar.**

vatna (-ar, -adhe), *v.* [*Jfr Isl.* vatna] 1) *vattna, gifva vatten att dricka. med dat. el. ack.* the . . . watnadho sino fä *MB* 1: 220. aldrigh watnadhe jach hestha mz tik *Di* 295. *RK* 3: *(sista forts.)* 4424. 2) *vattna, begjuta (växt o. d.) med vatten. med dat.* vakta at thw vatna ey kalenom *KL* 205. watna enom thörrom käp *ib* 249. brodhoren . . . watnadhe käppenom *ib.* 3) *vattna, bevattna, gifva väta el. fuktighet åt.* fran flodhenne som däffwir äller wathnar egypti landh *(qui irrigat Ægyptum) MB* 2: 36.

vatnadhra (-aadhra), *f. vattenåder, källåder.* löstos alla watn adhror j iordhinne *ST* 388. hwilkin . . . görla aath gömer hwadhan watn aadhronar wth flyta *Lg* 822. *ib* 823. vee mik thy at iak forlät lifwandis vatnadhrona *(venam aquarum viventium) Su* 406. *Jfr* **vatns adhra.**

vatnblandadher, *p. adj. vattenblandad.* watnblandath wiin *MB* 1: 107. *Lg* 3: 203.

vatnbylghia (-bölghia), *f.* [*Ä. Dan.* vandbølge] *vattenbölja, bölja.* vtsprang blodhet at aadhromen som watnbölghior *Su* 401.

vatnbäkker, *m.* [*Ä. Dan.* vandbæk] *vattenbäck, bäck.* huru mange watn bäkkia äru *Su* 457.

vatndrupi (-drupe. -dropi: -a *MP* 1: 92, 191, 239; *Su* 370**),** *m.* 1) *vattendroppe, droppe vatten.* en watn drupe ma släkkia min thörst *Bir* 1: 222. thenne fik ey en vatn dropa *MP* 1: 191 *ib* 92, 239. *Su* 370. 2) *vattendropp, droppande af vatten.* gynum bora idhelikin vatndrupi hardhan steen *KL* 288. — *Jfr* **vatns-, vatu-drupi.**

vatnfal (vaten-), *n.* [*Isl.* vatnfall] *L.* 1) *vattendropp, droppande af vatten.* stenen, huilken . . . graffs och halas aff idkeliket watnfal *Su* 113. 2) *ett slags hästsjukdom.* fori vatenfal oc kornfal *Hästläkedom i AS* 137. for korn och watn fal *LB* 7: 103. for watnfal och kornfal *ib* 2: 67. *ib* 69.

vatnflodh, *n. vattenflöde.* komo äpter siw dagha watn flodh ower iordhina *MB* 1: 170.

vatnflut (watn flot), *n. ström, flod.* til swdhers widh watn flotit effrayms städher *(in meridiem torrentis civitatum Ephraim) MB* 2: 46.

vatnfulder (-fuller), *adj. full af vatten, vattenfylld; vattnig.* törka watnfulla sinor *LB* 3: 47. *ib* 2: 12. är han *(blodet)* watnfuller *ib* 5: 293. *Jfr* **vatns fulder.**

vatnfynd, *f. L. Jfr* **vatna fynd.**

vatnganger, *m.* [*Ä. Dan.* vandgang. *Jfr Isl.* vatngangr] *vattengång, den linje på ett fartyg till hvilken vattnet når då fartyget ligger i vattnet.* han *(pråmen)* wil wara fampns tiokt offwan för watn ganghen *BSH* 5: 210 (1507).

vatnisker, *adj.* [*Jfr Sv. dial.* vattnisk *och Ä. Dan.* vandisk] *om mun: sådan att det vattnas i den åt (ngt), kännande åtrå efter (ngt).* ath man . . . lyster ätha, och mwnnen är vathniskär effther mathen *LB* 7: 172.

vatnkar (watkar), *n.* [*Isl.* vatnker] 1) *vattenkar, kar el. kärl afsedt att innehålla el. fyllas med vatten.* vnum watkar *BYH* 1: 176 (1372). fylto the vatnkarin mz vatn *Bo* 62. jak hawer hanum vnt . . . mit watnkar *SD NS* 1: 678 (1407). *Bir* 3: 430. 2) *kar el. kärl med vatten.* hans vatnkar vmkulspiltis *KL* 210. thit vatnkar spiltis *ib.* — *behållare el. cistern med vatten.* thin öghon äru som watnkar *(piscinæ)* i esebon, hällagh siäl sigx hafwa öghon som watnkar thy at hon af thwar mz tarom sinna synda smitta *Ber* 177. — *Jfr* **vatukar.**

vatnkälda (-källa), *f.* [*Fdan.* vatnkielle] *vattenkälla, källa.* mit wt af karino flöt en vatnkälla *Gr*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

299. en watn kälda wändis til olio *Lg* 67. the forläto tik, o herra gud lifuande vatnkälda *MP* 1: 274. *Jfr* **vatns-, vatu-kälda.**

vatnlop, *n. aflopp för vatten.* medh frith wathnlop *(decursu aquæ) SD* 2: 3.

vatnlös (-löös), *adj.* [*Isl.* vatnlauss] *vattenlös, vattentom.* the ... kastadhe han liwandis i brunnin watnlösan *MB* 1: 231. *ST* 397. wardh diupaster vatn löös brunder *Pa* 11. *ST* 78.

vatnlösa, *f.* [*Jfr Isl.* vatnleysi] *vattenbrist.* ther hafdhe :.. folkith nödh aff watnlöso *MB* 1: 407.

vatnpipa, *f. vattenrör. Lg* 823.

vatnporter, *m.* [*Mnt.* waterporte] *vattenport.* hulkit fornempda steenhus beläghit är wästan mwr nidhon for watnportin mit fore *SJ* 5 (1422).

vatnqvärn (-qvarn), *f. L. Jfr* **vatuqvärn.**

vatnras (-raas *VGL II J* 42 *i var.* **vant räs** *ib* 42**),** *f. L. Jfr* **vatns ras.**

vatnrum, *n. L.* **1)** *vattenrum, utmed vatten beläget jordstycke?* jak hafuer salt .. hinrik döringe ... eth watnrwm ... nordhan andris van ralens watnrwm fäm oc xx (25) alna langt oc bret xij (12) alna ... mädh swa forordh at han bygge ok bruca vt vp a watnit swa langt som hans granna a badha sidhor byggia mogha ok hwat androm borgharom ouer gaar som watnrwm hafua at nyttia oc bruca, ther vm stande han sijn äuentyr lica enom androm *SJ* 16-17 (1432). **2)** *vattenrum, rum för vattens afledande.* jak magnus muromästare ok min granne laurens martinsson hafwum sämyo giorth ... om eth watnrwm myllan war stenhus *SD NS* 2: 846 (1414). — *Jfr* **vaturum.**

vatnrynnil (-el), *f.? aflopp för vatten, rätt att leda vatten?* graffwen IIII alna bredha med frya wathn rynnel, aff for:da kär in til waarth closther, ärom wi behallandis, til waara äwogha nyttho *(fossato quatuor vlnarum latitudinis cum aqueductu libero, a dicto lacu vsque ad claustrum nostrum ad vsum nostrum perpetuum nobis penitus reseruatis) SD* 3: 697 *(sannolikt från förra hälften af* 1400-*talet).*

vatnränna *f.* [*Jfr Mnt.* waterrenne] *vattenränna, ränna hvarigenom vatten ledes.* holofernes ... fan ena källo östir aff stadhen, aff hulke mästa watnet flöt jn j stadhen. hennes watn rännor lät han atirtäppa oc fördärffwa *MB* 2: 155. *Ber* 101. *Jfr* **vaturänna.**

vatnsiuker, *adj.* = **vatnsyktogher.** hielpa then watnsiwka mannin *MP* 3: 388. ee thes meer een watn siwker man han drikker, thes meer thörster honum *ib. ib* 386.

vatnsmidhia (-smedja. -smädja), *f. smedja el. järnbruk som drifves med vatten.* then vatn-smädja vij upsath hafve på vara strängnäs domkirkio vägna i torsergia ström *Fant & Wangstelius, Diss. de Thorshälla* 15 (1486). at för:de vatn-smedja skal aldrigh nogon tijdh vändas i quärn til någenhanda[!] sädes mälningh, utan skal blifva en vatu-smedja *ib. Jfr* **vatusmidhia.**

vatnsot (-soot. -sott *LB* 7: 245. **wantsoth** *ib* 3: 30**),** *f.* [*Isl.* vatnsótt] *vattensot.* intercus, watnsoot *GU* 2. een annor af samo systra talino ... hafdhe thrättan manadha lighat i vatnsoot *KL* 349. en ... som hafdhe vatnsoot *MP* 2: 223. *ib* 3: 386. then watnsot hafwer thyrster ä thy mer at han drikker mer *Ber* 125. han (ɔ: canellabark) är ... ghod ... for wathnsoth *LB* 8: 49. *ib* 3: 30, 7: 9, 38, 245, 246. *PM* LIII. *Jfr* **vater-, vatu-sot.**

vatnströmber, *m.* [*D.* vandstrøm] *ström, strömmande vattenmassa.* wäghana rinna aff watnströmom *Su* 119. otallike watn ströma *ib* 402. han är thän lifuandis watnströmen skinande som cristal *Hel. mäns lefverne* 99.

vatnstämma (vatenstemma. watn stempna: -o *LB* 2: 70**),** *f. urinstämma (hos häst).* fori vatenstemmo *Hästläkedom i AS* 137. *LB* 2: 70.

vatnsyktogher (-söktogher. wathsyktogher), *adj.* [*Jfr Mnt.* watersuchtich *äfvensom D.* vattersottig] *vattusiktig, lidande af vattensot.* vexer bwkin stoor oppo vatn söktoge *LB* 7: 245. the människia som watnsöktogher är hon haffwir altiidh en fulan anda *JP* 81. *ib* 84, 85. i ärin wathsyktoghe, thy ä thäs mera i drikken aff wärdzlikom faffänghom sötma thäs mera törster idher *Su* 91. *Jfr* **vatusyktogher.**

vatntäppa (watn täpa: -täper *VML II B ind.* 22 *i var.* **watn tappa: -tappur** *ib***),** *f. L. Jfr* **vatutäppa.**

vatnvirke, *n. MELL Kg* 24 *i var. Jfr* **vatuvirke.**

vatnvägher, *m. L. Jfr* **vatuvägher.**

vatnvärk, *n. L. vattenverk.* hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer ... vatn eller vatnwerk *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *Jfr* **oþolvatnvärk** *samt* **vatnsvärk, vatnvärke, vatuvärke.**

vatnvärke, *n. och m.* (*KrLL Kg* 28 *i var.*), *L. vattenverk.* vatn ok vathnuerke *DD* 3: 210 (1481). *Jfr* **adhel-, oþol-vatnvärke** *samt* **vatuvärke, vatn-, vatns-värk.**

vatnämbar, *n. ämbar med vatten.* slåås 10 watn ämbar på honom *SO* 297. *Jfr* **vatns ämbar.**

vatter, *m. L.*

vatter, *se* **vanter.**

vatudrumber (wattu-. *pl.* -ar), *m. vattenbi, drönare.* hvij bijta bij wattudrumbar i hiäl *MD* 425.

vatudrupi (-dropi), *m. vattendroppe.* rike fradzsaren brinnande j heluitis lugha fik ey en vatudropa til sina tungo swala *MP* 1: 95. *ib* 20. *Jfr* **vatn-, vatns-drupi.**

vatugarþer, *m. L.*

vatukar (-kaar), *n.* [*Sv. dial.* vöttukar] **1)** *vattenkar, kar el. kärl afsedt att innehålla el. fyllas med vatten.* lego ... successori meo ... I watukar *SD* 3: 673 (1325, *gammal afskr.*). **2)** *kar el. kärl med vatten.* badha i eth kalt watukaar *Lg* 3: 345. — *Jfr* **vatnkar.**

vatukälda (-källa), *f.* [*Sv. dial.* vatukeldo, vöttukäll] *vattenkälla, källa.* swa som hiortin girnas til vatu källona *Bo* 113. ledhe them til äuärdelikx lifs vatukäldo *MP* 1: 225. *Jfr* **vatn-, vatns-kälda.**

vatuqvärn (wattuquarnn *KrLL B* 37: *pr. i var.***),** *f. UplL V* 22: 2 *i var. MELL B* 28: 5 *i var. KrLL B* 37: *pr. i var. Jfr* **vatnqvärn.**

vaturum, *n.* = **vatnrum 2?** andris gulsmidh ... loth hustru tala gerdh ... up eth kalgardzrum liggiande upa norrä malm som man gar til sancti jacob nidhan gatuna näst nidhan inge bältara tompt ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

östan gerd zodde tompt hulkin *(för* hulkit*)* som bredh *(för* bret*)* är uppe widh inge beltara tompt tolff (12) alna ok nidhärst widh watnit tre alna ok thiughu (23) ... längden är fran inge bältara oc nidher til siön thre alna ok siwtighi (73) ok thär til waturum swa myket thär til hörir *SJ* 80 (1438).

vaturänna, *f.* = **vatnränna.** konwngx päld wät i wathu rännom *Ber* 101.

vatusmidhia (vatu-. vattu-. -smedja), *f.* = **vatnsmidhia.** at then samma vattu-smedja skulle honum vara bygd till meen *Fant & Wangstelius, Diss. de Thorshälla* 15 (1486). bruka förrskrifna vatu-smedja sigh till gagn *ib. ib* 16.

vatusot (-sooth *LB* 2: 9. *ack. sing. med art.* **-sottena** *ib* 7: 133**),** *f.* [*Sv. dial.* vatusot] = **vatnsot.** en ... som hafde vatusot *MP* 1: 305. then som vatusot hauir, hauir illa luktandhe anda *ib* 308. fore watusot oc sullen been *LB* 1: 97. thz *(frö af persilja)* doger ffor wathwsoth *ib* 2: 35. tz (ɔ: brenth wiin) fordriffwer vatusottena *ib* 7: 133. *ib* 2: 9, 7: 246, 8: 43. *PM* LIII. *Jfr* **vatersot.**

vatusyktogher (-söctoger. -syptogher. *f.* **-syftik** *MP* 4: 216, 217 *(på två st.)***),** *adj.* = **vatnsyktogher.** thän watusyktoga mannen *MP* 4: 214. them thär watusyptogher är *ib.* en watusyftik människia *ib* 216, 217. varder han visselica vatusyktogh *LB* 7: 175. brynner ten vatusyctoga inwertis aff myklom hiita *ib* 246. bota ten vatusöctoga *ib* 247.

vatutäppa (uattu-. watutäpa: -ur *VML II B ind.* 22**),** *f. L. fördämning, damm.* de quibusdam uattutæppom ... illegittime edificatis *SD* 3: 649 (1324, *gammal afskr.*). predictas ... uattutæppor omnes ... coniurauerunt finaliter deponendas *ib.* edificia aque dicta vathutæppo *ib* 650 (1324, *gammal afskr.*). *ib* 5: 49 (1341, *afskr.*). *Jfr* **vatntäppa.**

vatuvirke, *n. MELL Kg* 24 *i var. Jfr* **vatnvirke.**

vatuvägher (-wager), *m.* [*Jfr Sv. dial.* vatuväg] *L.* (*HelsL V* 2 *i var.*) *väg till vatten.* om en gamel vatu väg *BtFH* 1: 154 (1507). dömdes lauris persson nemis sin watu wag ffri och igen aff oleff nilisson *ib* 158 (1507). *ib* 162 (1508). *Jfr* **vatnvägher.**

vatuvärke (wattw werckee), *n. och m.* (*KrLL Kg* 28) *L.* = **vatnvärke.** affhända the sigh och synom arffuom ffor:da ström och ägodelar och tilegna ffor:da peder japsson och hans arffwa mz strömen skoga skiwl wattn wattw werckee *DD* 3: 217 (1483).

vatuöster? *m.? vattenösning, utösande af vatten (ur grufva), vattenuppfordring.* haffuer jach befalt min fogitte, att han med the sex om al rympning och vatwööst, hwat grwffue behoff görs, skal tylsee tyl almennelig nytta *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*).

vax, *n.* [*Isl.* vax] *L. vax.* vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland ok spiäl *Bu* 11. iam skyt som vax brindar i elde *ib* 189. stenen veks for benom som vaks for insighle *ib* 166. komo mang bij thit ... ok bygdho ther vp aff renasto taromän aff thera waxe et cappal *KL* 11. ens lambs liknilse aff wax innelykt i silfwe *ib* 39. *Bir* 1: 257. kronulyus ... ywer oss lata gyorä af þrym lifspundom vax *SD* 5: 563 (1346). the beredhninggin, som han gaff for the goozen, hoon war hwatzske minnä äller meer än fyra skippuud oc ällöfwa liispund vax *ib NS* 1: 639 (1407). wi ... hafuom salt ... abotanum oc conuentinne i nydal warn gardh, som kallas hyltna ... fore thrätighi marker redho päninga oc eet pund wax *ib* 3: 281 (1417). böthe ena mark wax *SO* 4.

vaxa (*KL* 250; *Bo* 16; *Pa* 5. **waxa** *VML II A* 19: *pr.*; *Ber* 97, 113 (*jfr* 299); *MB* 2: 122; *Su* 263; **vthwaxa** *ST* 205. **waxä** *VGL IV* 15: 15. **waghxä: wppwaghxä** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **uaxa: tiluaxa** *Bo* 88; **opuaxa** *Bir* 2: 37. **vaxsa** *ib* 270. **waxsa: wpwaxsa** *ib* 4: 6. **växa.** *pres.* **wax** *VGL I Br* 1 *i var.*; *UplL M* 24: 3 *i var.* **uax** *MELL þiuv* 27 *i var.* **wäx** *UplL M* 24: 3 *i var.* **vägzs** *VGL I Br* 1. **vaxir** *GO* 744. **uaxir** *SML M* 5: *pr. i var.*; *MELL þiuv* 27 *i var.* **waxir: ii geen waxir** *GO* 1069. **waxör** *HelsL Præf.* **vaxe** *MELL þiuv* 27 *i var.*; *Bu* 508. **växer** *MP* 1: 237. **wäxer** *KrLL Tiuv* 28; *Al* 557, 1825; *Lg* 927; *Bir* 1: 132; *MB* 1: 198, 388, 499; *RK* 1: *(Albr) s.* 207. **wäxser** *Lg* 3: 301. **wäxär** *HelsL J* 3. **växir: vp växir** *Bir* 1: 143. **wäxir** *UplL M* 24: 3; *SML M* 5: *pr.*; *GO* 740; *RK* 1: *(Albr) s.* 207 *(på två st.)*, 208. **vexer** *MP* 1: 55 *(på två st.)*; *LB* 2: 62, 7: 265, 273. **wexer** *ib* 2: 54. **wexir** *MELL þiuv* 27 *i var.*; *ST* 132. **växe** *Bu* 10; *GO* 173 *(på två st.)*. **wäxe** *GO* 678; *Ber* 97. **vexe** *MELL þiuv* 27; *KrLL Tiuv* 28. **woxir** *Bir* 4: 165. **woxör** *HelsL. Præf. i var. impf.* **vaxte** *Bu* 10, 30, 144, 169, 417, 499; *Bil* 211, 726; *KL* 142; *MD* 445; **til vaxte** *MP* 2: 42; **vp vaxte** *Bu* 533. **waxte** *Bil* 115, 299; *ST* 3; *Al* 787. **vaxste** *Pa* 20. **växte** *Bu* 7, 30; *KL* 188; *MP* 1: 51; *Iv* 4377; *Lg* 67; *Ansg* 177. **wäxte** *MB* 1: 175; *Lg* 3: 706. *RK* 3: 2096, 2944; *Al* 8535. **växste** *Bu* 402; *Bir* 3: 47, 177. **wäxste** *KL* 59, 66; *Bir* 1: 175; *MB* 1: 271. **uäxste: vpuäxste** *Bir* 1: 176. **vexte** *MD* 317. **wexte** *Al* 285. **wexste** *RK* 3: *(sista forts.)* 5914. **woxte** *Di* 21. *pl.* **waxto** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **wäxto** *MB* 1: 166; *Al* 5273. **uäxsto: opuäxsto** *Bir* 3: 232; **vpuäxsto** *ib* 1: 176; *KL* 89. **wäghxtu** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *part. pret.* **vaxin: -it** *Bil* 238. **waxin** *VML II M* 22: *pr. i var.* **uaxin** *SML M* 4: *pr. i var.* **vaxsin** *Bir* 3: 121. **vaxen** *Su* 384. **växin** *Bo* 30; **-ith** *Fl* 871. **wäxin** *SML M* 4: *pr.*; *VML II M* 22: *pr.*; **opwäxin** *MB* 1: 83. **växen** *Bu* 5. **woxen** *Di* 1, 7, 13, 30, 61, 129. **wäxter** *Lg* 3: 339; **-te** *Lg* 82. **wäxster: op wäxst** *Al* 9046. **uäxster: opuäxste** *Bir* 2: 104**),** *v.* [*Isl.* vaxa] *L.* **1)** *växa, tillväxa (i längd el. höjd), utvecklas. om organism el. del af organism, närmast med afseende på växter, men äfven i fråga om menniskor och djur.* at träit idkelica växer til thäs thz är ful växit *MP* 1: 237. göta drotnug som vtländes kallas longobardi. þy at þe läto skiäg växa som ryzom *Bu* 56. tha vexer blodh och taker ath ökias j mantz liff *LB* 2: 62. nw wäxer smaswennin oc wardher mykin wedheman *MB* 1: 198. ä wäxä wälliuga barn tho at the watn drikka *GO* 129. — *växa, genom växande öfvergå till. med prep.* i. en sten är j dactili frvct vm han sätz ok plantas j feta iordh tha fetmar han ... ok wäxer j stort trä *Bir* 1: 132. — *stiga, höja sig.* växte oliona wäzska swa höght oc öktis at olian flöt allan thän daghin nidher i tyberim flodh *Lg* 67. — *i allmännare användning: växa, tillväxa, tilltaga, ökas (i om-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

fattning, antal, styrka o. s. v.). vaxte crisna manna taal *KL* 142. ther skal iak läta wäxa thina släkt *MB* 1: 254. þätta lius vaxte sua . . . at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. dygdhena waxa lönlika gömda *Ber* 113 *(jfr* 299*).* huru mykit thin vilia vexer swa vexer thin forskullan *MP* 1: 55. scalt thu växa j godhom gerningom *ib* 237. eptir ty som aldrin honum växte *ib* 51. honom tok vmsidhe vaxa höghfärdh *KL* 250. hanom växte vm siþe smam oc smam läti oc glömska *ib* 188. honum wäxer sorgh ok stoor angist *Al* 1827. naar mik växe godz tha växe mik moodh *GO* 173. waara forfädhra gudh, han sjgne thässa smaswena . . . oc giwi them wäxa i mykin mogha *MB* 1: 259. — *alltmer utvecklas (till ngt), under sin utveckling alltmer komma (till ngt) el. hängifva sig (åt ngt).* the siuko skulo thrifwas oc vaxsa *(crescent)* til helbrygdho *Bir* 2: 270. han växste *(crevit)* aff sinom fözslo tima til diäfwlsins gerninga *ib* 3: 47. nar han wexir til höghfärdh oc ondzko *ST* 132. — *(alltmer) blifva, (efter hand) blifva. med adj. (el. adv.) i komp.* pilten wäxste större *KL* 59. sidhan vaxte han märare en för allom landum *Bil* 726. monde tha ysaac wäxa blidhare *MB* 1: 214. wäxer lwdher blästin längre *(si prolixior atque concisus clangor increpuerit) ib* 388. vaxte fast hänna v frägh mer än hänna skuld var *Bu* 30. (solinna lius) som växe ä liusare fra daghnigene ok tel miþan dagh *ib* 10. växte han ä meer oc meer gudhleken oc hälagher *Ansg* 177. — *opersonl.* thz wäxte meer och werre *RK* 3: 2944. — *med adj. i pos.* vaxte bialken sua langar. at han var fulämna ok än iui *Bu* 417. sma suennen vaxte sua þungar vm siþe. at bölia qualde han *(d. v. s. bäraren) ib* 499. *Bil* 299. vexer bwkin stoor oppo vatn söktoge *LB* 7: 245. þa vaxte mön diärf *Bu* 144. sidhan mennene wäxto marghe oc qwindith i wärldinne, tha wäxte wärldin syndogh *MB* 1: 166. stadhin wäxte mykin oc högher *ib* 175. sidhan han wäxste gamal *ib* 271. *PK* 221. läriungan wäxer förtredtliken och olydoger mot sinom huszbonda *TS* 26. the frwan wexte mykith thung *Al* 285. alexander wäxer stark ok stoor *ib* 557. the godha drötning wäxte gladh *ib* 8535. *ib* 787, 1825, 2450, 5273, 8605, 10055. naten vaxte myrk *Bu* 169. thz första daghin växte liws *Iv* 4377. vaxte swa stora ok (ohy)rlica thässa lanz synder at jac gat ey längir vmburit guz vanhedher *Bil* 211. — *med ett af adj. bestämdt subst.* mik thykker han wäxer en konung riik *Al* 1837. **2)** *växa, gro; genom växande uppkomma el. blifva till, uppstå, alstras. om organism.* blomstris iordhen mz grönt gräs, oc sädhe oc frwktsamom träem äpter sit kyn mz natwrlike sädhe, swa at et maghe plantas, oc wäxa aff andro *MB* 1: 156. klint wäxir opta äpte hwete sädh *GO* 740. odhyrth vaxir yffrith *(pullulat herba satis que nil habet vtilitatis) ib* 744. thz bästa viin man for them bär, thz ij landith växith är *Fl* 871. thre äple kärna the som i paradiis waro wäxte *Lg* 92. thässin hinnan som är vaxsin owir *(superducta)* manga manna vndirstandilsa öghon *Bir* 3: 121. ä wäxe rakka tan män gamal hundir bithir been *GO* 678. offta vexer böld j arszen *LB* 7: 265. — *framväxa, uppväxa.* aff hans släkt waxte een blomstrande spruti *ST* 205. — *i allmännare användning: uppstå, uppkomma.* aff thy wäxste sidhwänia j klostrum at läsa the salmana til guz modhors hedhir *KL* 66. läti oc fafänga tingha skodhan, aff hwilkom waxa cellana ledha oc ytra thinganna fafängh wmsorgh *Su* 263. wäxte ther aff eeth storth mordh *RK* 3: 2096. *ib (sista forts.)* 5914. växste starkir stormbir *Bir* 3: 177. waxte *(oriretur)* dighirt bang ok wadhelikit mällan pauan ok biscopin ok thera klärk(a) *Bil* 115. *ST* 3. — (?) hon (ɔ: colera nigra) wäxir taa *LB* 3: 37. **3)** *växa, vegetera, lefva ett vegetativt lif.* all wexande thing *(vegetabilia)* som nidhertrykt oc forsoffat haffua warit aff winthersins köld oc harda froste tilböria tha grönskas *Su* 200. — *växa, vara för handen, finnas. om växt, äfven i allmännare mening om naturprodukt.* oppa the änginne ther vaxste alla handa blomsther oc yrtir *Pa* 20. badhe trä ok barkir som vaxa i thy rikeno *ib* 5. pors, som myklo höghre wäxer i iorsala lande, än i hallande *MB* 1: 499. ther *(i den väna lunden, d. v. s. Sverige)* wäxer i swa margh godh frwkt *RK* 1: *(Albr) s.* 207. ther wäxir i the owirmärkis kryde som wäl smakar i bikar oc gryte *ib.* ther wäxir i the ädhla paradiise korn *ib.* ther wäxir i ädhle dyre stena *ib* 208. tak the yrth som wexer j hwethe aker mz bloth blomsther ok röth ffrö *LB* 2: 54. hon (ɔ: gökx yrt) vexer alment oppo ängyar *ib* 7: 273. *Bir* 4: 165. *Lg* 3: 301. — *part. pret.* **vaxin, 1)** *vuxen, fullvuxen.* maria þrigia ara gamalt barn gik ensamen som växen vare *Bu* 5. the . . . cristnadho . . . siäxtighi thusandh vaxit folk. wtan barn *Bil* 238. tha han giordhis växin oc vardh tiughu ara älla fäm ara oc tiughu *Bo* 30. *Di* 30. — *i växt framskriden.* nar hon giordhes bätir vaxen *(aliquantulum crevisset) Su* 384. **2)** *växt, vuxen, som har (så eller så) beskaffad växt.* han war woxen som jette *Di* 1. han war mannelige woxen *ib* 7. han war starkelighe woxen *ib* 13. *ib* 61. han war degeliga woxen *ib* 129. — *refl.* **vaxas?** *växa, tillväxa, ökas.* i tessom manade tha wäxis *(troligen för* wäxir*)* allir blodir *LB* 3: 37. — **vaxa i gen,** *växa åter.* begynnade nw hans haar ällir lokka waxa j gän *(renasci) MB* 2: 122. *Jfr* **i gen vaxa.** — **vaxa ivir,** *växa öfver. part. pret. öfvervuxen.* han . . . war wäxter ower mz haar *Lg* 3: 339. *Jfr* **ivir vaxa.** — **vaxa nidhir,** *växa nedåt.* swa som andhra yrther wexa wp swa wexer hon *(pepparroten)* nidher j jordhena *LB* 2: 37. *ib* 7: 141. — **vaxa til,** *växa till, tillväxa, tilltaga, gå framåt (i styrka, makt o. s. v.).* vienna vaxte daglige til mz växt oc skönheet lica *MD* 445. tha wäxte mera til iomfrudomen än franwäxte *Lg* 3: 488. — *opersonl. med dat.* honum wäxer til ok mik faller fra *Al* 1849. — *Jfr* **tilvaxa.** — **vaxa up, 1)** *uppväxa; tillväxa, växa, blifva stor. (han)* vexte op oc vart mectiger man *MD* 317. *Di* 21. var . . . litin mz litlom. ok swa skalt thu vaxa til lika vp mz honom *(sis . . . cum parvulo parvula, et cum grandescente grandescas) Bo* 16. — *växa upp, tillväxa.* palmträ wäxe storlika wp i högdhinne *Ber* 97. — *bildl.* wtwalde män waxa wp i högdhinne *Ber* 97 *(jfr* 299*).* — *växa upp, höja sig, resa sig.* dalin wäxste vp *(excrevit)* mz sino blomstre owir thessin fäm bärghin *Bir* 1: 175. **2)** *uppväxa, uppspira.* þa växte vänast lilia up af hans graf *Bu* 7. — *uppstå, uppkomma.* wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wäxte opp eth stort bläsandhe wädher oc storm *Lg* 3: 706. **3)** *växa uppåt. LB* 2: 37, 7: 141 *(se ofvan under* **vaxa nidher**). — *Jfr* **upvaxa.** — *Jfr* **fran-, saman-, ut-vaxa** *samt* **ful-, siälf-vaxin.**

vaxbiläte (wax beläte), *n. vaxbild. Lg* 3: 724.

vaxdrupi, *m. vaxdroppe.* aff klenasto wax drupum *KL* 11.

vaxkar, *n. vaxkärl.* giordho the i egiptolande sinom affgudh et waxkar *MB* 1: 174.

vaxlamb, *n. vaxlam, af vax förfärdigadt lamm. KL* 40.

vaxlius (-lyus), *n.* [*Isl.* vaxljós] *vaxljus.* eet stort vaxlyus *SD* 5: 564 (1346). mz vax liusom oc lampom *Gr* 317. hon plägadhe ... vm freadhagana ath läta drypa af waxliusom brännande dropa owir sit köt *VKR* XIV. the begängilse skwlu hallas meth ... brinnande waxlyws *SD NS* 3: 550 (1420). rum med högom jernpinnom för storom vaxliusom kring om alt altaret *TK* 269. *MB* 1: 62. *Ansg* 255. *TK* 275.

vaxstapul, *m.* [*Ä. Dan.* voxstabel. *Jfr Ä. Nht.* wachsstapel *samt Mnt.* wessen stapel, stapel van wasse] *vaxstapel.* begofvade modher abbatissa alla the andra biscoperna och doctores och mästara med skot och väghbulla och vaxstapla *TK* 275.

vaxter (vaxt *(ack.) Bu* 204; **avaxt** *VGL I A* 16: 2. **waxter: awaxt** *MB* 1: 209, 339; **aarswaxt** *Su* 425. **växter),** *m.* [*Isl.* vöxtr] **1)** *växt, växande.* war herra skapadhe ... liwandis thing, oc tho först the som hawa swa litith liiff oc lönlikt, at the röra sik ey aff stadh, vtan mz wäxt swa som gräs oc trä *MB* 1: 74. meere fägriudh ... än nakor aldra lustelikasta somar kan giffua ... allo thy j iordherike wäxir j theras grönsko oc lustelikom wägxt oc blomstrom *Su* 289. **2)** *växt, årsväxt, gröda.* wardh swa mykin wäxter alzskona korns *MB* 1: 239. **3)** *växt, växtorganism.* jordhena mz malm oc stenom oc sinom växstom *Bir* 4: 127. **4)** *växt, sjuklig utväxt.* en ... piltir ... hafdhe en växst owir sit ögha *KL* 348. for flenen, rylen, vexthen *LB* 7: 14. formanar iak tich, then leedhe fleen, wäxt, styng, baldh ryll wärk oc we *ib.* jach manar tiik fleen ryyl, wexth, eller huad tw är *ib* 19. *ib* 20, 21. fore växten *ib* 10: 8. fore växtenom *ib.* läg thz vidh wäxtin *ib.* **5)** *växt, form som utvecklats under växande, skapnad, gestalt.* guz moþer ... gar vt tel hans ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan ok allom latom *(in habitu et qualitate per omnia similis) Bu* 19; *jfr* **6.** han hauar ... röstan vaxt *ib* 204. hans växstir *(statura)* var rättir *Bir* 2: 135. **6)** *växt, storlek.* j sino tiughonda aare var han fulkompnin j växt *(magnitudine)* ok j styrk sua som thäs timans midhlanghämän *Bir* 2: 135. en gamal karll. högher at wäxte *Bil* 281. thz folk ... hawer höghan wäxt *MB* 1: 401. syntis thera växte *(för* växter?*)* mera vara *(synduz þau meiri vexti)* än annar barn aff thera aar *Fl* 116. vienna vaxte daglige til mz växt oc skönheet lica *MD* 445; *jfr* **5.** — *Jfr* **a-, ar-, ars-, frukt-, gräs-, iordh-, up-vaxter (-växter).**

ve (vee. wee), *interj.* [*Mnt.* wê. *Jfr Lat.* væ *samt Isl.* væ, vei] *ve! ack!* han ... ändadhe hwart opit mz ve ve *Bil* 312. han ... ropadhe ... sighiande ve ve *KL* 43. han sagdhe sik hawa hööet grötelika röst. hwilkin altidh sagdhe ve oc ve *ib* 275. the ... skulu sighia sik ve *Bir* 1: 5. han öpte sik ve at hon sculde ok daraþ varþa *Bu* 495. — *med dat. (el. ack.).* vee mik oslom *(væ mihi) Bo* 124. *Su* 16, 41, 406. ve mik. hwart skal iak nu vända mik *ib* 407. vee hedninghom stridande mothe myno folke *MB* 2: 174. we we we byggiandom paa iordhene *ib* 346. ve iordhinne oc haffweno *ib* 352. vee them bädröffuade fane *RK* 1: *(sfyn) s.* 180. ve mik ofwer alt ve *Su* 407. ve tholikom at the waro nakan tima föddhe *Bir* 1: 171. wee mik liffua arma man *RK* 3: 887. — *i förbindelse med ett föreg.* o. o wee mik *Lg* 661. *Su* 407. — *Jfr* **vi, avi, ovi.**

ve (wee. wä *MD* 70 *(i rim med* sää, *se)*), *n.* [*Mnt.* wê. *Jfr Isl.* ve, væ, vei] *L.* **1)** *ve, verop; tid med afs. på hvilken ett verop gäller.* eth ve är förlidhit oc see än komma thu we ther äpther *MB* 2: 347. *ib* 350. **2)** *klagan.* the vnga frua florie kärdhe sik mz iämerlikt ve *Fr* 2390. swa omwändis ... orghalekir j we oc veningx wisor *(in lamentum) MB* 2: 247. **3)** *olycka, förderf, elände.* tha wi thänkiom a idhart we *Al* 7307. är them we *(væ eis)* at the wordho nakon tima preste *Bir* 1: 170. ve är os vm vi viliom honom fölghia *Bo* 96. we är thöm orät dichta ok städia *KS* 67 (165, 73). mange hundha bryta dör ve är honum thär inne wardhir takin *GO* 41. grytan lastadhe kätilin we är thik *(stackars du)* tha swart thu äst *ib* 1008. we är konne thän dagh hon bisar fore spiwth stangh *ib* 1017. ve ward honom at han thz tenkte *RK* 1: 573. ve wardhe ondo ögho *(för -a) GO* 1023. ve mik ofwer alt ve *Su* 407. — *ondt, lidande, pina, smärta, qval.* jach formanar tik. then lede fleen, we oc wärk *LB* 7: 15. jach formanar tik then ledha flen. wärk och wee *ib. ib* 14, 16, 17, 18. hon *(Eva)* skulle wardha mz we oc ysäld modher alla liwande manna *MB* 1: 162. han hafdhe we i hwar sin lidh *Al* 10112. mit hiärta hafwer we oc mykin qwala *ib* 10076. i we oc sorgh mondo the thra *ib* 10560. hafwer iak nu sorgh ok ve ok quidho *Su* 408. dömas ... til äuerdhelikit ve *(væ sempiternum) Bir* 2: 92. skal han i heluite boo ok haffua ewynnelika wee *RK* 1: 3772. hiälp oss aff willo oc heluitis wä thin son giff oss mz gläde sää *MD* 70. tha han fik the jomffru see tha wardh honom om sith hierta we *ib (S)* 299. aff älskog war hans we *ib.* alt þät ve hon gör mik *Bu* 19. thz gör os allom saman wee *Iv* 106. *RK* 1: 3654. ride the ... bade aff nycopung vten we *ib* 2: 6431. the skulu känna ve j thesse wärld ok ve for vtan ända *Bir* 1: 200. tha skal them wara ve j siäl ok likama *ib* 199. ä är wamb ve som for *(trol. felaktigt för* söt*)* war mwnne *GO* 674; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 298 *f., Ark. f. Nord. Fil.* 2: 103. — *ångest, förtviflan.* the striddo sidhan rät aff we *Al* 5371. honom är j hiärtat we *Fl* 586. — *Jfr* **hiärta ve** *samt* **va.**

vedaghar (wee-), *m. pl.* [*Mnt.* wêdage] *lidandesdagar; lidande, vedermöda.* böriadhes henna twangh oc wee dagha taka lisa *Lg* 3: 421. viliom wy ey ... kunnogha marskenom wara wedagha *RK* 1: 1686. seen wppa mina ysäld, min wärk oc mina weedagha *Su* 242. *ib* 245. *LfK* 228. bedher jak tik ... at thu lös mik wtaff diäffwlsens wedagha *(det lidande som tillfogas mig af djäfvulen) Sv. böner* 408.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vedh, *se* **viþ.**

veþa (weyda *Di* 176, 228 *(på två st.). pres.* **weþer** *HelsL V* 8: 2. *impf.* **vedde** *Bu* 206; *Iv* 2114. **wedhadhe** *Lg* 3: 286. *pl.* **vedom** *Bir* 3: 97. *part. pret. n.* **vedeth** *Di* 229. **väydat** *ib (på två st.)), v.* [*Isl.* veiða. *Jfr Mnt.* weiden] *L. jaga, söka fälla; fälla.* han . . . vedde diwr a the mark *Iv* 2114. at rida i skog oc weda diwr *Di* 74. *ib* 106, 176, 228 *(på tre st.)*, 281. allen dagh haffua wi vedeth *(œllt)* en galth ok kwnnom honum napth alle iiii fanga en nw haffuer jach ensamber väydat bodhe biörn ok diäfell *(hœfi ek vœitt œinsaman œinn biorn eða œinn visund)* som värsthe äro aff alle dyvr *ib* 229. — *söka fånga, söka snärja.* han *(djäfvulen)* lede christum tel ökna at fasta ok fresta. ok vedde han som fughalare fugel *Bu* 206. — *vara på jagt efter, söka bemäktiga sig.* thin ängil oc jak fölgdhom thässe siäline . . . ok vi badhe vi bärsadhom oc vedom hona *(venabamur eam)* swa som vedhoman *Bir* 3: 97. — *jaga, vara på jagt (efter), söka få tag (i). med prep.* äptir. amalberga, äpther huilka han wedhadhe *Lg* 3: 286. — *abs. jaga.* thänkir han at fara i skogh oc vedha *Gr* 289. sighiandis sik wilia wtfara at wedha, ällar fara i iakt ällar äpther willebradh *Lg* 3: 286. — *jaga (med så el. så beskaffad framgång), hafva (så el. så beskaffad) jagtlycka.* visth haffuer tu vel väydat *Di* 229.

vedhe (weydhe), *f.?* [*Isl.* veiðr, veiði] *jagt.* esau . . . foor mykith a weydhe *MB* 1: 208.

vedhe (väyde), *n.* [*Mnt.* weide] *innanmäte el. inelfvor af fäldt villebråd.* skora the swinith op ok goffua hundana ok goffua them väydith *Di* 229.

vedhehunder (weda-. wed-), *m.* [*Isl.* veiðihundr] *L. jagthund.* bad osanttrix konung athan mattä se flera lekä aff ysungs biorn oc wilde sla sinä weda hunda *(Cod. B* wedhunde 326*)* till hanum *Di* 108.

vedheliker (weydhe-), *adj.* [*Mnt.* weidelik. *Jfr Isl.* veiðiligr] *ståtlig, präktig.* et weydhelikt örs *MD* 191.

vedheman (vedho- *Bir* 3: 97**),** *m.* [*Isl.* veiðimaðr] *jägare.* nar thz *(djuret)* ältis af wedhe mannomen *Bir* 1: 200. skal vedhemannin koma mz hundomen *ib* 360. vedhemanna snara *Su* 390. lanz herran j thy lande sände sina vedhe män j skogh äpte diwrom *Bil* 899. *ib* 904. *Gr* 289. *Bir* 2: 222, 3: 97, 334, 336. *LfK* 200. nw wäxer smaswennin oc wardher mykin wedheman mz bugha *MB* 1: 198. *ib (Cod. B)* 547.

veþemäz, *n.? L.*

vedher-, *se* **viþer-.**

vedheskaper, *m.* [*Isl.* veiðiskapr] *jagt.* at idhka wedheskap af wille diurum ok fughlum *KS* 42 (108, 45).

vedhespil, *n.* [*Mnt.* weidespil] *jagt.* margha nat hafuer iak lighat här swa lang a vedhespil ok äwintyr *Fr* 871. iak hafuer idhart vedhespil manga sinna spilt *ib* 873.

veþevärk (weydhe- *Al* 5541, 5563**),** *n.* [*Mnt.* weidewerk] *L. jagt.* aff weydhe wärk födhom wi os *Al* 5563. *ib* 5541. änkte wedhewärk wiliom wi leta *ib* 6084.

vefta (vepta. -ar, -adhe), *v.* [*N.* veifta] *vifta, svänga.* en ridhande väpnare . . . wefftade mz sith glaffwin *(hastam vibrans) MB* 2: 312. — **vefta umkring,** *svänga omkring, göra svängande rörelser.* swa opta som hon *(näml. kon)* vepta vm kring mz rompone *Bir* 3: 137.

veghlegarn, *n.?* weglegarn *BtFH* 1: 316 (1413, *Johan Bures utdrag*).

veghra (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* wêgeren, weigeren] *vägra, förvägra, neka.* thz skal henne ängin weghra *Al* 10248. hoszbonden weghrar swenenom syna lön *SO* 148. huilkit ekke wegredis rytzer hedninger eller andre vtlenske men *HSH* 18: 120 (1497). *Jfr* **be-, forveghra.**

veke (veeke: -en *Bu* 11**),** *m.* [*Mnt.* wêke, weike] *veke. Bu* 11. olianna fitme forma eygh brinna. för än wekin tilsätz *Bir* 4: *(Dikt)* 222. hulkit som vndirstars vm wekan *ib*.

vekeliker (*n.* -likit *Bir* 1: 62**),** *adj.* [*Isl.* veikligr] *mjuk.* nakat thz som hult ware älla wekelikit j frödhenom *Bir* 1: 62.

veker (weeker. *n.* vekt. veeght *KL* 308**),** *adj.* [*Isl.* veikr] **1)** *som gifver efter, böjlig, mjuk; vek.* veeght wax *KL* 308. wi sändom thik en bal badhe blötan ok wekan *Al* 1220. hwar en rö war . . . hardh som trä oc ekke week *ib* 8748. sinonar *(på ett nyfödt barn)* äre alle weke oc wanstarke at styra likamen *MB* 1: 120. — veka livit, *veka lifvet, sidorna af buken ända till refbenen.* hustrun . . grep sins bonda kniff ok stak sik ginstan gönom weka liwit *KL* 90. then säkken bindis stadhelika mith wm weka liffwith *PM* 13. the aadronar som ärw nydan nafflan, i wekaliiffwit *LB* 7: 78. *ib* 80. *Jfr* togh han een staka . . . oc satte annan ändan j iordhena oc then andra moth sith weka liiff *ST* 357. — *mjuk, lös, ej fast.* grwnden är diwper lös ok weker swa ath ther kan engthe vppa mwras *FH* 2: 129 (1441). **2)** *löskokt.* wek ägh *LB* 1: 96. **3)** *lös. om mage el. lif.* rosa drokken mz vin . . . binder löst liff oc ofmykyth hart gör hon wekth *LB* 5: 80. *ib* 81. **4)** *svag.* handen war week *Al* 2820. the *(Darii krigsmän)* ära weke *ib* 2405. mz weko folk *ib* 4282. mz enom barbara week *ib* 4399. sigord swen haffde skikkat mot amlunge then wekaste konungs sön *Di* 152. *Jfr* **ofveker. 5)** *vek, veksint, vekhjärtad, blödig.* hörandhes thiänarana wara mykyt dulska oc weka *Lg* 3: 273.

vekia (veeka *Lg* 3: 555. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. weekte: -es** *RK* 3: 849. *part. pret.* **-ter.** *n.* **weekt** *Al* 5422**),** *v.* [*Isl.* veikja] **1)** *göra vek, göra mjuk, uppmjuka.* take pillulas warlika mz bränth win wektha *PM* XXXVIII. — *göra vek, uppmjuka, böja, beveka.* adamas är mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört: iak gitar þät eigh vekt älla styrt *Bu* 72. hiärta . . . ther ey vekis älla böghis til swa stora ödhmiukt *Bo* 174. ey kunde thz hans hierta wekia *ST* 58. *Lg* 586. blicka eller veeka hennes harda hiertä *ib* 3: 555. *RK* 3: 849. — *böja, få bukt med, betvinga.* (diäfwls list) wek ok wektis som wax firi kors tekne *Bil* 446. han stridde mz them länge ok fast han gat tho weekt thera hast *Al* 5422. — *Jfr* **beveka. 2)** *lösa, verka lösande på.* söth äple stekth the lena och vekya liiffwith *LB* 7: 80.

vekna, *v.* [*Jfr N.* veikna *och Isl.* vikna] *vekna, mjukna.* bögynnadhe i samme stwndh hans armber wekna oc böghelikin wardha *Lg* 3: 281.

vel, *se* **väl.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vela? (veela), *v. behandla med vele?* thz *(såret)* torf man inthe annarledhis smöria heller veela *LB* 2: 71. *(Möjligen bör ordet föras till* **väla.***)*

vela, *se* **väla.**

vele, *m.* [*D.* væle. *Jfr Spegel Gl.* 566; *Ihre Gl.* 2: 1093; *Rietz s.* 270 *under* hvel] *vele, vel.* fore affmykin näsablodh scal man taka hwit rökilse oc aloe oc huita aff äggit oc stöta thz til saman oc göra en wela aff harahaar oc stoppe thz op j näsana *LB* 1: 97. *ib* 3: 165.

velnas, *se* **vilnas.**

velys, *se* **välis.**

vemska, *f.* pypra ... smelther onda vemsko *(för* vätsko *el.* vetsko?*)* oc driffwer henne wth *LB* 7: 59.

ven, *se* **vin.**

vena (-ar, -aþe), *v.* [*Isl.* veina] *jämra sig öfver, klaga öfver.* diäfwlin ... foor venande bort at han var vunnin som thenkte annan haua vunnit *Bil* 213. — **vena sik,** *jämra sig, klaga.* han venaþe sik ok öpte sik haua mist sina höghro hand *Bu* 525. *ib* 519. han wenadhe sik vsal j vädhreno j diäfla klom *Bil* 749. han ... venadhe sik mz iämerlik lata *Fl* 376. han ... wenadhe sarlika siälffwan sik *MD* 95. thenk hwru tha the moder reine segh mondhe for hans pine wene *ib* 72. — *jämra sig för, klaga öfver. med sats inledd af* at. thz är mesth jek megh nw wenä ath thu son söthe dör sa ene *MD* 73. — *med part. pret. ack.* dyoclecianus ... venaþe sik wnnen af enom suene *Bu* 526. decianus ... venadhe sik wnnin af vincencio dödhum *Bil* 474.

venan, *f.* [*Isl.* veinan] *jämmer, klagan.* ypolitus öpte ... vtan uenan ... sik vara cristen *Bu* 422.

venga (-ar, -adhe), *v. jämra sig, klaga.* siälen bleff ropandhes oc wengandis *Lg* 662. mz grötelike röst ok vengandis thuti *Su* 405. — **venga sik,** *jämra sig, klaga.* ä mädhan hon swa ryghelica läät ok vengadhe sik *Bo* 75. ropande oc venggande sigh *MB* 2: 186. venga thik mz tholiko rope ok sigh *Su* 406. *Bo* 191. *Su* 190. *MD* 46. — *jämra sig öfver, klaga öfver.* tha grather mangh vsul människia ok venghar sik wara nokon tidh födda *JP* 164. tha greth siälen sarlika och wengadhe sik, at hon war födh, at hon skulde komma til the bro *Pa (Tung)* 31. wengande sik huru han hafdhe tappat sit langa ärwodhe *KL* 58. — *refl.* **vengas,** *jämra sig öfver, klaga öfver.* jak graater oc wengas the otalika daghanna skadha *Su* 236.

vengan, *f. jämmer, klagan.* mz storom graat oc vengan *Bo* 25. *MB* 2: 157, 219, 224. *Su* 125. huat roop, skraal oc skrii ther höres, huat graat, sokkan oc wengan *ib* 128. *ib* 371. graat oc sukkan. ängxslan oc wengan *ib* 352. osigeligin skryan ok vengan *LfK* 222. vsla sielennä thwt ok vengan *Sv. kyrkobruk* 213.

veninger, *m. jämmerlig el. beklagansvärd varelse.* vsal veningir *(heu miser)*, äkke viliom vi fölghia thik i the rusno nordhmarkena *Bo* 97.

veningsvisa (wennigx wisa: -or *Su* 155**),** *f.* [*Jfr* **veninger** *samt Mnt.* wêninge] *klagovisa.* brudhgomma oc fästeswäna swngho veningx visor *MB* 2: 220. swa omwändis brylloppit j sorgh oc sukkan oc orghalekir j we oc veningx wisor *ib* 247. *Su* 155.

venogher (-ugher), *adj. jämrande sig, jämmerfull.* hon sat länge widh strandh gratande ok wanadhe wenugh at likit nokor til lanz fluti *Bil* 362.

venstre, *se* **vinstre.**

vepa, *f.* [*Sv. dial.* vepa. *Jfr Isl.* veipa *äfvensom Finska* vaippa] **1)** *(tunt) sängtäcke (af ull).* v ryeer. jtem ij fyndzske täghen. jtem ij gra weeber. jtem hwide weeber *FM* 76 (1483, *daniserande*). the ... toghe mik i ffra en wepä *ib* 198 (1504). *HSH* 19: 165 (1506). *Jfr* **klädhis vepa.** **2)** *mantel, resmantel.* fadherin swepte likit jnnan sinne wepo *(chlamide supposita) Bil* 269. — *Jfr Hildebrand, Sv. Medeltid* 2: 249; *Rietz s.* 101; *Ahlqvist, Vestfinska språkens kulturord s.* 138 *f.*

vepta, *se* **vefta.**

vespel, *m.* [*Mnt.* wespe] *Tysk benämning på vespa, geting.* han hafdhe j sinom näsom ena handa madhka som kallas a thydhyst maal vespel *ST* 362.

veta (veeta. witä *Va* 23. **-ir, -te, ter.** *pres.* **väittar** *VGL I Md* 9. **vätir** *ib VS* 2: 1. *imperat.* **weet** *MB* 1: 348. *impf.* **weette** *Lg* 43. **uete** *VGL I R* 8: *pr.* **vete** *ib II R* 17; *Bu* 504. *part. pret. m.* **weet** *Al* 3868. *f.* **weet** *ib* 8056, 10088; *MD* 186. *n.* **veet** *Fl* 296. **weet** *Al* 5998, 7600; *Hel. mäns lefv.* 230**),** *v.* [*Isl.* veita] *L.* **1)** *låta erfara, låta komma till del, låta få, gifva.* thu ... vette os enga vário *Bil* 210. iak skal weeta thik fölghe mz minom nadhom *MB* 1: 254. wilia the (ɔ: diäfla) ey stundom weta antzswar sinom mannom, för än the offra sit eghit blodh *ib* 505. a hwath tungo wardher mik anzswar weet *Al* 7600. sit nampn mon han honum *(staden)* weta *ib* 5416. the willo ey skilias widh honum för än the hafdho hans ända seet eller honum wordhe helsa weet *ib* 10088. fore the äro thu haffwer mik teet godh löön wardher thik aff hänne weet *ib* 8056. huru pallas venus ok iuno thrätto om gull äple eet, ther them var allom saman veet *Fl* 296. — *låta få, egna, visa, bevisa, göra.* lät han veta uarom guþum heþar *Bu* 188. at þu ueter ok lätar ueta guþlekan heþar þinom afguþum *ib* 189. *MB* 1: 5. nu vete þu mik digharan heþar *(magnam mihi gratiam præstitisti) Bu* 504. then hedher weter man enom herra, som man weter hans budzskap *MB* 1: 189. *RK* 1: 3558. *Al* 9521. os vetis engin wirdhning *Bil* 282. gud wille wetha mig then ära *RK* 3: *(sista forts.)* 4957. thz godha hon hafwer androm weet *Al* 5998. **2)** *låta få, låta (ngn) erfara fullbordan el. uppfyllelsen af (ngt), bevilja.* them war al thera wili weet *Al* 3868. bedz hwat thu wil, thz wil iak thik weta *ST* 227. ena bön will iak ider bidia herre. ati loffua mik lekä didrik waldemarsson min frende oc taga hanum wtaff tornit ... konungen swarade, thz mag iak ekke wete tik *Di* 191. biwder han mik till kamp. thz will iak gladeliga weta hanum *ib* 148. weet mik thässa bön *MB* 1: 348. mille herran vette honom böön *Bo* 150. *ST* 109. *Va* 23. *Lg* 43. *RK* 1: 4090. *Al* 468. thät war honum af domarenum weet *Hel. mäns lefv.* 230. the som kalla oppa thit hälga nampm, them skal thera bön weethas oc höras *Sv. böner* 402. — *bevilja, uppfylla.* hans böön wardher aff gudhi weet *MD* 186. huath ij bedhins thz skal iak veta *Iv* 238. konung valdemar skulle hans vilia vetha *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. han bedhis thär thorff thän wethir som vil *GO* 432. **3)** *begåfva? sörja för, understödja?* wel munde han hanom weeta han fic hanom landh oc län *RK* 2: *s.* 339 *(möjligen att föra till* **4**). **4)** *behandla, gå åt, medfara.* the ...

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wildhe honom sörgelige weithe *MD* 13. — *Jfr* **hadh-, varþ-veta.**

veta, *se* **vita.**

vetta, *v. förevita, förebrå?* fför än j annan naakoth wetta thaa skollen j eder siäluan rätta *MD (S)* 204.

vi (vä. ve), *n.* [*Isl.* vé] *helgedom, helig plats, (hedniskt) offerställe. i ortnamn.* in wæ *SD* 4: 533 (1336). mansionem nostram nærthæwi in nærichia *ib* 1: 627 (1283). wllaui *ib* 6: 180 (1350). de frøsui *ib* 5: 75 (1341). in parrochia odhinswi *ib NS* 2: 48 (1408). i thorswi *ib* 270 (1410). i sködwe *VGL I Br* 3.

vi, *interj. Jfr* **avi, ovi,** *äfvensom* **ve.**

vi, *se* **iak.**

via (-ar), *v. blåsa, drifva.* viar väþär þöm til annar staz än þer vildo *SR i VAH* 25: 286. *Jfr Klemming, VAH* 25: 271; *Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 9: 158 *f.*

vidd (widh *Bir* 4: 86**),** *f.* [*Isl.* vídd] *vidd, bredd.* hwalffuidh skal haffua xx alna j widdhinne *(latitudine) Bir* 4: 83. högha altarit skal haffua v alna j längdinne oc halff tridhi alin j widdinne *ib* 84. *ib* 86.

vidua, *f.* [*Fdan.* vidue. *Mnt.* weduwe, wedue. *Lat.* vidua] *enka.* jack sparde ey widuer *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6407.

viþ (vid. wid. wiidh *RK* 3: 2495. **wiid** *BSH* 4: 314 (1502). **vijdh** *SO* 32. **vit** *MEG (red. B)* 59. **wit** *SD NS* 2: 155 (1409); *MEG (red. B)* 59 *(på tre st.)*, 60 *(på två st.)*, 61. **vedh** *Lg* 3: 579; *LfK* 216, 217, 218; *HSH* 20: 196 (1507). **wedh** *MB* 2: 307; *LB* 7: 70. **ved** *ib* 70, 72. **wed** *HSH* 20: 221 (1507); **wedath** *BSH* 5: 141 (1507); *se under* **þän** s. 762. **weth** *RK* 3: *(sista forts.)* 5109, 5128, 5335, 5576. **wett** *ib* 5473, 5541. **viþer. vedher** *FM* 572 (1513). **wedher** *BSH* 2: 72 (1399), 5: 7 (1504; *RK* 2: 7339. **veder** *LfK* 240)**,** *prep., adv. och konj.* [*Isl.* viđ, viđr] *L.*

A) prep. **I.** *med dat., hvilken dock stundom, i sht i yngre skrifter, ersättes af ack.* **1)** *om ett föremåls riktning mot el. läge i förhållande till ett annat i hvars omedelbara närhet det befinner sig: vid. Jfr* **II 2.** haua kununga ok herra fröghdelika lekara ok sångara sik ok sinom mannom til skemtan widh sino borde *KS* 55 (139, 60). tw thorp ther meth annat liggiende när huidh binom *SD NS* 2: 101 (1409). **2)** *emot.* taka vidh, *taga emot, mottaga; få; antaga; öfvertaga.* skioldin vär mannin oc takir vidh slaghomen *Bir* 2: 233. taca viþ eet litet present *Bu* 514. hon tagher widh smaswenenom *MB* 1: 278. *KL* 169. jacobus tok vidh hermogenem *Bil* 165. epter nabogodonosor gambla dödhan togh widh rikeno nabogodonosor hans vnge son *MB* 1: 17. konung valdemar took tha wid rikit *RK* 1: 538. thän tyme vidher hänne tags *VKR* 63. mantzins siäl hon togh . . . widh threm plaghom *MB* 1: 132. mange iudha toko väl vidh hans ordhom *Bil* 165. undren ey at alle ey taka widh idhre predikan *Su* 150. romara toko viþ allom guþum *Bu* 150. afflagdhe han alla willo ok tok widh kristindom *KL* 32. **3)** *för att beteckna en anslutning el. ett instämmande: vid, till.* alla iugfru sagþo ia viþ biskops buþi *Bu* 5. röst com af himnom ok saghþe ia viþ hans orþ *ib* 496. gik iudhas widh *(vidgick)* sanno ok wizste drotnigenne thrät *Bil* 87. **4)** *enligt, i öfverensstämmelse med.* dömdom wi . . . ärfwingiomen til at göra klostrena lika fore godhzit . . . vidh sämio äller swornom edh *SD NS* 2: 155 (1409). **5)** *för att beteckna sätt: i.* bondhin . . . skal säliath *(sälja det slagtade boskapsdjuret)* widh helom sidhom och ey annarledz huarke widh stykkiom eller fierdingom *SO* 51. **II.** *med ack.* **1)** *för att beteckna ett föremåls rörelse mot el. till ngt som det tänkes betäcka med sin yta el. beröra: till, på.* oktouianus . . . fiöl niþar viþ iorþ *Bu* 63. *ib* 155. han grep handom likbarenna: ok vilde viþ iorþ casta *ib* 15. genebaldus . . . lagdhe sik vidh iordh for remigii föther *Bil* 690. han . . . kastadhe wanden widhir iordhina *KL* 12. — *vid.* af huget *(näml. af bjälken)* lät prästren sundar scära i sma stykke ok lagia viþ alscona siukdom *Bu* 417. fästes houoþet viþ likaman *ib* 130. takes en tynno bothn, oc widher honom spikes viij äller tyo . . . kopar pipor *PM* 7. taker man berthram och twggar henne och haller j sin mwn eller legger widh tannagaardhen *LB* 2: 36. binda hanom händar ok fötar viþ cors trä *Bu* 140. the . . . satto gömara vidh griptina *KL* 418. tha tok amicus han widh handena *ST* 458. holda sik vedh en stok eller studh *Lg* 3: 579. nar hon nalkadhis honom oc kom vidh klädhin *Bo* 72. kom nakar vidh mik *ib.* — *bildl.* lat som thz ey wid tik komme *Va* 37. han togh thz hardeligha widher siik *RK* 3: 1742. — *emot.* han . . . slo alt hofwodhit sundir vidh stenana *KL* 362. — *vid, emot.* herodes studde sik widh eet trä *Bil* 111. han . . . lwtte sik vidhir brystit a varom herra *Bo* 173. — *utan motsvarande prep. i det nuvarande språket.* han mintes viþ likbarena *Bu* 15. hon . . . kyste hans fötar ok mintes viþ hans boior *ib* 519. **2)** *för att beteckna ställe el. föremål i hvars närhet ngn el. ngt kommer el. kommit och befinner sig el. ngt tilldrager sig el. hvaråt ngn är vänd el. riktad: vid, invid. Jfr* **I 1.** ängelen . . . baþ han[a] koma skyt tel ierusalem ok möta sinom bonda wiþ een port ok hete aurea *Bu* 4. biuþar iak þik at boua viþ þolika kirkio þu vilt *ib* 144. sat hon viþ väf älla ten *ib* 5. en . . . riddare . . . sat ii eno fasto huse viþ almanna väghen *ib* 7. hurw han hafdhe radhit mz waar herra widh brunnen *MB* 1: 205. satte han sik hemelica mit vidh bordhit *Bo* 7. tha the herra satho widh *(Cod. E* offuer*)* bordh *(till bords) Fr (Cod. B)* 2317. staanda widh grindena *VKR* 22. haua konunga oc herra fögbelica lekara ok sangara sik ok thöm mannum til skämpthan som vidhir thera bordh ätha *KS (Fragm.)* 14. nw tala the widh bordh til abraham *MB* 1: 189. stadgadho abymelech til konungh widh ekena, som stodh j sichem *ib* 2: 97. hwilko . . . vedher raan epter rigisins sendingebudh töffuedh haffue *FM* 572 (1513). hafdhe hon aldre linin klädhe vidh sin likama *VKR* XIV. tha litil verme kendes a vinstre sidhona vedh hiertet *LfK* 216. tw öris land jordh i tomptom liggiandis, vidher norre landit *SD NS* 1: 56 (1401). en löneporth pa slottit weth strömen lå *RK* 3: *(sista forts.)* 5128. är hon *(tomten)* i breddinne öffuerst widh gatuna thre (23) alna ok tiughu ok widh siön är hon fira (24) alna oc tiughu bredh *SJ* 38 (1426). siälina öghon vari enfald sua som dufwonna hulkin som skodha hökin vidhir vatnit *(circa aquas) Bir* 2: 165. skulu the idher wardha en snara oc gruppa oc hindher vidher idhra sidho *(ex latere vestro) MB* 2: 62. än thu skodhar thik innantil vidhir *(ad)* san-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nindinna lius *Bo* 40. — *hos, för (en person).* han scriptadhe sik widh munkin *KL* 61. *Bil* 642. — *i förbindelse med refl. pron.: för.* moyses bödh j laghomen hwar en wari enlika widh sik siälffuan *(apud semetipsum)* . . . wm sabbatum *Su* 257. gingo alle jwdhana grathande oc sörgiande hwar widh sigh *MB* 2: 185. at . . . städerne intit komme i sadant III rigis samqwemd vthen bliffue wed sig *HSH* 20: 221 (1507). engen broder som mynne qwäda schal mag . . . sin dagge neer sich haffua jngalund vtan leggia fran sick för än han i stuguna jnganger huar broder wijd sick *SO* 200; *jfr* **15.** **3)** *i tidsbestämningar. a) i fråga om en tidpunkt: emot, omkring, vid.* mange äru othäkke oc oskynioghe at minom nadhom vidhir ändalyktena *(circa finem)* *Bir* 2: 305. widher *(vid tiden för)* gudz byrdh sagho thry konunga ena stiärno östir a himilen *Lg* 34. wett sancte katherine martiris tiid *RK* 3: *(sista forts.)* 5473. i gaar bittijden paa dagen vedh sex och siw *(omkring klockan sex eller sju)* *HSH* 20: 196 (1507); *jfr* **6.** *b) i fråga om utsträckning i tid: omkring, ungefär under, under.* swa dana maa samqwämdinne tilföghias widh *(circa)* eth halff aar, ällir ther widher *Bir* 4: 66; *jfr* **6.** sedhen swerige war kommit aff thenne wåde monde iag weth ix aår sedhen råde *RK* 3: *(sista forts.)* 5576; *jfr* **6.** widh the try aår iag thetta riikit hade monga nyia sedher iag oppa lade *ib* 5287. **4)** *för att beteckna tillfället då ngt sker: på.* vm han vardher gripin vidher ferska gerningh *MEG (red. A)* 54. vm han vardher taghin widher ferska gerningh *ib.* vm han vardher fangen widher ferska gerningh *ib. ib* 55, *(red. B)* 58, 59. *EG* 63, 65, 66. **5)** *vid, på grund af, vid åsynen af, vid åhörandet af, vid erfarandet af.* viþ hänna nampns a kallan slächtes alt balet *Bu* 30. viþ moþor döþ gat iak fast gratet *ib* 74. josias . . . vändes viþ þe iartingne *ib* 165. gifs eigh viþ pinor som litla stund liþas *ib* 521. the wordho badhe cristne widh thera predikan *Bil* 106. vidh thesse andhswar flude alt diäfla herskap *ib* 725. the glädhias . . . widh *(ad)* orghanna sötan leek *Su* 201. vidh thz ordhit möddis hänna hiärta *Bo* 10. *KS* 32 (83, 35). tha slogho the dörena syndher ok kasthadhe liket j henne fampn. vidh thz vacnade hon *Di* 230. herra iwan vardh vidh thetta vreedh *Iv* 3133. — *på grund af, af, för.* þeop[h]ilus . . . ätar sik allan innan viþ angar *Bu* 29. wänt tik aff slikom lösom bannom, swa framt at thu bliffwer ey widh thz äwerdelika *LfK* 141. **6)** *inemot, omkring, ungefär, vid pass. i förbindelse med ett följande räkneord. närmande sig adverbial anv.* the waro widh VIII människior *BK* 209. nar han war kommen til aldher widh xxxv aar *Lg* 3: 261. the . . . drapo widh *(circiter)* X M män *MB* 2: 77. vith vj^c [600] myste ther thera lyff *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. *ib* 2: 4955, 5630, 5962 *o. s. v.* the komo ther op vidh iiij oc fäm *(ungefär fyra el. fem i sänder)* til tess the waro xxx män *ib* 9425; *jfr* **15.** hon war gamal wid xiiij aar *ib* 7124. fyra eller widh fäm ara gamall *Lg* 3: 369. han redh tha mz henne som thz kunde warä widh enä milä wägx *Va* 44. vider fierde parten aff ena pwtto *LB* 7: 313. **7)** *för att beteckna det hvaraf man är nära att träffas: nära, för.* wm then tima laa en frw widh dödhin ok en vnger man dödher mz allo *Bil* 87. **8)** *för att utmärka den till hvilken man träder el. står i ett (vänligt el. fientligt) förhållande; sålunda i uttryck som beteckna handlingssätt el. beteende: vid, med, emot.* göra viþ han lifs naþe *Bu* 28. gitar þu e[i]gh sua giort viþar min guþ. þa vil iak sua göra viþ þin guþ *ib* 209. vändom atar at casta rätuisan man. som än biþar for os som illa görum uiþ han *ib* 198. flores giordhe vidher mik swik *Fl* 1380. herren gud giorde wäl veder tik *LfK* 240. thz är got at skipta wäl widher sin win *MB* 1: 179. — *delaktighet: med.* loot han honom . . . halfft rikit wider siälffwan sik *RK* 1: 781. — *uppgörelse, godtgörelse, betalning: hos, åt, till.* han badh dräpa en riddare moth landz laghom, och bötte thz ey widh gudh eller män *Pa (Tung)* 38. iak will thz gerna wid ider böta mz gwll oc silffuer oc peninga huat i haffua wilia *Di* 140. domkirkiän j strengnes scal lösä thiughu markär penningä viþ bröþrenä *SD* 5: 293 (1344). — *godtgörelse, bot, försoning: åt; med.* sik . . . bätra *(d. v. s. försona sig)* vidh sin skapara *(per peccatorum emendationem deum creatorem suum placare)* *Bir* 3: 266. betra sik vider gud för syna synder *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). — *ingående, åstadkommande, hållande el. brytande af förlikning, fred el. förbund, hållande el. brytande af löfte: med; emot.* at þu varþe satar viþ min guþ *Bu* 155. at säta mik vidher mina husfrugha *Iv* 3544. owini vidh han sätta *Bil* 234. sätis vid sin brodher *ib* 772. mina lowan oc sääṭ skal iak halda widh ysaac *MB* 1: 188. aldre skal iak miin ordh bryta widh thik *ib* 218. bryta sina iat viþ guþ sialuan *Bu* 5. — *köp, byte: med.* rike män skulo ey hardhelika köpa widh fatigha *MB* 1: 256. kännis iak . . . mik hawa byth widher fornempda ragwaldh i granby xviii spanna affgiäldh iordh *SD NS* 1: 307 (1403, *afskr.*). — *lek: med.* ysmael leker widh ysaac *MB* 1: 197. — *strid: emot, med.* vaþe är striþa viþ guþ siäluan *Bu* 134. ij maghin ey bärias een vidher three *Iv* 2764. iak thänkte aldrigh finna thän . . . ther mik swa länge stodhe vidher *ib* 5055. — *förfördelande: emot.* ä swa opta som hon saa vidhir *(contra)* sonin vardha nakat nyt. äntigia obrygdhilse älla pino *Bo* 207. then är brytur widh annan *KS* 9 (22, 10). j haffuen brotith . . . widh wan herrä i himerik *MD* 9. — *samtal: med.* sua at hon ägte orþ viþ folk talaþe *Bu* 5. mäþan bartholomeus talaþe viþ kunugen *ib* 209. sit thik her ok tala vidh mik *Fl* 436. rädho hwar widh annan, at the willo hälder taka sik nakan annan forman *MB* 1: 401. **9)** *i uttryck hvilka afse tal el. tanke som framhålles såsom vändande sig endast till subjektet: vid, för.* hon . . . sigher widh sik . . . skal iak än plägha likamens losta *MB* 1: 189. tha sagdhe han vidh siälfuan sik *Fr* 1688. tha sagde falantin enligä widh sik *Va* 45. nampnlos . . . thenkte swa wider sik *ib. ib* 34. iak . . . tänkte mz mik siälffuom, oc widh mik sagdhe *Su* 76. han menthe widh sik swa *MB* 2: 324. thetta bedio wii kerlega, i welia hemelega wedher edher haffwa *BSH* 5: 7 (1504). **10)** *i förbindelse med uttryck som beteckna sinnesstämning, sinnelag o. s. v.: vid, för.* viþ diäuul stygias *Bu* 13. iak stygdes viþ þolikt odöme *ib* 136. þeop[h]ilus skämmes viþ sin vaþa *ib* 29. thz ey är lekir, mik rädhis widh aluara *Bil* 234. — *emot.* iulianus bar awnd viþ guþlekt iartighne *Bu* 51. hafua naturlikt hat ok awndh wider cristit folk *Bil* 543. war agrippa grymber aff harme

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

widh sanctum petrum *ib* 106. jak är tholughir vidhir *(in)* idhir *Bir* 3: 392. hon war ... swa siäff ok spak vidh sit thiänisto folk ath hon dröfdhis ey widh them medh otholomodh ällir wredhe *VKR* XIV. o huru undarlik thins mildhetz wärdhelikhet är vidh *(circa)* os *Su* 441. **11)** *för att utmärka ngt ss föremål för kunskap, uppmärksamhet, varsamhet o. d.: vid.* thin thanke vari altidh vidh *(circa)* min kärlek oc mina pino oc gerninga oc vidh mina vtualda manna ordh *Bir* 2: 165; *jfr* **2.** förste winin är thässa hems äghor som ey kennas lenger widh mannin en han skal for gudhz dom *Bil* 615. — *med.* kennas *(blifva bekant)* wid fränder sinä *Di* 91. — *om.* han ... uara hana viþ þerra tima *Bu* 519. the varado han widh mangh frestilse *Pa* 21. — *för.* wara han widh rädhelikan guz dom *Bil* 480. *ib* 725 wildu the thre brödher kiännas *(gifva sig till känna)* widh sin fadher *ib* 353. bränt barn seer widh eld *GO* 1078; *jfr* **10.** — *utan motsvarande prep. i det nuvarande språket.* þa kändes domaren viþ *(d. v. s. förstod)* guþlekt vald *Bu* 31. petrus ... kändis vidh *(d. v. s. igenkände)* paulum *Bil* 117. kännas widh *(lära känna)* them, hanum matte ensamin sigher gifua *ib* 234. han kändis widh *(erkände)* s[ina] wantro *ib* 54. **12)** *i uttryck som beteckna vidhållande, bibehållande, fortfarande, förening, blandning o. d.: vid.* han ey will bliffua wedh *(blifva vid, hålla sig till, rätta sig efter)* räth äller mynne *RK* 3: 2999. — *vid, i besittning af.* at bliuä viþär *(d. v. s. behålla)* þän rät *SD* 5: 636 (1347). kwnnne wij ... ey bliffwa wedath *BSH* 5: 141 (1507). eren i wiid penninge, gören wel och sender hiid nogro *ib* 4: 314 (1502). ware wij tha rede och wed macht huat oss tecktis tiil land eller waten at wedergöre thet som sket är *HSH* 20: 221 (1507). — *med, samman med.* ath the (ɔ: norges män) wille wiidh swerige bliffua *RK* 3: 2495. tak syrofrö ok stampa wid wathn *LB* 2: 59. tak oxagalla och blanda wid swrth win *ib* 60. *ib* 61. **13)** *för att uttrycka det föremål hvarifrån ngn el. ngt skiljes: vid, från.* huat skilde þik viþ hälgho martires *Bu* 520. skilin hanum wid häst oc harnisk oc liffuit mz *Di* 64. tha hofwodhit skildis widh halsin *Bil* 127. siälin skils vidh kroppin *Bir* 2: 287. *LfK* 217. han tordhis ekke skilia sic widhina *Lg* 45. lösa mik vidh sorgh ok mödho *Fl* 392. han vardh quittir vidh the pinona *Pa* 16. **14)** *för att beteckna medel: med, genom.* thässa qwinnor the haffwa en sidh som thz landskap bestander widh *Al* 8790. — *med, vid. i förbindelsen* vidh namn, *vid (någons, sitt) namn; uttryckligen; särskildt.* henne besynnerliga widh sith nampn nämpnandis *MB* 2: 182. jak helsade ider gerna wid hwars iders napn om iak wiste hwat i heta *Di* 143. *LfK* 218. alle thenne gotho män som her efter nempnas oc bescrifne sta. hwar therra vm sik widher nampn. hafdo sik vndan krononna skat ... oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). thetta marka giellet som wi nw aff warom almogha hafwom vpborit oc än hafwa wiliom swa som aff hwar man widher nampn fäm mark päninga *ib* 1: 143 (1373). *SD NS* 1: 584 (1406). — *öfver hufvud?* sumi the män som wi hafwum waar oc rikisins land oc huus antwardat; hafua med hardom gierningom ... badhe klärka, riddara, swena, köpstadzmän oc bönder, oc widher nampn, allan rikesins allmogha osz owyljoghan giort *BtRK* 35 (1371). — *särsk. för att beteckna det hvarmed lifvet uppehålles: med.* firi þöm þu föde uiþ himna bröþ *Bu* 77. mannen matte maug äwe hawa närt sit liiff widh paradiis frwkt *MB* 1: 126. — *af.* at liwa widh andra diwra huld *MB* 1: 98. han lifwer widh hans land *Al* 1340. liffwa badhe widh ardher oc plogh *ib* 7054. — *vid.* remigius läste han inne vij ar vm kring vidh watn ok brödh *Bil* 690. ligge j tornenom ena siw nätter vidher vatn ok brödh *MEG (red. A)* 55. fastadhe hon ... vidh vatn ok brödh *KL* 335. **15)** *i distributiva uttryck: för.* ord viidh ordh *SO* 77. — *i förbindelse med ett ordningstal.* widh thz första skalt thu tik ffradragha allo onytteliko sälskapi *Su* 256; *jfr* **17.** **16)** *för att beteckna förhållande hvarunder ngt eger rum, åtföljande omständighet o. d.: med, under, i.* han ... lifþe viþ nöþ ok sorgh ii skoghe *Bu* 18. wi lifwom badhe widh späkt ok fridh *Al* 6280. widh ängin warma wiliom wi lifwa vtan then solin wil os gifwa *ib* 6395. *ib* 7136. widh enkte got tha kunnen i bo *ib* 7028. han lot them swa wara wid fridh *ib* 1779. han läter them widh fridh ok ro *ib* 1717. **17)** *i fråga om, med afseende på.* vidhir *(circa)* sins sons helso ville hon ey dylsk älla forsumol vara *Bo* 10. än thot os thikkir at var herra sofwir vidh *(circa)* os oc vara gärninga ... tho vaktar han granlica aat os *ib* 71. — *med hänsyn till, för (ngns) räkning, för.* skipte war herra widh han siw aar i siw manadha *MB* 1: 17. at wi skulom ey offmykith wart ärwodhe mäta widher waar win *ib* 181. iak vil vidher idher han *(hästen)* ey spara *Iv* 2266. **18)** *vid, under åberopande af. i eder och försäkringar.* wid gudz död iac scal them offuer nösen sla *RK* 2: 2808. huilikin dagh ... wi halda viliom ok skulum widher sannind ok godha tro *BSH* 1: 132 (1371). lofuum wi widher sannind ok godha tro *ib.* the ... loffuadhe ... widh hedher oc äro aldrigh meer moth honom wära *RK* 2: 4366. *ib* 4834, 5238, 5712, 6682. han lofuade wid äro *ib* 9443. konungen swor thaa wid hedher oc ära paa marskens skada aldrey wära *ib* 7014. — *i besvärjelser, maningar, befallningar och förbud.* beswär iak tik strengelica, vider högxta gudz lydhno, tz tw nw lyyder mik, oc far tijth jach tik bwdit haffuir oc gör inghom meen, tz biwder jach tiik vider jomfru marie nampn ... oc vider hennes alra största dygd oc wärdogheet *LB* 7: 22. jach manar tiik flen ryl, vexth &c, vider abraams gud, oc vider ysaaks gud, oc vider jacobs gud, oc vider sancte marie nampn ... at tw nw bort flyr *ib* 21. *ib* 19, 20. konungen bödh vid lydeno tha biscopen aff biscopsdömit ey j [1] pening fa *RK* 2: 9545. wid lydna forböd konungen tha them ey degtinga hanom norge fra *ib* 8153. **19)** *vid, vid äfventyr af, vid straff af, vid vite af.* bödh henne widh hardä hempd *Va* 6. capitenaren fordhe henne *(en misstänkt person af andligt stånd)* til marsken äller til konwngen widher the plikth oc näffzth som konwngenom synes läggia pa honom *PM* 22. *ib* 21. abbatissan oc conuentet förbudhu henne thz widher ban *Lg* 3: 450. *ib* 719. ängen af almoghänom ma nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora ... viþär hwarsmanz þre marker *SD* 5: 638 (1347). *PfN* 135. tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hwndare östan aros ligger i westmanna lande wnder hwars therra thre marker mädh häradzhöfthingianom wid hans xl mark *BSH* 1: 142 (1373). forbiwder jak hwariwm manne hindra thet fornämda gooz . . . widhr syna syäx mark *SD NS* 1: 24 (1401). *BSH* 2: 72 (1399). inghin magh hafwa ypith windöga för än han hafwer burskap wnnith ok frokost hollith vidher eth pundh wax i kompanith *SO* 16. *ib* 6. ingen embetz broder maa . . . till nakrom borgara i staden ghaa at göra bruda schoo heem i hans hws vijdh both eth pund vax for huart syn *ib* 32. **20)** *vid förlust af.* konungin . . . bödh widh liiff oc goodz . . . at engin skulde om iwdhanna gudh ohöfwelika tala *ST* 14. *ib* 227. *Lg* 435, 3: 681. *RK* 2: 2123. *Al* 2487. the drötning honum biúdha monde widh sina hylle oc sina nadh *ib* 7799. *ib* 3211. *RK* 2: 6980. the höwidzmen . . . forbudo them wid liff oc ära pa fiendena skada mer at wära *ib* 8773. **21)** *emot, till motverkande af, till bot för, för.* wid nya byldh tak glethomarium ok sywd j watn ok giff honum drikka som boldhen haffuer *LB* 2: 60. wyder bryst wärk *ib* 7: 6. *ib* 2: 57, 58, 59. **22)** *emot, i jämförelse med.* thessa timans pinor äru enkte värdha vidh (*ad*) komaskolande äro *MP* 2: 136. *Lg* 370. *Ber* 120. *Su* 392. **23)** *efter uttryck som beteckna likhet el. jämförelse: vid; med.* är thz märkelikt at war herra likadhe för hans affkömd widh sand oc muld, oc nw liknar han them widher stiärnor *MB* 1: 182. engte war thz iordhrikis wald, ther iämpnas ma widh hans klokskap oc natwro mäghin *ib* 296. — *med.* wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþurlut oc jamnan wiþar os *SD* 6: 180 (1350). constantinus . . . byghde wp stadhin swa godhan. at han dömdis jampn widh siälft rom *Bil* 569. jwdhana . . . loffwar han nw lika göra wedh atheniensos *MB* 2: 307. hofdhagerdhin war iämhögh widh bulstrin *Lg* 3: 204. — *utan motsvarande ord i det nuvarande språket.* mine vini äru like vidh bij *Bir* 2: 169. är mantzins wäxter olikaster widh trä wäxt *MB* 1: 83. til sina skiäla . . . likas han (ɔ: mannen) widh ängla, ok til sin likama . . . likas han widh södhe och wäruldzlik diur *KS* 3 (5, 3).

B) adv. **1)** *dervid, vid det tillfället.* et äg lagdhe han (*fågeln*) ther thaghar nidher hwilkith som fiol a golwith widher *Al* 376. han danadhe . . . ok wiste enkte til sit sinne han ropadhe widher mz et skri *ib* 2887. otalik thusand falla nidher the dödhin fa i stridhinne widher *ib* 8690. uardher han ey takin widher oc witis thz honum *MEG (red. B)* 61. *ib* 59. **2)** *dervid; på grund deraf.* engin timberman gat thy sama thrä fanghit rät lagh. vthan hwar thz lagdhis tha war thz annatthiggia oflanght eller ofskamt män wreddus widh ok kastadho bort thrät *Bil* 88. iak taker eet (*djur*) ij horn iak kastar thz nidher at all hin annor skälua vidher *Iv* 324. tha sagdhe var herra til hänna. maria. ok hon vardh swa som lifwandis vidh *Bo* 226. nu om ena stund ther äpter sagdhe var herra. mik bör at vitia flere. tha vardh magdalena al annars vidhir. viliande hawa han altidh när sik *ib* 227; *jfr* **annars 1.** natalia varþ illa viþ *Bu* 519. tha esau hörer thässe tidhende, tha wardher han swa illa vidher, at han ropar oc grater *MB* 1: 216; *jfr* **illa 1.** thentidh han hona saa wardh han vndarlika widher *ST* 283; *jfr* **underlika 1.** **3)** *derpå? derjämte?* the loffuade fasth och swore widh att the mz swerige wille holla en ewiig friid *RK* 3: (*sista forts.*) 4897. **4)** erik konunger var nokot swa läsper wid (*vid sitt tal, vid det att han talade? väl snarast att fatta ss rimfyllnad*) *RK* 1: 67.

C) konj. vid det att, vid den tid el. det tillfälle då; då. han kom phila kniffuin j handenä widh hon soff *Va* 34. wid han red. tha ran bloden ginom hans brynia *Di* 194. vidh (*er*) sigordh kändhe stingeth tha sadhe han tolgith venthe jach mik ey aff myn mogh *ib* 229. om morgonen vider fem slar *LB* 7: 313. widher (*motsv. ställe Bo* 172: vidhir at) the aato, tha looth war herre vppenbarlica vndherstaa, huath som til tidhendis var *Lg* 3: 73. widh han reedh ta snaffwadhe hesten *ib* 376. te bundo saman tumana oc händerna skulle liggia til hopa widh hon doe *ib* 375. — **viþ at,** *vid det att, under det att, då.* hon saa nidhir mz öghomen. vidhir at hon taladhe *Bo* 2. *ib* 172. widher at iak swa badh innerliga til gudh. fik iac ämbraat see eth största sken *Lg* 815. widher at han roodhe tänkte han vppa iomfru mariam *ib* 3: 56. widh at the sato widh bordh kom in eth budh til drötningene *ib* 233. — *Jfr* **bak-, bredh-, in-, iämt-, lika-, nidher-, ovan-, þär-, up-viþ (-viþer).**

viþa, *f. Jfr* **aldin-, undir-viþa.** *Se Kock, Sv. landsmålen XV.* 8 *s.* 24 *f.*

vidha (wiida. *pres.* **-ir: vtuidhir** *MP* 1: 23; **wtwidher** *Bir* 4: 98. *impf.* **vidde. vidhe: wtwidhes** *Lg* 3: 265; **vtuidho** *Bir* 1: 370; **vt vidho** *ib* 175. *part. pret. n.* **vit: vtwith** *MB* 2: 184**),** *v.* [*Isl.* víđa] *vidga, utvidga.* thz thänker hwar konung witer widha sit land än han giter *Al* 4326. — **vidha sik,** *utbreda sig.* lughen widde sigh saara *Lg* 3: 381. — *refl.* **vidhas,** *utbreda sig.* thz (*näml. alun*) . . . menar wnde oc al saar ath widhas *LB* 3: 148. — **vidhas ut,** *utvidga sig, utbreda sig.* når noe . . . badh honum (*Jafet*) wiidas om werdhen wtt *RK* 1: (*Yngsta inledn. till Gamla Kr.*) *s.* 193. *Jfr* **utvidha.** — *Jfr* **forvidha.**

viþa (wydha *RK* 3: 3758. **wijdh** *ib* 2: 2408. *komp.* **-are. -arin. -ane** *KrLL B* 38: *pr.* **uiđar** *SML B* 18: 2 *i var.***),** *adv.* [*Isl.* víđa] **1)** *vida, vida omkring, vidt omkring.* iulianus . . . böþ lata bränna þöm (*Johannes döparens ben*) ok askona viþa kasta *Bu* 51. kirkionar som vidha äru wtspreda om världina *Gr* 300. tha spordhis thz om landith vidha *Fr* 3057. wydha marken the mz skermom byggia *RK* 3: 3758. tha thz spordis ath drotninghen var dödh tha gräth hwarth thz barn j hymalandh var ok vidha annars stasz *Di* 225. marghe herra aff landom widha skulu til then stadhin stridha *Al* 8653. offras hwar dagh daghlika ä thz sama (*näml. offret*) swa widha som mässa sigx *MB* 1: 378. til thäs thu wardher sunderkastadher oc skilder swa widha som iordhrike är *ib* 428. — *vida, mångenstädes.* är þät prouat viþa vm varuldena *Bu* 57. nw tala the widh bordh til abraham, hwar är sara thiin husfrv han swaradhe, hon är i herbärgheno, thy at qwinde skal ekke widha fram koma *MB* 1: 189. — *vida, på flere ställen, på flere håll.* viliom vi nu frammer tala nokot af hans pino: ok hänta þät alt saman som viþa skriuas af hänne *Bu* 72. **2)** sva vidha, *så vida, så framt.* thz scal idher schadha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

swa wijdh jak ma raadha *RK* 2: 2408. — *komp. L.* **1)** *ridare, längre.* sidhan petrus for vidhare vm världinna *Bil* 118. **2)** *vidare, ytterligare.* vare ympninga til sancte clare hälaghetz vitne hänna dygdhelica liuärne . . . än tho vilde gudh vidharen vm världina wtuidha hänna loff mz iärteknanna gärningom *KL* 362. — *Jfr* **iämvidha,** *äfvensom* **vidharmer.**

viþar, *f. pl. Jfr* **inviþar.**

vidharla (vidherla. vidhirla), *adv.* **1)** *vida, vida omkring, vidt och bredt.* sändos brödhir af hans klostre vidhirla vm landit at läta äfte honom *KL* 252. skal iak sätia thina aminnilse widherla om wärldina *MB* 1: 186. *VKR* xxi. *ST* 283. *GS* 30 (1380). gik hans loff oc frägdh widharla ower wärldena *Su* 226. wrange män som nw byggia widherla i wärdlinne *(per totum mundum modo dispersi) Ber* 141. *Lg* 66. blömster hulkra lokt vidherla *(late)* stänkis *Bir* 1: 179. plägha ey vidherla mz them *(ögonen)* stira *Ber* 257. miraculum spordhis swa vidhirla. at mykyn moghe af ierusalem ok af androm stadhom komo at seia lazarum *Bo* 158. minzste dropi mins dyrasta blodz. hwilkit vidharla flööt ofwer allan minn sarghadha likama *Su* 448. screff en doctor aff sancti augustini ordan . . . manga conclusiones moth afflath och sände widarla wm kringh *PM* lxvi. — *från flere håll.* widarla samnas stridsens skare *PM* 19. **2)** *från långt håll, fjärranifrån.* thydiska men som vidherla koma *RK* 1: 249 *(möjl. att föra till* **1)**.

vidharmer (widherme), *adv. komp. i ytterligare utsträckning.* swa myklo mer fortax honwm *(hugen)* j hwario eno särlika hwru myklo widherme han skiptis *Ber* 22; *jfr ib* 295.

viþben, *n. L.*

viþbinda, *se* **viþerbinda.**

vidhbände (vedbende. widbeen), *n.* [*Sv. dial.* veben. *Fdan.* withbændæ] **1)** [*Jfr Ä. Dan.* vidbende som opkrybe paa mure oc træ] *murgröna, hedera helix Lin.* bren asko aff vedbende som vexer pa trä *LB* 7: 32. tag lagin aff vedbende *ib* 197. lagen aff swdit vedbende *ib* 299. hedhra *(för* hedera*)* widbeen *Växtförteckning från medlet af* 1400-*talet hos Th. M. Fries, Ark. f. Bot. Bd* 3, *nr* 14 *s.* 8. **2)** [*Jfr Ä. Dan.* vidbende som kryber paa jorden, jordvedbende] *jordrefva, glechoma hederacea Lin.* te smaa vedbende som vexa pa jordenne oc haffwa mörk grön blad *LB* 7: 198. — *Jfr Th. M. Fries, Ark. f. Bot. Bd* 3, *nr* 14 *s.* 45; *Lyttkens, Svenska växtnamn* 299 *f.,* 517 *f.*

vidhe, *m.?* [*Isl.* víðir] *vide?* lentiscus vidhe *Växtförteckning från medlet af* 1400-*talet hos Th. M. Fries, Ark. f. Bot. Bd* 3, *nr* 14, *s.* 7.

vidhelika (widherlika *Su* 3; **-likast** *ib* 218. **wiideliige** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 265. **wydheligha** *ib* 3: 503**),** *adv.* [*Ä. Dan.* videlig] *vidt, vida, vida omkring.* thesse thry eldane vtuidho sik lankt ok vidhelika *(longe lateque) Bir* 1: 370. j hulko . . . han värdoghas nu ey byggia vtan vidhelica spazera *Bo* 78. öffuer alth i östersiön wydheligha spörss huru gull och haffuor aff rikith föres *RK* 3: 503. thetta . . . wiideliige om landet spordes *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 265. all min siäl . . . wträkkir nw widherlikast *(amplissime)* sina astundilsa arma *Su* 218. *ib* 3. ujdhir boordh . . . bör thik . . . ey vidhelika fraa thik see vm alt husit hwat ther görs *Ber* 248.

vidhelikhet (widhi-. widhir-), *f.* **1)** *vidd, omfång, omfattning.* noe gladdis aff rume widhilikhet sinna ark *Bir* 4: *(Dikt)* 219. fiädalin hauir . . . bredhan mwn oc tho mere giris vidhelikhet *ib* 1: *(Cod. B)* 349. kärleksins vidhelikhet *ib* 3: 381. — *vidd, vidsträckt rum.* i allom yrta blomstra. tränna. fruktanna stenanna. älla malmanna kyniom hulkin som matto finnadz i aldra wärdhlinna widhirlikhet *(amplitudine) Bir* 4: *(Dikt)* 227. — *vidt utrymme.* at vt gaa af thrangeno j vidhelikhet *Bir* 1: 300. *ib* 299. **2)** *bredd.* vm nakor määlte hundhradha fota iordh j langlikhet ok swa mykit j vidhelikhet *Bir* 1: 382. hwar othänkelikin höghelikhet är ok osighelik langlikhet ok vndarlik vidhelikhet *ib* 3: 112.

vidhelöf (hwidhe-. -lööff *LB* 3: 156, 159**),** *n. videlöf, löf af buskar el. träd tillhörande slägtet salix.* röth widelöff *LB* 2: 54. for saar ögon. tak aff widelöff ok oos aff ffänical bade lika *ib* 55. läghin aff hwidhe lööff *ib* 3: 159. tak lagh aff wide löff *ib* 161. *ib* 156.

viþeqvister (viþi-), *m. L.*

viþer (wiider: wiid *RK* 1: 4235. **wedher** *Bir* 4: 87**),** *m.* [*Isl.* viðr] *L.* **1)** *skog.* til thäs solen gaar til widh *Al* 9389. — *i ortnamn.* stranduiðär *VGL IV* 11: 1. giäläruiðär *ib.* lygnisuiðär *ib.* östäruiðär *ib.* synðäruiðär *ib.* eðsuiðär *ib.* risuiðär *ib.* riðungsuiðär *ib.* han lät broä twar rastir aff tiwidhi oc enä rast aff wäturswidhi *ib* 16: 12. a holäuiþ *UplL Kg* 2. ista parte tywid *SD* 1: 738 *(omkr.* 1270-*talet).* — *Jfr* **aspvidher.** **2)** *träd. Jfr* **al-, aldin-, brak-, döþ-, döf-, gald-, undir-viþer.** **3)** *koll. huggna träd, timmer. Jfr* **bordhvidher.** — *ved.* hwa som androm afhände kul. sten allr wiþ *SD* 5: 638 (1347). män baro saman mere viþ. ok tändo balet vm kring hana *Bu* 31. huggin widh til at bränna offer *MB* 1: 199. en man som fördhe widh om hälghan dagh *ib* 403. mit folk saman hänte vidh ok vptände eld *Bir* 1: 153. j thörrom vidh *ib* 369. fatikir bonde hulkin ey hauande oxa älla asna bär siälwir vidhin aff skoghenom *ib* 2: 123. samanbära vidh *ib* 171. inbära widh oc watn *ib* 5: 30. *ib* 3: 173, 4: 87. *RK* 1: 1527, 4235. *Jfr* **bryggio-, ena-, gruvo-, kola-, rosta-, skatta-, sma-viþer.** *Jfr äfven* **inviþer.** — **vidha brander,** *m. vedbrand.* haffui jngen mala karll wald mera ako haffwa a snedh än sik till widha brandz *TB* 79. vnna mic . . . swa mykin widhabrandh som iac om arit widhertorff *FH* 3: 154 (1550). — **vidha byrdhe (vedha-** *Gr (Cod. D)* 369**),** *f.* [*Isl.* viðarbyrðr] *vedbörda. Gr* 277. — **vidha fämninger (widhe fämnynger),** *m.* [*Jfr Sv. dial.* fämning] *vedfamn, famn ved.* vi widhe fämnynge *BSH* 3: 145 (1463, *Vestergötland).* — **vidha högher,** *m. vedhög.* vppa vidha höghen *MB* 2: 86. — **viþa kaster,** *m.* [*Isl.* viðarköstr] *L. vedkast, vedhög, vedtrafve, vedstapel.* strues, widhakast *GU* 7. *Jfr* **viþkaster.** — **vidha skuta (vedeskwthe),** *f. vedskuta. FM* 310 (1507). — **vidha trä,** *n.* [*Isl.* viðartré] *vedträ.* saman hänta the vidha trä *(ligna) Bir* 1: 153.

viþer (viidher. *n.* **vit. wiith** *RK* 3: 3759**),** *adj.* [*Isl.* víðr] *L.* **1)** *vid, vidsträckt, af stort omfång.* fik han see ther en brun sua storan oc vidhan at thz var vt owir alla matto *Pa* 18. sannind oc tro the magha ey boo j wärldinna wiidh *MD* 396. a enom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

widhom anger *Al* 2424. the hedhe viidh *Fr* 2728. vidha ägho *Bir* 3: 134. thin licamme hulkin som tha är ... matelica vidhir nar kötit thwingas skällica *ib* 2: 124. brödhrene the ther präste äru skulu haffwa widha kronor oc trinna *Bir* 5: 41. widhare är hans guddomber än alla werldinna rwm *MB* 1: 484. *Bil* 536. hwilkin tima en thing wardher mera vtan natwrlikan wäxt mz födho, tha wardher thz ther mz widhare, at thz wardher thyndra oc thunnare *MB* 1: 88. the siälina som iak veet haua swa litlan kärlekin. kallar iak hwazske vidha älla stora vtan rät badhe thranga oc stunta *Bo* 77. *ib* 78. — **viþa väghna**, *vidt omkring, vida.* viþa väghna vm väruldena fiollo þa niþar ... afguþa bilätte *Bu* 64. swa vidha väghna man thz hördhe *Iv* 1750. **2)** *vid, af en viss vidd.* at sea huru widher ok högher rökin ginge *Bil* 308. ärmana hafin ... lika wiidha. the ärmana som *(trol. för* som the ärmana*)* systir oc brödhir hafua jn j clostreno aat sinom reghlo kiortlom ella noghat litith wiidhare *VKR* 12. — *med gen.* jak är likir thom man som köpte litin akar sua som fäm fota vidhir *(parvulum agrum, quasi quinque pedum) Bir* 3: 41. **3)** *bred, utsträckt åt sidorna.* häluitis wäghin är ypin ok vidhir *(lata) Bir* 1: 245. **4)** *bred, af en viss utsträckning i bredden.* byggia flödhgiwtor siäx alna widha *VAH* 24: 94 (1442). — *n.* **vit,** *adv.* **1)** *vidt, vida (omkring).* anlitet är miok litet ok far vit um alla väruldena *Bu* 145. — sva vit sum, *så vidt som, så långt som.* kännis iak ... mik hawa salth ... raghwalde i granby ɉ (1/2) atwngh jordh liggiandis i granby ... meth aker ok ängh, wato ok thörro, fiärran ok när, swa with som granboa wadhi wthwisar *SD NS* 1: 307 (1403; *afskr.*). en mwr ... hwilkin som gik kringom trägardhin, wt wm the gambla trän, swa with wt som the til sagdo *(murus qui circumibat pomarium juxta situm antiquarum arborum) Bir* 4: 87. — vit ok bret, *vidt omkring.* han ... sag] nider j landit vith oc breth *MD* 354. **2)** *bredt, af en viss utsträckning i bredden.* tree mylor wiith och longth ryzer boo *RK* 3: 3759. — *Jfr* **ofvidher.**

viþer, *prep. se* **viþ.**

vidheratta, *f.* — **vidheratto man,** *m. L.*

viþerband, *n. L.*

viþer binda (wedher-. viþ- *L.*), *v.* [*Fdan.* vidherbinde] *L.* **1)** *binda vid, vidfästa.* til huilkit iach thetta mith breff läther wedherbinda *FH* 4: 82 (1463). thetta widherbundne maktbreff *BSH* 4: 106 (1484). **2)** *förbinda, förpligta.* widerbinder iak mik oc mina arfwa ... domkirkione swa got goz i geen gifwa *SD NS* 1: 668 (1407). — *Jfr* **binda vidher.**

viþerbo, *m. L.* — **viþerbo balker,** *m. L.*

vidherboande, *part. pres. och m. L. en som bor bredvid en annan, viderboende, en hvars hus eller tomt ligger omedelbart vid en annans el. som jämte annan har del i hus eller tomt.* clauus sadhe at gardhin war hanom ecke heembudhin effter thät han thär widherboande är *SJ* 66 (1437). arnd kerkhoff ok matias bynting ... loto vp hans bysmarket eth ärfue vpa köpmanna gatu liggiande näst wästan sama hans bysmarketz ärfue som han oc ägher ... hulkit forscrifna ärfue the förra saalt haffdhe jon rytinge for hundradha (100) marker, som hans bysmarket bysprakadhe ok laghlika til dömpdis for sama köp aff thy han widherboande war *ib* 43 (1428). hulkit fornempda ärffue som langt är öwerst fra gatunne ok nidherst geen sionom som han thät längst bruka ma mädh stadzins fulbordh lika androm widherboandom *ib* 33 (1426). — **vidherboanda rätter (-boande-),** *m. viderboenderätt; lösningsrätt som tillkommer viderboende.* thänna sama gardh wan niclis thorskare aff jon götzstafssone ... mädh widherboande rät *SJ* 62 (1436).

vidherbyggiande, *m.* (*eg. part. pres.*) *L.* = **vidherboande.** huilkin gardher .. vpbudhin ok hembudhin är nästa arffwinghiom och widherbyggiande *SJ* 235 (1454).

vidherböra, *v.* (*anträffadt blott i* 3 *pers. sing.*) [*Fdan.* vederbør] *L. vederböra, vara tillbörlig, böra ske, böra ega rum, böra förekomma.* vidher the plikt, brwt, oc sak, som ther tilhöre oc rättelica vidherböör *BYH* 1: 237 (1431). widherbör meer at formannen älskis aff idher än rädhis *Bir* 5: 13. epther thet wi högbornom första herra konwngh magnus ... ingalwnd förmattom betala och widherleca som widher bördhe *SD* 5: 208 (*öfvers. i hdskr. fr. sl. af* 1400-*talet).*

vidherdel, *m.* [*Mnt.* wedderdêl] — **vidherdelskompan (wederdeells compan),** *m. en som tillika med annan el. andra tillhör motpartens sida.* dhe breffuen ... som tree häredzhöfdinge hade gifuit på the råår emillan cangantaka by och toiwois och flere theres wederdeells compana *BtFH* 1: 68 (1461, *nyare afskr.*).

vidherdela, *f. twist.* medh retto atskilia allehanda widerdelo *Urk. af* 1455 *(efter meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* — **viþerdelo man (-delu-** *L.* **-dele-),** *m. L. vederdeloman.* her thure som min widerdelo man är *Arfstvisten mell. Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke* 28 (1461). her thure er min vidherdele man *ib.*

viþerdelas, *v. refl. L.*

vidherfang, *n.* — **vidherfangs män,** *m. pl. L.*

vidherfara (vedher-), *v.* [*Fdan.* vederfare] **1)** *påkomma, inträffa.* naar noghur höghmälis ärinde widhirfara *VKR* 33. daghligha syslor oc smaa ärinde som idhkelicha widhirfara *ib.* the ärinde som kunno widhirfara *ib.* **2)** *vederfaras, hända.* hwat är tik hänt ällar widherfarit *Lg* 663. — *komma till del.* hwat swar mich vidherfar *RK* 2: 4642. ath han ... lathe mik her vtinnan vidherfara räth *FM* 217 (1504). — *tillskyndas, ådragas.* for ... siäla waadha oc synd som widhirfara maagho them som them *(näml. föreskrifterna)* ey wilia haalla *VKR* 45. **3)** *gå, aflöpa. opers. med dat.* tagher fik prestin böther ... och predicade huru honom war widherfarith *PK* 232. thessom man saa widher foor *MD (S)* 269. — *refl.* **vidherfaras, 1)** *vederfaras, komma till del.* ath mik motthe vidher faras swa mykith som räth ware aff een tolkin tiuffwa hoop *BSH* 3: 293 (1470?). velie the[] ... holle eder for theres rettha herre ... om thetta for[skriff]ne ma thöm vedherfares *ib* 5: 343 (1509). ath sadana romare kyrkes budh skulle noger for argen widerfares *ib* 520 (1512). at them widerfaris nagot swadant, som the westgöter skedde j schane *FM* 487 (1510). **2)** *gå, aflöpa. opers.* alla erichs swena wedher fors och swa *RK* 2: 4400.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

viþerfas (-faas. wiþfas *SML M* 30. *part. pret.* **vidherfangin: -fangna** *Bir* 5: 6. *supin.* **-fangitz** *Bo* 134**)**, *v. L.* **1)** *vederfås, tillfriskna.* qwinnan ... vidhir fiks af siwkdomenom *KL* 231. sidhan han nakat widhirfiks af siukdomenom *ib* 279. ginstan hon är läkt oc *(för* oc havir?*)* vidhir fangitz tha leer naturin mot thy hänne är naturlikit *Bo* 134. **2)** *få nytt lif, lefva upp igen.* j honom *(april)* taa widerfaas al groande tingh *LB* 3: 17. — *part. pret.* **vidherfangin,** *tillfrisknad? som fått nytt lif?* halle j them ey matzsins kräselighet ällir luste nw widherfangna hwilka widhertorfften haffwir kranka läkt oc wppehallit *Bir* 5: 6. — *Jfr* **fas vidher.**

viþerfresta (vedhir-. -frästa), *v.* [*Fdan.* vederfrestæ] *försöka, bjuda till; bemöda sig. med inf.* nar han viþir frestaþe at byria oloflik vmfängnilse *KL* 186. hon ... kastadhe sik j ena floodh ... widhirfrestande mz alle makt at nidhirsänkia sik ok for matte ey *ib* 61. hwlikin ... vidhir frästadhe at smitta mönstrit *ib* 169. vidhirfresta at bidhia *(conare ad orandum) Bir* 3: 226. köklingin vidhirfresta at bryta skalena mz sino näfwi *ib* 2: 42. the ... vidhirfresta ey at framga til mera folkompnilse *ib. KL* 18, 88. *Bo* 12, 110. *Su* 331. *Lg* 229. paulus är i himirike giuande hiälp them som widhirfresta thiit koma *KL* 177. vtan thu vidhir frestar allaledhis vidhir sighia thässom kötlika hugnadhenom *Bo* 132. at nakar thiänare ... vidhirfrestadhe mote kifwa sinom herra *Gr* 260. vedhirfresta allom vara ganglikin *Ber* 270. *MB* 2: 127. — *med underförstådd inf.* grep hona swa mykin hosta at hon formatte engaledhis drikka. än thot hon ofta widhir frestadhe *KL* 47. — *försöka, bjuda till med. med ack.* vidhirfreste älla optaki änga nyo sidhuänior *Bir* 3: 176. swaa ath the aaffwer hans bodh ey göra äller widherfresta en mynsta pwneth *PM* 2. — *söka, söka åvägabringa, sträfva (efter), bemöda sig (om). med prep.* til. at han skoli ... vidhirfresta *(conetur)* mz pauanom til *(ad)* the reghlonna stad fästilse *Bir* 3: 455. *ib* 4: 111. vidhir fresta hon mz vilianom ok astundaninne til *(conatur ad)* fulkomlikhet *ib* 1: 371. *ib* 2: 42. vidhirfrestadho the i alla the matto som the gato til hans van. frägdh oc dödh *Bo* 149. — *sträfva (emot). med prep.* mot. the vidhirfrestadho *(nitebantur)* mot kirkionna skipan *Bir* 3: 240. — *Jfr* **fresta vidher.**

vidherfrestan, *f. ansträngning, bemödande.* smakadhe han mik swa som bäzste kostir ... sötir ok godhir j godhom vilia ok astundan bätre j vidhir frestan *(conatu)* ok manlikom framgang. aldra bästir ... j loflikom ända ok fulkomnan *Bir* 1: 303. skulle spiutit instingas j han mz alle widhir frestan *(conamine)* ok makt *ib* 62. the ... göra mz alle vidhirfrestan thz the formagho *ib* 380. at fiskin formoghe ey ... vndgaa mz nakrom styrk älla vidhirfrestan *(fortitudine vel impulsu) ib* 2: 6. at hans vidhirfrestan *(conatus)* oc vili vardhir fafäng *ib* 35. thin astundan ok godh vidhirfrestan skal reknas thik for bönina fulkompnilse *ib* 3: 226. *ib* 2: 309, 3: 29. *Bo* 242. *Su* 455.

vidherfästa, *v.* [*Jfr Fdan.* vederfæste] *vidfästa.* thet breff ... som thetta bref är widherfäst *SD NS* 2: 419 (1411). *ib* 1: 493 (1405). hwilko breffue thetta sama wart opna breff är nw widherfäst *Bir* 5: 125.

viþerganga (viþ- *L.* **-ga. -gaa),** *v.* [*Fdan.* vethergange] *L.* **1)** *vidgå, erkänna, bekänna (ngt som man har nekat el. sökt att dölja el. som man kunde antagas önska el. hafva intresse af att dölja el. neka).* han vidhirgik sannindena ok nekadhe ey vtan sagde, ey är iak christus *MP* 1: 21. tha konungin ok alt armenie folk sagho diäflana oc hördho them tholkit vidhirga *Gr* 307. om nakar skämmis at vidhirganga thz som hon lätir sik angra *Bo* 151. vidhir gik han alla sina thanka *KL* 230. *ib* 264. mange ... vidhirgingo sina synde *ib* 163. iak widhergar mina synd *Ber* 229. draparin widhirgik tha sik hawa dräpit hans fadhur *KL* 41. jak widhirgaar ... for thik at iak thiena minom gudh äftir laghomin *ib* 170. sara thordhe ey widher ganga at hon lo *MB* 1: 189. diäfwllin vidhir gar at brudhin älska christum owir al thing *Bir* 1: 102. — *med dat.* nu wil vinen e uiþärganga vizorþeno *(för* vinsorþeno? *vidgå att han varit* vin; *jfr ÖGL Vins.* 6: 4*) SR* 5. **2)** *bekänna, bekänna sig tro.* at thu sannelika oc wtan alla twäkan mz hiärtana troo oc mz mwnnenom widhergaar at thz wigda öfflätit är sandir gudh *Su* 278. at alla thina inälffwer widhergaa han wara sannan gudh oc man *ib.* — *bekänna, bekänna sig till, bekänna sig tro på el. hylla.* spurþar ok frestaþar viþargangar iak *(confessus sum)* ihesum christum *Bu* 416. nar han *(Petrus)* vidhirgik sin gudh mz frälse röst *Bir* 2: 150. ey vidhir gingin the mit nampn älla thiäntin mik vm the skämdins ey for manna räddogha *ib* 1: 10. tro alt thz the hälgha kirkia ... vidhirgar ok känner *ib* 3: 378. **3)** *tacksamt erkänna; förkunna.* wi loffwom han alle oc widhergangom at han är godher *MB* 2: 168. himpnane skulu vidhir ganga *(confiteantur)* thin vndarlico thing *Bo* 247. — *under bekännelse prisa, lofva.* thik widhirgaar *(confitetur)* kringom alla werldena the hälgha kyrkia *ST* 196. antwardha ey them som tik widhergaa oc ära hedhningom *MB* 2: 157. nw fara släktena vp til himerikis ... vidhirgangande thik oc sighia. alleluya *Bo* 247. swasom skäliken människia tik känne och widhergaar *Su* 331. wphöghin hans hälga nampn, oc widhergangen *(confitemini)* han mz idhra läpa röster *ib* 326. — *prisa, lofva, gifva pris el. ämne till pris. med dat.* vidhir gangin herranom hans miskund oc vndarlica thing *(confiteantur Domino misericordiæ ejus et mirabilia) Bo* 246. *KL* 409. *MB* 2: 402. **4)** *förklara sin anslutning till, förbinda sig till, lofva.* til tekn vidhirgangins *(professæ)* riddirskaps ok lydhno *Bir* 3: 388. **5)** *vederfaras, gå, aflöpa.* them ... tykkir sik wäl haffua widhergangit *(accidisse)*, om the ey swasom oskälikin diwr hädhan rykkias *Su* 245. — **viþerganga sik,** *gifva sig till känna.* ther widhergik sik starkhetzsens gaffwa hwilka gudh gaff sampsom *MB* 2: 113. — *Jfr* **ganga viþer.**

viþerganga (viidher- *JP* 92. **-gonga),** *f.* [*Isl.* viðrganga] *L.* **1)** *erkännande, bekännande.* til vitnisbyrdh minnä sialfs vidþergangu *FH* 3: 6 (1353). offertorium teknar wara widherganga at wi kännomps os wara gudhi skylloga *Su* 312. — *bekännelse, syndabekännelse.* prästin ... fan af thera vidhirgango at the waro i nakre döthelike synd *KL* 203. rät vidhirganga är siälena helsa *MP* 1: 304. hafwi ... rena ok hela vidhir gango ok scriptamal *Bir* 1: 189. göri ... rena vidhirgango oc scriptamal aff allom sinom syndom *ib* 3: 166.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gonga till screpta oc göra retta vidergonga ... för sina synder *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). betra sik vider gud för syna synder med fullo ydrilse, retto vidergongo oc tesso tieniste, som eder är nw kunnogat *ib. Bo* 151. os bör til at synas for gudhi i hans widherganga *(oportet nos pervenire ante faciem ejus in confessione; öfversättaren har oriktigt fört ejus till confessione i st. f. till faciem)* *Ber* 190. *Jfr* **synda vidherganga. 2)** *bekännelse, bekännelse af sin tro (på Gud).* gör vidhirgango *(motsv. ställe MB* 2: 394: widhergangilse; *da confessionem)* israels gudhi i hans mönstre *KL* 400. wari j thik oslitlika widhergango tro *Ber* 3. j fördher swa som j klädhom badhe mwndz oc hiärtans widhergango oc widherkännilse *(indutus confessione cordis et oris sicut vestimento)*, swa at alla thina inälffwer widhergaa han wara sannan gudh oc man *Su* 278. tha sagdhe var herra til hans. tu es petrus. som thydhir oppa vart mal kännespakir. ok teknar trona. i hulke vi kännom gudh i rätte ok sanne vidhir gango *Bo* 119. **3)** *förbindelse som man ikläder sig vid inträde i ett visst stånd, i en orden o. s. v., ordenslöfte; riddarlöfte.* han är renlifwis man ok munkir j klädhabonadh ok sinne vidhir gango *(professione)* *Bir* 1: 401. nar han ville göra reghlonna vidhirgango älla lofwa lydhno *(instante ... tempore professionis)* *ib* 2: 179. swa som thw bant thik mz vidhirgangonne ok lofwannine *(professione: om riddarlöfte)* swa fulcompna oc mz gerningene *ib* 3: 389. — *ordensregel; orden.* at the som ey hafwa mz thik ena widhergango *(professionem)* gangin ey til thit kompanskap *Ber* 158. ey bör thässe widhergangonne *(professionem)* älla thässa lifwärneno ... klädhas mz dyrom klädhwm *ib* 29. **4)** *anmälan, uppgift.* ffoor iosep aff nazareth ok in til bethlehem ... ok ther skullo the badhin göra sina viidhergangho, ok latha sik bescriffwa *JP* 92. — **viþergangu maþer,** *m. L.*

vidhergangare, *m. en som bekänner sig till (ngt); en som hyllar el. förfäktar (ngt).* teande sik vara dygdhanna vidhirgangare oc gömare *(ostendendo se professorem virtutum)* *Bir* 3: 91.

vidherganger, *m.* [*Fnor.* viðrgangr] *bekännelse.* hwar ey var tungonna vidhirgangir *(ubi linguæ defuit confessio)* *Bir* 2: 303.

vidhergangilse, *n. pl.?* [*Fdan.* vedergangelse] **1)** *bekännelse, syndabekännelse.* rät widhergangilse *MB* 1: 284. **2)** *bekännelse af sin tro (på Gud).* gör widhergangilse *(motsv. ställe KL* 400: vidhirgango*)* israels gudhi j hans mönstre *MB* 2: 394.

viþergiäld (wedher- *BSH* 2: 72 (1399). **wether-** *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*, *NS* 2: 167 (1409), 179 (1409), 184 (1409). **veder-** *DD* 3: 217 (1484). **-giald** *L.* **-giälld** *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **-gield** *ib NS* 1: 28 (1401, *nyare afskr.*), 554 (1406), 2: 135 (1409), 149 (1409), 178 (1409), 184 (1409); **-gielde** *ib* 134 (1409); **-gielda** *ib* 1: 28 (1401, *nyare afskr.*). **-gäld** *ib* 30 (1401), 2: 123 (1409), 191 (1409, *gammal afskr.*); *Ber* 216; **-gälde** *ib* 42. **-geld** *BSH* 2: 84 (1399); *DD* 3: 217 (1484). **-geldh** *SD NS* 1: 140 (1402), 141. **-gäl** *ib* 30 (1401); *MB* 2: 189. **-gyel** *BYH* 1: 251 (1447)), *n., stundom pl., och f.?* [*Fdan.* viþærgiald. *Mnt.* weddergelt] *L.* **1)** *godtgörelse, ersättning, betalning.* hanom lofwaþis full viþergiäld for þe jorþ *SD* 6: 129 (1349). vtspyriä, än þär hittäs nokur viþergiäld, som for þe fyrnempdä jorþ gifwen äru *ib.* at the jordh köpt war ... for fult widhergeldh *ib NS* 1: 141 (1402). *ib* 140. gifwer iak thessa ... mine systher fulla macht ... sik meth thy gözseno bewara ... thet ... skiptha äller sällia, swa at iak mith widergield faar fore min deel som annat mith sytzskan fore sin *ib* 554 (1406). badh ... hustru ingeborg ok henna son ... oss ... wijdergield annama a thera wägna, som them wijstes af ... bencht niclissons ok ... knuth boossons godzom, fore thenna godz her fore skreffuin standa *ib* 28 (1401, *nyare afskr.*). hustru ingeborg ok henna arffwa skulu till wijdergielda före them *(godsen)* hafua thenna godz her epter nämpnas *ib.* til dömpdom wy forscrepna jordh rettom arfuom kronone skat aff at göra ok herra beyncte i näs, som godzit i wärio hafde, til sit widhergield i gen aff then man eller hans arfuom, som godzit herra hanusse ... salde *ib* 2: 129 (1409). *ib* 123 (1409), 135 (1409), 149 (1409) *o. s. v.* gik fram ... amundh gröningh oc oploth oc ssoldhe syn ghardh ängiarydh oc swa mykith ssom hans del war hyelmbomala oc een skoghdel i hyelmssrydh beskedhelikom man jon hakonson ffor xij marc oc xx gotniska i wärdh oc widhergyel *BYH* 1: 251 (1447). huariom thässom forescrepnom dömes aff bönderna oc thera arfuom tholikt wedhergiäld igen som the ther fore bondomen rättelika aff thera eghit wtgifuit hafua *BSH* 2: 72 (1399). *ib* 84 (1399). dömom wy for:da herra boo dywra in til herra karls arfwa ... vm sin fulnadh oc vidhergield, som thet bewisas kan at ther fore gifwet war *SD NS* 2: 178 (1409). dömom wy ... bo dywra in til erik skötta oc til clawos karlsson vm sit vidhergiäld *ib.* atergielda ... the xl march i redhum päningum ... eller i frälso godze här i östergötlande aff swa myklo wärdhe i godho oc läghlico widhergielde *ib* 134 (1409). tha fornöffwada oc strax betthalethä mik ... her gwnno till wethergiälld paa forscreffna gotz xxv marc swensca *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. haffde hwarcha hans fader eller hans fadersyster ... fath ther skypte eller vedergeld foore *DD* 3: 217 (1484). **2)** *vedergällning, belöning.* hwat äro ällir widhergäl *(honoris ac præmii)* haffwir mardocheus fangit *MB* 2: 189. thu gifwär mik widhergäld *Ber* 216. **3)** *återgäldande.* iak skal til fäghias honom mz älskelikhetz widherskipte ok widher gälde *(vicissitudine mutuæ dilectionis)* *Ber* 42.

vidhergiälda (-gälla. wedergelle), *v.* [*Ä. Dan.* vedergielde. *Mnt.* weddergelden] **1)** *ersätta, betala.* hadet kwnnit finnes, at han aff nogen rigesins inwonare hade latiid tagit j fra til en peningis, tha vilde han wedergelle x peninge for huar en *FM* 521 (1511). wedergelle skadhan *SO* 304. **2)** *vedergälla, löna.* wi skulom binda sampson oc widhergälla honom för thz han haffwir os giorth *MB* 2: 118.

vidhergiäldare (-gällare), *m. vedergällare, belönare.* han är war ... widhergällare j hymerike ffore alla the mödho och milheth thär wi haffwom j hans thiänist här j jordherike *JP* 42.

vidhergöma, *s. iakttaga, hålla.* naar the loffua sik reglona oc sina closters lypt obrytelika widhergöma *(observare)* *Bir* 4: 68.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vidhergöra (weder-, wäder-), *v.* [*Ä. Dan.* vedergöre. *Jfr Mnt.* wedderdôn] *L.* **1)** *göra vid, företaga; använda, bruka.* en systir ... hafdhe vm langan tima dööf varit a andro sino öra. ok hafdhe ther vidhirgiort mykyn läkedom *KL* 349. **2)** *motarbeta, förhindra.* kere wenner hielp widher göre swerigis rikis forderff *HSH* 7: 11 (1467). tillhielpe ... at wedergöret *BSH* 4: 160 (1493). *HSH* 20: 171 (1507). **3)** *vedergälla, hämnas.* at thet motte bliffue betalet oc vidergiort, som oss i thenne landzende sket er *BSH* 5: 442 (1511). vij ... velie thet wedergöra jn oppo them med liff och macht *FM* 125 (1501). at wädergöre then skade *ib* 534 (1511). *BSH* 5: 92 (1506). *HSH* 20: 72 (1506), 159 (1507), 221 (1507).

vidherhalda (wedherhaalda, widh halla), *v. hålla sig, bestå.* ma thu ey länge winna, oc widh halla *(permanere) MB* 1: 417. — **vidherhalda sik,** *hålla sig vid, trygga sig vid.* tiil holkit lyffthe och scriffwilse wii fwlkomligha tro tiilsätia och oss fwlkomliga wedherhaaldom *BSH* 5: 129 (1506).

vidherhäftogher (weder-, -häfftig, -hefftig, -hefftiig), *adj.* [*Fdan.* vederhættig. *Ä. Dan.* vederhæftig. *Jfr BtRK* 272 (1472, *orig.*); *Ihre, Gl* 2: 1089; *Schlyter, SkåneL s.* 428, 429; *Rydqvist* 6: 507; *Wimmer, Overs. over Vidensk. Selsk. Forh.* 1898, *s.* 144-5: *Vidensk. Selsk. Ordb.* 8: 170; *Kalkar* 4: 768] *som har ngt att vedervåga el. förlora, som med hänsyn till sin förmögenhet har något att ansvara med; vederhäftig, betrodd, förtjent af förtroende.* besörie ... the slot i finland oc then landzende med sadane wederhefftige gode men som kunde oc wille holle folk ok makt til at beskerme then landzende *HSH* 18: 75 (1497). nogre wederhefftiige köpswäne *ib* 24: 50 (1516). är then misloffuan saa stoor at thet ecke kan hiälpe at hans nad är widerhäfftig i riichit pa sine persones wegna och tesliges pa kirchenes *ib* 62 (1516).

vidherhäktning (veder-), *f.* [*Jfr Ä. Dan.* hægtning] *säkerhet, garanti; garanterad förmån?* saadane vederhäctningh vdi miijn liffstiidh ... ath niwte *HSH* 24: 22 (1512).

vidherhängia (viter-), *v.* [*Fdan.* vederhænge] *vidhänga; bifoga.* bedis jach ... for:de beskedelica manna incigle, sciper ragwalz oc magnus swarta ... medhan jach ey siälffuer incigle hauer at viterhengia for thetta breff *SD NS* 1: 59 (1401, *gammal afskr.*). *Jfr* **hängia vidher.**

viþerhätta (viþ häta *L.***),** *v. L. äfventyra, vedervåga; förlora.* löskä man ... som äi hawer fult viþär hättä *(d. v. s. ej har tillgång att betala ådömda böter) SD* 5: 639 (1347). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). *Jfr* **hätta viþer.**

viþer koma (viþkoma *L.* **widher komma, weder komma),** *v.* [*Fdan.* vederkomme, vedkomme] *L.* **1)** *komma åt, få tillfälle; förmå.* vnnir jak thöm at there eghne syslomen ... magho köpa thöm til thera eghit behoff oc clostersins alla handa ätande vara ofuir alt mena swerighis ryke ä hwar the kunna vidhirkoma *FH* 2: 122 (1440). *SJ* 326 (1465). the ... waro til radz ther om ... huru the mate widher komma at fordärffuä then frvkten *Va* 5. **2)** *förmå sig till att göra, vara i stånd att göra.* jak ... scriffwer alwerliga, som jak fornwmet haffwer, och kan jak ey anners weder komma *BSH* 5: 305 (1508). — *Jfr* **koma vidher.**

viþerkänna (viþ-), *v.* [*Jfr Fdan.* vidherkænne, vidherkænnes] — **viþerkänna sik,** *erkänna sin synd, ångra sig.* the brutit haffdo sig viderkände *MD* 371. — *refl.* **viþerkännas** *L.* **1)** *känna, förstå.* wnderstanda älla widherkännas *(cognoscere)* rätwisonne wägh *Ber* 70. — *känna, förnimma, märka.* höghmöþoghe riddara sculu viþ kännas *(sentiat contumax miles)* at iak forma hämnas min ok minna guþa *Bu* 508. — *inse, förstå.* mat thu tha vidherkännas at min konungher hafwir wald badhe juer lifuit ok dödhin *Bil* 126. salogh quinna widhirkändis vm sidhe at thz misthäktis gudhi *KL* 23. þär tel at alt folket matte viþ kännas. at han en vare sandar guþ *Bu* 495 *(kan föras till* **2***).* **2)** *erkänna, bekänna, vidgå.* giter thin gudh gifuit minom son liiff mz thinom bönum tha wil iak widhkännas at thin gudh är godher *Bil* 571. widherkännis jak medh thetta bref at ... herra abram brodherson hafwor *(för -er)* widherlagt mik i geen xij mark redhä päninga *SD NS* 1: 154 (1402). iak vidhirkännis *(confiteor)* thik sannelica vara min brodhir *Bir* 3: 394. engin fantz thän som sigh wilde widherkännas judeum at wara *MB* 2: 295. hulkin som vndirstar ok vidhirkännis sina synd *Bir* 1: 132. tha sculu the ... widhirkännas thera brut medh rettom scriftamaalom *VKR* 18. **3)** *bekänna, bekänna sig till, förklara sig tro på.* tel at folk matte viþ kännas sannan guþ *Bu* 500. vidhirkännins himilsins skapara oc iordh *Gr* 292. **4)** *förkunna, prisa.* gudz gerninga wppinbara oc widherkännas *(revelare et confiteri)* är hedherlikit oc ärlikit *Su* 356. **5)** *tillegna sig.* gifuer iak ... herra stene benctsson ... fulla makt och waldh till at widerkännas ... allan thenföre:na ärfdadeelen *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). thorkil niclisson hafdhe olaglica ... inträngt pädher smedh til at widher kännas for:da half öres landh iordh *ib* 2: 184 (1409). — *Jfr* **kännas viþer** *samt* **kännas 5, 7, 8, 10, 12.**

viþerkänna, *f. L.* **1)** *kännande, kännedom, kunskap.* al thera *(hedningarnes)* barn the som döö för än the koma til skäla aldir än thot the magho ey koma til mins änlitis vidhir känno *(cognitionem).* tho koma the til en stadh ... hwar the skulu wara vtan pino *Bir* 1: 216. min snille mz hulke iak skal lysa them som byggia j thy huseno mz minne vidhirkänno *(cognitione)* ok vndir standilse *ib* 55. gudhelika vidhir känno liws *ib.* al thing äru j thine näruaru ok vidhir känno *ib* 3: 104. gud se alla män mz almennelike vidhirkenno *MP* 1: 140. til at ... fa guz naþa oc viþirkänno *KL* 188. hwi en kallas vngir til gudz nadha ok vidhirkänno ok annar gamal *Bir* 2: 310. at war hiärta maghen liusas til gudhz widhir känno *KL* 294. *VKR* xv. een gudz vidhirkänno smakir var j thino hiärta *Bir* 3: 24. gudhi vardhin thakke hulkin sighir vindhir i os oc oppinbara sinna vidhirkänno lukth vm os i hwariom stad *MP* 2: 116. *Bir* 2: 214, 230, 3: 64, 375. *BK* 201. *Ber* 18, 47, 199. swa skulum wii hafwa widherkänno the höxto threfalloghet *ib* 213. prydhis all wärldin medh jhesu christi tro ok widherkänno *ib* 8. gudz godhgerninga skodhilse oc sin eghin vidhirkänna *ib* 2: 227. guþ. hwilkin som vil at alle

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

män skulu hele warþa oc koma til sannindena wiþirkänno *(agnitionem) KL* 181. bätra är ey wnderstanda älla widherkännas rätwisonne wägh än äpte hänna widherkänno til baka atherwändas *Ber* 70. *ib* 192. — *insikt, besinning?* skadha opta diwr . . . til ondra manna vidhirkänno ok näfsilsa *(correptionem et cognitionem)* at the mogho aff plaghom vndirsta skulu lydha mik sinom owirman *Bir* 2: 278. **2)** *erkännande, bekännande.* syndinna widherkänna *Ber* 229 *(på två st.). MP* 2: 290. **3)** *rätt att tillegna sig el. att taga i anspråk.* hafwin ey mine arfua nokra tiltalan älla widherkenno til thissen forscrip[n]a godzin *SD NS* 1: 352 (1404). *ib* 450 (1405). — *framställning af anspråk (på ngt), försök att tillegna sig (ngt under påstående att man är dess egare).* aldrigh hördhe han at thet sama grindaby var kuunungs vpsala ödhe för än thän sami herra niclis ingeualson hafdhe giort the samu for:do widherkännona *SD NS* 2: 227 (1409, *i vidim. af* 1413).

vidherkännan, *f.* = **vidherkänna,** *f.* **2.** petrus tydhir kännande oc tekna synda widhirkännan *MP* 2: 290.

vidherkännelika, *adv.* [*Jfr Ä. Dan.* vederkendelig] *tydligt.* aff skapadha tingana fägring ok myklikhet ma thera skapare vidhirkennelika *(cognoscibiliter)* sees *MP* 1: 74.

vidherkänneliker (*n.* **-lighet** *StadsL Kg* 8), *adj. L.*

vidherkännilse (wedher- *BSH* 5: 6 (1504). **weder-** *FM* 186 (1504). **veder-. -kännelse** *MB* 2: 409), *n. pl. och f.* [*Fdan.* vederkennelse] **1)** *igenkännande, utmärkande.* til renlifuis widhirkännilse hafujn *(de tjenande systrarna)* scapulare vtan hetto *VKR* 25. **2)** *kännedom, kunskap.* gudh. hwilkin alla wil hela wardha oc koma til sins namps widhirkännilse *KL* 243. gudz widherkännilsa liws *(lux cognitionis divinæ) Bir* 4: 91. — *kunskapsförmåga, slag af kunskapsförmåga.* nw hawer mannen thränne wit oc widherkännilse *MB* 1: 81. **3)** *erkännande, försäkran, bekräftelse.* til thes mera wisso. stadfästilse. widherkännilse oc forwaring tha lather jach . . . mit incigle . . . hängias fore thetta opet breff *BYH* 1: 235 (1430). *ib* 249 (1446). **4)** *erkännande, erkänsla.* mz sanne ödhmiukt oc sins bristilse oc wanskilse rätta widherkännilse *(imperfectionis propriæ recognitione) Su* 301. — *uttryck af erkännande.* war herra talar aff iwdhom, oc thera sidhom, som war herra bödh them, som änga dygdh gawo aff sik, vtan waro et märke oc widherkännilse, at the kändos widh at the waro syndoghe *MB* 1: 441. — *bekännelse.* j fördher swasom j klädhom badhe mwndz oc hiärtans widhergango oc widherkännilse *(indutus confessione cordis et oris sicut vestimento) Su* 278. mogen j görä hennis räth effter henne eygin wider kennilsse *Va* 9. **5)** *erkännande, uttryck af erkänsla el. tacksamhet.* til en vitherkännilse oc gengäld mote swa store gaffwo oc godgerning *HSH* 12: 79 (1431). **6)** *genom penningsummas erläggande gifvet uttryck för erkännande af en förpligtelse; godtgörelse, ersättning; årlig afgift, tribut.* naaken wederkännilsä . . . giffuär iach ellir naaken aff tessä godhä män eders herredömä icke tröst ellir samtyckiä thil *FM* 186 (1504). thet somme äre till sijnnes ath giffwe kong hans en vederkennilsse och styckä peninger och hwar hon skulle tages om ridderskapet och kronen them enskylth vtgiffue skulle *HSH* 20: 209 (1507). i blandh the pwncther var och the vederkennilsse *ib.* kongen i swerige pleger leffue och siith staath holle aff kronone ther skole och vederkennilsse tages *ib.* — (?) wii fructodo . . . ath nogod thet lönligit i bland tal med oss war, och hälst om then wedherkännilse, är for them oppenbaredh *BSH* 5: 6 (1504). **7)** *tacksamt erkännande och förkunnande, pris, lof.* görin . . . honom *(Gud)* loff ok vidhirkännilse *KL* 417. *MB* 2: 409. sighin swa j idhre widherkännilse, alla herrans gärninga äru alzstingis godha *Su* 327. — **vidherkännilsa tekn** (*Bir* 4: 100, 5: 30. **-ilse-**), *n. igenkänningstecken; erinringstecken.* wille war herra thz fästa i thera hiärta oc hugh mz fulkomplikom widherkännilse teknom *MB* 1: 386. aa thera mantol sculu . . . systrana oc alle brödhir bära eet röt kors . . . til eet reenlifwis oc widhirkännilse tekn *VKR* 12. til widhirkennilse tekn *(signum recognitionis)* hafujn *(de tjenande systrarna)* skaplara vtan hetto *ib* 3. *Bir* 4: 100, 5: 30.

vidherkänning (veder-. vederkäning), *f.* [*Isl.* viðrkenning] **1)** *kunskap, kännedom.* thu . . . vardhir thik siälue fwl oc ledh af thässe thinne sanno vidhirkänning *(cognitione tui) Bo* 40. owir contemplacionis. thz är clara syn oc vidhir känningx marka *ib* 92. prydder mz vidherkänning ok älskogha *Su* 389. min wisdombir, mz hwilkom tässins husens inbyggiara skal jak wplysa mz minne widherkänning oc wndirstandilsom *Bir* 4: 91. jak haffde mangha propheta, hwilke ey formatto framföra mins anda ordh wtan tholk . . . oc thog likowäl komo the fram j liwsit oc widherkänningh *(d. v. s. blefvo bekanta) ib* 116. — *kunskap, kunskapsförmåga.* ödhmiukt är hulka os födhe sannindin . . . ok är the ödhmiuktin ther kärlekin gör oc vptändir. oc hon är i vilianom. än the andra är i vidhirkänninginne *Bo* 39. **2)** *erkännande, försäkran, bekräftelse.* til ytermera wissan, större skäl oc högre widhirkenning hengiom wi waar incigle til witnesbyrd fore thetta breff *SD NS* 1: 243 (1403). *ib* 244 (1403), 245 (1403). **3)** *försäkran, förbindelse.* at nagre äre tiil sijnnes at wij giffue kongh hans en wederkenningh tiil eth stycke peninge *HSH* 20: 206 (1507). — *förbindelse att erlägga tribut, skattskyldighet; årlig afgift, tribut.* pawen haffver twinget then mektige staden bononiam . . . til then lydne oc vederkäning, the aaffträdne woro *BSH* 5: 224 (1507). jach . . . sporde them alwarlige tiil, om en the wille haffue k. h[ans] eller hans son för herre och kong i richit ighen, eller och giffue honom nakon skat eller vederkenning aff richit *ib* 276 (1508).

vidherkänsla (-kentzsla), *f. erkänsla, uttryck af erkänsla.* eghnum wi thet *(godset)* wnder . . . risabergx kloster . . . meth swa forskäl . . . ath wi skulum i waarum liftima behalla thet forscrefna gotz os tel nytta, ok fore widher kentzlo skul pliktom wi os tel ath giwa klostreno arlika aars twa löpa smör tel reth landgille *SD NS* 1: 435 (1405).

vidherköp (wäddir-), *n.* [*Fdan.* vederkøb. *Mnt.* wedderkôp] *återköp; rätt till återköp. FH* 4: 65 (1458). — **vidherköpa man,** *m.* = **viþervaru man.** thesse hyollo pa ffästhonne sigge kolsson . . . peder i haka-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

rydh widher köpa men gisle i oplundhum gudhwasth i thunnatorpth *BYH* 1: 251 (1447).

viþerlagh (veder-), *n.* [*Fdan.* vederlag. *Fgutn.* viþrlag. *Jfr Isl.* viđrlög *och Mnt.* wedderlach. *Jfr Wimmer, Overs. over Vidensk. Selsk. Forh.* 1898, *s.* 127 *f.*] *L.* (*KrLL B* 48: *pr. i var.*) **1)** *vederlag, ersättning.* om the twa sognner paa hijsinghen, som i rätt vederlagh swerigis riches crone for skordala langliga till sagdhe och oplathnä vare *BSH* 5: 539 (1514). **2)** *bolag.* mickell sonasson som haffde warit claus wise swen oc haffde hafft hans widherlagh (*d. v. s. hade varit i bolag med honom*) *SJ* 217 (1452). — **vidherlags man (witherlags-** *StadsL Thj* 2: *pr. i var.* **widherlägx-** *ib Thj* 2: *pr. Jfr Wimmer, Overs. over Vidensk. Selsk. Forh.* 1898, s. 147**),** *m. L.* — **vidherlags ordh,** *n. ord* (*innehållande hotelse af straff el. erinran om ansvar i händelse af olydnad*) *som tilllägges ett bud el. förbud för att gifva detta en förstärkt vigt.* vare ... swa at prelaten nakot snarleka bywdher oc tho ekke mz widherlax ordhom som nw är sakt *LfK* 155. — **viþerlags öre,** *m. L.*

vidherlagha, *f. L. KrLL B* 48: *pr. i var.*

vidherlaghas, *v. refl. foga sig, lämpa sig.* then tiidh the (ɔ: brödhirne) äru vtan clostrith ... tha sculu the hafua sik j säng oc sömpn eptir thy thet kan tha bäzt falla oc widhirlaghas *VKR* 43.

vidherlaghi, *m. L. KrLL B* 48: *pr. i var.* — **vidherlagha brut,** *n. L.* — **vidherlagha man,** *m. StadsL Thj* 2: *pr. i var.*

vidherledhas, *v. känna leda.* attedior, jak vidherledhis *GU* 4. tedere, vidherledias (*för* -ledhas) *ib.*

vidherlika (wedher- *Su* 9. **veder-** *Lg* 3: 523**),** *v.* [*Jfr Fnor.* viđrlíkjaz] **1)** *göra lik. med ack. och dat.* j tesso vederlikadhe hona gudh synne helgra modhre sancte birgitte *Lg* 3: 523. — *part. pret. gjord lik, liknande. med dat.* widherlikther spetälskom manne *Su* 35. o gudhz höxte söner oc samarffuinga honom siälffuom tilenade oc widherlikte *ib* 143. akten oc seen mik törnaboskanom widherlikadha (*consimilem*) *ib* 42. **2)** *förlikna, jämföra, sammanställa.* som thin aldra renasta kärlek oc wärldenna faffängo oc orena älskogha i nakre matho wilia widherlika *Su* 157. — *med ack. och dat.* barna leeker är alt thz thu tolt haffwer, om thu wilt thz ... hälga fädhranna lidilse widherlika (*patrum passionibus ... comparare*) *Su* 165. at widherlika them thera tali (*i jämförelse med antalet af dem*), som ondhe omwändhe ärw fran allo godho, ärw tässe mykyt färre *ib* 60. — **vidherlika sik,** *göra sig lik, efterlikna. med dat.* j hwat matte han kan oc skal sik widherlika hans pinom oc lidhilsom *Su* 348. *ib* 5, 8, 9, 36. *LfK* 44. skalt thu ey widherlika tik thinom owermannom *ib* 45. widherlika sik ödhmywkom *ib* 47. swa math thu tik widherlika oc swara i nakre matto minom fothom oc benom, som trötthos oc samman nägldos oppa korseno (*violentiæ et lassitudini quam crura patiebantur respondebis*) *Su* 50. — *refl.* **vidherlikas,** **1)** *blifva lik.* swa som en troen känneswen mz sinom herra andelika korsfäster, oc i nakre mattho mz warkwnnans blodhe beguthin, maa thu mik widherlikas, oc wardha mik täkker oc kärliken (*mihi similis amabilisque efficieris*) *Su* 51. **2)** *förliknas med, jämföras med, komma i jämförelse med. med dat.* tolke ... widherlikas (*comparantur*) martiribus *Su* 61. alt thz astwndelikit är maa hänne ey widherlikas *ib* 11. *ib* 78. — *Jfr* **ovidherlikande.**

viþerlike, *m. L. like, jämlike, den som är lik el. jämgod, vederlike.* särlica talom vi vm vara vidhir lika (*de me et mei similibus*) *Bo* 89. *Su* 363. hännas widherlike är ey i iorderike, i asyn i wänlek oc i ordhanna sniälhet *ib* 76. *ib* 13. gammalt ordhqwädhe är, at kärleken oc drotninghen lidha ey wäl sina widherlika *ib* 85. om thu i thinom tankom tik nakrom ower säther som sannelika är thin widherlike, älles owerman *LfK* 45. han wil strax litidh sin herre wika ok mena sik wara hans widher lika *MD* (*S*) 285. flere hans kompana ok widerlika *MP* 4: 130. — riddara viþerlike, *innehafvare af en högre grad eller ställning inom svennernas klass.* riddarä ok swenä af wart raadh rijdhen ... mädh XII hästum hwar therrä at mästu; swenä riddärä widherlichä vten wart raadh rijdhen mädh VI hästum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). komber ... nakar obuþin til nakrä af þässom fornäfndom höghtiþom, ärät riddäre af wart raþ, böte XX (*för* XL) marker, riddäre vtan vart raþ XXX mark, riddärä viþerlikt (*för* -like) XX mark, a wapn äller präster syäx mark *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). *Jfr MELL Kg* 22, *G* 8: 1; *KrLL Kg* 23, *G* 8: 1; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 188, 208; *Hildebrand, Sv. statsförfattningens hist. utv. s.* 165. *Jfr* **like, note.**

viþerliker, *adj.* [*Isl.* viđrlíkr] *L. lik, liknande.* han ... är mik widherlik ... i minom dröffuilsom *Su* 192.

vidherlikna (veder-), *v. förlikna, jämföra.* aff the osigherlika oc obegripelika widherliknande (*för* owidherliknande *el.* ey widherliknande) oc aldra sötasta guds änletes asyn *LfK* 126. — *likställa med, förlikna med, jämföra med. med ack. och dat.* (*el. i dess ställe ack.*). at thu swa ... widherliknar tik likamlikom tinghom (*rebus te corporalibus ... comparare consuevisti*) *Su* 79. ey widherliknandis mik starkastom filom oc camelom *ib* 338. mik ... hulken ey är widherliknande thina mintzste pigho (*quæ non sum similis unius puellarum tuarum*) *MB* 2: 210. aff the synnene ... huilka all annor glädhi widherliknat är häldher sörgh än glädhi *LfK* 127. — *refl.* **vidherliknas,** **1)** *blifva lik. med dat.* at thu ... wärdugher wari at widherliknas thinom brödhrom *MB* 2: 301. skal han ... glädhias at han widherliknas högxsta herranom j hans smälek oc dröffuilsom *Su* 350. — *likna. med dat.* om amynnilsens krafft vederliknas sielen gudhi fadre *LfK* 274. otalliga sielär beggers köns, hulkars badhe skeen ok sötästä lukt vederliknades helgom englom *ib* 247. **2)** *förliknas, jämföras; komma i jämförelse med. med dat.* alt thz dröffwelikit är, kan ey widherliknas hänna onzsko *Su* 17. syndin ... widherliknas (*comparatur*) grymmasta diwre *ib* 353. — *vara i jämförelse med. med dat.* alla thinga kraffta godheet widherliknas thinne omälelike werdoghet, hwilkin som (*för* swa som?) är maanans minzsta liws mot största solinna clarhet (*omnis creaturæ bonitas ad tuam comparata dignitatem sic est quasi noctilucæ splendor exiguus ad solis claritatem immensam*) *Su* 201.

vidherliknan, *f. likhet.* naar likamlika sinnen

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wanskas oc wmwändas j andelika oc änglanna widherliknan *(similitudinem) Su* 337.

vidherliknilse (wedher- *Su* 80, 105**)**, *n. pl.? och f.* **1)** *efterliknande.* minna pino aminnilse skal thu altidh haffwa i thino hiärta . . . oc henna widherliknilse wppa tik tagha *Su* 198. **2)** *liknelse, bild, afbildning, afspegling.* see . . . the hälga . . . treffalloghetena, swa som hon är, ögha at ögha, wtan alt mörker oc widherliknilse *LfK* 126. om gudeliken oc hymmelsliken tingh kan enghen tala, wtan om likamlika tingha wedherliknilse *(per modum rerum corporalium) Su* 80; *jfr* **4.** han . . . wpsökte thz hanom törste oc aldrigh kwnne finna thz han sökte *(näml. vera et summa philosophia)* wtan som nakor hännas beläte ällir widherliknilse *ib* 223. **3)** *öfverensstämmelse, bringande till öfverensstämmelse, lämpande.* alla thera gärnigganna wedherliknilse oc fwlfölgilse äpther minom wilia *(conformitatem omnium actionum suarum ad meam voluntatem) Su* 105. **4)** *jämförelse.* om än iak nakot laatz haffwa lidit, nakor dröffwilse tolth, thz tappar iak alt i thera widherliknilse *(i el. vid jämförelse med dem) Su* 168. wtan alla widherliknilse älla iämpnadh *ib* 328.

vidherlikning (-igh), *f.* [*Jfr Fnor.* viđrlíking] *jämförelse.* wthan nakkra widherliknigh *Su* 14.

vidherlikt, *f.* [*sannolikt ombildning af* **vidherlit** *med anslutning till* **liker, viþerliker**] = **vidherlit.** hwat är ey bätra at drikka w träkäralde ok hafwa sina vidherlikt *(bibere ad sufficientiam).* än af gulkari ok ey vardha othörstogher *Su* 386.

vidherlit (-liit), *f.* [*Jfr Isl.* viđrlit] *det hvarmed man kan vara nöjd; så mycket som är tillräckligt; nödtorft.* hawande hwazske manga rätte älla kostelica redda, vtan fatika oc sina näppa vidhirliit *(sed pauperes et sobrias cœnas sumentes) Bo* 34. *Jfr* **lit, vidherlikt.**

vidherludha (-lodha), *v. vidlåda, hänga vid, sitta fast vid. med dat.* somlike widherloddo kyrkyo takino som the haffdo warit bundhne ällar bikadhe widh taket *Lg* 3: 179. — *oeg. vidlåda, häfta vid, finnas hos. med dat.* hwilkins ande ey widherludde minzsta syndh *(cujus . . . spiritui minimum non adhæsit peccatum) Bir* 4: 52. — *vara fäst vid, hänga vid. med dat.* apostoli vidhir lodhande *(adhærentes)* än vars herra köti *Bo* 132. — *hålla sig till, hängifva sig åt. med dat.* at hoghin altidh widherludhi *(inhæreat)* gudhi oc gudhelikom gerningom *Su* 258. hwat ey är han een ande mz gudhi, som widherludhir gudhi *(adhæret deo) Spec. Virg.* 241. — *part. pres.* **vidherludhande,** *klibbig. bildl.* han skal fly tässa wärlz widherlwdande smiker *LfK* 122.

vidherludheliker, *adj. klibbig, som hänger sig fast. bildl.* the andre *(tankarne)* äru violente, owerualloghe ällar trättelike, oc the magha kallas limose, widherludelike *LfK* 42.

vidherläggia (vid- *LB* 5: 81. **weder-** *BYH* 1: 270 (1472, *i vidim. af* 1488); *BSH* 5: 532 (1513). **-läkgiä** *SD NS* 1: 154 (1402). **-liäggiia** *ib* 2: 82 (1409). **-läghya** *ib* 1: 149 (1402). **-lägya** *ib* 234 (1403). **-legghä** *ib* 60 (1401). **-leghiä** *BYH* 1: 170 (1472, *i vidim. af* 1488). **-lega: -as** *BSH* 5: 93 (1506). **-leca** *(för* **-lega?***) SD* 5: 208 *(sl. af* 1400*-talet)*; **-le-** *är i aftrycket genom kursivering betecknadt såsom upplöst förkortning*)**, *v.* [*Fdan.* vithærlæggæ. *Ä. Dan.* vederlægge. *Mnt.* wedderleggen] *L.* **1)** *lägga vid, pålägga.* hänna röther stötta ok vidherlagdha dogha moth brinnande ögna wärk *LB* 5: 80. huitber löker . . . läker hunda bit vid lägder *ib* 81. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* yrthin . . . wider lagdh thz liim ther frost är i *LB* 5: 81. **2)** *gifva ss ersättning el. godtgörelse el. vederlag.* skulle the jnnan eth halfft aar äpter wan dödh widerleggia clostrena swa got goz j swa godha läghe swa at thre spän korn ginge aff hwario örtug *SD* 5: 166 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400*-talet).* ware thet swa . . . at the for:de x solidi landh jordh . . . afginge the for:do prebenda, tha til bindher jak mik ok myna arfwa widherläggia hänne swa mykla jordh i swa godhom by äller ok swa manga pänninger som för äro sagde *ib NS* 1: 56 (1401). ware thet swa at thetta for:dä goz halstene pätarson afginge . . . tha tilbinder jak mik ok mina arfua halstene ok hans arfuom goz wider legghä swa som hanom at nöger, epther begghas wara wena segn *ib* 60 (1401). ware thet . . . swa at mina arfua wilde ther noghra neyseghn innan hafua äller töghringh, swa at korin äller altarit äy sin fulnad fiughe, tha wilköra iak mik til oc mina arfua at vidirlägghia mit gotz skelleröya i samw stadin *ib* 73 (1401). binder jak mik oc mina arfua domkirkione i strengenes sua got gotz oc i sua godho läghe oc sua mykit atergifua, widherläghya oc giälla, innan en färdung af eet aar äpter thet at gotzet ware domkirkyone af gangit *ib* 149 (1402). *ib* 92 (1401), 154 (1402), 200 (1402), 234 (1403) *o. s. v.*, 2: 82 (1409) *o. s. v.* *BYH* 1: 270 (1472, *i vidim. af* 1488). ath widher läggiä . . . benkth krok eller hans arfuom . . . swa godh engh j geen *FH* 2: 13 (1390). werdige herrar . . . rikesins rad i swerige haua . . . vnt ock widerlagt . . . oss . . . alt stäkxlän ock vpsala stadh *BtRK* 241 (1466, *orig.*). — *gifva (ss betalning), betala.* abram brodherson hafwor widherlagt mik i geen xvj mark redhä päninga *SD NS* 1: 154 (1402). ffatas hustru äbela än tha $4^1/_2$ mark oc vij örtug thet haffuer her boo loffuat at widerleggia henne fore gotz j ydrö oc j widboo *BYH* 1: 260 (1455). — *godtgöra, återbetala.* ath the wille giffwa sig til fridhz, om the gellith, selff och peninga, widh kalmarna togx. i wilin fynna nagre foger, thet skall widherlegas i ene mattho eller andhra *BSH* 5: 93 (1506). **3)** *gifva vederlag el. ersättning, ersätta, godtgöra, betala.* the som thet öwerste fiskeleiet hafft haffuä them skal wederlegges aff cronones pa en annen stadh *VAH* 24: 324 (1473). epther thet wi . . . konwngh magnus i förnempde peninga swmanne oc iämwel för then stora skadha och twngha ther han giorde pa sith rike . . . ingalwnd förmattom betala oc widherleca *(satisfacere . . . non sufficeremus)* som widher bördhe *SD* 5: 208 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400*-talet).* — *gifva ersättning el. godtgörelse för (ngt), ersätta, godtgöra. med dat. och ack. (el. i dess ställe en sats).* äpter thy the a sannind sighia wilia . . . at thässin gotzin a jngieldom ära a badha sidhor som them thykker jämpt oc skälliket wara oc fornempda herra päthar porsa gotz bätra wara än mit thet wil iac . . . äpter thera säghn them samma herra päthar porsa vidher läggia oc vpfylla af thy godze som jac näst hafwer kring vm skäldesnes *BYH*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 181 (1377). hwat skadha han hafwir ther fore fangit bör thik honom widhirläggia *ST* 494. at the i vtresor ok örlegh i rikesens tiänist nagen skada finge, hwilken them tha ägier widerläggias och oprättas *GS* 66 (1489, *orig.*). honum opfylle och wederleggie sin skada igen och all then dell ther pa war kostwart *BSH* 5: 532 (1513). min sötaste härra j hwario maa jak widherläggia thik *(tibi ... restituere)*, thz thu j thässe nath warth fangadher ok bwnden for mina skul *Mecht. Uppenb.* 68. — *pass. få ersättning el. vederlag, hållas skadeslös.* warde widherlagde aff cronan *HSH* 7: 21 (1470). **4)** *godtgöra, försona.* för än hon widherlakt haffde saadana kräselikhet mz twäffalle fasto *Lg* 3: 401. **5)** *vedergälla.* haffwen j ... wälwidherlagt oc betalat hans wälgärninga *MB* 2: 98. — *Jfr* **läggia vidher.**

vidherläggiuga, *f.* [*Mnt.* wedderlegginge] *bolag.* ath tyle kock haffuer giord thöm gode rede och rekenskapp aff fornempde her mortens wegna ... vm alle then selschapp och widerleggingo wegna som the haffue tilsamende haft til thenne dagh *SJ* 326 (1465).

vidherläguing (vedher-), *f.* [*Jfr Mnt.* wedderlegginge. *Jfr Wimmer, Overs. over Vidensk. Forh.* 1898, *s.* 146 *f.*] *L. ersättning, godtgörelse.* at nogor epterkomende konunger ... wilde ryggia the widerlegning, som ... rikesins radh os ... vnt hawe til skadageld *BtRK* 242 (1466, *orig.*). then vedherlegningh göre *BSH* 4: 325 (1502). j wethe wel huad scade jach tagit haffuer pa min godz j danmark ... oc jngen vederlegningh ther fore hafft *FM* 512 (1511).

viþerläghe, *n. L. böter. hvilka vid afslutande af (köp el.) byte bestämdes skola erläggas af den som bröte öfverenskommelsen. Jfr Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 690. nos ... abbas cum conuentu, ex vna parte et ... germundus ex altera recognoscimus nos predictam commutacionem apposicione pene sedecim marcharum denar. wlgariter dicte wiþerlæghe, quas quidem XVI marchas cum omnibus alijs receptis infringere quod absit finaliter volens aduerse parti soluere debet racione qua supra confirmasse *SD* 2: 503 (1307). quod ... concambium per consensum et acclamacionem dictarum parcium, legum omni plenitudine in communi placito ekesio, data fide, apposicione pene wlgariter dicta widherlæghe viginti marcarum denariorum extitit roboratum *ib* 4: 217 (1331). — **viþerläghis brut,** *n. L.*

vidhermal, *n. pl. vedermäle, bevis.* hwarie sex bönder oc landbo ... sculo här epter aarligha til widhermala oc ena biwijsning eth warghskin vt giöra *GS* 30 (1376).

vidhermodh (vedermoth), *n.* [*Fdan.* vedermod. *Mnt.* weddermót] *motgång, olycka; nederlag.* täktis gud giffue k.(ongen) en rese eth vedermoth pa hans folk oc skep j syön aff swenske men *FM* 425 (1509).

viþermund, *f. L.*

viþermäle, *n. L.* — **vidhermälis panter,** *m. L.*

vidhermödha (wedhermödhe), *f.* [*Mnt.* weddermode] **1)** *bedröfvelse, sorg, smärta.* seande sina älskelica swa mödda. gratande ok sukkande. oc i tholke vidhirmödho af sins brodhirs dödh *Bo* 156. hwarn wägh är sorgh ok vidhir mödha *(dolor et sollicitudo) Bir* 1: 134. han ... bleff ther i sorgh oc wedhermöde till täss han wtaff werdhene döde *RK* 3: *(sista forts.)* 5082. tha han ... sa henne j storä widermödhä *Va* 6; *jfr* **2.** tha stodh phila opp j storä wider mödhä och krankhet, som hon warä vt aff sinne komin *ib* 9; *jfr* **2.** **2)** *vedermöda, nöd, lidande.* thän tima vfridher (hungir oc) vidhermödha j wäraldinne komber *Bil* 282. at the skullin liua i swa store vidhirmödho *(penuria) Bo* 21. sta mannelica i frestilsanna storm ok vidhir mödho *ib* 94. han lätir sina wtualda män hawa vidhir mödho *(affligantur)* här i världinne badhe i licamma ok siäl *ib* 105. han ... tok a sik fatikdomsins pinsamu vidhir mödho *ib* 128. the hafdho forwnnit alla sina nödh oc thera vidhir mödha var al ändadh *ib* 251. *ib* 13. aff spetälska mansins vidhirmödho *MP* 1: 61. thetta landedh staar j wedhermödhe före sylth och örlige *FM* 413 (1509). — *lidande, försakelse.* hwath wi hafwom aff widhermödho a wart liiff ok wara födho *Al* 6243. — *olägenhet, omak.* fore widermödo ok vmak thz han hauer hafft aff idre högferd *RK* 1: 2094. at the rike eller land eller therra män skulu af hanom engin thunga, withermötho, skatha eller fara hawa *BtRK* 32 (1359, *orig.*).

vidhermödheliker, *adj. besvärlig.* i thässe widhermödhelike världinne *Ber* 260.

viþernamn (wedher-. -nampn), *n.* [*Jfr Ä. Dan.* vedernavn *äfvensom Isl.* viðrnefni] *vedernamn, tillnamn.* at seia ... iacobum. som rät vis heter at viþarnamne *Bu* 193. *Bil* 243. höxste cardinalin som aat vidhirnampne hät ostiensis *KL* 354. *ib* 360. leui aat vidhirnampne aggeus *ib* 397. *MB* 2: 391. joam *(för -an)* olafson räffuer at widhernampne *SD NS* 1: 322 (1404). jönis skreddare som kallas friis ath vidhirnampne *FH* 3: 125 (1448). for thy at dyonisius radh ok styrdhe them alla thy het han ariopagita. han heth andru widhernampne theosophus *Bil* 339. glömdhis badhe hänne nampn maria ok swa widhernamnit magdalena *ib* 264. han *(Beda)* fik thz vidher nampn venerabilis *ib* 741. gaff han hwar kanik eth wedhernampn *MD* 439. aff bärghomen som widhernampn haffwa aff juda oc israel *(de omni monte juda et israel) MB* 2: 34.

vidherqvekia (wedher-. -qwäkiä. -kwäka, -kweikia: -kweiktis *MD* 42**),** *v.* [*Ä. Dan.* vederqvæge. *Jfr Mnt.* wedderquicken] **1)** *gifva lif åt.* hwar wilthw taghaa liff och andha som thw skall säthia i the ledhamoth *(d. v. s. bildens lemmar)* eller hwro wilth thw wedher qwäkia thöm *Lg* 3: 120. **2)** *qvickna till, åter lefva upp.* tha the see han widher kwäka *Al* 2563. **3)** *upplifva, återhämta.* klarasta watn. aff hwilko naar sampson haffde drwkket widherqwäkte han sin anda *(refocillavit spiritum)* oc athertogh syna kraffther *MB* 2: 119. **4)** *vederqvicka, förfriska.* hwilkin skällikhet mannenom känne swa atirhalda kruppin. at han ey ofmykit vanmaktis oc swa vidhirquekia at han wardhe ey ofraskir til synda *KL* 258. them som widherqwekiande äru äpther nakrom krankdom *Bir* 5: 11. oplypte hon *(modren)* han *(sonen)* til sit bryst ok värme mz modhirlicom kärlek oc vidhirquäke mz sinna spina miölk *ib* 2: 250. iak vidhir quäke *(reficio)* thom här oc j komaskolande värild alt til mätte *ib* 3: 14. them til sta ok hiälpa godhe ängla vidhir quekiande *(refi-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

cientes) them mz fulstopa hughnadh *ib* 1: 101. *ib* 117. jak widhirkueker thom mz mine miskund *ib* 2: 89. tha han var forsmadhir oc hafdhe ey siälina glädhi vidhirquäkte iak han mz mine glädhi *ib* 3: 32. vidhir quekiom *(refoveamus)* them *(fåren)* *ib* 1: 208. han vidhir quäkte *(reficiebat)* manga. byggiande när ok fiärren *ib* 319. komin til mik ödhmiuke oc iak skal vidhirkwäka *(reficiam)* jdhir *ib* 3: 92. *Lg* 586. — *refl.* **vidherqvekias,** 1) *upplifvas, få nytt lif, få ny näring. med saksubj.* skal eldin ginstan vidhirquäkias *(reficiatur)* mz vidh *Bir* 3: 39. tha widerkweiktis hennes glädis hop *MD* 42. 2) *upplifvas, stärkas.* lati älla kalle j thinom kärlek skulu vidhirquekias *(convalescunt)* *Bir* 1: 175. 3) *vederqvicka sig, vederqvickas.* recreor, jak vidhirkuekis *GU* 4; *jfr* 2. ey vidhirquekias *(reficiuntur)* the mindra i hughenom än i licamanom af andelicom hughnadh oc kännedom som siälinna kostir är *Bo* 34. *ib* 90. vidhirkuäkas *(refici)* mz mins guddoms kost *Bir* 2: 166. girnas at vidhirquäkias mz hans söta frukt *ib* 3: 51. — *Jfr* **qvekia vidh.**

vidherqvekilse (wedher-. vädhir- *Ber* 268. **-qwäkilse. -quäkylse** *Bir* 4: 150**),** *n. pl. och f.* [*Ä. Dan.* vederqvægelse] *vederqvickelse, förfriskning, stärkande; näring.* tok hon opta fran sik siälue thän kost som kräselikin var. ok sände han . . . thijt hon viste vara fatik ok fadhirlös barn. thöm til födho ok vidhirquekilse *KL* 322. hunagher. som dugher krankom bistokkom til widherqwekilse *Lg* 3: 256. j . . . nekaden mik kosth oc brödh, mynom mannom til widherqwäkilse *MB* 2: 94. ther lath han sig hentha math oc dryck sa att han oc hans folck wedherqwekilse fik *RK* 3: *(sista forts.)* 4474. *Bir* 5: 36, 43. sidhan loffuas idher at haffua mattelika oc höffuidzska hugswalan, til idhers krops styrkilse oc widherqwekilse *ib* 4: 118. for allan mat ok dryk the *(inälfvorna)* swolgho ok smälto thinom likama til styrkilse oc siälom til äuärdhelikin vidher quekilse *ib* 137. *ib* 150. thz var thin vidherquekilse at thu viste fullelica hans vpstandilse *ib* 141. *ib* 154. j wärldinna snille som the leta är . . . ängin siälinna vidhirquekilse älla födha *ib* 1: 101. the hafdho ther haft omätelik andans vidhir quekilse *Bo* 22. *Ber* 268. fomentum, vidherkuekilse *GU* 6.

vidherqvekning, *f.* [*Ä. Dan.* vederqvægning] *vederqvickelse, förfriskning, näring.* bryta fastona oc taka widherqwekningh *(recreationem)* *Bir* 4: 64.

vidherqvikna (-qwekna. -qwäkna), *v.* [*Ä. Dan.* viderqvegne] *lefva upp, vakna till lif igen, få lif på nytt.* all wexande thing . . . tilböria tha grönskas oc widherqwekna *Su* 200. widherqwäknar *(reviviscit)* min siäl swa som aff twngasta sömpne oc dödzsins mörkir *ib* 206.

vidherredho (widher rede. wedherredho. vederredhe. wederredhä. vidredha), *adj. redo, färdig, rustad.* ligge tyerp rodzkarlena alle widher rede nar dalekarlerne kome at fölgia them *HSH* 7: 21 (1470). äre skip wt giordh aff alle köpstäder och in i fymerswndh och liggie ther alt vederredhe ther *BSH* 4: 312 (1502). ath i skullä sitiä wederredhä met folk, byssär, wäriä oc fetalie, nar hanss naade ider tilsigiendä worder *FM* 115 (1497-1501). alle the xv ara gamble äre sitie vidredha offuer alt möre *ib* 330 (1507). wi äre . . . saa vederredhe, at wi vele sägie ney ffor oräth ffor alla the pa oss ok wort ffädernis rike arga vilie *ib* 133 (1502). thet [the] wile gerne wara wedherredho, huar som behoff göras kan, oc när the faa edhert bodh *BSH* 5: 155 (1507). *ib* 578 (1517).

vidhersea (-see), *v.* [*Fdan.* vederse] *akta sig, taga sig till vara.* näfs suå röuarom ok ilgerninges mannom, at andre måghe rädhas ok vidher see ther thylika gärninga göra *KS* 26 (66, 28). *Jfr* **sea vidher.**

vidhersea, *f.* [*Isl.* viđrsjó] *vedervilja, afsky.* mandrap oc lyghn hawa hälder vidherseo natwrlika, än losta *MB* 1: 463.

viþersighia (vedher- *LfK* 216. **veder-** *HSH* 20: 31 (1506), 24: 6 (1513), 8 (1513). **weder-** *BSH* 4: 228 (1497). **-siia** *Bu* 20. **-säghia. -seige** *HSH* 24: 6 (1513)**),** *v.* [*Fdan.* vedersige. *Jfr Mnt.* weddersеggen] *L.* 1) *afsäga sig, förklara sig afstå från (ngt); afstå från, låta fara, försaka, öfvergifva. med dat. el. ack.* han (ɔ: kungen) viþar sagþe rike *Bu* 208. widher säghiom wi . . . allom rät oc alle erfdh efter karl nichlisson vm alt thet godz han i strengenese biscopsdöme atte *BSH* 1: 182 (1381). tha forsakede oc wedersade wij all then räth oc tiltaal, som wij haffde tiil . . . her sten . . . oppa then schade, som wij fath hade pa wara egne egedela *ib* 4: 228 (1497). widhersigiandis . . . allom räth och hiälparedhe *(renunciantes . . . omni iuris auxilio)* *SD* 5: 210 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. *MB* 2: 213. jach vidhersigher . . . the makt, iak här til haffwir hafft owir barfredit j syon *ib* 252. esau hawer widhersaght sina wördhning *ib* 1: 212. han . . . widersagde ther sin deel *RK* 1: 850. huilken siith geldh . . . vedersagde vnthe och oploth her symon pedersson *HSH* 20: 31 (1506). ängin taks in til thera *(d. v. s. munkarne)* för än han hawir alztings allo sino goze vidhirsakt *KL* 251. *ib* 185. the som hawa vidhr saght alt wärilzlikt godz, ok alla wärulzlika fikt, ok allan likamans lusta, ok än thär medh sin ägen wilia *KS* 3 (5, 3). guz moþer auite riddaren. ok böþ viþar siia *(abjicere)* dyavuls gauor *Bu* 20. viþar sagþo alt þät dyawlin gaf þöm *ib.* alt thz han ägher oc haffwer ey widhersakt, tha han jngaar *(näml. i klostret)*, thz til hörer oc til bör clostreno mz honom *LfK* 15. som widhersighia husfrur *Bil* 476. *ib* 756. at brudhgomin finne ey nakra smitto j hänne for hulka ther hon maghe forsmas älla vidhir sighias *(repudiari)* *Bir* 1: 271. nu forlatir jak hona *(själen)* oc vidhirsighir *(relinquo)* *ib* 3: 68. vidhir sighia vilianom oc sinom astundilsom *Bo* 134. *KL* 273. *Bir* 3: 368. *Ber* 20. klärken . . . viþar sighar väruldena ok givar sik ii klostar ii guz þiänist *Bu* 28. the som haffua wärldenne widhersakt *(mundo hoc abrenuntiaverunt)* *Su* 64. folkit bröt sin scriptamal epte pascha j widhersagdom syndom *Bil* 713. — *förklara sig för (ngns räkning) afstå från (ngt). med dat. och ack.* widher sigher jak mik ok mynom arwum allan then tel talu reth, som wi hafdhom eller kunnom hawa tel thet sama forscreffna gotz *SD NS* 2: 117 (1409). — *med ack. och prepositionsbestämning inledd af* fran. the . . . wedersade sigh och sine arfuinger . . . ifrån för:[de] forss och quarner *BtFH* 1: 56 (1502, *nyare afskr.*). — *un-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

danbedja sig, förklara sig önska att blifva af med. ath i sielffue äre begärende forscrefne län och kwnne ecke bekometh för en almogen sielff ville vederseige mich *HSH* 24: 6 (1513). *ib* 8 (1513). — *afsäga sig, undandraga sig, undanbedja sig.* äfte biscopen döþan vildo han alle biscop välia . . . han viþar saghþe biscops vald *Bu* 28. — *undandraga sig, vägra.* widher sighia hielpa flerum siälum *Bil* 356. nw vidhersäger gilliss väriendhe som tha valde ära, som gillesenss nökla vidhertagith haffwa ath the gillesenss nökla ey haffwa vilia *SEG* 120. — *afsäga sig, afsvärja, öfvergifva. med dat.* claudius spurdhe han hwi han wilde ey . . . widhersighia cristnom heggoma *Bil* 452. thu skalt thinne cristne thro widhirsighia *(versaken)* *ST* 98. — *förneka, förklara sig ej vilja hafva ngt att skaffa med (ngn). med dat el. ack.* maria . . . räþ hanom ok tröste viþar sighia diäwlen *Bu* 29. swa dighir räzl var tha at sonin widhersagdhe *(abnegabat)* fadherin ok fadher sonin *Bil* 433. fadhren widhersagdhe oc nekadhe sonenom, oc sonen fadhrenom *Lg* 435. han scal vidhirsighias af gudhi fadhir *MP* 1: 129. — *förneka, försaka, icke se till godo, icke vara svag för. med dat.* hon . . . widhersagdhe sik siälffue *Lg* 3: 423. **2)** *förkasta, upphäfva, afvika från.* thessa pawanna stadgan ellir skipan kan man ellir maa ey affläggia ellir widhirsighia *VKR* 45. **3)** *förneka, motsäga, motsätta sig.* omskipta tha thera färgho swa at naturan widher sigher them *Al* 6359. han stridher moot natwrans krapt han widher sigher thz gudh giordhe *ib* 6379. **4)** *återkalla, uppsäga.* vidher sighin a badha sidhor pröfwilsins aar som heeter annus probacionis *VKR* 63. — *refl.* **vidhersighias,** *förklara sig afstå från; försaka. med dat. el. ack.* han . . . stoodh opp ok allom ahörende vedhersagdes sith scamliga gambla lifuerne *LfK* 216. skal enghen jntakas *(näml. i kloster)* för än han oppenbarlika widhersigx sik siälffwom oc allo thy han ägher *ib* 15. han skal widhersighias sik siälffwm *(abneget semetipsum)* *Su* 191.

vidhersighilse, *f.* [*Ä. Dan.* vedersigelse] *afsägelse.* som sighia almenneleca widhersigilse *(renunciacionem)* inghen macth haffwa *SD* 5: 210 *(öfvers. i hds. fr. sl. af 1400-talet).*

vidhersighning (-säghnign. wedersegning. vedersagningh), *f. försakande.* eygelikhetzsens widhersäghnign *LfK* 13. — *tillkännagifvande af sin vilja att blifva af med ngn el. af sitt beslut att ej längre erkänna ngn, uppsägelse.* nagon obestondh ban eller banzmoll . . . för tesse vedersagningh eller hans *(ärkebiskop Gustaf Trolles)* bestalningh . . . oppo före *HSH* 24: 98 (1517). — *afsägelse.* erchebiscops göstaffs wedersegning *HSH* 24: 150 (1518).

vidherskilia, *v. skilja, frånskilja.* at thu wardhir widhir skildir fran the hälgho threfalogheth *ST* 64.

viþerskiple, *se* **viþskiple.**

vidherskipt, *f.? umgänge, förbindelse?* framräkkiom . . . i os gudhz liknilse . . . i kärlekxens widherskipt *(in amore caritatis)* *Ber* 201.

vidherskipta, *se* **vidherskipte.**

vidherskipte, *n.* [*Isl.* viðrskipti] **1)** *utbyte, varubyte; handelsförbindelse, samfärdsel; äfven allmännare: umgänge, förbindelse, gemenskap.* landa widhrskipte vm godz tera, thet är almoghanom både tarf ok glädhi *KS* 66 (162, 72). huar som äru widh hafsidho godha hampne, the godha äru sökia, ok ther män wita sik hava fridh ok frälse ok widhrskipta *(sannolikt för -e)* goz tera, tit kombr aldrahanda gods aff androm landom *ib* (163, 72). höre teth rikesins rådhe til, at the ey warda plåghade medh fals wara ok flärd i köpom älla andra widhurskipte manna medh orättom spannom ok bismarom *ib* 74 (182, 81). at hwar hawi aff androm gagn ok hughnadh til widhurskipte ok handa gärning thera *ib* 4 (8, 5). han skal ey vmgaa ällir vidhirskipte haua mz them som banzsatte äru aff kirkione *Bir* 3: 310. **2)** *utbyte, det som lämnas i utbyte, vederlag.* takande . . . litit äple til vidhirskipte for äuerdhelican losta *Bir* 2: 205. for:da conventena aff warfrwbergha klostre dömdom wi aater til sith vidherskipte *(d. v. s. den jord som klostret lemnat i utbyte)* *SD NS* 2: 146 (1409). dömdom wi . . . hwariom ater til sit widherskipte *ib* 154 (1409). *ib* 158 (1409). **3)** *utbyte, ömsesidighet.* iak skal til föghias honom mz älskelikhetz widherskipte ok widhergälde *(vicissitudine mutuæ dilectionis)* *Ber* 42. **4)** *vexling, omvexling.* vtan vmskipte ok vidhirskipte *(transmutatione et vicissitudine)* *Bir* 3: 449. — **vidherskiptis man,** *m. person som byter el. vexlar, vexlare.* war härra jhesus kom hit til jorderike . . . som en köpman ok en goder widerskiptis man mädh oss han bar här vpp storan smälek ok gaff oss j gen storan heder *MP* 4: 230.

viþerstadder, *p. adj. L.*

vidherstadha, *f. motstånd, motståndskraft.* änga widherstadhu hafdhe hon i then tima, än ey waare godhra ängla hiälp *MB* 1: 341.

vidherstanda, *v.* [*Jfr Fdan.* vederstande *och Mnt.* wedderstån] *stå (vid el. inför); framställas, framträda.* fore gudz rätwisa ok strengha dom· ther wy mäniskior alle skulom widerstandha som apostelen sanctus paulus oss lärer *(jfr Rom.* 14: 10: *stabimus ante tribunal Dei)* *FH* 6: 18 (1449). *ib* 24 (1451), 31 (1452), 41 (1455), 355 (1449).

vidherstyggeliker (veder-. -stygeliker. -styggelikin. -styggeliken. -stywggelikin. -stywggeliken. -styggelig), *adj.* [*Ä. Dan.* vederstyggelig] *vederstygglig, motbjudande, afskyvärd, förskräcklig.* leeth hon sik reedha nagra leedha ok vederstyggeliga smörilse *Lg* 3: 552. thz vidherstyggeliga *(horrendum)* spooket *LfK* 237. at i henne *(den heliga skrift)* skuli siälennas andelika änlite granleka beskadhas, ther sem wi hwat i os är faghort oc renth, oc hwat lasteliket oc widherstywggelikit *ib* 51. wm nakor oqwämmelikin syndh ällir widherstyggelikin thing göras aff them *Bir* 4: 95. at ey skuli hända widherstyggelikin wranghet oc omwända *ib* 5: 6. thinna siäls brudh, äwärdeliken snille, hon synes wtan til ledh oc widhirstyggeliken *Su* 26. räddugom oc widherstygelikom *(exsecratis)* oc mandraparom *MB* 2: 366. — *med dat.* hans bön wardher gudhi widherstywggeliken *LfK* 63. *ib* 74.

vidherstygger, *m.? afsky, vedervilja.* the syslor som vidhertharwas ok somlike andre hafwa vedherstyg fore *Ber* 252 *(kan föras till ett* **vidherstygdh***).*

vidherstyggia (vedher-. -stykkia), *v.* [*Ä. Dan.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vederstygge] *väcka afsky hos (ngn).* theres sälscapp vedherstygger mik aldrahardast *LfK* 240. — *refl.* **vidherstyggias, 1)** *känna el. hysa afsky el. motvilja för, afsky.* jak . . . widherstyggis hedninganna sängalagh *MB* 2: 200. alla näpst widherstygdis jak *Su* 238. ffatikdomen widherstygges iak ey *LfK* 56. om thu widherstygges thz alle astwnda *ib* 58. *ib* 82. *MB* 2: 285. *Su* 264, 279. — *med inf.* hans siäl skal widherstyggias her i wärldenne hogxswalas *LfK* 87. min siäl widherstygges at hogxswalas i nakro audro *ib* 88. *ib* 134. *BSH* 5: 474 (1511). — *med prep.* af. bidher iak alla them tässa bok läsande wardha at the [ey] widherstygges aff jwdhanna före tholka ginwärdogha lykko *(ne abhorrescant propter adversos casus) MB* 2: 296. **2)** *afskys, väcka afsky.* swasom nar silkes klädhit . . . tynges mz gul oc dyrom stenom, thz engeledhis bortkastas, ällir widherstykkis *(detestatur)* fore twnghetena skuld *Mecht. Uppenb.* 216. **3)** *väcka obehag hos, misshaga.* hwi vedherstyggäs sielena lyuset *LfK* 286.

vidherstyggilse (vedherstyggelse. vederstygelse), *n. pl.? och f.* [*Fdan.* vederstyggelse] **1)** *styggelse.* babylon modher til alla skörheet, oc widherstyggilse *(mater fornicationum et abominationum terræ) MB* 2: 359. rwmet . . . aff hulko til flykte alla the wärste oc alle widherstyggilse samqwämdher *(pessima autem et universis gravis erat malorum incursio) ib* 295. **2)** *fruktan, skräck.* epter ingte huffwd paa färde är, ther noghen ffare och vederstygelse ffore är *FM* 524 (1511). — *injagande af skräck, hot.* om vij hade ecke theris ondhe velie met noghen vedherstyggelse affstyrth *FM* 437 (1509).

vidherstygning (vederstijgningh), *f. fruktan, skräck.* jagh vill göre eder och then landzende god vndsetning, ath the vore fyender skolä faa en vederstijgningh, ath the icke altidh skolä dyrffues saa dijrffuelige at skijnna och brenne, som the her till giorth haffua *BSH* 5: 92 (1506).

vidherstyra (-styyra), *v. afstyra.* thu widherstyyr nw thetta mordh *Al* 8470.

vidhersyn (-syyn. wedersyn. wedersijn), *f.* [*Jfr Isl.* viðrsjón, viðrsýn] **1)** *försyn, vördnad, aktning.* han nöth thäs at the vetu mik vidher syn *Bil* 282. al vidhir syn *(verecundia)* ther han skulle hafwa for mik *Bir* 1: 69. swa som nokor när thik stodhe thän thik bordhe hafwa storan räddogha ok widhersyyn fore *Ber* 255; *jfr* **2.** — *försyn, försynthet.* ey thorandis for blyghelikhet skuld oc vidhirsyn at framgaa *KL* 325. **2)** *fruktan.* swa at ey moghi han älla thorfwe hafwa fore hänne nokra vidhirsyyn. styg. älla räddogha *Ber* 246. — *skräck, skrämsel, hot.* athi skullä ware . . . the omildä rydzer til farä oc wedersijn, at the ey saa diärffwäligä skulla infarä ther i landit *FM* 115 (1497-1501). — *skräck, varnagel.* ospakom och dårom till näpst, redzle och wedersyn *SO* 289. *ib* 298.

viþersätia, *v. L.*

viþertaka (vydher-. weder- *SO* 296. **-taga. viþtaka** *L.*), *v.* [*Fdan.* vedertage] *L.* **1)** *mottaga (ngt som framräckes, erbjudes, lämnas ss gåfva, öfverlåtes, anförtros o. s. v.). med dat. el ack.* at widhertaka oc inbära thz som införandis är j ämbitz husen *Bir* 4: 100. the wildo ey widhertaka hans gafwom *Lg* 3: 490. som gillesenss nökla vidhertagith haffwa *SEG* 120. — *abs.* bödh han henne swa mykit ingield som hon matte födhas aff oc sonin läkias hon vilde ängaledhis vidhirtaka *KL* 70. **2)** *mottaga (en ankommande person). med dat.* gik hon til enna kirkio . . . hwar sancti francisci brödhir varo i gudhelike vaku. hulke som vidhir toko iomfrunne claro mz store glädhi *KL* 326. **3)** *mottaga, åtaga sig, öfvertaga.* then tijd han hafdhe openbarlica thässa reysona anamath oc vidhirtakit *Ansg* 187. — *abs.* biwdes hanom tz *(uppdraget att vara ålderman)* annat sin vil han än icke vidertaga böte tha som för *SO* 101. *TB* 73. — (?) drozten . . . hafde mz biscopana rad oc agt at skilia marsken aff synne magt honom tögte tha wara got vidertaka han mente styra riket vtan omaka *RK* 2: 5205. **4)** *mottaga, anamma, taga till efterrättelse.* faa äru the som vidhirtaka ok tro himerikis ordhom *Bir* 3: 450. vm hedhningane vilia ey vidhir taka ok lydha thera raadhom *ib* 398. — *med prep.* mote. som ey widhertaka mothe gudz gaffuo oc predikan *Su* 156. **5)** *åtaga sig, underkasta sig.* abotin . . . befälte henne . . . thz som engin annar wilde göra, hwilkit hon ödhmyuklika widhir tok *ST* 272. gladhelika widhertakandis dödzsins beskhet *Su* 332. **6)** *beträda, ertappa.* hvilken man som wardher skelige vydhertaken mz vitnom som brukar embeteth mothe radzsens ok kompanijs mynne *SO* 110. *ib* 296.

viþertaka, *f. L.* — **viþertaku þiufnaþer,** *m. L.* — **viþertaku þiuver,** *m. L.* — **viþertaku þypti,** *n. L.*

vidhertal (vedher-. -taal *Lg* 3: 442; *FH* 5: 230 (1516); *FM* 585 (1513)), *n.* [*Isl.* viðrtal] *samtal.* sathom länghe til samman i wart widhertal *Lg* 3: 472. war hon optha wan at haffua widhertal mz heloghom änglom *ib* 479. *ib* 442. mz hwem hon enkanneliket omgänge oc widhertal haffwer *LfK* 155. — *öfverläggning, underhandling.* hwad theris ytherligere handelingh och vedhertaal vareth haffuer *FM* 585 (1513). — *aftal, öfverenskommelse.* sza war . . . theris widertaal *FH* 5: 230 (1516).

viþertala (vyder-. vedher-), *v. tala med (ngn).* hwilkom han wilde hwarte dör vpläte älla vidhir tala. älla sit anlite te *KL* 245. hon figh han ey ytermere see eller vedhertala *LfK* 234. — *samtala, öfverlägga.* sua lenge alle bröder vydertale *SO* 194. — *refl.* **viþertalas,** *talas vid, tala med hvarandra, samtala.* mädhan te widher talas *Bil* 268. *ib* 896. *KL* 147. — *öfverlägga.* þässe fyoghärtan skulu samankoma hwarn sunnudagh oc viþärtalas *SD* 5: 638 (1347). the hafdho widhertalaz oc saman warit . . . oc taladho vm en godhan forstandnan man ther landhene ware rätter til laghman *BSH* 1: 188 (1386). — *Jfr* **tala vidher, talas viþer.**

viþertalan (vedher- *Lg* 3: 550), *f.* [*Isl.* viðrtalan] **1)** *tilltalande, tilltal.* ihesus . . . tröste han mz söte viþar talan *Bu* 493. the värdoghadis mz swa säle ok söta vidhirtalan tala mz hirdomen *MP* 1: 25. thu hafwir lusta ok hugnadh j minna modhir ok minna hälgha manna vidhir talan *(allocutione) Bir* 1: 143. *VKR* II. — *tal, uttalande.* thu gaft os thina vidhir talan *(eloquia) Bir* 1: 137. **2)** *sätt att tala till el. med ngn.* ängla älla diäfla haua ey tholka limi älla

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vidhertalan *(collocutiones) Bir* 3: 448. hans widhirtalan *(är)* söt *Ber* 212. **3)** *samtal.* han ... forstodh j widher talan at mannin war mikit rikir *Bil* 642; *jfr* **2.** wrdhu ther aff widhertalan hwart andrum namkunnugh *ib* 374. for daghlika samqwämd och widhertalan *Ber* 161. hafwa mattelikin hughnadh ok vidhir talan *Bir* 1: 310. sat moyses a widhertalan mz folkeno *MB* 1: 327. ruben ... hörir thässa widhertalan *ib* 230. vnderstodh rebecca thera widhertalan *ib* 212. *ib* 242. swa är ... nu j vare vidhirtalan *Bir* 3: 420. här scriwas thäk vidhir talan gudz sons ok hans modhirs iomfrv maria sin mällan *ib* 1: 57. han skilde sik fra ... manna viþirtalan *KL* 183. jak bort skilde mik thz mästa iak formatte fran frända ok vina vidhir talan *(colloquio)* ok näruaru *Bir* 1: 25. *ib* 2: 73. thik thikkir nu sööt vara min vidhirtalan *(colloquium meum) ib* 4: 126. *Lg* 3: 550. kesaren stundher til thinna widhertalan *(önskar tala med dig) Bil* 461. hwi gar wärdzlik qwinna til thinna widhertalan *Ber* 159. — (?) kom mz mik j thäs hälgha anda vidhir talan *(in Spiritus Sancti collocutionem) Bir* 3: 411. gudz vidhirtalan *(sermocinatio)* är mz enfallelikom mannom *MP* 1: 26. **4)** *öfverläggning, förhandling.* waro saman ... olaff biörnsson oc laurenz hesse vm nokor ärande oc widhertalan *SJ* 103 (1439).

vidhertharf, *f. behof, det som (för ngn) är behöfligt el. nödigt, nödtorft.* forscrifne godz ... haue oc bruca til theris nötte oc widertarff *SJ* 353 (1469). samme godz ... niwte oc bruca til bygning oc anner widertarff *ib.* *Jfr* **viþerþorft.**

vidhertharva, *v. behöfvas. opers.* han ... plagha tha vidhertharfwer *Ber* 245. — *refl.* **vidhertharvas, 1)** *behöfvas.* at göra the syslor som vidhertharwas *Ber* 252. medh swa maanga hästa som widhirtarfuas *VKR* 31. — *med dat.* alt annat som the see tässe reglo widhertarffuas *Bir* 4: 38. — *opers.* synis nyttogt wara oc nogh at systrana sithia widh bordh halffwan annan tima, wm swa widhertarffuas *Bir* 5: 35. **2)** *behöfva.* iak är riker oc nogh haffwandis oc engha widhertarffwas *(nullius egeo) MB* 2: 339. — *Jfr* **viþerþorva.**

vidherthola (widh- *MB* 1: 295**),** *v. tåla, stå ut med, uthärda.* the byrdhe som sanctus petrus sigher, at ängin gat hona borith eller widhertholt *MB* 1: 455. gör saray hardhelika widh agar, swa at hon giter ey widher tholt *ib* 185. *ib* 295. *ST* 331. *Jfr* **thola vidher.**

viþerþorft (vedher- *Ber* 272. **wedher-** *BYH* 1: 253 (1450). **weder-** *FH* 5: 166 (1495). **-thorfft. -torfft. -þorpt. -thorpt. -thörft. törfft. -tharft. -tharpt. -tarp** *BYH* 1: 253 (1450)**),** *f.* [*Fnor.* viðrþurft] *L.* **1)** *behof, behöflighet; nödvändighet.* hwat vidhir thorpt är at ärfwodha owirmato *Bir* 1: *(Cod. B)* 349. them kranko ... är widhertorfft mindra maat taka *ib* 5: 6. ey skulu alla meer wilia tagha än widherthorfft är *ib.* bedhis w wist hwseno hwat som hon see hwario widhertorfft kan wara *ib* 11. wm san widhertorfft är ... tha loffuas abbatissonne at taka in for porten fyra qwinnor focarias *ib* 30. är widhertörfft at han om thänna synlika tingen läre opfara, oc sin hogh oplyffta til osynlika tingen *Su* 33. — hava viþerþorft, *hafva behof (af), hafva af nöden, behöfva.* naar som nakor sinnom barnom äller nakrom sinom wardhnat, j clostreno staddom nakot thing giffwir ... thagis thz ey lönlika wtan wari j formanzsins walde thz allmännelikit göra oc sidhan biwdhis them widhertorff[t] haffua *Bir* 5: 10. — *med prep.* til. thz hon siälff allaledhes haffde widhertorfft til *Lg* 3: 412. — *med gen.* þäs. j thesse for:ne fasto tha maagha abbatissan oc confessor oc thera eghin scriftofadhir lofua oc liisa them thes widhirthorfft hafua *VKR* 17. — *med inf.* thän som nakor stadz haffwir widhertorfft at gaa *Bir* 5: 11. **2)** *behof, kraf.* likamans twättir skal ey nekas huru opta krankdomsins widhertorfft tilltrangher *Bir* 5: 11. **3)** *behof, det som (för ngn) är behöfligt el. nödigt; nödtorft.* vatn oc bröþ vm þz taks mz giri iuir enkannelika viþirþorpt *KL* 185. *MP* 2: 188. giwa them klädhe ok födho til widhirthorft *KL* 106. them thiänte hon til thera witherthartt för än hon aat sielf *Lg* 3: 512. stort hws skipat til siwka ok fatika människio vidhirthorft *VKR* VIII. win til mit oc hwstrwnna oc piltzsens behoff oc vidhertorfft *(usus) MB* 2: 131. til at all thing beskedelica oc raadhelica göra tinom son oc minom til alla hans widhertorfft oc thiänist *Lg* 817. honom j alle hans widhertorfft kärlega hiälpa *ib.* xv swensska mark som han mik fath hawer ... j minne wedhertarp *BYH* 1: 253 (1450); *kan föras till* **5.** iak skal tik giffwa ... födho til at äta oc drikka j alle widhertorfft *(quæ ad victum sunt necessaria) MB* 2: 125. for myna retta wedertorfft ... vplot jac mith for:da arff ... systrom och brödrom j nadhendal *FH* 5: 166 (1495). gak swa til thin mat at thu aldrigh äät epte thinom losta. vtan epte thinne vidhirtharpt *Ber* 272. thu hafwir määr gifwit thinom krop än hans vedherthorft var *ib.* j allom thinghom j hwilkom som nythias forganglikin widhertorfft *Bir* 5: 10. giff mik mins likama vidhirthorft *(necessaria vitæ) ib* 1: 158. vi hafwom j dagh kost oc vara vidhirthorft *ib* 3: 124. bädhis han aff mik sina vidhirthorft *KL* 115. at köpa sina widherthorfft *Lg* 3: 250. *Ber* 144. — *det som (för ngt ändamål) är behöfligt el. nödigt.* göri ... thz widhertorfft är til likamans helso *Bir* 5: 11. — *nödiga medel.* gudh gaff henne thz til radha. at i pariis skulle byggias en kirkia ... oc tho brast mesta delin all widherthorftin *Lg* 3: 242. — *behöflig el. nödig förrättning.* iak aat ok iak drak ok iak vpfylte ok giordhe andra likamans vidhir thorfte vtan synd *Bir* 1: 244. **4)** *nödtvång, omständigheternas tvång.* widherthorftin *(necessitas)* hindradhe skriptamalen *Ber* 227. **5)** *nöd, betryck.* thz mat thu ekke göra vtan j store widhirthörft oc nödh *ST* 484. brodherin pröfwas j widhertorft *(necessitate) Ber* 46. thän älskar ey iämkrisnan fulkomlika som honom hiälper ey j hans widherthorpt *ib* 50. skal hon vsul forlatas af gudhi, i swa store vidherthorft och ysäld *ib* 205. at thu maghe han *(Gud)* mildan finna i widhertorftinna dagh *ib* 154. *MP* 2: 155. — *Jfr* **vidhertharf.** — **vidherthorfta fal,** *n. nödvändigt fall, händelse af nödtvång.* vari engom loflikit nokot ath tala wdhan j widherthorfta fallom *VKR* 60.

viþerþorfteliker (vidhar- *Bir* 3: 157. **vedhir-** *Gr (Cod. D)* 396; *Ber* 269. **veder-** *Lg* 3: 562; *LfK* 242. **vädhir-** *Gr (Cod. D)* 396. **-thorftelikin** *Bir* 1: 36.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

f. **-thorftelikin** *Bo* 41. *n. (nom., ack.)* **-þorftelikit** *KL* 182. **-thorftelikit** *ib* 139; *Bo* 254; *Bir* 1: 272, 3: 160; *VKR* 76; *Ber* 15. **-torfftelikit** *Bir* 4: 32, 5: 30. **-torfhtelikith** *Ber* 16. **-thorptelikit** *ib* 269. **-thorptelikith** *ib* 7. **-torptelikit** *ib* 5, 29. **-torptelikith** *ib* 18. **-to[r]fftelighit** *Lg* 822. **-törfftelikit** *Ansg* 185. *ack. f.* **-thorftelika** *Bir* 1: 60. *pl. nom., ack. n.* **-thorftelik** *KL* 105; *Gr* 302; *Bir* 1: 60, 101, 3: 157. **-torfftelik** *ib* 4: 31. **-thorptelik** *KL* 198. **-thorftelighʼ** *VKR* 75. **-tharftelik** *Gr (Cod. D)* 396 *(på två st.)*. **-thorftelikin** *Bo* 199; *Bir* 1: 181, 2: 28; *VKR* XI. **-thorfftelikin** *KL* 165. **-torfftelikin** *Bir* 5: 11. **-torptelikin** *Ber* 7. **-törffteligin** *LfK* 242. *dat.* **-thorftelikom** *Bir* 1: 144; *VKR* 60. **-torffteligom** *Lg* 3: 562. *best. form pl. ack.* **-thorftelicha** *VKR* 11), *adj.* [*Ä. Dan.* vedtørftelig] **1)** *behöflig, nödig, nödvändig, af behofvet påkallad.* laghin biwdha at lata nöghia sik aat vidhirthorftelikom thinghom *(contentari de necessariis)* ok fly owirflödhelik thingh *Bir* 1: 144. al widhirthorftelik thing *KL* 105. *ib* 198. *Gr* 302. *Bir* 1: 101, 181, 3: 157, 4: 31. *Ber* 7. *VKR* 60, 75. *Lg* 3: 562. ey tok han likamans vidhir thorftelik thing owir vidhirthorftelika matto *Bir* 1: 60. vidhirthorftelikin andbudh *Bo* 199. jomfrudomin är mykyt lowande dygdh. än ödhmiuktin är mera vidhirthorftelikin *(necessaria)* *ib* 41. är vidhir thorftelikit at hon hafwi ledhara *Bir* 1: 272. är vedhirthorptelikit at thu ey giöre ther langa dwalu *Ber* 269. nar mwnkane ok nwnnona astunda mer dyrlikhet j klädhwm än widhertorptelikit är *ib* 29. swa mykit som vidherthorftelikit är *VKR* 76. *Bir* 4: 32. thz war ey widherto[r]fftelighit *Lg* 822. han . . . fan . . . alt skälikit oc sannelika widherthorffteligit til clostirsins bestandilse *Bir* 5: 126. är limin hänne vidhirthorftelikin at hon skulij tämias *ib* 1: 36. naar kläde oc skoo widhertorfftelikin äru them som kräffwin *(för* kräffwia*)* *ib* 5: 11. brödhrene haffuen . . . twa focarios om thz är them nyttogt oc widhertorfftelikit *ib* 30. minä händir ärwodadhe til the thing som mik varo vidhirthorfftelikin ok them som mz mik äro *KL* 165. iak astundade flere wärldz thingh än mik varo vidhirthorftelikin *VKR* XI. *Bir* 2: 28. þz þöm wiþirþorftelikit är *KL* 182. thetta tykkes oss vara vidhertörfftelikit *(necessarium)* beskrifva *Ansg* 185. vidhertorptelikith är nylika wmuändom äpte räddoghan wpstanda thil gudh mz älskelikhet *Ber* 18. är os widherthorptelikith at wi ledhwm til aminne mz thakkom gudhz godhgärninga *ib* 7. *ib* 5, 15, 269. widhertorfhtelikith är os kärlekin *ib* 16. **2)** *tarflig.* at the sculu wara gudhi thes thekkare for thera ödhmiuka oc widhirthorftelicha klädhe *VKR* 11.

viþerþorftogher (**-thorftugher. -thörftugher** *L. n.* **-thorfftokt** *ST* 224. *pl. dat.* **viþar þorftuþum** *(sannolikt skriffel för* **-þorftugum***)* *Bir* 4: *(Avt)* 179. **viþar þyrtug um** *ib* 183), *adj.* [*Fdan.* vedherthørftugh] *L.* **1)** *behöfvande, som är i behof (af ngt).* biuþas vt mina naþe allum viþar þyrtug um þär þen *(för* þem*)* vlia *(för* vilia*)* hafa *Bir* 4: *(Avt)* 183. — *behöfvande, fattig, nödställd.* þät gifi skälekum viþar þorftuþum *Bir* 4: *(Avt)* 179. hiälpa siukom ok vidhirthorftoghom *KL* 165. kärleks ämbite til väghfarande oc widhirthorftughe *ib* 258. *ib* 253. al the thingh som iak hafdhe gaff iak vidhirtorftogom ok fatikom *Bir* 1: 25. alt thz som owir löpir aff kost älla päningom tha aff thy aareno inne är giffuis widher torfftogho folke *ib* 4: 31. *ib* 2: 54, 76, 3: 31. *ST* 37. *VKR* 75. hwaria handa thing som swa offras . . . gifuins fattikom oc vidherthorftoghom kirkiom *ib* 76. *Bir* 4: 32. **2)** *behöflig, nödig.* thu skal . . . ey atenast aff owerflödelikom tinghom tik atherhalla, utan iämwäl stundhom aff lofflikom oc widhertorfftoghom *Su* 50. swa at . . . thu them i allom tingom beuiste kärlek radh oc widhertorfftoga hiälp *ib* 192. widhertorfftog hws *Bir* 4: 31. widhertorfftog thing *ib* 5: 10. bärandis stegha oc annor widhertorfftogh anbudh at owir winna stadhen mz *MB* 2: 234. *ib* 237, 247, 303. alla thessa dygdhe äru vidhirthorftogha til helso *KL* 258. ther til at thu skuli forsma hedhrin som ther tilbör är dygdhanna höghelica storlikhet vidhir thorftogh *Bo* 99. är widhirthorfftokt, at the ey längir tholins *ST* 224.

viþerþorva (**viþ-** *L.* **vidh-** *Bil* 616. **widh-** *KS* 78 (193, 85). **-törffwa**), *v.* [*Fdan.* vidherthörvæ] *L.* **1)** *behöfva, hafva behof af, hafva af nöden. med gen. el. ack.* vm han *(konungen)* spar widh töm *(sina män och undersåtar)* sit goz ok päninga, tå må han wänta sik af töm litla lydhno ok ängin godh wilia, tå han tera mest widhtorf *KS* 78 (193, 85). han *(konungen)* skal lata hus ok borghr ok alla köpstadhi wäl ok hedherlika byggia ok tilsätia, at han ok hans riki haui ther af . . . fullan sikrlek, huilikin tima han kan hälzt tera nytorua *(för* vidhtorua? *möjligen dock för* nyt torua*)* *ib* 59 (148, 65). jak hulkin som hawir al thing ok ängxsins vidhirthorff *(nullius egeo)* *Bir* 3: 223. ängxens vidhir thorfwande *ib* 1: 225. *ib* 2: 111, 3: 431. mannen hwilkin som ey widherthorfde annars at göma gudhz nadh forma nw hona ey atherfa, wtan annars daghthingan *Ber* 226. bätra är siäluir hawa än systor vidhirthorffua *GO* 501. athan skulde wara konung attilia tiänare hwar han hanum widertorffte *Di* 204. *ib* 279. thwa them som widher thorfua synda skärsl *Bil* 83. han . . . bödh thöm redha skip, ok annat thz the vidhertorfto *ib* 843. bedhas hwat han widhirthorff *KL* 115. *ib* 175. giff mik mins likama vidhirthorft. thy at iak thz vidhirtorff *Bir* 1: 158. än thot han ey vidhir thorff klädhe *ib* 225. bätra är minna widhertorffua än meere haffua *ib* 5: 6. thu herre . . . hulken enga widhertörffwandis *(nullius indiges, sannolikt läst: indigens)*. wilde at thit hälga tämplum skulle här wara j bland thin almogha *MB* 2: 324. o hwat mon the hälgasta jomfrwn widhertorffwa at bedhas j sinom bönom *Lg* 822. — *abs.* iak fore se honom äftir thy som han vidhirthorff *KL* 115. — *vara i behof, lida brist.* at han siälwir vidhirthorfte ok hafdhe vanskilse *Bir* 3: 463. **2)** *behöfvas, erfordras.* bid hanum fa wt sa mykit ther till widertorff *(sva mikit fe sem þorf til)* *Di* 99. — *opers. behöfvas.* the daghtinga tha bäzst for domarenom tha som vidh thorf *Bil* 616. än swa kan widhirthorfua *VKR* 17. *ib* 18. — *Jfr* **þorva viþer** *samt* **vidhertharva.**

viþervagha (**widerwaaga** *KrLL Kg* 12. **vederwoge**), *v. L. vedervåga, äfventyra; ansvara med.* þet skulu ok þe fyurä györä som þe viliä hawä hylle oc kärlek af oss oc þerrä heþir wiþer vaghä *SD* 5: 278 (1345, *nyare afskr*). han . . . haffwer mykit vederwoge i richit *HSH* 20: 191 (1507).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

viþervara (viþ- *L.* **veder-. -värä** *VGL I K* 5. **-wärä** *UplL Kk* 14: 8 *i var.*)**,** *v. L. underrätta, låta veta, varsko; varna.* en riddere lot honom vidher wara *RK* 1: 280. the ... lotho honom widher wara ath marsken wildhe om kringh han fara *ib* 2: 4228. the ... thera herra widher wara hwat them konung eric swara *ib* 7610. mich är vederwaredh, at thenne stadhen bliffwer frestedher *BSH* 5: 356 (1509). *Jfr* **vara viþer.**

viþervara (vedher-. viþ- *L.* **-våra** *L.*)**,** *v. L. vara tillstädes.* skipadhe konungin twa konor, at the skullo widherwara ther som israels sona qwinde föddo barn *MB* 1: 276. fliadhe gud at her eggerdh ey heema vedher varande komo thennä hötilse breffuen j fru kadrine händer *Lg* 3: 530. wmskilde iak thera mellan ... medh fastom, ther her effter nämpnas ... ok alla hundareno widerwaro (*för* -warande?) *SD NS* 1: 325 (1404, *nyare afskr.*). *Jfr* **vara viþer.**

viþervara, *f.* [*Isl.* viđrvera] *närvaro.* at jak hafuer salt ... hinrik döringe ... eth watnrwm ... i dandemanna widherwaru *SJ* 16 (1432). thätta fornempda hws köpte pether haluidzson aff ... pether törbo mädh gudzpäning oc handz slagh i dandemanna widherwaru ok til kallan som äru tomos beltare oc jöns muramästare *ib* 145 (1446). at the ... waaro wäl forlikte til en gantzskan ända vm ... joan thörgilsons arff ok äpterlatna godz a badha sidhor i thässa godha manna widherwaru som thär tilbidhne ok kalladhe waro som är her lambert westfall ... jöns cruse niclis dän karl muramästare jon hakonson ok mattis mikielson *ib* 152 (1447). — **viþervaru man (widhyr-** *Sv. Riksarkivets Pergamentsbref* 1: 39 (1353). **vidyr-** *SD* 4: 640 (1338). **wyder-** *ib* 3: 557 (1322). **wedher-** *ib NS* 1: 185 (1402). **vedher-** *FH* 5: 223 (1514). **weder-** *BSH* 5: 488 (1511). **wädir-** *SD NS* 2: 215 (1409). **vid-** *ib* 4: 580 (1337). **-wäru-** *UplL Ä* 25: 1. **-wärv-** *SD* 3: 236 (1315). **-uäru-** *FH* 3: 5 (1353). **-uuäru-** *SD* 5: 493 (1345). **-waro-** *SML Kg* 10: 3; *VML M* 30: 9; *SD* 5: 645 (1347), *NS* 1: 56 (1401), 127 (1402), 2: 215 (1409). **-uaro-** *SD* 6: 203 (1350). **-vara-** *BYH* 1: 281 (1493). **-wara-** *SD NS* 1: 185 (1402), 377 (1404); *FH* 5: 223 (1514). **-uara-** *SD* 4: 350 (1334), *NS* 2: 224 (1409). **-ware-** *BSH* 5: 488 (1511))**,** *m. L. närvarande man; särsk. vittne som är närvarande vid kontrakt om jord. Jfr Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 272; *Lehmann, Abhandlungen zur German. Rechtsgeschichte s.* 148. notum esse volumus ... quod cum ragnero de øffrahuldi fecimus quandam commutacionem prediorum ... vnde duo qui dicuntur vidherwarumen, videlicet, dominus lidhinwardus legifer narichie et dominus magnus marineson, et .xii. firmarii qui wlgariter dicuntur fastær ... ad hec fuerunt specialiter nominati et astantes *SD* 2: 397 (1303; *Nerike*). nouerint vniuersi, me ... thyderico canonico strengiænensi ... partem cuiusdam curie in strengenes iuxta konungxbiærgh site, cum omni solempnitate ad hoc debita, scilicet, ffastis, et wiþærwærvmæn jntegraliter vendidisse *ib* 3: 236 (1315; *Södermanland*). vt ... sua empcio, nostraque vendicio, rata sit et firma ... viros discretos et fidedignos, pro testibus seu firmariis asscribi fecimus, primo duos dictos wyderwarumen ... et duodecim wlgariter dictos faster *ib* 557 (1322; *Södermanland*). ad huius facti ratificacionem affuerunt duo principales, laurencius karlsson, et laurencius domæræ de rikæby, qui dicuntur widherwaru mæn, jtem confirmatores, dicti fastæ *ib* 4: 16 (1327, *nyare afskr.; Södermanland*). testes super hoc (*näml. öfverlåtande af jord*) qui dicuntur videruarumen ... vna cum fasta ... in presencia parochie bethnw. aduocaui et adduxi viua voce *ib* 522 (1336; *Södermanland*). ipsi domino strengenensi predia mea in ekeby ... quauis sollempnitate legum seruata. per prolocutores et firmarios vidherwaromen et fastæ dictos ... dimitto ... et assigno *ib* 349 (1334; *Södermanland*). pro quibus silicet curia et vildir supradicto preposito ... predia mea ... in sæby ... assigno ... presentibus duobus vidyrvarumen ... ac duodecim testibus wlgariter dictis fastær *ib* 640 (1338; *Södermanland*). secundum leges paternas sudirmannie isti fuerunt widirwaru mænn dominus vlpho hakonsson miles dominus olauus plebanus de lundum, isti qui sequntur fuerunt fasta *ib* 5: 515 (1345; *Södermanland; om morgongåfva*). *ib* 3: 431 (1320, *nyare afskr.; om morgongåfva*), 656 (1324; *Södermanland*), 4: 350 (1334; *Södermanland*), 589 (1338; *Södermanland*), 604 (1338; *Södermanland*), 747 (1340; *Södermanland*), 5: 615 (1347; *Finland*), 688 (1347; *Södermanland*), 6: 203 (1350; *Södermanland*), 258 (1350; *Södermanland*). jn huius ... donacionis euidenciam testes qui faster dicuntur jnuocati factum legaliter confirmarunt, videlicet supradicti nobiles domini petrus et philippus qui vidheruarumen sunt vocati cum .xii. qui faster dicuntur qui sunt hic subscripti *ib* 2: 461 (1305; *Södermanland? om morgongåfva*). istius ... permutacionis prediorum firmarii dicti vidhiruarumen sunt hii. johannes domare. in rikiby. bero aduocatus strengnensis. testes dicti fastæ sunt isti *ib* 3: 584 (1323; *Södermanland*). huius ... permutacionis firmarii. qui dicuntur vidheruarunæn [ɔ: -uarumæn]. sunt hii. bero aduocatus. thomas vngæ. reliqui vero testes, communiter dicti fastæ *ib* 4: 269 (1332; *Södermanland*). quorum firmariorum nomina hic notantur, primo vidheruuærumæn. dominus siggo magnusson et herloghus dansson. firmarii vero. nicholaus in helleby ... jngemarus in berghby et siguidus in ødhistum *ib* 5: 493 (1345; *Södermanland*). *ib* 4: 580 (1337; *Södermanland*), 5: 575 (1346; *Södermanland*). per tradiciones legittimas secundum leges terre sutharmannie dictas wlgariter fastæmæn, scilicet petro niklasson de myriby, et eskillo de hungum cum alijs duodecim witharwarumannum dictis *ib* 4: 234 (1331; *Södermanland*). at wi hawm sköt ok vplatit eftir landä laghum met twem widþeruäru mannum, een a warä veghnä sum heteer olle kopenin ok annär a foghotäns veghnä een sum heter hinricä af masku metþer tolf fastum ... alt vart gooz j helghaa ... vndyr konungin ok hans arwä for waar ful ok openbarlik brut *FH* 3: 5 (1353). thetta (*kontrakt om försäljning af jord*) war giorth a folklandhz thinge ... meth fastom som här äpther nämpnas ... vidher waro mannom: anundh länsman i ösby ok jönes i härlestom *SD NS* 1: 56 (1401; *Uppland*). gifuer iak hanum fulla makt ... at han ... hemollar ... thetta for:da godz ... medh fastum ok widherwarumannom, epter allum landzlaghum ... ärchebiscop henrike ... til äuerdhelika ägho *ib* 99 (1402; *Uppland*). gifuer iak makt ... skälikum manne olafwe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iönesson i muntzö, häradzhöfdingianum i bro hundare ... ärkebiscopenum ... thässen godzen a hundaris thinge meth widherwaru mannum fastum oc fullom skälikum *(för* skälum*)* vplata *ib* 336 (1404; *Uppland*). hwilkin jord ... lagleka köpt var ... i dondemanna närwara, som ära tolff fasta oc thwe vidherwarumän *ib* 2: 74 (1408; *Södermanland*). *ib* 1: 252 (1403; *Uppland*), 266 (1403; *Uppland*), 267 (1403, *nyare afskr.; Gestrikland*), 325 (1404; *nyare afskr.; Uppland*), 377 (1404; *Uppland*), 405 (1405; *Uppland*), 412 (1405; *Uppland*), 451 (1405; *Uppland*), 490 (1405; *Södermanland*), 668 (1407; *Uppland*), 2: 102 (1409; *Uppland*), 103 (1409; *Södermanland*), 220 (1409; *Södermanland*) *o. s. v. Sv. Riksarkivets Pergamentsbref* 1: 39 (1353; *Södermanland*), 40 (1353; *Uppland*). tesse waro vidherwaru män aath tesso kööppe: ingemundher i tryslo oc gudhmunder i hallisthum, oc tesse ärw fasta aat samu kööppe *SD NS* 1: 499 (1405; *Södermanland*). widh huilkit jordha skipte waro thesse twe widher waru män ... och thässe tolf fasto, som her äpter nämpnas *ib* 503 (1405; *Södermanland*). *ib* 185 (1402; *Södermanland*). mädh fastom xij mannom oc widherwarw *(för* widherwarw mannom?) thwem mannom *ib* 370 (1404; *Uppland*). meth fastom tolff mannom oc widher warw *(för* widher warw mannom?*)* thwem mannom *ib* 536 (1406; *Uppland*). thässe *(tolf män)* waro fasta oc alt thingit til widherwaro men *ib* 127 (1402; *Södermanland*). til hwilkit skipte iac *(häradsdomhafvanden i Öster-Rekarne)* widhiruaru man war, oc thesse tol[f] fasta, som här äpte nempnas *ib* 139 (1402; *Södermanland*). *ib* 140 (1402; *Södermanland*). tesse tolff äro fasta at for:da morgongaffwo ,.. vidhervara men her haquon i swnd karl länsman *BYH* 1: 281 (1493). thesse xij (12) ware faste at for:ne morgengaffuer ... thesse ware wederware mend ... her jacob, ärchebiscop i vpsale, her mathias biscop i strengenes ... mester cristoffer, domprouest i vpsale, och mester jonn ericksson, canick ther sammestedtz *BSH* 5: 488 (1511). tesse epterscriffne xII godhemän vore vidh fastha i for:ne morghengaffuo ... och ... biscop arwedh i abo och iosep pedherson foughte pa abo slot for vedherwara och forskila män *FH* 5: 223 (1514). — *i latiniserad form.* sigilla vidhermannorum *(sannolikt för* vidhirvarumannorum*)*. qui donacioni presentes fuerunt die nupciarum. silicet domini philippi ragualzson. gezstaui birgersson *SD* 5: 432 (1345; *Södermanland*). — *Jfr* **närvaru man, vidherköpa man.**

vidhervili (veder-. weder-. -weli: -welia *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*). **-vilia),** *m.* [*Fdan.* vedervilie. *Mnt.* wedderwille] **1)** *fiendskap, bitterhet, afund.* at ey vedervilia eller baktalan sculde växä thöm j mellan at hon ena framdrogh ok andra forsmadde *Lg* 3: 572. **2)** *misstycke.* at i wille werdoges ey tage thet til widherwelia, at wij ey så yterlige och werdelige kunne nu ... besende idher nadh sadana budskap, som wij med mere werdogheit gerne giort hade *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*). bidhie wij ider erlighet, ad i tagen icke oss til widerwilia om then fatiga hielp, som wij haffuom nw vtgiort äpter wor fatige makt *ib* 5: 151 (1507). stadelige förhopendis eder herred[öme] saadane icke till misstyckes äller vederwiliä ath vara *HSH* 24: 22 (1512). **3)** *vedervärdighet, skada; kränkning, skymf.* all then skadha oc widerwilia som oss giordes tha wi worom vth driffne wiliom wi ey oppa them ... her epter ath wrekkia *BSH* 3: 154 (1464). ho skal nw hempna myn vidherwilia *(svivirdingar) Di* 247.

viþervist, *f. L.*

vidhervordhin, *p. adj.* [*Ä. Dan.* vedervorden] *motsträfvig, ovillig, fientlig.* är han ganske vidherworden j moth them, som idher herredöme til lydher *FM* 599 (1513).

vidheträ, *n. videträd, träd tillhörande slägtet salix.* tak thz som wexir a widhe trä *LB* 3: 169.

vidhfarul (wiidh-), *adj.* [*Isl.* víðförull] *vidtbefaren, som färdats vida omkring.* han *(Trajanus)* var wiidh farul ok sigher säl *Bil* 367.

viþfas, *se* **viþerfas.**

vidhfrägdhadher, *p. adj.* = **vidhfrägdher.** han ... wardh widhfräghdhadhir *ST* 292.

vidhfrägdher (viidh-), *p. adj.* [*Jfr Isl.* víðfrægja, *v.*] *vidt fräjdad, ryktbar.* habraham oc looth vordho bätre oc mer kände ok vidhfregdhare *(famosiores)* aff pröuilsom *Bir* 2: 222. en munkir war viidhfrägdhir i dygdha liuärne *KL* 280. j hälagheth vidfrägd *VKR* II.

viþfrägher (viiþ-), *adj.* [*Isl.* víðfrægr] = **vidhfrägdher.** honom war sakt aff enom mäktoghum och widhfräghum konung *ST* 116. en viidhfräghir ärmite *KL* 279. sanctus piterius astunda at se thic. hwilkin som war viidhfräghir oc stoor i nampne *ib* 303. sanctus agathon var vidhfräghast *(nominatissimus)* ij ödhmiuktinna dygdh *ib* 214. — *beryktad.* han war viiþ fräghast i allom lastom *KL* 186.

viþganga, *se* **viþerganga.**

viþgivas, *v. L.*

vidh halda, *se* **vidherhalda.**

vidhhet (widhet), *f.* [*Jfr Mnt.* widecheit] **1)** *vidd, omfång, omfattning.* celum empireum, huilkens klarhet oc widhet aldrigh engen kan begripa *Su* 136. gudhz wndherleka gärnigga widhet *ib* 107. **2)** *bredd.* kyrkionnas längdh oc widhet *Lg* 3: 446. huilkens ... längdh widhet, högdh äldhar dywphet, aldregh enghen kan begripa *Su* 77.

viþ häta, *se* **viþerhätta.**

viþia, *f.* [*Isl.* viðja] *L. eg. om ngt som är böjdt, vridet el. snodt.* **1)** *vidja, böjlig och smal telning, spira, stängel.* nw er thy wär saa landa sidher ath tolffaara pilther sig kono bidher tha han er höger som en widia tha skall han sigh kwnu bidhia *MD (S)* 242. **2)** *vidjeband.* hans öghon waro dödh ok ful mz blodh ... skäggit swa som vidhia *(restis) Bir* 1: 33. han ... bandz mz vidhiom *ib* 2: 132. — *Jfr* **eke-, iärn-viþia.** — **vidhio kar,** *n. kista af vidjor el. rör.* läter hon göra et thät widhiokar *(fiscellam scirpeam) MB* 1: 277. *ST* 325.

vidhilse, *n. pl.?* *vidd, omfång.* christus ... teedhe sancte birgitte rwmet hwar kirkianna chor skulie säthias oc hans skipilse oc widhilse *Bir* 4: 82.

viþior, *f. pl. Jfr* **inviþior.**

viþi qvister, *m. L.*

viþkaster, *m. L. Jfr* **viþa kaster.**

viþkoma, *se* **viþer koma.**

viþkänna, *se* **viþerkänna.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vidhleker (**vidhleeker: -leek** *Bir* 3: 448, 471. **vidheleker: -lek** *ib* 2: 11), *m.* [*Jfr Isl.* víðleiki] *L.* **1)** *vidd, omfång.* stadzsens widhleker om kring war siäxtighi raster *MB* 1: 175. — *vidd, vid rymd.* gangande i thins hiärta widhlek *(latitudinem)*, redh thär christo thäkt hus *Ber* 220. **2)** *rymd; yta.* allir iordhinna widhlekir *(superficies)* iföris nyia fägrindh *Su* 200. **3)** *vidd, bredd.* tha är thinna siäl vidhlekir *(latitudo)* tholkir som himilsins. oc högdhin ey oiämpn *Bo* 78. hon är liik thy blomstre ... som kallas swärdon hulkit som ... vt räkke sik j höghlek ok vidhlek owir annor blomstir *Bir* 1: 392. liusit ... som framgik aff solinne var ogriplikit j langlik oc diuplekhet oc j vidhelek *ib* 2: 11. *ib* 3: 299, 425, 445, 448, 471. en akir hundradha fiäta j langlek ok swa manga j vidhlek *ib* 1: 384. *ib* 385.

viþopin (**-öpin**), *adj.* [*N.* vidopen] *vidöppen; raklång, tillbakakastad, tillbakalutad.* natalia sa sin kära härra viþöpnan ligia *(supinum jacentem)* allan sundar slitnan *Bu* 521. konungin ... bödh sanctum gregorium läggias i myrkostofwona vidh opin *Gr* 277. fögh thik höfwisklika til aat liggia. swa at thu leg thik eygh vidhopnan *(resupinus)* *Ber* 273.

vidhskipil (**wiskipil. wiskipfel** *UplL Kk ind.* 17 *i var.*), *n.?* [*Finl. dial.* vidskäpäl, *n.*] *L. trolldom; spökeri.* om morgonen nar han hörde pilzsens röst, räddes han thz wara wiskipil *Lg* 292.

vidhskipilse (**vijdskippilse** *UplL Kk* 16: 1 *i var.* **wiskipelse** *ib.* **wiskipilsg** (*för* **wiskipilsy?**) *Gers Frest* 15. **wyskypelse** *ib. dat.* **widhskipilsöm** *VGL IV* 21: 21 *i var.* **wiskipilsum** *ST* 24. **viskipilsom** *ib* 535), *n. pl. L. vidskepelse.* skalt thu mz engom throldom ellir wiskipilsum vmganga *(mit geinre zoiferien umb gain)* *ST* 24. j spadom oc androm viskipilsom *ib* 535. mz ... swa dana truldom ok wiskipilsg *Gers Frest* 15. fornemda wyskypelse *ib.*

viþskiple (*UplL Kk* 16: 1 *i var.* **viþskipli** *VGL II Add.* 4: 5. **widskiffle** *UplL Kk* 16: 1 *i var.* **wiskipli** *ib.* **wiþär skipli** *ib* 16: 1; *de fyra ur UplL anförda formerna, hvilka stå i dativställning, skulle kunna föras till* **vidhskipil.** *pl. dat.* **viþskiplum** *VGL II R* 11. **widskiplum** *ib IV* 21: 21. **viskiplum** *UplL Kk* 16: 1 *i var.* **wiþärskiplum** *ib.* **viþskipplum** *VGL II Add.* 5: 2; *samtliga dessa former af dat. pl. skulle kunna föras till* **vidhskipil**), *n.? L.*

vidhskipliker (**wiskipligh**), *adj. vidskeplig.* wiskipligha willan *(fantasticus error)* *Spec. Virg.* 238.

viþtaka, *se* **viþertaka.**

viþþorva, *se* **viþerþorva.**

vidhunder, *n.* [*Ä. Dan.* vidunder. *N.* vedundr] *under, järtecken.* the widwndher *(atburdir)* som tha skedhe *Di* 262. jak ... slogh egyptum mz myklom teknom oc widhwndrom *(signis atque portentis)* *MB* 2: 63. — *under, något underbart, underbar sak.* är thz stort widhwndher, at rachel kwnne aldrigh mättas aff gudz ordha hörslo *Lg* 3: 436. — *något underbart, underbar handling.* war thzta eth siälsynt widhwndher aff enne klene iomfru *Lg* 3: 439.

viþvara, *se* **viþervara,** *v. underrätta.*

viþvara, *se* **viþervara,** *v. vara tillstädes.*

vidhöxe (**-yxe**), *f.* [*Ä. Dan.* vedøxe. *Jfr Isl.* viðaröx] *vedyxa, timmeryxa.* nv biwdher brodher gästh, ok han til gilliss stugw kniff bär, swärdh, bredh yxe, vidhyxe *SEG* 119.

vif (**viiff**), *n. och f.* (*Fr* 1437) [*Isl.* víf. *Jfr Mnt.* wif] **1)** *qvinna.* wttaff adams vinstre riiff ther togh han thz liffuande wiiff *MD* 7. swa stoodh hon ther thz salugha viiff *Iv* 3264. ma iak syrghia salugh viiff *Fr* 1437. thy grät hon sara thz ädhla viiff *ib* 972. hans liiff ospart fore stolta viiff *ib* 3122. tha han fik se thz wäna wiff *MD (S)* 224. iach behalder thit wänä wiiff *(yuwe schone wyf; den qvinna ss hvars beskyddare el. riddare du uppträder)* *Va* 12. **2)** *vif, hustru.* then riddare ok hans stolta viiff thakkadhe honum badhä *Fr* 1064; *jfr* **1.** jak soffwar ey när mins herra wiff *MD (S)* 304.

vigdhavatn (**vigdhe vatn. vigdevatn** *AS* 108), *n. vigvatten.* bära rökilse och vigdhe vatn *SGG* 132. *AS* 108. — **vigdhavatns kar** (**vigdhauatins-. -kaar**), *n. vigvattenskärl.* pro vno vase dicto vigdhauatins kar faciendo *SD* 5: 583 (1346-50). eth wighdawathnz kaar *ib NS* 3: 536 (1420).

vigge, *se* **vägge.**

vigh, *n.* [*Isl.* víg] *L.* **1)** *strid,* hundradha skip ok attatighe foro til syon ij thy wighe *Al* 1916. *ib* 9254. — (?) *ss tillnamn.* eringisl wig *SD* 1: 228 (1222-1230). **2)** *dråp.* at ther war inne then sami man ther vighit ofwer honum van *Iv* 923. — **vighar arf** (**wighär ärff** *HelsL Ä* 15. **wigher arf** *ib i var.*), *n. Jfr* **vigharf, vighärfþ.**

vighanz vapn (**-vakn**), *n. L.*

vigharf, *n. L. Jfr* **vighar arf, vighärfþ.**

vigharvi, *m. L.*

vighe (*gen.* **-is** *UplL Ä* 10: *pr.; HelsL Ä* 10: *pr.*), *n. L. Jfr* **envighe.** — **vighis valder,** *m. L. Jfr* **vigh-, vighi-valder.**

vigher, *se* **viker.**

vigher, *adj.* [*Isl.* vígr] *L. stridsför, vapenför.* wigermän *(för* wiger män?) *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *Jfr* **ovigher.** — **vighra manna giäld?** (**wigermannegäld**), *n. skatt som erlades af alla vapenföra män. BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *Jfr* wighra manna skin *VML I Þg* 7: 2.

vighia (**wiigia: wiigde** *BSH* 5: 584 (1517). **vyga** *DD* 3: 218 (1484). **uia** *VGL II K* 1; **-as** *MELL Kg* 8. **vya: -as** *LB* 7: 26. **-ir, -þe, -þer.** *part. pret. n.* **vikt** *Bu* 23, 24, 140; *LB* 2: 61; *DD* 3: 218 (1484). **wikt** *KL* 40; *Ber* 32; *LB* 7: 324. **wikth** *ib* 2: 57. **wiikt** *Al* 1596; *LB* 7: 323. **wight** *VML I Kr* 6: 1; *SmålL* 12: *pr.*; *SD NS* 1: 361 (1404)), *v.* [*Isl.* vígja] *L.* **1)** *viga, inviga (ting till heligt bruk), helga, (genom ord el. tecken) utdela välsignelse åt.* war herra bödh wighia sit hws oc all the kar som presten skulle hawa til gudz dyrkan *MB* 1: 496. *ib* 482. han ... vighþe olio oc sände siukom mz hwilko þe smorþos oc worþo genstan helbrygþo *KL* 184. vikt vatn *Bu* 23. *LB* 2: 61, 7: 324. wikt saltt *ib. ib* 2: 57. thenna iij öffleten ... the skwlu ey annorledis vyas, en som här effter staar *ib* 7: 26; *jfr* **2.** ett stykke wiikt quinner messa lywss *ib* 323. ens lambs liknilse aff wax ... hulkit pauin hafdhe wikt *KL* 40. *Bir* 4: 73. wilith är wikt ok hällaght *Ber* 32. *Lg* 3: 310. biispen i linchöping war her ok wiigde skepet, thaa thet lop aff stapwlen *BSH* 5:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

584 (1517). iak helsa þik þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui *(quæ in corpore Christi dedicata es) Bu* 140. thu vigdhe *(sanctificasti)* hafwit thär thu fort vfört ifwer *Bil* 216. kunugen baþ sanctum thomam vighia sinna dottor brvþa siäng *Bu* 182. ä hwar han framfoor lot han byggia kirkior. oc vigdhe them som bygda varo *Gr* 314. om i lathe brythe thet wigde cappelle och the *(för* thet*)* wigde altaret neder *HSH* 24: 155 (1518). j the kirkio som j hans nampn war wigdh *Bil* 159. philipus patriarka ... sände þöm *(Johannes döparens ben)* atanasio patriarke ii alexandria: þeophilus patriarca alexandrie vighþe þöm kirkior som för varo afguþa mönstar *Bu* 51. þa bygdo þe mönstar ok vigþo þät friþi tel heþar *ib* 64. ii eno clostre. som bykt var ok vikt vare fru tel heþar *ib* 24. diane affgudh war thz *(templet)* wiikt *Al* 1596. systräcloster, som wight är sancto martino i skeninge *SD NS* 1: 361 (1404). skal tässin nya orden wighias minne modher *Bir* 4: 72. *ib* 26. nw wigdhin *(consecrastis)* i idhra händer gudhi siälwom i frända blodhe oc wina *MB* 1: 346. hwar som hälzst är gull, silffwir kopparkar, malmeer oc iärn thz skal wighias *(consecretur)* gudhi *ib* 2: 15. **2)** *konsekrera.* huarn dagh äpte varn härra vigþo alle appostoli varns härra licama. oc nöto sialue ok gauo cristno folke *Bu* 195. thz är min sandir likame som vighis *(consecratur)* a altareno *Bir* 1: 34. *ib* 149. nar han ... hafdhe komit til the ordhin ther brödhit mz vighis *ib* 3: 471. j thy välsignadha vighdha brödheno *ib* 253. the som ey vilia taka min licama hulkin som vighis a altareno aff brödhe *ib* 2: 26. thu ... ville vighia os ok hälgha thin hedhirlica licamma aff licamlico brödhe *(nobis ... tuum venerandum corpus ex pane materiali consecrare) ib* 3: 251. tok han brödhit ... ok vigdhe *(confecit)* sins licamma höxsta sacramentum. ok gaf thz sinom discipulis *Bo* 175. **3)** *viga, inviga (ngn till kyrkligt el. under kyrkans helgd ställdt ämbete el. stånd); prestviga.* fore thera lydhno skuld, oc ödhmiwkt som döpas, oc färmas, eller wighias, eller scripta sik *MB* 1: 441. en som ey var vigdhir til presta ämbite *Bir* 3: 198. vigdho sanctum gregorium til ärke biscop *Gr* 312. *ib* 310. biskoper thänker at wighia en klärk til prest *MB* 1: 215. han wighde karolomannom franka konungh til klärk *Bil* 744. han vigdhe ... til preste thry thusanda *Pa* 3. *Lg* 294. *ST* 313. han ... war begärende, at wii *(näml. ärkebiskopen)* vilde vigie honum til subdiaconum *BSH* 5: 393 (1510). johannes ... vigþe han biskop äpte annan biskop *Bu* 156. thu skalt wighias biscopir *Bil* 394. *ib* 690. at fyrst vighis *(ordinaretur)* hwar hostiarius swa lector sidhan exorcista, swa acolitus sidhan subdiaconus swa dyaconus swa prester *ib* 465. vighdis *(ad sacrum ordinem accessit)* klärkin *ib* 696. *Bir* 3: 256. hon hät pelagia. vigþ nunna vm siþe *Bu* 183. thu skalt klädhas ok vighias nunna *VKR* XXI. hon wigdhes wnder wil af clemente *Bil* 357. abbatissonne wälsignilse oc wigxsle skal warda som sidhwänia är abbatissom, at wighias j sancti benedicti orden *Bir* 4: 73. at egh kunno braþlica andre i þerrä staþ tiltakas oc vighias *(näml. till biskopar) SD* 5: 567 (1346). *RK* 2: 7530. — *om den högtidliga handling hvarigenom en konung el. kejsare med smörjelse (och kronas påsättande) inviges i sin värdighet: smörja (och kröna).* then ampulla mz samu cristmo gömis en j dagh j franka rike ok vighis *(inunguntur)* mz henne alla franka rikis konunga *Bil* 689. pippinus vighdis konunger aff pauans hand *(jfr Martinus Polonus: Pipinum sibi regem constituunt, quem sanctus Bonifacius maguntinus archiepiscopus jussu papæ in regem unxit) ib* 744. skal hwar aragum konunger swäria sik gödskan för en han vighis *ib* 681. leo paue vighde han *(Karl den store)* oc kronadhe til konungh *(af senare hand ändradt till* keysara*) ib* 748. karolus war förzste vighder kesare *ib.* han *(Valdemar)* wigdis oc kröntis ... j lynköpingh *PK* 237. *ib* 239, 240. han *(Karl Knutsson)* vigdes tha oc hylladis tär rät som norigis konung bör *RK* 2: 8051. **4)** *viga (brud och brudgum), genom vigsel förena (ngn) i äktenskap (med ngn), genom kyrklig välsignelse gifva helgd åt (ngns) äktenskap.* jak wil mik latha wighia wid henne *RK* 1: 806. han ... lodh sigh ... vyga vedh for:de margret och ware the thel hoppa j otta aar sydan the vigd waare hwilket olaff olsszon och lasse andersson vitnade ath her olaff j tellebergh hade thom vikt thel samman pa then tydh han war kerkeherre i sverdesyö *DD* 3: 218 (1484). nar the waro wigdh *Lg* 3: 58. — *bildl.* huru matte ... thu ... bedhis ephygeniam til hionalagh som är fästemö thins herra himna konungs hanum wigdh wndher hälgho wile *(sacro velamine consecratam) Bil* 229; *jfr* **3.** tha äru the mz sinom brudhgomma vigdha *(consecratæ)* tha the lofwa a sina tror eghlona at halda *Bir* 2: 257. *ib* 4: 67. sanctus clemens ... wigdhe hona ihesu cristo til brudh *Lg* 3: 490. — *gifva välsignelse åt (brud och brudgum).* min härra sandar guþ vighe þänne tu vngfolk mz sinne högro hand *(da ... domine adolescentibus his benedictionem tuæ dextræ) Bu* 182. **5)** *med vigvatten bestänka (lik). Bir* 5: 53. — *Jfr* **in-, saman-, til-vighia, ovigþer, siälfvigdher.**

vighiandi, *m. VML I M* 4: 2. *Jfr* **väghandi.**

vighilsa, *f. Jfr* **samvighilsa.**

vighilse (wigelse. wielss *(i rimsl. m.* nielss*) MD* 498**),** *n. (i sht pl.) och f.* [*Fdan.* vigelse. *Mnt.* wigelse, wielse] *L.* **1)** *invigning.* offradhe han templens vigilsens offer *MB* 2: 284. itt besynnerligit rwm och altare i clostrid, som för:ne prior hauer lathit opmura i förstä opbegynnelsen oc klöstersins forsta wigelsen *DD* 1: 206 (1508, *efter nyare afskr.*). **2)** *konsekration.* gudz lichames vigilse j messona *LfK* 276. thes verdogasta sacramentes vigelse *ib.* **3)** *invigning till kyrkligt ämbete; kyrkligt ämbete, grad inom det andliga ståndet.* huru han skipadhe owir alt armenie rike biscopa ok klostir ok al kirkionna vighilse *Gr* 310. komo alle biscopane saman mz sancto leoncio. oc vigdho sanctum gregorium til ärke biscop. gifwandis för honom al kirkionna vighilse, hwaria äpte thy hänne bordhe *ib* 312. then annan dag för han *(biskopen)* fik wielss *MD* 498. om tiidh och stadh paa huilke iak kunnä komme till myn vigelsse *HSH* 19: 106 (1505). — *Jfr* **samvighilse.** — **vighilsa ordh,** *n. konsekrationsord.* tha vighilsa ordhin sighias vardhir thz *(brödet)* min licamme *Bir* 2: 114. — **vighilsa time (wighilse-),** *m. tid för invigning (till munk el. nunna).* wm pröffuilse oc wighilse timan *(de tempore probationis et consecrationis) Bir* 4: 34.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vighivalder, *m. L. Jfr* **vigh-, vighis-valder.**

vighning, *f. L.* **1)** *invigning (af ngt till heligt bruk).* templens wigningh *MB* 2: 284. **2)** *konsekration.* aff gudz licames skelliga vigningh *LfK* 276. — *Jfr* **hiona vighning.** — **vighninga lius,** *n. L.*

vighskardh (vikskardh. wiikskard. vigskaar. wigskal. wigskord. viigskördh), *n. vanl. pl.* [*Fdan.* vigskord, vigskaar, vægskaar. *Isl.* vígskarđ] *i fästningsmur anbragt öppning för att derigenom rikta skott, kasta sten, hälla sjudande vatten o. s. v., skottglugg; insänkning mellan tinnarne på en krenelerad mur. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 818. a huart vikskardh *(á hverju vígskarđi; Fr. texten: sor chascun cretel) Fl* 1067. vpa then graff ther stodh en gardh ok atta bardfriid med wiikskard *RK* 1: 1547. sigord swen stod i wigskalen *(Cod. B* vigskaaren*)* oc sag thenne tidende *Di* 141. stodho all torn ok vígskardh ful aff frw ok jompfrur *ib* 244. hymerna stodho opp j wikskardhen ok skutho hwar ath annan ok kastedhe ath nyfflingar saa giordhe ok nyfflingha ath them ighen *(Huner standa a (var.: i) vigskordum uppe oc skiota a þa oc huarer á adra) ib* 255. jach vil iche haffue eder fram i nagen liiffzfara, män i skole sta vnder skermana med eder arbost och affhalle med piil the som blotta vtaff viigskördhen pa slottet *BSH* 5: 199 (1507). the bönder, mich in folde, somme bleffwe döde, oc somme ille, gemen wigskord eller hool wtsprwnge i syön, i baathe, fordarffwede *ib* 594 (1517). — *(?)* offwan oppa takit offwir torneth waro standandis starka wärner oc wikskardh *(propugnacula) MB* 2: 102.

vighsl (vigxl. vixl. vilx *VGL I K* 3. *pl.* **-ir),** *f., i sht pl. L.* **1)** *invigning (af ngt till heligt bruk), helgande.* altarins vigxle *MB* 2: 231. *ib* 284. the wigxler *(d. v. s. invigningen af Guds hus och de kärl som nyttjades vid gudstjensten)* skulle tekna andelika wigxler *ib* 1: 496. the (ɔ: the wixler som giwas nakrom) tekna hiärtans oc siälinna wigxler oc helighet *ib* 482. **2)** *invigning till kyrkligt stånd el. ämbete; prestvigning, ordination; kyrkligt ämbete, grad inom det andliga ståndet.* abbatissonne wälsignilse oc wigxsle *(benedictio abbatissæ)* skal warda som sidhwänia är abbatissom at wighias j sancti benedicti orden *Bir* 4: 73. the wixler som giwas nakrom *MB* 1: 482; *jfr* **1.** the hälgho kirkio döpilse oc färmilse oc scriptamaal oc wigxl *ib* 441. han faar ekke aff wigxlomen *ib* 215. moyses ... forbödh aarons sönom at grata sinna brödhers dödha fore thera wigxla sake *ib* 359. tha skal sighias thera wigxler, oc wald eller lifnath, oc thighia thera nampn oc hws *ib* 301. benedictus ... forbödh hanum *(klerken)* ... vighsle *(nec ad sacros ordines accedas) Bil* 696. han *(påfven Gajus)* giordhe decretum vigxle hwilka vighsl för skal thakas en annur *ib* 465. biscopin skal ... ey främia them til vigxla älla ämbite ... hulka ther han wet hawa ont lifwirne *Bir* 1: 317. huru stor gudz wredhe är mot thom biscopom som ey akta at ... granlica pröua hulke the äru som the ... främia til swa wärdhogha vixle *(tam dignos ordines) ib* 3: 257. han (ɔ: biscopin) hawir klädhe thz är biscops vigxlir *(ordines episcopales) ib* 1: 334. — *Jfr* **altara-, kirkio-, kloster-, pava-, prästa-, sam-, smavighsl.** — **vighsla bref (wighsla bräf** *VML II Kr* 4. **wixlä breff** *UplL Kk* 5. **wiixlä breeff** *SmålL* 4: *pr.*), *n. L.* — **vighsla dagher (wigxla-. uixla-** *ÖGL Kr* 2: 2, 9**),** *m. L. dag för invigning till klostersyster.* framlidhnom atta daghom fran henna wigxladagh *Bir* 5: 72. — **vighsla fä (wighsla-** *VML II Kr* 3. **wigsla-** *ib.* **wiksla-** *ib I Kr* 8**),** *n. L.* — **vighsla lius (vixlä lius** *VGL III* 20. **uixla lyus** *ib II K* 53**),** *n. L.* — **vighsla nadhir,** *f. pl. rättighet som tillkommer ngn på grund af invigningen till ett ämbete; ämbetsvärdighet.* pauin degraderado subdiäknan biscopin ... soor sik aldre messo sighia for än hans klerkir vighsla nadhe finge *Bil* 775. — **vighsla spiäl (wixlä spiäll** *HelsL Kk* 21: 2. *pl. dat.* **uixla spiällum** *ÖGL Kr* 25**),** *n. L. Jfr* **vighslo spil.** — **vighsla stämna (uixla-),** *f. L.*

vighsla, *f.* [*Isl.* vígsla] — **vighslo fä (vigxlo-),** *n. VML II Kr* 3 *i var.* — **vighslo klärker (wigxlo-),** *m. klerk som mottagit invigning af ngn?* biscopin ... soor sik aldre messo sighia for än hans wigxloklärker nadhe finge *Lg* 1036. — **vighslo spil (***pl. dat.* **wigzslospilldum** *ÖGL Kr* 25 *i yngre hds.***),** *n. Jfr* **vighsla spiäl.**

vighvalder, *m. L. Jfr* **vighi-, vighis-valder.**

vighärfþ, *f. L. Jfr* **vigh-, vighar-arf.**

vigilia, *f.* [*Lat.* vigilia. *Jfr Mnt.* vigilie] *vigilia, vigiliegudstjenst (för afliden).* halla artiidh meth messor, vigilior, psaltara oc meth liws *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*).

vik (viik. wiik. wyk), *f.* [*Isl.* vík] **1)** *vik.* a vikenne *SR* 47. tha fiskelekis thime war ladhe the näth thwärt fore wikena, drogho bordh notana badhe thwärt fore oc in i wikena, oc formeente at fisken kunne ekke koma in j wikena, ther til drogho the oc noth in i wikenne *FH* 4: 15 (1451). — *i ortnamn.* curiam næs mellin wikæ *SD* 2: 505 (1307). ecclesiam husaby inter wykæ *ib* 3: 142 (1313, *gammal afskr.*). datum vik *ib* 211 (1315). cum curia dicta skyaldawiik *ib* 2: 435 (1305, *gammal afskr.*). tor marsken offuer bradwiken rida *RK* 2: 5764. at han ey offuer bradwik torde *ib* 5769. — *Jfr* **silda-, sio-vik.** **2)** *vinkel, vrå.* ängin viik *(angulus)* i stadhinom war vtan munka byggilse *KL* 198. *Jfr* **öghnavik** *samt följ. ord.*

vik, *n.* [*Jfr N.* vik] *vinkel, hörn.* ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer *(si munitio muros habet angulares) KS* 85 (208, 93). täs flere barfridhi tän mur hauer jwi allom portom, hornom ok wikom, täs fastare är täth hus til alla wärn ok sikrlek *ib.*

vik (wiik), *n.* [*Jfr Mnt.* weke, wike] *vikande, flykt. i uttrycket* giva vik, giva up et vik, *vika tillbaka, gifva vika.* the gaffuo eth wik opp for honom *(se van em nemen den weke) Va* 22. nordmen gawo wp eth wiik *RK* 1: 3022. gaff hertogin wp eth wiik *ib* 3197. then rese stodh qwar oc rördhe ey sik han wille fore ängom giffwa wik *(vika) Al* 7426. han *(Alexander)* gaff aldre fore ängom wik *ib* 1386. — *vikande, eftergift.* iak ... wilde gerna lango hafwa komit han j synd, än han bewaradhe sik altidh swa at iak enkte wik kunde oppa han faa *(icke kunde förmå honom att vika el. gifva efter) ST* 305.

vik, *n. eg. vridning, vändning?* i thät vik, *i den vefvan, i det ögonblicket?* tha fik thän rese ij thz wik *(Cod. A* awik*)* eet slagh *Fr (Cod. B D E F)* 1030 *Jfr* **avik.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vika (**viika**. *pres.* **-er.** *impf.* **vek. veek.** *pl.* **viku.** *part. pret.* **vikin**), *v.* [*Isl.* víkja] **I.** *vika, flytta sig, ändra läge.* **1)** *vika, flytta sig (i sht åt sidan), ändra riktningen af sin väg.* stiärnan wek oc flutte sik *Bil* 53. hui han vek af väghenom *Bu* 498. week israel om kring edom *(divertit Israel ab eo ... circumivitque Idumæam) MB* 1: 409. köna ... wikv ... hwarte a högro hand äller winstra vthan gingo aat rättom wägh til bethsamis *Ber* 23. *MB* 1: 205. — *bildl. afvika (från).* skal gudhz thiänista folk gaa fram aat rättom wägh til bethsames som thekna himerikis ingang ok ey wika af godhe gärning älla akt til höghro hand äller winstra *Ber* 23. — *gå (ifrån).* om j ther aff *(från dagtingan)* wike *(d. v. s. bryten) RK* 2: 8293. **2)** *vika af, taga annan riktning. om väg.* väghin togh tha at vika *Fr* 945. **3)** *vika, rubbas från sitt läge, rubbas åt sidan.* härtugh fräderik ... gar nu thiit ther han sit örs fan sadhlar siälfuer thz bästa han kan giordadhe thz fastelika swa at sadlen skulde ey vika *(Cod. A* giordhar örsith fastelika swa at thz thörfte äkke vika*) Fr (Cod. B)* 490. **4)** *förflytta sig, färdas.* ther the ouer berghit vika *(i rimslut med* rika; *öfriga hds.* then tiidh the ower berghit ridhä*) Fr* 252. — *färdas, gå, föras.* andra herra rika sa man ther til dödhin vika *Fr* 700. **5)** *bära hän, komma.* viliom vy ... se hwart thetta vil viika *RK* 2: 4760. **6)** *vika, gifva efter, gifva sig.* stenen vek *(Bu* veks 166*)* for benomen som blöth vax for insighle *Bil* 969. **7)** *vika, draga sig undan, fly.* the herra ther varo vildo ey vika *Fr* 460. *ib* 588, 1731, 2187. han vardher til ryggia vika *ib* 1749. thz ware bätre hema sitith än illa rympt ok illa wikith *Al* 1996. hwar gladdis som ther fich viika *RK* 2: 3991. — *komma undan (ngn), undgå (ngn).* tenkia oppa hurw han skal sin fiende wika ok hanom annardz stadz beslika *MD (S)* 208. — *undgå, undvika.* om the wille wiika een ondan dödh *RK* 3: 2741. *ib* 2287. — *vika, vika undan (för ngn). eg. och bildl.* j eno vadhi mötte henne een kiärlingh ... ok vilde ey for henne vika *Bil* 805. the slogho huar annan ängislika ängin ville for annan vika, ey swa breet som eet haar *Fl* 1843. *Iv* 725, 4924. iak vil een foot ey fore thik vika *ib* 3120. tha thorffte han for ängin vika *Fr* 938. **8)** *draga sig tillbaka, gifva efter.* iohannes veek for bloz vadha ok lät sik wtlägha leggia *Bil* 659. — *vika undan för, draga sig undan el. tillbaka för, visa försyn för.* huar hörde man tolkit slika the wilde ey gudz mönster wijka *RK* 3: 2811. **9)** *vika, gifva vika, duka under.* the motte wiika *RK* 3: 1530. byscops släkth motte wiike *ib* 1542. — *duka under (för ngn), gifva vika (för ngn).* marghe hafwa fore honum *(Alexander)* wikith *Al* 1376. han talar tiil erik nielsson som för her iwar week *RK* 3: 1513. wiisth faam wy i dagh för them wiika *ib* 1526. — *gifva vika (för ngt), duka under (för ngt).* christus ... uek eig fori hans *(djäfvulens)* iartignom ok frestnigom *Bu* 206. **10)** *stå tillbaka för. med dat. el. i dess ställe ack.* eigh vikar ... evangelista iohanni baptiste for þy. at ewangelista är minn värþoghar. vtan for þy. at baptista är hanom iämvärþoghar at halda þät hanom bär tel äldre rät *Bu* 50. vika *(för* -ar*)* ... þän mindre þöm mera *ib* 51. ingen wille then andre wika *RK* 3: 2043. ville iak engen i grymhet vika *ib (Till. om Chr. II, red. B)* 6416. **11)** *vika, försvinna.* al min angist skal här vika *Fr* 1996. **II.** *eg. komma (ngn el. ngt) att vika el. att flytta sig el. ändra läge.* **1)** *bringa, föra.* kan iak han swekliga til mik wika *(bringa honom i mitt våld) MB* 2: 324. — *draga, locka.* om nakor persona wil tik wika, ällir lwkka til thz som ohöffwelikit är *Spec. Virg.* 252. kongh swen tiwffueskeg i danmarkss riike monde mig illa ther till att wiike *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273. then menige almoge j norgis rike lotho sik ey fra konung karl wike *ib* 2: 7756. — *draga, förmå (ngn) att afvika (från ngt) el. att afstå (från ngt).* bleff han stadhughir, oc kunde aff thom vilianom, som han hafdhe for sik taghit, hvarte vikas äller vändas *(in cœpta voluntate immobilis permanebat) Ansg* 187. at han kwnne honom enkte wika aff hans enbändoghet *Lg* 3: 417. **2)** *vända, böja.* i alt sith taal kwnne han henne enkte wika äpther sin wilia *Lg* 3: 287. wille hon sin kärlek til mik wika *Su* 13. **3)** *vända, vrida.* then spille laghom, thön thr *(för* thr thön*)* wiker ok wände medh wåld ok klokskap, äpte wild ok wilia sinom å mote rät ok sannind *KS* 67 (165, 74). **4)** *föra (ngt från ngt); skilja.* han wil thz ena fra the andra wika *(i rimsl.) MD (S)* 287. **5)** *hänföra, referera.* ä hwath thom hender thz wika the oppa fornemda gälniskio *Gers Frest* 15. the wika alth thz som hender oppa swa dane fawiska wantro *ib.* **6)** *vika, böja, kröka.* bondin hawir hardha axlar. starka armläggia. oc stinna knokor. idhnan gör thz oc äruodhit. vtan thz viker han mz timanom *Bo* 134. **7)** *vika, vecka?* vj lesne dwge. jtem ij wighne dwge. jtem xj dwge rät oc slät *FM* 76 (1483; *daniserande*). — **vika sik,** *förflytta sig, vända sig.* ä huart han sik wiker äldher wändher *Su* 119. — *refl.* **vikas,** *vika sig, vika, gifva efter, gifva sig.* stenen veks (*Bil* vek 969) for benom som vaks for insighle *Bu* 166. — **vika bort,** *afvända, förmå att afvika (från).* hon hafdhe förra lidhit en hardhan dödh än hon hafdhe kwnnit vikas bort af them hälgha vilianom *Bil* 594. *Jfr* **bortvika.** — **vika undan,** *vika undan, draga sig undan.* han ... viker vndan ... thiit han hertughin halda viste *Fr* 577. tho wek hemme wndon *Di* 293. *Jfr* **undanvika.** — *Jfr* **af-, unt-, äptir-vika.**

vika (**wijka**), *f.* [*Jfr Sv. dial.* vike *och Mnt.* wike] *liten vik.* dömdom wi them aff lwfije thera inbwndan *(för* inbwndna*)* wijkor ok thera fiskä watin ... frijt ok frels ok oboworen *FH* 4: 3 (1420).

vika (**weka: -ur** *BtFH* 1: 6 (1468, *nyare afskr.*) *o. s. v.* **veke** *(obl. kas.) BSH* 5: 148 (1507). **wicka: -ur** *ib* 138 (1507), 151 (1507) *o. s. v.* **uka** *VGL.* **wka: -w** *VKR* 62. **vkka: -um** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *pl. gen.* **vikna** *VGL II K* 49; *VML II Kr* 7: *pr. i var.*; *KL* 335; *MP* 2: 47. **wikna** *Lg* 1000; *SD NS* 1: 315 (1404). **uikna** *ÖGL R* 12: *pr.*; *SML Kp* 11: *pr. i var.* **uiohna** *VML II Kr* 7: *pr. i var.* **wigna** *ib Kr* 7: *pr.* **vcnä** *VGL III* 10 (*jfr s.* 98 *not* 97). **viku** *SML Kp* 11: *pr.*; *MP* 2: 50. **vikur** *Fl* 9. **wikor** *ib (B, C)*), *f.* [*Isl.* vika. *Fdan.* ukæ. *Med afs. på* uka *jfr Ags.* wucu; *se Noreen Altschw. Gramm. s.* 163] *L. vecka.* thryhundradha oc siäxtighi oc fäm dagha göra fämtighi oc twa wikor oc en dagh

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

oc siäx stunder nw ganga alla wikunar at siw bokstawom, thy at wikan hawer siw dagha, oc tha alla wikunar om aarith äre wtgangne, tha är ater en dagh oc siäx stunder *MB* 1: 63. thre dagha i vikunne *KL* 335. *MP* 1: 254. *Lg* 3: 241. *Bir* 2: 202, 3: 16, 260, 4: 15. *VKR* 62. i thenne veke *BSH* 5: 148 (1507). þer sculu sighiäs twa messur i hwarri wiku *SD* 5: 564 (1346). *ib* 565. tordaghär skal wara tyswär i hwarre viku *ib* 639 (1347). skal hwar smältäre ... smältä hvariä syknä viku säx härþä *ib* 637. en span korn vm vikunä *ib.* the ... dwaldis ther om siäx vikur tima *Fl* 9. innän nästu syäx vikum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). innan tree wekur *BtFH* 1: 6 (1468, *nyare afskr.*). *ib* 10 (1470, *nyare afskr.*) *o. s. v.* the hade eij hast i en monad eller VI viker om sadana dägtingen *HSH* 24: 87 (1516). þän timä konunger wil syäluer sin rättäräthing haldä ... þa scal konunger, äller þe af hans väghnä kunnighä þet i hwarye landzskapino syäx vkkum, än (*för* för än?) han äller þe komä (*motsv. ställe MELL Þg* 39: siäx vikum for än han þem halder) *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). annur vara fru höghtiþ är siax vikum afte iula dagh *Bu* 8. *ib* 523. siu vikna fasta, nio vikna fasta, *se under* **fasta.** — *vecka, tur för tjenstgöring som ombytes hvar vecka.* maagha the ... bedhas thet som them brister aff källara swenenom ellir aff honom som wikuna hafuir oc for bordheno thienar *VKR* 15. — *Jfr* **dymbil-, dymbildagha-, fastogangs-, paska-vika.** — **viku dagher,** *m.* [*Isl.* vikudagr] *veckodag, dag i veckan.* alle hälghe dagha skiptas hwart aar om wiku dagh äpter annan *MB* 1: 63. for thy koma hälghi dagha nw oppa annan wiku daghin oc a annan komo the i fiordh aar *ib.* hiollo alle män fore wars herra byrdh. then daghin som wi kallom lögherdagh, första wiku dagh *ib* 68. — **viku lön (vyku-),** *f.?* *veckolön.* vyku lön vpbära *SO* 141. — **viku tal,** *n. L.* — **viku thiänist,** *f. veckotjenst, tjenstgöring som turvis med ombyte hvar vecka förrättas af ett klostersamfunds medlemmar.* tha systrana äru alla satta j siin säte the systra som wiku thiänist haffua äpther sinom ordhin, the bärin tha in maaten j refectorium *Bir* 5: 72.

vika (veke (*obl. kas.*) *FM* 612 (1514). *pl. gen.* **wiknä** *HelsL Þ* 15. **vicu** *Bil* 349. **wiku** *ST* 40. **viko** *RK* 1: 1497. **wiko** *ib* 1706; *på de fyra sistnämnda ställena kan dock ack. möjligen föreligga*), *f.* [*sannolikt eg. samma ord som föreg.; se Falk o. Torp Etym. ordb.* 2: 409. *Isl.* vika. *Jfr Ä. Dan.* uge] *L. sjömil.* rast at lande, viku at vatne *SR* 59. — *i förbindelse med följande* sios *el.* sio [*Jfr Isl.* vika sjóvar *och Mnt.* weke sees, *hvilket antages vara af Skandinaviskt ursprung, se Schiller-Lübben* 5: 659] petrus for en dagh a skipi mz sinum discipulis til eet öland vi vicu sio (*Cod. C* siäx wikor sios 996) fra rom (*per sex miliaria distantem*) *Bil* 349. til ena öö som laa siex wiku sio längir bort j märith *ST* 40. en fiskare ... tok pilten gladlika til sik ok förde wäl trätighi wiku sioos til eth hus *Prosadikter* 215. tha the komo swa lankt fra thera här som XXX viko sio lankt är *RK* 1: 1497. thz war huseno swa nala twa milo wegh eller twa wiko sio huat man skulle heller ridha eller roo *ib* 1706. ij (2) wikesiös wtan stadhin *BSH* 5: 135 (1506). komme the med skipene oppa halff wiku siös her när stocholm *HSH* 24: 87 (1516). theris roop hördis en stoor veke siös *FM* 612 (1514).

vikben (wiikbeen. wigben), *n. L. Jfr* **viþben.**

viker, *m.? stöt, angrepp?* han stod for sin herra mang ondan wik *MD (S)* 245.

viker (vikor. *pl. ack.* **vigrä** *LB* 7: 303), *m.?* [*Sv. dial.* viker (*Vg.*), vikker (*Vg.*), vekare (*Smål.*), viger (*Skåne*), vigra (*Skåne, Hall.*), vire (*Vemmenhög i Skåne*). *Ä. Dan.* viger, veger, vigre, vegre. *D. dial.* vigger, væger, vægger, vøgger. *Medelengelska* wikir] *salix; vidja, vidjeqvist, qvist af salix.* vimen wiker *Växtförteckning från medlet af 1400-talet hos Th. M. Fries, Ark. f. Bot. Bd* 3, *nr* 14 *s.* 8. vimen vikor *ib.* hwar som ligger oppo seng af storan jnwertis hiita, han ma lata hemta gröna vigrä med teris blad, oc sätia tom kringom sina sengh oc lwcta pa tom *LB* 7: 303.

vikna (-adhe), *v.* [*Isl.* vikna] **1)** *vekna, uppmjukas.* glömde järnit sinne natwr oc wiknadhe *Lg* 987. **2)** *bevekas, gifva efter.* aldre viknadhe hänna hughir *KL* 327.

vikskardh, *se* **vighskardh.**

vikt (wicht. wigt. vykt. wycht. wekt *SD* 1: 444; *LB* 8: 191. **väkt** *Bil* 579; *Fl* 673 (*i rim med* iät). **wäght** *KS* 74 (182, 81). **-ir),** *f.* [*Mnt.* wicht. *Jfr Fdan.* vikt, vækt, væt; *Fnor.* vekt; *äfvensom Isl.* vætt] *L.* **1)** *vigt, tyngd.* han ... lät annat (*näml. guldkärl*) göra iämgot at väkt *Bil* 579. idhert korn giäld hawer iak gömpt mz fulle wikt *MB* 1: 245. han lot ... tiwghu markir honum fa, gull ok silff ij fullo väkt (*Cod. C* wikt), som han hafdhe honum iät *Fl* 673. thesse godha hörslin lagdh a mätskalena ... skal halda alla viktena *Bir* 1: 237. en skiöl aff clara gulle til wikt haffwandis tusandha mnas *MB* 2: 272. wikten aff örna guldzringana ... var twsanda oc vij hwndrat siclar j gul wikt *ib* 95. gwllith är smälth klarth, haffwandis lithith mindre wikth än tha thz jnsattis *PM* LII. **2)** *vigt, vägning, vägningssätt, vägningsmått.* mat ok miät ok vikt *SR* 39. j skulin änkte wilia orät göra ... i wikt (*pondere*) oc maal *MB* 1: 367. medh orättom spannom ok bismarom, älla huario handa måto älla wäght thet är *KS* 74 (182, 81); *jfr* **3.** han gör al thing rätuislica j rätte vikt (*pondere*) oc maale *Bir* 2: 30. haff mit gul falt for tio pund twäfalla vikt thy at hulkin som ey vil twem sinnom wägha han skal ey hawa mit gul *ib* 1: 235. hundraþe marker silfs at swenske wikt *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). ath betala j kolnisk wikt fryi iij[M] [3000] lödhogh mark ok femty *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 172. the ... lotodh j kölnisk vykt betala *ib s.* 173. ey mer een ij [2] kolneske pennighe wekt *LB* 8: 191. (*gods*) som ränta arligha aars $^1/_2$ marc wekt (*dimidiam marcam ponderatam*) *SD* 1: 444. een gardh som ränther tolff öra wikt (*oras ponderatas*) *ib.* **3)** *vigt, våg, vägningsredskap.* scholu ... alla guldzsmeder aff vpstädener ... entijdh huart aar ... lata thera wychter rantzaka *SO* 157. at alle gulsmede j vpland eth sin om aared rette theres wigt *ib* 160. som ... oretfärdige wigt haffuer *ib.* findz nagher som ogilt

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

silfuer, guld eller wicht hafuer orätta *ib* 161. — *bildl.* gudh ther wägher mz jempne wikt *MD* 386. **4)** *en viss vigtenhet, pund, skålpund; qvantitet af viss vigt.* hwart neghinögha war swa stort thz hwart et wogh ... halff thridhia hundrath wikter swara *(libras ducentas quinquaginta) Al* 8783. siäx thusand wikter gul *(sex milia talenta auri) ib* 872. *ib* 3093, 3096. xx pund älla viktir *(libras)* kopar *Bir* 3: 432. hwar skal baka licha wikt mz then andra *BS* 36. — *Jfr* **brödh-, gul-, iärn-, skippunds-vikt** *äfvensom* **fulvikta.**

vikt, *m.? och n.* [*Mnt.* wicht] **1)** *varelse. med föraktlig bibetydelse.* hwath ära ware os slikt at dräpa thenna litla wikt *Al* 8414. **2)** *ting.* thz war et landzskap got oc riikt aff alla handa frwkt oc wikt *Al* 9536. ther honum fördho skat oc tol ... ädhla hafwor gotz oc riikt margh otalik thusand wikt *ib* 9630.

viktogher, *adj.* [*Mnt.* wichtich] *tung; fullvigtig.* fore xx ängliska viktogha nobila *SD NS* 2: 70 (1408). *Jfr* **fulviktogher.**

viktril, *n.* [*Sv. dial.* viktrill. *Fdan.* vitrille. *Ä. Dan.* victril, vitril, victriol. *Mht.* vitriol, vitriel, vytrile. *Ä. Nht.* victril, vitriol. *Fr.* vitriol. *Mlat.* vitriolum] *vitriol.* wictril wäl mykith *LB* 9: 96. quinta essentia aff wictrileno *ib* 109. wictrilith *ib. ib* 108, 112.

vikungs värke? olaff hans broder thetta sporde at vikungx verka *(troligen för* vikväria, *efter Isl.* víkverjar, *inbyggare i Viken)* honum til konung giorde *MD* 316.

vil (wiil. wijl: -it *VKR* 71. **vijl: -it** *ib*), *n. och m.* (*Bir* 3: 216) [*Isl.* vil, *n. och* víll, *m. Mnt.* wil, *n. Lat.* velum] *slöja, dok, nunnedok.* fästemö thins herra himna konungs hanum wigdh wndher hälgho wile *(sacro velamine consecratam) Bil* 229. hon wigdhes wnder wil af clemente *ib* 357. han *(påfven Soter)* skipadhe at ... hon *(en nunna)* scal wiil bära *Lg* 1002. swartaste blaman syntis j eno klostre mällan nynnona mz swartom vile *(velo)* ok nunno klädhabonadh *Bir* 3: 216. hoffuodh bonadhin skal wara en hwiffwir ... owir thän hwiffwen skal läggias wilit aff swärtadho lärifft ... sidhan owir wiilit sätis en krona aff hwito läriffte *ib* 4: 11, *ib* 20, 21, 25. *VKR* 58, 67, 71. swart wiil är renlex ok hällaghetz tekn *Ber* 32. wilith är wikt ok hällaght *ib. ib* 165. hon ... holde sith hwffwdh mz wigdho wile *Lg* 3: 310. astundar hon ... af thinom handom wighias mz wil ok klädhe bonath *ib* 490. *ib* 313. thil then dagh hon wardher inwiigdh ok tagher wiil ok krono met systrom i sama clostre *FH* 4: 5 (1441).

vilbasse, *m.* [*Fdan.* vilbasse] *vildsvin, vildgalt. LB* 7: 236. *Jfr* **villebasse.**

vilbradh (viil-), *f.* [*Ä. Dan.* vilbradh] *villebråd.* ätha blöthan math, som är vngh höns och raphöns och swadan viilbradh *LB* 7: 179. *Jfr* **villebradh.**

vild (wäldh *Pa (Tung)* 33. *pl.* **vildir. willir** *SML J* 12: 3 *(på tre st.)*), *f.* [*Isl.* vild] *L.* **1)** *vilja, önskan, tycke.* the sampna en här stor äfter sin wild *RK* 2: *s.* 343. thz war alexander ij wild *Al* 639. **2)** *godtycke.* hvar wil fylghia thykkio ok tharf sinne, och wilia flere wita wild ok wilia sin, än almogans tharue *KS* 7 (17, 8; *måhända snarare att föra till* **6**). swå som six i gamblo ordquädhe: hwar är sina wilda win *ib* 8 (17, 8; *måhända snarare att föra till* **6**). huar som flere rådha, ther wil huar witta ok främia vild sina, ok sinna wina ... ok the äru få ther huxa almoghans gaghn *ib* 9 (20, 9; *måhända snarare att föra till* **6**). then spille laghom, thön thr *(för* thr thön*)* wiker ok wände medh wåld ok klokskap, äpte wild ok wilia sinom å mote rät ok sannind *ib* 67 (165, 74). **3)** *begär, begärelse, lystnad; snikenhet.* pawa, biscopa, konunga ... lagdo myket pa fore wäldh skuldh *Pa (Tung)* 33. — pänninga vild, *penningbegär, girighet, hänsyn till penningvinst, af penningbegär härrörande partiskhet (jfr* **5***).* the äre flughur ther wille manna doma ok witne, aff rät ok sannind: et är rädde, annat peninga wild *(cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus),* winskaper ok frändsämi *KS* 69 (169, 75). hwar som döme orätta doma ... före nokora peninga wild *ib* (170, 76); *jfr* **6**. peninga wild förwände huar stadh rätt ok sannind *ib* 70 (171, 76). han dömde rätta doma vtan allan vinskap älla päningha vild *Bil* 884. biscopin skal ... ey idhna sit ämbite älla äruodhe for päninga vild *(propter pecuniam)* älla manna thykkio älla winskap *Bir* 1: 317. **4)** *välvilja, kärlek (som med företräde egnas ngn).* agwnd oc wrede haffua inghen wildh the spara hwaske oskyld eller skyll *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268; *jfr* **5**. — (?) hoorkuna *(för -u)* wildh är ä ondh *(pelex liuore fertur iniqua fore; motsv. ställe i Danska texten har:* ondh ær hoorkoness wreedhe*) GO* 711 *(troligtvis är* wildh *felaktigt; möjligen står det för ett ursprungligt* awndh; *möjligt är ock att skrifvaren har fattat* wildh *ss adj.); se Kock, Medeltidsordspråk* 2: 310. — *välvilja, ynnest, anseende.* affwil följhir wild om thz wardhir ey spilt *GO* 381; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 191 *f.* gudz sacramenta skipas ok gifwas for päninga ok manna vild *(propter pecuniam et favorem mundanum) Bir* 1: 385. dömpde jak ej äptir manna vild ällir fore pänninga giri *(amore pecuniæ seu favoris) ib* 2: 334; *jfr* **5**. **5)** *partisk välvilja; partiskhet, väld.* at þe laten sik egh finnäz wrangä domä györa, äntyggiä firi frändzsami skuld maghsämd, wild, äller vinskap *SD* 5: 606 (1346); *jfr* **6**. þätt egh lata for fränzsämio, maghsämd, winskap, rädde äller nokara wild *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*); *jfr* **6**. *RK* 2: 7501. *MD (S)* 229. än þän saken gifs ... räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med *(troligen för* mot, *jfr MELL Kg* 32*)* sik, äntyggyä för skyldskap, maghskap, vinsämd, feeghd, awnd äller owiliä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). thet är kununglik rätvise ... rätlika döme manna mellom vtan alla wild *KS* 48 (122, 52). *Jfr* **vildom.** **6)** *det som för ngn ter sig ss önskvärdt el. eftersträfvansvärdt, det som ligger i ngns intresse; fördel.* tholik thing idhnas for likamlika wild oc werlz fordeel *ST* 535. *MP* 1: 17, 314. — *fördel som ngn bereder sig genom i brottsligt syfte gifna gåfvors mottagande, muta, mutor?* te äru tiufa kompana ter til hielpa lönlika för peninga älla nokora wild ... at nokor miste orätlika godhs sit *KS* 69 (169, 75); *jfr* **5**. **7)** *gåfva (som gifves på grund af välvilja, ej af tvång), vängåfva; särsk. mellangift som gifves vid jordbyte; äfven gåfva som vid köp af jord gifves utöfver köpesumman. ofta i pl. Jfr Amira, Altschwed. Obligationenrecht* 340 *f.* volumus deduci noticiam quod rang-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

helf ... ex parte vna & haquinus ... procurator monasterij sancte clare ex parte altera ... quandam permutacionem fecerunt ... in hunc modum. dictus namque haquinus tradidit eidem ranghelf & heredibus suis in possessionem curiam monasterij in norræmalm ... recepit autem a matrona eadem pro curia ipsa, duos solidos terre cum dimidio in parochia marchem, villa viby ... a monasterio perpetuo possidendos. predictus insuper haquinus emit a matrona ipsa dimidiam horam terre, in eadem uilla pro sex marcis den., monasterio in possessionem ... datis sibi supra precium quatuor marcis den. racione fauoris sev doni, quod vild uulgariter appellatur *SD* 2: 231 (1297). nouerint vniuersi. me permutacionem prediorum cum ... styrberno ... episcopo strengenensi fecisse in hunc modum. videlicet quod pro vno attungho et quarta parte vnius attungh. in villa myndisthorp ... ac pro centum viginti marchis denariorum ... racione donacionis que wildh dicitur ... ipsi domino strengenensi predia mea in ekeby ... dimitto ... et assigno *ib* 4: 349 (1334). nouerint vniuersi ... me ... testem ... affuisse, super concambio terrarum, inter ... dominum anundum fynwidhson, et olawm holuastasson, hoc modo facto, videlicet quod ipse dominus anundus eidem olauo pro terra sua, quam in horne possidebat, denarium pro denario et solidum pro solido, in villa thoristum equaliter et puplice assignabat, addens sibi racione muneris placacionis, dicti vildæ, hec que secuntur, scilicet vnum solidum terre in villa thoristum predicta, dimidium solidum terre in valby, tres centenarios annone, tria pondera feni, vnum vectigal et vnam vaccam *ib* 5: 386 (1344). nouerint vniuersi me ... siggoni magnusson ... vnum solidum terre in løtum ... pro vno solido terre in øsby ... et decem marchis denariorum pro melioracione alias dicta vild ... dimisisse *ib* 688 (1347). nullis vildir in pecunia seu in prediolo mihi datis uel promissis *ib* 3: 584 (1323). cum centum et quinquaginta marchis denariorum ... dictis wlgariter vildir numeratis *ib* 4: 640 (1338). fäm alna blekt läropt som ... ingelder ... gaff ... ingridhe til wild *ib NS* 1: 378 (1404). kännis jac ... thet at min fadher olauer thomasson ... hafde fore mangom arom ... saalt ... herra olaue hämmingsson ... half fämta örtogh land jordh liggiande j näsiaby j ... sydherberkia sokn ... fore thry fat jarn ... oc ther til gaff ... herra olauer minom fadher til vilda ena silfskedh *DD* 1: 73 (1416). *SD* 5: 577 (1346), *NS* 1: 11 (1401), 24 (1401), 55 (1401), 502 (1405, *på två st.*), 650 (1407), 2: 153 (1409). äpter thet iak saalt hafdhe mit godz i narwarö erlikom dondemanne heyno van vitzen, huilkit godz som han framdelis gaff til systra closter i skeninge ... tha idhradhis iak thet sama godz alt ofläät saalt hawa ok naar the godha priorissa i för:de clostre thet af mik forstoodh, sagdhe hon min skadha ängin wilia wita, ok for then skul kennis iak ... mik af henne vppa sama godz til wild vpburit hawa fult fore tyo march päninga i them werdhom som mik fullelika wäl anögher *ib* 1: 162 (1402). *Jfr* **vingava, vina gava.** — **vilda maþer (weldaman),** *m.* [*Jfr Isl.* vildarmaðr] *L. man som brukar väld, partisk man.* albinus war ekke weldaman i sinom dome ällar straffan *Lg* 3: 269. — **vilda vädher,** *n.* [*Jfr N.* viljeveder] *önskeväder, godt väder.* sanctus marchus ... gaff iordhinne alzscona fruct jeruätis mz wilda vädhrum ok tima regnum *Bil* 257.

vildbyte (wilbyte), *n. mellangift.* gaff for:de henrik mik XII mark peninga j wilbyte nyan malm oskwrid kläde ok redha peninga *FH* 2: 97 (1433).

vildelika (willelika), *adv. på ett önskvärdt el. godt sätt, väl.* tha giordhe willelika (*Cod. A* viselika) hertugh fräderika *Fr* (*Cod. B, C, E*) 2903.

vilder, *adj.* [*Isl.* vildr] *eg. som är efter önskan.* **1)** *god, ypperlig, nyttig.* thz är wilt (*Cod. A* got) radh thu sigher mik *Fl* (*Cod. C*) 1575. — *med dat.* thz är mangom wilt *MD* 41. — *Jfr* **mata vilder. 2)** *lätt, som icke vållar svårighet el. olägenhet. med dat.* swa som thik är thz wanda at räkna swa wilt är mik thusand män sakna *Al* 1434.

vilder (wilþir *VGL III* 82. **viller** *Lg* 3: 570. **willer** *SML B* 3, 7: 2; *MB* 1: 95; *Al* 486; *PM* XVI; *Gers Frest Inl.* **villir** *Bir* 1: 8, 3: 28. **vild** *LB* 7: 295; **vil** *ib* 33. **wil** *Al* 483; *Di* 281 (*på båda ställena i förbindelse med* fara, *v.*). *f.* **vil. vildh** *MB* 1: (*Cod. B*) 532. *n.* (*nom., ack.*) **vilt. wil** *Al* 1816. *ack. m.* **villan. vildan** *Bu* 156. **wil** *Al* 6040. *f.* **villa. vilda** *LB* 7: 234. *dat. m.* **villom.** *n.* **willa** *Al* 9672 (*i rimsl.*). *pl. nom. m.* **willer** *SD* 5: 636 (1347). **ville. wylle** *RK* 3: 3746 (*i rimsl. med* ille). **vilde** *KL* 369; *MP* 1: 202, 231. *f.* **villa.** *n.* (*nom., ack.*) **vil. will** *MB* 2: 309. **vilđ** *VGL II Dr* 39. **villđh** *ib VS* 14. *ack. m.* **villa. ville** *Fr* 2842. **wille** *Al* 1799. *dat.* **villom.** *best. form sing. ack. m.* **willä** *Va* 42. **vilde** *LB* 7: 254. *f.* **willä** *Va* 14. *n.* **willa** *Al* 5232. *gen. m.* **willa** *KL* 30. *superl.* **villaster: -an** *Bil* 85), *adj.* [*Isl.* villr. *Jfr Mnt.* wilde, wilt] *L.* **1)** *vild, som befinner sig i vildt el. af den menskliga odlingen ej påverkadt tillstånd. om växt (el. växtdel): vildt växande, icke odlad.* vilder hwiit lööк, som manga kalla griis lööк *LB* 7: 241. ten vilde hwitlök som man kallar greslök *ib* 254. taga vilda myntho (*clinopodium vulgare Lin., se Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 46) ... hon vexer oppo berg oc torra jord *ib* 234. tag varfrw senge halm, som er vild tymean *ib* 295. noe ... plantar willa wiinqwista *MB* 1: 173. — *om mark: ouppbrukad, ödslig, vild; villsam.* han lop a mark ok villa heedh *Iv* 2071. w thz willa hagh *Al* 5232. genom ödhkn ok wille skogho *ib* 1799. *ib* 4350. swasom lustelik hiind löpande j willom skoghe *Su* 237. *Va* 42. the gingo tha affstadh och bort j willä öknen, ther hwarken war bygdh eller folk *ib* 14. — *om haf: ödslig; vild, villande.* tha the ware kompnä j willan (*Cod. D* willendhe) sioo *Fr* (*Cod. B*) 2353. — *om menniskor och djur: vild, i fritt naturtillstånd lefvande.* the frwkten födher marghin man som wilder gik i skoghin then *Al* 7342. the löpa ther wille än i dagh thz ära resa oc iätna radh *ib* 7345. vilde foghla *KL* 369. iak ma han lika ena leone willa ther fanger ena feta bradh *Al* 9672. man githir tampth eth wilt diwr *GO* 87. thz foghla honom baro. ok vil diur *KL* 369. huru han ok hans män ... gingo vafrande som vil diur om marka ok skogha *Gr* 323. the ... hiöldo theris högtidher pa bärgh oc skrubbom j bland will dywr *MB* 2: 309 (*de tre sist anförda ställena måhända att föra till* **vildiur**). boo mz willom dyurom *ib* 222. — *om af villebråd tillredd mat.* tha the varo mätte aff alskons ville rätte *Fr* 2842. mz kräselik mat badhe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wil ok tam *Al* 6040. — *n. abs. vildt, villebråd; anrättadt kött af villebråd.* han skipadhe os . . . bade vilt ok tampt ok alz kyns kost *Iv* 227. vilt ok tampt man ther sa ok alzkyns thz man äta ma *Fl* 866. *BtRK* 380 (1501). han fik widh lotrus wil ok fisk *Al* 1816. **2)** *vild, rasande. om djur.* lätin hiit ledha grymmastan oc villastan thiwr *Bil* 85. — *vild, galen, från vettet, besinningslös.* giordhe diäwlin hona swa willa, at hon griper han om klädhen til haltz *MB* 1: 234. — *ursinnig, sinnesförvirrad, sinnesrubbad.* then som vil är *LB* 7: 33. — *förvirrad.* the varo sua ville aff sik *(errore confusi)*, at aldrigh vilde thet en som annar *Ansg* 229. — *bragt ur fattning.* han sa sina fore dödhin willa *Al* 8872. — *förvillad, vanvettig, förblindad.* sua var iuþen galin ok vildar *Bu* 78. han är swa villir *(alienatus)* ok bort gangin af skälomen. at han vil hällir hafwa thänna framfarlika hedhrin . . . hällir än han vil hafwa äwärdhelikin hedhir *Bir* 1: 8. at the sculdo alle bidhia til gudh at han wärdhogadhis at lysa willa ärmetans hiärta *KL* 30. — *vild, ostadig, tygellös.* fik han se en ungan suen vänan ok þo vildan *Bu* 156. viller almoghe *Lg* 3: 570. eeth ostadhukt oc wilt lifwirne *ST* 158. *ib* 166, 293. **3)** *förvildad, bortkommen, som far omkring ostadigt el. utan bestämdt mål, irrande, flyktig.* han är suasom vilt *(degenerans)* faar ey viliande höra modhirna röst *Bir* 3: 12. thu skal wara wilder oc waffrande *(vagus et profugus)* a iordhinne *MB* 1: 163. — fara vilder, *irra.* tha siäla ey dömdus til häluitis: ok ey komo til himerikis (genstan) foro villa vm kring grafwa *Bil* 119. **4)** *ostadig, raglande.* fara vilder, *vackla hit och dit, ragla.* prestin oc prophetin thz är prestena oc munkana äru vpswolgne af vineno oc foro vilde for drukkinscap *(nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate)* *MP* 1: 231. **5)** *osäker om vägen, som ej vet hvart han skall taga vägen, bortkommen. bildl.* the ära . . . wanstarke ok wille som annor faar *Al* 2404. — *vilse, som befinner sig på orätt väg, som är ur stånd att finna den rätta vägen. bildl.* hwar herran är siälfwer folkeno borto thz är wilt som diwr ok hiorta *Al* 1878; *jfr* **1, 7.** — fara vilder, *fara vill, fara vilse.* han for länge wil j then sama skogh *Di* 281. ther bien skilias fra sin wiisa . . . the fara wil äpter sin herra the skilias swnder ok wardha färre *Al* 1885. *GO* 126. eth af hundradha farom foor tha vilt *MP* 1: 202. vi forom alle ville *(erravimus)* som faar hwar en böghdhe sik til sin synda vägh *ib* 2: 152; *jfr* **7.** suasom faar vilt farande fran sine eghne hiordh *Bir* 3: 28. — *bildl.* hwa som villir far fran mik *Bir* 3: 28. **6)** *som leder åt orätt håll, oriktig. om väg.* the vandradho j willom väghom *(per calles devios)* *MB* 2: 81. — *vilseledande?* forsma fanytta och willa dröma *Ber* 184. **7)** *som far vilse, som icke kan finna el. komma på det rätta, som misstager sig. med gen.* hemolzmanna vildr *SR* 1. — vardha vilder, *blifva förvillad, komma på afvägar (i religiöst el. sedligt hänseende).* en nokor *(af Dominikanerorden)* vardir vilder tha scal han antiggia sköt bätra sik älla flya ok ey lenge sörogha mina ordinem *Bil* 797. — fara vilder, *fara vilse, vara bortkommen (af brist på ledning), komma på afvägar (i religiöst el. sedligt hänseende).* aff them som swa fara vilde oc ey vilia vmuändas til gudh *MP* 1: 202; *jfr* **5.** thinne hälaghet bör väl til, at thu far fram före, oc rätta thz vilt hafwir farit j thiune borto varu *Bil* 852. *VKR* 71. j allom them thingom j hulkom the haua ville farit *(deviaverunt)* andelica ällir värlzlica aff hälghom stadhga hälghra forfädhra *Bir* 3: 341. — *fela, förgå sig.* til at näpsa alla willa farande *(ad correptionem omnium animarum errantium)* *MB* 2: 164. vm nakor forstar sik hafwa villan farit *(excessisse)* älla ey giort got nar han formatte *Bir* 1: 295. må han sik förgripa ok vildrfara vm han hauer änkte thz hånom må retlika styra til thz got han haua wil *KS* 27 (67, 29). — *vara ur stånd att finna reda (på) el. att få besked (om), vara i ovisshet (om).* alexander spör thz *(det hvarom)* margher far wil *Al* 483. — *med prep.* at. foren i storlekä willer at þöm rät som berghit skulde byggias meþ *SD* 5: 636 (1347); *måhända att föra till följ. afd.* — *misstaga sig, taga miste, taga fel.* pauans klärka foro förrst ville . . . ok lagdho ifwir han annar scons (boior) *Bil* 114. (juliana) sagdhe sik wäl kiänna sins bonda ben ok for wil . . . ok tok sancti stephani ben *ib* 285. petrus . . . pröfuadhe wäl. at the foro wil af coclara list *ib* 355. var ey vndir at the foro ville *(errabant)* *Bir* 2: 322. iak foor illa wil *(male erravi)* *ib* 1: 11. *Gers Frest Inl.* hwar fadher födher sin son til likama, om all the skipilse, ther mantz natwra fylia, vtan naturan fare wil *MB* 1: 115. *ib* 95. — (?) gud giffui thz i ekke fara wylle *RK* 3: 3746. — *med prep.* i. han haffde farith willer j räkenskapenom *PM* xvi. hänna fadhir foor wildir j *(misstog sig med afseende på innebörden af)* hänna ordhum *ST* 249. — *med prep.* at. at ängom stiärnom mon iak willer fara *Al* 486. — *med prep.* um. fara wilder om nakars thingx mykilikhet *MB* 1: 94. — *hysa falsk tro el. mening.* folket far alt vilt *(errat)* *Bu* 197. rätuis maþar far vildar *ib.* — *blifva el. vara vilseförd, omfatta en falsk el. villfarande mening; råka el. vara i villfarelse (med afs. på ngt).* tha hou *(Eva)* hafdhe syndath mz thenna hugh, tha foor hon wil, oc trodhe honum *(ormen)* *MB* 1: 95. jak vänte han vara otronan oc villan fara *Bir* 2: 10. — *med prep.* i *el.* at. wardh all wärlden nat, oc foor wil i *(Cod. B* vildh ath 532) sannom gudhi *MB* 1: 52. — *Jfr* **husa-, vägha-vilder** *samt* **villene.** — **vilz eþer (uilzs-** *ÖGL B* 7: 1, 21: 1. **willes-** *ib* 7: 1 *i var.*), *m. L.* — **vilz öke (uilz öki)?** *m. L. Se Kock, Tydning af gamla svenska ord s.* 13 *f. Jfr* **ilz öke.**

vildiur (wildyr), *n.* [*Fdan.* vildiur] *vildt djur.* ätha fogla ok wildyr *(d. v. s. villebråd)* *LB* 6: 282. *Jfr* **villediur** *samt* **vilder** [*Isl.* villr] **1.**

vildogher (-ugher: -ughe *KS* 68 (168, 75)), *adj.* [*Fdan.* vildug] *L. partisk.* vi skolom äkke vara vildoghe *(acceptare personas)* *Bo* 68. han *(konungen)* skal ey wara wildoghr i domom sinom *KS* 31 (79, 33). *ib* 68 (168, 75), 69 (171, 76), 78 (194, 86). *Jfr* **ovildogher.**

vildom (weldom), *adv.* [*eg. dat. pl. af* **vild**] *med våld, partiskt.* wara tigh mz huilkom thu mäst tilhalder och huilkin dhom thu gifuer i mellan pungen oc swalget for thy sualghit witnar wildhom *Ber* 289. om hon haffwer . . . giffwit weldom oc ey iämlika allom aff thy som almennelika bör skifftas *LfK* 162.

vilfara (wiil-), *v.* [*Ä. Dan.* vildfare] **1)** *fara vilse.* at hon skuli ey vilfara j vmgangomen *Bir* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

271. jak vilfoor swasom thz faar som forfoor *MP* 2: 153. **2)** *misstaga sig, fela.* rätta hana som läs for borde wm hon wilfar *Bir* 5: 27. hwilkin syster som wiil faar j chorenom sionghande ällir läsande orät *ib* 52. the som märkelika wil faar oc confusionem gör *ib.* — *Jfr* **villefara.**

vilfarilse (wyl-), *f.? misstag; missförstånd.* at oss vara arf winga oc äpterkomande scal ängen thrätta ellä wylfarelse j mällan koma wm thetta ... gotz oc skyfte *BYH* 1: 227 (1416). *Jfr* **villefarilse.**

vilgalter, *m. vildgalt.* vi jägädom en vil galth *Di* 230. *Jfr* **villegalter.**

vilgas, *f.* [*Ä. Dan.* vildgaas] *vildgås.* j sancti remigij daghum fordarwadho wilgäs alla thäs stadhzsins sädh som han bygdhe j *KL* 35.

vilhet, *f. vildhet, tygellöshet.* the ... gaffuo sik til hedningom. fullelica j allas theras wilhet oc ondzsko *MB* 2: 219.

vilhumble, *m. L. Jfr* **villehumble.**

vili (willi *SD* 6: 180 (1350). **wily** *FH* 2: 97 (1433). **vilii** *Bil* 862. **vilie** *Bir* 3: 362; *Di* 236. **wilie** *SD NS* 2: 63 (1408); *MD* 31; *MB* 2: 161, 322; *LfK* 16; *Gers Frest Inl.* **wilia** *Ber* 224. **wiliä** *Va* 6, 11. *obl. kas.* **vilia. vilghia** *KL* 202. **willia** *BSH* 3: 173 (1463); *RK* 2: 2457. **viliä** *MD* 31. **williä** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *Va* 6. **williä** *MD* 61. **wylia** *RK* 3: 1915. **velia** *SD NS* 1: 11 (1401), 24 (1401). **welia** *RK* 2: 7321; *BSH* 3: 190 (1468); *Lg* 3: 112, 127, 129. **vilie** *BSH* 4: 244 (1499), 5: 149 (1507). **willie** *ib* 4: 220 (1497); *MD* 31. **velie** *HSH* 20: 200 (1507), 292 (1510). **veliä** *ib* 19: 94 (1505). **wele** *RK* 2: 6122. *pl.* **vilia** *Bir* 1: 19, 2: 164**),** *m.* [*Isl.* vili] *L.* **1)** *vilja, önskan; det som ngn vill.* vilin gör vanan *Bo* 134. skiälik thing mäta sina gerning mz radh oc wilia ... oc fore thy sigx, at wili är frwa sinna gerning *MB* 1: 32. tw är ophoff alzskyns gerninga natwra oc wili *ib*; *jfr* **6.** thz war ey wäl skipadher wili, at wilia hawa siin lӧӧn, för än the äre forthiänt *ib* 92. fek thu honom thin wilie i wald *MD* 31. swa kär var ... honum hans eghin vili at änkte aktadhe han min vilia vm han kunne främia ok fulkompna sin vilia *Bir* 3: 287; *jfr* **2.** thär sum många manna samquämdur er, ther wil huar filghia ok främia wilia sinom *KS* 5 (11, 5). nu hafuer luneta främt sin vilia *Iv* 1466. *Bil* 603. riþer gyäster aaf garþe wreþer, att han fik egh allan wiliä sin györa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *jfr* **6.** thu hans viliä swa gerne giordhe *MD* 31. hwilkin som wil rasklica koma til fulkomnilsä ... lydhe ey sinom eghnom vilia. thy at ... ihesus christus sighir af sik jac kom ey at göra min wilia. vtan hans som mik sände *KL* 202. christi vili var ey genuärdhoghir guz fadhirs vilia *ib.* godhir wili draghir halfft las til by *GO* 382. thz är got män apthir wilia gaar *ib* 927. haffde thz gongit effther hans welia *RK* 2: 7321. som widerkennas han wara gwdh mooth allan syn welia *Lg* 3: 112. kennis jak theem *(penningarne)* redheleka hava vpburit epte minom velia *SD NS* 1: 11 (1401). *ib* 24 (1401). sua ma han *(påfven)* þem äpte sinum vilia bögha *Bir* 4: *(Avt)* 180. epter gudz williä skal thu mek redho finnä *MD* 61. han var ... redhoboen ... at thola dödh fore the hälgha tro skuldh: vm thät gudz vilii vare *Bil* 862. þu (ɔ: var härra) est min härra. iak är þin köpþräl. varþe þin vili *Bu* 181. thin wili skal wardha at the ondo diäffla skal thu ej se *Lg* 37. första barnith hawir sin wilia tha grathir thz ey *GO* 237. ä wil waldh sin wilia hawa *ib* 944. han hafde mz hanom sin wilia *(han fick hos honom det som han önskade?) RK* 2: *s.* 339. kesarinnan ... loth honom wndherstaa syn welia *Lg* 3: 127. wy haffwom baadhen en welia *ib* 129. the hafdho äwärdhelikin wilia til syndinna *(voluntatem peccandi) Bir* 1: 112; *jfr* **8.** hawi ... godhan vilia at bätra sik ok göra got *(bonam voluntatem faciendi bona) ib* 295; *jfr* **6.** at thet swa war min wily fulkompligha swa godh som myns bonda *FH* 2: 97 (1433). þetta er war willi, at war son pätar bondde fa þenna sama luttin *SD* 6: 180 (1350). — *om testamente.* at the thätta mith testamenth oc min ytarsta wilia hwarghin hindrin *SD NS* 2: 170 (1409). — *närmande sig betydelsen: föreskrift, befallning.* at þe györä þänna warn wiliä oc buþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). idher wiliä hawer iach fulkompnat *Va* 6. — *särsk. om viljan ss fri el. fritt bestämmande.* wy (ɔ: borghamestara oc radh) haffwom medh welia ok beradhno modhe ok alla meneghettena samtykkyo saalth ... alguth jeppason ena wara statztompth *BSH* 3: 190 (1468). tha sculin i thz sidhan göra nödhoghe thz i aktadhin ey göra mz godhom vilia *Bil* 598. thet gulbrander ... sagde medh ja ok godhom vilia. onödher ... thet han alre hafde ... herra haquona ... breff laten see heller höra. agmundh hath eller birger laurensson *BSH* 1: 177 (1379). hawm vi meth gothum vilia oc beradhno mothe vplatith allan rät ... epter biscop thordz dödh i gällum, i arff oc i allo andro ... biscop pethare oc hans capitulo *SD NS* 1: 70 (1401). at jak medh friom vilia ok beradhno modhe til een rättan ok vissan panth säter ... alt mit godz som här epter nempnis *BSH* 1: 165 (1376). aff frie wilians omskifftan *Su* 147. hon hafdhe frälsan vilia at wända sik til hulkin wäghin hon vilde *Bir* 1: 48. **2)** *egenvilja, godtycke.* vili är ey landz räth *GO* 64. *ib* 766. **3)** *vilja ss en förmögenhet.* dyghd är faghr skipelse, ok godh styrilse manzens til hans hugh ok vilia huru han må rådhlika liua *KS* 17 (44, 18). summa *(näml. dygder)* äru i manzens hugh ok wilia *ib* 18 (45, 19). war herra skapadhe ewerdhelika wärldina mz sinom ewerdhelikom hugh oc wilia *MB* 1: 33. swa länge som han styrdhe sinom wilia äpter gudz wilia *ib* 95; *jfr* **1.** wilin ensamen *(i motsats till öfriga förmögenheter hos menniskan)* han war fräls, han matte ensamen synda, oc fölghia godho eller illo *ib.* **4)** *vilja, viljeriktning, håg, sinnelag; böjelse.* thoko til medh godhom vilia *(libenti animo)* at dyrka oc ära gudh i alla matho, som cristne män plägha göra *Ansg* 205. drogh huar wid annan strug mz krankan vilia ok ondan hugh *RK* 1: 275. enkte dogher at et hws os samanhaldher än wmskiptelikin wili os atskil, mer älska gudh hwgxens samhälde än stadhzens *Ber* 117. skulum wi i thy wara ens wilia *(unius voluntatis)*, at wi thiänom gudhi *ib.* hon (ɔ: the ödhmiuktin ther kärlekin gör oc vptändir) är i vilianom *(in affectu) Bo* 39; *jfr* **3.** hughin skal ... haua twa läpa thz är twe vilia *(affectiones)* mz enom skal han astunda himerike ok mz androm forsma al värlzlik thing *Bir* 2: 164. **5)** *vilja, medgifvande, bifall, samtycke.* han gaff sith radh ok vilia

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ther tell *RK* 1: 571. thet i wille . . . lathe idher samptyckia och willia til om thetta forscriffne ärinde *BSH* 3: 173 (1466). ey honom affsäti vtan thera witu wilia oc samthykkio *VKR* 34. *Di* 2. hon vil sik aldre vidh han skilia . . . mz hänna vilia *Fr* 978. — *instämmande?* her erik axelsson moude tha mz wylia wpstaa *RK* 3: 1915. **6)** *vilja, föresats, uppsåt.* for toko tiberio främia sin vilia *Bu* 150. hans godhe vilie thäktis swa gudhi swa som thy at han haffdhe dööt j hedhnonne stridhande . . . fore the hälgho tro *Bir* 3: 362. fulkompnin vil *(för* vili*)* at forlata . . . al thing *ib* 328. twe vilia *(affectus)* swa som är vili *(voluntas)* at bätra sina synde ok vili at göra godh thingh *ib* 1: 19; *jfr* **4.** — *vilja, afsikt.* han thänker mik hawa wilia at swika sik *MB* 1: 213. hans wiliä war at komma them til nokro onda akt *Va* 11. **7)** *håg, lust.* ey är . . . thin wilie *(voluntas)* j hästanna styrke *MB* 2: 161. — *håg, åstundan.* al marskens wele oc all sin akt satte han til gudh aff all sin makt *RK* 2: 6122. — *håg, bemödande, ifver.* tolf män . . . walde oc tilnämpde af oss oc laanzmannum i laghsaghu hwarre skulu alla act och wiliä hawa upp at leta oc openbara . . . aller *(för* alla*)* þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **8)** *lust, begär, åtrå.* at forbiwdha wilian til mandrap *MB* 1: 463. hon . . . hafdhe wilia . . . at wara swa wiis som gudh *ib* 95. hans vili är til höghfärdh ok wärldinna giri *Bir* 1: 328. — *sinligt begär, sinlig drift, lusta.* the lifdho vtan allan kropsins vilia, oc hafdho i wärldinne ängla lifuerne *Lg* 3: 510. — *om tillfredsställande af könsdrift.* en herrans swen bran aldir jnnan (aff) oloflikom lusta til hänne ok thröste sik ey gita främt sin vilia mz iomfrunne för en han gaff sik diäflenom *Bil* 603; *jfr* **6.** han sände tel hänna sin stallara at lucka hana tel sins härra vilia ok samvaru *Bu* 511. domaren . . . com þär tel hänna sialuar: ok vilde sin vilia mz vald haua *(ex libidine opprimere voluit) ib* 511. annectanabus . . . hafdhe sin wilia mz henne swa opta som han wilde *ST* 511. han . . . böriade tänkia ther oppa hurw han skulle hennas wilia faa *MD (S)* 224. **9)** *njutning, vällust?* vm swa händir at vilianom *(voluptati, dock sannolikt af öfversättaren läst voluntati)* thiänas ok äkke helsonne *Bo* 131. **10)** *tycke, kärlek, tillgifvenhet.* marsken . . . tok draga vilia til ena jomfru som jach sighia vil *RK* 2: 5067. hon fik en god wilia til jrom iarll oc han til henne *Di* 171. — *välvilja, välvilligt el. vänligt sinnelag, tillgifvenhet, vänskap.* j trangh skal man wilia röna *(sorte patet misera que sit dileccio vera) GO* 912. litin är wilians röön *ib* 438; *jfr* litin är wina rön tho thz ware ey vtan een bön *ib* 224, *hvarest* wina *utan tvifvel står för ett ursprungligt* wilia; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 126. hade thet warit tilbörliget ath the gode herrer matte haffwe gaath medh wilie och venscap til honwm *BSH* 4: 220 (1497). vij pläge ickä för föge tingh giffue gammell velie och venskap vtöffuer *HSH* 20: 292 (1510). waret saker at nogen wille rade honum annet än thet til wilie oc endrecth kunne draga *ib* 18: 77 (1497). — *välvilja, ynnest.* faarer wäl med them, sa at i kwmme then gode herre tak och wilie wppa aff allom *BSH* 4: 318 (1502). **11)** *uppfyllande af önskan, tillfredsställelse, behag, nöje.* hwad idher är til wilia ok kerlek *BSH* 4: 5 (1471). hwar jach kan vara eder till all vilie, kerligh, gode och bestand, iach vill thet altid gerne göre *ib* 244 (1499). huar vi kunne vare edert herredöme til vilie oc tienisth *ib* 5: 149 (1507). hwar iak kan vara eder herredöme till veliä och kerlighet, thet gör iak altiidh gernä *HSH* 19: 94 (1505). *ib* 118 (1506), 119, 20: 200 (1507). iac . . . gör witerliket mik til wilia oc fult nöghe hafua vpboret . . . hunderdha mark swänscha päninga *SD NS* 1: 413 (1405); *jfr* **1.** — *(?)* thu skalt följiä mik än thu wil for wilian min forlatha gotz och wiliä thin *Fr* 2291-92. the striddo alle wäl til wilia *(till nöjes, på ett tillfredsställande sätt, som sig borde?) Al* 9425. — *Jfr* **goþ-, harms-, il-, o-, siälfs-, skörlifnads-, synda-, vidher-, vreþs-vili.** — **vilia bränna,** *f. L.* — **vilia drygher,** *adj.* [*Fdan.* viliæ drugh] *intagen i sin egen vilja, egensinnig? rik på önskningar? rik på önskningars uppfyllelse, rik på möjlighet att få önskningar uppfyllda? Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 205 *f.; Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 97 *f.; Kalkar* 4: 825; *Vidensk. Selsk. Ordb.* 8: 315. wärldhin är aal wilia drygh *(orbis habet carum rerum frvctum propriarum) GO* 669. *ib* 423. — **vilia gärþ,** *f. L.* — **vilia gärning,** *f. L.* — **vilia läst,** *f. L.* — **vilia värk,** *n. L.* — **viliavärks bot,** *f. L.* — **viliavärks drap,** *n. L.*

vilia, *f.* = **vili 5.** vtan min fadhers wiliu *Di* 2.

vilia (villia *Bu* 511. **welia** *Lg* 3: 129; *BSH* 4: 196 (1495), 5: 144 (1507), 213 (1507). **welya** *ib* 210 (1507). **welie** *FM* 377 (1508). **ville** *BSH* 5: 149 (1507). **wele** *FM* 376 (1508); *HSH* 18: 87 (1497), 24: 114 (1518). *pres. ind.* 1, 3 *pers.* **vil. wiil** *RK* 3: 1648, 3344, 3411, 3427, 3750, 4161; *BSH* 4: 261 (1501). **vill** *VGL I K* 15: *pr.*; *VML II Kr* 5: 5; *MD* 320. **will** *UplL Ä* 10: 1; *VML II Kr* 3; *MD* 88; *Di* 73, 75. **vel** *HelsL Kk* 19: 3; *FM* 510 (1511). **wel** *ib.* **wild** *Su* 170; *LfK* 23. *med suffig. neg.* **vildeg** *Bir* 4: *(Avt)* 180. 2 *pers.* **vilt. willt** *UplL J* 1: *pr.* **vil** *Bu* 495. *pl.* 1 *pers.* **viliom. vilium. veliom** *Bu* 62. **welio** *BSH* 5: 7 (1504). **wilom** *Va* 15, 18 *o. s. v.* **vilum** *Bir* 4: *(Avt)* 184. **welom** *BSH* 5: 183 (1507). **wyliom** *RK* 3: 1122. **vilia** *BSH* 5: 12 (1504). **wilia** *Di* 189, 287. **wilie** *BSH* 5: 435 (1511). **welie** *ib* 7 (1504). **ville** *ib* 148 (1507). **wele** *ib* 4: 5 (1471), 260 (1501); *HSH* 18: 15 (1494), 24: 114 (1518). 2 *pers.* **vilin. wylin** *RK* 3: 2204. **wilen** *MB* 1: 288; *Fr* 2277. **wilien** *Di* 287. **willen** *MD (S)* 264. **vilia** *Di* 236. **welia** *BSH* 5: 7 (1504). **veliä** *HSH* 19: 151 (1506). **vele** *BSH* 5: 7 (1504). **wele** *HSH* 18: 15 (1494); *FM* 489 (1510). **welle** *MD (S)* 236. *konj.* **vili. wilie** *SD NS* 1: 551 (1406); *MB* 2: 166. **wele** *Gers Ars b* 5. *pl.* 3 *pers.* **uili** *VGL I K* 18. **uilin** *ÖGL G* 10: *pr.*, 1. **wilin** *VML II Ä* 8: 4. *imperat. pl.* 2 *pers.* **wilin** *Ber* 86. *impf.* **vilde. uildi** *VGL I VS* 4. **villde** *Bu* 196. **willde** *VML II M* 12: *pr.* **wilgde** *Di* 291. **velde** *FM* 510 (1511). **ville** *Bir* 4: *(Avt)* 182; *Bo* 220; *RK* 1: 147. **wille** *MB* 1: 37; *RK* 1: 143, 3696. **wylle** *ib* 3: 509. *pl.* 1 *pers.* **wildum** *UplL Conf.* **wildom** *VML II Ä* 10: 1; *MB* 2: 285. 2 *pers.* **wilden** *MB* 1: 248. **willen** *ib* 2: 72. **wille** *ib* 1: 242. 3 *pers.* **vildu** *VGL II Add.* 7: 3. **vildo** *Bu* 102, 176; *RK* 1: 211. **wildo** *ST* 12. **villo** *Bo* 68; *Bir* 1: 22; *RK* 1: 1669. **willo** *ib* 137; *MP* 1: 408; *MD (S)* 236. *konj. pl.* 1 *pers.* **wildin** *SD* 6: 180 (1350). **villdin**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib. **willdin** *ib. supin.* **vilit** *Bo* 220; *Bir* 1: 22, 85. **villit** *Cod. Holm. A* 5 *(på två ställen anf. af Rydqvist* 1: 280*)*. **welit** *RK* 2: 8753. **wiladh** *FM* 609 (1513). **welat** *BSH* 5: 435 (1511). *part. pres.* **viliande. williande** *SO* 294. **wiliandis** *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 17. **viliandes** *SR* 57**)**, *v.* [*Isl.* vilja] *L.* **1)** *vilja, önska.* ängin ma . . . wäl wilia, vtan gudz nadher lyser för hans hugh til godhwilia *MB* 1: 351. skal vara som þu vilt *Bu* 13. tha jak ma som jak wil tha gör jak som jak är til *GO* 239. ä liffwir gumme mädhan gudh wil *ib* 627. han hopade konungsins dotter faa ok konungen han wille ey saa *RK* 1: 2887. — *med ack. (i sht af ett pron. i n.).* gudh wil thina äro *Lg* 3: 192. iak vilde änkte vtan han (ɔ: gudh) *Bir* 1: 25. mannin vilde annat än gudh vilde at han skulle vilia *ib* 3: 421. wi . . wilium þet, at þet se allum mannum kunnukth *SD* 6: 180 (1350). fonger han ekke thette oförtöffuet, tha är jach hanwm qwith thet första jach komer tith, och wille jach thet ekke fore mange peninge *BSH* 4: 336 (1503). kan thw faa färsk homble, tha vill jag thet hälst *FM* 347 (1507). — *med underförstådt rel. pron. ss obj.* iak ma ey göra alt thz thu vilt *Iv* 5261. — *med inf. utan* at. kan þet . . . swa wara at nakar frälsis man vil vndan frälse gangä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). thän eþän vil siä *SR* 13. sjsinnus gik . . . til cristna kirkiu ok wilde wita hwat theodora giordhe ther *Bil* 358. wilin j cristne vara tha skulin j widher sighia alt thz goz j äghin *ib* 593. han är fatikir oc wil rikir wardha *ST* 25. hwilken man som wäl wil signa sin wardhnath *MB* 1: 258. flere wilia wäl dö, än wäl liwa *ib* 414. han sigher hänne thz sannasta til huath hon aff honum hafua vil *Fl* 1433. the ather a landzkrono waro villo mangt hawa thz the vmbaro *RK* 1: 1669. the willo thera swerd gerna fresta vpa the hedna taffwesta *ib* 137. j[ach] will wara sa fatig och rik, i mik haffwa wilin *BSH* 5: 92 (1506). iak wil ekke döpas aff tik *Lg* 670. thäs wille iak gerna wardha wiis *Al* 7616. iak vilde häldre vara dödh än see a hänne tholka nödh *Iv* 2631. — *i förening med superlativ.* hertugh fräderik . . . gaff them gull ok silfuer til hwariom som mäst hafua vil *Fr* 2180. — *med inf. närmande sig en omskrifning af finit form af verbet (jfr* **10***).* iak idher thz sama radha vil *Fl* 438. hwi wilen i swa göra widh idhra thiänisto män *MB* 1: 288. wilin ey *(nolite)* drukna wardha af wine *Ber* 86. — *med inf. föregången af* at. för thera siäla helso, som wilia at wnffly syndana *LfK* 3. — *med underförstådd inf.* engin skal oc [h]är äptir ättar studha wthgöra firi drap, utan han wili *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). mattw fly om tw wilt *Di* 75. ware han her tha skulde tw slass mz mik. hwat helder tw wilde eller ey *ib*; *jfr* **4.** beviiste engelen thundalo the othama koena hulka han vilde eller ey vilde *(antingen han ville eller ej)* matthe til sik anama *LfK* 226; *jfr* **4.** — *i förening med superlativ.* kunugen böþ hanom gul ok görsema. som han mäst vilde *(d. v. s. så mycket han ville hafva) Bu* 492. — *med sats inledd af* at. þu . . . vil at iorþen suälghe mik *(vis me facere absorberi) Bu* 495. swa som han *(Gud)* vnderstodh sik faghran oc faghnadha sälan, swa willo han oc at flere ware säle *MB* 1: 37. wil thu . . . at vi sighiom honom til *Fl* 427. ända altidh swa thina bön at thu vili at min vili skuli wardha *Bir* 1: 39. jak vilde at iak hadhe aldre varit föddir *KL* 43. jak wille, at thu waare antiggia kaller ällir värmer *(utinam frigidus esses aut calidus) MB* 2: 338. — *om föreskrift, förordnande o. s. v.* wir . . . wilium . . . at thätta hallis egh iuir eet land at eno. utan iuir all þy iuir vart riki är *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 669, 670. viliom vi at i allom þem sakum. som i þräskipte gangä . . . þa skulu þe förnäfnde tolf hundares rätten vpp bärä *ib* 5: 606 (1346). vilium wi. at han þär ewerdelikä se ok ware *ib* 662 (1347). will jag at thw köpper mig . . . xij skeppund homble *FM* 347 (1507; *Erik Turesson till sin tjenare*). vill iach ath tw alzinthet hindher gör ther vppaa *ib* 367 (1508). þen lutin wildin vi, at war dotur inggeborgh hafþe *SD* 6: 180 (1350). — *vilja, fordra. med inf. utan* at. wil konunghen haffwe . . . en omöglige summe penninger, om han icke skal brenna byn *BSH* 5: 435 (1511). — *vilja, vilja försöka, söka. med inf. utan* at. þe vildo han annan tima bränna *Bu* 176. domaren . . . com þär tel hänna sialuar: ok vilde sin vilia mz vald haua *ib* 511. vilde huar þera sin patronum föra fram föri annan *ib* 50. tha paulus vilde thöm til guz vända *Bil* 127. wildu iudha ater wpbyggia ierusalem *ib* 318. wil nokor rätta anner them lika är *KS* 9 (21, 9). fanyt ära mz hulke thu wilde synas aff mannom ok lowas aff them *KL* 86. komo badhe hunda oc fughla viliande gripa kötit *ib* 231. — *vilja, vilja komma, vilja fara.* teande sik vilia til hans *Bo* 7. män som . . . villo in ij husit *ib* 68. iak vil honum til *Iv* 3088. iak vil här in om iak ma koma *ib* 4058. wy wyliom nw strax i swerige i gän *RK* 3: 1122. at the ville altid gerne vt fran slotted medh hest *BSH* 5: 148 (1507). — *vilja, vilja göra, vilja uträtta.* huath vilt thu här innä *Iv* 4060. hwath wil thu tha mz gull oc stenom *Al* 6652. — *vilja, vilja göra el. tala med, hafva ärende till.* nu skal thu se huath iak thik vil *Iv* 3382. **2)** *vilja, unna, vara (vänligt el. fientligt) sinnad (mot ngn). med dat. och ack. el. med dat. och en adverbialbestämning.* wilia allom goth *Bir* 1: 177. *Iv* 4358. adam ok ewa villo ey gudhi ilt swa som diäfullin *Bir* 3: 421. vil jak aldra värst gudhi minom skapara *ib* 141. wilia bätir andrum än sinum bondum *Bil* 353. hwar gudz win skal wilia hwariom manne wäl *MB* 1: 347. *ST* 293. *RK* 1: 3696. för vilde huar hin annan väl *Iv* 4907. **3)** *vilja, kunna vilja, kunna.* hweem vil iak ther fore gifua sak iak volte mik siälfuer thetta omak *Iv* 2627. — *i en efter superlativ följande relativsats.* the wänasta iomfrw man wil se *Al* 3835. om thz hws gingo gropir thre the vänästa ther man vilde se *Iv* 3820. margreffuen aff brandeborg hade j [1] dotter the skönaste man wille see *RK* 2: 7121. *ib* 7867, 8374. tha war j rikit the besta aar som man wille onska aff wor herra *ib* 7182. **4)** *vilja, vara villig, vara hågad, gå in på. med inf. utan* at. sigin at i vilin ängum kättara þiäna *Bir* 4: *(Art)* 185. them *(de tio buden)* wil iak thik gerna lära at thu wili for mik bidhia *ST* 7. wilt thu mik throskap oc thiänist lofwa, tha wil iak thik rikan göra *ib* 25; *jfr* **13.** vilt þu . . . tro a ihesum christum . . . þa varþar þu lös *Bu* 15. christoforus saghþe sik eigh vilia hanom fylgia. vtan han saghþe hanom hui han vek af väghenom *ib* 498.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

han . . . öpte sik för villia dräpa sik siäluan än hänne men göra *ib* 511. thik bördhe väl til faghir fäghnan . . . en thu wilde kännas widh thin skapara *Bil* 534. jättadhis hanum myken rikt . . . en han offra wilde *ib* 458. tarquinius . . . hötte hanum dödh nästa dagh, än han vilde ey gudhum offra *ib* 565. han . . . sagdhe sik ey wilia neka vm abboten budhi honum ga ij elden *KL* 249. for hans skuld will iak enchte göra. for idra bön skuld will iak gerna giffua hanum liiff *Di* 73. j willen ekke höra myna röst *MB* 2: 72. wild enghen swa fatigher liffwa, som han badhe födhis oc döör *LfK* 23; *jfr* 1. ingin wil androm wäghia then mera förmå *KS* 9 (21, 9). the skulu wara wiliande ok moghande tula mykin tunga ok äruodhe *ib* 81 (199, 88). ma i wethe at vi engalunde wele giffue os i wäg . . . medh mindre at wij haffwe hans nades . . . legd för os *BSH* 4: 260 (1501). — *bry sig om. (i supinum) med part. pret. n.* hade the welit sik sielffue foruarit alzengen hade ther illa farit *RK* 2: 8753. — *tillåta.* kan thet . . . sua henda, som gudh ey wilie *(som Gud förbjude)*, at scolen ödhe lägs *SD NS* 1: 551 (1406). — *med förbleknad betydelse: efter en föregående form af* värdhas, värdhoghas *el.* þäkkias *i förbindelse med följande inf. bildande en höflighetsformel.* kan jak aldrig forskwlla at i werdens welia tala om mik för thee gode män *BSH* 5: 144 (1507). verdens welia wetha, at jak haffwer giort mik redha medh skermdörer *ib.* werduges ider nade welia wetha ath sydan iak . . . kom nw fra swinagarn til strengenes . . . tha kome wij tree nw her til talss saman om the finska reso *ib* 4: 196 (1495). *HSH* 18: 87 (1497). täckes eder wele wete at wj förstondit haffuer off . . . legatens senningebud at han haffuer tagit thet i friid oc opslag emellom riichen *ib* 24: 114 (1518). **5)** *vilja, föresätta sig, besluta. abs.* wmskipter wilia . . . wil och wil ey *Ber* 224; *jfr* 1. — *med ack.* wmskipter wilia gör mang radh, wil nw annat och nw annat *Ber* 224; *jfr* 1. — *med inf. utan* at. petrus ok paulus vildo eigh längar þola guz van heþar *Bu* 102. hwi wilden i swa illa göra a mot gudhi *MB* 1: 248. — *vilja, ämna, hafva i sinnet, hafva för afsikt, hafva föresatt sig, hafva beslutat; stundom närmande sig betydelsen: anse skäligt. med inf. utan* at. wilium wir thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þa han ofra wilde vm en höghtiþes dagh *Bu* 3. huat dom vilin ii giua thänna manne *(quo judicio dignus sit, vos ipsi decernatis)* *ib* 28. þe mato vilium vi frammer vm al maal halda *ib* 6. aff thom teknomen viliom vi här nokoth seghia *Ansg* 205. wiliom wi . . . thz idher kungöra *(necessarium duximus significare vobis)* *MB* 2: 281. the vilia mik morghon bränna a baal *Iv* 2658. vil iac þik sighia huru þik äru andelik vnderstandilse gifin sea oc hora *Bir* 4: *(Avt)* 182. vilin i synde na bätra *(motsv. ställe i Lat. texten: si decreveritis peccata ista emendare)* . . . þa vilum vi idar gärna þiän *(för* þiäna) *ib* 184; *jfr* 1, 4. mz surnum eþe þät han vili vart land atar vinna *ib.* jach vil jdher her en höffuidzman fa som mannelica scal medh jdher sta *RK* 2: 3910. sielffuer vil jach til vesterars fara *ib* 3912. at . . . artarexes . . . wille koma aff persia . . . ok gesta nectanabum *Al* 55. fik ioab wita at konugin wilde lata göra honom ont *ST* 350. för höra, hwath the welya haffwa för raadh *BSH* 5: 210 (1507). huar oc när i oss tilsegie, tha wilie wij bewyse oss som godhe swänske män *ib* 435 (1511); *jfr* 13. — *med inf. föregången af* at. i them stadhenom vilde sanctus gregorius at opbyggia ena kirkio *Gr* 313. j äldrinne viliom vi at bätra os *MP* 2: 127. for hwi vilia the idher at bränna *Iv* 2662. — *(i supinum) med part. pret. n.* hadhe han wiladh lakth oss naghen gärdh wpa, han hadhe fulle sakth oss thet *FM* 609 (1513). — *part. pres. viljande.* at han skulle icke ware wiliandis eller waldandis *(d. v. s. med vilja eller gärning delaktig i)* thät lares j forne fich hug *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 17. — *med gen.* huar flere digdemän saman komo *(för* -a), the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man, vm the ära alle eens wiliande *(vilja detsamma, hafva samma uppsåt)* *KS* 6 (14, 6). dragha flere män bätter et skip än en man, vm the äro alle eens wiliande ok hiälpande *ib* (14, 7). ridher man hem at androm thes viliandes at han vil bondanom skadha göra *SR* 57. thes williande bondanom . . . skadha göra *SO* 294. **6)** *vilja, påstå, mena.* nagra mestare vilia, ath then lather adra om försthe eller siisthe dagin i thenna manen *(d. v. s. december)* han skwlle vara dödin vis jnnan vj manana *LB*: 7: 96. **7)** *afse, åsyfta, hafva till ändamål.* hwat vil *(quid vult sibi)* swa mykin älskoghe *Su* 403. hwat wil thzta ärandhetz jnbära ällar bethyda *Lg* 670. *Jfr* **vilia sik.** **8)** *vara nära att, hålla på att.* viliande nidhirfalla a jordhinna vtan hon hafdhe oppehälliz aff androm qvinnom *Bir* 3: 273. opråt mit hws som thu seer at falla vil *KL* 328. tha nedhen wil komma *LB* 6: 108. thykte honom som een stoor steen ofwir honom hängde oc wilde oppa han falla *ST* 479. her hängir ofwir mik een stoor steen oc wil oppa mik falla *ib.* j seen väl, at här vil nu falla ett stort räghn *Ansg* 205. jach ser, thet wil frysa *BSH* 5: 157 (1507). vm waren ysen vilde aff ga *RK* 2: 628. **9)** *vilja, arta sig.* wil thet naget bethre worde *BSH* 4: 336 (1503). thet wil ey wintras *ib* 5: 144 (1507). **10)** *vilja, komma att, vara bestämdt att, med inf. närmande sig omskrifning af finit form af verbet (jfr* 1). thz wylle ey än saa bliffua *RK* 3: 509. **11)** *bestämma sig för, böra, skola. i 1 pers. pl. i fråga.* viliom wy ey senda bud til landa *RK* 1: 1685. wiliom wy ey annan stad heller bida *ib* 3679. **12)** *vilja, skola, må. i 1 pers. pl. i uppmaning.* wy viliom ey marskins hierta gröta *RK* 1: 1694. vi viliom ey längre bidha vi viliom genast ridha *Fr* 1167, 1168. viliom vi nu pröfva oc röna *(probemus)* medh järteknom, hvath häldir idhra mangha gudha ära mäktoghare, äller min ensamber alzmäktughir gudh *Ansg* 205. vtj ena stwffuo viliom vy ga *RK* 2: 4759. een thera saghdhe, wiliom wi nokot springa litit oc danza *ST* 142; *jfr* 13. **13)** *komma att, skola; äfven månde, torde. i pres. med en inf. närmande sig el. bildande en omskrifning af futurum.* iak seer väl thu födha vil *Fl* 91; *jfr* 8. vi viliom idher ena stund her bidha *ib* 24. iak vill kalla *(invocabo)* vppa min gudh *Ansg* 205. iak wil waardha han ater *(restituam)* i thina hand *MB* 1: 243. nw wiliom wi spöria, än een är wärlden, eller flere *ib* 36. jak weet han wil thz ey fordragha at första skipin magha gaa han lather her ferskan kost vpa *RK* 1: 1687. jnnan vij [7] dagha tha wil jach tik mz haaren vtdraga *ib* 2: 1115.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

jach tenker vy viliom thz raskelica vinna *ib* 3915. jach rätz her vil ey goth aff warda *ib* 4753. se hwart thetta vil viika *ib* 4760. thz vil ey än swa til ga *ib* 5529; *jfr* **9, 10.** *ib* 5817. nw maaskin wiil lyktes thenna wiisa *ib* 3: 3344. huru thz wiil gaa faan i höra nw *ib* 1648. hwath ther aff wiil warda faam wy snart see *ib* 3427. huru thz framdeles wiil gaa kan jak ey ythermeere ath spaa *ib* 4161. mik frykther thz wiil göra qwall *ib* 3411. huat vill vara aff thetta barn *MD* 320. her är komin en ny sidh, som iach kan forsta; han wil *(wyl)* thok lithet froma j lengdenä *Va* 46. stander thu op aff dödhe sidhan thu äst dräpin tha vilium wi troo *(credemus)* a thinum ordhom *Bil* 127. jach ... loffwer thet *(sankt Eriks baner)* wilia haffua i wördningh oc werdugheyt *BSH* 4: 196 (1495). — *i pres. 2 pers. med en inf. närmande sig omskrifning af imperat.* i wilin fynna nagre foger, thet skall widherlegas i ene mattho eller andhra *BSH* 5: 93 (1506); *jfr* **12.** **14)** *i förening med ett verb i inf. närmande sig el. bildande en omskrifning af konj. a) i subjekts-, objekts- och appositionssatser, vanl. inledda af* at (þät) *el. sådana i hvilka ett inledande* at *kan underförstås. efter uttryck betecknande bön el. begäran: vilja.* thäs bidher iak idher ... thz ij vilin äkke skilias vidh mik *Fr* 1446. hymmerikes drötningh ... jak bidder tik ath tw ... wele blidhka thin helgha son mik fatighom syndare *Gers Ars b* 5. jak ... bider eder alla saman ... ath y welen nw wara när mik *ib.* bade iak ... gerne at i wille mik thet sända til stocholm oförtöffuet *BSH* 4: 196 (1495). bider iach tigh, at tw wille forhöre med thöm, hwar thet möthe skal stande *ib* 335 (1503). thetta bedio wii kerlega, i welia hemelega wedher edher haffwa *ib* 5: 7 (1504). bidhiom wij kärlige idher ... ati ... wilien alle ... vtgiffua *(näml. djäknepenningarne)* them som kirkeherrer til thet skicka *FH* 1: 62 (1489, *gammal afskr.*). bidia wij ... ider gernä atj annamä och merkie wele alle wore ordh och scriffuelser till thet beste *HSH* 18: 15 (1494). bedie vi edert herredöme ville bestelle hiit bater och skuter *BSH* 5: 148 (1507). beder jag eder ... at i ville late bosorge them *ib.* ere tesse gode men ... storligen bogerende, ad edert herredöme vill hiit skicke her electus medh bisser oc verger *ib* 149. bidher jach idher gansth ödmyukliga, ath i willen werdas scriffwa til capitelith i linc[öping] for idher cappelan ... ath the wille latha icke thet mynsta brysta, ath installera honum som honum bör *ib* 93 (1506). är ... myn ödmiwka bön til jder, at j ... willen hielpa henne *FM* 633 (1515). han ... war begärende, at wii vilde vigie honum til subdiaconum *BSH* 5: 393 (1510). han ... badh honum ... at han vilde til hans koma *Fr* 2164. bedhendis eder heredöm ... thet i wille ... ghöre ... ad jak mothe nyuthe ok behaldhe thet häredzhöffding döm här äppter, ssom jak aff eder häredöm här til haffth *FM* 211 (1501). — *efter uttryck betecknande en önskan: må.* gudh gifwe thet, at vädherit vildhe vere med *BSH* 4: 243 (1499). — *efter uttryck betecknande sträfvan, bemödande o. s. v.: skola, må.* the villo ... medh liiff och makt leggia ther om vin at the villo haffwa konungen jn *RK* 2: 5547. han ... winlegger sik ok forarbeter met ider ... thet ... mester hans brask wilde vidersäghie sama kirkie *FM* 274 (1506). — *efter uttryck betecknande förnimmelse, yttrande o. s. v. för att, då hufvudsatsens verb står i impf., beteckna ngt i förhållande till detta tillkommande (jfr* **13)***: skola.* hon saa at thz wille illa gaa *RK* 1: 1055; *jfr* **9.** marsken loffuade erik tha at han wille til honom gaa *ib* 2: 3141. han ... giorde en degtingan mz konung eric sa hanom först borcholm oc öland faa sidan wille konung eric fa hanum j gen wisbyhus *ib* 7644. han swaradhe at the wildo ther om lota hwa then förste skulde wara *ST* 364. han wiste ey hwat han wilde aff mannenom göra at han skulde ey frysa j hel *ib* 284. *b) i afsiktssatser: må, skola.* fly ey danzen at enast vm hälgho dagha vtan alla dagha opa thz at gudh wili gifwa thik äwinnelika frögdh *ST* 143. pauen skipaþe fasto ok böner. tel at guþ vilde þät flerom visa *Bu* 24. han ... gig bort aff sino fädhirnis lande oppa thz at han ey wilde sina föräldra bedröfwa *ib* 281. sydan iak sten stwre kom nw fra swinagarn til strengenes paa thet at iak wille mik forwethä om swanthe nielsson ok andre friborne män flere ... waro framdragne til stocholm *BSH* 4: 196 (1495). *c) för att beteckna det som under en viss förutsättning skulle ega rum: skola.* ther wille *(om stormning företoges)* störtte mang man, för än the gaffue siig *BSH* 5: 349 (1509). — **vilia sik,** *afse, åsyfta.* huat ... wilde sik *(quid vult sibi)* thän owermathas kärleken *Su* 37. *Jfr* **vilia 7.** — *Jfr* **forvilia** *äfvensom* **godh-, il-, o-, siälf-, siälfs-, väl-viliande** *samt* **oviliandis.**

viliaþer, *p. adj. Jfr* **goþ-, illa-viliaþer.**

viliaktelikhet (-acteligeth), *f. villighet att vara till tjenst?* herrer borgamestare ok raadh i lybek ... sendes thette breff medher viliacteligeth *BSH* 5: 507 (1512).

vilielse, *n. pl. Jfr* **atervilielse.**

viliemodhis, *adv.* [*Mnt.* villemodes] *med vilja, uppsåtligt, afsiktligt.* hulken fader är naghatsin swa grymer at han viliemodis läther dräpä sin eendha son *Sv. Kyrkobr.* 156.

vililika (willelica. wililege. weleliga. wilige. wilielike. wilioligha *Mecht. Uppenb.* 290, 325**),** *adv.* [*Ä. Dan.* vilielighe] **1)** *villigt, gärna.* han ... wille them sa hielpa oc forläna at the skullo hanom weleliga tyäna *RK* 2: 7561. alle the, som kärligha, ok wilioligha lidha *(omnis qui ... libens et volens sustinuerit) Mecht. Uppenb.* 290. *ib* 325. — *villigt, med villighet, utan motstånd.* the ... giordhe thz *(d. v. s. åtogo sig skatten)* willelica *RK* 2: 61. — *villigt, välvilligt.* ati ... wilien alle wililege och kärlige vtgiffua *(näml. djäknepenningarne)* them som kirkeherrer til thet skicka *FH* 1: 62 (1489). huadh the wane äre wilige giffua *ib* 61; *jfr* **2.** **2)** *frivilligt.* i som ären wilielike fatike *LfK* 23. the som wilielike ärw fatike *ib* 25 *(på dessa båda ställen kan dock* wilielike *fattas som pl. nom. m. af följ. ord). — Jfr* **godh-, o-, siälf-, väl-vililika.**

vililiker (wilieliker. wilieliken *LfK* 25, 26. **wilioliighen** *Mecht. Uppenb.* 325. *ack. m.* **vilieligan** *Lg* 3: 544, 548. **wilioligham** *Mecht. Uppenb.* 325. **wilielig** *HSH* 18: 112 (1497)**),** *adj.* [*Ä. Dan.* vilieligh] **1)** *villig.* wij fornimme honom litet wilielig til thet som bestand kan epter fölia *HSH* 18: 112 (1497). **2)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

frivillig. thenne gladelike oc wilielike fatikdomen *LfK* 25. wilieliken fatigdomber är en stor martilsa deel *ib. ib* 26. *Lg* 3: 544, 548. *Mecht. Uppenb.* 325. — *Jfr* **väl-vililiker.**

vililikhet, *f. Jfr* **välvililikhet.**

vilin, *adj. L.*

viliogher (wilgioger *RK* 1: 1201. **veliogher** *Ber* 253. **viliugher: väl viliugh** *Bir* 4: *(Avt)* 182. *n.* **vilioght** *Bo* 93. **wiliokt** *MD (S)* 231 *(på två st.)*, 279 *(på två st.)*; *Lg* 1005. **wiliught** *Bil* 961**),** *adj.* [*Isl.* viljugr] **1)** *villig, beredvillig, redebogen.* almoghin ok the j härenom hafdho warit waro swa viliogbe til the bygning at tha mönstrit war byght war än mykit silff ok päninga jwir *Bil* 866. kom . . . gudz ande offwir iepte görandis honom vilioghan oc dristoghan til stridh *MB* 2: 108. var . . . viliogh til at göra huat jak biudhir thik *Bir* 2: 155. är iak . . . viliogh at blifwa här quar *Bo* 245. *Bir* 1: 245. *Ber* 253. gudh . . . giffwi edher allom hiärta at j maghen . . . göra hans wilia mz . . . wiliogom hugh oc tanka *(animo volenti) MB* 2: 280. man skal ey vilioghan vxa off fast köra *GO* 92. sauinianus kom wiliogher for keysaren *Bil* 461. äruodhe at han haui sina riddara oc thiän-ara viliogha oc rättadha aff syndom *(voluntarios et correctos) Bir* 3: 397. medh wilioghum, röntom nänn-oghom ok oräddom mannom, skal man siker stridha *KS* 79 (196, 87). **2)** *viljande, som vill (ngn väl el. illa).* han belagdho värst viliogha manna *(malignantium)* radh *Bo* 183. **3)** *välvillig, tillgifven, bevågen.* skal kunungur ella landzhöfdinge haua lydhän ok vil-ioghan almogha *KS* 56 (142, 62); *jfr* **1.** wil kunungur älla höfdinge haua lydhin ok wilioghan almogha *(ut reges et principes communiter amentur a populo)*, tå skal han af sina wäghna tässon try haua *ib* 78 (192, 85); *jfr* **1.** — *med dat.* medhan han *(konung Magnus)* thöm *(munkarne)* swa wilgioger war *RK* 1: 1201. **4)** *frivillig.* wiliokt armodh *MD (S)* 231 *(på två st.)*, 279 *(på två st.)*. **5)** *öfverensstämmande med (ngns) vilja. med dat.* engom war wiliokt *(d. v. s. ingen var villig)* honum at hiälpa *Lg* 1005. gaa är honom i nakra handa matto fore varo bäzsta ok koma altidh vilioght *(illi . . . voluntarium est) Bo* 93. hwar-ium (gudz vin) är lät ok wiliught til thin *(vill gärna komma till dig) Bil* 961. — *Jfr* **godh-, il-, o-, väl-viliogher.**

vilioghet, *f. Jfr* **välvilioghet.**

vilioghlika, *adv. Jfr* **välvilioghlika.**

vilkare, *adj.* [*N. och Sv. dial.* vilkare, *bättre*] *komp. bättre, förståndigare.* hon som alt conuentit älla wilkare *(sanior)* deelin haffwir samtykt *Bir* 5: 22.

vilkor (wiil- *Su* 172. **wel-** *BYH* 1: 273 (1475); *Lg* 3: 286, 399; *LfK* 140; *PM* 36, 38, 39; *BSH* 5: 168 (1507). **-koor** *SD NS* 1: 162 (1402); *Al* 1303. **-kur: -kuri** *SR* 18; **-kurom** *SD NS* 1: 686 (1407). **-kwr: -kwrom** *ib* 625 (1407)**),** *n.* [*Fdan.* vilkor. *Mnt.* willekor, willkor] **1)** *fri vilja, självbestämmelse.* at binda oc forhindra thins frälsa wilkors astundan *Su* 257. ey är i människionnas walde ällar fria welkor, förmena thäs hälga anda jnskywtilse *Lg* 3: 399; *jfr* **2.** onödh och otwingath med nogen rätgangh . . . medh friith wilkor effther mith egith samwith, som forscriffwit star then vedherlegningh göre *BSH* 4: 325 (1502). — *godtycke.* ey bör idher sätia herranom gudhi nadhinna tyma oc äptir idhert wilkor *(arbitrium)* skiffta hans miskundh *MB* 2: 158. **2)** *(fri) rätt att bestämma el. välja; (fritt) val; frihet.* vilkor *(optio)* giffs idher *MB* 2: 64. *Su* 172. om thu finge thz wilkor *ST* 144. thz vilkor nu til idher star *Fl* 2065. knutt gaff them wilkoor opå huilken lått the wilde haffwa *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*). thz budet sagde honom hwat wilkor honom for stod, om han wilde thz forwäghä sik eller ey *Va* 31. tha lagde iac . . . olaff laresson fore, epter hans egen wilia oc wilkor at giffua eric matzson swa mykin iord i gen . . . ffôre the ij öres land iord som giffuit war i lokkista, eller swa manga peninge som iorden är wärd *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 15. om han wille mig naghet wilkor giffua i swerige epther myn wilie bliffua *RK* 3: *(sista forts.)* 5147. the iomfrunnas brodher . . . opfostras her oppa palacio oc iomffrun bliffui i clostrit, oc waren widh sit fria welkor *Lg* 3: 286. mz frit welkor *LfK* 140. at the sidhan matto haffwa oc faa frälsare wilkor *(majores libertates)* til allan kropsins lusta oc begärilse *Su* 226. — *rättighet.* vilkor oc makt forscriffnä godz . . . jghen ropa *SD* 5: 677 *(öfvers. i hds. fr.* 1467*)*. skal han haffwa welkor then fangan köpa föra alla andra *PM* 36. **3)** *bestämmelse, beslut.* äpter rikesens radhz wilkor ok meen-hettens i riket, at all the godz krononne waro vndan-gangen sidhan konung albricth in i riket kom, the skulde i gen vnder kronona dömas *SD NS* 1: 534 (1406). **4)** *öfverenskommelse?* faa eth welkor medh oss, at faa skatthen wt *BSH* 5: 168 (1507). **5)** *bestämmelse, vilkor.* han took thz vilkor the haffdo honom lakt *RK* 1: 2842. huilkit han hafwer mic . . . mz sammo forordhom oc vilkorom mz laghom vplatit *BYH* 1: 179 (1377). mädh swa dana welkor och för ordh at wi skulom for:da gooz behalda . . . i wara liffdagha *ib* 273 (1475). *ib* 190 (1383). *FH* 5: 97 (1485). kennis iak . . . mik af henne vppa sama godz til wild vpburit hawa fult fore tyo march päninga . . . meth swa skälom miins godha wilia ok wilkoor at ey iak älla mine arfua älla nokor a mina wägna scal nokra maght hawa thet förscripna godz . . . hindra älla qwälia *SD NS* 1: 162 (1402). wi . . . oplätom . . . albricte the for:da tw markland iordh meth allom wilcorom ok articulis som forscrepne ärw *ib* 108 (1402). meth allom wilkwrom, som i förra breff-weno sta *ib* 625 (1407). tilegnar jac them *(godsen)* . . . wara fru closter i watzstenom . . . mäder swa for-skälum oc wilkurom, som abbatissona oc conuentonna ther samastadz breff oc jncigle vtuisa *ib* 686 (1407). hans kompan kom oc loth sik säthia j häkto oc iärn for han mz them forordhum oc wilkorum, at kome ekke then brutlike atir a forelaghdhum dagh oc tyma tha skulde thenne mista sit liiff *ST* 471. iak hafwir länt enom man tolff mark päninga vtan forordh oc wilkor *ib* 489. en fridh vppo badhe sidhor annama mz samma wilkor oc för oordh som fridhen war förre mellom them giort *RK* 2: 2513. gaaffwo sith land, sloth äller fästhe wp mz förord oc welkor *PM* 38. sam-tykker the welkoren *ib* 39. saa med skäl oss halles the wilkor som förre är sagdh *(seruatis nobis condicionibus hic expressis) SD* 3: 697 *(öfvers. i hds. trol. fr. förra hälften af* 1400-*talet)*. tycker mich iw nytt-ogt wara ath alle the wilkor eder emellom giorde äre

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bliffue hollen pa bode sider *HSH* 24: 15 (1513). — (?) *SR* 18. **6)** ***ett af de ting mellan hvilka man har att välja, vilkor.*** tw wilkor lägher iak tik före, wt wäl huilket tik täkkes *Lg* 333. wi hafwum wilkor thz är twänne antiggia tappa äller winna *Al* 2003. *ib* 6530. **7)** ***ett af de sätt mellan hvilka man kan välja, tillvägagångssätt som af ngn väljes el. önskas.*** thy beddis porus thz wilkoor at alexander war litin ok han war stoor *Al* 5323. thu skal fölia thinom wilkorum *ib* 5338. **8)** ***vilkor, ställning.*** trigghia handa wilkor ällir skipan j them personis som warda komande j thenna reglo oc renliffue *Bir* 4: 109. **9)** ***egenskap.*** thu hafwer fore mik et wilkoor at thu äst badhe högher ok stoor *Al* 1303. — *Jfr* **forvilkor.**

vilkora, *f.* [*Mnt.* willekore, willkore] = **vilkor 8.** hwylkins hälst skipälse äller wilkoro han iär *SD* 5: 280 (1344).

vilkora (wel- *BSH* 5: 370 (1509). **wäl-** *SD NS* 1: 154 (1402). **-köra** *ib* 73 (1401). **-ar, -adhe, -adher.** *impf.* **-kordhe** *SD NS* 1: 96 (1402)), *v.* [*Fdan.* vilkoræ. *Mnt.* willekoren] **1)** *(af fri vilja)* ***lofva, utlofva, förbinda sig till.*** thetta sama haffuom wij wilkorot oppa stocholms radzstugw *SJ* 246 (1455); *jfr* **3.** epter thet at swa är vilkorot och sakt til förende *ib* 223 (1453); *jfr* **3.** han wilkorade thz wnder ban *RK* 1: 2857. sa högt wilkorade han thz thäre han satte wid bade liff oc äre *ib* 2: 6090. **2)** *förbinda, förpligta.* wilkora iak mik ther til ok mina ärwingha *SD NS* 1: 28 (1401). wilkorä jak mik äller mina arffwa for:dom lindorme äller hans arffwom annath swa goth godz widher läggia *ib* 657 (1407). *ib* 73 (1401, *på två st.*), 154 (1402). — *förbinda (ngn) att öfverlåta (ngt åt ngn).* wilkora iak mik ok min hustru cecilia theen samo gooz fran oos ok warom arwom ok thil karl dansson ok hans arua *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). — *Jfr* **vilkora sik.** **3)** *öfverenskomma.* thz wilkorade resen mz them *Di* 42. **4)** *förelägga bestämmelse el. vilkor, bestämma.* tha wilkoradhe symon sielfwir at hwilkin thera them dödha gate liiff gifwit skulde wnnit hafwa, oc then andre skulde lifwit mista *ST* 130. — **vilkora sik,** *förbinda sig till (ngt), genom löfte åtaga sig (ngt).* haffwin i ider thetta vilkoradh *RK* 1: 348. — *förbinda sig, förpligta sig.* kan þet sua wara at . . . herr mattis . . . kan þen gozen fa atir wnnit meþ laghum, þa vilkora jac mic þer til honom fwlt göra for þen *SD* 6: 170 (1350). wilkorä jak mik honom thä for:da xxx march ather giwä *ib NS* 1: 225 (1403). wilkora jac mik oc tilbinder meth minom arfwm for:da här thord eller hans arfwm swa goth gooz widerlägghia innan siäx vikur *ib* 256 (1403). vilkorade han sich at swara ther til *SJ* 227 (1453). wilkorom wi ok tilbindom oss alle tre medh sammande handh henne alla tässa förscrifna penninga swmmo . . . athergiffua *ib* 245 (1455). om jak ey hadhe welkoradh mik bliffwa personliga hoss thee gode män i thenne landzenda, paa myn äre och cristelige thro, ath bliffwa i marken medh them moth rikesens fiendher *BSH* 5: 370 (1509). tha wilkordhe sik förnompda hanus, katherin, clauus oc ther arfua, wara thet . . . ath thetta gudhzt . . . aff gingha meth laghom domomp äller räth, tha skula the vpprättha allan skadhan som laurens . . . ther aff fingha *SD NS* 1: 96 (1402). — *Jfr* **for-, til-vilkora.**

villa (wille *(obl. kas.) MB* 1: 477; *Al* 6461; *RK* 3: 751. **vilda: -o** *Bil* 851), *f.* [*Isl.* villa] **1)** ***galenskap, raseri, sinnesförvirring.*** for geld oc villo *LB* 7: 27. **2)** *galenskap, dårskap?* dauid . . . slaar thässa willo oc draffl til iordh *MB* 1: 76 *(måhända att föra till* **3**). enkte dröwilse äller wille kännir war skole vtan snille *Al* 6461 *(möjl. att föra till* **4**). **3)** ***vilsekommenhet, förvillelse.*** sua är iak guþi for gangen af gamle villo *(in ipso peccato inveteratus)* ok ondom vana *Bu* 135. epter longa willu likamans wändis hänna hugher ene stundh widh wars herra predican *Bil* 264. diäfwlin . . . kom mykla vildo j then nya cristindom, somum sköt han höghfärd j hugh, somom wredhe, somum mandrap *ib* 851. — *förvillelse, villfarelse.* at [v]ända heþna villa tel guz heþar *Bu* 8. heþna villor *ib* 9. at þu lös þe villo folk är i comit *ib* 197. philipus . . . fan þär cristno for sik vända tel villo hebionitarum *ib* 200. þässa villo ok vantro slykte philipus *ib.* decius . . . spurþe än han uare . . . uändar tel villo *ib* 421. *ib* 102, 494. falsara vändo trona til villo *Bil* 158. burdis en villa vm kors ok belate *ib* 680. somlike äru hulke som mz sinom gerningom vänta at gudhi göra fult for sina syndir hulkra villa *(error)* alstingx är fordömelik *Bir* 2: 49. at the stadhga ok rät . . . halle änga villo mot kristne tro ok ey nakat kätteri *ib* 3: 249. *MB* 1: 477. *Gers Frest* 59. *Bo* 87. villonna ande *ib* 136. — ***misstag, fel.*** ath j skipbokenne kwnne finnas wara giordh nokor willa j räkenskapenom *PM* XVI. **4)** ***förvirring, oro.*** kom i blandh almoghen stoor willa *RK* 3: 4132. thetta *(konung Kristierns val och kröning)* giorde saa stoora willa *ib* 663. *ib* 751. **5)** ***bländverk, gäckeri, trolldom.*** justina wizste wäl at thz war diäfwls willa *Bil* 447. tha iak hördhe the röstena rädhis iak storlika at thz ware ey wanlika ondz anda villa älla gabbilse *(ne forte esset illusio) Bir* 1: 27. — *Jfr* **afgudha-, diäfla-, dom-, gudhdoms-, hovudh-, hugh-, kättara-, lighris-, synda-, tak-villa.** — **villo man,** *m.* [*Isl.* villumaðr] **1)** ***villfarande el. vilseledande menniska, irrlärare.*** sagdo willo män at cors oc biläte varo oloflik *Lg* 1031. **2)** ***trollkarl.*** saloghar villo man *(magus) Bu* 494.

villa (-ir, -te, -ter. *part. pret.* **wildir** *Bil* 288), *v.* [*Isl.* villa] *L.* ***föra vilse, bringa på afvägar, locka bort, bortvända.*** the äre fiughur ther wille manna doma ok witne, aff rät ok sannind *KS* 69 (169, 75). — *vilseleda, förvilla.* aristodemus . . . vilte digran del af folkeno *Bu* 155. swa willer han ok konung philippum *Al* 298. han wil os alle wille *MD* 14. haffwer diäfflen ider swa wilt *RK* 1: 3816. — ***aflägsna, skilja.*** wardher friiheet fra tik wilt *MD* 391. warom losta görom wi alt ilt hans wilia hafwum wi fra os wilt *Al* 6320. — *part. pret.* **1)** ***sinnesförvirrad, galen.*** mädhan hans fadher war wilter *MB* 1: *(Cod. B)* 529. **2)** ***vilsekommen.*** en staz föghodhe war wildir fra gudhi mz wantro *Bil* 288. han . . . predikade for thy folkeno, som mykyt var vilt fran gudz tro *ib* 849. — *refl.* **villas,** **1)** *föras vilse, komma vilse.* sanctus germanus for til room ok wiltes vt aff wäghinom j enom skogh *KL* 108. *ST* 284. *Bir* 2: 197. villas aff himerikis vägh *ib* 277. jak wiltes aff sanhetzsins wägh *Su* 236. villas aff rätwisonna vägh *Bir* 3: 308. villas aff rätuis-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

onne *ib* 376. — *skilja sig, skiljas.* alle hans men wiltis fraa honum *(skiliaz fra honum allir menn) Di* 287. **2)** *blifva vilse, förvillas, förvirras.* j thinne etherblandan wiltos allir almoghen *MB* 2: 362. at the ey skullo willas j theris hugom *ib* 283. tha mannin wandas tha villis honum snildin *GO* 338. — *Jfr* **forvilla, villene.**

villare, *m.* [*Ä. Dan.* vilder] *förvillare, förförare.* halshuggin villaren *(impostorem) Lg* 126. — *irrlärare.* sagdo willarena *(af senare hand ändradt till* somlike; *Cod. C* willo män*)* at cors oc biläte varo oloflik *Bil* 680. — *som förvirrar el. förvänder (ngt).* ey gifs . . . miscund trulkonum älla andra tronna villarom *MP* 1: 224. — *Jfr* **trovillare.**

villebasse, *m.* = **vilbasse.** tänder hafdho the langa ok hwassa rät som nakre wille bassa *Al* 5596. *ib* 4496, 5480.

villebiörn, *m.* [*Jfr Ä. Dan.* vilbiørn] *björn (i vildt tillstånd).* han tok een villebiörn ok bant han mz sina händer *Iv* LXXV.

villebradh (*pl. ack.* **-bradhe** *RK* 1: *(Ny början af G. Kr.) s.* 164**),** *f.* [*Isl.* villibráð] *vildstek, vilda djurs kött, matnyttigt vildt, villebråd.* thz som kom til hans kost aff willebradh war enkte tal aff hiort oc hind, älgh oc raa. wilswin hara oc biörna, akirhöns oc föghisana oc aff all the willebradh ther tax badhe a land oc watn ouir alla thenna willebradh skulde han daghlika hafwa x göda yxn oc xx yxn aff hiordhinne *ST* 421. the haffua . . . alzskons wille brade nogh aff hiort hindh älgh oc raa oc aff alla the fugla man äta maa *RK* 1: *(Ny början af G. Kr.) s.* 164. v tunno villebraadh *HSH* 19: 166 (1506). wart hiärta är färskare än diwra köt älla wille bradh *Bir* 1: 224. *ib* 228. fara i skoghen äpther willebradh *Lg* 671. tagh thin bogha oc far til skogx, oc om thu faar nakra willebradh, tha gör thz til mat, som thu weest at mik lyster *MB* 1: 212. *ib* 208, 214. *Jfr* **vilbradh.**

villediur (**willi-** *SML M* 17: 1. **-dywr**)**,** *n.* [*Isl.* villidýr] *L. vildt djur.* wardhe alskons creatur nöt oc fää oc wille dywr *MB* 1: 542. at idhka wedheskap af wille diurum ok fughlum *KS* 42 (108, 45). annat manna liwärne är thet, som likas widh södhaliwärne ok wille diwra *ib* 3 (6, 3). *ib* 13 (31, 14). *Al* 4079. ätha fwgla och ville dywr *LB* 7: 87. man skipadhe thöm rät alla nadhe aff ville diwr ok tamma badhe *Fr* 378. *Jfr* **vildiur.**

villefara (villa-. vilde-), *v. fara vilse, vara på afvägar, vara ur stånd att finna den rätta vägen.* vi villeforom aff sannendinna vägh *MP* 1: 11. vi vilde forom *(erravimus)* alle *(motsv. ställe MP* 2: 152: vi forom alle ville*)* som faar huar en bort gik j sin synda vägh *ib* 202. — *fara vilse, vara irrlärig el. kättersk.* somlike gabbadho hona sighiande henne wille fara *(erroneam)*, oc ena trulkärling wara *Bir* 4: 57. — *part. pres. vilsefarande, vilsekommen. eg. och bildl.* iak är swa som modhir löpande mot sinom villa farande *(erranti)* son j wäghenom ok teer honom liws at han skuli see wäghin *Bir* 1: 246. somlike änglane illa ville farande *ib* 250. til godhra manna styrkilsa ok willafarande rättilsa *ib* 4: *(Dikt)* 267. — *Jfr* **vilfara.**

villefarilse, *n. pl.* **1)** *vilsefarande, förirring.* iak skapade mannin ok atir löste han ok atir kallar han aff ville farilsom *Bir* 1: 259. **2)** *oregelbundenhet, abnormitet?* ydropissis är smältingenna willefarilse *LB* 3: 173. — *Jfr* **vilfarilse.**

villefolk, *n. vilda menniskor, vildar.* wille folk thiit mz them foor *Al* 5118. *ib* 7343.

villefä, *n. vilda djur. Al* 5723.

villegalter, *m.* [*Isl.* villigöltr] *vildgalt. Di* 132. *Jfr* **vilgalter. — villegalts böste (-gals-),** *n. vildgaltsbog.* walter sat oc att aff et willegals böste *Di* 170.

villehors (wildi hors *VGL 1 Br* 2 *i var.*)**,** *n. L.*

villehumble, *m. L. Jfr* **vilhumble.**

ville kattosta gräs (-katosta gres), *n. althæa officinalis Lin.* dialtea thz är wille katosta gres *LB* 3: 122.

ville mark, *f. vildmark, ödemark.* the . . . ridhu swa bort . . . wt aff the ödhkn ok wille marka *Al* 5233.

villene (willende *Lg* 3: 589. **willendhe** *Fr (Cod D)* 2353. **willande** *(till formen, efter hvad det kunde synas, närmast part. pres. af* **villa,** *men troligen snarast en med anslutning till detta utvecklad ombildning af* **villene**) *RK* 3: *(sista forts.)* 5127. **willena** *(n. sing.) MD* 393, *(n. pl.)* 390, *(ack. pl. m.) Spec. Virg.* 471)**,** *adj.* [*Ä. Dan.* vildene, vildende, villende. *N.* villande] **1)** *vild, lefvande i vildt tillstånd. om djur.* een foghil han wäär sin eghin bwr swa gör oc all willena diwr *MD* 390. **2)** *vild, villande. om ödemark.* han . . . kom i ena willene ökn *Lg* 675. i willene öknena *ib* 3: 713. i willende ökneth *ib* 589. — *om haf el. annan större vattensamling.* stora willene haffwet *Lg* 3: 387, 699. tha the kommo i stora willene syön *ib* 706. tha the ware kompnä j willendhe *(Cod. A* willan*)* siöö *Fr (Cod. D)* 2353. j thz willena haff *MD* 393. sa lath iag i willande strömen gå *RK* 3: *(sista forts.)* 5127. **3)** *villsam.* borth gangande j willena stighana *Spec. Virg.* 471. — *Jfr* **vilder.**

ville nöt, *n.* [*Isl.* villinaut] *vildt nötkreatur, vild oxe.* tha kom ther löpande a mina fund ville nöt *(fann ek . . . villigradunga)* ok grym diwr *Iv* 247.

villeradha (villa radha *StadsL J* 15 *i var. enl. Rydqvist* 2: 424)**,** *adj.* [*Isl.* villiráða] *L.* **1)** *villrådig, rådvill, icke vetande hvart man skall taga vägen el. hvad man skall företaga sig, vilse. i förbindelse med* fara. han . . . varkunnadhe apostlomen sinom som flydho oc foro alle villeradha *(fugientibus et errantibus) Bo* 189. for rädde skuld skingras the oc fara villeradha som annor faar *(disperguntur sicut oves errantes) ib* 231. hans kompana foro villeradha aff enom stadh oc til thän andra *(per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur) Ansg* 201. **2)** *för sig själf, ej inordnad el. ingående (i ett större helt). i förbindelse med* fara. komo the *(de sex timmar med hvilka året öfverskjuter 365 dagar)* i änkte dagha tal oc foro the willeradha, tha kome thz swa til, at än eet aar byriadhis arla om morghonin, tha byriadhis annath om middagh. oc thridhia om qwälden, oc fiärdha om min nat *MB* 1: 64.

villesvin (ville swiin), *n.* [*Isl.* villisvín] *vildsvin. Fr* 1110. *Jfr* **vilsvin.**

villinger, *m. L. Jfr* **vitvillinger.**

vilna, *f. Jfr* **ovilna.**

vilnas (velnas), *v.* [*Isl.* vilnaz] *vänta sig; hop-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

pas. thy the ey tha velnas aff them nokra winningh, äller skadha *PM* 75. hwilkit eyngen haffde kunnet troo eller welnas til forenne *Lg* 3: 371.

vilsamber (will-), *adj.* [*Ä. Dan.* vilsom. *Jfr Fnor.* villusamr] **1)** *villsam.* baro the han ... i egypto land aat mykyt vilsamum vägh *Bo* 13. **2)** *svår att finna, svåråtkomlig?* the ... drogho them *(de döda kropparne)* til thän stadh, som diwrum var vilsambir, oc neplica kom sool *(ad loca dumosa, solis bestiis pervia; möjligen har den text som förelegat öfversättaren i st. f.* solis bestiis pervia *haft:* bestiis invia*) Bil* 850. **3)** *vilsekommen.* tha han *(herden)* haffuer thät willsama fareth atherfangit *MP* 4: 16. thätta borttappade fareth ok wilsamna *(för* wilsama? *jfr sidoformer sådana som* ensama *och* ensamna*) ib* 12.

vilse (uillse), *adj.?* dömdes dauid i keltis til en ful kunungx tiwffer för han egnäde och stal konungx ingeld skykelige uillse *BtFH* 1: 289 (1509).

vilsinnadher (-synnadher), *adj.* [*Ä. Dan.* vildsindet] *vildsint.* han war wilsynnadher ok daarisk *Lg* 3: 28.

vilskin, *n. skinn af vilda djur.* alla handa wil skin *PK* 221.

vilstigher, *m.* [*Ä. Dan.* vildsti. *Jfr Isl.* villistígr, villustígr] *villostig. GU* 6.

vilsvin (-swiin *Gr (Cod. D)* 391**),** *n.* [*D.* vildsvin] *vildsvin.* konungin oc mange andre varo ludhne ok hafdho haar ok skapilse swa som vil swin *Gr* 297. thz som kom til hans kost aff willebradh war enkte tal aff ... wilswin hara oc biörna *ST* 421. *Jfr* **villesvin.**

vin (ven *Bu* 29, 184, 204, 494, 519; *BSH* 4: 198 (1495), 5: 391 (1510), 392. **wen** *Su* 3; *MD (S)* 295, 296, 297; *Di* 195; *FM* 488 (1510). **ween** *BSH* 4: 196 (1495). **venn** *HSH* 20: 110 (1507). **wenn** *BSH* 5: 191 (1507). **wän** *Di* 30; *HSH* 18: 14 (1494); *BSH* 5: 128 (1506). *med art.* **vinin** *SR* 1. *dat.* **wini** *KS* 37 (97, 40); *GO* 215. **vin** *Bu* 19. **ven** *MP* 1: 251. *gen.* **wins** *ST* 472. *med art.* **vinsins** *SR* 1. *pl. nom.* **vinir** *VGL II VS* 12. **vini** *Bu* 4, 151, 154 *o. s. v.; KS* 37 (98, 40); *SD* 6: 170 (1350); *GO* 1035. **wini** *ib* 188, 345; *VKR* 4; *ST* 472. **wine** *MB* 1: 432. **winner** *MD (S)* 271. **vener** *BSH* 4: 4 (1471). **wener** *ib* 3: 46 (1452), 4: 6 (1471), 99 (1483). **venner** *ib* 188 (1495). **wenner** *MD (S)* 296, 303; *Gers Ars* a 2; *BSH* 5: 172 (1507). *ack.* **vini** *Bu* 13, 129; *Bir* 1: 15. **wini** *MP* 1: 251; *GO* 103, 324; *ST* 471. **vinir** *MP* 1: 51. **viner** *Iv* 2348; *FH* 2: 40 (1415). **winner** *MD (S)* 288. **venir** *RK* 2: 5528. **wener** *Su* 2; *BYH* 1: 271 (1474). **venner** *HSH* 19: 111 (1505), 20: 171 (1507). **wäner** *BSH* 3: 151 (1464); *SD* 5: 212 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). *dat.* **vinum** *Bu* 128, 185; *Bir* 4: *(Avt)* 183. **vinom** *Bo* 25. **winnom** *MD (S)* 249. **vynom** *Lg* 3: 525. **wenom** *BSH* 4: 317 (1502); *LB* 9: 108. **wänom** *Lg* 3: 134. *gen.* **vina** *SD NS* 2: 44 (1408). **wina** *SD* 6: 180 (1350). **vena** *MP* 1: 45. **wena** *SD NS* 2: 22 (1401). **wener** *Di* 21; *FH* 2: 48 (1419), 4: 45 (1456). **wenner** *MD (S)* 291. **wenners** *SO* 163. **wänyr** *FH* 2: 67 (1428). *med art.* **vinanna** *SR* 1**),** *m.* [*Isl.* vinr] *L.* **1)** *vän; stundom med försvagad betydelse: bekant; äfven anhängare, medhållare, den som understöder ngn.* thz är got at finna sin win a wägh *GO* 1048. ä foorgaar thz man syn wini sinom *ib* 215. thän hawir faa wini som hawir manga gröna graua *ib* 103. the äru ey alle wini som lee i geen *ib* 188. grath är mällan wini naar gawo tälias *ib* 324. mange äru wini ok faa fult tro *ib* 345. ä män gawo winna äru dottor ok modhor vini *ib* 1035. sandr win *KS* 21 (51, 22). troen win är gulle bätre *ib* 71 (174, 78). man skal haua få ord ok stadhughan winskap medh wini sinom *ib* 37 (97, 40). godher win är senfången *ib.* huar som män warda vini firi tarua skyld *ib* (98, 40). þa lät biscopen kalla þeophilum. ok varþar hans bäste von *Bu* 29. þa ängen löse annan af nöþ ... eigh ven sin ven *ib* 519. iak agher for sanno vara idhar vin *Fr* 188. thz är mik min käraste vin *ib* 2422. thz war min gode wen *Di* 195. han är ekke min wän *ib* 30. at wij aldrig annet haffue scriffuat eller raat ider, än thet wij wille rade och scriffua war wän, och kötzlige broder till *HSH* 18: 14 (1494). han ... gik bort til sins wins hws *ST* 472. thenne war ... een heel oc fulthrohin win *ib* 473. thu skalt enga wini lofwa ällir rosa för än thu hafwir them rönt *ib* 471. enkannelikom wenom *LB* 9: 108. han ... badh kalla blanzaflor sin kära vin *Fl* 334. oppa sit besta ok sina wenner *MD (S)* 291. han gaff ower winner ok frendher *ib* 288. letto the eptir honum j bland thera frändir och vinir *(notos) MP* 1: 51. hänna frändar ok vini fiollo a kne for iohannem *Bu* 151. þet wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene medh wars fadurs ... goduillia oc wara moþur ... oc wara wina oc frändda raþe *SD* 6: 180 (1350). *ib NS* 1: 22 (1401). mich fordarffwa är jdher akt mina brödher och venir och swa *RK* 2: 5528. ath göre eder her gladh med flere venner *HSH* 19: 111 (1505). förnempdom ... förstha her konwngh magnus hans eptherkomandom och arffwom moth oss och warom eptherkomandom hiälp och trösth med alles theres wäner ... til holla *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* — *i tilltal, ofta med förbleknad betydelse ss uttryck för välvilja el. ss blott höflighetsformel.* o min vin iach gör tik ey orät *MP* 1: 78. min käre win wakta thik oc war ekke falskir ellir othro *ST* 450. käre winner gören ey thetta *MD (S)* 271. — *särsk. i (offentliga och enskilda) skrifvelser.* kere wener beuisen ider her vti som i wilen wetha wort oc allers idhra besta *BSH* 3: 46 (1952; *Konung Karl till inbyggarne i det distrikt der Åke Jönsson uppbar skeppsskatt*). kära wener ma i weta thet wii haffua then schrift wäl forstandidh som i oss nw til scriffue *ib* 4: 99 (1483; *fyra rådsherrars skrifvelse till bönder och landbor i Vedens härad*). werdugiste fader besynnerlige gode ween *BSH* 4: 196 (1495; *Sten Sture med två rådsherrar till ärkebiskop Jakob*). käre niels claffuesson synnerlig god ven *ib* 198 (1495). käre frw mättha besynnerligh gode wän *ib* 5: 128 (1506). alderkäriste herre och hiärthens godhe wenn *ib* 191 (1507; *Märta Ivarsdotter till sin man Svante Sture*). som i scriffwe mik til, hans, besynnerlige gode wen *FM* 488 (1510; *Ärkedjäknen Paul Scheel till borgaren i Reval Hans Suurpää*). käre her swanthe frende och gode besönnerlige venn *HSH* 20: 110 (1507). käre gode wän *ib* 24: 62 (1516; *Ärkebiskop Jakob till riksföreståndaren Sten Sture*). — *för att beteckna det innerliga förhållande, hvari en menniska står till Gud, Jungfru Maria el. ett helgon.* þät var sanctus andreas hans goþar vin. och kär

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

patronus *Bu* 146. maria talar tel dyävulen: for þy at þu vilde skaþa minom vin. far þy niþir ii diupt häluite *ib* 19. guþ menar stundom naturonne giua þät han vil at hans vini þiena af naþom *ib* 4. han är ven alzualdox guz *ib* 204. abraam war gudz win *Bil* 82. enghin ma guz win wara vtan han är rätuis *ib.* huru syndoghe ther pinas, tede gud enom sinom ven *MP* 1: 251. ransmän hulke fatika oc gudz wini hafdo röfuat *ib.* englana offra gudhi hans vena böne *ib* 45. ma ängin fa himerike, vtan godhe gudz wine *MB* 1: 432. epter gudz vina radhe *SD NS* 2: 44 (1408). hafin þäta raþ hemelikt ... baþe fore guzs vinum oc hans ouinum *Bir* 4: *(Avt)* 183. sagde han (ɔ: war herra) til brudhinna ... thz hallande husit ... är the hälga kirkia ... ther iak vpbygdhe mz mino blodhe ... ok iak satte j hona mina vini och vtualda män *ib* 1: 15. at gudz wini maaghin bestaandande blifua *VKR* 4. bidher iak hwan en gudhz wen som thänna bok läs älla hörer, at idher thz ey ... mistekkes, at min talan oc dikt är ey swa prydh ... som wäl behöffdhis j tolkom hälgom lärdome *Su* 3. gudeliken snille ... wiliandhes sina wthwalda wener förwara aff tolkom wadha *ib* 2. — *om skiljedomare el. af parterna utsedd ledamot af kompromissnämd.* kan þet sua wara at ... herr mattis prouastin kan þen gozen fa atir wnnit meþ laghum, þa vilkora jac mic þer til honom fwlt göra for þen, sua sum os baþum a sembir oc vare vini mellom os þet wäga *SD* 6: 170 (1350). the thoko sina wini a badha sidho, then fornempde biorn ok the i holastadom, jonis, (?) nisse ok lasse, ok skipthe i tu bäggis byanna ägho *ib NS* 1: 256 (1403, *nyare afskr.*). — *Jfr* **bonda-, himirikis-, o-vin.** 2) *mäklare, af köpare och säljare tillkallad man som skulle närvara vid köp (el. förpantning) för att sedan, om det köpta godset klandrades, intyga att det blifvit köpt och framskaffa säljaren. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 702 *f.; Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 346 *f.* hvar som köpe jord eller säl, þa skal hon wingas: nu än hon klandas fori hanum, þa tala han til vinsins och vinin til salans. nu sigär salin negh jak badh tik aldre til vinsorz. þa haui vinin wald at witnä til salans medh attä mannum at han war baþe laghavin ok bönävin *SR* 1. tala köpin til vinanna sina *ib. ib* 5, 46. *Jfr* **böna-, köpa-, lagha-vin.** — **vina akt (wena-),** *f. vänskapligt sinnelag.* haffwer han til thin wena akt *MD (S)* 296. — **vina gava (wena-. winne-),** *f. vängåfva; gåfva som vid köp af fastighet gifves utöfver köpesumman.* kom her henreck fres ... oc lot vpp ... oleff stenssen et stenhus ... oc nw fornögde fornempde oleff stenssen forscrifne her henrik fres fem mark oc femtio oc ther vtoffuer en gulrink saa got som xxij öre till winnegaffue vtoffuer alt forscrifne *SJ* 360 (1469). olaff esbyörson ... salde ... lasse dawidson ... eeth heman som kalles bedzbergxhijtta ... fore halfftridie hwndrade mark reede päninge, och eeth halfft stycke brwnth leisk j rätthe köpit och therwtöffuer, een lodege mark, tolff lodh ogiorth silffuer och een skeedh saa godh som tree mark, til wena gaffwor och köppens mere och bätre stadfestilse *DD* 3: 228 (1489). *Jfr* **vingava** *äfvensom* **vild.** — **vina säl (-säll),** *adj.* [*Jfr Isl.* vinsæll] *vänsäll, älskad, omtyckt.* nw är han wordhin wina säll oc lykko *MB* 1: 215. — **vins eþer,** *m. L.* — **vinsorþ,** *n. L. mäklares närvaro el. biträde el. förrättning vid köp.* jak badh tik aldre til vinsorz *SR* 1. nu wil vinen uiþärganga vizorþeno *(sannolikt för* vinsorþeno*)*; þa a þän uizorþ sum köpte *ib* 5. nouerint vniuersi. dominum magnum ... curiam in hundabierg cum satis quam hereditauit post ... sororem suam katerinam kanuto dicto stubbæ ... uendidisse. et nos dicto. k. eadem bona cum winsord et festum. oc. alla laga fanghum uendicasse *SD* 2: 565 (1309; *fastebref som "Ragualdus aduocatus lincopensis" och fyra "fiærdhunghmæn" utfärda å en gård vid Linköping*). omnibus et singulis pateat ... me ... aream meam. lincopie sitam. cum edificiis eidem superpositis ... thidemanno hænikoson ... secundum iura. et statuta ciuilia ibidem antiquitus inolita ... nicolao stang prefecto. et quatuor precipuis. dicte ciuitatis rectoribus. wlgariter dictis fiærdhungxyfdhingum ... legittime confirmacionis titulo. vinsordh dicto. eandem sibi manutenus assignantibus. irreuocabiliter vendidisse *ib* 5: 694 (1347). *Jfr* **vinorþ.**

vin (wind *RK* 3: *(sista forts.)* 4556**),** *f.* [*Fdan.* vin, vind] *L. bemödande, omsorg, vinn.* han redde kost mz digher win *RK* 1: 1178. mz store win *Lg* 3: 261. — **giva sik vin,** *bemöda sig, vinnlägga sig, lägga sig vinn, göra sig vinn, använda omsorg, göra sin flit.* gudh veet ... huru granlica hon gaf sik vin vm at vpfostra han *Bo* 5. huru hon sömar oc spindir oc väfwir trolica. ok gifwir sik ther stora vin vm *ib* 18. vm thu ... gifwir thik alla vin vm huru thu skalt göra thina siäl gudz brudh *ib* 46. jak skal ... gifwa mik vin oc göm om at taka matelica af brödheno *ib* 133. *ib* 35, 67. *Lg* 816. hon giffwir sik ekke alla win wm at hon matte faa fulkomplika brudgommans sötma *Bir* 4: 110. han ... gifwir sik vin uppa ok akta huru han moghe framledhis bewara sik af them thingom *ib* 1: 283. — **läggia vin,** *d. s.* mykin win war ther a laakt a kost ok a werdelikhheth *RK* 1: 3583. nakat annat skalt thw ey vilia hawa. ey astunda. ey läggia vin aa thz rökta *Bo* 128. han lagdhe alla vin vppa *(totas vires adhibuit)* at the tw ... komo saman j hionalagh *Bir* 2: 23. tw lagde mykin win vpa at läkia hanum *Di* 193. läg win om at thz mag än ske *ib* 37. the villo ... medh liiff och makt leggia ther om vin at the villo haffwa konungen jn *RK* 2: 5546. lade iag om win mz alle myne macth hylla till mig bade land och städher *ib* 3: *(sista forts.)* 4382. — **läggia sik vin,** *d. s.* han lagdhe sik alla win wm at ödha cristindom *Bil* 470. the lagde sig alle ther om win at göra engelbretz willia *RK* 2: 2456. haffde ... gawin lakt sik ther allä win om, at han skulde komma j philäs kerlek *Va* 34. wil jag ... legge mig win om met thi ramw borgere oc anderstadz hwre jag kan, at jag kan fa noget öll oc sende eder ower i waar *FM* 215 (1504). *ib* 510 (1511). bachides ... lagdhe sigh alla vin om. huru han kunne ionatham fangha *MB* 2: 246. hans mz brödher lagdho sik stora win om honom lösa *Lg* 3: 692. hon är lat til gudz tiänist ... oc alla win läggir sik wm kropsins oc buksins röktan *Su* 355. *ib* 426. *LfK* 145 *(på två st.)*. *RK* 2: 7360, 3: *(sista forts.)* 4495, 4556. *BSH* 4: 6 (1471). owerwinna thetta riike lagde han siig win *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vin (*gen. pl.* **viniä. vinä. winna. vena. venne. wäne**), *f.* [*Fnor.* vin] *gräsrik mark, betesmark, ängsmark. i ortnamn. Jfr Rygh, Norske Gaardnavne, Indledning s.* 85 *f.*; *Sveriges Ortnamn* 12: 1. viniähäräd (winnahäräđ *i var.*) *VGL I þl.* in . . . viniähärädi (vinähäräđ *i var.*) *VGL I VK.* vena heredh *SD NS* 2: 512 (1412). wena härat *ib* 592 (1413). wäneheret *Urk. fr.* 1481 *enl. Sveriges Ortnamn* 12: 1. venne heret *BSH* 5: 612 (1520). *Jfr* **vinatoller.**

vin (**viin. wyn**), *n. och m.* (*SJ* 326 (1465); *FM* 216 (1504)) [*Isl.* vín. *Lat.* vinum] *L.* **1)** *vin.* vände han vatn ii vin *Bu* 72. han . . . skänkte hanom etar i vine *ib* 494. han drak aldre vin älla nokon druken dryk *ib* 194. *Bil* 82. viin ok miödhir oc andre starke drykkia *Bo* 133. noe . . . plantar willa wiinqwista, oc fik ther aff wiin *MB* 1: 173. görom waar fadher drukkin aff wine *ib* 196. nar vinit kombir fore herran drykkir han stundom af medel vineno som lätare är ok ey altidh af thy bätra ok starkare vineno *Bir* 1: 247. thz vinit smakadhe honom bätir ok war sötare j them timanom ok ey wt giutir herran thy hällir thz bätra vinit ok forsmar ey for thy godho vinin vtan göme them til sin hedhir ok nytto *ib.* thera lifwerne är mik sötare än hanagh ok lustelikare än nakot viin *ib.* enna handa vinbär är sua starkt at thz vinit ther j är gaar vt vtan press *ib* 2: 292. öll ok most miöd ok wiin war allom mannom ther ospart *RK* 1: 2031. vm alle then win och drök som tyle haffuer hantert oc vttappet i kelleren *SJ* 326 (1465). the gode män som wijn föra til staden *GS* 58 (1474). laghen ludha, at alt wijn schal föras in i stadzens kellara *ib.* satte han til pant for sig for han kom vt i [i] aam basterth for edre sak met swa skel, han skulle fare til stocholm met then annet win och komme swa igen jnnen jwel oc lösse then aam bastert igen. kom han eky jnnen jwel igen, tha skulle wynen höre eder til *FM* 216 (1504). tagh alwn oc rökilsze, oc stöt tz smat oc siwd i gamalt viin *LB* 7: 222. aff brenth wiin *ib* 127. han hafuer fwnnit liist oc konst, hurw man skal brenna tz watn. som forlenger menniskiona liiff, tz vatnit skal brennas aff röth vin, then tz ey haffuer, han brenne tz aff hwiit vin *ib. Bir* 3: 418. **2)** *vinqvist, vinqvistar.* thu war . . . mädhir win wndhir thin ögon slaghin *Sv. Böner* 54. **3)** *vin, vinstockar?* rensa wiin ok humbla gardha *MD (S)* 282 (*måhända bör dock efter* wiin *underförstås* gardha, *i hvilken händelse stället bör föras till* **vingardher**). — *Jfr* **bränne-, glödh-, midhal-, mässo-vin.** — **vina tekn** (**viina-**), *n. vintecken, vinskylt.* ey är for thy viin i täwerne at ther hängher fore viina tekn (*ändradt till* viin tekn) vtan for thy hänghis ther wiina tekn (*ändradt till* wiin tekn; *Cod. C har här* wiins tekn 945) at ther är viin inne *Bil* 82. — *Jfr* **vin-, vins-tekn.** — **vins drykker,** *m.? vindrickande.* skör luste fölgher bukin fyltan mz mat och winsdrykkiom (*vini potationibus*) *Ber* 87 (*kan föras till ett* **vins drykkia**). — **vins tekn** (**wiins-**), *n.* = **vina tekn.** *Lg* 945.

vina (**wena** *Ber* 145; *Su* 12, 103; *Lg* 3: 485. **wäna** *Ber* 145), *f.* [*Isl.* vina] *väninna.* migdonia var hänna goþ vina *Bu* 186. hon sporþe sina vinu sinticem *ib.* nw lokkar systorin systor. vin sina vinu til gudz thiänist *KL* 328. kalla snillina thina vinu *MP* 2: 76. brwdhgummans wina som är hällagh siäl *Ber* 14. *ib* 28, 31, 36, 56, 145, 174. *Su* 12, 103. *Lg* 3: 485. *Jfr* **ovina.**

vinatoller, *m.* [*efter Fnor.* vinjar toddi, vinar toddi, *i hvilken förbindelse förra leden utan tvifvel är gen. sing. af* vin, *motsvarande det ofvan upptagna* **vin,** *f. betesmark, ängsmark*] *benämning på en efter konung Olof den heliges död i Norge pålagd gärd. Jfr Saga Olafs konungs ens helga (Kristiania* 1853) *kap.* 239; *Munch, Det norske Folks Historie I* 2: 816 *f.*; *Cleasby-Vigfusson s.* 636, 707; *Fritzner, 2 Udg.* 3: 709, 949. *MD* 370.

vinbär (**wiin-**), *n.* [*Isl.* vínber] *vindrufva; äfven koll.* moen wiinbär *MB* 1: 235. *ib* 2: 356. godh wiinbär *Al* 8107. tornin bär ey vinbär *MP* 1: 232. enna handa vinbär (*quoddam genus uvarum*) är sua starkt at thz vinit ther j är gaar vt vtan press ok then tidh thz är moit sätir ägharin kar vndir vinbärin *Bir* 2: 292. thetta vinbär är min guddoom *ib.* o jhesu sant och fructsamt winbär *ib* 4: 209. een wiinbära klasi sändis sancto machario. hwilkin han sände ginstan . . . til en siwkan brodhor oc thän siuke brodhoren sände han ginstan til annan brodhor oc swa sändis thz vinbärit kring vm alla sällana *KL* 226. — **vinbära klasi** (**wiin-**), *m. drufklase.* skal thu . . . ey saman hänta . . . äpterlefdha wiinbära klasa i wiingardhe *MB* 1: 364. mosth rinnandhe aff winbära clasan *Su* 77. *KL* 226. *ST* 399. winbära klasa aff klart skinande gul *ib* 419. — **vinbära qvister** (**-bäria-**), *m. vinqvist.* liwandis winbäria qwister *Lg* 983. — **vinbärs qvister** (**wiin-**), *m.* = **vinbära qvister.** *Al* 1007.

vind (**-ar. -ir**), *f. och* **vinder,** *m.* [*Ä. Dan.* vind] **1)** *vinda, redskap hvarpå man snor strängar.* eth anbwd äller lithin wind *PM* 75. **2)** *vändkors?* the rumen sculu swa starkligha aatirteppas oc medh grindom laasom oc windom bewaras *VKR* 25 (*möjl. att föra till* **3**). **3)** *vindhjul; vridbar skifva. Jfr VKR* 80; *Du Cange,* **rota 4**; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 3: 1034. skulu twa winder (*rotæ*) wara j them mwrenom tholika som pläghas at haffuas j tholikom clostrum *Bir* 4: 83. gynom the hiwlen ällir windana, som äru j wägginne, mällan syster oc brödher, tildirffuis engin syster at intaka ällir wtsända nakot, ällir ther tala wtan mz abbatissana witt oc loff *ib* 5: 98. *Jfr* **hiul.** **4)** *vindspel; hink.* hans (*källans*) . . . wmkring bygnindh war . . . aff aldra kostelikasta gärningh haffuandis sin windh ällir ingh i sik siälffuom oc sigh siälffuan ösandes wtan alla manna til hiälp (*habens hauritorium suum in seipso, absque humano opere seipsum hauriens*) *Mecht. Uppenb.* 151. *ib* 152.

vinda (*impf.* **vant.** *pl.* 3 *pers.* **wndo** *KL* 149; **-os** *Bir* 2: 95. **wnde: opwnde** *RK* 2: 9062. **wnndho: nidher wnndho** *Lg* 3: 179. **wundo** *Fl* 1971. **wwndo: wwndoth** *BSH* 5: 146 (1507). **wunno: -os** *RK* 3: 291. **wondo** *Bil* 898. **wondho** *Fr (Cod B)* 2371. *part. pret.* **wndin** *Iv* 756; **-it** *ST* 214. **wondin: wpwondith** *PM* 76 (*på två st.*)), *v.* [*Isl.* vinda] **1)** *vrida, sno.* funno . . . en munk sitiande oc vindande reep *KL* 246. *Bir* 2: 73. **2)** *omveckla, linda, svepa.* maria haffwir gudh bundit oc j klädhe swept oc wndit *ST* 214. modhorin loot thz (*barnet*) full wäl winda i faghra sweppla ful wäl binda *Al* 9849. **3)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vinda, hissa, upphissa. benedictus saat höght j enne bierghulu romanus want honum brödh j kadals ända *Bil* 694. the wundo säghl *Fl* 1971. *RK* 3: 291. *BSH* 4: 317 (1502), 5: 146 (1507), 303 (1508). enulfus . . . want sin husbonda ower mwren *MD (S)* 246. guz dicipuli . . . wndo han vt for murin *KL* 149. — **vinda nidher,** *nedhissa, nedfira.* gudz discipuli . . . wondo han nidher vtan murin *Bil* 898. *Lg* 3: 31. *Jfr* **nidhervinda** *samt språkprofvet från KS* 85 (209, 94) *under* **vinda up.** — **vinda saman,** *sammanvrida, sammansno.* benin j armomen sundir brutos oc wndos saman *(contorquebantur)* som reep *Bir* 2: 95. — **vinda up,** *vinda upp, hissa upp, draga upp.* the wondho opp sigill *Fr (Cod B)* 2371. firi adhalportanom skal wara stor grop, ok tär jui windabro, ter vp må windas huar tima borghare owini rädhas. ok vtan adhalport skal wara port luka järnadh, tän man må vp ok nidh winda medh järn widhiom *KS* 85 (209, 94). op var wndin thän fälle port *Iv* 756. *Jfr* **upvinda.** — **vinda ut** *(medelst vridning) utdraga.* loth han skära op sinth *(för sin)* buk, ok windha ther istrith wth *(draga sua ut istruna)* *Di* 268.

vindabro (vinde-. vind-), *f.* [*Isl.* vindabrú] *vindbro, vindbrygga.* firi adhalportanom skal wara stor grop, ok tär jui windabro, ter vp må windas huar tima borghare owini rädhas *KS* 85 (209, 94). *RK* 2: 5786, 3: *(sista forts.)* 5121. karl knutzson lagde vnder the vinda bro vesten til for hwsit laa *ib* 2: 1250. han fylgdhe hänne ower the vindebro *Iv* 3883. the loto nidher the vindebro *ib* 4121. *ib* 3087. the a husit waro mot honom gingo mz mykyn äro the han vnfingo och loto tha vindbro nidher *ib (Cod. B) s.* 250. *ST* 25. windebron hon lagdess nidher *RK* 3: 3005. the slogho thera vindebro nidher *ib* 2: 3982. *ib s.* 334. poort oc windabro the til dragha *ib* 2028. niclis drog windebron op for sik *ib* 5790. han . . . leste sielff then windebro *MD (S)* 289.

vindelsten (windelsteen), *m.* [*Mnt.* windelstên] *vindeltrappa af sten.* j mönstreno war een windelsteen som man gik vp aat *ST* 418.

vinder, *m.* [*Isl.* vindr] **1)** *vind, ventus.* mäþ bläsande vinde *Bu* 13. röst aff fyrum wägnum som windher bläs *Bil* 311. een hampn wär for windh oc wagh *MD* 392. *Fl* 658. **2)** *öfverst i ett hus (under sparrverket) beläget, för vinden öppet rum; närmast ofvan det öfversta bjälklaget i ett hus beläget rum, vind, vindsvåning.* jacob fan hauen . . . lot opp aff her anders i skanold vegnä söndagx almosena . . . en stenstuwa oc en keller twärd offuer stuwane oc ther till en windh offuan oppa stuwane meth three kamere *SJ* 379 (1471). *ib* 380. *Jfr* **lopt, vädherrum.**

vinder, *m.* [*Jfr Isl.* vindr, *m. pl.*] *Vend.* war han tydisk älla wind *RK* 1: 4097.

vinder, *m. se* **vind,** *f.*

vindhiul, *n. vindhjul; vridbar skifva.* christus . . . sigher . . . aff eno wind hiwle *(rota)* *Bir* 4: 37. *Jfr* **hiul** *och* **vind.**

vindlands faru salt (vinlanz-), *n.* [*Jfr* windland *Bil* 592] *salt från Venden, hemfördt af Vendenfarare. Se Klemming, VAH* 25: 270. *SR* 29.

vindruva, *f.* [*Mnt.* windruve] *vindrufva, drufklase.* hwat ey är en windruffwa *(racemus)* aff effraym bätre än en heel wingardher aff abiezer *MB* 2: 92. troddho windrwffwonar thz är vinklasana *(uvas calcantes)* *ib* 99.

vindräg (-drägh *LB* 4: 354, 9: 110**),** *f. vindrägg. LB* 4: 354. tak . . . windrägh *ib* 9: 110.

vindskeþ (winskeđ), *f. L.*

vindögha (-ogha. -ogh. wyndoge: verck wyndoge *SO* 146. *dat. med art.* **-ano. -ana** *ST* 312. *pl.* **-on. windöghin** *MB* 2: 390; *Bir* 4: 83. **windoghen** *RK* 3: *(sista forts.)* 5491 *(måhända best. form).* **vindöghan** *VKR* 61, 80 *(på tre st., på det mellersta måhända best. form).* **windöghan** *ib* 80. **vindogan** *LfK* 242. **vindögha** *Bir* 2: 9. **windögha** *ib* 4: 83. **windöga** *ib* 14. **windöghä** *Fr (Cod. B, C, D, E)* 369. **vindogh** *ib (Cod. A). med art.* **-onin. -onen** *Al* 7487. **-onon** *Bir* 1: 37**),** *n.* [*Isl.* vindauga] *L.* **1)** *öppning i vägg el. tak (närmast och i allmänhet afsedd för insläppande af luft och ljus samt utsläppande af rök); fönster, fönsteröppning.* skudhe än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä at *SR* 44. nu är e vindöga a väg *ib.* hwar eldir är j hwsit är vidhirthorftelikit windogha *(foramen)* at hulko rökin vtgange *Bir* 2: 327. thänne vtgöt vatn gönom vindogha *(fenestram)* owir christi brudh ther hon gik at thrange gatune *ib* 219. taksins vindögha at hulko solin ingar *ib* 1: 55. enfald vindöghon ok liws *ib. ib* 53. een höffuidzskir saal, ällir eth faghert hus oc wiidh, skal qwämmelika til redhas mz lysande windöghon *ib* 5: 82. han lot eet vindögha op om sin, swa at solin matte ther skina in *Fl* 1544; *jfr* **2.** faþeren . . . sa ginum uindögha *(ostium)* huset alt liust *Bu* 525. han . . . in genom et litith windögha saa hwar händer ok föter fore honum laa *Al* 563. diäfwlliu är likir skytta ther pläghar at see ok vmkring skodha gynom vindöghonon ok skiutir them som ouarughe äru *Bir* 1: 37. the frwor gingo alla ath staa ä hwar i sith windogh *RK* 1: 1930. vi skulum til thz vindögha ganga ther maghin ij se thz idher til langa *Iv* 974. eet litith vindögha var a thz hws *ib* 2105. thz sama köt han stekte ok söödh ok honum thz genom vindögath böödh *ib* 2128. saat en vngir man ouir vindöghane *(super fenestram)* ther han predicadhe i huseno *KL* 164. cristina tok alt þät rökelse. hänna faþer sände hänne . . . ok gömde höght i vindöghom *(incensa diis immolanda in fenestra abscondebat)* *Bu* 503. *Bil* 124, 447. *ST* 312. *KL* 47, 308. *MB* 2: 390. *LfK* 242. *Al* 7487. *RK* 3: *(sista forts.)* 5491. — *om butikfönster.* jnghin ma göra änglisko aff klippingh äller siälskin äller märskin fala a windögha större än framspanna longha *SO* 19. fins thz falth a windögha *ib.* hwilkin som prydher sina gerningh mz wtlänzska läddhre äller rynghom fala a windögha *ib. ib* 20. engin *(näml. smed)* magh haffua ypith windögha förra än han haffuer burskap wnnith *ib* 62. *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 427. — *med afseende på förhållandena i ett kloster: i vägg anbragt öppning afsedd för systrarnas bikt och deras mottagande af altarets sakrament, för meddelande mellan bröder och systrar, mellan klostersamfundets medlemmar och yttervärlden o. s. v.* systrena skulu göra sin skriftamall with windöghan swa skipath ath the maghin höras oc engaledhis sees än gudhz likama skulu the thaka with the vindöghan som the magho badhe höras oc sees oc vindöghan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vare swa skipath ath gudhz likame oc kalkin maghin rumblika ther gynomföris än nar the vilia af siälanna älla likamans gagn tala widh skrifta fadheren älla nokon af prästomen älla brödhromen skulu the sitia vidh annar vindöghon hwar the magho hööras oc ey sees *VKR* 80. the wäggin som är baak wm säthin j brödhranna chor mote systromen j nor, skal haffua v windöghin *(quinque fenestras)* när iordhinne, gynom hwilkin systrana skulu göra sin scriptamal, oc tagha gudz likama *Bir* 4: 83. at engin maghe ganga wt aff inlykkilseno *(för att tala med främmande)* wtan sithia widh the windöga som ther til äru skipat *ib* 14. astwndar nakor thera . . . at seas aff sinom foräldrom . . . tha maa hon wplata windöghat *ib*; *jfr* **2.** *VKR* 61. husit j hwilko systrana skulu tala widh wärdz folkit . . . ther skulu wara windöghon aat, swa at the seen sik ey *(ibi sint fenestræ, ita quod personæ non possint videri ab inuicem)* *Bir* 4: 85. j sama rwmeno mällan syster oc brödher skulu engin windögha wara, wppa thz, at enghin skuli aff androm synas *ib* 83. skal byggias en mwr j hwilkom systrana oc brödhrena taluport skal wara, oc j sama taluport skulu wara tw windöghon gynom hwilkin brödhromen scal antwardhas thera widhertorfft oc systrana oc brödhrene haffuen ther sina nyttogha samtalan *ib* 86. *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 3: 343, 1034, 1044, 1045. — *om slottsport.* väl fyretighi ok ey färre fölgdho mz ära thän stolta herra *(hertig Fredrik)* in for thera *(dvärgarnes)* adhilport thz vindögha var ther ey swa stort thz han matte ther genom ridha *Fr* 294. — *om fönsterhål på ett dufslag.* leonin skulu vardha sua som dufwona vidh sin vindögha *(fenestras)* *Bir* 2: 9. — *om fönster el. fönsterhål på vissa lösa föremål.* aff hänna krono som hon bar a sino hofdhe. hulkin vindöghon hafdhe swa som rökilsa kar *KL* 359. *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 3: 727 *f.* — *bildl.* see oc höra mykyt kan näplica vara vtan sör oc synd, thy at ginom the vindöghonin ingangir dödhin til vara siäla *Bo* 45. aterlyk . . . thinna fäm likamlika sinna windöghon. at ey ingange dödhen gynom them til thinna siäl *Su* 429. **2)** *i el. framför fönsteröppning anbragt betäckning, fönster.* the vindogh varo aff [crist]alla *Fr* 369. — *Jfr* **gatubodha-, glas-, iärn-, stuvu-, värk-vindögha.** — **vindögha stolpe,** *m. en af de stolpar el. pelare som i vertikal riktning afdela ett fönster.* hawi tio fingir for sinom öghom mällan hulka han skal see ok skodha wäghin swa som ginom vindögha stolpa *(per cancellos)* *Bir* 1: 312.

vinfat (wiin fath. vyn faat), *n.* [*Fnor.* vínfat. *Mnt.* winvat] *vinfat, fat afsedt att förvara vin.* the oko han wt aff stadhenom i thomo vinfati *Bil* 713. ii [2] viinfat lidhugh *SD NS* 1: 678 (1407). nar en syster sadhe all wiin fathen tom wara *Lg* 3: 445. iach wil giffuä idher eth wiin fath fult aff gull *Va* 47. draggara lön . . . [f]or vyn faat om vij eller viij aam *SO* 196.

vinflaska (wiin-), *f.* [*Ä. Dan.* vinflaske. *Mnt.* winvlasche] *vinflaska, flaska afsedd att förvara vin; flaska med vin.* winflaskanor *(utres vini)* waro nya j vare vtfärdh *MB* 2: 25. hon fik syna pigho ena wiin flasko *(ascoperam vini)* *ib* 162.

vinfänge (wiin-), *n. vinskörd.* wiin fänge wärdher wäl *Iv* LXXX.

vinga (-aþe), *v.* [*Jfr Isl.* vingan, *f.*] *L. ss* vin *el. mäklare (jfr* **vin 2)** *vara närvarande vid köp (af ngt).* han sum kopt hawär stemner hinum sum vingäþe *SR* 1. — *köpa och sälja med* vin *el. mäklare.* hvar som köpe jord eller säl, þa skal hon wingas *SR* 1. — *i närvaro af* vin *öfverlåta (pant).* taki ful pant ok läti han vinga sik up a en dagh *SR* 18.

vingan, *f. L.* — **vinganaman,** *m. L.*

vingardher (viin-. -gaardher: -gaardhe *MB* 2: 356. *gen. med art.* **-garsins** *Bir* 1: 247), *m.* [*Isl.* víngarðr] *vingård.* köpa hws oc heem. akra oc vingardha *Bo* 3. han som alla vingardhana gör fruktsama *ib* 85. vm nakor herra är hulkin som hawir flere viin gardha ok j flerom landom ok hwars viingarsins viin smakar af thy landeno som thz är plantat vti *Bir* 1: 247. *ib* 2: 85. *MB* 1: 263, 2: 356. *Gr* 296. *MP* 1: 77, 78, 79, 80. *Lg* 68. han plantar gudz vingardh *Bil* 214. — **vingardha yrkiare (-örkiare),** *m.* = *följ.* liknilsin af vingardha örkiaromen *Bo* 148. — **vingards yrkiare,** *m. vingårdsarbetare.* han taladhe mz liknilsom vm vingardz yrkiarana ther sins herra son drapo *Bo* 148.

vingava (ven-. -gaaffwa), *f. vängåfva, gåfva som gifves ss. uttryck af erkänsla för bevisad ynnest el. välvilja.* hawer for:de biscoper ok capitulum giwit mik til wingawo tw hundradhe mark päninga *SD NS* 1: 675 (1407; *brefvets utfärdare hade till domkyrkan i Västerås öfverlåtit sin rätt till två gårdar*). — *särsk. gåfva som vid köp af fastighet gifves utöfver köpesumman.* önder . . . oplot . . . olaff jönsson a rankkhytto en del liggandiss j hyttogärdum ffor vi[c] . . . oc et par lerofft husser i vengaffvo *DD* 3: 207 (1475). jöns enbiörnsson j tyllom wppa synne hustrv wegnar katrine . . . wpleth . . . hustrv ingryde . . . twadelane j bakka . . . som hustrv ingrydh hade för köpt aff for:ne katrina moder for halff trydie skippund copper och ena silff skeedh testelikis gaff och for:na hustrv ingrydh jöns enbiörnssons hustrv katrine jngeborge dotter fäm alnar leijsk tiil vengaaffwo *ib* 222 (1484). *Jfr* **vina gava** *äfvensom* **vingipt, vingläf, vild.**

vinge, *m.* [*Ä. Dan.* vinge, venge. *Jfr Isl.* vængr] **1)** *vinge.* vingane *(på fogeln Fenix äro)* som pel *Bil* 306. the vildha foghla the flögha swa högt thz vedher blese vnder thera vinga *MD* 172 d. flädal hulkin som hawir bredha vinga *Bir* 1: 347. iiij diwren huart thera haffde vj wingha *MB* 2: 340. gaffwos qwinnonne twa vingha swa som aff storom örne *ib* 352. — *bildl.* thu som far vp owir wädhranna vinga *Bo* 249. medh vädhranna vingom forstas thz klenasta af vädhreno som raskast är *ib.* iak flyr . . . vndi þina naþa vinga *Bu* 143. — *Jfr* **gasa-, silkis-, vädher-, örna-vinge.** **2)** *utbygge (på ett hus), flygel?* hus. ins winga *(altæ (trol. läst: alæ) domus)* *Bir* 4: 80. **3)** *flygel (i en stridsstyrka).* the *(sammanförda krigare från olika landskap)* skwlw ey sätias vthan til sidhorna swa som vingha til ath hiälpa oc ey j ordanen *(hufvudhären)* ther the ärw ey förfarne oc lärdhe til *Cod. Holm. Peder Månsson "Liber B"*, *bl.* 241 *r* (*enl. meddelande af Fr. R. Geete*).

vingipt (-gift), *f. L.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vingiäf (-giaf. -gäf), *f. L.*

vinkil (*pl.* **vinklar),** *m.* [*Mnt.* winkel] *vinkel, vrå, undangömdt ställe, krok, gränd.* tha höris nu i iherusalem. thz är i himerikis äro glädhinna sangir vm alla gatwr. oc hwan en vinkil *(per omnes vicos ejus) Bo* 251. alla hans gatwr oc winkla *(plateæ)* ära belagdhe mz klarasta gulle *Su* 137. dieflenna skara hulke ey eens opfylto thz huset ok then garden ther liket laagh, vtan jemuel hwaria gatha ok huan vinkel *(omnes vicos et plateas)* ouer allan staden *LfK* 217. — *smygvrå, smygväg, lönngång.* wptäpto the ena lön dör äller vinkil *(occulto aditu templi) MB* 2: 281.

vinklase (wiin-. -klaase. -classe), *m. drufklase.* swa som rosin giuir aff sik lokt, ok vinclassin *(uva)* sötma *Bir* 3: 220. wiinklaasane *(racemi)* nidherbläste aff wädhreno, trodhas wndir föthrena *ib* 4: 7. komo the til torrentem botri, som thydher a wart maal wiinklase *MB* 1: 400. the ... kalladho then stadh näskäl, som thydher a latino torrens botri, oc a wart maal wiinklasa fors *ib* 401. troddho windrwffwonar thz är vinklasana *(uvas calcantes) ib* 2: 99. vpp skär win clasana aff iordhenna vingaardhe *ib* 356. *Bir* 4: 8.

vinkällare (wiinkällar *Al* 6784**),** *m.* [*Isl.* vínkjallari. *Mnt.* winkelder] *vinkällare.* kvnungin ledde mik jn j winkällaren *Ber* 14. *Al* 6784.

vinland (wiin-), *n.* [*Jfr Isl.* Vínland] *på vin bördigt land.* hitto the ... got wiinland *MB* 1: 400.

vinlika (ven-. vän-. -licha. -ligha. -liga. -lecha. -lige *HSH* 24: 153 (1518). **-liige** *ib* 154 (1518). **-ligen),** *adv.* [*Ä. Dan.* venlige] **1)** *vänskapligen, med vänskap; välvilligt, med välvilja.* än i wilin ... göra winlika oc sannlika *(si facitis misericordiam et veritatem)* widh min herra *MB* 1: 205. skildiszt konungen oc han ganzske winligä at *(skiliaz nv goðir vinir) Di* 57. atilius konung haffuer bidit mik venligha *(með vinattv)* til sik *ib* 238. bedher jak alle myna frändher ok wener ath i henne för:de norby ... wenlika ok kärlika wndhen *BYH* 1: 271 (1474). **2)** *på vänskapligt sätt; i fred och sämja, i godo.* huar som wil medh mannom winlika liua ok vmgånga *KS* 37 (99, 40). thentidh ... elsinus haffdhe sith ärendhe swa wäl oc wenlika mz konungenom ändat *Lg* 3: 48. halla oc göma alla daktinghan breff och besegilse som giordh giffwin och wänlecha wdtrath *(för -räth?)* är *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **3)** *vänligen.* taladhes ther winlika widher *MB* 1: 224. the helsadhes winligha *ST* 451. alla them thetta breff höra älle se helsar jac ... winlicha *SD NS* 1: 337 (1404). mamertinus ... awitadhe han vinlica *Bil* 359. qwinnan togh han venligha *MB* 2: 129. verdug herre her hemmingh gad, electus til lincöpungx domkirke venligen *BSH* 4: 279 (1501; *utanskrift på ett bref*); *jfr* **1.** *HSH* 24: 153 (1518); *jfr* **1.**

vinliker (ven-. vän-. -leker. -ligh *BSH* 4: 279 (1501). **-liigh** *HSH* 24: 153 (1518). **-lig. -likin. -ligen.** *n.* **venlekt** *Bu* 140. **wenligit** *HSH* 24: 128 (1518). **-ligith** *ib* 20: 263 (1508). *pl. n.* **-lik. -ligen** *Va* 3**),** *adj.* [*Ä. Dan.* venlig] **1)** *vänskaplig, välvillig.* winlik thing *(vänskapligt förhållande, vänskap, välvilja)* til annan man, the koma aff them winskap, oc älskogha, man hawer til sik siälwan *MB* 1: 457. af rätte witterlike skuldh ok winliko lane *SD NS* 1: 135 (1402). **2)** *vänlig, som sker i godo.* en räth gangh ... häller en wänlik sämia *SD* 5: 212 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* wi ... widherkennoms oss ... samtykth haffwa ... alla wänleka offwertalan och daktinghan som giorde äre offwer förnempda articula *ib.* intil thenna daktinghan och wänleca endrekth *ib.* beleffwede tha alle eth almenneligit wenligit herremöte stande skolendes her wed stocholmen *HSH* 24: 128 (1518). *ib* 20: 263 (1508). **3)** *vänlig, blid, tillmötesgående.* the män som wilia saman wara ok liua, skulu wara winlike ok hemelike thera mellin *KS* 38 (100, 41). medh ... winlikom åthäuom *ib* 75 (185, 82). at han mz sinne wänlike daghtingan oc gudelike fortalan skulde wändha konungxsins akt oc vpsaat til godho *Lg* 3: 47. skreff konung pipping konung crissosmos wenligen breff *(vruntlike breue)* til *Va* 3; *jfr* **1.** iach fik eder wenlige scriffuilsse om nogre raa diwr *FM* 198 (1504); *jfr* **1.** venlig ok kerlig helso altid försent medh gud *BSH* 4: 198 (1495); *jfr* **1.** — *med dat.* at the warin ey huariom man ofmykit winlike ok hemelike *KS* 38 (100, 41). **4)** *älskad, omtyckt.* war han bade stark oc degeligen oc winligen *(vinsæll) Di* 57. — *älskad, kär.* vardh owin af vinlike brwdh *Su* 432. hon som iak vänte mina vinlika brwdh vara *ib.* — *med dat.* han är them älskelikin oc vinlikin *Bo* 21. at min son ... är honum vinlicastir *(amicissimus)* oc jnnelikastir j hiärtano *Bir* 2: 67. är ... then man mik vinlicast hulkin som aff ödhmiukt vndirgiuir sik androm *ib* 3: 230. hunghir är vinlikin iumfrudomenom *MP* 1: 311. — *kär, ljuf, efterlängtad?* för än min härra stoþ vppe a þik. þa vast þu *(näml. korset)* huariom styg ok räþelek: nu är þin älskoghe sua liuuar. at huariom är lioft tel þin ok venlekt *Bu* 140; *jfr* **liuver 2.** — *Jfr* **ovinliker.**

vinläggia (vind-. vinne-), *v.* — **vinläggia sik,** *vinlägga sig, göra sin flit, anstränga sig.* vilia vij vindleggia oss thet yterste, gud giffwer oss naden tiil. affweria thenne stadz oc landz fordarff *BSH* 5: 12 (1504). winlagde jach mich och sendhe josep v^c^ (500) mark, ath han skulle strax skicke eder them till hande *FM* 405 (1509). — *vinlägga sig, vara verksam (för), söka åvägabringa.* tho han ... winlegger sik ok forarbeter met ider ... thet ... mester hans brask wilde vidersäghie sama kirkie ok then reth han ther til hauer *FM* 274 (1506). haffue vij oss ther om vinnelacht met bod och scriffuelse tiil tönne erikxson. ath han skulde forwerwa the gode men, som tiit nempde ära, pristaff och saker leyde vth och inne *ib* 667 (1517). jach achter ... vinleggia mich om ... at thette orlog matthä komma tiil opslagh *HSH* 20: 53 (1506). *ib* 194 (1507). — *Jfr* läggia vin, läggia sik vin, *under* **vin,** *f.* [*Fdan.* vin, vind].

vinlägning, *f, bemödande, omsorg.* ther wdj faa j förnimma hans ynnesth och winlägningh *FM* 333 (1507).

vinmoster (-mwster), *m.* [*Ä. Dan.* vinmost. *T.* weinmost] *vinmust.* komber ther nagen färsk win most, tha köp mig ther en om vdaff *FM* 347 (1507). som ... i scriffue mik til om then win mwst, som här är kommen, taa seggia te som honom haffwa smakat, ath han dogher inthe *BSH* 5: 379 (1509).

vinna (wynna *RK* 1: 680, 3: 719; *Gers Frest Inl.* **wynne** *RK* 3: 1090, 3733. *pres.* **vinder. winner**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Di 14. *impf.* **van. waan** *RK* 1: 3606. 2 *pers.* **vant. van** *Bir* 3: 313. *pl.* 1 *pers.* **wunnom** *MB* 1: 433, 434. 3 *pers.* **wnno** *Bu* 177; *RK* 1: 142, 3059; *MB* 2: 69, 309; **-os** *Bu* 174. **wunno** *MB* 1: 174, 444; *Al* 5275; **-os** *MB* 1: 323. **wonno** *Bil* 866. *part. pret.* **wnnin** *Bil* 81, 315, 695; *Bir* 3: 105; *Gr (Cod. D)* 380; *SO* 65; **laghwnnin** *SD* 5: 378 (1344; *nyare afskr.*); **tilwnnin** *ib* 376; **til wnnin** *ib* 377; **wnnit** *Bil* 85; *Va* 19; *Bo* 159; *Gr* 259; *ST* 524; *RK* 1: 4486; *SO* 81; **atir wnnit** *SD* *SD* 6: 170 (1350); **wnnith** *SO* 16, 22, 62; **affwnnith** *SD NS* 1: 92 (1401). **wnnen** *RK* 1: 1348; *MB* 2: 310; *Bir* 4: 28; *MEG (red. A)* 56, *(red. B)* 61; *PfN* 136; *VKR* 73; **till wnnen** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*); **wnnet** *RK* 2: 9008; **-eth** *MD* 17. **wnen: -et** *Bu* 501. **vunnin** *Bil* 213; **-it** *ib.* **wunnin** *ib* 752; *MB* 1: 190; *Al* 3024, 3027; **-it** *Di* 40, 147; **-ith** *Al* 1385, 4159, 4161; *RK* 3: 1674, 1688; **vnderwunnith** *MB* 1: 423. **vunnen: -et** *Bu* 136. **wunnen** *MB* 1: 335; *BSH* 5: 332 (1508); **-eth** *RK* 3: 1514. **wunen: lag wunen** *BtFH* 1: 246 (1508). **vonnin: -it** *MP* 2: 57. **wonnin** *Bil* 104; *Bir* 2: 167; **-it: atirwonnit** *MP* 2: 101. **vynnin: -ith** *Di* 222. **wynnin: -ith** *ib* 205. *ack. m.* **wunnan** *Lg* 535. *dat. m.* **wonnom** *MB* 2: 93. *pl. nom. m.* **wunne** *ib* 404. **wonne** *KL* 411. *ack. m.* **wunna** *Al* 93. *refl. pres.* **vintz** *Bir* 2: 315. **wintz** *RK* 1: 1891. *konj.* **winnes** *Di* 259. *impf.* **vanz),** *v.* [*Isl.* vinna] *L. eg. sträfva, arbeta.* **1)** *göra, utföra.* then sami man ther vighit ofwer honum van *Iv* 923. tha iudhe hade wnneth thz mordh *MD* 17. winnes thenna kamp manneligha *(vinnum þetta einvigi með drengskap) Di* 259. — *utföra, uträtta.* mykit got haffuer han wunnit mik til handa *Di* 40. *ib* 205. kunde the lithet wynne *RK* 3: 3733. — *uträtta, få framgång.* gud bevarade marsken ... at konungens falskhet fik ey mer winne *RK* 2: 7089. *ib* 9602. **2)** *genomgå, lida.* toligh nödh tha munde hon winne *MD* 76. **3)** *hafva möda med, vara tyngd af; vara hafvande med (ett barn).* eet barn monde hon tha vinnä *Fl* 86. **4)** *sträfva fram, hinna, nå, komma.* erchebiscopen tha ey lenger van än til nycöpung ther dödhe han *RK* 2: 5027. strax the offuer landamerkit winna *ib* 8641. **5)** *hålla sig, bestå, fortvara, fortfara, räcka.* matte ey thäskyns thing länge winna *MB* 1: 73. *ib* 32. at likamen se wäl skapadhär til got näme, oc maghe länge winna *ib* 81. waro ... moysi lagh ewinnelik thy at the wunno, allan then tima, som them hördhe til *ib* 444. än tho at thu bygger thin redhra ower fastasta hall ... tho ma thu ey länge winna, oc widh halla *(quamdiu poteris permanere) ib* 417. ä män gawo winna äru dottor ok modher vini *GO* 1035. *MD (S)* 295. at hans liiff matte ey lenger vinna *RK* 1: 524. thaghar thz foder ey lenger waan *ib* 3606. *ib* 4238, 2: 4259. *Al* 2337. hworo lenge the frygdh munde tik vinnä *MD* 64. **6)** *genom ansträngning och kamp komma i besittning af, tillkämpa sig; vinna, förvärfva.* thu vant owir alla licamma ok ängla höxsta säte näst honum thz sama säte ther thu vtan licamma äuärdhelica hafdhe *Bir* 2: 267. o min sötasta modhir thu van *(vicisti)* thässe krono ok drogh til thik mz alle rätuiso ok kärlek *ib* 3: 313. thu afladhe thässa siälina oc vant hona mz rät *ib* 105. winder thu os arma qwinna litith loff kan thu thik winna thz thu hafwer qwinnor skänt *Al* 4788; *jfr* 8. han ... menthe ath winna noghen priis *Di* 281. — *vinna, göra vinst, taga ocker.* gif thz wt. ok bata oc vin ther af *Bo* 66. han winder aff thik mz laan *(fænerabit tibi) MB* 1: 429. — *erhålla, få.* vinne burschapp *SO* 192. *ib* 16, 22, 62, 81. winna ... sith burskap *ib* 48. *ib* 80. blanzaflor til nampn hon van *Fl* 102. — *tillkämpa sig, intaga, eröfra.* thz iak ma winna hwi skal iak thz köpa *Al* 3021. for cristen här at vinna ierusalem *Bu* 496. *MB* 2: 69. *Al* 2017, 4161, 4661. triggia ledh må man håldande hus winna *KS* 86 (211, 95). kekes holm han war tha wunnen *RK* 1: 1348. han wille rikit wynna *ib* 680. moyses van *(vicit)* eet land mz foghlom hulke som fordäruadho etirorma *Bir* 2: 103. at vinna himerikis konunge land *(ad terram vincendam Regi cœli) ib.* han wan wndher rom asiam ok babiloniam *Bil* 367. *ib* 681. han wan vnder sik alt ydumee land *MB* 1: 208. firetighi starka borgher ... wunnom wi vnder os i hans land, oc manga ärlika städher *ib* 434. *ib* 174, 433. *Gr* 259. them *(Perserna)* hafwom wi wunnith vnder os *Al* 4159. the ... menthe åther stadhen till sig winne *RK* 3: *(sista forts.)* 5018. at thu hafwir mang land oc rike wnnit aff kranko oc wanmektogho folke *ST* 524. han wan all eyne et slot aff xij kempar *Di* 70. j haffuen ... wynnith oss mykith goth j händher *ib* 205. thz kan ängin til fulz at tala ... hwath han hafwer wunnith sik *Al* 1385. — *tillkämpa sig el. vinna befrielse (för ngn från ngt), med kamp el. ansträngning befria (ngn från ngt).* the som sik vinna siälue for dödhin aff häluite *(se ipsos vicerint de inferno) Bir* 3: 268. — *med tillagdt indir. objekt betecknande den hvilken ngn såsom befriad kommer att tillhöra.* kom röst tel andream. þu hauar mik nicholaum vunnet mz bönom af hälu[i]tiz porte. som tapaþar var *(per orationem tuam Nicolaum, quem perdideram, acquisivi) Bu* 136. — *(med ansträngning el. kamp lyckas) skilja el. aflägsna (ngn el. ngt från ngn el. ngt).* een stol twa dwärgha båra tha ther mz längde sik thän litle man swa at han redho aff örsith van *Fr* 310. jak van min brodher aff konungxlik makt *RK* 1: *(LRK) s.* 228. — *få (ngt ur ngn), aftvinga (ngn ngt).* the kunde inthe meera aff them wynna *RK* 3: 719. — *(med strid) tvinga (ngn) att aflägsna sig el. utgå (från ett ställe).* men konung cristiern är sa i lödesa ynne wy kunna honom ingaledes ther vtwinne *RK* 2: 8998. — *vinna, tillkämpa sig seger i (en strid).* thenna striidh wan alexander ij gaar *Al* 2046. tree stridher haffuer jak staandith fasth och them wunnith wthan lasth *RK* 3: 1688. wy haffuom wunneth thenna leek *ib* 1514. nw haffuom wy wunnith thetta späl *ib* 1674. *ib* 2: 9008. han wan manga strider aff melias konung *Di* 29. — *tillkämpa sig el. vinna (seger).* þe cristno ... toko manleka sik at väria. ok wnno sighar *Bu* 177. *Bil* 85. mz wonnom sigher *MB* 2: 93. *Lg* 535. han ... wan mang land oc mykin siger *Di* 29. ij thänkin winna pa mik sigher *Al* 1544. han ... wan sigher af konungenom *Bil* 866. *Di* 14, 18, 29. *MB* 1: 12, 218. winna sigher aff diäfflenom *ib* 137. *ST* 29. **7)** *abs. vinna, segra.* the hedno tappado the crisne wnno *RK* 1: 142. *Al* 2004, 2006. enken kunde skön hwilken thera ther skuldhe winna *Di* 259. vindir *(vincit)* then rasklica hulkin som gudh hawir til hiälpa *Bir* 3: 408. *Gr* 267. **8)** *öfvervinna, besegra.* engin man ma vinnä hans makt *Va* 50. han

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . . vardh af nokrum aldhrigh wnnin vtan altidh van han alla *Gr (Cod. D)* 380. *Bir* 2: 167, 267. wil jach en mz listh ok manheth thegh winna *Di* 259. at iak kan darium winna *Al* 3019. the wunno the trull *ib* 5275. *ib* 4787, 4791, 4792. *RK* 3: 1090. bätra är sta oc ärlika winnas *Al* 2002. wardher iak wunnin aff herra thin *ib* 3024. *MB* 2: 310. þät (skal) þa mz myclom guþa heþar vara. at þe wnet haua christum *Bu* 501. thän windher diäwlen hwilkin som älska sina owini *Ber* 46. tha hwarff diäfwlin som rökir j wädhre oc foor venande bort at han var vunnin som thenkte annan haua vunnit *Bil* 213. *KL* 411. *Bir* 1: 100. *MB* 2: 404. han wet sik wara wonnin *Bil* 104. domara gafuo siluestro sighirs priis ok sagdho abiater vara wnnin *(näml. i disputationen) ib* 81; *jfr* **9.** hwat vndir är . . . at manzsins samuit [är] vanmaktokt til at vndirsta min vndirlik thing mädhan han ämuäl aff minzsto skapadho thingomen vintz *Bir* 2: 315. thin vili vindir thit samuit j thik sua at thit samuit thighir alstingx oc thin vili tala oc gör *ib* 2: 87. wille han sik siälfwan wunnin gifwa *Al* 3027. the mango diäflane . . . the flydho for honum oc gafuo wnnit *(erkände sig vara öfvervunna, gåfvo tappt) Pa* 19. — *bringa på fall, snärja.* the snödho pharisei. oc iudha höfdhingane . . . gafwo sik alla vin om. huru the skullo gita wnnit han mz sinom falsom fundom oc giort han folkeno ledhan *Bo* 159. *MP* 2: 57, 58. **9)** *öfverbevisa.* i thy at var herra swaradhe til hans hiärta thanka. beuiste han sik vara sannan propheta, ok van han mz thy äptedömilse ther han sagdhe af them som skylloghe varo *(exemplo debitorum convicit) Bo* 76. — *öfverbevisa (om brott), bevisa (ngn) vara saker el. skyldig (till brott); i sht part. pret. öfverbevisad, förvunnen.* före han til þings, oc winne han ällär til þyufs ällär ranzmans *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). gytä þe han ey þär til wnnet *ib* 80 (1345, *nyare afskr.*). vm han warþer þär laghlikä tillwnnin *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*). wardher ther til wnnin mz thwem withnom *SO* 65. *MEG (red. A)* 56, *(red. B)* 61. *PfN* 136. the som . . . findz haffua nakot eghit . . . oc wardher wnnen mz threm witnom *Bir* 4: 28. *VKR* 73. en domare ma ängin man döma, för än han är wunnin thil the sak fore flerom mannom *MB* 1: 190. wardher han funnin oc wunnen *(convictus noxæ) ib* 335. **10)** *öfvertala, förmå.* bidhin oc wunnin mz mangom . . . konungxsins bönum *Bil* 752. *ib* 695. — *refl.* **vinnas, 1)** *arbeta.* blyghd är at sighia wnga quinno ok wärdzlika winnas j sinne idn ok ämbite *Ber* 29. **2)** *bestå, räcka, fortfara, förblifva.* han (ɔ: mantzens likame) ma ohörlika länge winnas helbrigdho, än mannin fordarwar ey siälwer sin likama mz öwerwätis mat oc dryk *MB* 1: 78. skal thera wald winnas ower wärldina nio aar oc fyretighi *ib* 186. thässe samo signilse, the winnäs mz thik oc thinne släkt alt til then tima ther aldra hälghra manna astundan komber *ib* 267. *ib* 323, 444. sidhan war ther en höwelik danz en dell aff daghin mz han vanz *RK* 1: 1169. **3)** *räcka till, förslå, finnas i tillräcklig mängd.* enom pilagrim . . . brast costar ok wnnos ey päniga *Bu* 174. teþes hanom i ogne en levar. þo eigh mere än uinnas matte þrem mannom at male *ib* 417. *Bil* 576. mik wintz ey konst ther tell *RK* 1: 1891. — **vinna af, 1)** *afvinna, genom el. i strid vinna (ngt) från (ngn).* the . . . wnno them siw skip bort aff *RK* 1: 3059. wy haffua honom wnnit land oc borger aff *ib* 4486. *Di* 29. **2)** *(i strid) tillkämpa sig seger öfver (ngn).* han wan danska men tree stridher aff *PK* 234. — *Jfr* **afvinna.** — **vinnas at,** *räcka till, vara i behåll.* the hado vpätith thera maat swa at han wanz tha ey lenger aat *RK* 1: 1515. *Jfr* **atvinna.** — **vinna ater,** *genom strid vinna tillbaka, återvinna.* þe cristno . . . wnno han *(staden)* atter af þöm heþno *Bu* 177. han van atar vndi rom götland ok grekland *ib* 461. wan iak han *(staden)* ater mz swärdhe oc bugha aff minom owinom *MB* 1: 259. *Jfr* **atervinna.** — **vinna i gen,** *återvinna.* konungen wan sit rike j geen *MD (S)* 238. *Di* 205, 222. *MB* 2: 309. os enom warth han *(denna landsända)* sa ärliga wunnen igen *BSH* 5: 332 (1508). *Jfr* **i gen vinna.** — **vinna ivir,** *öfvervinna, besegra.* wynna honom *(djäfvulen)* offwer *Gers Frest Inl.* *Jfr* **ivirvinna.** — *Jfr* **for-, lagh-, til-, undir-, ut-vinna, ovunnin, sighervinnande.**

vinnare, *m.* *Jfr* **for-, sigher-vinnare.**

vinneliker, *adj. möjlig att intaga.* är änkte hus älla borgh suå fast aff sik siäluo, at thet ey nokora ledh winnelikt wara må *KS* 86 (211, 94). *Jfr* **for-, ivir-, o-vinneliker.**

vinning, *f.* [*Isl.* vinningr, *m.*] **1)** *vinnande.* sagdho predikara brödhir hafwa funnit nyian martirem tli päningha vinningh *Bil* 833. — *vinning, förvärf, förtjänst.* thu skal . . . ey thit korn wända til owerwättis winning *MB* 1: 375. thu skal ey thina dotter wtsätia til fwla winning *ib* 367. lekarin lekir alt vm vinningena *GO* 271. — *förtjenst, inkomst, fördel.* thy the ey tha velnas aff them nokra winningh, äller skadha *PM* 75. — *vinst (af penningar), ränta.* thu skal . . . taka winning aff thinom päningom, oc annars peningom, oc ängin skal hawa winning aff thinom peningom *(fœnerabis gentibus multis, et ipse a nullo accipies mutuum) MB* 1: 427. **2)** *seger, se* **vinnings sanger.** — *stridsbragd.* han hördhe . . . thera manliga stridher oc sighirliga vinningh *(prælia eorum et virtutes bonas) MB* 2: 241. *Jfr* **sighervinning.** — **vinnings sanger (-saangher),** *m. segersång?* siunga the *(Danskarne)* aldrigh winningz saangh *RK* 3: 1000.

vinning (wininge *FM* 216 (1504). **vinnighe. vinnige),** *f. vinn, vinning, omsorg, bemödande, flit.* läggia sik vinning, *lägga sig vinn el. vinning (om), vara verksam (för); bemöda sig.* vi ville leggie os vinning om edert beste *BSH* 5: 148 (1507). *ib* 150 (1507). ath i ville lägge eder alle vinningh om ath lathe vell forware kringom slottidh till hesth *ib* 241 (1508). tha wil wi legge oss all vinnige ther om *FM* 201 (1504). wil wi legge oss alle vinnighe om eders gaff[n] oc beste *ib. ib* 216 (1504).

vinorþ, *n. L.* *Jfr* **vinsorþ.**

vinpräs (viin-. -prässer. -press. -pers), *m.* [*Mnt.* winperse] *vinpress.* blifwandis när vinpressom i vingardhom *Gr* 296. j vinpressen zeb *MB* 2: 92. trodha viinpersin *ib* 363. *Bir* 4: 209. hans köt war pressat swa som j viinpräs *ib* 1: 135. thz rödha winyth, ihesu christi wälsighnadhe blodher, hwilkit korsins winprässer wthtrykte *Mecht. Uppenb.* 276.

vinqvister (wiin-), *m. vinqvist.* tagher noe at wärka iordhina oc plantar willa wiinqwista *MB* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

173. thre knylor a wiinträno som thre wiin qwista wäxsto wt aff *ib* 235. *ib* 25, 263. vm nakor gafwe sinom vin fructsaman vinkuist *Bir* 2: 135. *ib* 136, 4: 5, 6, 7. 8. thu äst . . . lifwandis vinquister *Bil* 216. *MP* 1: 78. *Bir* 1: 56.

vinruta (viin- *LB* 7: 347. **wyn-** *ib* 5. **-rwthe** *ib* 347. **-rwda** *ib* 5, 348. **-rwdha** *ib* 177. **-rwder** *(pl.) ib* 336**),** *f.* [*Ä. Dan.* vinrude. *Mnt.* winrute, -rude] *vinruta, ruta, ruta graveolens Lin.* for hoffwd wärk. tag wynrwda. stampa mz olio. wrid om hans änne *LB* 7: 5. *ib* 177, 336, 347, 348. — **vinruto rot (-rwtha-),** *f. rot af vinruta.* x eller xij vinrwtha röther *LB* 7: 47.

vinskal (viin-), *f. skål el. bägare med vin.* huru manga viin skala han drak *KL* 228.

vinskaper (wen-. -skapp- *(ack.) SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*)**),** *m.* [*Isl.* vinskapr] *L.* **1)** *vänskap.* þätt egh lata for fränzsämio, maghsämd, winskap, rädde äller nokara wild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 606 (1346). thet är . . . kununga dyghd ok ära, haua stadhughan winskap medh thöm the sin winskap medh binda *KS* 37 (96, 40). man skal haua få ord ok stadhughan winskap medh wini sinom *ib* (97, 40). winskaper binz ok haldz medh dyghdelikom ordom ok åthäuom *ib.* är änkte annat winskapr vtan dyghdelika ok rätlika liua ok vmganga medh mannom *ib.* sannr winskapar i allom tingom ok åthäuom är samband medh fullom godhwilia ok kärlek *ib* (98, 40). skal vitur man thr at göma, at han haui suå winskap medh nokrom manne, at han huxe ok, at the mâghen owini warda *ib.* huar som män warda vini firi tarua skyld, tå haldz suå lenge vinskaperen sum taruin fylghe *ib.* gamal vinskapir *Bo* 129. aff tolka varder venskapin twnder *MD* 330. lade the venskap mellan sig *ib* 448. komme wij til sammen i wenskap oc kerlighet *HSH* 18: 106 (1497). halla til os troen venskap *MB* 2: 251. winlik thing til annan man, the koma aff them winskap, oc älskogha, man hawer til sik siälwan *ib* 1: 457. herodes . . . kom til rom ok fik ther hemelikin vinskap gaij *Bil* 111. symon . . . fik neronis winscap *ib* 105. decius . . . böþ hanom atar venscap . . . än han uilde hans raþe lyþa *Bu* 422. weland . . . sände bud till otwng konung oc beddes aff hanum wenskap. konungen gaff hanum winskap *Di* 57. wi . . . forbiudhum . . . vnder warn winskapp . . . mädh nokrom stoorflockum iwer land rijdhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). gudz vinskapir ok wärldinna vinskapir *Bir* 1: 270. *Bil* 315, 320. *MB* 1: 225. *Bir* 1: 277, 3: 247, 308. *MD (S)* 292, 293. *MP* 1: 255. *Jfr* **ovinskaper.** **2)** *älskog, kärleksnjutning, könsumgänge.* kom en man oc haffde winskap mz henne *(ligga hia henni) Di* 126. — **vinskaps band (wen-),** *m. vänskapsband.* tha är wenskaps bandet skemth *MD (S)* 293.

vinskedh, *f. L.*

vinsmaker (viin-), *m. smak af vin. Lg* 3: 203.

vinsten (wiin- *LB* 1: 96. **vind-** *ib* 7: 72, 299. **-steen** *ib* 72**),** *m.* [*Ä. Dan.* vinsten. *Mnt.* winstên] *vinsten, afsats af vin på insidan af vinfat.* siwd vinsten i ätikio *LB* 7: 194. winsten som brändher är til kalk *ib* 9: 108. winsten aff gammalth win *ib* 112. *ib* 1: 96, 7: 72, 9: 113.

vinstighi (wiin styghi), *m. vinstege.* huilken broder j samma brödraschap jnkomber han schal sich reda pa börda tog . . . haka lyna och wiin stygha *SO* 192.

vinstre (venstre), *adj. komp.* [*Isl.* vinstri] *vänstre.* han . . . sätte fram winstra fothin *Pa* 23. sidhan restos op vidh korsit twe stigha. een aat höghra armenom oc annar at thöm vinstra *Bo* 199. josep . . . skipar then äldre sonen manassen vnder hans höghro hand, oc effraym vnder hans winstro hand *MB* 1: 258. höghre handin komber ower effraym, oc winstre handen komber ower manassen *ib. Bir* 1: 112, 2: 170. for haldh i winstra sydo skal man taga lyn frö stötha och siudha i vatn och stampa mz mayo smör och legh a vinstro sydho *LB* 2: 9. thän ther ginge oppa vinstro sidhona *Bo* 109. gregorius tedhis hanum ok mz hanum sanctus nicholaus j *(af senare hand ändradt till* a*)* hans hoghro hand ok petrus diäkn j *(af senare hand ändradt till* diaconus a*)* hans winstro handh *Bil* 719. þa öpte on röst a vinstro handena *Bir* 4: *(Avt)* 178. see hon at wenstra handenna . . . falla M, oc a höghro handena . . . falla tio M *LfK* 204. om hon wändher sik . . . til wenstro handenna *ib.* widh wenstra sidhona *(vänstra sidan om)* cabul *MB* 2: 51. þär iorþaþes han ok tua (hans) döttar. annur venstra vägh ok annur höghra vägh viþar han *Bu* 200. framan fore solinne varo satte sua sum tua predikaro stola, annar höghra vaghin, i þe palacio, oc annar a vinstra väghin *Bir* 4: *(Avt)* 177. til vinstra stolin *ib.*

vinsämd, *f.* [*Isl.* vinsemd] *L. vänskap.* för skyldskap, maghskap, vinsämd *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*).

vinsämia, *f.* [*Jfr Isl.* vinsemi] *L. vänskap.* at älska thässe wärldinna vinsämio *Bir* 3: 142. — **vinsämio radh,** *n. vänskapligt råd.* at han winsämio radh forsmar *RK* 1: 3838.

vinter (*nom., ack. med art.* **vintrin** *Gr* 276; *Bir* 2: 55. **vintren** *SD* 5: 637 (1347; *på tre st.*). **wintren** *BSH* 5: 144 (1507). **vintryn** *SD* 5: 637 (1347). **wynthren** *LB* 7: 183. **winterin** *RK* 1: 3353. **vintarin** *Bir* 2: 230. **vintheren** *HSH* 20: 110 (1507). **wintheren** *RK* 3: 1004. *dat.* **vinthre** *GO* 295. *gen.* **wintra** *VML I Þj* 1: 2. **vinters,** *jfr utrycket* i vinters *under* 1 *och sammansättningarna* **vinters dagher, vinters tidh.** *med art.* **vintrins** *MP* 1: 15. **wintherens** *RK* 3: 999. *pl. nom., ack.* **vinter. vitter** *(ack.) VGL I J* 13: 4. **vätär** *(ack.) ib* 16: *pr.* **uettär** *(ack.) ib M* 2. **vintre** *(nom.;* **-e** *i aftrycket utmärkt ss upplöst förkortning) Iv* 5739; *(ack.;* **-re** *i aftrycket utmärkt ss upplöst förkortning) Fl* 111, 2054. **winthra** *(ack.) BSH* 5: 304 (1508). *dat.* **vintrum** *VGL II K* 72: 4. **uintrum** *ib* 2. **vitrum** *ib I K* 3. **vittrum** *ib K* 3, *J* 13: 4. **vättrum** *ib M* 2. *gen.* **vintra** *ib J* 6: *pr*; *GO* 285**),** *m.* [*Isl.* vetr] *L.* **1)** *vinter, vinterns årstid.* kaldir vintir *Bil* 878. vintrins kyldh *MP* 1: 15. fierde delin aff aarith är wynthren *LB* 7: 183. saamarin kombir äptir vintrin *Bir* 2: 55. ath hon *(säden)* ikke förnötas eller optäras kan i ij (2) sombra och samfälda winthra *BSH* 5: 304 (1508). om vintrin *Gr* 276. *SD* 5: 637 (1347). *Bir* 2: 230. — i vinter, *i vinter, under denna vinter, under instundande vinter.* i winther komber jak nidher mz stora makth *RK* 3: 302. när gud föger iach kommer diit i vinther *HSH* 24: 9 (1513). — i vinters, *i vintras,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

under förliden vinter. i vinters grep han ... biscop karl i hammar *BSH* 5: 261 (1508). *HSH* 20: 65 (1506), 71 (1506). — i vintras, *d. s. BSH* 5: 295 (1508). **2)** *vinter, vinterköld.* winterin haffde älwena fröst *RK* 1: 3353. wintherens harda twangh *ib* 3: 999; *jfr* **1.** the kunde saa lithet mz wintheren fäkta *ib* 1004; *jfr* **1.** om wintren warit *(för* wara*?)* wille *BSH* 5: 144 (1507). wintren är klen oc weker *ib.* jach achter med förstä vinter och före som komma kan ath drage diith nidh *HSH* 20: 53 (1506). medhan vintheren äller förith ville ickä vara stadugth *ib* 110 (1507). *ib* 51 (1506). **3)** *år.* ä kombir weeth mz vinthre *GO* 295; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 147. hwart siw vintra gamalt barn wil sik siäluo bäst *ib* 285. nampn thera manna som äre xx winter gamble *MB* 1: 383. tho at iak matte thusanda vinter lifua *Iv* 1562. tha thusand vintre thry hundradh aar fran gudz fözlo lidhin var *ib* 5739. thretigi winther oc en three *MD* 14. *Fl* 111, 2054. — *Jfr* **bradh-, midh-, si-vinter.** — **vinters dagher (vyntherss-),** *m.* = **vinterdagher.** j the samma vyntherss daga monde iag genast till stocholm draga *RK* 3: *(sista forts.)* 5285. — **vinters tidh (-tiidh),** *f.* = **vintertidh.** thz var nu komith a vintirs tiidh *Fr* 2719. skedde thz om winthers tiidh *RK* 3: 1230.

vinterdagher, *m.* [*Jfr Fnor.* vetradagr. *Isl.* vetrardagr] *L. vinterdag, dag af vinterhalfåret.* pa hösthen och vintherdagh *(d. v. s. vintern)* är thet stoor fare swadane peninge vtoffuer sände *FM* 429 (1509). ingen mwramestara tynge eller stedie mera gerning til sigh en han vel tröster bestaa for vinterdaga *(före vinterns början) SO* 82. *Jfr* **vinters dagher.**

vinterhvete, *n.* [*Dan.* vinterhvede] *vinterhvete, hösthvete. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 187. viij span somer hwete v span vinther hwete *BtFH* 1: 338 (1463). j [1] pund vinther hwethe *ib* 356 (1464).

vinterkyld (-köldh), *f. vinterköld. LB* 2: 37.

vinterlas, *n. vinterlass; lass som köres om vintern. SD* 2: 101 (1291).

vinterläghe, *n.* [*Ä. Dan.* vinterlege. vinterleye. *N.* vetterlægje] *vinterläge, vinterqvarter.* wii haffue lagt alle ware baathe oc skip i wintherläghe *BSH* 5: 324 (1508). ath sanke mer soldh hiit in i richit till vinterlege *HSH* 20: 202 (1507).

vinternat, *f.* [*Isl.* vetrnætr, *f. pl.*] *L.* **1)** *vinternatt.* tha iak nidher lagdhis om ena winter nat *MD* 92; *möjl. att föra till* **2.** **2)** *natten till den 14 oktober då vintern ansågs taga sin början, tiden omkring vinterns början.* saa förlöper then hösth oc winther nath *RK* 3: 987.

vinternot, *f. L.*

vinterrogher (wintyr- *Bir* 5: 120. **-rugher** *VGL II K* 73: 2. **-ruff** *ib i var.***),** *m.* [*Fnor.* vetrrugr] *L. vinterråg. Jfr Möller, Ordb. öfv. Hall. landskapsmålet s.* 124; *Schlyter, Ordb. s.* 706; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 132, 187; *Möller, Sv. jordbrukets hist. s.* 147. abbatissan ... befälle gaarzmästarenom at wintirroghin oc roghsädhin bätre oc meere saas aarligha än want är *VKR* 42. *Bir* 5: 120.

vinter rogh sädh, *f. L.*

vinterskatter, *m.* [*Ä. Dan.* vinterskat] *skatt som utgår om vintern.* thet snarasta jak kan taga vp vintherskatten innan jwl *BSH* 5: 313 (1508). ad the lothe kome then vinther skatten til gordhen, som gor aff the hereth *(Vartofta, Gudhems och Redvägs härad).* för thy her gaar föghe vinther skath aff thesse hereden *ib* 422 (1510).

vinterstaþa, *f. L.*

vintertidh (-tiidh), *f.* [*D.* vintertid. *Jfr Isl.* vetrartīð] *vintertid.* vm wintertiidh *BtFH* 1: 456 (1362). *Lg* 3: 212, 345. *BtRK* 233 (1464). *Jfr* **vinters tidh.**

vinterthing, *n. vinterting, ting som hålles om vintern.* tha som wintir thing waro i thorsange första thorsdaghin i fastone *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). tå war wintter tingh i asickala sochun *BtFH* 1: 6 (1474, *nyare afskr.*). tå war winttertingh med allmogen aff asickala sockn *ib* 18 (1501, *nyare afskr.*). på s. gertruds afftou war winttertinget i jämpse sockn *ib* 118 (1482, *nyare afskr.*). *ib* 8 (1469, *nyare afskr.*) *o. s. v.*

vintras, *v. refl.* [*Ä. Dan.* vintres. *Jfr Isl.* vetra] *vintras, blifva vinter, blifva vinterkallt.* thet wil ey wintras *BSH* 5: 141 (1507).

vinträ (wiin-), *n.* [*Isl.* vintré] *vinträd, vinstock.* i vinträno som hauar þe þry. bol ok löf ok frukt *Bu* 185. mik syntis. ... eet wiinträ fore mik, oc thre knylor a wiinträno som thre wiin qwista wäxsto wt aff *MB* 1: 235. *MP* 1: 80. *Bir* 4: 6. *MB* 2: 271. — **vinträs qvister,** *m. vinqvist. MP* 1: 238.

vintunna, *f.* [*Isl.* vintunna] *vintunna.* läggir thw henne *(örten flos marinus)* i win tunno tha gömer hon winit ath thz wardhir eey swrt *LB* 3: 92.

vinätikia (wiin-. -ethykia: -o *LB* 5: 77**),** *f.* [*Ä. Dan.* vineddike] *vinättika.* tagha wiin ätikio *LB* 1: 96. *ib* 5: 77. iiij ägge skal fwl aff vin ätikia *ib* 7: 308.

vipa, *f.* [*Fdan.* vibe] *vipa.* wipan wil hägna aal markin ok gethir ey wart sith eghit redhir *GO* 1071. *Jfr* **hornvipa.**

vir, *se* **iak.**

virdska, *f. Jfr* **vanvirdska.**

virþa (vyrdha. vördha. wrdha *Bir* 2: 182. **värþa** *L. pres.* **-ir.** *impf.* **wyrdhe** *Bir* 3: 452. **vörde** *RK* 1: *(LRK) s.* 231. *pl.* **wyrdho** *Bir* 3: 472; *SD NS* 1: 30 (1401). *part. pret.* **wyrdher** *MB* 1: 19. *f.* **wärd** *Di* 71. *n.* **virt** *MELL Þj* 34: 1. **wyrt** *ib i var.* **vörth** *LB* 2: 60. **wöörth** *MELL Þj* 34: 1 *i var.* **vördh** *Di (Cod. B)* 319**),** *v.* [*Isl.* virða] *L.* **1)** *värdera, värdesätta, undersöka och uppgifva värdet af (ngt).* äpter thy godhe män hona (ɔ: bygningena) wyrdho ok skattadhe *SD NS* 1: 30 (1401). skal skadhin wyrdhas *MB* 1: 337. the funno ena graff riik ok skön hon matte wyrdhas widh mykith lön *Al* 3398. — *värdera för utmätning; utmäta.* wil han ey än tha gälla tha scal foghetin eller gardzmästaren ok twe borghara till nämpde wördhe hans hawor oc göra them rät som han afborghade *EG* 64. **2)** *värdera, uppskatta, anse vara värd, anse hafva värde el. betydelse.* thu äst lagdher i gudz mätskaal oc wägher litith, thy at thu wardher minna wyrdher hädhan fra *(appensus in statera, et inventus es minus habens) MB* 1: 19. hon ... vyrdhir alla väridina ey meer än thräk *Bo* 117. wird ey werulzlik ting fram för dygdelikan lifnat *KS* 20 (50, 22). — *uppskatta, förstå värdet af.* jngen man gither vörth *(kan nog uppskatta)* tesse yrtz godlek *LB* 2: 60. **3)** *värdera,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sätta värde på (ngn), hålla af, älska. hwat konunge är thän j virdhin swa mykyt *(quem tantum diligitis)* *Bil* 126. **4)** *anse, räkna.* cristet folk ... virþa for ängte afguþa dyrkt *(deorum nostrorum sacrificia parvi pendent)* *Bu* 494. **5)** *akta, bry sig om.* äru the ouärdhoghe at faa himerike som ey wyrdho oc aktadho thik *(non curant de te)* *Bir* 3: 472. som ... ey wirdher waldit ey wärals herra wredhe *Bil* 413. þe saghþo sik väl haua domen hört ok vita ok han eigh virþa *Bu* 518. the akta ey älla wrdha häluitis pino oc ey syndena huru the ledha äru *Bir* 2: 182. vi aktom älla wyrdhom hwazske liiff älla dödh oc wyrdhom ey stort hulkit hällir kombir *ib* 3: 81. iak aktar ey älla virdhe hwa thik mättir äptir dödhin *ib* 1: 277. eigh virþer iak huat alle þine guþa äru vreþe *Bu* 504. änkte wyrda hwat prophetana spadho *Bil* 536. *Fir* 1: 42, 192. thänne konungir aktadhe ey älla wyrdhe vm alt hans folk doe *ib* 3: 452. monde han minna wyrdha hwru the andre fore *MB* 1: 247. *Bo* 190. *RK* 1: *(LRK) s.* 231. n[w] sägher wärkmestara honum ... ath han skal honum sina päningha äller panth faa ... ok han dölskas äller wördher ey *SO* 23. — *akta, fästa afseende vid.* tha hillebrand hörde at hans bön war enchte wärd *Di* 71. sidan hans ord war enchtit vördh *(Cod. A* hört 72*) ib (Cod. B)* 319. — *bry sig om, anse vara värdt, vårda sig om. med inf.* ey wiste han eller wyrdhe kunna allan häggumma *MB* 1: 93. wyrdh ey *(noli)* rädhas *ib* 182. wyrdh ey of mykyt dröuas om thätta maal *Gr* 268. han wille mik ey the äro te han wyrdhe *(att han ens brydde sig om)* en tima til mik se *(vildi eigi virđa sik þess at sjá mik) Iv* 485. **6)** *hafva försyn för.* the rädhas ey gudh ok vördha ey män *MP* 1: 281. *Bo* 174. the som äkke vyrdha tappa timan *ib* 16. — **virdha sik,** *bry sig om, vårda sig om.* han ... wyrdhir sik ey at see til min *Bir* 3: 38. — *refl.* **virdhas,** *bry sig om, vårda sig om.* han wilde megh ey then äre the han wyrdhes entiidh til megh se *Iv (Cod. D)* 485. — *Jfr* **mis-, si-, van-virþa,** *äfvensom* **hedhervirdher.**

virdha (vördha. worda: -o *MB* 2: 285**),** *f.* [*Ä. Dan.* virde. *Isl.* virđa *i sammansättn.*] **1)** *värdighet, förträfflighet.* mz thins werdogasta afffödho äwerdelika snilles tokt oc wördo *(bonitate immensa) Su* 204. **2)** *vördnad, känsla af vördnad.* skalt thu oppsta mz största wördho moth honom *LfK* 30. — *(?)* o hwat wördho skulle thenna ordhen tik ... til föra, gudelikhetena ökia oc tröstena tilläggia, wördhena för närwarilse, gudelikhetena för wälwilian oc tröstena för gömona *LfK* 134. — *ära, heder, vördnad.* han ... dyrkadis mz gudelige wördho *MB* 2: 203. laghen höllos j wördho *ib* 271. *ib* 285. som tik älska oc tik i hedher oc wördho halla *Su* 192. *Lg* 3: 554, 562. gör hedher oc wördho thinom hälga ängle *LfK* 135. gudhi jomfrv marie oc sancte birgitte til hedher wördho och ära *FH* 5: 141 (1490). — *Jfr* **si-, van-virdha.**

virdhar, *m. pl. L.*

virþe, *n. L. Jfr* **ful-, mis-virþe (-vyrdhe),** *äfvensom* **värþ, värdhe.**

virdhelika (vyrdhe-. vördhe-. -liga), *adv.* [*Isl.* virđiliga, virđuliga] **1)** *värdigt, höfviskt; på ett passande sätt.* skal han sik huarn stadh wirdelika ok frilika haua *KS* 58 (146. 64). til huilkom hon sik wördhelika *(amicabiliter)* mz aldra wärdogasta oc liooffuasta änlite nidherböiandes sagdhe min son, lydh oc giff mik tith hiärta *Su* 19. **2)** *hedersamt, med heder.* at man matte finna hennas ben oc latha them wördhelika komma til iordhenna *Lg* 673. *ib* 335. **3)** *vördsamt, vördnadsfullt, med vördnad.* skudha them väl granlica huru the vyrdhelica *(reverenter)* oc höuisklica standa. tala. oc höra *Bo* 2. huru gärna oc vyrdhelica the sagho varfru *ib* 246. them kommande anamadhe han wördelika oc säfflika *Lg* 662. föräldrane takkadhe honom wördelika oc mykyt ödhmywklika *ib.* huilka högtidh iak loffwar ... wördhelika oc gudelica halla *ib* 3: 50. böd han didrik wyrdeliga *(virđulega)* till sik *Di* 197. — *Jfr* **vanvirdhelika,** *äfvensom* **värþelika.**

virdheliker (vyrdhe-. vördhe-. -leker. -lig: -liga *Lg* 3: 351; *BtRK* 77 (1434). **-liken** *Lg* 3: 223**),** *adj.* [*Isl.* virđiligr, virđuligr] **1)** *vördnadsfull.* mz blidho änlite. viso oc vyrdhelico *(reverenti) Bo* 27. **2)** *vördnadsvärd, vördad.* hwila thik langan tima wördheliken i warum herra *(quiesce per longum in Christo, frater, tempus; möjl. har den lat. text, som förelegat för öfversättaren, haft: frater venerabilis el. frater reverende) Lg* 3: 223. mödha then wördhelica mannin *ib* 231. *ib* 351. — *i titlar.* meth wara nadhoghe ok wyrdhelika förstinno drothningh margretis jaa, radhe oc närwäro *SD NS* 1: 230 (1403). i wirdeliks herra oc andeliks fadhers her biorns ... närwaru *ib* 400 (1405; *gammal afskr.*). *ib* 398 (1405; *gammal afskr.*). thöm virdheleca herranum biscop knute *ib* 2: 52 (1408). för ider wyrdeliga werdugheet *BtRK* 77 (1434). — *Jfr* **mis-, o-virdheliker (-vyrdheliker),** *äfvensom* **värþeliker.**

virdhilse (vyrdh-), *n. pl.* [*Jfr Ä. Dan.* vyrdelse] *bevärdigande, nåd.* tha mat thw värdhskyllelica vptändas ok hitna vidh swa stor vyrdhilse *(dignationem) Bo* 178.

virþing (wyrdhing. wörding *Va* 35, 39, 51, 55**),** *f.* [*Isl.* virđing] *L. vördnad, känsla af vördnad.* for ... wyrdhing thins brwdgumma *Ber* 37. — *heder, vördnad.* som tik haffuer haldit j allä wörding *Va* 35. haldä them j sторä ärä och wörding *ib* 39. — *hedrande, hedersbetygelse, heder.* the vnfingo henne mz stora wörding *Va* 51. *ib* 55.

virdhinger, *m. Jfr* **vanvirdhinger.**

virþning (virning *L.* **vyrdhning. vyrdhnyng** *Bo* 191. **wyrning** *Ber* 13, 215. **vördhning. wörningh** *MB* 2: 286. **wördhnig** *ST* 288; *LfK* 30, 195. *Lg* 3: 426. **wördhnigh** *Lg* 335. **wrdhning** *Bir* 2: 158, 176, 3: 55, 240. **vordning** *HSH* 18: 37 (1496). **wordning** *RK* 3: *(sista forts.)* 5068. **wårdning** *ib* 5825. **wordningh** *BSH* 4: 251 (1500), 5: 332 (1508). **wärdhning** *Ber* 244, 258 *(på båda ställena utgör* **-är-** *upplöst förkortning).* **värning** *ÖGL Vins.* 7: 4 *i var.*; **-en** *ib B* 45 *i var.***),** *f.* [*Fnor.* virđning] *L. eg. värdering.* **1)** *värde?* virdning *SR* 4, 5 *(på det förra stället af Bure förklaradt med "värdöre").* **2)** *vördnad, känsla af vördnad.* han var hördhir ... for sina vyrdhning oc värdhelikhet *(pro sua reverentia) Bo* 166. — *med gen. (el. poss. pron.) utmärkande den el. det som är föremål för vördnad.* for guz pino wyrdhning *KL* 41. *VKR* 13. ffor durawaktarans wyrning *(ostiarii reverentiam) Ber* 215. gudhz wyrning

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(reverentia Dei) ib 13. *LfK* 30. for thina vyrdhnyng oc lydhno hiälpir han sik äkke *(ipse propter obedientiam vestram et reverentiam non se juvat) Bo* 191. — *med prep.* til. wördhning til thinna formän *Su* 430. — mäþ virþning, *med vördnad, vördnadsfullt.* beddis hon mz höxsta vyrdhning at kyssa hans foot *KL* 355. hon ... neegh honom mz store vyrdhning *ib. ib* 11. badh han gudh alzmäktoghan mz gudelike vördningh *MB* 2: 90. the ... badho til hans som sin gudh mz alle vyrdhning *Bo* 1. *ib* 82. skalt thu ... skodha apostlana som mz vyrdhning oc räddogha *(cum tremore et reverentia)* altidh blifwa när honom *ib* 166. folkit aff stadhenum ... gik vt mot honum mz hedher oc wördhning *Lg* 3: 223. the ... badho til hans mz vördhningh *MP* 1: 44. *Bir* 2: 158. *Lg* 52. iach fiich her seenth i affthens alles eders verdughethers ... articla pa scripther huilke iach med tiilbörligh vördningh annamade *HSH* 20: 249 (1508). mz alle wordning iag honum wnfik *RK* 3: *(sista forts.)* 5068. — *hedrande, heder, ära, aktning, vördnad, respekt.* tha hafdhe iac ... hedhir oc wördhnig aff allom *ST* 288. hanom hafwer thu lofwat lydhno ok wärdhning *Ber* 244. abbas pafuncius hiolz i myklo wyrdhning oc wärdhelikhet i thy klostre oc stadh som han bygdhe *KL* 251. the hölle mig i wårdning oc hedher *RK* 3: *(sista forts.)* 5825. henne sculu alla ... j wördhning haalla *VKR* 27. j swa hälgo rwme oc mönstre som owir alla werldena hedhradis oc hiöltz j största wörningh *MB* 2: 286. *HSH* 18: 37 (1496). ther af wardr tu hafdr i hedhr ok wyrdning *KS* 54 (137, 58). the ... äru thes häldr til *(för* honom til?*)* lydhno ok alla wirdning *ib* 60 (149, 66). alt hauer then i rädz[1] ok wyrdning ther gudhi gör hedr ok wirdning *ib*. *Ber* 258. — *aktningsfullt el. hänsynsfullt beteende.* at ther hallo friþ. ok hether. oc wyrdning sijn i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *heder, hedersbetygelse, vördnadsfull helsning.* hwat äro oc vyrdhning the giordho varom herra *Bil* 915. andre ... göra ey skyldogha wyrdhning the hälgho thräfallelikhet *KL* 80. nu giordhe iak wyrdhning mz eno knä hanom som karit bar ther gudz likame war j. ok hafdhe han warit godhir tha hafdhe iak fallit a badhin knän nu män han är ilder tha gör iak mz eno knä wyrdhning for gudz likama kar ther han bar *ib* 9. sidhan var herra ihesus hafdhe tha giort sinne modhir oc takit af hänne vyrdhning *(reverentia matri exhibita, similiter et ab ea recepta licentia) Bo* 236. *Bir* 1: 219, 2: 176, 3: 55, 176. *Lg* 68, 3: 426. *MB* 2: 184. os vetis engin wirdhning *Bil* 282. erlige the swenska vntfingen tha mz processio oc wirdning aller besta *RK* 2: 6860. the samma iomfrwnne til wyrdningh oc wältäknat *Lg* 814. idher til äre och wordningh *BSH* 5: 332 (1508). til ärofulla jomfru marie wördningh *Bir* 4: 3. medh stor wordningh mik fatig man wnfangandes som jach haffdhe warith en stor landes herre *BSH* 4: 251 (1500). tok han mz alle vyrdhning orlof af hänne *Bo* 36. *ib* 51, 142, 213. *Lg* 335. *LfK* 195. **3)** *värdighet, hedrad ställning; företräde.* offstoor wördhning fäller ok sik *Al* 3566. ysaac ... thänker at hans äldre son skal fa wyrdhning *MB* 1: 212. esau hawer widhersaght sina wördhning *ib.* han wil honum ökia the wördhning som äldre brodher bör til rätta *ib.* iacob sigher sik wara esau eldre brodher, oc ey liwgher han tha än han swa sigher, thy at han hafdhe köpt äldre brodherins wördhning oc mz wyrdhninginne nampnith mz hans ia *ib* 213. *ib* 215, 216. **4)** *aktgifvande, uppmärksamhet?* hwath är mannen thes, at thu hawär giort hanom slijka wirdning *(quid est homo, quod memor es ejus) KS* 2 (4, 2); *troligen dock snarare att föra till* **3. 5)** *aktsamhet, omsorg.* jak vntfik ärliga manna breff ... meth stora wyrdning wäl bewarad oc inciglat skäliga *SD NS* 1: 77 (1401). — *Jfr* **mis-, o-, si-, van-virdhning (-vyrdhning). — virþninga giäld (virninga-),** *n. pl. L.* — **virþninga värþer,** *adj. L.*

virdhogher, *adj. Jfr* **si-, van-virdhogher,** *äfvensom* **värdhogher.**

virdhoghet (vördoghet), *f. hedrande, hedersbetygelse, heder.* gingo alle klerkerna mooth honom medh helgedomom och sungo, följandes honom in i closteret. och bars uth om choret sanctæ birgittæ skrijn, honom till vördogheet *TK* 271. *Jfr* **värdhoghet.**

virdhoghlika (wyrdugelige), *adv. hedersamt, med heder, med vördnadsbetygelse.* hennes nade fölie til landemerket sa wyrdugelige som tilbörligt är *BSH* 4: 349 (1503).

virdska, *f. Jfr* **vanvirdska.**

virk, *f.* [*Jfr Isl.* virkt] *omsorg.* the läggia mykla fanytta virk a sin klädhe *MP* 1: 188.

virka, *v. L. Jfr* **värka.**

virkan, *f. verkan, verksamhet.* i the naturenna virkan ok gärning *(in illa actione naturali) Su* 413.

virke, *n.* [*Isl.* virki] *verk, det som är uppfördt el. uppsatt, byggnad, bygge, ställning, anstalt.* bödh thenna omildhe keijsaren ... ath göra thz sma *(för* sama*)* wirkith (ɔ: hywla wärkith) *Lg* 3: 144. alle the som saagho thz hywla wirkith the gaaffuos ther wiidh ok thom fasadhe i thera hyärtha wiidh saa grimth eth wirke *ib.* — *om binas kakbygge.* flughu the *(bina)* in ok vt ok nidhirst j stokkinom. tha satto the siin wirke *KL* 11. j thässe yrt fäste biit sin fot oc vtdraghir aff hänne sötma ok bär atir j bistokkin til thäs virkit vardhir fult *Bir* 3: 118. — *Jfr* **bol-, fast-, hand-, handa-, hiula-, lana-, laxa-, trä-, vatn-, vatu-virke,** *äfvensom* **värk, värke.**

virkelika (wirklikä *Hels L þ* 15**),** *adv.* [*Isl.* virkuliga] *L. omsorgsfullt, skickligt, konstmässigt.* hwilkin mantil skal ey wara wtantil rynktir oc ey wirkelika *(accurate)* samansattir *Bir* 4: 10.

virnabora (-bura), *f.* = **virnahul.** wm söm ok wirnaburur *SO* 13.

virnahul, *n.* [*Sv. dial.* vernehål. *Jfr N.* verehol. *Med afs. på förra sammansättningsleden jfr Sv. dial.* verna, vina; *Ä. Dan.* verne, værne, virne; *N.* vere, *m.*, vora, væru, viru, *f.*] *af bromslarv förorsakadt hål i ett boskapsdjurs hud el. i läder beredt af sådan hud.* hwar som siäl sko mz' ypnom wirnahulum j sulum äller j owerlädhrom böthe ena thunno öl for hwarth hol *SO* 20.

vis (wiis. wijss. wisth), *f. och n.?* [*Isl.* vís. *Jfr Mnt.* wis, wise, *f.*] *vis, sätt. i förbindelse med föregående prep. och genitivbestämning.* en köpman förer slädhan i köpskaps wis *(d. v. s. såsom han i den hade handelsvaror) BSH* 4: 352 (1503). thet är ingen mer brutit haffuer en

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

jac i fiende wijss moth hans nades fadher *ib* 5: 626 (1520). pa qwanswis *PM* 66; *jfr* **qvant.** — a kors vis, *i korsform, korsvis.* moyses ... räkte op badha sina arma a kors wiis *MB* 1: 325. — i kors vis, *d. s.* funno ... alla daggena falna j korsswiis *(motsv. ställe Bil* 318: j cors like*) Lg* 994. hon ... lagde henderna i kors wisth for brysthet *ib* 3: 94. skal han i kors wiis lässa thenna orden *LB* 7: 12. — *Jfr* **aþru-, kors-, liker-vis** *samt* **visa.**

vis (**viis. wiiss.** *f.* **viis. wiss** *RK* 2: 2924 *(i rimsl. med* pris*).* **wysz** *Gers Frest Inl. ack. m.* **visan.** *f.* **wysa** *Gers Frest Inl. dat. f.* **wise** *KS* 75 (185, 82), 82 (203, 90); *Al* 8343. *n.* **viso.** *pl. nom. m.* **wisir** *MB* 1: 573, *hvarest denna form uppgifves tillhöra Cod. B.* **vise** *ib* 31; *Fr* 2737. *f.* **wiisa** *MB* 1: 134. **wyse** *Gers Frest Inl. dat.* **visom.** *best. form nom. m.* **wise** *MB* 1: 7; *KS* 69 (170, 76). *ack. m.* **wisa** *ST* 413. *pl. nom. m.* **wiso** *ib* 415. *komp.* **visare. wysane** *Gers Frest Inl. superl.* **visaster**), *adj.* [*Isl.* víss] *L.* **1)** *vetande, kunnig; vis, förståndig; vittnande om vishet el. förstånd.* octouianus viis man ok vitar ... lät kalla sik ena visasta spakono *Bu* 62. johannes crisostomus vis mästare *ib* 49. iak huxaþe mina systor vara dara. ok fan iak sannare at hon är wrþen en þe visaste *ib* 187. juþa ok hälzt þe försto. ok þe visasto. läto sik þät dighart angra *ib* 197. *ib* 100. var härra ... sannaþe han vara ... wisastan mästara þere const *ib* 181. *Bil* 711. en wiis philosophus *ib* 535. mön war mykit wiis (j boklighe konst) *ib.* mön giordhe sik wisare än mästarin *ib* 213. vise mästara ... letadho hwru wärldin wardh *MB* 1: 31. thw äst en wiisman oc höffuisk *(vitr madr oc listugr) Di* 36. *ib* 35, 280. *Al* 157, 163, 179. helsar iak thik porum wiis *ib* 4364. salamon wise *KS* 69 (170, 76). aff visom läkiarom *KL* 362. osniellan ok litit vndirstandande forma iak at göra ympnit sniellan ok visan *Bir* 1: 255. man kan icke skapa menniskien stragx saa wiiss och kloch, som henne bör wara *FM* 489 (1510). mangha waro ok ära ydher tyl handa som ... ära wysane ok klokana. än iak är *Gers Frest Inl.* görs henna storligha behof wardha wysz ok klok tyl ath waktha sik ok stridha moth swa dane fiende *ib.* tyl ath göra menniskene wysa ok furnomstogha moth dyäffwlsens forsath *ib.* fore alla män tha ära tho wiis *Al* 40. hwa är swa viis *(för* oviis?*)* at han rädhis ey sin skadha *(tam quis inops mentis quod non timet a nocumentis) GO* 987; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 387. thz ordh sagdhe en tunga wiis mz wiso radhe oc wise akt haffwer thu thz ordhith sakt *Al* 8342, 8343. medh wise föreakt *KS* 82 (203, 90). medh ... wise daghtingan *ib* 75 (185, 82). mz blidho änlite. viso oc vyrdhelico *Bo* 27. — *förståndig, som förstår sig på (ngt).* jak är ympnyt sniällir oc viis til radha *(sapiens ad consilia) Bir* 3: 464. the äre vise til alla ära *Fr* 2737. *RK* 2: 2924. **2)** *bekant med (ngt), egande kännedom om el. erfarenhet af (ngt).* vara vis, *ega kännedom om, veta. med gen.* the frw heet olimpiadis wään ok fagher thäs war han wiis *Al* 150. han wan idhar stadh miteradis ok brände han op thäs ärin ij wiis *ib* 2048 *(båda dessa ställen måhända att föra till följ. ord* **6**). — *med prep.* um. alla qwinnor waro bundna vnder thetta band, vtan the waro wiisa om gudz wilia *MB* 1: 134. — *vara el. komma i erfarenhet (af ngt). med gen.* k cristiern hade tänkt swänskom saa harth eeth riiss gudh them naadhe som täss haffde warith wiiss *RK* 3: 2401. — vara sik vis, *veta. med ack.* alexander thz war thik wis thz iak haffwer thik lätith winna alla men *Al* 8595 *(måhända att föra till följ. ord* **6**). — vardha vis, *lära känna, få veta, få besked om, erfara (ngt).* ij thänna tima vardh konungin viis huilkin ära ok huilkin priis herra iwan hafdhe wunnith thär *Iv* 1829. helena wilde wiis wardha hwilkit korssit wars herra ware *Bil* 87. — *med gen. el. ack.* hwar som aarla riis han wardhir mangs viis *GO* 9. *ib* 489. miin fru thäs viis nu vordhin är at ij swa lönlika hafuin varith här *Iv* 1354. *Al* 7616. hans nampn vil iak nu vardha viis *Iv* 1266. — *erfara, komma i erfarenhet af, röna, upplefva. med gen. el. ack.* tha wart han thz äuintyr wiis *Iv (Cod. B)* 691. lithet äpter warth han thz wiiss *RK* 3: 1519. wy sculom sigher wynna och saa priiss saa wardher han *(Tord Bonde)* mz k karl täss wiiss *ib* 32. — vardha manz vis, *träda i sexuell förbindelse med en man, hafva köttsligt umgänge med en man.* justina wilde ey wardha mans viis *Bil* 447. en nunna som aldre war manz viis *ib* 686. — *Jfr* **bok-, läm-, lagh-, o-, rät-, skiäl-, vrang-vis.**

vis (**viis. viss** *Lg* 3: 104. **wiss** *GO* 245 *(genom radering ändradt från* **wisser**). *n.* **vist. wiisth** *RK* 3: 1138 *(i rimsl. med* tysth*). ack. m.* **vissan.** *dat. m.* **vissom.** *n.* **visso. wissu** *Bil* 409. **vissa** *RK* 2: 1072. **wissa** *ib* 2199. **wyssa** *ib* 6107. **wysse** *ib* 3: 3179 *(i rimsl. m.* bysse*). pl. nom. m.* **visse.** *n.* **wis** *Bil* 924. *ack. m.* **vissa.** *n.* **wiiss** *RK* 1: 3119. *dat.* **vissom.** *komp. nom. n.* **wyssari** *SD* 5: 561 (1346)), *adj.* [*Isl.* víss] *L.* **1)** *med säkerhet känd; viss, säker, otvifvelaktig.* wäghin war honum fulwäl wiis *Al* 2343. hwat herre som kom war ingom wiisth *RK* 3: 1138. dödhrin är os vis ok hans time är o vis *GO* 104. äncti är wyssari än döþrin oc äncti owissäri än dözens tymi *SD* 5: 561 (1346). langhir siwkdombir är wiss dödhir *GO* 245. (lofuar) hanum wissan sigher *Bil* 564. the thingh ... som eigh finnas ii biblia scriueth ok äru tho fulkumleka wis *(motsv. ställe i Bu:* san 6*) ib* 924. wist tekn *ST* 327. the tidande waro honom sagdh for wiiss *RK* 1: 3119 *(i rimsl. m.* norighis*).* — for visso (-vissa. -vist) [*jfr Isl.* fyrir víst], *a) såsom visst, för visso.* vitin thz for visso *Bil* 831. *Bo* 169, 218. *ST* 148. marsken sidan for wissa sporde hwat niels wid gotland giorde *RK* 2: 6526. sighir iak thik foruist *(pro certo) Bir* 1: 22. os är saght tho ey fore wisso aff thinom daarskap ok thinne akt *Al* 1204. *ib* 1350. thz han hafwer ... fore wisso seet äller hört fore wisso saka *ib* 2746. — *för visso, i sanning, sannerligen.* ey stort akte the förwissa hwat danska skuta mz thera byssa *RK* 2: 2199. karl knuthsson och iohan bysse laaghe ther före för wysse *ib* 3: 3179. een boren konung är bätra ffor wist en een korad medh arga listh *MD (S)* 215. *b) i alla händelser, åtminstone?* pröfua for wissu *(experire certe).* än thu hafuir wärdught wald at thiäna guz sacramento *Bil* 409. — til visso (-a, -e) [*jfr Isl.* til víss] *såsom visst, för visso.* iak hafuer til visso thz forstandith *Fl* 1374. loffuade marsken them til wisso ther nest innan mikelsmessa wilde han rikens rad tit senda *RK* 2: 6322. — *för*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

visso, med säkerhet, i sanning. sculle konungen nest om mickelsmesse ware i suderkopung til wisse *RK* 2: 3255. *ib* 7593. the waro bade til wisse i stokholm martens messe *ib* 3466. han . . . mente raka marsken til wissa *ib* 6115. viij daga effter martinsmessa stadfestis thz breff ok gaffs till vissa *ib* 1: *(sfgn) s.* 174. *ib* 3: *(sista forts.)* 6013. — *Med afs. på förbindelserna* for visso *och* til visso *jfr* **vissa,** *f.* **3,** *till hvilket ord de äfven skulle kunna föras.* **2)** *säker, trygg.* the swaradho engin wara vissan for misfallum *Bil* 610. **3)** *viss, bestämd.* hafwa the af hans röst vissan *(certum)* tima at vt gaa ok äruodha *Pir* 1: 256. hauande vissa tima til licamlikit äruodhe *ib* 3: 159. en man atte twa akra annar var oörktir ok annar bar frukt j vissom tima *ib* 2: 308. taka päninga til läns . . . til nakan vissan tima *ib* 3: 125. timanda tingom skal man sik ey vp å noket fästa, ok änkte ther vm wist at döma *KS* 21 (51, 22). — (?) os är bwdhit enkte skula taka wtan aff wissom oc wäl affladhom tinghom *Bir* 4: 33. **4)** *pålitlig, trogen, trofast. med dat.* kunungur skal . . . skipa . . . rätwisa syslo män . . . the hånom sen wisse ok trone *KS* 66 (163, 72). **5)** [*Jfr Fdan.* vis *och Mnt.* wis] *tillförlitlig, berättigad till förtroende, betrodd; auktoriserad, bemyndigad, befullmäktigad.* them fornempda bo jonsson älla hans wisso budhi . . . thessa forscripno almenninga at fastfara *VAH* 24: 327 (1377). *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*), 336 (1404). at i honum oc hans arfwom oc thera wissom vmbudhom swarin *BYH* 1: 182 (1377). herra beinte älla hans visso vmbudhi thässin godzin at fastfara *SD NS* 1: 156 (1402). *ib* 108 (1402), 132 (1402). när här thord eller hans wissa wmbudh ther fasta a bedhis *ib* 256 (1403). *ib* 420 (1405). the . . . haffue forbidet edert wissa bwdh och scriffuilse *HSH* 19: 118 (1506). at han skulde honom när sik haffua til tess idert wisse budh kome tidh *FM* 489 (1510). *HSH* 20: 180 (1507). haffde sijne visse speijare in paa ölandh *ib* 182 (1507). *Jfr* **visso.** **6)** *viss, förvissad, säker.* the . . . giordhos rasklika visse *(certificati sunt)* sidhan the sagho stiärnona *Bir* 1: 98. at han skulle göra apostlana vissa i tronne af sinom vpstandilsom *Bo* 238. vm thu äst vis at thw mat bitala j foretaknom tima *Bir* 3: 125. — *med gen.* þäs. var þäs vis þu varþar vär pinaþar *Bu* 521. *Bil* 356. *RK* 1: 3700. *Al* 4381. thäs är iak vis *Fl* 394. jach är thäs fulleligä wis at diäffwlen ma os enkte skada *Va* 11. warin thes wis *(des sit sicher)* . . . j skolin sighir winna *ST* 85. *Fr (Cod. B)* 2293. thäs se thu . . . wis *Al* 10304. wardh thäs wis thz bliffwer ther widher *ib* 8524. — *med prep.* är jak vis a mine helso *Bir* 2: 335. *Bo* 65. *Lg* 3: 104. iak thykkis ther a vara viis *Fl* 903. warin ther wis pa *Va* 9. han var vis op a sit liiff *Fr* 1063. säti äkke bradlika badha fötrana saman vtan at han är förra vis vppa hulkin wäghin är *Bir* 1: 312. hon . . . var vis af sins sons vpstandilse *Bo* 219. *Bir* 1: 153, 321. at wara sigher och wis af *(securus de)* synda forlatilsom *Ber* 91. — *säkert underrättad. med prep.* kan enghen thän finnas, som os ther om wissa kan göra *Lg* 3: 172. — *n.* **vist,** *adv. säkert, med säkerhet, utan att förfela, ofelbart.* kastandis mz slywngo stenana swa räth oc wist, at the eth haar matthen äpther sin wilia wäl raka äller slaa swa at slagith aff stenen skulle engaledis böghia aff wäghis *MB* 2: 134. — *Jfr* **ovis.**

visa, *f. och n.?* [*Isl.* vísa, *n. Jfr Mnt.* wîs] *L. vis, sätt, förhållande. i förbindelse med föregående prep. och adj.* til langa viso, *för lång varaktighet, för längre tid.* forbyuþande . . . hwaryom manni . . . vaar liik . . . niþersätyä til langä visu, vtan i soknäkyrkyiuni i vatzstenom *SD* 5: 562 (1346). — *i förbindelse med föregående prep. och genitivbestämning.* säthia sik moth oss i fienda wisa *(hostiliter) SD* 5: 212 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet); möjl. att föra till ett* **vise,** *m.* — *Jfr* **korsvisa, aþravisu** *samt* **vis,** *f.*

visa (viisa. vysa), *f.* [*Isl.* vísa] *visa, sångstycke, qväde.* aff them danzenom oc aff the wisonne vendo the ey atir *Bil* 877. the samu män vändo ey atir at danza oc the samu viso at quäda hwi standom vi swa: hwi gangom vi ey *ib* 878. sichems inbyggiara . . . gingo vt vppa markena . . . görandis sik som en danz oc qwadho visor *(factis cantantium choris) MB* 2: 99. een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo *ib* 1: 319. forna saghur oc wiisor *ib* 429. the . . . sagde at the kunde enä wisä om henne *Va* 54. bygyntä hon til at quedhä huru hon fik namnplos, och huru hon gik mz honom opp vnder lindenä, och huru han slo iätten j häll, thz stod alt saman j wisänä *ib* 55. beegynnadhe the alle siunga . . . och qwaadho sancti örians wysa *RK* 3: 2217. jak haffuer her tiil idher för allom prisath och qwädith aff idhert daath faghra wysar *ib* 3744. beskimpaden mz vysor ok orde *ib* 1: *(sfgn) s.* 181. the som vinit drukko sungo oc giordho sik vm han visor *Lo* 182. then som gerna höre fanytto talan fula visor älla quädhe älla bakmal *MP* 1: 299. onth barn quädhir onda wiso *GO* 772. goth barn quädhir godha wisor *ib* 950. — *oeg.* dänerna wisa ludde ey tes bädher *RK* 2: 9262. han diktade engen wysa aff ny *ib* 6040. — *Jfr* **lofs-, venings-visa.**

visa (viisa. vysa. wissa *Di* 287. *pres.* **-ar. wiser** *MB* 1: 240. **wisser** *Di* 287. *impf.* **-aþe. -te. wizste** *Bil* 87. *part. pret.* **-aþer. -ter),** *v.* [*Isl.* vísa] *L.* **1)** *visa, låta se, förete, låta komma för ngns ögon, utpeka.* han wiiste henne kälde *MB* 1: 198. iudhas . . . wizste drotnigenne thrät *Bil* 87. symon manadhe mik aldre visa thrät hwar thz ligger *ib* 86. wisa thöm korsit *ST* 301. han wiste them stadhin ther korssit war begrafwit *ib.* wisa hwar korssit ware *ib. Di* 287. swo som thik war visat ok tet j gaar swa lyptis jak vij siunum hwar dagh . . . aff guz änglum at höra himerikis söthan sang *Bil* 273; *jfr* **2.** **2)** *visa, låta veta, låta förstå, uppenbara.* at visa *(manifestaret)* þät allom cristnom *Bu* 24. pauen skipaþe fasto ok böner. tel at guþ vilde þät flerom visa *ib.* han baþ guþ daghleka visa sik *(sibi revelari peteret).* hui hans änggla sunggo huart ar þän sangh vm þa naat *ib* 23. þe . . . lysto baþe firi lekom ok lärþom. huat þöm var visat *ib* 50. här wiiste war herra moysi, hurw wiit oc langt thz landit ware, som israels sönir skullo skipta *MB* 1: 424. gudh siälwer wiiste *(Cod. B* wisadhe 525*)* them at gudz son . . . skulle födhas aff eens thera sona släkt *ib* 1. mik är visat. aff guz wäghna. at iak skal innan (stuntan) tima skilias widh likamän *Bil* 273. min son viste *(inspiravit)* them

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hälgha mannenom at thry thingh waro j wärldinne hulkin som them sama minom son misthäktos *Bir* 1: 354. gudh ... visadhe honom mz andelikom inskiutilsom *(inspiravit ei)* lagh ok reglo til goth lifwirne *ib* 355. — *tillkännagifva, låta veta, omtala.* þe þingh vilium vi här af vare fru visa, som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. sanctus ambrosius nitnar ok visa al hänna martiria som här scriuas *ib* 512. *ib* 187. wiisa *(renuntia)* mik hwath ther görs *MB* 1: 230. — *visa, lära.* þe visa iþar göra guþ vräþan *Bu* 138. visa hanom guþleca siþi *ib* 156. visaþe han ok lärþe himirikis up gang at tolf dygþa trapom *ib* 185. at stadhelica tro aff gudz gudhdom oc mandom alt thz cristin tro känner ok visar *Bir* 3: 378. — *visa, låta veta, gifva anvisning, anvisa, föreskrifva.* wiisto the *(änglarne)* diwrom hwilka lydhno the skullo halda mannenom *MB* 1: 98. bödh war herra moysi, at wisa israels sönom, hurw margh hem leuite skullo ägha i bland israels sönir *ib* 424. mathias ... giordhe e wäl som han wäl wiste, ok androm visadhe *(satagebat, ut, quod jussu præceperat, opere compleret et oris doctrinam manuum operatione monstraret)* *Bil* 245. — *anvisa, gifva anvisning (att göra el. företaga ngt).* hanum war visat at kalla en visan mästara *Bil* 618. — *visa, anvisa (en plats).* the viisto honum een litin kofwa *Iv* 4489. — *visa, gifva anvisning på el. underrättelse om (väg).* diäfla ... visto þöm väghen þvart af rätto *Bu* 523. tee mik oc visa sannan vägh *Bir* 2: 197. hulkin som viiste ok liuste sannan wägh til hymerikis port *ib* 1: 307. — *gifva anvisning på (ngn).* þu varþ mik vistar *Bu* 498. *ST* 116. — *visa, gifva anvisning (på ngn till hvilken man i visst syfte har att vända sig).* tha the hördho thz wiisto the fran sik oppa then iudhan som viste hwar korssit laa *ST* 301; *jfr* **3.** **3)** *visa, gifva anvisning att begifva sig (ngnstädes el. till ngn), hänvisa; sända, skicka. med dat. (el. i dess ställe ack.) och prepositionsförbindelse el. adv.* biskopen visaþe hänne tel sin klärk *Bu* 143. drotnigen ... viste þöm ... tel sinna hiorþ mz orþom ok taka ygsn for vagn *ib* 167. *Bil* 113. *MB* 1: 240. *Iv* 3110. hertugh erik ... wiiste moot honom herra biärna *RK* 1: 3360. visthe konungen twa riddare äfther them *Di* 223. wisa barne j by *GO* 255. viiste han honom vnde et trä *Bil* 793. konungen ... wiiste sinä men at dör *Di* 162. skal iak i morghon wiisa a thit land humblo här *MB* 1: 303. jak skal wiisa til idher *(immittam ... in vos)* skoghadiwr *ib* 377. skal iak wiisa ower idher soot oc bradhan dödha *ib.* the ... wisto them slappe ather heem *RK* 1: 4157. — *sända bud.* hon wiiste annantidh til abbotan *KL* 283. herra iwan viiste tha genast heem *Iv* 1721. hertoghin wiiste alla vegna *RK* 1: 3138. — *gifva (ngn) anvisning el. befallning (om färd); sända åstad.* the ... wildo them ther gerna bestanda ok wisa them fara heem til landa *RK* 1: 299. tha wiiste han tiwgho vm then matho the a godha hesta satho the skullo ridha ok forsee hwar the waro nordmennene *ib* 3140. — *gifva befallning att aflägsna sig el utgå, utvisa, bortvisa.* visas aff gillena *SGG* 134. wijses af hampnen *SO* 297. **4)** [*Jfr Mnt.* wisen] *gifva anvisning; tilldöma, döma.* vistom wi hanom sin panth behaldha *SD NS* 1: 386 (1404). — *genom dom bestämma öfver (ngt).* at jac oc heratzbone seulom thet vpspöria, wisa oc hänna foghot ... redhe vppa göra *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 2: 218 (1409. *nyare afskr.*). **5)** *visa, bevisa, ådagalägga.* vil iak þik visa corsens värþelekt tekin ok äro *Bu* 139. andreas visaþe hanom mäþ fäm skälum. at þät var skälekt. at guz son þolde döþ a corseno *ib.* *ib* 186. han ... visa þöm þät vara möghelekt mz naturlekom skälum ok exemplis *ib* 185. **6)** *visa, utvisa, gifva till känna. med saksubj.* þän ... sum þerä siälfrä samwitt oc skiel visär þöm sakan wara *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). alt thz cristin tro känner ok visar *Bir* 3: 378. nw viisar min gerningh hwat simon huxsadhe *Bil* 103. som lagh vysa *SO* 78. — **visa af,** *afvisa, bortvisa.* wiistes hon aff *SJ* 147 (1446). the wiste them aff mz bössor oc piila *RK* 2: 8841. — **visa bort,** **1)** *sända bort, sända bud åstad.* tha wiste han bort ok lät leta äftir them thridhia *KL* 54. **2)** *bortvisa.* abraham ... wisar hona bort *MB* 1: 198. sonen ... viste hona bort aff sino huse *ST* 273. — **visa fram,** *sända åstad.* han ... wiiste fram en tolk hans erende bar *RK* 1: 1598. — **visa in,** *invisa, gifva rätt (att förfoga öfver något ss säkerhet för fordran).* jak hafuer wiist ... beinct niclisson riddara in i een deel aff the panta som os til panta staa aff ... konungh eric oc drötningh margareta *SD NS* 1: 16 (1401). wiiste han honom ... in til the forsaghda godz i wärende *ib* 534 (1406). wisar jach herra beincht in till mit godz *ib* (1406). *Jfr* **invisa.** — **visa til,** *visa, anvisa, gifva till känna.* gauo þe hanom eet folk daghleca som lutar viste tel *Bu* 490. — **visa ut,** *sända bud ut.* tha wiiste konungen wt *RK* 1: 3798. *Jfr* **utvisa.** — *Jfr* **be-, for-, up-visa.**

visan, *f.* [*Isl.* vísan] **1)** *uppenbarelse.* benedictus forstodh thz mz gudz visan *Bil* 695. **2)** *anvisning, vägvisning, vägledning.* han sände the ... thing som pafwin hanom gaff sioledhis hem manga dagha ledh vtan nokors manz styrls ällir visan *Bil* 753. *ib* 767. — *Jfr* **bevisan.**

visdomber (**viis-.** **-domer** *LfK* 268. **-dom.** **-doom** *Al* 6018, 6019. *ack.* **-dom.** **-doom** *MB* 1: 2; *Bir* 2: 301; *Al* 5978, 6012, 6018, 6019, 6029; *Lg* 95. *pl.* **-domar**), *m.* [*Isl.* vísdómr] **1)** *vetande, kunskap, insikt.* ey west thu mz hwat akt älla viisdom *(scientia)* the göra thz *Bir* 1: 279. dyäfwllin hulkin som aff sins visdoms klokskap *(subtilitate scientiæ suæ)* oc yttro rörilsomen vndirstaar mannin jnnantil *ib* 2: 77. *ib* 301. wiisdomsins trä gotz oc iltz *MB* 1: 158. *ib* 159. — *skicklighet, konst.* fadhorin ... forsökte mangra läkiara konst ok viisdom *KL* 366. — *kunskap, vetenskap.* sidhan lärdhe the alle aff honom manghskona konster oc wisdom, thy at enghen kwnne the konster oc wisdoma som sanctus iohannes haffde *Lg* 664. **2)** *visdom, vishet.* þe visto han wara sniällan i viisdom *KL* 189. nimin viisdom *ib* 190. huad som görs af kånst ok werilzlikom visdom *KS* 7 (16, 8); *jfr* **1.** at höra salomons wiisdoom oc snille *Lg* 95. var visdombir är litin *Bir* 2: 4. *Bil* 235. *Bo* 43, 129. *Bir* 1: 142. *ST* 423. *Al* 5978, 6012, 6018, 6019, 6029. *LfK* 268. tu sletz thera wiisdom swnder *MD* 28. han thalar wiisdom behendeligh oc kloc *ib.* the thaladho saman *(för* sannan*)* wiisdom *(veram sapientiam)* saa som drömandhe och soffwandhe *Lg* 3: 112. ordhit ther siälwir visdomen är gudz fadhirs son *Bo* 136.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gudh är visdomen *ib.* han är sander wisdomber oc äwinnelik sälighet, allom thom som a han tro *Bil* 536. han är min viisdomber *ib.* **3)** *vishet, vishetslära.* enoch ... skreff wiisdoom i böker *MB* 1: 2. — *vishetslära, filosofi.* i adriani daghum war secundus philosophus måär som skref sin wisdom *Bil* 377.

vise (viise), *m.* [*Isl.* vísi] *vise.* en är konunger ok wise i bisuerme hvariom, then ther rådher ok styre alt *KS* 7 (16, 8). mang bi hawa en konung eller wiisa oc fölghia ä honum *MB* 1: 99. *Bir* 1: 256, 257, 259. *MD (S)* 268. första wisin är borto tha fara biin wil *GO* 126. *Al* 1881, 10567. — **visalös,** *adj. viselös, utan vise.* ther flyga biin all wil oc wisalös *PK* 244. *ib* 245.

visgöra, *v. förvissa.* at han sculde wisgöras *(certificaretur)* at gudh sculde wärdoghas at födhas aff hans aff födho *Bir* 4: *(Likt)* 231.

vishet (viis-. -heet. -heith *MD* 28**),** *f.* [*Mnt.* wisheit] *vishet, visdom, förstånd.* hon ... vndradhe oppa hans wisheth oc snille *ST* 423. syndädhe jak ... mz mith veeth ok viisheet *LfK* 268. thesse iii quinnor haffua prisade warith för alla the quinnor j tyska twngor waro ... til höuisheth mildheth ok wisheth *Di* 280. ortnidh rende til draken mer aff daar heth än wisheth *ib* 281. for man see hans manheth j dagh ok visheth *ib* 247. alexander spordhe mz wiisheet a hwath tungo wardher mik anzswar weet *Al* 7599. *ib* 3788, 5373. mz wishet flydde thz konungen saa *RK* 2: 8317. thu thalade wiisheith *MD* 28.

visilse, *n. pl.?* *Jfr* **be-, ut-visilse.**

visin, *adj.* [*Isl.* visinn] *vissen, förtorkad.* siw wisin ax *MB* 1: 238. visit gräs *MP* 2: 260. ther var en som hafdhe visna *(aridam)* handina *Bo* 87. *ib* 126. kadhrin ... haffde een foot wisin ok een deel aff benena samaleds *Lg* 3: 365. thätta lifwit forsma iak thy at thz är ey blomstrandis vtan visit *Gr* 275.

visitera (vistere. -ar), *v.* [*Fnor.* visitera. *Lat.* visitare] *visitera.* huru biscopin skal visitera *Bir* 4: 39. ath ... bisp mattis är kommende nw i thenne daghe in i närike ath vistere *HSH* 19: 116 (1506). biskopenom bör j hwaria trigghia aars mote visitera clostrit j them tima ther han wisitera andra sokna kirkior *Bir* 5: 47. *ib* 4: 84. at visitera eth iomffrw closter *Lg* 3: 281.

visiteran, *f. visiterande, visitation.* wisitheran som biskoppen gör i clostreno *LfK* 111.

visitering (vistering), *f.* [*Fnor.* visitering] *visiterande, visitation.* är erchebiscopen icke änd nw hiem kommen aff vistering *BSH* 5: 160 (1507). seden wij *(biskop Matthias af Strängnäs)* wtdroge aff stocholm hiit i törend i thenne waar wisiteringh *FM* 338 (1507).

visk, *f.?* [*Isl.* visk *(i ssättn.)*, *f. Mnt.* wisch, *m. Jfr N.* visk, *m.*] *viska, qvast.* thz dughir ey at dragha thän til disk som bwrin ä til wisk *GO* 952.

viska, *v.* [*Fdan.* viske. *Mnt.* wischen] *viska, afviska, afputsa.* thär äffther läggis thät gyltha selffwith pa eldhen ..., oc sidhan takis ather aff oc wiskes mädh swina börstommen *Peder Månsson Cod. Holm. ("Liber B") bl.* 184 *recto (enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

visla, *f.* [*Isl.* visla *(i ssättningen* hreysivisla*). Fdan.* væsle] *vessla.* riddarin sa ena vislo krypa vp v hans munne ok ran aat bekkenom ok vilde iwi ok kom ey för en riddarin lagdhe sith swärdh iwi bekkin ther lop vislan jwi ok in j eeth biergh *Bil* 710. war starka leonit dryghare än arma wislan *Hel. måns lefv.* 227.

visleker (viisleeker)? *m.* [*Isl.* vísleikr] *vishet.* prästin tagher gudz likama aff patenan, som teknar fridzsins oc kärlekxsins wiisleek *(för* wiidhleek?*) Su* 317.

vislika (viis-. vise- *Fr* 2903. **wise-** *Al* 6014; *RK* 3: 3373; *Ber* 261; *FM* 489 (1510). **visse-** *Su* 392. **-lik** *Al* 6014. **-ligha** *RK* 3: 3373. **-liga** *MB* 2: 238; *FM* 489 (1510). **-ligä** *Va* 18. **-leka** *Ber* 261; *LfK* 71. **-legha** *ib*), *adv.* [*Isl.* vísliga] *insiktsfullt, med insikt, med förstånd.* at iosep hawer vislika *(Cod. A* witerlika 235*)* raadhit drömin *MB* 1: *(Cod. B)* 549. tha swarade konungen aff ispanien wisligä konung pipping, jach rader idher at j bestanden then enä sidenä aff hären mz idhrä makt *Va* 18. — *förståndigt, vist, med vishet.* thön äru tijo godhum kununge til höra, then rike wil wäl ok wislika *(sapienter)* styra *KS* 57 (144, 63). at thu thänker swa wiselik *Al* 6014. han kunne ey än visselika *(sapienter)* älska cristum *Su* 392. *Bo* 136. göra vislica *ib* 66. them som lifwa vislica *ib* 133. *KS* 20 (50, 22). *Fr* 2903. skäleka, lyofflyka, oc wislegha liffwandhe i tässe wärldh *LfK* 71. swa at wi närwarande tingh wiisleka förhogxsom ... oc tilkommandhe tima ... förewarom wisleka *ib.* ath see idher wiseligha före *RK* 3: 3373. — *förståndigt; omtänksamt, omsorgsfullt, varsamt.* hwat aluorlica oc viislica *(prudenter)* hon swepte hans spädho limi *Bo* 5. *Bir* 3: 74. waktis wiislika *(attendatur provide)* oc spöris granlika om wanlika the offrado thingen äru aff illo *(för* illa*)* affladha gotze *ib* 4: 33. bewara thik wiisleka i thy. at thu ey skuli girnas ... af androm faafäng lof älla manna rosn *Ber* 261. ää thäs wiselikare thu flyyr thänna fanytlikhetena *ib.* — *varsamt, försiktigt.* foor hwar warliga oc wisliga *MB* 2: 238. roder jac ider ... ati fara wiseliga oc sacta met honom *FM* 489 (1510).

visna (viisna. wistna: -adhe *Lg* 3: 93. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* visna] *vissna, förvissna, förtorkas. eg. och bildl.* marcessere(!), visna *GU* 3. somlik (ɔ: sädh) fiol j stenogha iordh ok tyrkadhis oc visnadhe genstan hon vpran *MP* 1: 84. winqwistane äru wisnadhe aff torkonne *Bir* 4: 7. eth wiisnadh tre *Lg* 3: 141. tha wisnadho badha hans händir *Lg* 41. *ib* 3: 93. menniskyan viisnar oc bort torkas öffuir allan lichamen *LB* 7: 262. ther äptir thörkas mannin ok visna swa som gräs *Bir* 1: 43. allir kötz luste skal vara viisnadhir som hö *MP* 2: 260. vi thorkadoms ok visnadhom af allo godho *Bir* 1: 190. vm världinna älskoghe vardhir hetir j hans hiärta visna han ginstan j godho *ib* 3: 64. — **visna bort,** *uppgifvas, blifva tillintetgjord.* han wardh i them stormenum swa räddir at for rädde skuld wisnadhe han aller bort *(præ timore calor ossa reliquerat) Lg* 3: 251. *Jfr* **bortvisna.**

visnan, *f. förvissnande, förtorkande.* törster oc jndre wisnan *LfK* 119.

vissa (visa: -o *BYH* 1: 266 (1467)**),** *f.* [*Isl.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vissa. *Jfr Mnt.* wisse] *L.* **1)** *visshet, viss el. säker kunskap, tillförlitlig upplysning, säkert besked.* siþan han fik fulla visso *Bu* 24. sighiande at i vilin höra mere visso aff hanom *(certius cognituri de eo) KL* 169. af hulkra ordom then kan änga visso hawa som them höre *Bir* 1: 155. iak weth . . . enga wisso ther aa, hwat iak skal hymerike ällir hälfwite ffa *ST* 183. han . . . fik swar oc visso til sinna ordha oc spörian *Lg* 69. ther om bidhiandis, at the matten ther wisso oppa wnffa *ib* 3: 172. **2)** *det hvarom man är el. kan vara viss, det som är säkert.* hwi takom vi . . . forganglikit for vissona *(caduca pro firmis et certis) Bo* 37. een skäppa mz wänto är ey hand ful mz wisso *GO* 447. **3)** *visshet, sanning.* at först skulle troswikarene bewisa sina wisso *(d. v. s. sin tros visshet el. sanning) Lg* 3: 214. with thz for fulla wisso *ib* 136. *ib* 124, 138. haff thetta för stadogha wisso *(fixam hanc sententiam teneas) Su* 168. — *Jfr* **vis,** *adj. (med säkerhet känd o. s. v.)* **1.** **4)** *öfvertygelse.* for thz iak stadhfesther myna wissa och tro meth dyäfflomen *(quod immundorum spirituum . . . testimoniis . . . utimur pro approbatione fidei christianæ) Lg* 3: 112. **5)** *bekräftelse, bevis, bevisning.* wthan [thw] gör os mera wisso och höghra bewisningh oppa the gwdherna *Lg* 3: 116. — *intyg, bevis, vittnesbörd.* konunghen . . . bödh sinom twem swenom stiäla barnit ok dräpa j skoghe ok bära sik atir til visso hiärtat *Bil* 771. — *vittnesbörd, bekräftelse, stadfästelse, säkerhet. särsk. i förbindelsen* til mere (ytermere) visso, *till ytterligare bekräftelse, till ytterligare el. större säkerhet, till yttermera visso.* til thässa tileghnan ok oplatningh mere wisso ok vitnisbyrdh bedhis iak hedherleca manna incigle . . . meth mino eghno for thetta breff *SD NS* 2: 52 (1408). til thässa gäff mere wisso, vitnisbyrdh ok stadhfestilse *ib* 53 (1408). till hwilkenss breffs mere wisso bedhis jach ärlika manna insighle . . . meth mino eghno, till withnisbyrdh fore thetta breff *ib* 1: 9 (1401). till mere wisso ok witnesbyrdh bedhioms wij hederlika manna insigle för thetta breff *ib* (1401, *nyare afskr.*). til mere wisso oc höghre bewaringh bedhis iac erlica manna insigle . . . medher myno eghno hengia for thetta breeff *ib* 1 (1401). til mera wisso ok forwarilse *ib* 6 (1401). till mere visso oc stadhfästilse her om *ib* (1401). till thes mere visso oc vitnisbyrdh at swa är giort som nu är sakt *ib* 8 (1401). til mere wisso hengiom wi war incigle fore thetta breff *ib* 442 (1405). *ib* 11 (1401) *o. s. v. BYH* 1: 193 (1384). til thäs mera viso oc foruaringh *ib* 266 (1467). til thetta breff ythermere wissa ok stadffestilsä *ib* 283 (1498). tess til ytermera visso ok bätre forwaringh *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 115. *SO* 161, 162. paulus til mere wissu *(ut omnis suspicio tolleretur)* sände dyonisium aff sina wäghna at sighia the samu ordh til thän blinda *Bil* 341. the . . . insighladho dörrina til mere visso oc satto ther til vaktara *KL* 395. *MB* 2: 390. **6)** *försäkran.* taghandes aff hanom fulla lofuan ok visso at han vilde ok sculde sith . . . biscopsdoms ämbete gudliga . . . holda *Lg* 3: 578. — *säkerhet, garanti.* luneta hafuer . . . fangith the visso hänne a nöghä *Iv* 5550. til lösn varrä gyäldä . . . þer wi hawum egh för vissu äller pant fyri satt *SD* 5: 562 (1346). hwar man som egh hawer vissu äller pant af os *ib.*

vissa (-ar, -adhe, -adher. *part. pret. n.* **wisth** *(i rimsl. med* cristh*) MD* 36**),** *v.* [*Fdan.* visse. *Mnt.* wissen] *L. göra viss.* **1)** *afgöra, bestämma, uppgöra.* hafdho the mällen sin swa vissat ok stadfäst *SD NS* 1: 291 (1403). **2)** *utmana (ngn till strid).* reddhe sigh konungxsens här oc härskap mothe them oc wissadhe *(constituerunt)* them ena standandhe stridh paa theris högtidis dagh *MB* 2: 225. **3)** *bestyrka, bevisa.* wissa thet medh mångom ok fullum skälum *KS* 10 (24, 11). **4)** *tillförsäkra, garantera.* han . . . wissade them alla thera hawo *RK* 1: 3177. thette är ider aff keysarenom wisth *MD* 36. — *lemna (ngt) ss säkerhet, pantsätta.* fore huilka päninga summo iak wissar ok oplater the fornempdo clostre . . . thissen miin godz *SD NS* 1: 352 (1404). — *Jfr* **forvissa.**

vissan, *f.* [*Fdan.* vissen] **1)** *visshet.* ther aff magh man haffwa ekke alsingz owynneligha vthen människligha wissan *Gers Frest* 59. nar menniskian haffwir swa dane wissan vm thz som göras skal *ib. ib* 57. *Jfr* **ovissan.** **2)** *bekräftelse, säkerhet.* til thäs mera wissan oc större forwaring latom wi war incigle witerliga thrykkä a ryggen thässo brefue *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). til ytermera wissan, större skäl oc högre widhirkenning hengiom wi waar incigle til witnesbyrd fore thetta breff *ib* 243 (1403). *ib* 244 (1403), 245 (1403). **3)** *försäkran, förbindelse.* marsken . . . hans breff oc wissan ther oppa kraffde *RK* 2: 6813. ther wart thymoteus fangadir oc mz storom bönom oc wissan leffwandis släptir *MB* 2: 316. tha han vissan haffde sät *(fidem dedisset)* them alla frälsa giffwa *ib.* han . . . skulle giordt mich handgrep oc vissan at han ville staa mich tiil retta . . . ffor richesins rad, för thet han sig emot riikit vpsat hade *HSH* 24: 87 (1516).

visselika (-licha *VKR* 36. **-liga** *Lg* 820. **wissaligha** *RK* 2: 2566. **wisliga** *ib* 4502. **wisselik** *(i rimsl.) Fl* 919, 1661. *komp.* **-likare. -lichare** *VKR* 32. **-likarin** *Bir* 5: 114. *superl.* **-likast. -ligast** *Lg* 818**),** *adv.* [*Isl.* vissuliga, vísliga. *Mnt.* wisselik, -liken] *L.* **1)** *visserligen, för visso, med full visshet, i sanning.* han . . . predikade ihesu christi nampn . . . oc sagdhe visselika vtan alt iiäff han vara lifwandis gudz son *Bil* 897. var thz visselica stort vndir *Bo* 178. jak är wisselika swensins modhir *ST* 42. letar thu at hennä . . . tha faar thu ey henne visselik *Fl* 919. the haffdo tha alle vitha fangit ath konungenom war ey swa illa gangit vthan ath han wisliga j gotlandh är *RK* 2: 4502. *ib* 2566. *Su* 387. visselica enna natta thwang skulle hawa ympningatz til alra världinna atirlösn *Bo* 34. *ib* 21, 66. *Su* 386. han är visselikast *(certissime)* äple vtan kärna *Bir* 1: 37. hwat lönum fik han aff ondom mannom fore välgerninga: visselica wanhedher for hedher ban for bläzan *Lg* 215. *ib* 820. — *säkert, visst, med full visshet, bestämdt.* thu skalt wita alra wisseligast, at jngen nadh nidherfar j siälena. wtan om gudeliga bön *Lg* 818. om thu . . . tror thz visselica *Bo* 112. at them skuli thes stadhelikare ok visselikare tros *Bir* 1: 98. sighir iak visselikast swäriande vm gudh *ib* 327. — *visst, säkert, sant.* sva visselika sum, *så visst som, så sant.* swa wisselika som gudh lifwir *ST* 219. **2)** *sannfärdigt, riktigt, ordentligt.* tha hon hafdhe honom wisselika

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

alla sina färdh oc misfelle berätt *ST* 42. vppa thz at han thetta maghe *(för* han maghe*)* thes wisselikarin ther aff räkinskap göra *Bir* 5: 114. läti wisselica bescriffua hwan landbo wid sik . . . ok läti hwan landbo i sinne älla sins wisso bwdz närwaru visselica vp mäla. ällir wägha mykit han framgör *ib* 117. *VKR* 32, 36.

visselikhet, *f.* *Jfr* **ovisselikhet.**

vissilse, *n. pl.?* *bekräftelse, stadfästelse.* for hwiliks stadhgha vissilse vi sättium vart insighle *SD* 6: 158 (1350).

visso (-u. -e), *adj.* [*Jfr Mnt.* wisse] *viss, säker, tillförlitlig; autentisk.* thz han hafwer iw fore wisso seet äller hört fore wisso saka *Al* 2747. como . . . sendebudha til vespasianum. at bära hanum wissu budh af romara radh: at han är keysare walder *Bil* 315. fiich iach nw strax visse scriffuilsse och tijdendhe ath kongens folk är kommit för reffle igen *HSH* 20: 164 (1507). — *auktoriserad, bemyndigad, befullmäktigad.* i sinne älla sins wisso bwds närwaru *Bir* 5: 117. — *Jfr* **vis.**

vist, *f. L.* *Jfr* **at-, for-, in-, kiöt-, lands-, na-, sam-, skip-, ut-, viþer-vist.** — **vista hus (wistehws. vistehwss** *BtFH* 1: 154 (1507), 156. **wistherhwss),** *n. L.* *visthus, skafferi, rum för matvaror.* hittis . . . thera wistehws fult mz födho *Bil* 697. wälsignadha skulo wara thina ladhur, oc thin wista hws *MB* 1: 427. j wistherhwss oc källare *RK* 3: *(sista forts.)* 5651. *BtFH* 1: 154 (1507), 156. *Jfr* **visthus.** — **vista rum,** *n. boningsrum?* j tässom cirkil syntis hanom swa som tw heeman ällir wista rwm *(mansiones)* huart thera skilt fran andro *Su* 223. — **vista vitne,** *n. L.*

vista (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* vista] — **vista sik,** *uppehålla sig, vistas, befinna sig.* infäste eth hwast iärn . . . j sith bryst, a winstro sidona, hwar lifflikir ande sik mäst brukar oc wistar *(præcipue videtur vigere) Su* 367. — *refl.* **vistas,** *taga sitt uppehåll, taga sitt tillhåll; uppehålla sig, vistas, befinna sig, vara.* orena qwinnor alment vistados *(se . . . ingerebant)* j hälgom husom *MB* 2: 295. raab . . . oc hennes fadhers hws . . . lat josue liffwa oc boo oc visthas . . . midhwakt j israels almoga *ib* 16. aser bodhe j haffsens strand oc wistades *(morabatur)* j hampnomen *ib* 82. hwru gladelika hälga ängla staa oc wistas i blandh them som gudz loff gudelika sywngha *LfK* 134. *Su* 223. *Jfr* **samvistas.**

visthus (wiisthwss), *n. L.* = **vista hus.** nidhre i bunkanum skulo wara wisthws *MB* 1: 168. *ib* 295. rökta them aff wisthws oc källara thet them tharfuas *VKR* 28. *ib* 29. conuentzsins wisthws wari eenskylt oc wtskilt fraan folksins *ib* 42. swasom j alla födhins aff eno wist huse, swa klädhins oc alla aff eno klädhis huse *Bir* 5: 9. twa systra skulu tilskipas at göma oc haffua wisthusit *ib* 96. bödh hon hänne som visthusit hafdhe brödhit sundir skära *KL* 333. haffuer jac wnt henne 1 stwfwe eth lwffte eth wiisthwss 1 kellare oc eth stalle *FH* 5: 212 (1512). hans hustrv gigh mz sin egen nykle i henrich jollis visthus *BtFH* 1: 267 (1508). *ib* 165 (1508), 168 (1508).

visthussven, *m.* *tjenare, som har befattning med visthuset.* hwat som hwariom öfuirlöpir thet scal wisthws swennjn göma oc skipa eptir thy honom wardhir budhit *VKR* 41.

visthussystir, *f. klostersyster som har tillsyn öfver el. befattning med visthuset.* *VKR* 24. *Bir* 5: 74, 135.

vit, *se* **iak.**

vit, *n.* [*Mnt.* wit] *hvitt tyg, hvitt kläde.* IX. vlnas poperst vit *SD* 4: 370 (1334).

vit (witt *KS* 10 (23, 10); *Bir* 5: 98. **wiidh** *MD (S)* 242. **veth: -ith** *GO* 481. **weth** *Su* 80, 189; *LfK* 109; **-et** *ib* 74. **weet** *Ber* 290; *Lg* 3: 418. **veeth** *LfK* 268. **weeth** *GO* 295**),** *n.* [*Isl.* vit] *L.* 1) *förnimmelseförmåga, uppfattningsförmåga, kunskapsförmåga, slag af kunskapsförmåga.* nw hawer mannen thränne wit oc widherkännilse et mz ytersto fäm sinnom, enskyns wit hawer mannin, oc annor diwr. at kännas widh nawarande thing . . . annarskyns wit hawer mannen oc annor diwr aff them thingom fiärren äre fra them, oc tho för när tha the kändo them . . . thridhia wit hawer mannen ensamen aff allom diwrom, thy at han weet ensamen hwath natwra är thz thing som han känner *MB* 1: 81-2. nw ther til at thz midhlasta mantzins wit se wäl skipath, tha hörir thz til at han hawe mästan hiärna aff allom diwrom. thy at han är andbudh thäs witsens *ib* 82. 2) *sinne, yttre sinne, förmåga af förnimmelse beroende på intryck af yttre föremål.* manzens houuþ som eet hauar flere vit *(sensibus)*. baþe se ok höra ok þäfka *Bu* 185. styrdhe han swa sino witi, at hwarce hans öron eller öghon eller nakath likamins wit matte hans hugh dragha til nakra willo *MB* 1: 95. at kännas widh nawarande thing, swa som mz örom oc öghom, oc androm fäm wita andbudhum *ib* 81. han (ɔ: mannin) hawer . . . hörsl oc syyn oc all fäm wit mz diwrom *ib* 99. vnderstander hon . . . ey annor thing än hon kände mz nakro fäm witi *(för* af fäm witom? *Cod. A:* aff fäm sinnom 42*) ib (Cod. B)* 531. nakot aff fäm likamans vitom *(Cod. A:* et aff likamins sinnom 42*)*, som äre syyn oc hörsl. röker, thäuer, trauan *ib. ib* 534. 3) *förstånd, vett.* mannen är skapadher til wit oc vnderstandilse *MB* 1: 83. *ib* 95 *(se under* 2*)*. veeken tekna siälina: tende ok lyse *(Cod. C:* som tänder oc lyser 927*)* mäþ skälum oc viti *Bu* 11. folkomin baþe at viti ok valde *ib* 61. kärþo . . . at . . . polemius *(näml.* var*)* vändar fra viti *ib* 209. hui han vände hans broþor fra viti *ib.* takin aff daghum thän hughin gör galin ok vitit vänder *(mentium immutatorem) Bil* 126. sinap gör man hwast wit *(sensus exacuit) LB* 4: 344. *ib* 2: 50. om man far giäld oc tappar sith with *ib* 1: 96. han miste witit *ST* 290. gudh . . . gaff honom atir with oc sinne *ib. ib* 27. naar ölit gaar in tha gaar vethith wth *GO* 481. gudh göme idhart vit ok sinne *Fr* 2051, 2399. hon röffuer aff mik . . . badhä with och skäll *(wytte vnde synne) Va* 41. stark diwr vtan wit ok skäl *Al* 4355. swa som huaske weth äller makt haffuandes *Su* 189. i them *(bilderna)* är huaske weth äldher sinne *ib* 80. tha liiknas han wiidh andrum glopum som haffue ey wiidh eller sinne *MD (S)* 242. kosteligh klädhe äro tekn til eth lithet weet *Ber* 290. — *förstånd, klokhet, vishet, vetande. insikt, kunskap.* iamfolcomne at dygh ok viti *Bu* 194. ä kombir weeth mädh vinthre *GO* 295. with skal til wanda *ib* 517. få barn ok owir magha til kunung then ther hauer ey

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

til mandom älla witt ok snille *KS* 10 (23, 10). hon hafdhe badhe vit ok sinne *Fl* 108. mz raadh ok vit tha kom iak her *ib* 1774. hon helsadhe han mz vit ok sinnä *Iv* 4074. han mälte tha mz vit ok skäl *Fr* 775. han loot stokholms stad at byggia mz dighirt with oc mykin hyggia *RK* 1: 511. at fresta hans with ok spadom *Bil* 696. een thäs hälga anda gaffwa som kallas sciencia, thz är weet ällar beskedhelikhet *Lg* 3: 418. han (ɔ: mannen) skal thiggia alla sina konst oc wit aff likamlikom thingom som han seer oc hörir *MB* 1: 78. *ib* 93. war herra weet wäl, oc kännir alla them som himerike skula sik forskulla, oc särdelis alla them, som thz skulo ändelika fa oc thetta sama gudz wit oc forthanke kallas liiffs book *ib* 347. i hanom äru al wisdomsens ok vitzsens liggiande fää *(thesauros sapientiæ et scientiæ) Su* 392. hon ... giffwer tik weth oc wiisdom, badhe andelika tingha oc werdzlika *LfK* 109. prestanna läpa skulu göma wethet *(scientiam) ib* 74. **4)** *retskap.* at the släpto petrum mz vit ok vilia *Bil* 112. thrälin ... for wtan hans with *ib* 254. *ib* 717. gaff þu mik got raþ vtan vit ok vilia *Bu* 504. the äru tiufa, androm afhända lönlika sit goz utan äghanda wit ok wilia *KS* 69 (169, 75). *ST* 429, 432. mz abbatissana witt oc loff *Bir* 5: 98. vtan modhir abbatisse ellir systor forman wit oc enkannelichit orloff *VKR* 29. *LfK* 268. **5)** *medvetande, besinning.* hans vit monde honum när for ga *(fell hann i óvit) Fl* 911. — *Jfr* **bok-, for-, fore-, man-, manz-, o-, sam-, van-vit.**

vita (vitta *KL* 320; *MP* 2: 57; *Bir* 3: 105; *Ber* 248, 249; **-as** *Bir* 3: 468. **witta** *KS* 9 (20, 9); *MD (S)* 202. **wittha** *Lg* 3: 77. **veta** *RK* 2: 9421; *BSH* 4: 195 (1495). **weta** *Lg* 3: 124; *LfK* 3. **vetha** *HSH* 20: 155 (1507); *BSH* 5: 515 (1512). **wetha** *RK* 2: 8376, 3: *(sista forts.)* 5765; *Li* 246; *MB* 2: 213; *BSH* 5: 144 (1507). **wetta** *HSH* 24: 153 (1518). *pres. sing.* 1, 3 *pers.* **vet. veet. wett** *VML II Ä* 13: *pr. i var.* **weit** *SML Ä* 6: *pr.* **veyt** *RK* 1: 194, 212. **weyt** *ib* 433, 2718, 3647. **vät** *VGL I S* 1. **wät** *VML II A* 13: *pr.* **uät** *SML (Cod. B) Add.* 1: 3. *refl.* **veetz** *Bir* 3: 34; *MP* 2: 181. 2 *pers.* **vest** *Bu* 141, 419; *Bo* 26; *Ber* 248. **vesth** *GO* 574. **weyst** *RK* 1: 3692, 3694. **wäst** *MP* 2: 57. **wästh** *Lg* 3: 111. **vet** *Fl* 1369. *pl.* 1 *pers.* **vitum. vitom. wete** *BSH* 5: 144 (1507). 2 *pers.* **vitin. wita** *Di* 116. **wethe** *HSH* 18: 15 (1494). 3 *pers.* **vitho** *MB* 2: 211. **vita.** *pres. konj.* **viti. wythi** *TS* 26. *pl.* **viti** *Bu* 414. *imperat.* **vit.** *impf.* **visse** *Bir* 2: 69 *(jfr* 340*).* **wisse** *VML II Kg* 6: 3. **uisse** *ÖGL Kr* 15: *pr.* **uissi** *SML (Cod. B) Kp* 2: 1. **wise** *ib (Cod. A).* **viste. wiiste** *RK* 1: 3134, 3: 2633 *(i rimsl. m.* tyste*).* **weste: westen** *ib* 2: 9345. **vesthe** *FM* 510 (1511). *pl.* 3 *pers.* **uissu** *ÖGL ES* 8. **visto.** *konj.* 3 *pers. pl.* **visten** *Bu* 13. *part. pret. n.* **vitit** *Bir* 1: 114, 4: *(Art)* 182. **witit** *Bil* 252. **vitith** *Iv* 4966. **witith** *Lg* 3: 414. **witat** *ST* 32. **vitadh** *Iv* 5637. **witath** *MB* 1: 94. **vist** *Bo* 5, 173. **wist** *Li* 80. **wiist** *Al* 2610; *RK* 1: 3295 *(i rimsl. med* mist*),* 3642 *(i rimsl. med* mist*).* **westh,** *se* **forvita),** *v.* [*Isl.* vita] *L. eg. se.* **I. 1)** *se till, se efter, (söka) taga kännedom om, (söka) taga reda på, undersöka.* vit om thu thz känna ma *Fl* 1367. faa granlika witat *(laist vraigen und besein)* hwat the äro heldir her ellir ther *ST* 32. far til thinna brödhra, oc se hurw the fara, oc wit oc wiisa mik hwath ther görs *MB* 1: 230. skulu þe som vapnsynänä skuþä af konungsens väghnä, vita hans forfall med hwat skyälom han vil viþer frälse skiliäs *SD* 5: 477 (1345, *gammal afskr.*). **2)** *förnimma, erfara, få kunskap om, få veta; ofta svårt att skilja från* **3**. iohannes oste aff guþi: at alle hans bröþar apostoli visten þätta *Bu* 13. iak vil thässe tidhande vita *Iv* 595. þik är eg mer lofat at vita än se oc höra andelika *Bir* 4: *(Art)* 182. jak latar thik see nu ok vitta *(videre et scire)* rätuisonna sannind *ib* 3: 105. ueneciani lagdhu ... hälagh ben j en pilara aff marmor sten swa lönlika: at ängin gate witit *Bil* 252. thager drotningen fik thz vitha *RK* 1: 624. — *lära känna.* manz howudh oc änlite som ... man faar vita mz alla världena *Bil* 213. — *förnimma, förmärka, vara vittne till?* gudz tiänirska ... gat ey längher witith *(amplius non sustinens)* pukannas orolikhet *Lg* 3: 414. **3)** *hafva erfarit, vara underrättad om, hafva kännedom el. kunskap om, veta; ofta svårt att skilja från* **5. med ack.** jak vet al thing *Bir* 3: 105. vest þu mina möþo *Bu* 141. andreas sagþe sik eigh vita väghen *ib* 133. hafdhe mannin ey tha hälder witath annars mantz hugh än wi nw witom *MB* 1: 94. huilkin som wet oc kan landzsinz fal oc sidhwänior oc wet bäzt warn thunga oc fatighdom *BSH* 1: 185 (1386). faa wita thiiandis mans tharff *GO* 1080. ther af wet iak thäs bätre visso, som iak hawer siälfuir ... thz alt granlika seet *Lg* 3: 500. ängin thera thz viste *Fr* 1991. hafdhe hon vitadh thz for san at thz vare herra iwan ... hon hafdhe han ey vntfangith väl *Iv* 5637. with thz for fulla wisso *Lg* 3: 136. bätra riddarskap jak ey weyt jnnan all cristenheth *RK* 1: 2718. tha sagde hertughin engen wita then them ware swa wel rätter *ib* 2011. han er then bezste ther jak weeth *ib* 408. the saki i vitin mz honom *(veten med honom, veten honom vara skyldig till) KL* 383. *MB* 2: 379. huilken hosbonda tz weth mz sin swen ock dyll tz mz hanom *SO* 147. — *med underförstådd ack. Bu* 6. — *med två ack.* wita han wara wäldoghan foghot ower alt egipto rike *MB* 1: 239. naar thu vest thik rätlika brotlikin i thino samwiti *Ber* 248. iak wet mik orättän *Va* 37. *Bir* 2: 315. — *med ack. och inf.* þe visto han wara sniällan i viisdom *KL* 189. then är gerna räddr, sik wet brutlikan wara *KS* 23 (57, 25). thw frestas mäst om thw wäst thik ey frestas *MP* 2: 57. then stund the wisto konungin liwa *RK* 1: 2619. — *med sats inledd af* at (thät). witande at äncti är wyssari än döþrin *SD* 5: 561 (1346). ihesu christe, som väl vest at iak är skär mö *Bu* 419. hafþe þu vitit at konungin ville eg lyþa *Bir* 4: *(Art)* 182. vi vitom alle at thu äst föddir i löskioläghe *KL* 381. jak weth wäl at herran gudh haffwir idher giffwit landit *MB* 2: 6. vit at thz är dighr ok hedrlik hämd, at tu förlatr ouinom thera brut, tå tu hauer wald ok ämne at hämnas äpte wilia tinom *KS* 23 (56, 25). thu skalt ... vita at än thot maria del är bäzstir tho är ey for thy marthe deel ondir *Bir* 3: 178. ma thw veta, at swantas hustrv är död *BSH* 4: 195 (1495). vm sidhe wart keysaren til witande *(fick kejsaren veta; wart eme zo wissen)* at han wars herra kiortil oppa hafdhe *ST* 361. huru mic var til vitande vordit thät han sculde haffuo vithnit thät at thän samo bäncth ture-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

son skulde haffuo döth eptir hans fadher *Arfstvisten emellan Erik Eriksson och Ture Turesson* 15 (1461). — *med objektssats utan inledande konjunktion.* jak veyt i maghen ey konung ombära *RK* 1: 194. — *med indir. frågesats.* westen aldre hwem han skulle thro *RK* 2: 9345; *jfr* **9.** ty skal han wita hvadh dyghd älla odyghd är, at han må wita hvadh han skal fylghia ella flyghia *KS* 17 (43, 18); *jfr* **9.** thu vesth ey j hwat brunne länksth är vatn *GO* 574. mange visto huat þem skulle suaras fyr än þe talaþo *Bir* 4: *(Avt)* 182. at vi eg vitum . . . huat i hafin rätta tro ällar eg *ib* 184. visto þe fyr än stiþin *(för striþin)* byriadis huru hon ändaþis *ib* 182. ey wita män hurw the skulo sit liiff oc lifnath styra *MB* 1: 78. iak wiste ey hwadhan the waro . . . oc ey weth iak huart the gingo *ib* 2: 5. hertoghin wiiste ey hwar the waro *RK* 1: 3134. wisto ey nar the komo ather *ib* 111. — *veta, ss vittne kunna intyga. i eder och bedyranden.* þät viti allä guþa *(testor deos deasque).* at þu scalt *(Cod. C: thz wita alle gudha oc gudhur thu scal* 1008) alla pino fresta *Bu* 414. veet thz gudh iak var ey gladh *Fl* 1424. män weet sagdhe herra iwan . . . iak thik illa an thz thu mik thz ey förra tedhe *Iv* 524; *jfr* **maþer 5.** — *veta, veta förestå, veta vara att vänta. med dat. och ack.* hwath diwr the fingo at bita wissan dödh skulle thz sik wita *Al* 5194. **4)** *veta, kunna finna. med ack.* wete wij ey annar radh, wtan taga mwnkaholmen in *BSH* 5: 144 (1507). — *med dat. och ack.* nero viste sik enga roo. for än han viste paulum halshuggin vara *Bil* 127; *jfr* **3.** hans härbärges husbonde rädes at hanom mon morþet vitas. ok viste sik ängte tel raþa *Bu* 171. jnghen hielpp och råd the sig wiste *RK* 3: *(sista forts.)* 5567. weth iak mik inghen roodh om malt *FM* 369 (1508). **5)** *hafva sett, hafva gifvit akt på; veta om, känna till; känna. med ack.* ärmiten saghþe. þu saat väl eet sund þa þu hit fort . . . cr[i]stoforus saghþe uäl vita sundet *Bu* 498. thoko vp kroppana . . . oc lagdho j en stadh thär gudhi var viterlikt, oc engin annar woet *Bil* 851. babiloniam sagh iak alregh, oc dyura gardhin wet iak ekke *ST* 19. hulkin sötma ängin veet vtan then han smaka *Bir* 3: 372. onytteliko biin vita ey *(nesciunt)* thenna andan *ib* 1: 260. swa som man ey vitande *(ignorans)* sin gudh *ib* 124. vm han hafdhe han vist *(si ipsum scivisset).* han hafdhe slitit forradharin sundir mz tannomen *Bo* 173. hulkin nu tholande orät af syndoghom veetz ey älla aktas af thöm *MP* 2: 181. iak wet ey *(nescio)* idher *Ber* 74. än iak skodha mik ey wet iak mik ey *(nescio meipsum) ib* 230. *ib* 87. — *med prep.* af. ther lifdhe maria magdalena swo at änkte folk wiste af hänne *(incognita)* xxx ar *Bil* 271. han viste ey aff hans fingerin *Fr* 2557. — *med prep.* til. min fadher veet ther änkte til thz iak är giffter *Fr* 1249. — *veta, hafva erfarenhet af. med prep.* af. thu vet ey aff amur *Fl* 1369. thän är gladh som ey weth aff wanda *GO* 479. — *känna till, förstå sig på, förstå. med prep.* af. almogen wiste ey aff hans list *RK* 2: 2878. **6)** *hafva känning af, hafva råkat ut för?* bätra är wita eldh i by än ondan wana *GO* 727. *ib* 480. **7)** *känna, kunna åtskilja. med ack.* sagdhe han sik ey wita ben for ben sancti stephani älla hänna bonda som badhe laghu saman j thwem silfscrinum *Bil* 285. **8)** *veta, hafva lärt känna, kunna. med ack.* the skullo mera wita som androm skullo lära *MB* 1: 348. huat skal man radha för än han veyt tokt ok snille ok ädhelaheyt *RK* 1: 212. then ära weth *MD (S)* 284. — *känna, hafva insikt i. med ack.* hon hafdhe osighelika astundan at vita the helgha scrift *Lg* 3: 503. **9)** *veta, inse, förstå; fatta, uppfatta. med ack.* sua liten þu vast þu viste þät väl *Bu* 79. må huar man ther skäl hauer thz wita ok vnderstanda *KS* 9 (27, 10). hua kan tha suara til hans röst mädhan ey veetz *(ignoretur)* huat han sighir *Bir* 3: 34. — *veta, hafva klart för sig. med indir. frågesats.* jak veth huat iak skal göra *MP* 1: 239. han . . . viste ey huat han skulle göra *Bir* 3: 159. **10)** *hafva klarhet öfver, hafva reda på, kunna visa?* witi . . . ther räkinskap aff *Bir* 5: 118. *VKR* 37. wythi breff och skäl för sigh. at han är ächta och rätta *TS* 26. **11)** *veta, förstå, förstå sig på, kunna.* mathias . . . giordhe e wäl som han wäl wiste, ok androm visadhe *Bil* 245. — *med inf.* hon är . . . the ther . . . ey veet dyrfwas *(novit præsumere) Bo* 41. at han skuli vita *(sciat)* sighia oc ropa for androm vinsins sötma *Bir* 3: 95. withi . . . räkinskap göra abbadisonne . . . aff thy han vp bär *ib* 5: 117. *VKR* 36. at weta sik göma . . . för the fördömelike syndenne som är proprietas *LfK* 3. wethe thessä eder tro sänningebudh . . . edher vnderwisä om al ärendä *FM* 199 (1504). — *förstå, skaffa sig tillfälle.* kunugen viste at fanga þem annan tima *Bu* 167. **12)** *veta, hafva vett, hafva förstånd.* then gör ä illa som litet weet *RK* 1: 2775. **13)** *veta, veta till sig, hafva (fullt) medvetande, hafva (full) sans, vara vid sina sinnen.* owit swa hans hiärna fordreff thz all siin klädhe han aff sik reeff ok bardhe sik mz thorn ok qwista thy at han änkte vätta vistä *Iv* 2070. — vita til sik, *d. s.* görom waar fadher drukkin aff wine, swa at han weet ekke til sik *MB* 1: 196. fyöl hon nidher til iordhenna swa som aff sinna, thz hon enkte til sik wiste *Lg* 3: 654. *ib* 93. **II.** [*Jfr Mnt.* ênes beste weten] *se på, tänka på, (söka) främja, söka åstadkomma, sträfva för, verka för.* han ville . . . gerna vitha hans heder *RK* 1: 100. *ib* 3825. the gerna villo vita hans froma *ib* 383. marsken . . . bad alla til sik koma som wilde wita rikesins froma *ib* 2: 5689. marsken badh them hem koma om the villo vitha sich *(för* sin?*)* froma *ib* 4115. *ib* 3: *(sista forts.)* 5579. hurw han thera bästa veta ville *ib* 2: 9421. skall iag . . . wetha edhertt bästa oc goda bestånd *ib* 3: *(sista forts.)* 5765. *HSH* 20: 155 (1507), 24: 153 (1518). siälina helso wil iak endelica wittha *Lg* 3: 77. wille hon ey at [enast] wita sith siälagagn vtan ämwäl alla thera som til komo *ib* 503. vilde iak ey mik *(för* mit?*)* loff vita *(nolui laudem meam)* vtan ensamins skaparans *Bir* 1: 279. hans loff hedher ok ära äghom vi alle i bland os vita. störkia ok främia *Ber* 264. mik bör häller wetha thera gaghn än skadhe *Di* 246. then wart wärsta will wita ok ey thz bezsta *EG* 66. hon . . . engens wersta wetha wil *RK* 2: 8376. viliom wy ekke vita hans skada *ib* 1: 2834. *SD NS* 1: 162 (1402). han wille wita hans fordarff *Al* 2569. *BSH* 5: 515 (1512). **III.** *retta, vara riktad, vara vänd.* skulle . . . wars herra hws wara swa skipath,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 949 sp. 2 r. 21 nedifr. läs: **sma-, tighl-, tunnoviþer.**

» 950 » » » 24 » läs: vederfare. *Jfr Mnt.* weddervaren

Sid. 955 sp. 1 r. 3 uppifr. frf. **viþerlagh** insätt **viþer köpas** *L.* (*ÖGL Vins* 6: 4; *HelsL þ* 8: 1; *MELL Eghn* 20, 21: 1)

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—23.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*

Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullst. i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128, 129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136, 137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1—2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.

Mera har ej utkommit intill 15 April 1910.

Pris för köpare 4 kronor.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 142.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOFJÄRDE HÄFTET.

LUND 1912.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at thz skulle wita öster oc ey wäster *MB* 1: 482. första oc värdugasta rwmit som wästir viste *ib (Cod. B)* 488. han bant thera hiälma. swa at . . . thz fram skulle vita . . . var i nakkanom *Bir* 4: 362. then ende *(näml. af bommen)*, som wiste til kepplingen *BSH* 4: 315 (1502). — *part. pres.* **vitande (-is),** **1)** *som är värd att veta, som man bör veta, som är att märka.* är wetandhe at här karl . . . haffde äpther sik thwa söner *BK* 211. **2)** *känd, bekant, uppenbar.* fore þik är ingte lönt vtan ald þing äru þik vitande *Bir* 4: *(Avt)* 177. **3)** *närmande sig till el. öfvergående i adverbiell användning: vetande, med vett och vilja.* hällir vildo the pinas äwerdhelika . . . än the vilden vitandis *(scienter)* reta mik til vredhe *Bir* 1: 110. huru länge hon duäls vitandis j syndomen *ib* 3: 178. **4)** *som har fullt medvetande, som är vid sina sinnens bruk, vid full sans.* varþ hon lös af diäflom ok väl vitande *Bu* 205. wardh mön j samu stundh wäl heel ok witande *Bil* 326. engin witandis man thänker at ängla äta thäsköns brödh *MB* 1: 323. — **vita af,** *veta af, veta om.* the wtan fore äru wita ey aff *(nesciunt)* fför än alt husit är elladh *Bir* 4: 107. the äru swa som thän ther forgiftilse smaka ok vet ey af för än etret dräper hiärtat *Su* 382. the skinnade brende oc giordo mord for konung karl wiste aff eth ordh *RK* 2: 7762. — **vita nidher,** *vetta nedåt.* at hofwodhit weet nidher til jordh *Bil* 107. han . . . wände thz op för wiste nidh *Al* 1583. *MB* 1: 83, 317. *Jfr* **nidher vita.** — **vita up,** *vetta uppåt.* weet thz nidher a them *(träden)* som op weet a mannenom oc thz op som nidher weet a mannenom *MB* 1: 83. *Jfr* **up vita.** — *Jfr* **for-, fore-vita.**

vita (viita. *pres.* **-ir. wät** *(trol. beroende på sammanblandning med pres. af* **vita,** *veta) VML II Kr* 12: *pr. i var. konj.* **viti** *SO* 78. **witi** *TB* 79 *(på två st.). imperat.* **wijt** *KS* 35 (89, 37). *impf.* **vitte. vite** *Bu* 170. **wite: -is** *UplL Conf.* **-adhe,** *se* **a-, for-vita. weth,** *se* **forvita. weet,** *se* **avita. ueet,** *se* **forvita.** *pl.* **vitu** *Bu* 78. *part. pret.* **witter** *StadsL Thiuv.* 2: 1 *i var.* **vitär** *Bj* 11: 1. **-adher,** *se* **forvita.** *n.* **with** *SML Kg* 11: *pr.* **uit** *ib i var.* **uität** *VGL I J* 7: 3, 15: 1. **vitit** *ib II J* 36. **witit** *SmålL* 12: 1**),** *v.* [*Isl.* víta] *L.* **1)** *bevisa.* med skyälum vitä, at han sua goþän häst miste *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). vitä sik hanum hawä guldet *ib* 480. witi forfal sijn *TB* 79 *(på två st.). SO* 78. **2)** *anklaga, rikta anklagelse el. beskyllning mot (ngn). med personens ack.* at wita, hata ok försmå witra män ok rätvisa *KS* 62 (153, 67). — *anklaga el. beskylla för (ngt), framställa beskyllning för (ngt). med sakens ack.* for han . . . äpte þöm ok vite þiumnaþ *Bu* 170. — *anklaga el. beskylla (ngn) för (ngt), rikta anklagelse el. beskyllning mot (ngn) för (ngt), tillvita (ngn ngt). med personens dat. (el. i dess ställe ack.) och sakens ack.* köpmannen . . . witte them thiufnadh *Bil* 970. *ST* 407. at engin maghe idher odygdh wiita *MB* 1: 244. hans härbärges husbonde rädes at hanom mon morþet vitas *Bu* 171. *Va* 37. wittis henne hoor *MB* 1: 224. *ib* 243. ey witis the synd eller hug handinne fore sina skuld . . . vtan thz witis handinne fore thy at hon hörir siälinne til *ib* 142. uitis þät riddärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *MEG (red. A)* 55, 56, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 65, 66. *SO* 296. matte gudh ey meer wiita mannen än aasnan äller oxan oskälika gerning, än han hafdhe ey frälsare natwre til at göra got oc ilt eller lata *MB* 1: 45. — *rikta (anklagelse el. beskyllning) mot (ngn).* han vitte sina husfru osanna sak *Bu* 420. *Bil* 111. i thera kono offre, som sik skullo skira aff thässkyns wiite, som bonde wiiter sina kono om hoor *MB* 1: 480. — *gifva (ngn) skuld för (ngt), skylla (ngn) för (ngt). med personens dat. (el. i dess ställe ack.) och sakens ack.* fae fram aftäkt som honum witis *TB* 78. hwem witte drotningen barnit mik eller trälen *Di* 120. wm thän tima födde en hertugha dottir barn . . . ok wittis enom diäkna fadhers nampn *(d. v. s. faderskapet) Bil* 237. thz ma han engen wiita vtan sik siälfwan *MB* 1: 292. wijt thz tik sieluom at tu owislika bedhes *KS* 35 (89, 37). — *påstå (ngt) om (ngn), gifva (ngn) vittnesbörd om (ngt)? med dat. och ack.* marsken sporde them . . . hwat the honom skylla ville the swaradhe honom . . . enkte skyllom vy jdher vtan goth . . . marsken sagde tridhia sinne är her naghan man jnne ther mich haffuer til at tala . . . ather swaradhe dalakarla . . . vy vithom jdher ey vtan dygd och äre *RK* 2: 4805. — *tillvita, förebrå, lägga till last.* hwat hafwin j oss at wita *ST* 455. han haffde them ey annat wita *RK* 1: 3470. — *förebrå, räkna till last.* iach kan thz see pa tik at thu hawer en innerlig kerlek til then vnga mannyn ther när tik siter, thz kan iach tik . . . enkte witä *Va* 41. — *med dat. (el. i dess ställe ack.) och sats inledd af* at. þe vitu þik at þu uast syndoghom mildar *Bu* 78. — *Jfr* **a-, bak-, for-, til-vita.**

vita (*ack.* **wytu** *SO* 155**),** *f. L. vetande, kännedom; vetskap.* ey *(näml.* är*)* eth grand j iordhinne. ey en gnista j häluiti hulkin som . . . forma at löna sik af hans när waru älla vitu *Bir* 1: 249. mz stadzsins kemmenera vithu *SO* 110. mz förmanzsens loff oc witu *LfK* 142. *VKR* 22. med vitu. raþe. oc samþökkiu. þes varrä som äfte lywer *SD* 5: 562 (1346). medh witu wilia oc samthykkio confessoris generalis oc alla systra oc brödhra *VKR* 30. medh abbatissonna confessoris systra oc brödhra witu oc samthykkio *ib* 32. *ib* 34, 39, 46, 47. vtan gaarzmestarins witu *ib* 37. *Di* 94. *MB* 2: 116. vthan sins hosbondha wytu ok wytschap *SO* 155. vtan faders vitu oc ia *MD* 344. vtan abbatissonna oc aat minzsto eldris systra oc brödhra witu oc samthykt *VKR* 40. wtan abbatissonna withu oc orloff *Bir* 4: 37. eptir abbatissonna budhi oc henna witu *VKR* 25. *Jfr* **forevita.** — **vitulös,** *adj. L.*

vita, *f. L. Jfr* **eds-, fäþernis-, fäþrinis-, ärfþa-vita.** — **vitulös,** *adj. L.* — **vitulösa,** *f. L.* — **vitu orþ,** *n. L. Jfr* **vitsorþ.**

vitan, *f. Jfr* **avitan.**

vite (viite), *n.* [*Isl.* víti] *L.* **1)** *beskyllning, anklagelse, tilltal.* i thera kono offre, som sik skullo skira aff thässkyns wiite, som bonde wiiter sina kono om hoor *MB* 1: 480. iak neka þik eigh þär iak bär sculd ok vite for þik *(accusatus non negavi nomen sanctum tuum) Bu* 414. **2)** *straff; böter, vite.* fore glömsko gallir *(för* gällir*)* man wite *GO* 753. hwlkin swa som siäl klippingh äller siälskin äller märskin for nöthskin tha thagi then ather wärdh som köpthe ok thän flerdh som saldhe ok böthe ena thunno öll j kompanith for sith withe *SO* 19. huilkin som sin byk-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ara bryther gälle annan fyri ok ena mark vax fore sith withe *ib* 28. *ib* 71. hwar som bär kanno heller begare heller annath aff gillis stwgw vtan allermanzenss loff böthe gillena tw höxstha vithe *SEG* 122. — *särsk. vite hvartill ngn förpliktar sig för den händelse att en viss förbindelse ej uppfylles.* motthe jagh wara godh for her electus, honum sielff til latendes, liff, äre til panth säthiandes, medh wite, döm til sköwel giwendes alth thet jagh otthe i möre . . . om han fra döm skildes for thenne fegdh en endha haffde *BSH* 5: 125 (1506). — *Jfr* **a-, bro-, eþ-, garþa-, häl-, þing-, things-vite.**

viter (vitir. vitar. vitur. wittur *KS* 10 (23, 10). **wether** *PK* 245. *ack. m.* **vitran** *KS* 56 (141, 61); *MB* 1: *(Cod. B)* 550. **witran** *ib (Cod. A)* 78, 93; *KS* 57 (143, 62), 79 (195, 87). **wittran** *ib* 9 (22, 10). *f.* **vithra** *Bil* 468. **withra** *KS* 27 (67, 29). *dat. m.* **witrom** *KS* 21 (51, 22). *f.* **vitre** *ib* 20 (49, 21). *pl. nom. m.* **witre** *MB* 1: 419, *(Cod. B)* 535; *KS* 17 (42, 18), 52 (133, 57), 55 (139, 59). *ack. m.* **vitra** *ib* 16 (41, 17). **witra** *ib* 52 (133, 57), 62 (153, 67). *dat.* **witrom** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); *KS* 59 (147, 65). **uitrom** *Bu* 5. **vitrum** *Bil* 924. **wittrom** *ib* 535; *Lg* 924. **wittrum** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *gen.* **witra** *KS* 54 (137, 58), 57 (143, 62). *best. form pl. ack. n.* **witro** *Lg* 963. *komp.* **vitrare**. *superl.* **vitraster. witarster: -o** *SML Kp* 10: *pr.*), *adj.* [*Isl.* vitr] *L.* **1)** *vettig, insiktsfull, kunnig; förståndig, klok, vis; vittnande om förstånd el. vishet.* octouianus viis man ok vitar *Bu* 62. är thz omöghelikt, at then wisaste, oc witraste gudh skipadhe nakath, eller bödh vtan särdelis skäl *MB* 1: 471. matto some män tha wardha däghlikare oc starkare oc witrare . . . än some *ib* 101. adam war naturlika witrare än ewa war *ib* 140. weet iak engin witrare *ib* 238. skapadhe gudh första man . . . swa witran, at han matte allom mannom känna badhe rätta tro oc sidhi *ib* 93. at i skipen en vitran *(Cod. A* wisan 238*)* man oc klokan *(virum sapientem et industrium)* ower alt landith *ib (Cod. B)* 550. hon . . . hafdhe wilia . . . at wara swa withir *(Cod. A* wiis 95*)* som gudh *ib (Cod. B)* 535. witre *(Cod. A* wise 95*)* män *ib (enl. MB* 1: 569 *har Cod. B oftast* vitir *där A har* wiis*)*. at welia en wittran man af androm landom eller stadhom, then um ett år må them styra ok rådha *KS* 9 (22, 10). kunungur skal älska ok opta hos sik haua sina wälbyrdugha män, ok hälst the vitrasto *ib* 59 (146, 64). vitur *(sapiens)* son är fadhrins ära *ib* 52 (132, 56). the skulu thöm leta godha witra *(Fragm.* 11 wisa; *äfven på öfriga ställen, där Bures uppl. har* viter, *återfinnes detta ord icke i fragmentet, hvilket i stället oftast har* vis*)* ok dyghdelika mästara *ib* (133, 57). witur man ok forhwxande *ib* 21 (52, 23). wilt thu vitr warda, tå skalt tu alt firi huxa, ok lata alt firi hugh thin, thet til må koma *ib* (51, 23). thet må . . . sköt rönas i athäuom kununx, huat han är viter älla owitur *ib* 16 (39, 17). the äru vitre ok snille, thr sik ok andra män kunna rätlika styra til thet got ok dyghdelikt är *ib* 27 (68, 29). koomom wi aamoot warum godhum ok wittrum raadhgiwm *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). han är badhe höfuizsk ok vitir *Iv* 1533. han giorde som en witer man optelika sin scriptamall *RK* 1: 2475. han skonar ey folum äller witer *Al* 1064. *Bu* 5. *Bil* 124, 468. *MB* 1: 78. *KS* 10 (23, 10), 16 (40, 17), 17 (42, 18), 45 (115, 49), 54 (137, 57), 55 (139, 59), 56 (141-2, 61-2), 57 (143, 62-3), 59 (146, 65). *PK* 245. *Lg* 31. af henna fäghrindh ok wittrom ordhum *Bil* 535. hänna witro *(motsv. ställe i Bu* vitorleka 144*)* ordh *Lg* 963. witer försea *KS* 79 (196, 87). vitir forhuxan *ib* 20 (49, 21). medh vitre forhuxan *ib. ib* 27 (68, 29). *Jfr* **ful-, o-viter.** **2)** *till förstånd el. mogen ålder kommen?* alle israels sönir til saman före män til stridh waro dc thwsand et thwsand, oc dcc, oc xxx män alle witre män *MB* 1: 419. **3)** *redlig, ärlig?* lofwom wi . . . boo jonsson hans arfwm oc winom ena rätta oc witra orfeegdh *BSH* 1: 182 (1381).

viterhet, *f. kunskap, kännedom?* giordhe them större wärdogheth medh synne samtalan ok vmgangho ok vithirheth aff koma skulandhe synne naadh *MP* 5: 161.

viterleker, *m.* [*Isl.* vitrleikr] *förstånd, klokhet.* the *(dygderna)* äru summa i manzens skälum suåsum witerleker, thän må höta *(för* heta*)* föreakt *(in intellectu, ut prudentia)* *KS* 18 (45, 19).

viterlika (viterleka *Bu* 206. **vitarleka** *ib*), *adv.* [*Isl.* vitrliga] *insiktsfullt, med förstånd, förståndigt, klokt, vist, med vishet.* nw vnderstaar bakaramästaren, at iosep hawer witerlika *(prudenter)* raadhit drömin *MB* 1: 235. vm tu wilt witerlika medh forhuxan liua *(prudentiam sequi desideras)* *KS* 20 (50, 22). *ib* 21 (51, 22). skipa wäl ok vitrlika thz som tå är *ib* 22 (53, 23). *Bil* 28. *MB* 1: 200, 238. guz son löste mankön af diäflenom sömeleka. väldeleka. vitarleka *(per mirabilem sapientiam)* ok rätuisleka *Bu* 206.

viterlika (witir- *VKR* 56. **vider-** *SD NS* 1: 634 (1407). **witter-** *SO* 30. **witther-** *ib* 164; *SD* 5: 212 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **wether-** *BYH* 1: 246 (1443). **-licha** *VKR* 56. **-ligha** *SO* 72. **-liga** *SD* 5: 165 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet)*. **-leca** *ib* 212 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **-legha** *BYH* 1: 246 (1443). **-ligan** *SO* 164), *adv.* [*Ä. Dan.* vitterlige, viderlige. *Jfr Mnt.* witlike, witliken] *vetterligen, uppenbarligen.* at all the thing ther makt wppa liggir oc oppinbarligha göras skulu med breffuom oc jncighlom witerliga stadhfästas oc fulkompnas *SD* 5: 165 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet)*. mit jncighle är här viterlika fore hänght *BYH* 1: 193 (1384). latom wi wart jnsighle witirlicha hengias for thetta wart breff *VKR* 56. *SD NS* 1: 634 (1407). *BYH* 1: 246 (1443). *VAH* 24: 324 (1454). *SO* 30, 72, 164.

viterliker (vitorleker), *adj.* [*Fnor.* vitrligr] *förståndig, vis.* biskopen . . . vndra . . . hänna vitorleka orþ *Bu* 144.

viterliker (vitir-. vitar-. vitter- *BSH* 1: 177 (1379); *SD NS* 2: 657 (1413). **witter-** *ib* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*), 135 (1402). **witther-** *SO* 110. **wytyr-** *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). **veter-** *BYH* 1: 275 (1477), 276 (1480). **weter-** *SD NS* 1: 593 (1406), 2: 116 (1409); *FM* 674 (1517?). **vether-** *SD NS* 1: 26 (1401); *Di* 227; *BSH* 5: 362 (1509), 363. **wether-** *SD NS* 2: 78 (1409); *BYH* 1: 267 (1469); *RK* 3: *(sista forts.)* 5748. **vettar-** *SD* 4: 584 *(öfvers. i hds. fr. sl.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

af 1400-*talet).* **wit-** *ib NS* 1: 141 (1402, *nyare afskr.*). **vite-** *FH* 2: 115 (1438). **väthe-** *SD NS* 1: 214 (1403). *n.* **-likt. -licht** *BSH* 3: 131 (1460); *SO* 110. **-lichtt** *SD* 4: 584 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* **-ligt** *ib NS* 1: 10 (1401). **-likit** *StadsL Kp* 6: 1; *FH* 3: 5 (1353); *SD NS* 1: 14 (1401; *nyare afskr.*), 16 (1401), 30 (1401) *o. s. v.*; *Bo* 160; *Bir* 3: 100. **-likith** *SD NS* 1: 12 (1401), 593 (1406). **-likkit** *ib* 2: 78 (1409). **-lichit** *ib* 1: 1 (1401). **-lighit** *ib* 489 (1405); *VKR* 1; *BYH* 1: 276 (1480). **-ligit** *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*); *BYH* 1: 269 (1472), 275 (1477); *Di* 227; *RK* 3: *(sista forts.)* 5748; *BSH* 5: 362 (1509), 363. **-ligid** *ib* 3: 191 (1468). **-liket** *ib* 1: 177 (1379); *Lg* 219. **-lichet** *SD NS* 2: 520 (1412), 522 (1412). **-lighet** *SD* 3: 121 *(öfvers. i hds. fr. senare hälften af* 1400-*talet)*; *FM* 674 (1517?). **-liget** *Va* 48. **-likath** *SD NS* 2: 459 (1412). **-lekit** *ib* 1: 10 (1401), 24 (1401), 214 (1403). **-lekith** *ib* 26 (1401). **-leket** *ib* 2: 657 (1413). **-lykyth** *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). *pl. nom. n.* **-lik** *Bo* 130. **-lighin** *SD* 5: 165 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet)*), *adj.* [*Fdan.* viderlig, videlig, vettælich, vytlig. *Ä. Dan.* vitterlig. *Mnt.* witlik] *L.* **1)** *vetterlig, känd, bekant.* thätta radhit vardh kunnoghat oc vitirlikit *Bo* 160. the thing som nw liwss oc witerlighin ära *(quæ sunt presentibus manifesta) SD* 5: 165 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet).* effther ... oppenbarlige vetherlighit var, hoo som drapit giorde *BSH* 5: 363 (1509). jak eric nipritz ... östgöta laghman gör witerlikt, at äpter thet een longlik ... thrätta warit haffuer mällan ... biscopa af linköpunge vppa ena siidho oc konungsins ämbitzmän oc höwitzmän vppa rimstadhaholm vppa the adhra siidho ... thy haffuer ... konung karll ... mik befalat ... at iac sculde nämpna ther wppa ena landzsyn *VAH* 24: 323 (1454). giörandes vettarlichtt at ... sancti andree ... affthen fframkom ... her gwnno ... paa laagxsätt häresting i liongby *SD* 4: 584 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* giorde ... her olaff witherlikit ... at han haffde skipt the forscrifna tomptena i ena andra tompt a sudhermalme liggiande *SJ* 250 (1456). — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* at thik skoli särlica i thässe matto vitirlik vardha dygdhanna naturlik skipilse *Bo* 130. thoko vp kroppana ... oc lagdho j en stadh thär gudhi var viterlikt, oc engin annar weet *Bil* 851. suasom mangom godhom mannom i suerike witerlikt oc kunnokt är *BSH* 1: 179 (1381). sua som thik är väl vitarlikit *Bir* 3: 100. *VKR* 1. *RK* 3: *(sista forts.)* 5748. *Al* 4676. iak tror thik är witerlikt ... hwru iak hafwer wunnith rike ok land *ib* 4661. *Di* 227. wari konungenom witherliket, at hans ... hwstru haffwer föth eth trol *Lg* 219. þät skal allom wytyrlykyth wara myk hawa vp burith fyra hundradha markir aaf ... magnuse rötha *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). alla thetta breff höra ella sea skal thet vara viterlekit at jak ... kennis mich hava giort eth jordha skipte meth domkirkionne ii strengnes *ib NS* 1: 10 (1401). thet se allom mannom witerlikt oc kunnokt at jac ... kännis ... mic ... at hafua salt ... bo jonsson ... min goz *BYH* 1: 192 (1384). thät see allum mannom witerlikt ... at wi ... takum een ... felughan dagh ... mädh ... herra niclisse ... henrik michielsdorpp ... oc allum therra hielparum *BSH* 1: 130 (1371). *ib* 177 (1379). *FH* 3: 5 (1353). *SD NS* 1: 11 (1401), 26 (1401) *o. s. v.* gör han tz ey saa brödrom wittherlicht *SO* 110. pantirit giorde ... jomfrvna witerliget huru nampnlos haffde enä adhro vnder sinä tungo *Va* 48. witlikit gör iak allom them thetta bref höra älla see at iak hafwer saalt minom ... brodhir ... philipusse een aattungh i eedhulte *SD NS* 1: 141 (1402, *nyare afskr.*). vii ... görom alla oppenbarligha veterlighet adh vii vore tiil kalladhe tiil vitness och ffastemen ... om eth iordha skiffthe *SD* 3: 121 *(öfvers. i hds. fr. senare hälften af* 1400-*talet).* stodh ... hustru katrin ... ok giorde witherligit ... borgamestarana ok gantzka radit at hon haffde sich ingiffwit medh anders jönssone medh sin halffua gardh *SJ* 251 (1456). **2)** *som man vet med sig, som man vidgår, som erkännes.* jak ... kännis ... at iak af rätte witterlike skuldh ok winliko lane är gielskyllugh ... beinchte haquonsson ... xxxvj marker päningha *SD NS* 1: 135 (1402). *ib* 2: 16 (1408). edher kära ffaders weterlighet gäl *FM* 674 (1517?). — *Jfr* **oviterliker.**

vitfärlinger (witfällinger *MELL G* 22 *i var.* **with fällingher** *ib*), *m. L.*

viti, *m. Jfr* **handviti.**

vitia (vittia *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). **vittiä** *VGL I A* 4: 2, *II A* 6. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* vitja] *L.* **1)** *se till, besöka, uppsöka. med gen. el. ack. (el. dat.?).* hans drötning ... witiade henna *Bil* 537. withiar jak hans *(senare ändradt till han)* j hans ytharsta tima *ib* 258. jhesus siälfuir vithiade hona mz ängla skara *ib* 538. som wärdhughis vithia mik litit värdhan *ib* 110. natalia ... vitiaþe þaghar sin härra *Bu* 522. þa faþeren com ok vitia dottor *(framför* dottor *har i textaftrycket ur Bil upptagits* sinne, *hvilket emellertid kanske ej är att fatta ss. dat. utan snarare torde böra anses återgifva ett äldre* sinna *och vara att fatta ss. gen.; Cod. C har* sina*) ib* 503. alra thinga herran sökte oc vitiadhe thöm äkke som thiänara vtan som vini *Bo* 220. foro mange til hanom oc vitiadho han i sinom krankdom *Ansg* 205. *ib* 247. nw kan nakar brodher krankar ligghia tha skulu brödher honum withia *SO* 27. *ib* 70. thessen som tigh haffwa sökth och withiath i thinom dröffwilssom *Lg* 3: 131. uälsignadher wari thw gudh, som ... hänne *(Jungfru Maria)* withiadhe oc hwgswaladhe *Bir* 4: 176. tik *(sankt Martin)* withiadhe änglane *Sv. Böner* 430. at vitia þe staþa gesus födes oc döptes ... hans graf ok þär han tel himna stägh *Bu* 12. at vitia mörkohuset *ib* 521. en af them iättadhe ... sancto marcho witia hans skrin *Bil* 253. widh ängan eld wiliom wi sitia ängan wärma wiliom wi witia *Al* 6182. *Lg* 3: 237. — *med prep.* til. kära dotter witia nakot til min kära son, oc thin brodher, som nw ligger oc wentir dötzsens tima *Lg* 3: 20. — *besöka för att tillse ordningen ngnstädes, visitera.* nar vithias epter siäle messor eller vigilias *Åbo Klockarelag* 62. **2)** *besöka, i nåd se till, med nåd el. hjälp vända sig till (ngn). med ack.* epter min dödh skal gudh siälwer witia idhra släkt, oc göra idher wäldogha ower the land som han iätte abraham ysaac oc iacob *MB* 1: 271. *ib* 287. **3)** *besöka, hemsöka. med ack.* gonga till screpta oc göra retta vidergonga ... för sina synder, at, när

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gud vill han vittia, at han fynna han swa reedan, at han moge gudi sina siell i hand faa *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). jak skal witia idher bradhlika mz fatikdom oc oaaran *MB* 1: 377. — *Jfr* **fran vitia.**

vitian, *f.* [*Isl.* vitjan] *besök.* vitianin *(visitatio)* glädhir *Bo* 91.

vitilse, *n. pl.* *Jfr* **a-, for-vitilse.**

vitliker (vite-. väthe-), *se* **viterliker.**

vitlikhet (-licheit), *f.* [*Mnt.* witlicheit] *vetande, kännedom; uttalande om det som man vet; vittnesmål.* jap fan dher haffwen kom fram och sagde ther til syna witlicheit swa ludende at hans modher haffde giffwet förscrifna tomptena medh synne dotter ... hustru katrine til giftomall förnempdom andris fan bergen ... och sagdes wela göro syn rät ther til at swa war sant som han tha ok giorde *SJ* 259 (1457).

vitlös (wet- *Lg* 3: 450. **weth-** *ib* 178. **-löös** *Al* 8295; *LB* 7: 263**),** *adj.* [*Isl.* vitlauss] *L.* **1)** *okunnig (om ngt), obekant (med ngt). med gen.* alskons hedhirs oc höuisklikhetz vitlös *(ignara)* *Bo* 152. **2)** *vettlös, utan vett, beröfvad vettet, beröfvad förståndets bruk, galen.* o thu vitlös oc armbir man *ST* 260. agatha kalladhe han with lösan *(sine intellectu)* som bödh lofua stokka ok stena *Bil* 427. brutfällinger oc vitlös *ib* 981. än nakar man ... wardher ... galin, oc witlös *MB* 1: 466. *Lg* 979, 3: 178, 450. stundom komber man aff sin synne, oc bliffwer saa got som vitlöös, oc fantaserer mykyt *LB* 7: 263; *jfr* **3.** thu staar nw witlöös i thit sinne *Al* 8295; *jfr* **3.** **3)** *sanslös, medvetslös, bedöfvad.* aff huilke ondhe lokt wi wordhom maxsan som halff dödhe ällar witlöse *Lg* 3: 458.

vitlösa, *f.* [*Isl.* vitleysa] *vanvett, galenskap.* gudh skal ... plagha thik mz witlöso *(amentia)* *MB* 1: 428.

vitna (vittnä *VGL I B* 1: *pr*, *J* 18: 2, *Þ* 3: *pr*, 19: 1. **vetna: -ed** *BSH* 5: 362 (1509). **vethna: -ar** *LfK* 261; **-adhe** *Lg* 3: 575. **wethna: -ar** *MB* 2: 299; **-adhe** *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 101. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* vitna] *L.* **1)** *bevisa, förebringa bevisning.* haui vinin wald at witnä til salans medh attä mannum at han war baþe laghavin ok bönävin *SR* 1. han skal hanum um tisdaghen stämnä enät þing ok vm oþensdaghen a han vitnä *ib* 31. — *öfverbevisa.* hwilken som rensar fisk vthe på siön ... och blifwer twennom witnom witnadher *SO* 291. stiäl man mindre än 2 öra är wärt och warder tagin och wetnadher medh twem mannom *ib* 296. **2)** *vittna, ss. vittne intyga.* thenne tre vithnado och effter sworo ... ath ... magnus kok haffde ... giort magnus skrädare myndogh och mäktogh ... at sälia oc vplata the xvi ½ mark fasta jordh. them han vildhe *FH* 2: 115 (1438). the witnadhe oc vppa helgha doma sworo, at tesse thre ramerke ... är stenbergs wiik gamwl ramerke *ib* 4: 15 (1451). *ib* 16. som ... thesse opterscriffne vithnen ... vithnadho til stoodho och pa lagbooken sworo at swa j sannindh war och är *ib* 5: 125 (1488). thaa vitnede ... eric abramsson, maans green, anders pedersson oc oleff jonsson effther theres ord, som närwaar, thaa skadan skeddä oc som the tiilförende vetned oc swored haffde for rätthä i västheraars, at for:ne maans pik bygynthä först trätthen *BSH* 5: 362 (1509). *Lg* 3: 575. hawa thä fira sworin witänä ... vitänadho *(för -at)* thära skylskap ... äpptä biorn haquonsson *SD NS* 1: 32 (1401). the sworo och withnade thät *Arfstvisten emellan Erik Eriksson och Ture Turesson* 69 (*c.* 1475). thät han skulde haffuo vithnit thät at thän samo bäncth tureson skulde haffuo döth eptir hans fadher *ib* 15 (1461). betalade ... biorn sinom fader x marc oppa the jordenne som skälig withne vithnado här fore rette *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 17. hua som sighr älla witna fals *KS* 69 (170, 76). twe onde preste ... hwilke falskelika witnadho mote the dyghdheliko qwinnonne susannam *ST* 436. the hafwa falsklika ofwir mik witnat *ib* 438. — *(?)* thän witnar ey wäl som vredhir är wtan skäl *GO* 456; *möjligen har det i st. f.* thän witnar *urspr. hetat* thäm (them) witrar *el.* witras; *jfr* **vitra.** — *genom vittnesmål störta (ngn).* the wilia han withna til heluittis grundh *MD* 121. — *genom vittnesmål taga (ngt) från (ngn) el. beröfva (ngn ngt).* j witnen aff mik liffwit *ST* 437. **3)** *intyga. om nämd, syn el. gode män, äfvensom om tingsmenighet (i förening med domare).* nefndin vithnadhe thet vara rätleka fanghith *DD* 3: 11 (1377, *nyare afskr.*). äpter thy nempden for oss witnadhe at thesse godz waro gamwl krono godz *BSH* 2: 63 (1399). witnadhe fore oss nämpdamennena i norbohundare ... at for:de tideka pätersson lät the godzen aldrigh vp mädh wilia ... them for:da bo jonsson *ib* 102 (1399). huilkit godz nempdin witnadhe at laghbudhit oc laghstandit war *SD NS* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*). tha vitnadhe nämpdin, som tha sat, ok alt menegha häridhit stodh thäs til, at thän fornämpde gardhin ... var laghlica köptir *ib* 2: 37 (1408). äpter thy som witnen ok nämpden for mik witnadho ok alt häradhit *ib* 38 (1408); *jfr* **2.** hwilkith wi laathom näpdinna ransakan, oc tha nämpdin thet ransakath haffde, tha witnadhe hoon fore oos ath the forscrepna iordher ärw gamalt frälsse *ib* 1: 136 (1402). hulkit jac sköt til nämpdinnes ransakan tha withnado the at the aldre annad wiste än thät haffuer aff alder ligit wnder peder monsons gard i risinge *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 25. hwilken ärende wi skuthum thil nempdene som j repstenne satho ... oc the ransakadho vithnado oc epther sworo at ... iönis anundzson hafde laghlika köpt karlela godz *FH* 2: 112 (1438). *ib* 109 (1437), 110 (1437) *o. s. v.* thesse *(d. v. s. de tolf som sutto i nämden)* witnadhe oc ransakade at swa är i sannindinne som the förste IIII witnade oc sworo *ib* 4: 16 (1451); *jfr* **2.** hwilkit thessä tolf i räfstinne satho ... ransakadho, witnadhe oc sworo at swa sant war *SD NS* 1: 442 (1405). *ib* 402 (1405, *gammal afskr.*). tha withnade the herazsynin. ath bolstadä skälin affh sydhre neffdhe lagho ooffhneer grythones bolstadh *DD* 2: 5 (1384). alla thenna syner withnado at thenna awerkan war olagliga giord *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 16. the *(de af borgmästare och råd utsedde gode männen)* ... witnadho at the haffdo mält ... her lambertz rwm oc tompt *SJ* 142 (1445). thet see allum mannom witherlikith ath jak henrik grote, herridzhofdhinge i biärkekynda herradhe, oc wy herridzsbone, som byggia oc boa i sama herradhe, witnom oc betyghom openbara ath arom äffthir gudhz byrdh m°cd°xiij°, tha räffstirna hioldos i sudercöpunghe, stodh ... frw ingeborgh aff broby fore rättin oc bödh vp broby ... oc samaleedhis

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gyordhe hon wppa waro herridzstynge aa trem tyngom *SD NS* 3: 71 (1415). **4)** *vittna, intyga, betyga.* jak byrghe karlson vitna þet ok kennis at jak hafver seet ok höört thetta breeff ok sätir iak mit jnsighle heer til vitnes förä *SD* 4: 686 (1339?). — *om förkunnare, författare, skrift o. s. v.* han bödh os predikä ok vitnä *(testificari)* allo folkieno at han är skipadhir domare af gudhi badhe liuande människio ok dödhä *KL* 152. sanctu[s] ambrosius vitnar al þässe ma[l] ok martiria *Bu* 502. sanctus ambrosius vitnar i mässo sang at sua var giort *ib* 495. *Bil* 232. egisippus witnar innan sinum bokum huru ängla lypta hona gen himnum *ib* 274. *ib* 880. scrifften vethnar at prophetane ... the sagho ok sagde sannyndena aff christi födzlo *LfK* 261. swa som moyses wethnar j sinom sanghe *MB* 2: 299. **5)** *intyga, bevisa, utgöra bevis för.* dödzsins swet ... witnar *(attestans)* nw naturena wara wnna *Su* 248. **6)** *bestyrka, bekräfta.* j vitnen *(attestamini)* siälue idhra barna röst *KL* 379. — *refl.* **vitnas?** ä vithnas goth, gladhv hiärta *GO* 512 *(troligen är dock* vithnas *felaktigt för* vithras*), se* **vitra.** — **vitna i fran,** *genom bevisning fråntaga.* dömdom wij them in i samma godz til then tidh thet flämingh kan komma met breff heller skeel och withnar them thet i ffran *FH* 5: 124 (1488). — *Jfr* **in-, til-vitna.**

vitnare, *m.* **1) = vitne 6.** thässe varo nämpda män ... vitnara fore thässe nämpd ok dom: olawer i bro, geruater ij vllaui *SD NS* 1: 504 (1405). äghir han *(domaren)* ... spöria hulke vitnarane äru *Bir* 2: 189. fals witnare skal ey wara opynadhir *ST* 543. *Bo* 181. *KL* 143. *MP* 2: 12. ära thesse gode men ... witnara til thetta köp *SJ* 276 (1459). jak skal ga mot idhir i dom oc iak skal vara raskir vitnare trullarum ok meenswäriarum *(ero testis velox maleficis ... et perjuris)* *MP* 2: 111; *jfr* **2. 2) = vitne 7.** vara hans vpstandilse vitnare *(testem resurrectionis ejus)* *KL* 132. lifsins giörarä drapin j, hulkin gudh vpräste af dödh hulkins vitnarä vi ärom *ib* 136. *ib* 134. at min modhir var jomfru badhe för än hon mik födde oc sidhan var öfrit joseps vitne hulkin hänna jomfrwdoms gömare oc vitnare var *Bir* 2: 300. *ib* 3: 159. trolicastir vitnare gudz vndarlica thinga *ib* 160. vi ärom vitnara at thin son fulcompnadhe j sik siäluom al the thing som sagdh varo aff honum *ib* 473. thu *(Jungfru Maria)* äst min frw ok thw vast aldra sötasta ther jak kallar thik til vitnara *(super quo te testem invoco)* *ib* 362. jak skal stadhfästa min ordh ok alle hälghe män skulu mik vara vitnara *(erunt mihi testes)* *ib* 2: 248. **4) = vitne 8.** aff ihesu christo som är troen witnare *MB* 2: 338.

vitne, *m.?* [*Jfr Isl.* vitnir *och Hellquist, Ark. f. Nord. Fil.* 7: 23] — **vitnisbol (vitnes-),** *n. torp el. lägenhet för tillsyningsman el. vaktare å ållonskog?* in hokæbø silua .c. suium [ɔ: suum]. et .I. witnisbol *SD* 5: 618 (1346). in silua høkæbøgiæ. pro centum suibus. cum .I. witnesbol *ib.* bogholt skogh pro VII suibus. cum .I. witnesbol *ib* 619. een syw swina skogh vm alth frillaböke som köptis aff haconaböke ii hwilko som **witnisbolith** ligger til withermala intil älmylto *Svenska Riksarchivets pergamentsbref* 2: 119 (1386). *Jfr Söderwall, Medeltida rättsuttryck från Värmland, Närke och Småland* 27.

vitne (vitni *VGL I Md* 1: 2. **uitni** *ÖGL A* 16: *pr.* **witni** *UplL Ä* 11: 1. **vittni** *VGL I Md* 1: 2, *S* 1, *A* 22. **uittni: -um** *Östgötalagens 1300-talsfragm. s.* 9. **wittnä** *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 94. **vitene** *Bir* 4: 140. **vitänä** *SD NS* 1: 31 (1401, *på två st.*). **wytne** *Lg* 3: 111. **vetne. vetnä** *BSH* 5: 362 (1509). *pl. nom., ack. = sing.* **-er** *SD* 5: 728 *(i hds. fr. början af 1500-talet).* **-en** *MD* 82 *(på två st.),* 90 *(på två st.)*; *DD* 1: 262 (1422); *FH* 5: 125 (1488; *möjl. dock att fatta ss. best. form*)), *n. och m.* (*MB* 2: 338) [*Isl.* vitni] *L.* **1)** *bevis, bevisning.* epter sadana syner. withne och skäl oc nämpdinnes ransakan ... tha dömpde iac thät gilt ... som the förnämpda syner vithnad oc syynt haffua *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 16; *jfr* **2, 3.** — bära vitne, *framlägga bevis.* vm iak taladhe illa. bär vitne af ondo *(testimonium perhibe de malo)* *MP* 2: 12. **2)** *bevis genom vittnen, vittnesutsaga, vittnesmål, vittnesbörd (i rättegång).* ey skal thu lydha flera manna saghu a mot sannind för än witne äre pröwath *MB* 1: 339; *jfr* 1. aldre skal thu handtaka eller lowa fals witne fore ogudhlikan man *(nec junges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium)* *ib.* the äre fiughur ther wille manna doma ok witne, aff rät ok sannind *KS* 69 (169, 75). *ib* 70 (171, 76). huru mang vitne the sighia mot thik *MP* 2: 15. ey thorfwom vi nu leta vitne mot hanom *ib* 13. *ib* 12. iak hördhe vitne *(testimonium)* owir thik at thu hafdhe idhrugha for thina gerninga *Bir* 1: 376. ä hwat manne dömarin är jak sighir han enkte döma kunne än han ey vitnen förra funne *MD* 82. *ib* 90. hwlkit ärände vij granliga randzakade effther tiiltal, genswar oc vetnä *BSH* 5: 362 (1509); *jfr* **1.** tolff män aff mimings häridhe haffdho thet ... ranzakat äpter swornom withnom *VAH* 24: 323 (1454). äpte hwärio sino vitne *(vittnesmål af i föred svärjande vittnen?)* *SR* 32. j gudz dom huar himil ok iordh ... dagha ok nättir oc al väridin skulu sta til vitne *(stå för att vittna, uppträda som vittnen)* mot os starklica rögändhe os *MP* 1: 217. om ij (2) bröther ärw til withne *SO* 25. *ib* 26. wthan han ... thil withne kallas *ib* 24; *jfr* **6.** *ib* 52. ropadhe sik til witne *(in testimonium)* mothe them hymmel oc iordh oc all creatur *Su* 52. — bära vitne, *framföra el. aflägga vittnesmål, bära vittnesbörd.* thu skal ey bära fals witne *MB* 1: 334. mange falske vitnara hafdho framganget ok falsk vitne burit *MP* 2: 12. wi sculum ey wrang witne bära moth wan jämcristin *MD* 82. mik thikkir han dömir som witnen bär *ib.* *ib* 90. mon iak tha bära witne a mot mik siälwom i mino samwite fore gudz doom *MB* 1: 249. — *med dat.* tu skalt ... bära vitna *(för -e)* sannind ok ey winskapi *(testimonium veritati, non amicitiæ reddes; d. v. s. vid ditt vittnesbörd skall du taga hänsyn till sanningen, ej till vänskapen)* *KS* 22 (53, 23); *jfr* **4.** — föra vitne, *d. s.* wi skulom ey vrankt witne förä mot wor iamcristin *MD* 89. **3)** *yttrande, utlåtande, intyg (af nämd, syn o. s. v.).* efter thy tolf manna nempd thenna maal vtransakatho ... oc efter therra besta sanninde oc samwit therrä witne medh fullan edzstaf her vppa gawo *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396) *o. s. v.* eeffter neffndenä witnom ath swa waar gyorth *DD* 2: 4 (1384). effther neffndenä witnom ok edhe *ib* 5 (1384). *Upplands*

Digitized by Google · Original from PRINCETON UNIVERSITY

Lagmansdombok 1490-94 *s.* 23. epter konunkx dome och xii synemanne witner *SD* 5: 728 *(i hds. fr. början af 1500-talet).* stande thz a synamanna witnom *TB* 77. *ib* 73. **4)** *vittnesbörd, utsaga, uttalande, intyg (af person som har el. kan antagas hafva kännedom om ngt, af förkunnare, författare, skrift o. s. v.).* teem varom gudhi hans *(den utvalde riddarens)* tholomodh ther ärlicarin skal vardha aff varo vitne *(testimonio) Bir* 3: 394. at min modhir var jomfru badhe för än hon mik födde oc sidhan var öfrit joseps vitne *ib* 2: 300. sände han twa sina ängla ... at the skullin styrkias. hörande änglanna vitne at the dragha owir eno mz thöm af vars herra vpfärdh *Bo* 250. aktar iak sighia ok pröfwa min ordh mz scriptinna vitnom *ib* 130. þe þingh vilium vi här af vare fru visa, som eigh finnas ii biblia scriueth ok äru þo fulkumleka san ok pröuaþ mäþ þöm vitnum firi näpnas *Bu* 6. vars härra fözla prisas eigh at eno ii biblia vtan ok mäþ skälum ok heþnom vitnom *ib* 62. iak stadfesther myna tro meth dyäffla withnom *Lg* 3: 110. giordhis här stort witne ware tro *KL* 9. sigh sannindinna vitne hulkit thu vest af mik *Bir* 1: 136. — *vittnesbörd, vitsord.* at thw hafwi af allom got withne *Ber* 57. *ib* 162. — bära vitne, *bära vittnesbörd, gifva vittnesbörd; intyga; betyga.* hwat är thz som skapadhe al thing ok af ängo är skapath. sighin ok bärin vitne *(perhibete testimonium) Bir* 1: 136. aposlane varo *(för* baro*)* vitne *(reddebant apostoli testimonium)* ... af vars herra ihesu christi vpstandilsom *KL* 139. then tidh hugnarin then helge ande kombir ... skal han bära vitne af mik *MP* 1: 160. vi skolom bära vitne hans ödhmiukt *(humilitatis ejus) Bir* 3: 395. gärningana som iak gör the bära vitne af mik *Bo* 154. — *med gen.* wi mz waro capitulo mz flere klärca oc reenliiffues män ransakadhom thz iärtekn thz grannasta wi kunnom oc bärom alle sannindena witne at swa waar *(rei gestæ veritatis testimonium perhibemus) Lg* 3: 364; *jfr* **3.** the ... baro thäs vitne at the hafdho ther badhe tholt oc seet aldra största pinor *Pa* 10. ydhre eghna mesthere the bära thess withne i synom bokom, ath ihesus christus han er gwdh *Lg* 3: 112. — *med personens dat.* almoghin bar honom vitne som när honom var nar han kalladhe lazarum af grafuinne *MP* 2: 111. dyäffolin nödghas ath han skall bära synom gwdh wytne och skäll *Lg* 3: 111. edhra eghna böker bära honom withne ath han er gwdh *ib.* baþe vi ok alt folket bärom þik vitne. at þu äst ... baþe rättar ok rätuis *Bu* 197. han ... bär varom anda vitne at vi ärom gudz söni *Bo* 110. *Bir* 4: 140. *MB* 2: 317. alzmectug gud och alle riichesins heliige patroner skole bäre mich witne at iach aldrig haffwer acthet ... wara then helige kirke ... emot *HSH* 24: 66 (1516). sanctus ambrosius ok sanctus theodorus bära sancto bartholomeo vitne vm alt thz han giordhe ok tholde for gudz sculd *Bil* 214. bär the helgha script varom herra vitne af hans höghelica valde *MP* 2: 111. *ib* 112. varom ... herra ihesu christo båårs vitne i the helgho skript ... af hans sanna känedoms liuse *ib* 110. — *med gen. och dat.* þäs vitne baro heþne *(för* henne*)* iuþa siälue *Bu* 10. **5)** *bevis, intyg, bekräftelse.* til witnis oc stadhfästilse togh pharao konung gulring aff sinne hand, oc satte a ioseps hand *MB* 1: 239. jak byrghe karlson vitna þet ok kennis at jak hafver seet ok höört thetta breeff ok sätir iak mit jnsighle heer til vitnes förä *SD* 4: 686 (1339?). at þät scal thy fastare till witnis wara, tha bethis jac mins maghs insighle här fore *ib* 6: 76 (1349). til hukens witne mit insigli är sat for þetta breuit *ib* 170 (1350). til thässins brefs mere visso, vitne oc stadhughet *ib NS* 1: 157 (1402). — *bevis, vittne, vittnesbörd, tecken, erinran. pl.* j thän stadh hans *(Erik den heliges)* blodh var först wtgutit brast vp een rinnande kiälda som en i dagh är til vitna *(in testimonium martirii ejus manet) Bil* 887. **6)** *vittne, person som genom åskådande el. åhörande af ngt, öfver hufvud genom iakttagelse och särskildt på grund af närvaro vid en tilldragelse är i stånd att lämna upplysningar som kunna tjäna som rättsligt bevis; person som vittnar i ett rättegångsmål; person som är närvarande vid en rättshandling för att kunna bestyrka dess lagliga giltighet el. åt densamma gifva gällande kraft.* fyra sworin vitänä *SD NS* 1: 31 (1401). som thenne fyre sworne witne ... föregingo och sworo *BtFH* 1: 11 (1484, *nyare afskr.*). *ib* 3 (1481, *nyare afskr.*) *o. s. v.*, 131 (1506). som ... thesse epterscriffne vithnen boolfastä bönder ... vithnado til stoodho och pa lagbooken sworo at swa j sanniudh war och är *FH* 5: 125 (1488). hulkit jac lot ransaka med nämpdin oc skelig withne *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 3. hulkit jac lot ransaka med nämpdin och med the withne thär när waro then tiid the sloges *ib s.* 11. som skälig withne vithnado här fore rette *ib s.* 17. wardher ther mz befunnin mz skälikom withnom *SO* 71. *ib* 300, 301. hulkin broder som androm synom broder gör fforköp och bliffwer mz tw wethne beslagen ok til wunnen *BS* 37. äre tw wetne til *ib.* pröffwa mz withne som saagho at han lagde thz dyra gotzith j the skynmesena *PM* xiv. skal skiparen jnsätya the päningana ther the bliffwa trygge ... oc scriffwas wp j kyrkionnas bok mz withnom *ib* xiii. dyll man gield ärw ey vithne till eller oppen breff *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. tha spurde iach om han hadde thär nogre skellige witnä oppa tha swarade ... jerlä at han hadde thär jnge witnä oppa *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 69. *ib* 94. — *särsk. vittne som är närvarande vid kontrakt om jord.* thesse äru witne at thätta köp är skälika giorth *SD NS* 1: 48 (1401). thässe varo ther faster oc vitne til *ib* 56 (1401). **7)** *i allmännare användning: vittne, person som är närvarande vid en tilldragelse och således kan därom lämna upplysning el. intyg, person som på grund af speciell kännedom kan intyga ngt.* huilkit jak ... sielfuer seet ok hört hafuer aff liffuandes vethnom *Lg* 3: 521. witne til thz iärtekn är allir almoghen sampnadher i the högtidhena *ib* 363. jak takir them alla til witna när äro stadde *ST* 47. — *koll.* ären j ... här til sant withne *(testes ... vos estis)* at j idher vt wälien herran gudh oppa thz at j honom wilien thiäna folkit swaradhe wi ärom til täss sant withne *MB* 2: 65. **8)** *vittne, person som betygar el. förkunnar sanningen i relig. mening.* iak skal giffwa twem mynom wetnom, at the skulu predica j tusanda cc oc lx dagha *MB* 2: 349. — *om Kristus.* thzta sigher saninden, troen witne oc sanner *MB* 2: 338. — *Jfr* **aftäkta-, asynar-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

aterfangs-, bolags-, bräþa-, bygninga-, eþar-, fals-, for-, forbuds-, forfalz-, friþ-, fämta-, giptar-, köp-, köpa-, köpe-, köps-, lans-, ledsna-, lof-, lofs-, lyktar-, lysninga-, ofhalds-, skirskuta-, skrok-, skärskuta-, synar-, þing-, þings-, vista-, ärfþar-vitne. — **vitnaburþer (vitnä-),** *m.* = **vitnisbyrþ 4.** til sandz witnäburþä sätter jäk mit insighle for þättä breef *SD* 6: 149 (1349). — **vitnisbref,** *n.* [*Fdan.* vitnesbref] *skriftlig urkund innehållande vittnesbörd, skriftligt vittnesbörd.* thzta vitnar en thera som hät theodoricus badhe mz sin eghin mun ok vitnis brefum *Bil* 880. war herra gaff ... moysi witnis breff twa tafflor aff steen *(duas tabulas testimonii lapideas) MB* 1: 343. som wii läthe eder förstaa med wort witnis breff, wii eder sändhe *BSH* 5: 491 (1511). — **vitnisbyrþ (vitnes-. vitnys-** *SD* 5: 568 (1346). **vitänas-** *ib NS* 1: 32 (1401). **winnis-** *ib* 2: 55 (1408). **vetnis-** *BYH* 1: 237 (1431). **wetnis-** *ib* 246 (1443); *SD NS* 2: 240 (1409). **-bördh** *ib* 1: 233 (1403); *LfK* 255 *(aftrycket i Jöns Buddes bok, utg. af Hultman, s.* 125 *har dock här* **-bordh***).* **-burdh** *BSH* 4: 227 (1497, *nyare afskr.*). **-biurd** *SD NS* 1: 17 (1401). **-byurdh** *ib* 634 (1407). **-byördh** *ib* 2: 2 (1408). **-byr** *SJ* 188 (1449). **-bir** *SD NS* 1: 32 (1401)), *f., n. (och m.?)* [*Fdan.* vitnisbyrth, vitnesburd, vidnesbiurd. *Isl.* vitnisburðr] **1)** *bevis, bevisgrund, beviskälla.* til at bewisa at enghen closter människia ... maa ... nakot eghit haffwa, wil iak först ... sätia ij (2) tingh, som thu witnesbyrd oppa huilkom iak maa min ordh grwnda, oc stadelika be ffästa, som är först täxten i thes hälga kyrkies laghom oc sidhan thäs fwlbordhan, aff sancti bendicti ... oc agustini reglom *LfK* 3. **2)** *afgifvande af vittnesmål, vittnande, intygande.* priaren ... gik fore borgmestärene ok radhet ... ok badh thöm faa sik nagra tröstoga ... men hulke mz hanom sculde gaa ... ffore mere tryghet ok vithnesbördh om all tilkomande maall j thesso ärende *LfK* 255. **3)** *vittnesbörd, vittnande, betygande, förkunnande.* tha the haffwa lyktadh sin witnisbyrdh *(testimonium) MB* 2: 349. som haffwa withnisbyrdena ihesu *ib* 363. jhesu witnisbyrdh är hälga spaa domens ande *ib.* hans withnesbyrdz ordh *ib* 351. — bära vitnisbyrdh, *bära el. afgifva vittnesbörd, betyga, intyga.* sägh oc bär witnesbyrdh *(dic testimonium)* huar saman skreff appocalipsim *MB* 2: 332. hwilkin withnisbyrdh bar gudz ordhe oc witnesbyrdh ihesu christi *(testimonium perhibuit verbo dei et testimonium Jesu Christi) ib* 333. **4)** *bevis, intyg, bekräftelse.* til sanna vitnysbyrþ oc fulkumilse aldrä förnäfndä þingä þa sätyum wi vart insighli för þettä breff oc testament *SD* 5: 568 (1346). til vitnisbyrdh ok mere stadhfästilse thässens testamenz *BYH* 1: 185 (1380). til huilkins meere visso, stadhfästilse ok vetnisbyrd *ib* 237 (1431). til vitnisbyrdh minnä sialfs vidþergangu ok festilse þessä breefs *FH* 3: 6 (1353). allom thessom ärindom til mere wisso oc witnisbyrdh fulbordhan oc stadhfestilse *VKR* 56. till thes mere visso oc vitnisbyrdh at swa är giort som nu är sakt *SD NS* 1: 8 (1401). til withnesbyrdh at wij ... haffua i alla motho fulbordhat ok stadhfest thenna skraa *SO* 72. här til vitnes byrd äru goþra manna insigle fore sat *BYH* 1: 170 (1363). *SD NS* 1: 9 (1401), 10 (1401) *o. s. v. BYH* 1: 246 (1443). *SJ* 188 (1449). *BSH* 4: 227 (1497, *nyare afskr.*). *VKR* 47. *SO* 53. — *intyg, skriftligen utfärdadt bevis.* badho oss vm breff oc witnisbyrdh ther vppa at the stodho ther fore rättin ... oc loto eric sigurdzsson ... quit lidugh oc lös for thet drapit han giordhe thera dödha brodher *SJ* 202 (1448). — *bevis, vittnesbörd, vittne, tecken, erinran.* vpbyggiom oss eth altara ... til witnesbyrdh *(in testimonium)* mällan idher oc os *MB* 2: 59. *ib* 60. är then kalken än ther i dagh, til witnesbyrdh hennas häloghet *Lg* 3: 447. — **vitnisbär,** *adj.* [*Isl.* vitnisbærr] *L. vittnesbär, vittnesgill, lagligen berättigad att vittna (i rättegångsmål).* þingbäre, witnisbäre äller eþbäre *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). — **vitnisbärare,** *m.* [*Jfr Ä. Dan.* vitnebærere] *vittnesbärare, vittne, person som intygar el. kan intyga (ngt). med gen.* josep ... hwilkin ... war en jomfru maria feste man til skipadhir aff gudhi ... ath wara henne renliffuis omgangho vitnisbärare ok henne jomfrudomps *MP* 5: 73. — *vittne, person som bär el. frambär vittnesbörd, person som betygar el. förkunnar. med gen.* jak är ihesu christi pino vitnisbärare *KL* 392. *MB* 2: 387. — *med dat.* skulin ij ... vardha mik vitnisbärara *(eritis mihi testes) Bo* 244. — **vitnisgilder,** *adj. L.* — **vitnis maþer (vittnis-** *VGL I R* 9: *pr.* **wittnes-** *KS* 69 (170, 76). **-man),** *m.* [*Isl.* vitnismaðr] *L.* **1)** = **vitne 6.** mänge domare ok witnis män rädhas swå wälzmän, at te tora ey rät döma älla sant sighia *KS* 69 (169, 75). *ib* (170, 76). med þrem witnismannom til wnnen *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). hadde han thär skellige witnes män oppa at han hadde wel fornegeth ... erich diegn i goth betalning, för the xiiij ortug land iordh *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 52. thesse *(tre i det följande nämnde män)* wara ther vithnis män then thidh thetta giorth war *SD NS* 1: 37 (1401). — *särsk. vittne som är närvarande vid kontrakt om jord.* jsta statuimus et ordinauimus, presentibus viris discretis, qui dicuntur witnismen, et fastær, jnfra scriptis *SD* 3: 36 (1311). *ib* 37 (1311). afhende olauer ok ierunder sigh ok sinom arfuom krakoflek ok hemolathe thet for:da ienise ok hans arfuom met fastom ok fullom skelom, huilcke här äpter nempnas ... vithnismän: jon a tandom, swen a gamblasäter *ib NS* 1: 166 (1402, *nyare afskr.*). ther ärw thesse withnes män til *DD* 2: 6 (1386). *ib* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). melismen och witnismen *SJ* 251 (1456). **2)** = **vitne 7.** gudh är min vitnisman *(testis)* at jak ey scrifwir thik thässe thing aff mik siälue *Bir* 2: 86. — **vitnis mal,** *n. L.* — **vitnis tafla,** *f. en af de två "vittnesbördets taflor" på hvilka tio Guds bud voro skrifna.* moyses ... bär twa witnistafflor *(tabulas testimonii)* i sinne hand *MB* 1: 345.

vitne lös, *adj. L.*

vitnilse, *n. pl.? vittnesbörd, intyg.* medh brefwa witnilse *SD* 1: 319 *(öfvers.).* — *bekräftelse.* til merä witnilse ok stadhfästilse sätiom wi waar incigle ... fore thetta breff *BSH* 1: 133 (1371).

vitning, *f.?* — **vitningsbyrdh,** *f. bekräftelse.* tiil witningxbyrdh tricker jach myt jnsiglä fore thetta breff *FH* 5: 11 (1453).

vitra (-aþe), *v.* [*Isl.* vitra] *L. göra vetterlig, förkunna, kungöra, tillkännagifva, uppenbara.* at han för

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

viste sin döþ. ok vitraþe sinom känne suenom *Bu* 138. *ib* 139. är nu rätwist at iak skal hans loff oc priis frambära oc allom witra *Hel. mäns lefv.* 235. hustru ragnild jngemarsdotter vitrade oc kungiorde fore nämpdinne oc mig at hon . . . haffuer giffuit jöns agneson ij öris land jord j järinge *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 28. *SJ* 223 (1453). — *refl.* **vitras?** *uppenbara sig, te sig?* ä vithnas *(troligen felaktigt för* vithras*)* goth, gladhv hiärta *GO* 512; *se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 98 *f.; Medeltidsordspr.* 2: 243 *f.* — *opers.* thän witnar *(månända för ett urspr.* thäm (them) witras*)* ey wäl som vredhir är wtan skäl *(om den ifrågasatta emendationen är riktig, skulle meningen vara: den som är vred utan skäl har onda förebud el. har ej att vänta godt; samma mening skulle gifvas, om man ss. urspr. läsart antoge* vitrar, *hvilket skulle vara att föra till en opers. användning af det aktiva* **vitra***)* *GO* 456; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 214.

vitrilse, *n. pl.? kungörande, bekantgörande; betygande, intygande, försäkran.* tiil witrilsee ok fulkumnilsee thässe gäf sätium wi . . . war jnsiglee forro thättä breef *SD* 4: 390 (1334?). til thes mere witrilse oc befuarilse bedhis jac . . . herra knut bossons . . . herra hemmingx . . . oc herra jenissa . . . incighle for thetta breff mz mino eghno *BYH* 1: 201 (1390). här til mera witrilse, wisso oc stadfestilse *SD NS* 1: 563 (1406). tel thes höghra ok störra witrilse ok forwarilse ok stadhfestilse *ib* 2: 117 (1409).

vitskaper (wytschap. wytzschapp. witscop), *m.* [*Fdan.* vitskap. *Mnt.* witschap, witschop] *L. vetskap, kännedom.* hengar iac mit incigle . . . meth vilia oc vitskap här fore *SD NS* 1: 10 (1401). *ib* 2: 63 (1408), 71 (1408) *o. s. v. SJ* 188 (1449). lather jach . . . mit incigle mz wilia. witscop oc fullo beradhne modhe hängias fore thetta opet breff *BYH* 1: 235 (1430). gör han . . . tz mz sins hosbonda wilia ock wytzschapp *SO* 147. scal engin gultsmydzswen göra sina egna gerningk vtan sins hosbonda wytzschapp *ib.* schal . . . ingen gultsm[e]tz swen kiöpa nagat guld eller sölffuer vthan sins hosbondha wytu ok wytschap *ib* 155.

vitskostir (-kustir), *m. pl.? L.*

vitsorþ (visorþ *VGL II þ* 58. **wisordh** *Lg* 3: 348, 366. **uizor** *Östgötalagens* 1300-*talsfragment s.* 7. **uitzsörþ** *ÖGL B* 9: 1 *i var.* **uitzs örþ** *ib Eþs* 33: *pr. i var., Vaþ* 2 *i var., Vins* 6: 5 *i var.*), *n.* [*Jfr Fgutn.* vitorþ] *L.* **1)** *bevisningsrätt, rättighet el. skyldighet att bevisa el. att med ed värja sig.* nu wil vinen e uiþärganga vizorþeno *(sannolikt för* vinsorþeno*)*; þa a þän uizorþ sum köpte *SR* 5. jä þät inne sum stulit är þa skudhe än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä at þa a bonden wizord at väria sik mädh siex manna eþe, nu är e vindöga a väg þa a han e vizorþ aghen alle þe vizorþ e är i hanþum takit *ib* 44. **2)** *bevisningskraft, vitsord.* huffud breffuit som all makten oc widzord oppa lag *FH* 2: 108 (1437). **3)** *vitsord, rättighet att afgifva yttrande med gällande kraft, rättighet att afgöra.* stande thz a synamanna witnom . . . oc hafwi engen annar witzordh *TB* 77. **4)** *vittnesbörd, intyg; erinran.* sprak opp een springande kella som än bliffwer til wisordh til hans hellgha martilse *(in testimonium martirii ejus)* *Lg* 3: 348. til täs iärtekns wisordh offradhe hon eeth been och foot aff wax giort *ib* 366. — *Jfr* **vitu orþ.**

vitstulin (-stolin), *p. adj. beröfvad vettet, vettlös, oförståndig.* äre iwdha wit stolne oc hemske som halda thässa sidhwänio *MB* 1: 308.

vitvillinge (vet-), *m. L. (KrLL J* 16; *jfr MELL Eghn* 18; *Stads L J* 10*) vettvilling, afvita menniska.* the äru store dara oc wetwillinga like *Su* 157. en daare oc witwillinge *ib* 361.

vitvillinger, *m. L.*

vodhe, *se* **vaþe.**

vold, *se* **vald.**

volda, volla, *se* **valda.**

volgemot, *f.* [*Mnt.* wolgemôt, *adj. högsinnad, välvillig; i subst. användning anträffadt blott ss. växtnamn*] *gynnarinna.* helser eder käre förstinnä, myn wolgemot, med manghe gode natther *FM* 580 (1513). then hest iach gaff min wolgemoth *ib* 581.

von, *se* **van.**

vor, *se* **var.**

vordha, *se* **vardha.**

vra (vraa. *dat. med art.* **vranne** *Lg* 549. *pl. nom., ack.* **vrar** *MB* 2: 343. **vra** *Iv* 896. **wra** *GO* 676. *dat.* **rwaom** *VML II B* 12: 1. **wrawm** *ib i var.* **rwa vm** *ib i var.* **wram** *Ber* 230. **wramom** *(för* **wraom**?*)* *SGGK* 107), *f.* [*Isl.* rá] *L. vrå, vinkel, krok.* j enne wra konungx palacij *Bil* 52. innelykte han j enne wra j huseno ther som han inne war. swa at han formatte sik ey thädhan flytia *KL* 32. han smordhe fiädhrena a enne wra i then eter dryk han hafdhe tha *Al* 10101. huar bleff döder i synne vra *RK* 1: 1766. skalt thu i hwariom stadh i hwarie wra *(angulo)* göra thinom ängil vyrdhning *Bo* 114. the grata ther i hwarie wra *Al* 10559. fals oc swik the finnas for tik i hwarie wraa *MD* 395. ä hwart jach gaar pa slottet, tha sacknar jag jon jönsson i hwaria vraa *FM* 341 (1506 *el.* 1507). the letto ther ij hwarie vra *Fr* 2039. the letto thz hws ij alla vra *Iv* 896. hwar som legger sin kniff swerdh eller yxe j vgn heller nograhanda som man kan göra skada mz böte ij öre samw lag wari i kamarom j benkiom ok j wramom *SGGK* 107. tha vpstodh ij vranne en rädhelikin draka *Lg* 549. manga äru wra i wredz mans munne *GO* 676; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 300. i mins hiärta wram *Ber* 230. — *hörn.* saagh iak vij ängla standandis offwir iiij wärldenna vrar äller ända *(supra quattuor angulos terræ)* *MB* 2: 343.

vrak (wrack. wragh. rak *Bj* 19: *pr.*), *n.* [*Fdan.* vrak, vrag. *Isl.* rek] *L.* **1)** *fartyg el. gods som drifver omkring på vattnet; fartyg som genom storm el. sammanstötning blifvit förderfvadt, strandadt fartyg; vrakgods som flyter på hafvet el. har kommit i land: strandvrak (hvari konungen i vissa fall hade rätt till andel).* then . . . grwndh som forscriffne wragh brödh wppa *HSH* 29: 40 (1461, *daniserande*). *ib* 39. eric huitte kom nw strax igen fra vraked *BSH* 5: 154 (1507). vraked med takeledh dreff strax till siös *ib.* the annen wore wthe met lanz ffoguten om thet wrack, som ider herredöme ffar fforstho i thet andre breff, som jagh ider herredöme til scriffuit haffuer *FM* 610 (1513). **2)** *förbrutet gods hvaraf konungen*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sätter sig i besittning. förde iack them *(dem som tillhörde ridderskapet)* offta fram i slagh ath theres godz skulle komma mick till wragh når iack hade kommett *(red. B:* om iak hade kunnit*)* mz falsk och swiick beuisth ath the stode icke manneligk *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6180. **3)** *det som bortkastas ss oduglig, usel el. föraktlig sak.* i vitin át ödhmiuktin halz af them for wrak *(abominatio) Bo* 207. — *vrak, afskrap, menniska som förkastas el. föraktas.* til thät är iak alstingx owärdhughir, swasom eet wrak i bland wisa män *Hel. mäns lefv.* 180. — *med gen.* forsmas oc miswyrdhas swa som fulottir oc hwars manz wrak *(abjectus et vilis) Bo* 31. — *Jfr* **haf-, in-, stalz-, strand-, stranda-, ut-vrak,** *äfvensom* **rak.**

vraka, *se* **vräka.**

vrake? *f.* [*Fdan.* vrake, vrag. *Mnt.* wrâke, *f. och* wrak, *m.?*] *hämd, straff.* at gudh sende hanom swa starka wraka *RK* 2: 2569.

vrakt, *se* **vräkt.**

vranger (*n.* **vrangt. vrankt. rwanot** *VML II B* 12: 1. *dat. n.* **rwango** *ib Kr* 24: 8. *pl. dat.* **vrangom. wrongom** *KS* 67 (165, 73). *komp.* **vrangare.** *superl.* **vrangaster),** *adj.* [*Isl.* rangr] *L.* **1)** *vriden, förvriden, vriden på sned, vind, sned; krokig.* än han hawer offlitla eller offstora eller wranga näsa oc wridhna *MB* 1: 370. *KL* 337. finger som gripsklöör varo the vrang *Iv* 272. warom wi alle ij wärlin eens ... hwath ware tha wärlin thenna ok alt thz som bygger ij hänne vtan som en aker släter ther hwarte ware wranger äller rätter *Al* 5844. — (?) mädhan siwdhir wragh gryta owir eld män rät gryta bedhis i by *(jus coquit obliqua petitur dum seria recta) GO* 460. **2)** *förvänd, oriktig, felaktig.* wrang hörilse gör wrang framförilse *GO* 843. talande wrang thing *(perversa) KL* 165. leo ... badh sanctum petrum rätta sith bref en nokot ware wrankt *Bil* 680. han ... reknar thz wranght som rät är *Bir* 2: 168. hulke som gudhelikin snille vmuändo j wranga ok fanytta *(pravam et vanam)* snille *ib* 1: 195. — *osann, falsk.* at i ingen tro setthe til swadanne vrang segner *(möjl. att fatta ss ett sammansatt ord)* oc oretfärdig segner *BSH* 4: 189 (1495, *samt. afskr.*). **3)** *obefogad, orättmätig, otillbörlig.* rördhe aff enne wrange *(iniqua)* warkwnnan *MB* 2: 297. wrangx *(pravi)* räddogha minzskilse *Bir* 3: 96. at hans wrange thorstir *(esuries prava)* maghe vtsläkkias *ib* 50. enkte är vranghare *(iniquius)* än at älska päningen *MP* 1: 135; *jfr* **4.** — *orättmätig, olaglig.* j laghomen är änkte rätfangit thz som är mz nakre wrange *(iniqua)* vtthuingan aflat *Bir* 2: 163. om noger j ffornämde screddere embete i stockholm wille bruke wrangth oc falst embete *SO* 121. — *vrång, olaglig, orätt, orättvis.* wrangā domā göra *SD* 5: 606 (1346). *KS* 67 (165, 73). *Lg* 399. aminnas the wrangasta *(iniquissimos)* dödhana *MB* 2: 302. — *vrång, orättvis, orättfärdig, orättrådig.* the hafwa mik swa som wrangan domara *Bir* 1: 15. wrangir ok orättir ware then domaren hulkin ther af miskund läte wranga män vara opinadha *ib*; *jfr* **4.** thän vranga höfdingha *Lg* 547. *MB* 2: 286. **4)** *orättfärdig, ond, ondskefull.* wranga män vilde han ey thola j sino lande *Bil* 884. *Bir* 1: 15, 312. at the skulin ey kallas älla synas wrange *ib* 3: 79. jak vsul oc vrang syndirsca *Bo* 75. *ib* 115. är han ey at enast skipadhir mz wrangom. vtan räknadhir wrangastir oc snödhastir af allom *ib* 197. a hwat wrangt var thz radhit *(a pravum consilium) ib* 160. gvdh alzmechtich hafuer allom laach giffuit rethuisom menniskiom till kerlich hoghsualan vranghom ock osnyllom mannom till redzell ock nepsth *SO* 191. hans hierta var skemmelica vrankt, ty at han gat ey vtan motkorran seth herrans godlek *MP* 1: 82. vrankt ok ilt hierta *ib.* tha the gifua for manna loff mz vrange akt *ib* 191. swa ofta som thic hända wrange thanka *KL* 247. mz wrangom wilia *Ber* 232. **5)** *ond, förderflig.* at the som mik sagho skulle ey taka wrankt äptedöme *Bir* 3: 226. **6)** *hätsk, fientlig.* awndin är vrang mot gudz kärlek *MP* 1: 135. **7)** *obehaglig, svår?* ariolus sagdhe genom sant än tho thz war alexandro vrangt *Al* 9878. — *n.* **vrangt,** *adv.* **1)** *på sned, galet, illa.* han haffwer stor hog som ey wil wika hwat thz gaar wrankt eller lika *MD (S)* 290. **2)** *orätt, olagligt.* vi hawm þätt forstandit att tolf manna näfnd sum näfnd warþer vp a þön maal sum sannind bör vmsighia, at þe gyora þäm *(för* iäm*)* offta wrangt sum rätt *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*).

vranghet (-heet. -ir), *f.* [*Ä. Dan.* vranghed] *vrånghet, orättfärdighet, ondska, synd.* han hatar alla synder oc alla vranghet *(iniquitatem) MB* 2: 152. widherstyggelikin wranghet *Bir* 5: 6. mädhan at tighia för theras räddogha skuld som makt haffwa at dräpa kroppen, räknas at wara stor syndh, halffwa större wranghet är för wenskap skuld ... lisma för höghom oc herrom *LfK* 53. ath ... vrangheet iluilia ok alle twedrecht affleggis *SO* 144. *MB* 2: 285, 286. *Su* 47, 48, 61 *o. s. v.* — *pl.* gudh är amynnandis hennes vranghetir *(iniquitatum) MB* 2: 360.

vrangleker, *m.* [*Isl.* rangleikr] *L. krokighet, krökning, ojämnhet.* aff thessom trem rotomen vpuäxste aldra rättaste stiälkir vtan nakan knwt älla wranglek *(sine omni nodo) Bir* 1: 176.

vranglika (uran- *MELL B* 22: 1 *i var.*)**,** *adv.* [*Isl.* rangliga] *L.* **1)** *orättmätigt, orättfärdigt.* offra ey gafuor vranglica afladha *MP* 1: 191. **2)** *orätt, illa, syndigt.* vm thu findir nakat vara wranglica giort *Bo* 123. göra the vranglika *(nequiter)* mote mik *Bir* 1: 195. *Ber* 38. för wara skuld som syndadhom oc wranglika liffdom *Su* 48.

vranglikhet (-heet. vrangelikhet *MP* 1: 11; **-hetir** *ib* 2: 124. **-ir),** *f.* [*Fdan.* vrangelighed] **1)** *krokighet, krökning, ojämnhet.* thz blomstrit wäxste af trem rotom mz rättom stiälk älla bul ther änga knwta älla wranglikhet hafdhe *(quod nullos habebat nodos) Bir* 1: 175. **2)** *förvändhet, galenskap, dårskap.* o wranglikhet *(perversitas) Bo* 99. **3)** *orättfärdighet, ondska, synd.* vmuendas fran sinne ondo vranglikheet *(a nequitia sua) KL* 136. *ib* 145. munkin ... flyde fra hälghra munka samvaru. oc anduarþaþe sik alle orenlikhet oc wranglikheet *ib* 186. än gudh wilde vppinbara thera wranglikhet *ib* 49. han atte akär aff vranglikhezins värdhe *(de mercede iniquitatis) ib* 132. vm vranglikhetin är i minom handom *Bo* 185. *ib* 109, 194. är j mik al wranglikhet *(nequitia) Bir* 2: 12. dyäfwllin, hulkin som hatar gudz vini oc mäst thom som ey haua ilzskonna gadd älla wranglikhetz etir *ib* 129. the dö aff sine eghne ondzsko ok wranglikhet *(ex*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

propria iniquitate) ib 269. al ilzska oc wranglikhet *ib* 3: 104. opfylte mz diäfwlzlike wranglikhet *ib* 250. *ib* 7, 188. wranglikhetz män *(viri iniquitatis) ib* 336. ffor wara wranglikhet koma os genwärdhogh tingh *Ber* 7. *ib* 5, 11, 24 *o. s. v. MP* 1: 11, 28, 68, 82 *o. s. v.* idhir wranglikheth *(iniquitates)* skilde idhir fran gudi *ib* 70. scal hon afskrapas af äuärdelikx lifs book oc bära sina vranglikhet j heluite *ib* 135. hulkin som älskar vranglikhet han hatar sina siäl *ib.* the som göra wranglikhet *(iniquitatem) ib* 76. *Gr* 295. — *pl.* mina vranglikhetir äru mangfalla *MP* 2: 97. *ib* 1: 156, 2: 124. grat tina wranglikhether *(iniquitates) Ber* 38. *ib* 94, 95. — **vranglikhets vili,** *m. ond vilja.* vm jak . . . veth syndelikin vranglikhetz vilia j mino hierta *MP* 1: 151.

vrangradhogher (wraang raadoger), *adj. som gifver vrånga el. onda råd; orättrådig.* hans raadh wraang raadoge ära *MD (S)* 202.

vrangskipadher, *p. adj. oordentlig.* swa snardhis siälin . . . j wrangskipadz *(inordinatæ)* lusta sidhuänio *Bir* 1: 365.

vrangvis (wrong- *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. **-viss** *HSH* 18: 4 (1494). **-viis** *VGL II Præf.* **-wiis: -wiisa** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. **-viiss** *BSH* 4: 189 (1495)), *adj.* [*Fdan.* vrangvis] *L. vrångvis, orättfärdig, ond.* noger vranghviiss oc ofärdigh man *BSH* 4: 189 (1495). eller *(för* heller*)* wrangwisom nagat hielpa en menlösom nidher stiälpa *MD (S)* 266. *HSH* 18: 4 (1494). *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. *PM* LX. til ath göra thz reth som vranghuist varit haffuer *SO* 191.

vrangvisa, *f.* [*Jfr Ä. Dan.* vrangvis] *L. orättfärdighet, missgärning.* sonen skal ey bära fadhersins wrangwiso *(iniquitatem) Bir* 4: 71.

vrasten, *m. hörnsten.* sagdhe han ok äptedömit af wra stenenom *(lapide angulari) Bo* 149.

vreþas (*impf.* **vreddis** *MD* 330. **wreddis** *ib* 35, 189; *Di* 86, 154. **wreddes** *Al* 10018; *Di* 47. **vredes** *Bu* 189, 501, 504. *pl.* **wreddus** *Bil* 88. **vredos** *Bu* 510. **wreddis** *Al* 7637. **wreddes** *MB* 1: 318), *v.* [*Isl.* reiðaz] *vredgas.* kunugen vredes *Bu* 501. *ib* 504, 510. pylatus stodh up ok wreddis brath *MD* 35. *ib* 189. olaff vreddis aff the ord *ib* 330. wi wordhom ey hwath the wredhas *Al* 6223. toko at stikna wider ok vredas *RK* 1: 2779. *Al* 10018. *Di* 47, 86. tha wreddis ysunger konung athan skulde ekke seger fa sa snart som han wilde *ib* 154. kunugen vredes viþar. at han ta[la]þe iamn orþ viþar han *Bu* 189. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* mik wreddis genast the syster thre *Al* 7637. — **vreþas viþer,** *vredgas.* män wreddus widh *Bil* 88. annor folk foro op mz bälde, oc wreddes widh *(ascenderunt populi, et irati sunt) MB* 1: 318. tha took han swa at vredhas widh at han lagde them badha i tornit nidh *RK* 1: 3840.

vreþe (wrädhe *Bir* 4: 208. *gen.* **-is.** *med art.* **vredhina** *MP* 1: 135), *f.* [*Isl.* reiði] *L. vrede, förbittring; ovilja, ogunst.* duäl hämdena thr til wredhen är iui gångin *KS* 36 (96, 39). *ib* 49 (124, 53). *GO* 156, 183, 299, 873. bantzat wardho thera wredhe, thy at hon är hardh *MB* 1: 261. thu tappa thina siäl j thinne vredhis gäld *(in furore tuo) MP* 1: 135. vredhis ful människio siäl skal j vredhina stormb dö *ib.* huar then som vredhgas mot sinom iämcristne mz stadfesto vredhe oc vilia *ib* 216. manzsins vredhe gör ey gudz rätuiso *ib* 217. hwilkin som ey hallir sina tungo i wredhis tima *(tempore iræ) KL* 233. *ib* 276. kärlex sorgh . . . späkir wredhis oc otholomodz pino *Bir* 2: 221. haffwer iak . . . länge burit wredhena oc affwndena i mino hiärta *Sv. Kyrkobruk* 310. nar iak retis til wredhe harm och besklikhet *Ber* 233. the . . . fatadho han i wredhinne som the tha hafdho *Bo* 86. thy är konunger, at han skal allo styra jämuäl sinne wredhe, ok ey wreden konungenom *Bil* 535. talin til min mz skälum, ok ey mz wredhe *ib.* driffw the han fran sik skämmelika mz store wredhe *(indignanter) Su* 52. konongx wrethe *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *RK* 1: 2894, 3340. forbyuþande . . . vndi wara vreþe, ok wara konungsleka hämd at ängen man . . . dyrwes þem t. . . . mysförmä *SD* 5: 606 (1346). fik keysarin wredhe til herodem *ST* 372. vi som . . . ärom . . . gudz wredhe värdhe *Bo* 83. thu sände thina wredhe, hon swalgh them som elder stikko *MB* 1: 318. *Bir* 4: 208. þe reta nu guþ til vreþe *ib (Avt)* 181. j gudz vredhis dagh *MP* 1: 217. *ib* 221. the vij karen gudz wredhis *MB* 2: 357. at wreckia wredhe *Bil* 369; *jfr* **vräkia 3.** — *vrede, benägenhet för vrede, häftighet.* vredhin *(iracundia)* dräpir falskan dara mz siälinna dödh *MP* 1: 135. — **vredhis fulder (-fullir),** *adj.* [*Jfr Ä. Dan.* vredefuld] *uppfyld af vrede.* hwilkin som wredhisfullir är *KL* 282. vredhis ful människio siäl *MP* 1: 135. *ib* 342. *Jfr* **vreds fulder.** — **vredhis hand (wredhes-),** *f. af vrede styrd hand.* med wredhes handom *TS* 21. *Jfr* **vreds hand.** — **vredhis ordh (wredhes-),** *n. vredesord, i vrede taladt ord.* then som sigir mot sinom iämcristne nokot vredhis ord hålla theer vredhis tekn *MP* 1: 216. modhrennas wredhes ordh *Lg* 3: 449. — **vredhis tekn,** *n. tecken af el. till vrede, åtbörd som uttrycker vrede. MP* 1: 216.

vredhelika (-ligha *Di* 8. **-liga** *ib* 18, 157, 163. **-ligä** *Va* 4, 40. **-lege** *HSH* 18: 14 (1494). **-lik** *Fr* 2518. **-ligh** *MD* 8), *adv.* [*Isl.* reiðuliga] *i el. med vrede.* sintram drog sit swerd. oc gik mot sin broder wredeliga *Di* 163. *Va* 40. pawen . . . sagdhe wredhelika til honom gak hädhan wt aff minom öghom *Lg* 669. haffwir iak . . . swaradh them . . . wredhelika *VNB* 30. *Fr* 2518. *Fl* 1164. *MD* 8. *Va* 4. *HSH* 18: 14 (1494). *Di* 157. konungen . . . saa wredeligha vpa thetmar *ib* 8. *ib* 18. han *(Gud)* se godha mz särlike nadh, han se vredhelica onda j sinom dom *MP* 1: 140.

vredhelikhet (vredhligheet), *f. vrede. MD* 91.

vreþer (wreedher: -a *RK* 2: 2680. **vreedh** *Fl* 1566; *Iv* 2346, 2408. **vreed** *RK* 1: 2103. **wreedh** *MD* 388. **vräþer: -an** *Bu* 138. **wräþer** *Bj* 12: *pr.* **vrädher** *Gr (Cod. D)* 362. **wrädher** *SO* 14. *n.* **wret** *Bir* 2: 80; *Ber* 238; *ST* 475), *adj.* [*Isl.* reiðr] *L. vred, vredgad, uppretad; ogunstig.* stassen(s) biscopir . . . gik vt vreþer af staþenom *Bu* 16. sua räþeleken at änghen þorþe se han vreþan *ib* 62. *SO* 14, 24. tha stod konungen wp illa vreder *RK* 1: 2136. *Iv* 454. ta tu tala gladhr ella wredhr, tå göm at tu haui ey vndrläte i röst ella åthäuom tinom *KS* 25 (61, 27). wardher skiparen wredher löpandes aath batzmannenom *PM* XIII. rät som een leon ther vardher vreedh *Iv* 2346. thän riddare vardh tha storlika vreedh *ib* 2408. thän witnar ey wäl som vredhir är wtan skäl *GO* 456. manga äru wra i wredz mans munne

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib 676. sancta agnes sa . . . vreþom öghom tel hans *Bu* 418. wret änlite *Ber* 238. magnus fulde äfter mz wreedha hende *RK* 2: 2680. huädhanaff leonit vardhir wret *Bir* 2: 80. höghe gudha äru thäs wredhe vurdhne *Bil* 326. christi brudh saa gudh swa som wredhan *Bir* 1: 85. þe visa iþar göra guþ vräþan *Bu* 138. *ib* 145. han varþ vreþar at hans kona varþ cristen *ib* 137. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* wardh han wredher gärninges mannomen *KL* 308. swa frampt at konungen er jder vreed *RK* 1: 2103. *ib* 3347, 3824. miin frugha vardh mik vreedh *Iv* 2726. þe . . . baþo februam martis moþor göra sin son romara *(Cod. C* romarom 926*)* bliþan ok þera (o)vinum vreþan *Bu* 9 *(jfr s. 926).* þe milda mö varþ grymum wreþ ok naþogh nöþstadom *ib* 16. þu vänte . . . at min guþ varþar mik vreþar. han skal varþa för þinom guþ vreþar *ib* 189. *ib* 188. thedhis hanom . . . ihesus christus wredher väridinne *Bil* 794. hurw ma thu . . . wardha illa wredher thy folke som thu hawer swa mykith mz giort aff gudhliko mäghne *MB* 1: 345. *ib* 408, 418, 422, 435. hans lykka är honum vardhin vredh *Iv* 2072. thän hawir hart delomaal thär skäpnan är wredh *GO* 486. — *med prep.* the frugha vardh vredh a thän quinna *Iv* 2302. oppa hwem tha äst thu wredher *Al* 8321. *ST* 475. *MD* 388. tha wardh vrbanus grymbir oc wredhir mot sinne dottir *ST* 252. *MB* 2: 352. *Gr* 271, *(Cod. D)* 362. — *vred, häftig, vittnande om vrede.* ther the iffwadho vtan mato mz wredhom ordhom the illa loto *Al* 8486. — *Jfr* **ful-, genom-, of-vredher.** — **vreds fulder (wredhz-),** *adj.* = **vredhis fulder.** är gudhi thäkkare söt hiärta, oc fult mz gudhlikom älskogha, än bitirt oc vredzfult *MB* 1: 471. wredhz fwldher man *Ber* 115. — **vreds hand (wreþz-** *Bj* 3: *pr.* **ureþs-** *ÖGL Vaþ* 6: *pr.*, 20: *pr.* **wretz-. wrezs-** *ÖGL Vaþ Ind.* 6. **wräz-** *Bj* 12: *pr.*, 13: *pr*, 14: 14**),** *f. L. vred mans hand, af vrede styrd hand.* slår mz wredz hånd *(d. v. s. i vredesmod med handen)* på bordet *SO* 220. swa manghe med wretz handum *(kanske för* -werkum, *ss utgifvaren med stöd af en annan afskr. antager)* hugg, äller styungh a han lagþu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *jfr ib* 381. *Jfr* **vredhis hand.** — **vreds modh (wredhz-. wrez-),** *n. vred mans (upprörda) sinne, vredesmod, häftighet.* wm thz sker j wrez modhe *SO* 25. dragher nokor knijff i stempno eller i opinbara drykkio mz wredhz modhe *ib* 52. hwar som . . . mz vredz mode kastar sin klädir aff *SGGK* 105. — **vredz vili (vreþz-** *MELL SVl* 2: *pr.* **wredhz-. vrez-** *VGL I R* 5: 6. **wrädz-. wräz-** *Bj* 14: 14. **vräs-** *VGL I S* 2. **vrass-** *ib Md* 3: 1**),** *m. L. vred mans vilja el. sinne, vredesmod.* huar som rykker kniff ellir swärdh ath androm mz wrädz wilia *EG* 63. huilken een aff companith borthgaar mz wredhz wilia *SO* 51. — **vreds värk (wrezs-** *ÖGL Kr* 30: 1. **wretz-. vräþz-** *Bj* 12: *pr.*), *n. L. i vredesmod begången gärning.* hwilikin gyästär . . . mäþ nokarum wretz wärkum gyor þöm bloþwite äller blanaþ *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — **vreds värki (wräz-** *Bj* 12: 1**),** *n. L.*

vredhga (vrädhgha: **-as** *Gr (Cod. D)* 362. **vrädhga**: **-adis** *Lg* 547. **wredka**: **-as** *SO* 25. **wregga**: **-adis** *RK* 2: 5902. **wregha**: **-andis** *Mecht. Uppenb.* 239. **-ar, -adhe, -adher**. *supin. refl.* **-as** *Sv. Kyrkobruk* 310**),** *v. göra vred, reta, förtörna.* wredhgade iak *(offendi)* alla hymmelslika andha *Su* 41. *ib* 42, 100. huar är thän som tildyrffues riwtande leonit wredgha *ib* 226. at iak häldher wildhe lidha twsanda dödha, än tik . . . nakot sin . . . mz syndher at wredhga äller retha *ib* 49. *ib* 95. hon wredgar gudh oc tappar sik siälffwa *ib* 352. tha som wi mz syndom haffuom wredgat strangasta domaran *ib* 206. *ib* 185. blidka thin enda son, swa opta aff os wredgadhan *(a nobis totiens offensum) ib* 208. *ib* 52. *LfK* 38, 86. — *refl.* **vredhgas,** *vredgas, blifva vred.* hedhningen wredhgadhis *KL* 296. *Lg* 547. *SO* 25. *MD (S)* 203. *Mecht. Uppenb.* 239. konungin wredhgadhis här af ä thäs meer *Gr* 278. marsken . . . wreggadis sara *RK* 2: 5902. at iak wredhgas ey vtan sak *Bir* 1: 64. *ib* 276, 361, 2: 77. ther tok marsken wredhgas om *RK* 2: 4305. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* nar thu vredhgas syndoghom *MP* 1: 208. wredhghadhis gudh allo folkeno *ST* 435. *Su* 267. vredhgas ey mik *Bir* 2: 154. *ib* 3: 23. hafh gudhz thwlimodh mot them thic wredhgas *Ber* 119. wredhgadhis hon minom ordhom *Bir* 3: 58. — *med prep.* mote. wredhgandes mote them *KL* 224. huar then som vredhgas mot sinom iämcristne mz stadfesto vredhe oc vilia *MP* 1: 216. *ib* 217. *Gr* 271. ey haffwer iak warit swa lydugh, som iak skulde, wtan wredhgas, oc ilzskas mote minom systrom *Sv. Kyrkobruk* 310. — *recipr.* oppa thz at oxane skullo wredhgas *(d. v. s. blifva ilskna på hvarandra)* jnbyrdhes *Lg* 3: 156.

vreþsamber, *adj. L.*

vren (uren *ÖGL B* 25: *pr. (på två st.). ack.* **urenan** *ib***),** *adj., äfven nyttjadt ss subst. Se Bugge, Nord. Tidskr. f. Filol. N. R.* 3: 273 *f.*

vrena (-adhe), *v.* [*Ä. Dan.* vrenne] *vrenskas.* iag reed oppa en blackotthen hest som wrenade och språng bade till oc frå *RK* 3: *(sista forts.)* 6123.

vrenskas (-adhis), *v.* [*Ä. Dan.* vrenske, vrinske. *Jfr Mnt.* wrenschen] *vrenskas.* wrenskadhis hänna hästir *VKR* XII.

vrensker, *adj.* [*Ä. Dan.* vrinsk. *Jfr Mnt.* wrenesch, wrensch] *vrensk.* ofwir vrenska hesta *MP* 1: 113.

vreppa, *se* **upreppa.**

vreter (wreeter: wreet *SJ* 109 (1441). **wreether: wreeth** *SD* 3: 581 (1323). **wräter: -a** *MELL B* 25: 1 *i var.* **wräther. -ar. -ir?),** *m.* [*Isl.* reitr] *L. utstakadt, begränsadt område; enstaka, inhägnadt åkerland; intaga.* iuxta westraarus agrum vnum. separatum ab aliis qui wlgariter dicitur wretir . . . sunonis mercatoris heredibus . . . uendidisse *SD* 2: 123 (1291). *ib* 504 (1307), 3: 601 (1323). vnus wreth in førisengh *ib* 283 (1316). jn skyelby . . . vnum wreeth cum curia et domibus ibidem sitis. juxta cymiterium sancti egidij, et vnum alium wreeth. in villa enecopensi. qui dicitur holmuastawreeth, pro anime sue remedio nobis disponenda commisit *ib* 581 (1323). I wretir iuxta pedem montis kasaas *ib* 5: 304 (1344; *gammal afskr.*). iuxta agrum dictum prostawreth *ib* 55 (1341). kennis iak . . . mik haffwa saalt . . . bänct thorstensson, kanoke i strengnes, min wreth som ligger wpsidhis vidh laurens langhz wreth vndir bergheno widh prowasta akrin . . . swa meth forskiäl at lösir laffrinz sin wreth tha ma iak lösa min wreth *ib NS* 1: 233 (1403). at inge-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wall dyekn hindradhe for honom wreta, liggiande widher arbogha *ib* 277 (1403). halffdelana af thässom minom wretom *ib* 295 (1403). at alle thässe wretane ällar nokot aff them affgingge prebendone *ib.* fik han ... ɉ (1/2) wreet liggiande widh wästerars *SJ* 109 (1441). ath iak haffuer antvardath herman vnge ... myne vräther som kallas kölnare vräther liggiandes vesthen vesteraars *DD* 1: 262 (1422). ffore wthan lysle wräthen som ligger alla ythersth *ib.* thenne ffor:ne wräther iak anamadhe ighen *ib.* bedis lyst och fastä ... pa wrether liggendis widh lwnde kirkiö *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 64. gaff ... olaff laurensson mich xx march rede penningher for forscriffne wreter *ib.* *Jfr* **rofna vreter.** — **vreta garþer,** *m. L.* — **vretaland,** *n.* = **vreter.** all thenna forscripna war köpa gooz. met siin fulla aasäther. hwss iordh aaker ängh skogh fiskewatn torpastädher fiäller oc wretaland met allom androm tillaghom *FH* 5: 142 (1490).

vridh (vriidh *LB* 7: 101. **vred),** *n.? [Fdan.* vrith. *Ä. Dan.* vred] *knip, kolik.* siuder man henne *(ruta)* mz wath[n] eller äthikia tha duger thz för wrid i quid *(tormina ventris) LB* 8: 51. *ib* 7: 101. for wred i qwedh skal man ätha piper *ib* 66. for vred j qwed oc i tarmana *ib* 255. tenna siwkdom i tarmana oc j sydorna kallas colica passio, klo reff, eller vred i qwid, oc hon hender mest j sma tarmana oc stundom j te högre siidona oc stundom i ten venstre med swara styngia oc vred sa at man tenker at tarmana skwlu rijffna *ib* 256. ter af fanger ten siwka mang styng oc vred inwertis i liiffwit *ib* 257. far nagon hest, ko eller faar vred i tarmana *ib* 259.

vriþa (wriida *LB* 7: 4. *pres.* **-er** *LB* 4: 346. *impf.* **vreþ. vreedh** *Fr* 1353. *pl.* **wridhu** *Bo* 50; *MP* 2: 17. *part. pret. ack. m.* **vridhin. wridhnan** *ST* 401. *imperat.* **vridh. vriith** *LB* 7: 173**),** *v. [Isl.* ríða] **1)** *vrida.* vriþa händer, *vrida händerna i hvarandra (ss uttryck af häftig sorg el. förtviflan).* sina händer han swa opta vreedh ok kärdhe sik swa margha leedh *Fr* 1353. alexander stodh oc skar sina tänder riste sit hoffwudh oc wredh sina händer *Al* 8318. nw manga swänske syna hendher wridhe thz her steen saa lithet kan liidhe *RK* 3: 4063. vridhna hender ok starker grater vard tha aff mange frwo sedher *ib* 1: 112. **2)** *vrida, förvrida; vrida sig, söka komma undan, göra undanflykter, göra invändningar.* begynte tha fast wrida oc wrengia *RK* 2: 8455. **3)** *röra af och an, skaka.* andre waro som ... mik wslan hädde oc gabbade, wridandes *(moventes; på motsvarande ställe i annan öfvers. läses* ristande 433*)* theras huffudh *Su* 162. *ib* 188. **4)** *vrida, krama, pressa.* scal man taka oos aff rutha oc komiin oc huita aff äggit oc wridha thz genom en klwt *LB* 1: 96. stöter man malyrt mz tiwra galla, ok wridir swa gönom eth kläde *ib* 3: 72. *ib* 2: 54, 56, 5: 77, 7: 4, 5, 10: 7. thag dillefrö stöth och wridh gennom j [1] klädä och gör thz wridne warmpt och drik thz *ib* 8: 42. **5)** *gnugga; gnida.* the wridhu kornit w axomen *Bo* 50. tagh aff groffth rogbrödh kraamen och vriith tz smath i millan henderna *LB* 7: 173. mz hwitte hand vredh *(Cod. B* gnedh*)* hon hans baak *Iv* 1328. wridha them (ɔ: saarin) ... mz en haarklwt *MD* 197. tak oos ok *(för* af?*)* widelöff och pipar ok wridh a ögon *LB* 2: 55. sywdh polleum j olyo ok wridh pa änne eller pa tynningh siwks mantz *ib* 54. *ib* 3: 156. tak lagh aff wide löff oc piper oc wridh i öghon *ib* 161. tag wynrwda. stampa mz olio. wrid om hans änne *ib* 7: 5. *ib* 5: 82. tak bränt salth oc wridh opta wtan om tanna hwldhit *ib* 3: 164. — *knåda.* om man stampar han *(senap)* sman som miöl j mortara ok läther sidhan ther til fiärdalot reent honagh ok wrider thz alt saman som en degh *LB* 4: 346. **6)** *klämma, knipa, hårdt gripa el. fatta?* sanctus laurencius vreþ hans arm. sua at sarleka värkte *(brachium ejus diutissime strinxit et dolore nimio cruciavit) Bu* 418 *(kanske snarare att föra till* **1)**. — *part. pret.* **1)** *vriden, vriden i spiral, spiralformig.* pharao konung ... lagdhe wridhin gulring *(torquem auream)* ower hans hals *MB* 1: 239. *ST* 401. sex uthskorna ... änglar, hafvandes vrijdin vaxlius i sina hender *TK* 269. **2)** *förvriden, vanskaplig.* än han hawer ... wranga näsa oc wridhna *(torto) MB* 1: 370. — **vriþa af,** *utpressa.* tak läkeblad ok stampa ok wrid aff oos *LB* 2: 58. — **vriþa saman,** *vrida samman, fläta samman.* hans riddara wridhu saman *(plectentes)* krono af thorn *MP* 2: 17. — **vriþa ut,** *utpressa, utkrama.* trykte han ällir wredh vth aff vlla fätthen ena fiska skal äller eeth kar fwlt mz daagh *MB* 2: 88.

vridhna (wredna. -ar), *v. blifva vriden el. krokig, krökas.* blanar mans hand äller fother eller wrednar *LB* 7: 3.

vrist, *f. [Isl.* rist] *L. vrist.* bar styk nidhan wrista liggia j sama bruthum som j [1] bart styk j solna söme *SO* 20.

vräka (rwäca *VML II J* 15: 3, *B* 6: 5. **vraka. rwaca** *VML II Kr* 24: 4. *pres.* **vräker. rwäker** *VML II Kr* 24: 4, *J* 17. **rweker** *ib Þ* 17: 4. **rwäkr** *ib B* 11: *pr.* **wraker** *Ber* 83. **vrakär** *VGL I FB* 5. **wrakär** *ÖGL Vaþ* 31: 3; *LB* 7: 5. **wrakir** *Hel. mäns lefv.* 174. **räkär** *HelsL Ä* 6: 1. *refl.* **wräkx** *Bo* 181. **wragx** *Bir* 2: 171. *konj.* **vräki** *MB* 1: *(Cod. B)* 563. **wräki** *Bo* 132. *imper.* **wräk** *ib* 200. **wrak** *ib* 75; *Ber* 39, 102. *impf.* **vrak** *Bu* 523. **wrak** *Bil* 783; *MB* 1: 170. **rak**: **wt rak** *HelsL Kp* 7. **vrok. wrook** *KL* 238; *Lg* 90. *refl.* **wrokx** *Su* 418. 2 *pers.* **vrakt** *Bu* 78. *pl.* **wroko** *Bil* 255; *MD* 38; **vt wroko** *MB* 2: 104. *part. pret.* **vräkin. vrakin),** *v. [Isl.* reka] *L.* **1)** *drifva, sätta i rörelse; drifva in, slå in, stöta.* herrans swena ... wroko starka ekespitir innan hans hös *Bil* 255. the wroko naglä gönom hender oc föther *MD* 38. han ... slo at honum mz sinne stang ... ok vräker a hans skiold swa fast thz han ij twänne stykke brast *Fr* 1011. — *intrans. drifva, stöta.* at flotane skullo ey **a** skipin vraka *RK* 1: 1535. **2)** *vräka, kasta, slunga.* himbla krapter wräker aldra weyna iämpt fra sik allan söör oc oren thing oc är iordh änkte annath än aldra thinga likamlika sör som himpna krapter hawa wräkith iämpt fra sik *MB* 1: 40. wräkas til henna *(jorden)* owan oc nidhan all oreen thing *ib.* mötte eth starkasta wädher oc wrok them til ryggia som the haffdo warit halmstra *Lg* 3: 179. han ... wrok likit oppa iordhena *ST* 268. han tok bordhit mz pänigomen oc wrok widh gulfwit *ib* 489. somlike wräka honom sputtit i änlitit *Bo* 181. afthörka alla gambla smittona oc

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wräk hona lankt fran thöm *(elonga ab eis)* *ib* 200. — *uppvräka, uppkasta.* taangh som haffwit wräker *PM* LI. — *kasta, slänga, skuffa.* forsmas ok wräkx. skwfs ok vändis hiit oc thiit swa som en dare *Bo* 181. ther wrokx han. oc drogx badhe in oc wt *ib* 182. **3)** *förekasta, förebrå, tillvita. med prep.* at. wy gitum inthe at honom vrakit *RK* 1: 201. **4)** *förkasta, rata.* gudh är ey wildoghir oc wäl ey swa en at han wrakir annan *Hel. mäns lefv.* 174. at man ey wräki älla väli matin *Bo* 132. **5)** *drifva, fördrifva, bortdrifva, bortköra, utdrifva. med personobj.* tha wrok wädher mik fra kirkio dwrum *Bil* 455; *jfr* **2.** the wroko fran sik siwka manna läkiara *ib* 215. han wrak fran sik siwkir lifkonu *ib* 783. clemens ... wrok hona wredher fran sik *ib* 350. petrus badh clementem ... ey wraka sinna modher fra sik mz wredhe *ib. Bo* 75. ioakim flyþe firi blyght wräkin fra ofre *Bu* 3. han wrok aff hänne siw diäfla *Bil* 265. swasom ormen ilt hwiskande wrook ewo af paradiis *KL* 238. forbwdhin mather wrok mannin af paradis *Ber* 87. skal jak ... wraka thik ok bortköra aff himerikis äro *Bir* 2: 333. mz sinom synom gik hon vrakin mällan härberghia *Bil* 805. — *med sakobj.* wrok sanctus marchus ... sylt ok hunger aff thy lande *Bil* 257. wrak *(aufer)* fra thik iäfwgha *Ber* 39. wräker thz steen aff blädhro *LB* 2: 53. thenne ember wräker alt har aff herra abota *AS* 60. then hälghe ande wräker skyyth *MB* 1: 352. **6)** *drifva, nödga, tvinga.* thu skal ey swäria om gudh, vtan thik vräki *(Cod. A* driwer 459*)* nödh til at wäria sannind *MB* 1: *(Cod. B)* 563. **7)** *hämnas.* jak skal wräka myn skadha när gudh wiil *RK* 3: 1342. han wille thz wräka *ib* 1449. at idher nadhe thet aldre wil wpamynnes eller wrekä, oss til ondhä, war sthorä fauisko ok owirdadh *BSH* 3: 176 (1466); *på dessa tre ställen är* **vräka** *möjligen snarare att fatta som sidoform till* **vräkia** *och att föra till detta verb* **3.** — **vräka sik,** *kasta sig.* wrok han sik a iordhina *KL* 362. — *refl.* **vräkas,** *kastas, drifva.* thz skip som hauir mist styrit oc säghilträit ok wragx *(vagatur)* hiit oc thiit j bolghiomen *Bir* 2: 171. — **vräka ater,** **1)** *drifva tillbaka. opers. med dat. el. ack.* guþ vände väþren sua mz iartignom sua at þöm vrak atar *Bu* 523. **2)** *gendrifva, vederlägga.* jacobus wrok ather philetum swa mz skälum at philetus kom nästan cristin atir til sin mästara *Lg* 163. **3)** *förkasta, fördöma?* the wroko thegh apther *MD* 32. — *Jfr* **atervräka (-vraka).** — **vräka bort,** *bortdrifva, fördrifva.* aboten ... wrok han bort aff klostrit *ST* 384. wil han ... mik alstingis bort fra sik wraka *Al* 210. *ib* 672. aff hwilkom thänne pelagrimen bedhandis hiälp wrokx ohöfwelika bort *Su* 418. högfärdhin satte änglana af äro säte, slo nidh waldogha och wrok bort högfärdhogha *Ber* 111. wrak bort il hwxilse *ib* 102. tha wädher komber oc wräker bort skyth *MB* 1: 352. rökilse, som wräker bort onda lokt oc siwkdom *ib* 480. thz wrakär borth oliwd *LB* 7: 5. *Jfr* **bortvräka.** — **vräka nidher,** *vräka ned, kasta ned.* hunden grep genstan symon ... oc wrok han nidh vndir sik til iordhinna *ST* 131. — **vräka saman,** *vräka samman, hopföra.* sidhan sankas saman all the watnin som solen lypter op mz sik oc wräkas ther saman badhe aff thy soolmäghne som owan komber aff himblenom aff eldenom, oc swa aff them soolgiislom ater kastas op aff iordhinne *MB* 1: 122. *Jfr* **saman-vräka.** — **vräka til,** *nödga, tvinga.* then daghen wrak nödhin noa til oc hans sönir oc thera husfrwr ganga in i archena *MB* 1: 170. — **vräka ut,** **1)** *drifva ut, stöta ut.* spiker älla naghle wraker wt for sik annan naghla *(clavus clavum expellit)* *Ber* 83. **2)** *utdrifva, utköra.* þu ... vrakt v folke diäwlin vt *Bu* 78. abotin ... wrok han genstan vth aff klostreno *ST* 271. *Lg* 90. ä wardh iak vsul wrekin wt ther alle män ingingo *Bil* 455. — *utdrifva, fördrifva, aflägsna.* han (ɔ: krasse) wräker wth aff modher döth barn ok ondha orma aff mantz qwidh *LB* 2: 37. *ib* 7: 141. *Jfr* **utvräka.** — *Jfr* **af-, firi-, for-, in-vräka (-vraka),** *äfvensom* **vräkia.**

vräkia (vräkkia. wrekkia *Bil* 795. **wrekkie** *FH* 5: 158 (1491). **wrekke: -es** *BSH* 4: 231 (1497). **wreckia** *ib* 369. *pres.* **vräkär** *VGL I þ* 5: *pr.* **wräkir** *ib II þ* 30. **wreker** *Al* 8490. **vrecker** *SO* 95. *part. pret. n.* **wraght** *Al* 2792. **vräkt** *Iv* 1060, 1648**),** *v.* [*Isl.* rekja] *L.* **1)** *förekasta, förebrå, tillvita; framställa klander för (ngt), med klander påpeka el. nämna, anmärka.* vtan han tz vrecker for än han *(den nykomne)* mz brödrom stadh festas i companij *SO* 95. **2)** *framställa klander (mot), bryta?* loffuer jach ... thet jach ey wil heller skal ... nagen tidh tale eller wrekkie oppa thenne fforligningh *FH* 5: 158 (1491); *möjl. att föra till* **3.** **3)** *hämnas. med ack.* perse wilia sin skadha wräkia *Al* 2789. *ib* 2792, 7951. *Iv* 1659. wräkkin thän läst han hafuer at kära *ib* 603. *ib* 1061. giter herra iwan vräkt thän sak ther herra keyar hafuer talath aa hans bak *ib* 1648. wräkkia limpias dödh *Al* 697. iak wil thz wräkkia opa them *ib* 3539. at wij ... aldrigh welia thz hempnas eller wräckia mz ord eller gerninga vppa them *BtRK* 247 (1466). — *(?)* rädhas the *(vilddjuren)* mik jak skal radha för til thera ok wäckia them at wreckia wredhe *(hämnas för att jag väckt deras vrede? jfr Mht* den haz, den zorn rechen*)* *Bil* 369. enkte loff kan thu ther aff fa thz thu mik slaar eller dräper oc thit modh a eno budhi wreker *(låter ett sändebud umgälla det som vållat din vrede?)* *Al* 8490. — *pass. varda hämnad, blifva föremål för hämd.* al then owiliä, som i mellen ... konungh hans och them komen waar ... skal icke wrekkes eller hämpnes *BSH* 4: 231 (1497). — *opersonl. varda hämnadt, utkräfvas hämd.* schal aldrigh offtare ther om her effter met nagro onda vppa ... konungh karl eller hans erffuingia wräckias eller hämpnas *FH* 5: 27 (1465). *BSH* 3: 161 (1465). — **vräkia sik,** *hämna sig, hämnas.* skulum ... vi ... ecke ... bidha ther til vi komum aat at hämpnas oc os wräkia *Bo* 12. ihesus ... hötte sik sarlica wrekkia öfwer världena en hon ey lydde thera radhe *Bil* 795. — *Jfr* **vräka.**

vräkilse, *f.?* *Jfr* **bortvräkilse.**

vräkin, *adj.* *Jfr* **langvräkin.**

vräkliker, *adj.* *Jfr* **bortvräkliker.**

vräkt (wrakt), *f. L.* **1)** *hämd.* gör ey wräkt them thik näfse *(castigantibus injuriam non respondens)* *Ber* 64. **2)** *hämdkänsla, groll, hat.* skal mijsztikkia, ilwili ok wräkt alztinges inther *(för* nither*)* wara lagdh *BtRK* 33 (1359). — *(?)* wrakt *(måhända uppkommet af ett ursprungligare* wanart; *motsvarande*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Danska text har wanarth*)* hawir langan stiärth *(caude dedecora dilatat stirps inhonora) GO* 115; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 71 *f.* — *Jfr* **langvräkt,** *äfvensom* **vrät.**

vrängia (-ir, -de, -der. *impf.* **vrende** *BtFH* 1: 296 (1509)**),** *v.* [*Isl.* rengja] *L.* **1)** *vränga, förvrida.* munnin wrängdis *KL* 362. vare thu värdh at alla thina lima lidhamot skullin syndirlösas . . . munnin wrängias aff laghi *Bir* 2: 236. **2)** *förvända, förvrida, förfalska.* tha the *(skrifvarne)* sakar skulu scriffwa tha lathe them iw swa bliffwa som domaren mz retto haffwer sakt han wrenge ey thz eller göra *(för* -e*)* skakt *MD (S)* 291. **3)** *förvränga, förtyda, göra förtydningar.* the . . . begynte tha fast wrida oc wrengia *RK* 2: 8455. — *förtyda, illa uttyda, till det värsta uttyda, klandra, lasta.* false iudhane hulke vars herra kennedom oc iärtekne vildo vrängia *MP* 1: 94. nar christi brudh räddis at thässa bokanna ordh . . . skullin kränkias älla nakraledh vmuändas älla wrängias *(calumniarentur)* aff ilzskofullom mannom *Bir* 3: 217. hulke som gabba rätuisa gerninga ok wrängia *(depravant)* rätuisa manna wägha *ib* 1: 312. hwar the formogho äkke wrängia älla argha gärningeua i sik for hänna vppenbara godhlek *Su* 426. — *klandra, förtala, belacka.* thu vest thit folk wara awndsiwkt mot annars hedhir ok äro ok hatar them ok wränge mz ordhom *(depravat verbo)* hulka the formagha ey skadha mz gerningom *Bir* 1: 397. **4)** *förklara oberättigad att utföra en rättshandling, jäfva; intrans. med orätt jäfva sig, undandraga sig (att sitta i nämd el. deltaga i syn)?* dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. för the vrängde i mwstilaxi syn *BtFH* 1: 231 (1509); *möjligen är dock* sik *uteglömdt vid* vrängde; *jfr* **vrängia sik.** **5)** *göra vrång el. ond, förderfva.* nar han *(djäfvulen)* gitir wrängt ok brutit manzsins vilia oc böght til kötsins lusta *Bir* 2: 57. vtan mannin wränge siälwir ok böghe sin vilia *ib* 128. vm thin vili ok astundilse wrängis *(fuerit corrupta) ib* 3: 62. wm aktin är wrang wrängias alla gärningana *MP* 2: 291. — *förderfva, förföra.* the siälana. hulka . . . adam wrängdir aff diäfwlsins awnd *(diaboli invidia depravatus)* hafdhe nidhirkastat aff äwärdheliko lifwe vm sina höghfärdh *Bir* 4: *(Dikt)* 231. — *Jfr* **bortvrängia.** — **vrängia sik,** *med orätt jäfva sig, undandraga sig att sitta (i nämd).* dömdes jons laurisson acti . . . sak til iij m. för han vrende sig i nämpden *BtFH* 1: 296 (1509). *Jfr ofvan* **4,** *äfvensom* **synfal, syna fal.** — *refl.* **vrängias,** *förbittras, vredgas.* hwi vrängdis *(fremuerunt)* folkit *KL* 138

vrät, *f. Jfr* **skallavrät.**

vä, *se* **ve.**

vä, *se* **vi.**

väþ (wääd *BtFH* 1: 131 (1506). **wedh** *BSH* 5: 186 (1507). **waþ** *VML II Kr* 7: *pr. i var., Kp* 10 *i var.* **waadh** *DD* 2: 5 (1384). *pl. dat.* **väþium** *VGL I G* 1 *o. s. v.* **wäþiom** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **vaþium** *VGL I J* 6: 1. **waþiom** *VML II B* 13: *pr. gen.* **väþiä** *VGL II J* 14. **vaþia** *ib I J* 6: *pr.*)**,** *n.* [*Isl.* veđ] *L.* **1)** *pant.* tha satte han wisingxöö til wädh *RK* 1: 4031. the haffdo fulner sath til wädh hoffwodit til pant *ib* 4204. *Di* 191, 193. star mit huffuod i wäd for tik *ib* 192. jomfrwn . . . fik hanum en gulring i wäd at hon wilde fylgia hanum *ib* 37. han haffuer . . . sath sin halss til wädz at han skal bliffue fogthe pa abo sloth innan mädsomars dagh nästkomande *FM* 548 (1512). *Jfr* **skiäla väþ.** **2)** *vadepenningar som vid vädjande efter en fälld dom el. ett yttrande af syn el. nämd ss pant nedsättas af den missnöjda parten, af domaren, af synen el. nämden och som förverkas af den hvars talan ogillas i högre instans; nedsättande af vadepenningar, vädjande, vad.* hwem þäs þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd med XL mark, vndi wara sannind at letänfalz han aatt wäþiom böte XL mark i þräskipte *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). til dömpdhe iak . . . ängleke . . . sex mark fore wädhit *ib NS* 1: 419 (1405). dömde jak affh herazsyninne tholffh march ffor oogildh waadh til thwäskiptis *DD* 2: 5 (1384). jngen sit vadh her i moth kasta vildhe *FH* 5: 87 (1482). han kastade sitt wadh emoott nempnden *BtFH* 1: 3 (1481, *nyare afskr.*). olef bödz tree eensinnom *(för* treem sinnom*)* att han skulle kasta sitt wadh mooth thenne tijo synemän förre än the sworo och han wilde ey *ib* 5 (1467, *nyare afskr.*). them bödz offta kasta wadh förre än synemän sworo, och the wille icke *ib* 122 (1477, *nyare afskr.*). honom böödz kast *(för* kasta*)* wääd mot oc han icke wilde *ib* 131 (1506). honom bödz åffta kasta wadh och han wilde icke *ib* 11 (1484, *nyare afskr.*). *ib* 15 (1478, *nyare afskr.*), 16 (1488, *nyare afskr.*), 25 (1484, *nyare afskr.*) *o. s. v.* dömdes . . . musta pieti etålast till 3 m. för han kastade wadh och togh så tillbaka igen *ib* 32 (1478, *nyare afskr.*). honom bödz kasta wadh vnder een landzsyyn och han wilde icke *ib* 40 (1490, *nyare afskr.*). *ib* 49 (1492, *nyare afskr.*). effter the wilde ey kasta sitt wadh, så leett jagh försch[ne] 12 synemän swäria *ib* 52 (1468, *nyare afskr.*). han kastade sitt wadh moott ena sochne syhn och vnder eena landz syhn, och tappade wadhet *ib* 33 (1467, *nyare afskr.*). tappade willmar wadet *ib* 20 (1466, *nyare afskr.*). dömdes . . . huar thera saak till 3 m. för wadhe dhe tappadhe *ib* 105 (1480, *nyare afskr.*). *ib* 75 (1467, *nyare afskr.*), 107 (1468, *nyare afskr.*), 111 (1471, *nyare afskr.*). påwall mörwen bad sitt wadh igen på tinget *ib* 37 (1486, *nyare afskr.*). *ib* 39 (1488, *nyare afskr.*). — *om appell enligt kanonisk rätt.* jak haffwer giort mit wedh och appellation til wor helghe fadher pawen *BSH* 5: 186 (1507). **3)** *insats som göres vid vadhållning och som tillfaller den som vinner vadet; det som vid vadhållning sättes upp.* hwilken brodher som weddher mz androm om nograhanda ting medhan gille drikkis tha komi halfft wädith til gillesins nittho *SGGK* 106. **4)** *insats som vid täflingsspel tillfaller den vinnande, täflingspris; täfling.* manghe löpa om wädhet, än en theu främste oppbär wädzsens lön *LfK* 129. — **vädsfal,** *n.* = **vädhfal.** anders philpusson *(dömdes)* till 3 m. för wädzfall *BtFH* 1: 13 (1485, *nyare afskr.*). — **väþia fastar,** *m. pl. Jfr* **väþfastar.** — **väþia fäst,** *f. L.* — **väþia kast (waþa-),** *n. L.* — **väþia lös,** *adj. L.* — **väþia taki,** *m. L. Jfr* **väþtaki.**

vädhemäl, *m.? ett slags spel?* vnum vædhemæl de taan *(af valrosstand?) SD* 4: 710 (1340).

väþer (*dat.* **väþrä.** *med art. nom., ack.* **väþret. vädhrit. wädherit** *KS* 84 (206, 92; *på två st.*). **väd-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

erith *HSH* 20: 111 (1507). **vädereth** *ib* 124 (1507). **wäderith** *RK* 1: 1499. *dat.* **väþreno**. *pl. nom., ack.* **väþren.** *gen.* **vädhranna),** *n.* [*Isl.* veðr] *L.* **1)** *vind.* viar väþär þöm til annar staz än þer vildo *SR i VAH* 25: 286. är aktande ... huadhan wädherit bläs ten tima *KS* 84 (206, 92). än wädherit bläs mot töm *ib.* muld ok sandr, ter updriwas med wädhr af hästa fotom *ib.* var vädereth fijnderne vnder ögonen *HSH* 20: 124 (1507). som bölian wäxer fore wädher ok wind *Al* 3059. thz dughir ey at sighla i vgiorth wädhir *GO* 1075; *jfr* **ogiorþer** *och Kock, Medeltidsordspr.* 2: 400 *ff.* skipit gik for vädhreno *KL* 174. jhesus ... böd vädreno ok hafuino at späkkias *MP* 1: 67. hafuit ok vädhrit lydha honum *ib.* watnith ... rördhis hwarte langx äller thwärt ware ey wädhrith som thz röre aff enom stadh ok en ij (*för* ij en) annan köre *Al* 5825. watnith wardher wädhreno säta *ib* 5827. guþ vände väþren sua mz iartignom sua at þöm vrak atar *Bu* 523. fyra vädhir stridho j stora hafuino *MP* 1: 71. thu som far vp owir vädhranna vinga (*super pennas ventorum*) *Bo* 249. medh vädhranna vingom forstas thz klenasta af vädhreno som raskast är *ib*; *jfr* **vädhervingar.** — *om vind ss häftig och stormande.* nw wäxte wädher hart och stort *Fr (Cod. B)* 2375. eth wädher effter honum slo och kastadhe honum wth j sio *ib* 2379. wäderith bleste ok sion gik hwit *RK* 1: 1499. byriadhis een stoor stormbir oc mykyt owädhir ... wädhrit wäxte joo meer oc meer *ST* 158. jlt skal moth ondo ok **bakstaak** moth wädhir *GO* 1002. rotne stobba ... hulke som syndir skulä krossas vm varena aff räghn oc vädhir (*ventis*) *Bir* 2: 329. nar han see maktoght oc skadhelikit vädhir koma *ib* 3: 292. vadhelica frestilsa vädhir *ib.* mötte eth starkasta wädher oc wrok them til ryggia som the haffdo warit halmstra *Lg* 3: 179. — *vind, vindkast?* fiik han eeth wndherligith wädher *RK* 3: 3514. — *vind ss behaglig el. gynnsam.* saman liggia wädhir ok owädhir (*turbo coit blando vento vehemens aliquando*) *GO* 992. — *god vind, medvind.* the fingo tädhen snarth wädher *RK* 3: 1560. — *i bildl. uttryck ss beteckning för ngt i sig värdelöst.* huat är världinna hedhir vtan vädhir (*ventus*) *Bir* 2: 39. — *ss förstärkning af negation: grand, tecken.* the akta alexandrum ey et wädher *Al* 974; *jfr* **2.** **2)** *väder, luft.* diäuulin ... huarf som rökar i väþrä *Bu* 8. com aff himnum skinande sky ... ok förþe iohannem up ii väþret *ib* 13. þän tima han lypte svärþet hiögt i väþret *ib* 57. ii samu stund hängdo hins händar ok armar ii väþreno. som hugga vilde *ib. ib* 101. *Bil* 216. skiollin sprang op ij thz vädher *Iv* 4514. flyghande i högho wädhre (*in sublimi aëre*) *Bir* 4: (*Dikt*) 239. flyghir han höght j vädhrit *ib* 2: 207. thu skipadhe foglana j wädhreno (*aëre*) *ib* 1: 172. *ib* 2: 87. *KL* 395. *MB* 2: 389. swa äre fughla i wädhre som fiska i watne *ib* 1: 73. ther myrktis badhe himel ok wädher *Al* 3221. bäzlith ok hofuudhlädher skeen som sool mot thz vädher *Fl* 538. man bläsir thz i wädhrith som man enom dara sighir *GO* 53. han (*draken*) kunne mz sin onda anda alt wädhrith illa eterblanda *MD* 187. hwath thz war man eller qwinna ther aff wädhrith nakath fik han fik the soot til dödhin gik *ib.* al the fyra elementa som är vädher och vatn iordh oc eldher *Pa* 16. *MB* 1: 38, 43. *PM* XXXI. holith ... täppes swa ath jnthe vädher äller aandarwm är ther öffwersth *ib* XXIX. the kyld ther wädher hawer her nidhre mz os, hon komber aff iordhinne oc watnino *MB* 1: 39. hawer wädher waata natur *ib.* hunda dragha ... bäter wädher än mannen *ib* 80. thz natwrinna andbudh som wi draghum röök mz oc wädher *ib* 82. hittas mang diwr som hawa bätre krapt at dragha röök eller wädher *ib.* wädhrit (*aër*) gör iordhena fructsama *Bir* 1: 46. swa som eth sky vpfoor j hymillin ok lät wädhir (*levis aër*) gik fore thy *ib* 263. vm han kombir j lät ok blit wädhir *ib* 397. ont ok skadhelikit vädhir (*aërem*) *ib* 2: 85. bliffwer nogith varmare i vädrith *HSH* 20: 110 (1507). *ib* 111 (1507). thera (*foglarnes*) hiärne, oc thera natwra, som mästa delin hawer aff wädhre *MB* 1: 366. — *väder, väderlek.* giuar han ... skärt väþar äpte mulit: lunct väþar äpte storm *Bu* 489. tha war faghirt oc skönt oc lustelikit wädhir *ST* 269. wädhrit skipadhe sik swa vndarlika *ib.* hwilkin tima wädher ... skipar sik til omskipte *MB* 1: 366. hedhne män ... spadho hwilkin wädher skullo koma, oc hwilkin aar eller helsa, thy at wädher radher mykith om aar oc helsa *ib.* **3)** *väder, väderspänning, luft i inälfvorna.* hon (ɔ: libbestikka) ... löser onth wedher *LB* 2: 39. swänzk kwmyn fordriffwer ont wäder oc blest i magha (*depellere ... viscera vexantem ventum stomachumque gravantem*) *ib* 7: 10. *ib* 68. smelta tz i liiffwena är i damb och wädir *ib* 73. *ib* 74. at wädrith löser sig i liffuith *ib* 168. ath man forholler sig vädriith *ib.* **4)** *dunst?* al sky ok siuk wädher (*tota aëris infectio et turbulentia*) flydhu *Bil* 714. **5)** *väder, väderkorn.* til hon (*lejonet*) vädher aff diwrin fik *Iv* 2532. — *Jfr* **gen-, godh-, il-, mis-, morghon-, mote-, nordhan-, nordhväst-, o-, of-, pestilens-, räghn-, sunnan-, västan-, östan-väþer.** — **vädhers blaster (-blääster),** *m. vindfläkt.* een milder vädhers blääster gik there j mellan söteliga thöm abläsendes *LfK* 287. *Jfr* **vädherblaster.** — **vädhers stormber (vedhers stormer),** *m. storm.* a andra sidhona var ... rädheligin vedhers stormer *LfK* 221. *Jfr* **vädherstormber.**

vädherblaster (-bläster), *m. vindens blåsande, vindfläkt.* swa som lilia röris epte vädhir bläst (*ad flatum ventorum*) *Bir* 4: 144. for wädherbläst *ib* 157. *Jfr* **vädhers blaster.**

väþerdagher, *m. L.*

vädherflagha, *f. vindstöt, väderil, väderhvirfvel.* tha kom gwdz ängil aff himelenom och slogh thz hiwla wyrkith meth eno blaasandhe wädher flagho alth i stykke synder (*illam molem, vehementi turbinis ictu impactam, tanto impetu concussit*) *Lg* 3: 146. *ib* 147. — *ss beteckning för ngt obeständigt och förgängligt.* hwat är all manzsens ära ... swa som askaa ... lös wädherflagha, rinnande wathnens drwpi *LfK* 122.

vädherfulder (vederfwller), *adj. full af väder el. väderspänning.* är kroppen ... vederfwller och vtblester *LB* 7: 73. ath menniskian varder vthpösth och väderfwl *ib. ib* 74, 75, 77, 78.

vädherfylla, *f. väderspänning.* rapan och väderfylla i liiffwena *LB* 7: 73.

vädherhatter, *m. hatt med magisk kraft att framkalla god vind. ss tillnamn.* jngas son erik wädherhat han wart sidhan konungh och heth thy wädherhat at

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ä hwart han wende sin hat fik han önsko bör aff sinom affgudom *PK* 231. *RK* 1: *(LRK) s.* 223. ericus wædhirhattir *PK* 266 *(Registrum Upsal.)*.

vädherkorn, *n.* [*N.* vederkorn] *väderkorn, lukt.* olfactus, vädherkorn *GU* 5.

vädherleker (*ack.* **-leek** *Lg* 3: 357, 375), *m.* [*Isl.* veđrleikr] *L.* **1)** *(gynnsamt) vindförhållande, (god) vind, (godt) väder.* fik han mz godhan wädherleek *(cum maxima tranquillitate)* wtan wadha oc wanda koma offuir sion *Lg* 3: 357. äpter guz wilia thiänte them gudz elementa . . . thy tha the komo til strandena funno the redho for sik badhe skip oc wädherlek oc alla thorfte *ib* 221. **2)** *väder, väderlek.* vm iak giuir idhir ey tha nyttelikin vädhirlek *MP* 1: 256. om gudh wille . . . giffua torftelighan wädherleek oc aarswext *Lg* 3: 375. faghor wädherleker *Su* 118.

väþerqvärn, *f. L. väderqvarn.* rog som väderqwernen mol *BtFH* 1: 338 (1463).

vädherrum, *n. vind, vindsrum.* skal han hafua . . . i . . . hinrikx gange wädherrumit offuan fore hans källerhalse oc skal thet offuir huälffua hanom vtan skadha sua at han ma sik ther offuan vppa bygge een koka skorsten medh windögha i hans gang vm han thet widher törff *SJ* 138 (1445). hustru dorothea . . .]ot vp jon guldsmit en kellara oc en gatabodh murat aff sten ok wädherrumit offuan vppa *ib* 139 (1445).

vädherskipte, *n.* [*N.* vederskifte] *väderskifte.* wädherskipte är ostadhight *MB* 1: 366.

vädherstormber, *m.* [*Isl.* veđrstormr] *stormande vind, storm.* et trä swa fastelika rotat at thz sculde ey magha vpriuas aff wädhirstormom *(ventorum impulsibus) Bir* 4: *(Dikt)* 239. *ib* 3: 61, 63, 64, 292. at thz *(trädet)* ey vmkulkastas af vädhirstorman *(för -en?) MP* 1: 236. kom bradhelica ludh af hympnom swa som ängxlikin thordön älla vädhirstormbir *ib* 2: 113. *ib* 1: 169. *Lg* 666. thera hofwodh liggir j thräkkenom oc stötis aff vädhar stormom *Bir* 3: 116. huat är jak vtan som muld j vädhir storm *ib* 175. skulu the til siös färdhas altidh hindrar them grymma wädherstorma oc stoor blästher *Su* 118. ihesus . . . lägde mz sinom kennedom the fyra vädirstormana som tesso ondo diurin vpuäkkä j thesse värdlena hafui *MP* 1: 72. *Jfr* **vädhers stormber.**

vädhervingar, *m. pl. vindens (el. vindarnes) vingar.* välsignadhir vari thu som gangir vppa vädhir vingomen *Bo* 217.

vädhfal (wad-), *n. det förhållande att ngns vad ogillas i den högre instans till hvilken saken hänskjutits.* dömdes hanns mårtensson . . . till 3 m. för wadfall, ty han kastade sitt wadh emoott nempnden *BtFH* 1: 3 (1481, *nyare afskr.*). dömdes . . . oleff hångha till 3 m. för wädfall *ib* 8 (1491, *nyare afskr.*). *ib* 10 (1470, *nyare afskr.*), 17 (1494, *nyare afskr.*), 18 (1500, *nyare afskr.*) *o. s. v.* dömdes . . . oleff sak til iij m. för wädfal *ib* 168 (1508). *ib* 197 (1508), 236 (1506), 252 (1506). dömdes . . . peer pakan i wechmais saak . . . till 3 m. för wädfall som han tappadhe *ib* 41 (1492, *nyare afskr.*). dömdes . . . lars kawalan till 3 m. för wädfäll som han tappadhe *ib* 48 (1488, *nyare afskr.*). *ib* 81 (1486, *nyare afskr.*). michill peersson saak *(dömdes)* . . . till 3 m. för wädfall, ty han waddes moott sex synemän, att the hade icke rätt ransakat, och the *(för thet)* fans att the hadhe rätt *ib* 59 (1482, *nyare afskr.*). *(De dömdes)* till 3 m. för wädfall, ty the kastadhe wadh moott 12 män och vnder landz syhn och tappade wadhet, ty the för^{ne} 7 landz syhnemän the gilladhe thet the 12 heredz syne män tillförenne giordt hade *ib* 75 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 77 (1482, *nyare afskr.*). quilibet istorum *(dömdes)* till 6 m. för tuenne wädfall *ib* 78 (1482, *nyare afskr.*). *Jfr* **vädsfal.**

vädhfalla, *v. i fråga om vädjad sak: inom synenämd hafva från öfriga synemäns uppfattning afvikande mening?* thenne effter^{ne} 6 landz synemän the wädfullo ifrå the andre, och sedan som the andre hadhe sworit och stadfest råån, tå kommo thenne effter^{ne} män, och bodhe sigh att swäria medh the andra *BtFH* 1: 111 (1471, *nyare afskr.*).

väþfastar, *m. pl. L. Jfr* **väþia fastar.**

väþfä, *n. L.*

väþia (wäþþia *VML II þ* 19. **wadhia** *SD NS* 1: 403 (1405, *gammal afskr.*). **vådya: -as** *PM* 34. **weddiä** *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 48. **wåda** *Di* 46. *pres.* **wäþiar** *VML I þg* 11, *II þg* 14: 1. **wäþiär** *UplL þg* 10. **wediä** *Va* 7. **weddher** *SGGK* 106. *konj.* **wäþi** *UplL þg* 7: 1; *VML I B* 8: *pr.*, *II þg* 14: 1. **wäþie** *ib.* **weþie** *ib M* 30: 1. *pl.* 3 *pers.* **wäþin** *VML I þg* 3: *pr. impf.* **wäþiaþi** *VML I þg* 5: *pr.* **vadde: -es** *BtFH* 1: 154 (1507); **-is** *KrLL Tg* 39: *pr. i var.* **wadde: -es** *BtFH* 1: 18 (1500, *nyare afskr.*), 30 (1465, *nyare afskr.*), 59 (1482, *nyare afskr.*); **-is** *KrLL Tg* 37. **waddhe** *DD* 2: 5 (1384). **vädde: -is** *BtFH* 1: 241 (1507); 279 (1509). **wädde: -is** *KrLL Tg* 37 *i var.*; *BtFH* 1: 181 (1507). *pl.* **wäþiaþo** *VML II B* 5: 1 *(på två st.)*. **wadde: -es** *BtFH* 1: 77 (1482, *nyare afskr.*). *part. pret.* **wäþiaþer: owäþiaþo** *VML II M* 30: *pr.*, 1. **wäþiäþer: owäþiäþer** *SML Kk* 16: *pr. n.* **wäþiat** *VML I þg* 5: 2. **waþyät** *SD* 5: 605 (1346)), *v.* [*Isl.* veđja] *L. sätta pant, sätta (ngt) i pant.* **1)** *vädja, efter fälld dom el. efter yttrande af syn el. nämd söka ändring i högre instans, hvarvid såväl domaren, synen el. nämden som den missnöjda parten i taka händer nedsatte vadepenningarne, hvilka förverkades af den hvars talan ogillades i den högre instansen.* hwem þäs þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd med XL mark, vndi wara sannind at letän *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hawa mange män. þe som skud *(för* skuld*)* hawer varit gywin, om nokrä sak, som näfnd vm sattes, waþyät a moot þerre näfnd, sighiändes at näfnden hawer þem egh rätt gyort. vndi varn dom oc warrä sannind atletan *ib* 605 (1346). tha waddhe mattys j sydhräneffdhe a alla therrä wenghnä mooth herazsyninne ok wnder eenä landzsyn *DD* 2: 5 (1384). ingin wilde mote nempdene wädhia *SD NS* 1: 141 (1402). *ib* 136 (1402), 268 (1403), 277 (1403) *o. s. v. FH* 4: 16 (1451). *BYH* 1: 272 (1474). epter thät jngen här mot mig eller nämpdinne wädia wilde *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 17. jngen vilde här i m[ot] wädia *ib s.* 10. *ib s.* 21, 23 *o. s. v.* wädhia äller skiwta sik for oss äller wart rikesens raadh *SD NS* 2: 610 (1413, *gammal afskr.*). — *allmännare: vädja, appellera, hänskjuta sig.* appellere och wedhia wnder andrä domärä *HSH* 20: 211 (1507). **2)** *våga uppträda (emot), sätta sig (emot)?* karl knwtsson wille

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . . moot then orätt wädhia *MD* 388. **3)** *sätta upp (ngt ss insats i spel el. vid vadhållning), våga.* ther pa thör jach wädia min hals at there käro är vtan fals *RK* 2: 750. — *slå vad.* amelias wilde wäda mz hanum *Di* 46. jak wil wediä om thusande mark ath hon hawer mört sinä frvcth *Va* 7. hwilken brodher som weddher mz androm om nograhanda ting medhan gille drikkis tha komi halfft wädith til gillesins nittho *SGGK* 106. — *refl.* **vädhias,** *vädja.* han waddes moott sex synemän, att the hade icke rätt ransakat *BtFH* 1: 59 (1482, *nyare afskr.*). *ib* 77 (1482, *nyare afskr.*), 78 (1483, *nyare afskr.*). han waddes moott een heredzsyhn, och vnder een landz syhn *ib* 18 (1500, *nyare afskr.*). waddes peeter juckin moott ena sochna syn och vnder ena häredz syhn på eena swedh *ib* 30 (1465, *nyare afskr.*). wäddis oleff raydisto mot xij landz synne men wnder xij heredz syne *ib* 181 (1507). väddis morten haros . . . mot xij heredz synne men wnder xij landz synne men *ib* 241 (1507). väddis oleff nilison kuttis mot vj ägende syn men wnder xij landz syn men *ib* 279 (1509). vaddes olaff i niemis moot vj syne män och vp vndher xij landz synis[men] *ib* 154 (1507). til annan domara ma segh jngen skywta äller vädyas *PM* 34. — *Jfr* **utvädhia, oväþiaþer.**

vädhiare? *m. vadhållare.* girinna folstirfadhir äru wkirkarla, dublara, wädhrara *(troligen felaktigt för* wädhiara*)*, röffwara, tywffua *Sv. Kyrkobruk* 354.

vädhio løp, *n. L.*

väþning, *f. L.*

vädhrogher, *adj. blåsig? åtföljd af godt väder?* goder sommar och wedroger *LB* 7: 61.

väþsätia, *v. L.*[1]

väþsätning, *f. L. Jfr* **iorþa väþsätning.**

väþtaki, *m. L. Jfr* **väþia taki.**

väþur (wädhor. wädhir *LB* 1: 96. *med art.* **väþuren. wädhorin.** *dat.* **wädhre** *MB* 1: 498. *med art.* **wädhrenom** *ib* 201. *pl.* **vädhrar.** *gen.* **vädhra),** *m.* [*Fgutn.* veþur. *Isl.* veđr] *vädur, gumse, bagge.* var þär en väþur *Bu* 102. simon . . . bar bort lönleka väþuren döþan *ib.* abraham . . . wardher war at en wädhor hänger mz hornom mällan thörnebuskana, oc griper iämsköt wädhorin oc offrar han gudhi *MB* 1: 201. war herra teknas . . . mz thenna wädhrenom *ib. ib* 498. skolin j ey vara . . . sua som vädhra hulke som oplyptande sik stangas sin j mellom ok slaas mz hornomen *Bir* 2: 87. man skal smaswen . . . kledha som wädhur *GO* 79. taki . . . ena heta lungo aff en wädhir *LB* 1: 96. XIII gäldhe vedrä *HSH* 19: 168 (1506). gudh han hördhe aldre än nakars böön fore kalffwa blodh . . . hwarte fore wädhor eller buk *Al* 6688. appolloni offren i wädhur hwiit *ib* 6825. at vara hörsambir *(är)* bätra än at offra vädhra talgh *(adipem arietum) Bo* 137. *MP* 1: 213; *på de båda sist anförda ställena bör kanske snarast sammansättningen* **vädhra talgher** *anses föreligga.* — **vädhra horn,** *n.* [*Jfr Isl.* veđrarhorn] *vädurshorn.* iwpiter högxste affgudh, han scriwadhis mz wädhra hornom *(motsv. ställe i Cod. B. har* wädhurs hornom 551*) MB* 1: 255. tak wädhra hor *(för* horn*)* oc brän *PM* L. — **vädhra skin,** *n.* [*Ä. Dan.* vædreskind] *vädursskinn.* hwar wälhughadher man . . . offre gudhi . . . rödhwädhra skin *(för* rödh wädhra skin; *pelles arietum rubricatas) MB* 1: 356. rödhlitath wädhra skin *ib* 482. *ib* 496. *Jfr* **vädhurskin.** — **vädhra talgher,** *m.* [*Fdan.* væthræ tælgh] *vädurstalg.* stampas rökilse mz gasa ister, ällir wädhra talgh til saman *LB* 3: 152. — **vädhurs horn (wädhers-** *Al* 9296**),** *n. vädurshorn. MB* 1: *(Cod. B)* 551. *Al* 9296.

vädhurlamb, *n.* [*N.* vederlamb. *Jfr Fnor.* veđrarlamb] *bagglamm, lamm af hankön.* vngh vädurlamb *LB* 7: 179.

vädhurskin, *n.* [*N.* vederskinn] *vädursskinn.* mz rödhlitadhom wädhur skinnom *MB* 1: 495. *Jfr* **vädhra skin.**

väfhus, *n.* [*Jfr Mht.* webehûs] *hus der det väfves, hus afsedt för väfning, väfstuga.* gingho jn i wäffhwset *Lg* 3: 195.

väfia (*Bir* 2: 27. **wäffia: -as** *Su* 101. **wäffya: -andis** *PM* 6. **väuia** *Bo* 121. **wäwia: -andis** *Ber* 270. **väfwia. wäffwia** *MB* 1: 245; **-as** *Bir* 5: 100. *pres. ind.* **wäfwir** *Ber* 26. *refl.* **väfs** *MP* 1: 263; *Ber* 204. **wäfs** *ib* 22, 224. **wäffs** *Bir* 2: 128, 186. *konj. pl.* 3 *pers.* **väfvin** *Bir* 3: 216. *refl.* **weffyes** *PM* 7. *imperat.* **weff** *Bir* 2: 266, 4: 164. *impf.* **vafþe. vaffde** *MB* 1: *(Cod. B)* 547. **väfdhe: -is** *Bir* 2: 95. **wäfdhe** *Ber* 137. **wefdhe: -is** *ST* 269. **weffdhe** *MB* 1: 213. *pl.* **waffdho** *ib* 160; **-os** *ib* 324. *part. pret.* **vafþer. wäfdher: -e** *Bir* 3: 447. **wäfftter: wäfftan** *Ber* 62**),** *v.* [*Isl.* vefja] *L.* **1)** *svepa, vira, veckla.* kidh skinnith weffdhe *(Cod. B* vaffde 547*)* hon om hans händer som handzska *MB* 1: 213. — *bildl.* riiff vt aff the hinnona ther jak mener mz höghfärdh oc weff ther vm the ödhmiukt ther vtan ophoff hawir varit j thins guddoms dygdh *Bir* 2: 266. *ib* 4: 164. — *svepa, linda.* sueptar ok vafþar ii fatökom klute *Bu* 76. — *sammanveckla, sammansnöra.* see . . . laren al thröt ok wafdh hwart ofwer annat *(quadam cancellatione constricta) Su* 404. **2)** *snärja, invefva, inveckla.* mange mykyt brutlike ok wäfdhe j mangom syndom *Bir* 3: 447. thässin frw . . . var vafdh *(involuta)* i mykle kötzsins ok världinna vmsorgh *ib* 208. — (?) bätra är at en til mangra helso hardhelika plaghas än mange kommin j wadha skodhande än j syndom wäfftan framganggande *Ber* 62. **3)** *snärja, bringa på fall.* wil os landzherran wäffwia oc klanda *MB* 1: 245. — *snärja, ss en snara komma öfver (ngn).* mik rädhis storlica at ey skuli hardhe domin ther var herra talar mz prophetanom mz otrono iudhomen väfwia thik mz *Bo* 145. **4)** *betänka.* wäwiandis *(revolvens)* j thinom hugh at thu äst jordh ok skalt atir vmwändas j jordh *Ber* 270. j thinom hugh skalt thu alt tidh väfwia doomsins reddogha *ib* 275. — **väfia sik, 1)** *svepa sig, hölja sig.* the . . . giordhe sik the klädhe som the waffdho sik mädher *MB* 1: 160. **2)** *inveckla (i), invefva sig (i), inblanda sig (i), inlåta sig (i), befatta sig (med), hängifva sig (åt).* om vi tildyrfwoms at väuia os i thy ther vi hafwom änga syslo mz *Bo* 121. at väfwia sik j the thing som världinne thäktis *Bir* 2: 258. at the väfvin oc snärin sik j värlzlike akt ok styrsl *ib* 3: 216. aldre hafhwer thän rolikin hwgh som sik wäfwir j iordhrikis thinga akt ok wmsorgh *Ber* 26. han vafdhe sik j myklo ondo *Bir* 3: 39. the . . . väfia ok snäria syk *(se implicant)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

... j syndomin *ib* 2: 27. salomon ... wäfdhe sik i myklom skörlifnadh *Ber* 137. — *refl.* **väflas,** 1) *vefvas, sammanvecklas, hoprullas.* benin brusto oc vtdroghos suasom smaa thradhir väfdhis j nysta *(eo modo quo filum tenue solet in globum glomerari) Bir* 2: 95. 2) *invefvas (i), invecklas (i); vara invecklad (i), vara upptagen (af); råka (i), komma (i); hängifva sig (åt).* hulke som wäfwias ok snärias j tholikom vslom lustilsom *Bir* 1: 221. wäfwias *(involvuntur)* the j frestilsom oc dröuilsom *ib* 2: 326. þän tiþ han vafþis i þolikom frestilsom *KL* 188. huru myklo meer mannin wäffs *(implicatur)* j världinne mz sua myklo mere rekenskaps byrdhe thyngis han *Bir* 2: 128. at the skulin aldre väfwias *(occupentur)* j värlzlicom thingom *ib* 107. han wäfs j iordhrikis forganglikom thingom *Ber* 22. *ib* 224. skadda af wärdzlikom gärningom i hwilkom the wafdhos siälfwiliandis *ib* 146. hans folk wafdhis ok snardhis j owir flödhis mat ok dryk *Bir* 1: 397. *ib* 3: 199. wäfwias j wärldzlike vm sorg *(vacare curæ seculari) ib* 1: 353. han väfs j *(vacat)* frazzan *MP* 1: 263. tha hon thenkte her innelika oppa oc wefdhis j tholkom thankom *ST* 269. 3) *röra sig (i), befinna sig (i), lefva (i).* gudz vini skulu stundom väfwias *(volvi)* j andelicom dröuilsom j världinne oc stundom j andelicom hugnadh *Bir* 2: 29. nar mwnka och nwnna wafra wtan klostridh, ok astwnda mer at wäfwias *(versari)* i höfdhinga palaciis än i klostersins atherlykkilsom *Ber* 178. — *röra sig, vara i oviss rörelse, vandra hit och dit, vanka.* swa länge foro the oc waffdhos i ödhemarkom *MB* 1: 324. the ... dwaldos ther langan tima oc wafdhos ther om kring xxxviij aar *ib* 431. at iak ey twingas ather at wäffias wthan mik *(ne iterum extra me vagari incipiam) Su* 101. — *sväfva, kastas hit och dit.* idhkelika wäfs *(variatur)* mannin mäldan sällikhet och genwärdho *Ber* 204. — **väfla umkring,** *vefva el. svepa omkring, kringsvepa, omhölja.* wäffyandis oc swepandis blaa och noppor wmkringh *PM* 6. göris en linnen pose som en hosa oc wpfylles, oc weffyes blan oc hamp wmkringh *ib* 7. — **väfla uti?** *snärja, bringa i förderf?* wm wanlika nakot skylis j thera samwiti, for hwilkit the matten äpther thera dödh wäffwias wti, aff them iilkloka akärarenom *Bir* 5: 100. — *Jfr* **in-, innan-väfla.**

väfkona (*obl. kas.* **-kunu** *SR* 35), *f. väfverska.* *SR* 35.

väfnadher, *m.* [*Isl.* vefnaðr] *väfning.* wari engom lofflikit .. haffua nakot aff gull ällir siilffwir wtan wanlika maa skee for nakra gärningx wäffnadh *(pro intextura alicujus operis),* thz wari widhertorfftelikit at hanna nakot aff gull ällir silffwir *Bir* 4: 9. *VKR* 57.

väfning (wäffnigh), *f. (i väfstol uppsatt) väf, tyg som är under väfning.* fwnno the theras wäffnigh alla om gothna mz blodh *Lg* 3: 195.

väg (wägg *UplL M* 47: 1; *StadsL B* 5. **wäk** *VML II M* 26: 11. **wägh** *ib I B* 46: *pr., II M* 26: 11 *i var.* **wagh** *ib I Þj* 2: *pr. pl. nom., ack.* **väggia** *Bir* 1: 55; *KrLL B* 35: 2 *i var.* **wäggia** *Bil* 446. **wäggiä** *SmålL* 13: 2. *dat.* **väggiom** *Bir* 2: 337. **vägiom** *Bu* 208. *med art. sing. nom.* **wäggin** *Bir* 1: 55 *(på fyra st.). ack.* **wäggina** *KL* 38 *(på tre st.).* **wäggena** *MB* 2: 123. **weggena** *KrLL B* 35: 2. *dat.* **wägginne** *Bil* 287; *KL* 38 *(på två st.)*; *Bir* 4: 83 *(på två st.).* **väginne** *ib (Avt)* 177. **väggene** *ib* 2: 254, 337. **wägghin** *(skriffel för* wägghine*?) ib* 1: 55. *gen.* **vegginna** *Bil* 806. *pl. nom.* **wäggiana** *Bir* 1: 377; *Al* 8165. **vägiäna** *Bir* 4: *(Avt)* 178. *ack.* **väggiana** *ib* 3: 243. **vägiana** *Bu* 501; *Bir* 4: *(Avt)* 178), *f. och* **vägger** (*pl. nom. med art.* **väggiane** *Bir* 2: 90, *jämte det under* **murvägger** *anförda* andre mwrwäggia *Al* 4039, *det enda anträffade exemplet på mask. genus*), *m.* [*Isl.* veggr] *L. vägg.* skudhe än vindögha är a väg *SR* 44. är e vindöga a väg *ib.* hänna hws wäggin *Bil* 446. a mönstrens vägiom *Bu* 208. lätin alla gatuna strö mz blomstar ok alla vägiana kläþa vm cring *ib* 501. en fughil sattis mellan henna oc vegginna *Bil* 806. omöghelikit är at thz maladha korset a the wägginne flytir sik siälft owir a andra wäggina *KL* 38. ginstan sprang bilätit owir a andra wäggina *ib.* bryta the gap a väggene tha böte jak thz atir mz murskedhinne *Bir* 2: 254. aff thaksins drupe äru alle väggiane smittadha *ib* 90. *Bil* 287. *Bir* 1: 55, 377, 2: 337, 3: 243, 4: 83, *(Avt)* 177, 178. *Al* 8165. — (?) thz skal een knekehalz koma i hugh at gaseen lutir vndhir väg *GO* 418. — *bildl.* o hwit skrifwath wäg *(paries dealbate) KL* 168. — *Jfr* **borgha-, brunz-, kirkio-, mur-, sten-, stenhus-, stuvu-väg (-vägger). — väggia bonadher (veggya-. vegge-),** *m. väggbonad.* en veggya bonadh *FH* 4: 42 (1455). en wäggiabonadh aff the helga threfalligheth *ib* 5: 37 (1466). 1 gamble veggebonad *ib* 237 (1524). — **väggiar köp (väggia-),** *n. L.* — **väggia lus (vegge-),** *f.* [*Fnor.* veggjalús] *vägglus.* for vegge lyss *LB* 7: 351. — **väggia mot (vägia-),** *n.* [*N.* veggjemot] *ställe hvarest två väggar mötas el. äro hopfogade, husknut.* en biälke uar of skambar. sua at eigh räkte þuart iui vägia motet *Bu* 416. — **väggia spryngia,** *f.* [*Jfr N.* veggjesprunga, veggjespryngla] *väggspringa.* hawi tio fingir for sinom öghom mällan hulka han skal see ok skodha wäghin swa som ginom vindögha stolpa älla wägghia spryngior *Bir* 1: 312.

vägband, *n. L.*

vägfaster, *adj.* [*D.* vægfast] *väggfast.* med ... allom vägfastom ... invidhiom *SD NS* 2: 433 (1411, *efter äldre tryck*).

vägge (*ack.* **wiggia** *GO* 776. *pl. ack.* **wäggia** *Al* 9180. *dat.* **wigiom** *Lg* 3: 89), *m.* [*Fdan.* vægge. *Jfr Isl.* veggr *samt Mnt.* wegge, wigge] *vigg, kil.* cuneus væggi *VGL* XIII. man slaar hälst thän wiggia som ga wil *GO* 776. han lot ... vtan til alt thz *(glaskärlet)* wäl beläggia mz iärnspika oc hwassa wäggia *Al* 9180. opreste the korseth ok fästhe thz i bergith mz starkom wigiom *Lg* 3: 89.

vägha (*pres.* **vägher.** *refl.* **wägx** *Bir* 1: 236 *(på två st.). impf.* **vogh. woogh** *RK* 1: 3947. **woff** *FM* 75 (1483, *daniserande; på flere ställen*), 76 *(på två ställen)*, 77 *(på tre ställen).* **vägde** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6260. **wegde** *ib (red. A). pl.* 1 *pers.* **voghom.** 3 *pers.* **vogho. woffue** *FM* 75 (1483, *daniserande; på tre ställen*). *konj.* **voghe.** *part. pret.* **väghin. wägien** *HSH* 19: 15 (1497)), *v.* [*Isl.* vega] *L.* **I. 1)** *lyfta, upplyfta.* sigher scriptin märkelika, at siclus wogh op xx halff peninga, fore thy at wars herra pina, oc hans vnder, wogho badhe wara siäl oc war likama mz hop ower ix ängla chora til then x *MB* 1: 387. **2)** *lyfta*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ngt för att utröna dess vigt; lägga ngt på våg el. i vigtskål för att undersöka dess vigt; med hjälp af våg el. vägredskap bestämma vigten (af ngt), väga. man kan ey alth i skaalom wägha *GO* 176. domaren böt vägha gä[r]niggana goþa ok illa *Bu* 21. j waghinne mz hulke som gullit wägx *Bir* 1: 236. thz som wägx a waghinne *ib.* tio pund wäl väghin *ib.* skal wägien mark aff for:ne smaa holä penningä hollä fem lodh sylffwer *HSH* 19: 15 (1497). *ib* 14. *SJ* 3 (1420). fyoghortan fat järn, sät ok wäghin *SD NS* 1: 107 (1402). — *abs.* väghin . . . rät *KL* 43. nu är väl väghit *ib. ib* 44. hulkin som ey vil twem sinnom wägha *(ponderare)* han skal ey hawa mit gul *Bir* 1: 235. händrena som skuldo wägha *ib* 236. **3)** *afväga, gifva rätta förhållandet åt (ngt), bringa i jämvigtsläge.* naar han . . . wogh *(librabat)* watnanna käldor *Su* 78. **4)** *undersöka, pröfva.* mäl oc vägh . . . thik siälua i thik siälue *(mensura teipsam in teipsa)* äptir thinom styrk älla vanmakt *Bir* 2: 49. han skal wägha ok skudha *(examinare et considerare)* sins samuitz wägh skaal *ib* 1: 236. när . . . thik hända nakar tholik thing *(näml. som te sig i drömmar)* tha sät ey hiärtat til thera vtan vägh *(pondera)* thom oc skodha mz thinom andelicom vinom *ib* 2: 79. *ib* 4: 62. han aktadhe ey at skodha oc vägha *(examinare)* hulka rät uiso han hafdhe til rikit *ib* 3: 439. — *öfverväga, taga i öfvervägande; öfverlägga (om).* wäghändes þe þing mällän oss, swa som oss ok kronunnä vpp a gingo ok warom almoghä *SD* 5: 475 (1345, *nyare afskr.*). wy . . . voghom thera tunge i mellan oss och wore mannom *ib* 696 (1347, *gammal afskr.*). thätta ärende woghom wi mällan oss badhe mädh klerkom oc läkmannom *BSH* 1: 188 (1386). the al höghmäle skulu wägha ok röna medh skiäl oc sannind *KS* 71 (174, 77). *ib* 73 (178, 80). han . . . wäghr alt thet görande är älla latande, medh sinom skiälom huat thet är betra giort ella latit *ib* 19 (47, 20). *ib* 21 (51, 22), 31 (80, 34). äghir syslomannjn idhkelicha wända oc wägha j sinom hugh alla aarsins tima vm winter oc somar hwat tha är görande *VKR* 32. wäghände mädh them, huro godh sidhwänniä ok rätter matte stadhwäs *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — (?) dyra gawo skal han wägha som giwer mz biidhan oc astundan *MB* 1: 455. — *betänka, tänka på, betrakta.* tak . . . the bokinna ordh . . . ok vägh thom ok ranzsaka *Bir* 3: 455. ey swa fuldelika wäghandis all ordh oc all tekn oc gerninga thy tilhörande som mik bordhe *Su* 286. skalt thu . . . vägha thinna synda oquämelikhet *ib* 448. är thz . . . wäghände mz skiäl at thera *(änglarnes)* liws, oc vnderstandilse, är en dagher aff qwälde oc morghne *MB* 1: 52. — *närmande sig betydelsen: undra, undra öfver.* the . . . vogho thz mykit i sino hiärta. hwi the *(de heliga tre konungarne)* ey hafdho enkannelikin höghtidhis dagh vm arit *Bil* 915. **5)** *uppskatta, uppskatta värdet af (ngt).* thu kant . . . ey . . . thin hedher mz smälle vägha *Ber* 263. — *till värdet uppskatta, bedöma, yttra sig om?* eth hooff . . . swa höwelika wänt ok riikt gathe jak thetta wägith swa liikt at engin sagde at jak haffde vreth *RK* 1: 1809. — *värdera, räkna.* al the vidhermödha thär iak thol . . wägher *(pondero)* iak ey älla räkna swa mykit *Su* 415. iack wegde them ringare än en böna *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6260. — *räkna, anse.* han hafdhe munksins synd wäghit stora oc högha *ST* 385. **II. 1)** *väga, på våg l. i vågskål tynga; hafva (så el. så stor, så el. så beskaffad) vigt; i vigt hålla el. utgöra el. motsvara.* maria . . . lagþe sina hand ii mätskalana mz goþgärnigomen: ok vogho þagbar mer än syndena *Bu* 21. fanyt ordh oc glömsca oc tholik thing wogh j wäghskalena *KL* 43. thesse hörslin skal meer wägha j wägh skalinne än sköra thinga hörslin *Bir* 1: 237. thu äst lagdher i gudz mätskaal oc wägher litith *MB* 1: 19. wogh alt wäl for hanum *KL* 43. swa mykyt brödh som voghe halft annat skala pund *ib* 335. hwart neghinögha war swa stort thz hwart et wogh . . . halff thridhia hundrath wikter swara *Al* 8782. *Bir* 2: 6. *RK* 1: 3947. *Va* 28. *Di* 101. *MB* 2: 19. i [1] forgilt krone, woff vj lödig marcher oc ix lot *FM* 76 (1483, *daniserande*). *ib* 75, 77. siclus wogh x päninga *MB* 1: 387. *ib* 422. **2)** *väga, vara af vigt, hafva att betyda.* mera wägher thz the hälgha scrifft sigher än alt thz som manna skäl magho pröwa *MB* 1: 85. — **vägha nidher,** *väga ned, tynga (i vågskålen).* hwar thera *(af Guds sons fem sår)* wogh swa diwpt annanwäghin nidher, tha han foor siälwer annanwägh nidher til helwitis, oc frälste thädhan godha män at waar natwra lyptis op annan wägh til ix ängla chora i himerike *MB* 1: 387. — **vägha saman,** *genom vägning jämföra; anställa jämförelse mellan (föremål).* wäghom wi saman syndena siälwa, tha är hoordomber thyngre synd, än löskeläghe *MB* 1: 139. tha man wägher saman thera synder *ib* 140. wägher man saman the tw som syndadho *ib.* — **vägha up,** *väga upp, uppväga, i vigt motsvara.* war stenin swa lättir at een fiädhir ellir eeth haar wogh han vp *ST* 532. siclus wogh op xx halff peninga *MB* 1: 387. *Jfr* **upvägha.** — **vägha ut,** *utbetala, utgifva.* vägh wt blodh for blodh, gif wt köt för köth *Bil* 214. *Jfr* **utvägha.** — *Jfr* **ivirvägha,** *äfvensom* **en-, gul-, iäm-, kluf-, o-, tvä-, väl-väghin.**

vägha (*impf.* **vogh.** *part. pret.* **väghin),** *v.* [*Isl.* vega] *L.* **1)** *strida, kämpa.* konungh karl mykit om riikith wogh *RK* 3: 7. **2)** *dräpa, döda.* han är väghin mz mykin ära *Fr* 1370. marghan man mono the wägha *Al* 4084. *Jfr* **vighiandi, väghandi, vighanz vapn.**

vägha (-adhe), *v.* [*N.* vega] *L. göra väg, bana väg.* gud vägade sielffuer for hanom tär *RK* 2: 8750.

väghandi, *m. L. Jfr* **vighiandi.**

väghbredha (wäge-. vege-. -bredhe), *f.* [*Fdan.* væghbreth. *Ä. Dan.* veybrede. *Mnt.* wegebrêde] *vägbreda, groblad, plantago; i sht plantago major Lin.* plantago är wägebrede a dansko ok grobladh pa swensko *LB* 3: 79. plantago vel arnoglossa thz er grobladh eller wegbredha *ib* 2: 48. *ib* 5: 80. plantago wägebredha, oc hetir groddablad *ib* 7: 71. *ib* 148. sambuca vegbredha *ib* 6: 284 *(utan tvifvel felaktigt).* tagh vegebreda oc stööt henne vel och drick hennes oss *ib* 7: 219. aqua plantaginis vegbreda *ib* 82. roten aff vägebreda *ib* 211. stööt ten stora vägbreda, oc giff ten siwka lagin *ib* 290. frööt aff te store vägbreda *ib* 247. stöt te stora vegbreda blad *ib* 283. stöt ten breda vegbreda bladh smaa *ib* 302 *(de två sistnämda ställena möjl. snarare att föra till* **väghbredho bladh**). — *plantago lanceolata Lin.* annor *(näml.* plantago*)* hetir minne

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wäghbrede ellir groblad, ok hon är längre *(altera vero minor, quam vulgo lanceolatam dicunt)* *LB* 3: 80. stamper man the mindre wägh bredhe ellir grobladh mz gammalt swin yster *ib.* for blemor i mwnnen aff heetha, thag bladen aff then myndre wegbreda, oc halt i mwnnen *ib* 7: 215. tag ten smala vegbreda, oc stöt henne smaa *ib* 269. stöt lagin af te smala vägbreda blad *ib* 243. — **väghbredho bladh (vägbreda-. vegbredha-),** *n.* [*Ä. Dan.* veybrede blad] *blad af vägbreda, vägbredblad.* läg vegbreda blad pa swlmen *LB* 7: 300. skal man tagha . . . vegbredha bladh *ib* 216. *ib* 27, 206, 235, 243, 301, 304. — **väghbredho frö (vägbreda frōō),** *n.* [*Ä. Dan.* veybredefrø] *n. frö af vägbreda, vägbredfrö.* ätt idkelica aff vägbreda frōō *LB* 7: 235. — **väghbredho rot (vegbreda roth),** *f. rot af vägbreda, vägbredrot. LB* 7: 72.

väghbulle, *m. tumlare afsedd att användas under resor; resbägare. TK* 275.

vägher (*ack.* **vägh. vagh** *Bu* 492 (*jfr* 1017); **hinvagh** *VGL I Þ* 12: 2. **wagh** *(i rimslut med* dagh*)* *RK* 1: 4109. **uagh: annanuagh** *VGL I M* 6; **annänuagh** *ib* 4. *med art.* **väghin. vaghin** *Bir* 4: *(Avt)* 177; *MP* 2: 27; *GO* 692. **waghin** *KL* 68 *(på två st.).* **waghen** *PM* XLIII. *gen.* **uaghär** *VGL I M* 5. **vägha** *i uttrycket* koma til vägha *(se under* **3***) och i ssättn.* **vägx** *HSH* 24: 148 (1518). **wägx** *FH* 7: 72 (1506). **wegx** *FM* 234 (1505). **wägis** *HSH* 19: 101 (1505). *pl.* **-ar.** *ack.* **vägha. wäghi** *VML I B* 21: *pr.*, 1; *KS* 87 (211, 95); **almänna wäghi** *ib* 65 (161, 72). **wäghe** *VML II Kr* 2: 3. *dat.* **väghom. wägnum** *(felaktigt för* **wäghum?** *jfr dock* **väghna***)* *Bil* 311. *gen.* **vägha. väghia** *Bir* 2: 119. **väghna,** *se detta ord*), *m.* [*Isl.* vegr] *L.* **1)** *väg, färd, resa; ofta svårt att skilja från* **2**. riddaren far sin vägh mäþ bätra fölghe än han vänte *Bu* 19. georgius . . . reþ sin vägh tel yspanie land *ib* 492. tha gingo the sin wägh . . . oc a wäghenom talar war herra til änglanna *MB* 1: 190. drogh her folkä syn vegh igen till bake *HSH* 19: 93 (1505). stat op oc wandhra thin wägh *Lg* 3: 469. ihesus cristus haffwer helsosamman giort thin wägh *ib* 468. en þriuin ridare . . . reþ tel torneament. ok hörþe messo a väghenom *(in itinere)* ii eno clostre *Bu* 24. han möte þöm a väghenom *ib.* a väghenom var en kirkia *(in itinere quandam ecclesiam reperit)* *ib* 26. tha hans brodher möddis a vägh *Bil* 793. bleff mich scriffuit tiil nw pa wäghen *HSH* 19: 97 (1505). vtan han är vanlica j vägh *Bir* 3: 305. helsingana monde j weghen wara *RK* 2: 4318. diäfwlin kom j wägh mz enom godhom manne ok lukkadhe han til fasto brut *Bil* 696. — *bildl.* skal thu . . . fara thin wägh aff thässe wärld *(colligaris ad populum tuum)* *MB* 1: 420. — *väg, förehafvande.* jak gömde alla hänna vägha *Bir* 2: 119. äst thw alla väghia speiare *ib.* **2)** *väg, stråt, kosa, sträckning långsåt hvilken färd (från ett ställe till ett annat) eger rum el. kan ega rum; för färd särsk. anordnad och beredd väg; äfv. vägsträcka, väglängd; ofta svårt at skilja från* **1**, *något som särskildt gäller förbindelserna* giva sik til vägs, giva sik i vägh, dragha til vägha, taka väghin. for han mz suenom a ueghenom äpte þöm *Bu* 170. j en brun mällan fyra biärgh som ängin wägher liggir til *Bil* 303. tha thu komber nidher i thän brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma for thy ther är ängin vägher oppa *Pa* 19. thänne wäghin är nakot thunger j vphoweno *Bir* 1: 43. keysen en aff thenne wägänä hwilkin idher täkkes at ridhä *Va* 39. blandamär och phila toko then wägän a theres högrä hand *ib.* ridhen wt aff wägen *ib* 36. tha foro the bönder huar sin wagh at hänta foder ok summi maat *RK* 1: 4109. the . . . foro . . . annan vägh heem til sin rike *MP* 1: 44. wndherwisa mik wäghen huilken iak skal gangha *Lg* 3: 469. begynnandes gaa oppa wäghen *ib.* bleff iak ensamber oc dröffdher, haffwandes enghen wäghen *ib.* saghom wi en . . . draka mith i wäghen för os *ib.* iak . . . wtgik oppo almennelika wäghen *ib* 468. en dagh riþu þe baþe. þär cors stoþ a väghenom *(in quadam via communi)* *Bu* 498. han saghþe hanom hui han vek af väghenom *ib.* diäfla . . . visto þöm vägben þvart af rätto *ib* 523. sändebudhin thakkadhe gudhi som honum hawer wisath rättan wägh, til hans herra brodherson *MB* 1: 204. sky wiisto them wäghin om daghin *ib* 388. hwar þälzst nagra wägha laagho til iherusalem *ib* 2: 149. gak til then vägh som fallir *(viam quæ descendit)* af iherusalem ok til gazam *KL* 145. then tidh the fram foro at väghenom *ib* 146. han foor sidhan gladlikä heem at sinom vägh *ib.* ä mädhan the gingo aat väghinom til stadhin *Bo* 215. folkit foor thiit at mangom väghom. swa som man far af enom stadh til annan flere vägha än en *ib* 26. nar . . . magdalena saa at väghane skildos aat. ville hon taka väghin som ledde heem til hänna hws *ib* 215. thänne biscopin är swa skipadhir swa som then som staar ther wägha skilias aat thänkiande mz sik hulkin wäghin han vil hällir halda *Bir* 1: 336. the kunne wäghin ekke halla *Al* 2365. en annan wägh monde han wälia *ib* 9286. jak vil fore ij väghin ridha *Iv* 632. han thädhan reedh krankan vägh ok myrka leedh *ib* 655. thän vägh var myrk ok änkte liws *ib* 658. dan skal wardha hugormber a wäghom *(in via)* ok a stighom *(in semita)* wadheliken ormber *MB* 1: 265. thässe twe ormane, som annor ligger a wäghomin, oc annor a stighomen *ib.* min fadher haffde i allom wäghom äpther mik letat *Lg* 3: 468. thz är got at finna sin win a wägh *GO* 1048. latir gaar nöghoghir *(för* nödhoghir*)* aa stenoghom wägh *ib* 405. läth byrdh är lang wägh thung *ib* 765. hwa som gaar aff rät wägh han skal ey wara wandin til at taka thän rätta i geen *ib* 1016. ther funno the ij [2] wäghä skill *(d. v. s. ett ställe der två vägar skildes; dre (var. twe) weghe scheyden)* *Va* 39. han kunne wäghin *RK* 1: 3361. dömdes kutilabo . . . ath byggie bro och rydhie wägh som theris bolstad räker *BtFH* 1: 150 (1506). at rödie iij väger, hwar thera x fampne bred, her in oppa finland *FM* 657 (1516). sla mz honum *(stafven)* ower hawith oc skal hawith skilias vnder stawenom, oc standa som twe mwra fram mz enom wägh, thwärt ower hawith, swa at wäghin är thör ther i mällan, oc lät folkith diärfflika ganga fram at them wäghenom än pharao konungx hiärta skal än härdhas aff thetta tekn, oc fölghia wäghenom epter idher *MB* 1: 316. siätte ängelen wtgöt sith kar j the stora flodhinne eufrathen. oc bortörkade watneth j henne til at redha wäghen til konungom aff solens vpgangh *ib* 2: 358. skule gilles-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

brödherne sin gillesbrodher wnthföra iij mila wäg mz hest eller skip *SGGK* 104. thz (ɔ: amynnet) war huseno swa nala twa milo wegh eller twa wiko sio *RK* 1: 1706. — giva sik til vägs, *gifva sig på väg, begifva sig åstad.* pa hwat tiid the skule sigh endelige giffue til wägx *FH* 7: 72 (1506). *FM* 234 (1505). *HSH* 24: 148 (1518). at tw strax skulde giffuä tiig tiil wägis . . . tiil tönnä erichsson *ib* 19: 105 (1505). — giva sik i vägh, *d. s.* ath i . . . giffue eder till bakä till swnderboo i vägh *HSH* 19: 156 (1506). — dragha til vägha, *begifva sig åstad.* at the affskorne rydzer ändelige ffulacthendis äre offortöffret thenne ägnen skadhelige besöke scole och ändheledis allredhe thädhen till väghe dragne vara *FM* 524 (1511). — taka väghin, *taga vägen, begifva sig.* vij vethe icke fullelige huarth the skole tage vägen *HSH* 20: 291 (1510). — *bildl.* han kände mik sannan vägh äværþeleks lifs *Bu* 187. han hafdhe kompanskap mz iwdhom som gingo bredhan wägh til helwitis *MB* 1: 265. hans striidh wardher a mot hälghom mannom, som ganga thrangan wägh til himerikis *ib. Bil* 884. huru han kunne komma them vth aff wäghin *(rödja dem ur vägen; ut tolleret eos) MB* 2: 278. **3)** *gång, fortgång, verkställighet.* koma til vägha [*Jfr Isl.* koma til vegar], *a) gå för sig, låta sig göra.* thz komber ey swa til wäga *MD* 167. *b) åstadkomma, åvägabringa.* iak kan thz ey ena til vägha koma *Fr* 2209. hwar man skulle thetta plägha hwar man kunne thz koma til wägha at känna androm thz han wiste *Al* 5986. jak kom til wägha, at adam oc äwa brutu gudz budh . . . jak kom oc til wägha at chayn drap sin brodhir abel *ST* 307. kom han mz sinne konst thz til wägha ath drotnigenne thykte som gudhin amon kome *ib* 511. *ib* 229, 374, 503. gamble owinin . . . kom thz mz sinne ondzsko swa til wägha at hon fiöl j skörhetinna synd *Lg* 3: 52. **4)** *utväg, tillfälle, medel.* han wille the wägha finna alexandro sit liiff aff winna *Al* 9919. rädh war herra honum annan wägh til hiälp *MB* 1: 236. witin j engä wäghä til at min broder finge mall *Va* 49. iak wiste än wägha til *(att anskaffa)* päninga *LfK* 144. *Lg* 3: 24. — (?) han hafdhe i sit hiärta wist hwru han matte finna the list mz konst oc swik nakar lund dräpa alexandrum mz nakre fund han fan mz raadh oc onda wägha *Al* 9951. — *väg, utväg, sätt; medel.* them fiol tha blodher fore öra wisto ey hwath tha bäzst war göra then bäzsta wägh mondo the finna *Al* 4865. skulu te hus wilia winna, skudha ok leta alla wäghi huarn te mågho töm bilagde äru, kost ok födho förläggia *KS* 87 (211, 95). thy ath the andre II weger sta ecke i waare hender eller i waare macht . . . ther före wele wij före tagat med däctingen menendis ath thet är then snarastä och sächreste weg, till fred och endä pa thette örlig *HSH* 20: 214 (1507). *ib* 217 (1507). — *tillfälle, anledning.* then syndar meer som för syndar, oc giwer androm wägh at synda *MB* 1: 140. **5)** *väg, tillvägagångssätt, lefnadsnorm.* han . . . foor fram aat rättom konunghslekom vägh *(via regia incedens) Bil* 884. tha the gingo aff them wäghom äller laghom *(a via)* som theris gudh haffde them giffwit *MB* 2: 152. **6)** *sätt, förfaringssätt.* skalt thu thola swa manga pinor. huru manga wägha *(quot modus)* thu tillagdhe til iomfrunna wanhedhir *Bir* 1: 376; *jfr* **4.** — *sätt, vis.* then wäghin *(på det sättet, sålunda) MB* 1: 184. **7)** *beskaffenhet, ställning, lag.* widh xx milor när ällar thenna wäghen *(vid detta laget, så ungefär)* när paradys *Lg* 3: 452. **8)** *riktning, håll, sida.* wi kwnnom os enkte röra til nakon wägh *Lg* 3: 457. bilätit wände sin öghon mildelika til skriwarans ä hulkin wäghin han stodh widh herran *KL* 48. handomen wträktom a höghra vägh ok vinstra *Gr* 274. iosep for opp aa then stighanom som stodh widh höghra weghenom *Lg* 3: 97. vidh bokastolsins vinstra vägh *Bir* 3: 427. — höghra vägh(in), *på högra sidan, åt högra sidan, åt el. till höger;* vinstra vägh(in), *på vänstra sidan, åt vänstra sidan, åt el. till vänster.* lät han thwa sina sidho höghra wäghin *KL* 20; *jfr* **9.** tok thän som vinstra vaghin var. vinstro handena *Bo* 200. iosep foor vp at thöm stighanom som höghra väghin stodh *ib* 209. varo satte sua sum tua predikaro stola, annar höghra vaghin, i þe palacio, oc annar a vinstra väghin *Bir* 4: *(Avt)* 177. *ib* 2: 89. hans haka . . . är nidhir fallin höghra väghin *(ex dextera parte) ib* 1: 68. han är sua som thän som liggir a thrange bro a hulkens vinstre hand mästa . . . diup är . . . än höghra väghin är skip *ib* 2: 218. *ib* 4: 24. *VKR* 70. skalt thu ey . . . vända hårdhana hiith oc thiith höghra vegh älla vinstra *Ber* 270. vinstra väghin vidh bokastolin saa jak een annan konung dödhan hulkin som var j häluite ok höghre väghin vidh bokastolin saa jak thridhia konungin hulkin som var j skärslo elde *Bir* 3: 425. vinstra vägh vidh konungin stodh een diäful *ib* 443. þär iorþaþes han: ok tua (hans) döttar. annur venstra vägh ok annur höghra vägh viþar han *Bu* 200. teedhis hanom gudz ängil standande högra väghin vidh altaren *Bil* 891. han sa . . . höghra waghin widh domarans stol manga vtallika ängla ok winstra waghin vtallika diäfla *KL* 68. kasten nättet höghra vaghin vm skipet *MP* 2: 27. — annan vägh(in), *på andra sidan.* annan uägh var heþniga här *Bu* 176. laurencius . . . kastaþe ena gul gryto annan vägh i uaghena *ib* 420. annan wägh kom thordinna brästir ok asikkia elder *Bil* 108. *ib* 116. aristodemus afguþa biscopar. vilte digran del af folkeno. at þe vildo striþa mz þe cristno. ok þe cristno reddo sik annan vägh *(å sin sida)* tel striþ *Bu* 155. þa varþ iak ureþar. ok grep iak annan vägh *(d. v. s. å min sida)* grytona *ib* 420. til ena flodh foor han swa . . . the wordho thaghar wari braat hwar män annan wäghin gingo *Al* 5891. — *på andra sidan (om). med prep.* vidh. ey magho the ij ware öö bo vtan annan wägh widh then sio *Al* 4724. tha hördo the bamba vnder en lund annan wäghen widh eth kär *RK* 1: 3012. osanttrix lag annan wägin widh skogen *(annan vœg skogsens) Di* 33. — *med ack.* annan vägh tiberim älf *Bu* 64. hörþe han röst fatöks barns annan vägh sundet *ib* 499. *ib* 523. *Bil* 456. annan wäghin siön *Bir* 4: 85. annan väghin thz äpla riis ligger eet vatn aff paradiis *Fl* 1084. — *på en annan sida, på ett annat håll.* modhir hans mz quinnomen sat annan väghin *(in alia parte)* i huseno *Bo* 167. the lagdhos annan vägh a the heedh *Iv* 1981. annar wägin *(i oðrum stað)* war stort buller aff wapnom *Di* 181. — annan vägh(in) . . . annan vägh(in), *på ena sidan . . . på andra sidan, å ena sidan . . . å den andra.* bäris for henne en rödh fana j hwilke mins pinadha likama beläte wari maalat

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

annan wäghin *(ex parte una)* oc annan wäghin *(ex parte altera)* minna modhers bälste *Bir* 4: 17. þän tima annan vägh uaghena lagþo *(för* i uaghena lagþos? *Bil* j waghena lagdus 1010*)* goþgärnigana. ok annan vägh hans synde *Bu* 420. hwar thera wogh swa diwpt annanwäghin nidher, tha han foor siälwer annanwägh nidher til helwitis, oc frälste thädhan godha män at waar natwra lyptis op annan wägh til ix ängla chora i himerike *MB* 1: 387. knän böghdho sik wt annan väghin ok annan väghin fötirne *Bir* 2: 134. quincianus reddis annan wägh *(ex una parte)* jorddynnen ok annan wägh *(ex alia)* folkit *Bil* 428. — en väghin, *någonstädes.* skodha han nw standa een väghin *(in aliqua parte)* i huseno *Bo* 170. *ib* 205. — *från ett håll, någonstädes ifrån, någonstädes.* myrk oc rädhelik skyy oprifwa *(för* oprisa*)* en väghin *(ex una parte)* moot räghnbogans klarhet *Bir* 2: 156. — hin vägh, *på andra sidan om, hinsides. med ack.* badhe hin wägh haff ok thänna vägh haf *Bil* 685. hinuägh haff *ib* 714. *ib* 289. hin wägh iorsala haff *MB* 1: 3. the willo ängin lot taka hin wägh iordan *ib* 422. — hvarn vägh, *på alla håll, allestädes, öfver allt.* skötin drifw hwarn wegh wm kringh han *Bil* 462. tha han gik (j stridho räghne wägdhe räghnit) hwan vägh fran hanom *ib* 793. mit howodh war hwarn wägh *(undique)* blodogt giort af torn kronoune *Bir* 1: 34. hwarn wägh är sorgh ok vidhir mödha *ib* 134. *Ber* 1. — sin (sins) vägh(in) *(i förbindelse med ett föreg.* hvar*)* [*Isl.* sins vegar, sín vegar] *(hvar, hvardera) på sin sida.* saa een nunna . . . twa predicara brödhir . . . sätias hwan thera sins vägh at henne *Bil* 832. hwars thera här lagh sin wäghin widh brona *ST* 136. — *med ack.* bäggia thera här la hwar sins wägh brona *Bil* 723. — thän vägh(in), *åt det hållet, på den sidan.* vm suä är jordmun skapadher, at man torf rädhas nokor stadh åt huseno sten kast aff blidhom, tå skal göras tän wäghen vtan widh borgha muren en annar mur *KS* 86 (210, 94). — *på den sidan om. med ack.* man är gärna thän vaghin eeldhin som bäst brindhir *GO* 692. — thänna vägh, *på denna sidan om; till denna sidan om. med ack.* badhe hin wägh haff ok thänna vägh haf *Bil* 685. sancta tecla fik han *(Johannes döparens finger)* ok fördhe mz sik thenna wägh haff tel normandiam *ib* 941. han la thenna wägh tigris flodh *Al* 3235. — bäggia vägha, *på båda sidor.* hwart eth altarit stande wp sidhis aff the andro, böriaskolande aff the nästo trapponne, widher högha altarit bäggia wägha *(ex utraque parte) Bir* 4: 84. **9)** *riktning, väderstreck.* röst aff fyrum wägnum som windher blås *Bil* 311. **10)** *sida, del af ett föremål; sida af en kropp.* annan vägh hauar þu nu stekt. vänt braþena ok ät þän del nu är stektar *(assasti unam partem, gira aliam et manduca) Bu* 416. — *om hvardera ytan af ett föremål med flat form.* läg thz pa speghil glasit pa then waghen som jnwither *PM* XLIII. — annan väghin, *på ena sidan.* vart sylf kors . . . scriwät annän väghin med latin. hwat hälghudoma þer mit i äru *SD* 5: 564 (1346). **11)** *sida, håll, parti.* han skal akta, huarn wäghen *(på hvilkendera sidan)* flere äru, the wani äru with stridh *KS* 82 (204, 90). *ib* 83 (205, 91), 84 (206, 92; 207, 92). — *Jfr* **adhal-, almanna-, almunda-, almännings-, far-, gildis-, gräs-, hem-, himirikis-, hova-, hälvitis-, kirkio-, klöva-, land-, lands-, lik-, marka-, pilagrims-, qvärna-, radhstovu-, renlivis-, ridh-, þing-, þings-, þiuþ-, vaþa-, vatn-, vatu-vägher,** *äfvensom* **hin-, midh-vägh; midväghu; langvägha; af-, half-, land-, lang-, midh-väghis; väghna.** — **vägha bref,** *n.* [*Jfr Ä. Dan.* vegbreff, veybreff *(se Kalkar* 4: 781*)* och *Fnor.* vegarbréf] *respass; reskost. om den heliga nattvarden gifven åt dödssjuk.* gudz likame är kristens manz wägha breff *(viaticum)* aff thässe wärdleno *Ansg* 211. o aldra sötasta liffuandis brödh, hwilkit aff himerike nidherkom . . . thu som all creatur födher . . . war min fölghare oc wägha breff aff tässe wärld *Su* 325. j theras ytarsta stund tröste mz thins hälgasts likama anamilse, them til wärn oc wäga breff *ib* 380. — **vägha brödh,** *n. reskost.* badh han gifua sik gudz signadha likama til wägha brödh *(viatico) Ansg* 211. — **vägha fynd,** *f. L.* — **vägha koster,** *m. reskost.* han gaff mik wäghakost til at färdhas *Lg* 3: 234. — **vägha ledhare,** *m. vägledare, vägvisare. Lg* 68. *Jfr* **väghledhare.** — **vägha mot,** *n.* [*Fnor.* vegamót] *vägmöte, vägskilnad, ställe der vägar mötas, korsväg.* nar the mötto honom i vägha moteno *(concursu viarum) Bo* 197. j wäghamotomen j thessa twäggia wäghanna vp byrningh stodh en man *Bir* 1: 41. jak stodh j vägha moteno älla j wäganna ingang *ib* 44. *ib* 214, 215, 216, 337. widh äru vägha moth säl är thän som väl gör *GO* 136 *(jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 79*). ib* 316. — **vägha möte,** *n.* = **vägha mot.** dywren . . . lwpu diärfflika ower alla wägha oc wäghamöte *Jungfru Marie Örtagård* 158. — **vägha redho (vegeredhe),** *adj.? redo att begifva sig på väg?* swaradhe the megh po myn herres vegnä ath ville wara honom bistandh *(för* bistandogh?*)* oc vegeredhe, hwar som XV aar gamel er, i nar the hans bwd faar *BSH* 5: 441 (1511). — **vägha ryþning,** *f. L. vägrödjande.* om . . . wägarydning *GS* 58 (1474). — **vägha rydhsl,** *f.* vägha rydhsle *(ack. pl.?) ÖGL B* 14: 1 *(i* 1607 *års uppl.).* — **vägha ryþsla,** *f. L.* — **vägha skiäl (-skäl),** *n.* **1)** *ställe der vägar skiljas, vägskäl, vägskilnad, skiljeväg.* en gamal riddare aff then här la halffdödher ij et wägha skäl *Al* 5663. här är wägha skälit *(divisio viarum) Bir* 1: 170. han staar folkeno til tekn a väghaskiälum *MP* 1: 39. **2)** *biväg, stig?* taghandis pa sik siin vapn stoddo sigh endels j trangasta wägha skälen mällan bärgx högdhenar *(sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa) MB* 2: 155. — *väg?* piil wtsändir til forelakt maal, ällir rwm, huar seer hans wägha skäl *(transitus)*, sidhan han ländir i maalit *Su* 236. — **vägha syn,** *f. besigtning af väg, vägsyn.* broa och wägasyner *GS* 61. — **vägha täppa,** *f. L.* — **vägha vilder,** *adj. L.*

väghfarande (-es), *p. adj.* [*Fnor.* vegfarandi] *L. vägfarande, resande.* wäghfarände mannum at sälliä matt ok hästä foodher *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *MB* 1: 192. *Bir* 3: 430, 441. tedhis hanum sanctus marchus j wäghfarandhe manz hami *Bil* 253. *MB* 1: 230. *Bir* 1: 337, 3: 382. giva fatöko folke ok väghfarandom *Bu* 185. kärleks ämbite til väghfarande oc widhirthorftughe *KL* 258. hon do i barnsäng oc wäghfarande *MB* 1: 268. äre swa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

som wäghfarande ower wärldina, oc änkte äghande *ib* 410. war han wäghfarandes til en stadh *Lg* 3: 64. *Bir* 4: 119.

väghi? *f. förskoning.* hånom är bätra wäghi ok fridhsämi leta *KS* 82 (204, 90); *sannolikt är dock* wäghi *felaktigt för* wäghia *(gifva efter, gifva vika); Geete har i sin uppl. emenderat* wäghi *till* väghia, *och Bure tolkar det i sin alfabetiska "vttydning" med* "wäya".

väghia (wäga *ST (Cod. Asc.)* 560. **väia** *GO* 118, 119. **wäia** *ib* 1107. **wäya** *PM* XIII *(på två st.).* **weja** *KS* 58. **-ir, -þe, -þer.** *imperat.* **vägh),** *v.* [*Isl.* vægja] *L.* **1)** *väja, vika undan (för), draga sig tillbaka (för). med dat. (el. i dess ställe ack.).* hafsins vatn vägdhe thöm *MP* 2: 89. han är . . . likir them kämpa som förstir är j alle ondzsko ok vil ängom väghia *(nulli cedere)* vtan alla nidhir thrykkia *Bir* 1: 52. — *med prep.* fran. tha han gik j stridho räghne wägdhe räghnit hwan vägh fran hanom *Lg* 793. — *vika undan för, draga sig undan för, gå ur vägen för. med dat. (el. i dess ställe ack.).* han wägher sinom fädher mz ära *Al* 699. han . . . väghir . . . hans wrede *(cedit furori illius)* hulkin han gate fordäruat i enom punkt *Bo* 12. skulum . . . vi . . . tholimodhelica vmbära them oc väghia thera gäld *ib.* väghia oc fly vndan thera gäld ther os hata *ib* 161. *Bir* 4: 57. — *med prep.* for. dugha scriptamalin swa mykit swa at ondir ande wäghir ok gar vndan for godhom anda for thera skuld *Bir* 1: 189. — *väja, draga sig undan för, gå undan för, undvika.* the kunno ey wäghia skogh äller qwist *Al* 2369. tha man seer at illa later tha flyr man gerna ok wägher skadha *RK* 1: 3376. — *undvika, undfly, taga sig i akt för.* annat är thet kunungr skal weja *(Fragm.* verna 15*)*: at han ey förgiör . . . onyttelika kununglik ingiäld *KS* 58 (144, 63). — *med prep.* for. är thz swa at thz *(barnet)* kan wäghia for eldenom ok takir ekke eldin mz handomen *ST* 327. — *undvika strid el. tvist med. med dat.* wi skulom wäghia ondom mannom oc giwa them ängin missämio ämpne *MB* 1: 270. — *vika, gifva vika, gifva efter.* giärna thighia ok wäghia *Ber* 263. at . . . thu moghi hanom ok flerom i thy got äptedöme gifwa. at thu vilt wäghia som bäter west *ib.* bätra är väia vidh ordh än vidh hugh *(cede magis verbis ferulis quam deris acerbis) GO* 119. — *gifva vika för, gifva efter för. med dat.* ängin tera wil androm wäghia *KS* 77 (190, 84). hon väghdhe allom *KL* 302. thz är ängin skam väia them thär bäthir kan *GO* 118. wäya skiparenom *PM* XIII. wägh höghro walde *Ber* 68. han är . . . likir them kämpa som . . . vil ängom väghia *(nulli cedere) Bir* 1: 52. the äru grymme swa som rifwande wlfwa hulke ängom wäghia j sinom hunghir *(in fame et cupiditate sua nulli cedunt) ib* 163: *jfr* 2. — *med prep.* for. batzmannen är pliktogher wäya och swigha före skiparenom *PM* XIII. grymlighetinne oc wredhinne bör ryma oc wäghia for miskunninne *Bir* 4: 76. — *lämna företräde åt. med dat.* nar han iohanni som stort mykyt var mindre än han ödhmiuklica . . . vägdhe mz sinne predican *(dum Joanni se longe et longe inferiori in prædicationis officio . . . humiliter deferebat) Bo* 56. **2)** *skona. med dat.* thu skalt ey wäga *(Cod. A* skona 516*)* honom *ST (Cod. Asc.)* 560. han wägdhe ekke höghom oc mäktoghom mer än them som mindhre förmatto, til at straffa syndhena war han allom iämliker *Lg* 3: 269. **3)** *hafva försyn för, afhålla sig från att kränka. med dat.* skal hwart hionolagh wäghia *(d. v. s. afhålla sig från umgänge under)* helghom nattom *Sv. Kyrkobruk* 69. **4)** *böja sig för, gifva sin hyllning åt. med dat.* vägh guþum naþoghom *Bu* 494. — *hylla, sluta sig till, ställa sig på (ngns) sida?* alle gudha wäghia mik rät *Al* 1408. **5)** *genom eftergift el. lydnad (söka) rädda el. frälsa? med prep.* for. byia män väghþo for sik. ok gauo hanom *(draken)* daghleca siu far at äta *Bu* 490. räddis han först thola dödh ok väghde for liueno *Bil* 466. for thinne siäl scal thu swa väghia *MD* 83. **6)** *förmå (ngn) till eftergift el. att foga sig efter ens önskningar; med gåfvor göra (ngn) sig bevågen el. vinna (ngn) på sin sida, muta, besticka.* man skal wäia thöm thär wäldhe hawir *(xenia presentes hiis qui sunt arce potentes) GO* 1107. hwar är wäghdhir bäst *(qui stipe placatur meliorari meditatur) ib* 809. *ib* 1046. keysar fredrik thok vidh kors til thz helgha land: ok kiärde sik sidhan siwkan. ok sat quar tha andre cristne herra iwir foro ok sagdhis at soldan hafde väght han mz gafwm *Bil* 827. — **väghia fore.** — *refl.* **väghias fore,** *draga sig undan, gå ur vägen (för).* huru han vägdhis fore. gik vndan thera gäld *Bo* 154. — **väghia undan,** *vika undan. med prep.* for. ondir ande väghir vndan for godhom *Bir* 2: 34.

väghirska (-erska), *f. "vägarinna", den som väger.* o alla dygdenna wägherska *(ponderatrix)*, aldra sniällasta äwärdeleken snille *Su* 105.

väghleþa, *v. L.*

väghledha, *adj. vägledande.* thera wäghledha sky *MB* 1: 316.

väghledhare, *m.* [*Fdan.* veyledhere] *vägledare, vägvisare.* äpther thz thu haffwer mik borth takit min wäghledhara oc hiälp, manar iak tik . . . at thu wisa mik rätta wäghen *Lg* 3: 469. — *om den heliga nattvarden åtnjuten på dödsbädden.* at hon ey wm natta tima skuli döö wtan wäghledara *(viatico) Bir* 4: 103. — *Jfr* **vägha ledhare.**

väghna (vängna *MP* 2: 67, 233; *Lg* 66. **wängna** *MP* 2: 67. **wänghna** *RK* 3: 1787. **vegna. wäyna** *Al* 9275 *(i rimsl. med* thäghna*)*; *MB* 2: 393. **weyna** *MB* 1: 6, 9, 10, 40, 124, 129, 131, 132, 156, 338, 345, 346, 496; *Al* 8508 *(i rimsl. med* thäghna*)*; *Lg* 43. **vaghna** *Bu* 516 *(jfr* 1022*)*; *KL* 188, 198. **waghna** *Lg* 46. **wagna** *KL* 24, 51; *MD* 121. **waghnä** *SD* 5: 637 (1347)**),** *eg. gen. pl. af* vägher. *i förbindelser i hvilka adverbiel el. prepositionel användning mer el. mindre framträder.* [*Isl.* vegna. *Jfr Mnt.* wegen, wegene] *L.* **1)** *sida, riktning, håll. a) i förbindelse med ett adj., räkneord el. pron. (i allmh.) i gen., oftast pl.* — aldra väghna, *på alla sidor, på alla håll, allestädes, öfverallt.* fan han . . . bröþ swa . . . som af musom alra vaghna gnaghit *KL* 188. syntos otallike diäfla aldra wagna kring vm han *ib* 51. the . . . leetto äptir honom alra vägna vm kring *Bo* 26. the stimadho oc göddo mz gäld mot honom som hunda. kringom gifwande han alra vägna *ib* 154. vp stodho hans ovini ther aldra wäghna vm kringh stodo *Bir* 1: 29. elder flögh ther aldra väghna *Iv* 1629. alra vaghna *(per omnem partem civitatis)* sangs gudhj lofs sangir *KL* 198. vi hafuom vmgangit alla väghna *ib* 399. *MB* 2: 393. alra waghna annar stadz tha war

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

myrkt *Lg* 46. vm honum koma dröuilse angxlas han aldra väghna swa som trä aff vädhirstormom *Bir* 3: 64. at swa skuli herra gud aldra wägna oc huan stadh äras *ib* 4: 99. huat sielen lidher thz beuisas alle wagna *MD* 121. hans dygdeliga frägd wt widdes alla wäghna *(ubique)* *MB* 2: 303. *ib* 1: 156. *KL* 24. *Bir* 1: 272. *MP* 2: 67. *Iv* 1751, 1756. *Al* 8508, 9275. *RK* 2: 7841. *Ber* 232. *Su* 62. — *åt alla håll.* han sa sik aldra väghna om kring *Iv* 2231. *ib* 2236. *Va* 14. hertoghin wiiste alla vegna *RK* 1: 3138. flyddo tha nordmen alla vegna *ib* 3160. — *från alla håll.* loot han saman koma aldra veghna af väruldinne j stadhenum nicena patriarcha ärchebiscopa oc andra biscopa *Gr (Cod. D)* 417. — bäggia väghna, *på båda sidor.* satte han sik ... mit vidh bordhit. oc sina discipulos bäggia vägna vm sik *Bo* 70. twa witnistafflor ... scrifwadha bäggia weyna *MB* 1: 345. — *åt båda sidor.* giffwande dygdhana liwdh bäggia vegna som harpo strängir *(ex utraque parte sonum divinæ sermocinationis dat, sicut in cithara harmoniam)* *Lg* 214. — *i båda afseendena, med afseende på bådadera (jfr 3).* biskope var vanda bäggia väghna luua hänna liua ii renliue a mot iuþa laghum ok siþum älla bryta sina iat viþ guþ sialuan *Bu* 5. nw hawir thu hörth huru hyffdhingen aff himerike var föddir oc ämuäl hörde thu huru himerikis drotning födde han. oc bäggia vägna *(in utroque)* findir thu hardasta fatikdomen *Bo (Cod. B)* 345. — fiura väghna, *på fyra sidor; på fyra ställen.* guz ängel ... fäste cors fiura vägna a mönstrens vägiom *(in quatuor angulos)* *Bu* 208. — hvars väghna, *på hvarje sida, på hvarje ställe, allestädes.* iämlangt är hon *(jorden)* hwars weyna fra himilin *MB* 1: 40. är hwars weyna fra henne op til himpna, oc ängin stadz nidher *ib.* thridhi a tiäldith war aff hardwk, swa wiit som gik ower alt hwsith owan om kring, oc hwars weyna om kring, nidher til iordhinna *ib* 496. — hvilikins (hvilkin) väghna, *åt hvilket håll (än).* hwilkin väghna man til sa ther aff gik swa mykith liws alla väghna om thz hws *Iv* 1755. — höghro väghna, *på höger sida.* han är mik höghro vägna at iak ey skuli falla *Bo* 109. stat thu höghro vägna *ib.* — sins väghna *(i förbindelse med ett föregående* hvar*), (hvar) på sin sida.* prior j briccia ... saa ... ihesum oc mariam halda stighanom hwart sins väghna *Bil* 799. — viþa väghna, *vidt omkring.* viþa väghna vm väruldena fiollo þa niþar ... afguþa bilätte *Bu* 64. swa vidha väghna man thz hördhe *Iv* 1750. — änga väghna, *åt intet håll, ingenstädes.* han gat went sik enga wäghna *Bil* 272. *b) föreganget af prep.* a *och i förbindelse med ett adj., räkneord el. pron. i gen. pl.* a bäggia väghna, *på båda sidor.* the striddo fast a bäggia wäghna *Al* 3321. — a höghra väghna, *åt högra sidan.* hwar man röris natwrlika först a höghra weyna än han hugxar sik ey *MB* 1: 124. — a ymsa väghna, *än åt den ena än åt den andra sidan.* han ... kastadhe howdhit stundom hijt ok stundom thijt ä *(för* a*)* ömsa vägna *(modo in unam partem, modo in aliam)* *Bo* 204. *c) föreganget af prep.* a (upa) *och i förbindelse med ett sbst. i gen. el. med ett poss. pron.: sida. bildl.* är ... synden en dels vppa edhan dell ällir vppa idhra wäghna *(a vestra parte)* *MB* 2: 141. — *sida, i fråga om slägtskap.* the andro waro ioseps brödhir a fadhirs wegna oc ey a modhirs *ST* 406. — *närmande sig betydelsen: parti.* alle the som a gudz weyna wilia wara the kome til mik *MB* 1: 346. **2)** *föreganget af prep.* af *el.* a *och i förbindelse med ett subst. i gen. el. med ett poss. pron.: från el. å (ngns) sida, i (ngns) namn, efter (ngns) uppdrag, efter (ngns) tillsägelse, för (ngns) räkning, å (ngns) vägnar; stundom i fråga om en verksamhet som mera direkt utgår från ngn (el. ngt): af.* skal han äller annar af hans veghnä i rikesens þiänist þiänä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). þa scal en af þem af vapnsynenä kumä hwart aar ... af faþersins väghnä *ib* 477. þe som vapnsynänä skuþä af konungsens väghnä *ib.* þa skal han komä til vapnsynennä firi þem som hana sculu skuþä af kronunnä veghnä *ib.* gywom wi þem tolf. som skipaþe äru j jþre laghsaghu ... fult wald ok makt af vara veghnä, sannynd i þolicum malom ... vtletä *ib* 606 (1346). *ib* 639 (1347). sculu ... vare exequtores äller andre. þer þe til sätyä af þerrä wäghnä hwart aar räkenskap taka *ib* 567 (1346). at wi (ɔ: bendict aghäson ok älisif hans hwsfru) hawm sköt ok vplatit ... met twem widþeruäru mannum. een a warä veghnä ... ok annär a foghotäns veghnä ... metþer tolf fastum þrim sum iak bendicter nempde ... af älisuiä veghnä sum hon sialf nempde fyrst eriker af kuritulum pauel humarnin herman dank, af foghotens veghnä andres thorþäson ... ingiualler aff saw. alt vart gooz j helghaa *FH* 8: 5 (1353). bartholomeus böþ diäflenom af guz väghna *Bu* 207. petrus ok paulus waro ey fiärrin a gudz wäghna: ok tha coclarin flögh: tha sagdhe paulus til petrum: mik hörer til at bidhia gudh: ok tik hörer til at biwdha a gudz wäghna *Bil* 105. prädicaren böþ hanom a guz väghna *(per nomen domini nostri Jesu Christi)* sit napn ok sina syslo sighia *Bu* 8. *MB* 1: 10. sagdhe prophetin honom a gudz vängna ... thw skalt ey dö *MP* 2: 233. teþes hanom var härra ok sagþe hanom ... þu skalt fara mäþ hanom a mina väghna *Bu* 181. han är ven alzualdox guz. ok är här cumin a hans vägna. at niþra alla indye lanz guþa *ib* 204. moyses ... gaff them lagh oc rät aff gudz weyna *MB* 1: 6. jechonias vnge giordhe som ieremias propheta rädh honum aff gudz weyna *ib* 9. en man ... fik hanom en gulring at föra änglanz konunge ok takka hanom aff iohannis ewangelista wäghna *Bil* 160. han ... badh löna sik a modhorinna vägna *Bo* 14. aff konungsins vegna hafdhe han räth then vänasta skiphär man hauer seet *RK* 1: 1460. han saghþe ... sik vara diäwl ... ok þit sändan a luciferi vägna *Bu* 8. þe ... sagþo sik vara ... sände tel þerra a pauli väghna. at taka döpelse *(dicebant ... a vobis baptizari volumus, sicut Paulus nobis dixit)* *ib* 129. friþbiuthum *(för* firibiuthum*)* wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þätt skulu þe hawa sum þöm faa, äffter waro buþi, äller þerä manna, sum þätt jär ij händer satt a wara wäghnä *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). warþer ... godzit a minä wäghnä för ater löst *ib* 160 (1343). herre gren war skickader ... aff konung cristierns vegna i rotnaby *RK* 2: 9612. tha han sa at engin hielp war a manz wegna *(var att vänta af menniskor)* *Lg* 3: 230. **3)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

föregånget af prep. af *el.* a (pa, upa) *och i förbindelse med ett subst. i gen. el. med ett poss. pron.: å (ngns) sida, för (ngns) del, i fråga om (ngn).* wil kunungur ... haua lydhin ok wilioghan almogha, tå skal han af sina wäghna *(in se)* tässon try haua *KS* 78 (192, 85). thässe äru the badho a quinno wäghna ok manna *(d. v. s. bland både qvinnor och män)* som altidh sighia ok känna androm got ok sant. ok siälfwe kunno aldregh ... nima sannindenna viisdom *Su* 424. hwilke än finnas ... mange i hwariom stadhgha ok renlifwe. badhe a quinno wäghna ok manna *(utriusque sexus) ib.* — *angående, beträffande.* worde her hemeligha opslagin a kirkio dörinna nagher breff oc formaningher, som synis wara vtsändhe aff war helga fadher, pawen, pa then cardinalis wägna, ther linköpungx domkirkio oc stiicht siegx haffua i böfalningh *BSH* 5: 181 (1507). — *med afseende på, med hänsyn till.* thesse trea dygde haua sik å manzens wäghna til *(afse menniskans förhållande till)* gudh ok andelik ting *KS* 18 (45, 19). han gör altidh a vara vägna oc mz os thz som han veet os vara nytlicast *Bo* 20. ey var han hördhir a mandomsins vägna äptir sinom vilia *ib* 184. thu hängde a korsith a thins mandooms natura weyna *Lg* 43. gudz födzla war vndirsam ... först vppa hans väghna som föddir wardh ... ther näst vppa hänna vängna som födde *ib* 66. thol iac nw hardha licamans värkia oc pinor. och them thol iac giärna a siälanna wängna *(secundum animam)* for thin räddogha *MP* 2: 67. okunnoghar a mins guddoms valdz wägna *(secundum potentiam et deitatem meam) Bir* 1: 245. en stor herra a världinna vägna *(secundum mundum) ib* 3: 212. ärlikin riddare a släktinna wegna *ST* 450. *ib* 451. aff werdhoghetz wegna war han riddara mestare *ib* 247. mannen war natwrlika dödhliker aff likamens weyna *MB* 1: 129. *ib* 131, 132. formatto the ey halda honom. for starklek skuld som han hafdhe af naturinna vägna. ok ämuäl a diäflanna vägna som bygdo i honom *Gr* 290; *jfr* 4. **4)** *föregånget af prep.* af *el.* a *och i förbindelse med ett subst. i gen.: på grund af, i följd af; för ... skull.* aghär han þär äghändenom äncte afraþ af giua. af räz waghnä *SD* 5: 637 (1347). ey matte min mandombir a rätzsins wäghna *(ex justitia)* vtan pino koma j ärona *Bir* 1: 119. *ib* 3: 46, 105. af ämbitzsins väghna hafdhe han varit hänne swa som fadhir *KL* 354. huru han alenast aff nadhinna wäghna *(ex gratia)* maghe tik täkkias *Su* 198. *ib* 404. tha som ... nw känneswennen ... trängdis oc nödgadis aff lydhnonna wäghna til ytra ängxliga ok sokkafult ämbite *ib* 378. gör thz aff affwndhz vegna *SO* 86. om then som later [sick] leedha aff gillit aff ööls vegna *ib* 98. biwdhom wi forda broder niclis ... the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar, oc ä nar flodh är oc thäs behoff gör, swa at watnit engom göre scadha aff the dammana wägna *VAH* 24: 322 (1442). warin lydhne allom förmannom af gudz wäghna *(propter Deum) KS* 64 (159, 70). hanom enom af allom appostolis var louat af iuþa väghna in ganga i guz mönstar *Bu* 195. han reedh tha tiil danmark aa nödhwänghna *RK* 3: 1787. — (?) thz är onth bröderschap at forderffua eller forhata hanom then han skal äre mz sin edh a ärannä veghna *SO* 115 *(troligen förderfvad text).*

väghning, *f. Jfr* **ivirväghning.**

väghskal (wäx-. -skaal), *f.* [*Fdan.* væghskol. *Jfr Mnt.* wageschale] *vågskål.* libra, väghskal *GU* 5. hafua j rätten rätta wägskaal *MD(S)* 233. en wäxskal mz sin lodh *ib* 306. huru myklo flere thing ok större som lagdhos j the tomo vaghena swa myklo raskarin oplyptin the thungo väghskalina *(elevarent stateram aliam, quæ ponderosa et gravis est) Bir* 3: 146. han tok stenin oc laghdhe han j ena wäghskaal, tha war stenin swa thungir, at han vpwogh alth thz man kunde j andra wäghskalena läggia *ST* 532. högxsta bärghen menthe han mz wägskalom *(in statera)* wp wägha *MB* 2: 307. *ib* 342. köpmannin ... lagde thät (ɔ: affiatit) vppa ena wägh skal *MP* 4: 264. *KL* 43. thesse hörslin skal meer wägha j wägh skalinne än sköra thinga hörslin *Bir* 1: 237. han skal wägha ok skudha sins samuitz wägh skaal *ib* 236. *Jfr* **mätskal.**

väghsl (växl. -ir), *f.* [*Fdan.* væghsæl. *Jfr Fgutn.* vegsl *och Isl.* vægsl] *muta* (*jfr* **väghia 6**). en ärkiädiäkn astundadhe sabini biscops biscops döme ok badh hans smaswen mz wäxlom at han sculde blanda etir j biscopssins dryk *KL* 45. han war ... iämpn domare skyldom oc oskyldom togh aldre wäxle *Lg* 1003.

väghstigher, *m. stig.* wäghen som ledher til liffuet är trangher, och wäghstigane *(semitæ)* hardhe *Su* 33.

väghvisare, *m.* [*Ä. Dan.* veivisere] *vägvisare. om den heliga nattvarden åtnjuten på dödsbädden.* gifua thom gudz signadha likama i thera ytersta tima, huilken som skulde vara thera förare och wäghuisare aff thässo wärdhlene *(pro ultimo viatico) Ansg* 213.

väkia (väkkia. *pres.* **väkir: vpväkir** *Lg* 550. **uäkkir: opuäkkir** *Bo* 110; *Bir* 2: 117, 325. **wäcker: vpwäcker** *SO* 222. **väkkr** *KS* 31 (80, 33). *impf.* **väkte.** *part. pret.* **wakter: wakt** *RK* 1: 3448. **uäkter: opuäktar** *KL* 329. **uäkther: ouäkthe** *Lg* 3: 115. **wektir: vpwektir** *ST* 112), *v.* [*Isl.* vekja] **1)** *komma (ngn) att vakna; väcka, uppväcka (en sofvande).* huarn tima han väkte mik af sötom symne *Bu* 141. han vilde ey väkkia sina brödher om nattena *Bil* 793. *Bo* 71. *Fl* 1476. — *med prep.* upa. ginstan iosep han vaknadhe. väkte han vppa modhorena *Bo* 10. *ib* 71. **2)** *väcka, uppväcka, mana.* första bookin aff gudhelika wisdoms sighiare ällir wäkkiare, wäkkiandis ällir manandis alla syndara til ihesu christi pino aminnilse *Su* 221. **3)** *egga, reta.* hungr skal wäkia tima goma *KS* 24 (58, 26). — *reta, hetsa.* jak skal radha för til thera ok wäckia them at wreckia wredhe *Bil* 369. **4)** *reta, göra starkare, öka.* lät han ... väkia sara värken mz salt ok ätikio *Bu* 524. **5)** *väcka till lif, sätta i gång.* torney oc danz thz war tha wakt ok awund ok nidh war nidher lakt *RK* 1: 3448. — **väkia up, 1)** *uppväcka (en sofvande).* the ... giordho storth bullir oc bangh ... wiliandis han swa wäkkia wp *MB* 2: 170. *Ansg* 185. **2)** *uppväcka, sätta i rörelse.* then första lutren af hiärnanom han väkkr up hugh ok åthäue likamens *KS* 31 (80, 33). **3)** *uppväcka, låta framträda.* han *(Gud)* wäkte vp engilbrikt *MD* 386. — *Jfr* **upväkkia, oväkter.**

väkia (weckia. *pres.* **väkkir** *GO* 228. **uäkkir**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ÖGL B 26: *pr.* **wäckir** *VML I Kr* 13: *pr., II Kr* 26: *pr.* **wäkker** *RK* 3: 1233. **wäcker** *VML II Kr* 26: *pr.* (2 *ggr*). **wäckär** *ib* (11 *ggr*)), *v.* [*Fdan.* vække. *Isl.* vekja] *L. eg. komma (ngt) att flyta; väcka, hugga vak på (is).* han väkkir iis thär thyrstoghir är *GO* 228. — *hugga (vak).* wthan för wakena som man wäkker för stokholm *RK* 3: 1233. till ath weckia waken *SO* 198.

väkia staki? (*ack.* **veckia stacha** *SO* 192), *m. stake som användes vid huggande af vak?* han schal sich reda pa börda tog dragara stangh dragara keppa sprund yxe kexe veckia stacha ock klubba til waken *SO* 192.

väkilse (väkkilse), *n. pl.? och f. Jfr* **upväkkilse.**

väkkiare, *m.* [*Mnt.* wecker. *Jfr Mlat.* horologium excitatorium, *äfven blott* excitatorium] *väckarur; ur, urverk.* synthes ... tässen book oc oppenbaradhe sik tässen lärdomber, i ena andelika syn, j ens fäghersta seghiara ällar wäkkiara liknilse (*sub cujusdam horologii pulcherrimi ... figura*) *Su* 3. här lyktas första deelin ällir första bookin aff gudhelika wisdoms sighiare ällir wäkkiare, wäkkiandis ällir manandis alla syndara til ihesu christi pino aminnilse *ib* 221. här börias annar deelin ällir booken j gudhelika snillis wäkkiare (*secundus liber horologii diuine sapiencie*) *ib* 222. — *Jfr* **upväkkiare.**

väkna, *se* **väpna.**

väkning, *f. Jfr* **bloþväkning.**

väkt, *se* **vakt.**

väkt, *f., se* **vikt.** *Jfr* **pännings väkt.**

väkt, *f. Jfr* **man-, manna-väkt.**

väktare, *se* **vaktare.**

väl, *f.?* [*Isl.* vél, *f.*] *konstrikt arbete.* then mästare ... som gör wäl oc kostelika (*Cod. B* wäl konstoga 534) gärning *MB* 1: 75.

väl (väll. vel. vell. veel. wal *VML II Ä* 1: *pr.* (*jfr* **väl** *Fr* 180, *i rimsl. med* skal). **wall** *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). **wol** *Lg* 3: 62), *adv.* [*Isl.* vel. *Fnor.* val. *Jfr Mnt.* wol, wal] *L.* **1)** *efter önskan, till hugnad, till glädje.* ij hafuin min herra slaghith ij häl for thy ärin ij ey kompne väl *Iv* 789. ciprianus ... badh wäl wara kompna justinam *Bil* 447. *Jfr* **välkomin.** — *väl, godt, lyckligt.* war ... ödhmiukr tå tik alt wäl gångr *KS* 25 (64, 27). *ib* 22 (55, 24). standa thön land wäl *ib* 17 (43, 18). *RK* 1: 2018. thz stodh sa vell j ryket tha ath aldre kundet bätre sta *ib* (*sfgn*) *s.* 171. alt staar wäl *Bir* 5: 48. thotte honum thz vara väl at han slo thän ormin ij häl *Iv* 2523. the finna han ey thz är wäl *ib* 855. wel er then thz forskylla kan *RK* 1: 6. the honum hylla willo them war wäl *Al* 3942. aldre var mik sua väl. som mik havar här varit *Bu* 170. hanom scal väl warda *Bil* 901. adrianus ... baþ hana väl fara hem tel sit hus *Bu* 519. hirdhin badh mik fara väl *Iv* 378. — *med lyckligt el. godt resultat.* väl hauin ii ... biþat *Bu* 4. **2)** *väl, på ett sätt som bereder tillfredsställelse, på ett sätt som tilltalar en.* at thän riddare matte idher väl lika *Iv* 1197. thzte likade allom well *Di* 198. tha han sagh at thz wäl behaghadhe iudhomen *ST* 373. thz edde konungenom ekke wäll *RK* 1: 3061. *ib* 3273. — *väl, godt, ljufligt, behagligt.* thässe oc thässkyns trä ryka wäl *MB* 1: 499. spädha yrte oc väl loktande *KL* 193. miödyrta blad, som ... lwcta vel *LB* 7: 287. thässen ordhen smakadho discipulo ey alzstingx väl *Su* 392. — *väl, godt, bra, förträffligt.* jak ma wäl *KL* 92. the moghe ... weel *FM* 201 (1504). **3)** *väl, godt, på ett sätt som är till hugnad, nytta el. hjälp; med godhet.* kunno the visa thz mz skäl at iak hafuer hannath thöm vtan väl *Fr* 648. man skal os ther plägha väl *ib* 1533. komin ij ther tha görin ij väl *ib* 2887. tha ij giordhin swa mykith väl ij sloghin thän digra risa ij häl *Iv* 5333. hafdhe var herra ey giort mik swa väl tha vare iak thagar slaghin ij häl *ib* 418. om iak skal göra vidh thik swa väl *ib* 2439. jak skal wäl göra til thik *MB* 1: 211. hwi lönir thu mik illa wäl giort *Bil* 277. gör väl (*var god*) ok hiälp mik att bära *KL* 318. bidher iach idher ... thet i wäl gärin och fastin och hemolt gärin tessom for:da niclis swensson thetta for:da godz *SD NS* 1: 390 (1404). *ib* 359 (1404). — *väl, godt, välvilligt, vänligt.* hwar gudz win skal wilia hwariom manne wäl *MB* 1: 347. tha wille han oss ekke wäll *RK* 1: 3696. arme ok rike vnte henne väl *Fl* 81. iohannes lät väl vm (*d. v. s. smekte*) han (*fogeln*) *Bu* 157. then frva swarade honum wäll *Iv* 1895. konungh karl talar kerligha och wäll *RK* 3: 1266. konungen fagnade hanum well *Di* 174. — *väl, hjärtligt.* an iak thik thz aff hiärtadh väl *Iv* 4610. **4)** *väl, till (sitt) gagn, rätteligen.* þot huaro at konungi þät for smaþe ... þa skal annar konunge þät for heþar taka oc välnytia *Bir* 4: (*Avt*) 182. — *väl, rätt, tillbörligt, som sig bör, dygdigt, hederligt, redligt.* thu giordhe väl at thu komt hiit *KL* 152; *jfr* **3.** gör thu wäl (*si bene egeris*), tha faar thu godh lön *MB* 1: 163. jak astunda at thu skuli liwsa allom gudhz thiänista quinnom som mz thik ärw j klostreno wällifwande (*bene vivendo*) *Ber* 56. nar wi thakom äptedöme wällifwaskolande af hälghom fädhrom *ib* 55. päningir ... hulkin som ey är wäl ok rätuislika afladhir *Bir* 1: 54. ware thz swa, at thw ware wiis, tha bidde thu honum (*näml. döden*) j godho liffwerne, alla stadz wel liffwande *MP* 3: 186. *ib* 1: 145. **5)** *väl, fördelaktigt.* the bade hanum wara mild. ther warder tw wäll känder aff (*qvaðo hann af þvi mundu verða orðsælan við alla menn*) *Di* 92. **6)** *väl, på ett tillfredsställande sätt, förträffligt, omsorgsfullt.* huart got kläþe ok väl litat hauar sit lof. tel bätra ok bätar litat kläþe kombar fram *Bu* 49. een sanger wäl diktadher a swenska tungo *MB* 1: 319. hörir alt enom mästara til at dikta wäl ämpnith oc fulkompna wäl gerningena *ib* 443. thän bänkkir är väl swarwadhir som satthir är mz godhom quinnom *GO* 81. werldena hauer han (*Gud*) skipat swa weel *RK* 1: 7. liiff ok likama ok swa hans haar haffuer gud alt skapad swa well *ib* 402. **7)** *väl, omsorgsfullt, grannneligen, noggrant, noga.* seen aat wm portane oc dörenar ... äru wäl atirlykta *Bir* 5: 86. läth thz j eth glas täppandis wäl ather mz luto sapiencie *PM* xxx. gärsam skal man wäl göma *GO* 131. wakta thik wel for sliko falle *ST* 75. tak tik wel til wara nar thw aff thz tornith gaar *MD* 391. **8)** *väl, noga, nogsamt.* þu viste þät väl *Bu* 79. en riker herra vnderstodh wäl, at erineides daradhe them *MB* 1: 24. thu forstat wäl breffwin miin *Al* 2924. hwilkit thu math

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wel pröfwa j thy her äptir fölghe *ST* 72. thu skal thz väl märkia ... at änkte görande. giordhe han alra största thing *Bo* 29. sva som väl synes a himlenom *Ansg* 205. **9)** *väl, fullkomligt, alldeles.* som oss badhum ... wall opsämpde *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). swa at mik wäl at nögher *ib* 91 (1401). han är bäzster wäl kan thighia *Al* 6634. alla handa leka kan han wäll *Di* 135. han ... hiolt wel sina lofwan *ST* 76. räcte vel aat bade värmt oc kalt *MD* 355. iak tröster mik mz fullan skäl thz iak ma honum hiälpa väl *Iv* 2178. thz hielper vel *LB* 2: 9. thz dogher ... wel mot röso böldh *ib* 4: 341. han *(den hvars tunga blifvit afskuren)* ... waknadhe mz thy at han gat wäl talat *KL* 96. þe äru väl iamvärþoghe ii himirike *Bu* 50. väl ärum vi sate vm al mal *ib.* han sa sin son lifua wänan ok wäl helan *Bil* 270. *ib* 109, 868. wj ärwm wäl helbrigde *PM* LXV. — *väl, riktigt.* þe vänto at snäran var eigh väl at runnen *Bu* 26. — *fullt, icke mindre än, åtminstone; ungefär. i förbindelse med ett räkneord.* hans skiold ok hans örsa redhe thz är prisath mykith mere hwar man tholik finna skal thusand mark the gullo väl *Fr* 180. han scal hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyurutighi marker, bätre oc ey värre *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). j grundwalenom lagdhos mykyt store stena een war wel xx alna at längdinne ... draghara oc ärwodhis män waro wäl lxx thusand *ST* 417. han hafdhe eena stwnd wäl sextighi drotniga *ib* 422. bekennes jach ... mik hafua laglica vplyst väl j siäx aar, waara jordh ... j viala by *FH* 5: 134 (1489). philä bleff mz jomfrvnä ther j landet wäl j xij ar *(wol twolff jar) Va* 15. tha kommo fram wäl xl *(wol fertich)* och gingo manligä til honom *ib* 17. konungin lät ... kasta han i torn wäl tyswar för än stadhin wardh fangen *MB* 1: 11. ther är wäl xij eller xv alna vtlop i allom hulumen *VAH* 24: 322 (1442). *Fr* 182. — *med förbleknad betydelse och närmande sig en fyllnadspartikel.* mik lyster them wäl se *Al* 4850. **10)** *väl, fullt, till fullo, till slut.* för en konungen hafdhe wel sakt ordhin sprungo thiänarane fram *ST* 228. *ib* 381. *MD* 189. ey war thz ordit wäl kommet aff konunxsens mwn at genstan *(necdum verbum de ore regis exierat, et statim)* sprwngo konungxsins tiänara til *MB* 2: 191. the ... togo honom op sa bradelig at han fik ey wel signat sig *RK* 2: 5641. **11)** *mycket, i stor myckenhet, rikligt.* han lät hanum gifua wäl päninga *Bil* 712. **12)** *väl, i hög grad; synnerligen.* han þorpte väl viþ at þigia smam. som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. dröuilsen som vmskiptis i väl langa *(sane longam)* glädhi *Bo* 106. thänne biscopin hafdhe en wäl bok lärdhan klärk j sino biscops döme *Bir* 1: 320. then mästare ... som gör wäl konstoga *(Cod. A* wäl oc kostelika 75*)* gärning *MB* 1: *(Cod. B)* 534. — *ganska, rätt.* nw finnas wäl mange som hwsith wilya haffwa *PM* LXIII. tagh mirram och läg wnder thina twngo wäl länge *LB* 7: 6. tag pipinella och stampa hona mz swrt wiin drik vel opta *ib.* är hon *(sillen)* här wel dyr *BSH* 5: 429 (1511). **13)** sva väl ... sum (sva väl ... sum ok, sva väl sva sum) *så väl ... som, lika väl ... som, lika mycket ... som.* nu weth iak at thu mat swa wäl dödhe modher liff gifua som thu födde swa länge barn modher löst *Bil* 270. hwi vardh thz ey swa väl scrifwat som andra hans gärninga *Bo* 29. han doo swa väl for sina owini som for mik ok sina vinj *(moriebatur sic propter inimicos suos sicut propter me et amicos ejus) Bir* 1: 111. — *så väl ... som, både ... och.* konungane lustas mykyt i honom. swa väl *(tam)* i siälinna vndirstandilsom ... som oc *(quam)* i licamlike syninne *Bo* 2. ther lupu the saman ää hwar the varo stadde swa väl wtländningane som borgharene. swa väl the som man hiolt for godha män. som the fwlasto ribballane *(cives et advenæ, tam majores quam ribaldi) ib* 182. *ib* 248. vissa tidhande han ther for nam at böndherne sich sampna alla ... swa väl the honom hyllade och sworo som the andre ther vndan foro *RK* 2: 4918-19. skal thet staa til beggias wara wini säghn om thesso päninga swmmo swo wel swo som alt andat skipte os i mellom är *SD NS* 1: 17 (1401). **14)** *lätteligen, med lätthet, utan svårighet.* han är sa stark athan bunno oss well *(skiott)* alla saman om han her ware *Di* 135. grammer är sa got et swerd. thz kan wäll *(vel)* klyffua hielma oc manna ben sunder skärä *ib.* **15)** *väl, träffande, på ett träffande el. passande sätt.* þe þry som väl tekna þre natura ihesu christi *Bu* 10. — *med fog, med skäl, med rätta.* mik matte ... väl undra än nokot wrþe guz offor af diäwls gifno bloþe *Bu* 520. swa mykin kärleks goþwili ... war ij þöm. at þöm *(för* at af þöm; *de eis)* matte väl *(merito)* sighias at mykin friþir är þöm som þiin lagh älska herra guþ *KL* 182. friiheet ma wel liknas widh eth thorn *MD* 391. — *väl, med fullt fog, utan hinder, gärna.* the ... sagdho, at thet matte väl vara *(bene posse fieri) Ansg* 215. **16)** *väl, tydligtvis, naturligtvis.* guz moþer härbärghiaþe guþ ... eigh at eno andeleca ... vtan ok licamleka ... är þät þa väl skälekt at guþ härbärgiar ok firi domadagh eigh at enost hänna sial ok anda vtan ok licaman ii bäzto ok sic nästo himirikiz rume *Bu* 15. een herra ma wäl siälfwer biwdha sin wilia ower siin hion *MB* 1: 96. een herra giter wäl swa späkt sina män, at ängin gör androm skadha *ib.* **17)** *väl, visserligen, säkert, utan tvifvel, nog.* väl finnen i han. än han sialvar vil. ok eigh vtan han uil sik sialuar teia *Bu* 204. waro the i sin wapn. oc sato vpa sinä hästä the matte wäll rida i frid offuer alla werldena. sa at aldre funno the synä like *Di* 134. ther är ey folk ey spisningh pa han haffuer ey fangit aff landit skat thy fa wj wel thz husit rat *RK* 2: 3887. thz wäl ske *(trol. för* thz ma wäl ske*)* ath hon hafuer ikke swa stora werdhughet i himerike som sancta katerin *Lg* 3: 12. som ma wäl skee at idher mening war *VAH* 24: 322 (1442); *jfr* ma väl ske *under* **magha 3**. thykkir oss oc wiliom, at the sämia som giord war ma wäl oc skal blifua standande *ib.* — ia väl, *ja väl.* sanctus germanus saghdhe hustru hafwir thu the gudhena nokontidh seeth, hon swaradhe iaa wel mangum sinnom *ST* 31. **18)** *väl, visserligen, nog. för att beteckna ett medgifvande.* sollanera ma han *(påfven)* väl hafa, þa han ser þäs þarf vara, eg fore þy at þe formagho hans lif väria ... vtan fore þy ma han þem hafa, at han ma þem at styra þär mot rätuisonne göra *Bir* 4: *(Avt)* 179. wäll mughu ok skulu thyliche män faangäs af laghmannum ok minnä domärum, än eigh lijf mistä fyr än thät hawer wäritt firi oss siälwm ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

warum dome *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). trodhe han ey andralund än swa, at thz matte wäl wara sant, än ängalund sagdhe han fulla trygdh at nakars mantz lyghn *MB* 1: 96. *Bo* 29. *Bir* 4: 116. *Su* 229. jak vet väl at werldzlik dröfwilse äru nytlik ok helsam vm the hafdhen matto ok gingen ey ofwer hans makt som them thol. än nu pina the swa ängxlika. at the synas gaa ofwer manna mogho *ib* 439. **19)** *väl, förmodligen. i fråga el. förbindelse som närmar sig fråga.* þu saat väl eet sund þa þu hit fort. som mange fara iui mz lifz vaþa *Bu* 498. j seen väl, at här vil nu falla ett stort räghn *Ansg* 205. — *Jfr* **al-, ful-, iäm-, liko-väl; allikoväl, alt liko väl.**

väla, *f. Jfr* **umväla.**

väla (weela *Lg* 1025. **-te, -ter),** *v.* [*Isl.* véla] **1)** *syssla (med), hafva att göra (med). med prep.* um. preste wälto opta om then tima om thz offer som godha lokt gaff aff sik *MB* 1: 214. — *sköta, sköta om. med prep.* um. the sagho ... gudz ängla wäla wm hänna saar ok läkia *(plagas virginis perungentes) Bil* 538. **2)** *öfverlägga. med prep.* um. the herra haffdo ther lenge vm wält *RK* 1: 947 *(möjl. att föra till* **umväla**). — *Jfr* **umväla.**

väla, *interj.* [*Jfr Mnt.* wole, wale] *väl, hell.* o wäla mik ware iak swa sääl at iak matthe faa mz hänne tala *Su* 18.

välafladher, *p. adj. väl el. rättmätigt förvärfvad, välfången.* aff välafladho goze *Bir* 2: 20.

välbehagh, *n.* [*Ä. Dan.* velbehag. *Mnt.* wolbehage, *f.*] *välbehag, ynnest.* han hopadis ... konungens welbehag *RK* 2: 6909.

välbehagha, *v.* [*Ä. Dan.* velbehage] *behaga, väcka (ngns) välbehag el. lust. med dat.* saa hon eth skönasta purpura clädhe, huilket henne wälbehagadhe *Lg* 3: 185.

välberadhin (-raadin), *p. adj.* [*Ä. Dan.* velberaaden. *Mnt.* wolberaden] *väl öfvervägd el. öfvertänkt, välbetänkt.* meth vilia och välberaadna modhe *SD NS* 2: 119 (1409). *FH* 3: 92 (1446).

välbethänkter, *p. adj.* [*Jfr Mnt.* wolbedacht] *väl öfvervägd.* jach ... gör myth testament met wälbetänkto radho *(för -e)* oc modhe *FH* 3: 64 (1445).

välbevaradher, *p. adj. väl bevarad, välbehållen.* bleff sanctus seruacius ... wälbewarat mz godhom fridh *Lg* 3: 180.

välblivande, *p. adj. lefvande väl el. dygdigt.* vm thu äst viis bidha honom hwan stadh välblifuande *MP* 2: 92.

välboin, *p. adj. L.*

välborin (-burin *Bu* 7, 11, 134. *ack.* **-bornan** *SD NS* 1: 136 (1402). *gen. m.* **-borens** *ib* 418 (1405); 3: 508 (1419). **-borns** *ib* 1: 31 (1401). *dat. m.* **-bornom** *BYH* 1: 182 (1377), 194 (1385); *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*, *NS* 1: 482 (1405). **-borinom** *ib* 26 (1401). *n.* **-borno** *Bu* 510. *pl. nom. m.* **-borne** *Bo* 129; *Fr* 2733; *SD NS* 1: 28 (1401, *nyare afskr.*). *ack. m.* **-borna** *KS* 61 (152, 67); *SD NS* 1: 300 (1403). **-burna** *ib* 536 (1406). *gen.* **-borna** *ib* 6 (1401), 22 (1401)**),** *p. adj.* [*Isl.* velborinn. *Jfr Mnt.* wolboren] *L. välboren, af god börd, ättgod; adlig; förnäm. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). en riddar rik ok väl burin *(måhända att fatta ss två ord) Bu* 7. en ärlek ok väl burin fru *ib* 11. en välburin *(nobilis)* ungar suen *ib* 134. *Bil* 124. eufemia uäl bur[i]n iughfru första manz dotter af römsca rike *Bu* 510. þu gör orät välborno folke *ib.* hundradha riddara ... the wtwalde ok välborne äre *Fr* 2733. *Bo* 129. trughar han herra ok wälborna män *KS* 61 (152, 67). — *ss hedrande epitet i förening med följande personbeteckning.* aff wälbornom *(nobili)* manne herra andirse äskilson riddara *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441). erlikom oc wälbornom manne bo jonsson drozsta jnnan swerike *BYH* 1: 182 (1377). *ib* 194 (1385) *o. s. v.* ärlekom manne ok välborinom herra karl karlsone riddhare *SD NS* 1: 26 (1401). wälborne men herra bencht niclisson ok herra knuth boosson, riddara *ib* 28 (1401, *nyare afskr.*). wi ... hawm bidhit ärlika och welborna män her abram brodhersson riddara, swen stura och kylo glotzow swena, ath hengia thera insighle for thetta breff *ib* 300 (1403). wälborns sweens bänktz arwidson incighle *ib* 31 (1401). *ib* 21 (1401, *nyare afskr.*). ärligha oc welborna manna incigle *ib* 6 (1401). *ib* 10 (1401), 22 (1401). *FH* 5: 134 (1489). välborin quinna frw katerina knwtzdotter *SD NS* 2: 130 (1409).

välborinhet (-borenhet), *f. god el. hög börd.* hans släkte wälborenhet oc ädhle *Lg* 3: 262.

välbrynadher, *p. adj. utrustad med vackra ögonbryn, som har vackra ögonbryn.* war waar herra wäl ögdher ok wäl brynadher *(kanske snarast att fatta ss två ord) Bil* 232.

välbygdher, *p. adj. välbygd, väl arbetad.* satte sig archiebiscopen ... uppa een välbygder stool mitt för höga altaret *TK* 271.

välbyrdh, *f. god el. hög börd.* thu wil wetha minna släkt wälbyrdh oc ädhelhet *Su* 78.

välbyrdhogher (-byrdhugher: -byrdhugha *SD NS* 1: 94 (1402). **-byrdugher** *Lg* 3: 197; **-byrdugha** *KS* 59 (146, 64); **-byrdughe** *ib* 61 (152, 67). **-byrdigh** *FM* 173 (1504). **-byrdig** *BYH* 1: 286 (1512). **-bördogher: -bördogh** *Lg* 3: 372, 382; **-bördogha** *ib* 343; **-bördoghom** *SD NS* 1: 553 (1406). **-bördig** *BYH* 1: 286 (1512). **-burdhogher: -burdhoks** *SD NS* 1: 520 (1406). **-burdhugher: -burdhukx** *ib* (1406). **-bordogher** *Lg* 3: 126; **-bordoghom** *SD NS* 1: 31 (1401)**),** *adj.* [*Isl.* velburðugr] *välbördig, af god börd, förnämlig.* kunungur skal älska ok opta hos sik haua sina wälbyrdugha män *KS* 59 (146, 64). mäktughe ok wälbyrdughe herra *ib* 61 (152, 67). haffuer iak sport at sigmund är en wäll byrdog man oc mektug kämpe *Di* 115. een ... wälbyrdhoghir prestir *ST* 352. en ärlikin oc wälbyrdogh abbatissa *Lg* 3: 51. *ib* 126, 197, 232, 372. aff ädhela kononga oc wälbördogha riddara släkte *ib* 343. wälbyrdoga oc stora herras söner *PM* 40. jngen skal dirffwas taka segh ny waapn föra äller bära wtan marskens ja oc samtykke ... tha likowäl wndan takandis them som wälbyrdoge ärw oc föra sin ättärnis vapn *ib* 28. wm swa händher ath nokre konwnga söner, härtogas barn, ärlighe, wälbyrdoghe, knapa, äller härathz domara bliffwa gripne til fangha *ib* 34. giffwa nokrom ädlom, äller wälbyrdoghom beskermilse breff *ib* 38. som födh war aff ärlekasta oc wälbyrdogasta släkte *Lg* 3: 386. — *ss hedrande epitet i förening med följande personbeteckning.* iak ... hafuer lathet hedherlikom manne ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wälbordoghom philpus bonda aff bordhsjö alt thet godzet som philpus bonde ... fik aff hakone birno til pant *SD NS* 1: 31 (1401). wälbördoghom swen magnus karlsson *ib* 553 (1406). i welbyrdhugha manna närwarw *ib* 94 (1402). then tid velbyrdog man swarte her ake jensson, riddare, tingade med almogan *BSH* 3: 143 (1463). *FM* 173 (1504). velbördig mans nielss slattes epterleffwerska *BYH* 1: 286 (1512). kom for retthe velbördogh qwinne hustrv ingegerdh monssädotter paa appleholm oc sagde siig haffue nagot tiiltall till erligh och velbördog qwinne frw anne, her erich ericssons effterleuerske *BSH* 5: 248 (1508). welbördogh möö iomfru cristin *Lg* 3: 382.

välbyrdhoghet, *f.* [*Ä. Dan.* velbyrdighed] *god el. hög börd.* hennas wälbyrdoghet *Lg* 3: 284. aff hwad som hälath landskap, wälbyrdoghet, eller herradöme the kwnna wara *PM* 21.

väld, *se* **vald.**

välda (välla. -adhe, -adher), *v.* [*Fdan.* vælde] *(med våld el. orätt) taga, fråntaga, beröfva. med ack. och prep.* af *el.* fran. at the hafde väldat af sancte anna ena äng *FH* 2: 112 (1438). *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*), 14 (1487, *nyare afskr.*), 15 (1478, *nyare afskr.*). han welledhe fra clostrit en mäctogh gordh *Di* 291. — välda til sik, *tillvälla sig, sätta sig i besittning af, slå under sig.* vppa then tidh ther eth landskap som heeth sitia skinnadhe oc mote räth til sik wälladhe tu annar landskap som ... constantino til hördho *Bil* 594. om hon (ɔ: människian) haffwir doolt ellir wällat til sik peninga oc panta *Sv. Kyrkobr.* 349. — **välda af,** *fråntaga, beröfva. med ack. och dat.* at the väldade sancte anna the ängena aff *FH* 2: 113 (1438). *Jfr* **afvälda.** — **välda sik til,** *tillvälla sig, slå under sig.* eeth landz goodz wälladhe iak mik til som ekke war mit *ST* 291. — *med ack. och prep.* fran. kom for rettä olaff diegn pa nadhendals closter vegna ok kärde til olaff kyallaynen om II stenger jordh ... som han hafde weldat sigh til ffran for:da clostredh *FH* 5: 133 (1489). *Jfr* **ivir-, til-välda.**

väldaghar, *m. pl.* [*Mnt.* woldage, *m. pl.*] *goddagar.* mins vppa ath thu hafde alla thina wäldaga mädan thu wast j wärldina *MP* 4: 86. then rädhz myndre för dödhenom som myndre kräselika wäldagha haffwer j sino liffwerne *Peder Månssons Skrifter (Cod. Holm.: P. M. Liber B, bl.* 234 *recto); enl. uppgift af Förste Bibliotekarien Dr. R. Geete.*

väldan, *adj.* [*Mnt.* wolgedân] *utrustad med goda el. utmärkta egenskaper, förträfflig.* en höwelik riddare ok wäl dan *RK* 1: 3271.

väldare, *m.* *Jfr* **ivirväldare.**

välde (välle. wäle: -is *ST* 400. **wäldle** *SD NS* 1: 256 (1403, *nyare afskr.*)**),** *n. och f.?* (*RK* 1: (*Albr*) *s.* 211; *SD NS* 1: 419 (1405)) [*Isl.* veldi] *L.* **1)** *kraft, makt.* thu ... skalt standa moth the onardhinne mz welde *(gewalt) ST* 48. **2)** *våld, öfvervåld.* aghum wi oc skulum lijf aaf lata taka med swärþ, hoghum sum laghum för slikt wälde *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 6: 6 (1348, *gammal afskr.*). at laurens hafdhe hänne the for:de twedelene af for:de goze forthaghit ok fore haldhit meth rätte wäldhe *ib NS* 1: 419 (1405). han hafdhe honom aff takit mädh wälde oc vtan rät oc lagha doma affhändt fierdhadelen aff laxa fiskerino i swedh aa *BSH* 2: 73 (1399). at herra bänkt stenson ... oc olof griis ... kastadho vp hans quärna damp ... medh storo välde vtan lagh oc rät älla lagha doma *VAH* 24: 320 (1422). the hafua gångit på för:de öö medh wälde *BtFH* 1: 3 (1481, *nyare afskr.*). the komo ther opå medh wåld och wälde *ib* 4 (1467, *nyare afskr.*). dömdom wi ... hwan thera sakan thil XL marc fore väldit *FH* 2: 113 (1438). dömpde jach ... olaff kyllaynen sakan til XL marc fore welde om forrörde jordh *ib* 5: 134 (1489). dömde iak ... sydhenmaaboo hwar there sju *(för* sakan*?)* til XL mark for wälle fore the ginge wdoffuer for:ne raar bode met yxe och ordher *ib* 178 (1499). han wille the godha frwna spilla han togh henne mz wälde oc raan *Al* 7855. siälin är mins sons brudh ... hona grept thu mz wälle *(violenter)* ok smittadhe *Bir* 1: 50. — (?) han dragher honom ouer goda tiill wä[lle] *MD (S)* 243. **3)** *makt, välde, herravälde, värdighet.* man skal wäia thöm thär wäldhe hawir *GO* 1107. war ther en riddare i stadhin som haffdhe stort wälle *Prosadikter* 155. taladhe var herra til gregorium paaua ... jak lät thik koma til högxsta välde *Bir* 2: 332. sidhan han *(Julianus)* kom til välle *Bil* 597. thz iag *(Sten Sture d. y.)* epther myn fadher till welle kom *RK* 3: *(sista forts.)* 5805. *ST* 400. *Lg* 3: 343. haffde han heta astwndan til konunga riket, thz är romara konungx wälle *ib* 191. thänne konungir tok valdz oc hedhirs nykla ok välde. *Bir* 3: 354. glädz äuerdhelica välsignadhe gudz licamme ... j thins äuerdhelico valdz välde *(in sempiterna omnipotentia tua) ib* 251. som waaldh oc wälle haffuer i händher *RK* 3: 3027. han behölt iw sielffuer the minsto wälde *ib* 1: *(Albr) s.* 211 *(möjl. att föra till* **5**). vidhersagdhe gallicanus thy väldeno *Bil* 596. vrange domara ... toko gafuor oc vmuändo domin for hulkit the misto sit välle *MP* 2: 207. *Al* 1637. han dreff mik aff mino wälle bort *ib* 1646; *jfr* **5**. han hafwer mit wälle androm forlänt aff mik hafwer han thz illa ränt *ib* 1649; *jfr* **5**. thiit wälle skal sköt bort lidha *ib* 1611; *jfr* **4**. *ib* 2389. som sik ophöghia ij sino wälle *ib* 2903; *jfr* **4**. *MD* 170. **4)** *höghet, ståt, glans.* vi skolom ... ey thiäna nakrom i öghomen. oc ey äptir thy som yttra vällit wtkräfwir *(secundum exigentiam exterioris pompæ) Bo* 68. *Jfr* **bälde. 5)** *egovälde, område.* sa wiith warth hans wälle *RK* 3: 2654. skärie karla aff wiborghs väldi *(d. v. s. län) SD* 5: 695 (1347, *gammal afskr.*). biorn i haghaby ... atspordhe ... om han matto medh loff skipta sin skogh, i haghaby wäldle lighiande, fran thera i holastadom *ib NS* 256 (1403, *nyare afskr*). — *Jfr* **aker-, högh-, ivir-, kesara-välde.** — **väldis man (vällis-),** *m. mäktig man, man i hög el. betydande ställning.* the vordho ... dräpne af armenie vällis mannom *Gr* 266. konungin ok hans vällis män *ib* 295. — **väldis ände (välles-),** *m. gräns för ett område, territorialgräns.* alt in til betherotis wälles ända *(usque ad terminum Bethhoron) MB* 2: 44. manasses wälles ändhe *(terminus) ib* 45. vppa sudhra sidhona ... vtgaar wälles änden mothe haffwit *ib* 49. *ib* 48, 50, 51.

väldelika (-leka. vällelica. welleliga), *adv.* **1)** = **valdelika 1.** guz son löste mankön af diäflenom ... väldeleka *(per mirabilem ... potentiam) Bu*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

206. **2) = valdelika 3.** huar nakat land *(är)* vällelica *(potestative)* haldit *Bir* 3: 401. i thet wi ... haffue ... saa lengie hollet welleliga stocholms slot ok stad *BSH* 5: 648 (1520). — *Jfr* **ivir-, mangväldelika.**

väldelikhet (wällelikxhet), *f. kraft, makt.* thinna wällelikxhetz *(motsv. ställe KL* 404: thins valdz*)* gudhlik lönlik thing *MB* 2: 398. *Jfr* **valdelikhet.**

väldenär (wälle-), *m.* [*Ä. Dan.* weldener. *Mnt.* weldenêr, weldenêre] **1)** *maktinnehafvare, magnat.* thz skipte han mällan sina frände ... oc androm wäldenärom sinom *Al* 9707. en kesare j rom som heth augustus ... sändhe vt budh ok breff til alla sina weldhenära konungha ok foghotta *MP* 5: 46. **2)** *våldshärskare.* om thera bryllöps dagh giordhe thänne tyrannus ällir wällenärin stort ... gästabwdh *Spec. Virg.* 319.

välder (valdar *Bu* 494. *dat.* **väl** *Bir* 3: 141. *med art. nom.* **weldren** *Iv (Cod. B)* 397. **vällin** *ib (Cod. A).* **wäldin** *ib (Cod. C). ack.* **vällen** *Bu* 505. *dat.* **vällenom** *ib* 532. **wellenom** *Bil* 449. *pl. ack.* **wella:** **köth wella** *LB* 2: 57**),** *m.* **1)** *sjudande, framvällande.* wtflytir hiärnin swa som brännande tiära mz hetastom väl *(ebullitione) Bir* 3: 141. **2)** *uppvällande el. uppspringande vattenstråle.* then källa väller swo som then kätil ouer elle henger oc vällin alla weghna wm ganger *Iv* 397. **3)** *sjudande el. kokande massa.* lät dacianus georgium sciuta i panno mz uällanda bly ... vändes hanom valdar (*af senare hand utskrapadt och utbytt mot* malmer; *se Ottelin, Studier öfver Cod. Bur. I* 50, *hvarest äfven anmärkes, att "det utskrapade ordet kan hafva varit* vældar"; *motsv. ställe i Bil har* velder 1018*)* i panno tel suala *Bu* 494. han lät smiþa vaghn af iarn. ok fylla mz oleo quaþo ok tiäru. ok lät tända bal vndi. ok bränna. tel vaghnen val. ok lät casta cristinam i miþian vällen *ib* 505. *ib* 532. *Bil* 449. — *Jfr* **kiötvälder.**

välder (wäller), *adj.* [*Jfr Sv. dial.* väll, våll; *D. dial.* vall] *storvulen?* [ragwald] knaphoffde wäller man och storhugadher *(jfr motsv. ställe VGL IV* 15: 10: baldär oc huxstor, *äfvensom i den lat. texten i Registrum Upsaliense:* magnanimus et corde tumens*)* *PK* 235.

väldogher, *se* **valdogher.**

väldygdher, *adj. väl utrustad med dygder, mycket dygdig?* salamiel suri, sadi son, som thydher a wart maal. wäl dygdher herra *MB* 1: 383 *(måhända att fatta ss två ord).*

väle, *m. (och n.?)* [*Isl.* véli, *n.*] *stjärt.* wälin *(på fogeln fenix)* är *(af senare hand ändradt till* näfwidh är*)* röt som roos *(Cod. C* stiärten rödhir som roos 992*) Bil* 306.

välfaghna, *v. helsa välkommen, välkomna, helsa.* wart han wördhelika wälfagnadher aff pawan oc riddarskapet *Lg* 672. *ib* 3: 283. offtha wälfagnadhes hon wördelika aff hälga apostlannas samqwämdh *ib* 424.

välfangin, *p. adj. välfången, på rättmätigt sätt fången el. förvärfvad.* aff wälfangna gozse *Lg* 3: 412.

välfart, *f.* [*Ä. Dan.* velfart. *Mnt.* wolvart] **1)** *välfärd, välgång.* edher välfarth seer iak gernä *HSH* 19: 67 (1505). haffue vi lagt them fore vid theres velart, at then gingierd skall i thenne veke redeligen vtkomme *BSH* 5: 148 (1507); *möjl. att föra till* **2. 2)** *förmögenhet, egendom.* motte jag ther offuer miste arff, eghe oc all min velfart *FM* 142 (1502).

välfordhan, *f. välgång. Gers Frest* 15, 36.

välfornumstogher (welförnwmstog. welfornwmpstog. välfornumstig), *adj. mycket förståndig.* welförnwmstog man war han *RK* 3: *(sista forts.)* 6082. — *ss hedrande epitet i förening med följande personbeteckning.* erliga och welfornwmpstoga men eric jönsson oc joan jönsson radmen j stockholm *SO* 164. beskedilig oc välfornumstig män borgmestere och radh j nadendall *FH* 5: 207 (1512).

välforthänkter, *p. adj. som väl betänkt sig.* at iak ... wälforthänkter *(med godt betänkande, efter noggrant el. moget öfvervägande)* ... hafuer saalt ... ärkebiscop henrike ... mit godz aadhö *SD NS* 1: 336 (1404). *FH* 3: 137 (1449).

välfrägdh, *f. godt rykte.* for thes helga fruens namkunnoga velfrägdh *Lg* 3: 557.

välfrägdhadher, *p. adj. välfräjdad, som har godt rykte.* höwitzka oc wälfrägdhadha menniskior *VKR* 9. *ib* 3, 4. *Bir* 4: 94, 95. aff reenliwis menniskiom oc wäl frägdhadhom *Ber* 277. — (?) the som altidh liffua kräseleka i thera godha daghom ... ophögdhe, wälfrägdhade *(sannolikt för* wälfrändadhe; *bene parentati) Su* 117.

välfrändadher, *p. adj.? som har ansedda fränder, som har goda slägtförbindelser. Su* 117 *(se* **välfrägdhadher***).*

välfälle, *n. till jordegendom hörande förmåner. (Varnhems kloster öfverlåter)* alt sit välfälle pa ludhra i vänir, som är fiskri til ena noth *Urk. fr* 1469 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe). Jfr* **välhälde.**

välfärdh (-ir), *f.* [*Isl.* velferð] *välfärd, välgång.* awndas mot hans wälfärd ok godho *Bir* 1: 287. nar wi hans gagn oc wälffärdh swa älskom som wart eghit *LfK* 49. wi ... mistom wälfärdh margha handa *Al* 3168. han wågade ... sitt liiff oc all welfärd *RK* 3: *(sista forts.)* 5762. gudz hiälp hwem vij edher herredöme ... ewigh befale met siäl och liiff i lyckesamblige väl ferdh *FH* 7: 100 (1517). — *framgång.* samglädhias mz honom i hans wälfärdher *LfK* 99.

välfärþogher (-färduger: -färduga *KrLL B* 22: *pr.* **-ferdugher),** *adj.* [*Jfr Isl.* velferðugr] *L. fullt rustad.* thet i äre begärinde vt af vaar stadh strengenäs xii velferdogha män medh harnisk, arborsth ok godha vinfro *BSH* 5: 16 (1504). ath the skulle skicke eder it tall folk aff verendz land, swa ad iiij (4) gjorde then v (5) velferdugh vt *ib* 163 (1507). ath i ... vele alstingis vare vederredhe med eders swenä velferdoghe till hest *HSH* 20: 51 (1506).

välför (-föör), *adj. L.* **1)** *vid fullkomligt bruk af sina lemmar, frisk.* stoþ hon *(den döda)* up sva som af symne, hel ok välför *(frisk och färdig) Bu* 151. möte en saloghar siukar man. numin ok onytar sanctus iacobus baþ han helan liua. [ok] vp standa väl föran *ib* 165. var þu väl för *ib.* varþ han väl för *ib.* — *vid fullt bruk af talförmågan.* han kom thit maalös ok thädhan väl föör som han bäzt war *Bil* 868. **2)** *fullt kraftig, stark.* bära fram ena book ... swa stora at en välför man formatte äkke mera bära *KL* 318.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

3) *fullt duglig, fullt i stånd (till strid).* wälföre män til stridh *MB* 1: 384. tolff thwsand män til stridh wäl föra *ib* 420. — *vapenför, stridsduglig.* tw hundradha men wel föra *RK* 1: 1642. — *som väl kan skicka sig i strid, som förstår att strida, tapper.* han uar väl för riddare *(prudens in armis) Bil* 396. 4) *kraftig, duglig? som befinner sig i sin kraftiga ålder?* zorobabel war wäl föör man i ciri konungx daghum *MB* 1: 22. — *I de språkprof, i hvilka* väl *skrifves skildt från adjektivets form, är det ovisst, huruvida förbindelsen bör fattas ss sammansättning.*

välgärdh (velgerdh. -ir), *f.* [*Isl* velgerð] *välgärning.* the vnderliga gudz velgerdh som han henne beviiste gongande ... til asiis *Lg* 3: 541. til alla ärä ok velgerder redhaboen *ib* 578. thu skalt ey glöma thins frälsara nadh oc wälgärdh *LfK* 48. loff oc ära wari gudhi för alla sina wälgärdher *ib* 93. *ib* 81.

välgärning (-ger-. -igh. -igg. -ar), *f.* [*Isl.* velgerning, *f. och* velgerningr, *m.*] 1) *välgärning.* ey minnas the hans godha gärninga. oc the välgärninga han hawir thöm giort *(beneficiorum et operum ejus) Bo* 195. aff wälgärniggenna ympnoghet *Su* 182. skolom ... wi särdeles göra honom *(Gud)* gönst tak oc kärlek för hwaria ena hans syndherlika wälgärnigh *LfK* 94. phila ... thakkade honom for allä hans wäl gerninge *Va* 39. the ... suika siälanna aff hulkra välgerningom the lifwa *(quorum beneficiis vivunt) Bir* 3: 10. (hwat lönum fik han aff ondom mannom fore) välgerninga *Bil* 215. 2) *god gärning, dygd.* war gudh ther badho lönar wälgerninga ok plicta synde *Bil* 458. — **välgärningis man (-yng-** *VKR* 77), *m. välgörare.* at i vilin ... ihesum vtan sak dräpa menlösan ok idhan välgärningis man *KL* 388. *MB* 2: 383. han skal räknas mz clostirsins wälgärningis mannom *(benefactores) Bir* 4: 33. *VKR* 77. *VNB* 18, 28. — **välgärningis människia,** *f. välgörarinna. VNB* 28.

välgöra, *v.* [*Ä. Dan.* velgøre] *göra väl, bevisa välgärning.* bider iach idher ... athi wille wälgöre och *(vara så god och, hafva godheten att)* scriffue idher werdughets ffogoth yosep til *FM* 217 (1504). *HSH* 20: 179 (1507). — *part. pret. n. välgärning.* thakka for wälgiort *Lg* 3: 212.

välhelbrygdho (welhelbrigde), *adj. fullkomligt frisk. Lg* 3: 370.

välhugha? *adj. välsinnad, god, snäll.* ä wäxä wälliuga *(trol. för* wälhuga*)* barn tho at the watn drikka *GO* 129; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 433 *f.; jfr äfven ib* 94 *f., hvarest en annan förklaring af* wälliuga *gifves.*

välhughadher, *p. adj. välsinnad.* hwar wälhughadher man oc wälwiliogher offre gudhi gull oc silff *MB* 1: 355.

välhälde (wääl hälli), *n. gagn, fördel, förmån.* mek thil välhäldho *SD NS* 2: 213 (1409). — *särsk. till jordegendom hörande förmån.* at wi haffom soolth ... swen bodh ꝥ ($^1/_2$) war gardh vti fryslom i mark ... meth allom tillaghom som theu gardh til lyger ... oc meth aal the wääl hälli som ther til liggä, som bäther är ath äghe en at mystä *SD NS* 1: 217 (1403, *gammal afskr.*). *Jfr* **välfälle.**

välia (welia. wälliä: vt wälliä *SML Prol.* **valia** *MELL Kg* 4: *pr. i var. pres.* **väl.** *imperat.* **wäl** *MB* 1: 327. *impf.* **valde. uälde: vtuälde** *MP* 1: 291. *pl.* **ualdo: vtualdo** *Bir* 3: 402. **wäldo** *Bil* 575. **welde** *RK* 2: 553. *part. pret.* **valder. voldher** *SO* 7. **woldher: wth woldha** *Lg* 3: 117), *v.* [*Isl.* velja] *L.* 1) *välja, bestämma sig för. med inf.* valde härtoghin heldir döö en mz vanhedher at lifua *Bil* 565. — *med dat. och inf.* stephanus wäl sic liggia när sancto laurencio *Bil* 286. wil thu wälia thik at byggia a thina winstro hand, tha wil iak ganga a höghro hand wil thu oc wälia a höghra hand tha ganger iak iämpgärna a winstro hand *MB* 1: 178-9. — *med ack.* badh han fornempde laurenz kesa oc wälia en deel af thässa twa *SJ* 103 (1439). — *välja, utse. med ack.* þer vi baþin välyom varn läghurstaþ *SD* 5: 562 (1346). tolf män samþykte, walde oc tilnämpde af oss oc laanzmannum *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). än the skulu ... kunung welia, thå äru männene opta wildoghe, ok welia swå opta barn ok ughur magha som rönta män *KS* 11 (27, 12). *ib* 10 (23, 10). *Bil* 575. *RK* 2: 553. þän min sun hafar valt *Bir* 4: *(Avt)* 185. är then sami min vin som valdir vardhir *ib* 2: 261. warder konunger a morasten walder *RK* 1: 4457. gudh är ey wildoghir oc wäl ey swa en at han wrakir annan *Hel. mäns lefv.* 174. — *med dat. och ack.* at wälia sik husbonda aff allom frankarikis härrom ok jonkarum ogiptum *Bil* 731. wy haffwm hukt oss konung välia *RK* 1: 4454. — *med två ack.* vildo han alle biscop välia *Bu* 28. executores ... välyom vi ... ärchibiscopen af vpsalum ... joan cristinäson swen *SD* 5: 567 (1346). äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä *ib* 638 (1347). aff mangom stadum waldis han biscopir *Bil* 786. han war sinom herra otro ok valdis aff owinum konunger *(af samma hand ändradt till* til keysara*) ib* 736. at han är keysare walder ok takin *ib* 315. — *med ack. och prep.* til *med följ. subst. el. inf.* fra þöm dagh wi til kronunnä i swerike forman waldoms *SD* 5: 562 (1346). alt romara borgh radh hafuir thik walt til keysare *Bil* 314. en annar man j rikeno ... är aff gudhi til konung valdir *Bir* 2: 259. *ib* 4: *(Avt)* 183. hwilken som vordher voldher til kyällare swen *SO* 7. starkar longobardus valdes tel at hugga *Bu* 57. — *med dat. och ack. samt prep.* til *med följ. subst.* firi þöm þu valde þik tel folk *Bu* 77. at welia barn ok ughur magha sik til kunung *KS* 11 (27, 12). 2) *(med småaktig granntyckthet) välja, vara granntyckt i att välja, vara granntyckt el. kräsen med afseende på (ngt).* thz skal vaktas at man ey wräki älla väli matin *(a superstitiosa observatione ciborum cavendum) Bo* 132. — **välia ut,** *utvälja.* wäl wt aff folkeno ... wäldogha män *MB* 1: 327. *Jfr* **utvälia.** — *Jfr* **tilvälia, en-, ny-valder.**

välikhet, *f.* [*D.* vælighed. *Mnt.* welicheit] *välbefinnande, välmakt; lycklig el. glad tillvaro, glädje, sällhet; härlighet.* thän som hwarte wanda se ällir höra ällir sköta gudhi i sinne välikhet *Hel. mäns lefv.* 122. jac wet wthan twäkan at mik skal aldrigh välikhet brista *(jam nullum deinceps exspecto gloriæ defectum) ib* 170.

välilse, *n. pl. Jfr* **utvälilse.**

välis (velys), *interj.* [*Sv. dial.* väles. *Sannolikt efter Mnt.* wol is. *Jfr Ihre* 2: 1059; *Rietz* 828] *eg. väl är; väl, hell.* velys tik tu gwidonis siell *LfK* 287.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

välklädder, *p. adj. välklädd.* mik thotte som här war en väl kläddir man *Bil* 846.

välkoma, *f.* [*Jfr Ä. Dan.* velkomme *och Mnt.* willekome] *ankomst i en lycklig stund.* wi glädhioms af idhre välkomo *(vos venire gratulemur) Bo* 248.

välkomin (väll-. vel-. vell-), *p. adj.* [*Isl.* velkominn. *Mnt.* wolkomen. *Jfr Mnt.* willekomen] *kommen till hugnad el. glädje, kommen i en lycklig stund; välkommen. med dat. (el. i dess ställe ack.).* han foor atir giuom swerike heem oc war välkomin allom thöm gudhi thiänto *(a multis cum magno susceptus desiderio, gratiosus et optabilis bonis) Bil* 862. han war hanum wäll komen *(hann tekr vel við honum) Di* 13. hade han slagit vij aff myna riddara ... han skulde mek lika well wälkomen wara *(vel kominn með oss) ib* 125. *ib* 1̇31. han war didrik wälkomen *ib* 102. konungsins men ... sagdo hertoghomen tidhande swa som konungin haffde them sagt ... at j ärin gudi wel kompne ok honom *RK* 1: 3728; *jfr nedan. — i helsning.* väl cumin käre theodore *Bu* 531. väl kompne mine herra *(bene veniunt domini mei)* wäl kompne herra mine som wärdhughis vithia mik litit värdhan *Bil* 110. *KL* 410, 413. *MB* 2: 403, 406. o min herra war wäl komin *(bene venisti) Bir* 1: 158. *ib* 3: 237. petrus ... badh han wara wäl komin j gudz fridhi *(Petrus: pax tibi fiat, bene venisti) Bil* 269. husbondin ... badh sina gäste väl kompna vära *Fl* 834. *Di* 103. the herre i danske fägna mig well ok både mig wara wellkommen häll oc säll *RK* 3: *(sista forts.)* 4300. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* var gudhi väl komin *Fr* 1256. *Iv* 3281, 5569. *ST* 282, 293, 473. j ärin gudi welkompne här bönder ok hoffmen hwo här er *RK* 1: 4452. thu äst här väl komin gudhi ok mik *Iv* 179. *ib* 1741, 4832. the ... badho han gudhom väl komin vära *Fl* 64. konungin ... badh han gudh väl komin värä *Fr* 1930. ij skulin ... bidhia han vara väl komin gudhi ok mik *Iv* 1730. the ... badho honum gudhi väl komin vara ok allum thöm ther fore ära *ib* 4353. *Fr* 1552. *RK* 2: 5150, 7995. *Di* 285. tw skall wara mik wälkomen *(vœl skalltu hær komenn).* sa lenge thu wilt her bliffua *Di* 35. tu skalth vara os velkommen *ib* 223. hon ... badh alla vara gladha oc välkompna them threm konungomen *Bil* 916.

välkunnadher, *p. adj. kunnig, insigtsfull, förståndig.* the män som wiise äre oc wälkunnadhe *MB* 1: 356.

välla (*pres.* **wälder** *Al* 6948. **wäldher** *Bil* 303. **welder** *Iv (Cod. B, C)* 5013. **väldar** *Bu* 77. **väller** *Iv* 395. **wäller** *Al* 1943. **uällir: opuällir** *Bir* 3: 140. **weller** *RK* 1: 337 *(i rimsl. med* heller*). impf.* **val** *Bu* 505; *Bir* 3: 136; *Iv* 5013. *pl.* **wllu** *Bil* 312. **wllo** *Pa* 22. **wullo** *Lg* 112. **wollu** *Bil* 253. **wollo: vth wollo** *ST* 538), *v.* [*Isl.* vella] 1) *välla, bubbla upp, flöda, strömma, ymnigt flyta. om vätska el. det som innehåller vätska.* brast up än kälda vällande þär iorþen var þörrast *Bu* 71. brast up ii sama huseno en oleo kälda vällande *ib* 65. mz hunagh ok miolk väldar ok flytar iorþen al *ib* 77. hwarke elder loghandhe älla watn wällande *(bulliens)* slöckia gudhz älskogha j mino hiärta *Bil* 370. thz *(vatnet)* wäller som en kätil siwdher thz höris langt hwru th[z] liwdher *Al* 1943. then källa väller swo som then kätil ouer elle henger oc vällin alla weghna wm ganger *(keldan vall svá, at alla vega kastaði um) Iv* 395. — *sjuda, koka.* lät han vellande *(ferventem)* watn ifuir hans blodhugha vnde *Bil* 327. blodhit val ij thera saar som thän ketil ower ellin staar *(var þeim svá heitt, at blóðit vall i sárunum) Iv* 5013. then kätilin i heluite weller *RK* 1: 337. domicianus ... lät ... siuþa han liuande ii vällande oleo panno: sua som hans liif var menlöst af allom kiötlekom lusta. sua var hans likame i vällande oleo menlös af pino *Bu* 149. ther saatom wi ower wällande kötgrytom *MB* 1: 322. konungen ... badh säthia stora grytor oc braadha pannor offwir eldin. oc them göra wällande hetha *(d. v. s. kokheta) ib* 2: 298. — *sjuda, komma i kokning el. smältning, smälta, öfvergå el. vara i smält tillstånd; flyta.* han lät smiþa vaghn af iarn. ok fylla mz oleo quaþo ok tiäru. ok lät tända bal vndi. ok bränna. tel vaghnen val *(Cod. B, C* södh 1019*) Bu* 505. dyoclecianus ... lät giua drikka primo vällande bly *ib* 529. brännande som vällande bly *Bir* 3: 87. hiärnin val *(ebulliebat)* som bly ok vt flöt som tiära *ib* 136. the gropana varo alla fulla mz glödhetom oc vällande malm *Pa* 18. — *upplåga, flamma.* jak skal opfylla thom mz brännande eld oc vällande *(ebulliente) Bir* 3: 12. 2) *(i mängd) framkräla, kräla, vimla.* ther alskona matka wllo *Pa* 22. lys oc madka wullo flokkom *Lg* 112. — *vimla, vara full af.* wespacianus hafdhe ena fula sot innan sinum näsum swa at the wllu fulle mz matkum *Bil* 312. hötte hanum hans köt vella mz leuandis madkom *(corpus tuum vermibus scaturiet) ib* 577. — **välla up,** *välla upp, springa upp, fara upp.* wäldher ther dighir diäfwlskapir vp ij wädhrith ifuir brunnenom *Bil* 303. *Jfr* **upvälla.** — **välla ut,** 1) *(i mängd) kräla fram.* ruthnadhe hans kinben swa at madhka flutu ok wollu wt fluckum *Bil* 253. *Jfr* **utvälla.** 2) *låta framvälla, spruta ut.* the siäla han *(Cerberus)* igen wt aff sik wälder *Al* 6948.

välla (*pres. refl.* **wällis** *Bir* 4: 63. *impf.* **wellade** *Di* 48. *part. pret.* **väldir** *Bir* 3: 354. *n.* **wält** *LB* 4: 351 *(på två st.). imperat.* **wäl** *ib* 7: 6. **wälla** *ib* 3; *dock snarare att uppfatta ss inf.*), *v.* [*Isl.* vella] *koka, bringa i kokning, underkasta kokning, bereda genom kokning.* hwast oc kalt är watnit, wtan thz siwdz som tiszana, ällir j biwgge wällis oc silas *Bir* 4: 63. jak var väldir oc sodhin mz olio *ib* 3: 354. nätsla frö wält j honagh *LB* 4: 351. fore allo thesso är näsla frö goth mz honagh älla win wält *ib.* skal man ... wälla them *(rosorna)* i wiin *ib* 7: 4. *ib* 6. — *upphetta, uppvärma.* fätman wardher aff blodzsens bränning aff starkom hyta wällande honom oc omwändande i bränningenne *LB* 5: 293. — *göra flytande, smälta.* bödh han at bly skulle vällas *(plumbum liquefactum)* i store panno *KL* 372. *ST* 105. — **välla saman,** *koka samman.* skal man tagha abroth oc malyrth oc wälla saman j starka ethikio *LB* 5: 77. skal man taga getha miölk och krassa fröö wälla tz saman tz skal han dricka *ib* 7: 3. — *smälta samman.* han ... tog stalit ... oc wellade thz saman *Di* 48. — **välla til hopa,** *koka i hop, koka samman.* thz skal man wälla alth til hopa *LB* 7: 3.

vällinger, *m.* [*Isl.* vellingr. *Jfr Mnt.* wellinge] *välling, gröt, soppa. MP* 1: 190. *LB* 7: 183. hon ...

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

giordhe sigh vellingh *(polentam)* *MB* 2: 210. enkte haffwandes til födho wtan wällingh som the blandadho aff watn oc groffwo myöle *LfK* 19. göra velling af hafra gryn, ätikia oc vatn *LB* 7: 302. äta welling giordhan aff watn oc hafra gryn oc smör oc miölk *ib* 3: 115. mz lyomum wälling *ib* 77. i blöthan wällingh *ib* 2: 10. tach rog och sywdh han ther til ath han warder som wälling *ib* 68. gör thik kaal ällir vellingh aff fersko fiska sudhi ällir fersko köthsudhy *ib* 3: 182. *Jfr* **kalk-, rogh-vällinger.**

välliuga, *se* **välhugha.**

vällivande, vällivaskolande, *se* **väl 4.**

vällukt (-lokt), *f. vällukt, doft. eg. och bildl.* tha hon saghe the wänasta roser oc lilyor, oc marghskona yrther, oc kändhe theras wällokt *Lg* 3: 279. owergangandis aldra dyrasta krydde oc smörilsinna wällukt oc söthet *Su* 205. *ib* 202. dygdenna wällokt *ib* 61.

vällukta, *v. sprida vällukt, dofta.* härran sagde, nar iak är i thinne siäl, tha wälluktar min eghin godhet i tik *Mecht. Uppenb.* 205.

välluktande (-loktande), *p. adj. välluktande, doftande. eg. och bildl.* loflica idhnilsa oc dygdhanna välloktande yrte *Bo* 147. wälloktande blomstir *Bir* 1: 179 *(på två st.).* the skulu ey lokta the söto loktena j mino rike. gangande owir al wälloktande thingh *ib* 151. thine fötir varo ... swa som fwlle mz välloktande yrtom thy at thina siäl astundilse ok hoop varo ... välloktande til aldra äptirdöme ok äptirfölghilse *ib* 3: 315. *VKR* II. mz ... wälluktande kryddhom *MB* 2: 182. j eth wälluktande bunden *Su* 202. wälluktande mandragore *ib* 203. thine spena äru ... wälluktande aff aldra dyrasta krydde *ib* 204. *Jfr* **vällustande.**

vällust (-lost. -lösth), *f.* [*Mnt.* wollust] *njutning, nöje, fröjd.* hwar iak thogh swa stora hoghswalilse glädhi och frögdh mz alzskons söthma oc wällust *Lg* 812. — *behaglig ställning, angenäm tillvaro.* paradiis ... hwar adam oc ewa waro i store wäll lust stadde *Lg* 3: 465. eder herredöme maa vethe for sanningh ath iach sijtter her ickä i saa store vellösth som alle tenckiä *HSH* 20: 267 (1508). — *särsk. om sinlig njutning och världslig fröjd.* j the wällust han hafdhe *ST* 373. thw ... skalt haffwa atherhaldh i maat oc dryk, oc i glädhi, oc skalt fly alla wällost *Lg* 3: 335. at hon mykyt hetelika haffde älskat wärldena oc henna wällust *ib* 415. maa människian wtan alla syndh haffwa nakra wällost oc glädhi *LfK* 161.

vällustande? *p. adj.* [*Jfr Ä. Dan.* vellystende] *angenäm, behaglig.* the wällustande balsama smörilse *LfK* 73. cynamonium oc balsamus, oc alzskona wällustande yrther oc trä *Lg* 3: 279. *Sannolikt är dock på båda ställena* wällustande *felaktigt för* vällluktande.

välluste, *m.* [*Mnt.* wolluste] *njutning, nöje.* hwilka frögdh oc glädhi enghen wärdzliken wällusto kan widherliknas *Lg* 3: 393.

vällustogher, *adj.* [*Mnt.* wollustich] *angenäm, tjusande.* haffdhe widh sit palacium en widhan oc wällustoghan trägardh *Lg* 3: 279.

vällustoghet, *f.* [*Mnt.* wollusticheit] *angenämhet, behag, förnöjelse.* war thän trägardhen swa lusteliken at ythermeer wällustoghet kwnne man ey finna i blandh cedros oc cypressos som wäxa oppa bärghen syon oc lybano *Lg* 3: 279.

välläghe, *n. godt el. lämpligt läge.* thet wi hafuom giort eet laghlikit iordha skipte fore samfäld ok wälläghis skul meth joan öyarssoni *SD NS* 2: 75 (1408). *ib* 74 (1408).

vällärdher, *adj.* [*Ä. Dan.* vellærder] *välläärd, med god lärdom utrustad.* sende sanctus ansgarius thwa ... mykit wellerda ... men til konungh stenkil *PK* 232.

välmak (väll-), *n.* **1)** *ro, hvila, beqvämlighet, goda dagar.* ij ärin alt wane widher wäl mak *Al* 1389. wi mistom ... al then hedher ok alt thz wäl mak ther alexander later os tee *ib* 3170. **2)** *gagn, nytta, fördel.* hulka tre gardha nyclis diäkn ... säk laglika meth klostrena till lagdhe äpter beggias thera vällmak, fore twa gardha på falonne *SD NS* 2: 213 (1409).

välmakt (-magth. -macht), *f.* [*Fdan.* velmagt. *Mnt.* wolmacht] **1)** *full kraft, tillstånd el. tid då man ngt förmår el. då man orkar uträtta ngt, välmåga, välbefinnande.* gudh lofwar thöm godh löön, thär miscundsampleca gerninga göra meth kärlech i sinne wälmakt til ordh ok sinna i lifsens helbrygdho tima *SD NS* 2: 11 (1408). *ib* 44 (1408), 53 (1408), 213 (1409). cord gaff then sama fierdungh i sins liiffs welmacht hennes dotter *SJ* 133 (1444). *FH* 3: 113 (1447). swa länge j ärin j idhre wälmakt *(quamdiu vires suppetunt)* ... tha brukin idher oc forsumen ekke idher at saman sanka idher hymelzslika rikedoma *Su* 242. *Gers Ars A* 3. *Lg* 3: 584. — (?) tycker dhöm alle raadh vare, athi skwle holle edher son vedh välmagth *FM* 503 (1510). **2)** *välmakt, makt, tillstånd af makt el. lycka.* aldrigh haffde han tess akt tha han war j sin wel makt ath böndher skuldo swa offuer honom rada *RK* 2: 4487. *ib* 1021. j thesse welmact oc walde öktis guz räddoghe oc kerleker mz honum *Lg* 3: 197. *Va* 4. **3)** *fullt gällande kraft, full giltighet.* forhopendis eder herredöme sadant ... fulborde oc wed velmacth holle wele *HSH* 24: 32 (1512).

välmatadher (velmotthadher. välmattadher: -ande *för* **-adhe** *MP* 2: 124. **välmactadhir** *för* **-mattadhir** *Bir* 3: 432**),** *p. adj.* **1)** *väl afpassad.* til thäs natwra stadhnar oc wardher stadhigh mz rätto samblande oc wälmatadho watn oc heta *MB* 1: 120. blyfua ... i välmattande *(för* -adhe*)* tämppran *MP* 2: 124. **2)** *måttlig, sedig, sansad.* liff välmactadhir *(modestus)* *Bir* 3: 432. tz barn som tha födis, thed varder glath och velmotthath *LB* 7: 92.

välmoln (-moghän), *adj. fullmogen.* fructh som är ripa ok wälmoghän *LB* 6: 282.

välning (welnyngh), *f.* [*Ä. Dan.* vælning] *väljande, val.* om bysitiara welnyngh *SO* 97.

välnytia, *se* **väl 4.**

välplägha, *v. förpläga.* them ... hysa oc wälplägha *Lg* 3: 511.

välpläghan, *f. god förplägning.* för wenskap skuld, ällar wälpläghan oc kropfyllo, lisma för höghom oc herrom *LfK* 53.

välprydder, *p. adj. väl prydd, som är i sin prydnad.* ey gör iordhrikis klädhe wälpryddan klärk *Ber* 28. — *väl utsirad.* sex uthskorna och välprydda fägersta änglar *TK* 269.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

välredder, *p. adj. väl rustad, väl utrustad.* the . . . loffuade honom . . . j^c [100] welredde men *RK* 2: 3747. thänne prydde oc välredde hästir *Bir* 3: 386.

välriukande (-rykande), *p. adj.* [*Ä. Dan.* velrygendes. *Jfr Mnt.* wolrukende] *välluktande.* mz wälrykande yrtom *MB* 1: *(Cod. B)* 552.

välrotadher (-rod-), *p. adj. väl rotad.* välrodat trä *Bir* 3: 61.

välsidhugher, *se* **sidhugher.**

välsighia, *v. prisa, lofva.* jak skal välsighia *(benedicam)* gudh j huariom thima *MP* 1: 9.

välsighna, *v.* [*Fdan.* velsigne] **1)** *välsigna, nedkalla Guds nåd och hjälp öfver (ngn).* hwa som thik wälsignar, han skal wara wälsignadher *MB* 1: 416. o fadhir. välsighna thu mic *KL* 303. gaff biskoppen oc tämpelsens klärka them til hopa, them wälsighnande til hälokt äkteskap *Lg* 3: 634. — *med dat.* at hon . . . välsigne hatandom sik *(benedicat persequentibus se) Bir* 3: 170. — *välsigna, helga, (under bön el. tacksägelse) nedkalla välsignelse öfver (bord el. måltid).* alle thwa sina händir oc standa sidhan om kring oc välsigna bordhit för än the sätias *(circumstantes mensam devotissime benedicunt) Bo* 171. — *(under uttalande af välsignelse) helsa, egna välkomst- el. afskedshelsning.* var herra ihesus oppinbaradhis thöm ther ginstan. vmfägnadhe thaghan innelica sina modhir. helsadhe oc välsignadhe hona. oc hon välsignadhe han *(amplexatus est matrem valefaciens ei, et mater eum tenerrime) Bo* 245. **2)** *välsigna, förläna nåd och goda gåfvor åt (ngn). om Gud.* välsignadhe gudh hans värzlika brodhors hws *KL* 272. then hälghe ande wälsigne mik *Sv. Böner* 22. **3)** *välsigna, med tacksamhet el tacksägelse ihågkomma; prisa, lofva.* at the som thz see välsignin *(benedicant)* gudh *Bir* 3: 170. benedicamus jnnocenti wälsigh[n]om mz loffsangh menlösa iomffruna son *Jungfru Marie Örtagård* 113. välsignin thik *(Jungfru Maria)* al thing owantil j himpnenom oc nidhantil a jordhinne *Bir* 2: 43. — *part. pret* **välsighnaþer** (*superl.* **wälsegnadister: -iste** *Gers Ars b* 5), **1)** *märkt med korsets tecken, signad med korstecknet.* opta är wadhin när säl är thän wälsighnadhir är *(felix cui crux benedicit) GO* 169. **2)** *välsignad, helgad.* thetta välsignadha brödhit *MP* 1: 179. hans siäl skal mättas aff thy välsignadha brödheno som ihesu christi likame är *ib* 2: 137. — *(genom bön och välsignelse) anbefald åt (Gud)?* far in wälsignadher gudhi *(benedicte Domini)* hwi halder thu wte *MB* 1: 205; *jfr* **3.** — *(under uttalande af välsignelse) helsad.* þän tima sanctus iohannes com atar af patmos . . . þa varþ han takin mz myclom heþar i efeso staþ. ok öpto alle välsignaþar som kumbar ii guz namn *Bu* 151. **3)** *välsignad, (af Gud) benådad, utrustad med goda gåfvor.* thu skal wardha wälsignadher aff gudhi *MB* 1: 258. wälsignadher wari han som miskundh mz tik giordhe *ib* 2: 210. skalt thw gärna omganga ey at enast mz varom herra ihesu oc hans apostlom. vtan ämuäl mz thässo välsignadho härskapino som är lazaro, martha oc maria *Bo* 155; *jfr* **4.** **4)** *välsignad, med tacksamhet el. tacksägelse ihågkommen; prisad, lofvad, högtlofvad.* at thin kärlekir brinne til ensampnan gudh oc hans gudhelikx kärlekx eldher wmfämpnandis tik, giffui tik hwilo a sinom wälsignadha arme *Bir* 4: 20. marie wälsignadhe likame *ib (Dikt)* 247; *jfr* **2.** huru mangfallelika the samu iomfrunna wälsignadhir wili vndirgaff sik gudhz thiänist *ib* 250; *jfr* **2.** y tjns helgasta wälsegnadiste dödz . . . makt *Gers Ars b* 5. maria fagnaþe fägin sinom bröþrom: ok baþ sin son vara uäl signaþan firi alla naþe *(dominum benedixit) Bu* 14. ihesus namn se väl signat äuinneleka *ib* 166. hon *(Jungfru Maria)* fiöl . . . a knä . . . sighiande. min välsignadhe son. gak mz thins fadhirs ok minom välsignilsom *Bo* 36. välsignadhir vari var gudh som os sändir hiälp *ib* 208. uälsighnadhir vari thu gudh aldra thinga skapare *Bir* 4: 159. välsignadh vari thw *(Jungfru Maria)* mz äuerdhelike välsignan *ib* 2: 43. vari thw välsignadh thy at thw äst modhir oc jomfrw *ib.* wälsignadha *(benedicta)* wari thina händher oc arma . . . wälsignadhe *(felices)* wari thina roosane kindher *Su* 216. thit wälsignadha modherlika bryst *ib* 217. the thry ordhen som äre benedicta tu in mulieribus the mugha thydhas aff the höghtidhene som hon war op takin til himmerikes oc högdh op ower alla himmerikes cora the ordhen haffua swa myket wnderstanda som thu äst wälsignadh offuer alla quinna j jorderike, thy at tha war hon lowadh oc äradh aff allo himmerikes härskap *MP* 3: 501.

välsighnan, *f.* **1)** *välsignande, nedkallande af Guds nåd och hjälp.* at hon *(klosterregeln)* styrkis aff thinne wälsignan, som är min ämbitz man j iordherike *Bir* 4: 114. skörlifnadhin är gudhz owin och fadherlika wälsighnans och godhz fortapilse *(paternæ benedictionis atque substantiæ perditio) Ber* 79. **2)** *välsignelse, Guds nåd och det hvari denna visar sig, välgång.* the . . . fingo arswext oc wälsighnan a allo thy them tilhördhe *ST* 110. **3)** *lofprisande.* the . . . helsadho hona *(Jungfru Maria)* mz alle the välsignan som the gato *Bo* 242. välsignadh vari thw *(Jungfru Maria)* mz äuerdhelike välsignan *Bir* 2: 43.

välsighnilse, *n. pl. och f.* [*Fdan.* velsignelse] **1)** *välsignelse, nedkallande af Guds nåd och hjälp.* gaf han folkino i ybærnia sin välsignilse oc badh for thöm innerlica til gudh *Pa* 4. wil han *(Isak)* iämsköt giwa honum sina wälsignilse *MB* 1: 212. *ib* 213. han *(påfven)* . . . gaff . . . hänne . . . sin välsignilse *KL* 355. gif mic välsignilse. o andelikin modhir *ib* 303. hon . . . beddis välsignilse af hänne *(Clara) ib* 349. fiol ödhmiuktinna mästare a knä oc beddis benediccionem. ok hon *(Jungfru Maria)* fiöl samuledh a knä . . . sighiande. min välsignadhe son. gak mz thins fadhirs ok minom välsignilsom *Bo* 36. — *om välsignelse som uttalas öfver församling ss afslutning af gudstjenstlig förrättning.* nar mässan war ändat, oc wälsignilsen giffwin *Lg* 332. at biscopen äpther fornämda stykke gör ok gifwer wälsignilse ofwer kirkiona ok folkit *Sv. Kyrkobr.* 252. — *om bordsbön.* til qwäl drikkin äptir aptansangin wari wälsignilsen potum ancillarum suarum benedicat rex angelorum *Bir* 5: 72. jnnan abbatissona fra waru skal priorissa giffua wälsignilse *ib.* tha wälsignilse är giordh tha siti hwar en til bordz *ib.* alt ther til bordzsins wälsignilse *(benedictiones mensæ)* läsis *ib* 4: 13. *Su* 370. — *välsignelse, af Gud el. Kristus tillsagd och förlänad nåd och hjälp.* jak skal giwa thik son, som iak

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skal giwa mina wälsighuilse *(cui benedicturus sum) MB* 1: 187. tak ... välsignilsen af piltenom ihesu *Bo* 19. tha han hafdhe gifwit thöm sin välsignilse. foor han fran them *ib* 238. *ib* 239. **2)** *välsignelse, tacksam hågkomst.* hans *(Petri)* nampn är j välsignilsom j himerike oc jordhrike *Bir* 2: 150.

välskapadher, *p. adj.* **1)** *väldanad, väl beskaffad.* lytidh hafdhe forslaghit at mankönet hafdhe warith lärt, atherlöst, frälst, wtled af fängilsomen ok innan lyst, wtan thz hafdhe wordhit wäl scapath ok fangit i gen siin rätta skipilse *(måhända snarast att fatta ss två ord) Sv. Kyrkobr.* 327. at mankönith hafdhe warith ... innanlyst ok wälskapadh *(möjl. att fatta ss två ord) ib* 328. **2)** *väl anordnad; välgrundad.* thässe omskiptilse kombir stundom aff mino välskapadha *(ordinata)* gudhlica tillate *Bir* 2: 307.

välskapilse, *n. pl.? danande till det goda, omskapelse (till en bättre beskaffenhet el. ställning).* bedhis the hälgha kirkia a mankönsins wäghna thänna välskapilsen af synda sidhwänio ok böghelikhetinne, ok til rät skipilse *Sv. Kyrkobr.* 327.

välskapter (-skafter), *p. adj. välskapad, välbildad, fager, vacker.* rätwis mansz siäl är fagher och wälskaft *(formosa) Ber* 90. marminnan är ofwan naflan wälskapt som fagher iomfru, ok nidhan til wanskapt *ib* 159. aldre wari thin akt at thu astwnde at kallas af mannom fagher oc wälskapt *ib* 173. *ib* 113, 162, 174.

välskikkadher, *p. adj.* [*Ä. Dan.* velskikket] *väl inrättad, väl ordnad.* tha the helgha kirkia war tilsät oc riket welskikkat *Lg* 3: 345.

välskipadher, *p. adj.* **1)** *väl inrättad, ordentlig, väl beskaffad, tillbörlig.* al vanskipat thing osynlik äru orolik ok al välskipat äru rolik *MP* 2: 60. at haua matelikit ok välskipat härskap *Bir* 3: 409. vil jak siälfwiliande atir halla mit köt oc lifwa mz skylloghe oc välskipadhe matto *(modo debito et ordinato)* til gudz hedhir *ib* 329. fiärdhe stadhin är äronna stadhir j honom är fulkommin älskelikhet ok wäl skipadhir *(måhändo att fatta ss två ord)* kärlekir *(caritas ordinata)* swa at änkte astundas vtan gudh ok thz som astundas for gudz skuld *ib* 1: 388. wälskipadhir kärlekir är mz hulkom som kötit ok wärldin älskas ey vtan til ensamit vppehälde *ib.* wälskipadher gudz älskoghe *MB* 1: 358. wälskipadh skälikhet *(ordinata discretio) Ber* 22. **2)** *ordentlig, iakttagande ordning och rätt mått.* vari ... maria skällik j bönom ok välskipadh *(ordinata)* i guz lofwi *Bir* 3: 167. **3)** *väldanad, väl beskaffad, välartad.* hulke som äru välskipadhe *(bene ordinati)* aff natur ok fölghia sina foräldra godha gerninga ok fotsporom *Bir* 3: 308. **4)** *helbregda, frisk, sund.* mädhan wi ärom hele oc wälskipadhe at waro liwe *MB* 1: 475. **5)** *väl skickad. Sv. Kyrkobr.* 328 *(se språkprofvet under* **välskipilse***).*

välskipilse, *n. pl. god beskaffenhet, god el. lycklig ställning.* thänne läkedomen gaf manköniuo war härra ihesus christus, thäntidh han wpfor til himbla ok sände sinom känneswenom ok apostlom a pinzghinzdagha dagh thän hälgha anda, ok allom crisnom mänuiskiom sidhan i döpilsomen, thy at tha fingo the, ok wii fam nw i döpilsomen the wälskipilsen, at wi wordhom qwäm ok wälskipat til at fa himerikis rike *Sv. Kyrkobr.* 328.

välskriptadher, *p. adj. väl skriftad, som väl gjort sitt skriftermål.* han swaradhe sik altidh wara wälscriptadhan *KL* 28.

välsläktadher (-slättadher *för* **-släctadher** *MB* 2: 224**),** *p. adj. af god släkt, välbördig.* han är wäl släktadhir *(generosus) Bir* 1: 335. wändhe han sin hogh oc hiärta till enna wälsläktadha oc wänasta iomffru *Lg* 333. — *i fråga om släkt väl utrustad.* thu äst ... wälslättadher *(ornatus)* mz brödher oc söner *MB* 2: 224.

välsmaka, *v. smaka väl, framkalla behagliga smakförnimmelser hos (ngn). oeg. med dat.* hulkom enkte välsmakar vtan världinna sötme *MP* 1: 182. — *part. pres.* **välsmakande,** *välsmakande.* tha wardh alt watnith söt oc wälsmakande *MB* 1: 321. välsmakande matzsins lustelik redha *Bo* 126. — *oeg.* andelikit salt om hwilkit wärdzlika människior skuli wälsmakande wardha *Su* 64. thin stadhfestilse oc neekan oc twäkan vari välsmakande af skälikhetinna salte *Ber* 278. — *med dat.* göra hedhnunna gudhi wälsmakanda *(rättadt från* muntökan mat*) Bil* 214.

välstadder, *p. adj. i god ställning varande.* mädhan the äre hele oc wälstadde at helso oc päningom *MB* 1: 475.

välta (*pres.* **vältär** *VGL I FB* 2. *impf.* **valth** *Di (Cod. B)* 315**),** *v.* [*Isl.* velta] *L. vältra sig, rulla sig, rulla.* taa han haffde seg inne lykth *(näml. i den urholkade stocken)* taa valth han i aana *Di (Cod. B)* 315.

välta (-ir, -te. *part. pret.* **-ter,** *se* **afvälta),** *v.* [*Isl.* velta] *L.* **1)** *välta, vältra, rulla.* the wälto han j brännestens bazstuwo *KL* 120. lästhe han alla tre dörena j ghen ok welthe stor bergh ok stena oppa *Di* 288. **2)** *välta, kullvälta, stjälpa.* lithin thwua välthir opta storth las *GO* 380. *ib* 1003. — *refl.* **vältas,** *vältra sig.* hulike ... skaro af hanom hans näsa oc läpa oc arma oc läto han swa vältas j sino eghno blodhe *KL* 70. — **välta up,** *uppröra.* diäwlin välte up sion af grunnom *(mare concitat) Bu* 137. — *Jfr* **afvälta.**

välta, *f.?* [*Jfr N.* velta, *f. och Sv. dial.* vält, *m.*] **1)** *hopvältrad hög; stor bunt (af ris).* mich tycthe raadh vara, ath i lathe göre nogre flotter aff tijmber, sadane som the haffue vid färenär op i dalena ... pa flotorna kan man göre store velter aff riiss sa tyocka, at engte hoffuit stycke skywter ther i genom, oc forware them med torff för fyrpiil pa alle sider *BSH* 5: 290 (1508). **2) = vältra.** *Jfr i latiniserad form:* arbusta seu sarmenta colligunt, & hæc virentibus iuniperis vbique crescentibus, cum pice, corticeque arboris betulinæ ingenioso compendio restibus constringunt: idque adeo immani altitudine, & magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnamquanque congeriem (quam veltam vocant) antrorsum mouendo, circiter viri centum voluant, aut plures, prout immensitas huiuscemodi veltarum requirit: quæ etiam velta talem securitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpionum, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr.* l. VII c. 17. ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores, qui admotos & accensos veltarum fumos, & flammas tectis arcium intrudant *ib* c. 18.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vältalan, *f. vältalighet; väl sagda el. väl lagda ord.* vplyffthen . . . thera hiärta mz idhre wäi talan *(ad eloquium vestrum corda eorum erigite) MB* 2: 159.

vältalande, *p. adj.* [*Ä. Dan.* veltalende] *som talar väl, vältalande, vältalig, som uttrycker sig väl; som röjer el. vittnar om vältalighet.* jak är ey wäl talande *(eloquens)* sidhan iak war bränder a minne tungo *MB* 1: 285. *ib* 286. tyberius war . . . mykit bokuis ok wäl talande *Bil* 299. han war wäl talandhe badhe innan latino ok grescu male *ib* 377. *Bo* 110. the astunda at wara wäl talande ther til at the maghin faa manna loff *Bir* 1: 193. maria . . . predicadhe for them mz wältalande thungu *(lingua discreta) Bil* 266. vndrado the mykyt a hans ordh ok vältalande maal *ib* 846. *Lg* 293.

vältoktadher, *p. adj. sedig.* sniällir man och wältoktadher *Ber* 61. thed barn som tha födis, tz vardher . . . weltokthath *LB* 7: 94.

vältra, *f.* [*Jfr Nygutn.* vältra, *stor hösträng*] *ett slags belägringsredskap utgörande en ofantlig bunt af ris, näfver och andra eldfängda ämnen hvilken vältrades el. rullades fram mot fästningsmuren och antändes. Jfr Röding, VittAH* 1: 197. the *(palissader)* ärw nyttoghe moth wältror oc driffwande wärk *PM* 4. *Jfr*

välta, *f. äfvensom* **valtra,** *v.*

vältroande, *p. adj. troende (ngn) om godt. med dat.* allom wältroandhe *MB* 2: 202.

välthäknadher (*ack.* **-täknadh. -täknat. -teknadh. -teknat),** *m.* **1)** *välbehag, behag, vilja, önskan.* for alla nadh . . . mädh hwilke gudh . . . wärdhoghis jngiwtha mannenom sins hälghasta wilia wälteknadh *(beneplacitum) Mecht. Uppenb.* 282. mz allom mins likama sinnom. hwilken han all giordhe saa samdräktogh oc wäl lydhande, äpther allan sin wälteknat at honom syntis sigh them aldra lusteligast at sionga oc leeka wthy *Lg* 812. thz the wndhersta wara formanzsens wilia oc wäl täknadh *LfK* 154. — *välbehag, behag, tillfredsställelse, nöje.* the samma iomfrwnne til wyrdningh oc wältäknat *Lg* 814. thz som iak wiste oc formatte göra gudhi til hedher oc wältäknat *ib* 818. *ib* 3: 298. **2)** *välbehag, ynnest, nåd.* tha thu bidher fore them som äru i minom wältäknat *(benevolentia) Mecht. Uppenb.* 205.

välvaxin (wellwoxen), *p. adj.* [*Ä. Dan.* velvoxen] *välväxt, välbildad.* han war . . . wellwoxen vpa alla synä lemar *Di* 128.

välvaxter (-uäxster), *p. adj.* [*Fdan.* velvæxt] *som står i vacker växt.* then som hawir käran häst spar ey sinne väluäxsto *(delectabili)* äng at hästin skuli ther födhas *Bir* 3: 223.

välviliande, *p. adj. välvillig.* somlike . . . af närstandande iudhom hulke väluiliande varo *KL* 381. *MB* 2: 377. — *med dat.* skal . . . almoghe herrom ok höfdingom sinom lydhen ok wälwiliande wara *KS* 77 (190, 84).

välvililika (-uilika *Bir* 4: *(Dikt)* 244. **-uilielika** *ib* 1: 143. **-wilyelika** *PM* 33. **-wilieligha** *Lg* 3: 634. **-wiliolika** *Bir* 4: *(Dikt)* 269; *Su* 440. **-uiliolika** *Bir* 1: 394**),** *adv.* [*Ä. Dan.* velvilelige] **1)** *välvilligt, godhetsfullt, kärleksfullt.* naar the wisto hans wilia vara at wilia wäluilika *(benigniter)* vt sätia sin son for fanghna thrälsins frälse *Bir* 4: *(Dikt)* 244. hulkin swa mangom giordhe wälwiliolika astundadh godh thing *ib* 269. — *välvilligt, vänligt, med vänlighet.* thz iak mana thik nw wäluilielika *Bir* 1: 143. *ib* 394. gak vt mot swa höghtidhlikom gäst. takande han välwiliolika *Su* 440. **2)** *med villig håg, med ifver.* tha som iosep sik nw wälwilieligha til redde *Lg* 3: 634. **3)** *frivilligt.* land oc städher som taken warda, äller seg wälwilyelika wndigyffwa oc haand ganga konwngenom *PM* 33.

välvililiker (-wilielig. -wilioliker), *adj.* [*Ä. Dan.* velvililig] **1)** *välvillig, vänlig.* badh iag them seg emott them welwilieliga thee *RK* 3: *(sista forts.)* 4406; *möjl. att föra till* **välvililika. 2)** *villig.* thenna stranglikhetena hyölt hon i mangh aar, mz store ödhmywkt oc wälwiliolika tolomodhe *Lg* 3: 651. **3)** *frivillig.* aff wälwiliolikom *(voluntaria)* fatikdom *Su* 55.

välvililikhet (-uilikhet), *f. välvilja, vänlighet, godhet.* hwilkin lankt syntis ga iwir andra i kärleek . . . siäflikhet. väluilikhet *KL* 199.

välviliogha, *adv.* **1)** *villigt.* han . . . wäluilioga oc gladeliga til dödhen gik *MB* 2: 297. **2)** *huldt?* wälsignadhe wari thina roosane kindher, mz them werdogasta oc dyrasta blodhen swa wälwiliogha beprydda *(genæ . . . rosiferæ matris felices, sanguineo colore vernantes) Su* 217.

välviliogher (-uilliogh *HSH* 20: 158 (1507). **-uillioger: -uillioga** *ib* 19: 69 (1504). **-viliugher: -viliugh** *Bir* 4: *(Avt)* 182. **-uiliugher: -are** *KL* 183. **-uilogher: -uiloghasta** *Bir* 3: 123. **-uilluger: -uilluge** *BSH* 5: 149 (1507). **-wiligh** *HSH* 19: 96 (1505). **-wilig** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275; *HSH* 18: 128 (1497). **-willig** *ib* 72 (1497)**),** *adj.* [*Isl.* velviljugr] **1)** *som vill väl, välvillig, mild, god, kärleksfull.* o huru väluilioghir oc kärlexfullir then läkären var *MP* 1: 26. tha är han tröstelikin vin ok troin kompan ok väluilioghir herra *Bo* 232. thu är väluilioghir oc storlica miskunsambir *KL* 414. *MB* 2: 407. *Gr* 295. o väluilioghe. o söte gudh *Bo* 208. o väl viliogaste *(benignissime)* gudh *Bir* 1: 323. o wäl viliogasta modhir *(yttradt till Jungfru Maria) ib* 346. *ib* 3: 123. bidhia til piltin ihesum ok hans modhir. ok innärlica thänkia thera fatikdom. ödhmiukt oc väluilioghan godhlek *Bo* 6. *ib* 62. — *med dat.* (*el. i dess ställe ack.*). thu som allom är väluilioghir oc liofwir *(cunctis es benignus) Bo* 191. jag war wälwilig alle till liika *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275. — *välsinnad.* at the armaste och ilwilioge vare hade mere macht än the som velwilioge äre *HSH* 20: 153 (1507). — *välvillig, vänlig.* hwar een iþna at finnas mildare. ödhmiukare. väluiliughare. oc þulughare än annar *KL* 183. vilia the ey nw tro minom wäluiliogasta ordom tha skulu the tro gerningomen nar the koma *Bir* 1: 199. — *vänlig, förbindlig.* myn ödmywge welwiligh helse nw och alt tiid kerlige send *HSH* 19: 96 (1505). myn ödmywke welwiliog tro thienist nw och altiid forsendt *ib* 20: 151 (1507); *jfr* **2. 2)** *(fullt) villig.* wise kununga ok höfdinga . . . the sit folk wilia göra wälwilioght *KS* 80 (197, 87). hafþe þu vitit at konungin ville eg lyþa þa hafþe þu egi varit sua väl viliugh honum alt äpte þy þu hörþe at sigha *Bir* 4: *(Avt)* 182. wi . . . ärom wäluilioghe *(parati)* at stadgha mz idher stadughan fredh *MB* 2: 268. *Lg* 3: 435, 529. *LfK*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

154. *HSH* 19: 69 (1504). huar vi kunne vare edert herredöme til vilie oc tienisth, skulle i finne oss veluilluge till *BSH* 5: 149 (1507). wilia wij lathe fynne oss veluilioge til alth thet swerigis riche ... kan komma til nytte *HSH* 18: 153 (1497). *ib* 72 (1497). jach ... är alwarlige veluilliogh till ath giffwe mich vtöffuer till eders herredöme *ib* 20: 158 (1507). — *med gen.* thäs. tess är iac welwilig *HSH* 18: 128 (1497).

välvilioghet (-uillioghet *HSH* 20: 196 (1507). **-wyliogheth** *BtRK* 434 (1516, *orig.*). **-uiloghet** *Bir* 2: 115, 303. **-uilighet** *HSH* 18: 11 (1494). **-wiligheth** *ib* 146 (1497)**)**, *f.* [*Ä. Dan.* velvillighed] **1)** *välvilja, mildhet, godhet.* här mat thu thänkia oc skodha vars herra mangfalla godhlek oc väluilioghet *(bonitatem et benignitatem) Bo* 232. *ib* 114, 178. *Bir* 2: 115, 303. *MP* 1: 210, 2: 123. see her tännas hälgasta modhrennas ödhmywkt oc stora wälwilioghet *Lg* 3: 698. the (ɔ: wärldzlik dröfwilse) vtsläkkia domarans wredhe ok vmwända hans grymmelikhet i vinskap ok välvilioghet *(benignitatem) Su* 441. naar iak mz heetom kärlegx brona, samanfögde thässa dygdher som är ödhmyukt. tulimodh säffighet. wälwilioghet, oc gudz oc jämkristens kärlek *Lg* 823. *ib* 214. — *välvilja, godhet, ynnest; ynnestbevis, välgärning.* i haffuä nw macht at göre honom nogen weluilighet och bestandighet igen, ther han mattä kommä wtaff sin geld medh *HSH* 18: 11 (1494). for thet store bestand och welwiligheth som hans nadhe haffuer oss ... optha beuist *ib* 146 (1497). — *välvilja, tillgifvenhet.* för thera wäl wilioghet the til os haffwa *(propter benignitatem, quam erga nos habent) MB* 2: 258. för then wälwyliogheth ok troheth iak nw förnwmmyth hafwer aff ider *BtRK* 434 (1516, *orig.*). **2)** *god vilja, villighet.* skodhandis thes throna folksins wälwiliogheth oc gudhlika akth *ST* 95. **3)** *välbehag, behag, nöje; gagn, tjenst.* wiliom wij alle wara idher nadh til tienist, tro och welwilligheet *BSH* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). wij göre altiid gerne huadh eder är till gode veluillioghet och kerligh *HSH* 20: 196 (1507).

välvilioghlika, *adv. välvilligt, mildt, vänligt.* skodha ... varn herra ihesum hwat väluilioghlica *(benigne)* han tok hona *Bo* 76.

välväghin, *p. adj. mycket benägen, fullt villig.* kwne wij framdelis främye edher herredömes vilie her vtynnan, tha skall eder herredöme fynne oss weluegne tiil *FM* 398 (1509). i hwad matte vij kwne vare edher herredöme tiil vilie gönsth och kerligh skal edher herredöme fynne oss alztinges välwegne vti *FH* 7: 97 (1513).

välvärdhogher, *adj. mycket tillbörlig, alldeles tillbörlig.* är thz ... väluärdhokt ok rätuist *Bir* 3: 148.

välögdher, *adj. utrustad el. begåfvad med vackra ögon, som har vackra ögon.* war waar herra wäl ögdher *(bene oculatus)* ok wäl brynadher *Bil* 232 *(kanske snarast att fatta ss två ord).*

vämeliker, *adj. vämjelig.* for vämelike *(motsv. ställe* 2: 118: vamulika*)* styglikhet *MP* 1: 171. *Jfr* **vamuliker.**

vämia (-ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* væmiæ] *vämjas, känna vämjelse el. äckel, känna leda.* vämiär nauseo *VGL* XIV. nausiare j: wemia *LB* 6: 284. likamen vämia mot allom mat *MP* 1: 212. thera siäl vämiadhe mot allom gudhelix kennedoms mat *ib (på de båda sistnämda ställena kan dock verbet fattas ss opersonl.).* — *opersonl. med dat. (el. ack.).* os wämiar sköt widh thässa lätta födho *LB* 1: 411. böriade hanom ledhas oc wämia ther widher *Su* 224. — *refl.* **vämias,** *vämjas, känna vämjelse el. äckel.* man ... begynner vämias och kräkias *LB* 7: 257.

vämian (wämyan), *f. vämjelse, äckel.* for wämyan *LB* 2: 46. alt thz tha synes oc höres, iämwäl thz goth oc gangliket är, opwäkkia ena andelika wämyan til alt thz goth är *(nauseam tunc provocant spiritualem) Su* 108.

vämilse (wämyelse *LB* 7: 58**)**, *n. pl.? och f.* [*Ä. Dan.* væmielse] **1)** *vämjelse, äckel.* for vämilse ok vpkastan *Lg* 3: 573. fore siwkan magha oc wämilse *LB* 1: 97. *ib* 8: 50. sädefära ... driffwer wt wämyelse aff maghan *ib* 7: 58. *ib* 5: 81. — *vämjelse, leda, vedervilja.* jak tedhe ... judhomen min sannan mandom oc the korsfästo han jak är thän sami daghlica a altareno ok än six vämilse oc frestilse är os vndir thässom kostenom *Bir* 2: 116. hawen i styg widh dräpin faar, oc wämilse *MB* 1: 298. **2)** *det som förorsakar vämjelse, det som är vedervärdigt, styggelse.* hwat äru swa mange kraase vtan styg ok ledha oc vämilse oc siwkdoms tilfälle *Bir* 3: 330. ond hugxilse äru varom herra ledh vämilse *(abominatio Domini) MP* 1: 306. görandis nagra vämilse *(abominationem)* äller lygn *MB* 2: 368. haffwandis drykke kar j sinne hand fwlt mz hennes skörheetz orenlighet oc wämilse *ib* 359. — *Jfr* **af-, magha-vämilse.**

vämiogher, *adj. benägen för äckel, som lätt plågas af äckel.* for siwkan oc vämiogan maga *LB* 7: 244.

vämiol (wämmiol), *adj.* [*Jfr Fdan.* vaamæl] *benägen för äckel, som lätt känner äckel, kräsmagad.* thw skalt ey wara wämmiol om thu wil frödhin äta *GO* 1032. *Jfr* **vamul.**

vän, *se* **vin,** *m.*

vän (wään *MB* 1: 197, 266; *RK* 1: 1192; *Al* 150, 175, 6612. **ven.** *dat. f.* **väne** *Bu* 520; *Bir* 2: 135. **wäne** *Al* 372. *komp.* **-are. uäni** *MB* 1: *(Cod. B)* 536. *superl.* **-aster. -ister: -isto** *Bil* 877**)**, *adj.* [*Isl.* vænn] *skön, vacker.* octouianus kunogar var ... sva vän ok þäkar at hvar man lyste tel at se han bliþan *Bu* 62. adrianus var vngar ok manna vänastar *(juvenis delicatus valde et decorus) ib* 521. min moþer sa mik vänan *(pulchrum) ib* 136. *ib* 156, 183. en alra vänaste man *Bil* 916. sa hon koma vänasta vnnga svena *Bu* 11. sa hon ... tua vänasto klärka byria (mässo saugh) *ib.* hon syndadhe ... mz margha män oc hälzst mz them ther henne syntis wään *Al* 6612. thu min son ... swa fagher oc wään, at alla egiptolandz iomfrwr standa i swalom oc windöghom, hwar som thu komber farande *MB* 1: 266. ther syntes ... twe andre vnge män starke j makt. wäne j änlite oc faghre j klädhom *ib* 2: 288. kunugen lät inne mz hanum läsa tua väna *(formosas)* iugfrur *Bu* 500. *ib* 511. *Bil* 877, 908. *Fl* 384, 1006, 1013. *Di* 160. af vnge kono ok väne *Bu* 520. mädhan iak är swa faghir ok wän *(pulchra ... et decora) KL* 91. *Al* 150. at thu *(Sara)* synis ey swa wään oc elskelik *MB* 1: 197. wänt qwinde *ib* 417. the wänasta qwinnor man wille finna *Al* 5615. the drötning

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hon war wään *ib* 175. han hauer väna döther fäm *RK* 1: 374. han atte thry barn the wänast wara matte *ib* 631. then fager haffwer then wäna kär *MD (S)* 210. ther sa han saman qwinnor ok män the waro fwl ok ekke wän *Al* 5575. matto some män tha wardha uäni *(Cod. A* däghlikare 101*)* ... än some *MB* 1: *(Cod. B)* 536. wänt huuudh *LB* 5: 82. hon ... slogh vt sith wäna haar owir syna axla *MB* 2: 162. the skulu ... i fara brullöpis klädhe thz är ödhmiukt oc tholomodh oc lydhna the prydha siälina oc göra hona väna *Bir* 2: 256. vänast lilia *Bu* 7. aff wänasto trä thz är cedrus *MB* 1: 499. väna änghia *Bil* 844. til en wänastan dall oc bätzstan som war i landeno *MB* 1: 177. the ... wilia hawa ok byggia huarn stath, i ängiom ok öjom, i skoghom ok watnom thr thöm tikkie wara wänt, lustelikt godz ok faghra waru *KS* 60 (150, 66). wil iak idher sighia aff en wänan lwnd then wänasta man haffwir mz öghon seet *RK* 1: *(Albr) s.* 207. eth baldakin ... eth thz venasta man haffuer seet *RK* 1: 1437. thry golff aff steen ij tornith är inne, the vänasta man matte finna *Fl* 993. *ib* 1005. foghla liknilse ok andra diwr, swa skär aff gul at se op a som solin vänast vära ma *ib* 1071. ther haffua the wänare stad at boo *RK* 1: 1215. kyrkian er wään ok stoor *ib* 1192. ii vänasto mönstre *Bu* 11. *ib* 54. margha borgher wän *Al* 3800. ther waro fughla ... sköne ok faghre a the heedh the wänasto syyn hafdho the *ib* 5879. thz breff som thu hafwer os sänt thz war os at höra liofft oc wänt *ib* 9762. en litin fughil ... mz wäne röst *ib* 372. vänasta liudh *Bir* 2: 265. hakan var ey mykit lang vtan mz väne matto *(pulchro moderamine) ib* 135. thiin wäno vngo aar *MD* 190. — *ståtlig, vacker.* the *(qvinnorna)* waro ... stolta ok wäna ij thera gang *Al* 5606. raska hälada froma ok väna *RK* 1: 675. konung waldemar loot mot henne fara riddara ok swena en vänan skara *ib* 613. en wänare rote *ib* 1866. the haffdo ey seet en vänare här *ib* 2710. *ib* 3324, 3560. eth hooff ... swa höwelika wänt ok riikt *ib* 1808. — *Jfr* **ful-, iäm-vän.**

väna (*pres.* **-ir** *SML þiuv* 5, 12: *pr.*, *HelsL Ä* 16: 1. *refl.* **-is** *ÖGL Kr* 26: *pr. o. s. v. impf.* **-te** *(de ställen som skulle kunna anföras ss exempel på denna form kunna dock äfven föras till* **vänta,** *se detta ord)*), *v.* [*Isl.* væna] *L.* **1)** *Se* **vänta 2.** **2)** *misstänka, på grund af misstankar beskylla för (ngt). Se Schlyter, Ordbok s.* 730. *Jfr* **vända til.**

vända (*pres.* **-ir.** *impf.* **vände. wändade** *Di* 17. *part. pret.* **vänder.** *n.* **vänt.** *pl. nom. f.* **wändhna** *Spec. Virg.* 470. *imperat.* **vänt. wäänt** *Prosadikter* 154), *v.* [*Isl.* venda] *L.* **I.** *trans.* **1)** *vända, vrida, gifva en viss riktning åt, gifva förändrad riktning åt.* han vände thz opta til ok fra *Fr* 921 (*jfr* **fran,** *adv.* **1**). alle hälghe män vända sin änlite fran honum *Bir* 3: 371. bilätit wände sin öghon mildelika til skriwarans ä hulkin wäghin han stodh widh herran *KL* 48. tok han vända öghonin som the plägha som pinas i dözlomen oc vända thöm vm kring ok stundom op ok stundom nidhir *Bo* 204. skalt thu ey ... vända härdhana hiith oc thiith höghra vegh älla vinstra *Ber* 270. han ... vände sin ryg til min nar jak vände min bak til hans *Bir* 2: 192. jomfrw maria ... wänder baken aat honom *MD* 127. hon vände fran mik allan lughan *Bu* 22. wädher kom aff himnom ok vende lughan fra martino *Bil* 632. vänt hällir swärdhit moot mic *KL* 297. han ... bödh henne wändha sin wägh tiith som hennas sonaqwarn ... war *Lg* 3: 294. — *i bildl. el. andlig mening.* vändt thit hiärta til hälgha vmgangilse *KL* 223; *jfr.* **4.** wändhe han sin hogh oc hiärta till enna ... wänasta iomffru *Lg* 333. hwilkit onth wardhir allom them som äru wändhna til renliffwit, om the ekke halla thz the försth loffwadho *Spec. Virg.* 470. — *vända, gifva en motsatt riktning åt, föra el. drifva tillbaka, vända tillbaka. med dat.* egipto män ... wilia nw wända wäghenom *(d. v. s. vända tillbaka; Cod. B* vagnom 556*) MB* 1: 317. senare war tha at vända vagnom *ib (Cod. B)* 556. — *vända, vrida omkring, gifva (ngt) ett sådant läge att det som vetter nedåt (el. inåt) kommer uppåt (el. utåt).* annan vägh hauar þu nu stekt. vänt *(gira)* braþena ok ät þän del nu är stektar *Bu* 416. — *vända, drifva.* vända til sik, *tillegna sig.* natwra krapter oc hete siwdher födhona oc silar aff thz renasta oc wänder thz til sik, oc kastar wt alt thz orena *MB* 1: 90. *Jfr* **tilvända sik.** **2)** *vända, låta (ngt) taga en vändning; foga, styra.* j thänkten illa göra widh mik oc gudh wände *(vertit)* thz til godho badhe mik oc idher, oc mango manköne *MB* 1: 271. **3)** *i sitt inre vända, sysselsätta sig med, tänka på.* wändande *(versando)* oren thing och onyttelik i hiärtano *Ber* 223. thz thw före fram mz munnenom, thz skalt thw vända *(reminiscaris)* i hiärtano *ib* 278. idhkelicha wända oc wägha j sinom hugh alla aarsins tima vm winter oc somar hwat tha är görande *VKR* 32. — *part. pret. sysselsättande sig (med), sysslande (med), sysselsatt (med).* ij örlöghx thanka äst thu wänder *Al* 6053. **4)** *vända, bringa (ngn) på andra tankar, förmå (ngn) att ändra sig.* iak vänte vända þina kunu mz minne. nu hauar þin kuna sua vänt mina. at hon är nu värre än þin *Bu* 187. jach vil them wända *RK* 2: 4638. — *omvända, gifva (ngn) en förändrad sinnesriktning, gifva (ngns sinne) en annan riktning.* han gat eigh vänt suenen fran cristo *Bu* 22. martinus ... vende mykit folk til cristo *Bil* 632. paulus vilde thöm til guz vända *ib* 127. han ... cristnadhe oc vände in til gudh alla yberniam *Pa* 4. the som han hafdhe cristnat oc vänt til the hälgho tro *ib.* þe vändo kunugen tel cristendoms *Bu* 167. *KL* 80, 153. han ... kunde aff thom vilianom, som han hafdhe for sik taghit, hvarte vikas äller vändas *Ansg* 187. vända hänna hugh fran cristno *Bu* 187. vm the wändin vilian til mik *Bir* 1: 256. **5)** *förändra, förvandla, förbyta.* vände han vatn ii vin *Bu* 72. *MP* 2: 43. salth swa giorth ... wändher kopar j gwl *PM* XLI. — *ändra, förändra.* nero ... vände domana *Bil* 125. väl vänder þu mit namn *Bu* 504. *ST* 45. ware forfädher ... kalladho ... hans dagh stridzdagh oc wändis sidhan oc kalladhis tiisdagh aff sidhwänio, thy at thz war lättare at nämpna swa som mang annor ordh äre wänd *MB* 1: 68. the wändade hans nampn *Di* 17. — *med dat. och ack.* lät han sik vända nampn *Bil* 757. — *med två dat.?* the os salde wändu os nampne *Bil* 352. sioröfwara ... fördho them in til cesaream oc wendo them nampne *ST* 37 *(sannolikt är dock i dessa båda språkprof* nampne *att fatta ss i ack. nyttjad sidoform till*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nämne). **6)** *öfversätta, öfverflytta (från ett språk till ett annat el. från prosa till rim).* han ... vende þe läst sanctus matheus skrivar af hebrezko tel indye lans tungo *Bu* 209. *Bil* 627. lät theodosius store kesarin thässa fornämpda ihesu christi vndirsamo gärninga vända aff hebresco i latino *KL* 377. *MB* 2: 373. henne *(boken)* lot kesar otte göra ok vända aff valsko ij thyzt maal *Fr* 3203. som bibliam wände aff hebreiske tungo oc til latine eller gretzske *MB* 1: 319. eufemia drötning ... lät thässa bokena vända ... aff valske tungo ok a vart maal *Iv* 5744. *Lg* 291. hona *(boken)* lot vända a vart maal *(Cod. D* j thzta mal*)* eufemia drötning *Fr* 3209. *Di* 303. hona *(boken)* loot til swenske wända aff latine oc swa til rima ... en ärlik drotzet innan swerik *Al* 10575. thzta wändhe ... her niels rawaldi *MB* 2: 3. *Lg* 217, 3: 38. *Gers Frest Inl.* **7)** *vända, hänföra; tyda.* hwat han hördhe. swa som är älskogha visor älla nokot tholikit. vände *(retorquebat)* han thz alt til snillenna älskogha *Su* 393. alla vändo þät tel illo *Bu* 30. **8)** *vända åt orätt håll, vända orätt; förvända, förvilla.* symon vänder jdher syn mz troldom *Bil* 104. — *med dat. och ack.* symon magus ... fan sik tha thz til radha ... at wända mannum syn ok änlitis lyt swa at faustinianus syntis allom wara symon magus *(vultus sui similitudinem in Faustinianum impressit, ut non Faustinianus, sed Symon magus ab omnibus putaretur) Bil* 354; *jfr* **5.** — *förvilla, vilseleda.* han loth sik mz falshet wenda *RK* 2: 7641. — *vända, förvända, förvrida, vränga.* then spille laghom, thön thr *(för* thr thön*)* wiker ok wände medh wåld ok klokskap, äpte wild ok wilia sinom å mote rät ok sannind *KS* 67 (165, 74). **9)** *vända, använda, bruka, tillgodogöra.* thu skal ... ey thit korn wända til owerwättis winning *MB* 1: 375. löper ther ... nokat ofuer. thät ägher. oc scal jäppe husfrv greto ok boos barnom til gaghna wända, som han bäzt kan *BSH* 1: 194 (1387). swa at han ... maghe thet gooz skipa, radha oc alla lundom sik til gagn oc nytta wändha *SD NS* 1: 256 (1403). skalt thu thänkia thässa quinnonna dygdhe ok vänt *(converte)* them thik siälue til nyt oc gagn *Bo* 112. alt thz han kunne affla aff wärldz gotz, thz vände han henne til hedhir oc äro *Lg* 3: 8. — *begagna, betjena sig af.* vändo þe al ämne at hämna iui sanctum iacobum *Bu* 197. **10)** *förfoga öfver, föryttra.* swa at han ... ma thessa fornämpda almenninga styra oc radha wända oc sälia. skipta oc gifwa. oc allom lundom skipa äpter synom wilia *VAH* 24: 327 (1377). affhänder jac mik the forscrepno godz ... oc tileghnar jac them oc hemoll gör them for:da härra beincte ... swa at härra beincter ... ma thänno forscrepno godz styra oc radha, wända oc sälia, skipta oc gifua oc allom lundom skipa, som honom ... thet nyttast oc bäzst synis *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 182 (1402), 291 (1403), 420 (1405) *o. s. v.* **II.** *väsentligen intrans.* **1)** *vända, vända sig, vrida, vrida sig.* seen grant aath hwarth hiulidh wändher *RK* 3: 3364. — *vända, vända om, vända tillbaka.* seent war tha at wända *MB* 1: 317. mz forrädilse the swenska teden wende *RK* 2: 7936. litit effter the ath dören wende *ib* 7947. genstan niclis fra marsken wende *ib* 5726. **2)** *afvika (från), bryta (mot).* huat i vele besigla eller ända eller *(aldrig)* skal iac ther fra wända *RK* 2: 5236. **3)** *röra sig; förefinnas.* clarare cristal man aldrey saag än then ysen for honom lagh alle älfwena vti ände syntes alt thz a grunden wände *RK* 2: 8092. **4)** *upphöra, sluta.* sidhan wart ather aff hans hende wel fyretighio riddara för han wende *RK* 1: 1163. nw vil iak begynna ther iak wende *ib* 2: 2765. — *upphöra med. med ack.* at the skulle syn darskaap wände *RK* 2: 4551. — *med inf.* wände the ey at röfua *RK* 2: *s.* 352. — **vända sik, 1)** *vända sig, röra sig.* gat han sik ey mz fotum fram fört ok ey larum, ok alle andre hans limi wrdhu swa dofne ok wärks fulle at han gat went sik enga wäghna *Bil* 272. — *vända sig, rikta sig.* var herra vände sik til mik *Bir* 3: 271. han sik til drakan diärfflika wändä *MD* 192. **2)** *vända sig, hänvända sig, taga sin tillflykt.* en thydhiskir prästir ... wände sik til iomfru marie hiälp *KL* 21. som sik vendha til hans *MP* 1: 19. **3)** *sysselsätta sig (med).* hwilke sik wända oc wänia j the dikt oc scripter som gyrinna oc päninganna afflingh tilhöra *Su* 228. **4)** *vända, bära hän.* hwarth thetta siik wändher *(huru detta aflöper) RK* 3: 4033. **5)** *ändra sig, besinna sig.* monga sit radh han til thom sände at the ville sig bäther wände *(ändra sig till bättre, fatta bättre uppsåt) RK* 2: 9138. **6)** *upphöra (med), lägga bort, öfvergifva.* wänt tik aff slikom lösom bannom *LfK* 141 *(måhända bör dock* wänt tik *anses hafva uppkommit af* wän tik, *i hvilken händelse språkprofvet hör till* **vänia***).* vänt þik fran villo *Bu* 494. — *refl.* **vändas, 1)** *vända sig.* tha vändis domaren til mik *Bir* 3: 70. sydhan vendis hon fra honum *Di* 225. **2)** *vara vänd, vara riktad, vetta.* oppa högxsta bärgx klakken som wändis til *(respicit)* hebron *MB* 2: 120. til äghadels ända acurron som wändis til nordh *ib* 36. *ib* 49. **3)** *röra sig, vara verksam; vara, finnas (i ngt).* thetta oc thesso likt wendis idhkelika j hans hierta *ST* 39. dantanin ok mootkorran skal takas af hiärtano. ok thakkan ok lofsins röst vändas *(versetur)* i munnenom *Bo* 109. wändis thz sama j hiärtana som framföris j röstinne *Bir* 5: 5. swa som hon (ɔ: gudeleken snille) i sino warilse oc allom i sändher wändhis *(essentia sua in cunctis existens)* ey söndher skiptes äldher i nakrom enskyldelika thäs mindhre wardher *Su* 89. — *sysselsätta sig (med ngt).* takom nakat af hans gärningom i hulcom var thanke skal idhkelica vändas *(aliqua ex gestis ejus colligamus, in quibus meditando versemur assidue) Bo* 54. enfalla människior som ey tagha sik fore at studera oc wändas i höghelikom oc diwpum thingom *Hel. mäns lefv.* 235. **4)** *vändas, få el. taga en vändning.* tha skulu the obrygdhilsen ok skamin som ouinini thänkia honum vändas *(vertetur)* til hans hedhir *Bir* 3: 131. siþan cristnan com þa vändes hoghtiþen tel rätare dyrkt *Bu* 61. **5)** *vändas, omvändas, få en förändrad riktning. om sinnelag.* wändhis thera hugher swa at the fiollo a sin knä mz hanum ok badho gudhlika böne *Bil* 461. **6)** *förändras, förvandlas, förbytas, öfvergå.* the waata födha som solen siwdher wändis i korns natwro *MB* 1: 90. swa wäxer tha kornith at iordhin om kring wändis i korn *ib.* þa vändes simons anlate tel alskons aldar: ok

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

syntes vara stundom gamal. ok stundom vngar. ok stundom a mäþaldre *Bu* 102. vändes hanom valdar i panno tel suala *(förvandlades el. förvandlade sin natur, så att den blef honom till svalka) ib* 494. en watn kälda wändis til olio *Lg* 67. **7)** *förvandlas, förbytas, omsättas.* alla wara gardha oc goodz ok äghedela som ikke wthtrykkis j thetta breff skikkom wy swa thet the skula sälias och wändas j penninga *SD* 1: 444 *(öfvers.).* **8)** *användas, brukas, gå.* till prestens nytto skal thet samma offer ingomlundom vendes *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). hwaria handa thing som swa offras wändhins *(convertantur)* engaledhis j clostersins nytto, wtan giffwins fatiko folke *Bir* 4: 32. — **vända ater,** **1)** *vända åter, vända tillbaka, gå tillbaka.* siþan vändo þe fägne atar *Bu* 129. vänt atar son *ib* 156. vändom atir *(revertamur) Bir* 3: 407. hwar tädhan ater hem vände *RK* 2: 4645. **2)** *afstå (från), upphöra (med).* vände han atar af þera qualum *(att qvälja dem) Bu* 203. wenden ater af willu *(nolite . . . errare) Bil* 352. aff them danzenom oc aff the wisonne vendo the ey atir *ib* 877. som aldre wända för ater aff syndom, än the thänkia at aat är komith ytersta daghenom *MB* 1: 317. *ST* 385. *Lg* 3: 253. römsca radh hötte at dräpa neronem: än han vände ey ather at dräpa *Bil* 125. vändom atar at casta rätuisan man *Bu* 198. *Bo* 172. — *part. pret. i opers. förbindelse.* tha ringhe priorissan bordhklokkonne swa länge miserere mei deus kan läsas, oc tha ather är wänt sighi lectrix jube domine benedicere *Bir* 5: 32. **3)** *upphöra, taga slut.* wände fä dödhin atir *Bil* 447. stormin vände atir *Bo* 71. — *refl.* **vändas ater,** **1)** *återvända, återgå, återställas, återförvandlas.* ä til thäs dagx thu wändis ater i tholka iordh som thu äst aff taken *(donec revertaris in terram de qua sumtus es) MB* 1: 162. vändos atar gimstena i strand stena. ok gul i grena *Bu* 154. **2)** *göras slut (på), blifva slut (på). opersonl.* at aater skullde wändäs af thylikum kranckum sidhwännium *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **aterväuda.** — **vända bort,** **1)** *vända bort, bortvända.* skal iak vända bort öghonin min *Bo* 146. **2)** *bortvända, aflägsna, skilja, göra främmande för el. afvog mot.* en ogudhelikin man som bort war wändir fran allo godho *VKR* XVIII. gudz man . . . sörgde thera vantro, som bort varo vände fran tronne *Bil* 852. — *Jfr* **bortvända.** — **vända i gen,** **1)** *vända åter, vända till baka.* wände the alla igen *Di* 79. went igen *ib* 195. **2)** *upphöra; afstå (från).* drap detzleff two aff them. oc wände sidan äy igen för än alla röffwarna waro döde *Di* 90. aff thetta mordh thu wenth j gen *MD (S)* 255. wenth nw i gen at gywta blodh *ib.* thz barnen ekke wildho wändha igän at skriia oc grata *Lg* 3: 678. *Prosadikter* 154. *(om)* han will inte wende igen mz sitt arbethe *SO* 221. — **vända nidher,** *vända nedåt. Bo* 204 *(se* **vända I 1***).* — *refl.* **vändas nidher,** *vändas nedåt.* thy at han som bort gik af thinne tro skuli nidhir fara til häluitis ok wändas nidhir a honom howodhit ok vp fötrina *Bir* 1: 127. — *Jfr* **nidhervända.** — **vända saman,** *vända (rygg) mot hvarandra.* wändom bakana saman *(hvarr occarr snvi sinu baki til annars) Di* 90. — **vända til,** *på grund af misstankar rikta (beskyllning el. anklagelse mot ngn), rikta anklagelse för (brott mot ngn).* nu wändis manne sak till *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). nu wändis manne þyufsak till *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Troligen beror bruket af förevarande verb på dessa båda ställen liksom i MELL (dock ej i Cod. A) och KrLL på sammanblandning el. förvexling med* **väna,** *hvilket i ÖGL och andra landskapslagar nyttjas i liknande betydelse. Se Schlyter, Ordbok s.* 730. *Jfr* **tilvända** *äfvensom* **väna.** — *refl.* **vändas til baka,** *vända till baka.* tha the till baka aff slottit wändis *RK* 3: *(sista forts.)* 5124. — **vända um,** **I.** *trans.* **1)** *omvända, gifva (ngn) annan sinnesriktning.* thän otroin man som om är vändir oc komin til trona *Bir* 2: 232. **2)** *förvandla.* gudh . . . wände om nakor annor thing *MB* 1: 90. **II.** *intrans.* **1)** *vända om, vända till baka.* hwilken som är odristogher . . . vände om oc fari til sith heman *MB* 2: 89. went om *Di* 195. **2)** *vändas upp och ned, kastas öfver ända.* wända wm naturu rättir *(ordo naturæ pervertitur) Bil* 339. **3)** *ändras, förändras.* sidhen han ekke kom wände theres synne om *RK* 3: 3089. — **vända sik um,** **1)** *vända sig om.* vände hon sik opta vm oc saa atir äptir sik *Bo* 215. *KL* 263. *Va* 25. — *vända om, vända till baka.* þa vändo þe cristne sik vm ok toko manleka sik at väria *Bu* 177. **2)** *omvända sig.* o syndoghir man wänt thik vm til mik *Bir* 1: 256. — *refl.* **vändas um,** **1)** *vändas upp och ned; förstöras, gå under.* kom swa bradher stormber at skipin wändos nästan vm *Lg* 3: 251. **2)** *omvända sig, omvändas.* en faghir quinna . . . wändis vm til gudh *KL* 35. **3)** *förvandlas, öfvergå.* nakor annor thing wändos om til brödz *MB* 1: 90. natwrlik födha wändis om i natwrlika lime *ib* 264. — *Jfr* **umvända.** — **vända um i gen,** *vända om, vända till baka.* strax niclis vände om j gen tha redh til honom en hans swen *RK* 2: 5562. then iak förbywdher, tha wändhe om j geen *MB* 2: 89. — **vända um i kring,** *vända el. vrida omkring.* han vände sit fingergull om ij kring *Fr* 2577. — **vända umkring,** **1)** *vända el. vrida omkring.* vänt stenin ij thinne hand om kring *Fr* 910. — *vända om, låta (riddjur) vända sig om.* tha wände brand sin hest om kring *(snyr brandr aptr hesti sinum) Di* 137. — *vända omkring, rikta åt olika håll omkring sig.* vända thöm *(ögonen)* vm kring *Bo* 204 *(se vidare* **vända I 1***).* **2)** *gifva (ngns sinnelag) en annan riktning, förändra.* han haffuer sin hwgh alt wänt om kring *RK* 1: 3686. — **vända up,** *vända upp, vända uppåt.* bylghian wände thz op a waghnomin som för wiste nidher *MB* 1: 317. tha tw wänder vdden op *Di* 76. tha wända fiskane wp bukin *LB* 3: 89. *Bo* 204 *(se* **vända I 1***).* — *refl.* **vändas up,** *vändas upp. Bir* 1: 127 *(se* **vända nidher***).* — *Jfr* **upvända.** — *Jfr* **af-, be-, for-, fran-, i fran-vända, nyvänder.**

vända, *f., se* **vänta,** *f.* 2. *Jfr* **ater-, fran-, um-vända.**

vändan, *f. Jfr* **umvändan.**

vände, *n.* [*Jfr N.* vende] *ombyte, skifte, vexling.* til vändis, *skiftevis, vexelvis.* lucifer . . . bödh at slaa han wel til wändis *(strax förut:* slan ful wel til skiptis*) ST* 304.

vändeliker, *adj. Jfr* **o-, um-vändeliker.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vändilse, *n. pl.? vändande.* hiärtans oc hugxsins wändilse til gudz *Su* 313. *Jfr* **for-, fran-, umvändilse.**

vänding, *f. Jfr* **umvänding.**

vändning (wänningh. wäning. -ar), *f.* [*Jfr Ä. Dan.* vending] *vändning.* **1)** *om vändning som i strid utföres af här el. härafdelning; angrepp?* the giorde eena wänningh the giorde twa *RK* 3: 1747. han slogx mz k cristiern oc giorde wäninga twa likawäl monde han konungen aff markena slaa *ib* 1813. *Jfr Röding, VittAH* 1: 181 *f.* **2)** *vändning, ändrad ställning.* ath her bliffwer en anner wändning aff, saa at thee giffwn (*för* giffwa) sigh til dägtingan medh edert herredöme *BSH* 5: 146 (1507). — *Jfr* **umvändning.**

vänge, *n.?* [*Ä. Dan.* vænge. *Jfr* **vanger**] *fält; inhägnad mark. i ortnamn.* in vengj *SD* 1: 467 (1273). in villa thigbili parochia vengium *ib* 2: 113 (1291). in villa que dicitur brunnär parrochie wængiæ *ib* 682 (1292). salmon i wänge *ib NS* 1: 437 (1405). jönis i wänghiom *ib* 77 (1401). vængæ *Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 115 (*urk. fr.* 1485). *Jfr Ortnamnen i Älvsborgs län XI* 126.

vänhet, *f.* [*Fdan.* vænhet] *skönhet.* prydde mz alle wänhet *Lg* 3: 460.

vänia (wännia *MD (S)* 241. *pres. refl.* **wäns** *Bir* 1: 275, 311. *impf.* **vande.** *part. pret.* **vander),** *v.* [*Isl.* venja] *vänja.* swa gör barn i by som hema är want *GO* 242. *ib* 306, 937 (want *kan dock på dessa tre ställen fattas ss n. af adj.* **van**). — *med prep.* jlt är wänia thz swin w akir som i är want *GO* 733 (want *möjl. att fatta ss n. af adj.* **van**). *ib* 27. — *afvänja (från modersmjölken el. modersbröstet). med prep.* **af.** vander af myolkenne ok bortrördher fran spinomen *Su* 435. theutidh piltin war waxin oc aff spinom wandir *ST* 326. naar thenna wälsignada iomfrwn war wand aff modher spena *Lg* 3: 44. — **vänia sik,** *vänja sig (vid). med prep.* **i.** hwilke sik wända oc wänia j the dikt oc scripter som gyrinna oc pänInganna afflingh tilhöra *Su* 228. — *med prep.* **til.** wännia sigh . . . tiill harnisk *MD (S)* 241. — *med inf. (med föregående* at *el.* til at*).* han . . . vande sik til at läsa the tidhe ok böne som waro til gudz hedhir *VKR* IX. ey skal iak . . . vänia mik at fylla bwkin mz ensampno reno vatne *Bo* 133. — *refl.* **vänias,** *vänja sig, vänjas, blifva van. med prep.* **i.** fläste wänias i flätionne (*studio vanitatis intendentes*) *Su* 381. hwilken som . . . tilbörladhe at wänias i fafängonne (*vanitatibus implicari*) *ib* 383. *På båda dessa ställen, särskildt det senare, står dock* wänias *troligen för ursprungligare* wäuias; *jfr* **väflas 2** *under* **väfla.** — *med prep.* **til.** at män skullo swa myklo hälder wänias til gudz hedher *MB* 1: 483. thin mundir skal ey wänias til edha *ST* 537. — *med prep.* **vidh.** then man som framgangir til thes han wäns (*assuescit*) vidh äruodhe *Bir* 1: 275. hon är van vidh groff kost oc vidhir thorff nu at vänias vidh thin kost *ib* 3: 113. swa som almennelica sigx at mannin ma swa vänias vidh ilt at honum thykkir ilt fult söt vara *ib* 2: 314. — *med inf. (med el. utan föregående* til at*).* smaswenin wandis til at läsa aue maria *KL* 61. vandes suennen mz companom drika ok dobbla *Bu* 156. vandis han for sma blöto siäng *Bil* 792 (*jfr ib* 1038). — *vänjas (från modersmjölken el. modersbröstet), afvänjas. med prep.* **af.** a then dagh smaswenin wandis aff modher mielk *MB* 1: 197. til thes barnit wäns af miolkinne *Bir* 1: 311. ginnstan thu af spina vandis *ib* 4: 139. *ib* 152. — *Jfr* **af-, til-vänia.**

vänkia, *v.* [*Jfr Mnt.* wenken] *visa (från sig).* han wille thera bön egh fraa sig vänkia *MD (S)* 234. *Jfr* **franvänkia.**

vänleker (ven- *MP* 1: 241; *MB* 2: 162. **-leek** *Bo* 55 (*ack.*); *MB* 1: 222 (*ack.*); *Fl* 1640 (*nom.*). **-lik** *RK* 1: 596 (*ack.*), 2496 (*nom.*)**),** *m.* [*Isl.* vænleikr] *skönhet, fägring.* biskopen vndra hänna släkt ok vänlek *Bu* 144. *Bil* 541. *MB* 1: 222. *Bir* 1: 28, 177, 2: 263. vm thu gitir begripit hans änlitis vänleek *Bo* 55. hänna vänleek thökte mik tha kär *Fl* 1640. ökade swa gud hennes fägrindh (*pulchritudinem*) at aldre kwnne mantz öghon mättas aff hennes venlek (*decore*) *MB* 2: 162. seandis hennes owirmatto wänlek *ib.* gud haffde them (*Eriks döttrar*) mykin vänlik giwit *RK* 1: 596. a werldin . . . thin vänlik ok thiin fagher laat the endas offta med sorgh ok grat *ib* 2496. är räkinscapir görandhe af licamanom, oc allom hans anbudhom som är syn, hörils, mal, smakir, stirkir, vnglekir, venlekir *MP* 1: 241. ther astundas ey nakar wänlekir älla kropsins fäghrind ok ey lustelika thinga syn *Bir* 1: 81. skipa hänne dygdha klädhe ok alz vänlekx klädhe *ib* 3: 25. ens manz persona ogriplix vänlex *ib* 293. saa hon swa som eet mönstir vndarlikit j vänlek ok fäghrind (*templum mirabilis pulchritudinis*) *ib* 236. nakra mina framlidhna dagha, j hwilkom . . . wänlekxsins fägrindh kringom gaff mik alla wäghna *Su* 237.

vänlika (ven-. -ligha. -lik *RK* 1: 1948**),** *adv.* [*Isl.* vænliga] *skönt, fagert, vackert, på ett sätt som tager sig väl ut.* hon siälff mz roosinne lith vänligha bespred j änlitidh *MB* 2: 201. en gudh . . . wänlika kläd i konungx ham *Al* 8611. the (*foglarne*) waro store wänlika hwite *ib* 9559. eth baldakin a fyra stänger war ther vänlika wth spreet *RK* 1: 1436. — *med ståt, hedersamt.* konung erik . . . loth honom fylgia vänlika til graff *RK* 1: 60. them wart tha venlika följt til strand *ib* 119. hon war vänlika förd til landa *ib* 428. *ib* 1948. — *ståtligt, på ett imponerande sätt.* bönder haffdo sik wänlika skikkat ok haffdo sith baner wp stikkat *RK* 1: 3466. *ib* 3021.

vänlikhet (-lekhet), *f.* [*Fdan.* vænlighed] *skönhet.* eet pallacium . . . osighelikit ij vänlikhet *Bir* 4: 302. — *prydlighet.* huru mykyn wyrdhning oc vänlekhet (*reverentia et munditia*) thom är thorftelikin *Bir* 2: 107.

vänsl, *f.* — **vänsla bot,** *f. L.* — **vänsla mal,** *n. L. Jfr* **vänslo mal.** — **vänsla sak** *f. L. Jfr* **vänslo sak.**

vänsla, *f.* — **vänslo mal,** *n. L. Jfr* **vänsla mal.** — **vänslo sak,** *f. L. Jfr* **vänsla sak.**

vänta (-ir, -te, -t. *pres.* **wentr** *KS* 62 (155, 68). **-ar** *Di* 90, 136, 137, 141**),** *v.* [*Isl.* vænta] *L.* **1)** *vänta, hoppas. med dat. och ack.* erchediäknin . . . fik (ther näst sua) hardha sot at enghin hanom lijf vänte *Bil* 795. hwat lön älla hwat ära väntin j idher aff hanum *ib* 126. wänt thik af gudhi godh atir giäld *ib* 556. ey thorf thin fädher vänta sik bötir för än fäm thusand ar äru vmgangin *ib* 88. wentom os ey mera af wärilz-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

likt godz, än wi hawom ok nötom i wårre skämtan ok glädhi *KS* 61 (151, 66). iak hafdhe väl meer vidh dödhin thrät om iak mik vänte nakar rät *Fl* 388; *jfr* **2.** gudhz hämd ... ma han wenta sik *SD NS* 1: 527 (1406). — *med inf.* iak vänte vända þina kunu mz minne *Bu* 187; *jfr* **2.** nu väntir hon sik hiälper fa *Iv* 4715. — *vänta, frukta.* han wentr ilt åt sik, som sik wet illa hawa giort *KS* 62 (155, 68); *jfr* **2.** — *vänta, bida.* han hafuer nu fyretighi dagha vänt thär *Iv* 4732. — *längtansfullt vänta, längta efter (ngn). med dat.* foor ängelen fran honom, oc til sanctam annam hans kära hwstru, som mykyt war sinom kära bondha ioachim wäntandhes mz gratandhe tarom *Lg* 3: 607. — *vänta på, bida efter, hoppas få. med prep.* äptir. wentande äptir thera almoso som thit waro kompne *ST* 41. **2)** *tro, förmoda, föreställa sig, tänka.* mz thässo är her swarath til genbyrdha skäl som iak wänter *MB* 1: 129. riddaren far sin vägh mäþ bätra fölghe än han vänte *(Cod. C* tänkte 932*) Bu* 19. þe vänto þät aldre varþa *ib* 64. alle vänto han soua mz sinne bruþ *ib* 27. maþren vacnaþe. som folk vänte döþan vara *ib* 21. (han) vänte han vara sins lifs värio ok romska borgh gömara *ib* 102. þa vänte nero han vara sannan guz son *ib.* män vento han wara kutkarl *Bil* 632. at the som see ok pröfwa mit gul wäntin ok tron thz wara thräk *Bir* 1: 235. *ib* 196, 333, 2: 193. *Bil* 352, 647. *Ber* 52, 114. *VKR* v. *ST* 41. þätta hems lif ... slippar þa hälzt af hände. man vänte sik halda *Bu* 186. skal han falla nar han väntir *(putat)* sik staa *Bir* 1: 70. värlzlike män vänta *(arbitrantur)* sik vinna mz sinom licamlikom styrk *ib* 3: 408. nar han vänte hallas *Bo* 91. thu väntir at kiöpä gudz gawo mz peningom *(donum Dei existimasti pecunia possideri) KL* 145. þe vänto at snäran var eigh väl at runnen *Bu* 26. at wi skulom ey magha wänta, at gudh war honum ändelika wredher *MB* 1: 435. at ängin skulle väntha *(Cod. A* tro 61*)* at solen eller nakath himiltungel skapadhe först gräsith *ib (Cod. B)* 533. som aldre wända för ater aff syndom, än the vänta *(Cod. A* thänkia 317*)* at kommen är ytarsta daghen *ib* 556. är thz ey alt et at huxa än swa ma wara, oc wänta at swa är *ib (Cod. A)* 95. iak wäntar at hans maka [är] äy till *Di* 137. jak wenter at sampson hauer thz giort *ib* 5. *ib* 141. *RK* 1: 139, 154, 729, 4332. iak vänter herra idher [kunnokt] är iak hafdhe idher gerna standith när *Fr* 667. jac wänter thom borde tha at fly *RK* 2: 8966. jac wänte the tydzke sollenäre betalade en deels sollet thäre *ib* 8979. *I de under detta mom. anförda språkprof, hvilka förete en imperfekt- eller supin-form af verbet, kan ej med full säkerhet afgöras, huruvida detta bör föras hit eller till* **väna.** **3)** *anse, hålla (ngn el. ngt för ngt).* marghe hedhne män vänto oc dyrkado *(Cod. A* tro oc dyrka 61*)* sool oc stiärnor swa som gudh oc skapara *MB* 1: *(Cod. B)* 533. **4)** *misstänka.* at ey skulle josep aff ouinsins inskiutilsom vanlica vänta *(suspicaretur)* nakat wrangt mote mik *Bir* 3: 159. **5)** *ana, opersonl. med ack.* wäntar mik *(þat væntir mic)* at wij komma nw i fullä rönä *Di* 90. thz wentar mik *(þess væntir mic)* ... komber tw i kamp mz hanum tha skaltu sielffuer sigia at tw komt aldre i störrä nöd *ib* 136. **6)** *mena, tänka, hafva för tankarne?* her löpe the *(fienderna)* daglige daghs owan ölandh in till avesker aff och till hwadh the venthe äller forhender haffwe ffaa wij snarth spörijä *HSH* 20: 175 (1507). — *Jfr* **forvänta.**

vänta, *f.* [*Fdan.* vænte] **1)** *förväntan, förhoppning.* wänta kombir ey aal i pungh *GO* 431. een skäppa mz wänto är ey hand ful mz wisso *ib* 447. tha haffuer siälin jnga wänta eller hopp vppa nagra atherwända *MP* 4: 203. **2)** *förmodan, antagande.* är ey thetta vtan en liklig wända *(för* wänta*) MB* 1: 313. — *tro, tanke.* clemens talde for hanum ... at hans war engin annar wenta *(att han icke trodde annat).* wtan at hans modher ok brodher munda drunkna ok swa fadher. älla dödha aff sorghum *(quod credebat, quod mater cum fratribus in mari periissent, pater vero aut mærore aut similiter naufragio interiisset) Bil* 349. thässa tro oc wänto bryter ater cristin tro *MB* 1: 67. aldre läte han sina wänto *(trodde el. tänkte han)* at swa ware *ib* 96. sigher sanctus augustinus at thässe sighia sannare epter hans wäntu *(Cod. A* thanka 121*) ib (Cod. B)* 537. kom aldre thz i waar väntu *(Cod. A* thanka 244*)*, at han skulle wilia fore eens se waar brodher *ib* 550. — *föreställning, tänkande?* han ... vände ... hans wentho *(Cod. C* hugh 948*)* til villo *Bil* 102. — *religiös tro, from tro.* i farin mykit wille wndher gudhlike wäntu *(Cod. C* vnder gudz wänto tapin hope 997*) Bil* 352. *ST* 46. **3)** *mening, omdöme, rykte.* ängen wanfrägdh skände thit lifwärne ängen wrang wänta *(nulla opinio adversa)* dröfwe thik *Ber* 57.

väntan? *f. hopp, förhoppning.* then hugnaden äller the wäntan är os nekat oc fran takin aff gudhz strangaste rätwiso *Su* 133 *(kan föras till* **vänta 1**).

väntilse, *n. pl. Jfr* **forväntilse.**

väplinger, *m. trifolium Lin., väppling?* vi gangom aff en rosengaard i annan, oc owergiffuande wäplingen *(violas)*, skyndom os at sökia lilior *Su* 178 *(sannolikt beror* wäplingen *här på felaktig öfversättning).*

väpn (wapn. vampn), *adj.* [*Fdan.* væpn, *jfr Kalkar* 4: 884 b] **1)** *väpnad.* han *(draken)* hade i swolgit en wapnan man *Di* 83. waro ther xvii^M^ riddare vel vampne *ib* 210. tha giordhe hertoghen säx vampna riddare redhe mz spisningh *ib* 271. v tusandh wäpne monde honum fölia *RK* 3: 1998; *jfr* **2.** **2)** *vapenför.* the som väpnä *(Cod. A* wapnföre 22*)* våre *Di (Cod. B)* 312.

väpna (väkna *Bir* 2: 45, 103, 3: 115; **-as** *Gr* 268. **wäkna** *VKR* IX; *Bir* 1: 129. **wapna** *Al* 4894; **-as** *Fl (Cod. C)* 20. *pres.* **wäpner** *MB* 1: 265. **väknir** *ib (Cod. B)* 552. **väkne** *Bir* 2: 45, 3: 115 *(på två st.).* **wapnar** *Di* 17. *konj.* **wampne** *ib* 277. *imperat.* **wapna** *ib* 136. *impf.* **väpnte** *Bil* 226; **-to** *Iv* 2332; **-tis** *Fr* 1178. **vämte** *Bu* 492. **vämpte** *Bil* 887; **-to** *Bu* 14; **-tis** *Iv* 1646. **wämpte** *Va* 10; **-to** *RK* 1: 4009. **wämpnte: -to** *Al* 10343. **vänkte** *Bo* 160; *Bir* 3: 58; **-to** *ib.* **wänkte** *KL* 41; **-to** *ib* 40. **wapnade** *Va* 25, 44; *Di* 33, 136. **wäknadhe** *Lg* 3: 333. **väknade** *MB* 1: *(Cod. B)* 545. *part. pret.* **väpnter** *(m. pl.) Iv* 2336. **wäpnter: -te** *MB* 1: 266, 423. **vämptar** *Bu* 156. **vämpter** *Iv* 443; **-ta** *MB* 2: 278. **wämpter** *RK* 1: 3877; **-tir** *ST* 95; **-te** *MB* 1: 409; *Al* 4897, 4975; **-ta** *ib* 4714. **väknter: -t** *Bo* 190. **wäknter: -te** *KS* 84 (206, 92). **uäkinter: ouäkinta** *Ber* 30. **vänkter: -te**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bil 595; *MB* 1: *(Cod. B)* 562; **-ta** *Bo* 179. **wänktir** *KL* 41, 85; **-te** *ib* 40; *MB* 2: 4; **-tir** *(nom. pl. m.)* *MB* 1: *(Cod. B)* 562; **-tom** *Lg* 332. **vänoter: -te** *Bil* 759. **wängter: -ta** *KL* 121. **väpnadher: -ath** *Fr* 86. **vapnadher: -adhe** *Di* 207. **wapnadher: -adha** *Al* 590; **-ath** *ib* 8926. **wapnader: -ada** *MD (S)* 255. **wapnnader: -ade** *RK* 2: 8622. **wappnader: -ade** *Di* 206), *v.* [*Isl.* væpna, vápna. *Jfr Mnt.* wêpenen, wapenen] *väpna, beväpna, utrusta (till strid), rusta. eg. och bildl.* räknadhe han oc väknade *(Cod. A* bärklädde 150*)* sina hwardagx swena *MB* 1: *(Cod. B)* 545. han wäpner sina män gen honum mz rätte tro *ib (Cod. A)* 265. vänkte *(armavit)* diäfwllin sina thiänara. oc vptände thera hiärta moot varom herra *Bo* 160. gudz modhir vil älska oc väkna en vngan man *Bir* 2: 103. jak vil väkna han oc sända at vinna himerikis konunge land *ib.* huru var herra ... latir andelica prydha ok väpna en riddara mz digdhom *ib* 3: 371. skal iak hiälpa honom ok wäkna han medh minom waknom *VKR* IX. *Bir* 1: 129. skal paulus ... väkna thik mz dygdhanna vaknom *ib* 2: 45. hwarn thän man som ... tholomodhit kläthe oc väkne mz dygdhanna vaknom *ib.* — *part. pret. väpnad, beväpnad.* hui fly þu þin faþur. vämptar uvämptan *Bu* 156. bortkastadhe han sin wakn som wänktir war *KL* 41. han foor entidh wänktir a enne bro *ib* 85. tha gik brwnka i then by ok med honom wlff gerleffs broder aller wämpter ok hosin skoder *RK* 1: 3877. är aktande, huarn wäghen te män stridha skulu, äru bäter wäknte *KS* 84 (206, 92). een frombir riddare wel wämptir *ST* 95. *Di* 206, 207. the ... gingo wäpnte fore them *MB* 1: 423. *ib* 2: 4. the ridho wämpte daghin lang *Al* 4897. *ib* 4975. swa foro the iärlsins här ij mot väpnter badhe til örs ok foot *Iv* 2336. komo formosi kompana väncte *Bil* 759. twe vänkte riddara *ib* 595. *Iv* 443. *Lg* 332. aff wängta manna färdh *KL* 121. *MD (S)* 255. *MB* 2: 278. mz wapnnade köpstadzmän *RK* 2: 8622. ther bidhar han ... vänkta folkit *(armatos) Bo* 179. *ib* 190. wämpta iomfrwr *Al* 4714. philippus ... fyra thusand wapnadha honum följa badh *ib* 590. — mädh väpnte hand, *med väpnad hand, med svärd.* jak wil möta thik mz wämpte hand *(armatus) MB* 1: 409. — **väpna sik,** *väpna sig, förse sig med vapen, gripa till vapen, rusta sig. eg. och bildl.* iuþa vämpto sik *Bu* 14. *KL* 40. en man wänkte sik a langa fredagh ok mötte sinum brodhir bana owänktom *ib* 41. op a thz hws badhe riddara ok swena väpnto sik *Iv* 2332. the wämpto sik ok hosin skodho *RK* 1: 4009. greci oc macedones fläste ... wämpnto sik til hand oc foot *Al* 10343. *Fr* 86. *Va* 10, 25, 44. *Di* 17, 33, 136, 277. *Lg* 3: 333. hwar twe äru stridhande mällan sin ok annar kasta bort sin vakn oc annan väkne sik *(munit se)* altidh mz sinom vaknom hwat ey skal then rasklicare vinnas som bort kasta vaknin än then som sik daghlica väkne *(colligit arma sua ad se) Bir* 3: 115. huru gudz vini väkna sik mz dygdha vaknom *ib.* georgius ... vämte sik mz cors tekn *Bu* 492. *Bil* 226, 887. — *refl.* **väpnas,** *väpna sig, gripa till vapen, rusta sig, väpnas.* väpntis thaghar thän ädhla man *Fr* 1178. *Iv* 1646. *Fl* 20. konungin ... loot han föras i sin klädhe. oc väknas mz sinom vaknom *Gr* 268. — *Jfr* **af-, be-, unt-väpna, fulväpnadher, oväpnter (oväknter).**

väpnare (wäknare. väghnare *Bir* 3: 195**),** *m.* [*Fdan.* væpnere. *Mnt.* wêpener] *L.* **1)** *väpnad man, krigsman.* väpnara swärdh wth draghandis oc wäl reddhe til stridz xl tusandh *(quadringenta millia educentium gladios, et paratorum ad pugnam) MB* 2: 134. skikkado the hwndrada wäknara at wäria hwan brwnnen *ib* 156. tröstandis pa syna otaligha vaghna manga hästa oc starka wäpnara *(multitudine bellatorum) ib* 160. *ib* 150, 237. han *(Gideon)* ... kom j gän til israels tiäl. sighiandis synom wäpnarom, standhen wp *ib* 90. **2)** *vapendragare, vapensven, (ung) man som går en riddare el. furste till handa.* en riddarens wäknare *KL* 73. *ib* 62. saulis wäpnare *(armiger) Su* 190. *MB* 2: 102. är han väpnare ellir skötta *(i motsats till* hördrängir ellir annar ärfuodhis man *samt* smaswen*)* *EG* 64. **3)** *väpnare, sven, knape, man tillhörande adelns lägre klass i värdighet kommande näst efter riddarne. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 188 *f.* jncigle ... ffinwidh ragnasson ... oc finuid magnusson wäpnara *(armigerorum) SD* 5: 166 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet).* sigge laurenzsson wäpnare *ib NS* 1: 159 (1402). jonis knutson wäknare *ib* 378 (1404). ärlica oc välborna manna incighle herra algot magnussons, herra gözstaf magnussons, riddara, benkt lafrinzsons, väpnara, ok herra tosta, kirkioherra i vazstenom *ib* 2: 130 (1409). nempdin: knwt benctson, ... jeppe störla, vepnara, ärmunder i vallom ... jon i stikkeberghom, bönder *ib* 141 (1409). bedis jak ärligha manna jnciglä som är swen nielsson a wapn tydeman larensson wepnare ffadher pedher häradzhöffdingh i görstingx häradhä *BYH* 1: 283 (1498). *SD NS* 2: 137 (1409), 140 (1409), 143 (1409). *BYH* 1: 232 (1422), 276 (1480). *HSH* 19: 3 (1504). *SO* 162. *KL* 17. *Bir* 3: 193, 195 *(på de tre sistnämda ställena möjl. att föra till* **2)**. *Jfr* **a vapn** *under* **a II 8, knape, sven 3.** **4)** *i allmännare betydelse: man som egnar sig åt riddarens kall, man tillhörande ridderskapet.* j bland thässe varo somme tronna väriara ok mina kirkio hulka som kallas väpnara *(curiales seu armigeri)* thy at the toko sik vapn til at hämpna owir tronna ok the hälgha kirkio owiner ok motstridharom *Bir* 3: 366. naar riddarane fingho thz breff. dröffdhos the mykyt ... tha gingho thänna wäpnarene til radz *Lg* 220. — **väpnara pänningar (wäknara päninghar. väknara peningar),** *m. pl.* = **vapna pänningar.** huilkin en som sin eghin man wil wordha j skomakara embetenä skal gifua j companiet halff sette marck peninga fore sin frockost ock tolff öra väknara peninga *SO* 31. xij öra wäknara päningha *ib* 16. vm wäkna *(sannolikt för* wäknara*)* päningha *ib* 13.

vär, *m.* [*Isl.* verr] — **värs brodhir (värzsbrodher),** *m.* [*Jfr Fnor.* verbróđir *och Ä. Nysv. (Var. rer. voc. s.* 11*)* werbroder *samt Sv. dial. (Vestbo härad i Småland enl. Rietz)* värbror] *eg. mans el. makes broder; svåger.* for hulka päninga hanzs värzsbrodher jowan symonzson mik pantsaat hafdhe swa mykyt gozs som han i väsbo aate *SD NS* 1: 38 (1401).

vär, *f. se* **var.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vär (**wärr** *UplL M* 23: 3, *V* 7: *pr.*; *RK* 2: 2548; *BSH* 5: 115 (1506). **wer** *Va* 37; *MD* 86 *(norvagiserande).* **weer** *RK* 1: 719, 1825. **war** *(troligen skriffel) MD* 80), *adv. komp.* [*Isl.* verr] **1)** *värre, på ett sätt som i högre grad (än ngt annat) vållar smärta el. skada.* än þe vildo eigh vär fara än han *Bu* 207. þu varþar vär pinaþar *ib* 521. the . . . hötas göra wär widh han, än widh hans gäster *MB* 1: 193. hwat thwinghar wär ok osälikare än altidh astunda syndena ok aldrigh mättas . . . af hänne *Bir* 1: 287. **2)** *värre, sämre, olyckligare.* han war födder . . . a wärro dyghne thz är at sighia, a wär skipadhum stiärno gang *MB* 1: 46. är eens mantz likame wär skipadher än annars *ib.* tha waro iwdha wär widh kompne, än nakre andre män *ib* 450. hwa tha bidde honom vard vär *(gick det så mycket värre) RK* 2: 3927. han swardhe et ordh thes wardh hanom wärr *ib* 2548. wisto the thik wara här thik wordhe alla stund thäs wär *Al* 8352. idher är swa mykith wär *ib* 7299. haffdhe jach icke warith sa kendh blandh thöm, thet haffdhe warith wärr, än thet är *BSH* 5: 115 (1506). niclis stensson var ther och mädher thz var tess vär och ey bäther *RK* 2: *s.* 349; *jfr* **4.** **3)** *värre, sämre, mera omoraliskt.* the wilia nw swa myklo wär *(deterius)* lifwa *Bir* 1: 64. **4)** *värre, beklagligare, sorgligare.* thy är vär, *eg. derför är det (så mycket) värre; ty värr, beklagligtvis, sorgligt att omtala.* swa thy är vär binda mange vinskap til at nidhir thrykkia gudz vini *MP* 2: 15. vaart folk flyr alt i mosa oc käär wy haffwom tapat sigerin thy er weer *RK* 1: 719. *ib* 3013. thy är wär bortwrakin är gudhz älskoghe *Ler* 166. *ib* 57, 177, 231, 232. *Su* 407. — thy är vär at, *eg. derför är det så mycket värre att; ty värr.* thy är wär, at some göra badhe a mot sinne natwro oc gudz budhordhom *MB* 1: 135. *Bir* 3: 384. *Su* 381. — thy vär at, *d. s.* thy wär at vy ärom alt vffa *RK* 1: 320. *ib* 1825, 2849. *Su* 232. thy wär at mange wille fara j thesso budhordh *MD* 86. — thy vär, *d. s.* for hulka thy vär *(proh dolor)* mange nye osidhi äru optakne aff ildz anda ingiutilsom *Bir* 2: 68. thywer iak wet mik orättän *Va* 37. thy war haa them gör nakat j geen han bindhir sik til eth heluitis meen *MD* 80. *ib* 86. thy wär mange wille fara j thette bwdhordh *ib* 87. *Su* 2, 3, 41 *o. s. v.* *RK* 3: 3915. **5)** *mindre.* hans drötning war mz store blygdh philippus är til henna kär han an henne ey thäs wär *Al* 346. — *Jfr* **värre.**

vära, *v., se* **vara.**

vära, *f., se* **vara.**

vära (väre), *f. och n., och* **väre,** *m.? och n.* [*Mnt.* were] **1)** *värjande, försvar.* wid romblaborg grep han ett wäre *(Klemmings uppl.:* widh kwmblarwm grep han en wäria 1: 3222*) RK (Hadorphs uppl.) s.* 110. **2)** *försvarsställning; af bröstvärn el. af tinnar omgifven plattform å fästningsmur. Jfr Schultz, Höf. Leben* 1: 20. tha rymdo the crisno aff then wära *(motsv. ställe i Hadorphs uppl. s.* 69 *har* thet vära*)* ok jnnan en kellare ok wardho sik thäre *RK* 1: 1762. **3)** *förvar, vård.* then gud i hymmerike boor take hans siäl i sin wäre fore thz kwmber liffuit tolde häre *RK* 1: 2538. — *innehafvande, besittning; våld.* scal . . . här abram brotherson oc hans arfwingä hawä thet forde gotz . . . friit oc vmbeworith i theräs wärä oc i theräs pant *SD NS* 1: 61 (1401). naar . . . härra abram hafuer thetta fornämpda gooz i geen löst, tha skal han äller hans arfua alt thet som han i geen löser . . . friit ok wmbeworit i thära wäru hafua *ib* 235 (1403). hon fik ey stokholm j sino väro för än the varo thera fengilse quith *RR* 1: *(sfgn) s.* 192. wi wiliom til fogatena om slotten tala meden the äre nw alle here som them aff konungen haffue i wäre *(d. v. s. i förläning) ib* 2: 3361. — *Jfr* **väria,** *äfvensom* **vara,** *f. (akt, vård) och* **vari,** *m.*

väraktogher (**väraotuger. wäraktiger. värachtiger: -ige** *HSH* 20: 32 (1506). **wergactugher. wergactiger: -actige** *HSH* 18: 119 (1497). **wärafftiger),** *adj.* [*Mnt.* weraftich, werachtich] *vapenför; beväpnad.* wäraktoghe män leetha siik aath stadhen liidha *RK* 3: 2228. godhe wärafftige men *FM* 235 (1505). the äre . . . ey öffwer hundradha väractuge eller [som] nogra vern göra kwnna *BSH* 5: 7 (1504). thet i strax vele vthgöre xxiiij:re gode wärafftige karle *ib* 99 (1506). *ib* 458 (1511). med myndre än sweriges frälse och menige wäraktige makt ther om til hyälp tylsagt warder *ib* 434 (1511). thaa kalledhä her sten thet wergactughä folk och rytters effther segh till swerige *HSH* 19: 41 (1497). *ib* 18: 119 (1497), 20: 32 (1506).

värald, *se* **väruld.**

värdh, *m.* [*Ä. Dan.* værł. *Mnt.* wert, -des] **1)** *herre (i huset); värd.* thaa stod wel för wärd och gästa *MD (S)* 232. hvilken som gester budit hauer gör gestin omack sware verdhin *SO* 112. the ridhu in j eet herbärghe oc werdhin vntfik them wel *ST* 279. *ib* 280. *RK* 2: 3890. hans werd talade til honom *ib* 3878. *ST* 284. min käre wärdh haffwer enkte mik giffwa *Lg* 668. han loth tha strax then konung rik her ffrederikx werd *(Cod. A* husbonda*)* ath kalla fför sik *Fr (Cod. F)* 2450. thenne fatige man, hans scriffuere aff lynköpingh, myn wärd, kom tiil mig medh . . . ärchebispens scriffuelse *BSH* 5: 380 (1510). — (?) värdenum *SR* 16. **2)** *skyddsherre, patron.* sancte erik konungh som är sweriges wärdh *RK* 3: 2390.

värdh, *n. värdfolk?* rent näste hyser ey tholikt wärdh *(möjl. för* tholikan *el.* tholik wärdh *och i sådan händelse att föra till föreg. ord)* som swa wil orenlika byggia *Al* 1630.

värþ (**wäärd** *SD NS* 1: 611 (1407)), *n. och* **värþe** (**värdhi** *LfK* 223), *n.* [*Isl.* verđ *och* virđi. *Jfr Mnt.* wert, *n. och* werde, *f.*] *L.* **1)** *värde, det som ngt är värdt, det hvartill ngt uppskattas el. kan uppskattas.* en konungir j gamblo laghomen six haua astundat ens manz vingardh oc hafdhe budhit fult värdh fore vingardhin *Bir* 2: 85. som . . . seliä sith dyräre thöm fatiga än räth värdhi är *LfK* 223; *jfr* **2.** the . . . fingo marghin stolta[n] dwärgh ther prisadher [war] fore högha värdh *Fr* 602. atergielda . . . the xl march i redhum päningum . . . eller i fräslo godze här i östergötlande aff swa myklo wärdhe *SD NS* 2: 134 (1409). al wärdlin forma ey wara enna siäl wärdh *(ad unius animæ pretium æstimari) Ber* 208; *jfr* **2.** höghelikit är siälinna wärdh *ib.* — *pris.* hafwin ey stora hästa oc dyra vtan matelica j starklek ok värdhe *(pretio) Bir* 3: 260; *jfr* **2.** **2)** *köpesumma, belopp hvarmed ngt blifvit betalt el.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skall betalas; betalning; pris. craton . . . gaf þera stena värþ fatöko folke *(gemmas vendentes pretium pauperibus erogarunt)* *Bu* 152. *Bil* 263. *KL* 139. judas bar atir wärdhit ok päningana for hulkit han salde mik före *Bir* 1: 160. vm i astundin ägha nakat orätuislica äntigia sua at j nödhgin ägharen til at sälia thz mot sinom vilia älla oc sua at j gifwin änkte wärdh for thz *ib* 2: 86. hulkit klädhe som köpis mz myklo värdhe *(pretio)* *ib* 3: 175. hwilkin man som stiäl annan man, oc säl han fore wärdh *MB* 1: 335. wardher thin brodher . . . fatigher, oc säl sina äghor fore fatikt werdh *ib* 374. giter han opfullath mz sinne legho för än iubileus komber alt sit wärdh, tha är han jämskyt fräls *ib* 375. är ey hans ärwodhis lön tha iubileus komber jämgodh som hans wärdh *ib*; *jfr* 1. mäkla oc vnskilia vm thät wäärd, hurw mykyth äller i hwarghio thät wära skall i lösum pänningom äller oc i joordha goze *SD NS* 1: 611 (1407); *jfr* 1. amundh gröningh . . . ssoldhe syn ghardh ängiarydh oc swa mykith ssom hans del war hyelmbomala . . . beskedhelikom man jon hakonson ffor xij marc och xx gotniska i wärdh oc widhergyel *BYH* 1: 251 (1447). han som haffde loffwat romanis thera skat at betala aff jwdhanna wärdhe oc fängilsom *(betalningen för de fångna Judarne)* *MB* 2: 305. wi skulom ey drikka watn i thinom brunnum vtan fore fult wärdh *ib* 1: 409; *jfr* 1. halfdelen skal han köpä af honum fore fult wärþ *SD* 5: 637 (1347); *jfr* 1. *ib* 6: 1 (1348). j ärin köpte mädh myklo värde *MP* 1: 117. *ib* 5: 147. atirlöste iak thik mz sua storo värdhe *(pretio)* oc sua mykle besklikhet *Bir* 3: 56. thw äst thz värdhit *(stipendium)* mz hulko vi ärom atirlöste *ib* 2: 141. jak loffwar . . . thik o sötaste härra jhesu christe ffor te stora glädhina som thin hälghasta siäl haffdhe, tha hon sik presenteradhe gudhi fadher, som eth wärdh ok atherlösninna panth *(in pretium et pignus æternæ redemptionis)* *Mecht. Uppenb.* 86. o jhesu aldhra vägna flööth blodh fulstoppelika af badhom thynom handom hwlkit wart mykla helso wärdh war *(magnæ salutis pretium)* *Ber* 284. aff thäs menlösa lambsens rikasta wärdhe *(thesauro)* *Su* 184. thetta aldra dyrasta wärdet . . . ympnoghas nogh . . . lika göra för all war broth *ib.* thz wärdogha wärdhet, som han menlös för alla syndara betalade *ib.* **3)** *värde, det som har värde (till ett visst belopp).* stiäll man öre ellir öris wärdh *EG* 65. then ther kom mz riffuen kiortel oc stakkat swerd han fik snart M march werdh *RK* 2: 7171. **4)** *pl. värdesaker, värdeföremål, varor (i sht i motsats till penningar)*; *jfr* **värþörar.** for xxx mark päninga, ther jak vpborit hawer i thöm värdhom mik aat nöghe *SD NS* 1: 157 (1402). *ib* 162 (1402). for thw hundradha mark swänska päninga, for atta päninga ok gutniscan päning for siex päninga ath beredha, ällir i smör, ällir i gäfwm hästum ällir i andrum wärdhum *ib* 443 (1405). fore cc marc ii godhum werdhom ok redhom penningom *ib* 203 (1403). fore adherthon marchir päninger i fullum wärdhom i koparkarom ok i redho päningar *ib* 2: 74 (1408). — *sing. koll.* kännis iäk mik . . . opburith hafua aff . . . lassa pädharsson for the forenempda jordh, swa ath mik alla ledhiz wäl ath nögher, ii swa dana wärdh som här äpter skrefuith star, först xvj thyne biugh, hwar span galt tha j marca, thre thyne hafra, en oxza fore ijjj[or] marca, twa marca, som han gaff til klostir och kirkior äpter min fadher och modher, och iij pund salt, en nyghian sardukz kyurtil . . . eth hättoklädhe aff kvmist, ena gryto aff eth halfft pund *SD NS* 1: 593 (1406). hwilka päningha summa jac kännes myk hafua wpburidh i rädhwm päninghom och engho andhra wärdhe *ib* 2: 171 (1409). **5)** *värde, förtjenst.* thänk at tronna värdh oc forskullan är stort *(considera quam magnum sit meritum fidei)* *Bo* 69. the helas i vars herra ihesu christi värdhe *(merito)* ther han them forskulladhe mz sinne pino oc hardha dödh *ib* 70. **6)** *värde, värdighet, ära, respekt?* väl formaghom vi cumpana i dagh taka vart värþ *(gripa el. tillegna oss vår ståndsära, göra gällande vår krigsmannaära?)* ok seia var suärþ blöþa i heþnom siþom än mik eigh atar droghe guz äpte döme som böþ petro draghit suä[r]þ atar halda *Bu* 509. thz *(djuret)* tok for sik ful stort wärdh *(hade med sig stor respekt, var egnadt att ingifva stor skräck?)* *Al* 5482. — *Jfr* **iorþa-, pänninga-, pännings-värþ (-värþe),** *äfvensom* **virþe.**

värþa, *se* **varþa.**

värþa, *se* **virþa.**

värdhas (verdas), *v. refl. värdigas, hafva godheten (att).* wärdhens welä wethä, at jach . . . fortöffwer här pa stocholm til nielss besszes brullop *BSH* 5: 191 (1507). verdes edher nades högmectoghedh vele vithe *ib* 4: 274 (1501). *FM* 490 (1510). werdens helsa myn frw modher *BSH* 5: 93 (1506). bade jak eder ganst gerna, at i wille werdes wara mit bodh tiil then werdoge herren, ärchebiscopen oc tiil biscop mattis, at hwar thera werdes at sändha mik en t[unn]o polwer hiit *ib* 123 (1506). alzwoldogh gudh . . . verdis giffue nadh och snille ther till *HSH* 19: 137 (1506). *Jfr* **til värdhas.**

värdhas, *v. refl.* — **värdhas a?** plåghade gudh han suå at mys wärdes å at skadha hans likama *KS* 30 (76, 32).

värþelika (-likä *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **wärdhelichä** *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **werdeligä** *Va* 4. **värdlica** *MP* 1: 99. **verdlika** *ib* 8), *adv.* [*Fnor.* verðuliga] **1)** *värdeligen, värdigt, på ett sätt som anstår, tillbörligt.* rädhändes, at wi barum eigh eller wärdhelichä konungx namn wart *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*); *jfr* 3. *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). vm thu . . . gör thz värdhelica *(digne)* *Bo* 170. hulkin värdlica ätir af thesso brödhe *MP* 1: 99. *ib* 4, 8. skodhi . . . mannin sina gerninga hulka the waro, ok huru manga the äru ok huru wärdhelika *(digne)* the äru bätradha *Bir* 1: 240. hwar forma wärdhelika at huxa ihesu christi mandoms ängxla *ib* 309. ängin wardher lottakin thera lösn, vtan then ene som sik halder wärdhelika til gudz nadha *MB* 1: 387. *Lg* 817. **2)** *värdigt, med tillbörlig heder, hedersamt.* saa han iohannem koma leddan wärdhelika mellin twäggia ängla *Bil* 53. constantinus . . . thok gen hanum wärdelika *ib* 566. wärdelika wmfämpdher *(reverenter tractatus)* *Su* 278. hon mate wäl haffuä warit idher nadh ärligä och werdeligä hem fördh aff sinom fader *Va* 4. **3)** *med rätta, med skäl.* lofwas thw värdhelica *(digne)* först mällan martires *Bir* 3: 224. the thigdho värdhelika *MP* 2: 225. [en] ther värdhelica *(merito)* skulle thera konungir callas *KL* 418. *MB* 2: 410. *Ber* 267. *Su* 425. (wärdhelika *sannolikt för* äwärdhelika: war

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

herra ihesus christus signadher oc lowadher wärdhelika, oc äpter alla wärldina *MB* 1: 399.) — *Jfr* **ovärdhelika,** *äfvensom* **virdhelika.**

värþeliker (**wärþi-** *UplL Conf.* **-likin** *Bo* 1, 252. *f.* **-likin** *Su* 274. *n.* (*nom., ack.*) **-likt** *MB* 1: 486. **-lekt** *Bu* 139, 140. **-likit** *Bir* 3: 257. *ack. m.* **-likin** *KL* 353), *adj.* [*Fnor.* verðuligr] *L.* **1)** *som har högt värde, värdefull, dyrbar; härlig.* tha vars herra miskund ... time nalkadhis ... hulkin han hafdhe skipat til at atirlösa ... sit folk ... mz sino värdhelico dyra blodhe (*pretiosissimo sanguine suo*) *Bo* 169. vil iak þik visa corsens värþelekt tekin ok äro *Bu* 139. sua värþelekt sacramä[n]t *ib* 140. sua värdhelikit (*dignissimum*) ämbite *Bir* 3: 257. en stor oc wärdelikin gaffua *Su* 274. et wärdhelikt gudz hws *MB* 1: 486. waar herra giordhe oc lät wardha swa margh wärdhelik (*Cod. B* märkeligh 556) thing the same nat *ib* 312. tha var herra ihesus kom mz allom thöm säla oc värdhelica (*magnifica*) moghanom *Bo* 250. **2)** *värd att hållas i ära, vördnadsvärd.* see nu huru värdhelikin (*venerabilis*) thänne daghin är *Bo* 1. *ib* 252. thässe twe värdhelike (*venerabiles*) gamblo karlane *ib* 7. — *ss hedrande epitet i förening med en följande personbeteckning.* närwarende werdhelikum fadher. biscop niclisse aff lincöpunge *BSH* 1: 165 (1376). **3)** *värdig, tillbörlig.* at hon värdhelikin hedhir finge *KL* 353. — *Jfr* **virdheliker.**

värdh(e)liker, *se* **väruldsliker.**

värþelikhet (**uärthelikheet** *MELL Kg* 8 *i var.* **wärþeliksheet** *ib.* **warþeleksheet** *ib.* **wärþlikeet** *ib. pl.* **-ir**), *f. L.* **1)** *värdighet, förhållandet att vara värdig (till ngt), förtjenthet, förtjenst.* komo the sidhan äpter lagha skirslor swa myklo ödhmiwkare oc mz mere wärdhelikhet ater til gudz hws oc dyrk *MB* 1: 508. thänk ... i thässo riddarins tro värdhelikhet oc forskullilse (*meritum fidei*) *Bo* 68. **2)** *värdighet, storhet, härlighet; höghet, upphöjdhet.* thänk iohannis mykelikhet ok enkannelica värdhelikhet (*excellentiam singularem*) *Bo* 80. *ib* 81. o huru undarlik thins mildhetz wärdhelikhet (*dignatio*) är vidh os *Su* 441. komo alle himerikis ängla chora skikkadhe som en spetz. hwar äpter sinne värdhelikhet *Bo* 247. wari thik ära ok välsignilse owir al thingh for änglanna wärdhelikhet (*dignitate*) *Bir* 1: 76. *ib* 250, 251. thu hälghadhe mik som war eth iordzlikit kar mz thinne wärdhelikheth (*dignatione*) *ib* 14. thera goz ok wärdhelikhet skulu gifwas androm ok the skulu ärfwa äwärdhelika skam for wärdhelikhet ok bälde *ib* 128. kalladhe gudh til apostla wärdhelikhet badhe onda ok godha swa som han kalla än daglika godha ok onda til wärdhelikhet *ib* 366. j mino säte hulkit ther iak andwardadhe petro ok hans äptir komarom at sitia j thy mz thräfalle wärdhelikhet ok valle *ib* 123. hörin ... hulka wärdhelikhet iak gaff prestomin for allom änglom ok mannom *ib* 165. biscops wärdhelikhet *ib* 316. *ib* 317, 2: 167, 3: 102. ä sidhan han tok mina kirkio värdhelikhet *ib* 43. redhobone äru the til hedhir. ok kirkionna värdhelikhetz höghelikhet *Bo* 99. halt thik ey lika them j höghre wärdhelikhet äru än thu äst *Ber* 68. hon war födh äptir wärldinna wärdhelikhet (*uppfattning af värdighet el. höghet?*) aff höghom ok gudhelikom foräldrom *VKR* III. — *höghet, härlighet, det som är högt el. härligt.* taka ok onde min likama. vtan godhe taka han til mere styrkilse ok onde til mere sins doms rätuiso, thy at the o wärdoghe rädhas ey at fram gaa til swa stora wärdhelikhet *Bir* 1: 220. **3)** *värdighet, hedersämbete, hederspost.* the som girnas värdhelikhetir (*dignitates*) *Bir* 4: 319. **4)** *heder, ära, anseende.* abbas pafuncius hiolz i myklo wyrdhning oc wärdhelikhet *KL* 351. **5)** *värdigt el. ståtligt uppträdande, ståt, glans.* mykin win war ther a laakt a kost ok a werdelikheth *RK* 1: 3584. — *Jfr* **apostla-, himirikis-, o-värdhelikhet.**

värþer, *m., se* **varþer.**

värþer (**varþär** *VGL I þ* 3: *pr.* **uarþär** *ib* 14. **wäärdher: -a** *SD NS* 1: 611 (1407). *n.* **värt. wart** *VML I þiuv* 12), *adj.* [*Isl.* verðr] *L.* **1)** *som är uppskattad el. kan uppskattas; värd (i penningar el. dyl., mycket, litet, intet o. s. v.); som har (mycket, litet, intet) att betyda.* äptir thy sum thät är wärt till *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 637 (1347). om christeliig tro latz han ey ware wärtt (*med den kristna tron tyckte el. sade han det icke vara ngt värde?*) *RK* 1: (*LRK*) s. 280. — *med gen.* til litins wärdhan by *Bil* 215. räknande thik änksens värdhan vara *Su* 448. räkna ... thina gärninga swa som änksens värdha *ib.* — *med dat.* at vi skolom nima vilia synas i annars öghom ängo värdhe (*viles et abjecti*) *Bo* 4. alla thässa timans pina, ok alt thz man kan thola, är ängo värt vidhir the komaskolande ärona som oppinbaras skal i os *ib* 108. er thz engo wärt *Bil* 80. — *med ack.* (*el. en form som kan vara ack.*). at han (*hästen*) se wäl wärþer fyurutighi marker *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 637 (1347). tho at thät ware eigh vtan eett höns wärt *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). hwa som androm afhände kul. sten allr wiþ. som minnä är än half mark wärt *ib* 5: 638 (1347). ranzsaka hwath thessa fornämpda tompta wäärdha äro äller gälla kunna *ib NS* 1: 611 (1407). niþþra þina natura ... vndi stoka ok stena. som minna äru värþe än þu sialuar *Bu* 138. wäl kompne herra mine som wärdhughis vithia mik litit värdhan (*tantillum servum virum*) *Bil* 110. *GO* 1088. tron är änkte värdh. ther hon är äkke större än manna skäl beuisa *Bo* 117. thz är änkte wärt vm (*det är intet värde med, det är icke värdt att tala om*) hans järtekne *Bil* 117. **2)** *värd, värdig, förtjent, ansedd värdig el. förtjent. med gen.* eigh var iak þäs af guþi värþ at vara ... guz ridda[ra] husfru *Bu* 520. thu äst thäs värdh man skulde thik hata *Iv* 567. jak är litla löna wärdher for gudhi *Bil* 360. hans böker oc epistole ... vordho lofs värdhe aff allum visum (*sunt ... ab omnibus mirabiliter commendata*) *ib* 124. rädheliker oc loffs wärdher mz vnderlikom wärkom *MB* 1: 318. thz thykker mik mykels loffs wärt *ib* 137. annath ordh war oc her vndirs wärt *ib* 391. mik räkna the ängxsins goz wärdhan *Bir* 1: 142. — *med dat.* tolken högfärdh oc darskaper är ey andro wärt, än gaab oc löghe *Su* 152. — *med ack.* äru ... alle hälghe män got lof värþe *Bu* 49. *Bo* 95. *Bir* 1: 96, 277. thu döme ... mik swa som ... änkte got wärdhan (*nullius boni dignum*) *ib* 124. thera gärninga äru wärdha älskelikhet oc bäzsto lön *ib* 4: (*Dikt*) 228. thera

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gärninga syntos litin lön wara wärdha *ib.* *ib* 254. *GO* 795. thz dughir ey at gylla som ey är gul wärt *ib* 68; *jfr* 1. han är väl värdhir sith köth som supir väl sin kaal *ib* 106. änkte hawir thenne man giort som band ella dödh är wärt *KL* 173. *ib* 171. — *med inf.* eigh var drusina värþ at se sin kära guþfaþur *Bu* 151. — *värd, skattad, aktad.* iak är aldra smälikastir ok minst wärdhir *(abjectissimus et vilissimus)* j thera asyn *Bir* 1: 142. — *förtjent, grundad el. beroende på förtjenst.* hon *(ödmjukheten)* är värdhogh at faa . . . thz hon gitir ey wtthyt mz sinom ordhom. hwi tha. ey for thy at swa är värt *(meritum).* vtan at swa thäkkis . . . ihesu christi . . . fadhir *Bo* 40. **3)** *värdig, förtjent; förträfflig.* sa togho the tha then wärda man konungs nampn lagde the a han *RK* 2: 7508. sanctj örian then riddare värdh *ib s.* 351. **4)** *värderad, kär.* han vnfik them ärlika til sinna thiänara och hafdhe them kära oc wärdha *ST* 456. **5)** *tillbörlig.* vika *(för* -ar*)* som värt þän mindre þöm mera *Bu* 51. är väl värt ok värdhskyldoght at iak skal glädhias af thinne helso *Su* 412. är thz wäl wärt, thz wi henne ekke glömom *Lg* 3: 657. *ib* 662. *KL* 13. — *Jfr* **at-hyggio-, avita-, avitande-, hedher-, hedhers-, läm-, o-, virþninga-värþer.**

värdhgäva *(imperat.* **-a)**, *v. pröfva el. undersöka (ngts) värde, värdesätta.* thu människia betänk tik syälffwa ok wärdgäffua tik swa som a enne wägskaal, a mothe the wärde ther thu äst atirlöst mädhir *MP* 5: 147.

värdhgäver (-gafwer: -gafwe *(trol. skriffel) MP* 5: 37. *komp.* **-are),** *adj. värdefull, dyrbar.* hans wärdgafwe köpskattir *MP* 5: 37. wärdogare ok mer for tik är siälin än mathin ok mer är idher kropper ok wärdgäffuare än idher klädhe *ib* 4: 198.

värdhinna, *f.* [*Mnt.* werdinne] *värdinna.* henna wärdhinna *ST* 37. nödhghadhis . . . qwinnan . . . sik oc sinne wärdhinno thera fordhan . . . aff andrum thiggia *ib.* wärdhinnan j huseno *ib* 292. *Lg* 3: 726. hustru merettha mijn värdinna j abå *FH* 9: 10 (1506, *nyare afskr.*).

värþleker (wärdleker: -lek *MELL Kg* 8 *i var.* **uärđläker: -läks** *SML Add.* 1: 6. **wärleker: -lek** *MELL Kg* 8 *i var.* **verdeleker: -lek** *ib.* **värþeliker: -liks** *MELL Kg* 8. **verþeliker: -lik** *ib i var.*), *m. L.*

värdhogha (verd-. -ugha. -iga. -yga. -ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* værduge. *Mnt.* werdigen. *Jfr Fnor.* verđugaz] — **värdhogha sik,** *akta sig värdigt, värdigas; nedlåta sig (till att).* ropa ok kalla til idher werdoghe nadhe, at hon wil werdoghe sik til at inkommä i rikith *BSH* 3: 175 (1466). badho the keysaren, at han aff sinne mildhet vilde värdugha sik til at sända thom nokra präste som väl kundo prädica *Ansg* 191. vände han sik in til gudh med gudhelikom bönom, oc badh han fore sinne mildhet skuldh, at han skulde värdhugha sik at frälsa han aff the fordömelighe sottene *ib* 243. wärdogha thik til millaste ihesu christe, at ingaa j mith hiärta *Bir* 4: 176. wärdogha tyk ath höra myna bön *Lg* 3: 145. som sigh wilde wärdhogha mik aather lössa *ib* 124. at han som war aldra wärdogaste wärdogadhe sik lidha saadana smälikhet *ib* 398. — *refl.* **värdoghas, 1) = värdhogha sik.** wäl kompne herra mine som wärdhughis *(dignati estis)* vithia mik litit värdhan *Bil* 110. at thu värdoghis at biwdha mik til thina glädhis krasa *ib* 159. bidher iak thik . . . at thu wärdoghas koma til min *ib* 231. wärdoghas iak ey *(dedignabor)* at for lata them syndena som ey akta at bedhas nadh for litla synde *Bir* 1: 364. ther til at gudh wärdhoghas at taka jdhir j sina miskund *ib* 3: 341. väl var thz stoor ödhmiukt at äronna konungir värdoghadhis at thwa fiskaranna fötir *Bo* 175. *ib* 78. *Gr* 287, 294. *KL* 30. *VKR* 1. *Va* 19. *Bir* 4: 45. at wij bedie ider nadh . . . at i wele werdiges oförtöfwat kome hit i rikit *BSH* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). wij . . . bediom idher nadh . . . at i wille werdoges ey tage thet til widherwelia *ib* 185. werdogis ider werdigheter . . . wilia wytha *ib* 5: 434 (1511). verdyges ether herredom ath vethe *ib* 51 (1505). *ib* 520 (1512). *FM* 209 (1504), 361 (1508). thet i ville verdiges tiill ath tencke paa mig *BSH* 5: 51 (1505). vele i werdoges vetha, at nu . . . worde her hemeligha opslagin a kirkio dörinna nagher breff *ib* 181 (1507). **2)** *aktas värdig, bevärdigas, aktas förtjent; förtjena.* ath . . . vare siäla . . . värdoghens tilföghias thynom vtualdom mannom *VKR* 82. ödhmiuktin . . . värdoghas faa thz hon gitir ey wtthyt mz sinom ordhom *Bo* 40. idhna thik swa i andans vägh. at thu värdoghis opfyllas af hans älskogha *ib* 111. värdhoghadhis hon vara bönhördh *(meruit exaudiri) ib.* väl var iosep säl som värdoghadhis swa vmfämpna vars herra licama *ib* 210. **3)** *eg. anses el. befinnas (ngn) värdigt; värdigas. opersonl. med dat. och supin.* verduges ider vithet . . . thet mesther libberth kom hem fran ärkebiskopen *BSH* 5: 180 (1507). *ib* 181. — **värdhoghas sik = värdhogha sik.** huru kan pawen troo at thu alla thinga gudh oc herra, wil tik wärdoghas *(digneris)* mz enne tholike myro, tholikin ärande göra *Bir* 4: 46. — *Jfr* **ovärdhoghas,** *äfvensom* **värdhas.**

värþogher (verdh-. vardh- *Bir* 2: 10, 138. **-ugher. -igher: ful wärdhigh** *Al* 9516. **-iger: -ige** *BSH* 5: 19 (1504). **-egher: werdheghe** *ib* 31 (1505). *n.* **-oght** *MB* 1: 272; *KL* 360; *Bir* 3: 215, 389. **-ogt** *ib* 2: 279. **-okt** *ib* 176, 3: 215; *Ber* 22. **-ught** *Lg* 40. **-ugth** *Bil* 248. **-ughut** *VGL IV* 19: 1. **-uot** *ib* 3), *adj.* [*Isl.* verđugr] *L.* **1)** *värdig, förtjenande, förtjent (af ngt). med gen.* hon war thes werdhogh ensamen *ST* 201. *Su* 279. värþoghor wrþen hälghra manna tal ok värþscaps *Bu* 521. som han scriuado värdoghan nokors lofs *Bil* 714. — *med dat.* o fägharste samföghilse oc wärdhoghast allo lofwi *(omni acceptione dignissimam) Bir* 4: *(Dikt)* 253. *ib* 274 *(på två st.).* — *med ack. Bu* 521 *(jfr ofvan).* wärdoghare thera forskullan *(kan fattas som dat.; meritis eorum dignior) Bir* 1: 247. han är värdogher godh lön *Bil* 863. han är thz wel werdhoghir *ST* 57. — *med prep.* til. värdogir til himerikis löna *MP* 1: 216. — *med inf.* han war wärdugher se huru guz ängla lyptu hona gen himnum *Bil* 272. at thz land ware wärdhugth hafua han dödhan *ib* 248. wärdugher länge wald ok äro haua *KS* 16 (39, 17). thu war . . . wärdhogher at läggia thit howdh a henna sons bryst *Lg* 40. *Bir* 2: 10, 138. *Ber* 45, 128. *MB* 2: 340, 341. — *värd (straff, lidande o. d.). med ack. (el. en form som kan vara ack.).* värdogir hel-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uitis eldh *MP* 1: 216. at hon se pino wärdhogh *Ber* 185. — *med prep.* til. huilken . . . enkte onth haffde förskullat, ällar wärdogh war til swadana förtreth oc owerwälle *Lg* 3: 315. **2)** *värdig, som anstår (ngn). med ack.* cleophilis gaff honum ena krono aff rikom stenom wärdhogha hona *Al* 8550. **3)** *förtjent, med rätta tillkommande, tillbörlig, rättmätig.* hafdhe iak thänkt i mino hiärta gifwa thik värdogh atirlön for thina forskyllan *Gr* 270. at thu skuli ey wt kräfwia wärdogha *(dignam)* plikt ok bätringh aff honom *Bir* 1: 59. the . . . skulu skändas mz värdhoghe *(digna)* skam ok blygdh *ib* 3: 38. thz är rätuist oc alra värdoghast han at hedhra *Bo* 165. war wärdhoght at wäl loktande yrter thiänto hans likama *MB* 1: 272. thottis allom at ey var värdoght at swa ärlike hälghodoma skuldo swa lankt vara fran stadhenom *KL* 360. for thy at han syndadhe j vanskapadhom lusta är väl värdhogt at han skal pinas mz skipadhe pino *Bir* 2: 279. at min tunga synis som eldir, är värdhokt *(dignum)* thy at hon lystis til mang fanyt . . . ordh *ib* 3: 215. *ib* 2: 176, 3: 389. *Ber* 22. *Lg* 40. **4)** *som har högt värde, dyrbar, dyr; härlig.* widh wärdhoghan skat prisar man hona *(kronan) Al* 10546. här är hans dyra värdogha *(pretiosissimus)* blodh *Bo* 215. thz wärdogha sacramentit *Su* 300; *jfr* **5.** gudh . . . giffui oss syna werdugha naadher *RK* 3: 666. manga saghe tha gudz werdoghe makth oc saa hans werdugha krafft *ib* 2386-7. *ib* 3848. **5)** *värd att hållas i ära, värd att hållas i helgd; helig, högtidlig, stor.* hans värdoghasta hälgha licamma sacramenti skipilse *(sacramenti sui sacratissimi corporis institutio) Bo* 170; *jfr* **4.** the . . . som the hiälpa ok främia til swa wärdhogha *(dignos)* vixle *Bir* 3: 257; *jfr* **4.** halda . . . hälaghan oc wärdoghan hwan thorsdagh *Bil* 562. hans höghtiþ gat eigh haldes vm paskana for vars härra höghtiþ som värþoghare är *Bu* 51. j then werdoga högtiid wille iag wara *RK* 3: *(sista forts.)* 4956. *BSH* 5: 191 (1507). **6)** *värderad; kär, omtyckt. med dat.* hvru vare fru buþsk[a]ps värs är hänne luuar ok värþogar *Bu* 6. sua hemska varo heþna villor, ok sua värþogha þem heþno *ib* 9. — *högt värderad.* hans läst är verdhugh j the helghe kirkio oc vardhir läsin optast *Lg* 230; *jfr* **7.** **7)** *värderad, ansedd, aktad, hedrad, ärad, i ära.* eigh vikar . . . evangelista iohanni baptiste for þy. at ewangelista är minn värþoghar. vtan for þy. at baptista är hanom iämvärþoghar. at halda þät hanom bär tel äldre rät *Bu* 50; *jfr* **1, 5.** römsco härra hioldo han sva värþoghan. at þe läto honom biläte göra *ib* 102. theophilus war fäghin aff hans komo: ok hiolt han wärdughan j sinom gardhe *Bil* 117. *MB* 1: 12. wardh moyses mykith wärdhogher mz pharao konungx mannom oc mz allo folkeno *ib* 306. *ib* 18. **8)** *i hög värdighet el. ställning, förnäm, mäktig.* e huru högburnir män þät äru hälst äller wärdhoghe *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). han raadher som een werdogh herre *RK* 3: 2462. **9)** *vördad, vördig, vördnadsvärd.* riddara . . . funno man j munka klädhum, werdhughan karl mz siidho skägge *(canitie et ætate venerabilem) Bil* 751. vars herra ihesu christi värdhoga *(reverenda)* modhir *Bo* 205. *ib* 241. thz värdoghasta *(venerabile)* korsins trä *ib* 197. thän ärlike dyre värdhoghe stadhin *(urbs veneranda Dei)* skal taka vidhir os allom saman *ib* 248. — *ss hedrande epitet i förening med en följande personbeteckning.* af werdhoghom fadher herra thord mäd gudz forsyn biscop i strengenäs *BSH* 1: 179 (1381). incighle . . . werdhoghs fadhers ok herra knwtz, meth gudz nadh biscops i lyncöpuger *SD NS* 1: 22 (1401). *ib* 650 (1407). *VKR* 47. ropa ok kalla til idher werdoghe nadhe *(d. v. s. konung Karl)*, at hon wil werdoghe sik til at inkommä i rikith *BSH* 3: 175 (1466). han strax tiil borgamästara i danska giik i werdughe herrer hören her tiil hwath jak idher säyia wiil werdughe herrer och ärlighe män wy wyliom nw strax i swerige i gän *RK* 3: 1119, 1121. the verdige fäder erlige herrer och gode men rigisins raadh i swerige *HSH* 20: 108 (1507). the werdigiste werdige fädhre erlige herrer oc gode män rigisins rad *ib* 18: 133 (1497). *ib* 134. *BSH* 4: 274 (1501), 5: 434 (1511), 520 (1512). kere werdug herre *ib* 3: 184 (1467). verdoge herre fader, hiälp mik *ib* 5: 123 (1506; *Hemming Gad till Svante Sture)*. then werdoge herren, ärchebiscopen *ib.* verdigiste fadher, kere nadige herre *(till ärkebiskopen) BSH* 5: 188 (1507). werdhoghiste fadher ok herre ärchebiscop jacob *HSH* 18: 24 (1495), 25. epter edre werdugiste verdoghetz begären *FM* 174 (1504). — *Jfr* **ful-, heþer-, iäm-, lof-, o-, ärvärþoger.**

värdhoghet (*Bir* 3: 361. **värdoghet. wärdoheth** *Di* 279. **wärdogheet** *KrLL Kg* 7 **verdogheth** *Di* 271. **werdhogheth** *Gers Frest Inl.* **werdogheit. värdhughet** *Bir* 3: 360 *(på två st.)*. **werdhughet** *Lg* 3: 200. **werdughet** *MB* 2: 322. **werdugheth** *RK* 1: 409. **verduchet** *SO* 33. **wärdhighheet** *Lg* 38. **verdighet** *FM* 601 (1512 13), 603; **-hetz** *ib* 602, 603. **werdighet** *Di* 164; *Va* 45, 51, 52, 53. **verdicheit** *SO* 34. *pl.* **-ir**), *f.* [*Ä. Dan.* værdughed. *Mnt.* werdicheit] *L.* **1)** *värdighet, härlighet, förträffighet, förträffliga el. utmärkta egenskaper.* hauer gud swa mykin werdugheth vpa then första vnga lakt *RK* 1: 409. — *förträfflighet, höghet, storhet.* o huat wndherliken är kring om os thin mildhetz wärdoghet *Su* 172. **2)** *värdighet, höghet, hög ställning.* swa som han stor var i värdoghetinne. swa var han oc stor i dygdhom *KL* 332. han var mykyt mindre i lönom oc värdoghet än hon *Bo* 11. i nidhirmeer gradu oc värdoghet *ib* 232. at the maghin faa hedhir ok wärdoghet *(dignitates) Bir* 1: 101. vp fara til swa stora wärdoghet *ib* 251. thänne min win israel take thässe rikesins styrsl ok värdhoghet fore gudz hedhir *ib* 3: 361. *ib* 360. kördho the han aff sinne wärdoghet *Lg* 638. äptir edhre konungxliga werdughet *MB* 2: 322. — *ss titel.* bidhiom wii . . . idher nadhes werdoghet . . . at idher nadh wil warkwnnä sik offuer oss *BSH* 3: 176 (1466). *HSH* 20: 108 (1507). edher verdughetz herredöme scriffuer om peninger tiil laans *FM* 397 (1509; *till riksföreståndaren). ib* 402. tacker iach edher verdughetz herredöme *ib* 172 (1504; *till ärkebiskopen och rikets råd)*. haffuer iach . . . epter edre werdugiste verdoghetz begären . . . lathit . . . läsa och forkynna edhre verdughetz breff offuer alt aabo län *ib* 174. jnghen synnerlig tidende är her edre verdugheter tilscriffua *ib.* täcktis idher werdughet ath wara fortänkte om the c mark den-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

inger, som iach vnsätthe edher met her i abo *ib* 147 (1503). *ib* 189 (1504), 546 (1512), 601 (1512-13), 602, 603. sidhen jak skreff ider verdughet senesth til *BSH* 5: 180 (1507; *till riksföreståndaren*). *ib* 181. werdogis ider werdigheter, herredöme oc gode wenner wilia wytha, ath ... härtogh crystiern ... är här indragen i worth landh *ib* 434 (1511). *ib* 520 (1512), 521. hwrw wor reysä er forlopen wardhä eder werdwghether och herredömä finnendhä aff danmarckis richiss raadz breff *HSH* 19: 142 (1506). begäradhe edher fadherligha werdhogheth (*d. v. s. ärkebiskopen Jakob Ulfsson*) aff mik ath iak skulle wenda fornemda bok aff lathino ok oppa swensko *Gers Frest Inl.* bidher iac innelika thina werdhughet thu erlikin höfdhinge herra iuli *Lg* 3: 200. then thidh ... her eric axselson ridare oc höffuidz man vppa abo thing hiolt mädh almogan aff räntemäke sokn oc hans wärdighedh siälff for rätte sadh j hallis by *FH* 5: 54 (1468). *FM* 241 (1505). **3)** ***heder, ära; ärebetygelse.*** jomfrv maria sancto marche ewangelista ok sanctis crispinj ok crispiniani til ära ock verduchet *SO* 33. *ib* 34. *Lg* 3: 629. tidrik konung vntfik hanum well. oc hiolt hanum i stora werdighet (*er hann með honum i miklum metnaði*) *Di* 164. the fagnadhe thera herra vel ok mz stor verdogheth *ib* 271. han vnfik sin son blandamär mz myken ärä och werdighet *Va* 53. *ib* 52. *Lg* 38. her didrik loth jordha honum mz stora wärdoheth *Di* 279; *jfr* **4.** the verdige fäder erlige herrer och gode men rigisins raadh i swerige helsse eder nadis verdighet med tilbörligh verdoghet *HSH* 20: 109 (1507; *skrifvelse till danska riksrådet*). **4)** *högtidlighet, festlighet; pomp, ståt.* hertigen ... ledde them in j paulunit mz storä werdighet *Va* 45; *jfr* **3.** phila gik tha til sinä sönir mz storä werdighet och glädi *ib* 51; *jfr* **3.** at swaadan naadher oc wärdoghet ickä kan ske i myn och näppelighä i eders tidh *BSH* 5: 192 (1507). hon ... giorde strax stort brölöp mz mykin wärdhogheth *Di* 286. redh didrik jn i rom mz stor werdogheth *ib.* at wij ey ... kunne nu ... besende idher nadh sadana budskap, som wij med mere werdogheit gerne giort hade *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*). gingho the iij dagxledher mothe honom oc baro sina hälgadomor mz sik, mz loff sangh oc wärdoghet *Lg* 3: 340. — *Jfr* **ovärdhoghet.**

värþskap (verdscap: -scaps *Bil* 455. **verskap** *ib* 804. **werskap** *LB* 7: 270; **-skapi** *Bil* 354**),** *n.* [*Ä. Dan.* værdskab. *Mnt.* wertschap] **1)** *gästabud, fest.* komma til thz werdskap, som war konung crissosmos bröllöp mz pippi[n]gx syster *Va* 5. **2)** *hushåll, hushållning.* henna husbonde skipade henne verskap oc (*de två sistnämda orden sedermera utskrapade och ersatta af ordet* särlikit) jngiäld til klädha ok födho oc til almoso som han viste rät fangit goz vara *Bil* 804. **3)** *hushåll, husfolk, familj.* swalgh iordin bondan ok hans värdskap *Bil* 642. **4)** *lag, följe, skara, sällskap; samfund.* var härra tok hans syslunga iacobum zebedei för i sit värþskap än han *Bu* 194. värþoghor wrþen hälghra manna tal ok värþscaps (*de numero esse sanctorum*) *ib* 521. sände dyoclecianus ... mz þöm mauricium härtogha ok hans kumpana ok värþscap *ib* 508. mauricius ... talaþe tel värþscapet *ib.* pharao konung ... biwdher wt ... alla sina hertugha om kring, oc thera wärdhskap *MB* 1: 315. gudhz nadh gömde them vskadda mz allo thera wärdzscapi *KL* 127. jnnocencius paue sände thingat predikara biscopa ok abota ok andra klärka en af thera värdskapi var dominicus *Bil* 791. *ib* 626. at han maghe wara ... thäkker i bland hälgha manna oc ängla, oc thera wärdzskap i himerike *MB* 1: 440. thera (*änglarnes*) wärþzskap (*societas*) vpfyltos vm christi likamlikin ILödh *Bir* 4: (*Dikt*) 271. *ib* 3: 46. jak bidhir thik for syndoghom mannom j hulkra tali ok wärdzskapi iak är *ib* 1: 374. draghom han til diäflanna wärdzskap *VKR* XIX. scodha the ... ängla wärdhzscap (*angelicæ societatis frequentiam*) *Ber* 21. delaful tunga ... ledher alt wärdzskapith til lasta (*omnes socios suos perducit ad scandala*) än hon ey näfst wardher *ib* 58. **5)** *sällskap, gemenskap, umgänge.* scal han i iude mins for raþara värþscapi uara *Bu* 418. waru the al saman fäghin j gudhz fridhi ok sancti petri werskapi *Bil* 354. jak war owerdogh gudhliks verdscaps *ib* 455. owerdhoghir hälgha manna oc godha munka värdhskap (*consortio*) *Bir* 3: 189. gudh frälste them aff thera wärdhskap *MB* 1: 305. skilia sik widh andra manna wärdhskap *ib* 287. *MP* 1: 222. *Ber* 71, 111, 158, 160, 162, 164. thw vast opfostradh j fatiko huse ok kom j vällogha manna värdhskap (*in societatem magnorum*) *Bir* 2: 327. *ib* 1: 339. thu äst kalladh j ens hedhirlikx herra wärdzskap *VKR* XII. — *gemenskap, delaktighet.* hon skal skilias fra himerikis lifhs wärdzskapi (*consortio*) *Ber* 132. **6)** *sexuelt umgänge, samlag, beblandelse.* haffwa werskap mz sina hwstrw *LB* 7: 270. *ST* 506. kom en annar störk j redhan oc hafdhe wärdhskap mz hans maka *ib* 509.

värdhskylda (wärdhzskylla. -adhe), *v.* [*Fnor.* verðskylda] *förtjena.* hwat ey wärdhzskylladhe war syndh wphöghilse, sannelica ney *Skrifter till uppbygg.* 73.

värdhskyldan (-skyllan *Gr* 308, 315, (*Cod. D*) 361; *Bir* 2: 31**),** *f.* [*Fnor.* verðskyldan] *förtjenst.* for bön skuld oc värdhskyllan sancti gregorij *Gr* 315. *ib* 308. hafdhe jak thiänkt ii mino hiärta gifwa thik värdhugh atir lön for thina värdhskyllan (*Cod. A* forskyllan 270) *ib* (*Cod. D*) 361. — mädh värdhskyldan, *med rätta, med skäl!* tholke taara oc gratir oplypta syälinna mz värdhskyllan til gudh *Bir* 2: 31.

värdhskyldelika (wär- *Su* 275, 435. **-skyllelika. -skyldeliga),** *adv.* [*Fdan.* værdskyldelig(e)] *efter förtjenst; med rätta, med skäl.* wärdzskyldeliga näffsther *MB* 2: 308. *ib* 291. tha mat thw värdhskyllelica (*merito*) vptändas ok hitna vidh swa stor vyrdhilse *Bo* 178. väl matte äronna sighir vinnare ... värdhskyllelica (*digne*) hawa heem farit i sina äro *ib* 242. at mannin maghe wärdskyllelika sighia mz sik at gudz wk ok thiänist är godh ok söt *Bir* 1: 43. nw maghom wi wärdhskyllelika dröfwas *ib* 73. mädhan han hawir haft wilia at synda. än tho at han fulkompnade ey syndena mz gerningomen tha skal han wärdh skyllelika (*merito*) andwardhas diäflomen äwerdhelika *ib* 98. wärdzskyldelika skal min siäl tik warkunna *Su* 30. wärskyldelika kallas thetta hälga sacramentit kärleksins sacrament *ib* 275. *Bir* 1: 124, (*Cod. C*) 265, 377, 2: 27, 53, 173, 293, 3; 84, 302, 381. *Su* 42, 46, 61, 88, 115, 152, 162, 435.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

värdhskyldeliker (*ack. f.* **-skylleliga** *MB* 2: 292. *pl. ack. n.* **-skyllelikin** *Bir* 1: 370), *adj.* [*Fdan.* værdskyldelig] *förtjent.* hulkin thera lifwirne fan ... vndarlikin ok wärdzskyllelikin at følghia *(merito imitandas) Bir* 1: 370. honom flyande wärdzskylleliga *(condignam)* pyno *MB* 2: 292.

värdhskylder (*dat. f.* **-skyllo** *Lg* 3: 226), *adj.* [*Sv. dial.* värskyld] *tillbörlig.* mz wärdzskyllo ödmyukt *Lg* 3: 226.

värdhskyldogha (-skylloghe), *adv.? med rätta, med skäl.* wärdzskylloghe liknas the wanskapadhom dywrom äldher trullom *Su* 59 *(måhända att föra till följ. ord).*

värdhskyldogher (**wär-** *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **-skyllogher. -skyldugher: -skyldughum** *UplL Conf.* **-skylduger** *Va* 4. **-skylligher.** *n.* **-oght. -ogt** *Su* 197. **-okt. -ight),** *adj.* [*Sv. dial.* värskyldig. *Fnor.* verðskyldugr] *L.* **1)** *förtjent, med rätta tillkommande; rättmätig, tillbörlig.* tok hon wärdzskyllogh lön mz diäflenom j hälwite for sin truldom ok ilgerninga *KL* 128. tha the wth röna wärdzskylloga plikt *MB* 2: 153. *ib* 204, 305. wpuäkkias til wärdzskyllogha synda bätring *Bir* 4: 106. ider ... herra albrict ... sweya oc göta konung ... helsom wi ... mädh warom werdskyldoghe vnderdanoghe thienist *BSH* 1: 185 (1386). *ib* 3: 174 (1466). mz werdzskylloge wyrdhningh *Lg* 817. swa at ängin gudz gafwa skuli mista värdhskyllogha *(debita)* thak *Bo* 153. göra gudhi werdzskylloght loff *Lg* 819. *Su* 197. vtan tro oc värdhskyllogha gudhelikhet *Bo* 4. at thz är alt rätt oc wärdhskyllokt som han hawer iättath *MB* 1: 182. är thz wärdhskyllight at wi hedhrum benin oc muldina, mädhan gudh hedhrar siälina *ib* 269. är väl värt ok värdhskyldoght at iak skal glädhias af thinne helso *Su* 412. at hon hafdhe ey swa brännande astundan ok godhvilia til hans pino som wärdhskyldoght var *ib* 382. *ib* 386. — *med dat.* om nakor komme som dödhen tik wärdzskyllogan *(som med rätta tillkom dig att lida, som du förtjent)* oppa sik toke *Su* 34. **2)** *skyldig, förpliktad.* är gudh nadhoghare, än han war wärskylloghir *(Cod. A* skyldogher 98*) MB* 1: *(Cod. B)* 535. — *med inf.* vm the lasin väl min lagh skullen the finna at the vardhin värdhskylloghaxen at liua renlicare än andre *(invenirent se præ aliis debere esse continentiores) Bir* 3: 27. fore ... alla thera syälla, som iach är wärdhskyldoghir goth fore göra *SD NS* 1: 295 (1403). *ib* 360 (1404), 369 (1404) *o. s. v.* — *med gen.* thäs. thäs är iak ... werdskylduger *Va* 4.

värþörar (*dat.* **-örum. -örom. -öörom** *FH* 3: 100 (1447). **-orum** *SD NS* 1: 606 (1406)), *m. pl.* [*Fnor.* verðaurar] *L. betalningsmedel, värdeföremål, löst gods af värde, penningar och varor som kunna brukas som bytesmedel el. användas som betalning; särsk. om varor (i motsats till reda penningar); jfr* **värþ 4.** *Se Schlyter, Ordbok s.* 736. vtän han hauin *(för* haui *el.* hauir*)* firiköpt sinum värþörum *SR* 33. wii ... gawum guttorm diekn ... atte mark penninga i them verdörum, sum han leth siik medh nöia *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 385 (1404). jak kännis mik ... laghlika saalt hawe ... bänct götsson mit gotz ii kädilstorp ... forä fulla fä ok wärdhöra *ib* 246 (1403). kännis jac ... at hafwa vpburit aff ... knwt bosone ... fäm hundradha marker peninga i redha peningom oc i engom androm wärdörom *ib* 562 (1406). scal myntemästaren i hwar stad ey bära thenne tol op i andra än i lödigt silf, wid sina firetie marcher for hwarie lödig march han i andra wärdöre vpbär *GS* 52 (1453). sculo ey annath wpbära än gull älla sylff ... wtan thet ära swa dana wärdöra som them nögher for gull älla sylff *BYH* 1: 202 (1391). skal bo mic thet fylla jnnan rethom pänningom, älla sua dana wärthörom. som en godher man ma them andra fult mz göra *ib* 193 (1384). jak ... kännis ... mic hafua ... salt ... swenne stwrä ... mit goz i höltoffta soken ... fore fulla pänynga ok alla, badhe redho pänynga ok wärdhöra, som jak äpter min eghin wilia hafuer vpburit til nöghe *SD NS* 1: 182 (1402). *ib* 680 (1407). fore fyritighi marcer oc fäm marcer swänska päninger stokholms mynt, somlika päninger i godhum värdhorum äpter wara atnöghian *ib* 606 (1406). särtighi mark peninga oc IIII mark peninga abo mynth. som clostersins formän os redhelika läntho. oc antwardadho j godhom oc gäffwom värdhörom *FH* 3: 75 (1446). *ib* 100 (1447). xv marc swenska j godhom tinghom och laglicom werdhörom och redhom peningom *ib* 5: 135 (1489). hwar man vm sik ... skal hänne ena marck swenska pänninga gifwa oc vtgöra ... i redhom pänningom ... älla oc i thässom köpmanna warom, sua som är smör, koper, järn, graskin, siällhudher oc bokskin, i thässom wärdhörom oc ängom androm *FM* 23 (1389; *nyare afskr.*). l (50) mark i alla handa wärdhöra *SJ* 63 (1436). vm klädhe oc krydo, salt oc andra werdhöra, som iak honom igeen fanget hafde oc aff redhom päningom, som iak for han vtgifuet hafuer *SD NS* 1: 561 (1406). xxx march päninger ... betalande i tholikom wärdhörom her nempnas, som är oxa, kö, smör, järn eller klädhe *ib* 450 (1405). *MD* 331. — *bildl.* kom war härra jhesus hit til oss ... ath sökia war landskap som ... milder köpman for wart bästa gagn skul sua ath han j sina köpslagan gaff vth goda wärdöra the oss äwerdelika waro ganglika ok togh j gen til sik wärre wärdöra *MP* 4: 229.

väre, *se* **vära,** *f. och n.*

värendsboar (värensbo), *m. pl.? Värendsboar.* wore the ... til talz sammen värensbo och bleghinsfare *BSH* 5: 58 (1505).

värensker (-insker), *adj. Värendsk, tillhörande Värend.* alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko *(en afskr. fr. Hadorphs tid har* wärnisko; *rätta läsarten är kanske* wärmsko*)* laghsaghu födhes af krisnum manne äldir kono, maa aldrigh þräl älder ambut wära *SD* 4: 408 (1335, *eft. Hadorphs aftr.*). *Jfr* **värmsker.**

värf, *n.* [*Mnt.* werf, warf, *m.*] *hvarf, kretsgång.* giordho the siw värff om staden gangandis *MB* 2: 15. *Jfr* **hvarf.**

värf, *n.* [*Ä. Dan.* huerf, verf, varf. *Mnt.* werf, warf, *n.*] **1)** *ärende, uppdrag; budskap.* hwat är thit wärff *MD (S)* 298. sigh mik ... candauli wärff *Al* 7928. mit wärff til konungin bär thz wi wiliom stadhen thenna nidher sla *ib* 7982. wille the honom nokot werf befala *RK* 2: 2331. iag wille fara ... anner stadz tith iag hade wärff affwärgia rikesens skade oc förderff *ib* 3: *(sista forts.)* 5413. thz verff till mekelborgh fara *ib* 1: *(sfgn) s.* 182. vtlendes fara sina verff

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ok ärende *SO* 195. war iagh stadder på hufwudh skiär, på . . . k. carls wägnar och befallning, wärff och ärende *ib* 298. her war nw strax hoss mich en köpswen vtsendt aff lybke . . . med merkelige werff til oder *FM* 415 (1509). seden wij hade förstandet then befaling oc werff som eric trolle hade fra eder til oss *HSH* 18: 65 (1497). *ib* 20: 208 (1507). ner . . . her sten tursson her twre jensson komme aff danmarch och thet verff igen fördhe om the III pwncther *ib* 209. är . . . worth sendebudh her verne kommit igen fraa paalen med thet werff honom befalet war paa rigisins menige bestä och haffuer thet forwerffuet som en god man *ib* 193 (1507). **2)** *anhållan, bön!* daren fan ith annat wärff han badh then konung om ith skärff *MD (S)* 308.

väria (**wärriä** *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 69. **werriä** *ib.* **variä** *VGL I J* 2: *pr. pres.* **vär. wäär** *MD* 390. *konj.* **väri. wari** *VML I B* 4. **uari** *VGL I FS* 6: 2. *imperat.* **vär.** *impf.* **varþe. wärþe** *VGL III* 74. **wärdhe** *Di* 258. **wärde** *BtFH* 1: 159 (1507), 160, 168 (1508). **werde** *Di* 125. **vaardhe** *Bir* 2: 264. **worde** *RK* 2: 9081; *Di* 56, 112, 177; *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 39. **wäride** *BtFH* 1: 149 (1506). *part. pret.* **varþer. värþer** *VGL II þ* 2. **värder: -ir** *ib I Md* 14: 3. *n.* **vart. waart** *RK* 1: 702, 736, 974. **wärt** *VGL III* 6), *v.* [*Isl.* verja] *L.* **1)** *värja, försvara (mot fientligt angrepp); skydda.* the wäria . . . römska rike *Bil* 125. vi thörffuiin nu alle een godhan forman minna frugho rikä väl väria kan *Iv* 1503. the wardho han *(staden)* länge vtan last *Al* 1555. thu later thit eghith fädherne häria som thz skulle häller wäria *ib* 1574. the haffdo gerna wart sith land *RK* 1: 2966. *ib* 702, 736, 2: 7810, 9081. thz *(tornet)* wardhe the ther vppe la *ib* 2759. the lagdo sik nidh wid angna bro ok skullo the bro kasta ok werya om nakor man wil i landit herya *ib* 1: 2284; *jfr* **8.** skikkado the hwndrada wäknara at wäria hwan brwnnen *MB* 2: 156. lofwa . . . gudhi ok mik at thw vilt väria the helgho kirkio ok tro *Bir* 3: 388. *ib* 367, 389. thw vaardhe änkiona *ib* 2: 264. mins fadhirs akt är äkke at värna älla väria sina vini här i väridinne i swa matto *Bo* 83. iak worde mit egit liiff *Di* 56. godhir hirde vär sina hiordh *MP* 1: 133. thz är een ondh hand ey wär sit eghit howdh *GO* 283. een foghil han wäär sin eghin bwr *MD* 390. then bonden skulle mäst at wäria han mon honom först at häria *ib (S)* 256. jak vär *(defendo)* thom mz mino valde som trösta a mik *Bir* 2: 89. twe aff them haffdo mällan sin machabeum oc mz thera harnisk wardo han alla wäghna vtan skadha *(Machabæum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conservabant) MB* 2: 311; *jfr* **6.** een rampn kom ok wardhe likit for allom fuglom ok diwrum *Bil* 474. til at wäria land ok rike, medh stridh ok bardagha, firi owinom tera *KS* 79 (195, 87). huru borghe ok haldande hus skulu byggias, ok huru man skal töm halda ok wäria före owinom sinom *ib* 84 (207, 93). j hawin wäriara ther idhir skulu wäria for owinomen *Bir* 1: 191. hans *(riddarens)* tro som han . . . vardhe fore rätuisonna owinom *(ab inimicis justitiæ defensavit) ib* 3: 394. wi aghom þöm tolf for allom waþa oc skaþa . . . väria *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). vär mik nw fore all swik *Fl* 791. stodh folqwardh ok wärdhe dörena för honom *Di* 258. huat han ville ther a hända thz gat man ey wäl for honom waart *RK* 1: 974. aff huat skadha thu mik warde *Su* 339. gud vär honum aff allan wadha *Lg* 3: 69. hwar then som astunda at wärias af thesso skyno *(ab hac nube defendi)* flye til minna ödmiukt ok fölghe hänne. thy at vm hona ok mz hänne värnas han af syninna giri . . . ok aff hörslinna lustilsom *Bir* 1: 276. värias the ok beuaras aff diäfulzlica frestilsa jngiutilsom *ib* 3: 292. — *abs.* thär är goth at väria som ängin vil häria *GO* 163. han wardhe thz ythersta han förmatte *PM* 74. — mädh väriande hand, *med väpnad hand, med vapen, med väpnad styrka.* honom vndradhe storlika hoo thz skulle wara som al ena hadhe dräpit aspilian resa mz wäriande handh *Di* 294. han fik iherusalem mz väriande hand *(civitatem . . . armis capit) MB* 2: 293. *HSH* 20: 100 (1507). claus kom sich vppo elaholm snart mz wäriande hand blef han ther hardh *RK* 2: *s.* 343. **2)** *med väpnad hand (i envig) uppträda till försvar i en rättssak; värja el. försvara (ngn el. ngt el. ngns sak).* herra gafuian hafuer hänne thz iät han vil hänne väria om hon hafuer sat *Iv* 3632. vil hon ther om til hofua fara ok fa sik ther thän sama man ther thz *(det omtvistade godset)* for hänne väria kan *ib* 3616. thz iak skal morghin koma här för än doombrin ower idher gar ok antiggia iak dödher blifua skal äller ok väria thetta maal *ib* 2770. ther fan iak ängin ther thordhe til taka at väria mit maal for tholika saka *ib* 2758. vil iak väria hänna maal *(verja sok hennar) ib* 3313. hon skulde bränna op a eet bal hafdhe han ey vart tha hänna maal *ib* 3930. *ib* 3688, 3701, 4013, 4734, 4896. väria minna iomfrw sak *ib* 4018. **3)** *med edgång värja, med ed betyga (ngns oskuld el. orättmätigheten af en anklagelse), fria.* hwem þässe förnämpde tolf äller syu af þöm väriä, äru warþe for os oc warom dome *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). lagde the henne til thät hon skulde haffua mört sin bonda . . . fore hulkit hon haffde wart sig med ij [2] tolffter män j vale klokkerstwffuo hulkit jac lot til nämpdinna tha ware the alle rede huar med sin eed annen tiid at wäria henne *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 22. tha lagde iach hanom epter lagen at werriä segh sielff artende, tha stode thär iij [3] tylther pa gwlwith som hanom alle wille fullelige wärriä *ib* 69. dömdes . . . oleff nilisson kuttis ffri för then til tal som hon lade honom til ath han skulde haffua stulit hännes vist hus och nämpnden honom wärde *BtFH* 1: 168 (1508). *ib* 149 (1506), 160 (1507), 194 (1508). the xii i nämpde sotto honom wärde *ib* 278 (1509). xxiiij men honom wärde *ib* 159 (1507). witis thz honom ok han dyll thz tha scall höuitzmannen nämpna xij män aff them bezsta borgharom owildogha the sculo han antike wäria ellir fälla *EG* 63. huat the fälla warj fäith huat the wäria varj warth *MEG* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 67. **4)** *med ord försvara, förfäkta.* han vardhe ok forswaradhe sannindena *Bo* 115. han . . . vardhe vars herra ihesu deel swa manlica *ib* 152. nw wardha iudha swara mz os cristnom ok wäria sina böker *Bil* 83. at . . . väria . . . cristna thro mot hedhnom mästarom *ib* 618. **5)** *försvara, taga i försvar, söka ursäkt för.* ey wär jak mina synde, ey

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

löner jak mina ilzsko *Ber* 94. **6)** *skydda, bevaka, bevara, förvara. med två ack.* en örn varþe þera lik ospiällaþ *Bu* 527. thu menas ... mz them yrtagardhe, ther gudh sielfwir lyktan wardhe *ST* 205. **7)** *skydda, utgöra skydd för.* först skyle han (ɔ: min mantol) ok wär fore stormande wädhir, annantidh wär han for starko froste ok köld *Bir* 1: 276. *ib* 288. wär jord muren tän inre adhelmuren för stenkaste *KS* 86 (210, 94). swa som hallande hws wär for owinom ok fiendom *(defendit contra inimicos)* swa wär mins sons guddoms makt hans mandoms likama at ängin owin moghe han skadha *Bir* 1: 341. natskona som väria fötirna vndiraat *ib* 3: 142. hiälmin vär hofwodhit for skutom ok slaghom *Bir* 3: 377 *(motsv. ställe ib* 4: 336 *har* af skotum ok slaghom*).* **8)** *afvärja, förhindra.* iak skal thz väria *Fl* 155. om nakar kan idher skuld at gifua thz vil iak väria äller dödher blifua *Iv* 1816. — *med nekande sats inledd af* at. atilius konung gik oppa tornith, ok loth lykia dörernar j ghen ok warde ath nyfflinga komo ey til hans *Di* 253. — **väria sik, 1)** *värja sig, försvara sig.* hon varþe sik mz dygh *Bu* 511. nw äru thriggia handa vakn ... annat är thz som mannin vär sik mz swasom swärdh *Bir* 3: 115. wär tik nw manneliga *Di* 69. *Bir* 2: 62. hänna fadher vardhe sik som een man *Fl* 37. liten stund the sigh warde *RK* 2: 6504. *Iv* 3377. *RK* 1: 311, 1569, 1763, 3898, 2: 8701, 3: 2289. *Di* 39, 42, 70, 72, 112, 125, 177. — *värja sig (mot), taga sig till vara (för). med prep.* af. huru the skulu sik wäria af diäfwls frestilsom oc mäst af quinno fäghrind oc thera wmgango *Hel. mäns lefv.* 225; *jfr* **3. 2)** *värja sig (med edgång), fria sig, bevisa sin oskuld.* nu käre höuitzman om aftäkt dylia the badhe then hona giordhe ok them hon giordhis til tha wäri sik then aftäkt giordhe mz twäggia manna edhe ok sielfwir tridhi *TB* 78. firibiuthum wir ... at hwarte riddare äller swenäwapn. ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom ... ok uiti þät. at uitis þät riddärä. äller swenawapn. ok gita the egh wart sik þär fore mäþ twem riddarum. riddäre mäþ twem swenäwapn. swenavapn scal af os taka plikt þe aþrum är til räzl *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 22 *(se under* **väria 3***).* tha worde han segh med thenne epterscriffne xi *ib* 39. *ib* 69 *(se under* **väria 3***).* wäri sik mz xij mannom *EG* 63. wäri sik mz siäx borgharom *ib.* **3)** *skydda sig, skaffa sig skydd.* a hwario diwr war giordher en widher oc stadugher thorn aff thrä, vndher hulkom wäpnarene wardhe sik för rägn. hagil oc pilom *MB* 2: 237. — *refl.* **värias,** *fria sig, frikännas.* [huat häldär hin som han kärþe] til falz ällä värs [firi horsiangina] *SR* 58. — **väria af,** *afvärja, värja sig mot.* thu som gaff honom swärdit til at wäria aff hedhningana *(in defensionem alienigenarum) MB* 2: 160. *Jfr* **afväria.** — **väria utaf,** *afvärja.* the som ... vele ... wara oss fölacktige saadant worth federnis riges oc alles wore fordarff wtaff at wäria *FM* 125 (1501). saadant ffordarff vtaff at wärghia *ib. Jfr* **utafväria.** — *Jfr* **be-, lagh-, til-väria** *samt* **väriande.**

väria (waria, *se* **kostväria.** *pres.* **vär,** *se* **kostväria.** *impf.* **vardhe,** *se* **kostväria.** *part. pret.* **vardher,** *se* **kostväria.** *n.* **wart** *SD* 5: 637 (1347); *TB* 80 *(på två st.)*), *v.* [*Isl.* verja] *nedlägga, använda.* hans ärwþi som han hawer þär a wart *SD* 5: 637 (1347). hauer han jnnan tridhiwngx sith ärfuodhe ther awart *(för* a wart*) TB* 80. kwnnoghe thz han hauer ther ärfwodhe a wart *ib. Jfr* **kostväria.**

väria (wergia), *f.* [*Fnor.* verja. *Jfr Mnt.* were] **1)** *värjande, försvar.* vm rikesins wärio ok fäste *KS* 74 (182, 81). vi viliom gärna härscapet vt giua tel roma rikes värio *Bu* 507. at göra riddara til the hälgho kirkio oc tronna värio *Bir* 3: 366. iohannes baptista var ... af herode sattir i myrkostofwo for rätuisonna värio *(defensionem) Bo* 79. *ib* 83. thön wapn the skulu i stridh haua til slagh ok wäria *KS* 53 (136, 57). siw hundrath fäste, the man veet til värio bästä *Fl* 965. konungen sende them hwat the behöffua bade til wäria oc sa til föda *RK* 2: 7603. kombir jak thom til hiälp oc värio mz minom vaknom *Bir* 2: 254. skipa thik herra väl til väriä *Iv* 4425. the redde sig till wäriä thz beszta the kunde *Di* 177. *RK* 2: 4937. han ... rännir hanum swa rasklika a thz han kan ey til värio fa *Iv* 3362. han tok til weriä *Va* 37. the thora äkke gripa til värio *Bo* 154. *RK* 2: 7848. *Di* 39, 67, 87. han rädhes at almoghe gripe sik nokora tröst ok wärio mote hans illom åthäuom *KS* 62 (155, 68). widh kwmblarwm grep han en wäria *RK* 1: 3222. gripa ena andra veryo aff ny *ib* 717. *ib* 3896. os bör ... thänkia opa hwru wi sätiom wara wäria op aa *Al* 1846. the suensca ... schicka sina wäria *RK* 2: 2168. tha gawo the wäriona, som ytra mwren gömdo *MB* 1: 11. af tyrst mågho te trängias til at giva hus ok wärio *KS* 86 (211, 95). *Bo* 181. thäntiidh iak war swa aff thöm *(djäflarne)* möddir oc wttröttir at iac maxan hafdhe giwit wäriona *Hel. mäns lefv.* 191. hans wäria war fasta oc bön *ib* 225. a fruär ligger swa lithin weriä the kunno ekke wapen at bärä *Iv (Cod. B) s.* CLXXI. han wiste sik änga wärio *(ingen möjlighet till försvar) KS* 30 (76, 32). — *motvärn.* thz diwret sätte sik til weriä moth the ij [2] riddare *Va* 24. the iij sättä sik til weriä *ib* 36. *ib* 51. satto the sik til wärio *ST* 340. **2)** *värjande, frikännande.* förnämpde tolf skulu a hwario are töswar finnas at minsto ... sik at sämiä baþe vm värio oc fällo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **3)** *försvarsställning; post; i sht förskansad ställning, förskansning.* litet för än thz war swa bestelt oc hwariom sina wäria befäld *RK* 2: 2212. min wäria wil iac wel forware *ib* 2981. marskens wäria tordhe fiandena ey nala *ib* 2182. opte the then wäria sökte *ib* 2183. hafde the för then wäria fara *ib* 2188. the haffde for husit et haldh oc bycht til wärio oc staldh *ib* 2887. elden ... mest erik pukes wärie op brende *ib* 2893. *ib* 2897. skermar oc wäria *ib* 5879. *ib* 3: 1023. **4)** *försvarsmedel, krigsmateriel, vapen.* mz godhe wärio ok raske hand wäl redda badhe til hand oc foot *Al* 4766. the resa ... forgaffwo tha sina wärio hardha *ib* 7386 *(möjl. att föra till* **3***).* xxx wämpte män mz fulle wärio *ST* 524. bespisandes them mz alzskons spisningh oc widhertorfftoga värio til at örlegha *MB* 2: 247. til effron starkastan stadh. badhe aff folk. spisningh oc värio fullan mz alla köns hedhningom *ib* 317. the ... kastadho fran sigh alla wärio *(projecerunt arma sua) ib* 260. *ib* 292. tha the mik thwingadho vtan väria *(mig som var utan vapen? som icke hade tillfälle att för-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

svara mig?) iak skulle otrike troskap swäria *Fr* 669; *jfr* **1.** somme oppa husit lopo blotte for vtan alla wäria *RK* 2: 7628. han redde sich stark mz folk oc wäria *ib* 1488. *ib* 6993, 7681, 7803. bössar oc wäria *ib* 5043. the komo . . . alla . . . mz harnisk oc starka wäria *ib* 1320. *ib* 1: *(afgn) s.* 186, 2: 6202. *BSH* 5: 7 (1504). her iwar sculde antwardha öölandh mz spiiss och wärya *RK* 3: 3324. *ib* 2780, 3227, 4083, 4191. hästh harnisk wäria hadhe han nogh *ib* 1388. gläffuiar piil byssar och andra wärya the nogh haffua *ib* 3627. man aa huse mz thera wäria *ib* 3961. the meer än xl tusendh waare som godha wäria i handom baare *ib* 3980. alla theras wergior stak han ower en sida *ib (sista forts.)* 4249. haffuer iach . . . skicket mith folk diith nedh till skips med bysser weryä salth hwmble *HSH* 20: 51 (1506). wthen wergia iag ind i westhergötland foor *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 281. brast swerdit sunder i hiälten, oc tha han sag at han haffde ängen wäriä, tha sagde han till didrik. lat mek liffwa *(nu er hann vapnlauss ok gefr sik i valld þiðreks) Di* 19. detzlöff bleff i byn mz thera hästä oc wäriä *ib* 97. konungen bestallede slottit oc slogx mz them badä mz blidär oc annar wäria *ib* 39. *ib* 33, 64, 110. blandamär tok begges thera weriä *(were; om svärd och klubba)* fra them *Va* 33. reste falantin sik opp och kom til sinä weriä igen *ib* 25. mz . . . alla handha wapnom oc wäriom *(armaturis) Su* 52. swärdh, kniff, polyxe, heller hwath vätio thz helzth vara kan *SEG* 114. *ib* 119. engen embetz broder i samma compani tildyrffues at bära nager schadeligen wapn mz sick i stempne eller appinbara dryckio huilken ther mz befunnen vorder . . . haffui värian forgiort *SO* 112. engen broder bäre nagar bana vapen med sick til gildes som är yxe korda eller langh knyff . . . gör han schada mz sama väria böte i ämbetet eth halfft pund vax *ib* 206. röfuade mik borth myna vätio oc lather henne bära dagliga for myn ögon mik til smälek *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). **5)** *bröstvärn (på fartyg)?* fongerne komme mellen vergen och thöm *(de fientliga besättningskarlarne) FM* 361 (1508). **6)** *skydd, beskydd, beskärm, värn.* them är all wäria oc hiälp affgangin *(recessit ab eis omne præsidium) MB* 1: 402. takum wi samu tolf fornäfndä näfndämän vndi wara väryu *SD* 5: 606 (1346). iak flyr . . . vndi iþra vätio *Bu* 143. symon . . . wandadhe eygh . . . römsca borgh hafwa meer vnder sinne wärio *Bil* 105. at the äru upfödde undi lydhno ok wärio fadhurs ok foräldra hans *KS* 10 (25, 11); *jfr* **7.** faustin[ian]us fik til radha at sända modher mz (twem) synum til athenis . . . til wäriu for (onde) lyccu *Bil* 347. j sancte olafs stad kom eldir lös ok bran starklica tha baro the wt til wärio hans hälgha likama moth eldenom *ib* 872. — *om person: värn, beskydd, beskyddare.* thin gudh . . . wari thin hiälp ok wäria *Bil* 360. **7)** *vård, omvårdnad.* sua som härra gregris hafde mik ii sinne verio, män han libde, sua taghar ok fru katrin ok hänna barn mik ii sina värio *SD* 6: 1 (1348). herra abote skal taka i sina wärio haquon, varn son *ib NS* 1: 628 (1407). — *förvar.* thän som bokena vilde köpa tok hona i sino värio *KL* 220. lati . . . alt landgiäl inkoma j intäktomanzins wärio *VKR* 37. vm thet är ey til j redhoswensins wärio som then siuke aastundar *ib* 42. han haffde opburid ena mandz boot fore sinna hustrus fader som war lx marc oc hafft thät j wärio jt aar sidan then förnämpda hustrun war gifft *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 27. — *innehafvande, besittning, förfogande; våld.* ingiäld . . . þe vi hawum nu i varre väriu *SD* 5: 562 (1346). skulo the fornempdo abote ok conuente the fornempdo goodz hawa i therra wärio . . . til then dagh the sina peninga . . . aterffa *ib NS* 1: 379 (1404). hwilkin som thenna prebendona hafwer i wärgino *(troligen för* wärgio*) ib* 456 (1405). *ib* 2: 114 (1409). thät (ɔ: bolit) haffuer aff alder ligit wnder peder monsons gard j risinge hulkith . . . nielses moder fader haffde hafft j sinne haffuandis värio *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 25. the slotten . . . som the j värio haffde *RK* 2: 5313. her erik axelsson haffuer alth fynlandh i wäria *ib* 3: 2572. owir stridde iak demeterium oc haffwir j fria värio all hans landh slot oc städher *MB* 2: 252. thzte rike oc alt thz i ägä haffuer iak i mynä wäria *Di* 116. skulä wij bada egä hwat iak i wäria haffuer *ib. HSH* 19: 22 (1504). alt thet ogiort sölff iach i mijn wärie hade *ib* 24: 50 (1516). diwrin som äru j manzsins värio *(ad manum hominis sunt) Bir* 2: 311. — *pl.* huilkith gotz risabergh closter hawer i langa tima i wäriom hawidh *SD NS* 2: 117 (1409). — *Jfr* **konungs-, port-väria,** *äfvensom* **värа.** — **vätio lös (wäria-. weriä-),** *adj.* [*Fdan.* værielös. *Jfr Mnt.* werlôs] **1)** *ur stånd att försvara sig, utan vapen, i saknad af vapen.* thz *(djuret)* sa mik weria lösän warä *Va* 25. tha han *(bikonungen)* wardher wredher ok bös tha är hans wredhe wäria lös *MD (S)* 268. **2)** *utan försvar, i saknad af försvarare el. beskyddare, värnlös.* han hawir . . . giort orät änkiom ok fatikom ok väriolösom *Bir* 3: 52. nidhirtrykka änkio ok väriolöst folk *MP* 1: 300. *ib* 2: 111. — **väriomal (wäriämaal),** *n.* [*Fdan.* væriemal] *L. rättighet att för ngn tala och svara inför rätta, rättighet el. uppdrag (att ss ngns ombud utföra en rättslig handling).* hwilken for:da hustru karin haffde gijffuit sin wäriämaal . . . jowan j sibbenära by oc larans j honsharffwamor fasta oc vplatha for:da scipper olaff forscriffna gotz *DD* 2: 14 (1459).

värian (wärrian), *f. försvar.* hans hugher vprestis j gudz lagha styrk oc wärrian *MB* 2: 225.

väriande (wäriände. wärende. väriende, *se* **gildis väriande. wärande, värende** *o. s. v., se* **kirkio väriande.** *pl.* **wäriänder: kirkiu wäriänder** *SML Kk* 4: 4. **wäriändär: kirkiu wäriändär** *UplL Kk* 1: 2 *o. s. v.* **uäriända: kirkiu uäriända** *SML Kk* 4: 4 *i var.* **wäriändä: kirkiu wäriändä** *ib* 1: 1. **wärende** *RK* 2: 6175; *se vidare* **kirkio väriande),** *m. eg. part. pres. af* **väria.** [*Jfr Fnor.* verjande] *L.* **1)** *försvarare, anfallen man som försvarar sig.* wärdher . . . nokor af eghändä ok weriändä i thy samä dräpin han thylicht gör *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *krigsman.* han fik . . . synom broder . . . ij[c] [200] wärende *RK* 2: 6175. **3)** *försvarare, beskyddare, målsman.* wi aghum warä wäriände aldrä änkior oc faþerlösä barnä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). som ängen hawa hafft wäriänden *ib.* — *Jfr* **gildis-, kirkio-väriande.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

väriare, *m.* **1)** *försvarare, beskyddare.* thera ... staz wäriare *Bil* 252. siälffwir gudh är theris wäriare *MB* 2: 306. han vardh gudz kirkio predicare ok hänna väriare *Gr* 325. *Bir* 2: 68. tronna väriara ok mina kirkio hulka som kallas väpnara *ib* 3: 366. j hawin wäriara *(defensores)* ther idhir skulu wäria for owinomen *ib* 1: 191. wäriarene som äru hof männene ok riddarane *ib* 193. *ib* 192, *(Cod. C)* 265, 385. **2)** *försvarare, förfäktare.* jeronimus var ... sanindina kungörare oc väriare *Bir* 3: 161. **3)** *målsman.* biskopin *(skall vara)* thera *(systrarnas och brödernas)* kärlekin väriare *VKR* 81. *Bir* 4: 39.

väriare, *m.* *Jfr* **romväriare.**

värilse, *n. pl.?* **1)** *försvarande.* gudz budhordha olydhna hulkin som inledhe ij hänna hiärta ... ilzskonna värilse *(defensionem)* *Bir* 4: 289; *jfr* **varilse. 2)** *värn, skydd.* huseno til wärilse för eld ok allan brådhan wådha *KS* 85 (209, 94).

värinsker, *se* **värensker.**

värk, *n.* [*Isl.* verk] *L.* **1)** *verk, gärning; i sht i klandrande mening.* þu ... burþe giva bloþ firi var värk *Bu* 76. suennen dömdes tel döþ for sin värk *ib* 176. then som drap, mz wadha oc ey mz wilia, wordhe han gripin aff hans nästa som dräpin war, förra än han kome til sinna fridhborgh, tha laghe han a sinom wärkom ogilder *MB* 1: 425. hwa som gör onatwrlik wärk mz fä eller folke *ib* 369. rädheliker oc loffs wärdher mz vnderlikom wärkom *(faciens mirabilia)* *ib* 318. — koma til värka [*Mnt.* to werke komen] *komma i strid, företaga angrepp.* at vij kwnna komma tiil verka, strax jach komber med folket *BSH* 5: 241 (1508). — vara til värka, *vara i strid.* haffwe wij warit til wärka tiith och opta medh waara fienda *BSH* 5: 167 (1507). **2)** *verk, arbete (som frambringas el. är frambragt).* godhir änglar sagdo *(för sagho)* thzta dagx värke först j sinne naturu, oc sidhan innan gudi som är späghil hin skärasta aldra sinna värka *(Cod. A* gärninga 156*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 539; *jfr* **1.** godhir gulsmidhir ... hulkin som gör nakat stort älla dyrt värk aff guld *Bir* 3: 377. — *arbete, utförande.* hafdhe han een maliokragha ... aff klenä värk tha var han giördh *Fr* 151. **3)** [*Jfr Mnt.* werk] *belägringsverk; belägringsmaskin, artilleripjes.* the haffdo werk ther fore driffuit ok starka blidhor wp räth *RK* 1: 4301. tera blidhor älla annor wärk *KS* 87 (212, 95). — drivande värk [*Mnt.* drivende werk], *slungmaskin.* *Jfr Schiller u. Lübben* 1: 577. wältror oc driffwande wärk *VM* 4. *BSH* 5: 144 (1507), 348 (1509). **4)** [*Jfr Mnt.* werk] *handtverksskrå.* hwilkin swen som ... gör sko ok hafwer ey giorth syna mestar sko for werkena *SO* 22. **5)** *sak, ting?* han war ther skutin i häll ... en riddare heyt gudzsärk han fik ther ok slikt sama wärk *(han råkade ut för det samma, honom gick på samma sätt)* *RK* 1: 3275. — *Jfr* **a-, adhal-, an-, banda-, bol-, dags-, döds-, firnar-, fiske-, forläkis-, hakul-, hand-, handa-, hiula-, hof-, mur-, mylnu-, mästar-, nidh-, niþings-, odhol-, of-, ordha-, pala-, rans-, rese-, ribbalda-, rofna-, stykke-, trä-, vaþa-, valds-, var-, vatn-, vatns-, veþe-, vilia-, vreds-värk,** *äfvensom* **värke.**

värka (*pres.* **wärcar** *VML II þ* 17: 1. **wärkir** *VML I M* 4: 2. *impf.* **-adhe.** *part. pres.* **wärkiände** *VML I M* 11), *v.* [*Isl.* verka] *L.* **1)** *göra, utöfva.* the ilgärninga som the wärkadho oppa thik *(exercuerunt in te)* *MB* 1: 271. hwi wil ey gudh giwa swa enom dygdh swa wäl at nytia oc wärka fore gifna dygdh som androm *ib* 352. **2)** *verka, åstadkomma.* thässa dygdher wärka äller göra gudhz ängla *Lg* 3: 487. **3)** *göra till föremål för verksamhet, bearbeta, bruka, odla.* nw tagher noe at wärka iordhina *MB* 1: 173. — *abs.* gudh siälwer satte mannen i paradiis, ther til at gudh siälwer skulle göma oc wärka *MB* 1: 128. — *Jfr* **a-, af-, be-, for-värka,** *äfvensom* **handvärkaþer.**

värkan, *f.* *Jfr* **a-, handa-, valds-värkan.**

värke (*pl.* **-ar. -iar: uärkia** *ÖGL B* 29), *m.* [*Sv. dial.* verke] *L. verke, inrättning i vatten till fisks fångande. Jfr Schlyter, Ordbok* 733; *Rietz, Ordbok* 813 *f.* partem quam habui in vtarsta werkænum in fløtasundum *SD* 4: 215 (1331). at jak undt och gifwit hafwer ... een wärka med tu lanaläge *ib NS* 2: 91 (1409, *nyare afskr.*). om the werka som the af kokala haffde bigith i ... kokala fors tawistana tiil forfongh *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). the wärka pa swder sydhan aff forssen *ib.* alle the werka. the af kokala haffua i then offre forssen sculu vpp kastas och rensas *ib.* met ... werkum oc werkestadhum *ib* 2: 92 (1432). *ib* 100 (1434). *Jfr* **fastvirkis-, fiske-, vatn-, vatn-värke. — värka bygning,** *f. L.* — **värka stadher (werke-),** *m.* *ställe der verke är anbragt el. kan anbringas.* ath the aff kokala sculä bruka sigh til werka städer fron gambla querne stadhen nedhan fore brona. pa the norre sydhona, oc stragx in til näsyt *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). kyrkj herrens i hempele werka stadha *ib.* presten scal haffua syne werkestäder ffry i then offre forssen *ib* 33. *ib* 2: 92 (1432), 100 (1434).

värke, *n. L.* = **värk 3.** drivande värke = drivande värk. thet wij late göre skermdöre oc driffwande werke *BSH* 5: 139 (1507). — *Jfr* **a-, bol-, dags-, hand-, handa-, valds-, vatn-, vatn-, vreds-värke,** *äfvensom* **virke.**

värker (**wärdkir** *Bir* 1: 161. *ack.* **värk. wärkt** *(sannolikt skriffel)* *Lg* 3: 372. *pl.* **-iar.** *dat.* **-iom. verkom** *Bir* 2: 266), *m.* [*Isl.* verkr] *värk, smärta, plåga.* hafþe han ... värk ok sar(s)öka *Bu* 15. þu ... þolde saar ok saran värk *ib* 76. vest þu ... huru ma[n]gan värk ok siukdom han giorþe *ib* 141. lägge ... thz ther oppa som wärkin *(tandvärken)* innan är *LB* 1: 97. thy haffuer iak hanska om thz saar at värker oc swede ther aff gaar *MD* 352. fingu all syskine harmelika hämdh ... oc sculw al swa mz wärk at the gatu ängin sin lim rättan quarrum haldit *Bil* 289. *ib* 427. *Bir* 1: 161, 2: 244. *Bo* 222, 223. vndanna värkir *ib* 182. beskare plagha oc bitrare hiärtans värkir *(dolor cordis acerbior)* var honom af gudz fadhors vanhedhir *ib* 24. wart han quitter stora öghna sot oc langlighan wärkt *Lg* 3: 372. lät han bera the kapona mz hedher ok läggia owir värkin *(det värkande stället)* *Bil* 830. sidhan alle värkianna varo borto *Bir* 2: 22. tha aff allom thinom sarom värkiane sökto til hiärtat *ib* 268. huru ... alle andre mine limi (ɔ: varo) grymmelica sargadhe mz

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mangom värkiom ok pinom *ib* 3: 289. aminnandis thina wärkia *ib* 4: 198. aff hardhom verkom *ib* 2: 266. j sarasta värkiom *MP* 1: 47. *Bo* 181. *MB* 2: 307. reknadhe hon licammans angxla ok värkia vara aldra lättasta *Bir* 3: 85. pinona ok ysällenna wärkia *ib* 1: 174. huxa christi pino besklikhet ok stora wärkia ok swidha *ib* 309. ihesu christi pino wärkia *VKR* v. i siukdomsins värkiom *KL* 353. for hardha siukdomsins nödh oc pino oc värkia *ib.* dözsins värkia gripo hona *ib. ib* 266. *MP* 1: 117. alla värkia ängxilse ok sorgh som the tha hafdho bödh han atiruända *KL* 411. *MB* 2: 404. — *sorg.* iak troor thet kom them somplika til wärke *RK* 1: *(Albr) s.* 214. — *Jfr* **arma-, axla-, axla tanna-, ben-, bryst-, buk-, döds-, fota-, hiärta-, hovudh-, hovuds-, ikta-, inälva-, kirtla-, lar-, lända-, magha-, niura-, qveso-, qvidh-, qvids-, ryg-, ryl-, sara-, sidho-, sinu-, smatharma-, sorgha-, sporna-, tanna-, tharma-, öghna-, örna-värker** *samt* **barnvärkiar.** — **värks fulder (-fullir** *Bir* 2: 173, 244, 3: 40**),** *adj. full af värk el. smärta, smärtfyld.* alle andre hans limi wrdhu swa dofne ok wärks fulle at han gat went sik enga wäghna *Bil* 272. han stodh värkx fullir a korseno *Bir* 3: 40. *ib* 2: 173, 244. *Jfr* **värkfulder.**

värkfulder, *adj.* = **värks fulder.** *Bir* 4: 162.

värkhäster, *m.* [*Isl.* verkhestr] *arbetshäst.* XI werkheste vedh slottet *HSH* 19: 168 (1506).

värkia (werka *MD* 76. **warkia?: warkir** *ib* 81. **-ir, -te),** *v.* [*Isl.* verkja, virkja] **1)** *känna smärta, lida, våndas.* han gat ängalund liþughar älla lös wrþet ok värkte sarleka ok öpte *Bu* 15. stodh han vp allum limum heel swa at han änkte skalf älla wärkte *Bil* 290. the skulo skälwa oc wärkia som kona i barnsäng *MB* 1: 433. then som bla är oc werkiande aff slaghom *LB* 7: 68. af scurin limber känne enkte och wärker ey *Ber* 48; *jfr* **2.** — *plågas, vara sjuk.* han värker och kenner thz ey *MP* 1: 63. **2)** *värka, svida, göra ondt.* är thz sua at thw sätir nakat hart mot honum aff hulko hans tändir äntigia värkia *(doleant)* älla eghna älla sliöna *Bir* 2: 35. hiärnin röris oc värkir hardhelica *ib* 60. första howdhit wärkhir tha dröuas alle limine *GO* 227; *jfr* **1.** *ib* 526. ä staar fool til benith wärkir *ib* 954. om hoffuid opta wärker *LB* 2: 52. skal thz . . . thikkias vara . . . väl rätuist. at howdhit som fordhom äruodhadhe opta i världinna fafängo . . . skoli oc stundom värkia i gudz thiänist *(caput aliquando dolere in servitio Dei) Bo* 139; *jfr nedan äfvensom* **1.** tha hiärtat warkir *MD* 81. — *opers.* sanctus laurencius vreþ hans arm. sua at sarleka värkte *Bu* 418 *(här kan dock ett underförstådt* armber *tänkas som subj. till* värkte*).* thu bog mik swa at äpter wärker *Al* 2832. tha scal man lata sik sla ena adra som hetir sophena . . . oc människian scal ey sompna innan thz hon kännir wärkia *(möjl. att fatta ss ack. pl. af* **värker***)* oc til thäs hon far blodlatit *LB* 1: 98. — *med dat.* at os wärker äpter aat *Al* 6116. mer wärkte thöm *Bil* 236. *ib* 719. huru qwinnonne werkir j barnbyrdh *ST* 356. mik värkte ey *MP* 1: 322. tha värkir honum j tändirna *Bir* 2: 35. honum monde tha i hiärtath wärkia *Al* 10071. howdhit som fordhom äruodhadhe opta i världinna fafängo alt ther til at thy värkte *(usque ad dolorem laboravit vanitate sæculi) Bo* 139; *jfr ofvan.* lath tegh i thith hierte werka wm thu gör nokoth moth thin gudh *MD* 76.

värklös, *adj.* [*Isl.* verklauss] *smärtfri.* þe lagho þär värklöse *Bu* 524. maþren . . . kände sik haua baþen laren. värklös *ib* 516.

värkman, *m.* [*Isl.* verkmaðr] *yrkesidkare.* kan han thessin thry stykke gerningh smidhia swa at han kan göra fult fore een werkman i thz embethet *SO* 61. *ib* 160, 161. forbiudhom wij alla borghamesterna oc radhit owir alt swerge, städhia noghon guldsmedh sättia sigh i stadhen for werkman, for än han warit haffuer for werkmesterna, oc giordt sina fyra stycke gerning *GS* 59 (1474).

värkmästare (wark- *SO* 14 *(på två st.)*, 16, 29. **wär-** *ib* 14, 16 *(på två st.)*, 19, 20. **wer-** *ib* 20**),** *m.* [*Fnor.* verkmeistari. *Mnt.* werkmêster] *förman för ett handtverksskrå, ålderman.* klagar husbonden thz forre wärkmestarom *SO* 6. thettha fornempdha skal han göra aff enne hwth j warkmestaranna huse thöm asyande *ib* 16. tha kalle wär[k]mestara kompanith saman ath skodha thessa gerninch om hon är aff allom ostraffalikin *ib.* skulu wär[k]mestara fölghia honum a rastughu ok latha burskap winna *ib.* koma frömande swena til stadhen stempno dagha imellan hwilkin mesterman thöm behöfuer tha haffui thz mz werkmestarens orlof oc werkmestare samtykke thz mz fyrum brödrum *ib* 30. tha magh verchmestarän i embeteno thet alldelis till rettha hindra *ib* 31. här om skulu werkmestare haffua atwakth at thz ikke skeer *ib* 49. *ib* 18, 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 32, 47, 48, 52, 53 *o. s. v.* at noker aff verckmestarana som äre oldermen eller noker anner j embetet som nagat wylle dylia eller forsyma i tesse forscreffna schraa *ib* 155. *GS* 59 (1474). werkmestaren i gwlsmidz ämbethet i westeraars *DD* 1: 143 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). — (?) *ss tillnamn.* hulkit fornempda steenhus . . . jöns skalm hafdhe salt hustru ingerdha förra bonda mattis werkmestara til forene *SJ* 83 (1438). mälis män til fornempdan gardh oc tompt hinrik lang . . . olaff wästman oc eskil werkmästare *ib* 121 (1443). *ib* 82 (1439), 106 (1441).

värknaþer, *m.* [*Isl.* verknaðr] *L. arbete.* hwa som gör nakan wärknath a sunnodaghin *MB* 1: 355. *Jfr* **a-, aþal-, þvära-värknaþer.** — **värknaþa fä,** *n. L.* — **värknaþa för,** *adj. L.*

värkning, *f.* *Jfr* **avärkning.**

värkskiut, *n. arbetssto.* XVI verkskiwth *HSH* 19: 168 (1506).

värkstadher, *m.* [*Ä. Dan.* verksted. *Mnt* werkstede] *verkstad.* huilken suen som opinbara befunnen wardher at han gör nokra sijna eghna geruingh i husbondhans werkstadh husbondhanom owitandes *SO* 65. *ib* 6, 146, 150, 154.

värktygh, *n.* [*Fdan.* værktygh. *Jfr Mnt.* werktowe] *verktyg, arbetsredskap.* hvilken som vil warda sin eghin man i guldzsmede ämbetet han schal haffua . . . wärck tygh swa ghot som en lödich marck sylffuer *SO* 145. then som anners werck tygh bort gömer *ib* 142. *ib* 152.

värkvindögha (-vyndöghe. -wyndoge), *n.* [*Jfr Mnt.* werkvinster] *handtverkares bodfönster.* ther

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

effter magh han vpslaa sit verck wyndoge *SO* 146. ypna syt werck vyndöghe *ib* 148. *(Jfr* för än han latther vp siit boda fänster *SO* 231 *(i skråordning fr.* 1545).)

värma (*pres.* **-ir.** *impf.* **-de.** *part. pret.* **vermader** *LB* 7: 199. *n.* **wärmpt** *MB* 1: 293 *(kan fattas ss n. af* **varmber**). *imperat.* **werma** *LB* 7: 199), *v.* [*Isl.* verma] *värma. eg. och bildl.* swa som en stekare wärmer watn om wintrin litla stund mz elde, thz som ey wordhe wärmpt for somar tiidh aff natwro *MB* 1: 293. *LB* 7: 199. naar hon *(själen)* ... sinna synda illa loktandhe röther sywdher oc wärmer i angrande hiärtans grytho *LfK* 85. tha solinna skin kom owir thera *(trädens)* högxta skata oc värmde them *Lg* 69. alexander ... lot then ridder wärma wäl *Al* 5673. tok hon han j sin fangn ok lagdhe han thätlica til sit bryst oc värmde han mz kiinbeneno ok brysteno *Bir* 3: 281. han war ... brinnande j kärlek swa som eldir wärmande kalla *ib* 1: 302. j thy at thu alla owergiffna syndara samansankar j thit mildelika sköt oc höl oc wärmir wndir nadhinna mantil *Su* 206. tholke thanka ... värma hiärtat *Bo* 15. han (ɔ: skinkiortillin) ... wärme for köld *Bir* 1: 287. ey wärme likamlikin mantul vtan han bärs *ib* 279. wärmer han (ɔ: oskapadhir ande) ok gör hita ey af nakrom skapadom thingom vtan aff sik siälfwom *ib* 186. — **värma sik,** *värma sig. eg. och bildl.* petrus sat vidh eld ok värmde sik *MP* 2: 13. mädhan han älskadhe ok älskar os swa mykyt hetelica tha skullom vi os vidh tholkan oc swa storan eld ey at enast värma. vtan än bränna *Bo* 242. — *refl.* **värmas,** *värma sig; värmas, blifva varm. eg. och bildl.* the ... vptändo eld at wi mattom wärmas äftir räghn ok frost hwilkin wi hafdhom tholt *KL* 175. tha konungin ... böriade innantil at wärmas aff starko wiine *(incaluisset mero) MB* 2: 180. renliffnadz stadgha, oc hälgha fädhra skipan, aff hwilkom ... the som kalle waro wärmdos oc hitadhos *(de quibus ... frigidi incaluerunt) Bir* 4: 7. swa som bärghit staar a mot solinne, swa stodh syndin mot mik at thessin siälin skulde ey hannas älla wärmas af minom kärlek *(afficeretur caritate mea) ib* 1: 221. thz *(hjärtat)* forma aldre wärmas ok ey vpsta til min kärlek *ib* 149. huru kan iak wärmas *(calefieri)* mz tholikom hulke som ey hafwa rätta tro *ib* 120.

värman (-en), *n.* [*Fdan.* værmen: molendinum aut clausuram piscium que wlgariter dicitur værmen siue fiscagarth *SD* 1: 296 (1241, *gammal afskr.; urkund utfärdad af ärkebiskopen i Lund*). *Jfr Småländska ortnamnet* Värmanshult *(se Hellquist, Sjönamn* 746) *och Sv. dial.* värmsel, *Isl.* vermsl, *källa som framväller ur djupet och icke tillfryser, strömdrag*]. *Jfr* **alavärman.**

värmber, *se* **varmber.**

värme (**varme** *Gr* 277; **-en** *KL* 317; **-a** *Bu* 489; *Al* 6395), *m.* [*Isl.* vermi] *värme. eg. och bildl.* barnet ... thorffte vidher mere värma i swa store köld *Bo (Cod. B)* 344. scyt giuar han *(Gud)* þik ... varma äpte iis ok frost *Bu* 489. solinna varme *Gr* 277. *Bir* 1: 221. *Al* 6180, 6182, 6395. mote hiärtano var han litet varmber ... thän varmen bleff standande mote hiärtano. väl fäm dagha vmkring *KL* 317. *LfK* 216. nar alle swenane frusu owir matto kände hon swa mykyn verma at alle the hona hannadho oc sagho vndradho *Bir* 3: 201. *ib* 4: 50. hulkin *(näml. kläder)* hon meer hafdhe til at hylia ok skyla mz sin licamma än til hans värma *KL* 334. the klädhe ... ther hon hauir aff värma oc nytto *Bir* 3: 175. the göra ... minom son wärma ey then som wardhir af wl älla klädha bonadh älla eld vtan af brännande kärlek *ib* 1: 228. opfyllas mz gudhelicom hita oc värma *ib* 2: 161. *ib* 1: 80, 149. mz kärleksins värma *KL* 350. jak ... ffly wndher thins wärmis manttol *Su* 207. *Jfr* **kärleks-, lifs-värme.**

värme, *m.* [*Sv. dial.* värme. *Jfr Isl.* vermir, *m. pl.*] *L. Värmländing.* vermana spordo the tidende braat *RK* 2: 4544. dalakarla oc värma *ib* 4609. *ib* 4852, 4887. — *ss tillnamn.* olaff verme *SD NS* 1: 153 (1402). vnder olaff vermens insegle *ib.*

värmelandsboar (-bo), *m. pl. Värmländingar.* at vermelandzbo sich redha giorde *RK* 2: 4845.

värmestuva (werme stoffwa. warma stwa), *f.* **1)** *rum som uppvärmes el. kan uppvärmas, varmt rum.* the haffdo got herberge jnnan sowa stekare hwss ok werme stuffwa *RK* 1: 2633 *(kanske snarast: badstuga, badrum; jfr* **2**). **2)** *badstuga; (ång- el. svett-) bad.* thw skal optha til warma stwo gaa *LB* 6: 281. werme stoffwa eentidh i manadhenom *ib* 3: 112.

värmsker, *adj.* [*Isl.* vermskr] *Värmländsk.* epther vermscom laghom *Styffe, Skand. und. Unionstiden,* 2 *uppl., s.* 150 *(urk. fr.* 1440). värmsk lagh, fäst oc wmfärdh *ib (urk. fr.* 1444). — *i best. form ss tillnamn.* ab jngiwaldo johannis wærmskæ quondam filio *SD* 1: 612 (1282). margareta johannis dicti wermskæ quondam filia *ib* 2: 8 (1286). — *Jfr* **värensker.**

värn (**uarn** *ÖGL ES ind.* 14. **warn** *Fragm. af SML, se Maurer, Sitzungsber. d. bayer. Akad. d. Wiss. Phil. u. hist. Kl.* 1894 *s.* 433 *och Larsson, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 55. **veren** *HSH* 20: 98 (1507). **-ir. -ar**), *f.* [*Isl.* vörn] *L.* **1)** *värjande, värn, försvar.* at nakar dyrwes sik vndan lönä af vare þiänist til rikesins wärn *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 561 (1346). han hafdhe tio thusand waghna bygdhe til wärn *Al* 3240. thesse waknin älla klädhin ... ther the skullo j föras äru ey til herrans wärn vtan til ensamna sinna wärn *(defensionem) Bir* 1: 165. dogha the (ɔ: ondo biin) them godho biomen til inbyrdhis wärn ok hiälp *(ad mutuam defensionem) ib* 258. hwat är sannindh wtan rätwisonna astwndan oc sannindenna wärn oc wärnilse ... sannindhen är hoxsens brwni oc länktan i huilkom människionna hogher opptändhes til rätwisonna wärn *LfK* 52. han ... ey gitandes lidhit gudz wanhedher oc rätwisonna fördärff, giffwer sik til wärn oc förswar jämwäl i dödhen *ib* 53. päder togh til wern ok kiiff *MD* 31. wildhe jek haffua hielp ok take til wernä *ib.* prosthen i ramdall gaff segh jn oppaa kyrkon med nogit folk och togh till veren *HSH* 20: 98 (1407). norges män torde ey tha tagha tiil wärn *RK* 3: 78. saraceni stoþo manleca tel värn *(försvarade sig) Bu* 496. nakre aff the cristna bespisadhe sina städher, oc stodho til wärn moth the hedhningga i mangha dagha *Lg* 3: 169. stat manlika til wärn cristna thro *Bil* 619. the wtginge alle som wärn kunde göra *RK* 3: *(sista forts.)* 5679. the äre ... ey öffwer

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hundradha väractuge eller [som] nogra vern göra kwnna *BSH* 5: 7 (1504). — *motvärn.* the ... sattis mot konung karl til wern *RK* 2: 7754. *ib* 8208. sik säthia til wern moth honom *ST* 340. **2)** *värjande el. försvar inför rätta; nekande.* the pintho honom mz eeld ok jern togh hafde han for sik samma wern ok sagde altidh nee j moth *MD (S)* 285. **3)** *värn, skydd, beskydd, hägn.* tholkin värn *(defensio)* tharfuadhis äkke *Bo* 83. cristoforus ... baþ varn härra sik tel värn *Bu* 501. maria magdalena sömadhe kors a thera härdha til thröst ok wärn a moth diäflum ok guz owin(um) *Bil* 268. wir ... takum þeem ... vndir warä hemelikä wärn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *MB* 1: 182. badh hon thän stora herran ... at han skulle hona ok alla hänna systra taka i sina värn ok bägnan *KL* 354. *Bir* 2: 249. jak skal wara thins oc thinna wärns skiollir *(scutum protectionis tuæ et tuorum) ib* 4: 58. — *skydd, tillflykt; tillflyktsort; skyddad el. säker plats, säkerhet.* ii rom var eet hus bygkt vanförom riddarom ok aldroghom tel värn at haua þär sin äruoþes lön mäþ mak ok ro *Bu* 64. somlige aff them togho sigh wärn til twa thorna allaledhis wäl bewaradha *(confugissent in duas turres valde munitas) MB* 2: 310. lathen them ekke komma til wärn j theris städher *ib* 29. epterst säter han rachel oc iosep i sina bätzsta wärn *ib* 1: 227. fly til nakra wärn mz thinne syster *Lg* 3: 295. — *det som skyddar, skydd, värn.* täs flere barfridhi tän mur hauer ... täs fastare är täth hus til alla wärn ok sikrlek *KS* 85 (208, 93). mannen tarf ... sikra wärn firi ty han må skadha til lif ok likama *ib* 79 (195, 86). torf ... huart rike ok landskap haua ... sikra wärn firi owinom tera *ib* (195, 87). är tön wärn tuäskuna: en är godh riddarskap ok triwin almoghr ... annor wärn landa är fast hus ok borghr *ib* (195-6, 87). the hafdho mot honum änga värn *Fr* 594. eensamit renleeks samuit war thera värn *KL* 298. — *om person: försvar, beskydd, beskyddare (beskyddarinna).* callaþo män han rätuisan ok folks faþer ok lanz värn *Bu* 195. herra min gudh ihesus christus hiälp mik oc var min värn *Lg* 549. o ... jomfru maria ... war min wärn i dödhenom *Sv. Böner* 58. **4)** *vaktpost, vakt.* satto the försaat oc värner *(posuerunt insidias)* mothe honom j bärgannas höghet *MB* 2: 99. **5)** *befäst plats, befäst läger, befästning, fäste.* samma nat drogho the tädhan jn för stadhen ther mäste hedhningana haffdo sina wärn, stadh. oc trygge hwilo *(ibant usque ad munitionem) MB* 2: 233. sampnade han paa nyt maal annan storan här oc satte sin wärn oc bostadh *(castra posuit)* mothe raphin offwir strömen *ib* 234. the ... haffwa sina wärn sath *(castra posuerunt)* owir strömen *ib.* han ... säther sina wärn pa the sidhona strömen *ib* 235. hedhningane ... owir gaffwo sin vapn wärna oc städher *ib.* thymotheus ... owirgaff wärner, stadh oc bolstadh *ib* 234. somlighe giordo sik beskärmath rwm oc wärnar til genstridh *(munitissima ad repugnandum loca) ib* 84. the ... omkringh lagdo torneth oc wärnena *(circumdantes præsidium)* mz trägrenomen *ib* 102. beställado them oc bekräkte them alla j theris skärmom wärnom oc thornom *(in turribus) ib* 232. beställa the värnir oc städher til hulkom wi flyt haffwom *(occupare munitionem, in quam confugimus) ib.* antwardom wi ... konwngh magnus ... förnempde land med theres sloth wärner och ägadela *(predictas terras, municiones earum et castra ac pertinencias) SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* ödhmiuktin är alra dygdha swa som en värn oc torn ther starklica standir mote höghfärdhinna onzsco *Bo* 44. **6)** *mur.* ena värn han *(trädgården)* hafuer om sik *Fl* 1064. **7)** *bröstvärn; af bröstvärn el. af tinnar omgifven plattform å borg el. fäste.* offwan oppa takit offwir torneth waro standandis starka wärner oc wikskardh *(propugnacula) MB* 2: 102. jnnan j thornit bygdhe mästher mannen som diwrit *(elefanten)* regherade oc j wärnenne om kringh thornet. xxx ij. vtwalde män *ib* 237. han gik for skämptan a the värn tha vardh han var vidh thera här *Fr* 451. tha mälte een swen op a the värn nu äter folket ij konungins här *ib* 507. man sa ther a wärnene sta thre män äller nakra twa *Al* 4992. the gömpdo sik a wärnene sköōt *ib* 4996. sommi bliwo ... a wernen dödhe *RK* 1: 1764. ginstan munde fogden pa werna ga *ib* 2: 2724. jag gik opp pa wernen thz snaraste iag gath och lath ther stinga wth en hatt *ib* 3: *(sista forts.)* 5133. en dag stod konung didrik vpa wärnen oc sag at konung waldemar gik till bord *Di* 187. the ... komo til borghinna, tha ropadhe wektaren aa werninne *(up der zinnen)* oc spordhe hwa the waro *ST* 24. fyre väktara äru ther a, the aldre skulu aff värnine ga (IIII *menn gæta turnsins*) för än andre koma ther ij gen *Fl* 1033. hon ... monde braat the väktara kallä ... tha mälte een man a värninne stoodh ij ärin välkomin *Iv* 3829. — *Jfr* **bak-, bryst-, iorþa-, lagh-, land-, mur-, strand-värn.** — **värnar eþer,** *m. L.* — **värnar iordh,** *f. L.* — **värna garþer,** *m. L.* — **värnalagh,** *n. L.* — **värnalaghi,** *m. L.* — **värna mal,** *n. L.* — **värna man,** *m.* [*Jfr Isl.* varnarmaðr] *en af de män som (under "höfvidsmannen") hafva tillsyn öfver fredandet och vården af en tredings skogar.* um fiärdha dagh pingizdagha ägha wernamän om scogh ridha them mannom aff täkt göra som brutlike äru ok aff täkt till nästa tridhiungx *(för* tridhiungx thingx?*)* föra *TB* 78. nv sighir höuitzman wernamen ey hafua ridhit then dagh them tilbör j scoghenom *ib.* alt thz giffs fore tridhiwngx thinge ther ägher dagher fore läggias ok twe wärnamän fore wara tholika höuitzman nempnir *ib* 81. tha sculo wernamän oc synomän afsättias ok andre tiltaghas *ib* 73. nv sigx om scogha skipan ther äghir huar sinom luth radha sliikt a man som a man vtan vernamän och synomen halfuo mera bondom oc howdzmän wernamannom ok synamannom halfuo mera *ib* 74. wilia the sina ako sälia ellir gifua tha ake uth aff scoghenom oc huarghin längra för än synomän ok wernamän hafua synt ok seet än the hafua laghlica hugget ellir ey *ib* 75. höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som j skipan *ib.* *ib* 77, 78, 79. — **värna ruf,** *n. L.* — **värna stadher,** *m.* [*Isl.* varnarstaðr] = **värnstadher.** the saman sankado all theris harnisk mz thy bewarados oc bemannados beqwäm rwm oc wärna städher *MB* 2: 305.

värna? *f.* [*Sv. dial.* värna] *Jfr* **landvärna.**

värna (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Fnor.* verna. *Jfr Mnt.* warnen, wernen] *L.* **1)** *värna, skydda, beskydda, bevara.* mins fadhirs akt är äkke at värna

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

älla väria sina vini här i världinne i swa matto *Bo* 83. han värnar os. oc vi skolom i quäl skadhalöse hijt atirkoma *ib* 164. *ib* 12. *Bir* 1: 53. jak värna thom j allom vadhom *ib* 3: 387. hon är värnadh mz starke värn *ib* 152. thz ... mz hulko han värna kroppin swa som brynia älla plata *ib* 115. wärnadhir mz thäs hälgha kors dygdh *KL* 50. sculu the ey värnas af honum *MP* 1: 61. värna os vndir thinna vinga skugga *Gr (Cod. D)* 381. wi bidhiom thik ... värna thit folk aff allom bradhum död *Bil* 714. *Bo* 206. werna os aff äwerdelikom fördömilsom *Su* 322. bygdho the henne et hws widh graffwena thz hon skulle wärnas aff räghn oc wäto *Prosadikter* 154. wärnar min ödmiukt af brännande froste thz är af wärldinna vinskap *Bir* 1: 277. *ib* 278. värnande han fran dyäflenom *ib* 2: 115. werna oss for owinenom *ST* 236. nar the j föra sik mässo klädhen ... mz hulkom the skuldo wärnas ok bewaras mot diäflenom *Bir* 1: 164. — *bevara, rädda.* huru gabaonite folk clokliga wärnadho sith liff *MB* 2: 24. **2)** *befästa, förse med befästning.* han wärnadhe *(munivit)* ... bärghit syon *MB* 2: 270. — *befästa, stärka.* han wärnadhe *(munivit)* them som stodho j godho at the skullin ey falla *Bir* 1: 303. **3)** *vakta, bevaka, hålla uppsikt öfver?* the ... satto j alla the *(näml. städerna)* wärnara til at wärna israel *(ut inimicitias exercerent in Israel)* *MB* 2: 247. **4)** *akta, gifva akt, se till; söka förhindra. med nekande sats inledd af* at. tu skalt ... wärna ok för biudha, at ängin androm skadha göri *KS* 26 (65, 28). — *taga sig till vara, taga sig i akt, akta sig, se till. med nekande sats inledd af* at. skal godhr ok rätvis kunungr wärna at han warde ey girughr up å sina vndidåna godhz *KS* 57 (144, 63). skulu alle domare ... wärna at the sen ey wildughe älla ofbradhe i domom sinom *ib* 68 (168, 75). värna *(vide)* ... at thu ey dröfh thän hälgha anda *Ber* 39. värna *(cave)* at thu ey wpnöt thina dagha j bakmalwm *ib* 58. *ib* 59. — *taga sig till vara för, söka undvika.* löghe oc fafängh ordh wärnis oc flyns *(caveantur)* *Bir* 4: 13. — *refl.* **värnas,** *värnas, få skydd, få omvårdnad, omhuldas.* til thz hws gaar barn som värnas *(zetam qua reperit solacia pusio querit)* *GO* 1110. — *Jfr* **be-, for-värna** *samt* **varna.**

värna, *v.* *Jfr* **kostvärna.**

värnaþer, *m.* *Jfr* **laghvärnaþer.** — **värnaþa hion,** *n. L.*

värnan, *f.* **1)** *försvar, försvarsstyrka, styrka.* mange andre waro som daghelica flyddo til them at öka theris tall makt oc wärnan *MB* 2: 225. **2)** *stärkande, tryggande, beredande af trygghet.* alexandher haffwir ... bundit wenskap mz iwdomen sik til störk oc wärnan *(ad munimen sui)* *MB* 2: 251. **3)** *skyddande, skydd.* alla städher för sag han mz ympnogha spisningh, oc plankade them til landzsens wärnan *MB* 2: 271. **4)** *undsättning.* symon ... kom mot honom til hiälp oc wärnan *MB* 2: 254.

värnare (vänäre *Lg* 3: 542**),** *m.* **1)** *försvarare, beskyddare.* han *(Josef)* var ... raskastir värnare *(defensor)* mot thom som bakdantadho oc taladho mot minom jomfrudom *Bir* 3: 160. rikesins älla landzsins höffdinghe i hwilkins lande clostrit är, skal them wara forswarare oc wärnare *ib* 4: 39. *ib* 38. *VKR* 81. thär til at han sculde kunnughas alle väruldinne vara ... therra helgha kyrkio värnare *Gr (Cod. D)* 417. iomfrunnar gömare ok wernare af myklom wadha *Lg* 3: 487. thu äst värnarin owir mina höghro hand *(protectio mea super manum dexteram meam)* *Bo* 109. rädz ey abraham ty at iak är thin värnare *(protector)* *MP* 1: 81. herra gudh alzwaloghir min wernare oc hielpare *ST* 265. prestane ... til honom kallado som altidh haffde warit jwda folksens värnare *MB* 2: 324. *ib* 154. *Lg* 3: 542. **2)** *förfäktare?* thera dyrkan värnare som ey finz san vara mz nakrom skälom *Gr* 281. **3)** *man tillhörande en fästnings vaktmanskap el. garnison.* the ... satto j alla the *(näml. städerna)* wärnara *(custodiam)* *MB* 2: 247. the drogho jn före stadhen ioppen oc kwnno ey in komma för thy at appoll[o]nius haffdhe sina wärnara ther inne *(custodia Apollonii Ioppe erat)* *ib* 254.

värnilse, *f.?* [*Fdan.* værnelse] *försvar, beskydd.* sannindenna wärn oc wärnilse *LfK* 52. gudz värnilse *(protectione)* honom närwarande *MB* 2: 320. (värnilse *sannolikt för* vämilse *(se* **vämilse 1***)*: ihesus christus sputtadhe hannande dumbans tungo gifuande os värnilse mot ofmykle oc ofkräselike ätan ok drikkan *MP* 1: 267.)

värning, *f.* [*Jfr Isl.* varningr] *L.* **1)** *förvaring; besittning.* thz war een sorghfull erffuelutt hans hustru fik til werning *MD* 387 *(i rim med* gärning*)*. **2)** *det som man har i förvar; saker som man förvarar för afyttring, varor, handelsvaror; äfven om det enskilda föremålet: vara.* iak huxar ther op a huru iak mina värning sälia ma *Fl* 844. *ib* 649. manga handa värningh är i krämara bodh *GO* 535. hwar man lowar sina wärning *ib* 652. hwar een wärningh lowar sik siälff *ib* 1098. tärningh är ond wärningh *ib* 1010. — *Jfr* **altara-, skin-värning,** *äfvensom* **varninger.**

värnirska (-iska *Bir* 4: 376 *(jfr ib* 529*)***),** *f.* *försvarerska, beskyddarinna.* at jak ville vara frw oc värnirska *(defensatrix)* hans härskaps ok hans rikis *Bir* 3: 416. *ib* 4: 376.

värnkallaþer, *p. adj. L.*

värnlös, *adj.* [*Ä. Dan.* værnløs. *Jfr Isl.* varnarlauss] *värnlös.* mykyn orätter ... skedhe ... wärnlösom barnom *Lg* 3: 183. fran vernlösa encher och faderlöss barn *HSH* 20: 260 (1508). *ib* 255 (1508).

värnstadher, *m.* *befäst plats, fästning, borg.* han ... fik alla theris wärn städher *(omnem munitionem)* *MB* 2: 147. jonatas ... betänkte at wpbyggia alla wärnstädher *(præsidia)* j iwdea. oc alla mwra j iherusalem *ib* 264. symon ... bygdhe oc bemannade wärn städher mz höghom oc starkom mwrom porthom oc laasom oc alzskons spisningh *ib* 268. the jwdei som än handa mällan haffdo naghra wärn städher *(opportunas munitiones)* *ib* 310. sände han alt qwinfolket oc barnen oc haaffwor jn til värn stadhen carmon *ib* 316. konungin vndirstandandis at jwdhanna konst oc diärffhet war j wärn städherna starkhet, drogh in til betsuram som war wärn stadhen then starkaste *ib* 320. ptholomeus ... ledde them jn j en wärn stadh *(munitiunculam)* som han bygt haffde *ib* 278. jwdas ... fan j en värn stadh *(præsidio)* aff thimothei sälskap x m män *ib* 316. *ib* 255, 259, 265, 274, 311, 312. *Jfr* **värna stadher.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

värntorn, *m. och n.?* **1)** *fästningstorn.* symon . . . nidherslo theris yppersta wärn thorn *(turrem) MB* 2: 269. **2)** *borg.* han war then förste som fridliga styrdhe owir gaza oc bethsura oc owir wärn thornen som war arx dawidh *MB* 2: 270. **3)** *bålverk, skansverk.* kom symon jn til gazam oc kring om bygdhe han alla wäghna mz wärn thornom *(circumdedit eam castris).* vpreste ther blidhor oc drogh sik in för stadhen *MB* 2: 269.

värold, *n. L.*

värold, *f., se* **väruld.**

värpa (*impf.* **varp**), *v.* [*Isl.* verpa] *eg. kasta. värpa.* tha flögh een höna j hans sköt, oc warp ther eeth äg *ST* 512. then höna . . . som altidh wil sielff vthe werpa *MD* 219.

värpil, *m.* [*Isl.* verpill] *Jfr* **olio värpil.**

värpil, *m. Jfr* **muldvärpil.**

värpil? *m. L. Jfr Cederschiöld, Festskrift tillägnad O. Ekman s.* 32 *f.*

värpla, *f. L.*

värple? *m. L.*

värra, *v.* [*Fdan.* værre] *L.* — *refl.* **värras,** *blifva värre el. sämre, försämras, förderfvas, taga skada.* huilke rätwislika oc mildelika i blandh ondha liffuandis, ey wärras aff thera ondha äptherdömom *Su* 60. ther somi wärras af annars straffan, ther wil hon göra sich stort siäla gangn *Lg* 3: 505. — *Jfr* **forvärra.**

värre (**-a.** *n.* **-a. -e. vär** *Al* 4638), *adj. komp. och* **värster** (**wäster**: **-te** *Prosadikter* 157, *jfr ib* 173), *superl.* [*Isl. komp.* verri, *superl.* verstr] *L.* *A) komp.* **1)** *sämre; mera underhaltig, mindre värdefull.* pläx at giuas herromen huete brödh, oc almoghanom thz brödh som nakat är värra *(deterior)* oc hundomen gifs thridhia brödhit som än är sämbra *Bir* 2: 64. thz skulle hällir älskas som ärlicare är oc meera än thz som mindra oc värra är *ib* 3: 120. bint wärra swerdit *Di* 49. *ib* 50. ä röris kiiff aff thz värra hiwl *GO* 78. badhe fat oc diska oppa thz bordh the waro ey aff wärre stena än aff smaragdo rena aff ethnico oc amatist oc aff margaritis *Al* 8189. *ib* 4646. ther waro alla handa kar enkte wär än aff gullith klar *ib* 4638. han scal hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyurutighi marker, bätre oc ey värre *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*) *ib* 478. han bytte til werre oc jcke til bätre *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 30. kom war härra jhesus hit til oss . . . som . . . milder köpman for wart bästa gagn skul sua ath han j sina köpslagan gaff vth goda wärdöra the oss äwärdelika waro ganglika ok togh j gen til sik wärre wärdöra *MP* 4: 229. **2)** *sämre, mindre dugande, svagare.* jak will äy heta wärra smid än han *Di* 46. the vplendzsko waro mykit färre ok rytzane waro mykit flere oc wärre *RK* 1: 1543. **3)** *värre, svårare, smärtsammare.* jlt är ey goth for än wärra kombir *(carius est carum si pregustatur amarum) GO* 185. wärre är spot än skadhi *ib* 287. är thä sorgh wärrä som sidharst kombir *ib* 522. **4)** *svårare, olyckligare.* hwath doom är wärre i alla lagha än wara ofräls i sina dagha *Al* 7309. **5)** *värre, svårare, elakare.* hwa ey födhir kat alla *(för* älla*)* hund han födhir än wärra wäte *GO* 717. ond är ey godh för än annar kombir wärre *ib* 996. — *med dat.* tha legodreng han wardher hoffman engen är bondanom wärre en han *MD (S)* 256. — *värre, längre gången i ondska.* nu hauar þin kuna sua vänt mina. at hon är nu värre än þin *Bu* 187. — *n. abs.* **1)** *sämre el. svårare (ställning).* hwar riddera ok swena warda fordriffne . . . tha sökia the gerna en ädela herra for bätra skuld ok ey for wärra *(för att få det bättre och ej värre) RK* 1: 963. the fölgdo ä tha thera retta herra thz ginge til bäträ älla wärra *(d. v. s. det måtte gå väl el. illa, utgången måtte blifva bättre el. sämre) ib* 1853. **2)** *värre tillstånd, större ondska,* at syndoghe män falla j värra *(in deterius) Bir* 3: 167. **3)** *värre förhållande, värre utseende.* waradach . . . sagdhe aff thera *(apostlarne Simons och Judas')* wisdom ok dygdhum, zoroas oc arfaxath waro ther när ok wändo thz alt til wärra *(d. v. s. tydde det allt till det värsta).* ok sagdhe them wara falsara *Bil* 235. — *n.* **värra,** *adv.* **1)** *svårare, smärtsammare.* honom war wärra om *(han sörjde mer för)* sina syster, än om sik siälffwan *Lg* 3: 322. **2)** *värre, beklagligare, sorgligare.* thy är (var) värra, *eg. derför är (var) det (så mycket) värre; ty värr, beklagligtvis, sorgligt att omtala.* the ära dödhe thy är werra *RK* 1: 4273. *ib* 4471, *(Albr) s.* 211. *TB* 72. han doo affbrat oc thy var verra *RK* 1: 237. — thy är mik värra, *eg. derför är det så mycket värre för mig; ty värr.* thy är mik wärre wm tässa thins loffs . . . söthet . . . badhe styrkis storlika mit länktande hiärta oc swa innan til sarghas aff ängxlige sorgh *Su* 343. — thy är mik värra at, *eg. derför är det för mig (så mycket) värre att; ty värr.* thy är mik wslom wärre *(heu proh dolor me miserum),* at jak haffwer mik swa bekymbrat mz wärdzslikom gerningom oc astundilsom *Su* 283. — är mik thäs värra at, *d. s.* thz kan skee han seer mik wäl mz eno sino osynlika ögha, mz hwilko han seer all thing . . . än är mik thäs werre at kärlekin läther sik ey ther aat nöghia *Su* 272. — thäs mik värra at, *d. s.* huat mykit got jak matte haffua giort j swa langom tima . . . oc thäs mik wärra, at jak enkte giorde *Su* 242. **3)** *mindre.* hwilkin ther wärra kan *(förmår mindre, är underlägsen)* skal mista huffuodit *Di* 46. — *Jfr* **vär.** *B) superl.* **1)** *sämst, minst värdefull.* tha lago ther iij [3] skip [i] elffuena oc regbald wilde haffua thz beszta. seuekä bad hanum taga thz werste. tha tog regbald thz werste *Di* 175. **2)** *sämst, oduguligast, svagast.* alexander sattis a sin häst bucefalus han war ey wärst *(d. v. s. var mycket dugtig, mycket stark) Al* 3268. **3)** *värst, mest förderflig, mest farlig.* j thysto vatne äro orma värste *GO* 68. *ib* 439. **4)** *värst, svårast, elakast. med dat.* frändhir äru wslum wärst saghdhe räff til rödha hunda *GO* 1086. *ib* 484. wsal man är wslum wärst *ib* 993. — *värst, elakast, ondskefullast.* mannin i hwilkom wärste diäfuul var *KL* 163. som han hafdhe varit nakar snödhaste mandrapare oc värste röuare *Bo* 82. thw äst en fwl qwinna. otroen oc aldra wäste qwinna *Prosadikter* 157 *(jfr ib* 173*).* — *i best. n. nyttjadt substantivt:* **värsta,** *värsta, skada.* wil jach nw wara oppa tith wärstha *Di* 259. at jach vil effter hans wärsta ga *RK* 2: 5443. jach haffuer . . . aldrey effter jdhart wärsta farith *ib* 5533. alth thz kesaren bödh för iomfrwna wärstha *Lg*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

8: 144. — *n.* **värst,** *adv.* 1) *värst, svårast.* mange äro köre swena värst är honum draghir *GO* 534. 2) *värst, på det mest ondskefulla sätt.* ä þa þu giorþe aldra bäst þe talaþo vm þik aldra värst *Bu* 77. þa baþ han bäzt for þöm hanom giorþe värst *ib* 198.

värres? *adv.* = **vär,** *adv.* **4.** tha bliffuee wij besmyttat med honom, kirkione och oss thij werres til skada och ewicht fordarff *BSH* 5: 238 (1508).

värs (*pl. ack.* **verser** *AS* 108. *med art.* **wersenar** *ib. ss n. pl. lika med sing.*), *m., f.? och n.* [*Isl.* vers, *n. Lat.* versus] *vers, versrad; grupp af två el. flere med hvarandra förbundna versrader, verspar, strof; underafdelning af sång el. psalm i bibeln; liturgiskt använd kort text.* thenne sanger oc alder psaltarin, oc marghe andre sanga i the hälghe script waaro diktadhe a hebreisko tungo mz fagher wers (*Cod. B* metär 558), oc mz wäl fäldom ordhom, oc til lika lagdhom oc fore thy gat ey sanctus ieronimus eller nakar som bibliam wände aff hebreiske tungo oc til latine eller gretzske gömpt wärsa (*Cod. B* metärs 558) natwra mz samanfäldom ordhom, oc til lika lagdhom antiggia i thenna sang eller androm *MB* 1: 319. sanctus ambrosius döpte han (*Augustinus*) pascha apton tha hördus ängla siwnga iwi funkari. te deum laudamus ok augustinus swarade te dominum confitemur. oc swa swngo the badhe ambrosius ok augustinus allan thän sangh wt första sinne ä hwar thera sin wärs *Bil* 649. han fäste cristna thro mz hedhnom bokum, ok sannadhe (*för* samnadhe?) theskyns poeta vers j bökir *ib* 677. en thima en versare diktadhe hans epitaphium ok wandadhis wm eth ordh j versenom kom gudhz ängil ok fylte thz affat var ok är versin swa hac sunt in fossa. bede venerabilis ossa *ib* 741. *ST* 157. tha giordhe then hälghe mannin thetta wersit fragmina verborum tutiuillus colligit horum *ib* 162. han lät hugga i stenin en wärs . . . han ludde swa hwa än wil thiit iak alexander kom alt hiit *Al* 7329. scriff tessa forscriffna verser oppo papper *AS* 108. läss wersenar *ib.* jacobus . . . bödh hanum läsa en värs j psaltaranum: dominus soluit compeditos dominus erigit elisos *Bil* 163. et wärs j psaltarenum *ib* 257. then som läs thusanda värs vtan atuakt *Bir* 3: 229. hvru vare fru buþsk[a]ps värs (*d. v. s. Ave Maria*): är hänne luuar ok värþogar *Bu* 6. *ST* 203. ropa oppa iomfru mariam, oc bidh hona thik hielpa oc läs thenna wersin maria mater gracie, mater misericordie, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe *ib* 236. thentidh han hafdhe thetta wersit läsith *ib.* epistola . . . graduale . . . versus, versin j graduale (ɔ: teknar), at wi widhertorffuom gudz hiälp oc nadh j tässo wtläghe alleluia . . . versus, versin j alleluia teknar godha gerninga *Su* 311. at alleluia siongx ather äpter versin *ib.* *Jfr* **helso-, latinus-, mat-, saltara-värs.**

värsare, *m. versmakare, versförfattare, poet. Bil* 741 (*se ofvan under* **värs**).

värsla, *f. L.*

väruld (*nom., ack. och dat.* **väruld** *Bu* 78. **wäruld** *KS* 63 (158, 69), 64 (159, 70). **wärulđ** *SML Kk* 1: *pr.* **weruld** *UplL Kk* 1: *pr.* **wärald** *SML Kk* 1: *pr. i var.; HelsL Kk* 1: *pr.* **wäraldh** *Bil* 340. **wäräld** *UplL Kk* 1: *pr. i var., V* 29: 2 *i var.* **väreld** *Lg* 3: 502. **wäreld** *SML Kk* 1: *pr. i var.; SD NS* 1: 466 (1405). **värild** *Bir* 2: 219, 3: 14. **werild** *KS* 14 (33, 15). **värld** *KrLL Kg* 1: *pr.*; *KL* 161. **wärld** *MB* 1: 37, 2: 300; *Al* 7284, 7294, 7296; *Ber* 20; *Lg* 37. **wärldh** *Bir* 1: 55; *Ber* 21; *Su* 289. **werld** *SML Kk* 1: *pr. i var.; KS* 14 (32, 15); *SD NS* 2: 116 (1409), 117 (1409); *Su* 344. **werldh** *FM* 258 (1506). **värdl** *MP* 1: 25. **wärdl** *Bir* 1: 234, 274, 4: (*Dikt*) 227, 264; *Ber* 21, 120, 187. **werll** *Lg* 3: 234. **wärdh** *Lg* 824. **wäld** *Ber* 128 (*jfr ib* 300). *gen.* **väruldz** *Bu* 186. **värulz** *ib* 203. **väruls** *ib* 497. **wärldz** *MB* 1: 304. **wärlz** *Al* 4815, 7242. **wärdzlz** *Bir* 1: 227. **wärdz** *Lg* 3: 646; *LfK* 123; *Su* 248. *Jfr vidare under sammansättningar. pl. nom., ack.* **wärilda** *MB* 1: (*Cod. B*) 531. **wärlder** *ib* (*Cod. A*) 36, 37, 66. *gen.* **wärlda** *ib* 66. — *med art. sing. nom.* **wäruldin** *Pa* 21. **värulden** *Bu* 507 (*på två st.*). **wärolden** *Di* 58. **wäraldin** *Bil* 382. **wäraldhin** *ib* 339. **världin** *Iv* 1657. **wärldin** *MB* 1: 31, 307; *GO* 130; *Ber* 21. **wärlden** *MB* 1: 36, 38; *Bir* 1: 274; *LfK* 123. **werldin** *RK* 1: 78, 3: 1925. **werlden** *SD NS* 1: 565 (1406). **werldenen** *ib* 2: 116 (1409). **wärdhlin** *Bir* 4: (*Dikt*) 227. **wärdhlen** *Lg* 1020. **wärdlen** *Bir* 1: 226, 4: (*Dikt*) 260. **värlin** *KL* 255. **wärlin** *ib* 182, 255; *Al* 3556, 3577; *Lg* 45. **wärdhen** *LfK* 123. **wärden** *MD (S)* 205. *ack.* **väruldena** *Bu* 10, 12, 28, 61, 145, 206, 493, 507. **väruldenä** *SmålL* 3: 2; *KL* 162. **wäruldena** *Bil* 711. **värulina** *Bir* 4: (*Avt*) 181. **wäreldina** *SmålL* 3: 2 *i var.* **väreldena** *Bu* 61. **wärildena** *Di* 50, 160. **werildena** *KS* 11 (28, 12). **wärilden** *Di* 49. **wäryldin** *HelsL J* 17 (1609 *års uppl.*). **världina** *Bir* 3: 399, 4: 358. **wärldina** *MB* 1: 5, 37 *o. s. v.; Bir* 1: 97; *Ber* 21. **världinna** *Bil* 118; *Bir* 2: 76, 3: 399. **wärldin** *MD* 391. **werldina** *Lg* 45. **världena** *KL* 161. **wärldena** *Bir* 1: 274; *BK* 208. **wärlldena** *Di* 161. **verldena** *RK* 1: 11. **werldena** *ib* 7, 16. **wärdhlina** *Ber* 81. **värdlena** *MP* 1: 85. **wärdlena** *Bir* 4: (*Dikt*) 225. **wärlina** *Al* 3574, 5809. **wärlinä** *ib* 5745. **wärlin** *ib* 5787. **werllena** *Lg* 65; *MB* 2: 285. **wärdena** *BK* (*Cod. B*) 208. **werden** *Di* 49. **verdhen** *FH* 7: 79 (1509). **wäldinna** *Ber* 8 (*jfr ib* 294). **wäräldet** (*i ett, efter hvad det uppgifves, under* 1200-*talet upptecknadt verspar, af Bartsch i Germania* 17: 444 *offentliggjordt efter en Kölner-handskrift; måhända är dock ifrågavarande verspar att betrakta ss forndanskt el. åtminstone denna form ss danism; jfr emellertid Noreen, Arkiv* 6: 307 *och Altschw. Gramm. s.* 307). *dat.* **wäruldinne** *Bil* 612. **väruldene** *Bu* 99. **wäroldene** *Di* 57. **väräldynne** *SD* 5: 562 (1346). **väräldinni** *ib* 567. **wäräldinne** *ib* 561. **väreldena** (*för* -ene) *Bu* 58. **wärildene** *KS* 2 (4, 2), 2 (4, 3), 3 (5, 3). **världinne** *Bo* 35; *Bir* 2: 282, 4: (*Dikt*) 225. **wärldinne** *ib* 1: 5, 155; *KL* 170; *MB* 1: 398; *Ber* 20. **wärldinnä** *Bir* 1: 96. **wärldine** *Al* 7287, 7290. **wärldene** *Bil* 109. **wärdhlinne** *Bir* 4: (*Dikt*) 226, 227. **värdlinne** *MP* 1: 27. **wärdlinne** *Bir* 4: (*Dikt*) 225, 226; *Ber* 21 (*på tre st.*). **värlinne** *KL* 253, 255; *SD NS* 1: 613 (1407). **wärlinne** *MD* 99. **wärline** *Al* 2929, 2978. **väldine** *Iv* 4476. *gen.* **väruldinnä** *KL* 131. **wäruldenna** *Bu* 4. **wärildenna** *KS* 6 (14, 7), 68 (169, 75). **väreldena** *Bu* 58. **världinna** *Bo* 4, 165; *Bir* 2: 282,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

283, 3: 14. **wärldinna** *Bil* 382; *MB* 1: 5, 399; *Bir* 1: 96; *Ber* 21. **wärldinne** *ib.* **wärldina** *MB* 1: 307. **wärldenna** *BK* 208. **werldinna** *MB* 1: 399. **värdlinna** *MP* 1: 26. **värdlinne** *ib.* **wärdlinna** *Ber* 20, 187. **värdlenna** *MP* 1: 85. **värdhlenne** *ib* 25. **värdlenne** *ib* 27, 28. **wärdlennas** *PM* XXVI. **wärdlenas** *ib.* **värlinna** *KL* 254. **wärdhinna** *Lg* 3: 141. **wärdzsens** *LfK* 123 *(på två st.).* **wärssens** *MD (S)* 204), *f. och n.* (*jfr formen* **waräldet** *ofvan och genitivformen* **värulds** *o. s. v. Jfr Noreen, Altschw. Gramm. s.* 307; *Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur* 2: 108) [*Isl.* veröld, *f. Fdan.* væræld, væreld, værild, *f. och n.*] *L.* **1)** *menniskoålder; tidsålder?* wardher *(efter den yttersta dagen)* enkte aldra skipte sidhan, eller wärlda *MB* 1: 66. **2)** *tidslopp(et), händelsernas gång el. förlopp, verldens lopp, verld(en).* världin hafdhe thz föghath swo at the hafdho funniz ther badhe *Iv* 1657. ä hwart werldin wille wända *RK* 3: 1925. **3)** *verld(en), menniskolif(vet), jordelif(vet), timlighet(en).* þa hon com ii väruldena *Bu* 10. vm guþ wil oss . . . kallä här af väräldynne *SD* 5: 562 (1346). þen som mykit hawer aaf guþi . . . här i wäräldinne *ib* 561. apostolen scriffwer aff wärdlenas lop ath wj ärwm alle betyngde mz warum krop *PM* XXVI. skelyas fran tässo wärdlennas öö *ib*; *jfr* **8.** tha iak i wärlinne liffwande war *MD* 99. **4)** *verld, lif; lifsform.* hwath folk ma man armare kalla än thz som sina wärld alla i pino oc nödh ä liffwa skal *Al* 7284. aldre fanger the pinan tal ey at enast i wärldine thenna vtan äpter sin dödh ewerdhelika bränna *ib* 7287. ilgerningis män the glädhias stundom i thässe wärld *ib* 7294. skal kunung thz wita ok hoxa, at han är ey åtenast man, utan är ok mera än man . . . i thesse werld *KS* 14 (32, 15). äpter oss badha framfarna af thisso wäreld *SD NS* 1: 466 (1405). när gudh vil mik kalla aff thänne värlinne *ib* 613 (1407). war pharao ther om daare, at han beddis hiälp oc frälse aff thässe wärldz likamens dödh *(från den denna verld tillhörande kroppens död)* *MB* 1: 304. gudh utualdhe fatigha män j tesse värdl, rika j rätta tro ok himerikis ärfuingia *MP* 1: 25. hwru myklo mer wi brytoms i thässe wärdl, swa myklo mer fästoms wi i äwärdhelikom hem *Ber* 120. giwir han idher sälighet j thesse väreld, oc här äptir ewinnelika glädhi *Lg* 3: 502. han skal koma j andre wäraldh til äwärdhelict wald *(est . . . sæculo venturo futurus et in perpetuum regnaturus)* *Bil* 340. tholkin nadh . . . giffwer siälinne j andre wärldh *(in futuro)* meere fägrindh *Su* 289. *ib* 344. tha the . . . til andra wärld mz pino fara *Al* 7296. gudh lati thik ey giälla thz j andre värild *(sæculo futuro)* *Bir* 2: 219. vi finnom j them *(hedningarnes gudar)* . . . närwarande wärdzlz hedhirs kärlek *(honoris præsentis mundi dilectionem)* *ib* 1: 227; *jfr* **6.** iak vidhir quäke thom här oc j komaskolande värild *ib* 3: 14. thu skalt tik wäntha äwer[de]liga pyno j tilkommande wärld *MB* 2: 300. *Su* 248. **5)** *verld(en), mensklighet(en), menniskoslägte(t), menniskor(na).* hon föde iosep egiptä lanz härra ok wäruldenna helsara *Bu* 4. sannir värdhlenne frälsare var föddir ihesus christus *MP* 1: 25. nu är time at iak skal . . . vppinbarlica tee mik världinne *(mundo)* *Bo* 35. *Bu* 58. ihesus christus är then sädhis mannin som vtgik aff höxto himnomen j iumfruna quidh ok af iumfruna qwidh j värdlena at saa gudlikx kennedoms sädh *MP* 1: 85. han skipadhe dagh i hulkom han vil . . . rätuislikä dömä allä väruldenä *KL* 162. propheten isaias . . . sighr suå til wärildenna *KS* 68 (169, 75). andre vise män thi rönt haua wärildenna skipilse *ib* 6 (14, 7). sculde al värulden dela eet mal ok annan vägh vare rom ok annan vägh al värulden þa sculde *(för* sculue*)* aldar hembren uiþ romara mäghin *Bu* 507; *jfr* **8.** han är nw then fridaste kempä. ther all wärolden wet aff atsye *Di* 58. tog gunnar konung henne i sin fampn oc wilde göra som gamall sid är, ok ökia wärlldena *ib* 161. *RK* 1: 78. dionisius war philosophus en aff them wisastu wäraldhin hafdhe *Bil* 339; *jfr* **8.** han scref . . . alla wärldinna alder ok gerninga. fra nino första niniue konunge ok til keysarins dagha *ib* 382. varþ mäst delen af väruldene cristen ii hans daghum *Bu* 99. **6)** *verld(en). med afs. på det som i allmänhet är föremål för menniskornas verksamhet, diktan och traktan; stundom svårt att skilja från* **7.** the fatöko. som wtan äru forsmadhe for wäruldinne ok j samuiti rike at dyghdom *Bil* 612. the . . . som wärldena älska *BK* 208. thu äst wärldenna son *ib.* änkte wandadhe hon wärldene fult wara: än thz ware gudhi liwft *Bil* 109. klärken . . . viþar sighar väruldena. ok givar sik ii klostar *Bu* 28. *Bil* 711. *Bir* 4: *(Avt)* 181. *KL* 253. scalt thu vita . . . thic skula vara döthan värlinne oc allom hänna gärningom. oc vara korsfästan värlinne. oc värlin thic *ib* 255. hälghe män the fulkomlika forsma wärldina dö swa wärdlinne at the lustas lifhwa ensamnom gudhi *Ber* 21. wara dödhir for wärldinne *Bir* 1: 348. huru länge wärdlen *(mundus)* är them blidh *ib* 226; *jfr* **2.** hart synis . . . at ey hafwa wärldena ok ey älska hänna hedhir ok handgang *ib* 274. see huru han i thässom sinom hedhir miswyrdhe världinna hedhir. hoghmodh. oc bälle *(pompam mundi)* *Bo* 165. *KL* 254. at älska thässe wärldinna vinsämio til at faa hänna kötlikin ok fafängan värlz vinskap *(diligere carnaliter propter amicitiam carnalem obtinendam)* *Bir* 3: 142. at vtgiua rumlica värlz gooz for världinna hedhir *(propter honorem mundi)* *ib.* tässe wärdz ära *LfK* 123. aller wärdzsens luste *ib.* girwger . . . oppaa wärssens rike domma *MD (S)* 204. j värdlenna vmsorgh *MP* 1: 85. **7)** *verld(en). med afs. på menskligheten ss ond och syndbesmittad och på menniskolifvet ss uppfyldt af fåfänglighet och vedermöda; jfr* **6.** iomfru sancta maria . . . hafdhe mykla giri til at skilias widh thässa onda wärld *Lg* 37. gud . . . kallede aff thenne snöde werldh . . . her henric bidz *FM* 258 (1506). hwilke swa waro lutlöse af allom ilzkofullom þankom. sua at þe ey amintos nakat þz ont som görs i wärldinne. *(in sæculo)* *KL* 182. thenna werldenen er omatana falsk *SD NS* 2: 116 (1409). werlden swiker illa sina älskara *ib* 1: 565 (1406). a werldin huru tw pläghar löna *RK* 1: 2494. *Al* 3556, 3577. j världinne *(mundo)* skulin i hawa dröuilse än tröstin idhir ther vidhir at iak foruan världina. ok vm världin hatar idhir. tha vitin ij at världin hatadhe mik för än idhir *Bo* 178. fordhom drogh os oc hindrade wärdhen fran gudhi *LfK* 123. **8)** *verld(en), jord(en) ss menniskornas vistelseort, den bebodda verlden el. jorden*; *någon gång äf-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ven allmännare om jorden ss del af universum. thy är wärldin widh at hwar hawir sina idh *GO* 130. han är höxster innan bland manna som minst w(andar) j hwars hände är wäraldin *(mundus) Bil* 382. wth gik bwdhit aff kesarenom at al wärldin *(orbis)* skulle scriffwas *Bo (Cod. B)* 343: *jfr* **5.** *Lg* 45. äpter thera thränne släkter skiptes all wärldin *(Cod. B* aller hembreren 526*)* i thry *MB* 1: 3. heter then delin aff wärldinne asia oc är wäl halffdelin aff wärldinne *ib.* the ... bygdho swa wärldina fram sidhan swdher oc wäster in til iorsala haff *ib.* thre delana wärlz thänna *Al* 4815. wärlin staar än for þera forscullan *KL* 182; *jfr* **9.** werldena hauer han skipat swa weel *RK* 1: 7. *ib* 11. at han ... ängum manni i väräldinni swari *SD* 5: 567 (1346); *jfr* **5.** jak wet ena jomfrw then wisaste oc then wenaste. som nw är i wärildena *(i verolldu)* till *Di* 160; *jfr* **5.** *ib* 57. the haffue misth alt thet the i verdhen tiil atthe *FH* 7: 79 (1509). älska mik ... meer än nakat annat j wärldinne *Bir* 1: 5. ä hwath ij bidhin ij wärlin all thz skall idher wardha vtan forfall *Al* 5787. thz thu aldrigh thäs böter fär mädhan thu ij väldine är *Iv* 4476; *jfr* **3.** hwar som nor i werldena lether tha faar han fynna huar thz *(Sverige)* er *RK* 1: 16. *Bir* 3: 399. ekke war tha annath folk i wärldinne *(Cod. B* hemenom 548*) MB* 1: 222. wardhi thin vili j wärldinne swa som j hymerike *(sicut in coelo et in terra) Bir* 1: 155. han ... lätär alt mannakiön födhas af enom man ok byggiä iuir allä världena *(super universam faciem terræ) KL* 161. templet nampn kwnnogt owir alla werllena *(in toto orbe) MB* 2: 285. petrus for vidhare vm världinna *Bil* 118. at öþa cristendom viþa vm väruldena *Bu* 507. *KS* 11 (28, 12). *Al* 5809. *Bir* 2: 76. wardh han widha om wärldina riiker oc wäldogher *MB* 1: 5. himblane ganga lukt kring om wärldena *(Cod. A* iordhina 38*) ib (Cod. B)* 531. tak bort aff wärldinne *(de terra)* varn owin *KL* 170. i skulin vara mik [vitne] ... alt til ytarstä väruldinnä ändä *(usque ad ultimum terræ) ib* 131. barþolomeus com tel indie land. som näst är värulz ända *(in fine orbis) Bu* 203. at han snart ... saman sanker os aff allom wärldz ändhom *(de sub cœlo)* ather j hälga rwmet *MB* 2: 284 *(kanske snarare att fatta ss sammansättning).* aff en wärldz ändha oc til annan *Su* 60. världinna frw *(domina mundi) Bo* 4 *(om Jungfru Maria)*; *jfr* **5.** þänkte han mz sik eigh vilia þiäna vtan väldoghastom väruls härra *(majorem principem, qui in mundo esset) Bu* 497. aldh wärdz plagha *(allt världens straff, allt straff el. lidande i världen)* kwnne ekke fwlt göra för saa dana syndh *Lg* 3: 646. thu lät mik i thino breffwe te at i thy lande ther thu är all wärlz säto *(möjligen för* sälo; *all världens sällhet)* haffwin i ther *(dicitis vos esse beatos quia in ea parte mundi sedem habetis) Al* 7242. **9)** *verld, verldssystem, universum.* al väruld är af þinom fäþar bygd *Bu* 78. han gaf öghon enne blinde fru ... baþe tel himirikis lius ok väruldz *ib* 186; *jfr* **8.** hördhe han swa rädelika röthan ok thut alskona grymma dywra at all wäruldin munde skielfua *(ac si omnia elementa concuterentur) Va* 21; *jfr* **8.** af ... ihesu christi vndirs teknom som hände j hans födzlo tima om werllena *Lg* 65; *jfr* **8.** gudh hulkin som skapadhe thässä värld *(fecit mundum)* ok al the thing i hänne äru *KL* 161. vise mästara spordho oc letadho hwru wärldin wardh *MB* 1: 31. thörffte han egh skapa wärldina för än han wille *ib* 32. nw wiliom wi spöria, än een är wärlden, eller flere, oc än gudh ma skapa flere wärlder *(Cod. B* wärilda 531*) ib* 36. *ib* 37. the sagdho ... at margha wärlder skullo koma ewerdhelika hwar äpter andra, oc hwar thera skulle wardha fämptan thwsanda aara gamull *ib* 66. wärdlenne ok allom creaturum fulkomnadhom vtan ensamin mannin ... stodh än en mindre wärld *(minor mundus)* oskapadh mz alle fägrind fore gudhi aff hulki mere ära ok mer glädhi sculde framkoma gudhi ok änglomen ... än aff thesso större världinne *Bir* 4: *(Dikt)* 225. gudhi thäktis hafwa atskilt liusit aff myrkino i thässo större wärdlinne *ib. ib* 226, 227. ath wärden kunne egh wmfämna tik *MD (S)* 205. timen är stuntir ok wärlden skal ändas *Bir* 1: 274. — **väruldz akt (wärdz-),** *f. verldsligt syfte, verldslig sträfvan.* tiänandhe wärdz aktom *LfK* 171. förmaa enghen wärdz akt han skilia fran cristo *ib* 196. — **värulds bang (wärlz-. werlz-),** *n. verldsbuller.* at skilias widh alt werlz bang *Lg* 3: 200. j wärlz bang oc bullir *ib* 504. — **värulds bulder (wärlz bullir),** *n. verldsbuller. Lg* 3: 504 *(se under* **värulds bang***).* — **värulds domare (werldz-),** *m. L.* (*KrLL Kg* 4: 9 *i var.*) *verldslig domare.* skulu wij eller nakor werldz domare engen makt ath hafua döma ... öfuer nagra the saker ther kirkionne ... oppa rörer *BtRK* 325 (1483. *orig.*). — **värulds dombeer (werldz-),** *m. verldslig dom, verldslig domstolsförhandling.* skulu ... ey kirkionnes personer bewara sik mz nakra werldzdoma, ythermer en som kirke laghen och theras privilegia wtuiser *BtRK* 325 (1483, *orig.*). — **värulds drövilse (världz-),** *n. pl. verldslig el. timlig vedermöda.* mz siukdom oc världz dröfuilsom *MP* 2: 145. — **värulds fafänga (wärlz-),** *f. verldslig fåfänga.* hon ... siwördhe alla wärlz fafängo *Lg* 3: 504. — **värulds fikt (verlz-. väldz-. wärlz fiikt),** *f.* **1)** *verldslig sträfvan; verldsligt begär.* rensandhe astundilsen aff verlz fikt *MP* 1: 61. **2)** *verldsligt förvärf.* löpa mange swa til väldz fikt at the glöma hymerikis astundan *MP* 2: 239. i haffwin giri til wärlz fiikt *Al* 6931. — **värulds folk (väralz-. weräldz-** *Hel. mäns lefv.* 225. **wärldz-. werldz-. werlz-. wärdz-),** *n. menniskor tillhörande verldsligt stånd.* swa waro ... iwdha om then tima i andro folke, som nw äre kloster män i wärldz folke *MB* 1: 452. bunden til ath lifua i bland väralzfolk *Lg* 3: 499. *Hel. mäns lefv.* 225. j tässom timom magho nwnnonar tala widh wärdz folk *(sæcularibus) Bir* 4: 14. *VKR* 61. sculu the (ɔ: focarie) engoledhis synas aff clostirsins thiänarom ellir aff hwario handa andro werldz folke *ib* 25. wari them focariis forbudhit ... j them rumomjn ... noghat ärinde vtan til ända medh werldz folke oppa sina ellir systra ellir brödhra wäghna *ib.* hwat ärinde focarie hafua til werlz folk *ib. ib* 23, 24. *Bir* 5: 38. — **värulds fordel (werlz fordeel),** *m. verldslig fördel.* for likamlika wild oc werlz fordeel *ST* 535. — **värulds framganger (werls-),** *m. verldslig el. timlig framgång.* fore nokan werlsframgan[g] skuldh *JP* 105. — **värulds gaghn (werlz-),** *n. verldslig el. timlig nytta el. fördel.* som mera komma fore sith werlzgagn ok köp-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

slaghan til kirkio, än fore gudhz hedher ok sith syäla gagn *JP* 148. — **värulds giri (världz-. värlz-),** *f. begär efter verldens goda, girighet, vinningslystnad.* annor dygdh är at ey göra rätuiso älla rätuiso gerninga for ... värlz giri *(cupiditatem mundi) Bir* 3: 378. tha grep världz giri hans hiärta *(amore cupiditatis excæcatus est) Bil* 865. — **värulds glädhi (värilz-. wärldz-. werldz-. värlz-),** *f. verldslig glädje, verldslig fröjd, verldsligt nöje.* värilz glädhi ... hon är blandat mz sorgh *MP* 1: 27. är värlz glädhi flyandhe *ib.* fara af enne wärldz glädhi *(temporali lætitia)* ok til andra *Bir* 1: 346. thektis gudhi vmwända the fanytta iäct oc werldz glädhi til sin hedher *Lg* 3: 198. — **värulds gods (väraldz-. värilz-** *MP* 1: 9 *(på två st.).* **wärldz-. värlz-. -goþs. -godz. -goz. -gooz),** *n. verldsligt gods, verldslig egendom, timligt godt, timliga håfvor.* þöm klostrum ... i scane liggiä. oc väraldz goþz hawa oc mugha agha *SD* 5: 566 (1346). fradzsarin hafuir sith hierta j bukenom ... girughir j värlz godz affiingh *MP* 1: 8. *ib* 9 *(på två st.),* 252. *Su* 460. han synis vtantil ey akta wärldz gooz älla hedhir *(curare de temporalibus) Bir* 1: 348. vm thw sighir värlz goz *(temporalia bona)* vara thit *ib* 2: 284. at vtgiua rumlica värlz gooz *(expendere temporalia prodigaliter)* for världinna hedhir *ib* 3: 142. lofwarin ... hulkin for änkte värlz gooz *(pro nullo temporali bono)* diktadhe saangin *ib* 2: 67. *ib* 33. — **värulds gudh (wärldz-),** *m. jordisk gud.* hwo som maatheligh är i manghahanda oc myket wiin, then maa man halda for en wärldz gudh *(terrenus deus) Ber* 291. — **värulds heþer (väräldz-. värilz-. wärldz-. värlz-),** *m. verldslig el. timlig heder, heder inför menniskor, verldslig hedersbevisning.* þer byndom wi þem til vndi þerrä syäl. oc väräldz heþer *SD* 5: 566 (1346). höghfärdh ok girj til wärldz hedhir *(honores mundi) Bir* 1: 341. atskilia ... mällan wärldz hedhir ok äwärdhelikin hedhir *(inter honorem temporalem et æternum) ib* 69. dröuis han ... aff värilz hedhirs oc vinskaps minzskilsom *(de diminutione honorum et amicitiarum) ib* 2: 224. *Bil* 612. *Al* 6571. thz *(hufvudet)* hawir ... hörsl hulkin värlz lastir skal for gudhi äras. ok hulkin värlz hedhir skal for honom lastas *Bir* 4: 131. en riker omildir man ... hwilkin som do oc iordhadhis mz myklom värlz hedhir *KL* 289. — **värulds hiälp (wärlz-),** *f. mensklig hjälp, bistånd af menniskor.* tha han saa sik ey hafua wärlz hiälp *(humanum ... auxilium)* swa mykla som han: tha kalladhe han til gudh oc sancte olaffz konunghx *Bil* 865. — **värulds hughnadher (världz-. värlz-),** *m. verldslig hugnad, verldslig glädje el. förnöjelse.* hulkin ... är ... vtan världz hugnadh *MP* 1: 42. at vpnöta manga othalika dagha ok nätthir j ölfyllo ok fanythom värlz hugnad *ib* 52. *Bir* 1: 109. — **värulds härra (wärals-. värildz-. werldz-** *RK* 3: 2945. **värlz-),** *m. verldslig herre el. storman, verldslig furste, höfding.* vm thw vare j nakars värildz herra *(domini temporalis et terreni)* näruaru *Bir* 2: 158. som ... ey wirdher waldit ey wärals herra wredhe *(iratos principes) Bil* 413. *RK* 3: 2945. thri ärchebiscopa ... ok tri värlz herra *Bil* 770. — **värulds klädhe (wärldz-),** *n. pl. verldslig klädedräkt, dräkt som tillhör verldsligt stånd.* hon kastadhe wärldz klädhum *(abjecto seculari habitu)*: ok walde sik closter widh sancti petri kirkio *Bil* 109. them *(munkarne)* vitiadhe han opta mz store ödmiukt j sinom wärldz clädhom, oc tho som munkir j sinom mzfärdhom *Lg* 3: 499. — **värulds klärker (världz-. werldz-),** *m. klerk el. andlig som icke tillhör någon orden.* hwat the äru hällir renliues män älla världz klärkia *(seculares clerici) Bir* 2: 27. nagre werldzclercke *BSH* 4: 196 (1495). — **värulds kärleker (värlz-),** *m. verldskärlek, kärlek till verlden.* han ... giordhe thz for värlz kärlek *Bir* 2: 258. — **värulds laster (värlz-),** *m. skam inför verlden, det som för verlden är skam, det som af verlden anses som vanära. Bir* 4: 130 *(se under* **värulds heþer***).* — **värulds lifnadher (värlz-),** *m. verldslig lefnad, lefnad i verlden.* han ... gaff sik j predikara lifnad osmittadan aff allom värlz lifnad *(mundus ipse fratrum prædicatorum ordinem introivit) Bil* 829. the wilia ey haffwa klädhe godh oc til wärlz liffnath enkte modh *Al* 7064. — **värulds lof (wärlz loff),** *n. lof el. pris af verlden. Al* 2964. — **värulds lust (wärlz lost),** *f. verldslig el. sinlig njutning. Al* 7072. — **värulds luste (värils-. världz-. werldz-. wärlz-. -loste),** *m. verldslig lusta, sinlig njutning.* aff vänias aff värils lusta spinom *MP* 1: 25. världz lusta owirflödhelikhet *Bir* 2: 75. the forlotho sin eyghin wilia och werldz lusta *Pa (Tung)* 40. ära the wärlz losta gram *Al* 7066. — **värulds lustelikhet (wärlz-),** *f. verldslig lust, verldslig förnöjelse.* vp födder widh wärlz lustelikhet *Lg* 3: 503. — **värulds lön (wärlz löön),** *n. pl. lön som kan gifvas i verlden?* giff mik ... ena bööu hona thigger iak fore all wärlz lööu *Al* 2974. — **värulds man (wärulz-. wärilz-. wärldz-. värlz-),** *m.* **1)** *menniska i verlden, i verlden lefvande menniska.* han rädhes mera wärilzmän än gudh sieluan *(magis timet hominem quam deum) KS* 69 (170, 76). wärlz män ... the ära thinä owinir *Al* 6197. **2)** *man som tillhör verldens mäktige?* göm at tu ey suå rädhes wärulzmanna vpsyn *(faciem potentis)*, at tu få blyghd ok synd före tin dom *KS* 69 (170, 76); *kanske att föra till* **1.** **3)** *man eller person som tillhör verldsligt stånd el. som lefver ute bland menniskor i verlden; i motsats dels öfver hufvud till person tillhörande det andliga ståndet, dels till klostermenniska (munk el. nunna).* thet är ... annorledh talande ok liuande mz renliuis mannom än medh wärilz mannom *KS* 38 (100, 41). glömskr biskoper, then ibland wärulzmannom wil haua wirdning ok äro *ib* 49 (126, 53). höfdhingen ... skipadhe honum *(riddaren)* klädhe bonadh atskildan aff androm värlz mannom *(sæcularibus) Bir* 3: 368. the som skullo giua värlz mannom *(mundanis hominibus)* ödhmiuktz ok hälaghetz äptedöme *ib* 279. skal engin wärldzman älla quynna ... jngaa j systrana klosters inlykkilse *VKR* 60. kloster män äre mang the maal skyldoghe at göma oc halda, som ey äre wärldz män *MB* 1: 451. iämwäl wärlzmän, som kloster män *ib. ib* 452. **4)** *verldsmenniska, verldens barn.* hans *(den onde prestens)* sidhi äru som skämda gäst huat gör skämda gästin annat vtan han likna sik värlz manna *(mundialium)* sidhum oc gerningom *Bir* 2: 117; *jfr* **3.** — **värulds mädhganger (wärlz-),** *m. medgång i verlden,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

verldslig el. timlig medgång. wärlz mzganger är owissaster *Lg* 3: 504. — **väruldsmänniskia (wärldz-. werdzmeniskia),** *f.* 1) *menniska som lefver i verlden el. på jorden, menniska som lefver i sinneverlden.* likamlika ok wärldz människior formagha ey höra älla begripa andelik thingh *(corporales non audiunt quæ sunt spiritus) Bir* 1: 167. 2) *verldsmenniska.* gören sa som gudh alsmectugh idher inskywther och icke som werdzmeniskior, ther onth radha will *FM* 130 (1502). — **väruldsnytta (wärldz-),** *f. timlig fördel.* the vilia änkte vndir standa vtan sina wärldz nytto ok giri *(utilitatem temporalem) Bir* 1: 57. — **väruldsporter (werlz poorter),** *m. klosterport till hvilken personer af verldsligt stånd hafva tillträde.* hwat ärinde focarie hafua til werlz folk them ändin j systranna werlz poort *VKR* 25. — **väruldsqvinna,** *f. qvinna af verldsligt stånd. VKR* 60 *(se under* **väruldsman 3**). — **väruldsraþ (värulz-. wärldz raadh),** *n.* 1) *timlig el. mensklig utväg.* ta saagh . . . her karl tydzske . . . at eyngen wärldz raadh war a färdhom som hielpa kunne *(remedia humana tanta pericula subvenire posse diffidens) Lg* 3: 371. 2) *verldslig el. mensklig vilja el. bestämmelse.* vi lyþom gärna värulz raþe ok valde *(d. v. s. verldslig öfverhets befallning).* i allom þöm malom eigh äru gen varom guþi ok hans buþi *Bu* 507. — **väruldsregiment (werdz regement),** *n. verldsordning(en).* then öpperstha gudh, then som haffuer skaffth lööff och gräss och alth werdz regement *Lg* 3: 62. — **väruldsrike (wärlds-),** *n. verldsligt rike.* bytande säligha wärldsrike i hymerikis rike *Lg* 3: 348. — **väruldsrikedomber (wärldz-. värlz- *Bir* 3: 124, 354. wärlz- *Lg* 3: 499),** *m. timlig el. verldslig rikedom.* mz likamans helso ok fulstopa wärldz rikedomom *(mundanarum rerum abundantia) Bir* 1: 327. *ib* 3: 124, 354. *Lg* 3: 499. — **väruldsrikt (wärlz riikt),** *f.* = **väruldsrikedomber.** wi sculum ey tha *(om söndagen)* for nakra wärlz riikt at hafwa til ärwdhe nakra fikt *MD* 79. — **väruldsrop (werlz roop),** *n. verldsligt rykte, timligt el. verldsligt pris.* hon wille ey hawa werlz roop for sina godhgerninga *Lg* 3: 512. — **väruldsrätter** (*ack.* **werds reeth** *SGGK* 107), *m. verldslig rätt el. domstol.* är thz swa at nogor brodher trenger til at bedis hielp aff sinom gillesbrödhernom j rättha sak för werds reeth *SGGK* 107. — **väruldssak (wärdlz-),** *f. timlig el. verldslig sak el. angelägenhet.* wäfias j wärdlz sakum *Ber* 22. — **väruldsskipilse (wärulz skipelse),** *n. pl. verldsligt stånd.* han war thwähugha först hwat bäther ware widhersighia wäruldena ellir j wärulz skipelse thiäna gudhi *Bil* 711. — **väruldssnille (wärldz-),** *f. verldslig vishet. Bir* 1: 193. — **väruldsthing (väraldz-. värildz-. wärilz-. världz-. wärlz-),** *n. timligt el. verldsligt ting.* at han haui stadhughan ok tulinmodhöghan hugh, huath wärilz ting hånom gånga meth ella mot *KS* 45 (115, 49). alla sina hetasto astundan hafdhe hon swa sat til gudz. ok owirkomit al världz thing at hänna hughir ok siäl var altidh redho at vndfa gudz nadh *KL* 336. then som mz väraldz thingomen *(temporalibus rebus)* är löddir *Bo* 64. all wärldz thing wanskas oc forga *Ber* 21. hulkin som änkte astundar vtan gudh oc dröuis mot allom syndelicom värildz thingom *(mundialia) Bir* 2: 34. al wärldz thingh *(temporalia)* skulu wara thik besk *ib* 1: 6. *ib* 53, 274, 2: 51, 75. til wärlz thinga samansankilse *ib* 1: 117. — **väruldsumganga (värildz-),** *f. verldsligt umgänge.* värildz vmgango sidhuänia *(consuetudo mundanæ conversationis) Bir* 2: 220. — **väruldsvald (värulz-. werldz wal. werdzwol),** *n.* 1) *verldslig makt.* þit värulz uald ok heþar forsma iak som sör *Bu* 489. tha werldz wal ey hielpa kan *MD (S)* 244. — *verldslig värdighet, af verlden aktad höghet.* war säl alla dagha j wärulz walde *Bil* 541. 2) *verldslig öfverhet.* tha i förens for wärulz waldh *Bil* 556. i skulde wara then hielge kirke lydogh och hennes formeen. som är biscopen jämwel honom pa idher sielegangs weghna. som werdzwol pa idher krops wegna *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*). *Jfr språkprofvet under* **väruldsraþ 2.** — **väruldsvinskaper (värlz-),** *m. verldslig vänskap. Bir* 3: 142 *(se under* **väruld 6**). — **väruldsägha (wärldz-. värlz-),** *f. verldslig el. timlig egendom.* girj til wärldz ägho *Bir* 1: 341. j alle värlz ägho oc äro *Lg* 3: 499. — *pl.* idher som konungir ärin, bör världz äghor *Bil* 854. — **väruldsälskoghe (wärdhz-),** *m. verldskärlek.* änkte skil swa hoghin fra wärdhz älskogha *(amore mundi) Ber* 222. — **väruldsära (väruldz-. wärlz-)** *f. timlig el. verldslig ära, ära inför verlden, inför verlden ärofull ställning.* wärlz ära är alt fals ok qwall *Al* 3570. han . . . forlät . . . alla the värlz äro, som han thär hafdhe *Bil* 843. *Lg* 3: 499 *(se under* **väruldsägha**). thu . . . forsmadhe rikedoma oc alla väruldz äru *Gr (Cod. D)* 380. *SD NS* 2: 86 (1409). — **väruldsärande (världz-. wärlz ärindhe: -om** *Lg* 3: 502), *n. verldslig angelägenhet.* snär sik j världz ärandom *MP* 2: 95. *Lg* 3: 502.

väruldslika (wärldz-. värlz-), *adv.* [*Isl.* veraldliga] 1) *verldsligt, i timligt el. verldsligt afseende, med hänsyn till det timliga.* rätta sik j allom them thingom j hulkom the haua ville farit andelica ällir värlzlica *(spiritualiter vel temporaliter)* aff hälghom stadhga hälghra forfädhra *Bir* 3: 341. wärldzlika starke män *VKR* II. — *på ett verldsligt el. sinligt sätt.* än thott thz kötlica folkit vndirstodh oc ville haua alla thässe lofwanena oc jättena värlzlica *(carnaliter)*, tho foreskipadhe gudh . . . at somlika aff thom skullo fulkompnas värlzlica ok somlica andelica *Bir* 2: 38. 2) *verldsligt, med ett verldsligt sinne.* the siäl som . . . lifwir wärldzlika *(fructificat mundo)* ok astunda at hawa wärldinna äptir allom sinom vilia ok hänna hedhir *Bir* 1: 372.

väruldsliker (wäruldzliker: -lik *KS* 3 (5, 3). **värulzsliker: -lko** *(för* **-liko**) *Bir* 4: *(Avt)* 183. **wärulzlikär** *KS* 3 (6, 4). **werulzliker: -lik** *ib* 20 (50, 22); **-liko** *ib* (51, 22); **-likan** *ib* 48 (121, 52); **-likt** *ib* 56 (140, 61). **värulsleker: -leka** *Bir* 4: *(Avt)* 178; **-leke** *ib* 180. **väralzlikin** *(n. pl.) Lg* 3: 509. **väralslikar** *Bir* 4: *(Avt)* 183. **wärilzliker: -lik** *KS* 2 (5, 3), 3 (5, 3), 4 (9, 5); **-likt** *ib* 3 (5, 3). **värildzlikin** *(nom. f. sing. och n. pl.) Ber* 278. **werilzliker: -lik** *KS* 7 (16, 8), 28 (71, 30); **-likt** *ib* 14 (31, 14), 46 (118, 50); **-likom** *ib* 7 (16, 8), 13 (30, 14). **världzliker: -likx** *MP* 1: 169. **wärldzliker: -liko**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 1001 sp. 1 r. 31 uppifr. läs: **fore-, in- vita** samt **ovitande.**

" " " 2 " 15 nedifr. läs: **eds-, fadhur-, fäpernis-,**

" " " " " 11 " frf. **vite** insätt: **vitan,** f. Jfr **forevitan.** — **vitare,** m. Jfr **mädhvitare.** — **vitare,** m. Jfr **avitare.**

Sid. 1002 sp. 1 r. 13 uppifr. frf. **viter** insätt: **viteliker,** adj. Jfr **aviteliker.**

" " " 2 " 9 " läs: **ful-, iäm-, o-**

" 1003 " 2 " 25 " frf **vitia** insätt: **viti,** f. och n. Jfr **forviti.**

" 1037 " 2 " 31 " läs: **magha-vämilse,** äfvensom **värnilse.**

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—24.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)

Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullst. i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128, 129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136, 137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1—2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.
139. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
140—141. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* Häft. 1—2 (afslutad).
142. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 24.

Mera har ej utkommit intill April 1912.

Pris för köpare 4 kronor.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 145.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOFEMTE HÄFTET.

LUND 1914.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffmån och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *afgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Su 59; **-likom** *ib* 58. **världzlikin** *(nom. f.) Gr* 259. **verldzligin** *(nom. f.) Lg* 3: 528. **wärldzlech** *(nom. f.) SD NS* 2: 53 (1408). **verldzlig: -liga** *Lg* 3: 528; **-ligx** *ib.* **werldzligh: -ligha** *MB* 2: 333. **värlzliker** *Bil* 803; **-lik** *Bir* 2: 284, 285; **-likt** *Bil* 860; **-like** *KL* 289; **-lica** *Bo* 46; **-licom** *ib* 173; *Bil* 842. **värlzlikin** *Bo* 117; **-likit** *ib* 37; *Bir* 2: 285. **wärlzlikin** *(ack. m.) ib* 1: 9; **-likit** *KrLL Kg* 2: *pr.* **werlzliker: -lica** *ib* 4: 9. **wärlsligh: -lighe** *Ber* 288. **werlzlich: -lichan** *VKR* 18. **verlzsleker: -lek** *MP* 1: 9. **värdzliker: -lica** *ib* 28, 169. **wärdzliker: -lik** *Bir* 1: 8; *Ber* 189. **wärdzsliker: -lika** *KL* 83; *Su* 211, 212, 329; **-liko** *KL* 83; *Ber* 77. **wärdzlikin** *(nom. f.) Bir* 1: 316; *Ber* 77. **wärdzslikin** *KL* 85; **-likit** *Bir* 1: 320; *Su* 248. **wärdzliken** *(n. pl.) Su* 59; *Lg* 3: 393. **wärdzlig: -liga** *MB* 2: 333. **wärdzslig: -ligo** *Su* 232. **werdzlig: -liga** *MB* 2: 297. **värzliker: -lika** *KL* 254, 256; **-liko** *ib* 182; **-like** *Bil* 869; *KL* 185; **-lica** *Lg* 254; **-lico** *SD NS* 2: 86 (1409). **värzlikin** *KL* 289; **-likit** *ib* 185. **wärsliker: -like** *Lg* 3: 395; **-likom** *KL* 15. **wärsliken** *(ack. m.) Lg* 3: 319. **wärsleker: -lek** *LfK* 52. **wädzliker: -lika** *Ber* 22 *(jfr* 295); *Lg* 3: 439 *(jfr* 729*)*. **välzlikin** *(n. pl.) Bir* 2: 126 *(jfr* 341*)*. **välzleker: -leka** *Bil* 871. **weruldliker: -lika** *KS* 19 (48, 20). **wärdheliker: -likt** *KS Fragm.* 14 *(Bures uppl. har på motsvarande ställe* **werulzlikt** 56*)*. **värdhelikin: -likit** *Bir* 2: 285. **werdelikin: -likit** *KrLL Kg* 2: *pr. i var.* **wärdlikin: -likit** *Bir* 1: 155. **werdhleker: -lek** *Lg* 3: 33), *adj.* [*Isl.* veraldligr] *L.* **1)** *som tillhör el. afser tiden el. jordelifvet, som tillhör el. afser denna verlden, timlig, jordisk, verldslig.* äpte sino värulzsliko valle *Bir* 4: *(Avt)* 183. han är satter i höght werulzlikt wald ok äro *KS* 56 (140, 61). the som hawa vidhr saght alt wärilzlikt godz, ok alla wärulzlika fikt *ib* 3 (5, 3). thz tu hauer af werulzliko farando godze *(ex rebus transitoriis) ib* 20 (51, 22). wird ey werulzlik ting fram för dygdelikan lifnat *ib* (50, 22). jak thin gudh gifwir thik al värlzlik thing *(omnia temporalia) Bir* 2: 284. wärlslighe tingha lop oc ändelygt hänger myket opa mansens lycko *Ber* 288. wärldzlech ägha *SD NS* 2: 53 (1408). alt thz värlzlikt hop var oc glädhi: thär thikte honom änkte vm vara fram fore the äro han stundade til a gudz väghna *Bil* 860. världzlikin lykka ok sälikhet *Gr* 259. wärdzlik pina *(temporalis pœna) Ber* 189. atskilia ... mällan äwerdhelika rikedoma ok wärlzlika, mällan thessa litlo wärlzliko lustana ok äwerdhelika lusta *(inter divitias sæculi et æternas, inter delectationes istas modicas et æternas) Bir* 1: 69. snärias ok wändas j wärlzlikom ärindom *(revolutio sæcularium negotiorum) ib.* wärlzlika ärande vmsorgh *(sollicitudo temporalium) ib.* at the magha faa nakot wärdlikit *(temporale)* gagn *ib* 155. värlzlik atirlön *(temporalis remuneratio) ib* 2: 285. hwar then som got gör androm swa at han aktir ey manna atirlön ... han skal haua mästa for minzsta äuerdhelikit fore värdhelikit *(æternum pro temporali) ib.* hulkin som letar värlzlikit for äuerdhelikit *ib.* ther til at thz som är äuerdhelikit maghe faas fore värlzlikit *(æternum obtineatur pro transitorio) ib.* wärdzlikit liws *(lumen hujus mundi)* kan jak ey see, wtan tilkomande wärdz ryghelikit skot är alt redho for mins *(för* minom*)* andelikom öghom *Su* 248. *KL* 185, 256. *KS* 46 (118, 50). *SD NS* 2: 86 (1409). *Bo* 37, 173. *MP* 1: 9, 28, 169. *Bir* 1: 8, 2: 126. *Ber* 288. *LfK* 52. *Lg* 3: 393, 528. värildzlikin ordh *Ber* 278. — *sinlig, materiel.* thön dyghden är en styrilse i manzens skiälum, ther han styrer i lusta weruldlika tinga, til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *KS* 19 (48, 20). — *om person: jordisk, verldslig, denna verlden tillhörande.* (är) thät rättir, at vi scolum värlzlicom höfdingom lydha *Bil* 842. thrälin räddis mera gudh än sin värzlica herra *Lg* 254. ärmitin rädh hanom at ... göra alt thz fatökum mannom j iomfru marie äro som han hafdhe för giort rikom mannom for the wärdzslika frunna äro ok swa föra iomfru marie loff for allom som han hafdhe förra fört wärdzsliko frunna loff *KL* 83. *MB* 2: 297. **2)** *i verlden el. på jorden befintlig, som finnes på jorden.* en är ... mannen ther styrer och rådher alt thz til är werilzlik thing i thenna hem *KS* 7 (16, 8). är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur, medh änglom hawär han skäl ok lijf, ok medh wärilzlikom diurom hawär han lif ok likama *ib* 2 (5, 3). *ib* 3 (5, 3), 4 (7, 4; 9, 5), 13 (30, 14), 28 (71, 30). alla wärdzslika skogha *Su* 329. hwilken ower alla wärdzslika människior älskade siin kärasta son *ib* 211. aldra wärdzslika wina *(cunctorum mortalium)* närwaran *ib* 212. wärdzliga konunga höffdinge *(princeps regum terræ) MB* 2: 333. alla werldzligha släktir *(tribus terræ) ib.* **3)** *menisklig, från menniskor härrörande, af menniskor, menniskors.* han saa at han hafdhe ängha välzleka hiälp *(de humano prorsus desperat auxilio) Bil* 871. hon kunde sik ey wakta for värzlike vmtalan *ib* 869. huad som görs af kånst ok werilzlikom visdom *KS* 7 (16, 8). tässen hälga iomffrun flydhe altidh wärsliken priis oc rosn *Lg* 3: 319. **4)** *verldslig, verldsligt sinnad, riktad på det verldsliga el. jordiska.* han war mykit wärdzslikin *KL* 85. *Bil* 803. en af þem är þän konungin lyde þa han var värälslikar oc hataþe han furst han byrþade at varþa guþleka[r] *Bir* 4: *(Avt)* 183. thänne biscopin älska gudh mindra än tilbör ok hans lifwirne är alt wärdzlikit *(tendit ad sæcularia) ib* 1: 320. war hans astundan kötlikin ok wärdzlikin *ib* 316. **5)** *verldslig, tillhörande verldsligt stånd (i motsats till andligt stånd, särsk. munk- el. nunne-orden).* en renliuis ärmite sat i enne ödhkn. oc en värzlikin man thiänte honom *KL* 289. värlzlike mannen som ärmitanom thiänte *ib.* fly ... samtalan gärna oc mäst värlzlica *(sæcularium)* persona *Bo* 46. *Ber* 22, 77, 278. biskoppen haffdhe samman kallat ena märkelika samqwämdh, prelatha, doctores oc laghakloka män, badhe andelika oc wärldzlika *Lg* 3: 439. fik han se ena stora samqwämdh aff clostersens iomffrwm, oc iblandh them saa han ena wtkorlika wärdzlika iomffru *ib* 286. huat ära war gudhi fordhom aff hälgom renliffwis människiom oc hwgnadh, oc dygdenna äptherdöme wärldzlikom människiom *Su* 58. swa wäl j renliffwis som wärdzsligo folke *ib* 232. wärdzliken oc syndogh hiärta *(corda sæcularia)* i falskom renliffues människiom *ib* 59; *jfr* **4.** at thu skuli ängaledhis forsma christi thiänisto qwinnor, hwlka som koma af wärdz-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

liko lifwärne at thiäna gudhi *Ber* 77. *Bir* 5: 5. rätter wärulzlikär lifnadhr *KS* 3 (6, 4). *ib* 14 (31, 14). läto the kirkionna dom ower hona ganga . . . oc anuardhadhis wärslikom dome at brennas *KL* 15. thz stora studium j praghe war ok alle the stora mästare hathade honum thy han offuer gaff andeligh thingh oc togh werdhlek *Lg* 3: 33. — *om andlig som icke tillhör klosterorden.* pafan likas viþ dyrena kardenales viþ dura kroka, gulfet viþar . . . andra värulsleka klärka *(clerici sæculares) Bir* 4: *(Avt)* 178. *ib* 180. ey sculu the scriffta sik . . . widhir nochan werlzlichan prest *VKR* 18.

väruldslikhet (wärlzlikhet), *f. verldslighet, verldsligt väsende.* hwru fordhom höghborna iomffrur mykyt astwndadho komma til iomfruliket renliffwes liffwerne, försmaandes alla wärlzlikhet *Lg* 3: 448.

värva (*pres.* **wärffwer** *RK* 3: 3419. *impf.* **warff** *Di* 37. **wärff** *(?) Va* 19. **värffde** *RK* 1: *(LKR) s.* 218. **verffde** *BSH* 5: 63 (1505). *pl.* **vorffuo** *RK* 2: *s.* 348. **worfuo** *ib s.* 354. **verffde** *HSH* 18: 16 (1495), 21, 22. *part. pret. n.* **worweth** *BSH* 5: 318 (1508). **wärffwat** *Di* 37. **werffuat** *ib* 153**),** *v.* [*Fdan.* værve. *Ä. Dan.* hværve, værve. *Mnt.* werven. *Jfr* **hvärva**] *L. eg. svänga el. vända sig i krets.* **1)** *tornera; öfva riddarspel, öfva ridderliga el. krigiska idrotter, utföra ridderliga el. krigiska bragder.* herra gamorin ther värfua kan swa at alle riddara prisa han *Fr* 1757. ij skulin thz se iak värfua kan *ib* 519. **2)** *utföra, uträtta; framföra (uppdrag el. ärende), (efter uppdrag) framföra el. framställa.* hans wili wil jac werffua *RK* 2: 5863. wille the hanom nokot werf befala thz wille han gerna för thera sculd thala the badho hanom werfwa thz swa slät wille konungen än holla them widh rät the willen än för herra haffwa *ib* 2233. om annith ryktdedis jud j danmarch en thet j och wij alle haffuä konungh hans tilscriffuit och . . . aruidh trolle och aruidh knwtsson haffue j befelningh oc *(för at?)* werffue *HSH* 18: 4 (1494). engelbrecht sculle there ärende werffwä *RK* 2: 730. han wärffwer sin ärende som han bäst kan *ib* 3: 3419. *Di* 37, 153. tha sende konung pipping en riddare hem til sinä dotter clarinä, at hon skulde sendä honom folk . . . thz wärff *(för* thz wärff bar?; *Cod. B* (thz w)ärff war, *Cod. C* thz varff huar; *orig.* dit warff) then riddaren til henne *Va* 19. huat the ther hade at wärffue thet komer wel for ögon *HSH* 18: 103 (1497). — *framföra budskap, göra framställning; anföra.* komo konung cristoffers bud til calmarnaa ok worfuo til marsken oc rikes rad täre *RK* 2: *s.* 354. fförst verffde the gode män at . . . her sten haffde gernä sielff varit j tall med ärchebispen *HSH* 18: 16 (1495). verffde . . . the gode men om rikesens radh skulle nogerstedz kommä til hopa, för än thet möthe skal staa j calmarna *ib* 21. *ib* 22. **3)** *utverka, uträtta.* om hon kunde werua thz gudh wilde giffua thz hon motthe lengher mz kroppen bliffua *MD* 121. han werffuä os the nade fa *ib* 25. — *utverka, skaffa.* bispens swen, som verffde per pauelsson leyden *BSH* 5: 63 (1505). **4)** *främja.* the värfwa thit bäzsta *Bo* 114. **5)** *åstadkomma, bringa till stånd, skaffa.* alle then skat ther riket kunne werffua bönder sculle thz j reedho penunga vtgöra *RK* 2: 525. — *bringa till stånd, åvägabringa, ernå, uppnå: afsluta.* forsendha in til danmark . . . her sten twrson, her twre jenson och nielss eskilson . . . swergis rikes radh och men, än nw pa nyth forhandla och werffwa fridh eller nagra ara opslagh i mellan rikin *BSH* 5: 53 (1505). **6)** *förvärfva, vinna.* the sculde alle niwte huat the werffue *RK* 2: 3090. the vorffuo ther priiss oc storan froma *ib s.* 348. *ib* 3594. *MD(S)* 241. götaland jak effter min fader ärffde oc mykyn sigher ther til värffde *RK* 1: *(LRK) s.* 218. thet wij sielffwe haffwe worweth medh swor sweth och arbeygde *BSH* 5: 318 (1508). — *Jfr* **förvärva.**

värvan, *f. Jfr* **förvärvan.**

väsal? (väsäl *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **väsell** *MD* 421. *f.* **wäsul** *KL* 282. *pl. nom.* **väslir** *VGL I K* 17: *pr.; MB* 1: *(Cod. B)* 532. *dat.* **wäslum** *VGL I Br* 1 *i var.* **vaslum** *VGL I Br* 1. *superl. best. form* **wäslaste** *Sv. Böner fr. Medelt.* 361**),** *adj.* [*Isl.* vesall, vesæll] *L.* **1)** *osäll, osalig, olycklig.* wordho some *(änglar)* säle mz gudhi, oc some väslir *(Cod. A* wsle 50*) MB* 1: *(Cod. B)* 532. mantzins hugher han är natwrlika swa wiliogher at wardha säll, oc nödhogher väsäl *(Cod. A* osäll 91*) ib* 535. — *beklagansvärd, arm.* o wäsul qwinna *KL* 282. **2)** *arm, fattig.* konungen störke rikesins träsell eller han varder om side väsell *MD* 421. **3)** *usel, värdelös, eländig.* iac aldra minzte oc wäslaste matker *Sv. Böner fr. Medelt.* 361. — *Jfr* **osäl, usal.**

väsald, *f.* [*Isl.* vesöld] *osällhet, elände.* nödh oc väsald *(Cod. A* wsäld 102*) MB* 1: *(Cod. B)* 536. frelste al werden aff wäsaldh oc kiiff *MD* 27. *Jfr* **ysäld.**

väsla (wetsle: forwetslet *FM* 256 (1506)**),** *v.* [*Mnt.* wesselen, weslen] *genom utvexling el. annan transaktion afhända?* lade jach wt en stor summa peninge wdi sama skep, at thet schall ecke wäsles eder eller riichet fran handen *BSH* 5: 533 (1513; *Johan Månsson till Sten Sture d. y.*). *Jfr* **forväsla.**

väslare (weslere. wäzslare. wezslare. wäzlare), *m.* [*Ä. Dan.* veslere. *Mnt.* wesselêre, weslêre] *vexlare.* waar herra gik in j mönstrit j iherusalem . . . oc fan ther sithiande wäzlara ellir skiptara *ST* 488. naar nokor mäniskia kom til the wezslaranna *ib.* han . . . slogh wäzslarana vth aff mönstreno *ib* 489. köpmen ok väslara *MD(S)* 306. — *ss tillnamn.* quidam honestus mercator johannes weslere *SD* 2: 71 (1289; *måhända att här fatta ss ett Tyskt ord*).

väsna (-ar), *v.* [*Isl.* versna, vesna] *försämras, förderfvas, taga skada.* än nakar man faar androm . . . nakath fä til gömo, oc wardher forgiort i hans wärio, ällar uäsna eller waldföris *(mortuum fuerit aut debilitatum vel captum ab hostibus) MB* 1: 338.

västan, *adv. och prep.* [*Isl.* vestan] *L. A) adv.* **1)** *vestan, vesterifrån.* mange skulu koma östan ok västan af hediuskapinom *MP* 1: 64. han weth ey hwadhan hon komber som han bidhar, huat mera östan, wästan *(ab occidente)*, nordhan äldher swnnan *Su* 114. — af västan, *d. s.* röst aff wästan *Bil* 311. beegynner bläsa stark och mangh wädher aff östan södher wästan och nordan *RK* 3: 3560. **2)** *i vester. MB* 1: 388. *B) prep. med ack. vester om.* wästan wänir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). i them landom, som vesthan vor land liggiande ärw *ib* 6: 156 (1349, *gammal afskr.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

in **baggahvirwo** væstandikit *ib* 215 (1350). *ib NS* 1: 157 (1402). i sino ärfue som ... beläghit är wästan stora torghit *SJ* 2 (1420). *ib* 144 (1446). þa var härra födes ii bäþleem västan iorsala haf *Bu* 64. bygdho the landen först westan iorsala haff oc östan greklandz haff *MB* 1: 3. normandia som liggir västan paris fram mz hafwino *Bil* 758. sanctus augustinus hafdhe sänt sin klärk orosium wästan haf til sanctum ieronimum j bethleem *ib* 290. at gaarzmestarin ... ridhir vm östragöthland wästan staanga bro *VKR* 37. — **västan at,** *prep. vester om.* abram ... foor ... til et bergh när betal stadh, oc satte ther hws op, östan at betal, oc wästan at hayborg *(ab occidente habens Bethel et ab oriente Hai)* *MB* 1: 177. wästan at gudz hwse skulle effraym släkt sla siin tiäld *ib* 385. — **västan for (-fore),** *prep. vester om.* kännis jak ... mik ... saalt ... hafwa ... biscop knute ... aldan min ägho loth i öraberghe, wästan fore watzstenum liggiandis *SD NS* 2: 52 (1408). beläghit ... a gra-brödhra gatu näst wästan fore almosonna källara *SJ* 145 (1446). hans nampn är monga stadz nempt. bade nordan oc wästan for greke haff *Di* 136. — **västan til (vesten-),** *adv. åt vester, vesterut, i vester.* thänne dör skal vara västan til *(ad occidentem)* *Bir* 2: 337. sidhan ... bygda varo thre kirkior ... the thridhia västan til *Gr* 305. karl knutzson lagde vnder the vinda bro vesten til for hwsit laa *RK* 2: 1251. en gardh ... westantil xix ok j quarter *(d. v. s. 19 1/4 alnar)* *SJ* 267 (1456). *BSH* 4: 321 (1502). — **västan vidher,** *prep. vester om.* en aker i patastadhum, westan vider sancti nicholai prouento aker *SD NS* 1: 157 (1402).

västan nordhan, *prep. nordvest om.* aff cham noe söne komo alle the som bo oc byggia wästan nordhan iorsala haff *MB* 1: 4.

västanvart, *adv.* [*Jfr Isl.* vestanverðr, *adj.*] *L. vestvart, åt vester, åt vestra sidan.* westanwart oc sunnanwart *SD* 1: 228 (1222-1230).

västanvädher, *n.* [*Isl.* vestanveðr] *vestanväder, vestanvind.* tha kom wästan wädher *MB* 1: 304.

västarster (västärster. västhärster. vestersther. n. wästarst. westerst. venstersth *(för* **vestersth)** *Di* 251. **wästers** *SD NS* 1: 480 (1405). **westhers** *ib (på två st.)*), *adj. superl.* [*Isl.* vestastr] *vestligast.* jac ... pantsäter twa gardha ii haholte, thän norre oc thän västärsta *SD NS* 1: 65 (1401). i vesterstha landlothenom *ib* 497 (1405). näst västhärsto triggia öra landena i bynum *ib* 577 (1406). — *n. adv. vestligast, längst i vester.* j [1] ö westerst j wyborgs län thz är *RK* 2: 7420. sagh hagen venstersth *(för* vestersth*)* j gordhen *(i vestanverðan garðenn)* hwar muren var litith riffnadher *Di* 251. wästarst i bynom *SD NS* 2: 34 (1408). *ib* 1: 480 (1405; *på två st.*). — *Jfr* **västre.**

väster (wäst), *adv.* [*Isl.* vestr] *L. vester, i vester; åt el. mot vester, vesterut, i vestlig riktning.* wi haffwm wärit öster och wäst, nor och suder aldre mäst *Va* 54. the stodo rät wäster *Ansg* 179. annor släkt kom västir j världina *(ad occidentem)* *Bir* 3: 399. iaphet släkt hon är wäldigh alt fra öster nordher oc swa wäster *MB* 1: 174. the ... bygdho swa wärldina fram sidhan swdher oc wäster in til iorsala haff *ib* 3. for han ... vester til spania land *Bil* 123. — *i ortnamn.* omnibus wesbo & østbo habitantibus *SD* 1: 457 (1271, *gammal afskr.*). in villa forensi westærwic *ib* 499 (1275, *gammal afskr.*). ecclesia in wæstæwic *(för* wæstærwic?*)* *ib.* — *Jfr* **nordhvästvädher.** — **väster ut,** *adv. vesterut, åt vester.* j myllan ffor:de aa vesther wth och eth lythydh branth bärgh *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* aff thenna fara hiordenne, som wäster wth war *Su* 65.

väster, *n.?* [*Isl.* vestr] *vester.* — i väster, *i vester.* som ... hafwa byght ij wäster *Al* 2102. kirkionna choor skal wara j wäster *(ad occidentem)* mote siöu *Bir* 4: 82. somlika (ɔ: saa jak) lankt fiärre standande, rät i wäster *Ansg* 179. — til väster, *åt vester, mot vester.* se til västir *KL* 288. sände han budh ... til konungana som bodho nordh i landit ... oc iämwäl cananeum badhe thän som boo öster oc täslikis til västher *(Chananæum quoque ab oriente et occidente)* *MB* 2: 32.

västersudher, *adv. i sydvest.* the aff cham komo, the byggia wärldina wästerswdher *MB* 1: 174. *HSH* 29: 39.

västfäling, *m.* [*Mnt.* westvêlink] *Vestfalare, person från Vestfalen. ss tillnamn.* jöns westfäling *SJ* 144 (1446).

västgöte (väs- *VGL I K rubr.* **wäs-** *ib II G* 15; *RK* 3: 2057, 2898, 2901. **wes-. westher-. -giöte),** *m. L. Vestgöte.* theem är bo i wärmälände äller wästgötom wästan wänir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). insighli ... alguz wästgöta laghmanz *ib* 670. insighlin ärliks loghmans wästgiötä, algvt bändictsson *ib* 5: 280 (1344). knuter westgötä lagman *ib* 4: 390 (1334?). hertogin ... kallade saman wesgöta *RK* 1: 3284. *ib* 3988. han ... foor swa in til wesgöta *(d. v. s. Vestergötland)* *ib* 676. budh oc breff hade han ospar til närke wesman oc wesgöta *ib* 2: 6172. konungen ... befol honom wara höffitzman tha och alla vesgötha fore sta *ib* 9536. at västgöta sig fra honom sadhe *ib* 9334. alla wesgöta stempde han ther til sich *ib* 1318. *ib* 2464, 3342, 4173, 9163, 9183, 3: 2057, 2898, 2901, *(sista forts.)* 5672. westhergöta mik ... til warnem förde *ib* 1: *(LRK) s.* 225. *PK* 234, 235. — *ss namn, närmast tillnamn.* vestgøti famulus domine abbatisse de scho *SD* 2: 366 (1302). dicto vestgøta *ib.* predictus ... vestgøti *ib.* ad ... supplicacionem ... dominj karolj nec non et vestgøta nomine dicte abbatisse et conuentus scho *ib.* thörghilz wäsgöte *SD NS* 2: 240 (1409). — *pl. Vestgoter* (*jfr* **göte**). ysodorus en wiis mästare, oc biskop aff yspania, wtkomin aff wästgötom *MB* 1: 3.

västgötska (väsgözca. väsgösca), *f. Vestgötska, Vestgötska språket; om Svenska språket ss taladt i Vestergötland.* iacob ... kallar stadhin betel a hebreisko thz är at thydha. gudz hws a väsgözco *(Cod. A* wart maal 219). som heet luza a hebrezco oc nuta skoghir a smaalensco *MB* 1: *(Cod. B)* 548. kalladhe iacob then stadhin manaym thz är a väsgösco *(Cod. A* waart maal 225*)* borgher eller sampnadher *ib* 549.

västgötsker (wäsgözker. uäsgözsker: -gözsk *VGL II K rubr.* **västgösker: -an** *ib I Md* 5: *pr.* **wäsgösker** *ib II Dr* 10 **vesgötzsker),** *adj. L. Vestgötsk.* i wäsgözko ... laghsaghu *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). vesgötzsk lagh *ib* 5: 677 *(öfvers. fr.* 1467). *ib NS* 2: 231 (1409, *nyare afskr.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

västman (wäs- *KrLL Kg* 3: *pr.*, 6: 1; *RK* 2: 1541. **ves-. wes-),** *m. L. Vestmanländing.* engelbert ... wäsmän oc närike mz sich hafde *RK* 2: 1541. loth han saman kalla wesmennena alla *ib* 861. *ib* 6172. — *i ortnamn.* aff vestmannalande *BtFH* 1: 455 (1362). jnnan vesmanna lande *RK* 1: 251.

västnordhan, *adv. och prep. A) adv. i nordvest.* två bälgher med hyttone som här i strömen west-nordan näst grufvobergena ligger *DD* 1: 52 (1396, *nyare afskr.*). *B) prep. med ack. nordvest om.* lot vp ... ena tompt liggiande westnordan bykirkiona *SJ* 256 (1457).

västre, *adj.* [*Isl.* vestri] *vestre, vestlig.* gingo watnin ater oc fram. til the funno sin wtgang genom iordhina i wästra hawith, som är ophoffs kälda at allom watnom *MB* 1: 170. han bröt wnder sik britaniam ok wästra hafs öiar som orknöia callas *Bil* 305. wästra plazcen *MB* 2: 33. bersio vestri *SD* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). i wästrä aros biscops döme *SD* 5: 637 (1347). *Jfr* **västarster.**

västre nörre, *adj. nordvestre, nordvestlig.* [fran] westrä nörrä kirkiogarz hornene *SD* 6: 158 (1350).

vät, *f. Jfr* **manvät,** *äfvensom Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 5: 385.

väta, *f.* [*Isl.* væta] **1)** *väta, våthet, egenskapen att vara våt.* fyra elementa krapta. mz hwilikom manzins likame er saman sättir thörka ok wätha, hiti, ok kulde *Bil* 614. **2)** *väta, fuktighet, vätska.* fore hiärnans wäto *MB* 1: 82; *jfr* **1.** sky som wardha ower os aff the wäto, som solinna gisla lypta nidhan mz sik gen himpnom *ib* 314. aarons wander giordhe blomster aff sik, ophuggin aff iordhinna wäto *ib* 406. mirtus hether pors stampar man honum tha doger hans oos j öron ok tyrkar the wätho ther j them är *LB* 2: 42. canellabark ... han ... törker onda wetha *ib* 8: 49. läter man honnum i ögne smörielsä tha mi[n]sker hon mykin wetha i ögon *ib.* **3)** *regn.* þak skyle fore väto ok väþre *Bir* 4: *(Avt)* 181.

väta (-ir, -te, -ter. *n.* **vät. väät** *Bo* 152)**,** *v.* [*Isl.* væta] *väta, göra våt, fukta; vattna.* sanctus marchus ... wätte muld mz sinom raka ok strök ifuer sarit *Bil* 249. *Bo* 152. thz (ɔ: harklädhe) är än j dagh gömpt j vpsala kirkio: vät *(intinctum)* j hans hälgha blodhe *Bil* 885. vm konungin hafdhe vät oc stänkt sina gerninga j ihesu christi blodz skodhilsom *(intinxisset opera sua in consideratione sanguinis Christi) Bir* 3: 441. jak *(aposteln Johannes)* var vättir mz oleo *(intinctus oleo; doppad i olja) ib* 4: 313. munnin vättis af beskom drykke *ib* 135. *ib* 148. runno hänne tarane swa at hon vätte alla fötrena a varom herra *Bo* 75. döpilse watn wätir likamen oc thwar siälina *MB* 1: 442. wäta mz laghi thör thing *(arida succis irrigare) Bir* 4: 63. thw äst ... sua som kälda vätande *(irrigans)* thor thing *ib* 3: 149. stadhnar aan ... ok vaxer swa stoor. at hon väter alt landet äpter warom vilia *KL* 312. i paradiis börias bätzsto watn, som wäta paradiis iordh *MB* 1: 124. thän välsignadha vingardhin som min son plantadhe oc vätte mz sinno blodhe *Bir* 2: 157. alt thz tort oc wisnadh är wäthis oc begiwtz aff hymerikis nadha dagh *(arida cuncta rore celestis gratiæ irrigantur) Su* 200. — *refl.* **vätas,** *vätskas, vätska sig.* thz saar ther mykit wätis *LB* 2: 48.

vätilse, *f. vattnande.* om thu ... är nyleka plantadher ... behöffuandhes idhkelika wätilse *(si adhuc es novella plantatio, et assidua irrigatione necessarius es) Su* 112.

vätska (vätzska. wätzska. vädzska. wädzska. vädzsca. wedzska: **-o** *LB* 7: 60; **-or** *ib* 81. **väzska. wäzska. vezska: -o** *LB* 7: 81. **wädzka. wetzka: -o** *LB* 3: 55. **wezka: -o** *ib* 49. **wezska: -o** *ib.* **wedzka: -o** *ib* 49, 50, 51, 55. **väska: -an** *PM* XXVIII *(på två st.)*; **-o** *MP* 1: 264. **wäska. weska: -o** *LB* 7: 68. **watzska. wazska. watzsca: -o** *LB* 4: 342)**,** *f.* [*Fnor.* væzka] *L.* **1)** *vätska, fuktighet.* seer han at thz *(bilden)* är vanskapat aff väzsko *(vidit imaginem humidam et quasi ex humore deformatam) Bir* 2: 244. somlik *(säd)* fiol j stenogha iordh ok tyrkadhis oc visnadhe genstan hon vpran ty at hon hafde ey vädzsko *(humorem) MP* 1: 84. träit göme granlica vädzsco *ib* 238. ther til yrthin giffuir wedzko aff sik *LB* 3: 55. växte oliona wäzska swa höght *Lg* 67. af iordhinna wädzsko *Bir* 1: 278. bleff törkkan j ensampnom vlla fätthen oc om alt landit bleff dagghen oc wätzskan *MB* 2: 88. pröfwes swa wm all wäska är skild fran the brendo vathneno *PM* XXVIII. *ib* XXX. quiddin *(syntes)* til liggiande ryghenom vätzskonne vp nöte *(consumpto humore)* swa som han ey hafdhe inälfue *Bir* 1: 31. han stridhe swa länge som nakar makt älla wäzska *(liquor)* är j honom *ib* 129. ey vt gik nakan tima manna naturs wäzska *(seminarius humor)* aff hans likama *ib* 60. annar är vpfyltir mz onde wädzsko ok kan ey läkias *ib* 397. *MP* 1: 264. thz (ɔ: mwscatum) ... körir vt fran hyärtano onda wedzko *LB* 3: 50. *ib* 49, 51, 56, 4: 341, 342, 347, 351, 353, 7: 68, 81. rensar hon (ɔ: cedefer) offuirmatto wädzko aff magha oc bryst *ib* 3: 51. *ib* 4: 342. alla onzsko j tannagardenom ok wätzsko tha läkir hon (ɔ: mirra) ok thörkar *ib.* giffuir hon (ɔ: pipro rooth) werma oc kastar om kring alla wetzko oc smeltir henne *ib* 3: 55. at watzskan böriar at dragha sik til nokon lim *ib* 5: 292. dragher sik een watzska aff hofdhit nidher i kroppin ok thz hether a latino katarrus *ib.* är thz swa at han är tiokker tha märkir thz mykit tiokt blodh aff sik siälfuo, äller aff törko, swa at hetin hafuer vptörkat wäzskona *ib* 293. märker thz ... myklo wazsko i kroppenom osmälta *ib.* ruthin wazska *ib.* är blodhit hwit tha radher hyten offuer wätzskona oc bränner hona, ok samuledis märker thz the wätzsko som ey brynder oc then tidh wätzskan brynder tha ludhir blodit samman *ib.* — *bildl.* han är stundom thör vtan nadhanna väzsko *Bo* 28. mangra manna ben äru thör aff gudhelike väzsko *Bir* 3: 220. **2)** *våtvara.* j försto huseno j hulko som wädzskan *(liquores)* är *Bir* 1: 290. kar älla thz andbudh j hulkin som flytande wädzska ok söt *(liquores fluidi et dulces)* skal lätas vtj swa som är vatn ok olia ok viin ok tholik thingh *ib.* the kar älla andbudh j hulkin thiok wädzska ok besk skal latas swa som sinappir ok salsa ok tholik thingh *ib.* — *Jfr* **balsamvätska,** *äfvensom* **vemska.**

vätskeliker (*n.* **wäskelikith** *PM* 76)**,** *adj. fuktig.* j wäskelikith rwm *PM* 76.

vätta (wätha. watä), *f.* = **vätter 1.** *Iv (Cod. B, C)* 1122, *se under* **vätter 1.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vätta (vättä *VGL I J* 2: 1, *II J* 2, *Utg* 14. **vätä** *ib I J* 2: 2. **vätti** *ib II J* 3. **wätte** *PK* 221; *MD (S)* 242. **wetta. wettha. uetä** *VGL II þ* 39. **vetha** *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. **vette. wette),** *n. (ordet kan dock på de flesta ställen, där det förekommer, fattas ss gen. pl. af* **vätter** *i betydelsen: ting)* [*Isl.* vætta] *L.* **1)** *grand. i förbindelse med* litit, nokot. vm hon nu tilbyria at haua nakat litet vätta *Bo* 77. ater blef ey vtan som man plāghar sighia litet vätta *Su* 423. en girugher gör räth lithit wätta *MD (S)* 307. — *mer el. mindre adverbiellt.* thz är länge sidhan the mik saghe äller nakath vätta til mik fragho *Fr* 1238. spara engen nagot wettha *MD (S)* 228. — *i förbindelse med* äkke *(VGL I, II)*, änkte *el.* eigh *förstärkande negationen: icke ett grand, alls intet.* os vardher ther änkte vätta fat *Fr* 1262. *ib* 1940. hon fan ther änkte vätta inne *(var þar ekki vætta i) Fl* 454. han taladhe til miin rät änkte vätta *Iv* 285. hwath iak widher the käldo sa ther hafwer iak idher sakt̄i fra oc änkte wätta laght ther til *ib* 522. *ib* 5735. thy at han änkte vätta vistä *Iv* 2070. *ib* 4530. huru skall han en annan retthe som siälffuer weeth altz inthe wätte *MD (S)* 242. the ... willo enkte wätta swara *Al* 4997. the akta them for enkte wätte *PK* 221. *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. — *mer el. mindre adverbiellt: icke ett grand, alls icke.* hans thrwgh aktin rät änkte vätta *Iv* 146. *ib* 587. *Al* 8517. *RK* 2: 3268. iak vil thik änkte vätta säta *Iv* 1123. rädhins rät änkte vätta *ib* 1360. *Al* 5647. thu skal nw rädhas enkte wänta *(för* wätta; *i rim med* thetta*) ib* 8345. *MD* 192. thz var änkte vätta sat *Iv* 2003. han ... rördhis enkte wätta *Al* 7427. thz löste almogen ... enkte wetta *RK* 2: 780. epther skalka spordo the inthe wetta *MD (S)* 260. thz skadde idher änkte vätta *Fr* 901. *Iv* 843, 1093, 5692, 5705. *Al* 2632. thz skadar ey wetta *RK* 2: 5598. offte the hielp aff konungin tigge thz halp thöm tog ey vette *ib* 313. thz batade them tha ey wette *ib* 7615. **2)** [*Jfr Fdan.* vætte] litil vätta, *ytterst liten, liten liten.* vardh han var ... een litin vätta häst *Fr* 129. — *Jfr* **vätter, hvatvitna.**

vätte (*VGL II Add.* 11: 13. **vätti** *ib* 15. **väti** *ib þ* 1; **-in** *ib Add.* 11: 14**),** *m. L.*

vätte (uätte *ÖGL R* 8: *pr.* **vätti** *VGL II R* 20. **wätti** *ib I R* 9: *pr.* **väti** *ib II F* 47. **uäti: -ino** *ÖGL (1607 års uppl.) R* 15**),** *n. och f.? (dat.* **uättinne** *ÖGL R* 15. **wetene** *ib (Cod. F)). Jfr* **eþingsvätte. — vättis maþer (vätis-),** *m. L.*

vätte, vätti, *se* **vätta.**

vätter (vätar *Bu* 130. **vätär** *Iv* 1122. **wäter** *Lg* 989, 1004. **wäther** *ib* 1028. **wät** *Bil* 461. **väth** *ib* 743. *ack.* **wätt** *MD* 396. *pl. nom.* **wäter** *(i rim med* **nätter***) Al* 5911. *ack.* **wättir** *ST* 31. **wäte** *GO* 717, *kanske att fatta ss ack. sing.***),** *f.* [*Isl.* vættr] **1)** *varelse, väsende; särsk. om ond varelse (djur, menniska, andeväsende o. s. v.) och förenadt med adj. af nedsättande betydelse; ofta användt som skymford.* hwa ey födhir kat alla hund han födhir än wärra wäte *(peius alit genimen sine catho vel cane limen; motsvarande Danska text har* wät, *i var.* diwr*) GO* 717. constantinus ... een ful kiättare ok ful väth *Bil* 743. seuerius war dygdha löss fwl wäter lasta fulder *(pessimus hominum) Lg* 1004. driiff falshet bort ... tak gudh til hielp oc nidher stielp then fula wätt *MD* 396. kesaren ... sagdhe til sauinianum thin onda wät *(fera mala) Bil* 461. ey skal swa länge wara thiin fwla wäter *(non sic, inique, non sic evades) Lg* 989. gak thu bort thiin fula vätär *(Cod. B* wätä, *C* wätha*)* iak vil thik änkte vätta säta *(riddarfrun till sin tärna) Iv* 1122. þa teþes hanom fagher skuge. ok talaþe tel þän leþa skugan. fly nu vslasta vätar *Bu* 130. basilius taladhe til diäfwlin fordiärwa wäther lät gudz creatur j nadhum wara *Lg* 1028. scorpiones ok cocodrille draka ok trull ok fwla wäter the bo ther ij *(näml. i floden)* badhe dagha ok nätter *Al* 5911; *jfr* **2. 2)** *vätt, rätte.* skalt thu ey thro vppa tompta gudha älla oppa wättir *ST* 31. — *Jfr* **vätta, hvatvitna.**

väva (*pres.* **väfwir** *Bo* 17, 18. **wäfwir** *Bir* 3: 120. *impf. pl.* **vafuo** *Iv* 4135. *part. pret. n.* **wäwith** *MB* 1: 365. *pl. n.* **väfwin** *Gr* 303, 311**),** *v.* [*Isl.* vefa] *väfva.* hon sömar oc spindir oc väfwir trolica *Bo* 18. the spunno gul och vafuo ladh *Iv* 4135. wäfwir *(texit)* han suasom lokka nät *Bir* 3: 120. the waro thwa wäwerskor, wäffwandes badhe wllet oc linneth *Lg* 3: 194. klädhe som wäwith är aff twäsköns thradhe *MB* 1: 365. pel väfwin mz guld oc sylf *Gr* 303. *ib* 311. — *bildl.* o huru opta hon thz skodhar oc ther a thänkir väfwir oc vändir i hughenom *(recogitat et mente revolvit) Bo* 17. — *Jfr* **samanväva.**

väver (*pl. dat.* **väfiom: gulväfiom** *Bu* 491. **wäfium: gulwäfium** *Bil* 112. **wäfuium: gul wäfuium** *ib* 302**),** *m.* [*Isl.* vefr] **1)** *väf (som är under väfning).* swa skal wäwin wara rändh at thän godhe thradhrin är i wänd *GO* 1015. aller theras wäffwer bestanktes oc oppfyltes mz blodh *Lg* 3: 194. the ... toko strax allan wäffwen *ib* 195. **2)** *väfstol?* sat hon viþ väf älla ten: älla nal *(textrino operi vacaret) Bu* 5 *(kan föras till* 1*).* — *Jfr* **gul-, lokka-, lydhe-, silkis-, säkkia-väver.**

vävia, *se* **väfla.**

vävildrät, *adv. L.*

vävirska (wäwerska), *f.* [*Ä. Dan.* væverske] *väfverska. Lg* 3: 194 *(se under* **väva***). Jfr* **linvävirska.**

växa (-ter), *v.* [*Isl.* vexa] *vaxa, bestryka med vax.* mz enom vextom traadh *LB* 2: 68.

växa, *se* **vaxa.**

växter, *se* **vaxter.**

väzla (väzsla), *f.* [*Isl.* veizla] *L.* **1)** *gästabud.* giordhe mykla väzlo oc hoff *MB* 1: *(Cod. B)* 549. the giorde väzlo oc stora gaman *MD* 325. **2)** *gästning som konungen i Norge hade att kräfva under sina resor i landet.* han hiölt väzslo alt aff stora *MD* 327. — **väzlu fal,** *n. L.*

väzlare, *se* **väslare.**

vördha, *se* **virdha.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Y.

y, *se* **i.**

ydda, *f.* [*Jfr Sv. dial.* ydd] *oxtöm.* þe (ɔ: þiura) gingo rättan vägh vtan yddo oc köresuen *Lg* 969.

ydh, *se* **idh.**

ydhelika, *se* **iþelika.**

ydher, *se* **idher.**

ydhla, *se* **öþla.**

ydhrilse, ydhroghe, *se* **idhrilse, iþroghe.**

yfne, yfnelika, yfneliker, yfnin, yfninga, yfnogher, *se* **ymne, ymnelika, ymneliker, ymnin, ymninga, ymnogher.**

yfra (-as *StadsL Ä* 21: *pr. i var.* **öfra** *Bo* 44; **-as** *StadsL Ä* 21: *pr.*; **-adh** *Bo* 144; **-at** *ib* 143**),** *v.* [*Sv. dial.* övra] *L.* — *part. pret. förkofrad, öfvad.* vm thu ... är äkke öfradh ... i äruodheno *Bo* 144. — **yfra sik,** *ökas, tillväxa.* högfärdhin pläghar taka sik ökilse, oc öfra sik af allom ... dygdhom *(utom af ödmjukheten) Bo* 44. — *förkofra sig.* nar människian hawir öfrat sik i thässom twem idhnomen *Bo* 143.

yfre, *se* **öfre.**

yfreno, *adj. pl. flere, många.* sidhan vildo yfreno mz honom halda *RK* 1: 211. *Jfr* **yfrin, ymno.**

yfrin (*n.* **yfrit. yfryt** *Bo* 55, 60, 88; *Bir* 3: 444, 4: 405. **yfridh** *ib* 1: 222. **yffrid** *RK* 1: 220, 256, 263, 671, 1183, 2052. **yvret** *Bu* 20. **yvort** *Lg* 3: 555. **yfrikt** *(ändradt till* **yfrit***) Bil* 85. **ifrit** *Bil* 304. **iffrit** *MB* 1: *(Cod. B)* 545. **öfrit. öfryt** *Bo* 35, 55, 133, 188, 202. **öfwert** *RK* 2: 8968. **öfrikt** *Bil* 884. **öfre** *LB* 3: 185. **offrit** *RK* 2: 3121. **ofret** *ib* 3198. **ofreth** *ib* 2773. **ouer eet** *(sannolikt uppkommet närmast af ett* **ofret** *el.* **overt**; *motsv. Fdan. text har* øwert*) Fr* 697. *pl. n. ack.* **yffren** *Iv (Cod. C)* 2542. **öfrin** *ib (Cod. A)***),** *adj.* [*Isl.* yfrinn] **1)** *n. sing. ymnigt, öfverflödande.* thz tekner öfrit korn *LB* 3: 187. — *abs. ymnigt, öfverflöd.* ey aktande andra manna skadha mädhan han hafdhe yfryt *(dummodo ipse abundaret) Bir* 3: 444. jak hawir yfridh j allom thingom *(abundo in omnibus) ib* 1: 222. — *mycket.* hafdhe han sik iät een annan stadh thiit han hafdhe yfrith at göra *Iv* 4847. **2)** *mången.* yffrit diwr hon finder ther *Iv (Cod. B)* 2542. — *pl.* öfrin diwr tha fan hon ther när *Iv* 2542. **3)** *n. sing. (stundom i förbindelse äfven med subst. i pl. el. af mask. el. fem. genus). tillräckligt, nog.* hwilke til hans bordh wille gange han loth them alle ofreth fange *RK* 2: 2773. the haffua yffrid i thera dagha *ib* 1: 1183. astunda the at hafwa alt öfrit *(sufficientia) Bir* 3: 328. iak skal skipa swa at vi skolom hawa yfryt *Bo* 60. jak hafwir öfrikt aff mino eghno goze *Bil* 884. ffore in mz sik swa manga päninga räntto ... at hon aff them haffwi öffrit til ööl oc brödh hwart aar *Bir* 4: 31. alle hafdho yfryt äta *Bo* 88. thz som öfrit är a forskullaninna vägna *(quod ad meritum satis est). thz* ympningas äkke vilianom *ib* 93. fadhir min. thu seer huru modhir min pinas. thz skulle iak korsfästas ok äkke hon. än hon är mz mik a korseno öfryt är *(sufficit)* min korsfästilse. ok min pina som bär alra världinna synder. hon forskulladhe enkte tholkit *ib* 202. them som lifwa vislica ok sobrie. är öfryt kokat salt ok brödh oc hungrin *ib* 133. thz är thik öfryt *(sufficit)* at thu thänkir yppa thz som han giordhe oc sagdhe. oc at thu vmgar mz honom *ib* 55. thz är thik tha yfryt *ib. MB* 1: 404. älscoghe är gudz budhordh som ensamit är yffrith *(Bil* yfnit 158*)* til himerikis löna *Lg* 967. at min modhir var jomfru ... var öfrit *(sufficiebat)* joseps vitne *Bir* 2: 300. monom wi gita giwith idher yffrith watn aff hällinne *MB* 1: 408. *ib* 325. thz är hanum yfrit hemd *(satis est illi ad pœnam)* at han wet sik wara wonnin *Bil* 104. hertugen ... sampnade sik ... yffrid stark *RK* 1: 671. han fik honom yffrit godz ok ränto *ib* 220; *jfr* **1.** han hade ther til öffrit makt *ib* 2: 3763. iak hafwer yffrith sorgh ok qwal *Al* 3475. wndherstat at fa thing ärw thik öfrith *(sufficere) Ber* 126. — *n. adv.* **1)** *ymnigt, rikligen, i ymnighet, i ymnigt mått; ofta svårt att skilja från* **3.** odhyrth vaxir yffrith *GO* 744. sill ok fiisk kom yffrith til landa *RK* 1: 1278. yffrit hade han kläder ok brödh *ib* 1320. ofret hade the gamblen math *ib* 2: 3198. tha wardir mökit korn oc awexta öfre *LB* 3: 185. han togh ther gull som öffrit är och nidher j then baaten bär *Fr (Cod. B)* 2335. ther var badhe fughla ok fiska öfrith for hwariom manne a diskä *Fl* 865. aff diwr slikt huar hafua vil var for them rät öfrith til *ib* 869. thu som ... gifwir öfryt *(abundanter) Bo* 35. — *ymnigt, utförligt.* bernardus talar öfrit *(copiosissime)* af them mangastadz *Bo* 142. **2)** *mycket, synnerligen.* viþar sagþo alt þät dyawlin gaf þöm. ok varo yvret rik af guz naþom *(multas postmodum divitias ipsa largiente virgine receperunt) Bu* 20. war abram iffrit *(Cod. A* mykith 178*)* riker *MB* 1: *(Cod. B)* 545. saraceni ... äre nw yffrith grymme wardhne *ib (Cod. A)* 185. nyo thusand gulkrono yffrith riik ok mykith sköna *Al* 876. een litin dwärgh var yfrith stark *Fr* 693. atta grefua ouer eet värdh foro tholka sama färdh *ib* 697. mantla ... öfrith sidha *Fl* 288. tio milor är stadhin gönom langir, mz högh hus öfrith thrangir *ib* 955. ofuan a tornith een knapper star, aff rödha gull rät öfrith skär *ib* 983. öfrit brännande var han til skör ordh *Bir* 3: 100. han hauir öfridh ordhfulla talan af gudhelicom thingom *(pro divinis sermonibus abundat verbosa eloquentia) ib* 1: *(Cod. B)* 350. war komit yffrid när at konungen wilde hawa dwalt han thär *RK* 1: 2052. han öpte siluestrum yfrikt ordoghan vara *Bil* 85. han ... wardh sinom mästara yffrith klook *(öfverträffade sin lärare i skicklighet?) Al* 446. — *ganska, rätt.* aff hans mun höris yfrit *(satis)* blidh ok faghir ordh ... än hans hiärta är fult mz orätuiso *Bir* 1: 70. the ... talado for them yffrid slät *RK* 1: 256. ther varo tha yffrid marge när *ib* 263. — *alldeles.* han gaff then fārio karl silff ok gull til hans säk var öfrith full *Fl* 758. **3)** *tillräckligt, nog; mer än tillräckligt.* wars herra wald, thz tedhis yffrith, tha han skapadhe iordhina oc watnith oc all elementa aff alzängo *MB* 1: 79. i hawin öfryt sofwit *Bo* 188. thätta är nw at sinne öfrit sakt af thässe dygdhinne *ib* 33. iak är yvort scriptat *Lg* 3: 555. the sagdo at han haffde sik yffrit hämpt *RK*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 943. en godh ledh ... offrit bredh *ib* 2: 3121. yffrith är iak riker *(sufficit mihi)* aff thy än min son iosep liwer *MB* 1: 252. *Bil* 487. han war dräpin ... ifrit gamal *ib* 304. han war yfrit länghe paue *ib* 745. jak hafuer en fastan stadh ... som ... är ... yfrith rumber os badhum *Bil* 232. broon war them ey öfwert bredh *RK* 2: 8968. thu scrifwir mik wara barn, iak wardhir thik än öfrit man *ST* 519. jlt är yffrith ont *GO* 930. komber jach thil thin langafredax nat mik thykker thz wara öffrit brat *MD* 383. — *Jfr* **yfreno, ymnin, ymno.**

yftaren, yfterst, yftermere, *se* **opta, optarmere.**

yghilkotter, *se* **ighulkutter.**

ykia, *v. L.*

ykil, *se* **ikil.**

ykildagher, *m. L. mindre helgdag som ej hade förhelg.* pro diebus ... festiuis vbi vigilia non precesserit dictis ykildaghæ *SD* 3: 42 (1312, *gammal afskr.*). *ib* 6: 153 (1349, *gammal afskr.*).

ykn, *se* **ödhkn.**

ykorne, *se* **ikorne.**

ykt, *se* **ikt.**

yl, *se* **il.**

yl-, *se* **il-.**

yla, *se* **ila.**

ylan, *se* **ilan.**

ylder, *se* **ilder.**

ylliansmässa, *f. L.*

ylla, *se* **illa.**

ylva, *f.* [*Nyisl.* ýlfa *(Björn Haldorsen)*] *varginna.* litet ther j fra haffde en ylffuä sith boo *Va* 6. — *bildl. om ond qvinna.* ey läth än the ylffuan sik ... här aat nögia *Su* 161. — *ss tillnamn.* ingridh ylffwa *PK* 237. — **ylvo hiärta (ylffua hierta),** *n. varginnas hjärta. LB* 2: 92.

ym, *se* **um.**

ymis (*n.* **ymmist** *MB* 1: *(Cod. B)* 531. **yimst** *ib (på två st., sannolikt för* **ymist**). **ymst** *Bil* 83; *MB* 1: 40 *(på två st.)*, 42; *GO* 556. *ack. f.* **ymsa** *VML II B* 12: 1; *MELL B* 15: 1; *KrLL B* 16: 1 *(på alla tre ställena genus och numerus dock osäkra). dat. n.?* **ymso** *KrLL B* 16: 1 *i var. pl. nom. m.?* **ymsa** *Di* 104. *ack.?* **ömsa** *Bo* 204. *dat.* **ymsom),** *adj.* [*Isl.* ýmiss] *L.* **1)** *omvexlande, än den ene och än den andre; den ene och den andre.* war mykin ofrid mellom osanttrix konung oc attilia konung. oc fingo ymsa siger *(hava imsir sigr oc imsir osigr) Di* 104 *(månända snarast att föra till* **ymsa,** *adv.).* han ... kastadhe howdhit stundom hijt ok stundom thijt ä ömsa vägna *(modo in unam partem modo in aliam) Bo* 204. — *åtskillig, skild, olika.* at rätwiisa ma wardha ymsom lundom, äpter thy som mantzins skipilse är, stundom en, oc stundom annor *MB* 1: 466. at rätwiisa ma wardha ymsom lundom, oc at thz ma omskipta, hurw rätwisa skal göras *ib.* hittas the wisasta ymst hawa om talath *ib* 40. som ymst hawa saght *ib.* hälghe mästara oc lärefädher tala ther ymst om *ib* 42. **2)** *n. åtskilligt, både det ena och det andra; lidande, motgång.* är ok war ihesus ä thän sami at guddom en tho at hwario at hanum er ymst ifuir gangit. at hans mandom *Bil* 83. thän vil ey länge bidha *(för liva)* som ey vil ymst bidha *(nemo diu viuet cui nulla calumpnia liuet) GO* 556. — *Jfr* **ymsa, ymse, ymsom.**

ymisliker, *adj. L.*

ymna (ympna), *f.* [*Jfr Isl.* ymni, *m. och f. Lat.* hymnus. *Mlat.* ymnus, ympnus] *hymn, lofsång. Jfr Geete, Jungfru Marie Örtagård s.* 287 *f.* ympno ok psalma ok böne *KL* 86. at sionga ok läsa ymnor ok salma *Ber* 139. nar thu ... siongher psalma och ymno *ib.* got är at ära gudh mz röstinne liwdhe, i ymnom ok psalmom *ib. ib* 140, 141, 145. *LfK* 67. *Lg* 3: 314. mädhan psalmane siongas math thu liggia offwir benkin ellir oc sithia om thu wilth tha ympnan syongx bör thik staa, oc mädhan magnificat siongx skalt thu staa *ST* 193. *ib* 197. *Bir* 5: 51, 52, 60. til ytarsta versin j ympnomen *ib* 62. at han läti staa the ympnona som är, sponse iungendo filio &c, som han haffwir henne saat *ib* 4: 55. *ib* 54, 56, 58. pingisdagha dagh tha systrana *(sjöngo)* ympnona veni creator spiritus j tärcena *Lg Mecht* 300. här äpther fölgher ympnan i huilke iomffru marie priis mangffallelika wttrykkis *Jungfru Marie Örtagård* 37. *ib* 12.

ymnadher (ympnadher. *gen.* **-ar),** *m. ymnighet, öfverflöd; tillräcklig mängd.* drikkir man fenicolus oc wiin saman blandat thz ... giffwir fostir modhir myölk tyl ympnadha *(fit copia lactis) LB* 3: 119.

ymnas (ympnas. ömpnas. öfnas. *pres.* **-äs** *SD* 5: 564 (1346). **-is** *Hel. mäns lefv.* 162**),** *v. L.* **1)** *öfverflöda, vara ymnig.* alt thät astundelikit är ömpnis thär *Hel. mäns lefv.* 162. — *part. pres. öfverflödande, ymnig.* i thässom licamanom ma vara af brudhgomans när varo thiok än äkke ympnandis glädhi *(frequens lætitia sed non copia) Bo* 91. **2)** *vara tillräcklig, räcka till, förslå.* at fornäfnt gobz ... öfnäs egh äller til räkker *SD* 5: 564 (1346). min fadher han gör oc fulkompnar i tik ... tholka gärningh til hwilka thina kraffter ey ympnas *Mecht. Uppenb.* 230.

ymne (ympne. ömpne. yffne. öffne), *f. (och n.?)* **1)** *(ymnig el. riklig) tillgång (till el. på), (ymnigt) tillträde (till).* the ... sato atir badhe thörstoghe oc hungroghe af sinom herra. af hulkom the varo vani hawa swa stora ömpne *(copiam) Bo* 236. her er eke öffne pa mere öll *FM* 236 (1505). **2)** *tillfälle.* han kunde thes aldrigh ömpne fa *RK* 2: 2785. *ib* 2790. **3)** *tillräcklighet.* til ymnis, *i tillräckligt mått.* haffdo the j blandh andra släktir ekke lot vndfangit sik til ympnes *(tillräcklig för deras behof) MB* 2: 125. — *i tillräckligt antal.* göris flere spetzar *(acies)* äller färre som folkith är til yffnes *Peder Månsson Liber B (Cod. Holm.) bl.* 255 *recto.*

ymnelika (ympne-. yffne-. -liga), *adv.* **1)** *ymnigt.* nidher flwtu oppa theras kinben gudz kärlekx tara swa ympnelika, at theras klädher oppfyltos aff tarannas watn *Lg* 3: 393. aff näsa och mwnd ran ympneliga blod *RK* 3: *(sista forts.)* 4812. *VNB* 4. huat ey känne nw thins hiärtas mwn oc läpa then himmilska sötman fullelika oc ympnelika *(ubertim)* jndrypa i thina siäl *Su* 181. — *till öfverflöd, i öfverflödande mått.* wordo ympneliga rike *MB* 2: 172. — *rikligen.* mz allom gudelikom oc andelikom nadhom oc hugnadh ympnelika begaffwadher *Su* 377. **2)** *tillräckligt, i tillräckligt mått.* capitenaren skal jnskaffa aldrahanda

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ätandis warw, yffnelika *PM* 4. jak astundar naturinna mätte ok iac scal ympnelica gifua henne huat hon kräfuir *(quod appetit sufficienter dabo ei) MP* 1: 168; *jfr* 1. jak skal . . . rökta jdhir vidhir thorftelik thing ympnelicare *(sufficientius)* än j hafdhin nakantima för *Bir* 3: 251; *jfr* 1.

ymneliker (ympne-. ömpne-. yffneliken *(n. pl.))*, *adj.* **1)** *ymnig, riklig.* är när mik aldra synda ömpnelikasta atherlösilse oc förlatilse *Su* 186. giffs os ympnelikasta ämpne til alla andelika nadenna fulkomnelikhet *ib* 178. **2)** *tillräcklig, erforderlig, nödig.* ath jngom sollanär . . . fattas waken yffneliken *PM* 24.

ymnighet (*MP* 4: 201. **ympnikhet**), *f. ymnighet, rikedom.* kringhom giffwin mz dygdenna ympnilse ympnikhet *Mecht. Uppenb.* 121. *MP* 4: 201. *Jfr* **ymnoghet.**

ymnilse (ympnilse. ymnelse. ömnilse), *n. pl. och f.?* **1)** *ymnighet, öfverflöd.* ther är alskons ympnilse *Bo* 104. nytiande mästa hedhir oc rikedoma ymnilse *Bir* 4: *(Dikt)* 254. aldra thäs hälgha anda gafwo ymnelse *Su* 427. ther wardher alla godha tingha äwerdeliken bristilse oc alla ondha ympnilse *LfK* 118. *Mecht. Uppenb.* 121, 195. guddomen . . . ingaff sik i siälena, mz osighelike wällust oc ympnilse *ib* 111. **2)** *ymnig el. riklig tillgång till (ngt), (ymnigt) tillträde till (ngn).* gaf var herra tha hänne sinna näruaru ömnilse *(copiam ei suæ præsentiæ præbens) Bo* 167. *ib* 234. ey skal swa stor lydhnonna älskare . . . gifwa olydhoghe människio sin ympnilse *(copiam) ib* 145. nar han (ɔ: contemplatiuus) . . . hawir brudhgommans ympnilse *ib* 173.

ymnin (**ömnen** *Ber* 11. *f.* **ympnin** *Bir* 1: 87, 98. *n.* **ymnit. ympnit. ympnet** *MB* 2: 220; *RK* 2: 5175. **ympneth** *Su* 98. **ympnyt** *KL* 384; *Bo* 22, 185; *Bir* 1: *(Cod. B)* 351, 2: 117, 144, 3: 6, 66. **ömnit** *Ber* 226. **ömnith** *ib* 70, 125, 129, 214, 224. **ömnid** *RK* 2: 6143. **ömnidh** *ib* 5831. **ömpnidh** *MP* 1: 56. **ömpnet** *Su* 171. **ömpnyt** *Bir* 2: 144, 3: 34. **omneth** *RK* 2: 191. **yfnit** *Bil* 158. *gen. n.* **ymnins** *MB* 1: *(Cod. B)* 548. **ymnens** *Su* 394. *pl. n. nom., ack.* **ympnyn** *Bir* 3: 294. **ömnin** *Ber* 205), *adj.* [*utveckladt ur synkoperade former af* yfrin; *se Noreen Ark. f. Nord. Fil.* 1: 155; *Altschw. Gram. s.* 247] **1)** *ymnig, riklig.* ömpnet gudz sökilse äller närwarilse *(divinæ dulcedinis immensa copia) Su* 171. jak skal giua honum . . . mik siäluan j hulkom alt got är ok alt ympnyt *(omnis abundantia) Bir* 3: 6. thu skalt ympnit hafwa *ib* 1: 6. at han maghe ympnyt giua *ib (Cod. B)* 351. hafua ympnit af allom ondom tingom *MP* 1: 235. — til ymnins, *till öfverflöd, i ymnigt mått.* skal thik oc thinne släkt hwete oc wiin oc oleum til ymnins warda *MB* 1: *(Cod. B)* 548. j thik hafwer iak . . . alt got til ymnens *(omnium bonorum copiam) Su* 394. **2)** *tillräcklig.* ey äru thässin thing jdhir ympnyn vtan swa stor ok mykyn är jdhir höghfärdh at formattin j at opfara owir mik j giordhin thz gerna *Bir* 3: 294. minzsta synd j hulke ther människian lustas vti ok bätra ey hona är hänne ympnin *(satis est ei)* til fortappilse fran hymerikis rike *ib* 1: 98. ängin pina är swa besk ällir hardh när os at hon är ympnin til thinna synda *(sufficiat ad puniendum peccata tua) ib* 87. *Ber* 11, 205. *MP* 1: 56. — *n. sing. (i predikativ förbindelse äfven med mask. el. fem. subst.). tillräckligt, nog.* thätta äruodhit . . . thz skulle hawa varit ympnyt til var fulcommin atirlösn *Bo* 22. han hafdhe altidh sidhan ymnit *KL* 272. hon scal giwa idhir ymnit *ib* 106. *Bir* 1: 197. at iak skulle ympnyt göra *(satisfacere)* for orättin som os var af mannenom gör *Bo* 185. älscoghe är gudz budhordh som ensamit är yfnit *(Cod. C* yffrith 967*)* til himerikis lön *Bil* 158. vil han gifwa os wan lusta ok vilia. thz är os ympnit *(sufficit nobis) Bir* 1: 16. mykith är then nizsker hwilkom som gudh är ey ömnith *(sufficit) Ber* 129. hwat ey är thz tha ympneth äller nogh hwarie enne älskande siäl *(numquid sufficit hoc animæ amorosæ) Su* 98. säla guddomsens närwara skal wara allom, al thing och ömnith *Ber* 214. mik är ömnit at widherga for gudhi mina synde *ib* 226. *Bir* 2: 117, 144, 5: 31. ymnit vari *(sufficiat)* thic. at thu tha saat mic *KL* 223. thz är ymnat *(för* -it*)* at thu drapt min brodher *(sufficiant tibi quæ fecisti) Lg* 550. ey är ömnith at byria godh thing vtan at the wäl framhaldins til ändans *Ber* 70. eygh är ympnit kötzsins renlekir, wtan hugxsins renlekir fölghe *Bir* 5: 17. hälwite sigher aldre ömnith *(satis est) Ber* 125. — *n. adv.* **1)** *ymnigt, rikligen, i ymnigt mått, i öfverflöd, i mängd.* hwa som ympnith hawir smör han kastar sompt i sin kaal *(cui butiri satis est imbuterabit olus) GO* 164. haffwandes ympnet alla handa wapn *MB* 2: 220. örlegis män haffwir iak sampnat ympnit *ib* 274. *RK* 2: 5831. pyppare oc bassunara lek man ther ömnid höra fik *ib* 6143. *ib* 191. dantzce ok leka wara ympnet ther *ib* 5175. **2)** *mycket, i hög grad, högeligen, synnerligen, ganska.* ymnit thäktis hanum thz *KL* 42. bosunar ok bambor for them ridha at man ma höra ympnith vidha *Fr* 3000. wakta thik swa fore fafängo. som thu vilt vara vtan frestilse af dyäflenom. ok än stundom ymnit storlika af thino eghno kyti *Ber* 253. **3)** *tillräckligt, nog; mer än tillräckligt.* iak vil haua naturinna oc kropsins mätte ok fylle ok iak skal giua hänne ömpnyt huat hon bedhis *(quod appetit sufficienter dabo ei) Bir* 3: 34. jak höre ok see thik ympnit hawa mang ordh *(satis verbis abundare) ib* 1: 398. *ib* 3: 350, 4: 309. huat ey waro mine apostoli wtan ärffuode, hwilkom jak formatte wäl haffua giffuit all thing ympnit *(sufficienter) ib* 36. *VKR* 79. fac finem ludo quia lusisti satis . . . ända lekin thy at thu lekte ymnit *KL* 120. thu oroadhe ok omakadhe ympnit *(satis)* thesso gudz creature *Bir* 1: 50. ey är hon änglomen liik vtan thik oc thinom likom som ympnyt synis *(satis patet) ib* 3: 66. sighiande sik wara . . . ymnit moghande til al thingh *(ad omnia sufficientem) ib* 1: 321. är ey thz ympnyt *(motsv. st. MB* 2: 379 nogh*)* stor sak *KL* 384. ympnit länge hawir iak här lifwath *VKR* IV. mz ympnit *(satis)* vppinbarom teknom *Bir* 1: 68. *ib* 255. — *Jfr* **yfrin, ymno.**

ymninga (ympninga. yfninga), *f. öfverflöd; fullhet; tillräcklighet.* til ymningo, *rikligen, till mättnad; tillräckligt.* formatte iak wäl at gifwa them . . . wärldinna them til ympningo *(satietatem)* ther the nu aldre mättas aff *Bir* 1: 102. thino folke . . . hwilko thu j ökninne af thörre halline gafft rinnande vatn til yfningo *Gr (Cod. D)* 379.

ymninga, *adj. och adv. se* **ymningo.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ymningas (ympningas. ympnyngas. ömningas. ömpningas. ömpnyngas. öfningas. -as, -adhis, -atz), *v. refl.* **1)** *öfverflöda, vara ymnig, finnas i ymnigt el. rikligt mått.* inganga i the hwilona hwar swa stoor glädhi ömpningas *(superabundat)* vtan vanskilse *Bo* 255. *Skrifter till uppbygg.* 30. hwar som ömningadhis *(abundavit)* syndin ivir ömningadhis *(superabundavit)* nadhen *Ber* 5. *Su* 415. nar wranglikhetin ympnyngas *(abundaverit)* owir matto *Bir* 3: 188. hwar lather och sqwalder öfningas *Ber* 176. j . . . biscopanna husom j hulkom ofmykyn gulz ok sylffs owirflödhelikhet ympningas *(abundat) Bir* 3: 259. *Ber* 97. **2)** *hafva öfverflöd, vara rik (på).* the (ɔ: hälghe martyres oc confässores) ympnyngadhos *(abundabant)* j tholkom thingom ok tholkom vaknom *Bir* 3: 381. jak see thik ympnyt ympningas i ordhom *(satis verbis abundare) ib* 4: 309. thär skalt thu ympningas ok offwerflödhas mädh alle luste[li]khet *Skrifter till uppbygg.* 26. **3)** *vara tillräcklig, vara nog, räcka till, förslå.* äkke ympningas älla dughir licamlikin vtan huxsins ödhkn *Bo* 47. väntir iak i thätta sin thz ömpnyngas at sighia *(hoc dicere sufficere puto ad præsens).* at här thykkis första allirsins godha enfalloghet vara opnyadh *ib* 140. hau sa at hans pina oc dödhir ömningadhis *(sufficiebat)* allom än tho at hon dugdhe *(proficiebat)* äkke allom *ib* 166. thz som öfrit är a forskullaninna vägna. thz ympningas äkke vilianom *(non tamen satis est ad votum) ib* 93. teridacius . . . kastadhe owir murin w stadhenom swa mykyt höö at thz ymningadhis allom thera hästom *Gr* 268. hymilin ok iordhin ymningas ey honom vtan han bedhis än bäzsta gafwor af mannom *Bir* 1: 224. *ib* 3: 227. thz (ɔ: mit hiärta) . . . leta hwar thz maghe hwilas, och finder änkte thz thy ömningas, ffor än thz gar ather til christum *Ber* 225. ympningas mik at thu längdan til skodha mik mädh thinom millasta öghom *Skrifter till uppbygg.* 23. hwat ey ymningas þic nw krapta til synda bättring *KL* 187. rikesins ingiäl ympningas ey til thz *Bir* 3: 441. enna natta thwang skulle hawa ympningatz til alra väridinna atirlösn *Bo* 34. äkke ympningas *(sufficit)* til människionna helso at läsa älla höra gudz ordh. vtan at the fulcomnas mz gärninginne *ib* 233. astundanin mz samthykkionne ömpningas *(sufficit)* til at tappa alla forskullan *ib* 127. timen ympnyngas ey honum til rensaskolande värdhelica äptir thy rätuisan vtkräfwir the synde hulka han syndadhe mot gudz miskund *Bir* 3: 423. **4)** *räcka till (för), vara vuxen.* ey ympningas iak til swa stora byrdhe *Gr* 309. — *vara i stånd att, förmå.* jak ympningas ey at lica göra for mina synde *Skrifter till uppbygg.* 19. — *Jfr* **ivirymningas, ymnoghas, ymnungas.**

ymninge (öfninge: till öfningä *(kan förutsätta en ej funnen nom.* **öfning,** *f. till hvilken en motsvarighet* **ymning** *icke heller anträffats) HelsL J* 17; *jfr Schlyter, Ordbok s.* 779**),** *m. L. ymnighet, öfverflöd.* at ymninga, *i ymnighet, rikligt.* skal thik oc thinne släkt hwete oc wiin oc olia at ympninga wäxa *(Cod. B* til ymnins warda 548*) MB* 1: 215. *Jfr* **ymninga,** *f.,* **ymnunge.**

ymninger? *m. ymnighet, öfverflöd.* j ymninge thera bryllöp war *(d. v. s. ståtligt gick det till vid deras bröllop) RK* 1: 440.

ymninger? *adj., se* **ymningo.**

ymninghet (ympninghet. ympnynghet. öffninghet), *f.* **1)** *ymnighet, öfverflöd, rikedom.* girnas i wärldz thinga ymninghet *Ber* 259. gudz gafua ympninghet *KL* 321. mz sinne ympnynghet halp hon mangom *ib* 322. **2)** *tillgång, förråd.* then samy gudhin som tha ökade maltidena, ok öffninghetena j them fem brödhoman, til fem thusandh folk *MP* 5: 229. — *Jfr* **ymnighet, ymnoghet, ymnunghet.**

ymningo (ympnyngo. vmpnyngo. ympninga. ömninga), *adj. och adv. A) adj. n.* **1)** *ymnigt, rikligt, mycket.* ömninga haffdho the i geen *Lg* 3: 11. **2)** *tillräckligt, nog.* medh vmpnyngo goze begafuath *VKR* 75 *(kan föras till ett adj.* **ymninger***).* swa at hwar the i conuentonne var ympninga fik til sin deel *KL* 333. vare ympninga til sancte clare hälaghetz vitne hänna dygdhelica liuärne *ib* 362. bödh at them skulle ympninga gifwas til thera hästa *Gr* 323; *jfr* **1.** *B) adv.* **1)** *i ymnighet, i öfverflöd, rikligen.* ther var ympninga alla nadhe til dryk ok ätan badhe *Fl* 575. **2)** *mycket, synnerligen.* ympninga riik i gooz *KL* 321. **3)** *tillräckligt.* sidhan klostrith är ympnyngo begafuat af gooz *VKR* 76.

ymnis (ympnis)? *adv. ymnigt, i ymnigt mått.* the skulu . . . ympnis *(för* ympnit *el.* til ympnis?*)* thola al ondh thing *(malis omnibus abundabunt; motsv. ställe MP* 1: 235 *har* hafua ympnit af allom ondom tingom*) MP* 2: 190.

ymno (ympno. ympna *StadsL B* 19: *pr. i var.; KS* 30 (76, 32)**. ympne. ömpna),** *adj.* [*Fdan.* ymnu] *L.* **1)** *ymnig, riklig.* hui mun *(för* munu*)* kununga ok höfdinga warda girughe up å werulzlikt godz the thet haua ympne *KS* 29 (73, 31); *jfr* **2**; *möjl. snarare att fatta ss adv.* thet är rikr man then ymno rikedoma hauer *ib* 48 (121, 52). thes hauom *(för* hauom vi*)* ympna äptedöma *(för* -döme?*)* bådhe ny ok fornt *(för* forn*) ib* 30 (76, 32); *kanske bör dock här* äptedöma *fattas ss gen. pl. beroende af* ympna *(nog af el. rikligt med exempel); jfr Landtmanson, Undersökn. öfv. språket i skriften:* Um styrilsi kunungå ok höfdinga *s.* 94, 115. tedhe gudh honum ömpna godhgerninga oc järtekne *Bir* 2: 39 *(måhända att fatta ss ack. pl. till* **yfrin** *el.* **ymnin***).* **2)** *tillräcklig, nog.* vm ey är inländes ympno födha til *KS* 74 (181, 81). eus mans natura hauer ympno af föghelik ting *ib* 46 (118, 50). at han måge få sinom vndidånom ympno göra medh androm landom *ib* 63 (156, 69). — *Jfr* **yfreno.**

ymnoghas (ympnog(h)as. -as, -adhis, -atz), *v. refl.* **1)** *hafva öfverflöd (på).* the . . . ympnogados meer j ilsko ok wranglikhet *(plus aliis abundabant malitia et iniquitate) Bir* 1: 197. **2)** *vara tillräcklig, förslå.* nakor likamans plikt oc pina . . . huilken . . . ympnoghas oc fult gör om hon kärleka görs *Su* 188. en minzste drwpi mins dyrasta blodz . . . haffde ympnogatz oc nok fult giort oc wärdh warit för alla wärldenna synder *ib* 186. thetta aldra dyrasta wärdet . . . ympnoghas nogh opfylla oc lika göra för all war broth *ib* 184. hwilkom . . . ympnoghas *(suppetunt)* thera godgerninga *ib* 207. enkte ympnogas *(sufficit)* älskarenom, wthan thän som älskas *ib* 99. thinne siäls astundhan är eth oändelikit grwndh, til huilkeni opfyllelse kunna ey ympnogas alla wärldzlika glädhrs *ib* 124. — *Jfr* **ymningas, ymnungas.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ymnogher (ympnogher. yffnogher. *n.* **ymnocth** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 267. **ympnogth** *MB* 2: 17. **yffnogit. yffnogith),** *adj.* **1)** *ymnig, riklig.* alla städher för sag han mz ympnogha spisningh *MB* 2: 271; *jfr* **4.** — *öfverflödande, öfversvallande.* aldir frögdinna ympnogher löste *Su* 200. *ib* 22. **2)** *ymnig, talrik.* var almogen ympnoger pa alla sijdhor *TK* 274. — *pl. ymniga, i mängd befintliga.* linskäffuor hwilke ther ympnoghe varo *MB* 2: 6. **3)** *rikligt försedd (med), rik (på).* the waro ympnoghe mz iärntaggadhom stridz waghnom *(falcatis curribus abundabant) MB* 2: 70. tha paa then tijd ... waro fatiga swena ympnogare ok rijkare i syna haafuer, silf ok gull, än the nw äre *GS* 66 (1489). — *rik, fruktbar (på).* eth landskapp ... szom well ymnocth war på fructh oc win *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 267. **4)** *tillräcklig.* stwndom haffwer ekke wathnith warith yffnogith härenom til ath drikka *Peder Månsson Liber B (Cod. Holm.) bl.* 245 *verso.* thär ... skal wara nogh skogher. math oc yffnogit goth wathn *ib bl.* 239 *recto (kan föras till* **1**). ympnogth är at thu äller try tusand folk tith sändis *MB* 2: 17. — *pl. tillräckliga, tillräckligt många.* ath ... the jnne ärw j stadhenom haffwa ey yffnogha kärffwa til ath aather stoppa holith mz *PM* 4.

ymnoghet (ympnoghet. ympnogheet. ömnoghet *Su* 22. **ömpnoghet** *ib* 37, 38), *f.* **1)** *ymnighet, öfverflöd, rikedom.* skal them aat thenna porten inganga warda wälsignilse ympnoghet *(abundantia benedictionis) Bir* 4: 93. i tik haffuer iak ... alla godha tingha ömnoghet *(omnium bonorum copiam) Su* 22. aff kärlekxsens ympnoghet oc dröffwilsanna mykkelikhet *(ex magnitudine amoris et doloris) ib* 24. aldra andelika glädinna fulstopa ympnoghet *(spiritualium exuberantia gaudiorum) ib* 73. alla nadhanna ympnoghet *ib* 376. *ib* 2, 37, 38, 110, 139, 281, 292, 302. i thy haffuer iak mik sath rätwisonna fulkomnelikhet ... i thy förskullade sanna *(för* förskullilsanna?) ympnoghet *(copiam meritorum) ib* 179. aff the mykle ympnoghet hon haffde aff ödhmyuktenne *Lg* 3: 423. — (?) copia, ymnoghhet *GU* 3. **2)** *tillgång, tillfälle, tillåtelse.* at iak maghe fa ympnogheet oc tilfälle at fara the reysona *(ut mihi ad hoc copia detur eundi) Ansg* 189. — *Jfr* **ymninghet, ymnunghet.**

ymnungas (-as, -adhis), *v. refl. L.* **1)** *vara tillräcklig, förslå.* egh ymnungas idhir reghlonna fasta *Bo* 136. hans pina ymnungadhis os till helso *KL* 178. **2)** *vara i stånd.* ymnungas the at see siin göraskolanda thing *Bir* 4: *(Dikt)* 242. engin hughir ymnungadhis huxa hans mykilikhet *ib* 243. *ib* 250, 271. — *Jfr* **ivirymnungas, ymningas, ymnoghas.**

ymnunge (ömnunge), *m. ymnighet, öfverflöd, rikedom.* hon girnas wtthydha hans ömnungas sötma aminne *(memoriam abundantiæ suavitatis hujus) Bo* 117. *Jfr* **ymninge.**

ymnunghet (ömnungheth), *f.* = **ymninghet 1.** ömnungheth aff alle frygdh *JP* 61.

ympa, *se* **impa.**

ymsa (ympsa. *pres.* **-ar),** *v.* [*N.* ymsa] *ombyta, låta omvexling inträda i (ngt), ändra.* at wi äpther tymanna oc ärendenna fall ympsom vaara doma *MB* 2: 203. ympsom wi, oc wändhom warth maal j tässe book *Su* 4. — **ymsa sik,** *ändra sin plats el. sin ställning, vända sig, vrida sig.* ymsär han sik vsall j thöm brinnande eldhenam ok jtkeliga aff jnnerstä värkiom ok jlzsko vändher sik aff ena sidho pa the andra *LfK* 238. — *refl.* **ymsas,** *ändra plats, ombyta vistelseort.* ympsas ther oc föras främadha siäla aff eth pina rwm oc j annat *So* 249.

ymsa, *adv. L. Jfr* **ymis 1.**

ymsan (ympsan), *f. vexling, omvexling.* timanna ympsan *(varietas) Su* 290. — *omvexling i sätt att gå till väga.* aff gudelike sökilse ympsan *(vicissitudine),* at hon sik stwndhom fraa dragher mannenom *Su* 9.

ymse (ympse), *adj. och adv.* [*N.* ymse] *A) adj.* **1)** *vexlande, omvexlande.* ympse omskiptilsin *(d. v. s. vexlingen mellan den himmelske brudgummens kännbara närvaro och frånvaro).* quälia ... ok mödha *(vicissitudo molestat) Bo* 91. **2)** *omvexlande, olika.* mz ympse karom *(aliis atque aliis vasis)* baaros jn rättene *MB* 2: 179. **3)** *skiftande, brokig.* a hwilkins mantz köt eller hwdh wäxa aff nyo ymse *(diversus)* liter oc liwsa blemor *MB* 1: 361. **4)** *ömsesidig?* the haalla thaghar ympse leek *(strid med hvarandra?) Al* 1761. *B) adv, ömsom, omvexlande, vexelvis.* ymse ... ok, *än ... och än, än ... än.* swa pläghir brudhgommin ymse fara fran. ok koma til siälinna *Bo* 93. swa pläghir han ymse fara ok koma til andelica människio *ib.*

ymselika, *adv.* [*Jfr Fnor.* ýmisliga] *skiftevis, ömsom, hvarannan gång. PM* 77.

ymseliker (ömseliker. ömselikin. ympselikin), *adj.* [*Fnor.* ýmsiligr] **1)** *skiftande, vexlande, ombytlig.* tha wardir ömselikin winthir *LB* 3: 194. **2)** *åtskillig, olika slags.* thz tekner ympselikin siukdom *LB* 3: 186. i ömselicom *(diversa)* gerningom *Bib* 4: 139.

ymska, *v. L.*

ymsom (ympsom. ynpsom), *adv.* [*eg. dat. pl. af* **ymis**] *omvexlande, vexelvis; den ena gången efter den andra, en efter annan, den ene efter den andre.* komo the baden pa the snäfwa broena, ynpsom fallandes, tha thundalus beholt broena, laagh koen nidre ok ginstan effter koen sik oprekte laagh thundalus j kerret ok swa sik ynpsom siin j mellan trätendes ok fallandes komo the mith a broena *(cum stabat anima, cadebat vacca, et cum vacca stabat, cadebat anima, et sic versa vice modo stabant et modo cadebant, usque dum ad medium pontem veniebant) LfK* 226. ymsom om tänkkiandhe hälga manna glädher oc ära *ib* 128. mz synom vslom järnkloom riffw the ok slitw theres ... kynner ok kinbeen ok ympsom sagde see nw vsul siell see thztä är thz folk tu älskäde *ib* 217. gaffuor stora sändes ok halfue större loffuadhes ymsom aff mangom ok flerom herrom *Lg* 3: 536. huilka ... alla ... ymsom *(singillatim)* gingo fram *ib* 548.

ymta (ympta. -ar, -adher), *v.* [*N.* ymta] *mumla.* ffore han ymtar *MD (S)* 222. — *glunka, i smyg el. hemlighet tala (om ngt).* then vägfarende swa väll som then boolfasthe man hafwer länge ymptid och taledh ther om *BSH* 5: 385 (1510).

ymuman, *m. L.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

yngre, yngster, *se* **unger.**

yngska (yngzka: -o *KS* 51 (129, 55). **ynska. önska),** *f.* [*Fdan.* yngske, ønske. *Isl.* œska] *ungdom, ungdomstid.* then må aldrei warda godhr herra ella husbonde, then fåfängr ok olydhen liuer i sine yngsko *KS* 46 (117, 49). är . . . thz omöghelikt, at nåkor må meth rettom sakom få hedr i sinne älle, ther fåfängr ok olydhen liuer i sinne yngsko *ib* (117, 50). huadh barn nimma i tera yngsko, thz halda the ok älska giärnt tå te warda älder *ib* 52 (132, 56). *ib* 51 (*på fyra st.;* 129-130, 55). som j sinne önsko (*primævæ juventutis flore*) tilböriadhe at wänias i fafängonne *Su* 383. tha iak . . . tröste ofmykit a mina önsko *ib* 405. godh ware ynskan ware ey fulskan (*si non desiperet pubertas grata maneret*) *GO* 901.

ynia, *n.* [*Jfr dels Fdan.* ynian, uniæn; *Isl.* unian, *lök; dels Mht.* unjô, *perla; båda af Lat.* unio, -onis, *perla; lök*] *lök? perla?* hwa blidhelika bidher the kunno ey synia man ma hänne lokka mz et ynia *Al* 238.

ynka, ynkan, ynkelika, ynkeliker, *se* **ömka, ömkan, ömkelika, ömkeliker.**

ynna (-ir, -te), *v.* [*Fdan.* ynde] *behaga, tillfredsställa.* om the ey fa the dectingen thöm ynnir *FM* 564 (1512). — *refl.* **ynnas,** **1)** *vara nöjd, vara tillfredsställd.* iag . . . såå förstod thett (*riket*) att swenske män wäll ynthes ther medh *RK* 1: (*Till. t. LRK*) *s.* 244. **2)** *behaga, täckas.* saa lenge jak eder tiäner, oc eder myn tiänest ynnes *BSH* 5: 146 (1507). — *opers.* som idher sielff tyckis och ynnis *BSH* 5: 123 (1506). the willo . . . giffwa sig fran myn herre, hwart them täktes och yntess *ib* 185 (1507). *ib* 155 (1504), 303 (1508).

ynna, *se* **inna.**

ynne, *se* **inne.**

ynnist (-est. -esth. -es *HSH* 24: 94 (1517), 95), *f.* [*Ä. Dan.* ynnest] *ynnest, välvilja, godhet.* swa framth the ey wilya mista konwngse[n]s ynnesth *PM* 28. sig ey annet forwetendes eller forhopendes wten kärlek ynnest oc goduilia besynnerlig aff for:na högborna forstinne oc täss metholdh *BSH* 4: 282 (1501). takker jak eder för all then äre, kerlig, ynnesth och wälweliogheth, i mik bewist haffwa *ib* 5: 169 (1507). wil hans nad wände sin ynnest til mik *ib* 171 (1507). vij tacke eder ganske kärlican ffor eder ynnist ok goduilia i thet ok alt annet *FM* 134 (1502). ffor hans godwilie och stor ynnes *HSH* 24: 95 (1517). *ib* 94.

ynskia, *se* **yskia.**

ypersker, *se* **iperske**r.

ypin (yppin), *se* **opin.**

ypinbar, yppinbar, *se* **opinbar.**

ypna (öpna. opna. vpna. upna. -ar, -aþe), *v.* [*Isl.* opna] **1)** *öppna, göra öppen.* han ypnadhe sinom vinom himerike mz sinom dödh *MP* 1: 27. for allom . . . vpnadhe thv himiriko *Bir* 4: 135. *ib* 2: 264. hon opnadhe hwalfuith *Fl* 453. tha ypnadhe äller vplath herran gudh axla tannena j asna käfftenom . . . oc strömadhe ther klarasta watn *MB* 2: 119. thz ypnar swetboronar som for hade warit lucta *LB* 3: 68. then olyan ther man gör aff hyllelöff . . . öpnar lykt saar *ib* 2: 38. ypnadhin i hans sidho mz spiute *KL* 395. *MB* 2: 389. hulkin swa som mz nyom dygdhom ypnadhe väghin som i världinne var swa som atirfallin til dygdhanna fulcomlikhet *KL* 323. the opna sin poort *RK* 2: 1458. **2)** *öppna sig, öppnas.* ypnaþe (*Bil, Cod. C, D* öpnadhis 1024) himinen *Bu* 531. opnedhe hans saar *MD* 38. **3)** *öppna, yppa, uppenbara.* honom sculu the ypna thera sanwit *VKR* 17. — **ypna sik,** *öppna sig, öppnas.* dödhra manna grafua the ypnadho sik *KL* 393. *MB* 2: 388. at iordhin opnar sik vnder thera fotom *ib* 1: 405. — *refl.* **ypnas,** **1)** *öppna sig, öppnas.* himerike opnadhis ekke swa them som nw thässom *MB* 1: 505. himelin öpnadhis *Bir* 2: 295. *Bil* 1024. ypnadhos grawana *MB* 1: 268. öpnaþes iorþen *Bu* 495. *Bil* 246. ypnadhis hälwitis pudz *KL* 121. käldor oc rinnande watn, hwar the opnas eller rinna ther som alzskona malm hittes *MB* 1: 321. at swet burunar ypnas *LB* 2: 12. saar som siälfft ypnas *ib* 7: 6. upnadis hans sar *MD* 38. vpnadhis hans sidha *KL* 20. — *bildl.* thera öghon opnadhos *MB* 1: 132. *ib* 136. — (ypnadhis *för* upnyadhis: tha ypnadhis iomfrv maria sorgh (*jfr på motsv. ställe Bo* 205: sorghin vpnyas), ok war mykit rädh *Lg* 3: 94.)

ypnadher, *m. öppnande.* hwar hatar ekke the inlykkionna ypnadh (*illius apertionem clausuræ*) at hwilkom wth maa gas fran gudhi *Skrifter till uppbygg.* 79.

yppa (öppa. öpa. oppa. vppa. *pres.* **-ar. -ir?** *impf.* **-adhe),** *v.* [*Fdan.* yppe. *Isl.* yppa. *Jfr Mnt.* uppen] *L. framdraga, uppröra, rifva upp.* wi . . . wiliom thet her efter aldrigh opröra älla vppa *BSH* 1: 182 (1381). huilken aff bröderne vpwäcker eller ypper någen förlycht sak mz wrede *SO* 222. — **yppa sik,** *utbreda sig.* ryktet yppadis sich swa wijdha *RK* 2: 2742. — *refl.* **yppas,** **1)** *öppna sig, öppnas.* lykkes een dör tha oppas een annor *GO* 304. i samma stundh oppades thz första hall *RK* 3: 1057. **2)** *gifva sig till känna, uppenbara sig, uppenbaras, komma i dagen.* theres glädi må yppas så mongelwnd *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 263. sedhen epther thenne wåde lath gud ther yppas syna nåde *ib* 3: (*sista forts.*) 4952. **3)** *yppas, yppa sig, uppkomma, uppstå.* öpedes ater onth manga lundh *RK* 2: 203. tha öpedes swenska manna wanda *ib* 22. tha yppedes vtländzka fogada wande *ib* 847. tha öppes thz we ther aldre forgar *MD* 111. *ib* 514. — *yppa sig, träffa, drabba. med dat.* för then soth yppis honum *LB* 2: 59. **4)** *komma upp, upprõras, framdragas.* mangh thingh öppas ok sanninden rönis (*emergit verum licet extent cismata rerum*) *GO* 292; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 134.

yppare (*n.* **-a** *MD* 449. **-en** *PM* XXXII, 21), *adj. komp. och* **ypparster (yparster. yppast(h)er. ypaster. ypärster. ypperster. yperster. yppester. yppirster. öpärster. öperster. öpperst(h)er. öppester. öppirster. opperster),** *adj. superl.* [*pos. Ä. Nysv. och Ä. Dan.* ypper. *komp. Ä. Dan.* yppere, yppermere. *N.* yppare. *Mnt.* upper. *superl. Fdan.* ypperst. *N.* ypparst, yppast. *Mnt.* upperst] *A) komp. förträffligare, bättre.* huat kan thz yppara wära til mans lust aff hierta och sin än bruka hoffwerk mz ära *MD* 449. thäs offtaren the swa släktas, thäs ypparen bliffwer thz wathnith *PM* XXXII. j stridz konsth är jnthe ypparen aktandis än lydnan *ib* 21 *B) superl. öfverst, högst, främst, ypperst, förnämst*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

anseddast. there öperstä *(Cod. A* öuerste, *Cod. E* opperste*)* konung heet otrik *Fr (Cod. C, D)* 625. är han ... en konung, och är en then öpärst aff all theres här *(de oueste van erer schare) Va* 22. jag maner tik dieffwll mz then öpperstha gudh *Lg* 3: 62. j stadhenom iherusalem war en man mz them rikasta oc ypersta som heet ambagas *ib* 665. thu äst then ypparste oc ärlicaste höffdinge j thenna stadhen *MB* 2: 224. han ... kallade saman alla syna herra oc första, härtuga oc jerlo, oc yppersta örligis formän *ib* 146. thu ensammen är then bätzste oc then ypparste j allo hans rike *ib* 164. hon ... war the yppersta ther j landhit oc nampkwnnogasta *ib* 158. konung dydrik lot reda et stort gästabudh ... oc böd ther till alla the yppirste i hans rike ware *(allvm hinvm rikastvm mannom er i hans riki ero) Di* 127. the waro the ypersta i kesarens palacio *Lg* 436. *MD (S)* 262. twa the yppersta som wore i kongungens radh sende han til marsken *RK* 2: 6822. the öppeste xij j idhert rike *ib* 8294. *ib* 5217. XII the ypperste aff alth lenidh *HSH* 20: 98 (1507). han hiölth honum yppast offuer alla syna men *RK* 3: *(sista forts.)* 4225. qvinnor oc män the yppaste oc bäste *ib* 5644. hälga manna äpthedöme, aff hwilkom the ypärste oc främste waro hälge appostoli *LfK* 54. then storä förstis ypperste sworne scriffuere *HSH* 20: 268 (1508). han ... sporde en then öppirste docther ther om *Lg* 3: 62. *Su* 171. wm thu ware aldra hälga doctorum oc confessorum then yperste, oc aldra hälga martyrum then främste *ib* 197. budh och breff ... aff ... lubech och sex andre ypperste siöstäder *HSH* 20: 194 (1507). aff thz ypasta slecthe war han *RK* 2: 8321. j bland all thing tha haffwir oc hallir yparsta wärdoghet *(primatum)* likamans oc hugxens renleker *Bir* 4: 72. — *ypperst, ypperligast, förträffligast, bäst. om sak.* han ... nidherslo theris yppersta wärn thorn *MB* 2: 269. alle yppeste håffwor han mz sig tog *RK* 3: *(sista forts.)* 5370. thz (ɔ: liffsens vathn) är yppasth j allom menniskios läkedom *PM* XXVII. thz är yppaste läkedom *ib* LIV. tha wthgangher en yppasta lwkt *ib* XXIX.

yra (-ir, -dhe), *v.* [*Isl.* ýra] **1)** *komma (stoft o. d.) att upphvirfla, uppröra.* the ey andra wärio haffdo. yrdho oc kastado mwld oc asko j hans öghon *MB* 2: 292. **2)** *yra, hvirfla, häftigt drifvas fram genom luften.* mwll ok sand yre swa wiit *Al* 3220. — *opers. yra (om snö), vara yrväder.* thz yrdhe sara oc war starkt frost *RK* 2: 2069.

yrkia (örkia. *pres.* **-ir.** *imperat.* **örk** *LfK* 199. *impf.* **-te. -ade** *MB* 2: 271. *part. pret.* **-ter. örkadher: opörkat** *Su* 31**),** *v.* [*Isl.* yrkja] *L.* **1)** *arbeta, bearbeta, bruka, sköta, odla (jord o. s. v.). eg. och bildl.* jak yrker *(excolo)* ey jordhina swasom bonde älla akarman *Bir* 3: 366. *ib* 399. andbudh mz hulkom som iordhin maghe redhas ok yrkias vtantil *ib* 1: 290. *ib* 291. swa som godhir man yrke iordhena mz ardhir *ib* 292. han spordhis hwi han örkte ey sin akir *ib* 2: 308. annar akarin bär ey vtan värsto yrtir ä huru mykyt jak han yrkir ällir gödhir *(alter agrorum quantamcunque diligentiam exhibuero nihil producit nisi herbas pessimas) ib. MP* 1: 87. *ST* 321. *MB* 2: 271. *Al* 6076. i sighin ey yrkia akers iordh hwarte örkia eller plöghia *ib* 7010. thu örker hwarte aker äller äng *ib* 5945. yrkia aker watn oc skogh *ib* 7053. thin akar är örktir *(excultum) Bir* 2: 329. *MB* 2: 314. jdhra ärfuodhis manna lön hulke som skaro ok yrkto idhur garde *MP* 1: 67. en faghor ... trägardher ... huilken iak aff min barndom ympat oc örkt haffde *Su* 162. skal godhir man yrkia *(excolere)* them *(d. v. s. de onda menniskorna)* vm ytro sinnin swa som godhir man yrke iordhena mz ardhir *Bir* 1: 292. först skal han yrkia them mz munnenom talande thz som siälinne är nyttelikit ... yrke ther äptir sin iämcristin j androm limom at han wardhe fructsambir ... yrke ok han j öromin at han höre ey oquämelik thing *ib.* thesse iordhinne swa yrkte skal gudh gifwa nadhanna rägn *ib.* tith hiärta är gudz aker, örk thy thz mz idhkelike plikt *LfK* 199. saa gudhelikan kännedom i manz örwm, örkiande them til godha gärninga *Ber* 143. fäm yxna ökiä yrkiande iordena tekna fäm människiona licamliko sin mz hulkom hon yrke opta swa iordzlica giri at hon vil ey lydha ok fölghia them som hona til himerikis krase kalla *MP* 1: 193; *jfr* **3.** — *med prep.* cayn yrkte fast oppa iordhinne *MB* 1: 162. — *abs. Al* 7011. **2)** *odla (säd).* wi hafwom os til mat ok födho yffrith korn vtan al mödho thz wäxer siälfft wt aff sik thz örker hwarte dödher äller qwik *Al* 6094. — *plantera.* huar hälst eth trä fördärffuas, snarleka örker han annat i samma rwmet *(aliam surrogare festinat) Su* 147. **3)** *egna omsorg åt, vårda, omhulda.* är visselica thz eet osino äruodhe, at opfostra älla yrkia thz gaalt oc ofructsamt är, hulkit som äkke födhir *(pascere sterilem quæ non paret) Bo* 131. **4)** *utföra (arbete).* andbudh ... ther i maghin ärffwodhe mz örkia *Al* 7025. — *Jfr* **upyrkia, oyrkter.**

yrkia, *f. Jfr* **ayrkia.**

yrkiare (örkiare), *m. odlare, skötare, vårdare.* thesse iordhinne swa yrkte skal gudh gifwa nadhanna rägn for yrkiarans *(excolentis)* äruodhe *Bir* 1: 292. ny optagna iordh yrkiara *(noualium excultores) SD* 2: 658 *(öfvers.).* lather jak ey aff at sökia oc insända j min wiingardh thäs örkiara oc ärffuodismän *Su* 363. *Jfr* **trägards-, vingardha-, vingards-yrkiare.**

yrkir, *m. Jfr* **lagha yrkir.**

yrknaþer, *m.* — **yrknaþa fä (öknaþa-** *för* **örknaþa-** *VML II B* 27: *pr.***),** *n. L.* — **yrknadha för,** *adj. L.*

yrsker, *se* **irsker.**

yrt (hyrth: hyrthena *LB* 7: 173. **ört. örth. -ir),** *f.* [*Isl.* urt] *L. ört. eg. och bildl.; äfven om den del af ört som särskildt kommer till användning el. om dekokt på ört; kryddväxt, krydda; i allmh. naturprodukt som har medicinsk användning, drog.* oppa the änginne ther vaxste alla handa blomsther oc yrtir *Pa* 20. hon *(marken)* war ... full mz roser och allä handhä godhä yrter *ib (Tung)* 37. mz ... yrter badhe gull ok grön *Iv* 211. j thön thimanom *(våren)* nyas örther oc trä *LB* 6: 278. lustelikasta waar timen, naar ... all fruktbärande trää oc yrther blomstras oc blomas j sinne önskelike oc fruktsamlike fägrind *Su* 345. ther *(i trädgården)* war ... cynamonium oc balsamus, oc alzskona wällustande yrther oc trä *Lg* 3: 279. tha oppsökte han yrther oc krydhe oc

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

röther, ok födhe sik ther mz *Lg* 666. wndhersta hwat yrther oc röther godhe oc nyttoghe waro *ib.* een brodhir sa ena yrt. oc astundathe äta hona *KL* 228. *MP* 1: 227. onda yrthir skal man aff yrtagardh lykkia *GO* 396. *Bir* 2: 308. han är . . . dygdhelicast suasom the yrtin som biin dragha aff honagh *ib* 216. *ib* 3: 118 (*på sju st.*), 119. taka ena yrth som hethir komella bloma *LB* 1: 96. *ib* 2: 71. tak the yrth som wexer j hwethe aker mz bloth blomsther ok röth ffrö *ib* 54. tag ena örth som heter yres. ther vexer blomster wppa *ib* 7: 3. *ib* 2: 59, 61. mz enne yrt som hether origanus som kallas konungher oppa swänsko *ib* 4: 340. saluia är ädle yrth *ib* 3: 65. centaura är mykyt godh yrth oc stark *ib* 100. abrotanum är abrot ok är ärligen yrt ok wel luktande ok haffuir store krafft *ib* 75. *ib* 66, 70, 71, 89. drikke . . . ena yrth (*d. v. s. dekokt på en ört*) som hether pipinella *ib* 2: 59. een wnger man fwl i broth. han hängde i [1] piona korn aa sin halz. han tappade thz bwrth. strax fik han sottena igen then tiidh han fik igen örthena. wart han färdoger *ib* 7: 2. emott swimilse oc hwffwd verk . . . man skal siwda klewerblad som vexa pa änger i litet vatn, oc binda yrterna vider twinningerna oc framman i hoffwdit (*illius elixatura vertigo fugatur, si caput hac tepida patientis sæpe lavetur herbaque temporibus et fronti cocta ligetur; så hos Macer om cerefolium, förvexladt med el. felaktigt läst trifolium*) *ib* 200. te fatige som icke formogo köpa dyra yrter j apotechen *ib* 199. lagen aff yrtomen takin *ib* 3: 44. thaa skal man ätha goda yrter som är galigo oc ingefära *ib* 14. skal man siwda tesse effterscriffne örter i reenst vlin, bewergell, galigo sma swnder skoren, viin rwthe, lwden salwia, oc polleyaa *ib* 7: 347. tesse örter, som swdne äre *ib.* tesse gröne örtyr *ib.* tagh paradiisa korn, galigho, näglikor och ingefära, aff huarth thera eth fierdwngx loodh, tz är ith lod til hopa aff alla thenna iiij hyrthena *ib* 173. ströya the yrther ther vppa *ib.* en goth sallath med gröne sma örther er tha (*om sommaren*) ganzske goth . . . alla handa sma gröna örther äre tha godha oppo math, jtem kalle örther ärä tha godhe aff siigh, som är krasse och rädekyo, kyrsaber oc swa dan fleere *ib* 181. skal man ätha alla handha math, badhe swdhin och steckther wel kryddader medh hetha örther, oc maa man wel ätha godha hetha örther then tiidhen *ib* 183. hon (*malört*) doger ffor ether ok oondha yrther *ib* 2: 46. hans sötme gaar owir alla söta yrter (*omnia aromata*) *Bir* 1: 11. välloktande yrte som bort älto alt thz som etirlikit var (*odor odoriferus depellens omnia venenosa*) *ib* 2: 125. starka yrte oc välloktande bort älta etirful diwr *KL* 229. bödh han sinom läkiarom at rykta sins fadhers likama mz wäl loktande yrtom (*aromatibus*) *MB* 1: 269. *ib* 272. swa sötir oc täkkir rökir, som han ware wptändher aff aldra handa dyrasta loktandis yrta träm ällir qwistom (*ex omnibus aromatibus mirre et thuris*) *Su* 345. gaff han hanom x redhe march . . . til at köpa yrther oc ferska fiska mädher *RK* 2: 6956. han infördhe j wärldena . . . sanctam birgittam . . . swa som wälloktande yrth ok fäghirsta oleo trä j gudz huse *VKR* II. skalt thu sätia kring om thik alskons godha gerninga blomster. loflica idhnilsa oc dygdhanna välloktande yrte (*flores bonorum quorumcumque actuum et laudabilium studiorum atque odoramenta virtutum*) *Bo* 147. hulkra luste som flyr dygdhanna yrte (*herbas virtutum*) *Bir* 1: 303. — s(ankt) elena yrt, *inula helenium Lin.* siwd s elyna yrt j starka lwt *LB* 7: 299. *Jfr* sankt elena rot *under* **rot.** — sancti iohannis yrt, *erythræa centaurium Pers. LB* 3: 100. — *Jfr* **blodh-, bryst-, bränn-, bölme-, göks-, hafs-, hak-, hal-, halds-, hovudh-, hus-, häsle-, iärn-, kars-, kiär-, kiärra-, kors-, lus-, läkedoms-, mal-, miodh-, mäld-, nius-, odh-, orm-, paradis-, pilli-, pors-, qves-, qveso-, sal-, skogs-, skons-, stefans-, stäke-, tanna-yrt.** — **yrta blandare,** *m. person som (af örter) bereder läkemedel o. s. v.* jak är swa som godhir läkiare ok yrta blandare (*medicus confector*) til hulkin alle the löpa som han älska thy at the vita at hans drykkir är godhir ok sötir *Bir* 3: 127. — **yrtagarþer (yrte- yrto-. örta-. örtha-. örthe-. -gaardher: -gaardh** *RK* 3: 2756; *Lg* 3: 76**),** *m.* [*Fdan.* urtegard. *Jfr Mnt.* wortegarde, wortehof] *L. örtagård, trädgård. eg. och bildl.* nar han threm sinnom badh i yrta gardhenom (*horto*) *Bo* 175. *ib* 179, 226. *Lg* 3: 76. han vart fangadhir j örtagardenom . . . ok j graff lagdir j örtagardenom *MP* 1: 47. *Bir* 2: 331. en rik fru . . . jordhadhe anastasie liik j sinom yrtogardhe *Lg* 487. *ib* 335. hänne lukt (*lukten af ruta*) körir bort aff yrtagardomen orma ok paddor *LB* 3: 68. *GO* 396 (*se under* **yrt**). ingen örtagardh är saa fagher mz myndree han baadhe lilior oc näslor dragher *RK* 3: 1863. laath ekke räffuen i örthagaardh *ib* 2756. hänna modhir . . . hafdhe gifuit sik i klostrit mz sinne dotter ok var mz iomfrumen i atirlykta yrtagardhenom *KL* 348. the som wilia, magho gaa j yrtagardhin for färskare wädher skuld, til sins likama lättilse *Bir* 5: 84. thu (*Jungfru Maria*) äst swa som blomstir j yrtagardh *ib* 1: 179. thesse blomstrin äru alle vtwalde män . . . hulke som waro plantade j wärldinna yrtagardh *ib.* *ib* 178. jak är suasom godhir yrta gardz äghare (*hortulanus*) j huars yrtagardhe mang ofructsamlikin trä äru oc faa godh trä vm al the godho träin ophiöggins hwa inginge tha j yrtagardhin älla trägardhin *ib* 3: 65. jak är swa som thässa världinna yrta gardzmästare (*hortulanus*) hulkin som rasklica framlöpir ok bindir oc fäste sina planto qvista ok vng trä j sinom yrtagardhe nar han see maktoght oc skadhelikit vädhir koma *ib* 292. j thässe världinna yrtagardhe *ib.* dygdenna örthegardher, huilken thu nyleka opörkat haffuer, wil iak besathia oc beplanta mz roser oc lilior *Su* 31. prologus ower the bok som kallas iomffru maria yrtegardher *Jungfru Marie Örtagård* 3. — **yrtagards mästare,** *m. örtagårdsmästare, trädgårdsmästare. Bir* 3: 291 (*se under* **yrtagardher**). — **yrtagards äghare,** *m. örtagårdsegare, trädgårdsegare. Bir* 3: 65 (*se under* **yrta gardher**). — **yrta gräs,** *n. växters blad och stjälkar.* giffuis kaal, aff yrta gräs, ällir aff andro thy, som wägxir aa jordhinne *Bir* 5: 31. — **yrtahandklädhe (yrtähanklathe),** *n.* I. yrtæhanklathe nouum et I. antiqum *SD* 4: 711 (1340?). — **yrtakar,** *n. kryddkar?* vnum yrtakar argenteum *SD* 4: 710 (1340?). — **yrta vatn (yrte-. -vaten),** *n.* [*Ä. Dan.* urtevand] *dekokt el. destillat på örter.* yrte vatn, som köler *LB* 7: 299. skal tw brenna ted j een grytaa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

som man pleger brenna yrta vaten *ib* 340.

yrtadher, *p. adj. kryddad.* tungan . . . smaka nw pinor, hulkin tha smakadhe dyran kost oc yrtadha drykkä *MP* 1: 190. ätha warman madh och yrthadhan *LB* 6: 283.

yrtugh, *se* **örtogh.**

ys, ysa, *se* **is, isa.**

yselika (yslega), *se* **usulika.**

ysiotter (ysyotther), *adj.* [*Ä. Dan.* ysset. *Jfr Ä. Nysv.* hysiot; *Sv. dial.* yssjug, hyssjog *o. s. v. N.* hysjutt, hyskjutt, huskutt] *gråskymlig, skiftande i grått, musblack.* lithen *(på en ko af god ras)* är besth swarther, thär nästh rödher, thär nästh ysyotther, oc swa hwither *Peder Månsson Liber B (Cod. Holm.) bl.* 74 *recto. Jfr* **svartysiotter.**

yskelika (vnskelika), *adv.* [*Isl.* œskiliga] *såsom man kan önska, lyckligt.* the lifdho thera alder vnskelika *Fr* 3188.

yskeliker (yskelikin *(ack. m.) Bir* 3: 435. **önskeliker. önskeligh. önskelikin** *(nom. f.) Su* 206. **öndzskelikin** *(nom. f.) ib* 267**),** *adj.* [*Isl.* œskiligr] **1)** *önskad, efterlängtad, kärkommen, ljuf.* hans kärasta öndzskelikin *(desiderata)* närwarilse *Su* 267. mins omälelika guddoms önskelikasta *(peroptata)* nythian *ib* 82. lustelikasta waar timen, naar . . . all fruktbärande trää oc yrther blomstras oc blomas j sinne önskelike oc fruktsamlike fägrind *ib* 345. o aldra wsla manna önskelikin tilflykt *ib* 206. nywta fridhen allom dödelikom människiom täckon(!) oc önskelighan *(optata cunctis mortalibus pace) MB* 2: 197. **2)** *önsklig, önskvärd.* at han skuli faa faghran lifs ända ok yskelikin *(optabilem)* for världinne *Bir* 3: 435. för hans swa högha oc önskelika *(optabili)* älskelikhet *Su* 90.

yskia (*Bil* 368; *Bir* 3: 32; *MB* 1: *(Cod. B)* 535, 545; *jfr ib* 574. **öskia** *Bir* 2: 81; *Ber* 116; **-ande** *ib*; *Bo* 107. **ynskia** *MB* 1: 91, 258. **önskia** *ib* 177; *Bir* 3: 325. **önska** *LfK* 118; **-ande** *Su* 49. **öndzska** *MB* 2: 346. **unska** *Su* 135; *Ansg* 255. **vnska** *MB* 1: 414. **onska** *RK* 2: 7182; *Su* 184. *pres.* **yskir** *Bil* 360; *KL* 173; *MB* 1: *(Cod B)* 547. **ysker** *ib.* **öskir** *Bir* 2: 80, 81; *Ber* 279. **ösker** *ib* 28. **öxke** *ib* 50. **yrke** *(för* **yske***) MP* 2: 254. **önsker** *MB* 1: 212, 213, 214. **önskiär** *ib* 212. **ynskar** *ib* 414. **önskar** *ib* 2: 253. **wnskar** *Lg* 3: 139. **onskar** *LfK* 58. **onzskar** *ib* 49. *imperat.* **ösk** *Ber* 122. *impf.* **vste** *Bil* 111, 929; *Lg* 804. **wste** *Bil* 268. **oste** *Bu* 13; *Ber* 227. **öste** *MD* 76. **öxste** *Fl* 804. **vnste** *RK* 1: 3539. **wnste** *MB* 1: 446. **önste** *MB* 1: 215; *Lg* 929. **önzskade** *Su* 204, 212. **ondskade** *RK* 2: 8656. *pl.* **vnsto** *MB* 1: 401. **oste** *RK* 1: 4309. **unskadho** *Ansg* 195. *part. pres.* **önzskandis** *Su* 234. *part. pret.* **önsther** *MD* 433. **önskader: -ande** *(för* **-ade***)* *Su* 213. **onskader: -adan** *ib* 147. *n.* **öxkt** *ib* 408. **wnst** *Al* 2029. **vnskat** *Bir* 1: 58. **önskat** *MB* 2: 183. **öndzskat** *Su* 276. *refl. pres.* **öskis** *Bil* 476**),** *v.* [*Isl.* œskja] **1)** *önska, åstunda; i synnerhet i förbindelse med prep.* af *stundom närmande sig el. öfvergående i betydelsen: utbedja sig. med gen.* bedhis iak at thu giff mik thina signilse, oc önsker aff gudhi alz thäs faghnadha ther gudh hawer iättath thik oc abraham *MB* 1: 214. — *med (utsatt el. underförstådd) ack.* tha skal thw önskia dödhin *Bir* 3: 325. *LfK* 118. som ey begärar närwarande tingh, oc ey onskar tilkommande *ib* 58. hwat hälst goth han onzskar aff androm, thz wnner han oc honom *ib* 49. iak wnskar gherna liiffwith *Lg* 3: 139. vm thu hafde mat mote standit minne pino ok vnskat mit liiff *(optasse vitam meam)* at iak skulle ey hafwa lidhit dödhin. tho vilde thu thz ey göra vtan äptir minom vilia *Bir* 1: 58. gudh gafue mik thz iak yskir. at thu siälfuer skiälliker ware *(optarem te ad rationem accedere) Bil* 360. j hanom haffde jak oc aatte alt thz jak wilde oc önzskade *Su* 212. *ib* 276. önskiär iak thz aff gudhi *MB* 1: 212. tha war j rikit the besta aar som man wille onska aff wor herra *RK* 2: 7182. huar en matte thenna oändelika pinona böta oc förstäkkia, huilken hona kwnne onska oc bedhas aff thäs menlösa lambsens rikasta wärdhe *(de thesauro passionis agni immaculati scires recipere) Su* 184. — (?) nw hafwa macedones thera wilia wnst ok persida land the wisa thera konst *Al* 2029. — *med två ack.* han är . . . swa säll at ängin skapadher ängel eller man ma ynskia sik sälare *MB* 1: 91. tha grät folkit . . . oc vnsto sik dödha i egipto lande *ib* 401. — *med inf.* the forethänkia ok astunda oc yskia hällir vara mz världinne *Bir* 3: 32. ösk häldher at wara helbrygdho i hwghenom . . . än likamenom *Ber* 122. ey mange . . . öskia at döö mz cristelicom dödh *Bir* 2: 81. hulkin som . . . öskir oc astundar at liua länge *ib. ib* 80. *Su* 204. önzskandis wndkomma grymasta dödhin *ib* 234. — *med två ack. och inf.* jak yskir aff gudhi . . . ey at enast thik vtan alla the som mik höra i dagh at wardha tholika som iak är *(opto apud Deum . . . non tantum te sed et omnes hos qui audiunt hodie fieri tales qualis et ego sum) KL* 173. war tolik androm hwilka thu öxke andra wara widh thik *Ber* 50. hon vste sik fatika vardha *Lg* 804. — *med ack. och inf.* herodes . . . vste sik see gambla karls tyberij keysara dödh *Bil* 111. thässe vnska sik dö mz rätwiisom mannom, oc ekke liwa som the liwa *MB* 1: 414. tha öste segh the reine mö aff harme tusenth sinne dö *MD* 76. nu är flores komin härä, ther han öxste sik at vära *Fl* 804. — *i passiv konstr. med inf. (motsvarande aktiv konstr. med ack. och inf.).* liuit öskis at lidha *(vita optatur ut pereat) Bil* 476. — *med sats inledd af* at *el.* thät. iohannes oste aff guþi: at alle hans bröþar apostoli visten þätta *Bu* 13. tok han at unska oc bidhia aff gudhi, at han matte fara til sin gudh *Ansg* 255. jak ösker at thz sighis af thik *Ber* 28. *ib* 116. jak yrke *(för* yske*)* at i thigdhin *MP* 2: 254. the . . . oste at joncherran ware then stad man kunne han ey fanga *RK* 1: 4309. jak vnste thz han *(salen)* ware myn *ib* 3539. tha ondskade konungen . . . at isen skulle sa starker wära at han kunne hanom til seland bära *ib* 2: 8656. jak oste . . . at gudh skulde ey wita mina synde *Ber* 227. — *önska, tillönska; utbedja. med dat. och ack.* hwilkin tima romara wilia nokrom manne mäst loff gifua ella äru yskia *Bil* 368. önste han honum alzskons rikedom *MB* 1: 215. hwilken man som wäl wil signa sin wardhnath, oc ynskia honum got aff gudhi *ib* 258. at yskia tik aff gudhi allan then faghnath som mik gudh hawer iättath oc minom äldra söne *MB* 1: *(Cod. B)* 547. at han wil honum yskia the wördhning som äldre brodh-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

er hörde til rätta *ib.* o kwnne thu thz wetha oc **wndhersta**, huru hetelika the thik thz unska, at thu . . . ingaledis röris äller giffwis widh dröffwilsenna **böliom** *Su* 135. alla släkter skulo önskia sik tholkin **framgang** som thu skalt fa oc thiin äät *MB* 1: 177. **moyses** . . . astundadhe oc wnste sik thz han ey saa *ib* 446. som wste sik son *Bil* 268. j them daghomen skulu **människior** öndzska sik dödhen oc skulu han ey fynna *MB* 2: 346. *Su* 408. — *abs. önska; utbedja sig.* swa ynskar **än** marghe män *MB* 1: 414. at thom gek alt til handa, **äpter** thy the sielfue unskadho *Ansg* 195. tik skal **wardha** som thu siälffwir önskar *(sicut dixisti) MB* 2: 253. — *utbedja det som är önskvärdt el. godt, nedkalla lycka el. välsignelse.* wil han iämsköt giwa honum sina wälsignilse, oc önsker aff gudhi för än han **döör** *MB* 1: 212. mon han tha giwa thik sina wälsignilse, oc önsker aff gudhi *ib* 213. — *part. pres. i gerundiv användning: som är att önska, önskvärd, eftersträfvansvärd.* öskiande *(optanda)* är then krankdombir som thrifs af cristi dygdh *Bo* 107. öskiande är at godhe män hafwin fridh *Ber* 116. — *med dat.* thz ware mik nw önskande *(optabile) Su* 49. — *part. pret. önskad, efterlängtad, väntad (i förbindelse med prep.* af *närmande sig bet. utbedd).* hans önskande *(för* önskade; *optata)* närwarilse *Su* 213. tha fruktenna time komber faller swa mykyt borth aff flästom träm oc qwistom, at ey *(för* ey et?*)* aff tusanda atherbliffwande komber til fulkomnat oc onskadan sötma *(ut millesima pars vix manere cognoscatur) ib* 147. han war aff gwdi önsther *MD* 433. **2)** *adoptera, upptaga.* hester mardochei brodherdotter, som han haffde sik til dottir önskat *(adoptaverit) MB* 2: 183.

yskia (onska), *f. önskan.* inghen kan honom wärre giffwa vtan onsko thz han skal länge lifwa *MD (S)* 308 *(jfr* 312*). Jfr* **usk.** — **yskio byr (önsko bör),** *m.* [*Jfr Isl.* óskabyrr] *vind som är efter önskan, medvind.* ä hwart han wende sin hat fik han önsko bör *PK* 231.

yskian (önzskan. vnskan), *f. önskan.* sagde thu tik wara j thy sacramento, ey j likuilse, wtan likamlika, ey j önzskan äller tankom, wtan fullelika mz lekamlike närwarilse *Su* 267. hwilkin är . . . thän j tässom stakkotta timanom kan faa huat han wil oc begärar mz önzskan oc wtan alt ärffuode *ib* 362. hwru han mz gudelike vnskan wälsignadhe them som äptir kommande waro *MB* 2: 61.

yslinger, *m.* [*Fdan.* usling, ysling] *usling, nedrig menniska.* ther giorde then yslingh twarth aa moth alth thz jomfru maria honom sighia loth *RK* 1: *(sfgn) s.* 176.

ysop (esop), *m., f. och n.?* [*Fdan.* ysop. *Mnt.* isop, ysop. *Mlat.* ysopus, ysopum. *Lat.* hyssopus] *isop, hyssopus officinalis Lin.; äfven dekokt på isop.* asperges me domine ysopo . . . som tydher a wart mal. stenk mik herra mz ysop *Bil* 460. ysopus esop *LB* 6: 284. foro hossto oc brysst wärk scal man taka likrisse oc biug ysop oc fiker alt lika mykit siwdhe thz alth saman j skärt ööll ellir j watn oc drikke thz warmt *ib* 1: 97. ysop er godh for mykin hesa, han er och godh thom som spynan er niderfallen aff hwfwdh werk, och for hosto, siwdher man ysop medh tor fikon och honag och dricker, tz duger mykyth for hostho oc siwka lwngo, ysop er godh for hese, om man valkar honum millan sina goma *ib* 7: 163. siwd ysop i ätikio, twa tenderna ther med, tz borttager werkin *ib* 214. ysop dygdh *ib* 8: 43. ysop är got för anökin hesa . . . ysop är god för heso om man valker honnom mellan sina gomer *ib.* drikker man ysop thz doger för spolorma thil al thessen duger hon stampat mz honnog drikker man ysop mz vin thz duger för hiertaröter ther kranka äre och al skadeleghen byld ther för innan är hon god *ib* 44. *ib* 2: 31, 7: 27, 30, 10: 8.

ysta (-adher), *v.* [*Jfr Isl.* ystaz] *ysta, ysta sig.* miölk som ystat oc samanlopin er i magan *LB* 7: 242.

ystadh, *se* **istaþ.**

ystadhogher, *se* **istadhugher.**

ystir, *se* **ister.**

ystoria, *se* **historia.**

ysäld (ysäl *KL* 216; *Bir* 4: *(Dikt)* 230, 232; *MP* 2: 197. **ysäll** *(frf. vok. i änd.):* **ysällinne** *Bir* 4: *(Dikt)* 231; **ysällinna** *Ber* 95; **ysällenna** *Bib* 1: 174. **yseld** *Su* 118. **ysald** *MP* 1: 247 *(på tre st.)*; *Bir* 1: 198; **-inna** *MP* 1: 247; *Bir* 3: 110; **-inne** *MP* 1: 296. **ysaldh** *ib* 162. **wsäld** *MB* 1: 102. **vsäll** *(frf. vok. i änd.):* **vsällina** *Bir* 4: *(Dikt)* 230. **vseld** *Bil* 477. **vsald** *ib* 475. **wsaldh** *Lg* 3: 142. **wssal** *ib* 152. **-ir),** *f.* [*Fdan.* ysæld] **1)** *olycka.* mik til ysäld com thu nokon tima til marsiliam *Lg* 269. thz var ysäldinna daghir oc dözsins daghir *(dies calamitatis et mortis) Bo* 222. **2)** *uselhet, elände, nöd, vedermöda.* hwar hafwer hört mera vsald *(miseria)* en mina *Bil* 475. han (ɔ: thessa hems dödher) endhar alla vseld *ib* 477. prädicaþe for hanom . . . huru dighar ysäld (är) ii väruldene *(de miseria præsentis vitæ plura commemorans) Bu* 171. nödh oc wsäld *(Cod. B* väsald 536*) MB* 1: 102. greth ihesus christus vara ysald til hulka vi föddoms *MP* 1: 247. barnit som födhis böria af grath tarane äru ysaldinna vitnara, ey talar barnit än, än tho spa thz af sinne ysald *ib.* mannin . . . liuir lithin thima oc vpfyllis mz mykle ysald *ib. ib* 2: 197. häldir vil han miscunda än vi viliom frälsas af ysaldinne *ib* 1: 296. scal hon lifua for vtan ända j ysaldh *ib* 162. hon wtgik af thässe ysäld ok ingik i äronna liiff *KL* 359. min siwkdombir oc ysäl är mykin *ib* 216. pinona ok ysällenna *(miseriæ)* wärkia *Bir* 1: 174. ther skal wara we hulkit som aldre skal ändas ysald hulkin som aldre skal minskas *ib* 198. warkunna . . . ware ysäld ok nödh *ib* 223. skodha wara ysäld ok wars krops ängxla *ib.* at thw vardhe vsol oc sorgfull för än ysäldin kombir *(ut ante miserias fias misera) ib* 2: 78. nichanor . . . stiälandis rymde, oc ensamen kom til anthiochyam j högxsta ysäldh oc armodh *MB* 2: 305. lidha dröffwilsse och wsaldh *Lg* 3: 142. for än jak skal ga til ysällinna *(miseriæ)* och myrkianna land *Ber* 95. *Bo* 11, 89, 165. *Bir* 1: 73, 197, 2: 26, 153, 287. 3: 73, 110, 348, 4: *(Dikt)* 230, 231, 232. *Al* 7097, 7252, 7316. *MB* 1: 126, 2: 101, 269, 296, 307. *Su* 418. *Lg* 3: 152. — *pl.* thu skodhir alla manna ysäldir *(miserias) Bir* 3: 49. thola thungasta oc största skadha ok daghlica ysäldir *(miserias diuturnas; motsvarande ställe* 3: 348 *har* ysäld*) ib* 4: 307. huat ey owir gaar thenna ysäld alla ysäldhir i tässe wärld *Su* 240. *ib* 49. — *Jfr* **osäld, väsald.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

yta, *v. L.*

yterlika (ytter-. -lik *(i rimsl.) Al* 6043. **-liga. -lighe. -lige. -leka.** *komp.* **-are. -aren),** *adv.* [*D.* yderlig. *Mnt.* uterliken. *Jfr Isl.* útarliga] *A) pos. eg. långt ute, i ytterkanten.* **1)** *ytterligen, ytterligare, vidare; närmare.* om thenne len haffwe wij swa bestelt, at nw pa lögerdagh scal almennes tingh holdes och yterlige met lensmennene almogenom kwngiort, at the skule haffue then skat . . . reda *FM* 495 (1510). som wij formoge idert herredöme vel haffuer besport och thenne breffuisare yterlige om the och alle andre ärende idert herredöme kan mwnneligen vnderuisa *ib* 496. skodha them . . . framledhis i thera gerningom. thy at thz är faghirt oc hughnelikit. ok vilt thu thz ytterlica vita. tha läs ewangelium *Bo* 142. **2)** *i full utsträckning, i fullt mått, fulleligen, rikligen, i hög grad, mycket.* at var herra han gör oc gifwir reuelaciones oc hughnadh. smam oc smamok ekke swa fullelica älla swa ytterlica som astundanin bedhis *Bo* 19. wi skulom idher ytherliga oc wäl atirlöna *MB* 2: 251. at hon gat swa yterlika standith j gudhelike skudhan oc innelike bön *Lg* 3: 502. han . . . läät thom bidia . . . at the skuldo badhe ther til hiälpa, oc lata sik ther um wardha, sua yterlika som han thom tiltroodhe, at christendomen . . . matte ökas oc stadfästas i allom landom *Ansg* 255. oss laag aldrig swa yterlige macth oppa at tagha vaare ärende alwarlige fore, som thet nw gör *BSH* 5: 391 (1510). **3)** *mycket, synnerligen, vidare.* haffuer jac ey ytherliga tenkt ther oppa *RK* 2: 8248. **4)** *utförligt, omständligt.* at iak swa yterlika scriffwa wil *Al* 6541. *ib* 6043. **5)** *noggrant, grundligt.* vilt thu ytterlica tala af thässo ärindeno *(bene hoc negotium ruminare) Bo* 80. — *noggrant, noga, tydligt, väl.* engin weth hans kynne swa ytirlika *(wail)* som thu *ST* 354. thy at jak [ey] nakot siin j alla mina liffs dagha swa ytherlika *(evidenter)* märkte ällir skötte oforwarliga dödzsins jämerlika skadha som nw j tässe stund *Su* 250. — *tydligt, bestämdt, uttryckligen.* al the werlzliken thing, som her i werldinne hanteras eller göras, the ära glömskeliken ok framdeles i werldinne omynneliken, wtan the waren meth gotha manna brewa och inscighla bewisning ytirlika wttryght ok forwarath *SD NS* 2: 228 (1409). at han wille witia then galna mannin, som swa yterlika hafdhe hans nampn oc wärdhughet vppinbarat *Lg* 3: 226. **6)** *noggrant, samvetsgrant, omsorgsfullt, redligen.* ther thiänte sancta genouepha mykit yterlica sinom brudgumma ihesu christo *Lg* 3: 244. äpter thz hon hafdhe yterlika thiänt gudhi *ib* 259. veliendes vara redebogne nath och dag, swa ytherlighe her effter som hertill, vogha halsen for eder och swergiss riche *BSH* 5: 342 (1509); *möjl. att föra till* 1. *B) komp.* **1)** *ytterligare, vidare.* haffwi förwerkat alth thz han ägher . . . oc läggis j järnen näffzandis ytherlikaren äffther konwngsens skönyan *PM* 32. **2)** *i rikare mått, i högre grad, mera, ytterligare.* at tholikom iärteknom skodadhom, skulde gudh ytherlikaren *(amplius)* fästas j thera hiärtom *Bir* 4: 78. thz thu haffwer länge öndzskat oc bedz j thinom bönom, thz haffwer thu nw fangit yterlikare än thu beddis *Su* 276. thäs ytherligare *(tanto magis)* wppinbara thu os thina owirgangandis godhet *ib* 331. gärningen röre ytherlikare *(plus moveat)* mannen til huat hälzst som görande är, än ensam ordhin *ib* 366. them hälga anda täkkes i thz nämsta sökia the hälga kirkio . . . ytherlikare än want är *Lg* 3: 431. *ib* 53. *Bir* 5: 22. är tilbörlikit mykyt ytherlikare, at wnsätia oc hiälpa siälenne *Lg* 3: 416. **3)** *utförligare.* är her . . . all thera färdh ytherlekare wtskriffwat än thz som wi för aff them haffdom *Lg* 435. **4)** *tydligen, bättre.* at j ytherlighare *(manifestius)* skulen förstaa hwadh wi säghiom *MB* 2: 203. oppa thz at han thz täsytherlikare wetha oc see wille *Lg* 3: 599.

yterliker (-lig. *n.* **-likit** *Su* 258, 266. *komp.* **-are.** *superl.* **-aster),** *adj.* [*D.* yderlig. *Mnt.* uterlik] *A) pos.* **1)** *yttre?* frian sik göra fran alt ytherlikit hindir *Su* 258. **2)** *stor, synnerlig.* thetta sacramentum, wptändandis andelikin hita, är en födha oc ytherlikit ämpne til gudhelikx kärlekx eld *(igni divini amoris immensum præstat fomentum) Su* 266. *B) komp. större, mera.* them skal . . . tha skipas ytherlikare widherqwekilse än annantidh *Bir* 5: 43. *C) superl. vidsträcktast, störst.* thät yterlikasta, *i största (möjliga) utsträckning, i vidsträcktaste mån.* kan örligh ällir fiändha til stötta, tha skulu judhane them til hiälp oc styrk wara. oc komma mz trolighа hiärta thz ytherligasta oc snarasta the kunno *(auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno) MB* 2: 242.

ytermer (ytarmer *VML II Ä* 19: *pr.* **ytär mer** *ib i var.* **ytermeer** *MELL Kg* 3: 1; *KL* 320; *Bir* 1: 49; *MB* 1: 443; *VKR* 32. **ythermeer** *Bir* 4: 114, 5: 124, 126; *Lg* 807, 3: 279. **ytirmeer** *VKR* 55. **ytir meer** *Bir* 3: 320. **yttermer** *ib* 129. **yttermeer** *Bo* 7, 28, 163. **ytter meer** *ib* 6. **yttärmeer** *Bir* 1: 299. **yttirmeer** *Bo* 69; *Bir* 2: 243. **ytarme** *MELL Kg* 3: 1 *i var.*), *adv. och adj. komp. L. A) adv.* **1)** *längre ut, längre bort, vidare.* föra the *(skatungarne)* sik smam ok smam owir redhran äptir modherinne ther äptir flygha the yttärmeer *(ulterius)* äptir sinne makt *Bir* 1: 299. see yttirmeer *(ulterius)* ok spör andra hofwdzsins limi ok allan klärkdomin *ib* 2: 243. **2)** *ytterligare, yttermera, vidare.* sungo the ok sagdho. confitemini domino . . . yttermeer sagdho the. nw hawir gudh sänt sino folke atir lösaren *Bo* 7. sagdhe thän sami presten . . . at han saa visselika hälghra manna skipilse ok säloghhet. ok sagdhe ytermeer. at sancta birgitta är mykit hördh mz gudhi *KL* 320. *Bo* 69. *MB* 2: 8. nw spör iak ämuäl ytermeer af thik sigh mik hulkin vilia hon hawir nw j them punctenom *Bir* 1: 49. nar the samma qvinnan fik yttermer höra at then skaparin tok mandom aff jomfru *ib* 3: 129. for allom thöm ther kunno ythermer vppa tala *BYH* 1: 242 (1434). **3)** *senare, efteråt, sist, i sista rummet.* nar the gingo in ij mönstrit köpto the twa turtil dufwo. älla twa dwo vnga. at iomfrun skulde them for han offra. som for annan fatikan pilt. ok for thy at the varo alra fatikast. är väl sanno likt at thz varo dwfwo vnga. thy at the gälla mindra oc äru bätre finna. ok thy nämpnas the ytter meer *(in ultimo loco)* i lästinne *Bo* 6. **4)** *i större utsträckning, i vidsträcktare mån, i högre grad, mera.* the halda ytermeer manna sidhwänio, än

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gudz budhordh *MB* 1: 443. thz skal vtan alt iäf i gudz rike vardha ytermer atirfullat. än vi kunnom hopas *Ber* 249. *Lg* 3: 719. for þän skuld at wi hawm naþer gyort, þa skal þet ängen vndrä, at wi wiliom þäs ytermer see vm þe þiänist, som wi sculum af warom mannom hawä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). oppa thz at hon aff allom godhom människiom ower alt landet täsythermer wordhe hedhrat *Lg* 3: 716. ää thäs wiselikare thu flyyr thänna fanytlikhetena ... swa myklo meer skal badhe gudhi ok manom thäkkias thina gärninga ... ok thäs ytermer skal thz koma them til nyt ok froma som ther skulu a liita *Ber* 261. swa mykit som hwar en här lifwande menar sik hanom likna ... swa myklo ytermer faar han liknas ok nalkas hans äro i hymerike *ib* 260. wiliom wi at hon *(klosterregeln)* swa haaldis som hon staar ther swa mykith ytirmeer at hon är samansat een deels aff sancti bernardi reghlo oc noghat aff sancti saluatoris reghlo *VKR* 55. **5)** *mera, fullständigare, utförligare.* hans ödhmiukt. af hulke här näst skal nu yttermeer sighias *(de qua plenius infra proxime dicemus) Bo* 28; *jfr B.* **6)** *tydligare, uttryckligare.* hwat kunne han yttermeer oppinbarare *(för* ok oppinbarare?*)* sighia af sinom dödh *(quid ... de morte sua poterat expressius dicere?) Bo* 163. *B) adj.* **1)** *ytterligare, vidare.* herra thomas hafuer mik oc minne syster oc wara arfua latit lädukga oc lösa fore alle ytermer krafuo, maningh eller til talan äpter thenna dagh *SD NS* 1: 17 (1401). spör thu framdelis ythermeer *(ulterius)* tekn *Bir* 4: 114. til andelikin hugnat oc ythermeer gudelighetz wpwäkkilse *Lg* 807; *jfr* **2. 2)** *mera, större, högre.* allom i klostreno til ytirmer tilfälle at tiäna rolika sinom gudhi *Bir* 5: 112. oss oc allo waro riche til ythermeer sämio *ib* 124. til mere oc ythermeer reghlo hald gaghn oc rolikhet *ib. ib* 126. ythermeer wällustoghet *Lg* 3: 279. — *abs. n. mera.* hon hafwir nakar juskiutilse ok frestilse ... oc ther aff skal jak thik ytir meer sighia annat sin *(quas ego indicabo tibi alia vice) Bir* 3: 390; *jfr A* **5.** han bäri thet vp aff abbatissonne oc löne serdelis hwariom thera aff thy sama oc ytermeer scal han them aff clostirsins ey gifua *VKR* 32. *Bir* 5: 115. — *Jfr* **utarmer, utmer.**

ytermere (*n.* **-mera. -meera. -mere. -meere. -märe.** *obl. kas. m., f.* **-mere. -mera),** *adj. komp.* [*Fdan.* ydermere] *L.* (*VML II Ä* 19: *pr. i var.; StadsL. Add. A*) **1)** *ytterligare, vidare.* jak ... later han oc hans arfua ... quitta fore alle ytermere krafuo maning älla tiltalan *BYH* 1: 193 (1384). *ib* 194 (1385). ther offuer schal han jngen yter mera mesther kost göra *SO* 103. *ib* 80. wtan alla ythermera ranzsakan *Lg* 399. **2)** *mera, större.* til thes mer wisso, ytermera stadfästilsse oc högre bewisning stodho fornempde thörgils oc hans hustru ingeburg a sammo thinge oc bedis godha mannä incigle medh mino incigle til witnesbyrd fore thetta breff *SD NS* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*); *jfr* **1.** til ytermere visso at saa i sannind är ... lata vi vitherlica hängia wor insegle nedanfor thetta breff *BSH* 4: 283 (1501). epter monge huffwud oc synne ytermera nyttighet oc bestand betracte oc offuerwege kwne än en blat persone *FM* 463 (1510); *kanske snarast att fatta ss. n. adv. i bem.* **7.** — *n. adv.* **1)** *ytterligare, vidare, längre (i rummet).* naar thu haffwir fördriffwit cananeum. sidhan maghen j ythermera fram gaa j landen *(ultra procedere) MB* 2: 47. **2)** *ytterligare, yttermera, vidare.* jwdhannas speyara ... sagdo ythermere, herran gud haffwir thz landit giffwit j wara händir *MB* 2: 7. scriffwä i ytermäre ath eder höffuitzman ... haffuer ... formanet almwgen i calmarna län ath skolä vtgöre theris skath *HSH* 19: 80 (1505). **3)** *ytterligare, mera, än en gång, å nyo.* skal iak ey här äpther til läggia idher ythermera frälsandis *(non addam, ut ultra vos liberem) MB* 2: 104. ath fangen ey ythermera slipper *PM* 35. **4)** *vidare, mera; någonsin.* wi sätiom ... aldre wara waan til nakra liiffshiälp ytermere *Al* 6105. saa at thee skaden fongit haffua aldrig ytermere her effter vpresa kunne *BSH* 4: 282 (1501). **5)** *i större utsträckning, i högre grad, mera.* skal winith ther aff fitma ällir gödhas oc thäs ythermeere warda söth *(eo amplius dulcescet) Bir* 4: 6. all hans akt war huargens ythermera än til mandom oc riddherskapt *MD* 449. **6)** *utförligare, närmare.* wij hafwe fred med the rytzer, som i skole ytermere faa at höre, när gud föger, i komen op *BSH* 5: 391 (1510). wil jac ... latha her äpter förstanda ythermera swenska manna wanda än för är j bokena giorth *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 165; *jfr* **7. 7)** *mera, noggrannare, grundligare.* vppa thz ath baadhe thetta oc alle reglona puncta thes ytermere rättins bätrins oc haaldins *Bir* 5: 137. — *mera, klarare, tydligare.* ioachim, hwilkin wärdogher war at haffwa swa ärlika oc höghelika dotter j iordherike, hwilka han nw seer oc skodhar j himerike, mz enne owergangande clarhetz fäghrindh, ythermeera än andre hälge forfädher *Lg* 3: 44.

ytighia manaþer, *m. L.*

ytra, *v. Jfr* **forytra.**

ytre (*f.* **ytre** *Bir* 3: 170. **yttra** *ib* 2: 180. *n.* **ythre** *LfK* 32. *obl. kas. m.* **ytra** *SD* 3: 36 (1311; *i ortnamn*); *MB* 1: 11; *VAH* 24: 320 (1422). **yttra** *Bo* 115. **ytträ** *SD* 4: 558 (1337; *i ortnamn*). **vtra** *ib* 215 (*ant. på urkundens frånsida*). *f.* **ytru** *ib* 2: 258 (1298; *i ortnamn, genus osäkert*), 4: 618 (1338; *i ortnamn*). **ytro** *ib* 5: 371 (1344; *i ortnamn*). **yttro** *ib* 2: 137 (1292; *i ortnamn, genus och numerus osäkra*); *Bo* 24, 158. **yttra** *ib* 116. *n.* **ytre** *SD* 5: 618 (1346? *i ortnamn*). *pl. ack. f.* **yttra** *Bo* 180. *nom., ack. n.* **ytro** *MP* 1: 95; *Bir* 1: 291, 292. **ytra** *Ber* 199. **ythra** *Lg* 819. *dat.* **ytro** *Ber* 199, 230. **ytra** *VKR* 23**),** *adj. komp.* [*Isl.* ýtri], *och* **ytarster (yttarster: -arsta** *KL* 356; *Bo* 40, 78, 179, 183; *Bir* 3: 447, 473; **-arste** *ib* 435; **-arsto** *Bo* 243; *Bir* 3: 427. **ytärster: -ärsta** *ib* 1: 319; *SD* 4: 215 *(anteckning på urkundens frånsida)*; **-ärstu** *Bj* 8: 3; **-ärsto** *Ber* 36; **-ärst** *ÖGL B* 28: 3. **ytäster: -äst** *MB* 1: 321 *(jfr* 519*).* **yterster: -ersta** *Bil* 106, 806; *Bir* 1: 40; *Ber* 260; *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*); *Lg* 3: 369; *Gers Ars c* 6; **-ersto** *Bil* 884; *MP* 2: 49; **-erste** *RK* 1: *(afgn) s.* 179; *BSH* 5: 29 (1504), 60 (1505); *HSH* 18: 8 (1494); **-erst** *KL* 251; *Bir* 4: 3. **ytersther: -erstha** *MP* 4: 11. **ytherster: -ersta** *MB* 2: 242, 356; *RK* 3: *(sista forts.)* 5522, 5788; **-erste** *ib* 4582, 5624. **ythersster: -ersst** *Lg* 3: 126. **yttherster: -ersta** *MB* 2: 366; **-erste** *ib* 334. **ytirster: -irsta** *VML*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

I M 11; *MP* 1: 73, 78; **-irste** *ib* 5, 6. **ytyrster**: **-yrste** *BSH* 3: 174 (1466). **vtarster**: **-arsta** *SD* 4: 215 (1331); **-arstu** *VGL II A* 25. **vtärster**: **-ärsta** *VML II Ä* 20: 1 *i var.*; *MELL Þg* 13: 1 *i var.*), *superl.* [*Isl.* ýztr. *Fnor.* ýtarstr] *L.* *A) komp.* 1) *yttre, längre ut belägen.* de vtrawærkanum in fløtæsundh *SD* 4: 215 (*anteckning på frånsidan af urkund fr.* 1331, *hvilken på motsvarande ställe har* vtarsta werkænum). tha gawo the wäriona, som ytra mwren gömdo *MB* 1: 11. wardr tän ytre muren af blidho skaddr älla nidhr slaghin, tå wär jord muren täu inre adhelmuren för stenkaste *KS* 86 (210, 94). — *i ortnamn, särsk. i motsats till öfre.* in insulis quæ yfrahyrnungi & ytræhyrnungi appellantur *SD* 2: 56 (1288). do octo marchas den. ecclesie mee superiori garn ... ecclesie mee yttrogarn tres marchas den. *ib* 137 (1292). confero ... ecclesie mee parochiali øffrogræn duos solidos terre, & ecclesie ytrugren vnum solidum terre in sæby *ib* 258 (1298). pars nicholai hec est tres curie in watholt. ytre. øfræ watholt. quernebergh *ib* 5: 618 (1346?). dimidiam marcham in øffrosyltu et duos solidos in ytro syltu *ib* 371 (1344). jsraeli ... curias meas fulghem. et ytra aby ... committo *ib* 3: 36 (1311). *ib* 477 (1320). in yttræsundby *ib* 4: 558 (1337). in villa kylistum parochia ytreiærna sita *ib* 16 (1327, *nyare afskr.*). dimidium attongum terre in ytrugiislø situatum *ib* 618 (1338). 2) *yttre, utvändig; utvärtes.* kastadho vp hans quärna damp ... badhe ytra damp oc indra hiulastuw oc waghlukur *VAH* 24: 320 (1422). vföre sik hon' ellir han aff sinom ytra klädhom *VKR* 23. j andro huseno skulu ... wara ... ytro (*exteriora*) anbudhin mz hulkom ther iordhin skal vtantil redhas til säädh ok gräsrötir vprifwas mz *Bir* 1: 291. then som stridher moth städher, han stridher moth thz som ythre om honom är *LfK* 32. mange ... leta gudh wm ytra thingin *Ber* 199. *ib* 230. göma oc bewara min ythra sinne *Lg* 819. *Bir* 1: 292. yttra fäghrindin tekna the indro fäghrindina *ib* 2: 180. indre ödhmiukt ok ytre *ib* 3: 170. *Bo* 115, 116. forlata alla vmsorgh oc yttra syslonar *ib* 180. skrymtelike. hawande yttro hälaghetina ok äru innantil tome oc ofructsami *ib* 158. i the yttro oc vppinbaro höghtidhis glädhis bälli *ib* 24. 3) *senare.* tha vardha ... the människiona ytro äwe värre än the förra varo *MP* 1: 95. *B) superl.* 1) *ytterst, längst ut befintlig, längst aflägsnad från utgångspunkten.* me partem quam habui in vtarsta werkænum in fløtasundum ... vendidisse *SD* 4: 215 (1331). littera de ytærsta værkanum in fløtæsundum *ib* (*anteckning på frånsidan af nyssnämda urkund*). sanctus bartholomeus predikadhe ... junan ytarsto jndie landum *Bil* 214. skalt thu ... thik ängom foresätia. ok ey näst them yttarsta ... vtan sätia thik i yttarsta stadhin *Bo* 40. j norghis konungx herradöme, hwilkin som är j nor yterst aff allom konungom (*omnium regum ultimus*) *Bir* 4: 3. stande j chorenom ytarst aff allom *ib* 5: 52. — *i ortnamn.* acta fuerunt hec ytærstabrandholme apud thinganæs *SD* 5: 580 (1346). — *bildl.* skalt thu göra kärleksins rike owiruälle oc bekräkta thz alt i yttarsta landamärin *Bo* 78. — *n. yttersta del, yttersta kant, rand.* et hiwl hauande fyra linio j yttarsto (*in extremitate*) *Bir* 3: 427. 2) *ytterst, sist, lägst.* thz är thina högfärdz atirlön at thu scalt falla af enom diäfle ok vpa annan til thes at thu kombir til then ytarsta ok nidhirsta j heluite (*venias ad novissimum inferni*) *MP* 1: 258. 3) *ytterst, sist. om tid el. ordningsföljd.* the ato alle saman mz storom hugnadh ... i thässo sins herra yttarsto gästa budhi *Bo* 243. *ib* 183. j försto psalmenom är sithiande, j androm standande oc j tridhia sithiande oc swa fram aat ... än tha ytarsta psalmen lyktas stande alla wp *Bir* 5: 18. han do ytersta are honorij pana *Bil* 806. nar konungxsins yttarste time kom *Bir* 3: 435. hafdhe thu ... när warit j thera ytersta tima *Bil* 106. *ib* 258. *Ansg* 255. j napn ihesu christi som ... at ytarsta tima ater comber at döma (werdhlena) *Bil* 341. nar thin ytirste daghir kombir *MP* 1: 5. *ib* 6. j yttarsta lifsins punct *Bir* 3: 447. nu är han i ytarsta punctenom *ib* 2: 112. widh sina ythersta ändadräkt *MB* 2: 299. intil ytarsta domsins punct oc stwnd *Su* 335. mith liik till grå brödra closther kom ther att liggia till then ytherste dom *RK* 3: (*sista forts.*) 4582. *ib* 5522, 5624, 5788. nu syntis hon manga dagha äruodha j yttarsta dödhenom (*d. v. s. dödskampen*) *KL* 356. en aff vij änglom som haffde kar aff vij yttthersta plaghom (*plagis novissimis*) *MB* 2: 366. *ib* 356. jak är then förste oc yttherste (*novissimus*) *ib* 334. — *sist ankommen.* tesse ytirsta (*motsv. ställe MP* 2: 49: thesse ytersto; *hi novissimi*) ärfuodadhe ey meer än een thima *MP* 1: 78. — *ytterst, till sist återstående.* för än var testament äru gulden vppa þen ytarstä pänningh *SD* 5: 567 (1346). til þet är löst a ytärstä pänningh *ib.* iak atir löne them ... alt til ytersta skärfwin ok til ytersta punctin (*usque ad ultimum quadrantem et usque ad novissimum punctum*) *Bir* 1: 40. — *n. best. form. det sista, slutet.* näst för ytersta i samme bokenne rörer för nämpdhe doctor nakra puncta som röra oppa closter folk *LfK* 151. — *i förbindelse med föreg. gen. el. poss. pron. (ngns) yttersta, sista, lefnadsslut.* vtinam ... nouissima prouiderent, jak wille at the ... theras ytersta före sagho *LfK* 71. — *i förbindelse med föregående prep. i och gen. el poss. pron.: (på ngns) yttersta, (i ngns) sista stunder el. sista dagar i lifvet, (på ngns) dödssäng.* i symons ytersta *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). som han j sith ytersto sagde *RK* 1: (*sfgn*) s. 179. som laagh i sit ytorsta *Lg* 3: 369. — i thät ytarsta, *i el. till det sista, till slutet.* älskadhe han thöm sannelica ij ändan. thz är i thz yttarsta *Bo* 243. — *på det yttersta.* tom människiom som liggia y teth ytersta ok skwle döö *Gers Ars* c 6. — at ytarsto (-a), *till sist, till slut, slutligen.* at ytersto satte han sik allan a moth tronna owinum *Bil* 884. at ytärsta (*ultimo*) skal tha äronna konungir sighia honom ... thin ära skal aldrigh ändas *Bir* 1: 319. at han skulle ... at yttarsta (*ad extremum*) döö a korseno *ib* 3: 473. mana jak thik at thu grat först thina synde och sidhan for thässe wärdlenne ysäld for thins jämcristins warkunno ok at ytärsto for gudhelikin kärlek ok astundan äwärdhelika löna *Ber* 36. — at thy ytarsta (-o), *d. s.* aat thy ytarsto kastas diäfwlin nidher i hälwite wm högfärdhena *Ber* 110. — mädh thy (thät) ytarsta, *d. s.* mz thy ythersta samtykte alt riddarskapet endräktelika, at iomffru amalberga war the beqwämmelikasta ther til *Lg* 3: 294. mz thz ythersta kom ryktet j

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

konungxsens palacium *ib* 296. — upa (pa) thät ytarsta, *till sist, till slut, slutligen.* vppa thät yterstha skal thät alth wara en fara hiord ok eth fara hws *MP* 4: 11. — *till sist, såsom yttersta medgifvande, i yttersta nödfall.* maa paa thet yterste samtyckis om halmstadhe *HSH* 20: 265 (1508). **4)** *ytterst, längst gående, så långt som möjligt gående.* skulu romara them wara til hiälp oc räddhingh äpther theris ythersta förmagho *(ex animo, prout eis tempus permiserit)* *MB* 2: 242. huilket jach altiid gerna och kärlighe forskulla wil äpter myn ytyrste formogha *BSH* 3: 174 (1466). *ib* 5: 29 (1504), 60 (1505). wele wij . . . epter war yterste macth göre ther then hielp till, som wij kunne swa farlöst astadh kommä *HSH* 18: 8 (1494). *ib* 20: 69 (1506). *FM* 415 (1509). — thät ytarsta, *det yttersta, så långt som, så mycket som.* ärffuoda ther wm thz ytarsta thu format, at reglan kombir til pawan *Bir* 4: 48. fölgh hans lifwerne ok sidhum thz ytersta thik möghelikit är *Ber* 260. — i thät ytarsta, *i yttersta el. högsta grad.* fulle mz sorgh oc vidhir mödho ok allom dröuilsom i thz yttarsta *(usque ad summum)* *Bo* 179. — *n. adv.* **ytarst, 1)** *ytterst, längst ut, längst bort.* ytarst j franz war et klostir *KL* 104. solinna trä oc manans, som wäxto ytarst j india lande *Lg* 69. hendhe thz saa ath maxentius . . . for ythersst bort i siith rike *ib* 3: 126. **2)** *ytterst, utanpå öfrigt.* i egypto lande hafwa alle munka . . . geetskin yterst iwir all siin klädhe *KL* 251. **3)** *sist, senast. om tid el. ordningsföljd.* the som först komo sagho at the fingo ey mera lön än the som ytarst komo *MP* 1: 78. sagdhe iacob ytärst i thenna ordhom, hwa skal thenna leons vngan opwäkkia *MB* 1: 262. — *sist, (längst) i slutet (af ngt).* ytärst i sangenom giwer moyses skäl, hwi han siwnger gudz loff mz thenna sang *MB* 1: 321. leta ytarst j siunda bokinne *Bir* 3: 476. — *slutligen, till slut.* idkeliken dröffuilse winnas om side, swa som mz enne sidhwänio, at the yterst antiggia läät synas äller aldzengen *Su* 171. — *n. best. form.* **ytarsta,** *slutligen, till slut.* i thesso helgo läst nämpnas fyre först then som sadde godha slädh swa then som öfuir sadde ondha sädh, swa akirsins gömare ytirsta akirsins skärare *MP* 1: 73. — *Jfr* **närytarster.**

yvermer, *se* **ivirmer.**

yvir, *se* **ivir.**

yx (yxe), *se* **öx (öxe).**

yxn, *se* **oxe.**

Ä

ä (ää. e. ee. hee, *se* **ä hvar,** *pron.* **i,** *se* **ä hvar,** *pron.* **ey,** *se* **ä hvart. äy,** *se* **ä hvar,** *pron.* **a** *ÖGL Vaþ* 33: 1, *G* 9: *pr.*, *ES* 15: 4, *R* 9: *pr.*; *GO* 108; *RK* 1: 4209; *Su* 24, 64 *(jfr* 464*)*; *Lg* 3: 525. **aa** *GO* 393**),** *adv.* [*Isl.* ei, ey, æ] *L.* **1)** *alltid, ständigt, städse; för alltid; hvarje gång, vid alla tillfällen.* mathias . . . giordhe e wäl som han wäl wiste *Bil* 245. hioldo the ä bade saman huat thz gik til vrede eller gaman *RK* 1: 226. ve er mik ee at hon skulle noger tid swerige see *ib* 628. han aat sielff jnne mz them ee *ib* 2: 2774. mällan hwart thera *(af bilderna)* stodh et trä mz blomster ful stodho thön ä *Al* 4604. wämpta iomfrwr . . . ther aldre hafwa mz mannom warith vtan ä innan wapnom farith *ib* 4716. thera mwn ä open stodh *ib* 5049. ther ärin i . . . ä til mykin ysäld thrängde oc i wardhin ther ä inne bliffwa alla the stund i skulin liffwa *ib* 7252-3. ä þa þu giorþe aldra bäst þe talaþo vm þik aldra värst *Bu* 77. skodha . . . at i bland andra apostlana blifwir ä iohannes enkannelica honom näst i mäste vidhirmödho *Bo* 179. ä var mäst thera rädde at han skulle skilias fran thöm *ib.* hon var . . . van huar morghon at ga handklädhe ok vatn ij mit herbärghe fa ok klares ä mz hänne gar *Fl* 1658. liff oc anlith hade hon e oc the skönste hender man wille see *RK* 2: 8374. ther följdhe ok mz ätanda fä som hwar en man älskar ä *Al* 4956. mang bi hawa en konung eller wiisa, oc fölghia ä honum *MB* 1: 99. ä liffwir gumme mädhan gudh wil *GO* 627. ä gespar fughil a sit gäte *ib* 650. ä är frusin jordh for otrhiffnom swinom *ib* 654. ä kombir weeth mz vinthre *ib* 295. kasta a krook ok halt vm thu githir *ib* 108; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 102 *f.* *ib* 393. wil tu witerlika liua, tå skal tu tik ä samuledh halda huadh tik kan til koma glädhi alla genuärdo *KS* 21 (51, 22). ä tå onde män lasta tik, halt thz tik för dighert lof *ib* 24 (60, 26). thz trä som ä flyter i watne, thz wardr blöt ok bulghit *ib* 43 (112, 47). *MB* 1: 146. giter ey all konungs näfnden komit, þa kome ä at mynzsto twe af hänne, oc taki andrä goþä män med sik af häraþeno, swa at näfnden se ä full, ällä at mynzsto mer än halfdelen *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*); *jfr* **9.** hwilkom . . . wari loff hedher oc ära nw oc äfförwtan ändha *LfK* 136. hwilkins nampn signath oc loffwadh wardhe ä for vtan ända *Lg* 96. mins guz rike är ä for vtan ända *ib* 547. *Bir* 5: 106. *VKR* 44, 47. *Ber* 195, 239. *Su* 221. *SO* 77. *MB* 2: 333, 355, 356, 362. han wari fordömpder nw ok ää med iudasse ok sälla thee ther nidre sithia i heluitis poth *RK* 1: 3632. — *pleonastiskt i förening med* altidh. war altidh ä nakar glädhi til blandath sorghinne *Bir* 1: 85. *ib* 2: 331. *Su* 298. at the riddara ther bo nära ther ä skulu all tiidh redho vara *Fl* 1039. — *pleonastiskt i förening med* iu. ey hwart the vildo fårdhas tha war ä jw herrans hand owir them *MB* 2: 73. — *ss förstärkt uttryck:* ä ok ä. thera halsiern waro thiok oc breed ok slaghin i mwrin samwledh som the skullo sithia ther ä oc ä *RK* 1: 3968. *PM* XXVI. **2)** *allt jämt.* tomas . . . baþ ä möna sionga þät sama *Bu* 182. *Bo* 196. *Al* 5350, 5518, 8729. *RK* 3: 1505. jak hawer ä lighat här sidhan mikelsmesso *ib* 1: 3291. äncti skal för giäldäs. än þet wi hawum til klostersens skipat oc giuit oc siþän. ä hwart som þet stander *SD* 5: 567 (1346). — *ss förstärkt uttryck:* ä ok ä. han vndradhe fast ee oc ee *Al* 9854. — *Jfr* **ä mädh, ä mäþan, ä män, ä**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sidhan *A*, **ä sum 1.** **3)** *vid pos. adj. och adv. förstärkande: alldeles, just.* hwar mälir til ä slikt han vil *Fl* 1736. man loot honom godh kläde skära ä slik honom höffde wäl at bära *RK* 1: 1297. — ä väl, *mycket, ganska, rätt.* thin skat sänt mik vtan meen ä wäl sköt ok ekke seen *Al* 4680. — *Jfr* **ä sva 1.** **4)** *allt, ända. Jfr* **ä sidhan** *B*, **ä til, ä til thäs at, ä thär til.** **5)** *vid uttryck som beteckna motsvarighet: allt. Jfr* **ä sum 2, ä sva 2, ä sva sum 1.** — *i förbindelse med komp.* ä sva mykit . . . at, *så mycket . . . som, dess . . . som.* wardher hiärtath ä swa mykith hardhare, at thz blöter engin mz godho radhe *MB* 1: 292. — ä thäs (ä thy) . . . at, *a) dess . . . som, i samma mån . . . som, så mycket . . . som.* gamble owenene *(för owenen)* a thäs flere förwindher . . . at männene *(för nämer?)* nalkas hans ändelykt at stridha *(hostis antiquus appropinquante ejus termino tantum prævalere apud multos evidenter cognoscitur) Su* 64 *(jfr* 464*).* näär henne wilde the ärlika frun gerna blifwa, ä thes heldir at hon hördhe thz hon hafdhe sina thro swa throlika gömt äptir sin bonda *ST* 36. *b) dess . . . ju.* nämpde hon thz ä thäs idhkelikare at hon frestadhis hardhelikare *KL* 35. är ä thes bätur at flere witre män sen i rådhe kununx *KS* 17 (42, 18). *ib* 73 (179, 80). *RK* 1: 1367. *Bo* 32. *ST* 481. *Su* 360. riddare hulkin som . . . är ä thy betare til at stridha at han vardhir meer slaghin aff ovinenom *Bir* 2: 194. *MB* 1: 62. *Ber* 125. — ä thäs . . . huru, *dess . . . ju.* ä thäs hardare oc starkare pinas huar en, huru starkare, mäktogare oc wrangare han här war i tässe wärld *Su* 127. *Lg* 3: 555. — ä thäs (thy) . . . thäs (thy), *ju . . . dess.* ä thäs meer nakir ätir af honom. thäs meer astundar han af honom äta *Gr* 272. han sighr . . . at ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer. täs fastare är thet hus til alla wärn *KS* 85 (208, 93). *ib* 7 (17, 8). *ST* 118, 323. *Su* 24, 49, 91, 135, 140, 159, 160, 271, 292. *Lg* 3: 525, 652. ä thy wärre nödh oc ärwodhe the hafdho thäs *(Cod. B* thy 552*)* meer ögxladhos the oc wäxsto *MB* 1: 275. ä thy längre aldrin är j iordhrike j syndinna lusta, thy mere är sorghin j häluite *Bir* 2: 255. — ä iu (io) thäs . . . thäs, *ju . . . dess.* ä io thes bätir han *(maten)* är reddir, thes häldir wilt thu äta *ST* 320. — ä thäs . . . ä thäs, *ju . . . dess.* ä thäs längre nakor sig thy fraa dragher . . . ä thäs meere . . . wardher han ther til obeqwämmelikare *Su* 300. — ä thäs . . . sva myklo, *ju . . . dess.* ää thäs wiselikare thu flyyr thänna fanytlikhetena . . . swa myklo meer skal badhe gudhi ok manom thäkkias thina gärninga *Ber* 261. — ä sva myklo . . . sva myklo, *ju . . . dess.* ä swa myklo mere ok mildare miskund mz mik görs, swa myklo meer pinas min sörghelike . . . hugher *Su* 415. — ä iu . . . ä iu, *ju . . . dess.* ä yw sparlekare wi wt sem ä yw wislekare *LfK* 144. — ä thäs *el. blott* ä *vid förra jämförelseledens komp. utan motsvarande ord vid den senare: dess . . . ju.* som mik göma ä thäs grömare. jak gör bäther widh them *Bil* 369. gläkt är gesta ögha, oc ää thes gläggare gestin är werre *ST* 295. — *ju . . . dess.* farom os heem ä för bäter *Al* 4175. *ib* 4309. — *Jfr* **iu, þy, þäs,** *äfvensom* **sva** *A* **2.** **6)** *vid komp. förstärkande: allt.* (solinna lius) . . . växe ä liusare fra daghnigene ok tel miþan dagh *Bu* 10. jak girnas ä mer ok hetelicare at höra thom *Bir* 3: 132. han styrktis ä meer ok mer *Bil* 897. *Bir* 1: 47, 117, 3: 71. *Fl* 149. *Al* 6274. *ST* 416, 521. *Su* 224. ä nember oc nember *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. flytyes ää meer oc mer til eldhen som the glödgas *PM* XLVI. — ä thäs *el.* ä thy, *allt, ännu, dess, så mycket.* henna brödhir manadho hona at hon sculde sik vmuända till sin gudh oc hon engelädhis wilde, vtan vardh ä thy genuärdhoghare mote sinom gudhi *KL* 15. diäfwlin sagdhe ropa ey swa högt . . . än prästin ropadhe ä thäs höghra *ib* 45. henne bedröffuilsse ökiäs ee thäs mer *Va* 5. *Bir* 3: 71, 75. wi nefsom them mykyt . . . oc thz hielpir enkte the äro ey thes bätre vtan ä thes werre *ST* 384. **7)** *vid superl. förstärkande: allra.* satther til bordh ffult mz alla nadhinna kräselighet oc ä gäwast *Su* 282. sawä wij gernä at ther matä nw nokot af bäthräs oc boot wppa rathäs, oc ehälst nu *SD NS* 1: 247 (1403). the behalla ä sama fäghrind sina som them gudh ä försto gaff *Al* 6371. *ib* 10427. the foro . . . optast ä mz stylda här *RK* 1: 479; *jfr* **1, 2.** *Jfr* **ä sum 3, ä sva sum 2.** **8)** *alltid, i alla händelser, bestämdt.* jak vil mz ider i then striid jak gör ä nokon lettugha oblid *RK* 1: 305. jak tror thz swor sik a nokor meen *ib* 4209. — *bestämdt, ändtligen, nödvändigt.* iak ä vil hona väria om iak ma *Iv* 3255. thu skal ok thänkia om thu wil os ä kränkia winder thu os arma qwinna litith loff kan thu thik winna thz thu hafwer qwinnor skänt *Al* 4786. — *pleonastiskt i förening med* iu. jak matte ä iw wetha hwat thzta ropet betydher *Lg* 661. han skulde jo vt mz bergit ee om han wille norra hollit besee *RK* 2: 6084. **9)** *alltid, i alla händelser, dock.* giter ey all konungs näfnden komit, þa kome ä at mynzsto twe af hänne, oc taki andrä goþä män med sik af häraþeno, swa at näfnden se ä full, ällä at mynzsto mer än halfdelen *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*); *jfr* **1.** aldre skulde thu thz fa aff mik hafdhe iak ey mina tro lofuath thik; nu vardher iak ä göra swa, halla miin ordh huru thz kan ga *Fl* 1278. thz skal tho ä thz sama vära *Iv* 1149. *ib* 4437, 4796. huat helsingen sköt hiogh eller staak tha viido rytzane ä halla sith krii *RK* 1: 1556. wilen j idhra felighet nw öffuer giffua tha wil jach slas medh idher ee *ib* 2: 4362. skule i ey holla thet i haffwe loffwath, jach far ä nogre stadz brödh *BSH* 5: 321 (1508). *Lg* 3: 298. **10)** *någonsin.* we mik thz thik ä modher baar *MD* 190. — *i en relativsats som följer efter en superl.* aff thz rikasta päl ther man ä sa *Fl* 528. *ib* 1005, 1650. *Iv* 6, 384, 2233. *Fr* 88, 1502, 1592, 1948. *Al* 5247, 5444, 9198. eet kar aff gull . . . thz rikasta ä var som iak sakt hördhe *(för* thz rikasta var som iak ä sakt hördhe*?) Fl* 290. **11)** *distributivt: ju (dock vanl. ej återgifvet i det nuvarande språket).* swngo the . . . allan thän sangh wt . . . ä hwar thera sin wärs *Bil* 649. the frwor gingo alla ath staa ä hwar i sith windogh *RK* 1: 1930. *Al* 3859. *Su* 362. a thera klädhe var mang een boot fra thera hals ok til thera foot ä hwar annar klwt när annan sat *Iv* 4153. tha församnade mildredus alle lerde men och wndherwiiste them ä hwar och en hwre gud han hade mitt hierta optentt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. man sa dostera ä twa ok twa *Fr* 1820. *Iv* 4680. *Bir* 5: 102. ther drogho ä twe then tridie aff *RK* 1: 1545. **12)**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

efter en nekande sats: ju, ju icke. ängin synd är swa stoor, at gudz miskund är ä meere *MB* 1: 147. fridhin är ey swa godh at han hawir ä skadhan thär han faar *GO* 706. *Bir* 3: 82. *ST* 34. — *pleonastiskt i förening med* iu: *ju.* wore thet radh, at i forswmmadhe thet inghelwndh, at i haffwe ä jw edhert wiissa bodh tiil them *BSH* 5: 315 (1508). — *i förbindelse med en negation.* aldre forlät gudh swa mankönith, at thz hafdhe ey ä nakra helso ämpne *MB* 1: 444. *ib* 448. *KL* 347. *Bir* 1: 95, 4: 143. **13)** *än, aldrig (så).* sidhen wärldin ä först wardh war nakar grater ä swa hardh tha nakar thordyn mäst rägnere än war thenne graten mere *Al* 10428; *jfr* 7 *och* **eigh 2.** **14)** *än, hälst. i (vanl. omedelbar) förbindelse med ett pronomen el. en partikel hvaråt genom det tillagda* **ä** *gifves obestämd, universel betydelse; jfr* **ä huru, ä hvadhan, ä hvar** *pron.,* **ä hvar** *adv.,* **ä hvaris, ä hvart, ä hvat, ä hvilikin, ä hvilikaledhis, ä nar, ä thit.** — **ä huru (ää-** *Bo* 128. **e-. ee-. -huro** *RK* 1: 4311; *Li* 272. **-hwre** *ib* 143, 153**),** *adv. och konj. A) adv.* **1)** *huru än, på hvad sätt än.* ä huru tymbirmennene han *(bjälken)* laghadho, war han ioo antiggia offlangir ellir offstuntir *ST* 298. ä huru hon är idher komin a. thz är äkke rätelik *Fl* 1603. laten j thz tha mistä j mik och all then ärä j haffuin her ee huru thz och siden gär *Iv* 1904. *ib* 2916, 5534. *Fr* 506. *Al* 2842. *RK* 1: 4311, 2: 1069, 2861, 2967. *Va* 27, 47. *Di* 143. **2)** *huru ... än, i huru hög grad ... än.* e huru högburnir män þät äru hälst *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). ey älskadhis han aff hänne ä huru mykit han älskadhe hona *KL* 83. ä huru höghelikir oc faghir renlekin synis i sik siälwom, hwazske hawir han lön älla värdh vtan kärlekin *Bo* 43. e hwre god kämpe tw äst. iak hopas at tw skalt än warda min fanga i dag *Di* 153. än togh han ... lather inghen wara sin like ä huro gamal jach är *(enn sua gamall sem ek em)* han skal saa snart sägia mik sith nampn som jach honum mith *ib* 272. ä huru mykith kroppin höghfärdhas al tidh är han köt *Ber* 207. ä hwru mykyt the wtguthu aff winet tha bliffw flaskonar ä lika ffwlla *Lg* 3: 298. *Bo* 85, 86, 91, 128. *Bir* 2: 109, 152, 308, 3: 102, 4: 72. *Lg* 3: 682. *B) konj.* **1)** *huru än, om än.* ä hurw han latz wara släter hans hugher är tho ekke rätter *Al* 9989. ingen dörfdiss ther widh össgötom göra nogen orät, eehuru han war af högen ät *MD* 501. **2)** *ehuru.* laten siwnkä idhrä wredä, som j haffuin til then vnga herrin ... ee huru thenne skaden är til komin *Va* 17. — **ä hvadhan,** *adv. hvarifrån än.* alle the som flyddo til hans ... ähuadhan the kundo hälzt koma, tha giordhe han thom ... alla saman hela oc helbrögdha *Ansg* 253. — **ä hvar (ää-. e-. ee-** *VKR* 77. **hee-** *BSH* 5: 105 (1506). **i-** *ib* 58 (1505), 493 (1512). **äy-** *SD NS* 2: 1 (1408). **-hwa. -hwo. -huo. -hoo.** *n.* **-huat. -hwadh** *Di* 253. **-hwad** *BSH* 5: 105 (1506)**),** *pron. eho (som), hvem än (som), hvem hälst (som).* han skal bära hardhasta dom. ä hwa han är *Bo* 138. *Al* 4058. ä hwo hanum *(knifven)* hauer giort, tha är thz et hwast jarn. oc aldre giorde tw hanum *Di* 45. snakehampn och eth annedh sworth skip ere skiwthen i sankt med eth tall folk, i hoo thet haffuer giorth, thet jag ikke veth *BSH* 5: 58 (1505). — ä hvar ... hälzt, *d. s.* ä hwa thz giör ij wärline hälzst *Al* 6404. ä mädhan han kunne finna et liik han groff them nidher all iämriik ä hwem the hälzst hördho til *ib* 4553. the som wtsändas ... at köpa fää ellir fisk ... ähwar thet helzt wara kan aname medh räkinscap alt thet the thertil vpbära *VKR* 40; *kan föras till följ. pron.* **ä hvar.** forbiwder jach alla e huo the hälzt äre eller vare kwnne synderlige fogete eller ämbitzmen ehuem the hälzt tilhöra for:de her götzstaff olsson här vti at hindre *BSH* 4: 1 (1470). ath jak skal ... sleppa her ingen wp, i hoo han helst wara kan *BSH* 5: 493 (1512). — ä hvar som, *d. s.* ä hwar som ey halder konungs dom, þa scal konungs näfnden hem fara til hans, oc myetä vt af hans gods konungs dombrut *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *kan föras till följ. pron.* **ä hvar.** dräpen gudz owinir, ä hwa som fore wardher, än tho at han se brodher win eller granne *MB* 1: 346. — ä hvar som hälzt, *d. s.* ä hwa som hälzt j embetom standa tha sculu the fulkomlica lydha abbatissonne *VKR* 45. — *n.* ä hvat, *a) ehvad, hvad än, hvad hälst.* e i hwat land i vart riki wir kunnum i komä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). han bar sidan aff ää huat han wilde *RK* 2: 1192. ä hwath thik kan hälzst ower ga *Al* 4266. at hee hwad paa komme, jach skwle nywte for:ne län i vij (7) aar *BSH* 5: 105 (1506). thetta offrit hiälpir allom ä aff huat prest thz offras oc hanteras *Bir* 2: 109. ehwat nöd oss kan till komma *Di* 61. *VKR* 77. *Bir* 4: 33. *Di* 253. *b) allt hvad, så mycket som.* ospart skal vara ä huath iak a, at iak hänne finna ma *Fl* 505. *c) närmande sig adverbiell anv.: hvad, allt hvad, så hastigt (som). i förening med en form af* **magha.** hon ... skyndar sik ä huath hon ma *Fl* 1500. — **ä hvar (ää-.** *gen., ack. fem.* **-hvaria),** *pron. hvilken än.* plägha aldregh dela älla thrätta mz androm ... ää hwaria handa ärande idher kan vidherfara *Ber* 262. ää mz hwaria handa folke thu äst. tha vakta at thu vari äkke enkannelik ij thinne vmgango *Bo* 47. ä till hwaria a heim tilkom tha war hans häst rispa sa snart ther ouer som kolff i skute *Li* 90. — **ä hvar (ää-. ee-),** *adv. ehvar, hvar än, hvar hälst.* han ... las þät baþe naat ok dagh: ä huar han var *Bu* 7. lykkä och glädi ware när idher ee hwar j farin *Va* 29. *SD* 5: 562 (1346). *Al* 4239. *RK* 3: 2689. — ä hvar ... hälzt, *d. s.* hawer han skipadh sama rätt allo sino rikes radhe ... ok särdelis allom sinom höuitzmannom ok ämbitzmannom huilke sama rät hawa ää hwar the helzt stadde äru *EG* 67. — **ä hvaris,** *adv. hvar än, hvar hälst.* thy helgo ok menlöso lambenno reddes forsaat ok snarwr ä hwaris hon sculde ä *(för* a*)* väghom ok gathom fyunas *Lg* 3: 537. *ib* 540. — **ä hvart (ee-** *Fl* 587; *Va* 28, 45. **ey-),** *adv. ehvart, hvart än, hvart hälst.* ä hwart var herra gaar. tha skalt thu följghia honom *Bo* 83. ey hwart the vildo färdhas tha war ä jw herrans hand owir them *MB* 2: 73. *Bo* 216. *Bil* 916. *Bir* 1: 256. *KL* 49. *MB* 1: 49, 218. *Fl* 587. *Iv* 4672. *Al* 1065. *RK* 1: (*LRK*) *s.* 223. *Va* 28, 45. — **ä hvat,** *konj.* ä hvat ... äller, *ehvad ... eller, antingen ... eller.* ä hwat han wardher tha fangen eller annan thiid *MEG (red. B)* 58. — ä hvat hälder ... älla, *d. s.* ä hwat hon war häldir mät älla fastande *KL* 57. — **ä hvat hälder (-hwadh häller),** *adv. det oaktadt, icke dess mindre?* the

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

förde mik hwaske gul eller silff gerna vil jach fagna them vel ä hwadh häller her j mith hem *(en þo vill hann þeim vel fagna. er þeir hava hann heim sott) Di* 246. — **ä hvilikaledhis (-hulka ledhis),** *adv. på hvad sätt än, huru än.* ä hulka ledhis *(quocunque modo)* the härdhas mot mik *Bir* 3: 11. — **ä hvilikin (ää-),** *pron. hvilken än, hvilken hälst; hvem hälst.* bilätit wände sin öghon mildelika til skriwarans ä hulkin wäghin han stodh widh herran *KL* 48. *RK* 1: 1738. ligge siw nätter j stokkin ellir j kistone . . . ää huilken thet gör *EG* 66. — ä hvilikin . . . som, *hvilken hälst, hvem hälst.* kantw skiwta stong eller kasta sten. detzleff swarade jak tror jak kan badä ä mz hwilkom idrom som torss mz mik pröffwa *Di* 100. — ä hvilikin . . . hälzt, *hvilken . . . hälst.* ä hulka reuelaciones . . . kunno hälzt vara. skulu the os thikkia vara stora *Bo* 20. — **ä mädh,** *konj. medan, så länge som.* þäs bruna märke bar hans armbar. ä mz han lifþe *Bu* 419. *ST* 327. ä mz daghin at qwällenom lidher *Al* 3346. — **ä mäþan (ää-. ee-),** *adv. och konj. A) adv.* **1)** *emellertid, under tiden.* the nordmen reddo sik ä mädhan *RK* 1: 3351. **2)** *emellertid, dock, likväl.* ther *(i edert land)* ärin i swa inne stängde oc ä til mykin ysäld thrängde oc i wardhin ther ä inne blifwa alla the stund i skulin liffwa idhart land loffwin i ä mädhan fore thy i kunnin ey koma thädhan thy loffwin i idhra mykla osäld *Al* 7255. *B) konj.* **1)** *medan, så länge som.* ä mäþan hon änkiä siter *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). hon idhnadhe thz ä mädhan hon lifdhe *Bil* 901. ä mädhan thu här vast. räddis mik vm thina dwalo *Bo* 157. ää mädhan vi ärom i väridinne. tha ärom vi fadhir oc modhir pliktoghe til thera fordhan *ib* 62. tess hawen i blygd ä mädhan i liffwin *RK* 1: 2455. skulen j bliffuä her när mik ee mäden wi liffwm badhä *Va* 15. the människia som vilian hauir at synda ä mädhan hon forma *Bir* 2: 255. *Bo* 179. *Bir* 2: 138, 254. *Bil* 900. *MB* 1: 32, 163 *o. s. v. Fl* 1897, 2000. *Iv* 433 *o. s. v. Al* 753 *o. s. v. RK* 1: 1205 *o. s. v.*, 2: 484 *o. s. v. Va* 14. *Di* 182. — *med tillagdt* längst. at hon skulle liua j yttarsta punctenom ä mädhan hon längst formatte at liua *Bir* 2: 255. **2)** *emedan.* blinder födder weet aldre hwath swart är eller hwiit, ä mädhan han är blinder *MB* 1: 286. ämädhan wi thz withom *(ex quo hæc cognovimus)* görin wäl at j os tilscriffwin om fridh oc sämio *ib* 2: 263. **3)** *så mycket som.* silff ok gull slikt her är til tagh aff siälfuer ä mädhan thu vil *Fl* 486. *ib* 490. *Fr* 2659. hon lot honum . . . fanga . . . slikt the thorffto fore thera hästa, ä mädhan ther var til thz bästa *(d. v. s. det bästa som fans) Fl* 802. jach wil giffua thegh saa mykith röth gull, ä meden tw kanth then *(skölden)* roka paa *(så mycket rödt guld som du kan lägga i råge på den; ec fæ þer þenna skiolld fullan af raudu gulli sem mest fær þu fyllt) Di* 249. **4)** *så vidt som?* ee mädhan thessa gerninga scriffwadha ärw *(d. v. s. hvad dessa gerningar angår, som (här) äro skrifna; red. B* um thessa gerninga nu scrifuada äru 61*)* huar them gör tha biudhom vi . . . allom them j waart jngiäld ärw . . . at the . . . hielpen til faa ok taka them swa göra *MEG (red. A)* 57. — **ä män,** *konj.* **1)** *medan, så länge som.* riddaren . . . þiänte guz moþor ä män han lifþe *Bu* 20. *ib* 195. ä män likamen hauer sit huwdh helt ok helbrighdo . . . tå må han wäl liua *KS* 32 (82, 35). *ib* 62 (155, 68). *GO* 312. mz oräth ok räth iak tager alt släth ä män iach kan godz fanga *MD* 169. **2)** *så mycket som, i så stor mängd som.* wil iak thik känna huru thu mat fiska fa j the flodhinne ä män thu wilt *KL* 12. gul ok silff tha gaff han them ä men the willo sielffwe begära *MD (S)* 253. — **ä nar (i-. -naar. -när. -ner),** *konj.* **1)** *när hälst, så ofta som.* ä nar han kom ffiögh hon *(dufvan)* oppa hans skuldro *ST* 137. oppa thz at ä naar pelagrima komo skuldo the ioo finna redha pänniga *ib* 488. swaradhe the megh . . . ath ville wara honom bistandh oc vegeredhe . . . i nar the hans bwd faar *BSH* 5: 441 (1511). warär wederredhä äner eder tilsakt worder *FM* 282 (1506). the scule alle redhe wara ä nar marsken biwder *RK* 2: 3754. thz plägde altijdh swa förre wara ä när the svenska sculle vtfara *ib* 355. *ib* 5314. *Bir* 4: 120. *Di* 184. **2)** *när än?* han byrgiadit *(näml. klostret)* ä nar thz warder lykt *(han grundlade det, när det nu varder fullbordadt?) RK* 1: 1203. — **ä sidhan (-sedan),** *adv. och konj. A) adv. allt jämt sedan, sedan fortfarande.* the höllo ä sedan cristen lagh *MD* 331. *B) konj. allt sedan.* ä sidhan han tok mina kirkio värdhelikhet tha hawir han varit mik genuärdhoghir *Bir* 3: 43. *KL* 357. *Iv (Cod. B)* 2627. — **ä sum (-som),** *konj.* **1)** *allt jämt då.* ä som the villo vp w brunnenom tha thrykto diäflane thöm ä nidher i gen *Pa* 18. *MB* 2: 166. **2)** *allt efter som, i den mån som.* ä som natwrliker hite nöter födhona, tha mintzkas mantz dygdh *MB* 1: 107. *Lg* 3: 583. *MD (S)* 252. **3)** *förstärkande vid superl.: alltsom, esom.* ä som optarst *ST* 36. *Su* 166. esom thidaste *Pa (Tung)* 34. — **ä sva,** *adv.* **1)** *alldeles så, fullt ut så.* thz *(djuret)* hafdhe cocodrilli bryst som en foghil war thz thyst ok swa lat ok ä swa seent *(habens pectus ut crocodilli . . . in accessu vero ipsius tarda erat ut testudo; sistnämda ord synes öfversättaren ej hafva förstått utan återgifvit med* foghil*) Al* 5477. han lot the beläta ther a fästa ä swa margh han kunne lästa *ib* 4468. — *med följ.* sum. the haffdho kloör ä swa langa som nakra stora iärn stanga *Al* 8709. *ib* 9366. *Jfr* **ä sva sum.** — ä sva länge sum, *så länge som.* blifwer han andelika fatigher til sit samwit. ää swa länge som han menar i swa matto lifwa *Ber* 250. — *med följ.* sum *underförstådt.* ä sva opta, *så ofta som, när hälst (som).* iak saa thät siälff, ä swa opta tu thz giordhe *Lg* 3: 6. i dywpastom kwlom . . . i huilka the iämmerlika nidher trykkias ä swa offta the wsle wilia sik nakot lena äller oplyffta *Su* 127. **2)** *i den mån (som), i samma mån (som), allt efter (som). med följ.* sum. han gaff ok länte marghan län . . . ä swa hwariom som han an *Al* 3801. some fa litith oc some stort . . . ä swa hwar som tha hafwer lykko *ib* 9692. — **ä sva sum (ää-),** **1)** *allt efter som.* ää swa som dözsins värkia gripo hona sörgdho alla hänna döttir mz osighelike sorgh *KL* 353. **2)** *förstärkande vid superl. alltsom, esom.* ä swa som offtast *Su* 160. — **ä til,** *prep. och konj. A) prep. ända till.* ä mäþan hon änkiä siter, þa sculu þe *(barnen)* fräls warä af þe þyänist som þe hawa här til skyldugh warit ä til þän dagh hon a annur giptamal ganger *SD* 5: 476

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(1345, *nyare afskr.*). jak skal ga mz wredhe mot them ... ä til then dagh thera hardha hiärta blotnar *MB* 1: 379. *ib* 162, 386. *B) konj. ända till dess att.* gudhz ordh predicade han mz myklom skälom. ä til han gaff sin anda for elle ok ärfuodhe *Bil* 650. *RK* 1: 877, 1165, 1622. — **ä til thäs at,** *konj. ända till dess att.* the wardho sik ... ä til tess att koggen bran *RK* 1: 4239. — **ä thit,** *adv. hvart hälst.* loot han honom ridha ok gaa ä tith honom wart siälffwm til rada *RK* 1: 994. at han ... lothe sith gotz sik ... ränta sölff ok gul ok lothe thz henta ä tith som han ware *ib* 286. the foro ä tith han vilde *ib* 2: 362. — **ä thär til,** *konj. ända till dess att.* the skulo thwäna i sinom syndom ... ä ther til the ganga widh sina synder *MB* 1: 379.

ä, *prep., se* **a.**

ä, *interj.* [*Isl.* æ] *ack! ss uttryck för beklagande el. medömkan.* ä maria hwat thit hierta tola munde *MD* 63 *(norvagiserande).* ä hwat the syn war önkelik *ib* 65. *Jfr* **a, avi.**

ädhel (ädhell. *ack. m.* **ädlän** *Lg* 3: 562. *dat. f.* **ädhle** *Fl* 1651; *Fr* 172. *best. form nom. m.* **ädhle** *Fr* 12, 85. **ädle** *MB* 2: 245. *vok. m.* **ädhle** *Iv* 3875. *pl. nom. n.* **ädhlo** *Iv* 350. *superl.* **ädhelaster. äddelaster**; *båda dessa former skulle dock kunna föras till* **äþla),** *adj.* [*Fdan.* ædel. *Mnt.* edel, eddel] **1)** *ädel, högättad, förnäm.* antiochus kalladher illustris, som är frombir oc ädhel *MB* 2: 218. en ädhell romara herre *Lg* 3: 554. fliadhe ... vrbanus pafue henne en ädlän ok mektogan herra aff romara raadhe til värnäre *ib* 562. mz franka äddelasta män *ib* 291. aff ädhle släkt war hon *Fl* 1651. — *i tilltal; närmande sig* **2.** ädhle riddare ... ij sighin mik huar han mon vära *Iv* 3875. **2)** *framstående, ädel, ädelsinnad, utmärkt, härlig.* konung artus ... thän ädhle förste renä *Fr* 12. thän ädhle hertugh fräderik *ib* 85. hwi ful then ädle starke oc frome kämpen *MB* 2: 245. **3)** *ädel, af ädelt slag, fin, kostelig.* göra een ädel dryk for bryst werk *LB* 7: 227. marghe dyre stena mz ädhle ardh the rena varo ther sat *Fr* 172. the ädhlo trä varo sat mz lista *Iv* 350. **4)** *härlig, skön.* iiij män ... haffwandes ädhelasta skapnadh i sinom likama oc lidhamothom *Lg* 3: 460. driffwandhes henne aff ädhelasta oc wänasta yrthagardhen, som är iomffruleket liffwerne *ib* 275. — *Jfr* **äþla.**

ädhelhet (edel-. -heet), *f.* [*Ä. Dan.* ædelhed. *Mnt.* edelheit] **1)** *ädel el. hög börd, adel, höghet, förnämhet. eg. och bildl.* han *(döden)* weet aff enga släktenna ädelhet *Su* 235. thu wil wetha minna släkt wälbyrdh oc ädhelhet *(yttradt af den personligt fattade gudomliga Visheten) ib* 78. the kalla mik andheleka snille äldher wisdhom, huilkit nampn mine ädelhet *(nobilitati)* wäl behöffwis, ffor thy enkte findz i allom skapadhom tinghom, som söthare smakas i skaparans hiärta *ib* 77; *jfr* **2, 3.** — *ss titel.* fych jach eders ädelhetz scriffuelse *FM* 340 (1506 *el.* 1507, *bref från Mätta Ivarsdotter till hennes gemål Svante Sture*). *ib* 341 *(på två st.)*, 494 (1510, *bref från Kristina Andersdotter till hennes stjuffader Svante Sture).* **2)** *ädelhet, ädelmod, ädel art, ädelt hjärta.* tha the herranna öron enfallogh aff natwrliga ädhelhet *(ex sua natura)* oc thy allom wältroandhe falskliga swika *MB* 2: 202. aff hans nades infödde edelhet *BSH* 5: 626 (1520). **3)** *förträfflighet, utmärkthet, storhet.* thin ädelheet kwngörs j allom landhom *MB* 2: 164. — *Jfr* **ädhlahet.**

ädhelikhet (ädelighet. äddelikhet), *f.* [*Fdan.* ædelighed. *Mnt.* edelicheit] **1)** *höghet, värdighet.* bekränkia ällar fwlt göra sith ädhelikhetz nampm oc stora mäktoghet *Lg* 3: 291. **2)** *ädelhet, höghet, förträfflighet.* om iomfrwliket liffwerne oc thäs natwrlika äddelikhet *Lg* 3: 448. **3)** *höghet, härlighet, pris.* all waar clara ädelighet *(claritas nostra)* är oss franthagin *MB* 2: 224.

äþer, *se* **eþer.**

äþla (edhla. ädle. adhla *ST* 452 *(trol. skriffel för* ädhla*).* **ädhela. ädela.** *komp.* **ädhlare** *KS* 51 (129, 55). *superl.* **ädhlaster: -asta** *Al* 5247. **ädelest** *MD (S)* 257; *alla dessa tre former dock måhända att föra till* **ädhel),** *adj.* [*Mnt.* edele] *L.* **1)** *ädel, adlig, högättad, hög, förnäm, af god härkomst.* är thz ... huariom ädhla ok byrdughom herra dyghr blyghd ok nesa heta ok wara stafkarla kunungur *KS* 77 (191, 85). (han) war en ädela herra boren *RK* 1: 1858. han älskade gerna vtlenska men som ädla herra plägha ok än *ib* 959. *ib* 962. han trenger the ädela fra sina ägher *MD (S)* 230 *(kan föras till* **ädhel***).* somme resa op arme och onäcta och nedertrykke the ädla och äkta *ib* 233 *(kan föras till* **ädhel***).* en riddare tenke thetta här at engen saak a jordhinne är kan honom ädela göra rena wthan hans godha dygd al eena ho war tha een ädela man tha adam groff ok eua span *ib* 257. ware alle j werlden like maktoge bal ok lika rike hoo ware bland tom ädelest then som dygden haffde mest *ib.* barnet war ädla oppa släktenna wäghna *Lg* 3: 324. han är een ädhela man *(ættingi goðra manna) Fl (Cod. B, C)* 857. aman föddher aff macedonia oc främande aff persarum ädla blodhe *(alienus a Persarum sanguine) MB* 2: 203; *jfr* **4** *(kan föras till* **ädhel***).* — *i tilltal, stundom med försvagad betydelse el. öfvergående i* **2.** äþla män israel släkt *Bu* 196. ädhla konungir *Bil* 854. ädhla herra them nadha *Fl* 1569. ädela riddara tenk vppa lät aldrig dygden fraa tik gaa *MD (S)* 257. o edhla swensk tw statt nw fast *MD* 390. ädhla iomfru *Lg* 37. mön ... baþ äþla vngan man sla fast sin häst ok fly *(puella ... dixit: fuge, bone domine, fuge velociter) Bu* 491. **2)** *framstående, ädel, ädelsinnad, utmärkt, förträfflig.* sanctus vitus äþla *(egregius et fidelis)* tolf ara barn *Bu* 525. perdica thu äst en ädhla thäghne *Al* 10415; *jfr* **1.** rikensens ädla förstandare her steen *RK* 3: 2515; *jfr* **1.** i äre saa ädle oc staalth en herre i sin och haffwe eth helth kronet rike hande mellan *BSH* 5: 171 (1507; *Hemming Gad till Svante Sture*). er thz then ädela man then mille hertugh erik *RK* 1: 1875; *jfr* **3.** her haller en ädela man *ib* 1600; *jfr* **1.** **3)** *ädel, höfvisk.* the skulu ... haua thz hälzt til hof sidher i lande huario, thet sidher är medh ädhla mannom i thes kunungzgårde ella landzhöfdinga. tho äru nokre the osidhi flyande ther ädhla män af äldr haua flyt ok före osidhi haldit. ty at änkte är annat höuiska ella ohöuiska, vtan at ädhla ok dyghdelike män haua af äldr haldit före godha ella onda sidhi *KS* 54 (137,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

58); *jfr* **1, 2.** han hiolt hwsära ok ädela sidh *RK* 1: 71. *ib* 216, 452. **4)** *ädel, af god el. fin art el. natur.* tho at han var hedhin tha hafdhe han eet ädhla hiärta at fölghia al the thing som dygdelik varo *(natura tamen benignus erat et ad honesta quæque sequenda quadam mentis ingenuitate promptissimus) Bil* 860. thes ädhlare menniskian är af sin naturlik skipilse, thes skyntare ok thes heldr wil hon sik halda ok skipa til dyghdelik ting *(secundum quod aliqui sunt in majori statu et in altiori dignitate, sic debent meliores esse et esse magis perfecti scientia et virtutibus) KS* 51 (129, 55); *jfr* **1.** suå som siälin är mere ädhla *(nobilior)* än likamen, suå torf mannen mäst i sinne yngzko mere styrilse ok fulkummilse til sina skiäla än til sin lekama *ib.* **5)** *ädel, af ädelt slag; fin, kostbar. i sht om naturföremål.* mangen ädela hester war ther trötter *RK* 1: 2469. rosa är ädla blomstir *LB* 3: 59. saluia är ädle yrth *ib* 65. *ib* 66. draghir han saman ädhla rötir, oc dyr kryde *ST* 216 *(kan föras till* **ädhel***).* gaff pawin hwariom thera een drykkio nap aff adhla thrä *ib* 452. ellen ... förtäre the ädhela trän cedros *MB* 2: 98 *(måhända snarast att föra till* **ädhel***).* ther wäxer trä ther bära wl ... the ädhlasta ther man wil ä se *Al* 5247. een fughil aff gull, hans klöör aff ädhla stena full *(hafði grænan gimstein i klöm sér) Fl* 300. han *(hjälmen)* var dyr mz ädhla stena *Fr* 157. *ib* 2953, 3031 *(de fyra sistnämnda ställena kunna föras till* **ädhel***).* et fingirgul mykith skärt ... thz hiolt ij sik en ädhla steen *Al* 307. *ib* 2272, 3652, 4945, 5239, 6661, 6682. mz ädhla dyra stena ok gull *ib* 100 *(de sju sistnämnda ställena kunna föras till* **ädhel***). Fr* 353. en trappa aff ädhla steen aff renom saphiir bla oc grön *Al* 7466. drikka wiin ok ädhla most *ib* 2268. **6)** *härlig, präktig.* thän vapnrok var rödh han a sik bär aff dyrt päll han ädhla var *Fr* 147; *jfr* **5.** eet ädhla hws hon fore sik fan *Iv* 3895. til geenstaan thän ädhla stadh *Fl* 121. — *härlig, angenäm.* kom swa sööt ädhla lukt at alle vndradho ther oppa *ST* 301. — *god, väl beskaffad utmärkt, förträfflig.* ther er ... een swa ädela hampn at bord vid bord ok stampn vid stampn lagdo the ther bryggio läghe *RK* 1: 1468. at han matte honum til hiälpa koma mz sina ädhla froma *Fr* 1846. **7)** *genom börd el. adoption berättigad (till).* han *(Tiberius)* var stypson octouiani ok magher ok ädhla til *(af senare hand ändradt till* ätladhir son til*)* arfs *(Cod. C:* ätladher som til arffs 992; *adoptione filius) Bil* 299 *(trol. felaktigt).* — *Jfr* **oädhla,** *äfvensom* **ädhel.**

ädhla (ädela), *f.? natur, art; utmärkande drag; det som bör vara ett utmärkande drag (för ngn), det som tillhör el. höfves ngn.* thz är hans ädela sik besinna *MD (S)* 255. *Jfr* **äþle.**

ädhla (-adher), *v.* [*Mnt.* edelen] *adla, förädla.* aff huilko hans gärninga, oc alt hans ärffwodhe wardher swa ädhlat *(nobilitantur)*, oc forbätrat, swa som kopparen smälter mz gulleno ... omwändis j dyrt oc bästa gull *Mecht. Uppenb.* 256.

ädhlahet (ädlaheet. ädlähet. ädhelaheyt), *f.* [*Fdan.* ædlæheth, ædhleheth] **1)** *ädel el. hög börd; höghet; förnämhet, värdighet.* tänk thina ädhlahet *Lg* 331. at tholkin herra wil komma til tholkin ... thiänara, swa högh ädhlahet *(nobilitas)* til tholkin madk *Su* 278. — *ss titel.* wilde eder ädlaheth tiilwördis hiälpa oss medh eth goth ordh tiil waar kära herra *BSH* 5: 129 (1506, *biskop Ingemar till Scante Stures gemål Mätta Ivarsdotter).* **2)** *ädelhet, ädel art, ädelt sinnelag.* the signada iomfrun är aff sinne naturlike ädhlahet fwl mz trofastasta kärlek *Lg* 3: 59. nw kan iach pröffuä idhrä ädlähet, at j ärin en tro man *Va* 47. **3)** *sed el. beteende som anstår en person af hög börd el. i hög värdighet, ädelt skick, höfviskhet.* huat skal man radha för än han veyt tokt ok snille ok ädhelaheyt *RK* 1: 213. **4)** *ädel handling.* henne takkade huar then man thz hörde fore then ädlaheet hon tha giorde *RK* 1: 1457. — *Jfr* **ädhelhet.**

äþle (edhle. ethle. älle. *pl. dat.* **ädlum** *VGL IV* 16: 17. **ädllum** *ib* 8), *n., f.?* (*Lg* 3: 39) *och m.?* (*Bil* 299, 922, 924) [*Isl.* eðli] *L.* **1)** *natur, väsende, beskaffenhet.* ä[r] hans (ɔ: vars härra) licame ok alt manzkön iordh at ädhle *(caro nostra quædam terrea substantia est) Bil* 145; *jfr* **2.** **2)** *härkomst, börd, släkt.* the swara sik wara iudha at ädhle ok fadhers lande *Bil* 234. sixtus römskir at äthle *ib* 380. han sändhe them sanctum peregrinum. biscop römskan at ethle *ib.* felix förste swa kalladher römskir edhle *(för* at edhle; *Cod. C* at ädle 1012*) ib* 451. lucianus förste swa kalladher thydiscan *(för* -ar?*)* at edhle *ib. ib* 259, 450. *Lg* 999, 1001. sanctus vincencius ... dyr at ädle ok dyrare at gudhlikom lifnadh *Bil* 471. alexius ... skref ... sina färdh ok lifnadh nampn ok edhle *ib* 582. är här wäl fallit sighia af pylato badhe äthla ok ändha *ib* 299. kunugen spurþe hans namn ok äþle *Bu* 500. *ib* 493. aff hälgom patriarchum war hans äth oc ädhle wphoff *Lg* 3: 39. — *släkt, ätt, stam.* saraa första moþer þins äþles *(prima gentis vestræ mater) Bu* 4. sara thins ällis modher *Lg* 3: 42. han tok sik husfru ... annam: af betheleem dauid *(för* af dauid?*)* kunugs släkt oc ädhla *(Cod. C* äth oc ädhle; *Bu* ät ok släkt 3*) Bil* 922. af dauiz ... ät ok ädhla *(Bu* släkt [ok] ät 6*) ib* 924. — *Jfr* **ädhla,** *f.?*

ädhling (edling. ädeling. edeling. -ar), *m.* [*Ä. Dan.* ædling, ædeling. *Mnt.* edelink] *ädling, adelsman.* förderffue ... swadane menlöss ädelinge och infödde i richet *HSH* 18: 162 (1497). jnfödde ädlinger j rigit *ib* 168 (1497). hwro han opsatthe danske men pa sloth, landh och län öffwer sweriges edlinga *BSH* 5: 175 (1507). *ib* 624 (1520). riddare ock edelinge *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6221. riddara oc ädlinga *ib (red. B).*

ädruelika? (edruelige, *att fatta ss ren danism*), *adv.* [*Ä. Dan.* ædruelig] *nyktert.* liffwa edruelige *LB* 7: 305.

äf, *se* **af.**

äfla (*pres.* **-ir.** *impf.* **äflti** *VGL IV* 14: 11. **älfti** *ib* 15: 11. **äflde** *Bil* 230, 693. **äfladhe** *ib* 250. *part. pret. n.* **älft** *VML I þiuv* 3), *v.* [*Isl.* efla] *L.* **1)** *stärka, främja, förkofra; utbreda.* lifwi ok see thz hanum är leth: at cristnan äflis ok gudz hedher *Bil* 104. han war konunger lxx (aar) ok äflde *(ampliavit)* ... guz dyrk ok cristindom *ib* 230. **2)** *bringa till stånd, grundlägga?* sanctus marchus ... for ... til pentapolim at predica ok war ther thu aar ok äfladhe

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

cristnu tro *Bil* 250 *(måhända att föra till* **1**). **3)** *understödja? bekräfta, stadfästa valet af (ngn)?* stridho thwe vm paua döme simachus ok laurencius. thidrikker göta konunger äflde simakum *(facto Ravennæ judicio coram Theoderico rege electus est Symachus et confirmatus)* ok giorde laurencium slättan biscop *Bil* 693. — *Jfr* **afla.**

äfle, *n. Jfr* **of-, ur-äfle.**

äfni, *se* **ämne.**

äfster, *se* **äptre.**

äftir, *se* **äptir.**

äftre, *se* **äptre.**

äg (ägg *(frf. vok. i änd. och ngn gång i ordslutet).* **ägh. egh** *MELL Kg* 23: 7 *i var. pl.* **äggiar),** *f.* [*Isl.* egg] *L.* **1)** *egg, hvass kant.* skodha . . . diursins hiärta rörilse ok fäst ther stalsins äg *(aciem)* maktelica ginom stingande diursins skin *Bir* 2: 5. thetta suärdhit skal haua twa äggia hwassa *ib* 174. *ib* 3: 382. är aldre swa riker smidh. at han smidhar yxe aff gulle. än tho at han lägger stundom gull om kring äggina *MB* 1: 81. liik thy blomstre älla säff som kallas swärdon hulkit som hawir twa hwassa äggia *(extremitates)* ok klenan vd *Bir* 1: 392. *ib* 393. — *allit.* dräpa med odd äller ägg *(spjutsudd el. svärdsegg) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). mädhär wdh oc ägh oc horda staale *LB* 7: 14. **2)** *kant, det yttersta (på ett skinn o. d.).* sidhan lyffthes (skinneth) wp aff stokkenom läntelika . . . takandis j ena äggena aff skinnith drägandis thät räth wp *Peder Månssons Skrifter Cod. Holm. in 16:o bl.* 18 *recto (enl. uppgift af Förste Bibliotekarien R. Geete).* — *Jfr* **svärds äg.** — **äggiar tomt,** *f. L.*

äg (eg. ägh. egh. *frf. vok. i änd.* **ägg-. egg-.** *pl. dat.* **äggiom** *LB* 3: 109. *med art.* **äggiomen** *Bir* 1: 299**),** *n.* [*Isl.* egg] *ägg; i sht om hönsägg.* äg struconnis *(för* strucionis*) Bil* 613. äggin som vngane wordho aff waro j hänna *(skalans)* quidh *Bir* 1: 299. at hon skuli vpfostra sina vnga som wardha af äggiomen ok läggir sik . . . owir äggin *ib.* höna älla fogil liggiande owir sin äg *ib* 2: 41. al äggin hulkin som äru vndir hönonne *ib.* skal hans höna äg aff gull läggia honum *Al* 751. tha brast pantiret sunder som eth eg *Va* 49. ondh hustru äthir bloman aff aggit *(för* äggit*)* ok bondin thz hwita *GO* 514. scal man taka . . . thz huitha aff äggit *LB* 1: 96. *ib* 97, 7: 57, 58. tz klara aff eggit *ib* 71. ägh . . . oc söpe aff haffra gryn, ällir aff äggiom, oc enkannelika aff thz gula i äggeno . . . tettä er idher nyttokt *ib* 3: 109. wek ägh *ib* 1: 96. hard äg *ib* 3: 19. *ib* 7: 60. tha äter herra abote fäm eg stekt och fäm sudhin och fäm giord i gryto och fäm i panno och fäm sudin i kale *AS* 60. tha rättes in egh fore abotan *ib* 59. om the dagha j hwilkom the skulu äta firmis maat tha giffuis hwarie enne tw stykke fisk, smör, äg, ost ällir annat tholikt *Bir* 5: 31. — *Jfr* **gams-, gas-, höno-, hönsa-, skatu-äg.** — **äggia bloma (ägge-. egge-),** *f.* [*D.* æggeblomme] *äggblomma, gula.* taga ägge blomor, som hard swdne äre *LB* 7: 281. med swdna egge blomor *ib.* raa egge blomor *ib* 282. tag böna miöl oc blanda med iiij eller v äggeblomor *ib* 285. *Jfr* **ägbloma.** — **äggia blome (ägge-),** *m.* = **äggia bloma.** innan äggia bloma *LB* 3: 146. skal man taga . . . en god dryk wiinätikie oc en ägge blome *ib* 7: 322 *(kan föras till* **äggia bloma**). — **äggia kaka,** *f.* [*N.* eggjekaka] *äggkaka.* äta . . . äggia kaku *LB* 3: 19. — **äggia skal (ägia-),** *f. och n.?* [*Fdan.* æggeskal] *äggskal.* ey brytir modhorin äggia skalina ther vngen j aflas vtan siälwir köklingin vidhirfresta at bryta skalena mz sino näfwi *Bir* 2: 42. tak äggiaskal ok bren *LB* 2: 58. fore sniufuo tak ägia skal the som wnga äre aff kläkte *ib* 3: 166. *ib* 1: 97, 3: 34.

ägbloma (ägh plomma), *f.* = **äggia bloma.** ägh plommorna *PM* 65.

äggia (ägia: -ade *Di* 250. **äghia** *LB* 5: 81. **-ar, -adhe.** *pres.* **aggiär** *(för* **äggiär** *el.* **äggiar)** *KL* 162. **äggir** *(felskrifning?* **-ir** *betecknadt genom förkortning) Bir* 2: 145. *part. pret. n.* **ekkiath** *Di* 249**),** *v.* [*Isl.* eggja] *eg. hvässa; egga, sporra, mana, uppmana, uppmuntra, (söka) drifva, (söka) intala, (söka) förmå.* concitare, instigare, äggia *GU* 3. — *med personens ack. och prep.* til. the äggiadho alla til lof *Bo* 236. suasom han thik thz insköt oc ther til äggiadhe *Bir* 2: 94. tin modher haffuer ekkiath thegh här til *Di* 249. diäfwlen . . . tilburdhe at äggia smaswenin . . . til at synda mz quinnom. ok til annor ogudhlikin thing *KL* 62. takir . . . franciscus hona äggia til at forsma thässa värld *ib* 324. — *med personens ack. och inf.* the äggiädho män taka thän sidh then them ey bordhe *KL* 159. — *med personens ack. och sats inledd af* at. sancte gregorius . . . äggiadhe konungin ok flere mz sik at the skullo blifwa om samfasta thrätio dagha i fasto oc bönom *Gr* 316. rasklika mat thu äggia *(suades)* mik at iak wardhir kristin *KL* 173. — *med personens ack.* sancta gaiana äggiadhe sanctam ripsimiam swa sighiandis *Gr* 287. — *med dat. och sakens ack.* hans ägilse äggiande hiärtano wrang thing *Bir* 2: 144. äggia the honom tholik thing *MP* 2: 93. akta ok göma aat apostolin äkke äggia älla biudha sik siälwom thera handa *(attendere . . . apostolum minime sibi ipsi rem istiusmodi suadere) Bo* 131. — *med dat. och inf.* äggir dyäfwllin oc inskiutir siälinne *(inspirat diabolus animæ)* at göra nakat mot gudhi *Bir* 2: 145. äggiar diäfwllin siäline at göra nakra godha gerningä for manna thykkio *ib.* thänne aggiär mannom *(persuadet hominibus)* at dyrkä gudh mot laghom *KL* 162. äggiadhe han ok rädh them at trösta sik til at faa thz the beddins *Bo* 100. — *med dat. och sats inledd af* at. äggiade keysaren hanom . . . at han sculde tagha vidh cristne tro *Ansg* 185. han . . . äggiadhe hänne . . . at gooz oc äghor matte takas til hänna ordinem. oc at hon ther til samthykkio gifua vilde *KL* 332. — *egga till; ingifva; (söka) framkalla. med sakens ack.* huru diäfwllin äggiar vantro vm gudz licamma *Bir* 2: 118. thy at han ond thingh äggiar ok radhir *(mala suggerendo) ib* 1: 4. thit samuit sighir thik vara skällikit thz jak mana ok kärlex fwlt thz iak äggia ok radhir *ib* 3: 165. *Ber* 233, 234. tron kan aldrigh nödhdraghas wt, wtan hon äggias *(suadetur)* mz skälom *ib* 2. — **äggia fram, 1)** *egga till framryckning, drifva fram.* drotninghen . . . ägiade them fram ath dräpa nyfflingar *Di* 250. **2)** *framdrifva, framkalla.* kyruildh drokkin mz vin . . . äghia

fram *(ciet)* lönlik siukdom oc watn *LB* 5: 81. satarea *(för* saturea*)* drukkin mz vin äggia fram lönlik siukdom *ib.* — *Jfr* **af-, harm-, til-äggia.**

äggia (-ar), *v. skatta fogelbon på ägg.* hoo som fhar och äggiar j annars skiär *SO* 306.

äggiaþer, *p. adj. Jfr* **en-, tvä-, thrä-äggiaþer.**

äggian (ägian), *f.* [*Isl.* eggian] *eggande, pådrifvande, tillskyndelse, lockelse, retelse.* första iustina kände diäfwls äggian j sinum hugh tändas *Bil* 446. han ... lydde diäfulsins äggian *Bir* 3: 421. *MB* 1: 123. thässin syndadhe hardhelika mote gudhi oc syna reghlo af diäfwlsins äggian *VKR* 74. salogha fru ... fic egh annat sik tel raþa vtan leghia mz päniggom tua män at dräpa sin magh äfte diäwls ägian *Bu* 30.

äggiare, *m.* [*Fnor.* eggjari] *eggare, uppeggare, upphetsare.* han hafdhe ängin sina ilzsko äggiara *(instigatorem) Bir* 2: 195.

äggilsa (-elssa: -elssan *MP* 3: 96**),** *f. eggelse, tillskyndelse, lockelse.* the lyddo diäfflana äggilsso *MP* 3: 81. *ib* 96.

äggilse (aggilse: aggilsom *(sannolikt skriffel för* **äggilsom)** *Bir* 3: 290. **ägilse** *ib* 2: 144**),** *n. pl. och f. (Ber* 233*) eggelse, maning, tillskyndelse; ingifvelse, talande, lockelse.* ängillin är när siälinne ... oc gifwir sik vin om ... at mana hona mz idhkelicom äggilsom *(suggestionibus)* sighiande. lustas i gudhi ... bidha tho om han dwäls *Bo* 113. at konungin ok diäfwllin ok ängillin syntos thik samantala är änkte annat vtan at äggilse *(för* vtan äggilse*)* ok ingiutilse gooz anda ok ondz *(nihil aliud est nisi inspirationes et infusiones boni et mali spiritus) Bir* 3: 439. möddis konungin ok oroadhis aff ilzscofullom radhom ok äggilsom oc thankom *(malignis suggestionibus et cogitationibus) ib* 440. nar hughin böghis af tholikom girilsom ok äggilsom *(affectionibus et suggestionibus) ib* 1: 315. at thu sculde atärlösa mankynith af dyäwlsens snaru af hwil[k]sens äggilsom oc awnd vardh förste mannin wt ältir af paradiis *Gr (Cod. D)* 366. af dyäfwllsins äggilsom *(suggestionibus)* oc radhom *Bir* 2: 34. löpir han (ɔ: diäfwllin) til thin mz sinom frestilsom oc äggilsom *ib* 35. *ib* 49, 144, 3: 247, 290, 292, 323, 4: 128. *KL* 196. *MP* 2: 93. *Ber* 183. diäfla äggilse är nar iak retis til wredhe harm och besklikhet *ib* 233. swa offta thu kännir j tik nakra rörilse aff onda andans eggilsom oc inskiwtilsom *Su* 341. vänt ey ater for nokors äggilse *(nullius ... persuasione desiste) ib* 388.

äglös (-löös), *adj. ägglös, utan ägg.* skal hönan äglöös blifwa *Al* 754.

ägha (äghä *VGL I Md* 14: 1, *A* 16: 2. **äghia** *Bir* 1: *(Cod. B)* 351 *(på fyra st.)*, 2: 98; **-ias** *ib* 126. **äya** *MD* 90 *(i en för Norrmän skrifven handskrift; i rim med* vtweigä*)*. **eighä** *VGL I þ* 10. **eghä** *ib J* 4: 2; *Di* 18. **agha** *VGL II Dr* 29, *þ* 42; *VML II B* 2: 3; *Bu* 50; *Bil* 263; *MB* 1: 228, 253; *Fl* 617 *(i rim med* sagha*)*; *RK* 1: 1138 *(i rim med* plagha*)*; *Al* 4321 *(i rim med* tillagha*)*, 4721 *(i rim med* dagha*)*; *MD (S)* 278. **aghä** *VGL I A* 16: 2, *II O* 3; *SD* 4: 389 (1334?), 5: 637 (1347). **aagha** *MB* 2: 34. *pres.* 1, 3 *pers.* **a** *VGL I K* 7: 3, *J* 2: 1 *o. s. v.*; *ÖGL Kr* 7: 1; *UplL Kk* 4: 1 *o. s. v.*; *Bj* 32: *pr.*, 34; *SR* 5, 44, 52; *GS* 25 (1369), 26; *Fl* 505, 1588 *o. s. v.*; *Iv* 970, 1577 *o. s. v.*; *Fr* 425, 1962, 2218. **aa** *VML II Kr* 7: 1 *i var.*; *Bj* 14: 23; *GS* 25 (1369, *på tre st.*). **å** *KS* 69 (169, 75). **ä** *Bj* 14: 21. **är** *SmålL* 17: 1. **aer** *VGL III* 32. **ägher** *ib II K* 44, 52; *SML B* 14: 2; *MB* 1: 374; *MEG (red. A)* 56; *SD NS* 2: 240 (1409); *VKR* 74; *Ber* 243; *PM* 32, 77. **äghir** *KL* 243; *SD NS* 1: 136 (1402); *TB* 77; *Bo* 214; *Bir* 1: 40, 310 *o. s. v.* **äghar** *ib* 158, 248. **ägar** *ib* 4: *(Avt)* 185. **egher** *StadsL Kg* 1: 1. **egar** *Di* 126. **agher** *VGL II Præf, K* 53; *SML Kk* 19; *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*), 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 637 (1347); *Iv* 4890 *o. s. v.*; *Fr* 188; *RK* 1: 468 *(i rim med* blaar*)*, 1059, 2161 *(på båda st. i rim med* magher*)*; *Al* 8358; *EG* 65; *GS* 25 (1369, *på två st.*), 26; *SO* 13, 17. **aghär** *UplL Kk* 15: 8; *VML II Kr* 16, *B* 1: 1, 2; *Bj* 32: 2; *SR* 18, 27; *SD* 5: 637 (1347). **aghir** *ST* 252; *TB* 73. **aaghir** *VKR* 31. **aghar** *SML Kk* 11: *pr.*; *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). 2 *pers.* **at** *VGL I þ* 7: *pr.*, *II þ* 35. **äghir** *Bir* 1: 64. **agher** *MB* 1: 250. *pl.* 1 *pers.* **äghom** *Bo* 114. **äghum** *SD* 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). **aghom** *VML II Kr* 6: 5; *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **aghum** *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). 3 *pers.* **äghu** *VGL I A* 25, *J* 5, 16. **egho** *ib J* 5; *GS* 25 (1369; *på fem st.*). **eghu** *VGL I A* 15. **agho** *VML II Kr* 2: 1, 3; *GS* 26 (1369). **aghu** *ÖGL B* 1: *pr.*; *UplL Ä* 23: *pr.*; *SML Kk* 11: *pr.*, 14: *pr*; *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **ägha** *MELL G* 7: *pr.*; *StadsL Kg* 10: *pr.*; *TB* 73 *(på fyra st.)*, 77; *GS* 26 (1369); *Bir* 3: 390. **äághe** *BSH* 5: 101 (1506). **äghia** *Bir* 3: 57. **egha** *ib* 1: 207; *GS* 25 (1369). **agha** *SML B* 14: 3; *VML II B* 7: *pr.*; *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.; på två st.*); *Bu* 50; *GS* 26 (1369). **aghä** *VGL II O* 3; *TB* 75. **aga** *SGGK* 108. **a** *VML I B* 21: 1, 38: 2. *pres. konj.* **ághe** *MELL Eghn* 25: 1. **aghe** *ÖGL Kr* 12: 1; *SML þiu* 13: 1; *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 637 (1347). **aghi** *UplL Ä* 10: *pr.*; *SML Kk* 1: 1. *pl.* 3 *pers.* **aghin** *VML I þg* 5: 1. **ägin** *GS* 25 (1369). *impf.* **atte.** **atti** *VGL I A* 8: 1, *R* 5: 3; *SML Kg* 5: 1; *GS* 26 (1369). **ati** *VGL III* 6; *UplL Kk* 16: 1; *HelsL V* 23: *pr.* **attho** *RK* 2: 4405. **aatte** *VGL II K* 37; *KL* 139, 286; *SD NS* 1: 10 (1401); *Iv* 3579, 4613; *GS* 25 (1369); *Su* 212; *Lg* 32. **aate** *SD NS* 1: 38 (1401). **otthe** *BSH* 5: 124 (1506). *pl.* 3 *pers.* **atto** *VML I þg* 5: 1; *MELL Kg* 21: *pr.*; *SR i VAH* 25: 286; *KL* 139 *(på två st.)*; *Bo* 8. **attu** *ÖGL Vaþ* 1: 2; *SML Kk* 9: 1. **atu: -us** *ÖGL B* 25: *pr.* **ottho** *MB* 2: 225. **otthe** *RK* 3: 724. *konj. pl.* 3 *pers.* **attin** *VML II B* 7: *pr.* **atin** *UplL Kk* 17: 5. **atten** *VML II Kr* 26: 1; *TB* 79. *part. pret. n.* **at** *VGL I R* 5: 5; *Di* 7. **att** *Di* 12, 169. **aat** *HelsL V* 13: 3; *Bo* 16; *Bir* 1: 323, 2: 98; *RK* 1: 1952; *Di* 12. **aath** *VKR* XIII. **aatt** *Di* 173. *refl. pres.* **äx** *Bir* 2: 126**),** *v.* [*Isl.* eiga] *L.* **1)** *ega, hafva (ss egendom). abs.* thänkia thry thing som scrifwas j almoghans laghom, eet kallas at ägha annat at sälia thridhia at köpa *Bir* 2: 163. astundanin at ägha är vanskipadh *ib* 126. — *med (utsatt el. underförstådd) ack.* hwilikin man sum fäste mö äller änkio sum garþ älla iorþ aghär i suþärköpunge *SR* 27. jär pantrin bettre fulle thöm ater sum aghär *ib* 18. thräla oc ambota skulin i ägha aff andra handa folke ... oc them maghin i ärwa hwar äpter annan *MB*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 375. thz bästa örs ther konungin a *Fl* 1813. böte han kropp ey agher ko *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *(Om)* nokor daghleken ärwþys man daghleken til berhsens ... ryþär þär ok sätyr vp hus. þa aghär han þär äghändenom äncte afraþ af giua. af räz waghnä. vtän aghe þän som a bor. oc ruþunä vp tok. ok barn äftyr honum. kunne þät swa vara ät han vilde þär af fara. þa skal bonden som äghänden är at oþolenum. aghä halfdelen i iorþinne *ib* 637 (1347); *jfr* 7. *ib* 4: 389 (1334 ?). swa mykyt gozs som han i väsbo aate *ib NS* 1: 38 (1401). j en skog ther hart när atte hon en storan gardh *Di* 16. *MB* 1: 253, 374, 2: 34. *Bil* 263. *KL* 139 *(på tre st.)*. *Bir* 1: *(Cod. B)* 351. *MD* 90. hafdhe han aat alt wärldz gooz *Bir* 1: 323. vm han hafdhe aat alt thz han hafdhe seet *ib* 2: 98. alt þät guþ gaf þöm at ägha *Bu* 3. mer gul ok selver än han allan sin aldar för atte *ib* 18. *MD (S)* 278. *Di* 12. lot han göma alt thz sampson atte *ib* 3. gunnar; konung haffde hiälm ok skiöl som sigord aththe *ib* 236. hwilken ther winner, han skal eghä thess annars wapn *ib* 18. thu skal nu thinne syster fa alt thz hon mz rättin a *Iv* 5238. huath iak agher nw mz rätto *ib* 4890. *ib* 5254. *RK* 3: 724. bo mz mik ... mz allo thy som thu agher *MB* 1: 250. foresattir allo thy clostrith aaghir *VKR* 31. iak bidhir idhir ... at i gaan heem i mit hws. thy at iak veet at i hawin äkke siälf eghit hws. hws oc alt thz iak äghir är idhart *Bo* 214. haffwi förwerkat alth thz han ägher *PM* 32. alt thz iak a *Fl* 1588. ospart skal vara ä huath iak a, at iak hänne finna ma *ib* 505. ther swa got som änkte atto *Bo* 8. astundadhe han the thing som han hördhe andra äghia *Bir* 2: 98. owirgiffwandis alt thz the haffdho oc ottho j stadhin *MB* 2: 225. huru värlz gooz ma äghias ... vtan synd *Bir* 2: 126. skadhir ey värlz goz vm thz äx skällica *ib*. tha kom husbondin som gardhin aatte *Iv* 3579. husbondin siälfuer ther husith aatte *ib* 4613. then som hemit agher *RK* 1: 468. j franka rike atte han hema *ST* 451 *(se vidare under* **hema,** *n.)*. herra iwan aat mädhan han matte swa at ärmetin ey mera brödh atte *Iv* 2110. — *med två ack.* the stadhga oc rät som then sami johannes paue stadhgadhe owir thy som christus atte sit eghit *(super proprio Christi) Bir* 3: 249. medh twa eriks hestha the han attho bestha *RK* 2: 4405. — *besitta, hafva i sitt våld.* en tedhe iak thik hulkin som diäfwllin atte *(possedit)* lönlika ... än annan tedhe iak thik j hulkom diäfwllin herradis vppinbarlika *Bir* 1: 399. — *hafva, (ss herskare) innehafva, vara herre öfver.* at iak matte the frwgho se ther thetta hws ok fäste a *Iv* 970. ij thz land ther herra iwan nu a *ib* 1577. normandi iak ena a *Fr* 2218. thz rike marsilias atte *Fl* 1938. tin fader ok modher atthe thzta sloth ok landh *Di* 226. sampson är nw konung ouer alt salernä oc alt thz rike som at haffde brwnsten konung *ib* 7. *ib* 12, 169. thz *(Macedonien)* thäkkis ängom konung agha *Al* 4321. — *närmande sig betydelsen: taga i besittning.* sikem oc hans fadher ... biwdha honum oc hans sönom at agha alt landith mz them *MB* 1: 228. **2)** *hafva till äkta, vara gift med.* konungen war hans magher som then som annars dotter agher *RK* 1: 1059. matten hona ey lenger agha *ib* 1138. han haffde ok för ena hustrw aat *ib* 1952. *ib* 2161, 2: 8787, 3: 273. *Al* 8353. *Di* 173, 225. *BSH* 5: 101 (1506). meth ... olaff niclesson, min magh, ther mina fränko ... ägher *SD NS* 2: 240 (1409). iac ragnilda, fordhom ranguald swensson aatte *ib* 1: 10 (1401). epter husfrw ingridhe, ther knoppa atte *ib* 103 (1402). min älskelikin bonde, matis andrisson, som iak nw sennarmer atte *ib* 477 (1405). mz the kono som then man atte thik war när bundin mz skylskap *MB* 1: 364. greta dwma som fordhom atte warn ... drozsta. bo jonsson *BSH* 1: 194 (1387). wi andra ther man plägha agha *Al* 4721. hon atthe her bendictus pugge *RK* 2: 975. — *taga till äkta.* thykte them allom thz han skulle mariam ägha *Lg* 31. **3)** *hafva (sexuelt) umgänge med.* iak aatte aldre man *Lg* 32. **4)** *hafva, vara fader till.* birger jerl atte syner fyrra *RK* 1: 202. konung valdemar han atte thry barn *ib* 630. han atte ey barn ij världine flere *Fr* 1505. iak egar thz barn tw gar mz *Di* 126. wm skomakare agher son ok dotther *SO* 13. *ib* 17. — *hafva (barn med en qvinna).* en annar vngir man aatte barnit mz hänne *KL* 286. spordhe hänna fadhir oc modhir hwa barnit atte mz hänne *ST* 271. *ib* 272. **5)** *med ett obj. som mera allmänt betecknas ss på ngt sätt tillhörande el. varande till för subjektet: ega, hafva.* miin modher sagdhe mik ther fra, at iak ther godha fränder a *Fl* 2021. aff alla the men ther han atte *RK* 1: 1005. iohannes baptista ok ... iohanne[s] ewangelista agha baþe missumars dagh *Bu* 50. hon ... hafdhe äkke tom aat, at vpnöta fafängelica timan *Bo* 16. nu wil vinen e uiþärganga vizorþeno; þa a þän uizorþ sum köpte *SR* 5. *ib* 44. guþ ägar sua val ifir þean vnga sum þän gambla lif stäkia alla af lande köra *Bir* 4: *(Avt)* 185. aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **6)** *ega, ega rätt, vara berättigad. med inf. (vanl. utan* at*).* then som gäldit agher opbära *EG* 65. at nokor miste orätlika ... sin rät han å medh rätto haua *KS* 69 (169, 75). äghir huar thera eth swin hafua ofwir sina skipan *TB* 77. ther äghir huar sinom lnth radha *ib* 74. aga the aff aldermannenom loff taga sin räth anderstadz försökia *SGGK* 108. jak skal giua thom thz fädhirne som the ägha haua mz fädhirnis rät *Bir* 3: 390. — *må, få. med passiv inf.* agher löska man fanghas af bonda sum af konunge *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *ega rätt till del el. delaktighet (i), ega rätt att deltaga (i).* höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som j skipan *TB* 75. **7)** *vara skyldig, vara förpliktad att egna el. bevisa (ngn ngt). med dat. och ack.* at the vmuändins til mik sin herra hulkom the ägha thiänist *Bir* 3: 390. — *vara skyldig, vara förpliktad, ega, böra, skola. om det som tillkommer ngn att göra el. om ett förhållande som bör ega rum. med inf. (vanl. utan* at*).* thz a giptämaþren sökia *SR* 52. wi willium, aghum ok skulum rättä äptir thy sum fyr är saght *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). sum aghu ok williä ... oss at styrkkiä thät at halldä *ib*. þätt agha þe fyri skuþa *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). wi aghom þöm tolf for allom waþa oc skaþa ... väria *ib* 377. wi aghum warä wäriände aldrä änkior *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). agher han þär äghändenom äncte afraþ af giua *ib* 637 (1347). wi hafuum talat til ... jäppa abrahamsson ... at han ägher oc skal oss til sta om abo hws *BSH* 1: 191

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(1387); *jfr* **6.** *ib* 192. tha ägha the siw natta dagh fore läggia scogha at rensa *TB* 73. nv aghir waardh oc wardhbodha optaka iij j horndöö ok thre j hulte oc thz ägha synomän göra *ib.* um fiärdha dagh pingizdagha ägha wernamän om scogh ridha them mannom aff täkt göra som brutlike äru *ib* 78. böten the ting atten sökia huar thera thre öra *ib* 79. iak agher for sanno vara idhar vin *Fr* 188. iak agher thz at göra idher *Iv* 5128. nw atte *(ætta)* jak ider wäll at löna *Di* 84. äghom vi them mykyt thakka *Bo* 114. ther til at människian matte koma til swa stora fulcomlikhet. atte hon forlata alla vmsorgh oc yttra syslonar *ib* 180. at the skullo gifwa thz gudhi som honom bordhe. ok thz keysarenom som the atto honom gifwa *ib* 149. scal mins herra ömbotzman antwarda then gälda agher j hender them gäldas scal *MEG (red. B)* 60. scal foghetin . . . han . . . antwardha them han agher gälla *EG* 65. hindras oc qwarsätz skiparen thy han ägher bethala nokrom päninga *PM* 77. atir gält mik thz thu äghir mik atir gälla *(redde mihi quæ teneris) Bir* 1: 64. j huru myklo höghra ämbite mannin är swa myklo mere hedhir äghir han göra gudhi *ib* 310. fyra thingh hulkin som en godhir konungir äghir hafwa *ib* 40. hustrvn ok bondin egha *(tenentur)* wara eth köt *ib* 207. *ib* 158, 315, 2: 110, 130, 3: 267. *Ber* 243. siw nättir ägha scogha j fridhi standa *TB* 73. tha ägha nempnas fyre män oc the sculo scodha än scogha äru skipana före ellir ey *ib.* alla saker ägha tweskiptas *ib* 79. alt thz giffs fore tridhiwngx thinge ther ägher dagher fore läggias *ib* 80. thän sum lagh forsmaar agher af laghum wära forsmadher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). först ägher kirkian byggias *(construenda est) VKR* 74. ödhmywktin äghir gömas *(custodienda est) Bir* 2: 275. mz thom som aff skylloghe rätuiso ägha fordömas *ib* 3: 57. — *abs.* fiärdha är hulkit iak . . . biudhir . . . thz är at lydha swa som thu äghar *(ut teneris) Bir* 1: 248. **8)** *vara skyldig, vara skyldig att gifva el. betala. med ack.* scal mins herra ämbetzman antwardha then som gieldhit ägher j händher them som gieldhit skal opbära *MEG (red. A)* 56. — *med (utsatt el. underförstådd) dat.* han . . . galt swa thom han atte ok honum länt oc trot hafdho xx pund älla viktir kopar smordha mz gul *(soluit creditori . . . viginti libras cupri perlinitas auro) Bir* 3: 432. — *med dat. och ack.* han kraffde thz sölff han honom atte *RK* 1: 823. vm min brodhir äghir mic nakra päninga *KL* 243. äghir iak hanom thry fat iärn *SD NS* 1: 136 (1402). — *pass.* the päninga honum äghas *Bir* 3: 333.

ägha (**ägha**: -**o** *SD NS* 1: 232 (1403). **ega**: -**er** *HSH* 18: 157 (1497). **eghia**: -**o** *SD NS* 1: 11 (1401). **agha**: -**o** *Al* 9624; -**om** *SD* 3: 644 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* **aga** *BSH* 5: 183 (1507). *pl.* -**or.** -**ur** *Bil* 854. -**er** *MD (S)* 230 *(i rim med* träger*)*; *Lg* 3: 203. **äghar** *SO* 159. **eghiar** *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet; på två st.)*), *f. och n.* (*Bil* 383) [*Isl.* eiga; *jfr N.* eige, *n.*] *L.* **1)** *egande, innehafvande, besittning.* hon (ɔ: renliues dygþ) är alz fagnaþa ära ok ägha *(possessio omnium bonorum) Bu* 183. i hwilkins samuite nakars eghins pänings ägha skylis *KL* 254. *Bir* 1: 331. annar girnadhis iomfrvnna ägho *(possessionem) ib* 375. hardh giris hiärta stor vordhin af mykins gooz äghom *(för* ägho*? det slutande* m *angifvet genom förkortningstecken) MP* 2: 104. — i (nokors) ägho, *i (ngns) ego.* en madkir är j sins herra ägho som kallas bii *Bir* 1: 256. hwarke han älla hans (hustru) hafdhe gul j sinu ägha *Bil* 383. þaghan . . . þät kumbär i byämannänä ägho *SR* 14. — *egande, eganderätt.* hörä til sanctä olafs kirkio meth äuerdhelike ägho *SD* 6: 158 (1350). tileghnar jak thet ok allda the ägho ok rätheeth jak ther til hafuer thy for:da wara frw cappelle visitacionis til ewerdheleca ägho *ib NS* 2: 53 (1408); *jfr* **2.** **2)** *ega, egendom, besittning.* iak skal giffwa tik oc thinne släkt epter thik thz landh som thu hawer warith i nw, oc alt chanaan land til ewerdhelika ägho *(in possessionem æternam) MB* 1: 187. josue antwardadhe thz landith israels sönom . . . til äwerdelika ägho *ib* 2: 35. tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiuthyrby, giff the gudhi til hedher, ok kirkionne til äwärdhelike ägho *(ad honorem Dei et utilitatem sanctæ ecclesiæ perpetuo habendas concede) Bil* 854. vil iac þet allum mannum kunnokt göra mic haua giuit körkyonne j rwmskullum . . . alt mit goz i malaboþum . . . til äwärþeleka ägho *BYH* 1: 170 (1363). at jak haffuer honum oc hans ärffwingiom vplatit oc til äuerdelica ägho tilläghnat thessin äpterscriffna godz *SD* 6: 168 *(öfvers. i hds. fr.* 1441*). ib* 65 (1348), *NS* 1: 1 (1401), 6 (1401), 8 (1401) *o. s. v. FH* 2: 5 (1374, *nyare afskr.*). jak wälsigna tik til gudz brudh oc til hans äwärdelika ägho *(perpetuam ejus possessionem) Bir* 4: 18. min almoghe . . . loffuado the *(för* the loffuado*)* äghona wndfaa skolande *(populus meus . . . possessionem promissam accepturus)* skulle först läras aff ordhom äptedömom oc iärteknom *ib* 78. hwar then man som hawir ägho älla ingiäld aff rättelica afladho gooze *ib* 3: 124. — *pl. egor. besittningar, jordområden.* tässe land oc städher slog oc owirwan . . . moyses oc israels söner, oc gaff them til äwärdeliga äghor rubenitis . . . oc gadditis . . . oc halffwe släkthenne aff manasse *MB* 2: 35. tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiuthyrby *Bil* 854. *MB* 1: 374. girnas han *(kroppen)* the thingh som han seer, som är faghir anlite ok goz ok vidha äghor *(latas possessiones) Bir* 1: 278. alt waart godz ok äghor *BYH* 1: 231 (1422). ilwo äghor *SD* 3: 644 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* i östhenss aghom *ib.* iach . . . haffuar till kiöps vppebwdet mynom rätta nestha frendar . . . all myn grwnd gotz oc eghiar *(possessiones meas)* vti brwsatorp *ib* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* samme . . . gotz oc eghiar *ib.* jnnan staden eller stadzsins hegnat eller äghar *SO* 159. **3)** *egendom, gods, förmögenhet, tillgång.* en varghir tok enna fatika quinno galt bort, som hänna enga ägha var *KL* 370. then som korsfästir pinas i döthenom aktar ey värzlika ägho *ib* 256. änkte hielpa jordhriches thing eller wärldzlech ägha sielinne til ewinnerleca glädhi, vtan the ther männischian i sinne wälmakt aff kärlech schipte ok schipa i misschundsampleca gerninga *SD NS* 2: 53 (1408). thera giri var merä til värlzlica ägho än til at hiälpa siälomen *Bir* 3: 416. han . . . hafdhe af världinna ägho enkte *(de mundi hujus substantia . . . nihil sumpserat) Bo* 74. ey wille jach for halff myn aga, jach haffdhe icke tingath medh thöm sielff *BSH* 5: 183 (1507). — *pl. egodelar.* thässa hems

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

äghor *Bil* 615. alt thera fä i alzskyns äghom *MB* 1: **421.** af all the land i wärldinne lagho kom honum **skat** oc **rika** agho *Al* 9624. rika giordhe *(han)* them **i** gul oc silf oc i androm myklom äghom *Gr* 265. alla **hans** äghor skulu tilskipas varom fatabwr *ib* 281. han **trenger** the ädela fra sina ägher *MD (S)* 230; *jfr* **2.** **somme** . . . nedertrykke the ädla och äkta och trängia **them** fraan godz och ägor *ib* 233; *jfr* **2.** iak skal **gifwa** thik . . . mik siälfwan alla thinga skapara ok **godha** thinga gifwara for iordhrikis gooz ok äghor *(pro possessione bonorum) Bir* 1: 96. at gooz oc äghor **matte** takas til hänna ordinem *KL* 332. *Lg* 3: 203. *HSH* 18: 157 (1497). — *Jfr* **en-, hema-, härra-, iorþ-, iordha-, lands-, siälf-, um-, värulds-ägha, utäghor.** — **äghodel (eghio-. ägha-. egha-** *StadsL Kg* 15: 9 *i var.* **äghe-. agha-. -deel),** *m.* [*Fnor.* eigudeill] *L.* **1)** *egolott, andel (i fast egendom).* herra gözstaff magnusson skal behalla myn gardh i swdherby sokn ligiande . . . oc myn äghodeel i waloberghe . . . oc alla the iordh oc äghedela som iach köpte aff olaff frödheborgh *SD NS* 1: 1 (1401). alla thesso for:do gozs oc äghodela . . . affhender iac mik *ib.* jak . . . oc myn son . . . kännomps . . . os sält hafua . . . biskedhlicom manne knwt . . . allan wan eghiodeel som vi attom i hadbasta deeld *ib* 11 (1401). thänne forscrepne eghiodeel *ib.* wi haffwm saalth . . . symon olaffsuni alla wara äghodhela i granskala hulthe oc i källars törpe *ib* 279 (1403). war äghodel ij the änginne *BYH* 1: 239 (1433). lati bescrifua alla clostirsins iordh oc ägho dela medh allom thera tillaaghum *VKR* 31; *jfr* **2.** lath oss faa äghodeel j äwinneliko lifwe *ST* 107. **2)** *lott el. andel i besittning; besittning, landområde, land.* israels söner . . . togho äghadeel j theres landh *(possederunt terram eorum) MB* 2: 34. är tässen ägodelen äller besätningh *(possessio)* släkthennes rubenitarum *ib* 38. gaff oc moyses gad släcte oc theres sonom oc äptherkomandis syna ägodelar, oc skiptas theres äghodelar j tässe matto *ib.* gaff oc moyses halffwe manasse släct oc theres söner oc äptirkommandom äghadeler hwilkens vphoff är j thässe matto *ib.* ändhen aff tässom äghadelom är iordans flodh *ib.* thzta skiptet j äghodelomen giorde *(hanc possessionem divisit)* moyses j slätta landhen widh moab *ib.* skipt nw landhit j äghadela mällan nio israels släkter oc halffwe slätinne manasse *ib* 36; *jfr* **1.** leui släkt gaff moyses engha äghadela *(possessionem) ib* 37. gaff oc moyses äghadela släckthinne som är aff ruben sonom *ib.* huru the konunga nämpnas oc hwat landh the haffdho hafft som josue oc israel förslogo oc gingho j fwllo äghodela *ib* 35. ther äptir komen j ather til idhra äghodela *(revertemini in terram possessionis vestræ) ib* 4. j allas edhra äghadeles landz ändha *(in omnes terminos possessionis vestræ) ib* 133. intil bäkken jeboch . . . hwar amon söner ända sin aghadel *ib* 34. **3)** *egendom.* kennis jak . . . mik . . . hafua fore mik ingifuit . . . reenliues systrom innan sancti martins closter i skeninge allan min äghodeel som är retter halfdelin innan hardstadhum oc ther meth een landbo ok ena quern som ther wnder ligger *SD NS* 1: 22 (1401). — *pl. egodelar.* haffwor ällar äghadelar *LfK* 4. aff huilkom konungen haffde takit stora äghodela *Lg* 219. *ib* 436, 3: 180, 183. *HSH* 18: 157 (1497). — *Jfr* **frälsis äghodel.** — **äghodels land,** *n. land som tillhör ngn ss egendom, land som utgör ngns besittning.* viliandis ingaa j galaad til sith äghodels land *(terram possessionis suæ) MB* 2: 58. *Jfr* **lands äghodel.** — **äghodels ände (ägha-** *MB* 2: 34, 35, 36, 37**),** *m. gräns för ngns område el. land.* ther är äghadels änden og konungx aff basan *(terminus Og, regis Basan) MB* 2: 34. *ib* 35, 36, 37. — **ägho luter (ägha-** *KrLL B* 29: 2 *i var.* **egho-. eghu-. -loter.** *dat.* **-lutt** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*)**),** *m.* [*Fnor.* eiguhlutr] *L. egolott, andel (i fast egendom).* min gard wik . . . ok alt boanes . . . mäd allum therä eghnum ok eghu lutum. thöm badhum bolstadhum tiil ligiandum *SD* 4: 389 (1334?). þriþi broþurluttar er kidiänäs medh eno þorppe, sum hete kimbbara malle, oc allan äghelot *(för -lot)* i houlitta waþa oc warn äghelot i allem medh allo þy þer til liggar . . . fiärþe broþurluttar er keldoflagha medh allum warum ägholot þer i är *ib* 6: 180 (1350). alder hans ägholutir i bisarydhe *ib NS* 1: 2 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 51 (1401), 231 (1403), 279 (1403). *FH* 2: 14 (1392). *BYH* 1: 196 (1387, *afskr.*), 200 (1389), 203 (1392). thet wi . . . hauom ws ingiuit til nydala kloster, ok mz ws alla wara ägholyty i nässio *ib* 183 (1379). jak . . . vplatir clostreno alla mina ägho lyti i wlfsthorppe *SD NS* 2: 104 (1409). hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk . . . hawe firigiort sinom egholutt ther i, än han war nokor *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). then ägholot som husfru cristino til hördhe innan fröliks rafns källara *ib NS* 1: 160 (1402). kennis iak . . . mik . . . hawa . . . vplatit . . . systra closter i skeninge allan min ägholut innan remaforsa fiskeri *ib* 137 (1402). hafwi fore giort then ägholot han i gruuone äghir *PfN* 135. — **ägho lös,** *adj.* [*Jfr Isl.* eignarlauss] *egendomslös, utan egendom.* hennes vnghe oc frome ionkara fullo swa som arff oc ägho löso *MB* 2: 223. hwa som dör ägholös *(utan tvifvel uppkommet af ett ursprungligt* aghalös*)* han dör ärolös *(quem mons (för mos) non rexit vitam non inclitus exit) GO* 799. *Jfr* **aghalös.** — **ägho man (egho-),** *m. jordegare.* vi ära ek meer en l:e [ɔ: 50] egho men ok lego men i for:ne häradh *BSH* 3: 147 (1463).

äghande (äghände. eghandi *UplL J* 15: 6. *dat.* **äghanda** *KS* 74 (180, 81). *med art.* **äghandanom** *ib* 73 (180, 80). **äghandenom** *SO* 71. **äghändenom** *SD* 5: 637 (1347). **eghandanum** *UplL M* 54: 1. *gen.* **äghanda** *KS* 68 (169, 75). *med art.* **äghandens** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **eghändens** *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *pl. nom.* **äghander** *VML II B* 28: 2. **eghandar** *SML J* 3. *med art.* **äghandena** *Lg* 3: 356. **ägendanne** *DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*). *ack.* **eghanda** *SML J* 3. *dat.* **äghandom** *ST* 291**),** *m.* [*Isl.* eigandi] *L. egare.* hua thet (ɔ: annars godhs) taker äghandanom owitande ok owiliande *KS* 73 (180, 80). hua annars godhs taker . . . af rättom äghanda, hånom witande ok owiliande *ib* 74 (180, 81). *ib* 68 (169, 75). huilken smidher som mera forbrenner aff eth skippundh goth smidhes iärn än fem liszpundh tha fylle vp äghandenom . . . thz som

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

honum fatas *SO* 71. — *särsk. om jordegare el. i allmht egare af fastighet.* fänädher eghändens *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). aghär han þär äghändenom änete afraþ af giua *ib* 637 (1347). bonden som äghänden är at oþolenum *ib. DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*). *ST* 291. hawer . . . gudh för sancte ericx akallan frälst bya oc hwss aff storan ellz wadha som äghandena hawa för oss witnat *Lg* 3: 356. — *Jfr* **fä-, iorþ-, lut-, mals-, qvärn-, sak-, saka-, skogh-, svin-äghande.** — **äghanda syn,** *f. L. ägandesyn, syneförrättning som vid tvist om rågångarne mellan två byar förrättas af jordegarne.* kärade å satto thinge thorbiern krokenäs och alle egennde i hambrom at them orättliga för hindrade ägendanne j swderwikom thera engie och egolotte som til hambrom bolstad med rätt laghe . . . och förr hade gångit tre synnier *(för* syner*)* såsom är ängennde *(för* ägende*)* synn herrattz synn och landz synn *DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*). *ib* 147 (1492, *nyare afskr.*).

äghande, *n. L.*

äghare, *m.* [*Fdan.* ægiere] **1)** *egare.* farsins äghare *Bir* 1: 116. *ib* 257. gitir thu äkke tha känz thik vara thinna päninga thräl oc äkke herra. gömara oc äkke äghara *Bo* 66. gooz skulä sannom ägere *(possessori)* faazs *SD* 5: 677 *(öfvers. i hds. fr.* 1467*)*. ägarin han ma neka ok gifwa sin thingh hwem han wil *Bir* 1: 158. *ib* 2: 18. **2)** *innehafvare (af väldet öfver ngt).* israel drap honom *(Amoreernas konung)*, oc wart äghare offwir alt landith amorreorum *(possedit omnem terram Amorrhæi)* *MB* 2: 107.

äghelikhet, *f. eganderätt.* tilbiudir jak mina ärffwingia . . . prost matisse . . . all thessa . . . godz . . . tiläghna medh allo fridhelike oc rolike äghelikhet *(in possessionem pacificam et quietam)* *SD* 6: 168 *(öfvers. i hds. fr.* 1441*)*. *Jfr* **eghelikhet.**

äghendomber, *se* **eghindomber.**

äghilse (egilse), *n. pl.? egande.* äwärdelikx liffs . . . ägilse *Su* 82. j fornempde godz egilse *SD* 5: 677 *(öfvers. i hds. fr.* 1467*)*.

äghin, *se* **eghin.**

äghirska, *f. Jfr* **samäghirska.**

äghna, *se* **eghna.**

äi, *se* **eigh.**

äkke (äkki *VGL I K* 21 *o. s. v.*; *ÖGL Vaþ* 6: 1, *Vins* 6: 1. **äoki** *VML I Kr* 6: 1. **äke** *Bu* 206. **äki** *VML I Kr* 8, *M* 11, 13, 16, 22. **akki** *VGL I Md* 3: 3; *ÖGL Vins* 6: 1. **akke** *ib Kr* 31. **ekke** *VGL II Dr* 1; *ÖGL Kr* 13: 3; *Pa* 11; *MB* 1: 4, 5, 195; *Bo* 19, 54; *Bir* 2: 308, 3: 131; *ST* 29, 30; *Fl* 656; *RK* 1: 178, 187; *Lg* 45, 70, 3: 33; *MB* 2: 73; *LfK* 146; *Di* 2, 3, 46, 141, 147; *BSH* 4: 321 (1502), 336 (1503; *på fyra st.*). **ecke** *Di* 46; *SO* 148; *BSH* 4: 320 (1502). **ekka** *(för* **ekke***)* *Al* 4354. **ekki** *ÖGL Dr* 3: *pr.* **eoki** *VGL I K* 7: 2; *Di* 48. **eke** *FM* 236 (1505). **eki** *VGL I B* 5, *II K* 20. **eky** *FM* 501 (1510; *på fem st.*). **ikke** *MD (S)* 222; *Lg* 3: 124, 126; *BSH* 5: 58 (1505). **icke** *Di* 46; *Bir* 5: 140; *LB* 7: 32, 33; *BS* 36; *BSH* 4: 351 (1503), 5: 90 (1506), 183 (1507), 315 (1508); *HSH* 20: 160 (1507), 162, 194 (1507). **iche** *ÖGL Kr* 31 *i var.*, *Eþs* 14 *i var.* **ikkä** *MD* 515. **ickä** *HSH* 20: 110 (1507), 160 (1507; *på tre st.*), 161 *(på tre st.)*. **ikki** *VGL I VS* 3: 1, *A* 10, *þ* 8: 1. **iki** *ib K* 10: 4, *A* 11, 17: *pr.* **ykke** *Bir* 5: 115; *JP* 32, 35 *(på två st.)*. **yoke** *BSH* 5: 315 (1508; *på fyra st.*); *LB* 7: 27, 32. **ykkä** *MD* 515**)**, *pron. och adv.* [*Isl.* ekki] *A) pron. n. (till m.* **ängin***) intet, ingenting.* ekke liwer mera epter än thera fadher oc the *MB* 1: 195 (ekke *torde dock här kunna fattas ss adv.*). *B) adv. icke, ej.* þit magho allemän frälslikä koma . . . oc säliä kläþe oc annät goz a torghdaghumän ok äkke androm *SD* 5: 639 (1347). þolik present höre äke mik: vtan þöm þänna hem älska *Bu* 206. the leetto äkke äpte änglomen vtan äpte änglanna herra *Bo* 224. funno the äkke licamman *ib.* the leta äptir sinom herra oc finnan äkke. ok vita äkke hwar the skulu mera leta äpte honom *ib.* äkke göra swa the höghfärdhoghe *ib* 85. äkke ympningas älla dughir licamlikin. vtan huxsins ödhkn *ib* 47. gitir thu äkke tha känz thik vara thinna päninga thräl oc äkke herra. gömara oc äkke äghara *ib* 66. huru världinna bälle skulle nidhir slas . . . thz sagdhe iak äkke än. ok äkke vil iak ther stort af sighia. ok tho ey alstingx owirgifwa *ib* 140. at var herra han gör oc gifwir reuelaciones oc hughnadh. smam oc smam. ok ekke swa fullelica älla swa ytterlica som astundanin bedhis *ib* 19. iak veet at i hawin äkke siälf eghit hws *ib* 214. vm thu äkke varkunnar honom här tha räkna thik hawa sten hiärta *ib* 193. thz andra skolum vi . . . ekke alstingx swa owirgifwa at vi skolom thz ey thänkia *ib* 54. thridhi ouinin som han känne ekke *Bir* 3: 131. kan oc ykke en wara badhe sysloman oc gardzmestare tha skipi . . . abbadisan . . . en gardzmestare här wthe i hionagardhenom *ib* 5: 115. han . . . tordhis ekke skilia sic widhina *Lg* 45. thz är pris pa halan is ga thz man ikke faller *MD (S)* 222. jak är icke kloker *Di* 46. han wiste ecke hans naffn *ib.* bete swärdit ekke a hans hielm, tha skulde weland mistä sit huffuod *ib.* iak sag en tidende som mik tykker stor wara oc ekke litin *ib* 141. han . . . wilde ekke bida widike *ib* 147. the varo ekke längher ther inne än nat oc dagh *Pa* 11. thän förste siwker . . . ther näst j watnit kom. äpther thz at vatnit war rört aff änglenom, han fik sina helso aff allom siwkdom ok ekke vtan en sändir *Lg* 70. siwde alt samans i vatn oc legge tz pa syn bwk . . . ycke het vthan lywmt *LB* 7: 27. bedher jak edher . . . atti ekke lotte then prestesven . . . att trädhe mek sa pa hwgedtt *BSH* 4: 321 (1502). ey wille jach for halff myn aga, jach haffdhe icke tingath medh thöm sielff *ib* 5: 183 (1507). the i thawastehwslen wil thet ℥ ($^1/_2$) pund fisk eky vtgöre, vthen röge peninger wil the gerne vtgöre met thet snariste föret komber och eky föör *FM* 501 (1510). bondren komber eky til köpstan *ib.* her er eky nw mere i macten *ib.* kom her till stocholm eth lithet skip fran lubech togh icke med andre ladning än med sandh *HSH* 20: 194 (1507). män kunno ekke *(Cod. B* ey 527*)* thaghar ledhena ower hawith *MB* 1: 3 *(enl. uppgift s.* 568 *är i Cod. B* ey *vanligt för* ekke *i Cod. A).* heet stadhin *(Jerusalem)* först ekke meer. än salem *ib* 4; *jfr A.* han wille ekke mz them wara *ib.* thu kompt til oss oc ekke wi til thik *ST* 29. tha wart han vreder summwm them ther hans son haffde til konung takit ok sagde hwi er ekke heller jakit *RK* 1: 178. skalttu ekke

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

warda vredh *ib* 187. schal han ... göre syn eedh ath han ecke smeltha schal rychesins mynt ock ecke heller thz til städia naghrom sin tiener eller ath göra *SO* 148. *Bo* 127. *Bir* 2: 308, 5: 140. *Fl* 656, 1290. *Fr* 1731, 1735. *Al* 4354. *Di* 2, 3, 48. *Lg* 3: 33, 124, 126. *MB* 2: 73. *LfK* 146. *BSH* 5: 58 (1505), 90 (1506), 315 (1508). *HSH* 20: 110 (1507), 160 (1507), 161, 162. *LB* 7: 32, 33. *MD* 515 *(på två st.)*. — *i fråga hvarpå väntas ett jakande svar.* seen j ykke ... hwar som thänna munkin ... dragher borth v kyrkionne *JP* 32. — *Jfr* **eigh.**

äkta (echta. äkte), *adj.* [*Mnt.* echte] **1)** *äkta, äkta el. i lagligt äktenskap född, af äkta börd.* hans äkta barn *ST* 348. *ib* 358. somme resa op arme och onäcta och nedertrykke the ädla och äkta *MD (S)* 233. han skal ... wara äkta, annars kommer han icke i embetet *BS* 36. skomakara barn som äktha ärw *SO* 27. *ib* 13, 18, 141. vtan han ... veth hanom echta vara badhe aff fader ok moder *ib* 146. han skal ... witha han wara äktha ok räktha *ib* 49. *ib* 61. wthan han är äktha ok räktha födher *ib* 15. lubbert cortenhorst oc willam cortenhorst sambrödher äkta oc rätta *SJ* 14 (1424). **2)** *äkta, genom äktenskap förenad.* jak will haffua ider till myn äkta hwstrv *Di* 116. bid hanum giffua mik sina dotter til äkta hwstrv *ib* 164. *RK* 2: 483. hans fadher ... haffde ena hwstru som war hans rätta äkta hustrw *MB* 2: 105. min kära oc äkta hwstru *Lg* 3: 680. thz hans modher skulde haffua en äkta man *ib* 636. thin äkta man oc tw j ärin badhe een lykame *ST* 427. äptir thin äkte man *MB* 2: 172. — *Jfr* **o-, on-äkta.** — **äkta bref (eckta breeff),** *n.* [*Fdan.* echte breff. *Mnt.* echtebrêf] *skriftligt intyg om äkta börd.* hvilken man sin egen man vil warda i schreddera ok off[u]erskerara companij tha schal han bewijs haffua först hwar han födder är mz sith eckta breeff *SO* 102.

äkta (*pres.* **-ar?**), *v.* [*Mnt.* echten] *gifva (oäkta barn) äkta barns rätt, legitimera.* tha togh han tiil äkta sina frilla och äkther ther mz sin son *RK* 3: 1941.

äktaskap (äkte-. äkten-. -skapp *Lg* 3: 587**),** *n.* [*Mnt.* echtschop, echtschap, echteschop, echteschaft] **1)** *äktenskap.* them samman fögia i äkteskap *Lg* 219. haffwandis ... xxx dötther, huilka han fran sith hws vth sände, giffwandes them män j äktenskap *(maritis dedit)* *MB* 2: 110. wara vthen äktaskap *Gers Frest* 28. ath betraktha ... marghfallegha sorgh ... ok onyttelikheth j äkteskap är *ib.* jak är ... fwl mz nadh ... besyndherlika them som i hälokt äkteskap ära *Lg* 3: 711. thz thu miskwnna tik ower alla them i äkteskap ärw *ib.* them wälsighnande til hälokt äkteskap *ib* 634. *ib* 587, 591, 631. stadelika hallandhe sit äkteskap *ib* 604. til äkteskap ganga *ib* 592. hwi war herre wilde at hans modher skulde wara giffwin i äkteskap *ib* 636. them til äkthaskap giffwande *ib* 624. — *närmande sig betydelsen: äkta maka.* thenne fik storan kärlek til iomffrwnna anno, oc haffde henne gärna hafft til äktaskap *Lg* 3: 665. ath han wilde the jomfru riik til äcteskap ath fryä *MD* 449. **2)** *äkta par, äkta makar (jfr* **hionalagh**). för thy thu aff thz hälga äkteskapet joachim oc anna haffwer tik modher wtwalt *Lg* 3: 711.

äkte (äkta. ekta; *båda dessa former i förbindelsen* **til äkta),** *n. och m.?* [*Ä. Dan.* ægte. *Mnt.* echte] *L.* **1)** *äkta börd.* til äkta *(jfr Ä. Dan.* til ægte og rætte*), äkta, äkta född.* hans hustru war her olaff axelsons dotter til ekta *RK* 2: 8331. **2)** *äktenskap.* aff hennas hälga äkte *Lg* 3: 592. aff thz hälga äkte *ib* 594. lata sik ... med henne til äcthe wya *MD* 449. — *särsk., med närmande till betydelsen: äkta maka (el. make), i förbindelserna:* giva, hava, taka til äkta *(jfr Mnt.* to echte nemen*), gifva, hafva, taga till äkta.* honom warth emerencia til äkta giffwin *Lg* 3: 592. *ib* 633. thz iosep henna dotter til äktha haffwa skulde *ib* 632. took konungen vriae hustru bersabe til äkta *ST* 504. tha togh han tiil äkta sina frilla *RK* 3: 1940. til ekta ... sik taga hustrw *MD (S)* 221. en man takandes til äkta äpther gudz wilia *Lg* 3: 592.

äl, *n.* [*Isl.* él] *storm.* the foro aff haffuit oc vp i mäle bade i lugne ok swa i äle *RK* 1: 477.

äldare, *m. L. landstrykare, drifvare.* giuum vi varom foghätä oc berghsmästärom. fullä makt at rättä iuir þöm som nokot fals gyor i kopar. swa oc vm äldärä. finnäs antwiggiä þär allr i dalum *SD* 5: 639 (1347). *Jfr Westman, Ark. f. Nord. Fil.* 19: 316 *f.*; *Lidén ib* 23: 256 *f.*

äldas, *v. drifva sysslolös.* äre ... some late til ärffwodhe. oc hwarte thiäna the gudh. eller the göra nakath annath. vtan ga oc äldas *Sv. Kyrkobr.* 31. *Jfr Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 257 *f.*

äldas, *se* **ällas.**

älde, *se* **älle.**

äldras (*pres.* **-as. -es** *MELL Kg* 12: *pr. i var.*; *KrLL Kg ind.* 13 *i var.*), *v. refl. L. åldras, blifva gammal.* mädhan alla andra synde äldras tha mannin äldhras ensamin girin vardir tha vngh *MP* 1: 86. hulkins goz aldrigh äldras *(veterascunt)* älla for gar *Bir* 1: 282. alt thz som äldras ok wardhir gamalt, thz nalkas fordarfweno ok forgängilse *Spec. Virg.* 251. *Jfr* **ällas.**

äldre (älre), *f. ålder, ålderdom.* o herra gud kasta mik ey fran tik i äldrinne *MP* 1: 83. *ib* 2: 127. josue war nw aldrogher man oc aff älre betyngder *MB* 2: 61. *Jfr* **älle,** *äfvensom* **alder,** *f.*; *den i det enda under detta sistnämda ord anförda språkprofvet förekommande formen* aldrinne *torde snarast böra föras till* **äldre,** *f.* — **äldris brodhir (älris-),** *m. äldre klosterbroder. VKR* 40, 46 *(se under* **äldris systir***).* brodher michaele confessore generali oc andrum fyrom äldris brödhrum närwarandum *Bir* 5: 139. — **äldris man (ällris-. ällirs-** *MB* 2: 272. **äldhres-. äldirs-),** *m.* **1)** *gammal man.* ällris män takas fore thy häller til formanna, än vnge, at the äre rönte *MB* 1: 393. spordhes hon fore a satto thinge aff äldris mannom om än nakar wiste thät fornämpda godz laghlika saldth ... wara *SD NS* 1: 568 (1406). hwilket wi til nempdena oc äldhres männa i häredheno rantsakan lothom *BSH* 2: 201 (1413); *jfr* **2. 2)** *ansedd el. betrodd man, äldste, förman.* sanka saman lxx män aff israel, the som thu weest, at ällris män äre, oc mästara magho wara *(congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri)* *MB* 1: 392; *jfr* **1.** far

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

op thu oc aaron nadab oc abiw ... oc lxx ällris män aff israel *(senes ex israel) ib* 342; *jfr* **1.** ällris män israels sona räddos mykith, försto the fingo at se han *ib* 354. folkit throdhe them swa som sinom äldris mannom oc domarom *ST* 438. iudha höfdhinga oc äldris män *(motsv. ställe MB* 2: 384: aaldermännene) *KL* 389. the *(Romarne)* haffdho aarligha vtwalda try c äldris män som kallados raadhmän *(curiam fecerunt sibi et quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine) MB* 2: 241. sampnadhe jonatas alla almoghans äldirsmän *(seniores populi) ib* 264. *ib* 272. — *Jfr* **ällis man, alderman, aldersman.** — **äldris systir (eldris-. ällris-),** *f. äldre klostersyster.* taki oppa engom storom ellir märkelichom ärindom ellir bygning vtan abbatissonna oc aat minzsto eldris systra oc brödhra witu oc samthykt *VKR* 40. hafuj siälff ena script oc andra antwardhe confessori oc äldris systrom oc brödhrom *ib.* är thessin reghlan oc reghlo stadge ... ofuirläsin oc ranzakadhir först aff allom älris systrom oc brödhrom j warfrv oc sancte byrghitto clostir j wazstenom swa oc sidhan aff allom alment systrom oc brödhrom ther sama stadz swa vngom som gamblom ranzachat oc samthykt, fulbordhat oc stadhfest *ib* 46.

äldre (eldre *MB* 1: 213. *ack. f.* **äldrä** *HelsL J* 14: 1. *n.* **äldra** *Lg* 35. *dat. m.* **älþri** *VGL I M* 1. *pl.* **äldre. älldri** *SML Kk* 11: *pr. gen.* **älra** *VKR* 22**),** *adj. komp. och* **älzter (älzster: -tu** *UplL Ä* 16: 2; **-te** *MB* 1: 214, 230; **-ta** *ib* 260; *Bir* 2: 47. **elzster: -te** *ST* 297. **ältzter: -te** *MB* 2: 223. **älster: -ti** *VGL I A* 5; **-te** *Bir* 1: 390; *MB* 2: 63, 94; **-ta** *ib* 94; *Bir* 2: 47. **ällester: -te** *MB* 2: 17, 73**),** *adj. superl.* [*Isl. komp.* ellri, *superl.* ellztr] *L. motsvarande pos.* gamal. *A) komp.* **1)** *äldre (till lefnadsåren).* är iacobus alphee äldre. än iacobus zebedei son *Bu* 194. är (sidher) mäþ clostarmannom. at þe haua mere röst at raþa. som för como. än þo at huaro. at þe andre sen äldre at aldre *ib.* enkte barn lät han dräpa äldra än twäggia aara *Lg* 35. wy seem attu äst en äldre man ok tik er förre waan at dö än han *RK* 1: 183. the äldre syster mälte swa thz the yngre skulde ey fa aff thera goz rät ey eet haar *Iv* 3611. the wördhning som äldre brodher bör til rätta *MB* 1: 212. thu äst min äldre son esau *ib* 214. *ib* 213. synis yngre biscopin spyria then äldre *Bir* 1: 352 *(möjl. att föra till* **2***).* kunde engen thet wita sighia, at ... hustru margetta modher atte äldre syskon flere än tu *DD* 1: 41 (1382, *nyare afskr.*). **2)** *äldre, som tidigare inträdt i en ställning el. ett samfund.* petrus war äldre at cristindom: än paulus *Bil* 110. medh the älra systranna witu oc loff *VKR* 22. *B) superl.* **1)** *äldst (till lefnadsåren).* tha war älzste brodher prester i hwarie släkt *MB* 1: 214. ruben hans älzste brodher *ib* 230. *ST* 397. nw talar iacob til ruben sin älzsta son *MB* 1: 260. älste herran war giordhir litin son *Bir* 1: 390. thiänte folket herranom gudhi alla dagha. the iosue liffdhe oc älleste män j israel *(diebus ejus et seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore) MB* 2: 73. hennes seniores the ältzte oc ärlikaste män, äru swa som nöth slaktade *ib* 223. **2)** *äldst, på grund af ålder intagande en framskjuten ställning, framstående, ansedd, betrodd.* iosue syndir sleth sin klädhe liggiandis a iordhinne ... badhe han oc alle the älleste män aff israels sonom *(tam ipse quam omnes senes Israel) MB* 2: 17; *jfr* **1.** kallade han alla älste män *(majores natu)* oc höffdingha oc domara oc mästara *ib* 63; *jfr* **1.** han ... vtspordhe aff honom allas höffdingannas nampn oc theras som älste män ware j stadhen *(nomina principum et seniorum Soccoth) ib* 94; *jfr* **1.** togh gedeon alla höffdingana oc älsta männena j staden *(seniores civitatis) ib*; *jfr* **1.** **3)** *äldst, sedan längst tillbaka bestående, som tidigast tillkommit (och ännu består).* älzsta *(antiquissima)* oc äuerdhelik fäghrind oc fäghirste hulkin som giordhe oc skapadhe mik skal styrkia thik, the älsta *(vetustissima)* oc nya fäghrindin al thing opnyande hulkin som var j mik oc gik fram aff mik skal lära thik vndarlik thing *Bir* 2: 47.

äle, *n. gäckeri, föremål för gäckeri el. förakt, afskrap.* han them hadhe hollit för äle och sanneligha giorth aff them träle *RK* 3: 2402. hoo war ... thän som wthwalde at wara som eth äle ok forsmadhir j gudz hws *(quis abjectus esse in domo dei sui elegit?)*, ok ey forskulladhe ophöghias äwärdhelika *Spec. Virg.* 148.

älebarker, *m. albark.* tak älebark och stampa medh surth win ok halth warmpth wider thenderna *LB* 2: 57.

älekiär (eli-. älleker. *pl. gen.* **-kerra** *SD NS* 1: 627 (1407, *gammal afskr.*)**),** *n. alkärr. i ortnamn.* ælleker *SD* 5: 441 (1320 *not, nyare afskr.*). vna cum medietate pratorum westereng frøleng elikiærsæng *ib* 3: 197 (1315, *gammal afskr.*). quibusdam pratis dictis ælekerraænger *SD NS* 1: 627 (1407, *gammal afskr.*).

älerot (-rooth), *f. alrot.* tak älerooth hon taker borth wärk ok ffesther thender *LB* 2: 57. äleroth thwggat *ib* 3: 165.

älf? *f.* [*Jfr Isl.* álfr, *m.*] *älfva.* thu skalt ey thro oppa maro ellir elfwa *(an de guthoulden noch an de elfinnen) ST* 31 *(kanske snarare att föra till* **älver,** *m.).* for elffwer *LB* 7: 358 *(möjligen att föra till* **älver,** *m. eller till* **älva,** *f.).* — *Jfr* **älva, älver.**

älf (*pl. nom.* **elffuer** *RK* 2: 8749. **älffwer** *PM* 13 *(på två st.)*; *HSH* 20: 100 (1507)**),** *f.* [*Isl.* elfr] *L. älf.* in alueo dicto ælfh per thingualdis decurrente *SD* 5: 662 (1347, *gammal afskr.*). annan vägh tiberim älf *Bu* 64. *Bil* 330. dika alt vatuit v enne elf *ib* 646. j midio elfuinne *ib.* ther älfuin skiptis sunder ij twa *Fr* 2935. stodh en steen widh elffwen i bakkanom *DD* 1: 149 (1493). hwar han tilbögde thz alt bar baade syoa elffuer maasa oc kär *RK* 2: 8749. gaanga affwer dywpa älffwer *PM* 13 *(på två st.).* thet sware älffwer oc höge floder thöm betogh ath the eij lenger komme kwnnä än till ... lickeaa *HSH* 20: 100 (1507). — *särsk. i best. form om Göta älf.* tha sende konungen aff norighe eth breff till hertugh erik badh han widh älwin möta sik *RK* 1: 2879. winterin haffde älwena fröst *ib* 3353. *ib* 2914, 3547. — **älva bakke,** *m.* [*Isl.* elfarbakki] *älfbacke, älfbrink, hög strand vid älf.* stadhen aroer hwilken bygdher är vppa älffwa bakkan arnon *(in ripa torrentis Arnon) MB* 2: 37. gaa nidher til strandenna ellär älffwa bakkan *Lg* 3: 301. standandis pa elffwa bakkanom *PM* 13. — **älva brädder (älfwe-),** *m. älfkant, älfrand.* at älfwe brädden kan engen draga *RK* 2: 8075.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

älfson, *se* **älfs son** *under* **älver.**

älfstrand, *f. älfstrand. Lg* 3: 318, 453.

älghdiur, *n. L.*

älgher (*gen.* **älghia** *Bir* 2: 96, 98 (*på båda ställena kanske att fatta ss gen. pl.; måhända sammansättningsled*). *dat.* **älghi** *HelsL Kk* 7 *i var.* **älge** *KrLL B* 23: 2. **älghä** *HelsL Kk* 7. *pl. nom.* **elgar** *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr. l.* 18 *c.* 1. **elga** *ib l.* 2 *c.* 27. *ack.* **elghia** *KrLL B* 23: 2 *i var.* **älgha** *KL* 193. *dat.* **älghium** *ÖGL B* 36: 2. **elghiom** *MELL B* 18: 4 *i var.* **älghom** *KrLL B* 23: 2 *i var.*), *m.* [*Isl.* elgr] *L. älg.* the (*Sveriges inbyggare*) haffua ... alzskons wille brade nogh aff hiort hindh älgh oc raa *RK* 1: (*Ny början af Gamla Kr.*) *s.* 164. han hafdhe ... händar sua som största ögxa älla älghia fötir (*manus ad modum maximi bovis*) *Bir* 2: 96. han hauir ... händir suasom största älghia fötir (*ad modum pedum fortissimi bovis*) *ib* 98 (älghia fötir *på båda ställena måhända att fatta ss sammansättning*). sa han älgha (*onagros*) löpa iwir ödhkninna *KL* 193. älghin (*onager*) forsma bysins myklikhet *Ber* 22. jak ... mente mik frälsan wara föddan swasom kaather älger (*onagrum*) oc swasom lustelik hiind löpande j willom skoghe *Su* 237. onagri, qui elga dicuntur *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr. l.* 2 *c.* 27. vt alces sint ab aquilone, tanquam loco originis, multiplici ratione prodeuntes, vbi vulgariter elg, aut elgar appellantur *ib l.* 18 *c.* 1. — *ss tillnamn.* temporibus ... haraldi ælgh *SD* 5: 697 (1347, *i vidim. fr.* 1444). — *i ortnamn.* elgiahult *SD* 2: 419 (1304). älghesio *SD NS* 1: 515 (1405). älghiaklint *ib* 352 (1404). — **älghia spiut,** *n. L. Jfr* **älghspiut.**

älghspiut, *n. L. Jfr* **älghia spiut.**

älghstokker, *m. L.*

älinar mässa, *f. L.*

älla (**ella** *VML I Kr* 4: *pr.*; *KL* 173; *MEG* (*red. B*) 61; *RK* 1: 1629; *KS* 35 (90, 37). **ällä** *ÖGL Eþs* 24; *SML Kk* 2: *pr.*; *SR* 36, 54; *KL* 136, 139, 165. **äldä** *ib* 139. **älle** *KS* 6 (13, 6); *Bil* 227. **elle** *VGL III* 134; *MD (S)* 211. **alla** *ÖGL Kr* 3: 1, *Eþs* 24, *B* 32; *Bir* 3: 119, 4: (*Avt*) 185; *GO* 717; *KS* 87 (212, 95). **allä** *VGL I Md* 5: 3; *KL* 136. **hälla** *SD* 5: 398 (*öfvers. i hds. fr.* 1416), *NS* 2: 45 (1408), 170 (1409). **hella** *ib* 1: 540 (1406), 2: 45 (1408)), *adv. och konj.* [*Isl.* ella] *L. Med afs. på detta och i det följande upptagna ord med liknande betydelser och med begynnelsen* **äll-** *jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 28: 170-190. *A) adv.* **1)** *eljest, annars, i annan händelse.* þe ... teþo mik þät ärlikast palacium nokot ögha ma se ... ok þät är þit vm þu vilt hans raþe lyþa. älla vil iak þät köpa *Bu* 184. þe ... gauo hanom daghleca siu far at äta. älla bläste han sua gen staþenom etar oc ilsco. at ängen gat liuat som firi var *ib* 490. lät scyt vp älla se þu mik aldre mer *ib* 520. väl huat þu uilt häldar ofra guþum. älla scal al þässe nat täras i þinom pinom *ib* 415; *jfr B a.* skulu kununga ok höfdinga sik sidhlika halda i allom sinom åthäuom ... älla få the giärnt olydhno ok försmåelse af thöm mannom the medh vmgånga *KS* 38 (100, 41). *Bil* 157, 760. *Bir* 1: 262. the rytza toghot tha jnnan en dagh ella haffde ther warit eth manzslagh *RK* 1: 1629. gudh styre thz en j bätra matha elle mange som lee the faar en grata *MD (S)* 211. **2)** *eljest, i öfrigt; i andra afseenden.* jak hafuer en fastan stadh ey swa storan som han är älla (*Cod. C* ällas 984) godher oc ärliker *Bil* 231. *B) konj. eller; efter negation äfven: ej heller. a) för att förbinda två (el. flere) led som (mer el. mindre uttryckligt) utesluta hvarandra el. utgöra alternativ af hvilka antingen det ena eller det andra antages kunna ega rum: eller i annan händelse, eller ock; eller.* biskope var vanda bäggia väghna luua hänna liua ii renliue a mot iuþa laghum ok siþum älla bryta sina iat viþ guþ sialuan *Bu* 5. nu varþar hans dotter ganga (mz) älla han sialuar innebräna *ib* 491. gafs hanom val guþum offra älla döþ þola *ib* 530. *Bil* 238. wäri sit lif medh mandom älla döe tär han komin är *KS* 82 (202, 90). hånom må peninga ok godz at winnas huru han thöm hälzt förgör, medh dyghd ella last *ib* 35 (90, 37). han ... wäghr alt thet görande är älla latande, medh sinom skiälom huat thet är betra giort ella latit *ib* 19 (47, 20). adrianus ... saghþe sik eigh rymdan älla tronne forgangen *Bu* 520. — älla ok, *eller ock.* fan us idan sun sut i burt farin älla oc honum kronona opanurþi[n] mz surnum eþe þät han vili vart land atar vinna *Bir* 4: (*Avt*) 184. *Se vidare under* **ok 1.** — *Jfr* **annat hvart, annattväggia, hvat 3, 4, 5, ä hvat** *B, äfvensom* **hvarte.** *b) för att förbinda två el. flere led af skiljaktigt innehåll, men i fråga om hvilka valet kan vara mer el. mindre likgiltigt el. som icke utesluta hvarandra el. som tänkas samtidigt kunna ega rum el. vara samhöriga, äfvensom för att förbinda led som äro mer el. mindre liktydiga; stundom i betydelse närmande sig* **ok 2.** en klä[r]kar ... þiänaþe ... giärna vare fru: sang älla las dagleka hänna tiþer *Bu* 28. þän kunugar älla valz härra. annars land vil vinna vndi sik *ib* 206. en fru ... baþ guþ ... giua sik ... noquot af ... iohannis baptiste benom. muld älla kläþom *ib* 55. misfyrmir man frälsum manne, skiutär ällä skiuuär *SR* 54. *ib* 36. göme sik hwar man ät han göri ängum förnäme, vtän han tiki pant firi husalegho ällä falan dryk *ib* 18. thz är otholande at kunungr ella höfdinge se nidhingr *KS* 35 (90, 37). godhe borgha stadhi skulu wara å hårdom berghom ok hälla klintom, j forsom älla flotmosom, å utnäsiom widh haf älla sioastrand *ib* 85 (207-8, 93); *jfr a.* är warnande, at tär se ängin annor högh suå när, at tär må eld älla stenkast af blidhom rädhas *ib* (208, 93). ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer *ib.* tär innan påla älla mura medh sten älla tighl *ib.* at te af huseno måghen owarandes stötande vp å tom koma, tå te sowa älla äta, alla nåkora andra sina tarwe göra, töm at fånga, alla tera blidhor älla annor wärk bränna älla annorledh förderva *ib* 87 (212, 95); *jfr a.* huar wil tha sik älla sin slektaman nokrom til kununglikt wald komma *ib* 11 (26, 11); *jfr a.* hughas the tå ... til at tala mångt thet thöm är ey höuelikt ella tarflikt *ib* 55 (139, 59). skal kunungur thz warna, at han se ey suå ödhmiukr ella ofmykit hemelikr allom mannom at han wardr försmådr *ib* 35 (93, 38). han ... skal ey tee sik ofmykit gladhan ... ok ey enlåtughan i ordom ella åthäuom sinom *ib* 38 (99, 40). änkte må thz länge helbrykt wara, ther ey hauer stundom ro älla nådhr *ib* (101, 41). godhom örlighis mannom skal wara dighr blyghd flya

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

älla ofräddan warda *ib* 82 (202, 89). jak är himpna konungx riddare ok ey (thiu)uir älla mordhare *Bil* 127. at ther ey falna ros älla liliu. älle annat blomster *ib* 227. hwi sculum vi thin ben saman hämpta älla thik nokon hedher göra *ib* 210. hwa ey födhir kat alla hund han födhir än wärra wäte *GO* 717. vm mannin forma ey ... at begripa älla vndirsta mina dygdh ok makt *Bir* 1: 45. än thot iak kan alla maa ey sörghia tho hawir jak varkunnan owir människiona *ib* 3: 119. lete oc spyri granleka, en nokot är þät ingäld, älla alagho oc skatar älla þiänist vnder pafa döme är kumit vskäleka *ib* 4: *(Avt)* 179. i älskin me[r] men en gud älla idra egna siäl älla idra egna husfru *ib* 184. sigin at i vilin ängum kättara þiäna älla forraþara *ib* 185. äkke ympningas älla dughir licamlikin vtan huxsins ödhkn *Bo* 47. hwi vndrin j allä hwi scodhin j os som vi hafdhom gifuit thessom mannenom gang mz varo makt ällä valde *KL* 136. huru mange som atto ägho ällä akrä äldä hus saldo ok lagdho for aposlanna fötir *ib* 139. jak girnadhis ängsins gul ällä silwir ällä klädhe *(argentum aut aurum aut vestem nullius concupivi) ib* 165; *jfr a.* vnge mannin formatte ey mz lukkan älla blidhe iättan lukka hona til sin älskogha wilia *ib* 88. swa länge til fornämpdo päninga honom aff miik hälla minom arfwom ... wardha betaladhe *SD* 5: 398 *(öfvers. i hds. fr.* 1416). thörffte han rwm älla *(Cod. A* oc 34*)* stadh, tha ware han ey fulkomin aff sik siälwom *MB* 1: *(Cod. B)* 530. tw äru ophoff alzskyns gerninga natura älla *(Cod. A* oc 32*)* wili *ib*; *jfr a.* äru ey vitne til, älla vpen breff *MEG (red. B)* 61. at the älla then war embitzman är ella marskalk til sigher, hiälpa honum til at han fa eller taka *ib.* hulkin ella huilke ... dirfuis til then brutlika wäria *ib.* wardher tholiken man ella tholike men fagne *ib* 62. tha tidhene oc gudz ämbite älla mässa siöngs *VKR* 73. loffuas them *(presterna)* at sionga domkirkionna ämbite oc sangh j hwilkins biscops döme clostrit bygd oc stikttat är, än systrana skulu engaledis wmskipta sin sangh älla ämbite som them är stadgat ällir skipat *Bir* 4: 69. alla them thetta breff höra ella se *SD NS* 1: 8 (1401); *jfr bruket af* ok *i liknande förbindelse, t. ex.* alla the som thätta bref höra oc se *ib* 69 (1401). kännoms wi ... hawa salth ... nissa knwtson skärwlth ... meth akär ok ängh, kwärnaström, fiskäwan, allonaskogh hälla hwath thes gozins tillagw är ok ängo wndan takith, när by hälla fiärra *ib* 2: 45 (1408); *jfr a.* hwat giordhe tha magdalena ... hwat iohannes ... älla hwat giordho the andra twa varafrw systir *(quid nunc Magdalena ... Johannes ... quid aliæ duæ sorores Dominæ faciebant) Bo* 204. — *eller, eller åtminstone, eller ens.* sagho suenen ii bränanda bale. ok eghte brinna älla men af elde känna *Bu* 22.

ällan, *konj.* = **älla** *B b.* som thetta breef höra ällan see *SD NS* 1: 35 (1401; *på två st.*).

ällar (ellar *VML I B* 13: 1; *KS* 11 (26, 12). **ällär. ellär** *VGL I G* 8: 1. **äldar** *(kanske snarare att föra under* **äller***) LfK* 23. **allar** *VGL I O* 2. **allär** *ib Md* 5: 6, 15: 1, *VS* 1: *pr., G* 8: 1, *II Dr* 1**),** *adv. och konj.* [*Isl.* ellar] *L.* *A) adv.* = **älla** *A* 1. räþändis at wi barom egh ällär wärþelikä kunungs nafn waartt *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). apostoli ... budhu ormana ... ather swgha alt sit ether aff sälugha coclara liue, ällär warä thöm ängen wan at liui *Bil* 236. altarän, som alzskyns rökilse offras ower war fore thy, at ällar ginge kranc luct aff thy fä *MB* 1: 492. *B) konj. a)* = **älla** *B a.* satan ... bedes anzsuar tel skälen ällar dom iuir mannen *Bu* 21. — ällar ... äller, *antingen ... eller, vare sig ... eller.* nu ma nakor man wilia androm ällar *(Cod. A* antiggia 460*)* tala äller göra skadha *MB* 1: *(Cod. B)* 563. — annattväggia ... ällar, *antingen ... eller.* skipa han *(en valkonung)* ... at hans barn måge ärva land ok rijke äpte hans dödh, ok skal äntiggia thå *(för thet?)* fremias, ellar warder missämia ok stridh landa ok manna mellom *KS* 11 (26, 12). *b)* = **älla** *B b.* medh thöm skälum at hanum gangär ofse iuir ällär eldar ällär vatn *SR* 32; *jfr a.* jak hafuir ey gul ällär silfuer *(argentum et aurum non est mihi) KL* 135. sagdhe, at mwnker ällar nwnna, som nakot haffwer eygith han äldar hon är en falsk renliffwis människia *LfK* 23; *jfr a.* swa opptha han komber tik i hogh ällar tanka *ib* 30. aldrigh lather han tik hwilas, aldrig sitia ällar rooas *ib* 33. förrsma alt thz thu rädhes, ällar thz tik räddar *ib.* skal hon sik skyllogha giffwa om hon haffwer warit ällar är mykyt löslatog ... i sin omgängelse *ib* 161. roppa ey mz höghe röst ällar mangh talan *ib* 197. nar ämbetet ällar tiänisten war fulkompnat *Lg* 331. flacchus ... lät hänne jnnelykkias i mörko hwse, wtan alla födho, ällar math i vij dyghn *ib* 333. — *Jfr* **äller.**

ällars (*KrLL Kg* 13: 1 *i var.* **ellars** *MELL B* 8: *pr. i var.* **ällärs** *VLM II M* 26: 7, *B* 5: 2. **ällers** *MELL Ä* 13 *i var.*; *MB* 1: 115; *SD NS* 1: 73 (1401); *SO* 112. **ellers** *UplL Kk* 14: 7 *i var.*; *SML Kk* 11: *pr. i var.*; *MELL Kg* 5: 5 *i var.*, 10: 2 *i var.*, 12: 1 *i var.*; *KrLL Kg* 10: 2; *Fl* 936; *Ber* 290. **ellerst** *RK* 2: 8849**),** *adv.* [*Fdan.* ællærs] *L.* **1)** = **älla** *A* 1. ware thet oc swa at ... erkebiscopin ... wilde thetta for:da gotzit lägghia fra thy for:da altare oc legghiat kirkione annarstada til nytta, tha wil iac oc mina arfua fulla makt hafua thetta gotzit i geen kalla oc äy ällers *SD NS* 1: 73 (1401). *Fl* 936. **2)** = **älla** *A* 2. *MB* 1: 115. **3)** *annars, för öfrigt, i alla händelser.* the vtan waro glädj fingo at the faa then degtinga the skulle ellerst likewäl hafwa mz skam oc skadha teden dragha *RK* 2: 8849; *jfr* 1. **4)** *eljest, annars, nu, öfverhufvud.* en gamwl hörra sculde grafuas lifuande i jordh huar lagh thz ellers tilstadde *Ber* 290.

ällas (*ÖGL Kr* 15: *pr.*, 24: *pr. o. s. v., G* 8: *pr.*; *MELL Kg* 12: 1 *i var.*; *MB* 1: 34; *KS* 33 (85, 35), 80 (197, 87); *KL* 43; *ST* 484; *SD NS* 1: 203 (1403); *Al* 1282, 3774; *Lg* 984. **ellas** *MELL Kg* 10: 2 *i var.*; *StadsL G* 11; *MB* 1: 40, 461, 483; *ST* 409. **hällas** *KL* 3. **ällaz** *SD NS* 2: 240 (1409). **älläs** *ÖGL B* 39: *pr.*, 46; *UplL Kk* 14: 7 *i var.*; *SML Kp* 10: *pr.*; *MELL Kg* 5: 5; *SR* 47; *MB* 1: 311. **elläs** *SmålL* 9: 1. **älles** *SD NS* 1: 203 (1403); *KrLL Ä* 15: 1 *i var.*; *Fl (Cod. C)* 936; *LfK* 33. **elles** *SD NS* 1: 203 (1403, *på tre st.*); *GS* 28 (1375); *MB* 1: 108; *RK* 2: 3553, 3710. **ellest** *ib* 7210; 1: *(LRK) s.* 230; *sistnämda tre former kanske snarare att föra under* **ällis),** *adv. och konj.* [*Sv. dial.* ällas. *N.* elles, ellest] *L.* *A) adv.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1) = **älla** *A* **1.** hwath som gudh siälwer biwdher thz ma syndalöst göras, än tho at thz ware älläs synd *MB* 1: 311; *jfr* **2.** tha han älskar wäl sin skapara, oc sin nästa tha älskar han sik siälwan, oc ey ellas *ib* 461. *ib* 483. *ST* 484. mit loff ware thaghar ekke stort än iak lote stiäla darium bort iak wil han ärlika winna ij kiiff hwath ware ällas om mit liff *Al* 1282. han screff ... at marsken skulle mz hanom wara han tröste ey ellest konung eric besta vtan at marsken folde thaa *RK* 2: 7210. *MB* 1: 34, 40. *ST* 409. *Al* 3774. *Fl (Cod. C)* 936. *RK* 1: *(LRK) s.* 230, 2: 3710. han må ... ey suå haua al sin ful skiäl som han ällas hafde, vm han renlika ok hofsamlika lifde *KS* 33 (85, 35). hvi skulu the ällas wara herra ok iwir män almoghans, vtan the liua dyghdelikare ok gudhekikare *(för* gudhelikare*)* än andre män af almoghanum *ib* 18 (46, 19). en räddr man i stridh han må hindra ok rädda göra hundradha ... the ällas hafden huxat mandom fylgia *ib* 80 (197, 87); *jfr* **2.** **2)** *eljest, under andra el. vanliga förhållanden.* margher man liwer länger mz läkedoms krapt, än han hafdhe elles *MB* 1: 108. **3)** = **älla** *A* **2.** *Lg* 984. **4)** *(äfven) dessförutan, i alla händelser.* hwi loten i mik fange iak wille wel elles til idher ganga *RK* 2: 3553. *B) konj.* *a)* = **älla** *B a.* niþer i anä älläs a pattomen älläs ok a vikenne *SR* 47. iäwghir ... hwat han sculde bortga ällas ey *KL* 43. iäfwadhe hwat thät war häldir diäfwl hällas ey *ib* 3. *Se vidare under* **hvat,** *adv. och konj.* **4.** — ällas ok, *eller ock.* *SR* 47, *se ofvan.* *SD NS* 1: 203 (1403), *se nedan under b.* — annattväggia ... ällas ok, *d. s.* thz gangnar tik antiggia lithet älles oc enkte *LfK* 33. — ällas ... äller, *antingen ... eller (ock).* the döö elles alle i thz sin eller iak komber at porten in *RK* 2: 3710. *b)* = **älla** *B b.* at ware, elles ... wars fathers foghata ... drogho til rikesins wärio *GS* 28 (1375). alt thet hanz hustrv fadher ... mik skyllogher war i eno ällaz adhro ällaz hwat thet hälst wara konde *SD NS* 2: 240 (1409). thet iäk ällaz mine arffwa alregh offter mer oppa tala skolom *ib*; *jfr a.* kan thet for:da godz herra abram aff gaa ällas hans arwm meth nokrom räth, tha binder iak ... mik til ok mina arwa hanom elles hans arwa swa got godz ii geen läggia ... elles ok cc marc ii swenska penninga älles ii swa dana beredhningh, som herra abram elles hans arwm wäl ath nödher *ib* 1: 203 (1403); *jfr a.*

ällas (**älthas** *Di* 262. *pres.* **ällis** *MELL Kg* 12: *pr.*; *MB* 1: 212, *(Cod. B)* 547; *KS* 45 (116, 49); *Bir* 2: 183; *Al* 7165. **älles** *MELL Kg* 12: 1 *i var.* **eldes** *KrLL Kg ind.* 13. *impf.* **äldis** *Bil* 780. **ällaþis** *KL* 186), *v. refl.* [*Jfr Isl.* eldaz] *L.* **1)** *åldras, blifva gammal.* thu vnderstaar at iak ällis *MB* 1: 212. *ib (Cod. B)* 547. *Bir* 2: 183. *Al* 7165. *Di* 262. keysarin var folskir a vngom aldre ok äldis väl *(d. v. s. blef på sin ålderdom en god och rättskaffens man)* ok doo j gudhlicom sidhom *Bil* 780. þw ällaþis *(consenuisti)* i lastom *KL* 186. **2)** *af ålder försvagas el. aftaga.* suå som ällis alla krapt, suå skal ok hånom *(d. v. s. för en gammal man)* ällas aldr lekamlikr luste *KS* 45 (116, 49). — *Jfr* **äldras.**

älle, *se* **äple.**

älle (**elle.** **äldi** *SML J* 17. **älde** *MELL Kg* 12: 1 *i var.*; *KL* 279. **äälde** *ib* 277 *(på två st.). gen.* **ellis** *i förbindelsen* **fore ellis sculd** *SML Kk* 2: *pr. med art. nom.* **ellin** *Bil* 610. *dat.* **ällenne** *Bir* 2: 304; *LfK* 196. **äldinne** *Bir* 2: 305, 307; *Ber* 193. **ellinne** *Bil* 610. **älline** *Bir* 3: 210. *gen.* **ellinna** *Bil* 610), *f.* [*Isl.* elli] *L. ålderdom.* josaphat spurdhe hwi mannin var swa miscapader j enlite ... the swaradho at thz wlte hans elle *Bil* 610. josaphat spurdhe hwru lenghe män matto lifua. för en ellin faar thera vald *ib.* josaphat spurde hwat fylgher ellinne the swarado helin som är ellinna endhe *ib.* ther *(i paradiset)* komber hwarke hel älla älle *ib* 227. adam siukir wrdhin aff elle *ib* 88. gudhz ordh predicade han mz myklom skälom. ä til han gaff sin anda for elle ok ärfuodhe *ib* 650. ther aldre omäghnas aff älli *(Cod. A* alder 296*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 553. som wanära fadher oc modher i thera älli *(Cod. A* alder 334*)* *ib* 559. *Bil* 305. *KL* 277, 279. hwi gaffs androm nadh j vngdomenom ok androm fortax hon j ällenne *Bir* 2: 304. *ib* 305, 307, 3: 210. *Ber* 193. *LfK* 196. ther *(i himmelriket)* är ... wngdom wtan älle *ib* 128. *Jfr* **äldre.** — **ällis man,** *m. ålderstigen el. gammal man.* valdos vt aff thänna tolff slectom, tolff ällis män, ok visasto *(viri duodecim antiquiores et sapientiores)* *Bil* 847. the wisasto älles män *(Cod. A* gamble män 66*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 533. *ib* 2: 66. stodho aller almogen. oc ällis män *(majores natu)* aff israel härgreffwa oc dommara vppa badha sidhor widh archena *ib* 23. *Jfr* **äldris man.**

älle brutin, *p. adj. L.*

ällens (*UplL Kk* 14: 7 *i var.*), *adv. L.*

äller (**eller.** **ällir** *Bir* 1: 45, 3: 300, 4: 69; *ST* 2 *o. s. v.*; *MB* 1: *(Cod. B)* 550; *MP* 5: 128. **ellir** *Bil* 570, 718; *ST* 7 *o. s. v.* **allir** *UplL M* 9: 4. **ällor** *SD NS* 1: 53 (1401). **ällr** *VGL II R* 30, *Forn* 45; *UplL Kk* 1: *pr. o. s. v.*; *SD* 5: 637 (1347, *två ggr*). **ellr** *UplL Kk* 10, 11: 3, *Ä* 7: 3. **allr** *ib J* 4: 3, *V* 14: 10; *SD* 5: 637 (1347, *fyra ggr*), 638 *(sju ggr)*, 639 *(sju ggr)*. **älder** *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **äldher** *Su* 83, 166. **elder** *VGL III* 117. **ellder** *ib* 134, 144. **äldir** *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **alder** *ib*; *MB* 1: 145), *adv. och konj.* [*Fdan.* eller. *N.* elder, eller] *L.* *A) adv.* **1)** = **älla** *A* **1.** rädhändes, at wi barum eigh eller wärdhelichä konungx namn wart *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). hwar berhoggäre agher coma i gruuunä til sinä gyärningh hwarn morghon ... oc þär standä a sinne gyärningh til miþiän dagh ... komi atter vm miþiän aftan. oc stande þär til quälz ... allr böte twa örä hwa þät forsymär *ib* 5: 638 (1347); *jfr B* **1** *a.* nicholaus ... bödh hanum sköt vpstanda. ok frälsa menlösa män ok hötte hanum äller ofridh af guz wäghna *Bil* 577. petrus dyaconus ... badh them thro sik en han gaue sin anda j samu stundh ok ey ellir *ib* 718. *ib* 284. ängin man magho the meer fresta, än gudh lowar them, eller orkadhe ängen standa gen them *MB* 1: 53. lat mit folk lidhught, eller skal iak plagha alt egipto landz folk, mz boldom, oc warblädhrum *ib* 299. *ib* 43, 72, 73, 77, 141, 238, 297, 311, 312, 341, 364, 397, 483. them thwang han ... at dyrka fanyta gudha sina ... eller drapos alle genast tha *MD* 193. han wil sina husfrv ater haffwa eller idher skal ske ondä dagha vtan han faar sina husfrv

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ater *Al* 8018. konungen störke rikesins träsell eller han varder om side väsell *MD* 421. thetta motte wij göra, eller the haffdhe alle strax ramath sith synasta *BSH* 5: 272 (1508). **2)** *eljest, under andra el. vanliga förhållanden.* then man som alder ware nadhelika saker fore nadhelika synd, han är stundom dödheliker, fore thy at the synd som för war nadhelik aff sik siälwe, henne följher annor dödhelik synd *MB* 1: 145. **3)** *eljest, annorlunda, på annat sätt.* ey kan menniskien sik sielff eller flatzliga ouervynna vtan ther til aff ouermannenom twingat ok nödgat *Lg* 3: 538. **4)** *[under inverkan af el. genom sammanblandning med* **hälder***] hällre, snarare.* ffor en onytto tala eller tija *MD (S)* 216; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek* 14. eller wrangwisom nagat hielpa en menlösom nidher stiälpa *ib* 266. annars hwss tw eller gests kan än bliffua j thinna egno ööd *MD* 359. tolkit kwnne äller hindra älskarans heetha länktan, än opfylla hans astwndan *Su* 99. swarar jak tik nakraledhis mz enfaldoghom ordhom, som tik höffuis ällir än the thingeno som ensampnom gudhi är kwnnogt *ib* 268. — *snarare; fast mer, tvärt om.* huilket alt the hälga ... qwinnan tolde ... mz störsto twlomode, ey mothe honom korrade ... wtan älder altidh badh ... gudh för thäs omildasta manzsens siäla helso *Su* 166. karl knwtsson wille thz ey städhia vtan eller moot then orätt wädhia *MD* 388. — eigh äller, *ej mera, lika litet, ej heller.* forbiudz hardhelica at the alrey städhin noghan mankönss äta ellir drikka widh thera bordh. oc (ey) ellir noghra quinköns som ekke hafuir heem medh them *VKR* 29. *B) konj.* **1)** *a)* = **älla** *B a.* decius gaff them wal offra gudhum ok halda waldum ok lifue ellir dö wndi leona tannum *Bil* 443. i almännilikt äller i enlikt ärände *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). än wir gitom egh þät af lakt þerrä i mällin. þa lowm wir theem wakn at bärä äller nekom *ib* 669. at alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes af krisnum manne äldir kono, maa aldrigh þräl älder ambut wära alder þetta namn bära *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). þän timä konunger wil syäluer sin rättäräthing haldä vm alt riket, äller þe som konungens dom hawa *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). scuþä ... än þän mannen som þiänä scal af hans veghnä, är nytter til rikesins þiänist, äller ey *ib* 477. hvar som köpe jord eller säl *SR* 1. nw är än äpter at spöria. än mannen skulle thola dödh, än han hafdhe ey syndath. eller skulle han wara ewinnelik *MB* 1: 103. huar änkte är förra ällir äptra änkte andro meera ällir mindra *Bir* 3: 300. warder man dräpin eller saar *RK* 1: 464. om then dag giordh är mellam rikin, om han skall nw brytas eller fremer mer pa arith *BSH* 5: 348 (1509). skikka spessen äffther thz som folkith är mykith til, äller litith *PM* 2. thz kan aldrig engin twnga wttrykkia, ällir nakot sinne begripa *Su* 268. — äller ok, *eller ock.* systrin som them forestaar läti samantaka alt thet ther owirlöpir aff thera maaltiidh oc antwardhit j wisthusith ellir oc skipi äptir thy som modhir abbatissa henne biudhir *VKR* 29. *LfK* 280 *(se ofvan). Se vidare under* **ok** 1. — äller ... äller ... äller, *antingen ... eller ... eller, vare sig ... eller ... eller.* hwar sum thät wardþir pröuat. at þerrä handa samband är bundin äller mät script. äller mäþ eeþ. äller mäþ nokre trolekre iaat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hwar sum aþrum gör a mot þeem wir giwm wart breff. äller siäluum þeem. äller þerrä hionum. äller costum *ib* 670. — *Jfr* **annat hvart, annattväggia, annat thera, hvart** [*Isl.* hvárt], **hvat 3, 4, 5**; *äfvensom* **hvarte.** *b)* = **älla** *B b.* nokor þing ... the sum näfst thorwo wit. äller rättilsi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). e huru högburnir män þät äru hälst äller wärdhoghe *ib.* äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *ib* 669. sum rättwiso wiliä älskä äller gömä *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); *jfr* sum rätwiso williä elskä ok gömä *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). ä hwar vi kunnom dö i varum rikum äller härrädömom *ib* 5: 562 (1346). j saghen fore idher ena stora statuam, thz är at sighia et beläte eller ena scrifft *MB* 1: 14. är iordhin mintzst mäktigh eller kraptigh aff them fyrom *(d. v. s. de fyra elementen) ib* 73. köper iosep alla iordhina i egipto lande vnder konungin fore korn, vtan kirkio iordh eller presta *ib* 256. hawer han ey nästa iwdha som forma eller wil thz aterlösa *ib* 374. om iach warder fangen a mot min viliä eller mik kan komma sot til handa *Iv* 1917. är han hyrdränger eller annar minne man *MEG (red. A)* 54. huru ällir j hwat matto skal iak for idhir bidhia *ST* 237. for thy at the ey funno ällir lette sina siäla helso *ib* 2. thu skalt enga handa creatwr tilbidhia ällir dyrka for nokon gudh, swa som hedhnugane göra, the som bidhia til solinna ellir mana ellir stiernor ellir tordön, thrä ällir stena, ellir beläte *ib* 7. thu skalt ekke astunda ellir gernas thins jämcristins godz thz wari hws ellir akir ellir nokot annat aff allo thy honom til höre *ib* 479; *jfr a.* mädhan gudh forbyudhir at engin skal astunda annars godz til orätta tha ma man än sidhir thz besithia, bruka ellir mz orät taka *ib.* huru genwärdogh thingh ällir dröuilse koma ok hända *Bir* 1: 45. iak wilde kampa mz tik oc forsöke om tw haffuer hwassare swerd. eller hardare hielma. än wij haffua *Di* 148. ther pinthes the som dräpit hafde syna foräldra bröder eller frender ok alla mandrapare eller mordhgörära *LfK* 220. tok han sin häär delandis han ällir skiptandis j tree spetzser *MB* 2: 101. hwat äro ällir widhergäl haffwir mardocheus fangit *ib* 189. *Bir* 4: 69 *(se under* **älla** *B b).* the kwnna jnthe hyälpa äller wärya *PM* 3. när som farandis är affwer dywpa älffwer äller wathn *ib* 13. thy han ey hyölth sina tro, wthan haffde hemeligh wnderstandh mz fiendommen som är mz eldh, rök, breff, speyan, äller annor lönligh tekn förrädelikom, eller war olydogher, ey standhandis j them skikkilsom ther han war satther *ib* 3. skriffwer mik ider vilye tiil, om jac skal söke thet möthe eller huar jac skal mödhe ider *BSH* 5: 208 (1507). haa leddhe tik hiit, äller hwat gör thu här äller för hwat sak skuld wille thu hiit komma *MB* 2: 126. **2)** *i obestämda el. ungefärliga taluppgifter: eller; till.* til qwinnor ... haffwa the engo matto thy at hwar äpter sin ämpne haffwer thwa hustrur eller thre *PK* 221. twa it spisafat ful *(för* fult*)* mz korn mellan händerna j try eller iiij watn *LB* 2: 92. han screff k cristiern tiil eeth breff äller try *RK* 3: 2159. jak

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

haffwer scriffwit v (5) eller vi (6) resar epther henne *BSH* 5: 371 (1509). **3)** *när den talande afbryter sin framställning och öfvergår till en fråga: och för öfrigt.* iak är enchte redder at kampa mz tik, eller hwre skulä wij nw bärias at ängen waar seer annan *(bydr þv mer einvigi. en ec hevi ecki til þess heiman bvizt. eđa hvat mvndo viđ nv beriaz. er hvargi occarr ma annan sia) Di* 75. **4)** *för att uttrycka en öfvergång i framställningen: men, och?* jak driffwer a danmark en skat . . . vpa thz höxta thz forma eller *(Hadorphs uppl.* at *s.* 102*)* tw skalt swerighe ather faa *RK* 1: 2875. **5)** *(eller) om ej, så framt icke, med mindre. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogn. i fornsv.* 54 *f.* högdhin äntiggia oppe j höghom träm, ällir husom, ällir bergx klippom ther hon *(menniskan)* kan sik ey syälff nidhir koma, vtan storan liffs wadha, ällir hon nywtir annan til *MP* 5: 128. **6)** [*Jfr N.* elder, eller] *quam, än. efter komp.* hwi han skapadhe et thing för äller *(Cod. A* än 32*)* annath *MB* 1: *(Cod. B)* 530. ingen man hade ther större ogangn vtaff äller j *HSH* 19: 115 (1506). — *Jfr* **hälder.**

ällighar? (ellighär *VGL IV* 19: 2, 3), *adv. L.*

ällighis (-äs. -ins *o. s. v.*), *se* **älläghis.**

ällipte (ellipte *Bil* 85. **ällifthe** *MP* 1: 352. **ällepte** *MB* 1: 136; **-ta** *Bu* 185. **älepte** *MB* 1: 136. **elleffte** *PK* 235. **ällopte** *MP* 1: 79, 83; *Su* 305; *Lg* 70; *MB* 2: 105; **-ta** *Bil* 975. **älloppte: -ta** *ib* 599. **älopte** *MB* 1: 143. **älloffte** *LfK* 159. **ell-offthe** *MD* 434. **älliuppti** *VGL IV* 16. **äliupti** *ib* 14. **älliufti** *ib* 15), *räkn.* [*Fnor.* ellifti, elliufti] *L. elfte.* ällipte timen *MP* 2: 50. *ib* 1: 79, 83, 352. vppa älloppta daghenom ther äpter *Bil* 599. ällopte dygdhin *Su* 305. i älepte bok *MB* 1: 136. i ällepte bok *ib. ib* 143. ällopte capitulum *ib* 2: 105. ällepta *(dygdetrappan är)* at göra got vinum ok ouinum *Bu* 185. ällopte tekn *Lg* 70. ällipta (ɔ: oärlikt åthäue) *KS* 50 (127, 54). *LfK* 159. elleffte *(kristne konungen i Sverige)* war gamble swerker *PK* 235. *MD* 434. *Bil* 85. *Jfr* **halfällofte.**

ällis (*VML I Þg* 13: *pr.*; *MELL Kg* 10: 2 *i var.*; *Bil* 371; *MB* 1: *(Cod. B)* 536; *KS* 55 (139, 59); *MP* 5: 103, 123. **ellis** *StadsL R* 35; *MP* 3: 46. **ällist** *RK* 2: 4945), *adv. och konj.* [*Ä. Dan.* ellis] *L.* *A) adv.* **1)** = **älla** *A* **1.** skal tungan först ena syslo göra, ok ther näst andra, ällis gör hon mot naturlik skipilse *KS* 55 (139, 59). frälsa oss aff thenna nödhinne ok wandanum, ällis ärom wj alle fortappade *MP* 5: 123. **2)** = **älla** *A* **2.** *Bil* 371. *MB* 1: *(Cod. B)* 536. **3)** *deremot, åter.* hoffmenene ropadhe . . . vilen j alle liffua hele j gan til swan vy viliom jdher fela bönder swaradhe ater swa vy felom oss sielffue hurw thz kan ga thorren j ällist til oss fara j finnen vy viliom jdher ey spara *RK* 2: 4945. *B) konj.* **1)** = **älla** *B b.* hwar som ther sökir äptir mik ällis mynne nadh *MP* 5: 103. **2)** = **äller** *B* **2.** hwart karit war swa stort, at ther gik j twa spanna ellis thre *MP* 3: 46. — *Jfr* **ällas, älläghis.**

ällivu (**älliwu** *ÖGL ES* 8. **älliuu** *VGL I VK.* **älliw** *ib S* 5, *B* 1: 1. **ällyuu** *SD* 5: 563 (1346). **älliuo** *VGL II Fr* 1; *ÖGL (Cod. B) Kr rubr.*; *KL* 132. **älliwo** *UplL Kp rubr. i var.* **ällifwo** *MP* 2: 29. **ellifwo** *SD NS* 1: 156 (1402). **ällevo** *Bu* 185. **älleuo** *KrLL Kg. ind.* **elleuo** *Bil* 318; *SD NS* 2: 205 (1409). **älleua** *ib* 1: 77 (1401). **ällefue** *ib* 419 (1405). **elleffwe** *MD* 437. **ällowo** *MB* 1: 5, 230; *RK* 1: 1963. **ällouo** *SD NS* 1: 153 (1402). **ällofuo** *SJ* 14 (1424). **ellowo** *MB* 1: 6; *SJ* 17 (1424). **ällofwa** *Bir* 3: 365; *ST* 367. **älliuwu** *VGL IV* 16: 12. **älliuw** *UplL Kp rubr.*), *räkn.* [*Isl.* ellifu] *L. elfva.* liffdhe säm äpter räkning ällowo aldrugha manna aldra *MB* 1: 5. ällowo garda *RK* 1: 1963. ällouo örtughlandh jordh *SD NS* 1: 153 (1402). *ib* 156 (1402), 2: 205 (1409). for ällofuo läste järn *SJ* 14 (1424). af ällefue arom *SD NS* 1: 419 (1405). *Bir* 3: 365. medh älliuo aposlom *KL* 132. *MP* 2: 29. *MB* 1: 6, 230. elleuo sinnom hundradh thusandh *Bil* 318. *ST* 367. ällevo þusand män *Bu* 185. ällyuu þusand iumfru *SD* 5: 563 (1346). *ib NS* 1: 77 (1401). *SJ* 17 (1424). *MD* 437.

älläghis (*SD* 5: 638 (1347). **alläghis** *ib* 638, 639. **allaghis** *FH* 1: 8 (1387). **älleghis** *MELL Kg* 12: 1, 23: 9 *i var.*, *Ä* 13; *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*), 566 (1346, *på två st.*); *MP* 1: 67; *Bir* 1: 72, 4: 69; *Ber* 98; *Al* 4705. **ällegis** *Lg* 439. **ellegis** *BSH* 5: 96 (1506); *HSH* 24: 148 (1518). **älleghes** *KL* 314. **ellegghes** *StadsL Kg* 20: 4 *i var.* **ällighis** *VGL II Add.* 10; *UplL Kk* 14: 7 *i var.*; *KL* 42, 54; *Bo* 26, 101, 174; *Bir* 1: 274, 2: 30, 49, 184. **ellighis** *StadsL G* 11 *i var.* **älligis** *Bir* 3: 53, 108, 246. **elliges** *SML Conf. i var.* **alighis** *Bo* 47. **ällighäs** *VGL IV* 19: 4. **eliest** *RK (Hadorphs uppl.) s.* 266 *(Klemmings uppl.* **elles** *RK* 2: 3553*).* **älleghins** *Bir* 1: 221; *Ber* 270. **älleghings** *StadsL K* 20: 4 *i var.* **ällighins** *Bo* 144; *Bir* 1: 326, 327. **ällighens** *StadsL Kg* 20: 4 *i var.*), *adv. och konj.* [*Jfr Fnor.* elligi] *L.* *A) adv.* **1)** = **älla** *A* **1.** o herra hielp oss . . . ty at älleghis forfaroms wi *MP* 1: 67. radhir iak biscopenom at han vmuände sik til gudhelikin kärlek . . . älleghis skal han känna domarans hand *Bir* 1: 72. hulkum dödhe fadheren syntis vm nattina ok thakkadhe hanum for thy at han hafdhe giort miskun mz draparenom for guz skuld ok sagdhe sik for thz wara frälstan aff skärslo eldz pino j hulkum han sculde ällighis än längir hawa pinadz *KL* 42. vm thu vilt dyrka . . . min gudh. tha vil iak thik lydha. älleghes skalt thu aldregh vardha min husbonde *ib* 314. *ib* 54. *FH* 1: 8 (1387). *Bo* 26, 47, 101, 144, 174. *Bir* 1: 274, 326, 327, 2: 184, 3: 53. *Al* 4705. *Ber* 98. *Lg* 439. *BSH* 5: 96 (1506). *HSH* 24: 148 (1518). **2)** *eljest, under andra el. vanliga förhållanden, vid andra tillfällen.* mestärämannom louas þät at haua swärþ. skyolþ. iarnhat. vapnhanskä. är þät oc swa. ät almoghen driuär nokrä ostyrio af hwiliko bärghit taker nokon skaþa þa magha þe som var foghat til näfne. af mästärämannomän bära ful vapn swa länge. at þe sätin almoghän til rättä . . . bär nokor af þöm allr androm vapn alläghis. böte fyretighi marker *SD* 5: 638 (1347). *ib* 639. **3)** = **älla** *A* **2.** giwum vi . . . hwarri kyrkiu þer wi hawum godz i. i swerike . . . þer vi hawum jus patronatus til. þre mark . . . jtem hwarri kirkiu älleghis þer wi hawum goþz. oc egh ius patronatus til twa mark *SD* 5: 566 (1346). älleghis ärum vi konungh magnus skyldughi enä reysu vt sändä a mot guþz owinum *ib.* älläghis skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ. som gruuu-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

foghäten þöm byuþär *ib* 638 (1347). *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). tordönin ... slo han til dödz ok liugn eldin vpbrände tha alstingis hans blyghelika limi tho swa at aller likamän bleff älleghins oskaddher *Bir* 1: 221. *ib* 4: 62. *B) konj. eller (ock); jfr* **älla** *B a.* thry thing äru hulkin som magho minzska swa langan pino tima ... först är vm nakar atirgiällir thz gooz som han tok orättelica aff androm ... älligis at thz bätris mz hälgha manna bönom älla almosom *Bir* 3: 108. — älläghis ok, *d. s.* visa mik hwar thu äst. tha kombir iak til thin. ällighis oc kom thu atir til min *Bo* 26. *Bir* 2: 49. gak eygh mz vpräctom hals. älla framrecto bryste älla bränto. älleghins oc *(men ej häller)* mz nedherlutu hofdhe ofwir härdhana *Ber* 270. — annattväggia ... älläghis, *antingen ... eller.* vm näfwin hiöllis altidh atirlyktir äntiggia tha krumpnadhin sinuna ällighis vanmaktadhis handin *Bir* 2: 30. at ey jdhnins älla pläghins mange rätte ... äntiggia tha thu äst ensammin mz thino thiänisto folke älligis nar gäste koma *ib* 3: 246. — *Jfr* **ällis.**

älska (älzska. älschia *SML Add.* 1: 3. **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **elskte** *MD* 131. **älste** *Fr* 1506. **elste** *MD* 29), *v.* [*Isl.* elska] *L.* **1)** *omhulda, vårda sig om, gynna, med godhet omfatta, älska.* han ... älskade gerna sin eghin äät *RK* 1: 70. kunungur skal älska *(diligere)* ... sina wälbyrdugha män ... ok skal han biudha ... sinna husfru at hon älske wälborna fruor *KS* 59 (146-7, 64). han ... elskade them som foro med spekt *MD* 494. — *med dat.* thän goda härren togh honom til sik älskade honom ok them badhom j sinom garde *MP* 4: 239. **2)** *omfatta, sluta sig till.* the ey ville elska crisna thro the motthe ey j landit boo *MD* 331. **3)** *älska; främja, öfva.* sum rätwiso williä elskä ok gömä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). huar som wil älska rättan mildlek *KS* 34 (88, 37). af allom thöm *(näml. dygderna)* är ey sighiande nu åt sinne, vtan af thöm dygdom enkanlika skulu kunung *(för* kununga*)* ok höfdinga haua ok älska *ib* 18 (46, 19). älska afhald *KL* 196. nw fölgher här j thessom ordom hwad gammalt hersskap älskade fordom *MD (S)* 277. ärfwodhe ... konungin ... at min budhordh mogho atuaktelica älskas *(attentius diligantur) Bir* 3: 364. — *älska; vilja hafva; gärna bruka.* syndhoghir man älzskadhe *(dilexit)* forbannilse *MP* 5: 5. haar som ydkelica älzskar bannor j synom mwn *ib.* hwilka ... elska dywilsins nampn daglika j synom mwnne *ib.* **4)** *älska, tycka om, värdera, sätta värde på, gärna vilja hafva.* thetta laat enga ledhes swa frampt thw wilt wara nadh elska oc konungxlika hämpdh fly *BSH* 1: 143 (1373). älska ... werilzlikt godhz ok äro *KS* 46 (118, 50). ther fölgdhe ok mz ätanda fä som hwar en man älskar ä *Al* 4956. **5)** *älska, hafva kär.* älska *(diligere)* kirkio *Bu* 187. þolik present höre äke mik: vtan þöm þänna hem älska *ib* 206. kära cors ... hierteleka älskaþ *(amata) ib* 141. at han hopas tro och älskar thet han aldrigh så *KS* 18 (45, 19). älskin han swa som idher siälwa *MB* 1: 367. ysaac han war kärare at *(amabat)* esau ... än rebecca älskadhe meer *(diligebat)* iacob *ib* 208. han atte ey barn ij världine flere thy älste han hänne thäs mera *Fr* 1506. han elskte sin wilia meer en mik *MD* 131. tha han älskar wäl sin skapara oc sin nästa tha älskar han sik siälwan *MB* 1: 461. somlike thera ... tilbyriadho ... at awndas moot sinom skapara. hulkin the sculdo hawa höghelikast älskat *(summe debuissent diligere)* for sina mästo älskilikhet *Bir* 4: *(Dikt)* 223. wm wi älskom the thing som wi skulum ey älska *Ber* 14; *jfr* **4.** thz är tha rätskipadher kärleker at wi älskum gudh for all thing ok ofhwer all thing, vi skulum älska gudh af allo hiärta ok af alle wnderstandilse ok af allo minne *ib.* skulum wi älska wara wini ffor gudhz skuld *ib* 16. älskin idhdhra owini ok görin godha gärninga them idher hata *ib.* wilt tu wara rätvis, tå skalt tu först älska gudh, at tu måghe älskas af hånom *(Deum time prius et ama, ut ameris a Deo) KS* 25 (64, 27). tå älska tu gudh, tå tu fylghia *(för* -ir*)* hans wilia ok rådhom *ib.* tå ... halda män tik fire rätvisan ... ok älska tik ok hedhra *(venerabuntur et diligent)* medh alle makt sinne *ib* 26 (65, 28). hon *(Maria Magdalena)* hafdhe vanlica nu hört hans predican oc älskadhin hetelica *Bo* 74. lazarus var brodhir som thw älskar han är siukir *ib* 155. *MD* 29. älskin hwar annan mz gudhlicom älskogha *Bil* 158. *Bir* 4: *(Avt)* 179. *Bo* 244. i älskin me[r] men en gud älla idra egna siäl älla idra egna husfru *Bir* 4: *(Avt)* 184. tilböriadhe wnga manzsens hogher röras til nadhenna, oc storlika oc hetelika at älska the gudelika brwdhena *(d. v. s. den personligt fattade gudomliga visheten) Su* 11. giff snillenne allan thin kärlek, älska hona, som tik älskadhe aff äwärdeleko *ib* 15. en riddare älskadhe ena wälburna fru *KL* 82. ey älskadhis han aff hänne ä huru mykit han älskadhe hona *ib* 83. var son älskar thenne fatigha mö *Fl* 159. *ib* 152. al renfärdogh diur ok fughla haua ok älska huart thera sin maka *KS* 33 (86, 36). — *abs.* hänne forlatas manga synde. thy at hon älskadhe mykyt *Bo* 76. — *part. pres.* **älskande,** *a) substantivt. älskande, älskare.* allom älskandom bör *(omnium amantium proprium est)* at lidha haardh tingh for sin älskogha *Su* 14. huilken som älskar thz älskande gagnar, han sälika brindher *ib* 16. *b) adjektivt. värd att älskas, älskvärd.* sagh han ... nakot högelikast älskandhe *(summum amabile) Su* 21. — *refl.* **älskas,** *älska hvarandra.* i skolin älskas inbyrdhis *Bo* 177. *ib* 77. som ... swa älskadhos sina mällan *ib* 244. bondin ok hustrun älskas stundom sin j mällom *(diligunt se)* for ensamit licamlikit oppehälle *Bir* 3: 225. the älskas skuldo the skulo sik bäria *MD (S)* 292. the älskadhis ä meer ok meer *Fl* 149. *Iv* 1857. — *Jfr* **vanälska.**

älskan, *f. älskande, kärlek.* hans älskan war än klen oc barnsliken *Su* 11.

älskare, *m.* [*Isl.* elskari] *älskare, en som älskar.* ödhmiuktzsens älskare *(humilitatis amator) Bo* 4. fatikdomsins älskare *ib* 16, 70. lydhnonna älskare *ib* 145. swa stors godhlekx älskare *Bir* 1: 303. af världinna älskarom *ib.* fatika manna älskare *ib* 3: 111. stadzsens störste älskare oc landzsens *(vir amator civitatis) MB* 2: 324. korsins älskare *KL* 346. aff wärldennas älskarom gör hon gudz älskara *LfK* 51. ey wilde ihesus christus forlata sin älskara j dödhenom vtan hughnadh *ib* 21. jak skal ey neka min älskara, huilken för mina skuldh wart mathadher mz galla ... oc korsfäster mz spikom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Lg 334. o huat sääl älskare *(amator)* är han, som när sik findher hona i huilka han maa sin kärlek fästa *Su* 16. *ib* 21. — (?) om i ärin godhra älskara äptefölghiara *(boni æmulatores) Bo* 124. — *älskare, en som står i kärleksförhållande till en qvinna.* en ohöuisk qwinna sagdhe for sinom älskarom sik wilia swika han *KL* 279. bidde the vnga husfrwn sins elskara komo *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 131. aff wärdzlikom älskarom *Su* 14. — *bildl.* o hwat troen brudha swen är gudz ängil, oc hwldher bodhbärare, mällan brudhgomman siälffwan oc brudhena, som är hwar en cristen siäl hwilken . . . bär budhen mällan älskarens oc hans kära, hennas böner offrandes oc hans nadher atherförandhe *LfK* 133.

älskelika, *adv.* [*Isl.* elskuliga] *kärleksfullt.* thön . . . glädhias oc frygdhas i the höghtidhinne lustelica oc älskelica *(amanter) Bo* 223.

älskeliker (-ligh: -lighe *BYH* 1: 235 (1430). **-lig: -liga** *MB* 2: 365; **-lige** *HSH* 24: 148 (1518); **-ligaste** *Bir* 4: 176. **-likin** *(m. och f.).* **älskaliker: -lica** *Lg* 3: 252. **elskeleker: eskelekum** *(för* elske-*) SD* 6: 65 (1348). **älskeleken** *Su* 14. **älschirleker: -leca** *SD NS* 2: 134 (1409). **älslecher: -lecha** *ib* 1: 319 (1404). **elsegliker: -likä** *ib* 5 (1401). *n.* **-likt. -likit. -ligkit** *Su* 297**),** *adj.* [*Isl.* elskuligr] **1)** *älskande, förälskad, kärleksfull, kärleksträngtande.* aktha mz thino älskelika *(amoroso)* hiärta, at allom älskandom bör at lidha haardh tingh för sin älskogha *Su* 14. **2)** *älskad, kär.* min elskelikin husfru *SD* 6: 65 (1348). swa länge hans älskeliko hustru älino ragwaldsdotters lijftime är *BYH* 1: 189 (1382, *nyare afskr.*). bidhiom wi wara älskelika winer herra ärengisl niclisson oc magnus bänctsson at the thetta testiment fulkomnen *ib* 202 (1391). beynkt puke oc symon körning mine älskelighe frändher *ib* 235 (1430). *SD NS* 1: 8 (1401). är thet swa, at han wil löösä then for:dä garth til sigh, swa skal han gifuä mino elsegliкä cristinä fämti marc penningä for sinä morghingafuo *ib* 5 (1401). fore mins älslecha bonda siäl *ib* 319 (1404). incighle . . . mins älschirleca maghx *ib* 2: 134 (1409). gyuum wi fulth walth eskelekum *(för* elske-*)* manne jovane hi lythyslundum, minum magh, aat fasta domkirkyonne thee förnänddo jordh *SD* 6: 65 (1348). allas ware älskelike oc käre fadher herr joghan mathei *Lg* 291. *VKR* 54. thätta är min älskelike *(dilectus)* son *Bo* 120. *ib* 8, 203. hans älskelike *(dilectissimus)* iohannes *ib* 170. magdalena hans älskelica discipula *ib* 202. hon . . . hafdhe änga roo för än hon kom til varn herra sin älskelica oc alra kärasta *(dilectum suum Dominum) ib* 74. *ib* 205. *Bir* 4: 176. älskelika syster thit hop warj j ihesu christo . . . fast *Ber* 4. min älskelikin *(dilectus)* skal til föghias mik mz kärlex och älskogha bande *ib* 42. the . . . kringhom foro . . . älskeliga *(dilectam)* stadhen *MB* 2: 365. — *med dat.* war han dygdhelikin oc allom älskelikin *Lg* 367. han *(fattigdomen)* är them älskelikin oc vinlikin *Bo* 21. mz thässo välsignadho härskapino . . . gudhi varom herra ihesu swa gudhlico ok älskelico *(Domino devota et a Domino dilecta) ib* 155. syster mik j christo älskelikin *(dilecta) Ber* 2. *ib* 14, 45. jak bidher thik . . . at thu sigh christo . . . min älskelikin mik och iach honom *(dilectus meus mihi et ego illi) ib* 42. sände vij tiil eder oss elskelige var domprost doctor jöns, och cantorem mester erich *HSH* 24: 148 (1518). — *med prep.* af. iohannes af honom for androm mykyt älskelikin *(præ omnibus dilectus) Bo* 204. **3)** *värd att älska, älskvärd, älsklig; täck, ljuf, ljuflig.* o älskeleken *(amande)* wngher swen *Su* 14. at thu synis ey swa wään oc elskelik *MB* 1: 197. hwaria handa thz hälaght är, thz älskelikit ok lioft är *Bo* 147. hiärtans älskelikin sötme *(prædulcis affectus) ib* 92. thesse iomfrvn tekna the hälgho kirkio hulka skipan som . . . är . . . älskelik *(amabilis)* j fruct *Bir* 1: 376. o huat eth nadhelikit oc älskeligkit *(amabile)* ordh *Su* 297. — *med dat.* thz hälgha kors är . . . mannom mykit älskelikt *(hominibus multum amabilis) Bil* 723. skal han wara . . . allom älskelikin *(erit . . . amabilis) Su* 352.

älskelikhet (älski- *Bir* 4: *(Dikt)* 223. **-lighet** *ib* 5: 26, 106. **-ligheet** *Su* 204. **-lekhet** *ib* 12. **-likxhet** *MP* 4: 70**),** *f.* [*Ä. Dan.* elskelighed] **1)** *kärlek; hängifvenhet.* somlike thera . . . tilbyriadho . . . at awndas moot sinom skapara. hulkin the sculdo hawa höghelikast älskat for sina mästo älskilikhet *(pro sua maxima dilectione) Bir* 4: *(Dikt)* 223. han . . . kallar sancta byrgitto ok alla cristna människior mz henne sötelika til sinna älskelikhet ok thiänist *ib* 1: 3. skal thit hiärta . . . vptändas af minne älskelikhet *ib* 6. *ib* 63, 3: 94. äru the fulle mz sötma ok gudhelike älskelikhet *ib* 1: 100. presentera han gudhi dyrasta thingh mz sins älskelikhetz handom *ib* 344. gudz älskelikheth *(kärleken till Gud) MP* 1: 23. aldregh kan tolkit hiärta swa qwikt oc kärlikxfult bliffua ensamt oc wtan älskelekhet *(amore privatum) Su* 12. en san himerslik . . . älskeligheet *ib* 204. *Ber* 3, 10, 12, 13, 18. aff beskedelike älskelighet *Bir* 5: 26. tha skal hon ey wäntha sigh . . . älzskelighet aff sino conwänth *ib* 106. om i hafwin älskelikhetina i mällan idhir *Bo* 177. hon wet modherinna älskelikhet til sin enga son oc sonsins til modherinna *KL* 70. *Bir* 3: 167, 254. at taka älskelikhetina oc kärlekin af hiärtano *(ad tollendam de corde dilectionem) Bo* 136. *KL* 4, 104. *Su* 194. *Bir* 2: 112. thiäna mik . . . af gudhelike älskelikhet ok kärlek *(dilectione et caritate) ib* 1: 40. aff myklom kärlek som iak hawir til thera ok af älskelikhetz brändagha *(fervorem dilectionis) ib* 217. hans o rene mundir for tok honom mins kärlekx älskelikhet *(caritatis dilectionem) ib* 219. *MP* 4: 70. mz kärlex älskelikhet *Ber* 42. älskelikhet är lif, ok haat är dödher *ib.* min älskelikin skal til föghias mik mz kärlex och älskogha bande och iak skal til föghias honom mz älskelikhetz widherskipte *(vicissitudine mutuæ dilectionis) ib.* kärleker *(caritas)* är älskelikhet *(dilectio)* mz hwilke gudh älskas for sik *ib* 15. älskelikhet *(dilectio)* är kärlexens *(caritatis)* syster, kärlekir war aldrig wtan älskelikhet ok älskelikhet war aldrig wtan kärlek *ib* 49. the psalma . . . hwilka som hällagh siäll sionger mz älskelikhet i kärlek och gudhelikhet *(per dilectionem et amorem ac devotionem) ib* 140. älskelikhetsins älla älskoghans bräzska *ib* 14. min siäl talade af älskelikhet ok älskoga *(præ amore) Bir* 1: 28. fa hänna winscap ok älskelikhet *KL* 83. en san himerslik oc ower alt en naturlikin älskeligheet *(celestis quædam et supernaturalis delectatio; sistnämda ord tydligen läst dilectio; supernaturalis möjligen fattadt ss super omnia) Su* 204. **2)** *kärlighet.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ss titel el. tilltalsord. hwilka iac sände thinne älskelikhet *Ber* 191. *Jfr* **kärlikhet 2.**

älsknadher (älzsk-) *m. kärlek.* wij ... skolom halda och hafwa alle sweriges män ... vthi war kärligheet, konungxlige nadhe och älsknadh *BtRK* 96 (1435, *orig.*). andelikin älzsknadher skal wara mällan idher oc ey likamlikin *Bir* 5: 13. om thu astwndar människio äller manna älsknadh *Skrifter till uppbygg.* 83. eghin elsknadher är räddoghans sak *ib* 84. hwru kanth thu synda aff thinom eghnom älsknadh *ib.*

älskoghe, *m.* [*Jfr Fdan.* ælskog *och Isl.* elskhugi, elskugi] **1)** *kärlek.* siunge guþlek tunga sötan älscogha ihesu christi *(dulcis amor christi personet ore pio) Bu* 25. þänkia mz þakom guz älskogha *ib* 72. han hafþe mere ... guþlikan älskogha bruna. än andre apostoli *ib* 100. thesse thiäna mik for pinonna räddogha skuld ok ey for hymerikis äro älskogha *(ex amore celestis gloriæ) Bir* 1: 40. then far willer som skapat thingx älskogha *(amorem)* säther for skaparans älskogha *Ber* 42. af gudhz älscoga *(kärleken till Gud) ib* 41. wälskipadher gudz älskoghe *MB* 1: 358. kötliker älskoghe *ib.* wndherstandandhis wngha manzsens hwgh oc hiärta wara om wänth til gudhelika snilles älskogha *Su* 13. iak helsa þik þät hälgha cors ... nu är þin älskoghe sua liuuar. at huariom är lioft tel þin ok venlekt *Bu* 140. som äru blinde giordhe af sinom älskogha *(amore suo) Bir* 1: 303. mins älskogha gnista *ib* 2: 253. en litin älskogha gnista til mik *(scintilla amoris ad me) ib* 252. biscopsens älskoghe tel guþ oc sanctum andream *Bu* 146. cristna manna lif är mäþ guþlekom älscogha saman sat *ib* 489. ängin gat wtan gudhlikan älskogha til hänne hafwat *Bil* 10. swa som likamin hawer twa föter, at flytia likamin mz swa hawer siälin twa älskogha, mz androm ganger hon fram, at wärldinna giri, mz androm stigher hon oc stundom til gudz oc thäs mera siälin älskar gudh, thäs minna fästes annar fotin, thz är annar älskoghe, til wärldinna *MB* 1: 226. älscoghin *(amor)* är siälinna förare bärande hona thijt han far *Bo* 65. o mykyt stor älskoghe. han älskadhe thöm visselica i ändan *ib* 188. *ib* 225 *(på tre st.).* mz ... älskogans länktan *Su* 12. allom älskandom bör at lidha haardh tingh för sin älskogha *(ob amoris gratiam) ib* 14. för en orenan oc syndoghan älskogha *(amore) ib.* jnsköt ... owenen honom hardasta frestilse, til at owergiffua gudhz kärlek, oc wändha sin hugh oc wilia allan til wärdzleken älskogha *(amorem mundi) ib* 15. mädhan thua wärdzlika älskogha *(amores terreni)* siällan häller aldrigh kwnno til hopa sämias, huru kan tha nakot sin hymmelsleker kärleker wärdzlikom älskogha sammanfögias *ib* 17. för älskogans mykyn heta *ib* 22. hans mykle älskoghe oc kärlekir *MB* 1: 473. min älskelikin skal til föghias mik mz kärlex och älskogha bande *(vinculo caritatis et amoris) Ber* 42; *jfr* **älskogha band.** i thänna kärlekenom oc älskoganom wart han opta i wndherlike oc osigelike matho begwtin *(hac dilectione miro et ineffabili modo divinitus perfundebatur) Su* 11. — *älskog, kärleksnjutning, kärleksnöje.* han badh mik om elskogha. oc mz minne samthykkio soff han när mik *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 125. **2)** *älskad person, älskling; älskande, älskande person, en som älskar, älskare (el. älskarinna). i sht med afs. på personer af olika kön. eg. och bildl.* jhesus han är min fäste man, han är min ära, han är min älskoghe *(ego me Christo sponsam tradidi, ille gloria mea, ille amor meus) Bil* 537. han far mit i mällan älskoghan ok hans liofwa käro *(inter dilectum et dilectam) Bo* 113. nw sta älskoghane *(dilecti)* badhin saman ... hon takir brudhgomman gladhelica til siin *ib* 227. huar han (ɔ: skälika människio hogher) sinom älskogha *(suo amato)* om kärleken oc gudelika skodhan fullelika tilföghis *Su* 17. kärleken är the dygdh, som ... tilbindher älskaren til sin älskogha *ib* 21. i thy han lostadhis mz hänne som mz sinom kärasta älskogha. ämbrat fandz hon swa som liofwer fägherste vnger swen *ib* 391. han haffwer sin älskogha mist the han wan mz falske list *Al* 8045. husfrwna elskoghe war här alla nat *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 148. thu haffwer hoor giorth mz manghom thinom älskoghom *LfK* 95. *Ber* 166. ey aktar fatikdomsins älskoghe *(paupertatis amatrix)* thera handa *Bo* 3. *Jfr* **lilio älskoghe, älskogher.** — **älskogha band,** *n. kärleksband. Bir* 3: 415. *Jfr* **älskogs band.** — **älskogha bref,** *n. kärleksbref. Su* 98, 99. — **älskogha brudh,** *f. älskad el. kär brud. Su* 392. — **älskogha bruni,** *m. kärlekslåga.* j gudlikom älskogha bruna *Lg* 950. — **älskogha fulder,** *adj. kärleksfull.* i ... älskoghafullo iomfrwnna hiärta *MB* 1: 479. *Su* 384, 386, 393. — **älskogha gnista,** *f. kärleksgnista.* for thässä älskogha gnistona *Bir* 2: 253. — **älskogha gudha,** *f. kärleksgudinna.* greci ... sighia hona *(Venus)* wara elskogha gudo *Bil* 620. — **älskogha man,** *m. älskare.* wiliande kyssa siu älskogha man *KL* 23. — **älskogha ordh,** *n. kärleksfullt ord; ljufligt ord.* af thässom ... älskogha ordhom rördhes hänna hugher *Su* 384. — **älskogha tekn,** *n. kärleksbevis.* af storom älskogha teknom hulkin min son giordhe ok tholde for allom *Bir* 1: 227. — **älskogha thra,** *f. kärlekståtrå, kärlekslängtan.* vakte sik wel för älskoga tra *MD (S)* 303. — **älskogha vili,** *m. tillmötesgående af (ngns) kärlek, tillfredsställande af (ngns) älskogsbegär.* thän tidh vnge mannin formatte ey mz lukkan älla blidhe iättan lukka hona til sin älskogha wilia widhirfrestadhe han at waltaka hona *KL* 88. — **älskogha visa,** *f. kärleksvisa. Su* 393. *Jfr* **älskogs visa.**

älskogher, *m.* [*Fdan.* ælskog] **1) = älskoghe 1.** af modhirlikx älskoghx sötma *Bo* 244. thin älskogh är mik vordhin swr *Fl* 378. ret elskog ... han skal ... wara hiertaligh stadeligh ok hemeligh *MD (S)* 297. *ib* 299. — *älskog, kärleksnjutning, kärleksnöje.* wil iak elskogh plägha *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 139. **2) = älskoghe 2.** han er myn ära myn hedher, han er myn kärleker han er myn hedher och söthme, han är myn kärastha älskogher *(ille gloria mea, ille generositas mea, ille amor meus, ille dulcedo et dilectio mea) Lg* 3: 122. — **älskogs band,** *n. kärleksförbindelse.* at enkte folk i idhart land haffwer kärleek til elskogx band hwarte i hoor eller annars kost *Al* 7070. *Jfr* **älskogha band.** — **älskogs bragdh,** *n.? kärlekskonst.* ä hwath han talar äller sigher elskogx bragdh han pläghar widher *Al* 170. ij elskogx bragdhom war han klook *ib* 172. — **älskogs luste,** *m. kärleksnjutning.* hurw maghin i haffwa nakra makt til nakan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

elskogx lusta hafft *Al* 7086. — **älskogs visa,** *f.* = **älskogha visa.** tha byriadhe hon at kwädha ena elskoghx wiso *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 162.

älster, *se* **äldre.**

älta (-ir, -te. *part. pret.* **älter: wtälter** *MB* 1: 107**),** *v.* [*Isl.* elta] *L.* **1)** *sätta i rörelse; stöta, drifva, pådrifva, köra, köra på.* swa som oskälikit diur. ther ältis mz gislom oc styngiom *Gr* 291. swa skwfs han oc ältis *(impellitur et anxiatur).* swa drax han ok köris *Bo* 182. the älto han ok kördho ok drogho *(compulerunt et traxerunt eum) Bir* 1: 30. nar thässin siälin presenteradhis domarenom ältis hon aff fyrom diäflom *ib* 3: 71. diäflane älta tha syndogha siäl at hon formagh ey flygha bort aff sinom änxla *MP* 1: 13. *Ber* 205. — *jaga, skaka, oroa.* thetta rike . . . ältis nu ok mödhis aff dröwilsinna storm *(turbine tribulationum agitatur) Bir* 3: 365. — *drifva, hetsa.* hwat mykyn gäld som idhir ältir *(exagitat) Bo* 160. **2)** *jaga, förfölja.* syntis them otrona iudhanom swa som gudz likame j offlätis liknilse flyghande j wädhrino älte han ok innelykte han j enne wra j huseno *KL* 32. han . . . slo them sigher aff, oc älte them alt til damascum *MB* 1: 181. hurw amoreus hiög them nidher oc älte *(persecutus est) ib* 431. fäm aff idher skulo älta *(persequentur)* hundradha wtläntzska män *ib* 376. *ib* 2: 32. **3)** *jaga, förjaga, drifva, fördrifva.* swa som thz diwr som hawir mangh skiul älla boo at blifwa j nar thz ältis af wedhé mannomen w eno tha flyr thz j annat *Bir* 1: 200; *jfr* **2.** mykyt folk ok mäst vnkt folk mz hundenum älto som wiff: ok hudzsadho *(Cod. C* älto oc kördho 950*)* naknan koklaran wt aff stadhenum *(tamdiu post eum concurrerunt, donec illum quasi lupum de civitate fugarent) Bil* 105; *jfr* **2.** hwi komin i til mik som i hatadhin för, oc älto aff landeno fra idher *MB* 1: 211. the helgho kirkio kärlekir älte fran sik diäfla *MP* 1: 80. ält fra thik sorgh *Ber* 41. **4)** *vara i rörelse, fara omkring, vara rastlöst verksam?* han älthe ok körde ok saman förde *MD* 169. **5)** *röra omkring, omröra.* skal man thagha tz hwita af eggit och ältha tedh swa ath tz fradas *LB* 7: 57. **6)** *trycka, krama, knåda, älta. Jfr* **samanälta.** — **älta sik,** *tränga sig (fram till).* abymelech stridandis nalkadis torn mwrenom, oc stridhe starkelika, oc älte sik til dörenne *(appropinquans ostio).* arbetandis at stikka ellen vppa dörena *MB* 2: 102. — **älta ater,** *drifva tillbaka.* amalechites oc chananeus . . . älto them then sama wägh ater, som the komo fram *MB* 1: 403. — **älta bort,** *stöta bort, drifva bort, fördrifva, aflägsna.* sagdhe sik skula älta bort qwinnona fran hanom *KL* 210. han . . . skal gerna älta them bort aff landeno *MB* 1: 289. josue . . . älte bort hedhin här *ib* 326. begynnadhe hon skyuffwa han fran sik, oc älte honom borth *ib* 2: 122. tha älte sanctus petrus diäfwlin bort mz sinom nykle *Bil* 116. wars härra räddoghe älte bort syndena *Ber* 10. lukten aff thy (ɔ: abrotanum) ältir bort huggorma *LB* 3: 76. *ib* 2: 47, 4: 349. the hwitha walmogan . . . älther borth hoosto *ib* 2: 35. *Jfr* **bortälta.** — **älta ut,** *utdrifva, aflägsna.* thu ältir mik wt af *(d. v. s. beröfvar mig)* rike ok äro *(per te jam expellar a regno) Bil* 87. ält wt hwaria last aff thinne siäl *LfK* 175. *Jfr* **utälta.**

älteliker, *adj. Jfr* **bortälteliker.**

ältilse, *n. pl.? Jfr* **bort-, ut-ältilse.**

älände (elende. ellende), *f. och n.* [*Ä. Dan.* elende, ælende. *Mnt.* elende, ellende] *landsflykt; främlingskap.* fly bort i älände *Ihre Gloss. sviog.* 1: 392 *(handl. fr.* 1464*).* til thik ropom wi elendena barn *ST* 198. äptir thetta ellende *ib* 199.

älände (ällände. ällende. ellende. *pl.* **-e. -a.** *dat.* **-um),** *adj. (och subst. m.)* [*Fdan.* elende, ælende. *Mnt.* elende, ellende] **1)** *främmande; främling.* een ledhe stiärna allom ellendum oc främadhom *ST* 77. thu skalt wará en beskermare älländä jomfrvr, enkior och faderlösä barn *Va* 20. hwariom enom ällende här i wara gärningh *(som blir sjuk)* . . . skulum wi . . . til hielp koma *SO* 4. — *om judisk proselyt.* jwdhane sagdo pylato . . . oc allir moghin ropadhe . . . tässe som han wäria äru älände *(proselyti)* . . . pylatus . . . spordhe them hwilke äru älländе the sagdo honum hedninga sönir som nw ärw wordhne jwdha *MB* 2: 377. wi ärom ey älländа. wi ärom iwdha sönir *ib* 378 *(motsvarande tre ställen KL* 382 *hafva i st. f.* älände, älländе, älländа *läsarten* ärlände, ärlende*).* **2)** *olycklig, nödställd, eländig. Jfr* **älända hus.** — *Jfr* **ärlände.** — **älända hus (elenda-),** *n.* [*Mnt.* elende hûs] *hospital för spetälska.* elenda huset *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 177.

äländoghet (ålendigheth. äländikheet), *f.* [*Ä. Dan.* elendighed. *Mnt.* elendicheit] **1)** *främlingskap.* kalladhis hon aff thesse äländikheet oc til sins älskelica herra ihesu christi ewinnelica rike *Lg* 3: 260. **2)** *armod, nöd, elände.* theras hustrw och barn giordes arflöse, och ga nw om brödh i stor älendigheth *BSH* 5: 175 (1507).

älzter, *se* **äldre.**

äm- *i sammansättningar, se* **iäm-.**

ämbar (em-. ämber *Bj* 41: 1; *RK* 3: 2692**),** *n. och* **ämbare (-äre),** *m.* [*Fsax.* embar, ember] *L. ämbar; äfven ss måttsbeteckning.* II byttu I saa II ämbar *SD* 3: 759 (1316). skulde in i skrinit eeth ämbar aff renasta gwll *ST* 200. *ib* 201. hadhe jak tw ämber full mz bläk . . . jak kunde thz ey scriffua för tiik *RK* 3: 2692. swartasto dyäfla ingutu af brännandom ämbarom *(situlis)* brännande brännestens lugha eldryk ok wällande bly i thera mun ok bwk *Su* 460. *ib* 126. scal man taka smidiosindhir thry stykke oc läggia j eldh oc göra thz glödheet lägge sidhan förat eth stykke j eth ämbar oc lathe ther j röt wiin ellir starka ätikio oc säte föthirna ther i ämbarit *LB* 1: 98. tag eth fath med helle knop, och eth embar gamalth ööl *ib* 7: 46. han staal en ämbäre öl *BtFH* 1: 222 (1508). jak är honom skyllogh C ämbar *(cados)* olia *MP* 4: 154. *Jfr* **gul-, vatn-, vatns-ämbar.**

ämbite (em-. -bitte. -bete. -bäte: -bätena *MP* 4: 153; **-bätit** *ib.* **-bäthe** *ib***),** *n. och* **ämbit (em-),** *n.* [*Isl.* embætti. *Jfr Mnt.* ambacht, ambet] *L.* **1)** *tjenande, betjenande, tjenst, arbete.* sigher iak tik petronilla . . . stat opp oc thiäna os, oc iämsköt stodh hon opp, helbrigdha, oc tiänte them, oc nar ämbetet ällar tiänisten war fulkompnat, bödh sancte pädhar hänne gaa til sywka sänghena igän *Lg* 331. hon giordhe alt thz ämbite som i stekarhuseno sculde göras *KL* 302. han . . . blygdhis ey at ydhna smälikit äm-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bete *ib* 251. — *arbete, göromål, syssla, sysselsättning.* bödz honom at rökta brödhranna kaalgardh oc göra smälikasto ämbite ij klostreno *KL* 252. huru som lofuas ... systrom j sancti saluatoris ordin hafua fyra quinnor sik til hielp j thera steghirhws oc androm theras embitom oc ärfuodhe *VKR* 2. huilka som ... hielpa i thera ämbite systranna som mindra formaagha *ib.* focarie sculu hielpa systromjn j sinom embetom oc thiänist *ib* 24. *Bir* 5: 26, 30. thz war hans ämbete *(þionosta)* at göma konungxens bitzsara kniffwä *Di* 44. ey plägha the annath embete fa *Al* 4774. — *göromål, förrättning, bestyr.* thera embite tesses olla badha är at hielpa konungx raada ok diktaret ok sätia laagh ... ok epther withnom säia doma *MD (S)* 229. en provastar ... räþ allom biscops ämbitum sua väl ... at äfte biscopen döþan vildo han alle biscop välia *Bu* 28. äghir biscopin vita thera lifwirne ok sidhi hulkom som han andwarda sin ämbite *(officia sua)* ok vm the hafwa sik sniellelika ok ey girilika j sinom ämbitom *(in agendis)* *Bir* 1: 317. wi giordhum visitacionis embete *VKR* 54. *Bir* 5: 111. — *betjenande, bistånd.* tändis lyktan mz osynliko ämbite *KL* 280. — *förvaltning.* gör nu räkinscap af thino ämbete *(redde rationem vilicationis tuæ)* *MP* 1: 239. then tidh iak vardir skildir vidh mit ämbete *ib*; *jfr* 3. *ib* 2: 192, 4: 153. **2)** *tjenareskara, följe.* thaghir diäfwllin inferus oc dödhin oc thera omildo ämbite *(impia officia)* thätta sagho mz sinom grymom thiänarom stygdos the *KL* 411. *MB* 2: 404. **3)** *tjenst, syssla, ämbete.* wi albrict ... hawm honom *(Bo Jonsson)* i hand fangit med fullo walde wart ämbite. at standa for warom gardh *HSH* 16: 3 (1369). *ib* 4, 5. vi ... bindom oss ... swa mykit som hwaryom varra är loflict af synu embete ... at halda ... al fornäfnd stökke *SD* 5: 568 (1346). þän biscopar varþ ... ränte han sins ämbitis *(officio)* ok prouento *Bu* 29. *Bil* 577. nitthen ar i ämbethet war hans *(biskopens)* aller *MD* 436. biscopin skal ... ey idhna sit ämbite älla äruodhe *(officium suum)* for päninga vild *Bir* 1: 317. *ib* 3: 260. af ämbitzsins väghna hafdhe han *(kardinalbiskopen)* varit hänne swa som fadhir *KL* 354. them *(presterna)* vt valde iak til höxsta ämbite *(ad summos ordines)* *Bir* 1: 147. the hälgha kirkia skipadhe at the klärkia som ville vighias til gudz ämbite skulle haua hällaghat ämbite *(quod clerici ad sacros ordines procederent beatam vitam habendo)* *ib* 2: 68. vppehaalla syslomanzins embete *VKR* 34. gaardzmestarins embete wari thet at staanda fore gaardhenom oc allo ärfuodhis folke oc ärfuodhe *ib. Bir* 5: 115. sculu alle clostirsins högbste embezmen när the sitt embete anama lofua abbatissonne lydhno oc troscap haalla sculandis swa lenge the j clostirsins embetom ellir brödh äro *VKR* 39. *ib* 31, 45. j thässe book som claustrum anime heter, siälennas andelikit closter, skikkas först oc flys all ämbete oc ämbetes män *LfK* 29. abotans förmanzsens ämbete *ib. ib* 162. **4)** *tjenst el. dyrkan som egnas Gud (och helgon), gudstjenst, föreskrifven liturgisk läsning och sång, särskildt om messan och messoffret el. altarets sakrament; äfven om sakramenten öfver hufvud; i sht i förbindelserna* gudz ämbite *och* guþlikt ämbite. gik han jn j hälga tämplet, oc sagde ... til prestena som ther huldo theris offer oc ämbite *(sacerdotibus solitas hostias offerentibus)*, at the skuldo honom antwardha jwdam machabeum *MB* 2: 328; *jfr* 1. nar prestin gaar til altarit ok wet sik hafwa syndat ok hawir nakon anghir. hafwande tha fullan vilia at synda annantidh nar ämbitit är giort *(peracto officio)* *Bir* 1: 148. huru nwnnonar skulu böria gudz tidhagärdh *(officium divinum)* ... oc huru the skulu lykta ämbitit *(officium)* oc at hwan dagh ... skal ämbitit sighias aff iomfru marie *(dicatur officium virginis)* *ib* 4: 11 (*jfr* systrana skulu ... hwan dagh ... sionga mässo aff minne modher *(missa de Matre mea per sorores cantabitur)* *ib* 12). the klärka hulka j til änkte annat oppehallin vtan til at sionga gudhelikit ämbite *(divinum officium)* *ib* 3: 258. läggia the thungha owir mik nar gudhelikit ämbite hulkit the sighia mik *(divinum officium quod dicunt mihi)* är them thunght *ib* 1: 148. loffuas them at sionga domkirkionna ämbite oc sangh *(cantare officium)* j hwilkins biscops döme clostrit bygd oc stikttat är, än systrana skulu engaledis wmskipta sin sangh älla ämbite som them är stadgat ällir skipat *ib* 4: 69. *ib* 68. eyg skulu ... färre syster juledhas än ath the seen fulfööra til sit ämbite *(ad officium suum decantandum)* oc ey färre präste än ath the warin moghande til ämuäl ath siönga hwan dagh ämbitit af tymanom *(ad cantandum omni die de tempore officium)* *VKR* 75. *Bir* 4: 31. tha tidhene oc gudz ämbite *(opus Dei)* älla mässa siöngs *VKR* 73. bökir skulu haffuas swa manga, som widhertorfftelikit är at göra gudz ämbite *(ad divinum officium peragendum)* *Bir* 4: 34. nu kom aat thöm tima at mässa skulde haldas ok gudz ämbite *KL* 360. iach *(prestin Jönis)* ... war stadd i for:da kyrkio och hölth gudz ämbethe *HSH* 15: 2 (1514). biscopana biidha thik. oc fa ey hallit sith ämbite för än thu komber *Lg* 3: 210. en aff biscopomen bödh at ... alle ocristnadhe skullo ga vt mädhan ämbitet giordhis *ib. Gr* 324. han ... sagdhe ther mässo. ok hiollo ther höghtidhelica gudz ämbite. ok loot them taka gudz licamma *ib* 314. böra alt gudz ämbete ok tidhagerdh *MP* 1: 52. höra gudz ämbite *Lg* 3: 508. hörande mässo ok gudhelikit ämbite ok predican *VKR* VII. thäntidh gudz likama ämbite görs *KL* 315. j ihesu christi licama ämbite oc offre *MP* 1: 184. til thz werdogha sacramentit oc til thz hälgasta ämbitit *(ad hoc celeste mysterium)* *Su* 286. nar the *(presterna)* thänkia mz sik jak wet mik hafwa storlika syndat vm iak haldir af ämbiteno *(abstineo a sacrificio)* tha skända alle mik *Bir* 1: 149. nar thz ordhit six som min licamme vighis mz ... tha fly ginstan diäflanne fran thera siälom som ämbitit offra oc thz vighia ey thorande fresta thom *(a tentando animas offerentium)* *ib* 2: 109. han *(den nämde ogudaktige presten)* ... gitir ey hulpit honum mz sinom forskyllilsom vtan mz ämbitzsins värdhelikhet *(dignitate sacramenti)*, thy at godhe preste hiälpa siälomen twem lundom badhe mz gudz licamma makt oc sua mz sinom eghnom kärlek *ib* 117. nar han *(den ogudaktige presten)* falar min likama til sin mun tha är iak borto fran honom vm nadhena ... ey for thy at iak war ther ey ... swa mz ondom som mz godhom fore ämbitzsins skipan *(propter sacramenti institutionem)* *ib* 1: 150. han manadhe sina munka at skripta sik oc bättra mz höghste aat-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

uakt thän tidh the sculdo ga til gudhlik ämbite *(tempore eo, quo acceditur ad sacramenta)* *KL* 196. **5)** *mysterium, hemlighet.* var thz mins guddoms rätuisa at mina fötzlo ämbite *(mysterium incarnationis divinæ)* skulle lönas fore diäflenom *Bir* 2: 301. lönte jak mins mildoms ämbite *(mysterium)* fore diäflenom *ib.* veet iac al lönlik embite *(mysteria omnia)* oc allan visdom i the helgho script *MP* 2: 129. **6)** *yrke, handtverk.* hvilken man ... ey sit embete kan *SO* 81. en til hielpa taga som ämbetet kan *ib* 82. som thw embethe haffua mothe laghbokine *ib* 50. [j]ngen änckia aff muramestara compani holle embetet vppe lenger än eth aar epter sin framledna dandemans dödh *ib* 87. pilten läre siden embetet epter sina formaghan *ib* 146. sit ämbit wel lära *MD (S)* 286. mz scriffwaren teknas embit mera badhe the ther wl ok skin hantera kötmangra ok the ther söde sla ok the som hudher barka ok fla them bör thera embit trolig göra *ib* 290-291. the äre mestä delen skynnare skomakare och belchare *(för* beltharе*?)* och andre ämbetzmen. och begäre hälst sielffue ath the motthe faa thiänä vedh theris ämbethä *HSH* 20: 65 (1506). **7)** *handtverksskrå.* komber nokor godher man ... til nokrom i embitteno oc wil skoo köpa *SO* 29. jngen halde swena i embitteno wtan til halfuom arom eller helom widh boot kompenieno eth halfft pundh wax oc ena thunno ööl vtan swenenom kan hendha skälikin lagha forfall oc säghi tha badhe husbonden oc swennen werkmestarenom i embeteno til, oc framdelis säghi werkmestare at minsta sex brödhrum til i embeteno at the thz skälica ranzaken *ib.* jnghe swena i embeteno maghen drikka flere samdryke vm arit än theres husböndher *ib.* naar skomakara swena skulu halda theras drykke stempno epter forscrifna drykkes tima, ther skulu ouer wara twa mestermän aff embeteno til skikkadhe *ib* 30. the articla ok puncta forscrifne äre ok vart embete behoff giordis *ib* 33. sedher haffuer warith ok är i godhom embethom ok companiom ok selskap at the haffua skriffter ok skraar sigh epter at retta om the stykke ok ärendhe them waarda *ib* 47. for then skul at somblige vnge män i wara forscriffna embethe äru nyligha tilkompne *ib.* embetheno foresee om the ärendhe ok stykke som almoghanom ok os sielffuom ligher makt vpa *ib.* hvilken swen sinom hosbonde vntlöper ... tha derffues jngen broder i ämbeteth hanom til sig taga for än han veth hurw han är fran sin hosbonde skylder *ib* 85. om han bliffua vil i companit ok i embetena *ib.* *ib* 48, 49, 50, 52, 62, 63 *o. s. v.* — *medlemskap i ett handtverksskrå och rätt att såsom mästare utöfva ett yrke.* huilken broder som embetet haffuer wnnit *SO* 32. *ib* 62. hvilken man här i staden komber ok sin egen man vil varda j thetta mwramestara compani han scal eskie embetet j three samfelte swnnadaga *ib* 80. *ib* 81. faar hon *(enkan efter en murmästare)* man annan än mwramestare jnnan aars moth tha är hon eller han ey embetet nywtande epter thz sket är *ib* 87. — *Jfr* **apostla-, bakara-, biskops-, formanz-, gulsmids-, hedhers-, hovudh-, kiötmangara-, kärleks-, muramästara-, mästara-, pava-, prästa-, skomakara-, skräddara-, smidha-, tunnobindara-ämbite.** — **ämbitis altare (embetz-),** *m.?* *ett handtverksskrå tillhörigt altare, skråaltare.* embetz stakar som fore embetz altara standa *SO* 158 *(kan föras till ett* **ämbitis altara,** *n.)* — **ämbitis brodhir (ämbetez-. embet(h)ez-. embetetz-. embetz-),** *m.* [*Mnt.* amptsbroder] *broder i el. medlem af ett skrå, skråbroder.* ingen embetz broder maa ... till nakrom borgara i staden ghaa at göra bruda schoo heem i hans hws *SO* 32. embetez brodher i schomagara companij *ib.* embetz broder aff guldzsmederne *ib* 158. vij embetz bröder *ib* 33. han scal sin kost holda allom ämbetez brödrom nerwarende *ib* 80. giffuer nokor brodher sijnom embethez brodher ondh ordh *ib* 52. *ib* 79. vil nager broder sin embetetz broders gerningh straffa *ib* 86. — **ämbitis brodhorskap (ämbetz bröderschapp),** *n.?* *medlemskap i skrå.* haffwe forwärkat ämbetz bröderschapp *SO* 147. — **ämbitis byssa (embetz bössa),** *f. skråbössa, kassaskrin tillhörande ett skrå.* harniska peninga skulo vpleggias i embetz bössan *SO* 185. *ib* 192. — **ämbitis hus (***VKR* 2. **embetis-** *ib* 24. **ämbitz-. embetz-),** *n.* [*Mnt.* ambachthûs] *arbetshus, ekonomibyggnad.* at the altidh warin redho at widhertaka oc inbära thz som införandis är j ämbitz husen *(officinas)* *Bir* 4: 100. *VKR* 2, 24. *Bir* 5: 30. honom *(gårdsmästaren)* scal antwardhas clostirgaardhin medh allom embetzhusom oc thiänista folke *VKR* 34. — **ämbitis kar (ämbitz-),** *n. kärl som nyttjas vid gudstjensten, tempelkärl.* the ... hulke som ... sankadho saman al ämbitz kar *(utensilia)* j gudz hws hulkin som bortfördh varo *Bir* 3: 363. — **ämbitis klärker (ämbitz-),** *m. klerk som fungerar såsom högre andligs ställföreträdare el. ombud.* radhir iak idhir at j latin jdhra ämbitz klärka loua *(quod vicarii vestri promittant)* mz swornom edh at the änkte til dyrfwins at göra mot rätuisonne a jdhirs ämbitis väghna *Bir* 3: 260. — **ämbitis kompani (embetez-. embetz-),** *n. handtverksskrå.* gvdh vari medh allom brödhrom oc söstrom j alla embetez kompani ok sellscapp *SO* 77. — *festligt samqväm inom ett skrå.* hvilken broder som begara sunder slaar ... i embetz compani *SO* 86. — **ämbitis man (ämbittes-. ämbetis-. embetis-. embetes-. ämbedis-. ämbätis-** *MP* 4: 138. **ämbitz-. embitz-. ämbetz-. embetz-. ämbez-. embez-. ämbädz-** *SD NS* 2: 211 (1409). **ämbuz-** *MELL Dr Vl* 12, 14 *i var.*; *StadsL G* 7: 2 *i var.*, *R* 35. **ämbudz-** *FH* 3: 32 (1443). **ämbtz-** *KrLL Dr Vl* 4 *i var.* **ämbz-** *ib* 13 *i var.* *Med afs. på formerna med* **u** *i andra stafvelsen jfr* **umbuds man),** *m.* [*Isl.* embættismaðr. *Jfr Mnt.* ambachtman, amptman] *L.* **1)** *tjenare, tjensteman.* spyrin aat höfdhingan centurionem ... oc ämbitis män *(d. v. s. soldater)* som hiollo vardh ok vaku om han *KL* 393. *MB* 2: 388. the ämbitzmän ther monde wara them bödh han tha fram at bära alla the pinor oppinbara *MD* 194. tha iudha biscopane oc adhre preste oc gudz ämbitis män *(Levitæ)* thätta hördho *KL* 402. *MB* 2: 395. — *tjensteman, innehafvare af syssla el. ämbete el. uppdrag, ämbetsman.* här medh affläggis all wtspisning baadhe embetismannom oc androm clostirsins thiänarom *VKR* 38. taki abbatissa oc alle clostirsins embetzmän wäl wara at ey wari j clostirsins brödhe noghar faafeng hion *ib.* sculu alle clostirsins höghste embezmen när

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

the sitt embete anama lofua abbatissonne lydhno oc troscap haalla sculandis *ib* 39. j hwat maato syslo män oc ämbitz män skulu skipas *ib* 82. *Bir* 5: 110, 111, 112, 123. idher *(systrar och bröder i Nådendals kloster)* eller noghrä idher ämbitzmän eller thiänerä ... athindra *FH* 3: 32 (1443). *LfK* 29. — *bestyrare, förvaltare.* skipas the *(klerkerna)* altarsins ämbizsmän oc röktara *(dispensatores et curatores)* *Bir* 2: 106. — *förvaltare, fogde.* tha sagde husbondhin ... sinom ämbetz man ... kalla ärfuodhis männena ok giff them sin lön *MP* 1: 78. han hafde en ämbitz man ouir sith godz *(villicum)* *ib* 239. *Ber* 292. ransaka granligha huat aathwakt oc acht thine ämbitzmän hafua *ib* 288. — *ombud, fullmäktig, som uppträder och handlar å ngns vägnar.* swen for:der äller hanss ämbitzman skal vpbiära aff thesso goze for:do affrath oc afgield *SD NS* 1: 444 (1405). wy befinnom kärlek och räth aff hans *(Bo Knutssons som inbyggarne i Kind begära att få till häradshöfding efter hans fader)* formyndarom och ämbitzmannom *ib* 623 (1407). — *den som eger att föra talan för en andlig stiftelse och att sköta dess ekonomiska angelägenheter, syssloman.* hwat abbatissan och clostersens ämbitisman wil eller scal fore the sak hafua ... thet star til gudh och til abbatissan *SD NS* 2: 115 (1409). tileghnar iak thet *(godset)* ... klostreno vazstenom ... swa at klostrit älla thäs rätte ämbizmän maghin oc skulin makt hawa thet frälselica radha oc styra, byta, sälia älla skipa i hwat matto thöm bäzst nögher *ib* 110 (1409). — *ombud, ställföreträdare.* *om Petrus och om påfven — ngn gång äfven om biskop — ss Guds el. Kristi ställföreträdare; äfven om påfven ss intagande Petri plats.* gudh gaff petro himirikis nykla. swa som godhom ämbitz manne *KL* 177. thz var stor ödhmiukt ... at höxste gudz ämbitzman här ij iordhrike *(om påfven Gregorius IX)* beddis hiälp af ödhmiuke gudz thiänisto quinno *ib* 344. thin ämbiszman *(vicarius)* hulkin som sitir j thino säte j världinne *Bir* 2: 89. thu äst min ämbitis man j iordhrike *ib* 247. *ib* 3: 348, 456, 4: 44, 48, 112, 114. han hedradhe ok vphögdhe then som mina kirkio ok min ämbitz man forsmadhe *ib* 1: 39. han *(biskopen)* är gudz ämbitzman j iordhrike *ib* 316. än i thinom daghom skal höras lifwi pädhars ämbiz man som är pafwin *Bir* 2: 9. *MP* 4: 138. — *om af konungen förordnad ämbetsman som äger att i vissa afseenden och under vissa förhållanden, särsk. under konungens frånvaro, fungera såsom hans ställföreträdare; officialis regis generalis; särsk. om den ämbetsman som å konungens vägnar förestår hans gård el. hof el. för befälet öfver krigshären; äfven om ämbetsman som å konungens vägnar har inseende öfver ett landskap. Jfr Nordström, Svenska samhällsförfattningens historia* 1: 73 *f.; Ödberg, Den Svenske konungens domsrätt* 2: 6 *f.; Hildebrand, Sveriges medeltid* 2: 113 *f.; Hildebrand, Svenska statsförfattningens hist. utveckling s.* 125; *Maurer, Das älteste Hofrecht Nordens s.* 69. waar ämbezman riþe i warre bortowäru med fäm hästom oc fyuritighi *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vaar embetzman skal war aarliken jngiäld vpp bära litin oc mykin; han oc þri aaf wartt raaþ i laghsaghu hwarie, mäþan wi af landitt fara, skulu warn doom hawa *ib.* är þet ... swa ... at nakar rymer fran konunge vndan hans baner þän timä man til fiända drager, äller fran hans ämbitzman *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). wi ... hawm takit ... boo jonsson til warn wäldoghan ämbitzman. oc hawm honom i hand faugit med fullo walde wart ämbite. at standa for warom gardh. warom kost oc at radha iwi alla warra foghata ... oc iwi alla andra warra ämbitzmän som daglika i warrom gardh äru *HSH* 16: 3 (1369). thöm som gield kräffuiss hanum scal mins herra konunxens ämbetzman *(red. B* ömbotzman 60; *motsv. ställe i EG:* foghotin ellir gardzmästarin 64*)* swa langan dagh leggia til beredha som hanum är möghelikit at betala ok hinom är quämliket sina päninga faa *MEG (red. A)* 56. vil han ey beredha jnnan daghin tha scal mins herra ämbetzman *(red. B* ömbotzman 60; *motsv. ställe i EG:* foghetin ellir gardzmästaren 64*)* ... latha mätha hans hawor til beredha mz ... räkker eigh ... aat tha scal mins herra ämbetzman *(red. B* ömbotzman 60; *motsv. ställe i EG:* foghetin ellir gardzmästaren 65*)* antwardha then som gieldhit ägher j händher them som gieldhit skal opbära *ib.* biudhom vi konungh magnus allom them j waart jngiäld ärw ... at the ... tha vaar ämbetzman *(red. B* then war embitzman är ella marskalk 61*)* eller malsäghande *(motsv. ställe i EG:* foghatin gardzmästaren ellir malsäghande 67*)* til sigher hielpen til faa ok taka them swa göra ok for waar ämbetzman koma *ib* 57. *ib (red. B)* 61. jngen skal dirffwas göra lösan, äller frälsa then som dömdher är aff konwngsens ämbedis man *PM* 30 *(jfr* then som standher j konwngsens stad *ib* 38; som standher j konwngsens stadh *ib* 39*).* jngen skal dirffwas tända eldh j hws til ath bränna gaarda, bya, äller städher, vtan nokor konwngsens högxte ämbetis man thz bywdher *ib* 31. aff ... herre olaffs ... ärkiäbiscops ii wpsala, ok beskedelikx mansz hanis ingemarsson wars herre konungxsins ämbitszman ii helsingalandh breff *SD* 3: 705 *(öfvers. i hds. fr. 1400-talet); jfr ib* 655 (1324), *hvarest Johannes Ingemarsson kallas* officialis domini regis swecie super terram helsingie. — (?) the toogh xl las hö aff hirsierffuibo i konungx ämbetz mans forbud *BtFH* 1: 268 (1508). — *öfver hufvud om ämbetsman i rikets (konungens, riksföreståndarens el. armébefälhafvarens) el. maktinnehafvares tjenst.* han *(konungen)* skal höra ... rekinskap aff foghodom länsmannom oc ämbitzmannom aff konungxlica ingiälda ok skattanna samanhäntarom *Bir* 3: 305. än grymme foghota ok länsmän älla ämbizsmän orätuise oc skattara herras ey owir al moghan *ib* 311. at engin foghet, ämbitzman eller lakkere eller lensman ... hauä macht til att leggä thöm ydermer nokor scat eller gengiärdh eller thungä til *SD NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr., daniserande*). at ängin war ella wars kära fadhers embitzman, foghate ella höwitzman sculu nakan man for daghtingha ... som thenna fridhin bryter *GS* 27 (1375, *orig.*). hafwa wij *(konung Kristofer)* ... hördt mange rätte käremal och dele, som ... gifne hafwa warit vthofwer wara och andra gode mäns foghete och embitzmän *ib* 48 (1442). iac ... forbiudher oppa rikisins wägna allom rikisins ämbittes mannum oc foghatum j abolän, them thet forhindra eller qwälia *FH* 2: 124 (1440). *ib* 3: 32 (1443). biuda wij alle fogiter ok ämbitzmen at the wara fornemde wärkmestera be-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hielpig til retta *SO* 160. *ib* 162. hawer han *(konung Erik)* skipadh sama rätt . . . allom sinom höuitzmannom ok ämbitzmannom *EG* 67. *HSH* 16: 3 (1369); *se ofvan. ib* 4. sina ämbitzmen han *(den till riksföreståndare utsedde marsken Karl Knutsson)* sporde hurw dalakarla skatten giorde *RK* 2: 5394. marsken oc hans embitzman *(för* -män?*) ib* 6874. konungens embitzmen saara kära at the hwarske mat eller ööl haffde *ib* 6869. kongens embetzmän oc fogther the moste alt bidha *ib* 3: *(sista forts.)* 4492. alle the som ärw j konwngsens här . . . skwla wara lydoge konwngenom, marskenom, äller androm konwngsens ämbetis mannom *PM* 21. stadgom wj . . . ath ware ämbetis män tha the halla wapen syn . . . skwla taka swornan eedh aff allom herrom, foghothom, oc capitenarom ath the skwla . . . wara konwngenom oc swärikes rike hwlle oc tro *ib* 23. *ib* 24. wi hafuom . . . jäppa diäkn foghata i abo oc hans arfua latit ganzklica lösa, lidhuga oc quitta oc hans foghata oc ämbezmen som han a sina väghna haft hauer, älla bo jonsson til hans viist hauer . . . fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni badhe af vpbyrdh oc wtgift hwat thät hälzt är i litlo älla storo som han oc hans foghata oc ämbezmen handa mellom haft hafua *BSH* 1: 197 (1387). *BtRK* 63 (1396). *SD NS* 2: 211 (1409). *FH* 2: 122 (1440). *BSH* 5: 78 (1506). — *om påfves el. biskops ställföreträdare el. ombudsman.* thine *(d. v. s. påfvens)* ämbiz män *(vicarii)* . . . skulu dömas vndir pino ok plagho *Bir* 1: 127. biscopane . . . vm sik siälua älla sina ämbizmän *(per seipsos vel per alios)* j sinom domkirkiom hauande höghtidelica processiones *ib* 3: 476. — *Jfr* **umbudsman.** **2)** *medlem af handtverksskrå, skråbroder, handtverkare.* skulom wij wara altz embethzmän i waro embethe otta ok ey flere *SO* 48. engen j dragara embethe bere naghat ööll fran nagrom embetzmanne till salu *ib* 197. *ib* 188. ath nagher borger her i staden antinge köpman eller embetes man hade sko til salu vppa sit gataboda vyndögha *ib* 32. ämbitzmen bör wisa wara sit ämbit wel lära ekke spara *MD (S)* 286. the äre mestä delen skynnare skomakare och belchare *(för* belthare?*)* och andre ämbetzmen *HSH* 20: 65 (1506). *ib* 67 (1506). — (?) för alla the dandemän lärdha, lächte, ämbetzmen heller hoo the helst vara kunna, som för radh ok rath *(för* räth*)* sitta, tha bekennes iak . . . ath . . . hustru elin . . . gaff . . . een halfvan gaardh i strengenes . . . till sanctæ annæ koor . . . ther samma stadz *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). — **ämbitis persona (ämbetz-),** *f. person som (inom ett kloster) innehar ett ämbete el. uppdrag.* om ämbetz persona haffwer sik otulelika *LfK* 162. — **ämbitis rättoghet (embetz-),** *f. prestation hvarpå ett handtverksskrå kan hafva lagligt anspråk.* göre alla embetz retthogheet i embetet som gultsmedener fore hanom giort haffua *SO* 147. — **ämbitis staki (embetz-),** *m. ljusstake tillhörig ett handtverksskrå.* vppa helge lychama dach ok alla andra processiones . . . tha scola twa the yngxte bröder i embetet mz thera swena bära embetz stakar som fore embetz altara standa *SO* 158. — **ämbitis systir (embetz-),** *f. qvinna gift med en skråbroder.* then som giffuer nager emb[e]tz syster . . . vnampn *SO* 99. — **ämbitis time,** *m. ämbetstid, tid för ämbetsutöfning.* han skipaþ[e] prästom ok diaknom eigh kläþas vighþom kläþom vtan i sinom ä[m]bites tima *Bu* 398.

ämna, *v.* *Jfr* **forämna** *(förlika).*

ämna (ämpna. empna. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Isl.* efna] **1)** *bereda.* hwath man kan hälzt lifwande nämpna the lata sik thz til födho ämpna *Al* 3970. — *förfärdiga, arbeta, utföra.* her i thenne landzende ok pa öland empnes ok till redes byssor, arborst ok andre gode wärgie *BSH* 5: 456 (1511). hon ledde han i en annan koffwa . . . aff ädhla trä war han ämpnath *(constructum) Al* 8221. **2)** *utrusta, förse.* är gudh aldra könaster, oc bätzst ämpnadher oc moghande *MB* 1: 31. **3)** *bestämma, afse.* vardt ith skrijn framburit tompt, huilkit ämpnat var förr til sanctæ katharinæ heeder och henna helgedomom *TK* 273. enkte bleff atir til liffs ämpnadh *MB* 2: 31. **4)** *förordna utse.* träthighia the tha ther til ämpna the sculle them en höfuitzman nämpna *RK* 2: 2281. at iac maghi . . . germanum empna til biscops ämbite *Lg* 3: 200. **5)** *ämna, tillämna, tilltänka.* thz diewlsins ilzska hafdhe ämpnadh honum til dröwilse thz wände gud til hans helighetz större bewisan *Lg* 3: 215. aristotiles sigher, at konan är ämpnadhe *(för* -adher*)* man thy at natwrlika thänker hwar fadher oc modher födha son *MB* 1: 84. — *Jfr* **for-, til-ämna.**

ämne (ämpne. emne. empne. äfni *VML I Kr* 6: 1. *pl. lika med sing.* **ämpnen** *FH* 5: 12 (1461)), *n.* och *f. (el. m.?)* [*Isl.* efni] *L.* **1)** *det hvaraf något kan göras el. blifva, ämne, materia, material; grundämne.* gudh hafwer skapt badha iämpna aff ene materia ok eno ämpne *Al* 6408. man kan thz kar aldre nämpna ther man fan aff wärra ämpne än the iak hafwer nw op talt *ib* 4646. han loot honum *(vagnen)* . . . mz starkom ämpnom binda *ib* 9084. almänningx timbermän tälghia bordhwidh til skip oc köll oc annor ämpne än skipmästarin säter them saman oc fulkompnar skipith *MB* 1: 445. aff ophowe skapadhe gudh aff alzängo himil oc iordh . . . ey aff nakro ämpne, som smidher gör yxe *ib* 155. war himil oc iordh gudz ämpne til andelika oc likamlika creatwr *ib.* *ib* 35, 76. gudh skapadhe först himel oc iordh, at ämpnom mz eno ordhe *ib* 36. änglane vnderstodho marghfalla thinga natwr i ämpnum *ib.* siäx likamlikx liws dagha, som skipath är i ämpnom *ib.* at ophowe skapadhe gudh himil oc iordh thz är at sighia, likamlik thing oc andelik i thera ämpnom *ib* 37. gudh . . . som tik atte j ämpnom for än thu nagat war ok tik giordhe til nagat warda *MP* 4: 70. mz iordh vnderstar moyses likamlika thinga ämpne . . . han kallar oc sidhan thetta ämpne watn *MB* 1: 38. ämpne är ängo liikt för än thz är fulskapath *ib.* iordhinna natwra är hardh oc thiok, oc drygh at ämpnom *ib* 88. barnith hawer alt likamins ämpne aff modherinne *ib* 148. *ib* 149, 156. ena nat äpter thera naturu bland sa cyborea rädhelikan dröm ok sagdhe sinum bonda wara mz barns ämne *Bil* 244. *ST* 87. skipmän . . . badho wtan bordhz kasta badhe lik ok liks emne *(d. v. s. barnet som snart skulle vara ett lik) Bil* 268. — *bildl.* then förste *(rådgifvaren)* är blindir tho är j honum eet ämpne *(materia)* aff hulko faghirt beläte maa vardha *Bir* 3: 338. **2)** *person som skall blifva el. ifrågasättes att blifva något.* ij (2) biscopa oc ij (2)

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

riddara skulle thz göra hwars mans röst tha hemeliga höra hwem han wille til konung nempna oc strax vpscriffua alla the empne *(d. v. s. kandidaterna till konungavärdigheten)* *RK* 2: 7495. **3)** *upphof, grundval, grund.* vmuända sik fra ondo oc til got. är alra goþa þinga ämpne *(bonorum omnium materiam præbet)* *KL* 188. **4)** *ämne (för tanke el. tal), stoff, föremål, uppslag.* darius ... gaff sinom bwrswenom et ämpne at studera *MB* 1: 25. jak gifwir thik ämpnit. ok thu formerat sidhan som thik thäkkis *Bo* 183. at hwar en som wil gagna ey atenast sik siälffwom, wtan ämwäl sinom iämcristne mz thenna helsama lärdom, maa han her wäl finna wm han grannelika sökir thäs ämpne oc tilfälle til bäggias thera gangn oc nytto *(inveniet ibi quod proficiat utrique)* *Su* 347; *jfr* **7.** paulus burdhe aff godhum empnum sina predican *Bil* 340. — (?) ther war ey annor ämpne *(annat att se och tänka på?)* wtan graat oc ömkelikhet *Lg* 3: 193; *jfr* **11.** **5)** *ämne, anledning.* alt thätta är dröuilsenna ämpne *(afflictionis materia)* *Bo* 12. hawir thu väl ämpne at vndra *(materiam stupendi)* *ib* 82. hälga iomfrwors liffwerne oc iärtekne ärw oppskriffwat oc teknat cristnom människiom til ämpne, at loffwa oc ära gudh i sinom hälgonom *Lg* 3: 277. **6)** *anledning, orsak.* engin cristin man som tror gudh wara väldoghan: hafwer empne mistro guz sacramentis *Bil* 760. än nakar hafdhe ther ämpne til at sighia thz mz rättan skil thz iak skulde idher vara otro *Iv* 5455. **7)** *anledning, tillfälle.* ängin fik ämpne til thera gudhelika idhn at märkia älla vm thöm at danta *KL* 324. at diäfwllin sculle ängin ämpne hafwa, at vända thera hugh fra rette tro, oc ater til villo *Bil* 847. at cristno folke sculde ängin ämpne aff thy til villo koma *ib* 904. vppa thet at jngen skall dyrffues eller ämpnen haffua ... här epter swa dana thalan eller ordhförnyngh wara mellan at föra *FH* 5: 12 (1461). thz är them som hon gör aat. höghfärdhinna ämpne oc tilfälle *(causa superbiæ)* *Bo* 17. skal thera vin ey giua thom tilfälle ok ämpne til at synda *Bir* 2: 270. atuakte ok göme at han giui ey androm ämpne älla tilfälle *(materiam et occasionem)* at synda *ib* 3: 148. *Ber* 161. hon ... gaff honum ämpne oc radh at synda *MB* 1: 141. at han ey före thy skulle haffwa ämpne äller tilfälle til at skadha israel at honom ey sändis piltana oc silffredh *ib* 2: 267. at han ... giui almoga ängin ämpne til at tala illa vm han *KS* 16 (40, 17). **8)** *tillfälle, läglighet, utväg, möjlighet.* han gör sina vndidåna arma ok fatöka ... at the hawin ängin ämpne sik vphävia mote hans grymmom åthäuom *(ut non vacet eis aliquid machinari contra ipsos)* *KS* 62 (156, 68). tå tu hauer wald ok ämne at hämnas *ib* 23 (56, 25). vändo þe al ämne at hämna iui sanctum iacobum *Bu* 197. theophilus ... lette all emne säthia iohannem aff biscops stole *Bil* 657. han hafdhe ther ämpne aff at pröwa andra creatwro dygdher *MB* 1: 128. epte dödhin vardhir ey time älla ämpne til at äruodha *MP* 2: 192. han findir ey ämpne älla quämelican tima til at hämpnas *Bir* 2: 129. the hawa ey empne at bidha lenger *RK* 1: 3221. nw haffde jach ämpne om jach ville at göra mothe tik ful ille *ib* 2: 4648. at the ey mere empne fa thetta fatiga landit forderffua sa *ib* 5822. *ib* 3: 2180. haff thuman i näffwan vm thik fallir ämpniu *GO* 742; *jfr* *Kock, Medeltidsordspr.* 2: 319 *f.* an mik gudh badhe liiff *(Cod. D* lykke*)* oc ämpne iak skal thin last wäl ärlika hämpna *Iv* 530. vil gud vnna oss licko oc ämpne then stora orät mena wy hämpne *RK* 2: 8541. *ib* 4613. vm wintren fogden gozen sampna thz mesth the kunne faa ämpna *ib* 627. the hawa mang syndelik ämpne *(tillfällen till synd)* *MB* 1: 452. **9)** *tillfälle, råd; förmåga; tillgång, förråd; ofta svårt att skilja från* **8.** hwarghin hafdhe ämne at giälda *Bil* 264. *ib* 276. faar han ey siälwer ämpne thz aterlösa *MB* 1: 374. faar han ängeledh ämpne at lösa hona *(jorden)* *ib.* thet är ... lastr ok odyghd, än man girnas ofmykit äpte krasmäti ok dyran mat, höghra än hans ämpne ella hans stadhge tilsighr *KS* 43 (111, 46). begäre ider herredome atwii vtaff the kirker, som nogra peninge haffua, wile wara behielpelige at then skatt her goor vtaff länen kwnne koma met aldre försthe ider til handa. huilkit wi gerna göre ther epter, som machten och empnen i kirkiomen är til *FM* 207 (1504). ath han betale the sama sin gäll aar fran aar nar gudh fögher honum magt eller ämpne till *FH* 5: 29 (1465). *Ber* 144. köpmen reddo them öll ok maat hwar epter sin empne som han gaat *RK* 1: 2767. ther skal wara bord bonadhr kununx til mat ok dryk ren ok faghr ok dyr äpte ämnom hans *KS* 41 (106, 44). warom nästom frändom oc winom ärom wi skylloghe, at göra mykith got, äpter warom ämpnom *MB* 1: 460. *MP* 2: 155, 4: 89, 263. hwar äpter sin ämpne haffwer thwa hustrur eller three *PK* 221. thu skalt stämpna äpthir ämpne *GO* 1055. taki ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse i þässom þingom äller androm *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). mine swena skule ... i hwariom gard letha oc hwars manz empne wetha *RK* 2: 3667. honum at thiäna ... badhe mz goz ok ämpne *Fr* 797. marghe dyre stena mz ädhle ardh ... varo ther sat mz godh ämpne *ib* 173. — *med gen.* ängin godhwiliogher läkiare giwer först onytan lekedom oc sidhan bätre än han hawer bäggia ämpne *MB* 1: 453. skal thu thinom foräldrom ... sina nödhthorfft gifwa oc thz the widhir thorfwa om thu formath oc hafwir thes ämpne *ST* 272. *ib* 481. — *med prep.* aff swenom hafdhe han litin ämpne *Al* 3447. äre i ... begärendis her vtaff domkirken ok oss en summe rede peninge wiid ijm (2000) marcher ... pa huilke wi nw i thenne tiid icke empne haffua *FM* 254 (1505). kan ider herredöme wel formerkie ... hwat empne her met oss är vppa peninge *ib.* *ib* 360 (1508). i thetta riike är fullgod empne på aldre honda gott som man kan nempne *RK* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.)* *s.* 195. **10)** *makt, myndighet.* loot han wt stämpna alt thz folk han hafdhe ouer ämpnä *Fl* 2077. **11)** *pl. ställning, belägenhet.* aff godh ämpne foor iak illä *Iv* *(Cod. B)* 2629. — (?) aff ondom ämpnom slither thet sin tidh, til alle helgone tidh *BSH* 5: 213 (1507). — *Jfr* **afunda-, atlöghis-, axul-, bya-, glädhis-, laters-, maghs-, mal-, missämio-, synda-, vanämne.**

ämneliker, *adj.* [*Jfr Isl.* efniligr] *materiel, sinlig.* ordhit hwilkit wi talom ... ma ey hannas älla sees vtan thz faa warit inthrykt älla inscrifwat nokro ämnelike thinge *(rei materiali)* *Bir* 4: *(Dikt)* 216.

ämnelitil (ämpne litin), *adj. innehållande föga*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

materia. han *(elden)* är skär oc ämpne litin öwerst vnder himilin, som hans natwrlike stadher är *MB* 1: 88.

ämnilse, *f.?* *Jfr* **tilämnilse.**

ämnogher (empnoger), *adj. egande tillgångar.* the mik gältskylloge ära j eurepe oc j karelin som armä oc fatige ära thöm giwer jak til for gudz skuld, oc the ther empnoge ära skula betala som mynä testamentarij vilia *FH* 3: 66 (1445).

än (en. een *Bu* 20**),** *adv.* [*Isl.* enn] *L.* **1)** *en annan gång, än en gång; än, åter, å nyo.* a hwat rädhelikit skal idhir vslom än thätta howdhit oppenbaras *Bo* 195. for han atar a pilagrims färþ. ok fan än sina compana *Bu* 172. drotnigen ... viste þöm än mz suikom tel sinna hiorþ *ib* 167. wi maghom rädhas at än komber tholik flodh *MB* 1: 175. latha sin hugh gaa nidh til jordhinna, som thu människia är komyn vt aff, ok thet thu skalt än wardha *MP* 5: 128. then annan daghen ther effter tha talade han än til henne *Va* 34. drotzsens hustru oc hans son til honum gaa oc forentos en for the opginge at the marsken hwsit finge *RK* 2: 5696. aather ridher erik karlsson i flädrunga landh och än nw gingo the honum tiil handh *ib* 3: 1598 *(kan föras till* **9***).* än ropadhe galne mannin nv som för *Lg* 3: 207. än sompnadhe pelagrimen *ib* 210. stridhin byrias än aff ny *Iv* 2419. gudz ängel talade än til honom annat sin ok sagde stat vpp ok sit ok äth ... han sättis än vpp ok aat aff thy brödena än annat sin *MP* 4: 275; *jfr* **3.** än hade wij samma verff in for radet annan tijdh *BSH* 5: 68 (1505). didrik hwg henne än en sinne sunder i tw stycke, tha foor thz än som för *Di* 15. bidhen än en tima fore mik *MB* 1: 304. i sculin än eentlidh i swerige boo *RK* 3: 1207. *ib* 1221. **2)** *en gång, framdeles.* abraham ... far ... til moriebergh ... oc matte wäl fadhers hiärta giwas widh ... än han ware ey fulkomplika lydhogher gudhi, oc än gudh hafdhe ey honum wiisath, at gudh skulle än lata sin son offra fore han, oc fore alt mankönith *MB* 1: 200. — *omsider?* wylin i oss wan erchebyscop aater sända all tingh sculo än faa godhan ända *RK* 3: 1205. **3)** *ytterligare, vidare.* än taladhe christus *Bir* 3: 226; *jfr* **1.** än *(iterum)* sagdhe thän hälghe ande *ib*; *jfr* **1.** nw är än äpter at spöria. än mannen skulle thola dödh, än han hafdhe ey syndath *MB* 1: 103. ij idhart vald tha gifuer iak mik ok bidher idher alla saman än thz ij genast vardhin hans män *Iv* 1540. sidhen badh clauus marsken en fan mich xxx raska men *RK* 2: 5608. han *(den Helige Ande)* gifs oc ingiutz til helso nar vi vmuändoms til varn gudh af allo hiärta ok än *(porro)* gifs han til hiälp nar han hiälpir oc styrkir varn krankdom i allom frestilsom *Bo* 110. **4)** *ytterligare, ännu, dertill.* bidhadhe han än en manath i archinne *MB* 1: 171. han hafuer än ther til flere flödhgiwtor vppa badhom strömomen *VAH* 24: 329 (1442); *jfr* **5, 8.** glömska synis j altaromen, guds snille reknas flätia siälanna helsa aktas ey ok än owir thetta *(nec sufficiunt eis ista, sed adhuc etiam)* bortkasta the min klädhe oc forsma min vaku *Bir* 2: 107. i samu stund vaxte bialken sua langar. at han var fulämna ok än lui. sua at af sculde huga *Bu* 417; *jfr* **9.** thrätighi thusand ok än tw footgangara hafdhe han nw *Al* 1911. ölandh och stäkeborgh skulle han beeholla och rasaborgh ... swarthsiöö och hagha ... och än ther mz i thy öneköpunges by *RK* 3: 2734. at likamen wäxer äpter sinna natwra myklikheet oc än sidhan [aflar] aff sik om siidher sinna natwra lika *MB* 1: 108. januarius haffuir en *(d. v. s. utom de förut nämda dagarne då man bör undvika åderlåtning)* iij ondha daga *LB* 7: 89. februarius haffuir i sigh en siw forbodna daga *ib.* marcius haffuir i sigh en iiij vadelica daga *ib* 90. *ib* 91, 92, 93, 95, 96, 97. — *ytterligare, ännu mer.* nar diäfullin ville än thyngia ok härdha pinonnar *Bir* 3: 446. **5)** *förstärkande vid komp.: än, ännu.* första exemplum tok han af kunuge. som vil haua rena þienist. ok renfärþokt þienisto folk. ok än mon häldar sua uilia guþ siäluar *Bu* 188. han ... satte sin sälla än siw milo längra fra vatneno *KL* 264. annor himbla natura är ... skäär i genom som speghel, oc watn, oc än myklo skärare *MB* 1: 41. iämpmykin losta hafdhe mannin tha hafft i there samkomo som nw oc än swa myklo mere. at hans natwra war tha bäter skipath *ib* 112. jak tror at for sorghinna ok ängxlonna mykylikhet var hon vpsupin ... ok än nw myklo meer *(nunc quidem multo magis)* än tha hon mötte honom oc han bar korsit *Bo* 204. tetmar hugh än halfua fasthare *(enn halfo sterkligar)* oppa videke *Di* 218. än sagde han mer medh meningh onda *RK* 2: 5576. sagdhe sik for thz wara frälstan aff skärslo eldz pino j hulkum han sculde älligis än längir hawa pinadz *KL* 42. diäfwlin vilde hona en meir fresta *Bil* 542. thz som än meer ökir mina sorgh *Bo* 216. *Bu* 9. *Bir* 3: 266. *RK* 2: 7566. the waro widh xl ey mera her cristiärn haffde c oc en flera *ib* 5631. sidhen wärldin ä först wardh war nakar grater ä swa hardh tha nakar thordyn mäst rägnere än war thenne graten mere *Al* 10430; *jfr* **12.** himna paradis som än är ärlikare än thz paradys som adam war wt aff kastadher *Bil* 227. *Bir* 1: 105. han war en starkare än andre twa *Iv* 487. *ib* 2156. huru twnglika thu alt ranzsakar, ämwäl minzsta tankana, än hällir gärningana *Su* 248. — än hvat thäs mer, *se* **þäs,** *adv.* **3.** — än sidher, *se* **siþer,** *adv.* — (?) mine false älskara, än räthelikare, äller *(för* äller än räthelikare?*)* sanna forradhara *(immo certe, veri deceptores),* thy wär swiku mik *Su* 41. — *Jfr* **än thäs mer.** **6)** *förstärkande vid superl.: allra.* ath han syällan nokot ok en optast inthe aat vtan yrtir *MP* 5: 52. ä hwar iak hafwer mz idher farith iak hafwer än först ij stridhom warith *Al* 4240 *(troligen står dock här* än *för* ä, *alltid).* **7)** *än, ännu, fortfarande.* hafþe han en värk *Bu* 15. guz moþer ... saghþe hanom. huars hans husfru la een *(adhuc; Cod. B, C* än 933*)* oc sof *ib* 20. watnin gingo än ower alla iordhina *MB* 1: 171. manghe andre daghar som än haua nampn af heþnom afguþum *Bu* 61. paulus var en *(adhuc)* genvärdhoghir ihesu christi tro *KL* 146. än är portin a paradijs atirluktir *Bo* 253. nw är giort som thu bödh, oc än är nokor stadhir tombir j budöls huseno *MP* 1: 193. en iak lifuir morghon en vm messo thima *Bil* 605. herra plägha oc än at sighia synom mannom til taghar han eth örlogh driwa wil *RK* 1: 92. lankt är än til domadagh *Bir* 3: 193. än tha at pharisei oc än *(adhuc)* mange renliffuis män ey drikka wiin *ib* 4: 62; *jfr* **9.** medh männ-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iskiom, som gudhi waro ok än äro wärdhskyllogha, ath göra tyänist ok lydhno *MP* 5: 159. jak var ther byrdheman till oc än är *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). thro saraceni än j dagh oppa honom *ST* 139. än tho at hon ... tik ... wndherstaar wara höxta fäghrindh ... än fiärkas hon thot *(för* tho*)* tha lankt fran tik som hon astwndar *(longe tamen adhuc distat a suo fine desiderato)* *Su* 98; *jfr* **12.** — *än, ännu, hittills, i denna stund, i denna dag; dittills. i förbindelse med negation.* ängin än i dagh skyldadhe sik mz nakrom scriptamaala nadhom ewinnelikt himerikis liiff än ey ware ihesu christi dödher oc blodh *MB* 1: 104. iak foor äkke än op til min fadhir *Bo* 226. *ib* 140. skudha ... piltin ihesum som ey än *(nondum)* talar *ib* 2. tha som iak aldra tryggasta saat ... swa som eth blomstrande trää, tho oc ey än *(necdum)* tilfulnadz ympat äller rotat *Su* 160. tw haffuer än ekke mykit vppa mik wagat *Di* 89. enkte hafdhe än hanin galit i the huse *Lg* 3: 213. — *Jfr* **än nu, än þa** *A* **1.** **8)** *dessutom, för öfrigt.* wi ... bidhium än allä män ... at the laten warä wnderdanä i fridhe wära *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*); *jfr* **3.** — *dessutom, derjämte.* tha människian är vng oc färsk, tha är natwran swa heet, at hon nöter swa mykin mat, at han fullar thz blodh som hiten nöter i liweno oc än swa myken owerwätis at likamen wäxer äpter sinna natwra myklikheet *MB* 1: 108; *jfr* **3, 4, 9.** **9)** *äfven; till och med.* ma man ... thänkia thöm som ther äru alla sionga. alla glädhias oc frygdhas. vilt thu oc än sighia at the danza oc sla handomen saman ... thz star til thiin *Bo* 251. thz som förra syntis vansamt oc än omöghelikit *ib* 132. säl vare the smamöön. ok än stora mön mz. som värdogh vare vagga tholko barne *ib* 5. at en hälgher patriarcha hafdhe fyra husfrwr oc än twa syster *MB* 1: 221. *ib* 304. augustinus sigher ... at lijffs trä födha formente likamenom at rotna oc än äpter syndina, tha matte han länge hilbrighdho liwa än honom ware lowath at äta aff thäs frwkt *ib* 107. mannen veet aldzstingis litit af thy som är ämwä naturlika thinganna som minzst äru värdh ... ok än thz han veet skal han faa mz mykle fiikt ok daghliko ärfwodhe *Su* 399. swa haffwa mange kommith til herradöme, oc än fangith konwnga rike *PM* 15. takande vppa sik thrälsins ham oc liknilse. ey at enast i the matto som han tok mandom mz os som thräle varom. vtan än onytlikx thräls *Bo* 32. skullom vi os vidh tholkan ... eld ey at enast värma. vtan än bränna *ib* 242. *ib* 90, 112. *MP* 1: 217. ey at enast röktadhe han thz af gudhi vtan än iämuäl *(immo etiam)* badhe trä ok barkir som vaxa i thy rikeno the äru godh for ether *Pa* 5. ey at enast the siälffue twingas sannindena tighia ... wtan än iämwäl them som hona tala äffter thera makt förhindra *Su* 153. än om the sant swäria, likkawäl höffwes thz illa gudz brudhom *LfK* 160. *Bo* 123. *Jfr* **än nu, än þa** *A* **2,** *B*, **än tha at, än þo, än þo at, än tho thät, än thy, än thy at, än thät.** **10)** *till och med, redan.* nw ögxladhos the swa mykith, at än för än noe do, tha waaro kompne aff hans sönom fyra thwsand oc tiwghu oc hundradha män *MB* 1: 174. the sama jomfrun grep siälinna maxsan än för *(måhända står dock* än för *i st. f.* för än; *quasi antequam)* hon kom vt aff munnenom *Bir* 3: 263. **11)** *ock, än. i satser som uttrycka ett medgifvande.* kan thu vinna än tafflith tha, badhe thit ok hans skal thu honum fa *Fl* 1204. badhe än iak. älla nakar annar thik. at thu skulle thera handa göra aat honom ... likouäl skulle thu thz ey göra *Bo* 18. ware her en c wepnethe men han toke mek likewäll bort om han wilde *Di* 2. ekke rädhes iak thesse xij om iak ware än alleyne *ib* 89. om thu än bedz halfft mit rike thz skal tik giffwas *MB* 2: 187. nw om än *(etsi)* allir almoghin wil lydhande wardha konungenom antiocho oc bort gaa aff theras fädernis laghom ... iak oc mine brödher oc söner skulom oc wiliom bliffwa widh waar förfädhers lagh *ib* 224. wari ... ey abbatissan oc systrana mykith böghelicha ... at lata noghra stechirhws systor wt aff inlykkeno ... thoot hon än wille gaa til annan ordin *VKR* 27. täkkes tik längher min tiänist, thz aan iak tik wäl, thy thz ware än i alla thina liffs dagha *Lg* 3: 687. *ib* 24. *LfK* 157, 160. *Jfr* **än for thy, än huru, än likoväl, än þa** *A* **2,** *B*, **än tha at, än þo, än þo at, än tho thät, än thy, än thy at, än thät,** *äfvensom* **um ok än.** **12)** *likväl, det oaktadt.* vi skulum göra räkningsskap for gudhi oc hwarre creatwr aff allo waro liwärne. oc än thort thw lee *KL* 261. thorf han daghlica prestin vidhir oc än wil han prestin thrykkia nidhir *MD* 80. *RK* 3: 1280, *(sista forts.)* 5243. *Jfr* **än alt likoväl** *b*, **än likoväl, än tho alt likoväl, än tho likoväl** *under* **likoväl,** *äfvensom* **än þa** *A* **2, än thäs hälder.**

Särsk. förbindelser (med afs. på hvilka dock i vissa fall **än,** *kond. konj., torde hafva öfvat inflytelse):*

än for thy, *konj. om än; fastän.* wndher ihesu kors stodh hans modher maria o aldra warkunsammasta ordh nw än for thy *(quamvis enim)*, o mine inälffue, oc idhra skulde innerlikast röras at sörghia oc warkunna ... dröffuilsom thäs mildasta wars atherlösara ... a korseno hänghiandis, besynnerlika tha likowäl wi ... tilbör os enskyldelikare henna *(Marias)* ... dröffuilse aminnas *Su* 210. — **än huru,** *adv.* **1)** *huru än, på hvad sätt än.* jach skal fynna söwekin än huro thz ganga kan *Di* 277. **2)** *huru ... än, i huru hög grad ... än, huru mycket ... än.* aff engo thinge morra ... än hwru *(quantumcunque)* thwngt thz är *Ber* 278. — **än likoväl,** *se under* **likoväl.** — **än nu,** *adv. ännu, än i denna dag; äfven nu.* här mädher magh en nw swa väl som tha straffas människiona tryska ok läthi *MP* 4: 195. medh mine älskelica hustru jaa ok samptykkio, som ännu lifver *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). tha gaf iak then helfftena af then fierdedhelen ... oc ännu gifwer *ib.* myne swene haffwe ther städigt legath och än nw liggia paa myn swaara kosth och tärningh *BSH* 5: 370 (1509). — **än þa,** *adv. och konj.* *A) adv.* **1)** *då ännu, på den tiden.* iag war än tha noghet helbrigda oc stark *RK* 3: *(sista forts.)* 5690. — *i förbindelse med negation.* thz war ängen osidher än tha i wärldinne at hawa flere husfrwr ... oc ey war thz än tha forbudhith aff gudhi *MB* 1: 222. christi mandombir syntis ey än tha *(nondum)* *Bir* 3: 470. ekke wiste wädike än tha *(enn finnr Vidga eigi)* at hans swerd war borte *Di* 67. **2)** *äfven då, äfven i den*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

händelsen; ändå, ändock, likväl, det oaktadt. ämuäl vm thu findir nakat vara wranglica giort, ey skalt thu än tha döma thin iämeristin *Bo* 123. tha vnderstodh noe at flodhen war forgangin oc biidhadhe än tha *(nihilominus)* andra siw dagha til han sände ater wt duwona *MB* 1: 171. hafdhe een människia alla werldena hänne nöghdhe ey än tha *ST* 510. än ty han liffwit förwerkath hade skulle honum än tha skee inghen skade *RK* 3: *(sista forts.)* 5214. frå her sten cristiernson iag ett laxafiske tog mig tykthe honum haffua än tha ägher nog *ib* 5292. ther motte iag till sängena gå ey förmåtte iag lengher ferdhas tha mina wener lagde sigh fast ther om ath iag än tha till iönekoping kom *ib* 5470. hwat är mera wndrandhe, än at see gudz son, som war högxter i hymerike, aldra slemaster wordhen i iordherike, oc än wil tha wsle mannen krootas oc opphögias her ower iordhena *LfK* 44. *B) konj.* **1)** *äfven då, äfven om, om ock, om än.* ärum wi skyldoghe syndomen harda näfst ... ok än tha syndogir slas mz näfst, tha är iämcristnom varkunnande *MP* 1: 201. mäniskiän dräpir sina siäl mz sinne ilzsko än tha kroppin liuir ondo lifue swa som halfdödhir *ib* 277. o huru opta hon thz skodhar oc ther a thänkir ... än tha hon ey gör älla far ther mz *(etiam quando non operatur)* *Bo* 17. vi gangom opta a böne mz dufwo ok dulsko thorro hiärta än tha vi fallom nidhir *ib* 102. alle the som mz henne omgingo, tha kunno aldrigh wara ogladhi, än tha the mykin dröffuilse haffdho *Lg* 3: 4. böthe brodher som i fforsath sath j [1] pund vax ... ok ganghe w gillena ok böthe menedhen än tha han inghen skadha giordhe *SEG* 120. *PM* XIV, 13. **2)** *ehuru, fastän.* än tha os ey mykit ther til trängher ... thogh täkkis os sändha til idher vp nyia mz idher wenskap oc brödherskap *MB* 2: 262. synis syndana väghir mangom vara rättir än tha han ey swa är *MP* 1: 138. *RK* 3: 1237, *(sista forts.)* 4642, 4709, 5168. *Su* 168, 275. *Lg* 3: 692. *PM* 20. — *Jfr* **än þo.** — **än tha at (-da-** *Gers Frest* 35**),** *konj.* **1)** *äfven om, om ock, om än.* än tha at the hafdho funnit nakat falt. tha hafdho the ekke haft päninga at köpa mz *Bo* 13. ey siälff abbatissan giffue nakre loff at haffua nakot eghit än tha at hon wardher thz mykit bidhin aff henna frändom *Bir* 4: 29. *ib* 62. *Su* 43. *PM* 21, 38. wm jak oc wilde tik foresättia nakrom skapadom thingom, än tha at aldra ädhlastom ... finder jak tik them allaledhis owergaa, wtan alla widherlikuilse *Su* 328. **2)** *ehuru, fastän.* än tha at han var alla tinga skapare tha egnadhe han sik enkte ellä atthe thz han matte sith hoffuod til böghia *MP* 1: 47. guddomin ... syntis suasom varkunnande j thöm dözsins tima än tha at guddomin ma änga sorgh älla pino thola *Bir* 3: 20. *ib* 4: 62. *RK* 2: 8017, 3: 210, *(sista forts.)* 5928. *SO* 86. *MB* 2: 257, 283, 285. *Su* 161, 211, 377. *LfK* 139. *Gers Frest* 35. *PM* XXVI, LXVI. j somlika minna wtualda wina hiärtom giffs thog offta oc stundom, än tha at ey altidh, aff synnerlike nadh ... lönlika oc osighelika at smaka ... thäs sacramentzsins dygdh *Su* 292; *jfr* **1.** — *Jfr* **än þo at.** — **än þo (-thog** *Bir* 4: 62. **-togh** *RK* 3: 1226; *Di* 272; *Lg* 3: 5; *LfK* 142. **-tog** *Di* 23. **-tok** *MD (S)* 221, 226**),** *konj.* **1)** *äfven om, om ock, om än.* än tho the budhka hafdhe varith tii hon hafdhe ther änkte latith ii *Iv* 2213. enghin gate alla hans bökir scriuat ellir iwi läsith en tho han lase badho nath ok dagh *Bil* 650. **2)** *ehuru, fastän.* en tok henne krop han fik then wanka ok war thz moth henne wilia ok tanka *MD (S)* 226. än tho mik är witerlikit gioıt aff gudhi. hwat thic är widherfarit i thesse nat tho skal thu ga mz mik til kirkiona oc kungöra allom guz gawor *Lg* 3: 210. än thog min modher haffde aldra fulkomplikasta atherhald, thog likowäl styrde hon sin likama skälika *Bir* 4: 62. än tho i wilin affgudhom thiäna enga nadher kunno the läna *Al* 6814. än togh *(þott)* han tykkis wara ganska mykin kämpe ... ä huro gamal jach är han skal saa snart sägia mik sith nampn som jach honum mith *Di* 272; *jfr* **1.** han ... löstes þaghar än þo han stoþ eigh fastar *Bu* 15. honom tykte ... skam wara at dräpa eua iomfrw. än tog han thes wäll makt haffde *Di* 93. *Fl* 115. *RK* 3: 1226. *Bir* 3: 156. *MD (S)* 221. *Lg* 3: 5. *LfK* 142. tha alla ... lagdho sik nidhir at hwila sina lime. än tho i mykyt hardhom sängom. bleff hon stadugh quar i gudhelicom bönom *KL* 336; *jfr* än þo *under* **än,** *advers. konj.* **2.** — **än þo at (-thog at** *Bir* 4: 55. **-togh at** *Di* 2, 221; *Lg* 3: 4. **-tog at** *RK* 2: 8783; *Di* 143, 145, 153, 175. **-thok at** *Va* 28. **-doch ath** *Gers Ars c* 4 *(på två st.).* **-dogh ath** *Gers Frest Inl.*, 13, 18, 37. **-thot** *Ia* 19; *KL* 134, 161, 175, 176; *Bo* 12, 33, 39, 142; *Bir* 1: 4, 3: 61. **-toth** *Su* 136. **-thot at** *ib* 306**),** *konj. L.* **1)** *äfven om, om ock, om än.* hwar som sik biwiþär *(erbjuder sig till dagligt arbete på berget)* ... än þo ät han se löskyr man. ryþär þär ok sätyr vp hus. þa aghär han þär äghändenom äncte afraþ af giua *SD* 5: 637 (1347). än tho at ij vilin mik hiälper tee ij maghin ey bärias een vidher three *Iv* 2763; *jfr* **2.** än tho at thu mik okunnugh varä ... iak vilde ey vidh thik stridha merä *ib* 5145. *ib* 2779. litla nytto taghin i ther aff än tho at i thz hördhe *Prosadikter (Sju vise mäst.)* 133. iak är ... swa rätuis at iak vil ey göra nakot än thot aldra minzst *(nec minimum quid)* mot rätuisonne *Bir* 1: 4. at huar en aff them, än toth i släktenne then yterste, tilföges tik aldra näst *Su* 136. *ib* 133. **2)** *ehuru, fastän.* aff skiäl dömum wir thät þyrftilikt ok rathilikt at fälla nokor þing i almäunilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit äller rättilsi. än tho at þe se eigh för gömd äller i lagh satt. tha wilium wir ... at lysis opt firi allum manum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *jfr* **1.** än þo at alle dagha ok höghtiþe äru hans ok af hans naþom þo hauar han noquara höghtiþ särleka af hans särlekom naþom *Bu* 61. än tho ath iak a sottosäng liggir thogh ära minn sinne, skäl, minne oc vndirstandilse swa fwlkomlika godh ok stark, som tha iak aldra helbrigdoghast warith haffwir *SD NS* 2: 169 (1409). en tho at han var hedhin tha hafdhe han eet ädhla hiärta *Bil* 860. än thot han formatte ekke ropa mz munnenom til gudh. tha ropadhe han mz hiärtano *Ia* 19. än thot iak al thing veet tho sigh mik mz thinom eghnom ordhom hulkin thin vili är *Bir* 3: 61. var thz them stoor dröuilse. at än thot the visto han vara gudz son. tho matto thera sin oc hughir dröuas *Bo* 12. thänk vppa the välsignadho familiam. ok än thot hon är litin, är hon tho mykyt höghelica värdogh *ib* 33.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

en to at skede thetta onda dadh moth mith sinne ok mot mith radh tha skal engen quinna taga lära aff mik at göra tolkit omära *MD (S)* 226. än tho at biscopin badhe badh oc straffadhe ey thes heller lät han aff sinom gambla owana *Lg* 3: 198. än tho at then vällogho herran kombir raskare til härbärghis ... ey thäs sidhir kombir fatike mannin til sama härbärghit än tho at senarmer *Bir* 3: 323. at ... hanom lofwaþis full viþergiäld for þe jorþ, än þo at han ängte fik *SD* 6: 129 (1349). han ... kunde forsta hwat folk sagde honom än thok at han kunde ey talä *Va* 28. ändelika är thänne mannin mandrapare thy at gudz hämd latir han ey liua. än thot han vnkom hafsins wadha *KL* 175. her äre ... flere raske drenge än tog at iak them ekke neffner *Di* 143. *KL* 161, 176. *Bo* 39, 142. *Bir* 1: 251, 4: 55, *(Dikt)* 220, 5: 28. *Iv* 4805, 5260. *RK* 2: 8783. *Va* 15, 54. *Di* 2, 143, 145, 153, 175, 221. *Su* 98, 306. *Gers Fresl Inl.*, 13, 18, 37. *Gers Ars* 4 *(på två st.)*. iudas ... angrade sik än thot mz ofructsamlikom angir *Bir* 1: 160. *KL* 134. jak iösse iowansson, än tho at kranker ... til min likama, likowäl heel ... til minna skäla ... skipar mit testament i swa mato som här epter staar scrifuet *SD NS* 1: 514 (1405). — *Jfr* än tho at hvaro, än tho at hvaro at, än thot hvaro at *under* **hvar,** *pron. (se I* 531 *f.)*, än tho at hvarist, än thot hvarist, än tho at hvarist at, än tho hvarist at, än thot hvarist huru *under* **hvaris.** — **än tho likováel,** *se under* **likoväl.** — **än tho thät,** *konj. ehuru.* än tho thz iak ey hiälper här far ... iak vil ey swa min rät op gifua *Iv* 3713. — **än thy,** *konj.* **1)** *äfven om, om ock, om än.* än ty han liffwit förwerkath hade skulle honum än tha skee inghen skade *RK* 3: *(sista forts.)* 5213. kan sakta wara, i saknadhe h. gadh, sa matteth falla sigh, än thy i haffwe thöm i idher thiensth, ther bäthre kwnno widh alla handha fogor än jach *BSH* 5: 133 (1506). **2)** *ehuru.* en thy thw mik hielpa maa tha kan jak ey the hielp at faa *MD (S)* 300. jag sloo honum död ... en ty han lathz siig ware full starck *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 255. *ib* 3: *(sista forts.)* 4551. *BSH* 5: 123 (1506). — **än thy at,** *konj. ehuru.* än thy at thu äst aldra gudh oc herra tho är thin hedhir glömdir aff mannom *Bir* 3: 119. än thy at thu stundom sofue *(quamvis aliquando dormiebas)* tho war thiin vili ä then sami *ib* 4: 156. bedher jak eder häredöm ... thet i thaghe eke til mysstikis ffateg mens ghaffuer, än thy ad eder bäthre ghaffuer höffdhe *FM* 211 (1504). enghen förmatte honom thz förmena, än thy at klärkomen oc almoghanom war thz imoth *Lg* 3: 181. *ib* 436. *MD* 15. — **än thäs hälder,** *adv. likväl, det oaktadt. i förening med en negation.* swasom biscopin war idhkelikin at raadha til bätring swa war germanus thrätin äpter sinom eghnom wilia ey lät än thes heller biscopin aff at lukka oc thrugha. at hin skulle bort kasta sin osidh *Lg* 3: 198. — **än thäs mer,** *adv. än mer, än ytterligare.* giordhe han konungin helan ... oc än thäs meer han röktadhe thz af gudhi at j thy rikeno scal änkte thz diur gita varit älla lifuat som är etirfult af sik *Pa* 5. — **än thät,** *konj.* **1)** *äfven om, om ock, om än.* lekarna mwgo wäll fara mellom stora herra. än thz ofrid är *Di* 106. *ib* 273. **2)** *ehuru, fastän.* än thz hon war stark. tha war hon fager till atse *(frið var hon asionvm a alla vega eigi siðr en styrc)* *Di* 93. visth estu vudherlighen än thz tu är gamol *(vist er du heimskr. þo at þu ser gamall)* *ib* 274.

än (en), *advers. konj.* [*Isl.* en] *L. sed, autem.* **1)** *för att beteckna ett motsatsförhållande: men, men deremot; men åter.* är eig sanpröuat til. oc eingti vtan man iäuar vm þeem. the skulu egh þässa plikt vp bära. vtan the sculu skiära sik mäþ tolf mannum. them sum trygger äru ... än hwar sum sik bindir thär til. at han wil pröua vp a nokon thässa sak. brister sithan ok är egh san. taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wäll mughu ok skulu thyliche män faangäs af laghmannum ok minnä domärum, än eigh lijf mistä fyr än thät hawer wäritt firi oss siälwm ok warum dome *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*); *jfr* **2.** *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). mädh laghum ok laghä doomom skall man sijtt kräffiä, aater faa, ok sik eghnä, än eigh mädh raue ok walldzwerkum *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hon (ɔ: renliues dygþ) är alz fagnaþa ära. ok ägha ... en af giri ok lusta likamans kumbar heþers spiäl *Bu* 183. thässa hems liff allom them thät hafua liwft ... dara alla them a thz thro ... en thessa hems dödher er litla stundh hardher ok ther näst glömder han endhar alla vseld *Bil* 477. hon (ɔ: siälin) vnderstaar enkte för än hon seer eller hörir än ängelin hawer inskapadha oc infödda mz sik siälwom aldra thinga liknilse *MB* 1: 55. ysaac han war kärare at esau ... än rebecca älskadhe meer iacob *ib* 208. mwrin war ... hundradha alna högher än tornith siälfft twäggia rasta höght ... än stadzsens widhleker om kring war siäxtighi raster *ib* 175; *jfr* **3.** besatte han bärghen, än ekke förmatte han fördriffwa them som bodho j dalomen *ib* 2: 70. nu hawa all wärulzlik diwr aff sin naturlik skipelse, thet the mågho sik medh hylia, ok wäria firi allo thy them må skadha ... än mannen han födhes nakin aff sin eghin skipelse, ok hauär han aff sik sieluom änkte thet han må sik medh hylia ... ok hauär änkte aff sik siäluom thet han må sik medh wäria *KS* 4 (7, 4). ther (ɔ: huar som flere rådha) wilia ... alle rådha ok engin rätt göra utan ivir armt folk, än bryta the rike, ther må engin vm tala *ib* 9 (20, 9). iohannes döpte j vatne än j *(vos autem)* skulin döpäs j thöm hälghä andä *KL* 131. thu thik mz blomster lysta ma än iak mz sorghine skal om ga *Fl* 1371. är merkiande at systra oc brödhir i allom lichamlichom ärendom ... sculu lydhogha oc trona wara oc them fulfölghia eptir thy modhir abbatissa biudhir ... aen j allom them ärindom som andelichin äru ... sculu the ... lydha fadhir confessori *VKR* 10. en tedhe iak thik hulkin som diäfwllin atte lönlika ... än annan tedhe iak thik j hulkom diäfwllin herradis vppinbarlika *Bir* 1: 399. naar the fastadho, skuldo the enkte äta then daghin en vm nattena matto the äta swa opta the wildo *ST* 138. ther är sörghiande som wärre komber äpter godhan. än her är idher glädhiande ther dygdheliken komber äpter litit werdhan *Lg* 3: 202. gunnar konung ok tw magän fara j hymelandh än j vilen, än myn vnghe son gyntar han skal bliffua hema *Di* 239. wanhugxande män the wita ey eller akta

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

at gudh är swa fulkomen aff sik siälwom at han thörff ängxins annars widh. än thörffte han rwm oc stadh, tha ware han ey fulkomin aff sik siälwom *MB* 1: 34. *Bu* 206. — än tha um, *se* **þa um.** — än tha än, *se* **þa än.** **2)** *för att anknyta ett inskränkande el. modifierande tillägg, ett uttalande hvilket innebär ngt som man på grund af det föregående just icke hade anledning att vänta el. dyl.: men, men emellertid, men dock, men likväl.* firibiuthum wir hardlikä. at hwarte riddare äller swenäwapn. ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom . . . än thät firi biuþum wir hardlikä. at eingin hämd äller forsaat göris thär fore. fyr än wir läggium þät af therrä i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). väl är then daghin *(påskdagen)* mykyt värdhelikin . . . än af thässe ascensionis höghtidhinne sighir sancte augustinus. at thänne daghin är meer höghtidhelikin än andre *Bo* 252. þu döve pino mäþ truldom. än ändeleka sculu þä sarleca bita *Bu* 414. huarn dagh äpte varn härra. vigþo alle appostoli varns härra licama. ok nöto sialue ok gauo cristno folke. än försto höghtiþes mässa. mz ärkebiscops älla paua bonaþ. sagþe iacobus i ierusalem. ok petrus i antiochia. ok marcus euangelista i alexandria *ib* 195; *jfr* **1.** vi skullom ena fäghirsta iomfru os til hustru haua takit . . . än hon . . . forsmadhe vart hionalagh *Gr* 286. the som the tyände haffwe bestelth . . . the hade ecke velie tiil athi skulle ffare vel. än jach hoppis tiil gudh, ath the skole fframdelis ffaa skam ffor möden *FM* 502 (1510). haff[we] wij tet tyst ok lönlige hafft och haffue innen medh oss, swa ath wij thet ey röre wele for forme menichet . . . än hwat edher herredöme ther om göre vele . . . thet sette wij eders herredöme *BSH* 5: 68 (1505); *jfr* **3.** haffde paffwen honom han brende honom slapro, än han haffwer bakstandara *PM* LXVI. sagdhe biscopin . . . hwilkin idhra ther aff weet. han skal thz sielwer kännas. än i thz sin kändes engin ther widh *Lg* 3: 205. ey lät . . . biscopin aff at lukka oc thrugha. at hin skulle bort kasta sin osidh . . . än han stodh faster i thy han hafdhe böriat *ib* 198. syntes ther viij orma store oc stiwgge än ej baro the sik aat nokrom skadha *ib* 211. tha aatta manadha lidhne ärä skulu tha alle saman kompne vära; än iak vilde gerna koma braat för än the herra skilias aat *Fl* 647; *jfr* **1.** petrus ok johannes swaradho them . . . hwat ey moghom vi at tala hwat som vi saghiom ok hördhom än the hötadho them ok läto thöm lidhoghä *KL* 138. iak se . . . at þu äst storhughaþar. än huat hialpar mik at þu dör mz mik *Bu* 491. iak haffwer nw fornommith, at vnderleget regemente her i rikith begynnes, än gud vende al tingh i teth besstä *BSH* 4: 278 (1501). — än þo, *men dock, men likväl.* þe hafþo alle fult paua vald: än þo bar petrus första namp *Bu* 130. o herra min. hwat thu mykyt ödhmiukar thik oc vil thik löna än tho *(sed)* kan thu thik äkke löna fore iohanne thinom döpefadhir *Bo* 39. anna prophetissa hafdhe bonda, än tho spadhe hon af christo . . . och maria magdalena war wärdzlikin än to sa hon först christum wpstandande af dödha *Ber* 77. *MB* 1: 344. — *Jfr* **än alt likoväl** *a*, **än tho alt likoväl, än tha likoväl,** *alla tre under* **likoväl. 3)** *för att uttrycka öfvergång till ngt nytt vare sig detta står med det föregående i närmare el. i mera lösligt sammanhang: men; åter; stundom närmande sig betydelsen: och.* äpte thässum trym mansins skipilsom räknas thrigia handa manna lifnadhär här i wärildene. än then första likas widh ängla lifnadh, ok thän lifnadh hawär renliwis folk *KS* 3 (5, 3). guz ordh växto daghlikä . . . ok mange af iudha prästomin toko crisnä tro än *(autem)* stephanus . . . giordhe margh iärtekne j folkieno *KL* 142. sidhan var herra ihesus hafdhe tha giort sinne modhir oc takit af hänne vyrdhning. välsignadhe han alla oc foor thädhan än the fiollo nidhir a iordhena oc badho at han skulle sköt atirkoma *Bo* 236. ther äptir kom var herra ihesus atir til hälgha fädhrena. hulke som . . . varo i frygdhinna lofwi . . . än hwat the sungo thz veet han *ib*. göm väl aat them huru the sta kring om han. än varfrw ä näst opsidhis vidh han *ib* 238. var israel ganzska hardeliga nidhertryktir än herran gudh vpwäkte domara hwilke them frälsa skuldo aff fienda handom *MB* 2: 73; *jfr* **2.** tha beddes mannin nadh. oc aflowadhe alla afgudha thiänist än biscopin bödh honum ga til sanctum germanum *Lg* 3: 210. hwilkin syster sent kombir swasom äpther eth miserere mei deus nighe oc siti huar hon finder rwm wara än hwilkin som sent kombir, swasom äpther fyra miserere mei deus böte mit a gulffueno liggiande framstupo, oc läsande tystelika ena pater noster oc swa stande wp oc sithi ytarst aff allom än hwilkin som alzstingis bortto är, wtan orloff widhergange sik j capitulo, oc taki hardare plikt *Bir* 5: 33; *jfr* **1.**

än (en. an *VGL I þ* 5: 1, 14, *III* 6), *komp. konj.* [*Isl.* en, an] *L. quam. efter komp. el. annat ord med komp. el. likartad betydelse, någon gång äfven då det komp. ordet är att underförstå.* *a)* **än.** i warum barndom wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). äncti är wyssari än döþrin. oc äncti owissäri än dözens tymi *ib* 561 (1346). är bätre wara firi war än äpte snar *KS* 79 (194, 86). mera gör i stridh ok bardagha witer försea ok godh nänna, än styrklekr ok dygher siälde *(för fiälde)* manna *ib* (196, 87). thu hawär han (ɔ: mannen) skapat litlo minna än ängla *ib* 2 (4, 2). betre barn giua guz naþe: än kiöteleka[r lu]ste *Bu* 4. hua war starkare än samson: hälagare än samuel *ib*. hans licame sitar högra än nokor himil *ib* 145. iak . . . can eigh annan finna än iþar som mik mate tröst a *ib* 143. sculu the alrey wara flere . . . än tio *VKR* 9. mz tholke fafenge glädhi. som likare är hedhninga mzferdhom än cristna manna sidhum *Lg* 3: 198. vm han findir sina ondo gerninga wara flere än the godho *Bir* 1: 240. at wi . . . faam hardhan dom hellir än godh lön *Bil* 446. the wildu sik tha hälder siälfua dräpa än swälta *ib* 314. barnith . . . byria för grata än le *Ber* 120. her vill jach forbiidha och *(hellre)* erlige döö än skamlighe vnfly *BSH* 5: 365 (1509). han wndrade hwi hon *(hinden)* rötade tha meir en hon var för van *Bil* 751. huilkin herra . . . förgör mera än hans ingiäld honom förskulda *KS* 61 (151, 67). gudh kräwir ängin meer ä *(för* än*)* han formaa *GO* 1085. the tordo ey heller skogen naka än the tordo i

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

döden raka *RK* 2: 9300. sporde hwi han saa wilde liffwa meer loffwa en han kunde giffwa *MD (S)* 280. vill jach yterligere vnderwisa eder alle artikle än jach nw scrifwe kan *BSH* 4: 253 (1500). fantasma thz är nakat thz som annorledhis synis än thz är *Bo* 92. schal oldermannen ... aath spörie ... huar een för sick om noger broder mz hanom nagat *(något annat)* wiste än thz äran tilhörde *SO* 102. *b) än att.* the kunde ther ey meer endha än hans trähws the af brendhe *RK* 2: 2757. the ... radde henne thär til ath hon skulde heller fulfölia täs riddarens wilia ... än the skulde tolkin skada faa fore henne skul *MP* 4: 254. han wil heller syälffwer swa dane göra. än nagher annar skulle thz göra *Gers Frest* 35. äre her jngen tidende jder herredöme thil biwde anan en her goor rygte ath the rytzser äre ganske starke församblede *FM* 510 (1511). *c) än om, än i fall. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogn. i fornsv. s.* 60. vactara ... sagho han eigh häldar. än þe varo blinde *(d. v. s. än de skulle hafva gjort, om de hade varit blinde)* *Bu* 173. han ... gat ey helder seet kirkio dör än han blinder ware *Bil* 642. wäktis thera hugher ther aff, til mere gudz hedher, än the saato hema *MB* 1: 484. bäter kännir iak en smidh, än iak seer han i enom speghle, än iak seer hans smidhe oc gärning *ib* 92; *jfr* **än,** *kond. konj.* — än tho at (än thot), *d. s. Bir* 2: 66 *(se* **þo at 2***).* — *Jfr* **fyr-, fyrra-än.**

än (en. an *VGL I B* 1: *pr., A* 15, *J* 18; *ÖGL Vins ind.* 4**),** *kond. konj. och indir. frågeord* [*Isl.* en] *L. si, num.* **1)** *konj. om, i fall. Jfr Bergqvist, Stud. öfver den kond. satsfogningen i fornsv. s.* 28 *f.* än min guþ brytar eigh niþar þin guþ. þa vil iak ofra þinom guþi *Bu* 189. än thu thror a han, tha wardher thin siäl hel ok säl *Bil* 452. än thz *(vinet)* wardher mera blandath, tha mintzskas thäs dygdh oc smaker *MB* 1: 107. än iak är thin win, tha far ey bort ower thin swen *ib* 188. än oxe stanger man eller kono til dödh tha skal oxan bryta nidher mz stangom til dödh *ib* 336. än the fa natwrlikin manna dödh, tha hawer iak lwghith, oc ey hawer gudh mik sänt *ib* 405. än iak hawer funnith nadher fore thinom öghom ... tha bidher iak thik ... at thu wili os fölghia *ib* 354. än mannin see ok kan pröua at licammin forma at vara vtan alla handa lustelica lokt ok haldir sik ther vt aff for gudz skuld tha for skylla han stor lön aff gudhi *Bir* 8: 183. än i wilin widh hans tro taka tha frälsar iak idher fra thenna draka *MD* 192. än þänne man är goþar. pröua þin skäl ägte mot hanom *Bu* 21. än thz ... spörs hwar waar herra war för än nakath wardh til ther swarom wi til, at han war tha ther han är nw hema at sins siälffs *MB* 1: 33. än ij vilin skulin ij mik fa siw hästa ther bestä magho vära *Fl* 488. än thu äst spaman hwi spadhe thu ey thinu lande ok frändum thz them nu ifuir ganger *Bil* 314. en nokor presenterade hanum dyr klädhe tha selde han klädhit *ib* 650. än iak gafue thik thz min herra biudher gifua fatiko folke tha giordhe iak a mot minz herra budhi *ib* 487. än nokor thera lughi sik wara gudh tha ware han gudhz owin *ib* 81. en the *(afgudarne)* varin gudh tha visto the väl at vi vildom them kasta wt j sion *ib* 902. än ensamne godhe män hafdo goz ok wald tha matho the venta thz wara siin andelik lön *ib* 647. än nakar hafdhe swa frälst gotz, at honum ware änkte giwith, tha ware han fräls at giwa them han wille, oc lata them han wille *MB* 1: 449. än han forläte at hiälpa them länger, tha mondo hedhne män sighia, at han formatte ey länger *ib* 402. än ey ware then til älla funnis hulkom han skulle atir gälla the illa fagno thingin älla gozit tha matte han thz gifwa mik ok offra *Bir* 1: 54. þa ma faþren nyutä þerä thiänist än oskipt är þerrä mällom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). tha teer han *(konungen)* sik älska thom vm han latir thom nyta godh gamul lagh ok än grymme foghota ok länsmän ... herras ey owir al moghan *Bir* 3: 311. thu gör sanctum petrum wredan en thu läter gregorium fra os fara *Bil* 712. ängin godhwiliogher läkiare giwer först onytan lekedom, oc sidhan bätre än han hawer bäggia ämpne *MB* 1: 453. jak wil thiäna thik siw aar fore rachel, än thu wil mik hona giwa *ib* 221. han ma mik läkia en han wil *Bil* 427. þu scalt alla pino fresta tel nokor bitar. än þu vilt eigh guþum ofra *Bu* 414. at þu matte fa himirikis naþer. än þu vilt tro *ib* 139. i skulin rädhas enkte wätta än i wilin mik at sätta *MD* 192. *Di* 239. wi ... jättum ... stadhlichä oss thylikä storflockä waar land ödhä, mädh warre macht minne skulä görä, än the sik eigh sialfwe styrä williä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hwat sum eigh beredhes fyr än giäster af gardhe rijdher, thät är röwät, ok eigh köppt än bonden aakiäre *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hawe firigiort sinom egholutt ther i, än han war nokor *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt. än swa þykker likt *ib* 1: 669 (1285, *nyare afskr.*). i moysi laghum þa iuþa ensamne þiänaþo guþi waro män ok kono forbanaþ än þe egh barn fingo *Bu* 3. sanctus augus[tinus] sighar at guz son vare lango för födar än han stygdes eigh viþ ena fula synd som mäniskio natura var smittaþ mäþ *ib* 64. cristoforus saghþe sik minna þän pust. än han eigh cristen vare *ib* 499. nw ware min glädhi all hel ... än modherin lifdhe mz barneno *Bil* 270. fastare sculde jak hafwa til huggit: en jak hafdhe när warit *ib* 833. tha öpte iudha. ok sagdho sik sigher hafua wnnit en siluester gate ey samulundh giordh *ib* 85. leo ... badh sanctum petrum rätta sith bref en nokot ware wrankt *ib* 680. han ... bödh hanum halft sins rikis jngiäld en han skipadhe swa at ephygenia giptis hanum *ib* 228. pauin bödh sik vnder gudz dom at taka vars herra licama sik til skam oc fördömilse en han thes sakir ware *ib* 779. tha munde moghin dräpa neronem: än ey hafdhe petrus thöm thz forbudhit *Lg* 107. matte wäl fadhers hiärta giwas widh ... än han ware ey fulkomplika lydhogher gudhi, oc än gudh hafdhe ey honum wiisath, at gudh skulle än lata sin son offra fore han, oc fore alt mankönith *MB* 1: 200. ware gudh misiämpn dommare, än han gawe mannenom bätre doom eller wärre. än androm diwrom *ib* 45. gudh late aldre nakath ilt wardha, än han formatte ey oc wille got göra aff illo *ib* 86. ängin än i dagh skyldadhe sik mz nakrom scriptamaala nadhom ewinnelikt himerikis liiff än ey ware ihesu christi dödher oc blodh *ib* 104. hwar ma

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

finna, at aldre föddis änkte barn, än ey ware nakar wäxen man för som fadher matte wara. oc ängin päpling nome book än han hafdhe ey nakan mästara *ib* 93. ware ey abraham mandrapare, än han hafdhe dräpith sin eghin son, fore gudz wilia *ib* 467. almännilikä friþbiuthum wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). fra þem daghenom. än staþren varþar bilagþar. läs nycristnat barn iui portenom vars härra hand bref. ok iam skyt flyia fiianda *Bu* 190. doek spurde siluestrum. hwi christus en han war gudz son . . . lät sik döpa *Bil* 83. þässa kirkiu ma pafin en han vil op nyia *Bir* 4: *(Avt)* 178. — (?) jac wil thz *(slottet)* holda mz stora äre en j ther nw mana vppa *RK* 2: 5808. — nu än, *se* **nu** *A* 3. — *närmande sig betydelsen af* at. yffrith är iak riker aff thy än min son iosep liwer *MB* 1: 252. ey ma thz kallas mandrap, än nakar wardher dräpin fore ilgerninga *ib* 467. — *Jfr* **þa-, um-än,** *äfvensom* **än,** *komp. konj. c.* **2)** *indirekt frågeord. om, huruvida.* nero spör än han är patrodus *Bil* 124. *RK* 2: 2074. *Lg* 31. lete oc spyri granleka, en nokot är þät ingäld . . . vnder pafa döme är kumit vskäleka *Bir* 4: *(Avt)* 179. riddarin . . . wilde se än hon han kände älla hans synd wiste swa som för ok spurdhe aff hänne än hon han kände *KL* 6. mik matte . . . väl undra än *(mirabar si)* nokot wrþe guz offor af diäwls gifno bloþe *Bu* 520. skudhe än vindögha är a väg *SR* 44. sculu þe som vapnsynenne firi standä, scuþä hans forfall, oc än þän mannen som þiänä scal af hans veghnä, är nytter til rikesins þiänist, äller ey *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). the gaa til then spegelin ok skudha sik j honum än therra änlithe är rent ok vtan smitto, ällir om therra klädhe äro renlikin *MP* 5: 63. vakta än vatnith vnfärghar sik *Fl* 1121. wille hon röna, än thz ware sant, som gudh hafdhe forbudhit *MB* 1: 147. wiliandis försökia än han wille bliffwa vidh sin ordh *ib* 2: 184. är thz ey alt et at huxa än swa ma wara, oc wänta at swa är *ib* 1: 95. nw är äu äpter at spöria. än mannen skulle thola dödh, än han hafdhe ey syndath. eller skulle han wara ewinnelik *ib* 103; *jfr* **1.** han skal huxa om thet han giua wil, vm thz är hånom quämelikt ok skadhalöst, thylik ting giua thöm thz bedhas, ok än hånom se quämelikt som bedhes tylikt ting af suå manne tiggia *KS* 34 (88, 37).

än, *se* **en.**

ända (-ar, -aþe, -aþer. *impf. pl. 3 pers.* **ende** *RK* 2: 3461 *(möjl. att fatta ss pres.). part. pret. f.* **änd** *Iv* 2625 *(i rimsl.)*, 5719 *(i rimsl.). n.* **änt** *VGL IV* 12; *Bu* 24; *BSH* 2: 39 (1386); *Va* 34; *Iv* 777; *RK* 1: 945, 1616, 1800, 2198, 2299, 2558, 3280, 3912, 2: 5654, 9383; *Al* 2218, 3706, 4208, 4507; *MD* 192 *(på samtliga ställen utom VGL IV* 12, *Bu* 24, *BSH* 2: 39 *och Va* 34 *i rimsl.).* **änth** *Di* 231; *RK* 2: 4526 *(i rimsl.)*, *s.* 346 *(i rimsl.)*, 3: 1428. **endt** *ib* 2: *s.* 337 *(i rimsl.).* **enth** *ib* 4396 *(i rimsl.).* **äänt** *Fl* 687**),** *v.* [*Isl.* enda. *Jfr Mnt.* enden] *L.* **1)** *ända, sluta, bringa till slut.* halshugen ändaþe han sit martirium *Bu* 496. törneament var änt *ib* 24. nar mässan war ändat *Lg* 332. taghar thz hoffwit thz war änt *RK* 1: 2558. *ib* 2198. then tiid thetta war alt änt *ib* 3280. *ib* 3912. iak hafwer nw mit örlögh änt mz godhom ända *Al* 3706. ridderen . . . ändaþe syn aldar mäþ dyghþelekom lifnaþe *Bu* 8. sva ändaþe cristina möþo ok martirium *ib* 506. ända altidh swa thina bön *Bir* 1: 39. är oss eij än till wetende wordet, huro thet mötidh ändith eller beslutidh är *BSH* 5: 117 (1506). — *sluta, göra slut på.* thessa hems dödher . . . han endhar alla vseld *Bil* 477. al miin glädhi är nu änd *Iv* 2625. al hans sorgh är nu änd *ib* 5719. mit liif är nu bradhlika änt *ib* 777. thz war tha alt mz them änt thz them war til örlöghx känt *(det var då slut med allt som hade lärts dem med afs. på krig) Al* 4507. thz är mz thenne plagho änt *(det är slut med denna plåga) MD* 192. — *göra slut på, taga lifvet af, döda.* alle the barnith wildhe ende *MD* 13. — *sluta, nå el. komma till slutet af.* hulkin som gaar aat thessom wäghenom han byriar honom mz kötzins lusta ok skal ända *(terminat)* han j mykle ysäld ok skam än hulkin som gaar aat them andra wäghenom ma byria han mz litlo . . . äruodhe ok ända han mz mäste glädhi *Bir* 1: 214. **2)** *sluta, taga slut, upphöra.* fiärdha flodhin heter eufrates som ändar i iorsala land *MB* 1: 159. aff siälinna dödh i helwite, som byrias aff ysäld oc aldre ändar *ib* 304. longho haffde thetta örlog enth haffdhen i almoghen ey for wenth *RK* 2: 4396. **3)** *bringa till slut, afgöra.* ey orkar thu länge at bära ensamin thässa moghans byrdhe at ända all thera ärinde *MB* 1: 327. hwars manz käromal oc ärande wilde iak rätwislika rätta oc ända *ST* 242. atj kwnnä icke ändha eders ärendhe med ting och annet för michelsmeso *HSH* 20: 154 (1507). — thät är thär mädh änt, *det måste så gå, det måste ske.* jak weet thz wel thz er ther mz änt *RK* 1: 1616. jak skal öwer thz er ther med änt *ib* 2299 *(till motsvarande ställe i Script. rer. suec. I.* 2: 30: jak skal ther öfver, ther med änt *har utgifvaren i not fogat anmärkningen: Proverbium adhuc in ore populi frequens).* — *afgöra, gifva besked.* biidhen her til thäs iak komber j hawin wr oc aaron mz idher, hwath som spörs eller käris mädhan, tha skulo the swara oc ända *(si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos) MB* 1: 343. — *afgöra, bestämma, besluta.* vm daghligha syslor oc smaa ärinde som idhkelicha widhirfara maa han wäl skipa oc ända eptir thy honom thikker nyttelichit oc thorfftelichit wara *VKR* 33. hwat han *(gårdsmästaren)* skipar oc ändar j hans *(syslomannens)* borto waru thet scal syslomannjn haalla stadhught *ib* 34. huat i vele besigla eller ända *RK* 2: 5235. swa stadukt oc fasth bliffwa *(för* bliffwe?*)* alt thz som endass mz aldermannenom oc ij brödher mz honum som i oppenbara stempna *SGGK* 105. — *afgöra, göra upp, aftala, afhandla.* the sagdo at han haffde sik yffrit hämpt fore thz the haffdo i danmark bränt thz skulle wara liikt oc ther mz änt *RK* 1: 945. the thz ther swa enda *ib* 2: 1787. lothe them dectingen forsta huru endet war i wastena *ib* 3176. tha thz war endat thäre *ib* 3060. wilde han rikens rad tit senda som mz konungen skulde enda hurw then dägtingan skulde sta *ib* 6325. ther medh ändadis swa thäre at marsken och droztin sculle venir wäre *ib* 5315. *ib* 8131. mz rikis rad the thz ende *ib* 3461. konung magnus ther om vthsende xij haus radh thz skulle ände ok mz mekelborgh saa stadfeste *ib* 1: *(sfgn) s.* 179. medh-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

an . . . konung erik medh rikesins radh oc män innan suerike är ower ena wordin oc swa j mellan them änt *BSH* 2: 39 (1396). — *afsluta, ingå.* iak hawer meth them for:da biscope ok capitulo thässa dagh[t]ingan, sämmyo ok winlika samdräkt . . . gyort ok andat *(för ändat) SD NS* 1: 675 (1407). then dägtingan the saa ende *RK* 2: 6804. — *afhandla, förhandla.* medh the prydzke herra ändadhe han täre *RK* 2: 4524. *ib* 1057, 7001. mykit mwndhe han mz them endha ath them ather til darskap wenda *ib* 4376. nogor groff rikesins erende ända *ib* 2799. *ib* 8436. ett lönlegit sändebwd the tiith sände som mz ioghen iönsson skulle thz ärendit ände *ib* 3: *(sista forts.)* 5736. *ib* 6080. wari them focariis forbudhit . . . j them rumomjn ellir stadhum noghat ärinde vtan til ända medh werldz folke oppa sina ellir systra ellir brödhra wäghna . . . vtan hwat ärinde focarie hafua til werlz folk them ändin j systranna werlz poort . . . oc hafua the ärinde til brödhranna tha ändin them j brödhranna taluport *VKR* 25; *jfr* 4. **4)** *fullgöra, utföra, uträtta, verkställa, göra.* ä hwart j vilen mich senda jach scal ther jdher vilia ända *RK* 2: 5593. härdindh konung . . . drogh j konungh ysynghs landh brände ok skinnade alth thz han fram drogh, ok drap mangan man. jswngh ok hans söner wara j bratinga borgh ok visthe ey aff för en the haffde änth sith ärendhe ok drogha wth aff landith *Di* 231. han hiolt vppe oc lät af at äta alt ther til at ärindit var ändat *(donec negotium compleatur) Bo* 76; *jfr* 1. iak hörir til konung alexander han hafwer mik til darium sänt miin ärende hafdhe iak gerna änt *Al* 2218. konungen monde them tiit senda hans ärende scullo the ther ända *RK* 2: 5036. *ib* 5142, 5871. thz ärende kan wel en annar ända *ib* 2968. nidher i byn wile wj ga oc wor erende ända ell i alla garda tenda *ib* 3656. hwat vi kwnnom ända for thina sculdh thz sculum vi gerna göra *Bil* 600. iak thänkte annath hafwa forthiänt fore mina mödho iak hafwer änt *Al* 4208. sände han een diefwl til eeth land nokot forwerna ther ellir ända a hans wegna *ST* 92. marsken honom wtsende rikesins oc hans besta at enda *RK* 2: 2867. erik kunde thz engelundis ända then reysen for marsken om wenda *ib* 2996. erik puke thz erendet om wende oc fik sigh ther annat ända *ib* 2871. *ib* 8342. han kunde thz tha ey ende *ib* 3501. *ib* 4639, 6982, 9293. the kunde ther ey meer endha än hans trähws the af brendhe *ib* 2756. han . . . spordhe hwat han haffde ända hwj han wildhe ekke koma fram *ib* 4307. her olaff axelson han for sik sende at se hwat han ther kunne ende *ib* 7776. *ib* 1683. haffde the tha vilith stadhen brent thz haffde the väl kunnit änth *ib s.* 346. tha thz var äänt *Fl* 687. *RK* 1: 1800. jnnan thäs at the haffde thotta swa änt *Va* 34. at inkte radh stodh til at han kunde ther nokot ända *Ansg* 227. ther mz ändade jwdas ther enkte wtan foor tädhan *(nullo . . . negotio perfecto regressus est) MB* 2: 316. hurw kant tu thz *(d. v. s. att bota min mans ögon)* ända *Lg* 3: 25. hafdhe ioseph eentidh nokot at ända j sinna frw kamara *ST* 398. *RK* 3: *(sista forts.)* 5244. — *abs.* ther mz the fran kalmarna wenda hwar tit som han haffde enda *RK* 2: 6701. — *uträtta hvad man skall uträtta, "göra ifrån sig", blifva färdig.* tha han haffde ther änth *RK* 2: 4526. tha marsken haffde i skäninge änt *ib* 5654. — *handla, gå till väga.* j saaghin hurw iak ändadhe widh egipto män *MB* 1: 328. konungen sade honom hurw han hade änt *RK* 2: 9383. *ib s.* 337. **5)** *affärda, låta gå.* almoghin tha til konungin gaar oc bidhia han sina dotter sända til drakan. oc them fra sik ända *(näml. sedan han gifvit dem tillmötesgående svar på deras begäran) MD* 190. — *affärda, expediera, gifva (kort) besked om.* tha sände war herra offwir egipto land tio hardha plaghor, them wil iac her vpräkna oc ända mz faam ordhum *ST* 331. — *utfärda.* mit testement som iak nw ändar *Al* 10201. — **ända sik,** *slutas, sluta.* swa munde hans regiment sich enda *RK* 2: 2764. — *refl.* **ändas,** **1)** *ändas, slutas, sluta, taga slut, upphöra.* tha aat thy leedh at brullöpit skulle ändas *Bo* 60. han ville at gamblo laghin oc thera offir skulle ändas. ok at nyo laghin skullo byrias *ib* 175. skal ey än världin ändas *Bir* 2: 76. the glädhi som aldre ändas *ib* 216. *ib* 1: 319. the sälikhet som thom aldri ändas *Prosadikter (Barl.)* 38. här mz ändas thässe sagha *Fr* 3195. — *nå sitt slut, få sin afslutning.* han *(Johannes döparen)* är . . . helyas i hulkom som ändadhis badhin laghin oc prophete *(ipse est Elias, usque ad eum lex et prophetæ) Bo* 82. — *få (så el. så beskaffadt) slut, sluta (så el. så).* hans blyght skal ändas mz heþar *Bu* 4. the dectingade lenge . . . toch endadis dectingen sa konungen sculle riket ater faa *RK* 2: 3244. **2)** *få (godt) slut, få (god) utgång, lyckas?* at . . . all thin ärande ändas *(uträttas?)* thäs bäther *Su* 305. **3)** *skiljas (från).* byudh mik ändas aff thesse stridh *ST* 261. the endadhis aff värdlenne *(exterminati sunt)* ok nidhirforo til heluitis *MP* 1: 48. **4)** *bringas till slut, bringas el. komma till afgörande.* kunno nakor ärande framkomma hwilkin ey kunno genstan ändas, tha ändins the j locutorio *Bir* 5: 48. *ib* 50. — *uppgöras, afhandlas, förhandlas.* the föresätto en dagh naar thz skulle ändas them j mällan *(qua secreto inter se agerent) MB* 2: 323. **5)** *bringas el. komma till stånd, förehafvas, försiggå.* ther endadis ey mer tha *RK* 2: 3374; *jfr* 4. wetha the oc alt huat mz os här görs oc ändhas *(circa nos aguntur) Su* 136. — (ändas *för* nämnas? o dagher then aldre skuli ändas *(penitus non nominanda) Ber* 93.) — *Jfr* **forända.**

ände (ende. eende: -ä *RK* 2: 2533), *m.* [*Isl.* endi, endir. *Jfr Mnt.* ende] *L.* **1)** *spets; ände, det yttersta af ett långsträckt föremål i dess längdriktning.* nu liggia lagh j spyutstangx ända *GO* 5. *ib* 477. thz är godhir bwl som axit hawir i ändanom *ib* 956. gärdh swa gardh at thu läggir ey gap widh ändan *ib* 882. tornet bögþe sik som bugha niþ tel iorþ. sua at baþe ända varo iamne iorþene *Bu* 173. en päninga säkkir . . . hulkin j androm ändanom är ypin *Bir* 1: 194. swa som . . . en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *ib* 214. ändana aff hwiffwenom skulu samanföghias j nakkanom mz enne naal *ib* 4: 11. han . . . til sit bordh honum sitia loot widh annan ändan sik a moot *Al* 2258. tha riffnade hans skip enda i mellom *(hans skip leysir allt i sundr) Di* 175. — ivir ända [*Mnt.* over ende] *i upprätt ställning.* fwnno the en hedhen man j iordhinne standhe öffuer ändhä *Lg* 3: 36.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— *spets; hörn.* saagh iak vij ängla standandis offwir iiij wärldenna vrar äller ända *(supra quattuor angulos terræ) MB* 2: 343. — *om jord som hör till tomt i ände af byn och derför är belägen i motsvarande ände af gärdet; jfr* **ända lagh.** ett halfft markland iord i östra ekeby i wästra ändanom i bynom *SD NS* 1: 323 (1404, *nyare afskr.*). siex öre landh jordh i wästra lädhaby, i östra ändhanom i ladhaby sokn i wllarakir hundhare liggiandhe *ib* 2: 171 (1409). v ortug land iordh ... liggendis i ... dillengeby i westre enden *Upplands lagmansdombok* 67 (1493). **2)** *ände, gräns.* watn hawer ängin ända eller stadhga aff sik siälwo *MB* 1: 38. barþolomeus com tel indie land. som näst är värulz ända *Bu* 203. thu gikth wm alth iude landh aff ende til ende *MD* 28. bygdo eth hwss a then ända ther cristin land ather wända ok hedhin land taka widher *RK* 1: 1328. huar swerige oc norge haffua enda *MD* 330. — uti ända, *i el. till änden el. gränsen, öfver allt, så långt man kan se?* clarare cristal man aldrey saag än then ysen for honom lagh alle älfwena vti ände syntes alt thz a grunden wände *RK* 2: 8091. — til ändan, *till det yttersta?* the wordo ... mest til ändan trykte *RK* 2: 7140. — til ända ut, *i största utsträckning; på det högsta?* han haffuer mik haldet alth thet han mik sakth haffdhe ... som een dondemaan, swa at iak honom allaledhis takkar til endha vth *SD NS* 1: 226 (1403). — sätia utan ändan (rättan ända), *eg. sätta utom (den rätta) gränsen, förvisa, fördrifva; utrota, förderfva.* manga satte winith wtan rättan ända *(multos exterminavit vinum) Ber* 87. somlike i ökninne korradho amot moysi oc fordarwadhos af honom som them satte wtan ändan *(exterminatore)* thz är af honom som them drap och sände af thässo lifwe *ib* 130. **3)** *punkt, ort; landsände.* sin breff j alla land senda oc badho förwara alla enda för fogadhana pa alle slot som te hafde the suensca a mot *RK* 2: 2232. — *landsände; håll.* sit rad han tha budh sände at koma til honom aff alla ände *RK* 2: 8120. — i alla ända, *på alla håll, allestädes.* wara fianda stärkia sich j alla ända *RK* 2: 4866. han bescermade them j alla ändher men rikit war j hans hendher *ib* 7114. skal riket ... stort örlog finna i alla endha *ib* 6722. *ib* 7851, 8928. — *i el. till alla landsändar; åt alla håll.* sadana rykte han screff oc sende kringh om riket i alle ende *RK* 2: 3816. sidhan screff marsken j alla ända at alle scullo til vermeland vända *ib* 4882. *ib* 3730, 4166. marsken loth kringom rikit senda och bödh sich gäster j alla ända *ib* 5088. — til alla ända, *d. s.* konungen screff breff til alla enda ... at alla skulde til honom fara *RK* 2: 6252. — alla ända, *d. s.* konung karl sidan breff sende j norgis rike alla ende *RK* 2: 7980. — i nokra ända, *någonstädes.* förwara at the ey brenda eller sköfla landen j nakra enda *RK* 2: 2236. — *sida, håll.* han rände a thän annan ända *Iv* 3357. han bödh them stora elda tända om kring härin a alla ända *Al* 5146. the sampnadis pa klinten pa alla ende *RK* 2: 7829. — *bildl. håll, riktning.* sidhan wendhe matheus sina talan til annan ända *Bil* 229. **4)** *omkrets?* huat ey guddomsins klarheet ... är mäktoghare at wplysa siälena ... än tässin wärdzslika ... solen är til at wplysa tässa wärldinna ända oc widhlek *(ad illuminandum totum aeris hemisperium) Su* 289. **5)** *ände, slut, gräns. om antal el. mått.* pa thera tall som mz wagnom, til hästa oc til fota foro war engin ände *MB* 2: 241. suå at ther ängin ände ella återwände är å tera giri *KS* 60 (150, 65). a giri weet man ängin ända *Al* 6267. **6)** *ände, slut, afslutning; upphörande. om tid, fortvaro, framställning o. s. v.* fik hans aldar goþan ända *Bu* 28. jak *(Gud)* är vtan vphoff ok vtan ända *Bir* 1: 85. *ib* 14, 327, 343. min modhir ... aff vphofweno ok til ända vilde aldre annat än thz som iak vilde *ib* 6. hon *(den hel. Anna)* war ändhen aff thz gambla tästemäntet, oc oppbyrgilsen til thz nyghia tästementet *Lg* 3: 705. helin som är ellinna endhe *Bil* 610. hwilkin som thässa lifsins langlek skodhar ... af thäs wsla stunta ända *(de ejus fine quam sit brevis, misera) Ber* 184. thiin glädhe är nw komin til ända *MD* 105. för en credam (credon *Lg* 1040) kom til ända *Bil* 831. *MD* 172 *e.* hwilkins nampn signath oc loffwadh wardhe ä for vtan ända *Lg* 96. thu skal tik wäntha ... thän kärlek, som aldrig taker ändha *Su* 15. ängin ände komber a thit we *MD* 105. swa som j thinne dikte sätz atir lykkilse mz ända. swa sätir iak then ändan j min ordh ok talan at vm nakar gör min vilia ... han skal taka äwärdhelikit liiff til arff *Bir* 1: 366. gör ändha oppa thin mangha ordh *Lg* 3: 288. *RK* 3: 1848. hon berätte honom fullelika alla sakena fran första oc til ända *ST* 289. — utan ända, *utan ände, utan slut, alltid, evinnerligen.* varin fa dagha rike. ok vtan ända fatöke *Bu* 152. — orþ fran ända *(eg. väl* fran orþ(e) til ända; *jfr Mnt.* van ort (orde) to ende*), allt från början till slut.* hon saghþe hanom orþ fra ända *(Bil* fra vphofueno ok til ändan; *Cod. C* fra ophowe til ända 1017*) Bu* 491. *Jfr* ordh fran ordhe til ända, fran ordhe ok til ända, ordh ok ände *under* **orþ 1.** — *gräns, tidsgräns.* wi ... swa pinoms ... aff thz äwerdelika wee, at kwnne nakor tänkia oppa nakon ändha, än tho at aldrigh swa langan, om han togh ändelikin waare *(qualiscunque terminus excogitatus dummodo finitus)*, at thz waare os en stoor hugnadher *Su* 133. — *ände, slut, förstörande, undanrödjande.* hellir matte iak tha hafwa mik sielfwa dränkt oc giorth een ända minne sorgh oc ysäld *ST* 41. ey fore thänkto the at göra syndinna ända *(finem facere peccato) Bir* 1: 338. engelbert ... giordhe then dechtingen en eendä *RK* 2: 2533. gif ända *(finem)* allom mynom syndom *Ber* 284. — *(lifvets) slut, död.* skal iak hiälpa honom mädhan han lifwir ok j liifsins ända *Bir* 1: 345. magnus beyntzson hafde en yxa j hande ther mz giorde han engelbert ende *(d. v. s. dödade han E.) RK* 2: 2674. tha wille gudh thz saa wända thz k cristiern fiik ... een ända *ib* 3: 2471. aren äpther k cristiern hadhe giorth sin ända *ib* 2492. swa tok han sin ända *ST* 350. *ib* 245, 345. — (?) thrängis siälin mz oändelikom ända *(fine infinito constringitur) Bir* 1: 365. — *slut, utgång. om företag o. s. v.* hans mal faar än godhan ända *MD* 172 *e.* annars griper ey örlöghith godhan ändha *PM* 2. ath stridhen griper en hedherliken oc segherliken ändha *ib. FH* 5: 230 (1516). scref han breff oc konungen sände hurw thenna reesa war gan i ände *(hade aflupit) RK* 2: 9448. kom alth tiil een godhan ände *ib* 3: 2913. aal

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

höghfärdh fa ondan ända *GO* 334. goth thol giwir godhan ända *ib* 511. *ib* 921. **7)** *slutligt afgörande.* til ända, *afgjordt, definitivt.* eth almennelighit herremöthe ... ther wii tha alle ... wele offuerwägä och till endhä wtoffuer eens wordhä, at wii jw endelige besökie vele thet herremöthe, stande skal i köpenhaffn *BSH* 5: 523 (1513). — *afgörande, afgörande vändning.* jag sagde iag skulle ey åtherwenda förre än mz riikit war gripit en bätre ända *(förrän det med rikets sak hade tagit en afgörande vändning till det bättre) RK* 3: *(sista forts.)* 4402. — *afgjord sak, något som har gällande kraft.* hwat han ther til sagde, ther mz skulde thz wara en endä *Va* 23. huat the ther giorde sculle bliffwa endhe *RK* 2: 1691. — *afgörande, beslut.* godh rådh skal längs ... medh fullom skiälum wäghas. ok tå teth hauer medh skiälum en ända gripit *(på grund af skäl har fått el. kommit till ett afgörande),* tå må thz sköt fordas *KS* 73 (178, 80). at han ther vm engin ända göri ella skipi vtan som modhir abbatissa oc fadhir confessor oc conuentan honom befala *VKR* 33. hanis ... lot konungenom forsta then enda *RK* 2: 6345. — *aftal, öfverenskommelse; förening; uppgörelse; öfverenskommelse om fred och sämja, förlikning.* at wi ... hafwom een ända gangit mädh ... jeppa dyekn ... i swa matto som här äpter följher *BSH* 1: 194 (1387). ära the swa med os owir eno wordne, ok swa med enom ganskom ända fra oss skilde, at wij ... wiljom them ok idher ... behielpelik wara, at the skulo widher fridh, lagh ok rätt, att blifwa *BtRK* 55 (1388, *orig.*). at han medh dalakarla haffde en ända swa at ther sculle om xiij[e] dagh aff dala wara xij j enecöpungx stadh *RK* 2: 4665. tha the swenske then ända sporde konung eric mz the danske giorde *ib* 7616. *ib* 6811. swänske hadhe gerna haffth een ända *ib* 3: 2954. iak bänkta bodottir kännis mik hafwa gangith en ganzskan ända ok ena sämio ... meth ... bänkt niclisson ... vm all the godhz som min husbonde ... til pant hafdhe aff ... bänkte niclisson ok ... knut boson *SD NS* 1: 443 (1405). *ib* 2: 87 (1409). *FH* 2: 39 (1415). *BYH* 1: 248 (1446). — *uppgörelse, betalning.* kom thet aldre til noghon ända *SD NS* 1: 639 (1407). **8)** *besked, svar.* skyl hona fran oss medh nokrom ända *MP* 5: 206. the bod konung karl til norge sende komo j gen mz sa dan ende at nordmen hanom hulskap sade *RK* 2: 7748. — *besked, redogörelse.* han skreff til them en ganzskan ända hwath honum monde i wärldinne hända *Al* 9751. **9)** *fulländning, fullbordan.* sötir ok godhir j godhom vilia ok astundan bätre j vidhir frestan ok manlikom framgang. aldra bästir ok sötastir j loflikom ända ok fulkomnan *(in laudabili consummatione) Bir* 1: 303. — *fulländning; höjd, höjdpunkt.* perseuerancia är ... aldra dygdanna ändhe oc fulkompnan *LfK* 130. aldra glädhinna ändhe för hindar *(för* för hindrar*)* ey sokkan *ib* 123. — (?) thu nadhinna modher ... j tik haffwer jak sat ändan til minna helso *(finem totius salutis meæ constitui) Su* 207. **10)** *fullbordan, verkställighet.* sin wilia wil han komma til endha *MD (S)* 226. *RK* 2: 7819. vm wj mädh enom bliffuandhe ända fulkompnom alt thät goda som wj haffuom vpböriat *MP* 4: 196. **11)** *mål, det hvarpå något riktas.* äst thu en ände til alla minna troo *(finis fidei meæ) Su* 272. — *ändamål, syfte.* alt thet skapat är ok sik må hafva swå älla annorledh, til then ända *(finem)* thet är til skapat *KS* 2 (3, 2). ey läsas the (ɔ: kirkiona lagh) nu for min hedhir vtan j the matto ok til thän ända *(finem)* at pänningin maghe aflas *Bir* 3: 26. *LfK* 51. — *syfte, mening?* miskunnin gifwir thom lön som mik lydhe ... oc thy sändas al min ordh ... vndir thom ända at vm the hulkom som min ordh sändas höra ok tro ok fulcompna thom mz gerningene tha skulu mina jättir ... haldas thom ok fulcompnas *Bir* 3: 459. — *Jfr* **bords-, bro-, broa-, land-, lands-, lifs-, lurangels-, ovan-, sio-, äghodelsände.** — **ända aker,** *m. åker belägen i änden af en bys gärde.* ett markland iord i sydra enda akrenom i lundhe *SD NS* 1: 323 (1404, *nyare afskr.*). wijd nörra enda akren *ib. ib* 325 (1404, *nyare afskr.*). et markland jordh i östra ändano akrenom *(för* ända akrenom?*)* liggiande i lundom *ib* 337 (1404). — **ända karl,** *m. L.* — **ända lagh (äändhä-. ende-),** *n. jord som hör till tomt i ände af byn och derför är belägen i motsvarande ände af gärdet.* ath olaff i berghom looth vp joanne laufrensson i näsistorp siw päningx landh och een thridingx pänigx landh jordh i wästhra ääudhälaghina i näsisthorpe ... ligiändis, mädh allom thänna jordh tillaghom *SD NS* 1: 503 (1405). jönus thomosson i walby ... fastade ... pädhare i aspastom ... eth örisland jord liggiande i aspastom i nordra ändalagheno widher hans akir, meth hwsom och allo thy som thy for:do 1 örisland jord aff aldir til hört haffuer och än til höra kan *ib* 2: 103 (1409). eet marcerland jordh i stenstadhum vidh vestra ändalaghit i karlungx sokn *ib* 1: 210 (1403). et halft march land jordh i hughustom i westra endelaghino ... liggiande *ib* 322 (1404). — **ändalanger (enda-** *KrLL B* 7: 1**),** *adj. L. Jfr* **ändilanger, ändlanger.** — **ändalykt (ände-. -lökt** *MP* 2: 77. *dat. med art.* **-inne. -ane** *Bir* 2: 326 *(på två st.)***),** *f.* [*Isl.* endalykt, *äfven* endilykt] **1)** *ändalykt, slut; i sht om lifvets slut el. sista tid.* han trodhe ... nyttogare wara at mödhas af litlo äruodhe j vphofweno ok hwilas sighirlika j ända lyktinne *Bir* 1: 215. växe somom frestilse then tidh the vändas först til andelikit lifwirne oc the stadhfästas stadhlicare j ändalyktane andre frestas hardhelicare j midhuaghonne oc j ändalyktane *ib* 2: 326. aal thingh sta aa ända lykth *(quolibet ex opere finem delectat habere) GO* 832. wärlslighe tingha lop oc ändelygt *Ber* 288. hwat ey thwadhe han apostlanna fötir i ändelyktinne *(in fine) Bo* 32. *KL* 346. saghþe sik ... borghaþan hem tel hänna at calla hana tel þerra striþ at seia sina ändelykt *Bu* 520. see hwat ändelykt iohannes fik *Bo* 82. *ib* 195. hulkom stundom kombir ... swa bradh ändalykt at the kunna ängaledhis faa fructsaman idhrugha *Bir* 1: 337. the qvinnan ... doo mz godhe ändalykt *ib* 51. *MP* 4: 243. the som i godhom gärningom äru fram halloghe alt til ändelyktinna *Gr* 301. the ..., hulka ändalökt äuärdhelikin dödhir är *MP* 2: 77. — at ändalykt (-lyktinne), *till sist, till slut.* the skulo at ändelykt fordarwas *MB* 1: 417. en tiid smekrar hon *(lyckan)* mz bliida ansicth hårdh skäpnatt är hon åth endalycth *RK* 3 *(sista forts.)* 5796. en forradhare han lofwar faghirt ok tho beuisa han aat ändalykthinne forrädhilse *MP*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 351. **2)** *fulländning, fullbordan.* skällikhetin är ... fulcomnilsanna ändelykt *(consummatio perfectionis) Bo* 138. — **ändamals (ände-),** *adv. ändtligen, nödvändigt.* erchebiscopen meth eric karlsson ok flere sine brödrä ok wener hielp wiliä jo ändemals til nöde oss at tagä ok anname konung cristiern igen *HSH* 7: 11 (1467). — **ändamat,** *n. ändmått.* huilken mästersuen *(i tunnbindareyrket)* will arbete för sigh sielff, han skall först gå till åldermannen, och ther tage lijckstock, märckebast, ändemåth och brännemärcke *SO* 223. — **ända mening (ändhe-),** *f. syfte.* är tänkendes om, i hwath grwndh och ändhemeningh thet görs *BSH* 5: 89 (1506). — **ända ordh,** *n. slutord.* rättir tronna predikare ändade sit lijf mz ända ordhe tronna *Bil* 831. — **ändara (enda-. ände-. endhe-. -raa),** *m.? f.? och n. råmärke vid ändpunkt af rågång el. rålinje.* eith markland jord, halfft ligger thet ij bodhakarlaby widher sydhra ändaran i nora sokn i walä hwndare, oc annat halfft markland i byrwalom *SD NS* 1: 389 (1404). *ib* 2: 596 (1413, *nyare afskr.*). ath the hadho gangit retta syn ända raa j mellan *DD* 1: 92 (1440). samfelte the sik först wppa bade sijdor om änderadh som är i gwdsarwhitto damsiö, ther möter twna, skiedwi och wika *ib* 147 (1492, *nyare afskr.*). thaa stodh en steen widh elffwen i bakkanom then gilladhe the fför endheraa, män flere raa kwndhe wii ther ekke fynnä *ib* 149 (1493). ath saa war samtykth oc giorth thaa ladhes eth endaraa som gamalt haffwer waridh ther som weghen slepper reth j wrnäs broo *ib* 150. att wij först gingo att see och för rätt funne, att först änderå skulle wara wijd busketächten *ib* 172 (1499, *nyare afskr.*). thesse för:ne landz synemän sworo att thesse effterschrefne äre rätte råår emillan kyrckeby och witziälä, förste huffwudh råån, korkia kotkanniemi, medell råån satula kiwi, andre ende råån suden hauta *BtFH* 1: 60 (1483, *nyare afskr.*). från eenda råån och till annan endan råå *(för* enda råå *el.* enda råån*) ib* 88 (1467, *nyare afskr.*). — **ända tharmber (enda-** *LB* 7: 263. **ende-** *ib* 260, 262**),** *m.* [*Jfr Ä. Nht.* endeldarm] *ändtarm.* om ende tarmen gar wtt *LB* 7: 260. *ib* 262, 263.

ändelanger, *adj., se* **ändilanger.**

ändeledhis, *adv. verkligen, i själfva verket?* ath iag nw strax ffeck viisse scriffuelse ... at the affskorne rydzer ändelige ffulacthendis äre offortöffret thenne ägnen skadhelige besöke scole och ändheledis allredhe thädhen till väghe dragne vara *FM* 524 (1511).

ändelika (endelica. endelicha *VKR* 3. **endelichä** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **ändeligha** *Di* 239; *RK* 3: 3776. **ändeliga** *MB* 2: 130, 287; *Lg* 637. **endeliga** *SGGK* 103. **ändelige** *FM* 524 (1511). **endelighe** *ib.* **endelige** *BSH* 5: 523 (1513). **ändeleka** *Bu* 414; *Su* 187. **endalika** *Fl (Cod. B, C)* 594. **endaligha** *RK* 2: 1379, 1865. **ändelik** *(i rimsl.) Iv* 4120. **ändlika** *GS* 28 (1375, *orig.*)**),** *adv.* [*Fnor.* endaliga, endiliga. *Jfr Mnt.* endeliken] **1)** *ända till slutet.* mina graf ... ok mins systersons nicodemi som badha hioldum endelica skiära ok (liusa cristna thro) *Bil* 283. **2)** *slutligen, till sist, ändtligen, omsider.* þu döve pino mäþ truldom. än ändeleka sculu þä sarleca bita *Bu* 414. hwath them skal til koma ändelika *(extremo tempore) MB* 1: 416. the skulo sighra asyrie land, oc ödha hebreisca män, oc ändelika skulo oc the fordärwas *ib* 417. ey thörwa the wänta sik ändelika himerike *ib* 409. *ib* 347, 348. hwar skal tha ändelika j döden stiälpa *PM* XXVII. han senkar äkke vtan kombir ändelica *Bo* 113; *jfr* **6.** hafwer thu ändelika stadh huxat thik ther vm at tro a mina gudha *Bil* 903. **3)** *afgjordt, för alltid.* jordhin skal aldre mz köp eller salw bort ganga ändelika *(in perpetuum)* fra sinom herra *MB* 1: 373. at i akten ... ryma ändelika vndan idhrom rättom herra til wara owina *ib* 299. at wi skulom ey magha wänta, at gudh war honum ändelika wredher *ib* 435. **4)** *i grund, alldeles.* thz (ɔ: templens fatabur) ändeliga at skinna *MB* 2: 287. — *i förbindelsen* ändelika vist. är kunungr orättr, tå är thz ändelika wist, at hans il ok odyghdelike åthäue ofräghda ey åtenast han ok hans rike, vtan ok hans barn ok barna barn *KS* 49 (125, 53); *jfr* **5, 6.** *Ber* 272. **5)** *afgjordt, bestämdt, oåterkalleligt.* hafwir thu ändelika stadhghat mz thik ath thu skalt engaledh hedhra wara gudha *ST* 108. — *bestämdt, ändtligen, nödvändigt, ovilkorligen.* wi willium endelichä at war stadhue ... halldes *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 567 (1346). en wilde ändelika dräpa sin owin *KL* 33. lät them vndirstanda at han ändelica ville at the skullo ga til skips vtan han *Bo* 91. iak vil här in rät ändelik *Iv* 4120. *KL* 34. *Lg* 637. *MB* 2: 130. *Iv* 552. *Al* 10232, 10360. *RK* 2: 1199, 1379, 1865, 3: 3776. gunnar konung mener ändeligha ffara ferdh *Di* 239. at the affskorne rydzer ändelige ffulacthendis äre offortöffret thenne ägnen skadhelige besöke scole *FM* 524 (1511); *jfr* **6.** tha fik han see ena bro owir hulka han sculde ändelica ganga *Pa* 19. thu skalt ändelica grata mz honom *Bo* 166. skal jag ändelika swa snart fara aff tässe lustelika wärldh *Su* 234. ij skulin endalika her gladhi vara *Fl (Cod. B, C)* 594. iak skal här nu ändelika in *Iv* 4111. iak hafuer lofuath a mina tro thz iak skal ändelika göra swo *ib* 2920. skalt thu oc ändelica fasta. tha skalt thu sompuinn längia *Bir* 4: 129. gudh fadhir ville at han skulle ändelica döö *Bo* 184. män thz skal wara endelika almoghans tarf at haua kunung enwaldugan ... tå spiria wise män ... hvat thet är mera almoghans tarf at haua kunung äpte byrd älla weli almoghans *KS* 9 (22, 10). *ib* 65 (160, 71), 71 (175, 78). *Bo* 167. *GS* 28 (1375, *orig.*). *Iv* 3692, 4432. *Al* 3717. *ST* 16. varo mange fafänge tima for the godha gerninga oc j bland thom hulke ändelica ägha vpfyllas *(vacua tempora, quæ necesse est, ut omnia impleantur) Bir* 2: 203. hafdhe tha längre standith the striidh tha matte iak ändelika dö *Iv* 5187. thu wardher endelika pino thola, ellir gudhum offra *Bil* 535. äru nakor thing görande j stegherhuseno ändelika aff wärdz folke, tha warin ther när en ällir twa aff focariis *Bir* 4: 100. *VKR* 3. sigher han nee, som waldher wardher böthe gildeno ½ (½) mark peninga ... oc wara *(för* ware*)* endeliga aldherman i andra aareno nesth efftherkomende *SGGK* 103. kungör iak ... honum at ändelica är gudz vili at han skal rasklica koma til rom *Bir* 2: 251. *Al* 7792. — iu ändelika *se* **iu 5.** **6)** *visserligen, för visso.* ändelika *(utique)* är thänne mannin mandrapare *KL* 175. *ib* 202. tilbör idhir ändelica glädhias mz os

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Gr 315. swa forma ändelica *(utique)* gömarin ... at bortälta thom som vidhirfresta at graua vndi grundualin *Bir* 3: 242. thänne konungin forethänkir diäfwlsins thiänisto man at ophöghia ok girnas at lydha honum hulkit som ändelica är andelikin blygdh *ib* 338. *ib* 4: 4. vitandis at swa som vi kunnoghe vardhum mannum om ordh älla giärninga. swa ändelika *(nimirum)* kunnoghoms oc vi vbigriplaka *(för -leka)* andanom om thankana *Ber* 268. om swa är, som oc ändeleka är *Su* 187. vm the hafdhin latit af sinne ilsko. ändelika *(utique)* hafdhe iak gifwit ok fulkomnadh thz godha som iak lofwadhe *Bir* 1: 298. vm thu viste ok kände thina dagha ändelika gräte thu *ib* 385. *ib* 3: 441. vtan enna handa nadha smörilse ok andelikin glädhi hafdhe warit ingutin j hans hugh ändelika hafdhe han wanskas ok forgangit j fyritighi dagha äruodhe *ib* 1: 308. — *i svar: visserligen; jo visserligen.* hwat skal gestin göra. tha han är bort kördhir ... ändelika äghar han sighia them han bort älte min vin mädhan thu vilt ey taka mik j thit hws tha skal iak ganga til nakon annan *Bir* 1: 158. *ib* 229. thu mat spyria hwat thz är at hafwa clara syn ok öghon ändelika then seer liwslika hulkin som hawir gudhelika snille mz gudhlikom kärlek *ib* 235. *ib* 118. brudhin swarade min frw ... wansamlika finnas män, som sik wndirgiffua wilia enna qwinno foresyn ... hwilke ather gudz modher swarade, ändelika skulu the komma som mins sons ordh skulu anama mz allom sötma *ib* 4: 70. o min söta fru sät the brazena j mit bryst jomfrvn sagdhe jak skal ändelika göra thz *ib* 1: 190. hwat ey hafdhe iak format siälfwir at dräpa han. älla hwat ey formatte iak nidhir sänkia han j enom punct. ändelika formatte iak thz *(utique possem)* vtan iak thol han ok städhir for andra manna kännedom *Bir* 1: 98. *ib* 88. vm thw köpte thinom son kiortel mz thins thiänara päningom huat ey vare kiortelin rättelica hans som pänningana atte ändelica vare swa *ib* 2: 32. *ib* 1: 242. skodhin himilsins fughla ... huat ey ären j mera värdhe än the ändelica meer *MP* 1: 290. — *dock visserligen, dock i alla händelser, ju dock.* bllamannin suaradhe ... thy äru hans synde här opinbaradha när gudhelike rätuiso at han fik aldre än jdhrugha aff gudhelicom kärlek fore sina stora syndir som han hawir giort riddarin suaradhe han trodhe ändelica oc hopadhis *(ipse utique speravit et credidit)* at faa sannan idhrugha för dödhin *Bir* 2: 12. — iu ändelika, *jo visserligen. Gr* 295. *Bir* 1: 66, 2: 150. *Se* **iu 9.** **7)** *verkligen?* ingelundh kunnendis anned fforstaa, vtan swa endelighe j sanningen är *FM* 524 (1511). *Jfr* **6.** — *Jfr* **oändelika.**

ändeliker (**ende-. -likin. -ligh. -ligin: -ligith** *HSH* 19: 145 (1506)), *adj.* [*Isl.* endaligr, endiligr. *Jfr Mnt.* endelik] **1)** *slutlig, som varar till slutet.* han wille ey, at iwdha skullo hawa ändelika tröst a moyse *MB* 1: 409. **2)** *slutlig, definitiv.* morghen skal iak sighia idher ändelik antzswar *MB* 1: 413. saa snarth wij ffaa noger endeligh swar *HSH* 19: 142 (1506). *ib* 145 (1506). **3)** *afgjord, fastständ, bestämd.* wi wsle oc aldra wslaste swa pinoms oc sörgiom aff thz äwerdelika wee, at kwnne nakor tänkia oppa nakon ändha, än tho at aldrigh swa langan, om han togh ändelikin waare *(qualiscunque terminus excogitatus dummodo finitus)*, at thz waare os en stoor hugnadher *Su* 133. **4)** *snabbt satt i gång, raskt expedierad?* thz giorde kesaren snarligan och ändade thz mz ändeligom bodskap och breuom *Prosadikter (Sju vise mäst., C)* 222. — *Jfr* **oändeliker.**

ändilanger (*VML II B* 4: 1. **ände-** *(som äfven skulle kunna föras under* **ända-**) *VGL IV* 10 *i var.; MELL B* 6: 2; *Di* 216, 256; *LB* 3: 199), *adj.* [*Isl.* endilanger] *L.* — *n. adv. från den ene änden till den andre, ändalångs, på längden, långs efter.* han for badhe twärth ok ändelancth gynom thera her *Di* 216. haghen ... giorde en wägh twärth ok ändelancth j gynom thera här *ib* 256. tak i [1] brödh ... oc klyff thz i tw ok kärne thz twärt ok ände lankt *LB* 3: 199. *Jfr* **ändalanger, ändlanger.**

änding, *f.* *Jfr* **lands änding.**

ändlanger (**än-** *VGL IV* 10), *L.* *Jfr* **ändalanger, ändilanger.**

ändogher (*n.* **änduoht** *VKR* 33. *pl. n.* **endigh** *HSH* 24: 123 (1518)), *n.* [*Sv. dial.* ändug. *Mnt.* endich] **1)** *slutlig, definitiv.* naar han hafuir ... faangit vm the ärinde tha äru eet änducht swar *VKR* 33. med swadane endigh ... swar som oss athnögde *HSH* 24: 123 (1518). **2)** = **ändeliker 4?** konungen ... loth ändogh bref mz sit insigle til mästarana skriua *Prosadikter (Sju vise mäst., C)* 225.

ändoghet, *f.* [*Jfr Mnt.* endicheit] *besked, svar.* iomffrun ... gaff konungenom clarasta ändoghet oppa hans wilia oc begärilse *Lg* 3: 310.

äng (**ääng** *SmålL* 3: *pr.* **eng. eingh** *SD NS* 1: 389 (1404). **änghn** *ib* 370 (1404). **egn** *SML Kk* 2: *pr., J* 13: *pr.,* 14: 4. *pl.* **-iar.** *dat.* **-ium. -iom),** *f.* [*Isl.* eng] *L. äng.* nar han gik vt a ängena at rökta sin häst *Bir* 1: 221. then som hawir käran häst spar ey sinne väluäxsto äng at hästin skuli ther födhas *ib* 3: 223. kom han ther näst wt oppa ena fagra oc gröna äng oppa the änginne ther vaxste alla handa blomsther oc yrtir *Pa* 20. mauricius ok hans cumpana ... satto sin tiald ... a vänasto ängh viþ rodonum älf *Bu* 508. thär *(i Värend)* war mykit got, swa som ... akir ok väna änghia ok thiokke skogha *Bil* 844. *ib* 845. vm söta ängia *MP* 1: 333. thz är onth köra swarth swin owir swidhna ängia *GO* 968. torsten smidh ... kördhe heem aff ängena eth laass höö *Lg* 3: 379. i ängiom ok öjom *KS* 60 (150, 66). i änggiwm *SD NS* 2: 90 (1409), *se under* **ängiabol.** vm ena eng ok een deel i thera aker *ib* 115 (1409). kännis jak ... haffwa salth ena mina ängh aff ij skat laass, som liggher vppa ledzala i niirmenranta ... her anders ärlandzson *ib* 605 (1413, *gammal afskr.*). kerde thomas möllare pa her gerlagh vm xx laass ängh *ib* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*). kännis jäk mik hava latet ... jönise ärnolfsson aatta las äng j öiarängiom ... fore eet halft pund copar, met swa skiälum, at swa mykit swm brister j ängiomän, swa mykit skal brista j coparenom *DD* 3: 6 (1364, *afskr.*). sex teger ängh *ib* 215 (1483). eth stykke äng *ib.* 1 stykke ängh liggiandis widh kastabro ... hwilkit stykke ängh ligger i IIII raar *FH* 4: 37 (1454). II stycke äng *ib* 38 (1454). *ib* 40 (1454). jak wnner thöm ... ena ängh liggiandis j twem styckiom ... hwilkin ängh som ok ligger wndher kiriola by, ffore ena ängh som ok ligger i twem styckiom, huilken som

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ligghor wndher kaialaby *ib* 3: 22 (1442). *ib* 23 (1442), 25 (1442). mit goz i romvndälef ... mäþ allu þy þer til **ligger**, aker ok äng, skogh ok al annor tillyþände *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 170 (1402), 370 (1404), 389 (1404). — *i ortnamn.* pratum quod dicitur stenugæ eng *SD* 1: 566 (1279). pratum quod dicitur bildæsteens æng *ib* 4: 168 (1330). in prato dicto litloæng *ib* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). iui hiorþbärgs ängh *ib* 662 (1347). in førisengh *ib* 2: 621 (1310). — *Jfr* **blomster-, bya-, köpe-, ladhu-, panta-, rosen-, skogh-, star-äng,** *äfvensom* **änge, änger.** — **ängiabol (-bool),** *n.* [*Jfr Sv. dial.* ängbol *(Rietz* 45*), äfvensom ortnamnet* Ängsbyle *i Uppland*] *å ängsmark uppförd byggnad med tillhörande område? ängslägenhet, ängsmark.* kännis jak ... mik hawa wplatit magnus bänktsson ij [2] gardha i ydeem i laskahärede oc en gardh häthir gäddobo i larff ligiandhe ... for hans rätta fädirne, som är ... i skogom, i änggiwm, i ängiabolum oc i fiskäwatnwm *SD NS* 2: 90 (1409). swa langth som thera ängia bools ramerke räkkia västher epther *FH* 4: 16 (1451). — **ängia butn (engebotn),** *m.* [*Jfr D.* engbund] *(sidländ) ängsmark.* hwar skulle bliffua wedh sina gambla engebotna oc landh *DD* 1: 150 (1493). — **ängia byte (engebyte** *DD* 3: 225 (1488)**),** *n. ängsbyte.* jach ... gör allom wetherlighit ... mik hafua giort ... eth rättelighit och skälighit ängiabyte met ... systrom ok brödhrom aff ... sancte birgitto clostre j nadhendall *FH* 3: 21 (1442). *ib* 23 (1442), 25 (1442). *DD* 3: 225 (1488). — **ängia dela (engie-),** *f. tvist om gräns mellan ängar.* kärades å satto tinge een engie dela mellom bolstaden i hambrom och bolstaden i suderwikom *DD* 1: 41 (1379, *nyare afskr.*). — **ängia fiälder (änghefyälder),** *m. ängsfjäll, äng som särskildt tillhör ngn och icke ingår i den mellan byns delegare gjorda fördelningen af jorden.* änghefyäl *Urk. af år* 1429 *(Uppland; enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* — **ängia garþer,** *m. L.* — **ängia giäld (-giald),** *n. L.* — **ängia humper (-homper),** *m. ängshump, från en bys öfriga egor skildt ängsstycke, ängsstycke som särskildt tillhör ngn.* iak ... kännis mik ... tildömt hawa ... hemmingh danson twaa aakra ... i tyrloghathorp ok een ängia homp i byaängginne *SD NS* 2: 38 (1408, *Östergötland*). — **ängia laþa,** *f. L.* — **ängialaghi,** *m. L.* — **ängia lykkia (änghe-, enghe-),** *f.* [*Jfr Fnor.* engilykkia] *ängslycka, inhägnad äng.* ath gyllinghe bordhe raräth saa breth i siöö och wassa, som thet är i mellan skälädh, ther fäm stena ligghia i bakkan ofwan torps änghelykkia och twärt til skälädh, som liggher i tordsnäs enghelykkia *SD NS* 2: 333 (1410). — **ängia skipte,** *n.* [*Isl.* engjaskipti] *ängsskifte, ängsbyte. DD* 2: 11 (1399). — **ängia slätter (enge-),** *m.? slätteräng.* om swa kan finnes ath sydhenmaabo haffua footh nogre gamble engeslätther met köp äller skiffthe innan forne raar *FH* 5: 178 (1499). — **ängia stykke (änge stykke: -stykkit** *FH* 5: 159 (1492). **änge stikke** *Upplands Lagmansdombok* 76 (1493)**),** *n. ängsstycke. FH* 4: 37 (1454), 38 (1454, *på två st.*), 39, 40 (1454), 5: 159 (1492). *Upplands Lagmansdombok* 76 (1493). — **ängia tegher,** *m.* [*Fnor.* engjarteigr] *L. ängsteg.* kerdhe ... swen kämpa magher ... oppa en ängia tegh liggiande i kräklingis äng *SD NS* 1: 273 (1403). *Jfr* **ängtegher.** — *Af de anförda sammansättningarna kunna de flesta föras till* **änge.**

ängaleþ, *se* **leþ.**

ängaleþis (enga-. engha- *StadsL R* 34: *pr. i var.* **änge-** *MB* 1: 34, 166, 276, 434. **enge-** *Va* 34, 39, 42; *RK* 2: 791. **engo-** *KL* 15; *Bir* 5: 134; *VKR* 11. **engho-** *MP* 1: 351. **ägo-** *Bu* 12. **inga-** *Su* 135; *RK* 3: 2500. **jnga-** *MB* 2: 65, 237; *LfK* 84. **ingha-** *MP* 5: 28, 81; *SO* 28. **inge-** *RK* 2: 8998. **yngha-** *Gers Frest* 57. **-leþes** *Bu* 12. **-ledhes** *BSH* 1: 143 (1373); *LfK* 84; *Lg* 334, 440. **-ledes** *RK* 2: 791, 8998. **-leedes** *ib* 3: 2500. **-lädhis** *KL* 15. **-ledz** *Va* 34, 39, 42; *SO* 28)**,** *adv.* [*Fnor.* engaleiðis] *L. på intet sätt, ingalunda.* hänne syntes sik vara sua fägna liuseno at hon vilde ägoleþes þät fran sik lata *Bu* 12. diäfwlin wilde engaledhis sighia thz *KL* 45. mange badho han ... spara hanum for gudz sculd ok han wilde engaledhis *ib* 33. tha ville han ängaledhis vända j gen vtan han vilde io ändelica fara the resona fram *Pa* 16. gudh wil hawa godhgerninga rena, oc ängeledhis blandadha mz ondzskaps söör *MB* 1: 276. ma ther ängeledhis sighias ney gen *ib* 34. thordhe asnen änga ledhis fram ga *ib* 413. thetta laat enga ledhes *BSH* 1: 143 (1373). at thu ... ingaledis röris äller giffwis widh dröffwilsenna böliom *Su* 135. een kiortil ... swa sidhan at han taki mit oppa skinnbenith oc engo ledhis lengir *VKR* 11. ängaledhis skalt thu fa hymerikis rike *Bir* 1: 86. engaledhes äro the *(mynten)* like warom päniggom *Lg* 440. *KL* 15, 369. *Bo* 102, 167. *MB* 1: 166, 434. *MP* 1: 351, 5: 28, 81. *Bir* 5: 97, 103, 134. *Va* 34, 39, 42. *SO* 28. *LB* 3: 41. *Lg* 334. *LfK* 84. *MB* 2: 65, 237. *Di* 58, 117, 161. *RK* 2: 791, 8998, 3: 2500. *Gers Frest* 57. — *i svar.* thänkir thu at thu äst nw sloppin w varom handom, ängaledhis, thu scalt nw först här näst böria til at pinas *Pa* 16. hwat ey munde tholkit offir mädhan thz var swa litit vanwyrdhas älla forsmas. ängaledhis *Bo* 9. *ib* 3. *Bir* 2: 140, 3: 227. thu thror at all the nadh iak hadhe aff gudhi, war mik giffwin wtan ärffwode. ney engaledis *Lg* 818.

ängalund, *se* **lund.**

ängalunda (enge- *Va* 28; *SO* 114. **inga-** *RK* 3: 2129. **jnga-** *SO* 114. **inge-** *BSH* 5: 173 (1507); *HSH* 24: 76 (1516), 87. **jnge-** *FM* 324 (1507). **ingen-** *ib* 451 (1510). **ing-** *ib* 424 (1509). **-lwnde** *RK* 3: *(sista forts.)* 4673, 4910; *FM* 324 (1507), 424 (1509). **-lundhe** *BSH* 5: 173 (1507, *på två st.*). **-lwndhe** *ib* 451 (1510); *HSH* 24: 76 (1516), 87)**,** *adv.* [*Fdan.* engelunde] *på intet sätt; ingalunda.* hon kunde thz engelunda aff bidhiä *Va* 28. thaa schall thz engelunda rantzakes vtan thwa aff radit äro ther offuer *SO* 114. böte i embetet eth pundh wax ... jngalunda stadzsins [reth] forsumet *ib.* ingalwnde iag thz samtyckia vill *RK* 3: *(sista forts.)* 4910. *BSH* 5: 173 (1507). *FM* 351 (1507), 424 (1509), 451 (1510). *RK* 3: 2129, *(sista forts.)* 4673. *HSH* 24: 76 (1516), 87.

ängalundis (enge-), *adv.* = **ängalunda.** tha erik kunde thz engelundis ända *RK* 2: 2996.

ängalundom (ingelwndom), *adv.* = **ängalunda.** *BSH* 5: 185 (1507).

ängastads, *se* **änginstads.**

änge (enge. enghe), *n.* [*Isl.* engi] *L. äng.* jäk eghnar thätta sama änget ... jönise ok hans arwm

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

DD 3: 6 (1364, *afskr.*). ath jak haffwer salth ... päder olsson a raukahijtte eth änge a strandh liggendes *ib* 216 (1483). eth enge som kalles säliestigh *ib* 225 (1488). eth enghe som kalles swidie enge *ib.* *Jfr* **äng, utängi.**

änge, *n.* [*Fdan.* ængæ] *andtäppa, astma.* hwlyrth ... hon dughir fore änge *(asthmaticis prodest)* *LB* 3: 118. ciminum thz är thydzk komin ... drikkir man thz wiin ällir watn hon syudz i, thå lösir thz ängit *(orthopnoicis miram præstare medelam ... dicunt)* *ib* 149. *Jfr* **brystänge,** *äfvensom* **änger,** *n.*, **ängia, ange** *och* **brystang.**

änge, *pron., se* **enge.**

änger? *m.* *Jfr* **pantänger.**

änger, *n.?* *andtäppa. astma.* pipercommin ... thz är ... goth för ängher *LB* 8: 45.

änger (enger. *pl.* **ängrar),** *m.* [*Sv. dial.* änger, enger] *mask, småmask.* ängerin findz ther i *(d. v. s. i galläpple)* *LB* 3: 196. j rettom tid melta tit korn i malt at tz ey blijffuer för het eller kalt om heta sommeren bliffuer tz fult mz enger *MD* 427. lastanna oc syndanna ängra krypa i honom *LfK* 210.

ängia, *f.* [*Sv. dial.* änga. *Fdan.* ængiæ] *andtäppa, astma.* hon (ɔ: plantago) duger ... for ängio *(juvat asthmaticos)* *LB* 7: 71.

ängia (*pres.* **enger** *MD (S)* 243**),** *v.* [*Sv. dial.* änga. *Isl.* engja] *klämma, trycka.* withe j ey hwar hin *(skon)* mik enger *MD (S)* 243.

ängil (engil *RK* 1: 1447. **änghil** *Bil* 694, 714. **ängill** *SD* 2: 529 (1306, *nyare afskr.*). **ängel.** *dat.* **ängli** *Bu* 17. **ängle** *ib* 24; *GO* 616; *MB* 2: 335. *gen.* **ängils** *KL* 143. **engils** *SD* 2: 66 (1288). **ängels** *MB* 1: 54. *pl. nom.* **änglar** *ib (Cod. B)* 539. **änglär** *VGL IV* 16: 1. **ängla. änggla** *Bu* 23, 24. **engla** *Bil* 539. **ägla** *Bu* 23. *ack.* **ängla. ägla** *MB* 2: 367. *dat.* **änglom. änglum** *Bil* 277. **hänglum** *VGL IV* 15: 12. *gen.* **ängla** *MB* 1: 36. *med art. sing. nom., ack.* **ängilin** *MB* 2: 364. **ängillin** *KL* 154; *Bo* 23. 112, 113; *Bir* 1: 136, 3: 105. 426, 443, 444. 445, 447. 448; *MB* 2: 345 *(på två st.)*, 357 *(på två st.)*. **ängilen** *ib* 343, 357. **ängillen** *Bo* 97; *MB* 2: 345 *(på tre st.)*, 346, 357. **ängelin** *Bir* 3: 104, 4: *(Art)* 183; *MB* 1: 50, 55, 56, 2: 357. **engelin** *Bil* 846. **ängelen** *Bu* 4. 13; *MB* 2: 357. **engelen** *Bu* 133. **ängellen** *ib* 13. **änglin** *MB* 1: *(Cod. B)* 532. *dat.* **änglenum** *MB* 1: 50. **änglenom** *Bir* 1: 35; *MB* 1: 54. 2: 335, 336. 337, 338. *gen.* **ängilsins** *Bo* 98; *Bir* 1: 137. 3: 446, 447. **ängilsens** *MB* 2: 345, 349, 368. **ängelsins** *ib* 1: 50, 54 *(på två st.)*. **ängelins** *ib* 2: 367. *pl. nom.* **änglane** *MB* 1: 36, 155; *Bo* 49; *Bir* 1: 136, 377; *MP* 1: 24. **änglanar** *MB* 1: *(Cod. B)* 539. *ack.* **änglana** *ib (Cod. A)* 54. *dat.* **änglomen** *ib* 56. **änglomin** *Bir* 4: *(Dikt)* 245. *gen.* **änglanna** *ib* 1: 73, 4: *(Dikt)* 222, 269**),** *m.* [*Isl.* engill. *Senlat.* angelus] *L. ängel.* gvz ängel kom een dagh tel ioakim lius som sol *Bu* 4. ängelen flögh fra hanom tel annam *ib.* huru guz ängel buþaþe iohannis baptiste byrþ hans faþer zacharie *ib* 49. guz ängel kom mäþ hänna föþo ok var hänna dagheleken drosate ok guþleken gömare *ib* 5. löste guz ängel han af iarnom *ib* 100. guz ängel teþes andree. ok baþ han fara tel murgundiam ... andreas sagþe sik eigh vita väghen. en ängel baþ han ganga tel strand. ok fara i första skip han funne *ib* 133. engelen var hans leþsaghare *ib.* coma tue guz ängla ok sighia sik vara þera gömara *ib* 183. han baþ guþ ... visa sik. hui hans änggla sunggo huart ar þän sangh. vm þa naat ok eigh vm andra *ib* 23. tha tedhis gudz ängla allo godho folke vm kring stodh, ok kronadho petrum mz alskonna blomster ros ok lilio *Bil* 107. gudz ängla wäla wm hänna saar *ib* 538. *Bu* 17, 167, 514. *Bil* 164, 538, 694, 714, 794. *KL* 140, 152, 154. wars herra ängel finder hona i ödhkninne *MB* 1: 185. taladhe war herra til moysen ... jak skal sända min ängel fore thik *ib* 349. sigher war herra, at han wil sända mz them ängla ledho *ib.* han forstoþ varra fru dygh ... at hon fik hanom þän heþar mz sins sons ängle *Bu* 24. jak ihesus sändhe min ängil kwngöra idher thzta *MB* 2: 369. engla af himnum *Bil* 539. iac är þe ängelin saghe aue gracia plena *Bir* 4: *(Art)* 183. sidhan ängillin hafdhe teez honom i sömpnenom *Bo* 23. skalt thu ... skodha varn herra ... huru änglane sta kring vm han *ib* 49. michael oc hans ängla the striddho mz drakanom oc draken stridde oc hans ängla *MB* 2: 351. *ib* 343, 345, 346, 347, 348, 349, 357, 364. 367. thu hawär han (ɔ: mannen) skapat litlo minna än ängla *KS* 2 (4, 2). är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur, medh änglom hawär han skäl ok lijf, ok medh wärilzlikom diurom hawär han lif ok likama *ib* (5, 3). *ib* 3 (5, 3). hwi gaff thw änglom anda vtan licamma *Bir* 2: 288. är ängla natwr andelik *MB* 1: 49. ängelin hawer ängin annan dödh, än syndina *ib* 50. ängelin hawer inskapadha oc infödda mz sik siälwom aldra thinga liknilse *ib* 55. tha waro onde ängla wordhne at myrke oc skilde war herra liwsith fra myrkeno *ib* 155. aff badhe godhom änglom oc illom *ib* 54. hwars mantz siäl hawer fra thy hon skapas, oc alt til thäs hon skils widh likamen, en godhan ängel til gömo, oc annan ondan til frestilse *ib* 53. hwilkin tima een onder ängel frestar nakan dondeman oc lokkar han til synd *ib.* melchissedech, som war swa hälgher, at man *(för män)* iäwadho om, hwath han war man eller ängel *ib* 207. *ib* 56. myrksins ängil *KL* 336. hwat han är hällir onder man älla ondir ängil *Bo* 124. pukans ängil laatir sik opta vara liusins ängil *ib* 136. petrus ... sagþe. eigh räþas han *(Simon)* älla hans ängla *Bu* 103. valdzsins giri dref ängillen af älikhetinne *Bo* 97. ängilsins nidhirkastilse *ib* 98. thw ängil siälinna gömare hulkin som är j liuse ok seer liusit *Bir* 3: 444. hon ... sagdhe at petrus stodh foor duromin the sagdho hona vara osinnä, än hon sagdhe sik visselikä sant sighia än the sagdho hans ängil thet vara *KL* 155. huru änglane lofwa gudh *Bir* 1: 75. alt ängla härskap syntis sta fore gudhi ok sagdhe loff ok hedhir wari thik *ib.* en hälaghir ängil talade til brudhinna *ib* 186. vidh konungxsins höghro hand stodh fäghirste ängil redhoboin at hiälpa *ib* 3: 443. skapadhe han änglanna vtallika mykilikhet *ib* 4: *(Dikt)* 222. gudh ... skipadhe hona *(Maria)* änglanna fru äwärdhelika *ib* 269. henna siäl gifui gudh ij himerikä mz änglom nadher äwerdhelika *Fr* 3212. *Bir* 1: 23, 24, 35, 72, 73, 135, 136, 137, 2: 289, 3: 104, 105, 425, 426, 433 *o. s. v.* alle the i radheno varo ... sagho hans änlite swa som ängils änlite *KL* 143. then tid hon til swerigis kom tha var hon ekke vtan som en ängil

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ware aff hymmerik *RK* 1: 618. ware thz en engil aff **hymmerik** han skipade sik ey bäther än saa *ib* 1447. — *i ordspråk.* giff ey swa ängle at thu gaar siälwir aa **gänglo** *GO* 616. vngir ängil är gamal fändin *ib* 671. *Bil* 321. — *bildl. om prest el. biskop.* stort är prestins nampn thy at han är gudz ängil ok mäklare älla daghthingare *Bir* 2: 111. vij stiärnar äru änglane til siw kirkiom . . . glosa. syw ängla märkia här vij biscopa, til the förnämpda vij kirkior *MB* 2: 334. scriff änglenom til ephesi kirkio *ib* 335. skriff smirne kyrkios ängle *ib.* änglenom aff pergamo kirkio skriff *ib* 336. *ib* 337, 338. — *ss tillnamn.* johannis ængil *SD* 2: 13 (1286). per dominum iohannem, dictum ängill *ib* 529 (1308, *nyare afskr.*). [sigillum] fratris jsraelis joans engils *ib* 66 (1288). — *Jfr* **arkängil.** — **ängla brödh,** *n.* [*Ä. Dan.* englebrød. *Jfr Mht.* engelbrôt] *änglabröd; manna, jfr Ps.* 78: 25). *eg. och bildl.* iak födde them mz ängla brödhe *(pavi eos manna) Bir* 1: 78. *KL* 389. *MB* 2: 384. *Bir* 1: 181, 184, 2: 105. ängla brödhit *(manna)* som sancte iohannes ij apocalipsi lofwar them som sighir vindir *Bo* 117. *MB* 2: 336. ihesu christi gille. j hulko som ätz ängla brödh. thz osmittadha lambit thz brödhit som siäluir frälsarin sighir af. jak är lifwandis brödhit som nidhir foor af himerike *Gr* 272. — **ängla foter,** *m.* [*Jfr Ä. Nysv.* engelsöt, engelsöta. *Ä. Dan.* engelsøde; *Holl.* engelzoet; *Nt. (Göttingen)* engelssoite; *Mht.* engelsüeze; *Nht.* engelsüsz, *benämningar på polypodium vulgare Lin. Till grund för den svenska formen ligger troligen en felläsning af ett Mnt.* engelsot. *Jfr Nathorst, Ark. f. Bot.* 2: 9 *s.* 12 *och Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 47, 58] *ekebräken, polypodium dryopteris Lin.* polipodium änglafot vexer hoss eke roten *LB* 7: 250. — **ängla kor (-koor),** *m.* [*Ä. Dan.* englekor. *Jfr Mht.* engelkôr] *änglakor, änglaskara, ordning el. klass af änglar.* til thäs ängla korin *(chorus angelicus)* oc toma stadhane j himerike vardha opfylte *Bir* 3: 118. mz tholkom röstom ok otalicom ängla koor *(mirabili choro angelorum)* fördhis min vin j äuärdhelica hwilo *ib* 395. then som nidhir foor. han är then som vpfoor owir alla ängla chorana. ok sitir a gudz fadhirs höghro hand *Bo* 98. ginstan komo alle himerikis ängla chora skikkadhe som en spetz. hwar äpter sinne värdhelikhet *(omnes spirituum ordines seriotim per acies suas) ib* 247. *Bir* 1: 179, 2: 267. första daghin hafdho archänglane särlica höghtidh . . . annan daghin giordho änglane höghtidhena. thridhia virtutes. oc fiärdha potestates, fämta principatus. siätta dominaciones. siunda throni. attonda cherubin. oc nionda daghin seraphin. thätta äru nio ängla chora *(ordines angelorum) Bo* 255. *ib* 82. *Bir* 1: 377, 378. *MB* 1: 387. *MP* 2: 153. — **ängla liknilse,** *n. änglaskepnad.* han (ɔ: owenen) . . . skapadhe sik som en wnghan man i ängla liknilse *Lg* 3: 651. — **ängla liverne (engla-** *KS* 13 (31, 14). **-liuärne** *KL* 182**),** *n. änglalefnad. KS* 13 (31, 14). *KL* 182. at . . . skodha ena hälgasta qwinno i öknenne, hwilken ther eth ängla liffuerne haffwer i människio likama *Lg* 3: 657. — **ängla lof,** *n. änglalofsång.* j dagh giordhis thz ängla loffwit gloria in excelsis deo *Bo (Cod. B)* 348. — **ängla moghe,** *m. änglaskara.* kom var herra ihesus til grafwenna mz them hedhirlica ängla moghanom atir takande sin hälghasta licamma *Bo* 221. kom ginstan mykin ängla moghe oc himerikis härscap lofuande gudh *Lg* 46. — **ängla röst,** *f.* [*Jfr Isl.* englarödd] *änglaröst, änglastämma.* höra the sötliudadho ängla röstana *Bir* 3: 243. hördhom ängla röste sionga owir honum *ib* 158. — **ängla sanger (engla-),** *m.* [*Isl.* englasöngr] *änglasång.* söter engla sanger *Bil* 577. *ib* 277. — **ängla skari (engla-),** *m.* [*Fnor.* englaskari] *änglaskara.* aller ängla skare *MB* 1: 219. lucia . . . saa j sömpne sanctam agatham j midhiom engla skara *Bil* 555. sändos mot hänne fäm ängla skara *Bir* 3: 393. *ib* 394. *Lg* 334. — **ängla sol,** *f. änglarnes sol.* hurw himilsins sooll myrktis widh, tha ängla solin, ihesus christus, skylte sit liws mz dödhenom *MB* 1: 490. — **ängla ämbite (-bete),** *n. ämbete som tillkommer änglar.* presten haffwer ängla ämbete *LfK* 74.

ängin (änghin *Bir* 5: 28. **ängyn** *VGL I J* 13: 4. **ängen** *VML II Ä* 7: 2, *M* 25: 1; *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*); *Bu* 72, 144, 146, 149, 153, 177, 190, 203, 395, 519; *MB* 1: 101; *Di* 75. **änghen** *Bu* 24, 62, 130. **engin** *VGL III* 71; *UplL Kk* 3; *SML B* 8: 3; *StadsL Kg* 13: 3; *Bil* 105, 235, 646; *KS* 9 (20, 9); *MP* 1: 289, 2: 211; *BSH* 1: 185 (1386), 2: 68 (1399); *SD NS* 1: 8 (1401); *ST* 242, 479; *MB* 2: 241. **enghin** *VGL III* 70; *Bil* 631, 650; *Bir* 4: 3; *MB* 2: 356 **engen** *Bu* 146, 203; *MEG (red. B)* 59, 60; *EG* 64; *ST* 241; *MD (S)* 256 *(på tre st.)*; *RK* 2: 8868; *Di* 10; *MB* 2: 275; *Lg* 220. **enghen** *MEG (red. A)* 55; *Di* 238, 259, 273, 281, 297; *Su* 38; *Lg* 3: 181. **engn** *VGL III* 32. **enken** *Di* 259. **ingin** *VGL I A* 23, *II K* 72: *pr.*, *J* 32, *Forn* 47, *Add* 6: 3, *IV* 19: 1; *Bjärk* 20: *pr.*; *KS* 9 (21, 9); *SD NS* 1: 141 (1402); *EG* 64 *(på två st.)*. **inghin** *Lg* 3: 115. **ingen** *MD* 14, 316; *RK* 3: 1550; *BSH* 5: 116 (1506), 146 (1507); *FM* 424 (1509). **jngen** *MP* 4: 248; *Lg* 197; *LfK* 216; *SO* 29; *PM* 30. **inghen** *Di* 237, 263, 266; *FH* 4: 16 (1451); *BSH* 5: 133 (1506), 183 (1507). **jnghen** *LfK* 53 *(på två st.)*. **ynghen** *Gers Frest* 55. **eingen** *SD NS* 2: 125 (1409). **einghen** *MEG (red. A)* 55. **ejnghen** *MEG (red. A)* 55 *(på två st.)*. **eyngen** *FH* 4: 16 (1451). **eynghen** *Gers Ars C* 1. *f.* **ängin** *UplL Ä* 22: *pr.*; *VML I M* 27, *II Ä* 17: *pr.*; *MB* 1: 53, 147; *KS* 18 (46, 20); *Bo* 76; *GS* 28 (1375, *orig.*); *Fl* 724. **ängen** *Bu* 10. **änghen** *ib* 78. **ängun** *UplL Ä* 22: *pr.*; *VML I B* 22: *pr.*, 38: 2, 45: 4. **ängon** *VML II Ä* 17: *pr.*, *M* 21: *pr.*, *B* 2: 5, 12: *pr.*, 14: 3, 17: 4, 18: *pr.*, *Þg* 5. **engin** *MB* 1: 11, 198, 297; *MP* 2: 210. **enghin** *GO* 212; *MB* 2: 299. **engen** *MP* 1: 46; *VKR* 80; *RK* 2: 1814. **enghen** *Di* 225; *LfK* 145. **jngen** *LfK* 252; *Gers Frest Inl.* **ynghen** *ib* 45. **eingin** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr., på två st.*). **eyngen** *Gers Frest* 1. **eynghen** *ib.* *n. (nom., ack.).* **äkki** *VGL I A* 23. **äcke** *VML II M* 30: 10 *i var.* **ekke** *MB* 1: 195 *(kanske att fatta ss adv.).* **ikki** *VGL I J* 2: 1, *II J* 2, 3, *Utg.* 14. **iki** *ib I J* 2: 2 *(på de fem sistnämda ställena i förbindelse med* **vätta, vätte***)*; *jfr* **äkke,** *adv.* **änke** *VML II Kr* 26: *pr. i var.*, *M* 30: 10 *i var.*, 31: *pr. i var.* **ängt** *Bu* 145. **enkt** *ST* 341. **änkti** *SML B* 24: 2. **änoti** *VGL IV* 12; *UplL Kk* 7: 7, 14: 3; *Bjärk* 1: *pr.*; *SD* 5: 561 (1346). **änkte** *SML Þiufn* 12: 1; *Bil* 109, 965, 973; *Pa* 4, 5, 8; *KS* 21 (52, 23), 30 (76, 83); *MB* 1: 13, 93; *KL* 164, 165, 173; *Bo* 77, 85; *Bir* 3: 385; *Fl* 454; *Al* 6084. **änote** *VGL II Utg.* 14 *i var.*; *VML II Kr* 6: 6; *SD* 5: 637 (1347).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

änktä *HelsL J* 3, *V* 15. **ängkte** *Bu* 494. **ängti** *VGL III* 49; *VML I þg* 6; *HelsL Kk* 15: 2. **ängte** *ÖGL Kr* 26: 1, *Vaþ* 32: 3; *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 6: 129 (1349); *Bu* 27, 153, 171, 174, 176, 184, 206, 420, 515; *MB* 1: 31; *BSH* 1: 192 (1387). **änghte** *Bu* 7. **ängtä** *VGL I B* 9; *BYH* 1: 168 (1360, *nyare afskr.*). **äghnte** *SD NS* 1: 678 (1407). **ägnte** *SML G* 6 *i var.* **änti** *Bjärk* 14: 14. **änty** *SD NS* 1: 484 (1405). **äntte** *ib* 19 (1401). **ägte** *Bu* 5, 19, 20, 21, 144. **äghte** *ib* 27. **ägkte** *ib* 153. **enkti** *SML G* 5: *pr.*, 6. **enkte** *Bil* 87, 650; *BSH* 1: 132 (1371); *Bo* 77, 176; *Gr* 261, 309; *MB* 1: 13, 238; *KS* 19 (47, 20); *ST* 491; *Al* 5948, 5960, 5972, 5977; *LfK* 129; *MB* 2: 275; *Di* 162. **encte** *ib* 157, 252. **enckte** *ib* 8. **enchte** *SD NS* 1: 300 (1403); *RK* 2: 1517, 1519; *Di* 72, 74, 76, 86, 90. **eknti** *SML G* 6, *J* 4: 1, 5: *pr. o. s. v.* **eknte** *ib Ä* 1: *pr.* **engti** *VGL III* 78, 98, 115; *SML B* 25. **engte** *Bu* 526; *MB* 1: 295, 296, 320; *Lg* 45. **engthe** *MP* 5: 186. **enghte** *Bil* 85. **engta** *VKR* 65. **eghnte** *SD NS* 1: 379 (1404). **enti** *Bjärk* 28. **enthe** *Di* 228. **entä** *Lg* 3: 95. **eghte** *Bu* 8, 22. **enchtit** *Di* 44, 72, 74, 76. **enktet** *RK* 1: 2046, 2228, 2413. **enchtet** *Di* 10. **incti** *VGL II K* 17, 39. **inkte** *Gr (Cod. B)* 402; *Ansg* 227; *PK* 239; *Lg* 447; *SO* 4. **inkthe** *ib.* **incte** *VGL II K* 41, 53, 72: *pr.*, 73: *pr.*, *Utg.* 14 *i var.* **jnkte** *Bil* 650; *VKR* 58; *LfK* 58, 129. **ingti** *VGL II A* 12, 24, 32, *R* 28, *Forn* 8, 49, *Add* 2: 4, 4: 5. **ingte** *Bir* 4: *(Avt)* 177, 178, 180, 184. **ingthe** *HSH* 24: 152 (1518). **inte** *MD* 11; *Di* 280; *BSH* 5: 133 (1506); *HSH* 24: 153 (1518). **inthe** *VGL V* 3; *RK* 1: 201, 3: 1323, 1582; *Di* 272; *MD (S)* 202, 260, 287; *Lg* 3: 521; *BSH* 5: 116 (1506); *FM* 602 (1512-13). **jnte** *RK* 1: *(sfgn) s.* 176; *LfK* 29. **jnthe** *Di* 252; *MP* 5: 7, 220; *MB* 2: 276; *Su* 284. **inta** *Lg* 3: 75. **inthä** *GO* 117. **inchtet** *BSH* 4: 188 (1495). **inthet** *MD* 8; *RK* 1: 3873, 3: *(sista forts.)* 5000; *BSH* 5: 161 (1507); *FM* 424 (1509). **intedh** *BSH* 4: 293 (1501). **ynte** *Gers Frest* 45. **ynthe** *ib* 5, 20, 28, 30. **einkte** *Prosadikter (Sju vise mäst., B)* 179. **eingti** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **eignti** *VGL III* 119. **eynkte** *Lg* 3: 346, 379. **eyncte** *BSH* 3: 78 (1454); *RK* 2: 5815, 7373; *Di* 213. **eyncthe** *ib* 213, 243. **eynchte** *ib* 46. **eyknte** *LB* 2: 92; *jfr Rättelser s.* 49. **eynte** *Gers Ars A* 2, *C* 2. **eynthe** *Gers Frest* 13. **eynthte** *Bir* 4: 161. **eykte** *GO* 266. **eycthe** *Di* 224. *ack. m.* **ängin** *VGL I K* 22, *Forn B* 11: 1; *ÖGL Eþs* 1: 6; *VML II Kg* 2: *pr.*; *SR* 11; *Bil* 235, 236; *MB* 1: 182, 198, 469; *KS* 25 (61, 27); *Bo* 77, 120; *Bir* 4: *(Avt)* 178; *GO* 774; *Fl* 1153; *Fr* 2488; *Iv* 579; *Al* 6044, 6395. **änghin** *MB* 2: 404. **ängen** *VML II Kg* 7: 6; *Bu* 14, 150, 168, 499; *Di* 27, 74, 87. **ängan** *KS* 32 (81, 34). **ängän** *SR i VAH* 25: 286; *Al* 6079. **engin** *Bu* 509; *Ansg* 223; *VKR* 33; *RK* 2: 4827. **enghin** *Bil* 85, 86; *KS Fragm.* 15. **engen** *PK* 241; *Di* 6, 75; *Lg* 3: 463. **enghen** *ib* 455; *Di* 259, 263, 280, 297. **jnghin** *MP* 5: 7, 158. **ingen** *MD (S)* 287; *RK* 3: 1278, 1337; *BSH* 5: 117 (1506), 133 (1506). **jnggen** *LfK* 87. **inghen** *BSH* 5: 116 (1506), 133 (1506). **jnghen** *LfK* 36. **ingan** *ib* 243. **inghan** *MP* 5: 9, 87. **jnghan** *ib* 158. *f.* **änga** *VGL I Md* 5: *pr.*; *ÖGL Dr* 7: 1; *SML B* 23: 2; *VML II Kr* 24: 4, *J* 2: *pr.*; *MELL G* 10: 2; *Bu* 175, 186, 493; *MB* 1: 33, 75, 98, 182; *KS* 3 (5, 3); *Bo* 158; *Bir* 3: 20; *MP* 2: 16; *Fr* 673; *Al* 4283, 6065. **ängha** *Bu* 27, 73, 491; *Bil* 871. **ängä** *UplL Kk* 4: *pr.*, *Ä* 22: *pr.*, *V* 17: 5; *Bjärk* 1: *pr.* **ängia** *Al* 6076. **ängu** *(i förbindelsen* **änguledh***)* *KS* 46 (118, 50). **ängo** *VML II J* 2: *pr. i var.* **ängin** *ib Kr* 6: 7 *(genus dock kanske ej säkert).* **enga** *SML B* 9: 3. **engha** *Bil* 650; *LfK* 36. **engä** *Bjärk* 27. **engin** *RK* 2: 4826. **engen** *FM* 322 (1507). **enghen** *Di* 253, 263. **inga** *VGL II J* 32; *RK* 3: 1295; *Lg* 3: 83. **jnga** *LfK* 43; *Lg* 818. **ingha** *Bu* 24 *(möjl. pl.)*; *MP* 5: 12; *RK* 3: 1281; *Lg* 3: 128. **jngha** *MP* 5: 166. **ingä** *VGL I J* 13: 4. **ingen** *BSH* 5: 117 (1506); *FM* 424 (1509). **inghen** *BSH* 5: 116 (1506). **jnghen** *FM* 562 (1512). **ynga** *Gers Frest* 10. **yngha** *ib* 21, 27, 28. **eynga** *ib* 1. *dat. m.* **ängum** *ÖGL Eþs* 7: 1, *Dr* 9: 1; *Bjärk* 14: 6; *MELL Kg* 11: *pr.*; *SD* 5: 567 (1346); *SR* 18; *Bil* 243; *Bir* 4: *(Avt)* 185. **ängom** *VML II Kr* 10: 2; *Bu* 15, 149, 524; *MB* 1: 101; *KS* 26 (66, 28), 30 (75, 32); *Bo* 78; *Bir* 5: 117; *Al* 5977, 6144. **änghom** *Bu* 3; *Bir* 5: 28. **engum** *VGL II Add.* 7: 19. **engom** *ST* 491; *Di* 161; *RK* 1: 811; *MD (S)* 210; *Lg* 220. **enghom** *Bil* 647; *Lg* 930. **ingum** *VGL II Fr* 11. **ingom** *Ber* 267. **jngom** *MD* 395. **inghom** *MP* 5: 12; *RK* 3: 1289. **jnghom** *LfK* 114. *f.* **änginne** *ÖGL B* 14: 1; *VML II Ä* 19: 2; *SR* 2. **ängi** *VML I B* 34: 1; *KS* 26 (66, 28). **enge** *MP* 2: 210. *n.* **änoge** *VML II M* 31: *pr. i var.* **ängu** *ÖGL Eþs* 1: 2, 3: 1; *UplL Kk* 11: 1; *VML I M* 20: 1; *Bil* 270. **ängo** *VML I Kr* 5: 3, *II Kr* 10: 1, *Kg* 4: *pr.*; *Bu* 199; *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*); *BYH* 1: 182 (1378); *KS* 16 (40, 17), 47 (119, 51); *MB* 1: 35; *Bo* 159; *Iv* 5242; *Al* 6126, 6367. **engu** *VGL III* 116; *SML Kk* 5: 1. **enggu** *FH* 3: 5 (1353). **engo** *BYH* 1: 178 (1378); *SD NS* 1: 20 (1401); *SJ* 8 (1423); *MP* 2: 210; *Ber* 278; *Su* 38. **enggo** *SD NS* 1: 8 (1401). **engho** *SD* 6: 65 (1348); *MB* 2: 301; *Su* 38. **engha** *ib* 98. **ingu** *VGL II Fr* 13. **ingo** *SD NS* 1: 12 (1401), 20 (1401). **ingho** *MP* 1: 45. **ingha** *RK* 3: 1301. *gen. m.* **änxi** *UplL Ä* 1: 2. **änxe** *VML II Ä* 1: 2. **änksins** *KL* 174 *(på två st.).* **änxins** *KS* 24 (60, 26), 61 (153, 67). **ängsins** *KL* 165. **ängxins** *Al* 6224. **engsis** *VGL II Add* 7: 20. **éngsins** *ib I A* 9: 1. **enkxsins** *ST* 244. **engxsans** *Lg* 3: 632. **engins** *Bir* 5: 134. **ingsins** *VGL II A* 13, 16. **ingsinss** *ib I A* 12: 2. **einngxsins** *ib II Add* 7: 20 *i var.* **inghens** *MP* 5: 81. **jngens** *LfK* 114. *f.* **änginnä** *SR* 11, 29. **änga** *Al* 7072. **enga** *ST* 7: *Al* 7062 *(på samtliga ställen i förening med* handa, *i hvilken förbindelse äfven* **engin** *förekommer; se* **hand 5***).* *n.* **ängsins** *ÖGL G* 16: *pr.*; *MELL Eþs* 43. **änghsins** *ÖGL R* 13. **ängxins** *MB* 1: 34. **engxis** *MELL Eþs* 43 *i var.* **ing sins** *Bir* 4: *(Avt)* 179. *pl. nom. m.* **ängi** *UplL Ä* 25: *pr.*; *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **änge** *VML II Ä* 20: *pr.*; *MELL G* 7: 1; *SR* 20; *Bu* 15, 167. **enge** *MB* 1: 320. **enghe** *Bil* 647. **jnghe** *SO* 29. *f. (nom., ack.)* **änga** *KS* 36 (94, 39); *Bo* 158; *Al* 6296, 6322, 6325. *n. (nom., ack.)* **ängin** *ÖGL R* 23: *pr.*; *Bil* 847, 904; *KS* 16 (40, 17); *Gr* 261; *Al* 6083. **ängen** *Bu* 6; *KS* 3 (6, 4). **ängun** *VML I M* 5: 1, 27, *B* 11, 12, 19: *pr.* **ängon** *VML II Kr* 20: 1, *Ä* 9: *pr.*, *M* 21: *pr.*, 24: *pr.*, 26: 1, 30: 2, *B* 18: *pr.* **engin** *VGL III* 50; *SML G* 5: *pr.*; *Bjärk* 32: 1 *(på två st.).* **enghin** *Bil* 450. **ingin** *VGL II Forn* 38; *Ber* 148. **inghin** *MP* 5: 65. **jngen** *FM* 510 (1511). **yngh-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

en *Gers Frest* 20. *ack. m.* **änga** *Fl* 216; *Di* 87. **enga** *ST* 471. **engha** *MB* 2: 37. **inga** *BSH* 5: 122 (1506). *dat.* **ängum** *ÖGL Ä* 6: 2. **ängom** *SD* 5: 562 (1346); *MB* 1: 466; *Al* 6037, 6082. **angom** *(för* **ängom***)* *Bu* 72. **engom** *Bir* 5: 104, 123; *ST* 240; *Lg* 3: 704. **ingum** *VGL II K* 72: 1. **ingom** *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). **jnghom** *MB* 2: 233. *gen.* **ängrä** *UplL Conf.* **änga** *SML Conf.*), *pron.* [*Isl.* engi, enngi, eingi, einngi; *Fnor. äfven* enginn, einginn] *L.* **1)** *någon, någon som helst. efter föregående negation, vanl.* aldrigh. thu skalt enkte okir taka aff engom man *ST* 491. iak gäther ey soffwith ingha nath *Lg* 3: 128. thu wil enkte ängom känna *Al* 5977. aldre föddis änkte barn, än ey ware nakar wäxen man för som fadher matte wara *MB* 1: 93. the wärldin som os haffwer warith vnder giffwin ... sände os aldre änghin tholkin dödhan *ib* 2: 404. han skadär aldrik engin man mer *Va* 13. han (ɔ: kärlekxsens lughi) bran swa hetelika i mik, at aldrigh enghen törstogher astundhar swa til klarasta watn källo, ällar aldrigh nakor liggiandhe för dödhenom kunne swa hetelika astwndha helsona oc liffwet ... som iak ... törstadhe ... at frälsa wsla syndhara *Su* 38. j then tima war aldre engen sadann man föd *Di* 12. thil thenne dagh war aldregh inghen saa diärff ath förtala honum för sin aldherdom *ib* 266. far tith mz mangan eller ffaa aller komber enghen ather til nyffliunga landh *ib* 238. aldre sa ängin thera lik *Fr* 2990. them kunne aldre ängin winna *Al* 981. thz scal oc aldrey engin (*ändradt till* nogor) forefara oss nakan tiidh mere moth jdher wara *RK* 2: 5360. *Al* 9, 1386, 1436, 8004. *VKR* 80. *Su* 77, 81, 136, 140, 268, 334. *BSH* 5: 146 (1507). *Gers Frest* 13. *Jfr* **aldrigh.** — *med följande subst. föregånget af* þän *och efterföljdt af relativsats.* her didrik hadhe thz loffuath ath han skuldhe ey koma a inthe thz festhe j hwmlwnga landh war för en han kome oppa bärna *Li* 272. — *i sats inledd af* at *efter verbet* forbiuþa. firi biuþum wir hardlikä. at eingin hämd äller forsaat göris *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). friþbiuthum (*för* firibiuthum) wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä *ib.* gudh forbyudhir at engin skal astunda annars godz *ST* 479. **2)** *icke en; icke någon, ingen. a) i adjektiv användning.* j þem staþ ma ängen heþen. eigh iuþe ängen cristna tro falsare liua *Bu* 190. må ängin kunungr wäl styra land och almogha, vtan han se vitur *KS* 28 (71, 30). at han äller þe efte varn döþ ängum manni i väräldinni swari ... vtan varom exequtoribus *SD* 5: 567 (1346). ingen man tror, hurw han skrepper *BSH* 5: 116 (1506). her är inghen häredzhöffdinge *ib* 183 (1507). at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. engin kälda eller watn war i ödhemarkinne *MB* 1: 198. thz vatn var diwp mz ströma swa, at ther matte vara ängin bro *Fl* 724. sidhan thässe plagha kom, tha dugdhe ängin läkedomber *MB* 1: 299. tik wardher enghin vpstandilse til äwigt liff *ib* 2: 299. är änkte thing swa mäktight, at thz for ma mena gudz wilia *ib* 1: 344. swa at ingin thing skilin thik fran hans älskogha *Ber* 148. for ängin thing, mädh ängom thingom, *se under* **þing 2.** swa at thöm enkte argt ... henda skal *BSH* 1: 132 (1371). nödoghom hiälpir änkte got *Bo* 124. siukar far änga hialp af þem mati. han ätar eigh gärna *Bu* 186. fra första daghän ok tel terz tima var hon staþlekir (*för* -leka) enom staþ þiänande a bönom sua at hon ägte orþ viþ folk talaþe *ib* 5. ängte men giorþe þe pina hanom *ib* 176. hwlikin man borto är vm tu aar, ok gjör bynum ängin rät *SR* 11. eyncte barn the saman finge *RK* 2: 7373. engin sculd the til them finna och medh engin reth öffuervinna *ib* 4826-7. williom wi läggia a wart bordh enkte wilt *Al* 6089. ängia iordh pläghom wi yrkia ... ängän oxa tämie til wk ... ängom fiskom ärom wi a moot ängin diwr williom wi beta änkte wedhewärk williom wi leta *ib* 6076, 6079, 6062, 6083, 6084. enkte goz wi mera äghom än som war nödhthörfft näppast kräfwer *ib* 6066. gaf han them ängin swar *Gr* 261. jak findir änga dödz sak i hanom *MP* 2: 16. at rigesins fiender ther ingen framgang hafwe hafft *BSH* 5: 117 (1506). gudz älskaras gudelikhet skal jnghen ända ällar engha mödho haffwa i sinne gärnigh *LfK* 36. änkte ont finnom wi mz thässom man *KL* 168. hon fan ther änkte vätta inne *Fl* 454. iak vil thik änkte vätta säta *Iv* 1123. ängte vquäþins ordh annat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wm jak oc juthe annat kärlekx tekn kwnne hanom göra *Su* 284. en bure af barchinona ... pilagrimbar sancti iacobi. bedes änga bön af hanom. vtan ena. at han aldre varþe þässa hems fange sinna ouina *Bu* 175. sät ängi vrsäkt, vtan tu fullelika förstånde sannind, ok af huat wilia huatna giort är *KS* 26 (66, 28). the sökia enkxsins manz liff vtan thit *ST* 244. änga handa wärlz lost *Al* 7072. *SR* 11, 29. fore änga creatwr lagdhe gudh swa dyran köst wt, som fore mannen *MB* 1: 75. han mälte til ängin man eet ordh *Iv* 2064. hon viste at ii hiorþenne varo änge ygsn *Bu* 167. stridhen moth jnghom hedhningom för än wi j gän kommom *MB* 2: 233. — ängin staþ, *på intet ställe, ingenstädes, se* **staþer 7**; *jfr* **änginstads.** — änga ledh, *på intet sätt, ingalunda, se* **leþ 2**; *jfr* **ängaleþis.** — änga lund, ängom lundom, *på intet sätt, ingalunda, se* **lund 2**; *jfr* **ängalunda, ängalundis, ängalundom.** — *med underförstådt subst.* thän kan best widh wandan som ängin hawir *GO* 774. then (*själ*) som hawir mykyn kärlekin är stor. ok thön som hawir litlan är liten. hawir hon oc ängin, tha är hon änkte *Bo* 77; *jfr* **4.** all var goþz ... med alla goþzännä landboum ... oc allom tillaghum. fyärrän äller när lyggiandum, ängom vndantaknom *SD* 5: 562 (1346). bedhis jac hedherlika manna incigle ... herra holmsteens i thorppom oc herra swens innan wi, mädhan jac äntte siälfwer haffwer *ib NS* 1: 19 (1401). — *med följande subst. i best. form.* tha war om siidher engin födhan i stadhenom *MB* 1: 11. nw finz enghen dygdhen oc liten ällar enghen hälogheten *LfK* 145. wtanfore hans herradömis land ffindz enghin stadhin som människior gita ällir kunna j boo *Bir* 4: 3. *Bil* 87. *Bir* 2: 141. *MB* 1: 53. ängen war timen eller stunda ganger oc aldre (*för* aldra) för än wärlden wardh *ib* 35. hon hafdhe ängin drykken sik eller sinom sone *ib* 198. ther fwnnom wi enghen jnbyggiaran *Lg* 3: 455. *ib* 463. haffwa the ... inte jernith, ingen kalen, inghen fisk wtan widh iiii [4] t[unnor] gotnisk fisk *BSH* 5: 133 (1506). änkior ok faþerlös barn ... som ängen hawa hafft wäriänden *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). tholk-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

it trä som grönt hawir löfwit oc faghirt. oc änga fruktina *Bo* 158, han . . . fan änga fikonar *ib.* — *med följ. subst. föregånget af poss. pron.* at han honum enghte sit godz i wialom salt hafdhe *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*). — *med följ. subst. föregånget af* en. ängin en stadh war tha til ij all wärlin . . . ther swa storan rikedoom atte *Al* 3439. — *med följande subst. (el. substantivt nyttjade adj.) föregånget af* þän *och efterföljdt af relativsats.* j thy rikeno scal änkte thz diur gita varit älla lifuat som är etirfult af sik *Pa* 5. ängin är the dygdh, änkte thz ärlikt nytterlikt eller losterlikt som han finder ey . . . otalikt i sik siälwom *MB* 1: 33. engte war thz iordhrikis wald, ther iämpnas ma widh hans klokskap oc natwro mäghin *ib* 296. *KS* 60 (150, 66). enom siwkom kropp behagar jngen thän math som honom ganglikin är *MP* 4: 248. till thenna dagh fans inghin then mestherä som waar like war i ordhom eller i bokeleghom konsthom *Lg* 3: 115. *b) abs. icke någon, ingen, ingen menniska.* änghen gat hanom liknas *Bu* 24. engen kunne finna þän man siþan. ok ängen kunne sigia af hanom siþan *ib* 146. sände domicianus han tel patmos. ö. som ängen hanom hulpe tel likaman. ok han ängom tel siälenna *ib* 149. ängen skal sik enom nokra guz naþe egna *ib* 153. havi ängin vald ät klandät *SR* 14. ängin wilde them härbärgha *Bil* 266. kunne ängin finna hans graf oc ängin kunne thz fa vita hwar han var iordhadher *Pa* 4. ingin wilde mote nempdene wädhia *SD NS* 1: 141 (1402). ingen skulle wille widh annen kiifue *MD* 14. engen kan gita thz a mik fulfört *RK* 1: 2439. han vare tha . . . swa lankt thädhan komin bort thz ängin finge til hans sport *Iv* 2054. ängen ma nöþä þän man som morghengawor scal giwä til huru mykit han scal giwä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). dyruis ängin til at komä þit. vtan þer sum þit warthar (*för* wartha) kallaþer *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). engen fik annar bötar af hanom. vtan þen för var siukar af hanom *Bu* 203. ii biscops hus . . . skal ängen in coma vtan han kunne väl bok *ib* 144. sagho the ängin vtan ensampnan ihesum *Bo* 120. cristoforus . . . fan ängen þa han iuir com . . . första han atar iui com . . . þa hörþe han samu röst. ok fan ängen for sik häldar än för *Bu* 499. sighin ängom af thässe syninne *Bo* 120. afhänd ängom thet hans är *KS* 26 (66, 28). swa at ängom wordhe nakath affaat, thz hans natwra hördhe til *MB* 1: 101. ängom (*nemini*) ärin ij nakat pliktoghe. vtan at i skulin inbyrdhis älskas *Bo* 78. engom bör wara swa warkundsaam som konungen bör *MD* (*S*) 210. ängxins hiälp wi mot them bedhas *Al* 6224. at han . . . hauer sik för ängom kära *KS* 30 (75, 32). — *med följande* þän *och relativsats.* ingen then, som förnwmpst och sinne haffuer, vilde giffue sigh till then reso *FM* 424 (1509). ängin är then som han kännir vtan alle mödha han *Bo* 182. han må koma i margfaldan wådha, vm han hauer ängan then han ledhe *KS* 32 (81, 34). sagdho enghin thän finna. som thrät kunde visa *Bil* 86. — *pl. inga, inga menniskor.* attä magho þe warä a baþä siþor som bruþlöps kläþe skulu bärä oc nyunde bruþgumin oc ängi flere *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). änge andre fingo bötar *Bu* 15. enge wardha lottakne thässa lösn vtan godhe män *MB* 1: 320. *c) abs. icke någon, ingen. om personer eller saker tillhörande en viss krets el. grupp.* iohannes sagþe þöm tiþande . . . ok baþ ängen grata (*bad att ingen skulle gråta*) *Bu* 14. jak radhir idhir hawa got hop i idhrom hogh. thy at änksins liff scal fortappas vm thetta sin *KL* 174. ihesus sagdhe hwat ey äru tio rensadhe af spitälskonne hwar äru nu tha nio mädhan engin kombir atir at giua gudhi äro vtan thenne vtlänningin *MP* 2: 211. — *med gen. part.* engin thera mannanna som waro kalladhe oc vildo ey koma skulu smaka min sötma ok kost j himerike *MP* 1: 194. ängin vaara matte ther nakar styggilse göra *Bir* 3: 264. ängin wara skal maght haffua til then andra tala vm thetta fornempda skiffte *BYH* 1: 246 (1443). i skulin idher wakta at ängin idhra gratir tha hon är dödh *Lg* 39; *jfr* 1. engen thera tordis slotted naka *RK* 2: 8868. hvarn thera (*af dygderna*) hauer nokot samband medh andra, suå at ängin thera må vtan andra wara *KS* 18 (46, 20). engxsans there qwister blomstradhes *Lg* 3: 632. änksins idhars lif älla heelbrygdha scal fortappas j thässo sinne *KL* 174. waxte iak swa stoor ath iak gik ginom inghêns thera sella dör *MP* 5: 81. — *ingendera (af två).* allabrandh . . . hög ath byllebrandh ok han moth honum j ghen ok enghen spardhe then andra *Di* 273. *ib* 19. *d) n. abs. icke något, intet, ingenting.* ekke (*kan fattas ss adv.*) liwer mera epter än thera fadher oc the *MB* 1: 195. äncti är wyssari än döþrin oc äncti owissäri än dözens tymi *SD* 5: 561 (1346). fore þik är ingte lönt vtan ald þing äru þik vitande *Bir* 4: (*Art*) 177. pröua þin skäl ägte mot hanom *Bu* 21. af þöm rika: som . . . gaf ägkte þöm fatöka . . . ok af þöm fatöka þän rike gaf ängte siukom *ib* 153. hans härbärges husbonde . . . viste sik ängte tel raþa *ib* 171. jacobus spurdhe them hwi the änkte giordho phileto *Bil* 164. han gör enkte vtan forhuxan *KS* 19 (47, 20). iak hafdhe änkte at ridha pa *Iv* 489. enkte mz allo wi girnomps meer *Al* 6069. döwir hörir nakath ok blindhir seer inthä *GO* 117. mik thykker thz vara ängo likt (*Cod. B* vnderlikt) *Iv* 5242. mädh ingho formaghom vi göra diäflenom huassare sorgha värkä *MP* 1: 45. hon for vil at ängu *Bil* 270. thän älska sniällelika som i engo villis af the helgho tro renlikhet *MP* 2: 210. kärlekxsens lughi, han bran swa heetelika i mine hiärta. at han wilde mik i engo spara, oc i engho stadde mik at liisa minom kroppe *Su* 38. them war badom inte kärre *MD* 11. änkte gat han mera. kärare. sötare. älla nytlicare os atirlätit än sik siäluan *Bo* 176. är eig sanpröuat til oc eingti vtan man iäuar vm þeem *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). alt þät är ifir flöþe, þär til ing sins gömis, vtan til höffärþe *Bir* 4: (*Avt*) 179. änkte hawir thenne man giort som band ella dödh är wärt *KL* 173. lat thik äpter enkte langa hwath thu for ma ekko fanga *Al* 4329. iak . . . bekennes mik inthe viliä her vti scriffua . . . huilkit jak ey antigi fynner j vara namkunnogha forfädhranna böker, eller ok sielfuer seet ok hört hafuer aff liffuandes vethnom *Lg* 3: 521. han hafþe ängte annat bygkt. vtan kirkio *Bu* 184. är iordh änkte annath än aldra thinga likamlika sör som himpna krapter hawa wräkith iämpt fra sik *MB* 1: 40. seer sik eynte annadh fore än dödhin *Gers Ars A* 2. wakta at tw giff honum eyknte annath dricka *LB* 2: 92; *jfr Rättelser s.* 49. — *med följande n. af* þän *och relativsats.* änkte är thz til,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Smästycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Smästycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK*, då det icke genom tillagdt "*s*." uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 1072 sp. 1 r. 16 uppifr. läs: **ymninghet, ymnoghet.**

Sid. 1086 sp. 2 r. 8 nedifr. eft. **(ää),** till.: *konj.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbare ser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso. Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—25.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)
43. *Peder Månssons Skrifter.* (Häft. 1—2.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128, 129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136, 137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1, 2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.
139. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
140—141. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* Häft. 1, 2 (afslutad).
142. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 24.
143—144. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 1, 2.
145. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 25.

Mera har ej utkommit intill 15 Mars 1914.

Pris för köpare 4 kronor.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 147.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOSJETTE HÄFTET.

LUND 1915.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843 .
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

eller war som han skapadhe ey *MB* 1: 35. enkte thz ther födhis a iordh wiliom wi läggia a wart bordh *Al* 6087. huxa änkte thet som fåfenkt är . . . ok tala änkte thz sum onyt är *KS* 21 (52, 23). han scal hawa . . . örsäsaþul, vppgyöran hyälm oc full vapn, baþä at likamä oc benom, ängo vndan takno, þy þär en goþer man ma sik med wäriä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*); *jfr e.* — *i vissa förbindelser med verb och föregånget af prep. i sht i mer el. mindre försvagad el. bildl. betydelse.* bliva um änkte, *blifva om intet, uteblifva.* ther bleff vaar betalning vm inthe *FM* 602 (1512-13). — bryta til änkte, *tillintetgöra.* justina . . . bröt hans krapt til inkte mz kors tekne *Lg* 447. — göra til änkte, *tillintetgöra, förstöra.* al diäfla mönstir som varo i varom rikom äru nidhir slaghin. oc til enkte giordh *Gr* 309. — halda for änkte, *hålla el. akta för intet, förakta.* sina jamninga holdr han för änkte *KS* 36 (93, 38). jak haldir for alz enkte idhra samquämd *Gr* 261. — koma til änkte, *blifva om intet, blifva utan framgång, misslyckas.* theris ondha raadh kom til enkte *MB* 2: 259. — räkna för änkte, *räkna för intet, räkna el. akta för betydelselös.* orsakar syndena oc reknar lätta älla for änkte *Bir* 3: 320. *ib* 2: 25. — vara um änkte, *α) vara om intet, vara förbi.* ware thet swa ath dyäfflane waro twädräkthoghe . . . tha ware thera waldh ok makt om jnthe *MP* 5: 220. *Va* 50. — *β) vara förgäfves, vara fruktlös.* är hans arbeyth vm ynthe *Gers Frest* 5. — vardha at ängo, *blifva till intet, förgå; icke få bestånd, icke blifva beståndande.* wardr åt ängo wåld ok ära hans *KS* 16 (40, 17). huilkin herra ey hauer kärlek ok lydhno af sinom vndidånom, hans stadhge ok budhskapr försmås ok wardr åt ängo *(ordinatio illius minime constare poterit)* *ib* 47 (119, 51). — *blifva utan framgång, komma på skam.* thera klokskapir ok snödho funde wordho aat ängo *(evanuerunt eorum astutiæ)* *Bo* 159. — vardha um änkte, *blifva om intet, gå under.* gör han päningen til sin herra han wärder om inthe tha är honom werra *MD (S)* 251. *e) n. icke något, intet. med afseende på ett visst område, en viss myckenhet, en viss grupp af ting.* alt mit godz j ängia j rydz sokn j ydhre. mz akir oc äng. scogh oc fiskewatn oc allom androm til laaghum. ängo wndantakno *BYH* 1: 182 (1378). — *med gen. part.* bödh sancte eric ty folkena anama cristna tro oc binda fridh mz honom oc naar the eynkte thera anama wille tha striidhe han oppa them *Lg* 3: 346. *BSH* 3: 78 (1454). — *med prepositionsbestämning.* eghnte aff howdhgialdeno affsla *SD NS* 1: 379 (1404). änty af sla i päniga summunnä *ib* 484 (1405). min son henrik skal äghnte aff thesso sino mödherne sälia *ib* 678 (1407). **3)** *ss attribut till ett subst. i predikativställning angifvande att den bestämning som detta ord uttrycker icke tillägges subjektet: ingen, icke någon, icke.* han hete ängin bure merä *SR* 11. konungen sa at thz war en man oc enchtit trwll *Di* 44. ämbitzmen bör wisa wara . . . ok wara ingen awndz man at en annar kan swa wel som han *MD (S)* 287. thz war ängen osidher än tha i wärldinne at hawa flere husfrwr *MB* 1: 222. war thetta enkte vnder, vtan aff natwrinna dygdh *ib* 223. **4)** *som ingenting förmår, oduglig.* han öpte siluestrum yfrit ordoghan vara ok kiäpt hardan, ok enghin til nokra gerninga *Bil* 85. — *n. något oduglig el. värdelöst.* hawir hon *(själen)* . . . ängin *(kärlek)*, tha är hon änkte *(nihil)*. som sancte paual sighir vm iak hawir äkke kärlekin tha är iak enkte *Bo* 77; *jfr* **2** *d. MP* 5: 7. — *ss skymford.* hans broder kallade hon erik alzenkte *RK* 1: 562. **5)** *icke existerande, obefintlig. n. intet, det icke varande.* vent thz alt vara som engte *Ber* 278. är vändeligh räkning mällan nakath oc alzänkte *MB* 1: 35. aff altz engho *(ex nihilo)* giordhe gudh alt tolkit *ib* 2: 301. — *n.* **änkte,** *adv. icke, ej, inte.* sagho suenen ii bränanda bale. ok eghte brinna *Bu* 22. biscopen sagþe at hon þorpte þät ägte räþas *ib* 144. hon aktadhe änkte hwem hänna kin ware thäk *Bil* 109. han tok sik thz änkte til misthykkio *Bo* 85. dura krokane äru ut räkte, þät längsta þe magho, oc äru ingte krokute *Bir* 4: *(Avt)* 178. han tröste suå sinom fastom husum, at han änkte reddes sin almogha *KS* 30 (76, 32). blifua widher rät fore rikesins radhgifuarom. oc rikesins mannom. them som thätta ärandet ängte vppa ganger *BSH* 1: 192 (1387). at i skulin mik enktet wara amoth *RK* 1: 2046. thz war konungenom inthet i geen *ib* 3873. konungh karl gaff erik karlsson harnisk peninge och gull täss häller war han honum inthe hull *ib* 3: 1582. sweriges almoge hwilkom the wåre aldzss inthet gode *ib (sista forts.)* 5000. ath the thz bätra ok inkthe for wärra *SO* 4. radher jac thegh ath kampa enchte mz honum *Di* 272. han sculle engte skilias fran hänne *Lg* 45. tha then ädle herren saagh at hans raadh ok manan kunde jnthe blicka eller veeka hennes harda hiertä *ib* 3: 555. hwat hon war them sidhen wärre än han tha war hon inkte bätre *PK* 239. — *Jfr* **alz 2** *under* **alder.**

änginstads (**ängin stadz** *MB* 1: 40. **ängenstadz** *Di* 21. **engen stadz** *StadsL Add. A*; *KrLL Kp* 7: *pr.*; *Bir* 4: 57; *RK* 2: 5883. **ingenstadz** *Su* 60. **inghen stas** *BSH* 5: 468 (1511). **engenstades** *DD* 3: 223 (1486). **engistadz** *Iv (Cod. B)* 579; *Va* 48. **ingastadz** *KrLL Kp* 7: *pr. i var.* **jngestadz** *RK* 3: *(sista forts.)* 4471. **eingastadz** *BSH* 3: 180 (1467). **eingom stadz** *SD NS* 2: 125 (1409). **jngen stedz** *FM* 144 (1502)), *adv.* [*Fdan.* engenstedz] *L. icke någonstädes, ingenstädes.* är hwars weyna fra henne *(jorden)* op til himpna, oc ängin stadz nidher *MB* 1: 40. closterlöpara, som . . . alla stadz wilia wara wälkomne oc ingenstadz wäl liffuandhe *Su* 60. at skatta godzit ok kronone ingield eingom stadz minskas *SD NS* 2: 125 (1409). *BSH* 3: 180 (1467). wedh jak mik inghen stas haffwe mik förbrwtith i moth ederth herredöme *ib* 5: 468 (1511). *FM* 144 (1502). *Iv (Cod. B)* 579. the loffuade engenstades göre lasse bonde nogot hynder *DD* 3: 223 (1486). jngestadz torde han gånga in *RK* 3: *(sista forts.)* 4471. skulde niclis oc hans a husit bliffua oc engen stadz i landit at rida *ib* 2: 5883. konungen . . . badh at the skuldo engistadz farä *Va* 48. *Bir* 4: 57. — *ingen vart.* hiolt skipit at thz ängenstadz kom *Di* 21.

ängislika, ängizliker, *se* **angistlika, angistliker.**

änglisker (**englisker. ängilsker. engilsker. ängelsker.** *n.* **engilst** *HSH* 19: 165 (1506). **ängelst** *GS* 51 (1450)), *adj.* [*Ags.* englisc. *Jfr Fnor.* engilskr] *Engelsk.* en änglisker riddare *Lg* 967. en engilsk man *MD* 433. eth engilst täkän *HSH* 19: 165 (1506). fore xx

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ängliska viktogha nobila *SD NS* 2: 70 (1408). for fiwrtan ängelsca nobila *ib* 556 (1412). *ib* 683 (1413). j swadana mynt at fyra swenske marc görä fult fore en fulwightoghan engliske nobel *FH* 2: 70 (1430). ther til gaffuo the oss en swaran ängilscan nobil *ib* 3: 132 (1448). swar ängilskir nobil för halffempte mark *ib* 34 (1443). — änglisker pänninger, *Engelskt silfvermynt.* han *(den hel. Thomas)* . . . gaff hwarium thera . . . fyra ängliska päninga *(argenteis) Bil* 787. — *särsk. engelsk, sterling (se nedan).* swadant mint, som nu gaar ok gäldir i östergötlande, som äru thyzske ok gotniske ok säländzske ängliske päninga *SD NS* 2: 854 (1414); *jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 843 *f.* tyughu marchir gutnisca oc änglisca päningga, swa gäua, at hwarthera gar fore siäx sma päningga i östergötlande *ib* 3: 12 (1415). atta march änglisca päninga i swensko tali *ib* 224 (1417). — *substantivt. a) Engelsman.* hedhne män . . . kalladho . . . annan dagh diem solis, aff solinne. som wi kallom än sunnodagh epter waro gamblo maale som thydhiske oc ängliske halda än *MB* 1: 68. thz mykla gotz konung cristoffer loth taka fra engilska oc hollendäre *RK* 2: 7741. *ib* 7308. *b)* [*Fdan.* ængilsk] *Engelsk penning, engelsk, sterling.* fore fyrethigo mark hwitha ängilska *SD NS* 1: 6 (1401). — *särsk. ss benämning på ett visst i Danmark slaget mynt (urspr. och i regel af silfver). Jfr Hauberg, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1886 *s.* 163 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 838 *f.* thet jak gälskyllogher är warra frw ok sancte birgitte klostre i wadzstenom siäxtighio mark pänninga i thyszkom, gotniskom ok säländzkom änghliskom at bereedha, swa som thre hwita thyzka päninga for en öre, fira gotniska for en öre ok fira änghliska . . . for en öre *SD NS* 2: 434 (1411); *jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 843 *f.* swa ath tre thydiska örtogher äller fyre siälenske ängliske älla gotniske ganga for en öre *ib* 492 (1412). swa dana mint at fyre ängliske göra en öre ok thre thyske hwite en öre *ib* 3: 90 (1415). *ib* 91, 229 (1417) *o. s. v.* en ny dansk ängilsk for twa penninga. en gammal ängilsk for tre penninga *GS* 52 (1453). *c) n. Engelskt kläde.* en alin ängelst *GS* 51 (1450).

ängsilse, *se* **ängslilse.**

ängsl (ängxl. ängxel), *f.* [*Fdan.* ængxil] **1)** *trångmål, vedermöda, nöd.* wij liggie her met store ängxel pa saamptte kost och tärnig *FM* 291 (1506). **2)** *ängslan, ångest, oro.* bewisandis allom sins hiärta ängxl *(amaritudinem animi sui) MB* 2: 186.

ängsla (ängxla. änsla), *f.* **1)** *nöd, lidande, qval.* fore owir matto likamans änslo *(angustia) Bir* 1: 32. nar hon saa mik staddan i tholikom obrygdhilsom ok vansami ängxlo *Su* 395. *ib* 394. **2)** *ångest, ängslan.* for sorghinna ok ängxlonna mykylikhet *Bo* 204. thänk nw hwat stoor siälinna hans ängxla *(angustia)* oc quidha är *ib* 186. *Lg* 3: 419. — **ängslo fulder (ängxlo fullir),** *adj. ångestfull, pinsam.* hwat ängxlo fullir *(anxia)* thänne skilnadhin är *Bo* 213.

ängsla (ängxla. änxla. engxla. angxla. -ar, -adhe), *v. ängslas, bekymra sig.* thz thin sinne offwirgaar . . . antwarda thz gudhi oc änxla ther enkte om *MB* 2: 332. — *refl.* **ängslas, 1)** *tryckas, ansättas, besväras.* han angxlas aff fatikdomenom *Bir* 3: 64. nar han angxladhis *(anxiabatur)* aff dözsins thrange *ib* 445. **2)** *pressas, tvingas, drifvas.* böriadhe iak til at ängxlas til dödzsens stridh *(factus in agonia) Su* 28. nar han (ɔ: ondir man) angxlas til giri . . . bitz aff wredhe oc smittas aff skörlimnadh . . . thz är diäfulsins pino oc äuerdhelica oro tekn *Bir* 3: 97. **3)** *tryckas, känna tryckning, känna vånda.* tha ängslas hiertat *LB* 3: 41. — *vara i trångmål el. nöd, pinas, våndas; vara i ångest.* hon ängxladhis mykit thy at hon gat ey andas gynum munnin *KL* 66. thri diäkna gingo til paris j myklom storm ok thordyn ok lygneld ok rägne ok dröfdhos mykit aff thy ok ängxladhos *ib* 72. nar hon saa han swa pinlica thrana. oc ängxlas. grata. ok döö *Bo* 204. swa möddis hon ok ängxladhis som han *ib* 201. swa brindir diäfwllin altidh ok ängxlas *(angustiatur)* j sinne ilzsko *Bir* 1: 188. synis thz them swa som the satin mällan stingande gadda älla thörne ok ängxlas j hwarre stund *ib* 42. meer angxladhis han aff kötzsins siukdom ok hiärtans dröuilsom än aff sins atirlösara pino *ib* 3: 445. nar hughin angxlas *(angustiatur)* aff gudz vanhedhir *ib* 2: 30; *jfr* 339. — *pinas af, känna leda vid. med inf.* hughin angxlas at ägha världinna *(angustiatur mens possidere mundum) Bir* 2: 224; *jfr* 339. en man ängxlandis at liwa fore likamlika genwärdho *KL* 52. ey skulum vi änxlas at höra gudz ämbete *MP* 1: 52. — *ängslas, oroas, blifva ängslig, blifva orolig.* nar han . . . angxlas ey aff dröuilsom vtan sätir allan sin vilia oc licamma j gudz vilia oc skipan *Bir* 2: 229; *jfr* 339. hon . . . ängxladhis mykit . . . j sinom hugh *VKR* v. *Lg* 808. ängslas . . . ey vm gudh wil plagha thic i likamanom *KL* 241. then tidh han kom til brunnen ängsladhis han mykit. thy at han hafdhe glömt repeno oc fik ey watnit *ib* 294. ängxladhis *(anxiabatur)* modhorin swa som vtan alt hop *Bo* 27. ängxlades han storliga oc räddes *MB* 2: 243. nar josep . . . hafdhe vndirstandit mik vara hauande vndradhe han ok angxladhis *(anxiabatur)* reknande sik owerdhoghan at byggia mz mik ok viste ey huat han skulle göra *Bir* 3: 159. — *vara ängslig el. orolig för, frukta. med at åtföljdt af negation.* jak war . . . mykit änxlandis at iak ey wanlika tigdhe *(anxia ne forte silerem)* the thing hulkin som iak häldir hafdhe skulit tala *Bir* 1: 26. **4)** *vara ängslig el. orolig för, med bekymmer tänka på.* nar . . . sancta birgitta vmsörgendes engxladhes hwem *(sollicita esset de persona quæ)* hon sculde faa til samfölgiäre . . . j swa longo pylagrims färdh *Lg* 3: 527. — *med ovisshet el. undran tänka på.* thenne samma brodher . . . tilböriade at ängxslas *(resumere)* widh sik siälffuan huat han seet oc hört haffde *Su* 264. — *bekymra sig (med), hafva bekymmer (för el. om).* nar han latir hughin angxlas j fafängom thingom ok dröuilsom *(anxiari supervacuis et tribulationibus perturbari) Bir* 2: 321; *jfr* 339.

ängslan (ängxlan. ängxslan. engxlan), *f. betryck, nöd; ångest, ängslan.* ängxlan *(angustiæ)* oc bedröffwilse dagher *MB* 2: 196. huat ey seer thu dödzsins ängxslan som mik twingar *Su* 239. o hiärtans ängxlan *(angustiæ) ib* 43. ä meer oc meer ökades hans sorgh oc ängxlan *ib* 159. *ib* 108, 264. — *ängslan, oro, fruktan.* aff störste jnbyrdis ängxlan *(tremore et*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

metu agitati) MB 2: 171. allir almogen war j storom räddugha. ängxlan oc dröffwilse *ib* 266. hon *(själen)* vilde ather jn j croppen ok ey formatte j hanom jngaa vtan fore hanom vara var henne reddoge angist ok engxlan *LfK* 217. marsken för engxlan ey soffua fik *RK* 3: *(sista forts.)* 4260.

ängsle (ängxle. änxle. angxle. anxle), *m.* **1)** *trångmål, vedermöda, nöd, lidande.* reedh thina siäl ey til hwilo älla kräslikit liuärne. vtan til frestilse oc ängsla *KL* 256. huan stadh är thöm badhom ängxle oc pina *Bo* 201. han foor mz swa myklom ängxla oc swa mykle vidhirmödho som ij saghin *ib* 216. *ib* 217. j myklom angxla ok dröuilsom *Bir* 3: 142. reknadhe hon licammans angxla oc värkia vara aldra lättasta *ib* 85. jak hafdhe ämuäl kropsins ängxla *(angustias) ib* 1: 118. jak födde thik vtan ängxla *ib* 137. *ib* 223, 309. — *(ett lidandes) svårhet, häftighet, våldsamhet.* ropadhe han for owirmatto värkxsins anxla oc nödh til gudh fadhir *Bir* 3: 273. **2)** *ångest, ängslan, oro.* thän klärkin fiol j hardhan siukdom . . . oc änxla. at han at aff sik tungona *KL* 63; *jfr* **1.** hänna siäl är nu i ängxla oc vidhirmödho *Bo* 25. mädhan var herra ihesus swa badh oc var i tholkom änxla *ib* 187. *ib* 188. hafuir thu j dödzins trange . . . änxla j hoghenom for pinonna räddogha *MP* 1: 13. diäflane älta tha syndogha siäl at hon formagh ey flygha bort aff sinom änxla *ib.* scal koma . . . ängxle oc dröfuilse j huars thes manz siäl som gör ilt *ib* 148. stundom insände diäfwllin änxla oc sorgh j hiärtat *Bir* 2: 129. jak saa . . . mina vini vara j mästom angxla *ib* 244; *jfr* 343. *ib* 3: 469, 4: 41. twingar mik nw sorgh oc ängxle *Su* 42. blodlat . . . taker bort anxla *LB* 3: 46.

ängslika, ängsliker, *se* **angistlika, angistliker.**

ängslilse (ängxlilse. ängxilse. änxilse *MB* 2: 404**),** *n. pl.* **1)** *qval.* alla värkia ängxilse ok sorgh som the hafdho bödh han atiruända *KL* 411. *MB* 2: 404. **2)** *ångest, ängslan, oro.* mannen . . . liffwer lithen thima mz storom räddogha, oc oppfylles mz manghskona dröffwilsom, mz graat oc ängxlilsom *LfK* 79.

ängslogher (ängxl- *Bir* 2: 111; *Lg* 3: 300. **ängxsl-** *ib* 408**),** *adj. full af ångest, ängslig.* jak är ängxloghir *(anxius) Bir* 2: 111. *Lg* 3: 300, 408.

ängsol (ängxol. *pl. gen.* **ängxla** *Su* 460, *jfr dock nedan***),** *adj. plågsam, besvärlig.* han är sik siälnom onyttelikin ok ängxol *(anxius) Bir* 2: 131. — *plågsam, häftig.* the som hafdho varit vndergifne iordzlika ok kötlika thinga älskogha bitu hälfwitis iordh for ängxla *(för* ängxlika? *motsv. ställe MP* 1: 252 *har* ängxlica*)* värkia skuld *Su* 460.

ängtegher, *m. L. Jfr* **ängia tegher.**

änke (enke)? *m.* [*Jfr Sv. dial.* enker, änker, änk; *D. dial. och Ä. Dan.* enke] *enkling. ss tillnamn.* magno dicto enkia *(möjl. att föra till* **änkia***) SD* 2: 138 (1292).

änkia (enkia. eenkia *ST* 526. **enkä: -än** *LfK* 256**),** *f.* [*Isl.* ekkja] *L. enka.* änkiur äller faþurlös barn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wi aghum warä wäriände aldrä änkior ok faþerlösä barnä *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). änkyor, som þe husbönder hafþo, som frälst hawa þyänt *ib.* ä mäþan hon änkiä siter *ib. Va* 20. en rik änkia *Bil* 289. hans discipuli drogho han halfdödhan j hws til enna enkiu *ib* 325. vardhe thera hustrw änkior *Bir* 2: 54. skal jak haua . . . vppa min deel . . . en landbo gardh j sama by som änkian boor vppa *BYH* 1: 246 (1443). godher är hionalagx renleker, tho är bätra änkio aterhald *Ber* 77. bätra är ödmiwk änkia än högfärdhwg jomfru *ib. Bu* 154. *KL* 142. *Bo* 71, 214. *Bir* 2: 101. *ST* 526. *MB* 2: 157. *Lg* 39. *LfK* 256. — *ss manligt tillnamn. Sv. Riksarkivets pergamentsbref* 1: 409 (1378). — *Jfr* **frälsis-, renlivis-änkia,** *äfvensom* **änke. — änkio daghar,** *m. pl. enkeståndsdagar, enketid.* äru thätta änkio daghane *(dies viduitatis) Bo* 214. — **änkiodomber (änkia-** *Bir* 4: 71. **änke-),** *m.* [*Isl.* ekkjudómr] *enke- el. enklingsstånd.* thässe thry liuernin jomfrudomsins änkiodomsins oc hionalagsins *Bir* 2: 102. *ib* 4: 71. jomfrudomin forskylla krono änkiodomin nalkas gudhi *ib* 3: 225. thän som . . . forethänkir stadhlica at blifwa j jomfrudom huat hällir han är man ällir qvinna gifwe en päning . . . samuledh then som är j änkiodom *(qui in viduitate est) ib* 2: 336. at hon maghi sta j änkiodom *ib* 3: 16. *ib* 2: 101. thiänande gudhi i renom änkiodom *KL* 348. *Bo* 214. hon . . . aff fordhe sik sins änkedoms klädhe *(vestimentis viduitatis suæ) MB* 2: 162; *jfr* **änkiodoms klädhe. — änkiodoms klädhe (änkiadoms-),** *n. pl. enkekläder, enkedrägt.* hon fördhe sigh w siin änkiadoms kläde *(vestimento viduitatis) MB* 2: 173. — **änkiodoms lifnadher,** *m. enke- el. enklingsstånd.* i rättom änkiodoms lifnat *MP* 2: 52. — **änkio klädhe (-klädher),** *n. pl. enkekläder, enkedrägt.* wil iak fara i änkio klädher *Lg* 3: 628. — **änkio stadhge,** *m. enke- el. enklingsstånd.* the som j änkio stadga äru *Bir* 4: 94.

änkil (enkil), *m.* [*Nyisl.* ekkill] *enkling.* tha atilius . . . hadhe sitith länge enkil *Di* 235. konung karl vart enkil *MD* 420.

änklinger (enkling), *m. ogift man.* konung tydrik war tha enkling *(hævir þiðrek konungr ænga konu ser til æignarkonu) Di* 164.

änkom, *se* **enkom.**

änkotter? *adj. ljum?* är blodit mykit heth thz tekner ath fwlskan öffuer gaar lekamen än er blodhit mykit kalth thz teknar ath fwlskan er mykit kalth ok er lekamen skadelik än är blodh änköth *(utan tvifvel felaktigt; för* liunkoth *till ett* **liunkotter** *el. för ett* liunkith *till ett* **liunkin?** *jfr Ä. Dan.* liunken, lunken*)* thz bethyder lekamen wara j ondelik? skipilse *LB* 2: 64.

änlite, *se* **anlite.**

änne (enne *Bil* 564; *MD (S)* 216**),** *n.* [*Isl.* enni] **1)** *panna.* görin þolikt tekn for iþþro änne. som i saghen mik göra a kerkio vägiom *Bu* 208. teþes þöm en leþar i blamans like. suartare än cul. ok hafþe horn i änne *ib. ib* 497. *Bil* 564. taki riddarin mantol älla kapo huars band är sätiande framman for änneno *(super frontem) Bir* 3: 387. j the krono skulu sömas fäm litin stykke . . . första stykkit wari j änneno *(fronte) ib* 4: 11. *VKR* 58. ällris män israels sona räddos mykith, första the fingo at se han, thy at horn syntos wtga aff hans änne *(videntes . . . Aaron et filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt prope*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

accedere) *MB* 1: 354; *jfr* **2.** aff hans änne gingo wt swa skinande liwsgiislor at israels sönir tholdo ey widh at se gen honum, oc thässa liwsgiislor kalladhis horn aff iwdhom än moyses siälwer wiste ey, at hans änne hafdhe horn *ib* 355; *jfr* **2.** han . . . hiog honum ij hans änne tha thy han hafdhe ängin hiälm op a ok hiog ther aff swa stora ena steck *Iv* 3139; *jfr* **2.** the skulu see . . . hans nampn j theris ännom *(frontibus)* *MB* 2: 368. for hoffwd wärk. tag polleyam siwd i olyo: läg thz vider hans änne tynningia oc vppa hiessa *LB* 7: 5. for hoffwd wärk. tag wynrwda. stampa mz olio. wrid om hans änne *ib*. gör iii (3) kors j hans *(hästens)* änne *ib* 2: 67. ij thäs *(djurets)* änne stodho thry horn *Al* 5153. **2)** *anlete, ansikte.* cristina . . . grep eet stykke af sino bloþogha kioti. ok castaþe fran sik i faþurs änne *(vultum)* *Bu* 505. skiin solin i thäs änne som sik wänder til hänna *MB* 1: 352. hon skodde a honum badhe hals ok änne *Iv* 2139. han fäste siin öghon ij hans änne *Al* 2605. j enne gladher *MD (S)* 216. hon är saa fagher i siith änne *RK* 3: 3362. syntes alt änneth *(vultum)* owerdragit mz blodh oc blanat *Su* 35. — **ännis lagh (änniis-. ännes-),** *n. pl. anletsdrag.* han var hanom manna likasta *(för -er)* at ännes laghum *(Bil* j änlitit 978*)* *Bu* 193. at kalla en visan mästara . . . likan barlaam at änniis laghum ok allom latum *Bil* 618. en ärlikir carl at ännis laghum ok sidhum ok fatikir af klädhum *ib* 352. — **ännis sveter,** *m. ansigtssvett, anletes svett.* i thinom ännis sweth *(in sudore vultus tui)* och daghliko ärwodhe skalt thu thit brödh ätha *JP* 66.

ännelof, *n. beröm i ansigtet, smicker.* the hånom giua later ok ännelof ok halda han sannelika therföre giäk ok dåra *KS* 58 (145, 64).

änsker (ensker *L.* **ansker** *L.* **änker** *L.***),** *adj.* [*Isl.* enskr] *L. Engelsk. — substantivt: Engelsman.* epter waro gamblo maale som tydisker oc änskir *(Cod. A* ängliske 68*)* halda än *MB* 1: *(Cod. B)* 533. — *Jfr* **änglisker.**

äntiggia *o. s. v., se* **annattväggia.**

äple (eple *MELL Eþs* 46. **äpple** *KL* 39, 64; *MP* 1: 237. *pl. lika med sing.* **-en** *LB* 7: 77**),** *n.* [*Isl.* epli] *L. äpple.* lyste pylatum til äple *(illorum pomorum desiderio captus est)*, som han saa waxa jnnan nästa trägardhe, judas lop at hänta thädhan äple *(mala)* *Bil* 244. likir them madk som liggir j äpleno hulkin som först ätir äplisins kärna ok atir latir ther sin träk ok gar kring vm alt äplit til thes thz är alt onyttoght *Bir* 1: 37. *ib* 3: 317. skulu . . . twa systra tilskipas, at wakta trägardhin, oc saman sanka äple pärw, oc andra frukt *ib* 5: 99. *ib* 91. apald bär äpple *MP* 1: 237. *KL* 39, 64. wil iak idher sighia aff en wänan lwnd . . . ther wäxer i swa margh godh frwkt . . . som är äple päror oc kirsebär *RK* 1: *(Albr) s.* 207. thu skalt gifwa mik nokor wiinbär, äple oc päror, fikon oc mandol *ST* 489. äth ey äplen eller pärwr, vtan for läkedom, tz är stekt äple for math, och stekt pärwn effter math *LB* 7: 77. om man tycker hiertat beklemmis aff hita eller annan siwkdom ta skal han ydkelica lwctha vppa god äple, oc äta aff tom *ib* 235. ängaledis skal tw först äta then maath som kölir och binder liiffuit ynnantil, som är rath skaffwel äple, pärwn, steek, oc oster, oc annath toligit *ib* 80. skal menniskian äta taa *(i januari)* sötan mat som äro päror äple nyter *ib* 3: 11. *ib* 1: 96. adam togh äpleth i sine handh *MD* 8. adam togh widh äplith tha *ib*. thässin trä (ɔ: solinna trä oc manans) bära äple stoor som ens manz licame thänna äple vara thry hundradha aar orutin *Lg* 69. *Jfr* **eke-, gul-, paradis-, söt-äple.** — **äpla gardher,** *m.* [*Isl.* eplagarðr] *frukträdgård, trädgård.* aff then äpla gardh *(aplagarðrinn)* iak sighir fra *Fl* 1063. then äpla gardh mz blomster star *ib* 1102. *Jfr* **äplegardher.** — **äpla ris (-riis),** *n.* = **äpla gardher.** *Fl* 1084.

äplegardher (äpple-), *m.* [*Fnor.* epligarðr] = **äpla gardher.** ioachims äplegardher, huilken swsanna idhkelika sökte *LfK* 127. gaa oc spadzcera i thenna äpplegardhen *ib* 128.

äplekiärne (äple kärne), *m. äpplekärne, fruktkärne.* fik ängelin honum thre äple kärna the som i paradiis waro wäxte *Lg* 92.

äplemoster, *m. äpplemust, äpplesaft.* diwrablodhen . . . lath iag them dricka som äplemosth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279.

äptarster, *se* **äptre.**

äptir (äfptir *HelsL Ä* 16: *pr.* **äftir** *VGL I A* 13: *pr.*, *Þ* 6: *pr.*, *III* 20; *ÖGL Kr* 22, *Dr* 2: 2, *Ä* 5, *Vins* 7: 3; *KL* 49, 54, 58. **äfftir** *Ii* 47, 123. **ättir** *VGL IV* 14: 13. **äftyr** *SD* 5: 636 (1347), 637. **äpter** *MELL Kg* 32; *StadsL R* 23: 1; *SD NS* 2: 140 (1409) *MB* 1: 1, 2, 3 *o. s. v.*; *Ansg* 229; *Bir* 5: 109; *Fl* 1169; *Fr* 3015, 3038; *Al* 1374; *RK* 3: 1443; *MB* 2: 334; *Lg* 3: 244. **äpther** *StadsL J* 1: 1 *i var.*; *SO* 18; *Su* 233; *Di* 209; *Lg* 824, 929, 3: 453. **äptr** *KS* 10 (25, 11). **äfter** *MELL Eþs* 2; *SD* 5: 562 (1346), 568. **äffter** *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*), 476 (1345, *nyare afskr.*). **äffther** *Di* 215; *BSH* 5: 362 (1509); *PM* 21. **eptir** *VGL I Md* 1: 2, 8, *A* 8: 1; *SML B* 7: 1, 11: 1, *Ä* 1: *pr.*; *BjR* 21: 1; *Bil* 160; *VKR* 21, 54, 55. **efftir** *Di* 5, 173. **epter** *StadsL Kg* 26: *pr.*, *Ä* 7: *pr.*, 1, 2, *J* 1: 1; *SD NS* 1: 9 (1401); *MB* 1: 68, 157, 313; *RK* 1: 459, 1665; *PK* 227; *SO* 86, 193; *DD* 1: 79 (1431); *MD* 319; *Lg* 1003, 3: 379. **epther** *SD NS* 1: 141 (1402); *Di* 214, 220, 281. **efter** *SD* 5: 567 (1346); *BSH* 2: 39 (1396); *RK* 2: 8796, 9380, 9390, 9613; *Va* 10. **effter** *RK* 2: 3936, 4821, 5443 *o. s. v.*; *Va* 27, 53; *Di* 4, 20; *SO* 101, 108, 193, 294; *LB* 7: 77. **efther** *RK* 2: 6798, 7321; *Di* 214. **öptir** *HelsL M* 31: 1. **aptir** *VGL I Þ* 14. **apthir** *GO* 927. **aftir** *VGL III* 67; *HelsL V* 5: *pr.*; *BjR* 25. **äpti** *VGL II G* 7; *ÖGL G* 23; *KS* 10 (24, 11). **äpte** *ÖGL Kr* 13: *pr.*, *R* 26: *pr.*; *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *Bu* 12, 26, 55, 149 *o. s. v.*; *Bo* 5, 84, 148; *Bir* 4: *(Avt)* 177, 179, 180; *KS* 83 (204, 91); *Ber* 132, 133. **äpthe** *MB* 1: *(Cod. B)* 525; *KS* 10 (24, 11). **äfti** *ÖGL Ä* 1: 1, 4, 9: 1; *VML I Kr* 1, *G* 11: 3. **äfte** *ÖGL Kr* 19: *pr.*, 29: 1, *R* 26: *pr.*; *SmålL* 2: 1, 4: 1, 7: 1; *MELL Ä* 8: *pr.*, *B* 18: *pr.*, 4; *SD* 5: 562 (1346), 605 (1346); *Bu* 8, 12, 28, 30; *Bir* 4: *(Avt)* 185; *KS* 50 (128, 54). **äffte** *VML II M* 24: 2; *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*), 377, 479 (1345, *nyare afskr.*); *MB* 2: 11. **epti** *SML Ä* 3: *pr.*; *StadsL R* 32: *pr.* **epte** *ib J* 1: 1; *Bil* 87, 448, 539; *Pa* 7; *KS* 8 (19, 9), 21 (51, 22); *SD NS* 1: 11 (1401). **efte** *SD* 5: 567 (1346).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

apti *ÖGL G* 8: *pr.* **afptä** *HelsL Ä* 16: *pr.* **afti** *ÖGL ES* 18: 1. **afte** *ib R* 8: 2; *Bu* 8), *prep., adv. och konj.* [*Isl.* eptir] *L.*

A) prep. **I.** *med dat., hvilken dock stundom, i sht i yngre skrifter, ersättes af ack.* **1)** *bakom, bakefter, efter.* alla bror han effter sik kaste *RK* 2: 5925. jak . . . hörde äpter mik stora röst *MB* 2: 334. han . . . saagh til baka oc fik see epter lasset at barnet laagh swnder krosat *Lg* 3: 379. tha han kom hart epther them *Di* 281. *De anf. ställena skulle emellertid kunna föras till* **II.** **2)** *i fråga om en rörelse i samma riktning som ett framför befintligt, i rörelse stadt föremål: efter.* lagdhe han oppa sik sina matto, oc gik, hona äpther sik dragandhe *Su* 152. waar herra ledde them oc sagdhe them wägh om daghin mz eno märkeliko sky a stolpalund . . . än om nattena ledde han them mz lughande elde i wädhreno fore them oc epter thenna twem skuldo the ganga *MB* 1: 313. somlike foro nidhir fore honum j thän stadhin oc somlike mz honum oc somlike äptir honum *Bir* 2: 208. löpandhis äpther brödhromen *Lg* 3: 395. natalia . . . sighalde fäghin äpte liuwom leþsaghara *Bu* 523. all iordhen vndradhe äpther dywreth *(admirata est . . . post bestiam) MB* 2: 352; *jfr* **9.** **3)** *om tids- och ordningsföljd: efter.* torue kununga ok höfdinga haua stundom lekara ok andra fröghdelika skemptan . . . äpte marghfalde *(kanske för* marghfalda, *i hvilken händelse språkprofvet hör till* **II 1)** huxan ok mödho *KS* 39 (101, 42). var fru sialf ofraþe först sit lius ok huar äptä hänne som huar stoþ *Bu* 12. aghe þän som a bor. oc ruþunä vp tok. oc barn äftyr honum *SD* 5: 637 (1347). then kununger the *(för* ther*)* hauer kununglikt wald medh ärfda rädh, swå sum sunr äpthe fadhr ella föräldra sina *KS* 10 (24, 11). *ib* 11 (28, 12). hwilkin bok skal antwardas hwariom gardzmästara äpter them andra *Bir* 5: 109. **4)** *om ställning, värdighet, betydenhet: efter.* at honum hördhe til at radha oc styra wärldinne främmärst äpter gudhi siälwom *MB* 1: 51. **5)** *efter, enligt, i enlighet med, i öfverensstämmelse med.* sanctus adrianus . . . möte þöm . . . ok baþ þöm . . . stämna . . . äpte sino styre *Bu* 523; *jfr* **2.** hwar en människia staar ok lifwir äptir *(secundum)* likamansins naturlike skipan hulka iak foreuiste af vphofueno *Bir* 1: 214. gangen twa oc twa systra . . . huar äptir sinom ordin, ödhmiuklika nighandis til altarit *Bir* 5: 86. sik eptir henne *(klosterregeln)* styra *VKR* 54. at . . . wij . . . os aff aldher haffua haldhit ok rettat epter godha gambla sidhwenio *SO* 47. the ther gudhi til höra äptir moysi laghom *MP* 5: 206. alt huat the epter laghen magho giffua *SJ* 186 (1450). skipa sin lagh ok stadhga äpte gudhlikom ok gamblom laghum *KS* 15 (36, 16). liua äfte gudhz budhordum *ib* 50 (128, 54). jag lydde epther theras rådhe *RK* 3: *(sista forts.)* 5363. äfte samþykkyu ok raþe aldra wara raþgiuara *SD* 5: 605 (1346). han skal rikeno styra äpte guz vina raþum oc rikis þarfum *Bir* 4: *(Avt)* 183. äpte þino til läte *ib* 177. göra äffther konwngsens stadga oc bod *PM* 21. äpter säghn twäggia godhra manna *BYH* 1: 193 (1384). efter therra besta sanninde oc samwit therrä *BSH* 2: 39 (1396). then spille laghom, thön thr *(för* thr thön*)* wiker ok wände medh wåld ok klokskap, äpte wild ok wilia sinom å mote rät ok sannind *KS* 67 (165, 74). ängin gitr i härfärd huario lustmäti fångit til mat ok drik, äpte wilia sinom *ib* 83 (204, 91). kennis jak theem *(penningarne)* redheleka hava vpburit epte minom velia *SD NS* 1: 11 (1401). thz är got män apthir wilia gaar *GO* 927. *Ansg* 229. vm thin vili är äptir *(secundum)* minom vilia *Bir* 3: 63. sta the äptir minom vilia *ib* 1: 259. sta the äptir hans budhi *(ad nutum ejus) ib* 256. äpter thera sex manna mäti som wit köpit waro *FH* 2: 11 (1380, *nyare afskr.*). salogha fru . . . fic egh annat sik tel raþa vtan leghia mz päniggom tua män at dräpa sin magh äfte diäwls ägian *Bu* 30; *jfr* **7.** diem solis . . . som wi kallom än sunnodagh epter waro gamblo maale *MB* 1: 68. äptir almännelico ordhquädhe *Bir* 3: 333. äfte þässe räknig var hänna aldar þässa hems tu ar ok siutighi ar *Bu* 12. — *efter, till öfverensstämmelse med.* lagh skulu . . . wara . . . quämelik äpte godhom ok gamblom sidhwäniom *KS* 67 (166, 74). — *efter, i el. till likhet med.* görom mannen äpter os siälwom *(ad imaginem et similitudinem nostram) MB* 1: 157. skapadhe han människiona epter sik siälwom *(creavit Deus hominem ad imaginem suam) ib. Bo* 187, *(Cod. B)* 343. smidha eth hwffudh aff silff alla ledhes giorth äpther sancti seruacii huffudh oc änletes skipilse *Lg* 3: 187. äpter min bonadh gör thik lik *Al* 2163. jak giorde then likilse äfftir then man. som myna peninga stall *Di* 47. at landit kalladis effter them som landit regerade *ib* 20. — *efter, på samma sätt som (ngn).* skalt thu först äptir mik sighia som iak sighir fore *ST* 25. — äptir þy sum (äptir thy thär), *i enlighet el. öfverensstämmelse el. likhet med det som, i enlighet med hvad, såsom.* a þingum kräuis rätter äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). blef iomfrun quar äpte thy som andra quinnor plägha *Bo* 5. skipa tit åthäue serlika epte ty som åldr ok time kunno sik skipa *KS* 21 (51, 22). äpther thy som war herra konung erik ok war frv drotinghin ok mena riket statgath haffua wm the iordher vndhan kiononne äru gangna *SD NS* 2: 140 (1409). äpter thy som then hälghe ande wiiste honum *MB* 1: 1. hans ordh skulom wi taka äpter thy som en fulkomen win talar til then man som han iäwar enkte om, at han är hans win *ib* 348. thässin diurin varo äkke . . . forthäkt mz sindal ok silke. äpte thy som världinna fafänga oc darskapir pläghir *Bo* 165. — *till det pris el. belopp som.* þet scall min sisloman wtfa hwart aar vm julä timä epter þy som þolikt godz gelder i skeninge *SD* 5: 160 (1343). hwar man som egh hawer vissu äller pant af os . . . scal likt vpbära hwart aar äfte þy som hans huwuþgäld tilsigher *ib* 562 (1346). — äptir þy, *i öfverensstämmelse med det som, i enlighet med hvad, såsom.* hawom wi . . . dömpt alla thennä fornempda män . . . vnder kronona oc vnder skat at bliwa efter thy thera foräldra fore them til foronne warit hawa *BSH* 2: 39 (1396). ginstan nästo nattina äptir thy hälghe fadhorin hänne budhit hafdhe. redde hon sik . . . at vndan fly *KL* 326. han haffuer iw eth menniskiä anlitä och limä effter thy ther til hörä *Va* 27. äpter thy nempdhen for os witnadhe *SD NS* 2: 140 (1409). skipi sit enga sin matelekit, äpte þy honu[m] är kuämel[i]kit *Bir* 4: *(Avt)* 179. äkke lifwa alle äpte thy i aposlanna

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

reglo skipadhis *Ber* 132. hon *(boken)* är samansat eptir thy reuelaciones oppa the reghlona som sancte byrgitto teddos lydha *VKR* 54. gud wände thz i bätre mato äpter thy han hafdhe thz longo foreseet *Lg* 3: 199. *ib* 200, 241. — (?) en daghin brast them drykker äpter thy the thorfto *Lg* 3: 244. **6)** *efter, allt efter, i förhållande till.* äptir *(secundum)* hans skine äru hans myrk margfald giordh *Bir* 3: 366; *jfr* **5.** skal han try enkannelika huxa ok främia äpte makt sinne *KS* 12 (29, 13). *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). hedhra then som thik hedhradhe äptir sinne matto ok makt *(pro modulo suo) Bir* 1: 302. *Ber* 100. hafwer iak thet nw storleca for akt ok öghum epter minne makt ok magho *SD NS* 2: 11 (1408). vy ... viliom bötha effter waro formagho thz vy jdher foghat slogho *RK* 2: 5364. hwilken en ther ey will äptherfölia mins häloghetz omgänge ... äpther sinne bätzste formago *Lg* 824. skulu romara them wara til hiälp oc räddhingh äpther theris ythersta förmagho *(prout eis tempus permiserit) MB* 2: 242. skalt thu ... vara altidh hemelica äpte thy bäzsta thu gitir *(d. v. s. så godt du kan)* när iomfrwnne oc barneno ihesu *Bo (Cod. B)* 348. ohöfwelika sina mällan lifwa the kötlika äpte thy mästa the, hafwa ämne *(d. v. s. så mycket de förmå) Su* 424. iak skal giffwa hwariom aff idher äpter edhra gärninga *MB* 2: 337. hwar pinas äptir sinom forskullilsom *Bir* 1: 387. fällis äpte brutum sijnom *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — äptir þy sum, *a) allt eftersom; i den mån som.* hwem þe fällä äru fälde vnder wara räfst, med hand oc hals, äffter þy sum brutt äru till *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hwa sum þolict gyor, är war fulder þyuwer, hwar äffte þy sum þät är wärt till *ib* 377. *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). skypum wi. oc sätyom til lösn varrä gyäldä ... vaar ingiäld. swa som köpstaþä. goþz oc garþa. oc all annur reþu ingyäld aff bondom owän skoghä tyuiþ oc kulmarþ ... hwart äfter þy. som þet löst varþär af þöm mannom. som þöm hawa nu til pant af oss *ib* 5: 562 (1346). at en lifwir längre tima ok annar stuntre thz är äptir thy naturin är stark älla wanmaktogh ok äptir thy som likamans skipilse hawir sik *(secundum fortitudinem et infirmitatem naturæ et secundum quod corporis dispositio habet se) Bir* 1: 214. äptir thy som gudh giwir thik nadh. tha tilfögh thik oc lat thik til them *Bo* 67. giffs ... hwariom lön äptir thy som *(juxta id quod)* han älska gudh *Bir* 3: 130. *b) så vidt som.* taladhe iak ... stundom a mandomsins wäghna äptir thy som *(in quantum)* mandomin war vndir gifwin guddomenom stundom af gudhdomsins wägna äptir thy han war mandomsins skapare *Bir* 1: 297. — äptir þy, *a)* = äptir þy sum *a.* teknas wäl thessa liifsins ände j grafwom. hulkin alle skulu hafwa ok owir fara en swa ok annor swa. äptir thy *(prout)* naturlik skipilse vt kräfwia ok swa som iak thz fore wet *Bir* 1: 216. *ib* **214** *(se ofvan under* äptir þy sum *a).* böte epter thy akoman är *SO* 86. *TS* 21. the crisne män som varo i antiochia sändo af sino goze hwar äptir thy han formatte *(prout quis habebat)* crisnom mannom i iudha landeno *KL* 154. ther wil huar rådha, ok thuinga land ok almogha, äpte thy huar mäst förmå *(efter hvars och ens yttersta förmåga, så mycket hvar och en kan) KS* 11 (28, 12). *b) i den mån, i samma mån.* äpter thy fadher oc modher hafdho likama wäl skipadha, eller til dygdh eller til last, äpter thy fa opta son oc dotter *MB* **1: 143.** *c)* = äptir þy sum *b). Bir* 1: 297 *(se ofvan under* äptir þy sum *b.* **7)** *efter; på grund af.* huxa thet nåkre män ... at betra är hafua kunung äpte weli almogans än äpte byrd ok arf *(per electionem quam per hereditatem) KS* 10 (23, 10); *jfr* **5.** *ib* 9 (23, 10), 11 (26, 11). äpti naturlikum skipilsum then kununger the *(för* ther*)* hauer kununglikt wald medh ärfda rådh ... han hauer thes mera kärleek til ... sinna vndidåna, at the haua thiänt ... fadher ok föräldre hans *ib* 10 (24, 11); *jfr* **5.** wil han, äpte sin naturlik skipilse, liwa ok wara unde eens mans wärio ok styrilse *ib* 8 (18, 8); *jfr* **5.** är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur *ib* 2 (5, 3); *jfr* **5, 8.** hittas the thz huxa ok seghia. at bäther står swå almoghans styrilse at flere hånom styra ok rådha. äpte them skälom. at, huar flere digdemän saman komo *(för* koma*)*, the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man, vm the ära alle eens wiliande *ib* 6 (14, 6). epter thässe skäl tha är hionolagh fulkomith vtan likama bland *MB* 1: 329. marghe vnge män äptir hänna äptedömilse toko at sta mote kötzsins orenlek *KL* 328; *jfr* **5.** hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk ... giällde aater skadhen ok aa XL marker till thräskiptes ... vten thät see giortt äptir laghä tiltalum, swarum ok laghä doomum *SD* **4**: 466 (1335, *nyare afskr.*); *jfr* **5.** *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). þera lik baros for andream. ok vorþo tel lifs äpte hans bönom *(Cod. C* fore hans bön 959*) Bu* 137. han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom *(d. v. s. för att han måst böta) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *efter, på grund af, med ledning af.* effter thenne XII manna ranzsakau och edhe dömde jach thenne gaffuor stadugh och fast *FH* 6: 64 (1476); *jfr* **5.** hwlkit ärände vij granliga randzakade effther tiiltal, genswar oc vetnä *BSH* 5: 362 (1509); *jfr* **5.** — *närmande sig beteckning af syfte el. ändamål: för.* äpter hwario wilin ij stridha länger *Al* 5377. äpther huat *(ad quid)* föddes jak til tässa wärld *Su* 233. — äptir þy at (äptir þät at), *på grund deraf att, för den skull att, eftersom, emedan.* gingo the herranä ... j radh ... hwat the skuldo görä mz henne, efter thy at blandamär strengde sik ther swa sare wti, och ther war engen som mz honom wilde j kamp ga *Va* 10. badh konung pipping aff frankarike konungen aff jspanien om, at han mate haffua forstridenä, effter thy at han war en främäder man *ib* 18. gaffuo huart thera andro aff allis theris godzse ... alt thet the huart andro epter laghen magho giffua epter thet at the ey barn saman haffua ellir haffua hafft *SJ* 186 (1450). äfter thy at engin mot nämpdene wädhia wilde, tha dömdom wi thet halff fämfta öris land jordh i arby ... sten bosson riddare oc hans arfuom til äwerdeligä egho *SD NS* 2: 139 (1409). äpther thz at *(quia)* min almoghe war tha tröttir oc mödder j öknne ... for thän skuld war j tässom stadhenom giordh en wndirlikin midlan *Bir* 4: 78. äpther thz, at *(quia)* thzta folket ... försma at höra myna röst,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tha skal iak oc ekke förstörta thässa hedhninga, hwilka iosue här lath bliffwa *MB* 2: 74. *VKR* 41. *Lg* 3: 186, 187, 196, 304, 346. — äptir þy þät, *d. s.* äpther thy thz sancta anna hennas modher ekke hema war, tordhe han ekke latha iomffrwna bliffua hema *Lg* 3: 638. — äptir þy (äptir þät), *a) på grund af det som, att döma af det som.* nu thror iak at mik är ekke hälftin sakt, äptir thy iak hafwir alla redho seet oc hört *ST* 423. *b) på grund deraf att, eftersom, emedan, enär.* hulkyn thry iak hauer hindrat här til for klostreno, äfte thy iak ey annadh viste en thö myk rättelika til hördho *SD NS* 1: 584 (1406). j them tima vt gik budh af käsara augusto at al wärlin sculle bescrifuas epter ty han mägtogher war ofver alla werldina *Lg* 45. han ... tordhis ekke skilia sic widhina epter ty han sana framarla wara hafuandhe *ib.* the ... waaro ... begärendhe ... at thee motto faa pasport ... epter thy theras tiidh war förliden *BSH* 5: 185 (1507). byriadhe hon twäka, hwilkins thera lifwirne hon wilde fölghia, äptir thz hänna fadhir hafdhe swa mang dröfwilse mädhan han lifdhe ... oc hänna modhir hafdhe alt sit liifmak *ST* 269. *Lg* 219. *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*). äpter thy han foruiste huat äroquinno hon skulle wardha gafs hänne eth hedhersamt nampn *Lg* 3: 498. epther thy nempdin for os witnadhe at the jordh köpt war ... for fult widhergeldh ... oc ingin wilde mote nempdene wädhia, dömdom wy the for:da jordh stadhugha oc fasta ... slaueca til at halda *SD NS* 1: 140 (1402). äpter thet wi hanom jordena wndan dömdom, tha dömdom wi ... inga brun sina päninga i gen aff peter thyzska *ib* 400 (1405). *BSH* 1: 194 (1387). *VKR* 54. *FH* 6: 18 (1449). *Lg* 3: 41, 197. epther thz tw haffuer sancte anna swa kär ... tha wil iak giffua tiik brödh oc cläde swa länghe tw liiffuer *ib* 30. *ib* 303. — äptir þy sum, *a) eftersom, emedan.* thz riff thz war inföt oc inskapath mz adam, oc hördhe hans natwro til, ey tho äpter thy som han war en man, vtan äpter thy som han war mankynsins forfadher oc ophoff *MB* 1: 89. *Bo* 123. *b) med anledning af att; till erinran om att.* annur vara fru höghtiþ ... är äfte þy som var fru ofraþe sin son guþi som moysi lagh buþu *Eu* 8. *c) med ledning af att.* munkane ... sökto bradhlika äftir them äftir thy som the sagho thera fiät j snionom *KL* 49. **8)** *efter, med afseende på, med hänsyn till. i sht i fråga om indelningsgrund.* äpte thässum trym mansins skipilsom, räknas *(secundum has tres considerationes sumptæ sunt)* thrigia handa manna lifnadhär *KS* 3 (5, 3); *jfr* **5.** nu mågom wij ... trefaldelika vnderstanda mannen äpte hans naturalik skipilse, först äpte thy at han hawer nokor skipelse medh södhom ok werilzlikom diurum ... annat, äpte thy at han hafuer nåkor skipelse medh änglom ... än tridhia, thet mågom wij förstanda äpte hans manlikom skipilsum, swasum han är nåkot um sik til sin eghin manlik skipelse. och äpte thy hava wijse män prövat thriggia manna liwerne *KS* 13 (80-31, 14); *jfr* **5, 7.** **9)** *i fråga om en rörelse el. riktning mot ett mål som man söker nå el. om en sträfvan att uppnå el. bekomma ngt el. om fullföljande af ett syfte, om en längtan efter el. saknad af ngt o. s. v.: efter.* hon tok äpther wandhen *Lg* 3: 437. tha wende bilätit hofwdhit om kring oc sagh äptir scrifwarenom *ST* 303. for han ... äpte þöm ok vite þiumnaþ *Bu* 170. vil tw ridha effther hyllebrandh ok dräpa han *Di* 214. videke rendhe vndhan thz mesthe han motte än didrik effther honum *ib* 220. didrik sköt sith spywth epther honum *ib.* skynda ... epter israels sonom at fanga them *MB* 1: 315. skyndin idhir hem äptir minom fadhir *ST* 410. skal iak koma atir äptir thik oc taka thik til minna äro *Bo* 245. hon ropa epter os *MP* 2: 58. þa öpte han äpte sinom broþar *Bu* 184. härtoghen ... sände äpte hänne mykin sciphär *ib* 523. domicianus ... sände iui haf äpte hanom. ok lät han föra tel rom *ib* 149. ängen ma ... sändä lekärä fra sik äptir lönum til annars *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). konungen ... efter alla the skip i finland sände som til nogro fälte wara *RK* 2: 8796. konungen hade bud i thz synne efter thure thureson *ib* 9380. sändhe han bodh epther sinom frändha osidh hertoghe *Di* 235. luta sik ödhmiuklica äptir klädhomen nidhir a iordhina *Bo* 196. mädhan han fore in i stadhin äpter thy the widherthorffto *Lg* 3: 244. äpter thit gull mik fara lyste *Al* 2135. äpter hiälp wi til idher ga *ib* 1374. een swen äpter portanäran gaar *Fl* 1802. hwa thiit kom äpter gul ok hafuär *Fr* 3015. kom en quinna ... til brunnin äpte vatne *Bo* 84. nar the komo äpte afgälleno *ib* 148. skulde resen komma igen äffter sin son *Di* 42. kom festemannin mz starke mact äpter henne *Lg* 3: 247. riddarä ok swenä af wart raadh rijdhen iwer land till war, eller ok annarstadh äptir *(för att uträtta)* ärendhum sinom mädh XII hästum hwar therrä at mästu *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). thöm som fara inbyrdes äpte tarvom ok ärandom sinom *KS* 65 (160, 71); *jfr* **7**; *se* **þarf 2.** foor han epter höghrom länom *Lg* 1003. jach haffuer ... aldrey effter jdhart wärsta ffarith *RK* 2: 5533. fiik äpte thz godz som thu kant ekke fortapa *ST* 501. sändos brödhir af hans klostre vidhirla vm landit at läta äfte honom *KL* 252. *ib* 54. han lette ... epte wars herra naglom *Bil* 87. nw letar gudz hämpd epter hans blodhe *MB* 1: 242. ey kwnno the ther finna ... thymotheum. äpther hulken the sökto *ib* 2: 316. munkane ... sökto ... äftir them *KL* 49. sökia äptir sinom son *MP* 5: 108. wi standom äpter ängo meer *Al* 5778. alt thz til är draghe sik til ... at wara ett, ok huart äpte sino uphoue *KS* 7 (17, 8). iþur priuilegia oc forn bref ... nu þa vi nästä iþär warom oc wi äftyr þöm sporþom. varo iþär borto *SD* 5: 636 (1347). spurdhe han äftir sinom kompane *KL* 58. han lyste ... epte eno stolno fare *Pa* 7. lat thik äpter enkte langa hwath thu for ma ekke fanga *Al* 4329. lustas iak äpte thy han wärdhoghas mik gifwa *Ber* 200. the biddo äptir sinom päningom *Bir* 3: 18. syrgdhe sanctus iohannes ... mykith äptir henne *Lg* 43. thärna säthir hand vndhir kyn ok sörghir äpte graskin *GO* 332. thän grathir ey äpte gul som thz fik ey ägha *ib* 570. rosemund ... haffde stor sorgh effter sin bondä *Va* 53. **10)** *om det som lämnats qvar efter ngn; om märke el. spår som något lämnat: efter.* palm quisten stodh äpther honum gröön *Lg* 929; *jfr* **II 2.** vtan iak seer saren äpte spikomen i handomen hans *Bo* 237. arren äpter saren *Su* 412. **II.** *med ack.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1) ***i tidsbestämningar: efter.*** annor höghtiidh som näst kom äpter thässa *MB* 1: 498. annur vara fru höghtiþ är siax vikum afte iula dagh *Bu* 8. annan dagh äpte varra fru dagh *ib* 523. daghin äpther sancta miklis dagh *SO* 24. xiiij dagha äpther pascha *ib.* þusanda ok attatighi arom äpte vars härra pino *Bu* 170. äfter vars herrä byrþ þusanda arum þryhundraþa arum fyrityghi oc syäx arum *SD* 5: 568 (1346). v^{c} arom äpter wan herra *(d. v. s. efter Kristi födelse)* *Bil* 230. äpte siax dagha ok þrätighi. siþan sonen var hängdar *Bu* 170. viliande han ... dräpa äptir paskanä *KL* 154. jnnan eet ar äpter thänna dagh *BYH* 1: 193 (1384). äpter skamman tima sidhan födde hon dotter *MB* 1: 1. at iak liuar äpte döþen *Bu* 128. at hans barn måge ärva land ok rijke äpte hans dödh *KS* 11 (26, 12). thry hundrath aar oc fämtighi aar äpter flodhena liffdhe noe *MB* 1: 4. til iordhen war wäl thör äptir flodhina *ib.* ey hawer gudh nakan nyan wilia, en äpter annan *ib* 33. at the magha äta mixtum, äptir högmässona *Bir* 5: 35. äth ey äplen eller pärwr, vtan for läkedom, tz är stekt äple for math, ok stekt pärwn effter math *LB* 7: 77. äpther tässen ordh oppstodhom wi aff them stadhenom *Lg* 3: 453. drotning märita tha i kyrkio giik epter sith första barn *RK* 1: 1665. skal abotin halda eet ärffwe epte mik dödhan *SD NS* 1: 168 (1402); *jfr* **2.** han kuskaþo frändar at giptas äpte faþor ok moþor döþa *Bu* 26. äfte biscopen döþan vildo han alle biscop välia *ib* 28. *Bil* 539. hurw siälin hawer sik epter likamen dödhan *MB* 1: 77. skal domare bäter göra widh fatighan än widh rikan epter dömpdan dom *ib* 340. han do j britania epter sigher striddan oc all landhin gropath fra enom ända oc til annan *Lg* 1003. äpte naquara dagha sua fastat *Bu* 55. äpte sva iatat ok svorit *ib* 57. annan dagh äpte sua giort *ib* 151. ey magh hustru äpther bondha syn *(efter sin mans död)* haldha gerningh äller swena mera än j [1] ar *SO* 17; *jfr* **2**, *äfvensom* **I 3.** salomon skal sitia j mino säte äptir mik *Bir* 1: 233; *jfr* **2**, *äfvensom* **I 3.** biorn konung räd j swerike epter han *MD* 319; *jfr* **2**, *äfvensom* **I 3.** byuþum vi ... varom foghata ... dani niclesson som nu är. oc allum þem efter han kunno koma *SD* 5: 567 (1346); *jfr* **I 3.** anduordhande honum krono til at göma ther skulle atir anduordhas thom konunge äptir han kome *Bir* 3: 400; *jfr* **I 3.** — äptir þät at, *efter det att, sedan.* j ... iericho waaro nakor the thing som eghnadh waro gudz mogha äptir thz at the aff eldenom rensat waaren *Bir* 4: 78. — äptir þät är, *d. s.* sum þeem göra a mot äptir þät är þeer hawa wart bref fangit *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — äptir þät, *d. s.* fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom. äru läsin a almänningx þingi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). äpter thz hon hafdhe yterlika thiänt gudhi ... thäktis ... gudhi kalla hona aff thesse mödhosamliche werlline til ewinnelica äronna hwilo *Lg* 3: 259. **2)** *i uttryck som beteckna att ngn lämnar ngt efter sig, särsk. efterlämnar barn el. qvarlåtenskap, el. som beteckna att ngn tager el. besitter arf efter ngn o. s. v.:* ***efter.*** somo flydde at skog oc mosa the glömde bade säk oc posa harnnisk oc wäria hwat the ther hade effter sik ther i skogen lade *RK* 2: 6203; *jfr* **I 10.** then swennin ther effter erik bleff mz stora nödh han vnt reedh *ib* 3936. han ... lefdhe son epter sik *Bil* 230. hawer riddare äller swen barn äffter sik *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). kan ... then kununger döa ther af almogans wali är til welde kumin ok hauer barn ok ärvinga äpte sik *KS* 11 (26, 12). *ib* 10 (25, 11). thz kan ... ey wara, at thz barn hauer ey frender älla hulla vini äpte fadhur sin *ib* (26, 11). *Di* 173. *ST* 51. een rikir man ... lefdhe sinom son äptir sik mykyt goodz *ib* 234. en hans munker lefde epte sik dödhan ... iij peninga *Bil* 717. eth arff som fallit war epter ... margreta olaffzdotther *DD* 1: 79 (1431). sonen ärffwer epter fadherin gotz oc päninga *MB* 1: 333. at syster matte erffua mz broder tridiwngh bade epter fader ok moder ok swa annan skyllan man *RK* 1: 459. vm then arwen ther mik bordhe at ärwa äpter laurenz haquonson *SD NS* 1: 288 (1403). vm allan then ärfdhadeel som kathrin olafsdotter ... ärfdhe epter sina dotter *ib* 94 (1402). thet gotzeth är mik tilkomit epter the for:do mina fadhorsöster i rätto arfwe *ib* 2: 48 (1408). hwi skulom wi ... mista arff äpter wan fadher *MB* 1: 419. fadher ma giwa mera enom än androm aff thy gotze som han togh ey epter sin fadher *ib* 260. sonin tagher arwith äpter han *ib* 15. hennas rikedoma hon haffde äpther sin brodher *Lg* 3: 325. kännomps wij thet [wij] ... wppborith och anamath haffwom aff ... pädher jönson ... ena sonan oc ena ganszka forempningh ... äpther war dödha frenda olaff jacopson ... hwilken fornempde pädher jönson aff daghom togh *FH* 2: 117 (1438); *jfr* **1.** **III.** *med af at föregången inf. efter uttryck som beteckna en sträfvan: efter (jfr* **I 9***).* han far mest äptir at forstyra oc hindra gudz ordh *ST* 153. them riddara ther ... staar äpther at wpbära stoor atherlön *Bir* 4: 110.

B) adv. **1)** ***tillbaka, qvar.*** andreas var äpte i murgundia *Bu* 133. hans likamme nw bort mz konungen fäär och liffuet är thok effter her *Iv* 1950. forbiwdha all siäx budhordhin som äpter äre *(som återstå)*, at göra nakrom manne nakath meen *MB* 1: 460. **2)** ***efteråt, sedan.*** j biblia scriffwas opta mangh tingh för än the giordh äru oc twärt amoth scriffwas the äffte som för skedhe *MB* 2: 11. som honum är sidhan äpter leet *Al* 1328. — ***derefter, senare.*** badh hon tagha sik in i klostret. hon fik thz hon beddis. oc ginstan äpter kom festemannin mz starke mact äpter henne *Lg* 3: 247. fiughertan nattum äptir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). nakrom daghum äftir *KL* 124. annan dag äfftir tha bad han sigord ga i skogen oc brenna koll *Di* 123. **3)** ***derefter, i likhet dermed.*** thu vil eet annath *(näml. torn)* äpter göra *Fl* 1169. — *Jfr* **hvar-, här-, niþer-, þär-, väster-, östan-äptir.**

C) konj. **1)** ***efter det att, sedan.*** bleff han qwar j kirkionne äpte alt folkit var wtgangit aff sinom bönom *Bil* 880. sidhan epte thzta war giort screff pylatus breff til room *MB* 2: 410. epter dryckken vte är schole the holda theris messar *SO* 193. wedh iij^{c} femtio och fiorthen aår skedde thz, epther gudz son föddher war *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 267. tha iij daga forlidne wore effter marskens swena fran husit foro *ib* 2: 5921. dagen efter konungen framreden waar gik strax ater elfuen claar *ib* 8101. litid efter

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

han tit komen är *ib* 9613. tridie dag epther iag myn ande opgaff lagdess myn döde kropp i graff *ib* 3: *(sista forts.)* 5789. pilther giffwi ena thunno öll j kompanith j nästa dryk äpther han staddher wardher *SO* 18. *ib* 108. *Lg* 3: 260, 272. **2)** *i enlighet med hvad, såsom.* at the ... bewiise sik baadhe j sidhom oc lifuerne som rette clostirmän eptir thera reenlifuis stadge wtkräfuir *VKR* 21. **3)** *allteftersom.* böte effter skadan är till *SO* 294. **4)** *eftersom, emedan.* vare wel sa radeligit och got at giffue the lybske före epter the bywdhe sadant tiil, ath the skickade richesins senningebud leijgde aff kongen *HSH* 20: 222 (1507). haffua nw borgamestarana ok raadit j stocholm ... fornyat schreddarana ock offwerskeraräna samdrecktelygha ena skraa ok lagbock til hopa effter the thöm til hopa bundit haffua aff baden embeten medh thera messor gudz tienist ock sollerij *SO* 101; *jfr* 1. the ... råddes weth thz samma syn hwath the skulle till råda taga epther framlidne wåre myna daga *RK* 3: *(sista forts.)* 5712. *ib* 4686. epther iag kranker oc siwker monde wara ... haffwer iag fånghit sa för råde ath riikit skall stånda wthen wåde *ib* 5747. epther iag hade thenna riike try wille iag them wäll alth föresee *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 258. *BSH* 5: 362 (1509), 468 (1511). **5)** *då likväl, ehuru.* hwar före haffwir thu giffwit mik landh til besätningh, äpther lotten j enne enaste mätningh til en del klenan äpther wi ärom mykle äller eet stort tal folk *(cum sim tantæ multitudinis) MB* 2: 46.

I förbindelse med följande partikel bildar **äptir** *uttryck, som brukas ss adv. el. konj.* — **äptir at (äpter-. eptir-. -aat),** *adv.* **1)** *efteråt, efter, efter (de) andra.* ginstan flydho diäflane ok folgdho lankt äptir aat *(a longe) Bir* 3: 219. twa aff them komin fore aat oc twa eptir aat *VKR* 26. **2)** *efteråt, sedan.* wi pläghom ekke swa at äta ... at os wärker äpter aat *Al* 6116. alle brudhgomma för än the fa sina brwdher, tha bewisa the sik ödhmiwka ok liwfwa, än äpther at, tha wppinbara the sik hwilka the äru *Lg* 3: 483. — *efteråt, efter, efter den tiden, efter den händelsen.* vm morghonin äptir at hördhe gudz brudh röst j andanom *Bir* 3: 218. — **äptir at (äpter-. äpther-. äffther-** *BSH* 5: 362 (1509). **effther-),** *konj.* **1)** *efter det att, sedan.* äpther at j haffuen läsit fran bordhe *(post gratias)*, hallen tysto *Bir* 4: 118. äpther at *(postquam)* draken saa at han wart kastadher j iordhena, striddhe han mz qwinnonne som födde sonen *MB* 2: 352. äpther at min käraste son war lagdher j graffuena, leddis jak heem aff ... iohanne *Su* 216. *ib* 215. *Lg* 3: 209. hwilkin som gör olyudh äpther ath werkmestara byudha alla sithia *SO* 24. mästärmans thunno skal wth gifwas j nästa dryk äpther ath han kompani wan *ib* 17. daghen effther ath marsken lot hanis gripa *RK* 2: 4420. siex aarom äpter at sancta genouepha war takin aff thesse werld *Lg* 3: 259. **2)** *eftersom, emedan.* effther ath j staen ... j ihesu christi stadh. thi är edher akth ath christi wilie ... moghe wardha fulkompnadher *Gers Frest Inl. BSH* 5: 362 (1509). — **äptir at at (äpter aat at),** *konj. efter det att.* a siwnda aareno äpter aat, at han haffde warit j room. kom sanctus briccius j gen til sit biscops döme *Lg* 638. — **äptir sum (äpther som. epther som. effther som** *BSH* 5: 362 (1509)**),** *konj.* **1)** *i enlighet dermed att, eftersom.* bärin tädhan hwar före sik en sten ... äpther som israels släkta äru xij *(juxta numerum filiorum Israel) MB* 2: 10. **2)** *i enlighet med hvad, eftersom, såsom.* jag ... giorde epther som the både *RK* 3: *(sista forts.)* 5364. *BSH* 5: 362 (1509).

äptirata, *f.* [*Fdan.* efteraadhe] *senare måltid.* foreata gör faghir äptir ata *(pulcre prandere faciunt gentacula vere) GO* 773.

äptir bliva (äpter-), *v.* [*Fdan.* efterblive] *qvarblifva.* hulkra ben äpter blifwo j thänna stadh *Bil* 212.

äptirdragha (epther-. äffte-), *v.* **1)** *släpa efter, släpa.* diäffwllen gabbade en galnan oc högfärdoghan mwnk, huilken han kom til at astwnda langan oc äfftedragande mantil *Su* 152. **2)** *draga efter, tåga efter, förfölja.* iag kom eptherdraghendes brått *RK* 3: *(sista forts.)* 4477.

äptirdöme (äftir-. äpter-. äffther-. epter-. äpte-. äfte-. epte-. apte-. *pl. lika med sing.* **-en** *Lg* 3: 563**),** *n.* [*Isl.* eptirdœmi] *L.* **1)** *efterdöme, föredöme, föresyn, exempel.* gaff han os sinna apostla martyrium till äftirdöme *KL* 178. somlike ärw hwilka äftedöme meer optända til gudz älskogha än prädikan oc ofta warþir twä fald hiälp ij hughenom aff hälghra manna äftedöme *ib* 181. *ib* 328. än mik eigh atar droghe guz äpte döme som böþ petro draghit suä[r]þ atar halda *Bu* 509. the ... som fölgdho hans äptedömom *Bir* 2: 208. ondir ande ... skyllar ok allegera siwkdoma ok foresätir sik kranka manna äptedöme *(proponit exempla infirmorum) ib* 3: 320. allom gaff han godh äpte döme som vmgingo mz hanom *Bil* 861. gifwande os äptedöme at vi skolom samuledhis göra *Bo* 94. han teer thik manga dygdha äptedöme *ib* 44. hulkom han atirlät äptedömit *ib* 126. j thy äptedömeno magho vi thrifwas til manga dygdhe *ib.* han kände os mz ordhom oc äptedömom ödhmiukt oc fatikdom *ib* 35. hwilke som ... te androm helsonne wägh mz sinne prädikan och äptedömwm *Ber* 152. hon ... stadfäste sin helga lärdom ... medh syno eighno helgo lifuerne ok epterdömen *Lg* 3: 563. the ondo kirkionna formän ... atirleto mannomen mykyt skadhelikit siäla äptedöme *Bir* 3: 256. þe reta nu guþ til vreþe mz sin for ban naþo äptedöme *ib* 4: *(Avt)* 181. þera aptedöme hafar mangum hulpit til for dömilse *ib.* änkte thz göra i sinom athäuom thöm må wara til *(för* til il *el.* til ilt*)* äpte döme *KS* 50 (126, 54). suå mång il äptedöme biskuper eller annar förman later sinom vndidånum, suå månge dödhelike plågher han wardr gömen *ib.* vtan thetta folk forgaar al wärlin äpter döme faar ok smittas ij tholik gerning snödh *Al* 3984. *ib* 3989. skal witur kunungr huxa ok taka til äpte döme huru gudh skipa ok styre thessa wäruld *KS* 63 (158, 69). här skalt thu taka äptedöme af varom herra ihesu *Bo* 119. ey skulo the tagha epterdöme aff iacobs gärning *MB* 1: 224. tak äptedöme thässe duuo *(exemplum hujus turturis) Ber* 37. i maghin et äpterdöme taka aff idhrom gudh iouis oc aff hans saka *Al* 6601. **2)** *mönster, mönsterform, mönsterbild; idealbild, ideal.* j hänne *(Jungfru Maria)* var skälicasta liuärne oc aldra dygdha äptir döme *(omnis forma virtutum) Bir* 2: 175. **3)** *varnande exempel; varnagel, varning.* skulu the salta

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sin lusta mz hänna *(den till saltstod förvandlade Lots hustrus)* äptedöme oc minnas hänna hemd *ST* 391; *jfr* **äptirsyn 5.** äpter mik tak thik äpter döme *Al* 3571. **4)** *exempel hvaraf lärdom kan hämtas, lärorikt exempel.* (jhesus) giordhe dighra nadhe widh han . . . allum syndoghum til thröst ok äpterdöme *Bil* 245. — *exempel, belysande framställning el. berättelse; liknelse.* thu hafwir nu hört aff gudz budhordhum j mangom oc faghrom liknilsom oc äptedömum, hwat lönom the fingo som them gömdo oc hwat ysäld oc dröfwilse ofwir them kom, som them forglömdo *ST* 534. huru ledhes min pina hon borth driffwer alla siälenna dröffuilse thz wil iak tik häldher bewisa om äfftherdöme, än mz ordhom *Su* 183. *ib* 446. til thz vil iak thik swara mz äptir döme *(per exemplum)* *Bir* 1: 241. *MB* 1: 215. jak swara thik mz äpte döme ok mz liknilsom *Bir* 1: 247. *Su* 306. nytiadhe han hardhom ordhom. ok eno rädhelico äptedöme a mote iudhanna formannom oc phariseis *Bo* 148. sagdhe han . . . äptedömit af wra stenenom *ib.* jak sighir thik äptedöme aff enom man *Bir* 2: 208. fämta liknilse äller äpterdöme *(Bil* fämta exemplum 616*)* gaff barlaam. a moth thässa hems hedher ok valde *Lg* 1028. han gaf . . . eet äptherdöme *(Bil* exemplum 613*)* a mot them som offra stokkom ok stenom *ib.* här wil iak taka eptedöme af kesarans mantle *Bil* 81. **5)** *exempel, belysande el. bevisande faktum, bevis.* nu pröua the thet medh naturlikom skälom, ok suå medh manna skälom ok äptedömom at ens mans rättuis styrilse är almoga bäst *KS* 7 (16, 7); *jfr* **4.** pröwas thet medh epte dömom, at betre er landom ok almogha ens retuis mans styrilse, en flere manna *ib* 8 (20, 9); *jfr* **4.** hittes thz suå medh skiälum ok äpte dömom *ib* 75 (185, 82). nu hauom wi thes äptedöme at girughe ok odydhdelike *(för* odyghdelike*)* kununga ok höfdinga få giärnt illa ändelykt *ib* 29 (74, 32). *ib* 30 (76, 32). sanctus briccius . . . war sancto martino mykit genstridoger oc giordhe honom mykla neeso. som wi haffwom äptedöme aff, at entidh nar en fatigher man spordhe äpther sancto martino, briccius swaradhe honom oc sagde. spöör thu äpther them galna mannenom tha see altidh wp, for thy at han är then som altidh seer wp j hymelin som en galin man *Lg* 635. war thetta enkte vnder, vtan aff natwrinna dygdh swa som sanctus ieronimus sigher äpterdöme *(Cod. B* döme 548*)* til *MB* 1: 223. jak vil sighia thik äptedöme *(exemplum)* at badhe thässe andane sökia ok optända mz sinom jngiwtilsom ok inskiutilsom oc raadhom the drotningena hiärta *Bir* 3: 320. **6)** *bevis, tecken, märke.* latom alla stadhi synas tekn ok äptedöme af wårre fryghd ok glädhe *(ubique relinquamus signa lætitiæ)* *KS* 61 (151, 66).

äptirdömilse (äpter- *SML Prol. i var.* **äpther-. epter-. effter-. äpte-. -dömelse. -dömylse),** *n. pl. L.* **1) = äptirdöme 1.** thz hon lärdhe mz ordhomen giordhe hon ok fulcompnadhe mz äptedömilsom *KL* 346. *Ansg* 189. aff thera äpthir dömelsom ofvirgawo mange . . . thera affgudha *ib* 221. marghe vnge män äptir hänna äptedömilse toko at sta mote kötzsins orenlek *KL* 328. swa mang helsonna barn afladhe sancta clara mz sinom hälgho äptedömilsom *ib* 329. taken prophetana ärwodhe oc tholamodz effterdömilsse *MP* 3: 27. os bör . . . at hawa wars herras pino til effterdömilsse *ib.* är . . . thz väl värt ther af äptedömilse taka. at höxste gudz ämbitzman här ij iordhrike beddis hiälp af ödhmiuke gudz thiänisto quinno *KL* 344. skal hon . . . thulumodhelica vmbära hans frauaru. som vi hafwom äptedömilse af apostlomen *(exemplo discipulorum)* *Bo* 94. gifwande os äptedömilse. at vi skulum ey forlata ödhmiuktena *ib* 4. giffwandis got äptedömilse *Bir* 4: 72. preste the ther waro . . . gaffuo sinom sokno mannom onth effter dömilsse *Ps (Tung)* 33. thu dräpir . . . siälana mz thino onda äptir dömilse *Bir* 1: 123. mz sinom . . . snödhom äptherdömilsom *Su* 62. hon skal äptir alle synne makth fölghia wars herra ihesu christi fothsporom ok äptirdömylsom j ödmywkth ok tholamode *MP* 5: 190. **2)** *efterliknande, efterföljd.* at min ordh skuldo . . . hafwas j hedhir ok mina gerninga takas til äptir dömilse *(imitationem)* *Bir* 1: 253. **3) = äptirdöme 4.** mz thy äptedömilse ther han sagdhe af them som skylloghe varo *Bo* 76. *Bir* 1: 61, 66. wil iak tik tässa lärdoms lönlighet mz likamlikom äptherdömilsom oc liknilsom antwarda *(sub exemplo sensibili)* *Su* 233. **4) = äptirdöme 5.** wij behöffue icki longth sökie epter epterdömilse. huadh skadha och forderff rikit och tess jnbiggere haffua fongit aff swodane twedrecth wore longth aff säya *FH* 6: 107 (1497). the . . . pröfuadhe thet medh mangom äptedömilsom, at sua var offta förra giort *Ansg* 215. **5)** *exempel, motstycke.* äggia the hona . . . at aflata tholkin darscap. oc smälikin lifnadh. hulkin ey höfwir hänna släkt. oc ey hawir äptedömilse ij kirkionne *KL* 327.

äptirfinna (effter-), *v. återfinna.* haffuer ther til badhä hug och sinne thz skiutast iach ma idher effter finnä *Iv* 1912.

äptirfoter (äfftir-), *m. bakfot.* biornen tog en hin störste hund om äfftirfötarna *Di* 109.

äptirfylghia (äftir-. äpter-. äpther-. epter-. effter-. äpte-. -fylgha. -fölghia. -fölia), *v.* [*Fdan.* æfterfylge] **1)** *följa, följa efter, efterfölja.* thenne wtgangin til graffwinna börien a them yngxste hwilka som skulu främst ganga widh parum, oc the äldre j parum äptirfölghia *Bir* 5: 65. begynnadhe folkit . . . at ropa oc äptir fölgdho hären *MB* 2: 128; *jfr* **2.** — *följa, ledsaga.* mäktogha frughor som komna waro at fölya sancte petronille til högtidheliket brylloppe, the wordho tha hänne äptherföliandes til graffwena *Lg* 333. manghe riddara äpther fölgdho, oc leddo henne til mönstrit *ib* 3: 185. **2)** *följa efter, förfölja.* til täss the atirkommo som them äptherfölgdo oc fanga wille *MB* 2: 7. them ältandis oc äptirfölgiandis mz hwgh oc saar intil stora sydonem *ib* 32. **3)** *följa, efterfölja (i tid).* thz äpter följher thz wärre skeer *RK* 3: 2607. äptir fölghianda nattinna sömpn *Bir* 1: 312. **4)** *följa, blifva en följd.* gudz gafua ympninghet foregik i rotinne, oc hälaghetinna storlekir skulde äptefölghia i quistenom *KL* 321; *jfr* **1, 3.** ther wille inthe got epterfölie *FH* 6: 107 (1497); *jfr* **3.** — *vara en följd, kunna slutas.* anden swarade jak är her j mynom skertzlo eelde priaren sagde tha effterfölger *(sequitur)* at her är skerlzslo elden *LfK* 262. **5)** *i andlig mening: efterfölja, träda i ngns fotspår, sluta sig till. med dat. el. ack.* äptherfföliandhis sinne hälga modhers ffotspor

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bir 5: 104. thinom epterdömilssom ok fotsporom haffuer jak epter fölkt epter mina fatiga makt *MP* 4: 197. i som för mina skuld haffwen owergiffwit alt thz i atten, oc haffwen mik äpther fölkt *(secuti estis me)* *LfK* 20; *jfr* 1. huar en som wil komma äpther mik han skal widhersighias sik siälffwm oc taka sith kors oc äpther följa swa mik *Su* 191. — *efterfölja, efterlikna. med dat. el. ack.* lärdhe hon huru andre skulde hänne äptefölghia *KL* 328. hwilkra äftirdöme ... gudh vnne oos ... äftirfölghia *ib* 178. äptefylghandis hans hälgho sidhom ok lifwärne *Gr* 325. mina gärninga äptherfölia *Su* 194. **6)** *följa, efterkomma, rätta sig efter, lyda. med dat. el. ack.* for thän skuld at the hetelicare äptir fylghia thera ondo äggian oc frestilsom än varom godhom radhom *Bir* 4: 123. at han ey äptirfölgir allan olofflikan kropsins lusta oc astundan *Su* 348. — *abs.* som ey wille epter fölghia *MD* 389. — *efterkomma, söka utföra.* nar han haffde nakra dagha äptherfölkt sin wilia *Lg* 3: 185. **7)** *följa, söka nå, jaga efter, eftersträfva.* thänne ängil ok jak äptefölghiom ok jäghom *(insequimur)* eet thing os astundelikit *Bir* 3: 424. vi badhe ängillin ok jak äptefölghiom ena bradh *ib* 426. hwilke owermatto älska gaffuor, äptherfölghia *(sequuntur)* timelika lönen *Su* 260. — *Jfr* **fylghia äptir.**

äptirfylghia (-fylgha), *f. efterföljelse.* aff thera äptirfylgho ok tyänist, ther the giordho warum herra *MP* 5: 124.

äptirfylghiande (effterföliende), *n.? det som följer med (ngt), tillbehör.* giffue tha bröderner ena tunno öll ok ena skyncka mz tess effterföliende *SO* 145 *(jfr* twa skyncker med alle sine tilbehörilse *ib* 146).

äptirfylghiare (äpter-. äpther-. äffter-. äpte-. -fölghiare. -följhare. -följare), *m.* [*Ä. Dan.* efterfølgere. *Jfr Mnt.* navolger] **1)** *följeslagare, ledsagare.* iomffrun mz sin brodher, oc theras äptherföliara *Lg* 3: 300. **2)** *efterföljare, en som följer (ngns) föredöme.* om i ärin godhra älskara äptefölghiara *Bo* 124. han är ihesu christi sandher äffterföliare *(imitator)* *Su* 194. hwar en troen gudz wen, discipulus oc äpterfölghiare *ib* 348. *ib* 349, 350. hwilke som wilia warda gudelika snillis oc henna lärdoms ödhmiuke discipuli oc äpterfölghare *ib* 364. *LfK* 20. diäffwlsens äptherföliare *ib* 8.

äptirfylghilse (äpther-. epther-. epte-. -fölghilse. -fölgelse), *n. pl. och f.* **1)** *efterföljelse, efterföljande, efterliknande.* swasom godhra manna eptefylghilse gör at giordha synde afskrapins swa gör ondra manna eptefylghilse at människian takir ey at enast ond lön for sina synde. vtan ämuel for andra manna lifuerne *MP* 2: 162. thina siäl astundilse ok hoop varo ... välloktande til aldra äptirdöme ok äptirfölghilse *(exemplum et imitationem)* *Bir* 3: 315. withi för sanno the gudelika äptherfölgelsen *(imitationem)* wara ... mik swa täkka, som thz haffde warit om han manleka haffdhe mz mik i stridenne standit *Su* 191. **2)** *lydnad, tjenst.* för al eptherfölgilse manzskap lydna och tiänisth hwilka the alla oss och danmars krona göra och holla plictoge wara *(för* waro*)* *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).*

äptirfylghning (äptherfölgnigh), *f.* = **äptirfylghilse 1.** mik korsfästom til äro oc äptherfölgnigh *(imitationem)* *Su* 192.

äptirfärdh (eptirferd), *f. L.*

äptirgärþ (eptir-. epter-), *f. L.*

äptiriägha (äpter iagha *Fr* 523; **-ar** *Iv* 775), *v.* [*Jfr Mnt.* najagen] *jaga efter, förfölja.* een riddare mik här äpter iaghar *Iv* 775. *Fr* 523.

äptirkal (*pl. dat.* **-kallom),** *n. senare anspråk? återkallande?* lot thät (ɔ: ärffue) hans bysmarket fornempdom vp fritt frälst ok akärolöst fore allom äpterkallom *SJ* 7 (1424).

äptirkast (epter-), *n. efterräkning, bakslag, repressalier.* vthan alt argt, hielparäde oc epterkast *BtRK* 194 (1457).

äptirkoma (äpter-. äpther-. epter-. effter-. -komma), *v.* [*Ä. Dan.* efterkomme] **1)** *komma efter; förfölja.* naar stridz männener fingho them see sik äpther komma *MB* 2: 128. **2)** *komma efter, följa efter (i tid).* swa at förra arsins äpterste dagher ware thäs aarsens förste dagher som äpter komber *MB* 1: 63. **3)** *komma efter; komma att lefva efter (ngt) el. senare (än ngt).* wi som äpter komo hans pino oc dödh *MB* 1: 490. — *senare komma, senare inträda. (bland klosterfolk är sed, att de, som tidigare inträdt, hafva mer att säga, ehuru)* andre epterkompne äre äldre oc jämwitre *Lg* 978. — *komma efter, efterträda.* huat vm nakar rikesins deel bortlätis mz nakrom gafwom huat ey skulle then delin atirkräfwias aff thom som äptekome *(successore)* *Bir* 3: 399. — *komma senare, komma efteråt (för att utföra ngt)?* hittas the wisasta ymst hawa om talath. the wisasto hawa äpter komith the satto thera ordh som ymst hawa saght *MB* 1: 40. **4)** *återkomma, komma tillbaka.* tha eth ar for gangit är tha skulen j warä effter kompne her *Iv* 1898.

äptirkomande (äftir-. äpter-. äpther-. äffter-. epter-. efter-. effter-. äpte-. äfte-. äpth-. -kommande. -kommende. -komandes. -komandis. -kommandis), *p. adj. o. subst. m.* [*Isl.* eptirkomandi] *L.* *A) adj.* **1)** *efterkommande, efterföljande, (närmast) följande.* skal hon them läsa nakor reglonna capitula, oc huar hon lyktade ther böri j äptirkomande *(sequenti)* hälgd *Bir* 4: 61. om larsmessone nest efterkommende *Lg* 3: 350. i nästa nattenne äptherkommande *ib* 187. i thy areno ther näzt äpter komande är *SD NS* 1: 104 (1402). nest epterkomande däkinen ... herre birgher fornögde forscripna niels olson i skedwj fore then fämpte öran *Upplands Lagmansdombok* 113 (1493). — *efteråt kommande, följande, kommande.* andra äpter komande synder *MB* 1: 349. swa länge dröffwilse staa twinga the mannen ... stakkot är thera beskhet, än äptherkommande hugswalilsen äro äwerdeliken *Su* 171. — *kommande, framdeles kommande.* j äptirkommandom daghom *MB* 2: 11. *Su* 253. the människior som j äptherkommandis tima *(in futurum)* j thenna renliffnadh skulu ingaa *Bir* 4: 70. — *framdeles blifvande, med tiden framträdande som, med tiden visande sig vara.* at hon ginstan aff sin barndom swa vnderliga vtkende ok vederstygdes alla skörhet, epterkomande ok vardande sanne renlex älskerska ok dörkerska jn

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

til dödhen *Lg* 3: 522. — *framtida.* aff tässins renliffs äptherkomandis bestand *Bir* 4: 69. — *efterföljande, kommande, blifvande.* vm thänne konungir ... ville minzska älla forskipa nakan deel aff krononne sannelica äpte komande *(futurus)* konungir matte ok tilburdhe atir bedhas then delin *Bir* 3: 400. äptekommande konunge til bör at atirkräfwia then delin *ib.* — *efterkommande, framdeles lefvande.* hwru han mz gudelike vnskan wälsignadhe them som äptir kommande waro *MB* 2: 61. kungörum wi allom mannom, swa thöm som äftirkomande äru swa som thöm nu äru. att ... herra arwidher oc hans husfru fru elina gawo ... til watzstena kloster ena qwärn j motalum *BYH* 1: 184 (1380). alla the män thetta breff höra älla see swa äpterkommanda som them nw ärw helsar iak *ib* 190 (1383). thet scal allum viterligt wara swa väl epterkomandom som nw näruarandom *SD NS* 1: 10 (1401). kännis iak meth mino närwarande vpno breffwe, swa for them ther äpte komande ärw, som for them ther nw leeffwa, mik haffwa iordha skipte giorth meth ... frw katerine magnussa dotther *ib* 2: 66 (1408). *ib* 1: 55 (1401), 78 (1401), 88 (1401), 103 (1402), 132 (1402), 273 (1403), 288 (1403), 434 (1405), 2: 74 (1408). *Jfr* notum facimus vniuersis tam posteris quam modernis *SD* 5: 143 (1343). nouerint vniuersi tam posteri quam presentes *ib* 625 (1346). **2)** *efterkommande, utgörande (ngns) efterkommande el. afkomma.* afhändom wi os the forn:da jord ok allom warom nästa äpthkomanda aruom, ok laurens ok hans nästa burno arwom tiläghnom vi förscrefna v örisland iord *SD NS* 2: 74 (1408). andre lotten ... fwl vppa symeons söner oc hans äptirkomandes släct *MB* 2: 50. äru tässe ysakar söners ägodela oc theris äptirkommande släct städher torp oc byiar *ib* 51. *B) subst.* **1)** *efterträdare, efterföljare.* var herra ... gaf ... honom *(Petrus)* oc hans äptekomandom *(successoribus)* himerikis rike *Bo* 119. lathandes myn äffterkommanda haffwa nokoth til ath byggia *PM* LXVII, wi ... förbiudhom ... abbatisse confessori oc allom systrom oc brödhrom innan ... watzstena clostre oc theras äptirkomande ... ther a moth göra *Bir* 5: 126. *ib* 137, 138. biwdhom wi for:da broder niclis oc hans effter komanda i forswiik vppa clostersens wägna, the sama flödhgiwtor ypna halda hösth oc waar ... gör han oc hans effter komanda thet ey ... tha böte ther fore som laghin vtuisa *VAH* 24: 322 (1442). wi swena som tätta lius wpböriade wi bidiom alla wara äptherkomande ath the thz bätra ok inkthe for wärra *SO* 4. **2)** *efterkommande, afkomling.* forbyuþande harþlicä ... varom äruingiom. äftekomandom. oc hwariom androm manni ... þessä vara skipan ... at hindrä *SD* 5: 567 (1346); *möjl. att föra till* **1.** annor gooz som wäl äru fangin them atir göma the sinom arfwom ok äptir komandom *Bir* 1: 54. *ib* 3: 41. *Upplands Lagmansdombok* 113 (1493), 114, 115. afhender iac mic then sama gardh ... oc til eghnar han ... klostreno i gudheem ... oqualdan for mic oc mina epterkomanda *SD NS* 1: 10 (1401). the ok thera äffterkomanda moghu honum *(gården)* styra, radha ok allom lundom skipa *ib* 2: 74 (1408). fämpte lotthen fiöl vppa aser oc hans släkt, oc äptirkommandom *MB* 2: 51. *ib* 50, 52.

äptirkomare (äpter-. epter- *SJ* 318 (1464). **efter-** *ib* 291 (1460). **äpte-), m.** [*Isl.* eptirkomari. *Jfr Mnt.* nakomer] **1)** *efterträdare, efterföljare.* j mino säte hulkit ther iak andwardadhe petro ok hans äptir komarom *(successoribus) Bir* 1: 123. wi oc ware äptekomara i for:da eskilstuna kloster *SD NS* 1: 303 (1403, *gammal afskr.*). jac for:de prier oc minä äpterkomara priara i thet for:da kloster *ib* 304. byndher iach mich till. oc myna arffwinger ... förnöya ... biscop olaff oc hans äptherkomara *DD* 3: 200 (1440). *ib* 199. **2)** *efterkommande.* afhändir iak thet minom arfwom ok äptekomarom [*jfr Mnt.* erven unde nakomere] *SD NS* 1: 201 (1402). *SJ* 291 (1460), 318 (1464). *Bir* 3: 42, 202. then herran oc hans äptirkomara *ib* 400. at rikit skulle mik ok minom äptekomarom *(posteris)* thäs fastelicare tilhöra *ib* 429. alt thz got thik är lofwat skal takas aff thik oc gifwas enom thinom äptirkomara *(postero) ib* 474; *jfr* **1.**

äptirkömd (äpther-. epter-. -kömpd), f. *afkomma, efterkommande.* skal thz rikit ey koma til sina förre äro. för än sandir ärfwinge kombir. äntigis af fädhirnis älla mödhirnis äptirkömd *Bir* 4: 361. hans epterkömpd *MB* 1: 188. theris äptherkömdh *ib* 2: 52.

äptirlata (äpter-. epter-. efter-. effter-), v. [*Ä. Dan.* efterlade. *Jfr Mnt.* nalaten] **1)** *qvarlemna.* sik skindade huar aff staden wth somme barbörde ok sommi till fotha harnisk och väria mz epter loota *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. **2)** *efterlemna.* vtan gambla mestara ... thz äpterlata j scripther *PK* 219. joan thörghilsons äpterlatna godz *SJ* 152 (1447). äruinga ... efter gerd zorbeke til hans efterlatna godz *ib* 70 (1437). gerd zorbekes effterlatna hustru *ib. ib* 76 (1438), 85 (1438. — *Jfr* **lata äptir.**

äptirleta (äpter-. effter-), v. [*Ä. Dan.* efterlede] **1)** *eftersöka, efterforska.* tha skal thz framsäthias, som är änlite widh änlite, hwilkit nw äpthirletas osynligha j scripthinne *Spec. Virg.* 6. **2)** *efterfråga, fråga.* herra iwan tha tha *(för* herra iwan tha*)* äpter leter huath thän same riddare heter *Iv* 5023. **3)** *söka ernå, begära.* thz är the bön iak äpter letar *(d. v. s. den bön hvars uppfyllande jag begär) Fr* 1074. nu sighin mik herra hwath ij heta thz är the bön iak äpter lata *(för* äpter leta*) Iv* 5066. thz är thz iach effter lethä *ib (Cod. B)* 3496; *på samtliga dessa tre ställen kan dock* äptir *fattas ss prep. förbunden med ett underförstådt rel. pron.* — *söka uträtta.* vil iak her oppenbara thik ... huath ärände iak äpter leter *Fl* 1259.

äptirleva (äpter-. äpther-. epter-. -leiffue *(i rim med* ewa; *norvagiserande).* **-liwa), v.** **1)** *qvarlemna, efterlemna.* aldra oblyghasta folk ... som ... ey skal ther äpter liwa *(relinquet)*, hwarce hwete, eller wiin *MB* 1: 429. enkte mon epter lewas aff siw frwktsamlika aara awäxt *ib* 238. äpterlefdha wiinbära klasa *ib* 364. — *qvarlemna, låta qvarstanna.* the hedne wilde han ther äpther leiffue *MD* 17. **2)** *efterlemna, låta behålla.* iak skal bita fra thik heluite, helgha patriarchas ok thik äpte lena *(för* -leua*)* forbannada män *Bil* 83. — *Jfr* **leva äptir.**

äptirleva (epter-. epther-), f. [*Fdan.* efterleve] *efterlemnad hustru, efterlefverska, enka.* jach cristin rythersdotther ... oloff nielsons ... epther-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

leffua *SD NS* 2: 119 (1409). olaff holgerssons epterleffua *SJ* 215 (1452). *ib* 237 (1454). *BYH* 1: 276 (1480). theris fornempde frändes epterleffua hustru ingeborgh *SJ* 137 (1445). *FM* 217 (1504), 391 (1508). *Jfr* **äptirliva.**

äptirlevirska (epterleffwerska *BYH* 1: 286 (1512). **eptherlefwerska** *DD* 1: 178 (1502). **epter leffwerske** *FH* 5: 208 (1512). **efftherläuerske** *DD* 1: 179 (1502, *eft. aftr. hos Langebek*). **äppteleffersska** *ib* 3: 212 (1482). **effterlefferske** *BSH* 5: 15 (1504). **efftherleffuerska** *ib* 362 (1509). **effterlewerske** *FM* 612 (1514)), *f.* = **äptirleva.** *BYH* 1: 286 (1512). *DD* 1: 178 (1502), 179 (1502, *eft. aftr. hos Langebek*), 3: 212 (1482). *BSH* 5: 15 (1504), 362 (1509). *FM* 612 (1514). *FH* 5: 208 (1512).

äptirliggia, *v. ligga qvar.* ängin viste hwa han är thy hans leon äpter la ij thz hws iak sagdhe ij fra *Iv* 4825.

äptirliknilse (effter-. äpte-), *n. (sing. o. pl.) o. f.* [*Fdan.* efterlignelse] **1)** *afbildning, bild, porträtt.* nar the maladho nakars thingx äpteliknilse älla biläte *Gr* 282. huru the skullo kunna atirföra kesarenom ... malat hänna äpteliknilse *ib* 283. biscrifwo the ok maladho hänna äpteliknilse thz bäzsta the kunno *ib.* mädhan äpteliknilsin äru swa faghir. huru myklo meer är hänna siälfra fäghrind *ib.* **2)** *liknelse, parabel.* var herra jhesus christus sagdhe sine discipulis thenna effterliknilsse *MP* 3: 65.

äptirliva (äpter- *Al* 4117. **epter-. epther-. äpte-** *Bu* 491; *SD NS* 2: 5 (1408). **äfte-. epte-),** *v.* [*Ä. Dan.* efterleve] **1)** *lefva qvar, lefva öfver.* kalladhe han saman folkit som epte lifdho *Bil* 886. *Bu* 491. *Bil* 758. *Al* 4117. — *lefva qvar, lefva efter, lefva längst.* med samþökkiu þes varrä som äfte lywer *SD* 5: 562 (1346). *ib* 563, 567, *NS* 2: 5 (1408). til thes at then andra konung affgaar som eptho lijfwir *BtRK* 171 (1450). tha atilius ... spordhe sigordh swen dödhan, ok ath epther liffde crimilla *Di* 235. **2)** *lefva qvar, qvarstanna, förblifva.* giptis han *(trälen)* sidhan han kom til sin herra ... tha skal hans husfrv oc barn epter liwa i thräldom, oc han ensamen fräls fara *MB* 1: 335.

äptirliva (äffter-. äffther-. epter-), *f. och m.?* **1)** *efterlefvande hustru, efterlefverska, enka.* hustru elin, erikx hustru i hässlaby *(för* erikx i hässlaby*)* äffterlifwa *SD NS* 1: 365 (1404, *afskr.*). hustre rangnilde anders laxekarll epterliffua *SJ* 300 (1462). hustru cecillie lasse pädersins epterliffwe *ib* 321 (1465). drotningh brynilla konungh gunnars äffther liffwa *Di* 289. **2)** *efterlemnad arfvinge.* vnge hans smyt her johan smitz ... enkandalica son och epterliffwa *SJ* 330 (1465). — *Jfr* **äptirleva,** *f.*

äptirlivirska (effterliiffueske), *f. efterlefvande hustru, efterlefverska, enka.* cristina nielse dotter ... her sten stwres, sweriges rikis förstandares effterliiffueske *BSH* 5: 632 (1520). *Jfr* **äptirlevirska.**

äptirmaning (äpter-. epter- *SJ* 46 (1430). **efter-** *ib* 64 (1436)), *f.* [*Ä. Dan.* eftermaning. *Jfr Mnt.* namaninge] *efterföljande kraf, ytterligare el. senare kraf.* later jak ... frw ermegard oc henna arfua lidhugha oc lösa, quitta oc fri for alla äptermaning aff mic älla minom arfuom *SD NS* 2: 236 (1409). *ib* 17 (1408). latom wy ... jerl jönisson ok cristin jönisa dottir ... jönis hanisson ok hans arfwa fria ok quitta för os ok warom arfwom för alle äptirmaningh om thet förscrifna ärfda skipte *FH* 4: 7 (1450). *SJ* 46 (1430), 64 (1436), 67 (1437) *o. s. v.* *Jfr* **namaning.**

äptirmer (äptermeer. epter meer), *adv. och adj. komp.* [*Fdan.* æftærmer] *A) adv. mer, vidare, hädanefter.* ey scal dödhin herras epter meer *(amplius; motsv. ställe KL* 414 *har* optarmeer*)* *MB* 2: 406. *B) adj. n. senare.* war ey ruben ther när, mädhan thetta äptermeer raadh war giwith oc giort *MB* 1: 231.

äptirmäla (eftyr- *VGL I Md* 1: *pr.* **äpti-** *ÖGL Dr* 11: *pr.* **äfte-** *ib Eþs* 33: *pr.*), *v. L.*

äptirmälandi (äpti-. äfti-. epti-), *m. L.*

äptirmäli, *n. L.*

äptirnämder (efffternäffder), *p. adj. efternämd, i det följande nämd, följande.* meth effternäffdom landbogardhom oc öthethorpom *HSH* 12: 79 (1431).

äptirrättilse (effterrettilse), *n. pl.?* [*Ä. Dan.* efterrettelse] *underrättelse, meddelande, föreskrift.* eder herredöme täcktis velä mich en änkedh effterrettilse her om med thet förste igen tilbiudhä *HSH* 24: 24 (1512).

äptirskrivin (*pl. nom. m.* **effterscriffne** *FH* 6: 65 (1476). **effterscriffnä** *SD NS* 2: 143 (1409). *nom., ack. n.* **äptirscriffwin** *MB* 2: 242. **epterscripnen** *SD NS* 2: 188 (1409), 204 (1409). **epterscrepnen** *ib* 197 (1409). *dat.* **äpterscripnom** *Bir* 5: 109. **äptherscripnom** *Lg* 3: 56. *best. form. sing. nom. f.* **eptirscreffna** *VKR* 9. *n.* **epterscriffna** *BYH* 1: 269 (1472). **äptherskreffna** *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541; *Lg* 3: 597. **epterscreffna** *SD NS* 1: 6 (1401). *dat. f.* **eptirscreffno** *VKR* 8. *pl. ack. n.* **äpterscriffna** *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*. **äffterscriffna** *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. **epterscriffne** *BYH* 1: 269 (1472). **efftersoriffnä** *SD NS* 2: 143 (1409)), *p. adj.* [*Fdan.* efterskriven] *efterskrifven, nedanstående, nedannämd, i det följande nämd el. omtalad.* för thenna äpterscriffna godz *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*. thetta mit epterscreffna godz *ib NS* 1: 6 (1401). *ib* 2: 188 (1409), 197 (1409), 204 (1409). vppa thennä effterscriffnä goos *ib* 143 (1409). hwilket forscriffnä wy skudhä til nempden, swosom ärä thessä her effterscriffnä standä *ib.* tesse vare foruetne som her effterscriffne staa *FH* 6: 65 (1476). j thessom här äpterscripnom stykkiom punctom oc articulis *Bir* 5: 109. thenne äffterscriffna iij härad vydh nampn säme härad ok killehäradh ok tymehärad tesse iij äreth *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. j thesse eptirscreffno reghlo *VKR* 8. *ib* 9. thässin äptirscriffwin ordh *MB* 2: 242. j äptherscripnom miraculis *Lg* 3: 56. *ib* 597. thzta äptherskreffna skal läsas om odensdax qwällen j dymbel wiku *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541.

äptirsnar (äpte- *KS* 79 (194, 86). **äffte-),** *adj. snar el. snabb efteråt.* bäträ är förra war en äffte snaar *GO* 768. *KS* 79 (194, 86). *Bir* 3: 333.

äptirspyria (äpther-. äpte-), *v. efterfråga, fråga efter.* cristoforus vndistoþ. at þät var þän sami han äpte spurþe *Bu* 498 *(kan föras till det enkla* **spyria***)*. haffdho the them äpthersport j allom väghom oc kwnno them ekke finna *MB* 2: 7.

äptirstanda (eptir-. äpter-. äfter-. äpte-),

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

v. [*Fdan.* efterstande] **1)** *stå qvar, fortfarande stå.* palmquistär äpte stoþ grön *Bu* 13. **2)** *qvarstå, återstå.* hon . . . kärdhe höghelik ower hans vanda ok lät ther änkte äpter standa *(d. v. s. lemnade ingenting onämdt) Iv* 601. swa ath enkte äfter stondher obetalat *SD NS* 1: 680 (1407). huru myclo minna thöm eptirstar aff thera lifs thima *MP* 1: 80. **3)** *återstå, vara att vänta, förestå.* äptir star *(restat)* thik besk pina . . . vtan thu vmskipte thit hiärta til bätre thing *Bir* 3: 35. *Jfr* **standa äptir.** **4)** *vara tillflykt för (ngn), vara (ngns) hemvist?* sigh mik . . . aff huath släkt han komin är äller huath land honum äpter stär *(Cod. CDEF:* eller i hwat land han heme är*) Fr* 2456.

äptirsväria (äpther-. epter-. effter-), *v. svärja efter, med ed bekräfta. VGL II Add.* 11: *pr.* hwilkit thessa tolf i räffstine satho . . . ransakadho oc epter sworo *SD NS* 1: 433 (1405). äpther thy som II men vitnadho ok häraz nämpdhin äpther svoor *ib* 476 (1405). som witnadhe ok effter sworo stafuadhom edhe at fornempde brun hörer almännelica menhetinne til *SJ* 84 (1441). huilke ther vm til stodho oc i helgonen epter sworo stafuadom edhe at sua i sanninden war skedh *ib* 133 (1444). *FH* 2: 115 (1438). the viithnade ranzsakadhe och effter saro. at swa j sannindhene giffuid war *ib* 6: 64 (1476). thenne för:de män gildade och effter sworo medh hannus i lusi medh fädernes wetu sina, att thenne för:ne råår äre rätte råår emillan lusi och jyringi *BtFH* 1: 16 (1494, *nyare afskr.*). thet ransakade 12 synemän och efftersuoro *ib* 20 (1466, *nyare afskr.*). *ib* 25 (1484, *nyare afskr.*) *o. s. v.*

äptirsyn (äfftir-. äpter-. äpther-. äffther-. epter-. äpte-. -syyn), *f.* [*Fdan.* eftersyn] **1)** *återsken.* han *(Gud)* är renaste speghel, oc äpter syyn altz thäs som got är skapath *MB* 1: 33. han *(Guds son)* är renaste speghel, oc äptersyyn, aldra gudz dygdha *ib* 35. *Su* 402. — *med försvagad betydelse.* än tho at hon i them *(de skapade tingen)* . . . seer skina tith wald, thina snille oc thina godhet, oc tik om tolken tingh, swa som om ena äpthersyn *(vestigium)*, wndherstaar wara höxta fäghrindh oc höxta goth *Su* 98. **2)** *åskådande, betraktande?* mins menlösa liffwernis oc beskasta dödz oc pina äpthersyn *Su* 31; *måhända att föra till* **3.** **3)** *exempel, föresyn, föredöme.* her aff gifs eth exemplum, thz är en äpthersyn, aff sancte marie oegnies *Lg* 3: 417. änkionne jwdith. renlekx äptirsyn *MB* 2: 145. gudh satte hona til äfftir syn. ey ens qwinnom wtan iämwäl mannom *ib. ib* 213. hallir iak myn aldir j sinom hedhre, oc vnghom mannom atir leffwer starkhetzsens äptirsyn *(exemplum forte) ib* 298. job twlomodzsens äpthersyn *(exemplum patientiæ) Su* 165. aff hälgra fädhrinna liffwerne oc lärdom . . . haffwer thu fulkomen ämpne oc äpthersyn til andelikx liffwernis skäliga forbordan *ib* 256. **4)** *mönster, mönsterbild.* tarffwas j tässo konstenne haffwa manga äffther syner til prydilse oc formor *PM* 77. **5)** *varnande exempel; varnagel.* skulo the salta sin söta losta mz henna *(den till saltstod förvandlade Lots hustrus)* eptersyyn, oc . . . minnas henna hämpd *MB* 1: 194; *jfr* **äptirdöme 3.** omwändos *(för -es)* hänna lykama j een salth sten, oc standir ther än j dagh j qwinno liknilse til äptesyn allom thöm som aff syndom ganga mz scriptamalum, oc faa sidhan atir lusta til gambla synde *ST* 391. eth rädheliket exemplum oc äpthersyn falskom renliffwes människiom *LfK* 21. tha han laagh swa allaledis onyttogher androm til ena rädheliga oc önkeliga äpthersyn *MB* 2: 298.

äptirtal (epthertall. effthertaal), *n.* [*Jfr Ä. Dan.* eftertale *och Mnt.* narede] **1)** *tal efteråt; (ondt) rykte.* vm nagat effthertaal tilkomme at the ey retferdige vare *SO* 159. **2) = äptirtalan.** giffuer jak . . . per larensson fry . . . till alth epthertall *DD* 1: 231 (1518).

äptirtalan (äpter-), *f.* [*Jfr Ä. Dan.* eftertalen] *tvist el. anspråk som väckes efter det att en sak blifvit uppgjord.* til bindhom wi os . . . thetta fornempda köp staducht oc fast til hallande, vtan alt archt eller äpter talan *SD NS* 1: 182 (1402).

äptirthrätta (epterträtta), *f.* **= äptirtalan?** wardh hustru cecilia . . . ok bernd osenbrugge for ente ok forliikte vm the epterträtto som the haffde vm thet arff epter fornempde berndz stiufdotter *SJ* 210 (1451).

äptirthäkke (äffthertäkke), *n. akterdäck.* läggia gotzith jn vndy äffthertäkkith, oc bewara thz fran vätzko *PM* 77.

äptirvika (äpther-), *v.* — **äptirvika sik,** *böja el. rätta sig efter.* at hon wille engaledhis äpther wika sik hans wilia *Lg* 3: 290.

äptre (äftre. *KL* 175. *n.* **-a.** *pl.* **-e. -u** *UplL Kp* 5: 4; *VML I B* 31: 1. **-o),** *adj. komp.* [*Isl.* eptri] *L. och* **äfster (efster: -tu** *VGL I A* 6: 1**)** *el.* **äptarster (ept-. eft-. efft-. -erster. -äster),** *adj. superl.* [*Isl.* efstr, aptastr] *L.* *A) komp. bakre.* alt thz som hawer fyra föter oc hoppar a iordhinne mz missiämnom mz längre äptre benom *(habet longiora retro crura) MB* 1: *(Cod. B)* 561. skal iak i morghon wiisa a thit land humblo här, som är litith diwr, oc hawer langa äptrofötrena *ib (Cod. A)* 303. gres huppor, ther springa j gräsino, oc hafwa langa äptrefötir *ST* 333. skipit hawir thre dele som är främbre stampnin ok midhal delin ok äptre stampnin *(puppim) Bir* 3: 187. *KL* 175. äptro *(posteriores)* hiwlin fölghia främbro hiwlomen *Bir* 2: 291. han bant thera hiälma swa at främbre delane oc öghna borona varo j nakkanom ok hiälmanna äptro dele *(posteriora galeæ)* myrkto öghonin *ib* 3: 403. — *befinnande sig efter el. längre tillbaka.* var huar thera *(af färgerna)* at skildir aff androm, ok hwar thera var sik ok ängin androm förre älla äptre *(nullus alio prior aut posterior) Bir* 3: 424. — *i bildl. el. andlig mening.* allir fadherin är j sonnenom ok andanom ok sonnin j fadhrenom oc andanom ok anden j badhom them j ene guddoms natur, ey swa som förra ok äptra vtan otalica huar änkte är förra ällir äptra *(non sicut prius et posterius, sed inneffabiliter, ubi nihil est prius aut posterius) Bir* 3: 300. *B) superl.* **1)** *efterst, bakerst, belägen längst bakåt.* then tridhi *(delen af hjärnan)* är äptarste luteren *KS* 31 (80, 34). — *följande el. kommande efteråt?* swa som hästin bär manzsins licamma swa ödhmiuktin först ok äptarst fördhe han til huaria godha gerning *(præcedens eum et subsequens ad omne bonum opus ferebat eum) Bir* 3: 395. **2)** *sist, senast.* thz göra them må wara vtan last i

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tera äptersta tima *KS* 46 (117, 49). tha alla wikunar om aarith äre wtgangne, tha är ater en dagh oc siäx stunder, oc wardher tha then äpterste dagher tälias mz nyo aare oc byria nyyt aar, oc swa fram a ledh swa at förra arsins äpterste dagher ware thäs aarsens förste dagher som äpter komber *MB* 1: 63. är han *(söndagen)* förste dagher . . . han wardher oc äptäste dagher, thy at all wärlden liidher mz siw daghum som byriadhis a sunnodaghenom *ib* 69. sunnodagher räknas förster oc saturnus dagher eptersten *ib* 71. äpterste manadher aarsens *ib* 64. *ib* 498. — *n. adv.* **1)** *efterst, sist.* epterst säter han rachel oc josep *MB* 1: 227. ther efterst waro skickade i hinnenhode vel ij^c [200] riddara oc swena godhe *RK* 2: 8617. **2)** *sist, senast.* klädher war herra . . . först himblana mz himiltunghlum . . . oc sidhan vädher oc watnith mz fughlum oc fiskum . . . epters *(för epterst)* iordhina mz alzskyns diwrom *MB* 1: 61. äth . . . först allan then mat som blöther är . . . oc effterst tz som tort är *LB* 7: 80.

är (ärr. äär), *n., se* **ar.**

är (er *VGL I K* 5, 7: 1, 8: *pr.*, 15: *pr.* **ar** *VGL I J* 10: *pr.*, *Þ* 10, 12: 1, 17; *ÖGL R* 6: 1. **ä** *ib Lr* 2: *pr.*, 3: 2, *VaÞ* 1: *pr. i var. (Cod. F)*, *G* 7: 1 *i var. (Cod. C)*. **e** *ib Dr* 7: *pr.*, 14: 4, *VaÞ* 13: *pr. i var. (Cod. F)*), *konj. och pron.* [*Isl.* es, er] *L.* *A) konj.* **1)** *att.* äptir þät är þeer hawa wart bref fangit *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *jfr* **2.** **2)** *då, när.* är wir kallum samän warä män til lidstämpnu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), *B) rel. pron. som.* theem är bo i wärmälände *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). haui þe samu plikt sum þeem är sakt. är hin annan friþ bryter *ib.* i þem stämpnudagh är hanum wardþer lagdþer *ib* 669. hwat manne som byltoghä varþyr i swerike . . . oc är swa man. är vil oc forma arwþä firi sit bröþ *ib* 5: 637 (1347). rätta ivi hvar then är brytur widh annan *KS* 9 (22, 10). — hvat är, *se* **hvar,** *pron.* **4** (1: 530).

ära, *f.* [*Isl.* æra. *Mnt.* ēre] *L.* **1)** *aktning; ynnest, ynnestbevis; godhet, välvilja, vänlighet.* marsken giorde the sendebud äre mz kost foder oc gode redhe *RK* 2: 3061. the takkadhe honom . . . for hans nadhe och stora äre *ib* 4101. gudh thakke idher fore idhra ära *Iv* 3469. the ära ij hafuin begangith mik thz löne idher thän bäst forma *Fr* 734. han . . . takkade honom for sina äro *MD (S)* 301. for godgerninga han wil opbära medh sama wilian ather ära *ib* 292. thz giorde han wtaff syn ära *RK* 3: *(sista forts.)* 5180. tha talade konung pipping mz storä ärä til herra falantin *Va* 23. them war ärä och glädi ospar *(der gheste pleghen myt menghen eren vnghespart) ib* 46; *jfr* **2.** — (?) en godh wili han är besth ower al thing som til ära mesth *MD (S)* 292. — *ynnestbevis, belöning.* hwat lön alla hwat ära väntin j idher aff hanum *(qualem . . . mercedem habebitis) Bil* 126. iak skal mz äro löna thik *Fr* 725. **2)** *ära, heder, ärebetygelse, hedersbevisning.* aff honum skeer idher een höghelikin ära *Iv* 1261. the giordho mik swa mykin ära *ib* 510; *jfr* **1.** at i giordhin mik oc minne modher marie . . . största vyrdhning äro oc dygdh *Bil* 916. swa myklo mere äro skal thu göra hans signadha modher *(impendas virgini plus honoris) Lg* 40. *MD* 186. þin käre son biþar þin mäþ heþar ok aro *(för* äro*) Bu* 13. egipcij iordhadho ieremiam mz hedher oc äro *MB* 1: 12. the foro mot honum mz glädhi ok ära *Fl* 63; *jfr* **6.** jersleff . . . mz stora ära folgde honom til strand *MD* 361; *jfr* **6.** han vntfik honom . . . badhe mz dygd ok swa mz ära *MD (S)* 252. pris ok ära skal wara dyghdenna lön *KS* 80 (197, 87); *jfr* **3.** — *ära, pris, lof.* siungom guþi heþar ok äro *(cantemus honorem) Bu* 25. ära *(gloria)* vari gudhi i hymerikis högdh *MP* 2: 36. *Lg* 34. lof oc hedhir oc ära *(gloria, laus et honor)* vari thik *Bo* 247. *Su* 340. loff oc ära wardhe henna signadha nampn ä for vtan ända *Lg* 17. gifuom wi hwario swartbrödra clostre j swerike som ey är nw nämpt tre mark oc hwario grabrödhra klostre . . . tre mark gudhi alzwaldoghom oc hans wärdhughe modher marie til loff hedher oc äro *BYH* 1: 202 (1391). han . . . bygde eth cappell aff sith hwss j sancta anna äre *Lg* 3: 31. **3)** *ära, heder, anseende; ngt som medför ära el. heder.* apostoli forsma prädica af þässa hems äro *Bu* 150. for fanyto äro *KL* 228. fiik ey epther godz eller ära *MD (S)* 205. huru han må sik sielvan ok sitt liuärne styra medh dygd ok äro *KS* 12 (29, 13). han är wärdugher länge wald ok äro haua *ib* 16 (39, 17). thön affödha manna skal haua hedhr ok äro som rädhes gudh *ib* 60 (150, 66). thik bar rätter til, at ärwa mästa äro oc wald, oc gawor epter thin fadher *MB* 1: 260. görin for gudz skuld och idhrä ärä *(dorch god vnde ere)*, och laten siwnkä idhrä wredä *Va* 17. thäs hafuin ij ära *Iv* 218. thz os badhum komber till ärä *ib* 1880. han . . . war ther keyser mz mykle ära *ib* 11. han är väghin mz mykin ära *Fr* 1370. thera mandom tedhis ther mz ära *Iv* 714; *jfr* **6.** then diwst vardh tha ridhin mz ära *Fr* 1671; *jfr* **6.** the loto sin kost redha mz ärä *Fl* 566; *jfr* **6.** the vildo badhe hos äro blifua *Fr* 1654; *jfr* **8.** til dyghdh oc äro waro the fws *Iv* 8; *jfr* **8.** ther honum war mere laster än ärä *ib* 79. idher bär ther til konungxlik ära rät at göra thöm som vil sik kära *ib* 5249; *jfr* **8.** thet är kununge dyghr hedher ok ära haua rikan almogha *KS* 77 (191, 85). thet är . . . bådhe tarf ok ära, at haua trona ok vitra ok hemelika rådhgiua *ib* 16 (41, 17). — *pl.* mädh ärom, *med ära, med heder.* wil tw godher scriffware wara ok thit embit mz ärom swara *MD (S)* 292. **4)** *heder, prydnad, glans, förträfflighet.* the *(djuren)* äre skapath til litla äro *MB* 1: 114. **5)** *ära; härlighet.* hans är äran ensamins, som alla äro gifuir *Bil* 534. i paradiis oc första mantzins äro *MB* 1: 147. holde oc thäkte gudz ära *(gloria Domini)* berghit mz et sky . . . oc tedhis gudz ära allom israels sönom swa som brinnande elder öwerst ower synai bergh *ib* 343. *ib* 402. at seia (han) sälan innan gläþi ok äro *Bu* 521. thässe monkane äru nylika dödhe ok liwa nu j äronne mz gudhi *KL* 79. hon wtgik af thässe ysäld ok ingik i äronna liiff *ib* 359. the varo tha i äronne *(gloria)*. thy at vars herra syn thz är fulcommin ära *Bo* 220. skal iak koma atir äptir thik oc taka thik til minna äro *ib* 245. mannin var skapadhir ther til at han skulle haua ärona. til hulka ängin kunne koma äpte syndena fore thänna daghin *ib* 253. af thera äro kan iak ängaledhis fulsighia *Gr* 298. at min likame skulle äras äptir pinona j äronne *(glorificaretur in gloria)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bir 1: 119. *ib* 316, 317, 356, 380, 387. inledhas j äronna rike *ib* 318. thz ärom wi owärdhoghe at wita för än han wil siälwer tees oc skina ower os, mz äro liwse *MB* 1: 314. for ödhmiukan klädhabonadh klädhis hon nu i himerike mz äronna klädhom *KL* 359. han hafdhe fört sik i sinna äro *(gloriæ)* klädhe *Bo* 235. tha som alle thine käraste wtualde wener ... j twäggia äronna kläde j förde skulu tik äwerdelika loffua ffor sith frälse *Su* 340. **6)** *ståt*, *glans*. gingo the in j sallen, the herrä allä mz storä ärä *(in groten eren)* *Va* 46. — *skönhet*, *prakt*. eet vardtafuil var ok thäre ther prisath var for högha äre *Fr* 428. **7)** *prydnad*, *heder*, *person som sprider glans?* ofuer all sin släkt var han een ära *(Cod. B* bar han ärä*)* *Fr* 40; *jfr* **3.** **8)** *ära*, *heder*, *hederskänsla*, *rättskänsla*, *redlighet*; *(godt) samvete*; *pligt*. han gömer sina äro, oc sigher ä ney gen fwle synd *MB* 1: 234. rät riddirskap man pläghadhe thäre ok gömde thz mz hedher ok ärä *Fr* 52. han ma väl sighia thz mz ärä *ib* 35. litit tenkte han a ärena thoo *RK* 2: 7072. erich haffuer hwarchen äro eller tro *ib* 4221. hwar androm troo och ära sadhe *ib* 3: 3318. göra fwlth sina ärw oc tro *PM* 26. jach och the fatige dande swena, idher thiena, haffwe giorth war äre sa fulth som en annan *BSH* 5: 220 (1507). han sende mik honom j ärä och tro *(i förtroende till min heder el. redlighet?)* *Va* 17. — *i bedyranden*. thz siger iach idher pa mina rättä tro och ärä *Va* 23. *ib* 49. han swor segh wilya halla sith fängilse paa sina troo oc ärw *PM* 34. niclis ... loffuade honom vppa tro och äre at aldrey mere moth honom wäre *RK* 2: 5538. thz loffuade han widh hedher oc äre *ib* 5712. han lofuade wid äro *ib* 9443. konungen swor widh sina ära *MD (S)* 247. **9)** *hederskänsla*, *uppfattning af hederns kraf*; *stolthet*. mik thykker thz vara swa hemska ära at dwälia thz som tho skal vara *Iv* 1546. **10)** *ss titel*: *majestät?* gudh lönä thz idher konungxlikä ärä *Va* 23. — *Jfr* **himirikis-, hus-, o-, van-, väruldsära.** — **äro bikar (ähre bäker),** *m.* [*Mnt.* ērebeker] *hedersbägare*, *hedersdryck*. knechte och mägde som ärende gå til syn hwszbonda och maatmodher tå wij holdom wår dryck, tagi syn ähre bäker *TS* 25. — **äro dygdh,** *f. ynnest*, *godhet*. tacker jac jder ... ffor then ärodygdh, j bewisten myn käre broder *FM* 633 (1515). — **ärofulder (äru-. ero-** *ST* 108. **ära-. -fullir),** *adj.* [*Fdan.* ærefuld] **1)** *rik på ära*, *ärad*, *hedrad*, *vördad*; *vördnadsvärd*; *hög*, *stor*. mykit estu när gudhi wärdh ok äru ful ok hedhers fru *(magni meriti es ... et gloriosa)* *Bil* 270. äro fuldir konungir ok martir magnus *ib* 875. han var ärofullir oc ärlikin martyr *(martyr gloriosus)* *Bo* 23. ärofullir gudh *VKR* II. *Bo* 78, 79. *Lg* 217. äro fulla gudz modhir maria *Bir* 1: 19. *ib* 4: 58. erofullir gudz win *ST* 108. the akta ey gudz ärafulla nampne *MP* 1: 36. the ... vt thande ... the ärufullo limina a korseno *Bir* 3: 271. **2)** *ärofull*, *medförande ära*; *härlig*. ärofullir sighir *Bo* 109. han ... war ginstan inleddir for sit ärofulla liwärne oc ärlika aldir *KL* 303. gudh scal giua os himerikis hedhir oc hwilo i äwärdheliko liue. oc ärofulla glädhi mz hälghom änglom *ib* 204. **3)** *härlig*, *förhärligad*, *förklarad*. kom thaghan ämbrat var herra ihesus i hwitasta klädhom ... stoltir oc ärofullir *Bo* 222. hulkin som vpstodh af dödha oc vpfoor ärofullir til himerikis *ib* 176. huru var herra ihesus tedhe sins ärofulla licamma klarhet vppa bergheno thabor *ib* 119. ther vmskiptis hans licamme fore them teande sik them ärofullan *ib*. — **ärofullelika,** *adv*. *ärofullt*, *med ära*; *härligt*, *med härlighet*. tha beuiste han huru ärofullelica han hafdhe wonnit sighrin *(gloriosus triumphator apparuit)* *Bo* 252. hon saa sin son swa ärofullelica oc swa ärlica fara til himerikis *ib* 246. kronas äro fullelika j hymerike *Bir* 1: 387. — **äro girugher (-gyrwgher),** *adj.* [*Mnt.* erengirich] *äregirig*. sagde han äro gyrwgh waar *Schacktafvels lek (Cod. B)* v. 149 *(enl. Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 10*)*. — **ärolös (ärw-. -loss),** *adj.* [*Isl.* ærulauss] *ärelös*. *ST* 459. är jak jnthe äroloss mz thz jak bär kappom *(för* kappo*)* *PM* LXIII. hwa som dör ägholös *(ursprungligen sannolikt* aghalös*)* han dör ärolös *GO* 799. — *(förklarad) förlustig sin krigsmannaära*. ma gaardz mästaren taka fran honom badhe hästh och harnisk, oc göra honom ärwlösan *PM* 26. — *Jfr* **ärlös.** — **äro qvinna,** *f. utmärkt qvinna*. äpter thy han foruiste huat äroquinno hon skulle wardha gafs hänne eth hedhersamt nampn *Lg* 3: 498. — **äro samber (-saam),** *adj. hedersam*. lantbom bör wara äro saam medh wilia göra sit offer fram ok göra sin herra jw thz besta *MD (S)* 284. — **äro tak (-tag),** *n. pl. gripande el. fasthållande af det som hedern kräfver*. men hedne som wiste ey gudz lag hafde tolkin äro tag ok kärlek til sit fädhernis landh ok goda frägd sik komma til hand *(tales fuerunt in operibus justitiæ, amore patriæ et cupiditate famæ)* o hwat skulle halfwo mera cristne men sik wel regera *MD (S)* 265.

ära (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Fnor.* æra. *Mnt.* ēren] **1)** *bevisa ynnest el. godhet*; *begåfva*. haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga *SD NS* 2: 117 (1409). — *belöna*, *löna*. iak hafuer idher alt offlitith ärith *Fr* 722. län ok goz vil iak idher gifua ok ära idher mädhan iak ma lifua *ib* 728. — (?) thet är kununglik rätvise ... wäghfarande mannom enkiom ok fadhrlösom barnom ok fatökom mannom wara huldr, ära wäriande (ära *skulle möjligen kunna fattas ss stående för* äro *och obj. till* wäriande; *jfr Scheffers öfvers.*: *tueri honorem*; *sannolikt är dock* ära *felaktigt*, *kanske för* ok thera; *den Lat. text i skriften De duodecim abusionum gradibus*, *som ligger till grund för ifrågavarande ställe*, *har*: *advenis et pupillis et viduis defensorem esse)* *KS* 49 (123, 52). **2)** *ära*, *hedra*, *gifva (ngn) ära*, *låta (ngn) få ära*, *bevisa (ngn) heder och ära*. gamblan skal man ära ok thän vnga lära *GO* 101. huilke men sin herra swa ärade the waro wärde godh lōön *RK* 1: 4515. — *ära*, *förläna (ngn) ära el. heder*. ära ok fridha ok främia godha män *KS* 14 (33, 15); *jfr* **1.** iak ... äradhe han mz siälfuum mik *Fr* 682. at ära oc hedhra godha manna likama oc been sidhan the äre dödhe *MB* 1: 269. vtan thu fölgher os, tha wardhom wi ey äradhe aff androm landom *ib* 350. är ytalia hedhrat ok ärath aff dyru liggiande fä hans hälgha bena *Bil* 248. hwilkra liuärne är thy skriuat at the skulin äras. hwilka gudh äradhe *KL* 203. — *abs*. om han (ɔ: var herra) ärar. hwa är thän

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ther man vanärar älla miswyrdhir *Bo* 107. **3)** *ära, egna gudomlig el. religiös vördnad el. hyllning, dyrka.* the äradho *(glorificaverunt)* ey visdomsins gafwara swasom the skullo *Bir* 2: 307. vi hafwm ängin annan herra än gudh fadher son oc thän hälgha anda han viliom vi hedhra dyrka oc ära oc ängin annan *Bil* 599. han hafdhe thz for ena sidhuänio at al the kors som han saa. thöm hedhradhe han oc äradhe mz store gudlikhz *(erat ei consuetudo omnes cruces, quas videbat, devote venerari) Pa* 8. lät han bära biälkan in i mönstridh ... oc badh at alle skullo ära han *Lg* 94. — *med dat.?* ära afgudha offre *(sannolikt för* äta af afgudha offre; *motsv. ställe MP* 2: 188 *har* äta aff thy som afgudhum offras; *i Lat. texten står: manducare de idolothytis) MP* 1: 234. **4)** *prisa, lofva.* alle äradhä gudh for thz som giort var *KL* 138. äradhe han gudh oc lofuadhe *ib* 392. — *med dat.* loffwandhe oc ärandhe alzwalloghom gudh *Lg* 3: 661. takkandhe oc loffwande oc ärandhe alzwalloghom gudh *ib* 685 *(dat. beror dock på dessa båda ställen kanske på inflytande af de föregående med* ärandhe *koordinerade orden). — prisa, berömma, loforda.* tholik sidh ma man wäl ära *Al* 2313. **5)** *förhärliga, förklara.* nu är time at iak skal gaa oc ära *(glorificem)* min fadhir *Bo* 35. the hälgho män ... som äradhe *(glorificati)* äru mz jarteknom *Bir* 3: 238. at min likame skulle äras *(glorificaretur)* äptir pinona j äronne *ib* 1: 119. äradha mandomin skal skina som solin *Ber* 213. han ... hopar at äras mz gudhi j himerike *ib* 11. *Bir* 2: 120. — **ära sik, 1)** *taga vara på sin heder.* man skal sik ära tho man eno ware *(quamuis sis teste seclusus honorifices te) GO* 781. **2)** *berömma sig, skryta.* the som sik äradho af sinne synda ilzsko *MP* 1: 158. ära sik *(gloriari)* af kötino ok af myklo thiänisto folke *Bir* 1: 335. ärande oc glädhiande sik j sinom syndom *ib* 2: 231. — *refl.* **äras,** *berömma sig.* skal man ey at enast i hopino. vtan fulcomit gärna äras *(gloriamur)* i dröuilsomen *Bo* 107. then som astunda at äras *(gloriari)* i vars herra pino ok korse *ib* 179. om til höre at äras. tha skal iak glädhias oc äras i minom siukdom *Gr* 318. sua som gamblo laghin äradhos *(gloriabatur)* aff archinne oc ängla brödhino oc aff thöm taflomen som laghin varo j scrifwadh oc androm höghtidhom swa skulle nye mannin glädhas aff nyo laghomen *Bir* 2: 105. at iak ey fanytlika äris af muldinna färgho ok liti *ib* 1: 309. äras af vt pystom säkkiom *ib* 335. *ib* 4: 81. at the ... ärins fanyttelica, giuande almoso aff andra manna gooze *(de distributione eleemosynarum bonorum aliorum inaniter glorientur) ib* 3: 216. — *Jfr* **vanära.**

äraktogher (-ugher), *adj.* [*Ä. Dan.* æraktig, æraftig. *Mnt.* êr[h]aftich, êrhachtich] *ärad, vördad, vördnadsvärd.* thik widhirgaar ... the hälgha kyrkia, fadhir omättelikx wals, oc thin äraktogha sanna oc enda son *(venerandum tuum verum unicum filium) ST* 196. thenna äraktugha fru *Lg* 3: 505. *ib* 498. *BK* 197.

ärande (er-. -ände. -ende. -enne *BSH* 3: 153 (1464; *på två st.*). **-inde. -indi. -ynde: -om** *VKR* 72. **-onde** *MD (S)* 236. **ärendh** *Lg* 3: 540, 544, 545, 554, 562**),** *n.* [*Isl.* erindi] *L.* **1)** *bud, budskap; uppdrag, ärende; färd för att uträtta (ngns) uppdrag.* min herra ... badh mik swäria at iak skulle thz ärinde trolika sysla *MB* 1: 205. jak fulfördhe först mins fadhors ärandhe *Bil* 214. at han skal bära älskogha inbyrdhis helso hemelikit ärinde mällan brudhinna ok brudhgomman *Bo* 112. þän timä þe vm landet fara i warom ärindom *SD* 5: 606 (1346). foor ärinde til idher *MB* 1: 249. the hans erende skullo fara *RK* 1: 394. *ib* 2: 5453, 6479. *Di* 235. *MD* 335. gaa companiens ärendhe *SO* 48. hunda äta annarz manz ärende vp *GO* 270; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 150 *f.* **2)** *ärende, det hvarom man vill framställa en önskan el. bön; sak som skall uträttas, angelägenhet; färd för att besörja (ngns angelägenhet).* jak äter ey mat her i dagh för än iak hawer talath mit ärinde *(loquar sermones meas) MB* 1: 205. martinus beddis ingang for valentinianum kesare for ärandis skuld *Bil* 631. tha bidhir han til fadhorin. ok thz var hans ärinde at han skulle äkke döö. vm honom swa thäktis *(habet hoc expedire ut non moreretur, si ei placeret) Bo* 184. tha som konungane hafdho syst sit ärinde *ib* 4. nar hon ... hafde säleliga främiät the ärendh hon foretagit hafde vm synne modhers closter *Lg* 3: 562. riddarä ok swenä af wart raadh rijdhen ... äptir ärendhum sinom mädh XII hästum hwar therrä at mästu *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). thöm som fara inbyrdes äpte tarvom ok ärandom sinom *KS* 65 (160, 71). vil iak her oppenbara thik ... huath ärände iak äpter leter *Fl* 1259. foro þe. han hängdo. sin ärande eigh langt fran galghanom *Bu* 26. *ST* 262. *Al* 7831. swa länge iak mit ärende gaar *ib* 7895. — *sak som uträttas, bedrift.* thz war thera mesta ärende at the brendo j fynnedhe oc j wärende *RK* 1: 856. — *ärende, angelägenhet, (maktpåliggande) sak, sak att uträtta, bestyr, göromål, företag.* at fälla nokor þing i almännilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit äller rättilsi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). for rikisins ärindi skuld *ib* 5: 605 (1346). i allom klostirsins ärandom *Bir* 5: 113. *ib* 134. iak lät mik haua annor ärinde *(finxi mihi negotia)* nar andre toko gudz licamma *ib* 3: 213. snärias ok wändas j wärlzlikom ärindom *(revolutio sæcularium negotiorum) ib* 1: 69. ther är wärlzlika ärande vmsorgh *(sollicitudo temporalium) ib. ib* 132, 2: 149. at wiþir sighia värzlikit gooz oc ärende *(negotia) KL* 185. j laten thz äronde komma til röna *MD (S)* 236. *BSH* 3: 153 (1464). — *sak, angelägenhet, det som angår ngn, det som ligger ngn om hjärtat, företag.* the visto ekke än i thy ärindino hwat gudhi thäktis *Bo* 10. en riddare j änglande satte alt sit hop til gudz modhor mariam ... ok andwardhadhe hänne sik idhkelika ok alt sit goz ok sin ärinde *KL* 85. främiende theres ärendh til thz betzstä *Lg* 3: 540. *ib* 554. — *sak, rättssak, rättshandling.* til thessa ärinda mere visso hafuom vi ... war jucighle hängdt for thetta bref *BYH* 1: 195 (1385). *FH* 3: 22 (1442), 59 (1445). — *ärende, sak, rättssak, rättegångssak, mål; det för hvilket ngn har att svara.* ey orkar thu länge at bära ensamin thässa moghans byrdhe atända all thera ärinde *MB* 1: 327. nw bidhir var herra ihesus. opta badh han oc förra. oc tha badh han for os. swa som var aduocatus. thy at han hafdhe takit til siin badhe vara sak oc swa al var ärinde *Bo* 184. — *ärende, ämbetsärende, göromål.* hans biscopir ... andhuardadhe hanom swara til ärandä *(vices suas commi-*

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

serat) Bil 471. *ST* 97. otte krwmpe monde öffwerste höffwisman wara och skulle till all ärende swara *RK* 3: *(sista forts.)* 6098. tässe trättan prästene skulu atenasto sköta gudheliko ämbite oc studeran oc bönom oc mz engom androm ärandom ällir ämbitom *(negotiis vel officiis)* sik bewara *Bir* 4: 26. *VKR* 72. — *göromål, gärning, handling.* gaf gudh hänno makt oc styrk i thässo storo ärindeno *(opere) Bo* 2. **3)** *sak, det som förehafves, det som försiggår el. är på färde, det som är i fråga.* iohannes sagþe þöm tiþande: ok ärande *Bu* 14. han ... lät af at äta alt ther til at ärindit var ändat *Bo* 76. **4)** *sak, ting, förhållande.* et vnderligt ärende han ther fornom *RK* 2: 6565. thz ärendhe henne war teeth *ib* 6750. han för them opräknadhe eeth ärende storth *ib* 3: 763. thetta ärendith monde tha saa falla *ib* 775. hören her til alle, hwru thzta barnet swara, oc talar siälfft for sik, seen, hwat wil thzta ärandhetz jnbära *Lg* 670. sagdhos thik mang ärande *(negotia)* ok al äru the swa som samanblandath j thinne siäl *Bir* 1: 347. thenna äranden alwarlika ... sik j mällan betraktandis *(super hoc mature ... ad invicem conferentes) ib* 4: 4. the visto ekke än i thy ärindino *(super hoc)* hwat gudhi thäktis *Bo* 10. berätte hänne ordh fran ordhe huru thetta ärandit sik hafdhe *ST* 467. swa haffwa sigh ärinden *(res)* om helyodorum oc erarii gömo *MB* 2: 289. föräldra visto ekke at ärendith *(res)* war aff gudhi skipadh *ib* 114. waktandes ändelyktena j thz ärendith *(finem rei) ib* 120. *ib* 121. han ... som withnisbyrdena bär aff tässom ärindhom *(qui testimonium perhibet istorum) ib* 369. wilt thu, at mz eth spörsmal skuli tik lösas thu twäkeliken ärande *Su* 168. äro i honom mangh annor ärandhe *(alia plura)*, kärlekenom bequämelik *ib* 25. henne ... vm all ärendh befragha *Lg* 3: 544. *ib* 545. **5)** *händelse, tilldragelse.* a karith siälfft man skrifuith sa the ärinde som var ij troia *Fl* 292. the ärende jak nw aktar röra *RK* 3: 1870. the ärende som skee i aar *ib* 3047. *ib* 3477. **6)** *berättelse; belysande el. varnande exempel.* augustinus sighir at hwilkin människia ther danzar vm hälgho dagha matte swa gerna badhe plöghia oc äria oc annat ärwodhe göra ther aff wil iak thik eeth märkelikit ärande säghia *ST* 141. hör än nokot meer aff danzenom eet stort märkelikit ärande *ib* 142. *ib* 273, 381. — *Jfr* **atlöghis-, forfalz-, höghmälis-, värulds-ärande.** — **ärandis brodhir (ärendes broder. erendes broder** *SO* 158**),** *m. medlem af ett skrå hvilken har till åliggande att gå ärenden för skråets räkning.* huilken broder som senast i embetet in komber han scal vara alt companjs ärendes broder effter oldermannana budh mz syna pylta at senda till brödromen nar nagat pa ferdä är thz brödrene macht pa lygger *SO* 153. *ib* 158, 187, 196, 204. *Jfr* **ärande brodhir.**

ärande brodhir (ärende broder), *m.* = **ärandis brodhir.** *SO* 105.

äremark, *f.* [*Finska* erämaa, *obebodd ort, ödemark*] *ödemark, (aflägsen) utmark, ouppodlad jord.* parikkala godz i lampis sokn met alle sine tiil äghor ok äremarker *FH* 5: 205 (1511). layhis gordh j tawestelandh met alle sine tiil ägher ok äremarker *ib* 206. *Jfr Saxén, Sv. Landsm. XI* 3: 119 *och Finsk Tidskr. LVI* 308 *samt Ödberg, Västergötlands Fornminnesförenings Tidskr. II* 6—7 *s.* 15.

äreskogher, *m. ödeskog, till (aflägsen) utmark hörande skog, utskog.* for:de gotz ... met ... skogh och skiwl wtmarker fiske waten och äre skogh *FH* 5: 164 (1494).

ärf, *se* **arf.**

ärfþ (erfdh. *pl.* **ärfþir** *VML II Præf.*)**,** *f.* [*Isl.* erfð] *L. ärfvande, arftäkt; arfsrätt; arf.* boo jonsson ... hafwer os ey mädh nokrom rät älla ffore nokra ärfd *(för* ärfdbot?*)* sculd wtan ffore sins eghins hedhers kärleekx oc godhwilia sculd ... vplatith eet goodz i wibi *BSH* 1: 181 (1381); *jfr* **ärfdhbot.** widher säghiom wi til thes for:da boo jonssons hand ... allom rät oc alle erfdh efter karl nichlisson vm alt thet godz han i strengenese biscopsdöme atte *ib* 182. *Jfr* **vighärfþ.** — **ärfþar balker (är[f]þär balker** *SML Prol.* **arfþär bolkär** *VGL I A rubr.* **ärffda-. ärfþä balker** *SML G rubr.* **ärfþä bolker: -bolc** *VGL III* 34**),** *m.* [*Fnor.* erfðabölkr] *L. ärfdabalk.* i första och annatt capittell i ärffda balcken *BSH* 5: 228 (1507, *nyare afskr.*). — **ärfdha biärgh (-bergh),** *n. berg som tillhör el. utgör ett arf.* thu skal inledha thit folk oc planta them i thino ärffdha berghe *(monte hereditatis tuæ) MB* 1: 318. — **ärfdha del (-deel. -dell. arfdo deel** *StadsL G* 3: *pr. i var.*)**,** *m. arfslott; arfvedel, arf.* thetta gaff änghlica ... hustrv ingeborghe oc henna son niclis gregerson fore thera ärfda dell *SD NS* 1: 39 (1401). vm allan then ärfdhadeel som frw kathrin olafsdotter ... ärfdhe epter sina dotter *ib* 94 (1402). fore thera ärfdhadeel i allum godzomen *ib.* wi ... kännomps ... oss hafua ... saalt ... niclis magnusson allan thän ärfdadell thär for:da kyrkiopräst oc bäggias wara husfrwr tilfallen är epter stenar fadhersson *ib* 291 (1403). afhendom wi oss oc warom arfuum thän forscrefna ärfdadel *ib.* ware rätte ärfdadela i fiskesätra ok i skaptakulla *ib* 2: 198 (1409). *ib* 1: 215 (1403). at han skulle haffwa 1 (50) marker för allan ärffdadel ther hanum haffde rettelika bort epter sins broders dödh *SJ* 219 (1452). tha fiöllo thässa äghor ok ärffdhadeela här epter staa scriffna lubbert cortenhorste til ... mote thöm ärffdhadeelom som koorte fornempdom tilfalna waaro *ib* 12 (1423). — *bildl.* til thän som opfar til dygdhanna af syndommen talar var herra sighiande vpfar mz mic til min ärfdhadeel i hymerike *MP* 2: 107. — **ärfdha gods (-gooz),** *n. L. arfgods.* mit rätta eghit ärfdha gooz, som callas lionghem *SD NS* 2: 25 (1408). thet war myth ärffdha goodz äpther myna husfru *BYH* 1: 241 (1433, *nyare afskr.*). j mino rätto ärffdagodze oc köpagodze j raukusby *FH* 3: 141 (1449). — **ärfþa iorþ (ärfþer-** *VGL II A* 26. **ärfþä-** *ib III* 108. **arfþä-** *ib II Add* 11: 11**),** *f.* [*Isl.* erfðarjörð, erfðajörð] *L. arfjord.* thet war köpe jordh ok eygh ärfda jordh *SD NS* 1: 274 (1403). — **ärfdha kona,** *f. L.* — **ärfdha land,** *n.* [*Isl.* erfðarland, erfðaland] *arfland.* seor ärffdha land *(hereditas)* skal falla sinom owinom til fota *MB* 1: 417. — **ärfþa luter (ärfþä loter: -lot** *VGL II Add* 11: 5, 7, 10; *UplL Ä* 1: 2. **arffda luter: -lut** *StadsL G* 3: *pr.*)**,** *m. L. arfslott, arfvedel.* all thänno forskrifna godz oc ärfdhaluti *SD NS* 1: 172 (1402,

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gammal afskr.). the forscrefno godz oc ärfdha luti *ib. ib* 173. hawa vplatit ... här beincter niclissoni ... thessin war godhz ... swa som ära ware rätte ärfdadela i fiskesätra ok i skaptakulla ... ok ther mädher waru (*för* warn) ärfdalut i humblengh ok i kärrabodha *ib* 2: 199 (1409). hwilkit fornämpda gooz mik ... ey akumit är a fädherne älla mödhörne wtan ath rättom ärdhfdha (*för* ärfdha) loot ok byte *BYH* 1: 183 (1379). thenne for:de godz wordho os tilskift for fullan ärfdalut *FH* 5: 43 (1467). — **ärfþa mal,** *n. L.* — **ärfdha radh?,** *n. arfsrätt.* then kununger the (*för* ther) hauer kununglikt wald medh ärfda rädh (*för* -rät?) *KS* 10 (24, 11). — **ärfdha rätter,** *m. arfsrätt.* skulo thine twe sönir, kallas mine twe sönir, til allan ärffdha rät mz minom twem sönom *MB* 1: 257. hafua thet barn til kunung ther medh ärfda rät är til thz wald kumith *KS* 11 (27, 12). the land ... ther kunung haua äpte ärfda rät *ib* (28, 12). — **ärfdha skipte (erfdha-. -skypte),** *n. arfskifte.* kennes iak mik ... giort hafwa eet vinlikit oc laghlikit erfdhaskipte medh minna ... hustru brodhor erike tobbason *SD NS* 1: 515 (1405). hustru sigridh suens i kleff ... haffde giort lassa olafsone ... förnempda suens brodher eth wenligit ärffda skypte medh förempningh *SJ* 219 (1452). — **ärfdha skipting (ärffda skichtingh),** *f. arfskifte, arfvedel, arfslott.* ath hustru margit ... haffde giort hanom nöghie för then ärffda skichting ... hanom burde ärffwa epter sin brodher *SJ* 233 (1454). — **ärfþa vita,** *f. L.* — **ärfþar vitne (ärfþär vittne: -um** *VGL I J* 2: 1**),** *n. L.* — **ärfdha öl (ärffdha ööl** *StadsL Ä ind.* 19**),** *n. L.*

ärfdhbot (ärfd boot), *f. dråpsböter utgående till den dräpnes arfvinge.* thetta alt kennomps wi ... aff ... boo jonsson hafwa ... vpburith ey ffor ärfd boot älla nokon rät sculd ... wtan aff hans ... gothwilia oc nadhom *BSH* 1: 182 (1381).

äria (*pres.* **är** *MELL B* 1: *pr. i var.*; **firi är** *ÖGL B* 9: 8. **ärr** *ib*; *UplL V* 12: *pr. impf.* **arþe** *ÖGL B* 9: 8. *pl.* 3 *pers.* **ardho** *Bir* 2: 132; *MP* 1: 197. *part. pret.* **arþer: -um** *SML B* 3. *n.* **art: firi art** *ÖGL B* 9: 8 *i var.* **aarth** *Di (Cod. B)* 321**),** *v.* [*Isl.* erja] *L. ärja, plöja. eg. och bildl.* ey wilia the äria eller plöghia *MB* 1: 136. the mwnka the äro graa ok boa a land äria ok saa *RK* 1: 533. *Al* 5943, 6077. fäm ygxna ökia äriande iordena *MP* 1: 197. ygxnene ardho *ib.* världinna älskara sighias äria som ygxn *ib* 198. rom är sua som thän akir owir hulkin thitztla äru opuäxste, thy skal thänne stadhin först rensas mz huasso jarne oc sidhan mz eld oc ther äptir ärias (*arari*) mz öxnökiom *Bir* 2: 104. jak skal äria (*arabo*) iordhena j dom oc dröffuilsom *ib* 4: 81. iak wet huru wärldin är skipadh ok huru som (*för* hon?) skal yrkias ok ärias (*quomodo excolenda*) *ib* 1: 298. ä hwar han (*draken*) tog i jordena mz sina klör, tha war som thz hade warit aarth (*Cod. A* ardat 83) *Di (Cod. B)* 321. — *plöja, fåra, göra el. åstadkomma fåror i (ngt).* allir hans licamme sarghadhis oc flängdis mz gadda gislom hulka som ey at enast bort rifwo kötit vtan suasom ardho allan licamman (*non evellendo sed sulcando totum corpus ejus laceratur*) *Bir* 2: 132. — *Jfr* **firi äria.**

äria, *f. Jfr* **träþis äria.**

äriare, *m. ärjare, plöjare.* än thot ardhrit draghis af yxnomen tho styris thz äptir äriarans vilia *Bir* 1: 298. *ib* 2: 54.

ärilse, *n. pl. förhärligande, förklaring.* j mina hälghra manna ärilsa (*glorificationis*) daghom *Bir* 3: 307. äpther siälinna ärilse skulum wi wänta likamans wpstandilse oc ärilse *Su* 311. *LfK* 126.

ärin (äryn. *dat.* **ärne** *ÖGL ES* 4: *pr.*, 5, 16: 2, *B* 3: *pr.*; *SML Kk* 2: *pr.*, *B* 18: *pr.* **arne** *ÖGL ES* 4: *pr. i var.*, 5 *i var.*, 16: 2 *i var.*, *B* 3: *pr. i var.* **arni** *SML Kk* 2: *pr. i var.* **ariin** (*sannolikt för* **arni**) *VGL V* 1**),** *m.* [*Isl.* arinn] *L. äril, härd, eldstad.* þär vghn ok ärin är *SR* 34. han (*ugnen*) skifftis j twa dela ... wphöyandis ärynnen *Cod. Holm. Peder Månssons "liber B", bl.* 278 *v.* (*enl. meddelande af Förste Bibliotekarien Dr. R. Geete*). — **ärins hus (ärens-** *KrLL B* 36: 2 *i var.* **arins-** *MELL B* 28: *pr. i var*)**,** *n. L. Jfr* **ärin hus.**

ärinde, *se* **ärande.**

äring, *f.? äring, årsväxt.* bätre äring war ey j xx aar än the thz aarit fongit haffde *RK* 2: 8020.

ärin hus (arin- *MELL B* 28: *pr. i var.*)**,** *n. L. Jfr* **ärins hus.**

ärkebiskoper (ärchebiscoper *Bil* 588; *KrLL Kg* 23; **-biscops** *StadsL Kp* 30: 2. **ärchebiscopper: -biscoppen** *Lg* 3: 381. **ärkäbiscopher: -biscoph** *GO* 47. **ärkibiscopir** *KL* 34. **ärki biskuper: -biskupi** *UplL Kg* 3. **ärchibiscoper: -biscope** *SML Add* 1: 6. **ärchebiscuper** *VGL II K* 3. **ärchibiscupär** *ib IV* 16: 2, 19: 5. **ärkiäbiscop** *HelsL Ä* 16: *pr.* **erkebiscop** *RK* 3: (*sista forts.*) 4307. **erchebiscoper: -biscop** *KrLL Kg* 8: *pr.*; **-biscope** *ib* 7; **-biscopen** *RK* 2: 7375. **erchiepiscop: -episcopen** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 173. **ertzebiscop** *ib* 2: 546. **arkebiscoper: -biscopenom** *Bir* 1: 180. **arkiebiscoper: -biscopin** *BSH* 1: 165 (1376). **archebiscopp** *Lg* 3: 380 (*på två st.*)**),** *m.* [*Isl.* erkibiskup. *Ags.* ærcebiscop, arcebiscop. *Mnt.* ersebischop. *Mht.* erzebischof. *Lat.* archiepiscopus] *L. ärkebiskop.* mz ärkebiscops älla paua bonaþ *Bu* 195. komo alle biscopane saman mz sancto leoncio. oc vigdho sanctum gregorium til ärke biscop *Gr* 312. patriarcha, ärkebiscopa, lydhbiscopa *SD NS* 2: 284 (1410). hwi haldin j mina syni tha värdoghare som äru mina lydbiscopa. en mik som fadherin er ok ärchebiscoper *Bil* 588. *Gr* 315. at han andwardhe them (*orden*) ... arkebiscopenom ok ther äptir androm biscop *Bir* 1: 180. *ib* 2: 242. arkiebiscopin aff vpsalum oc andre biscopä *BSH* 1: 165 (1376). *KL* 34. *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 173, 2: 546, 7375. erkebiscop iöns *ib* 3: (*sista forts.*) 4307. erchebiscop göstaff *HSH* 24: 148 (1518). *Lg* 3: 380 (*på två st.*), 381. aff een skalk wardhir ey godh ärkebiscop *GO* 301. *ib* 47. — **ärkebiskopsdöme (ärche-. ärchi-** *SML Add* 1: *pr.* **erche-** *KrLL Kg* 1: 1; *HSH* 24: 47 (1516), 148 (1518)**),** *n.* [*Isl.* erkibiskupsdœmi] *L.* **1)** *ärkebiskopsämbete.* fik han ärkebiscops döme *Bir* 3: 193. at erchebiscop göstaff haffuer forsakad ... sin kirke och erchebiscops dömet *HSH* 24: 148 (1518). *ib* 47 (1516). **2)** *ärkebiskopsdöme, område öfver hvilket en ärkebiskops myndighet sträcker sig.* at samuledh görin ok alle andre biscopa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

j idhro ärkebiscops döme *(alii episcopi vestri subditi et archiepiscopatus vestri suffraganei) Bir* 3: 257. — *ärkestift.* i hwsaby sokn i aarlenningia hundare, i ärchebiscops dömena *SD NS* 2: 193 (1409). — **ärkebiskops säte,** *n. ärkebiskopssäte, ärkebiskopsstol.* stadgadhe han ... at i thy ... landena ... i enno *(för* enom*)* stadh som kallas hamborgh, skulde högxsta kirkia oc ärkebiskops säte blifua oc vara *(in civitate Hammaburg sedem constituit archiepiscopalem) Ansg* 197.

ärkebisper (erche-. -bysp), *m.* = **ärkebiskoper.** ther fiik erchebyspin aff stora sorgh *RK* 3: 1405. aff erchebispen oc andra bispa mere *ib (sista forts.)* 4205. erchebisp iöns meg in i stocholm ledde *ib* 4331. alth thet eder erchebisper och hans medhol giorde swa lenge han pa stäkit war *HSH* 24: 126 (1518). *ib* 46 (1516).

ärkediäkn (ärkediekn. ärkedyekn. ärchediäkn. ärkidiäkn. ärchidegn. ärkiädiäkn. erchediekn. arkediakn. archedegn. ärkedyäkn *SD NS* 1: 495 (1405); **-dyäknen** *ib* 2: 159 (1409). **ärkedieken. ärchiediägen** *FH* 6: 42 (1455). **erchedäken** *HSH* 20: 33 (1507)**),** *m.* [*Isl.* erkidjákn. *Ags.* archidiacon, arcediacon, ercediacon. *Lat.* archidiaconus] *L. ärkediakon, ärkedjäkne, förman för diakonerna, förnämste diakon; andlig värdighetsinnehafvare som biträder biskopen i hans ämbetsförvaltning (och som innehar en af prelaturerna i ett domkapitel).* sanctus stephanus ärkediäkn *(unus de septem dyaconibus(!) ... primus et primicerius exstitit)* wigdher ok waldher aff apostolis *Bil* 281. sanctus vincencius ... ärchediäkn *(dyaconus)* valerii biscops ... hans biscopir ... fik hanum wald ath predika ok andhuardadhe hanom swara til ärandä *ib* 471. sanctus vincencius war erchediekn *ST* 97. sanctus seuerinus kolne biscoper ... sagdhe sinom ärkediekn min herra martin döör nu *Bil* 633. arkediaknin hördhe sanghin *ib.* sancti germani ärkedyekn *Lg* 3: 241. en ärkiädiäkn astundadhe sabini biscops biscops döme *KL* 45. the kyrkionna ärkediäkn *ib* 120. ärkidiäknin j thässo foresagdho biscops döme *ib* 17. wi brynnolf proest i skara oc haquon ärkediekn ther sama stadh *BSH* 2: 39 (1396). herra giwrdh pätersson ärkediäkn *SD NS* 1: 409 (1405). äpter thy fornempde herra giwrdz breff wtuiser, ärkediäkn i strengnes *ib.* bedhoms wi ärlika manna inciglä, som är herra haquon. ärkedieken i falaköping, herra karl, dekenen i skara *ib* 494 (1405). bedhis jac ärlika manna inciglä, som är herra haquon, ärkedieken i skara, herra heyna snakenborgh riddara oc swen stura *ib* (1405). *ib* 495 (1405). wi haquon, ärkediäkn i skara, oc karl vdsson, dekin thär samastadhz *ib* (1405). en friboren man som hether ... hanis foors ... wplot ärchediäknen i lyncöpung sin äghadeell i bierkö *ib* 154 (1402, *gammal afskr.*). at jak ... hauer giffuit vnder ärchidegns boord i abo norramark godz *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 2: 159 (1409). gifuer jak ... archedegnen 1 silff stoop *FH* 6: 25 (1451). *ib* 42 (1455). *HSH* 20: 33 (1507). *Flere af de anförda språkprofven kunna föras till* **ärkediäkne.** — **ärkediäkns döme (-dyäkins döme),** *n. ärkedjäknedöme, ärkedjäknes ämbete, till ärkedjäkneämbetes upprätthållande anslagen egendom.* 1 öres land iordh ... som ärkedyäknen i strengnäs hafdhe köpt vndan kronone och in vnder ärkedyäkins dömith *SD NS* 2: 159 (1409).

ärkediäkne (ärche-. ärkedyäkne. erchidegne. ärchediäkune. ärchedhiäkune), *m.* = **ärkediäkn.** decianus ... grep them badha biscopin ok ärchediäknan *Bil* 471. jak giwrdh, ärkediäkne i strengenäsi *SD NS* 1: 455 (1405). jac henric magni erchidegne i abo *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*). bedhoms wi ärleka manna ... incigle ... herra hacon ärchediäkuna oc herra kaarlz dächin i scharum *ib* 2: 404 (1411). herra hacon, ärchedhiäkunen *ib*; *kan föras till* **ärkediäkn.** til dömdom wi ... for:da ärkedyäknanom the sama xviij march päninga *ib* 160 (1409). — **ärkediäkna döme (erchediäcknä-. erchediecknä-),** *n. ärkedjäknedöme, ärkedjäknes ämbete. HSH* 24: 46 (1516, *på två st.*).

ärlika (er-. -ligha. -ligä. -leka. -lek), *adv.* [*Mnt.* êrliken] *L.* **1)** *med ärebetygelse, med heder, med vördnad, på ett sätt som vittnar om vördnad el. aktning.* alle apostoli ... skulu þik ärlek tel graua föra *Bu* 13. cristne män röktadho tome lik ok graf ärleka *ib* 189. konung erik ... loot han erligha beganga mz klerka the han kunne fanga *RK* 1: 61; *jfr* **3.** *ib* 3068. alexander ... lät föra them *(Jeremias' ben och stoft)* ärlika til alexandriam oc ther iordha *MB* 1: 13; *jfr* **3.** skulum vi ärlika oppa thenna daghin van kärlek idher thee *Bil* 916. **2)** *med ära, ärofullt, på ett ärofullt el. lysande sätt, härligt, med härlighet.* hwa är swa ärlica *(gloriose)* budhadhir *Bo* 81. hon saa sin son swa ärofullelica oc swa ärlica fara til himerikis *(sic gloriose cernebat petere cælum) ib* 246. siongom gudhi loff, for thy at han är ärlika frägher *(gloriose ... magnificatus est) MB* 1: 317. **3)** *värdigt, med värdighet, såsom det anstår en person af högt stånd; med ståt.* var modhir sat mz thom försto ärlica *(nobiliter)* kläd *Bir* 3: 134. at haua sik ärlica *(gerere se nobiliter)* ok liua mz licamlike glädhe ok döö mz storom världinna hedhir *ib.* hon mate wäl haffuä warit idher nadh ärligä och werdeligä hem fördh aff sinom fader *Va* 4. konungen han vnfik them ärligä och wäl *ib*; *jfr* **7.** ther efter redh konung crissosmos ärligä affstadh mz ij^{M} hederligä män *ib* 5. — *på ett värdigt sätt, med värdighet, ädelt.* thin hals är ärlica *(nobiliter)* oprättir *Bir* 3: 315. **4)** *utmärkt, förträffligt, mästerligt.* huru ärlika *(nobiliter)* iak skapadhe thik *Bir* 1: 8. *Su* 329. **5)** *med ära, med heder, på ett sätt som öfverensstämmer med hederns el. hederskänslans kraf, på ett sätt som länder till heder.* þe vildo häldar dö. mz sinom härra ärleca *(pudice)*: än oärleca liua *Bu* 422. huru han må wäl ok ärlika skipa ok styra sit land ok almogha *KS* 56 (140, 61). iak wil han ärlika winna ij kiiff *Al* 1281. the striddo ärlika *ib* 4111. *ib* 8953. iak skal thin last wäl ärlika hämpna *Iv* 531. — *redligen.* hertogh erik ... loot kunnogha allom them warit hade i hans här ... at han skulle them ärlika beredha ther epter vm pascha skedhe *RK* 1: 3418. **6)** *tillbörligt, som sig bör.* bär ärlika thina genwärdho for gudhi *Bil* 269. viliom vi mz land ok rikä thiäna idher ärlikä *(Cod. A* höfuizlika*) Fr (Cod. B C D E F)* 1488; *jfr* **5.** at the skulde sik ärligä til redhä mz klädä, clenodum och annan köstelig ting som the behöffde *Va* 4; *jfr* **3.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wilde honom ärligä och gernä fölgiä *ib.* **7)** *hedersamt, frikostigt.* the buden warto wäl vnfangen och ärligä forstanden *Va* 3. **8)** *väl, lyckligt?* at hans kompana . . . varo ärlica hele. oc heelbrygdho heem kompne *Gr* 316. **9)** *synnerligen.* tha stod rikit ärlika wel *RK* 1: 2018. the foro ärlika wäl *ib* 2640. tha thokte mic thz vara ärligha (got) *Iv* 1081. — *Jfr* **ful-, iäm-, o-, van-ärlika.**

ärliker (er-. her- *SD NS* 1: 47 (1401). **-ligh. -lig. -leker. -legh. -likin. -liken. -lighen** *RK* 3: 2884. *n. (nom., ack.)* **-likt. -lekt** *Bu* 167; *Bil* 282. **-likit** *Bir* 1: 13, 2: 104; *MB* 2: 128. **-ligit** *Va* 16. *ack. m.* **-likän** *VGL IV* 14: 17. **-lekan** *BK* 198, **-likin** *Bo* 242. **-ligen** *MB* 2: 233. **-lik** *Fl* 1178. *pl. nom., ack. n.* **-ligh** *RK* 1: 3909. **-lig** *Va* 3. **-lek** *Bu* 51, 149. **-likin** *Lg* 34. **-lekin** *Bil* 446. *komp.* **-likare. -licaren** *Gr* 283. **-lekare** *Bil* 535, 566. **-lekarin** *Gr (Cod. D)* 375. *superl.* **-likaster. -ligäster: -ligästä** *Va* 4. **-lekaster: -lekasta** *Su* 52), *adj.* [*Fdan.** ærlik. *Mnt.* êrlik] *L.* **1)** *ärad, hedrad. med prep.* **af.** o hälagh iomfru ok ärlikin af alle världinne *KL* 362. — *ärad, aktad, ansedd, högt uppsatt, af god börd, förnäm.* en ärlek ok väl burin fru *(nobilis matrona)* *Bu* 11. mangä ärlikä *(nobiles)* quinnor trodho guz ordh *KL* 161. sände han flere oc ärlikare *(nobiliores)* sändebudha än för *MB* 1: 413. han . . . skreff ther om breff och sende mz ärlig budh til . . . konung pipping *Va* 3. honum bidde ther marghin ärlikin man aff all the land i iordhrike äre *Al* 9608. folke jerl war en erliken man *RK* 1: 232. äru the *(fattiga menniskor)* ok ärlike ok välborne. likouäl gabbas the ok vardha forsmadhe *Bo* 129. wm swa händher ath nokre . . . ärlighe, wälbyrdoghe, knapa, äller härathz domara bliffwa gripne til fangha aff nokrom sollanär *PM* 34. hon haffde en ärlekan härra til hosbondha *BK* 198. christus stadhgar här at matsins matto . . . giffwis iämpn swa ärlikom oc högbornom som ey ärlikom oc högbornom *(quod mensura ciborum . . . tam nobilibus quam ignobilibus æqualis tribuatur)* *Bir* 4: 36. *ib* 37. *VKR* 80. en iomfrw föd af rike släkt mykit faghir oc ärlikin *KL* 298. sancta ripsimia var allom them androm fäghre ok ärlicaren. thy at hon var föd af konungxlike släkt *Gr* 283. han höghfärdadhis . . . aff sinne ärlike släkt *Bir* 3: 99. *Fl* 588. — *ss hedrande epitet.* iak hawer min gard wik . . . giwet minne erliku husfru. fru cristine pätarsdotter tiil morghen giif *SD* 4: 389 (1334?). insighlin ärliks loghmans wästgiötä, algvt bändictsson *ib* 5: 280 (1344). eet halfmarkland iorþ j ramshambre j kiulä sokn . . . oc eet örisland j iäþirs sokn . . . sum mik gauo mina ärligho böndir at murghingauum jngulphir oc lafrinz bänäson *ib* 293 (1344). bedis iäc ärlix faþurs inzighle herrä frändä. biscops j strengnes *ib.* aaf ärlikom riddara härra magnuse rötha *ib* 557 (1346, *gammal afskr.*). jäk är giäldskuldugher skälikvm manne ok ärlikvm, þore raband, bymane i luthosia *ib* 6: 149 (1349). heþarlika manna oc erlika insigle *ib* 181 (1350). medher ärlikom manne herra gözstaff magnusson *ib NS* 1: 1 (1401). herleke oc welbornne hwsfrw, hwsfrw ingeborghe *ib* 47 (1401). ärliken ok wälboren qwinna. husfrv greta dwma *BSH* 1: 194 (1387). erlikin riddare herra nielis thwrisson *BYH* 1: 178 (1377). ärliken oc welboren man. boo jonsson drotzte i swerighe *BSH* 1: 181 (1381). ärlig ok velbyrdoge man niels klaffusson höffuisman paa älffsborg *ib* 4: 198 (1495). keraste ärlige herre *ib* 5: 30 (1504). staar deth tel eder ärleghe herredömb *ib* 568 (1517). — *i tilltal med försvagad betydelse: ärad, aktad, god.* hören nw tiil alla ärligha män *RK* 3: 2882. — *fräjdad, berömd.* hwilkith är annath folk swa ärlikt *(inclyta)* *MB* 1: 452. then ärlikaste man ther man om hans dagha fan *Iv* 35. han war ärlik och een opsaatigh man *RK* 3: 3. en ärligh konung *Va* 3. **2)** *ärevördig, vördnadsvärd.* taler til thera en ärlikir *(venerandus)* carl at ännis laghum ok sidhum *Bil* 352. thän ärlike dyre värdhoghe stadhin *(urbs veneranda Dei)* *Bo* 248. for sit ärofulla liwärne oc ärlika aldir *KL* 303. **3)** *hög, stor; framstående, utmärkt.* lucifer war . . . främärste oc ärlikaste gudz ängel *MB* 1: 51. tha sang then ärlike mästarin *(d. v. s. Kristus)* *Lg* 39. alla thera ärlica *(egregiorum)* patriarchanna oc hälgha siälanna höghtidh *Bo* 253. en af the ärlicu kirkiunna herrum som gen(n)adius räknar ok scrifuir aff *Bil* 281. hulkin aff folksins osnille oc iärteknomen var ärlicare *(insignior)* ok allom kunnoghir *Bir* 3: 451. alle men gaffuo honom priiss thz han var en erligh herra *RK* 1: 236. ey kom thu j lifnadhin at thu skulde synas ärlikin af klädhom *(in vestibus gloriosa)* for manna öghon *Ber* 60. **4)** *ärofull, medförande ära; glänsande.* sidhan han . . . hafdhe swa ärlikin sighir wnnit *(gloriose vicerat)* *Bo* 242. *MB* 2: 233. — *ärofull, förnämlig.* mannin är skapadher til ärlika syslo thz är at hawa skiäl oc vnderstandilse *MB* 1: 114. en riddare hawer meer ärwodhe, oc mödho i örlögh . . . än margher bonde, oc är tho ärlikare riddara rättin än bondans *ib* 452; *jfr* **5.** — *ståtlig, hederlig.* hwru ärlika oc hedhirlika iordhafärdh iomfru sancta maria fik *Lg* 39. *ib* 37. han wildhe til honom fara in j frankarike thz ärligästä ther han kunde affstadh komma *Va* 4. **5)** *ädel, god, ren.* han vilde at al þe natura vare ärlek som hanom varþ sua na bunden *Bu* 64. þik söme . . . (ey) niþþra þina natura. som skälek är skapaþ ok ärlekt *(för* ärlek? *Bil:* som ärlik är ok skiälik; *Cod. C:* ther skälika är skapath oc ärlik, *se Lg* 959 *och Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 36). vndi stoka ok stena *ib* 138. kroppin är ärlikin *(nobilis)* aff thy at han är skapadhir aff gudhi *Bir* 3: 181. han älskadhe ey gudh for hans ärlica licamma dödh *ib* 2: 21. — *ädel, god, förträfflig.* annor diwr äre bäter föör än människian ey fore thy at the äre ärlikare vtan hälder for thy, at the äre skapath til litla äro, oc fore thy hawa the sköt alla sina redho *MB* 1: 114. war herra skapadhe som thing ärlikare än som *ib* 74. waar herra hawer märkelikast thing oc ärlikast skapath oc giort oppa honum *(söndagen)* *ib* 69. *ib* 77. hwilkith är annath folk swa ärlikt, som hawer swa ärlika sidhe, oc doma oc lagh *ib* 452; *jfr* **1.** ärlekare creatur äst þu än nokot þät biläte älla skript. þu hauar lätit göra *(præstantior es quam factura tua)* *Bu* 188. sua dyyr oc ärlikin lokt *Pa* 20. miödh ok wiin ok ärlik most *Iv* 846. j gamblom äwom war rom swa som litat lärift mz aldra fäghirste färgho samanwäuit mz ärlikasta *(nobilissimo)* thradh *Bir* 1: 385. tok hon til sin ärlica läkedom *KL* 349. aff bäzsto thrä ok ärlico *ib* 351. **6)** *härlig, utom-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ordentlig. tel kirkian gitar hanom giort särleka höghtiþ baþe for hans döt ok for annur ärlek þing hanom siþan döþom ivirkomo *Bu* 51. þe þing guþ hanom *(Johannes)* teþe: dyr ok ärlek sacramenta. som han scriuar j apocalipsim *ib* 149. **7)** *härlig, skön, präktig, ståtlig.* är ängelin ängeledhis swa ärliker i asynom som gudh siälwer *MB* 1: 350. förande mz sik then ärlica siäla skaran *(illam nobilem multitudinem) Bo* 246. her war saa ärlighen een skara *RK* 3: 2884. ther ingik een stoor iomfru hopir i hwitum klädhom än i bland thöm gik een som var aldra ärlicast owir alla *KL* 359. han haffde enä ärligä jomfrv til dotter *Va* 3. saa ... ena ärlica syyn *KL* 358. hwar hardhare stridh är. thär aflas ärlikare krona *ib* 207. the sändo alexandro ... ena ärlika konungx krono *Al* 1741. þe ... teþo mik þät ärlikast palacium nokot ögha ma se *Bu* 184. jak vpbygdhe mik ärlikit *(nobile)* hallande hws *Bir* 1: 13. *ib* 2: 104. ther war ok en erligh saal ther the herra jnnan satho *RK* 1: 445. han klädhe thiänisto qvinnana mz ärlikastom *(nobilissimis)* klädhom *Bir* 1: 325. alt thz som dyrt oc ärlikit war *MB* 2: 128. the ... bytto margh ärligh tingh *RK* 1: 3909. **8)** *ansenlig, stor.* haff een ärlik posa full *Fl* 1178. bödh pharao konunger iosep at giwa them ... ärlika waghna *(ut tollant plaustra de terra Ægypti)*, oc föra thera fadher oc husfrwr oc barn til egipto land *MB* 1: 251. sagdhe wara litla mödhona ok lönin ärlekin *(multa) Bil* 446. **9)** *ärofull, hedersam, öfverensstämmande med hederns el. pliktens kraf.* mik thykkir wara erlekt at döö for guz skuldh *Bil* 488. ärlikare är medh dyghd ok mandom stridha ok döa, än liua medh skam ok skadha *KS* 81 (201, 89). maxencius sagdhe sik ärlekare vara venda henna hugh mz skälum, en mz pinom *Bil* 535. erlekare *(melius)* er mik enom siwkom lifua ... en köpa grymlekx helso mz swa mango menlöso blodhe *ib* 566. — *n. sedligt, sedligt godt.* nu är triggia handa got, thr manzens hughr ok hierta står äpte, thz är got lustelikt, got tarflikt, ok got ärlikt *(bona hominis in se tria sunt; nam quædam sunt delectabilia ... quædam utilia ... quædam honesta) KS* 27 (67, 29). ängin är the dygdh, änkte thz ärlikt nytterlikt eller losterlikt som han finder ey otalika, otalikt i sik siälwom *MB* 1: 33. **10)** *hedersam, passande, tillbörlig.* sagdhe ... hanom ey erlikt swa rikom at giptas fatökleka *Bil* 617. sigh iohanni patriarcha at han lägge war ben ther os är ärlekt *(in honorabili loco) ib* 282. giuin hälgom benom nokot ärlekt rum *(locum ad ejus sepulturam congruum) Bu* 167. är thzta ärligit, at j skulen kyssa thz hittä barnet *Va* 16. **11)** *värdig, höfvisk.* the waro wiise men i book oc til all ärlikin thing *Lg* 34. **12)** *ärbar, anständig.* mik skämmes för ärligha tala och röra thz iak mz mynom örom siälffuer monde höra *RK* 3: 2099. — *superl. ack. sing. n. i best. form:* **ärlikasta,** *adv. härligast, skönast, präktigast.* huilkens stadhz mwra oc bygningh haffde fordom warith aldra ärlekasta oc starkasta bygdhe *(pulcherrima) Su* 52. — **þät ärlikasta,** *adv. det ståtligaste. i förbindelse med en form af* kunna. han wildhe til honom fara in j frankarike thz ärligästä ther han kunde affstadh komma *Va* 4. — *Jfr* **ful-, iäm-, o-, vanärliker.**

ärlikhet (ärlig-. erlig-. -heet), *f.* [*Mnt.* êrlicheit] **1)** *ära, heder; ngt som medför ära.* örlögh öwa mz ärlikheet ok äkke röfwa *Al* 456. thz tykte honom at ärlikhet wara ower winna herra ok herrom spara *MD (S)* 269. **2)** *ära, heder, prydnad. om person.* johannes virgo oc är iomfrudomsins höxsta ärlikhet *Bo* 81. **3)** *höghet, adlighet, värdighet; ädelhet.* af thinne släkt ärlikhet *(nobilitate) Ber* 111. them som tolken fanga griper skal giffwas lön äffther thz som skälikit är, oc fangans ärligheth oc byrdh kan wara *PM* 34. ärlighetennas blod är jnthe j theras ärm *ib* 1. ärlikhet *(nobilitas).* visdombir. oc fromheet, ok alla dygdhir ... synas vara quafdha ok wtsläkta i them *Bo* 129; *jfr* **4.** tänkiandis pa sins allirdoms värdughet oc natwrliga jnfödda ärlighet *MB* 2: 297. **4)** *ädelhet, godhet, renhet. Bir* 3: 181. **5)** *härlighet, förträfflighet.* aff ihesu christi ärlikhet oc snällikhet *Bir* 2: 216. thera ärlikhet är hälaghare owir al skapadh thing *ib* 285. *ib* 3: 102. — *förträfflighet, storhet.* iak hafwer aff idher ärlikheet sport *Al* 2067. **6)** *majestät, höghet. ss titel.* vi tokom idhra ärlikhetz bref *Gr* 315 *(till Armeniens konung Teridacius).* wele ider erlighet vethe, ath vy scriwe ider til i sisth *BSH* 5: 29 (1504; *till riksföreståndaren Svante Sture*). *ib* 127 (1506; *till densamme*). staar deth tel eder ärleghe herredömb, om eder ärlighet och herredöme, om i wille staa mäk tel dar om *ib* 568 (1517; *till riksföreståndaren Sten Sture*). *FM* 179 (1504), 562 (1512). — *Jfr* **vanärlikhet.**

ärlända, *adj. nödstäld, eländig, olycklig.* hiälpa fatikom bedröffwadhom oc ärländha mäniskiom *Lg* 3: 704.

ärländer, *adj.* [*Isl.* erlendr] **1)** *i landsflykt varande, i främmande land vistande; främmande.* the fatigha ärlända *(Cod. B, C* vtlänske*)* quinna *Fl* 79. i minom ytersta tima tak til thik mina siäl ärlända oc pelagrim *(spiritum meum exulem et peregrinum) Bir* 4: 209. aktom siälena wara ... ärländha i bland sina owener *LfK* 45; *jfr* **2.** *Dessa tre språkprof kunna föras till* **ärlända.** — *om judisk proselyt.* judhane sagdho pylato ... thässe som han väria äru ärlände *(proselyti)* ... pylatus ... spordhe thöm. qui sunt prosiliti. hulke äru ärlände. the sagdho honom. hedhnings synir som nu äru vordhne iudha *KL* 382. vi ärom [ey] ärlende. vi ärom iudha sönir *ib (motsvarande tre ställen MB* 2: 377, 378 *hafva i st. f.* ärlände, ärlende *läsarterna* älände, ällände, älländа*).* **2)** *nödstäld, nödlidande, eländig, olycklig.* thz bytto the mz alt annat godz i tre delar, en deel i templet, annan delen them fatika, tridhia delen sik siälffuom til oppehälle oc äff manghom androm fatikom oc ärländom, änkiom oc hws armom *Lg* 3: 604 *(kan föras till* **1***).* — *Jfr* **älände.**

ärlös, *adj.* [*Mnt.* êrlôs] = **ärolös.** han war ärlös oc slagen vppa hans mwn *RK* 2: 1932.

ärm (arm: armar *Di* 103; **armana** *Bir* 5: 39. **-ar),** *f.* [*Isl.* ermr] *ärm.* kiortelin hawir twa ärma *(manicas) Bir* 1: 19. thera *(munkarnes)* ärma äru nu thranga oc kröpadha hulka fordhom varo vidha *ib* 2: 70. nar han stak armana j ärmanär *ib* 132. *ib* 5: 39. *VKR* 12. ärmane af kwghlenom skullu ey länger räkkya än ytarst vppa längsta fingrith oc skötin aff ärmene vidher handena bindis matelika til

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

armen medh enom knap swa som andra ärma *ib* 57-8. **tha hon** syna syndroga ärmär ok blikande arma vpräkte syntes allom androm frumen swa som hon hafde gulskynande ärmä ... besatta mz dyyrom stenom *Lg* 3: 548. han strök sinä armar *(strycr vp ermina)* oc skulde twa sinä händer *Di* 103. hwar som ... strikär sine ärme op *SGGK* 105. arsenius ... hiölt sina ärm för ögonen *LfK* 144. — **ärma band,** *n. L.* — **ärma kapa (erma-),** *f.* [*Isl.* ermakápa] *L. kappa el. kåpa med ärmar (i sht för qvinnor).* ego walburgis joons dotter ... lego ... walburgi consorti laurencii ... togam meam dictam ærmæ kapæ *SD* 4: 82 (1328). ego benedicta haconædotter ... confero ... lucie auidadotter ... I ermakapo *ib* 370 (1334). ey ma bruþgumi flere förningä förä sinne bruþ än här sighs: en gangarä, saþul, betzil, ärmakapo oc hatt *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). — **ärmaspännilse,** *n. pl. armspänne, häkta hvarmed ärm hopfästes.* ego ragnildis hinzadottir ... lego ... domicelle margarete ... tunicam cum collobio cum ærmaspennilsse *SD* 6: 219 (1350). — **ärmaspänzl (ermespenzel),** *n.* = **ärmaspännilse.** ego benedicta haconædotter ... confero ... consorti benedicti alguzsson pileum meum cum hermelin. ffilie sue benedicte I par ermespenzel *SD* 4: 370 (1334).

ärmber, *se* **armber.**

ärmite (ärmete. ärmetä. ärmäte: -ens *Iv (Cod. B) s.* 222. **ermete** *Bil* 688; *ST* 49, 50; **-ans** *Bil* 751; **-anna** *Su* 264. **armethe** *Lg* 3: 35; **-en** *ib (på tre st.).* **härmete. hermete),** *m.* [*Isl.* ermiti, hermiti. *Senlat.* eremita] *eremit, anakoret.* en hälaghar ärmite *Bu* 23. *ib* 419. *Bil* 454. *Bir* 2: 201. af hälghra härmeta oc munka lifwerne *KL* 181. mz hwilke book wnderstas nw vitas patrum, hälga fädhrinna liffwerne, oc är ermetanna liffwerne oc bökir, hwilke nw aff flästom fforsmas oc j wanrökt gamblas oc fordarffuas *Su* 264. um then thima war en munkker ok ärmete *(monachus ... habitans in deserto terræ Sennaar)* visaste man ok hälagster han hät barlaam *Bil* 611. en prester ... wildhe ... gerna wardha ärmite *(solitariam vitam agere desiderans) ib* 272. sände han til suerike igen en ärmetha *(anachoretam),* som heth argarius *Ansg* 205. *ib* 211, 213. ärmetane oc hälge fädher haffdo inskiwtilse aff minom anda *Bir* 4: 116. al hermeta temprilse *ib* 156. hwilkin ... ledde han j ena kirkio, j hwilke war bygdher en litin celle, j hwilkom som bodhe en gamal ärmete *Su* 262. *Bu* 498. *Bil* 403, 688, 750. *Gr* 319. *KL* 204, 205. *ST* 49, 50. *Lg* 3: 35. han *(Johannes döparen)* var förste ärmete *Bo* 22. *KL* 405. *MB* 2: 399. eet litidh hws han ther om sidher fan thz atte een ärmetä een armber man *Iv* 2094. *ib* 2095, 2110, 2115, 2124, 2125. *Jfr* **renlivis ärmite.** — **ärmita bo (ärmeta boo),** *n. eremitboning.* foor han ... hem ighen til sit ärmeta boo *Ansg* 213. — **ärmita hem (ärmeta-),** *n. eremitboning, eremithydda.* ther bygdho the sik eth ärmeta hem *Lg* 3: 713. — **ärmita hula** *f. eremithåla. KL* 246. — **ärmita hus (ärmeta-** *Bil* 751. **armete-** *Lg* 3: 34**),** *n. eremithydda. Bil* 751. *Lg* 3: 34. — **ärmita lifnadher (ärmitta-. ärmeta-** *Bil* 454**),** *m.* [*Jfr Isl.* ermita lífi] *eremitlefnad.* sattis ther sanctus marcellus j ärmitta lifnadh *Bil* 53. flyddu til ödhkna. ok lifdhu widh nödh j scogha skiulum ok burdhis swa ther mz ärmita lifnadher *ib* 403. *ib* 454. — **ärmita liverne (ärmetha-),** *n. eremitlefnad, eremitlif.* thok then gudhelike prästen oc ärmeten argarius astunda oc länkta igen til sit ärmetha lifuerne *Ansg* 213.

ärna, *se* **arna.**

ärraþer, *p. adj. L.*

ärre, *n. ärr?* punicus är en hwiter sten han rensar böldher, wpfyller ärre *Cod. Holm. Peder Månssons "liber B", bl.* 221 *r. (enl. meddelande af Förste Bibliotekarien Dr. R. Geete).*

ärt (*pl.* **ärtir. ärter),** *f.* [*Fnor.* ertr, *f. pl. Mnt.* erwete, erte. *Fsax.* erit] *L. ärt.* pisa ärt *LB* 3: 58. hadhe crimilla lätith lägia rakor huder *(för ra korhuder)* oppa ärther *Di* 250. takin een godhan dryk aff sudhnom ärtom *LB* 3: 115. tettä er idher nyttokt oc ey hwitan kaal, ey ärtir, ey bönor oc annat skafwil wtan görin ther aff sodh *ib* 110. scal man wakta sik fore gambla ärthir oc bönor *ib* 1: 96. *ib* 7: 75. giff oss ärtir oc bönor oc gröt oc watn ther til *ST* 12. *LfK* 84. ther ey sade vtan ärter oc böna ther förra vexte kornit sköna *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6403. *Jfr* **fughla ärt.** — **ärta aker,** *m. L.* — **ärta sudh,** *n.* [*Isl.* ertrasoð] *ärtsoppa.* ärtha swd och böna swdh, tilreth mz yrthom oc kryddom *LB* 7: 75.

ärta, *v.* [*Isl.* erta] *reta.* the vmuändo sik at ärta mik til vredhe *(conversi sunt ad irritandum me) MP* 1: 210; *jfr* 361.

ärva (arfua *Iv* 2636 *(i rim med* fordärfua*).* **arfwä** *UplL Kk* 13: 2. **erffua.** *pres.* **-ir. -ar** *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. *impf.* **-þe. -adhe** *Di* 280; *SJ* 279 (1460). **-ede** *HSH* 24: 155 (1518). *part. pret. n.* **-t. -at** *RK* 1: 2226**),** *v.* [*Isl.* erfa] *L.* **1)** *ärfva.* sonen ärffwer epter fadherin gotz oc päninga *MB* 1: 333. *ib* 260, 375. en gardh ... som hustrv märitta ärffdhe effter sin barn *BYH* 1: 246 (1443). *SJ* 279 (1460). *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 33 (1490). at syster matte erffua mz broder tridiwngh bade epter fader ok moder oc swa annan skyllan man tha skal hon ärffua swa fast som han *RK* 1: 458, 461. alabrandh ärffuadhe sin fadher *Di* 280. sagde the fore rette at han kunde jcke ärffua sin fader för än han är död *Upplands Lagmansdombok* 1490-94 *s.* 26 (1490). at hans barn måge ärva land ok rijke äpte hans dödh *KS* 11 (26, 12). kotkarls son hawer änga sorgh aff thy, at han ärwer ey rike mz konungx söne *MB* 1: 232. dötter skullo ärwa, än ey ware sönir til *ib* 419. ärwe tha then som näst är skylder *ib* 420. widher säghiom wi ... alle erfdh efter karl nichlisson vm alt thet godz han i strengenese biscopsdöme atte oc wiliom ther i hwarte ärfua älla gelda *BSH* 1: 182 (1381). — *i relig. el. bildl. mening.* the skulu ärfwa äwärdhelika skam *Bir* 1: 128. iak vilde mik siälfuer fordärfua än diäfuulin skulde ey siälina arfua *Iv* 2636. **2)** *lämna (ngt) i arf (åt ngn).* vare forfädhir ärfdho ok atirläto os vidha ägho ok mykyt gooz *Bir* 3: 134. hwi skal jak ey ärfwa mine dottir tholik thing som iak nam *ib.* at thu lefdhe oc ärfdhe mik tholkit goodz *ST* 50. *ib* 495. thz gotz ... thera fader hade them ärwat *RK* 1: 2226. vij ärffwede ware ärffwinge mons giordson niels giordson och anders pedersson then deel vij

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ther qwar loothe bliffue *HSH* **24**: 155 (1518). — *i andlig mening.* haffwin i ider thetta vilkoradh tha er thz mik ärfft ok vpaboret *RK* 1: 349. vee them bädröffuade fane som sith ryke saa förderuar ok tolkit mordh effter sik ärwar ppa sina men honom tyena j troo *ib (sfgn) s.* 180.

ärve, *se* **arve.**

ärve (ervi. erfue. arffwe. ärfwir *sannolikt för* **ärfwi** *BjR* 1: 1; *jfr Kock, Fornsv. lagord s.* 23. *gen.* **ärfwäs** *VML II Kr* 7: *pr.*; *jfr Kock, Fornsv. lagord s.* 22**),** *n.* [*Isl.* erfi. *N.* erve. *Jfr Mnt.* erve] *L.* **I.** *arföl, arfsfest; högtid till aflidens minne i förening med messor för hans själ o. d., begängelse.* hundring fik fals tidhande at hadringer var döth ok giordhe ij swerike hans ärwe dyrlika ok satte mit ij husith eet ölkar fult mz got öll *Iv* LXXV. at ängen man þän kost skal haldä antyggiä bruþlop, kyrkyogangsöl, vtfärþäöl ... äller ärwe, äller förstomässoöl ma flere gyäste byuþä än här näfnis *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). de septenario, tricenario, & aliis exequiis que wlgariter ervi dicuntur *ib* 2: 6 (1286). göra eth ärffue *ib NS* 1: 37 (1401). scal han lata halda eet ärwe meth fira prester oc tiughu oc krono liusom oc blusom i thesso areno, som nw är inne, for for:da pedhars kylua siel; item i the areno som her nest efter komber skal han oc halda eet ärwe meth fira prester oc tiughu *ib* 147 (1402). skal abotin halda eet ärffwe epte mik dödhan, met xiiij preste *ib* 168 (1402). at magnus welling giordhe visselika eet hedhirlikit ärffwe i nydal i twa dagha, meth alla the preste ok clärka, ther han kunne fa ok rekkia, for nissa knwtzsons siäl aff rampsio *ib* 449 (1405). *ib* 2: 9 (1408), 340 (1410). **II.** *arf; arfgods; jordagods, fastighet.* abothen ... spordhe hwi han welladhe them thera goz wtaff resen swaredhe thz är mith rette ärwe ok ey theras *Di* 292. latha them nyuta suerigis laga ok ey saa gotz ok erffue fra taga *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 185. begaffwade konungh honum mz stort arffwe ok gotz *Lg* 3: 31. — *om stadsfastighet: gård, hus.* stod aa radzstuwonne lodwijk durskede ... ok lot vp magnus romara eth erfue ok ena tompt, ther näst nidhan fore liggiande östan mwr näst nordhan hinza zwartes ärfue ok sunnan hans wippenfördz ärfue hulkit erfue ok tompt lodwijk fornempde hanom saalt haffdhe ... fore fira hundradha (400) marker *SJ* 2 (1420). thät forscrifna erfue hws ok tompt *ib* 14 (1424). *ib* 6 (1422), 7 (1438), 18 (1424) *o. s. v.* — **ärvis del (arffwis-),** *m. arfvedel.* skiffta landet mz lotte hwarie släkt sin arffwis del *MB* 2: 52. *Jfr* **arfdel, ärvedel.** — **ärvis köp,** *n. L.* — **ärvis rike,** *n. arfrike.* yngre sonin är takin i ärfwis rikit (*motsv. ställe Bir* 3: 401 *har* arfs rikit) *Bir* 4: 361. *Jfr* **arf-, arfs-rike.** — **ärvis öl,** *n. L.*

ärvedel (ärffwo-. -deel), *m. arfvedel, arf.* kännoms wi ... fulla magth ok alla hafwa gifwith ... herra knute ... kännas widh allan wan ärwedeel, som oos böör ath ärfwa äffther husfrw sigride bosadotther ok husfrw katerine, marcusa bosassons dotther *SD NS* 1: 593 (1406). *SJ* 383 (1473). — *pl. egodelar?* alth thz han ägher lösth oc fasth j ärffwodela lägher (*för* lägghes) wndy konwngsens fatabwr *PM* 38. — *Jfr* **ärvis del,** *äfvensom* **arf-, arva-, ärfdha-del.**

ärveiordh, *f. L. Jfr Kock, Fornsv. lagord s.* 22.

ärveluter (erffuelutt), *m. arfvelott, arfvedel, arf. bildl.* thz war een sorghfull erffuelutt hans hustru fik til werning *MD* 387. *Jfr* **arfluter.**

ärveskiptning (erffweskipning), *f. arfskifte.* athe (*d. v. s.* at the) wel ok kerligan fforlicte woro om then erffweskipning epter arend mölnare *SJ* 404 (1474). *Jfr* **arf-, arva-skiptning,** *äfvensom* **ärfdha-skipting.**

ärvinge (ärfinge. ärwynge. erfwinge. arfuinge. arfwnghe. *obl. kas.* **-iä** *VGL I MD* 1: *pr.*; *II Dr* 1; *UplL Ä* 16: 3. *pl.* **-iar. -ar),** *m.* [*Isl.* erfingi] *L. arfvinge.* kan ... then kununger döa ther af almogans wali är til welde kumin ok hauer barn ok ärvinga äpte sik *KS* 11 (26, 12). — *med personens gen. (el. i dess ställe poss. pron.).* skulu hans äruingia haua vilia at giälda hans giäld allom them the vita at han var skyllughir *Bir* 3: 18. honum dughir litit hans aruinga välgärninga *ib* 41. som ärfwinge var thäs konungxsins *ib* 400. vi oc vare ärwyngiä *SD* 5: 562 (1346). afhändher jak mik thet for:de gootz wndhan, ok mina arfwngha *ib NS* 1: 6 (1401). han ... oc hans ärfinga *SJ* 38 (1426). *HSH* 24: 155 (1518). — *med gen. utmärkande det ärfda föremålet.* himerikis rikis arfuingia *MP* 1: 20. himerikis ärfuingia *ib* 25. — *med prep.* til. at han war rättir erfwinge til konungxrikit *ST* 339. — *Jfr* **iämn-, mädh-, sam-ärvinge.**

ärvodha, ärvoþe, ärvodhliker *o. s. v., se* **arvoþa, arvoþe, arvodhliker** *o. s. v.*

ärvärdhogher, *adj.* [*Mnt.* êrwerdich] *ärevördig. ss hedrande epitet.* ärvärdogho (*för* -e) kere herre *FM* 346 (1507; *till Svante Sture*).

ärände, *se* **ärande.**

äs (es), *n.?* [*Mnt.* es] *äss, den sida på en till tärningspel begagnad tärning hvilken har endast ett öga.* the kunne icke migh nemmare gonga j thirannes stycker ock mång ogherning än es ock sees på en therning *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6420. *Jfr* **as.**

äsia (esia. äsyä. ässia), *f.* [*Ä. Dan.* esie. *Jfr det i Finskan upptagna lånordet* ahjo] *ässja, smideshärd.* han greep glöþheet iärn af äsionne *KL* 190. ma han wäl liknas smidhio bälgh som är fullir mz wädhir vidh äsiona (*conflatorium*) *Bir* 1: 328. til thäs hon vardhir reen som gul hulkit som rensas ... j ässionne oc moteno (*fornace et formella*) *ib* 3: 107. *Ber* 122. *Su* 128. swa som vellendes äsyä fore m hambrom *LfK* 225. the ... kommo til enä smidhio; ther war j twa esior *Pa (Tung)* 35. mängiandis alstingis wäl samman j äsyonne *PM* 78.

äskia, *f.* [*Sv. dial.* äskja, äska. *N.* eskja. *Jfr Isl.* eski, *n.*] *ask, dosa, litet skrin (eg. af ask).* eld i sköt orm i barm mws i äskio ärw onde gäste *GO* 468.

äskia (eskia. äska. eska. -ar, -adhe, -at), *v.* [*Fdan.* æske. *Mnt.* eschen] **1)** *äska, kräfva, fordra, begära.* the suensca lotho them första huat the sculle äska af konungen tha *RK* 2: 1663. aff kirkior oc closter monka oc presta lat iak huar tridie päning eskia *ib* 3: (*Till. om Chr. II, red. B*) 6330. sadhe the honwm wp theris hwlscap, manscap, och äskedhe af honwm thet höffwitzmantz döme pa menige

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sweriges inbiggiara wegne *BSH* 4: 219 (1497). at eske stäcked aff erchebiscopen *ib* 295 (1501). han . . . eskiar c (100) yxn aff lywngby sokn *ib* 5: 114 (1506). iach . . . bödh mich i retthe med her sten och eskäde reth aff honum *HSH* 19: 173 (1511). tiill kräffwendes och eskendes kwngens hielp och tröst tiill erchebispens wndsätningh och förlosningh *ib* 24: 105 (1517). — *med dat. och ack.* att gusa henna aldrig wåldfördhe eller i någkra handha måtto war henne sådana ohöffwisko askandhe *(för* äskandhe*) SD NS* 2: 397 (1411, *nyare afskr.*). — *med prep.* upa (pa). the senda budh til honom tha at wita hwat han wilde eska oppa *RK* 2: 6783. at breff oc wissan aff honom faa om tolka priuilegia the äskade oppa *ib* 6807. marsken kom til nycöpungh brat oc eskiade strax pa thz slot *(uppfordrade till slottets öfverlemnande) ib* 3025. äskie vij paa rigisins fonger i danmarch äre i *(för* och *i?)* thenne fegdh till suerigis richis handh grepne wore paa stocholm och anderstadz vedh theris äre och skiollemerche, inkommendis jnnen paaske nesth kommendis till vor käre höffuitzman *HSH* 20: 104 (1507). — *begära inträde i (ett skrå).* embetet eskia *SO* 95. om nagar screddar aff land komber ock eskior *(för* eskiar*)* embetet her j staden *ib* 96. tha mag han embetet äskie trem synnom jnnan tolff weker ok tha han thz swa esket ock begäret haffuer tha ma bröderschapit hanom ey wegras *ib* 102. tha han saa ämbetet äskiat haffuer *ib* 145. nar swa dana man eller swen fram komber fore kompanijs brödra ok theris embethe äskianda wordher *ib* 192. *ib* 80, 81. **2)** *tillkalla, uppmana att infinna sig, anhålla om närvaron af, inbjuda.* äskiadhe eric karlson iiii men aff hwario . . . herade *BSH* 3: 282 (1470). i scriffue at i vele . . . komma tiil ordha och talss med mich huar och när iach eder eskedha *HSH* 20: 52 (1506). scholu oldermennena tz kunnogt göra fore borgamestara ok radit ok tha eskia twa gode men aff thöm som när ok offuer äre rantzake ock höre hwat som reth ok schel är *SO* 154. — *Jfr* **at-, i gen-, pa-, upa-äskia.**

äskiare, *m. Jfr* **ämbitis äskiare.**

äspebladh (äspä-), *n.* [*Fdan.* æspebladh] *asplöf.* han . . . skalff tha som eet äspä bladh *Iv* 4465.

äspelunder, *m.* [*Fnor.* espilundr] *asplund. i ortnamn. pl.* in villa espelundum *SD* 5: 266 (1344).

äspinger (espynger. -iar), *m.* [*Isl.* espingr. *Mnt.* espink] *äsping, ett slags mindre fartyg. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 865. jak haffwer pa stapolen ij (2) äspinger, hwar thera tiil lx (60) karla *BSH* 5: 122 (1506). wile i göre oss nager wndsätning medh nagra rodarajakter oc äspinger, waare thet ganska nyttogt *ib.* the sändo v (5) äspingia til slottet *ib* 168 (1507). thee ro medh iiij (4) äspingia bade wt och in *ib* 171 (1507). thet (the) komme idher oc then fatige lans ende til hielp . . . medh . . . verye oc met gode espynge *FM* 311 (1507).

ästa, *v. L.*

ät (äth *VGL I Md* 5: 4; *SML Ä* 3: 1; *Lg* 922, 3: 39. **eth** *Bil* 450. **äät** *MELL Ä* 13, *Egn* 6: 1; *MB* 1: 143, 205, 368; *Fl* 588; *RK* 1: 70, 264; *Al* 4654. **ätt** *VGL I Md* 2; *VML II Ä* 14, 19: *pr.* **ett** *UplL Ä* 19. **edht** *RK* 2: 92. *gen.* **ätta** *ÖGL Dr* 7: *pr., Ä* 5, *ES* 3: 2. *pl.* **ätter** *MB* 1: 174 *(på två st.).* **äter** *ib. med best. art. sing. nom.* **ättin** *VGL I Md* 1: 4, 5; *ÖGL Dr* 2: *pr.,* 17: 2, *Vaþ* 4. **ätin** *VGL II Dr* 6, 7. **ätten** *ib III* 119. *ack.* **ätena** *MELL Ä* 3. *dat.* **ätinni** *VML I M* 10**),** *f.* [*Isl.* ætt] *L. ätt, slägt, stam.* af betheleem dauid kunugs ät ok släkt *Bu* 3. *ib* 6. *Bil* 924. *Lg* 922. thenne quinna är komin aff godhe ät *Fl* 46. *ib* 588. jach tenker i forsma then herra for thz at han är födht aff wore edht *RK* 2: 92. han . . . älskade gerna sin eghin äät *ib* 1: 70. tha gik folkunga äät wald ouer ok mykin oreth *ib* 264. the wordho ther rike alle slät thera släkt ok all thera äät *Al* 4654. skal iak sätia mit wredha änlite ower then man oc alla hans äät *(cognationem) MB* 1: 368. forbödh min herra mik at leta sinum sone kono i thy lande, oc bödh mik at bidhia honum iomfrw her i lande aff sinne äät *ib* 205. födhis nakar mz them last som hörir til hans äät *ib* 143. nw ögxlas mankönith aff threm noe sönom oc kom aff them siwtighi oc twa äter fämptan ätter aff iaphet, thrätighi aff cham, siw oc tiwghu aff säm, oc skipto thässa ätter wärldina i thre löter *ib* 174. — *närmande sig betydelsen: härstamning, härkomst.* ängin wiste hans eth ällir edhle *Bil* 450. aff hälgom patriarchum war hans äth oc ädhle wphoff *Lg* 3: 39. — **ättarbot (ätta-. ätar-. äter-),** *f. L.* — **ättargiäld (ättar gälld** *VML II Kg* 7: 5. **ättärgiäld** *UplL Kg* 10: 2 *i var.,* 10: 8 *i var.;* **-giäldi** *ib Kg* 11: *pr.* **ättergield** *SD* 2: 408 (1305). **ättergiald** *ib.* **ätergiald** *ib* 1: 586 (1281). **attärgiäld** *UplL Kg* 10: 2, 8. **attär gäld** *VML II Kg* 7: 5 *i var.* **ettagiald** *SD* 2: 242 (1297). **ettagyeld** *ib* 408 (1304). **ättägiäld** *UplL Kg* 10: 8 *i var.* **ättägeld** *BSH* 1: 62 (1365). **ättägiald** *ib* 63 (1365), 76 (1365, *på två st.*), 77. **ättägyald** *SD* 2: 218 (1296). **ättägiäl** *BSH* 1: 66 (1365). **ättegield** *SD* 2: 390 (1303), 424 (1304). **ettegeld** *HSH* 18: 186 (1497? *gammal afskr.*). **ättägial** *BSH* 1: 64 (1365), 65 (1365), 69 (1366), 70 (1366), 72 (1366), 73 (1366), 74 (1366). **ätagiäld** *ib* 62 (1365). **ätagiald** *SD* 2: 490 (1307), 495 (1307, *nyare afskr.*). **ätegiäld** *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdrag*). **äthegiäld** *ib* 316. **ätegäld** *ib* 304. **ätegeld** *ib* 316. **etagiel** *Riksarchivets Pergamentsbref* 2: 26 (1383)**),** *n. L. en viss utskyld, särskildt omtalad såsom utgående från Uppland, Södermanland, Vestmanland och "Örebro län". Jfr Schlyter, Ordbok s.* 779; *Styffe, BSH* 1: xcvi; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 265; *Sandström, Hist. tidskr.* 33: 3 *f.* concedimus . . . eisdem *(d. v. s. kyrkan och de andlige)* omnia bona sua . . . a . . . solucionibus . . . wlgariter dictis skipwist spannemal. ætergiald. ledhogxlamæ . . . libera . . . & exempta *SD* 1: 586 (1281). *ib* 2: 218 (1296), 242 (1297), 390 (1303), 408 (1304, 1305), 424 (1304), 490 (1307), 495 (1307, *nyare afskr.*). nota leuata in castro nicepung de skipuist ættægeld spannamal laghæ nöth impoSicionibus et denariis causarum (thingwitæ) *BSH* 1: 62 (1365). ætagiæld et thingwitæ vii marche ii solidi *ib.* de ættægiald et thinguite xx ore cum viii solidis *ib* 63. ættægial et thinguite vii marche cum ii oris de byringhe et olastro skiplagh *ib* 74 (1366). summa ættægiald iii marche *ib* 76 (1365). ættægiald xii ore *ib. ib* 64 (1365), 65 (1365), 66 (1365), 69 (1366), 70 (1366), 72 (1366), 73 (1366), 77 (1367). orebro län . . . til ätegäld . . . 79 m. 7 1/2 ort:r *BtFH* 1: 304 (1413, *Joh.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Bures utdrag). *ib* 316, 317. lawnde häredh . . . xxx marc ettegeld *HSH* 18: 186 (1497? *gammal afskr.*). *(Till biskopen (i Strängnäs) af tomten (i Trosa) årligen gifva* $^1/_2$ *mark och)* sith etagiel *(och blifva i biskopens frälse och tjenst) Riksarchivets Pergamentsbref* 2: 26 (1383). — **ätta högher (äta-),** *m. L.* — **ättalef (äta-),** *f.* = **ättaleve.** *Svenska Riksarchivets Pergamentsbref* 1: 581 (1376). — **ättaleve (etta-. ette-. eette-. etthelöwe. ätteliffue** *Urk. fr.* 1510 *(efter meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe)*), *m.? och n. ättjord, jord som af forno är ättens gemensamma egendom, rätt till (delaktighet i) sådan jord. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 290 *f.; Söderwall, Medeltida rättsuttryck från Värmland, Närke och Småland s.* 27. begerer iak ath vitha om iak maa lösa mina hustru ettaleffve in medh saa dana värdöra som laghen wtwisa j iordha balken capitulo ix° *Arfstvisten emellan Erik Eriksson och Ture Turesson* 50. är thät . . . offuer veghende hwor fore her thure skulle ärffua twa dela j there mödhernes etteleffue ok the badha systhra ey vthan tridhie delin j hans fädhernes eette leffua *ib* 51. haffwer han mik fulth giorth for etthelöwith om for:da gardh *SD NS* 1: 519 (1406). *Jfr* **ätleve.** — **ättalevisman (ätalefuis-),** *m. skyldeman som har rätt till* ättaleve. wi . . . kännomps . . . at wi hawom . . . i närwaro nästa ätalefuis manna . . . vplatit . . . här beincter niclissoni . . . thessin war godhz *SD NS* 2: 198 (1409). — **ätta lägger (äta-** *MELL EÞs* 33: *pr., Högm.* 2. **ätä-** *ib Eds* 33: *pr.*), *m. L. Jfr* **ätlägger.** — **ätta räkning (-regningh),** *f. slägturäkning, slägtutredning.* tha giorde the there ätta regningh ther for retthen medh there nästa fränder och wänner pa bade syder *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*). — **ättarstuþ** (*pl. ack.* **ättarstudher** *VGL IV* 21: 87 *i var. (se MELL s. L not* 1 *och s.* 457). **ättärstuþa** *VGL II Dr* 7. **ättar studha** *SD* 4: 408 (1335; *nyare afskr.; jfr nom. pl. med art.* **studhana** *under* **stuþ**); *ordet kan dock på de två sistnämda ställena fattas ss. ack. sing. el. plur. af* **ättarstuþi**), *f.* [*Jfr Fdan.* stuþ *(Valdemar II:s Jyske Lov (Thorsens ed.)* 2: 22)] *L. understöd el. bidrag till utgörande af ättarbot hvilket dråpare uppbar af sina slägtingar. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 779; *Amira, Altschw. Obligationenrecht s.* 754. engin skal oc . . . är [ɔ: här?] äptir ättar studha wthgöra firi drap, utan han wili *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — **ättarstuþi?** (*ack.* **ättärstuþi** *VGL II Dr* 7, 10, *möjl. dock att fatta ss. ack. pl. af föreg. ord*), *f. och m.? (se föreg. ord). L.* — **ättar trä,** *n. L.*

ät, *konj. och infinitivmärke, se* **at.**

äta (ääta. eta *LB* 3: 27. *pres.* **-er. iättir** *VML I Þiufn* 14. *imperat.* **ät. äät** *KL* 151. **ääth** *ST* 23. **ätt** *LB* 7: 235. **eth** *MD* 8. *impf. ind.* **at. att** *Di* 123 *(på två st.)*, 170. **aat** *Bil* 82; *MB* 1: 17, 161, 323; *MP* 2: 5; *Iv* 2107; *RK* 1: 1313. *2 pers.* **ast** *MP* 2: 174. **aast** *ib* 1: 266; *MB* 1: *(Cod. B)* 543. **astz** *Lg* 3: 487. *pl.* **ato** *Bil* 689; *ST* 146. **aato** *MB* 1: 11, 323; **saman aato** *ib* 2: 357. *impf. konj.* **ate** *Bu* 20. *part. pret.* **ätin),** *v.* [*Isl.* eta] *L.* **1)** *äta, förtära.* at han skulde dö: hulikin dagh han ate forbuþna frukt *Bu* 20. et menlöst lamb. som liuar ok är helt siþan þät är ätit *ib* 140. tholik kost som konungen aat *RK* 1: 1313. jak äter ey mat her i dagh för än iak hawer talath mit ärinde *MB* 1: 205. *ST* 146. man skal äta korwin män han är heethir *GO* 226. for thy wardhir allir mathir ätin at somi äta kalen ok somi krasen *ib* 407. hwa sik blanda widh sadha honum äta swiin *ib* 759. mins friz madher som mit brödh aat *Bil* 82. tha aat mannin ängla brödh *MB* 1: 323. thz brödh ther hans forfädher aato *ib.* jak forbiwdher idher at äta blodh, eller nakarsskons hold mz blodhe *ib* 366. tha skulin i alzskona frwkt samansanka oc äta *ib* 366. j skulin ey thörfwa äta eller nöta vtan idhert älzsta aarsädhe *(comeditis vetustissima veterum) ib* 376. äta gräs som en oxe *ib* 17. magho the ääta köt fyrom synnom j hwario wkw *VKR* 62. ääta fiska oc hwit mat *ib.* äta fisk oc hwit mat *ib.* the . . . hawa änkte thz the magho äta *Bo* 88. han att oc drak i ena maltiid, thz hanum war tänkt i ix daga *Di* 123. lactuca skal man ätha tha mykin hiti är *LB* 7: 4. — *med prep.* af *(för att utmärka partitivt obj. el. för att angifva det hvarifrån ngt tages el. hämtas).* gaff gudh honum thetta budhordh at han skulle äta aff alzskona frwkt i paradiis vtan aff eno trä *MB* 1: 159. *ib* 160, 161. *MP* 1: 266, 2: 174. ääth aff thesso brödheno *ST* 23. lwctha vppa god äple, oc äta aff tom *LB* 7: 235. ätt idhkelica aff vägbreda fröö *ib.* äta aff ene fete höno *ST* 146. walter sat oc att aff et willegals böste *Di* 170. af ängom mat ätir iak swa gärna som af hänna *Bo* 51. eth ther af *MD* 8. som the ärw saman j hardom leek swa äthe ok alle aff eene stek *ib (S)* 251. äta aff thy som afgudhum offras *(manducare de idolothytis) MP* 2: 188. thön thry äta al saman . . . af enom disk *Bo* 34. sma fugla . . . ato af hans hand *Bil* 689. — *abs.* i dagh skalt þu mz mik äta *Bu* 144. flere folk ätar þär inne som iak äta(r) *ib.* vi gangom at äta *Fl* 848. stat vp ok dräp ok äät *KL* 151. tha ihesus aat i symonis huse *MP* 2: 5. the skulu ey äta, for än conuentit ätir *Bir* 5: 78. viliande hällir fasta än äta *ib* 3: 167. han . . . gaf thöm äta. oc aat siäluir mz thöm *Bo* 240. the iomfrw skulde äta ga *Fr* 1968. the bära til the iomfrw riik dryk ok äta toktelik *ib* 1972. tende han op en storan eld. sidan satte han sik till oc att *Di* 123. hon . . . iate sik aldre äta älla drikka. för än hon finge sina bön *Bu* 55. sitia nw til bordh oc äta oc drikka gladhlika *MB* 1: 206. nokre drykke brödhir sato saman . . . ato och drukko oc taladho mykla fafängo *ST* 146. thön hus han skal äta ok drikka i medh sit härskap *KS* 41 (106, 44). hwa wäl äthir han skal wäl drikka *GO* 219. äth som hema staddir ok drik som gästbwdhin *ib* 403. hwa som i otiidh athir *(för* äthir*)* han skal fasta ätande tiidh *ib* 434. — *bildl.* thw skalt ey allom ordhom äta giffua *(gifva näring åt, lägga på minnet?) GO* 313; *troligen har här dock en förvanskning skett; jfr de emendations- och tolkningsförslag, som framställts af Kock, Medeltidsordspr.* 2: 154 *f. och Bugge, Ark. f. Nord. fil.* 10: 92. **2)** *tugga, bita; genom tuggande el. bitande aflägsna.* klärkin fiol j hardhan siukdom . . . oc änxla. at han at aff sik tungona *KL* 63. — *gnaga, söndergnaga.* jak . . . tok hona swa som ätin *(corrosum)* kärna j äple *Bir* 3: 317. **3)** *förtära, fräta, bortfräta.* en sot at af hanom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

annat laret *(cancer unum crus totum consumserat)* *Bu* 515. maattelika ätha kötit j saarwm *LB* 9: 105. ätha dödköth j sarom *ib.* äthir hon (ɔ: mirra) dödhaköt af saar *ib* 4: 343. — *bildl. fräta, gnaga, plåga.* äter thz . . . mith hiärta *(mea mens valde comburitur).* at hedhne män ok fule, scolu nythia mit fädherne *Bil* 488. — *part. pres.* **ätande,** *ätbar, ätlig, matnyttig.* ther fölgdhe ok mz ätanda fä . . . yxn ok köör faar ok geter ok margher godher galter feter *Al* 4955. — ätande vara (ätandis-. ätans-), *ätlig vara, matvara, lifsmedel.* alla ätande warur *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*). oppo korn eller andra ätandhewarur *AS* 107. — *koll.: matvaror.* hwat han for sik findir baadhe j booskaps thingom ätande waro. oc fänadh *VKR* 40. *Bir* 5: 124. jnskaffa aldrahanda ätandis warw *PM* 3. som föra ätans warw . . . til hären at sälya *ib* 27. *ib* 39. — **äta sik,** **1)** *äta sig, genom ätande blifva. med ack. af ett adj. uttryckande handlingens verkan.* mön at sik mätta *Bu* 71. skulin i äta idher mätta mz fridhi *MB* 1: 376. ät tik mättan ok ey fullan *KS* 24 (58, 25). **2)** *äta sig, fräta omkring sig, tära sig, täras.* quinta essentia aff qwekselff läker fistulam, oc annor saar som ätha segh *LB* 9: 109. läker thz . . . alla siwkdomma som segh ätha oc wthwidha *ib* 112. — *bildl. äta sig, fräta sig, förtära sig, förtäras (af grämelse). i förbindelse med adv.* innan. han äther sik jnnan som en laki *MD (S)* 288. jach äther mik, innan wij *(rätta interpunktionen är väl:* jach äther mik innan, wij*)* haffwe tilfelle, och icke makthin *BSH* 5: 138 (1507); *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. fil.* 23: 349. — *med ack. af adj.* alder *i anv. närmande sig adverbial betydelse (se* **alder 1***).* þeop[h]ilus . . . ätar sik allan innan viþ angar *Bu* 29. nero . . . at sik allan innan af harme *ib* 129. — **äta up,** *äta upp, uppäta.* aat han thz ginstan op *Pa* 7. fugla ok flughu ato thz vp *Bir* 1: 154. *Al* 943, 4497. *RK* 3: *(sista forts.)* 5312. hunda äta annarz manz ärende vp *GO* 270; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 150 *f.* *Jfr* **upäta.** — *Jfr* **af-, saman-äta** *samt* **oätin,** *äfvensom* **ata,** *v.*

äta, *n.* [*Sv. dial.* äta. *Ä. Dan.* æde] *mat.* the bära til the iomfrw . . . dryk ok äta *Fr* 1972. *Jfr* **ata,** *f.*

ätan, *f. ätande; måltid.* gifuande os värnilse mot ofmykle oc ofkräselike ätan ok drikkan *MP* 1: 267. var ey girugir j huarie ätan *(in omni epulatione)* oc vtgiut ey tik ouir allan mat *ib.* — *måltid; mat.* man hafuer thz stundom förra seet hans ätan *(Cod. B* ätän; *Cod. A* ätintiidh*)* var bätre reet *Iv (Cod. C)* 2112. ther var ympninga alla nadhe til dryk ok ätan badhe *Fl* 576. *Iv* 3840. *Fr* 1280, 1765. *Al* 3858, 6100.

ätande (ätandh *Fr (Cod. B C D E F)* 403**),** *n.* [*Fdan.* ædende. *Mnt.* etent, *se Tamm, Tränne tyska ändelser i svenskan s.* 7] *ätande; måltid.* mz ätandhe oc drikkande *Lg* 3: 192. wart thz ätandit forstyyrt *ST* 147. *Fr (Cod. B C D E F)* 403. — *måltid, mat.* mädan iach later idher ätändä *(Cod. C* idert ätande*)* redhä *Iv s.* 209. thera ätändj (ätende; *Cod. A* mat) redis väl til mata *Fr (Cod. B C D E F)* 375.

ätande tidh (-tiidh. ätantiidh. ätintiidh), *f.* **1)** *tid att äta, måltidsstund.* hwa som i otiidh athir *(för* äthir*)* han skal fasta ätande tiidh *GO* 434. samarla liggia ätande tidhir *ib* 15; *jfr* **2.** **2)** *måltid.* genest äpter ätendä tiidh wm midhdaghen tha skulu brödhrene gangä i körkiona *SD NS* 1: 304 (1403. *i vidim. af* 1414); *jfr* **1.** man hafuer thz stundom förra seet hans ätintiidh var bätre reet *Iv* 2112. föreata gör faghir ätantiidh *GO* 691.

ätborin, *adj. L.*

äteliker (-liken), *adj.* [*Ä. Dan.* ædelig. *Nt* etelik] *ätlig, ätbar.* at war mather wari ätheliken *LfK* 84. al ätelik ting *LB* 3: 28.

ätia (ättia), *f. L.* — **ätiu bot (ätiio-** *MELL B* 8: *pr. i var.* **attio-** *ib.* **ätu-** *ib.* **äta-** *BtFH* 1: 210 (1506). **ätä-** *MELL B* 8: *pr. i var.; BtFH* 1: 127 (1464), 149 (1506) *o. s. v.* **äthä-** *ib* 161 (1508), 212 (1507) *o. s. v.* **äte-** *ib* 255 (1507), 278 (1509), 298 (1509). **äthe-** *ib* 245 (1507), 271 (1508). **ääthe-** *ib* 217 (1507), 218. *pl.* **-böter. -bötter** *BtFH* 1: 161 (1508), 245 (1507), 278 (1509). **-bother** *ib* 228 (1509)**),** *f. L. ersättning för skada som fäkreatur gör (genom ätande el. betande) i åker el. äng; tredska i fullgörande af ersättningsskyldigheten. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 778; *Amira, Altschw. Obligationenrecht s.* 730. dömdes lauris gille daballa saker til iij mark for ätaböter *BtFH* 1: 127 (1464). dömdes . . . tesse epter[ne] hwar tere sak til iij m. för äthäbötter. och awerk *ib* 161 (1508). dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. for ogilde garde och ätaböter *ib* 210 (1506). dömdes thenne för[ne] hwar there sak til iij m. for gard fal och äthäbother *ib* 228 (1509). *ib* 149 (1506), 177 (1507), 212 (1507), 217 (1507), 218, 245 (1507), 255 (1507), 271 (1508), 278 (1509), 298 (1509).

ätikia (ätikkia *Bir* 1: 99; **-an** *ib* 100: **-io** *ib* 2: 262; *Bo* 203. **ätika. ätige** *MD* 17. **etige** *ib* 39. **edike** *ib* 22**),** *f.* [*Fdan.* ædike. *Mnt.* etik] *ättika.* lät domaren stuppa hans strupa fullan mz lim sinap ok ätikio *Bu* 532. þe skäkto *(för* skänkto*)* þik . . . ätikio ok galla *ib* 77. *ib* 139. *Bo* 203. *MP* 1: 39. *Bir* 2: 262. *MD* 17, 22, 39. swa som ätikkia vm hon til blandas mz söto ok godho vine tha for därfwar hon allan vinsins sötma *Bir* 1: 99. *ib* 100. skal hon siwde thesse yrt mz ätiko *LB* 3: 71. *Jfr* **vinätikia.**

ätil, *f.* i änne ätil *(annan läsart* weel*)* konne ey mera vaara *MD* 351; *jfr* 381.

ätla (-ar, -aþe, -aþer. *part. pret. n.* **ätt** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **eth** *MD* 15**),** *v.* [*Isl.* ætla] *L.* **1)** *tänka, hafva för tankarne, mena.* är thz natwrlikt at marghe huxa oc ätla mang thing, oc hwar sit *MB* 1: 102. **2)** *tänka, hafva i tankarne, hafva för afsikt, ämna.* han . . . ätlaþe dräpa vitum *Bu* 526. iak ätlaþe *(motsv. ställe Bil* 1017: huxade*)* kununga ok härtogha biuþa tel þit bruþlöp *ib* 491. — *tänka, hafva för tankarna, tillämna.* födhes opta dotter ther son war ätladhir *(Cod. A* thänkter 84*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 535. thz som en natwra ätlar *(Cod. A* thänker 85*)* thz hindrar opta annor mz sinom krapt *ib.* — *tilltänka, ämna, tillämna. med ack. och dat.* taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). marghe mista . . . sins iordhrikis herra winskap, oc then bedher oc äro, som hans herra hafdhe honum ätladh *(Cod. A* thänkt 51*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 532. jak skal sända min ängel, at . . . ledha thik i then stadh som iak redhe til oc ätlade thik *(Cod. A* som reedder är til oc thänkter thik 340*)* *ib* 560. **3)** *sätta sig i sinnet, föresätta sig?* dömen som i haffuen eth j withen allen wan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

landz räth *MD* 15; *jfr* **2.** **4)** *bestämma (öfver)?* all the thing som äre äwinnelik them ätlar *(Cod. A* aktar 109*)* natwren oc ey annar tha et födhes af andro *MB* 1: *(Cod. B)* 536. **5)** *bestämma, utse, utkora.* en ärlikir cristin herra ... ätladhe sina enga dotter til klostirs *(consecrare domino disponebat) Bil* 603. han *(Tiberius)* var stypson octouiani ok magher ok ätladhir son til arfs *(adoptione filius) Lg* 299. the ene som nw äre ätladhe til himerikis *MB* 1: 116. — *Jfr* **iämätladher.**

ätlan, *f.* [*Isl.* ætlan] *tanke, afsikt; bestämmelse.* ma änga lund nakath hindra wars herra ätlan *(Cod. A* thanka oc wilia 84*) MB* 1: *(Cod. B)* 535.

ätleþa, *v. L.*

ätleve (äathlewe *Svenska Riksarchivets Pergamentsbref* 1: 373 (1376)**),** *n.* = **ättalef, ättaleve.** *Svenska Riksarchivets Pergamentsbref* 1: 71 (1355), 373 (1376). — **ätlevis gardher (etleuis-),** *m. ättgods, stamgods. Svenska Riksarchivets Pergamentsbref* 1: 316 (1371).

ätlinge (ethlinge *StadsL. membr. B* 5 *b, Eds* 19 *enl. Rydqvist* 2: 204**),** *m.*

ätlinger, *m. L.*

ätlägger, *m. L. Jfr* **ätta lägger.**

ätmaþer, *m.* [*Isl.* ættmaðr] *person af samma ätt el. stam, stamförvandt, frände.* hwi wildo ware ätmän *(patres nostri)* dräpa christum *Bil* 86. tha sa han sinna ätmanna nödh *(egressus est ad fratres suos viditque afflictionem eorum) MB* 1: 280. jak wil ... se än mine ätmän liwa *ib* 286. talar waar herra främermeer til moysen ... calla saman älzsto män oc wisasto aff thinom ätmannom *(congrega seniores Israel) ib* 283. j skulin ey thrugha idhra siälffs ätmän *(contribules vestros) ib* 373. wi skulom fara alle ätmän mz vngo folke oc gamblo, mz sonom oc dötrom *ib* 303. at hans son hafdhe ey taghith kötzsins skyrdh oc skirsl som waar herra bödh abraham, oc allom them ätmannom *ib* 287.

ätska, *f.* [*Isl.* æzka] — **ätsku spiäl (-spiäll** *ÖGL Kr* 15: 1, 27: 2; **-spiälle** *ib* 15: *pr.* **äzskospiäl** *SR* 58. **äzsco spiäll** *SmålL Kr* 13: 8. **äthskospiel),** *n. L. kränkning af skyldskap, blodskam. SR* 58. skörliffnadhin är sywsköna förste är löskeläghe ... fiärdhe äthskospiel *Sv. Kyrkobruk* 355.

ättaþer, *p. adj. L.*

ätterne, *n.* [*Isl.* ætterni] — **ätternis vapn (ättärnis-),** *n. ättvapen, slägtvapen.* som wälbyrdoge ärw oc föra sin ättärnis vapn *PM* 28.

ättinge (*dat.* **ätthingia** *StadsL Eds* 19: *pr. i var.***),** *m. L.*

ättinger, *m. StadsL II* 2: 1 *i var.*

äve, *n. pl.* [*Isl.* æfi, *f.*] **1)** *lefnadslopp, lefnad; lefnadsförhållanden.* huru hans äfwe hafwa warith *Al* 1180. varda visselica the människiona ytro äwe värre än the förra varo *MP* 1: 95. **2)** *lefnadsåldrar, mansåldrar, tidsåldrar, tider, tid.* some preste i india lande ... liwa mang äwe aff enne fruktz dygdh *MB* 1: 108. mannen matte mang äwe hawa närt sit liiff widh paradiis frwkt *ib* 126. mädhan een planete stiärna ganger sköt om kring, tha komber annor seent, oc swa margh äwe hwar om andra *ib* 66. ängla waro skapadhe mangom äwum fore iordh oc himil *ib* 48. marghom äwom fore waara dagha *ib* 260. langhom äwom *(Cod. A* mangom aarom 12*)* ... för än hon war föd *ib (Cod. B)* 528. han war wäldoghaster herra i landom i gamblom äwom *ib (Cod. A)* 68. j gamblom äwom *(diebus antiquis)* war rom swa som litat lärift *Bir* 1: 385. lekmannana stadhge var väl skipadhir fordhom j gamblom äwom *(tempore antiquo) ib* 3: 366. swa som almänningx folk giordhe i fornom äwom *MB* 1: 369. thz war sidher i them äwum *ib* 208. *ib* 214, 220, 281, 447. *Bil* 82. *Su* 419. wärlden görs gamul i varom äwom *ib* 381. aff them äwum oc til wars herra byrdh *MB* 1: 263.

ävia, *se* **äfla.**

ävigha (ewige), *adv. städse, för beständigt.* arliga ok ewige vtgiffue x artiger peninga *SO* 33.

ävigher (äwiigh *(ack. sing. m.) RK* 3: 2454. **äwijgher: äwijgha** *ib* 2: *s.* 336. **äwich** *(ack. pl. n.) SJ* 237 (1454). **äwegher: äweghe** *LfK* 120. **ävogher. eviger. ewiig** *(ack. sing. m.) SO* 33. **ewijgh** *(ack. sing. m.) ib.* **evogher.** *n.* **äwigth** *FM* 502 (1510). **äwikt** *LfK* 77, 128. **ewikth** *MD (S)* 306. **ewicht** *BSH* 5: 238 (1508). **ewiget** *SO* 33**),** *adj.* [*Mnt.* ewich] **1)** *evig, evinnerlig, alltid förblifvande, städse beståndande, icke upphörande, som räcker så länge att man icke ser ngt slut derpå.* riken sculle samman bliffwa oc ey atskilias til äwijgha tijda *RK* 2: *s.* 336. allan konungxligin skat nw äller här äptir är bliffwi ... idher til giffwin til äwigh tiidh *(in totum tempus) MB* 2: 274. göm oc bewara thzta huset osmittat til äwigh tidh *(in æternum) ib* 324. *ib* 195, 200, 204, 241, 251, 255, 258, 270, 273. *SO* 34. *Gers Ars a* 2. til amynnilse j äwigh tiidh *MB* 2: 10. förwärffwa sigh äwikt nampn oc amynnilse *ib* 238. förskriffna tompter och garda inscriwa i stadzsens bok til een rättilsse och til een äwich amynnilsse *SJ* 237 (1454). eder tiil ... eth äwigth gangn *FM* 502 (1510). saa sätte riken een äwiigh dagh *RK* 3: 2454. een äwigh friidh skal them i millan staa *ib* 3337. om thet swa är ath nogodh i forscriffne artikel bliffuer forsymadh pa wore sidha eller idra tha skal forscriffne äwigh fridh ey thesse myndher bliffua ... widh sin äwigh makth *SD* 3: 614 *(öfvers. i afskr. fr.* 1400*-talet).* edher werdoghet than alzmegtok gwdh befalandis ... til ewigtidh *FM* 491 (1510); *jfr* **4.** leffdhe han sinom discipulis ... fredhen til eth äwikt tästament *LfK* 77; *jfr* **4.** faa ... ena staduga oc äwigha stadfästilse j allom godhom gerningom oc j thinom hälga kärlek intil dödhin *Su* 322; *jfr* **4.** **2)** *alltid förblifvande, icke upphörande att vara (ngt).* then stadhen giordhe han til ena äwigha hampn oc tilgangh. allom them som silgdo aff frömanda öyiom *MB* 2: 270. thöm ewogho iomfru marie, gudz modhors, messom *SD NS* 2: 134 (1409). sälias til äwigha träla *MB* 2: 191. **3)** *oupphörlig, oafbruten.* snillen är wänaren än solen ... i hännas omgängilse är enghen beskheet ... wtan frögdh oc äwogh glädhi *Su* 12. the osigelika wäna brudhen synthes at skina i förgyltom klädhom ... hänna krona war en äwogh äwärdelikhet *(ejus corona fuit æternitas) ib* 19. — *beständig, oaflätlig, ihållande.* eth äwikt oc stadeliket framhaldh i godho *LfK* 128. äwigh lön hwilka skal äwigh tiänist förskulla *ib* 131; *jfr* **4.** tolken äwigher rätwisonna törster förskullar äwerdelika mätte, oc kan

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skee at han jnnan stakkot ändhas, togh räknas han langher oc äwigher, för dygdhenna äwigha förskullan *ib*; *jfr* **1, 4.** **4)** *om det som med utsträckning utöfver det timligas el. förgängligas gräns afser tillvaron efter döden och den yttersta dagen; evig, evinnerlig, icke tagande slut.* thu gudz stadher, alle the i tik boo, ärw i störste frögdh oc äwighe sälikhet *LfK* 128. *ib* 249. at han ey miste thz äwigha arffwit *ib* 104. hädhan os skyndandes . . . til thz äffwigha riket . . . til thz öffra iherusalem *ib* 71. dömdes til äwogho pino *ib* 147. *ib* 120. thz som syndena hämpna skal thz är ewikth for vtan tal *MD (S)* 306. tha bliffuee wij besmyttat med honom, kyrkione och oss . . . til skada och ewicht fordarff *BSH* 5: 238 (1508); *jfr* **1.** **5)** *om det som ligger utom timlighetens gräns, särsk. med afseende på detsamma såsom saknande begynnelse: evig.* thina doma haffwir thu säth j thyna äwigha före syn *(in tua providentia) MB* 2: 160. os bidhar . . . thän hälge ande, för thy han är then äwighe kärleken . . . i hwilkom wi ärom föresedde . . . aff äwerdeliko *LfK* 125. — *n.* **ävikt,** *adv. evigt, städse, alltid.* vppa thz at the gudz tienista skall ewiget bestandendes bliffue *SO* 33. — *Jfr* **iämävogher.**

ävighet, *f. evighet.* betenk . . . hulken ósigeligin ävighet *(för* ärlighet?*)* äuerdeliga tilfögdom vara aldra helgra englanna . . . sälscapi *LfK* 249. — (?) för thy at mannen syndar i sinne äwighet, som är i allo sino liffwerne, thy skal han äwerdelika pinas i gudz äwighet *LfK* 115.

ävighliker? (äwgeliker), *adj.* [*Ä. Dan.* eviglig. *Jfr Mht.* éwiclich] *evärdlig, ständig.* for:da hälgona kirkia [aff händher] sik . . . the for:da jordh i rowalsto[m] [ok thil ägnar] vndhe ragnar ok hans arwa til äwgeliko *(för* äwigeliko?*)* ägo *SD NS* 1: 97 (1402).

ävinnelika (-liga *MB* 1: 482. **-leka. -likan** *Lg* 3: 613. **äwynneligha** *RK* 3: 3381. **ewinnelika** *MB* 1: 50, 69, 107. **ewynnelika** *RK* 1: 3772. **euynnelygh),** *adv.* [*Jfr Fnor.* æfinliga] **1)** *evinnerligen, för alltid, för beständigt.* tha matte thz (ɔ: liifs trä i paradiis) ey giwa mantzens likama at han matte wara ewinnelika orotin *MB* 1: 107. at han take ey aff liiffs trä oc liwer ewinnelika *(in æternum) ib.* godz mantz siäl syndar aldre sidhan han är dödh, vtan glätz ewinnelika syndalös mz gudhi *ib* 50; *jfr* **2, 3.** ihesus namn se väl signat äuinneleka *Bu* 166; *jfr* **2, 3.** **2)** *oafbrutet, ständigt.* aff them äwum oc til wars herra byrdh waaro äwinnelika formän ower wars herra folk aff iwdas släkt *MB* 1: 263. **3)** *för evigt, i evighet (jfr* **ävinneliker** *4).* jdher her met euynnelygh gud och sancte erig kwnnog oc sancte pedher oc sancte powel befalendis *FM* 311 (1507). skal han i heluite boo ok haffua ewynnelika wee *RK* 1: 3772. äwynneligha i hymmerike boo *ib* 3: 3381. *Bu* 519. *MB* 1: 69, 482. *Lg* 3: 613.

ävinneliker (-leker: -lekt *Bu* 64; **-leka** *ib* 142; **-leks** *ib* 183; **-lekx** *ib* 128. **äuinnerliker: -liks** *Bil* 598. **evinneliker. ewinnelikin** *MB* 1: 104. **ewinneligh: -ligha** *SD NS* 1: 6 (1401)**),** *adj.* [*Fdan.* ævinneligh. *Jfr Isl.* æfinligr] **1)** *evinnerlig, alltid beståndande, alltid fortfarande, städse förblifvande; oförgänglig, odödlig.* þe . . . läto skriua iuj altareno äuinnelekt friz mönstar *Bu* 64. wars herra gerninga äre ewinnelika, thy at the winnas swa länge som han wil swa waro oc moysi lagh ewinnelik thy at the wunno allan then tima, som them hördhe til *MB* 1: 444. jak vndirstodh, at all gudz handawärk äre äwinnelik *ib* 442. matte tha mantzens likame wara ewinneliker aff nakre frwkt, tha ware han natwrlika odödheliker *ib* 107. nw är än äpter at spöria. än mannen skulle thola dödh, än han hafdhe ey syndath, eller skulle han wara ewinnelik *ib* 103. ey war mannin thässum lundom ewinnelikin *ib* 104. han war ewinnelik, ey aff natwra, vtan aff gudz nadhom *ib.* nakath thing ma wara ewinnelikt, antiggia for thy at thz är likamalöst . . . eller for thy at thz är likamlikt aff ewinneliko ämpne *ib* 103. *ib* 109. **2)** *evärdlig, ständig, stadigvarande.* thz ma ängeledhis sälias, thy at thz är ewinnelik ägha *(possessio sempiterna) MB* 1: 374. afhändher jak mik thet for:de gootz wndhan . . . ok tileghnar jak jon torkilson ok hans arfua til ewinneligha egho *SD NS* 1: 6 (1401). **3)** *evig, oafbruten, ständig.* onde ängla the misto thz signadha morghen liwsith, oc nattadhis them ewinnelik nat *MB* 1: 53. **4)** *om det som med utsträckning utöfver det timligas el. förgängligas gräns afser tillvaron efter döden och den yttersta dagen: evig, evinnerlig, icke tagande slut.* rees hon *(Jungfru Maria)* op til then ewinnelika faghnath, som wi wäntom os til oprisa a doma dagh *MB* 1: 398. at the matto forskulla sik ewinnelik faghnath oc glädhi *ib* 49. *ib* 37. *Bu* 142. äwinnelikt liiff *Bil* 459. *ib* 127. *Bu* 183. *MB* 1: 108, 126. the . . . fingo ther *(i himmelriket)* äwinnelik löön *MD* 193. **5)** *evig, evinnerlig, befinnande sig utom timlighetens gräns, saknande begynnelse och slut.* iak är här paulus ävinnelekx ok ovinnelekx kunugs *(regis æterni et invicti)* riddare *Bu* 128. vi viliom ekke äuinnerliks gudz ovinskap ther mz forthiäna *Bil* 598. ewinnelikt nampn oc wald the sälasta trinitas, hon kallas oc himil *MB* 1: 41. är gudz siälffs alder, vtan allan tidhagang oc stunda, oc är hans ewerdhelik en stund, oc ewinnelik, för än wärlden wardh oc mädhan wärlden är, oc äpter domadagh *ib* 35.

ävinnelikhet, *f. evighet.* tilkomande lifs äwinnelikhet *Lg* 3: 486.

ävintyr (äwyntyr. äwentyr. äwäntyr. ewintyr. ewentyr. euentyr. ewentur. -tyyr), *n. och f.?* (*RK* 3: 1345; *HSH* 20: 264 (1508); *på båda ställena dock kanske snarare n. pl. el. m.*) [*Isl.* æfintýr. *Mnt.* eventur, *f. och m., Ffranska* aventure] **1)** *äfventyr, (ovanlig el. märkvärdig, i sht med fara förbunden) händelse som (oväntadt) möter ngn; märklig tilldragelse; farligt el. riskabelt företag.* huath äwintyr honum matte ther ske *Iv* 1585. *Fr* 135. al the äwintyr som här ma ske *Iv* 997. thz skal man bade höra ok see at ther skal äwintyr epter skee *RK* 1: 1025. hwath äwintyr kom them tha til handa *Iv* 70. a äuintyr farä *ib* 1878. a äwintyr tha kom iak hiit *Fr* 118. *Va* 42. at thölkin riddare var komin häre ther swa foor äwintyr at leta *Iv* 237. han mon ofmykith a äwintyr fikia *ib* 1954. han war . . . äpter äwyntyr fikn *Al* 7954. iak an honum ey thz äwintyr at fanga *Iv* 648. *ib* 296, 333. han ville . . . taka os thz äwintyr ij fra thz ängin vara matte thz fa *ib* 1600. jak sigher honom huar han ma äwintyr faa *RK* 1: 2289. tha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

maghin ij stundom äwintyr finna *Iv* 1471. vilin ij mik ... thz äwintyr gifua *ib* 1642. om ij mattin nakan thän riddara fa ther thetta äwintyr thordhe bista *ib* 1143. thz ängin herra then viste ther flere äwintyr frjstä *Fr* 8. han ... sporde them alla at radhe om hans son konigens dotter bade huro them allom ther om totte vm han thz ewintyr forsökte *RK* 1: 387. thz wil iak hälzst aff äwintyyr scriffwa hwath glädhe the mondo fordh[?om] driffwa *Iv* 57. **2)** *händelse, tillfällighet, slump.* om wij sätie thetta örlig pa en lycka oc ewentyr, thet är gansca wadeligit *HSH* 20: 212 (1507). — til ävintyr(s), *händelsevis; kanhända, till äfventyrs.* hwat ey ären j til äffwentyrs *(ne forte)* boandes j naghet hwilkit os mz loth oc lykke til höre *MB* 2: 24. är myket fört för eder pa then werdig fader, oc tesligis til ewentyr föres för then gode herre pa eder *BSH* 5: 337 (1509). för thenne ock andre slike saker, skotzmal och leghligheter, som til ewenturs andre gode herrer haffwa *ib* 519 (1512). förderffue the thenne skär j grunnen oc till äffwentyr landet met *FM* 226 (1505). **3)** *lycklig utgång (på ett företag), lycka.* vil gud oss ewintyr giffua, j skulin mik här ather see *RK* 1: 1591. **4)** *fara, risk; "kast".* til lybke at segle med andre skep j flathe, kunde vel hende, tha (han) ensamen thäden igen vilde, vare stort ewentyr *FM* 416 (1509). thz hopit thu hafwir til the batan som thu hafwa wilt vtan äwentyr gör thik til een okir karl *ST* 491. alle the som fölya gardenom pa sina eghna lykko oc äwentyr i örlögith *PM* 37. jak staar myn äwentyr *RK* 3: 1345. om kalmarna sloth wordhä wij staa waar äwenthyr swaa her effter som her til *FM* 186 (1504). *ib* 417 (1509). ther vm staa sith äffwentyr *ib* 62 (1467). the till tyske städerne vilie segle stonde sin egen äwentyr *HSH* 20: 264 (1508). **5)** *berättelse om äfventyr (i bem.* **1**), *äfventyr, saga, fabel, dikt.* som iak ij bökir skrifuith sa ok äwintyrith sigher ij fra *Fl* 2. *Fr* 464. han hoff sith äuintyr *(hann hóf þar upp eina sögu) Iv* 78. tha han sith äuintyr sagde fram *ib* 81. eet äwintyr thz byrias här *Fr* 1. her effter böriäs eth höffuist äuintyr aff nampnlos och falantin *Va* 3. han kunde ... visor sagor oc äwentyr *MD* 350. euentyr han for them sagde ok skemtans ordh for them vp lagde *ib(S)* 261. *ib* 224. äwintyr äller annor nymäär äller fanyt ordh thz talas ey här *Al* 6249. insändande hiärtano värlzlica sanga lusta ok vmskiptelica andbudha sötelica liudhande onyttelik äuäntyr *(fabularum)* oc annor thing *Bir* 3: 244. the ... sculo bort vända sina hörsl fran sannind oc vmuända sik til squaldir ok äfuinthyr *(ad fabulas ... convertentur) MP* 1: 264. plägha aldregh fafänger sitia ok höra äwintyr ok tidhande *Ber* 259. tala ey fwl äwäntyr *(turpes fabulas) ib* 103. — (?) vil mik nu äwintyr swika *Fr* 128. — *berättelse, legend.* thänna sama nadena fore annars bön skuldh wart niwtande ath en syndogh qwinna thär hon lagh vppa sina sotta sängh j sin ythersta thima aff huilkit eth äwentyr star scriffuat *MP* 4: 181. *ib* 186. thänne gudz rätwisone ... betänkte en goder konunger ... aff huilkom eth äwentyr oc järtekne star scriffuat *ib* 226. — *visa, qväde.* märk här epter ith äwentyr *MD (S)* 220. — *visa, föremål för spe.* han ... skal vardha mangra manna äwintyr ok löghe *(ridiculum multorum) Bir* 3: 332.

ävintyrare (äffwentyrare), *m.* [*Jfr Mht.* aventiurære] *person som försöker sin lycka, äfventyrare, charlatan.* läkedoms doctor är jngen j thzta rikith ... ey häller cirurgus som stwderat haffwer wtan äffwentyrara som fresta hwat lagh thz tagher *PM* XXVII.

ävintyre, *f.? och n.?* = **ävintyr 1.** os är här nu äwintyre komin a hand ok ful ohyre *(Cod. B:* os är sketh äuintyrä tidhä här full hyrä *(för* ohyrä*)) Fr* 73.

ävintyrlika (ewentyrlige), *adv.* [*Ä. Dan.* æventyrlig] *äfventyrligt, med fara.* sten fynne kom nw i for afftens aff straleswnd, ewentyrlige nogh i genom syön ok hiit in i möre *BSH* 5: 462 (1511).

ävogher, *se* **ävigher.**

äwärþelika (äwerthe- *MELL SVþ* 1: *pr. i var.*, 2: *pr. i var.* **äuerdhe-** *Bil* 948. **äwerde-** *Su* 320; *Lg* 3: 273; *LfK* 104 *(på två st.).* **äwerdher-** *SD* 2: 433 *(öfvers.).* **ewärþe-** *MELL SVl* 2: *pr. i var.* **euärđe-** *SML Conf., Add* 6. **ewerdhe-** *MB* 1: 31, 32, 33 *o. s. v.*; *Bir* 3: 52; *BYH* 1: 180 (1377). **ewärþi-** *UplL Conf.* **ewärdo-** *StadsL Add D* 2. **äwerdeligha** *LfK* 104. **äuerdeligo** *Lg* 3: 571. **äwarþlika** *MELL SVl* 2: *pr. i var.* **ewärdþlikä** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **äwärleka** *Bu* 18), *adv.* [*Fdan.* everdelige. *Yngre Fnor.* æverđliga] *L.* **1)** *evärdligen, för evärdliga tider; alltid, ständigt, för beständigt.* giui sua mykyt ingiäld til altarit at een prestir maghe ewerdhelica *(perpetuo)* oppehallas aff thy *Bir* 3: 52. giffwi änkte aff ällir til äwerdhelica af klostirsins affrade oc ränto *ib* 5: 114. alla the thetta breff höra ällir see helsar jak ... äwerdelica medh gudhi *(salutem in Domino sempiternam) SD* 6: 169 *(öfvers. i vidim. af* 1441*). ib* 2: 433 *(öfvers.). BYH* 1: 180 (1377), 184 (1380), 189 (1382) *o. s. v.* hans siäl loktar mz dygdhelike frägdh ewerdhelika ower alla wärldina *MB* 1: 272. waar herra ... bränner sodomam oc gomorram, oc alt landith om kring ... oc sänkte thz alt swa nidher, at ewerdhelika ganger lukt haff ower *ib* 194. *(Simon Magus sade)* thöm alla äuerdhelica lifwa *(perpetuos effici)* honom trodho *Bil* 948. thy lönis min ära nakra stund at hon skal fore astundan oc tro thäs sälicare äuerdhelicare *(för* -lica; *perpetuo)* synas *Bir* 2: 287. — *för alltid, för evigt.* bewara oc göm min iomffrudom, tik äwerdelika offradhan *Lg* 3: 273. **2)** *evigt, evinnerligen, i evighet (jfr* **äwärþeliker 6***).* ther *(i öster)* rinder hon *(solen)* op hwar dagh daghlika, oc ther skal hon sätias a domadagh oc standa ewerdhelika *MB* 1: 124. *ib* 66. tha skiin ... the signadha solen gudz änlite fore hwariom donde manne ewerdhelika *ib* 69. at þu moge äwärleka *(æternaliter)* gläþias *Bu* 18. the skulu lofwa thik sin gudh äuärdhelica for vtan ända *(in sæcula sæculorum) Bo* 255. *Su* 320. giff os thina nadh ... at wi maghom tik nw oc äwerdelika täkkias *ib* 322. them spar han her timelika, huilka han fördömer äwerdelika *LfK* 104. wtwäl ... her plaghas tymelika, at han tik spari äwerdelika *ib.* äwerdelika pinas *ib* 115. **3)** *evinnerligen, i evighet; af evighet (jfr* **äwärþeliker 7***).* then som ewerdhelika *(in æternum)* liwer, han skapadhe alt sänder *MB* 1: 35 gudh gör vnder ... mz eno ordhe, ey mz mwnne taladho

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vtan ewerdhelika hugxadho *ib* 33. maghom wi sighia at war herra skapadhe ewerdhelika wärldina, mz sinom ewerdhelikom hugh oc wilia *ib. ib* 31, 32. then som ärlikaster är som gudh siälwer, han är fulkomin aff sik siälwom ewerdhelika *ib* 126. **4)** *i förbindelse med negation: i tiden, i evighet, någonsin.* at ybernia skulde ekke äwärdhelica fordaruas älla ödhelägias af hedhningom *Pa* 4. nu vptendes the helga skynande lyktän j vatzstens clostre huilkens helgra epterdömelsanna lyws alder sluknar äuerdeligo *Lg* 3: 571.

ävärþeliker (äwerdheliker *Bil* 124. **äuarþelekar** *Bir* 4: *(Avt)* 177. **ewerdheliker** *MB* 1: 105, 186. **äwärdhelikin** *Bir* 1: 390. **äuärdhelikin** *Bo* 35. **äwerdeliken** *LfK* 118, 119 *(på två st.).* **ewerdelikin** *VKR* 59. *f.* **äuerldlik** *KS* 52 (132, 56). **ewerdhelik** *MB* 1: 35. **äwärdelikin** *Su* 329. **äwerdelikin** *ib* 373. **äwerdeliken** *LfK* 115, 120. *n. (nom., ack.)* **äuerþelikt** *MELL SVl* 2: *pr.* **ävärþelekt** *Bu* 183. **ävärþelet** *ib* 167. **äuärdhelikit** *Bo* 37, 103. **äwärdeliket** *LfK* 104. **äuerdhelikit** *Bir* 2: 92, 285. **äwerdelikit** *MB* 2: 10. **äwärþlikit** *MELL SVl* 2: *pr. i var.* **äwerþlikit** *ib SVl* 2: *pr. i var., SVþ* 1: *pr. i var.* **äwerdeliket** *LfK* 117, 118, 119, 120. **evärdelikt** *KS* 46 (118, 50). **ewerdhelikith** *MB* 1: 31. **ewerdelikit** *KrLL SVd* 1: *pr.* **afuerdelikt** *MELL SVl* 2: *pr. i var.* **awerdhelikit** *Su* 385. *ack. m.* **äuerdhelican** *Bir* 3: 107. **äwerdhelikin** *KrLL SVd* 1: *pr. i var.; MB* 187. **äwärdeliken** *Su* 15; *LfK* 113. **äwerdeliken** *ib* 112, 114. **äuerdhelikin** *Bir* 3: 223. **ewerdhelikin** *MB* 1: 335. **äwärdelekin** *Su* 91. *f.* **äwärdhelika** *VKR* XIII. **äuerdhelica** *Bir* 3: 107, 255 *(på fyra st.)*; *SJ* 36 (1426). **äwerdelika** *LfK* 115. **äuerdheligha** *SJ* 150 (1446). **äwärþeleka** *BYH* 1: 170 (1363). **äuerdheleka** *ib* 171 (1363). **äwerdherlika** *SD* 2: 433 *(öfvers.; på två st.).* **ewerdhelika** *MB* 1: 186. **euerdhelika** *SD* 6: 158 (1350). **äuärþlighä** *ib* 5: 293 (1344). **äuirdheliko** *(möjl. dat.) ib NS* 1: 544 (1406). **äuirliko** *(möjl. dat.) ib* 543 (1406). **ewerdzlika** *UplL Conf. i var. (kanske snarare att föra till* **äväruldsliker***).* **äwerdeligen** *BtFH* 1: 274 (1508). **awerdeligen** *ib.* **ewerdilighen** *ib* 218 (1507). *dat. m.* **ewerdhelikom** *MB* 1: 33. *f.* **äwärdhelike** *Bil* 854. **äwärdelike** *Su* 329. **äuerdhelike** *SD* 6: 158 (1350). **ewerdhelike** *MB* 1: 186. **äuärþlighä** *SD* 5: 293 (1344). *n.* **äwärdheliko** *Bir* 1: 396. **äwärdeliko** *Su* 47, 78, 191, 281, 329. **äuerdhelico** *Bir* 2: 12, 128, 3: 255, 420. **äwerdeliko** *Su* 320; *LfK* 125. **äwärdeleko** *Su* 15, 90. **äuerdeligo** *LfK* 249. *gen. m.* **äwärdelikx** *Su* 373. *n.* **ävärþeleks** *Bu* 187. **ävärleks** *ib* 17. *pl. nom. m.* **ewerdhelike** *MB* 1: 31, 103. **äwärdeligha** *LfK* 117. *ack. n.* **äwärdelighin** *MB* 2: 354**)**, *adj.* [*månända utveckladt ur ett* **äväruldliker** *(genom en mellanform* **ävärldliker,** *jfr de ofvan anf. nom. f.* **äuerldlik,** *ack. f.* **ewerdzlika** *och de under* **väruldsliker** *anf. formerna* **weruldliker, wärdheliker, värdzliker***) och således eg. att sammanställa med* **äväruldsliker,** *jfr Tamm, Etym. Ordb.* 127; *Falk o. Torp, Etym. Ordb.* 1: 143; *jfr emellertid äfven Noreen, Svenska etymologier s.* 16; *Kock, Sv. landsm. XV.* 8: 7. *Fdan.* everdelig, *Yngre Fnor.* æverdligr, *troligen lånadt fr. Fsv. el. Fdan.*] *L.* **1)** *evärdlig, ständig, för alla tider varande, för alla tider gällande, alltid fortfarande.* þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu ... til äuärþlighä gudzifgif *SD* 5: 293 (1344). hörä til sanctä olafs kirkio meth äuerdhelike ägho *ib* 6: 158 (1350). at jak haffuer honum oc hans ärffwingiom vplatit oc til äuerdelica ägho tiläghnat *(appropriasse jure perpetuo irrevocabiliter possidenda)* thessin äpterscriffna godz *ib* 168 *(i vidim. af* 1441*).* vil iac þet allum mannum kunnokt göra mic haua giuit körkyonne j rwmskullum ... alt mit goz i malaboþum ... til äwärþeleka ägho *BYH* 1: 170 (1363). *ib* 171 (1363) *o. s. v.* alla thesso for:do gozs oc äghodela ... affhender iac mik oc mynom arffwom, oc tileghnar them ... gözstaff magnusson oc hans arffwom til äwerdhelica ägho *SD NS* 1: 1 (1401). *ib* 6 (1401) *o. s. v. BtFH* 1: 218 (1507), 274 (1508). tha äghur j hafwin jnnan huff ok tiuthyrby, giff the gudhi til hedher, ok kirkionne til äwärdhelike ägho *(perpetuo habendos) Bil* 854. iak skal giffwa tik oc thinne släkt epter thik thz landh som thu hawir warith i nw, oc alt chanaan land til ewerdhelika ägho *(in possessionem æternam) MB* 1: 186. iak skal skipa mina sääd mällan thik oc mik oc mällan thinna affkömd ... mz ewerdhelike sämio *(fædere sempiterno) ib.* äru tässe stenane här lagdhe israels sönom til äwerdelikit amynnilse *ib* 2: 10. at jag al aar rätteligha skyldugher är vt til gifuande äuerdheligha ränto thre fiärdhunga lödhught silfuer stokholms wikt vt aff mit stenhws *SJ* 150 (1446). *ib* 36 (1426). allum theem thetta breef höra ällär see sendir jak ... äuerdelika hälso mäth warum härra *(efter uttrycket: salutem in Domino sempiternam i Latinska diplom) SD* 6: 65 (1348). allum them thettä breph hörä ällär see ... sänder iak. ... äuärdhelikä quädiu mädh gudhi *ib* 4: 389 (1334?). **2)** *stadigvarande, ständig, för lifstiden varande.* engin thakis til clostirsins äwerdelikit brödh vthen mz abbatisse confessoris ok alla systra oc brödhra witu oc samtykkio *Bir* 5: 122. **3)** *ständig, alltid förblifvande, icke upphörande att vara (ngt).* skal han dragha bast genom hans öra, oc halda sidhan ewerdhelikin thräll *(erit ei servus in sæculum) MB* 1: 335. **4)** *ständig, oupphörlig, oaflåtlig, oafbruten.* for äuerdhelican *(perpetuam)* vilia at liua äghir han haua äuerdhelica pino til domadagh *Bir* 3: 107. **5)** *alltid varande, icke underkastad slut på tillvaron, odödlig.* tha ware han (ɔ: mannin) ey ewerdheliker ... thy at han matte wardha dräpin mz swärdh eller brand, eller mz androm thäskyns thingom *MB* 1: 105. — *evig, oförgänglig; jfr* **6.** swa äre himpna ewerdhelike *MB* 1: 103. rikan göra mannin mz äuärdhelicom rikedomom oc ey mz forganglicom *Bir* 2: 123. han skal haua ... äuerdhelikit fore värdhelikit *(æternum pro temporali) ib* 285. hwi takom vi fafängona for sannindina ... ok vmfängnom mz swa store akt värlzlikit, for thz som äuärdhelikit är *Bo* 37. hulkin som letar värlzlikit for äuerdhelikit han skal faa thz som han astundar ok mista thz som är äuerdhelikit *Bir* 2: 285. alt thz som synes är förganglikit, än thz som ey synes är äwärdelikit *Su* 123. **6)** *om det som med utsträckning utöfver det timligas el. förgängligas gräns afser tillvaron efter döden och den yttersta dagen: evig, evinnerlig, icke tagande slut.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mannen han seer enkte wtan närwarande tingh, än gudh han seer alt tilkommande oc alt äwärdelikit *Su* 123. ävärþelekt lif *Bu* 183. *ib* 167, 187. *Bo* 103, 141. *Ber* 218. at the . . . tapa . . . evärdelikt lif ok äro *KS* 46 (118, 50). the skulu haua fulstopa äuerdhelikin hugnadh *Bir* 3: 223. faa äuerdhelica äro *ib* 255. nw far taranna son til äwärdhelika hwilo *VKR* XIII. þu vsal dö skyt ävärþe[li]kom döþa *(æterna morte morieris)* *Bu* 128. *MD* 187. manga saa jak . . . tha dömas somlica til skärslo eld oc somlica til äuerdhelikit ve *(væ sempiternum)* *Bir* 2: 92. i äwärdelekin wadha *Su* 91. werna os aff äwerdelikom fördömilsom, oc inledh os j thit äwerdelika rike *ib* 322. huilka han . . . kastar i äwerdeliken eeldh *LfK* 112. *ib* 113, 114, 115. mors secunda, annar oc äwerdeliken dödher *ib* 118. mädhan siälen är äwerdeliken, tha är syndogha siälenna gärnigga amine äwerdeliket *ib* 120. **7)** *evig, evinnerlig, befinnande sig utom timlighetens gräns, saknande begynnelse och slut, äfven med särsk. framhållande af ngt ss saknande begynnelse.* gör þik glaþa som föde ävärleks lius solskin *(æterni luminis claritatem)* *Bu* 17. ihesus christus äwerdheliker oc alzwaldugher konungher *Bil* 124. iak är ewerdheliker gudh *MB* 1: 186. *ib* 31. *Bir* 1: 390. äwärdelikx fadhers son äwerdelikin snille *Su* 373. aff allo thy som tw, o äwärdelikin snille . . . haffwer skipat oc flyat j thinne äwärdelike foresyn oc äwärdeliko walde *ib* 329. är gudz siälffs alder, vtan allan tidhagang oc stunda, oc är hans ewerdhelik en stund, oc ewinnelik, för än wärlden wardh oc mädhan wärlden är, oc äpter domadagh *MB* 1: 35. maghom wi sighia at war herra skapadhe ewerdhelika wärldina, mz sinom ewerdhelikom hugh oc wilia *ib* 33. iak saa annan ängillin flygande mith genom hymerike haffwandis ewangelium eternum . . . äwärdelighin godh tidhende *ib* 2: 354. — af ävärþeliko, *af evighet.* af äwärdheliko *(ab æterno)* äru al näruarande ok framfarin ok koma skolande thing när honom *Bir* 1: 396. *ib* 2: 12, 128, 3: 255, 420. *Su* 15, 47, 78, 90, 191, 281, 320. *LfK* 125, 249. — (äuerdhelikit *för* ärlikit? thit rike är äuerdhelikit owir al thing *(nobilius . . . super omne)* *Bir* 2: 285.)

ävärdhelikhet (äwerdelikhet. äwärdelikxhet), *f.* **1)** *evighet, oändlig utsträckning.* pinonnas äwerdelikhet *LfK* 115. **2)** *evighet, evig tillvaro.* hon teer sannan wägh til äwärdhelikhet *(æternitatem)* *Bir* 1: 376. han *(kroppen)* skal vpstanda a doma dagh til äuärdhelikhet *ib* 3: 181. huru skula the bliua j mine renasto äuerdhelikhet hulke äuerdhelica vilia liua ok altidh synda *ib* 195. *Ber* 211, 212, 236. hänna krona war en äwogh äwärdelikhet *Su* 19. min wth gangher war i försto ophoffweno i äwärdelikxhetzsins daghom *ib* 78. thu är een äwärdelikhetenna äpthersyn *ib* 123. seen oc akten the oändelika oc grymmasta äwärdelikhetena *ib* 132.

ävärulds (äwärulz. äuerulz. ewärlz-), *adv.* [*Fdan.* iværels. *Jfr Mnt.* iewerlde] *i adj. användning: evig.* thet warder thöm äuerldlik gözka til tera siäl ok äuerulz lif *KS* 52 (132, 56). the ther älska ok slama vndi sik ilgerninx män, the skulu thöm haua i androm hem iui sik ther til at the skulu thöm plägha i äwärulz pine *ib* 49 (126, 53). jach . . . kännis . . . mik . . . hawa . . . giwet . . . domkirkiunne i skara . . . min gardh i askeem . . . til ewärlz egho *SD NS* 2: 602 (1413). *På de anf. ställena skulle emellertid sammansättningarna* **ävärulds lif, ävärulds pina, ävärulds ägha** *kunna anses föreligga.*

äväruldsliker (ävärulz-. äverulz-. äwärliz- *UplL Conf.* **euärulz-. evärilz-), *adj.*** *evig, oförgänglig, sträckande sig utom timlighetens gräns.* huar ofmikit spar ok göme jorderikes godhz, thet är wärdoght at han miste ävärulzlikt godhz ok hughnadh *KS* 46 (118, 50). huath må mera dårskapr wara än at then ey hauer godhz ella werulzlikan hedhr, han ok suå tapa medh sinne hughmödho evärilzlika glädhi ok äro *ib* 48 (121, 52). rökta sinom barnom äverulzlikt uphälde ok fulkummilse til tera siäl ok samuit *ib* 52 (131, 56). wil tu koma til ä wärulzlikt lif, tå halt budhorden *ib* 51 (128, 55). til euärulzlikan dödh *ib* 50 (128, 54). *Jfr* **ävärþeliker.**

Ö

ȫ (öö. *pl. nom., ack.* öia *Al* 9438, 9439. **öyar** *PK* 221, 227, 241. **öiär: vt öiär** *HelsL V* 6: *pr.* **öyär** *UplL M* 18. **öya** *Ansg* 225; *SD NS* 2: 203 (1409), 204. **öyia** *ib* 209 (1409). **öyra** *(sannolikt för* **öyia***)* *ib* 218 (1409, *nyare afskr.*). **öghia** *ST* 39. **öijar** *SO* 307. **öijor** *ib* 300, 302. **öör** *MB* 2: 195. *dat.* **öium** *SD* 1: 579 (1281); **wtöium** *HelsL Þ* 1: 1. **öiom** *VAH* 24: 326 (1377); *SD NS* 1: 336 (1404). **öjom** *KS* 60 (150, 66). **öyom** *UplL M* 18; *VAH* 24: 327 (1377). **öyiom** *MB* 2: 270. **öghiom** *KS* 60 (151, 66). **öm: feringaöm** *SD* 1: 513 (1277). **ööm: orknööm** *Bil* 875. **öom: orknöom** *ib* 876. *med suffig. art. sing. nom.* **ön** *UplL M* 18. *ack.* **öna** *Di* 301. *dat.* **önne** *Bil* 215; *KL* 175; *MB* 2: 334. **önö** *ST* 36. *pl. ack.* **öiana** *MB* 1: 180. *dat.* **öiomen** *Ansg* 223, 225; *Bir* 3: 399. **öghiomen** *ib.* **öyomen** *SD NS* 2: 203 (1409)**), *f.*** [*Isl.* ey] *L. ö.* sände domicianus han tel patmos ȫ *Bu* 149. birka han laa vppa ena öö j mälar som hether birköö *PK* 226. for han oppa ena öö som fimber hether *Di* 300. han . . . warth strax öffuer fördher oppa öna *ib* 301. thegh är för bwdith ath komo j tesse öö *ib.* forstodhom wi os wara komna till enna öö som kalladhis mutilena *KL* 175. höfdhingin i the önne *ib.* (läto) han ensamin athir a önne *Bil* 215. the . . . wilia hawa ok byggia huarn stath, i ängiom ok öjom, i skoghom ok watnom thr thöm tikkie wara wänt, lustelikt godz ok faghra waru *KS* 60 (150, 66). *ib* (151, 66). konunger ower öiana i hawino *MB* 1: 180. haffsens öör oc holma *ib* 2: 195. the äghnadho sik änkte aff thera landom som bygdho j öiomen *Bir* 3: 399. hulke som . . . hindradho ey thera land som bygdo j öghiomen oc owir vatnin *ib.* hören alle öiakarla, som

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

byggin uppa öiomen *Ansg* 223. *ib* 225. huilka forscripna almenninga mädh ... öyom skäriom oc holmom ... wi afhändom oss *VAH* 24: 327 (1377). *ib* 326. mit godz aadhö meth them öiom ther tilliggia *SD NS* 1: 336 (1404). the öya ok holma, som liggia mellom sifföö ok krako holma *ib* 2: 203 (1409). *ib* 204, 209 (1409). *Al* 8974, 8975, 8977, 9438, 9439. *PK* 221, 227, 241. *ST* 39. *SO* 300, 302, 307. *MB* 2: 270. — *i ortnamn.* wisighnsø *SD* 1: 392 (1259). in feringaøm *ib* 513 (1277). in færingiæ øium *ib* 579 (1281). in færingyæ ø *ib* 2: 28 (1287). apud feringø *ib* 50 (1288). — *Jfr* **utöiar.** — **öia-drap,** *n. L.* — **öia karl,** *m. öbo.* hören j öiakarla, som byggin oppa öiomen *Ansg* 225. han var sändir oc gifuin thöm öyakarlomen til helso *ib.* *ib* 223. — **öia skipan,** *f. L.* — **öia skiul,** *n. L.*

ödh, *n. se* **öþer.**

öþa (*pres.* **-ir.** *impf.* **ödde. öde** *Bu* 401; **-es** *ib* 490. *part. pret.* **odder),** *v.* [*Isl.* eyða] *L.* **1)** *göra (ett land, en stad o. s. v.) öde, ödelägga, föröda, förhärja, utplundra, utarma.* jättum ... oss thylikä storflockä waar land ödhä, mädh warre macht minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). han ... öde macedoniam ok asiam *Bu* 401. *Bil* 210. the funnu stadhin öddan *ib* 274. han ödde (*fuerat deprædatus*) cecilie rike som han war foghadhe ifwir *ib* 557. tha sylt ok hunger möddu ok öddu alt pul land. ok när öddu *ib* 257; *jfr* **2.** **2)** *göra slut på, tillintetgöra, förstöra.* tha han komber at döma alla (värdlena) ok ödher (hona) mz brande (*mundi hujus figuram per ignem resolvat*) *Bil* 125. wille han henne liff sa ödha at hon skulle inthe ätta ffa *MD (S)* 267. — *göra slut på, förtära, uppäta.* swa margha humblor, at the fylto alt egipto land, oc ödde (*devoraverunt*) mz rotom korn oc kärna, oc alt thz wäxste mz bladhe eller blomstre *MB* 1: 304. *ib* 303. — *göra slut på, döda, utöda, utrota.* þe suara ... þerra barn al öd ok döþ af dracanom *Bu* 490. ödha them swa at ängin liffdhe äpter annan *MB* 1: 12. jak skal ödha skadhelik diwr aff idhro lande *ib* 376. *ib* 342, 402. at öþa cristendom viþa vm väruldena *Bu* 507. **3)** *förstöra, förspilla, tillspillogifva.* eth ther af ... ok thu math ther inthet aff ödhe *MD* 8. **4)** *nedgöra, nedtrycka, undertrycka, förtrycka.* trughom ok ödhom almogha ok spakmände (*opprimamus pauperem justum*) *KS* 61 (151, 66). **5)** *öda, göra slut på, förstöra, utbetala, utgifva.* köpmen oc byamen ödde mangha peninga (*multum expenderent*) j flytningh millan köpstadhen oc skipin *PK* 242. — *refl.* **öþas, 1)** *taga slut, förstöras, förderfvas.* at fruktin skulle ödhas thäs mere *RK* 1: (*Albr*) *s.* 208. **2)** *utrotas, dö ut.* folket ödes fast *Bu* 490. **3)** *ödas, förbrukas, förtäras.* war thz skälikt at the diwrin skullo flere in takas (*i arken*) ther optare skullo ödhas *MB* 1: 169. — *Jfr* **for-, ut-ödha.**

ödha, *f.* [*Sv. dial. (Finland)* öydo. *N.* øyda] = **öþe,** *n.* gorden hon sath vppa ... bleff ganska ilda lakt j ödho aff hus, oker oc eng *FM* 391 (1508). thet (*godset*) ligger ganska ilda j ödo *ib.*

ödhbrutin, *adj. lätt el. snart bruten, lätt att bryta.* rothit är ödbrwtith *GO* 358.

ödhbön (*ack. med suffig. art.* **ödbönnen** *VGL IV* 16: 12), *m. och f., eg. adj.* [*Fdan.* ødhbøn, *se nedan. Isl.* auðbœnn] *L.* "*lättbedd*", *lätt bevekt genom bön, villig att bönhöra.* *ss subst. nyttjadt som benämning på ett helgon el. en helgonbild, måhända eg. beteckning för Kristus el. Kristusbild, krucifix af ett visst slag; jfr Fdan.* sanctæ hiælp, sanct hiælper; *Mnt.* sunte hulpe, sunte hulper; *se E. Jørgensen, Helgendyrkelse i Danmark s.* 38 *f.; Mackeprang, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1907 *s.* 52 *f.* lego ... beate ødhbøn in ecclesia gilberghum vnam casulam de baldachin *SD* 3: 287 (1316). *Jfr från Danmark:* recognosco me ... bona s. crucis videl. b. ødbøns in bøstorpæ et næwestæbølæ sita ... que bona pater uxoris mee et pater ipsius ... in sua defensione in 60 annis et ultra ex parte ejusdem crucis habuerunt ad mensam sacerdotis in bøstorpæ ... cum trunco altaris prefati b. ødbøns scotasse ... tali conditione adjecta, quod rector ecclesie unam missam in qualibet ebdomada in honorem s. crucis b. ødbøns ... celebrabit et 4 lumina, tria minora recte in opposito ante crucem et quartum majus a sinistro latere juxta crucem, teneat omni anno *Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis* 3: 818 (*odat. diplom från förra hälften af* 1400-*talet*). *ib* 731 (1448).

öþe (öthe), *f. L.*

ödhe, *n. gods, jordegendom.* upsala ödhe = upsala öþer. kom ... niclis ingewalson ... ok kändis widher al kunungz vpsala ödhe a kunung magnusa wägna i östragytlande *SD NS* 2: 227 (1409, *i vidim. af* 1413). häminger rydz ... swor, thet aldrigh war grindaby kunungz vpsala ödhe j hans liifs dagha oc aldrigh hördhe han at thet sama grindaby var kunungs vpsala ödhe för än ... niclis ingeualson hafdhe giort the samu for:do widherkännona *ib.* *Jfr* **öþer.**

öþe, *n.* [*Fnor.* eyði] *L. öde, förödt tillstånd.* läggia i öþe, *ödelägga.* som wart rike haffwa förhindrat, oc mangha städher lagt j ödhe (*desolaverunt*) *MB* 2: 274. *ib* 275. — läggia til öþe, *utplundra, utarma.* alle the szom hade marck begärade iack till öde lagth (*red. B:* alla the ther haffde makt haffde iak thenet plat öde lakt) *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6342. — *Jfr* **ödha,** *f.* — **ödhis bol (ödesbool),** *n. öde gård, öde landtgård, ödeshemman.* pantsatte han ... herra ärland knutsson ... sin godz liggiandhe i smalandh ... som ära ... stuffsmala i langasio sokn ... ok en gardh i karssamala i samma sokn ok ett ödesbool i samma by *SD NS* 1: 251 (1403, *nyare afskr.*). *Jfr* **öþebol.** — **öþis byr (-by),** *m. L.* *Jfr* **öþe byr.** — **ödhis gods (öödess gotz),** *n. gods som ligger i ödesmål.* eth ödhisgodz i patis *SD NS* 2: 359 (1411, *gammal afskr.*). eth öödess gotz som heter tornawi *BYH* 1: 269 (1472, *i vidim. af* 1488). *Jfr* **ödhe gods.** — **ödhis iordh (ödhes-),** *f. L. ödesjord, jord som ligger i ödesmål.* aruider bendictzson ... hafde ... saalt ... ärkebiscop henrike ... siäx örisland oc ena örtugh ödhesiordh i täby *SD NS* 1: 132 (1402). *Jfr* **ödhe iordh.** — **ödhis ladha,** *f. lada som står öde.* j ödis ladw hans lik bar *MD* 368. — **ödhismark,** *f.* = **öþemark.** haffdo ... flyt ... j ödismarker *MB* 2: 225. — **ödhis stadher,** *m. öde el. folktom stad.* jäffwar oss thet j faen her en ödhis stadh *SD* 4: 427 (*i vidim. fr. början af* 1400-*talet*). — **ödhis tomt (-tompt),** *f.* = **ödhetomt.** twa ödistompther *SJ* 236 (1454). een ödistompt *ib.*

Digitized by Google

Original from PRINCETON UNIVERSITY

öþe (öd(h)a. ödä), *adj.* [*Fdan.* øde. *Jfr Isl.* auðr] *L. öde, obebodd, obebygd.* the nordmen . . . lotho bygdin staa all ödhe som ther haffde warit en mandödhe *RK* 1: 3128. thette äpterscriifnä gooz . . . meth allom thäs tillaghom oc tilhöring, swa som är gaardha . . . wath oc thort, ödhe oc bykt, rörande oc wrörande *SD NS* 1: 303 (1403). twa gardha . . . en bygdh oc en ödhe *ib* 2: 79 (1409). om quelden tha drog konung didrik till et öda slot som ther när lag *(þar til er værit hæfir æin borg oc var þa eydd) Di* 187. flydde han till et ödä slot som ther när war *ib* 39. — liggia öþe, *ligga öde el. förödd el. obebodd, ligga i ödesmål.* tha fordärfwins ij ok blifwa ödha ok idher öö ligger tha ödha *Al* 4828. the bliwo ther aff mange dödhe at husit laa maxan ödhe *RK* 1: 1683. the willo aldregh thädhan fara för än thz husith laghe ödhe ther thera herra bliffwo dödhe ok slogho then mwren allan swa sma at ther aldreg sten som annar laa *ib* 4292. kareel sawalax halfft taffwasta landh lygger ödhe ther maane nw ingen boo *ib* 3: 3992. *ib* 3996. naar baadha byscopana waare dödhe ey laagho byscopsdömen för thy ödhe *ib* 1540. ath iak hafwer saalt . . . philippus bonda min gardh i bläsatorp i linderaas sokn liggiande i widbo häradh . . . hwilken länge ödhe ligath hafwer *SD NS* 2: 18 (1408, *nyare afskr.*). thet sama aterlösta godzet i anundzstadhum, ther nw thy wär gantzlica hwsalöst är oc ödhe ligger *ib* 134 (1409). thetta forscripna goz ok quern hafuir länghe ödhe ligat *BYH* 1: 239 (1433). see granlicha til at clostirsins gooz blifua besatt oc the ödhe liggia besätis *VKR* 32. *Jfr* **ödheliggia.** — läggia öþe, *ödelägga, göra öde, lägga i ödesmål.* iak wil ey läggia landin ödhe *MB* 1: 342. landit läx ödhe, ok ängin wil ther widh almänna wäghi boa *KS* 65 (161, 72). the leggia ödhe gamalt kronona godhs *ib* 60 (150, 66). lagdis gozen ödha *RK* 2: 653. bygningin lagdhis ödhe *Bil* 53. byarwmss closther ladis tha öda, ok flötis tädan och till skoog *MD* 490. sedan biscop bengt han döde, tha kunne ey sticktet legias öde *ib* 500. — *ödelägga, göra slut på.* thit land ok thik läggia ödhe *Al* 4682. — *Jfr* **ödheläggia.**

öþebol (ödäbool. ödheboll), *n. L.* **1)** *öde gård, ödeshemman.* ingiborgh i syoathorp. lauris jonsson oc thera skiptislag dömas göra rät aff et ödhebol i härwlt *BSH* 2: 71 (1399). en vor gaard . . . liggendes i opsale biscopss dömme i belinghe sokn hether syndenbro giffwer aarligen aarss till landgille xx spen korn och eth ödheboll som fordom haffwer bygdt vareth liggendes i samme sokn hether mwlestade giffwer aarlighe aarss till landgille xiiii spen korn *DD* 1: 193 (1505). *Jfr* **ödhis bol.** **2)** *öde torp el. nybygge.* harkäryd mät tw ödäbool som jac hauer giwät til nydalä kloster *SD NS* 2: 3 (1408; *daniserande*).

öþe byr (-by *L.***),** *m. L. ödesby? ödesgård?* kom hans systorson . . . sirla til en ödhe by oc hwiltis ther vm nattina *KL* 120. *Jfr* **öþis byr.**

ödhegardher (ödä-), *m.* [*Ä. Dan.* ødegsard. *N.* øydegard] *ödesgård, gård som ligger i ödesmål.* jac hauer . . . sald . . . abram brodersson . . . [i] swenäroom soghen i nydingä i albohultä en halffuän ödä gard *SD NS* 2: 3 (1408, *daniserande*). en ödhe gardh i fiskaby ok en i bosarydhe ok en i hesleaas *ib* 38 (1408). *ib* 46 (1408). wnnom wi . . . for:da abota oc conuent i nydal en ödhegardh, som kallas gunnarsrydh *ib* 3: 281 (1417).

ödhe gods (-goz), *n.* = **ödhis gods.** alt thet ödhe goz, som jak äghir ther *SD NS* 2: 38 (1408). her äre monge öde godz, the som äre bositne äre ganske faa *BSH* 5: 62 (1505).

ödhe iordh, *f.* [*Fnor.* eyðijörð] = **ödhis iordh.** jak pansater hanwm mina öthe iordh, alla the jak äghär i thokathorp lighiande *SD NS* 1: 518 (1406).

ödhe kirkia, *f. ödekyrka.* j en ödhe kirkio vtan staden stodh ther hwiltis han *MD (S)* 302.

ödheland (-lant), *n.* [*Isl.* eyðiland] *ödemark, öken.* til eth ödhelant *(in eremo) Bil* 360.

ödheliggia, *v. ligga öde, ligga obebygd el. obrukad.* late scrifua hwart aar nytt mantal baadhe hwat och huru mykit besatt är aff goozomjn oc swa mykit ödheliggir *VKR* 32. *Jfr* liggia öþe *under* **öþe,** *adj.*

ödheläggia (ödhö-. ödha-. -läghia: -läghias *Bir* 5: 106. **-lägia),** *v.* [*Ä. Dan.* ødhelægge] **1)** *göra (land o. s. v.) öde, ödelägga, föröda, förhärja.* at ybernia skulde ekke äwärdhelica fordaruas älla ödhelägias af hedhningom *Pa* 4. en hedhir girughir man . . . drogh fore stadhin asisium oc belagdhe han. ödheläggiande alt thz vm kring laa *KL* 339. ödheläggia mith landh *MB* 2: 106. *Al* 1349. **2)** *göra öde, ödelägga, bringa i öfvergifvet tillstånd el. i förfall; part. pret. ödelagd, öde, öfvergifven, förfallen, i förfall.* landit är aldra bredast oc wit förlatith ällir offwirgiffwit oc ödhelakt *(latissima derelicta est) MB* 2: 36. somlika kirkior . . . äru ödhelagdha *(desolatæ) Bir* 1: 382. nw äru hänna *(Roms)* porta ödhelagdhe thy at thera wäriara ok gömara äru bögdhe til giri *ib* 385. altarin äru ödhelagdh thy at then som ämbitit gör mz karomin han hawir händrena toma af gudz kärlek *ib. ib* 384, 2: 68. sancti benedicti renlifue . . . hulkit nu synis mangom ödelakt *(desolata)* ok smälikit *ib* 1: 372. sidan then penning stadga war sath tha wordo mang gozen ödhalagt *RK* 2: 651. **3)** *bringa (ngn) i saknad (af ngt), beröfva.* thu skalt wara ödhölagdh af allo godho *MP* 1: 116. — *refl.* **ödheläggias,** **1)** *ödeläggas, utblottas, utarmas.* vm the ödheläggias ey älla thyngias mz thunge oc ouane gestning *Bir* 3: 311. **2)** *ödeläggas, gå under.* swa som thz rike som jnbyrdhis stridhir hafuir j sik at thz ödhelägx oc fordärfuas *MP* 1: 94. *Bir* 5: 106. **3)** *nedläggas, upphöra.* at scolen ödhe lägs *SD NS* 1: 551 (1406). — *Jfr* **oödhelagdher,** *äfvensom* läggia öþe *under* **öþe,** *adj.*

ödheläggilse, *n. pl.? ödeläggande, utblottande.* fatika manna ödheläggilse *(desolatio) Bir* 3: 327.

ödhemale, *m. torp som råkat i ödesmål.* twa ödhemala, som ginge aff tu pundh smör *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*).

öþemark (ödh- *Bo* 12, 13; *MP* 2: 75; *MB* 2: 47. **öd-** *VGL II K* 45; *MP* 1: 169. **od-** *VGL I K* 20: 2**),** *f.* [*Isl.* eyðimörk] *L. ödemark, öken.* han var ensamen vte mz like staddar a öþe mark *Bu* 169. *ib* 199. han . . . flude . . . til ödemark ok war ärmete *Bil* 750. the skullo fara hardhan vägh owir stora ödhmark *Bo* 12. siällan finnas hwa i the ödhmarkinne *ib* 13. alla thera kropps,

Digitized by Google · Original from PRINCETON UNIVERSITY

som her liwa nw, the skulo rotna i ödhemarkinne *MB* 1: 403. mädhan folkith war i ödhemarkom *ib.* han skal vara liongh a ödhmarkom *MP* 2: 75. israels sönir ... komo til the ödhemark som heter sin *MB* 1: 322. hwi ledde thu os wt a ödhemarka *ib. ib* 6, 198, 2: 46, 47. *Jfr* **ödhismark.**

öþer (ööd(h)er. *pl.* **-ar: -a** *VGL II M* 8 *i var.*; *SML Add* 1: 3; *MELL Kg* 4: *pr.*, 5: 4 *i var.*, 6; **-är** *HelsL Kg* 11: 1; **-ä** *UplL Kg* 3; *SML Kg* 3. **-ir),** *m. och* **ödh (ööd(h)),** *n.* [*Isl.* auđr] *L.* 1) *egendom, rikedom.* hwar som annan sloge död hans löst oc fast vore konungx ööd *MD* 369. tha äst thu herra ower all wärlz ödh *Al* 7650. hawer wunnith all wärlzins ödh *ib* 405. at ey fore all wärlzins öödh wordhe han holpin fra sin döödh *ib* 2187. *ib* 9645. *MD* 101, 102. thässa wärldhinna ödh ä aff sköran malm saman löd *GO* 1057; *jfr* 2. fatiks man *(för manz)* öd är aff hand ok i mun *(quod dat sors inopi manus officiosa dat ori) ib* 824. — *jordegendom.* upsala öþer (vpsalödh. vpsalöth), *till Upsalakonungens underhåll anslagna, i de särskilda landskapen belägna kungsgårdar. sing. o. pl. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 784. vt (vpsalaødher exnunc pro perpetuo dici debeant et censeri *SD* 5: 483 (1345). at gryndaby oc gryndabythorp ... hafuer warit af alder gamalt konwngs vpsalödh *ib NS* 1: 310 (1404). kärde fore oss ... andris ingwarsson, foghet aff stocholm, vppa et markland jordh i symondöö ... at thet sculde wara konungx vpsalöth oc fra k廠ononne gangit *ib* 2: 199 (1409). styra och radha all land och slott och upsala ödhe i swerige medh jnländske män *BtRK* 104 (1436); *måhända snarare att föra till* **ödhe,** *n. (gods).* hafuen j ... antwardat ... upsala ödher vtländske män *ib. Jfr* Upsala-auđr; svá kalla Svíar eign Svía-konungs, kalla Upsala-auđ *Heimskringla (ed. F. Jónsson)* 2: 135. — *om land el. rike ss en konungs besittning.* konung aff gardrike olaffue böd wlgaria land til konungx ööd *MD* 359. annars hwss tw eller gesta kan än bliffua j thinna egno ööd *ib.* 2) *lycka.* ffaa hawa ödhen alle hawa dödhin *(paucis fortuna fauet est mors omnibus vna; motsvarande Danska ordspråk har* løckæ *i st. f.* ödhen*)* *GO* 705. han wan thz land alt mz sit ödh *Al* 1933. we er them swa köpä jorderikis ödh at han skal thola i heluite nödh *RK* 1: 588; *jfr* 1. — (?) thz löne honum gudh ok värlzins ödh *Iv* 3870. — *sällhet, salighet.* aff paradys ödh *MD* 7. gud giffue hans siel hymmerikis ööd *RK* 1: 1379. *ib* 347, 3905, 4410. *MD* 187. gudh sende them till hymerikes ödh *TB* 72. — *hugnad, ro?* then mann ... som ey ätir aff thet engla brödh hann fangir pino for vtan ödh *MD* 87.

ödheskogher, *m.* [*Isl.* eyđiskógr] *ödslig skog.* sanctus antonius far widha wm ödhescogha *Bil* 404.

ödhetomt (-tompt), *f. ödetomt, obebygd tomt.* thessin ällufwö gardha oc iij ödhetompter *SD NS* 3: 272 (1417; *gammal afskr.*). *Jfr* **ödhis tomt.**

ödhethorp, *n. torp, som är i ödesmål.* thässen ... godhz meth allum tillaghum, badhe meth qwärna strömom, ödhe thorpom ok fiskewatnum *SD NS* 1: 51 (1401). halfdelin innan thissom ödhethorpom *ib* 352 (1404). eet ödhethorp, som kallas batunga bool *ib* 488 (1405). meth effternäffdom landboogardhom oc öthethorpom *HSH* 12: 79 (1431).

ödhgiordher, *p. adj. lätt el. snart gjord; lätt, liggande nära till hands. med dat.* barne är ödgiorth grata när läpan hänghir (aa thy) *GO* 760.

ödhin, *p. adj.* [*Isl.* auđinn] *beskärd, bestämd, förelagd (ss öde el. skickelse).* nw komber dödhjn som mik är ödhjn *MD* 171. hertoganom var ther ödith at wynna *RK* 1: 699. är henne nokot got ödhit ellir skapat hon faar thet wel, är henne oc ont ödhit ellir skapat hon kan thz ekke fly *ST* 33. saghdhe mathidiana at hon hafdhe siin dröfwilse fangit af hardhe skepno, oc war henne ödhit oc hon kunde thz engalund fly *ib* 36. thz är ... them widhirfarit som them war ödhit at the skuldo vthländis drunkna *ib* 46.

ödhin, *se* **oidhin.**

öþkn (ökn. ykn. odkn. okn. *pl.* **-ar),** *f. och n.* (*Bil* 271, 597; *MB* 1: (*Cod. A* 3) 558, 2: 40, 147, 151, 233, 267; *Su* 40, 148; *Lg* 3: 589, 605, 609, 649, 650, 651, 652, 654, 655, 657, 675) [*Jfr Isl.* auđn, *f. och n.*] *L. öken, ödemark.* þe ... fluþo fiäran tel ökna *Bu* 71. *ib* 3, 206. *Bil* 404. hon ... fan et ödhkn thörrast ok thärualöst til licams *ib* 271. the bliva ij at skildom cellum ij öþkninne *KL* 182. *ib* 188. een munkir war ii öþkninne baþe dagh oc nat a bönom i mästo atirhalde *ib* 185. thässe som i ödhknomen byggia *ib* 205. twe brödhir gingo iuir ena ökn *ib* 258. *ib* 191, 193, 195, 200 *o. s. v.* the foro ... owir the öknena som israels folk foor. nar moyses ledde them af egypto lande *Bo* 13. af thy them hände i ödhknenne *ib. ib* 44, 45, 81. *Gr* 318, 319, 320. ledde han them j öknena *ST* 8. the astundadho ... kötmat j ödhkninne *ib. ib* 10, 101, 392. han gar fran them nio ok niotighi j ödkninne oc letar eptir ty eno tappadho fareno *MP* 1: 200. tha atir lät han farin j ykninne *ib* 2: 153. som boddho moth oknet *MB* 2: 147. foor han ... genom ödhkn ok wille skogho *Al* 1799. änkte är skapat vtan sak ok nytto ey högxsta biärgh ok ey odkn *Bir* 2: 315; *jfr* 344. ödhknana skulu byggias *ib* 3: 201. världin är swa som en ökn *ib* 1: 243. hardha oc beska röther som wäxto i willende ökneth *Lg* 3: 589. hwru sancta anna gik ... i öknet *ib* 649. thz hon i öknena gaa wille *ib. Bil* 597. *Lg* 3: 605, 609, 650, 651, 652, 654, 655, 657, 675. *MB* 1: *(Cod. A* 3*)* 558, 2: 40, 151, 233, 267. *Su* 148, 167. ökat *(för* öknet*)* sorganna städher, dröffuilsanna fränka wari mik nw kärast *(me solitudinem mæroris amicam, tristitiæ sociam quærere sinant) ib* 40. — *bildl. ensamhet.* seer thu nu hwat öknin *(solitudo)* är vidhirthorftelikin ok huru äkke ympningas älla dughir licamlikin vtan huxsins ödhkn *Bo* 47. — *Jfr* **slätmarks ödhkn,** *äfvensom* **ödhn, ödhkna.** — **ödhkna stadher,** *m. ökenplats, ställe i öken.* som fatighe bygdho i tebayda ok egipto lande ok i androm rädhelikastom ok thiokkasto ödhkna stadhom *Su* 438.

ödhkn (ökn. ykn), *adj. öde, ödslig.* han ... vardh giordhir ärmete. ok bygde a öknom bärghom *(Cod. D* a öknum bärghom 412*)* *Gr* 319. han hafde prädicat fore them j enom öknom skogh *MP* 4: 105. körde them lankt bort j en mörkan öknan skogh *ib* 148. en gudelikin ärmethe som länghe haffde warith ... ensammyn j ykna skoghenom *ib* 5: 106. ij the wille ödhkne marka *Al* 5559. aff thän ödhkne skogh *Iv* 694 *(möjligen föreligger sammansättning i de tre sista språkprofven).*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ödhkna (ökna), *f. öken, ödemark.* the gamble waro alle j ödhknonne dödhe *ST* 10. wille fughla föddo han j ödhknonne *ib* 101. — *bildl. ensamhet.* han (ə: var herra) vil andans oc äkke licammans ökno *(solitudinem) Bo* 47. j thässe öknonne skalt thu opta sökia varn herra *ib* 48.

ödhkänder, *adj.* [*Fdan.* ødhkænd] *lätt känd, lätt igenkänd, på ett utmärkande sätt känd, utmärkt.* the köna *(för* kona) är ödhkänd a näsum som vamba kluta hawir fala *GO* 632. ärlikin creatura skapadh til at taka . . . alzualloghx gudz äro, af hulkins godhleek hon är skapat. ödhkänd af hans liknilse *(similitudine insignita) Bo* 130. thu . . . som . . . äst af allom märkt ok ödhkänd *ib* 147. i bland alla vardher han ödhkänder ok enkannelika märkter *Su* 422. (ödhkändir *för* okändir: wlff är ödhkändir man *GO* 622; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 278.)

öþla (ydhla), *f.* [*Isl.* eyðla] *(liten) orm; ödla.* julianus . . . lät in tel hänna . . . tua öþlor ok tua slar. ok tua orma *(duas aspides, duas viperas, duos colubros) Bu* 506. tha fly thu fra mik. ok styggis som widh en orm ellir ödhlo *(velut a serpente territus fugies) Bil* 455. ydhlan *(vipera)* dräps af sinom wngom blifwandom i hänna qwidh *Ber* 101. etherful ödhla *(vipera) Su* 44. ödhlan är ful mz eter. oc hon stinger hardhelika *Sv. Kyrkobruk* 9. o ödhlo barn *(progenies viperarum) ib.* orma ok ydhlo *Iv* 280. *Jfr* **eterödhla.** — **ödhlo eter,** *n. ormgift.* mz ödhlo eter *(veneno viperino) Ber* 101. — **ödhlo hovudh,** *n. ormhufvud.* fiughur ödlo hofwdh *(aspidum capita) Bil* 614. — **ödhlo släkt,** *f. ormslägt, ormlik slägt.* een man aff ödhlo släkt *(de radice viperea) Bir* 3: 365.

ödhmiuka, *f. ödmjukhet.* ffor renleksins ok ödhmiukonna dygdhe *Bir* 3: 220.

öþmiuka (-myuka. öthmiyka: -e *VKR* 68. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe. -te.** *part. pret.* **-aþer. -ter),** *v.* [*Fdan.* ødhmyuge. *Jfr Isl.* auðmýkja] **1)** *ödmjuka, göra ödmjuk, förödmjuka.* wiliande ödhmiuka *(humiliare)* hans sin. at han sculde ey höghfärdhas *KL* 218. **2)** *förödmjuka, nedtrycka, undertrycka, kufva, förnedra.* iak ödhmiukadhe höghfärdhogha *Bir* 3: 391. vi räknadhom han swa som spitälskan. oc ödhmiuktan af gudhi *Bo* 194. ödhmyukte *(humiliavit)* gudh jabin cananeans konungh j then daghen j israels söners närwaru *MB* 2: 80. warth aller israel mykit ödhmyuktir oc nidhradher j madians asyn *ib* 84. ware owenir wordho ödhmyukte *ib* 263. **3)** *förnedra, kränka, skända.* jak haffwir ena dotter . . . oc thenne mannen haffwir hustru iak skal them wt ledha til idher at j them ödhmyuken *(humilietis)* oc fulkompnen edhan wärsta krops lwsta *MB* 2: 132. — **öþmiuka sik,** *ödmjuka sig, förödmjuka sig; förnedra sig.* var herra ihesus ödhmiukadhe sik siäluan *Bo* 32. *Lg* 819. thänkiande sin gudh . . . hawa sik swa ödhmiukat ok misvyrt at han var thorftoghir aat licamlicom mat *Bo* 52. hwilkin som sik ödhmiwkar han skal wphöghias *Ber* 114. ödhmiwka thik wndi gudhz waldogho hand *ib* 113. öþmiukin iþir i guz asyn *KL* 190. sua som hon diuplica ödhmiukadhe sik j budhafolksins asyn *Bir* 2: 139. thakkadho the frugha innerlik thz hon vilde swa ödhmywka sik *Iv* 1553. — *med dat.* nar kongin kombir til pafuan ödhmiuke sik honum *(humiliet se ei)* aff allo hiärta *Bir* 3: 456. hwru myklo mer thu äst swa myklo mer ödhmiwka thik allom *Ber* 38. *ib* 215, 226. — *ödmjuka sig, ödmjukt böja sig. ödmjukt nedfalla.* vi saghom huru tekn förarane ödhmiukto sik *(quomodo inclinaverunt signiferi)* ok badho til ihesum *KL* 380. *MB* 2: 375. öthmiyke sik oc nidherbughe nidher a jordhena ofuer sith äntlite adueniam *(humiliet se ad veniam super faciem suam) VKR* 68. ödhmiuke sik adueniam owir sith änlite *Bir* 4: 21. nar han saagh til henna ödhmyukte hon sigh nidher til iordhena *(adoravit eum prosternens se super terram) MB* 2: 163. — *ödmjukt böja sig (för), buga sig (för), nedfalla (för). med dat.* jordhin ok vatnit syntis oplyptas til himilin oc al the thing j thom varo ödhmiukto sik valdino mz wyrdhning *(humiliabant se et cum reverentia incurvabant se potestati) Bir* 3: 470. the som varo j liuseno . . . bögdho oc ödhmiukto sik valdino mz wyrdhning *(inclinabant se potestati cum reverentia) ib* 471. — *med prep.* machabeus oc hans män ödhmyukade sigh storliga til gud strödhande jorden a sin huffwodh oc . . . alle a knä fallande kringh om altaret badho innerliga til gudh at han wille wara them mildher *MB* 2: 310. — *refl.* **öþmiukas,** **1)** *ödmjuka sig, vara el. blifva ödmjuk.* öþmiukas han. nar han vndir staar böghelikare dyghþe i androm. än i sik siälwm *KL* 181. the munka som halda sik siälfwa rättuisa höghfärdhandis i sino hiärta oc ödhmiukas ey inbyrdhis *ib* 225. jak kom ödhmiukir at mannin skulle ödhmiukas ok nima ödhmiwkt *Bir* 2: 302. **2)** *ödmjuka sig, förödmjuka sig; förnedra sig.* hwat ey ödhmiuktis han meer än man kan sighia. tha han tholde dödhin a korseno *Bo* 32. — *förödmjukas, förnedras.* hafdhe iak komit välloghast ok hedhirlicast huru hafdhe tha höghfärdhoghir ödhmiukats *Bir* 2: 302. at manna höghfärdh skulle nidhir thrykkias ok ödhmiukas *ib* 301. hwilkin som sik wphöghe skal ödhmiwkas *Ber* 114.

ödhmiukdomber, *m.* [*Ä. Dan.* ødmygdom] *ödmjukhet.* thu swarade honom mz m...kin ödmiukdom *MD* 32.

öþmiuker (yd-. -myuker. -mywker. -miyker: -miykom *VKR* 59. **-myker.** *komp.* **-are.** *superl.* **-aster),** *adj.* [*Isl.* auðmjúkr. *Jfr* ... *Mnt.* ötmodt ôtmode; *Fsax.* ôdmôdi; *Ags.* eád-môd, eád-mêde] **1)** *ödmjuk; anspråkslös. om person.* gregoriu...s war sva ödhmiuker at han wilde af enghum thola si... lovdan *Bil* 714. thätta giordhe var herra for th... at the skullo kännas vidh sin vanskilse oc vara th...es ödhmiukare *Bo* 244. hon war . . . aldra ödmiukast j sinom scriptamalom *VKR* XIII. göra sigh nyghia oc ff... nyttha stadgha, om hwilka the skrymtandis matthe ...nas wara ödhmyukaren oc ffullbordogaren än andr... 5: 105. wm hwlkin skal min anda hwilas hw... ofwer ödhmiwkan och rolikan *Ber* 114. jak kom ... miukir *(humilis) Bir* 2: 301, 302; *jfr* **3.** war stadh... i gen värdo, ok ödhmiukr tå tik alt wäl gångr *prosperis cautus et humilis) KS* 25 (63, 27). thes m... man tu äst, thes häldr skalt tu ödhmiukr wara i all... tinom åthäuom *(quanto magnus es, humilia te in omnibus) ib* 35 (92, 38). skal kunungur thz warna, a... han se ey suå ödhmiukr ella ofmykit hemelikr allom

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mannom at han wardr försmådr *ib*; *jfr* **2.** *ib* 36 (94-5, 38-9). j room war een het vespasian een ödhmyk milder dande man *MD (S)* 274. — *med dat.* the ... waro ödmiukä sinom formannom *Ta (Tung)* 40. wast thu ... allom ödhmywk *LfK* 140. — *ödmjuk, röjande el. ådagaläggande ödmjukhet, i ödmjukhet gjord el. bevisad. om sinnelag, ord, beteende o. s. v.* mz öþmiuko hiarta *Bu* 54. mz öþmiukom þakkom *ib* 145. äptir hans ödmyka bön *MP* 5: 188. *HSH* 20: 128 (1507). lära then siwka nagra gwdeliga böner ok ödmyuka läsningh *Gers Ars b* 4. j ... ödhmiuke wyrdhning *KL* 20. *VKR* 59. kerlikä och ödhmyuka lydn idhra konunxlika nadh ... ath bewisa *BSH* 3: 144 (1463). myna odmiwka (*för* öd-) helso oc rebona tiänistho altidh forsenda medh worom herra *ib* 153 (1464). mina ödmyuka tiensth forsendh med warom herra jhesu cristo *ib* 4: 251 (1500). myn ödhmyke kerlighe helse fforsändh met gudh *FM* 129 (1502). *BSH* 5: 28 (1504). **2)** *nedlåtande, vänlig.* hans sin war swo skapt athan war blidher oc ödhmiwker (*litillatr*) *Di* 1. han war altiid glader. oc ydmiwker wid hwart barn *ib* 131. aff ödhmiuke (*humili*) ok hemelike samtalan faar han sina thiänara thokka ok älskogha *Bir* 3: 308. **3)** *ringa, oansenlig.* for thy at han sik ödhmiukan räknar *Bo* 73. han styrkte alla ödhmyuka oc öma aff sino folke *MB* 2: 271. ödhmiwk thiänist faar högh lön (*seruicium bassum mercede fit vbere crassum*) *GO* 934; *jfr* **1.** skipas til ödhmiukasta ämbete *KL* 254. han sat siäluir lankt fran honom i ödhmiukare stadh (*locum humiliorem*) *Bo* 63. lata sik nögha aat ödhmiukom thingom oc stadhga *Bir* 2: 80. ther scal bewisas ödhmiuktin at the sculu wara gudhi thes thekkare for thera ödhmiuka oc widhirthorftelicha klädhe *VKR* 11; *jfr* **1.** aff tholichom ödhmiukom klädhom sculu the wara thes quämare til thera handa gerning *ib.* *Ber* 28, 32. **4)** *oansenlig, skröplig.* hulkin vpnya skal wan ödmiuka licama (*corpus humilitatis nostræ*) *MP* 1: 15.

ödhmiukhet (**-mywkheth.** **-mywketh**), *f.* *ödmjukhet.* j ödhmywketh liknilse *Gers Frest* 9. beskedeligh ödhmywkheth *ib.* odmywkhetenes (*för* öd-) dygh *ib.* *ib* 1, 4.

ödhmiukilse, *n. pl. förödmjukande, förödmjukelse.* for andra lönlika sak ther them är til ödmiukilse *Bir* 1: 13. *ib* 2: 290. thässe omskiptilse kombir stundom ... til thera ödhmiukilsa ok lärilsa *ib* 307. thz händir ... fore andra manna räddogha oc ödhmiukilse *ib* 319.

ödhmiuklika (**-miuklicha** *VKR* 10. **-mywklika** *Lg* 662. **-mywkligha** *Gers Ars b* 4. **-myukliga** *MB* 2: 130. **-miwkelica** *FM* 171 (1504), 193 (1504). **-mywkelike** *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). **-miyklika** *VKR* 77. **-myklika** *ST* 92. **-myliga** *Gers Ars b* 4. **-myce** *för* **-mycelige** *BSH* 4: 276 (1501). **-mikeliige** *ib* 5: 560 (1516). **-miwkeligen** *ib* 561 (1516). **-miwkligan** *ib* 29 (1504). **-michligen** *ib.* **-myckeligen** *ib* 563 (1516). **-miuklik** *MD* 383. **-myckelegh** *BSH* 5: 562 (1516). **ydmwgelige** *HSH* 20: 16 (1506). **ydmygelegh** *BSH* 5: 25 (1504)), *adv.* [*Isl.* auđmjúkliga] *ödmjukligen.* alle clärkane badho han ödhmiuklika at han sculde bära gudz likama *KL* 16. *ib* 21, 212. *Bir* 2: 23. *VKR* XIII, 77. *ST* 92. *MB* 2: 130. *BSH* 5: 29 (1504). han ... beddis alra ödhmiuklicast välsignilse af honom *Gr* 323. beder jag eder kerlige oc ödmyce (*för* ödmycelige) ati wele wethe mith besta *BSH* 4: 276 (1501). beder jag edert herredöme ödmiwkeligen, at jag ma nythe then deell, i sagde mig till i strengenes *ib* 5: 561 (1516). jak ... bidder tik ödmyliga ok kärlega ath tw ekke nw ... kaste mik borth *Gers Ars b* 4. swara ödhmywkligha *ib.* föräldrane takkadho honom wördelika oc mykyt ödhmywklika *Lg* 662. *Bo* 21. hulkit hon tok ödhmiuklica mz thakkom *ib* 18. han ... bidhar tholimodhelica ok ödhmiuklica *ib* 8. thiänande ödhmiuklika guz modhor *KL* 63. han fiol ödhmiuklica a knä for them *ib* 214. bediom vi eder ... at huar edra ... lyde ödmywkelike ... tesso vora skepan *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). *VKR* 10. her swanthe, rigesens forstandher, ydmygelegh sendes thetta breff *BSH* 5: 25 (1504). *ib* 29 (1504). mina vndherdanelica, välluillige tiänist nw och altidh ödhmiwkelica forsendh meth gwdh *FM* 171 (1504). — *botfärdigt, med botfärdighet.* allä sina synder ödmiuklik bötä *MD* 383. (ödhmiuklica *för* miskun(ne)lica? thz händir ... fore andra manna räddogha oc ödhmiukilse hulkit min rätuisa ödhmiuklica (*misericorditer*) swa skipar *Bir* 2: 319.)

ödhmiukliker (**-miwkeliker.** **-mykeligh.** **-mikelig: -lige** *BSH* 5: 560 (1516). **-mykeleg: -lega** *ib* 562 (1516). **ydmygeleg. ydmöcheligh. ymöchelig. ömiglegh**), *adj.* [*Fnor.* auđmjúkligr] *ödmjuklig, ödmjuk.* thet är min ödhmiwkelica kerlige bön *FM* 193 (1504). myn ymöchelig bön *BSH* 5: 24 (1504). myn ydmöcheligh tiänistä *ib.* myn ydmygelege tienste nw och altidh kerlege til foren send med gud *ib* 69 (1505). min ödmykeligh helsen, veluiliog trotieniste eder herredöme altiid tilforen send med gud *FM* 183 (1504). min ömigleghe kerlige helsa nw och altidh för senth medh ... gwdh *BSH* 4: 337 (1503). *ib* 5: 560 (1516), 562 (1516).

öþmiukt (**yd-.** **-myukt.** **-mywkt.** **-mywgt.** **-mykt** *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*); *MD (S)* 269 (*på fyra st.*); *Ber* XII. **-miykt** *VKR* 57; *Bir* 4: 164. **-miwgt** *FM* 145 (1502). *gen.* **-miuktz** *KL* 214. **-miwktz** *Ber* 30. **-myktz** *ib.* **-miukx** *Bil* 596. *med art.* **-miuktzsens** *Bo* 4. **-myktenna** *Ber* XII), *f.* [*Isl.* auđmýkt] **1)** *ödmjukhet.* är ödhmiukt thön dyghd, ther mit är mellen hughmödha ok försmäelse *KS* 35 (93, 38). är ödhmiukt (*humilitas*) ... thön dyghd ther os styre medh skälum ok haldr us åtr, at vi höghin os ey mera än skiäl säghia, ok thet är rät ok dyghdelikt (*för* -lik) ödhmiukt *ib* 36 (94, 39). hua som ey hauer ödhmiukt, han hauer änga dyghde *ib.* skulle renlifis folk skyla fore guzs vbliþe mz sinne ödghmyukt (*för* ödhmyukt) *Bir* 4: (*Avt*) 181. þe hafa latit öþmyuktena oc farit i höghfärþena *ib.* vars herra ihesu ödhmiukt. som ville ga til riddarins thiänara. ok nekadhe at koma til konungxsins son *Bo* 68. teande thöm ... huru mykyt honom thäktis ödhmiuktin *ib* 244. ödhmiuktin vaxste ... mz dröuilsomen *ib* 3. kiärlek ok ödhmyukt ok fatikdom gaff han (*Dominicus*) sinom brödhrom j testament *Bil* 798. *Bir* 1: 53, 189, 3: 42, 4: 164. *VKR* 57. *MD (S)* 269. *RK* 2: 3662. ödmiwkt är höxta iomfru dygdh *Ber* 113. än thu haldher diwpa ödmiwkt

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib 114. gudh han biwdhir allom ödhmiuktelica *(för* ödhmiuktena*)* *VKR* 11. at i gömin sanna ödhmiukt oc thulumodh *KL* 215. huru mykin fastelikhet i öþmiuktenne är *ib* 189. ödhmiuktinna dygdh *ib* 211. *ib* 210, 212, 213. viliande pröua vm han hafthe sanna ödhmiuktz thulomodh *ib* 214. alzskonis kärlekx oc ödhmiukx fulkompnilse *Bil* 596. ödhmiuktzsens älskare *Bo* 4. the mwnka ok nwnno som mz renlifsins ok ödhmiwktz lofwan wpspydho högfärdhena thakande ödhmyktz lifnadhz klädhebonadh *Ber* 30. af ödhmykt *ib* XII. af tolf ödhmyktenna trappom *ib.* the *(Flores och Blanzeflor)* lifua mz digher ödhmiwkt ther *(i hvar sitt kloster)* *Fl* 2094. *MD* 185. thera sangir . . . wari . . . fullir mz alle ödhmiukt oc gudhelighet *Bir* 5: 69. mz mykin ödhmiwkt *Lg* 36. — *botfärdighet.* göra retta vidergonga med fulla ödmywkt för sina synder *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). at alt folk ower swerikes riike . . . kennes vedher sin gud hans rettwiso oc hans vold med retto ödmykt *ib.* at hon verdoges bedia sin signada son för oss at sino vrede fraan tesso salugo lande venda för vora ödhmywkt skwld *ib.* **2)** *botöfning?* raadende medh them huad tienista eller ödmywkt thet skulde älla motta vara, som gud motta blidkass aff *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **3)** *nedlåtenhet? tjenstvillighet?* hon . . . baar them *(de mördade barnen)* . . . oppa en renan stadh, them all i en hop läggiandes mz store ödhmywkt *Lg* 3: 647. **4)** *tjenst.* tha the sagho the stora ödhmywkt sancta anna mz theras dödha barn giort haffde *Lg* 3: 647. j alle the motte jag kan oc j min magt är ath förmedele all ting j thet bäste, eder nade till ödmiwgt oc gode *FM* 145 (1502). hwath idher verdogheth är til ödmiwcth och tieneste, skal idher verdogheth finne mik altidh velwiliogh til *ib* 527 (1511). huar iach kann wara eder nadhe tiil all ydmywgt och kerlech gör iach altiid gerna *HSH* 20: 157 (1507). *ib* 24: 151 (1518). myn ödmywcth eder herredöme altiid redebogen *FM* 593 (1513). **5)** *vördnadsbetygelse, heder.* hon . . . wilde haffwa giort henne nakra ödhmyukt, mz knäfallom oc annat tolket *Lg* 3: 684. wille iach . . . gerna haffue hollet honom for miju rätthe erchebiscop och giort honom all then ödmijwgt äre och werdningh som enom sodane werdugiste fader tiilhörer *HSH* 24: 64 (1516).

ödhmiuktelika. ödhmiuktelica *felaktigt för* ödhmiuktena *VKR* 11, *se* **öþmiukt 1.**

ödhmärkter, *adj. särskildt utmärkt från andra, i ögonen fallande. Bo* 137.

ödhn, *f.* [*Isl.* auðn] *öken.* han bleff j willa ödhnynne ensamyn *MP* 5: 176. *Jfr* **ödhkn.**

ödhna, *f.* [*Isl.* auðna] *öde.* all thing styras af skyäpno laghum ok hwar man aff ödhno ok lykko. ok siälfsins blodhe *(fortuitus casus et genesis omnia agunt)* *Bil* 352. thässa ödhna sannadhis hänne *ib* 353. hona drogho til vdygdh blodh ok ödhna *ib.* ängin är annur ödhna än gudz forsea *ib.* thu skalt . . . ekke thro oppa skepnolagh ellir ödhno *ST* 33. *ib* 34, 40, 46, 47, 48. — **ödhno lagh (ödhnu-),** *n. pl. ödets lag el. bestämmelse, öde; slump.* jak hafuir rönt (j) mik (sielfuum) ödhnu lagh mykit rik ok skiäpno lagh mykit thung *Bil* 352. enkte dugha böne gen ödhnolaghum ok skiäpno skipan *ib.* huat ey . . . varo thy mine hälghe män flati oc daara älla bör thom forsmas for thy at the tholdo bardh oc smälik thing, älla for thy at thera lykkä valt thy älla giordhe thz nakor ödhnolagh älla stiärno gangir *(hoc voluit fortuna, et operabatur cursus stellarum?)* ängaledhis *Bir* 2: 81. wilde iak wita vm the dröuilse som hända af ödhno laghum älla mote manzsins wilia *(infortunia casualia et tribulationes involuntariæ)* äru hälsam *Su* 438. vit for sant at ängen dröfwilse swa som ok annor thing mogho sighias skiälika hända af ödhnolaghom *(quod nulla tribulatio, sicut nec quicunque alius eventus fortuitus, potest dici casualis)* *ib.*

öþsmali, *m. L.*

öflighet (-ir), *f. sedvana?* nogor gamwll permans breff . . . lydandes pa viborgs stads beskermelse privilegia frihether öfligheter pa stadzens frihether till land oc vatn *FH* 1: 223 (1520).

öfläte (yf- *KL* 4, 8, 10, 27, 29. **-lete. -ledhe),** *n.* = **offläte.** han är then som daghlica offras fore thik i thy litla öflätino *(in tali hostia modica oblatus)* *Bo* 176. jak gör . . . hedhir thy yflätino *KL* 4. gudh är a altareno j yflätino *ib. ib* 8, 10. öflätesins liknilse *ib* 28. *ib* 27, 29. tha presten bryter öfflätith *MB* 1: 324. thz wigda öfflätit *(hostia consecrata)* *Su* 278. *ib* 312. thz andra öfflätit *LB* 7: 25. tz tridie öffletet *ib.* thenna iij öffleten *ib* 26. sendh mik hiit nagen öffledhe medh thet förste, for thy the fattes her *BSH* 4: 336 (1503).

öfläter? *adj. beredvillig?* skodha han väl granlica huru öflätir han är at göra swa ödhmiuka thiänist *Bo* 34.

öfnas, öfne, öfningas, öfninge, öfninghet, *se* **ymnas, ymne, ymningas, ymninge, ymninghet.**

öfning (öffnig(h)), *f.* [*Ä. Dan.* øfning, *Mnt.* oveninge, öfninge] *arbete, verksamhet, sysselsättning; öfning; i sht om askes.* som . . . mz langhom wana äldher öffnigh *(usu et exercitio)* nakraledhis gudhi liknadhe idkkelika tilenas gudelikom tinghom *Su* 112. fore alla andra idhkan oc öffning skal hwar en gudelikin discipulus owirgiffua oc bort wraka fran sik allan wärdzlikan . . . kärlek *ib* 364. wm nakra hetare oc innerlikare gudelighetzsins tekn oc öffning *(ferventiorem excitationem, tydligen läst: exercitationem)* *ib* 366. tässin mildhetzsins gerning och öffning *ib* 370. mz läsnigh oc fasto, oc andre godhe öffnigh *Lg* 3: 176. mz dygdhelika öfning *ib* 482. — *om idrott o. d.* han . . . öwadhe sik alzstingx i tässe förganglike glädhi mz spärrännigh oc alzskonz öffnig *Lg* 3: 687. — *Jfr* **öva, övan.**

öfra, öfrin, *se* **yfra, yfrin.**

öfre (öffre. yfre. ywre: -ä *HelsL M* 9: 1. **offre: -o** *UplL V* 10: *pr. obl. kas. m., n.* **-a. -e.** *f.* **-o. -u. -e.** *pl.* **-e. -a. -o),** *adj. komp.* [*Isl.* efri, œfri] *L. och* **övarster (-ärster. -erster. -irster. ywarster: -arstu** *ÖGL ES* 12: *pr. i var.* **yuarster: -ärstu** *ib* 8. **ÿyuäster: -ästi** *ib* 12: *pr.* **yfwerster: -ersto** *Su* 433. **ofwarster: -arst** *ST* 418. **offwarster: -arst** *MB* 2: 387. **owärster: -ärst** *Bir* 4: 201. **owerster: -ersto** *MB* 1: 235. **ofuerster: -ersto** *KL* 392. **owirster: -irsta** *Bir* 3: 288. **offwirster: -irst** *Di* 135**),** *adj. superl.* [*Isl.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

efstr, æfstr] *L.* *A) komp.* **1)** *öfre, högre befintlig.* **öfre** gomin *Bir* 2: 164. nidhro vatnin flutu oc öfro **vatnin** stodho suasom mwr *ib* 136. *Ber* 141. hwar en som sither j öffra *(superiori)* säteno *Bir* 4: 107. — *bildl.* bönder fingo ther öffre hand *(öfverhand; jfr Isl.* bera efra skjöld*)* *RK* 1: 3478. — (?) en gudh hedhrin i fore arma idhra badhe til yffra oc swa til nidhra i sighin han heta herculem *Al* 6776. **2)** *öfre, högre liggande, längre inåt landet belägen, äfven (om ö) längre inåt fastlandet belägen.* amynnandis . . . at min fadher . . . mykin almoga förde j öffra ryken *(locis superioribus)* *MB* 2: 308. j (1) örtugsland jordh i öffra bynom i forscrifna lidherna *SJ* 182 (1449). — *i ortnamn. i sht i motsats till yttre.* in insulis quæ yfrahyrnungi & ytræhyrnungi appellantur *SD* 2: 56 (1288). confero . . . ecclesie mee parochiali øffrogræn duos solidos terre, & ecclesie ytrugren vnum solidum terre in sæby *ib* 258 (1298). tres curie in watholt. ytre. øfræ watholt *ib* 5: 618 (1346?) dimidiam marcham in øffrosyltu et duos solidos in ytro syltu *ib* 371 (1344). de øffrahuldi *ib* 2: 397 (1303). in øffra hulde *ib.* in øffrahuld *ib.* in yfra vallum *ib* 472 (1306). in . . . villa øfraheknum *ib* 3: 584 (1323). i yfragardenom i rönö *ib* 6: 169 (1350). **3)** *öfre, ofvantill varande, högre, himmelsk, öfversinlig.* mättha thin dygdh öffra thinghin ok nädhro *(supra et infra)* *Bir* 1: 172. öffro thingin *(superiora)* som ärw änglane *ib* 2: 290. at hoghin . . . allo wärdzsliko owirgiffno altidh wplyptis til öffre thingen *(superna)* *Su* 258. *ib* 230. in j then frögdelika staden öffre *(celestem)* iherusalem som är himerikis rike *ib* 221. *ib* 72, 110, 340. *LfK* 71. *B) superl.* **1)** *öfverst, högst uppe befintlig.* mik thotte som iak hafdhe thry ilätis kar mz miöl ower mit howodh, oc i thy owersto ilätino tha syntis mik som iak bar alzskona brödh *MB* 1: 235. han stegh vppa öuärsta trappona *Bo* 200. — af övarsto, *från det öfversta, från öfverst, från öfversta delen.* hon . . . sarghadhe mit hiärta af yfwersto ok til nidhersto *(a summo usque deorsum)* mz grömmaste . . . sorgh *Su* 433. — fran övarsto (-övarst), *d. s.* templisins bonadhir rifnadhi i twa lyti. fran ofuersto oc til nidhirsto *(motsv. ställe MB* 2: 387: fra offwarst oc til nidherst*)* *KL* 392. — til övarsto (-övarsta), *till det öfversta, till hjässan.* the äru opfylte mz skam alt til owirsta *(usque ad summum)* *Bir* 3: 288. **2)** *öfverst, ytterst, yttre.* fari w öffwersta *(exterioribus)* klädhomen *Bir* 4: 19. *VKR* 66. **3)** *öfverst, högst, förnämst.* the öwersta prästenar *Lg* 3: 633. otte krwmpe monde öffwerste höffwisman wara *RK* 3: *(sista forts.)* 6097. aff mynom öfwersta förman *PM* LXII. *Jfr* **övarste.** — *n.* **övarst,** *adv.* **1)** *öfverst, högst uppe, högst.* þär hon stoþ öuärst a hiuleno *Bu* 510. öfuärst a hänne *(stången)* een karbunkil steen *Fl* 988. öfwarst a murenom stodho spyuth aff gul *ST* 419. war herra . . . badh mik fara öwerst a phasge bergh *MB* 1: 435. *Al* 9051. läggia alt thera silff som the hafdho wtgifwith fore kornith öwärst i säkkiana *MB* 1: 242. *ST* 407, 418. öfwarst j murenom war en afsätning *ib* 419. tog vdden offwirst i axet vpa rogen *Di* 135. öwärst i träno sa han et barn *Lg* 91. han greep honum som sath öffuersth i skiip masth *RK* 3: 928. viin öfwirst in gangande j thz glaskar som hawir manga pipor *Bir* 3: 87. thu war sarghadhir for wara syndhir skul owärst aff hoffdheno oc nidarst til ilianna *ib* 4: 201. *ib* 207. tha skildis hwar himil i sin stadh swa at empireum öwerst war alt liws, oc ther näst cristallinom *MB* 1: 57. **2)** *högst, främst, på högsta el. förnämsta platsen.* iohannes han är swa sattir i nio ängla korana at han är ämuäl fördhir öfwärst i seraphin *Bo* 82. **3)** *öfverst, främst, först, i början.* som öwärst sighs i breweno *SD* 5: 567 (1346).

ögdher, *p. adj.* [*Isl.* eygðr] *Jfr* **en-, krank-, musk-, snar-, väl-ögdher.**

ögha (**öghia** *Bir* 2: 6, 9. *pl. nom., ack.* **öghon. öghom** *Su* 276; *jfr* 472. **öghön** *LB* 5: 77. **ögön** *ib* 2: 36; *Su* 244; *jfr* 470. **öghun** *VGL I O* 6. **öghum** *BjR* 14: *pr.* **öghan** *Lg* 3: 25. **öghän** *HelsL V* 6: *pr.*; *LB* 6: 105 *(på två st.)*. **öghen** *Su* 276; *Di* 1, 12; *LB* 6: 105; *BSH* 4: 276 (1501); *Gers Frest* 28. **öghin** *Bu* 55. **öghn** *Bil* 869; *LB* 6: 106. *dat.* **öghom** *Bu* 14; *Bil* 557; *MB* 1: 163; *KL* 221; *Bir* 2: 5; *Su* 85, 102, 115. **öghum** *VML I M* 23; *Bil* 351; *SD NS* 2 11 (1408). **öghwm** *Ber* 18. *gen.* **öghna** *Pa* 22; *Bo* 216 **oghne** *(för* **öghne***)* *MB* 2: 161. **öghona,** *se* **öghna smyrilse.** *med suffig. art. sing. nom., ack.* **öghat** *Lg* 3: 368. **ögeth** *LB* 5: 77 *(på två st.)*. *dat.* **ögano** *ib* 3: 35. **öghono** *Bir* 2: 6. **öghena** *MD* 121. *gen.* **öghans** *Bir* 3: 36. *pl. nom., ack.* **öghonin** *Bo* 46, 146, 152; *Bir* 1: 84; *LB* 3: 35. **oghonin** *(för* **öghonin***)* *Bir* 1: 344. **höghonin** *LB* 3: 105; *jfr s.* 148. **öghonen** *Su* 141; *RK* 3: 3706. **ögonen** *LB* 6: 105. **ögonän** *ib.* **ögönän** *ib.* **ögönen** *HSH* 19: 131 (1506). **öghanen** *Gers Frest* 28 *(på två st.)*. **öghnane** *(för* **öghanen***?)* *MD* 121. *dat.* **öghomin** *Bir* 2: 133. **öghomen** *Bo* 2, 201; *Bir* 3: 377; *RK* 3: 1584. **ögomen** *Bir* 1: 41. **öghomeen** *RK* 3: 1257. *gen.* **öghnanna** *Bir* 5: 7. **öghonna** *Su* 285), *n.* [*Isl.* auga] *L.* **1)** *öga, synorgan. eg. och bildl.* j höfdino äru . . . öghon then ey åtenast sea sina tarf, vtan the sea ok huat likamen skal göra ella flya *KS* 32 (81, 34). þe iuffru som liket þuaþo: kiändo liket mäþ handom ok gato eigh seet mäþ öghom *Bu* 14. vm j vilin ey höra mz öromen. seen tha mz ögomen at the thingh äru san som iak tala *Bir* 1: 41. cayn . . . gat ey rättom öghom seet a honum *MB* 1: 163. hon saa nidhir mz öghomen *Bo* 2. thu . . . seer opp mz thin öghon *LfK* 141. iak wille at thu mz thinom miskwnsamlikom öghom wildhe mik see oc til mik skadha *Su* 85. *ib* 102. hwi tildirffwis thu när staa tolke brudh mz ostadugha hiärta, mz blixsandhe öghom, hiit oc tith alla wägna waffrandhom, hänne nalkas huilken . . . aldrigh sin öghon aff tik franwändher *ib* 115; *jfr* **2.** honom skal see hwart eet ögha *MB* 2: 333. hon sa . . . paschasium . . . ledhas for sinom öghom til rom at halshuggas *Bil* 557; *jfr* **2.** hanum runnu swa tar aff öghum som strömber af adhrom *ib* 351. runno hans öghon som en kälda *Bu* 100. scalt þu dröpa mit bloþ i þit ögha *ib* 502. þe . . . stungo hanom vt öghon *ib* 133. *Bil* 869. sprang et trä owarlika vt aff abotans hand ok bröt vt hans ögha *KL* 109. *Bir* 2: 9. göri blint annat sith öghia *ib* 6. skodhi han mz the öghono som ey är blint giort *ib.* öghans stiongir oc värkir *ib* 3: 36. j thässom hiälm skulu vara twa boru fore öghomen *ib* 377. öghonin som för waro atir lykt til halfs the vp lätos *ib* 1:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

84. the hawa atirlokt simna vndirstandilsa öghon *ib* 226. thera tro öghon äru atir lökt *MP* 2: 240. *KL* 221. *Bo* 93. *Bil* 117. *MB* 1: 130. han blictadhe litet annat öghat *Lg* 3: 368. skadhir hon *(ättika)* höghonin *LB* 3: 105; *jfr s.* 148. klar ögon *ib* 7: 68. skär öghon *Bir* 2: 169. snar ögon *Di* 132. *ib* 12, 128, 133. bwlin öghon *LB* 3: 117. swrblind öghon *ib* 34. rödh öghon oc siwk *ib* 35. mörk öghon *ib* 36. om hinnan är a ögano *ib* 35. före blemo som waxir i öghonin *ib.* före swida i ögon *ib* 36. for köldh och bläst i ögon *ib* 7: 57. *ib* 5: 77. thz hielper öghom aff alth skimbil *ib* 8: 118. for skimbil aa öga *ib* 2: 55. the som . . . idra wener för idrom öghom draapo *Su* 141; *jfr* **2.** lät han fangas j hans oghne snarw *(capiatur laqueo oculorum suorum) MB* 2: 161. mit bäzta barn. mik iamkärt som min öghon *Bu* 504. al var glädhi. var sötme. oc vara öghna lius foor fran os *Bo* 216. siälina öghon vari enfald sua som dufwonna *Bir* 2: 165. mz klarom hiärtans öghwm *Ber* 18. thz är gamalt ordh, gläkt är gesta ögha *ST* 295. glugguth är gästa ögha *GO* 402 *(möjl. är* gästa öga *i dessa båda ex. att fatta ss sammansättning).* eth litin *(för* -it*)* grandh spillir opta eth goth ögha *ib* 340. skogh hawir öron ok mark hawir öghon *ib* 69. — ögha at ögha, *öga mot öga, ansikte mot ansikte, i omedelbar åskådning.* see, skadha oc wndhersta the hälga . . . treffalloghetena, swa som hon är, ögha at ögha *LfK* 126. — for öghom (öghon), *för ögonen.* vara for öghon, *vara uppenbarligen för handen.* modherenna ömka mödde han mäst, som nw war for öghom *Lg* 3: 517. at skade oc forderff och blodz wtgywtilse matthe aff stilles oppa alle siider nw for öghen är och langlige warit haffuer *HSH* 19: 131 (1506). — koma for öghon, *blifva uppenbar.* huat the ther hade at wärffue thet komer wel for ögon *HSH* 18: 103 (1497). — läggia for öghon, *uppenbara, visa.* läggiande väghin for var öghon. aat hulkom vi skullom väl gita thijt (ɔ: til himerikis) vp farit *Bo* 37. — undir öghomen (öghonen. öghon) [*Mnt.* under ogen], *a) i ansiktet; emot.* vara undir öghonin, *vara emot. om vinden.* börren var oss vnder ögönen *HSH* 19: 131 (1506). östan nordan wädher war tha storth och them wndher öghonen *RK* 3: 3706. *b) emot. om fientligt förhållande.* ath the inthet forredilsse skolä göre med . . . nogen stämplan mik eller richet vnder ögonen *HSH* 20: 67 (1506). — vara undir öghon, *vara emot, vara fiende till el. i fiendskap emot, uppträda fientligt emot.* jach . . . vil ware eder nade och ederss meth hollere vnner öghen, hwar som jak kan *BSH* 4: 276 (1501). at wi hafwe warit koning hanis wndher ögon *ib* 5: 360 (1509, *nyare afskr.*). *HSH* 19: 150 (1506). — falla undir öghomen, *vända sig emot (ngn), anfalla.* han full honum wnder öghomeen *RK* 3: 1257. han strax konungh karl wndher öghomen full *ib* 1584. *c) emot, till mötes.* ath the leygdhe thöm vnder ögonen möther jn hender grenssen *HSH* 19: 137 (1506). — *Jfr* **barns-, duvo-, gäddo-, krako-, manz-, neghen-ögha,** *äfvensom* **glasöghon.** **2)** *öga, blick.* thär är . . . ögha som kärt är *GO* 454. tomas . . . lypte up öghon gen himnom *Bu* 182. han . . . siin öghon opa philippum lagdhe *Al* 2601. han fäste siin öghon ij hans änne *ib* 2605. han . . . slo sin öghon nidh *Lg* 3: 605. wm idher öghon kastas a rakon man fästis wppa engom *Bir* 5: 7. mz . . . öghonna wmkastan *Su* 285. **3)** *pl. syn, synförmåga.* han gaf öghon *(illuminavit)* enne blinde fru . . . baþe tel himirikis lius ok väruldz *Bu* 186. celidonius som ihesus gaf öghon blindom föddum *Bil* 266. **4)** *pl. betraktande, betänkande, åtanke, tankar.* hafwer iak thet nw storleca for akt ok öghum *SD NS* 2: 11 (1408). skodhi hulkin iak war j mins sons dödh ok hafwi thz for öghom ok a thanka *(præ oculis) Bir* 1: 85. **5)** *öga, hål, öppning. Jfr* **nala-, nals-, vind-ögha.** **6)** *öga, prick på tärning.* j dublara husom hulke som thry öghon kasta a enne tärning *(in domo taxillatorum, qui tres punctos super unum taxillum jaciunt) Bir* 3: 26. är thz swa at franciscus är hälaghir som folkit säghir tha kastar iak adhirtan öghon oppa thessom threm ternigom, han kastadhe, oc hwar tärnigen bar sex öghon, swa kastadhe han syu sinnom at slagh . . . oc komo siex öghon a hwaris terning *ST* 74. for eth ögha miste bondin sina kaapo *GO* 222. — **öghasten,** *n.* [*Isl.* augasteinn] *ögonsten.* jak gömde thik swasom öghasten i allom dröuilsom *Bir* 3: 345. *Jfr* **öghsten.** — **öghna blaster,** *m. svulst el. inflammation i ögonen.* före kylt oc ögnablast *LB* 3: 36. — **öghna blik (ög(h)no-** *Bir* 4: 42; *LfK* 56, 70, 115. **-blek** *MP* 1: 53; *Su* 117; *Lg* 3: 561**),** *n.* [*Fdan.* øgneblik. *Jfr Mnt.* ogenblick] *ögonblick.* al näruarende thing ok framfarin ok komaskolande ära j gudhi suasom een punctir älla öghnablik *(quasi unus punctus) Bir* 3: 419. allir thessa wärldinna timä ok aldir är for mik ok när mik swa som en stund älla ögnablik *(hora vel momentum) ib* 1: 85. iak maa ey wara wtan hardasta pino eth ögnablik *Lg* 661. scal . . . enkte thz öghna blek wara j hulko vj skulum ey lofua han närwarande j aminne *MP* 1: 53. *LfK* 70. diäffwllen, huilken . . . aldrigh giffwer os roo ällar lisa, ey til minzsta punct, ällar eth öghno blik *ib* 56. *Su* 117. skildhos the aat j eeno öghna bliki *Bil* 879. genstan i eno öghnablike stadhnar aan i hänna gagn *KL* 312. han forma at bort taka them af wärldinne j eno öghna blidke *(för* blike *el.* blikke*) Bir* 1: 67. *ib* 3: 73, 4: 42. *LfK* 115. *Lg* 3: 561. han hafdhe makt at göra han helbrögdhan i samma öghnablikina *(in momento) Ansg* 207. — **öghna bora,** *f. en af de i en hjälm befintliga öppningarna för ögonen.* han bant thera hiälma swa at främbre delane oc öghna borona *(anteriora foramina per quæ videre debebant)* varo j nakkanom *Bir* 3: 403. *Jfr* **hiälmbora.** — **öghna bra (ögna-. öghne-. öghno-.** *pl. dat.* **-bram. -braam),** *f. ögonhår; ögonlock.* hon (ɔ: tokth) nidher trykker högffärdoghan hals, nidher wändher öghno brana *LfK* 72. manliket änlite i öghonen oc öghno braam *Lg* 3: 155. aff mykyn aldherdom syntes ekke hans öghon, thy at öghnebranar waro wäxta ower öghonen oc skyldho them *ib* 464. taki thz pulwer . . . oc late j öghon näst a ögnabranne *LB* 1: 97. [at] ögnä bran ei infallir *ib* 6: 105. thwa ther mz . . . skeggit oc ögna brana *ib* 3: 90. sidhan til järtighna: thär öghonin varo wt takin tha syntis j hans öghna braam hwit haar *(remansit in palpebris cicatrix candida) Bil* 870. han bort thrykte blodhit aff öghomin mz öghna bramin *(per ciliorum compressionem) Bir* 2: 133. — **öghna bragdh (öghno-** *MB* 1: 401**),** *n.* [*Isl.* augnabragð] **1)** *ögonkast; blinkande med*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ögonen. alexander märkte hans öghna bragdh at ther war skalkheet saman lagdh *Al* 2081. **2)** *ögonblick.* ängelin faar hona (ɔ: himerikis äro) vtan ärwodhe mz eens öghnabragdz älskogha skuld *MB* 1: 127. maria födde gudz son ... swa sköt oc bradhlika, at i eno öghno bragdhe, tha wardh gudz son, mz kötlike natwro, som annor barn *ib* 407. *ib* 266. *Bir* 1: 322, 3: 262. jnnan eno öghna bragdhe *Bil* 128. — **öghna brun (-bryn.** *pl.* **-brune. -bryne.** *dat.* **-brunom.** *pl. ack. med best. art.* **-brunnena** *Bir* 2: 5), *f.* [*N.* augnebrun] *ögonbryn; ögonlock.* likammelik sin som är vndher menniskios ögnabryn *MD (S)* 207. bade enne ok ögna bryn *ib* 275. samanfögh öghnabrunnena *(palpebras)* aff hualenom vidh thina öghna bryne mz starkasto biki *Bir* 2: 5. väria sin öghon mz hualsins öghna brunom *ib* 226. mina öghna brune *(palpebræ)* blanadho *ib* 3: 289. thina öghna bryne oc bra oc öghon *(oculi tui, palpebræ et gloriosa supercilia tua)* af allo hymerikis härskap ärens *ib* 4: 149. — **öghna byld,** *f. ögonböld. LB* 3: 154. — **öghna lat (-laat),** *n. pl. ögonkast, blickar.* göma thöm ok wärna för allom osidhom ok odyghdelikom gärningom ... i ordom ok öghnalatum *KS* 53 (134, 57). *Bir* 5: 104. mz thino fagherprydda änlite ok leyande öghnalatom ... fikt thu darat mit hiärta *Su* 409. thz gapa ok vndra mz öghna laat *Al* 2261. *Jfr* **öghna läte.** — **öghna lius (-lyus),** *n. ögonens ljus, synförmåga.* han mister aldre sina syyn eller ögna lyus *LB* 5: 292. — **öghna läte,** *n. pl.* = **öghna lat.** at the haffuen engin lösläte j ordhom, teknom ällir öghna lätom *Bir* 5: 77. — **öghna myrk (-mörk),** *n.* [*Jfr Isl.* augnamyrkvi] *mörker som hvilar öfver ögonen.* tedhe war herra egipto mannom mz öghna mörke, hurw mörk oc blind waaro thera hiärta *MB* 1: 305. — **öghna rinnilse (-else),** *n. pl. ögonflytning, ögonfluss. LB* 6: 105. — **öghna runi (-roni),** *m.* = **öghna rinnilse.** for ögna roua *(för* -rona*) LB* 5: 82. — **öghna skimbel (-skimbil** *LB* 5: 81. **-skymbyl** *ib*), *n.?* = **skimbel.** *LB* 5: 81. — **öghna smyrilse (öghona-. ögne-. -smyrielse** *LB* 2: 44. **-smörilse. -smörlilse** *LB* 7: 140. **-smörelse. -smöriese** *LB* 8: 42. **-smörielsä),** *n. pl.* [*Ä. Dan.* øyensmørelse] *ögonsalfva.* smör thin öghon mz ögna smörilse *(collyrio) MB* 2: 339. mz ögna smörilsum *LB* 3: 61. latz hon (ɔ: elleborus) til öghona smörilse thz dughir *ib* 144. läter man honnum (ɔ: canellabark) i ögne smörielsä *ib* 8: 49. piper lyser myrk ögön om han blandas medh ögna smörelse *ib* 2: 36. *ib* 44, 3: 151, 4: 343, 7: 100, 140, 8: 42. — **öghna sot,** *f.* [*Fdan.* øghnæ sot] *ögonsjukdom. Lg* 3: 372. *LB* 5: 292, 6: 105, 106, 7: 8, 62. — **öghna stadher,** *m.* [*Jfr N.* augnestad *och Isl.* augastaðr] *ställe hvarest ögonen hafva sin plats, ögonhåla.* tok war herre nokot litit aff mwll j syna handh, ok blandadhe thet medh syno sputthe, ok strök oppa mansins ögnastadh *(super oculos ejus) MP* 5: 31. — **öghna syn (-syyn),** *f.* **1)** *ögonens seende; det som ögonen se.* ögna synin är skörlifnadzens sändabudhe och hans första tilfälle *Ber* 80. **2)** *ögonens förmåga att se, synförmåga.* thins likama öghnasyn myrktis af vanmakt *(oculi tui ... caligabant) Bir* 4: 134. thiin ögna syyn mörktis *ib* 148. — **öghna vatn (ögne-** *LB* 7: 208), *n.* [*Ä. Dan.* øyenvand] *ögonvatten. LB* 2: 11, 7: 208. *PM* XLVI, LIII. — **öghna vik (öghno-),** *f.?* [*Ä. Dan.* øynevig] *ögonvrå.* han märkte fast hans öghno wik *Al* 2603. — **öghna värker (ogna-** *för* **-ögna** *LB* 5: 80), *m.* [*Isl.* augnaverkr] *värk i ögonen.* fik han swa mykyn öghna wärk *Bil* 872. *RK* 3: 2522. *Lg* 3: 25, 374. fore alskons ögna wärk *LB* 1: 96. före gamblom ögna wärk *ib* 3: 35 *ib* 5: 77, 80, 81, 6: 105, 7: 57.

öghia, *n. se* **ögha.**

öghia (*part. pret. n.* **öght. ögth. ökt),** *v.* [*Isl.* eygja] *få ögonen på, nå med ögonen.* flydhe berghit fran lande swa fiärrin at engin gitir ögth thz *Bil* 216. en mäktigh stadh ther inne la oppa et stort bergh oc höght man gat ther ey wäl ower ökt *Al* 7692. ther la et bergh mykith höght engin gat ther ower öght *ib* 9042. the *(bergen)* ära som andre mwrwäggia högha ther kan ängin op fore öghia *ib* 4040.

öghla, *v.* [*Ä. Dan.* øgle. *Mnt.* ogelen] *lisma, smickra? Spec. Virg.* 259.

öghlare, *m.* [*Ä. Dan.* øglere. *Mnt.* ogelêre] *ögontjenare, lismare, smickrare; i sht person som söker att ställa sig in hos ngn genom att förtala andra.* öghlara ok smikrara *Spec. Virg.* 274. *ib* 286. öghlarins hoghir är lös j twngone *ib* 460. en öghlare gör rät marghom wanda *Al* 2682. thörff han ängom öghlara skona *ib* 2733. falsker öghlara mwn *ib* 2671. *ib* 2654, 2659, 2730. the skwla ... jngen förföra belakka äller lywgha som öghlara göra oc örna twtar *Peder Månssons Skr.* 121. jach sätter ingen thro till nogre öglare äller stämplare i noger matte *HSH* 19: 154 (1506).

öghlysa, *v. L.*

öghsten (ögxsten. öxsten. ögsteen), *m.* [*N.* augstein] *ögonsten.* ögxstenin hawer ängin särdelis lit *MB* 1: 80. öxstenen skal ey hawa meer en lit än annan *ib.* the ... som hawa litadhan ögxsten mz nakrom awäxt *ib.* sigh thu mik huru en litin ögsteen *(pupilla)* kan lykkia j sik alla hymelsins högd oc widhleek *Su* 268. göm os swasom öghsten *Gr (Cod. D)* 381. *MP* 5: 223. *Bir* 1: 262, 2: 268. *Jfr* **öghasten.**

öghsyn (-syyn), *f.* [*Isl.* augsjón, augsýn] *åsyn.* huarf asnen af hans öghsyn *Bu* 173. hwarf han bort w thera öghsyn *Bo* 234. *ST* 294. han ... fördhe hona ... op gynom takit medh sik, borth w människionna ögsyn *MP* 5: 217. ginstan han slap v öghsyninne thera *Bo* 250. waaro the wtkastadhe aff konungx öghsyn *MB* 1: 304. gak fiärren aff minne öghsyyn *ib* 305. at hon kome sik bort nokra stund aff hans öghsyn *ST* 35.

öka (-ar, -adhe. *part. pret.* **-adher: til ökath** *BSH* 5: 20 (1504)), *v.* [*Isl.* auka] **1)** *öka, föröka, förhöja.* ökade *(ampliavit)* ... gud hennes fägrindh *MB* 2: 162. at tänkia om hanom ökadhis *(för* ökadhe*)* min glädhi *(cogitare de eo mihi præstabat gaudium) Su* 213; *jfr* **2. 2)** *tillägga, ytterligare gifva.* hon ... all sin högtidis prydilse pa sigh lagdhe, til hwilkit gudh oc ökade stort skeen oc vndirlighen venlek *(cui etiam Dominus contulit splendorem) MB* 2: 162. — *refl.* **ökas,** *ökas, förökas, tillväxa, tilltaga.* ökados the *(multiplicata sunt)* swa mykit at theris tall kwnne engin tilfulnadh räkna *MB* 2: 151. tha ökas blodhit mäst *LB* 5: 292. ökadhis min dröffuilse *Su* 215. o huat graatir oc sokkan mik tha ökadhis

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib. ökadis hanom oc tilväkxte gudz nadh *Ansg* 177. — **öka til,** *öka; ytterligare pålägga.* skatt oc tunga ökadhe han til *MD* 386. *Jfr* **tilöka** *(under* **tilökia**). — *Jfr* **ökia, ökin.**

ökan, *f.* [*Isl.* aukan] **1)** *ökande, förlängning.* före litzla tässa röteligx liffwes ... ökan *MB* 2: 297. **2)** *förökande, tillväxt.* til ... andelikx nadz meera ökan *(augmentum) Bir* 4: 73. til andelikx nadz ökan oc triffnadh *ib.* — *Jfr* **forökan** *(under* **forökian**).

öke, *m. och n.* [*Isl.* auki] *Jfr* **hvals-, ilz-, sar-, sara-, sars-, vilz-öke.**

öker (*pl.* **-iar.** *ack.* **öke** *(i rimslut) MD* 169), *m.* [*Isl.* eykr] *L.* och **ök,** *n. Jfr W. Cederschiöld, Genusväxl. s.* 29 *f.* **1)** *ök, dragare; äfven om riddjur.* swasom ökir *(jumentum)* lydogher sinom äghara *Bir* 4: 110. han ... banth vm hans saar oc satte han oppa sin ök som han reed siälwir appa *(in jumentum suum) JP* 36. takom wara ökia och ardher och farom wth a gärdhit *ib* 68 *(kan föras till* **2**). haffwa ware swena mesth en delss solth syna hestha ok slaghyth them wth tiil ök *BSH* 5: 589 (1517). **2)** *par dragare.* en legho swen kördhe for waghne yghsn ... ok bannadhe ökenum hermelika *Bil* 424. lyghn elder ... brände ... ökin allan j asko *ib.* ffyre ökia *(quatuor paria bovum)* drogho han wt aff stadhenum *ib* 492. *ib* 557. spisning wart tha nog opfört mz C ökia til lika *RK* 2: 3674; *möjl. att föra till* **1.** sändhe jak in i stadhen i gaar XXX (30) ökia medh timber och bräde *BSH* 5: 215 (1507); *möjl. att föra till* **1.** iach hawer fäm starka öke *MD* 169. torsten smidh ... kördhe heem aff ängena eth laass höö ... han hwlt quart öken *(equos trahentes currum subsistere fecit) Lg* 3: 379; *möjl. att föra till* **1.** — *Jfr* **var-, yxna-öker.** — **ökia afl,** *m. L.*

öker, *adj. Jfr* **oöker.**

ökia (**ökyä: -äs** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **ögya: -as** *LB* 6: 105 *(daniserande).* **öckya** *SO* 199. **ökkiä: -äs** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **-ir, -te, -ter.** *imperat.* **ök: tilök** *Su* 378. **öök: tilöök** *MB* 2: 42), *v.* [*N.* øykja] *L.* **1)** *öka, föröka, fortplanta.* än þe egh barn fingo at ökia guz folk ok þiänist *Bu* 3. for vtan iäff hafdhe mankönith wordit ökt oc ögxlath *(Cod. A* hafdhe mankönith ökt oc ögxlath 109) hwart aff andro än tho at aldre ware synden giordh *MB* 1: *(Cod. B)* 536. war herra han bödh noe, at ökia mankönith *ib (Cod. A)* 195. hon (ɔ: konan) skal ökia mankönith oc födha barn *ib* 132. konan war skapadh mannenom til hiälp at ökia *(Cod. A* höghia 87) mankynith *ib (Cod. B)* 535. oliwandis thing, the ökia *(Cod. A* höghia 85) sina natwro i hwarie stund, swa som gräs oc trä äpter solinna krapt *ib.* **2)** *öka, föröka, göra större, komma att el. låta tillväxa (i myckenhet).* hon *(dill)* öke miölk the quinno ther barn skal wpfostra *LB* 5: 80. skipis ... hwarie enne syster iämpn matto j maat oc dryk, thog swa at abbatissan haffui wald at ökia hona wm tarffuas *Bir* 5: 31. at var herra ihesus ... twem sinnom ökte *(multiplicavit)* faa brödh *Bo* 88. swa ökte war herra thz brödhit, som han ökte et korn i iordhinne stundom i manga halma oc agx, oc mykith korn i hwario agxeno *MB* 1: 90. iosep, som tydher ökter i wart maal *ib* 266; *jfr* **4.** — *förstora, utvidga.* öcte han ... römsca rike *Bil* 368. **3)** *förökas. MB* 1: 109 *(se ofvan under* **1**). **4)** *öka, gifva tillväxt åt, låta tillväxa, styrka, främja.* minzske först min vanhedhir ok öke min hedhir *Bir* 3: 312. tholke thanka ... ökia kärlekin *Bo* 15. öckya alla godha styckia ok ondha sydhuänia affleggia *SO* 199. — *låta tillväxa el. tilltaga, förbättra.* ökin alt jdhart liuärne j godho *(ritas vestras semper in melius emendate) Bir* 3: 286. **5)** *godtgöra, ersätta?* byscopin ökthe sidhen thz som förre brasth *RK* 3: 376. **6)** *genom förökande komma (ngt) att blifva (ngt) el. göra (ngt till ngt). med två ack.* war herra skal ökia thina sotter wärsta oc owinnelika *MB* 1: 430. **7)** *tillägga, ytterligare gifva.* tillagdhe miskunnin honum oc ökte *(addidit)* honum flere aar at liua *Bir* 3: 418. **8)** *tillägga, ytterligare anföra el. säga.* ökte prophetin sighiande *MP* 1: 34. ökir prophetin framdelis at vatnit sculi brinna aff eldh *ib* 35. — **ökia sik,** *föröka sig, förökas.* hwar natwra öker sik mz natwrlikom losta *MB* 1: 90. — *refl.* **ökias, 1)** *föröka sig, förökas, fortplanta sig.* scriptin sigher ... i genesi wäxen oc ökins oc fyllen iordhrike *MB* 1: 109. *ib* 157. at mankönith maghe ökias oc öxlas *ib* 196. än mankönith skulle ökias mz thy at et folk föddes aff andro *ib* 109. ma synas at ey törffte hans natura ökias *ib.* — *opers.* ökis enne *(för af enne?)* natwra oc födhis *(eger fortplantning och födelse rum)* at hon maghe gömas ewinnelik i flerom *MB* 1: 109. **2)** *ökas, förökas, växa, tillväxa, blifva större.* korn ökes thässalund i iordhinne, at solen siwdher waata iordh kring om kornith *MB* 1: 90. öktis fäm lewa brödz *ib.* thetta riff öktis ... til thrätighi aara gambla kono waxt *ib.* hwar dagh öktis ä hans hoff *MD* 374. hvar dagh öktis oc växte thera tal som frälsas sculdo *Ansg* 191. ath thera kompanskap skulle ökias i hymerike *JP* 94. at värlzlikin hedhir oc framfarlik nyttelikhet oc gagn skuli thom vaxa oc ökias *(eis accrescat) Bir* 3: 96. öktes här af biscopsens älskoghe tel guþ ok sanctum andream *Bu* 146. ey är nakor glädhi hulkin som ey ökis af hänne *Bir* 1: 95. öktis thera sorgh *Bo* 189. öktis honum hans angir *Lg* 90. allom ökis tha krapt *LB* 8: 19. *Bir* 5: 129. — *tilltaga, blifva värre, blifva svårare.* thenna soot ökis aff ofmikle wetzsko *LB* 3: 167. **3)** *tillväxa, tilltaga, utbreda sig.* öktos watnin *(multiplicatæ sunt aquæ)* oc lypte op archena höght aff iordhinne *MB* 1: 170; *jfr* **2.** at konunglich räfst hårdhir sik kranckum gerningum ok sidhwännium till blyugdh ok gengangho, sum daghlichä wppwaghxä ok ökkiäs meer nu än fyr *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). ath spitals soth skal ei ögyas *LB* 6: 105. **4)** *tillväxa, tilltaga, stärkas.* at thu skulle waxa oc ökias ower thina brödher, badhe mz thino myklo walde, oc swa oc mz myklom starklek thinna släkt *MB* 1: 266; *jfr* **2.** munkane ... öktos ok thriwos daghlika j gudhlikum kärlek *KL* 107. *Lg* 3: 263. — **ökia til,** *lägga till, ytterligare gifva.* gudh kunne aldrigh kona swa schapa at fogden wille henne for gilt vptaka bonden sculle jo ökia til ä mädan forden haua wil *RK* 2: 662. *Jfr* **tilökia.** — *Jfr* **forökia,** *äfvensom* **öka.**

ökiare, *m. ökare, förökare.* mayus är swa mykit som ökiare i starkhet *LB* 3: 19.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ökilse (**-else** *Su* 439), *n. pl.* [*Fdan.* eghilse] **1)** *ökande, förökande, ökning, tillväxt.* the fingo ... jnbyrdhis samföghilsa sighirlikhet for ökilse thera afkömd ok affödho *(propter posteritatem generationis augmentandam) Bir* 3: 421. aff tesse kompanskaps ökilse *JP* 94. fore tässa bryllopsins ökilse oc wtwidilse *Su* 360; *jfr* **utvidhilse 1.** til sina sorgha ökilsa *Bir* 3: 312. hans godhe vili skal reknas til krono ok äronna ökilse *(augmentationem) ib* 2: 247. gudh ... gör mz frestilsomen nadha ökelse *Su* 439. wrangx räddogha minzskilse oc sanz kärlex ökilse *(augmentationem) Bir* 3: 96. *Su* 98, 99. gudhelighetz ökilse *ib* 366; *jfr* **4.** medh sälom dygdha ökilsom *VKR* II. — *utvidgande.* til the helgho kirkio ok gudz dyrk ökilse *(ad ædificationem ecclesiarum et divini cultus reparationem ac amplificationem) Bil* 884; *jfr* **4.** **2)** *ökande, tillökning.* at iak ... hawer gifwit ... til ingift oc prouento ökilse the iomfrunne äline, som iak ingaff ... varfru klostre i vazstenum alt mit gooz i trännaas *SD NS* 1: 624 (1407). **3)** *tillväxt, växt, storlek.* fik hon ... se sins *(stympade)* sons öghon oc näsa oc läpa oc arma tilbyria at vaxa til fulkomin ökilse *KL* 71. **4)** *ökande, främjande, stärkande.* for ... fridhsins ökilse *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Bir* 4: 46. fore gudz hedhirs ökilse skuld *ib* 5: 129. högfärdhin pläghar taka sik ökilse oc öfra sik af allom androm dygdhom *Bo* 44. **5)** *tillägg, fullständigande.* thz äruodhit skal tha vardha bönina fulkompnilse oc ökilse *Bir* 3: 168. **6)** *befruktande.* ordhit vardh köt ok blodh j hänna inäluom aff hänna köti ok blodhe, aff thäs hälgha anda aflan oc ökilse *Bir* 2: 267. *Jfr* **ökin.** — *Jfr* **for-, synda-, til-ökilse.**

ökin, *p. adj. eg. part. pret. af ett starkt verb* **öka.** *befruktad, hafvande.* fra þe stund moþer var först öken mäþ hanom *Bu* 61. at hon war öken mz sins herra barne *MB* 1: 184.

ökn, *se* **öþkn.**

öknamn (**öck-. -nampn. -nampm** *Lg* 3: 391), *n.* [*Jfr Isl.* auknefni *och Fnor.* aukanafn] *tillnamn, binamn.* eustakius placidus at öknampne *Bil* 372. pithmarion kalladhir at öknampne nichidon *Gr* 259. — *öknamn.* then som giffuer nager emb[e]tz syster öcknampn eller vnampn *SO* 99. *Lg* 3: 391.

ökning, *f. L.*

öknöte, *n. L.*

öl, *f. Jfr* **bältis-, öxa-öl.**

öl (**öll. ööl. ööll.** *gen.* **ölz** *SO* 106. *dat.* **ölö** *LB* 3: 156. *pl. dat.* **öldum** *VML I M* 18), *n.* [*Isl.* öl *L.* **1)** *öl.* wäghfarandä mannom ... säliä matt oc ööll, hö oc bästä korn ... ööl oc bröþ äffter þy som þätt giälder a rättom torghsdagh i nästä köpstaþ *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). äy sculu flere wara the som ööll sälia a gambla bergheno en fyre *IfN* 136. bindoghe iviruätes luste tel mat ok öl *Bu* 185. mz watne wardher wiin oc öl oc brödh *MB* 1: 210. al thingh äru wansmakande a likamliko bordhe. hwar som ey är brödh ok viin älla öll *Bir* 1: 311. maatan aff drykkenom skal wara wm middaghin meer än eth salustoop aff ööl ällir wiin, om qwällin wari nakot litit minna *ib* 5: 31. miöd ok öll ok kerssedrank ok wiin *RK* 1: 1412. drikka thz ööl som wel är brukgit mz pors *LB* 3: 170. starkt ööl *ib* 168. skärt ööll *ib* 1: 97. got öll *Iv* LXXV. onth öll *AS* 60. gaff han honom ... thunt ööl at drikka *ST* 274. vpleggia brödrom til ölz fyre arthoger *SO* 106; *jfr* **2.** emist ööll *ib* 203. iiij lesther ööl *FM* 236 (1505). gaff mik en thwnno ööll *SD NS* 1: 153 (1402). *SO* 202. böthe ena thunno öl *ib* 20. böthe en fiardhungh ööl *ib.* huilkin som spiller öl a bordh *ib* 28. han staal en ämbäre öl *BtFH* 1: 222 (1508). han solde ööl i forbud(h) *ib* 190 (1508, *på två st.*). *Bir* 2: 60. *VKR* 37. *LB* •2: 65, 10: 8. bäträ är thwnth öl än tompt kaar *GO* 78. öl rörir stoor ordh *ib* 128. naar ölit gaar in tha gaar vethith wth *ib* 481. *Jfr* **humbla-, härra-, konvents-, kost-, posavalks-, pännings-** (*jfr* **2**), **spis-, tramna-öl.** **2)** *dryckeslag, gästabud. Jfr* **arsmots-, barns-, bruþlöps-, budh-, fyrstomässo-, fästninga-, giptar-, grava-, kirkiogangs-, manadha-, manadha mots-, präst-, prästa-, smakana-, utfärþa-, utfärdhis-, ärfdha-, ärvis-öl.**

öland, *n.* [*Isl.* eyland] *ö.* petrus for en dagh a skipi mz sinum discipulis til eet öland *Bil* 349. eet ob(y)ght ölandh *ib* 616. *ib* 244, 251.

ölbuþ, *n.* — **ölbuds man** (**ölbuþz-**), *m. L.*

ölbuþi, *m. L.*

ölbuþin, *p. adj. L.*

ölbänker, *m.* [*Isl.* ölbekkr] *L. bänk på hvilken man sitter i dryckeslag, gästabudsbänk.* slaa stor ordh fram pa ölbänkenom *PM* 5.

öldrykker, *m. L. klunk öl.* tag aff ten bla lilia rott sa stor stycke som en litin valnöt, oc stöt henne smaa, oc latt ter til en stor öl dryk *LB* 7: 251.

öldrykkia (**-drykia**: **-drykio** *MELL SVI* 12), *f. L.*

öleng, *se* **oling.**

ölfat, *n. ölfat, större slutet förvaringskärl för öl. SO* 224.

ölfriþer, *m. L.*

ölfylla, *f. öfverlastande med öl, omåttligt öldrickande.* vpnöta manga othalika dagha ok nätthir j ölfyllo *MP* 1: 52. — **ölfyllo samqvämd,** *f. samqväm hvari öl drickes till öfvermått.* j ölfyllo samquämd mistis gudz nadh *MP* 1: 53.

ölfylle (**öll-. ööl-**), *f. öfverlastande med öl, omåttligt drickande af öl, dryckenskap; dryckeslag hvari öl (el. öfverhufvud stark dryck) förtäres till öfvermått, öfverdådigt dryckeslag el. gästabud.* j blandh drinkara ok ölfylle findz engin skällikin man *MP* 1: 282. the som nw hetelicare sökiä ok älska drinkara gilde ok öllfylle än ihesu christi pino *ib* 91. fylla sik mädh kräslikom kost ok ofuirmatto dryk j gillom ok ölfyllom *ib* 90. han väfs j frazzan ok skörlifnadh gillom oc ölfyllom *ib* 263. lustelikin drykkir ok alla handa lekir är j idhrom ölfyllom *(conviviis) ib* 158. gifwa diäflenom sina siäla mz owirstuppa fylle j ööl-fyllom oc täwernom *ST* 539; *de fyra sistnämda språkprofven kunna föras till* **ölfylla.**

ölgärþ, *f. L.*

ölhunder (**öll-**), *m.* [*Ä. Dan.* ølhund] *ölhund, fyllhund.* somme äre skalka och göra buller, togh inghen mär swen, wtan öll hwnda och sollenära *BSH* 5: 234 (1508).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ölhus (öll-), *n.* [*Fnor.* ölhús] *ölhus, krog.* j tawernar eller öllhusom *SO* 149.

ölkar, *n.* [*Fnor.* ölker] *ölkar.* huar ölkar görs *(dolium vini incalescit)* ther ophöghir sik hwadhin bradhelica *Bir* 2: 60. som näsana halla mykyt när til ölkarsins hita *ib. MD* 497. *LB* 2: 65. hundring ... satte mit ij husith eet ölkar fult mz got öll. ok swa som han siälfuir skänkte swa fioll han ij ölkarith ok drunknadhe *Iv* LXXV.

ölkona, *f.* [*Fdan.* ølkonæ. *Fnor.* ölkona] — **ölkono bodh (ölkwno-),** *f. krog.* ä röris kiiff aff ölkwno bodh *GO* 488.

ölpänningar (ööll peningar), *n. pl.* [*Fdan.* ølpenningæ] *penningar till öl, afgift till bestridande af kostnaden för festligt samqväm inom ett skrå.* schal han ... inga ööll peninga tha giffua *SO* 199.

ölsala, *f. L.*

ölskut (öllskot), *n.* [*Fdan.* ølskud] *bidrag till bestridande af kostnaden för festligt samqväm inom ett skrå.* giffue tha ey ytermera än sit öllskot *SO* 107.

ölstuva, *f. L.*

ölstämna, *f. L.*

öltidh, *f. L.*

ölträ, *n. af trä förfärdigadt förvaringskärl för öl.* om någen aff ämbetedt *(d. v. s. af tunnbindareskrået)* gör trånfath, öölträä fath eller tynner *SO* 221. bånde några ölfath eller ölträ *ib* 224. haffue förwärckedt öltrüdh vnder ämbetedt *ib. ib* 222.

öltunna (öll thunna. ööl tunne), *f. öltunna, tunna med öl.* aff byssono vpleggie ena tunno ööll fore brödromen ... huilken öll thunna schall dagen til foren jnboren wara *SO* 202. dömdes per nilisson sin ööl tunne igen wtaff oleff raydisto *BtFH* 1: 194 (1508).

öländsker, *adj. Öländsk.* the öländske böndher *FM* 459 (1510, *samt. afskr.*).

öländingar (ölänningar: -ingum *SML Add* 1: 7. **ölenningar),** *m. pl. L. Öländingar.* tolka warwr som ... ölenninga införa i landet *GS* 57 (1474). *Jfr* **öningar.**

öma, *v.* [*Isl.* eyma] *hafva medlidande med, förbarma sig öfver.* ey ma gudh them glöma som hysa the fatega oc them öma *MD* 516. — (?) thz waldh är tegh af himnum senth ein liithen stundh är thz tegh lenth en thy ath thu scalth megh her döme saluge menniske swa ath öme *MD* 15.

öman, *m.* [*Jfr Isl.* eyjarmaðr] *öbo, på ö bosatt person.* askims häredh ... 6 landb 14 ömän. 2 q[u]arner *BtFH* 1: 304 (1413, *Joh. Bures utdrag*).

ömber (ömer *LfK* 101. **ööm** *Al* 2901. *f.* **öm.** *n. (nom., ack.)* **ömt. ömpt** *Bir* 3: 371. *ack. m.* **öman.** *f.* **öma.** *dat. m.* **ömom.** *pl. nom. m.* **öme. ömö** *ST* 178. *n. (nom., ack.)* **öm.** *ack. m.* **öma.** *dat.* **ömom.** *gen.* **öma** *Su* 169. *best. form sing. nom. m.* **öme.** *nom., ack. n.* **öma.** *dat. f.* **ömo** *Su* 290. *komp.* **öömare** *ib* 120), *adj.* [*Isl.* aumr] *L.* 1) *plågad, lidande, öm.* thin lykame war badhe saar oc ömbir *ST* 175. 2) *ömmande, smärtsam, svår.* the saar ware ... en öm *(hann þyckiz enn kenna sara þeirra)* som han haffde fongit aff wideke *Di* 74; *jfr* 1. then som hafdhe ömpt *(sævum)* saar *Bir* 3: 371. honum var pinan sua öm ok saar suasom öghans stiongir oc värkir *ib* 36. 3) *svår, sorglig, olycksbådande.* ariolus sagdhe them *(drömmarne)* wara öma *Al* 9984. 4) *ömtålig, känslig för lidande.* sua uar thin licamme klen ok ömbir owir alla licamma swa som skil at öghstenin ok hälin *Bir* 2: 268. 5) *öm, ömsint, känslig för andras lidande, medlidsam, kärleksfull.* ömt hiärtta vidh vsla *Bil* 214. thu gaff thz allom til äptedömö owinom at wara j hiärtat ömö *ST* 178. 6) *arm, nödställd, olycklig, beklagansvärd.* iak är nw badhe vsall ok ööm *Al* 2901. thetta är aldra wsla oc öma *(miserorum)* manna sidher *Su* 169. 7) *usel, eländig, vederrvärdig.* ey atenast j äronna rike, wtan ämwäl her j tässe ömo wärld *Su* 290. som tolket waald oc tolka äro wil tilföghia swa öma oc blygelika fulheet *(tanta vilitate) ib* 17. troor thu thz öma *(vilia)* i pinonne, troo oc thz högha oc ärlika i atherlönomen *ib* 26. 8) *fattig, ringa, obetydlig.* tha ... näplika nakrom ey swa öm äller arm wilde mik älska *Su* 87. han styrkte alla ödhmyuka oc öma *(humiles)* aff sino folke *MB* 2: 271. the ij [2] konungxliga barnen ... vthualde ... öme ok ödmyuke syynäs j manna öghom *Lg* 3: 524. 9) *vittnande om el. röjande fattigdom, fattig, torftig, usel.* j ömom ok fatigom bonat *Lg* 3: 526. eth ömt halm clädhe *ib* 549. 10) *obetydlig, liten, svag, stackars.* thz befalla the ömom dränghiom *(pygmæis) Su* 230. sökiandis mik rwm oc stadga mz ömom myrom, oc ey widherliknandis mik starkastom filom oc camelom *ib* 338. swa som galne hwndha iägha oc skälla öma haara *ib* 119. 11) *svag, skröplig.* i dröffwilsa thimanom äst thu öömare *(fragilior)* än lokka näthen *Su* 120. thit öma oc rötelika hus *ib* 235. foresee them som öme oc kranke äru *(infirmis ac fragilibus) ib* 362. saman sankadho the fatigha änkior fadherlös barn, oc alla handha ömt oc krankt folk. skiptandis them j mällan thz owir war *(debilibus et orphanis et viduis diviserunt) MB* 2: 305. som sik lather owerwinna aff swa ömom oc krankom owen *LfK* 57. swa ömer oc wanmaktogher är war owen dyäfflen *ib* 101. weth iak ... mik tha wara ... öman *(debilem)* til at mothe staa frestilsom *Su* 109. aktom siälena wara ... klena oc öma til alt thz goth är *LfK* 45. 12) *skröplig, föga försigkommen, föga utrustad, enfaldig; stackars.* huat skal tha klene oc öme almoghen *(pusillus grex)* göra ... tha the see gambla oc mona män wäffias i tolko flätio *Su* 153.

ömblika, *adv.* [*Isl.* aumliga] 1) *ömkligen, på ett sätt som väcker ömkan och medlidande.* saa iak min son ömblica *(miserabiliter)* hängiande *Bir* 1: 31. 2) *bedröfligt, ängsligt.* vm the hafdhin sannan fatikdom ... hiollin the sik äkke swa ömblica *(non adeo pusillanimi invenirentur et tristes) Bo* 65; *jfr* **halda sik 7.** 3) *på ett sätt som tillhör låg el. ringa ställning, långt ned, djupt.* warkunna ... honom. som värdogadhis hiit komma oc sik swa ömblica ödhmiwka *(ad tantam humilitatis profunditatem devenit) Bo (Cod. B)* 342.

ömbliker (ömblikin. ömbleker. ömbleken: -leket *LfK* 12. **ömbligher: -lighom** *Mecht. Uppenb.* 212. **ömblegher: -legh** *VGL IV* 15: 14. **ömliker. ömeliker),** *adj.* [*Isl.* aumligr] *L.* 1) *öm-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mande, smärtsam, svår. o aldra sötasta *(för största)* oc ömelikasta sorgh *(o maximus et immensus dolor)* thinne hälgasta pino *Su* 197. **2)** *ömkansvärd, värd medlidande, rörande.* thz är väl ömblikit *(pietate ac compassione movearis).* huru han häntir saman klädhin siin *Bo* 196. þät var baþe faghart ok ömblekt at se þa guz riddara deldo huiliken mate för martir varþa än annar *Bu* 508. **3)** *arm, nödställd, usel, eländig, hjälplös.* som han hafdhe varit thän ömblike. yttarste forlatin af gudhi. ok owir gifwin vtan hiälp *Bo* 196. varkunna apostlomen som swa snöppelica flyddo. som the hafdho varit thz ömblicasta folk *ib* 161. kom fram en man formykyt ömblikin *(miserrimus; motsv. ställe MB 2: 408: armber) KL* 415. tha han her j wärldinne wardher forsmadher oc aff allom wtkastadher oc for then ömlikasta räknadher *Su* 350. om hon ey atenast sigher mz twngonne, wtan ämwäl thro, aff innarsta hiärta, sik wara ömlikare, oc minne wärdh, än nakra andra *Bir* 5: 17; *jfr* **5, 6.** **4)** *usel, torftig, ringa.* the kärlekx dygdh mik nidherbögde aff mins fadhers sköt ... mz ömblighom kluthom *(vilibus panniculis)* sweptan *Mecht. Uppenb.* 212. **5)** *dålig, underhaltig.* san ödhmiukt är, wm människian lätir sik nöghia aat thy ömblikasta *(sämsta) Bir* 5: 17. **6)** *ringa, obetydlig.* hwat hälst ömbleket tingh *LfK* 12. **7)** *svag, skröplig.* ömlika naturinna blwgligha wanskilse *Su* 275. **8)** *skröplig, enfaldig, narraktig.* hwat ömblike ärom vi som kalloms människionna synir *(o vani filii hominum).* hwi takom vi fafängona for sannindina. forganglikit for vissona *Bo* 37.

ömblikhet (ömblig-. ömlig-), *f.* **1)** *armod, ringhet.* som glädz aff ömblighetenne *LfK* 37. **2)** *svaghet, skröplighet.* ffor sins ömlighetz wanskilse *(ex consideratione propriæ fragilitatis) Su* 296.

ömbotsman, *se* **umbudsman.**

ömhet (-heet), *f. svaghet, skröplighet.* wanskas af sinne eghne ömheet *(infirmitate)* oc godha gerninganna bristilse *Su* 198.

ömhughadher, *adj. klenmodig.* för hulkit somlighe, ömhugado oc rädde ... togho til flycthenne *MB* 2: 303.

ömka (önka. ymka. ynka. -ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* ynke. *Isl.* aumka] **1)** *ömka, hafva medlidande med; beklaga. med dat. el. ack.* matto the väl ömka honom *Bo* 52. han sörgdhe ok ömkadhe thera nödh *Al* 3429. *MD* 37. gud önke then jammerlika nödh *RK* 1: 1786. *ib* 1797. — *med prep.* ivir. tha önkade didrik offuer henne *Di* 194. jag ymkade offuer kong cristiern fast *RK* 3: *(sista forts.)* 6067. — *med prep.* um. om the gherningher iack haffuer giortt ynkar och wndrar både himmell ock iord *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6414. — *part. pres. ömkande; rörd af medkänsla, upprörd.* antiochus konung storliga bedröffdher offwir tolken orät aff önkande hiärta, oppenbarliga fälte manga taara *MB* 2: 291. **2)** *väcka (ngns) medlidande, göra (ngn) ondt. opers. med ack. och sats inledd af* at *el. med prep.* ivir. önkar mik nw saarlica, at tu sculde än nw mödha tik for mina sculd *Lg* 3: 21. mik önkade offuer henne *Di* 120. myk önkar offwer thenna pighone *Lg* 3: 138. **3)** *känna el. visa smärta med anledning af (ngt), jämra sig för (ngt)?* wart diwret sart j mellan sinä skuldror. swa at thz ömkade saret *Va* 26. — **ömka sik, 1)** *ömka, ömka sig; röras till medlidande, känna medömkan el. medlidande.* en af them ... ömkadhe sik *KL* 313. — *med prep.* ivir. all iordhen önkade sik *(commota est)* owir syna jnbyggiara *MB* 2: 220. modhrin ömkadhe sik ofwir han *ST* 274. alle ömkadho sik owir hänna grath *ib* 36. *MB* 2: 269. för hwilket alt folket sig ower henne ömkadho oc warkwnnade *Lg* 3: 667. the som önkadhe syk offwer henne fägrindh ath saa fagher än iomfrw skuldhe aff lyffwas meth saa skammelikom dödh *ib* 141. thes mere han sik ynkädhe ok forbarmadhe ouer hennes longa krankdom *ib* 581. — *opers. med dat. och prep.* ivir. aldre giordis ther sa mykin skada. at hanum nogot sin önkade sik ther offuer *Di* 129. — *förbarma sig. med prep.* ivir. gudh önkadhe sik ower henna graat *MD* 191. **2)** *ömma för sig, klema med sig. med adj. predikatsfyllnad i dat.* thu ömkar thik salaghe oc dispenserar mz thik siälf *(tu tibimetipsi dispensas misertus tui) Bo* 131. **3)** *ömka sig, klaga, jämra sig.* thenne brodren ömkade sig storliga bade för sin siukdom oc ty at han war sinom brödrom til leda oc tunga *Lg* 3: 350. — *med prep.* ivir. the skulu grata oc önka sik *(flebunt et plangent se)* offwir henne *MB* 2: 361. tha ömkadhe sik all creatur offwir thera skapara dödh *ST* 178. **4)** *vara bedröfvad, vara förkrossad af sorg el. bedröfvelse. med prep.* ivir. böriadhe han til oc sörgia iämmirligha, oc ömkadha sik ofuer sina siäl *Lg* 3: 15. — *refl.* **ömkas,** *ömka sig, göra ondt, känna medlidande. opers. med dat. och prep.* ivir. loth han som honom önkadhis öffwer the iomfrwnä *Lg* 3: 138. — **ömkas sik** *(kontamination af* **ömka sik** *och* **ömkas**), *beklaga. med prep.* ivir. alle sigh ther offwir omkadis *(för ömkadis)* oc sörgdho *MB* 2: 271.

ömka (önka *MB* 2: 223; **-o** *MP* 1: 248; *LB* 7: 307. **ynka** *RK* 3: *(sista forts.)* 4628; **-o** *Su* 32. **ynkä** *Lg* 3: 538. **ympka** *BSH* 5: 123 (1506)**),** *f.* **1)** *ömkan, medlidande.* höwir drotningene ... ömka ok varkund owir fatika ok vsla män *(compassio miserorum) Bir* 3: 319. thu hafdhe äkke ömko oc varkunnan i pinonne *Bo* 236. vars herra sorgh oc dröuilse öktos mykyt af the ömkonne ther han hafdhe til sina vini oc mäst til modhir sinna *(ex compassione, quam habebat ad suos et maxime erga matrem) ib* 192. swa mykla ömko hafdhe hon ower then fatika *Lg* 3: 509. huat ömka oc warkunnan hans hiärta ther aff haffde *Su* 211. aff warkunnan oc ömko gräth han mz hänne *ST* 182. *ib* 184. aff mykle ömko *KL* 56. gret ihesus christus af mäste önko oc mildhet ouir iude sins forradhara syndh *MP* 1: 248. var herra ... varkunnadhe them af rätte ömko *Bo* 126. hon ... ropadhe swa barmelica at af rätte ömko badho apostlane fore hänne *ib* 111. *ib* 156, 208, 216. *ST* 40. moyses barmadhe sik ok pinadhis swasom aff ömko ok varkunnan j alla thera dödh *Bir* 3: 451. henna milda hierta ... dröffdhis ofwir them mz ömko *ST* 36. warkunnar miin siäl thik mz innarsto hiärtans ömko ok kärlek *Su* 396. skalt thu han här nw granlica skodha mz store sorgh oc ömko *Bo* 154. wi gratum for thässa wärdlenna ysäld for ömko wars jämcristins *Ber* 35. at thu swa haffdhe tik siälffwan spart aff swa storom dröffuilsom oc os aff thinne ynko oc warkun-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nan *Su* 32. **2)** *anledning till ömkan, ömkansvärdhet, ömkansvärd sak.* allom var ynkä a (*för* at) sy swa klena ok ädlä personam swa omilleliga hannas *Lg* 3: 538. a hwat varkunnan ok ömko thätta är *Bo* 214. at see eth oskäliket dywr tolkit at lidha, ware mik nogh badhe ysäldh oc ömka *Su* 29. — *ömkansvärdt tillstånd, nöd, elände.* then ympka nw i kalmarna stadh är, är gräselig ad see *BSH* 5: 123 (1506). the ... sporde hwad the skulle til radz grijpa i tolka nöd oc ömka *Lg* 3: 359. modherenna ömka mödde han mäst *ib* 517. thenna siwkdomen han er sa almenneligin j hwar stad, at man ma se önko oppo te fatiga *LB* 7: 307. **3)** *klagan.* största iämbir oc önka war owir allan israels almogha *MB* 2: 223; *jfr* **2.** stoor iämmer och ynka war then stwnd *RK* 3: (*sista forts.*) 4628. — **ömko mal (-maal),** *n. beklaglig sak.* är thz eet mykith ömko maal thz huar a annan göra skal tholik nödh *Iv* 4961. — **ömkosamber,** *adj. väckande el. värd medlidande; förenad med el. åtföljd af medlidande; sorglig; vemodig.* thänk thy oc skodha thöm al granlica. oc the äru mykyt ömkosam (*considera ergo et intuere diligenter per singula, sunt enim permultum, immo permaxime compassiva*) *Bo* 192. är thässin höghtidhin them mykyt ömkosam (*permixtum compassione permaxima*) *ib* 52. — **ömko stund (önka-),** *f. olycklig stund, olycka.* hwath önka stund (*Cod. B* ömko stund) tha var thännä thz iak skulde thik ey kännä *Iv* 5097. *Jfr* **ostund.**

ömkan (önkan. ynkan), *f.* [*Isl.* aumkan] **1) = ömka,** *f.* **1.** fal a knä. oc helsa them medh fällande tarom oc mykle ömkan oc varkunnan (*cum lacrymis et magna compassione*) *Bo* 19. thz som tik fulleleka skal röra til ynkan oc warkunnan (*ad compassionem*) *Su* 195. *ib* 217. tilsträngiande innerlika warkunnans önkan *ib* 216. **2) = ömka,** *f.* **2.** o huath warkunnan ok önkan thzta war ath ... hymerikis drötningh haffde ey huar hon mottä legya sith hwffwdh vnder *Lg* 3: 100.

ömke? *adj.* [*Ä. Dan.* ynke] *jämmerfull, klagande.* konungin ... mz önke röst badh höra sik *MD* 188.

ömkelika (önke-. ymke-. ynke-. -ligha. -liga. -ligä. -lige. -likan *Su* 167; *Lg* 3: 667. **-lik. -lig),** *adv.* [*Fdan.* önkeligh] **1)** *på ett sätt som väcker ömkan el. medlidande, på ett ömkansvärdt el. ömkligt sätt, ömkligen.* thu seer hona swa ömkelica allan dagh af gratenom mödda *Bo* 202. huru önkelige han korseth bar *MD* 22. *Su* 29. hwilken jak saa ynkelika dödhan oc pinadhan *ib* 220. fatighe fiskara hitto vpa hans liik ... ok fördot til landz ... önkelika dödh ok illa waat *RK* 1: 577. thz magho frwr ok iomfrwr kära at han swa önkelika ligger härä *Iv* 2158. *ib* 2260. swa önkelika the herra iwan rördho mz the starka skapt the fördho *ib* 3349. riddaren ... slo henne ömkeligä och illä (*iamerlyken sere*) *Va* 11. ynkeliga pinther aff them till döda *RK* 3: (*sista forts.*) 4984. som the han nw sagho swa ynkelikan wndher sängenne liggiande *Lg* 3: 667. hans hwstru ... fik see sin man swa ömkelika mordadhan *ib.* fyöl hon swa ynkelika til jordhenna oc danadhe swa som the ther enkte aff sik wiste *ib.* swa at dödhen oc iak wi ymkelika striddom war i mällan *Su* 162. huilke ... i flerom öknom, bärgx klintom, iordha skrubbom oc steenkulom ynkelikan liffde *ib* 167. ware han j liffue tha fore jach ey saa ynkeligha här fram *Di* 264. han önkeliga bodde oc sik födde paa bärghit madhin *MB* 2: 223. tha thz ärendith saa önkeligha skeer *RK* 3: 3500. effter naghan thyma the ther swa ynkeliga stondet hafde *LfK* 226. **2)** *ömkligen, jämmerfullt, jämmerligen, bitterligen.* jak hawer hört hurw önkelika israel sukka vnder egipto konunge *MB* 1: 289. ropadhe the rösten än mykyt ömkelikare *Lg* 661. the gräto tha swa önkelik *Fl* 1582. toko the alla at grata ok swa ömkelika at lata *Iv* 4159. *ib* 2940. *Lg* 3: 193. hon ... clagadhe thz ... ä thes ynkeligare at hon offtare ... leed tolket qwall *LfK* 255. **3)** *ängsligt, oroligt, på ett sätt som röjer häftigt upprörd sinnesstämning.* thän riddare hiolt sik swa ynkelik *Iv* 2051; *jfr* **halda sik 7.**

ömkeliker (önke-. ymke-. ynke-. -lik. -ligh. -lig. *f.* **-lik. -liken** *MB* 2: 287. *n.* (*som., ack.*) **-likt. -likith. -lighit. -ligit. -lik** (*i rimsl.*) *Fl* 1475. *ack. m.* **-likan. -liken** *Su* 25**),** *adj.* [*Fdan.* enkeligh, ynkeligh] **1)** *ömkande, medlidsam; innerlig.* enga ledhis haffde thu thz format at see, ällir höra, wtan swara oc önkelika warkunnan *Su* 215. om mins mandoms oc pinonna besklikhetz ymkelika beskadhan *ib* 30. **2)** *ömkansvärd, värd medlidande.* huru sigher thu ... han wara älskelikan oc täkkan, som almännelik wth rönilse bewiser swa arman oc ömkeliken (*ostendit miserabilem*) *Su* 25. haffde thu mik tha seeth i the stwndhenne, swa ynkelikan (*miserabilem*) hängia i korsens galga *ib* 35. **3)** *ömklig, sorglig, bedröflig.* synthes honom mildhe herran ihesus, j the formo oc ynkeliko skipilse, som han war löster fran stwdenne *Su* 5. wardher nw önkelik asyyn, ther fadherin binder händer oc föter a sonenom *MB* 1: 201. *Bo* 211. *Su* 418. *MB* 2: 287. tha han laagh swa allaledis onyttogher androm til ena rädheliga oc önkeliga äpthersyn *ib* 298. thz war ein önkeligh ganger *MD* 37. iak hafuer ängin som iak ma vidh radha ok mina önkelika saka for tee *Fl* 809. klares thökte thz vara önkelikt at blanzaflor skulde tala slikt *ib* 1384. ther var önkelikith höra op a *Iv* 2840. — *gruflig.* han ... giorde pa honum sa ynkeligit mord *RK* 3: (*sista forts.*) 4268. *ib* (*Till. om Chr. II*) 6203, 6217. bedreff ... in pa swensk blod ynkelig mordh, roff oc brand *BSH* 5: 96 (1506). göre the fiende önkeligit mordh in oppa the fatige fanger, som the faa fath oppa *FM* 315 (1507). rigisins fyender ... giordhä ther draapeligh skade medh önkelige gerninge och ocristeligit mordh *HSH* 20: 158 (1507). kommo grymasta wargha ... gripw lamben oc söndherslitu mz ynkelikom grymlek *Su* 161. **4)** *ömklig, usel, eländig.* tha han wrook mik wt aff paradiis oc i thetta önkelika liiff *Lg* 90. **5)** *ömmande, smärtsam, svår.* the ynkelika hambra slaghen ther gönom gingo thina händhir oc föther *VNB* 24. **6)** *ömmande, påkostande, svår.* hon sompnadhe ey för sool op gik, thy thökte mik vara önkelik (*vara synd*), at väkkia henne swa bradhelik (*þótti mér mikit fyrir at vekja hana*) *Fl* 1475. ömkelikt war mik (*det föreföll mik att vara synd*) at wäkkä them badhä *ib* (*Cod. C*) 1532. **7)** *klagande, jämmerlig, jämmerfull; sorgsen; bitter.* swa ömkelik kära *Fr* 2407. somligha ... gaaffuo eeth önkelighit gny *RK* 3: 202. han faar höra

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

eeth önkelighit ropp *ib* 2753. jak hörir israel önkelika **sukkan** *MB* 1: *(Cod. B)* 553. önkelik tha varo hänna **laat** *Iv* 904. herra vadoyn hafdhe önkelik lätä *ib* 748. **hwar** aa annan saagh mz önkeligh syn *RK* 3: 2636. **medh** gratande ok ynkeliga röst *LfK* 275. *Su* 141. **tha** begynnadho the ... alle gratha oc wtgyuta **ömkelika** thara *Lg* 3: 281. mz minom ynkelikom oc **kärlekxfullum** taranna strömom *(vehementissimo ymbre lacrimarum)* *Su* 36. man hafuer ey seet swa ömkelik **graat** *Fr* 2405. **8)** *sorgfull, sorgsen, bedröfvad.* tha önkelikasta *(mæstissima)* modher tässen oc annor **tholken** ordh fram hölt *Su* 214. **9)** *sorglig, rörande?* karith skulin ij sidhan agha thy ij kunnin **sighia** ömkelika *(för* önskelika?*)* sagha *Fl* 618.

ömkelikhet, *f. elände, nöd.* ther war ey annor ämpne wtan graat oc ömkelikhet *Lg* 3: 193.

ömpnas, ömpne, ömpneliker, ömnilse, öm(p)nin, ömp(n)ingas, ömninga, ömpna, öm(p)noghet, ömnunge, ömnunghet, *se* **ymnas, ymne, ymneliker, ymnilse, ymnin, ymningas, ymningo, ymno, ymnoghet, ymnunge, ymnunghet.**

ömseliker, *se* **ymseliker.**

ömynd, *se* **urmynd.**

öna, *v.* [*Sv. dial.* öna] *lamma.* the *(får)* som födha äller öna haffwes serdelis j annath hws *Peder Månssons Skr.* 216.

öningar (önyng-. -iar), *m. pl. L. Öländingar.* til öland lade the danske tha oc mente ther a landet **gaa** öningie thz sa manlige worde at däner ey a landet torde *RK* 2: 9081. öningia thom io altid aff sla *ib* 9086. öningga gik tha sama lundh *ib* 1: *(efgn)* s. 184. thet önyngene mote fare öffuer til os *FM* 311 (1507). *Jfr* **öländingar.**

önsk, *se* **usk.**

önska, *se* **yngska.**

önska, önskan, önskeliker, önskia, *se* **yskia, yskian, yskeliker.**

öp, *se* **op.**

öpa (ööpa *MD* 342. **-ir, -te, -ter.** *imperf.* **öptö** *Bu* 22. **opte** *ib* 141; *Fl* 355; *MD* 32**),** *v.* [*Isl.* œpa] *L.* **1)** *ropa, uppgifva rop, skrika.* han ... öpte och gal som han ii elde laghe *Bu* 8. suennen öptö ok grät *ib* 22. the iomfru vardh swa räd ther vidher, hon öpte ok sik hiälpa bidher *Fl* 1331. *ib* 355, 1339. konungin öpte ok vardh swa vreedh, thz matte höras swa langa leedh *ib* 1566. swa ängizslika tha öpte han *Iv* 696. thz första the höra mik at öpa *ib* 319. *ib* 859. vtan mato orkadho the öpa *Al* 9410. latin them skria ok öpa stort *ib* 4095. the andro mondo i skoghin löpa oc swa iämirlika swa illa öpa *ib* 9350. the frästo oc ropadho vtan mato the wiste ey hwru the willo lata then öper meer som meer for ma *MD* 189. *RK* 2: 8961. mz öpande rösth *MD* 33. — *med prep.* the slogho thera hunda ok loto them löpa the iäghara fastlika a thöm öpa *Fr* 68; *jfr* **2.** — *bildl. ropa, ropa om hämd. med prep.* thins brodhers blodh öpir *(Cod. A* roper 163*)* til mik aff iordhinne *MB* 1: *(Cod. B)* 544; *jfr* **3.** — *i förening med ett verbum dicendi; jfr* **2.** tha öpir *(Cod. A:* ropar 75*)* han oc sigher hwa lagdhe thetta här *MB* 1: *(Cod. B)* 534. þa öpte en röst ... oc saghe til þän talat hafþe, þyþ vt þe orþen þu nu saghe *Bir* 4: *(Avt)* 178. þe ... öpto höght ok sagþo manna rätuisaste ... folket far alt vilt *Bu* 197. hon ... öpte höghe *(för* mz höghe?*)* röst til mariam, ok sagdhe väl sighnadh vardhe thu j bland quinnor *Bil* 894. han ... öpte mz höghe röst til allan iudha moghan sighiande hwat är thätta i farin nu mz *KL* 388. *MB* 2: 383. nu öpin *(motsv. ställe MB* 2: 384: ropin*)* ij mote mik oc sighin at iak hatar min konung *KL* 390. the iomfrw tok a han at öpa ok talar til han swa hardhelik ij skulin herra lydha mik ok ey aff stadh at ganga *Iv* 989. alle diäfla skara öpto mz enne röst ok sagdho *(clamaverunt dicentes).* hwadhan äst thu *KL* 411. *MB* 2: 404. tha öpte then man i träno saat ok sagdo *(för* sagde*)* them allom tidhande at the vplänzske komo ther ridhande *RK* 1: 871. hoffmen ok bönder alle saman öpto ok sagdho alle amen *ib* 4501. diäfullin öpte höght ok rööt ok thööt ok sagdhe ve mik *Bir* 3: 269. *ib* 266. þe öpto äpte þöm: ok sagþo sik vara hulla vini *Bu* 129. tå öpte hin såra, ok saghde: gör ey suå *KS* 42 (107, 45). han öpte fast ok badh mik bidha *Iv* 453. *Fl* 1730. konungin lot öpa ok biudha swa, at alle skullo til hofuith ga *ib* 1624. **2)** *ropa, med hög röst säga.* han ... öpte. sancte petre halp mik þu est van at halpa nöþstadom *Bu* 15. andreas ... opte. hui kumbar þu nu här *ib* 141. *ib* 150. öpto alle iam skyt som enom munne. hör: hör: rätuis maþar far vildar *ib* 197. *KL* 395. *Pa* 21, 22. *Bir* 3: 265. *MD* 32, 36, 342. *Fl* 622. *Al* 2443. sla dödh the hoffmen alle öpa *RK* 2: 4951. aaron wardh rädder ... oc öpte thaghar til moysen jak bidher thik ... at thu forlat os *MB* 1: 396. tha taka the riddara ... hwar at sinom kompane öpa wi skulum alle til hofua ganga *Iv* 190. han öpte siluestrum yfrit ordoghan vara *Bil* 85. öpte han wara mordara *ib* 724. thw hördhe ... aff allo folkeno öpas röfuaran gifua lösan *Bir* 4: 147. marsken togh högt at öpa vnder suensca banner sculle alla löpa *RK* 2: 2119; *jfr* **4.** wm iherusalem losth thu öpe til ath se hans dödh the skulde löpe *MD* 37; *jfr* **4.** **3)** *anropa, åkalla. med prep.* aldir almoghin öpir til konugen bedhandis hielp aff honom *ST* 405. huru han i dözsins nödh til sin fadhor öpte *Bir* 4: 140. *ib* 153. **4)** *ropa, utropa, offentligen förkunna.* ropis thin ära aff allo himerikis härskapi öpi til the höghdhina ther ängin gitir begripit ändan j guddomsins valde gangi oc thz ropit nidhir j häluite ... thit loff öpis ok ökis j världinne *Bir* 2: 268. han loot öpa ok kriera vm nokre vplenzske waro flere nokor then honom ville bestaa ... er her nokor man thz wil *RK* 1: 1110. **5)** *utropa (till), högtidligen förklara (för). med två ack. — pass.* vardh han öptir aff allom romarum römska rikis fadher *Bil* 761. **6)** *hånande ropa, göra ett hånande tillrop.* hwa sin hund stäkkir ok öpe äptir honom the äro marghe som mädh öpa *GO* 807. — **öpa mot,** *motsäga, neka.* en cristin man ... öpte han wara mordara ... judhin öpte moth *Bil* 724. — *Enl. MB* 1: 574 *brukas i Cod. B af denna skrift alltid* **öpir** *för* **ropar** *i Cod. A.* — *Jfr* **nidheröpa.**

öp(p)in, öpinbar, öpinbarlika, *se* **opin, opinbar, opinbarlika.**

öpna, öp(p)a, *se* **ypna, yppa.**

öp(p)e(r)ster, *se* **ypparster.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

öpta, *se* **opta.**

ör, *f.?* *Jfr* **fiskis ör.**

ör (öör), *adj.* [*Isl.* œrr] **1)** *galen, tokig.* thu äst badhe galin ok ör *Iv* 1218. *Jfr* **halför. 2)** *rasande, vild.* aff thy han *(oxen)* hafdhe länge inne standit wardh han swa grymbir oc öör at engin thordhe honom naikas ellir gripa *ST* 138.

ör, *se* **ur,** *prep. och adv.*

öra (*pl. nom., ack.* **öron. örom** *Su* 253. **örön** *Bir* 3: 464. **örun** *UplL M* 37: *pr.*; *SML G* 4: *pr.* **örum** *BjR* 11: *pr.* **örän** *HelsL M* 15: 1, *V* 6: *pr.* **ören** *LB* 2: 39, 6: 105. *dat.* **örom.** *gen.* **örna** *Gr* 285. *med suffig. art. sing. nom., ack.* **örat** *Bu* 420; *MP* 2: 11: *pl. nom., ack.* **öronin** *Bo* 46; *Su* 401. **öronnen** *ib* 35. **örnän** *LB* 6: 105. *dat.* **öromen** *Bir* 1: 41; *MB* 2: 81, 95. *gen.* **örnanna** *LB* 3: 16), *n.* [*Isl.* eyra] *L.* **1)** *öra, hörselorgan. eg. och bildl.* i höfdino äru . . . öron, the höre ey åtenast huat thöm är medh ella mote, vtan göma ok likaman medh thy *KS* 32 (82, 34). hörþes þär sötare sang . . . än nocor öron för hörþo *Bu* 14. hon hördhe söthan ängla sangh . . . mz likamlikom örom *Bil* 271. höra mz öromen *Bir* 1: 41. widh at iak hwiskar namnit j hans öron *(ändradt till* öra*)* *Bil* 85. *Bir* 1: 52, 3: 464. *MB* 2: 81. *Su* 35, 401, sändebudhin . . . tagher wt twa gulringa som qwinde plägha hawa i örom *MB* 1: 204. *ib* 2: 95. han *(skrifvaren)* . . . haffwer en penna a öra man skal mz scriffwa *MD (S)* 290. en af them . . . afhiog höghra örat af enom prästahöfdhingas swen *MP* 2: 11. for wärk j öron *LB* 2: 39. *ib* 6: 105. naar örath rynner *ib* 7: 211. döff öron *ib* 3: 163. kom thätta til örna dyacleciani *Gr* 285. fyl äkke öghonin oc öronin mz nakro thy thu mat vanlica hindra thin hugh ij mz fanytom thankom *Bo* 46. thyngia siin örom at the ey skulin höra at wmwändas oc frälsas *Su* 253. thz giffs ganzska faam swa mz hiärtans öra *(aure cordis)* at wita . . . tässa timans ostadughet *ib.* skogh hawir öron ok mark hawir öghon *GO* 69. *Jfr* **asna-, hunda-öra. 2)** *öra, litet handtag på kärl.* grep iak . . . grytona. ok bröt iak af annat örat *Bu* 420. a þem dagh . . . som örat var brutit af calkenom *ib.* *Jfr* **gulöra. — öra värker,** *m. öronvärk.* dughir thz wel for öra wärk *LB* 3: 147. *Jfr* **örna värker. — örnagat (örne-** *LfK* 76; *Lg* 3: 437, 445. **örnä-** *ib* 524. **-gaat** *VKR* 11, 57; *LfK* 77; *Lg* 3: 445. **-gad),** *n. örngått, hufvudkudde.* hwar en likamliken sängh behöffwer at minzsta try tingh, som är dyno, örnegat oc aklädhe *LfK* 76. wnder hoffdeno är haffuaskolande höghinde, warat mz lärwfft oc örnagath *(cervical)* samwledhis warat mz lärifft *Bir* 4: 10. *VKR* 11, 57. *BSH* 5: 529 (1513). *Lg* 3: 437. hafuandes . . . örnägath vnder theres hoffudh *ib* 524. byörskin war henna sänghabulster, oc en steen för örnegaat oc hyghynde wndher hennas hwffudh *ib* 445. — *oeg. o. bildl.* mina jnälua thräkkir var thit örnagad *Bir* 3: 137. wari thäs *(samvetets)* örnagaat fredher oc rolikhet *LfK* 77. — *Jfr* **silkeörnagat. — örna gulsringer (-guldzringer:** **-ana** *MB* 2: 95), *m. örring af guld.* *MB* 2: 95. — **örna hula,** *f. öronhåla, öronkavitet.* twa adror i bodha örna hwlorna *LB* 6: 105. — **örna kladhe,** *m. klåda i öronen.* thu skalt ey thro . . . a örna kladha ellir handa kladha *ST* 32. — **örna klang (-klanck),** *n. susning för öronen.* ted fordriiffwer örnaklanck *LB* 7: 130. — **örna ringer,** *m. örring. MB* 1: *(Cod. B)* 547, 2: 95, 162. — **örna sanger (-saangher),** *m. susning för öronen.* malyrth blandath medh wxagalla doger ffore örna saangh *LB* 2: 47. takir thz bort örna sang *(auris depellit sonitum)* *ib* 3: 72. fore thuth örna sangh oc wärk skal man latha warma quinno miölk i örat *ib* 164. *ib* 4: 350, 7: 2, 68. — **örna sot (örnä-),** *f. öronsjukdom.* for örnä soth *LB* 6: 106. — **örna thutare?** *m.* [*Ä. Dan.* ørnetudere] *örontasslare, baktalare.* the skwla . . . jugen förföra belakka äller lywgha som öghlara göra oc örna twtar *(af rimmet föranledd apokopering af* twtara?*)* ath härrana taka bort bade oxa oc stwtar *Peder Månssons Skr.* 121. — **örna värker,** *m. värk i öronen.* fore örnawärk scal man tagha warma quinno miölk oc läta in j örat *LB* 1: 96. then olyan ther man gör aff hyllelöff . . . lenar örnawärk *ib* 2: 38. *ib* 39, 49, 3: 152, 4: 339, 5: 77, 80, 6: 105, 7: 139, 335, 336, 10: 6. *Jfr* **öra värker.**

ördela, *se* **urdela.**

öre (*VGL I FB* 1; *UplL M* 40, 44: 1; *SML B* 29: 1; *VML II Ä* 20: 1, *M* 27; *GO* 125, 444, 948. **öri** *UplL Kk* 7: 7; *VML II B* 14: 4. **örä** *VML II M* 27. *ack.* **öre** *VGL I þ* 14; *UplL Kk* 6: 7, 7: 7, *V* 29: 1: *VML I Kr* 3: 4, 5, *II M* 25: 5; *SD* 5: 637 (1347); *MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 59; *EG* 65; *SGG* 106, 107, 108. **ore** *SO* 150. **öri** *VGL I K* 15: *pr.* **örä** *ib VS* 3: *pr.*; *HelsL M* 28: *pr.* **orä** *VGL I S* 4: 1; *SD* 6: 149 (1349). **öra** *VML II M* 25: 5; *MEG (red. A)* 54. **ora** *SD NS* 3: 120 (1416, *gammal afskr.*). *dat.* **öre** *VML II M* 25: 5. **örä** *VGL I O* 2; *SD NS* 1: 60 (1401). *gen.* **öris** *VGL I K* 15: 1; *ÖGL Br* 16: 2, *R* 5: 2; *UplL J* 4: 3; *VML I þg* 7: *pr.*, *II Kp* 5; *BjR* 39: 1; *EG* 65. **öres** *VGL II K* 32 *i var.*; *VML II M* 26: 4; *BjR* 39: 1. **oräss** *se* **öris land.** *pl. nom.* **örär** *VGL I VS* 1: 4, 3: 1, *R* 8: *pr.*; *UplL M* 44: 1. **öra** *ÖGL G* 15; *VML II Kg* 7: 2, *M* 21: 1, 23: *pr.*; *SmålL* 5: 3. **örä** *VGL I R* 12: 1, *II VS* 12, *R* 17. **orä** *VML II M* 23: 2 *i var.* **örer** *VGL I B* 2: 1. **öre** *SD NS* 2: 682 (1413), 714 (1413). **ore** *ib* 1: 685 (1407). *ack.* **öra** *VGL I K* 5, 12: 1, *VS* 5, *II K* 35; *ÖGL Kr* 8: 2, 13: *pr.*; *SML Add* 3, 7; *VML I B* 49: *pr.*; *SmålL* 4: 1, 5: 3; *SD NS* 1: 8 (1401), 58 (1401, *gammal afskr.*), 257 (1403, *på två st.*), 678 (1407), 2: 698 (1413, *på tolf st.*); *Fl* 1179; *TB* 73; *SO* 87. **örä** *VGL I S* 4: 1, *VS* 5, *II Dr* 8; *UplL Kk* 8: *pr.*, *Ä* 9: *pr.*; *SML Kk* 11: *pr.*, 1; *HelsL Kk* 1: 2; *BjR* 10: *pr.*, 1; *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 637 (1347). **orä** *VGL I Md* 3: 3, *J* 4: 1; *UplL Kg* 12: *pr.*; *BjR* 10: *pr.*, 1. **öre** *UplL Kk* 8: *pr.*; *SD NS* 2: 357 (1411); *SO* 31, 87; *SEG* 113, 114, 115. **ore** *SD NS* 2: 88 (1409), 683 (1413, *på tre st.*); *RK* 2: 7448. *dat.* **örum** *VGL I O* 4, *R* 8: *pr.*; *ÖGL B* 9: 1; *UplL Kk* 6: 6; *VML II M* 25: 12; *SmålL* 13: 2. **örom** *VGL I J* 3: 4; *VML II Kg* 7: 2, 3; *SmålL* 13: 2. *gen.* **öra** *VGL I FB* 8, *II K* 26; *VML I G* 7, *II Kr* 7: 1; *SD NS* 1: 577 (1406). **örä** *VGL I R* 8: *pr.*, *FB* 8; *UplL M* 23: 2, *J* 4: 1, *V* 10: 1. **orä** *VGL I K* 13, *Md* 8. — *singular form i plural användning.* **öres** *SD NS* 3: 529 (1420). **öris** *ib* 2: 6 (1408, *på två st.*). — *med suffig.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

art. dat. sing. **örenom** *SD NS* 3: 529 (1420, *på två st.*). **örnom** *(för* **örenom?***)* *ib* 1: 359 (1404, *nyare afskr.*)**),** *m.* [*Isl.* eyrir. *Från Nord. språk upptaget i Mnt. under formerna* or, ore] *L.* **1)** *öre, en åttondedels mark. ss vigtenhet (åfren i fråga om myntvigt).* jak hawer hanum vnt . . . ena sylfskedh aff ii [2] öra lödhugha *SD NS* 1: 678 (1407). thu haff een ärlik posa full ther ij hundradha öra gull *(C aura gulls)* *Fl* 1179. — *i latiniserad form.* habeat . . . x. horas argenti *SD* 1: 402 (1261). saluonj . . . conferimus mansum ualentem. xii:cim oras ponderatas *ib* 443 (1268). **2)** *öre, en åttondedels mark. ss myntenhet.* firi tolff örä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). firi þre örä *ib* 637 (1347). firi twa örä *ib.* for en öre *ib.* fore halwän öre *ib.* enä ko som wärþ är tolf örä *ib.* sa at span myöl xij ore galt *RK* 2: 7448. böte iij öra *TB* 73. böte i embetet een ore *SO* 150. *SGG* 105, 106, 107, 108. *SEG* 112, 113, 114. lägghia en öre wth *SO* 16. inghen mwramestere derffues mera thaga i sith arbeyde än sex öre fore hwart thwsandh tygel *ib* 87. skal mwramestaren om dagen haffua twa öra medh math ock ööl jn til mickelssmessan *ib. ib* 72. för i [1] öre öl *BtFH* 1: 200 (1509). nu stiäl man til *(till belopp el. värde af)* ii öra päninga hänge fore stiäl [man] til en öra misthe huud ok öron stiäl man minne än til öre misthe hudhena *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. stiäll man öre ellir öris wärdh miste liiff sith fore stiäll man halfuan öre miste hudh oc öron stiäl man minna än halfuan öre oc tho till fyra päninga miste hudhena *EG* 65. böthe i kompanijt tolff öre peningha *SO* 31. böthe . . . iii öre päninga *SEG* 113. *ib* 115. the giffua . . . xv öre penninga 1 örtug mynne *BYH* 1: 258 (1455). haua . . . tolf örä pänningä af fataburn til lön *SD* 5: 637 (1347). giäldskuldugher . . . attä march ok 1 orä swänskä pänningä *ib* 6: 149 (1349). gafuo the mik til vilda tolf öra redho swenska päninga af thy minteno som nw gaar her i rikeno *ib NS* 1: 8 (1401). hundradha mark päningga äpter thydhist tal, swa ath tre thydiska örtogher äller fyre siälenske ängliske älla gotniske ganga for en öre, som fordhom war gangande i swerikis rike *ib* 2: 492 (1412). bereedha . . . thre hwita thyzka päninga for en öre *ib* 434 (1411). fore attatighi marker oc xix ören *(troligen för* öra *el.* öre; -en *i* ören *återgifver här upplöst förkortning)* swensca penninger *ib* 1: 69 (1401). en attung jordh, som afganga thre thynn korn oc iij ore pänninger *ib* 685 (1407). fore hwilka forscrepno päninga summo iak honum säter . . . til en . . . wissan pant thenne min godz . . . ena qwärn . . . som skyldar twa öra miöl, item bredhagardhen som skyldar siex öra peninga . . . item broagardhen som skyldar ena halfua march, oc et thorp ther vnder ligger hart när som skyldar thre öra *ib* 257 (1403). *ib* 2: 357 (1411). för fyretyo march rede peninga, fäm räflisk i örnom *ib* 1: 359 (1404, *nyare afskr.*). fore lxxx mark, iiij räfflisca i hwar öra *ib* 2: 80 (1409). *ib* 404 (1411, *gammal afskr.*). fore xij mark gotniska ok titzska, iiij gotniska i örenom ok iij hwitha örtoger ok i örenom *ib* 3: 529 (1420). eth halfft tymber aal fore xij öre gotniska *BYH* 1: 258 (1455). en gard j skilaberga giffuer xij öre swenska jtem 1 gard heter saxtorph giffuer v öre gotniska . . . jtem i sundzmala 1 gard v öre gutniska *ib* 257. j vppaby iiij gardha the giffua xv töner korn ij spen mynne xv öre penninga 1 örtug mynne jtem j grinna ij gardha renta iiij töner och ij spen korn ock v öre jtem j östrasyrista ij gardha renta iiij pund korn x öre oc ij örtug *ib* 258. hon *(Margareta)* . . . lagdhe en skat a sverige swa aff huar stube xij öre stokholms vtgiffua *RK* 2: 57. kännis jak . . . salt hafwa . . . knwt niclisson vi öres skypan i homblasäther liggiandis *SD NS* 3: 529 (1420, *Skärkinds härad*); *jfr* **öra skipan.** — *i latiniserad form.* xv. horas vsualis monete de ipso claustro ad uite sue necessaria percipiat annuatim *SD* 1: 393 (1259). xiii ore denariorum *ib* 494 (1275, *gammal afskr.*). x ore deuariorum *ib.* ut . . . cuilibet canonico residenti ora denariorum. cuilibet sacerdoti. vicario dimidia ora . . . de bonis episcopalibus deputentur *ib* 569 (1280). **3) = örisland.** fore thry marclandh jordh, enom örä minne *SD NS* 1: 60 (1401, *Uppland*). hawa . . . wpbwrit . . . xj örtogher landh jordh i gilberghom i garnbosogkn, vj ore nämarsth swdhra lanzlwthenom oc swa the for:da xj örtogher ther näär *ib* 2: 88 (1409, *Uppland*). *ib* 124 (1409, *Uppland*). han hafdhe fanghet frälsa jordh sex ore för sex ore skatta jordh *ib* 683 (1413, *Uppland*). — *i latiniserad form.* pro duabus marcis terræ & sex oris in westby *SD* 1: 449 (1269, *Uppland*). mansionem haraby viginti oras & vnam terre continentem recepisse *ib* 472 (1274, *Uppland*). **4)** *ss rymdmåttsbestämning (för säd och mjöl). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 291 *f.*; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 246 *f.*, 746 *f.* ena qwärn . . . som skyldar twa öra miöl *SD NS* 1: 257 (1403, *Vestergötland*). — *i latiniserad form.* (6) ore ordei *Svenska Riksarkivets Pergamentsbref* 2: 9 (1383). **5)** *penning, penningsumma, penningar.* farandä är fästir öre *GO* 125. *ib* 948. glömdir är guldin öre *ib* 444. **6)** *pl. penningar och annan lösegendom.* saalt haffua . . . fore fä ok fulla öra *(för full betalning)* *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). — *Jfr* **almännings-, bot-, gärningis-, half-, köp-, lös-, sak-, stigh-, tomt-, viþerlags-öre,** *äfvensom* **ful-, halds-, tomta-, värþ-örar.** — **öra bol,** *se* **öris bol.** — **öra bot,** *f. L. Jfr* **öris bot.** — **öra land,** *se* **öris land.** — **öra skipan (öre-** *SD NS* 1: 446 (1405)**),** *f. jord för hvilken i arrende betalas ett öre.* sampswijk oc the godz ther till höra, först bergabodha alt vthan en öra skipan *SD NS* 1: 423 (1405, *nyare afskr., Tjust*). *ib* 446 (1405, *Tjust*). *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 243. — **öris bol (örezbol),** *n.* [*Jfr Fnor.* v aura bool j krasse kiærre . . . ok vi aura bool j skorene . . . halft xi øyris bool i þorpe *SD* 3: 699 (1325, *i vidim. af* 1387, *Bohuslän*)] *jordegendom eller jordrymd för hvilken ursprungligen ett öre erlades i afrad.* habere predia ecclesie de etlæschogh in wazændæ, ørezbol. in clundurydh, ørezbol, in groryd ørtoghæbool. et in auangen ørtoghæbool *SD* 2: 623 (1310, *Dalsland*). *Svenska Riksarchivets Pergamentsbref* 1: 507 (1381, *Öland*). *Jfr (sex)* örabool *Falkman, Om mått och vigt* 1: 169 (1370, *Öland*). *Se Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl.,* s. 166 *och Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 243, *på hvilka båda ställen ordet anföres från Njudungen. Jfr för öfrigt Styffe, anf. arb.* s. 213 *och Falkman,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Om mått och vigt 1: 169, *äfvensom* **marka-, örtogh-, örtogha-bol.** — **öris bot,** *f. L. Jfr* **öra bot.** — **öris land (oris-** *SD* 6: 125 (1349). **öres-** *VGL II J* 19; *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*), *NS* 1: 3 (1401). 58 (1401), 650 (1407); *SJ* 182 (1449). **öräs-** *SD NS* 2: 96 (1409). **oräss-** *VGL I J* 7: 3), *n. L. ett åttondedels markland.* eet halfmarkland iorþ j ramshambre ... oc eet örisland j iäþirs sokn *SD* 5: 293 (1344, *Södermanland*). eet öres land iord i öknom *ib* 558 (1346, *gammal afskr., Södermanland*). han kierþe ... oppa þessin gozen i jonunge I markland jordh ... i berghum II orisland, i mareem halft femta örtughland oc oppby halft örisland *ib* 6: 125 (1349, *Uppland*). tu öres land iordh ... i habohundhare *ib NS* 1: 3 (1401, *Uppland*). fem örisland jordh ii ekeby *ib* 11 (1401, *Södermanland*). ingewaller saldhe ... lundhbjörna eeth öres landh jordh i lidhum i munkathorp sokn lighiandhe, i pädhars ingevasthasons aker, fore atta mark päingha *ib* 58 (1401, *Vestmanland*). thet förschreffna öreslandhith *ib.* meth allum thöm thillaghum meth rättha kan finnas thy for:do öreslandheno haffwer thillighath *ib. ib* 24 (1401, *Södermanland*) *o. s. v.* wi laatom honum siäx örisland jordh oc I ortoghland i helleby i wansö sokn, medh aaker oc äng oc allom tillaghom *ib* 2: 118 (1409, *Södermanland*). *BSH* 1: 181 (1381, *Uppland*), 2: 75 (1399, *Vestmanland*) *o. s. v.* vppa ena örtogh oc VI öris landh iordh liggandis j vllabro *FH* 3: 62 (1445). *SJ* 182 (1449, *Uppland*). — *Jfr* syäx öra land iord *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr., Södermanland*). näst västhärsto triggia öra landena i bynum *ib NS* 1: 577 (1406, *Vestmanland*). eeth halfs öris landh iordh *ib* 12 (1401, *Vestmanland*). twegia öris landh jordh *ib* 2: 6 (1408, *Uppland*). tessa föreːda twägia öris landh jordh *ib.* hwilkith godz som ligger fore ena örtogh oc siäx öra landh iordh *FH* 3: 36 (1444, *Uppland*). — *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 242 *f.* — *Jfr* **mark-, markar-, örtogh-, örtogha-, örtogs-land.**

örghia, *v. Jfr* **halsörghia.**

öria, *f. Jfr* **asko öria.**

öridh (-ith), *m.?* [*D.* ørred, ørret. *Isl.* aurriði] *salmo trutta, laxöring.* ätha lax örith swthar hornfisk *LB* 1: 96.

örka, *se* **orka.**

örkia, örkiare, örknaþa fä, *se* **yrkia, yrkiare, yrknaþa fä.**

örlögh (or- *Di* 9, 30, 41, 104. **-log(h).** **-lug** *BSH* 4: 231 (1497). **-lyg** *Va* 23. **-lig(h).** **-liig** *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 269, 3: (*sista forts.*) 4590. **-legh** *MB* 2: 229; **-leghen** *ib* 40. **-lagh** *MD* 67. *gen.* **örlög(h)s,** *se sammansättningar.* **örligx. örlegx. örloffz,** *se* **örlögs folk. orlix,** *se* **örlögs man.** *med art.* **örlögsins** *Su* 343. **örloksens** *LfK* 217), *n. och m.?* (*MD* 67) [*Fdan. och Ä. Dan.* orlog, -lug, -lof, ørlog, -lof. *Mnt.* orloch, -lech, -lich, -loge, -lege, -lyge, -lage. *Jfr Isl.* ørlög] *L. örlig, krig, strid.* kom en konugx son aff danmark ... til franka rikis mz örlögh *Bil* 758. *ib* 646. örlöghit ändadis swa *ib* 756 (*kan föras till* **örlöghe**). römskir rättir dömir til dödh hwan then som barn dräper i örlögh *ib* 565. vare bado till örligx reedo *MD* 343. thr sik wilia wäl haua i stridh ok örlogh *KS* 81 (199, 88). *ib* 80 (197, 87). kunne wanlika örlögh wardha mällan israels söna oc thera *MB* 1: 313. *ib* 275. oroadho blamän egipto land mz örlögh *ib* 279. the drapo qwinde oc barn, som dönde män warkunna oc nadha i örlöghom *ib* 433 (*kan föras till* **örlöghe**). änkte örlögh skal thu göra a mot them *ib* 432. thz örlögh the hade förth a suerige *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 171. hon straffar en swerikis konung ... hulkin som ... gik bort ... fran hedhna manna örlöghi (*guerra infidelium*) som han hafdhe byriat *Bir* 3: 410 (*kan föras till* **örlöghe**). *MD* 330. thentidh thzta örlögh oc hanterningh som iosue giort haffdhe bespordis wit om landen *MB* 2: 24. the stridher oc örlig han swa manligha öffdhe *ib* 227. är oss ärlikare döö oc falla j stridh oc örlegh (*mori in bello*). än se wars almoghas armodh *ib* 229. hwiltes landit aff örleghen (*cessavit a præliis*) *ib* 40 (*kan föras till* **örlöghe**). bleff landith ther äpther j fridh oc rolighet j lxxx aar aff allo örlöghe *ib* 77 (*kan föras till* **örlöghe**). enghin ofridher äller örligh är oss j mällan *ib* 264. styr oc reghera wart örligh *ib* 266. langsampt örligh *ib* 227. elephantana öffwadho the oc hidzadho til örligx *ib* 237. mz fult harnisk oc allom til örlegx mz widhertorfftoghom (*för* oc mz allom til örlegx widhertorfftoghom) anbudhom *ib.* twisth, twädräktk, örlögh oc stridh haffwer waridh bland mennskior arliken jdh *PM* 1. thaa faar thette örlogh en ondh och seen ände *HSH* 19: 111 (1505). ath wij med retta haffwe thetta örlig före taghit *ib* 20: 211 (1507). taghar han eth örlogh driwa wil *RK* 1: 94. karolus magnus haffdhe begynnat örlögh moth enom mäktoghom härtogha *Lg* 3: 303. *Al* 455, 6052. *Va* 23. länge sidan war orligh mellom osanttrix konung oc aktilia konung ... oc haffua i nw hört hwadan theris orlig begyntis *Di* 41. *ib* 30. tha han encte orlig haffde *ib* 104. tha han war i orlög *ib.* hauer iek nogon manhet giort i krig oc orlig thz liffuer efftir mik in til domen *ib* 9. then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde och hade medh korsherrene i prytzen *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). dageligha tha hadhe the ridderliga ydh och förde örligh wtan striidh *RK* 3: 2048. *SD* 5: 211 (*öfvers. fr. sl. af 1400-talet*). *BSH* 4: 302 (1502). *RK* 3: (*sista forts.*) 4442. ath krii örlogh och blodz vtgiwtilse aff stillis kan *HSH* 19: 133 (1506). örliig och krij thz war myn iid *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 269. twyngde honwm örligh oc mykith kry *MD* 440. — *strid, slag.* thet kryg och örlug, som skede pa brwnkebärg in pa ... konung cristiern *BSH* 4: 231 (1497). — *oeg. strid, kamp.* j then örlagh thin (*d. v. s. Jungfru Marias*) son wann then sigher *MD* 67. mannen ... hawer natwro oc likama swa iämpt matadha aff allom elementis, at han är vtan thera striidh oc örlögh *MB* 1: 123. gaa aff tässa ysäldinna stad, aff stridzsins oc örlögsins rwme (*de loco pugnæ*), til äwärdelikit frälse *Su* 343. — *strid, tvist, träta.* han ... opuäkke örlögh ok kiiff (*litigia*) *Bir* 3: 77. een modher til alla skamliga gerninga, örloksens älskerska *LfK* 217. — *Jfr* **örlöghe.** — **örlögs diur (örligx dyur),** *n. djur som användes i krig.* triphon anamadhe all hans örligx dyur (*bestias*) *MB* 2: 260 (*om elefanter*). — **örlögs folk (örloffz folch),** *n. krigsfolk, krigsmän. BSH* 5: 203 (1507, *daniserande*). *Jfr* **örlöghis**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

folk. — örlögs gudh (örlöghs gudher), *m. krigsgud.* mars var örlöghs gudher hedhna manna *Bil* 926. *Jfr* **örlöghis gudh. — örlögs man (örligx-** *MB* 2: 274, 276, 277. **örlix-** *Di* 41. **örlegx-** *MB* 2: 347. **orlix-** *Di* 12**),** *m.* [*Fdan.* orlogsman. *Mnt.* orlogesman] *krigsman, krigare, stridsman.* mars var örlögs man (*för* örlögs gudh? *Bil* örlöghs gudher 926, *Cod. C* örlöghis gudh *ib*) *Bu* 9. war herra är swa som örlöghx man (*vir pugnator*) *MB* 1: 317. skikkade konungin chendebeum til höffdingha owir skepin och fik honom örligx män til landha. badhe til ffot oc hästa (*constituit rex Cendebæum ducem maritimum, et exercitum peditum et equitum dedit illi*) *ib* 2: 276. *ib* 274, 277, 347. han war myken orlixman (*bardagamaðr mikill*) *Di* 12. han war ängen örlix man *ib* 41. *Jfr* **örlöghis man. — örlögs märe,** *n. krigsrykte, krigsnyhet.* örlöghs märe äru dödhe män ok sare *GO* 385. *Jfr* **örlöghis märe. — örlögs rop,** *n. stridsrop.* jak hörir bardagha tywt oc örlögx rop i tiällomen *MB* 1: 345. — **örlögs sak (örlegx-),** *f. krigsorsak, anledning till krig.* hwat brist äller örlegx sak är mällan os *MB* 2: 106. — **örlögs skip (örligx-),** *n.* [*Ä. Dan.* orlog(s)skib. *Mnt.* orloch-, orloges-schip] *örlogsfartyg, krigsfartyg.* haffwir iak sampnat . . . til syös örligx skip (*naves bellicas*) wäl bemannat *MB* 2: 274. — **örlögs time,** *m. stridstid, tid för kamp och strid.* tik före staar än örlögx timen (*tempus pugnandi*) ey kom än timen at herras *Su* 145. — **örlögs thanke,** *m. tanke på krig, krigisk tanke.* ij örlöghx thanka äst thu wänder *Al* 6053. — **örlögs vaghn,** *m. stridsvagn.* siäx hundrath enwalda örlöghx waghna plankadha mz borgher fulla mz folke, oc alla andra örlöghx waghna som i egipto lande waaro *MB* 1: 315. *ib* 316, 318, 319. *Jfr* **örlöghis vaghn.**

örlögha (or- *Di* 86, 115, 116. **-logha. -lig(h)a. -ar, -adhe),** *v.* [*Fdan. o. Ä. Dan.* orlege, -løge. *Mnt.* orlogen, -ligen] *föra krig, kriga, strida.* takin idar . . . en for man þär a kronunu vägna örloghar *Bir* 4: (*Avt*) 185. *ib* 2: 261. hans sid war sa, athan wilde alltiid örlöga *Di* 29. the orligade i pullia *ib* 116. alrikir konunger . . . sagdhe sik örlögha widh romara ok ey widh gudhz apostolos *Bil* 646. hans brödher . . . örlöghado a moth hanom *ib* 756. en riddare . . . spordhe til ena spakonu vm thäs rikesins män skullo örlögha ok stridha mot konungenom älla ey *Bir* 3: 396. *MB* 2: 155. *RK* 1: (*sfgn*) s. 171. en hertoghe . . . örlöghadhe fast gen sinom brodher *Bil* 772. örligade han vpa melias konung *Di* 29. *ib* 86. han orligade vpa et land som talinge land kallas *ib* 115. the örlöghadho oppa iudhana *ST* 345. *ib* 348, 502. *Lg* 3: 344. örligade han pa stadhen *MB* 2: 240. *ib* 248, 261, 278. the hednä örligä in j hans land *Va* 45. — *strida, kämpa.* hua som wil manlika örlögha, han skal sik göma för ofäto ok ofdrikkio *KS* 81 (200, 89). jwdhana giordho . . . syna skärma mothe them. oc örligadho swa j mangha dagha *MB* 2: 239. *ib* 170. — *part. pres. krigisk.* mz mik är örlighande dygdh (*virtus bellorum*) *MB* 2: 254.

örlögh anbudh (örligh ambodh), *n. krigsredskap, krigsmateriel.* örligh ambodh the mz siik haffua *RK* 3: 3625.

örlöghe (-loghe. -lege), *n.* [*Isl.* ørlygi. *Mnt.* orloge, -lege, -lige, -lage] *krig, strid.* opuäkkia örlöghe ok stridhe (*movere bella*) *Bir* 3: 441. for rikesins värn ok hedhningana striidh ok örlöghe (*impugnatione paganorum*) *ib* 466. the som ey kyndoge waro vppa cananeorum stridher äller örlöge (*non noverant bella chananæorum*) *MB* 2: 75. *ib* 81. spöriandes om örlöghe oc herrskapp *LfK* 164. han haffde swa dana grofft örloghe oppbögynnat *Lg* 3: 303. tz teknar . . . mykyt örlege *LB* 7: 84. *Jfr* **örlögh. — örlöghis benvapn (örlöghes-),** *n. benharnesk.* vnum par ørløghes benwapn cum wapnsco *SD* 4: 710 (1340?). — **örlöghis folk (örlogis-),** *n. krigsfolk.* med store makth och geffth örlogisfolk *HSH* 19: 115 (1506). the som blanda oc börya osämyo j blandh hären, sollanärana, äller örlögis folkith *PM* 30. *Jfr* **örlögs folk. — örlöghis forman (örligis-),** *m. krigsbefälhafvare.* han . . . kallade saman alla syna . . . yppersta örligis formän *MB* 2: 146. — **örlöghis gudh,** *m. krigsgud.* fiärdha dagh kalladho the diem martis, som wi kallom tiisdagh, thy at han dyrkadhis fore örlöghis gudh *MB* 1: 68. *Lg* 926. *Jfr* **örlögs gudh. — örlöghis hiälmber (örlöghes-),** *m. stridshjälm.* me . . . ingemaro ragwaldsson . . . assignasse . . . vnum ørløghes hiælm *SD* 4: 710 (1340?). — **örlöghis man (örlegis-. örlighis-. orloghis-),** *m.* [*Mnt.* orlogesman] **= örlögs man.** gudh siälwer skipadhe alla örlöghis men kring om sit hws *MB* 1: 385. *ib* 432. thän orloghis man (*bellator*) som vtginge äptir sins herra budhi til stridh *Bir* 2: 66. örlegis män haffwir iak sampnat ympnit badhe til fota oc hästa *MB* 2: 274. örlöghismän skulu tora sea manna blodh *KS* 81 (201, 89). godhom örlighis mannom skal wara dighr blyghd flya *ib* 82 (202, 89). *Bir* 3: 116. *PM* 5. narsetus war vm then thima bezste örlöghis man *Bil* 707. *ib* 926. aff effraym komo starkaste män til striidh, oc bätzste örlöghis män aff allo iacobs köni *MB* 1: 266. astundande at göra aff honum min örlöghis man til gudhz hedhir *Bir* 3: 412. — **örlöghis märe (örloghis-),** *f.* **= örlögs märe.** slik er örloghis märe *RK* 1: 3151. — **örlöghis nödh,** *n. krigsnöd, krigsolycka* ath thz (*riket*) bliffwer rolikith fran örlögis nödh *PM* 1. — **örlöghis vaghn,** *m.* **= örlögs vaghn.** *ST* 335. — **örlöghis vapn (-vakn),** *n. stridsvapen.* bewänkte mz örlöghis vaknom *MB* 2: 127. i för tik . . . swa som kämpe örlöghis wapn *Su* 31.

örmylia, *se* **urmylia.**

örmynd, *se* **urmynd.**

örmärke (-merki), *n. tydligt märke; gränsmärke, råmärke.* in cuius spacij medio signum aliquod euidens statuetur. certum ørmerki ad orientem inter brynnulfum & monachos per secula futurum *SD* 1: 298 (1222-30). ne de cetero possessio crac ullam patiatur calumpniam. omnia eius ørmerki distincte & per ordinem in presenti nostro priuilegio declaramus *ib.* primum ørmerki westanwart oc sunnanwart. lapis in bodanes sandj *ib.*

örn (*pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* örn] *örn.* en örn varþe þera lik *Bu* 527. öruin flygher fughla högist *Bil* 157. *ib* 306. *Bir* 1: 51, 2: 50. *MP* 1: 71. *MB* 1: 359. lät han opgräwa sins fadhers liik oc skipte bwkin mällan thryhundradha örna *ib* 18. hwilkin tima thässe alle örna . . . koma alle ater saman *ib.* *ST* 290. *Al* 1628.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

flärdhe dyurit *(var)* likt flyghande örnne *MB* 2: 340. gaffwos qwinnonne twa vingha swa som aff storom örne *ib* 352. *Jfr* **adhelörn, arn.** — **örna lik,** *n. örnskepnad.* sa sancta mäktil thä[n] hälgha anda j örna like flyugh *(för* flyugha*)* gönom systranna kor *Mecht. Uppenb.* 384. — **örna vinge,** *m.* [*Ä. Dan.* ørnevinge] *L. örnvinge.* hurw iak bar idher ower örnawinga *MB* 1: 328. fanyttir man vpresis j högferdh ok sigx hafua örna vingha *MP* 1: 71.

örs (**örss. öörss** *RK* 1: 1113. **ors: orsith** *Fr* 1008), *n.* [*Fdan.* ørs. *Mnt.* ors. *Jfr Mht.* ors, örs] *L.* 1) *stridshäst, häst som brukas i krigstjenst el. i ridderlig tvekamp el. idrott.* alle frälsis män sculu til vapnsyn komä, scal oc hwar man hwat hälder han är riddäre äller swen, siäluer sin vapn vppa hawä, oc sijtiä a sitt örs äller hinghist *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). the skönista hingxsta örss och hästa *RK* 3: 1101. mongt örss oc ganger marsken tit sände *ib* 2: 5158. enkte tall war pa then boskap. örss, hästa camela, oc phiila *MB* 2: 172. ther waro mwla ok örs the mästa dromedarij och andre hästa *Al* 4947. hundrath hwiit örs *ib* 4868. josep tagher mz sik mykin här, badhe örs oc plankadha waghna *MB* 1: 270. konunger giwer enom riddara got örs som änkte hawer än forskyllath aff honum, vtan fore thy at han wänter at han skal wäl nytia got örs, oc göra mantz gerning *ib* 351. han rände sit örss ifuir ena bro *Bil* 256. *ib* 748. *Bo* 165. *MB* 1: 317. then ädlä riddare blandamär wämpte sik och sätte sik pa sith godä örs *Va* 10. tha ledde man fram eth skönt örs *ib* 21. *Di* 183. sit örs mz sporom fast han slo ok rände at rysan *Iv* 3122. herra iwan stak thän riddara swa at örs ok man a markinne la *ib* 1663. swa foro the iärlsins här ij mot väpnter badhe til örs ok foot *ib* 2336. hertogh magnus loot ... sin örss fortekkia *RK* 1: 819. j danmark margh en häladh from haffde sik mz örss ok tygh reeth *ib* 838. *Iv* 242, 447, 482, 634, 766, 1636, 1686 *o. s. v.* *Fr* 101, 1008. *Fl* 1813, 1859. *Al* 592. 3105, 5149. *RK* 1: 909, 914, 1113, 1124. 2) *krigare till häst, ryttare.* siw hundrat örss loot han soldera *RK* 1: 672. *ib* 2707, 2712. — **örsa foli,** *m. fåle (af stridshästras).* hundradha örsa fola hwiit *Al* 4869. — **örsa hös,** *m. hästhufvud.* hans hofwdh var störra än örsa hös *Iv* 258. — **örsa redhe,** *n. hästmundering.* hans skiold ok hans örsa redhe thz är prisath mykith mere *Fr* 177. — **örsasaþul** (**örsä-.** *pl. ack.* **-säthlä** *SD* 4: 710 (1340?)), *m. L. särsk. för stridshäst afsedd sadel.* dedit dominus rex. dapifero ærlingo ... VI. stækæsathlæ. jtem. II. ørsæsæthlæ. jtem vnum hingistæ sathull *SD* 4: 710 (1340?). han scal hawa ... örsäsaþul *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*).

örsl, *f.* [*Isl.* œrsl, *n. pl.*] *yrsel, sinnesförvirring.* all hans örsl honum for gik *Iv* 2218. *Jfr* **hovudhörsl.**

ört, *se* **yrt.**

örtogh (*VGL I K* 15: *pr.*, 1, *Md* 8: 3 *o. s. v.*, *II K* 31, 32; *UplL Kk* 7: 7, *M* 21, *V* 28: 1; *VML II M* 8: *pr.*, 27; *MELL Eghn* 20, *B* 35: 2, 4; *SD NS* 2: 118 (1409). **örtog** *GS* 52 (1453). **örtugh** *VGL I K* 19, *B* 2: *pr.*, *II Dr* 7; *ÖGL Kr* 7: *pr.*, 8: *pr.*; *UplL J* 18: 1; *SML Kk* 2: *pr.*, *J* 14: *pr.*, *B* 2: *pr.*; *HelsL M* 28: *pr.*; *SmålL* 2: 1 *i var.*, 7: 2; *KrLL B* 37: 2; *SR* 19; *SD NS* 1: 650 (1407), 2: 124 (1409); *HSH* 19: 12 (1480). **örtug** *BSH* 2: 75 (1399); *SD NS* 1: 372 (1404), 2: 124 (1409), 125; *BYH* 1: 258 (1457). **örthug** *VML I Kr* 3: 4. **hörtungh:** fiærhunx **hørtungh** *SD* 4: 209 (1331). **yrtogh** *UplL Kk* 9: *pr. i var.* **yrtugh** *ib.* **ortogh** *VGL I K* 15: *pr.*; *UplL Kk* 9: *pr.*, *M* 52: 2; *SD NS* 3: 120 (1416, *gammal afskr.*); *FH* 3: 78 (1446); *SEG* 117. **orthog** *SD NS* 3: 120 (1416, *gammal afskr.*). **ortugh** *VGL II Dr* 7, *Þ* 3; *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). **ortug** *SD NS* 3: 118 (1416, *gammal afskr.*); *SGGK* 106, 107; *HSH* 19: 12 (1480). **ortig** *SO* 62; *SEG* 114, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123. **artogh** *VGL III* 1, 20; *SO* 83, 86. **artog** *ib* 108. **artok** *ib* 106. **artooh** *ib* 108. **arthooh** *ib* 153. **artigh** *MP* 4: 264. *gen.* **örtugh** *ÖGL R* 5: 2. **örtugha** *StadsL Eds* 23: 3. *pl. nom., ack.* **örtogher** *VGL I Md* 5: *pr.*, *II K* 36, 37, *III* 57, 58; *ÖGL G* 6: 1 *i var.*; *MELL Kg* 23: 2 *i var.*; *StadsL Kg* 5; *SD NS* 2: 88 (1409), 344 (1410), 492 (1412). **örtoger** *SML Kk* 8 *i var.*, 13 *i var.*; *StadsL G* 10: *pr. i var.*; *SD NS* 3: 529 (1420); *HSH* 19: 14 (1497), 15. **örthogher** *SML Kk* 18: 1 *i var.* **örtoghor** *VGL I Md* 1: 3, *B* 2: *pr.*, *FS* 4, 5: *pr.*, 1; **örthoghor** *ib Kr* 13. **örtohor** *SD* 1: 735 (1230-60). **örthor** *(för* **örtohor***)* *ib.* **örtoghr** *Lg* 438. **örtöghr** *VGL I Md* 1: 4. **örtögher** *ib II Forn* 16. **örtoghar** *VML II M* 9: 1, *B* 14: *pr.*; *MELL Þg* 8: 1, *Dr Vl* 3, 14; *SD NS* 1: 499 (1405). **örtogar** *FH* 5: 51 (1467). **örtoghär** *VGL I VS* 3: *pr.*, *FS* 2: *pr.*, *IV* 19: 1; *UplL J* 18: 1, *V* 23: 6, 28: 1; *MELL Dr Vl* 1, 13. **örtogha** *SD NS* 1: 531 (1406). **örtugher** *VGL II R* 6, *J* 27, *Forn* 16, 17, 24; *SmålL* 2: 1 *i var.*, 13: 4, 14; *StadsL G* 10: *pr.*; *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **örtuger** *ÖGL Kr* 26: *pr. i var.*; *HSH* 19: 12 (1480); *FM* 252 (1505). **örtuher** *VGL II R* 12. **örtuhär** *ÖGL Kr* 26: *pr.* **örtughur** *ib Kr* 26: *pr.*, *Eþs* 16. **örtughar** *ib Kr* 26: *pr. i var.* **örtughär** *VGL II Add* 7: 29; *ÖGL Kr* 26: *pr.*, 31, *Dr* 1, 11: *pr.*, *G* 6: 1. **örtugha** *SML Kk* 8, 13, *M* 23: *pr.*, 3, *Add* 8; *SD* 5: 637 (1347); *BSH* 2: 75 (1399). **örtughä** *SD* 5: 637 (1347; *på två st.*). **yrtugher** *MELL Kg* 23: 2 *i var.*; *StadsL G* 10: *pr. i var.* **yrtugha** *MELL Kg* 23: 2 *i var.* **ortogher** *SML Kk* 8 *i var.* **ortoger** *SD NS* 2: 699 (1413); *SO* 160. **ortoghär** *VGL I R* 6, *FB* 1; *MELL Kg* 23: 2. **orthoghär** *VGL III* 2. **ortohär** *ib I J* 18: *pr.* **ortoghor** *ib* 12: 2. **ortogha** *SO* 3 *(på två st.)*; *MP* 4: 264. **ortoga** *ib.* **ortöger** *SD* 3: 121 *(öfvers. i afskr. fr. senare hälften af 1400-talet).* **ortugher** *VGL II R* 11, *Forn* 7; *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), *NS* 2: 143 (1409). **ortuger** *ÖGL Kr* 26: *pr. i var.*; *FM* 237 (1505). **ortugo** *BGG* 316. **ortigher** *SO* 72 *(på två st.)*. **ortiger** *HSH* 20: 285 (1509); *SEG* 116, 121. **artogher** *VGL III* 1; *SO* 192, 193. **artoger** *ib* 87. **arthoger** *ib* 106. **artiger** *ib* 33. *dat.* **örtoghom** *VGL I Þ* 6: *pr.*, *IV* 18: 6; *UplL M* 23: *pr.*; *VML II B* 7: *pr.* **örtoghum** *VGL I FB* 4: *pr.*, 7: 3; *UplL M* 23: *pr.*, *V* 8. **örthoghum** *VGL I FB* 3. **örtughom** *KrLL B* 28 *i var.* **ör-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tugom *ib B* 11: *pr.* **örtughum** *VGL II* þ 8; *ÖGL Dr* 20: 1; *G* 6: 1; *SML B* 15: 1. **yrtughum** *MELL B* 23 *i var.* **ortoghom** *VGL I J* 12: 1. **ortughum** *ib II Forn* 13, 30. *gen.* **örtogha** *ib I FS* 2: *pr.*; *VML II B* 19, 22: *pr.*; *MELL B* 23. **örthogha** *SD NS* 1: 180 (1402). **örtoghä** *VGL I R* 5: *pr.*, *FB* 8; *UplL J* 4: 1, *V* 10: 1, 23: 6. **örtogä** *VGL I R* 5: 3. **örtogho** *ib FS* 2: *pr.* **ortoghä** *ib R* 5: 1, 2. — *singularform i plural användning: nom., ack.* **örtogh** *VGL III* 20, 63. **örthtogh** *ib* 6. **örtugh** *SML Kk* 8 *i var.*, 13 *i var.*, *Add* 7. **örtwgh** *SD NS* 2: 82 (1409). **örtug** *ib* 125 (1409); *BYH* 1: 258 (1455), 259, 260, 261; *BSH* 5: 535 (1513; *på två st.*). **ortogh** *SD NS* 3: 120 (1416, *gammal afskr.*). *dat.* **örtogh** *UplL M* 1: *pr. i var.* **ortogh** *ib M* 1: *pr.* — *med suffig. art. sing. nom.* **örtugen** *SD NS* 3: 104 (1416)), *f.* [*Fdan.* ørtogh, ørtugh, ortich. *Fnor.* örtug, ærtog, œrtog, ertog. *Jfr Mnt.* ortich, artich, artoch] *L.* **1)** *örtog, ett tredjedels öre. ss myntenhet; äfven om myntstycke af nämda valör. Jfr Nordström, VAH* 19: 302 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 773 *f.*, 832. örtugh firi nöt ok fiura peninga firi far *SR* 19. gijlt nött sälis firi tolf örä, gamalt faar firi fiurä örtugher *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). ipärst oc kortrist ... skal gyäldäs fore half mark ... thörnist fore syu örtughä ... en alin af goþo kirsko firi halffyärþe örtogh ... en alin got vaþmal firi twa örtugha *ib* 637 (1347). fore fira artogher brödh *SO* 193. skal mwramestaren om dagen haffua ... offuer hösten fyra artoger *ib* 87. *ib* 72. hvilken som vil broder vardha ok in i gilleth ga, tha skal han som broder vardher, i inganghen giffwa ... allermannenom i [1] ortig *SEG* 117. xv öre penninga 1 örtug mynne *BYH* 1: 258 (1455). en gaard i westerby giffuer iij töner korn 4 ½ örtug swenska *ib* 257. at huar forscrifne tijdh om arith skal huar broder vtgiffue tiwgu peninga sua at the fira tyder om arit göra x artiger til hopa aarit om kryngh *SO* 33. wth giffua iiii ortogha *ib* 3 (*på två st.*). vpleggia brödrom til ölz fyre arthoger *ib* 106. *ib* 192. hvilken broder som begara sunder slaar eller flere i embetz compani med hogmot eller druckenscapp böte ena artogh fore huart thera *ib* 86. böte ij [2] ortugo *BGG* 316. *SO* 83, 108, 153. *SGGK* 106, 107. *SEG* 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123. skal han haua ... säxtan örtughä pänningä af fataburenum *SD* 5: 637 (1347). kännis iak ... gäldskylloghan vara eskile diäkn fämtan mark ok atta örtogher päninga *ib NS* 2: 344 (1410). (12 ½) örtug pänninga svenst tal *Falkman, Om mått och vigt* 1: 169 (1370). arliga ok ewige vtgiffue x artiger penninga til vara messa vppähelle *SO* 33. giffua vth ... halff ottunda ortig peninga theras harnisk mz reent at halda *ib* 62. böte ... i [1] ortig päningha *SEG* 122. huilken II godz aarligha vtskyldä j landh geldh III marker oc VIII örtogar peninga *FH* 5: 51 (1467). hänne ena marck swenska pänninga gifwa oc vtgöra ... i redhom pänningom, hwitan swenskan pänning fore ena ortugh *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). hundradha mark päningga äpter thydhist tal, swa ath tre thydiska örtogher äller fyre siälenske ängliske älla gotniske ganga for en öre, som fordhom war gangande i swerikis rike *SD NS* 2: 492 (1412). siwtigi mark reuelisca peningh, siex räueliska ortogh i en ora *ib* 3: 120 (1416, *gammal afskr.*). fore xij mark gotniska ok titzska, iiij gotniska i örenom ok iij hwitha örtoger ok i örenom *ib* 529 (1420). fore tretigi swensca mark redha peninga i thet nya minth, swa ath örtugen gar fore atta sma peninga *ib* 104 (1416). priske skilingen fore en ortug ... reknende *ib* 118 (1416, *gammal afskr.*). at otta gotniska ... gongen for en swensk ortogh ... fira grosza for en ortog ... otta städer pänninga for en örtog ... otta lebardz lybska for en ortog ... sexton danska lybska for I. örtog *GS* 52 (1453, *orig.*). skal han (*myntmästaren*) göre eth mynth som kallas örtugh om attha penninghä swa god at en mark wägin skal halde attha lodh sölff *HSH* 19: 12 (1480). skal han göra eth mynth som kallas en halff ortug om fira penninga sa got at en wägin march skal holdhe vi lodh sölff *ib* (*kan föras till* **halförtogh**). örtuger om attha penningha *ib.* halffuä örtogher om firä penninghä *ib* 13. söllffmynth skal han slaa helä örtoger halffva örtoger och smaa holä penningä *ib* 14 (1497). screff thän köpmannen vppa eth paper stykke thät sama afflatit som hon sagde honom ok lagde thät vppa ena wägh skal ok thär a moth lagde han en hwitan päning thät är en räth artigh tha wogh genstan scripten vpp päningen tha lagde han flere ortoga vppa ok ä hurw manga ortogha han togh tha wogh ä jo scripten vpp them alla *MP* 4: 264. skal engen gulsmid smälta nagra penninger ortoger eller andra penninger *SO* 160. hwndrat march ortuger *FM* 237 (1505). *ib* 252 (1505). twnno smör för v march ortiger eller sex march dansk, skeppund flesk III march ortiger, tunno lax IIII march ortiger *HSH* 20: 285 (1509). för iij (2 ½) och xx (20) mark örtug *BSH* 5: 535 (1513). vi och xx mark örtug *ib.* twagia örthogha skipan i sudhrw birkäwik ... innan rydhbo sokn, i skärkinda häredh liggiande *SD NS* 1: 180 (1402); *jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 243. **2)** = **örtogha land.** nos ab eadem norlennom accepimus predium uidelicet. attaerthor (*för* -ertohor). et sibi sudorlennom. quod wlgo dicitur atta örtohor & siaxpennengaland. uendicauimus *SD* 1: 735 (1230-60, *Södermanland*). til dömdis ... husfrw katrine j örisland husfrw margareta j örtug. hemminge i gryto ij örtugha *BSH* 2: 75 (1399, *Vestmanland*). jac ... oc myn son ... kännomps ... os sält hafua ... allan wan eghiodeel som vi attom i hadhasta deeld, som kallas ät lodhfal af bolbynom köpt, oc ligger fore half fämte örtogh fore siäx marker päninga *SD NS* 1: 11 (1401, *Vestmanland*). viij ortoger i rynkkaby *ib* 2: 699 (1413, *Uppland*). (4 ½) ortogh landh iordh i hiwlistom ok v örtogha i räflösa *ib* 1: 531 (1406, *Uppland*). tolff öresland jordh ... ene halue örtugh minna *ib* 650 (1407, *Vestmanland*). eth half markland jordh i oppaby oc v örtwgh jordh i mädhalby *ib* 2: 82 (1409, *Södermanland*). hawa ... wpbwrit ... xj örtogher landh jordh i gilberghom i garnbosogkn, vj ore nämarsth swdhra lanzlwthenom oc swa the for:da xj örtogher ther näär *ib* 87-8 (1409, *Uppland*). *ib* 118 (1409, *Södermanland*), 124 (1409, *Uppland*), 125. giffwa nadendals clostre ... lyyst vppa ena örtogh oc vi öris landh iordh *FH* 8: 62 (1445, *Uppland*). *ib* 78 (1446).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tw mark landh iordh och twaa ortöger och II pänings landh *SD* 3: 121 *(öfvers. i afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet, Vestmanland).* — *Jfr* wi ... hawa salth ... byörne laurenson ... thio örtoghar land iord ... försth iak niclis i tryslo kännis mik hawa salth twa örtoghar land iord ... ther nästh andris vlfson i almby ena örtogh land iord ... laurenz flingher ena örtogh land iord ... martin öösthan a ena örtogh land iord oc fäm päninx land ... huilka for:dar thio örtoghar land iord ... afhendhom wi os ... oc tilläghnom for:dum byörne *SD NS* 1: 499 (1405, *Södermanland*). *ib* 2: 143 (1409, *Uppland*). *Jfr* **örtogh-, örtogs-, örtogha-land.** — *Jfr* **flärdhungs-, half-örtogh (-ugh).** — **örtoghabol (örtoghäbool. örtugha bool. örtwghaboll),** *n. tredjedelen af ett* **örisbol.** habere predia ecclesie de etlæschogh in wazændæ, ørezbol. in clunduryd, ørezbol, in groryd ørtoghæbool. et in auangen ørtoghæbool *SD* 2: 623 (1310, *Dalsland*). attæ ørtoghæbool jn bokolzryd *ib.* *(sju)* örtugha boo[l] ij birgirs sköringx bole *Falkman, Om mått och vigt* 1: 169 (1370, *Öland*). *(fyra)* örtwgha boll ij clämits seiszälissons bole *ib.* *Jfr* **örtoghbol.** — **örtogha land (örtugha-. örtöghä-** *UplL J* 1: *pr.* **ortogha-),** *n. L. tredjedelen af ett öresland.* eet ortogha land iord *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr., Södermanland*). fyrä örtughäland jorþ *ib* 6: 129 (1349, *Vestmanland*). siw örthogha landh iordh *ib NS* 1: 35 (1401, *Södermanland*). tiughu örtughaland jordh *ib* 482 (1405, *Södermanland*). x örtoghaland *(decem solidos terre)* i oriswadh *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441, *Vestmanland). Jfr* **örtogs-, örtogh-land.** — **örtogs land (örtugs-. örtughs-. ortugs-. ortwgx-** *KrLL B* 4: *pr. i var.*), *n. L.* = **örtogha land.** hwilkit ... goz ... ligger fore I mark land jord oc II örtugs land jord *(vnam marcham terre, cum duobus solidis) SD* 5: 166 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet, Vestmanland).* xx örtughsland jordh *ib NS* 1: 482 (1405, *Södermanland*). halffyvrtendä ortugs land jord *ib* 2: 143 (1409, *Uppland*). vij (7) öresland jord oc j (1) örtugsland i östra lidherna liggiande i östra endanom oc j (1) örtugsland jordh i öffra bynom i forscrifna lidherna näst the v (5) örtugsland jord sancta clara til hörande *SJ* 182 (1449, *Uppland*). *Jfr* **örtoghland.**

örtoghbol (örtugh bool), *n.* = **örtoghabol.** (12 ½) örtugh bool i hagunathorpe *(räntande årligen 12 ½)* örtug pänninga svenst tal *Falkman, Om mått och vigt* 1: 169 (1370, *Öland*).

örtoghland (örtok- *SD NS* 2: 140 (1409). **örthok-** *ib.* **örtugh-. örtug-. örtungh-** *SD* 6: 1 (1348), *NS* 1: 53 (1401, *på två st.*). **örtuungh-** *ib (på två st.).* **örthöngh-** *ib* 52. **yrtugh-** *SML Ä* 2: 1. **ortogh-** *SD NS* 1: 531 (1406), 2: 118 (1409), 699 (1413). **ortog-. ortugh-** *UplL J* 1: *pr. i var.*; *BYH* 1: 186 (1381, *nyare afskr.*). **orthug-. ortug-. ortygh-** *BYH* 1: 186 (1381, *nyare afskr.*)), *n. L.* = **örtogha land.** eet örtoglan[d] jorþ *SD* 6: 1 (1348, *Uppland*). thrättam örtughlandh jordh *ib* 65 (1348, *Södermanland*). halft femta örtughland *ib* 125 (1349, *Uppland*). iiij örtugland jordh i wesby *BSH* 2: 75 (1399, *Vestmanland*). iiij örtuglandh i tomptom *ib. ib* 76 *o. s. v. BYH* 1: 186 (1381, *nyare afskr., på tio st., Södermanland och Uppland*). siäx öresland iord, eth orthug land mynne *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr., Södermanland*). tio örtugh land jord *ib* 650 (1407, *Vestmanland*). *ib* 8 (1401, *Södermanland*), 52 (1401, *Södermanland*), 53 *(på fyra st.) o. s. v.* otta ortogland jord *DD* 3: 230 (1480, *Dalarne*). fyre ortugland jord *ib.* v ortug land iordh ... liggendis i ... dillingeby i westre enden *Upplands lagmansdombok* 67 (1493). *Jfr* **örtogsland.**

örtoghpänninger (-päninger), *m. örtugpenning, mynt om en örtug.* xx marc i godha hwita örtogh päninga *SD NS* 1: 314 (1404). *ib* 334 (1404).

örvän, *adj.* [*Isl.* ørvænn] *saknande anledning att vänta (ngn).* eth samtall oc bebwndh thom i mellan, som sweriges rike kan ware bestaandeligit, för the ekke wethe dagh eller stwndher, naar the skwlle ware konghen örwäne, effter han ekke faar skätthen *BSH* 5: 468 (1511). *Jfr* **urvana.**

ösa (-ir, -te. ösde *MD* 61), *v.* [*Isl.* ausa] *ösa, eg. och bildl.* han fan först watn ij enom hwlum steen ... ij sin hiälm monde thz ösa *Al* 4907. hon ... löper ater til brunnin oc öser watn wllwallomen *MB* 1: 204. al diwr vm kring fölghdo hanom. hwilkom han öste vatn af kälo til dryk *KL* 195. j seulin ösa gudz nadha vatn ... aff helarens nadha käldhom *MP* 1: 30. paschasius ... lät ... ösa a hona wällande thiära ok oleum *Bil* 557. öste julianus (sit blodh mz handom oc kastadhe höct) vp gen himnom *ib* 602. hon ... kom ... til enna dywpa källo, oc saa nidh i hänne, enkte haffwande thz hon kwnne ösa mz *Lg* 220. tha ösde thu af guddoms kello mz alle siäl *MD* 61. — *ösa, ösa ut, genom ösning tömma.* öse thän thär wakin är *(sentine latices exancles qui vigilizes) GO* 891. at hwar i sin stadh öse gruuona *PfN* 135. huars snille ängin forma at gripa ey hällir än ösa *(haurire)* hauit *Bir* 2: 216. *ib* 1: 171. — **ösa fram,** *framkasta, uttala.* ath menniskian ... öser tolka mistankar fram *Gers Frest* 33.

ösekar, *n.* [*Isl.* austker, austker] *öskar (hvarmed i fartyg inströmmande vatten aflägsnas). Jfr Falk, Altnordisches Seewesen* 6 *f.* hwilken som stiel bort annars össekaar *SO* 292. *ib* 301. *Jfr* **öster,** *m.*

ösk, *se* **usk.**

öskia, *se* **yskia.**

östan (össtan *SD NS* 2: 78 (1409). **öösthan** *ib* 1: 499 (1405)), *adv. och prep.* [*Isl.* austan] *L.* *A) adv.* **1)** *östan, från öster, österifrån.* badhe östan oc västan fiärran til komo mange see han *Bil* 596. mange skulu koma östan ok västan af hedinskapinom *MP* 1: 64. *Su* 114. — *med föreg. prep., närmande sig substantiv anv.* af östan, *från öster, österifrån.* röst aff östan *Bil* 311. kom honum skat oc rika agho aff östan oc sunnan nor oc wäster *Al* 9625. *RK* 3: 3560. — fran östan, *d. s.* israel ... kom fran östan ällir östra wäghen widh moab *MB* 2: 106. **2)** *i öster.* förste gudz gawa, krafft, oc mäghin ower iordhrike, synis daghlika, oc teknas östan *MB* 1: 481. eet örisland ligiandis östan opsidhis widh the tw örtughland han aff clemitte fik *SD NS* 1: 378 (1404). *B) prep. öster om, med ack.* omnibus sex provincias ostan *(för østan)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

aspbid inhabitantibus *SD* 3: 247 (1316, *nyare afskr.*). martin öösthan a *ib NS* 1: 499 (1405). baadha skedhabodha qwerna össtan aana och westan *ib* 2: 78 (1409). drapus mange vtallike martires östan haf ok wäzstan *Bil* 384. bygdho the landen först westan iorsala haff oc östan greklandz haff *MB* 1: 3. östan iordanis flodh *ib* 2: 37. tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare östan aros ligger i westmanna lande *BSH* 1: 142 (1373). öffuer södhermaim och östan mwr flygher eeldin som eeth wr *RK* 3: 3565. loth up olaff hinriksone sit stenhuss östan mwr liggiande *SJ* 37 (1426). *ib* 192 (1450). — **östan at,** *prep. med dat. öster om.* östan aat sionom *Bil* 853. sätia siin tiäld östan at gudz hwse *MB* 1: 384. abram . . . foor . . . til et bergh när betal stadh, oc satte ther hws op, östan at betal oc wästan at hayborg *(ab occidente habens Bethel et ab oriente Hai) ib* 177. — **östan for (östen-. -fore),** **1)** *prep. med dat. el. ack. öster om.* iak hauir saalt . . . ena tompt i örabro, liggiande östan fore torgheno *SD NS* 1: 69 (1401). min gardh liggiande näst östen fore ingeburge lionge gardh *ib* 293 (1403). östan for bern *Di* 13. **2)** *adv. åt öster, i öster.* for ena tompt a sydra malm beläghin . . . mellan swartbrödra tompt nest westan fore oc sander lekxssons tompt nest östan fore *SJ* 193 (1450). — **östan til,** *adv. östantill, åt öster, i öster.* sidhan . . . bygda varo thre kirkior. the första östan til *Gr* 305. thänne dör skal vara östantil *Bir* 2: 337. *ib* 4: 82. tw örtugh land jord i lesberghe, ligiandis näst östantil opsidhis widher the xiij örtuglandh som gamalt frälse är *SD NS* 1: 378 (1404). *SJ* 175 (1454), 267 (1456). — **östan vidher (-widh),** **1)** *prep. öster om.* tha skulo the riwa siin tiäld som östan lagho widh gudz hws *MB* 1: 388. **2)** *adv. mot öster.* thenna forscrifna tompt oc gardh är beläghin . . . mellan jösse niclissons ärffue westan widher oc herman kamps ärffue östan widher *SJ* 197 (1447). — **östan äptir,** *adv. östanefter, österifrån.* en styärna ledde tre hedniska konunga östan äptir aff longhom wäghom *MP* 5: 94.

östan nordhan vädher, *n. nordöstlig storm.* östan nordan wädher war tha storth *RK* 3: 3705.

östannörre (östennorre), *adj. nordostlig.* i östennorra hörnet *SJ* 253 (1457).

östan sunnan, *adv. i sydost.* therls stenhus oc waningha beläghin östan sunnan widh korn thörgit *SJ* 135 (1444). *Jfr* **östsunnan.** — **östan sunnan til,** *adv. d. s.* hwita träsk er som eth haaff . . . rytzland ligger östan sunnan til ok karela nordhan swa at sion them skiil *RK* 1: 1494.

östan vart, *adv. L.*

östanvädher, *n.* [*Isl.* austanveðr] *östanväder, östanvind.* ffornwmme wii stadigth ware östan wedher *FM* 338 (1507). *GO* 860; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 356.

östarster (-erster. *n.* **-arst. -ärst** *MB* 2: 385. **-erst),** *adj. superl.* [*Isl.* austastr] *östligast, längst i öster belägen.* gödert skal haffua for sit fäderne thet nidhersta oc östersta stenhuss oc waningh *SJ* 135 (1444). medh östersta källaran *ib* 193 (1450). — *n. adv. östligast, längst i öster.* en staþar . . . österst gen solenne när paradis *Bu* 508. konunga af thy lande perside östarst af landz ändomen komo letande i bethleem *KL* 390. *MB* 2: 385. fore en attung ok fyra spanz affgäld östarst liggiande i sama by *SD NS* 2: 35 (1408). — *Jfr* **östre.**

öster, *m.* [*Sv. dial.* öst, *se Rietz s.* 849; *Vendell, Ordbok öfver de östsvenska dialekterna s.* 1156. *Jfr Isl.* austr, *m.*] **1)** *ösning (i fartyg för att aflägsna inströmmande vatten).* barszen wor gansk laak, sa the ffinge nogh at göre medh östen *FM* 343 (1507). *Jfr* **ostbytta** *och den af Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 1: 209 *f. framställda förklaringen af detta ord äfvensom* **ösekar.** **2)** *ösrum i båt, ställe vid botten af ett fartyg hvarest vattnet samlar sig och hvarifrån man öser det ut.* wakte badhe styre ok östh *MD (S)* 289. **3)** *samlingsrum för orenlighet, pöl.* gak bort diwpasta orätuisonna östir *Spec. Virg.* 252. diäffwilsins rike är lastanna östir *ib* 563.

öster, *n.* [*Isl.* austr] *öster, östligt väderstreck, östlig riktning.* j östreno syntos tree sola *Lg* 68. — fran öster, *från öster.* lypt op ögłonin gen himnum ok pröfua (solina) gangh ok stiärnur . . . fra östir til vestir, fra vestir til östir *Bil* 534. — i öster (i östreno), *i öster.* j östreno syntos tree sola *Lg* 68. wi se stiärnona i östir *ib* 34. haffuandis fyra alna j sinne längdh, oc thre j widdhinne j östir mote wägginne *Bir* 4: 84. — til österś (til öster), *mot öster, åt öster, i östlig riktning. Bil* 534 *(se ofvan).* wandradhom wi mangha dagha til österś *Lg* 3: 456. tässe äru the konunga som israels söner drapo oc togho äghadeel j theres landh offwir iordans flodh til östhers *(ad solis ortum)* fran bäkkenom armon, oc til bärghit hermon *MB* 2: 34. libani landh, som wändis til östhers *(contra orientem)* fran aalgad wndir bärghit hermon. til thäs thu ingaar landhit emath *ib* 36. til österś *(öster om)* iordans flodh *ib* 34.

öster (ööster *Sv. Kyrkobr.* 124**),** *adv.* [*Isl.* austr] *L. öster, i öster; åt el. mot öster; österut, i östlig riktning.* hon *(solen)* rinder op öster, oc sätz wäster *MB* 1: 38. sagho thry konunga ena stiärno östir a himilen *Lg* 34. *Sv. Kyrkobr.* 124. jomfrun . . . vände . . . änlitit östir op til himilin *Bir* 3: 280. *ib* 5: 64. är os budhit at wända gudz altara östir *MB* 1: 490. lutadho the östir *ib (Cod. B).* wilde war herra at hans folk lutadhe häldher västir än östir *ib.* nighandis östir *Bir* 5: 51. *ib* 85. se östir *KL* 288. han foor til gardrike öster *(kom austr i Garðariki) MD* 357. sände han budh til . . . cananeum badhe thän som boo öster oc täslikis til västher *MB* 2: 32. aff thom föddis en släkt hulkin som kom östir j världinna *Bir* 3: 399. — **öster af,** *prep. med dat. (el. i dess ställe ack.). öster om.* holofernes . . . fan ena källo östir aff stadhen *MB* 2: 155. the . . . satto sin spedz öster aff amawm *ib* 229. — **öster ut,** *adv. österut, åt öster.* husit j hwilko systrana skulu tala widh wärdz folkit skal wara östir wt *(ad orientem) Bir* 4: 85. lengden aff sama tompten . . . fran . . . laurenz kiuseierns tompt ok öster vt myt vti . . . jap perssons källara windhögha *SJ* 192 (1450). j östhenss aghom östher wth *(ex parte orientali) SD* 8: 644 *(öfvers. i hds. fr. slutet af* 1400-*talet).* see öster wth *Su* 134.

österland (östar-), *n.* [*Isl.* austrlönd, *n. pl.*]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

i öster beläget land, österland. j karlamagnus daghum gik österlandz kirkia fran lydhno römska kirkio (landz *af senare hand ändradt till* rike) *Bil* 749. — *vanl. pl.* vi saghom hans stiärno j östirlandomen *(in oriente) MP* 1: 43. *ib* 44. en wis mästare kom af östirlandom til rom *KS* 44 (112, 47). *Lg* 95. hans *(Petri)* stauar ok stol var först ii östarlandom *(in partibus orientis)* fiughur ar *Bu* 99. — *land på andra sidan Östersjön, särsk. Finland.* philipus predicaþe tiughu ar i sithia. som nu callar suerike. fra östarlandom ok tel örasund *Bu* 199. herra niclis thureson som lagman j österlande är *BtFH* 1: 455 (1362). österland thät är eth biscops döme oc eth lagmanzdöme *ib.* aff aldz almoghens wägna j österlande *ib.* pyttiso sokn i österlandom *FM* 18 (1388, *nyare afskr.*).

österländingiar (-lenningar. -leningiar), *m. pl. L. inbyggare i Finland och andra land på andra sidan Östersjön; särsk. Finnar.* reeste han en annan här mz österleningia *RK* 2: 965. tolka warwr som ... österlenninga ... införa i landet *GS* 57 (1474).

öster nordher, *n.? nordost.* iaphet släkt hon är wäldigh alt fra öster nordher oc swa wäster *MB* 1: 174.

österrike, *n.* [*Isl.* austrríki. *Jfr Mnt.* österrike] *i öster beläget rike, österland.* han ... körir them bort aff gardhe ... i öster riken *(ad plagam orientalem) MB* 1: 207. han lät hänta mik aff arau, aff österrikis *(orientis)* berghom *ib* 414. the ... twingadho han ... vndir storan skat ... swa oc all östir rike som äru medorum. lidorum *ib* 2: 241. hadringer ... flydhe til eet land hetir ponticum ok van ther dynaburgh ... sidhan foor han aff östirrike ... ok foor han til swerikis *Iv* LXXV. — *Östromerska riket. Lg* 749 *(se* **österland***).* — *Österrike?* konungen hade ... gemen frömande land sa wide faret beyaren vngaren palen oc österrike *RK* 2: 8579.

östersidha, *f.* [*N.* austrsida] *östlig sida, östlig strand.* dragha nooth eller näth leggia jnnan i wikenne ... vppa öster sidhe *FH* 4: 16 (1451).

östersudher (-södher), *n.? sydost.* at prädicaren monde [ɔ: vända] sitt anleethe i östersödher *TK* 270.

östgotar *(KrLL Kg* 1: *pr.), m. pl. L.*

östgöte (ös-. öster-. -giötär *UplL Kg* 2**),** *m. L. Östgöte.* insighli ... bändicts ösgöta laghmans *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). ösgöta lagman *ib* 6: 18 (1348). til sudercöpingh war hans leedh thiit loth han östgöta kalla *RK* 2: 2377. han wnfik them mz äre bade smaleninge wesgöte swa oc the ösgöte *ib* 3342. tha han foor fraan östergöthe *(d. v. s. Östergötland) ib* 3: 2020. ösgötar hölle ther starka wakt *ib* 5676. — *ss tillnamn.* lego ... iohanni øsgøta vnum fulcrum ... cum culcidra *BYH* 1: 176 (1372).

östgötsker (ös-. -götzsker. -gözker. ödzgödzker: -gödzk *MELL G* 5: *pr. i var.*)**,** *adj. L. Östgötsk.* in østgøzko lagh saghu *SD* 4: 559 (1337). han gaff henne en ösgötzskan man *RK* 1: 81. bör fru yda aff thetta forscriffna korn XIII $^1/_2$ tön korn oc I $^1/_2$ span ösgötzska *BYH* 1: 260 (1455). twhundrada ösgötzka marker *FH* 8: 142 (1449).

östre, *adj.* [*Isl.* eystri] *östra, östlig.* þäþan for tomas til indie land östra *Bu* 186. hon byghde dana virke höghan mur fra östra hafui *(Östersjön)* til vestra *Bil* 747. thzta skiptet j äghodelomen giorde moyses j slätta landhen widh moab, moth stadhen jericho twärs offwir iordanem, til östra sidhona *MB* 2: 38. til østra *(för* östra*)* platzsen widh iordans flodh *ib.* thetta östra stenhusit *Bir* 4: 87. fran östra gafflenom *ib.* bredan vppa östra sidona är XIX (19) alna *SJ* 140 (1445). vij (7) öresland jord oc j (1) örtugsland i östra lidherna liggiande i östra endanom *ib* 182 (1449). — östra land(in), *österland(en); jfr* **österland.** j them tyma waro the hälgho thre konunga j östra landum oppa eno högho bärghe, oc sagho ena nyia stiärno *ST* 369. madian oc amalech oc the andro aff östralandomen *(ceteri orientalium nationum) MB* 2: 84. the aff östra landhen *ib* 87. mz fläste folkeno aff östra landhomen *ib* 90. — östra rike, *d. s.; jfr* **österrike.** alle the mesthera i östhra ryke äro *(orientalium turba oratorum) Lg* 3: 115. drotnighen aff östra riken kom til salomonem *Jungfru Marie Örtagård* 122. — *i ortnamn.* jn østraheret in niudhungia *SD* 1: 530 (1278). in østraaros *ib* 640 (1284). in østralæduby *ib* 5: 307 (1344). østra huarf *ib* 628 (1347). j östre siön *(Östersjön) FM* 595 (1513). — *Jfr* **östarster.**

östre nörre, *adj. nordöstlig.* thet östra nörra hyrnit skiuter in i forscrifne tompt *SJ* 140 (1445).

östsunnan, *adv. (från) sydost.* ena kalgardz tompt ... belägna widher nidhra gatan som man gaar vpp för sandbrynken til helge kors i lööt östswnnan näst swartbrödhrana tompt *SJ* 261 (1457). *Jfr* **östan sunnan.**

öva (*pret.* **-ir. -ar.** *impf.* **-dhe. -adhe.** *part. pret.* **-dher),** *v.* [*Fdan.* øve. *Mnt.* oven] **1)** *göra, sysselsätta sig med, förehafva, utföra, föra.* huru han skulle örlögh öwa *Al* 455. *MB* 2: 321. the stridher oc örlig han swa manligha öffdhe *ib* 227. the manliga stridher oc höghelica gärninga som han oc hans brödher öfft oc bedriffwit haffdho *ib* 250. the ärligha stridher oc sighra som machabeus ... hult oc öffdhe *ib* 217. — *sysselsätta sig med, förehafva, göra till föremål för sin verksamhet och sträfvan.* thetta öffdhe han ful margh aar hurw han matte tagha thäs war thz han funne nakra the list thz alexander finge lifwet mist *Al* 9921. — *förehafva, utföra, öfva.* ther öfdes ... sa mongahonde käte *RK* 2: 5181. the vnga hälethe ränna mz spär oc öfde ther dyst mz myken kraft *ib* 5177. — *i täflingskamp (med ngn) utföra el. öfva (ngt).* kantw skiwta stong. eller kasta sten. detzleff swarade jak tror jak kan badä ä mz hwilkom idrom som torss mz mik pröffwa. walter swarade jak will thz mz tik öffwä. om thens wor huffuod. som tapar *Di* 100. — *öfva, utöfva, idka.* tha öfdhe koklarin sina galdra *ST* 259. cyprianus öfdhe sina swarta konst *ib* 307. at hon ... thrifwis at öfwa alla dyghdhe *ib* 1. hwilkin thing oc lärdom swa äru tamprat oc matat at ... hwar en maa them lättelika idhka oc öffwa *Su* 364. — *öfva, utöfva, föröfva, bedrifva.* ther äpter innan skaman riid tha öffdho the them skadhlika sidh *MD* 138. öfde han syn gamb[illegible]a paar *RK* 2: 5202. brukadho the oc öffwadho roffweridh oc mord j them som wäghfarandis waro *MB* 2: 94. the öfua tolika syndir *MP* 1: 316. *Lg* 69. the ... ix wiker öffde thz saa *RK* 2: 6472. — *utöfva, bruka.* thu öffwir thina makt mote os *MB* 2: 254; *jfr* **2.**

2) ...

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

använda. alla thina lime skal thu her äpther öwa oc idka i alle häloghet oc rätwiso, som thu them tilföranna öwadhe til syndh oc wranghet *Su* 50; *jfr* **5.** — *använda, anlita, pröfva.* mörkrenna söner ... huilke ... alla the nattena möddho mik oc öwadhe oppa mik aldra handa pinonna anbudh *Su* 28. **3)** *hafva samlag med (qvinna).* the men som ey vilia qwinfolk öffwa *LB* 7: 162. **4)** *misshandla, plåga, pina.* wi wiliom nu först böria til at qwälia thik oc öfwa *ST* 79. **5)** *öfva, (gm bruk och öfning) gifva vana och färdighet åt, uppöfva; inöfva; utbilda.* te skulu förmagha idhkelika öua limi ok likama, at tula mykit äruodhe *KS* 81 (200, 88). öfwa nämit *Bo* 123. unge hoff jonkara ... öffdos j harnisk til örligx *MB* 2: 271. the starkasta dyuren elephantana öffwadho the oc hidzadho til örligx *ib* 237. elephanter. xxxij M fulleliga öffdhe til örligx *(docti ad prælium) ib.* hans son war starker til krafft oc öffdher til örligh *ib* 270. *Su* 30. alle the mäktogasta kämpa. oc öffdhe waaro at kasta stena mz slyunghom *MB* 2: 244. hulkin ... aff sinom barndome öffdher *(exercitatus)* haffde warit j allom dygdom *ib* 326. — **öva sik, 1)** *sysselsätta sig (med), hängifva sig (åt), vara upptagen (af).* han ... öwadhe sik alzstingx i tässe förganglike glädhi mz spärrännigh oc alzskonz öffnig *Lg* 3: 687. — *vara verksam.* i then tiidhen öffuir sigh thenna complexen colera, tz är hethan *LB* 7: 180. **2)** *sträfva (efter), göra sig beqväm el. skicklig (till).* swa opta mannen han gör thz han formaa, öffwande oc draghande sik til nadhinna *(habilitando se ad gratiam)* äpther sinne formagho *Su* 296. — *vinnlägga sig, öfva sig, söka förvärfva sig färdighet.* öfuom os i androm dygdhanna idhnom *Bo* 35. then tidh thenne gudz sanne kämpen öfde sik i tolkom dygdom *(his virtutum exercitiis ... insisteret) Ansg* 179. gudh han kraffwer ey at enast aff cristne människio, at hon at enast flyr thz onth är, wtan iämwäl at hon öwar sik i godho *LfK* 49. til ... ena ...' wpwäkkilse gudelikx kärlekx, j hwilke hwar en wil sik j öffwa som her sigx, han gör wäl *Su* 364. **3)** *bruka sina krafter; förhålla sig, bete sig.* the ... öffdho sigh manliga *MB* 2: 277. — (öfuir *för* dröfuir *MP* 2: 212.) — *Jfr* **utöva.**

övan, *f.* **1)** *öfning, utöfning.* j hälaghe astundan ok dygdha öfwan *Ber* 260. **2)** *öfning, uppöfvande.* huar en tröster stridzman glädz opsökia oc finna ysäldh oc dröffwilse sik til öwan oc pröffwilse *(ad exercendum se et probandum) Su* 120. — *Jfr* **öfning.**

övan, *se* **ovan.**

övarste (öffwerste), *m.* [*Ä. Dan.* øverste] **1)** *öfverordnad, förman.* regeradhe jak hwseth äller mith liffwerne annars än mik borde, eller wnfangade ikke pelegrimana. tha skulle han thz wnderwisa mynom öffwersta j wastena *PM* LXII. **2)** *krigsöfverste, fältherre.* haffwa ena obesmittada trofasthheth sinom öffwersta *PM* 2. — *Jfr* **övarster.**

övarster, *se* **öfre.**

över *o. s. v., se* **ivir.**

öx (*BjR* 41; **bredöx** *SD* 2: 165 (1294). **ygs: bredygs** *ib* 5: 638 (1347). **öxä** *HelsL Kg* 10. **yxe** *Bir* 1: 290; *MD* 367, 375. **yxa: biilyxa** *SD NS* 2: 333 (1410). *ack., dat.* **öxe** *VGL II Forn* 5, 15 *i var,; UplL V* 6: 2, 14: 7; *VML II B* 14: 10: *MELL B* 8: 4, 17: 10; *Bil* 246, 255, 630. **öxse** *VGL I FS* 2: 2. **ökse** *ib II Forn* 15 *i var.* **yxe** *SML B* 17: 6; *MELL B* 17: 10 *i var.; StadsL B* 22: 5; *KrLL B* 9: 3, 18: 8; *Bil* 344; *KL* 50, 108; *MB* 1: 81, 133, 155, 2: 101; *Bir* 1: 290; *ST* 111; *MD (S)* 290; *SO* 28, 192. **ixe** *RK* 2: 4483; *SGG* 131. **öxä** *VGL II Forn* 44. **öxa** *Di* 123 *(på två st.).* **yxa** *RK* 2: 2673. *pl. nom., ack.* **öxar: polöxar** *FH* 4: 84 (1499). **yxar** *PK* 245. **öxer: polöxer** *RK* 2: 9624. **yxer** *SD NS* 1: 514 (1405); **pulyxer** *RK* 3: *(sista forts.)* 4844; *BSH* 5: 63 (1505); **polyxer** *ib* 273 (1508). *dat.* **yxom** *LfK* 228; **handhyxom** *ib.* **ygssom** *Bu* 511. *med suffig. art. sing. nom.* **öxin** *Bir* 1: 244 *(på tre st.).* **öxen** *Bil* 255. **yxin** *KL* 51. **yxen** *Bil* 84; *KL* 50. *ack.* **yxena** *ib* 108. *pl. ack.* **yxarna** *PK* 245 *(på två st.),* 246. **yxerna** *ib* 244), *f.* [*Isl.* öx] *L. yxa.* smidher tagher iärn till yxe, thy at thz faar bätzsta äg *MB* 1: 133. är aldre swa riker smidh. at han smidhar yxe aff gulle. än tho at han lägger stundom gull om kring äggina *ib* 81. *ib* 155. *KL* 108. *ST* 111. *SD NS* 1: 514 (1405). *PK* 244, 245, 246. *MD (S)* 290 375. en man hiog widh mz yxe ok hiog sik nidhir gynum halwan fotin swa at yxen sat fast j fotenom *KL* 50. *ib* 51. nw är öxin lagh til trät *Bir* 1: 244. han ... togh ena yxe, oc hwgh ena trägren *MB* 2: 101. yzen hugger trät sunder *Bil* 84. han gat ... eigh dör brutit mz ygssom *Bu* 511. andbudh mz hulkom som iordhin maghe redhas ok yrkias vtantil ok sundrog ok brutin thingh bötas swa som är harff ok yxe *Bir* 1: 290. huilken broder j samma brödraschap *(d. v. s. dragarnes skrå)* jnkomber han schal sich reda pa ... sprund yxe kexe *SO* 192. halshuggus mz yxe the thre *Bil* 344. *ib* 246. the ... dömbdhe ther strax domen sa ath han *(Jösse Eriksson)* skuldhe fran hwdhit ga ther huggo the thz aff vthan flärd medh en ixe the skötto ey swerdh *RK* 2: 4483. herran bödh hanum ... föther aff hugga mz öxe *Bil* 255. hugga han mz öxe *ib* 630. magnus beyntzson hafde en yxa j hande ther mz giorde han engelbert ende *RK* 2: 2673. mymmer fik hanum ... ena stora öxa *Di* 123. tog han syna öxa oc hiog hanum *(ormen)* huffuodit aff *ib.* een yxe staddis j olaffz knä *MD* 367. huilkin som bär yxe äller swärdh äller annor bana wakn j gillis gaardh *SO* 28. *SGG* 131. *Jfr* **bil-, bol-, bredh-, eld-, hand-, pol-öx (-öxe).** — **öxa bang (yxa-),** *n. buller af yxor.* ängin hördhe hamar slagh eller yxa bang *MB* 1: 485. — **öxa byrþ** (*ack.* **öxa byrþ** *VGL I J* 13: 4 *i var.* **öxa byrþe** *ib II J* 32. **oxä byrþi** *ib I J* 13: 4), *f. L.* — **öxa mali,** *m. L.* — **öxa skapt,** *n. L.* — **öxa öl** (*dat. pl.* **öxa ölum** *UplL M* 12: 6. **öxa ölom** *VML II M* 11: 3), *f. L.*

öxe, *se* **oxe.**

öxla (ökxla: -adhis *MB* 1: (*Cod. B*) 526. **ögxla. -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* œxla] **1)** *föröka, fortplanta.* for vtan iäff hafdhe mankönith wordit ökt oc ögxlath (*Cod. A* hafdhe mankönith ökt oc ögxlath 109) hwart aff andro än tho at aldre ware synden giordh *MB* 1: (*Cod. B*) 536. **2)** *förökas, fortplantas. MB* 1: 109 *(se ofvan).* — *refl.* **öxlas,** *föröka sig, förökas; fortplanta sig, fortplantas.* mankönith

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ögxladhis alt äpter noe flodh *MB* 1: 3. at mankönith maghe ökias oc öxlas *ib* 196. waar herra skipadhe thz swa at ä thy wärre nödh oc ärwodhe the hafdho thäs meer ögxladhos the oc wäxsto *ib* 275. *ST* 323. hwi bödh war herra mannenom at waxa oc öxlas oc fylla wäruldinna *Lg* 446. foor öxlas tha mikit *LB* 3: 194. *(svinen)* börya grisa när the ärw tw aara gamble, swa öxlas the wel i syw aar *Peder Månssons Skr.* 217. at hwart thera maghe än ögxlas hwart epter sinne natwro (*Cod. B* öxlas aff andro 544) *MB* 1: 169. adam är then förste som rördhe människio natwro til at öxlas *ib* 149. gudh skapadhe thridhia dagh alzskona iordhinna affwäxt, oc sidhan öxladhis hwart aff andro *ib* 59. nw ögxlas mankönith aff threm noe sönom *ib* 174. *ib* 173.

öxnöker, *se* **yxna öker** *under* **oxe.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Tillägg och rättelser.

Band I.

Sid. 2 sp. 1 r. 19 nedifr. eft. 271. till.: hon ... kändis vidh han a röstinne *Bo* 226. thz weyt iak ey vtan a gäth *RK* 1: 564.

„ 3 „ 1 r. 23 uppifr. läs: **innan-, iämt-, nidher-, näþan-, ovan-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **a** insätt: **a** *för* **ok.** abram bygdhe ... ther altara gudhi a *(Cod. B* oc 516*)* kalladhe a hans nampn *MB* 1: 178. pilthen ... fan ena lyngh a *(Cod. A* ok*)* tesso fundh *MD (S, Cod. B)* 217. wiste them fiäl aa tauils gaanga *ib (Cod. A)* 202. *Jfr Hjelmqvist, Till Schacktafrels lek s.* 9; *Östergren, Språk och stil* 1: 82 *f.*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 57. till.: **abbedise** *BSH* 5: 359 (1509). **abedese** *ib.*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 330. till.: **abbadisso porter (abbedise-),** *m. port i ett kloster i el. vid hvilken samtal med abbedissan plägar ega rum. BSH* 5: 359 (1509). — **abbadisso ämbite (abbatissä ämbete),** *n. abbedisseämbete. SD NS* 2: 571 (1412).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 69. till.: **abota** *AS* 59, 60.

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. frf. **aboi** insätt: **abodh,** *f. åbod, vid å belägen bod. SD NS* 2: 711 (1413).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: (1360).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **abo pänningar,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. frf. **abosker** insätt: **aborre,** *se* **aghborre.**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *n.?*

„ 4 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **abyrþ** insätt: **abygning,** *f. åbyggnad. SD NS* 2: 818 (1414).

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. 50. till.: *Jfr* **troldoms abyrþ.**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **dragha a.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: *f. och n.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. (1512). till.: j aduenthith til julanna *JP* 157.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **aþalfäst** insätt: **adhalbyr,** *m. L. Jfr* **oþolbyr.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. (1347). till.: *Jfr* **oþolfäst.**

Sid. 4 sp. 1 r. 23 nedifr. frf. **aþalkona** insätt: **adhaliordh (adel-** *KrLL G* 5: 1, *Eds.* 31: 1**),** *f. L. Jfr* **oþoliorþ.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **adhalvägher** insätt: **adhalslot (adel-),** *n.* = **adhalhus.** *BSH* 5: 234 (1508).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **adhalvägher** insätt: **adhalvatnvärke (adel-** *KrLL G* 5: 1, *Eds.* 31: 1**),** *m. Jfr* **oþolvatnvärke.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **adhel (adell),** *m.* [*Mnt.* adel] **1)** *adel, adlig börd el. härkomst.* the ther äre aff naagen god adell *HSH* 24: 148 (1518). *ib* 150 (1518). **2)** *adel, adelsklass, adelsmän.* iack giorde adelen fatiig ock arm *RK* 3: *(sista forts.)* 6384. sweriges adell *BSH* 5: 555 (1516).

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. läs: **1)** = **aþra 1.** *Va* 50. **2)**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **3)**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. frf. **adhla** insätt: **adhertan,** *se* **attartan.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **vatn-, vatns-adhra.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 465. till.: — *åderlåtning.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *adj.* till.: [*Fdan.* aadig]

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **aaff.** till.: *GO* 719;

„ 6 „ 1 r. 23 nedifr. läs: (1401).

„ 7 „ 1 r. 15 nedifr. eft. a. till.: tröstande fullelica af honom *Bir* 4: 291 *(jfr* 529*).* war allan daghin oc nattena af bönom *KL* 196. *(jfr* 425*).* — (?)

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **innan-,** till.: **iämt-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **up-, upsidhis-, ut-, utan-, öster-af.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. frf. **af** insätt: **af** *för* **ok.** at all ting skulle komma til mik aff ingen haffua nogit got til sik *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6344 *(jfr s.* 242*).*

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. frf. **af bena** insätt: **afata,** *se* **ofata.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **beskatta af.**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 202. till.: *Jfr* **bita af.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *L.* till.: *bortbära. BSH* 5: 595 (1517). *Jfr* **bära af.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 8 sp. 1 r. 2 uppifr. eft. *orig.*). till.: *Jfr* **daghthinga sik af.**

" " " " r. 13 uppifr. eft. 2435. till.: — *bortdrifva, vräka. SD NS* **2**: 829 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 25 nedifr. frf. **af falla** insätt: **affall,** *se* **afal.**

" 9 " 1 r. 7 uppifr. frf. **afgiäld** insätt: **af giva,** *v. L.*

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. 327. till.: — **afgudha sighnilse,** *f.? afgudisk signelse el. besvärjelse. MB* 1: 415.

" " " " r. 14 nedifr. eft. *ego-område.* till.: *Jfr Bergman, Stud. i Sv. servitutsrätt* 2: 43 *f.*

" " " " r. 9 nedifr. eft. *torp.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 54; *Bergman, anf. skr.* 2: 42.

" " " " r. 4 nedifr. frf. **afgärþisbyr** insätt: **afgärdhe?** *n.* = **afgärþa byr.** iugen i affgerde *(för* affgerde by?) ganghe eller loff giffue epter biom söke *SD NS* 2: 824.

" " " " r. 3 nedifr. frf. **afhald** insätt: **afgärdhisthorp,** *n.* = **afgärdha thorp.** *SD NS* 2: 854 (1414).

" 10 " 1 r. 10 uppifr. — *Jfr* **halda af.** utgår.

" 11 " 1 r. 8 uppifr. eft. *m.* till.: *och n.* (*GO* 381).

" " " 2 r. 11 nedifr. frf. **afling** insätt: **aflidhande (afflydende),** *n. aflidande. SO* 150.

" 12 " 1 r. 2 uppifr. eft. 460. till.: *Jfr* **pänninga afling.**

" " " " r. 15 uppifr. läs: **aflinga pänningar,**

" " " " r. 19 uppifr. eft. *L.* till.: — **aflings äng,** *f. förvärfd äng. SD NS* 2: 788 (1414, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 10 uppifr. (1414) utgår.

" " " " r. 24 uppifr. eft. 32. till.: — *Jfr* **löpa af.**

" " " " r. 16 nedifr. läs: **aminnilse 2.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. 565. till.: hafwa afminnilse aff minne pyno tyma *ST* 265 *(jfr* 551).

" " " " r. 8 nedifr. läs: **(amnam** *SD* 2: 289 (1299). **afnaam)**

" 13 " 1 r. 3 uppifr. läs: **(-näfning** *L.* **-nempning)**

" " " " r. 5 uppifr. eft. *egendom.* till.: *Jfr Bergman, Stud. i Sv. servitutsrätt* 2: 154 *f.*

" " " " r. 20 nedifr. eft. (1470). till.: *ib* 1: 76 (1366), 78.

" " " " r. 17 nedifr. eft. *Jfr* till.: **lagha afraþ** *samt*

" " " " r. 13 nedifr. eft. (1347). till.: *ib* 4: 299 (1333).

" " " " r. 10 nedifr. läs: **afrads pänningar,**

" " " 2 r. 18 uppifr. läs: **ofradher.**

" " " " r. 22 uppifr. frf. **afrestan** insätt: **afresta,** *v. försöka, söka företaga. Lg* 3: 530, 540.

" " " " r. 2 nedifr. (1414) utgår.

" 14 " 1 r. 10 nedifr. eft. *frånskilja.* till.: *MB* 2: 42.

Sid. 14 sp. 2 r. 28 uppifr. frf. **afskyrdh** insätt: **afskyldan (-skyllan),** *f.* = **afskyld.** *SD NS* 2: 768 (1414).

" 15 " 1 r. 20 uppifr. frf. **afstadhkoma** insätt: **afspyria (aff spôria),** *v. åtspörja. SO* 103.

" " " " r. 21 uppifr. eft. (1500). till.: **aff ståde koma** *FM* 234 (1505).

" " " " r. 4 nedifr. eft. 287. till.: *BSH* 5: 349 (1509, *på två st.*).

" " " 2 r. 10 uppifr. (1414) utgår.

" " " " r. 11 nedifr. eft. (1405). till.: — *taga undan, förkorta. Bir* 2: 322.

" " " " r. 8 nedifr. eft. 84. till.: — *taga bort, afskaffa. i fråga om dräkt. VKR* 13.

" 16 " 1 r. 10 uppifr. frf. **aftra** insätt: **aftolla,** *v. afskeda?* c (100) karla är ther ferdige oppe, xx (20) ware ther och c medh thet förste, the andre äre aff tolladhe *BSH* 5: 132 (1506).

" " " 2 r. 28 nedifr. läs: *MEG*

" " " " r. 27 nedifr. läs: *EG*

" 17 " 1 r. 23 nedifr. eft. *ack.* till.: *(qvarnar, ålfiske och jord)* som . . . jösse martensson them aff wäldat hafuer *SD NS* 2: 731 (1413).

" " " 2 r. 11 uppifr. läs: **afväxter,** *se* **aväxter.**

" " " " r. 19 uppifr. **afäta,** *se* **ofäta.** utgår.

" " " " r. 21 nedifr. frf. **aggia** insätt: **ager mönia (-mönja. -monja),** *f. åkermönja, agrimonia eupatoria Lin.: dekokt på denna växt.* drike . . . agermönja *LB* 14: 3 *(s.* 475). drik säteffär och agermonja *ib* 5 *(s* 476).

" " " " r. 20 nedifr. frf. **agrip** insätt: **agiälda (aagelle),** *v. gälla, afse. HSH* 19: 133 (1506), 134. *Jfr* **giälda a.**

" 18 " 1 r. 9 uppifr. eft. 5682. till.: — *det som skrämmer, skräckmedel.* iak rädhis . . . for änghin agha *Fl* 1153 *i var.*

" " " " r. 19 uppifr. eft. 436. till.: *Jfr* **ägho lös.**

" " " " r. 6 nedifr. eft. (1406). till.: som alle närstadde oc ahörande waro *ib* 2: 819 (1414).

" " " 2 r. 10 uppifr. eft. *afskr.*). till.: akande a sinom vangn *KL* 146.

" " " " r. 21 nedifr. läs: *Ä. Dan.*

" " " " r. 3 nedifr. eft. *Jfr* till.: **blods-, bols-,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. **rogh-,** till.: **skötnings-,**

" 19 " 1 r. 30 nedifr. eft. 284. till.: *Jfr Fries. Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 7, 11, 48.

" " " " r. 23 nedifr. läs: **akerlas,**

" " " " r. 22 nedifr. frf. **akermal** insätt: **akerluter,** *m. åkerlott. SD NS* 2: 590 (1413).

" " " " r. 15 nedifr. frf. **aker tegher** insätt: **akerstykke (akker-),** *n. åkerstycke. DD* 3: 212 (1482), 213.

" " " 2 r. 6 uppifr. eft. *trist.* till.: for alle ytermer tiltalan ellar aklakan . . . for thet sama arfuit *SD NS* 2: 822 (1414).

" " " " r. 25 uppifr. läs: **akoma** *(part. pret.* **-komin. -kummin),**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 19 sp. 2 r. 27 nedifr. eft. *frände.* till.: *SD NS* 2: 712 (1413).
" 20 " 2 r. 10 nedifr. läs: [*Isl.* akta. *Mnt.* achten]
" 21 " 1 r. 8 uppifr. läs: 554.
" " " 2 r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
" " " " r. 12 nedifr. läs: **aktigh (afftig: -ige** *BSH* 20: 195 (1507)),
" " " " r. 9 nedifr. frf. **akära** insätt: **akting,** *f. Jfr* **forakting.**
" 22 " 1 r. 27 uppifr. läs: **alvidha barker**
" " " " r. 27 uppifr. frf. **al,** *f.?* insätt: **al,** *f.?* [*Got.* alhs] *tempel. i ortnamn.* de froal *SD* 1: 188 (1216-20).
" " " " r. 30 uppifr. eft. 5229. till.: eth halfft tymber aal *BYH* 1: 258 (1455).
" " " " r. 23 nedifr. eft. 486. till.: — **ala fiskeri (alafischerij),** *n. ålfiske. BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*).
" " " 2 r. 15 uppifr. läs: **(albwgha-),**
" " " " r. 12 nedifr. eft. aldher. till.: *(af Kock, Medeltidsordspr.* 2: 173 *tolkadt med "af-föda")*
" " " " r. 5 nedifr. eft. **barndoms-,** till.: **gamals-, giptomals-,**
" " " " r. 4 nedifr. läs: **midh-, midhio-, mäþ-, skiäla-, ungdoms-alder.**
" 23 " 1 r. 2 uppifr. eft. *Jfr* till.: **höfdhis-,**
" " " " r. 5 uppifr. eft. (1402). till.: *Jfr* **alderhäfþ.**
" " " " r. 24 uppifr. eft. 221. till.: **allars** *Lg* 3: 547.
" " " 2 r. 10-9 nedifr. läs: alt til fram faret
" " " " r. 3 nedifr. eft. 5862. till.: *Jfr* **altidhelika.**
" 24 " 1 r. 29 uppifr. läs: *ib* 10.
" " " " r. 25 nedifr. läs: diwr
" " " " r. 9 nedifr. eft. 221. till.: *Se vidare under* **iu 3.**
" " " 2 r. 30 uppifr. läs: **alderfadhir**
" " " " r. 25 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **alders häfdh.**
" " " " r. 2 nedifr. läs: 467. **aallan** *SD* 2: 13
" 25 " 1 r. 24 uppifr. frf. **aldinviþer** insätt: **aldinviþa,** *f. L. Se Kock, Sv. landsm.* XV. 8: 24 *f.*
" " " " r. 31 uppifr. läs: **(aldrygh** *MP* 2: 75. **aldregh**
" " " 2 r. 30 nedifr. läs: *aldrig, än*
" 26 " 1 r. 14 uppifr. frf. **algardher** insätt: **alfiande (aall fiendhe),** *m. hufvudfiende. BSH* 4: 252 (1500). *Jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 337 *f.*
" " " " r. 9 nedifr. läs: *måttet*
" " " 2 r. 22 uppifr. läs: **alins langer,**
" " " " r. 22 uppifr. eft. 462. till.: — **alins thiokker (alens thywk),** *adj. alnstjock. BSH* 5: 348 (1509).
" " " " r. 25 uppifr. läs: **alisker** (*n.* **alisk),** *adj. från Aalst?* fyre alnar alisk clädhe *DD* 3: 229 (1490). — *n.*
" " " " r. 4 nedifr. eft. *LfK* 6. till.: **alledelis** *BSH* 4: 204 (1496).

Sid. 27 sp. 1 r. 13 uppifr. frf. **alla redho** insätt: **allalunda,** *adv. öfver allt, ständigt. Al* 5546.
" " " " r. 28 nedifr. frf. **allena** insätt: **allelika (-ligha),** *adv. alldeles, fullkomligt. FM* 42 (1425).
" " " " r. 12 nedifr. i st. f. **all enast** läs: **allenast**
" " " 2 r. 1 uppifr. eft. *adv.* till.: [*Mnt.* allikewol]
" " " " r. 23 uppifr. läs: 71-2).
" " " " r. 29 uppifr. frf. **almenogher** insätt: **almen,** *se* **almän.**
" " " " r. 2 nedifr. eft. 5858. till.: vi . . . helsom iþär mästärä männena ok allän almoghän a coparbergheno *SD* 5: 636 (1347).
" 28 " 1 r. 4 nedifr. eft. (1506). till.: then almegtosthan gudh i hemerike *ib* 3: 153 (1464).
" " " " r. 1 nedifr. läs: *allmän.*
" " " 2 r. 19 nedifr. eft. 102. till.: **almännis vatn (almännisz-),** *n. VGL I M* 4. — **almännis öre (almenniz-),** *m. VGL III* 116.
" 29 " 2 r. 11 uppifr. eft. *Skeninge).* till.: *SD NS* 2: 507 (1412).
" " " " r. 25 uppifr. eft. LXX. till.: *SD NS* 2: 724 (1413, *gammal afskr., på två st.*).
" " " " r. 8 nedifr. eft. *lagman).* till.: *Jfr* **lands almänninger.**
" 30 " 1 r. 1 uppifr. eft. *(jfr* **2** *b).* till.: *SD NS* 2: 849 (1414, *på två st.*).
" " " 2 r. 7 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — **almännings ödhkn (almen(n)ings økn),** *n. ödemark som utgör allmänning. ss ortnamn.* vnam partem in almen(n)ings økne *SD* 4: 734 (1340, *nyare afskr., i två dipl.*).
" " " " r. 13 uppifr. eft. *åsyftadt).* till.: *Jfr Schück, Birka s.* 24.
" " " " r. 21 uppifr. eft. 490 (1307). till.: sither man qwar wm almenningis öra epter martensmessodagh, wari twägilt *ib NS* 2: 830 (1414, *Skarastadgan, gammal afskr.*)
" " " " r. 29 nedifr. frf. **alsala** insätt: **aln,** *se* **alin.**
" " " " r. 4 nedifr. läs: **afgudha-, gul-, hälgha likama-, högh-, högha-, klärka-, siäl-, siäla-, sokn-, sokna-, ämbitis-**
" " " " r. 2 nedifr. eft. *altarduk.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 532 *f.*
" 31 " 1 r. 6 uppifr. eft. *altaret?* till.: *remsa som hängde ned från altarskifvan? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 532 *f.; Branting, Fornvännen 1910 s.* 185.
" " " " r. 14 uppifr. eft. *altarkläde.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 531.
" " " " r. 19 uppifr. eft. *altaret.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 294 *f.*
" " " " r. 10 nedifr. eft. *adv.* till.: [*Jfr Mnt.* alle tit]
" " " " r. 2 nedifr. eft. 418. till.: **3)** *ju alltid, ju, ju icke. i sats inledd af* at. engen

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hauer nw swa stort wald ... at gudh ma thz altiid krenkia *MD* 389.

Sid. 31 sp. 2 r. 3 uppifr. läs: *m. och n.*

" " " " r. 4 uppifr. läs: *LB* 2: 41. *ib* 7: 144,

" " " " r. 7 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **alzvaldogher.**

" " " " r. 28 nedifr. eft. (1504). till.: **alwarligen** *FM* 496 (1510). **alffuerligen** *ib* 524 (1511).

" " " " r. 27 nedifr. läs: *sannfärdigt,*

" 32 " 1 r. 8 uppifr. läs: **alzman** (*trol. för* **halzman,** *se Kock, Förklaring af fornsv. lagord s.* 4),

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. **3)** till.: *taga på sig, ikläda sig. Al* 10371. **4)**

" " " " r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: **läggia a** *samt*

" " " " r. 17 nedifr. läs: (**aam.** **om** *FM* 347 (1507)), *m. och n.*

" " " " r. 16 nedifr. eft. 202. till.: *BSH* 5: 379 (1509).

" 33 " 1 r. 12 uppifr. *ib (Cod. B)* 554. utgår.

" " " " r. 18 uppifr. läs: **ambota** (**ambuta** *MB* 1: *(Cod. B)* 554),

" " " 2 r. 16 uppifr. eft. 47. till.: **3)** *åminnelse, stiftelse som bevarar ngns åminnelse el. erinran om ngn. SD NS* 2: 680 (1413).

" " " " r. 22 uppifr. eft. **aaminnilse.** till.: **aminnise** *Ber* 238 (*jfr* 303).

" 34 " 1 r. 28 uppifr. frf. **amma** insätt: **amiral** (**ameral**), *m.* [*Ä. Dan.* amiral, ameral. *Franska* amiral] *amiral. HSH* 24: 101 (1517).

" " " " r. 30 nedifr. frf. **a mot bära** insätt: **amnam,** *se* **afnam.**

" " " " r. 26 nedifr. frf. **amper** insätt: **a mot stridha,** *v. strida emot, bekämpa. med dat. Bil* 897. *KL* 149.

" " " 2 r. 5 uppifr. frf. **amykin** insätt: **amur,** *m.?* [*Ä. Dan.* amur] *amur, melilotus Lin.* stöth amwr *LB* 7: 201.

" " " " r. 23 uppifr. eft. *Jfr* till.: **kornan** *samt* **anfriþer,**

" " " " 1 nedifr. eft. 289. till.: — *part. pres. med gen.* thäs. jak ... hopas at the sik thäs anamande wordha *FH* 6: 32 (1452, *gammal afskr.*). *ib* 37 (1453).

" 35 " 1 r. 4 uppifr. eft. (1510). till.: — *Jfr* **i gen anama.**

" " " " r. 4 nedifr. läs: j them

" " " 2 r. 1 uppifr. läs: *Jfr* **forradhilsa-, hytto-, lekara-, pino-, sangara-, smidhio-, örlögh-anbuþ.**

" " " " r. 24 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: **and** *SD NS* 2: 833 (1414).

" 36 " 1 r. 14 uppifr. läs: moghnan

" " " " r. 15 uppifr. läs: 112.

" " " 2 r. 15 uppifr. eft. 292. till.: **andirliker: -liks** *KL* 285 (*jfr* 426).

" 37 " 1 r. 6 uppifr. i st. f. **änzsvar.** läs: **anzsvar.**

" " " " r. 8 uppifr. läs: 7603;

" " " " r. 8 uppifr. eft. [*Isl.* andsvar] till.: *L.*

Sid. 37 sp. 1 r. 17 uppifr. eft. *Al* till.: 7603,

" " " " r. 19 nedifr. läs: 517. **antwordhe** *FM* 609 (1513). **antworde** *ib.*

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. **ater andvardha.** till.: — **andvardha i gen,** *återlemna. VKR* 35. *Jfr* **i gen andvardha.**

" " " " r. 8 uppifr. frf. **andvardhan** insätt: **andvarþa,** *v. L. Jfr* **forandvardha.**

" " " " r. 16 uppifr. läs: **andvardhilse** (**anthwardhelse**), *n. pl.?*

" " " " r. 21 uppifr. frf. **anfal,** insätt: **aner,** *pl.* [*Jfr Mht.* ane, *m.*] *anor, (adliga) förfäder.* tilsagth haffwe, pa edert skiolmerke och iiij (4) aner *BSH* 5: 318 (1508).

" " " " r. 30 nedifr. frf. **anfalning** insätt: **anfalla,** *v.* [*Mnt.* anvallen] *anfalla. FM* 669 (1517).

" " " " r. 29 nedifr. läs: (**anfong.** **anfengh** *BSH* 5: 84 (1506)),

" 38 " 2 r. 15 nedifr. frf. **angra** insätt: **anglor,** *f. pl. Jfr* **fotanglor.**

" " " " r. 10-5 nedifr. i st. f. *dat. — konstruktion).* läs: *dat. el. ack.*

" 39 " 1 r. 3 uppifr. eft. 4256. till.: thz skal ider angra ok alla idra frender *RK* 1: 3713.

" " " " r. 7 uppifr. läs: 1332 (*i de båda senaste språkprofven kan opersonl. konstr. med ack. föreligga*).

" " " " r. 23 uppifr. läs: **angrip** (**-gripp. -grep**),

" " " " r. 31 nedifr. frf. **anhärve** insätt: **anhängiare** (**-hengiäre**), *m.* [*Ä. Dan.* anhænger. *T.* anhänger] *anhängare. HSH* 24: 107 (1517).

" " " " r. 18 nedifr. eft. (1508). till.: — *vara fientlig (mot)?* koning kristiern, som thaa ankadhe paa riketh *BSH* 5: 360 (1509).

" " " " r. 17 nedifr. läs: *Fl* 1975; *Lg* 3: 263.

" " " " r. 16-15 nedifr. läs: **akkare** *L.* **akkiäri** *BjR* 20: 2. **akkara** *StadsL Sk* 9. **akkar** *ib i var.* **acker** *FM* 617 (1514). **äkkare** *SR* 48. **äkkiär** *BjR* 19: 3),

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. **murankare.** till.: — **ankaris läghe** (*StadsL Sk* 3: 1 *i var.* **akkaris-** *ib* 3: 1. **ankara-** *ib i var.* **akkarä-** *ib i var.* **ankars-** *ib i var.* **äkkiärs-** *BjR* 13: *pr.*), *n. L.* — **ankaris stränger** (*StadsL Sk* 9 *i var.* **akkaris-** *StadsL Sk* 9. **ankara-** *ib i var.* **akkare-** *ib i var.* **akäris-** *BjR* 19: 3), *m. L.*

" " " " r. 24 uppifr. eft. 16. till.: **äntlite: -ith** *VKR* 58 (*på två st.*).

" " " " r. 31 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hörro-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. *dat. m.* till.: **adrom** *Ber* 106 (*jfr* 299).

" " " " r. 5 nedifr. eft. *f.* till.: **adhre** *SD NS* 2: 660 (1413).

" " " " r. 4 nedifr. eft. **annan.** till.: **anna** (*för* **annan**) *SO* 22.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 39 sp. 2 r. 1 nedifr. eft. *f.* till.: **adhra** *Ber* 17 *(jfr* 295*)*.
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **annor. annur.**
„ 40 „ 1 r. 1-2 uppifr. **androm** *MD (S)* 205. utgår.
„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. *gen.* till.: **annara** *MB* 1: *(Cod. B)* 532.
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. 107. till.: **andron** *SJ* 245 (1455); *FM* 246 (1505), 247. **androm** *MD (S)* 205; *Lg* 3: 489; *slutkonsonantens teckning är på båda ställena beroende på upplöst förkortning; formen* **andron** *torde vara åsyftad.*
„ 41 „ 1 r. 26 nedifr. läs: vardh
„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: annarss
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 4224. till.: — *Jfr* **half-annar.**
„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. (1508). till.: **anderstadhens** *FM* 434 (1509).
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *daniserande).* till.: **annarstedis** *FM* 205 (1504).
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *BSH* till.: 4: 318 (1502),
„ 42 „ 1 r. 26 uppifr. läs: (äller, hälder),
„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1405). till.: — *Se vidare under* **ällar, ällas, älläghis.**
„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. 3299. till.: **annar lund** *Ir* 4085. **annar lundh** *RK* 3: 2584.
„ „ „ „ r. 28 uppifr. **annerlunda** *SO* 147 utgår.
„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **annöþogher** insätt: **annorlunda (annerlunda),** *adv.* = **annorlund.** *SO* 147. samt: **annorvis? (anner vys),** *adv. på annat vis, annorlunda. närmande sig adj. anv.* til wij fange eders scriffuelse eller anner vys tiñde *BSH* 5: 162 (1507). *Jfr* **aþravisu, aþruvis.**
„ 43 „ 1 r. 11 uppifr. frf. **antikrister** insätt: **antiggia,** *se* **annattväggia.**
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. *L.* till.: *apostladag. VKR* 17.
„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **appellera** insätt: **appellation,** *f.* = **appellacie.** *BSH* 5: 186 (1507).
„ 44 „ 1 r. 6 uppifr. läs: **j aftonse** *KL* 6 *(jfr* 420*)*.
„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **bruþlöps-,**
„ „ „ „ r. 30-28 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fastogangs-,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **hälgh-, hälgha kors-, hälgha likama-, höghtidhis-, iula-, kyndilmässo-, miþsumars-, olafsmässo-, paska-, pingizdagha-, tisdags-, thorsdags-, varfru-aptan.**
„ „ „ 2 r. 11 uppifr. läs: 616. **or: oredh** *FM* 246 (1505). **oor** *ib* 360 (1508).
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. (1409). till.: — *pl. lefnadsår, lefnad.* mz sorgh mon nu ändas var aar *Fl* 554.
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **prövilsa-,** till.: **skiäla-, skiällikhets-,**
„ 45 „ 1 r. 6-7 uppifr. läs: **bark-, godh-, korn-, o-, sylta-ar,**

Sid. 45 sp. 1 r. 22 uppifr. eft. (1407). till.: *Jfr* **argiäld.**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. (1410). till.: *Bir* 5: 93.
„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. 150. till.: then boom. som the saa lenge haffua arbetet paa *BSH* 4: 315 (1502).
„ „ „ „ r. 5 nedifr. frf. **arþa** insätt: **arborst,** *se* **armborst.** samt **ardh,** *se* **art.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: *v.*
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **arþer (ordher** *FH* 5: 178 (1499). *best. f.* **ardhrit** *Bir* 1: 298. **adhrit** *Ber* 70**)**
„ 46 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 70. till.: *Jfr* **vararþer.**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **dana-,** till.: **fíri-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. **fíri-,** utgår.
„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **kullar-, lösöra-, maghar-, niþiar-,**
„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **vigh-, vighar-arf.**
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. frf. **arfluter** insätt: **arfkräfning,** *f. arfskraf. SJ* 200 (1451).
„ „ „ „ r. 4 uppifr. frf. **arfra** insätt: **arfmedhel,** *n. arfsmedel. BSH* 5: 120 (1506). och **arfnamare,** *m.* [*Jfr Fdan.* arfname *och Mnt.* ervename] *arftagare. SD NS* 2: 754 (1414), 833 (1414).
„ „ „ „ r. 27-8 uppifr. **erffuaskipning** — (1474) utgår.
„ „ „ „ r. 25-4 nedifr. läs: 342 (1467). *Jfr* **arva-, ärve-skiptning.**
„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1401). till.: *FH* 2: 90 (1432).
„ 47 „ 1 r. 9 uppifr. eft. argt. till.: archt *SJ* 276 (1459).
„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. (1377). till.: *BSH* 1: 132 (1371).
„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: *skada; förfång; fientlighet.* bruke . . . teris köpenskap . . . vthen alth hijndher äller argth *HSH* 19: 57 (1504).
„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. (1510?) till.: nagot anfall eller argt *ib* 154 (1507).
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: *n. i best. form.*
„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **arguera** insätt: **argiäld (argel),** *n. årlig arrendeafgift.* argel vpp bära *SD NS* 2: 536 (1412). *Jfr* **arsgiäld.**
„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. *L.* till.: **arka nykil (-nikil),** *m. L.*
„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: 59. **orle** *ib* 14: 10 *(s. 478)***)**,
„ „ „ „ r. 13 uppifr. *A) adv.* utgår.
„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 53). till.: fran arla j morghons haffwir hon här warit *MB* 2: 209.
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 181. till.: — *tidigt, i tid.* thän krokis arla som godhir krokir skal wardha *GO* 179. —
„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **arlika** insätt: **arlanger (n. aarlankth),** *adj.* [*Isl.* árlangt, *adv.*] i arlankt, *under ett år, på ett helt år.* inthet mera folk . . . wentha the i aarlankth *BSH* 5: 209 (1507).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 47 sp. 2 r. 30 uppifr. eft. **aarligha**. till.: **orliga** *FM* 408 (1509).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **ärmber: ärm** *PM* 1; **ärmane** *Bir* 2: 15.

„ 49 „ 1 r. 20 uppifr. frf. **aros** insätt: **aropa,** *v. anropa, åkalla. MB* 2: 123.

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: *n.?*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *ortnamn.* till.: de aros *SD* 1: 260 (1231, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **arst** insätt: **arsballe? (aarz-),** *m. arsklinka.* til aarzballana *LB* 13: 19 *(s.* 462*)*.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 231. till.: ericus aarsæle *ib* 267 *(Registrum Upsal.* 1344*)*.

„ „ „ 2 r. 21 nedifr. eft. 745. till.: — **arvadel (ärffwadeel. erffuadel** *SJ* 383 (1473)**),** *m. arfvedel, arf.* the äro thil falne myune hustrv i rättom ärffwadeel *SD NS* 1: 56 (1401). *Jfr* **arf-, ärfdha-, ärve-, ärvis-del. — arva gods,** *n. arfvegods.* alt henne arffua godz *SD NS* 1: 111 (1402, *gammal afskr.*). *Jfr* **arfs-, ärfdha-gods. — arva iorþ,** *f. L. Jfr* **ärfþa-, ärve-iorþ. — arva luter (erfua-** *L.*)**,** *m. L. arfvelott.* haffua wnt ... allan min arffualuth i korkos godze *SD NS* 2: 109 (1409, *gammal afskr.*). *Jfr* **arf-, ärfþa-, ärveluter. — arvaskiptning (erffuaskipning),** *f. arfskifte. SJ* 383 (1473) *Jfr* **arf-, ärve-skiptning.**

„ 50 „ 1 r. 5 uppifr. läs: **vigh-arve** *samt* **barna arvar.**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. **arva bol (arvi-),** *n. L.* utgår.

„ „ „ „ r. 6-11 uppifr. **arva gods — arfluter.** utgår.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **bak-, dana-, sonar-arver** *samt*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. frf. **arvinge** insätt: **arver,** *m. L.* samt **arvi bol,** *n. L.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **arvoþa** insätt: **arvinger,** *m. L.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **ärwþi.** till: **äruadhe** *Bir* 3: 226 *(jfr* 481*)*.

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: **handa-, kärleks-, reghlo-, þräla-arvoþe (-ärvodhe).**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 36. till.: — **arvodhis dränger (ärwodis-),** *m. arbetsdräng. GS* 51 (1450).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: *m. L.*

„ 51 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **aröra** insätt: **arätta,** *v. anrätta, servera. Bil* 772. *Jfr* **rätta a.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. (1300-1310). till.: apaldaas *ib* 1: 180 (1215, *gammal afskr.*). *Jfr Stenstrup, Stud. over de ældste danske Stednavnes Bygning s.* 22 *f.*

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: *n.* [*Fdan.* as (aas). *Mnt.* âs] **1)** *(af kött bestående) föda (för djur).* han bant them *(griparne)* fore thera aas *(fecit ponere cibaria) Al* 9101. *ib* 7035. **2)**

Sid. 51 sp. 1 r. 21 nedifr. 7035, 9101, utgår.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **2)** till.: *åse, tillse.* som skole neersittia ock aasee, hure han siin mester skördh forarbeyder *SO* 104. —

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: (*obl. kas.* **asyo),**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: (1424).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **eke-, ene-, fal-, kals-aska.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1340?). till.: **3)** *se rymdmått.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. frf. **askodhan** insätt: **a skina?** *v.* — **lata a skina,** *låta synas, göra kunnig?* ther *(för* thet?*)* skulom wi latha a skina *MD* 45. *Jfr* **paskina.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **a slat** insätt: **a sla,** *v. företaga.* thenna resa ... a sla *Al* 7963.

„ 52 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 198. till.: *Jfr* **muslaghu asne.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 165. till.: — **asna kinben,** *n. åsnekäk. MB* 2: 119.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **(-käpther. -käffter).**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. 119. till.: kastade han asna kinbenit äller käpthen vth aff synne handh *ib.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: *aspträd.* tremulus asp *Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 7 *(Cod. Ups. C* 574*)*.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **a standa** insätt: **astadhkoma,** *se* **afstadhkoma.** samt **astand,** *n. bistånd. BtRK* 33 (1359, *orig.*).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *v.* till.: **1)** *stå (på). vara (på).* altidh skal bätre sädh a sta a annars aker *MD (S)* 288. **2)**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **astunda** insätt: **astund,** *n. LB* 1: 95 *(s.* 493*)*.

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 124. till.: — *Jfr* **kärleks astundan.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 76. till.: *pl.* **asyonar** *SD NS* 2: 820 (1414).

„ 53 „ 1 r. 13 uppifr. läs: *besigtning, äfven sammanfattningen af de män som förrätta en syn.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *SD NS* 2: 820 (1414).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. 261. till.: *Jfr* **härads-, lands-asyn.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **asäte** insätt: **asäta,** *f.* — **asätu gardher (asätho-),** *m.* [*Fnor.* asetugarðr] *gård på hvilken någon är bosatt. FH* 3: 142 (1449).

„ 55 „ 1 r. 29 nedifr. läs: at sizto, at ytarsto;

„ „ „ „ r. 27-26 nedifr. läs: *part. pres. el. verbalsubst. på* -nde *med betydelse af gerundium (gerundivum) el. inf. närmande sig användningen af* **at** *ss infinitivmärke (jfr* **til** *B* **2**). *Jfr Tamm, Tränne tyska ändelser i svenskan s.* 9 *f.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 64. till.: thz ware oss myndre skam oc skadi oc mz grat at lidhande *(esset tolerabile malum, et gemens tacerem) MB* 2: 191. dömdom wi

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

fornempda erik jeopson ... sina penninga eller annan pant oc afradh aff twem arom innan sex wikur at gifuande *SD NS* 2: 691 (1413).

Sid. 55 sp. 1 r. 16 nedifr. eft. 294. till.: *Bu* 499 *(jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 145 *f.). Bir* 3: 316 *(jfr* 483*). Jfr Östergren, Språk och stil* 1: 82.

" " " r. 12 nedifr. eft. **langs-,** till.: **mällom-,**

" " " r. 11 nedifr. eft. **up-,** till.: **up undir-,**

" " " r. 10 nedifr. eft. **västan-,** till.: **äptir-,**

" " " r. 6 nedifr. eft. 216. till.: **aat** *Ber* 278 *(på två st.).* **a** *Bil* 539; *MP* 1: 42 *(jfr* 359*).*

" 57 " 1 r. 8 uppifr. i st. f. **e,** läs: **ä,**

" " " r. 15 nedifr. läs: **for at, likoväl at, alt likoväl at, sva at, sva framt at** *(under* **framber***),* **sva sum at,**

" " " r. 13 nedifr. eft. **þy at,** till.: **än tha at, än þo at, än thy at, þär mäþ at, thär pa at,**

" " " r. 11 nedifr. eft. **äptir at,** till.: **äptir at at,**

" " " r. 6 nedifr. eft. 134. till.: ey lydher jak konungxsens budhi wtan thy at laghen bywdha *(præcepto legis) MB* 2: 301.

" " 2 r. 1 uppifr. frf. **ata** insätt: **at,** *n.* [*Isl.* át] *Jfr* **madhka at.**

" " " r. 4 uppifr. eft. 334. till.: *Ber* 85 *(jfr* 298*),* 86 *(jfr* 298*).*

" " " r. 4 uppifr. läs: **fore-, ivir-, kiöt-, of-, äptir-ata.**

" " " r. 15 nedifr. eft. 851. till.: — *Jfr* **bära at.**

" 58 " 1 r. 3 nedifr. frf. **aterbryta** insätt: **ater boa,** *v. bo qvar. MB* 1: 194.

" " 2 r. 18 uppifr. eft. *f.* till.: **1)** *jord som någon är berättigad att återköpa. FH* 3: 135 (1449). **2)**

" " " r. 5 nedifr. eft. (1467). till.: *Jfr* **driva ater.**

" 59 " 1 r. 25 uppifr. frf. **ater fulla** insätt: **aterforvärva (atherföruärffwa),** *v. återförvärfva. Su* 33.

" " " r. 25 uppifr. eft. *L.* till.: *ersätta. Ber* 249. *Jfr* **fulla ater.**

" " 2 r. 26 nedifr. eft. 321. till.: — *abs. (åter)-betala.* söth är at drykka ok surth athir gyälla *GO* 90.

" " " r. 2 nedifr. läs: 61. *ib*

" 60 " 1 r. 15 uppifr. eft. *TS* 20. till.: *Jfr* **göra ater.**

" " " r. 12 nedifr. eft. 178. till.: — *tygla, styra.* atirhalda kruppin *KL* 258.

" 61 " 2 r. 25 nedifr. läs: **(aatherliffua),**

" " " r. 16 nedifr. *(för* -leffua*)* utgår.

" 62 " 1 r. 3 uppifr. eft. 210. till.: *Jfr* **liggia ater.**

" " " r. 29 nedifr. läs: *n. pl.?*

" " 2 r. 21 uppifr. frf. **aterlösa** insätt: **aterlöpna,** *v. ånyo utsätta för afdunstning. PM* XLI.

" 63 " 1 r. 15 nedifr. frf. **ater rinna** insätt: **ater redha,** *v. åter iordningställa, återställa.* tha ather redhis ... golffuit til sin stadga *Bir* 4: 105.

Sid. 63 sp. 1 r. 6 nedifr. frf. **aterskipa** insätt: **aterskapa,** *v. skapa på nytt.* som skapade äru, oc atherskapade j döpilsomen *Bir* 4: 103.

" " 2 r. 4 uppifr. frf. **aterskridha** insätt: **ater skiuta,** *v. skuffa tillbaka. Lg* 3: 82.

" " " r. 1 nedifr. eft. 173. till.: *Al* 9184. *PM* 4.

" 64 " 1 r. 11 uppifr. frf. **atersvälghia** insätt: **ater sugha,** *v. suga tillbaka.* budhu ormana ... ather swgha alt sit ether aff ... coclara liue *Bil* 236. samt **atersvara,** *v. besvara.* hwariom enom honom älskande oc *(för* um?*)* största kärlek atherswarande *(ubique amanti per amorem correspondere) Su* 83.

" " " r. 29 uppifr. eft. 285. till.: **4)** *taga i stället.* thetta säte är vmkring skipt oc nyyt säte atirtakit *Bir* 2: 243.

" " " r. 31 uppifr. frf. **ater täppa** insätt: **atertan,** *se* **attartan.**

" " " r. 30 nedifr. eft. 241. till.: *Bu* 188.

" " " r. 12 nedifr. *Jfr* **byggia up ater.** utgår.

" " " r. 9 nedifr. frf. **aterutfa** insätt: **aterupriva,** *v. åter rifva upp.* atir vpriua siin klädhe *KL* 201.

" " " r. 5 nedifr. frf. **atervarilse** insätt: **ater vara,** *v. vara qvar, vara öfrig. Bil* 866. — *förblifva. MB* 2: 302. — *Jfr* **vara ater.** samt **ater varþa,** *v. L. SML Kp* 7.

" " 2 r. 24 uppifr. eft. 6820. till.: *Bu* 207.

" " " r. 7 nedifr. frf. **at fara** insätt: **ater älska,** *v. älska tillbaka. Su* 83.

" 65 " 1 r. 4 uppifr. läs: **at ganga (-gaa),** *v. L. ansätta, angripa. RK* 1: 1753.

" " " r. 16 nedifr. frf. **athughi** insätt: **athava?** *f.? L. Jfr* **athäva.**

" " 2 r. 26 uppifr. frf. **athäva** insätt: **at hända,** *v. hända, vederfaras. Al* 393. *Jfr* **hända at.**

" " " r. 7 nedifr. eft. 74. till.: — *företag. LB* 1: 93 *(s.* 490*),* 94 *(s.* 492*),* 95 *(s.* 493*).*

" " " r. 7 nedifr. läs: **qvinna-, thorpara-**

" 66 " 1 r 8 uppifr. eft. 277. till.: — *söka bekomma, begära.* thz är the bön iak mon at leta *Iv* 3496.

" " " r. 12 uppifr. eft. (1346). till.: epter the wisasta ... manna ranzsakan oc atletan *SD NS* 2: 485 (1412).

" " " r. 13 uppifr. eft. r. till.: *L.*

" " " r. 7 nedifr. frf. **atnöghe** insätt: **at nyta,** *v. bruka. med dat.* sinne konst monde han tha at nyta *Al* 4453.

" " 2 r. 28 uppifr. **atel.** utgår.

" " " r. 31 uppifr. läs: atol

" " " r. 17 nedifr. eft. *v.* till.: *L.*

" " " r. 10 nedifr. frf. **atskil?** insätt: **at saman,** *adv. tillsamman.* een drawels karl kan mera vpsluka en hans tia kunno at saman bruka *MD (S)* 219.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 68 sp. 1 r. 28 uppifr. eft. 544. till.: *Jfr Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 101, *hvarest* aatstrydh *fattas ss stående för* aatstyrdh; *jfr Kock ib* 83. *Jfr äfven Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 44 *f.*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. (1225). till.: *Jfr* **vidheratta.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **attartan** insätt: **attare,** *m. Jfr* **iorþattare.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: (1410). **adhertonde** *LB* 1: 95 *(s. 493)*)

„ „ „ „ r. 1 nedifr frf. **attunde** insätt: **atti,** *m. Jfr* **mal-, mals-atti.**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: iulä *(d. v. s. Kristi omskärelses dag, d. 1 jan.)*

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. 466. till.: attanda aptan *(d. v. s. Sylvesters dag, d. 31 dec.? denna tidsbestämning öfverensstämmer dock ej med andra historiska uppgifter)* han wp bröt *RK* 1: 3302.

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. 239. till.: *Jfr* **halfattonde.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. (1454). till.: *PfN* 137.

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. *L.* — till.: **attungs iordh (atwnghx-),** *f. jord utgörande åttondedelen (af en viss jordenhet).* een atwnghx jordh aff enom atwngh i syndridh *SD NS* 2: 564 (1412).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *afse.* till.: *andra delar af riket såsom*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: concedimus sororibus octo

„ 69 „ 1 r. 27 uppifr. läs: 706 (1258-82), 707, 708,

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *s. v.* till.: at i ville . . . vnne myn syster anna dhen ottingen egiän, hon hade i synnerbo *BSH* 5: 515 (1512?).

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **attaluts-,** till.: **flärdhaluts-,**

„ 70 „ 1 r. 21 nedifr. eft. *L.* till.: *tillsäga, underrätta. RK* 2: 2328. —

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 4883. till.: *Bu* 166.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **ave maria** insätt: **avel (avil),** *se* **afl.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *ib.* till.: läsa . . . eth M aue marior *VNB* 28. läsi fämtighi oc hundradha pater noster oc aue maria *Bir* 5: 36.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **avita** insätt: **avita,** *adj. se* **afvita.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **-ir. -te**

„ 71 „ 2 r. 26 nedifr. eft. (1412). till.: *ib* 772 (1414), 773 (1414).

„ 72 „ 1 r. 22 uppifr. läs: *SKG*

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. ivin axlaþer). till.: *Jfr* **iviraxlaþer.**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 303 till.: heeth badh *LB* 13: 30 *(s. 468)*.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **qvast-, qvasta-, svetabadh,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 260. till.: *Jfr* **sorgha badh.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: *Jfr Isl.*

Sid. 72 sp. 1 r. 7 nedifr. eft. 565. till.: — *med innehållets ack.* bada swetta badh *LB* 13: 23 *(s. 464)*.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 121. till.: bada heeth *LB* 13: 30 *(s. 468)*.

„ „ „ 2 r. 20 nedifr. läs: *MB* 1: 193; *MD* 78.

„ 73 „ 1 r. 7 uppifr. eft. (1346). till.: **badhin** *Bir* 1: 102.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. 116. till.: **badhan** *SD NS* 2: 534 (1412, *afskr.*); *FH* 5: 141 (1490). **baadhan** *ib* 19 (1462). **bodhan** *DD* 3: 205 (1473).

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. (1390). till.: **biäggis** *SD NS* 2: 788 (1414).

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. väghna. — till.: *ack. sing. n.* **badhe** *LB* 1: 98. **bodha** *ib* 3: 184.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 364. till.: — *sing. utterque, bådadera.* bränna thz badhe saman *LB* 1: 98. *ib* 3: 184.

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. läs: *Jfr* **brännestens-, sten-badhstova.**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: **baggasöta (baggesöthe** *LB* 3: 107**),**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **bak** insätt: **baiore,** *n.* = **baior.** *FM* 670 (1517).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: 166. **back** *BSH* 5: 332 (1508).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **bak for (-fore),**

„ 74 „ 1 r. 24 uppifr. läs: **baghare** *SD NS* 2: 700 (1413);

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 237. till.: — *bagarmästare. ss tillnamn.* hans bakaramäster *SD NS* 2: 444 (1411).

„ „ „ 2 r. 10 nedifr. eft. 11. till.: swa lankt noghor kunde tilbaka minnes *SD NS* 2: 809 (1414).

„ 75 „ 1 r. 9 uppifr. läs: *Jfr* **kin-, kinnabakke.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 1002. till.: *LB* 14: 13 *(s. 479)*.

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **bakvita?**

„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: bakvita *(för* bakbita?*)*

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 35. till.: *Jfr* **brännestens bal.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 2951. till.: **bal** *MD (S)* 257.

„ 76 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **thval-**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *m.* till.: [*Jfr Isl.* Bälagarðr]

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. (1509). till.: *Jfr Pipping, Namn och bygd* 1: 21 *f.*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **balkadher** insätt: **balia,** *f.* [*Mnt.* balge, ballige, balleie] *kar? BSH* 5: 506 (1512).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: **balkadher,** *p. adj. försedd med bjälkgolf. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 422.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **räkke-, trä-, undirgärdha-**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **aldermanz-, eþsöris-, gildis . värianda-, gärdhafolk-, hormala-, höghmala-, högh-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mälis-, kirkio-, konungs-, lagha-, radhstovu-, radhstovumala-, räfsta-, rättara-,

Sid. 76 sp. 1 r. 21 nedifr. läs: **spya-, þingmala-, þiuva-, utgarþa-, utgärþa-, viþerbo-, värianda-, ärfþar-balker.** *Jfr äfven* **aterläghu balker.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **balsam** insätt: **balle?** *m. Jfr* **arsballe.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. *m.* till.. **1)** *baunlysningsdom. SD NS* **2**: 608 (1413). **2)**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *n.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 16. till.: — **banz man,** *m. L.*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 191. till.: *Jfr* **repa bana.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **baandh** till.: **bandt.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 26. till.: hvar som ... bindher bandt thz ena partij moth thz andra *MEG (Skoklostershandskriften)* 57.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **fästi-,** till.: **ha-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **hovudh-,** till.: **häringe-,**

„ 77 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **syna-, synda-, tungo-, tvädräkts-, viþer-, vinskaps-, väg-, älskogha-, älskogs-,**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 103. till.: **banere** *MD* 191.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **ränne-, skytta-baner.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 3796. till.: *Ordet bör kanske snarare fattas ss ett oböjdt adj.* **banga**; *se Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 167.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **hald-, halds-, hovudh-, manz-, raþ-, rads-,**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **benasoth** till.: *(för* **banasoth***)*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: *vapen, mordvapen.*

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 170. läs: arens

„ 78 „ 1 r. 16 uppifr. läs: bansatter *(ändring af yngre hand; se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 45; *Bil* vansinnugher 977*)*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: *Jfr Isl.*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: war a

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 262. till.: baar är brodhorlös man *GO* 356.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 294. till.: **4)** *ohöljd; bar; ren.* her är bara armodhen *BSH* 5: 249 (1508).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **bara** insätt: **bar,** *adv. bara, blott, endast. MD* 384.

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. *torn.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 818; *Nordström och Dahlander, Örebro slotts byggnadshistoria s.* 11 *f.*; *Piper, Burgenkunde,* 3 *Aufl., s.* 173 *f.*

„ 79 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **barka** insätt: **bark,** *f.?* [*Franska* barque. *Jfr Isl.* barki] *bark, barkskepp. BSH* 5: 502 (1512).

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 256. till.: — *om bark använd vid barkning af hudar.*

Sid. 79 sp. 1 r. 18 uppifr. eft. **kanel-,** till.: **kanela-, korka-,**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **barklöp** insätt: **barkholt** (*pl. med suffig. art.* **barckholternä** *FM* 363 (1508)), *n.?* [*Nt.* barchholt. *Jfr Kluge, Seemannssprache s.* 87] *berghult. FM* 383 (1508).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **barklöpan** insätt: **barklöpa,** *v. L.*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. **barlast,** *m. L.* utgår.

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. läs: 141; *MB* **1**: 184 *(jfr* 517*). gen.* **barns**: *med suffig. art.* **barnsins** *Bir* **3**: 283. **barnssens** *Lg* **3**: 597 *(på två st.).* **barsens** *ib (jfr* 729*).* **barssens** *ib* 610 *(jfr* 729*),* 612 *(jfr* 729*).*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *orig.).* till.: **born** *SD NS* **2**: 675 (1413).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: *SJ* 378

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **amiu-,** till.: **barn-,**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **barna-,** till.: **blamanna-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **höfdhinga-,** till.: **konunga-, kärlinga-,**

„ „ „ „ r. 30-28 nedifr. läs: **modhor-, prästa-, skomakara-, skötsätu-, sma-, sonar-, stafkarla-, stiup-, systkina-, systor-, systra-, timbermanz-, þy-, uska-barn.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **mö-,** till.: **uadha-,**

„ 80 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 103. till.. — **barnalös,** *adj.* = **barnlös.** *SD NS* **2**: 532 (1412).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *L.* till.: *barns (el. omyndigas) penningar el. egendom.* oppa the barna peninga wegna som han haffde hafft i wärio *SJ* 245 (1455).

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 4. till.: *Jfr* **barnfödhilse.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 5967. till.: *Jfr* **barntime.**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *ib* **4**: 464 (1335, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: *n.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **barnliker** insätt: **barnfödhilse,** *n. pl.?* = **barns födhilse.** *Bil* 893.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 384. till.: *GO* 618.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 891. till.: *Jfr* **barna lös.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: *LB* 1: 96.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: 467. **barsliken** *(f.) Su* 11 *(jfr* 463*)*; **-liket** *Lg* **3**: 306 *(jfr* 729*).*

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: barsliket

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 438. till.: *Jfr* **barns time.**

„ „ „ „ r. 21, 20 nedifr. **barukker** — 618. utgår.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. frf. **barun** insätt: **bartomt (-tompt),** *f. obebygd tomt.* vij (7) alna bar tompt *SJ* 167 (1448). nidre wiidh bartomptenä *ib* 397 (1473).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 80 sp. 2 r. 15 nedifr. frf. **barza** insätt: **barvidher** (*ack.* **-uedh**), *m.* [*Fnor.* barr-viðr] *barrved, ved af barrträ. MD* 428.

„ 81 „ 1 r. 7 uppifr. läs: *Jfr* **dräggia-, vil-, ville-basse.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: *n.* [*Isl.* bast] *L. och* **baster?** *m. bast.*

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. 335. till.: vj pund bast *BtFH* 1: 208 (1506). dömdes ... her michel sin bast igen *ib.*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. *Jfr* till.: **dragha-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: **bastfläät (-fläät),** *f. MELL B ind.* 36 *i var.*

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **bastflätta,**

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. frf. **bater** insätt: **bate (baathe),** *m.* [*Isl.* bati] *fördel, förvärf, vinst.* alla baathe hielpe *BSH* 4: 281 (1501); *möjl. att föra till* **bata,** *f. Jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 340 *f.*

„ „ „ „ r. 18, 17 nedifr. — (?) alla ... (1501). utgår.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fiska-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **skäria-, utrodha-bater.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **bats drif (-dreff),**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **(baatzman. baas-** *BSH* 5: 505 (1512)),

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **batfästa** insätt: **batfisker,** *m. BtFH* 1: 347 (1464).

„ 82 „ 1 r. 1 uppifr. **batlösa,** *f. L.* utgår.

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: 20: 142 (1507).

„ „ „ 2 r. 13 nedifr. frf. **bedikta** insätt: **bedagha,** *v.* [*Ä. Dan.* bedage. *Mnt.* bedagen] *underhandla, dagtinga, öfverenskomma. HSH* 7: 13 (1469).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **bedrif (-dreff),**

„ 83 „ 1 r. 19 uppifr. frf. **bedröva** insätt: **bedrägheri (bedregerij),** *n. bedrägeri. FM* 425 (1509).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: *adj.* [*Mnt.* bedrovich]

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 1455. till.: **3)** *bedjas, begäras. Bo* 104. *Bir* 5: 12.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **ater-, til-beþas.**

„ 84 „ 2 r. 19 uppifr. läs: **1)** *fången, tillfångatagen.* han ... wort beffonghen wppa kastelholm *FM* 348 (1507). **2)**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **beflyta** insätt: **beflita,** *v.* [*Nt.* bevliten. *Jfr Mnt.* bevlitigen] *göra sitt bästa. BSH* 4: 317 (1502).

„ 85 „ 1 r. 12 uppifr. frf. **befrundadher** insätt: **befrunda (befrynna. -ar),** *v.* [*Mnt.* bevrunden] *ingå vänskapsförbindelse.* konynghen ... befrynner sik fast met the städher och hertoge *FM* 246 (1505).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **befängia.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **-ir.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: **befänkter,** *det sistnämda måhända att föra till ett* **befänkta;** *se Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 167),

„ „ „ 2 r. 23 nedifr. läs: 4406

Sid. 85 sp. 2 r. 21 nedifr. eft. *afrättning).* till.: skal ... äringisl lata beganga nissa aruidson at sinna sokna kyrkio iij aar, een tiidh hwart arit, meth xij prästher *SD NS* 2: 786 (1414).

„ 86 „ 2 r. 11 nedifr. läs: *HSH* 22:

„ 87 „ 2 r. 6 uppifr. läs: *begäran om.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. *L.* utgår.

„ 88 „ 1 r. 8 uppifr. läs: *el.* **-ir,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 85. till.: — *Jfr* **välbehagha.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: **(behagelig. behaffwelig** *HSH* 20: 109 (1507)),

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: behål, behalt, beholt

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1453) till.: *pres.* **belder** *(för* **behalder***) Su* 384.

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. eft. 328. till.: — *stå sig, begå sig. FH* 3: 142 (1449). *BSH* 5: 304 (1508).

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **behindring** insätt: **behindran,** *f. hinder.* göre mit bud noghen behindren. *BSH* 4: 343 (1503).

„ 89 „ 1 r. 30 nedifr. läs: **behulpogher (behulpugher. behulpig),** *adj.* [*Mnt.* behulpich] *behjälplig.* at the honom behulpughe ware *SD NS* 2: 672 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 384. till.: — *opers.*

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 25. till.: — *med ack. och gen.* thäs. när mik eller mith budh kan tess behöfua *FH* 6: 5 (1443).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **þorva viþer**

„ 90 „ 1 r. 4 uppifr. frf. **beklämma** insätt: **beklandradher,** *p. adj. Jfr* **obeklandradher.**

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. 63. till.: — *Jfr* **obekymbradher.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 45. till.: **bö-** *SD NS* 2: 846 (1414).

„ 91 „ 1 r. 7 uppifr. eft. XVI. till.: — *Jfr* **obekänder.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **belatning,** *f. efterskänkande af el. befriande från el. lindring i böter.* hafuj byfoghetin raadh medh gaardzmestarenom vm sakörin oc thera belaatning som saki oc brutlighe wardha *VKR* 35. *Bir* 5: 116 (*jfr* 143).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **belasta** insätt: **belagha,** *se* **belägha.**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: [*Fdan.* beleve. *Mnt.*

„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. beleven]. till.: **1)**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. (1507). till.: **2)** *synas godt, behaga.* huilchet thöm alla ganske vell beleffwede *BSH* 5: 352 (1509). **3)** *göra välsinnad, binda vid sig.* at i skwlle rykkia then karlen harth in til edher, liwffwan och beleffwan *BSH* 5: 304 (1508).

„ 92 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **belöpa** insätt: **beläte,** *se* **biläte.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 364. till.: *Jfr* **obemärkter.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 93 sp. 1 r. 14 uppifr. eft. 208. till.: swa forforos the at ey atirfandz eet been af them *Gr* 314.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **fils-,** till.: **fiska-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **hästa-, kalva-, kin-, ko-, lar-, läg-, läggia-, rif-, rifia-, rifio-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: **skuldro-, svana-, viþ-, vik-ben.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: *sig; begifva sig (till).*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. (1508). till.: hwar han sig till alle eller nogre aff oss benale kan *ib* 207 (1507). *HSH* 20: 117 (1507), 118 (1507), 129 (1507).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *(begifva oss åstad, gifva oss på väg) BSH* 4: 5 (1471).

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. frf. **benkalve** insätt: **benidhra,** *v.* *Jfr* **obenidhradher.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **benlägger** insätt: **benlinger (-ar),** *m.* *Jfr* **räfskins benlinger.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. frf. **benlösning** insätt: **benlösing,** *f. L.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. *Jfr* **välbenägdher.** utgår.

„ 94 „ 1 r. 10 uppifr. frf. **bepliktilse** insätt: **beplikteliker,** *adj.* *Jfr* **obeplikteliker.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **-ir,**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. 276. till.: *Jfr* **obeqvämlika.**

„ 95 „ 1 r. 26 uppifr. läs: **oberadder, välberadhin.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **1)** *bereda, göra i ordning; utrusta.* tog han till seeg then camperman och lot bereden till syös *BSH* 5: 532 (1513). *Jfr* **beredha sik.**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. läs: **(beredhening** *L.* **beredhing**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **bergh** insätt: **bergfridh,** *se* **barfridh.**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **biärgh** *o. s. v.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *Lin.* till.: *el. chrysanthemum parthenium Bernh. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 13 *f.*; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 7 *f.*, 11.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. frf. **beränna** insätt: **berädda,** *v. rädda. BSH* 5: 388 (1510).

„ 96 „ 1 r. 26 uppifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **forberördher.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **besaka** insätt: **bes,** *m.* *Jfr* **surbes.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. frf. **bese** insätt: **besata,** *v.* *Jfr* **obesatadher.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: beseggen

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. **bositin.** till.: **bosetin.**

„ 97 „ 1 r. 14 uppifr. eft. (1505). till.: — *bosatt, boende.* han war ther nämer bosetin en the waro *SD NS* 2: 769 (1414).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. frf. **beskansa** insätt: **beskaffa (-ar),** *v. beställa, uträtta. DD* 1: 121 (1467, *afskr.*).

Sid. 97 sp. 1 r. 25 nedifr. eft. 38. till.: — **beskatta af,** *genom beskattning fråntaga; tvinga att utbetala el. lemna från sig. SD NS* 2: 671 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. henta—261. utgår.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 408. till.: *MD (S)* 261.

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. eft. (1401). till.: **biskädlikin** *ib* 2: 591 (1413).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: (1409); **-likum** *ib* 585 (1413).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: (1405). **biskeliker: -like** *ib* 2: 846 (1414).

„ 98 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **beezst.** till.: **betzst** *MB* 1: 321.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **beskirma, beskirmare,** *se* **beskärma, beskärmare.**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **beslika** *Bir* 1: 268 *(jfr* 406*).*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: beslika

„ „ „ „ r. 19 upgifr. eft. 176. till.: **besklihet** *MP* 2: 119 *(jfr* 268*),* 145 *(jfr* 268*).*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *betraktare,*

„ 100 „ 1 r. 5 nedifr. frf. **besorgh** insätt: **besoldning (besolning),** *f. sold, tjenst. FM* 248 (1505).

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. läs: *spörja*

„ 101 „ 1 r. 24 nedifr. eft. **besta.** till.: **bestaa.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *bekämpa, kämpa mot.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 4790. till.: nokor then honom ville bestaa vm the öörss the satho vpa ok vm hundradha mark ther til *RK* 1: 1112. willo bondomen bestaa med enne stridh *ib* 2787.

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 94. till.: — *Jfr* **bistanda.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. *Jfr* **obestandeliker.** utgår.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1503). till.: *Jfr* **obestandelikhet.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. (1506). till.: — *Jfr* **obestandogher.**

„ 102 „ 1 r. 22 uppifr. eft. *styra.* till.: *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 167.

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. frf. **bestänkia** insätt: **bestämpling,** *f. stämpling? BSH* 5: 633 (1520).

„ 103 „ 1 r. 23 uppifr. läs: *adj.*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **besynnerlika** insätt: **besyndra,** *v. söndra, skilja. BtRK* 353 (1494).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *sig.* till.: them alle oc hwar besöunerlica at beskirmä *SD NS* 2: 615 (1413).

„ 104 „ 1 r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **fä-,**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: *ända ned.*

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: (1470), 374 (1471).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **-adher.** *part. pret. nom. pl.* **betalne** *BSH* 4: 237 (1496).

„ „ „ 2 r. 29-31 uppifr. vm—116 utgår.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 603. till.: *Jfr* **klokbetalning.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. betekenen] till.: **1)** *visa på; beteckna (ngn ss ngt).* sanctus io-

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

hannes . . . hanom gudz lamb mz sinom finger beteknadhe *VNB* 3.

Sid. 104 sp. 2 r. 3 nedifr. läs: **2)** *beteckna, symbolisera.* the *(de fyra diakonerna)*

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: 104. *Su* 47, 173. — *(symboliskt) antyda el. angifva. MB* 2: 369.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **3)** *anteckna,*

„ 105 „ 1 r. 9 uppifr. frf. **beto skin** insätt: **betonia (-ie** *LB* 7: 270**),** *f.* [*Ä. Dan.* betonie. *T.* betonie. *Lat.* betonica] **1)** *betonika, betonica officinalis Lin.* stöta bethonia *LB* 7: 206. siwda tor bethonia eller hennes blad i vatn *ib* 207. **2)** *oxlägg, primula veris Lin.* tagh bethonia i: oxalegh *LB* 7: 225. *ib* 270, 276. — *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 14, 35, 55; *Sv. Akad. Ordb. B* 2042. — **betonie bladh,** *n. betonikablad. LB* 7: 206, 207.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. (1463). till.: — *Jfr* **umbetro.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **betygha (bö-** *SD NS* 2: 589 (1413).

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. frf. **betärning** insätt: **betäma,** *v.* [*Mnt.* betemen] — lata betäma, *låta göra efter eget behag, låta råda, låta vara. BSH* 5: 532 (1513). samt: **betämeliker (-lig.** *n.* **-ligith),** *adj. passande, lämplig.* som jw betämeligith är *BSH* 5: 646 (1520). betämelig herberge *ib* 647 (1520).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **obethvingadher, obethvungin.**

„ 106 „ 1 r. 3 nedifr. läs: **o-, väl-bethänkter.**

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. frf **bevan** insätt: **bevan,** *f. Jfr* **iordha bevan.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: *(red. B)* 59. *ib (red. A)* 55.

„ 107 „ 1 r. 5 nedifr. eft. (1387). till.: — *Jfr* **umbevarning.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **bevekia (beweke. bewiche),**

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. läs: **(by-** *SD NS* 2: 572 (1412). **bewissa** *Lg* 3: 112.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 163. till.: — *Jfr* **utbevisa.**

„ 108 „ 1 r. 14 nedifr. frf. **bevoghin** insätt: **bevitnilse (-else),** *n. pl.? bestyrkande, bekräftelse. SD NS* 2: 516 (1412, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. (1502). till.: — *adverbielt, se* **löpa bi, standa bi.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **biddare** insätt: **biald,** *se* **bliald.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. *Bir* 5: 131. utgår.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 131. till.: *Jfr* **forbiddare.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 417. till.: **bidhir** *Bir* 2: 292 *(på två st.).*

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *imperat.* till.: **biþa** *Bu* 156.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **biit.** till.: *ib* 4668;

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **1:** 934, 1631.

Sid. 108 sp. 2 r. 7 nedifr. läs: *vänta, vänta på.*

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: 2: 292.

„ 109 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 93. till.: *ib* 113. biþa fadher *(insatt af senare hand öfver ett utskrapadt* for*)* þinom *Bu* 156.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 4668. till.: däni sagdo at the willo stridha the vplenzsko sagdo at the willo bidha *RK* 1: 2663; *jfr* 1.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 5. till.: *RK* 1: 323.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 300. till.: *VAH* 24: 321 (1424).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. (1464). till.: *FH* 6: 95 (1496).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *SD NS* 2: 651 (1413). hwar bidher androm gudh hiälpa tha the nyusa *Bil* 713.

„ 110 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 5501. till.: — *med inf.* fämptan riddara han kalla badh *Fl* 19.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **o-, siälf-bidhin.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 3828. till.: *Jfr* **pik.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. bicarium] till.: *L.*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 626. till.: äptärsta bikarin giwir vth första huggit *ib* 394 *(kan föras till* **bikare***).*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 320. till.: meth bland och bikare *SD NS* 2: 824; *se* **bland;** bikare *är dock här snarare att föra till ett* **bikar,** *n. bikärl, bikupa; se Lidén. Ark. f. Nord. Fil.* 27: 259 *f.*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. — (?) utgår.

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: **silf-, äro-**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *adj.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *biltog*, till.: *fredlös,*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 334. till.: hwat biltogom manne domdis fra *MD* 369.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. frf. **biläte** insätt: **biläggia,** *se* **beläggia.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *(på två ställen);* **-unum** *Bil* 238.

„ 111 „ 1 r. 17 uppifr. eft. **afguþa,** till.: **klärk-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **binda** insätt: **bilöx (biilyxa),** *f. bilyxa. ss tillnamn. SD NS* 2: 333 (1410).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. 9096. till.: bant eet reep vm handena *Bo* 200.

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. **10)** till.: *binda, fjättra, kvarhålla (i synd).* gaff han hanom *(Petrus)* vald at lösa os aff warum syndum som wi ärum aff barndom j bundne *Bil* 115. — *abs. behålla i synd, vägra aflösning.* sände var härra mz guþleko valde sina prädicara. lösa ok binda *Bu* 206. *Bir* 4: 26. **11)**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 83. till.: mantzins siäl födhis ey mz likamanom . . . vtan skapas iämskyt aff gudhi, oc bindz vnder likamen *MB* 1: 42.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 285. till.: — **binda ater,** *bakbinda.* läto varom herra ihesu binda händrina atir vm bakin *Bo* 191. *Jfr* **aterbinda.**

„ 112 „ 1 r. 7 uppifr. läs: **kringum-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **in-,** till.: **land-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 112 sp. 1 r. 12 uppifr. frf. **bindilse** insätt: **bindik,** *n.?* *Jfr* **pärlo bindik.**
„ „ „ „ r. 22-23 uppifr. läs: **saman-, til-bindning.**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **brut-, ville-biorn.**
„ „ „ „ r. 1 nedifr. **(-hvalper)** utgår.
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: hwälpe
„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: 310; *Nordlander, Hist. Tidskr.* 26: 215 *f.; Schück, Birka s.* 27 *f.*] *L.*
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: *m. pl.* **1)** *inbyggare*
„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: *birkarlar. BtFH* 1: 21 (1499, *nyare afskr.*). **2)**
„ 113 „ 1 r. 21 nedifr. eft. **iuþa-,** till.: **kättara-,**
„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. 177. till.: **biskops länsman,** *m. biskops ombudsman. HSH* 7: 5 (1457, *nyare afskr.*).
„ „ „ „ r. 20 nedifr. **biskopsstikt,** *f. L.* utgår.
„ 114 „ 1 r. 8 uppifr. läs: *biskopsmyndighet, biskopsvärdighet.* han viþar saghþe biscops vald *Bu* 28.
„ „ „ 2 r. 23 nedifr. eft. **eter-,** till.: **hugorms-, hund-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **ighel-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **loppo-,** till.: **lusa-, mot-,**
„ 115 „ 1 r. 18 uppifr. läs: **bita 5.**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. biti] till.: *L.*
„ „ „ 2 r. 25 nedifr. läs: 89 *f.*
„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: **(bydha** *SD NS* 2: 696 (1413). **byda**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **biwiþär** *(enl. Noreen, Altschwed. Lesebuch,* 2 *Aufl., s.* 21 *har handskriften här* **brnnþär,** *emenderadt till* **brändär)**
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *refl.* till.: **byudz** *SO* 118. **biutz: forbiutz** *Bo* 126.
„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 59. till.: **byödh: wpp byödh** *BtFH* 1: 246 (1508).
„ 116 „ 1 r. 4 uppifr. eft. (1402). till.: — *bjuda, afgifva el. göra (ett bud el. anbud).* ath bydha byrdha bodh wppa ij öris landh iordh *SD NS* 2: 696 (1413).
„ „ „ „ r. 5 uppifr. *RK* 1: 89. — utgår.
„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. 417. till.: *RK* 1: 2030.
„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. 148. till.: — *med dat. och ack.* engen torde hanum kamp biuda *Di* 159.
„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 107. till.: — *med sakens ack. underförstådd. Bo* 185.
„ „ „ „ r. 10 nedifr. jak — 185. utgår.
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 127. till.: **10)** *uppbåda. RK* 1: 89.
„ „ „ 2 r. 11 uppifr. läs: (1347); *jfr emellertid Noreen, Altschwed. Lesebuch,* 2 *Aufl., s.* 21, 119, 129.
„ 117 „ 1 r. 5 uppifr. läs: **fore-, i gen-, lagh-, um-,**
„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 272. till.: *Jfr* **tilbiudhilse.**
„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **biug** (*LB* 1: 96, 97. **biugh. byugh** *Di* 287; *LB* 3: 168. **bywgh** *Di* 289. **biyg** *GS* 57 (1474, *på tre st.*). **biygh** *ib*),
Sid. 117 sp. 1 r. 25 uppifr. eft. *bjuggmjöl.* till.: sex sal byughmyol *SD NS* 2: 336 (1410).
„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **bugha, nidherbugha, -bughin, undirbiugha, -bughin.**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 245. till.: *SD* 3: 614.
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **bäver.** till.: — **biura hus (byura hws),** *n. bjurhus, bäfverbo. Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 92 (1453). — **biura tan,** *f. bäfvertand. MD* 428.
„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. 749. till.: *BSH* 4: 317 (1502).
„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **borgha-, bräunestens-, flinto stena-, gra-, hvätie-,**
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *bergsbruk.* till. *SD NS* 2: 615 (1413).
„ 118 „ 1 r. 23 uppifr. eft. (1347). till.: — **biärgsprivilegier (bergx-),** *n. pl. bergsprivilegier. BSH* 5: 490 (1511).
„ „ „ 2 r. 10 uppifr. läs: 700 *(jfr Kocks afvikande tolkning Medeltidsordspr.* 2: 306 *och Wadsteins Sv. Landsm.* XI. 6: 57).
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 136. till.: iak skal hafua biärgning oc vphäldä til mat . . . aff klostreno *SD NS* 2: 645 (1413).
„ 119 „ 1 r. 16 uppifr. eft. 405. till.: *Snarast böra dock dessa båda ställen föras till ett* **biärghskruver,** *m. bergstopp; se Kock. Ark. f. Nord. Fil.* 3: 149 *f.*
„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **biärkö** insätt: **biärghvarþer (bärgh-),** *m. L.*
„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. 4; till.: *Schück, Birka s.* 26 *f.*
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. *stadslag.* till.: iure civili dicto byarko lagh *StadsL.* LXXI *(handl. fr.* 1365*).*
„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **bla** insätt: **biörn,** *se* **biorn.**
„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 176. till.: — *koll.* alt thz wäxste mz bladhe eller blomstre *MB* 1: 304.
„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **betonie-, eke-, eternätlo-, fiola-, gro-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **haghthorn-,** till.: **hiorta tungo-, horsa-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **klever-,**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **malyrta-,** till.: **miodhyrta-,**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **petersilio-,** till.: **polleio-,**
„ „ „ „ r. 7 nedifr. **vighra-,** utgår.
„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **fot-, fota-, fots-, taflobladh.**
„ „ „ 2 r. 7 uppifr. frf. **blakker** insätt: **blakka?** *f. grums, drägg. GO* 330; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 166 *f.*
„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: 330; *måhända böra dock* blakko *och* bruno *fattas ss fem. subst. i ack., se* **blakka, bruna.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 119 sp. 2 r. 11 uppifr. eft. (1323). till.: lego . . . dextrarium meum blac *(måhända att fatta substantivt ss namn)* agmundo *ib* 2: 130 (1292).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: 381. ey vtgik ther nakir blanadhir *(liquor, läst: livor)* älla blodh *ib* 281. *ib* 4: 340.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 274. till.: — *särsk. i det allittererande uttrycket* mädh bland ok bikare, *med ett kärl hvari fans en blandning af honing och vatten el. snarast med en med ngn blandning (honing och välluktande örter) invärtes besmord bikupa; se Schlyter, Ordbok s.* 73; *Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 27: 259 *f. SD NS* 2: 824. *Jfr* **bikar.**

„ 120 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 407. till.: *Jfr* **natura-, naturo-bland.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **ij blant.**

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. 112. till.: **3)** *gifva sig i sällskap.* ey blande segh äller skingre segh fran sino baneer *PM* 29.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. *samt* till.: **asko-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **galla-,** till.: **half-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **lyghn-,** till.: **muskata bloma-,**

„ 121 „ 1 r. 21 uppifr. läs: XLVI; **-ande** *LB* 11: 9 *(s.* 472*)*.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 238. till.: **blese** *MD* 172 *d.*

„ „ „ „ r. 26-27 uppifr. läs: *impf.* **blaaste: -o** *MB* 2: 14. **bläste. bleste.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 2256. till.: — *part. pres. blåsig.* bläsande waar *LB* 7: 61. *ib* 11: 9 *(s.* 472*)*.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 138. till.: — *släppa väder. MD (S)* 222.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 391. till.: — *med prep.* mädh. vij preste mz vij baswner blaasto *(septem buccinis clangerent) MB* 2: 14.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **sunder,** till.: **1)**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 699. till.: **2)** *blåsa sönder, genom blåsande el. pustande sönderslita. Al* 627.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: 196; *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 50; *Lyttkens, Sv. växtnamn* 1172 *f.*

„ 122 „ 1 r. 27 uppifr. eft. **sighers-,** till.: **thordyns-,**

„ „ „ „ r. 30-29 nedifr. läs: **blatter,** *se* **blotter.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. frf. **bleka** insätt: **bleka,** *v. Jfr* **fulbleka.**

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. *Jfr* **fulbleka.** utgår.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: *LB* 1: 96.

„ „ „ „ r. 6-5 nedifr. *ss* — (1396). flyttas till r. 2 nedifr. näst eft. (1510).

„ 124 „ 1 r. 24 nedifr. frf. **blindnätla** insätt: **blindklippa (-klippe),** *f. blindskär. BSH* 5: 330 (1508).

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. 3670. till.: — *förblifva (vid).* bliffwa widh waar förfädhers lagh *MB* 2: 224. — *stå fast (vid), stå (vid).* bliffwa vidh sin ordh *MB* 2: 184.

Sid. 124 sp. 2 r. 31 uppifr. eft. 277. till.: lofua gudhi . . . at thu vilt hans thiänare blifua . . . oc döpilse taka *Bil* 595. bleff han siwk *BSH* 5: 31 (1505). *ib* 86 (1506), 179 (1507). barn som taa ffödis blifuer visth *LB* 14: 6 *(s.* 476*)*. **5)** *ss hjälpverb i förening med part. pret. för att uttrycka omskrifning af passiv form.* thetta vilyom vy vithna oc til sto huar som vy blivum for kalladhe *SD NS* 2: 512 (1412). flere hans frendher bleffwe skenade *MD* 441. *FM* 62 (1467), 424 (1509). *PM* 34. — **bliva af,** *blifva af (med), befrias (från).* blifua aff med then twnga *BSH* 5: 491 (1511). blifua aff med *(d. v. s. slippa att erlägga)* thetta smör *ib.*

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **bliva ater, 1)**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 3658. till.: **2)** *blifva öfrig, återstå. ST* 391. —

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 89. till.: — *Jfr* **i gen bliva.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **äptirbliva,** till.: **välblivande,**

„ 125 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **hunda-,** till.: **kidhia-, kidhlinga-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **manna-,** till.: **människio-, natskädho-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: 173).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. (1506). till.: cristedh blodh *FM* 96 (1497-1501). **3)** *blodsfrände (-fränka).* at nakar man blandes widh sit nästa blodh *MB* 1: 363. **4)** *det af naturen med blodet i födelsen gifna, bestämmelse.* all thing styras af skyäpno lagum ok hwar man aff ödhno ok lykko ok siälfsins blodhe *(fortunatus casus et genesis omnia agunt) Bil* 352. *ST* 46.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 14. till.: *Jfr* **blodhutgiutilse.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *m.* till.: *blodets gång el. afgång;*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 106. till.: thz *(skorpionens tecken)* regere . . . vatn gaangen och blodh gaangen *ib* 14: 13 *(s.* 479*)*.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: = **blodhruni.**

„ 126 „ 1 r. 23 uppifr. eft. (1486). till.: *Jfr* **blods utgiutilse.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **bloþvite,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 244. till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 15, 50; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 598.

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: *Jfr* **ploma** *samt* **äg-, äggia-bloma.**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. *blomma.* till.: *blott i part. pres.*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: *lifsfrukt, afkomma.*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. (117, 50). till.: alt thz wäxste mz bladhe eller blomstre *MB* 1: 304.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: **böna-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **cypressa-, dilfrö-, dilz-, fiola-, hylle-, lilio-, porsa-, renfann-, rosa-, rosen-, ängia-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 127 sp. 1 r. 24 nedifr. eft. **bloter.** till.: **blatter.**
" " " " r. 18 nedifr. eft. 389. till.: lot han hanom vp ena blatte tompt *SJ* 166 (1448).
" " " " r. 15 nedifr. eft. 7258. till.: *Jfr* **ut-blotter.**
" " " " r. 11 nedifr. eft 332. till.: **5)** *ensam, enda.* epter monge huffwud oc synne ytermera nyttighet oc bestand ... offuerwege kwne än en blat persone *FM* 463 (1510). **6)**
" " " 2 r 18 uppifr. frf. **bly** insätt: **blutna,** *se* **blotna.**
" " " " r. 22 uppifr. läs: 284; *Su* 96 *(jfr* 465*)*; *LfK* 8 *(jfr* 288*)*, 120 *(jfr* 288*)*.
" 128 " 2 r. 31 uppifr. läs: **blykista (bli-** *Bu* 210 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 48*)*),
" " " " r. 25 nedifr. frf. **blymästare** insätt: **blylodh,** *n. blylod, blykula. BSH* 5: 506 (1512).
" 129 " 1 r. 7 uppifr. läs: *metallskälla; (skramlande) metallblad. Jfr Lithberg, Fataburen 1914, s.* 15.
" " " " r. 10 uppifr. frf. **blända** insätt: **blämma,** *f., se* **blema.**
" " " " r. 11 uppifr. frf. **bläster** insätt: **blända (blenda),** *v., se* **blanda.** samt: **bländning,** *f., se* **blandning. bläsa,** *v., se* **blasa. bläster,** *m., se* **blaster.**
" " " " r. 19 uppifr. läs: **(blädzsan** *ST* 101. **bläscent** *VGL I Br pr.* **bläszän** *ib i var.*),
" " " " r. 22 uppifr. frf. **blöþa** insätt: **bläzart,** *f. välsignelse, vigning?* the kirkian var bygd mz bläzart alla *MD* 372.
" " " " r. 10 nedifr. eft. 140. till.: blöt bröd *LB* 7: 132.
" " " 2 r. 31 nedifr. läs: **karla-, ärmita-bo.**
" " " " r. 29 nedifr. läs: **musa-, storka-bo.**
" " " " r. 13 nedifr. frf. **bo,** *f.* insätt: **bo,** *m. se* **boe.**
" 130 " 1 r. 31 uppifr. eft. **a-,** till.: **ater-,**
" " " " r. 31 uppifr. läs: **til-, um-boa,**
" " " " r. 31 nedifr. eft. **gul-,** till.: **gulle-,**
" " " " r. 5 nedifr. läs: 700; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 306 *(hvarest en afvikande tolkning gifves) och Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 57.
" " " 2 r. 5 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**
" " " " r. 6 uppifr. **fä-,** utgår.
" " " " r. 6 uppifr. eft. **gulsmids-,** till.: **hyrn-,**
" " " " r. 9 uppifr. eft. **sten-,** till.: **stengatu-,**
" " " " r. 29 uppifr. läs: **boe (bo),** *m.*
" " " " r. 31 uppifr. läs: **a-, dal-, härads-, inger-, kalf-, land-, na-, skogh-, stamn-,**
" " " " r. 29 nedifr. läs: **stokholms-, värendsboar.**
" 131 " 2 r. 4 uppifr. eft. *aflades.* till.: rykker bok u eþätakans handum *SR* 13. laghthe hand a bok oc sworo *SD NS* 2: 651 (1413).
" " " " r. 9 uppifr. eft. (1445). till.: j kyrkionnas bok *PM* XIII.

Sid. 131 sp. 2 r. 15 uppifr. eft. **aminnilsa-,** till.: **apostla-,**
" " " " r. 16 uppifr. eft. **iordh-,** till.: **iordha-, konunga-,**
" " " " r. 18 uppifr. eft. **rät-,** till.: **rättilsa-,**
" " " " r. 19 uppifr. eft. **sang-,** till.: **sidha-,**
" " " " r. 19 uppifr. eft. **slots-,** till.: **snille-,**
" " " " r. 20 uppifr. läs: **thänke-bok.**
" 132 " 2 r. 2 uppifr. eft. *ib.* till.: hawa saalt ... een gardh ii skallawen ... ok eeth bool ii ytra hidhinzridh *ib NS* 1: 120 (1402). — *i ortnamn.* eet ödhethorp, som kallas batunga bool *SD NS* 1: 488 (1405).
" " " " r. 25 nedifr. läs: **arvi-,**
" " " " r. 23 nedifr. läs: **löps-, maka-, marka-,**
" " " " r. 21 nedifr. eft. **öris-,** till.: **örtogh-,**
" 133 " 1 r. 14 uppifr. frf. **bolbyr** insätt: **bolaghi,** *m. bolagsman, delegare i egendom el. i bruk el. afkastning af egendom. ss tillnamn.* joan bolaghi *SD NS* 1: 36 (1401). samt **bolbyman,** *m. jordegare i bolby.* som the äre lutägände bolbymen swa skulu the skiffte wtmarken *BtFH* 1: 298 (1509).
" " " " r. 9 nedifr. eft. (1334). till.: *ib* 5: 383.
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. hafuer till.: iak ... giefuit till ware fruwo kloster nydal ...
" " " " r. 31 uppifr. eft. *L.* till.: = **bolstadsra.** *SD NS* 2: 587 (1413).
" 134 " 1 r. 20 uppifr. eft. **boom.** till.: *med art.* **bomen. bommen** *BSH* 4: 315 (1502).
" " " " r. 30 uppifr. läs: *bofast man; landtman. Jfr Wimmer, Danske Runemindesmærker* 3: 20. kom han ... til een rikan boomaan aa landhe *JP* 103.
" " " " r. 14 nedifr. eft. *arbete.* till.: *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*).
" " " " r. 1 nedifr. läs: 2163,
" " " 2 r. 21 nedifr. eft. 376. till.: — *i latiniserad form.* quilibet bondo *SD* 1: 592 (1281, *eft. aftr. i Acta Litteraria Sveciæ*). octo bondones *ib. ib* 2: 85 (1289), 292 (1299).
" 135 " 1 r. 15 uppifr. eft. **sokna-,** till.: **tavärnis-,**
" " " " r. 21 uppifr. eft. (1405). till.: *ib* 2: 659 (1413), 660.
" " " " r. 21 uppifr. eft. 825. till.: **bonda karl,** *m. bonde. HSH* 7: 15.
" " " " r. 7 nedifr. läs: 1413,
" " " 2 r. 18 nedifr. eft. 89. till.: **bura,** *se* **genom bora.** *pres.* **-ar,** *se* **genom bora.**
" " " " r. 6 nedifr. läs: *m.* [*Ä. Dan.* bo(r)ras] *borrago officinalis Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 15, 50.
" 136 " 1 r. 15 nedifr. läs: **dam-,**
" " " " r. 14 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **konungs-, konvents-, natvardha-,**
" " " " r. 13 nedifr. läs: **skipa-, skips-, sti-, stäm-, stämmo-, tafl-**
" 137 " 1 r. 28 uppifr. eft. 949. till.: *Jfr* **borghgreve.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 137 sp. 1 r. 2 nedifr. eft. *Jfr* till.: **stads borghamästare,**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. (209, 93). till.: — **borgha tinnar,** *m. pl. borgtinnar. Iv (Cod. B) s.* CLXIII.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **borghan** insätt: **borghaþa man,** *m. L.* samt **borgha man,** *m. L.*

„ 138 „ 2 r. 19 uppifr. eft. 115. till.: hustru greta raffwenhorsts borgerscha i stocholm *SJ* 258 (1457).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. frf. **borghklädhe** insätt: **borghgreve (borggrewe. borggreue),** *m.* = **borgha greve.** *SD* 8: 613 *(öfvers. i afskr. fr. sl. af* 1400-*talet)*, 614 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1500-*talet).*

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **borre** insätt: **borra,** *v., se* **bora.**

„ 139 „ 1 r. 19 uppifr. läs: **bort byta,** *v.*

„ „ „ 2 r. 23 nedifr. eft. 22. till.: — *Jfr* **föra bort.**

„ 140 „ 1 r. 29 uppifr. läs: **bort hämta,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 306. till.: — *Jfr* **koma bort.**

„ „ „ 2 r. 5 nedifr. eft. *L.* till.: *frånvarande.* hanom bortowarande älla nääruarande *Ber* 274.

„ 141 „ 2 r. 1 uppifr. läs: **bort skunda,** *v.*

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 348. till.: — *Jfr* **taka bort.**

„ 142 „ 1 r. 8 uppifr. frf. **bortthrängia** insätt: **bort thrykkia,** *v. genom tryckning aflägsna, utpressa.* han bort thrykte blodhit aff öghomin mz öghna bramin *(sanguine expresso per ciliorum compressionem) Bir* 2: 133.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: *LfK* 94. — *part. pret. förtorkad, förvissnad.* theras ... blomor oc blomster waro falnadh oc borth törkadh mz allo *Su* 75. — *bortvissnad, borttagen.* annor hans hand war wisnadh oc bort thörkat *Lg* 3: 207. — *refl.* **bortthörkas,** *borttorkas, uttorkas.* jordanis vatn ... borttörkadis *MB* 2: 10. — *borttorkas,*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **bort vara** insätt: **bort vanskas,** *v. taga slut.* til täss thz *(vattnet)* bort wanskadis allaledhis *MB* 2: 9.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 1793. till.: *Jfr* **vika bort.**

„ „ „ 2 r. 23 nedifr. eft. (1326). till.: — **boskapsredhe,** *n. uppsättning af bohagsting? SD NS* 2: 699 (1413).

„ 143 „ 2 r. 5 uppifr. läs: **duls-,**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **fä-,** till.: **fäar-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **hormals-,** till.: **hälghis-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **lägher-,** till.: **läghers-, läghre-, läkis-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **lästis-,** till.: **man-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **oran-, orana-, ovormagha-,**

Sid. 143 sp. 2 r. 11 uppifr. eft. **rans-,** till.: **saka-,**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **snattara-,** till.: **spiäl-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **þiufs-,** till.: **þiufvala-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **þokka-,** till.: **uskabarna-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **vänsla-,** till.: **ärfdh-,**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: *skor; filtskor?*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **botygh** insätt: **botulfs mässa,** *f. L.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **bova** insätt: **botöre,** *m. L.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **vil-, ville-bradh.**

„ 144 „ 1 r. 5 uppifr. frf. **bradha** insätt: **braþa,** *v. L.*

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. bradr] till.: *L.*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **ful-, of-braþer, iämbrat.**

„ „ „ 2 r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **il-, älskogs-**

„ 145 „ 1 r. 12 uppifr. läs: *adj.*

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. 320. till.: — *fallen för att pråla.* han skall vare ... bram aff farffue *LB* **14**: 13 *(s.* 479*).*

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **kärleks-,** till.: **liusa-,**

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. 146. till.: *Jfr* **gulbraza.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **(breed** *Fl* 1240. **breþ** *L.* **bredh. breedh.** *frf. vokal i ändelsen* **bredd-. breedh-; breedhen** *SJ* 74 (1437). **-ir),**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *Jfr* **finger-, handabred.**

„ 146 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **bredha,** *f.* insätt: **breþa,** *v. L. Jfr Kock. Sv. Landsm.* X. 3 *s.* 4 *f.*

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **breþer** insätt: **bredha mädh (bredhe medh),** *prep.* [*Sv. dial. (Finland)* bredmed. *N.* breidmed] *bredvid. SD NS* 2: 798 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. *bredden.* till.: *med gen.*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: = **bredsl.**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. breve] till.: *L.*

„ „ „ „ r. 30-17 nedifr. läs: **bebindninga-, beskärmilsa-, borghara-, brödhra-, bura-, bytis-, böna-, dags-, daghthingans-, daghthingis-, dom-, fasta-, fasto-, forbindilsa-, forbuþa-, forlatilsa-, forlänilsa-, forläninga-, forradhara-, forsvarilsa-, forvarilsa-, forvaringa-, forvarings-, frids-, fräls-, frälsis-, fundacion-, fästo-, galdra-, gards-, gipta-, hand-, hemans-, hotilsa-, hovudh-, hughnads-, hyggilsa-, häghnilsa-, hötilsa-, iordha-, konunga-, konungs-, kärleks-, köpe-, köpstadhamanna-, laghmanz-, latino-, leidh-, leidha-, leidhe-, leidhis-, leidho-, makt-, makts-, morghongavo-, panta-, papirs-, pava-, pärmana-, pärmans-, qvarstadha-, qvitta-, qvittancio-, ra-, räfsta-, rätgangs-, samanbindilsa-, sambindilsa-, sio-, skiptis-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

skiuta-, skoghskiptis-, skötninga-, skötningis-, stads-, stadhfästilsa-, stämninga-, svärdh-, sämiu-, testaments-, tryghets-, umbuds-, untsighilsa-, valds-, vanfrägdha-, vighsla-, vitnis-, vägha-, äkta-, älskogha-bref.

Sid. 146 sp. 2 r. 1 nedifr. läs: **brefskrivare,**

„ 147 „ 1 r. 28 nedifr. läs: *sammanblandadt), äfvensom* **obrigþer.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. frf. **bringa?** *v.* insätt: **bringa (brynga),** *f.* [*Isl.* bringa] *bringa? ss tillnamn.* jacobus brynga *SD* 2: 207 (1296). andreas bringæ *ib* 532 (1308).

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. bringhen till.: *(för* brännen*?)*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: saman) *LB* 3: 184.

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. **brynna** till.: **brenna** *MD* 126.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. läs: **brunnin.** *pres.* **brinner** *MP* 1: 66**),**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: *brinna, förbrinna, brännas, förtäras af eld.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 66. till.: the skullo antiggia dyrka elden eller siälwe brinna *MB* 1: 177. offra han ther brinnanda offer *(in holocaustum, bränneoffer) ib* 199. — *opersonl.* ther bran iämmerligha *Lg* 3: 382.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **eld-, glödh-brinnande,**

„ 148 „ 1 r. 4-5 uppifr. läs: **brustin.** *impf. pl.* **brosto: wtbrosto** *KL* 362.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **brustin** till.: *pres.* **brester** *VGL I K* 10: 3. **bräster** *ib* 10: 4.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 362. till.: *Jfr* **sunderbristilse.**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. **sten-,** till.: **sänke-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: *broar; iståndsätta (väg).*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **brodder** insätt: **brobygning,** *f. L.*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 25. till.: *med art.* **brodhrin** *ST* 153.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **brodhors** *MB* 1: 260. **brodhirs** *ST* 440.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: **bröþar** *(genom utskrapning ändradt till* **broþar,** *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 2: 102*) Bu* 184.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 80. till.: **brödrä** *FH* 5: 185 (1504). **brödhre** *SD NS* 2: 811 (1414).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: **brodhra** *Bil* 349.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: 515. **brödhorom** *KL* 132. **brodrom** *SO* 107. *ack.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **bröþar** *Bu* 515. till.: **brödhrer** *FH* 3: 31 (1443).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. (1323). till.: — *om häst. FM* 581 (1513).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *vän.* till.: han heet konungin sin broder *RK* 1: 2437. *ib* 2438.

Sid. 148 sp. 2 r. 3 nedifr. eft. 188. till.: een gudhlikir brodhir *ST* 153.

„ 149 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **frillo-, ful-, fylghis-, fäþrinis-, gild-, gilde-, gildis-, gläld-,**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **iula-,** till.: **kompanis-,**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **mäþ-,** till.: **mässo-,**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **sam-,** till.: **samlifnads-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: **svart-, svarta-, tvinlingia-, thrättis-, thrätto-, ung-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **ärande-, ärandis-**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: 327. **brors-** *BtFH* 1: 271 (1508)**),**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 508. till.: **brodhorkona (brodher-),** *f. broders hustru, svägerska. Bil* 303.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. (1405). till.: — **brodhorlös,** *adj. broderlös. GO* 356.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 18. till.: — **bröþra arf,** *n. L.*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: *KL* 42.

„ „ „ „ r. 7-8 uppifr. **brödhra lös** — 356. utgår.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **stalbrödhraskap** *samt*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **brodhorskaper.** till.: — **bröþra skipt,** *f. L.*

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 103. till.: jak hawer . . . vplatit nydal clostre . . . en gardh . . . for mit brodherskap ok minna hustrv *SD NS* 2: 519 (1412). jak *(Elin Ingevaldsdotter)* hafuir takit brödherskap mädh härra abotanom oc conuentonne i juluttum *ib* 761 (1414).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: *Jfr* **stal-, ämbitisbrodhorskap.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *L.* till.: *försummelse att bygga el. underhålla bro. BtFH* 1: 272 (1508), 275 (1509), 281 (1508).

„ 150 „ 1 r. 29 uppifr. frf. **bruþ** insätt: **brudder,** *se* **brodder.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 45. till.: *Jfr* **älskogha brudh.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 491. till.: *Jfr Ekhoff, Fornvännen 1907 s.* 63 *f.*

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. 50. till.: **brudhgome** *ib* 169, 170.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **brullop** *BSH* 5: 191 (1507), 192.

„ 151 „ 1 r. 26 nedifr. eft. 167. till.: **brylops-** *BtFH* 1: 293 (1509).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *L.* till.: *bröllopskostnad. BtFH* 1: 293 (1509). —

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: **= bruþlöps koster.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **(bryllöps-** *L.* **brylöps-),** *n. L. bröllop.* han kom obudin til brylöpsöl *BtFH* 1: 284 (1509).

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **brusk.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 66. till.: — *arbeta, vara sysselsatt.* som brwka i salabergx grwffwe *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 151 sp. 2 r. 10 nedifr. frf. **brukliker** insätt: **brukilse,** *n. pl.?* *Jfr* **vanbrukilse.**

„ 152 „ 1 r. 14 uppifr. läs: *brun, rödbrun, violett. Jfr Götze, Zeitschr. f. d. Wortf.* 12: 200 *f.*

„ „ „ r. 26 uppifr. läs: papauer walmoga, een . . . haffuer hwiit blomster, annan röth triidhie . . . haffwer brwnth *(rubeus palleusque)* blomster *LB* 7: 139. fiola . . . är thräskona ok hwar there ma kännis aff siuo blomster, for thy ath sommo äre brune *(purpurei)* ok somme hwite ok somma swarta *ib* 3: 63. the smaa brune fioler, som vexa vider iorden *ib* 7: 214. brwn fergha gör hiertath bliith och är hiertath goth *ib* 168.

„ „ „ r. 29 uppifr. frf. **brunder** insätt: **brun,** *f.?* = **brunder.** styrte han sigh . . . nidher i brunnena *Lg* 3: 353. samt **bruna?** *f. öl. GO* 330. *Jfr* **blakka.**

„ „ „ r. 22 nedifr. eft. 297. till.: *Jfr* **drafbrunder.**

„ „ 2 r. 27 uppifr. läs: 408 (1335, *eft. afir. hos Hadorph*).

„ „ „ r. 15 nedifr. läs: (1445); *månända snarare att föra till* **5.**

„ „ „ r. 11 nedifr. eft. **fasto-,** till.: **for-,**

„ „ „ r. 11 nedifr. i st. f. **frids-,** läs: **fridha-,**

„ „ „ r. 10 nedifr. eft. **hälghudagha-,** till.: **härads doms-,**

„ „ „ r. 10 nedifr. **krono-,** utgår.

„ „ „ r. 8 nedifr. eft. **sten-,** till.: **synda-,**

„ 153 „ 1 r. 13 nedifr. frf. **brutlika** insätt: **bruti,** *m. Jfr* **hovudhbruti.**

„ „ „ r. 9 nedifr. läs: **brotliker** *PM* 27;

„ „ 2 r. 27 nedifr. eft. 884. till.: *Jfr* **bruta pänningar.**

„ „ „ r. 9 nedifr. eft. **bruggin.** till.: *impf.* **brughdhe?** *BSH* 3: 170 (1466? *samt. afskr., daniserande*).

„ 154 „ 1 r. 13 uppifr. läs: **bryggiara redha.**

„ „ „ r. 15 uppifr. *(för* -redhe?*)* utgår.

„ „ „ r. 20 uppifr. läs: **bryggio kar (bryggia-** *BSH* 5: 132 (1506)**),**

„ „ „ r. 26 uppifr. eft. **bryggie-.** till.: **brygge-** *SD NS* 2: 827 (1414).

„ „ „ r. 31 nedifr. eft. *bryggredskap.* till.: *SD NS* 2: 827 (1414).

„ „ „ r. 12 nedifr. eft. **bryggist.** till.: **briggest.**

„ „ „ r. 3 nedifr. eft. *afskr.*). till.: viij alna briggest *ib NS* 2: 699 (1413).

„ „ 2 r. 6 uppifr. frf. **bryne** insätt: **bryllop, bryllöp, bryllöpe,** *se* **bruþlöp.** samt **bryms,** *se* **brims.** och **brynadher,** *p. adj., se* **välbrynadher.**

„ „ „ r. 27 nedifr. läs: **bryst (byrst** *Ber* 78 *(jfr* 297*).* **bröst:**

„ „ „ r. 15 nedifr. eft. 287. till.: — *lif, moderlif.* the hälga barnen oc barna barnen som wtkommen waro aff hänna hälga bryste *BK* 195.

Sid. 155 sp. 1 r. 1 uppifr. frf. **brysteghn** insätt: **brystbränna (-brenna),** *f. sveda el. smärta i maggropen, kardialgi. LB* 7: 60.

„ „ „ r. 14 nedifr. eft. **brutu.** till.: **brotho** *RK* 2: 7752.

„ „ „ r. 13 nedifr. eft. **brotin** till.: *MB* 1: 370;

„ „ 2 r. 4 uppifr. eft. *LB* 3: 35. till.: — *i tillnamn.* sigillo ormeri dicto *(för* dicti*)* brutit huwd *SD* 2: 698 (1250-1300).

„ „ „ r. 24 uppifr. eft. 1002. till.: *Bir* 2: 57.

„ „ „ r. 10 nedifr. eft. *sig.* till.: bryta oc böta *MB* 1: 301.

„ 156 „ 1 r. 29 nedifr. eft. **1)** till.: *bryta upp, bryta. öppna.* wele i brythe breffuit wp *BSH* 4: 276 (1501). —

„ „ „ r. 21 nedifr. eft. **ut,** till.: **1)**

„ „ „ r. 19 nedifr. eft. 410. till: **2)** *tillvälla sig?* kom herra karl magnusson ther til meth wälle och bröth laxa fisketh wt *SD NS* 2: 769 (1414). —

„ „ „ r. 13 nedifr. eft. **bunka-,** till.: **fridh-,**

„ „ 2 r. 18 uppifr. läs: *Jfr* **brutas.**

„ 157 „ 1 r. 10 uppifr. läs: **thak-brädhe.**

„ „ 2 r. 16 uppifr. eft. 807. till.: *bränna, svedja? SD* 5: 637 (1347); *se Noreen, Altschwed. Leseb. s.* 21; *jfr ib s.* 119, 129.

„ „ „ r. 14 nedifr. eft. 45. till.: — *bränna, förorsaka sveda.* af brännande *(urente)* froste *Bir* 1: 277. — *brinna, brännas, uppbrännas, förtäras af eld.* tho at han . . . brännir a baale *MB* 1: 415. dha myn gard brende, dha bran wp mith harnisk *BSH* 4: 277 (1501).

„ 158 „ 1 r. 2 uppifr. läs: *flesta under denna bet. anförda ex.*

„ „ „ r. 4 uppifr. eft. **brinna**). till.: — **bränna sik,** *bränna sig, ådraga sig brännskada. MB* 1: 75.

„ „ „ r. 21 uppifr. eft. 105. till.: **3)** *sveda, smärta. Jfr* **brystbränna.**

„ „ „ r. 22 uppifr. läs: **kalk-, kola-, morþ-, silver-brännare.**

„ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 293. till.: *Jfr* **skips bränning.**

„ „ „ r. 14 nedifr. eft. **hafra-,** till.: **half-,**

„ „ „ r. 12 nedifr. läs: **vägha-, ängla-brödh.**

„ 159 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **bröþrunger** insätt: **brödhogher,** *adj.* [*Fdan.* brødug. *Mnt.* brodich] *varande i (ngns) bröd.* mit oc mina brödogha vndersaatess häst[alwp] *BSH* 3: 131 (1460).

„ „ „ r. 19 nedifr. frf. **brösker** insätt: **bröllop, bröllope,** *se* **bruþlöp.**

„ „ 2 r. 25 nedifr. läs: **ivir-, kompanis-, lagh-, lagha-, nadha-,**

„ „ „ r. 24 nedifr. eft. **skal-,** till.: **skalla-, skalz-,**

„ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1411). till.: *ib* 814 (1414).

„ „ „ r. 5 nedifr. eft. 677. till.: rätter budzman til aalilla *ib* 2: 834 (1414).

„ 160 „ 2 r. 31 uppifr. frf. **bugha** insätt: **bugh,** *n.* [*Jfr Isl.* bugr] *bugt, krökning.* gerd

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

zodde tompt hulkin som bredh är . . . i bughet mit uti atta alna ok tiughu *SJ* 80 (1438). *Jfr* **abugh.**

Sid. 160 sp. 2 r. 20 nedifr. eft. 2084; till.: *GO* 899 *(handskriftens läsart).*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. **baghi**: **-a** *GO* 899 utgår.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: stakkot bogha

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **hand-, hvalf-, iärn-, kiu-, kors-, räghn-,**

„ 161 „ 1 r. 11 uppifr. eft. 133. till.: *Jfr Kristensen, Festskrift t. Feilberg s.* 45.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **buker** (*pl.* **-ar**: **-ana** *Su* 126),

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. *Lin.* till.: *el. kanske snarare euphorbia lathyris Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 16, 57; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 596.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. efter. sprede till.: *Fr*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **kiöt-,** till.: **nafla-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 556. till.: *Jfr* **väruids bulder.**

„ 162 „ 1 r. 30 uppifr. läs: **silf-, vägh-bulle.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. *för* **bwlstir** utgår.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: *se vidare* **hofdha-, hovudh-, räkke-bulster)**

„ „ „ 2 r. 30 uppifr. läs: **näfra-, näver-bunke.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **bure** insätt: **burþer,** *m.* [*Isl.* burðr] *Jfr* **vitnaburþer,** *äfvensom* **byrþer.**

„ 163 „ 2 r. 4 uppifr. läs: **träs-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: *adj. — n. tyg från Buntzen i Lausitz. Se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 706.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **bodn.** *pl.* **-ar,** *se* **ängia butn**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: **kätil-**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **äflo-, ängia-butn.**

„ 164 „ 1 r. 4 uppifr. eft. **byfogete.** till.: **bifogothe**: **-en** *BSH* 4 352 (1503). **byfoghde** *SD NS* 2: 303 (1410).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 288. till.: *Jfr* **hunags bigardher.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1439). till.: **biggia** *KS (Fragm.)* 14.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1410). till. **bigya**: **-as** *KS (Fragm.)* 14.

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: *GO* 1; *jfr* 1; *jfr äfven Kock, Medeltidsordspr.* 2: 1 *f.*

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 71). till.: bygdo landzkrona mz xi hundradha föra men *(byggde Landskrona och besatte det med 1100 stridbara män?) RK* 1: 1463; *jfr* 1.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 6041. till.: **9)** *arbeta, verka?* han bigher iderth herradöme i moth i blandh almoghen *BSH* 5: 590 (1517).

„ 165 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 198. till.: — **byggia i gen,** *återuppbygga, återställa.* bygde bron igen *HSH* 20: 100 (1507).

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **be-,** till.: **for-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: **o-, väl-bygþer.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **in-,** till.: **inne-,**

Sid. 165 sp. 1 r. 27 nedifr. frf. **bygnind** insätt: **byggirska,** *f. Jfr* **inbyggirska.**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **bya-,** till.: **gardh-,**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: *arrendegård? landtgård? Jfr Bergman, Stud. i sv. servitutsrätt* 2: 43.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 14. till.: *(Denna)* tekt . . . lagh owen för allo bygdh *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 315 (1443).

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **skogh-, skogs-, ut-**

„ „ „ „ r. 9 nedifr läs: **qvärka-, rösa-, spina-, tanna-, tungo-,**

„ 166 „ 1 r. 28 nedifr. frf. **bylia** insätt: **bylghia,** *v. Jfr* **utbylghia.**

„ „ „ „ r. 15-14 nedifr. läs: *artemisia, företrädesvis artemisia vulgaris Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 16, 50.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **bys.** till.: *med art. gen.* **bysins.** *dat.* **bynom.** *ack.* **byin. byen** *PK* 233. **bywn** *VAH* 24: 325 (1473).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 2879. till.: **bir** *BSH* 5: 156 (1507).

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: **adhal-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **fal-,** till.: **falz-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **heþnu-,** till.: **husa-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **ut-, utskyldis-, öþe-, öþis-byr.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 122. till.: — **byalagh,** *n. byalag, by. Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 315 (1443).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *delad.* till.: *Jfr Sandström, Fataburen 1909 s.* 210 *f.*; *Nordlander, Namn och bygd* 2: 318.

„ 167 „ 1 r. 4 uppifr. eft. 212. till.: *Jfr* **utbya man.**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. *L.* till.: *stad tillhörande (betes)mark. SD NS* 2: 766 (1414).

„ „ „ „ r. 5 uppifr. frf. **bya rätter** insätt: **bya nämd,** *f. rättsförhandling vid hvilken nämd har att utlåta sig i mål tillhörande stads jurisdiktion; räfsteting med inbyggarne i en stad.* then tiidh jak hiolth räfstathing eller byanämpdh i skeninge meth bymannomen *SD NS* 2: 780 (1414).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **yskio-**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 255. till.: **birdh** *SD NS* 2: 591 (1413). **burdh,** *se* **genbyrdh.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **up-,** till.: **vitnings-,**

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. (1409). till.: — **byrdha gods,** *n. slägtgods, arfgods. BYH* 1: 241 (1433, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *L.* till.: *jord hvaraf man genom börd blifvit egare. DD* 2: 6 (1385).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **korn-,** till.: **lynnar-, manz-,**

„ 168 „ 1 r. 4 uppifr. läs: *Jfr* **abyrþer,** *äfvensom* **burþer.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: *närstående el. berättigad.* thet iak . . . thänkt är . . . minom . . . bör[d]hughasta nesta frenda erike

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ingemarsoni gifua xiii örislandh iordh i nosta *SD NS* 2: 729 (1413).

Sid. 168 sp. 1 r. 17 uppifr. eft. **läm-,** till.: **til-,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 181. till.: **byrgia**: **-adit** *RK* 1: 1203.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: **byrdhe**: **tilbyrdho** *Bir* 2: 253.

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. läs: **byrirska (-iska** *Bir* 4: *(Dikt)* 272, 273; *jfr ib* 529**),**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: byriska

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **byrlösa** insätt: **byrliker,** *adj. Jfr* **upbyrliker.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 5. till.: **byössa**: **-or** *BSH* 5: 197 (1507).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 6. till.: *Jfr* **kogher-byssa.**

„ 169 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **hand-, kamara-, kärro-, lodh-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. besetten] till.: *L.*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **(bita. -ir, -te, -ter.** *impf.* **bötte**: **bort bötte** *SD NS* 2: 119 (1409). **bythede** *FM* 66 (1460-72). *part. pret. n.* **byit** *SD NS* 2: 857 (1414); *FH* 5: 229 (1516), 230. **böt**: **bort böt** *SD NS* 2: 142 (1409).

„ „ „ 2 r. 5 nedifr. eft. **bortbyta.** till.: — **byta ut,** *utbyta.* hwilka xiiij örisland iord, som bytis wt *(d. v. s. genom byte öfvergingo)* aff vtby ... in til ... broby *SD NS* 2: 647 (1413).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **til-, umkring-byta,** *samt* **obytadher, anger-, o-bytter.**

„ 170 „ 1 r. 19 uppifr. eft. **iordha-,** till.: **vild-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — **bytis-laghare,** *m. skifteskamrat.* kom for rätten jngewal i grukarleby johan i stråtiernebodha medh theras byteslagare *DD* 1: 138 (1487, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **bädder** insätt: **by-vanger?** *m. ÖGL ES* 7. *Se Westman, Ark. f. Nord. Fil.* 19: 322 *f.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **bädder (bädher**: **bädh** *GO* 184, *hvarest emellertid* **h** *utplånats; se Kock och af Petersens, Medeltidsordspr.* 1: 158**),**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **bäkken** insätt: **bäggia stads (bägge statz),** *adv. på båda ställena. BSH* 5: 461 (1511). och **bägh-are,** *se* **bikare.** samt **bäk,** *se* **bik.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: *Jfr* **blods-, vatn-bäkker.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 46; *Johansson, Noraskog* 2: 137, 138.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. [*Isl.* belgja] till.: *Jfr* **bulghin.**

„ 171 „ 1 r. 8 uppifr. eft. **biskops-,** till.: **brok-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **qvinno-,** till.: **silf-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **bända** insätt: **bänd,** *f. Jfr* **hald-, halds-, raþ-, rads-bänd.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **bände** insätt: **bända,** *f. Jfr* **taghbända.**

Sid. 171 sp. 1 r. 31 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **vidh-bände.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 124. till.: *Jfr* **enbänd-ogher.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *se* **ene-, iordh-bär**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **dyr-,** till.: **ena-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **helagh-, iordh-, kirse-, laver-,**

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. eft. *med.* till.: hwilkin thu ... bar j thinom hälgasta qwid *VNB* 1.

„ 172 „ 1 r. 18 uppifr. eft. (1406). till.: ä swikas the sworno ok ey the boorno *(d. v. s. fränderna) GO* 311.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: burin *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 49*)*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 490. till.: jak älskar thän bätir är burin än thu *Bil* 570.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 3451. till.: — *vara behöfligt?* the ... toko the skip the kunno faa swa mang som them wäl baar *RK* 1: 2574.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 142. till.: *Jfr* **atbära sik.**

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. 23. till.: *Jfr* **inbära sik.**

„ 173 „ 1 r. 2 uppifr. eft. **a mot-,** till.: **an-,**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. **gen-,** utgår.

„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **väl-, ǟt-borin.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **bärliker** insätt: **bär-ilse,** *n. pl.? Jfr* **kringumbärilse.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **bärliker** insätt: **bär-ing, bärning,** *se* **biärghning.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *Jfr* **o-, til-, um-bär-liker.**

„ 174 „ 1 r. 18 nedifr. frf. **bätre** insätt: **bätran,** *f. Jfr* **forbätran.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **bettre.** till.: **batre**: **-a** *Ber* 80 *(jfr* 297*).* **battre**: **-a** *Su* 16 *(jfr* 464*).*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **bäster.** till.: **bazst-er**: **bazsta** *Bir* 1: 61 *(jfr* 403*)*; **bazst** *ib* 2: 62 *(jfr* 340*).*

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. läs: *längre, vidare. om rum.*

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 229. till.: — *om tid.* när frambäthre liidher pa aaredh *BSH* 5: 352 (1509).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: *Jfr* **for-, synda-bätr-ilse.**

„ 175 „ 1 r. 29 uppifr. läs: **for-, skriptamala-, synda-**

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. 11. till.: bätra är thz thrä som böghis än thz som bristir *GO* 45.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 71. till.: — *böja sig, sträcka sig, vända sig. Lg* 3: 13.

„ 176 „ 1 r. 8 uppifr. frf. **bökeaska** insätt: **bök,** *se* **bok.**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. frf. **bökeskogher** insätt: **bökelöf (böki-),** *n. boklöf. ss personnamn. SD* 2: 165 (1294).

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 113. till.: — *ss personnamn. SD NS* 2: 223 (1409).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *bostad.* till.: *särsk.* = **bol 2** *el.* **3**. eth böle j berna *FH* 4: 65 (1458). —

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 176 sp. 1 r. 17 uppifr. eft. (1495). till.: *Jfr Nordlander, Norrl. Saml.* 248 *f.*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **bölma (bulma: -o** *LB* 7: 214**),**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *Jfr* till.: **forlaghu-,**

„ 177 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 534. till.: **byrdhe: tilbyrdhe** *SD NS* 2: 670 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 126. till.: — *blifva nödvändigt.* jak wänter thom borde *(de blefvo nödsakade)* tha at fly *RK* 2: 8966.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **vidher böra.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. frf. **böria** insätt: **bördhe,** *se* **byrþe.**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. frf. **börliker** insätt: **börlika,** *adj. Jfr* **tilbörlika.**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. (1509). till.: är icke börligit ath wij skole mistä baade her och hiissedh *HSH* 20: 290 (1510, *daniserande*).

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *skinka, svinbog.*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 347. till.: nw er idher litet her med bööt *RK* 1: 767. man warder ther aff litit böt *MD* 383.

„ 178 „ 1 r. 23 uppifr. eft. 52. till.: — (?) at göra skadha ok enkte böta *RK* 1: 3117.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 1091. till.: *SD NS* 2: 675 (1413).

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. eft. 242. till.: *Jfr* **igen böta.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

„ „ „ „ r. 16-17 uppifr. läs: **vidher-böta** *samt* **obötter.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. frf. **böte varþer** insätt: **böte,** *n. bot, böter.* vndir sama böte *SD NS* 2: 830 *i var.* (1414, *gammal afskr.*). *Jfr* **en-, lägher-, o-, tvä-, þrä-böte.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **glas-, iärnthradha-cirkil.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 17, 50 *f.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 3744. till.: hulpo til thz ondo daadh *MD* 387.

„ 179 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **ivir-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **(-adhe. -at** *HSH* 7: 13 (1469)**),**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 1429. till.: *Jfr* **bedagha.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1509). till.: — marghan dagh, *mången dag, länge. RK* 1: 457.

„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. XII. till.: lagdhom wi them sex vikna dagh *SD NS* 2: 766 (1414); *jfr* **7.**

„ 180 „ 1 r. 18 nedifr. eft. **afrads-,** till.: **aldra hälghona-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **frea-,** till.: **frigge-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **glädhis-,** till.: **gripta-,**

„ „ „ „ r. 11-10 nedifr. läs: **hvilo-, hälgha kors-, hälgha kors uphöghilsa-, hälgha likama-, hälghe-, hälghomässo-, hälghona-, hälghona mässo-, hämda-, hämnilsa-, härra-,**

Sid. 180 sp. 1 r. 8 nedifr. läs: **kirkmässo-, kirkiomässo-, krönilsa-, kyndilmässo-, kyndilsmässo-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **lif-,** till.: **lykko-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **marknadha-,** till.: **marknads-, matskuts-,**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **miþsumars-,** till.: **mikials-, mikialsmässo-,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **offer-, olafs-, olafsmässo-, palma-, paska-, paska höghtidhis-, pingiz-, pingizdagha-, pätars-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **skirsla-, skripta-, skär-, slata-, slato-, släto-, slätta-, sol-, solar-, somar-, strids-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **sunno-, sykn-, säter-, tilqvämda-, tima-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **þors-, thvingilsa-, thörfasto-, upstandilsa-,**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **utgangs-,** till.: **valborgha-, valborgha mässo-, varfru-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **alder-, lifs-, liva-, ve-, väl-, änkio-daghar,** *äfvensom* **fordhom dags.**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. *dagakarl.* till.: *DD* 1: 168 (1499, *afskr.*).

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *dag.* till.: litin hästir gör stakkota dax leedh *GO* 248.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 110. till.: — **dags stund,** *f. timme.* epter ena daghs stund *(horæ spatium) Bil* 272.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **lagha-, legho-dagsvärke, daghvärke.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 203. till.: — *Jfr* **hvardaghlika.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 261. till.: — *Jfr* **hvardaghliker.**

„ 181 „ 1 r. 22 uppifr. eft. 1088. till.: **datinga** *RK* 1: 964 *(jfr s.* 156*).*

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. 213. till.: **datingan** *RK* 1: 2216 *(jfr s.* 158*)*, 2473 *(jfr ib)*, 3395 *(jfr s.* 159*)*, 4349 *(jfr s.* 160*)*.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 675. till.: — *uppgörelse, förlikning.* thera inscigle, ther ower deghthinganene waro *SD NS* 2: 575 (1412).

„ 182 „ 1 r. 14 nedifr. frf. **daktil** insätt: **daghvärke,** *n. L. Jfr* **dags värke.**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **(dale karl: -karla** *BSH* 5: 72 (1505). **dalakar. dalekar: -kare** *BSH* 5: 498 (1512)**),**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *pil.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 643 *f.*; *Sv. Akad. Ordb. D* 191.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. (1508). till.: sla xx^{M} (20,000) dalepiill *ib* 581 (1517).

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *L.* till.: *Dalbo, inbyggare i landskapet Dalsland. ss tillnamn.* nisse dalbo *BSH* 1: 177 (1379).

„ „ „ „ r. 17-19 uppifr. läs: **dalr.** hundrade march aboska dalr (dalr *tydligen beroende på fel i afskriften; troligen*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 182 sp. 2 r. 20 nedifr. eft. **qvärna-,** till.: **rudho-,**

„ 183 „ 1 r. 11 uppifr. läs: (1439).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. **dana**—*GU* 6. utgår.

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 491. till.: dana, consternare *(el. möjl.* -ari*) GU* 6 *(se Sr. Akad. Ordb. D* 287*).*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: 45. **danzt** *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*)**),**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. *ib.* till.: sex march dansk *HSH* 20: 285 (1509).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 248. till.: hwar then dansk ther fangin war *ib* 928. en dansker heet magnus dysewald *ib* 1108.

„ 184 „ 1 r. 18 nedifr. frf. **degert** insätt: **dattil,** *se* **daktil.**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **(diker** *L.* **dykur** *L.* **dikker**

„ 185 „ 1 r. 20 uppifr. eft. **arf-,** till.: **arva-,**

„ „ „ „ r. 21-22 uppifr. läs: **for-, gardh-, gards-, gruvo-, half-, hytto-, hälfta-, iordh-, lands-, manz-, martilsa-, midhal-, part-, qvärn-, skipta-, skogs-, systor-, tionde-,**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **täkta-, vidher-, ägho-, ärfdha-, ärve-, ärvis-del**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 144. till.: — **dela saman,** *tvista. SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **ater-,** till.: **for-,**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. **bya-,** till.: **byter-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. 486. till.: — *träta, gräl. Ber* 118.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *ord.* till.: *Jfr Sv. Akad. Ordb. D* 913.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **(teste** *MD (S)* 247. **testhe** *ib* 269. **thestha. testa** *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. **testha** *Gers Frest* 30. **disthe),**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1517). till.: deste . . . iu, *dess . . . ju.* then angren ok sorghen hon är thestha bäträ io hon större är *Gers Frest* 56.

„ 186 „ 1 r. 5 uppifr. läs: *MB* 1: 114.

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **die** insätt: **dia-,** *se* **diä-,**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **deger.** till.: *n.* **dighert** *Fr* 788. **dighirt. dighart. dyghert. digrith** *Bil* 571.

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. 87. till.: **dighiran** *ib* 359.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **diker** insätt: **dike fisker (dyke-),** *m. damfisk.* äta dyke fiska *LB* 13: 26 *(s.* 466*).*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: *Lat.* dictum, dictio]

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *Jfr* **be-, pa-dikta.**

„ 187 „ 1 r. 12 uppifr. läs: 146, 164,

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **diost** insätt: **diokn?** *f.? L.*

„ 188 „ 1 r. 17 uppifr. läs: **folsko-, ivirvalds-dirve.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **alt** diskareböle *FM* 34 (1405).

„ 189 „ 1 r. 2 uppifr. frf. **dit** insätt: **disting,** *se* **disaþing.**

Sid. 189 sp. 1 r. 2 uppifr. läs: *se* **þit.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **diuper** till.: **(dywper. diyper: -a** *Ber* 282**)**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. 243. till.: þera giri är sua diup, þät þär ma ingte i grynna *ib* 4: *(Avt)* 180. — *af ett visst djup. med gen.* tak . . . ätikkio, oc läth j eth . . . kar swa ath ätikkian är fira twärfingers dywp *LB* 9: 108.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. **grund-,** till.: **manz-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **dyur. dywr. dyrh,**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. **klo-,** till.: **midhal-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **skogs-,** till.: **skörlifnads-,**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 5540. till.: — **diura karl (diwrekarl),** *m. jägare. ss tillnamn. DD* 3: 223 (1486)

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **diäkn** insätt: **diäkin,** *se* **däkin.**

„ 190 „ 1 r. 15 uppifr. eft. (1401). till.: *På flere af dessa ställen, kanske på alla, torde* **diäkn** *beteckna en man som idkat studier; jfr Styffe, BSH* 1: LXXXIX.

„ „ „ „ r. 30-31 uppifr. läs: **ärke-diäkn,** *äfvensom* **gardiäkn.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **mässo-, sub-, ärke-diäkne,** *äfvensom* **gardiäkne.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **diärver (diarffwer** *Di* 85; **diarff** *ib* 134**)**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **il-,** till.: **my-,**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **diavulin** *Bu* 29.

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **diäwlin.** till.: **diäfflen** *RK* 1: 3816.

„ 191 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *trolldom.* till.: *Bil* 256.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 63. till.: — **diävuls givin,** *p. adj. gifven åt djäfvulen, djäfvulsk, gudlös. Bu* 520.

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. (1501). till.: — *Jfr* **fyradobel.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: *lottning med tärningskast. Jfr Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 5 *f.*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 197. till.: — **dobla bort.** *StadsL Db* 2.

„ 192 „ 1 r. 11 uppifr. eft. *läkare.* till.: ten siwkdomen kan ingen doctor eller mestare wel läkia *LB* 7: 262.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **häradshöfþingi;** *häradshöfdings ställföreträdare. Jfr Styffe, Skand. und. unionst.,* 2 *uppl., s.* 100, 220.

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. (1401). till.: gör iak häridzhöffdingian äller domaren i hans stadh . . . myndoghan vpsala domkirkio syslomanne . . . lyssn at gifua . . . a forsaghdo jord *ib* 2: 808 (1414). ther som ey äru heredzhöffdinge till skulu domara aff herado huario nempna XI med sik, oc göra som för är sakt *SD* 5: 383 (1344, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *ÖGL.* till.: hwath doom är wärre i alla lagha än wara ofräls i sina dagha *Al* 7309; *jfr* **4, 6.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 192 sp. 2 r. 30 nedifr. eft. **þräl-,** till.: **ung-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: helagher domber,

„ „ „ „ r. 16-15 nedifr. läs: **eghin-, helagh-, hor-, hälghe-, hörro-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **mild-, mordh-**

„ 193 „ 1 r. 12 uppifr. läs: *Jfr* **banz-, biltogha-, döds-, fordömilsa-, friþ-, lagha-, laghmanz-, qvarstadha-,**

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. *se* till.: **fru-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. 93. till.: *Jfr* **skiällikhets domber.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **konungs räfsta-, laghmanz-dombref.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **häradshöfdhinga-, laghmanz-dombrut.**

„ 194 „ 1 r. 18 nedifr. läs: 425-6; *Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 20: 47 *f.*]

„ „ „ 2 r. 21 nedifr. eft. *man.* till.: fore myns dandamanz syäla helso oc mynna *SD NS* 2: 711 (1413).

„ 195 „ 1 r. 19 nedifr. frf. **dorträ** insätt: **dorla,** *se* **därla.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **dost, dostera,** *se* **diost, diostera.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **(doottir** *Gr (Cod. D)* 380. **dotter. dottor** *Bir* 4: *(Dikt)* 234. **doter** *SD* 1: 73 (1164-67), 90 (1167-85). **dotyr. dotur** *SD* 6: 180 (1350).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *gen.* till **dottors** *KL* 210.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 22. till.: **döttar** *Bu* 200.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 357. till.: **döttrers** *SD NS* 2: 460 (1412).

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. eft. 73. till.: — *ss namn.* *SD* 1: 73 (1164-67), 90 (1167-85).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **broþor-,** till.: **dottor-, fadhur brodhor-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **guþ-,** till.: **härtogha-, konunga-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: **systor dottir, systra dötter.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **(dotterson** *RK* 1: 4533. **dottherson**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **drabba** insätt: **dovin,** *se* **duvin.**

„ 196 „ 1 r. 14 uppifr. eft. **knif-,** till.: **krampo-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 339; till.: **-andis** *Gr (Cod. D)* 379:

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: 4: *(Dikt)* 263.

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **dräghir** *GO* 22. *refl.* **dräx,** *se* **afdragha. dragss** *BSH* 5: 321 (1508).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *impf.* till.: **dro** *L.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **drokt.** till.: *Bir* 1 172;

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. 221. till.: han sigher, i draghe tid fra tidh *BSH* 5: 321 (1508).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **17)** till.: *åvägabringa, sätta i gång, ställa till?* at man wil ilt mellon oss dragha *RK* 1: 3717. —

„ 197 „ 1 r. 23 uppifr. läs: *luta ditåt)*

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — *draga in, införskaffa.* han dragher in i sit rike vtlänzka män *KS* 63 (157, 69).

Sid. 197 sp. 2 r. 20 nedifr. eft. 485. till.: — **draghas up a,** *åtaga sig, gå in på?* bröms ... dragss oppa wilia bliffwa, man ingelundh hoffuitzman *BSH* 5: 321 (1508).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **1)** till.: *utdraga, genom dragning aflägsna. Bo* 209. —

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **utdragha.** till.: — **dragha sik ut,** *framspira.* tha dragher sik wt all frukt löff oc gress *LB* 13: 24 *(s. 465).* — *refl.* **draghas ut,** *begifva sig bort. MB* 1: 193.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **ful-,** till.: **gen-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **dragha plaster** insätt: **dragha,** *f. Jfr* **updragha.** samt **dragha bast (dräghä-),** *n. dragband el. dragrep af bast? ss tillnamn.* bertoldus dictus dræghæbast *SD* 2: 222 (1296).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. **kopar-,** till.: **port-,**

„ 198 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *Jfr* **be-, undan-draghilse.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **draki (draka** *Di* 136, 142. *pl.* **-ar. dragor** *Di* 233**),**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: [*Isl.* dreki. *Lat.* draco]

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **kirse-, loter-drank.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **(draap. dräp** *L.***),**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **handavärka-,** till.: **handvärka-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **modhor-, siäla-,**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. *n.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **drapamal.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: *fot? dragare som är van att gå lös? Se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 112.

„ „ „ „ r. 25-24 nedifr. eft. **skip-drif.** till.: — *Jfr* **be-, for-drif.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 236. till.: *impf. konj.* **drokke** *ib* 289.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: 330; *måhända böra dock* blakko *och* bruno *fattas ss fem. subst. i ack.; se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 166 *f.*

„ 199 „ 1 r. 6 uppifr. eft. (1512). till.: — *uppsupa, draga (till sig). om vätska.* drikker winith watnith ... til sik *MB* 1: 107.

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: *Jfr* **indrikka** *samt*

„ „ „ „ r. 28 nedifr. frf. **drikker** insätt: **drikkande,** *n. drickande. Lg* 3: 192.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **dristogher** insätt: **dristning,** *f. Jfr* **fordristning.**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. frf. **driva** insätt: **driva,** *f.* [*Isl.* drífa] *Jfr* **sniodriva.**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. *pl.* till.: **drivu.**

„ 200 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 159. till.: **3)** *vederlägga. MB* 1: 2.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **kirkio-, lan-, lanar-, land-, lands-drotin.**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 17. till.: **dröthningh** *RK* 1: *(sfgn) s.* 179.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 471. till.: aff drotningo wil jak säia min dikt *MD (S, Cod. B)* 213; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

lek s. 13. *Jfr Beckman, Sv. Landsm.* XIII. 3: 19.

Sid. 201 sp. 1 r. 13 nedifr. läs: **nokka-, vatu-drumber.**

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. **blods-,** till.: **blods svets-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **vatns-,** till.: **vatu-,**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **druppa (droppa. -adhe),** *v.* **1)** *låta drypa.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 81. till.: **2)** *droppa, drypa.* blodit, som aff tik droppadhe *VNB* 23.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **drikker.** till.: **drökker** *Lg* 3: 527; **drök** *(ack.) SJ* 326 (1465).

„ 202 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **dvala-,** till.: **eld-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **läkedoms-,** till.: **mula-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **spy-,** till.: **vins-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **lagha-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **in-, ut-drypa**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. 127. till.: — *Jfr* **vindräg.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **drägha** insätt: **dräggiabasse (dreggiä-),** *m. tordyfvel? ss tillnamn.* elauo dreggiæbassæ *SD* 2: 130 (1292).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *Jfr* till.: **arvodhis-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **hirþ-, knapa-, kolara-, legho-, läre-, odädhis-, othetis-, prästa-,**

„ 203 „ 1 r. 13 uppifr. eft. 18. till.: *2 pers.* **drapt** *Lg* 550. **drapst** *ib.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: 268. *part. pret.* **dropin: dropno** *Bir* 2: 303)

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **dräper** insätt: **dräpeligh,** *se* **drapliker.**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. frf. **drät** insätt: **dräpi,** *m. L. (se Pipping, Stud. i Nord. Fil.* 1: 2 *s.* 1 *f.). Jfr* **mandräpi.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **(dröia,** *se* **fordröghia.** *pres.*

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. thing till.: som han thänker waken

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: **(***ack.* **dröm. drömp** *MB* 1: 235. *pl.*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **kärlinga-, lyghna-**

„ 204 „ 1 r. 21 nedifr. eft. 2165. till.: — *Jfr* **bedrövelika.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **drövilse (dröuise: -isa** *Bir* 2: 40 *(jfr* 339)**),**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. läs: **be-, väruld s-drövilse**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **dudder,** *m.?*

„ „ „ „ r. 27-26 nedifr. läs: [*Fdan.* duderkorn] *agrostemma githago Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 17; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1059 *f.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **dugge** insätt: **duft,** *se* **dopt.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **dokha:**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **dogha.** till.: **dugu** *LB* 8: 42.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: *Bo* 252. **dogith** *FM* 502 (1510)**),**

Sid. 205 sp. 1 r. 12 nedifr. *opers.* utgår.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **doghande.** till.: **doande** *SD NS* 2: 854 (1414). **doandhe** *ib* 807 (1414).

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. läs: **undirduka,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **adhra-,** till.: **bordh-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **har-,** till.: **hofþa-,**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **rosen-, sar-, skip-, skär-, svena-, sveta-duker.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **dul (dyl),**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *dulgadråp.* till.: *Jfr Lindroth, Stud. i Nord. Fil.* 3: 6 *s.* 1 *f.*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **dulghadrap.** till.: — **duls bot (dyls-),** *f. L.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **dolemal. dyls mal** *L.*

„ 206 „ 1 r. 18 uppifr. läs: **dulugher,** *adj.* [*Jfr Sv. dial. i Finl.* dologär (dolu-)] = **dol 1.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **dunflädher** insätt: **duna (döna),** *f. Jfr* **thorduna.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. frf. **dur** insätt: **dupt,** *se* **dopt.**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **dusin (***L.* **dwsen. dwssen. dosen),**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. frf. **dust** insätt: **dust, duster,** *se* **diost, dioster.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. frf. **duva** insätt: **dustmiol (-myöl),** *n. fint mjöl. LB* 11: 2 *(s.* 450*).*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 205. till.: — **duvo kyn (-kön),** *n. dufslägte, dufvor. MB* 1: 474.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 995. till.: *Jfr* **undirduva.**

„ 207 „ 1 r. 26 nedifr. eft. jät till.: *(uppfyllandet af sitt löfte)*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 353. till.: **3)** *dröja, låta vänta på sig.* dröma dwälias *LB* 1: 94 *(s.* 491*).*

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 752. till.: — **dvärgs nät? (diwers-** *sannolikt för* **dwers-** *(det närmast följande, som utan tvifvel har varit* **nät,** *är bortmultnadt)***),** *n.* [*Sv. dial. och Ä. Nysv.* dvärgsnät] *spindelväf. MD (S, Cod. B)* 235 *(Cod. A har* diurs näät*). Jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 39.

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **dyi, dyr,** *m.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *f.* till.: [*Sv. dial.* dödölja. *Jfr Rydqvist* 6: 83; *Kock, Nord. Tidskr. f. Filol. N. R.* 7: 309 *f.*]

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **dyggia**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **dygh** *Bu* 24, 30, 62, 194, 511; *Ber* 17 *(jfr* 294*),* 69 *(jfr* 297*).*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 60. till.: **digh** *MD* 172 e.

„ 208 „ 1 r. 28 uppifr. läs: **o-, äro-**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *adj.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 3. till.: **2)** *välvillig, god, nådig, mild. MD* 443.

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. 17. till.: **dygdelic** *MD* 445.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 546. till.: **dygdeligh** *MD* 7.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 208 sp. 2 r. 14 uppifr. eft. 350. till.: *MD* 445.
" " " " r. 20 uppifr. eft. 2211. till.: — *nådigt. MD* 7.
" 209 " 1 r. 2 uppifr. läs: **(dye** *Bir* 2: 257. *dat.*
" " " " r. 3 uppifr. eft. *m.* till. *L.*
" " " " r. 10 uppifr. frf. **dylarot** insätt: **dykur,** *se* **deker.**
" " " " r. 11 uppifr. frf. **dylia** insätt: **dylghia,** *f. Jfr* **dyd dylghia.**
" " " " r. 18 nedifr. eft. 26. till.: — **dylia sik,** *hålla sig undan, undandraga sig? MD* 389.
" " " " r. 13-12 nedifr. eft. **undan dylia.** till.: — **dylia sik undan,** *hålla sig undan, undandraga sig.* saa at engin döl sig vnden *BSH* 4: 242 (1498).
" " " " r. 12 nedifr. läs: **inne dylia** *samt* **fuldolder.**
" " " " r. 10 nedifr. frf. **dylska** insätt: **dylsbot,** *f. L.*
" " " 2 r. 19 uppifr. läs: (1471). demell weke: -en *FM* 424 (1509).
" " " " 29 nedifr. läs: **dyngia (diwngia,** *se* **fara dyngia),**
" " " " r. 27 nedifr. eft. **ko-dyngia.** till.: — **dyngio hoper (-höper),** *m.* = **dyngio högher.** vidher dyngte höpen *(sannolikt för* dyngie- *el.* dyngio-; *tänkbart är äfven att* höpen *här står för* högen*) SD NS* 2: 605 (1413, *gammal afskr.*).
" 210 " 1 r. 29 nedifr. läs: **kamara-, kamars-, kirkio-, kor-, källara-, ladhu-, läktara-, läpa-, lön-,**
" " " " r. 28 nedifr. eft. **sten-,** till.: **stuvu-,**
" 211 " 1 r. 2 uppifr. läs: **afgudha-, diäfla-, gudha-dyrk.**
" " " " r. 17 uppifr. eft. 286. till.: **4)** *egna sig (åt), sysselsätta sig (med), studera?* dyrkkande i reth *LB* 13: 22 *(s. 464)*.
" " " " r. 19 nedifr. eft. 93. till.: **3)** *högeligen, synnerligen.* än barn födis tha wardhir thz dyrlica sniält *LB* 1: 93 *(s.* 490).
" " " " r. 4 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **hödys.**
" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **dysteran** insätt: **dystera,** *se* **diostera.**
" " " " r. 18 nedifr. frf. **däk** insätt: **däghthinga** *o. s. v., se* **daghþinga** *o. s. v.*
" " " " r. 8 nedifr. eft. (1505). till.: — **däkins döme,** *n.* = **däkina döme.** *SD NS* 2: 754 (1414), 833 (1414).
" 212 " 1 r. 19 uppifr. frf. **dängia** insätt: **dän,** *se* **dan.**
" " " " r. 28 uppifr. *en* utgår.
" " " 2 r. 21 uppifr. eft. 325. till.: fore stora döthanom *(d. v. s. digerdöden) BYH* 1: 181 (1377). *SD NS* 2: 833 (1414).
" " " " r. 23 uppifr. läs: **döþer,** *m.*
" " " " r. 2 nedifr. eft. 321. till.: — *saker till dödlig synd.* then man som alder ware nadhelika saker fore nadhelika synd, han är stundom dödheliker *MB* 1: 145.
" 213 " 1 r. 4 uppifr. eft. *Bu* till.: 16,

Sid. 213 sp. 1 r. 18 uppifr. eft. 244. till.: äruodha i yttarsta dödhenom *(dödskampen) KL* 356.
" " " " r. 21 uppifr. eft. 227. till.: *MB* 1; 346.
" " " " r. 26 uppifr. läs: **döþe**
" " " " r. 31 uppifr. eft. **o-,** till.: **siäla-,**
" " " " r. 15 nedifr. eft. *dödsdom.* till.: *Bo* 160. *MP* 2: 16.
" " " 2 r. 8 uppifr. eft. 7. till.: dödhra manna vpstandilse *KL* 168. aff dödhra vpstandilsom *ib* 170.
" " " " r. 19 nedifr. läs: **af-, fran-, half-, ny-, sten-, ut-**
" " " " r. 14 nedifr. frf. **dödhfödder** insätt: **dödhfal,** *n.* [*Ä. Dan.* dødfald] *fall el. olyckshändelse som medför döden?* far thu pa land wakte tik for död fall *LB* 11: 8 *(s. 471)*.
" 214 " 1 r. 10 nedifr. läs: 192. **doghit** *Lg* 3: 678. **dööt** *Bo* 83.
" " " 2 r. 12 uppifr. eft. (1495). till.: *FM* 347 (1507).
" " " " r. 16 uppifr. *Jfr* **fra döia.** utgår.
" " " " r. 17 uppifr. eft. **af-,** till.: **siälf-, sot-,**
" " " " r. 18 uppifr. frf. **döma** insätt: **dölia,** *se* **dylia.** samt **dölska** *o. s. v., se* **dylska** *o. s. v.*
" 215 " 1 r. 1 uppifr. eft. *ib.* till.: *med afs. på (ngt) genom dom förordna.* dömde iak the delona at gamle minnige män . . . scullo the delona at skilia *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*).
" " " " r. 13 uppifr. eft. (1348). till.: **5)** *ådöma.* kesaren . . . dömde hänne skärsla *Bu* 419.
" " " " r. 28 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: *Jfr* **i gen döma.**
" " " " r. 27 nedifr. **igen-,** utgår.
" " " " r. 20 nedifr. eft. **ater-,** till.: **ilz-,**
" " " " r. 16-13 nedifr. läs: **biskops-, domprovasta-, däkina-, däkins-, eghin-, foghata-, formanz-, fru-, greva-, hovudsman-, hovudsmanna-, hovudsmanz-, husfru-, häradshöfþinga-, häradshöfdhings-, härra-, härtogh-, härtogha-, höfdhinga-, kanunka-,**
" " " " r. 11 nedifr. eft. **syslomanz-,** till.: **vardhskrivara-,**
" " " " r. 10 nedifr. läs: **ärkediäkna-, ärkediäkns-**
" " " " r. 9-8 nedifr. läs: **greva-, härra-, härtogh-, härtogha-, höfdhinga-, iärl-, iärla-,**
" " " " r. 6 nedifr. frf. **dömning** insätt: **dömilse,** *n. pl. Jfr* **for-, härra-, äptirdömilse.**
" " " 2 r. 11 uppifr. frf. **döna** insätt: **dön,** *se* **dyn.**
" " " " r. 6 nedifr. frf. **döst** insätt: **dörla,** *se* **därla.**
" 216 " 1 r. 3-6 uppifr.: — *förtaga*—253. utgår.
" " " " r. 8 uppifr. läs: *Jfr* **nidherdöva.**
" " " " r. 9 uppifr. frf. **döva,** *f.* insätt: **döva,** *v.* [*Fdan.* døve. *Mnt.* douwen] *smälta (mat). LB* 7: 253. — *befordra smältnin-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

gen af (mat). LB 7: 170. — *Jfr* **fordöva.**

Sid. 216 sp. 1 r. 11 nedifr. läs: 343; *Noreen ib* 5: 394.]

" " " " r. 10 nedifr. läs: *ställe*

" " " 2 r. 2 nedifr. eft. **häfþa-,** till.: **hälghemanz-,**

" " " " r. 1 nedifr. eft. **men-,** till.: **mens-,**

" 217 " 1 r. 2 uppifr. läs: **tväsväris-,**

" " " " r. 18 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Brate, Ä. Vestmannalagens ljudl. s.* 64.

" " " " r. 29 uppifr. frf. **edhstaver** insätt: **eþrikiar,** *m. pl. L. Jfr Wadstein, Hist. Tidskr.* 19: 124; *Lindroth ib* 32: 127 *f.*

" " " 2 r. 19 uppifr. eft. 19. till.: *Jfr* **äghelikhet.**

" " " " r. 20 uppifr. läs: **eghen (egn** *FM* 321 (1507); *BSH* 5: 189 (1507). **engn** *ib* 241 (1508). **ägn: ägnen** *FM* 524 (1511)**),**

" " " " r. 22 uppifr. eft. (1509). till.: *ib* 189 (1507), 241 (1508). *FM* 321 (1507), 524 (1511).

" " " " r. 25 uppifr. eft. 77. till.: **eyen** *BSH* 4: 159 (1493).

" " " " r. 24 nedifr. eft. 229. till.: affhänder iak mik ... the for:da bodh ... ok eghna gör iak hona for:dom jacobe *SD NS* 2: 818 (1414); *jfr* **eghna 1.** *Möjligen skulle man kunna fatta* eghna *ss inf. af detta verb, hvarmed* gör *då skulle bilda en omskrifning; jfr* **göra 23.**

" 218 " 1 r. 8 uppifr. frf. **eghn** insätt; **eghin skogher (eghän-),** *m. L.*

" " " " r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **bryst-,**

" " " " r. 15 uppifr. eft. 480. till.: **engna** *Bil* 939.

" " " " r. 27 nedifr. eft. 257. till.: thät han hafde ägnadh oc köpt wnder sik oc fran kronone the skatta gotz, som här äpter fölghia *SD NS* 2: 659 (1413).

" " " 2 r. 2 nedifr. läs: **ekelunder,** *m.*

" 219 " 1 r. 18 uppifr. eft. 196. till.: wathn aff eke äplom *PM* 49.

" " " " r. 19 uppifr. frf. **ekia** insätt: **eke äple vatn,** *n. dekokt på galläpplen. PM* 49.

" " " " r. 3 nedifr. läs: curia

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. *art.* till.: **eldren** *Bu* 501, 510. **eldin.**

" " " " r. 4 uppifr. *ib*; utgår.

" " " " r. 5 uppifr. eft. **eld** till.: **eledh** *GO* 52. **eeldh** *LB* 3: 141.

" " " " r. 6 uppifr. eft. 137. till.: **äldh** *Lg* 3: 128.

" " " " r. 7 uppifr. eft. 138. till.: **äldhennom** *Lg* 3: 128.

" " " " r. 25 uppifr. eft. *sjukdom.* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilkunde s.* 99 *f.*

" " " " r. 30 uppifr. eft. **liughn-,** till.: **lyghne-, lyghno-,**

" " " " r. 30 uppifr. läs: **skorstens-, skär-, skärsl-, skärsla-, skärslo-,**

" 220 " 1 r. 3 uppifr. eft. *f.* till.: [*N.* eldmyrja]

" " " " r. 23 nedifr. frf. **elpender** insätt: **ella, ellar** *o. s. v., se* **älla, ällar** *o. s. v.* samt **ellivo** *o. s. v., se* **ällivu.**

Sid. 220 sp. 1 r. 21 nedifr. läs: *se* **älände.**

" " " " r. 11 nedifr. läs: *f.?*

" " " " r. 10 nedifr. eft. *Lin.* till.: *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 347.

" " " " r. 4 nedifr. eft. **een** till.: **eenn** *VKR* 39.

" " " " r. 2 nedifr. eft. (1401); till.: **änne** *ib* 2: 591 (1413);

" 221 " 1 r. 27 nedifr. eft. 55. till.: — *framför best. art. med åtföljande adj. i superl.* et thz wäldoghasta watn ther i wärldinne är *MB* 1: 175.

" " " " r. 24 nedifr. eft. 40. till.: — *eft.* hvilikin, manger, margher, sliker, ängin, *se dessa ord.*

" " " " r. 16 nedifr. eft. 138. till.: *Jfr* **all enast.**

" " " 2 r. 31 nedifr. eft. **ena),** till.: **1)**

" " " " r. 8 nedifr. eft. 9051. till.: **2)** *bestämdt. nödvändigt.* medh tu wilt ä ower eno fara *Fl (Cod. B)* 483.

" 222 " 1 r. 10 uppifr. eft. 152. till.: är jak her en ena karll *BSH* 4: 291 (1501).

" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **endräkt** insätt: **endivia,** *f.* [*Ä. Nht.* endivie. *Ital.* endivia] *endivia, cichorium endivia Lin.* — **endivie bladh,** *n. endivieblad. LB* 7: 209. — **endivie frö,** *n. endiviefrö. LB* 7: 209. — **endivie vatn,** *n. endivievatten, dekokt på endivia. LB* 7: 300.

" " " " r. 29 uppifr. **endrektelige** *SO* 34. utgår.

" " " " r. 27 nedifr. 34, utgår.

" " " " r. 25 nedifr. läs: **endrektelig: -lige** *SO* 34. **endräktelighin:**

" " " " r. 24 nedifr. eft. 293. till.: — *ense. SO* 34.

" 223 " 2 r. 31 nedifr. läs: **ingesin, ingesinne.**

" 224 " 1 r. 18 uppifr. frf. **eniordh** insätt: **eningis,** *adv.? och adj.* [*Mnt.* eininges] — **undir eningis** [*Mnt.* under eininges], *alldeles, helt och hållet.* tha förderffue fyenden swerige vnder eningis *FM* 425 (1509).

" 225 " 2 r. 20 uppifr. eft. 301. till.: waro the eens oc aldrig säär mz clednig oc mz hesta *MD* 448.

" " " " r. 30 uppifr. eft. 582. till.: — **at ens,** *endast. PK* 221.

" " " " r. 27 nedifr. läs: **ivir ens (ovir-),**

" " " " r. 7 nedifr. läs: *en.* thet wari ensaak malsägandens *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*). — *särsk. böter tillfallande konungen ensam.*

" 226 " 1 r. 26 uppifr. eft. **ensamber).** till.: *Med afs. på denna och nästfölj. artiklar jfr Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 364 *f.*

" " " 2 r. 26 uppifr. frf. **enskipter** insätt: **enskilder,** *se* **enskylder.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. *särskildt.* till.: *SD NS* 2: 655 (1413).

" 227 " 2 r. 29 uppifr. frf. **enäggiaþer** insätt: **enziana (enszyana),** *f.* [*Ä. Dan.* enzian. *Mht.* enzian] *gentiana, företrädesvis gentiana purpurea Lin. LB* 7: 225.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 227 sp. 2 r. 19 nedifr. eft. 8398). till.: *Jfr* **malmer.**
„ 228 „ 1 r. 6 uppifr. frf. **ester** insätt: **esop,** *se* **ysop.**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 164. till.: — *bildl. argbigga. Bil* 963.
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **eterblema.** till.: *Bir* 4: 165 *(jfr* 527*)*.
„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **etar blena** *(af yngre hand ändradt till* **ätar blena***)*
„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: 145 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 38*)*.
„ 229 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **evangelistare** insätt: **etzl?** *L.*
„ „ „ „ r. 5 uppifr. frf. **evinnelika** insätt: **evarskip (ewarskipp),** *n.* [*Mnt.* êwar, ewer] *ett slags mindre fartyg. Jfr Grimm, Wörterb.* 3: 1200; *Kluge, Seemannssprache s.* 229 *f. SJ* 284 (1460, *på två st.)*
„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1510). till.: **fegh** *Di* 246.
„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **fingom.** till.: **fengom** *SD NS* 2: 844 (1414).
„ 230 „ 1 r. 31 uppifr. läs: *bringa; (lyckas att) skilja el. aflägsna (ngn el. ngt från ngt).*
„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 547. till.: för än the matto redho aff örsith fa *Fr* 307.
„ „ „ 2 r. 22 nedifr. läs: huad lagh en *(så enl. hds., se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 38*)* rättare
„ 231 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 297. till.: **2)** *utfå, utbekomma. BSH* 5: 168 (1507).
„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **3)** i st. f. **2)**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **hand-,** till.: **hem-,**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **til-,** till.: **um-,**
„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. **här-,** till.: **köp-,**
„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **sen-, väl-fangin,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: [*Jfr Mnt.* vadder, vaddere] *gudmoder, äfv. ss hedrande och vänskaplig benämning?*
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. (1350). till.: **fadhors** *KL* 290; *Bo* 46.
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 173. till.: **fadhärs** *Lg* 3: 444.
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **faþar** till.: *(genom utskrapning ändradt fr.* **fäþar,** *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 2: 102*)*
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 504. till.: **fädher** *Bil* 579. **faþer** *Bu* 49. **faþur** *ib* 526.
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 313. till.: **fadhre** *ib* 339.
„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1457). till.: **fädhra** *BSH* 2: 115 (1400, *kan fattas som ack.).* **federe** *BSH* 4: 325 (1502), 326.
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 285. till.: — *bildl. fader, upphofsman.* sathan . . . aldra ondzsko fadhir *KL* 412.
„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: **faþur-, fadhur fadhur-; folster-, for-, foster-, guþ-, himirikis-, känne-, läre-, mat-,**
„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **stiup-, stor-faþir.**
„ 232 „ 1 r. 1 uppifr. eft. *n.* till.: [*Isl.* föðurland]
„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. 270. till.: *Jfr* **himirikis fadhurland.**

Sid. 232 sp. 1 r. 5 uppifr. eft. *adj.* till.: [*Isl.* föðurlauss] *L.*
„ „ „ „ r. 9-10 uppifr. läs: **faþur moþir (fadermoder),** *f.* [*Isl.* föðurmóðir] *L. farmoder. FH* 5: 220 (1513, *nyare afskr.*).
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 221. till.: — *Jfr* **världs fafänga.**
„ „ „ 2 r. 24 nedifr. läs: **(fafenklighet?),** *f.*
„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: *sysslolöshet.* fly fafenklighet *(af utg. rättadt fr.* fafenkghet *el.* fafenlighet*) MD (S)* 205; *jfr* 310.
„ 233 „ 1 r. 25 uppifr. läs: **fagherfötter.**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **faghna** insätt: **faghn,** *se* **famn.**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *något).* till.: *med dat. GO* 162. —
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *dat.* till.: *(el. i dess ställe ack.).*
„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: thu fangna väl vara gäster alla *Fl* 853.
„ „ „ „ r. 16-17 uppifr. läs: **unt-, väl-faghna.**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: 214. **faghnaz** *Bil* 974.
„ 234 „ 1 r. 12 uppifr. läs: 3527.
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **af-,** till.: **an-,**
„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: **brut-, drup-, drupa-, drypil-,, dödh-, for-, fran-, fylghia-, fyri-, gardh-,**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **knä-, korn-, lagh-, lagha-, ledsn-,**
„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **ledsna-,** till.: **luno-,**
„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **mis-,** till.: **mur-,**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **nöþ-,** till.: **nöts-,**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. **o-,** utgår.
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **ström-,** till.: **syn-, syna-,**
„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **þings-, undir-, vatn-, vidherthorfta-, vädh-, väds-,**
„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: — **falz eþer,** *m. L.* — **falz mal,** *n.* [*Fdan.* faldzmaal] *ansvar för förseelse, skyldighet att betala böter. GS* 55 (1462, *orig.*).
„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **in-, saman-falda.**
„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **kiurtil-, kläþa-, klädhis-, kuvul-, matto-falder.**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **en-,** till.: **fyra-, fäm-,**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **siu-, siäx-, siäxtighi-, tio-, tvä-, þrä-, thusanda-**
„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **falke** insätt: **falkaria,** *f.* [*Jfr Ä. Dan.* falkeri] *falkgård?* tomt . . . som falkarian vppa fordom stoodh *SD NS* 2: 605 (1413, *gammal afskr.*).
„ 235 „ 1 r. 15 uppifr. frf. **fall** insätt: **falker,** *m.* = **falke.** *MD* 447.
„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 230. till.: **fiull** *MELL Eþs* 6: 1.
„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. (1411). till.: **fiel** *ib* 1: 642 (1407).
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **föl** till.: *SD NS* 2: 652 (1413);
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **föll** till.: *SD NS* 2: 661 (1413);

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 235 sp. 2 r. 8 uppifr. eft. 205. till.: — *falla, sjunka.* byriadhe watnit ffalla *ST* 389.

" " " " r. 24 uppifr. läs: **11)** *falla (i talet), afbryta.* mz orlofwe fallir iak i ordh for min herra *Bo* 93. — *gripa in (i), göra ingrepp (i); se* **tal 5.** dömdes lauris oys sak

" " " " r. 5 nedifr. eft. 1819. till.: — *falla, komma.* full hanom j hogh swa dana tanke *Lg* 3: 581.

" 236 " 1 r. 3 uppifr. eft. 222. till.: — *falla, infalla, inträffa.* annan daghin epter s. eskilli dagh, som tha fiol wppa helgha likama dagher *OB* 215.

" " " " r. 20 nedifr. eft. **fra,** till.: **1)**

" " " " r. 18 nedifr. eft. 334. till.: **2)** *gå ned, gå tillbaka. opers.* honum wäxer til ok mik faller fra *Al* 1849. —

" " " 2 r. 10 uppifr. eft. *Jfr* till.: **an-,**

" " " " r. 10 uppifr. läs: **unt-, vädh-**

" " " " r. 28 nedifr. läs: *n. och f. (MD* 394, 395*)*

" 237 " 1 r. 17 uppifr. eft. 105. till.: — *oberättigad, olaglig.* bruke wrangth oc falst embete *SO* 121.

" " " " r. 21 uppifr. frf. **falsare** insätt: **falsa (-adher),** *v. förfalska.* eth breff . . . ey scrapat ella falsat *SD NS* 2: 731 (1413).

" " " 2 r. 23 nedifr. eft. 231. till.: — **famns thiokker (fampns-),** *adj. famnstjock.* — *n. ss. adv. BSH* 5: 210 (1507).

" 238 " 1 r. 8 uppifr. eft. (1281). till.: *ib* 445 (1268).

" " " " r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **an-,**

" " " " r. 17 uppifr. eft. *n. L.* till.: — **fanga iordh,** *f. förvärfvad jord, aflingejord. SD* 2: 257 (1298).

" " " " r. 17 uppifr. eft. *m. L.* till.: *fångesman.* hwar söche sin fongeman *DD* 1: 143 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*).

" " " " r. 31 uppifr. läs: **be-, unt-fanga,**

" " " 2 r. 8 nedifr. läs: **nätia-, orþa-far.**

" " " " r. 7 nedifr. frf. **far (faar),** *n.* insätt: **far,** *n.? Jfr* **lifs far.**

" " " " r. 7 nedifr. läs: **far (faar. foor** *LB* 3: 194. **ffoor** *FH* 5: 237 (1524)**),**

" 239 " 1 r. 2 uppifr. läs: **lagha-, vald-far.**

" " " " r. 3 uppifr. läs: **fara dyngia (-diwngia** *LB* 1: 101 (*s.* 10)**),**

" " " " r. 26 nedifr. eft. **faatt** till.: *dat. n.* **faa** *Bo* 167.

" " " " r. 25 nedifr. eft. 204. till.: **faam** *Bo* 50.

" " " " r. 3 nedifr. eft. 242. till.: honum war tha all glädhe faat *MD* 188.

" " " 2 r. 22 uppifr. eft. **her**). till.: **farer,** *se* **ivirfara**

" 240 " 1 r. 26 nedifr. eft. 487. till.: the äru ey alle som wäl kunno fara mz *(skicka sig i)* käte *GO* 932.

" " " " r. 2 nedifr. eft. 68. till.: aff godh ämpne foor iak illä *(från en god ställning kom jag i olycka?) Iv (Cod. B)* 2627.

" " " 2 r. 17 uppifr. läs: *förekomma, ega rum.*

" " " " r. 9 nedifr. eft. *afskr.*). till.: omnes res meas. færændæhaghur *SD* 4: 105 (1329). *Jfr* **hava,** *f.*

Sid. 241 sp. 1 r. 27 uppifr. eft. 205. till.: — *ikläda sig.* ffara in i syn eghin clädhe *Lg* 3: 86. —

" " " " r. 14 nedifr. eft. **for-,** till.: **fran-,**

" " " " r. 14 nedifr. **ivir-,** utgår.

" " " " r. 13 nedifr. eft. **mis-,** till.: **mädh-, saman-, skapt-,**

" " " " r. 12 nedifr. eft. **undan-,** till.: **unt-,**

" " " " r. 12 nedifr. läs: **vil-, ville-fara,**

" " " " r. 10 nedifr. läs: **lands-, nordh-farare.**

" " " " r. 10 nedifr. frf. **farare** insätt: **faran,** *f. Jfr* **skaptfaran.**

" " " 2 r. 25 nedifr. frf. **farhammar** insätt: **fargha,** *se* **färgha.**

" " " " r. 25 nedifr. läs: **farhamar,**

" " " " r. 23 nedifr. eft. **gräs-,** till.: **hallands-, lappa-,**

" " " " r. 22 nedifr. läs: **ivir-, nidher-, up-, vil-, ville-farilse.**

" " " " r. 8 nedifr. eft. *L.* till.: *öppning för genomfart; del af vattendrag hvilken skall lemnas öppen och icke får bebyggas, farled.* midhströmen är konungx oc herratz almänning oc farlidh *SD NS* 2: 486 (1412).

" 242 " 1 r. 29 uppifr. frf. **farskin** insätt: **farning,** *f, Jfr* **umfarning.**

" " " " r. 27 nedifr. eft. 130. till.: *Jfr* **forstova.**

" " " " r. 23 nedifr. eft. (1513). till.: äre wij nw . . . til redhe paa farthen ath drage aff stadh *HSH* 20 95 (1507); *jfr* **2.**

" " " " r. 17 nedifr. eft. 236. till.: **3)** *tidpunkt, "vefca".* i samma farthen som wij idert breff fanged hade finge wij oc . . . konung c[ristierns] breff *BSH* 4: 8 (1471).

" " " " r. 17 nedifr. läs: **himil-, väl-fart.**

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. *Jfr* till.: **lagha fast,**

" " " " r. 15 nedifr. eft. (1477). till.: — *Jfr* **iordha fasta.**

" 243 " 1 r. 25 uppifr. eft. *långfasta.* till.: at thät offuer talat war i fasto *SD NS* 2: 652 (1413).

" " " " r. 31 uppifr. läs: **langa-, löghardags-, miþ-, thör-fasta.**

" " " 2 r. 22 nedifr. eft. *afskr.*). till.: fasta vij wikna fasto *Lg* 1000.

" 244 " 1 r. 4 uppifr. eft. (1459). till.: *FH* 2: 47 (1419), 60 (1426, *nyare afskr.*).

" " " " r. 5 uppifr. frf. **fasta iordh** insätt: **fasta gods (fasto-),** *n.* [*Fnor.* fastagóz] *fast egendom, fastighet.* swa mykit fasto gooz som jak ägher i heemsiom *SD NS* 2: 496 (1412). hwilka penninger jac laght haffuer j fasta goz *FH* 2: 70 (1430). sculu all min fasta godz . . . oc thwadeela aff lösörom . . . koma minom ärffwingiom thilhanda *ib* 3: 50 (1445). *ib* 15 (1442), 52 (1445), 5: 43 (1467), 44, 45, 6: 17 (1447), 69 (1486).

" " " " r. 15 uppifr. eft. 116. till.: *Jfr* **fästiordh.**

" " " " r. 25 uppifr. läs: 269 *f.*; *Ask, Om for-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

maliteter vid kontrakt 2: 52 *f.*; *Lehmann, Abhandl. zur germ. Rechtsgesch. s.* 99 *f.*

Sid. 244 sp. 1 r. 31 nedifr. eft. (1278). till.: *ib* 580 (1281).

" " " " r. 22 nedifr. eft. (1331). till.: huic ... facto affuerunt discreti viri dicti fastær et cøpær *ib* 558 (1337).

" " " 2 r. 10 uppifr. eft. (1401). till.: thesse waro ther fasta til ... thesse ärw witne *ib* 2: 814 (1414). nämpde iak *(underhäradshöfdingen)* thässa skälika män til fasta, som alle närstadde oc ahörande waro *ib* 819 (1414).

" " " " r. 13 uppifr. eft. (1296). till.: thätta köpit stafgadhis a soknastämpno i lindaraas ok fulfoldis mädh fastom *ib NS* 2: 406 (1411).

" " " " r. 20 uppifr. läs: **köp-, köpa-, lagha-, oþol-, oþols-, skiptis-, þing-, väþ-,**

" " " " r. 22 nedifr. eft. (1507). till.: j fastelagen *BtFH* 1: 328 (1463).

" " " " r. 2 nedifr. läs: **styri-, styris-faster,**

" 245 " 1 r. 11 uppifr. eft. *flyttas.* till.: fasth godz *FH* 3: 40 (1444). — *n. fast, fast egendom.* hwar som annan sloge död hans löst oc fast vore konungx ööd *MD* 369.

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. **for-,** till.: **ful-, grund-,**

" " " " r. 5 uppifr. eft. **land-,** till.: **naghl-,**

" " " " r. 6-7 uppifr. läs: **väg-faster,** *äfvensom* **fasta fäþerne, fasta gods, fasta iordh.**

" " " " r. 8 uppifr. läs: **fastfara (fäästh-),**

" " " " r. 12 uppifr. eft. (1381). till.: haffwer jak fäästhfarith thättä ... gootz ... fraa mik ... til ... thore *SD NS* 2: 786 (1414).

" " " " r. 14 uppifr. frf. **fastgarþer** insätt: **fastföra,** *v.* = **fastfara.** *SD NS* 2: 835 (1414).

" " " " r. 28 uppifr. eft. 5. till.: testes sev firmarii qui uulgariter dicuntur fasti *(möjl. latiniserad form) SD* 2: 207 (1296).

" " " " r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **oþolfastir,** *äfvensom*

" " " " r. 13 nedifr. läs: **fastvirkis värki,** *m. L.*

" 246 " 1 r. 13 uppifr. eft. **spisa-,** till.: **sten-, tin-,**

" " " " r. 25 uppifr. eft. **fatalös.** till.: *Jfr äfven* **punga fat.**

" " " " r. 9 nedifr. eft. 4702. till.: — *ss. personnamn.* ffamulo meo fatabur *SD* 2: 603 (1310).

" " " 2 r. 17 uppifr. eft. 5698. till.: — *Jfr Kock, Från filol. fören. i Lund* 1: 5 *f.*

" 247 " 1 r. 5 uppifr. frf. **fatter** insätt: **fatmakare (-maker),** *m. tunnbindare? ss tillnamn.* jon fatmaker *SJ* 140 (1445). samt **fatmästare,** *m. tillverkare af (bord)kärl? tillverkare af laggkärl, tunnbindare? ss tillnamn.* mällan niclissa fatmestare gardhe oc laurens tompt *SD NS* 2: 849 (1414). *Jfr Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 4, 5.

" " " " r. 5 uppifr. läs: **fatter?** *adj.* [*Ä. Dan.* fat] *(nästan) blott i n. sing. fatt, beskaffad, Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 168; *Kock, Från Filol. fören. i Lund* 1: 3 *f.*; *Brate, Ark. f. Nord. Fil.* 20: 202 *f.*

Sid. 247 sp. 1 r. 9 nedifr. eft. 1504. till.: epter myn yterste fatuge förmogä *FM* 510 (1511).

" " " " r. 2 nedifr. eft. *afskr.*). till.: georgius böþ giva alt þät fatöke folke som han hanom vnte *(enl. hvad Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 49, *upplyser är efter e i fatöke en bokstaf, trol.* s, *utskrapad) Bu* 492.

" " " 2 r. 24 nedifr. eft. (1516). till.: — *Jfr* **urfegdh.** — **fegdha bref (fägdebreff),** *n.* [*Mnt.* veidebrêf] *fejdebref. BtRK* 382 (1501).

" " " " r. 22 nedifr. eft. veiden] till.: *förklara fejd el. ofred (mot ngn).* lät konungen honom wnsighia oc fegdha honom oppa sith liff *BK* 196. —

" " " " r. 18-16 nedifr. — (?) skal—(1508). utgår.

" " " " r. 12 nedifr. eft. 223. till.: skal jac ther fore formoge mich ... eth feyth howidh *BSH* 5: 293 (1508).

" " " " r. 11 nedifr. frf. **fela** insätt: **fel,** *n.? trygghet, lejd.* the velia igh geua honum legda oc fel *BSH* 5: 590 (1517).

" 248 " 1 r. 10 uppifr. frf. **felas** insätt: **fela,** *r. L. Jfr* **fiäla.**

" " " " r. 21 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *trygg, utan fara, lugn.* wandra felogher *LB* 11: 8 *(s.* 471*)*. sigla felegh *ib.* lat a thine arme bode felegh *ib (s.* 470*)*. — *Jfr* **ofelogher.**

" " " 2 r. 14 uppifr. läs: 7099. **ffödtalle** *FM* 676 (1517).

" " " " r. 29 nedifr. eft. 110. till.: eglon war mykit fether man oc tiokkir *MB* 2: 76.

" " " " r. 26 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

" " " " r. 22 nedifr. frf. **fia fiski** insätt: **fetma, fetme,** *se* **fitma, fitme.** samt: **fetna,** *se* **fitna.** och **fia-,** *se* **fiä-.**

" " " " r. 17 nedifr. läs: **fiande** *RK* 1: 2318; **-ene**

" " " " r. 13 nedifr. eft. 7353. till.: **fändhen** *BSH* 3: 292 (1470). **fännän** *ib* 293.

" " " " r. 8 nedifr. läs: **fia.** *Formerna* **fädhinth** *o. s. v. äro sannolikt lånade från Fris.* fanjen, fannen, fännen *och egentligen att fatta ss tillhörande ett särsk. ord; se Kock, Nord. Tidskr. f. Filol. N. R.* 7: 301 *f.*

" 249 " 1 r. 24 uppifr. läs: **al-, döds-fiande.**

" " " " r. 6 nedifr. eft. *pl.* till.: **fiker** *LB* 1: 97.

" " " 2 r. 30 nedifr. eft. *sing.).* till.: *fikon.*

" " " " r. 27 nedifr. eft. 171. till.: *Jfr* **fika.**

" " " " r. 25 nedifr. eft. 460. till.: *Jfr* **fiko trä.**

" 250 " 1 r. 28 nedifr. frf. **filspan** insätt: **filning (fiilnyngh),** *f. filspån, raspspån. LB* 7: 33.

" " " " r. 24 nedifr. läs: **filte (fylte: -is** *HSH* 20: 173 (1507)**),** *n. skada, förfång. Jfr*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Dahlgren, Glossar. s. 203; *Östergren, Språk och stil* 13: 150 *f.*

Sid. 250 sp. 2 r. 7 uppifr. eft. 6. till.: *Jfr* **stiärtfina.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: **thuma-, þumul-, thvär-finger.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1438). till.: — **fingers thiokker (-thywk),** *adj. fingerstjock. BSH* 5: 348 (1509).

„ 251 „ 1 r. 27 uppifr. läs: **fonnin** *Va* 7;

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. **fins.** till.: **fints. fintz.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. **funnos.** till.: **fonnoz** *SD NS* 2: 844 (1414).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 1903. till.: — *finna, utfinna, fatta, förstå. Lg* 3: 587.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 36. till.: **4)** *förstå, mena; utmärka, gifva tillkänna.* mäþ liuse funnom *(för* finnom? *Cod. B* finnum; *Cod. C* finnom*)* vi þe þry som väl tekna þre natura ihesu christi *(significantur tria, quæ fuerunt in Christo) Bu* 10.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **5)**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. läs: **6)**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. 71. till.: — *besluta. OB* 213.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **finnas,** till.: **1)** *finnas, påträffas, upptäckas.* then fiärde primsdagh är godh til alt ophoff ... oc thiuffnat fintz sköt *LB* 1: 94 *(s.* 491*)*.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **2)**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. 386. till.: j all werden fints ekke thesse swerds like *Di* 49.

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **3)**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 41. till.: — **finna upa,** *upptäcka.* at han matte finna oppa hwru thz är rättelika räknat *LfK* 145.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. finde. till.: *Mnt.* vinne, *f.*

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *Jfr* till.: **nor-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. frf. **finnilse** till.: **finneliker,** *adj. Jfr* **oupafinneliker.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. (1508). till.: aff finska rätten *FH* 2: 44 (1418).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **fiäl.** *pl.* **-ar,** *se* **trä-fiol),**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **trä-fiol,** *äfvensom* **thing-fiäl (-fial. -fiöl).**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: *Jfr* fiola är ädle blomster ... sommo äre brune ok somme hwite *(d. v. s. leucoium vernum Lin.?)* ok somma swarta *(d. v. s. viola odorata Lin.) LB* 3: 63. *ib* 64. *Se Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 18 *f.*, 51.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **(fiole-. viole-** *LB* 4: 354**),**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: *violrot, iris florentina Lin.?*

„ 252 „ 1 r. 3 uppifr. *f.?* utgår.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. frf. **fiskare** insätt: **fiska (-adhe),** *v.* [*Isl.* fiska] = **fiskia.** *BSH* 4: 295 (1501).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 175. till.: twaa fiiskere, som fiiskede harth inne mot slottet *BSH* 4: 295 (1501). — *ss tillnamn.* anders fiskare *SJ* 251 (1456).

Sid. 252 sp. 1 r. 8 nedifr. läs: **strömings-, things-fiske.**

„ „ „ 2 r. 6 nedifr. eft. **arbeidis-,** till.: **ben-,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **bären-,** till.: **dike-,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **hval-,** till.: **sak-, saköra-, salt-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **stok-, thör-fisker.**

„ 253 „ 1 r. 11 uppifr. eft. **fiskeläghe.** till.: — **fiska saltlaki,** *m. saltlake hvari fisk är inlagd.* medh fiiska sallaka *LB* 7: 186.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **ala-, almänninga-, konungs-, laxa-,**

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. frf. **fiskia** insätt: **fiskhus,** *n. förvaringshus för torkad fisk. FH* 5: 237 (1524).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **fiskleker** insätt: **fiskia,** *f.* [*Jfr N.* fiskja] *fiske, fiskställe.* haua salt ... ena fiskio *SD NS* 2: 575 (1412). antuardom vi the fornemda fiskiona oghnaroos ... gunbiörne oc kätile *ib.*

„ 254 „ 1 r. 15 uppifr. eft. 111. till.: **fiorgthan** *SD NS* 2: 647 (1413).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. **fiughartande.** till.: **fioghortande: -a** *SD NS* 2: 771 (1414).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **fiortande.** till.: **fiortonde** *LB* 1: 94 *(s* 493*)*.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 56. till.: *Jfr* **half-fiughurtande.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1, 1). till.: **fyrra** *(i rim med* styra*) RK* 1: 202.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 534. till.: **fiura** *Bu* 208.

„ 255 „ 1 r. 7 uppifr. *(för* aa tauils fiäl?*)* utgår.

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: 202; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 9.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *Jfr* till.: **nidherfiäla,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *samt* till.: **fela,**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **fiällar.** till.: **fiäller** *FH* 5: 142 (1490).

„ „ „ „ r. 13, 12 nedifr. läs: horkarlafyæld

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **ur-, ängia-fiälder.**

„ „ „ 2 r. 25 nedifr. läs: **(fiarþe. fiorþe** *L. f.* **-a** *MB* 1: 159; *ST* 207; **-ia** *MP* 2: 79 *(jfr* 267*)*; **-e** *Bu* 150; *KS* 19 (48, 21). *n. (nom., ack.)* **-a** *Bu* 185; *Bil* 615; *MP* 2: 168; **-ia** *ib* 125 *(jfr* 267*)*. *ack. m.* **-a** *MB* 1: 68, 69; **-ia** *MP* 2: 121 *(m. el. f., på två st.*; *jfr* 267*)*, 142 *(jfr* 267*)*. 217 *(jfr* 267*)*, 237 *(jfr* 267*)*. *f.* **-o** *Bu* 62; **-a** *MB* 1: 70. *dat. f.* **-o** *ST* 207. *n.* **-a** *Bu* 101; *MP* 1: 142. *gen. n.* **-a** *MB* 1: 64. *pl. ack. n.* **-e** *Bu* 153 *(måhända att fatta ss sing.)***),**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 185. till.: ther honum ekke mere borde en fierde peninghen *(hvar fjärde penning, fjärdedelen) FH* 5: 205 (1510). *Jfr* **halffiärþe.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **ferdunge** till.: **fiorþunger** *L.*

„ 256 „ 1 r. 21 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *BSH* 2: 42 (1397), 43, 44, 48 (1397). *Jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 100. 138, 142, 205.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 256 sp. 1 r. 17-14 nedifr. läs: en deel af twna sokn som äro thesse fiärdhinge her äpter nämpnas som är gyllo fiärdhing tiärnbigge fiärdhing forsbyggie fiärdhing oc ambulzbergx fiärdhing *DD Suppl.* 1 (1386). *SD NS* 2: 659 (1413), 660, 719 (1413). *FH* 4: 31 (1453, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. *L.* — till.: **fiärdhungs gardher,** *m. fjärdedels gård el. hemman. BSH* 2: 70 (1399).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. *förvaltningen.* till.: *Jfr Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 4.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 217. till.: — **fiärdhungs tolftunger,** *m. fjärdedel af en* **tolftunger** *(se detta ord). BYH* 1: 230 (1421).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **tunna**

„ 257 „ 1 r. 16 nedifr. läs: fyärrän

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: 562

„ „ „ 2 r. 17 nedifr. eft. 391. till.: — *Jfr* **offiärre.**

„ 258 „ 1 r. 10 nedifr. eft. *Jfr* till.: **helevags-, miolka-,**

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: — **flatfara sik,** *flytta till ngn för att mot afstående af sin egendom af honom åtnjuta underhåll. SD NS* 2: 490 (1412).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. *klippfisk?* till.: *Jfr Bendixen, (Norsk) Hist. Tidsskr.* 5 *R.* 3: 297 *f.*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **flatfara,** *äfvensom* **syting, sytning.**

„ 259 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **flere (fläre: -om** *SD NS* 2: 489 (1412)**),**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: *modifierande vid*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **fliker,** *n.* insätt: **fliker,** *m. Jfr* **kuvulfliker.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. *adj.* till.: [*D. dial.* fleger]

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. frf. **flinskalloter** insätt: **flikta,** *se* **frukta.** samt **flima,** *v. begabba. MD* 428.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **flit** insätt: **flis (flys),** *f.?* [*Jfr Sv. dial.* flis, flisa *och Mnt.* vlise] *stenskärfva, sten.* bärgh och flyse motte giffua sigh widh swadana bedröffuadh tidende *FH* 6: 367 (1495, *gammal afskr.*).

„ 260 „ 1 r. 28 uppifr. läs: **ivirskärara flokker.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **flot** insätt: **flos,** *se* **flas.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **flugh** insätt: **fluel,** *se* **floghel.**

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. läs: **flykterlika,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **flundra** insätt: **flunder?** *n.? f.?* [*Jfr N.* flynder] *Jfr* **skaveflunder.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 167. till.: promen er kommen til flots *(har blifvit flott) BSH* 5: 255 (1508). *ib* 395 (1510).

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **flut fiälder** insätt: **fluter?** *adj. grund, ej djupt liggande?* thz andra *(ögat var)* stort ok thz war flwt *Al* 440.

Sid. 260 sp. 2 r. 4 nedifr. läs: floti. *Jfr Mnt.* vlote, vlate]

„ 261 „ 1 r. 4 uppifr. eft. *ib.* till.: — *Jfr* **skipfluti.**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. *kärr.* till.: in flotmosa *SD* 1: 228 (1222-30). de flotmosa *ib.*

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. frf. **fly** insätt **flutsund (flot sond),** *n.* [*Ä. Nysv.* flotsund] *i best. form, snarast ss ortnamn.* flot sondet *FH* 6: 76 (1492). *Jfr Sahlgren, Namn och bygd* 3: 92 *f.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 207. till.: flyghande myg *MB* 1: 295.

„ 262 „ 1 r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **fluti** *ST* 325.

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. läs: **til-, uppe-flyta,** *äfvensom* **ful-, hunags-flytande.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 189. till.: **flöte: -is** *MD* 490.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. **flytter,** *se* **utflytia** utgår.

„ 263 „ 1 r. 7 uppifr. eft. **blodh-,** till.: **buk-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **gadda-,** till.: **hudh-,**

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. frf. **fläster** insätt: **fläskhus,** *n. förvaringshus för fläsk. FH* 5: 237 (1524).

„ „ „ „ r. 29 nedifr. frf. **flät** insätt: **flät,** *se* **flat.** och **flät?** *f. Jfr* **harflät.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: **ramata-, ramato-**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *se* **flätta,** *f.*

„ 264 „ 1 r. 7 uppifr. frf. **flätta,** *f.* insätt: **flätta (fläta),** *f. Jfr* **gul-, har-flätta.**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **bast-, ramata-flätta.**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. frf. **flödha** insätt: **flödh,** *se* **floþ.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: **flögh (-ar. -ir),** *f.* [*Isl.* flaug] **1)** *flöjel, vimpel.* forgylta flöga vaaro aa them *(skeppen)* sath *MD* 343. **2)** *(hängande) band o. dyl., bjäfs?*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 173. till.: **flögha.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 181. till.: — *lyfta sig i flygt.* the vildha foghla the flögha swa högt *MD* 172 *d.*

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. **korn-,** utgår.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 291. till.: *Jfr* **mantolfodher.**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. frf. **fodherhäster** insätt: **foþerfä,** *n. L.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *ib.* till.: *BSH* 3: 145 (1463).

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **fodherladha** insätt: **fodherkorn (fooder-** *BSH* 3: 146 (1463?)**),** *n. foderkorn, fodersäd. BSH* 3: 145 (1463?), 146 (1463?).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *öfverhofstallmästare. BSH* 2: CXXVII (1442).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **foþra**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. voren] till.: *L.*

„ 265 „ 1 r. 20 uppifr. läs: *foder; pålaga bestående i skyldigheten att fodra konungens och vissa tjenstemäns hästar. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 185; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 269 *f.*; *Styffe, BSH* 4: CXLIV; *Hildebrand, Sv. Statsförf. s.* 152.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 265 sp. 1 r. 21 uppifr. eft. (1508). till.: *Jfr* när konungx fodherhesta löpa i fodhring *GS* 57 (1474); *jfr* **1.**

" " " " r. 22 uppifr. läs: **stra-fodhring,** *äfvensom* **hästa lop, landredh.**

" " " " r. 16 nedifr. eft. 465. till.: **foghöte: -a** *GO* 84.

" " " 2 r. 15 nedifr. eft. (1347). till.: esbiorn diekn, foghatte i östergötlande *ib NS* 2: 771 (1414).

" 266 " 2 r. 10 uppifr. **härads-,** utgår.

" " " " r. 14 uppifr. eft. 178. till.: **foghata gästning (fogede gestning),** *f. underhåll för hästar hvilket en fogde är berättigad att åtnjuta. GS* 56 (1474).

" " " " r. 23 nedifr. frf. **foghl** insätt: **foghatmalt,** *n. malt som i skatt lemnas åt fogden. BSH* 3: 146 (1463?).

" " " " r. 22 nedifr. läs: **foghlare,** *se* **fughlare?**

" 267 " 1 r. 9 uppifr. eft. (1506). till.: — *ss ortnamn. best. form.* alt thz j folan war gömth *RK* 2: 5042. *Se Steenstrup, Namn och bygd* 2: 137.

" " " " r. 11-14 uppifr. **foli**—5042. utgår.

" " " " r. 15 uppifr. eft. **fulk** till.: *Bu* 490 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 49*)*;

" " " " r. 11 nedifr. eft. *Jfr* till.: **almogha-,**

" " " " r. 11 nedifr. eft. **almännings-,** till.: **almännis-,**

" " " " r. 10 nedifr. eft. **bruþlöps-,** till.: **budha-,**

" " " " r. 9 nedifr. eft. **gärnings-,** till.: **hedhinskaps-, hionalags-,**

" " " " r. 8 nedifr. eft. **hussätis-,** till.: **hussätu-,**

" " " " r. 8 nedifr. eft. **hvardags-,** till.: **ilgärningis-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. **man-,** till.: **ogärnings-, qvin-, qvinno-,**

" " " " r. 5 nedifr. eft. **rövara-,** till.: **sio-,**

" " " " r. 4 nedifr. eft. **sätu-,** till.: **thiänista-,**

" " " " r. 4 nedifr. eft. **ung-,** till.: **utsokna-,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. 277. till.: — **folka kyn (-kön),** *n. menniskors slägte, menniskor. Al* 4470.

" " " " r. 1 nedifr. eft. 259. till.: **folks kyn (-kön),** *n. slägt el. slag af menniskor. MB* 2: 196.

" " " 2 r. 6 uppifr. läs: **folkland,** *n.* [*Isl.* folkland] *L. landskap; folkland, en af de tre hufvuddelar (urspr. lagsagor) som, jämte den närmast hafvet belägna landsträckan, tillsamman utgjorde Uppland. BSH* 1: 133 (1371). — *i latiniserad form.* per omnes tres fulklandias *SD* 2: 450 (1305).

" " " " r. 8 uppifr. eft. **folklands nämd,** *f. L.* till.: *folklandsnämd, nämd af män boende inom folklandet. Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 270 (1422, 1424, 1438).

" " " " r. 14 uppifr. eft. 1345, till.: *Södermanland,*

" " " " r. 15 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Styffe, Skand. und. unionstiden, 2. uppl., s.* 270 (1435). — *ss ortnamn. SD* 6: 207 (1350).

Sid. 267 sp. 2 r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: jn pretorio fulclandie *SD* 2: 114 (1291).

" " " " r. 18 uppifr. eft. (1297-1308). till.: in communi placitacione apud fulclans thingstad *ib* 321 (1300, *gammal afskr.*).

" " " " r. 20 uppifr. eft. (1332). till.: *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 174.

" " " " r. 12 nedifr. eft. *L.* till.: = **foster 2.** *bildl.* saa växte gudj mykit folster *(urspr.* foster; *rimmande med* closter*) MD* 337 *(jfr* 378*)*.

" " " " r. 3 nedifr. läs: *ib* 8: 41.

" " " " r. 2 nedifr. frf. **folsterson** insätt: **folsterrike (foolster-),** *n. fosterland. BSH* 3: 298 (1471).

" 268 " 1 r. 1 uppifr. läs: **folstra (-adhe),** *v. uppfostra.* hon folstrades aff en edla ffru *MD* 445 *(jfr* 450*)*. *Jfr* **upfolstra.**

" " " " r. 18 uppifr. läs: **for (foor. -ar),**

" " " " r. 20 uppifr. läs: foor *(handskriftens läsart)*

" 270 " 2 r. 16 uppifr. eft. (1402). till.: — *för, till rärde af. FH* 4: 42 (1455).

" 271 " 1 r. 6 uppifr. eft. (1510). till.: **15)** *för att beteckna ett åtskiljande el. urskiljande: från.* skilia ben firi ben *Bil* 108. näpleka kunde han ena thera känna for andra *KL* 318. *Bu* 193. *Bil* 211. *Di* 131.

" " " " r. 31 nedifr. eft. **for at***)* till.: **1)** *förr än.* for dagh war lius *MD* 15. **2)**

" " " " r. 25 nedifr. eft. 23. till.: *BSH* 5: 467 (1511), 468.

" " " " r. 6 nedifr. eft. **fram-,** till.: **framan-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. **här-,** till.: **in-, innan-, inne-,**

" " " " r. 5 nedifr. läs: **sunnan-, thvärt-, þär-, up-, ut-,**

" " " " r. 4 nedifr. läs: **östan for,** *äfvensom* **framan fore.**

" " " 2 r. 13 uppifr. eft. 142. till.: **þär for at.**

" " " " r. 21 uppifr. eft. 158. till.: — **for utan,** *konj. L.*

" " " " r. 23 uppifr. eft. *prep.* till.: *L.*

" " " " r. 31 uppifr. eft. 257. till.: *Bu* 166.

" " " " r. 30 nedifr. eft. **forutan.** till.: — **for än,** *se* **fyr än.**

" " " " r. 29 nedifr. frf. **fora** insätt: **for,** *se* **fyr.**

" " " " r. 16 nedifr. läs: *Jfr* **före qvadha.** — **foru stubbe (furu-),** *m. furustubbe. BtFH* 1: 75 (1467, *nyare afskr.*).

" 272 " 1 r. 6 nedifr. frf. **forarbeidha** insätt: **foraptan,** *m.* — **i foraptans (i for afftens),** *i förgår afton? BSH* 5: 462 (1511).

" " " 2 r. 20 uppifr. eft. (1508). till.: — **forargha sik,** *försämras. SD NS* 1: 117 (1402, *gammal afskr.*).

" " " " r. 26-28 uppifr. **forata—foräta.** utgår.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 273 sp. 1 r. 21 nedifr. eft. 76. till.: — *part. pret.* **forbundin,** *förbunden, som ingått förbund. BSH* 5: 348 (1509).
" " " " r. 3 nedifr. eft. **forbiutz.** till.: **forbyus** *SD NS* 2: 483 (1412).
" 274 " 1 r. 11 uppifr. eft. *o. d.* till.: *Jfr Nordström och Dahlander, Örebro slott s.* 37 *f.*
" " " 2 r. 27 nedifr. eft. *mot* till.: *försäljning el.*
" " " " r. 21 nedifr. eft. *orig.*) till.: han solde ööl i forbud *BtFH* 1: 190 (1508, *på två st.*).
" " " " r. 8 nedifr. läs: **pänningar,**
" 275 " 1 r. 5 uppifr. eft. 90. till.: enna ... forbu[l]ghna människio hiärta *JP* 84.
" " " " r. 6 uppifr. frf. **forbund** insätt: **forbulghnoghet (forbulnogheth),** *f. uppblåsthet. JP* 84.
" 276 " 2 r. 7 nedifr. eft. vordarf] till.: *L.*
" " " " r. 4 nedifr. eft. 223. till.: *Jfr* **ofordärf.**
" 278 " 2 r. 14 uppifr. frf. **forebinda** insätt: **foreata,** *f. föregående måltid.* foreata gör faghir ätantiidh *GO* 691. foreata gör faghir äptir ata *ib* 773. *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 304.
" " " " r. 29 nedifr. eft. 289. till.: *Jfr* **forföra.**
" 279 " 1 r. 24 uppifr. eft. *v.* till.: *L.* **1)** *kasta (för).* för mangh annor dywr wart hon förekastat *Lg* 3: 155.
" " " " r. 24 uppifr. läs: **2)**
" " " " r. 27 uppifr. läs: **3)**
" " " " r. 31 uppifr. läs: **kasta fore** *samt* **forkasta.**
" " " " r. 28 nedifr. eft. *v.* till.: *L.*
" " " 2 r. 11 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **11)** *förebringa, förete.* bewisning forekoma *SD NS* 2: 763 (1414). — **forekoma sik,** *komma sig för, repa sig. BSH* 4: 238 (1498).
" 280 " 1 r. 9 nedifr. eft. *Jfr* till.: **oforesedher** *samt*
" 281 " 1 r. 18 uppifr. frf. **forestanda** insätt: **forestadder,** *p. adj. förevarande, förhandenvarande. Bir* 4: 61.
" " " 2 r. 8 uppifr. eft. **1)** till.: *sätta (ngt) för el framför (ngt).* mz breff oc jncigella fore sätt *RK* 2: *s.* 345. —
" " " " r. 2 nedifr. frf. **foretekna** insätt: **fore tala,** *v. föra ordet, hålla tal. SO* 24.
" 282 " 1 r. 12 uppifr. eft. *v.* till.: **1)** *vara framför, vara i vägen. Va* 30. **2)**
" " " " r. 15 uppifr. eft. 226. till.: — *Jfr* **vara fore.**
" " " " r. 28 nedifr. **fore äta,** *se* **foräta.** utgår.
" " " 2 r. 4 uppifr. läs: **lagha-, ledsna-forfal** *samt*
" 283 " 1 r. 15 uppifr. eft. (1505). till.: *Jfr* **oforfarin.**
" " " " r. 27 nedifr. eft. *fiske.* till.: *Jfr Nordlander, Hist. Tidskr.* 26: 234.
" " " 2 r. 22 uppifr. frf. **forfära** insätt: **forfänkta (-fängta),** *v. L.*
" " " " r. 12 nedifr. eft. *(prosa).* till.: — *Jfr* **foreföra.**

Sid. 283 sp. 2 r. 1 nedifr. eft. *refl.* till.: *pres.* **förgars** *PM* XV.
" 284 " 1 r. 20 uppifr. eft. 4. till.: — *varda till intet, blifva förbi.* at iak ... förgaar i mik siälffwom *Su* 95.
" " " " r. 24 uppifr. eft. 290. till.: — *förfalla.* thet (ɔ: wort godz ok fiskeri) är illa forgangit *SD NS* 2: 556 (1412).
" " " " r. 23 nedifr. eft. *Jfr* till.: **oforgangande** *samt*
" 285 " 1 r. 9 uppifr. eft. 434. till.: *Jfr* **fri giälda.**
" 287 " 1 r. 9 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **fri hugga.**
" " " " r. 20 nedifr. eft. (202, 89). till.: **3)** *omtanke, omsorg. SD NS* 2: 761 (1414).
" " " 2 r. 22 nedifr. frf. **forinnanskrivadher** insätt: **forinnan,** *prep. Jfr* **här-, thär-, thäs-forinnan.**
" " " " r. 16 nedifr. frf. **forkasta** insätt: **forkalla,** *v. förekalla. SD NS* 2: 512 (1412).
" " " " r. 14 nedifr. frf. **forklagha** insätt: **forkastel,** *m.* [*Mnt.* vorkastêl] *framstam.* syöen slo ... wdoffwer fforkastelynd *FM* 383 (1508).
" 288 " 1 r. 28 nedifr. frf. **forkrupin** insätt: **forkorta,** *v. förkorta. HSH* 18: 69 (1497). samt **for korter,** *adj. för kort. BSH* 5: 75 (1506).
" " " " r. 1 nedifr. frf. **forkyndogha** insätt: **forkunnogher,** *adj. Jfr* **oforkunnogher.**
" 289 " 2 r. 4 nedifr. läs: 270 (1506). *Jfr* **näst-forlidhin.**
" 290 " 1 r. 9 nedifr. eft. 92. till.: — *förlikning, uppgörelse. FH* 3: 116 (1448).
" " " 2 r. 6 uppifr. eft. vorlöf] till.: *L.*
" 291 " 2 r. 21 uppifr. läs: *se* **forbätring.**
" " " " r. 24 uppifr. *L.* utgår.
" " " " r. 6 nedifr. läs: **(fore-),**
" 292 " 1 r. 28 uppifr. eft. 45. till.: *Jfr* **aterhalds-, iärn-forma.**
" " " " r. 29 nedifr. eft. (1507)) till.: 1 *pl.* **formaghum.**
" " " " r. 28 nedifr. eft. 44. till.: **for ma** *(i rimsl.) Fr* 1513.
" " " " r. 27 nedifr. eft. 141. till.: **for ma** *(i rimsl.) Fr* 2863.
" " " 2 r. 14 uppifr. eft. 171. till.: *JP* 57.
" " " " r. 19 nedifr. eft. 233. till.: toko herra matius tell drotzetara ok forman *ib* 4256.
" " " " r. 9 nedifr. eft. **formyndare,** till.: **forseare,**
" 293 " 1 r. 17 uppifr. eft. (1451). till.: hon ... som klostärsins forman ok abbatissa är *SD NS* 2: 717 (1413).
" " " 2 r. 21 nedifr. frf. **formera** insätt: **former (-meer),** *adv. och adj. A) adv. ytterligare, vidare. SD NS* 2: 766 (1414). *B) adj. förre, föregående.* hennis formeer marghangaffuo breff *DD* 3: 202 (1468). *ib* 203.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 293 sp. 2 r. 10 nedifr. eft. 147. till.: *Jfr* **trans-formera.**

„ 294 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 266. till.: — *förmedla, (genom medling) förhjälpa.* ath förmedele all ting j thet bäste *FM* 145 (1502).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 1055. till.: **formogher** *BSH* 3: 294 (1470).

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 3166. till.: **formodh-adhe** *SD NS* 2: 611 (1413, *gammal af-skr.*).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: (1506).

„ 295 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *n.*

„ „ „ „ r. 15 uppifr. frf. **formärkia** insätt: **formängia,** *v. Jfr* **oformängder.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **forna,** *se* **fyrna.**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. 7249. till.: *(för ur-spr.* **-noma**? *rimmande med* koma; *jfr Hjelmqvist, Stud. i Nord. Fil.* 4: 3 *s.* 22 *f.).*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 235. till.: **fornoma** *RK* 2: 1028.

„ „ „ „ r. 16-17 uppifr. läs: **förnoma** *RK* 2: 2026 *(jfr s.* 379*).*

„ „ „ „ r. 25-24 nedifr. **fornuftogher** – **välfor-nuftogher.** utgår.

„ 296 „ 1 r. 28 uppifr. eft. (1401). till.: **fornepder**: **-nepde** *ib* 2: 656 (1413, *på två st.*); **-nepda** *ib.*

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. läs: **fornär (för-),** *prep.* **1)** *för nära.* jach bor k. h[ans] for när *BSH* 5: 124 (1506). **2)**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. (1504). till.: **3)** *för när, på sätt som går (ngn) för när.* at edher herredöme tagher sigh slike tidendhe for när *FM* 414 (1509).

„ 298 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 23. till.: *Jfr* **erse-, rytt-ara-forradhare.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **forrykkia** insätt: **forre,** *se* **fyrre.**

„ „ „ 2 r. 21 nedifr. läs: forsa karla

„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **forsaghþer** insätt: **fors,** *n.?* [*Isl.* fors, forz. *Mnt.* fors, forse] **1)** *våldsamhet, våld.* kome med forss oc ofred *FH* 1: 184 (1497, *gammal afskr.*). *FM* 565 (1512). taga jakthen per fors *BSH* 5: 303 (1508); *jfr* **2. 2)** *fart, hast?* wilde i ware fortenctte sende hit nagre skep med forss *(möjl. för* forsta, *ss utg. föreslår) BSH* 5: 86 (1506). — *Jfr Hjelmqvist, Stud. i Nord. Fil.* 4: 3 *s.* 37 *f.*

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1509). till.: *Jfr* **ofor-sakadher.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **forsaltadher** insätt: **forsakning,** *f. afsägelse. HSH* 24: 149 (1518).

„ 299 „ 2 r. 24 nedifr. eft. 86. till.: tolff öra . . . wtgifuas skulande thes capelle forsio-manne *SD NS* 2: 507 (1412).

„ 300 „ 1 r. 18 uppifr. eft. 103. till.: — *stå i spet-sen för, styra.* som tha foresat romara kesara döme *Gr* 282.

Sid. 301 sp. 1 r. 19 nedifr. frf. **forskriva** insätt: **forskodhan,** *se* **forskudhan.**

„ „ „ 2 r. 3 nedifr. läs: **1)** *förskylla,*

„ 303 „ 1 r. 10 uppifr. eft. (1502). till.: — *undersöka, anställa undersökning. Jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* **23**: 353 *f.* fersla, hurw the wela halla sin breff *BSH* 5: 269 (1508). *FM* 333 (1507). höra och forsla om alle leglighether *ib* 565 (1512).

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *m.* till.: *bergsarbetare som har till göromål att sönderslå malm (och skärsten). Jfr Sommarin, Arbetare-förh. vid sv. bergverk s.* 20.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **-smaadher. -smadder** *Di* 196.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: 157; *jfr* **sma.**

„ 305 „ 1 r. 22 nedifr. eft. (34, 15). till.: — *för-stå (en person), fatta (ngns) mening.* i skulin mik swa forsta *RK* 1: 659.

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. 283. till.: — *(söka) ut-forska, undersöka. SD NS* 2: 607 (1413).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 5815. till.: — *med prep.* i. *SD NS* 2: 607 (1413), 608.

„ 306 „ 1 r. 25 nedifr. läs: *Jfr* **rikis-, siäla kors-forstandare** *(under* **siäla kor***).*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **forstilla** insätt: **forst-er,** *se* **fyrster.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **forstokkadher,** *p. adj.*

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 221. till.: — *bildl.* mith hiertha war sa forstøckath ath jach ey eth ordh frambera kwnne *BSH* 4: 252 (1500).

„ 307 „ 1 r. 1 nedifr. läs: **oforsumadher, ofor-sumande.**

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 288. till.: *Jfr* **ofor-sumin.**

„ 308 „ 1 r. 30 uppifr. frf. **forsvarilse** insätt: **forsvar bref,** *n. försvarsbref, skydds-bref. DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek).*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *ib.* till.: *Jfr Grön, Alt-nord. Heilkunde s.* 108.

„ 310 „ 2 r. 27 nedifr. eft. fortiidha till.: *(i hds. ändradt fr.* fortii, *se s.* 548*)*

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **fortret** insätt: **for-tolla,** *v. Jfr* **ofortolladher.**

„ 311 „ 1 r. 1 nedifr. eft. 601. till.: — *Jfr* **ofor-tärdher.**

„ „ „ 2 r. 16 nedifr. eft. *Jfr* till.: **ofortöfdher,**

„ 313 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 63. till.: — *betäcka med schabrak. Bo* 165. *RK* **1**: 819, 1586.

„ 314 „ 2 r. 27 uppifr. eft. 246. till.: — *taga vara på.* then kansen forware i tiidh *BSH* 5: 402 (1510).

„ 315 „ 1 r. 9 uppifr. frf. **for varande** insätt: **forvaran,** *f. bestämmelse, förbehåll. SD NS* **2**: 594 (1413).

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1490). till.: — *bestäm-melse, förbehåll. SD NS* 2: 534 (1412, *afskr.*).

„ 316 „ 1 r. 19 uppifr. eft. (1505). till.: jöns ok hinrik hawe sig forwillekörd . . . at the

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

wela vtgiwa . . . hwndardhe ok lx (160) mark *SJ* 279 (1460).

Sid. 316 sp. 2 r. 19 nedifr. eft. 6290. till.: — *tillförsäkra, gifva säkerhet för. SD NS* 2: 801 (1414).

„ 317 „ 2 r. 2 uppifr. eft. 394. till.: — *spejande.*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *syn).* till.: fore vithne fore thom vithnadhe ok the epter soro *FH* 2: 57 (1424, *gammal afskr.*). tesse vare foruetne . . . som vetnede och swore for the XII . . . at swa j sannindene var *ib* 6: 65 (1476).

„ 318 „ 1 r. 14 nedifr. läs: **forvardher,** *adj.*

„ „ „ 2 r. 5 nedifr. frf. **forytra** insätt: **forväzla (-wetsle),** *v. vexla, utvexla. FM* 256 (1506).

„ 319 „ 2 r. 28-30 uppifr. **for äta**—773. utgår.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **fostan** insätt: **fos (foos),** *se* **fus.**

„ 320 „ 1 r. 19 nedifr. frf. **fostran** insätt: **fostra,** *f. L. Jfr* **folstra.**

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. (136, 57). till.: gaa til fot *BSH* 5: 168 (1507).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. **for-,** utgår.

„ „ „ „ r. 18-17 nedifr. läs: **krussu-, svina-, þvär-, ängla-, äptir-foter,** *äfvensom* **ros-, rossa-föter.**

„ 321 „ 2 r. 16 uppifr. frf. **fradha** insätt: **fra,** *adj. Jfr* **arfra.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: **fradha (frodha),**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. leedh fradha till.: *(rättadt fr.* frodha, *se s.* 341*)*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *fradgas.* till.: liggia fradhandis *ST* 112.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **be-,** till.: **radh-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 544. till.: — (?) iohanni dicto fraka *SD* 2: 375 (1303).

„ „ „ „ r. 12-11 nedifr. läs: **framarme** *MP* 2: 223 *(jfr* 272*).*

„ 322 „ 2 r. 28 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 31 *f.* 1) = **fran** *A)* 1. *Bo* 243. *Bir* 1: 101 *(jfr* 404*).* 2) = **fran** *A)* 2. *Bir* 1: 363 *(jfr* 407*). MD* 503 *(jfr* 509*).* 3) = **fran** *A)* 6. *MB* 2: 290 *(jfr* 424*).*

„ 324 „ 1 r. 9 uppifr. eft. 507. till.: — *framföra, uttala.* ath jach ey eth ordh frambera kwnne *BSH* 4: 252 (1500).

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: *se under* **bäter 3** *och* **fram,** *adv. posit.* **6.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. frf. **framdragha** insätt: **fram bätre,** *se under* **bätre,** *n. adv.* **2** *och* **fram,** *adv. posit.* **7**.

„ 325 „ 1 r. 8 uppifr. eft. *v.* till.: **1)** *befordra vidare, fortskaffa. FM* 244 (1505). **2)**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 235. till.: — *framföra, förete. SD NS* 2: 607 (1413).

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. frf. **framganga** insätt: **framförsl (-försil),** *f. främjande, bekräftelse?* til alla thässa fornämpda ärendha fulbordhan, fulkompnan oc framförsil *SD NS* 2: 666 (1413).

Sid. 326 sp. 1 r. 31-30 nedifr. läs: **sälo-, väruldsframganger.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **framgiva** insätt: **framgent,** *adv. vidare, sedan.* beder jak eder . . . at jak finge eder verdeghetz scriffuilsse, at jak framgent kunde lässe for them ighen *BSH* 5: 509 (1512).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 312. till.: *Jfr* **giva fram.**

„ 328 „ 2 r. 14 uppifr. eft. 31. till.: **3)** *förlöpa, gå till ända.* swa när är thin liffs time framlwppin *BK* 213. timen är fram lwpin *ib.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **framnit?**

„ 329 „ 1 r. 24 uppifr. eft. *v.* till.: *stiga fram, gå fram. Di* 77.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. *Jfr* **stigha fram.** utgår.

„ „ „ 2 r. 28 nedifr. eft. (1506). till.: — *Jfr* **thrängia sik fram.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: 3: 9.

„ 330 „ 2 r. 17 uppifr. eft. 332. till.: — til äller fran, *till eller från, fram eller tillbaka.* ther kan engen komma antigiä til eller fra *Va* 18.

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hvadhan-, hädhan-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **frandöma** insätt: **frandödher,** *p. adj. genom döden bortgången från (ngn). med dat. Lg* 3: 703.

„ 331 „ 1 r. 24 uppifr. frf. **fran räna** insätt: **fran klanda,** *v. genom klander beröfva. FH* 4: 46 (1456).

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **fran stiälpa** insätt: **fran stiäla (fra-),** *v. bortstjäla.* hon var mik fra stolin *Fl* 1605.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 614. till.: — *Jfr* **taka fran.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: *frånröfva, beröfva, fråntaga.*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. (1506). till.: the hade thom thet arff med orettha fratrenkth *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*). — *Jfr* **thrängia fran.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: *vara skild från.* fran wara sinom . . . brudhgomma *Lg* 3: 320.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **fran vitia** insätt: **fran vaxa (-wäxa),** *v. aftaga, minskas, gå tillbaka. Lg* 3: 488.

„ 332 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 107. till.: — *vända sig bort från Gud, affalla. MB* 1: 117.

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. läs: **imber-, langa-, matskuts-, tämper-,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **frest** insätt: **fresma,** *se* **frisma.**

„ 333 „ 1 r. 22 uppifr. eft. *pl.* till.: **frestisom** *Ber* 182 *(jfr* 301*).*

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **synda-frestilse.** till.: — **frestilsa time (frestilse-),** *m. frestelsetid. MP* 1: 84.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: — *skaffa (ngn) full eganderätt till. SD NS* 2: 811 (1414).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 333 sp. 2 r. 13 uppifr. eft. 446. till.: han wilde the jomfru riik til äcteskap ath fryä *ib* 449.
" " " " r. 12 nedifr. läs: *Jfr* **fräls-, väl-borin.**
" 334 " 1 r. 16 uppifr. läs: **friþbön,** *f. L.*
" " " " r. 21 uppifr. eft. *L.* till.: **fridher** *MB* 1: 181.
" 335 " 1 r. 26 nedifr. eft. **garþa-,** till.: **half-,**
" " " " r. 25 nedifr. eft. **hus-,** till.: **höne-,**
" " " " r. 25 nedifr. eft **kirkiomässo-,** till.: **kirkmässo-,**
" " " " r. 25 nedifr. eft. **kloster-,** till.: **konungs-,**
" " " " r. 24 nedifr. **mässo-,** utgår.
" " " " r. 23 nedifr. eft. **qvinna-,** till.: **qvinno-,**
" " " " r. 23 nedifr. eft. **skip-,** till.: **skipa-, skips-,**
" " " " r. 22 nedifr. eft. **stämno-,** till.: **þing-,**
" 336 " 2 r. 14 uppifr. frf. **friþ vapn** insätt: **fridhugher (fred-),** *adj. fredad, trygg.* jak veth mik aldre ingien dagh vara fredugh oppa mith liff . . . i kyrkie eller kyrkie vägh *DD* 1: 181 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).
" " " " r. 15 uppifr. läs: *friboren.*
" " " " r. 16 uppifr. eft. 13. till.: *Jfr Pipping, Neuphilol. Mitteil.* 8: 139 *f.*
" " " " r. 17 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Pipping, anf. st.*
" " " " r. 18 uppifr. frf. **friþätta** insätt: **friþvätter?** *adj. Se Pipping, anf. st.*
" 337 " 2 r. 4 uppifr. eft. 7786. till.: — *fritt el. utan hinder löpande. om vatten. VAH* 24: 323 (1454).
" 338 " 1 r. 18 nedifr. eft. **o-,** till.: **skiold-, skut-,**
" " " " r. 10 nedifr. eft. 61. till.: — **friska sik,** *uppfriskas.* tha frisker sik hiernan *LB* 13: 25 *(s.* 465*).* —
" " " " r. 9 nedifr. läs: **upfriska, färska.**
" " " " r. 2 nedifr. eft. 81. till.: — *frisk, hurtig, oförfärad.* warer widh eth friist moth *FM* 333 (1507). — *Jfr* **färsker.**
" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 726. till.: — **frismofulder (fresmo-),** *full af varblåsor. LB* 13: 27 *(s.* 467*).*
" " " " r. 3 uppifr. frf. **fritorgh** insätt: **frist,** *se* **fräst.**
" " " " r. 10 uppifr. frf. **frokoster** insätt: **frogde,** *se* **frödhe.**
" 339 " 2 r. 7 uppifr. eft. *ib.* till.: — *Jfr* **rimfrost.**
" " " " r. 18 uppifr. eft. 140. till.: — *husmoder. matmoder. GO* 111.
" " " " r. 20 nedifr. eft. *afskr.*). till.: odhinsdaghen nest epter yfra wara frw dagh *SD NS* 2: 690 (1413).
" 340 " 1 r. 8 uppifr. eft. 699. till.: wm warfrumesso sidermeer *(Marie födelsedag, 8 sept.) SD NS* 2: 828 (1414, *gammal afskr.).*
" " " " r. 24 uppifr. eft. (1466). till.: — *tilltal af konungen till drottningen. Fl* 427.
" " " " r. 26 nedifr. eft. 24. till.: — *om abbedissa:* heydherlik frw, frw märitta, abbatissa i askaby *SD NS* 2: 715 (1413).
Sid. 340 sp. 1 r. 16 nedifr. läs: **frua vald (frwo-),** *n.*
" " " 2 r. 12 uppifr. eft. 52. till.: *Jfr* **lifs frukt.**
" 341 " 1 r. 16 nedifr. eft. *(öfvers.).* till.: — *Jfr* **ofruktsamlika.**
" " " 2 r. 14 uppifr. läs: *Bil* 273; *MD* 172. **frigh** *ib. ib* 172 *b.*
" " " " r. 16 uppifr. eft. 356. till.: **frögh** *MD* 172; *ST* 207 *(jfr* 550*)*; *Su* 89 *(jfr* 465*).*
" " " " r. 31 nedifr. eft. 540. till.: **frögha: -as** *Su* 137 *(jfr* 466*).*
" 342 " 1 r. 8 uppifr. läs: **frynt (frynth** *BSH* 5: 119 (1506). **frint),**
" " " " r. 25 nedifr. läs: **tilfrysa, saman-, ute-frusin.**
" " " " r. 11 nedifr. eft. 14. till.: *Jfr* **ofräghadher.**
" " " 2 r. 30 nedifr. läs: **van-, vidh-fräghdher.**
" 343 " 1 r. 26 uppifr. läs: **frältz. frälz** *Bil* 286. **frals: fralst** *Bir* 2: 127 *(jfr* 341*).*
" " " " r. 24 nedifr. läs: *Jfr* **folk-, o-fräls.**
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. (1409). till.: han hafdhe fanghet frälsa jordh sex ore för sex ore skatta jordh *ib* 683 (1413).
" 344 " 1 r. 6 uppifr. läs: *nyare afskr.*
" " " " r. 21 nedifr. läs: **frälse (fralse** *Bir* 2: 256 *(jfr* 343*)*),
" " " " r. 9 nedifr. eft. *tillstånd.* till.: giwa frälse annödhogho folke *MB* 1: 295. aterlöst til frälsis *ib* 365.
" 345 " 1 13 nppifr. läs: **nadha-, o-,**
" " " 2 r. 26 uppifr. frf. **frälseman** insätt: **frälse gods,** *n.* = **frälsis gods.** *SD NS* 2: 829 (1414, *gammal afskr.*). samt **frälseiordh,** *f.* = **frälsis iorþ.** *FH* 5: 142 (1490).
" " " " r. 29 nedifr. läs: **frälsirska (frelsiska),**
" " " " r. 28 nedifr. eft. frelsirska till.: *(af utg. ändradt fr. -iska i hds)*
" " " " r. 23 nedifr. eft. *orig.*). till.: *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 169.
" 347 " 1 r. 4 uppifr. eft. 525. till.: **frendrom** *FH* 5: 167 (1495).
" " " " r. 5 uppifr. läs: (1405). **frendhirs** *SD NS* 2: 846 (1414).
" " " " r. 11 uppifr. läs: **möþernis-, möþrinisfrände.**
" " " " r. 3 nedifr. frf. **fräst** insätt: **fräsker,** *se* **färsker.**
" " " 2 r. 29 uppifr. frf. **frästmark** insätt: **frästa, frästilse,** *se* **fresta, frestilse.**
" " " " r. 29 uppifr. eft. **frästmark** till.: **(frest-)**
" " " " r. 19 nedifr. eft. *Jfr* till.: **anis-,**
" " " " r. 18 nedifr. eft. **fänika-,** till.: **fänikal-,**
" " " " r. 17-15 nedifr. läs: **krassa-, laktuka-, lin-, lybbestikko-, malyrta-, matram-, molda-, mälda-, märke-, märkis-, nätla-, petersilio-, pipro-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

rot-, purlöks-, renfanu-, ruto-, sinaps-, syro-, valmogha-, valmogho-, väghbredho-frö.

Sid. 347 sp. 2 r. 11 nedifr. eft. 8. till.: *Jfr* **fradha.**

„ 348 „ 1 r. 25 uppifr. eft. **fugel** till.: *(snarare* **fugul**, *se Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 1: 47*)*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 141. till.: **foghol** *Lg* 3: 166.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **pa-,** till.: **skogh-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 395. till.: — **fughla kyn (-kön** *MB* 1: 359. **fogla kön** *ib (Cod. B)* 561**),** *n. fogelslag, foglar. MB* 1: 359, *(Cod. B)* 561.

„ 349 „ 1 r. 7 uppifr. eft. **(-adhe),** till.: *v.*

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. eft. *m.?* till.: **1)** *samtycke, instämmande. SD NS* 2: 401 (1411). **2)**

„ 351 „ 2 r. 1 uppifr. eft. *Jfr* till.: **afunds-, agha-,**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **genom-,** till.: **glädhis-,**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **hats-, hela-, hunags-, hägoma-, härdsko-, ilhärdsko-,**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **kiöt-,** till.: **korro-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **lätis-,** till.: **misthanka-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **plagho-,** till.: **pris-, qviþa-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. **sorgh-,** till.: **sorgha-, sqvaldra-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **tara-,** till.: **tro-,**

„ „ „ „ r. 12-13 uppifr. läs: **thrätto-, under-, unders-, vanska-, vatn-, vatns-, vreds-, vredhis-, vädher-, värk-, värks-, älskogha-, ängslo-, äro-**

„ 352 „ 1 r. 12 nedifr. eft. **8)** till.: *bekräfta, styrka.* thet wiliom wij . . . thygha oc sanna oc meth warom rääth fultfölgha *SD NS* 2: 811 (1414). —

„ 353 „ 1 r. 7 nedifr. läs: **fulhvas,**

„ 355 „ 1 r. 10 uppifr. eft. (1441). till.: *Jfr* **ofulkomnadher.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **fulkomnas,** till.: *fullkomnas, fulländas. Bir* 3: 231. —

„ „ „ „ r. 24 uppifr. — *Jfr* **ofulkomnadher.** utgår.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 322. till.: **3)** *stadfästelse, bekräftelse. SD NS* 2: 666 (1413).

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. IV. till.: *Jfr* **ofulkomnin.**

„ 356 „ 1 r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **ilzko-, äro-fullelika.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. läs: **fulmakt (fol-** *BSH* 3: 173 (1466)**),**

„ „ „ „ r. 28-27 nedifr. läs: fultmoen

„ 358 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **fulrikelika,** *adv.*

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **fulskapadher** insätt: **fulska,** *se* **fylska.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **fulskriva** insätt: **fulskiäl,** *se* **skiäl.**

„ 359 „ 2 r. 29 nedifr. eft. vunt] till.: *L.*

„ 360 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **vatn-,** till.: **vatna-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **koppo-,** till.: **qvinno-,**

Sid. 360 sp. 1 r. 8 nedifr. eft. (1407). till.: — *dotera.* at prebende canonicales faa äre och ringe funderede *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.).*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **il-, ilz-fundogher.**

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. (1505). till.: **fölieachtigk** *BSH* 4: 337 (1503).

„ 361 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **fölia** till.: *GO* 7;

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 10. till.: **földe** *ib* 12.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **folde** till.: *Di* 12;

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **fölkt** till.: *Bil* 269;

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. eft. 195. till.: **10)** *fullgöra, förrätta.* hwilkin skalfoghate ey følghe sit ämbite *SD NS* 2: 830 *i var.* (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. i st. f. **10)** läs: **11)**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 209. till.: **2)** *efterfölja, rätta sig efter, efterlikna, med dat.* at fölghia ondom ok vrangom mannom äptir *Bir* 1: 69. at fölghia minom gerningom äptir *ib.*

„ „ „ „ r. 23 nedifr. i st. f. **2)** läs: **3)**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. **in-,** utgår.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **hem-, äptir-fylghia.**

„ 362 „ 1 r. 21 uppifr. läs: *snarare*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 29. till.: — *fylla, uppstoppa. BK (Cod. B)* 208.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **aterfylla.** till.: — **fylla i gen,** *gifva ss ersättning. SD NS* 2: 715 (1413), 728 (1413).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **o-fylter** *samt* **fulla.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: *Jfr* **krop-, sila-, uk-, vädher-,**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. läs: **fullesth. fylles),**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 1400-*talet*). till.: **2)** *motsvarighet i värde.* göra fyllest, *(fullt) motsvara.* sa ad syu mark göra ena lödogha mark fylles *SD NS* 2: 842 (1414).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. i st. f. **2)** läs **3)**

„ 363 „ 1 r. 7 uppifr. frf. **fyn** insätt: **fyltiond,** *f. L.*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **för** till.: **förr** *VKR* 9, 44.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **fyrafaldelika** insätt: **fyradobel (fijre dwbbel),** *adj. fyrdubbel. HSH* 24: 101 (1517).

„ „ „ 2 r. 3 nedifr. eft. *mynt.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 853.

„ 364 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **fyrmis mater** insätt: **fyrmilse,** *n. pl.? Jfr* **misfyrmilse.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **fyrna** insätt: **fyrmning,** *f. Jfr* **misfyrmning.**

„ „ „ „ r. 16-15 nedifr. (förra—*adv.*) utgår.

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. 180. till.: — *först, till en början, vid första påseendet. MB* 1: 96, 99, 100.

„ 365 „ 1 r. 23 nedifr. läs: **i förstone** *(handskriftens läsart) GO* 614.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **fä** insätt: **fyrvärande,** *p. adj. L.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. (1402). till.: the *(träl och trälinna)* äru hans **fä** *MB* 1: 336.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 365 sp. 2 r. 21 nedifr. eft. *Jfr* till.: **affaro-,**
" " " " r. 16 nedifr. läs: **läkiara-,**
" " " " r. 15 nedifr. läs: **vighsla-, vighslo-,**
" " " " r. 11 nedifr. eft. fear-. till.: fiar- *SD* 1: 445 (1268).
" " " " r. 1 nedifr. läs: **fäar mark (får-** *L.* **fear-** *L.* **feä-** *SD NS* 1: 314 (1404)**),** *f. L. betesmark. SD NS* 1: 314 (1404). *Jfr* **fämark.**
" 366 " 1 r. 18 uppifr. i st. f. *endast* läs: *i sht*
" " " " r. 23 uppifr. eft. 210. till.: — *äfven ss hedrande och vänskaplig benämning? Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 279 (1394).
" " " " r. 23 nedifr. frf. **fäþerne** insätt: **fädherligh,** *se* **faþurliker.**
" " " " r. 23 nedifr. läs: 263. **fadhirne** *Bir* 3: 312 *(jfr* 483**))**
" " " 2 r. 27 nedifr. läs: 583. **fernes ryke** *BSH* 4: 279 (1501).
" 367 " 1 r. 19 uppifr. eft. *m. L.* till.: **fädhrinis land,** *n. Jfr* **himirikis fädhrinis land.**
" 368 " 1 r. 29 uppifr. frf. **fäkta** insätt: **fähärra,** *m. egare af boskapsdjur. MB* 1: 337.
" " " " r. 22 nedifr. frf. **fäktari** insätt: **fäktan,** *f. Jfr* **anfäktan.**
" " " " r. 20 nedifr. läs: **an-, sam-fäktning (-fäkting).**
" " " 2 r. 7 uppifr. eft. (1410). till.: — *Jfr* **hionalagha-, hionalags-fälaghi.**
" 369 " 1 r. 6 uppifr. eft. 7166. till.: — **fälla af,** *slå af, nedsätta priset. DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*); *jfr Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 47.
" " " " r. 21 uppifr. läs: **til-, väl-fälle.**
" " " " r. 23 uppifr. eft. *nedfällas?* till.: *SD NS* 2: 788 (1414, *gammal afskr.*).
" " " " r. 27 nedifr. frf. **fältflyktogher** insätt: **fällilse,** *f. Jfr* **tilfällilse.**
" " " " r. 27 nedifr. läs: **fältflyktogher (fälfliiotig: -ige** *HSH* 24: 102 (1517)**),**
" " " " r. 18 nedifr. läs: **(fämp. fämpn),**
" " " " r. 16 nedifr. läs: fämpn *(handskriftens läsart)*
" " " " r. 15 nedifr. läs: 367 *(jfr* 407*).*
" " " " r. 3 nedifr. läs: **fämia,** *se* **umfämna.**
" " " " r. 2 nedifr. eft. *impf.* till.: **fämpde.**
" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 3517. till.: — *refl.* **fämnas,** *omfamna hvarandra.* mintos oc fämpdos *Lg* 953. —
" " " " r. 6 uppifr. frf. **fämninger** insätt: **fämning,** *f. Jfr* **umfämning.**
" " " " r. 16 nedifr. läs: **fämtighiande** *Lg* 3: 454.
" 370 " 1 r. 9 uppifr. frf. **fängdh** insätt: **fändin (fänin),** *se* **flande.**
" " " 2 r. 24 nedifr. frf. **färþ** insätt: **fära,** *v. L.*
" 371 " 1 r. 20 uppifr. eft. 248. till.: afiärdom *FH* 6: 367 (1495, *nyare afskr.*).
" " " " r. 27 nedifr. eft. **här-,** till.: **härra-,**

Sid. 371 sp. 1 r. 25 nedifr. läs: **pilagrims-, skapt-, skiut-, skiuta-, skiuts-, skytta-,**
" " " " r. 10 nedifr. läs: **up-, ut-färdha.**
" " " 2 r. 5 uppifr. frf. **färdhogha** insätt: **färdhelika,** *adv. Jfr* **ren-, rät-, san-, spak-färdhelika.**
" " " " r. 21 nedifr. eft. **högh-,** till.: **ivir-,**
" " " " r. 20 nedifr. eft. **rät-,** till.: **sakt-,**
" " " " r. 19 nedifr. frf. **färe** insätt: **färdhoghet,** *f. Jfr* **rätfärdhoghet.**
" " " " r. 18 nedifr. eft. **farga.** till.: **fargha: -o** *Bir* 3: 417 *(jfr* 484*).*
" 372 " 1 r. 14 uppifr. frf. **färia** insätt: **färghilse (fergelse),** *n. pl. el. f. färg. TK* 270.
" " " 2 r. 5 nedifr. eft. *form.* till.: *SD* 1: 527 (1278), 542 (1279).
" 373 " 1 r. 27 uppifr. eft. (1401). till.: the, som vppa fästinne hioldw *ib* 2: 786 (1414).
" " " 2 r. 20 nedifr. eft. 206. till.: — *om brudgummens fader.* fäster han honum andra kono *(alteram ei acceperit) MB* 1: 335.
" 374 " 1 r. 24 nedifr. eft. **far-,** till.: **hand-,**
" " " " r. 24 nedifr. läs: **vald-, vidher-fästa.**
" " " 2 r. 5 uppifr. läs: **ars-, fota-, hionalags-, iordha-, kors-, lagha-, land-,**
" " " " r. 15 uppifr. frf. **fästana fä** insätt: **fästan,** *f. Jfr* **korsfästan.**
" " " " r. 16 uppifr. frf. **fäste** insätt: **fästare,** *m. Jfr* **korsfästare.**
" " " " r. 16 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr W. Cederschiöld, Stud. öv. genusväxl. s.* 67 *f.*
" 375 " 1 r. 9 uppifr. frf. **fästilse** insätt: **fästfara,** *v.* = **fastfara.** *SD NS* 2: 786 (1414). samt **fästilsa,** *f. Jfr* **stadhfästilsa.**
" " " " r. 12 uppifr. läs: — *Jfr* **kors-, staþfästilse.**
" " " " r. 13 uppifr. frf. **fäst iordh** insätt: **fästing,** *f. ÖGL*; *jfr Tamm, Uppsalastud. s.* 29 *f.* — **fästinga fä,** *n. L.* — **fästinga stämna,** *f. ÖGL G* 1, 11: 1; *jfr Tamm, anf. st.*
" " " " r. 23 uppifr. läs: **fäst.** *Jfr Olson, Östgötalagens ljudlära s.* 19; *Celander, Xenia Lideniana s.* 257 *f.*]
" " " " r. 30 nedifr. eft. (1401). till.: *Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 404.
" " " 2 r. 6 uppifr. eft. (1406). till.: *ib* 2: 521 (1412).
" " " " r. 4 nedifr. eft. *verlden.* till.: diwrin födha . . . mz värk *Bir* 2: 312.
" 376 " 1 r. 1 nedifr. läs: **framföþa,**
" " " 2 r. 1 uppifr. **in-, ut-föþa,** utgår.
" " " " r. 1 uppifr. läs: **af-, in-, ny-, tilföþas,**
" " " " r. 2 uppifr. läs: **dödh-, en-, fyrst-, hem-, hema-, in-, iäm-, ny-, o-, utfödder.**
" " " " r. 21 uppifr. eft. **hästa-,** till.: **lifs-,**
" 377 " 2 r. 13 nedifr. eft. 932. till.: — **föghia saman,** *förena. Bir* 3: 136, 437.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 377 sp. 2 r. 11 nedifr. eft. **be-,** till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **saman-föghia,** *äfvensom* **fogha.**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **föghilse** insätt: **föghilsa,** *f. Jfr* **samföghilsa.**
„ 378 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **(-bod),** *n.*
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **eþ-,** till.: **eds-,**
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **sio-,** till.: **skipana-,**
„ 379 „ 1 r. 14 uppifr. eft. (1507). till.: — *borttaga, aflägsna.* för bort *(aufer)* var obrygdhilse *Bir* 2: 47. —
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **hem-,** till.: **i gen-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **last-,** till.: **pa-,**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **þing-,** till.: **u-,**
„ „ „ „ r. 15 nedifr. **ur-,** utgår.
„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **bort-, bref-, kors-, lagh-, ordh-, sand-, tekn-,**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **ake-, men-, misföre.**
„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 11. till.: *Jfr* **fora.**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. läs: **fram-, i-, iäm-, mis-**
„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **af-, flat-, til-, up-, ut-föring.**
„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **ordh-, ra-, til-förning.**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **bort-,** till.: **fram-,**
„ 380 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **först** insätt: **försla,** *f. Jfr* **vanförsla.**
„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: 308. **furste** *FM* 132 (1502), 133. **fursthe: -a** *BSH* 5: 197 (1507).
„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: *Jfr* **stor 4** *samt* **grot-, lands-förste.**
„ „ „ „ r. 23 uppifr. frf. **gab** insätt: **ga** (*pres.* **gaar),** *v. VGL I M* 5. *Se Pipping, Ä. Västgötalagens ordskatt s.* 16.
„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. 562. till.: *Jfr* **lands förstinna.**
„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: **fyra-, thör-fötter.**
„ 381 „ 1 r. 1 nedifr. läs: **o-, siäla-, väruldsgaghn.**
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: **-ar, -adhe, -at),**
„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. *L.* till.: **1)**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. 6819. till.: **2)** *inbringa.* thet hadhe gagneth x eller xij[m] (10,000 à 12,000) mark *BSH* 5: 360 (1509).
„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **gal?** *n.?*
„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *Jfr* **tungo gal.**
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 366. till.: — *om gök.* thu skalt ey thro . . . oppa gökin tha han gal *ST* 32.
„ 382 „ 1 r. 31 uppifr. eft. **fughla-,** till.: **koklara-,**
„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. **galin.** till.: **gallin** *LB* 8: 3.
„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 5621. till.: — *Jfr* **flugh-, hiro-galin.**
„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **galinskaper** insätt: **galinhet,** *f.* [*Fdan.* galnhet] *galenskap.* hyre och galenheth *LB* 14: 11 (*s.* 478).
„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **galle** insätt: **galla (gälla),** *f. Jfr* **hönsgalla.**

Sid. 382 sp. 2 r. 25-24 nedifr. läs: **hara-, hors-, lamba-, nöta-, oxa-, räfs-, thiura-, thiädhurs-, yxna-**
„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **galniska** insätt: **galne,** *se* **gälne.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **far-,** till.: **stio-,**
„ 383 „ 2 r. 1 uppifr. eft. (1450). till.: — *gammal, förutvarande.* gaff honum assentz til husfrv, hans gambla herra putifer marskalkx dotter *MB* 1: 239.
„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. 725. till.: — *med ack. MB* 1: 383.
„ „ „ „ r. 8-9 uppifr. läs: **manadha-, natta-, of-, ut-gamal,** *äfvensom* **äldre.**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. 96, utgår.
„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: *gamklo.* han hafdhe fötir sua som gams klör *Bir* 2: 96. —
„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **gana** insätt: **gan,** *f.?* [*Sv. dial.* gan, *f. D.* gane] *gom?* hon *(ådern på stortån)* er godh . . . ffór . . . magen och gannen *LB* 14: 25 (*s.* 484).
„ „ „ „ r. 1 nedifr. frf. **ganga** insätt: **gang,** *f.? Jfr* **umgang.**
„ 384 „ 1 r. 23 uppifr. läs: **gangande. gangandis. gande** *SJ* 249 (1456?); *OB* 214. **gaande** *ib* 215. **gaandhe: vpa gaandhe** *FM* 60 (1457)),
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 220. till.: — *gå, gå på bete. (En svart fåle)* som gar i wästmannalande *SD NS* 2: 699 (1413). han *(en årsgammal fåle)* gar här i gardhen *ib.* — *gå, gå upp (en rågång).* att gongha syna och leggia ffor:de roor *FH* 6: 27 (1452, *afskr. fr.* 1500-*talet*).
„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. 2941. till.: tordönen gik mykyt gruffwelika *Lg* 3: 304.
„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. (1505). till.: — *gå bort.* ganga sin gang, *gå sin kos, gå förlorad.* alt thet s. ansgarius atthe . . . thet gick alt sin gangh *Ansg* 201.
„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. *af.* till.: loot han thädhan gaa *(han begaf sig el. skyndade derifrån)* til foot *RK* 1: 2595.
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 5672. till.: tå tik alt wäl gångr *KS* 25 (64, 27).
„ 385 „ 1 r. 23 uppifr. eft. 3322. till.: — *gå i uppfyllelse, slå in. om drömmar. LB* 1: 94 (*s.* 492).
„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. ganga i, till.: *a)*
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. (1407). till.: *b) gå i, brista i.* skioldanä gingo allä j stykke *Va* 12.
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. pa. till.: *a)*
„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 266. till.: *b) beqväma sig till (att äta), nöja sig med, hålla till godo med.* gingho the pa geta mathin *BSH* 5: 80 (1506).
„ 386 „ 1 r. 22 nedifr. eft. 144. till.: — *gå i uppfyllelse, slå in. om drömmar. LB* 1: 94 (*s.* 492), 95 (*s.* 493).
„ „ „ 2 r. 9 nedifr. eft. 8306. till.: — **ganga**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mällom, *medlande träda emellan.* gingo mellom oc skilde them att *Di* 156.

Sid. 386 sp. 2 r. 5 nedifr. eft. 28. till.: — *Jfr* **nidher-ganga.**

„ 387 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 142. till.: — **ganga pa,** *ansätta.* thöm goor ... stoor swelth ... paa *FM* 360 (1508).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *omkring.* till.: ganga vm kring mäþ liusom *Bu* 9.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *ib.* till.: — *göra sitt omlopp, gå till ända.* för än aarith giik om kringh *RK* 3: 128.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 66. till.: **3)** *vända sig, förändras. MB* 1: 33. *Fl* 820, 1446.

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **undan,** till.: **1)**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 6. till.: **2)** *undgå, undslippa. LB* 1: 93 *(s.* 491*)*, 94 *(s.* 491*)*. —

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. läs: **be-, fot-, fran-,**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **genom-,** till.: **half-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **hand-,** till.: **hem-,**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: **mällom-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **hand-, kring-, lagh-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **rudh-,**

„ „ „ „ r. 26-27 uppifr. *(för* aa fiäl tauils gaanga?*)* utgår.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **til-,** till.: **þing-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 8. till.: — *Jfr* **ivir-, vidher-gangare.**

„ 388 „ 1 r. 10 uppifr. i st. f. *d. s.* läs: *25 April.*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. (1405). till.: — **gangdagha manadagher (-mandager),** *m. måndagen före Kristi himmelsfärdsdag. FM* 309 (1507).

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *Jfr* till.: **eþganger,**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 312. till.: — *kos. Ansg* 201 *(se* **ganga,** *v.* **2***)*.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1446). till.: **7)** *gång, omgång?* lath jac sla the hestsko ... xiiij (14) gange *BSH* 5: 155 (1507).

„ „ „ „ r. 2-1 nedifr. läs: **8)** *gångbarhet, värde.* skinnare skulu sälia gerning sina äpter ty gamul ganger hafwer warit, tha gode penningar gingo the som nu gaa *GS* 51 (1450).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **9)**

„ „ „ 2 r. 6-7 uppifr. läs: **kirkio-, kor-, land-, lands-, madhka-, manadha-, mot-, mote-, mädh-, nidher-, ra-, rät-, rättar-, sam-, sidho-, sio-, skogha-sola-, stiärno-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **ut-, vatn-, vidher-ganger.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. frf. **gangklädhe** insätt: **gangilse,** *n. pl.? Jfr* **for-, fram-, mote- um-, vidher-gangilse.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **gangol,** *adj.* insätt: **gangliker (gangeliker),** *adj. Jfr* **for-, fram-, mot-gangliker.** samt **gangol** (*pl.* **ganglar**)? *m. gång, korsgång, hvalfgång (i kloster el. kyrka).* gangande kringom ganglana j kirkioune *Bir* 5: 38. *Jfr* **umgangol.**

Sid. 389 sp. 2 r. 20 uppifr. frf. **gardhbygning** insätt: **gardiäkne,** *m.* = **gardiäkn.** *SD NS* 2: 525 (1412).

„ 390 „ 1 r. 19 uppifr. läs: (1517).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **apalda-,** till.: **asätu-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **diura-,** till.: **domkirkio-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **fiske-,** till.: **fiskia-, flärþungs-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **gräs-,** till.: **gärdhishagha-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **himirikis-,** till.: **hion-,**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **kirkiobols-,** till.: **klokkara-,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **leona-,** till.: **lopts-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **lusta-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **mödhernis-,** till.: **olio-, olio trä-, prebendo-, provasta-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **prästa-, rans-, riddara-, ris-, romara-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **rosen-, rota-, siäl-, siäla-, slänga-, skatta-, skil-, skär-, skäria-, stads-, stal-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **tanna-, tomt-, tomta-, trea-, trä-, tun-, þings-, ut-,**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **äpla-, äple-, ödhegarþer.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: (1414).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. **garþa skiul,** *n. L.* till.: — **gardha stadher,** *m. gårdsplats. SD NS* 2: 672 (1413, *gammal afskr.*). *Jfr* **gardhstadher.**

„ 391 „ 1 r. 26 uppifr. eft. *torparqvinna?* till.: *inhysesqvinna? Se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 45.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 98. till.: *Jfr* **gardha stadher.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **bla-,** till.: **hampo-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 306. till.: — *Jfr* **nota garn.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 5983. till.: — *Jfr* **veghlegarn.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. (1506). till.: — *ss tillnamn.* jäk laurens garp oc min brodhir anbyörn garp *SD NS* 1: 620 (1407).

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: (1499). **gees** *LB* 13: 22 *(s.* 464*)*.

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. *tillnamn.* till.: thordoni gaas *SD* 2: 130 (1292).

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *L.* till.: — **gasahaghi,** *m. gåshage. HSH* 20: 187 (1507).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **gaster** insätt: **gase,** *m.* [*Sv. dial.* gåse, gasse] *gåskarl. ss tillnamn.* hacon gase *SD NS* 1: 464 (1405).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **mun-, örna-gat.**

„ „ „ „ r. 14-13 nedifr. **fäþernis-,** utgår.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **horn-,** till.: **is-,**

„ 392 „ 1 r. 21 nedifr. läs: **hindradags-, iula-, läkedoms-, morghon-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **nadha-, nyars-, spa-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

doms-, til-, vin-, vina-gava, mädh-gavor,

Sid. 392 sp. 1 r. 12 nedifr. frf. **gel** insätt: **gavul,** *adj. Jfr* **rumgavul.**

" " " " r. 12 nedifr. läs: *m.? f.? (*tagh honom *(fisken)* j gelena *G. I:s Bib. Tob.* 6: 4).

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. 516. till.: *ib* 416. **3)** *lättfattlig, tydlig?* en redheliken oc ginan staffga göra *Bir* 5: 129.

" " " " r. 9 uppifr. eft. *Jfr* till.: **genast,**

" " " " r. 8 nedifr. läs: **i-, þär-gen.**

" " " " r. 8 nedifr. läs: **gen mot (genmothe** *SD NS* 2: 818 (1414)**),**

" " " " r. 3 nedifr. eft. 47. till.: *Jfr* **thvärt gen mote.**

" 393 " 1 r. 1 uppifr. läs: **genast (gänast** *Iv* 4056**).**

" " " " r. 23 uppifr. eft. 27. till.: *Jfr* **ogen-draghande.**

" " " " r. 25 nedifr. frf. **gengärþ** insätt: **gen-giäld (-gäld),** *m. gengäld. HSH* 12: 79 (1431).

" " " " r. 12 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *ib* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 15 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **lagha gengärdh.**

" 394 " 1 r. 18 nedifr. läs: **i-, langs-, nidher-, up-,**

" " " 2 r. 12 uppifr. läs: *p. adj.*

" " " " r. 18 uppifr. frf. **genom ganga** insätt: **genomföra (gynom-),** *v. genomföra, föra igenom. VKR* 80.

" " " " r. 21 uppifr. läs: *Lg* 3: 616.

" " " " r. 2 nedifr. läs: **genom qvar (ginom qwar),** *adj.*

" 395 " 1 r. 16 uppifr. frf. **genom skär** insätt: **genom skutin (ginom skotin: -skotne** *BSH* 5: 12 (1504)**),** *p. adj. genomskjuten. BSH* 5: 12 (1504).

" " " " r. 16 nedifr. frf. **genom thör** insätt: **genom stöta (ginom-),** *v. genomstöta, genomborra. Al* 5158.

" " " 2 r. 30 nedifr. eft. *fem.* till.: *(el. ack. sing. best. form)*

" 396 " 1 r. 11 nedifr. eft. *ib.* till.: — *motig, besvärlig.* swadan en genstörtigh rese *FH* 6: 372 (1496?).

" 397 " 2 r. 10 nedifr. eft. *L.* — till.: **geta kiöt (getekötb),** *n. getkött. LB* 14: 1 *(s. 474)*.

" " " " r. 5 nedifr. eft. 295. till.: — **geta mater,** *m. getkött. BSH* 5: 80 (1506).

" 398 " 1 r. 5 uppifr. läs: *f. getragg.*

" " " " r. 29 uppifr. eft. 332. till.: — *ss tillnamn.* jacobus geting *SD NS* 2: 303 (1410).

" " " " r. 31 uppifr. frf. **gif** insätt: **gia-,** *se* **giä-,**

" " " " r. 31-30 nedifr. läs: **hindradags-, kirkio-,**

" " " " r. 21 nedifr. frf. **gifning** insätt: **gif-milder,** *adj.* = **giäfmilder.** tz *(barnet)* warder giffmilt *LB* 13: 29 *(s. 467)*.

Sid. 398 sp. 1 r. 21 nedifr. eft. 302. till.: *Jfr* **ivirgif-ning.**

" " " 2 r. 5 nedifr. eft. 128 *o. s. v.* till.: *Jfr* **hälgha likama gilde.**

" 400 " 1 r. 10 nedifr. eft. 34. till.: **gilstoga: -ān** *FH* 6: 45 (1457, *daniserande*), 46.

" " " 2 r. 8 nedifr. läs: **hindradags-, husl-, in-, läkis-, morghon-, mädh-,**

" " " " r. 7 nedifr. eft. **siäla-,** till.: **til-,**

" " " " r. 7 nedifr. läs: **vald-, vin-gipt. — gipta bref (giffta-),** *n. gåfvobref. FH* 5: 43 (1467).

" 401 " 1 r. 6 nedifr. eft. *Jfr* till.: **tvä-, ut-gipta,**

" " " 2 r. 24 nedifr. eft. **mata-,** till.: **mats-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. 253. till.: **gyrna: -as** *GO* 307.

" 402 " 1 r. 23 nedifr. frf. **girughe** insätt: **girs,** *m.* [*Sv. dial.* girs] *gers, acerina cernua Lin. ss tillnamn.* johannes dictus girs *SD* 2: 164 (1294).

" " " 2 r. 12 uppifr. läs: **ivir-, kam(p)-, kiöt-, mat-, of-, pänninga-, äro-**

" 403 " 1 r. 8 uppifr. läs: *Jfr* **lius-, sol-gisla.**

" " " " r. 24 nedifr. eft. 106. till.: — *Jfr* **gäta.**

" 404 " 1 r. 18 uppifr. eft. *n.)* till.: *RK* 1: 4063.

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. 1663. till.: 2 *pers.* **göst: vthgöst** *ST* 183.

" " " " r. 21 nedifr. eft. **bysso-,** till.: **gryto-,**

" 407 " 1 r. 13 nedifr. eft. 114. till.: *Jfr* **afgiva.**

" " " 2 r. 27 uppifr. läs: **ingiva.**

" " " " r. 28 uppifr. eft. **ivir,** till.: **1)**

" " " " r. 27 nedifr. eft. 278. till.: **2)** *öfvergifva, upphöra att rätta sig efter. MD (Cod. B)* 235. *Jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 38.

" 408 " 1 r. 6 uppifr. eft. 3197. till.: **5)** *kasta upp, kräka?* giff ey vp *LB* 11: 8 *(s. 470)*.

" " " " r. 7 uppifr. eft **up,** till.: **1)** *gifva sig, erkänna sig besegrad. Iv* 5135. *Fl* 1870. **2)**

" " " " r. 12 uppifr. eft. *sig.* till.: *MB* 1: 408.

" " " " r. 15 uppifr. eft. **2)** till.: *utlemna. Bu* 491. —

" " " " r. 28 nedifr. eft. **ut,** till.: **1)** *gifva sig ut, offra sig.* thu gaff thik siäluan vt for hona *Bir* 3: 71. **2)**

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. **for-,** till.: **gran-,**

" " " " r. 3 uppifr. eft. **lof-,** till.: **mädh-, qvit-,**

" " " " r. 4 uppifr. eft. **valdgiva,** till.: **viþ-givas,**

" " " " r. 4 uppifr. läs: **be-, diävuls-, fore-, fran-, kloster-, ny-,**

" " " " r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **gäst-,**

" " " " r. 19 uppifr. läs: *n. pl. och f.*

" " " " r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-, in-,**

" " " " r. 14 nedifr. eft. 162. till.: *Jfr* **gif-milder.**

" 409 " 1 r. 3 uppifr. läs: *värde, belopp.*

" " " " r. 25 nedifr. eft. **almännings-,** till.: **ar-,**

" " " " r. 23 nedifr. läs: **halfmarka-, hamno-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hovuþ-, hämda-, in-, kanunka-, kirkio-,

Sid. 409 sp. 1 r. 22 nedifr. eft. **klokko-,** till.: **konungs-,**

" " " " r. 21 nedifr. **läpa-,** utgår.

" " " " r. 21 nedifr. eft. **morþ-,** till.: **näf-,**

" " " " r. 20 nedifr. läs: **pänninga-, silver-, skaþa-,**

" " " " r. 19 nedifr. eft. **smör-,** till.: **sokna-, sokna kirkio-,**

" " " " r. 18 nedifr. eft. **viþer-,** till.: **vighra manna-,**

" 410 " 1 r. 22 nedifr. läs: 41. *Jfr* **i gen gälda. — giälda til,** *gälla, angå. BSH* 5: 327 (1508), 348 (1509). — **giälda up a,** *gälla, vara farligt, gå (farligt el. häftigt) till.*

" " " " r. 19 nedifr. eft. 4783. till.: — **giälda ut,** *utbetala. MB* 1: 459.

" " " " r. 19 nedifr. eft. **bort-,** till.: **firi-,**

" " " " r. 19 nedifr. eft. **giäld-,** till.: **pa-,**

" " " " r. 14 nedifr. eft. 864. till.: *Jfr* **vidhergiäldare.**

" " " 2 r. 15 nedifr. eft. 102. till.: — *med prep.* at. han egnaþe annars ok salde gärn at gauom (*Cod.* C giärn at gawom 1009) *Bu* 418; *möjl. är ordet dock att fatta ss adv.; se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 2: 76.

" " " " r. 15 nedifr. läs: **giärna 2.**

" 411 " 1 r. 23 uppifr. eft. 80. till.: — *gärna, om möjligt. LB* 7: 326.

" " " " r. 17 nedifr. frf. **gladhleker** insätt: **gladhför,** *adj.* [*Ä. Dan.* gladfør] *gladlynt.* barn som taa ffödis blifuer . . . gladh fförth *LB* 14: 6 (*s.* 476, *daniserande*). samt: **gladhhet (gladheet),** *f. glädje. Bir* 5: 10.

" " " 2 r. 26 uppifr. läs: 192. **gläs** *AS* 136**),**

" " " " r. 24 nedifr. läs: *brukadt*

" " " " r. 20 nedifr. läs: **nidhernis-, speghil-, spisa-, tima-glas.**

" " " " r. 19 nedifr. läs: **glascirkil,**

" 412 " 1 r. 6 uppifr. eft. 85. till.: *BYH* 1: 202 (1391).

" " " " r. 25 uppifr. eft. 332. till.: *Jfr* **skipglaven.**

" " " 2 r. 1 uppifr. frf. **glitadher** insätt: **glissing,** *m.* [*Fnor.* glisingr. *Mnt.* glissink] *ett slags slöja el. hufvudduk. (Nisse Knutssons)* hustrv *(gifver jag)* . . . en glissing *SD NS* 2 361 (1411). *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 367 *(hvarest uppgifves att detta plagg omtalas i handlingar af åren 1369 och 1370).*

" " " " r. 5 uppifr. eft. gliugra till.: *(med nyare hand skrifvet i st. f. ett utskrapadt ord)*

" " " " r. 16 uppifr. frf. **glugga** insätt: **glosögdher,** *adj. glosögd.* barn som ffödhis *(i juli månad)* bliffuer glosögth *LB* 14: 9 (*s.* 477).

Sid. 412 sp. 2 r. 29 nedifr. frf. **glädhi** insätt: **glutter?** *adj.* [*Jfr N.* glyutt] *grå, gråaktig?* hans öghon *(voro)* myrk ok litith klaar thz ena swart thz andra glwt *(unus niger et alter glaucus, var. albus) Al* 439. samt: **glädhelika, -liker, -likhet,** *se* **glaþlika, gladhliker, -likhet.**

" " " " r. 16 nedifr. eft. **bruþlöps-,** till.: **gildis-,**

" " " " r. 15 nedifr. eft. **iordhrikis-,** till.: **lofs-,**

" " " " r. 15 nedifr. eft. **o-,** till.: **paska-,**

" 413 " 1 r. 30 uppifr. frf. **gläþia** insätt: **glädhia,** *f. glädje, glädjehögtid, fest. BGG* 316.

" " " " r. 29 nedifr. eft. 224. till.: **glätz** *MB* 1: 50.

" " " 2 r. 14 uppifr. frf. **glävia** insätt: **gläppe,** *n.* [*Jfr N.* glepp] *brist på tillfälle el. utsikt?* them är inthe gläppe i danmark jw faa eth welkor medh oss, at faa skatthen wt *BSH* 5: 168 (1507).

" " " " r. 15 nedifr. eft. 2086. till.: mz hete glödh *(i rimslut med:* blodh*) ib* 4463. ther war heet watn som en glödh *(i rimslut med:* flodh*) ib* 5440.

" " " " r. 14 nedifr. eft. 8968. till.: — *ss tillnamn.* magno gløþ *SD* 2: 39 (1287).

" 414 " 2 r. 19 nedifr. läs: **kärleks-, älskogha-**

" 415 " 2 r. 16 uppifr. eft. **aflinga-,** till.: **afls-,**

" " " " r. 17 uppifr. eft. **bonda-,** till.: **byrdha-,**

" " " " r. 18-20 uppifr. läs: **ivirlops-, kirkio-, klosters-, krono-, köpe-, köpis-, köpstadha-, land-, landboa-, lands-, legho-, mödhernis-, panta-, skat-, skatta-, skyflinga-,**

" " " " r. 21 uppifr. läs **ärfdha-, ödhe-, ödhis-gods.**

" " " " r. 29 nedifr. eft. **goodher** till.: **gödhir** *Bir* 1: 37 *(jfr* 403*)*; **-e** *ib* 81 *(jfr* 404*)*.

" " " " r. 28 nedifr. eft. (1510). till.: **goot** *RK* 1: 2949. **gooth** *ib* 3: 430; *Lg* 3: 28.

" " " " r. 26 nedifr. eft. *n.* till.: **gotz** *MB* 1: 158.

" " " " r. 26 nedifr. eft. 33. till.: **gödz** *Bir* 1: 70 *(jfr* 403*)*.

" 416 " 1 r. 4 uppifr. eft. (141, 61). till.: — *duglig, duktig, rask.* ängin är swa godh at han wardhir ey mötthir *GO* 982.

" " " " r. 17 uppifr. eft. 263. till.: at han giordhe ey thz godha han skulde göra *Ber* 91.

" 417 " 1 r. 25 nedifr. läs: *rundlig, riklig.*

" " " " r. 23 nedifr. eft. 288. till.: — got ok nogh [*troligen efter ett Mnt.* got unde genôch, *der* got, *Gud, missuppfattats ss* gôt = gut, *godt*] *mer än nog, alldeles tillräckligt. MD (S)* 207; *jfr* **guþ.** *Se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 31 *f.*

" " " 2 r. 12 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

" " " " r. 14 uppifr. läs: **godhesdunnen?**

" " " " r. 15 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 169.

" " " " r. 11 nedifr. frf. **godh thykkiande** insätt: **godhthykke,** *n. godtfinnande.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

bepröfvande. epter tesse iij rikesins radh god tykke *BSH* 4: 3 (1471).

Sid. 417 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. *L.* till.: **1)** *god vilja, godt el. rättrådigt sinnelag. MB* 1: 351 *(på fem st.).*

" " " " r. 4 nedifr. i st. f. **1)** läs: **2)**

" 418 " 1 r. 18 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 28 uppifr. läs: **4)**

" " " " r. 31 uppifr. läs: **5)**

" " " 2 r. 29 uppifr. eft. **gildisstovu-,** till.: **kirkio-,**

" " " " r. 5 nedifr. läs: **gotar (gutar),** *m. pl. Goter; Götar.* wm thän thima komo guta *(Bil* götha 646*)* til rom *Lg* 1030.

" " " " r. 2 nedifr. eft. *Jfr* till.: **östgotar,**

" 419 " 1 r. 1 uppifr. frf. **gotländsker** insätt: **gotar,** *se* **gutar.**

" " " " r. 14 nedifr. eft. **-ir:** till.: **grafuer** *Bil* 282;

" " " " r. 5 nedifr. eft. 1548. till.: — *om fiskdam. SD NS* 2: 842 (1414).

" " " 2 r. 5 uppifr. läs: **asko-, brötara-, iordh-, malmarstens-, styrto-,**

" " " " r. 6 uppifr. läs: [*Sv. dial.* gravabakke *Isl.* grafarbakki] *L. begrafningsplats, kyrkogård. Jfr Hertzberg, Norges Gamle Love* 5: 245; *Dahlgren, Glossar. s.* 334.

" " " " r. 10-11 uppifr. *(brädden—graf)* utgår.

" " " " r. 25 nedifr. läs: **grakiurtil (graakiortil),**

" 420 " 2 r. 27 nedifr. läs: **(gren kada. gran kode),**

" " " " r. 26 nedifr. läs: gren kado *LB* 7: 326 *(jfr s.* 398*).*

" " " " r. 18 nedifr. läs: **granglika** *Bir* 5: 76 *(jfr* 142*),* 78 *(jfr* 142*)*; *Su* 259 *(jfr* 471*),* 293, 296.

" 421 " 1 r. 11 uppifr. eft. *afskr.*). till.: at honom hindras . . . oc flerom grannom, som sithia i alby *ib* 2: 667 (1413).

" " " " r. 19 nedifr. läs: **half-, myrk-grar.**

" " " " r. 9 nedifr. eft. 332. till.: attatighi march i järn, redho päninga eller graskin *SD NS* 2: 495 (1412).

" " " " r. 2 nedifr. eft. **-er.** till **grätir** *Bir* 2: 31.

" 422 " 1 r. 29 uppifr. läs: **ut-grava, ogravin.**

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 43. till.: — *grenflod. FH* 1: 53 (1484, *nyare afskr.*).

" " " " r. 22 nedifr. frf. **gresker** insätt: **greskar rot,** *f.* [*Jfr Ä. Dan.* græskar] *rot af cucurbita pepo Lin.* tag . . . olio giord aff greskar rötir *LB* 7: 284. *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 20 *äfvensom Retzius, Flora Virgiliana s.* 149.

" " " " r. 13-12 nedifr. — greskar—284 utgår.

" " " " r. 8 nedifr. eft. *medeltiden*). till.: at en riddare eller grewe wille gerna wara konunger *MB* 1: 51.

" 423 " 1 r. 3 uppifr. eft. *Jfr* till.: **borgh-,**

" " " " r. 4 uppifr. eft. **mäie-,** till.: **palanz-,**

Sid. 423 sp. 1 r. 27 uppifr. eft. (1225). till.: — *Jfr* **rädhegrima.**

" " " " r. 12 nedifr. läs: **a-, hand-grip.**

" " " " r. 10 nedifr. eft. 4975. till.: **gräp** *Lg* 550.

" " " 2 r. 6 uppifr. eft. 93. till.: gripo til stena ok villo stenkan *Bo* 154; *jfr* **7.**

" " " " r. 13 nedifr. eft. 22. till.: grep fluctena *ST* 345. *ib* 347.

" 424 " 1 r. 22 uppifr. frf. **griplika** insätt: **gripilse,** *f. Jfr* **begripilse.**

" " " " r. 26 uppifr. frf. **gript** insätt: **gripning,** *f. Jfr* **begripning.**

" " " " r. 9 nedifr. eft. (1433). till.: *Tillnamnet kunde äfven anses vara identiskt med det nysvenska fogelnamnet* grissla, *om hvilket se Hellquist, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 238 *f.*

" " " " r. 3 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 20; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1305 *f.*

" 425 " 1 r. 26 uppifr. eft. **3.** till.: — *Jfr* **styrtogrop.**

" " " " r. 28-29 uppifr. läs: *vallgrafvar el. vallar.* han do j britania epter sigher striddan oc all landhin gropath fra enom ända oc til annan twärth ower rikit cxxxij milor wägh *(vallum* xxxv *millia passuum a mari usque ad mare deduxit) Lg* 1003.

" " " " r. 19 nedifr. eft. **groofft.** till.: **gropt** *MP* 2: 205 *(jfr* 271*).*

" 426 " 1 r. 4 uppifr. läs: *botten; jfr ock Mnt.* grunt]

" " " " r. 31 nedifr. läs: *Jfr* **fiske-, hafs-grund.**

" " " " r. 19 nedifr. läs: *Jfr* **af-, hafs-grund.**

" " " 2 r. 31 nedifr. eft. (1506). till.: är tänkendes om i hwath grwndh och ändhemeningh thet görs *BSH* 5: 89 (1506).

" 427 " 1 r. 24 uppifr. läs: [*Jfr Isl.* grundvöllr]

" 428 " 2 r. 19 nedifr. läs: **(-kwärn)**

" " " " r. 18 nedifr. läs: gryn kwärn

" 429 " 1 r. 9 uppifr. läs: **gul-, kal-, kiöt-, kul-, ler-, punda-**

" " " " r. 10 uppifr. läs: *grytgjutare, grytstöpare. Jfr SO* 229 *f. (fr.* 1545*)*; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 499 *f.* — *ss tillnamn.* olawe grytogiwtara *SD NS* 2: 682 (1413).

" " " " r. 15 uppifr. eft. **grytogiutare.** till.: *ss tillnamn. SD NS* 2: 799 (1414).

" " " " r. 20 uppifr. frf. **gryveliker** insätt: **grytare,** *m.* = **grytogiutare.** *ss tillnamn.* botuid persson grytare *SJ* 217 (1452); *jfr Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 5.

" " " " r. 25 uppifr. läs: *gräma, med grämelse tänka på.*

" " " " r. 1 nedifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **landsgräns.**

" " " 2 r. 20 uppifr. läs: **bytto-, hönsa-, kattosta-, liver-, lungo-, miolena-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

näsa-, o-, salso-, smultrona-, yrta-gräs.

Sid. 430 sp. 1 r. 5 uppifr. eft. 140. till.: *Jfr* **orma gräs rot.**

" " " " r. 31 nedifr. eft. *jorden*, till.: *växter, vegetation*,

" " " " r. 30 nedifr. eft. *gröda*. till.: ä gratha karla thördsmanadha grödha *(corda senum ledit cum flores marcius edit) GO* 153; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 87 *f.*

" " " " r. 16 nedifr. läs: **salt-, späns-grön.**

" " " 2 r. 6 nedifr. läs: **(gudher, *se* örlögs-gudh.** *dat.*

" " " " r. 5 nedifr. läs: *m., urspr. n. qvarstående i urgamla edsformulär i VGL I, IV (se Leffler, Ant. tidskr. f. Sv. V.* 149 *f.,* 295 *f.); enstaka spår af detta genus träffas i fråga om hedniska gudar äfven senare (jfr Bil* 902; *MD* 85*), och det är det vanliga för sammansättningen* **afguþ** *samt tillkommer ngn gång* **tomta gudh,** *se dessa ord.*

" 431 " 2 r. 6 uppifr. eft. (1464). till.: thet skal gudh wita *SD NS* 2: 747 (1413).

" " " " r. 11 uppifr. eft. 2799. till.: — *i uttrycket* gudh ok nogh [*förmodligen efter ett Mnt.* got unde genóch; *jfr Ä. Nht.* Gott und genug] *eg. (näml. hafva) Gud och (derigenom) nog, mer än nog; alldeles tillräckligt.* tha haffwer jak ther aff mina foog ok the behalla gud oc nogh *MD (S)* 231. *Jfr* **goþer 13** *och Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 30 *f.*

" " " " r. 13 uppifr. eft. 620. till.: en the *(afgudarne)* varin gudh *(si Dii fuissent)* tha visto the väl at vi vildom them kasta wt j sion *Bil* 902. *Jfr* a flere gudh *(motsv. ställe i äldre text* gudha 78*)* skall man ey trow en then eina j hymmerike boor *MD* 85 *(norvagiserande).*

" " " " r. 26 uppifr. eft. **af,** till.: **frukta-,**

" " " " r. 27 uppifr. eft. **gul-,** till.: **hälvitis-,**

" " " " r. 28 uppifr. läs: **undir-, väruldsörlögs-, örlöghis-guþ.**

" " " " r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: — **guds likama kar,** *n. ciborium, kärl hvari hostian förvaras. VKR* 77.

" " " " r. 23 nedifr. läs: *Obligationenrecht*

" 432 " 2 r. 30 uppifr. läs: *Jfr* **iäm-, o-gudhliker.**

" 433 " 1 r. 24 uppifr. eft. *fadder*. till.: *Jfr Noreen, Altschw. Gramm. s.* 294; *Hultman, Hälsingelagen s.* 305.

" " " " r. 30 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Wadstein, Nord. Tidskr. f. Filol.* 3 R. 3: 5 *f.*

" " " " r. 15 nedifr. eft. *gudson*. till.: *DD* 3: 189 (1392).

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. 28. till.: thz gula i äggeno *LB* 3: 109. — gul sot, *gulsot. LB* 3: 4. — *Jfr* **svartgul.**

" 435 " 2 r. 25-26 uppifr. läs: *guldplåt.*

" 436 " 1 r. 31 nedifr. läs: **gutar (gotar: -um** *SML Kg* 2**),**

Sid. 436 sp. 1 r. 31 nedifr. frf. **gutar** insätt: **gunst, gunstogher, *se* göust, gönstogher.**

" " " " r. 29 nedifr. frf. **gutnisker** insätt: **gutar, *se* gotar.** samt **guti,** *m. Gutnisk penning.* so at fyra ghuta gingo fore ene öra *SD NS* 2: 811 (1414). for siextan mark oc xx gutniska peningha fira gutha en ore *BYH* 1: 249 (1446).

" " " " r. 29 nedifr. eft. *adj.* till.: [*Isl.* gotneskr]

" " " " r. 28 nedifr. eft. *Gottländsk.* till.: reddere . . . duas marchas & duas oras den. gutniskæ *SD* 2: 293 (1299).

" " " " r. 27-26 nedifr. läs: for thw hundradha mark swänska päninga, for atta päninga ok gutniscan päning for siex päninga ath beredha *SD NS* 1: 443 (1405); *jfr Hauberg, Aarb. f. Nord. Oldkynd. 1891 s.* 12.

" " " 2 r. 6 nedifr. frf. **gylpa** insätt: **gylling,** *f. Jfr* **forgylling.**

" 437 " 1 r. 16-17 uppifr. läs: *sarothamnus scoparius Koch. Se Nathorst, Sv. växtnamn* 5: 6; *Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 21, 51.

" " " " r. 31 uppifr. eft. 364. till: — *Jfr* **begäkka.**

" " " " r. 31 nedifr. frf. **gäld** insätt: **gäkkan,** *f. Jfr* **begäkkan.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. **lasta-gäld.** till.: — **gälda fulder,** *adj. full af raseri. Bil* 538.

" " " 2 r. 8 uppifr, frf. **gäl maþer** insätt: **gälla,** *f. Jfr* **hönsgalla.**

" " " " r. 13 uppifr. frf. **gälninger** insätt: **gälne (galne),** *f.* [*Fdan.* gælne] *galenskap. LB* 14: 12 *(s.* 479*).*

" " " " r. 15 uppifr. läs: **(geelniska: -o** *Lg* 3: 146 *(jfr* 729*).* **galniska: -o** *ib* 152.

" " " " r. 30 uppifr. frf. **gänge** insätt: **gämirliker, *se* iämerliker.**

" " " " r. 30 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **umgänge.**

" " " " r. 23 nedifr. eft. (1447). till.: *Jfr* **arf-, o-gänger.**

" " " " r. 22 nedifr. läs: *ett slags träsko l. "träbotten" (jfr Heyne, Deutsch. Hausaltert.* 3: 289 *och Mnt.* trippe *Schiller u. Lübben* 4: 613*)?*

" " " " r. 2 nedifr. läs: *spelman.*

" 438 " 1 r. 11-14 uppifr. **gäras?**—*LB* 10: 8. utgår.

" " " " r. 12 nedifr. läs: = **gärdha man 1?**

" " " " r. 9 nedifr. eft. **hem-,** till.: **husa-,**

" " " " r. 9 nedifr. eft. **kost-,** till.: **lagh-,**

" " " " r. 7 nedifr. eft. **sättar-,** till.: **tidh-,**

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. *ib* till.: 4: CXLIII (1492).

" " " " r. 25 nedifr. frf. **gärþa** insätt: **gärdh (giärd. -ir),** *f. stängsel, gärdsgård.* haffue giört nogra giärder vpp *FH* 5: 56 (1469). samt **gärþ,** *f. Jfr* **hovudh-, hofþa-gärþ.**

" " " " r. 13 nedifr. frf. **gärþe** insätt: **gärdha,** *f.* [*N.* gjerda] = **gärþe 2.** *i latiniserad form.* in qualibet gerda *SD* 2: 6 (1286). in utraque gerda *ib.*

" " " " r. 12 nedifr. läs: [*Isl.* gerði]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 438 sp. 2 r. 6 nedifr. läs: *ib* 4: 593 (1338, *gammal afskr.*).
" " " " r. 1 nedifr. läs: **af-, aker-, akra-, bya-, friþ-, half-, ödhe-gärþe.**
" 439 " 1 r. 1 uppifr. läs: **half-, in-, innan-, ut-, utan-gärþis.**
" " " " r. 5 uppifr. läs: *GS* 39.
" " " " r. 6 uppifr. läs: = **gärdha man 1.**
" " " " r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: *gärdande, gärdsgårds uppsättande. SD NS* 2: 824.
" " " " r. 14 uppifr. läs: **(gäning: -inga** *MP* 2: 140 *(jfr* 269*)*; **-ingom** *Ber* 3 *(jfr* 294*)*. **gärnyng:**
" " " " r. 18 uppifr. läs: *ib* 72; **-igges** *Lg* 3: 599. **gänigg** *(frf. vok. i änd.)*: **-iggana** *Bu* 21 *(jfr* 934*)*. **gäringg:**
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. **mis-,** till.: **miskunna-,**
" " " " r. 19 uppifr. läs: **o-, ond-, ovita-, rätviso-, silf-, skiällikhets-, sko-, skörlifnads-, stykke-, söm-, til-,**
" " " " r. 20 uppifr. eft. **vaþa-,** till.: **vald-,**
" " " " r. 28 uppifr. eft. 35. till.: — **gärningis systir,** *f. med handarbete sysselsatt klostersyster. Bir* 5: 83.
" " " " r. 28 nedifr. läs: **gärsam, gärsom, gärsäme,** *se* **görsem.**
" " " " r. 27 nedifr. frf. **gärsäme** insätt: **gärsl,** *f. Jfr* **undirgärsl.**
" " " " r. 27 nedifr. **gärsäme,** *se* **görseme.** utgår.
" " " " r. 25 nedifr. eft. *L.* till.: *gässling. ss tillnamn.* nicholao giäsling *SD NS* 2: 275 (1410, *gammal afskr.*). meth pädhars geslings gaardh *ib* 507 (1412).
" 440 " 1 r. 7 uppifr. läs: **vald-gästa, ogäster.**
" " " 2 r. 24 uppifr. läs: **foghata-, konungs-, vald-,**
" " " " r. 30 uppifr. eft. 4434. till.: *Jfr Nordlander, Hist. Tidskr.* 33: 212 *f.*
" " " " r. 30 nedifr. läs: 293; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 105 *f.*
" 441 " 1 r. 18 uppifr. frf. **gäva?** insätt: **gäva** *(imperat.* **-a**), *v. Jfr* **värdhgäva.**
" " " " r. 24 nedifr. eft. 350. till.: — *ståtlig, härlig.* bygdo romara eet gäst *(för* gäft*)* . . . fridz mönstir *Lg* 66.
" " " " r. 16-15 nedifr. läs: **rum-, van-, värdhgäver.**
" " " " r. 14 nedifr. läs: **gözka. göska** *GO* 990**),**
" " " 2 r. 20 nedifr. läs: *Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 21; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1258, 1263.
" 442 " 1 r. 16 nedifr. läs: *på,*
" " " " r. 14 nedifr. eft. *ack.* till.: hwi skal iak göma min brodher *(Cod. B* mins brodhirs 544*) MB* 1: 163.
" " " 2 r. 6 nedifr. läs: **undan-, vidher-göma.**
" 443 " 1 r. 21 nedifr. eft. **land-,** till.: **reghlo-,**
" " " 2 r. 8 uppifr. eft. **klädha-,** till.: **myrkastovo-, siäla-,**

Sid. 444 sp. 1 r. 8 uppifr. läs: **(györ,** *se* **upgör. gior** *L.*
" " " " r. 17 nedifr. eft. **in-** *ib.* till.: **giära: -andis** *Gr (Cod. D)* 386 *(jfr* 422*)*.
" " " " r. 15 nedifr. eft. 46; till.: *Gr (Cod. D)* 418 *(jfr* 424*)*;
" " " " r. 15 nedifr. eft. (97, 40). till.: **görer** *RK* 2: 3793.
" " " " r. 14 nedifr. eft **giorþe.** till.: **giördhe** *Iv* 4173.
" " " " r. 10 nedifr. läs: **gör)**; *RK* 2: 1643**),**
" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 51. till.: — *göra, anlägga (torp, gård el. by på annan bys område), upptaga, utbryta.* huilkit thorpp han saghde wara afgärdhathorp giort wt aff wallom *SD NS* 2: 210 (1409, *möjl. att föra till* **göra ut**). gumbothorp är giort aff norberghom *ib* 854 (1414).
" " " " r. 9 uppifr. läs: enebärom
" 445 " 1 r. 6 uppifr. eft. 1639. till.: thz . . . staar mik ey til görande at iak skal myrdha thetta faghra barn *ST* 337. hennas astwndhan war ä mer oc mer til penitencie görande *Lg* 3: 651.
" " " " r. 8 uppifr. läs: görendis
" " " " r. 28 uppifr. eft. (1347). till.: — *göra upp.* wi hawa . . . i minne giort epter thera nöghio *SD NS* 2: 355 (1411).
" " " 2 r. 1 uppifr. eft. **1.** till.: göre wort folk oc skep til syös *FM* 425 (1509).
" " " " r. 7 uppifr. läs: ena
" 446 " 1 r. 28 uppifr. eft. 5808. till.: — *handla el. gå till väga med (ngn).* at thu gör ey mik *(facias mihi)* äpter minom syndom *Bir* 3: 385.
" " " 2 r. 26 uppifr. eft. **ater göra.** till.: — **göra fore,** *göra före. Al* 5069.
" " " " r. 31 uppifr. *Jfr* **i gen göra.** utgår.
" " " " r. 9 nedifr. eft. **utgöra.** till.: — **göra äptir,** *göra efter.* görin swa äpter som iak gör före *Al* 5069.
" " " " r. 8 nedifr. eft. **ful-,** till.: **hemol-**
" " " " r. 8 nedifr. eft. **kun-,** till.: **köp-,**
" " " " r. 6 nedifr. eft. **lös-,** till.: **man-,**
" " " " r. 3 nedifr. läs: *förbundet*
" " " " r. 1 nedifr. frf. **görare** insätt: **göra,** [*Sv. dial.* göras, gäras. *Jfr Dan.* gære *och Mnt.* geren] — *refl.* **göras,** *jäsa.* lath thz *(ölet)* sta j ii äller iij dagha oc goras *(trol. för* göras*) LB* 10: 8. ther södh ey grytha, ey giordis öhlkar *MD* 497. huar ölkar görs *(ubi dolium vini incalescit et intumescendo exarescit)* ther ophöghir sik hwadhin bradhelica oc nidhirfallir sköt *Bir* 2: 60. — *part. pret.* **giordher,** *jäst, utjäst.* bidha . . . til at ölit är fulkomplica giort oc nidhirlaght *(exspectant finem et vini seu cerevisiæ perfectionem) Bir* 2: 60 *(möjl. att föra till föreg. ord bem.* **1**).
" 447 " 1 r. 11 uppifr. läs: **kun-, mordh-görare.**
" " " " r. 3 nedifr. läs: *ib* 19.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 447 sp. 2 r. 6 uppifr. 19 utgår.
" " " " r. 7 uppifr. eft. *Bil* till.: 19,
" " " " r. 27 uppifr. eft. *pl.* till.: [*Jfr Isl.* gautar] *L.*
" " " " r. 8 nedifr. eft. *adj.* till.: [*Isl.* gauzkr]
" 448 " 1 r. 6 uppifr. frf. **ha bände** insätt: **habit,** *m.* [*Mht.* habit. *Franska* habit. *Lat.* habitus] *drägt utmärkande andligt stånd, ordensdrägt.* alle religiosi gingo i sin habijth *TK* 272.
" " " 2 r. 19 uppifr. läs: **hadhvetilsa ordh**
" " " " r. 15-14 nedifr. läs: *f. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 21, 51. tag . . .
" 449 " 1 r. 18 uppifr. eft. 56. till.: *Jfr* **skapt-, vardh-hafre.**
" " " " r. 21 nedifr. frf. **hagensker** insätt: **hafvämilse,** *se* **afvämilse.** samt **hag,** *se* **hug.**
" " " " r. 20 nedifr. läs: *Hagen.* — *n.* **hagenst (hagensk),** *tyg från Hagen (Braunschweig). Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 706.
" " " 2 r. 4 uppifr. läs: *hägnad,*
" " " " r. 17 uppifr. eft. 208. till.: — *ss ortnamn.* preter duos colonatus scilicet apaldaas & haghan *SD* 1: 180 (1285, *gammal afskr.*).
" " " " r. 20 uppifr. eft. **diura-,** till.: **hald-,**
" " " " r. 20 uppifr. eft. **hema-,** till.: **häst-, hästa-,**
" " " " r. 30 nedifr. läs: *f.*
" " " " r. 26 nedifr. frf. **haghthorn** insätt: **haghn? (til angs** *VML I B* 41. **til anx** *SML B* 7: *pr.*, 8: 2. **til ängs** *VML II B* 9: *pr.*)**,** *n.? Se Wadstein, Nord. Tidskr. f. Fil. N. R.* 10: 229 *f.*, 3 *R.* 8: 15 *f. Jfr* **häghn.**
" " " " r. 24 nedifr. eft. 98. till.: — *ss tillnamn. SD* 2: 304 (1299).
" 450 " 1 r. 1 uppifr. läs: **dura-, port-haki.**
" " " " r. 22 nedifr. läs: **häl. häll** *MB* 1: *(Cod. B)* 553. **häll-** *(frf. vok. i änd.).* **hel.**
" " " " r. 20 nedifr. läs: *m. (jfr* mz allom *(för* aldra*)* hwassasta hall *MB* 1: 287; *se f. ö. Sahlgren, Namn och bygd* 1: 63*)*
" " " 2 r. 2 uppifr. läs: **sten-, stens-hal.**
" " " " r. 16 uppifr. eft. *ib.* till.: *Jfr* **hällo skora.**
" " " " r. 29 uppifr. läs: *Jfr* **for-, ut-hala.**
" 451 " 1 r. 31 nedifr. läs: **kost-, mädh-, of-, port-, reghlo-,**
" " " " r. 30 nedifr. eft. **up-,** till.: **uppe-,**
" " " " r. 18 nedifr. eft. 136. till.: *Jfr* **alzman.**
" " " " r. 13 nedifr. läs: 2: 257.
" " " 2 r. 5 uppifr. eft. **halder.** till.: **haaldar** *Bir* 3: 91. **höldr** *KS* 36 (93, 38).
" " " " r. 10 uppifr. eft. (1406). till.: **helth: forhelth** *SD NS* 2: 213 (1409).
" " " " r. 14 uppifr. eft. 33. till.: **holthe: indholthe** *BSH* 5: 104 (1506).
" " " " r. 17 uppifr. läs: **hylt** *MD* 443, 444; **behylt**

Sid. 451 sp. 2 r. 27 uppifr. eft. 323. till.: **höldho: -os** *Su* 228.
" " " " r. 22 nedifr. eft. 352. till.: **haltz** *MB* 1: 288.
" " " " r. 15 nedifr. eft. *ÖGL* till.: — *hålla på bete och fodring.* holle eder heste *BSH* 5: 320 (1508); *jfr* **4.**
" 452 " 1 r. 2 uppifr. eft. frii till.: oc
" " " " r. 28 nedifr. eft. 157. till.: — *hålla, innehafva, bestyra.* j bergän hölt hon krogara huss *RK* 3: *(sista forts., red. B)* 6279.
" 453 " 1 r. 2 uppifr. eft. (1401). till.: — *rätta sig efter, underkasta sig. med ack.* wil thu i leek gaa tha skal thu leek halda *(ludi legem pacieris) GO* 898.
" 454 " 1 r. 9 nedifr. eft. 65. till.: **8)** *uppträda (som), gifva sig ut (för).* iak vil mik halda fore een köpman *Fl* 504.
" " " 2 r. 30 uppifr. eft. (1486). till.: **3)** *hålla inne, hålla tillbaka, hålla förtegad.* haller thom *(misstankarne)* ynne mz sik *Gers Frest* 33.
" " " " r. 3 nedifr. läs: *med dat. el. ack.* thz är goth at simma tha annar haldhir huwdhit vppe *GO* 31.
" 455 " 1 r. 5 uppifr. eft. 87. till.: — *underhålla.* han scal halda honom vppe meth kost ok vatmalsklädhe *SD NS* 2: 827 (1414).
" " " " 14-15 uppifr. läs: *Jfr* **af-, be-, fran-, ful-, hedher-, in-, inne-, mis-, of-, pa-, skam-, til-, vidher-halda.**
" " " " r. 21-22 uppifr. läs: *Jfr* **mädh-, port-, porta-, sam-, stat-, vakt-haldare.**
" " " " r. 25 uppifr. eft. *m.* till.: [*Sv. dial. i Finl.* hållhage] *beteshage.*
" " " " r. 28 uppifr. frf. **haldning** insätt: **haldilse,** *n. pl. Jfr* **fram-, in-, inne-, up-, uppe-haldilse.** samt **haldna (halna),** *se* **handla.**
" " " " r. 29 uppifr. läs: *beteende.* fals haldning the widh hanom ey spara *RK* 2: *s.* 344.
" " " " r. 30 nedifr. eft. 57. till.: — *Jfr* **in-, inne-haldning.**
" " " " r. 29 nedifr. frf. **haldsyrt** insätt: **haldogher,** *adj. Jfr* **sam-, tro-haldogher.**
" " " " r. 21 nedifr. läs: halfinne *el.* halfine? *snarare dock att fatta som skriffel för* halffwo*)* minna *MD (S)* 269. *Jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 42.
" " " " r. 10 nedifr. läs: *p. adj.*
" " " " r. 7 nedifr. frf. **halfbroþir** insätt: **halfblandadher,** *p. adj.* [*Jfr Fnor.* halfblandinn] *blandad el. återfödd af två ting med lika mycket af hvart.* tha bliffuer vinteren halffblandath mz frosth och regn *LB* 11: 9 *(s.* 472*).*
" " " 2 r. 31 uppifr. läs: *adj.* — *n.*
" " " " r. 20 nedifr. frf. **halfhundare** insätt: **halfhosa (-hossa),** *f.* [*Ä. Nht.* halbhose] *plagg betäckande en del af benet, halfbyxa. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

1: 442; *Dahlgren, Glossar. s.* 353. — *skämtsam benämning på landsknekt. Jfr Grimm-Heyne, Wörterb. IV.* 2: 204. nw maa i see ath the halff hosswr äre kompne fran danmarch *HSH* 24: 100 (1517). *ib* 101, 102.

Sid. 456 sp. 1 r. 5 uppifr. läs: (-nyendhe. -nighundhe *SD NS* 2: 532 (1412). -nigande *ib* 573 (1412, *gammal afskr.*)),

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. *räkn.* till.: *aderton och en half.*

„ „ „ „ r. 12 uppifr. frf. **halfpänninger** insätt: **halfpund,** *n. halft pund. ss måttbestämning (för säd o. d.). BtFH* 1: 90 (1471, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **halfskipte** insätt: **halfsiätte,** *räkn. L. (se Schlyter, Ordbok s.* 548*).*

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **halfslanga** insätt: **halfskratte?** *m. halffåne? GO* 113 *(se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 69 *f.).*

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: (**hall-** *BYH* 1: 257 (1455). **halfsösther**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 1498. till.: — *till hälften.* han wawek kirkiona halwegis nöddher *MD* 441.

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 2513. till.: *Jfr* **hästa hali.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **halmber** insätt: **hallandsfari,** *m.* [*Isl.* hallandsfarar, *m. pl.*] *Halländing.* te hallendzfarer *BSH* 4: 313 (1502). — *ss tillnamn.* anundo hallandzfaræ *SD* 5: 739 (1347).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **lang-, siänga-halmber.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **halninger** insätt: **halning,** *f. Jfr* **forhalning.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. i st. f. *el.* läs: *och*

„ 457 „ 1 r. 2 uppifr. läs: **källara-, skamhals.**

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. 57. till.: **hafua** *MD (S)* 237 (*jfr* 311), 294 (*jfr* 311).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: 251. *pl. ack. m.* **haffwa** *MD (S)* 303 (*jfr* 311).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **hamar** insätt: **halyrt,** *f.* [*Ä. Nysv.* halört] *imperatoria ostruthium Lin.? Jfr Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 494. *LB* 7: 178, 225.

„ 458 „ 1 r. 12 uppifr. läs: **hand-, iärn-, sidhhamar.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **hamarskäl** insätt: **hamarskipte (hammar-),** *n. hammarskifte, gammal indelning af tomterna i en by. SD NS* 2: 312 (1410, *gammal afskr.*). *Jfr Bergman, Studier i sv. servitutsrätt* 2: 5 *f.*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: *f.?*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *n.* till.: 1)

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **slagh.** till.: 2) = **hamarskäl.** *LB* 11: 2 (*s.* 450).

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. 6117. till.: *Jfr* **hoghmeidh.**

Sid. 458 sp. 2 r. 24 nedifr. läs: *Jfr* **fiske-, laghahamn.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: — **hamna gap (hampnä-),** *n. hamngap; hamnöppning. FM* 186 (1504).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: 255 *f.*; *Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 16 *f.*

„ 459 „ 1 r. 29 uppifr. eft. **flädhra-,** till.: **klosters-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **hon.** till.: **hoon** *SD NS* 1: 136 (1402), 411 (1405), 2: 169 (1409). **hun** *L.* **hwn** *VAH* 24: 324 (1473), 325; *BSH* 4: 100 (1483); *FM* 210 (1504).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. *dat.* insätt: **huna** *SD NS* 2: 711 (1413).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: 5; *Bil* 268.

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. 230. till.: **-in. barin** *RK* 1: 2599. **badhin** *ib* 2623.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: *f. nom.* **-en. waren** *Di* 168. *dat.*

„ 460 „ 1 r. 19 uppifr. eft. **händer.** till.: **henner** *BSH* 5: 56 (1505).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 140. till.: ther upa fingo the hänne händerna *SJ* 46 (1430); *jfr* **4** *f.* tha rikensens raadh honum fiik sina troo handh *RK* 3: 1918; *jfr* **4** *f.* her swanthe sadhe oss til albohäradh . . . medh hand och mwn *BSH* 5: 128 (1506).

„ 461 „ 2 r. 31 uppifr. eft. (*i var.*). till.: *BSH* 5: 56 (1505). — *Jfr* **in händer.**

„ 462 „ 2 r. 4 nedifr. eft. **harms-,** till.: **ivir-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **sighers-,** till.: **skökio-, vredhis-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **iämnaþa-, rövarahänder.**

„ 463 „ 1 r. 14 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **handvirki.**

„ „ „ 2 r. 28 uppifr. eft. 992. till.: — **handbugha pila (handhboga-),** *f. pil som afskjutes med handbåge. BtRK* 345 (1490, *orig.*).

„ 464 „ 1 r. 14 uppifr. frf. **handiärn** insätt: **handhamar (-hammer),** *m. HSH* 19: 168 (1506).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **handkläþe (hanklädhe** *MP* 2: 7 (*jfr* 264)),

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **bordh-, yrta-handklädhe.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: [*Isl.* handla, höndla. *Jfr Mnt.* handelen]

„ „ „ „ r. 12-11 nedifr. läs: **for-, skam-handla,**

„ „ „ „ r. 4-2 nedifr. läs: *till diakonens och prestens skrud hörande lång linneremsa som lägges på vänstra underarmen. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 583 *f.*; *Branting, Fornvännen 1910 s.* 171. *Sv. Kyrkobruk* 61. *SD* 5: 563 (1346).

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *L.* till.: — *n. adv. handlöst, utan vidare. FH* 1: 65 (1490-*talet*).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **stal-,**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **handskript (-skrifth),**

„ 465 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **hangl** insätt: **hanga**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(*impf.* **hänk. henk** *JP* 124. **hink** *Prosadikter* 205), *v.* [*Isl.* hanga] *hänga (i galge el. dyl. el. på kors). intr.* tha the thiit komo som han hänk *Bil* 871. *Jfr* **hängla.**

Sid. 465 sp. 2 r. 4 nedifr. läs: **-ar, -adhe, -adher.** *part. pret. n.* **hantert** *SJ* 326 (1465)),

„ 466 „ 1 r. 31 uppifr. eft. 36. till.: **3)** *företag, bedrift. MB* 2: 24.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **häpt.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **bra-,** till.: **folka-,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **hovudh-,** till.: **kamela-, skor-,**

„ 467 „ 1 r. 11 nedifr. eft. **kiäpt-,** till.: **krapt-, niura-,**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **sten-, thok-harþer,** *äfvensom* **stat hart.**

„ 468 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **harf** insätt: **hardhvalder,** *m. hårdvall.* twa teghe löpendes wth twerth öffuer bröme myre jn i hardwallen *DD* 3: 225 (1488).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: *SD*

„ 469 „ 1 r. 11 nedifr. eft. *Jfr* till.: **malio-, skytta-harnisk,** *äfvensom*

„ 470 „ 1 r. 28 uppifr. eft. 4080. till.: — *hast, brådska.* the hade eij hast i en monad eller vi viker om sadana dägtingen *HSH* 24: 87 (1516); *jfr* **2.**

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. frf. **hat** insätt: **hasäti,** *m. L.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 12. till.: alle hata thän som flatir är *GO* 893. — *skada?* skal thz eder träga oc hata *MD* 335.

„ 471 „ 1 r. 28 nedifr. eft. *Jfr* till.: **biskops-,**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **kip-,**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **thova-, vädherhatter.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **hava** insätt: **hatul,** *adj. Jfr* **ofhatul.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **-er.** till.: **-or** *SD NS* 2: 649 (1413; *på tre st.*). **affwir** *LB* 8: 92 (*jfr. s.* 148).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: (64, 27); *FM* 392 (1508).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *KL* 43; *Lg* 3: 30, 31, 33, 35, 36, 37; *Di* 223; *FM* 210 (1504).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: *BSH* 3: 61 (1453, *samt. afskr.*), 173 (1466), 5: 423 (1510).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *n.* till.: **hawat** *SD* 5: 565 (1346).

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 12. till. — *hafva, hafva i sitt våld.* haffde paffwen honom han brende honom slapro *PM* LXVI.

„ 472 „ 1 r. 17 uppifr. eft. 47. till.: — *hafva (en ålder af så och så många år), vara (så och så många år gammal).* han hafdhe ey ful tiwghu aar *Fr* 1335. *Fl* 115.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 1856. till.: thz wilde han ekke aff them haffua *Va* 21. — (?) *med två ack.* om thu vilt hona hafua mö *Fl* 1156.

„ „ „ 2 r. 17 nedifr. eft. 184. till.: **23)** *hafva, hafva med sig. närmande sig opers. anv.* thet skal jngen nödh haffue *HSH* 7: 20 (1470).

Sid. 472 sp. 2 r. 17 nedifr. läs: **24)**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *inf.* till.: þän som kyärä hawer *SD* 5: 638 (1347).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **25)**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **26)**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *ett* till.: *part. el.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *adj.* till.: jak hafuir ... hela mina siäl gudhi wigdha (*domino consecravi*) af minom barndom *Bil* 426.

„ 473 „ 1 r. 2 nedifr. eft. 517. till.: — **hava a,** *hafva på sig.* hon hafdhe rika klädher a *Fr* 1994.

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. *Jfr* **til hava.** utgår.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 233. till.: *Iv* 1338, 3641, 4450. *Fr* 2003. *Al* 8696. *Di* 74, 263.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 6193. till.: *Jfr* **uthava.**

„ 474 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *Jfr* till.: **siälfhava,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **-ar. hedhe** *Bir* 4: (*Dikt*) 241),

„ „ „ 2 r. 28 uppifr. eft. 228. till.: — *morgongåfva. SD NS* 2: 711 (1413).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 213. till. — **hedhersman,** *m. ansedd el. förnäm man. SD NS* 1: 125 (1402).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **hedhers stadhge**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 433. till.: — **hedherssändning,** *f. hedersgåfva. TK* 271.

„ 475 „ 1 r. 25 nedifr. eft. (1353). till.: **heydherliker: -lik** *SD NS* 2: 715 (1413); **-likx** *ib* 406 (1411). **hedheliker: -lika** *ib* 527 (1412). **hädheliker: -lix** *ib* 492 (1412); **-lika** *ib* 1: 37 (1401).

„ „ „ „ r. 24-23 nedifr. **hädherliker**—(1401). utgår.

„ 477 „ 2 r. 21 uppifr. frf. **hela** insätt: **hel,** *f., se* **häl.** och **hel,** *se* **hal,** *f. och m.?*

„ 478 „ 1 r. 3 uppifr. eft. *Lin.?* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 22, 52; *Kristensen, Harpestræng s.* 305.

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **hälaghan** till.: *Bu* 166;

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 557. till.: **helgister: -e** *BSH* 4: 150 (1491).

„ 479 „ 1 r. 5 uppifr. eft. 53. till.: — *säll, lycklig.* i sighin idher hälgha wara (*dicitis vos esse beatos*) *Al* 7243.

„ „ „ „ r. 6-8 uppifr. läs: *äfvensom* **helaghbär, helaghdomber, hälghadoma, hälgha kors, hälghedagher, hälghedomber, hälghe likame, hälghe þorsdagher.**

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 353. till.: **helbrydha: -o** *SD NS* 2: 740 (1413).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. helbregdelighed] till.: **1)**

„ 480 „ 1 r. 19 uppifr. eft (1406). till.: **hilbrygdo** *LB* 13: 30 (*s.* 468).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. (1409). till.: **heelbroghdha** *GO* 72. **helbroghdhe** *ib* 1060.

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. **hel,** *se* **hal,** *f.* utgår.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. **hel,** *se* **häl,** *m.* utgår.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 481 sp. 2 r. 1 uppifr. eft. 468. till.: — *Jfr* **ohelsosamber.**

" " " " r. 13 uppifr. eft. (1406). till.: **hylsa: -ar** *SD NS* 2: 842 (1414).

" 482 " 1 r. 1. nedifr. frf. **hem** insätt: **helte,** *se* **häladhe.** och **heltomt (-tompt),** *f. hel tomt.* at jak salt ... haffer ... beneth stensqn riddara ena heltompt ... epter rät stadz mat, som hel tompter bör vara i arbugis *SD NS* 2: 495 (1412).

" " " 2 r. 19 uppifr. läs: **fädhernis-, ärmitahem,**

" " " " r. 22 uppifr. eft. 493. till.: **höm** *FM* 451 (1510).

" " " " r. 26 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *RK* 1: 2257.

" " " " r. 31 nedifr. eft. (1511). till.: *DD* 1: 168 (1499, *afskr.*).

" " " " r. 26 nedifr. eft. *hem.* till.: *BjR* **14**: 15 (*jfr Fritzner* 1: 763 *f.*; *Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 12: 89). —

" " " " r. 24 nedifr. eft. 451. till.: — hava hema, *d. s.* eth skyp ... som hadhe hymma i rostok *BSH* 5: 202 (1507).

" " " " r. 20 nedifr. eft. 293. till.: i swart föl, som här är hema i gardhen *SD NS* 2: 699 (1413).

" 483 " 1 r. 9 uppifr. eft. 224. till.: — *hemman, gård.* eeth heman som kalles bedzbergxhijtta *DD* 3: 228 (1489). eth lythet heeman *ib* 1: 173 (1500, *nyare afskr.*). *Jfr Thulin, Mantalet s.* 28.

" " " " r. 13 uppifr. eft. 266. till.: — **hemans bref,** *n. urkund innehållande bestämmelse el. uppgörelse rörande eganderätt till hemman.* hemmans breff som hustrw appollonia hade stadfast oc giordt emellan sin barn *DD* 1: 138 (1487, *afskr.*).

" " " " r. 23 uppifr. **häms** *Bu* 18 utgår.

" " " " r. 9 nedifr. läs: þässa hems *Bu* 18; *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 29.

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. *Jfr* till.: **himirikis-,**

" " " " r. 29 nedifr. **hemel,** *se* **hemol.** utgår.

" 484 " 1 r. 28 uppifr. läs: *Ber* 234; *GO* 421.

" " " " r. 31 uppifr. eft. 115. till.: **hymligith** *BSH* 5: 322 (1508).

" " " 2 r. 5 uppifr. läs: hemelikin

" " " " r. 6 uppifr. eft. 421. till.: *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 204 *f.*; *Styffe, BSH* 5: cx *f.* **4)** *som går hemliga vägar, listig, lömsk.* är ... bätre en oppenbare feijgd än en offuermechtug hemelig och ohwl herre *HSH* 20: 222 (1507). *Jfr Styffe, BSH* 5: cx *f.* **5)**

" " " " r. 26 nedifr. frf. **hemfara** insätt: **hemfa,** *v. få hem.* saa ath wij nw hemfongit haffwe vedh en xx skep *HSH* 20: 45 (1506).

" " " " r. 14 nedifr. eft. *hemgift.* till.: — *om gåfva som af brudgummen (och hans fränder) gifves åt bruden (el. hennes fränder).* *MB* 1: 228. *Jfr Söderwall, Sv. studier tillägn. G. Cederschiöld s.* 422 *f.*

Sid. 485 sp. 1 r. 30 uppifr. eft. *morgongåfva.* till.: *Jfr Söderwall, Sv. studier tillägn. G. Cederschiöld s.* 423 *f.*

" " " " r. 20 nedifr. frf. **hemkynni** insätt: **hemkom öl (-ööl),** *n. hemkomstöl.* *FH* 5: 229 (1516).

" " " 2 r. 7 nedifr. läs: *m. el. f. L. eganderätt, besittning; försvar för eganderätt.*

" " " " r. 3 nedifr. eft. *afskr.*). till.: vil iak for fullan ok fastan hemol standa klostreno *ib* 2: 654 (1413).

" 486 " 1 r. 11 uppifr. eft. (1402). till.: **hemolda: -adhe** *ib* 2: 517 (1412).

" " " " r. 11 uppifr. eft. **heemla.** till.: **himlä** *SD NS* 1: 610 (1407).

" " " " r. 10 nedifr. eft. (1409). till.: *Jfr* **tilhemola.**

" " " 2 r. 2-1 nedifr. läs: **hen (hän),** *adv.* [*Mnt.* hen] **1)** *bort.* pakka tik hen thine ledh *RK* 2: 3405. otte rwth fördhe en bysso hen *BSH* 5: 272 (1508). **2)** *fram, framåt.* *Jfr* **for hen, rykkia hen. 3)** sva hen, sva hen, *så der, någorlunda.* then möglighethen behagher mik saa hän saa hän *BSH* 5: 190 (1507).

" 487 " 1 r. 13 uppifr. läs: **hermelins kiurtil (härmelins kiortil),**

" " " " r. 16 uppifr. frf. **hes** insätt: **hers,** *se* **hirs.**

" " " " r. 28 nedifr. eft. **-er.** till.: **hete** *SD* 6: 180 (1350); *Bu* 8, 195.

" " " " r. 24 nedifr. eft. 3849. till.: *pl.* **heto** *MB* 1: 167.

" " " " r. 23 nedifr. läs: **-in.** *n.* **heet** *Al* 5720 (*i rimslut*)),

" " " 2 r. 26 nedifr. eft. **häther.** till.: **ätir** *LB* 3: 51 (*jfr s.* 146).

" 488 " 1 r. 22 uppifr. frf. **hime** insätt: **himberdagher,** *se* **imberdagher.**

" 489 " 1 r. 3 nedifr. eft. 228. till.: — **himna bo (-boo),** *n. himmelsk boning.* *Bil* 476.

" " " 2 r. 24 uppifr. eft. 382. till.: — **himna paradis,** *n. himmelskt paradis.* *Bil* 227.

" " " " r. 25 nedifr. eft. 4410. till.: **hemerike** *BSH* 3: 153 (1464).

" 490 " 2 r. 30 uppifr. eft. 474. till.: — **himirikis smasven,** *m. pilt af himmelskt ursprung.* *Bu* 63.

" 491 " 1 r. 24 uppifr. eft. hiin till.: (*tydligen förderfvad text; jfr Olson, Stud. öv. rimmen i Flores och Blanzeflor s.* 9)

" " " 2 r. 26 nedifr. frf. **hinderhald** insätt: **hindergava,** *f.* = **hindradags gava.** *SD NS* 2: 674 (1413).

" 492 " 1 r. 15 nedifr. eft. 6. till.: — **hindra fore,** *förhålla, söka förhålla.* at cristiärn äsbiörnsson haffuer honom hindrat thässom godzin fore *SD NS* 2: 767 (1414). *ib* 667 (1413).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 492 sp. 1 r. 13 nedifr. eft. **hinderdagher.** till.: **hindhordagher: -dagh** *SD NS* 2: 649 (1413).
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1511). till.: **hindhersdagher: -dagh** *SD NS* 2: 674 (1413).
„ „ „ 2 r. 30 uppifr. läs: *Jfr* **be-, höghmälis-hindring.**
„ 493 „ 1 r. 8 uppifr. eft. *Jfr* till.: **storhingist,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **hiok** insätt: **hiog,** *se* **hug.**
„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: **varþnaþa-, värnaþa-**
„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *Jfr* till.: **syslomanz hionagardher** *samt*
„ 494 „ 1 r. 21-22 uppifr. läs: **hionalags kompanskap (hionelax-),** *n.*
„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *n. pl.* till.: *och f.*
„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **hiorþ (hioordh** *MP* 2: 86**),**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **fä-,** till.: **fäs-,**
„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *ib NS* 2: 592 (1413).
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 276. till.: hyre och galenheth *LB* 14: 11 *(s.* 478*)*.
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. hijra." till.: — **hirogalin (hyro-),** *adj. galen, vild.* han wardhir mykit hyrogalin, oc girig til annars manz tingh *LB* 1: 93 *(s.* 491*)*.
„ 495 „ 1 r. 22 nedifr. frf. **hirþman** insätt: **hirdhkona (herd-),** *f.* [*Isl.* hirðkona] *till hirden hörande tjenarinna; qvinna anställd i förnäm persons tjenst? ss manligt tillnamn.* ingimaro dicto herdkono *SD* 2: 375 (1303).
„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: [*Mnt.* herse. *Mht.* hirs]
„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **hit** insätt: **historia (hystoria. ystoria** *Bu* 415**),** *f. historia, legend.* hänna hystoria war al scrifuat a stenenum *Bil* 274.
„ „ „ 2 r. 22 uppifr. läs: *Jfr* **elds-, kärleks-, sol-hiti.**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 236. till.: *MB* 1: 51.
„ 496 „ 1 r. 31 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **kärro-,**
„ „ „ 2 r. 16 nedifr. eft. 2763. till.: — *hjälp, bidrag.* wth giffua iiii ortogha til hielp wara liuse *SO* 3. — *om person; hjälp, hjälpare.* thin gudh . . . wari thin hiälp ok wäria *Bil* 360.
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 3091. till.: — **hiälpa koster (hielpe-),** *m. gärd af lifsmedel, gärd till underhåll.* göre en hielpekosth til eders oc mith folk *BSH* 5: 290 (1508).
„ 497 „ 1 r. 14 nedifr. eft. 287. till.: **hulpo** *MB* 2: 99.
„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. *ack.* till.: *Jfr* **biþia 2.**
„ 498 „ 1 r. 31 nedifr. eft. XXVII. till.: — **hiälpa bort,** *hjälpa bort, hjälpa att komma undan.* han . . . halpp hanom bort aff thingeno *SD NS* 2: 774 (1414).
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *behjälplig.* till.: swerikis men the holpo til *RK* 1: 4536.
„ „ „ 2 r. 15 uppifr. läs: **nödh-, til-hiälpare.**

Sid. 498 sp. 2 r. 20 uppifr. frf. **hiälpirska** insätt: **hiälpilse,** *n. pl.? hjälp, bistånd. BSH* 4: 77 (1481).
„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **hiälpogher** insätt: **hiälplösa (hielp löse),** *f. hjälplöshet, värnlöshet. BSH* 5: 332 (1508).
„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **hiält** insätt: **hiälpskatter,** *m.* = **hiälp 2.** *FM* 382 (1508).
„ 499 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **hara-, svalu-hiärne.**
„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. **hierta.** till.: **hietha** *LB* 8: 48.
„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: 62; **-ans** *BSH* 5: 118 (1506).
„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. 344. till.: — *i allmh. ss säte för tankeverksamheten.* ther war mere glädhie än hiärtad giter huxat *Pa (Tung)* 39. huat hygar iþart harþa hiarta *Bu* 507. thz pröwadho the wisasto gamble män som fordhom waro oc hafdho starkare howodh oc hiärta. än nw hawa män *MB* 1: 66.
„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 253. till.: the finghe hertans sorgh *BSH* 5: 118 (1506).
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 33. till.: — hiärtans godhe vin, *hjärtans gode vän. BSH* 5: 191 (1507).
„ 500 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **fughla-,** till.: **giris-,**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **hunda-,** till.: **häghra-,**
„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs **sten-, thiädhurs-, ulfs-**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: *hjärtat,*
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *m.* till.: [*Jfr Isl.* hjartverkr]
„ „ „ „ r. 3-2 nedifr. läs: *melissa officinalis. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 23, 52.
„ 502 „ 1 r. 22 uppifr. eft. *minister.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 114 *f.*; *Hildebrand, Sv. Statsförf. s.* 126.
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. (1436). till.: *ib* 146 (1441, *orig.*).
„ „ „ 2 r. 3-4 uppifr. läs: *hofmästarinna.* drotning margaretta . . . skikadhe
„ 503 „ 1 r. 25 nedifr. läs: *härifrån]*
„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hugh modher,**
„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: **holker,** *m. eg. det som är urhålkadt; holk,*
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 628. till.: *Jfr* **knifs holker.**
„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **holländer skip** insätt: **holländare,** *m. Holländare. HSH* 20: 164 (1507), 169 (1507).
„ 504 „ 1 r. 9 uppifr. läs: **flut-, skogs-holme.**
„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **homper** insätt: **holzyrt,** *se* **haldsyrt.**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **honhet** insätt: **honagh,** *se* **hunagh.**
„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **hop** insätt: **honlika (hoenlige),** *adv.* [*Mnt.* honeliken] *hånligen. FM* 424 (1509).
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fram-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 505 sp. 1 r. 10 uppifr. frf. **hopan** insätt: **hopa,** *v. Jfr* **uthopa.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *Jfr* till.: **dyngio-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **stena-,** till.: **thiuva-,**

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. 113. till.: *Jfr* **hörra.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. frf. **horanson** insätt: **horand,** *se* **harund.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **horanson (horansson** *SO* 109, 142. **horenson** *SMG* 145**),** *m.* [*Mnt.* horensone] *skökoson. ss skällsord. SO* 109, 142, 149. *SMG* 145. *Jfr* **härians son.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **hormal** insätt: **horlust (-losst),** *f. lust till hordom, böjelse för okyskhet. LB* **1:** 95 *(s.* 494*).*

„ 506 „ 1 r. 7 uppifr. eft. (208, 93). till.: *LB* **2:** 61.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **hiorta-,** till.: **kirkiogards-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: 8088. **hörs** *BtFH* **1:** 238 (1507). **hõõrs** *ib* 230 (1509).

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft 110. till.: *GO* 320, 478, 967, 1040.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 6325. till.: *SD NS* **2:** 700 (1413). *BtFH* **1:** 238 (1507).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 203. till.: — **horsa modhir,** *f.* [*Fdan.* horsemoder] *sto med stoföl? SD NS* **2:** 699 (1413). *Jfr* **hästa modhir.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **horsskin** insätt: **horsnöker,** *m.* [*Jfr* **yxna öker (yxnöker. öxnökir)**] *par draghästar. SD NS* **2:** 699 (1413).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: *prep. och adv.*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *(någon).* till.: *A) prep.*

„ „ „ 2 r. 25 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *vid pass, omkring.* hoss fämti aar *SD NS* **2:** 759 (1414). *B) adv. hemma, tillstädes?* nar ingen är hoss *BSH* **5:** 146 (1507).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: 267. **hussa: -or** *Fr s.* 148 *(anf. fr. Cod. E)*

„ 507 „ 1 r. 3 uppifr. läs: **malio-hosa, halfhosor.**

„ „ „ 2 r. 23 nedifr. läs: (1331). **hufþe** *Bu* 504; **hufdhe: høkhufdhe** *SD*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: 209, 504, 505.

„ 508 „ 2 r. 5-6 uppifr. läs: **apinio-, diura-, fiska-, gets-, gul-, gäddo-, hiorta-, hunda-, hästa-, iärn-, knap-, purlöks-, silf-, skropuk-, svalu-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1407). till.: hoffwitzman i vermillandh *ib* **2:** 787 (1414).

„ 509 „ 1 r. 14 nedifr. eft. 231. till.: — *Jfr* **slots hovudsman.**

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. frf. **hovudhadhra** insätt: **hovudhadher,** *f.* = **hovudhadhra.** *LB* **13:** 17 *(s.* 461).

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. *f.* till.: [*Fdan.* houæth athræ. *Jfr Hyrtl, Onomatologia anatomica s.* 103]

„ 510 „ 2 r. 22 nedifr. eft. *axlarna.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* **3:** 575; *Branting, Fornvännen 1910 s.* 170. *Sv. Kyrkobruk* 60.

Sid. 511 sp. 1 r. 28 nedifr. eft. *råmärke.* till.: *SD NS* **2:** 658 (1413, *nyare afskr.*). *FH* **5:** 6 (1446, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: *m. pl.*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft 148. till.: *Jfr* **olivis hovudhsar.**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **hovudhsot** insätt: **hovudhsmugh (hoffuodh smogh: -smogheno** *Bir* 5: 39**),** *n. halshål, upptill anbragt öppning i klädesplagg som vid ikládandet drages ned öfver hufvudet. Bir* 5: 39.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **hovuþsäre (hud-),** *n.* = **hovuþsar.** for i [1] hudsäre som hon slog henric bentzson *BtFH* **1:** 199 (1509).

„ 512 „ 1 r. 8 uppifr. frf. **hovudhvilla** insätt: **hovudhthyngilse (hoffuidtyngilse),** *n. pl.? tyngd i hufvudet. LB* **2:** 63.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **hözl.**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **diura-, ko-, kor-, nöta-, orma-, oxa-, rens-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: **husstryca** *Bu* 504 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* **1:** 51*).*

„ 513 „ 1 r. 9 uppifr. eft. **hiorþa-,** till.: **klova-, kylvo-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **huggin. hoggen: -et** *BSH* **4:** 297 (1501).

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *adj.* till.: slogho thee thom ok hwgha thom alla fordärffwadha *BSH* **5:** 482 (1511).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: **1)** *hugga ut, uthugga.*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 46. till.: **2)** *hugga bort svansen på (en häst)? med hugg bortdrifva?* haffwe ... hogget hans hestä vth *BSH* **4:** 297 (1501). myne teyanare [t]oghe ickä hans hestä, en sege hogge them vth *ib.*

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **lyt-, o-**

„ 514 „ 1 r. 7 uppifr. frf. **hughaþer** insätt: **hugha,** *v. Jfr* **umhugha.**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **iäm-,** till.: **klen-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **räd-,** till.: **stark-,**

„ 515 „ 1 r. 21 nedifr. eft. 204. till.: — *Jfr* **renlivis hugher.**

„ 516 „ 2 r. 15 nedifr. eft. 11. till.: är thz ey alt et at huxa än swa ma wara, oc wänta at swa är *MB* **1:** 95.

„ 517 „ 1 r. 24 uppifr. eft. **bradh-,** till.: **ful-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **for-,** till.: **fram-,**

„ „ „ 2 r. 4 nedifr. frf. **hughsvalilse** insätt: **hughsvalilsa (-elsa),** *f. upprättelse, godtgörelse.* at hanum skal skee en hwgswalelsa for syn brodhers dödh aff the danske *BSH* **3:** 153 (1464).

„ 518 „ 2 r. 10 uppifr. eft. *brakteat.* till.: *Jfr Hauberg, Aarb. f. Nord. Oldk. 1891 s.* 13 *f.*; *Hildebrand, Sv. Medelt.* **1:** 849.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 15. till.: — *Jfr* **ihul.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 518 sp. 2 r. 18 uppifr. eft. **biärgs-,** till.: **röv-ara-,**

„ 519 „ 2 r. 7 uppifr. eft. *hällsrot.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 23, 52; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1169 *f.*

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: syhwalff *(måhända corydalis cava Lin.),*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **iordh-, iärn-, vil-, ville-,**

„ 520 „ 1 r. 13 uppifr. läs: (1408). — *i best. form. ss ortnamn.* eeth thorp som hetir hwmpen *SD NS* 1: 285 (1403). — *Jfr* **ängia humper.** — **humpa mal (hompa-),** *n. från byns öfriga egor afmätt jordstycke. SD NS* 2: 601 (1413). —

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: 227. **haaning** *ib* 14: 4 *(s.* 475*)),*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **hunags bygardher.**

„ „ „ 2 r. 22 nedifr. eft. *Vestmanland,* till.: *Dalarne,*

„ 521 „ 1 r. 20 nedifr. eft. 690. till.: for en galin hundz bijt *LB* 7: 304.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **ikorna-,** till.: **iägh-ara-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **vedhe-, öl-**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 332. till.: — **hunda har,** *n. hundhår. bildl. FM* 130 (1502).

„ „ „ 2 r. 12 nedifr. eft. *f.* till.: sälik . . . jarn helom hundräþum oc halwm *SD* 5: 639 (1347).

„ 522 „ 1 r. 20 nedifr. eft. 48. till.: *med dat. el. ack. och prep.* äptir. her haffuer tik länge epther hwnghrat *Di* 289.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. *Jfr* **äptir hungra.** utgår.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 151. till.: **horu** *ib* 165 *(jfr s.* 342*).*

„ 523 „ 2 r. 16 uppifr. läs: **ä-, än-huru.**

„ 524 „ 1 r. 23 uppifr. eft. **2)** till.: [*Mnt.* hûs]

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *fäste.* till.: *Jfr Troels-Lund, Dagl. Liv i Norden (1903)* 3: 24 *f.; Nordström o. Dahlander, Örebro slott s.* 24 *f.; Heyne, Deutsch. Hausaltert.* 1: 333, 345.

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **adhal-,** till.: **afgudha-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **bakara-,** till.: **biura-,**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **böna-,** till.: **danz-,**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. läs: **fisk-, fiskia-, fläsk-, forstadhu-,**

„ „ „ „ r. 8-11 uppifr. läs: **intäkta-, intäktis-, invistar-, iordh-, kapitel-, kapitels-, klokna-, klädha-, klädhis-, konunga-, konungs-, korn-, krogh-a-, kroghara-, krut-, kölno-, mat-, miol-, muskus-, myrk-, myrka-, nal-, nöt-, nöta-, ordh-, qvärn-, qvärna-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **smiör-, somar-, somars-, steka-, stekara-, sten-,**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **utvistar-, vagh-, vapn-, vapna-,**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: **älända-, ämbitis-, ärin-, ärins-,**

Sid. 525 sp. 1 r. 9 nedifr. eft. **husfrua:** till.: **-fruan** *Fl* 583, 888;

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1409). till.: **hostru: -ur** *BSH* 4: 321 (1502).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *daniserande).* till.: **hösfrw** *BSH* 5: 497 (1512). **höstru** *ib* 380 (1510).

„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: *FH* 6: 46, 47, 48;

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: *se* **härskaper.**

„ 526 „ 2 r. 2 uppifr. eft. 47. till.: *d) i indef. rel. sats. från hvilket håll som helst, hvarifrån helst, hvarifrån än.* alle hans riddara oc hans thäghna hwadhan the waro alla wäghna *Al* 10552. *Jfr* **þäþan** oc hvaþan *under* **þäþan 1,** *äfvensom* **ä hvadhan.**

„ 527 „ 1 r. 29 nedifr. eft. [*Isl.* hvalf] till.: *Jfr Wimmer, Danske Runemindesmærker* 4: 45 *f.*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. **källara-,** utgår.

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. 230. till.: **hwem** *BSH* 5: 532 (1513).

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **hwad** till.: *BSH* 1: 188 (1386);

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 190. till.: **huäs** *BSH* 3: 173 (1466).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *m.* till.: **hwen** *FM* 259 (1506).

„ 528 „ 1 r. 15 uppifr. läs: *då undran öfver orsaken till något uttryckes el. förundran öfver att*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *något.* till.: hwat är thäs mz mik thinum fadherlika kerlek är let *(quid in me displicuit paternitati tuæ) Bil* 409.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 173. till.: — *med följ. subst. el. subst. pron. föregånget af* for. jak screff eder till . . . hwad for en jak haffwer till granne *BSH* 5: 381 (1510).

„ „ „ 2 r. 26 nedifr. eft. 4453. till.: hwem honum thet wille forstyra, schulle honum . . . wederleggie sin skada igen *BSH* 5: 532 (1513).

„ 529 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 5. till.: — hvar thär, *d. s.* ther matte drikka hwem ther thyrste *Al* 1940.

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. eft. 40. till.: — hvat hälder, *hvad än. RK* 1: 4229 *(se under* **magha,** *v.* 4*).*

„ 530 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **hvat,** till.: **hvatskona, hvatskons, hvatskyns,**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: **huorghe** *BSH* 2: 50 (1397).

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. *L.* till.: *pron.*

„ 531 „ 2 r. 21 uppifr. eft. 361. till.: hon loth hanom up . . . hwan tighionda päning *(d. v. s. tiondedelen af egendomen)* i löso ok i fasto *SJ* 102 (1440). *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6330, *(red. B)* 6334.

„ 532 „ 2 r. 2 uppifr. läs: **annar hvar, enhvar, ä hvar** *samt*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 532 sp. 2 r. 24 nedifr. eft. 11. till.: — *Jfr* **thär ok hvar** *under* **þär** *A* 1 *samt* **ä hvar.**

" 533 " 1 r. 13 nedifr. eft. 592. till.: — **hvar undir,** *rel. hvarunder.* hymerikis drötningh haffde ey huar hon mottä legya sith hwffwdh vnder *Lg* 3: 100.

" " " " r. 11 nedifr. eft. 4261. till.: **hvar ur (huar w),** *rel. hvarur.* war ther . . . krubba bygdh huar asnane ato w *Lg* 46.

" " " 2 r. 13 nedifr. läs: **hwäzske** *Bir* 2: 307 *(jfr* 344*)*.

" 534 " 2 r. 26 uppifr. läs: **hvaris (huars** *Bu* 20. **hvarist**

" " " " r. 31 uppifr. eft. *L.* till.: **hwarost** *KL* 419

" " " " r. 22 nedifr. eft. 208. till.: *Jfr* **ä hvaris.**

" " " " r. 5 nedifr. eft. 79. till.: — tho at hvarist at = tho at hvaro at. tho at hwarost at riddarane hafdho takit päningana. gato the ey dolt sannindina *KL* 419. *MB* 2: 411.

" 535 " 1 r. 4 uppifr. eft. 452. till.: — än thot hvarist at, *ehuru. ST* 134.

" " " " r. 7 uppifr. läs: *se* **hvarte.**

" " " " r. 12 uppifr. eft. *L.* till.: *på hvarje ställe, allestädes. Bir* 1: 159, 2: 276.

" " " " r. 27 uppifr. eft. 263. till.: *Jfr* **ä hvart.**

" " " " r. 19 nedifr. eft. 538. till.: **huarste** *SD NS* 2: 512 (1412, *på två st.*).

" " " 2 r. 8 uppifr. läs: älla (äller, hälder).

" 536 " 1 r. 15 nedifr. frf. **hvasleker** insätt: **hvaske** *o. s. v., se* **hvarte.**

" 537 " 1 r. 31 uppifr. eft. 362. till.: — *Jfr* **ä hvat, ä hvat hälder.**

" " " " r. 27 nedifr. frf. **hvat handa** insätt: **hvater,** *adj.* [*Isl.* hvatr] — *n.* **hvat,** *adv.* sva hvat som, *så snart som. VKR* VI.

" " " 2 r. 4 uppifr. frf. **hves** insätt: **hves (hwess),** *pron.* [*Ä. Dan.* hves. *Mnt.* wes] *hvad. i indir. frågesats el. indef. rel. sats. SD NS* 1: 248 (1403, *daniserande, eft. aftr. hos Hadorph*). gör jac gerna hwess eder liufft är *BSH* 5: 423 (1510). hwes jak framdeles forfarindes worder schole i fa at wetha oforsymed *ib* 381 (1510). hwes dell han brwka . . . wille, thet skulle hengia in pa honom all ena *ib.* til hielp . . . komma med hwes behoff giordes *BSH* 5: 531 (1513). *FM* 645 (1516, *daniserande*).

" " " " r. 4 uppifr. läs: [*Ä. Dan.* hves. *Jfr Falk o. Torp, Syntax s.* 237; *Brøndum-Nielsen, Ark. f. Nord. Fil.* 31: 101] **1)** *i hvad, i den mån som?* bidhiom wi alla men at the honom hehulpughe ware i allom stykkiom hwes han rät hawer *SD NS* 2: 672 (1413, *gammal afskr.*). **2)** *såsom?* görendis honum edher rätthä skat, sakörä oc aatherstädher, hwes i kronenä aarlighä plictoghä ärä ath görä *FH* 1: 201 (1504, *afskr.*). **3)** *om, så vida.* swaradhe hon *(drottning Margareta)* . . . at hwes herra wlf jonsson ey fullelica vidharlagt vare for thet fornempda godz . . . tha sculle han tala til konung magnus arffnamara ther vm *SD NS* 2: 754 (1414).

Sid. 537 sp. 2 r. 8-10 uppifr. **2)**—(1510). utgår.

" 538 " 2 r. 9 nedifr. eft. 191. till.: **hulghet** *SD NS* 2: 700 (1413).

" " " " r. 8 nedifr. eft. 293. till.: **holketh** *BSH* 5: 467 (1511). **hylkith** *ib* 115 (1506).

" " " " r. 8 nedifr. eft. (1504). till.: **hwicket** *FM* 127 (1501). **hwickith** *ib* 526 (1511).

" " " " r. 4 nedifr. eft. 68. till.: **hwilsins** *Gr (Cod. D)* 350 *(jfr* 420*)*, 379 *(jfr* 420*)*. **hwilsens** *ib* 362 *(jfr* 420*)*, 366 *(jfr* 420*)*, 370 *(jfr* 420*)*, 388 *(jfr* 420*)*, 418 *(jfr* 420*)*. **hwilkars** *MB* 2: 358.

" 539 " 1 r. 2 uppifr. eft. (1504). till.: **hwilkis** *BYH* 1: 183 (1379).

" " " " r. 15 uppifr. eft 325. till.: **hulgen** *SD NS* 2: 699 (1413).

" " " " r. 21 uppifr. eft. 19. till.: **hulga** *SD NS* 2: 698 (1413).

" " " " r. 24 uppifr. eft. 143. till.: **hwelke** *BYH* 1: 246 (1443).

" " " " r. 28 uppifr. eft. 25. till.: **hwicken** *FM* 126 (1501).

" " " " r. 29 uppifr. eft. *gen.* till.: **hwilkra** *KL* 215.

" " " " r. 31 uppifr. eft. *dat.* till.: **hwilikom** *Bil* 614.

" " " " r. 30 nedifr. eft. 291. till.: **hulgom** *SD NS* 2: 699 (1413).

" 540 " 2 r. 16 uppifr. eft. [*Isl.* hvína] till.: **1)** *susa.* tager tz ath hwiina for öromen *LB* 7: 77. **2)**

" 541 " 1 r. 8 uppifr. eft. 4602. till.: iiij mark och xx swensca gamble huitha, vj huita i ören *SD NS* 2: 752 (1414). so at fyra ghuta gingo fore ene öra oc thre tydiska hwita oc for ene öra *ib* 811 (1414). en dansk hwit *(gånge)* for tre penninga *GS* 52 (1453).

" " " " r. 24 nedifr. eft. 110. till.: — hvit lilia, *se* **lilia.**

" " " " r. 18 nedifr. läs: *kattmynta, nepeta cataria Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 24, 53.

" " " " r. 17 nedifr. eft. 42. till.: — hviter sinaper, *se* **sinaper.**

" " " 2 r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hvita löker** *samt*

" " " " r. 30 nedifr. eft. 205. till.: *GO* 892.

" 542 " 1 r. 12 uppifr. läs: **(-dhe, -dher.** *impf.* **hwälde: vmkul hwäldis** *KL* 235. *part. pret.* **hwelder: -an** *SJ* 179 (1449). **wälffter: -en** *ib* 369 (1470). **welffter: -e** *ib* 348 (1468). **walfter: -en** *ib* 303 (1462). **walffter: -en** *ib* (1462), 362 (1469). *n.* **hwäft** *ST* 417 *(jfr* 554*)*.

" " " " r. 12 uppifr. läs: [*Isl.* hvelfa. *Jfr Mnt.* welven]

" " " " r. 14 uppifr. läs: hwäft

" " " " r. 23 uppifr. läs: **umkul-, undanhvälva.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 542 sp. 1 r. 8 nedifr. eft. 434. till.: — *frambringa hväsande ljud. om väderöppning. MD (S, Cod. B)* 222; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 27.
„ „ „ 2 r. 1 nedifr. läs: **o-hyggia,** *äfvensom* **forhyghia.**
„ 543 „ 1 r. 3 uppifr. **hyghia—forhyghia.** utgår.
„ „ „ „ r. 4 uppifr. frf. **hyl** insätt: **hyghiande,** *se* **höghinde.**
„ „ „ „ r. 4, 10 uppifr. läs: **vatns hyl.**
„ 544 „ 2 r. 3 nedifr. läs: **ordhbodh.**
„ 545 „ 1 r. 3 uppifr. läs: **fyra-, thrä-hyrnotter.**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: *Jfr* **iärnhytta.**
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. (1386). till.: — **hytto redhskaper (-reskaper),** *m. inventarier el. redskap tillhörande en smälthytta. DD Suppl.* 47 (1441-47, *orig.*).
„ 546 „ 1 r. 4 uppifr. eft. (1409). till.: äpter gamblo häfdh *ib* 316 (1410).
„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **alder-,** till.: **alders-,**
„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **iorþ-, konungs-, lagh-, lagha-, moþna-, ominnis-, urminnis-häfþ.**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: *af och taga i bruk.*
„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. *ib.* till.: — häfdha til sik, *d. s. SD NS* 2: 833 (1414). — **häfdha sik til,** *(orättmätigt) tillegna sig, genom (orättmätigt) innehafvande undanhålla. SD NS* 2: 767 (1414).
„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **hävin. hovin: ophoffne** *MD (S)* 276
„ „ „ 2 r. 22 nedifr. läs: 58; *snarast är dock första sammansättningsleden att föra till ett mot Isl.* hegri *svarande* **häghre.**
„ 547 „ 1 r. 11 uppifr. eft. 3161. till.: — **häghna sik til,** *underlägga sig.* heghne sigh landeth tiil *FM* 437 (1509).
„ „ „ 2 r. 13 uppifr. frf. **häkta** insätt: **häkt,** *f.? L. (KrLL Kg* 9 *i var.) häkte. EG* 65.
„ 548 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **häladhe** insätt: **häl,** *se* **hal,** *f. och m.?* och **häl,** *se* **hel,** *f. och n.* samt **häl,** *se* **hel,** *adj.*
„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 695. till.: *RK* 1: 4073.
„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **böna-,** till.: **fram-,**
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 127. till.: **hellar** *SD NS* 2: 747 (1413). **haldir** *Gr (Cod. D)* 413 *(jfr* 423).
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *komp.* till.: *och konj.*
„ 549 „ 1 r. 19 uppifr. eft. *negation.* till.: *SD NS* 2: 747 (1413).
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 158. till.: — hälder . . . äller ok, *antingen . . . eller (ock).* giffuer jac . . . biscop andrissa I fola haffui han korit, hulgen han wil, häller then i ar är födder äller oc then som i fiordh war födder *SD NS* 2: 699 (1413).
„ „ „ 2 r. 5-6 uppifr. läs: 237. **halt: haltene** *ib (jfr* 311)
„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: **paska-, pingizhälgh,**

Sid. 550 sp. 1 r. 17 uppifr. frf. **hälghaptan** insätt: **hälghan,** *f. Jfr* **manna hälghan.**
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **pingizdagha-,** till.: **pätarsmässu-,**
„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **hälghadags klädhe**
„ „ „ 2 r. 31 uppifr. läs: *m. helig lekamen, ett helgons lekamen. Bil* 863. — *Kristi lekamen;*
„ 551 „ 1 r. 27 uppifr. frf. **hälgh hion** insätt: **hälghet,** *se* **helaghet.**
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. 75. till.: *Jfr* **alhälghona dagher.**
„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 199. till.: — *Jfr* **forbudhhälghon.**
„ 552 „ 1 r. 5 uppifr. eft. 272. till.: *Jfr* **halla skora.**
„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: *adj.*
„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **hälffwitte.** till.: **häffwitte: -es** *Su* 9 *(jfr* 463).
„ 553 „ 2 r. 19 uppifr. läs: *gen. el. ack.*
„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. harm till.: *(i hds. har urspr. stått* minna min(?) harma, *men genom utskrapning har stället ändrats till här angifna lydelse; se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 29)
„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *L.* till.: **hämpta,** *se* **uphämta.**
„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **-ade** *BtFH* 1: 146 (1506). *pl.* **-adho** *Su* 75.
„ 554 „ 1 r. 28 uppifr. läs: **ater-, bort-, uthämta (-hänta. -henta).**
„ „ „ 2 r. 29 uppifr. eft. 373. till.: **8)** *råka, komma att. med inf.* vy . . . hende icke vare til stetz *FM* 602 (1512-13).
„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **en-,** till.: **fagher-, ful-,**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. (1406). till.: **hiänghia: -iändhe** *SD NS* 2: 532 (1412). **häinghia: -er** *ib* 581 (1413).
„ 555 „ 1 r. 15 nedifr. eft. 105. till.: — **hängia nidher,** *hänga ned.* öghonin *(voro)* vtbrutin hängiande nidhir a kindirna *Bir* 3: 136.
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-, pa-,**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. frf. **hängihäster** insätt: **hängiare,** *m. Jfr* **an-, til-hängiare.**
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. *m.?* till.: *Jfr med afs. på detta och närmast besläktade ord W. Cederschiöld, Genusväxl. i svenskan s.* 65 *f.*
„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. 2822. till.: *På båda dessa ställen torde* häfft *stå i st. f. ett urspr.* haft; *jfr Cederschiöld, Rimlista till Eufemiavisorna och Erikskrönikan s.* 22.
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **häpt** *el.* **häpte**).
„ 556 „ 1 r. 7 uppifr. eft. 315. till.: skal iak . . . wiisa a thit land humblo här *ib* 303.
„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **bak-,** till.: **bonda-,**
„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **hyna-,** till.: **klubbo-,**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: *i*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al*, *Fl*, *Fr*, *Iv*, *RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—27.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullständiga i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)
43. *Peder Månssons Skrifter.* (Fullst. i 4 häften.)

Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Fornsvensk Bibliografi.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3, Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128, 129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136, 137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1, 2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.
139. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
140—141. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* Häft. 1, 2 (afslutad).
142. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 24.
143—144. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 1, 2.
145. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 25.
146. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 3.
147. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 26.
148. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 4 (slutet).
149. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 27.

Mera har ej utkommit intill April 1916.

Pris för köpare 3 kronor 50 öre.

Digitized by Google

Original from PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 150.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGOÅTTONDE HÄFTET.

LUND 1917.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Kongiige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 556 sp. 1 r. 30 nedifr. eft. 153. till.: här ok thär, *se under* **þär** *A* **1.**

" " " 2 r. 23 nedifr. eft. 20. till.: — **här pa,** *härpå, till bekräftande af detta.* haffuom vy ... her paa giort wor edh *BSH* **3**: 64 (1453, *samt. afskr.*).

" " " " r. 15 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **3)** *härtill, deran.* wy skulom her til *RK* **1**: 2310.

" 557 " 1 r. 27 uppifr. eft. (1511). till.: **haräþ** *VGL I B* **1**: 1, 7.

" " " " r. 28 nedifr. eft. *sing.* till.: **hereter** *BSH* **5**: 60 (1505).

" " " " r. 24 nedifr. eft. *nom.* till.: *och ack.*

" " " " r. 24 nedifr. läs: **her(r)eter**

" " " " r. 23 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* **21**: 358 *f.*, **22**: 272 *f.*; *Tunberg, Skandinaviens äldsta polit. indeln. s.* 8 *f.*; *Dens., Namn och bygd* **1**: 133 *f.*

" " " 2 r. 14 uppifr. läs: **häraþe** *samt* **inhärads.**

" " " " r. 5 nedifr. eft. *L.* till.: **1)** *dom utfärdad på häradsting.* twå lagmans domar hadhe ther öfuergåt och en heredz doom *BtFH* **1**: 54 (1462, *nyare afskr.*).

" " " " r. 5 nedifr. läs: **2)**

" 558 " 1 r. 2 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 16 nedifr. eft. (1404). till.: **harazhybdinge: -ia** *ib* **2**: 311 (1411).

" " " " r. 16 nedifr. läs: *ib* **1**: 106

" " " 2 r. 11 nedifr. eft. *Jfr* till.: **undirhäradshöfdhinger,**

" 559 " 1 r. 3 uppifr. läs: **härads insighel**

" " " " r. 18 uppifr. eft. *ib.* till.: — **härads kirkia (-kyrkia),** *f.* [*Fdan.* hæræzs kirkiæ. *Isl.* heraðskirkia] *kyrka byggd på det ställe der häradsting hölls? Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 295 (1431). *Jfr* **hundaris kirkia.**

" " " 2 r. 18 nedifr. läs: *häradsting, äfven sammanfattningen af de män som förrätta sådan syn, synenämd.*

" " " " r. 13 nedifr. eft. (1508). till.: thet han (*häradshöfdingen*) haffde synadh meth rettha häredzsyn i mellan twna oc tordznäs oppa the ena sydha oc gyllinghe oppa the andra sydhana, om siögongh och wassaskyrdh *SD NS* **2**: 333 (1410). wppa hwilkin ... skogxdel en herrizsyn warit hafwir *ib* 860 (1414). thätta war herrizsynin: bäinctir i haghaby ... swni i bröniolfsaase *ib. ib* 820 (1414).

" 560 " 1 r. 2 uppifr. läs: *häradsting, ting som hölls af häradshöfdingen.*

" " " " r. 13 uppifr. eft. 1400-*talet*). till.: thän tidh jac pedher karpelan häredz höffdinge j norfinne häradz thing hiolt met almoghanom j maskö sokn *FH* **3**: 43 (1444). *ib* 95 (1447). *SD NS* **2**: 771 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 27 nedifr. läs: **häraþ** *samt* **inhäraþis.**

" " " 2 r. 17 uppifr. läs: herbyrgi. *Mnt.* herberge]

Sid. 560 sp. 2 r. 27 nedifr. eft. 1004. till.: tiio örtugland jordh ... meth thässom husom, stowo ok forstowo, fyra herberghe ok ena halfua lädho *SD NS* **2**: 316 (1410). *ib* 332 (1410), 591 (1413).

" 561 " 2 r. 16 nedifr. eft. **1)** till.: *med här infalla, härja, göra härnad.* i landit herya *RK* **1**: 2285. —

" 562 " 1 r. 20 uppifr. läs: [*Fdan.* hæringeband (*jfr Kalkar* **2**: 344). *Mnt.* herinkbant]

" " " " r. 28 uppifr. frf. **härinskhet** insätt: **häringer,** *m.* [*Jfr Isl.* hæringr] *grå häst, grålle. ss hästnamn.* lego ... haquino, famulo meo ... equm meum grisei coloris, dictum hæringen *SD* **6**: 237 (1350).

" " " 2 r. 31 uppifr. läs: häniskо

" " " " r. 31-32 uppifr. läs: häniskom

" " " " r. 31 nedifr. läs: 496 (*se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* **1**: 50; *jfr ib* 151, **2**: 68).

" " " " r. 5 nedifr. eft. **herra.** till.: **harra** (*dat.*) *SD NS* **2**: 495 (1412, *på tre st.*), *ib* (1412, *på fyra st.*).

" 563 " 2 r. 15 nedifr. eft. **folklands-,** till.: **fä-,**

" " " " r. 13 nedifr. eft. **skip-,** till.: **slots-,**

" 565 " 1 r. 16 nedifr. frf. **härskap** insätt: **härse,** *m.* [*Jfr Isl.* hersir] *ss tillnamn.* petrus härse *BSH* **1**: 137 (1371).

" " " 2 r. 11-12 uppifr. läs: **diäfla-, himirikis-, himna-härskap.**

" " " " r. 12 nedifr. läs: **härskap (häskap. herskap.**

" " " " r. 8 nedifr. läs: häskapino

" " " " r. 8 nedifr. läs: 155 (*jfr* 327).

" 566 " 1 r. 30 nedifr. frf. **härsnär** insätt: **härskri,** *n. härskri; rop, (högljudt) tal.* the hadhe ey anneth for här skrij paa all tingh *BSH* **5**: 124 (1506).

" " " " r. 4 nedifr. eft. **härtogher.** till.: *Jfr* **ryza härtoghe.**

" " " 2 r. 8 uppifr. eft. 198. till.: *Jfr* **härtoghdöme.**

" " " " r. 30 nedifr. frf. **härvapn** insätt: **härva,** *se* **harva,** *f.*

" " " " r. 27 nedifr. läs: *torkställning bestående af långa stänger vågrätt insatta i upprättstående pålar el. stolpar; det vid en sådan ställning fästa höet; stack.*

" " " " r. 15-14 nedifr. *Jfr* **hyllevander.** utgår.

" 567 " 1 r. 15 uppifr. eft. (1507). till.: M. män til hästa *MB* **2**: 255. *ib* 254.

" " " " r. 15-16 uppifr. läs: **fodher-, hängi-, hörro-, kin-, klyfia-, korn-, lös-, ridha-, sadhla-, skiuts-,**

" " " " r. 15 nedifr. läs: *f.; Dahlgren, Glossar.* 406.

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. 102. till.: — **hästamodhir,** *f. sto med hingstföl? SD NS* **2**: 699 (1413). *Jfr* **horsamodhir.**

" " " " r. 12 uppifr. eft. 732. till.: — **hästastadha pänningar (hestestade peninge),** *m. pl. afgift för aflösning af skyldigheten att underhålla konungens*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

och hans tjänstemäns hästar. DD 1: 198 (1506, *afskr.*). *Jfr Styffe, BSH* 4: CXLV.

Sid. 567 sp. 2 r. 15 uppifr. eft. 218. till.: — **hästa äng,** *f. för hästbete afsedd äng. SD NS* 2: 605 (1413, *gammal afskr.*).

" " " " r. 25 uppifr. eft. (1507). till.: *BtFH* 1: 315 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

" " " " r. 23 nedifr. frf. **hätsker** insätt: **hätskelikhet,** *f. hätskhet, fientlighet. FM* 531 (1511).

" " " " r. 5 nedifr. läs: **hät. het** *Di* 135),

" " " " r. 3 nedifr. läs: *hätta, kapuschong, mössa. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 290 *f.*

" 568 " 1 r. 16-17 uppifr. läs: **biugh-, klädha-, manna-, provasta-, prästa-,**

" " " " r. 18 uppifr. läs: *hättebröder, Tyska borgare i Stockholm hvilka efter kon. Albrekts tillfångatagande 1389 bildade ett mot Svenskarne fientligt parti.*

" " " " r. 20-21 uppifr. läs: *klädesplagg med vidfogad hätta el. kapuschong? ett stycke kläde hvaraf en hätta skulle göras? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 291.

" " " 2 r. 28 nedifr. eft. **höghväldis-,** till.: **iudha-,**

" " " " r. 27 nedifr. läs: **prästa-, väruldshöfþinge.**

" " " " r. 14 nedifr. eft. 7994. till.: *Jfr* **härads-, häradh-höfdhinger.**

" " " " r. 9 nedifr. frf. **högöra** insätt: **höfta,** *v. Jfr* **genhöfta.**

" 569 " 1 r. 23 nedifr. eft. 135. till.: *Jfr* **höghvälde.**

" " " " r. 16 nedifr. frf. **höghbyrdhoghet** insätt: **höghbyrdhogher (högbördoger),** *adj. högboren. FM* 612 (1514).

" " " 2 r. 25 nedifr. eft. 198. till.: **högerliga** *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*).

" 570 " 1 r. 18 nedifr. läs: **högher** (*pl.* **-ar**), *m.* [*Isl.* haugr. *Fgutn.* haugr]

" " " " r. 17 nedifr. eft. 8558. till.: en gardh i älinge, som ligger näst höghana i thäm sama bynom *SD NS* 1: 601 (1406). aff hädhen högh (*d. v. s. från heden el. urminnes tid; jfr Fnor.* frá heiðnum haugi) *HSH* 29: 51 (1489); *jfr* **hös 2.**

" " " " r. 8 nedifr. eft. **höxter.** till.: **hogxter: -e** *Bir* 5: 123 (*jfr* 143). **hoxstir** *ib* 2: 137 (*jfr* 341); **-om** *ib* 267 (*jfr* 343); **-e** *ib* 4: 136 (*jfr* 525). **hoxter: -a** *Ber* 21 (*jfr* 295).

" " " " r. 7 nedifr. eft. 39; till.: *HelsL V* 13: 3;

" " " 2 r. 17 uppifr. eft. **högha altare.** till.: höxte altare *VKR* 77.

" " " " r. 5-4 nedifr. läs: **alna-, famns-, ful-, husa-, iäm-, knä-, manz-, of-,**

" 571 " 1 r. 4 uppifr. eft. 7340. till.: *FH* 9: 8 (1508, *nyare afskr.*).

" " " " r. 24 nedifr. läs: **högfädhogher** *Ber* 96 (*jfr* 298). **högfädhoghr** *ib* 77 (*jfr* 297). **höghfärdhugher.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. 76. till.: — *Jfr* **ofhöghfärþogher.**

Sid. 571 sp. 2 r. 8 uppifr. eft. (122, 52). till.: — *föröka, låta tillväxa, fortplanta.* konan war skapadh mannenom til hiälp at höghia (*Cod. B* ökia 535) mankynith *MB* 1: 87. *ib* 85.

" 572 sp. 2 r. 22 nedifr. eft. **kyndilmässo-,** till.: **palmsunnodags-,**

" 573 " 2 r. 10 uppifr. eft. 345. till.: *Jfr* **höghbälde.**

" " " " r. 14 uppifr. frf. **höker** insätt: **höghvärdhogher,** *adj. högvördig. SJ* 397 (1473).

" " " " r. 21 uppifr. läs: *hök (el. falk)*

" " " " r. 27 uppifr. eft. 129. till.: then siätte primsdagh är nyttelik til all weydhespil oc höka at taka *LB* 1: 94 (*s.* 491).

" 574 " 1 r. 23 uppifr. eft. (51, 22). till.: **hör** *FM* 344 (1507).

" " " " r. 23 uppifr. eft. *impf.* till.: **hordhe** *Bir* 3: 325 (*jfr* 483); *Su* 384 (*jfr* 476).

" " " 2 r. 27 uppifr. eft. **a höra.** till.: — **höra pa,** *höra på. Lg* 39.

" " " " r. 6 nedifr. läs: **o-, thung-hördher.**

" 575 " 1 r. 19 uppifr. eft. 4518. till.: *Jfr* **ivir-, o-hörogher.**

" " " " r. 29 uppifr. läs: *horhus.* hötte hänne

" " " " r. 10 nedifr. eft. **hörls** till.: *Bir* 2: 37 (*jfr* 339); *Ber* 53 (*jfr* 296);

" " " 2 r. 15 nedifr. läs: [*Fnor.* haustr. *Isl.* haust]

" 578 " 1 r. 15 uppifr. läs: (1348). **hii** *ib NS* 2: 516 (1412, *nyare afskr., på tre st.*), 522 (1412). **hij** *ib* 516 (1412, *nyare afskr., på sju st.*)),

" 580 " 1 r. 30 uppifr. eft. 70. till.: — *af.* han är halla ilder ij sik *Fl* 1163.

" 581 " 2 r. 4-5 uppifr. läs: *Jfr* **aptan, freadagher, morghon, oþinsdagher, somar, sunnodagher,** *äfvensom* i fasto, i höstas, i varas, i vinters, i vintras *under* **fasta, höster, var, vinter.** *Jfr ock* **II 7** *a.*

" " " " r. 23 uppifr. eft. *Fl* 2. till.: — *Jfr* **hvar-, hädhan-, thär-i fran.**

" 582 " 1 r. 16 uppifr. eft. 41. till.: — *Jfr* **in-, ut-i genom.**

" " " " r. 29 nedifr. eft. 156. till.: — *med gen. omedelbart före* mällom. gingo the . . . fram mith j theres mellan *Lg* 3: 542.

" " " " r. 11 nedifr. läs: **här-, thär-i mällom. — i nu,** *nu, nyss. BSH* 5: 395 (1510).

" " " " r. 9 nedifr. eft. 2433. till.: — **i sunder,** *adv.* [*Isl.* í sundr] *i sönder. Di* 98.

" " " 2 r. 28 uppifr. eft. ia, till.: *säga ja.* sagdhe han gladhelika ja ja, oc giordhe gerna äptir hans vilia *Bil* 854. — *särsk. i förbindelse med prep. el. inf.*

" 583 " 1 r. 7 uppifr. eft. **iach** till.: *Iv* 1861;

" " " " r. 8 uppifr. eft. **jaoh** till.: *Iv* 1852;

" " " " r. 16 uppifr. eft. 231. till.: **-igh: giordigh** (*för* **giorde iagh**) *RK* 1: (*LRK*) *s.* 224 (*jfr s.* 291).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 583 sp. 1 r. 20 uppifr. eft. 61. till.: **mäk** *BSH* 5: 568 (1517).

" " " " r. 25 uppifr. eft. 619. till.: **vid** *(ändradt till* **vi***)* *Iv* 4844.

" " " " r. 25 uppifr. eft. *dat.* till.: *(och ack.)*

" " " " r. 26 uppifr. läs: 545; *jfr ib* 574.

" " " " r. 31 uppifr. eft. **war** till.: *MB* 1: 44.

" " " " r. 17 nedifr. eft. 182. till.: **ooss** *ST* 23; *RK* 1: 1015 (*i rimsl. med* rooss). **aas** *BSH* 5: 589 (1517, *på tre st.*), 590. **us** *Bir* 4: *(Avt)* 184; *KS* 36 (94, 39). **vs** *MD* 172 *c.*

" " " " r. 12 nedifr. eft. 5930. till.: jak arm synderska *Ber* 95. *ib* 93.

" " " 2 r. 11 nedifr. eft. 65. till.: — *Jfr* **be-iaka.**

" 584 " 1 r. 24 nedifr. frf. **idhan** insätt: **idha,** *f.* [*Isl.* iða] *ida, tillbakaströmmande vatten i en älf, bakvatten. VAH* 24: 262 (1434).

" " " " r. 31 nedifr. eft. 857. till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 100 *f.*

" " " " r. 19 nedifr. eft. *Inl.* till.: **idron** *FM* 41 (1425), 42.

" " " " r. 18 nedifr. eft. (1502). till.: **jdhirt** *Bir* 3: 259.

" " " " r. 16 nedifr. eft. *m.* till.: **idrum** *Bir* 4: *(Avt)* 184 *(på två st.).*

" " " " r. 15 nedifr. eft. *ib.* till.: **yþrom** *SD* 5: 639 (1347).

" " " " r. 15 nedifr. eft. (1346). till.: *n.* **idhro** *MP* 1: 300.

" " " " r. 12 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **jthra** *Bir* 3: 259. **idra** *ib* 4: *(Avt)* 184 *(på tre st.).*

" " " " r. 6 nedifr. eft. 8. till.: *gen.* **idra** *Bir* 4: *(Avt)* 184.

" " " " r. 5 nedifr. eft. *ib.* till.: **idhorom** *Bir* 3: 259.

" " " 2 r. 21 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Kock, Ark f. Nord. Fil.* 2: 101.

" " " " r. 7 nedifr. läs: **(ydka** *KS Fragm.* 12 *(på tre st.*). **itka·**

" 585 " 1 r. 29 uppifr. frf. **idhkan** insätt: **idhka,** *f. verksamhet. MD* 434.

" " " " r. 16 nedifr. eft. 238. till.: **ikkeligha** *Lg* 3: 370. **ydkeligha** *KS Fragm.* 14.

" " " 2 r. 13 uppifr. *Jfr* **ofldhkeliker.** utgår.

" " " " r. 31 uppifr. läs: **idhn (ydhin** *Lg* 234**),**

" " " " r. 28 nedifr. eft. **2)** till.: *sysselsättning, verksamhet. Lg* 234. —

" 586 " 1 r. 20 nedifr. eft. *ib.* till.: — *sätt att gå till väga, bruk, sed. MP* 2: 299.

" " " 2 r. 16 nedifr. eft. (1347). till.: — *färdighet, idrott.* barn ther födis *(på den trettionde primsdagen)* fölghir margh idrät *LB* 1: 95 *(s.* 495*).*

" 587 " 1 r. 6 nedifr. eft. *v.* till.: **1)**

" " " " r. 4 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **2)** *bjuda i stället el. i utbyte. SD NS* 2: 741 (1413).

Sid. 587 sp. 2 r. 4 uppifr. eft. 168. till.: *Jfr* **byggia i gen.**

" " " " r. 25 uppifr. frf. **i gen fulla** insätt: **i gen fanga,** *v. återfå. BtRK* 330 (1483, *orig.).*

" 588 " 1 r. 22 uppifr. frf. **i gen lata** insätt: **i gen köpa (i geen-),** *v. återköpa. SD NS* 2: 752 (1414).

" " " " r. 17 nedifr. frf. **i gen ropa** insätt: **i genom stinga (jginum-),** *v. genomstinga.* klädhit känne ey at thz jginum stingx *Bir* 3: 77. *Jfr* **stinga i genom, genomstinga.**

" " " 2 r. 18-20 uppifr. **i genom stinga — genom stinga.** utgår.

" " " " r. 30 uppifr. frf. **i gen vinna** insätt: **i gen vaxa,** *v. växa åter.* bläd swa kaal at han ii geen waxir *GO* 1069. *Jfr* **vaxa i gen.**

" " " " r. 31 uppifr. eft. 147. till.: *Jfr* **vinna i gen.**

" " " " r. 31 nedifr. frf. **i gen äskia** insätt: **i gen välia,** *v. välja i stället, välja till efterträdare. FM* 286 (1506).

" 589 " 1 r. 1 uppifr. frf. **ikorne** insätt: **ikorn,** *m.* = **ikorne.** röfuade een jkorn bort aff kallholld boar *BtFH* 1: 88 (1467, *nyare afskr.*).

" " " " r. 4 uppifr. eft. *L.* till.: — **ikorna pänningar (ykorna-),** *m. pl. afgift utgående ss lösen för ekorrskinn som erläggas i skatt till kronan?* per . . . nouas imposiciones . . . dictas wlgariter snekkiopeninger, warghapeninger, ykornapeningger *SD NS* 2: 550 (1412).

" " " " r. 24 uppifr. läs: **fota-, fots-il**

" " " " r. 31 nedifr. *endast* utgår.

" " " " r. 26 nedifr. eft. 4087. till.: thet är ey radh lengher yla om thetta sloth *BSH* 5: 138 (1507).

" " " " r. 15 nedifr. frf. **ilbraghdh** insätt: **i lata,** *v. hälla i, ifylla. Bir* 2: 124. *Jfr* **lata i.**

" " " " r. 14 nedifr. läs: 882. *Ss komp. och superl. nyttjas* **värre** *och* **värster),**

" 590 " 1 r. 19 nedifr. läs: 5: 100. **ilt klok** *MD (S)* 308**),**

" " " 2 r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **oilladher,**

" " " " r. 23 uppifr. frf. **illan** insätt: **illaluktande,** *p. adj. illaluktande. LB* 14: 12 *(s.* 479*).*

" " " " r. 31 uppifr. frf. **ilradh** insätt: **ilning (ylningh),** *f. dröjsmål, uppskof. HSH* 24: 122 (1518).

" " " " r. 27 nedifr. frf. **ilthydhe** insätt: **ilsnedhoghet (ijllsnedugheth. -ir),** *f. illslughet. HSH* 24: 95 (1517).

" 591 " 1 r. 13 uppifr. eft. 490. till.: *Jfr* **synda ilzka.**

" " " " r. 10 nedifr. frf. **iläte** insätt: **iländer (i lender),** *adj. VGL I R* 1: *pr. i var.*

" " " 2 r. 13 uppifr. frf. **impa** insätt: **imber**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

freadagher (hymmer friedagher), *m. fredag näst efter en af qvatemberdagarne. Sv. Kyrkobruk* 291. *Jfr* **tämper freadagher.** samt: **i mot, i mote,** *se* **mot.**

Sid. 591 sp. 2 r. 30 nedifr. frf. **impetrera** insätt: **impare (ympare),** *m. skötare.* wintränna ympare *Bir* 4: 63.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 431. till.: *GO* 257, 675. *Jfr* **thär in 1.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. (1449). till.: — **in gen (-geen),** *adv. emot.* hwar ormen trädhir a stiärtin han wändhir ä howdhit in geen *GO* 412.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **här-, thvärs-in, thär-in 2.** — **in a,** *prep. L.*

„ 592 „ 1 r. 5 uppifr. eft. (1409). till.: — *Jfr* **här in i.**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. *prep.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 213. till.: — *till, med afs. på, emot.* huru sanctus ansgarius hafdhe sik in til sik sielfuan *Ansg* 243.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **inanama** insätt: **inakare (ind-),** *m. inåkare, införare, inkörare. DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*). *Jfr Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 47.

„ 593 „ 2 r. 13 uppifr. läs: **innerster. ingerster),**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 263. till.: en trägard belägin ... ingerst i grendan *SJ* 352 (1469).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 4990. till.: *Jfr* **fa in.**

„ 594 „ 1 r. 5 uppifr. eft. *L.* till.: **1)** *fara in, falla in, rycka in.* infarä ther i landit *FM* 115 (1497-1501). **2)**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. *Jfr* **flödha in.** utgår.

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **fläla.**

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. eft. 100. till.: — *låta inträda i besittningen (af). SD NS* 2: 833 (1414).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *(af).* till.: *SD NS* 2: 833 (1414). —

„ 595 „ 1 r. 7 nedifr. eft. (1506). till.: **innedömer** *HSH* 24: 155 (1518).

„ 597 „ 1 r. 18 uppifr. läs: **härads-, krono-, smabola-**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1508). till.: **2)** *hålla inne.* all then skath, jak indholthe eder til hand *BSH* 5: 104 (1506).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 41. till.: *Jfr* **häghna in.**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **in händer** insätt: **inhämta (jnhämpta),** *v. hämta in, föra till land. RK* 2: 460. *Jfr* **hämta in.**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **in kasta** insätt: **in kalla,** *v. inkalla. HSH* 24: 104 (1517).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 201. till.: *Jfr* **kräfia in.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1465). till.: *Jfr* **köpa sik in.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **inlagh,** *n.* — **inlags fä**

Sid. 597 sp. 2 r. 24 nedifr. frf. **inlas** insätt: **inlana (-lona),** *v. inlemna ss lån. FM* 554 (1512). *Jfr* **lana in.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. frf. **inledhis** insätt: **inledhing (-ledung),** *f.* = **inländing.** hon ... bidher ... konung erik at forda herra haquone friid gifwa och inledung (*för* inledning? *el. möjl. för* inlending?) *SD NS* 2: 774 (1414). *Jfr MELL Eps* 8: 1, *hvarest var. hafva* inledning *i st. f.* inlänningin *i texthandskriften.*

„ 598 „ 1 r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till.: **läggia in** *samt*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: *tillåtelse att återkomma i riket; böter genom hvilkas erläggande en edsöresbrytare fick tillåtelse att vistas i riket.*

„ „ „ 2 r. 9 nedifr. eft. **half-,** till.: **o-,**

„ 599 „ 2 r. 12 nedifr. eft. 246. till.: — *af.* een man är ilder innan sik *Fl* 1022.

„ 600 „ 2 r. 22 uppifr. eft. 18. till.: *Jfr* **thär innan til.** — **innan vidher,** *se* **thär innan vidher.**

„ 601 „ 1 r. 24 uppifr. eft. **for-,** till.: **hvar-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 63. till.: *Jfr* **thär inne i.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *besittning el. förvar, för.* som äi hawer fult viþär hättä antviggiä syalwer allr inne med (*innestående hos*) androm mannom *SD* 5: 636 (1347).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *L.* till.: *inhysesfolk. SD NS* 2: 829 *i var.* (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **innehalda** insätt: **inne dylla,** *v. fördölja, förtiga. SO* 103. samt: **innedöme,** *se* **ingedöme.** äfvensom: **inne göma,** *v. innesluta, instänga. Al* 7269.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **8)** *vidmakthålla, bevara.* alla vara äro ... inne halda (*Cod. B* oppe halda) *Iv* 793.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1510?). till.: *Jfr* **kätta inne.**

„ 602 „ 1 r. 17 nedifr. eft. **innirliker.** till.: **jnneliker.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 46. till.: — *med dat.* min son ... är honum vinlicastir oc jnnelikastir (*intimus*) i hiärtano *Bir* 2: 67.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. frf. **innelykke** insätt: **innelustas,** *v. refl. hafva sin lust el. sitt nöje i (ngt). Su* 3.

„ 603 „ 1 r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: **täppa inne,** *äfvensom*

„ „ „ „ r. 23 uppifr. frf. **inplanta** insätt: **inoffra,** *v. inlemna el. insätta ss offer.* mz the andra iomffrur ther waro jnoffradha *Lg* 3: 623.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **inryme,** *n. pl.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. frf. **insa** insätt: **inrätta,** *v. framsätta (mat), servera. Lg* 1036. *Jfr* **rätta in.**

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 603 sp. 2 r. 8 uppifr. frf. **insighel** insätt: **insegul (-guldh),** *n.* [*Ä. Dan.* inseguld] *guldtråd. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 563, 570; *Larsen, Aarb. f. Nord. Oldk. 1915 s.* 5, 22 *f.*, 47 *f.*, 55 *f.*; *Dahlgren, Glossar.* **unseguld.** *TK* 275.

" " " " r. 24 uppifr. eft. 1686. till.: *Jfr* **härads insighel.**

" " " " r. 18 nedifr. eft. (1491). till : **insägh[l]e** *SD NS* 2: 581 (1413).

" 604 " 2 r. 9 uppifr. eft. 484. till.: *Jfr* **skaffa in.**

" " " " r. 25 uppifr. läs: indskiude] **1)**

" " " " r. 24 nedifr. eft. 145. till.: **2)** *skjuta in, sträcka sig in. SD NS* 2: 485 (1412). *Jfr* **skiuta in.**

" " " " r. 4 nedifr. eft. 523. till.: *Jfr* **skriva in.**

" 605 " 1 r. 18 uppifr. frf. **insnäria** insätt: **insmidder,** *p. adj. insnärjd, införlifvad.* äro ... mange insmide mz diäfflenom j sinna synda ilhärdzsko *JP* 34.

" " " " r. 14 nedifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **stigha in.**

" 606 " 1 r. 27 uppifr. läs: *af egendom, af en ställning el. syssla).* infördhe hon oc insatte igen ... karl vdsson ... i the sama godz *SD NS* 2: 833 (1414).

" " " " r. 5 nedifr. läs: 5145. **5)** *mottaga, uppbära. SR* 52. **6)**

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. *odling.* till.: *Jfr emellertid Pipping, Stud. i Nord. Fil.* 5: 6 *s.* 14.

" 607 " 1 r. 8 uppifr. eft. 759. till.: — *Jfr* **thränggia in.**

" " " 2 r. 13 nedifr. frf. **iomfru** insätt: **i nöghia,** *v. åtnöjas. opers. med. dat. SD NS* 2: 645 (1413), 676 (1413). samt: **io,** *se* **iu.**

" 608 " 1 r. 6 uppifr. läs: **(-ir. -ar** *SD NS* 2: 758 (1414)**),**

" " " " r. 25 nedifr. eft. *Jfr* till.: **adhal-,**

" " " " r. 24 nedifr. eft. **aterläghu-,** till.: **attungs-, bryst-,**

" " " " r. 23 nedifr. eft. **en-,** till.: **fanga-,**

" " " " r. 22 nedifr. eft. **kirkiu-,** till.: **köp-,**

" " " " r. 21 nedifr. eft. **oþol-,** till.: **oþols-,**

" " " " r. 21 nedifr. eft. **panta-,** till.: **rogh-,**

" " " " r. 20 nedifr. läs: **sädhis-, täkta-, um-, ut-, värnar-, ärfþa-, ärve-, ödhe-, ödhis-iorþ.**

" 609 " 1 r. 20 uppifr. eft. (1419). till.: *Jfr* **iordhskatter. — iordha skipt,** *f. jordskifte, (undersökning om) fördelning af till en by hörande egor. SD NS* 2: 854 (1414).

" " " " r. 26 uppifr. eft. (1419). till.: — **iordha skript,** *f. jordregister. SD NS* 2: 706 (1413).

" " " " r. 27 uppifr. eft. 167. till.: — **iordha skötning,** *f. skötning af jord. SD NS* 1: 464 (1405).

" " " " r. 27 nedifr. eft. **iorþägha.** till.: — **iordha ägholuter,** *m. lott el. andel i jordegendom, jordlott. SD NS* 2: 590 (1413).

Sid. 610 sp. 2 r. 22 uppifr. eft. *m.* till.: [*Jfr Mnt.* erdrök]

" " " " r. 29 uppifr. frf. **iordhskräppa** insätt: **iordhskatter,** *m.* = **iordha skatter.** *FM* 73 (1502?).

" " " " r. 29 uppifr. eft. *Tourn.?* till.: *anchusa officinalis Lin.? Jfr Nathorst, Ark. f. Bot.* 2: 9 *s.* 7; *Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 26; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 329.

" " " " r. 20 nedifr. eft. *L.* till.: *jordegande.* the andre som jordhäghandis ära i ... boolbynom *SD NS* 2: 854 (1414).

" " " " r. 9 nedifr. eft. irboteth till.: *(bör vara* in loteth, *se Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 352*)*

" 611 " 1 r. 23 nedifr. frf. **istaþ** insätt: **isop,** *se* **ysop.**

" " " " r. 3 nedifr. läs: **(ystirlöver: ystirlöff** *GO* 359**),**

" " " " r. 1 nedifr. läs: ystirlöff

" " " 2 r. 10 uppifr. frf. **i tända** insätt: **it,** *se* **þu.**

" " " " r. 11 uppifr. eft. 220. till.: — *tända, påtända.* medh theris ... ytende lwnther *BSH* 4: 219 (1497).

" " " " r. 16 nedifr. läs: **3)** *vid komp. och superl. a) vid komp.*

" 612 " 1 r. 15 uppifr. läs: 5500. *b) vid superl.*

" 613 " 2 r. 18 uppifr. eft. 142. till.: — **iuþa smasven,** *m. Judisk gosse. Bu* 22.

" " " " r. 30 uppifr. eft. jól] till.: *L.*

" 614 " 1 r. 30 uppifr. eft. 284. till.: — **iula vist,** *f.* [*Isl.* jólavist] *vistelse under julen, julfirande.* han kom til gardrike til iwla vist *MD* 358.

" " " 2 r. 9 nedifr. läs: **iungfru fäghrind (iomfrv fägringh),**

" 615 " 1 r. 29 uppifr. eft. 25. till.: **iunkhärre** *HelsL Ä* 16: *pr.*

" " " " r. 16 nedifr. eft. juncherre] till.: *L.*

" " " 2 r. 31 nedifr. eft. **iui.** till.: **iwe** *Iv (Cod. C)* 1952.

" 617 " 2 r. 8 uppifr. eft. 380. till.: — *på, efter.* the sende bod ower bodh thil mik *BSH* 5: 348 (1509).

" " " " r. 13 nedifr. eft. 417. till.: **6)** *ofvan, ofvanför, förut.* som offwer sagdis *Lg* 822.

" " " " r. 7 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bort-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. **här-,** till.: **kring-,**

" " " " r. 6 nedifr. eft. **thvärs-,** till. **þvärt-,**

" 618 " 1 r. 9 uppifr. frf. **ivirbliva** insätt: **ivirbiudha (ower-),** *v. befalla, öfva myndighet, regera. MB* 1: 103.

" " " 2 r. 26 nedifr. eft. 142. till.: **10)** *olofligen gå in (på annans område), göra intrång.* hwiliken by geranes äller brethauik öfuer fara *(för* far*)* oppa annan, han bother äpter laghen *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*).

" " " " r. 26 nedifr. läs: **11)**

" " " " r. 21 nedifr. läs: **12)**

" " " " r. 18 nedifr. läs: **13)**

" " " " r. 14 nedifr. frf. **ivirflyta** insätt: **ivir-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 644 sp. 2 r. 25-26 uppifr. läs: kantarakápa. *Ags.* canterc*æppe]

„ „ „ „ r. 26-27 uppifr. läs: *kåpa som af de andliga bäres vid ämbetsförrättringar (dock ej af den messa förrättande presten), särsk. vid utförandet af (kor)sången; motsvarande Mlat. pluviale*, cappa, cappa choralis, cappa cantoris. *Jfr Cederschiöld, Aarb. f. Nord. Oldk. 1887 s.* 61 *f.; Bock, Gesch. der liturg. Gewänder des Mittelalters* 2: 287 *f.*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 1440). till.: *Jfr* **korkapa.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **kante** insätt: **kantariakor (-koor),** *m.?* [*Jfr Ä. Dan.* kantori; *Mlat.* cantoria] *sångkor.* eth glaswindögha som kantariakoor til hörer *BYH* 1: 202 (1391).

„ 645 „ 1 r. 8 uppifr. läs: **(kanekageld** *SD NS* 2: 809 (1414). **canika**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **kanz (kansz. kans),**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. (1510). till.: *Jfr* **skanz.**

„ „ „ „ r. 28-29 uppifr. läs: *och ofta med hufvudbetäckning försedd öfverklädnad*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *kåpa.* till.: *Jfr Grimm-Hildebrand, Wörterb.* 5: 188 *f.*; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 447 *f.*, 2: 281-283; *Heyne, Deutsch. Hausaltert.* 3: 290 *f.*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: *kapuschong, hätta.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *hörande prydnader el. beslag. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 289.

„ „ „ 2 r. 10-11 uppifr. läs: *till en kappa el. kåpa hörande (prydande) band el. bräm; se* **ladh.** *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 283.

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: *utan hufvudbonad, barhufvad.* bakbundin oc kapolös *(capite discoopertus)* *Bo* 189.

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: *förvaras,*

„ 646 „ 1 r. 20 uppifr. läs: *afskr.*); **-alet** *SD NS* 2: 827 (1414).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **kapitenare.** till.: capiteyn för the rytters j stocholm liggie *FM* 175 (1504).

„ „ „ 2 r. 3-5 uppifr. läs: **kappi?** *n.?* [*Jfr Fin.* kappa] *ett visst mått för järn.* 15 marcas denariorum in unum cappi jern *SD* 2: 153 (1293, *nyare afskr.*). *Jfr Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 136 *f.*; *Tamm, Etym. ordb.* 416.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **glas-,** till.: **guds likama-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **kopar-, lagha-, laxa-, ler-,**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **minna-, minnis-- miodh-, miodha-, mässings-, nytia-, offers-, olio-,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **ost-,** till.: **osta-,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **silf-,** till.: **skapt-, smyrilsa-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **tin-,** till.: **tol-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **vatn-,** till.: **vatu-,**

Sid. 646 sp. 2 r. 16 nedifr. eft. **yrta-,** till.: **ämbitis-,**

„ 647 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 133. till.: cardamomum är twa kyns eeth thera är störra oc thz andra mindre *LB* 3: 149.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 252 till.: *GO* 153, 442.

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **drifte-,** till.: **forsa-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **krykio-, ladhugards-, laxa-, legho-, logho-, lögho-, löse-, lösninga-, mala-, mora-,**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **rods-, skogha-, skäria-, spa-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **ända-, öia-karl**

„ „ „ „ r. 20-19 nedifr. läs: **karni,** *se* **karve.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: 296; *Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 138 *f.*

„ 648 „ 1 r. 14 uppifr. eft. *n.* till.: **karskt** *LB* 7: 95.

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. *fartyg.* till.: *Jfr Falk, Altnord. Seewesen* 93 *f.*, 98 *f.*

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *ib.* till.: carni *(för carui)* er dansth komyn *ib* 6: 284. taka ... kyrsebära kärna karni *(sannolikt för* karui*)* oc plomkärna *ib* 1: 98.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. *Jfr* **karni.** *utgår.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *gröt?* till.: *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 82 *f.*; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 17; *Noreen, Vårt språk* 3: 162.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. *stock?* till.: *Jfr Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 140; *Noreen, Altschwed. Gramm. s.* 264.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **koto-, lut-, sten-, svika-, ut-, vaþa-, väþia-, äptirkast.**

„ 650 „ 1 r. 13 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **mot-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. **forkastale** *samt* utgår.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *Jfr* till.: **sten-,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **forkastel, skastel,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **löf-,** till.: **viþ-,**

„ „ „ „ r. 23-19 nedifr. **kaster—qvaster.** utgår.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. frf. **kastilse** insätt: **kaster,** *se* **koster.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. frf. **kastlaþa** insätt: **kasting,** *f.* *Jfr* **upkasting.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 118 till.: *Jfr* **up-, utkastning.**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **(katidza. kattizza: -or** *SD NS* 2: 580 (1412-17, *gammal afskr.*)),

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: katitsa. *Jfr Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 141]

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. katsi] till.: *katsa,*

„ „ „ „ r 31 nedifr. eft. *ut?* till.: *el. måhända snarast* = **katiza.** *Jfr Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 141; *Ekman, Norrlands jakt och fiske s.* 302, 317 *f.*, 421.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *Lin.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 26.

„ 651 „ 1 r. 29 uppifr. läs: *impf.* **keste. kästhe** *SD NS* 2: 490 (1412). **kesade: -adis** *BGG* 299.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 652 sp. 1 r. 22 nedifr. 4331, utgår.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 282. till.: — *bråk, oro? missöde?* hans fader wlte honom thz kiiff *RK* 1: 4331.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **kil** insätt: **kikare,** *m. Jfr* **stiärno kikare.**

„ 653 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *ib.* till.: **kiörkia:** -io *ib* 2: 648 (1413).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **hundaris-,** till.: **hä-rads-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **munka-,** till.: **romara-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **tolfta-, ödhe-**

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. **kyrkiu-** *L.* till.: **kerkio bygnig** *Bu* 184.

„ 654 „ 2 r. 22 uppifr. eft. *L.* till.: pa domkirkionne kirkiomessä dagh *SD NS* 2: 750 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **kyrkye-.** till.: **körkio-** *SD NS* 2: 687 (1413). **körkyo-** *ib* 686.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. (1402). till.: mädh kirkäräät äller wärildzrät *ib* 636 (1407).

„ 655 „ 1 r. 12-13 uppifr. at—gyort, utgår.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *L.* till.: — **kirkiotalare (kyrkio-),** *m. person som pratar i kyrkan. JP* 9.

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. (1516-17). till.: — **kirkiotorn (kyrke-),** *n. kyrktorn. BSH* 5: 12 (1504).

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *kyrkvägg.* till.: a kerkio vägiom *Bu* 208.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *afskr.*) till.: wi holmwidher, kirkioprester i aasle, sante botuidzson oc aruidh niclisson, kirkiowärinde ther samma stadh *ib* 554 (1412). tolff öra päninga, som arlika skulu insätias i fors kiörkio wnder kiörkiowärende laas ok göma *ib* 648 (1413).

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. läs: *kärnmjölk.*

„ 656 „ 1 r. 15 uppifr. läs: [*Fdan.* kyruæl, kiruæl. *Ags.* cerfille, cyrfille. *Mnt.* kervelde.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. frf. **kitla** insätt: **kita,** *f. Jfr* **stenkita.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **krydda-,** till.: **laxa-,**

„ „ „ 2 r. 28 nedifr. läs: *Jfr* **gra-, hermelins-, klädhis-, manna-,**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **nat-, qvinna-, qvinno-, reghlo-, räfskins-, sarduks-, skin-,**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **undir-, vadhmals-**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **kiurtilsköt** insätt: **kiurtilklädhe,** *n. kläde till kjortel. SD NS* 2: 699 (1413).

„ 657 „ 1 r. 24 uppifr. läs: [*Ä. Dan.* kivenæb. *Jfr*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 347. till.: — *ss tillnamn.* biorn kialki *VGL* IV. 14: 2. —

„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till.: **anis-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **plom-,** till.: **plomo-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *f. peucedanum palustre Mönch.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 28, 53 *f.*; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 492 *f.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 81. till.: si quis biberit venenum vel aliquod mortiferum. bibat statim pipinellam kärört in aqua decoctam *ib* 7: 8.

Sid. 657 sp. 2 r. 2 nedifr. läs: **kiyti** (*el.* **kivti**) *Bu* 504 (*se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 51).

„ 658 „ 1 r. 27 uppifr. läs: **gasa-, geta-, hara-, hönsa-, kalva-, kidhia-,**

„ 659 „ 2 r. 12 uppifr. eft. *pass.* till.: *el. i part. pres. med pass. bet.* ära thessen ärande ok käromoll aff oss . . . kärende ok storlige klakande *BSH* 3: 146 (1463).

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **4)** till.: *väcka twist (om),*

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. (1403). till.: oppa thenne . . . gardhin . . . ath oppa tala ällir klagha *ib* 232 (1403).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **a-, be-, for-, fore-, pa-klagha.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: *Jfr* **a-, na-, äptirklaghan.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **klakke** insätt: **klaghare,** *m. Jfr* **aklaghare.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *Jfr* **lagh-, laghakland.**

„ 660 „ 1 r. 9 uppifr. läs: *f.* [*Isl.* klandan] *L.* = **klandran.** *SJ* 240 (1448).

„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **klandra** insätt: **klander,** *n.* [*Isl.* klandr] = **klandran.** *SJ* 252 (1456).

„ „ „ „ r. 18-19 uppifr. läs: **be-, oklandradher**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 108. till.: at klappe nogen man handlyffte (*med handslag förbinda sig till ngns tjenst, träda i ngns tjenst*) *BSH* 4: 181 (1494).

„ „ „ 2 r. 11 nedifr. frf. **klara** insätt: **klar,** *se* **glar.**

„ 661 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **1)** *klarhet,*

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. 149. till.: — *i små förhållanden lefvande.* klone oc öme almoghen (*pusillus grex*) *Su* 153.

„ 662 „ 1 r. 31 nedifr. frf. **kli** insätt: **kleverbladh,** *n. klöfverblad, klöfver, trifolium pratense Lin. LB* 7: 200 (*se under* **yrt**).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *Fr* 352;

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 91. till.: the rösten var sva klaar oc klingande aff sik, at hon matte höras öfvir alla wärdhlina *Ansg* 181.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 28, 54; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1448.

„ „ „ 2 r. 10 nedifr. eft. 254. till.: — *trans. klättra upp för el. i.* tha vildo the kliwa husit mz stighom *Lg* 957; *jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 36.

„ 663 „ 1 r. 25 uppifr. läs: **iärn-, spänne-klo.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: [*Fdan.* klofløk. *Mnt.* kluflök]

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **klokas** insätt: **klohamar,** *m.* [*Fdan.* klohamere. *Jfr T.* klauenhammer] *hammare med klufven nacke. ss tillnamn.* ketillo clohamær *SD* 2: 164 (1294).

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **lagh-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 663 sp. 2 r. 26 nedifr. eft. 1728. till.: hon . . . ringde klokkonne *KL* 337.

„ 664 „ 1 r. 1 nedifr. läs: **klooster** *SD NS* 2: 694 (1413); **klöster**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: 113. *dat.* **clostre** *Bu* 24),

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **abbota-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **qvinno-,** till.: **svarta brödhra-, svartbrödhra-, svartmunka-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1404). till.: *ib* 2: 701 (1413).

„ 665 „ 1 r. 7 nedifr. frf. **klostersidher** insätt: **kloster osidher,** *m. osed i kloster.* the tolff kloster osidhi *LfK* 208.

„ „ „ 2 r. 13 nedifr. läs: **rota-, trä-klubba.**

„ 666 „ 1 r. 13 uppifr. eft. 56. till.: i en linin klith (*för* kluth) *LB* 3: 89.

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **silkis-,** till.: **syne-,**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. *subst.* till.: fagher skrudh kläder gambla brwdh medh gola hare lokker *MD(S)* 221; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 16 *f.*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 208. till.: — *kläda sig, hålla sig med kläder.* sielfer skal iak mik skoa ok kläde *SD NS* 2: 645 (1413)

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *pl.* **kläþe.** till.: **klaþe** *ÖGL Vins.* 7: *pr.*; *Bu* 519 (*jfr Lg* 1022).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 26. till.: **klädir** *SGGK* 105.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: 37; *LB* 7: 2.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. (1340?). till.: for fyra mark oc tywghu i clädhe oc i pänninga *ib NS* 2: 59 (1508).

„ 667 „ 1 r. 28 uppifr. eft. **flädhra-,** till.: **floghels-,**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **hörro-,** till.: **ifaru-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **ivir-,** till.: **kapo-, karlmanna-, karlmanz-, kesars-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **kirkiu-,** till.: **kiurtil-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **lik-,** till.: **liks-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **mantol-,** till.: **midhal-,**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **nytia-,** till.: **offers-,**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **prästa-,** till.: **purpur-,**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. **riddarskaps-,** till.: **ryza-, silke-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **stafkarla-,** till.: **stafkarls-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **stikla-,** till.: **strids-, svet-,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: **värulds-, änkio-, änkiodoms-kläþe.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **glädhis-,** till.: **klosters-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **prädikara-,** till.: **reghlo-, renlifnads-,**

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. läs: (1501); klädhe *frf.* tienste *beror emellertid sannolikt på tanklös upprepning af det föreg.* klädhe, *och artikeln* **klädha thiänista** *torde alltså böra utgå; se Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 339 *f.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *L.* till.: — **klädhis litare,** *m. färgare. PM* 60.

Sid. 667 sp. 2 r. 22 nedifr. eft. 214. till.: — **klädhis vepa,** *f. klädestäcke.* iij hwide klädes weper *FM* 76 (1483, *daniserande*).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **cledaning.** till.: **clednig** *MD* 448.

„ 668 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **1)** *redskap hvarmed man trycker; stort sigill.*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. (1509). till.: **2)** *klämma, betryck, trångmål. FM* 226 (1505).

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 411. till.: *Jfr* **beklämma.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: **kläppa.**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **kläppa (-ter),** *v. L.*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 335. till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 112 *f.*

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **klärkbiläte**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. **skola-,** till.: **skörlifnads-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **värulds-, ämbitis-**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. frf. **klöf** insätt: **kläsn,** *f.?* herra niclas i twnom gaff conuentene här i askaby . . . til thera kläsn tw godz *SD NS* 2: 717 (1413).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. [*Isl.* klauf] till.: *L.*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **klöster** insätt: **klöker (klöch),** *adj.* [*Sv. dial.* klak, klök, *Jfr Isl.* klökkr] *svag, icke stark; mild.* tha bliffuer thz en klöch och weech vinter *LB* 11: 9 (*s.* 472).

„ 669 „ 1 r. 7 uppifr. eft. 34. till.: insighle ärlicra ok välborna manna herra bo bosons riddara, ok thyrkil haralzsons knapa *BYH* 1: 195 (1385).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 418. till.: *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 203 *f.*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. knecht] till.: **1)**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 24. till.: **2)** *sven, vapensven, knape.* kung karl hylt aff honom mykin mon ffor andra riddere oc knecte *MD* 443.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **knifstynger,** *m.*

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: **stäkamäza- (stämmitza),**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *tillnamn.* till.: *SD NS* 2: 812 (1414).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **knoka** insätt: **knoe,** *m. Jfr* **fingra knoe.**

„ 670 „ 2 r. 6 uppifr. eft. **knään.** till.: **knäne** *LB* 14: 18 (*s.* 481, *daniserande*).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **knyppelskytta (knöppel-),**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: knöppelskyttha

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: (1506); *jfr Carlsson, Hemming Gadh s.* 143.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **knöpan** insätt: **knävärker,** *m. värk i knäna.* flör . . . knäuerk *LB* 14: 18 (*s.* 481, *daniserande*).

„ 671 „ 1 r. 13 uppifr. eft. 651. till.: — (*?*) *ss tillnamn.* johannes knøs *SD* 2: 304 (1299).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **kör** till.: *SD NS* 2: 700 (1413);

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 4957. till.: **kö** *SD NS*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

2: 847 *(1414, på två st.)*; **skatta kō** *BSH* 5: 491 *(1512, på två st.)*

Sid. 671 sp. 1 r. 25 uppifr. läs: *afskr.). — ss tillnamn.* in presencia ... birgeri ko *SD* 2: 531 (1308). — *Jfr* **miolka-, skatta-, yxna-ko.**

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. *form.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 868; *Falk, Altnord. Seewesen s.* 89.

" " " " r. 24 uppifr. eft. 16. till.: *Jfr* **nykokadher.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. *trollkarl.* till.: all diäfla samsät som trolkarla oc koklara idhna j liflom galdrom spadom, älla j ty at the bortuända licamlico sinnen af sinom naturlicom kraptom *MP* 1: 314. *ST* 535.

" 672 " 1 r. 29 nedifr. frf. **kolhuppadher** insätt: **kolf,** *se* **golf.**

" " " " r. 29 nedifr. läs: **kolhuppadher,** *adj.* [*Jfr Medeltidsengelska* coloppe, colhoppe, *stekt ägg med skinka, bräckt skinka med ägg*] *stekt på glödande kol, glödstekt; "glödhoppad"; öfver glöd stekt med skinka? Jfr Björkman, Arch. f. d. Studium d. neueren Sprachen* 101: 392 *f.*; *Noreen, Altschwed. Leseb.*, 2 *Aufl.*, *s.* 147.

" " " " r. 20 nedifr. läs: *m.* [*Jfr Finska* kolkka. *Sv. dial.* kolk, *m.*]

" " " " r. 19 nedifr. läs: 378 *f.*; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 213; *Saxén, Sv. Landsm.* XI. 3: 150 *f.*

" " " " r. 17 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *ib NS* 2: 482 (1412, *gammal afskr.*).

" " " " r. 12 nedifr. eft. *kollekt*, till.: *bön, slutbön;*

" " " " r. 11 nedifr. eft. *episteln.* till.: *Jfr Ducange,* Collecta 8; *Müller, Lexikon des Kirchenrechts,* 2 *Aufl.*, 1: 462 *f.*; *Geete, Jungfru Marie Örtagård s.* v, vi, 286.

" " " 2 r. 20 nedifr. eft, *n.* till,: *stycke tyg från Colchester i England. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 707.

" " " " r. 14 nedifr. eft. kolfr] till.: **1)**

" " " " r. 14 nedifr. eft. *spets*). till.: *Jfr Falk, Altnord. Waffenkunde s.* 97 *f.*

" " " " r. 11 nedifr. eft. 298. till.: **2)** *klubba?* the saliga bönder ... skiäpte thera kolfwa *(Klemmings uppl.:* kölwor 1: 2790*)* *RK i Hadorphs uppl. s.* 99. *Jfr* **kylva.**

" " " " r. 4 nedifr. eft. **kom.** till.: **kum** *VGL I Md* 1: 2, *VS* 1: *pr.*, *Þ* 7: *pr.*

" 673 " 1 r. 17 nedifr. eft. 409. till.: kom honom i hugh thz hälgha ordhit *Pa* 19; *se vidare under* **hugher 5.**

" " " " r. 4 nedifr. läs: *(åt el. till), bekomma, med prep.* at *el.* til.

" " " " r. 2 nedifr. eft. 394. till.: at byyn matte koma til jämföris *SD NS* 2: 807 (1414).

" " " 2 r. 7 nedifr. eft. 541. till.: — *med prep.* til. kom allom them til radha at the willo göra widh konungen nade *RK* 1: 2820. theris ondha raadh kom til enkte *MB* 2: 259.

Sid. 675 sp. 1 r. 24 nedifr. läs: **1)** *komma till, komma tillstädes. RK* 1: 466. **2)**

" " " " r. 23 nedifr. läs: **3)**

" " " " r. 15 nedifr. läs: **4)**

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. 88. till.: — **koma umkring,** *fullborda sitt kretslopp, gå till ända.* tha thz aar är komith om kring *Fl* 1046.

" " " " r. 6 uppifr. eft. 218. till.: **2)** *uppresas, uppföras, uppbyggas.* i litin tima kom murin aller fulkomlica vpp *Lg* 3: 243.

" " " " r. 6 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 8 uppifr. läs: **4)**

" " " " r. 24 nedifr. eft. 245. till.: **3)** *göra sitt bästa?* faren i gen ok komen ider wider *MD* 13.

" " " " r. 23 nedifr. eft. *Jfr* till.: **afstadh-,**

" " " " r. 22 nedifr. **när-, ovan-,** utgår.

" " " " r. 22 nedifr. läs: **pa-, um-, unt-,**

" " " " r. 21 nedifr. läs: **näst-, o-, ovan-, äptir-komande, ful-, gäst-, kär-,**

" " " " r. 6 nedifr. frf. **komilla bloma** insätt: **komber,** *se* **kumber.**

" 676 " 1 r. 3 uppifr. frf. **komilse** insätt: **komilsa,** *f. Jfr* **fulkomilsa.**

" " " " r. 3 uppifr. läs: **ful-, in-, til-, upkomilse.**

" " " " r. 27 nedifr. läs: **kompon** *GO* 495.

" " " 2 r. 13 uppifr. läs: **skola-, vidherdelskompan.**

" " " " r. 31 nedifr. läs: **muramästara-, skomakara-, smidha-, ämbitis-**

" " " " r. 10 nedifr. eft. compagne] till.: *förhöjning i ett fartygs akter;*

" " " " r. 10 nedifr. eft. *tak.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 1015; *Kluge, Seemannssprache s.* 418.

" 677 " 1 r. 21 uppifr. eft. 58. till.: räth aat skogen efter compassen *DD* 1: 172 (1499, *afskr.*).

" " " " r. 3 nedifr. läs: **all scons** *Bil* 413. **alzskonis** *ib* 596),

" " " 2 r. 6 nedifr. eft. **fränd-,** till.: **fästa-,**

" " " " r. 5 nedifr. eft. **hema-,** till.: **hirdh-,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. **spa-,** till.: **sylto-,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. **väf-,** till.: **ärfdha-,**

" 678 " 1 r. 13 uppifr. eft. 104. till.: *Jfr* **qvinno kiurtil.**

" " " " r. 15 uppifr. eft. 54. till.: *Jfr* **qvinno klädhe.**

" " " " r. 19 uppifr. eft. 42. till.: *Jfr* **qvinno miolk.**

" 679 " 1 r. 19 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **konogar** *Bu* 101.

" " " " r. 29 uppifr. eft. *(Art)* 177. till.: **kunug** *Bu* 76.

" " " " r. 12 nedifr. efter 7. till.: kung karl *MD* 443.

" " " " r. 2 nedifr. eft. 285. till.: fredaghen nesth for the helgha tre konungha *(trettondedagen) SD NS* 2: 752 (1414).

" " " 2 r. 9 uppifr. läs: **dvärgha-, gota-, greka-, huna-, indha-, romara-, ryza-, sköt-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 679 sp. 2 r. 27 uppifr. eft. konunga dötter till.: *(konongsdœtr)*

" " " " r. 10 nedifr. läs: **konunga synir**

" " " " r. 9 nedifr. läs: *m. pl. L. konungasöner, prinsar.*

" " " " r. 5 nedifr. läs: *Jfr* **konung-, konungs-säte.**

" 680 " 1 r. 16 uppifr. eft. *orig.).* till.: — **konungs bo,** *n.* [*Isl.* konungsbú] *kungsgård. GO* 844.

" " " " r. 2 nedifr. eft. *hästar.* till.: *Jfr Thulin, Mantalet s.* 4. *GS* 57 (1474).

" 681 " 1 r. 10 uppifr. eft. 189. till.: **konungs lapper,** *m. Lapp som icke hör under Birkarlarne utan erlägger skatt omedelbart till kronan. HSH* 29: 29 (1454, *nyare afskr.*). — **konungs lax,** *m. lax som erlägges i kronoskatt.* ij (1 1/2) lästh kongx lax *FM* 546 (1512).

" " " 2 r. 10 uppifr. eft. *f.* till.: **konungs resa,** *f. färd el. expedition som företages efter konungens befallning. SD NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*).

" " " " r. 29 nedifr. eft. (1505). till.: — **konungs skrudher,** *m. kunglig skrud. Al* 2154.

" " " " r. 20-19 nedifr. läs: **konungs stam,** *m.*

" 682 " 1 r. 3 uppifr. eft. *kronan.* till.: *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

" " " " r. 7 uppifr. eft. *m.* till.: **1)** *konungen tillkommande tredjedel af böter. GS* 28 (1375, *orig.*). **2)**

" " " 2 r. 11 uppifr. frf. **konungslika** insätt: **konungsak,** *f.* [*Ä. Dan.* konningsag] *konungen tillkommande böter.* än tha ath riddara och swena oc alle andre sit godz frälsth haffwa opbära konungsaker *(emendas iuri nostro debitas)* aff theris landboom oc wndersaatom *SD* 4: 159 *(öfvers.)*.

" 683 " 1 r. 8 uppifr. eft. 43. till.: — **konventsbrodhir (conuentz-),** *m. konventsbroder. SD NS* 2: 570 (1412), 584 (1413).

" " " 2 r. 1 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Mnt. och*

" 684 " 1 r. 26 uppifr. eft. *blod.* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilkunde s.* 38 *f.*

" " " " r. 29 nedifr. eft. *m.* till. [*Fnor.* koppari]

" " " " r. 27 nedifr. eft. 137. till.: *ss tillnamn.* erik koppare *SD NS* 2: 671 (1413, *gammal afskr.*); *möjl. att föra till föreg. ord.* —

" " " " r. 22 nedifr. frf. **koppofunder** insätt: **koppe,** *m.?* = **koppa,** *f.* **2.** koppa säthia pa halsin *LB* 13: 17 (*s.* 461). oppa benen ma man säthia koppa *ib* 31 (*s.* 468).

" " " 2 r. 23 uppifr. läs: **iungfru-, kantaria-, klärka-, siäl-, siäla-,**

" " " " r. 27 nedifr. eft. (1506?). till.: giffuer jac ... biscop andrissa I fola haffui han korit, hulgen han wil *SD NS* 2: 699 (1413).

" " " " r. 2 nedifr. eft. *kordörr.* till.: *Jfr Ekhoff, Sv. stafkyrkor s.* 110.

Sid. 685 sp. 1 r. 3 uppifr. eft. *klädesplagg.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 280.

" " " " r. 5 uppifr. eft. *afskr.).* till.: lego ... magno halpænningh j. capam ... jtem vxori sue j. tunicam dictam kordhumblæ cum capucio ... jtem jsaac j. tunicam ... jtem vxori sue j. kordhumblæ, jtem villice in sæby j. kordhumblæ brunam, jtem gysleghe tunicam blaueam et kordhumblæ cum variis pellibus forratam *BYH* 1: 166 (1357).

" " " " r. 5 uppifr. läs: **thordombla.**

" " " " r. 5 nedifr. eft. 256. till.: korn oc kärne *MB* 1: 300. *ib* 304.

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. **hästa-,** till.: **malt-, matu-,**

" " " " r. 5 uppifr. eft. **paris-,** till.: **piona-,**

" " " " r. 6 uppifr. läs: **sinaps-, sol-, spitals-, spring-,**

" " " " r. 8 uppifr. läs: **kornan (-and),**

" " " " r. 23 uppifr. eft. *arrende?* till.: iv solidi terre in villa competenti vulgariter dicta korngilda *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 244 (1352).

" " " " r. 29 nedifr. frf. **kornlaþa** insätt: **korning,** *f. Jfr* **utkorning.**

" " " " r. 16 nedifr. läs: *m.*

" " " " r. 14 nedifr. frf. **korntiund** insätt: **korntegher,** *m. sädesteg. SD NS* 2: 797 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 4 nedifr. läs: **korumpa (-rompa),**

" 686 " 1 r. 24 uppifr. läs: **mot-, mote-korra.**

" 687 " 1 r. 29 uppifr. eft. *tecken,* till.: *korstecken,*

" " " " r. 30 nedifr. eft. 54. till.: vämte sik mz cors tekn *Bu* 492. *Bil* 695. gaf ... blindom godh öghon mz kors thekne *ib* 411.

" " " " r. 14 nedifr. läs: **korter**

" " " 2 r. 15 uppifr. eft. 226. till.: *Jfr* **kiöt-, metister-korver.**

" 688 " 1 r. 6-8 uppifr. — (?) ath — (1467). utgår.

" " " " r. 9 uppifr. eft. 7796. till.: **4)** *ifrigt, med ifver.* ath han redher sigh kosliig til örligis *HSH* 22: 23 (1496). — *ifrigt, allvarligt, enträget.* herscapit oc almoge j swerige scriffwe oss jo sa kosteliges till ... at wy skulle koma them till vntsättning *FM* 62 (1467).

" " " " r. 22 nedifr. läs: *vilkor, alternativ.*

" " " 2 r. 27 nedifr. eft. **brödhra,** till.: **budh-öls-,**

" " " " r. 27 nedifr. läs: **fasto-, fro-, föþo-, hiälpa-, hvardags-,**

" " " " r. 26 nedifr. eft. **läkedoms-,** till.: **man-adha-,**

" " " " r. 25 nedifr. **ryttara-,** utgår.

" " " " r. 25 nedifr. eft. **räfsta-,** till.: **skip-vista-,**

" " " " r. 25 nedifr. eft. **syna-,** till.: **things-,**

" " " " r. 20 nedifr. läs: **koster (kaasther. -ar),** *m.* [*Sv. dial.* kost, kåst. *Fdan.* kost] *qvast.* stänk the askona ... mz wathu mz enom kaasth *PM* 57. — *knippa.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

för klodha oc blämma po ögeth skal man tagha costa (*urspr. texten har dock utan tvifvel haft* oos, *se LB* 1: 96, 10: 7) aff rutha oc aff komiin oc thz hwitha aff äghit oc tämpra saman *LB* 5: 77. — *Jfr* **qvaster.**

Sid. 689 sp. 1 r. 8 uppifr. frf. **kostogher** insätt: **kostning,** *f. Jfr* **syna kostning.**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. *för.* till.: at oppa badhin thässin gozin älla annat thera är nakar bygning kostuardh *SD NS* 2: 608 (1413).

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. 370. till.: — *Jfr* **stuvu kovi.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *stenar).* till.: *Jfr Dahlgren, Glossar. s.* 469.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. *L.* till.: *kraf.* giuir iak ... karl magnusson ... quittan ... for alle yttermeer skuld oc krafuom *SD NS* 2: 843 (1414).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **a-, upa-kraf.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **kraghi** insätt: **krafter?** *se* **kräfter.**

„ 690 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **krama (-ar, -adhe, -adher),**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 276. till.: — *skadlig.* tha är krankt blodlat *LB* 14: 94 (*s.* 491).

„ „ „ 2 r. 9 nedifr. läs: **rosen-, silf-kranz.**

„ 691 „ 1 r. 31 uppifr. läs: 80, 269.

„ „ „ „ r. 14-13 nedifr. läs: **lifs-, natura-, sädhis-krapter (-krapt)** *samt* **spadoms kraptir.**

„ „ „ 2 r. 4 nedifr. läs: *saft af krasse.*

„ 692 „ 1 r. 13 uppifr. eft. *form.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 868 *f.*; *Kluge, Seemannssprache s.* 487.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *fartyg.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 866; *Kluge, Seemannssprache s.* 487 *f.*; *Dahlgren, Glossar. s.* 471.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *trosbekännelse.* till.: petrus ... laas ... credo *Bil* 831.

„ 693 „ 1 r. 27 uppifr. läs: *Jfr* **um-, utan-kring.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **kringgangin** insätt: **kringganga,** *v. vandra omkring, öfverfara.* haffde kring gangit alla paradys städher *Lg* 3: 425.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **kringskära** insätt: **kringläggia,** *v. kringgå, kringränna.* försambla sik j en hop oss kringläggiandis (*conglobati circumdabant nos*) *MB* 2: 18. *ib* 30.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **kringsätia** insätt: **kringstanda,** *v. stå omkring.* kringh stodho mik *Su* 188.

„ „ „ „ r. 22 uppifr. frf. **kringumbärilse** insätt: **kringum binda,** *v. ombinda, omsluta, kringsnärja. Su* 234. och: **kringum byggia,** *v. kringbygga, omgifva (med byggnad). MB* 2: 269. *Jfr* **umkringbyggia.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *omgifva.* till.: mange hunda rädhelike ... kringom gafwo han *Bo* 183. *ib* 154.

Sid. 693 sp. 2 r. 29 nedifr. eft. 218. till.: kringom giffwin mz rosene blomom *Su* 138. *ib* 81.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **kringum skära** insätt: **kringum sea (kringom-),** *v.* — **kringum sea sik,** *se sig omkring. Su* 273.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **kringum sätia** insätt: **kringum standa (kringom-. -staa),** *v. stå omkring.* Ix starkasta kämpa ... kringom stodho salomonis sängh *Su* 30. swartasta blaamän kringom staa mik alla wäghna *ib* 248. och: **kringum stytta (kringom-.** *impf.* **-stotte),** *v. sätta stöd omkring; förstärka, befästa.* dawidz stodh (*för* stadh) ... vpbygdo the oc kringom stotto mz starkom mwr oc stadughom thornom *MB* 2: 220.

„ 694 „ 1 r. 12 nedifr. eft. **kristne.** till.: **cristine** *Bu* 512 (*jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 52). **crisne** *KL* 154, 155.

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. läs: kristinn dómr. *Ags.* cristendom. *Mnt.* kristendôm]

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *f.* till.: [*Mnt.* kristmisse]

„ 695 „ 1 r. 16 uppifr. frf. **kroka** insätt: **krok,** *n.? Jfr* **timberkrok.**

„ „ „ 1 r. 5 nedifr. läs: *f.; Schybergson, Finlands historia* 1: 213 (1887); *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 242, 745.

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **mat-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **mete-kroker.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: *Jfr* **krykio karl.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1509). till.: *Jfr* **sätninga kroktal.**

„ 696 „ 1 r. 19 uppifr. eft. (1467). till.: burdhis the missämia mellan kirkionna ok keysarans krono *Bil* 827.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **hedhers-,** till.: **kesara-, kesars-,**

„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. **konungs-,** till.: **liusa-,**

„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: **martirs-, prästa-, renlivis-, sighers-, thorn-,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **thorn-, thornakronadher.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. *uppsamlas.* till.: *Jfr Ihre, Gloss.* 1: 1165; *Rietz s.* 357.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 7302. till.: *Jfr emellertid Hof, Dial. Vestrog. s.* 182, *hvarest anföres ett Vestgötaord* kroppa (*motsvarande Ä. Dan.* kroppe, *på Bornholm* kroppa), *ruda, och ifrågavarande ord i Rimkrönikan antages betyda: ruddam, en tolkning som torde vara att föredraga.*

„ 697 „ 1 r. 9 uppifr. eft. 235. till.: — *afliden menniska.* lösa swa mangghan krop aff helwithe vp som dombdher war nidher til pino *MD* 45.

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 4485. till.: **3)** *menniska, varelse.* jach far ä nogre stadz brödh, arme kroppen *BSH* 5: 321 (1508).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: [*Jfr Mnt.* krossen]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 697 sp. 2 r. 8 uppifr. frf. **krus,** *n.?* insätt: **krus,** *n.? Jfr* **pärlo krus.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *krut.* till.: brendhwijn till krwdh *Murberg, Vitt. Hist. och Ant. Akad. Handl.* 4: 337 *(i handling fr.* 1469*).*

„ 698 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **krykia** insätt: **krydenär (krytinär),** *m.* [*Mnt.* krudenere. *Jfr Mht.* kriutener, krutener] *en som handlar med kryddor och läkemedel, specerihandlare, apotekare. ss tillnamn.* hinrico krytinær *SD* 4: 128 (1329). sigillis . . . ændonis hadha et laurencii krydenær ciuium nycopie *ib* 477 (1336). *Jfr Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 8.

„ „ „ 2 r. 14 nedifr. eft. 98. till.: — *kräfva, fordra, erfordra.* äpte allo thy som tharfwin kräfwir *Bo* 128. *ib* 131.

„ 699 „ 1 r. 14 uppifr. läs: **lagh-, til-, upakräfla,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. (1406). till.: *Jfr* **arfkräfning.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: kräft *(trol. för ett urspr.* kraft; *jfr Cederschiöld, Rimlista till Eufemiavisorna och Erikskrönikan s.* 22*).*

„ 700 „ 2 r. 23 uppifr. frf. **kul** insätt: **kughul,** *se* **kuvul.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **biärgs-, iords-, iordh-, leona-, sten-, styrto-**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *Bil* 614; *jfr* **thörka,** *f.* **4; väta,** *f.* **1.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 82. till.: thera swena lupu hwar annan vm koll *RK* 1: 891.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *L.* till.: **sam-, sunderkulder.**

„ 701 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **kulle** insätt: **kulla,** *f. Jfr* **morakulla.**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. frf. **kullotter** insätt: **kulle,** *m.* [*Jfr Skånedial. (Vemmenhög)* kulla, *f. svart sto el. svart ko; ss namn på sto el. ko (enl. uppgift af Förste Bibl. A. Malm)*] *svart häst? ss hästnamn.* equm meum dictum kullæ *SD* 4: 586 (1337). och: **kulle,** *m. Jfr* **riskulle.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *från Comen i Flandern? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 707.

„ „ „ „ r. 53 nedifr. läs: *Comen?*

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 73. till.: **kungiara** *Gr (Cod. D)* 391 *(jfr* 422*).* **kungiära** *ib* 403 *(jfr* 423*).*

„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: 455. **kongera: -ger** *SD NS* 2: 490 (1412?)**),**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **konnom** *SD NS* 1: 623 (1407).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. (1503). till.: **kuno** *SD NS* 2: 842 (1414), 843.

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: (1347); *BSH* 2: 84 (1399).

„ 702 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 28. till.: gör thu en ting oc jak et annat, tha faar man see hwilken bäter kan *Di* 46. hwilkin ther wärra kan skall mista huffuodit *ib.*

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. (37, 16). till.: *RK* 1: 4297.

Sid. 702 sp. 1 r. 23 uppifr. eft. 7964. till.: redh til axewold huat han kunde *ib* 9424.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *ib.* till.: — *part. pres.* **kunnande,** *kunnig, skicklig.* han skal wara wäl kunnande til sit bokwit *KS* 53 (133, 57).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **kunnadher** insätt: **kunna,** *f. Jfr* **mis-, var-kunna.**

„ 703 „ 1 r. 4 uppifr. eft. 900. till.: **kynnogha.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 268. till.: — *lysa, förklara.* wart jak ok mijna methhiälpare i ban kynnogodhe *SD NS* 2: 750 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1387). till.: **konnwkt** *SD NS* 2: 854 (1414).

„ „ „ 2 r. 28 nedifr. läs: 1061; *jfr emellertid Kock, Medeltidsordspr.* 2: 263 *f.*

„ 704 „ 1 r. 23 uppifr. eft. *Mnt.* till.: kovel,

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 42. till.: **kiklinger: -a** *LB* 3: 109.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **kylt,** *n. och* **kylter?** *m.*

„ „ „ „ r. 15-16 uppifr. läs: *(fodradt) sticktäcke, sängtäcke. Jfr Fritzner,* kult; *Schultz, Höf. Leben* 1: 67, 72, 74. et kylt skoret af clädhe fodhrat mädh poletänzt *Sv. Riksark. Pergamentsbref* 1: 591 (1382).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **bekymbring.**

„ 705 „ 1 r. 20 uppifr. läs: 365. **änkyns** *LB* 3: 135**),**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **mangskyns (mansköns** *LB* 3: 145; *jfr s.* 149**),**

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. eft. **qvin-,** till.: **qvinno-,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **kyndil** insätt: **kynd,** *f.? Jfr* **okynd.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. (1511). till.: **kindelmessa: -messo** *SD NS* 2: 769 (1414).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *L.* till. **kwindilmessa: -messo** *SD NS* 2: 721 (1413).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *pr.* till.: **kindilmesso-** *SD NS* 2: 591 (1413).

„ 706 „ 2 r. 26 uppifr. frf. **kyrsebär** insätt: **kyrkia,** *se* **kirkia.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **kyske** insätt: **kyrvil,** *se* **kirvil.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **kyssilse** insätt: **kyssande,** *n. kyssande. Su* 378.

„ 707 „ 1 r. 2 uppifr. läs: **iärn-, silf-**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. *Jfr* till.: **lutkäfle,** *äfvensom*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **blodh-, blods-, gläþi-, helso-, oleo-, vatn-,** .

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **vatn-, vatns-, vatu-**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **kälde.** till.: — **käldo adhra?** *f. källåder.* aff kiäld adhro *(för* kiäldo adhro?*) Bil* 929.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **iordh-, spise-, sten-, trä-, vin-källare.**

„ „ „ 2 r. 5-8 uppifr. läs: **2)** *källarhals, tibast, daphne mezereum Lin.* ätha kellar hals *LB* 7: 246. **3)** *koloqvint, citrullus colocynthis Schrad.?* colloquintida thz er kellara hals cucudum idem *LB* 6: 284.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 27 53. — **källara hvalf,** *n. källarhvalf. SJ* 87 (1445).

Sid. 707 sp. 2 r. 19 uppifr. eft. 97. till. — **källara vindögha (-windögh** *SJ* 193 (1450)), *n. källarglugg. SJ* 192 (1450), 193 (1450).

„ 709 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 6900. till.: *Jfr Wimmer, D. Runemindesmærker* IV. 1: 163 *f.*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 144). till.: *part. pres.* **kännande,** *kunnig, kunskapsrik.* han skal wäl kän[nande wara til sit bokwit] *KS (Fragm.)* 11 *(Bures uppl. s.* 53 *har på motsv. ställe* kunnande).

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. (1514?). till.: — *med prep.* i *och med refl. pron. ss indir. obj.* wildo kännas sik i änghene *(göra anspråk på del i ängen)* meth them ther boo i alby *SD NS* 2: 667 (1413).

„ 710 „ 1 r. 15 uppifr. läs: *Jfr* **þing-, viþer-känna.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **be-, viþer-känneliker.**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: *m.*

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: *Jfr* **aspa-, dragh-ara-, gango-, rör-, slipostens-,**

„ 711 „ 1 r. 31 nedifr. läs: **of-, siäla-kär.**

„ 712 „ 2 r. 12 uppifr. läs: **a-, iämbers-, til-kära.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 182. till.: **kärleoh** *(ack.) SD NS* 2: 680 (1413).

„ 713 „ 1 r. 18 uppifr. eft. (1409). till.: *ib* 680 (1413).

„ 714 „ 2 r. 29 uppifr. eft. 4. till.: — *knippa med fisk (lax); ss beteckning för ett visst antal (15 el. 16)? Styffe, Skand. und. Unionstiden, 2 uppl., s.* 149 (1440). *Jfr Falkman, Mått och vigt* 1: 454; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 767.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *spjut.* till.: *Jfr Falk, Altnord. Waffenkunde s.* 78 *f.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 376. till.: — *gladt lif, goda dagar.* ey äru alle the thär käte kunno vmbäro *(för -a) GO* 621. *ib* 932.

„ 715 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **krämma-, skör-, sköra-**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **mässinga-, mässings-, pund-**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: *m.*

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *hjälm.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 336. johannj dicto snjpu do meum kettillyd *SD* 2: 165 (1294).

„ „ „ „ r. 16-15 nedifr. läs: **trolkätta,** *äfvensom* **katta.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 692. till.: — **kättara bref (ketterbreff),** *n. bannlysningsbulla öfver kättare. FM* 708 (1521).

„ 716 „ 1 r. 25 uppifr. eft. kylna. till.: *Ags.* cyl[e]n.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. (1347). till.: at iak ... närwar tha thätta köpit stafgadhis a soknastämpno i lindaraas ok fulfoldis mädh fastom, ok all soknen ther sama stadz weet at thet köp laghlika giordhis ok stadhfästis a waro thinge ... epter laghum *ib NS* 2: 406 (1411).

Sid. 716 sp. 2 r. 19 uppifr. eft. sua ... till.: monasterio ... sororum in skiæningiæ

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: *afskr.*), *de tre senast anförda språkprofven böra kanske snarast föras till* **köpe,** *m.* **2**; *se Olson, Östgötalagens ljudlära s.* 19 *f.*; *Celander, Xenia Lideniana s.* 257 *f.*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till.: **aþal-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **for-,** till.: **friþ-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **klädhis-,** till.: **land-,**

„ „ „ „ r. 16-15 nedifr. läs: **mantol-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **torgh-, torgha-, torgs-, þranga-, vidher-, väggiar-, ängia-, ärvis-köp.**

„ 717 „ 1 r. 31 nedifr. eft. **in köpa.** till.: — **köpa up,** *uppköpa.* stocholms boaa köppet alth opp *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **for-, i gen-, ut-köpa,** *äfvensom* **oköpter, oköpandis,**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. frf. **köpare** insätt: **köpa,** *v. Jfr* **tilköpa, thräköpadher,** *äfvensom* **knöpan, knöpe, knöper.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **lands-, silf-köpare.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **köpegods.** till.: — **köpis lever?** *m. köpebröd.* korn giffwir kako ok hungir köpir *(för* köpis?*)* leeff *GO* 1011; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 392 *f.*

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. frf. **köpevitne** insätt: **köpemalmber (köppe-),** *m. "köpemalm", malm som köpes. DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*).

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. *(jfr* 327*).* till.: köpinskath hanthera *LB* 13: 19 *(s.* 462*).*

„ 718 „ 2 r. 26 nedifr. eft. *L.* till.: — **köpstads-folk,** *n. köpstadsfolk, stadsbor, borgerskap.* drage till hesth diith nedh med ... menige frelssit och köpstadzfolk her aff vplandh *HSH* 20: 51 (1506).

„ 719 „ 1 r. 8 nedifr. läs: [*Sv. dial.* la. *Isl.* hlað. *Jfr Isl.* laz *och Ffranska* laz] *ss prydnad brukadt band; bård, bräm; "brickband"; jfr Collin, Fataburen 1915 s.* 25 *f.*

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 1397. till.: han älthe ok körde ok saman fördhe *MD* 169. — **köra af,** *köra bort, fördrifva. KS* 42 (108, 45).

„ 720 „ 1 r. 10 uppifr. läs: **(lädha**: **-or** *MB* 1: 240. **läda),** *f.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 130. till.: — *i ortnamn.* in østralæduby *SD* 5: 307 (1344). in vestraladuby *ib.* —

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **ängia-, ödhis-laþa.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. (1508). till.: — **ladhugolf (ladhogulff),** *n. ladugolf, loggolf, sädeslada. SD NS* 2: 591 (1413).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **ladhning** insätt: **ladhisker,** *adj.* [*Sv. dial.* lådhsk *(antecknadt af Bure i Sumlen). Jfr Fgutn.* laþigs, *om våren; Sv. dial.* lådig, låding, *vår*]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vårlig, hörande till våren. Se Lindroth, Språk och stil 1912 s. 91 *f.* stiärna prudh sel ladiska hwd *MD (S)* 221; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 16 *f.*

Sid. 720 sp. 1 r. 4 nedifr. frf. **laggare** insätt: **laf,** *n. Jfr* **äpleträlaf.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *tillnamn.* till.: jon laggare *SD NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: *(jfr* 272*).* **laghonom** *SD NS* 2: 833 (1414)),

„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs: 2889; *BSH* 5: 157 (1507)),

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1413). till.: eptir thy swerichis lagh vtuisa *ib* 850 (1414). i gamblo laghonom *(d. v. s. medan den gamla lagen var gällande, innan Magnus Erikssons landslag kom i tillämpning) ib* 833 (1414).

„ 721 „ 1 r. 19 uppifr. eft. 456. till.: — *lagbestämmelser, i lag föreskrifna formaliteter.* mz fastom. ok skiälum. ok allom ösgözkom laghum *HSH* 32: 56 (1354).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **hiona-,** till.: **ho-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **köpstads-,** till.: **landa-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **lima-,** till.: **mun-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **nätia-,** till.: **nöta-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **skip-,** till.: **skipa-, skiptis-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **skäpno-,** till.: **slots-, snäkkio-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **þing-,** till.: **þings-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **þyþi-,** till.: **unningia-,**

„ „ „ „ r. 7-6 nedifr. **vinninga-,** utgår.

„ 722 „ 1 r. 29 nedifr. läs: *n.*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *L.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1403). till.: **2)** *laga skifte, laga byte. SD NS* 2: 521 (1412). —

„ 723 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **kin-, mus-, siänga-, til-, ut-, vidher-lagha.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. frf. **laghas** insätt: **laghare,** *m. Jfr* **bytislaghare,** *äfvensom* **laghi.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *å Värmlands tingsställe*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 50. till.: vithnado . . . och pa lagbooken sworo *FH* 5: 125 (1488).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **laghböter** insätt: **laghböta,** *v. L.*

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. **laght.** till.: **laaght** *MB* 1: 482.

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. *höjd.* till.: *MB* 1: 482.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *afskr.*). till.: thätta köp . . . lagfult göra meth thinglysing, skaptförning, fasto ok all annor stykke, the lagh wtuisar ok kräfhia swadana köp mädher fulbordha ok fulkompna *SD NS* 2: 291 (1410).

„ 724 „ 1 r. 15 uppifr. eft. *L.* till.: *lagligen göra, fullgöra i lag föreskrifna formaliteter, särskildt i fråga om öfverlåtelse af egendom; lagligen öfverlåta.* mädhan jak . . . ey wäl färdogh är til thingx fara at lagh göra om the for:da vreta, giffer jak fulla makt . . . karll skötta at faståra the forskrifna vretta ok laghgöra meth allom landzret . . . fra mik . . . in til . . . niclis i jäder *SD NS* 2: 835 (1414).

Sid. 724 sp. 1 r. 17 uppifr. frf. **laghhäfþ** insätt: **laghhus (laghus),** *n. laga hus. BtFH* 1: 250 (1506).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **akra-,** till.: **bo-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **skiptis-,** till.: **vidher-,**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 257. till.: *Jfr* **olaghlikhet.**

„ 726 „ 1 r. 15 uppifr. eft. *L.* till.: *lagligen stämma.* thässe haffdho honom stämpt til räfstena lagligha oc witnadho oc sworo laghstämpt *SD NS* 2: 767 (1414).

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. *L.* till.: *hålla laga ting.* then tiid lagtingades mz almoghen j wika sokn *DD* 3: 221 (1484, *orig.*).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **badh-, bänkia-, kolsesters-, lang-, langa-, lin-, listo-, lädher-, ris-,**

„ 727 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **laktuk** insätt: **lakrisa,** *se* **likrisa.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: *laktuksblad, blad af lactuca sativa Lin.*

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. 314. till.: — **lampotran (lampa-),** *m.? lamptran. LB* 7: 3.

„ 728 „ 1 r. 24 uppifr. eft. (1230-60). till.: — *(jord-) område.* tio ortogh land jordh i hielmistom widh vestra landit i byn oc akren *SD NS* 2: 681 (1413).

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. läs: (1470); *jfr* **5.**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. *ib* till.: **1:** 2352, 2:

„ „ „ „ r. 10-11 uppifr. (landa—*m.*) utgår.

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. 184. till.: i . . . gudstorms och landzeens *(Ålands)* närwaru *SD NS* 2: 806 (1414, *gammal afskr.*), *jfr* **4.** hwilket os wel ath nögdhe, oc menegha landith *(Södermanland)* samtykthe *BSH* 3: 282 (1470); *jfr* **4.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **akers-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **fädhrinis-,** till.: **födho-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **halförtogs-,** till.: **helpännings-, holtzta-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **huna-,** till.: **hyna-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **mälis-, mödhernis-, ovan-, pund-, punda-,**

„ „ „ „ r. 23-24 uppifr. läs: **pänning-, pänninga-, pännings-, ra-, sio-, siättunga-, siättungs-, spanna-, sudher-, svidhia-, sädhe-, tega-, thydhiska-, ut-, vin-, vreta-, äghodels-,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. **örtogha-,** till.: **örtogs-,**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: **innan-, nordhan-, utan-lands,** *äfvensom* **in-, ut-, utanländis.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *mellan* till.: *jordområden,*

„ 729 „ 2 r. 9 uppifr. läs: *landskap el. län.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 729 sp. 2 r. 11 uppifr. eft. 339. till.: giordho ... sina mällan iordha skipthe i landzherrans närwaru, jönis laureusson *(i en ungefär samtidig handling, SD NS* 2: 696 (1413), *kallad* böwidzman ofwer örebroo ok laghlösa köpwngh*) SD NS* 2: 695 (1413). thet sköth iak *(häradshöfdingen)* til nämpndhinna ok til landzherran *ib* 696.

" " " " r. 18 nedifr. eft. (1511). till.: *Jfr* **land-köp.**

" " " " r. 10 nedifr. eft. *borgerlig lag.* till.: mot wars herra budhordhom, oc landz laghom *MB* 1: 468.

" 730 " 1 r. 15 nedifr. eft. (1508). till.: **lands resa,** *f. färd el. vandring i landet el. på landsbygden.* diengnarne mz theris longo lantzresor forswme theris lärdom *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 20 uppifr. eft. *sed.* till.: äfftir thy swerikes lagh och war landzsidh wt wiser *SD NS* 2: 801 (1414).

" " " " r. 20 uppifr. eft. **landsidher.** till.: — **landsskap,** *se* **landskap.**

" " " " r. 22 uppifr. läs: *gränser? laghandskrift (upptagande bestämmelser om ett lands gränser)?*

" " " " r. 28 nedifr. eft. *syn.* till.: wppa hwilken ... skogh en herizsyn warit hafuir ok swa en landzsyn *SD NS* 2: 820 (1414).

" " " " r. 21 nedifr. läs: (1479), 2: 5 (1384).

" 731 " 1 r. 28 nedifr. läs: *ib* 5:

" " " " r. 17 nedifr. eft. (1509?) till.: i dagh holler han it menigt l[ands]ting pa ö-[la]ndh *ib* 383 (1510).

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. 374. till.: **lands äghodel,** *m. land som tillhör ngn ss egendom, land som ngn besitter.* är thz swa at idhra landz äghodela ärw orene *(quodsi putatis immundam esse terram possessionis vestræ) MB* 2: 58. *Jfr* **äghodels land.**

" " " " r. 5 uppifr. läs: (1511). **landzenne** *BSH* 5: 61 (1505, *på två st.*)),

" 732 " 1 r. 3 uppifr. eft. *landbo.* till.: duo opida landbobool *SD* 2: 343 (1301, *i vidim. af* 1333). *ib* 344 (1301, *i vidim. af* 1333).

" " " 2 r. 7 uppifr. eft. *Vestergötland*). till.: *DD* 1: 193 (1505; *om gods i Uppland*).

" " " " r. 10 uppifr. eft. *n.* till.: [*Fdan.* landgield]

" " " " r. 16 uppifr. läs: *i Småland).*

" " " " r. 19 uppifr. eft. *Östergötland*). till.: *ib* 757 (1414, *nyare afskr.*; *om gods i Finland*).

" " " " r. 27 uppifr. frf. **landluter** insätt: **landköp,** *n.* = **lands köp.** *SD NS* 2: 829 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 9 nedifr. läs: landskapr, landsskapr, *m.*

" " " " r. 9 nedifr. eft. *L.* till.: **1)** *i landet gällande sedvana?* thenna forscripno godz ... afhänder jac mic ... oc tileynar jac them samma herra päthar pozsa ... mz allom skälom oc landzskapom *(möjl. felskrifning för* landzlaghom*) BYH* 1: 179 (1377). **2)**

Sid. 733 sp. 1 r. 25 nedifr. frf. **landvägher** insätt: **landvasse,** *m. utmed strand sig sträckande samling af vass.* sua witt hans eghor landwasse oc inwadhi til räkker *FH* 3: 10 (1382). *ib* 158 (1466).

" 734 " 1 r. 9 uppifr. eft. 7190. till.: — *lång, som förefaller lång, tråkig.* ängin stund är längre oc ledhare, än the som man siter orkolös *MB* 1: 128.

" " " 2 r. 31 nedifr. läs: **af-, alins-, ar-, fingers-,**

" " " " r. 30 nedifr. läs: **siþo-, änd-, ända-, ändi-langer,** *äfvensom* **sidholangs.**

" " " " r. 17 nedifr. läs: langafrjádagr. *Ags.* langa frigedæg]

" 735 " 1 r. 28 nedifr. eft. (1473). till.: **longlica** *SD NS* 2: 795 (1414).

" " " " r. 15 nedifr. eft. *n.* till.: **langhlichet** *SD NS* 2: 680 (1413).

" " " 2 r. 10 nedifr. läs 50; *Ekman, Norrlands jakt och fiske s.* 400.

" 736 " 1 r. 17 uppifr. frf. **lappadher** insätt: **lappa,** *v.* [*Mnt.* lappen] *lappa, laga.* wij late förbätra war praam och lappa honum ther han swnderskotin war *BSH* 5: 202 (1507).

" " " 2 r. 23 nedifr. läs: 188, 5: 96, 97;

" " " " r. 22 nedifr. eft. 462; till.: *Bir* 5: 97;

" " " " r. 12 nedifr. eft. **in-,** till.: **ladhu-,**

" 737 " 1 r. 7 uppifr. eft. **ofäflis-,** till.: **skat-,**

" " " " r. 31 uppifr. eft. 190. till.: **3)** *genom sin skuld el. förskyllan ådraga sig el. vålla att man drabbas af (straff).* vm thu plaghas thu plaghas rätuislica, oc lastas mz ovrsaklike pino *(inexcusabili pœna culparis) MP* 1: 245. *ib* 9.

" " " 2 r. 7 uppifr. läs: 603; *Bir* 1: 112 *(jfr* 404*).*

" 738 " 1 r. 16 uppifr. läs: **väruldslaster,** *äfvensom* **ivirlast.**

" " " " r. 21 nedifr. **laate**—grather*).* utgår.

" " " " r. 11 nedifr. läs: [*Isl.* lát. *Jfr Mnt.* lāt, lāte. *Se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 269]

" " " " r. 10 nedifr. läs: **lif-, lifs-lat.**

" " " 2 r. 15-16 uppifr. thz—592. utgår.

" " " " r. 21 uppifr. eft. 6501. till.: — (?) them vntföl tha alla latha *RK* 2: *s.* 344 *(se under* **untfalla***).*

" " " " r. 24 nedifr. läs: **lös-, o-, skör-, under-, öghna-lat,**

" " " " r. 14 nedifr. eft. 259. till.: *pl.* **lätin** *Bu* 174, 196, 501.

" 739 " 1 r. 4 uppifr. läs: 188; **-ith** *SD NS* 2: 801 (1414).

" " " " r. 19 nedifr. eft. 362. till.: — *sätta.* ath the ... late ... therres jnsigle ... nidan fore thetta breff *SO* 164.

" " " " r. 14 nedifr. eft. 265. till.: aldre läte han

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

sina wänto *(satte han sin tro till, trodde han)* at swa ware *ib* 96.
Sid. 739 sp. 2 r. 17 uppifr. eft. 41. till.: lat a thine sime bode *LB* 11: 8 *(s. 470)*. lat ey vpo tyn arm *ib*.
" " " r. 23 uppifr. eft. 107. till.: lat ey tit bryst *ib* 11: 8 *(s. 470)*.
" 740 " 1 r. 2 nedifr. läs: 1: 171.
" " " 2 r. 21 uppifr. eft. 263. till.: en dande man them skulle göma ok plägha them wäl som han loot them söma *RK* 1: 2635.
" 741 " 1 r. 18 uppifr. eft. *omskrifning*. till.: *Jfr Lindqvist, Förskjutningar i förh. mell. gramm. o. psykol. subj. s.* 46 *f.*
" " " " r. 1 nedifr. eft. 4144. till.: — *yttra misshag. MD* 196.
" " " 2 r. 21 nedifr. eft. 694. till.: *MD* 350.
" 742 " 1 r. 31 nedifr. eft. 4121. till.: *Jfr* **nidherlata.**
" " " " r. 16 nedifr. eft. XXIX. till.: — **lata sik um,** *eftersträfva, söka?* lata sik om ath wara henne lik *MD* 449.
" " " 2 r. 12 uppifr. läs: **legho-, liuf-lata, na-, ny-latin,** *äfvensom*
" " " " r. 14 uppifr. eft. **blodhlata.** till.: *Se f. ö.* **lat.**
" " " " r. 15 uppifr. frf. **later** insätt: **latande,** *n. åderlåtning.* latende ssom taa göres ffödor lätie *LB* 14: 7 *(s. 477)*.
" " " " r. 15 uppifr. eft. *m.* till.: **1) = lat 3.** thz är olika laatir en leer ok annar gratir *GO* 592. **2)**
" 743 " 1 r. 9 uppifr. frf. **laurenz mässa** insätt: **latning,** *f. Jfr* **uplatning.**
" " " " r. 16 nedifr. läs: **konungs-, spikilax.**
" " " 2 r. 11 uppifr. eft. *L.* till.: **laxa tilganger,** *m. tillgång till lax, tillfälle att fånga lax. SD NS* 2: 769 (1414).
" " " " r. 28-27 nedifr. **leccion**—255. utgår.
" 744 " 1 r. 24 uppifr. eft. 760. till.: tha bygdo the eth hwss a gulbergs heedh starkt ok fast a tessa leed at *(så att, sådant att)* landit skulle haffua ther aff en tröst *ib* 2259.
" " " " r. 14-13 nedifr. läs: nokra ledh (nokora ledh *KS* 86 (211, 94). nakra ledh. naghraledh),
" " " 2 r. 11 uppifr. läs: **dags-, sio-, skip-, skipa-, vaghn-leþ** *samt* **fram-, sva-, þa-leþ,** *äfvensom*
" " " " r. 13 uppifr. eft. **hvilika-,** till.: **in-,**
" " " " r. 13 uppifr. läs: **nokra-,**
" " " " r. 14 uppifr. läs: **sio-, siäng-, skip-, skogh-, skogs-, sva-,**
" " " " r. 15 uppifr. eft. **thässa-,** till.: **ände-,**
" " " " r. 24 uppifr. läs: *Su* 122. **leþt** *BjR* 32: *pr.* **lät** *ib*),
" 745 " 1 r. 2 uppifr. läs: **unt-,**
" " " " r. 7 nedifr. eft. leddhare till.: *(med yngre hand, se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 41).
Sid. 745 sp. 2 r. 2 uppifr. läs: **vägh-, vägha-ledhare.**
" " " " r. 28 nedifr. frf. **ledhelika** insätt: **ledhe,** *m. Jfr* **matledhe.**
" 746 " 2 r. 9 uppifr. läs: *utgick; sedermera en årlig skatt. Jfr Wadstein, Tidskr. f. Fil.* 3 *R.* 8: 7 *f.; Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 266 *f.; Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 8 *f.*
" " " " r. 26 uppifr. eft. (1342). till.: kärdhe til alla the i häradheno thjust byggia oc bo som ledhungslama äga konungenom at göra om then ledhungslama som a räthz wäghna ägher fulgöras oc uthgå af landeno a twäggia snächio wägna *Fant, Biographica suecana s.* 39 (1385). *ib* 40.
" " " " r. 25 nedifr. läs: **ater-, ätta-lef.**
" " " " r. 8 nedifr. eft. (1405). till.: skattagodz som aa legho ganga *ib* 2: 829 (1414, *gammal afskr.*).
" 747 " 1 r. 1 uppifr. läs: **skip-, tomta-legha.**
" " " " r. 28 uppifr. eft. **leukuna** *L.* till.: **lega kwna: -kwno** *SD NS* 2: 699 (1413).
" " " " r. 24 nedifr. eft. 316. till.: egho men ok lego men *BSH* 3: 147 (1463).
" " " " r. 9 nedifr. läs: **leghat** (*pl.* **-ar.** *med art.* **-erne** *HSH* 24: 114 (1518)), *m.*
" " " " r. 6 nedifr. eft. 258. till.: athi förstandit haffwe aff . . . pawens legatz senningebwd ath legaten haffwer tagit i dagh freed och vpslagh riichen emellom *HSH* 24: 116 (1518).
" " " " r. 1 nedifr. eft. (1405). till.: **läkt** *ib* 2: 590 (1413).
" " " 2 r. 13 nedifr. eft. 134. till.: waar timen, naar all jordhin leer *Su* 345.
" 748 " 1 r. 16 uppifr. eft. **leygda.** till.: **legdha** *BSH* 5: 590 (1517).
" " " " r. 25 nedifr. läs: **leþa,** *v.* **4** *samt* **oleidhadher, oleidher.**
" " " " r. 24 nedifr. läs: **(leydha. legda** *BSH* 5: 590 (1517)),
" 749 " 1 r. 16 uppifr. läs: **lekon: -onet** *Su* 103 *(jfr 465); se äfven*
" 750 " 1 r. 11 uppifr. eft. **barna-,** till.: **dobl-,**
" " " " r. 12 uppifr. läs: **strängia-, tafl-, trä-**
" " " 2 r. 22 uppifr. eft. 155. till.: — **leona liknilse,** *n. lejonbild. Ber* 61. — **leona släkte (leone släktä),** *n. lejonsläkte, grym art.* hon *(drottningen)* är aff leone släktä *Va* 7.
" " " " r. 30 nedifr. frf. **lerfat** insätt: **lerarbeide (-arbet),** *n. arbete med ler. BtFH* 1: 272 (1508).
" " " " r. 2 nedifr. eft. 1772. till.: **lätte** *Lg* 1028.
" 751 " 1 r. 1 nedifr. läs: **ut-, äptir-leta.**
" " " 2 r. 2 uppifr. frf. **leter** insätt: **leteliker,** *adj. Jfr* **upleteliker.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 751 sp. 2 r. 3 uppifr. frf. **leva** insätt: **letilse,** *n. pl. Jfr* **up-, ut-letilse.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **ater-, äptir-leva.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: **ät-, ätta-leve.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **-ar. -ir,** *se* **brödh-lever;** *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 275),

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **ister-, köpis-lever.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **(leffrere. lebrera),**

„ 752 „ 1 r. 1-2 uppifr. läs: **1)** *leverera, lemna, öfverlemna.* om ... tenne samma wäria bort komme ... swa ath te kwnne icke lebrera mik eller antwarda mik henne ... i gen *BSH* 5: 506 (1512). **2)** *leverera, utföra.*

„ „ „ „ r. 5 uppifr. frf. **lezu** insätt: **lexa,** *se* **läkza.**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **lidh** insätt: **libbe-stikka,** *se* **lybbestikka.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *bergsluttning,* till.: *höjd-sluttning,*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 12. till.: — *i ortnamn.* in gresga lida *SD* 1: 453 (1270).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **til-liþ,** *äfvensom* **nidh-erlidhis.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **konungs-, vagh-liþ.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 232. till.: dänomen took fast ower lidha *RK* 1: 3238.

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. eft. *abs.* till.: känner iacob. at hans dagha mono liidha *MB* 1: 260.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. *ib.* till.: **3)** *öfvergå, drabba?* lidher swager *(för* swar*)* twnga ther före *BSH* 5: 491 (1511).

„ 753 „ 1 r. 1 uppifr. eft. 2949. till.: **ledo** *MD* 443.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **lidhelika** insätt: **lidh-ande,** *n. Jfr* **aflidhande.**

„ 754 „ 1 r. 25 nedifr. läs: liþughe *Bu* 57 *(jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 33*).*

„ „ „ 2 r. 17 nedifr. eft. 200. till.: the främsto fiollo som hö för lya *MD* 376.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 14. till.: ewinnelikt lif *Bil* 127.

„ 755 „ 1 r. 14 uppifr. eft. 73. till.: *Iv* 1950, 1952.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **modhor-, mödoms-, äväruids-lif.**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. (1508). till.: *Jfr* **liflat.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 383. till.: *Bil* 488. *RK* 2: 2919.

„ 756 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **lifliker** insätt: **liflat,** *n.* [*Isl.* lífláт] *lifvets förlust, mistande af lifvet. SR* 40. *Jfr* **lifs lat.** och: **liflika (lijff-),** *adv. i lifstiden. SJ* 12 (1423).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 367. till.: *Jfr* **renlif-liker.**

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. **1)** till.: *lif,*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **manna-,** till.: **pre-dikara-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **väruids-,** till.: **änkio-doms-,**

„ 757 „ 1 r. 22 nedifr. eft. *(i rimsl.),* till.: **logho** *RK* 2: 426.

Sid. 757 sp. 2 r. 3 uppifr. eft. (1508). till.: *Bil* 304.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: *ligga, befinna sig (i ett visst tillstånd).*

„ 758 „ 1 r. 11 uppifr. eft. 323. till.: — *vara att påräkna el. vänta (af).* *med prep.* **a.** a fruär ligger swa lithin weriä the kunno ekke wapen at bärä *Iv (Cod. B)* CLXXI.

„ „ „ „ r. 29-28 nedifr. läs: **firi-, nidher-, til-, äptir-liggia,** *äfvensom* **när-, um-, umkring-liggiande.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **ligherstadher** insätt: **liggiare,** *m. Jfr* **slots-, ut-liggiare.** och: **ligglise,** *f. Jfr* **tilliggilse.** samt: **ligning,** *f. Jfr* **tilligning.**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: *Jfr* **gasta-, örna-lik.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **4)** till.: *jämka. SD* 5: 383 (1344, *nyare afskr.*). —

„ 759 „ 1 r. 7 uppifr. eft. 589. till.: lucifer wille likas widh gudh *MB* 1: 51.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 226. till.: ey skal thz idher illa lika *(ej skolen I finna det svårt)* at i salden mik til thetta land *MB* 1: 551.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 590. till.: *Jfr* **mis-lika.**

„ „ „ 2 r. 19 nedifr. eft. 31. till.: — halda vidh lika ok rät, *låta vederfaras hvad billigt och rätt är.* swenske män hade honom lyd oc sätt haffde han them holdet wid lijka oc rätt *RK* 1: *(Albr) s.* 211.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *lngligen.* till.: forswara sit gotz till liika oc rätta *SD NS* 2: 659 (1413).

„ 760 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **mis-, o-lika.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *Jfr* **iäm-, thäs-lika,** *äfvensom* **iäm-, thäs-likis.**

„ „ „ 2 r. 8 nedifr. läs: **hälghe-, människio-, qvinna-likame.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *ställen),* 312.

„ 761 „ 1 r. 25 uppifr. eft. [*Isl.* líkamligr] till.: **1)**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 29. till.: **2)** *sinnererlden tillhörande, som har sinne blott för det kroppsliga.* likamlika ok wärldz människior formagha ey höra älla begripa andelik thingh *(corporales non audiunt quæ sunt spiritus) Bir* 1: 167. **3)** *verldslig. verldsligt stånd tillhörande.* hanom tilstondande ... mangom ... ärligom herrom badhe andeligx voldz ok licamligx *Lg* 3: 577.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: 2990; *MD* 449.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. *L.* till.: **1)**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. 24. till.: **2)** *make, äkta make. MD* 449.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 679. till.: — *med prep.* äptir. äpter min bonadh gör thik liik *Al* 2163.

„ 762 „ 1 r. 2 uppifr. läs: **blomster-, bonde-, diur-, diurs-, diävul-, diävuls-, dottor-, elds-, eter-, faþur-, ful-, hunags-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **hunds-, iords-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

iordhe-, läm-, konung-, konungs-, kyn-, manz-, mat-, mis-,

Sid. 762 sp. 1 r. 4 uppifr. läs: **o-, orms-, qvin-, qvinz-, sam-, speghil-, trolz-, þo-, thräl-, þy-, viþer-liker,** *äfvensom* **hvilikin.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 62. till.: **likrawis** *SD NS* 2: 721 (1413).

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. likligr] till.: **1)** *rättrådig, redlig? som har godt utseende, vacker?* wardhir hon . . . faghir oc likelik oc gömir rät *LB* 1: 93 *(s. 490).* **2)**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: 128.

„ „ „ „ r. 29-30 uppifr. läs: **malata-, malato-likn.**

„ 763 „ 1 r. 10 nedifr. läs: *n. (sing. och pl.).*

„ „ „ 2 r. 13 nedifr. eft. **fughla-,** till.: **lamb-, leona-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **vidher-,** till.: **yxna-,**

„ 765 „ 1 r. 24 uppifr. frf. **likthra sot** insätt: **likthorn (licktorn),** *m.* [*Nyisl.* likþorn. *Jfr Mnt.* likdorn] *liktorn. LB* 7: 7.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 7. till.: mz rödhastom roosom oc hwitastom liliom *Su* 280.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *Iv* 210. till.: *Su* 88. *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 14, 20, 24, 30.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. lylye rooth till.: *(d. v. s. roten af iris pseudacorus Lin.)*

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. lilie root till.: *(d. v. s. roten af lilium candidum Lin.)*

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. lilia rott till.: *(d. v. s. roten af iris germanica Lin.)*

„ 766 „ 1 r. 20 uppifr. frf. **limna** insätt: **lim-lästadher (lämlastader),** *p. adj. lemlästad, stympad. HSH* 24: 103 (1517).

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. **1)** till.: *uppmjuka.* blötir hon *(dialtea)* harth oc linar stint *LB* 3: 124.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **bogh-, haka-lina**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1432). till.: *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*).

„ 767 „ 1 r. 10 uppifr. eft. *bälte.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 576; *Branting, Fornvännen 1910 s.* 171.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: *m.* **linin** *ib* 3: 89. **linnan**

„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. 338. till.: *Jfr* **lya.**

„ 768 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *Jfr* **lioe, lya.**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **läpe.** till.: *Jfr Lindroth, Etym. och ordhist. s.* 19.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **lise** insätt: **lisboms olia,** *f.* [*Ä. Dan.* lis(s)boms olie, lis(s)ebons olie. *Mnt.* lissebomes olie] *Lissabonsolja, bomolja.* vti j [1] pwnd lisboms olio *LB* 7: 325.

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. **liisth.** till.: **lyst** *SD NS* 2: 686 (1413).

„ 769 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 6133. till.: slaa liith tiil oliith *BSH* 5: 178 (1507).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: **a-, o-, til-, vidher-lit.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *(med);*

„ 770 „ 1 r. 28 uppifr. eft. *Jfr* till.: **blek-,**

Sid. 770 sp. 1 r. 29 uppifr. läs: **en-, mis-lita.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **en-,** till.: **gra-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **svart-, tvä-liter (-leter).**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **litigera** insätt: **liter,** *adj. Jfr* **nidherliter.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **litin** till.: *Bir* 2: 3.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 186. till.: **lille** *FM* 612 (1514).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. (1450). till.: **lillä** *BSH* 5: 192 (1507).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 273. till.: **lille** *MD* 445.

„ 771 „ 1 r. 27 nedifr. eft. 12. till.: — *Sannolikt torde emellertid första sammansättningsleden vara gen. pl. af ett* **liuþguþ,** *n. folkgud; se Kock, Sv. Ljudhist.* 2: 331. *Jfr* ludhgudwi *SD* 2: 626 (1310); *se Lindroth, Fornvännen 1911 s.* 184.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *Jfr* till.: **samliudh-lika,**

„ 772 „ 1 r. 14 nedifr. eft. *ib.* till.: — *ljungbevuxen trakt, ljunghed. i ortnamn.* lyongs sokn *SD NS* 1: 361 (1404). iuxta liongby *SD* 2: 351 (1301). i liongköpunghe *ÖGL Kr* 23.

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. *ib.* till.: **4)** *koll. el. abstr. ljus, belysning.* wth giffua iiii ortogha. til hielp wara liuse *SO* 3. wi swena som tätta lius wpböriade *ib* 4.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **inledslu-,** till.: **krono-,**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. **staf-,** till.: **talgh-, uphalds-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **vigsla-, öghna-lius.**

„ 773 „ 1 r. 25 nedifr. frf. **liusrödher** insätt: **liusning,** *se* **lysning.**

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. 219. till.: **leeffwa** *SD NS* 2: 66 (1408).

„ 774 „ 1 r. 27 nedifr. eft. 53. till.: *Jfr* vällivande, vällivaskolande *under* **väl 4.**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. 1916. till.: — **liva äptir,** *lefva qvar. MB* 1: 195, 196.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **i gen-,** till.: **ivir-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **lang-, ren-, skam-livadher, olivat.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. frf. **liver** insätt: **live,** *n.* [*Isl.* life] *Jfr* **mak-, o-, ren-live.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf **liverbrun** insätt: **liveradher (leffuer aader),** *f.* [*Ä. Dan.* leveraader. *Jfr Mnl.* leveradere; *Mht.* leberader] *vena hepatica (jfr LB* 6: 107*); en åder på (högra) armen.* lath taa leffuer aadren *LB* 14: 3 *(s. 475).*

„ 775 „ 1 r. 2 uppifr. **södha-,** utgår.

„ „ „ „ r. 2 uppifr. läs: **ängla-, ärmita-liverne.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: *afskr.*); *jfr emellertid Läffler, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 170.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **hakabysso-, handbysso-, iärn-, skärpentina-**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *lodbössa.* till.: *Jfr Blom, Aarb. f. Nord. Oldk. 1872 s.* 229 *f.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: [*N.* lodje. *Ryska* lodija, ladija, ladja. *Jfr Isl.* leðja *(bland skepps-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

namnen i Snorraedda); Mnt. lod(d)ie, loddige. *Jfr Tamm, Sv. ord belysta gen. slav. o. balt. språken s. 5. f.; Falk, Altnord. Seewesen s.* 88]

Sid. 775 sp. 2 r. 7 uppifr. läs: **(looff** *RK* 1: 1. **luf** *L.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **for-, hem-, o-, or-lof,** *äfvensom* **olovis.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **manna-,** till.: **värulds-,**

„ 776 „ 2 r. 28 nedifr. frf. **lokkan** insätt: **lokk-adher (lukk-),** *p. adj. lockig.* mz gwla haare lukkath *MD (S)* 221 *(Cod. B); se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 16 *f.*

„ 777 „ 1 r. 23 uppifr. eft. *Jfr* till.: **buk-,**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **top-, up-,**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **löp,** *n.*

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **loppa** insätt: **lop (lup),** *n.? Jfr* **näfra lop,** *äfvensom* **löp,** *f.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. *afskr.*). till.: thässin hws, som är stwfua oc forstwa, loft oc vndherbodh *ib* 2: 293 (1410).

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. frf. **lorter** insätt: **loptradh (lupth-),** *f.?* affhändhir iak mik ... tässo ... tompth, iordh ok hus, som är lupthradhin offwan ok nädhan stughu ok stughukowa, stegharehws, kölno ok kaalgarzrum *SD NS* 2: 511 (1412).

„ „ „ „ r. 6 uppifr. **musa-,** utgår.

„ „ „ „ r. 7-9 uppifr. läs: **loskin (loff-. -skyn),** *n. lodjursskinn?* han solde bort j [1] loff skin *BtFH* 1: 299 (1510). v betthe loskyn *FH* 6: 123 (1512).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. frf. **lossing** insätt: **loss-bonde?** *m.* haffue huar loss bonde *(för* hoss bonde *el.* hosbonde?) och landboo till syn gordz behoff ath nywta och hemptä aff for:de skoghe och theris almenninghe *SD NS* 2: 824.

„ 778 „ 1 r. 1 nedifr. eft. 23. till.: — *ansvara för utbetalningen af (ngt); åtaga sig att betala.* iac lowathe fore birgher arwidson fäm mark oc xx *SD NS* 2: 490 (1412?); *jfr* **2.**

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. **ful-,** till.: **or-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **lovalös** insätt: **lova,** *f. Jfr* **slotslova.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **kloster-, kärleks-, nunno-, reghlo-, renlivis-, slot-, slots-, stads-, tro-**

„ 779 „ 1 r. 2 uppifr. eft. **for-,** till.: **mädh-, slots-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. lude] till.: **1)**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 186. till.: **2)** *lydelse.* *SJ* 89 (1439).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. **sam-,** utgår.

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. frf. **ludher** insätt: **ludhe-liker,** *adj. Jfr* **vidherludheliker.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *Jfr* till.: **utludhilse,**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 612. till.: lwden salwia *LB* 7: 347.

„ 780 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **himna-, kärleks-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **ater-, ut-luka.**

Sid. 780 sp. 2 r. 6 uppifr. eft. **gards-,** till.: **port-,**

„ 781 „ 1 r. 19 uppifr. läs: **päruna-, väl-lukt.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 78. till.: **lwffta** *HSH* 24: 85 (1516).

„ „ „ „ r. 14-13 nedifr. läs: *Jfr* **vällukta, illa-, väl-luktande.**

„ 782 „ 1 r. 20 uppifr. eft. 87. till.: — the lund, *på det sättet. MB* 1: 466.

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. läs: **nokor-, sina-lund.**

„ „ „ „ r. 16-17 uppifr. läs: **margha-, nokor-, tholika-, änga-lunda; ängalundis; huru-, manga-, nokra-, sama-, samu-, änga-lundom (-lundum).**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **eke-, äspe-lunder.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **lundisker** insätt: **lunde salvia,** *f. teucrium scorodonia Lin. Se Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 31. taga ysop oc rwta, lwnde saluia oc alwn *LB* 7: 309.

„ „ „ „ r. 26-27 uppifr. läs: *adj.* [*Mnt.* lundisch] *från London el. Lynden, tillverkad i London el. Lynden (Lynn) i England. Jfr Schiller-Lübben* 2: 748; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 707.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *lunga.* till.: *Jfr W. Cederschiöld, Genusväxl. s.* 76 *f.*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **hara-,** till.: **ko-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *f.* [*Jfr Mht.* lungenader, lungader] *lungåder; vena basilica, åder på (vänstra) armen (jfr L. P. Gothus, Pest.* 87 *b*; *A. Månsson, Åderlåt.* 20; *Lovén, Anvisn.* 34*).* lwnga adran

„ „ „ „ r. 17-16 nedifr. *vena*—106 utgår.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *pulmonaria officinalis Lin.? Jfr Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 345 *f.*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: lungnasótt. lungusótt]

„ „ „ „ r. 5 nedifr. frf. **lunnar** insätt: **lung-adher,** *f. lungåder.* man ma *(i april)* latha mediana, än lwnghadhrana *(möjl. att föra till ett* **lungadhra** *och i sådan händelse att fatta ss sing.)* skal man ey lata *LB* 13: 24 *(s.* 465*).*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **lunnastor (lwndnistor)?**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1397). till.: mith gootz brosäter ... mäth allom lwndnistom til haffuer lighath aff aldler *(för* alder*) SD NS* 2: 786 (1414).

„ 783 „ 1 r. 31 uppifr. eft. 5925. till.: **list** *MD* 94 *(i rim med* thyst*).*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **hor-, väl-, värulds-lust,**

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. eft. **forlusta,** till.: **inne-lustas,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *lusta.* till.: siälin hawer thre krapte, skäl oc losta, oc arädhe *MB* 1: 461.

„ 784 „ 1 r. 20 uppifr. eft. **klöts-,** till.: **likams-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: **skör-, skörlifnads-, synda-, van-, väl-, värulds-, älsk-ogs-luste.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 785 sp. 1 r. 2 nedifr. läs: **nidher-, ut-luta.**

" " " 2 r. 1 uppifr. läs: **-adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* hluta] *v. L.* **1)** *lotta,*

" " " " r. 3 uppifr. eft. 188. till.: **2)** *genom lottning anvisa el. tilldela.* the äghor ok ärffdha deela, som . . . sidhan luttaadh wurdho *SJ* 12 (1423).

" " " " r. 18 uppifr. läs: **lotren** *Bu* 418 *(jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 48*).*

" " " " r. 24 uppifr. läs: 258. **lyther: agha lyther** *SD NS* 2: 526 (1412). **löte** *MB* 1: *(Cod. B)* 487.

" " " " r. 26 uppifr. läs: **luter** *ib.* **luther: agha luther** *SD NS* 2: 525 (1412).

" " " " r. 15 nedifr. läs: **kafle, lutkafle, lutkäfle, lykka 1.**

" 786 " 1 r. 24 nedifr. eft. *Jfr* till.: **aker-,**

" " " " r. 20 nedifr. läs: **skiptar-,**

" " " " r. 19 nedifr. läs: **skiptis-, skogh-, skogs-, systor-, tolfte-, tvä-, þing-, ägho-, ärfdha-, ärve-luter,** *äfvensom* **särlytis, tvälutis(attunger).**

" " " 2 r. 4 uppifr. frf. **lutlös** insätt: **lutkäfle (lodh-),** *n.* = **lutkafle.** mz lodh och lodhkäffle *BYH* 1: 283 (1500).

" 787 " 1 r. 11 uppifr. läs: *n. sing. och pl.*

" 788 " 1 r. 24 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Isl.* hljóða *och*

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. 210. till.: — *med prep.* **vidher.** breffwit lydde wider swadant synne . . . som thenne jnnelwethe scrifft lydher *FM* 611 (1514).

" " " " r. 10 uppifr. eft. 221. till.: *Jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 230.

" " " " r. 22 uppifr. eft. **saman-,** till.: **til-, ut-,**

" " " " r. 24 uppifr. läs: **lydhachtig. lydafftig: -ige** *HSH* 20: 161 (1507)),

" " " " r. 25 nedifr. frf. **lyþbiskoper** insätt: **lydhare,** *m. Jfr* **tillydhare.**

" 789 " 1 r. 1-2 uppifr. *Jfr* **utlydhilse.** utgår.

" " " " r. 14 uppifr. frf. **lyþna** insätt: **lydhn?** *f.* = **lyþna.** ödhmyuka lydn *(för* lydno?*)* idhra konunxlika nadh ok walle ath bewisa *BSH* 3: 144 (1463?).

" " " " r. 21 nedifr. frf. **lydhughia** insätt: **lydhogher,** *se* **liþugher.**

" " " " r. 13 nedifr. eft. *(öfvers.).* till.: **löffdh.**

" " " " r. 4 nedifr. läs: 126 *(kanske snarare att fatta ss ack. sing. af* **lyfte***).*

" " " " r. 2 nedifr. eft. 7. till.: — *utfästelse, förbindelse (vi)* lowm . . . thet thesse . . . löffdh och morghongawo schola . . . fulkomlicha halden wardha *SD NS* 2: 801 (1414).

" " " 2 r. 8 uppifr. läs: *f.?*

" " " " r. 25 nedifr. eft. 2723. till.: *ib* 756 *(hvarest likaledes* lygn *står för urspr.* lygdh*).*

" 790 " 1 r. 15 nedifr. eft. **o-,** till.: **sighers-,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. 299. till.: *Jfr* nw är han wordhin wina säll oc lykko *MB* 1: 215.

" " " 2 r. 12 uppifr. frf. **lykkelika** insätt: **lykke,** *n. Jfr* **olykke.**

Sid. 790 sp. 2 r. 16 uppifr. eft. 5. till.: **lökke: wte lökke** *SD NS* 2: 10 (1408).

" " " " r. 2 nedifr. läs: lykker *(urspr. har väl här stått* lydher; *se Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s.* 4; *Dens., Ark. f. Nord. Fil.* 32: 229 *f.)*

" 791 " 1 r. 14 uppifr. läs: (1407). **likkio** *ib* 228 (1403)),

" " " " r. 23 uppifr. läs: **in-, kiärs-, rogh-, ängia-lykkia.**

" " " " r. 30 nedifr. eft. 728). till.: **lipta: -at** *JP* 141; **-ath** *ib* 142.

" " " " r. 1 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *Jfr* **olyktadher.**

" " " 2 r. 13 uppifr. eft. 582. till.: tz första om arith warder torth, oc vppa lychtana warder stort regn *LB* 13: 28 *(s. 467).*

" " " " r. 16 uppifr. eft. *f.?* till.: *och n.*

" " " " r. 17 uppifr. frf. **lynnar byrþi** insätt: **lynder,** *adj.* [*Isl.* lyndr] *Jfr* **bradh-, goþ-, harþ-, þra-lynder,** *äfvensom* **enlunder, gladh-, mis-lynter.**

" " " " r. 11 nedifr. frf. **lyptilse** insätt: **lyptilsa,** *f. Jfr* **uplyptilsa.**

" 792 " 1 r. 2 nedifr. eft. 43. till.: — *lysa el. kungöra öfverlåtandet af (ngt) åt (ngn). med ack. och dat.* thetta mith breff mz hwilko jak förnempda godz vllabro . . . nadendals clostre lysth oc syfastat haffwer *FH* 3: 78 (1446).

" " " 2 r. 21 uppifr. **up a-,** utgår.

" " " " r. 28 nedifr. läs: **up-lysilse (-liusilse).**

" " " " r. 25 nedifr. läs: **lysn (lyssn** *SD NS* 2: 808 (1414)),

" " " " r. 25 nedifr. eft. *lysning.* till.: committo . . . michaeli presbitero . . . auctoritatem plenariam, ad dictum prediorum concambium prefate domine abbatisse firmarios et testes dictos in wlgari lysn seu fastar in communi placitacione dandi et pronunciandi *SD* 2: 630 (1310).

" " " " r. 22 nedifr. eft. (1406). till.: bydhiom vi . . . länzman oc domara i langhundhare at the gywi lysn oc fastho aa thesso gauo *ib* 2: 835 (1414).

" 793 " 2 r. 13 uppifr. läs: **fingers-, vand-lyte.**

" " " " r. 19-20 uppifr. [*Jfr—varginna*] utgår.

" 794 " 1 r. 16 uppifr. läs: 9259; **-om** *BYH* 1: 257 (1455).

" " " " r. 17 uppifr. eft. **lagh** till.: *Gr (Cod. D)* 365;

" " " " r. 29 uppifr. eft. 164. till.: ämundher slämmä som loth läggia raa millan swerike och skane *PK* 233. *Jfr* **23.**

" " " " r. 18 nedifr. eft. 1150. till.: dragha nooth eller leggia näth *FH* 4: 16 (1451).

" 795 " 1 r. 11 nedifr. eft. 136. till.: än thz wardher honum laght til lösn *(quodsi pretium fuerit ei impositum; d. v. s. om lösepenning varder honom ålagd) MB* 1: 336.

" 796 " 2 r. 12 uppifr. eft. **nidher läggia.** till.:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

— **läggia sik när,** *lägga vid sig, taga illa vid sig, känna sig upprörd (öfver).* lägger jak mik thet saa när *BSH* 5: 216 (1507).

Sid. 796 sp. 2 r. 2 nedifr. eft. *Jfr* till.: **upa läggia,**

" " " " r. 2 nedifr. eft. **ut,** till.: **1)** *utsätta.* tha moyses lagdhis wt i liifs wadha *MB* 1: 277.

" " " " r. 1 nedifr. läs: **2)**

" 797 " 1 r. 1 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 3 uppifr. läs: **4)**

" " " " r. 16 uppifr. eft. **vidherläggia.** till.: — **läggia äptir,** *qvarlemna. MB* 1: 234.

" " " " r. 17 uppifr. läs: **kast-, kring-, radh-, rö-, skat-,**

" " " " r. 18 uppifr. eft. **undir-,** till.: **vin-,**

" " " " r. 21 uppifr. läs: **pa-, til-, ut-, ödhe-läggilse.**

" " " " r. 23 uppifr. läs: **undir-, upa-, ut-, vidher-, vin-lägning.**

" " " " r. 30 nedifr. eft. *L.* till.: **1)** *liggande sängläge.* biskopen ligher alth i läghe *(d. v. s. till sängs),* sidhen han kom hem *BSH* 5: 322 (1508).

" " " " r. 30 nedifr. läs: **2)**

" " " " r. 24 nedifr. läs: **3)**

" " " " r. 22 nedifr. läs: **4)**

" " " " r. 20 nedifr. eft. **fiska-,** till.: **fisk-ara-,**

" " " " r. 19 nedifr. eft. **löska-,** till.: **siäng-,**

" " " " r. 18 nedifr. eft. **skalla-,** till.: **skip-,**

" " " " r. 17 nedifr. läs: **väl-läghe,** *äfvensom* **siänga-läghis.**

" " " " r. 8 nedifr. läs: **borgha-, nat-, natta-lägher.**

" " " " r. 1 nedifr. frf. **lägherstadh** insätt: **lägherböte,** *n.* = **lägherbot.** *VGL II Add.* 12: 2.

" " " 2 r. 21 uppifr. frf. **läghia** insätt: **läghe-stadher,** *m.* = **lägherstaþer 3.** *SD NS* 2: 698 (1413).

" 798 " 1 r. 21 nedifr. eft. *Jfr* till.: **tomta läghre,**

" " " 2 r. 26 uppifr. läs: **läkedoms drykker (-drikker: -drik** *LB* 14: 8 *(s. 477),* 10 *(s. 478)*)**,**

" " " " r. 27 uppifr. läs: *dryck, för medicinskt bruk afsedd dryck. MB* 1: 71. *LB* 14: 8 *(s. 477),* 10 *(s. 478).*

" " " " r. 28 nedifr. eft. 270. till.: — **läkedoms rädhe,** *n. medicinskt råd, läkareråd.* äpther läkedoms rädhe *Bir* 5: 11.

" 799 " 2 r. 2 nedifr. frf. **lämia** insätt: **läma,** *f. ss tillnamn.* cum sigillis . . . benedicti pætersson . . . haquini dicti læmo *SD* 2: 350 (1301). *Jfr* **lämu gildri.**

" 800 " 1 r. 1 uppifr. frf. **lämpa** insätt: **läm-lastadher,** *se* **limlästadher.**

" " " " r. 28 uppifr. läs: **o-, til-lämpa.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **läma.**

" " " 2 r. 24 uppifr. läs: **borgh-, panta-, slots-län.**

" 801 " 1 r. 3 uppifr. eft. *afskrifvaren).* till.: — *Jfr* **biskops länsman.** — **länsmans giäld,** *n. afgift till länsman.* är oss *(konung Erik)* beräth at the *(allmogen)* göre . . . ländzmandz gieldh ij spann sädh oc ther til höö, hwilkit oss tykker ey skälighet vara, thy vilie vi at the skulu ey thet her epter göra, skal ther jo ländzmands gield göras, tha legger thet swa som mögeliket är; oss tykker nogh vara at hwar rök gor ther til j [1] öre peninger ok ey mer *SD NS* 2: 865 (1414, *gammal afskr.; skrifvelse till Finlands landsrätt*).

Sid. 802 sp. 1 r. 9 uppifr. eft. **länghia** till.: *SD NS* 2: 717 (1413);

" " " 2 r. 16 nedifr. frf. **länkeliker** insätt: **länilse,** *n. pl. Jfr* **forlänilse.** och: **läning,** *f. Jfr* **forläning.**

" 803 " 1 r. 6 nedifr. frf. **läpe** insätt: **läpa?** *f.* = **läpe.** när läpan hänghir *GO* 760. *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 328. *Jfr* **lippa.**

" " " " r. 6-5 nedifr. läs: **läpe,** *m. läpp.* annar kinbensins

" " " " r. 3-2 nedifr. läs: *ib* 1: 10, 2: 15, 3: 136. *Jfr* **lippe, läpper.**

" " " 2 r. 12 uppifr. läs: *vel fissuras*

" " " " r. 15 uppifr. frf. **lära** insätt: **läpper (lepper),** *m.* [*Jfr Isl.* leppr] *läpp. Bir* 1: 68. *MP* 1: 197. *LB* 2: 69. *Se Lindroth, Etym. och ordhist. s.* 11 *f. Jfr* **läpe.** — *lapp? hårlock? läpp? ss tillnamn.* de gerone lepp *SD* 2: 103 (1291).

" 804 " 1 r. 8 uppifr. läs: **lära?**

" " " 2 r. 3 uppifr. läs: *m.*

" " " " r. 7 uppifr. läs: **läre tunna**

" " " " r. 8-9 uppifr. läs: **läriunga tunna.**

" " " " r. 11 uppifr. eft. 331. till.: — (?) *ss tillnamn.* magnus lärikä *SD NS* 1: 433 (1405).

" " " " r. 29 uppifr. läs: **repa-, sot-**

" " " " r. 17 nedifr. läs: **läriunga tunna.**

" " " " r. 15 nedifr. läs: **pilta tunna.**

" " " " r. 29 nedifr. frf. **lärirska** insätt: **läript-hosor,** *f. pl. lärftsbenkläder, lärftsstrumpor.* et par leroffi husser *DD* 3: 207 (1475).

" " " " r. 7 nedifr. läs: **utläsa, oläsin.**

" 806 " 1 r. 27 nedifr. eft. *ib.* till.: eth skep paa xxx lester *HSH* 20: 247 (1508).

" " " " r. 7 nedifr. eft. *form.* till.: in duabus lestis annone *SD* 2: 105 (1291).

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. 645. till.: *Jfr* **limlästadher.**

" " " " r. 24 nedifr. läs: **under-, öghna-läte,**

" " " " r. 11 nedifr, eft. 18. till.: — **lätio fulder (lätie ffull),** *adj. lättjefull, trög.* lig icke lätie ffull *LB* 15: 21 *(s. 483).*

" 807 " 1 r. 10 nedifr. eft. *f.?* till.: *n.?*

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. 354. till.: — *göra mindre stark, försvaga.* nar hans röst nidh-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

irthryktis nakat oc **lättis** tha oplypte jak hona höghra *Bir* 3: 86.

Sid. 807 sp. 2 r. 24 uppifr. eft. *n.* till.: [*Sv. dial.* läte, lätte]

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 92. till.: fyritigi fyra lette nobla *FH* 6: 30 (1452).

„ 808 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 9. till.: the ... kalladho ... hans dagh stridzdagh oc wändis sidhan oc kalladhis tiisdagh ... thy at thz war lättare at nämna *MB* 1: 68.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **lödha** insätt: **läxe,** *se* **läkze.**

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. eft. **birke-,** till.: **böke-,**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **nätlo-,** till.: **palmträ-,**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 96. till.: **löghördagher: -daghen** *SD NS* 1: 52 (1401); **-daghin** *ib* 96 (1402).

„ „ „ „ r. 4-3 nedifr. läs: [*Isl.* laugardagr. *Fnor.* laugurdagr]

„ 809 „ 2 r. 5 uppifr. läs: *n., vanl. pl., och f.* (*Al* 8056; *Lg*

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. (1347). till.: — *betalning, pris, värde.* the funno ena graff riik ok skön hon matte wyrdhas widh mykith lön *Al* 3398.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. **läkedoms-,** till.: **mordhara-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **viku-, värulds-lön.**

„ 810 „ 1 r. 6 uppifr. läs: **af-, ater-, til-löna,**

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. **bruþ-,** till.: **ryza-,**

„ 811 „ 1 r. 10 uppifr. eft. **lopo** till.: *RK* 2: 7627;

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **lupin** till.: *GO* 756.

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. 213. till.: **lwppin: framlwppin** *ib.*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: *Iv* 2079; **saman lopin** *LB* 7: 242.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. (1507). till.: löpande skutör *RK* 1: 107.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. (1506). till.: — *belöpa, komma (på ngn el. ngns andel).*

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *FM* 501 (1510). löper her boo till deels aff thenne forscriffna summa cxviij mark iij öre oc ij peninga jtem löper hustru äbela till deels aff thenne forscriffna summa LIX mark I öre och xiij smapeninga *BYH* 1: 260 (1455).

„ 812 „ 1 r. 29 uppifr. läs: *löpa omkring, rotera, rulla.* thz hiwlit lop sua snart vm kringh *(volvebatur)* at thz sände af sik ... stora eldz gnistor *Pa* 18.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **o-, ost-lupin.**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. 1333. till.: hwar mölnare skal haffwa eth tolkar swa stoorth ath xviii ganga i een tweggia skepna löp *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. *löp.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 748; *Fritzner* 2: 433 *f.*; *A. Bugge, (Norsk) Hist. Tidsskr.* 5 *R.* 2: 349.

„ 813 „ 1 r. 31 uppifr. eft. (1517). till.: skule (*sannolikt för* skuto) myna **karla** x (10) eller xij (12) lodbyssor lösa *BSH* 5: 119 (1506); *jfr* **lösskiuta;** *se Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 347 *f.*

Sid. 813 sp. 1 r. 7 nedifr. eft. 215. till.: grwnden är diwper lös ok weker *FH* 2: 129 (1441).

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. **barn-,** till.: **barna-,**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. **bota-,** till.: **brodhor-,**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. **brödhra-,** utgår.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **makt-,** till.: **makta-,**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **men-,** till.: **minnis-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **nödh-,** till.: **nödha-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **pino-,** till.: **präst-,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **radh-,** till.: **redh-,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **rät-,** till.: **röst-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **skiäla-,** till.: **skripta-, skuld-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **sorgh-,** till.: **svar-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **tharva-,** till.: **thiänista-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **under-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **varþ-,** till.: **vardha-,**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **värn-, äg-, ägho-, är-, äro-**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **lösa** insätt: **lös?** *f.? Jfr* **svar-, svars-lös** *(under* **svar-, svars-lösa***),*

„ 814 „ 2 r. 7 uppifr. eft. *träldom.* till.: *MB* 1: 375.

„ 815 „ 1 r. 22 uppifr. eft. **kost-,** till.: **makt-, man-, mat-, medhel-,**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **mäghin-, mäghins-, näfst-, orko-, pil-, rät-, sak-, skaþa-, skip-, svar-, svara-, svars-,**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **vit-, vitu-lösa.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **lösare** insätt: **lösan,** *f. Jfr* **svarlösan.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **lösekarl** insätt: **löse,** *n.?* [*Jfr Isl.* leysi, *n.*] *Jfr* **rätlöse.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **lösingaman** insätt: **lösinga karl,** *m. lös arbetare? HSH* 24: 83 (1516).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. frf. **lösn** insätt: **lösman,** *m. lösdrifvare? HSH* 29: 30 (1420, *i vidim. af* 1489, *nyare afskr.*).

„ 816 „ 2 r. 21 uppifr. frf. **lössa** insätt: **lösninga smältare,** *m. smältare som ej har fast anställning. DD* 1: 168 (1499. *afskr.*).

„ „ „ 2 r. 28 uppifr. läs: **lösvittinger** (*för* **lösvistinger?** *se Cederschiöld, Festskrift tillägn. O. Ekman s.* 14), *m. L.*

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **löt (lööth. -ir),** *f.* [*Sv. dial.* löt. *Isl.* laut] *L. (lågt liggande) mark, betesmark, fält.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *afskr.*). till.: eet ortogha land iord i lötom *ib* 5: 558 (1346, *i vidim. af* 1373). *SJ* 261 (1457).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 238. till.: — *i ortnamn.* in gasaløt *SD* 2: 187 (1295).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **hiorþa-, tiudher-löt.** — **lötabodh,** *f. på betesmark belägen bod? SD NS* 2: 584 (1413), 585 (1413).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Band II.

Sid. 1 sp. 1 r. 5 uppifr. eft. *ång.* till.: pratum quod dicitur madin *SD* 1: 441 (1268).
" " " " r. 18 uppifr. eft. 579. till.: **maþren** *Bu* 21 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 30*)*.
" " " 2 r 3. nedifr. eft. *samhälle,* till.: *bonde (jfr Thulin, Mantalet s.* 39*)*,
" 2 " 1 r. 20 uppifr. eft. (1509). till.: — *man, person (jfr* **1**). man hauer mik saktet som will tyghat mz then man thz saa *RK* 1: 2713-14.
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. **almoso-,** till.: **alz-,**
" " " " r. 20 uppifr. eft. **bana-,** till.: **banz-, bats-,**
" " " " r. 21 uppifr. eft. **bolags-,** till.: **bolby-,**
" " " " r. 22 uppifr. eft. **bolstads-,** till.: **borgha-, borghaþa-,**
" " " " r. 24 uppifr. eft. **byggianz-,** till.: **byg-nings-,**
" " " " r. 27 uppifr. eft. **for-,** till.: **foreþis-,**
" " " " r. 27 uppifr. eft. **forgärninga-,** till.: **foro-,**
" " " " r. 30 uppifr. eft. **fäste-,** till.: **fäst-naþa-,**
" " " " r. 30 uppifr. eft. **fögho-,** till.: **gen-värdho-,**
" " " " r. 30 nedifr. eft. **halfgärþa-,** till.: **hedhers-, hedhinskaps-,**
" " " " r. 28 nedifr. eft. **hämda-,** till.: **här-,**
" " " " r. 23 nedifr. eft. **ivir-,** till.: **iärnbiärgs-,**
" " " " r. 22 nedifr. eft. **köpu-,** till.: **köp-vitnis-,**
" " " " r. 19 nedifr. eft. **läns-,** till.: **lös-,**
" " " " r. 17 nedifr. läs: **midhlunga-, mis-gärningis-, miskunnar-, mots-, muslaghu-, mäþlungu-, mäghin-, mäla-, mäle-,**
" " " " r. 16 nedifr. eft. **mäts-,** till.: **nor-,**
" " " " r. 16 nedifr. eft. **nordh-,** till.: **not-,**
" " " " r. 15 nedifr. eft. **nämdar-,** till.: **nämn-inga-, närvaru-,**
" " " " r. 15 nedifr. läs: **obyrþar-, oþols-, o-gärningis-, ogärnings-, olyþno-, olykkis-, ondgärningis-, osann-inda-,**
" " " " r. 13 nedifr. eft. **raþ-,** till.: **rads-,**
" " " " r. 11 nedifr. eft. **riddarskaps-,** till.: **rofs-, saghu-,**
" " " " r. 11 nedifr. eft. **sanninda-,** till.: **sann-ingis-,**
" " " " r. 10 nedifr. eft. **sighlinga-,** till.: **silf-biärgs-,**
" " " " r. 9 nedifr. eft. **skat-,** till.: **skatnings-, skattingis-, skedhis-,**
" " " " r. 9 nedifr. eft. **skip-,** till.: **skiptis-, skiäla-,**
" " " " r. 8 nedifr. eft. **skyldar-,** till.: **skyrdha-,**
" " " " r. 8 nedifr. eft. **skämda-,** till.: **skör-lifnads-,**

Sid. 2 sp. 2 r. 7 nedifr. eft. **skötninga-,** till.: **sköt-nings-,**
" " " " r. 7 nedifr. läs: **släktis-, smaiordha-, soknar-, spa-, spila-, stadhga-,**
" " " " r. 6 nedifr. eft. **stämninga-,** till.: **suþer-,**
" " " " r. 5 nedifr. eft. **sädhis-,** till.: **sämiu-,**
" " " " r. 4 nedifr. läs: **tilseu-, tilsynis-, timber-, timbro-, tro-, trägards-,**
" " " " r. 3 nedifr. eft. **þingvitnis-,** till.: **þingsvitnis-,**
" " " " r. 2 nedifr. eft. **utbya-,** till.: **umfar-ningis-, utgärdhis-, utsokna-, vald-giptis-,**
" " " " r. 1 nedifr. eft. **valdgärningis-,** till.: **valdgästningis-,**
" 3 " 1 r. 1 uppifr. eft. **viþergangu-,** till.: **vidherköpa-, vidherlagha-,**
" " " " r. 2 uppifr. eft. **vidherlägs-,** till.: **vidherskiptis-, viþervaru-,**
" " " " r. 3 uppifr. eft. **väldis-,** till.: **välgärn-ingis-,**
" " " " r. 4 uppifr. eft. **ymu-,** till.: **ägho-, äldris-,**
" " " " r. 5 uppifr. eft. **ättalevis-,** till.: **ö-,**
" " " " r. 9 uppifr. eft. **minnunga-,** till.: **minn-ungis-,**
" " " " r. 9 uppifr. eft. **mätanz-,** till.: **mätn-aþa-, oskyldar-, samsätis-, slätt-ungs-, skallaläghis-,**
" " " " r. 10 uppifr. läs: **stämno-, þing-, þings-, vidherfangs-män.**
" " " " r. 17-16 nedifr. läs: **1)** *menniskonatur. MP* 1: 155. **2)** *semen virile. Bir* 1: 60, 2: 16, 3: 93.
" " " 2 r. 15 uppifr. eft. 473. till.: — **manz ganga (mansganga),** *f. väglängd som en man kan gå utan att rasta (jfr* **rast**); *(half)milsområde?* emit . . . vnum *(för* vnam*)* mansgangu *SD* 2: 377 (1303).
" 4 " 1 r. 8 nedifr. eft. **eter-,** till.: **eterkyns-,**
" " " 2 r. 23 uppifr. eft. **ma** till.: *Iv* 4625; *Fr* 495;
" " " " r. 29 nedifr. eft. *afskr.*). till.: **mwghw** *Ber* 279.
" " " " r. 27 nedifr. eft. **ma** till.: *Fl* 140;
" " " " r. 17 nedifr. eft. 285. till.: **motthe** *BSH* 5: 124 (1506).
" 5 " 2 r. 24 uppifr. eft. 32. till.: — ma väl ske, *kanske, möjligen, till äfventyrs.* wi ärom her insatte ma wäl ske *(Cod. B* därla 550*)* at swara fore thz silff som wi funnom i waarom säkkiom *MB* 1: 245. ey maa . . . abbatissa nakontidh wt gaa . . . wtan maa wäl skee, naar *(nisi forte quando)* nakot nyt closter är byggiaskol-andes *Bir* 4: 60. *ib* 62, 119.
" 6 " 2 r. 8 nedifr. eft. *f.* till.: [*Jfr Mnt.* moge]

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 7 sp. 1 r. 7 uppifr. eft. *pl.* till.: **magder: tieneste magder** *Lg* 3: 549.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. *afskr.*). till.: konungen war hans magher swa som then annars syster agher *RK* 1: 2160.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *Jfr* till.: **sika-,**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **svina-maghi.** till.: — **magha gröte,** *n. det som vållar magen bedröfvelse, magplåga.* mwn söt *(trol. för* söte) magha gröte *GO* 674. *Se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 102 *f.; Medeltidsordspr.* 2: 298 *f.*

„ 8 „ 1 r. 8 nedifr. läs: *tillmaka, för malmbrytning i grufva anordna och bränna vedstaplar.*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *m.?* till.: **make?** *m.* [*Sv. dial.* måke, måka, *m. N.* maake. *Jfr Pipping, Stud. i Nord. Fil.* 8: 1 *s.* 77; *Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 38] *måse, fiskmåse.* meantæ aues anatibus maiores (germanice meuen ac gothice maaker dictæ) *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr. l.* XIX *c.* XXXVIII. *Jfr* **fiskemaka.**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: *Jfr* **bydhel-, bytto-, fat-, kruko-, orgho-, orghel-, panzar-, pulver-, pumpo-, pung-, punga-, sadhul-, sadhla-,**

„ „ „ „ r. 30-32 uppifr. läs: **makning,** *f. Jfr* **tilmakning.**

„ 10 „ 2 r. 16 nedifr. eft. 22. till.: **5)** *befullmäktigad, bemyndigad.* gör iak häridzhöffdingian ... i sama hundara maktoghan ok myndoghan vpsala domkirkio syslomanne ... lyssn at gifua ok stadhfästilse ... a forsaghdo jord *SD NS* 2: 808 (1414).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **mal** insätt: **mal,** *m.? Jfr* **span-, spanna-mal.**

„ 11 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **biltogha-,** till.: **bok-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **eþa-,** till.: **eþsöra-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **eþsöris-,** till.: **falz-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **gipto-,** till.: **hedhinskaps-,**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. läs: **modhor-, människio-, nämdar-, radhstovu-, rans-, romara-, saka-, sara-, skip-,**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **skripta-,** till.: **skuts-,**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **tak-,** till.: **taks-,**

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **þing-,** till.: **thinga-,**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **vardhninga-,** till.: **vidher-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: **vänsla-, vänslo-, vario-, värna-, ärfþa-, ömko-mal.**

„ 12 „ 1 r. 13 nedifr. eft. **aker-,** till.: **by-,**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **hovuds-,** till.: **humpa-,**

„ 13 „ 1 r. 30 nedifr. läs: **smiör-, span-, spanna-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *utmark,* till.: *nyodling (med besittningsrätt under vissa år),*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: 39; *Noreen, Spr. stud.* 3: 113; *Lindroth, Värends bebyggande s.* 19 *f.* nouerint vniuersi ... iohannem botolfson ... iure hereditario ... pro parte sua ista subleuasse ... malana bækiafald. ingelzthorp ... andrisamale *SD* 5: 628 (1347). —

Sid. 13 sp. 1 r. 9 nedifr. frf. **maledia** insätt: **male,** *m. Jfr* **skripta male.**

„ „ „ 2 r. 1 nedifr. läs: **iärnbiärgs-, köpe-, silf-malmber.**

„ 14 „ 1 r. 10 uppifr. frf. **malmkar** insätt: **malmhoper,** *m. malmhög. DD* 3: 224 (1486).

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. (1504). till.: *Jfr* **foghat malt.**

„ 15 „ 2 r. 12 uppifr. eft. **manadh rensilse.** till.: — **manadha skipte,** *n. månadsperiod, månad.* här byrias aff trätighi dagha ther äro j hwart manadha skipte huilke dagha ther nyttelike ära til alt ophoff oc huilke som ey ära nyttelike *LB* 1: 93 *(s.* 490*)*. — **manadha thiänist,** *f. månadssold.* mista ena manadha tyänisth *PM* 29. mista ena maanada tyänisth aff sin lön *ib* 33.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **surmandol,**

„ 16 „ 2 r. 7 uppifr. läs: *Jfr* **gangdagha-, hvita-, laghþings-, palm-, palmamanadagher.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. (1506). till.: **mongen** *RK* 2: 7345.

„ 17 „ 1 r. 4 uppifr. eft. *mången.* till.: thz giälder opta manger *MB* 1: 143.

„ 18 „ 1 r. 31 uppifr. läs: **a-, for-manilse,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. läs: **manlika (-mannelika).**

„ 19 „ 1 r. 12 uppifr. frf. **manskam** insätt: **mansivi** (*pl. dat.* **manzcifuom** *SmålL* 2: *pr.* **manzciuium** *ib i var.*), *m. L.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. **mantal** insätt: **manslaghare,** *m. mandråpare. LB* 14: 15 *(s.* 480*)*.

„ 20 „ 2 r. 30 nedifr. eft. *ack.* till.: *m.* **marghan** *RK* 1: 457. **marghin** *MD* 186.

„ 21 „ 1 r. 2 nedifr. eft. **maarmesse.** till.: **marmisse** *SJ* 243 (1455).

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. *tid.* till.: thöm *(penningarne)* beredha om warfrvdagh, som kallas mariomässa, i wästeraarose *SD NS* 2: 785 (1414).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **bonda-,** till.: **by-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **fäar-,** till.: **hedh-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **nordh-,** till.: **rydhia-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **ville-,** till.: **äre-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **öþe-, ödhis-, ödhkna-mark.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 18. till.: **märkär** *VGL I Md* 1: 3, 4; *ÖGL Dr* 2: 2, 5: 1. **märchär** *VGL I K* 8: 1. **märkar** *ib Md* 1: 3.

„ 22 „ 1 r. 22 uppifr. läs: *s.* 431

„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. (1410). till.: thyughu marker i yärn älla oskurith klädhe *ib* 1: 234 (1403).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **half-,** till.: **lödhe-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 22 sp. 2 r. 22 nedifr. läs: *jordegendom för hvilken urspr. en mark*
" " " " r. 20 nedifr. eft. 43. till.: *Jfr*
" " " " r. 19 nedifr. läs. *s.* 213; *Falkman,*
" " " " r. 18 nedifr. läs: 169; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 243, 247; *Thulin, Mantalet* 1: 27.
" " " " r. 9 nedifr. läs: 273; *Styffe, BSH* 1: xc.
" 23 " 2 r. 10 uppifr. läs: **skut-,**
" " " " r. 12 uppifr. frf. **marka** insätt: **mark,** *n.? Jfr* **frimark.**
" " " " r. 12 nedifr. eft. 1400-*talet.* till.: wm *(var.* at*)* then marknadhen i skarom plägher hallas wm warfrumesso sidermeer, han skal aff leggias *SD NS* 2: 828 (1414, *gammal afskr.*).
" " " " r. 3 nedifr. läs: *förderfvad; rätta läsarten torde vara:* for hwariom porte finder man slikt aff marknadh man huxa kan; *se Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 250.
" " " " r. 1 nedifr. eft. 963. till.: — *Jfr* **frimarknadher.**
" 24 " 1 r. 4 uppifr. eft. *adj.* till.: marcniskan kiortil *Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 1: 45 (1353).
" 25 " 1 r. 30 nedifr. läs: *RK* 3: *(sista forts.)* 4349.
" " " " r. 28 nedifr. läs: 3344. **mosken** *ib* 2822 *(jfr s.* 238*)*),
" " " " r. 23 nedifr. eft. 144. till.: *MB* 2: 157. *Su* 264.
" " " " r. 14 nedifr. frf. **mast** insätt: **massomästare,** *m. masmästare?* skäligs mans ordh, magnus massomestara *SD NS* 2: 756 (1414, *nyare afskr.*). jac fornemde massomestar magnus *ib.* incighil ... magnus massomästare *ib* 3: 353 (1418).
" " " " r. 8 nedifr. frf. **masughn** insätt: **mastix (maxstix),** *m.?* [*Senlat.* mastix. *Lat.* mastiche] *mastix, harts af pistacia lentiscus Lin. LB* 7: 216.
" " " " r. 7 nedifr. eft. *masugn.* till.: maswngnin bygghia latha *DD Suppl.* 47 (1441-47).
" " " 2 r. 2 uppifr. läs: **stads-, van-, ändamat.**
" " " " r. 14 uppifr. läs: 281; *Sandström, Hist. tidskr.* 33: 9.
" 27 " 2 r. 9 nedifr. läs: mata *(jfr emellertid Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl.* s. 5*)*
" 28 " 1 r. 6 uppifr. eft. 120. till.: tha wiiste han tiwgho vm then matho the a godha hesta satho *RK* 1: 3140.
" " " " r. 17 uppifr. läs: **omata, omatins, ofmattis.**
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. 84. till.: — *måttlig, icke synnerlig.* biscop karl och han äre metelige wenner *BSH* 5: 88 (1506).
" " " " r. 20 nedifr. eft. **fyrmis-,** till.: **geta-,**
" 29 " 1 r. 19 uppifr. frf. **matledha** insätt: **matkroker,** *m.* [*Fdan.* madhkrogh] *krok hvarmed mat (kött) upptages ur grytan. VGL* XIII *(hvarest i st. f.* nattrokär *utan tvifvel bör, enl. Lorenzen, Gld. glosser s.* 46 *f., läsas* matcrokär*)*.
Sid. 29 sp. 1 r. 25 nedifr. läs: **matlösa? (-löse),**
" " " " r. 14 nedifr. eft. *Lin.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 32; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 7 *f.*
" 30 " 2 r. 4 nedifr. frf. **mena** insätt: **men,** *n.?* [*Ä. Dan.* men] *sammanträde, möte.* i dagh haffwer bremss ... och gode karla flere ... halleth meen medh alle eders swenå *BSH* 5: 302 (1508).
" 31 " 1 r. 17 uppifr. eft. *ack.* till.: engin thordhe sidhan grauena til gangh mena *Bil* 571.
" " " 2 r. 28 uppifr. läs: **mene?**
" 32 " 1 r. 15-14 nedifr. läs: **be-, ända-mening.**
" 33 " 1 r. 21 nedifr. eft. 251. till.: — *Jfr* **almenogher.**
" 34 " 1 r. 14 uppifr. eft. 374. till.: **2)** *större (i grad); svårare.* thin läst är meer *MD* 99.
" " " " r. 14 uppifr. läs: **3)**
" " " " r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
" " " " r. 16 uppifr. läs: **niþer-,**
" " " " r. 17 uppifr. eft. **siþar-,** till.: **sidher-,**
" " " 2 r. 26 uppifr. läs: *störst (i myckenhet), mest.* kunugen böþ hanom gul ok görsema. som han mäst vilde *(d. v. s. så mycket han ville hafva) Bu* 492.
" " " " r. 15 uppifr. eft. 241. till.: siälin är mere ädhla än likamen *KS* 51 (129, 55).
" " " " r. 22-23 uppifr. läs: **innar-, optar-, yter-mere** *samt* **nidher-, siþar-mera.**
" 35 " 1 r. 6 uppifr. eft. 1004. till.: — *i synnerhet.* fly vnga manna kompaanskap oc mäst therra thär oskiäggiotte äro *Ber* 272.
" " " " r. 17 uppifr. läs: *adv.* **1)** *det mesta, det hastigaste. i förening med en form af* magha, formagha *el.* gita. han ridher thz mästa han forma *Fr* 119. rendhe vndhon thz mesta han gath *Di* 220. rendhe vndhan thz mesthe han motte *ib.* **2)** *synnerligen.*
" " " " r. 23 uppifr. läs: **3)**
" " " " r. 25 nedifr. eft. *transportmedel* till.: *el. forslingsomslag*
" " " " r. 23 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 689, 751;
" " " " r. 13 nedifr. eft. *transportmedel* till.: *el. forslingsomslag*
" " " 2 r. 6 nedifr. eft. 361. till.: *Jfr* **mäþalkläþi.**
" 36 " 1 r. 14 nedifr. eft. 5019. till.: wedh medaffthens tiidh *BSH* 5: 168 (1507).
" " " 2 r. 20 uppifr. eft. 398. till.: — **midhdags symn (middagx sömpn),** *m. middagssömn. Bir* 5: 41.
" 38 " 1 r. 2-3 uppifr. läs: *domare, skiljedomare? ledare? målsman? Se Steffen, Birg. Upp. s.* 179.
" " " " r. 4 uppifr. eft. väriare till.: *(mediator et conservator)*
" " " " r. 6 uppifr. eft. forsthinna till.: *(tu im-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

perialibus consiliis, tu provincialibus edictis princeps et moderatrix)

Sid. 38 sp. 1 r. 7 uppifr. eft. **midlaster.** till.: **mill-asther: -asthe** *SD NS* 2: 797 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 2 nedifr. läs: (1510). **mynnas tiidh** *RK* 3: 1010**),**

" " " 2 r. 6 uppifr. läs: *m.* [*N.* midstraum] *L. mellersta delen af en ström.* midhströmen är konungx oc herratz almänning oc farlidh *SD NS* 2: 486 (1412); *möjl. att föra till* **miþströme.**

" " " " r. 7 uppifr. frf. **miþströmis** insätt: **miþströme,** *m.* i miþ ströma *ÖGL B* 8: *pr.* (*på två st.*). *Se Tamm, Uppsalastudier s.* 35.

" 39 " 2 r. 13 uppifr. eft. *L.* till.: *Mikaelsmessodag.* nästhe tignxdaghen äpther michiels mässo dagh *SD NS* 2: 695 (1413).

" " " " r. 18 uppifr. läs: **mikke? (*pl.* mykkar),** *m.*

" " " " r. 23 uppifr. läs: *f. mil.*

" 40 " 1 r. 5-6 uppifr. läs: **mil (mijl. *pl.* -ar),** *f.* [*Sv. dial.* mil. *Ä. Dan.* mil(e). *N.* miil, mila. *Isl.* mél] *munstycke på betsel, betsel.*

" " " " r. 13 nedifr. eft. *L.* till.: **miller** *RK* 1: 4461.

" " " " r. 1 nedifr. eft. 817. till.: **millister: -iste** *Gers Ars B* 4 *a*

" " " 2 r. 25 nedifr. eft. *Jfr* till.: **gif-,**

" " " " r. 16 nedifr. läs: 102. *pl.* **-ir,** *se* **omildhet),**

" 41 " 1 r. 1 nedifr. eft. 79. till.: mitt steen stures bref *BSH* 4: 126 (1488).

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. (1500). till.: *ib* 5: 125 (1506).

" " " " r. 10 uppifr. eft. [*Isl.* minnr] till.: *L.*

" " " " r. 26 uppifr. läs: en aln minist (*för* misnist? *från Meissen, se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 707) *GS* 51 (1450).

" 42 " 1 r. 23 nedifr. läs: **aminna, upa minnas.**

" " " 2 r. 4 nedifr. eft. 8781. till.: haquon niclässon ... giorde alla ledis i hänna minne ok nögio (*efter hennes vilja och till hennes belåtenhet*) *SD NS* 2: 774 (1414).

" 43 " 1 r. 22 nedifr. eft. 37. till.: wi hawa ... i minne giort (*gjort upp i godo*) epter thera nöghio *SD NS* 2: 355 (1411).

" " " " r. 16 nedifr. läs: **siäla-, ur-minne.**

" " " 2 r. 23 nedifr. eft. *grad*). till.: förste skarin var litin annar mindre thridhie minzst. ir *Bir* 2: 3.

" 44 " 2 r. 4 uppifr. eft. *oaktadt.* till.: än thot hans likame skulde skylias aff thinom likama i hans födzslo tho ey thäs minna forewiste han thik oatskillika bliwaskolande vtan ända mz sik *Bir* 4: (*Dikt*) 220.

" " " " r. 7 nedifr. eft. [*Isl.* minnigr] till.: **1)** *minnesgod, som minnes långt tillbaka i tiden.* dömde iak the delona at gamle minnige män, ok XII asyna män scullo the delona at skilia *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*); *kanske snarare att föra till* **minnunga män. 2)**

Sid. 44 sp. 2 r. 2-1 nedifr. läs: *f.* [*Isl.* minning] *L. edligt utlåtande som i jordatvist gifves af män som minnas långt tillbaka i tiden, äfven sammanfattningen af dem som gifva ett sådant utlåtande.* engen aff geranes villo vethia mot minningene ok xij asyna mannom *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*). — **minnunga män (minninga-),** *m. pl.* [*Fnor.* minningarmaðr] *L. män som minnas långt tillbaka i tiden och på grund deraf gifva rättsligt utlåtande om äldre förhållanden, särsk. i jordatvist.* thesse waro minninge män *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*). *Jfr* **minnogher.**

" 45 " 1 r. 1 uppifr. läs: **minnungi,** *n. L.* — **minnungis män (minningis-. minnigis-),** *m. pl. L.*

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. *L.* till.: **myöder** *LB* 13: 21 (*s.* 464).

" " " " r. 25 uppifr. läs: **myok. miök** *Bu* 491 (*se Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 1: 49)**),**

" " " " r. 14 nedifr. eft. **böna-,** till.: **dust-,**

" 46 " 1 r. 11 uppifr. eft. **horsa-,** till.: **hyndo-,**

" " " " r. 11 uppifr. eft. **kirno-,** till.: **ko-,**

" " " " r. 12 uppifr. läs: **qvinna-, qvinno-, valmogho frö-miolk. — miolka deghia (miölka deya),** *f. mjölkpiga.* giffuer jac ... katerine miölkadeyone I kwmeska hätto *SD NS* 2: 699 (1413).

" " " 2 r. 19 nedifr. eft. *dat.* till.: *SR* 54.

" 47 " 1 r. 12 nedifr. läs: **-lämpt.** *pl. ack. n.* **-iam** *Bil* 692**),**

" " " " r. 9 nedifr. eft. *beskaffad.* till.: *Bil* 692.

" 48 " 1 r. 31 nedifr. eft. 416. till.: — *med ack.* gudh ... the siälena miskwnne *BK* 195.

" " " " r. 11 nedifr. eft. 94. till.: *Jfr* **omiskunnelika.**

" 49 " 2 r. 26 nedifr. frf. **missämi** insätt: **missäghn,** *f. beskyllning, anklagelse.* then missegn som jak war besagd for hans nad *BSH* 3: 77 (1454).

" 50 " 1 r. 4 uppifr. eft. 152. till.: han wille haffua husit ater i geen han miste thz thy han war seen *RK* 1: 2701.

" " " 2 r. 23 nedifr. läs: *n. och m.?, f.?*

" 51 " 1 r. 3 uppifr. eft. 332. till.: for ena mijsthykkio han fik til honom *SD NS* 2: 756 (1414, *nyare afskr.*).

" " " " r. 18 nedifr. eft. 105. till.: *Jfr* **omisthänkeliker.**

" " " 2 r. 13 uppifr. eft. 52. till.: *ib* 107.

" " " " r. 25 nedifr. frf. **miuker** insätt: **miuka,** *f. Jfr* **ödhmiuka.** och: **miukdomber,** *m. Jfr* **ödhmiukdomber.**

" " " " r. 10 nedifr. frf. **miukleker** insätt: **miukhet,** *f. Jfr* **ödhmiukhet.** och: **miukilse,** *n. pl. Jfr* **ödhmiukilse.**

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 51 sp. 2 r. 3 nedifr. frf. **miukna** insätt: **miukliker,** *adj. Jfr* **ödhmiukliker.**

„ 52 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **miädhm** insätt: **miukt,** *f. Jfr* **öþmiukt.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *m.* till.: [*Jfr N.* merd]

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *Jfr* till.: **beradh-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **tholo-,** till.: **tholugh-, vidher-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **armodh, viliemodhis.**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **modhas** insätt: **moþa,** *f. Jfr* **þolo-, þolugh-moþa.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *L.* till.: **1)** *möderneslägt. MB* 2: 96. **2)** *mödernearf. Bil* 556.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 206. till.: **moþeren** *Bu* 136.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 263. till.: **modhren** *MD* 132.

„ 53 „ 1 r. 13 uppifr. eft. **guþ-,** till.: **horsa-, hästa-,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **mat-,** till.: **miskunna-,**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *spene.* till.: *Bil* 268.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **sakt-,** till.: **tholin-,**

„ 54 „ 1 r. 30 uppifr. eft. (*pl. nom. n.*). till.: **moyn** *LB* 13: 28 (*s.* 467; *f.*).

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **(mulin. malin** *LB* 11: 9 (*s.* 472).

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 694. till.: the toko tha at fly som sky för väder oc moln för sky *MD* 376.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 4030. till.: — (?) kung karl hylt aff honom mykin mon ffor andra riddere oc knecte *MD* 443. huar man han hölt aff honom mon *ib* 446.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 443. till.: — *mån, måtto.* häldher wille han äwerdelika i hälffwitte wara än at . . . gudz modher skulle fiärkas gudhi i aldra minzsta mon *BK* 207.

„ 55 „ 1 r. 28 uppifr. eft. mon till.: (*i rim med* iwan *och säkert för ett urspr.* man; *se Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 99)

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 3796. till.: **man** *MD* 196 (*jfr* 199).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: *satser); jfr Kock, Sv. Landsm.* XIII. 8: 5 *f.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: 261; *jfr Kock, anf. skrift s.* 7.

„ 56 „ 2 r. 19 nedifr. eft. 96. till.: hwath man bätra wara än älska ihesum christum oc ära *MD* 196 (*jfr* 199).

„ 57 „ 1 r. 20 nedifr. eft. (1349). till.: — (?) usque ad locum silue predicte qui vocatur moenh *SD* 2: 85 (1289).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **morat** insätt: **morakarl,** *m. Morakarl, inbyggare i Mora socken. ss tillnamn.* næsth husfru raghnilde morakarls bodh *SD NS* 2: 303 (1410). och: **morakulla,** *f. morkulla. ss tillnamn.* laurencio morakulla *BYH* 1: 176 (1372).

Sid. 57 sp. 2 r. 2 nedifr. eft. *n.* till.: *L.*

„ 58 „ 2 r. 8 uppifr. läs: **ivir-, manadags-, sunnodags-morghon.**

„ 59 „ 1 r. 15-16 uppifr. läs: *brudgåfva, hemgift.* skal

„ „ „ „ r. 18-21 uppifr. läs: at the päninga honum äghas fore morghon gafwo (*ratione dotis*) betales honum *Bir* 3: 333; *jfr Hammerich, Den hellige Birgitta s.* 178, 180; *Steffen, Birg. Upp. s.* 170.

„ „ „ 2 r. 19-14 nedifr. läs: **morra (mwrra: -at** *LfK* 161. **-adhe, -at),** *v.* [*Fnor.* murra] *brumma, knota.* the altiid korra oc morra oc alrey lata sik nöghia *VKR* 28. *KL* 292. *Ber* 130, 278.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 151. till.: *Jfr* **marra.**

„ 60 „ 1 r. 30 nedifr. eft. *måste.* till.: vj mostom nw litit vndfly *MD* 350.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: 306; *LB* 14: 14 (*s.* 480).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 77. till.: drik nyth vin som kallas moosth *LB* 14: 14 (*s.* 480).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *Jfr* till.: **dilla-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **rosen-,** till.: **vin-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **mosugher** insätt: **mostogher (***n.* **mwstokt** *LB* 7: 76**),** *adj. mustig, saftig. LB* 7: 76.

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. **gatu-,** till.: **glädhi-,**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **härra-,** till.: **lämlanga-,**

„ 61 „ 1 r. 26 uppifr. läs: **här-, in-, thvärt-, þär-i mot.**

„ „ „ 2 r. 20 nedifr. eft. 115. till.: som hawer oppenbarlika forbrutith sit gotz, mot (*d. v. s. genom brott mot*) wars herra budhordhom, oc landz laghom *MB* 1: 468.

„ 62 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **gen-, in-, nidher-, thvärt-, up-mot.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. 405. till.: — *emot, till (ngns) skada el. fällande.* hwilke falskelika witnadho mote the dyghdheliko qwinnonne *ST* 436.

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. 336. till.: **10)** *utanf* klostreno . . . gifwa hwart aar . . . ena mark päninga, medh kärleek ok mote alle korran heller dantan *SD NS* 2: 585 (1413).

„ 63 „ 1 r. 22 uppifr. eft. *Jfr* till.: **sighia mote,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **motesägdh** insätt: **mote svara,** *v. i svar motsäga, säga emot.* honum thordhe ängin mote swara *Al* 2950.

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. *mottaga.* till.: wart hederliga mothe taghen aff högxta prestenom *MB* 2: 286. *Su* 247, 380.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **motkor** insätt: **motkoma,** *v. motverka, förebyggå.* hulkit iak wäl alt fore vet swa at ängin kan mik thz mena älla mot koma (*præscientia mea . . . contra quam nullus venire potest*) *Bir* 1: 214.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. frf. **motsighia** insätt: **motropa,** *v. ropa mot, protestera.* hon är

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

nu j draparanna handom swa som thz barn som ey forma mot ropa *(reclamare)* älla sik hiälpa *Bir* 3: 109.

Sid. 64 sp. 1 r. 8 uppifr. eft. *Jfr* till.: **stridha mot,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *n.*

„ „ „ 2 r. 12 nedifr. eft. 31. till.: **mwnlögh** *SD NS* 2: 827 (1414).

„ 65 „ 1 r. 14 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **viþermund, urmynd.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: 301; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 748.

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 26. till.: han war ärlös oc slagen vppa hans mwn *RK* 2: 1932; *jfr StadsL R* 31: *pr.; Grimm, Rechtsalt. s.* 711.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **skalka-,** till.: **stänge-,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 5. till: *Jfr* **gatu-, käldǫ-, ughns-munder.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **mungat** insätt: **mundi,** *m. Jfr* **miþmundi.**

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. läs: **renlivis-, skörlifnads-, svart-, svarta-munker.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **munlagh-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **muntöker** insätt: **munsöte,** *f.? munsöte, det som är sött i munnen.* mwn söt *(trol. för* söte*)* magha gröte *GO* 674; *se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 102 *f.*; *Medeltidsordspr.* 2: 298 *f.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Ags.* mûr;

„ 66 „ 1 r. 6 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **kirkiogards-,**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **sten-, stenhus-, svena-, torn-mur.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **inne-,** till.: **nidher-,**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. **mys.** till.: **myys** *Su* 119.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 165. till.: — *ss tillnamn.* wluildis . . . johannis mus quondam uxor *SD* 1: 407 (1262).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: *p. adj.*

„ 67 „ 1 r. 21 uppifr. eft. *ringpansar?* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 321; *Fritzner,* muza; *Falk, Altnord. Waffenkunde s.* 182.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *ofta.* till.: **myken** *Di* 12.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *L.* till.: *Bil* 709;

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: 3: 2; *Bil* 315.

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 141. till.: **möklan** *MB* 2: 145.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. 196. till.: **mykil** *Fr* 358.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **mykin** till.: *Lg* 36;

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. *m.* till.: **mykle** *MB* 2: 46.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *grad).* till.: är thz swa at thu äst krafftogher oc mykin j folket oc mantaledh *(si populus multus es) MB* 2: 46; *jfr* **3, 4.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 8. till.: her haffwer iak tik lithith sakth aff möklo *Lg* 3: 112.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *mycket.* till.: komber mik ey i hugh mykit thet war *SD NS* 2: 769 (1414).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *dat. (el. ack.)*

Sid. 67 sp. 2 r. 10 nedifr. eft. 220. till.: *Se vidare under* **huru, sva.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 219. till.: wi ärom mykle *MB* 2: 46.

„ 68 „ 1 r. 31 uppifr. läs: **(mykeliker.** *gen. sing. n.* **mykilixs** *ÖGL R* 4: *pr.; se Tamm, Uppsalastudier s.* 34**),**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. mylna. till.: *Ags.* mylen.

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. *L.* till.: — **mylno qvärn (mölnaqvärn),** *f. qvarn, mjölqvarn (i motsats till sågqvarn). BSH* 4: CXXVIII (1466).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: *muntligen.* epter thy vi hört oc mynnelica aff gothom äldritzmannom vtspurt hafuom *SD NS* 2: 833 (1414). som wi haffwom idhrom

„ 69 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *muntlig.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **möndegh.** till.: **mindhoger: -an** *SD NS* 2: 557 (1412).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *försedd.* till.: jak . . . kännis . . . mik mäktoghan oc myndoghan giorth haffwa . . . herra haquon . . . offwir *(bemyndigad att vara ombudsman och förvaltare öfver)* alt thet mik arörande är i westragötland *SD NS* 2: 332 (1410).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 94. till.: **mönt** *SD NS* 2: 585 (1413).

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. *Jfr* till.: **abo-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. myntho till.: *(clinopodium vulgare Lin.)*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: 234; *jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 46, 58.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *nepeta cataria Lin.?*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: 42; *jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 24, 53.

„ 70 „ 2 r. 6 uppifr. läs: **natta-, synda-, öghna-myrk.**

„ 71 „ 2 r. 29 uppifr. eft. 401. till.: thiin ögna syyn mörktis *Bir* 4: 148.

„ 72 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 32. till.: — *med, bland.* han skal räknas mz clostirsins wälgärningis mannom *Bir* 4: 33.

„ 74 „ 1 r. 13 uppifr. eft. (1409). till.: — **mäþ allo,** *se* **alder.** — mäþ allom þingom, *se* **þing.**

„ 75 „ 2 r. 25 uppifr. vil—fara utgår.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. **ater-,** till.: **bredha-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **här-, inne-, iämsamt-, langs up-, nidher-, þär-, up-, upsidhis-, ut-, ä-mäþ.**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **midhalklädhe.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *konj.* till.: *Jfr Larson-Högsby, Temporal satsfogn. i fornsv.* 37 *f.*, 96 *f.*

„ 76 „ 1 r. 2 uppifr. eft. (1508). till.: — *(under el. vid den tiden) då.* mädhan iwdha waro i babilonia, tha war daniel propheta määr mz nabogodonosor *MB* 1: 13.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *annan).* till.: pädhar

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

jonsson, waar methborgare *SD NS* **2**: 849 (1414).

Sid. 76 sp. 2 r. 14 uppifr. eft. 76. till.: breff . . . medh flere wtscripter oc article, som medfylgde *BSH* 5: 88 (1506).

" 77 " 2 r. 7 uppifr. frf. **mädhstalbrodhir** insätt: **mädhnytian,** *f. åtnjutande, delaktighet.* nakor mz nytian *(fruitio)* thäs högxsta . . . godho *Su* 281.

" 78 " 1 r. 5 uppifr. läs: **sol-, van-mäghin,**

" 79 " 1 r. 29 nedifr. eft. 48. till.: thänne formannen är waldoghare ofwer thik. än nokor en wärldz höfdhinge är mäktugher ofwer sin vnderdana *Ber* 245.

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. **o-,** till.: **van-,**

" " " " r. 12-13 uppifr. läs: **högh-, stor-, vanmäktoghet.**

" " " " r. 16 nedifr. eft. *form.* till.: *Jfr Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 97.

" " " " r. 8 nedifr. läs: **diärf-, fram-, söt-, tidh-mälter.**

" 80 " 1 r. 6 uppifr. läs: 1239. forom wi . . . til haliis fors ok han meth reep fra land til land thwers öffwer mältä *SD NS* **1**: 646 (1407, *gammal afskr.*).

" " " " r. 6 uppifr. eft. *afskr.*). till.: thässo godha män mälte jordhena: magnus thorlefson oc godhow, som tha bomästara *(för borghmästara?)* waro *ib* **2**: 432 (1411).

" " " " r. 15 uppifr. eft. *Lin.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 33, 55; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1106 *f.*

" " " " r. 30 uppifr. eft. **gen-,** till.: **hadh-,**

" " " " r. 31 nedifr. läs: *mätning, mått. Jfr Pipping, Stud. i Nord. Filol.* 5: 6 *s.* 8.

" " " " r. 26 nedifr. eft. *mätare.* till.: *Jfr K. Lehmann, Abhandl. s.* 161 *f.*

" " " " r. 16 nedifr. frf. **mälinger** insätt: **mälilse,** *n. pl.* — **mälilsa ra (mälilse ro),** *f.? genom mätning faststäld rågång, gräns, gränsmärke.* mälilse ron som kallas landemarke *(mete terre [o: dicte] landemærke) SD* 3: 613 *(öfvers. i afskr. fr. slutet af* 1400*-talet).*

" " " 2 r. 17 uppifr. eft. 242. till.: **myllan** *SD NS* **2**: 846 (1414).

" " " " r. 18 uppifr. eft. **mälla** till.: *Bir* 5: 119 *(jfr* 143*)*;

" 81 " 1 r. 8 nedifr. eft. 433. till.: — mällom þäs at, *under (mellan)tiden till dess. Bu* 50.

" " " " r. 3 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bland-,**

" " " 2 r. 5 uppifr. frf. **mällom ganga** insätt: **mällom blanda (mällan-),** *v. inblanda.* mällan blandande *(intermiscens)* nakor hughnelik ordh *Bir* 2: 38.

" " " " r. 24 nedifr. eft. 186. till.: mädhan siwdhir wrangh gryta owir eld män rät gryta bedhis i by *GO* 460.

" " " " r. 16 nedifr. eft. 8. till.: — *så ofta som?* thu skalt ey giffua barne män thz bedhis *GO* 585; *möjl. att föra till* **3**; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 267.

Sid. 81 sp. 2 r. 9 nedifr. eft. 1102. till.: — *Jfr* **ä män.**

" 82 " 1 r. 14 nedifr. läs: **be-, for-mängia,**

" " " " r. 12 nedifr. frf. **människia** insätt: **männe,** *n.* [*Isl.* menni] *Jfr* **al-, skyld-, spak-männe.**

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. **renlivis-,** till.: **sanninda-,**

" " " " r. 22 uppifr. eft. **thiänisto-,** till.: **välgärningis-,**

" 83 " 1 r. 12 uppifr. frf. **mänta** insätt: **mänt?** *f.* [*Isl.* ment] *konst.* mange äru manz *(för mänz?)* vägha *GO* 536; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 249.

" " " " r. 15 uppifr. eft. byta till.: *(trol. för urspr.* mära byte; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 15*)*

" " " " r. 25 nedifr. eft. 726. till.: — *värderad, skattad.* hans läst är märast j the helghe kirkio *Lg* 984; *jfr* **5.**

" " " " 7 nedifr. frf. **märþre** insätt: **mära,** *f. och n. Jfr* **omära.**

" " " " r. 6-5 nedifr. läs: **örlögs-, örlöghismäre.**

" " " 2 r. 31 nedifr. läs: *saft af selleri.*

" " " " r. 3 nedifr. eft. 354. till.: äptir gamblom märkiom ok skälom *ib NS* **2**: 820 (1414).

" 84 " 1 r. 20 uppifr. eft. **lands-,** till.: **marka-,**

" " " " r. 21 uppifr. eft. **riddara-,** till.: **rike-, rör-, skiold-,**

" " " " r. 21 uppifr. läs: **skut-,**

" " " " r. 9 nedifr. eft. 208. till.: **märkelit** *ST* 368.

" " " 2 r. 26 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *Jfr* **utmärkeliker.**

" 86 " 1 r. 12 uppifr. eft. **apostla-,** till.: **botulfs-,**

" " " " r. 14 uppifr. eft. **kirkio-,** till.: **krist-,**

" " " " r. 15 uppifr. eft. **olafs-,** till. **pankraz-,**

" " " " r. 16 uppifr. eft. **valborgha-,** till.: **varfru-,**

" " " " r. 5 nedifr. läs: [*Isl.* messuhökull. *Ags.* mæssehacele]

" " " " r. 5 nedifr. eft. *messhake.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 579 *f. SD* 4: 129 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).*

" " " 2 r. 14 uppifr. eft. *redskap;* till.: *i sht*

" " " " r. 15 uppifr. läs: *hållande. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 531. en mässo kakwl *(för* -hakwl*)* med alla mässo redhe *(cum omnibus indumentis quibus sacerdos debet vestiri pro celebranda missa) SD* 4: 129 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).*

" " " " r. 30 nedifr. eft. *messkjorta.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 575 *f.*

" 87 " 2 r. 26 nedifr. eft. **bälgh-,** till.: **fat-,**

" " " " r. 22 nedifr. läs: **mynta-, orgho-, riddara-, rota-,**

" " " " r. 21 nedifr. läs: **rövara-, sadhla-, sagho-, seghiara-, skip-, skola-, skytto-, tekn-, trägards-, tokto-, tumber-, värk-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 87 sp. 2 r. 17 nedifr. läs: *bergshandtering; mästerman, bergsman. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 729; *Billengren, St. Kopparbergs hist. af Lidén s.* 19 *not.* 33; *Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 15.

„ 88 „ 1 r. 21 nedifr. eft. **mästara man.** till.: — **mästarmanz gardher,** *m. mästermansgård, bergsmansgård.* hawa salt . . . halfua täktena ligiandis widh dals hytto . . . ok allan mä(r)stermans gardhin *(för* mästermans-*)* aa sama hytto *SD NS* 2: 719 (1413).

„ „ „ 2 r. 14 nedifr. frf. **mät** insätt: **mät,** *f. Jfr* **vanmät.**

„ 89 „ 2 r. 10 uppifr. eft. *mått).* till.: engin i embetheno köpi kool vthan han mäthi them mz retta thunno *SO* 64.

„ 90 „ 2 r. 21 uppifr. frf. **mö** insätt: **mäz,** *m.? Jfr* **stäka-, veþe-mäz.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **fataburs-,** till.: **fäste-,**

„ 91 „ 1 r. 29 uppifr. läs: **mötthir** *GO* 982.

„ 92 „ 1 r. 3 uppifr. eft. 399. till.: — *besvärlig, vållande vedermöda.* wardhir hon mödosam och girnas til manga män *LB* 1: 94 *(s.* 491*).*

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **högh-, o-mödhelika (-mödhlika).**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **mödherliker** insätt: **mödheliker,** *adj. Jfr* **vidhermödheliker.**

„ „ „ 2 r. 16 nedifr. eft. 439. till.: allan möghelikan scadha vp at rätta, som for:de an-und äller hans arwa ther i taka kunna *SD NS* 2: 595 (1413).

„ 93 „ 1 r. 16 uppifr. eft. möchlicheit] till.: **1)**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. (1437). till.: **2)** *möjlighet, möjlig el. ifrågasatt sak.* i loffwe welia komma oss til undsätning saa snart edher mögeligheth är, vaar herre oc sancte erich konwng giffwe, ath then mögelighethen maatte snart skee. til förende biwde i oss til, at i wille oss sända wndsätning . . . medh thet aldra första. then möglighethen behagher mik saa hän saa hän *BSH* 5: 190 (1507).

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *n. och m. (Bu* 207*).*

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 64. till.: gudz mönster domkirken i skara *HSH* 24: 106 (1517).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 207. till.: huart þät af guþa bilätte. vm kring var mönstren *(omnia ydola templi) ib.*

„ „ „ 2 r. 1 nedifr. läs: (1503). — *Jfr* **härra-, vägha-möte.**

„ 94 „ 2 r. 18 nedifr. eft. 6. till.: — *hjälp, hjälpande verkan, nytta.* thz är alt vtan nadhe *MD* 102.

„ 95 „ 2 r. 29 uppifr. eft. 146 (1463). till.: bether iak idher nadh . . . at hon thenne årenne fulfölger medh thet snarestha *ib* 153 (1464).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 11. till.: til hänne nadhe tala *MD (S)* 218.

Sid. 95 sp. 2 r. 12 nedifr. eft. 80. till.: — (?) mz thera laat war ängin nadhe *MD* 103.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **döpilsa nadh, o-, skriptamala-, vighsla-naþir.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *ib.* till.: — **nadha frälse,** *n. af nåd beviljad skattefrihet.* ii gardha i sudhra hallabodhom nadha frälssis *(för* nadha frälssis iordh?*)* *BSH* 2: 70 (1399).

„ 96 „ 1 r. 15 uppifr. eft. (1408). till.: **(***pres.* **-ar:** **onadha** *Fr* 2927.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 3137. till.: *MD* 16, 189.

„ 97 „ 1 r. 28 nedifr. eft. **iärn-naghle,** till.: *äfvensom* **rannaghle,**

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. (1508). till.: — *Jfr* **polöxa nakke. — nakka fodher,** *n. pelsverk för betäckning af nacken. SD NS* 2: 698 (1413).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. (1431). till.: *Jfr* **äptirklaghan.**

„ 98 „ 1 r. 20 uppifr. eft. *(jfr* **nals udder***).* till.: *Jfr* **knopnal.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. frf. **nalhus** insätt: **nalatin,** *p. adj.* [*Mnt.* nalaten] *efterlemnad. SJ* 258 (1457, *på två st.*).

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. läs: *n.*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: 30; *Bil* 692.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 232. till.: **nams** *Bu* 525 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 53*).*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 291. till.: — *namn, egenskap, förhållande.* wm thän tima födde en hertugha dottir barn . . . ok wittis enom diäkna fadhers nampn *Bil* 237.

„ 99 „ 1 r. 9 uppifr. eft. (1406). till.: *BSH* 1: 143 (1373), 2: 38 (1396).

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **o-,** till.: **prästa-, riddara-,**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **til-,** till.: **þiufs-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. *adv.* till.: **1)** *noga, noggrant.* hwilken naplika rensas aff sinne swartheth *PM* 63. **2)**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *dryckesskål,* till.: *bål,*

„ 100 „ 1 r. 12 uppifr. läs: *nardus, (rotstocken af) nardostachys jatamansi Dec. LB* 7. 67. — bla nardus, *lavandula spica Lin.* blomstridh aff blaa nardus *LB* 7: 321. — *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 14, 50.

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. **brudha-,** till. **freadags-,**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **iula-,** till.: **kirkmässo-, langa freadags-, löghardags-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **vaku-, varfru-, vinter-nat, siunäter.**

„ 101 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 653. till.: *Jfr* **natta bol.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 336. till.: *Jfr* **natta sanger.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: 207 *(jfr s.* 397*).*

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. *f.* till.: *och m. (LB* 7: 133*)*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 101 sp. 2 r. 27 nedifr. eft. *sädesvätska.* till.: ted (ɔ: brenth wiin) är goth thom qwinnom som ofructsami äre, och koldan natur haffua *LB* 7: 133.

„ 102 „ 1 r. 24 uppifr. eft. 451. till.: **3)** *element.* himil är fämpta natura thy at een är iordhen, annor watnith, thridhi wädhrit, fiärdhe elden *MB* 1: 38.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **4)**

„ 103 „ 1 r. 16, 22 uppifr. läs: gen.

„ „ „ 2 r. 16 nedifr. frf. **niadverk** insätt: **ni!** *interj.* [*Isl.* ní] *nej!* han sadhe ney (*för* ni?) iak seger for hwi *MD* 169; *jfr Kock, Sv. landsm.* XV. 8 *s.* 18.

„ 104 „ 2 r. 18 uppifr. frf. **niþer** insätt: **niþarster,** *se* **niþre,** *adj.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: *L.*; *Bu* 173.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 9. till.: **4)** *ss prep. nedanför.* ena tompt . . . liggandes westen mwr ret nidher sancti nicolai port *SJ* 281 (1460). — *Jfr* **thär nidher.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 50. till.: *Jfr* **thvärt nidher genom.** — **nidher mot,** *prep. ned emot.* steenhusit nidher mot hanes pelegrims tompt *SJ* 12 (1423).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 241. till.: — **nidher til,** *prep. med dat. nedåt.* ena gatubodh . . . liggiande näst olaffs bältara bodh nidher til gatune *SD NS* 2: 818 (1414).

„ 105 „ 1 r. 26 uppifr. eft. 39. till.: mith tröttha hwffudh . . . hängdhe nidherbwget (*inclinatum*) *Su* 35.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **niþerfal** insätt: **nidherdöva,** *v. nedtysta. Al* 2704.

„ 106 „ 1 r. 26 nedifr. eft. 108. till.: **3)** *fäld, sakfäld.* före hans bruta skuld, som han wardh nitherfellogh fore meth rätta *SD NS* 2: 490 (1412?).

„ „ „ 2 r. 1 nedifr. eft. *L.* till.: *ligga nere, upphöra.* aff huilko gerningh kirkion wart aaskär ok all gudz thiänist ther nider logh *SD NS* 2: 750 (1414, *gammal afskr.*).

„ 107 „ 2 r. 30 nedifr. frf. **nidherne** insätt: **nidhermura,** *v. nedmura, genom murning nedsänka; inmura.* med . . . allom vägfastom äller nidhermuradhom invidhiom *SD NS* 2: 433 (1411, *eft. äldre tryck*).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *v.* till.: *i grund qväfva.* siälin . . . thrängdis sva svarlika oc nidhirqvafdis oc pintis sva hardelica, at hun tappade alt sit minne *Ansg* 179. —

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 186. till.: *Jfr* **rinna nidher.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 213. till.: nidher sygiande blyghelica *Lg* 3: 83.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **nidherskridha** insätt: **nidherskiuta,** *v. nedskuffa, nedstöta, nedstörta.* angradhe honom at han hafdhe han nidherskutit *ST* (*Cod. Asc.*) 560.

„ 108 „ 1 r. 10 uppifr. frf. **niþer sla** insätt: **nidherskära,** *v. part. pret. nedskuren, nedringad, utskuren.* göra nidher skorna sko *SO* 19.

Sid. 108 sp. 1 r. 6 nedifr. eft. *v.* till.: *förspilla, förlora.* tha är thz betzsta nidher spilt *MD* 391. —

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. **1)** till.: *nedskuffa, nedstöta.* angradhe honom at han hafdhe han nidhir stöt *ST* 514. —

„ 109 „ 2 r. 13 uppifr. eft. 264. till.: **nidherthrykkia sik,** *nedsjunka, nedsänka sig. Bir* 1: 135.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **nidherthöghia** insätt: **nidherthyngia,** *v. nedtynga. Ber* 146.

„ 110 „ 1 r. 23 nedifr. eft. 141. till.: — *nedre, längre ned liggande; jfr* **öfre 2.** i brännö fäm oresland iordh liggiande i thöm nidhra gardhenum *SD NS* 2: 461 (1412).

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. (1432). till.: *Jfr* **thär nidhre.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. LII. till.: — (?) thz barn tha warder fööth thz är . . . nydokt *LB* 13: 22 (*s.* 464).

„ 111 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **nikkan** insätt: **nighilse,** *n. pl.* = **nighan.** hänne wördelika helsa äpther thera landz sidh mädh nigilsom *BK* 210.

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. 72. till.: **nyoonde** *LB* 13: 19 (*s.* 462). **nyande** *ib* 28 (*s.* 467). **niende** *ib* 1: 94 (*s.* 492), 95 (*s.* 495).

„ 113 „ 1 r. 25 uppifr. eft. (1448). till.: fyritigi fyra lette nobla *ib* 6: 30 (1452).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **2.** till.: — got ok nogh, gudh ok nogh, *se s.* 1228, 1230.

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. 199. till.: **noghor** *RK* 1: 2606.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 260. till.: **nogon** *Di* 134.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 225. till.: **nogen** *FM* 386 (1508, *samt. afskr.*).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 28. till.: **noghur** *ib* 45.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. (1504). till.: **nakrom** *Su* 87. **nogrom** *SGGK* 104.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 381. till.: **nochot** *SD NS* 2: 512 (1412).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1513). till.: **naagot** *MD (S)* 234.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 336. till.: **naghet** *MB* 2: 24.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 240. till.: **naga** *MD* (*S, Cod. B*) 234 (*se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 38).

„ 114 „ 1 r. 2 uppifr. eft. (128, 54). till.: **nakran** *Fl* (*Cod. B*) 388.

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. (1381). till.: **nakar** *Fl* 388.

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **nokra** till.: *Bu* 138;

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **noquorom**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. *n.* till.: **nokors** *Bu* 100.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. (1349). till.: **nochur** *VKR* 25. **noghur** *ib* 33. **nakwr** *SD NS* 2: 723 (1413).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 114 sp. 1 r. 25 nedifr. eft. *f.* till.: **nokra** *Bu* 153.
" " " " r. 6 nedifr. eft. (1441). till.: hwat ey ären j til äffwentyrs boandes j naghet *(d. v. s. i något land el. område)* hwilkit os mz loth oc lykke til höre *MB* 2: 24.
" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 173. till.: ey skal nagher then omtwäka thz han ey wili fulkompna sina beskäran *LfK* 125.
" " " " r. 13 nedifr. eft. 229. till.: — *med följande* en. thänne formannen är waldoghare ofwer thik. än nokor en wärldz höfdhinge är mäktugher ofwer sin vndérdana *Ber* 245.
" " " " r. 3 nedifr. läs: (nokon-. nokot sinne *Di* 13),
" 115 " 1 r. 18 uppifr. eft. 381. till.: erik konunger var nokot swa läsper wid *(något läspande)* *RK* 1: 67.
" " " 2 r. 1 uppifr. läs: (1508). **nogre stadz** *ib* 321 (1508)),
" 116 " 1 r. 9 uppifr. eft. 387 *f.* till.: **noor** *RK* 3: 1369.
" " " " r. 12 uppifr. eft. 3996. till.: — *mot norr. RK* 3: 1369.
" " " " r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **västernor,**
" " " 2 r. 4 uppifr. frf. **norþan vart** insätt: **nordhanlands,** *adv.* [*Isl.* norđanlands] *norr i landet, i norr.* in filunge nordhanlands *SD* 2: 21 (1287, *i* 1337 *bekräftad afskr.*).
" " " " r. 18 uppifr. frf. **nordher,** *adv.* insätt: **nordher,** *n.?* *Jfr* **öster nordher.**
" 117 " 1 r. 26 uppifr. eft. *L.* till.: *dragande af not,*
" " " " r. 26 uppifr. eft. *notvarp.* till.: ther hafdo the badhe allan räth til, badhe meth laxa tilgangh och meth notadräth *SD NS* 2: 769 (1414). hwazsche i notadrättom i anne älla oc i andro fischeri *ib* 803 (1414).
" " " " r. 30 uppifr. eft. *fiskegarn.* till.: *SD NS* 2: 353 (1411).
" " " 2 r. 12 uppifr. frf. **notstal** insätt: **notman,** *m. notbindare? fiskare? ss tillnamn.* jäppa notman *SD NS* 2: 699 (1413).
" 118 " 2 r. 14 uppifr. eft. (1506). till.: — *Jfr* **än nu.**
" 119 " 2 r. 4 uppifr. frf. **nykil** insätt: **nyian,** *f. Jfr* **upnyian.** och: **nyiare,** *m. Jfr* **upnyiare.** samt: **nyilse,** *n. Jfr* **upnyilse.**
" " " " r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **arka-,**
" 120 " 1 r. 4 nedifr. eft. 72. till.: **nyghio** *Lg* 3: 304.
" 121 " 1 r. 16 uppifr. eft. **nyst.** till.: — **nyefund,** *n.?* [*Mnt.* nie vunt, nye vunde, *se Schiller-Lübben* 3: 186, 5: 562] *nytt el. nya påhitt, knep, undanflykt(er).* at thette obroteligit pa mine siide holles skall vthen alt argt, nyefwndh och hielpa rädhe *BSH* 4: 325 (1502).
" " " " r. 12 nedifr. eft. 57. till.: han skal lata hus ok borghr ok alla köpstadhi wäl . . . byggia ok tilsätia, at han ok hans riki haui ther af . . . fullan sikrlek, huilikin tima han kan hälzt tera nytorua *(för nyt torua? dock kanske snarare för vidhtorua)* *KS* 59 (148, 65).
Sid. 121 sp. 2 r. 15 uppifr. läs: (1407), 3: 281 (1417).
" " " " r. 29 nedifr. läs: **at-, fä-nyta.**
" 122 " 1 r. 16 uppifr. eft. **nyttia.** till.: **nötia** *SD NS* 2: 827 (1414).
" " " " r. 24 nedifr. läs: **van-, väl-nytia,**
" " " " r. 19 nedifr. läs: *Jfr* **mädh-, vannytian.**
" " " " r. 10 nedifr. läs: **fa-, o-nytlika.**
" " " 2 r. 25 uppifr. läs: **fa-, o-nytlikhet.**
" " " " r. 27 uppifr. läs: nytta. *Jfr Mnt.* nutte] *L.*
" " " " r. 27 nedifr. eft. **o-,** till.: **siäla-,**
" " " " r. 25 nedifr. läs: **nytta (-o),** *adj.* [*Jfr Mnt.* nutte] *nyttig.* thet till aker oc ängh nytto är *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*). then schada war mykit nytta
" " " " r. 15 nedifr. läs: 6. *komp. n.* **nyttoghana** *Gers Frest* 28. *superl.* **-aster),**
" 123 " 1 r. 18 uppifr. eft. *Jfr* till.: **kivo näb,**
" " " 2 r. 9 uppifr. läs: [*Fdan.* nefgiald *Script. rer. Dan.* 1: 378, næfgyæld *SD* 5: 422 (1345, *Bornholm*). *Jfr Isl.* nefgildi, nefgildisskattr]
" " " " r. 10 uppifr. eft. *skatt.* till.: *Se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 264. *Jfr emellertid Schück, Stud. i Ynglingatal* 152 *f.*; *Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 6 *f.*
" " " " r. 11 uppifr. eft. (1285). till.: *Jfr* **nävagiäld.**
" 124 " 1 r. 9 uppifr. eft. 258. till.: *Jfr* **limanäfst (-näpst).**
" " " 2 r. 17 uppifr. läs: **näktergali (nätter-. nacther-. nicter-),** *m.* [*Jfr Isl.* niktigali *(Barlaams saga s.* 39 *i var.)*; *Nyisl.* næturgali *och Mnt.* nachtegal]
" " " " r. 18 uppifr. eft. näktergala till.: *(Cod. B* then nättergala, *Cod. C* then nactherg[ala], *Cod. D (norvagiserande)* then nictergalä*)*
" " " " r. 19 uppifr. läs: 425 *(se Schagerström, Tyska lånord med* kt *s.* 62. *I förbindelsen* the näktergala *skulle* näktergala *äfven kunna föras ss pl. till en sing.* **näktergal**; *fattas förbindelsen åter ss sing., hör formen, hvilken här står i rimslut, till* **näktergala**). *LB* 7: 195.
" " " " r. 19-20 uppifr. *(formen—ord).* utgår.
" " " " r. 21 uppifr. läs: **(naktergala** *Prosadikter* 33. **nictergala: -an** *Su* 331), *f.* [*Jfr Isl.* niktigala *(Barlaams saga s.* 39*) och*
" " " " r. 25 uppifr. läs: 77 *(språkprofvet kan föras till* **näktergali** *el. möjl. till ett* **näktergal***).*
" " " " r. 13 nedifr. eft. **nämer** till.: *SD NS* 2: 769 (1414);
" " " " r. 12 nedifr. eft. 273. till.: **nämar** *SD NS* 2: 856 (1414).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 125 sp. 1 r. 7 uppifr. eft. 10. till.: han war ther nämer bosetin en the waro *SD NS* 2: 769 (1414).

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. 1. till.: **nämpndh: nämpndhinne** *SD NS* 2: 696 (1413).

" " " " r. 25 uppifr. eft. *hvilken* till.: *(enl. äldre bruk och i allmänhet)*

" " " " r. 30 uppifr. eft. 140. till.: nouerint vniuersi me ... johanni holmgersson, emendas nempdarias de nempdis nuperiem habitis in prouincia braboo, michi prouenientes ... assignasse *SD* 5: 466 (1345, *nyare afskr.*).

" " " " r. 20 nedifr. läs: *rättegångsmål (undantagsvis omtalad ss deltagande i domslutet).*

" 126 " 1 r. 29 uppifr. eft. (1401). till.: dömpde jach *(lagmannen)* oc nämpdhen samfelleligha gyllinge til för:da siöö *ib* 2: 333 (1410).

" " " " r. 30 uppifr. eft. *ib.* till.: **1:**

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. **broa-,** till.: **bya-,**

" " " " r. 3 uppifr. läs: **syna-, sätu-nämd.**

" " " " r. 7 uppifr. eft. *L.* till.: **1)**

" " " " r. 13 uppifr. eft. (1346). till.: — *ss tillnamn.* olaff nämpdeman *SD NS* 2: 489 (1412). — *i latiniserad form.* me ... ex nempdariis et communitate rusticorum in nærichia testimonium audiuisse *SD* 4: 206 (1331). lidhiwardus holmgersson vicelegifer, kanutus mattysson aduocatus, ceterique nemdarii in nericia *ib* 5: 734 (1347). **2)** *man förordnad att öfvervaka uppbärandet af markgälden.* jsti quatuor sunt testes dicti nemdamen de parocia valom *SD* 3: 87 (1312). **3)** *en i Vestergötland inom ett mindre område förordnad man som öfver detta hade ett visst inseende; se Schlyter, Ordbok s. 469, 804 f. Måhända afses denna betydelse i följande språkprof.* hwilkitt areth han *(landbon)* ikke wpretther eth hws, tha gyfwi hwsbondanom halff mark ok fulkompne bygningena eller giffwe for bygningena swa myket som hon skulle kostat epter nempda mans *(var.* manzins*)* ordh ok ij bolfasta men meth honom *(var.* manna säghn*) SD NS* 2: 829 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 3 nedifr. eft. *var.* till.: **näffder,** *se* **äptirnämder.**

" 127 " 1 r. 16 uppifr. eft. 33. till.: ware forfädher ... kalladho ... hans dagh stridzdagh oc wändis sidhan oc kalladhis tiisdagh ... thy at thz war lättare at nämpna *MB* 1: 68.

" " " " r. 28 nedifr. eft. *afskr.*). till.: nämpde iak thässa skälika män til fasta *ib NS* 2: 819 (1414).

" " " " r. 8 nedifr. läs: *samt* **for-, fyrra-, fyrst-, mer-,**

" " " " r. 7 nedifr. läs: **o-, opta-, äptirnämder.**

Sid. 127 sp. 1 r. 2 nedifr. eft. (1402). till.: *Jfr* **onämne.**

" " " " r. 1 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **utnämning.**

" 128 " 2 r. 22 uppifr. eft. (1513). till.: — *Jfr* **sva när.**

" 129 " 1 r. 16 uppifr. läs: **of-, up-, upsidhisnär,**

" " " 2 r. 22 uppifr. eft. 199. till.: vm thu nakat sin frambödh thik mz alle huxsins vidhir frestan när stadda hans ordhom oc gerningom *(te præsentem exhibuisti verbis et factis ejus) Bo* 242.

" " " " r. 27 nedifr. eft. (1376). till.: — *Jfr* **standa när.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. (1379). till.: at iak ... närwar tha thätta köpit stafgadhis a soknastämpno *SD NS* 2: 406 (1411). — *med dat.* änglane ... vmkringgiua oc när äru *(circumdant et protegunt)* dagliea gudz thiänarom *Bir* 3: 33.

" 130 " 1 r. 26 uppifr. frf. **närvarilse** insätt: **närvarande,** *n.* = **närvara,** *f.* i the godhe herres nä[r]warende *BSH* 5: 25 (1504, *daniserande*).

" " " " r. 12 nedifr. eft. 93. till.: — *i bildl. uttr.* farä the skinbarlige fram om näsan pa oss *(äro ytterst närgångna mot oss) BSH* 5: 171 (1507).

" 131 " 1 r. 23 uppifr. läs: **þär-näst, þär näst äptir,**

" " " " r. 24 nedifr. eft. 6258. till.: — *Jfr* **thär nästa.**

" " " " r. 7 nedifr. eft. 345. till.: *Jfr* **rövara näste.**

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. (1402). till.: **nerster.**

" " " " r. 15 uppifr. eft. 4729.: till.: karl gamble oc ... magnus naka, näste däkin epter hanum *SD NS* 2: 833 (1414).

" " " " r. 17 nedifr. eft. 420. till.: — *(på grund af slägtskap) närmast skyldig el. berättigad.* bespordhe sigh meth landzherranom hwar nästher war ath födha hans modher *SD NS* 2: 695 (1413). lydheca wari nerst ath lösa husen *ib* 777 (1414).

" 132 " 1 r. 24 uppifr. eft. *Jfr* till.: **dvärgs-,**

" " " " r. 16 nedifr. eft.: **blinda-,** till.: **dödha-,**

" " " 2 r. 18 uppifr. frf. **nävara** insätt: **nävagiäld (näwageld),** *n.* = **näfgiäld?** a familiis sacerdotum in fundis eorundem mordhgeld oc näwageld sicut ab aliis extorquentes *SD NS* 2: 550 (1412).

" 134 " 1 r. 20 nedifr. eft. 405. till.: the ... sagde, ath the nöduge saghe, ath the bergxmän. som the pläge haffua syne födhe aff ..., skulle forderffues *BSH* 5: 89 (1506).

" 135 " 2 r. 1 uppifr. eft. (1404). till.: tilbindom wi os ... swa got goz clostreno ater i geen leggia annar stadhz, hwar abotanom ok conuentone meth nöghe *ib* 2: 679 (1413).

" " " " r. 26 nedifr. läs: **for-, i-nöghia.**

" " " " r. 6 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: *SD NS* 2: 774 (1414), *se* **minne,** *n.* **4.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 135 sp. 2 r. 2 nedifr. eft. 199. till.: **2)** *godtgörelse, upprättelse.* at ... ingolfwir toppir hawer vara fullo nöghio giorth i botom, messom oc pilagrims färdhum fore ... joars dödh ... hwilkin klemittir ingolfson for:da ingolfs fadhir ... aff daghum took *SD NS* 2: 691 (1413).
" " " " r. 1 nedifr. läs: **3)**
" 136 " 1 r. 7 uppifr. eft. **þyrre.** till.: **nördhre** *SD NS* 2: 521 (1412); **-a** *ib.*
" " " " r. 26 uppifr. läs: **västre-, östan-, östre-nörre,**
" " " " r. 14 nedifr. eft. 103. till.: — **nötagärdh,** *f.* [*Jfr Ä. Dan.* nødepenge, nødeskat] *afgift i nötboskap?* nötagärdh ok daghswärke ok förslo skal hon taka, som klostärsins forman ok abbatissa er *SD NS* 2: 717 (1413).
" " " 2 r. 7 uppifr. eft. [*Isl.* neyta] till.: *L.*
" " " " r. 24 nedifr. läs: **ung-, ök-nöte.**
" " " " r. 21 nedifr. läs: *Jfr* **for-, up-nöteliker (-nötliker).**
" " " " r. 19 nedifr. läs: **nöthus (nötos** *VGL II K* 2 *i var.*)**,** *n. L.*
" 137 " 1 r. 19 uppifr. läs: 962. **varen),**
" " " " r. 20 uppifr. eft. 239. till.: för än oarenen komo *ib.* þa varen varþar *Bu* 142.
" " " 2 r. 4 uppifr. läs: *oåterkallelig, som ej kan tagas tillbaka.*
" " " " r. 7 uppifr. eft. *ib.* till.: ordhit flygher w aterkallelikt *ib* 3: 99.
" 138 " 1 r. 13 uppifr. frf. **obebudhadher** insätt: **obebrevadher,** *p. adj. icke skriftligen bekräftad el. öfverlåten. SD NS* 2: 838 (1414).
" 139 " 1 r. 13 uppifr. eft. [*Mnt.* unberaden] till.: **1)** *icke hafvande rådgjort, utan att hafva rådgjort el. utan att rådgöra. SD NS* 2: 570 (1412). **2)**
" " " " r. 16 uppifr. frf. **oberyktadher** insätt: **oberedder,** *p. adj. obetalt, ogulden.* af thöm päningom, som atirstodho meth honom oberedde *SD NS* 2: 843 (1414).
" " " " r. 22 uppifr. eft. *välkänd.* till.: godhe ok oberyktadhe boolfaste män *SD NS* 2: 671 (1413, *gammal afskr.*).
" " " " r. 13 nedifr. eft. 293. till.: — *n. adv. oförberedt.* gansth olempeligeth är thet medh hast beginna obeskikkath *BSH* 5: 348 (1509).
" " " 2 r. 24 nedifr. eft. 334. till.: *Jfr* **unbevaradher.**
" " " " r. 14 nedifr. eft. (1405). till.: — *Jfr* **unbevorin.**
" 140 " 1 r. 6 uppifr. läs: *ovänlig; förbittrad.*
" " " " r. 8 uppifr. läs: 761, 2781.
" " " 2 r. 29 nedifr. eft. **1)** till.: *som ej får brytas el. rubbas, orubblig.* dömde iak the raan fast ok vbrotlikin ther wara *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*). —
" 141 " 1 r. 10 nedifr. eft. (1482). till.: — *icke uppgjord el. verkstäld.* iorda skipte som longliga obyth thom i mellom warit haffde *BYH* 1: 257 (1455).
Sid. 142 sp. 1 r. 4 uppifr. eft. 294. till.: — **odygdhis man,** *m. ogärningsman. GS* 48 (1442).
" " " " r. 4 nedifr. eft. **odens dager.** till.: **odhansdagher: -daghin** *Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 2: 263 (1393).
" " " 2 r. 22 nedifr. läs: **adhalbyr.**
" " " " r. 15 nedifr. läs: **adhaliordh.**
" " " " r. 2 nedifr. läs: *m.*
" " " " r. 1 nedifr. läs: **adhalvatnvärke.**
" 143 " 1 r. 5 uppifr. läs: *Lin.? snarare dock conium maculatum Lin. Se Nathorst, Ark. f. Bot.* 2: 9 *s.* 3 *f.*, 9; *Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 34; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 449 *f.*, 512 *f.*
" " " 2 r. 19 uppifr. eft. fram till.: (*Bil* gafuos ofmykyt fram, *Cod. C* wordho offdiärue)
" 144 " 1 r. 20 uppifr. läs: **afguþa-, aptansangs-, arsädhis-,**
" " " " r. 21 uppifr. eft. **lofs-,** till.: **nödhsyna-, späkt-, späkta-, stokka-,**
" " " " r. 24 nedifr. frf. **offiärre** insätt: **officera (-ar),** *v.* [*Isl.* officiera. *Mlat.* officiare] *med gudstjenst betjena (kyrka el. altare), upprätthålla gudstjenst vid.* som thetta altareth officerar *SD NS* 2: 797 (1414, *gammal afskr.*). the sama altarenä thiäna, officera ok raadha *ib.*
" " " 2 r. 13 uppifr. eft. 131. till.: han offrade sielffuer oc badh til crist *RK* 1: 4408.
" 147 " 1 r. 12 nedifr. frf. **oforsyn** insätt: **oforsunder (oförsöndher),** *p. adj. oförvägrad.* om jak war begärende edra leygdh, skulle hon wara mik oförsöndh *BSH* 5: 366 (1509).
" " " 2 r. 27 nedifr. eft. *adj.* till.: **1)**
" " " " r. 22 nedifr. eft. (1409). till.: **2)** *i saknad af förtjent lön.* at hänna kerleker ... skal ey alstingx vforthiänter bliwa *SD NS* 2: 617 (1413).
" " " " r. 8 nedifr. eft. 12. till.: *SD NS* 2: 570 (1412).
" 148 " 1 r. 25 uppifr. frf. **oforvinneliker** insätt: **oforveghradher,** *p. adj. oförvägrad. SJ* 179 (1449).
" 149 " 1 r. 7 uppifr. läs. 143; **vfrals** *VML II Ä* 17: *pr. i var.***),**
" " " " r. 10 nedifr. frf. **ofskär** insätt: **ofskämmeliker (oskämmelikin** *(f.)***),** *adj. för skamlig.* nakor alt oskämmelikin syndh *Bir* 5: 51.
" " " 2 r. 2 nedifr. frf. **ofvärk** insätt: **ofvädher,** *n.* [*Isl.* ofveðr] *våldsamt väder, oväder. ST* 269. *Jfr* **ovädher.**
" 150 " 1 r. 7-8 uppifr. läs: **(owäffle** *Di* 254. **oäffle** *MD (S)* 244. **oäfflä** *RK* 1: 1737 *i var.* **oefli** *L.* **ofvälli** *L.* **uäfli** *L.* **ofräfle. oräffle,** *se* **ofäflis las. uräfle** *L.*),

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 150 sp. 1 r. 9 uppifr. eft. ofäfle till.: *(ändradt från* ofräfle *i hds., se s. 157)*

" " " " r. 12 uppifr. eft. off äfflis las till.: *(upptaget ur B i st. f.* oräfflis löös *i A)*

" " " " r. 27 uppifr. eft. 232. till.: — *ur stånd att föra (vapen). med prep.* til. oferdoge tiil harnisk oc veria *BSH* 5: 7 (1504).

" " " 2 r. 6 nedifr. eft. (1400). till.: at thettä forscrefnä skal stathukt oc fast bliwä . . . oc vgenkallälikt *SD NS* 1: 610 (1407).

" 151 " 1 r. 30 nedifr. eft. *oarbetad.* till.: lödukt sölff, bothä gyoort ok vgyort *SD NS* 1: 636 (1407).

" 152 " 1 r. 21 uppifr. frf. **oghormaghi** insätt: **oghna (-ar),** *v.* [*Isl.* ógna] — *refl.* **oghnas,** *hota.* koning hans partij, som altiidh ognas och trugas welia arga och feygda her in i skären *BSH* 5: 365 (1509).

" " " " r. 30 uppifr. eft. 305. till.: the *(änder och gäss)* äro tha siwka ok ohelsosamme *LB* 13: 23 *(s. 464).*

" " " " r. 20 nedifr. läs: *n. adv. ohemult, utan att kunna försvaras mot klander, obehörigt.* ath han whemolth köpth hafwer *SD NS* 2: 706 (1413).

" " " 2 r. 16 uppifr. frf. **ohughnadher** insätt: **ohuggin (-hoggin),** *adj. ohuggen.* skogh som ohoggin var *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*).

" " " " r. 10 nedifr. läs: [*Ä. Dan.* uhyre]

" 153 " 1 r. 1 uppifr. läs: [*Ä. Dan.* uhyre]

" " " " r. 5 uppifr. eft. ohyre till.: *(Cod. B* os är sketh äuintyrä, tidhä här full hyrä *(för* ohyrä*?))*

" 154 " 1 r. 18 uppifr. frf. **olämu** insätt: **oiämkadher (oiänkadher),** *p. adj. oskiftad.* wtmark som oiänkat är them millan *BtFH* 1: 132 (1506).

" " " " r. 17 nedifr. läs: (1511); *SD NS* 2: 489 (1412, *på tre st.*). o *Bu* 170, 176, 204; *MB* 2: 339 *(jfr* 427*) och flerstädes, se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 145 *f.*

" " " " r. 15 nedifr. läs: *adv. och konj.*

" 155 " 1 r. 25 nedifr. läs: ar ok tiughu

" " " " r. 23 nedifr. eft. 104. till.: fyritigi fyra lette nobla jtem fira och thiwgu swenska march penninga *FH* 6: 30 (1452).

" " " " r. 11 nedifr. eft. 137. till.: landit hwilkit war herra oc gudh *(Dominus Deus)* skal idher giffwa *ib* 4.

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. 110. till.: at thz wardher thyndra oc thunnare *MB* 1: 88.

" " " " r. 3 uppifr. eft. 1820. till.: the gingo parwm ok parwm *Lg Manfr* 286.

" " " " r. 6 nedifr. eft. 448. till.: hon skal mik följhia ok vara hull ok halda tho sina kristelika tro *Fl* 77.

" 156 " 1 r. 22 nedifr. eft. *uppl.).* till.: en tok henne krop han fik then wanka ok war thz moth henne wilia ok tanka *MD (S)* 226. komber jak ekke in pa kirkiona, och är fare werth, ath thee karane giffwe siig in tiil fiiyenderner *BSH* 5: 113 (1506).

Sid. 156 sp. 1 r. 21 nedifr. eft. *afskr.*). till.: swa wndan gömt, oc maxan enge kwnno thz forstaa *Su* 290 *(jfr* 473*). ib* 212 *(jfr* 469*). Lg* 3: 212 *(jfr* 728*). Jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 146.

" " " " r. 17 nedifr. eft. 503. till.: viste þöm . . . tel sinna hiorþ mz orþom ok taka ygsn for vagn *ib* 167. *ib* 415. giordhe gudh tw stor lyus sol oc mana. solena mera oc *(Cod. A* at 156*)* skära daghen manen minne at lysa . . . natthena *MB* 1: *(Cod. B)* 540; *jfr uppgiften s.* 568 *att* at *nyttjas i Cod. B för* oc *och omvändt. MP* 2: 104 *(jfr* 268*). Lg* 3: 305 *(jfr* 729*).*

" " " " r. 16 nedifr. eft. 15. till.: *Jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 145 *f.* **14)** *i st. f. prep.* a (aa). tok han thz *(barnet)* a sin arm oc een höghtidhis dagh *ST* 396 *(jfr* 553*).* bleff gedeon ther äptir dödher, oc godhom aldre *(in bona senectute) MB* 2: 96. *MP* 1: 51 *(jfr* 359*). Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 90 *f.*; *Östergren, Språk och stil* 1: 88; *Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 146; *Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 9. **15)** *i st. f.* af. swarade hon . . . söth ordh ok rödhum mwnne *RK* 1: 377 *(jfr s.* 156*).* en bonadh ok soot lärefft *SD NS* 2: 827 (1414). *Jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 9; *Dens., Språk och stil* 7: 126; *Dens., Stud. i Nord. Fil.* 4: 3 *s.* 41; *Östergren, Språk och stil* 1: 89. — *Jfr* **sva ok, um ok.**

" " " 2 r. 29 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Tamm, Uppsalastudier s.* 34.

" " " " r. 18 nedifr. frf. **okristin** insätt: **okristeliker,** *adj. okristlig, ogudaktig.* medh ochristeligit roop *SO* 305.

" 157 " 1 r. 10 nedifr. frf. **ola** insätt: **ol,** *m.? Jfr* **fotol.**

" 158 " 1 r. 14 uppifr. läs: **olio-, olivo-trä.**

" " " " r. 24 uppifr. läs: **oleydig. olidig** *BSH* 5: 380 (1510)),

" " " " r. 30 uppifr. eft. *Jfr* till.: **balsama-, bom-,**

" " " " r. 31 uppifr. eft. **laverbärs-,** till.: **lin-, lisboms-, olio trä-,**

" " " " r. 31 nedifr. eft. **olivo-,** till.: **peter-, pors-, rosa-,**

" " " " r. 20 nedifr. läs: **oleo-, olivo-trä.**

" " " 2 r. 30 uppifr. eft. **5)** till.: *ojämn, obillig, orätt.* for thet olika skipte ther han giordhe meth anund hämingxson *SD NS* 2: 788 (1411). —

" 159 " 1 r. 26 nedifr. läs: [*af Mnt.* de olde, *benämning på löpare i schackspel*]

" 160 " 1 r. 14 uppifr. läs: [*N.* ulempa. *Mnt.* unlimpe]

" " " " r. 16-17 uppifr. läs: (*n.* **olempeligeth**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

BSH 5: 348 (1509). **olemplighit),** *adj.* [*N.* ulempeleg. *Mnt.* unlimplik]

Sid. 161 sp. 2 r. 26 uppifr. läs: slikt ominne

" " " " r. 26 uppifr. läs: **ominnis häfþ (ominnis hefd** *MELL Eghn* 1: 1 *i var.* **ominnes häffd** *KrLL J* 1: 1 *i var.* **vminnis häfþ** *MELL Eghn* 1: 1), *f. L.*

" 163 " 2 r. 6 uppifr. eft. 96. till.: tha är onth at gypta sigh ok ont borger oc hws byggia *ib* 13: 17 (*s.* 461). — (?) ve wardhe ondo ögho (*för* ögha) *GO* 1023; *jfr* 5.

" " " " r. 7 uppifr. läs: onth sölff

" 164 " 1 r. 9 uppifr. frf. **onuftogher** insätt: **onfälle,** *n.* [*Jfr Mht.* unval] *olägenhet, svårighet.* thet mesthe onfelle som the haffue, ath the haffue ekke skip tiil syos om somarren *FM* 418 (1509). och: **onradh?** *n.* [*Mnt.* unrât] *oråd, skada.* mik tykker thz en rad (*möjl. att läsa:* on rad) at wara *MD (S)* 260; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 42. samt: **onsk,** *se* **usk.** och: **onska,** *se* **yskia.**

" 165 " 1 r. 19 uppifr. eft. 65. till.: **öpnan** *SD NS* 2: 849 (1414).

" " " " r. 28 uppifr. eft. 6979. till.: **vppin** *SD NS* 2: 670 (1413, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. 64. till.: — (?) at han salt hafdhe . . . i almäningh frian oc öpnan fra sama tomptenne oc alt nor til gatunne *SD NS* 2: 849 (1414).

" " " " r. 30 uppifr. eft. 24. till. **vppanbar: -bart** *SD NS* 2: 835 (1414).

" " " " r. 7 nedifr. eft. 427. till.: thet skal allom vitherlikt oc vppanbart wara *SD NS* 2: 835 (1414).

" " " " r. 5 nedifr. eft. 1776. till.: — (?) ey skal han vppenbar wardas fiendomen . . . om än han ware ey menlös *MB* 2: 53.

" 166 " 2 r. 17 uppifr. frf. **opinbarilse** insätt: **opinbarahet (oppin-),** *f. uppenbarelse. MP* 3: 105.

" 167 " 2 r. 14 uppifr. frf. **oprydder** insätt: **oppna,** *se* **ypna.** och: **oppa,** *se* **yppa.**

" " " " r. 26 uppifr. läs: 110; *Su* 71 (*jfr* 464).

" " " " r. 31 uppifr. eft. *L.* till.: **yffitharen** *PM* 77.

" " " " r. 30 nedifr. eft. 81. till.: **afftast** *Su* 106 (*jfr* 465). **yfftersth** *Peder Månssons Skrifter* 216.

" " " " r. 29 nedifr. eft. **opt),** till.: *adv.*

" 168 " 1 r. 28 uppifr. **offtermere** *RK* 2: 4822. utgår.

" " " " r. 31 uppifr. **öptir mera** *ib* 269. utgår.

" " " " r. 23 nedifr. 269, utgår.

" " " " r. 22 nedifr. *RK* 2: 4822. utgår.

" " " " r. 20 nedifr. läs: (*n.* **offtermere** *RK* 2: 4822. **öptir mera** *Bir* 1: 269. **yffthermere** *PM* 23. **aptharmera),**

" " " " r. 18 nedifr. eft. 111. till.: *Bir* 1: 269. *RK* 2: 4822. *PM* 23.

" " " 2 r. 21 uppifr. läs: *oroas; oklandradt.*

Sid. 168 sp. 2 r. 24 uppifr. eft. *adj.).* till.: hulkin godz oc eghor . . . karl gamble oc . . . magnus naka . . . hafdho frälslica . . . ohindrath oc oqualt for alla män *ib* 2: 833 (1414).

" 169 " 2 r. 30 nedifr. läs: **predikara-, svartbrödhra-ordin.**

" " " " r. 13 nedifr. läs: tholomodh.

" 170 " 1 r. 11-13 uppifr. läs: — [*Jfr Mnt.* van ort (orde) to ende, *i hvilket uttryck* ort *betyder begynnelsepunkt, början; jfr äfven Nt.* van enem ord to'm anderen; *se följande* **ordh,** *m.*] fran ordhe ok til ända (ordh fran ordhe til ända) *(noggrant och fullständigt) från början till slut.*

" " " " r. 20 uppifr. eft. 354. till.: — orþ fran ända, *från början till slut.* hon saghþe hanom orþ fra ända (*Bil* fra vphofueno oc til ändan 1017; *Cod. C* fra ophowe til ända *ib) Bu* 491.

" " " " r. 13 nedifr. eft. **buþ-,** till.: **darskaps-,**

" " " " r. 11 nedifr. eft. **hads-,** till.: **hadhings-,**

" " " " r. 10 nedifr. eft. **ia-,** till.: **hözlo-. kännedoms-,**

" " " " r. 10 nedifr. eft. **kärleks-,** till.: **lof-,**

" " " " r. 9 nedifr. eft. **mäts-,** till.: **ne-,**

" " " " r. 7 nedifr. **skrapan-,** utgår.

" " " " r. 7 nedifr. läs: **skämtans-, smekninga-, smikra-, säktar-, þokka-, upbrygdhilsa-, vidherlags-, vighilsa-, vin-, vins-,**

" " " " r. 6 nedifr. läs: **vits-, vitu-, vredhis-, älskogha-, ända-orþ.**

" " " 2 r. 8 uppifr. eft. [*Mnt.* ort] till.: *spets, udd, vinkel.*

" " " " r. 14 uppifr. eft. *Styffe).* till.: **2)** *begynnelsepunkt, början, se* **orþ,** *n.* **1,** *hvarmed förevarande ord i denna användning tyckes hafva associerats.*

" " " " r. 14 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 20-18 nedifr. läs: **orgrander (oor-. ord-),** *adj.* [*Isl.* örgrandr, *se Söderberg, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 103 *f.*; *Kock, Sv. Ljudhist.* 2: 59. *Fdan.* ordhgrand] *skadeslös, fri från minskning, oqvald, oklandrad. Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 15: 354.

" " " " r. 12 nedifr. eft. (1406). till.: tilbinder jak mik . . . for:dä nydalä closter thettä for:dä gotz oc tillaghä at frii, himlä oc oorgrant at görä for allä til ewerdelik eghä *SD NS* 1: 610 (1407). *Samtliga de anf. språkprofven äro från Sunnerbo härad i Småland.*

" 171 " 1 r. 22 uppifr. eft. ordstäffuit till.: (*dock kanske snarare att föra till ett* ordhstävi, *n.*; *jfr Ä. Nysv.* ordstäve; *se Lindroth, Indogerm. Forschungen* 35: 302 *f.*)

" " " " r. 26 uppifr. eft. *inledningsstrof?* till.: *dansstrof, dansvisa? Jfr Schück, Sv. Literaturhist.* 1: 113; *Steffen, Uppsalastudier s.* 98; *Dens., Sv. landsm.* XVI. 1 *s.* 33.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 171 sp. 1 r. 30 uppifr. frf. **oredder** insätt: **ordhstävi?** *n., se* **ordhstäf.**
„ 172 „ 1 r. 29 nedifr. frf. **orlof** insätt: **orligh,** *se* **örlögh.**
„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. **hus-,** till.: **lind-,**
„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *el. af plantago maritima Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 35, 55; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 598.
„ 173 „ 1 r. 24 uppifr. frf. **ormynd** insätt: **ormylia,** *se* **urmylia.**
„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. *Lin.?* till.: *plantago maritima Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 35, 55.
„ „ „ 2 r. 24 nedifr. frf. **orre** insätt: **orost** (*pl.* **orostär** *VGL IV.* 15: 15), *f.*
„ „ „ „ r. 21 nedifr. **orosta** *L.* utgår.
„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **orudder** insätt: **ortogh (-ugh. -igh),** *se* **örtogh.**
„ 175 „ 1 r. 10 nedifr. läs: *m.? och n.*
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **lagha-, qvärn-os.**
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 96. till.: fore kladha oc blemor i öghon scal man taka
„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. rutha till.: oc komiin oc huita aff äggit
„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **fänikals-, grönkal-, krassa-, moro-, märke-,**
„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. **purlöks-,** till.: **salvio-,**
„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. *adj.* till.: [*Mnt.* unsachte]
„ 176 „ 2 r. 27 uppifr. eft. 9056. till.: — *outsägligt härlig.* osigeligin ävighet *LfK* 249.
„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **osin** insätt: **osiladher,** *p. adj. osilad.* taghi söta koo miölk osiglada (*för* osilada) *LB* 11: 3 (*s.* 452).
„ 177 „ 1 r. 25-24 nedifr. läs: **oskabarn,** *se* **uskabarn.**
„ 178 „ 1 r. 27 nedifr. eft. *L.* till.: **oskäligher** *Lg* 953.
„ 179 „ 1 r. 24 uppifr. eft. 16: 1. till.: **ooskyllom** *SD NS* 2: 695 (1413).
„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. *adj. L.* till.: **1)** = **oskir.** aff huilko gerningh kirkion wart aaskär *SD NS* 2: 750 (1414, *gammal afskr.*). **2)**
„ 180 „ 1 r. 25 nedifr. eft. *myrmalm* till.: *el. bergmalm*
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 137. till.: taghe . . . iii osmunda järn, oc göre them glödandhe heta oc läthi swa en i miolken i grytonne . . . swa läthi wthi grytona then andra osmunden *LB* 11: 102 (*s.* 452).
„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *osmält, ej upplöst el. digererad.*
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 57. till.: — *ej behörigen upplöst el. blandad.* märker thz onda smältning, oc myklo wazsko i kroppenom osmälta *LB* 5: 293. märkir thz at blodhit är osmält *ib.*
„ 181 „ 1 r. 26 nedifr. eft. oosparth till.: (*meningen är: sparade ej ljufva ord; se Hjelmqvist, Ark f. Nord. Fil.* 29: 139 *f.*)

Sid. 181 sp. 1 r. 19 nedifr. läs: *skonsam; urspr. har här emellertid sannolikt i st. f.* ospardh stått ofbradh, *se Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. och Blanzefl. s.* 6) *Fl* 474; *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 29: 140; *Olson, ib* 32: 242.
„ „ „ 2 r. 25 uppifr. frf. **ostadhlika** insätt: **ostadder,** *p. adj. ostadd, icke stadd el. antagen i tjenst.* inga lösninga smeltare schula gaa ostadde lengher än VII netter *DD* 1: 168 (1499, *afskr.*).
„ 182 „ 1 r. 14 uppifr. eft. 157. till.: eeth ostadhukt oc wilt lifwirne *ST* 158. *ib* 166.
„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 1: 209 *f., äfvensom* **öster,** *m.*
„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. 5173. till.: gud göme os . . . fra alla ostunder *MD* 172 d.
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. *orig.*). till.: *SD NS* 2: 611 (1413, *gammal afskr.*).
„ 183 „ 2 r. 2 uppifr. eft. 283. till.: hänna quidhir pinas . . . vsälica (*miserabiliter*) *ib* 3: 29.
„ „ „ „ r. 28 nedifr. frf. **otallika** insätt: **otaladher,** *p. adj. icke gjord till föremål för rättegång el. klandertalan.* gardhin . . . som . . . kyrkian frälslica haft oc nwtit ohindradh oc otaladh hoss fämti aar *SD NS* 2: 759 (1414).
„ 184 „ 1 r. 10 uppifr. eft. aar till.: (*Cod. B* ottatighi aar, *i hvilken förbindelse* aar *sannolikt står i st. f.* ara; *se Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 96; *jfr Dens., Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s.* 14)
„ 185 „ 1 r. 16 uppifr. läs: **iula-, paska-otta.**
„ „ „ 2 r. 21 nedifr. läs: (115, 48); *måhända står dock* otökkom *i st. f.* otäkkom, *att föra till* **othäkker,** *snarast i bet.* **2**; *jfr Lindqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 25: 286.
„ 186 „ 2 r. 26 uppifr. läs: 149. **utolomodh** *LB* 3: 113),
„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 149. till.: sua mykyn thäs hälghe andz styrkir är j thy hiärtano at thz brydz aff ängo tholomodhe (*för* otholomodhe: *impatientia*) *Bir* 2: 127.
„ 187 „ 1 r. 24 uppifr. läs: *m.? f.? och n.?*
„ 188 „ 2 r. 30 nedifr. eft. 2860. till.: — *Jfr* **thär ovan a.**
„ 189 „ 1 r. 10 uppifr. eft. (1287). till.: *RK* 1: 2880.
„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **för-, thär-ovan.**
„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **ovanland** insätt: **ovankomande (-kommandis),** *p. adj. uppifrån kommande.* offvankommandis vatnet (*aquæ descendentes*) *MB* 2: 9.
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. frf. **ovarlika** insätt: **ovarla?** *adv., se* **varla.**
„ „ „ „ r. 24 nedifr. frf. **ovarugher** insätt: **ovarster,** *se* **övarster.**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: *p. adj.*
„ 190 „ 1 r. 12 nedifr. eft. 886. till.: **ouinnin** *Bir* 3: 245.
„ 191 „ 2 r. 28 uppifr. frf. **ovitugher** insätt: **ovitskap,** *n.?* [*Mnt.* unwitschap] *oveten-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

het, okunnighet? vansinne? som herra niclis hakonson riddare i sino *(för sinom?)* owitzskap latit haffdhe *SD NS* 2: 654 (1413).

Sid. 191 sp. 2 r. 23 nedifr. eft. *f.*] till.: *L.*

„ 192 „ 1 r. 24 uppifr. frf. **ovärdhelika** insätt: **oväpnter (uvämpter),** *p. adj. obeväpnad.* hui fly þu þin faþur. vämptar uvämptan *Bu* 156.

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. 507. till.: **yxen** *BSH* 5: 186 (1507). **öxen** *ib* 445 (1511?).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **legho-, slaktara-oxe.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **(yxnöker: -ök** *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 92 (1453). **öxnökir. wxnöker: -ök** *SD NS* 2: 699 (1413)),

„ 193 „ 1 r. 1 uppifr. läs: [*Fdan.* oxel. *Isl.* œxl, *n.*] *svulst, växt, knuta.*

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **oyrkter** insätt: **oxla tan,** *se* **axla tan.**

„ 194 „ 2 r. 7 uppifr. eft. 932. till.: **7)** *för att uttrycka samhörighet, det för ngn utmärkande: med, till, af.* jak nielss slatte pa vapn *BYH* 1: 281 (1493); *jfr* **vapn 2.**

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **8)** *i förlitan på, i afvaktan på.*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 37. till.: aff wesgötherne iag inghen gyslan tog wthen på thera trösth in till them drog *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 281.

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **9)**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **10)**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: **11)**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. läs: **12)**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. **bak-,** till.: **här-,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. **a,** till.: **up a,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. frf. **pagiälda** insätt: **paganga (paa gaa),** *v. fortgå, ega rum, vara, räcka.* huilkin dag oc frid skal paa gaa vijj daga epter valburgis *BSH* 4: 4 (1471, *samt. afskr.*). och: **pagemynt,** *n.?* [*Mnt.* pagemunte] *(i betalning) gällande mynt.* xx (20) mark holmescha swa dana pagemynt nw ghaar öwer alt landet *SJ* 261 (1457). *Jfr* **paimant.**

„ 195 „ 2 r. 5 uppifr. frf. **pala** insätt: **pal (paall),** *m.* [*Jfr Mht.* pôle] *Polack. MD* 387.

„ 196 „ 2 r. 16 uppifr. läs: **oleo-, pota-, smältepanna.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **panter** insätt: **pantan,** *f. pantsättning. SD NS* 2: 652 (1413).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1459). till.: hans ordh skal wara en wissare *(Cod. B* wisser*)* pant *MD (S)* 211; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 12.

„ 198 „ 2 r. 1 uppifr. eft. 421. till.: **3)** et par, *ett par, några?* eth par twnner ööl *BSH* 5: 461 (1511).

„ „ „ „ r. 15-16 uppifr. läs: **mästar-, skalkapar.**

„ 200 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **pata** insätt: **pastinata rot (pastiinata roth),** *f. rot af pastinaca sativa Lin. äfvensom af daucus carota Lin. LB* 7: 214. *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 35, 55. och: **pastryka,** *v. påstryka, stryka på.* honom läker liffsens wathn drwkkith oc pa strwkith *PM* XXXIX.

Sid. 200 sp. 2 r. 7 uppifr. eft. *v.* till.: **1)** *åtala, tilltala. SD NS* 2: 755 (1414). **2)**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. *f.* till.: *och n.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 36. till.: et pater noster *ib* 1: 339.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **patra** insätt: **patinamakare,** *m. "galoschmakare". Se Brieskorn, Medelt. yrkesnamn s.* 10. *ss tillnamn. SJ* 248 (1456), 324 (1463).

„ 201 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 289. till.: *Jfr* **romara pave.**

„ 202 „ 1 r. 7 nedifr. eft. *piga.* till.: *SD NS* 2: 534 (1412, *afskr.*).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 623. till.: — **piko skämmare (pygoskemmare),** *m. flickskändare. LB* 13: 31 *(s.* 469*).*

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. läs: **fyr-, skut-pil.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: *saft af*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *orig.).* till.: *Jfr* **handbugha pila.**

„ 203 „ 2 r. 3 uppifr. eft. (1408). till.: — **pilagrims ganger (pilgrimz-),** *m. pilgrimsfärd. SD NS* 2: 527 (1412).

„ „ „ „ r. 25-24 nedifr. läs: [*Jfr T.* pillenkraut] *euphorbia lathyris Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 36, 56.

„ 204 „ 1 r. 29 nedifr. läs: **döds-, skärelds-, skärsleld-, skärslelds-, skärsloelds-, äväruldspina.**

„ „ „ 2 r. 6 nedifr. eft. 5017. till.: — **pingizdags tidh (pigentzdagx tiidh),** *f. pingsttid. FM* 62 (1467).

„ 205 „ 2 r. 17 uppifr. eft. **rör-,** till.: **skorstens-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 11. till.: — *ss tillnamn. SD NS* 2: 359 (1411, *gammal afskr.*).

„ 206 „ 2 r. 27 uppifr. eft. **flughna-,** till.: **humblo-,**

„ 207 „ 1 r. 13 uppifr. läs: **ut plana, oplanadher.**

„ „ „ 2 r. 17-16 nedifr. läs: **dragha-, läkeplaster.**

„ 209 „ 1 r. 18 uppifr. frf. **pliktliker** insätt: **pliktlika,** *adv. Jfr* **opliktelika.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **oplikteliker.**

„ „ „ 2 r. 13-14 uppifr. läs: **skat-, til-pliktogher.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **ploma** insätt: **plokkeri,** *n.* til färsk math och anneth smat plockerij *BSH* 5: 190 (1507).

„ 210 „ 2 r. 21 nedifr. frf. **pokkor** insätt: **poika,** *m.* [*Fin.* poika] *Jfr* **skinnara poika.** och: **pokka,** *v. Jfr* **utpokka.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: *koppor; syfilis. Jfr Dahlgren, Hygiea 1896* 1: 608; *Grön,*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Archiv för Dermatologie u. Syphilis Bd 110 *s.* 209.

Sid. 210 sp. 2 r. 18 nedifr. läs: (1505).

„ 211 „ 1 r. 2 uppifr. läs: 160; *Olaus Magnus l.* VII *c.* 14; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 636 *f.*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. frf. **pompelrut** insätt: **pomersker,** *adj. Pommersk. RK* 2: 7357.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **popelsi** insätt: **poppele,** *f.?* [*Fdan.* poppele. *Mnt.* popele, poppele] *althæa officinalis Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 37, 56. *LB* 14: 1 (*s.* 474).

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. *Jfr* till.: **abbadisso-,**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. **adhal-,** till.: **er-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **paradis-,** till.: **radhstovu-,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **tiälda-,** till.: **vatn-,**

„ 212 „ 1 r. 1 nedifr. eft. (1507). till.: — *ss tillnamn.* jngewaldo praam *SD* 2: 530 (1308).

„ 214 „ 1 r. 28 nedifr. eft. *ämbete).* till.: jac scal i mina liiffdagha rät haffua thär til *(till ärkedjäknedömet)* presentera, swa opta som thet löst wardher, en aff minne släkt, som thär til fallen är, äller oc en annan godhan klärk *SD NS* 2: 665 (1413).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. (1402). till.: priar jacop *ib* 2: 647 (1413). *ib* 648.

„ „ „ 2 r. 28 uppifr. eft. 52. till.: — **primsdagher,** *m. månadsdag.* then förste primsdagh *LB* 1: 93 (*s.* 490). then andre primsdaghin *ib.* then tridhia primsdag *ib. ib* 94 (*s.* 491, 492, 493), 95 (*s.* 493, 494, 495).

„ 215 „ 2 r. 19 nedifr. frf. **proba** insätt: **privilegier,** *n. pl.* [*Lat.* privilegia, *n. pl.*] *Jfr* **biärgsprivilegier.**

„ 216 „ 1 r. 20 uppifr. eft. 614. till.: — **propheta födder,** *p. adj. i födelsen begåfvad med profetisk anda?* barn ther *(på den tjugonionde månadsdagen)* födas wardha *(för* födis wardher*)* . . . propheta föt *LB* 1: 95 (*s.* 495).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. (1422). till.: **proouster: -ustz** *SD NS* 2: 711 (1413).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1402). till.: **proghest** *SD NS* 1: 610 (1407).

„ „ „ 2 r. 11 nedifr. eft. *f.* till.: *prosthätta,*

„ 217 „ 1 r. 17 nedifr. eft. (1405). till.: til försby prouento, som i westerarosa domkirkio funderat är *ib* 2: 582 (1413). *ib* 585 (1413).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *Styffe).* till.: ake jenisson, prouento prester i . . . vestraaros domkirkio *SD NS* 2: 670 (1413, *gammal afskr.*). — **provento qvärn,** *f. qvarn tillhörande ett prebende. SD NS* 2: 585 (1413).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *stådlig, präktig, racker.*

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. 151. till.: — *hedra, hålla i ära.* bör man friiheet prydha *MD* 392.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **o-, väl-prydder.**

„ „ „ „ r. 11-10 nedifr. läs: *Preussisk.* en prytzk skillingh *SD NS* 2: 866 (1414, *gammal afskr.*). II pryske kijster *HSH* 19: 167 (1506). the pryska herra *RK* 2: 37. *ib* 30. the prytzka *ib* 1: *(sfgn) s.* 191.

Sid. 217 sp. 2 r. 9 nedifr. frf. **prädika** insätt: **pryz (prydz),** *m. Preussare. MD* 387.

„ 218 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **iudha-,** till.: **kapella-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **skra-,** till.: **skörlifnads-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **spitala-präster.**

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. eft. *f.* till.: *presthätta,*

„ 219 „ 1 r. 8 nedifr. läs: **2)** *(genom undersökning) befinna.* hwar

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *bevisa.*

„ 220 „ 2 r. 26 uppifr. läs: **pestilentio-, skärpentina-pulver.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. *tillnamn.* till.: anders pulvermakare *Murberg, Vitt. Hist. o. Antiqv.-Acad. Handl.* 4: 338 *(i handl. fr.* 1478).

„ 221 „ 1 r. 18 nedifr. eft. **flärdhungs-,** till.: **half-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **silda-, skal-, skala-, skip-, skips-pund.**

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. läs: **läse-, parisa-punger.**

„ 222 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 198. till.: — *Jfr* **reghlo punkter.**

„ „ „ „ r. 20-19 nedifr. läs: *saft af purjolök.*

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. *pl.* till.: **-ar: putza** *KrLL B* 3: 6.

„ 223 „ 1 r. 16 uppifr. eft. 327. till.: ta tz böriar pösas *ib.*

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. läs: *L.;* **-inga** *SD NS* 2: 359 (1411).

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. (70, 30). till.: **paninger: -ing** *GO* 322; **-inga** *SD NS* 2: 55 (1408). **paniger: -iga** *Bir* 4: *(Avt)* 185.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 37. till.: han *(den hel. Thomas af Canterbury)* . . . gaff hwarium thera . . . fyra ängliska päninga *(datis cuilibet* IV *argenteis) Bil* 787.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *mynt.* till.: skal engen gulsmid smälta nagra penninger ortoger eller andra penninger *SO* 160; *jfr* **2.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: *Jfr* **4.**

„ 224 „ 2 r. 14 uppifr. eft. (1401). till.: — *särsk. i sammansättningar, i sht i pl., om afgift el. skatt; jfr t. ex.* **provasta-, skatpänninger, afrads-, gengärdh-, harniska-, laghmanz-, landreds-, mäts-, snäkkio-, vapna-, varghapänningar.**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *afskr.*). till.: fore gooz ok rörandha päningha *ib* 2: 514 (1412).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **legho-,** till.: **offer-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **sma-,** till.: **städher-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. **afrads-,** till.: **aterstädhis-,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. **häradshöfdhings-,** till.: **hästastadha-, ikorna-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **paska-,** till.: **rökia-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 224 sp. 2 r. 28 uppifr. läs: **skut-, snäkkio-, stadhga-, stokholms-,**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. **vapna-,** till.: **vargha-,**

„ 225 „ 1 r. 15 uppifr. läs: 497. **-somma** *SD NS* 2: 752 (1414)),

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. (1455). till.: — **pänninga upbyrdh (peninge vpbyrd),** *f. penninguppbörd. HSH* 18: 187 (1497? *gammal afskr.*). — **pänninga vild,** *se* **vild.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: (1402). **peningis-** *ib* 2: 581 (1413).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **(pänyngx-. pänningis-),**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1406). till.: thet star mic aldrigh fore een päningis *(för päning)* älla päningis wärdh *ib* 2: 654 (1413).

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **(pännungs-** *VML II Kg* 4: 1. **peniges-. pänings öll** *VML I Kg* 4: 1),

„ „ „ 2 r. 3-4 uppifr. läs: *i penningar utgående skatt.*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: *n.?*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *m.* [*Ä. Dan.* perlestikker] *perlstickare. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 568 *f.*; *Larsen, Aarb. f. Nord. Oldk. 1915 s.* 25, 55.

„ 226 „ 1 r. 22 uppifr. frf **qvaf** insätt: **qvadher (n. qvat),** *adj.* [*Mnt.* quaet, quât, quade. *Mht.* quât, quâd. *Holl.* kwaad. *Sv. dial.* qvad, *se Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: XXXIV, *hvarest i en berättelse från Slätthög anföres uttrycket* du qvadde, *du stygge*] *ond, elak, stygg.* eth qwat kiff *LfK* 141. — **qvadhsprak (qwad-. quat-),** *m.?* [*Jfr Mht.* kätspreche, *äfvensom Mnl.* quaetspreker] *förtalare. ss tillnamn el. öknamn.* herra käyä quat sprak *(Cod. D* qwadsprak*)* ther ee talär illa a manz bak *Iv* 73.

„ „ „ 2 r. 28-27 nedifr. **qvald—**127. utgår.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 3638. till.: — *Jfr* **sorgha qvali.**

„ 227 „ 1 r. 29 uppifr. eft. *tyst.* till.: standa qvar, *stå stilla, vara stilla, vara tyst.* bidher jak idher . . . j standen al qwar ok gören ey stim *MD* 124. —

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 220. till. — *overksam, försumlig.* sitia qvar, *underlåta att fullgöra el. erlägga ngt.* sither man qwar wm gengerdh *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*). sither man qwar wm almenningis öra epter martensmessodagh *ib.*

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. (1414). till.: skiwtum wi thet op . . . oc i qwarstadha dömum til then dagh ther offuer dömt vardher *SD NS* 2: 723 (1413).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. raskir till.: *(för* ey raskir, *se Wadstein, Sv. landsm.* XI. 6: 29)

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *qvarter.* till.: ena gatubodh . . . siw alna ok eth qwarter bredha *SD NS* 2: 818 (1414).

Sid. 228 sp. 1 r. 27 uppifr. läs: **qvaster** (*pl. ack.* **quästi** *VGL II Forn* 49, *Add.* 4: 5. **quäste** *ib i var.* **qwäste** *MELL B* 36: *pr. i var.*; *KrLL B* 49: *pr.* **qweste** *ib* 49 *ind. i var.* **questir** *MELL B* 36: *pr.* **quasta** *VGL II Forn* 49 *i var., Add.* 4: 5 *i var.*; *MELL B* 36: *pr. i var.*; *KrLL B* 49 *ind.* **qwasta** *ib B* 49: *pr. i var.*), *m.* [*N.* kvost, kvast. *Jfr Mnt.* quest, quast] *L.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *äfvensom* till.: **koster,**

„ „ „ „ r. 21-20 nedifr. läs: **qvater?** *se* **qvadher.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. frf. **qvesa** insätt: **qvekilse,** *n. pl. Jfr* **vidherqvekilse.** och: **qvekning,** *f. Jfr* **vidherqvekning.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *varblåsa?* till.: *Jfr Grön, Altn. Heilk. s.* 33; *Falk, Maal og Minne 1910 s.* 106; *Kock, Medeltidsordspr.* 2: 406; *Karsten, Ark. f. Nord. Fil.* 22: 186 *f.*

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. *sanguisorba officinalis Lin.?* till.: *enl. Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 37, 56 *pimpinella saxifraga Lin. Jfr Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 253, 470; *Kristensen, Harpestreng s.* 308.

„ „ „ „ r. 2-1 nedifr. läs: *n. adv. utan besvär el. svårighet, lätt. Jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 256.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. **2)** utgår.

„ 229 „ 1 r. 1 uppifr. *utan—lätt.* utgår.

„ „ „ „ r. 20-21 uppifr. läs: **svalu-qvidher.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. *L.* till.: — **qvids värker,** *m. smärta i lifmodern.* han gör mik graat for quidz värkia *(facit mihi pro dolore uteri ploratum) Bir* 3: 36.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Cederschiöld, Festskrift tillägn. O. Ekman s.* 22, 29 *f.*

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 12. till.: met qwikka rööst *FH* 5: 19 (1462).

„ 230 „ 1 r. 7 uppifr. läs: **(***ack.* **qvynne),**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: vänastan qvynne (qvynne *är i randen tillagdt;*

„ „ „ „ r. 9 uppifr. *af—öfrigt;* utgår.

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 9. till.: *Se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 26, *hvarest äfven anmärkes, att en annan hds., Pass. el. Cod. C, på motsv. ställe har:* tok mz waald en wänistan quinnan *(trol. felskrifning för* quinman*).*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **renlivis-,** insätt: **skörhets-, skörkätis-, skörakätis-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **spa-,** till.: **stekarahus-, trol-,**

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. eft. XLII. till.: — **qvinno siukdomber,** *m. menstruation. LB* 3: 124.

„ 231 „ 1 r. 22 uppifr. läs: *pl.* **-ar.** *ack.* **qviste** *RK* 2: 7349 *(i rimsl.).* **qwisther** *KrLL B* 49: *pr. i var.*),

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: **vin-, vinbära-, vinbärs-, vinträs-qvister,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **qvitta** insätt: **qvit sla,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

v. qvitta, afqvitta, efterskänka. hulken for:da viij fat järn wij quith sloghum meth olaff diäkns arwm . . . ok for:de olauer diäkn os skyllogher war aff rätto skuldh *SD NS* 2: 589 (1413).

Sid. 232 sp. 1 r. 22 nedifr. läs: *MB* 2: 99.

„ 233 „ 1 r. 31 uppifr. läs: **oþinsdags-, sidh-qvälder.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 397. till.: **qwälier** *LB* 7: 169.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 47. till.: **qwälies** *LB* 7: 170.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 376. till.: ath iak haffwer *(för* haffwer warit*)* kualdh meth wnderlikom drömom *(multa . . . per visum passa sum) Lg* 3: 127.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **4)** till.: *börja tvist med, väcka klandertalan mot.* wi . . . forbiuthom hwariom manne . . . götstaff lekssou . . . här innan hindra, qwälia älla vppa tala *SD NS* 2: 210 (1409). —

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. frf. **qvämelika** insätt: **qvämder?** *m. Jfr* **samqvämder.** och: **qväme,** *n. Jfr* **urqväme.**

„ 234 „ 1 r. 10 nedifr. eft. *MB* till.: 1: 306,

„ „ „ 2 r. 5-6 uppifr. läs: **midhal-, mylno-, odhol-, pipar-, sagho-, vatn-, vatu-, väþer-, vält-qvärn.**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *qvarnström.* till.: *SD* 2: 443 (1305).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. (1320). till.: *ib NS* 2: 645 (1413).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. (1346). till.: — **qvärna skyld,** *f. qvarnskyld, arrendeafgift för qvarn.* the quärnaskyld, som clostret mic aff thesse quärnenne skyllogth är *SD NS* 2: 336 (1410). sculu the mic giua the quärnaskyllena *ib.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **qvärnströmber.** till.: — **qvärna thorp,** *n. qvarntorp, torp med qvarn. BYH* 1: 170 (1363). — *ss ortnamn. SD* 5: 269 (1344, *gammal afskr.*).

„ 235 „ 1 r. 6 uppifr. läs: **qväster?**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: 79; *W. Cederschiöld, Genusväxl. s.* 35 *f.)*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *ib.* till.: gamul ra oc röör ära mellan rättauik oc orsabomen oc morabomen *ib* 95 (1442, *afskr.*). then raaen som skiller ath finske retthen ok swenske retthen *Juusten, Chron. episc. Finland. ed. Porthan* 318 (1474); *jfr Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 338. vithnadho the . . . at i mitmoses sund, thet är ra, ok swa i ingaskär . . . ok swa i hesianäs *SD NS* 2: 587 (1413, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. *afskr.*). till.: äpter thy som gamwl raa oc rösir wtuisar *ib NS* 2: 429 (1411).

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **midhal-, mälilsa-, ryza-, rät-,**

Sid. 235 sp. 2 r. 14 uppifr. läs: **sokna-, tomt-, tomta-, urfiälds-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. röd] till. **1)**

„ 236 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 248. till.: **2)** *rad, följd, ordning.* är friiheet liik then stadh ther all tingh fölghias wel j radh *MD* 391.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. läs: 690 (1517). *pl. = sing.* **rader** *BSH* 5: 50 (1505)),

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. eft. 4086. till.: *ib* 3164.

„ 237 „ 1 r. 10 nedifr. eft. 290. till.: — *medlem af en stads råd, rådman.* borgamestere och rader *BSH* 5: 50 (1505).

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. läs: **o-, sam-, vinsämio-, väruIds-raþ,** *äfvensom* **villeradha.**

„ 238 „ 2 r. 31 uppifr. eft. 2534. till.: — *tillfoga, göra, begå.* hon hafdhe radhith vith mik swik *Fl* 1669. *Jfr Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 91.

„ „ „ „ r. 17-16 nedifr. hon—1669. utgår.

„ „ „ „ r. 7-6 nedifr. läs: **18)** *begifva sig.* ij darij land mon han tha radha *Al* 1818. *Jfr Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 103. **19)** *komma?*

„ 239 „ 1 r. 7 uppifr. eft. *tillråda.* till.: raader . . . min herre tiil, at han drager heller nw wp igen *BSH* 5: 349 (1509).

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **fore-, unt-raþa.**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. 229. till.: *Jfr* **forraþare.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: *i laga ordning, lagligen?*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *afskr.*). till.: sua at thet forscrifnä stykke ängh . . . sancto sigfridhe rätteligä ok radeligha til hördhe *ib* 2: 771 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 226. till.: *Jfr* **oradhliker.**

„ 240 „ 1 r. 9 uppifr. eft. **il-,** till.: **rät-, snar-, sniäl-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **radhstovu vägher**

„ „ „ 2 r. 1-2 uppifr. läs: **rafband (raffband. raband),** *n.* [*Fnor.* rafband, rabband. *Jfr Ä. Nysv.* raband] *bernstensperlband; radband af bernstensperlor. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 707 *f. SJ* 245 (1455). — *ss tillnamn.* þore raband, bymane i luthosia *SD* 6: 149 (1349); *måhända har dock ordet både här och i det Fnorska tillnamnet* raband *betydelsen "råband"; jfr Hellquist, Xenia Lideniana s.* 99; *Kahle, Ark. f. Nord. Fil.* 26: 247.

„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs: *f.*

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **-adher.** *part. pret.* **rakdher: rakdhe** *MP* 2: 218, *trol. dock felskrifning för* **rakadhe),**

„ 241 „ 2 r. 6 uppifr. läs: *m. pl.*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 504. till.: — *Med afs. på de anf. orden jfr Kock, Ant. tidskr. f. Sverige* 16: 3 *s.* 5 *f.*; *Olson, Appell. subst.* 181, 207, 467, 469.

„ 242 „ 1 r. 30 uppifr. läs: **sliþa-, släþa-ran.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 242 sp. 1 r. 10 nedifr. frf. **ransak,** *f.* insätt: **rannaghle,** *m.* [*urspr.* **raghnnaghle?** *Jfr Isl.* reginnagli. *Med afs. på betydelsen jfr Isl.* regingrjót; *Fsax.* reginblind, reginskaðo, reginthiof; *Ags.* regnheard, regnþeof. *Med afs. på* raghnss *första sammansättningsled jfr* Raghnvalder, *Isl.* Ragnvaldr *m. fl. personnamn, äfvensom Isl.* magnlauss, magnleysi, *sällsynta sidoformer till* meginlauss, meginleysi. *I fråga om* ran- *för* raghn- *jfr* Ranvalder *för* Raghnvalder, *se Noreen, Altschwed. Gr. s.* 240. — *Tänkbart, om ock, efter hvad det vill synas, mindre sannolikt, är emellertid att förra sammansättningsleden vore det i* ransaka *o. s. v. ingående* ran(n), *hus*] *stor el. grof spik (efter senast anf. alternativa förklaringsförsök eg. spik som nyttjas vid husbyggnad, timmerspik).* lät naghla hans händar ok fötar ginum mz rannaghlom *Bu* 528; *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 53.

„ 243 „ 1 r. 21 nedifr. frf. **rarät** insätt: **rarep,** *n. rep el. snara till rådjurs fångande. Jfr Dahlgren, Glossar.* 692 *f.,* 940. *GS* 57 (1474).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **vatn-, vatns-ras.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 6032. till.: *Jfr* **forraska.**

„ 244 „ 1 r. 5 uppifr. frf. **raskleker** insätt: **raskilse,** *n. pl. Jfr* **forraskilse.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 157. till.: **rasliga** *RK* 1: 1584 *(jfr s.* 157*).*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **rast** insätt: **raskning,** *f. Jfr* **forraskning.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 9545. till.: *(Denna)* tekt . . . lagh owen för allo bygdh oc ovan alla gambla rastaskogh *(för* ovan atta gambla rasta skogh?*) Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 315 (1443).

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. frf. **rebarbare** insätt: **rathklädhe,** *se* **kläþe 1, rar 3.**

„ 245 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 420. till.: — *refl.* **redhas,** *fullbordas, gå i uppfyllelse.* dröma redhas innan fiärdha dagh *LB* 1: 94 *(s.* 492*).*

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. läs: **o-, väl-redder.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. (1507*).* till.: jag . . . orkadhe ey länger än hiit för min dödh, oc i thet nesta haffwer tagit alla mina redha, som jag vill bade giffua oc taga *ib* 26 (1504); *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 342.

„ 246 „ 1 r. 7-10 uppifr. — (?)—(1504). utgår.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. (1513). till.: the atta mark, som kirkian skal hafwa, them skulu the gerna hafwa til godha rädho *SD NS* 2: 521 (1412).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: *Jfr* **bryggiara-, mässo-, smidhio-redha.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **redhampne** *för* **redhoämpne?** *n. penningmedel. Se Kock, Sv. landsm.* XV. 8 *s.* 18.

Sid. 246 sp. 1 r. 27 uppifr. frf. **reþe** insätt: **redhare,** *m. Jfr* **utredhare.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **altara-, boskaps-, hästa-,**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **siänga-, skip-, tungo-, örsa-redhe,**

„ 247 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 35. till.: *Jfr* **tilredhilse.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **mat-, til-redhning.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 553. till.: *Jfr* **vidher-, vägha-redho.**

„ „ „ 2 r. 5 nedifr. eft. 115. till.: myna odmiwka *(för* öd-*)* helso oc rebona tiänistho altidh forsenda medh worom herra *BSH* 3: 153 (1464).

„ 248 „ 1 r. 9 uppifr. läs: 245. **redha-** *SD NS* 2: 699 (1413)**),**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *m.* till.: *Mnt.* redeschop, -schap

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *afskr.*). till.: jac hördhe hans scriftamal oc gaff jac honum wars herra licama oc thän redzscap mic burdhe honum göra *ib NS* 2: 686 (1413).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *Jfr* till.: **ake-,**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **gildis-, hytto-, mässo-, paska dagha-, ridha-redhskaper.**

„ „ „ „ r. 6-5 nedifr. läs: **pino-, smidh-, smidha-, tunnobindara-redhskap.**

„ „ „ 2 r. 16 nedifr. eft. (1508). till.: *Jfr* **värulds regiment.**

„ 249 „ 2 r. 25 uppifr. läs: **sadhul-, skiold-, svälbe-rem.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. (1423). till.: — **remastövel (räime-)?** *m.? med remmar försedd stöfvel? SD* 4: 711 (1340?). *Jfr* **rännestövel.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: **(***pl.* **-ar),**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. *orig.*). till.: hundradh renar *ib* 346.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **ren (reen.** *pl.* **-ar),** *f.* [*Fdan.* ren. *Fnor.* rein *i ssättningar*] *L. ren (mellan åkrar el. andra egor el. vid dike el. väg).* then fiällen hafuer maa i huario diikeno sla badha reenar *Kjellberg, Namn och bygd* 1: 127 (1430-*talet*).

„ 250 „ 1 r. 30 uppifr. frf. **renfärþogher** insätt: **renfärdheliker (***n.* **-likit),** *adj. kysk. LB* 1: 94 *(s.* 492*).*

„ 252 „ 2 r. 5 nedifr. eft. *ib.* till.: — *purgativ, laxativ.* tha skal man ey tagha rensilse til sin magha *LB* 13: 21 *(s.* 463*).*

„ 253 „ 1 r. 23-24 uppifr. läs: **krok-, ra-, silkisrep.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *n.* till.: [*Jfr Mnt.* reperlinnewant, *äfvensom Mht.* reppenleinwand, *hos Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 711 *anf. ss förekommande i Danzigs räkenskaper* 1446]

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **-ter.** till.: *impf.* **räste:**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vpräste *KL* 136, 156. *part. pret. n.* **räst: upräst** *Bu* 140.

Sid. 253 sp. 1 r. 3 nedifr. läs: **4) = resa 4.** reiser vp alth riket for örabro, stäkaborg oc stakaholm meth thet första *FM* 62 (1467). —

„ „ „ 2 r. 15-14 nedifr. läs: *Jfr* **hem-, konungs-, lands-, pilagrims-, ryz-, sighlingis-, skiut-, skiuts-, utresa.**

„ 254 „ 1 r. 4 uppifr. frf. **resning** insätt: **resilse,** *n. pl. och f. Jfr* **upresilse.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **reta** insätt: **rest,** *se* **räfst.** och: **rest,** *f. Jfr* **uprest.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **af-, kost-rezla.**

„ 255 „ 1 r. 30 nedifr. eft. riddarabúnaðr] till.: *utrustning som tillhör en riddare,*

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 136. till.: — **riddara garþer,** *m. L. (under* **riddare***).*

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 422. till.: — **riddara like,** *se* **like.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 331. till.: — **riddara note,** *se* **note.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: *riddare: en riddares (rättsliga) ställning.*

„ 256 „ 2 r. 15 uppifr. eft. *storm?* till.: *Jfr Lidén. Beitr. z. Gesch. d. deutsch. Spr. u. Litt.* 15: 511.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: *f.!*

„ 257 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 116. till.: at ridha aa staaff *GO* 159. *ib* 472.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. **bort ridha.** till.: — **ridha up,** *rida upp el. uppåt; rida till en högre belägen ort.* lodh jek honum rydhe op tiil ether herredöm *BSH* 5: 485 (1511). *Jfr* **upridha.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **til-, undan-, untriþa.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. *frosskakning.* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilkunde s.* 83; *Falk. Maal og Minne 1910 s.* 105.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **ridharedhskaper** insätt: **ridhare,** *m. Jfr* **utridhare.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **(rydha-. rideres-skaper),**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. (1449). till.: haffuer jak sporss före med alle te köpswenner, som her äre om noghen ridereskap til ederth behoffh *BSH* 5: 429 (1511).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 6044. till.: *Jfr* **rytty.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **buk-, klo-rif (-ref),**

„ 258 „ 1 r. 16 uppifr. **rifna—stenrifna.** utgår.

„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **rige** insätt: **rift,** *adj. n. Jfr* **iämrift.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. **rikesins.** till.: **rikensins** *RK* 1: 4257 *(jfr s. 159).*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *RK* 1: 4254.

„ „ „ „ r. 2-1 nedifr. läs: **konungs-, thydhiska-, utvälilsa-, värulds-, ärvis-, öster-rike.**

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. (1511). till.: — **rikis rätter (rykis-),** *m. i riket gällande rätt el. lag.* äpther thy war rykis rätther wtwiseer *SD NS* 2: 671 (1413, *gammal afskr.*).

Sid. 258 sp. 2 r. 18 uppifr. läs: **himirikis-, värulds-rikedomber.**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **rikelika** insätt: **rikedome,** *m.* = **rikedomber.** om gudh gawe honum nakan rikedoma at radha *MB* 1: 24.

„ „ „ „ r. 24-25 uppifr. at—1173. utgår.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 271. till.: **3)** *stolt, förnämt.* at thu talar ther om swa rikelik *Fl* 1173; *jfr Olson, Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 91 *f.*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. frf. **riker** insätt: **rikemärke,** *n. gränsmärke mellan riken.* rike merke i mällan swärie oc nörie *HSH* 29: 50 (1484).

„ 259 „ 1 r. 26 nedifr. eft. 71. till.: *Jfr* **värulds rikt.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 448. till.: — **rima sik,** *rimma sig, passa.* mik tykker thet rimer siig illa *BSH* 5: 168 (1507).

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. frf. **rimtal** insätt: **rimna,** *se* **rifna.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 4479. till.: *(vidkännas och både)* a ring oc a thing *(försvara ifrågavarande jord) Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 1: 171 (1362).

„ 260 „ 2 r. 5 uppifr. eft. 11. till.: naar örath rynner *ib* 7: 211.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **rinsker** insätt: **rinnilse,** *n. pl. Jfr* **vatn-, öghna-rinnilse.**

„ 261 „ 1 r. 4 uppifr. läs: *Jfr* **birke-, ena-, gran-, gul-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *n.?* till.: [*Jfr Portug.* riço]

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *tyg.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 704.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. *hustru.* till.: *Jfr Lindqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 24: 367.

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. *gränsmärke.* till.: *Jfr Kock, Sv. Landsm.* XV. 8 *s.* 19 *f.*

„ 262 „ 1 r. 9 uppifr. eft. 499. till.: fagher trä eller wäl rykande *ib.* wäl rykande blomstir *Pa* 23. *Su* 77. wiin wäl rykande aff bätzsta krydde *ib* 203. the skulo wara wäl rykande i frägdh *MB* 1: 480 *(de fem senast anf. ställena skulle emellertid kunna föras till* **välrykande***).*

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 480. till.: *Jfr* **upriuka.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 181. till.: *Jfr* **ater ryva, upriuva, upriva.**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. läs: *(sönderslita och) sluka.*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. frf. **riva** insätt: **riva (***impf.* **ref),** *v.* [*Jfr Mnt.* riven, wriven. *Mht.* riben] *vrida, vända.* han reff thz *(köttet)* a en storan teen *Iv (Cod. B) s.* 236.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 155. till.: *Jfr* **stenriva.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. frf. **rivsla** insätt: **rivilse,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

n. pl. *Jfr* **uprivilse.** och: **rivirska,** *f.* *Jfr* **uprivirska.**

Sid. 263 sp. 1 r. 6 nedifr. läs: 519

" " " 2 r. 21 uppifr. eft. 17. till.: fik otaligit roos *(för* roof*)* *ib* 218.

" " " " r. 23 uppifr. eft. 1? till.: *bukhinna? Se Kock, Ant. Tidskr. f. Sverige* 16: 3 *s.* 6 *f.*

" " " " r. 28 nedifr. eft. **rugher** till.: *L.*

" " " " r. 19 nedifr. läs: *Jfr* **svina-, sädhis-, vinter-rogher.**

" " " " r. 4 nedifr. frf. **roghryþia** insätt: **roghn,** *se* **rughn.**

" 264 " 1 r. 3 uppifr. frf. **roghspander** insätt: **roghskuta,** *f.* *med råg lastad skuta.* *FM* 343 (1507).

" " " 2 r. 10 uppifr. frf. **romanz** insätt: **romaner,** *m. pl.* [*Lat.* romani] *Romare.* *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 267.

" 265 " 1 r. 5 uppifr. läs: **här-, up-, väruldS-, örlögs-rop.**

" " " " r. 21 uppifr. eft. 120. till.: — *bildl. ropa, ropa på hämd.* thins brodhers blodh roper *(Cod. B* öpir 544*)* til mik aff iordhinne *MB* 1: 163; *jfr* **3, 6.**

" " " " r. 30 nedifr. eft. 95. till.: — *ropa, utropa, med hög röst säga.* ropadho the *(exclamaverunt dicentes)* . . . vonne ärum vi af thik *KL* 411. *MB* 2: 404.

" " " " r. 15 nedifr. eft. **be-,** till.: **mot-,**

" " " " r. 15 nedifr. läs: **röpa, öpa.**

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. 384. till.: mz rödhastom roosom oc hwitastom liliom *Su* 280.

" 267 " 1 r. 5 uppifr. eft. 91. till.: röter äre träem for mwn, oc mz them dragha the sina födho at sik *MB* 1: 83.

" " " " r. 6 uppifr. eft. 22. till.: — s(ankt) elena rot, *inula helenium Lin., ålandsrot.* holzyrt som kallas s elena root *LB* 7: 303. iiij lod s: elene rott *ib* 308. *Jfr* s(ankt) elena yrt *under* **yrt.**

" " " " r. 7 uppifr. eft. *Jfr* till.: **alands-,**

" " " " r. 8 uppifr. eft. **galigo-,** till.: **granträ-, greskar-,**

" " " " r. 11 uppifr. läs: **ormagräs-, pastinata-, petersilio-, pion-, piona-, pipro-, rädikio-, sinaps-, siobladh-, siprize-, skräppo-, vinruto-, väghbredho-, äle-rot.**

" " " " r. 18 uppifr. eft. **kirtla-,** till.: **tanna-,**

" " " " r. 18 nedifr. eft. 74. till.: *Jfr* **välrotadher.**

" " " " r. 5 nedifr. frf. **rotan** insätt: **rota (roota),** *f. och n.?* [*Lat.* rota] *hjul, vindhjul; vridbar skifva. Jfr Du Cange* **rota 4**; *VKR* XLIV; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 1034. ther skal hafuas een roota j väggynne medh hwlko vidherthorfteligh thing skulu jnthakas oc wtsändas *VKR* 80. til thäs roota gömo *ib.* *Jfr* **hiul, vind, vindhiul.**

" " " 2 r. 20-19 nedifr. läs: **rotta (***pl.* rottor. **rötter** *Ur en antecknares samlingar* (1880-82) 101. **rötther** *ib*), *f.* [*Mnt.* rotte] *ST* 388. *Su* 119. rottor oc myss *LB* 7: 43. *ib* 39, 44, 46.

Sid. 267 sp. 2 r. 14 nedifr. läs: *a) murgröna.*

" " " " r. 13 nedifr. eft. cedera till.: *(för* hedera*)*

" " " " r. 12 nedifr. eft. 296. till.: *b) hundrofva; se under* **valsker.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. *L.* till.: — **rofna ryþ (romna-),** *f.? MELL B* 16 *i var.*

" " " " r. 7 nedifr. läs: *m. brassica napus Lin. var. rapifera Metzg. Se Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 39.

" " " " r. 6 nedifr. eft. *f.?* till.: *n.?*

" " " " r. 5 nedifr. frf. **roveri** insätt: **rova,** *se* **röva.**

" 268 " 1 r. 4 uppifr. läs: **rofna-, skogha-ruþa.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. **röra-,** till.: **val-,**

" " " " r. 12 nedifr. frf. **rugha** insätt: **rugh,** *n.?* [*Isl.* róg] *oväsen, bråk.* aldrig hörde jach mer skrij och rugh *BSH* 5: 321 (1508).

" " " 2 r. 25 uppifr. eft. **anda-,** till.: **bat-,**

" " " " r. 27 uppifr. eft. **hus-,** till.: **hvede-,**

" " " " r. 28 uppifr. eft. **roþa-,** till.: **rostara-, slänga-, staf-,**

" " " " r. 29 uppifr. eft. **stuþa-,** till.: **stuvu-, trumbo-,**

" " " " r. 29 uppifr. läs: **vatn-, vatu-, vista-, väþer-rum.**

" 269 " 1 r. 14 nedifr. läs: [*Jfr Isl.* rún, *vanl. pl.* rúnar]

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. 111. till.: — *Jfr* **tafl-runder.**

" " " " r. 6 uppifr. läs: **runi (roni),** *m.* *Jfr* **blodh-, qvidh-, öghna-runi.**

" " " " r. 18 nedifr. eft.: XXXVIII. till.: *Jfr* **vinruta.**

" 270 " 1 r. 31 uppifr. frf. **ry** insätt: **ruve,** *m.* [*Mnt.* ruwe. *Jfr N.* ruve] *bedröfvelse.* swart färgha . . . komber hiertath i sorgh och rwffwa *LB* 7: 168.

" " " " r. 30 nedifr. läs: **rya,** *se* **ryia,** *f.*

" " " " r. 29 nedifr. frf. **rydsl** insätt: **ryþ (riudh. rudh.** *pl.* **-ir: rofnaryþer** *MELL B* 16 *i var.* **romnaryther** *ib.* **roffuo rydher** *KrLL B* 17 *i var.*), *f.?* *och n.?* [*Sv. dial.* ryd. *Jfr Isl.* rjóðr] *rödd plats (i skog), rödd mark, i ortnamn.* jn ryde *SD* 1: 534 (1278). in villa que dicitur ryth *ib* 698 (1248-1266). in parochia riudh *ib* 2: 308 (1299). in loco qui uocatur esloryd *ib* 1: 246 (1225). jn ofrudh *ib* 2: 285 (1299). — *Jfr* **rovo ryþ.** och: **ryþa,** *f.* *VML II B* 24: 2 *i var.*

" " " " r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **skogha-, vägha-ryd(h)sl.**

" " " " r. 28 nedifr. läs: **vägha ryþsla.**

" " " " r. 6 nedifr. eft. **rofna-,** till.: **rovo-, skogs-,**

" " " 2 r. 7 uppifr. frf. **rygger** insätt: **rygas**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(-aas), *m. ryggås.* satte honum öwarst oppa mönsterins kaam eller rygaas *MP* 3: 94.

Sid. 270 sp. 2 r. 15 nedifr. eft. 62. till.: kalladhe hon alth samanz til righe, som the sadhe giued skulle vera *SD NS* 2: 512 (1412).

„ 271 „ 1 r. 8 uppifr. läs: (1329);

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *draperi.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 573; *Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 29: 332 *f.*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *adv.* till.: [*Jfr Mnt.* ruggelinges]

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 9355. till.: **röohte: tilröchte** *RK* 2: 8945.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: 189; **oprökt** *Gr* 286.

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **rukter: wprukt** *RK* 1: 896.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 472. till.: — *bildl.* at i skwlle rykkia then karlen harth in til edher, liwffwan och beleffwan *BSH* 5: 304 (1508).

„ 272 „ 1 r. 6 uppifr. eft. **2)** till.: *rycka el. träda hvarandra nära,*

„ „ „ „ r. 19-20 uppifr. läs: **for-, til-, undan-, unt-rykkia.**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **rykla** insätt: **rykkirska,** *f. Jfr* **uprykkirska.**

„ „ „ 2 r. 15 nedifr. eft. XLV. till.: — *rödja, undanrödja (jord, grus o. s. v. för att komma åt malm). DD* 1: 224 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*), 225.

„ 273 „ 1 r. 16 uppifr. eft. 32. till.: *Jfr* **bort ryma.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **for-, ut-ryma.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **for-, in-, ut-ryme.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: rypta sin tiäld

„ „ „ 2 r. 20 nedifr. eft. 494. till.: the foro ena rytza färd *ib* 1539 (*se* **ofärdh**).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1507). till.: — **ryzaland,** *n. Ryssarnes land, Ryssland.* philipus for af suerike ok tel asiam som byrriar ii ryzalande, som þa callaþos galathe *Bu* 200.

„ 274 „ 2 r. 19 nedifr. eft. 221. till.: **3)** *skrämmande, afskräckande, afskräckande ord.* han rördhis änkte af thulukom räddogha *KL* 249. — *Jfr* **thrälara räddoghe.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 95. till.: **resell** *BSH* 5: 348 (1509).

„ 275 „ 1 r. 30 uppifr. eft. **-is.** till.: **räddis** *MD (S)* 200; *jfr Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 6.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **rädis** till.: *MD (S)* 218;

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 368. till.: **rädhes** *BK* 202. *pl.* **räddos. rädos** *Bu* 71, 129, 185.

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. läs: at *med följ. negation.*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: 368. rädandis . . . at min mundir skulle ey tala *(timens . . . ne os loqueretur)* . . . nakor thingh mot minom gudhi *ib* 26. *ib* 25, 27.

„ 276 „ 1 r. 10 uppifr. eft. *n.* till.: [*Isl.* ræði]

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**

Sid. 276 sp. 1 r. 13 uppifr. eft. *f.* till.: [*Fdan.* rædegrime]

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 195. till.: *FM* 280 (1506). *BtFH* 1: 274 (1508). — **räfskins benlinger,** *m. benling el. underbenet betäckande plagg af räfskinn.* myn bruna kiortil met räffskins benlingha giwer jak her tordh *FH* 3: 65 (1445). — **räfskins kiurtil,** *m. kjortel el. rock fodrad med räfskinn.* en swart reff skyndz kiortiill *FH* 6: 123 (1512).

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **(räpst. rest. -ir),**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. (1405). till.: i the thwa räpster i lyncöpung *ib* 2: 609 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *L.* till.: — **räfsta bref,** *n. dombref utfärdadt vid räfsteting. SD NS* 2: 766 (1414).

„ 277 „ 1 r. 22 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: hwazske aa härazthingom hellar räfstathingom *ib* 2: 747 (1413).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **nadha-, slagh-, timaräghn.**

„ „ „ 2 r. 10 nedifr. frf. **räkinskaper** insätt: **räka,** *se* **vräka.**

„ 279 „ 1 r. 5 uppifr. eft. **ut,** till.: **1)**

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. **til räkna.** till.: — **räkna up,** *uppräkna. JP* 14.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **iordha-, ätta-räkning.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. frf. **räkningskaper** insätt: **räkning,** *f. Jfr* **uträkning.**

„ 280 „ 1 r. 15 uppifr. läs: *Lg* 13 *(se under* **2**).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 29. till.: þu hauar . . . ränt han rikez ok valdz (valds?) *(senare, troligen af yngre hand, ändradt till* ränt hanom rike ok vald; *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 28) *Bu* 13; *jfr* 1.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. läs: **-ir, -de, -t),**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 455. till.: ther war tha junan gardin ränt *ib* 1: 2322.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **saman ränna.** till.: — **ränna til,** *rida emot, anfalla (till häst).* amlung slog sin häst mz sporana. oc rende till aff alla makt *Di* 145.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. *Jfr* till.: **be-, forränna,** *äfvensom*

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: **vatn-, vatu-ränna.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *n.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. rennari] till.: *löpare;*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 4203. till.: — *ss tillnamn.* aff pätare rennare *SD NS* 2: 54 (1408). karl rennare *ib* 80 (1409).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *m.?* till.: *ryttarestöfvel?*

„ 281 „ 1 r. 9 uppifr. frf. **ränning** insätt: **rännevidher (rennewedher),** *m. gärdsel?* dhe skulle taga rennewedh och näffuer ramattha flätha huar medh androm öfuer thenna rää *BtFH* 1: 13 (1465, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: **hugh-, spär-ränning.**

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 281 sp. 1 r. 15 nedifr. eft. *adj.* till.: *Jfr* **o-, syn-, up-rät.**

„ 282 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **rätkomin** insätt: **rätikia,** *se* **rädikia.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **rätmäli** insätt: **rätlöse** (*VGL II Forn* 4 *(jfr not* 85*), U* 22 *i var.*; *jfr* **retlosä bolkär** *ib I R ind.*)**,** *n.? Jfr Kock, Stud. tillägn. K. Warburg s.* 79 *f.*; *Pipping, Stud. i Nord. Fil.* VII. 1: 47 *f.*

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **rätradhogher** insätt: **rätra,** *f. råmärke som visar rak rågång.* stadfeste tesse xij landz syne men the raar for ret raar *BtFH* 1: 189 (1508); *jfr W. Cederschiöld, Genusväxl. s.* 38.

„ 283 „ 1 r. 5 nedifr. eft. *Jfr* till.: **arätta,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 59. till.: *Jfr* **inrätta.**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 272. till.: — *upprätta, reparera.* han rätte them *(de fallfärdiga husen)* vp oc bätradhe *SD NS* 2: 259 (1410). *ib* 829 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 12. till.: — **rätta ut,** *affärda, expediera, göra slut på, taga lifvet af?* ath fännän motthe rättha them wth *BSH* 3: 293 (1470?). *Jfr* **ut-rätta.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **be-, for-, unt-**

„ „ „ „ r. 25-23 nedifr. **4**—233 utgår.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **4)**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 235. till.: huad lagh en rättare androm faar han tole ath thz honnom öuör gaar *ib* 233; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 37.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 473. till.: — *Jfr* **up-rättare.**

„ 285 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: — *rätt, (rättslig) ställning.* swa myklo meer nakar man är gudhi hemelikin, thy bäter är han widher komin oc thy bätre är hans rätter *MB* 1: 452.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. *afskr.*). till.: thet sin jak . . . häredhz thingh hiolth met thöm aff wemo aff finska rätten *FH* 2: 44 (1418). *BtFH* 1: 323 (1463), 330, 331, 337. then raaen som skiller ath finske retthen ok swenske retthen *Juusten, Chron. episc. Finl. ed. Porthan s.* 318 (1474); *jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 338.

„ 286 „ 1 r. 3 uppifr. eft. *RK* till.: 1: 3592,

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **ofor-,** till.: **patrona-, riddara-, rikis-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **skip-, slots-, stads-, tiltalu-, torney-, þiufs-, thridhiungs-, vidherboanda-, värulds-,**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **a** till.: *SD NS* 2: 490 (1412?);

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 26. till.: — mäþ rätto, *lagligen.* före hans bruta skuld, som han wardh nitherfellogh fore meth rätta *SD NS* 2: 490 (1412?); *jfr* **8.**

Sid. 286 sp. 2 r. 6 nedifr. eft. (1504). till.: — *Jfr* **up-, äptir-rättilse.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **rättoghet** insätt: **rättirska,** *f. Jfr* **uprättirska.**

„ 287 „ 1 r. 14 uppifr. eft. (1408). till.: — *rättighet, rätt, befogenhet.* at han engha rättogheyt ther til haffdhe thet bort at giffua *SD NS* 2: 663 (1413).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. (1508). till.: — *Jfr* **ämbitis rättoghet.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 547. till.: — *Jfr* **orätvis.**

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. 439. till.: — *Jfr* **orätvisa.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 69. till.: — *Jfr* **orätvislika.**

„ 288 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **rö** insätt: **rävil,** *m. Jfr* **muldrävil.**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: *rö, rör, vassrör; rörkäpp. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 39; *Noreen, Altschwed. Gr. s.* 250; *W. Cederschiöld, Genusväxl. s.* 38 *f.*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. *Jfr* till.: **sten-, stenarö** *samt*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *ib.* till.: klädde ij skarlakan rödh *Fl* 1997. mz rödhastom roosom *Su* 280.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **blodh-, lius-, rosenrödher.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: *artemisia vulgaris Lin. Jfr Nathorst, Ark. f. Bot.* 2: 1 *s.* 96 *f.*, 2: 9 *s.* 9; *Fries ib* 3: 14 *s.* 39, 57.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **rödhlitadher** insätt: **rödhkal (röö koll),** *m. rödkål, (form af) brassica oleracea Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 39; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 894, 896, 898. *LB* 14: 7 *(s.* 477*).*

„ 289 „ 1 r. 3-4 uppifr. läs: *Jfr* **anisa-, brännestens-, dimbo-, iordh-, kopar-, rökilsa-, sinaps-, synda-röker.**

„ „ „ 2 r. 2-3 uppifr. läs: [*Isl.* reykelsi. *Jfr Ags.* recels]

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. *linne).* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 591 *f.*

„ 290 „ 2 r. 24 uppifr. eft. 106. till.: *Jfr* **siäla-, trägards-röktare.**

„ 291 „ 1 r. 7 uppifr. läs: **(-ir, -te, -ter.** *pres.* **-ar: wtrönar** *Su* 281),

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. frf. **röpa** insätt: **rönilse,** *n. pl. Jfr* **utrönilse.** och: **röning,** *f. Jfr* **utröning.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *rö, rör, vassrör; rörkäpp.*

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *rör, vassrör, vass.*

„ 293 „ 1 r. 5 uppifr. eft. 5824. till.: **3)** *rubbas i sin föresats, bringas på andra tankar.* han rördhis änkte af thulukom räddogha *KL* 249.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **pa-, upa-röra,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **o-, opta-rördher,**

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. frf. **rörtegher** insätt: **rörskyrdh (röör-),** *f. (rättighet till) skä-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

rande el. skördande af rör el. vass. tolff öris land jordh ... meth röörskyrdh ok fiskewatnom ok skoghom *SD NS* 2: 751 (1414).

Sid. 293 sp. 2 r. 29 nedifr. eft. *röse.* till.: *särsk. ss gränsmärke.*

" " " " r. 21 nedifr. frf. **rösker** insätt: **rösir,** *f. pl.* [*Isl.* hreysar] *rösen. särsk. ss gränsmärken.* äpter thy som gamwl raa oc rösir wtuisar *SD NS* 2: 429 (1411).

" " " " r. 19 nedifr. läs: (**rööst** *FH* 5: 19 (1462). *pl.* **-ir. -ar: ängla röstana** *Bir* 3: 243),

" " " " r. 1 nedifr. läs: **manna-, thordyna-, thordyns-, ängla-röst.**

" 295 " 1 r. 4 uppifr. eft. **sio-,** till.: **skogh-,**

" " " 2 r. 5 uppifr. eft. 247. till.: *Su* 428.

" 296 " 2 r. 3 uppifr. läs: **lagh-, san-sagha.**

" " " " r. 23 uppifr. frf. **saian** insätt: **saghul,** *adj. Jfr* **sansaghul.**

" " " " r. 16 nedifr. eft. 779. till.: han vitte sina husfru osanna sak *Bu* 420. *Bil* 111.

" 297 " 1 r. 15 uppifr. eft. 19. till.: hans saak kune iak ängin staadh höra *SD NS* 2: 740 (1413). hördom wi honom allregh sak hawa hellar wonnin til nakra sak *ib* 747 (1413).

" " " 2 r. 27 uppifr. eft. **höghmälis-,** till.: **konung-,**

" " " " r. 28 uppifr. eft. **rau-,** till.: **skrok-, svepe-, thingmala-,**

" " " " r. 29 uppifr. läs: **vänsla-, vänslo-, värulds-, örlögs-sak.**

" " " " r. 6 nedifr. läs: **o-, ur-saka.**

" " " " r. 5 nedifr. frf. **sakbrut** insätt: **sakan,** *f. Jfr* **ursakan.**

" 299 " 2 r. 8 nedifr. eft. *L.* till.: — **saköris gädda,** *f. gädda som gifves ss böter. FM* 607 (1513).

" 300 " 1 r. 12 uppifr. läs: **löf-, siänga-sal.**

" " " " r. 24 uppifr. eft. 12. till.: **sal.**

" " " " r. 30 uppifr. eft. (1408). till. syu sal roghmyol oc sex sal byughmyol *ib* 336 (1410).

" " " " r. 31 nedifr. eft. 368. till.: *Jfr* ecclesie in asum do terram trium cribrorum westgoticorum *SD* 2: 6 (1286).

" " " " r. 23 nedifr. läs: *Jfr* **unsalogher, säleliker.**

" " " " r. 22 nedifr. frf. **sallat** insätt: **salikhet (-heet. saligheth. salichet),** *f.* [*Mnt.* sâlicheit] *lycka, lycklig utrustning.* swa wäldogha natwram giordhe gudh siälinne, at aff henna salikheet flödher ater i likamin fulkomin helsa *MB* 1: 104. — *lycka, sällhet, salighet.* sätia sina salikhet i rikedomom *LfK* 123. äwerdelikin frögdh glädhe och saligheth for wthen endha *(perennis letitia, jocunditas eterna, felicitas ... sempiterna) Lg* 3: 133. wilthw ... wetha hwath saligheth *(beatitudo)* i himerike är *ib. ib* 122. lärdom ... til siälenne salichet *Gers Ars A* 2. — *Jfr* **sälelikhet.**

Sid. 300 sp. 2 r. 21 nedifr. läs: salsa *och Mnt.* salsenkrût, *rumex acetosa Lin.*]

" " " " r. 20 nedifr. eft. *Lin.?* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 40, 57.

" " " " r. 14 nedifr. eft. (1406). till.: hafua opburit ena tunno salt *ib* 2: 3 (1408). fara epter sil oc salt *ib* 355 (1411).

" " " " r. 13-12 nedifr. läs: *(genom förbränning af tång framstäldt, ej rent*

" " " " r. 11 nedifr. läs: 14 *(jfr Clément, Danske Studier 1914 s.* 104 *f.).*

" 301 " 1 r. 11 nedifr. eft. **osalter.** till.: — **salta sior,** *m. saltsjö.* alle the widh salta syo oc strandena boo *SD NS* 2: 580 (1412-17, *gammal afskr.*).

" " " " r. 6 nedifr. frf. **saltlaki** insätt: **saltkorn,** *n.* [*Isl.* saltkorn] *saltkorn. LB* 2: 31.

" " " 2 r. 14 uppifr. läs: *salvia officinalis Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 31, 40, 55. *LB* 1: 96, 3: 65, 4: 348. lwden salwia *ib* 7: 347. *Jfr* **lunde salvia.**

" " " " r. 15 uppifr. läs: *saft af salvia.*

" " " " r. 17 nedifr. eft. 181. till.: — (saman *för* sannan. the thaladho saman wiisdom *(veram sapientiam) Lg* 3: 112.)

" 302 " 1 r. 29 uppifr. frf. **saman blanda** insätt: **samanbita,** *v. sammanbita.* hwarth thz sin the *(tänderna)* vplätos ok samanbitus tha thu mz thöm tuggadhe *Bir* 4: 137. — *med dat.* warth kesaren wrädher ... och togh ... saman bitha synom thannom *Lg* 3: 140. — *Jfr* **bita saman.**

" " " " r. 6 nedifr. läs: **saman boa (samman-. -bo),** *v. bo tillsamman.* tro ok otro kunno ey wäl samman bo *GO* 713. *ib* 902. —

" " " 2 r. 10 uppifr. läs: **samande** (*StadsL R* 17 *i var.* **sammande:**

" " " " r. 11 uppifr. läs: (1401). **sampnende: -a** *StadsL R* 17 *i var.* **sampninde: -a** *ib.* **sannandhe** *SD NS* 2: 583 (1413, *på två st.*). **samede** *ib* 801 (1414). **samde** *StadsL R* 17 *i var.*), *adj.* [*Mnt.* sament, samet] *L.*

" " " " r. 13 uppifr. läs: *samfäldt, gemensamt.*

" " " " r. 12 nedifr. frf. **saman falda** insätt: **saman fa,** *v. föra samman, förena.* som saa kan ... the ryka saman fae *RK* 2: 10.

" 303 " 1 r. 6 uppifr. frf. **samanflyta** insätt: **samanfastna,** *v. fästas samman.* samanfastnadhe alt thz swnder var krosat *Lg* 3: 564. och: **samanfinna (samman-),** *v.* — **saman finna sik,** *sammankomma. RK* 2: 2166.

" " " " r. 9 uppifr. frf. **saman frösa** insätt: **saman frusin (-frosin),** *p. adj. sammanfrusen, hopfrusen.* haghl saman frus-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

it af oreno vatne *Bir* 1: 278. huat vänlek tilförir waarlikin warme oc clarhet jordhinne, saman frosne aff winthersins köld oc froste *Su* 288.

Sid. 303 sp. 2 r. 17 uppifr. frf. **saman giuta** insätt: **saman giptas,** *v. refl. gifta sig med hvarandra. Bir* 2: 99.

„ 304 „ 1 r. 8 uppifr. frf. **saman knyta** insätt: **saman kasta,** *v. hopkasta.* saman kastadho *(congregaverunt)* the offwir honom eth största stenerö *MB* 2: 20.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. frf. **saman lifra** insätt: **saman leka,** *v. leka tillsamman. om fisk.* swa som fiskane samanlekande *(colludentes)* j hafweno vt sända siin frö *Bir* 1: 257.

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. frf. **saman nysta** insätt: **saman möta,** *v.* — *refl.* **saman mötas,** *mötas, möta hvarandra.* swa at berghith oc skyyn saman mötas *Al* 8094.

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **samanpärsa** insätt: **saman näghla (samman-),** *v. hopspika, fastspika.* swa math thu tik widherlika . . . minom fothom oc benom, som . . . samman nägldos oppa korseno *Su* 50.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 92. till.: **samanz.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 54. till.: — alt samans, *alltsamman.* kalladhe hon alth samanz til righe, som the sadhe giued skulle vera *SD NS* 2: 512 (1412).

„ 305 „ 1 r. 15 uppifr. frf. **saman skriva** insätt: **saman skipa,** *v. sammanföra, förena. Ber* 161.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **saman smälta** insätt: **saman slängia (samman-),** *v.* — **saman slängia sik,** *slingra sig samman.* hennas händher oc arma samman slängdo sik som en cirkil *Lg* 3: 409.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. frf. **saman stämna** insätt: **saman springa,** *v. drabba samman?* omaklika loto the saman springa *Fr* 1680. och: **saman stridha (samman striida),** *v. strida med hvarandra. RK* 3: *(sista forts.)* 5663.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: 1987 *(sannolikt emellertid att föra till* **saman stöva***).*

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **saman stöva.**

„ „ „ „ r. 6 uppifr. frf. **samansvepa** insätt: **saman stöva (samman-)?** *v. "hopsnoka", uppspana och samla.* hafwer jak godz sidan kiöfft, eller ok silfwer samman stöfft *RK (Hadorphs uppl.) s.* 75 *(Klemmings uppl.:* hauer jak gotz sidhan köpt eller ok sölffuer saman stöt *RK* 1: 1987; *det urspr. rimmet kan tänkas hafva varit med öfvergång af* ft *till* pt köpt, -stöpt, *eller ock med öfvergång af* pt *till* ft köft, -stöft*). Jfr Kock, Ant. Tidskr. f. Sv.* 16: 3 *s.* 7.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. 146. till.: *Jfr* **svepa saman.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: **sväria sik saman.**

Sid. 305 sp. 2 r. 29 nedifr. eft. 268. till.: *Jfr* **söma saman.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **saman thrykkia** insätt: **samantala,** *v. samtala. Bir* 3: 439. *Jfr* **tala saman.**

„ 306 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 2872. till.: *Jfr* **vräka saman.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. frf. **samarla** insätt: **samanäta,** *v. sammantugga, söndertugga, sönderbita.* the saman aato *(commanducaverunt)* theris twnghor före största wärk *MB* 2: 357.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: 15; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 10 *f.*; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 5 *f.*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 383. till.: *Jfr* **thär samastads.**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. 20. till.: — *Jfr* **jämsamt.**

„ 307 „ 1 r. 19 nedifr. eft. (1442). till.: niels och älin woore tw samboren sötzskinne *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*).

„ 308 „ 2 r. 3 uppifr. eft. *gemensamt.* till.: dömpde jach *(lagmannen)* oc nämpdhen samfelleligha gyllinge til för:da siöö *SD NS* 2: 333 (1410).

„ 309 „ 2 r. 2 uppifr. läs: þän sami,

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 337. till.: — *Jfr* **þoliker.**

„ 310 „ 1 r. 10 uppifr. frf. **samlydhogher** insätt: **samlydha (-liwdha),** *v. låta (harmonisk) musik ljuda, spela, sjunga.* samliwdhen honom j nyiom psalmom *(modulamini illi psalmum novum) MB* 2: 173.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 14. till.: han . . . sannadhe *(för* samnadhe*)* theskyns poeta vers j bökir *Bil* 677.

„ 311 „ 1 r. 26 uppifr. läs: **munka-, ölfyllosamqvämd.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **samqvämder?**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **samradher** insätt: **samradh,** *n. (gemensamt) råd el. beslut.* gud . . . föghe alles edre herredömer eth got samraadh *BSH* 5: 56 (1505).

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. frf. **samsätter** insätt: **samsätis män,** *m. pl. egare af smärre fastigheter hvilka slogos tillsamman för att utgöra det skattebelopp som en helsuten bonde skulle erlägga? Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 2: 125 (1386); *se Styffe, BSH* 4: CXLII; *Dens., Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 176.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **samtal** insätt: **samt,** *se* **samber.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 257. till.: — *sing. form i plur. anv.* j flere samptalan som war herre jhesus mz sancta birgitta taladhe *MP* 3: 105.

„ 312 „ 1 r. 25 uppifr. eft. *n.* till.: *och m.?*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. XV. till.: — *enhälligt beslut.* jorda köp som the alle met en

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

samtikke endrakteligha giorth haffde *FH* 5: 36 (1466).

Sid. 313 sp. 1 r. 20 uppifr. eft. 18. till.: — *Jfr* **synda samthykkia.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. (1403). till.: **-thikt** *ib* 2: 835 (1414).

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. *n. pl.?* till.: *och f.*

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. *afskr.*). till.: huat ängxslikin är waar aatskilnadher, hwilkin swa söt oc lustelikin haffwer warit samwarilsen *Su* 248.

„ 314 „ 1 r. 11 nedifr. frf. **sandblandaþer** insätt: **sanbani (sand-),** *m. L.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 446. till.: — *sandmark.* lapis in bodanes sandj *SD* 1: 228 (1222-30).

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 6226. till.: — *Jfr* **stranda sander.**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. 6152. till.: **sändär** *VGL I Md* 1: 2, *Saram.* 1, 2.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 412. till.: **sät,** *se* **o-sander.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 6152. till.: dröma warde sanne *LB* 1: 94 (*s.* 491).

„ 315 „ 1 r. 14 nedifr. eft. **höghtidhis-,** till.: **lekara-,**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **reghlo-,** till.: **vinnings-, ängla-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *f.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 285. till.: **2)** *besannande, bestyrkande, bekräftelse. SD NS* 2: 798 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. frf. **sankte** insätt: **sankan,** *f. Jfr* **samansankan.** och: **sankilse,** *n. pl. och f.? Jfr* **samansankilse.**

„ 316 „ 1 r. 29 nedifr. eft. 181. till.: thet wiliom wij . . . thygha oc sanna *SD NS* 2: 811 (1414). witnade, sannade oc soro, at swa war *FH* 2: 105 (1437, *nyare afskr.*). *ib* 106 (1437).

„ „ „ 2 r. 6 nedifr. eft. 134. till.: **2)** *bekräftelse.* til ytthermere visso oc saningh *SD NS* 2: 512 (1412).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **3)**

„ 317 „ 1 r. 5 uppifr. frf. **sansaghul** insätt: **sansagha,** *f.* [*Isl.* sannsaga] *sann utsaga. LB* 7: 189.

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. **sma-,** till.: **spitälsko-, synda-,**

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 104. till.: **5)** *svår, motig, ogynnsam.* dödhrin är kär thöm lukkan är saar (*motsv. Danska text har* *sär*) *GO* 1077; *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 420; *Kalkar* 4: 267.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: 157. **sorga**:

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: *ib* 2: 6, 111 (*på två st.; jfr* 341); **-as** *ib* 3: 78 (*jfr* 479).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 216. till.: — *åstadkomma el. tillfoga (sår).* all min saar nyleka sargat *Su* 195.

„ 318 „ 1 r. 19 nedifr. frf. **saröke** insätt: **sarþoli (-þuli),** *m. L. Jfr* **sara þoli.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *f. och n.*

Sid. 318 sp. 2 r. 1 nedifr. eft. 873. till.: — *förlikt, bilagd.* hawa thässa dygdher ena satta striidh *MB* 1: 344. *ib* 345.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **a-, o-satter (-sater).**

„ 319 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **sea** insätt: **saxi,** *m.* [*Isl.* saxar, *pl.*] *Saxare. ss tillnamn.* johannes saxi *SD* 2: 258 (1298).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 182; till.: *KS* 54 (138, 59);

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **sia** *KS (Fragm.)* 13; *MD (S)* 242 (*i rimsl.*). **si** *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. *jfr* **asea.** till.: **sighiande** *KL* 176.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 204. till.: **sär** *Lg* 3: 112.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 55. till.: **seen** *Bil* 53.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 403. till.: j sculin . . . sighiande ey see (*videntes vidēbitis et non perspicietis*) *ib* 176.

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. eft. 160. till.: — *med prep.* äptir. tha wende bilätit hofwdhit om kring oc sagh äptir scrifwarenom *ST* 303.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 29. till.: — *se, förnimma; finna sig i.* the . . . sagde, ath the nöduge saghe, ath the bergxmän, som the pläge haffua syne födhe aff . . . skulle förderffues *BSH* 5: 89 (1506).

„ 320 „ 1 r. 1 uppifr. eft. 298. till.: **11)** *rikta sin uppmärksamhet på, lägga vigt vid.* man seer opta swa äpte snädhinghin at man miste daghwardhin *GO* 751; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 326.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 170. till.: tha var hemma en riddare god ok saa til huru riket stodh *RK* 1: 168.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **a-, an-, be-, kringum-, ut-**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **a-, for-, til-, up-, vidher-sea.**

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. *sekret,* till.: (*mindre, i sht furstligt*)

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *sigill.* till.: hawum wi (*konung Erik*) . . . latith hängia waart secret for thetta breff mådh . . . biscops knwtz aff lyncöpung incighle *SD NS* 2: 611 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **seliker (säliker. siliker),** *adj. L. likadan, lika beskaffad.* ä sökias sälike *GO* 694; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 305. *Jfr* **sliker.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. **selladisker**—221. utgår.

„ „ „ „ r. 25-24 nedifr. läs: **semblo brödh (sämblo-),**

„ 321 „ 1 r. 13 uppifr. eft. **senast.** till.: **senarst** *StadsL Ä* 6: *pr. i var.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: (1406). **senest** *StadsL Ä* 6: *pr.*),

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. 259. till.: — *dat. sing. n.* **sensto,** *adv. L. dat. pl.* **senstum (senestum),** *adv. L. Jfr* **ofsen, forsent.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: **(sennarmer. sen-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ärmer *UplL Kk* 19: 3 *i var.* **senne meer** *ib*),

Sid. 321 sp. 2 r. 19 uppifr. frf. **sext** insätt: **ses,** *se* **säs.**

" " " " r. 19 uppifr. läs: *f.?* *och* *n.*

" " " " r. 20 uppifr. läs: *L. sjette timmen på dagen (räknadt från kl. 6 om morgonen), den fjärde af de kanoniska timmarne, kl. 12 middagen, äfven det som lästes och sjöngs i den gudstjänst som hölls vid denna tid.*

" " " " r. 21 uppifr. eft. 205. till.: skulu genstan brödhrene sionga sextit oc ther näst systrana sith sext *Bir* 5: 70.

" " " " r. 27 uppifr. frf. **sid?** insätt: **sextunger,** *se* **siättunger.** och: **sia (sya),** *se* **sigha.**

" " " " r. 22 nedifr. *f.* utgår.

" " " " r. 22 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 6: 372 *f.*

" 322 " 1 r. 22 uppifr. eft. 4249. till.: — ut ivir ena sidho, *d. s.* höffdinga stondha alth wtöffuer ena sydha *Di* 251. *RK* 2: 6654.

" " " " r. 31 nedifr. läs: **sio-, sudher-, väster-, öster-siþa,**

" " " " r. 26 nedifr. eft. *adj. L.* till.: *belägen sidlångs (utmed ngt). SD NS* 2: 333 (1410).

" " " " r. 20 nedifr. läs: **siþan (siþa** *Bu* 506. **sidha** *ST* 499 *(jfr* 555*)*; *LB* 3: 20 *(jfr s.* 145*)*, 190 *(jfr s.* 145*)*. **siþen** *L.*

" " " 2 r. 12 uppifr. eft. 63. till.: *Jfr* **siþer,** *adv.*

" " " " r. 14 uppifr. eft. (1405). till.: i höstes eth aar sidan *BSH* 5: 349 (1509). — *med dat. (jfr C).* engen . . . sagde at thet häratz strömer eller häretzwatn war för än nw xiiij daghom sidhan *VAH* 24: 322 (1442).

" " " " r. 15 nedifr. eft. sidarr] till.: *Jfr Kock, Ant. Tidskr. f. Sv.* 16: 3 *s.* 11 *f.*

" " " " r. 12 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Kock, Ant. Tidskr. f. Sv.* 16: 3 *s.* 9.

" " " " r. 8 nedifr. eft. (1405). till.: then marknådhen i skarom plägher hallas wm warfrumässo sidhermeer *ib* 2: 828 (1414, *gammal afskr.*). pa varfrv aptan sidhermeer *FM* 336 (1507); *de båda sistnämda språkprofven möjl. att hänföra till* **siþarmer,** *adv.*

" 323 " 1 r. 7 uppifr. läs: **(sidhärst. sidherst),**

" " " " r. 10 uppifr. eft. (1424). till.: — *med öfvergång till konj.: senast, sist, senast el. sist då.* sidherst wi hädhan forom *MB* 1: 245. — *Jfr* **sizt.**

" " " " r. 11 uppifr. läs: **siþarster (-erster. -irster. -urster),**

" " " " r. 12 uppifr. eft. *sist.* till.: j sidhersto daghom skulo wardha siälffgodhe män *MB* 1: 185. helsadhe iac hona nu sidharstan sin *Lg* 3: 515. sidharste hans ordh *Bil* 250. — *sist, sist kommande el. kommen.* swa varda the sidhirsta *(novissimi)* förste ok the försthe ytirste *MP* 1: 78. gudh gaff hanum traianum lidoghan aff häluite som förzste ok sidherste com thädhan til himerikis *Bil* 716. — a thät sidharsta, *till sist, till slut, slutligen.* tha suaradhe han a thet sidharsta *(postremo)*, at han vilde thet gerna unna *Ansg* 217.

Sid. 323 sp. 1 r. 12 uppifr. läs. *till slut.* thänk han . . . aat sidhursto räknadhan mz wrangom mannum *Ber* 269. —

" " " " r. 13 uppifr. eft. 262. till.: — *Jfr* **sizter.**

" " " " r. 25 nedifr. eft. 501. till.: — *pl.* thet är mote sidhom ok dyghdelikom åthäuom *KS* 55 (139, 59).

" " " 2 r. 4 nedifr. läs: 29. räknendes j thy sik sääla vara vm the jemuel verdoge vare . . . hanna hennes kiortel foldh, än sidher see hennes helga vmgengilse *Lg* 3: 563. *Jfr* **siþan** *A* **4,** *äfvensom Kalkar* 3: 715.

" 324 " 1 r. 29 nedifr. frf. **sidhermer** insätt: **sidhhamar,** *m.* [*Fdan.* sidhammer. *Jfr T.* seitenhammer] smediä retskap . . . I far hammer och I sidh hammer och II hand hammer *HSH* 19: 168 (1506).

" " " 2 r. 3 uppifr. läs: **o-, väl-siþugher.**

" " " " r. 23 nedifr. eft. 419. till.: — *Jfr* **synda sidhvänia.**

" " " " r. 4 nedifr. läs: *nedglida; sippra.*

" 325 " 1 r. 6 uppifr. frf. **sigher** insätt: **sigha** (*imperat.* **sig. sy),** *v.* [*Ä. Dan.* sige, si. *eg. samma ord som föreg.*] *låta sippra; sila.* sig thz igenom eth kläde *LB* 14: 2 *(s. 474, daniserande).* sy thz igenom et kläde *ib.*

" " " 2 r. 25 uppifr, eft. 217. till.: **siia: viþar siia** *Bu* 20. **sia: siande** *MP* 2: 114 *(jfr* 268*)*.

" " " " r. 31 nedifr. eft. **sigher.** till.: **sigar** *Bu* 193.

" " " " r. 28 nedifr. eft. (199, 88). till.: **seger** *MD* 169.

" " " " r. 18 nedifr. läs: 183; *MD* 16 *(jfr* 18*)*; *MP* 2: 17 *(jfr* 264*)*.

" 326 " 1 r. 2 nedifr. eft. (1405). till.: fore hwilka forscreffna morghengaffwor thesse godhe men sagth ok loffwat haffua *ib* 2: 675 (1413).

" " " 2 r. 19 uppifr. eft. **fram,** till.: *framsäga, utsäga, uttala, yttra.* sagdhe han tässa ordh fram *Lg* 964. —

" " " " r. 24 nedifr. eft. **til sighia.** till.: — **sighia um,** *säga, yttra.* tha hertugh fräderik thetta forstodh tha sagdhe om then riddar godh *Fr* 1252. *ib* 1203. *Jfr* **mäla um.**

" " " " r. 19 nedifr. eft. **up sighia.** till.: — **sighia ut,** *säga, uttala sig (om), redogöra (för).* biblia sighar alt fult vt af vars härra prädikan ok iärteknom *Bu* 72. *Jfr* **utsighia.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 326 sp. 2 r. 18 nedifr. läs: **lagh-, unt-, viþer-, väl-sighia**
" " " " r. 12 nedifr. läs: **mot-, unt-sighilse.**
" 327 " 1 r. 21 uppifr. läs: **genom-, ut-sighla.**
" " " " r. 30 uppifr. läs: **a-, in-, ut-sighling.**
" " " 2 r. 20 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **stads sighnete.**
" 328 " 1 r. 3 uppifr. eft. *Jfr* till.: **afgudha-,**
" " " " r. 4 uppifr. frf. **sighra** insätt: **sighning,** *f. Jfr* **unt-, vidher-sighning.**
" " " " r. 24 nedifr. eft. **sigh.** till.: **sey** *SD NS* 2: 512 (1412).
" " " " r. 17 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Ljunggren, Om bruket af sig och sin i svenskan.*
" 329 " 1 r. 1-2 uppifr. läs: **sika rughn**
" " " " r. 27 uppifr. eft. 20. till.: **4)** *säker, pålitlig, fullgod.* til en sichran oc wissan pant *SD NS* 1: 257 (1403, *på två st.*).
" " " 2 r. 2 nedifr. eft. 90 till.: — *Jfr* **osiladher.**
" 330 " 1 r. 5 uppifr. eft. 76. till.: i (1) fierdyng färsk skansk syldh *BSH* 5: 429 (1511).
" " " " r. 7 uppifr. läs: **skane-, skanungs-, spik-sild.**
" " " " r. 9 uppifr. eft. *n. L.* till.: **sildasven (sildäsuen),** *m. sillhandlare? SD* 2: 231 (1297).
" " " " r. 10 uppifr. eft. **sil?** till.: *vid lugnvatten beläget land? vidsträckt (skogs)mark (se Karsten, Stud. i Nord. Fil.* 5: 3 *s.* 14)? *Jfr Steenstrup, Danmarks Sydgrænse s.* 29 *f.* skal och konunxaaderen ware oppa annen siden laxön oc in til litleön oc swa fra then litleön pa then annen sidhä
" " " " r. 27 nedifr. läs: [*Fnor.* silfar. *Jfr Mlat.* (de) silfori]
" " " 2 r. 13 nedifr. frf. **silfkädhia** insätt: **silfkrans,** *m. krans el. diadem af silfver. SD NS* 2: 696 (1413).
" 331 " 1 r. 26 nedifr. frf. **silfskrin** insätt: **silfskena,** *f. silfverbälte. Jfr* illustrioribus viris adaptari solebant artiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter silff schena dictæ *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr. l.* 6 *c.* 17.
" " " " r. 21 nedifr. frf. **silfsmiþer** insätt: **silfslösare (sölff slösere),** *m.* the sölff slösera veth olaff byörnsson fwlgranth *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*).
" " " " r. 10 nedifr. läs: **(sylff-),**
" " " " r. 8 nedifr. läs: **(sylf-),**
" " " 2 r. 7 uppifr. eft. (1350). till.: — *ss tillnamn.* sueno sili *SD* 2: 105 (1291).
" 332 " 1 r. 20 uppifr. eft. *ib.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 701 (*hvarest ordet från urkund af* 1371 *anföres ss benämning på ett kostbart tyg).*
" " " " r. 15 nedifr. eft. *Jfr* till.: **säkkia silver,**
" " " 2 r. 26 uppifr. eft. *cottus.* till.: *Jfr Olaus Magnus Hist. de gent. septentr. l.* 20 *c.* 22.

Sid. 332 sp. 2 r. 21 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Ljunggren, Om bruket af sig och sin i svenskan.*
" 334 " 2 r. 9 uppifr. eft. *när.* till.: *SD NS* 2: 171 (1414, *gammal afskr.*).
" 335 " 1 r. 19 nedifr. läs: **(synne.** *pl.* **-e. -en** *Su* 215, 231, 270, *på sistnämda ställe dock möjl. best. form***),**
" " " " r. 9 nedifr. eft. 811. till.: mangh thing j naturlikom skipilsom, hvilkin engin sinnen kwnno ey see ällir begripa *(quæ nulli sensui subesse poterunt) Su* 270 (*jfr* 472).
" " " 2 r. 11 uppifr. eft. 383. till.: iak faar mik aldre andra quinno for vtan hänne; veet iak mit sinne *(om jag är vid mitt förstånd el. vid mina fulla sinnen) Fl* 464; *jfr* **3.**
" " " " r. 17 uppifr. eft. 276. till.: gudh hauer tik giffuit sin oc skäll *MD* 390.
" " " " r. 18 nedifr. eft. 4899. till.: — vara til sinnis, *vara sinnad, hafva för afsigt.* äre wij allä til sinnäs fornempnde dag oc fridh ath haallä *FM* 213 (1504). *BSH* 5: 349 (1509).
" 336 " 1 r. 4 uppifr. eft. 6449. till.: — *syftning, riktning.* han wardhir . . . ofannoghir til alth likamlighit skipilse ok odigdhelikir til alla athäfwe j andelikt sinne *KS (Fragm.)* 12.
" " " " r. 10 uppifr. läs: **diäfla-, tyranna-, upsatis-sin.**
" " " " r. 30 nedifr. eft. 32. till.: *Jfr* **thiura sina.**
" " " " r. 29 nedifr. läs: **(sino-. sinaasprangh** *LB* 2: 43**),**
" " " " r. 28 nedifr. eft. sino sprang till.: *(nervorum laxat tensuras)*
" " " 2 r. 31 uppifr. frf. **sinleþis** insätt: **sink,** *n.? sinka, femma, den sida på en till tärningspel begagnad tärning hvilken har fem prickar. MD* 395.
" " " " r. 19 nedifr. läs: **hardh-, stump-, vil-**
" " " " r. 17 nedifr. frf. **sinnogher** insätt: **sinne,** *n. och m., se* **sin.** samt: **sinne,** *n., se* **sin.** äfvensom: **sinnelika,** *se* **osinnelika.** och: **sinneliker,** *se* **osinneliker.**
" " " " r. 15 nedifr. läs: **o-, stor-, van-sinnogher.**
" " " " r. 13 nedifr. frf. **sinunger** insätt: **sinter,** *adj. Jfr* **en-, siäld-sinter.**
" 337 " 1 r. 7 uppifr. frf. **siofør** insätt: **siofolk (syöö-),** *n.* [*Ä. Dan.* siøfolk] *sjöfolk, sjömän.* aff enom mäktoghom syöö . . . aff huilkom syöö folket haffde sina nytto oc widhertorfft *Lg* 3: 173.
" " " " r. 10 uppifr. frf. **siohurvin** insätt: **sioganger (siögongher),** *m. tillgång till sjö, förfogande öfver strand.* thet han haffde synadh meth rettha häredzsyn i mellan twna oc tordznäs . . . oc gyll-

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

inghe . . . om siögongh och wassaskyrdh *SD NS* 2: 333 (1410).

Sid. 337 sp. 1 r. 29 nedifr. eft. *i ortnamn).* till.: **sios** *RK* 2: 8812.

" " " " r. 29 nedifr. eft. 118. till.: **siöss** *RK* 3: *(sista forts.)* 5045, 5047. **söös** *FM* 343 (1507, *på tre st.*).

" " " " r. 2 nedifr. eft. (1508). till.: *Jfr* **2.** — vika sios *el.* sio, *se* **vika,** *f.*

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. **siostrand.** till.: — **sioa ände,** *m. MELL B* 21: *pr. i var. Jfr* **sioände.**

" " " " r. 30 nedifr. eft. *L.* till.: *sjöände, ände af sjö.* the andra bya liggio *(för -a)* sido langha och gyllinghe räth för siö ändha *SD NS* 2: 333 (1410). *Jfr* **sioa ände.**

" " " " r. 28 nedifr. frf. **sipul** insätt: **siprize rot,** *f. rot af artemisia maritima Lin.? Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 51. i (1) quarter siprize röthir *LB* 7: 178.

" " " " r. 17 nedifr. läs: sidarla. *Jfr Kock, Ant. Tidskr. f. Sv.* 16: 3 *s.* 9 *f.*].

" " " " r. 4 nedifr. frf. **sisa** insätt: **siroper,** *m.* [*Isl.* sirop, *n. Mnt.* sirup, sirop. *Fr.* sirop. *Mlat.* sirupus, syrupus] *tjockflytande sockerlösning, syrup, sirap, för medicinskt bruk tillagad dryck.* han blandade honom een sirop *MD (S)* 273.

" 338 " 1 r. 3 uppifr. eft. 105. till.: **sethia** *BSH* 5: 165 (1507).

" " " " r. 14 uppifr. läs: 245; **ater saato** *MB* 1: 12.

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. 9. till.: sitia qvar, *underlåta att fullgöra el. erlägga. med prep.* um. sither man qwar wm gengerdh epter stempnodagh *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*). sither man qwar wm almenningis öra epter martensmessodagh *ib.*

" " " " r. 25 nedifr. läs: **bi-, undir-sitiare.**

" " " " r. 12 nedifr. eft. *kärl* till.: *(el. dyl.)*

" " " " r. 9 nedifr. eft. 311. till.: *(den med olja, kåda och tjära fylda)* waggan södh *Bil* 1019.

" 339 " 1 r. 7 nedifr. läs: **(siwka-** *Bir* 5: 43, 47. **sywka-** *LfK* 99. **siwko-** *Bir* 5: 43. 44 *(på två st.)*),

" " " " r. 6 nedifr. eft. 99. till.: *Bir* 5: 43, 44. thz almännelika siwkahusit *ib* 47.

" " " 2 r. 20 nedifr. läs: **siänga-, vatn-siuker.**

" 340 " 1 r. 3 uppifr. eft. 511. till.: a siuna dag iule *LB* 3: 188.

" " " 2 r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **saman siunga,**

" 341 " 1 r. 4 uppifr. eft. 15: 17. till.: **siuttonde** *LB* 1: 95 *(s. 493).*

" " " " r. 19 uppifr. läs: **guþ-, man-sivi.**

" " " " r. 25 uppifr. läs: 108; *Lg* 3: 504. **sywörde** *ib* 525.

" " " " r. 7 nedifr. läs: **siuirning. siwyrdhning** *StadsL Kg* 26: *pr.*; *Lg* 954. **siwyrdning** *ib* 986.

Sid. 341 sp. 2 r. 10 uppifr. läs: *A) adv.* **1)** *sist, senast.* then som sidst komber i embethet *SO* 48. **2)**

" " " " r. 11 uppifr. läs: **3)**

" " " " r. 31 uppifr. eft. 139. till.: *SJ* 377 (1471).

" " " " r. 8 nedifr. eft. 870. till.: — at sizto (-a), *till slut.* at sizsta drunknade han . . . i en fiärdh som heter bomiilfiärdh *PK* 236.

" 342 " 2 r. 5 uppifr. eft. (1471). till.: *Jfr* **siälbodh. — siäla tran (syäla-),** *m.? själtran. Urk. fr.* 1503 *(enl. uppgift af Bibl. C. G. Styffe).*

" 343 " 1 r. 7 uppifr. eft. *stiftelser.* till.: syäla altarith i vpsala doomkyrkio, som nylika funderath är *SD NS* 2: 517 (1412).

" " " " r. 15 nedifr. läs: *ålderstigna, sjuka och fattiga. Jfr Hedqvist, Den kristna kärleksverksamheten i Sverige und. medeltiden s.* 95 *f.*

" " " " r. 10-9 nedifr. läs: **siälgardher,** *äfvensom* **siäla hus.**

" " " 2 r. 19 uppifr. eft. 175. till.: — **siäla hus,** *n. pl.* = **siäla gardher.** *Jfr Hedqvist, Den kristna kärleksverksamheten i Sverige und. medeltiden s.* 122 *f.* the siälahusen som han ok hans hustru hado styktat *Vallerius, De Calmaria s.* 52 (1474). the fattigha folk i siälahusen ära *ib.* — **siäla kapel,** *n. åt hågkomsten af alla kristna själar helgadt kapell.* siälacappellit i västra aros domkirkio *SD NS* 2: 582 (1413). *ib* 507 (1412).

" 344 " 1 r. 20 nedifr. eft. *själastuga.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 1010 *f.*; *Hedqvist, Den kristna kärleksverksamheten i Sverige und. medeltiden s.* 15 *f.*

" " " " r. 10 nedifr. läs: **siäla þarf (siälar-** *L.* **siala-. siäla thorf: -thorfwe** *Bir* 2: 144**),**

" " " " r. 8 nedifr. eft. *pl.* till.: minto han tel sinna siala þarua *Bu* 174. *MB* 1: 93. *Bir* 2: 144.

" " " 2 r. 13 uppifr. frf. **siäldan** insätt: **siälbodh (säl-),** *f.* = **siälabodh.** twa sälbodher mellin swartbrödhranna ok hanes kusels sälbodher *SJ* 12 (1423). som man gar til sälbodhana *ib* 42 (1427).

" 345 " 1 r. 10 uppifr. frf. **siälfbot** insätt: **siälfbidhin,** *p. adj.* [*N.* sjølvbeden] *självmant, utan uppmaning villig (till ngt).* mik hopas . . . i äre sielff bidhne ther om *BSH* 5: 138 (1507); *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 349 *f.*

" " " " r. 11 uppifr. frf. **siälfgodher** insätt: **siälfdöia,** *v.* [*N.* sjølvdøya. *Jfr Isl.* sjalfdauðr] *självdö, dö af sjukdom, dö naturlig död.* siälff döör fä *MB* 1: 360.

" " " 2 r. 29 uppifr. eft. 306. till.: *f.* **sialf** *Bu* 5.

" " " " r. 30 uppifr. eft. **siälfft.** till.: **sialft** *Bu* 71.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 345 sp. 2 r. 31 uppifr. eft. 135. till.: **siäfwan** *Su* 406 (*jfr* 477). *f.* **sialua** *Bu* 19.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. (*jfr* 474). till.: **sälwm** *Ber* 29.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 107. till.: **sialue** *Bu* 10.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. (130, 55). till.: **sälffwe** *BSH* 5: 139 (1507). **sielff** *FM* 228 (1505).

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *L.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 495. till.: apostoli wacto iuir hänne . . .

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: 14; *jfr* **2.**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *ib.*; *jfr* **2.**

„ 346 „ 1 r. 2 uppifr. at—94. utgår.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 501. till.: gaff jak honom iiij (4) mark paa edert behag til i (*d. v. s. Svante Nilsson*) sälffwe komme til städe *BSH* 5: 138 (1507). min frw . . . iak veet at i hawin äkke siälf eghit hws *Bo* 214. vare swenske men eij mygit plyctige till at besökie thet mödhe, vtan the wille sielff *FM* 228 (1505).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 185. till.: j skulin ey thrugha idhra siälffs ätmän *ib* 373.

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 61. till.: **2)** *själf(va); till och med.* jak huxaþe hämnas min harm a þina konu for alt þät ve hon gör mik ii guz moþor þiänist. ok þu förþe mik sialua guz moþor *Bu* 19; *jfr* **1.** thykker siälinne tha man drömir, at hon seer the siälff thing som nw äre fiärren *MB* 1: 94.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **siäng** insätt: **siäländsker,** *se* **säländsker.**

„ 347 „ 1 r. 15 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **silkis-, siuka-, siukdoms-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 182. till.: — **siängadyna,** *f. Jfr* **gulskins sängia dyna.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. 2104. till.: — **siänga to (sänga tha),** *n.* [*efter Fnor.* ryggjar tó, *i hvilken förbindelse* rygjar, *äfven skrifvet* rykkjar (ryccıar), *af den Svenske öfversättaren måhända fattadt som* rekkju, *är gen. af* rygr, *qvinna*] *benämning på en efter kon. Olof den heliges död i Norge pålagd gärd. Jfr Saga Olafs konungs ens helga (Kristania 1853) kap.* 239; *Fritzner,* 2 *Udg.*, 3: 141. sänga tha huar hustru gaff *MD* 370.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1441). till.: *Jfr* **halfsiätte.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **settinger. sextunger),**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *afskr.*). till.: tha laghtingh hiöltz ij mora sokn j strandbyggia sextunge *DD* 1: 92 (1440, *orig.*). skelighe män aff solbyggia sextunghe *ib.* a setto thinge j fornes sextunge *ib. ib* 94 (1442, *afskr.*), 107 (1457, *orig.*), 2: 19 (1484, *afskr.*).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **siättungsland?** till.: 2½ settinger *BtFH* 1: 306 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

Sid. 348 sp. 1 r. 7 nedifr. eft. *Bu* till.: 49 (*se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 32),

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. frf. **siäxtan** insätt: **siäxt,** *se* **sext time.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: 15: 16. **siäxtonde** *LB* 1: 95 (*s.* 493).

„ 349 „ 2 r. 10 uppifr. eft. 85. till.: **skadeliigith** *LB* 7: 168.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **skaþi** insätt: **skadhgiäld (-gäl),** *n.* = **skaþa giäld.** *SD NS* 2: 648 (1413).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: 8456. **schada** *RK* 2: 2122),

„ 350 „ 1 r. 11 uppifr. läs: **pänninga-, urbotaskaþi.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 465. till.: *Jfr* **skadhgiäld.**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **horn-, sko-skaf.**

„ 351 „ 1 r. 10 nedifr. eft. **fiska-,** till.: **knä-,**

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *ib.* till.: — *i latiniserad form.* VII. scale argentee . . . jtem sex scale argentee *SD* 1: 633 (1283).

„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. 176. till.: *Jfr v. Friesen, Fornvännen 1912 s.* 11.

„ „ „ „ r. 3 uppifr. **knä-,** utgår.

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **silf-,** till.: **sma-,**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. (1501). till.: *Jfr* **vinskal.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: *skri; stundom närmande sig betydelsen: rykte.*

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **vargha gardha-skal.** till.: — (?) gudh weth huilketh skall jach stodh ther fore in capitulo *BSH* 5: 93 (1506). *Jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 344 *f.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. (1416). till.: *Jfr* **skalfoghate.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. *f. L.* till.: *Jfr* **skalvrät.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. skald till. (*rättadt fr.* skol; *jfr* 378).

„ 352 „ 1 r. 7 uppifr. eft. 487. till.: *Jfr* **skälfisker.**

„ „ „ „ r. 8 uppifr. frf. **skalkeliker** insätt: **skalfoghate (scalfoghetä** *KrLL B* 21: *pr. i var.*)**,** *m. L. Jfr* **skalla foghate.** och: **skalghe?** [*Isl.* skalgi] *ett slags fisk. ss tillnamn.* vddone dicto skalgha *SD* 2: 468 (1306).

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. *adj.* till.: [*Mnt.* schalkelik]

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. 31. till.: pharisei, the skrymptarene oc forgylta skalkane *Su* 62. *Ber* 75. *GO* 1108.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *tillnamn.* till.: juxta curiam godhicu scalla *SD* 2: 164 (1294).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. skalle till.: (*måhända för* skolle, *motsvarande Isl.* skolli, *räf; se Olson, Fr. Filol. fören.* 4: 104).

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. frf. **skam** insätt: **skalvrät,** *f. VGL II Forn* 46 *i var. Jfr* **skallavrät.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. 179. till.: thola badhe skam oc skadha *MB* 1: 303.

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 352 sp. 2 r. 14 nedifr. läs: **manskam.** **6)** *skändlighet, skamlig el. skändlig gärning.* inghin war the skam han skämdis *Lg* 1005. **7)**

" 353 " 1 r. 30 nedifr. frf. **skamhandla** insätt: **skamhals,** *m.* [*Isl.* skammhals] *korthalsad person. ss tillnamn.* hungero schamhals *SD* 2: 530 (1308).

" " " 2 r. 3 nedifr. eft. (204, 90). till.: *Jfr* **kans.**

" 354 " 1 r. 24 nedifr. eft. 167. till.: han . . . vaknadhe heel ok väl skapadir man *Bil* 836.

" 355 " 1 r. 20 uppifr. läs: **mis-, skam-, til-, van-skapa.**

" " " " r. 22 uppifr. läs: **väl-skapter,** *äfvensom* **skäpia.**

" " " " r. 19 nedifr. läs: **van-, väl-skapilse**

" " " " r. 5 nedifr. frf. **skapliker** insätt: **skaplika,** *adv. Jfr* **vanskaplika.**

" " " " r. 2 nedifr. eft. 35. till.: *Jfr* **vanskapliker.**

" 356 " 1 r. 4 uppifr. läs: **knif-, släggio-, spiut-, spiuts-, spärs-,**

" " " " r. 28 nedifr. läs: *afskr.*); *jfr Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 554.

" " " " r. 12 nedifr. frf. **skapthafre** insätt: **skaptförning,** *f.* = **skaptfärdh.** thätta köp . . . lagfult göra meth thinglysing, skaptförning, fasto ok all annor stykke, the lagh wtuisar ok kräfhia swadana köp mädher fulbordha ok fulkompna *SD NS* 2: 291 (1410, *Småland).*

" " " 2 r. 2 nedifr. läs: **rotto-, storka-, svina-, thiura-skarn.**

" 357 " 1 r. 8 uppifr. eft. 96. till.: skarpth brödh *LB* 13: 28 *(s.* 467*)*; *jfr* **3.**

" " " " r. 29-28 nedifr. läs: *n.?* [*Jfr* skååt *Nya Test.* 1526 *Ap. g.* 19: 12] *svettduk, näsduk, handduk. Jfr Branting, Fornvännen 1910 s.* 172 *f.*

" " " " r. 25 nedifr. eft. 471. till.: *Jfr* **skut 6.**

" " " 2 r. 10 uppifr. frf. **skatläggia** insätt: **skatlas (-laass),** *n. lass (hö) som utgår i skatt?* kännis jac . . . haffwa salth ena mina ängh aff ij [$1^1/_2$] skat laass *SD NS* 2: 605 (1413, *gammal afskr.).*

" " " " r. 20 uppifr. läs: *f.*; *Schybergson, Finlands Hist.* 1: 213.

" " " " r. 23 nedifr. eft. *värdering.* till.: *DD Suppl.* 47 (1441-47, *orig.*).

" " " " r. 5 nedifr. eft. *skattgifvare.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 264.

" 358 " 2 r. 5 uppifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **utskatta.**

" " " " r. 1 nedifr. läs: **skin-, skip-, skipa-, skumpo-, somar-, vinter-skatter.**

" 360 " 2 r. 18 uppifr. läs: **silf-, vind-skeþ.**

" " " " r. 29 nedifr. eft. *f.* till.: [*Mnt.* schene] *tunn (och smal) metallskifva, nyttjad ss (till qvinnodrägten hörande) smycke?* hustrw birgitta haffuer talad til ffrw anna om eth spaan. oc sölf hattebandh. oc en skena *FH* 5: 229 (1516); *jfr Ödberg, Vestergötlands Fornminnesförenings Tidskrift* 2: 6-7 *s.* 21.

Sid. 360 sp. 2 r. 29 nedifr. läs: **gul-, silf-skena.**

" " " " r. 28 nedifr. eft. *skenben.* till.: offuer knän ok skenoner *LB* 13: 8 (*s.* 471).

" " " " r. 25 nedifr. eft. *sticket.* till.: *Jfr Dahlgren, Glossar. s.* 730.

" " " " r. 20 nedifr. eft. *ib.* till.: *Jfr* **skin-, skinu-ben.**

" " " " r. 13 nedifr. läs: **skever,** *adj.*

" " " " r. 2 nedifr. eft. *n.* till.: *hölje, höljande kläde? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 534.

" 361 " 1 r. 5 uppifr. frf. **skik** insätt: **skidhrännare (skyrännare),** *m. skidlöpare. RK* 2: 8591.

" " " 2 r. 8-7 nedifr. läs: **in-, unt-, up-, utskikka, undir-, väl-skikkadher.**

" 362 " 1 r. 12 uppifr. frf. **skikkeliker** insätt: **skikkelika,** *adv. Jfr* **oskikkelika.**

" " " " r. 12 uppifr. eft. [*Mnt.* schickelik] till.: **1)** *ordentlig,*

" " " " r. 13 uppifr. eft. 325. till.: **2)** *i sin vandel ordentlig, hederlig. ss hedrande epitet.* skiklig man her niels ericsson *DD* 1: 176 (1501).

" " " " r. 5 nedifr. läs: 4749.

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. (1336). till.: — *domare.*

" " " " r. 22 uppifr. eft. 50. till.: **skiller** *Juusten, Chron. episc. Finland. ed. Porthan* 318 (1474).

" 363 " 1 r. 16 nedifr. eft. **1)** till.: *skilja sig (från ngn).* skil thik wiidh han *GO* 1007. —

" " " 2 r. 20 uppifr. eft. 45. till.: **3)** *låta urskilja el. särskilja sig. Se Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 256. the diwr skilias qwidho löst *Fl* 1078.

" " " " r. 1 nedifr. läs: 6035. **7)** *slita el. afgöra twist mellan (parter).* skilia aat meth rät ok dom vazstena kloster ok kirkioherran a kirkiouna ok sokninna väghna . . . vm thet häfdha skipte vm iord, som thöm i mällan foor *SD NS* 2: 607 (1413). **8)**

" 364 " 1 r. 17 uppifr. läs: **skilia sunder,** *skilja, åtskilja.* thz . . . skilde härin swnder ij tw *Al* 5169.

" " " " r. 21 uppifr. läs: **til-, um-, undan-, unt-, ur-, ut-,**

" " " " r. 23 uppifr. frf. **skililse** insätt: **skililika,** *adv. Jfr* **atskililika.** och: **skililiker,** *adj. Jfr* **at-, o-skililiker.**

" " " " r. 19 nedifr. eft. (1405). till.: en prytzk skillingh *ib* 2: 866 (1414, *gammal afskr.*).

" " " " r. 10 nedifr. läs: **lagha-, städherskillinger.**

" " " 2 r. 13 uppifr. läs: **at-, undan-skilning.**

" " " " r. 29 uppifr. eft. *starr.* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilkunde s.* 130 *f.*

" " " " r. 24 nedifr. eft. *Jfr* till.: **öghna skimbel,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras: *Ags.* = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Häftena 1—28.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Måns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)
43. *Peder Månssons Skrifter.* (Fullst. i 4 häften.)
44. *Studier i outgivna fornsvenska handskrifter.*

Småstycken på Forn Svenska. Ser. [I]—II. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)

Fornsvensk Bibliografi.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Måns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128—129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22.
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136—137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1, 2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.
139. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
140—141. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* Häft. 1, 2 (afslutad).
142. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 24.
143—144. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 1, 2.
145. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 25.
146. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 3.
147. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 26.
148. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 4 (slutet).
149—150. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 27—28.
151. *Studier i outgivna fornsvenska handskrifter.*

Mera har ej utkommit intill April 1917.

Pris för köpare 3 kronor 50 öre.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 152.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TJUGONIONDE HÄFTET.

LUND 1918.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 365 sp. 1 r. 13 uppifr. eft. 46. till.: — **vardha skin**, *visa sig, uppträda.* han ... warder honum til hiälpä skin mz allä kraffte sin *Fr (Cod. B)* 1849; *jfr Lütjens, Herzog Friedrich s.* 40.

" " " " r. 15 uppifr. eft. *L.* till.: **1)**

" " " " r. 29 nedifr. läs: *pelskappa, med pelsverk försedt öfverplagg.*

" " " " r. 21 nedifr. eft. **svin-,** till.: **söm-, vargh-, vargha-, vil-,**

" " " " r. 19 nedifr. läs: *till en pelskappas utstyrsel hörande prydnader, särsk. beslag. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 289.

" 366 " 1 r. 1 uppifr. eft. *som* till.: *endast*

" " " " r. 27 uppifr. eft. skingra till.: *(troligen för ett urspr.* skygg(i)a*)*

" " " " r. 28 uppifr. läs: 4057; *jfr* **skygga** *och Hjelmqvist, Stud. i Nord. Fil.* 4: 3 *s.* 24.

" " " 2 r. 7 nedifr. läs: [*Isl.* skinnari. *Mnt.* schinner]

" " " " r. 6 nedifr. läs: *körsnär; garfvare.*

" 367 " 1 r. 7 uppifr. eft. 2216. till.: — **skinnara poika (skynnarapoyka. skinnärä poyka** *SD* 4: 110 (1329, *gammal afskr.; Finland*)**),** *m. skinnberedarelärling? ss tillnamn.* anundus skynnarapoyka *SD* 4: 109 (1329, *gammal afskr.; Finland*). *ib* 110 (1329, *gammal afskr.*).

" " " " r. 26 uppifr. läs: *f. StadsL Kp* 34: 1 *i var.*

" " " " r. 23 nedifr. eft. *ack.* till.: **skioldar** *Di* 134.

" 368 " 1 r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **evar-,**

" " " " r. 17-18 uppifr. läs: **köpmanz-, märse-, rodhara-, sma-, uplöpis-, utlöpis-, örlögs-skip.**

" " " " r. 31 uppifr. eft. **skipläghe.** till.: — **skipaskatter (skippa-),** *m.* = **skipskatter.** hafve vij them *(inbyggarne i Väddö skeppslag)* fördraget, och fördrage medh thetta vårt opne bref, allan then skippaskatt, som på vårt rige sverige kan läggias *Sepelius, Roslagia s.* 27 (1444); *jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 306.

" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 197. till.: skundar ... iacob, at skipa sina konor oc siin barn *MB* 1: 227; *jfr* **3.**

" 369 " 2 r. 23 nedifr. eft. 214. till.: är her ingen häred[z]höffdinghe, som skiper lagh och räth *BSH* 5: 183 (1507).

" 370 " 1 r. 7 nedifr. eft. 11. till.: — *med dat.* the fatigha ärlända quinna skipadhe swa sina sinna, thz arme ok rike vnte henne väl *Fl* 80; *jfr* **4.**

" " " 2 r. 19 uppifr. eft. 472. till.: — *förhålla sig, vara beskaffad.* äpther thy som högtidhen wt kraffde ällar sik skipadhe *Lg* 3: 427. — *förhålla sig, ställa sig, arta sig.* til werldin skipade sik andra lund *RK* 1: 2223.

" " " " r. 25 nedifr. eft. **fore-,** till.: **fran-,**

Sid. 370 sp. 2 r. 24 nedifr. läs: **til-, van-skipa.**

" " " " r. 23 nedifr. läs: **rät-, tvä-, van-, vrang-, väl-skipadher.**

" " " " r. 10 nedifr. frf. **skipan** insätt: **skipa,** *f. i ortnamn.* offwan deye skipone i dalbynom *DD* 1: 262 (1422, *orig.*).

" 371 " 2 r. 16 uppifr. läs: **skogha-, van-, öia-, öra-skipan.**

" 372 " 1 r. 15 nedifr. frf. **skipilse** insätt: **skipil,** *n.? Jfr* **vidhskipil.**

" 373 " 2 r. 6 uppifr. läs **fore-, van-, vidh-, väl-, väruld-s-**

" " " " r. 15 uppifr. läs: *Helsingland (i vidsträcktare mening)*

" " " " r. 16 uppifr. läs: *Södermanland (äfvensom Öland)*

" " " " r. 26 nedifr. eft. *Upland.* till.: tuna skiplagh *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 314 (1453, *Medelpad*). torp skeplagh *ib* (1466, *Medelpad*). quodlibet collegium dictum skiplagh octo marchas denariorum exhibeat annuatim ... ad providendum castro in bobus. ovibus & halec *SD* 1: 592 (1281, *eft. aftr. i Act. Litt. Svec.* 1: 222; *urkunden afser skatteväsendet på Öland).*

" " " " r. 26 nedifr. läs: **skipa-, snäkkio-lagh.**

" " " " r. 25 nedifr. frf. **skipledh** insätt: **skiplaghthing (skieplagting),** *n. ting som hölls med inbyggarne i ett skeppslag. Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 314 (1472, *Medelpad*).

" " " " r. 16 nedifr. frf. **skipläghe** insätt: **skipliker,** *adj. Jfr* **vidhskipliker.**

" " " " r. 5 nedifr. läs: **skiplösa?**

" 374 " 1 r. 14 nedifr. eft. (1452). till.: *Jfr* **skipa skatter.**

" " " " r. 10 nedifr. eft. *f.* till.: [*Ä. Dan.* skift]

" " " " r. 6 nedifr. läs: *jord, jordlott.*

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. **hamar-,** till.: **iordha-,**

" " " " r. 5 uppifr. läs: **ut-, vidher-skipt.**

" " " " r. 14 uppifr. läs: *n.* [*Jfr Olson, Appell. subst. s.* 359] *L. skifte, byte.* taa wi thetta kööp oc skipth giordhum *SD NS* 2: 788 (1414, *gammal afskr.*); *snarast dock att föra till* **skipt,** *f.*

" " " " r. 11 nedifr. eft. 419. till.: — *genom utdelning af sin egendom skilja (arftagare från sig), genom att utbetala en del af sin egendom friköpa sig från blifvande arfsanspråk af ngn.* wi hawa wara borna arfwa fran os skipt oc i minne giort epter thera nöghio *SD NS* 2: 355 (1411).

" 375 " 1 r. 23 nedifr. eft. *ack.* till.: iordhom oc godzom skipta *SD NS* 2: 571 (1412).

" " " 2 r. 31 nedifr. läs: **lagh-, til-, tvä-, prä-, umkring-, undan-, unt-, vidher-**

" " " " r. 29 nedifr. eft. **siälf-,** till.: **sma-,**

" " " " r. 28 nedifr. läs: *f. fördelning.* all liwandis diwr hawa skiptan i twa fötzlo

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

krapta oc är annath thera karl kyn, oc annath qwinkyn *MB* 1: 85. *Jfr* **arf-, um-skiptan.**

Sid. 376 sp. 1 r. 8 nedifr. eft. **halft-,** till.: **hamar-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. **lagha-,** till.: **manadha-,**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **rum-,** till.: **skogh-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **um-,** till.: **vapn-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **vädher-,** till.: **ängia-,**

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. *L.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. (1409). till.: **2)** *skifteskamrat, deltagare i ett skifte el. byte. SD NS* 2: 758 (1414).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 131. till.: — *Jfr* **sunder-, um-skiptilse.**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **skiptinger** insätt: **skipting,** *f. Jfr* **ärfdha skipting,** *äfvensom* **ärfskipting** *o. s. v. under* **arfskiptning.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: **arf-, arva-, ärveskiptning.**

„ 377 „ 1 r. 9 uppifr. läs: 266 *f.*; *Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 2, 4 *f.*, 9 *f.* M°CC°XL°VII° obiit suno folkonis et eodem anno communitas rusticorum vplandie sparsætrum amisit victoriam libertatis sue et inposite sunt eis spannalo *(för* spanmale*)* et skypuiste et honera plura *Annales Sigtunenses i Script. rer. svec.* III. 1 *s.* 4.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **skir** insätt: **skipöl,** *n. öl för ledungsskeppens behof. FM* 501 (1510).

„ 378 „ 1 r. 4 nedifr. eft. (1483). till.: — *i ortnamn.* i vgla skyyl *SJ* 182 (1449).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **grinda-, hirdha-, husa-, liþ-, orna-, rövara-, skogha-,**

„ „ „ 2 r. 16 uppifr. läs: **arbeidis-, värkskiut.**

„ 379 „ 1 r. 31 nedifr. eft. (1501). till.: han togh suärdz ok drogh otaff slidhena ok skötat op j takith *Di* 301.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1506). till.: — *bildl.* faa wij höra, haa nest skiwther maaleth *BSH* 5: 168 (1507).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *orig.*). till.: — *med två ack., af hvilka den ena betecknar skjutvapnet och den andra är en form af adj.* lös; *jfr* **lösskiuta.** skule *(sannolikt för* skute *el.* skuto*)* myna karla x (10) eller xij (12) lodbyssor lösa *BSH* 5: 119 (1506); *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 347 *f.*

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 284. till.: at . . . han, som tilkärdhis, skute vppa bewisning at hawa annar stadz i riket *SD NS* 2: 611 (1413, *gammal afskr.*). epter thet at . . . ey skötz vppa nokre bätre beuisning *ib* 664 (1413).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 79. till.: wädhia äller skiwta sik for oss äller wart rikesens raadh *SD NS* 2: 610 (1413, *gammal afskr.*).

Sid. 380 sp. 1 r. 2 uppifr. eft. (1445). till.: *Jfr* **inskiuta.**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 5. till.: — **skiuta up,** *uppskjuta.* skiwtum wi thet op til nesto refstena epter thighunda dagh iula ther om at ransaka *SD NS* 2: 723 (1413). *Jfr* **upskiuta.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **pa-,** till.: **skär-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. [*Isl.* skjótr] till.: *snabb, rask.* han löpir fram som han var skiot *Iv* 3575. —

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 1849. till.: — *strax, vid första påseendet.* ma thz sköt thykkia liikt sanno *MB* 1: 94.

„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. **sköfs** till.: *(rättadt fr.* **sköps***)*

„ 381 „ 1 r. 17 nedifr. eft. *gränsmärke.* till.: skälädh, ther fäm stena ligghia i bakkan ofwan torps änghelykkia *SD NS* 2: 333 (1410). skälädh, som liggher i tordsnäs enghelykkia *ib.* äptir gamblom märkiom ok skälom *ib* 820 (1414).

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. 5311. till.: thaghar han thz forstodh mz skäl *Fl* 351. — til skiäls, *med visshet, bestämdt, noga.* iach veth icke . . . tiil skielss hwru lenge iach töffuer her nidre *HSH* 20: 155 (1507).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. 157. till.: siälin hawer thre krapte, skäl oc losta, oc arädhe *ib* 461.

„ 383 „ 2 r. 10 nedifr. läs: **tomta skiäl,** *äfvensom* **iämskiäla.**

„ 384 „ 1 r. 17 uppifr. frf. **skiäla** insätt: **skiäl (skäl),** *n.* [*trol. eg. samma ord som föreg.*] *ställe dit man tager af från vägen; herberge.* skälith *(diversorium)* i hwilko hon födde *Ber* 128.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. (1490). till.: — *(med laga formaliteter) afsluta (kontrakt om jord).* skötte ok fvlbordadhe en sämiä och skälade jorda köp *FH* 5: 36 (1466). *Jfr* **urskiäla.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **skiälfnadher** insätt: **skiälan?** *f. Jfr* **forskiälan.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **iordhskiälfning (-skälfning),**

„ 386 „ 1 r. 26 uppifr. läs: 401. *impf. konj.* **skulue** *Bil* 1020; *motsr. ställe Bu* 507 *har* **sculde,** *utan tvifvel skriffel för* **sculue),**

„ „ „ 2 r. 12 nedifr. eft. 162. till.: — *hålla sig med skor.* sielfer skal iak mik skoa ok kläde *SD NS* 2: 645 (1413).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **hosen sko, thörskodher.**

„ 388 „ 1 r. 3 uppifr. läs: **for-, umkring-skodhan.**

„ „ „ „ r. 30-29 nedifr. läs: **o-, umkring-skodhilse.**

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 196. till.: thet han ecke togh skogen for siig *(d. v. s. rymde) HSH* 24: 55 (1516).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 388 sp. 2 r. 31 nedifr. eft. **döfviþa-,** till.: **eghin-,**
" " " " r. 28 nedifr. läs: **timber-, tharva-, thridhiungs-, var-, äre-, ödhe-skogher.**
" " " " r. 22 nedifr. eft. *L.* till.: [*Jfr Fnor.* skógarganga] *uppgående af gräns mellan skogar; skogsgräns? rätt att gå i skog (för att jaga)?* med then skogh och skoghegang och merke, som börias wid the hyttona wid näffuerberg *DD* 1: 148 (1492, *afskr.*).
" " " " r. 1 nedifr. eft. (1270). till.: *Jfr* **skogs skyld. — skogha syra,** *f.* = **skogh-syra.** skegha syra *(för* skogha syra*)* mz honagh stampat *LB* 3: 161.
" 389 " 1 r. 7 uppifr. eft. **skoghbygdh.** till.: — **skogsdel,** *m. skogsdel, skogslott. SD NS* 2: 588 (1413, *på tre st.*), 820 (1414, *på fyra st.*), 860 (1414, *på fyra st.*).
" " " " r. 26 nedifr. eft. **skogha-ryþia.** till.: — **skogs skyld,** *f.* = **skogha skyld.** *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*).
" " " " r. 12 nedifr. frf. **skoghgangin** insätt: **skoghfughl (-fogl),** *m.* [*Jfr Isl.* skógarfugl] *skogsfogel.* aff skogh foglom *LB* 13: 26 (*s.* 466).
" " " 2 r. 16 uppifr. läs: *Jfr* **skogha syra.**
" " " " r. 24 uppifr. frf. **skoghäghande** insätt: **skoghvägher,** *m. skogsväg.* 1 mile skogh wegh *FH* 5: 7 (1446, *nyare afskr.*).
" " " " r. 27 nedifr. frf. **skole** insätt: **skold,** *n.? Jfr* **munskold.**
" " " " r. 14 nedifr. läs: **pilta-, skrif-skole.**
" " " " r. 9 nedifr. eft. 515. till.: — **skola hiälp,** *f. understöd för skolgång, studiehjälp. SD NS* 2: 699 (1413).
" 390 " 1 r. 8 uppifr. eft. *skolhus.* till.: scolastuwen i kalmarnom *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 177 (1445).
" " " " r. 18 uppifr. frf. **skomakare** insätt: **skolle,** *se* **skalle.**
" " " 2 r. 24 nedifr. eft. *L.* till.: **1)**
" " " " r. 8 nedifr. läs: **stampe-, storhingista-skor. 2)** *skoning, list, kant.* systranna bälte warin aff swarto lädhre sölghian oc skon, spängrena oc sölghio thornen skulu wara . . . antiggia aff horn ällir been, oc engaledhis aff silff *Bir* 5: 40.
" 391 " 1 r. 22 nedifr. frf. **skorta** insätt: **skorsten sot (skorsteen sooedh),** *m. skorstenssot. LB* 11: 2 (*s.* 450; *daniserande*).
" " " 2 r. 5 nedifr. eft. **kompanis-,** till.: **lands-,**
" 392 " 1 r. 11 nedifr. läs: **oskrapadher, oskrapter.**
" " " 2 r. 2 uppifr. eft. 31. till.: *Jfr* **half-skratte.**
" " " " r. 12 uppifr. läs: **glädhis-, här-skri.**
" " " " r. 14 uppifr. eft. 324. till.: **skryadhe** *ib* 521.

Sid. 393 " 1 r. 14 uppifr. läs: **be-, til-skrifning.**
" " " " r. 15 uppifr. frf. **skrift** insätt: **skrif-skole,** *m.* [*Mnt.* schrifschole] *skrifskola, skola som meddelar undervisning i elementen af medborgerlig bildning.* haffwe scriffskola j huariom stad *MD* 420.
" " " " r. 22 uppifr. frf. **skrikka** insätt: **skrika,** *f.* [*N.* skrikja] *skrika, nötskrika. ss tillnamn.* pawal skrika *SD NS* 2: 243 (1410).
" " " " r. 18 nedifr. läs: **silf-, trä-skrin.**
" " " 2 r. 10 nedifr. läs: skript, skriptin,
" " " " r. 6 nedifr. eft. 146. till.: — the gambla, nya skript, *det gamla, nya testamentet.* the gambla script oc swa the ny *MD* 391.
" " " " r. 3 nedifr. eft. **hand-,** till.: **iordha-,**
" 394 " 2 r. 29 uppifr. eft. *bikt.* till.: jac *(kyrkopresten Toste)* hördhe hans scriftamal oc gaff jac honum wars herra licama oc thän redzscap mic burdhe honum göra *SD NS* 2: 686 (1413).
" 395 " 1 r. 21 nedifr. läs: **ut-, väl-**
" " " " r. 5 nedifr. eft. 419. till.: **scrivv** *Bu* 49.
" " " 2 r. 22 nedifr. eft. (132, 56). till.: — *bearbeta? utföra?* nw är swa i alzskyns gerningom, oc listom, oc konstom at en minne mästare scriwar wanämpne, oc annar mere mästare, fulkompnar gerningena *MB* 1: 445.
" 396 " 2 r. 28 uppifr. eft. (1497). till.: — *Jfr* **upskriva. — skriva upa,** *(skriftligen) påstå (ngt) om el. emot (ngn).* han . . . scriffuer mik osanningh oppaa *(gör mig osanna beskyllningar) HSH* 19: 175 (1511). *Jfr* **upa skriva. — skriva ut,** *skrifva, utfärda.* scriffwos wt tässin breff *MB* 2: 280. *ST* 224. *Jfr* **utskriva.**
" " " " r. 29 uppifr. läs: **saman-skriva**
" " " " r. 30 uppifr. läs: **for-, undir-, äptir-skrivin,**
" " " " r. 9 nedifr. eft. **saman-,** till.: **slots-,**
" 397 " 1 r. 3 uppifr. eft. *n. pl.* till.: *och f.* (*HSH* 24: 34 (1512))
" " " " r. 10 uppifr. läs: **be-, til-skrivilse.**
" " " " r. 11 uppifr. frf. **skrodh** insätt: **skrivirska,** *f. Jfr* **tolskrivirska.**
" " " 2 r. 13 uppifr. eft. skrúfr] till.: *L. topp. Jfr* **biärghskruver. —**
" 398 " 2 r. 28 nedifr. frf. **skrälla** insätt: **skrädha,** *f. Jfr* **afskrädha.**
" " " " r. 25 nedifr. frf. **skräna** insätt: **skräming,** *f. Jfr* **forskräming.**
" " " " r. 15-14 nedifr. *Jfr* **väghskräppa.** utgår.
" " " " r. 12 nedifr. läs: *storväxta, Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 41; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 93, 1152 *f.*
" " " " r. 11 nedifr. eft. skreppa till.: hon er fyra köns
" 399 " 1 r. 29 nedifr. eft. **4)** till.: *skugga, gestalt, bild?* moyses sa ey gudz son vnder skugga maria teer alle wärldinne gudz

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

son oc sin vnder köt oc sacrament skiwll oc skugga *MB* 1: 398. —

Sid. 399 sp. 1 r. 11 nedifr. läs: **ska** *Bir* 3: 392 *(jfr* 484); *Ber* 235; *LB* 3: 170 *(jfr* 151*)*. **sca** *VML II Kg* 7: *pr. i var.*, *B* 2: 2 *i var.*

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *A* 3. till.: **skwm** *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 30. till.: **skulen** *MB* 2: 4.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 109. till.: **skw** *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. **skolu** till.: *VGL I G* 4: *pr.*;

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. 143. till.: **scolo** *VML II Kr* 1: *pr.*, 15.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. *FM* LXII. till.: **scola** *SD NS* 2: 582 (1413). **schola** *ib* 801 (1414, *på två st.*).

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 42. till.: **skolde** *SD NS* 2: 766 (1414). **scolde** *VML II Ä* 10: 1.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. *st.*). till.: **skollä** *SD NS* 2: 483 (1412).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. 4131. till.: **skoldo** *SD NS* 2: 766 (1414).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *pers.* till.: **skulden** *KS* 76 (188, 83).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. 684. till.: **skulat** *S. Birg.* 1: 10 *(Cod. Holm. A.* 5 *a) eft. Rydqvist* 1: 270.

„ 400 „ 1 r. 28 uppifr. eft. 421. till.: — *skola, om det som med fullkomlig säkerhet eger rum.* thet skal gudh wita *SD NS* 2: 747 (1413).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 684. till.: — *skola, icke kunna undgå.* man skal ok iilla städhia sompt, som man afflar *GO* 398.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 87. till.: — *opers. med underförstådd inf. (Jungfru Marias födelsedag var länge)* glömder ok ey haldhin til hälgh swa som skulde *(Cod. C* som tilburdhe*) Bil* 935.

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. *underförstådd.* till.: at wi skulom til henna om siidher *MB* 1: 407.

„ 401 „ 1 r. 14 nedifr. eft *afskr.*). till.: wi . . . hafwm . . . gifuit . . . tolff öra redho swenska pänninga . . . wtgifuas skulande thes capelle forsiomanne aff oos äller varom ärwingiom *SD NS* 2: 507 (1412). j . . . skulen inga äghaskolandis landit *(ad possidendam terram) MB* 2: 4.

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. (1347). till.: — *abs.* lather folkith koma hidh ofortöffrath, hiith skall *BSH* 5: 138 (1507).

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. (1442). till.: (sculde *för* sculue *Bu* 507, *se* **skiälva.**)

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **skyl.** till.: **skyuldh** *SD NS* 2: 615 (1413).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **landskyld.** till.: **skildh** *BSH* 5: 445 (1511, *på två st.*).

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. skuldh *ib.* till.: kännis jac . . . mik vara geldhskyldugan aff rethe viterliche skyuldh . . . bength niclisson hundradha mark *SD NS* 2: 615 (1413). — *skuld hvars betalning ngn har att fordra, fordran.* giwer iak aff mynne skuld ther mik vtenstander *(för* vtestander*)* j eurepe oc karelin III mark til kiwinapa . . . jtem aff sama skul oc andröm lösörom III mark til wyborgs kirkio *FH* 3: 66 (1445).

Sid. 402 sp. 2 r. 22 uppifr. eft. **paska-**, till.: **qvärna-**,

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **ut-skuld (-skyld),** *äfvensom* **urskulda,** *adj.*

„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **skuldlös** insätt: **skulder,** *adj. Jfr* **oskulder.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **skulu** insätt: **skulpa (-ar),** *v.* [*D.* skulpe] *sqvalpa, skaka (en vätska); gurgla sig med.* skulpar man henna oos j sin mwndh *LB* 2: 53. *Jfr* **sqvalpa.**

„ 403 „ 1 r. 4 uppifr. frf. **skumpa** insätt: **skumel (skwmäl),** *n.?* = **skimbel.** rensa ögonen for skwmäl *LB* 6: 105.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: scot *(genom utskrapning ändradt från* scöte; *sagittas)*

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: 506: *jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 51, 2: 25.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **ut-, öl-skut (-skot).**

„ 404 „ 1 r. 14 uppifr. läs: *hänskjutning, hänvisning, åberopande.* laurens torstensson klaget pa dyrick hansson, han tog eth par oxer fraa hanom. dyrich hansson haffde skottzsmall till tönne erichsson; staar tönne honom icke till, skall dyrich giffue oxerne ighän *FM* 553 (1512). — *vädjande, vad.*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *skuta.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 865; *Falk, Altnord. Seewesen s.* 95 *f.* unam nauem que dicitur scutæ. cum attinencijs suis *SD* 1: 718 (1275).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **malt-, rogh-, vidhaskuta.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *ib.* till.: the toko . . . at fly som sky för väder oc moln för sky *MD* 376.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. läs: **molin-, räghn-sky.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. (1511). till.: — *Jfr* **afsköfla, osköflaþer.**

„ 405 „ 1 r. 26 uppifr. läs: *v., äfvensom* **skingra.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 140. till.: *Jfr* **umskyggia.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. frf. **skykelige** insätt: **skyghn? (n. skögt),** *adj.* [*Isl.* skygn] *skarpsynt.* thz *(barnet)* warder skögt *LB* 13: 27 *(s. 466)*.

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. **skulla.** till.: **skilla** *SD NS* 2: 527 (1412).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *anklaga.* till.: *SD NS* 2: 527 (1412).

„ 406 „ 1 r. 24 uppifr. läs: **forskulda, ut-, värdh-skylda.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 406 sp. 1 r. 27 uppifr. eft. 36. till.: *Jfr* **utskylda.**
" " " " r. 28 uppifr. eft. *Jfr* till.: **af-,**
" " " " r. 27 nedifr. läs: **en-, rät-, värdh-skyldelika.**
" " " " r. 26 nedifr. läs: **en-, värdh-skylde-liker.**
" " " 2 r. 27 uppifr. läs: **tvä-, värdh-skylder.**
" 407 " 1 r. 8 uppifr. eft. **skullugher** *L.* till.: **skolloger** *SD NS* 2: 700 (1413).
" " " 2 r. 8 uppifr. eft. *Jfr* till.: **en-,**
" 408 " 2 r. 7 uppifr. läs: *Jfr* **bort-, til-, ut-skynda**
" " " " r. 18 uppifr. frf. **skynia** insätt: **skynd-ilse,** *n. pl.* *Jfr* **tilskyndilse.**
" " " " r. 20 uppifr. eft. (1454). till.: — *pröfva, bepröfva.* som godhe män thet skönia *SD NS* 2: 608 (1413).
" 409 " 1 r. 22 nedifr. läs: **mästar-, rör-, torf-, um-, umkring-, vassa-skyrþ.**
" " " 2 r. 8 uppifr. frf. **skyrma** insätt: **skyria,** *v. L.* *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 28: 196 *f.*
" " " " r. 31 uppifr. läs: **knyppel-, ulva-skytta.**
" " " " r. 16 nedifr. eft. 3999. till.: mange swena mz wapn ok skytta *ib* 1: 3878.
" " " " r. 2 nedifr. eft. *båt.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 865.
" 410 " 1 r. 27 nedifr. eft. 109. till.: **skegh** *LB* 13: 31 *(s. 469).*
" " " " r. 18 nedifr. frf. **skäkta** insätt: **skäkil,** *m.* *Jfr* **utskäkil.**
" " " 2 r. 12 nedifr. eft. *byggnad.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 155; *Falk, Maal og Minne 1910 s.* 61 *f.*
" 411 " 1 r. 1 nedifr. eft. 286. till.: — *skämmas för. med ack.* inghin war the skam han skämdis *Lg* 1005.
" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **skämmelika** insätt: **skämmare,** *m.* *Jfr* **pikoskämmare.**
" 414 " 1 r. 2 uppifr. läs: (1504). *gen. pl.* **skepna** *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*)),
" " " " r. 16 uppifr. läs: wppa *(sat chorus est mensus cui mensor inest vice census) GO* 867; *jfr Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 60 *f.*
" " " " r. 25 uppifr. eft. *afskr.*). till.: i een tweggia skepna löp *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).
" 415 " 1 r. 20 uppifr. eft. 90. till.: *imperat.* **skär. skiär. sker** *LB* 11: 8 *(s. 470).*
" " " " r. 23 uppifr. eft. 515. till.: **skora** *(för* **skaro** *el. möjl.* **skoro)** *Di* 229.
" " " " r. 23 nedifr. eft. 2. till.: — *söndergnaga.* sa han thwa mys ... skära quistins röther *Bil* 614.
" " " 2 r. 20 nedifr. eft. 292. till.: — **skära sik,** *skära sig, genom skärning ådraga sig sår.* bränner sik eller skär *MB* 1: 75.
" 416 " 1 r. 12 uppifr. läs: **nidher-, spe-, til-, um-, umkring-,**
" " " 2 r. 31 nedifr. eft. **ivir-,** till.: **sunder-,**

Sid. 417 sp. 2 r. 27 nedifr. läs: **skyrdha-, synda-skärsl.**
" 418 " 1 r. 26 nedifr. eft. **1)** till.: *(roten af)*
" " " " r. 20-18 nedifr. läs: *Lin.* genciana skärsöta basilica idem *LB* 6: 284. *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 41, 57; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 371 *f.,* 668.
" " " 2 r. 10 uppifr. frf. **skävor** insätt: **skäva,** *f.* *Jfr* **natskäva.**
" 420 " 1 r. 11 nedifr. frf. **skörluste** insätt: **skör-livadher (-lympuadher),** *adj. okysk.* thz barn ta warder fööth ... warder ... mykit skörlympuadh *LB* 13: 25 *(s. 465).* thz *(barnet)* warder ... skörliffwadh *ib* 27 *(s. 466). ib* 31 *(s. 469).*
" " " 2 r. 28 nedifr. eft. **kiurtil-,** till.: **klädha-,**
" " " " r. 24 nedifr. **1)** utgår.
" " " " r. 18 nedifr. läs: *f.*; *Djurklou, Sv. Fornminnesföreningens tidskr.* 1: 247.
" 421 " 1 r. 1 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: — *i laga ordning förrätta (öfverlåtelse el. öfverenskommelse om jord).* skötte ok fylbordadhe en sämiä och skälade jorda köp *FH* 5: 36 (1466).
" 422 " 1 r. 23 nedifr. eft. *maskor.* till.: *Jfr Olsson, Fataburen 1914, s.* 36 *f.*
" " " " r. 17 nedifr. eft. *pil.* till.: sände tv scöte i hänna hiarta *Bu* 506; *jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 51, 2: 25.
" " " 2 r. 10 nedifr. eft. *Finland*). till.: dömde jak there köp oc skotningh stadugh oc fasth *FH* 5: 37 (1466). dömdes skötninghen stadug och fast som cristin henrixdotter giorde mz arwid kolaynen *BtFH* 1: 247 (1508).
" 423 " 1 r. 1 uppifr. eft. *SD* till.: 1: 94 (1167-99),
" " " " r. 2 uppifr. eft. *Jfr* till.: **iordha skötning.**
" " " " r. 7-8 uppifr. läs: *ss vittnen el. fastar voro närvarande vid en skötning.*
" " " " r. 26 uppifr. eft. *Östergötland*). till.: — **skötnings man (skotningx-),** *m.* = **skötninga man.** thesse ärw the XII fasthe ath j nämpden ther widh satho jöness mülle ... jöns andhersson ok thesse äptherscriffna XII ware ... her pädhers skotningx män pa säkyla kirkiebakka pa for:de jordh fförst anders j ristinjwri ... jop pädherson ... ok jak steen henricson forskäleman *FH* 5: 37 (1466).
" " " " r. 27 uppifr. frf. **skötra** insätt: **sköt-ninge,** *m.?* dömdes en skötninge wtöffuer al soken bad i löst och fast *BtFH* 1: 248 (1508).
" " " " r. 28 nedifr. frf. **sla** insätt: **skötter,** *adj.* *Jfr* **fläþer skötter.**
" " " " r. 21 nedifr. eft. 528. till.: **slogt** *Di* 35.
" " " 2 r. 24 uppifr. eft. *vapen.* till.: *Bu* 189.
" 424 " 2 r. 12 nedifr. läs: *meja, afmeja.*
" " " " r. 8 nedifr. eft. 5944. till.: sla badha

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

reenar *Namn och bygd* 1: 127 (1430-*talet*). hawer thet (*godset*) brukat, slaghit ok äpter sinom wilia nytiat olaghlika *SD NS* 2: 760 (1414).

Sid. 425 sp. 2 r. 5 uppifr. eft. *komma.* till.: sla gaman til alwaro *GO* 441. —

" 426 " 1 r. 21 uppifr. eft. *hälla ut.* till.: *Bo* 43.

" " " " r. 14 nedifr. eft. 190. till.: han ... slo sin öghon nidh *Lg* 3: 605.

" " " " r. 9 nedifr. eft. **sla saman,** till.: **1)**

" " " " r. 7 nedifr. eft. 3914. till.: **2)** *drabba samman, slås.* sloge strax samen med theres kniffue *BSH* 5: 362 (1509).

" 427 " 1 r. 8 uppifr. läs: **mis-, qvit-, silf-, stupo-, tilbaka-,**

" " " " r. 10 uppifr. eft. **häl-,** till.: **iärn-,**

" " " 2 r. 14 uppifr. eft. **svärds-,** till.: **thordyn-, thordyna-,**

" " " " r. 22 uppifr. eft. 698. till.: *Jfr* **fiska slagh.**

" " " " r. 23 uppifr. frf. **slaghräghn** insätt: **slaghare,** *m. Jfr* **for-, hamar-, kopar-, rema-, repa-, tighl-, trum-slaghare.**

" 428 " 1 r. 23 nedifr. läs: **slätta dagher.**

" " " " r. 20 nedifr. eft. *m.* till.: *slåtterdag.*

" " " " r. 20 nedifr. eft. *B* 30. till.: *BtFH* 1: 138 (1507).

" 430 " 2 r. 2 uppifr. eft. 28. till.: — *Jfr* **utsliona.**

" 431 " 1 r. 3 uppifr. eft. **slipper.** till.: **slepper.**

" " " " r. 15 uppifr. eft. 250. till.: — *upphöra, taga slut.* ther som weghen slepper reth j wrnäs broo *DD* 1: 150 (1493).

" " " " r. 9 nedifr. eft. 268. till.: **sliis: sundir sliis** *Bir* 1: 134.

" " " " r. 9 nedifr. läs: *Bu* 205 (*jfr dock Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 2: 38).

" 432 " 2 r. 4 uppifr. eft. 683. till.: **slaat** *BSH* 5: 362 (1509).

" " " " r. 10 uppifr. läs: *n.*

" " " " r. 29 uppifr. eft. 246. till.: *Jfr* **adhalslot.**

" " " " r. 28 nedifr. läs: **slots bryggia,**

" " " " r. 15 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — **slotshärra,** *m.* [*Ä. Dan.* slotsherre. *Jfr Mnt.* slothêre] *slottsherre.* frelse landbo schola halla slotz herran eller andre goda män som länen i wärio hafua, twa foderhesta om aarit *GS* 56 (1474). *BSH* 5: 88 (1506).

" " " " r. 11 nedifr. eft. (1510). till.: — **slotsliggiare,** *m. man tillhörande ett slotts besättning. FM* 341 (1507?).

" 433 " 2 r. 30 nedifr. eft. 30. — till.: **sluka up,** *sluka. Ber* 72.

" 434 " 1 r. 29 uppifr. eft. 313. till.: **släþa ran (sleþa-),** *n. L.*

" " " 2 r. 4 nedifr. eft. 235. till.: — *slägting.* j wor kera ... brodhers oc slechtz knwt jönssons hws *DD Suppl.* 25 (1500, *orig.*). huilket hwss framledne wor slecht köpte aff her lodewijck vesman *ib.*

Sid. 435 sp. 1 r. 8 uppifr. läs: **konungs-, ödhlo-släkt.**

" " " " r. 18 uppifr. läs: **van-, väl-släktadher.**

" " " " r. 17 nedifr. eft. 1. till.: flera theras släctinga *BSH* 5: 362 (1509).

" 436 " 1 r. 14 uppifr. eft. 218. till.: *Jfr* **slätta,** *f.*

" " " " r. 17 uppifr. frf. **släta,** *f.* insätt: **slät,** *f. Jfr* **umslät.**

" " " " r. 22 nedifr. läs: *slätt, slättmark.*

" " " " r. 16 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *slätt el. jämn åker?* tree ... gamble slättor, som the haffua af ålder fångit medh manns boott *BtFH* 1: 41 (1460, *nyare afskr.*). the gamble släthor, som the af ålder brukat haffua *ib* 44 (1499, *nyare afskr.*). niuta theres gamble släter *ib* 60 (1483, *nyare afskr.*); *kan föras till* **slät,** *f.* bruka theres gamble engier och släther *ib* 61 (1483, *nyare afskr.*); *kan föras till* **slät,** *f.*

" " " " r. 6 nedifr. läs: **ramata-, ängia-slätter.**

" " " " r. 3 nedifr. läs: *sammansättningsled; jfr* **slät, umslät.**

" 437 " 1 r. 15 nedifr. eft. *handarbete.* till.: *Jfr Lindqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 25: 280.

" " " 2 r. 25 nedifr. frf. **slöseri** insätt: **slösare,** *m. Jfr* **silfslösare.**

" " " " r. 22 nedifr. frf. **smabarn** insätt: **sma (-þe)?** *v.* [*Isl.* smá] *ringakta, förakta.* þär stoþ en suen när ok for smaþe hans lat. at gamblan karl lyste leka *Bu* 157; *Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 40 *påpekar att* for, *som är insatt ofvanför raden, sannolikt härrör från yngre hand och att det således är möjligt att ett simplex* **sma** *här föreligger. Jfr* **forsma.** och: **smaare,** *m. Jfr* **forsmaare.** samt: **smailse,** *n. pl. Jfr* **forsmailse** (*under* **forsmäilse**).

" 438 " 2 r. 7 uppifr. läs: **van-, väl-smaka,**

" " " " r. 26 nedifr. läs: **o-, trä-smaker**

" " " " r. 17 nedifr. frf. **smaleker** insätt: **smala (-ar),** *v.* [*Ä. Dan.* smale, smalle. *Mnt.* smalen] *göra smal(are), minska.* tz smalar honum (*buken på en vattusiktig*) *LB* 7: 245.

" " " " r. 15 nedifr. eft. (1468). till.: her benngt smalenninge *DD Suppl.* 25 (1500, *orig.*).

" " " " r. 11 nedifr. eft. 7: 1. till.: **smalenninghia** *RK* 2: 2464. **smaleninghia** *ib* 4173.

" " " " r. 11 nedifr. eft. 1: 7. till.: **smalänningia** *RK* 1: 3986. **smalenninge** *ib* 2: 5661. **smaleninge** *ib* 3342.

" 439 " 1 r. 14 uppifr. eft. *värde.* till.: *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 582; *Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 448. *SD NS* 2: 756 (1414, *nyare afskr.*). LIX mark 1 öre oc xiij smapeninga *BYH* 1: 260 (1455).

" " " 2 r. 29 nedifr. eft. *skål.* till.: xxiiij smaskala *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 441 sp. 1 r. 7 uppifr. läs: **in-, o-smidder.**
" " " " r. 29 uppifr. läs: **iärn-, säkkia-, tafl-smidhe.**
" " " " r. 5 nedifr. eft. (1402). till.: — *bildl.* hwar man är sin eghin smidh *GO* 653.
" " " " r. 1 nedifr. eft. **kätla-,** till.: **lasa-,**
" " " 2 r. 14 uppifr. läs: **smiþia (smydhia: -io** *SD NS* 2: 711 (1413)),
" " " " r. 19 uppifr. eft. 75. till.: — *Jfr* **vatn-, vatu-smidhia.**
" " " " r. 9 nedifr. läs: *n.*
" 442 " 1 r. 29 nedifr. läs: 307; *jfr* **2.**
" 444 " 1 r. 11 nedifr. frf. **smäkke** insätt: **smäilse,** *n. pl.: Jfr* **forsmäilse.**
" 445 " 2 r. 22 uppifr. läs: **saman-, ut-smälta.**
" " " " r. 29 uppifr. frf. **smältilse** insätt: **smältepanna (smelthe panne),** *f. smältpanna. HSH* 19: 168 (1506).
" 446 " 2 r. 11 uppifr. läs: **of-, äptir-snar,**
" " " " r. 25 nedifr. läs: **synda-, vargha-snara.**
" 447 " 1 r. 17 uppifr. läs: **snarögdher (snar ogeth** *LB* 14: 4 (*s.* 475, *daniserande*)),
" " " " r. 18 nedifr. eft. (1508). till.: *Jfr* **il-snedhoghet.**
" " " " r. 17 nedifr. läs: **snes (snös. -ar),**
" " " " r. 13 nedifr. eft. *f.*; till.: *Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 767;
" " " " r. 13 nedifr. eft. 454. till.: atta snösa aal *SD NS* 2: 496 (1412, *Vestergötland*).
" " " 2 r. 30 uppifr. frf. **snikt** insätt: **snikkan,** *f. Jfr* **tilsnikkan.**
" " " " r. 31 uppifr. eft. 85. till.: werldhinna suykth (*för* snykth) ok gyri *ib* 130.
" 448 " 1 r. 27 uppifr. läs: **skalka-, värulds-snille**
" " " " r. 21 nedifr. eft. *posit.* till.: **1)**
" " " " r. 14 nedifr. eft. 534. till.: **2)** *tidigt, bittida.* thz första han daghin fore sik sa tha reedh han thädhan swa snima *Iv* 2581. — (?) the . . . dwaldis thär om sex wikor thima arla ok swa sniman (*för* sirla oc swa snima? *Cod. A* arla ok swa sirla) *Fl* (*Cod. B*) 10. forsuma ey thina tima huarce arla äller snima (*för* sirla äller snima? *Cod. A* arla äller sirla) *ib* 130. *Al* 3714 (*med emendation af* arla ok swa snima *till* sirla ok swa snima), 9666 (*med emendation af* hwarte arla äller oc sirla *till* hwarte sirla äller oc snima). *Jfr Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s.* 14; *Dens., Fr. Filol. fören. i Lund* 4: 92 *f.*; *Dens., Ark. f. Nord. Fil.* 32: 225 *f.*; *äfvensom (med annan uppfattning) Hjelmqvist, Stud. i Nord. Fil.* 4: 2 *s.* 1 *f.*
" " " 2 r. 11 uppifr. läs: **forsniman, snima.**
" 449 " 1 r. 8 uppifr. frf. **snitra** insätt: **snipa,** *f.* [*Jfr Sv. dial. och N.* snipa] *ss tillnamn.* johannj dicto snjpu *SD* 2: 165 (1294).
" " " " r. 10 uppifr. eft. (133, 57). till.: **snialder** *Ber* 157 (*jfr* 301).

Sid. 449 sp. 1 r. 16 uppifr. eft. 320. till.: **snialde** *Ber* 199 (*jfr* 302).
" " " 2 r. 24 uppifr. frf. **sniälradhogher** insätt: **sniälordhadher (snelordad-er),** *adj. skickligt läggande orden.* the sighia thöm wara snelordada *BSH* 5: 395 (1510),
" 450 " 1 r. 8 nedifr. läs: (*mindre*)
" " " " r. 6 nedifr. läs: 1014; *Falk, Altnord. Seewesen s.* 102 *f.*
" " " 2 r. 8 uppifr. eft. *härad* till.: (*el. skeppslag*)
" " " " r. 26 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **skip-, skipa-lagh.**
" " " " r. 29 uppifr. läs: *krigsfartyg, böter för försumlighet i fullgörandet af denna skyldighet.*
" " " " r. 25 nedifr. eft. *ib.* till.: per . . . nouas imposiciones . . . dictas wlgariter snekkiopeninger . . . thingxkost et similia *SD NS* 2: 550 (1412).
" 451 " 1 r. 29 nedifr. eft. *n.* till.: **snöth** *LB* 7: 95.
" 452 " 1 r. 1 nedifr. eft. (1406). till.: *ib* 2: 406 (1411).
" " " 2 r. 3 uppifr. eft. **insoknis,** till.: **ut-sokna,**
" " " " r. 4 uppifr. eft. *n.* till.: *lekmanna-altare. Jfr Ekhoff, S:t Clemens kyrka i Visby s.* 30 *f.*
" 453 " 1 r. 16 uppifr. läs: *afskr.*), 2: 406 (1411), 786 (1414).
" " " " r. 25 nedifr. frf. **sol** insätt: **sokustuva,** *f. sockenstuga.* thet sin jak . . . häredhz thingh hiolth met thöm aff wemo aff finska rätten widh kirkionne widh sokn stuffunne *FH* 2: 44 (1414).
" " " 2 r. 11 uppifr. läs: **midhdags-, ängla-sol.**
" 454 " 1 r. 27 nedifr. läs: *soldat, krigsman. Jfr Carlsson, H. Gadh s.* 128.
" " " " r. 1 nedifr. eft. (1507). till.: — (?) tornus, soldoner *GU* 7.
" 455 " 1 r. 13 uppifr. läs: **(sool-. sollsken** *Di* 246),
" " " " r. 26 uppifr. läs: 215 *f.*; *Bergman, Stud. i sv. servitutsrätt* 2: 9; *Sandström, Fataburen 1909 s.* 209 *f.*
" " " 2 r. 3 uppifr. eft. *L.* till.: *med art.* **somaren. someringh** *LB* 3: 192 (*jfr s.* 152; *daniserande*). **somyringh** *ib* 193 (*jfr s.* 152; *daniserande*). *pl.* **sombrar: -a** *BSH* 5: 304 (1508).
" " " " r. 9 uppifr. eft. (1512). till.: — **i somars,** *i somras.* i somers *DD* 1: 270 (1478, *orig.*). nw i sommers nest forliden *BSH* 4: 203 (1496). j sommars, som var *FM* 450 (1510).
" " " " r. 20 nedifr. eft. *vårhvete.* till.: *Jfr Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1420, 1422.
" 456 " 1 r. 28 nedifr. eft. **soma.** till.: — **soma sät,** *f. ärofull fred el. förlikning. Bil* 788.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 456 sp. 2 r. 8 uppifr. eft. 230. till.: **syner** *SD NS* 2: 525 (1412).

„ 457 „ 1 r. 10 uppifr. eft. **dottor-,** till.: **fadhur brodhor-,**

„ „ „ „ r. 13-14 uppifr. läs: **skökio-, skörlifnads-, slokifrillu-, sonar-, stiup-, systor-, thiuf-, uska-, älfs-son (-sun), systrasynir.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 328. till.: at *(vi)* ... ena stadugha ... sonan dagthingadhom i mällom äringiisl albriktson ... oc äruidh swaan fore nissa aruidsons dödh, hwilkin äringisl kändis siik haffwa slaghit *SD NS* 2: 786 (1414); *jfr* **2.**

„ 458 „ 1 r. 24 uppifr. eft. **kärleks-,** till.: **sylta-,**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **syrgheliker.**

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: **sorghsul** (*pl.* **-ar**), *f.?* [*Jfr Ä. Nht.* sorgsäule] *eg. sorgpelare, "sorgstötta"*. sätia sorghsula, *låta hufvudet hvila i händerna på grund af sorg el. bekymmer.*

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 223. till.: *Se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 27 *f.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 982. till.: *Jfr* **skorsten-, ughns-sot.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *ack.* till.: **sooter** *Iv* LXXXI.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 96. till.: thwinga idhir mz tholke soot ok siukdom *Gr* 293.

„ 459 „ 1 r. 22 uppifr. eft. **spitälsko-,** till.: **thra-,**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. läs: **ut-, vater-, vatn-, vatu-, öghna-, örna-sot.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. (1408). till.: wi badhen liggiom i warum sotasiängum *ib* 838 (1414).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. frf. **sotogher** insätt: **sotläript,** *f.* en bonadh ok *(för* af*)* soot lärefft *SD NS* 2: 827 (1414).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **-er.** till.: **söwir** *GO* 277.

„ 460 „ 2 r. 17 nedifr. läs: *ib* 168. **3)** *stilla,*

„ 461 „ 1 r. 7 uppifr. läs: *f.* **1)** *stillhet,*

„ „ „ „ r. 9-10 uppifr. läs: *LfK* 181. **2)** *stillhet, lugn. om vatten el. luft.*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. *spån.* till.: assula, spaan *GU* 1.

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. eft. *L.* till.: *locka (till hustjufnad). SR* 46.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 4177. till.: **spanna** *MP* 3: 46.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: *(i allmh. för*

„ 462 „ 1 r. 28 uppifr. eft. (1450). till.: hwart karit war swa stort, at ther gik j twa spanna ellis thre *(metretas binas vel ternas) MP* 3: 46.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *ssättningarna.* till.: — *i latiniserad form.* in quo duodecim spannones seminare consueuimus annuatim *SD* 2: 358 (1302).

„ „ „ 2 r. 20 nedifr. eft. (1297). till.: M° CC° XL° VII° ... inposite sunt eis spannale *(för* spanmale*)* et skypuiste et honera plura *Annales Sigtunenses i Script. rer. svec.* III. 1 *s.* 4. *Jfr* **skipvist.**

Sid. 462 sp. 2 r. 12 nedifr. läs: **fore-, san-spar.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. (118, 50). till.: — *spara, bespara.* thetta ... spar mykit perman *Bo* XXXV *(Cod. Holm. A* 49*).*

„ 463 „ 2 r. 23 uppifr. eft. *sparlakan.* till.: confero ... ecclesie de bringatoptom vnum sparlakan *SD* 2: 39 (1287).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 62. till.: *Jfr* **silkesparlakan.**

„ 465 „ 1 r. 29 uppifr. *Jfr* **späk.** utgår.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *spickelax,* till.: *torkad el.*

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: *nardus indica, nardostachys jatamansi DC. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 42; *Dahlerup, Ark. f. Nord. Fil.* 29: 91 *f.*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **riddara-,** till.: **vagha-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *Jfr* till.: **vighslo spil, spiäl,**

„ 466 „ 1 r. 27 uppifr. eft. *ack.* till.: ther hade thee gode herrer ey behoff giordz öda och spilla siith bläck och papper *BSH* 5: 365 (1509).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 22. till.: *Jfr* **umkulspilla.**

„ „ „ 2 r. 14 nedifr. läs: 4135; *jfr Larsen, Aarb. f. Nord. Oldk. 1915 s.* 20 *f.*

„ 468 „ 1 r. 30 nedifr. eft. *m.* till.: [*Fdan.* spidfisk]

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: *fisk (torsk, särsk. småtorsk). koll. Jfr Dyrlund, Aarb. f. Nord. Oldk. 1885 s.* 289 *f.*

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. läs: **älgh-, älghia-spiut.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 110. till.: tha fik haghen eth *(för* ena*)* spyuth stangh ok stak til honum vndher skiöllen *Di* 256.

„ 470 „ 2 r. 1 nedifr. läs: [*Fnor.* sprangadr. *Jfr Isl.* spranga, *v.*; *Fnor.* sprang, *n.*; *Ä. Nysv.* språnga, språngad] *utförd med (ett visst slags) hålsöm (och fransknytning),*

„ 471 „ 1 r. 1 uppifr. läs: *utsirad med hålsöm el. fransar.*

„ „ „ „ r. 3-4 uppifr. läs: *f.* [*Ä. Nysv.* språngning] *ett slags hålsöm (med fransknytning) som utföres sålunda att ett stycke (linne-) väf "sönderspränges" genom vissa trådars utdragning. Jfr Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 41; *Branting, Fataburen 1907 s.* 111 *f. Jfr äfven* ædes ... diurno vsui deputatas, candidissimo illo opere retiario, quod spraangning vocant, totaliter, etiam sub tectis, perpetua communique consuetudine exornant *Olaus Magnus Hist. de gent. septentr.* l. XIII c. 48.

„ 472 „ 1 r. 13 nedifr. läs: **saman-, unt-springa**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *Lin.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 57; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 596.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. frf. **sprot** insätt: **sprok,** *n. Jfr* **bisprok.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **besprängia, osprängder.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 474 sp. 2 r. 8-7 nedifr. läs: *Jfr* **af-, be-,**

„ 475 „ 2 r. 19 uppifr. *äfvensom* **spik** utgår.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 51. till.: *impf.* **-te.**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 402. till.: hwru han temppereradhe ällar späkte sin likama *Lg* 3: 263.

„ 476 „ 2 r. 7 uppifr. frf. **spännilse** insätt: **spänneklo,** *f. klo el. hake hvarmed ngt hålles spändt? ss tillnamn.* gudwast spenneklo *SD NS* 2: 199 (1409).

„ „ „ „ r. 27-26 nedifr. läs: *lansbrytning. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 485.

„ 477 „ 1 r. 14 nedifr. läs: [*Sv. dial.* stad. *N.* stad] *kant, åkerkant.*

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1402). till.: i samu akrenum tha lighar äth marklandh nemare norra stadhith *ib* 2: 591 (1413). *ib* 710 (1413).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **qvar-,** till.: **vidher-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **umstaþumän,** *äfvensom* **astäþu man.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **staþer (städher** *Su* 40. *ack.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. (1401). till.: **städh** *BSH* 4: 321 (1502).

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. läs: 31; *Lg* 1040.

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: (21, 10); *Lg* 1040.

„ 478 „ 2 r. 5-6 uppifr. läs: i thän stadh, *genast, strax.*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *hem,* till.: *bostad,*

„ 479 „ 1 r. 30-28 nedifr. domkirkiän—27. utgår.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 125. till.: iacob ... hugger nidher vng trä, oc flaar aff them barken soma stadhe, oc somastadhe läter han barken ater sitia *ib* 223.

„ 480 „ 1 r. 24 nedifr. eft. **galgha-,** till.: **gardh-, gardha-,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: **skörlifnads-, sma-, spika-, stämno-, talu-, tilflykta-, tiäld-, tiälds-, tiäldro-, tomta-, täkta-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **þing-, þings-, thorp-, thorpa-, undir-, up-, värk-, värka-, värn-, värna-, ödhis-, ödhkna-, öghna-staþer;**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **samu-, suma-, þär sama-staþ.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **annars-,** till.: **bäggia-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **sama-, suma-, sumlika-, þär sama-stads.**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. (1441). till.: thetta befälte mich engelke borgamestara inscriffua ... i thenna stadz book til ewerdeligh tenkelsse *SJ* 275 (1459).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 291. till.: — *i stad gällande ordning, enligt stadslag brukade formaliteter.* iak ... lätir the fornempdha hus ok tompth meth allom skiälum ok stadzlaghum fornempdha pädhere hälsing *SD NS* 2: 512 (1412).

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 308. till.: — **stads mat,** *n. i stad gällande mått.* at jak salt ... haffer ... bencth stenson riddara ena heltompt ... epter rät stadz mat, som hel tompter bör vara i arbugis *SD NS* 2: 495 (1412).

Sid. 483 sp. 1 r. 20 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **stafga.**

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 173. till.: — *aftala, afsluta (köp).* at iak ... närwar tha thätta köpit stafgadhis a soknastämpno i lindaraas ok fulfoldis mädh fastom *SD NS* 2: 406 (1411).

„ 484 „ 2 r. 21 nedifr. läs: **renlifnads-, änkiostadhge**

„ 485 „ 1 r. 10 uppifr. eft. **stadhge.** till.: — *samtycke.* at jak meth thera wilia oc stadhgha maa byggia i thera kloster thässin hws *SD NS* 2: 293 (1410).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **reghlo-stadhge.** till.: **6)** *(testamentariskt) förordnande, bestämmelse.* per condictum seu ordinatum dictum stadhgha *SD* 2: 697 (1285-1317). predicta ordinacio dicta stadgi *ib.*

„ „ „ „ r 21-20 nedifr. läs: **7)** *pålaga, (till beloppet fixerad, från en viss menighet utgående) skatt (i penningar). Jfr Hildebrand, Sv. statsförf. hist. utv. s.* 153; *Sandström, Hist. Tidskr. 1913 s.* 19. the fatiga bönder som ater liffwa jämstor stadga sculle the giffwa ther forre hundrada bönder boodhe ther finnas nw naplika tiwgu godhe *RK* 2: 655.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **pänning-stadhge.** till.: — **stadhga man,** *m. bonde som deltager i utgörandet af "stadge".* *BtFH* 1: 304 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *Jfr* **sämiu man.** — **stadhga pänningar,** *m. pl. penningar som utgå i "stadgeskatt".* x marc stadge peninge *HSH* 18: 186 (1497? *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **qvarstaþi.**

„ 486 „ 1 r. 23 nedifr. eft. 71. till.: **städhogher: -ogh** *SD NS* 2: 832 (1414).

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 327. till.: **stedhoght** *BSH* 4: 10 (1471). **städigt** *ib* 5: 370 (1509); *FM* 240 (1505), 270 (1506).

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: [*Isl.* stöðugr. *Jfr Mnt.* stêdich]

„ 487 „ 2 r. 23 nedifr. eft. *ljusstake.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 554 *f.*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1408). till.: *Jfr* **stavaþer.**

„ 488 „ 1 r. 6 uppifr. läs: 176; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 646 *f.*; *Falk, Altnord. Waffenk. s.* 192.

„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: *n.* [*Fdan.* stafsværd. *Mnt.* stafswert. *Jfr Fdan.* sværdstaf]

„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **staka** insätt: **staghl,** *se* **stäghl.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **tiuþer-, väkia-staki.**

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. *(på två st.).* till.: *n. (nom., ack.)* **stackuth** *Lg* 3: 31. **stakwt** *Ber* 279.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 489 sp. 1 r. 31 nedifr. eft. 207. till.: *SD NS* 2: 591 (1413).

" " " " r. 31 nedifr. läs: **not-, nöt-stal**

" " " 2 r. 20 nedifr. frf. **stalhandske** insätt: **stalhamar,** *m. stålhammare. ss tillnamn.* inzighle ... thoris stalhamars *SD NS* 1: 174 (1402).

" 490 " 2 r. 26 nedifr. frf. **stampeskor** insätt: **stampemiöl,** *n.* [*Jfr* stampmjöl *Topelius, Fältskärns berättelser* 2: 377 (1856); *Boken om vårt land* 322 (1890) *och Sv. dial. (Finl.)* stampaumjöl, *äfvensom Ä. Nysv.* stampebröd, stampekaka] *(med agnar o. d. blandadt hafre)mjöl beredt genom sönderstötning el. krossning.* säck med vij karp stampe myöl *BtFH* 1: 216 (1507).

" " " " r. 22 nedifr. frf. **stand** insätt: **stamul?** *adj. stammande; osäker, rådlös.* at the icke sta stamble ther wtinnen at antworde them thet macht breff *HSH* 19: 140 (1506).

" " " " r. 19 nedifr. läs: **stander** *MB* 1: 191; *Fl* 970; *Iv* 4524 *(på de två sistnämda ställena i rimslut med* händer *och för urspr.* **ständer**). **standar** *Bu* 19, 22, 181. **standir** *Lg* 65.

" 491 " 2 r. 1 nedifr. eft. (1402). till.: vil iak for fullan ok fastan hemol standa klostreno *ib* 2: 654 (1413).

" 492 " 1 r. 16 uppifr. eft. 85. till.: jak staar myn äwentyr *RK* 3: 1345; *jfr* **18.**

" " " " r. 18 uppifr. eft. (1509). till.: herre bencter ... sculde sta sijn eghen äwentyr, froma oc skadha *SD NS* 2: 811 (1414); *jfr* **18.**

" " " 2 r. 18 nedifr. eft. 1102. till.: stodho all torn ok vigskardh ful aff frw ok jompfrur *Di* 244.

" 493 " 1 r. 11 uppifr. eft. 679. till.: *ST* 337.

" " " " r. 27 uppifr. eft. (1409). till.: — *stå (till att få), stå till buds.* her staar ey peningha til fongx paa pant *BSH* 4: 314 (1502).

" 494 " 1 r. 17 nedifr. eft. 487. till.: thet star mic aldrigh fore een päningis *(för päning)* älla päningis wärdh *SD NS* 2: 654 (1413).

" 495 " 1 r. 14 nedifr. eft. (1511). till.: — **standa ute,** *vara pantsatt (för).* en attung i askrastum, han star wte for c mark tyska päninga *SD NS* 2: 698 (1413). — **standa äptir,** *stå qvar, fortfarande stå.* palm trä quist stodh äpter grön *Bil* 929.

" " " " r. 13 nedifr. eft. **ivir-,** till.: **kring-, kringum-,**

" " " " r. 12 nedifr. läs: **undir-, ut-, ute-, vidher-, äptir-standa,**

" " " " r. 2 nedifr. läs: **bi-, undir-standeliker.**

" " " 2 r. 1 uppifr. frf. **standilse** insätt: **standilsa,** *f. Jfr* **undirstandilsa.**

" " " " r. 1 uppifr. eft. **mote-,** till.: **til-,**

Sid. 495 sp. 2 r. 3 uppifr. läs: **be-, undir-standning.**

" 496 " 1 r. 13 nedifr. eft. *afskr.).* till.: epther thy som stangha fall är i them akrenum *SD NS* 2: 797 (1414, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 8 nedifr. frf. **starka** insätt: **stare,** *m. stare? ss tillnamn.* jönis stare *SD NS* 1: 173 (1402).

" " " " r. 6 nedifr. läs: **(stärker,** *se* **ivirstarker;** *jfr* **starker** *Al* 2831 *i rim med* wärker *och* **stark** *Iv* 4132 *i rim med* värk. **strärch**

" 498 " 1 r. 18 nedifr. frf. **stat** insätt: **staräfla,** *f. kärr bevuxet med starr.* eet halft lass eng i staräfwionne *DD* 2: 11 (1399). och: **staräng (starringh),** *f. starräng. BtFH* 1: 41 (1460, *nyare afskr.*).

" 499 " 1 r. 4 uppifr. eft. (1405). till.: swa with then byin är stenat oc stawat *ib* 2: 852 (1414).

" " " " r. 15 uppifr. eft. 117. till.: — *om käpphäst.* at ridha aa staaff *GO* 159. *ib* **472.**

" " " " r. 31 nedifr. frf. **stefans yrt** insätt: **stefans dagher (stäphäns-),** *m. L.*

" " " " r. 30 nedifr. läs: *Lin.*] *conium maculatum Lin.?*

" " " 2 r. 8 uppifr. läs: **(stegharehws** *SD NS* 2: 511 (1412); **-hwset**

" " " " r. 24 uppifr. eft. 485. till.: hawa saalt ... waar hws, stufw, stekarahws ok herberghe *SD NS* 2: 332 (1410).

" 500 " 1 r. 3 nedifr. eft. *(länderna).* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilk. s.* 61 *f.*

" " " 2 r. 17 uppifr. eft. **qvärna-,** till.: **rista-,**

" " " " r. 19-20 uppifr. läs: **tiäldru-,**

" " " " r. 20 uppifr. läs: **ögh-, ögha-sten.**

" " " " r. 12 nedifr. eft. (1409). till.: *ib* 852 (1414).

" 501 " 1 r. 4 uppifr. läs: 486, 931.

" " " " r. 31 nedifr. läs: *pimpinella saxifraga Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 42, 57.

" " " " r. 29 nedifr. frf. **stenbyssa** insätt: **stenbukker,** *m. stenbock. ss ett af djurkretsens tecken.* stenbucken rader offuer knen *LB* 13: 20 *(s.* 463*).* tha solen är i tz tekn stenbucken *ib* 31 *(s.* 469*).*

" 502 " 2 r. 21 nedifr. eft. *stengraf.* till.: *Jfr J. Thorkelsson, Anmærkninger til Fritzners Ordbog s.* 49.

" 503 " 2 r. 27 nedifr. läs: **vil-, vägh-stigher.**

" 504 " 1 r. 14 uppifr. eft. 402. till.: *Jfr* **vinstighi.**

" " " 2 r. 16 uppifr. läs: **up-, ut-stikka.**

" " " " r. 25 uppifr. frf. **stikla klädhe** insätt: **stikkin (stykkin),** *adj. sticken, snarstucken?* thz *(barnet)* warder gerne krankt ok·listokt ok styckit *LB* 13: 24 *(s.* 464*).*

" " " " r. 23 nedifr. eft. 505. till.: *Jfr* **biskopsstikt.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 505 sp. 1 r. 29 uppifr. läs: **be-, up-stikta.**

„ 507 „ 1 r. 30 uppifr. eft. 232. till.: **3)** *med i jorden nedstuckna pålar el. dyl. omgifva.* swa mykith oc with som störth oc stwngith oc mz gardom gripith är *DD Suppl.* 24 (1491).

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: **4)**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 5178. till.: *Jfr* **sunderstinga.**

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: *ib* 70, 168.

„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **um-, undir-, unt-, up-, upa-stinga** *samt*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. *sidan.* till.: *Jfr Grön, Altnord. Heilk. s.* 104.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. frf. **stinka** insätt: **stingirska,** *f. Jfr* **utstingirska.**

„ 508 „ 2 r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **knif-,**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. **sorgha-,** till.: **svärds-,**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: (1446). **stiff-** *SD NS* 2: 739 (1413)**),**

„ 509 „ 1 r. 12 nedifr. eft. **fran-,** till.: **undan-,**

„ „ „ 2 r. 25 nedifr. eft. 5222. till.: — **stiälpa sik,** *vältra sig, hvälfva sig, störta. Su* 132.

„ 510 „ 1 r. 6 uppifr. eft. **3)** till.: *pannhud. Se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 18 *f.*

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. 22. till.: *MD (S)* 221.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **räva-, tvä-stiärter.**

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. frf. **stoffera** insätt: **stodhogher?** *adj.* var ... thu stodhogh *(humilis) Bir* 2: 44.

„ 511 „ 2 r. 13 uppifr. eft. **siänga-,** till.: **stupo-,**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **städhia-, timber-, trä-, undir-, vargha-, älgh-stokker.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **älgh-stokker.** till.: — **stokka offer,** *n. (penning)offer som lägges i stock el. bössa.* ij öre stockeoffer *Nordenström, Beskrifning öfver Stöde, i Norrl. samlingar* 61 (1512). IIII orth[ogher] i stokkä offär *ib* 62 (1517).

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **bryggio-, svarvostol.**

„ 512 „ 1 r. 23 nedifr. eft. **sky-,** till.: **sten-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **stolter (staalth** *BSH* 5: 171 (1507). *superl.*

„ 513 „ 2 r. 8 nedifr. eft. **2.** till.: gunna dicto stora *SD* 2: 215 (1296).

„ 514 „ 2 r. 12 uppifr. frf. **storflokker** insätt: **storfadhir,** *m.* [*Ä. Nysv.* storfader. *Sv. dial.* storfar] *farfader? BtFH* 1: 156 (1507).

„ 516 „ 1 r. 3 uppifr. läs: **vädher-, vädhersstormber.**

„ „ „ 2 r. 5 nedifr. eft. *adv.* till.: *klandervärdt.* straffelica leffwa *Bir* 5: 104.

„ 519 „ 2 r. 29 uppifr. eft. 123. till.: — **stridha mot,** *strida mot, sätta sig till motvärn. Bo* 108.

„ „ „ „ r. 5-4 nedifr. läs: **mot-, um-stridhilse.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. frf. **stridhlika** insätt: **stridhirska,** *f. Jfr* **utstridhirska.**

Sid. 520 sp. 1 r. 15 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 533, 667.

„ „ „ „ r. 20 uppifr. *(s. k. corporale)* utgår.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *m.* till.: [*Nt.* strukröver. *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 20: 73 *f.*]

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. *hufvudbonad.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 2: 292.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **struz** insätt: **struthätta,** *f. hätta med uppstående spets el. topp. Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 449 (1482).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 2997. till.: *Jfr* **ara strygh.**

„ 521 „ 1 r. 1 nedifr. läs: *N.* stryk; *Jfr ock Ä. Nysv.* stryker]

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *vattendrag?* till.: *kringvandrande person? Jfr Hellquist, Xenia Lideniana s.* 108.

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. (1200?). till.: ketillus stryk *ib* 4: 170 (1330, *gammal afskr.*). cum iohanne stryk *ib.*

„ „ „ „ r. 4 uppifr. frf. **strypa** insätt: **strykkia?** *v. Jfr* **tilstrykkia.**

„ 522 „ 2 r. 10 uppifr. eft. 138. till.: — **strängia amot,** *sätta sig mot, ansätta.* borgarene strängdo for:dom herra aka fasth amooth och sagdo ath han haffde meer inhägnat aff thöm for:de kerlingharholm en honom tilbyrdhe *SD NS* 2: 670 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 25-24 nedifr. läs: *part. pres.* **strödhande** *MB* 2: 310; *jfr Tamm, Språk och stil 1902 s.* 221)**,**

„ 524 „ 2 r. 31 nedifr. läs: **trä-, ättar-stup**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs: *f.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. *ärm.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 593.

„ 525 „ 1 r. 21 nedifr. eft. 506. till.: — i alla the stund thär, *d. s.* i allä the stundh, ther laurensa martinssons stenhus är läghra en mith huvs *SD NS* 2: 846 (1414).

„ 526 „ 1 r. 7-6 nedifr. läs: **ostungadher, umstungdher.**

„ 527 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 1022. till.: — **stupo sla,** *v.* [*Mnt.* stupeslän] *(offentligen) hudstryka.* the skwle stwpu slas *MD (S, Cod. B)* 247; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 40 *f.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **stuter** insätt: **sturare,** *m.* [*Jfr Mnt.* sturen, *v.*] *lots?* the twa stwrare her i suderköpungh, the äre bortflydde och intil borcholm *BSH* 5: 358 (1509).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: *f.*; *Falk, Maal og Minne 1909 s.* 120 *f.*

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. (1402). till.: hawa saalt ... joare i kalfuastadhum waar hws, stufw, stekarahws ok herberghe *ib* 2: 332 (1410). thässin hws, som är stwfua oc forstwa, loft oc vndherbodh *ib* 293 (1410). *ib* 316 (1410), 511 (1412). innan domprowastens stuffw *ib* 260 (1410).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **skrivara-, sokn-, sten-, svina-, sätu-, vargha-,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 527 sp. 2 r. 17 nedifr. eft. 1400-*talet*). till.: — **stuvu kovi (stughu-),** *m. stugukammare, kammare innanför dagligstugan. SD NS* 2: 511 (1412).

„ 529 „ 2 r. 27 uppifr. frf. **styk** insätt: **stygning,** *f. Jfr* **vidherstygning.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 438. till.: *med suffig. art.* **stykkenen** *LB* 7: 175.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *dat.* till.: **stykkom** *SD NS* 2: 788 (1414, *gammal afskr.*).

„ 530 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 59. till.: jach . . . haffuer salth ena mina aflings äng ligghiandis i letzäla . . . i tröm stykkom *SD NS* 2: 788 (1414, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: stykke *FH*

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. läs: 169; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 34 *f.*

„ „ „ „ r. 30-29 nedifr. läs: *omständighet.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 1303. till.: — *ting, sak, tvistesak.* later jak . . . thwra stensson oc hans arfwinga . . . qwitta . . . oc wrsaka for all the stykke ther oss i mällom hafuer faret til thänna dagh *SD NS* 2: 821 (1414).

„ 531 „ 1 r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **aker-,**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **silkis-,** till.: **tyranna-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *f.* till.: = **stykke 7.** öckya alla godha styckia ok ondha sydhuänia affleggia *SO* 199.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **stuld** *ÖGL Vaþ* 33: *pr. i var.*; **-om** *Fr (Cod. E)* 2520**),**

„ 532 „ 2 r. 25 uppifr. eft. (1401). till.: — *hafva ledningen af, upprätthålla?* thän skal söst lowa *(för* lewa *el.* liwa*)* thär radh skal styra *(jus qui rite tenet se sobrietate refrenet) GO* 467.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **rät-, vidher-styra.**

„ 533 „ 2 r. 26 uppifr. eft. 85. till.: — *Jfr* **vanstyrilse.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *L.* till.: *ordförande bland de fastar som efter Vestgötalagen voro närvarande vid föryttring af jord. Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 2: 205 (1390).

„ 534 „ 2 r. 18 nedifr. eft. 47. till.: — **styrkia til,** *tillstyrka, gifva sitt understöd. BSH* 5: 349 (1509).

„ 536 „ 1 r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **forstörta,**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. frf. **styrtograf** insätt: **styrting (störting),** *f. Jfr* **blodh-, manz-störting.** och: **styrtning (störtning),** *f. Jfr* **manna störtning.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. frf. **styva** insätt: **stytta,** *v. Jfr* **kringum-, undir-stytta.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. *refl.* till.: **städz** *MB* 1: 194.

„ 537 „ 2 r. 7 uppifr. eft. 1532. till.: een yxe staddis j olaffz knä *MD* 367.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **nöþ-, o-, vand-, viþer-,**

Sid. 537 sp. 2 r. 13 nedifr. frf. **städhis** insätt: **städhilse,** *n. pl. Jfr* **tilstädhilse.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1505). till.: *ib* 50 (1505).

„ 538 „ 1 r. 17 uppifr. läs: **-der. stälgder: -de** *MP* 1: 303 *(jfr* 362*).*

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: stälgde

„ „ „ „ 25 nedifr. eft. *hjälm.* till.: *Jfr Boeheim, Waffenkunde s.* 536 *f.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **stäkamäza kniver**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *m.* till.: [*Jfr Ä. T.* stechsattel]

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *riddarspel.* till.: *Jfr Boeheim, Waffenkunde s.* 554.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **stäkatygh** insätt: **stäkasvärdh (stäkesverd),** *n.* [*Jfr Ä. T.* stechschwert] *ett slags särsk. vid riddarspel nyttjadt svärd. Jfr Grimm (Meyer u. Crome), D. Wörterb.* X. 2: 1284; *Schultz, Höf. Leben* 2: 113. *Urkund fr.* 1434 *(enl. uppgift af Riksarkivarien E. Hildebrand).*

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: *om skrift el. skriftlig framställning.* somlikin ordh äru stäkt oc ther skal mera läsas än ther staar scriwat *Bo* XXXV *(Cod. Holm. A* 49*).* thetta nampnit genouepha. stekkis tha ther scriwas ey mer aff än gen̄ *ib.*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 9143. till.: thz *(barnet)* faar eth vel stelt änlite *LB* 13: 28 *(s.* 467*).*

„ 539 „ 1 r. 17 uppifr. eft. **byssostälning.** till.: — *Jfr* **beställning.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *n.* till.: [*Jfr Sv. dial.* stämbol]

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *damlucka.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 218.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 292. till.: — *Jfr* **vatnstämma.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: *n. lucka som vid uppdragandet tjenar att släppa vattnet ur rännan på hjulet. Jfr Rinman, Bergverkslexikon* 1: 415; *Sahlgren, Namn och bygd* 5: 107 *f.*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. vändas till.: *(irrumpe transitum aquæ obstructum, ut defluat aqua, qua transeunte rota fiat mobilis)*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. vatnit till.: *(obstaculum . . . quod retentat aquam)*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 184. till.: *Jfr* **stämborþ.** *Snarast torde emellertid förra sammansättningsdelen i* stämpnebordh *icke böra föras till substantivet* **stämma (stämpna),** *utan vara att fatta som verbal. Jfr Sahlgren, Namn och bygd anf. st.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **stämna** insätt: **stämmitza kniver,** *se* **stäkamäza kniver.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **stämde** till.: *ÖGL R* 22: *pr.*;

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. *pret.* till.: **stämder: -du** *ÖGL Vaþ* 32: 6 *i var.*

„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. 108. till.: **stamder: -du** *ÖGL Vaþ* 32: 6.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 539 sp. 2 r. 7 uppifr. eft. **stämt** till.: *ÖGL R* 3: 1;

„ „ „ „ r. 9 uppifr. läs: 108. **stamt** *ÖGL R* 3: 1, 22: *pr.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 31. till.: — *med sakens ack. och personens beteckning föregången af prep.* til. *pass.* tha stempnis tingh til hans *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

„ 540 „ 1 r. 21 uppifr. eft. **steffna.** till.: **stamna: þingstamnu** *ÖGL Dr* 7: 1. **stampna: prestastampnu** *VGL III* 91.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **drykkio-,** till.: **fäst-inga-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **gildis-,** till.: **gipta-,**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. *afskr.*). till.: sither man qwar wm gengerdh epter stempnodagh *ib NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

„ 541 „ 1 r. 15 nedifr. frf. **ständer** insätt: **stämp-na,** *se* **stämma, stämna.** och: **stämp-nebordh,** *se* **stämmobordh.**

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. 280. till.: *SD NS* 2: 10 (1408).

„ 542 „ 1 r. 6 uppifr. läs: **sunder-, ut-stänkia**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. frf **stärke** insätt: **stänn-ika?** *f.* [*Mnt.* stendeke] *stånka? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 434. II ten-kanner II stenneker *HSH* 19: 167 (1506). och: **stännike?** *m.* = **stännika.** stenn-ickar och kannor *HSH* 20: 88 (1507).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 43. till.: i skulen idert waal mz rätuisso stärkia *MD (S, Cod. B)* 203; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 10.

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. eft. *L.* till.: *stör, gärdsgårdsstör. koll. DD Suppl.* 1 (1386).

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. (1490). till.: swa mykith oc with som störth oc stwngith oc mz gardom gripith är *ib Suppl.* 24 (1491).

„ „ „ „ r. 27 uppifr. *Jfr* **umstöra.** utgår.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: **störta, störting, förtning,** *se* **styrta, styrting, styrtning.**

„ 543 „ 2 r. 15 uppifr. eft. stötelik till.: *(Cod. B, C* skiwtelik*)*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. frf. **stövare** insätt: **stöva,** *v.* [*Mnt.* stöven]. *Jfr* **samanstöva.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **lappa-,** till.: **rema-,**

„ 544 „ 1 r. 12 uppifr. läs: [*Jfr Ä. Dan.* subtiligen]

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. subtilighed] till.: **1)** *finhet.* aff vinsens hete och suptilighet *LB* 14: 11 (*s.* 478). **2)**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. läs: [*Isl.* soð] *L.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *Jfr* **biug-, böna-, dil-, fiska-, hönsa-, kiöt-, nätlo-, ärta-sudh (-sodh).**

„ „ „ 2 r. 15 nedifr. eft. *Jfr* till.: **östersudher,**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. frf. **sudherland** insätt: **suþerköpungs man,** *m. Söderköpingsbo. SR* 21.

„ 545 „ 2 r. 14 uppifr. frf. **sula** insätt: **sul,** *f. Jfr* **sorghsul.**

Sid. 545 sp. 2 r. 31 nedifr. läs: *svullnad, böld.*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *Jfr* till.: **svalter, svälter,**

„ 546 „ 1 r. 2 uppifr. läs: 56; *jfr Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 2: 88.

„ 547 „ 1 r. 11 nedifr. eft. *Jfr* till.: **genast-,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: **sidhan-, strax-, þa-, thy-, þär til-, ä-, ä sva-, äptir-sum (-som).**

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. läs: **hvadhan-, thädhan-sum**

„ 548 „ 1 r. 24 uppifr. eft. (1401). till.: — *i förbindelse med en följ. superl.* bar skenken fram ena gwll skaall som han störst (*d. v. s. så stor som han*) orkade bära *Di* 100.

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 390. till.: — suma staþi, *se* **staþer.**

„ 550 „ 1 r. 27 nedifr. frf. **sunder** insätt: **sunde,** *n.* = **sund,** *n. DD Suppl.* 15 (1442, *på tre st.*).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. (1509). till.: *Jfr* **i sunder.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. frf. **sunderdelis** insätt: **sunder bösta,** *v. (genom bultande) sönderslå. Al* 8031.

„ 551 „ 1 r. 29 uppifr. eft. 29. till.: **sönderlica** *FH* 3: 32 (1443).

„ 552 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **sunder riva** insätt: **sunder nappa (syndir-),** *v. sönderplocka, sönderslita. Bir* 2: 73.

„ 553 „ 2 r. 13 uppifr. *Jfr* **trodha sunder.** utgår.

„ „ „ „ r. 23 uppifr. frf. **sundrisker** insätt: **sundre,** *se* **syþre.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 102. till.: **syndan** *SJ* 288 (1461).

„ 554 „ 1 r. 14 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — **sunn-an fran,** *prep. söder om. SJ* 288 (1461).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **sunnärster.** till.: **swndersten: -erste** *DD Suppl.* 24 (1491).

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. läs: **palma-, samthinga-, thräfaldoghets-sunnodagher.**

„ 555 „ 2 r. 24 uppifr. frf. **susan** insätt: **sur-mandol,** *m. bittermandel.* taga olyo som er giord aff swr mandol *LB* 7: 31.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: *adv. och konj.*

„ 557 „ 1 r. 31 nedifr. eft. **snar,** till.: **viþa, vit** *(under* **viþer**),

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 30. till.: — *så och så.* abboten sagdhe at bokin war godh. oc swa mykit värdh *KL* 220.

„ 558 „ 1 r. 8 uppifr. eft. **8)** till.: *så, så ungefär.* nar han vardh fäm ara älla swa *Bo* 14. —

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. 3642. till.: — *Jfr* **ä sva.**

„ 559 „ 1 r. 19 uppifr. eft. 182. till.: — **sva framt,** *se* **framber.** — **sva hen,** *se* **hen.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 42. till.: — *i förbindelse med* þy *ss korrelat. KS* 52 (132, 56).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 559 sp. 2 r. 20 uppifr. eft. 123. till.: — sva sum þo at, *se* **þo at 2.**

„ 561 „ 1 r. 21 nedifr. eft. LIII. till.: *Jfr* **odhin-svala.**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **svalare** insätt: **svalar,** *f. pl. StadsL B* 7: *pr.*, 1. *Se Rydqvist* 4: 449; *Noreen, Altschwed. Gramm. s.* 299. *Jfr* **svali.**

„ „ „ 2 r. 10 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Schlyter, Ordbok s.* 616;

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 274. till.: *Jfr* **svalar.**

„ 562 „ 1 r. 19 uppifr. läs: **svalter (swolter: swolt** *Lg* 3: 684, 713**),**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. *hungersnöd.* till.: huro iak gör daglika rätuiso þuir konunga ok höfdinga ok almogha mz swärdh oc soot ok swalt oc androm tholicom thingom *MP* 1: 164.

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 186. till.: *Jfr* **sulter, svälter, sylt.**

„ „ „ 2 r. 11 nedifr. eft. 188. till.: — (swar *för* sar. han wart ther swar *SD NS* 2: 750 (1414? *gammal afskr.*)).

„ 565 „ 1 r. 29 nedifr. frf. **svarva** insätt: **svart-präster,** *m. ss tillnamn.* herra jönis swartprest *SD NS* 2: 10 (1408). och: **svartysiotter (swart ysyoth),** *adj.* [*Jfr Sv. dial.* svarthyssjog, *se Rietz s.* 836] *smutsgrå, svartgrå.* stwndom rödhblakkoth, oc stwndom swarth ysyoth *PM* 77. garatides är en swarth ysiotther sten *Peder Månssons Skrifter s.* 475.

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. *m.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 734; *Olson, Appell. subst. s.* 282 *f.*

„ 567 „ 1 r. 14 uppifr. läs: **stuvu-, sände-, sätu-, thiänista-, þiänisto-,**

„ „ „ 2 r. 31 nedifr. frf. **svet** insätt: **sverf,** *n. Jfr* **huþsverf.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *svettbad.* till.: bada swetta badh *LB* 13: 22 *(s. 464).* —

„ 568 „ 1 r. 22 uppifr. eft. brynio ringa till.: sa man thera blodh wt springa

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: **blods-, ännis-**

„ 569 „ 1 r. 12 nedifr. eft. 248. till.: — (?) vil mik nu äwintyr swika *Fr* 128.

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. frf. **svikaktelikhet** insätt: **svikakteliker,** *adj. svekfull.* the swikactheligo breff, han oss til screff *BSH* 5: 491 (1511).

„ 570 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 422. till.: barn ther tha födis wardhir ... swikolt *LB* 1: 94 *(s. 493).*

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. (1411). till.: en attoswinä skogh *(d. v. s. ållonskog som föder åtta svin) Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 156 (1474).

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: *TB* 74, 77, 79.

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **vil-, ville-svin.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. 354. till.: — **svina munder,** *m. svinmun. ss namn.* han *(Sergius)* het för än han vardh paue swina munder *(os porci)*: ok for thäs sculd lat han sik wända nampn *Bil* 757.

Sid. 570 sp. 2 r. 29 uppifr. frf. **svälgha** insätt: **sväld-er?** *m.* [*Sv. dial. (Finl.)* sväll. *N.* svell. *Jfr Isl.* sullr] *böld.* haffver tw sväll *MD* 352.

„ 571 „ 1 r. 20-21 uppifr. läs: [*Ä. Dan.* svidser. *Ä. Nysv.* svissare, swidzere. *Sv. dial.* svissare. *Jfr T.* Schweizerdegen] *ett slags kort värja el. sabel, huggvärja, kroksabel. Jfr Röding, Vitt. Ak. Handl.* 1: 156.

„ 572 „ 1 r. 7 uppifr. eft. **o-,** till.: **til-,**

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 538. till.: *Jfr* **dödh-sultin.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **svalter, sulter, sylt.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. frf. **svänska** insätt: **svämma,** *v. Jfr* **ivirsvämma.**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. (1347). till.: **swäntz** *SD NS* 2: 496 (1412).

„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 758. till.: valdo the nordmän epter lifde rolff sik til forman thän swänska *ib.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. skiffte till.: *(d. v. s. solskifte)*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: *afskr.*); *jfr Schybergson, Finlands historia* 1: 198. *FH* 3: 112 (1447). *BtFH* 1: 264 (1508).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 315. till.: swänzk kwmyn *LB* 7: 10. — *ss tillnamn.* lego ... jacobo swenska dimidiam lestam annone *SD* 2: 130 (1292).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *substantivt.* till.: o edhla swensk *MD* 390.

„ 573 „ 1 r. 27 uppifr. läs: **stal-, stäka-svärþ.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. frf. **svärdhkafle** insätt: **svärþer,** *m. VGL I þiuv* 19: 3. *Se Wadstein, Tidskr. f. Nord. Fil.* 3 *R.* 3: 11 *f. Jfr* **grönsvärdher.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. läs: *Jfr* **mensväri.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **sväria** insätt: **sväri,** *n. Jfr* **eþa-, tvä-sväri.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: 168; **-ne** *BtFH* 1: 131 (1464), 132.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 67. till.: vithnado ... och pa lagbooken sworo *FH* 5: 125 (1488).

„ 575 „ 1 r. 31 uppifr. eft. 4209. till.: **3)** *med prep.* fran: *med ed förklara sig afstå (från).* swor sig fran the ij öris landhen, som hans hustrv modher atthe *SD NS* 2: 696 (1413).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **sam-, til-, äptir-sväria**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **svärva (***pres.* **suäruär** *ÖGL B* 8: *pr.*; *jfr Tamm, Uppsalastudier* 34 *f.***),** *v. försvinna, gå förlorad.*

„ „ „ „ r. 9-8 nedifr. *för*—**2;** utgår.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **suþre** till.: **syndre.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *södre.* till.: in fundo dicto suthræmalm *SD* 2: 50 (1288). juxta syndræ malm *ib* 56 (1288). syþra oos *ib*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

636 (1310). in sydra berghum *ib* 637 (1310).

Sid. 575 sp. 2 r. 6 uppifr. eft. 75 (1408). till.: *Jfr* **sudharster, sunnarster.**

" " " " r. 7 uppifr. frf. **syfla** insätt: **syfasta (-ar, -at),** *v.* [*Jfr pref.* si- (i **si-hvalver, sival, sivinter**), *Isl.* si-] *(till evärdlig besittning el. fullkomligt?) med laga formaliteter öfverlåta.* syfasta iak äpther landz lagh the ene örtogh oc VI öris land iord sama klostrena *FH* 3: 62 (1445). thetta mith breff mz hwilko jak förnempda godz vllabro for:da nadendals clostre lysth oc syfastat haffwer äpther landz laghen *ib* 78 (1446).

" 576 " 2 r. 21 uppifr. eft. *(på två st.).* till.: **sömps** *ib* 4: 117.

" " " " r. 22 uppifr. läs: *ib* 4: *(Dikt)* 248.

" " " " r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **midhdags-,**

" 577 " 1 r. 26 uppifr. eft. 207. till.: **sywn** *VAH* 24: 325 (1473).

" " " 2 r. 24-23 nedifr. eft. **nätia-,** till.: **rät-,**

" " " " r. 22 nedifr. läs **þiäla-, under-, up-, ut-, vapn-, vapna-, vapns-, vidher-, vägha-, äghanda-,**

" 578 " 1 r. 19 nedifr. läs: **vand-syn.**

" " " " r. 18 nedifr. läs. **-ter.** *part. pret. n.* **synadh** *SD NS* 2: 333 (1410)),

" " " " r. 7 nedifr. eft. 75. till.: — *syna, förrätta syn.* thet han *(häradshöfdingen)* haffde synadh meth rettha häredzsyn i mellan twna oc tordznäs oppa the ena sydha oc gyllinghe oppa the andra sydhana, om siögongh och wassaskyrdh *SD NS* 2: 333 (1410).

" 579 " 1 r. 23 nedifr. läs: *(mæl eigi þér synd)*

" " " " r. 22 nedifr. läs: **hovuþ-synd.**

" 580 " 1 r. 12 uppifr. eft. 453. till.: — **synda girnilse (-gernilsse),** *n. pl.* = **synda girilse.** *MP* 3: 90.

" 581 " 1 r. 18 uppifr. eft. 418. till.: — *begå (synd).* thit folk . . . syndadhe mykla synd *MB* 1: 347.

" " " 2 r. 7 uppifr. läs: *Jfr* **forsyndring.**

" " " " r. 15 uppifr. eft. 234. till.: hwar danneman är til syne *(hvar danneman kan se)* hvadh jak haffwer in loteth föra sidan jak for wth *BSH* 5: 216 (1507); *jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 351 *f.*

" 582 " 1 r. 13 nedifr. frf. **syrghelika** insätt: **syra,** *se* **syrghia.**

" " " 2 r. 19 nedifr. eft. 182. till.: — *Jfr* **umsyrgheliker, sorgheliker.**

" " " " r. 17 nedifr. eft. 205. till.: **syra** *(måhända för* **syria**; *urspr. läsarten dock osäker; se Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 1: 39, 94 *f.)* *Bu* 152.

" " " " r. 8 nedifr. eft. 20. till.: *ib* 152.

" 583 " 2 r. 16 uppifr. eft. 141. till.: — *sysselsättning, yrke, verksamhet. Lg* 985.

" " " " r, 27 nedifr. eft. *befattning.* till.: *Jfr Schück, Stud. öfv. Ynglingatal s.* 158 *f.*

Sid. 584 sp. 1 r. 4 nedifr. eft. *A* 1. till.: **söstir** *SD NS* 2: 603 (1413).

" " " " r. 4 nedifr. eft. 80. till.: **sösther** *SD NS* 2: 695 (1413).

" " " 2 r. 4 nedifr. eft. (1402). till.: jak syster margareta haraldzdother, abbatissa i askaby klostre *ib* 2: 716 (1413).

" 585 " 1 r. 24 uppifr. eft. **guþ-,** till.: **gärningis-,**

" " " " r. 27-28 uppifr. läs: **stiup-, trägards-, visthus-, äldris-, ämbitis-systir.**

" " " 2 r. 1 nedifr. eft. 2897. till.: **sysköne** *RK* 1: *(Cod. B, C) s.* 166.

" 586 " 1 r. 22 nedifr. läs: **(syskōno-. siskene-** *SD NS* 2: 695 (1413)),

" " " 2 r. 24 uppifr. eft. *frände.* till.: *Jfr Wimmer, Danske Runemindesmærker IV.* 212, XXII.

" " " " r. 16 nedifr. frf. **systrunga** insätt: **systraskap,** *n. systerskap; samfund af klostersystrar.* epter thet at . . . fru katerina, abbatissa i gudhem, oc conuentan ther sama stadh hawa os *(Peder Karlsson och Ingegerd Olafsdotter)* . . . innan sit systraskap in hawa taket *SD NS* 2: 354 (1411).

" 587 " 2 r. 18 uppifr. eft. **spanna-,** till.: **thynia-,**

" " " " r. 24 uppifr. läs: *skördetid; jfr emellertid Westman, Birgitta-studier* 1: XV.

" 588 " 1 r. 10 uppifr. läs: **rogh-, thynia-**

" " " " r. 15 nedifr. eft. *säf.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 8: 14 *s.* 43.

" 589 " 1 r. 31 uppifr. läs: **ivir-, mis-, mot-, ne-, til-, unt-, vand-säghn,**

" " " " r. 27 nedifr. läs: **ne-, unt-, vidhersighning (-säghning).**

" " " " r. 22 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **ursäkia.**

" " " 2 r. 18 uppifr. läs: **hovudh-, ivir-, ursäkt.**

" 590 " 1 r. 31 nedifr. läs: **usal, väsal.**

" 591 " 1 r. 23 nedifr. eft. 166. till.: — *sälja, åstadkomma att (ngt) blir såldt, vinna köpare åt.* stiärna prudh sel ladiska hwd en tok hon är forstokkat *MD (S)* 221; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 22.

" " " " r. 19-18 nedifr. läs: **legho-, undansälia,**

" " " " r. 16 nedifr. frf. **säll** insätt: **säliker,** *se* **säleliker.** och: **säliker,** *se* **salogher.**

" " " 2 r. 18 nedifr. eft. 457. till.: — *kompaniskap, bolag.* vm alle then selschapp och widerleggingo wegna som the haffue tilsamende haft *SJ* 326 (1465).

" 592 " 1 r. 17 uppifr. frf. **säma** insätt: **säländsker (säländzker. siälensker),** *adj.* [*Fdan.* siælandsk, sielensk] *Seländsk.* siäxtighio mark päninga i thyszkom, gotniskom ok säländzkom änghliskom at bereedha *SD NS* 2: 434 (1411); *jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 843 *f.* thyzske ok gotniske ok säländzske ängliske päninga

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ib 854 (1414). swa ath tre thydiska örtogher äller fyre siälenske ängliske älla gotniske ganga for en öre *ib* 492 (1412).

Sid. 592 sp. 1 r. 26 uppifr. eft. *superl.* till.: *sämst.*

" " " " r. 31 nedifr. läs: *Jfr* **fridh-, fränd-, giol-, hof-, magh-, mis-, varkun-sämi.**

" " " " r. 30 nedifr. läs: (*obl. kas.* **sāmio. sämmio. sämyo. sämmyo. sämpyo** *SD NS* 2: 731 (1413)),

" " " 2 r. 12 uppifr. eft. *skatten.* till.: *Jfr Bergfalk, Om svenska jordens beskattning s.* 18 *f.*; *Hildebrand, Sv. statsförfattningens hist. utv. s.* 153.

" " " " r. 30 nedifr. läs: *Jfr* **fridh-, fränd-, hör-, magh-,**

" " " " r. 7 nedifr. läs: *blifva ense (om); öfverenskomma (om).*

" " " " r. 4 nedifr. eft. 47. till.: — (?) standa äller liidha then räth oc dom, som thesse forscriffne ... tha dömdo äller sämde *SD NS* 2: 610 (1413, *gammal afskr.*). hwat thesse for:de, som ower rättin sithia, döma, rätta äller sämia *ib.*

" 593 " 2 r. 31 uppifr. eft. 181. till. — *drifva, störta.* han ... loot ... hwar man ther ij eldin sända *Al* 1582.

" " " " r. 17 nedifr. eft. **nidher-,** till.: **unt-,**

" 594 " 2 r. 31 nedifr. läs: 290. *pl.* **-ar: heeders sändninga** *TK* 271),

" " " " r. 27-26 nedifr. läs: *(i sht af matvaror).*

" 595 " 1 r. 23 uppifr. läs: **in-, til-sänkia.**

" " " " r. 25 uppifr. läs: [*Ä. Nysv.* sänka. *Fdan.* sænke. *Jfr Fnor.* senktr]

" " " " r. 26 uppifr. eft. *brodera.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 569.

" " " " r. 5 nedifr. eft. **1)** till.: *närmande sig adj. anv.*

" " " " r. 2 nedifr. eft. 905. till.: waro the eens oc aldrig säär mz clednig oc mz hesta *MD* 448.

" 597 " 1 r. 22 nedifr. eft. 470. till.: *ib* 301, 349.

" " " " r. 17 nedifr. eft. **siälva-,** till.: **soma-,**

" " " " r. 4 nedifr. eft. (1507). till.: han lagade sticthen effther sith säth *MD* 432.

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. **qvar-säta.** till.: — **sätu aker,** *m.* v öris landh iordh i medhinghe i säthw akrenom *SD NS* 2: 695 (1413). I öris landh i östhra bynom i säthw aakrenom *ib* 696 (1413).

" " " " r. 16 nedifr. eft. 311. till.: *Jfr* **asätu gardher.**

" 598 " 2 r. 3 nedifr. läs: **sömda-, ärkebiskops-säte.**

" 599 " 1 r. 4 uppifr. eft. *säter.* till.: i sätromen *Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 2: 175 (1389). —

" " " " r. 28-27 nedifr. läs: *n.* [*Ä. Nysv.* sättverk. *Ä. Dan.* sæt(te)værk. *Fnor.* setverk. *Mnt.* settewerk] *ett slags tryck el. pressning (i färger) på tyg el. skinn, tryck med i stock utskurna bilder på tyg, skinn o. s. v. Jfr Geete, Peder Månssons Skrifter Inl.* XXX *f.* mällan förnämpda twå pelare gik ith snöre

Sid. 599 sp. 1 r. 23 nedifr. eft. XL. till.: *Peder Månssons Skrifter* 537, 538, 539, 540.

" " " " r. 16 nedifr. eft. 4: 1. till.: *impf.*

" " " 2 r. 9 nedifr. eft. *sitta,* till.: *låta sammanträda,*

" 601 " 1 r. 6 nedifr. eft. (1517). till.: thet sette wij eders herredöme *ib* 68 (1505).

" " " " r. 2 nedifr. eft. *öppna.* till.: sätia ting *MD* 339; *jfr* **4.** —

" " " 2 r. 22 nedifr. eft. 389. till.: thz diwret sätte sik til weriä moth the ij (2) riddare *Va* 24; *jfr* **4.**

" 602 " 1 r. 16 uppifr. eft. (1507). till.: **3)** *afstå från? uppskjuta?* säther inghelundh then skanske rese aff *BSH* 5: 134 (1506).

" " " " r. 17 uppifr. eft. **sätia fram,** till.: **1)**

" " " " r. 19 uppifr. eft. *ib.* till.: **2)** *uppskjuta.* sattom wi thet maalet fram *SD NS* 2: 720 (1413).

" " " 2 r. 7 uppifr. eft. (1516). till.: — *framsätta.* han ... säter op bordh oc mat fore them *MB* 1: 205.

" " " " r. 22 uppifr. eft. 308. till.: **5)** *hänskjuta.* sättes thet up tiil edher ricsens raadh *BSH* 5: 101 (1506).

" " " " r. 25 uppifr. eft. 4858. till.: *ib* 1846.

" 603 " 1 r. 8 uppifr. läs: **strand-, tak-, unt-, ut-, vardh-,**

" " " " r. 21 nedifr. eft. **16.** till.: — *part. pret.* **sätter,** *nära förbunden, förtrolig, kär.* sätta (*Bu* sata 25) sälur *Lg* 935. *Jfr* **satter.**

" " " " r. 6 nedifr. läs: **o-, sam-sätter.**

" " " " r. 3 nedifr. frf. **sättunger** insätt: **sätting,** *f. Jfr* **untsätting.**

" " " 2 r. 8 uppifr. läs: 154; *Bergman, Stud. i svensk servitutsrätt s.* 211; *Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 19.

" " " " r. 25 uppifr. eft. *f.* till.: *(ständig, stor)*

" 604 " 1 r. 29 uppifr. frf. **söki** insätt: **söker,** *adj. VML II Kp* 12: 3 *i var., þ* 15 *i var. Jfr Siljestrand, Ordböjningen i Västmannalagen* 2: 4.

" 605 " 1 r. 13 uppifr. eft. **of-,** till.: **um-,**

" " " " r. 22 nedifr. frf. **sökning** insätt: **sökn,** *se* **sykn.**

" " " " r. 18 nedifr. eft. **thing-,** till.: **things-,**

" 606 " 1 r. 13 uppifr. eft. 541. till.: een drotning hon skal höwisk wara medh sinne hwariom manne swara som somme *(utan tvifvel för* söme; *Cod. B har* söma*)* til hänne nadhe tala *MD* 218; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 15.

" 607 " 1 r. 24 nedifr. eft. **söst** till.: (*möjl. för* söft? *jfr* **söftelikhet, söftidhelikhet, söftogher),**

" " " " r. 20 nedifr. läs: *f.*; *Dens., Ark. f. Nord. Fil.* 10: 115.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 607 sp. 1 r. 11 nedifr. eft. **söōter.** till.: **sötter: -a** *Bil* 935.
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 9. till.: taghi söta koo miölk *LB* **11**: 102 *(s. 452).*
„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 92. till.: — (sötasta *för* största: o aldra sötasta oc ömelikasta sorgh *(o maximus et immensus dolor)* *Su* 197.)
„ 608 „ 2 r. 12 nedifr. eft. 1603. till.: paa ten store taa *LB* **14**: 25 *(s. 484).* paa ten lille taa *ib.*
„ 609 „ 1 r. 12 uppifr. *(för* aa fiäl?*)* utgår.
„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **var-tafl.**
„ „ „ „ r. 8-7 nedifr. läs: [*Jfr Mnt.* tabelrunde *och Mht.* tavelrunde *samt Ffranska* table ronde]
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: **täkta-, äro-tak.**
„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **-er.** till.: **takkher** *SD NS* 2: 843 (1414).
„ 611 „ 1 r. 26 uppifr. eft. 12. till.: höka at taka *LB* 1: 94 *(s. 491).*
„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 1301. till.: — *gripa sig an med, företaga. med prep.* upa. tager ther fulkompliga vppa meth eth friit hiärta *FM* 62 (1467).
„ 612 „ 2 r. 21 nedifr. eft. *ib.* till.: honum oc hans aruum allan syn skadha vpräta oc i gen gyua, som han ther i takkher *SD NS* 2: 843 (1414).
„ 613 „ 1 r. 9 nedifr. eft. *med.* till.: hwa som taker sinna kono dotter *MB* 1: 369.
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 32. till.: — *med prep.* vidh. hwa som taker widh sinne samsyster eller halffsyster *MB* 1: 369.
„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. 235. till.: — *fästa afseende vid, bry sig om. med prep.* af. tagh ther af huath tik tekkis *Script. rer. suec.* II. 2: 168 (1436, *gammal afskr.*; *bref af biskop Thomas*). *BSH* 5: 123 (1506), 134 (1506). *Se Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* 23: 348 *f.*
„ 615 „ 1 r. 30 nedifr. eft. **til,** till.: **1)**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 335. till.: **2)** *taga till; söka tillegna sig.* konst är ey byrdhe at bära tak til vm thu thorf *GO* 55; *jfr Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 10.
„ „ „ 2 r. 4 nedifr. eft. **undir-,** till.: **utan-,**
„ 616 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **in-, viþer-taka.**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. läs: **mote-, up-, vald-takare.**
„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. **fäar-,** till.: **väþ-,**
„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: **lut-, up-, var-takilse.**
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **4)** till.: *tal, uttalande, yttrande.* hart är mik thzta walith *(för* talith; *sermo) Ber* 209. —
„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **things-, vidher-, viku-, äptir-,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 116. till.: — *säga, framställa.* för än iak hawer talath mit ärinde *MB* 1: 205.
„ 617 „ 1 r. 9 uppifr. eft. 48. till.: — *genom tal ådraga sig.* tala thik ey synde *Fl* 479.

Sid. 617 sp. 1 r. 26 uppifr. eft. (1509). till.: tale eller wrekkie oppa thenne fforligningh *FH* 5: 158 (1491).
„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 4839. till.: — **tala saman,** *samtala. Bil* 869.
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **for-,** till.: **fore-,**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **vältalande, otaladher.**
„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 143. till.: — **talu rätter,** *m. rätt till talan, rätt att göra anspråk.* widher sigher jak mik ok mynom arwum allan then talu reth, som wi hafdhom ... tel thet sama forscreffna gotz bergh *SD NS* 2: 117 (1409).
„ 618 „ 1 r. 2 uppifr. eft. **sam-,** till.: **sqvalder-,**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **viþer-, väl-, äptir-talan.**
„ „ „ „ r. 4 uppifr. frf. **talare** insätt: **talande,** *m. Jfr* **tiltalande.**
„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs: **for-, kirkio-talare.**
„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **geta-, vädhra-talgher.**
„ „ „ „ r. 15 uppifr. frf. **talning** insätt: **taling,** *f. Jfr* **tiltaling.**
„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: **a-, til-talning.**
„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. (1501). till.: — *om af tamt djurs kött tillredd mat.* mz kräselik mat badhe wil ok tam *Al* 6040.
„ „ „ 2 r. 26-27 uppifr. läs: *scleranthus annuus Lin. Jfr Nathorst, Ark. f. Bot.* 2: 9 *s.* 10 *f.*; *Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 43 *f.*, 58.
„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: *f.?* [*Jfr Isl.* tönn] *hvalrosstand?*
„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **tang** insätt: **tana (thana: -om** *Mecht. Upp.* 23. **taana: -om** *MP* 2: 237. **tåna: -om** *RK* 3: *(sista forts.)* 5194**),** *f.* [*Ä. Nysv.* tåna. *Sv. dial.* tana, tåna] *bindel, linda. Bir* 2: 217. bindande lätlika j linda älla tano sins litla sons händir oc fötir *ib* 4: *(Dikt)* 260. swepte han j tanom *MP* 2: 36. *ib* 237. *Mecht. Upp.* 23. *RK* 3: *(sista forts.)* 5194. och: **tana (-ar),** *v.* [*Sv. dial.* tana, tåna. *Ä. Dan.* taane] *svepa, linda. S. Marg. f.* 2 *v. (enl. Rietz s.* 771*).*
„ 619 „ 2 r. 4 uppifr. frf. **tapper** insätt: **tappa,** *v. Jfr* **uttappa.**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 1410. till.: hans öghon gafuo tara *Fl* 887.
„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **blods-, miol-tar.**
„ 620 „ 1 r. 10 nedifr. läs: **tea (the.** *part.*
„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: **tea sik, 1)** *begifva sig.*
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 5898. till.: **2)** *beropa sig (på).* hwat heller the sich til os äller war fadher äller nokors wars ämbytzmans breff tea *BSH* 1: 143 (1373).
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 464. till.: **thea** *Lg* 1040.
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: *afskr.*); **-is** *KL* 154.
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 51. till.: *pl.* **teedho** *Bo (Cod. B)* 346.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 620 sp. 2 r. 14 nedifr. eft. 51. till.: *Bo (Cod. B)* 346. *Al* 3836.

„ 621 „ 1 r. 16 nedifr. eft. (1408). till.: i skogh ok skiwl, hempom *(för* hompom*)* ok teghom *ib* 720 (1413).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *Jfr* till.: **aker-, korn-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. (1497). till.: *Möjligen torde ordet emellertid böra sättas i sammanhang med ett* **tegher,** *tiotal, och i sådan händelse skulle det kunna betyda: jordrymd af den storlek att derå kan skördas tio kärfvar. Jfr Falkman, Mått och vigt* 1: 174 *f.*; *Thulin, Mantalet s.* 109.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **teghskipt.** till.: — **tegha skipte (teghe-),** *n. andel i till en by hörande äng m. m.* IX lass engh j teghe skipte *DD* 1: 176 (1501).

„ „ „ 2 r. 28 uppifr. läs: 139. **thenkn** *LB* 13: 17 *(s.* 461*)*),

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 327. till.: *ib* 13: 17, 18, 19, 20 *(s.* 461, 462, 463*)*. tha solen är i tz tekn stenbucken *ib* 13: 31 *(s.* 469*)*.

„ 622 „ 1 r. 21 uppifr. eft. *Jfr* till.: **aminnilsa-, bi-, blods-, dyghdha-, forlikilsa-, frids-, handa-, hedhers-, himbla-, himil-, himils-,**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs. **hovuþ-, hädhilsa-, iär-, kors-, kärleks-, lifs-, malata-, malato-, miskunna-, motsighilsa-,**

„ „ „ „ r. 23-24 uppifr. läs: **sigher-, sighers-, siukdoms-, skiolds-, unders-, var-, vidherkännilsa-, vin-, vina-, vins-, vredhis-, älskogha-tekn. — tekna förare,** *m.* = **teknförare.** *MB* 2: 375.

„ 623 „ 1 r. 22 nedifr. eft. *Jfr* till.: **eketelninger,**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. frf. **terz** insätt: **terugher,** *adj. Jfr* **oterugher.**

„ 624 „ 1 r. 8 uppifr. eft. (1407). till.: — **testaments gava,** *f. testamentsgåfva. SD NS* 2: 484 (1412), 687 (1413).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **texter** insätt: **testamentgipt,** *f. testamentsgåfva. DD* 1: 257 (1393, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 504. till.: till ewindalica tiidh *SJ* 289 (1461). till ewerdalica tiidh *ib* 288 (1461).

„ 625 „ 1 r. 19 nedifr. eft. 430. till.: mädhan iak thik kallar ij alla tidher *(oupphörligt) Fl* 389. the thakkadho honum alla tidhe *(mycket?)* ok bedis sidhan orloff at ridha *ib* 1963.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 112. till.: — *gen. ss adv. tidigt. i förbindelsen* tidz nogh [*Mnt.* tide nôch] *tids nog. BSH* 4: 352 (1503).

„ „ „ 2 r. 19 nedifr. eft. *Jfr* till.: **al-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **þingizdagha-,** till.: **þingizdags-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **somars-,** till.: **tärz-, valborgha mässo-, varfru-,**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **vinter-,** till.: **vinters-,**

„ 626 „ 1 r. 28 nedifr. frf. **tidhas** insätt: **tidha,** *v.* [*Sv. dial.* tida] *tima.* tidhä här full hyrä *(för* ful ohyrä?*) Fr (Cod. B)* 74.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. (1510). till.: **thidene** *BSH* 5: 61 (1505).

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 73. till.: — *förhållanden, omständigheter?* epther dy thidene, som nw lägligt är *BSH* 5: 61 (1505).

„ „ „ „ r. 13-10 nedifr. läs: är befrychtendis fast, at theris ondzske . . . far framgangh, vthen ther om tidelighen achtes *FM* 531 (1511).

„ 627 „ 2 r. 5 nedifr. läs: 13, 171, 421, 492; *SD NS* 2: 512 (1412).

„ 631 „ 1 r. 30 nedifr. eft. 126. till.: — *för att beteckna boningsort: i, på.* erik til almawik *SD NS* 2: 516 (1412, *nyare afskr.*).

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. (1425). till.: mik är til vitande vordhit at nakar vil klostrit i thänna forscrefno gozom hindra *SD NS* 2: 654 (1413).

„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. (1506). till.: staar mik ey til görande at iak skal myrdha thetta faghra barn *ST* 337. star til troandhes at the snarlika mista mik *Lg* 3: 679.

„ 632 „ 1 r. 17 uppifr. eft. **nidhan-,** till.: **nidher-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **ovan-, sunnan-, þär-, up-, ut-, utan-, västan-, ä-, än-, östan-, östan sunnan-til.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **til beþas** insätt: **tilbaka,** *se* **baker.** och: **til baka sla,** *v. tillbakaslå.* worde the åther till baka slagne *RK* 3: *(sista forts.)* 6018.

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 102. till.: *Lg* 3: 272.

„ 633 „ 1 r. 12 uppifr. eft. *ib.* till.: **4)** *låta veta, förkunna, meddela.* inghen synnerligh tydende haffuer jak idhert herredöme nw tilbywde *BSH* 5: 584 (1517).

„ 634 „ 1 r. 31 nedifr. eft. *v.* till.: *böja, vända, rikta. med ack. och dat.* at i tilbōghen idher ōron them ärandhom *Lg* 3: 452. *Su* 115.

„ „ „ 2 r. 23-24 uppifr. läs: **(-bōrlige. -bōrligen** *HSH* **24:** 22 (1512)**),** *adv. tillbörligt, på ett tillbörligt sätt, vederbörligen.*

„ „ „ „ r. 22 nedifr. frf. **tilböta** insätt: **tilbörlikhet,** *f.* [*Fdan.* tilbørlighed] *tillbörlighet; skyldighet. HSH* 24: 22 (1512), 34 (1512).

„ 638 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *lägenhet, lägligt tillfälle.*

„ 640 „ 1 r. 25 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: *Jfr Bergman, Stud. i svensk servitutsrätt* 2: 146.

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *(af).* till.: scal . . . ey tiltalan eller noghor tilgang til godzit hawa *SD NS* 2: 833 (1414).

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 163. till.: — *Jfr* **laxa tilganger.**

„ „ „ 2 r. 18 nedifr. eft. 120. till.: — *iordningställa.* tilgiorde syna handha werkiä aff nyo *FH* 2: 57 (1424, *afskr.*).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 641 sp. 2 r. 10 uppifr. frf. **tilhälla** insätt: **tilhäfdha,** *v.* — **tilhäfdha sik,** *tillegna sig, sätta sig i besittning af.* hulkin godz . . . wlff jonsson sik til häfdhat hafde nokor aar vtan lagha doma *SD NS* 2: 754 (1414). *ib* 759 (1414), 832 (1414).

„ „ „ „ r. 17 uppifr. frf. **tilhöra** insätt: **tilhängiare (-hengiäre),** *m. anhängare. HSH* 24: 107 (1517).

„ 642 „ 2 r. 20 nedifr. eft. 511. till.: mannen han seer enkte wtan närwarande tingh, än gudh han seer alt tilkommande *(futura)* oc alt äwärdelikit *Su* 123.

„ 643 „ 1 r. 24 uppifr. eft. (1510). till.: — *kräfva, begära.* tiill kräffwendes och eskendes kwngens hielp *HSH* 24: 105 (1517).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. frf. **tilkära,** *v.* insätt: **til känna giva,** *v.* [*Ä. Dan.* tilkendegive] *tillkännagifva, meddela.* som i mich . . . med eders scriffuilse tiil kenna goffue *HSH* 24: 29 (1512). *ib* 21 (1512). *Snarare emellertid att fatta ss tre ord. Jfr* **giva 7.**

„ „ „ 2 r. 4 nedifr. eft. 487. till.: — *gifva (ngn) tillträde (till), upplåta.* haffwir jak wnth them *(byggnaderna)* oc tillatit minom winom *Bir* 4: 81.

„ 644 „ 1 r. 25 nedifr. frf. **tillidh** insätt: **tilleka,** *v. smeka, behaga, tilltala.* hwat thinge är swa litit tillekande hughenom *(menti alludens)* at thz girnas ey . . . mera än iak *Bir* 1: 141.

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. (1403). till.: *ib* 2: 450 (1411).

„ 645 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 176. till. — *Jfr* **lydha til.**

„ 646 „ 1 r. 12 nedifr. frf. **tilmaka** insätt: **tillöpa,** *v. påkomma, förefalla.* aff clostersins stadga, oc til löpandis ärandom *(negotiis occurrentibus) Bir* 4: 62. *Jfr* **löpa til.**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. frf. **tilnämna** insätt: **tilnäghla,** *v. fastnagla.* iak hängde a korsens galga orörlika til nägldher *(confixus) Su* 195.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: *tillreda, iordningställa.* alt waar til pynthet i ondä motthä med snariste sakt *HSH* 19: 83 (1505). fan ther alt tilpyntidh i godhä motthä fore segh *ib* 84.

„ 647 „ 1 r. 5 nedifr. frf. **tilrädhe** insätt: **tilrykkia,** *v. rycka an, rycka fram.* thz skip som tilröchte mz xxx män thz for mz xx noge färdige tän *RK* 2: 8945.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: *N.* tilræde]

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. *afskr.*). till.: at fornäfnt goþz . . . öfnäs egh äller til räkker *(för* til räkker til *el.* räkker til*)* vpphaldz þy sama sforä lyuse *SD* 5: 564 (1346).

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **til samman.** till.: **tilsamende** *SJ* 326 (1465).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. frf. **tilsea** insätt: **til saman ränna,** *v. rida mot hvarandra, sammandrabba.* omaklika the til saman rände mz the skapt the hafdho ij hände *Iv* 4913. *Jfr* **ränna til saman.** och: **tilsanka,** *v.* — **tilsanka sik,** *samla till sig. Su* 310.

Sid. 647 sp. 2 r. 27 nedifr. eft. **1)** till.: *se till, hafva tillsyn.* loffwade . . . welia tilsee i myn franwara *BSH* 5: 216 (1507). —

„ 648 „ 1 r. 27 uppifr. eft. 68. till.: **5)** *påstå (ngt) om (ngn), beskylla (ngn) för (ngt).* thet skall han migh aldrigh med retthä tilsigä *HSH* 19: 175 (1511).

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. frf. **tilskilia** insätt: **tilskikkilse (tiilskickelse),** *f.? förordnande, bemyndigande. HSH* 24: 36 (1512).

„ 649 „ 1 r. 29 uppifr. eft. 96. till.: — *(skriftligen) tillägga, tillegna.* esbiörn diäkn, som . . . drotningh margarete foghate war i östergötlande, haffdhe tilscreffuat kronoune i swerighe fore konungx tridhiung . . . eena öö, som kallas branäs *SD NS* 2: 724 (1413, *gammal afskr.*). — *tillerkänna, tilldöma.* kännomps vi . . . hafua telscrefuit ok tildömt klostreno vazstenom fraan prestenom ok kirkionne i eghby the samo hws oc iordh . . . som klostrit ther för atte *SD NS* 2: 608 (1413).

„ „ „ 2 r. 12 nedifr. frf. **tilspyria** insätt: **tilsprunda (-adher),** *v. tillsprunda.* fore ena thunna öll tilsprundat *SO* 197.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1514). till.: *Jfr* **spyria til.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **tiilstaa.** till.: **til sto** *SD NS* 2: 512 (1412).

„ 650 „ 2 r. 7 uppifr. eft. 574. till.: *SD NS* 2: 607 (1413).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 145. till.: — *stå till, gifva sitt erkännande el. sin bekräftelse åt. med dat.* at vi . . . sculum varom edh oc ordhom tilsta allaledhis som fore stander scriuat *SD NS* 2: 804 (1414).

„ 653 „ 1 r. 6 uppifr. frf. **tilsätting** insätt: **tilsätiande,** *n. antagande, städjande.* om läre drengia til sätiende *SO* 34.

„ 654 „ 2 r. 1 uppifr. frf. **tilträdha** insätt: **tiltrodha,** *v. rycka fram. ST* 86. *Jfr* **trodha til.**

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. *L.* till.: **1)** *bevisa (ngt) mot (ngn); öfverbevisa (ngn) om (ngt). med dat. och ack.* hanom tz tiltyga medh vitnom *SO* 85. **2)**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 577. till.: — *tjena, hjälpa, vara till tjenst el. hjälp.* enne tuluge människio til thiäna *(subserviunt)* all tingh *Su* 175. huat war thz, som hans alzwaldoghet halp ällir til thiäntte j swa wndirlike gärningh *ib* 269. tha allom androm til thiänar faghor wädherleker *ib* 118.

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **tilthrykkia** insätt:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

tilthrugha, *v. truga, tvinga.* pylatus . . . hafwir mik til thrughat at taka man moth minom wilia *ST* 89.

Sid. 654 sp. 2 r. 23 nedifr. frf. **tilthänkia** insätt: **tilthvinga,** *v. tvinga, nödga.* wore wij tiltwungne ey kunne holla h. nade wart huldskap *BtRK* 372 (1501).

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. (1493). till.: *Jfr* **thänkia til.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 1482). till.: *Jfr* **unna til.**

„ 655 „ 1 r. 20 nedifr. frf. **tilvita** insätt: **tilvirdhas,** *v. refl. värdigas.* wilde eder ädlaheth tiilwördis hiälpa oss medh eth goth ordh tiil waar kära herra *BSH* 5: 129 (1506). *Jfr* **til värdhas.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. *L.* till.: *öfverbevisa;* warder . . . medh twem witnom till witnader *SO* 292. *TS* 24.

„ „ „ 2 r. 22 uppifr. frf. **tilväria** insätt: **til värdhas,** *v. refl. värdigas. BSH* 5: 51 (1505). *Jfr* **til virdhas.**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **väria til.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *v.* till. **1)**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **2)** *bestämma, utse.* haffwir . . . iak nw . . . til ämpnat *(designavi)* min son antiochum edher til konung *MB* 2: 308.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 82. till.: — *Jfr* **ökia til.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *pret.* till.: **tymder** *HSH* 19: 1v (1359).

„ 656 „ 1 r. 26 nedifr. eft. (1362). till.: *HSH* 19: 1v (1359).

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: *stycken. om skinn.*

„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. (1314). till.: *ib* 2: 130 (1292). — *om ål.* eth halfft tymber aal *BYH* 1: 258 (1455). *ib* 257.

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. (1281). till.: *ib* 4: 383 (1334).

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 9073. till.: — *ss tillnamn.* joan timberman *SD NS* 2: 565 (1412).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: *att framköra el. lemna timmer.*

„ 658 „ 1 r. 3 uppifr. eft. 870. till.: — trägge timans, *två gånger. LfK* 70.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **flärdhungs-,** till.: **frestilsa-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **löna-,** till.: **manadha blods-,**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **morghons-,** till.: **motegangs-,**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **sädhis-,** till.: **sökilsa-, tilqvämda-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **þings-, thvingilsa-, vaku-, var-, vara-, vars-, vighilsa-, ämbitis-, örlögs-time,**

„ „ „ 2 r. 30 uppifr. eft. 213. till.: een presta hetta meder een tympp *SO* 104.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: **tin (then** *BSH* 4: 335 (1503), 336**),**

Sid. 658 sp. 2 r. 30 nedifr. eft. 421. till.: *BSH* 4: 335 (1503), 336.

„ 659 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 4059. till.: — *Jfr* **borgha tinnar.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **fyl-,** till.: **hö-,**

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. läs: *L.* **tyande** *LB* 13: 20 *(s. 463)***),**

„ 660 „ 1 r. 31 nedifr. läs: 331; *jfr Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 33 *f.*

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 56. till.: then planeta som byriar nakan dagh, han wardher byria ater attunda stundina, oc fämptanda, oc andra äpter tiwghu *MB* 1: 71.

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 306. till.: thän förste oc thiugonde primsdagh *LB* 1: 95 *(s. 494).*

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. frf. **tiäld** insätt: **tiuva,** *se* **tiugha.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. 389. till.: vplöste israel sin tiäl *(moverunt . . . castra) MB* 2: 25.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **skytta-, ul-tiäld.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *gränssten.* till.: *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 108 (1490). —

„ 661 „ 1 r. 31 nedifr. eft. 14. till.: *Jfr* **siänga to.**

„ 662 „ 2 r. 3 nedifr. eft. 606. till.: som the tolff *(d. v. s. nämden)* och menygha tingz lagh thel stodh vithnade och swore, ath swa j sannen waar *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*).

„ 663 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **tolft** insätt: **tolfri (told-),** *adj. tullfri. BSH* 5: 453 (1511).

„ „ „ „ r. 13 uppifr. läs: **toolffT. tölft** *TB* 73**),**

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: 650. *Jfr emellertid äfven Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 83. ther agher hwariom tolft sina wardhboodh *GS* 25 (1369). *TB* 73. —

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: 650; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 82 *f.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: *urkunder som äro el. med sannolikhet kunna antagas vara*

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: **flärdhungs tolftunger, tylftinger.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: (1414); *jfr SD NS* 2: 828 *not,* 830.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 1003. till.: — *Jfr* **latine tolker.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *tullskrifvare.* till.: hannus tolscrefuare *SD NS* 2: 16 (1408).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 557. till.: — *Jfr* **otomadher.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **(tomosa-. tomes-** *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*)**),**

„ „ „ „ r. 14-13 nedifr. läs: *Tomasdag, 21 december.*

„ 664 „ 1 r. 30 nedifr. läs: *byggnadstomt; efter hvad det synes, stundom närmande sig betydelsen: torp; jfr Thulin, Mantalet s.* 11.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. (1331). till.: äfftir thy tomptana lagho i bynom *ib NS* 2: 807 (1414).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 664 sp. 2 r. 16 uppifr. eft. **aflinga-,** till.: **bar-,**
" " " " r. 16 uppifr. eft. **gildis-,** till.: **hel-,**
" " " " r. 17 uppifr. läs: **äggiar-, ödhe-, ödhis-**
" 665 " 1 r. 9 uppifr. frf. **tomtgarþer** insätt: **tomta (tompta),** *f.* — **tomt.** loth vpp olaff jönssone ena tompta *SJ* 289 (1461). holkan tompta är long lxxxxv (95) alna *ib. ib* 288 (1461). och: **tomte (tompte),** *m.* = **tomt.** huilkan tompte är belåghen vpa skomakere gathw *SJ* 288 (1461). biskopp birgers hus meth tomptan ther nidhan fore *ib* 346 (1468).
" 666 " 1 r. 15 nedifr. läs: **sudher-, tolla-, värn-torn.**
" " " 2 r. 3 uppifr. läs: 446. **torneygh:- eyghit** *Lg* 935.
" 667 " 1 r. 4 uppifr. läs: **traktera (-ar, -adh-er),**
" " " " r. 4 uppifr. eft. tractare] till.: **1)** *behandla, handtera.* swa som han andra illa haffde trakteradh *MB* 2: 308. **2)**
" " " " r. 13 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **3)** *underhandla, stämpla.* han trakterar mz androm hwsenes fiendom *PM* LXII.
" " " " r. 14 uppifr. frf. **tramnasalt** insätt: **trakteran,** *f.* [*Isl.* trakteran] *förehafvande. MB* 2: 320.
" " " " r. 29 nedifr. frf. **trana** insätt: **tran,** *m.* [*Mnt.* trån] *Jfr* **lampo-, siäla-tran.**
" " " " r. 21 nedifr. läs: **(träppa: -om** *MB* 1: 482. **trapa:**
" " " 2 r. 28 nedifr. eft. *teriak.* till.: *Jfr Grön, Chr. Videnskabs-Selskabs Forh. 1907* nr 5.
" 668 " 2 r. 5 uppifr. eft. **1.** till.: *Fl (Cod. B) s.* 80; *jfr Olson, Fr. Filol. fören.* 4: 94.
" 669 " 2 r. 4 uppifr. eft. (1346). till.: är trogendis ath alle sloth och herregaardhe äre beblotthade om folket *HSH* 19: 159 (1506).
" " " " r. 8 nedifr. läs: **van-troa (-tro), väl-troande.**
" 673 " 1 r. 20 nedifr. frf. **troman** insätt: **tromal,** *n.* [*Sv. dial.* tromål. *Ä. Dan.* tromaal. *N.* trumaal] *förtroende, god tro, förlitande på (ngns) redlighet.* thet *(godset)* ... är mic ... vppa rät tromall andwardhat *SD NS* 2: 654 (1413).
" " " 2 r. 27 uppifr. eft. **troman.** till.: en fatig thro thienste man *BSH* 5: 278 (1508).
" 674 " 1 r. 31 uppifr. eft. *afloppstrumma.* till.: *SD NS* 2: 846 (1414).
" " " 2 r. 21 nedifr. läs: 516; *jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 52.
" 675 " 2 r. 25 nedifr. eft. 92. till.: **tree** *Di* 256.
" 676 " 1 r. 14 nedifr. eft. **säghl-,** till.: **thvär-, vidha-, vidhe-,**
" " " 2 r. 8 nedifr. eft. *L.* till.: — **trädhisman,** *m. plöjare? ss tillnamn.* pädhare trädhisman *SD NS* 2: 699 (1413).
" 677 " 2 r. 19 uppifr. frf. **träkapel** insätt: **träkaker (-kaaker),** *m. mindre fästning af trä. BSH* 5: 122 (1506).

Sid. 677 sp. 2 r. 13 nedifr. läs: *el. dyl.; dock kanske snarare: trädstammar)*
" " " " r. 10 nedifr. läs: 179; *Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 94)
" 678 " 1 r. 11 uppifr. frf. **träsmaker** insätt: **träsla,** *v. Jfr* **utträsla.**
" 679 " 2 r. 6 uppifr. eft. **sighers-,** till.: **til-,**
" " " " r. 26 nedifr. eft. **2)** till.: *(söka) styrka,*
" 680 " 2 r. 27 uppifr. frf. **tröstare** insätt: **tröstande,** *n. förlitande.* thän som hauir scriptamalanna suärdh ... vakte at han ey fallir ofmykyt j tröstande a miskunnena *(cadat per præsumptionem veniæ) Bir* 2: 174.
" 681 " 1 r. 18 uppifr. eft. 214. till.: en ärlikin oc tröttir *(för* tröstir*)* brudaswen *Su* 359.
" " " " r. 20 uppifr. eft. *Jfr* till.: **iäm-,**
" " " " r. 28 nedifr. läs: (1439).
" " " " r. 18 nedifr. eft. 289. till.: — *Jfr* **unt-tubba.**
" " " 2 r. 29 uppifr. frf. **tukt** insätt: **tughlika (twglige),** *adv.* [*Ä. Nysv.* togliga. *Skånedial.* tulige, tulie] *långsamt.* the drage gantzske twglige med folchet inthet mer en fot för fot *BSH* 5: 244 (1508).
" 682 " 2 r. 20 nedifr. eft. tunna. till.: *Ags.* tunne.
" " " " r. 5 nedifr. läs: 749, 753 *f.*
" 683 " 1 r. 6 uppifr. läs: **þyn,** *till hvilket ord äfven* tynnor *i denna, efter hvad det synes, mindre noggranna afskrift månhända ursprungligen hört).*
" " " " r. 21 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **läriunga-,**
" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **tuskare** insätt: **tuskan,** *m.* [*Lat.* tuscanus] *Toskan, Tusker, person från Etrurien.* linus ... thu[s]kan at ädhle *(ytalicus de regione Thuscie) Lg* 993.
" " " " r. 31 uppifr. läs: 11. **twa** *SML J* 12: 1; *VML II Kp* 7: 1 *i var.*; *MP* 1: 49;
" " " " r. 30 nedifr. eft. **twa.** till.: **tua** *Bu* 200.
" " " " r. 27 nedifr. läs: (1409); *Fl* 1493, 1847, 2088.
" " " " r. 24 nedifr. eft. **tva.** till.: **tua** *Bu* 200.
" 685 " 2 r. 17 uppifr. eft. *A.* till.: **thvödregth** *BSH* 5: 557 (1516).
" " " " r. 15 nedifr. eft. twėdrechtich] till.: **1)** *oenig.* wart jach twetracthogher ... meth enom godhum manne *SD NS* 2: 750 (1414, *gammal afskr.*). **2)**
" 686 " 1 r. 26 nedifr. eft. *tvegild,* till.: *som betalas dubbelt.* förir ey landbon in sina landskyl innan tomesmesso, wari tvägilt *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*). sither man qwar wm almenningis öra epter martensmessodagh, wari twägilt *ib.* —
" " " 2 r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **umtväka,**
" 687 " 1 r. 9 uppifr. eft. 45. till.: at ... ey ... the thing som uw liwss oc witerlighin ära matte j framlidhande thima warda ewäkelegen *(för* twäkelegen; *dubia) SD* 5: 165 *(öfvers. i hds. sannolikt fr. början af* 1400*-talet).*
" " " " r. 28 nedifr. eft. *Jfr* till.: **luter,**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 687 sp. 2 r. 5 uppifr. läs: twänne *(sannolikt för urspr.* twinne *el.* twinna, *se Olson, Fr. Filol. fören.* 4: 102)

„ 688 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **tygh** insätt: **tybast,** *n.?* [*N.* tysbast, tybast] *tibast, daphne mezereum, Lin. LB* 11: 3 *(s.* 451*)*.

„ „ „ „ r. 5 uppifr. läs: **skrif-, smidha-, värk-tygh.**

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. frf. **tyghilse** insätt: **tygha,** *v.* [*Mnt.* tugen] *anskaffa, köpa. FM* 608 (1513).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: (1473). — *Jfr* **tolft** *samt* **tvä-, þrä-tylftaþer, tvä-, þrä-, þränne-tylfter.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **þrätylfta eþer.**

„ 689 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **tyma** insätt: **tylft-inger (tölt-),** *m. tolftedel.* dimidius attunger vno tølting minus *SD* 5: 628 (1347). *Jfr* **tolftunger.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 738. till.: vendin ater at thörfua oc kasta rätuisan man *ib* 979.

„ „ „ 2 r. 26 nedifr. eft. *f.* till.: [*Isl.* tekja] = **täkt 2?** *i ortnamn.* mina iordhe ... som är ... ingalykkio oc scrifuara-thäkkio *SD NS* 2: 94 (1409).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *nyodling, nybygge.*

„ 690 „ 1 r. 4 uppifr. eft. **pors-,** till.: **undan-,**

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. eft. (1502). till.: *Jfr* **otäme-liker.**

„ 691 „ 1 r. 14 uppifr. frf. **tämpra** insätt: **tämp-er freadagher,** *m.* [*Fdan.* temperfre-dagh. *Jfr Mnt.* temper *och Lat.* quatuor tempora] *fredag näst efter en af qva-temberdagarne (se* imberdagher*)*. vppa tämpir fredagh i fasto *(fredagen näst efter den qvatemberdag som inträffade onsdagen efter första söndagen i fastan) SD NS* 2: 786 (1414).

„ 692 „ 1 r. 24 uppifr. eft. *Jfr* till.: **undirtända,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **täpter. täffter: täfft** *MD* 371. *imperat.* **täp),**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr.. läs: *Jfr* **thvär-, vatn-, vatu-, vägha-täppa.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: **for-, up-tära.**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 35. till.: mic alla mina täring oc wälfordhan vppe halda *SD NS* 2: 593 (1413).

„ 694 „ 1 r. 20 nedifr. läs: **o-töker,** *äfvensom* **af-täker.**

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. läs: **(tyr-. tor-.**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. läs: tyrkände sik mz car-manna kläþom *Bu* 521 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 52*)*.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **(***impf.* **tövadhe. töfdhe** *HSH* **24**: 40 (1516)**),**

„ 695 „ 2 r. 13 nedifr. läs: *så, då.*

„ 697 „ 2 r. 13 uppifr. eft. än. till.: *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 18 uppifr. frf. **þaghar** insätt: **þa,** *se* **þo.**

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. 535. till.: **þaghan** *SR* 14.

Sid. 698 sp. 1 r. 11 nedifr. eft. **spar-,** till.: **tin-, tiäld-,**

„ 699 „ 1 r. 16 nedifr. frf. **þaleþ** insätt: **thal,** *f.* [*Isl.* þöll] *tall.* i en tal *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. frf. **thang** insätt: **than (***pl.* **-ar),** *f.?* [*Jfr Fgutn.* þan *och Ä. Dan.* tan] *sena? diafragma?* här jnnen *(i skyttens tecken)* rader manen offuer thanar *LB* **11**: 8 *(s.* 471*)*.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 4328. till.: kom aldre thz i waar thanka, at han skulle wilia fore eens se waar brodher *MB* 1: 244.

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 108. till.: — *tanke, me-ning.* sigher sanctus augustinus at thässe sighia sannare epter hans thanka *MB* 1: 121.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: *tanke, afsikt, föresats.* ma änga lund nakath hindra wars herra thanka oc wilia *MB* 1: 84. alexander hafdhe

„ „ „ „ r. 27 uppifr. läs: **mis-, um-, örlögs-thanke.**

„ 700 „ 1 r. 16 nedifr. läs: **siäla-, vidher-þarf**

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **tharflös.** till.: — **tharva skogher,** *m. behöflig el. nödig skog.* her pädher skal haffua frij fägongh och swa tarffua skogh *FH* 5: 36 (1466).

„ 701 „ 1 r. 13 uppifr. eft. *Jfr* till.: **þorva,**

„ 702 „ 1 r. 24 uppifr. eft. 164. till.: **tigde** *MD (S)* 272 *(i rimsl. med* sagde*)*.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: þighiande mässa [*ut-tryck, liksom Fdan.* tiende messe, *må-hända bildadt i anslutning till Lat.* te igitur, *efter begynnelseorden benämd bö-negrupp som i den katolska messan före-går konsekrationen; se Du Cange, art. Te igitur; Qvensel, Bidr. t. sv. liturgiens hist.* 2: 16; *Cederschiöld, Göteborgs Han-dels- o. Sjöfartstidn. 1915 n:r* 240],

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. *nattvardsmessa.* till.: *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 452; *Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 766 *f.*

„ 703 „ 1 r. 21 uppifr. läs: *f.*; *Schwartz, Ark. f. Nord. Fil.* 15: 182 *f.*; *Sandfeld Jensen, Dania* 7: 20 *f.*; *Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 16: 253 *f*; *Sv. Ak. Ordb. D* 1445 *f.*

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. **skat-,** till.: **skiplagh-,**

„ 704 „ 1 r. 18 uppifr. eft. *ib.* till.: — vinlik thing, *se* **vinliker.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **sma-, unders-, vär-ulds-þing,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **þings dagher (dhingz-** *SD NS* 2: 653 (1413). **tignx-** *ib* 695 (1413, *på två st.*)**),**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **þägns giäld.** till.: — **thingskoster,** *m.* per ... nouas im-posiciones contra libertatem ecclesiasti-cam et leges patrie introductas, dictas wlgariter snekkiopeninger ... thingxkost et similia *SD NS* 2: 550 (1412). och: **things lagh,** *n.* = **þinglagh.** som

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

the tolff och menygha tingz lagh thel stodh vithnade och swore, ath swa j sannen waar *DD* 2: 19 (1484, *afskr.*).

Sid. 705 sp. 2 r. 25 nedifr. eft. *f.* till.: *aftal,*

" " " " r. 9 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **things lagh.**

" " " " r. 19 nedifr. eft. *äfven* till.: *(de på ting församlade)*.

" " " " r. 4 nedifr. läs: 267; *Sandström, Hist. Tidskr.* 33: 3 *f.*

" 706 " 1 r. 16 uppifr. eft. *ib.* till.: thy fornempda kloster thet sama goz thinghlysa ok skaptfara *SD NS* 1: 107 (1402, *Småland*).

" " " " r. 22 uppifr. eft. *Småland*). till.: *ib NS* 2: 291 (1410).

" " " 2 r. 6 uppifr. frf. **þingvite** insätt: **þingvalder,** *m.* [*Isl.* þingvöllr] *tingsplats. ss ortnamn.* in wermaland parochia thingwalli *SD* 2: 104 (1291). de thingwaldum *ib* 91 (1290). þätta brefuet war giort viþer þinguallä kyrkio *ib* 5: 662 (1347). fäästhin war giordh a lagberghe i thingwallom *ib NS* 2: 404 (1411).

" " " " r. 10 nedifr. eft. 588. till. c (100) fambne trosse, swa tyck som en thwme eller noghet tickere *BSH* 5: 421 (1510).

" 707 " 1 r. 2 uppifr. eft. 48. till.: — *Jfr* **alins-, famns-, fingers-thiokker.**

" 709 " 1 r. 13 nedifr. läs: *m. och f. (jfr LB* 7: 153*)*

" " " 2 r. 4 uppifr. eft. *tjäle.* till.: tha tiällen ganger vth aff jordhen *FM* 230 (1505).

" " " " r. 11 uppifr. eft. **tyäna.** till.: **thäna: -te** *Lg* 981 *(se Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 1: 47*).*

" 710 " 2 r. 2 uppifr. eft. 13. till.: — *abs.* thet *(skeppet)* är ey brath segelredhä . . . ey tiäner thet eller wäl at löpe innan skärs medh *BSH* 5: 583 (1517).

" 712 " 2 r. 31 nedifr. — *Jfr* **klädha thiänista.** utgår.

" 713 " 2 r. 3 uppifr. frf. **thiänliker** insätt: **thiänistoghet (tyensteghet),** *f.* = **thiänistaktoghet.** *BSH* 5: 88 (1506).

" " " " r. 8 uppifr. läs: 24. *n.* **tiänikt** *Lg* 944

" " " " r. 11 uppifr. eft. 278. till.: *Lg* 944.

" 714 " 2 r. 25 nedifr. eft. 76 till.: — *äfven. LB* 8: 137.

" " " " r. 6 nedifr. eft. 229. till.: *Bir* 1: 38, 58 *o. s. v.*, 2: 27, 55, 3: 27, 28 *o. s. s.*, 4: *(Dikt)* 229.

" 715 " 1 r. 24 nedifr. läs: **hvar** (1: 531 *f.*).

" 718 " 2 r. 19 uppifr. läs: **ä þoliker.**

" 720 " 2 r. 23 uppifr. frf. **thorduna** insätt: **thordsmanadher,** *se* **thorsmanadher.** och: **thordskräppa (thör skräppa),** *f.* [*Fdan.* thorthskræppæ, thorskræppæ] *anchusa officinalis Lin. Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 44. bvglosa thz är thör skräppa ällir yxna tungha *LB* 8: 140. *Jfr* **iordhskräppa.**

Sid. 722 sp. 1 r. 30 uppifr. eft. 244. till.: stingande torna *ib* 312.

" " " " r. 7 nedifr. eft. **hiupona-,** till.: **lik-,**

" " " 2 r. 8 uppifr. läs: *Preussen) el. snarare från Tournay (Doornick, i Belgien). — n. tyg från (Thorn el.) Tournay.*

" " " " r. 9 uppifr. läs: 707; *Schlyter, Visby Stadsl. o. Sjörätt s.* 484 *f.*; *Tamm, Nord. Stud.* 37 *f.*

" " " " r. 31 nedifr. eft. *nybygge;* till.: *utbruten by;*

" 723 " 1 r. 6 nedifr. eft. (1408). till.: tijo örtugha land jordh, swa i thorpeno som i bynom *ib* 665 (1413). siw örtughaland iordh oc swa i torpomen som i bynom *ib.*

" " " 2 r. 27 uppifr. eft. **afgärdha-,** till.: **afgärdhis-,**

" " " " r. 28 uppifr. läs: **undir-, ödhe-þorp.**

" 724 " 2 r. 10 uppifr. eft. 72. till.: vna lagena thorsk *BSH* 1: 78 (1365).

" " " " r. 22 uppifr. eft. *månad.* till.: *Jfr Kock, Ant. Tidskr. för Sverige* 16: 3 *s.* 12 *f.; Olson, Appell. subst. s.* 472.

" " " " r. 9 nedifr. eft. *sing.* till.: **thorfdhe: widherthorfdhe** *Ber* 226.

" 725 " 2 r. 30-29 nedifr. läs: *Jfr* **tharva, bethorva.**

" 726 " 1 r. 27 nedifr. eft. 160. till.: — *Jfr* **älskogha thra.**

" " " 2 r. 1-2 uppifr. läs: **silkis-, sma-thradher.**

" " " " r. 25 uppifr. läs: *af lungsot. Jfr Grön, Altnord. Heilk. s.* 108.

" " " " r. 30 uppifr. eft. 352. till.: tu skalth vakte teg aff oköskheth fförti ter aff vanskes och trauis *(för tranis)* kroppen *LB* 14: 11 *(s.* 478*).*

" 727 " 2 r. 27 uppifr. eft. [*Isl.* þrár] till.: *enträgen.* mz innelighe oc thrae bön *Bil* 962.

" " " " r. 28 uppifr. läs: *f. lungsot. Jfr Grön, Altnord. Heilk. s.* 108.

" 728 " 1 r. 12 uppifr. läs: 21. *Med afs. på de två sistnämda formerna jfr Ottelin, Stud. öfr. Cod. Bur.* 1: 30*),*

" 729 " 1 r. 5 uppifr. läs: *härad (hundare)*

" " " 2 r. 3 nedifr. eft. 546. till.: **þre** *VML II M* 26: 16 *(på två st.), Kp* 3.

" 730 " 1 r. 21 uppifr. eft. *pr.* till.: **thrä** *VAH* 24: 323 (1454).

" " " " r. 26 uppifr. läs: 2684; *SD NS* 2: 786 (1414). **tröm** *ib* 788 (1414, *gammal afskr.*); *Lg* 3: 576.

" 736 " 2 r. 14 uppifr. läs: *(för trällinga? dock kanske snarast för träla, se Olson, Appell. subst. s.* 75*)*

" " " " r. 30 nedifr. frf. **þrämänninge** insätt: **þrälyti,** *n.* = **þräskipte.** dömpdom wy . . . xl march til thrälytis fore wäldet wt at gifwa *SD NS* 2: 731 (1413).

" 737 " 2 r. 30 uppifr. eft. **inthrängia.** till.: — **thrängia in upa,** *påtvinga.* jac wil

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ingen trenge eder in oppa then i ecke haffue wele *HSH* **24**: 130 (1518).

Sid. 737 sp. 2 r. 14 nedifr. eft. *b* 4. till.: — **thrängia ut,** *uttränga.* at wi sculum wardha thrängd vt aff waro eghno godz *SD NS* **2**: 571 (1412).

„ 738 „ 1 r. 28 uppifr. eft. *afskr.*). till.: j träkkom *(trol. för* träskom*)* oc dyghiom *(in paludibus) Su* 330.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. (1346). till.: **träthighia** *RK* 2: 2281. **thrätio** *Gr* 282. **thretio** *ib (Cod. D)* 374.

„ 739 „ 1 r. 22 nedifr. läs: **en-, thinga-, äptir-**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. (1409). till.: **trätan** *ib* 526 (1412). **tretan** *ib.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: (1421). **trätton** *SD NS* 2: 663 (1413)),

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **þrättunde** *L.* **trättonde** *LB* 1: 94 *(s.* 492*)*),

„ 740 „ 1 r. 26-5 nedifr. läs: **for-, ut-thröta (-thrötta).**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **o-, ut-thrötter.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: *MB* 1: 59, 350.

„ 743 „ 1 r. 31 uppifr. läs: 22. **thonge: -a** *SD NS* 2: 829 (1414, *gammal afskr.*)),

„ „ „ 2 r. 6-7 uppifr. läs: 384. **thung(h)** *Bir* 1: 9 *(jfr* 403*)*, 115 *(jfr* 404*)*, 147 *(jfr* 404*)*, 148 *(jfr* 404*)*.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: thungh

„ 744 „ 1 r. 15 uppifr. frf. **thungleker** insätt: **thunghördher,** *p. adj. tunghörd, med svårighet hörande.* ey ära hans öron thunghördh *MP* 3: 62.

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 19: 5. till.: **twssen.**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: äru

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 3528. till.: et twssen mark eller tw *BSH* 5: 338 (1509). fore hwart thwsandh tygel *SO* 87.

„ 745 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **thutta** insätt: **thutare,** *m. Jfr* **örna thutare.**

„ 747 „ 2 r. 28 uppifr. läs: **for-, til-, undir-, ut-thvinga,**

„ 748 „ 2 r. 8 nedifr. eft. 282. till.: — *Jfr* **thär thvärt a mot.**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **fran 3.** till.: — **thvärt gen mote,** *prep. gentemot.* thet stenhuset som ligger twärt gen mote sancte gertrude gillestugwnne *SJ* 249 (1456?)

„ 750 „ 2 r. 10 nedifr. eft. 68. till.: om knwth arwidsson waare ekke i sin welmacht, holketh han thy bäther är *BSH* 5: 467 (1511). *Jfr* **bäter, vär.**

„ 751 „ 1 r. 13 uppifr. eft. **þy at 4.** till.: **5)** *efter komparativ försats: så (el. utan motsvarighet i Nysv.).* suåsom then nokot ting hauer, thz han mykit älska, ok wil låta wäl skriua, han leta slöghan ... mästara til thön skript: ty skulu ok suå göre witre kununga ok höfdinga, the sin barn wilia låta nimma dyghd ok snille *KS* 52 (133, 57).

„ 752 „ 1 r. 23 uppifr. eft. *Jfr* till.: **alder,**

Sid. 753 sp. 1 r. 20 uppifr. frf. **þyþiska** insätt: **thydhing,** *f. Jfr* **utthydhing.**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *n.* till.: **thydhist** *SD NS* 2: 492 (1412). **thydhyst** *ST* 362.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 79. till.: **thyst** *SD NS* 2: 721 (1413).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. *Tysk.* till.: *SR* 37, 38.

„ 754 „ 1 r. 10 uppifr. eft. *Jfr* till.: **godh-,**

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *adj.* till.: **1)** *vänlig, som sker i godo.* harald laurensson haffuer giort ett tykkeligt och kärligt skipte medh sinom ... brödrom *SD NS* 2: 532 (1412, *nyare afskr.*). **2)**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: *Cod. Holm D* 4

„ 755 „ 1 r. 26 uppifr. eft. thykker till.: *(urspr. väl* thydher, *se Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 229)

„ 756 „ 2 r. 21 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: **thynn** *SD NS* 1: 685 (1407).

„ 759 „ 2 r. 9 nedifr. eft. **brödhthäghn** till.: — **þäghns bani (þengs-),** *m. L.*

„ 760 „ 1 r. 17 uppifr. läs: **silke-, vaggo-thäkan.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **þäkkelika** insätt: **thäkke,** *n. Jfr* **äptirthäkke.**

„ 761 „ 1 r. 27 nedifr. läs: **(thiäkka: -as** *MP* 2: 255 *(jfr* 274*)*. **-ir,**

„ 762 „ 1 r. 1 uppifr. läs: *person som täcker kolmilor, miltäckare.*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **othäknadher.** till.: — *Jfr* **välthäknadher.**

„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **þän** insätt: **thäkning,** *f. Jfr* **forthäkning.**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: (1346); *Bu* 169, 203.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: (1350); *Bu* 63, 519.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 165. till.: **theet** *BYH* 1: 178 (1377).

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 503. till.: **dän** *BSH* 5: 583 (1517).

„ „ „ „ r. 21-22 uppifr. läs: **þä** *Bu* 415. **thä** *Bil* 657.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: 669; *Bu* 190.

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *var.*; *Bu* 71.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **the** till.: *MB* 1: 48;

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **þu** till.: *VGL I þ* 7: *pr.*;

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 373). till.: **þv** *VGL I þ* 13. **þo** *VML I M* 23.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: 84, 4: *(Dikt)* 260.

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 98. till.: **thees** *Bir* 4: *(Dikt)* 259.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: *var.* **þerä**

„ 763 „ 1 r. 1 uppifr. eft. **thes** till.: *ST* 1;

„ „ „ „ r. 1 uppifr. eft. 3. till.: **thäs** *Al* 9645.

„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. (1501). till.: **tess** *FM* 655 (1516).

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: *nyare afskr.*); *MB* 1: 224.

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 74. till.: **thä** *ST* 10; *PK* 220.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 110. till.: **þär** *VGL I A* 18: 1.

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 414. till.: **þer** *VGL I A* 21: *pr.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 763 sp. 1 r. 28 nedifr. läs: 4: 4; *Bu* 14, 100.
" " " r. 21 nedifr. eft. *pr.* till.: **thy** *SD NS* 2: 696 (1413).
" " " r. 12 nedifr. läs: (1347); *Bu* 7.
" " 2 r. 12 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **dy** *BSH* 5: 61 (1505). **dij** *ib* 568 (1517).
" " " r. 18 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **þän** *Bu* 50.
" " " r. 7 nedifr. läs: (1508). **thöris** *Di* 6;
" " " r. 2 nedifr. eft. 3666; till.: *GS* 28 (1375);
" 764 " 1 r. 7 uppifr. läs: omöghe-
" " " r. 8 uppifr. läs: likit
" 765 " 1 r. 7 nedifr. eft. 55. till.: aff thäs *(trol. för* thän*)* luciferi kärlek som hon til hans hafdhe *KL* 13.
" " 2 r. 29 uppifr. eft. *ib.* till.: thän idhra som vtan synd är *Bo* 159.
" 767 " 1 r. 8 uppifr. eft. (1501). till.: then wppa höghra sidhona *Bir* 4: 107. then wppa winstra sidhona *ib.*
" " " r. 12 uppifr. eft. 101. till.: — thän ... thän, *den ene ... den andre, en ... en annan.* än iak wil göra min wilia, och then sin wilia och then sin wilia *Ber* 117.
" " " r. 29 uppifr. eft. (1509). till.: *c) förstärkande efter ett föreg.* nokor. ey skal nagher then omtwäka thz han ey wili fulkompna sina beskäran *LfK* 125.
" 768 " 2 r. 8 uppifr. eft. 1426. till.: aff all wärldinne oc aff all thäs ödh *Al* 9645. en sokn j finlandh, ther xiiij^c (1400) bönder äre och tess kirkeherre haffwer xx mile wegh j soknebod *FM* 655 (1516); *jfr* 3.
" " " r. 26 uppifr. eft. (1510). till.: *FM* 195 (1504).
" " " r. 31 uppifr. eft. *person.* till.: aff hwem han then pilthen thil läns bädhes han ma honom then ey synia *SO* 16.
" " " r. 22 nedifr. eft. 9). till.: the mine *BSH* 4: 254 (1500).
" " " r. 10 nedifr. eft. (1507). till.: ware frw affton then dyra *SD NS* 2: 525 (1412).
" 769 " 1 r. 27 uppifr. eft. (1513). till.: tz tekn stenbucken *LB* 13: 31 *(s.* 468*)*. — *framför ett ss apposition efter ett annat subst. ställdt subst. i best. form; jfr* 1 *a)*. auicenna ten mestaren *LB* 7: 282. stött ... natskeda ten yrten *ib* 324.
" " " r. 30 uppifr. läs: ängin *och framför ett subst. med el. utan föreg. adj.*
" " " r. 29 nedifr. läs: 1052. *Jfr*
" " " r. 27 nedifr. läs: ängin. *Jfr för öfr. de under* 1 *a β, ba,* 2 c *samt under* **nokor** *och* **ängin** *anf. förbindelserna af* **þän** *med* nokor *och* ängin. — *Jfr* **sa** *(pron.)*, **thera, þy,**
" " " r. 27 nedifr. eft. *Jfr* till.: **sa,**
" " " r. 5 nedifr. eft. 327. — till.: **thänia ut,** *uttänja, utsträcka, genom sträckande pina.* the thando wth hans liikam *MD* 38.
" 771 " 1 r. 17 uppifr. eft. 348. till.: — *part. pret.* **thänkter,** *betänkt, sinnad, besluten.* thet iak ... thänkt är ... erike ingemarsoni ... vplata xiii örislandh iordh i nosta *SD NS* 2: 729 (1413).

Sid. 771 sp. 1 r. 8 nedifr. läs: **up-, upa-thänkia,**
" " 2 r. 28 nedifr. eft. *Præf.* till.: **þässe** *Bu* 415.
" " " r. 19 nedifr. eft. **thässom** till.: *Bo* 129;
" " " r. 17 nedifr. eft. 1: 2. till.: **thässa** *Bil* 353.
" " " r. 15 nedifr. eft. 49. till.: **thennyn** *JP* 166.
" " " r. 1 nedifr. eft. **thenna** till.: *BYH* 1: 173 (1369);
" 772 " 1 r. 17 uppifr. eft. *f.*). till.: **thenne** *Lg* 3: 593.
" " " r. 20 uppifr. eft. (1346). till.: **þässo** *Bu* 145.
" " " r. 28 uppifr. eft. *afskr.*). till.: **þässe** *Bu* 141.
" " " r. 30 nedifr. eft. (1346). till.: **thässe** *ib NS* 1: 429 (1405).
" " " r. 11 nedifr. eft. 12. till.: **þesse** *Bu* 154.
" " " r. 10 nedifr. eft. 196. till.: **þässä** *Bu* 175.
" " " r. 7 nedifr. eft. 196. till.: **þässen** *Bu* 15.
" " " r. 4 nedifr. eft. 9. till.: **thissen** *BYH* 1: 213 (1404).
" " 2 r. 2 uppifr. eft. (1403). till.: **þässön** *VML II Kr* 2: 1 *i var.*
" " " r. 6 uppifr. eft. 1400-*talet*). till.: **tesom** *SD NS* 2: 488 (1412).
" " " r. 8 uppifr. eft. (1401). till.: **tässa** *Lg* 964.
" " " r. 19 uppifr. eft. 49. till.: **thenna** *BYH* 1: 173 (1369).
" 774 " 1 r. 28 uppifr. frf. **þär** insätt: **thännene?** *(pl. m.* **thässyne**), *pron.* [*Jfr Aasen, Ordb., 2 Udg., s.* 104] *den der.* jak vilde at thässyne *(isti)* kändin oc vndirstodhin thäs hälghe anda hita *Bir* 2: 75.
" " 2 r. 24 uppifr. läs: 5: 82.
" 775 " 1 r. 9 nedifr. eft. LXVI. till.: — *Jfr Larson-Högsby, Temporal satsfogning s.* 29 *f.*
" " " r. 9 nedifr. läs: *då,*
" " 2 r. 6 uppifr. eft. 84. till.: — *Jfr* **tha thär.**
" 777 " 1 r. 1 uppifr. läs: 6721. **dher faare** *BSH* 5: 582 (1517), 583),
" 781 " 1 r. 5 uppifr. läs: **alt 2, ä thär til.**
" 782 " 1 r. 14 nedifr. eft. 341. till.: — **thär up for (-op fore),** *adv. deruppför?* the *(bergen)* ära som andre mwrwäggia högha ther kan ängin op fore öghia *Al* 4040.
" 783 " 1 r. 21 nedifr. läs: **þär äptir (-aptir),**
" " " r. 20 nedifr. eft. 30. till.: ther aptir syntis otalike diäfla *Bir* 2: 13 *(jfr* 339*)*.
" 785 " 1 r. 29 uppifr. eft. (1506). till.: **testelikes** *DD* 3: 222 (1484).
" " " r. 30 uppifr. läs: thesligest. *Mnt.* deslikes, desgelikes]
" 786 " 1 r. 4 nedifr. eft. 8539. till.: *Fl* 445.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 786 sp. 2 r. 21 uppifr. läs: *Jfr* **alt-, thy-, þär til-, än-, än tho-þät.**

„ 787 „ 1 r. 28 nedifr. frf. **thökn** insätt: **thöia (töya. -ar),** *v.* [*Isl.* þeyja] *töa.* är thz swa at thz töyar *LB* 13: 21 *(s. 464).*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 278. till.: **tör.**

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. 132. till.: — *om årstid.* tör sommar *LB* 11: 9 *(s. 472).*

„ 789 „ 2 r. 1 uppifr. läs: **bort-, ut-thörkan.**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **þörsta** insätt: **thörskräppa,** *se* **thordskräppa.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *Ber* till.: 83 *(jfr* 298*)*,

„ 790 „ 1 r. 16 uppifr. eft. 1466. till.: *Jfr* **hiärta thyrster.**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **udder** insätt: **uddadher,** *p. adj. Jfr* **thräuddadher.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 4. till.: — mädh ud ok äg, mädh ud äller äg, *se* **äg,** *f.*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *afkläda.* till.: *med ack. och dat.* the grymmasta bödhlana, w förandes mik minom klädhom leffdho mik naknan *Su* 189.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 362. till.: — *med prepositionsuttryck.* wfördhe han sik siälfwir w sinom klädhom *Bir* 1: 30. siälfwir vfördhe han sik aff sinom klädom *ib* 29. vföre sik hon ellir han aff sinom ytra klädhom *VKR* 23.

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 285. till.: *Jfr* **othyrster.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 236. till.: — *Jfr* **othyrstogher.**

„ 791 „ 1 r. 2 uppifr. läs: **smidhio-, tighl-ughn.**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs: **ughns munder**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: 389; **-om** *Gr* 285.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. läs: *afklippt el. afdragen)*

„ „ „ 2 r. 1 nedifr. eft. 92. till.: — **ulvaskytta,** *m. ulfskytt, vargskytt. om person som lägger sig i försåt el. på försåtligt sätt söker angripa.* jach skullä swaa hafft mynä snarar vthä at the wlffuäskytter skullä wäl hadhä *(för* haffuä*)* bidhadh megh *HSH* 19: 171 (1511). *ib* 175 (1511).

„ 792 „ 1 r. 2 uppifr. eft. *ack.* till.: *el. ngn gång dat.*

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. 216. till.: vm lywsom dagh *Lg* 3: 542.

„ 795 „ 2 r. 17 uppifr. eft. *om.* till.: eth skip om c (100) lester ij̶ (150) eller ij[c] (200) lester *FM* 181 (1504).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **up-,** till.: **ut-,**

„ 796 „ 1 r. 1 nedifr. eft. (117, 50). till.: — *Jfr* **tha likoväl um (-om,** *under* **likoväl), tha um.**

„ „ „ 2 r. 17 nedifr. eft. (1512). till.: **2)** *om ock, äfven om, se* **än,** *adv.* **11.**

„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **3)** *indir.*

„ 797 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **umbidhia** insätt: **umbidha (om-),** *v. afbida.* än han hafdhe gudz skipilse om bidhat *MB* 1: 51. — *med gen.* thäs. han wille ey thäs ombidha *MB* 1: 51.

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **vmbodh** *SD NS* 2: 766 (1414); **-bodhe**

Sid. 797 sp. 2 r. 7 nedifr. eft. ummedragen] till.: **1)** *draga omkring (ngn), kringgå.* han . . . vmdrogh thöm *Iv* 3355. **2)**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. läs: **umeghn (om eghn** *L.* **omäghn** *L.* **vmäng** *(ombildning under inflytelse af* **äng**)), *f. L. utjord, jordstycke som ngn eger utom sin andel i byns gemensamma egor. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 662. i allom vmängiom *SD NS* 2: 403 (1411, *gammal afskr.*). *Jfr* **umiorþ, umägha, utiorþ.**

„ 798 „ 1 r. 13 uppifr. eft. 282. till.: *ST* 513. *MB* 2: 268.

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 223. till.: **wndfämia** *ib (Cod. B)* 214; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 14.

„ 799 „ 2 r. 10 nedifr. eft. 9991. till.: — *part. pres.* **umgangande (wn-),** *som är på omgång, som i viss ordning byter om innehafvare? om jord.* swa ath the (ɔ: menigha almogin aff säkkele sokn) honum soldhe . . . en wngangande iordh pa säkila malm *FH* 5: 36 (1466).

„ 800 „ 1 r. 28 uppifr. eft. 50.) till.: — *Jfr* **värulds umganga.**

„ 801 „ 1 r. 29 uppifr. frf. **umgör** insätt: **umgärdha,** *v. omgärda, omsluta.* husit . . . är vmgiärt *(circumsepta)* mz hwassom . . . gaddom *Bir* 1: 41.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *besegra.* till.: *Bu* 494.

„ „ „ „ r. 22 nedifr. frf. **umhughsa** insätt: **umhugha (omhoga),** *v.* — **umhugha sik,** *bekymra sig, oroa sig.* twiffler eller omhoger eder i then motte engte *HSH* 24: 37 (1512).

„ 802 „ 1 r. 20 uppifr. eft. *Jfr* till.: **thär-, utanumkring** *samt*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. frf. **umkringflygha** insätt: **umkringfara,** *v. kringfara, öfverfara.* vmkring farnom *(perlustratis)* flerom skoghom *Bir* 4: *(Dikt)* 239.

„ 803 „ 1 r. 9 nedifr. frf. **umkringvara** insätt: **umkringvafra,** *v. röra sig hit och dit.* — *part. pres. ostadig.* vmkring vafrande j aktinne *Bir* 1: 401. — *Jfr* **vafra umkring.**

„ „ „ 2 r. 19 nedifr. frf. **um mäla** insätt: **um mura (om-),** *v. kringmura, omgifra med murar. Lg* 3: 185.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **mäla um.**

„ 804 „ 1 r. 6 uppifr. eft. **3)** till.: *skifta, byta.* at vy vänligha omskypth haffua *DD Suppl.* 17 (1465). —

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **1)** till.: *skifte, byte.* ath jak haffuer giorth eth venligith omskypthe mz . . . joan olafsson *DD Suppl.* 17 (1465). —

„ 805 „ 2 r. 7 uppifr. frf. **umskodha** insätt: **umskiuta (om-),** *v. skuffa omkull.* här stens fru paa stokholms torgh war om skuttin *RK* 3: 2825.

„ „ „ „ r. 18 nedifr. frf. **umsorgh** insätt: **um-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

smyria, *v. rundt omkring smörja.* än hon *(malört)* warder . . . sudhin mz oleo ok om smördh *LB* 5: 80. han *(senap)* fordriuer . . . lepram mz gamblo vine om smörder *ib.*

Sid. 806 sp. 1 r. 26 nedifr. frf. **umstriþa** insätt: **umstinga,** *v. rundtomkring nedsticka, omgifva med nedstuckna föremål.* ther gardher äro gordhe oc stöör vm stungin *DD Suppl.* 1 (1386). *Jfr* **umstungdher.** och: **umstiälpa,** *v. stjälpa omkull.* wältha skipith vm styälpandis thz *PM* XVI.

" " " " r. 1 nedifr. eft. *p. adj.* till.: *omgifven med nedstuckna föremål.*

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. omstwnght till.: *(för* omstwnghit?*)*

" " " " r. 2 uppifr. eft. (1490). till.: *Jfr* **umstinga.**

" 807 " 1 r. 22 uppifr. frf. **umvarþa** insätt: **umvalla (om-),** *v. vandra omkring.* swa monde han thz berghith om walla *Al* 747s.

" " " " r. 27 nedifr. läs: *RK*

" " " " r. 16 nedifr. eft. *L.* till.: *öfverlägga.* ther är got rådh finna, ther månge witre män um väla *KS* 70 (173, 77). *ib* 17 (43, 18).

" 808 " 1 r. 23 uppifr. eft. 269. till.: — *Jfr* **vända um.**

" " " 2 r. 30 nedifr. frf. **una** insätt: **umäng,** *se* **umeghn.**

" " " " r. 4 nedifr. eft. (1403). till.: **ombewarin: -idh** *ib* 2: 670 (1413, *gammal afskr.*).

" " " " r. 3 nedifr. läs: *ib* 1: 441

" 809 " 2 r. 12 uppifr. läs: **(ondan** *L.*; *BYH* 1: 205 (1397)**),**

" 810 " 1 r. 10 nedifr. frf. **undanfara** insätt: **undanfalla,** *v. falla undan, dö.* at jak vndan fiolle barnlöös *DD Suppl.* 3 (1391, *afskr.*).

" " " 2 r. 26 nedifr. frf. **undankoma** insätt: **undan ila,** *v. skynda undan. RK* 2: 4436.

" 812 " 1 r. 13 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — *ss konj. undantagandes om, så framt icke.* wele i nogon sendha höra saken til rettha, wndan tagith i welie sielffue nepsa then brutit hawer epther laghin, är radh *BSH* 5: 349 (1509).

" " " " r. 26 uppifr. eft. 349. till.: — *Jfr* **taka undan.**

" " " " r. 27 uppifr. frf. **undanvika** insätt: **undantäkt,** *f. undantagande, undantag.* wtan alla vndanthäkt *SD NS* 2: 783 (1414).

" " " 2 r. 25 nedifr. eft. 419. till.: — *Jfr* **vidhunder.**

" 813 " 1 r. 22 nedifr. eft. 5017. till.: — *underlig, konstig, besynnerlig.* visth estu vndherlighen *(heimskr)* än thz tu är gamol *Di* 274.

" 814 " 1 r. 22 nedifr. eft. **under.** till.: **vnner** *BSH* 4: 276 (1501, *samt. afskr.*). **unde** *ÖGL Vaþ* 32: 1.

Sid. 814 sp. 2 r. 19 uppifr. eft. 70. till.: opta är skarlakans hiärta vndhir wadhmals kapo *GO* 327.

" " " " r. 30 uppifr. eft. 54. till.: — *under utseende af.* i farin mykit wille wndher gudhlike wäntu *(sub specie pietatis) Bil* 352. *ST* 46.

" 816 " 1 r. 3 nedifr. eft. **2)** till.: *undertill, på undersidan. FM* 76 (1483, *daniserande*). —

" " " " r. 1 nedifr. eft. 787. till.: **3)** *under, derunder, af mindre storlek.* ther thegane ära vndher *(d. v. s. under det angifna måttet 28 alnar) SD NS* 2: 797 (1414, *gammal afskr.*).

" " " 2 r. 7 uppifr. läs: **hvar-, nidhan-, þär-, up-, ut-undir.**

" 817 " 2 r. 23 nedifr. frf. **undirdanlikhet** insätt: **undirdanliker,** *adj. underdånig.* myn ydmywke vnderdanlige helse forsendt med gudh *HSH* 20: 29 (1506).

" 818 " 1 r. 12 uppifr. frf. **undirduva** insätt: **undirduka,** *v.* [*Jfr Mnt.* underduken] *undertrycka, kufva. RK* 1: *(sfgn)* s. 177.

" 819 " 1 r. 27 uppifr. läs: *underlag, nedersta bjälklag.*

" " " " r. 27 nedifr. eft. (1408). till.: **vndehärashöfdinge: -anom** *SD NS* 2: 774 (1414).

" " " 2 r. 22 nedifr. eft. 99. till.: — *Jfr* **liggia undir.**

" 820 " 2 r. 2 uppifr. eft. 413. till.: — *Jfr* **sla undir.**

" 822 " 2 r. 23 nedifr. eft. 349. till.: klokt wndherstandilse *Ber* 84.

" 824 " 2 r. 9 uppifr. eft. XI. till.: — *bjuda, ålägga. BSH* 5: 583 (1517).

" 825 " 1 r. 30 uppifr. eft. 261. till.: — *med förundran se, med förundrade blickar följa. med prep.* äptir. all iordhen vndradhe äpther dywreth *(admirata est . . . post bestiam) MB* 2: 352.

" " " 2 r. 22 uppifr. läs: 171. **ynckxter: -te** *SO* 153. **ynster: -ti** *VGL II A* 8

" 826 " 1 r. 3 uppifr. eft. 37. till.: *SO* 153.

" " " " r. 10 uppifr. eft. vngfolk till.: *(genom utskrapning ändradt från* vngfölke, *se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* 1: 43*)*

" " " " r. 12 uppifr. frf. **unghöns** insätt: **ungfölke,** *n.* = **ungfolk.** *Bu* 182 *(se föreg. art.).*

" " " " r. 29 uppifr. frf. **unna** insätt: **unlykke,** *se* **olykka.**

" 827 " 2 r. 8 uppifr. läs: **unningia lagh,** *n. pl. L.*

" " " " r. 11 uppifr. läs: *se* **usk, yskia.**

" 828 " 2 r. 23 uppifr. läs: **(wn-. -ar, -adhe),** *v.* **1)** *mottaga (i sitt hus).* wnfangade ikke pelegrimana *PM* LXII. **2)**

" " " " r. 24 uppifr. läs: **3)**

" 829 " 2 r. 11 nedifr. frf. **untledha** insätt: **unt-**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

köpa (wn-), *v. undanköpa, köpa till förfång (för ngn). SO* 20.

Sid. 829 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **utledha.**

„ 830 „ 1 r. 20 nedifr. eft. *daniserande).* till.: — *klargöra, ådagalägga, uppvisa, bevisa?* for then skuld at wi egh maghom wtfara äller for nokon doom koma til ath swara oc vnträtta hwru thetta . . . godz är oss vppakomith *SD NS* 2: 570 (1412).

„ 831 „ 1 r. 3 nedifr. eft. 98. till.: **5)** *öfverlåta, afyttra.* iak . . . vndsätir ok lätir the fornempdha hus ok tompth . . . pädhere hälsing *SD NS* 2: 512 (1412). — *Jfr* **oundsatter.**

„ 832 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **1)** till.: *(med våld) taga (ngt från ngn),*

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. *beröfra.* till.: om jordagodz som untwäldat är i thenna twedrächt fra goda män, och godha qwinnor *BtRK* 97 (1435, *orig.*).

„ „ „ „ r. 19 uppifr. frf. **up** insätt: **unäkta,** *se* **onäkta.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 38. till.: är hwars weyna fra henne *(jorden)* op til himpna, oc ängin stadz nidher *MB* 1: 40.

„ 833 „ 1 r. 23-24 uppifr. **up uti—thär up uti.** utgår.

„ „ „ 2 r. 4 nedifr. eft. 51. till.: — *i afbetalning på.* hafwer anders olafson gifwit oppa thässa for:da päninga ena koo om iij mark ok ij spen korn *SD NS* 2: 812 (1414).

„ 835 „ 1 r. 26 uppifr. läs: **här-, ovan-, þär-, utan-upa.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. **2)** till.: *tillfalla, komma i (ngns) besittning.* hwru thetta . . . godz är oss vppakomith *SD NS* 2: 570 (1412). *ib* 650 (1413), 654 (1413). **3)**

„ 836 „ 1 r. 23 uppifr. frf. **upa sla** insätt: **upa skriva,** *v. (skriftligen) påstå (ngt) om el. emot (ngn), beskylla (ngn för ngt).* thet han mich och mynä kïre husfrwe oförskyllat oppaa scriffuit haffuer *HSH* 19: 175 (1511). *Jfr* **skriva upa.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. frf. **upa sämia** insätt: **upa stinga (vppo stingha),** *v. påtända (eld). RK* 2: *s.* 333.

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. frf. **upbegynna** insätt: **upa vagha (oppa-),** *v.* — **upa vagha sik,** *våga sig, utsätta sig.* som sik willo oppa wagha oc mz thik fara i hardha stridha *Al* 10178. och: **upa äskia,** *v. yrka, begära. med gen.* thäs. sigendis sig velie göre eder rede . . . när i tess oppaa eskendis vorde *HSH* 20: 290 (1510). — *framställa begäran (om inträde i ett skrå).* om mikelmesso skal han (ɔ: huilken i wart embethe sijn eghin man wil wardha) vpa äskia *SO* 48.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. (1409). till.: iak haffde thättä . . . gootz vpbwdith mynom näästhä arffwingiä vppa thröm sooknastämpnä *ib* 786 (1414).

Sid. 837 sp. 1 r. 10 uppifr. frf. **upboa** insätt: **upblöta (op-),** *v. smälta; uppmjuka.* opblötthe *(liquefecit)* oc widher qwekte min bedröffuelika hogh *Su* 92.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: *Bo* 128; **-ilsom** *Bir* 4: 311 *(jfr* 529*)*.

„ 838 „ 2 r. 13 uppifr. eft. (1510). till.: — *Jfr* **pänninga upbyrdh.**

„ 842 „ 1 r. 20 nedifr. eft. (1407). till.: — *betala (skadeersättning).* opfylla them al skadha oc skadhgäl *SD NS* 2: 648 (1413); *jfr* **4.**

„ 843 „ 1 r. 29 uppifr. *af* utgår.

„ 844 „ 2 r. 7 uppifr. eft. upphaf. till.: *Fgutn.* uphaf.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 37. till.: **3)** *början, företagande.* huilke dagha ther nyttelike ära til alt ophoff *LB* **1:** 93 *(s.* 490*)*. *ib* 94 *(s.* 491*)*, 95 *(s.* 494*)*.

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **4)**

„ 845 „ 1 r. 6 nedifr. eft. (1407). till.: iak skal hafua biärgning ok vphäldä til mat . . . aff klostreno *ib* 2: 645 (1413).

„ 846 „ 2 r. 14 uppifr. eft. **höghia up,** till.: **uphöva,**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **upkalla** insätt: **uphöva,** *v.* [*Fdan.* ophøve] *upphöja.* tha vore lögn vphöfuat oc heder oc ära forsmad *MD* 172 *m.* och: **upin (uppin),** *se* **opin.** samt: **upinbar (uppinbar),** *se* **opinbar.**

„ 849 „ 2 r. 10 uppifr. eft. (1401). till.: jönis opläninge *ib* 2: 585 (1413).

„ 850 „ 1 r. 5 uppifr. eft. (1509). till.: — *Jfr* **löpa up.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **upnyia** insätt: **upnappa,** *v. plocka upp.* at hon . . . them *(axen)* vpnappe *MB* 2: 210.

„ 851 „ 2 r. 20 uppifr. eft. 223. till.: — *Jfr* **här-, thär-uppe.**

„ 852 „ 2 r. 1 nedifr. frf. **upredha** insätt: **uplöghia,** *v. upplöja.* jak skal thin stadh lata nidhir slaa oc ödhö läggia . . . oc iak skal lata han vp plöghia oc saa ther byug vth j *ST* 93.

„ 853 „ 2 r. 18 uppifr. eft. 77. till.: **3)** *resa sig, upprättas. FM* 133 (1502, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1511). till.: *Jfr* **ridha up.**

„ 854 „ 2 r. 22 nedifr. frf. **uprivilse** insätt: **uprivilsa (opriwelssa),** *f.* = **uprivilse.** *MP* 3: 99.

„ 855 „ 1 r. 13 nedifr. frf. **uprätta** insätt: **uprät,** *adv., se* **uprätter.**

„ 856 „ 2 r. 11 uppifr. eft. *tillsyn?* till.: *seende uppåt? Jfr Hellquist, Xenia Lideniana s.* 105 *f.*

„ 857 „ 1 r. 25 nedifr. eft. 234. till.: *Jfr* **skiuta up.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **upsla** insätt: **upskörta,** *v. uppskörta.* prestane som baaro gudz arch stodho vppa törre iordinne, midwakt

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

j iordanis flodh vp skörttade *(accincti)* *MB* 2: 9.

Sid. 857 sp. 2 r. 7 nedifr. frf. **upspringa** insätt: **upspotta (op-** *LB* 4: 340. **-sputta** *ib* 3: 153**)**, *v. uppspotta, uppspy, utspy. LB* 3: 153, 4: 340.

„ 858 „ 2 r. 30 uppifr. eft. 155. till.: — *part. pret. uppstående.* är förscrifne källaren hwälffdher medh vpstanden sten *SJ* 274 (1459).

„ 859 „ 1 r. 4 uppifr. eft. 289. till.: dyurit som vpflygher *(för* vpstygher *el.* vpstigher; *ascendit)* w haffs dyupit *MB* 2: 349.

„ „ „ r. 17 uppifr. eft. 28. till.: *Jfr* **stigha up.**

„ „ „ r. 30 nedifr. eft. 48. till.: — *Jfr* **stinga up.**

„ „ „ r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **stöta up.**

„ „ „ r. 5 nedifr. eft. 231. till.: — *Jfr* **svälgha up.**

„ 860 „ 2 r. 26 uppifr. eft. 162. till.: ware frw affton then dyra, huilken hänne vptaghilse kallas til himpna *SD NS* 2: 525 (1412). *ib* 526 (1412).

„ 861 „ 1 r. 18 nedifr. frf. **uptäppa** insätt: **uptändilse,** *n. pl.? tändande; låga, eld. bildl.* idhkelikin thes hälgha anda hiti ok vptändilse *(inflammatio) Bir* 1: 390. *ib* 4: 106. han hauir vptändilse oc tho annorled än then helghe ande gör til kärlek lughande *MP* 2: 123.

„ „ „ r. 1 nedifr. frf. **upvardha** insätt: **upvaka (op-),** *v. uppvakna.* om mornen aarla han sidan opuaker *RK* 2: 8682. och: **upvakna (opp-),** *v. uppvakna, vakna.* tha han opp waknade *Va* 13. *MB* 2: 91. *Lg* 3: 166, 360. the kwnno ekke likamlika oppwakna aff bwller ällar rop *ib* 393. — *bildl.* thera samwit . . . skulu wpwakna *Bir* 4: 42.

„ 862 „ 1 r. 17 uppifr. eft. 254. till.: — *egga, reta.* op väkkia ormana til hänna fordärff *Bil* 1019.

„ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 14. till.: — *Jfr* **välla up.**

„ „ „ r. 7 uppifr. eft. 333. till.: *Jfr* **vända up.**

„ „ „ r. 13 uppifr. eft. *L.* till.: *uppodla.* dygdenna örthegardher, huilken thu nyleka opörkat haffuer *Su* 31.

„ „ „ r. 22 uppifr. eft. 137. till.: *Jfr* **äta up.**

„ „ „ r. 19 nedifr. eft. 127. till.: vtbläser han alla the sielenä wr sik *LfK* 238.

„ 863 „ 1 r. 10 uppifr. läs: *Jfr* **hvar-, ut-ur.**

„ „ „ r. 27 nedifr. eft. 1412). till.: — **urfegdha bref (orfeidha breeff),** *n. skriftlig förbindelse att ej öfva fientlighet el. utkräfva hämd. SD NS* 2: 786 (1414).

„ 865 „ 2 r. 7 nedifr. läs: órvæna,

„ 866 „ 1 r. 1 uppifr. frf. **usal** insätt: **urätta (or-),** *adv.* = **afätta.** til thäs thz waldith gik orätta *(Cod. A* affätta 263*) MB* 1: *(Cod. B)* 552.

Sid. 866 sp. 1 r. 3 uppifr. eft. 10143. till.: **vsol** *Bir* 2: 78.

„ „ 2 r. 4 uppifr. läs: **osäl, väsal.**

„ „ „ r. 7 uppifr. läs: 561. **yskir** *ib* 547. **ysker** *ib.* **önsker** *ib (Cod. A)* 212, 213. *dat.* **onskom** *Fr* 1988. **önskom** *ib (Cod. D).* **ynskom** *MP* 5: 49; *de tre sistnämda formerna kanske snarare att föra under* **yskia** *f.*),

„ „ „ r. 19 uppifr. eft. 1988. till.: — *Jfr* **yskia,** *f.*

„ „ „ r. 30 nedifr. läs: **(wsulheet. ysällheth** *BSH* 5: 175 (1507)**),**

„ „ „ r. 27 nedifr. läs: 145. **yselika** *Su* 191. **yslega** *MB* 2: 308

„ 867 „ 1 r. 6 uppifr. läs: 87. **3)** *för att beteckna att man gifver ngt från sig el. att ngt kommit från ngn: ut.* sither man qwar wm gengerdh epter stempnodagh . . . böthe iii öra ok wt *(d. v. s. utbetale)* gengerdena *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*). *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 674. **4)** *ut,*

„ „ „ r. 18 nedifr. eft. 2394. till.: — **ut fran,** *prep. alltifrån, ända ifrån.* wt fran siön wätur *SD NS* 2: 664 (1413).

„ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 10. till.: — **uti innan,** *prep. Jfr* **thär uti innan.**

„ 868 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 272. till.: — *Jfr* **thvärt ut mädh. — ut pa,** *adv. Jfr* **sudher ut pa.**

„ „ „ r. 11 nedifr. eft. (1409). till.: — vara ut til ända, *vara fullt afslutad.* tha the tingelsen waar vt til ända *RK* 2: 8919.

„ „ 2 r. 2 uppifr. eft. *från.* till.: gongandes moth henne lonkt wth wr stadhen *Lg* 3: 569.

„ 869 „ 1 r. 22 uppifr. eft. (1497). till.: — *Jfr* **sätia utaf.**

„ „ „ r. 27 uppifr. eft. **vta** till.: *Bir* 4: 409 *(jfr* 529*)*;

„ „ „ r. 9 nedifr. eft. (1349). till.: utan skogh, *se* **skogher.**

„ 871 „ 1 r. 1 nedifr. eft. 853. till.: — **utan at,** *adv. utomlands.* ath the alzinthet salth kwnne ffaa vthan aath *HSH* 20: 185 (1507).

„ 872 „ 1 r. 6 uppifr. eft. 116. till.: hwat hellir hon i klostrit gifs älla hon wte blifuer meth androm systrom, som wtan til i klostirgardhenom standa *SD NS* 2: 701 (1413).

„ „ 2 r. 11 uppifr. läs: **utarmer,** *A) adv.* [*Isl.* útarmeirr] wtärmer *MELL Kg* 3: 1 *i var. B) prep.? utanför.*

„ „ „ r. 16 uppifr. eft. *B* **1.** till.: — *Jfr* **ytermer.**

„ 873 „ 1 r. 8 uppifr. frf. **utbredha** insätt: **utborgha,** *v. utlåna. ST* 490, 491. *Jfr* **borgha ut.**

„ „ 2 r. 15 uppifr. frf. **utbyrþis** insätt: **utbyrdhing? (-böringh),** *f.? utbäran-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

de. theres kolare skulu kola IIII mila för V lispund medh wthböringhen *(för* wthköringhen?*)* *DD* 1: 168 (1499, *afskr.*); *jfr Sommarin, Arbetareförh. vid sv. bergverk s.* 46.

Sid. 874 sp. 1 r. 13 uppifr. eft. 387. till.: — *draga bort, begifva sig bort.* the . . . bidhia han vtdragha *(Cod. A* draghas wt 193*)* oc fara annars stadz at boa *MB* 1: *(Cod. B)* 546.

„ „ „ „ r. 19-18 nedifr. läs: **utdödher,** *p. adj. af döden bortryckt.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *området.* till.: *SD NS* 2: 701 (1413).

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 202. till.: — *Jfr* **thär ute.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 66. till.: *Jfr* **thär ute for.** — **ute um,** *prep. Jfr* **thär ute um.**

„ 875 „ 1 r. 3 uppifr. eft. 189. till.: *Jfr* **standa ute, utstanda.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. *L.* till.: **1)** *utfå, utbekomma. SD NS* 2: 861 (1414). **2)**

„ 876 „ 1 r. 4 nedifr. eft. (1442). till.: — *utgå, sträcka sig.* then gaardhin . . . som ligger mällan efreko rika gaardh ok almänningen, som wtgaar meth pädhars geslings gaardh nidhir i ana *SD NS* 2: 507 (1412).

„ 877 „ 1 r. 11 nedifr. eft. **utgiuta sik,** till. **1)**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 104. till.: **2)** *vara omåttlig.* var ey girugir j huarie ätan oc vtgiut ey tik ouir allan mat *(non te effundas super omnem escam) MP* 1: 267.

„ 878 „ 1 r. 12-13 uppifr. läs: *utbetala, gälda.* ut gialda þät guþi louas *Bu* 5 *(se Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur* 1: 26*)*. ffor then

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **utgärþis** insätt: **utgärdha bonde,** *m.* = **utgärdhis bonde.** *Hist. Tidskr.* 27: 168 (1352, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: *GS* 22 (1352, *nyare afskr., se K. H. Karlsson, Hist. Tidskr.* 27: 167 *f.*). *ib* 23.

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. frf. **uthava** insätt: **uthala,** *v.* han pläghar mz söte tungo tala mz siin ordh opta en man wt hala *Al* 2688.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **hava ut.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *egor?* till.: *Jfr Bergman, Stud. i sv. servitutsrätt* 2: 30.

„ 879 „ 1 r. 25 nedifr. eft. 226. till.: — *bortkasta, låta fara, uppgifva.* allom gudz räddogha vtkastadhom *SD NS* 2: 833 (1414).

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. 46. till. — *komma ut, spridas.* ther ryktedh ther aff wtkome *BSH* 4: 196 (1495).

„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **utkriera** insätt: **utkrama (-kramma),** *v. utkrama, utpressa. PM* LI.

„ 880 „ 2 r. 27 nedifr. frf. **utlagha** insätt: **utköring?** *f. utkörning, se* **utbyrdhing.**

Sid. 881 sp. 1 r. 20 nedifr. frf. **utliþa** insätt: **utletilse (-isse),** *n. pl. undersökning(ar).* epter manga oc flere grwndelige raad och wtletisse *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*).

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. 235. till.: *SD NS* 2: 705 (1413).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **utlokka** insätt: **utliva,** *v. genomlefva.* the sit liffwerne swa wt liffwa *Al* 7265.

„ 882 „ 1 r. 16 nedifr. eft. *L.* till.: *biltog, fredlös.*

„ „ „ 2 r. 3 nedifr. eft. **-lensker.** till.: **-landzker: wthlandzkom** *SD NS* 2: 695 (1413).

„ 883 „ 1 r. 1 uppifr. läs: *land (el. landskap).*

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 2420. till.: *Jfr* **läsa ut.**

„ 884 „ 1 r. 29 nedifr. eft. vare till.: *(nec aliquid singulare in me præferre volui)*

„ 885 „ 1 r. 28 uppifr. frf. **utroþer** insätt: **utrivare?** *m. arbetare som utrifver (rakar ut kolen ur) en kolmila. Se Sommarin, Arbetareförhållanden vid sv. bergverk s.* 18 *f.* hwar kolare skal haua halwan fämtä skiþärä. haluän þriþiä thäkkilsäman. oc en vtspisärä *(för* vtrivärä?*)* *SD* 5: 638 (1347).

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. 135. till.: fik jemsköt helso som han saa clädhit wt väct *(för* wt räct*)* *Bil* 302.

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 162. till.: — *Jfr* **rätta ut.**

„ 886 „ 1 r. 12 nedifr. eft. *r.* till.: **1)** *se utåt, skåda ut.* ä yw sparlekare wi wt sem ä yw wislekare *LfK* 144. **2)**

„ 887 „ 2 r. 9 uppifr. läs: 207 *(öfvers.),*

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **utskyldis byr** insätt: **utskylda,** *v. ss utskyld erlägga, skatta.* huilken II godz aarligha vtskyldä j landh geldh III marker oc VIII örtogar peninga *FH* 5: 51 (1467).

„ 888 „ 2 r. 8-7 nedifr. läs: **utspisare,** *m. bergverksarbetare som (åtminstone delvis) uppbär sin aflöning i utspisning el. proviant, statare. Se Sommarin, Arbetareförhållanden vid sv. bergverk s.* 18 *f.*

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *ib.* till.: *Jfr* **utrivare.**

„ „ „ „ r. 3-1 nedifr. hwar—638. utgår.

„ 890 „ 1 r. 19 uppifr. eft. *r.* till.: **1)** *låta utgå, utanordna.* tesse . . . summa sölffwer iach vtstadde aff riichit tiil hans nades gangn *HSH* 24: 50 (1516). **2)**

„ 891 „ 1 r. 28 uppifr. läs: (1409). *part. pret. n.* **wttryght** *SD NS* 2: 228 (1409). **withröght** *(för* **wtthröght***)* *ib* 785 (1414)**),**

„ 892 „ 1 r. 1 nedifr. eft. 147. till.: *Jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 234.

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. 265. till.: — *Jfr* **vidhas ut.**

„ 893 „ 1 r. 23 nedifr. läs: **(-vraka. -räka** *L.***),**

„ 894 „ 1 r. 26 uppifr. läs: **utvälilsa höghtidh**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

(wtualilse höktidh *Gr (Cod. D)* **403),**

Sid. 894 sp. 1 r. 1 nedifr. eft. *lidande.* till.: *Jfr Pipping, Stud. i Nord. Fil.* VIII. 1 *s.* 71 *f.*, 81.

" " " 2 r. 18 nedifr. frf. **uthet** insätt: **utöva,** *v. vara verksam (i), öfva sig (i), hängifva sig (åt).* at jak ey weet wm jak ... nakon dagh wtöffde j aldra dygdhenna gerningom swa gudhelika ... som jak skulde *Su* 240.

" 895 " 1 r. 3 uppifr. läs: 256; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 45.

" " " 2 r. 19 nedifr. eft. 94. till.: *Den urspr. texten har i st. f.* vadha iidh *troligen haft* vadha; *Cod. C har* tolkän wadhä, *jfr* **vaþe 2;** *se Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. och Blanzefl. s.* 4; *Ark. f. Nord. Fil.* 32: 228 *f.* — **vaþa kast,** *n. L.*

" 896 " 1 r. 16 nedifr. eft. 33. till.: kärdhe ... herra knuther ... biscoper i lyncöpunge, wppa biscopsholman i skeninge ok wppa hans wadha *SD NS* 2: 780 (1414).

" " " " r. 14 nedifr. eft. (1350). till.: wnte ... allan sin ägholot ij lägharbo watha *BYH* 1: 200 (1389).

" " " " r. 10 nedifr. eft. *pl.* till.: *L.*

" " " 2 r. 26 uppifr. läs: **(vatmals-** *SD NS* 2: 827 (1414). **wanmals-.**

" 897 " 1 r. 18 uppifr. frf. **vagga,** *f.* insätt: **vafre,** *m.* [*N.* vavre] *vacklande el. ostadig person.* *ss tillnamn.* lego ... earo wafræ vnum equm rubeum *SD* 2: 130 (1292).

" " " " r. 18-19 uppifr. läs: *VGL* XIII.

" " " " r. 22 uppifr. eft. *L.* till.: — **vaggo thäkan,** *n. vaggtäcke. Urk. fr.* 1350 *(eft. meddelande af Riksarkivarien E. Hildebrand).*

" " " 2 r. 24 uppifr. frf. **vaghan** insätt: **vagha lidh,** *n.* = **vaghlidh.** *Upplands lagmansdombok 1490—94 s.* 103 *(på tre st.).* dömandis the förnämpda vj alna vagalid altiid open standa fran qwärnen oc nider i salta siöin *ib* 104. sex alne wageledh *ib* 111 (1493).

" " " " r. 19 nedifr. läs: **konungs-, vaghalidh,** *äfvensom* **vaghnledh.**

" 898 " 1 r. 7 uppifr. eft. **strids-,** till.: **örlögs-,**

" " " " r. 12 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr emellertid Westman, Ark. f. Nord. Fil.* 19: 322 *f.*, *äfvensom* **byvanger.**

" " " " r. 27 uppifr. läs: (1478). dömpde jak fornempde dam ok wognledh op ok fornempde sämiä stadogh ok fasthe om fornempde hwtthä ok wognledh thom i mellom hollendes *ib* 271. *Troligen står emellertid* voghnledh (woghn-) *på alla tre ställena för* vogh- *el.* vaghlidh.

" " " " r. 30 nedifr. eft. *is.* till.: hvilikin man sum e hawär gildävak *(för* gildä vak*)* firi sinum durum *SR* 15.

" " " " r. 25 nedifr. eft. **-ar.** till.: **uakär** *ÖGL Kr.* 7: *pr. (på två st.; jfr Tamm, Uppsalastudier s.* 28*).* **waker** *Di* 138. **uaker: opuaker** *RK* 2: 8682.

Sid. 898 sp. 2 r. 10 uppifr. läs: *MB* 2: 388. *EG* 66. — *Jfr* **and-, nat-, natta-vaka.**

" " " " r. 16 uppifr. eft. 135. till.: — *nattligt samqväm.*

" 901 " 2 r. 19-20 uppifr. läs: **dura-, hästa-, porta-, siänga-vaktare.**

" " " " r. 28 uppifr. läs: **vaktogher (-ig),** *adj. varsam, försiktig?* vhörsom aff hierthet ok vill och vaktig i alle sine ordh *LB* 14: 18 *(s.* 481*).* *Jfr* **atvaktogher.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. 210 *f.* till.: *Jfr* **utval?** *m.*

" 902 " 1 r. 18-19 uppifr. läs: **man-, ut-val.**

" " " " r. 20 uppifr. frf. **valborgha dagher** insätt: **val,** *adj.* *Jfr* **sival.**

" " " " r. 24 nedifr. frf. **vald** insätt: **valborghis (-burgis),** *subst.* = **valborgha mässa.** epter valburgis *BSH* 4: 4 (1471, *samt afskr.*).

" " " " r. 21 nedifr. eft. 67. till.: **wäld: wälz** *VGL IV.* 14: 11.

" " " " r. 18 nedifr. eft. 2542. till.: **vell** *VGL II J* 4.

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. *afskr.*). till.: meth vald oc väriande hand *SD NS* 2: 833 (1414).

" 903 " 1 r. 25 uppifr. eft. 4685. till.: — *hand, händer, besittning.* konungin gifui flores vald *(för* i vald*)* swa mykith gull hon var for sald *Fl* 1822; *jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 158.

" 904 " 1 r. 29 uppifr. eft. 2123. till.: **woller** *Di* 182.

" " " " r. 31 nedifr. eft. 1407. till.: **wylt** *MD* 507.

" " " " r. 16 nedifr. eft. 289. till.: **woldhat** *BSH* 3: 153 (1464).

" 905 " 2 r. 3 uppifr. frf. **valdare** insätt: **valdan (walen),** *f. vållande, förvållande.* huat örlug eller blodzgytelse hende kan, är alt i the danskes walen *BSH* 5: 89 (1506).

" " " " r. 28 uppifr. eft. **3)** till.: *med makt,*

" " " " r. 29 uppifr. eft. *egenmäktigt.* till.: hwar nakat land *(är)* vallelica haldit *(potestative ... occupata est) Bir* 4: 360.

" " " " r. 27 nedifr. eft. 253. till.: — *Jfr* **väldelika.**

" " " " r. 19 nedifr. eft. 411. till.: *Jfr* **väldelikhet.**

" " " " r. 17 nedifr. eft. 26. till.: **wald: gräswald** *ST* 201, 346.

" " " " r. 14 nedifr. läs: (1285). *ack.* **waldä: hiordwaldä** *SD* 4: 78 (1328, *gammal afskr.*). *dat.* **wallom: thingwallom** *SD NS* 2: 404 (1411). **waldum: thingwaldum** *SD* 2: 91 (1290)**),**

" " " " r. 13 nedifr. eft. *vall,* till.: *gräsbevuxen slätt,*

" " " " r. 5 nedifr. eft. 1796. till.: — *om tingsplats.* thaa ... her swanthe nielsson

Digitized by Google — Original from PRINCETON UNIVERSITY

. . . hulth landztingh med oss paa vallen vedh thwna kyrkio *HSH* 20: 71 (1506).

Sid. 905 sp. 2 r. 3 nedifr. eft. **3)** till.: [*Jfr Mnt.* wal]

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **gräs-,** till.: **hardh-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **svina-, thing-, vigh-, vighi-, vighis-valder.**

„ 906 „ 1 r. 2 uppifr. frf. **valdföra** insätt: **valdfästa,** *v. L.*

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **valdgipt (voldgifft),** *f.?* [*D.* voldgift] *skiljedom.* bude wij . . . maans piks moder . . . tiil eth medell oc voldgifft *BSH* 5: 363 (1509). —

„ „ „ „ r. 21 uppifr. läs: **valdgiva (waald-** *HSH* 19: 172 (1511). **vold-. vol-** *BYH* 1: 277 (1480)),

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. (1512). till.: *BYH* 1: 277 (1480). *HSH* 19: 172 (1511), 173 (1511).

„ 907 „ 1 r. 23 nedifr. läs: **valfter,** *se* **hvälva.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. *vallmo.* till.: *Jfr Fries, Ark. f. Bot.* 3: 14 *s.* 45.

„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. 35. till.: the hwitha walmogan gör söpn *ib.*

„ 908 „ 2 r. 28 nedifr. läs: **be-, o-van.**

„ 909 „ 1 r. 20 uppifr. eft. 3. till.: nw wndfördhe han hona man hördhe j thera wona *(der det kunde vara anledning att förmoda dem befinna sig?)* aff bambor och basun swa lithit bang *Fr (Cod. B)* 2348; *jfr* **4.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 97. till.: letar sidhan alla vana om ther vare naghar smugha op a ther hon matte genom ga *Iv* 4538; *jfr* **2.** *Jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 257 *f.*; *Dens., Fr. Filol. fören.* 4: 95.

„ 910 „ 1 r. 9 nedifr. eft. (1495). till.: *HSH* 19: 48 (1505).

„ 911 „ 2 r. 26 nedifr. frf. **vandväter** insätt: **vandsäghn (wantzsegen),** *f. invändning. BSH* 5: 499 (1512).

„ 912 „ 1 r. 9 nedifr. frf. **vanförsla** insätt: **vanföre,** *n.* [*Fnor.* vanfœri] *vanförhet, oförmåga att röra sig, skröplighet. BSH* 5: 146 (1507).

„ „ „ „ r. 5-4 nedifr. läs: **1)** *fält, mark, i ortnamn.* vna cum prediis meis in hærnunge hvitævang & tuskøium *SD* 1: 510 (1276); *jfr* **2.** — *område.*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. *ib.* till.: — *Jfr* **byvanger.**

„ 913 „ 2 r. 5 uppifr. läs: **sidhvänio-, syndavani.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. frf. **vanke** insätt: **vanka (-ar),** *v.* [*måhända eg. samma ord som föreg.; Sv. dial.* vanka, *D.* vanke] *vanka, vara att få.* her wanker och ganska twnth til sölffwer *DD* 1: 226 (1516, *eft. afskr. hos Langebek*).

„ 916 „ 1 r. 26 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bort-,**

„ 917 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 294. till.: haffue vanskelug arme *LB* 14: 21 (*s.* 482).

„ „ „ „ r. 29 uppifr. läs: [*D.* vanskelig]

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 79. till.: ffaanger vanskelig soth *LB* 14: 23 (*s.* 483); *jfr föreg. art* **3).**

Sid. 920 sp. 1 r. 28 nedifr. eft. *v.* till.: [*Fdan.* vanelske] *kärlekslöst behandla.*

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. *råämne?* till.: *utkast?*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *r.* till.: [*Ä. Dan.* vanære]

„ „ „ 2 r. 14 nedifr. läs: **vighands-, orlöghisvapn.**

„ 921 „ 2 r. 26 nedifr. eft. **vor.** till.: *med art.* **woringh** *LB* 3: 192 *(jfr s.* 152*).*

„ 922 „ 1 r. 28 uppifr. läs: aar); *jfr Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s.* 11.

„ 924 „ 1 r. 31 uppifr. eft. 2342. till.: **vera** *SD NS* 2: 512 (1412).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 449. till.: **aaru** *SD NS* 2: 847 (1414).

„ „ „ 2 r. 20 nedifr. eft. *afskr.*); till.: *NS* 2: 490 (1412);

„ 926 „ 2 r. 4 uppifr. eft. *b γ* till.: — *i pres. konj. disjunktivt i förbindelse med följ.* **äller.** thu skalt ekke astunda . . . thins jämcristins godz thz wari hws ellir akir ellir nokot annat aff allo thy honom til höre *ST* 479. *Jfr* **vara sik.**

„ 927 „ 1 r. 11 nedifr. eft. **vara ivir,** till.: **1)** *närvara, vara närvarande.* thesse waro ower tha bytit giordhis *SD NS* 2: 858 (1414). **2)**

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. *Jfr* till.: **bort-,**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. läs: **nä-, när-, saman-, umkring-vara,** *äfvensom* **borto-, fyr-, na-varande (-värande).**

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *Jfr* till.: **vanvara.**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. läs: **vara (vära** *L.*)**,** *f.* [*Isl.* vera] *L.*

„ 928 „ 1 r. 9 uppifr. frf. **varardher** insätt: **varande,** *n. Jfr* **närvarande.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Li* 11; *BGG* 299 *o. s. v.*

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 44. till.: **warde** *BGG* 299, 303 *o. s. v.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 526. till.: *pl. nom. m.* **vurdhne** *Bil* 326.

„ 929 „ 2 r. 19 uppifr. eft. 388. till.: — *gå, aflöpa. opers.* han swardhe et ordh thes wardh hanom wärr *RK* 2: 2548. hwa tha bidde honom vard vär *ib* 3927.

„ 930 „ 1 r. 19-18 nedifr. läs: **ful-, ny-, vidhervordhin.**

„ „ „ „ r. 15-14 nedifr. *impf.*—280 utgår.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: 6223; *snarare att föra till* **virþa.**

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. 192. till.: äy worder *(Cod. B* vaarder 332*)* han hwat men i äre *ib* 143; *möjl. att föra till* **virþa.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: (1507); *de tre sist anf. språkprofven snarare att föra till* **virþa.**

„ 931 „ 1 r. 5 uppifr. läs: **um-, up-, ut-varþa,** *äfvensom* **virþa.**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. frf. **varþlös** insätt: **vardhilse,** *n. pl.? Jfr* **andvardhilse.**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. **(värnäþä-)** utgår.

„ 932 „ 1 r. 18 nedifr. eft. (1474). till.: — **vargha pänningar,** *m. pl. afgift utgående ss*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

lösen för vargskinn som erläggas i skatt till kronan? *Jfr* **ikorna pänningar.** *SD NS* 2: 550 (1412).

Sid. 933 sp. 2 r. 25 uppifr. frf. **varkun** insätt: **varing,** *f.* *Jfr* **vidhervaring.**

" 935 " 1 r. 26 nedifr. eft. 355. till.: bliffwer nogith varmare i vädrith *HSH* 20: 110 (1507).

" 936 " 2 r. 22 nedifr. eft. *Helsingland*). till.: *BtFH* 1: 127 (1464, *på två st.*).

" " " " r. 18 nedifr. eft. 141. till.: dömpde iac thät skipthe waruct oc fast *Upplands lagmansdombok 1490—94 s.* 10. huadh man taa bögynner thz skal raskelik ändes oc ey varigth bliffue *LB* 14: 32 (*s.* 487).

" 937 " 1 r. 3 uppifr. eft. *vassrör.* till.: i siöö och wassa *SD NS* 2: 333 (1410). skal hwar före sino landhe haffwa wassa oc wärka *ib* 580 (1412-17, *gammal afskr.*).

" " " " r. 4 uppifr. eft. *m.?* till.: — **vassaskyrdh,** *f. skärande el. skördande af vass, rättighet att skära vass.* om siögongh och wassaskyrdh *SD NS* 2: 333 (1410).

" " " " r. 13 uppifr. frf. **vat** insätt: **vasse,** *m.* *Jfr* **landvasse.**

" " " " r. 11 nedifr. eft. (*på två st.*). till.: **wating** *LB* 3: 94 (*jfr s.* 148).

" " " " r. 5 nedifr. eft. *art.* till.: **watnzins** *MB* 1: 124.

" " " 2 r. 1 nedifr. eft. **almännings-,** till.: **almännis-,**

" 938 " 1 r. 10 uppifr. eft. **biug-,** till.: **ekelöfs-, ekeäple-, endivie-,**

" " " " r. 12 uppifr. läs: **syro-, yrta-, öghnavatn.**

" " " 2 r. 22 nedifr. eft. vatngangr] till.: **1)**

" " " " r. 19 nedifr. eft. (1507). till.: **2)** *urinens gång.* scorpio er thz viij tekn thz regere blädren och bakstacken och vatn gaangen och blodh gaangen *LB* 14: 13 (*s.* 479).

" 939 " 1 r. 19 uppifr. frf. **vatnrum** insätt: **vatnrinnilse (-rynnelse),** *f. aflopp för vatten, rätt att leda vatten?* *Se* **vatnrynnil.**

" " " " r. 28 uppifr. läs: *afledande; dropprum. Jfr Bergman, Stud. i sv. servitutsrätt* 2: 101 *f.*

" " " " r. 28 nedifr. eft. wathn rynnel till.: (*för* -rynnelse?)

" " " 2 r. 30 nedifr. läs: **adhal-,**

" " " " r. 17 nedifr. frf. **vatukar** insätt: **vatuhamar,** *m. hammare som sättes i rörelse genom vattenkraft.* ena smidio medh wathuhambar *BSH* 4: CXXVIII (1466).

" 940 " 1 r. 15 nedifr. eft. *m.?* till.: [*Ä. Nysv.* vatuöst]

" " " 2 r. 26 uppifr. eft. 28. till.: **woxer** *Di* 126.

" 941 " 1 r. 1 uppifr. eft. *o. s. v.*). till.: warin (*för* waxin; *crescite*) oc ökens oc fyllen iordhrike *MB* 1: 172.

Sid. 942 sp. 1 r. 4 uppifr. läs: **ful-, half-, siälf-, väl-vaxin, välvaxter.**

" " " " r. 9 nedifr. läs: thera växte (*urspr.* ther a växte? *se Olson, Ark. f. Nord. Fil.* 32: 231 *f.*)

" " " 2 r. 15 uppifr. läs: vei. *Jfr Pipping, Stud. i Nord. Fil.* VIII. 1 *s.* 81; *Olson, Appell. subst. s.* 372]

" 943 " 1 r. 16 nedifr. läs: *m.?*

" " " " r. 9 nedifr. eft. 873. till.: then siätte primsdagh är nyttelik til all weydhespil *LB* 1: 94 (*s.* 491).

" " " " r. 4 nedifr. läs: *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe. -te),**

" " " " r. 2 nedifr. eft. 312. till.: hon vepte fran mik allan lughan mz sinom (*för* sino) mantolsköte *Bil* 934.

" " " 2 r. 8 uppifr. eft. 148. till.: tha ma bröderschapit hanom ey wegras eller synias *ib* 102.

" " " " r. 23 nedifr. eft. **ofveker.** till.: — *svag, mild, icke sträng.* en klöch och weech vinter *LB* 11: 9 (*s.* 472).

" 944 " 1 r. 1 uppifr. frf. **vela** insätt: **vel (weel),** *f.* i änne weel (*annan läsart:* ätil) konne ey mera vaara *MD* 381; *jfr* 351.

" " " " r. 10 uppifr. frf. **velnas** insätt: **veligher,** *adj.* [*Sv. dial.* velig] *fjantig, enfaldig.* tz barn tha födis tz vardher vellikt och swakt enfollokth och kranckeliigit aff sigh *LB* 7: 92.

" " " " r. 31 nedifr. frf. **venga** insätt: **vendisker,** *adj.* [*Mnt.* wendisch] *Vendisk.* til wesmar, rostockh, straalswndh eller andhre vendiske städher *FM* 459 (1510).

" " " " r. 8 nedifr. frf. **veningsvisa** insätt: **venings sanger,** *se* **vinnings sanger.**

" " " 2 r. 9 uppifr. eft. 269. till.: *Jfr* vestimentum dictum vep *BtFH* 1: 409 (1516); *jfr* **1.**

" 945 " 1 r. 25 nedifr. läs: *sig, el. för att beteckna att ngt eger rum i ett föremåls omedelbara närhet: vid.*

" " " " r. 21 nedifr. eft. (1409). till.: thet sin jak . . . häredhz thingh hiolth met thöm aff wemo aff finska rätten widh kirkionne widh sokn stuffunne *FH* 2: 44 (1418).

" " " 2 r. 24 uppifr. eft. 1742. till.: — *vid, med.* samanfögh öghnabrunnena aff hualenom vidh thina öghna bryne mz starkasto biki *Bir* 2: 5.

" " " " r. 28 uppifr. eft. 173. till.: slo alt hofwodhit sundir vidh stenana *KL* 362.

" 947 " 1 r. 29 uppifr. eft. (1347). till.: the vildo badhe widh (*Cod. A* hos) äro blifua *Fr* (*Cod. B, C, D, E, F*) 1654.

" 948 " 1 r. 22 nedifr. eft. (5, 2). till.: — *Jfr* **bak-, bredh-, in-, iämt-, lika-, nidher-, ovan-, sunnan-, upsidhis-, ut-, utan-, västan-, östan-viþ (-viþer).**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 948 sp. 2 r. 6 uppifr. eft. 67. till.: *Jfr* **bredh-, þär-, utan-, östan-viþ (-viþer).**

" " " " r. 24-25 uppifr. — *Jfr* — **up-viþ (-viþer).** utgår.

" 949 " 2 r. 22 uppifr. läs: 4: 87. **vädher: vädh** *FH* 6: 94 (1496)**),**

" " " " r. 23 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bar-,**

" " " " r. 21 nedifr. läs: **sma-, tighl-viþer.** *Jfr äfven* **in-, ränne-, tunno-viþer.**

" " " " r. 20 nedifr. eft. *vedbrand.* till.: at hugga widhabrandh *Sundelius, Norrköpings minne s.* 22 (1384).

" " " " r. 17 nedifr. läs: (1450).

" 950 " 1 r. 13 nedifr. eft. (1407). till.: **3)** *öfverbevisa. TB* 78.

" " " " r. 12 nedifr. frf. **viþerbo** insätt: **vidherbliva,** *v.* **1)** *qvarblifva, förblifva.* hwar hon tha tiltaks oc tilskipas ther scal hon widhirblifua til sin dödh *VKR* 45. **2)** *behålla, fortfarande besitta.* dömpde jac clostreno i wazstenom stadhlica vidher bliua thet sama goz *SD NS* 2: 707 (1413). *ib* (1413). at behalla oc vidherbliua en gard, som callas syftersbodha *ib* 734 (1413).

" " " 2 r. 23 uppifr. frf. **vidherdel** insätt: **vidherböta,** *v.* [*Jfr Mnt.* wedderboten] *skaffa sig hjälp med (ngt), hjälpa sig med?* alla fastana the köt fornöta the hade ey fisken wider böta *RK* 2: 7659.

" " " " r. 24 nedifr. läs: [*Fdan.* vederfare. *Jfr Mnt.* weddervaren]

" " " " r. 19 nedifr. eft. *del.* till.: *SD NS* 2: 766 (1414).

" 952 " 1 r. 2-1 nedifr. läs: weddergelt. *Jfr Isl* viðgjöld]

" 953 " 1 r. 24 uppifr. läs: 428, 429, 610, *äfvensom Ordbok s.* 697;

" " " " r. 18 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *med dat.* i huwudhbrefueno, huilko thätta warth breff är widherhängth *SD NS* 2: 768 (1414).

" " " 2 r. 1 uppifr. eft. (1508). till.: — *ställd, lottad.* tha waro iwdha wär widh kompne, än nakre andre män *MB* 1: 450. *ib* 452.

" 955 " 1 r. 3 uppifr. frf. **viþerlagh** insätt: **viþer köpas,** *v. refl. ÖGL Vins* 6: 4; *HelsL þ* 8: 1; *MELL Eghn* 20, 21: 1.

" " " " r. 31 uppifr. eft. *ib.* till.: *Jfr* **ledhas vidher.**

" 956 " 2 r. 17 nedifr. eft. *betala.* till.: hwes herra wlf jonsson ey fullelica vidharlagt vare for thet fornempda godz *SD NS* 2: 754 (1414).

" 960 " 1 r. 19 uppifr. eft. 286. till.: — *Jfr* **styggias vidher.**

" " " " r. 7 nedifr. frf. **viþersätia** insätt: **vidhersäghning,** *se* **vidhersighning.**

" 963 " 1 r. 10 nedifr. eft. *Nerike*). till.: *ib* 632 (1310).

" 964 " 1 r. 15 nedifr. frf. **vidhervili** insätt: **vidhervaring,** *f.* — **vidhervarings man,** *m.* = **vidhervaru man.** widherwaringxmän: andris i weppi oc laurenz i nybile *SD NS* 2: 518 (1412, *Uppland*). *ib* (1412, *Uppland*). och: **vidher varna,** *v. varna. Ber* 261. *Jfr* **varna vidher.**

Sid. 964 sp. 2 r. 6 nedifr. eft. 82. till.: *Jfr* **utvidhilse.**

" 965 " 1 r. 17 uppifr. frf. **viþopin** insätt: **vidhning,** *f. Jfr* **utvidhning.**

" " " 2 r. 26 nedifr. eft. *stridsför,* till.: *stridbar,*

" " " " r. 18 nedifr. eft. 26. till.: **wya** *MD* 443.

" 966 " 1 r. 27 nedifr. eft. 175. till.: thz wigda öfflätit *(hostia consecrata) Su* 278.

" " " 2 r. 26 nedifr. läs: 2; *Jfr Olson, Appell. subst. s.* 38.

" 968 " 2 r. 11 nedifr. eft. 62. till.: **vka: -er** *SD NS* 1: 636 (1407, *på två st.*; *daniserande*).

" " " " r. 2 nedifr. läs: 163; *jfr emellertid äfven Hänninger, Fornskånsk ljudutveckling s.* 31 *f.*]

" 969 " 1 r. 23 uppifr. eft. 523. till.: lagdhom wi them sex vikna dagh *SD NS* 2: 766 (1414).

" " " " r. 29 uppifr. eft. **paska-vika.** till.: — **vikublasande,** *n. så mycket (malm) som blåses el. smältes i veckan. Jfr Olson, Appell. subst. s.* 437. os ther fore lika gywa som andre dandhemen oppa bergene giwa af wikwblasandhe *DD Suppl.* 47 (1441-47).

" " " 2 r. 14 uppifr. eft. *qvist af salix.* till.: *Jfr Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1235, 1245 *f.*

" 970 " 1 r. 10 uppifr. läs: **gul-, ivir-, iärn-, pännings-, skippunds-vikt (-väkt),**

" " " 2 r. 31 nedifr. läs: 310; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 59.

" " " " r. 29 nedifr. läs: *f.*; *måhända bör dock* wild *här snarare tolkas i öfverensstämmelse med* **6**, *se nedan; jfr Wadstein, Sv. Landsm.* XI. **6**: 35 *f., äfvensom* **afl 3.**

" " " " r. 10 nedifr. eft. 314. till.: — (?) *GO* 381; *se ofvan under* **4.**

" 971 " 2 r. 16 uppifr. eft. 1434. till.: **3)** *som söker vara till behag, vänlig, söt, inställsam?* vill och vaktig i alle sine ordh *LB* 14: 18 (*s.* 481).

" 972 " 2 r. 18 nedifr. läs: *f.*; *se emellertid äfven Olson, Appell. subst. s.* 401. *Jfr* **ilz öke.**

" 973 " 1 r. 30 uppifr. eft. (1505). till.: **wili** *RK* 2: 5863.

" 974 " 1 r. 27 uppifr. eft. 328. till.: sik affhaldha aff all thing vtan thz ena ther man minzt wilia äpthir haffwir *LB* 1: 93 (*s.* 490); *jfr* 1, 7.

" " " 2 r. 14 uppifr. läs: **synda-, umvändilsa-, vidher-, vranglikhets-, vreþs-, älskogha-vili.**

" " " " r. 20 uppifr. eft. 97 *f.*; till.: *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 40;

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 975 sp. 1 r. 3 uppifr. eft. 280). till.: **wilett** *RK* 3: *(sista forts.)* 5898.

" " " 2 r. 28 uppifr. eft. 231. till.: ville böndherne slagith them oppo halssen *BSH* 5: 301 (1508); *jfr* **8.**

" " " " r. 15 nedifr. eft. 2627. till.: hurw mon thz wilia wara at tw wilt mik enkte swara *MD* 128.

" 976 " 2 r. 19 uppifr. eft. viliandes till.: *(möjl. att fatta ss gen. af ett subst.* **viliande,** *n. vilja, se Kock, Sv. Landsm.* XV. 5: 61*)*

" 977 " 2 r. 1 nedifr. eft. (1497). till.: fore . . . langha wilieliga tienist *BGD* 2: 29 (1457).

" 978 " 1 r. 10 nedifr. eft. 1303. till.: **-kör** *SD NS* 2: 801 (1414); *SJ* 326 (1465).

" " " " r. 1 nedifr. eft. (1502). till.: hauer jach . . . latith hengia mit incighle . . . for thetta breff meth friit wilkör och godhan wilia *SD NS* 2: 801 (1414).

" 979 " 1 r. 23 nedifr. eft. 130. till.: *SD NS* 2: 570 (1412).

" " " 2 r. 1 uppifr. frf. **villa** insätt: **vilkore,** *n.* [*Mnt.* willekore] = **vilkor 1.** meth godhom wilia och frit wilkore *SD NS* 2: 801 (1414).

" 981 " 1 r. 8 nedifr. läs: *SD NS* 1: 22

" " " " r. 7 nedifr. eft. 291. till.: **winnas** *SD NS* 2: 846 (1414).

" 982 " 2 r. 1 nedifr. eft. 264. till.: — *Jfr* **sävin.**

" 983 " 2 r. 29 uppifr. läs: *vinqvist, vinranka.*

" 984 " 1 r. 19 nedifr. eft. 658. till.: bölian wäxer fore wädher ok wind *Al* 3059.

" " " " r. 16 nedifr. eft. *vindsvåning.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 419, 422. eth stenhws . . . mädh windh stufw kamarom gatubodh kornhws oc twem källarom *SJ* 117 (1443).

" " " " r. 4 nedifr. eft. 592 till.: *och Fdan.* vindlandsfare *SD* 1: 703 (1251, *afskr.*)

" " " 2 r. 28 nedifr. eft. 37. till.: thu min son . . . swa fagher oc wään, at alla egiptolandz iomfrwr standa i swalom oc windöghom *(discurrerunt super murum)*, hwar som thu komber farande *MB* 1: 266.

" 985 " 1 r. 19 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **källara-,**

" 986 " 2 r. 29 nedifr. eft. *v.* till.: *egna sin omsorg åt (ngt), besörja.* ville iach thet gerna vinlagt och giort *HSH* 24: 36 (1512).

" " " " r. 8 nedifr. frf. **vinmoster** insätt: **vinman (wiin-. wyn-),** *m.* [*Fdan.* vinman. *Mnt.* winman] *vintappare, vinskänk, vinhandlare. Jfr Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 15 *f. ss tillnamn.* staphan wiinman *SD NS* 1: 554 (1406). tyle wynman *SJ* 326 (1465); *jfr* vm alle then win och drök som tyle haffuer hantert oc vttappet i kelleren *ib.*

" " " " r. 2 nedifr. frf. **vinna** insätt: **vinna,** *f. Jfr* **sävinna.**

" 987 " 1 r. 22 nedifr. eft. *bestå,* till.: *vara vid makt,*

Sid. 988 sp. 1 r. 26 nedifr. eft. *afskr.*). till.: hördom wi honom allregh . . . wonnin til nakra sak *SD NS* 2: 747 (1413).

" " " 2 r. 21 nedifr. eft. winningz saangh till.: *(ändradt fr.* weeningz saangh*)*

" 989 " 1 r. 14 nedifr. läs: **o-, värulds-vinskaper.**

" " " " r. 9 nedifr. läs: **vinskedh,** *se* **vindskeþ.**

" " " 2 r. 28 nedifr. frf. **vinter** insätt: **vintekn (wiin-),** *n.* = **vina tekn.** *Bil* 82.

" 990 " 1 r. 30 nedifr. läs: 187; *Lyttkens, Sv. växtnamn s.* 1420 *f.*

" " " 2 r. 29 nedifr. frf. **vipa** insätt: **viole bladh,** *n. blad af viola odorata Lin. koll.* viole bladh stöt mz honagh *LB* 4: 354.

" " " " r. 23 nedifr. eft. *impf.* till.: **wirthe** *MD* 433.

" " " " r. 22 nedifr. eft. 231. till.: **wordhe** *Di* 280. **worde: misworde** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279; **mis worde** *ib* 3: *(sista forts.)* 4390.

" 991 " 1 r. 20 uppifr. eft. 231. till: inte wordhe han hwart han redh *Di* 280.

" " " " r. 25-24 nedifr. läs: **van-virþa (-vyrdha), tilvirdhas,** *äfvensom* **hedhervirdher;** *jfr ock* **varþa (-ar, -aþe).**

" " " 2 r. 8 nedifr. orden *eg. värdering.* utgå.

" " " " r. 8 nedifr. läs: **1)** *värdering, uppskattning.* epther fyra beskedhelegha dandhemanna skatning ok wörningh *DD Suppl.* 47 (1441-47). — *uppskattning, självuppskattning.* offstoor wördhning fäller ok sik *Al* 3566. **2)** *värde?*

" " " " r. 6 nedifr. läs: **3)**

" 992 " 1 r. 6 nedifr. läs: **4)**

" " " 2 r. 4 uppifr. läs: **5)**

" " " " r. 8 uppifr. läs: **6)**

" " " " r. 26 uppifr. frf. **virk** insätt: **virdsker (wirdzsker: -a** *Sv. Riksarchivets pergamentsbref* 1: 417 (1378). **wirdhsker: -a** *ib* 373 (1376). **wirtsker: -a** *ib* 335 (1374), 372 (1376). **wirtzsker: -e** *ib* 2: 60 (1385). **wirzsker: -e** *ib* 343 (1398); **-a** *ib* 1: 155 (1361). **wirszsker: -a** *ib* 50 (1352). **wirsker. werdzker: -a** *ib* 218 (1366). **versker: -a** *ib* 304 (1371). **värsker: -e** *ib.* **värzker: -e** *ib* 218 (1366)**),** *adj. Värendsk. i best. form ss tillnamn.* hwilkit iak haffde pantsat . . . päthare wirska *SD NS* 2: 307 (1410).

" 993 " 2 r. 26 uppifr. eft. **wisser).** till.: **wisser** *(möjl. komp.) MD (S, Cod. B)* 211; *se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 12.

" 994 " 1 r. 4 nedifr. eft. 172. till.: **7)** *säker, pålitlig, fullgod.* til en sichran oc wissan pant *SD NS* 1: 257 (1403, *på två st.*). hans ordh skal wara en wissare *(Cod. B* wisser, *sannolikt den rätta läsarten, se Hjelmqvist, Till Schacktafvels lek s.* 12*)* pant *MD* 211.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 994 sp. 2 r. 2 uppifr. läs: **ful-, o-vis,** *äfvensom* **visso.**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: *Mnt.* wis, wise

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: *Jfr* **glädhis-, leks-, lofs-, strids-, venings-, älskogha-, älskogs-visa.**

„ 995 „ 2 r. 31 nedifr. eft. **for-,** till.: **undir-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: **be-, undir-visan.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. frf. **visdomber** insätt: **visare,** *m.* *Jfr* **bref-, vägh-visare.**

„ 996 „ 1 r. 29 uppifr. eft. 28. till.: *Jfr* **ovishet.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **be-,** till.: **undir-,**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. frf. **visitera** insätt: **visirska,** *f.* *Jfr* **brefvisirska.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. frf. **visla** insätt: **viska,** *f.* dömdes wtöffuer all soken sak til iij m. för thz the haffde icke sin wisko fierdogh *BtFH* 1: 187 (1507). dömdes wtöffuer all soken sak til iij m. for theris wisko *ib* 248 (1508).

„ „ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 227. till.: *Jfr* **röse-visla.**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. frf. **vissa** insätt: **visning,** *f.* *Jfr* **a-, be-, undir-visning.**

„ 997 „ 2 r. 8 uppifr. eft. 225. till.: the vissado striid *MD* 327.

„ „ „ „ r. 15 uppifr. läs: *Jfr* **ater-, for-vissa.**

„ 998 „ 1 r. 22 uppifr. eft. **in-,** till.: **iula-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. frf. **visthus** till.: **vistan,** *f.* *Jfr* **ovistan.** och: **visteliker,** *adj.* *Jfr* **samvisteliker.**

„ 999 „ 1 r. 27 uppifr. eft. *medvetande,* till.: *sans,*

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 911. till.: alt sit vit han ater fik *Iv* 2224.

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. **sam-,** till.: **skiäla-,**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 1: 3. till.: **wither: jnwither** *PM* XLIII.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 574. till.: **veest** *Gr* 270.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. 111. till.: **väest** *Gr* *(Cod. D)* 361.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **visto** till.: **wiisto** *RK* 1: 2152.

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 624. till.: dioclecianus fik vita vm crisogonum *Bu* 489.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 315. till.: awännir fik witha sin son kristiu *Bil* 618.

„ 1000 „ 1 r. 31 nedifr. eft. 171. till.: han wiste sik änga wärio *KS* 30 (76, 32).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 851. till.: thet skal gudh wita *SD NS* 2: 747 (1413).

„ „ „ 2 r. 24 nedifr. eft. 93. till.: — vita sit sinne, *vara vid sina sinnen.* *Fl* 464.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. 5765. till.: verter *(för* veter*)* mith besthe *BSH* 5: 165 (1507).

„ 1001 „ 1 r. 31 uppifr. läs: **for-, fore-, in-vita,** *äfvensom* **o-, van-vitande.**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **-ir.** till.: **uitär** *ÖGL ES* 16: 2 *(jfr Tamm, Uppsalastudier s. 28).*

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *pl.* till.: **witto: awitto** *Bo* 172; *MB* 2: 373.

„ „ „ 2 r. 15 nedifr. eft. **eds-,** till.: **fadhur-,**

Sid. 1001 sp. 2 r. 12 nedifr. frf. **vitan** insätt: **vitan,** *f.* *Jfr* **forevitan.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. frf. **vite** insätt: **vitare,** *m.* *Jfr* **mädhvitare.** och: **vitare,** *m.* *Jfr* **avitare.**

„ 1002 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **things-vite.** till.: *Jfr emellertid Olson, Appell. subst. s.* 381, 395, 396.

„ „ „ „ r. 13 uppifr. frf. **viter** insätt: **viteliker,** *adj.* *Jfr* **aviteliker.**

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. **ful-,** till.: **iäm-,**

„ 1003 „ 2 r. 25 uppifr. frf. **vitia** insätt: **viti,** *m.* *Jfr* **o-, van-viti.** och: **viti,** *f. och n.* *Jfr* **forviti.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 287. till.: — *se till, komma till hjälp, taga sig an.* at han wille witia then galna mannin *Lg* 3: 226.

„ 1005 „ 1 r. 2 uppifr. eft. (1415). till.: — *afgifva vittnesbörd el. intyg om.* hwilkit the XII j nemdene satha witnadho ther eth faarlydh gynom thetta swnde widh lergesnor ligger *DD Suppl.* 15 (1442).

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **vitra.** till.: *Jfr dock Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 100.

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *Jfr* till.: **bort-,**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: **3)**

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. eft. *bevisning.* till.: epther withnom säia doma *MD (S)* 229.

„ 1006 „ 2 r. 17 nedifr. eft. (1401). till.: thesse waro ther fasta til . . . thesse ärw witne *ib* 2: 814 (1414).

„ 1007 „ 2 r. 17 nedifr. eft. (1456). till.: — *vittne vid häradssyn.* *SD NS* 2: 860 (1414).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 86. till.: sanctus johannes sculle wara witnis man jomfru marie at hon sculle födha wärldinna scapara *Bil* 942.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. (1371). till.: — *Jfr* **bevitnilse.**

„ 1008 „ 1 r. 29 uppifr. frf. **vitskaper** insätt: **vitsamul,** *adj.* [*Jfr Mnt.* witsamicheit] *förständig. LB* 1: 95 *(s. 495).* och: **vitska,** *f.* *Jfr* **fa-, van-vitska.** samt: **vitsker,** *adj.* *Jfr* **favitsker.**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *m.* till.: *och* **vitskap,** *n.? (jfr* **ovitskap***)*

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. frf. **vodhe** insätt: **vixl,** *se* **vighsl.**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. frf. **vold** insätt: **vogha,** *se* **vagha.**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **vor** insätt: **vonda vonde,** *se* **vanda, vande.**

„ „ „ „ r. 22 uppifr. frf. **vra** insätt: **vordha, vordhning,** *se* **virdha, virþning.** och: **vordher, vorþmaþer,** *se* **varþer, varþmaþer.** samt: **voter,** *se* **vater.**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: 300; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 55.

„ 1011 „ 1 r. 27 uppifr. eft. 362. till.: — *vredsint, häftig. LB* 13: 29 *(s. 468).*

„ „ „ 2 r. 30 uppifr. frf. **vreþsamber** insätt:

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

vredhlynder, *adj. vredlynt, vredsint.* thz barn tha warder fööth thz är ... wredlynt *LB* 13: 22 *(s. 464).*

Sid. 1011 sp. 2 r. 19 nedifr. eft. (1323). till.: **vretter: -a** *ib NS* 2: 495 (1412); **-ana** *ib* 835 (1414).

„ 1012 „ 1 r. 14 uppifr. läs: **rofna-, urfläldsvreter.**

„ „ „ 2 r. 25 uppifr. eft. 88. till.: — *Jfr* **ridha** *(vrida).*

„ 1014 „ 1 r. 3 uppifr. läs: *f.*; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 15.

„ „ „ „ r. 15-14 nedifr. läs: *refl.* **vrängias,** *(högljudt) yttra sin förtrytelse el. förbittring, knorra.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **skal-, skalla-vrät.**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **vä** insätt: **vyrdha, vyrdhelika, vyrdheliker, vyrdhilse, vyrdhing, vyrdhning,** *se* **virþa, virdhelika, virdheliker, virdhilse, virþing, virþning.**

„ 1015 „ 1 r. 24 nedifr. eft. 1560. till.: wid jomfrwn äre iij (3) skip och hiith skole medh första wädher *BSH* 5: 135 (1506).

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. **sunnan-,** till.: **thoka-, ur-, vilda-,**

„ 1016 „ 2 r. 27 nedifr. läs: (1346). **wat** *ib NS* 2: 461 (1412). **wäd** *MD* 448),

„ 1017 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 106. till.: **4)** *sätta på spel, riskera, uppoffra, "gifva till"?* thz haffde nog wäd en hertog riik sith ridderskap saa ffŏra aff the besta j ffrankeriik som paris monde göra *MD* 448.

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. eft. 26. till.: *pl.* 1 *pers.* **väfwom** *Bo* 121.

„ 1018 „ 2 r. 19 nedifr. eft. *dat.* till.: **wiggiom: järn wiggiom** *LfK* 54.

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. 89. till.: *Jfr* **iärn viggi.**

„ 1019 „ 2 r. 16 nedifr. frf. **väghbredha** insätt: **väghare,** *m.* [*Ä. Dan.* vegere, veyere. *Mnt.* weger] *vägare, vågmästare. ss tillnamn.* jöns thruelsson ... lot jacob wäghära quijt ... for alle ytermere efftermaning *SJ* 112 (1442). jacob wäghare *ib* 113.

„ 1022 „ 2 r. 3 uppifr. läs: **ridh-, skogh-, sten-, synda-, þing-, þings-, þiuþ-, um-, umvändilsa-, ut-, vaþa-,**

„ „ „ „ r. 28-29 uppifr. läs: 136; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 79; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 15. *ib* 316.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. *L.* till.: — **vägha skil (-skill),** *n. vägskäl; skiljeväg, korsväg.* ther funno the ij [2] waghä skill *(twe wegescheiden),* tha sagde falantin til blandamär: keysen en aff thenne wägänä *Va* 39.

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. wägha skäl till.: *(i rim med* til*)*

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: 5663 *(eg. hörande under* **vägha skil***).*

Sid. 1023 sp. 2 r. 26 uppifr. eft. 34. till.: *Jfr* **undanväghia.**

„ 1025 „ 1 r. 1 uppifr. läs: (pa, upa), *ngn gång* um,

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. (1507). till.: tyle kock haffuer giord thöm gode rede och rekenskapp aff ... her mortens wegna ... vm alle then selschapp och widerleggingo wegna som the haffue tilsamende haft *SJ* 326 (1465).

„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. 325. till.: **wäkker.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **väkte.** till.: **wokte** *Di* 138.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *mana.* till.: wäkker os godh natura til godhan hugh eller godhgerninga *MB* 1: 392. wäkker os then hälghe ande ... til en pater noster *ib.*

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. 524. till.: skipmän öctu hans sorgh ok wäktu *Bil* 268.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: *sofvande el. död).*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 185. till.: wäkkia dödha men op *MB* 1: 369.

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. *rörelse.* till.: diäwlin väkte *(Bu* **välte** 137*)* up sion af grunde *Bil* 959.

„ 1028 „ 1 r. 25 uppifr. läs: wale. *Jfr emellertid äfven Kock, Fr. Filol. fören.* 1: 14 *f.*]

„ „ „ 2 r. 26 nedifr. eft. (1512). till.: **-birdogher: -birdoghom** *SD NS* 2: 488 (1412). **-birdheger: -birdhegom** *ib.*

„ 1029 „ 1 r. 19 uppifr. frf. **välda** insätt: **väld,** *se* **vild.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **til-, unt-välda.**

„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: weldage,

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. (1499). till.: *SD NS* 2: 697 (1413).

„ 1030 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 401. till.: adh mith skal tagess mik saa wälleligh i fraa *BSH* 5: 582 (1517).

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: **välfart (wellfort** *BSH* 5: 365 (1509)**),**

„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. *f.* till.: **1)** *(godt el. tillräckligt) underhåll.* mic alla mina täring oc wälfordhan vppe halda *SD NS* 2: 593 (1413). *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). **2)**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **välfälle** insätt: **välfter,** *se* **hvälva.**

„ 1031 „ 1 r. 25 nedifr. eft. *välgärning.* till.: hwat hiälpir thik at annar wälgör *Bil* 374.

„ „ „ 2 r. 12 nedifr. läs: *Jfr* **i gen-, tilvälia,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. frf. **välikhet** insätt: **väliare,** *m. Jfr* **utväliare.**

„ 1033 „ 2 r. 26 nedifr. eft. 4. till.: **3)** *(fullkomlig) myndighet, befogenhet, rätt.* hulkin godz oc eghor ... karl gamble oc ... magnus naka ... margh aar hafdho frälslica i sinne gothe wälmact ohindrath oc oqualt for alla män *SD NS* 2: 833 (1414). infördhe hon ... karl vdsson ... i the sama godz ... meth al rättoghet oc wälmact *ib.* **4)** *makt, tillfälle.* tha j

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

hade welmakten at sielffwe faa wästerars *FM* 62 (1467).

Sid. 1033 sp. 2 r. 26 nedifr. läs: **5)**

" " " " r. 12 nedifr. frf. **välning** insätt: **välmäktogher,** *adj.* [*Jfr Mnt.* wolmechtich] *fullt kraftig, vid full kraft.* kranker oc wanmäktogher til min likama, likowäl heel oc wälmäktogher til minna skäla oc fäm sinna *SD NS* 1: 514 (1405). och: **välmälter,** *adj. vältalig. LB* 1: 93 (*s.* 490).

" 1036 " 1 r. 19 uppifr. frf. **vältra** insätt: **vältqvärn (-quarn),** *f.* dömdes then wält quarn wpkastas som hemingx jonsson haffde olaglige bygt . . . och foot qwarn i samma stadz igen *BtFH* 1: 224 (1508).

" " " " r. 19 nedifr. frf. **välvaxin** insätt: **välthävande,** *p. adj. välsmakande.* tha wardh alt watnith söt oc wältäffuande (*Cod. A* wälsmakande 321) *MB* 1: (*Cod. B*) 558.

" 1037 " 1 r. 14 nedifr. eft. (1513). till.: — *benägen, berägen. med dat.* tha vordo ther alle fägne olaffue ther veil vegne *MD* 336.

" " " 2 r. 31 uppifr. läs: **magha-vämilse,** *äfvensom* **värnilse.**

" 1039 " 1 r. 1 nedifr. eft. 5726. till.: — *vända sig, hänvända sig, taga sin tillflykt.* the wiisto ey hwart the skullo a wända *RK* 1: 2152.

" " " 2 r. 14 nedifr. eft. 54. till.: snärias ok wändas j wärlzlikom ärindom *Bir* 1: 69.

" 1040 " 2 r. 29 nedifr. eft. **vända um i gen,** till.: **1)** *förmå (ngn) att vända om.* vendhe han them om ighen *BSH* 5: 301 (1508). **2)**

" " " " r. 1 nedifr. frf. **vändeliker** insätt: **vändelika,** *se* **oändelika.** och: **vändeliker,** *se* **oändeliker.**

" 1041 " 1 r. 1 uppifr. frf. **vändilse** insätt: **vändilkraka (-kroka),** *f. ss tillnamn. Jfr Schück, Stud. i Ynglingatal s.* 126 *f.*; *Nerman, Ottar Vendelkråka s.* 25 (*med hänvisning till O. Lundberg i Stockholms-Tidningen d. 6. 8. 1916*). egiil wendilkraka *Registrum Upsalense* (1344) *i PK* 266. hans (*Egils*) widhernampn war wendilkroka *PK* 230. eric vendilkraka *RK* 1: (*LRK*) *s.* 221.

" " " " r. 23 nedifr. eft. 241. till.: — *med prep.* vidh. *KS* 53 (136, 57).

" " " 2 r. 6 uppifr. frf. **vänkia** insätt: **vänia,** *f. Jfr* **sipvänia.**

" " " " r. 18 nedifr. frf. **vänlikhet** insätt: **vänliker,** *se* **vinliker.**

" 1044 " 1 r. 25 uppifr. eft. 64. till.: — *värre, mera ondskefullt, mera förgripligt el. hädiskt.* han . . . talade sidhan wär än för *VKR* XII.

" " " 2 r. 17 nedifr. läs: (1407). **werdh** *MB* 1: 374),

" 1045 " 2 r. 20 uppifr. eft. *äfvensom* till.: **tvä-, van-värdhis** *samt*

Sid. 1046 sp. 2 r. 16 uppifr. eft. **värt.** till.: **wärdh** *FM* 186 (1504).

" " " " r. 17 nedifr. eft. 117. till.: — *värd, förtjenande, förtjent (af).* göris ey behoff at eder naadä ther (*för* thet?) saarä lägger paa hierthä, thy thet är icke wärdh *FM* 186 (1504); *jfr* **5.** är fare werth, ath thee karane giffwe siig in tiil fiiyenderner *BSH* 5: 113 (1506).

" 1047 " 1 r. 24 uppifr. eft. **o-,** till.: **thänkiande-,**

" " " " r. 25 nedifr. eft. 726. till.: — *qvinna hos hvilken någon vid besök i stad "tar in"?* minne wärdinno, husfrv katerine i wpsalom, (*gifver jag*) viij alna briggest *SD NS* 2: 699 (1413).

" 1048 " 2 r. 25 uppifr. eft. **heþer-,** till.: **högh-,**

" " " " r. 25 uppifr. eft. **o-,** till.: **väl-,**

" " " " r. 8 nedifr. eft. 402. till.: tacker iac idher werdugheth for spisningh idher werdugheth sändhe hiith *ib* 345 (1507; *till riksföreståndarens gemål*).

" 1051 " 1 r. 16 uppifr. frf. **väria** insätt: **värfning,** *f. Jfr* **forvärfning.**

" " " 2 r. 17 uppifr. eft. (1507). till.: til thes at . . . jon haffthornsson . . . meth vald oc väriande hand . . . ingik i the godz *SD NS* 2: 833 (1414).

" " " " r. 30 nedifr. eft. **3)** till.: *värja el. försvara inför rätta; försvara (ngt) ss ngns egendom; försvara el. bevisa sin eganderätt till (ngt).* epter thet at . . . thörne skytta vppa refstathinget i scara laghlica wardhe the godz, som här epter nämpnas, meth brefuom oc godh beuisning *SD NS* 2: 758 (1414). — *med tillägget:* til sin. äptir thet at sama clostir oc thäs forman hafuir thän sama skogxdel laghlica til sin wart *SD NS* 2: 588 (1413). — *intyga ngns rätt till ngt el. frånsäga ngn rätt till ngt. om synenämd.* äptir gamblom witnom ok skälom hafwer thässin herrizsyn thän for:da skogxdel wart fran them aff hiälmsätre . . . ok in wndir gözstadha ägho *SD NS* 2: 860 (1414). *ib* 820 (1414). —

" 1052 " 1 r. 9 nedifr. eft. **afväria.** till.: — **väria til,** *med ed försvara åt (ngn) el. intyga rätt för (ngn till ngt). med ack. och dat.* thässe tolff wardhoo clostreno skoghin til *SD NS* 2: 589 (1413).

" " " " r. 4 nedifr. eft. *samt* till.: **oväriande,**

" 1053 " 2 r. 21 nedifr. eft. (1459). till.: — *uppdrag att bevaka ngns rätt och att taga vård om ngns egendom, målsmanskap (för ngn).* ware thet . . . swa . . . at min syster ingerd jönissa dotther kwnne aaff falla ällar hännar bondhe . . . tha gör jak . . . herra haquon mäktoghan . . . for:da ingerdha wäriomaal at anama a mina wängna *SD NS* 2: 332 (1410).

" " " " r. 2 nedifr. eft. *ib.* till.: — (?) thet är kununglik rätvise . . . wäghfarande

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

mannom enkiom ok fadhrlösom barnom ok fatökom mannom wara huldr, ära *(för* ok thera?) wäriande *(advenis et pupillis et viduis defensorem esse) KS* 49 (123, 52).

Sid. 1053 sp. 2 r. 1 nedifr. eft. **kirkio-väriande.** till.: — **värianda balker,** *se* **gildis värianda balker.**

„ 1054 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **odhol-,** till.: **opolvatn-,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **stykke-,** till.: **säter-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **trä-,** till.: **thräla-,**

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. *f.* till.: piscariam wlgariter dictam werta *(för* werca) in fiøtasvnd *SD* 2: 186 (1295); *se Sahlgren, Namn och bygd* 3: 92.

„ „ „ „ r. 27-28 uppifr. läs: — *Jfr* **ala-, fastvirkis-, fiske-, handa-, vatn-, vatuvärke.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **bol-,** till.: **dagh-,**

„ 1055 „ 1 r. 16 uppifr. eft. **kirtla-,** till.: **knä-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **tharma-,** till.: **thör-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **öghna-,** till.: **öra-,**

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: [*Fnor.* verkmeistari. *Fdan.* verkmester. *Mnt.* werkmêster] **1)**

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: **2)** *förfärdigare af rustningar? ingeniör? byggmästare? Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 342; *Dahlgren, Glossar. s.* 965; *Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 15; *Molbech, D. Glossar.* 2: 298; *Kalkar* 4: 916. *ss tillnamn.* jesse werkmestere *BSH* 2: 38 (1396). hulkit

„ 1056 „ 1 r. 14-13 nedifr. läs: *Jfr de Småländska vattendrags- och gårdnamnen* värmen, vpwärman *SD* 3: 452 (1320, *nyare afskr.*), Värmanshult

„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. *Värmländsk.* till.: äpter rättom värmpskom laghom *SD NS* 2: 711 (1413).

„ 1059 „ 1 r. 22 uppifr. läs: **värra (-ar, -adher),** *v.* [*Fdan.* værre] *försämra.* hwath häller thz är werrath äller mynskath *PM* 76.

„ „ „ „ r 27 uppifr. eft. 505. till.: skepit wärras *PM* 76.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. 1543. till.: — *ringare.* gläkt är gesta ögha, oc ää thes gläggare gestin är werre *ST* 295.

„ „ „ 2 r. 10 nedifr. eft. 993. till.: *MD (S)* 308.

„ 1060 „ 1 r. 1 uppifr. eft. 144. till.: wi . . . wiliom . . . ey . . . nokar tidh thes for:da boo jonsson. hans arfwa. älla wina werscä *(för* werstä) her om thenkkia wita älla göra *BSH* 1: 182 (1381).

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **värild** till.: *Bil* 596;

„ „ „ „ r. 28 uppifr. eft. 181. till.: **wäraldinna** *Bil* 290.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. (28, 12). till.: **wärelline** *Iv* 392.

„ „ „ „ r. 16-15 nedifr. läs: *danism; möjl. är formen emellertid att föra till ett n.* **värälde,** *jfr Noreen Altschw. Gramm. s.* 307; *Pipping, Gutalag, Inl. s.* XCIV; *Kock, Sv. Ljudhist.* 3: 123).

Sid. 1060 sp. 2 r. 11 nedifr. eft. (5, 3). till.: **värillinne** *Bil* 596.

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 2978. till.: **wärlenne** *Su* 452 *(jfr* 478).

„ 1061 „ 1 r. 7 uppifr. eft. *ib.* till.: **väldinna** *MP* 2: 37 *(jfr* 265).

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. 141. till.: **wärlzsins** *MB* 1: 195.

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. 1925. till.: *ib* 1: 2223.

„ 1062 „ 2 r. 8 uppifr. eft. 66. till.: epter domadagh skal all wärlden ändas *ib.*

„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. 274. till.: *Jfr* **äväruld**s.

„ 1063 „ 1 r. 2 nedifr. eft. 770. till.: — **värulds höfdhinge (wärldz-),** *m. verldslig höfding. Ber* 245.

„ 1064 „ 1 r. 13 uppifr. eft. 57. till.: — **värulds plagha (wärdz-),** *f.* aldh wärdz plagha *(allt straff i verlden)* kwnne ekke fwlt göra för saa dana syndh *Lg* 3: 646.

„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **(werldz-** *BtRK* 115 (1436). *ack.* **wärildzrät** *SD NS* 1: 636 (1407). **werds reeth** *SGGK* 107),

„ „ „ 2 r. 7 nedifr. eft. 180. till.: **wäralzliker: -likom** *Prosadikter* 85.

„ 1065 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 15. till.: **werslig: -lige** *BSH* 5: 468 (1511).

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 729). till.: **wäldzliker: -lik** *Su* 452 *(jfr* 478).

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. (48, 20). till.: tässin wärdzslika *(visibilis)* . . . solen *Su* 289.

„ 1066 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 18. till.: — *Jfr* **äväruldsliker.**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. (1508). till.: — **värva sik til,** *förvärfva sig.* gambell börden . . . som anders assmundsson werfde sigh till medh fädernes wetu sina *BtFH* 1: 63 (1486, *nyare afskr.*).

„ 1067 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 37. till.: — *med dat.* westan stadzsens torne *SJ* 288 (1461). — **västan af,** *prep. vester om.* westan aff quärnomen *SD NS* 2: 582 (1413).

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **(-fore),** till.: **1)**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: (1408).

„ „ „ „ r. 22 uppifr. eft. 136. till.: **2)** *adv. i vester. SJ* 183 (1449), 193 (1450).

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 4. till.: — **västan nordhan af,** *prep. nordvest om.* westan nordhan aff canoka quärnomin *SD NS* 2: 585 (1413).

„ „ „ „ r. 9 nedifr. frf. **väster** insätt: **västboe,** *m. inbyggare i Vestbo härad. ss tillnamn.* päter westboe *SD NS* 2: 71 (1408).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *riktning.* till.: hon *(solen)* rinder op öster, oc sätz wäster *MB* 1: 38.

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. 65. till.: — **väster äptir,** *adv. åt vester, i vester.* swa

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

langth som thera ängia bools ramerke räkkis västher epther *FH* 4: 16 (1451).

Sid. 1067 sp. 2 r. 19 uppifr. frf. **västersudher** insätt: **västernor,** *adv.* — **västernor af,** *prep. nordvest om.* westernor aff prouento quärninne *SD NS* 2: 585 (1413). och: **västersidha,** *f. vestersida, vestsida, vestlig sida.* vpa westersyden när ladewich kokx rum *SJ* 290 (1461).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. frf. **västgöte** insätt: **västgotar (wäsgotha** *KrLL Kg* 1: *pr.* **westgota** *ib i var.*), *m. pl. L.*

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *afskr.*). till.: som wesgözkt lagh vt wisar *ib* 844 (1414).

„ 1068 „ 1 r. 4 uppifr. eft. 6172. till.: — *ss tillnamn.* anders vestmaan *SD NS* 2: 30 (1408, *afskr.*).

„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. 305. till.: hon byghde dana virke . . . fra östra hafui til vestra *ib* 747. fran stora sten husens wästra gaffwil *Bir* 4: 87.

„ „ „ „ r. 24 uppifr. frf. **väta** insätt: **vät?** *f.* [*Isl.* vætt] *vigt.* tiwghu markir . . . gull ok silff ij fullo väkt *(för ett urspr.* **vät?**), som han hafdhe honum iät *Fl* 673. *Jfr* **vikt,** *äfvensom Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s.* 14; *Dens., Fr. Filol. fören.* 4: 96.

„ 1069 „ 1 r. 14 nedifr. eft. *dat.* till.: *med art.*

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: *(Cod. F); båda dessa former dock snarast att föra till ett* **vät,** *f.; jfr* **vat.** *Jfr Olson. Appell. subst. s.* 472).

„ 1071 „ 2 r. 28 uppifr. eft. *v.* till.: *refl.*

„ 1072 „ 1 r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **ymninghet,**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. 66. till.: **impnit** *SD NS* 2: 674 (1413, *gammal afskr.*).

„ „ „ 2 r. 27 nedifr. eft. 253. till.: — *mycket, grundligt.* haffwom wij nw impnit, yterlica oc granneleghe then samma doom ranzakat *SD NS* 2: 674 (1413, *gammal afskr.*).

„ 1073 „ 2 r. 3 nedifr. läs: huilkens

„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: glädhir

„ 1075 „ 2 r. 26 uppifr. frf. **yppa** insätt: **ypnan (öpnan),** *f. öppnande.* sidhonna öpnan *(d. v. s. uppstingandet af Kristi sida) Skrifter till uppbyggelse* 51.

„ 1077 „ 2 r. 8 uppifr. eft. **hovudh-,** till.: **hul-,**

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. 335. till.: syndan fran slotzsins yrtegardh *SJ* 288 (1461).

„ 1078 „ 1 r. 26 nedifr. eft. 325. till.: **ynska** *MP* 5: 12, 103, 147, 152.

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. **onska** till.: *ST* 278 *(jfr* 551);

„ 1079 „ 1 r. 12 nedifr. läs: **(isop** *LB* 14: 1 *(s.* 474). **jsop** *PM* LIII. **esop),**

„ 1080 „ 1 r. 2 uppifr. frf. **yterlika** insätt: **ytarster,** *se* **ytre.**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 80. till.: haffwom wij . . . yterlica . ., then samma doom ranzakat *SD NS* 2: 674 (1413, *gammal afskr.*).

Sid. 1082 sp. 2 r. 25 uppifr. eft. 334. till.: — *ytterst, som afser ngns sista stund el. yttersta, som afser förhållanden hvilka inträda efter ngns död.* thette her forscrifne är myn yterste wilia *SJ* 326 (1465). at the thätta mith testamenth oc min ytarsta wilia hwarghin hindrin äpther min dödha *SD NS* 2: 170 (1409).

„ 1083 „ 1 r. 29 nedifr. eft. 1: till.: 2152,

„ 1084 „ 2 r. 28 uppifr. eft. 4786. till.: medh tu wilt ä ower eno fara *Fl (Cod. B)* 483.

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. 290. till.: — *någonsin, någonstädes, allt, i all verlden? i indir. frågesats.* the wiisto ey hwart the skullo a wända tith thera kumber fanger en enda *RK* 1: 2152.

„ 1085 „ 1 r. 19 uppifr. läs: **thit, ä þoliker.**

„ „ „ 2 r. 31-30 nedifr. läs: **(ää-. e-.** *gen. m.* **-hwars.** *ack. fem.* **-hwaria.** *pl. gen.* **-hwaria),**

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *än.* till.: ehwars fõghati ella häredhe thz ware hälzt *GS* 27 (1375).

„ 1086 „ 2 r. 27 uppifr. eft. *konj.* till.: *och adv.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **(ää-),** till.: *konj. och adv.*

„ 1087 „ 1 r. 12 uppifr. eft. 362. till.: — **ä þoliker,** *pron. L. (jfr VGL II VS* 13).

„ 1088 „ 1 r. 6 nedifr. eft. 256. till.: alla hänna dygder the äthlas *(nobilitantur)* oc dyrkas thär wtaff *ib* 216.

„ „ „ 2 r. 9 nedifr. frf. **äfla** insätt: **äfla (äwya),** *f.* [*Isl.* efja] *äfja, dy, gyttja.* star han *(pråmen)* pa bothnen i äwyone *BSH* 5: 226 (1507). *Jfr* **staräfla.** — **äflo butn (äwio-),** *m. äfjebotten, dybotten, gyttjebotten.* fore onda lucht skuld som ther stigher vp aff äwio butnen *FH* 2: 129 (1441).

„ 1090 „ 2 r. 17 uppifr. eft. 31. till.: **aager** *HSH* 20: 290 (1510).

„ 1091 „ 1 r. 7 nedifr. eft. 4321. till.: — *hafva. (på grund af sitt ämbete) innehafva.* gifuir iak mit goodz heestra . . . wnder the prowentona j lönköpungs kirkio som sancte marie magdalene til höre til wphälde til gudz thienist them klerk som hona nw aghir j hans liiff dagha oc sidhan allom them som hona faa äpte han agha *BYH* 1: 173 (1369); *jfr* **6.**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 228. till.: j . . . skulen inga äghaskolandis landit *(ad possidendam terram)* hwilkit war herra . . . skal idher giffwa *ib* 2: 4.

„ „ „ 2 r. 19 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *ega rätt till.* thet wari ensaak malsägandens, som gengerdena atte *SD NS* 2: 830 (1414, *gammal afskr.*).

„ 1092 „ 1 r. 13 nedifr. eft. (1403). till.: **egha: -o** *ib* 6 (1401).

„ 1093 „ 1 r. 14 uppifr. läs: **värulds-, äväruld s-**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: **frälsis-, lands-äghodel,** *äfvensom* **äghande del.**

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 1093 sp. 2 r. 10 uppifr. eft. **eghu-**. till.: **agha-** *SD NS* 2: 525 (1412), 526 (1412).

„ „ „ r. 27 nedifr. eft. 135. till.: *Jfr* **iordha ägholuter.**

„ 1094 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **ägbare** insätt: **äghande del,** *m. besittning, landområde.* meth allom wilkorum, friheeth ok eghande deel *SD NS* 2: 589 (1413). *Jfr* **äghodel.**

„ „ „ r. 28 uppifr. eft. 18. till.: *Jfr* **yrtagards ägbare.**

„ „ 2 r. 15 nedifr. läs: thöm sielff, the acta inte fogothin

„ 1095 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 32. till. *Bo* 135. — *nej.* sidhan the hafdho swarat äkke *(respondentibus: non) Bo* 240.

„ „ „ r. 12 uppifr. frf. **äkta** insätt: **äkt,** *f. Jfr* **timberäkt.**

„ „ 2 r. 13 nedifr. läs: **(aldris-** *SD NS* 2: 763 (1414). **äldritz-** *ib* 833 (1414). **ällris-.**

„ 1096 „ 1 r. 15 nedifr. eft. *afskr.*). till.: han war ey äldre *(d. v. s. mer).* än triggia ara tha han waldis til konung *PK* 237.

„ „ „ r. 1 nedifr. eft. *betrodd.* till.: calla saman älzsto män oc wisasto aff thinom ätmannom *(congrega seniores Israel) MB* 1: 283.

„ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *består*). till.: äru swerike oc götland älzsta land oc bygdher thenna wägh iorsala haff *MB* 1: 3. j skulin ey thörfwa äta eller nöta vtan idhert älzsta aarsädhe *(vetustissima veterum) ib* 376.

„ 1097 „ 2 r. 20 uppifr. eft. 520. till.: en riddare aff swerikis rike spordhe til ena spakonu vm thäs rikesins män skullo örlögha . . . mot konungenom älla ey *Bir* 3: 396.

„ 1098 „ 2 r. 31 uppifr. läs: 5: 2; *Bir* 3: 300.

„ „ „ r. 27 nedifr. läs: *adv. o. konj.* [*Fdan.* ællærs] *L. A) adv.*

„ „ „ r. 15 nedifr. eft. 290. till.: *B) konj.* = **älla** *B a.* huar änkte är förra ällir äptra änkte andro meera ällir mindra ällärs annars *Bir* 3: 300.

„ 1099 „ 2 r. 22 uppifr. eft. **äldre.** till.: — **ällis folk (älles-),** *m. gammalt folk, ålderstigna menniskor. DD* 1: 41 (1382, *afskr.*).

„ „ „ r. 29 uppifr. eft. 23. till.: the . . . häfdho hört aff ällismannom at herra waldemar erikxsson . . . hafde the sama öö epter sina foräldra ärft *SD NS* 2: 809 (1414).

„ 1100 „ 1 r. 31 nedifr. eft. 29. till.: her är ey takel eller tog tiil, ey eller segel, ey tiäner thet eller wäl at löpe innan skärs medh *BSH* 5: 583 (1517). — äkke äller, *d. s.* tör han ekke eller ther befatte sig med *BSH* 5: 592 (1517).

„ „ 2 r. 6 uppifr. eft. 670. till.: *MB* 1: 143.

„ 1101 „ 1 r. 4 uppifr. läs: *öfrigt, men för öfrigt, men.*

Sid. 1101 sp. 1 r. 8 uppifr. eft. 75. till.: talar war herra til cayn oc spör aff honum . . . hwar är abel thin brodher han swarar sannelika iak weet thz ey, eller hwi skal iak göma min brodher *MB* 1: 163. *Lg* 824.

„ „ „ r. 7 nedifr. eft. 103. till.: vpsluka hennas barn, ällis son *MB* 2: 351 *(jfr* 427*).*

„ 1102 „ 1 r. 21 uppifr. eft. 3. till.: **elska.**

„ „ „ r. 22 uppifr. eft. **-aþer.** till.: *pres.* **-ir** *Bir* 3: 264.

„ „ „ r. 28 uppifr. eft. (146-7, 64). till.: the ther älska ok slama vndi sik ilgerninx män *ib* 49 (126, 53). antwardhar jac . . . biscop andrissa mina husfrv oc min barn, oc alt thet the ägha, oc bidher jac hans nadh ödhmiwkliga, at han älske them *SD NS* 2: 700 (1413).

„ „ 2 r. 14 nedifr. läs: **ater-, van-älska.**

„ 1103 „ 1 r. 19 uppifr. eft. *(m. och f.).* till.: **elskeliken: -likens** *SJ* 47 (1430).

„ 1104 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **älsknadher** insätt: **älskirska (-erska** *LfK* 20; *Lg* 3: 403, 522, 536. **-erskä** *ib* 548**),** *f. älskerska, älskarinna.* gudelika snilles enkanneleken älskirska *(amatrix) Su* 91. fatikdomsens älskerska *LfK* 20. *Lg* 3: 403, 522, 536, 548.

„ 1105 „ 1 r. 5 uppifr. eft. **-te.** till.: *impf.* **hälte** *SR* 57.

„ „ 2 r. 3 uppifr. frf. **älände** insätt: **älva?** *f. älfva. i latiniserad form.* coniuro vos elffwos uel elffwas *LB* 7: 358. de eluarum, id est, spectrorum nocturna chorea *Olaus Magnus lib.* 3 *cap.* 11. hunc nocturnum monstrorum ludum uocant incolæ choream eluarum *ib. Jfr Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 33. *Formerna* elffwas, eluarum *möjligen att föra till* **älf?** *f.* och: **älver,** *m.* [*Isl.* alfr] *älf, alf.* iak är en elff *(alfr) Di* 126. i thz hwarff elffuen som en skugge *ib.* — *i latiniserad form.* coniuro vos elffwos *LB* 7: 358. *Jfr* **älf?** *f.* — **älfs son (elff son. elffson),** *m. son af en älf.* thzta är mykin skam ath en elff son skal saa längho sta för myna hendher, tha swaredhe haghen thz er ey werre ware elffson en dyäffuelsens son *Di* 260.

„ 1107 „ 1 r. 6 nedifr. eft. *Jfr* till.: **abbadisso-,**

„ „ „ r. 5 nedifr. eft. **biskops-,** till.: **dragh-ara-,**

„ „ „ r. 2-1 nedifr. läs: **tunnobindara-, ängla-ämbite.**

„ 1109 „ 2 r. 3 uppifr. eft. 398. till.: — **ämbitis äskiare (embetez ezskiare),** *m. person som begär inträde i ett skrå. SO* 80.

„ 1110 „ 2 r. 7 uppifr. eft. 452. till.: — til ämnis, *möjligt?* naar wij bliffwe slagne wnder rosse fötther, her qwarre bliffwa, som mik tykker, fast til empnes, medhen inghen bliffwer hoss oss *BSH* 5: 178 (1507).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 1110 sp. 2 r. 13 nedifr. läs: *makt, välde, myndighet.* hafdhe synden swa myklo mere ämpne ower mannin *MB* 1: 442.

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. (1507). till.: ther war ey annor ämpne wtan graat oc ömkelikhet *Lg* 3: 193.

„ 1111 „ 1 r. 5 uppifr. frf. **ämnogher** insätt: **ämning,** *f. Jfr* **forämning.**

„ 1112 „ 1 r. 19 uppifr. eft. **än nu,** till.: **än til,**

„ „ „ 2 r. 9 nedifr. eft. (1509). till.: — **än til,** *ända till.* än thil thenna dagh *SD NS* 2: 795 (1414). *Jfr* **ä til.**

„ 1115 „ 2 r. 31 uppifr. eft. 1. till.: *Jfr* **mer än.**

„ 1117 „ 1 r. 17 nedifr. eft. (88, 37). till.: *Jfr* **um än.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. *impf.* till.: **ände: -is** *FM* 281 (1506).

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. eft. *af.* till.: intil bäkken jeboch kalladhan. hwar amon söner ända sin aghadel *(qui est terminus filiorum Ammon) MB* 2: 34.

„ 1118 „ 2 r. 27 uppifr. eft. 3244. till.: *FM* 281 (1506).

„ 1120 „ 2 r. 11 uppifr. eft. **broa-,** till.: **ivir-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **sio-,** till.: **sioa-, väldis-,**

„ 1122 „ 1 r. 8 nedifr. eft. 409. till.: — *slutlig, som afser el. syftar på slutet. MB* 1: 456.

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. *definitiv.* till.: jak ... hafuer giort ena ändugha oc stadhuga sämio ... meth ... priarenom oc brödhrom af sancti olafs klostre i scara *SD NS* 2: 293 (1410).

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **-iar.** till.: **änger** *BtFH* 1: 249 (1506), 253 (1506).

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *f.* till.: *och n.* (*DD* 1: 36 (1367), 176 (1501))

„ 1123 „ 1 r. 4 uppifr. eft. (1404). till.: the änger och wtmark som i trette är them millan *BtFH* 1: 249 (1506). *ib* 253 (1506).

„ „ „ „ r. 9-10 uppifr. läs: *Jfr* **aflings-, blomster-, bya-, hästa-, köpe-,**

„ „ „ „ r. 10-11 uppifr. läs: **star-, thrättisäng.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **änger.** till.: — **ängia blomster,** *n. ängsblomma. MB* 1: *(Cod. B)* 553.

„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. (1451). till.: — **ängia bole (engebole),** *n.* = **ängiabol.** her stens breff ... som han gaff mik ... paa en gardh, som är höghaassa, till engebole *BSH* 5: 24 (1504). — **ängia boleker (engeboligh),** *m.* = **ängiabol.** jak haffuer ingen engeboligh til myn gardh *BSH* 5: 24 (1504).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. (1408, *Östergötland*). till.: — **ängia köp (ängo-),** *n. ängshandel. DD* 2: 6 (1385).

„ 1124 „ 1 r. 14 uppifr. frf. **änger** insätt: **ängelsker, -ilsker,** *se* **änglisker.**

„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **änger?** *m. äng.* för owerk the giorde wppo prestens bast skoogh och änger *BtFH* 1: 170 (1506); *måhända snarast att fatta ss ack. pl. af* **äng.** dömdes lauris michelson linnas syn änger ffri med aarswexten som är xij las ängher aff per törisö *ib. ib* 246. *Jfr* **pantänger,** *äfvensom* **äng, änge.**

Sid. 1125 sp. 2 r. 31 uppifr. eft. *(på två st.).* till.: **jngin** *MD (S)* 265.

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. 145. till.: **inghin** *Lg* 1005. **inghen** *MD (S)* 265.

„ 1126 „ 1 r. 1 uppifr. eft. 494. till.: **änktet** *SD NS* 2: 469 (1412).

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. 28. till.: **ente** *SD NS* 2: 751 (1414).

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. 297. till.: **ingin** *Lg* 908.

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: *säkert*); *Fr* 712.

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. 210. till.: **jnghe** *LfK* 125.

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 38. till.: **engio** *SD NS* 2: 859 (1414).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 1. till.: **engxins** *MB* 1: 80.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. 29. till.: **jngha** *MD (S)* 265.

„ 1128 „ 1 r. 14 uppifr. eft. 296. till.: inghin war the skam han skämdis *Lg* 1005.

„ 1129 „ 1 r. 11 uppifr. eft. (1512-13). till.: — *blifva förgäfves.* at alth mith arbeyde, sware möde, kost oc täring bliffwer mik om inthet *BSH* 5: 216 (1507).

„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. 309. till.: — *annullera.* at the ... thätta häfdha skiptit atirkalladho oc giordho til änkte *SD NS* 2: 607 (1413).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *attribut* till.: *vanligen*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 223. till.: nw red han bort som ängen god man *Di* 193.

„ 1131 „ 2 r. 10 uppifr. eft. *tillnamn.* till.: magno dicto enkia *SD* 2: 138 (1292).

„ 1132 „ 2 r. 23 uppifr. frf. **äptarster** insätt: **äpleträlaf,** *n. laf som växer på äppleträd el. apel.* taghi epple tre lauith *LB* 2: 10. och: **äptan,** *se* **aptan,** *adv.*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: 14; *Bir* 2: 13 *(jfr* 339*)*, 209 *(jfr* 339*)*, 3: 61 *(jfr* 478*)*.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1346). till.: **affther** *BYH* 1: 271 (1474).

„ 1133 „ 1 r. 27 nedifr. eft. 109. till.: prest efter prest, som skälinge prouento besitir, skal haua ... the fornempde gooz *SD NS* 2: 655 (1413).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. (1396). till.: jak hawer funnith en man äpter mit hiärta som gör alt thz iak wil *MB* 1: 7. äpter idhart minne blifua *Iv* 5136; *jfr* **minne 5.**

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. eft. 20. till.: kalladho han zachariam äpte hans fadirs nampne *Bil* 894.

„ 1135 „ 2 r. 11 nedifr. eft. 200. till.: tok han til swa mykyt äpte hänne astundelica bränna *Gr* 283.

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 412. till.: **11)** *för att beteckna att ngt eger rum i sammanhang*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

med att ngn har aflägsnat sig: efter. han ... stängde dörrena j geen äptir hänne *ST* 273; *jfr* **1.**

„ 1136 „ 1 r. 6 nedifr. läs: *lämnar ngn el. ngt*

„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. *efter.* till.: han ... bleff äptir mik när sinom fadhir j room *ST* 49; *jfr* **I 10.**

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. 8986. till.: ath hon barnlös bliffwer affther mik *BYH* 1: 271 (1474).

„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 460. till.: **2)** *tillbaka, igen, åter. Jfr Olson, Fr. Filol. fören.* 4: 102. *Se* **äptirfinna, äptirkoma.**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **3)**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **4)**

„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **þär-,** till.: **up-,**

„ 1137 „ 1 r. 4 nedifr. eft. (1509). till.: — *Jfr* **thär äptir at.**

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. eft. (1509). till.: — *Jfr* **thär äptir sum.**

„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **äptir bliva** insätt: **äptir bidha,** *v. stanna efter.* hans leon gik op vidher hans sidha thz vilde ey äpter bidha *Iv* 5626.

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 212. till.: — *part. pret.* **äptirblivin,** *efterlefvande, efterlemnad.* hans effterbliffna dandequinne *DD Suppl.* 25 (1500). wor broders ... efterleffne (*trol. för* -bleffne) hustrw *ib.*

„ 1138 „ 1 r. 8 nedifr. läs: *n., vanl. pl.*

„ 1139 „ 1 r. 18 uppifr. eft. *utföra.* till.: han hafwer allaledhis minom wilia epter fölgt *SD NS* 2: 729 (1413).

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. frf. **äptirgärþ** insätt: **äptirglöma (effter-),** *v. qvarglömma.* han hade ey degert effter glömt vtan tok alt thz j folan war gömth *RK* 2: 5041.

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **äptirkoma** insätt: **äptirklaghan,** *f. klander el. tvist som väckes efter det att en sak blifvit afgjord el. uppgjord.* hwilka for:da ängh iak aff händher mik oc minom arwm honum ath agha och giffwa hwarth han wil, vtan alth hindher oc äptherklagan *SD NS* 2: 605 (1413, *gammal afskr.*). *Jfr* **naklaghan.**

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 490. till.: swaa för them nw äro swaa ok for them som äfftherkoma skolo *BYH* 1: 271 (1474).

„ 1141 „ 1 r. 21 nedifr. eft. 335. till.: — *Jfr* **liva äptir.**

„ „ „ „ r. 6 nedifr. frf. **äptirmaning** insätt: **äptirlydha,** *v. rätta sig efter.* iach ... thy wär edher effther ludde *HSH* 24: 73 (1516).

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. (1431). till.: tha warde thenne opternempde brödere *BGG* 299.

„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *ib.* till.: wy epterscriffne niels sture ... jöns knwtzson väpnare *BYH* 1: 276 (1480).

„ 1142 „ 2 r. 6 uppifr. frf. **äptirtal** insätt: **äptirsätia,** *v. förlora.* han fwl sundir hofwdhit swa at han epte satte lifwit wid (*Cod. A* satte til lifwit 513) *ST* (*Cod. Asc.*) 560. *Jfr* **sätia äptir.**

Sid. 1142 sp. 2 r. 30 uppifr. läs: **(-tu** *VGL II A* 8, 9. **efster: -tu** *ib I A* 6: 1**),**

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **efft-.** till.: **-ärster.**

„ „ „ „ r. 6-5 nedifr. läs: *efteråt kommande, följande.* the främsto fiollo som hö för lya the eptersta the toko tha at fly *MD* 376. — *bildl.* swa som

„ 1143 „ 1 r. 11 uppifr. eft. 498. till.: äptärsta bikarin giwir vth första huggit *GO* 394.

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — *Jfr* **þa är, þaghar är, þär til är.**

„ „ „ 2 r. 21 nedifr. eft. (41, 17). till.: tiidh hawir äro (*d. v. s. att tiden tages i akt det är något som medför heder el. är hedersamt*) *GO* 1006; *se Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 66 *f.*

„ 1144 „ 1 r. 15 uppifr. eft. *heder,* till.: *hederskraf,*

„ „ „ 2 r. 26 uppifr. eft. 284. till.: — *hedervärd, aktad. ss hedrande epitet.* fornempde äresamme quinne jngierdh hanes dotter *DD Suppl.* 25 (1500).

„ 1145 „ 2 r. 9 uppifr. läs: 150 *f.*; *jfr emellertid nedan under* **2.**

„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 7895. till.: — *nödvändigt ärende el. göromål, eufemistiskt om tillfredsställande af naturbehof: behof, tarf.* nu gör broder pa gillis golff ärendhe sin, som oloffligith är nempna *SEG* 122. — *exkrementer?* *GO* 270 (*se ofvan under* **1**); *se Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 31 *f.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *att* till.: *kära el.*

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 327. till.: ära thessen ärande ok käromoll aff oss ... kärende ok storlige klakande *BSH* 3: 146 (1462).

„ 1146 „ 1 r. 6 nedifr. frf. **äremark** insätt: **äre,** *n. Jfr* **aläre.**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *Jfr* till.: *Schybergson, Finlands historia* 1: 199 *f.*;

„ 1147 „ 2 r. 17 uppifr. eft. *Geete*). till.: — *härd, hem, familj, anhöriga.* arens banna bithir wärst *GO* 730; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 316 *f.*

„ 1148 „ 1 r. 22 uppifr. läs: (1507). *gen.* **erkedienks** *SD NS* 2: 729 (1413)**),**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. *ämbete,* till.: *ärkediakonat,*

„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. (1409). till.: jac ... haffuer ... funderat oc giort eet ärchedyäknsdöme aff mino oc minna husfrw godze *ib* 665 (1413).

„ 1150 „ 2 r. 28 uppifr. eft. *Sten Sture*). till.: edre erligheter *ib* 505 (1512; *till rådet i Lübeck*). eder erligheter *ib* (*på fem st.*).

„ 1151 „ 1 r. 16 uppifr. eft. *ib* till.: **5:**

„ 1152 „ 1 r. 4 nedifr. *SJ* 383 (1478). utgår.

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. frf. **ärveiordh** insätt: **ärvegods,** *n. arfgods, ärfdt jordagods.* myt

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

rätta eghit erfue godz *SD NS* **2**: 804 (1414). — *arfgods, arf.* wtkräffuia och op ath bära . . . thet ärffue godz, som äpther henne fallet är *SD NS* **2**: 862 (1414). — *Jfr* **arfs-, arva-, ärfdhagods.**

Sid. 1152 sp. 2 r. 4 uppifr. läs: **arf-, arva-luter.**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. läs: **mädh-, näst-, samärvinge,** *äfvensom* **arvinger.**

„ 1153 „ 1 r. 16 nedifr. läs: 865; *Falk, Altnord. Seewesen s.* 88.

„ „ „ 2 r. 24 uppifr. eft. 39. till.: *Jfr* **af-, friþ-, ur-ätta.**

„ 1154 „ 1 r. 12 nedifr. läs: **äata. heta** *LB* **8**: 27 *(jfr s.* 145*). pres.* **-er. hether** *LB* **8**: 48 *(jfr s.* 145*).* **iättir**

„ 1155 „ 1 r. 7 uppifr. eft. 488. till.: — *i förbindelsen* äta liver ok lungo innan, *förtäras af grämelse, pinas.* jak och thee gode män äthe bade leffwer och lwnge innan *BSH* **5**: 171 (1507); *jfr* **äta sik 2.** *Jfr Hjelmqvist, Ark. f. Nord. Fil.* **23**: 350.

„ „ „ „ r. 25 nedifr. läs: *f.*; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 31.

„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. *måltid.* till.: hon hafdhe owirflödhelikhet j dryk ok mat ok ätande ok drikkande *(comedendo et bibendo)* j oloflicom timom *Bir* **3**: 86.

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. frf. **ätborin** insätt: **ätandevara,** *se part. pres.* **ätande** *under* **äta,** *v.*

„ 1156 „ 1 r. 11 nedifr. frf. **äve** insätt: **ätsl? (etzl),** *f.? L.*

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. frf. **ävigha** insätt: **ävigh (ewich),** *adv.* = **ävigha.** *SJ* 326 (1465).

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1454). till.: som thenne ewige rente wel vtlöse *ib* 326 (1465). *ib* 325.

„ 1157 „ 1 r. 5 nedifr. läs: (1401). **ewineliker: -like** *ib* 2: 645 (1413). **ewindaliker. äwinliker: -like** *Sv. Kyrkobruk* 336)**,**

„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: [*Fdan.* ævinneligh. *Isl.* æfinligr. *Jfr Kock, Sv. Landsm.* XV. **8**: 7 *f.*]

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 109. till.: — *evig, evärdlig, som räcker så länge att man icke ser slut derpå.* samme tompta haffwe nythe oc bruke . . . till ewindalica tiidh *SJ* 289 (1461); *jfr* **2.**

„ „ „ „ r. 18-17 nedifr. läs: *n. och m.? (SD NS* **2**: 811 (1414); *RK* **3**: 1345; *FM* 186 (1504); *HSH* **20**: 264 (1508); *på alla fyra ställena dock kanske snarare n. pl.)*

„ „ „ „ r. 17-16 nedifr. läs: [*Isl.* æfintýr, *n.*, æfintýrr, *m.*

„ 1158 „ 1 r. 28 nedifr. eft. (1508). till.: vtan herre bencter . . . sculde sta sijn eghen äwentyr, froma oc skadha *SD NS* **2**: 811 (1414).

„ „ „ 2 r. 17 uppifr. läs: **(äwädhelika** *Ber* 131 *(jfr* 300*)*, 236 *(jfr* 303*).* **äwerthe-**

Sid. 1158 sp. 2 r. 20 uppifr. läs: *(öfvers.)*, *NS* **2**: 526 (1412). **äwardelica** *SJ* 326 (1465). **ewärþe-**

„ 1159 „ 1 r. 15 uppifr. eft. 59. till.: **awerdhelikеn** *Su* 415 *(jfr* 477*).*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. 115. till.: **awärdhelika** *Su* 449 *(jfr* 478*).*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. (1446). till.: **äwerdalige** *ib* 325 (1465). **ewerdalica** *ib* 288 (1461), 325 (1465).

„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *st.*), *NS* **2**: 526 (1412). **äwerderlika** *BYH* **1**: 173 (1369). **ewerdhelika**

„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **äväruldsliker**). till.: **ewerdalica** *SJ* 288 (1461).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *n.* till.: **äwärdelikx** *Lg* 931. **äwerdhelikis** *Bil* 931.

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: 351. *best. form sing. ack. n.* **äwardelige** *SJ* 325 (1465)**),**

„ „ „ 2 r. 28 nedifr. eft. (1334?). till.: — *evig evärdlig, som räcker så länge att man icke ser slut derpå.* fornempde tompt oc hus haffue nytha oc bruka . . . till ewerdalica tiidh *SJ* 288 (1461). *ib* 325 (1465).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. 107. till.: thet äwardelige liws som brenner fore helga lichamme koor *SJ* 325 (1465); *jfr* **1.**

„ 1160 „ 2 r. 17 uppifr. läs: *evig, evärdlig.*

„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. (1413). till.: til ewärilz eghn *ib* 652 (1413).

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *sammansättningarna* till.: **äväruIds eghn,**

„ 1161 „ 1 r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **biärkö,**

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **5)** till.: *öda, spilla, förstöra, göra slut på.* ther hade thee gode herrer ey behoff giordz öda och spilla siith bläck och papper *BSH* 5: 365 (1509). —

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: *m. (och f.).*

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: *f.*; *Anderberg, Skånska triumfkrucifix s.* 89 *f.*

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. *ib.* till.: the haffdo takit aff domkirkione meth velde twa attunga jord i hagelstada til vpsal-öde *ib* 734 (1413, *gammal afskr.*). nempdin vitnadhe . . . at thet aldre konungx vpsal-öde war, oc at kronan ther ingen ret til haffde *ib.*

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *tillstånd.* till.: liggia i ödhe, *ligga i ödesmål, ligga öde.* liggher kronenne bergh i ödhe *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). —

„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. *L.* till.: *ödesby.* sa ath tessen fatighe stadhen opsala bliffuer innan stäkkith tiidh en ödesby *BSH* 5: 481 (1511).

„ 1162 „ 1 r. 2 uppifr. läs: *obebygd; ouppodlad.*

„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. (1409). till.: allan wan ärfdhadeel, ödhe oc saat *ib* 701 (1413).

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. frf. **ödhe iordh** insätt: **ödhegärdhe,** *n. gärde som ligger i ödesmål,* meth alla tillaghor . . . som

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

år ... ödeghärde, fågaugh *SD NS* **2**: 846 (1414).

Sid. 1162 sp. 2 r. 10 nedifr. eft. *som* till.: *lagts öde el.*

„ 1163 „ 1 r. 22 uppifr. läs: 784; *Schück, Upsala öd s. 3 f.* vt vpsalaedher

„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. ödher till.: *(för* ödhe?*)*

„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *ödetomt, obebygd tomt; öde el. obebygd torplägenhet?*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. *afskr.*). till.: — *i ortnamn.* in ødhetomptæ *SD* **4**: 439 (1335). in ødatoptum *ib* 733 (1340, *nyare afskr.*). —

„ „ „ 2 r. 15 uppifr. läs: okn: **oknen** *Bir* **3**: 451 *(jfr* 485*)*; oknet *MB* **2**: 147.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *Jfr* **almännings-, slätmarks-ödhkn.**

„ 1166 „ 1 r. 19 nedifr. eft. (1516). till.: — *Jfr* **hedhers ödhmiukt.**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *öken.* till.: manna, som the gamblo fädhirne aato j ödhnene *Bir* **3**: 60 (*jfr* 478).

„ „ „ 2 r. 13 uppifr. frf. **öþsmali** insätt: **öþsla,** *f. Jfr* **bolöþsla.**

„ 1167 „ 1 r. 13 uppifr. eft. (1449). till.: öfre garthin i faghrult *SD NS* **2**: 651 (1413). fäm oresland iordh i brännö ... i thöm öffra gardhenum *ib* 460 (1412); *jfr* i brännö fäm oresland iordh liggiande i thöm nidhra gardhenum *ib* 461.

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 71. till.: **4)** *senare.* odhinsdaghen nest epter yfra wara frw dagh *SD NS* **2**: 690 (1413); *jfr* **ivirmer.**

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. **en-,** till.: **glos-,**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. **musk-,** till.: **opin-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. läs: öghom *MP* **2**: 188 *(jfr* 270*)*, 207 *(jfr* 271*)*, 240 *(jfr* 273*)*; *Su* 276 *(jfr* 472*)*. ögho *LB* **3**: 121 *(jfr s.* 149*)*. öghön

„ 1168 „ 1 r. 28 nedifr. eft. (1497). till.: — liggia for öghonen, *ligga inpå.* her ligger hart för ögonen wid slottet snaka haffnen, then stora bardsan *BSH* **5**: 171 (1507).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 37. till.: — i öghon, *i ansiktet, öppet.* mik sadis i ögon: thesse hestha sta gull och peningha *BSH* **5**: 157 (1507).

„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. undir till.: (upundir)

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1506). till.: vara riichit opwnder ögon eller tiil skade *ib* **24**: 97 (1517).

„ 1169 „ 2 r. 4 uppifr. läs: ögna-

„ 1170 „ 1 r. 30 nedifr. eft. *Jfr* till.: **horsn-,**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. 286. till.: — *komma att tilltaga, förvärra.* skipmän öctu hans sorgh *Bil* 268. thz öker sykedomen *LB* **11**: 8 *(s.* 471*)*.

Sid. 1171 sp. 2 r. 15 uppifr. eft. *(jfr* **2***)*, till.: **skip-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **grava-,** till.: **hemkom-,**

„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **ölfriþer** insätt: **ölfiande (ööll fiendhe)?** *m. Se Carlsson, H. Gadh s.* 329. *Jfr* **alfiande.**

„ 1172 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **ölpänningar** insätt: **ölman,** *m. ölbryggare, ölförsäljare, ölutskänkare. Jfr Brieskorn, Medeltida yrkesnamn s.* 18. *ss tillnamn.* karl ölman *Sv. Riksarchivets pergamentsbref* **1**: 510 (1381). och: **ölning,** *se* **olning.**

„ 1173 „ 1 r. 27 nedifr. frf. **ömhet** insätt: **ömfötter (imfötther),** *adj. ömfotad. BSH* **5**: 157 (1507).

„ 1175 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **ömkelikhet (jnkelighet** *HSH* **18**: 157 (1497)**),** *f.*

„ 1177 „ 2 r. 24 nedifr. eft. **almännings-,** till.: **almännis-,**

„ 1178 „ 1 r. 3 uppifr. läs: (1349), *NS* **2**: 652 (1413, *på fyra st.*).

„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **örtogs-land.** till.: — **öris tal,** *n. L.*

„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. *laxöring.* till.: *Jfr Hellquist, Ark. f. Nord. Fil.* **13**: 236 *f.*

„ 1179 „ 2 r. 17 nedifr. frf. **örmylia** insätt: **örlöghsamber (örlik-),** *adj. krigisk, stridbar.* thz *(barnet)* wardhir örliksamt *LB* **1**: 95 *(s.* 494*)*.

„ 1180 „ 2 r. 26 uppifr. läs: *pr.*, 1. örthoghor *ib K* 13.

„ 1182 „ 2 r. 23 nedifr. eft. 33. till.: — *Jfr* **up-, ut-ösa.**

„ 1183 „ 1 r. 5 nedifr. eft. *belägen.* till.: lofuers quern the österste *SD NS* **2**: 804 (1414).

„ „ „ 2 r. 7 uppifr. läs: *(särsk. i*

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **ösekar.** till.: *Jfr* **vatuöster.**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *riktning.* till.: är öster hedherlikaster himilsins stadher *MB* **1**: 124.

„ 1184 „ 1 r. 21 nedifr. eft. *pr.* till.: ös- *ib i var.* os- *ib i var.*

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. öster-. till.: östgiöte:

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. ös-. till.: öz-.

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. (1337). till.: som özgözk lag tilsighia *Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 155 (1358).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 747. till.: j östre siön *FM* 595 (1513).

„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. *idka.* till.: her fforbyudz ... diäffla samsät, som trulkarla oc trulkonor oc koklara öwa ellir idhna *ST* 535.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Ytterligare tillägg och rättelser.

Band I.

Sid. 4 sp. 2 r. 6 uppifr. eft. 319. till.: *Jfr* **hovudhadher.**

" 7 " 1 r. 4 nedifr. *Jfr äfv.* **västan-, västan nordhan-, västernor-af.**

" 13 " 1 r. 13 nedifr. eft. (1347). till.: *ib* 4: 299 (1333).

" 16 " 1 r. 25 nedifr. frf. **aftökis fä** insätt: **aftöker?** *se* **aftäker?**

" 18 " 2 r. 22 nedifr. eft. (1438). till.: — *Jfr* **inakare.**

" 23 " 1 r. 18 uppifr. eft. 129. till.: *Jfr* **äldre,** *f.*

" 31 " 1 r. 6 uppifr. *Jfr äfv. Wallem, De isl. kirkers udstyr s.* 28 *f.*

" " " " r. 10 uppifr. läs: 345 *(odat.).*

" 32 " 1 r. 22 nedifr. frf. **äländsker** insätt: **aländinger,** *m.* — **aländinge.** *ss. tillnamn.* nigels alendinger *BGG* 305.

" 43 " 1 r. 19 uppifr. frf. **antvardha** insätt: **antvardh,** *f.?* [*Mnt.* antworde, antwort, antwarde] *svar.* giffue mych eyn gunstlich antwardh *BSH* 5: 556 (1516).

" 44 " 1 r. 13 uppifr. eft. **brullöpis-,** till.: **for-,**

" " " 2 r. 11 uppifr. frf. **ar** insätt: **aptir (aftir. apti. afti. afte),** *se* **äptir.**

" 45 " 2 r. 11 uppifr. eft. 185. till.: thessen ärw *(sannolikt för* är*)* ok stora wndher *MD (S)* 281.

" 49 " 2 r. 21 nedifr. eft. 745. till.: — **arvaskipte,** *n. arfskifte. DD Suppl.* 25 (1500).

" " " " r. 20 nedifr. läs: **arve (ärui** *ÖGL G* 7: 1. **ärvi: -är** *VGL A* 9: *pr.*)**,**

" 53 " 1 r. 31 uppifr. eft. (1490). till.: *Troligen emellertid att föra till* **asäter,** *n.?*

" " " " r. 31 nedifr. frf. **asöre** insätt: **asäter,** *n.?* mz tomptom aasätrom hws iordh aker oc engh skog fiskewatn torp oc torpastadha *DD Suppl.* 19 (1472).

" 55 " 1 r. 11 nedifr. eft. **ut-,** till.: **utan-,**

" 57 " 1 r. 13 nedifr. eft. **þy at,** till.: **þär for at,**

" 63 " 2 r. 1 nedifr. eft. 173. till.: *Al* 9184.

" 66 " 1 r. 21 uppifr. frf. **at läggia** insätt: **atlykkia?** *v. tillsluta.* hymerikit war atlykt *(för* aterlykt?*)* j flerom tusandha aar *JP* 95.

Sid. 73 sp. 1 r. 9 uppifr. eft. (1505). till.: **baedhen** *HSH* **20:** 89 (1507).

" 78 " 2 r. 24 nedifr. eft. **m.** till.: **1)**

" " " " r. 19 nedifr. eft. 277. till.: **2)** [*Ä. Nysv.* barfred. *Sv. dial. (särsk. i Dalarna)* barfrid, **barfre,** *m. Ä. Dan.* barfred, *m. N.* **barfre,** *n.*] *tornlik utbyggnad (med loftsrum) på framsidan af ett hus. Jfr Sundt, Folkevennen* 10: 217 *f. Jfr dock äfven Troels-Lund, Dagligt Liv i Norden (Folkeudgave)* 1: 96 *f.*; *Kalkar* 1: 104 Barfred **2.** *i ortnamn.* barfridzgardhin oppa koperbärgit *DD Suppl.* 13 (1418).

" 81 " 1 r. 20 uppifr. eft. **märke-bast.** till.: *Jfr äfv.* **tybast.**

" 82 " 1 r. 20 uppifr. eft. *sadeltäcke.* till.: *Jfr Heinertz, Fr. Filol. fören.* 4: 48 *f.*

" 86 " 1 r. 7 nedifr. eft. 308. till.: **3)** *omgifva med grafvar. Lg* 3: 185.

" 89 " 1 r. 25 nedifr. frf. **behändelika** insätt: **behända,** *v.* — **behända sik,** *hända, ske.* om siigh saa behende kwnne *HSH* 24: 98 (1517).

" " " " r. 13 nedifr. eft. 1297. till.: **3)** *nära till hands.* otwedhe soken . . . *(är)* mik mikit behendelig och wälbelägen till mijn gaardh *HSH* **24:** 22 (1512).

" " " 2 r. 16 uppifr. frf. **behöva** insätt: **behörilse (-else),** *n. pl. tillbehör.* hws oc gardh mz theres behörelsom *DD Suppl.* 25 (1500). *Jfr* **tilbehörilse.**

" 92 " 2 r. 23 nedifr. frf. **bemening** insätt: **bemena,** *v. mena, åsyfta.* som hon *(skrifvelsen)* bement oc vtscriffuen är *HSH* 24: 34 (1512).

" 93 " 2 r. 30 uppifr. frf. **benämna** insätt: **benäghning,** *f. bevågenhet. HSH* 24: 22 (1512).

" 94 " 1 r. 21 nedifr. frf. **beqvantning** insätt: **beprövilse,** *n. pl.? pröfning, sättande på prof. HSH* 24: 33 (1512).

" 100 " 1 r. 13 uppifr. läs: **beslotin.** *part. pret. n.* **beslwtat** *HSH* 24: 128 (1518)**),**

" 103 " 2 r. 26 nedifr. eft. (1457). till.: — **besätia sik,** *bosätta sig, flytta?* tha han her til staden sich besatte *DD Suppl.* 25 (1500)

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 108 sp. 1 r. 5 nedifr. eft. [*Mnt.* bewenden] till.: *vända, tyda. HSH* **24:** 34 (1512).

" 117 " 2 r. 20 nedifr. eft. *bergsbruk.* till.: *SD NS* **2:** 615 (1413).

" 118 " 2 r. 9 nedifr. eft. 50. till.: iak skal hafua biärgning ok vphäldä til mat . . . aff klostrene *SD NS* **2:** 645 (1413).

" 119 " 1 r. 12 nedifr. eft. **eke-,** till.: **endivie-,**

" 120 " 2 r. 27 uppifr. eft. **galla-,** till.: **half-,**

" 121 " 2 r. 20 nedifr. frf. **blasare** insätt: **blasande,** *n. Jfr* **vikublasande.**

" 122 " 2 r. 11 uppifr. frf. **blekungsfari** insätt: **blekungsfarare,** *m.* = **blekungsfari.** blekinghs farara giordhe mik skath *BSH* **5:** 84 (1506).

" 124 " 2 r. 31 uppifr. eft. 277. till.: — *äfv. i opers. anv.* bliffwer nogith varmare i vädrith *HSH* **20:** 110 (1507).

" 129 " 2 r. 31 nedifr. läs: **himna-, ärmita-bo.**

" 130 " 1 r. 30 nedifr. eft. **silf-,** till.: **säghl-,**

" " " 2 r. 31 nedifr. läs: **viþer-, väst-boe.**

" 131 " 2 r. 9 uppifr. eft. *lagbok.* till.: *VAH* **25:** 271 (1384).

" " " " r. 25 uppifr. läs: [*Isl.* bókastóll, bókarstóll] *(läs)pulpet. Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* **3:** 371 *f.*; *Wallem, De isl. kirkers udstyr s.* 93.

" 133 " 1 r. 25 uppifr. frf. **bole,** *n.* insätt: **bola?** *f.* [*Ä. Dan.* bole. *Mnt.* bole] *frilla.* mareta nilis oleffssons bole *BtFH* 1: 298 (1509).

" " " " r. 25 uppifr. läs: **a-, hem-, ängia-bole**

" " " " r. 27 uppifr. eft. 499. till.: *Jfr* **ängia boleker.**

" 140 " 1 r. 7 nedifr. läs: 86. **2)** *komma bort, gå förlorad. BSH* 5: 506 (1512). **3)**

" 141 " 2 r. 30 nedifr. frf. **borttaka** insätt: **bort sätia,** *v. pantsätta? afhända sig?* sinna foräldra klenodhia som han ärfft haffde, them wille han engom lwndhom sälia ällar borth sätia *Lg* **3:** 704.

" 145 " 1 r. 7 nedifr. frf. **brask** insätt: **brasa elder,** *m.* [*Ä. Nysv.* braseld] *eldbrasa. LB* **2:** 59.

" 146 " 2 r. 28-18 nedifr. *Jfr äfv.* **fegdha-, forsvar-, urfegdha-bref.**

" 160 " 1 r. 9 uppifr. läs: *för* bidha

" 161 " 1 r. 24 nedifr. läs: **ra-, sten-bukker.**

" 162 " 2 r. 7 uppifr. frf. **bunde** insätt: **bund,** *n.* [*Ä. Nysv.* bund. *Fdan.* bund. *Jfr Mht.* bunt] *förbund. HSH* **18:** 29 (1495, *afskr.*)

" 165 " 1 r. 23 nedifr. eft. 942. till.: *Trol. har dock handskriften* **bygningn** *(för* **bygning**), *se Kock och Petersens, Medeltidsordspr.* 1: 233, 2: 380, *jfr* 1: *Inl. s.* 48.

" " " 2 r. 3 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**

" 166 " 2 r. 5 uppifr. eft. 17. till.: bysins þing *SR* 13.

" 170 " 2 r. 22 nedifr. eft. **smidhio-bälgher.** till.: *Jfr äfv.* **par 2.**

Sid. 172 sp. 1 r. 16 nedifr. eft. 138. till.: — **bära a,** *tillkomma, tillhöra. opers. med ack.* efte thy som . . . retta lagha lyusningh beera *(för* beer **a)** *BYH* 1: 171 (1363).

" " " 2 r. 31 nedifr. eft. 324. till.: *Fl* 1185 *(jfr Olson, Ark. f. Nord. Fil.* **32:** 137 *f.).*

" " " " r. 25 nedifr. thz—1185. utgår.

" 177 " 2 r. 1 uppifr. eft. 145. till.: lysth oc fasth giffwa som thet sik bör *DD Suppl.* 19 (1472).

" 182 " 1 r. 10 nedifr. läs: **(dattils-. dadhel(s)-** *Lg* 944**),**

" 184 " 2 r. 2 uppifr. läs: **miolka-, slängadeghia.**

" 188 " 1 r. 23 nedifr. eft. (1511). till.: om diistingx marknadh *HSH* **24:** 128 (1518).

" " " " r. 6 nedifr. eft. *fat.* till.: *Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 191 *f.*; *Romdahl, Fataburen 1909 s.* 61.

" 191 " 2 r. 28 nedifr. läs: *Langebek*); *jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 730.

" 206 " 1 r. 4 nedifr. eft. *m.* till.: [*Sv. dial.* dus. *Jfr Falk o. Torp, Etym. Ordb.* 1: 121] **1)**

" " " " r. 3 nedifr. läs: 213. **2)** *susande fart, full fart. Jfr Wadstein, Ark. f. Nord. Fil.* **32:** 327 *f.* kommer

" 209 " 2 r. 19 uppifr. frf. **dymbilvika** insätt: **dymbil odhinsdagher,** *m. dymmelonsdag, onsdagen i påskveckan.* a dymbel odhinsdagh *Bo* XVI.

" " " " r. 19 uppifr. läs: (1471). **demell weke: -en** *FM* 424 (1509)**),**

" " " " r. 30 nedifr. eft. **hovuþ-,** till.: **slänga-,**

" 211 " 2 r. 2 uppifr. eft. 673. till.: *Jfr emellertid Kock, Medeltidsordspr.* 2: 296 *f.*, 436 *f.*; *Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 10: 104; *Wadstein, Sv. Landsm.* XI. 6: 54 *f.*

" 217 " 2 r. 20 uppifr. eft. *trakt.* till.: ther at blifwe i egnen *BSH* 4: 293 (1501).

" 219 " 2 r. 28 uppifr. eft. **asikkia-,** till.: **brasa-,**

" " " " r. 31 nedifr. eft. **vangömo elder.** till.: — **elda kar (eldhe-),** *n. kärl som sättes öfver elden, kokkärl o. dyl.* bidher iac idher werdugheth om en bryghie kätil . . . och teslikis om andre eldhe kar *FM* 345 (1507). *Jfr* **eldkar.**

" " " " r. 1 nedifr. eft. 405. till.: *Jfr* **elda kar.**

" 235 " 1 r. 25 uppifr. eft. **fwl** till.: *ST* 513;

" 236 " 1 r. 17 nedifr. eft. **falla in,** till.: **1)** *sluta sig (till).* falla in med erchebispen *HSH* **24:** 83 (1516). **2)**

" " " 2 r. 10 uppifr. till. äfv.: **undan-,**

" 238 " 1 r. 14 uppifr. eft. (210, 94). till.: **5)** *fång, tillfälle el. möjlighet att få el. bekomma.* her staar ey peningha til fongx paa pant *BSH* 4: 314 (1502).

" 241 " 2 r. 8 nedifr. eft. *L.* till.: *öppning för genomfart.* witnadho ther eth faarlydh gynom thetta swnde widh lergesnor ligger *DD Suppl.* 15 (1442).

" 242 " 1 r. 29 uppifr. frf. **farskin** insätt: **farning,** *f. (med laga formaliteter verk-*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

ställd) öfverlåtelse. siälf thorgriim hiölt a farningene *BGD* **2**: 47 (1380). *ib* 40 (1382).

Sid. 243 sp. 2 r. 1 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: *Jfr* **syfasta.**

„ 248 „ 1 r. 11 nedifr. eft. (1511). till.: huilikin dagh, forordh ok felugheet wi halda viliom *ib* **1**: 132 (1371).

„ 251 „ 1 r. 27 uppifr. eft **funno.** till.: **fonno** *Di* 210.

„ „ „ 2 r. 29 uppifr. eft. *schackspel.* till.: *Jfr Klemming MD s.* 522.

„ 252 „ 2 r. 7 uppifr. frf. **fiskefang** insätt: **fiskebudh,** *n.* — **fiskebuds pänningar,** *m. pl. BtFH* **1**: 317 (1413, *Joh. Bures utdrag*).

„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **arbeidis-,** till.: **bat-,**

„ 253 „ 2 r. 10 uppifr. frf. **fiske värk** insätt: **fiske vatne,** *n.* = **fiskevatn.** *BtFH* **1**: 218 (1507).

„ 256 „ 1 r. 13 uppifr. eft. *mil.* till.: the tordhe icke in i skären lengher än j (1/2) färdingh *BSH* **5**: 183 (1507).

„ 264 „ 2 r. 21 uppifr. eft. 291. till.: *Jfr* **nakka fodher.**

„ 267 „ 1 r. 4 nedifr. eft. **värulds-,** till.: **ällis-,**

„ 279 „ 1 r. 31 nedifr. läs: **forekastilse (forkastilse),**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. *n. pl.* till.: *förebråelse.* vtan all forkastilse tiltall straff eller owilie *HSH* **24**: 33 (1512).

„ 283 „ 1 r. 25 nedifr. frf. **forflyktogher** insätt: **forflughin,** *p. adj. förflugen, i hast hopkommen el. affattad.* miin . . . forflogne scriffuilse *HSH* **24**: 34 (1512).

„ 286 „ 1 r. 11 uppifr. frf. **forhalda** insätt: **forhald,** *n. qvarhållande, qvarstad. HSH* **24**: 152 (1518).

„ 293 „ 2 r. 22 nedifr. eft. 196. till.: — *mena, åsyfta.* oppa mijth gangn och bästhe . . . forment och giort *HSH* **24**: 32 (1512).

„ 294 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *v.* till.: **1)**

„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 266. till.: **2)** *fördela.* huilket arff swa offuerenth skijfft byth oc formijdllet wort . . . hustrv jngierde oc oss j mellen *DD Suppl.* 25 (1500).

„ 295 „ 1 r. 8 nedifr. eft. *L.* till.: *gammal besittning.* sina gambla fornhäfdh behalde *DD Suppl.* 1 (1386).

„ 301 „ 1 r. 1 nedifr. eft. 137. till.: **förskrewen** *BSH* **5**: 582 (1517).

„ „ „ 2 r. 30 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: — *först och främst skrifven el. (skriftligen) uttryckt.* min ödmykelige kärlige helsse altith förskrewen medh war herre *BSH* **5**: 582 (1517). *Jfr* **til foren 3.**

„ 306 „ 2 r. 31 uppifr. frf. **forstyra** insätt: **forsträkkia,** *v.* — **forsträkkia sik,** *sätta sig upp (emot), uppträda fientligt (emot).* forsträgthe siig moth riikit och mich *HSH* **24**: 80 (1516).

Sid. 320 sp. 2 r. 25 uppifr. eft. **vöt]** till.: *fot för fot, steg för steg. BSH* **5**: 244 (1508). —

„ 330 „ 1 r. 27 nedifr. eft. 61. till.: the . . . äru fran sinom herra *Bo* 104.

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. **up-,** till.: **ut-,**

„ 347 „ 2 r. 18 nedifr. eft. **dilz-,** till.: **endivie-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. läs: *berättelse, qväde, exempel. Jfr Kock, Sv. Landsm.* XIII. 8: 1 *f.*

„ 351 „ 2 r. 4 uppifr. eft. **flärþa-,** till.: **frismo-,**

„ 364 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **fyrmis mater** insätt: **fyrmere (förmere),** *adj. komp. förre, föregående.* i mina förmere breffwe *SD NS* **2**: 785 (1414). *Jfr* **formere.**

„ 365 „ 2 r. 19 nedifr. eft. **fästana-,** till.: **fästinga-,**

„ 367 „ 2 r. 14 uppifr. läs: *med gen.* fäghin thera thidanda *(Cod. A* them tidhandom 24*) MB* **1**: *(Cod. B)* 529. — *i sht med gen.* thäs.

„ 369 „ 1 r. 22 uppifr. eft. **fälla-.** till.: **fälw-** *DD Suppl.* 1 (1386).

„ 378 „ 1 r. 20 nedifr. eft. **ful-,** till.: **gladh-,**

„ 379 „ 1 r. 18 nedifr. eft. **dom-,** till.: **fast-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **o-, van-före.**

„ 384 „ 1 r. 22 uppifr. eft. 250. till.: **gaar** *Fr* 729.

„ 392 „ 1 r. 21 nedifr. eft. **hem-,** till.: **hinder-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **nadha-,** till.: **testaments-,**

„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. *adr.* till.: *Jfr* **framgent.**

„ 396 „ 2 r. 20 nedifr. läs: **gervarta]**

„ „ „ „ r. 20-18 nedifr. *möjligt—Gr*] utgår.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 354. till.: *Jfr* Larss Jönsson stötte Anders Lindormsson vnder genwårttan tuerdtt igönom hierttat *Växjö Rådsturätts prot. 1630 s.* 420 *(enl. meddelande af Lektor L. Larsson).*

„ 400 „ 2 r. 7 nedifr. eft. **siäla-,** till.: **testament-,**

„ 409 „ 1 r. 23 nedifr. eft. **fäar-,** till.: **gen-,**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. gialda—5. utgår *(jfr Ottelin, Stud. öfv. Cod. Bur.* **1**: 26*).*

„ 410 „ 1 r. 16-15 nedifr. läs: **gyällare: -a** *ib* 14. **gällare: -a** *ib* 864**),**

„ 414 „ 2 r. 6 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Leffler, Om den fornsvenska hednalagen s.* 2, 3, 8, 9, 17 *f. (särtryck ur Vitt. Hist. o. Ant. Ak:s Månadsblad 1879 s.* 101, 102, 107, 108, 116 *f.).*

„ 415 „ 2 r. 17 uppifr. eft. **bonda-,** till.: **fasta-, frälse-,**

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **fäþernis-,** till.: **gärdha-,**

„ 418 „ 2 r. 2 nedifr. *Jfr äfv.* **västgotar.**

„ 423 „ 1 r. 23-4 uppifr. läs: *ljus fläck på ett träd; gränsmärke i träd. Jfr Rydqvist* 4: 58 *not; Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 179; *Sahlgren, Namn och bygd* 4: 107 *f.*

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. 496. till.: — *omfatta, omgifva.* swa mykith oc with som störth oc stwngith oc mz gardom gripith är *DD Suppl.* 24 (1491).

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 424 sp. 1 r. 2 nedifr. eft. 254. till.: *Jfr Kock, Sv. ljudhist.* 1: 97.

„ 426 „ 2 r. 16 nedifr. eft. 207. till.: — *begrunda, betänka.* forthy ath jach thet betractath oc grwnnath haffuer *BYH* 1: 271 (1474).

„ 427 „ 1 r. 23 uppifr. eft. 163. till.: **grundool** *ib* 3: 104 *(daniserande).*

„ „ „ „ r. 26 uppifr. läs: *vid malmbrytningen i en grufva. Jfr Hildebrand. Sv. Medelt.* 1: 731.

„ 430 „ 1 r. 12 uppifr. läs: *utdrag; Vestbo härad).*

„ 433 „ 1 r. 11 nedifr. frf. **gul** insätt: **gudhvin,** *m. Guds vän, gudfruktig menniska.* gode gudvenners hielp *DD Suppl.* 26 (1510).

„ 438 „ 1 r. 8 nedifr. eft. **mungats-,** till.: **nöta-,**

„ „ „ 2 r. 14 uppifr. eft. 115. till.: — **gärdha gods,** *n. Styffe, Skand. und. unionst.,* 2 *uppl.. s.* 314 (1418, 1479, *båda fr. Medelpad*).

„ 454 „ 1 r. 2 uppifr. eft. 127. till.: — *fortfara, räcka.* sidhan taker modher syster märitta bok widher oc haldher jn til trinitatem *Bo* XI.

„ 458 „ 1 r. 12 uppifr. Jfr äfv.: **klo-, stal-, vatuhamar.**

„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr Sandström, Fataburen 1909 s.* 204 *f.*

„ 459 „ 1 r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: *hampa. BtFH* 1: 318 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **hon.** till. äfv.: **hōn** *VML II i var. (se VML* XXX). **hōōn** *SmålL.* 3: 2,

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. (1352). till.: **hōna** *SmålL.* 3: *pr.*

„ „ „ 2 r. 19 nedifr. eft. 72. till.: han är väl värdhir sith köth som supir väl sin kaal *GO* 106.

„ 461 „ 1 r. 4 nedifr. eft. 2823. till.: som widh handen *(i närheten)* bodde *BSH* 5: 517 (1512).

„ 466 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **hara-,** till.: **hunda-,**

„ 471 „ 1 r. 17 nedifr. läs: **(ha** *BSH* 5: 582 (1517). *pres.*

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **-þe.** till.: **afde** *SR* 16, 22.

„ 478 „ 1 r. 22 nedifr. läs: **hiliä** *MD* 440 *(jfr* 442*).* **hielie** *ib* 441 *(jfr* 442*).*

„ 488 „ 1 r. 15 uppifr. läs: *m.? snyftning, gråt.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. *f.* till.: *snyftning, gråt. Jfr Olson, Fr. Filol. fören.* 4: 90. *Fl (Cod. B)* 242. —

„ 496 „ 2 r. 5 nedifr. eft. **siäla-,** till.: **skola-,**

„ 505 „ 2 r. 22 uppifr. eft. 284. till.: *Jfr* **hörrodomber.**

„ 510 „ 1 r. 27 uppifr. läs: *Lg* 1146.

„ 511 „ 2 r. 28 nedifr. läs: *Jfr Isl.*

„ 513 „ 1 r. 24 uppifr. eft. 411. till.: **hiuggo: syndir hiuggo** *Gr (Cod. D)* 382.

„ 522 „ 1 r. 18 uppifr. frf. **hundsim** insätt: **hundradh land,** *n. Jfr Thulin, Mantalet s.* 108 *f.* try hundrat landh iordh *DD* 1: 127 (1479, *afskr.*).

Sid. 524 sp. 2 r. 19 uppifr. eft. *L.* till.: *kungsgård hvarest konungens länsman el. tjensteman bodde. Jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 100, 220, 281; *Schück, Upsala öd s.* 6 *f. ss ortnamn.* quatuor marcas terre in husaby in laggaheredh *SD* 1: 471 (1273, *gammal afskr.*). datum apud hosæbytrøgh *ib* 571 (1280). þättä bref var gyort oc giuit i varom garþe viþ husäby kirkio *ib* 5: 639 (1347).

„ 527 „ 2 r. 20 uppifr. eft. 230. till.: **huem** *BSH* 5: 195 (1507). **hwem** *ib* 532 (1513).

„ 528 „ 1 r. 12 nedifr. eft. *hvad,* till.: *hvarför,*

„ 535 „ 1 r. 27 uppifr. eft. 263. till.: — *hvart, hvart nu.* the häske rigisins fiende . . . äre hädan lopne tiil gulland eller huart the wägen toghe *FM* 439 (1509).

„ 536 „ 1 r. 26 nedifr. eft. hwas till.: *(troligen för* hwar; *se* **hvar,** *adv. och konj.* **2)**

„ 546 „ 1 r. 16 nedifr. läs: **lagh-, til-häfþa.**

„ 555 „ 1 r. 5 nedifr. Bland sammansättningarna med det frf. **hängihäster** insatta **hängiare** (2: 1240) bör upptagas äfv. **mädhhängiare.**

„ 568 „ 1 r. 16-17 uppifr. läs: **skarlakans-, struthätta.**

„ 573 „ 2 r. 4 uppifr. frf. **höghvälde** insätt: **höghvardhande,** *p. adj. högvigtig.* högwårdendes saker *HSH* **24**: 33 (1512).

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. högwälle till.: *(för* högbälle?*)*

„ 576 „ 1 r. 2 uppifr. eft. *o. s. v.* till.: *FM* 609 (1513).

„ 593 „ 2 r. 13 nedifr. eft. *v.* till.: **1)** *få in, bekomma.* med thet aldre förste iach thet infonget hade *HSH* **24**: 50 (1516). **2)**

„ 601 „ 2 r. 12 uppifr. frf. **innehalda** insätt: **innehald (-hold),** *n. innehåll.* jach haffuer eders scriffuilse och myndelige befalinger . . . vel forstandhit i alle theris innehold och lydelse *HSH* **24**: 35 (1512).

„ 613 „ 2 r. 27 uppifr. läs: **iul (yẘl** *Bo* XI. **iull**

„ 618 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **ivirfara** insätt: **ivirena (offuerena. -ter),** *v. göra till föremål för öfverenskommelse el. uppgörelse.* huilket arff swa offuerenth skijfft byth oc formijdllet wort . . . hustrv jngierde oc oss j mellen *DD Suppl.* 25 (1500).

„ 621 „ 2 r. 20 nedifr. eft. (1445). till.: — *öfverflödigt.* änkte ifwilöps *Ber* 28.

„ 647 „ 2 r. 15 nedifr. läs: **karp** *(pl.* **-ar.** *vanl. = sing.*)**,** *f.*

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. (1483). till.: ij karp korn *Cod. Holm. B* 2 *bl.* 159 *v. bland yngre (dock medeltida) tillägg enl. Beckman, Stud. i outg. fornsv. handskr. s.* 54. en karp rogh *ib.* ij karpa korn strwknä j karp haffra strwken *ib.*

„ 654 „ 1 r. 9-8 nedifr. läs: *kyrkohärberge, kyrkans sädesmagasin.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 654 sp. 1 r. 7 nedifr. eft. (1497). till.: säthe laas for al dij kirche härber[ge], her i landeth är *BSH* 5: 568 (1517).

„ 656 „ 2 r. 19 uppifr. eft. *(tunicam)* till.: skoo ok mantul ok braz j thino bryste

„ 673 „ 2 r. 7 nedifr. eft. 541. till. ytterligare: — *med prep.* ivir. koma ivir eno, *komma öfver ens, aftala.* wi hafdhum ofuer eno komet med waro käro rikesins radhe at . . . *HSH* 21: 4 (1383, *gammal afskr.*).

„ 675 „ 2 r. 25 uppifr. eft. 37. till.: — *utgå, utbetalas.* j [1] mark kom wt för ij [2] rysk skin *Bo* XII.

„ 682 „ 1 r. 2 uppifr. eft. *m.* till.: *L. (KrLL Kg* 30: *pr.; jfr MELL Kg 26)*

„ „ „ r. 3 uppifr. eft. *kronan.* till.: *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

„ „ „ r. 16 uppifr. eft. *afskr.* till.: *Sundelius. Norrköpings minne s.* 22 (1384).

„ 684 „ 1 r. 29 nedifr. eft. *m.* till.: [*Fnor.* koppari]

„ 685 „ 1 r. 18 uppifr. frf. **korgher** insätt: **korghare,** *m.* [*Jfr Mht.* korber] *korgmakare. ss tillnamn.* erick korgare *DD* 1: 149 (1493).

„ „ „ 2 r. 22-23 uppifr. läs: [*Jfr Fnor.* korngildr *och N.* korngod] *som gifver fullgod afkastning i säd, fullt tjenlig till sädesodling?*

„ 686 „ 1 r. 26 nedifr. läs: **körs** *Bir* 1: 112 *(jfr* 404*)*; **körseth**

„ „ „ 2 r. 13 nedifr. läs: **korsfästa (körs-** *Bir* 1: 92, 114 *(jfr* 404*))*,

„ 696 „ 1 r. 15 uppifr. eft. 8610. till.: sweriges tree chronor *BtRK* 133 (1439).

„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. **thörne-krona.** till.: — **kronobonde (kronä-),** *m. kronobonde. BSH* 5: 592 (1517).

„ 708 „ 1 r. 25 nedifr. eft. *f.?* till.: [*Jfr Sv. dial.* kjams *och (i Finl.)* kämsa *samt Ä. Nysv.* kämsa] *famn full, fång (hö).*

„ 717 „ 1 r. 30 nedifr. *Jfr äfv.* **viþerköpas.**

„ 718 „ 1 r. 5 uppifr. eft. **köpmanz vara.** till.: — **köpmanz gods (köpmans gotz),** *n. handelsvaror. PM* 61.

„ „ „ r. 16 uppifr. läs: **köpsatter (-sater),** *adj.* [*Isl.* kaupsáttr] *ense om köp.* köpsate *SR* 18.

„ 721 „ 1 r. 15 nedifr. eft. (1509). till.: the togo lagh och gingo icke *BtFH* 1: 48 (1487, *nyare afskr.*).

Sid. 722 sp. 1 r. 21 uppifr. eft. *m. L.* till.: — **lagha lysning (-lyusningh),** *f. laga lysning, lagligt kungörande. BYH* 1: 171 (1363).

„ 731 „ 1 r. 11 nedifr. eft. (1438). till.: stempnä landztingh i vexiö . . . ath ther . . . komma tolff odelbönder aff huarth herrede kringom alth verendh *HSH* 20: 122 (1507).

„ 751 „ 2 r. 28 nedifr. frf. **leva** insätt: **leva (-adher),** *v.* [*Mnt.* lêven] *besluta, öfverenskomma.* haffwe . . . ther om endrectelige leffwet och beslwtat *HSH* 24: 128 (1518). *Jfr* **beleva.**

„ 752 „ 1 r. 26 uppifr. eft. *L.* till.: *öppet mellanrum, öppning för genomgång el. genomfart.* wi skwtwm thet til nemdena om ther bordhdhe nokoth farwägh och lydh ware j thet swnde *DD Suppl.* 15 (1442).

„ 765 „ 1 r. 26 uppifr. eft. *L.* till.: *likväg. DD Suppl.* 15 (1442).

„ 772 „ 2 r. 30 uppifr. eft. *ljusstake.* till.: *Jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 541 *f.*

„ „ „ r. 31 nedifr. läs: 343. swa som lius sat owir liwsa staka *(super candelabrum) Bir* 1: 303. *ib* 339,

„ 775 „ 1 r. 10 nedifr. frf. **lodhia** insätt: **lodheliker,** *adj.* = **löþogher.** siextighi lodhelika marker silfwer *DD Suppl.* 41 (1381).

„ „ „ r. 1 nedifr. läs: 30 *yngre var.* **lo** *ib* 30. **loo** *KrLL B* 40: *pr.*;

„ 782 „ 2 r. 5 nedifr. läs: **lunnar,** *m. pl.* [*Isl.* hlunnr. *N.* lunne, lunnar] *L.* **1)** *skeppsrulle. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 404. **2)** = **lunnende.** et goz som hetir räfkile . . . mädh allom them lunnom som thär til liggia *BGD* 2: 39 (1382). *ib* 47 (1380).

„ 783 „ 1 r. 3 uppifr. eft. (1346). till.: thennä forscripna goodz oc gardha . . . medh allom lynindom oc tillaghom *BGD* 2: 221 (1396).

„ 786 „ 1 r. 18 nedifr. *Jfr äfv.* **tvälutis attunger, þrälyti.**

„ 788 „ 1 r. 30 uppifr. läs: **undir-, äptir-lydha.**

„ 792 „ 2 r. 16 nedifr. eft. **lagh-,** till.: **lagha-,**

„ 810 „ 2 r. 8-7 nedifr. läs: *(trol. för* köpe; *de emptione sanguinis tui)*

„ 812 „ 2 r. 23 uppifr. eft. (1346). till.: *BGD* 2: 220 (1396), 221 (1397) *o. s. v.*

Band II.

Sid. 21 „ 1 r. 29 nedifr. eft. 274. till.: *f.* **marghfalde** *KS* 39 (101, 42).

„ 29 „ 2 r. 2 uppifr. eft. (1462). till.: — (?) ions matzskap soluit j (1) marcam *BtFH* 1: 412 (1517?). lauri maskap *ib.*

„ 31 „ 2 r. 25 uppifr. läs: *Jfr* **be-, for-mena.**

Sid. 35 sp. 2 r. 25 uppifr. eft. 206. till.: eth venligit . . . inesdel *(för* middel?*)* oc arffua skyffte *DD Suppl.* 25 (1500).

„ 42 „ 2 r. 24 nedifr. eft. cv. till.: mynnä aff brwdhynnä *MD* 513. aff glädhynnä mynnä *ib.* drikkom vy gladz mans mynnä *ib.*

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Sid. 45 sp. 2 r. 12 nedifr. läs: **spise-, stampe-miol.**

" 70 " 1 r. 28 nedifr. eft. lönleka till.: *(occulte generum strangulare)*

" 75 " 2 r. 16 nedifr. eft. 25. till.: **mädhon** *SJ* 15 (1426).

" 79 " 2 r. 8 nedifr. läs: **tidh-, väl-mälter.**

" 112 " 1 r. 17 uppifr. eft **nyusär** till.: *(snarare att läsa* **nyus**, *se Lorenzen, Gammeldanske glosser s. 49)*

" 113 " 2 r. 10 nedifr. eft. 203. till.: **naadh** *BSH* 5: 568 (1517).

" 119 " 2 r. 8 uppifr. läs: (1507). *dat.* **nyclom. nyklum** *ÖGL ES* 5. **nuklum** *ib* 4: *pr.)*,

" 123 " 2 r. 19 uppifr. frf. **näfsa** insätt: **näfpänningar,** *m. pl.* **— näfgiäld?** habet predicta prepositura . . . tertiam partem denariorum dictorum næfpenninga ludosie *BGD* 2: 224.

" 128 " 2 r. 22 uppifr. eft. (1513). till.: **3)** *tillnärmelsevis.* dhet var ikke när *(icke på långt när)* saa mygeth, som han är mik skyligh *BSH* 5: 582 (1517).

" 147 " 1 r. 26 uppifr. eft. 314. till.: *— ss adv. oförskyldt.* all then äre . . . i mik bewist haffwa oförskwllandes *BSH* 5: 169 (1507).

" 186 " 1 r. 7 uppifr. frf. **othokke** insätt: **othiänliker,** *adj. otjenlig, skadlig, olycklig.* thet war tha otienlith thet skulle sa hasteliga skee *BSH* 4: 352 (1503).

" 200 " 2 r. 18 nedifr. frf. **pahlun** insätt: **pathrängia,** *v. opersonl. tränga, vara nödvändigt.* nöduga velia the in i stadhen, vthen sworlighe pa tränger *BSH* 5: 352 (1509). *Jfr* **athrängia.**

" 213 " 2 r. 18 uppifr. eft. 274. till.: bidiendes alle ware . . . clerker at the thenne breffuisare . . . främie til thet bästa kungörendes hans ärende för almogen oppa predika stolen *DD Suppl.* 27 (1510).

" 216 " 2 r. 14 nedifr. läs: 293; *Lundqvist, De svenska domkapitlen und. medelt. s.* 143 *f.*

" 220 " 1 r. 16 nedifr. läs: **ater-, be-prövilse.**

" 230 " 2 r. 18 nedifr. frf. **qvintine** insätt: **qvinterne,** *n.* [*Mnt.* quinterne. *Mlat.* quinternio] *fem sammanfogade (inom hvarandra lagda) (pergaments)ark.* kom i the bok xx quinterne *Bo* XI. j tässa bok kommo xvij qwinterne aff hwstru cristina perman *ib* XII.

" 246 " 1 r. 7 nedifr. frf. **redhelika** insätt: **redhegiäld,** *n. BtFH* 1: 315 (1413. *Joh. Bures utdrag*), 316.

" 247 " 1 r. 13 nedifr. eft. 553. till.: *Jfr* **säghlredho.**

Sid. 255 sp. 2 r. 8 uppifr. eft. 1862. till.: **— riddara viþerlike,** *se* **viþerlike.**

" " " r. 22 nedifr. eft. *m.* till.: [*Fdan.* riddermandsmand]

" 262 " 2 r. 2 nedifr. eft. **talu-river.** till.: *Jfr äfv.* **lämrift.**

" 268 " 1 r. 6 nedifr. eft. **1)** till.: *rum, öppen (troligen eg. afrödd) plats. Jfr Falk o. Torp, Etym. Ordb.* **2**: 123; *Lindroth, Nord. ortn. på* -rum *s.* 107 *f.*; *Sahlgren, Skagerhults sockens naturnamn s.* 55, 57. eth rwm belägit vpa norremalme östan her magnus bendssons rwm ok vpa westersyden när ladewich kokx rum *SJ* 290 (1461). giffwa hanom igen ä hwat heyne frame vpa rwmit kostwärt hawer met bygning *ib.* —

" " " r. 5 nedifr. eft. *rum,* till.: *plats,*

" " " r. 1 nedifr. läs: **2)** *rum, sträcka.*

" 274 " 1 r. 5 uppifr. eft. 557. till.: j [1] mark kom wt för ij [2] rysk skin *Bo* XII.

" 286 " 1 r. 12 uppifr. eft. **skip-,** till.: **talu-,**

" 317 " 2 r. 6 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr Lindroth, Etymologi och ordhistoria s.* 37 *f.*

" 318 " 2 r. 1 nedifr. läs: **a-, köp-, o-satter.**

" 320 " 1 r. 24 uppifr. eft. (1496). till.: **3)** *öfverse, hafva öfverseende (med).* saa jag fast mykit ower met honom *FM* 215 (1504).

" 325 " 2 r. 24 uppifr. eft. 125. till.: **siggia** *SGG* 103.

" " " r. 31 nedifr. eft. **sigher** till.: **siggher** *LB* 5: 82 *(jfr s.* 181*)*.

" " " r. 14 nedifr. eft. 3229. till.: **sagho** *Bu* 517; *Lg* 964.

" 326 " 2 r. 3 nedifr. eft. 1646. till.: **segladhe** *ib* 3: 2785.

" 327 " 1 r. 21 uppifr. eft. 6432. till.: **— sighla um,** *segla omkull.* skipp segladhe han om *RK* 3: 2785.

" 345 " 2 r. 12 nedifr. eft. (1346). till.: siälf thorgriim hiölt a farningene *BGD* 2: 47 (1380).

" 360 " 2 r. 1 nedifr. eft. *afskr.*). till.: par lintheaminum cum coopertorio dicto skidokläde *Hildebrand, Sv. Medelt.* 3: 534 (1371).

" 362 " 1 r. 19 nedifr. läs: **for-, til-skikkilse.**

" 422 " 2 r. 10 uppifr. eft. *f.* till.: *Jfr emellertid äfven Schück, Post- och Inrikes Tidningar 1917 nr* 252 *(A).*

" 481 " 2 r. 14 uppifr. eft. 140. till.: **staffesta:** **-fest** *DD* 3: 222 (1484).

" 588 " 2 r. 23 uppifr. frf. **säghlsten** insätt: **säghlboin (siäghälboen),** *p. adj. segelfärdig. SR* 12. och: **säghlredho (segelredhä),** *adj.* **— säghlboin.** *BSH* 5: 583 (1517).

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al*, *Fl*, *Fr*, *Iv*, *RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar
innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra plancher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Fullständig i 29 häften.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Måns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)
43. *Peder Månssons Skrifter.* (Fullst. i 4 häften.)
44. *Studier i outgivna fornsvenska handskrifter.*

Småstycken på Forn Svenska. Ser. [I]—II. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)

Fornsvensk Bibliografi.

Digitized by Google Original from PRINCETON UNIVERSITY

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Haen.*
127. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 2 (afslutade).
128—129. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 4. Häft. 1—2 (afslutad).
130. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 22
131. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 1.
132. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
133. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 2.
134. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
135. *Svenska Böner från Medeltiden.* Häft. 3 (afslutade).
136—137. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del 5. Häft. 1, 2 (afslutad).
138. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 23.
139. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
140—141. *J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* Häft. 1, 2 (afslutad).
142. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 24.
143—144. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 1, 2.
145. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 25.
146. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 3.
147. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 26.
148. *Peder Månssons Skrifter.* Häft. 4 (slutet).
149—150. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 27—28.
151. *Studier i outgivna fornsvenska handskrifter.*
152. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 29 (slutet).

Mera har ej utkommit intill Mars 1918.

Pris för köpare 4 kronor.

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Princeton University Library
32101 066110360

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google

Original from
PRINCETON UNIVERSITY

Digitized by Google
Original from
PRINCETON UNIVERSITY